Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DICTIONARIUM CASUUM CONSCIENTIÆ,

TOMUS SECUNDUS.

E—O.

Digitized by Google

Digitized by Google

SEU

PRÆCIPUARUM DIFFICULTATUM
CIRCA MORALEM, AC DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM
DECISIONES,

E

SCRIPTURIS, CONCILIIS, PONTIFICUM DECRETALIBUS, Patribus, necnon Celeberrimis Theologis, & Canonum peritis depromptæ.

Authore JOANNE PONTAS, *Presbytero, Facultatis Pariſienſis, Juris Canonici Doctore, necnon Eccleſiæ Pariſienſis Propœnitentiario.*

EDITIO RECENS,

E Gallico in Latinum pari ſtudio & ſide concinnata.

TOMUS SECUNDUS.

LUXEMBURGI,

Sumptibus ANDREÆ CHEVALIER, Bibliopolæ. ET MARCI-MICHAELIS BOUSQUET & SOCIORUM.

MDCCXXXII.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAREÆ ET CATHOLICÆ MAJESTATIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

DICTIONARIUM CASUUM CONSCIENTIÆ,

SEU

PRÆCIPUARUM DIFFICULTATUM

CIRCA MORALEM, AC DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM,

DECISIONES,

E Scripturis, Conciliis, Pontificum Decretalibus, Patribus, necnon Celeberrimis Theologis, & Canonum peritis.

EBRIETAS.

EBRIUS, is dicitur, qui immoderatè hauſtis vini, alterius-vè liquoris poculis, rationis uſum amiſit: Ebrioſus verò is nuncupatur, cui mos eſt immodicè vino utendi.

Ex omnibus vitiis nullum reperias, quo homo ad bruti naturam magis accedat; quia vino ſepultus rationem amittit, quâ ab eo ſecernitur, & cujuſlibet fit ſocietatis incapax: Hinc peccatum illud naturâ ſuâ eſt mortale, ac perquàm ratò fit veniale: Licèt enim ad vitæ tutelam ſit potus neceſſarius, huic natura ſuos præſcripſit limites, quos vel ipſæ non prætergrediuntur belluæ, quoſque proinde tranſgredi turpe eſt homini, atque creaturâ rationali indignum. Unde colligendum eſt, hominem, qui voluntariè vino mentem obruit, coram Deo omnium ebrietatis ſuæ pravorum effectuum fieri conſcium. In ſacræ Scripturæ locis ad marginem indicatis legi poteſt, hæc eſſe potiſſimum ſolita magis & naturalia ebrietatis effecta.

1. Impudicitiæ vitium, ut declarant iſta Sapientis verba (*a*): *Luxurioſa res vinum:* atque hæc alia divi Pauli (*b*): *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* (a) Proverb. 2. 1.

2. Vitium iræ atque violentiæ: unde à Sapiente *tumultuoſa ebrietas* nuncupatur. Quæ veritas cuique quotidianâ experientiâ fit evidens ac manifeſta; & cujus luctuoſa imprimis exempla apud Hiſtoricos leguntur: qualia refert Plutarchus de Alexandro, quem poſt devictos Perſas adeò immodicè vino fuiſſe deditum aſſerit, ut in convivio potori nobiliſſimo ſummam in præmium addixerit, quæ ſexcentos monetæ Galliæ nummos implebat, Caliſtenemque, unum è ſuis amicis, largiora abnuentem vini pocula, in cavea ferreâ cum canibus includi juſſerit, in quâ veneno ſe ipſum interemit. Fertur etiam ab eodem Hiſtorico, Regem hunc vino temulentum, è ſuis Ducibus fortiſſimo, cui nomen erat

(b) Epheſ. 5. 18.

odio eſſe habendam.

CASUS PRIMUS.

AURELIUS, vino non aſſuetus, inebriatus eſt, quòd non vim ejus perſpectam haberet, aut nondum expertus eſſet, quantum ejus copiam haurire poterat, abſque ebrietatis periculo. Nonne in eo mortaliter peccavit?

RESPONS.

(a) S. Th. 1. 2. q. 88. art. 5. ad 1.

Exiſtimat Sanctus Thomas (a), hujuſmodi hominem in tali caſu non peccare mortaliter, ſed tantùm venialiter, ſi tali modo fuiſſet diſpoſitus, ut à potu abſtinuiſſet, malum inde ſibi futurum prævidendo. Tunc enim malum illud ipſi præter intentionem & fortuitò contigiſſe dici poſſet. *De ebrietate verò dicendum eſt*, hæc ſunt Angelici Doctoris verba, *quòd ſecundùm ſuam rationem habet quod ſit peccatum mortale..... ſed quod ſit peccatum veniale contingit propter ignorantiam quandam, vel infirmitatem: putà cùm homo neſcit virtutem vini, aut propriam debilitatem, unde non putat ſe inebriari. Tum enim non imputatur ei ebrietas ad peccatum; ſed ſolùm ſuperabundantia potûs.* Ac de hujuſmodi tantùm ebrietate inebriatum fuiſſe Noemum exiſtimatur, quòd tùm primùm vinum biberet, nec adeò virtutem ejus ſibi notam habêret.

Sed ſi tali homini propriâ ſuâ experientiâ notus eſſet vini effectus, ſeu quoad vim liquoris, aut debilitatem ſuæ temperaturæ, quâ abſque ebrietate certam non poſſet haurire copiam, à mortali excuſari nequit, quia in hoc caſu voluntaria eſt ipſius ebrietas, atque ſufficientem vini in ſe effectibus conſenſum præbuiſſe cenſetur. Ita alibi docet Sanctus Thomas his verbis (b): *Culpa ebrietatis conſiſtit in inordinato uſu & concupiſcentia vini: Hoc autem contingit eſſe tripliciter; uno modo, ſic quòd neſciat potum eſſe immoderatum & inebriare potentem, & ſic ebrietas poteſt eſſe ſine peccato..... Alio modo, ſic quòd aliquis percipiat, potum eſſe immoderatum, non tamen æſtimet, potum inebriare potentem: & ſic ebrietas poteſt eſſe cum peccato veniali. Tertio modo poteſt eſſe, quod aliquis bene advertat, potum eſſe immoderatum & inebriantem; & tamen magis vult ebrietatem incurrere, quàm à potu abſtinêre: & talis propriè dicitur ebrius..... & ſic ebrietas eſt peccatum mortale: Quia ſecundùm hoc homo volens & ſciens privat ſe uſu rationis, quo ſecundùm virtutem operatur, & peccata declinat: & ſic peccat mortaliter periculo peccandi ſe committens.* Cum ſancto Thoma hac in re conſenuit ſanctus Antoninus (c), qui aſſerit credibile eſſe, non peccaſſe Noemum ſeſe inebriando (d), quia vim inebriativam vini ignorabat: atque id ipſum probat ex his Sancti Ambroſii verbis, à Gratiano relatis (e): *Primus Noë vineam plantavit: dedit naturam, ſed ignoravit potentiam.*

(b) Idem. 2. 2. q. 150. art. 2. in corp.

(c) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 6. c. 3. §. 1.

(d) Geneſ. 9.

(e) S. Ambroſ. in can. *Sexto die* §. 2. diſt. 35.

Ex hoc ſanctorum Thomæ & Antonini doctrinâ facile colligi poteſt, in caſu propoſito mortaliter non peccaſſe Aurelium, ac fieri poſſe, ut, ne venialiter quidem deliquerit.

CASUS II.

PASCHALIS, Dionyſium ad cenam invitatum adeò enixè ac tam frequentibus poculis ad potum excitavit, ut inebriatus fuerit. Nonne ipſius peccati particeps eſt Paſchalis, ita ut ejus coram Deo ſit conſcius; licèt ipſum temulentum facere non intenderit?

RESPONS.

Ad propoſitam ſibi quæſtionem hujuſmodi his verbis reſpondet ſanctus Thomas (f): *Sicut ille qui inebriatur*, inquit ſanctus Doctor, *excuſatur à peccato, ſi ignorat fortitudinem vini; ita etiam ille qui invitat aliquem ad bibendum excuſatur à peccato; ſi ignoret, talem eſſe conditionem bibentis, ut ex hoc potu inebrietur, ſed ſi ignorantia deſit, neuter à peccato excuſatur.*

(f) S. Thom. 2. 2. q. 170. art. 1. ad 3.

Ut igitur allatæ quæſtioni fiat ſatis, diſtinctione opus eſt; nam vel exiſtimavit Paſchalis ad tam frequentia invitans pocula, Dionyſium inebriatum iri, vel non: Si primum judicaverit, nec eo minùs eum invitare deſtiterit; procul dubio ipſius peccati factus eſt particeps, ut conſtat ex verbis ſancti Thomæ, & probat ſanctus Antoninus (g), authoritate ſancti Ambroſii, quam in decreti ſui canone laudat Gratianus (h). Si verò nullam de ejus ebrietate ſuſpicionem Paſchalis habuerit; dicendum, eum peccati Dionyſii non eſſe participem, nec peccaſſe, ſaltem mortaliter.

(g) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 6. c. 3. in fin.

(h) S. Ambr. in can. *Sanè*. 7. 15. q. 1.

CASUS III.

THEOTIMUS, omninò temulentus, multoties in ſanctum Dei nomen impia verba & blaſphemias protulit, vel etiam Injuriis ac verberibus quempiam affecit: Nunquid horum ſcelerum in conſcientiæ foro conſcius eſt, licèt in hoc ſtatu non eſſet compos ſuæ rationis?

RESPONS.

Si abſque ſui culpâ in ebrietatem incidit Theotimus, ut quandoque, licèt perrarò, contingere poteſt: ac penitùs rationis uſu carêret, non conſcius eſt impiorum verborum, quæ protulit, aut facinorum quæ ebrius commiſit: ſed contrarium penitùs eſt dicendum, ſi ſciens volenſque inebriatus fuerit: In hoc enim caſu, cùm in ſuâ cauſâ voluntaria ſint impia ejus in Deum verba & blaſphemiæ, nec non facinora, quæ admiſit, ex iis coram Deo ſit reus, licèt directè & in ſeipſis non ſint voluntaria.

Id docet ſanctus Thomas (i), quando iſtam perpendens quæſtionem, utrùm videlicet ebrietas excuſet à peccato; ita diſtinguit. *In ebrietate*, inquit, *duo attenduntur.... ſcilicet defectus conſequens & actus præcedens. Ex parte autem defectûs conſequentis, in quo ligatur uſus rationis, ebrietas habet excuſare à peccato, in quantùm cauſat involuntarium per ignorantiam; ſed ex parte actûs præcedentis, videtur eſſe diſtinguendum: quia ſi ex actu illo præcedente ſubſecuta eſt ebrietas ſine peccato; tunc peccatum ſequens totaliter excuſatur à culpa, ſicut fortè accidit de Loth. Si autem actus præcedens fuit culpabilis; ſic non totaliter aliquis excuſatur à peccato ſequenti quod ſcilicet redditur voluntarium ex voluntate præcedentis actûs; in quantùm ſcilicet aliquis dans operam rei illicitæ incidit in*

(i) S. Th. 2. 2. q. 150. art. 4. in corp.

ſequens

Digitized by Google

Doctr. Sacr. Facul. Theol. Paris. art. 79. *dere vel bibere, aut alias ſenſuum delectationes quære propter voluptatem, peccatum eſt.* Unde falſum eſt illud principium, tunc duntaxat in culpam ebrietatis quempiam incurrere, cùm rationis lumen extinguitur, aut fit vomitus.

QUÆSTIO III.

Utrùm certum non ſit, tunc aliquem ebrietatis conſcium fieri, cùm poſt vini potum caleſcit caput, ſpiſſa eſt lingua, & percipitur, quòd, quamvis ratio non obruatur, cerebrum tamen obnubilant vini vapores, nec ſolitus reſumi poteſt labor?

Respons.

A peccato eximi nequeunt ii, quibus, licèt mentem vino non obruant, fervet caput, lingua ſpiſſa eſt, qui percipiunt vaporibus vini caput obrui; ex quo ſoliti fiunt laboris incapaces. Iſaïas Propheta eos condemnat, qui eò intemperantiæ deveniunt, ut caput vino ferveat. (b) *Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum uſque ad veſperam, ut vino æſtuetis.* Quibus verbis hujuſmodi homines damnare videtur Propheta, quòd eò procedat ipſorum intemperantia, *ut vino æſtuetis.* Deinde circumſtantia eſt aggravans ad eum pervenire ſtatum, ut præ vino conſueto labori quis vacare nequeat. Hinc enim numeroſa ſæpè familia indiget, ipſi deſunt ad vitam neceſſaria, dum ad explendam gulam impenduntur. Per ſe patet tanti gravitas peccati, nec ſatis vituperari poteſt. Ad Principium doctoris Angelici redeundum eſt. Hujuſmodi hominibus immoderata eſt vini concupiſcentia, eoque immodicè utuntur, quod ſufficit, ut in eos cadat reatus peccati ebrietatis.

(b) Iſai. cap. 5. v. 11.

QUÆSTIO IV.

Utrùm, qui valido ſunt capite, & magnam vini copiam poſſunt haurire, intacto cerebro, ad libitum queant perpotare, quin ebrietatis fiant conſcii?

Respons.

Caſum hunc ſolvit Iſaias dicens; (c) *Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem.* De iis loquitur Propheta, qui forti ſunt capite, nec vini vaporibus facilè perturbantur; verbiſque ſuis indicat Iſaias, eos decipi, ſi ſub ſpecioſo illo prætextu gulæ atque intemperantiæ ſuæ poſſe indulgêre exiſtiment. *Non ſolum excuſatur à peccato, ſed ſi ſe vino ingurgitet, ſi bibat menſuras ſine menſurâ, parum eſt,* inquit Sanctus Auguſtinus (d), *quia non invenit crimen, etiam viri fortis accipit nomen, tanto nequior, quantùm ſub poculo invictior.*

(c) Iſai. cap. 5. v. 22.

(d) Serm. 153.

QUÆSTIO V.

An poſſint abſolvi & ad Sacramentorum perceptionem admitti ebrioſi habituales tertii & quarti generis?

Respons.

Ebrioſi tertii & quarti generis abſolutione indigni ſunt, nec ad Sacramenta poſſunt admitti, donec ſerio examine pateat, pravum eorum habitum eſſe diſſolutum, ſinceram eſſe eorum emendationem, eoſque firmum ſuſcepiſſe conſilium dignos pœnitentiæ fructus faciendi. Hæc ſunt Christi verba: (e) *Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos.* Ebrioſi, de quibus in

(e) Matt. 7. v. 6.

Quæ ſervanda eſt agendi ratio cum cauponibus qui vina miniſtrant nocturnis & indebitis horis, per Miſſam parochialem & veſperas, qui in ædes ſuas ebrios admittunt, homines perditos & diſſolutos, quorum obſcœnis cantionibus tecta obſtrepunt; qui turpia itidem verba aut blaſphemias proferunt; Patres, qui filiorum bona profligant; aut filios, qui contra Parentum ſuorum juſſa popinas frequentant. An caupones potatum dare poſſunt diebus jejunii & Quadrageſimali tempore hominibus, qui ſtabilem in loco ſedem habentes non indigent, quique vinum aut oblectationis aut mercaturæ gratia poſtulant?

Respons.

Cauponibus quâcumque lege ſeu divinâ ſeu humanâ prohibetur, ne indebitis horis vina miniſtrent; uti dominicis feſtiſque diebus per Miſſam parochialem & veſperas.

Vinum miniſtrare ebriis, ac intemperantibus, qui ſcandaloſè obſcœna decantant, advenis qui cinædica verba & blaſphemias proferunt; nunquid illud eſt enſem furioſo præbêre, & ad iniquitatem conferre, eique participare? Negare quis poterit, graviter peccare Patres qui intemperantiâ ſuâ puerorum ſuorum bona dilapidant, pueroſque, qui invitis parentibus adeunt popinas. Num à peccato immunis erit caupo, dùm tam gravibus peccatis anſam præbet & occaſionem?

Vinum miniſtrare diebus jejunii & Quadrageſimæ loci incolis, qui oblectationes tantùm meditantur; nunquid ex eo manifeſtatur contemptus & incuria infractionis legum Eccleſiæ, ac ſimul voluntaria eas tranſgrediendi præbetur occaſio? Qui participes ſunt iniquitatis, ii ejuſdem fiunt conſcii, ut docet Apoſtolus. (f) *Nolite ergo effici participes eorum;* & alibi, (g) *quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte: & non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

(f) Ephes. 5. v. 7.

(g) Rom. 1. 32.

Quod pertinet ad pactiones, ſi eas conficiendo, ſi moderatè quædam tantùm vini pocula biberentur; nihil in eo eſſet criminoſum, modò id jejunii aut Quadrageſimæ ſacræ diebus non fieret.

Vanæ ſunt autem à cauponibus rationes afferri ſolitæ; ſcilicet quòd minutim vendentes majori pretio vinum ſuum vendunt; quòd id ipſum ſibi neceſſarium ad familiæ ſuæ ſuſtentationem, neque ex iis excuſatur id quod tot circumſtantiis eſt criminoſum. *Nulla eſt peccandi neceſſitas,* inquit Tertullianus (h), *ubi eſt una non peccandi neceſſitas.*

(h) Lib. de corona cap. 11.

QUÆSTIO VII.

An eodem modo excipiendæ ſint cauponum mulieres, ut ipſorum mariti; quando vinum miniſtrant in ſupradictis caſibus? An apud Deum poſſint excuſari ob debitam viris ſuis obedientiam metum vel malarum tractationum?

Respons.

Cùm mulieres conjugum ſuorum propoſito adhærent, & cum ipſis iniquitatis ſunt participes, cum iis conſciæ cenſeri debent, ac proinde eâdem cum iis quoad Sacramenta excipi tenentur mulieres à nefandâ arte viros ſuos avertere & pro viribus commercium impedire, tot malorum originem. Si vinum è dolio fundant, dent ebriis, & de lucro injuſto gaudeant, totius fiunt iniquitatis participes.

Aliter

QUÆSTIO VIII.

Qualis debet eſſe agendi ratio erga eos, qni popinas frequentant, horis indebitis ibi remanent diuque immoderatè bibentes commurantur, qni verba impia proferunt, atque obſcæna canunt; qui ſæpè ſæpius Dominicoa feſtoſque dies ad ſuas immoderationes ſeligunt? Nunqoid iis proxima eſt peccati uccaſio, caupona? Nonne iiſdem debet ejus ingreſſui interdici, & ipſi à perceptione Sacramentorum debent escludi?

R e s p o n s.

Caupona eſt proxima peccati occaſio pro iis, de quibus in præſenti quæſtione fit mentio, & Sacramentoruum perceptione indigni ſunt, donec tam periculoſam & proximam deſeruerint peccati occaſionem.

(*b*) De coron. c. 11. En Tertulliani principia (*b*) de occaſiunibus peccati. *Aut deſerendum*, inquit, *aut omnibus modis cavillandum, ne quid adverſus Deum committatur.* Si ergo perſeveret offenſa Dei, unica eſt via, unicum huic malo remedium, fuga.

(*c*) Monita Sancti Caroli ad Confeſſarios art. *De occaſionibus.* Sanctus Carolua (*c*) loquens de iis, quoa in proximâ peccati occaſione verſari aſſerit, expreſſè pupinones deſignat. Popina inter eas recenſetur uccaſiones, quæ ex Sancto Carulu exigunt, ut iis denegetur abſolutio, qni in iis verſantur, niſi aut eas abdicent, au ſe abdicaturus promittant; & ex Sancti Archiepiſcopi principiis, nbi quis bis-terve promiſit, nec promiſſa perfecit, actualis requiritur abdicatio, ut abſolvatur.

Circumſtantia eſt aggravans, ſi quis Dominicos feſtoſqne dies eligat, ut popinas freqnentet, ibique immoderatè ſe gerat. Quæritur Sanctns

(*d*) Serm. 252. Anguſtinus (*d*) quòd ulim in Eccleſiis committerentnr ebrietates: *Nonne experti ſumus quanto periculo noſtro de iſtâ Baſilicâ ebrioſitates expulerit Deus?* Quam conſuetudinem non ſine magno labore ſe aboleviſſe refert Sanctus Doctor. Sed cur iſtam conſnetudinem adeò periculoſam habebat Sanctus Epiſcopus, niſi quia inde pollucbatur templnm domini, quod ipſi ſanctum eſt? Dies dominici ac ſeſti Domino pariter ſunt conſecrati; non minori igitur zelo incenderetur Auguſtinus in eos, qui dies Domino dicatos profanant, quàm in eos, qui loca partier ipſi dicata polluunt. *Nolite*, inquit idem Sanctus: *Spiritum Sanctum excludere de cordibur veſtris.* S. Anguſtinus, uti modò oſtenſum eſt, in eos acerbiùs declamavit, qui templa ſacra polluunt; ſed quantò majur eſt iſta profanatio, ſi qui corda & corpora ſua profanaverint, deſtinata in templum Spiritûs Sancti?

QUÆSTIO IX.

Nunquid iiſdem cum cauponibus regulis ſubjiciuntur vinitores, qui vinum ſuum domi clàm diſtrahnnt, atqne eodem modo excipi debent, cùm dictos dies dominicos ac ſeſtos infringunt?

R e s p o n s.

Vinitores, qui domi ſuæ vinum clàm vendunt, iiſdem, atqne caupones, tenentur regulis, & eodem modo excipi debent, ſi dominicos feſtoſque dies infringant. Graviuris etiam fiunt conſcii culpæ, quòd in politiæ ſtatuta delinquant, vini ſui confiſcatiunis periculum ſubeant; ex quo oritur occaſio multorum quæ admittuat, peccaverint?

R e s p o n s.

Caupones, qui propriâ nôrunt experientiâ, ſe eo noo eſſe firmo animo, ut regulas obſervent, periculoſam hanc artem deſerere tenentor. Hæc eſt regula in monitis Sancti Caroli tradita, unumqnemque tenêri, ad eam deſerendam artem, quæ proxima eſt occaſio peccati. Licèt antem ars illa in ſe honeſta ſit & licita; eſt tamen, ſecundùm Sanctum Carulum, uccaſio peccati, cùm legitimè præſumitur, pœnitentem in eadem, qnæ priùs admiſit, peccata denuò eſſe lapſnrum, ſi in eàdem arte perſeveret. Sancti antem Archiepiſcopi illud eſt principium, quod ii ſcilicet abſolvi nequeant, quibus firmum non eſt propuſitum omnia vitandi deinceps mortalia peccata, ſimulque corum occaſiones.

Occaſio antem mortalis peccati ex Sanctu Carolo dicnntur ea omnia, quæ illnd procurare valent; vel quia ex ſe-ipſis ad peccandum inducunt; vel quia pœnitens iis expoſitua, adeò peccare conſuevit, ut juſtè præſnmere queat Confeſſarius, eum propter pravum habitum ſemper eſſe peccaturum, dùm in iiſdem verſabitur occaſionibus.

Jam verò, quamvis molliùs agere videatur Sanctus Carolus, eaſqne factitare artes permittat, ex conſilio periti & virtuta præſtantia Confeſſarii; in eodem tamen firmua ſtat principio, qnòd nimirum, ſi bis ter-ve in idem peccatum incidat pœnitens, ipſi abſolutionem prorogaturua ſit Confeſſarius, donec actu pœnitens teſtetur, has ſe deſeruiſſe occaſiones.

Cum hæc principia authoritate Sancti Caroli fulta & communiter recepta ſint, videtur, in prædicta hypotheſi ad Sacramenta non priùs admitti poſſe caupones, quàm artem ſnam dereliquerint.

QUÆSTIO XI.

Quo pacto ſe gerere debet Confeſſarius erga eos, qui vino, ut ſic dicam, recocti ſunt, quique potui adeò aſſueſacti fuêre, ut ſe deliquium pati ſentiant, niſi quidam majori ie vini copiâ proluant?

R e s p o n s.

Homines illi inducendi ſunt, ut paulatim huic infauſtæ quam cuntraxêre, neceſſitati ſe ſubſtrahant; moderatus quidem iis concedi poteſt uſus vini, quando animo ſe delinqui percipiunt; modò neceſſitatis fines non transgrediantur, imò & aliquid incommodi ſerre conſentiant, ne expleatur largiùs cupiditas. *Surgit concupiſcentia potandi*, inquiebat Sanctus Auguſtinus (*e*), *titillat animum, ingerit faucibus ſiccitatem, inſidiatur] ſenſibus.... ſi ei nunquam conſentias, & nunquam inebrieris, minor & minor erit quotidiè; nam ſunt vires illius ſubjectia tua.* (*e*) Serm. 152.

QUÆSTIO XII.

Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius erga eos, qui præ capitia debilitare vino non obſiſtunt, quique vix ſeſqui-mudium vini potare valent abſque ebrietatia periculo?

R e s p o n s.

Prima neceſſitas eſt obedire Deo, qui temperantiam ſervare, & pretioſum rationis depoſitum

ſervare

orthodo. c. 24.

ſit, inquit hic Sanctus, *cùm nos imprudentiæ cauſam haud quaquam præbemus; ſed caſu res ita contingit: etenim ſi quiſpiam vino obrutus cædem perpetravit; errore quidem & inſcitiâ ductus eam admiſit, at non item invitè; ignorationis quippè cauſam, hoc eſt, ebrietatem ipſe accerſivit.* Ita quoque docet Alphonſus Toſtatus, dictus Abulenſis (*b*). His omnibus addi poteſt authoritas Concilii Venetici an. 465. habiti (*c*), quod loquens de Clericis, qui propriâ culpâ inebriantur, declarat, eos in conſcientiæ foro reos eſſe de peccatis, quæ in hoc ſtatu committunt; neque ex præſenti eorum ignorantiâ poſſe ullatenùs excuſari. *Ignorantia talis non poteſt non ſubjacere pœnæ, quam ex voluntariâ amentiâ manaſſe conſtiteris* (*d*).

(*b*) Abulenſis in Matth. c. 25. q. 166.

(*c*) Conc. Veneticum. can. 13.

(*d*) de Gener. tom. 6. tract. 7. cap. 3. q. 12.

CASUS IV.

Epiphanium, hominem plebeium, tres quatuor-ve bellici ductores; vino dediti, quibus cum erat, cogere voluerunt ad bibendum immodicè; quod cùm is denegaret, unus ex iis præſentem ei mortem enſe ſuo minatus eſt, niſi ſecum pergræcaretur. Cui rei ſalutis ſuæ cauſa aſſenſus, cum cæteris inebriatus eſt. Nunquid in hoc caſu mortaliter peccavit?

Respons.

Ut paucis ſolvatur hæc difficultas, illud Apoſtoli uſurpamus (*e*): *Non faciamus mala, ut veniant bona*; & dicimus, nullo in caſu licitum eſſe peccare mortaliter ob quemlibet metum, ut ait Innocentius III. ad Epiſcopum Nidroſiæ in Novergia ſcribens (*f*): *cùm pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere.* Atqui ebrietas procul dubio lethale eſt peccatum; peccati namque qualitas & gravitas ex ejus oppoſitione cum ratione ducitur. Ebrietas autem rationi omninò eſt oppoſita, cùm ejus uſum excludat; nec minùs aliundè corporis vires, quàm vim animi extinguat. His adde, vitium illud non minùs caritati, quàm rationi repugnare, cùm animum ad voluptatem, quâ etiam carent belluæ, convertens, eundem à Deo avertit, qui ſolus eſt ſupremum illius bonum, eumque ad funeſtam ducat neceſſitatem, multa quandoque admittendi ſcelera, ubi ſeſe offert occaſio: ex quo inexcuſabilis eſt ebrietas, cùm lethalis culpæ periculo ſe ipſum committere nunquam liceat. Unde Sanctus Ambroſius (*g*) de nefando loquens inceſtu, quem Loth ebrius admiſit, *ſanè diſcimus*, inquit, *evitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non poſſumus. Nam quæ ſobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus.*

(*e*) Rom. 3. 8.

(*f*) Innoc. III. In cap. *Sacris*. 5. de his, quæ vi, metus-ve causâ fiunt. lib. 1. tit. 40.

(*g*) S. Ambros. lib. 9. de Abraham. c. 6. ſeu n. 5. in can. *Sanè*. 7. 15. q. 1.

Concludamus igitur, non potuiſſe inebriari Epiphanium, niſi lethalem admittendo culpam, quamvis ita ſe geſſerit mortis metu impulſus, quam potiùs ferre, quam Deum mortaliter offendere debebat juxta illud Chriſti Domini (*h*): *Qui enim voluerit ſalvam facere animam ſuam, perdet eam.* Qui prolixiores hujuſce rei probationes requirent, Fagnanum adeant, qui de ea fusè diſputat (*i*).

(*h*) Matth. 16. 25.

(*i*) Fagnan. in cap. *A crapulâ* 14. de vita & honeſt. Clericorum. n. 26. & ſeqq. & in cap. *Audivimus*. 1 de Reliquiis & Venerat. Sanctorum. n. 30. & ſeqq.

CASUS V.

Oliverius, tertianâ febre jam dudum laborans conſultò vino indulſit & inebriatus eſt, ut vomitum ſibi provocaret, quem præſentiſſimum & certiſſimum ex omnibus morbo ſuo remedium judicavit ipſius Medicus. Nunquid id ipſum potuit abſque mortali peccato?

Respons.

Abſque culpâ mortali inebriari non potuit ille ut vomitu, quem cieret crapula, tertianam fe-

quæ ſepiùs vomitum cauſat; adde, quòd innumera fermè ſint alia, quæ vomitum provocare queunt; & ideò, ſubjungit, *propter hanc cauſam non excuſaretur aliquis ab ebrietate.* Quæ ultima verba ſatis apertè indicant exiſtimare Sanctum Thomam, hominem talem à peccato mortali in hoc caſu non eſſe immunem, cùm ex ipſo, ebrietas naturâ ſuâ ſit lethale peccatum. Undè ſecundùm hunc cenſum Sanctum Thomam intelligit & explicat Sanctus Antoninus, addens (*l*): *Non excuſaretur per hoc quis ab ebrietate ſecundùm Thomam*, ait hic Sanctus Archiepiſcopus, *quamvis faceret causâ medicinæ: & per conſequens peccaret mortaliter ſumens, niſi crederet ex illo potu non poſſe inebriari: & ſimiliter Medicus, vel alius, qui hoc ſibi ſcienter conſuleret, vel propinaret hoc æſtimans.* Sancto Thomæ & Sancto Antonino conſentiunt Angelus de Clavaſio, Bartholomæus Fumus, Baptiſta Trovamala, Toletus, & alii plurimi (*m*).

(*l*) S. Anton. par. 2. Sum. Theol. tit. 6. c. 3. §. 2.

(*m*) Angelus v. *Ebrietas*. q. 2. Bartholom. Fumus Armillâ v. eod. n. 5. Baptiſta Trovamala ioroſellâ eod. v. Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. l. 8. c. 61.

CASUS VI.

Patroculus, hauſtis vino aliiſque immodicè è vino ſtillatitiis liquoribus, judicii tamen rationiſque compos, in caſtitatem lethaliter peccavit; ac novit penitùs, ſe eidem libidini poſt hujuſmodi intemperantias multoties indulſiſſe. Quâ de re quæritur, utrùm hic homo, cùm hodiernâ die non minùs immoderatè potaverit, dici queat, ebrietatis aut intemperantiæ peccatum admiſiſſe; etſi impudicitiæ actum non commiſerit?

Respons.

Navarrus & Toletus exiſtimant, hominem in Caſu Patroculi poſitum, mortaliter non peccare, vinum & liquores perpotando. *Si non eo fine utatur*, inquit Toletus, *nec ſit ei periculum conſenſûs in delectationem.* Sed è contra dici poteſt, in caſu propoſito Patroculum ex ipſis Authorum iſtorum rationibus à mortali non eſſe immunem, idque ob duplicem rationem. 1. Quia propriâ novit experientiâ, quàm verum ſit illud Sancti Hieronymi ad Oceanum ſcribentis dictum (*n*): *Venter verò mero æſtuans citò deſpumat in libidines.* Et iſtud Juliani Pomerii: *Luxuriam facit & nutrit vini perceptio nimia* (*o*): 2. Quia huic non potuit indulgêre intemperantiæ, niſi certo fermè illud admittendi vitiom periculo ſe committendo, ut ex præteritis ſuis lapſibus novit: quod ſufficit, ut culpæ lethalis fiat reus, cùm quis voluntarium peccandi lethaliter periculum ſubire nequeat, niſi peccando lethaliter, juxta illud Eccleſiaſtici (*p*): *Qui amat periculum in illo peribit.*

(*n*) S. Hieron. in can. *Venter* 5. diſt. 35.

(*o*) Apud Sanctum Proſper in cap. *Luxuriam*. 7. diſt. eâd.

(*p*) Eccli. 3. 27.

Vide Intemperantia.

Rem multis Parochis & Confeſſoribus, qui vel in oppidis vel rure habitant, pergratam nos facturos exiſtimamus, ſi novum eis conſcientiæ caſum de ebrietate communicaverimus, quem 12. Januarii an. 1720. diſſolverunt Clariſſimi D. D. Decanus, Syndicus & Doctores numero viginti ſacræ Facultatis Theologiæ Pariſienſis; verum quidem eſt, deciſionem iſtam à defuncto D. Lamberto, è domo & ſocietate Sorbonica jam typis fuiſſe mandatam; ſed quia ſola & ſeparatis foliis excuſa eſt, quam proinde moraliter impoſſibile eſt ad multorum perveniſſe notitiam, qui in variis Regni Provinciis, aut alibi habitant; id nobis perſuaſum eſt, eos, ad quos perveniet Dictionarium noſtrum, non ſine quâdam animi voluptate eandem illam deciſionem, in quâ præ-

Digitized by Google

Digitized by Google

DICTIONARIUM CASUUM CONSCIENTIÆ,

TOMUS SECUNDUS.

E—O.

Digitized by Google

Digitized by Google

SEU

PRÆCIPUARUM DIFFICULTATUM

CIRCA MORALEM, AC DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM

DECISIONES,

E

SCRIPTURIS, CONCILIIS, PONTIFICUM DECRETALIBUS, Patribus, necnon Celeberrimis Theologis, & Canonum peritis depromptæ.

Authore JOANNE PONTAS, *Preſbytero, Facultatis Pariſienſis, Juris Canonici Doctore, necnon Eccleſiæ Pariſienſis Propœnitentiario.*

EDITIO RECENS,

E Gallico in Latinum pari ſtudio & ſide concinnata.

TOMUS SECUNDUS.

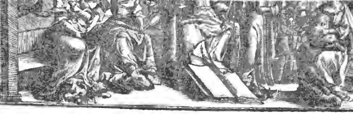
LUXEMBURGI,

Sumptibus { ANDREÆ CHEVALIER, Bibliopolæ. ET MARCI-MICHAELIS BOUSQUET & SOCIORUM.

MDCCXXXII.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAREÆ ET CATHOLICÆ MAJESTATIS.

Digitized by Google

DICTIONARIUM
CASUUM CONSCIENTIÆ,
SEU
PRÆCIPUARUM DIFFICULTATUM
CIRCA MORALEM, AC DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM,
DECISIONES,

E Scripturis, Conciliis, Pontificum Decretalibus, Patribus, necnon Celeberrimis Theologis, & Canonum peritis.

EBRIETAS.

EBRIUS, is dicitur, qui immoderatè hauſtis vini, alterius-vè liquoris poculis, rationis uſum amiſit: Ebrioſus verò is nuncupatur, cui mos eſt immodicè vino utendi.

Ex omnibus vitiis nullum reperias, quo homo ad bruti naturam magis accedat; quia vino ſepultus rationem amittit, quâ ab eo ſecernitur, & cujuſlibet fit ſocietatis incapax: Hinc peccatum illud naturâ ſuâ eſt mortale, ac perquàm rarò fit veniale: Licèt enim ad vitæ tutelam ſit potus neceſſarius, huic natura ſuos præſcripſit limites, quos vel ipſæ non prætergrediuntur belluæ, quoſque proinde tranſgredi turpe eſt homini, atque creaturâ rationali indignum. Unde colligendum eſt, hominem, qui voluntariè vino mentem obruit, coram Deo omnium ebrietatis ſuæ pravorum effectuum fieri conſcium. In ſacræ Scripturæ locis ad marginem indicatis legi poteſt, hæc eſſe potiſſimum ſolita magis & naturalia ebrietatis effecta.

1. Impudicitiæ vitium, ut declarant iſta Sapientis verba (a): *Luxurioſa res vinum:* atque hæc alia divi Pauli (b): *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* (a) Proverb. 2. 1. (b) Epheſ. 5. 18.

2. Vitium iræ atque violentiæ: unde à Sapiente *tumultuoſa ebrietas* nuncupatur. Quæ veritas cuique quotidianâ experientiâ fit evidens ac manifeſta; & cujus luctuoſa imprimis exempla apud Hiſtoricos leguntur: qualia refert Plutarchus de Alexandro, quem poſt devictos Perſas adcò immodicè vino fuiſſe deditum aſſerit, ut in convivio potori nobiliſſimo ſummam in præmium addixerit, quæ ſexcentos monetæ Galliæ nummos implebat, Caliſtenemque, unum è ſuis amicis, largiora abnuentem vini pocula, in cavea ferreâ cum canibus includi juſſerit, in quâ veneno ſe ipſum interemit. Fertur etiam ab eodem Hiſtorico, Regem hunc vino temulentum, è ſuis Ducibus fortiſſimo, cui nomen erat

Doctr. Sacr. Facul. Theol. Paris. art. 79. *dere vel bibere, aut alias ſenſuum delectationes quærere propter voluptatem, peccatum eſt.* Unde falſum eſt illud principium, tunc duntaxat in culpam ebrietatis quempiam incurrere, cùm rationis lumen extinguitur, aut ſit vomitus.

QUÆSTIO III.

Utrùm certum non ſit, tunc aliquem ebrietatis conſcium fieri, cùm poſt vini potum caleſcit caput, ſpiſſa eſt lingua, & percipitur, quòd, quamvis ratio non obruatur, cerebrum tamen obnubilant vini vapores, nec ſolitus reſumi poteſt labor?

Respons.

A peccato eximi nequeunt ii, quibus, licèt mentem vino non obruant, fervet caput, lingua ſpiſſa eſt, qui percipiunt vaporibus vini caput obrui; ex quo ſoliti ſiunt laboris incapaces. Iſaïas Propheta eos condemnat, qui eò intemperantiæ deveniunt, ut caput vino ferveat. (b) *Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum uſque ad veſperam, ut vino æſtuetis.* Quibus verbis hujuſmodi homines damnare videtur Propheta, quòd eò procedat ipſorum intemperantia, *ut vino æſtuetis.* Deinde circumſtantia eſt aggravans ad eum pervenire ſtatum, ut præ vino conſueto labori quis vacare nequeat. Hinc enim numeroſa ſæpè familia indiget, ipſi deſunt ad vitam neceſſaria, dum ad explendam gulam impenduntur. Per ſe patet tanti gravitas peccati, nec ſatis vituperari poteſt. Ad Principium doctoris Angelici redeundum eſt. Hujuſmodi hominibus immoderata eſt vini concupiſcentia, eoque immodicè utuntur, quod ſufficit, ut in eos cadat reatus peccati ebrietatis.

(b) Iſai. cap. 5. v. 11.

QUÆSTIO IV.

Utrùm, qui valido ſunt capite, & magnam vini copiam poſſunt haurire, intacto cerebro, ad libitum queant perpotare, quin ebrietatis fiant conſcii?

Respons.

Caſum hunc ſolvit Iſaias dicens; (c) *Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem.* De iis loquitur Propheta, qui forti ſunt capite, nec vini vaporibus facilè perturbantur; verbiſque ſuis indicat Iſaias, eos decipi, ſi ſub ſpecioſo illo prætextu gulæ atque intemperantiæ ſuæ poſſe indulgêre exiſtiment. *Non ſolum excuſatur à peccato, ſed ſi ſe vino ingurgitet, ſi bibat menſuras ſine menſurâ, parum eſt,* inquit Sanctus Auguſtinus (d), *quia non invenit crimen, etiam viri fortis accipit nomen, tanto nequior, quantùm ſub poculo invictior.*

(c) Iſai. cap. 5. v. 22.

(d) Serm. 153.

QUÆSTIO V.

An poſſint abſolvi & ad Sacramentorum perceptionem admitti ebrioſi habituales tertii & quarti generis?

Respons.

Ebrioſi tertii & quarti generis abſolutione indigni ſunt, nec ad Sacramenta poſſunt admitti, donec ſerio examine pateat, pravum eorum habitum eſſe diſſolutum, ſinceram eſſe eorum emendationem, eoſque firmum ſuſcepiſſe conſilium dignos pœnitentiæ fructus faciendi. Hæc ſunt Chriſti verba: (e) *Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos.* Ebrioſi, de quibus in

(e) Matt. 7. v. 6.

Quæ ſervanda eſt agendi ratio cum cauponibus qui vina miniſtrant nocturnis & indebitis horis, per Miſſam parochialem & veſperas, qui in ædes ſuas ebrios admittunt, homines perditos & diſſolutos, quorum obſcœnis cantionibus tecta obſtrepunt; qui turpia itidem verba aut blaſphemias proferunt; Patres, qui filiorum bona profligant; aut filios, qui contra Parentum ſuorum juſſa popinas frequentant. An caupones potatum dare poſſunt diebus jejunii & Quadrageſimali tempore hominibus, qui ſtabilem in loco ſedem habentes non indigent, quique vinum aut oblectationis aut mercaturæ gratia poſtulant?

Respons.

Cauponibus quâcumque lege ſeu divinâ ſeu humanâ prohibetur, ne indebitis horis vina miniſtrent; uti dominicis feſtiſque diebus per Miſſam parrochialem & veſperas.

Vinum miniſtrare ebriis, ac intemperantibus, qui ſcandaloſè obſcœna decantant, advenis qui cinædica verba & blaſphemias proferunt; nunquid illud eſt enſem furioſo præbêre, & ad iniquitatem conferre, eique participare? Negare quis poterit, graviter peccare Patres qui intemperantiâ ſuâ puerorum ſuorum bona dilapidant, pueroſque, qui invitis parentibus adeunt popinas. Num à peccato immunis erit caupo, dùm tam gravibus peccatis anſam præbet & occaſionem?

Vinum miniſtrare diebus jejunii & Quadrageſimæ loci incolis, qui oblectationes tantùm meditantur; nunquid ex eo manifeſtatur contemptus & incuria infractionis legum Eccleſiæ, ac ſimul voluntaria eas tranſgrediendi præbetur occaſio? Qui participes ſunt iniquitatis, ii ejuſdem fiunt conſcii, ut docet Apoſtolus. (f) *Nolite ergo effici participes eorum;* & alibi, (g) *quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte: & non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

(f) Ephes. 5. v. 7.

(g) Rom. 1. 32.

Quod pertinet ad pactiones, ſi eas conficiendo, ſi moderatè quadam tantùm vini pocula biberentur, nihil in eo eſſet criminoſum, modò id jejunii aut Quadrageſimæ ſacræ diebus non fieret.

Vanæ ſunt autem à cauponibus rationes afferri ſolitæ; ſcilicet quòd minutim vendentes majori pretio vinum ſuum vendunt; quòd id ipſum ſibi neceſſarium ad familiæ ſuæ ſuſtentationem, neque ex iis excuſatur id quod tot circumſtantiis eſt criminoſum. *Nulla eſt peccandi neceſſitas,* inquit Tertullianus (h), *ubi eſt una non peccandi neceſſitas.*

(h) Lib. de corona cap. 11.

QUÆSTIO VII.

An eodem modo excipiendæ ſint cauponum mulieres, ut ipſorum mariti; quando vinum miniſtrant in ſupradictis caſibus? An apud Deum poſſint excuſari ob debitam viris ſuis obedientiam metum-ve malarum tractationum?

Respons.

Cùm mulieres conjugum ſuorum propoſito adhærent, & cum ipſis iniquitatis ſunt participes, cum iis conſciæ cenſeri debent, ac proinde eâdem cum iis quoad Sacramenta excipi tenentur mulieres à nefandâ arte viros ſuos avertere & pro viribus commercium impedire, tot malorum originem. Si vinum è dolio fundant, dent ebriis, & de lucro injuſto gaudeant, totius fiunt iniquitatis participes.

Digitized by Google

Qualis debet eſſe agendi ratio erga eos, qui popinas frequentant, horis indebitis ibi remanent diuque immoderatè bibentes commorantur, qui verba impia proferunt, atque obſcæna canunt; qui ſæpè ſæpiùs Dominicos feſtoſque dies ad ſuas immoderationes ſeligunt? Nonquid iis proxima eſt peccati occaſio, caupona? Nonne iiſdem debet ejus ingreſſus interdici, & ipſi à perceptione Sacramentorum debent excludi?

R e s p o n s.

Caupona eſt proxima peccati occaſio pro iis, de quibus in præſenti quæſtione fit mentio, & Sacramentorum perceptione indigni ſunt, donec tam periculoſam & proximam deſeruerint peccati occaſionem.

(b) De coron. c. 11.

En Tertulliani principia (b) de occaſionibus peccati. *Aut deſerendum*, inquit, *aut omnibus modis cavillandum, ne quid adverſus Deum committatur.* Si ergo perſeveret offenſa Dei, unica eſt via, unicum huic malo remedium, fuga.

(c) Monita Sancti Caroli ad Confeſſarios art. *De occaſionibus.*

Sanctus Carolus (c) loquens de iis, quos in proximâ peccati occaſione verſari aſſerit, expreſsè popinones deſignat. Popina inter eas recenſetur occaſiones, quæ ex Sancto Carolo exigunt, ut iis denegetur abſolutio, qui in iis verſantur, niſi aut eas abdicent, aut ſe abdicaturos promittant; & ex Sancti Archiepiſcopi principiis, ubi quis bis-terve promiſit, nec promiſſa perfecit, actualis requiritur abdicatio, ut abſolvatur.

Circumſtantia eſt aggravans, ſi quis Dominicos feſtoſque dies eligat, ut popinas frequentet, ibique immoderatè ſe gerat. Quæritur Sanctus

(d) Serm. 252.

Auguſtinus (d) quòd olim in Eccleſiis committerentur ebrietates: *Nonne experti ſumus quanto periculo noſtro de iſtâ Baſilicâ ebrioſitates expulerit Deus?* Quam conſuetudinem non ſine magno labore ſe aboleviſſe refert Sanctus Doctor. Sed cur iſtam conſuetudinem adeò periculoſam habebat Sanctus Epiſcopus, niſi quia inde polluebatur templum domini, quod ipſi ſanctum eſt? Dies dominici ac feſti Domino pariter ſunt conſecrati; non minori igitur zelo incenderetur Auguſtinus in eos, qui dies Domino dicatos profanant, quàm in eos, qui loca pariter ipſi dicata polluunt. *Nolite*, inquit idem Sanctus: *Spiritum Sanctum excludere de cordibus veſtris.* S. Auguſtinus, uti modò oſtenſum eſt, in eos acerbiùs declamavit, qui templa ſacra polluunt; ſed quantò major eſt iſta profanatio, ſi qui corda & corpora ſua profanaverint, deſtinata in templum Spiritûs Sancti?

QUÆSTIO IX.

Nunquid iiſdem cum cauponibus regulis ſubjiciuntur vinitores, qui vinum ſuum domi clàm diſtrahunt, atque eodem modo excipi debent, cùm dictos dies dominicos ac feſtos infringunt?

R e s p o n s.

Vinitores, qui domi ſuæ vinum clàm vendunt, iiſdem, atque caupones, tenentur regulis, & eodem modo excipi debent, ſi dominicos feſtosque dies infringant. Graviores etiam fiunt conſcii culpæ, quòd in politiæ ſtatuta delinquant, vini ſui confiſcationis periculum ſubeant; ex quo oritur occaſio multorum quæ admittunt, pecca-

R e s p o n s.

Caupones, qui propriâ nôrunt experientiâ, ſe eo non eſſe firmo animo, ut regulas obſervent, periculoſam hanc artem deſerere tenentur. Hæc eſt regula in monitis Sancti Caroli tradita, unumquemque teneri, ad eam deſerendam artem, quæ proxima eſt occaſio peccati. Licèt autem ars illa in ſe honeſta ſit & licita; eſt tamen, ſecundùm Sanctum Carolum, occaſio peccati, cùm legitimè præſumitur, pœnitentem in eadem, quæ priùs admiſit; peccata denuò eſſe lapſurum, ſi in eâdem arte perſeveret. Sancti autem Archiepiſcopi illud eſt principium, quod ii ſcilicet abſolvi nequeant, quibus firmum non eſt propoſitum omnia vitandi deinceps mortalia peccata, ſimulque eorum occaſiones.

Occaſio autem mortalis peccati ex Sancto Carolo dicuntur ea omnia, quæ illud procurare valent; vel quia ex ſe-ipſis ad peccandum inducunt; vel quia pœnitens iis expoſitus, adeò peccare conſuevit, ut juſtè præſumere queat Confeſſarius, eum propter pravum habitum ſemper eſſe peccaturum, dùm in iiſdem verſabitur occaſionibus.

Jam verò, quamvis molliùs agere videatur Sanctus Carolus, eaſque factitare artes permittat, ex conſilio periti & virtute præſtantis Confeſſarii; in eodem tamen firmus ſtat principio, quòd nimirum, ſi bis ter-ve in idem peccatum incidat pœnitens, ipſi abſolutionem prorogaturus ſit Confeſſarius, donec actu pœnitens teſtetur, has ſe deſeruiſſe occaſiones.

Cum hæc principia authoritate Sancti Caroli fulta & communiter recepta ſint, videtur, in prædicta hypotheſi ad Sacramenta non priùs admitti poſſe caupones, quàm artem ſuam dereliquerint.

QUÆSTIO XI.

Quo pacto ſe gerere debet Confeſſarius erga eos, qui vino, ut ſic dicam, recocti ſunt, quique potui adeò aſſuefacti fuêre, ut ſe deliquium pati ſentiant, niſi quadam majori ſe vini copiâ proluant?

R e s p o n s.

Homines illi inducendi ſunt, ut paulatim huic infauſtæ quam contraxêre, neceſſitati ſe ſubſtrahant; moderatus quidem iis concedi poteſt uſus vini, quando animo ſe delinqui percipiunt; modò neceſſitatis fines non transgrediantur, imò & aliquid incommodi ferre conſentiant, ne expleatur largiùs cupiditas. *Surgit concupiſcentia potandi*, inquiebat Sanctus Auguſtinus (e), *titillat animum, ingerit faucibus ſiccitatem, inſidiatur ſenſibus.... ſi ei nunquam conſentias, & nunquam inebrieris, minor & minor erit quotidiè; nam ſunt vires illius ſubjectio tua.* (e) Serm. 152.

QUÆSTIO XII.

Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius erga eos, qui præ capitis debilitate vino non obſiſtunt, quique vix ſeſqui-modium vini potare valent abſque ebrietatis periculo?

R e s p o n s.

Prima neceſſitas eſt obedire Deo, qui temperantiam ſervare, & pretioſum rationis depoſitum

ſervare

Digitized by Google

ſit, inquit hic Sanctus, *cùm nos imprudentiæ cauſam haud quaquam præbemus; ſed caſu res ita contingit: etenim ſi quiſpiam vino obrutus cædem perpetravit; errore quidem & inſcitiâ ductus eam admiſit, at non item invitè; ignorationis quippè cauſam, hoc eſt, ebrietatem ipſe accerſivit.* Ita quoque docet Alphonſus Toſtatus, dictus Abulenſis (*b*). His omnibus addi poteſt authoritas Concilii Venetici an. 465. habiti (*c*), quod loquens de Clericis, qui propriâ culpâ inebriantur, declarat, eos in conſcientiæ foro reos eſſe de peccatis, quæ in hoc ſtatu committunt; neque ex præſenti eorum ignorantiâ poſſe ullatenùs excuſari. *Ignorantia talis non poteſt non ſubjacere pœnæ, quam ex voluntariâ amentiâ manaſſe conſtiteris* (*d*).

orthodo. c. 24.
(*b*) Abulenſis in Matth. c. 15. q. 166.
(*c*) Conc. Veneticum. can. 13.
(*d*) de Gener. tom. 6. tract. 7. cap. 3. q. 12.

CASUS IV.

Epiphanium, hominem plebeïum, tres quatuor-ve bellici ductores; vino diditi, quibus cum erat, cogere voluerunt ad bibendum immodicè; quod cùm is denegaret, unus ex iis præſentem ei mortem enſe ſuo minatus eſt, niſi ſecum pergræcaretur. Cui rei ſalutis ſuæ cauſa aſſenſus, cum cæteris inebriatus eſt. Nunquid in hoc caſu mortaliter peccavit?

Respons.

Ut paucis ſolvatur hæc difficultas, illud Apoſtoli uſurpamus (*e*): *Non faciamus mala, ut veniant bona*; & dicimus, nullo in caſu licitum eſſe peccare mortaliter ob quemlibet metum, ut ait Innocentius III. ad Epiſcopum Nidroſiæ in Novergia ſcribens (*f*): *cùm pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere.* Atqui ebrietas procul dubio lethale eſt peccatum; peccati namque qualitas & gravitas ex ejus oppoſitione cum ratione ducitur. Ebrietas autem rationi omninò eſt oppoſita, cùm ejus uſum excludat; nec minùs aliundè corporis vires, quàm vim animi extinguat. His adde, vitium illud non minùs caritati, quam rationi repugnare, cùm animum ad voluptatem, quâ etiam carent belluæ, convertens, eundem à Deo avertit, qui ſolus eſt ſupremum illius bonum, eumque ad funeſtam ducat neceſſitatem, multa quandoque admittendi ſcelera, ubi ſeſe offert occaſio: ex quo inexcuſabilis eſt ebrietas, cùm lethalis culpæ periculo ſe ipſum committere nunquam liceat. Unde Sanctus Ambroſius (*g*) de nefando loquens inceſtu, quem Loth ebrius admiſit, *ſanè diſcimus*, inquit, *evitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non poſſumus. Nam quæ ſobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus.*

(*e*) Rom. 3. 8.
(*f*) Innoc. III. In cap. *Sacris*, 5. de his, quæ vi, metus-ve causâ fiunt. lib. 1. tit. 40.
(*g*) S. Ambros. lib. 9. de Abraham. c. 6. ſeu o. 5. in can. *Sanè.* 7. 15. q. 1.

Concludamus igitur, non potuiſſe inebriari Epiphanium, niſi lethalem admittendo culpam, quamvis ita ſe geſſerit mortis metu impulſus, quam potiùs ferre, quam Deum mortaliter offendere debebat juxta illud Chriſti Domini (*h*): *Qui enim voluerit ſalvam facere animam ſuam, perdet eam.* Qui prolixiores hujuſce rei probationes requirent, Fagnanum adeant, qui de ea fusè diſputat (*i*).

(*h*) Matth. 16. 25.
(*i*) Fagnan. in cap. *A crapula* 14. de vita & honeſt. Clericorum. n. 26. & ſeqq. & in cap. *Audivimus.* 1. de Reliquiis & Venerat. Sanctorum. n. 30. & ſeqq

CASUS V.

Oliverius, tertianâ febre jam dudum laborans conſultò vino indulſit & inebriatus eſt, ut vomitum ſibi provocaret, quem præſentiſſimum & certiſſimum ex omnibus morbo ſuo remedium judicavit ipſius Medicus. Nunquid id ipſum potuit abſque mortali peccato?

Respons.

Abſque culpâ mortali inebriari non potuit ille ut vomitu, quem cieret crapula, tertinam fe-

mera fermè ſunt alia, quæ vomitum provocare queunt; & *ideò*, ſubjungit, *propter hanc cauſam non excuſaretur aliquis ab ebrietate.* Quæ ultima verba ſatis apertè indicant exiſtimare Sanctum Thomam, hominem talem à peccato mortali in hoc caſu non eſſe immunem, cùm ex ipſo, ebrietas naturâ ſuâ ſit lethale peccatum. Undè ſecundùm hunc ſenſum Sanctum Thomam intelligit & explicat Sanctus Antoninus, addens (*l*): *Non excuſaretur per hoc quis ab ebrietate ſecundùm Thomam*, ait hic Sanctus Archiepiſcopus, *quamvis faceret causâ medicinæ: & per conſequens peccaret mortaliter ſumens, niſi crederet ex illo potu non poſſe inebriari: & ſimiliter Medicus, vel alius, qui hoc ſibi ſcienter conſuleret, vel propinaret hoc æſtimans.* Sancto Thomæ & Sancto Antonino conſentiunt Angelus de Clavaſio, Bartholomæus Fumus, Baptiſta Trovamala, Toletus, & alii plurimi (*m*).

(*l*) S. Anton. par. 2. Sum. Theol. tit. 6. c. 3. §. 2.
(*m*) Angelus v. Ebrietas. q. 2. Bartholom. Fumus Armillâ v. eod. n. 5. Baptiſta Trovamala in Roſellâ eod. v. Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. l. 8. c. 61.

CASUS VI.

Patroculus, hauſtis vino aliiſque immodicè è vino ſtillatitiis liquoribus, judicii tamen rationiſque compos, in caſtitatem lethaliter peccavit; ac novit penitùs, ſe eidem libidini poſt hujuſmodi intemperantias multoties indulſiſſe. Quâ de re quæritur, utrùm hic homo, cùm hodiernâ die non minùs immoderatè potaverit, dici queat, ebrietatis aut intemperantiæ peccatum admiſiſſe; etſi impudicitiæ actum non commiſerit?

Respons.

Navarrus & Toletus exiſtimant, hominem in Caſu Patroculi poſitum, mortaliter non peccare, vinum & liquores perpotando. *Si non eo fine utatur*, inquit Toletus, *nec ſit ei periculum conſenſûs in delectationem.* Sed è contra dici poteſt, in caſu propoſito Patroculum ex ipſis Authorum iſtorum rationibus à mortali non eſſe immunem, idque ob duplicem rationem. 1. Quia propriâ novit experientiâ, quàm verum ſit illud Sancti Hieronymi ad Oceanum ſcribentis dictum (*n*): *Venter verò mero æſtuans citò deſpumat in libidines.* Et iſtud Juliani Pomerii: *Luxuriam facit & nutrit vini perceptio nimia* (*o*): 2. Quia huic non potuit indulgêre intemperantiæ, niſi certo fermè illud admittendi vitium periculo ſe committendo, ut ex præteritis ſuis lapſibus novit: quod ſufficit, ut culpæ lethalis fiat reus, cùm quis voluntarium peccandi lethaliter periculum ſubire nequeat, niſi peccando lethaliter, juxta illud Eccleſiaſtici (*p*): *Qui amat periculum in illo peribit.*

(*n*) S. Hieron. in can. *Venter* 5. diſt. 35.
(*o*) Apud Sanctum Proſper. in cap. *Luxuriam.* 7. diſt. eâd.
(*p*) Eccli. 3. 27.

Vide Intemperantia.

Rem multis Parochis & Confeſſoribus, qui vel in oppidis vel rure habitant, pergratam nos facturos exiſtimamus, ſi novum eis conſcientiæ caſum de ebrietate communicaverimus, quem 12. Januarii an. 1720. diſſolverunt Clariſſimi D. D. Decanus, Syndicus & Doctores numero viginti ſacræ Facultatis Theologiæ Pariſienſis; verum quidem eſt, deciſionem iſtam à defuncto D. Lamberto, è domo & ſocietate Sorbonica jam typis fuiſſe mandatam; ſed quia ſola & ſeparatis foliis excuſa eſt, quam proinde moraliter impoſſibile eſt ad multorum perveniſſe notitiam, qui in variis Regni Provinciis, aut alibi habitant; id nobis perſuaſum eſt, eos, ad quos perveniet Dictionarium noſtrum, non ſine quâdam animi voluptate eandem illam deciſionem, in quâ præcipuè

temperatum, bibant.

QUÆSTIO XIII.

An ei, qui jam ſufficienter potavit, hæc ſit legitima excuſatio ad reſumenda pocula, ſi cauſetur adventum amici inviſentis, quem ad bibendum invitare tenetur ad pactionem aliquam faciendam &c.

RESPONS.

Nulla eſt legitima excuſatio, ad leges temperantiæ infringendas. Amicus, qui benè potum iterùm ad bibendum invitat, tentator eſt, qui ad offenſam Dei ſollicitat. Igitur ſuppetit tunc ei reſiſtendi obligatio, quia tentationi reſiſtere tenemur. Ægri judicio pollentes quibus noxium eſſet vinum, ab eo, quantumvis enixè invitati, abſtinerent. A fortiori ei obſiſtendum eſt invitationi, quæ animæ noxia eſt, & ad Dei offenſam inducit. Contendit Sanctus Thomas (a), nec eum qui inebriatur, nec eum qui ad bibendum extra modum invitat, à peccato excuſari. De pactionibus verò dictum eſt in reſponſione ad ſextam Quæſtionem.

(a) 2. 2. q. 150. a. 1. ad 3.

QUÆSTIO XIV.

Quæ ſervanda eſt agendi ratio cum homine ebrietati dedito, qui per diuturnum tempus, annum v. g. propenſioni huic obſtitit, qui abſolutus eſt, & ad Euchariſtiæ perceptionem fuit admiſſus, quia ad meliorem frugem rediiſſe putaretur? Paulò poſt ad ebrietatem, & etiam ad vomitum, rediit. Nunquid præſumi poteſt, hunc verè fuiſſe converſum & validè abſolutum? Nonne denuò probari debet, & etiam diutiùs quam primâ vice, ut certiores ſint ipſius emendationis probationes?

RESPONS.

Quamvis ad ebrietatis peccatum redierit homo ille, non idcircò exiſtimandus eſt non fuiſſe converſus, cùm diù vitio huic enixè obſtiterit. Recidivæ ipſius noxæ circumſtantias perpendi neceſſe eſt, an ſemel tantùm relapſus fuerit; an victus invitationibus, quem-ve dolorem ipſi attulerit, iſta culpæ iteratio. Certum eſt. eum denuò eſſe penitùs explorandum, ſed tamen ei ſpem injiciendo & ſolatium. Ipſi penitùs inculcabitur ejus infidelitas poſt acceptam gratiam, quâ abuſus eſt; at ſimul oſtendetur, quàm miſericors ſit Dominus. Monebitur ſibimet ipſi invigilare, ne abſque ſpe & veniâ ſint novi lapſus. Quandiu neceſſe erit, tentabitur, ut certior fiat ipſius converſio, de quâ ſumetur judicium ex ipſius dolore & conatibus ad vitandum peccatum; non diuturniorem tamen ab eo probationem exigendo, quâ frangi poſſet ac labefactari ejus ad meliora regreſſus.

QUÆSTIO XV.

Nonne pauliſper ab his regulis deflectendum ac molliùs agendum eſt, in iis potiſſimùm Parœciis, in quibus magna eſt reorum multitudo, quos à Sacramentorum participatione arcere neceſſe eſſet, ſi ad amuſſim iſtæ ſervarentur regulæ?

RESPONS.

Multitudo à regulis, quas conſtituit Spiritus S. legitimè nunquam diſpenſavit: En verba ipſius Dei; (b) *Non ſequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum acquieſces ſententiæ, ut à vero devies.* Sic multi nunc peſſimè argumentantur, uti numerum. At cùm *ille dicit damnabo, ignoſcam eis, qui ſe mutaverint*, poteſtis mendacii Deum inſimulare, aut verbum ejus in dubium revocare? *Non propterea*, inquit alibi idem ſanctus Doctor, (d) *minùs ardebunt, quia cum multis ardebunt.*

(b) Exod. 23. v. 2.

(d) Serm. 351.

QUÆSTIO XVI.

Quid reſpondendum eſt iis, quos ſic loquentes inducit S. Auguſtinus: *Si peccatum eſt multùm bibere, quare vinum inſtituit Dominus?*

RESPONS.

Cum eodem ſancto Doctore dicendum (e) eſt quòd *omnis creatura Dei bona eſt, & illic peccatum non eſt, niſi quia malè uteris.* Non quòd malum ſit vinum, inquit S. Chryſoſtomus (f), ſed uſus immoderatus diabolicum inventum.

(e) Serm. 21.

(f) Serm. 159. in Martyres.

QUÆSTIO XVII.

Quid de iis cogitandum, qui in proceſſionibus piiſque peregrinationibus popinas adeunt, & eò intemperantiæ progrediuntur, ut ſæpè inebrientur?

RESPONS.

Aſſerit S. Chryſoſtomus (g) quod, cùm inviſuntur ſepulchra Martyrum cuique imprimis cavendum eſt ut domum ſuam quiſque devotus redeat, popinas non frequentet, ac præſertim ne cibo potuique immoderatè indulgeat. Videte, ſubjungit, quàm iniquum ſit, poſt celebratas cum aliis fidelibus ſolemnitates, acceptumque verbi divini cibum, præcipuam diei partem in popinis exigere. Si poſtquam Martyrum tumulos inviſiſtis, tempus in ebrietate & comeſſationibus teratis, ſatius eſſet, ut domos veſtras non dereliqueretis.

(g) Ibidem.

Aſſerit Sanctus Auguſtinus lugendum eſſe abuſum, ut conviviis & compotationibus immoderatis colantur Martyres in eorum ſolemnitatibus. *Comeſſationes & ebrietates*, ait S. Doctor, (h) *ita conceſſa & licitæ putantur, ut in honorem Martyrum non ſolùm per dies ſolemnes (quod ipſum quis non lugendum videat, qui hæc non carnis oculis conſpicit) ſed etiam quotidiè celebrentur.* Ita ut de illis Chriſtianis verè dici poſſit, quod alibi ſubjungit (i) *A odò ces ebrioſi calicibus, perſequuntur, quos tunc furioſi lapidibus perſequebantur.*

(h) Ep. 22.

(i) In Pſal. 59. ſub finem.

QUÆSTIO XVIII.

Nonne quidam ſunt Caſuiſtæ, quorum deciſiones de ebrietate conſulere periculoſum eſſet.

RESPONS.

Caſuiſtarum deciſionibus adhærère nefas eſt, quando Scripturæ ſacræ Sanctis Patribus, ſacris Canonibus & rectæ rationi ſunt contrariæ. V. g. en caſuiſtarum deciſiones, quas in praxi ſequi pernicioſum eſſet, quales ſunt iſtæ: (k) *Probabile eſt ſecluſo ſcandalo & aliis, veniale tantùm eſſe, uſque ad vomitum ſe cibo & potu implere, idque etiam ſi quis vomat, ut iteratò poſſit bibere.*

Si (l) quis poſt potum diſcernere adhuc poſſit inter bonum & malum, licèt non nihil phantaſia turbata ſit aut ſequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrare videatur, nondum plena eſt ebrietas, ideoque tantùm peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, ſi deliberatè ſit commiſſum.

(k) Buſembaum l. 5. de peccatis cap. 3. dub. 5. art. 1.

(l) Idem art. 2.

En

pagina ferè quælibet laxiorem contra mores continet regulam, triginta editionibus multiplicatus eſt.

ſuam mitigare conetur hic Author; utraque ad intemperantiam inducit, malitiam ejus minuit, & in utraque etiam multi deteguntur errores.

Primò ſatis apertè declarat, ex ſua ſententiâ peccatum ebrietatis in hoc tantùm caſu eſſe mortale, cùm vino obruitur ratio, aut ſanitas amittitur. Contrà quod aſſerit Sanctus Thomas ſuprà laudatus, qui ebrietatis eſſentiam in immoderato vini uſu reponit.

Secundò: animadverſione quoque digna ſunt verba hæc: *Ob ſolum opiparæ menſæ motivum.* Lautus & elegans victus, præcipuum & unicum motivum. Quod Chriſtiano motivum, qui ab Apoſtolo Paulo iſtud hauſit præceptum: (b) *Sive ergo manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in Dei gloriam facite.* Manducare & bibere ob ſolum obſoniorum ſplendidum apparatum, nunquid id ipſum eſt ad eorum ſe aggregare gregem. *quorum*, ut ait idem Apoſtolus, (c) *Deus venter eſt.* Authori non ſatis eſt, ut aſſerat in quibuſdam circumſtantiis fieri poſſe, ut res ad mortale non pertingat; univerſim dicit: *quamvis dubium eſſe nequeat, quin largè bibere ex ſolo opiparæ menſæ motivo, ſæpè ad mortale non perveniat.*

(b) 1. Cor. 10. v. 31. Coloſſ. 3. v. 17.

(c) Philipp. 3. v. 19.

Contendit idem Author, ſervus atque Hoſpitalarios vinum iis poſſe præbêre, qui eo immodicè utuntur. Quæ principia in moralibus ſunt periculoſa, imprimis cùm generatim proferuntur.

Multæ ſunt aliæ recentiorum Caſuiſtarum mollioris diſciplinæ deciſiones, quæ poſſent referri, & quibus immorari periculoſum eſſet. Pravas illas diſpoſitiones præcipuè intendit Clerus Gallicanus, cum expreſsè propoſitionem iſtam condemnavit (d): *Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum, modo non obſit valetudini; quia licitè poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.*

(d) Cenſura Cleri Gallicani. 31.

N. Chandiere, Decanus Facultatis.
Du Queſne, è ſocietate Regiâ Navarræâ.
Hideux, Parochus ſanctorum Innocentium emeritus Facultatis Syndicus.
G. Bourret, Parochus ſancti Pauli ſocius Sorbonicus.
Th. du Rieux, ſocius Sorbonicus, Gymnaſiarcha Collegii Pleſſæi Sorbonici.
Lambert, ſocius Sorbonicus, Prior de Palaiſeau.
D. Leger, Canonicus ſanctæ Capellæ Pariſienſis.
Herlan, è ſocietate Regiâ Navarræâ.
Jollain, Parochus ſancti Hilarii, Syndicus è ſocietate Regiâ Navarræâ.
Bonnet, Parochus ſancti Nicolai de Campis, ſocius Sorbonicus.
De la Coſte, Canonicus Eccleſiæ Pariſienſis.
Courcier Canonicus & Theologus Eccleſiæ Pariſienſis, ſocius Sorbonicus.
P. Davollé, è ſocietate Regiâ Navarræâ.
De Beyne, ſocius Sorbonicus.
Girardus de Labournat, ſocius Sorbonicus.
F. le Tonnelier, nuperus ſancti Victoris Prior.
Quinot, emeritus Theologiæ Profeſſor, facultatis Syndicus, Bibliothecarius Gymnaſii Mazarini, ſocius Sorbonicus.
Paſtel, emeritus Theologiæ Profeſſor, ſocius Sorbonicus, coadjutor illuſtriſſimi Gymnaſiarchæ Gymnaſii Mazarini.
F. H. Delan, Theologiæ Profeſſor Regius, ſocius Sorbonicus.
N. P. Gueret, ſocius Sorbonicus, Theologiæ Profeſſor, Vicarius Generalis Eminentiſſimi D. D. Cardinalis de Noailles Archiepiſcopi Pariſienſis.

E C C L E S I A.

ECCLESIA eſt cœtus Fidelium, qui ſub legitimorum Paſtorum regimine, unum corpus efficiunt, cujus Caput eſt Chriſtus.

Vox illa etiam uſurpatur ad ſignificandum locum, quo conveniunt Fideles ad Exercitia Religionis colenda. Quod in Galliæ Regno initium habuit ſub Clodovæo, primo Francorum Rege, qui Eccleſiam ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, quæ nunc ſancta Genoveſa de monte dicitur; à ſe conſtructam fundavit. Secundùm hanc verò ultimam acceptionem de Eccleſia loquimur, in novemdecim deciſionibus hujuſce tituli.

Secundùm autem hunc ſenſum, duplex diſtinguitur Eccleſiæ ſpecies: Prior eſt Eccleſia Epiſcopalis, quæ ab Innocentio III. (e), *Matrix* (f) dicitur. Altera eſt Eccleſia Parrochialis, quo cujuſque Parœciæ Fideles conveniunt, ut divinis ibi interſint officiis, ſacramenta ſuſcipiant, ac verbum divinum, ſuorumque Paſtorum inſtructiones audiant.

(e) Innoc. III. in cap. *Venerabili* 22. de verborum ſignificatione. L. 5. tit. 40.

(f) Toto tit. de decimis. L. 5. tit. 30.

Is autem eſt præcipuus hujuſce Tituli finis, ut explicetur 1. quinam ſint caſus diverſi, in quibus Eccleſiarum violatur ſanctitas, & ipſis debita reverentia. 2. Quo pacto fiant pollutæ, ac novam exigant benedictionem aut reconciliationem. 3. Et quomodo & à quo benedici aut reconciliari debeant. Cùm eâ de re hic fusè agamus, & deinceps quàm multæ afferantur regulæ, quæ ad eam pertinent, hîc plura non dicemus, quòd inſuper eâdem de re ſub aliis titulis fiat ſermo.

Ex occaſione hîc duntaxat monebimus, multas religiosè emiſſas fuiſſe ab ipſis Galliæ Regibus declarationes, quibus Eccleſiis earumque Paſtoribus favent imprimis; quarum prima inter recentiſſimas eſt menſis Januarii an. 1650. quâ militibus prohibitum eſt, ne in Presbyteriis diverſoria ſua eligant: altera eſt an. 1657., quæ ad Eccleſiæ immunitates pertinet; de quibus etiam in Decretalibus extat integer titulus 49. videlicet libri tertii, & alter in Sexto 23. Tertia, quæ eſt an. 1661. de Eccleſiarum reparationibus

tionibus agemus.

CASUS PRIMUS.

CUm Eccleſia parochialis Sancti Juſti, quæ maximâ ex parte ceciderat, ex iiſdem refecta fuerit lapidibus, indiget-ne nova conſecratione, ut ibi divinum celebrari poſſit Officium. Eccleſia quoque indiget-ne pariter hujuſmodi conſecratione 1. cùm per partes cecidêre muri, ac ſucceſſivè refecti ſunt? 2. Cùm ex fortuito incendio tectum fuit combuſtum?

Respons.

In primo caſu denuò conſecrari debet hæc Eccleſia, licèt ex iiſdem lapidibus fuerit refecta, ut evidenter probari poteſt ex antiquo Canone Vigilii Papæ, (*a*) quem refert Gratianus. Ratio eſt, quia hæc Eccleſia tali modo exædificata, eadem cenſêri nequit, quæ anteà. In ſecundo caſu, hoc eſt, quando tectum ſolum combuſtum eſt, muris, ſaltem quoad maximam partem, ſtantibus, Eccleſia novâ tunc non indiget conſecratione, quia eadem, ut antè, cenſetur. Id expreſsè declarat Innocentius III. in una Decretali (*b*) cujus hæc ſunt verba: *Ligneis ædificiis Eccleſiæ veſtræ caſu conſumptis, parietibus tamen illæſis, ac menſâ principalis altaris in ſuâ extremitate modicam paſſa fracturam ...., inquiſitioni tuæ taliter duximus reſpondendum, quod, cùm parietes in ſua integritate permanſerint, & tabula altaris mota, vel enormiter læſa non fuerit: ob cauſam prædictam nec Eccleſia, nec altare debet denuò conſecrâri;* quod conſentit cum canone mox laudato. Cujus quidem diſcriminis hanc rationem affert Gloſſa (e): *Quandiù parietes integri ſunt, non eſt*, inquit, *Eccleſia conſecranda; quia in parietibus conſecratur Eccleſia, & non in tecta.* Idem dicendum, ſi lapſi per partes ac diverſis temporibus muri, ſucceſſivè etiam exædificati fuêre.

(*a*) Vigilius in can. *De fabricâ* 24 de conſecrat.

(*b*) Innoc. III. in cap. *Ligneis*. 6. de conſecrat Eccleſiæ vel altaris. lib. 3. tit. 40.

(*c*) Gloſſa in cit. cap. *Ligneis*. v. *Parietibus*.

Deciſionem iſtam affert Sanctus Antoninus (*d*), qui allatis à nobis authoritatibus utitur. *Nota*, inquit hic Sanctus, *quod ſunt tres caſus, in quibus Eccleſia debet iterùm conſecrari. Primus eſt, ſi Eccleſia combuſta fuerit, ita quod parietes ſint combuſti, vel dirupti, vel notabiliter decruſtati in toto, vel in parte.... Secundus eſt, ſi tota Eccleſia, vel major pars deſtructa; vel dirupta eſt: ſecùs eſt, ſi ſolum tectum deſtructum fuerit vel combuſtum. Si verò parietes ſucceſſivè fuerint reparati, eadem Eccleſia intelligitur; & idrò ſufficit, ſi tantùm reconcilietur cum aquâ exorcizatâ & cum ſolemnitate Miſſa. Secùs, ſi fuit primò tota deſtructa, etiamſi eiſdem lapidibus reparata, conſecranda eſt enim.* Juvat hìc addere caſum tertium, in quo aſſerit hic Sanctus Archiepiſcopus, Eccleſiam iterùm eſſe reconciliandam; *quando nimirum dubitatur*, ait, *utrùm fuerit conſecrata, nec apparet aliqua probatio de his, quæ ſuprà dicta ſunt.* Can. ſolemnitates, de conſecrat. diſt. 1.

(*d*) S. Anton. 2. part. Sum. Theol. tit. 12. c. 6. §. 8.

CASUS II.

ARBOGASTUM, Parœciæ Sancti Mari incolam, nominatim excommunicatum à quinquennio aut ſexennio, qui ſubitò obiit ante acceptam de excommunicatione abſolutionem. Andræas, novus hujuſce Parœciæ Curatus in Eccleſiâ ſepelivit, ignorans, ipſum excommunicatione eſſe ligatum. Nonne ex hujuſce hominis ſepulturâ polluta eſt Eccleſia?

Respons.

Sepulturæ Eccleſiaſticæ privatio eſt pœna à Canonibus contra excommunicatos, & ut tales cognitos, præſcripta, ut declarat Innocentius III. in Decretali ad Epiſcopum Nidroſiæ in Norvegia, ab eo ſcriptâ (*e*). *Sacris eſt canonibus inſtitutum*, inquit hic ſummus Pontifex, *ut quibus non communicavimus vivis, non communicemus defunctis: & ut careant Eccleſiaſticâ ſepultura, qui priùs erant ab unitate Eccleſiaſticâ præciſi, nec in articula mortis reconciliari fuerint.* Quò redeunt iſta Sancti Leonis verba (*f*): *Quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non poſſumus.*

(*e*) Innoc. III. in cap. *Sacris*. 12. de ſepulturis. lib. 3. tit. 28.

(*f*) S. Leo. in can. *De communione*. c. 24. q. 2.

Eâdem nixus ratione declarat hic Papa (*g*) quòd *Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora ſepeliri contingit, reconcilianda erunt aſperſione aquæ ſolemniter benedictæ, ſicut in dedicationibus Eccleſiarum fieri conſuevit.* Quod idem conſtituit canon antiquus in Gratiani decreto (*h*) relatus, qui idem eſſe affirmat; ſi in eo ſepultus fuerit ethnicus aut hæreticus. Ut autem reconcilietur, ante omnia, ex eo extrahendum corpus excommunicati, ſi ab aliis fidelium corporibus queat ſecerni ex eodem Canone, & ſequenti (i), qui ſic habet: *Eccleſiam, in qua mortuorum cadavera infidelium ſepeliuntur, ſanctificare non licet: ſed ſi apta videtur ad conſecrandum, inde evulſis corporibus & raſis parietibus, vel ſignis ejus loci, reædificetur.*

(*g*) Innoc. III. in cap. *Conſuluiſti*. 7. de conſecrat. Eccleſiæ &c. lib. 3. tit 40.

(*h*) Can. *Eccleſiam*. 27. de conſecrat. diſt. 1.

(*i*) Can. *Eccleſiam*. 28. ibid.

Hinc ſequitur, quod, quamvis Andræas, recèns Sancti Marci Parochus, Argobaſti excommunicationem ignoraverit; ex talis hominis ſepulturâ polluta tamen facta eſt ipſius Eccleſia; quod idem contingeret, ſi quem in eâ inhumaſſet, qui hæreſim palàm fuiſſet profeſſus, ibique obiiſſet (*k*).

(*k*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 12. c. 6. §. 4. Joan. Cabaſſut. Juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 11. De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 139. Colloq. Condom. tom 11. colloq 4. ſect. 1. & tom. 2. colloq. 7. ſect. 2. De Genet. Theol. moral. tom. 3. tract. 5. c. 7. q. 12.

CASUS III.

ALCUINUS, qui publicè excommunicatus fuerat, vehementi oppreſſus morbo, Parochum ſuum accerſivit cui coram ſeptem octo-ve hominibus dolorem ſuum de pravo ſuo ſtatu teſtatus eſt, eumque enixè rogavit ut intra unam duasve horas ad ſe rediret, peccatorum ſuorum confeſſionem auditurus, quò eorum ab illo abſolutionem acciperet, promittens etiam, ſe ei, quam ſibi imponere vellet, pœnitentiæ ſatisfacturum. Vix domum ſuam reduci Parocho nuntiatum eſt, hominem hunc ſubitâ morte fuiſſe correptum. Quâ de re quæritur, utrùm ipſum in Eccleſiâ ſepelire non poſſit hic Parochus, quin fiat polluta?

Respons.

In Eccleſia Alcuinum ſepelire non poteſt iſte Parochus in caſu propoſito, niſi antiquiſſimas & ſanctiſſimas leges Eccleſiaſticas infringat, ſuamque polluat Eccleſiam: Nam, ut declarat Innocentius III. his verbis (*l*): *Quantacumque pœnitentiæ ſigna præceſſerint; ſi tamen morte præventus abſolutionis non potuerit beneficium obtinere, quamvis abſolutus apud Deum fuiſſe credatur, nondum tamen habendus eſt apud Eccleſiam abſolutus.* Undè colligendum eſt, ab iſto Parocho Alcuinum in loco ſacro non poſſe ſepeliri, donec de cenſurâ, quam vivens incurrerat, mortuus abſolvatur. Quare ad legitimum Superiorem ſine mora debet recurrere, ut pro defuncto iſtam obtineat

(*l*) Innoc. III. in cap. *A nobis*. 28. de ſen. excommunicat. lib. 5. tit. 39.

Digitized by Google

cem ad recipiendas gratias & ſoffragia Eccleſiæ, è cujus ſinu, veluti membrum mortuum, per excommunieationem omninò avulſus fuerat, neceſſe eſt penitùs, ut Chriſtianæ ſepulturæ prærogativâ fruatur, ejuſdemque Eccleſiæ præcibus communibus fiat particeps, eum ad ipſam denuò incorporari atque in fidelium juribus rediotegrari; qood abſque Superioris majoris authoritate fieri oequit (a).

(a) Eveillon. tract. de Eacommunicat. & Monitor. cap. 4.

CASUS IV.

Plintus, Sacerdos, nominatim excommunicatus denuntiatus, publicè in Eccleſiâ Sancti Ebrulphi celebravit, non obſtante cenſurâ, quâ erat ligatus. Nonne ex illo ipſius auſu temerario polluta facta eſt Eccleſia?

Respons.

(b) Suarez apud Sylvium in 3. part. S. Tho. q. 83. art. 3. quæſito 2.

Inſignis Theologus, à Sylvio laudatus (b), contendit. in propoſito caſu Eccleſiam non fieri pollutam: nam peculiarem ſibi opinionem, & quæ ad aliam pertinet difficultatem probare volens, hac præſertim ratione nititur: *Eccleſia non polluitur ex eo quod excommunicatus in ea celebret.* Ac Sylvius, ab eo licèt diſſentiens, hanc tamen ipſi non denegat propoſitionem; ſed eam tacitè admittens, deductam inde concluſionem ſolùm refellit (c).

(c) Fr. Sylvius loco cit. ad 2.

Et quidem jure non exprimitur, in caſu propoſito Eccleſiam fieri pollutam: quare affirmare poſſumus, Sancti Ebrulphi Eccleſiam ex oefando Plinii in ea celebrantis ſuſcepto non factam fuiſſe pollutam; quantumvis excommunicatione eſſet ligatus: atque adeò novâ eandem Eccleſiam reconciliatione non indigêre.

CASUS V.

In Eccleſia Sancti Claudii, à Demetrio Epiſcopo, quem publicè ob ſimoniæ crimen Papa excommunicàrat, conſecratâ, peractum eſt per menſem integrum Miſſæ ſacrificium ac Divinum officium. Sacerdos, qui doctus habetur, coram Parocho propugnavit; ipſius Eccleſiam, ne dum conſecrata canonicè fuerit, verè pollutam fuiſſe. Quærit Parochus, an res ita ſe habeat, ac denuò conſecranda ſit Eccleſia?

Respons.

(d) S. Anton. 3 part. Sum. Theol. tit. 12. c. 6. §. 4.

(e) Petr. Palud. in 4. diſt. 18 q. 8. Navar. Manual. c. 17. n. 257. Auguſt. Barboſa. de offic. Epiſc. allegat. 17. Vivaldus de interdicto n. 23. Joan. Tagnatius vulgò Tabiena, ſeu Tabienſis v. *Conſecratio*, *Eccleſia*. Zerola. v. *Pollutio Eccleſiæ*. Tolet. inſtruct. Sacerdot. lib. 5. c. 8. Panormitanus. Angelus de Clavaſio. Sylveſter de Prierio &c.

Certum eſt, ita ſentientibus permultis ſeu antiquis ſeu modernis Authoribus, iſtam Eccleſiam à tali Epiſcopo fuiſſe violatam, ne dùm legitimè conſecrata fuerit; eamque proindè iterùm eſſe conſecrandam. Cujus rei hæc afferri poteſt ratio, quòd, cùm ex Canonibus Eccleſia ob ſolum corporis perſonæ excommunicatæ & in eâ ſepulti contactum fiat polluta, à fortiori talis habenda eſt ſi per manus excommunicati Epiſcopi fuerit conſecrata. Ita docet Sanctus Antoninus poſt Hoſtienſem, qui iſtam quoque ſententiæ ſuæ affert rationem. *Quartus caſus eſt*, inquit hic Sanctus (d), *ſi Eccleſia ab Epiſcopo publicè excommunicato conſecrata fuerit; nam, ut dicit Hoſtienſis, ſi corpus defuncti excommunicati Eccleſiam polluit, multò magis, cùm conſecrationis officium peragitur per eorum os & manus, qui excommunicationi ſubjacent.* Ita ſentiunt Authores multi, quos ad marginem indicamus (e).

Alii tamen Authores, inter quos Suarez, contrariam acriter ſententiam defendunt, & ad ejus probationem duo hæc in medium adducunt argumenta. Primò: quia dici nequit, Eccleſiam factam fuiſſe pollutam, niſi ſupponendo, eam priùs fuiſſe conſecratam; cùm loci pollutio præcedentem neceſſariò ſupponat ipſius conſecrationem.

Secundò, quia Eccleſia non fit polluta, licèt in eâ celebraverit Sacerdos excommunicatus; Igitur non fit etiam polluta; etſi eam conſecret Epiſcopus excommunicatus; cùm certum ſit, ſimplici loci conſecrationis cerimoniæ infinito modo præſtare actionem ſacro ſancti ſacrificii. Ita argumentantur illi Authores, ut teſtatur Sylvius (f), qui, licèt iſtas fateatur validas eſſe rationes & veriſimiles, priorem tamen opinionem, uti magis communem inter Theologos agnoſcit, à quâ recedere non cogunt, iſtæ, quantumlibet urgentes, rationes. *Quæ cùm ita proponantur*, inquit, *nihil tamen eorum eſt quod nos cogat à communi veterum ſententia recedere* (g). Cùm verò perquam rarò ac difficillimè contingat caſus propoſitus, de eo plura non dicemus, hoc unum obſervare contenti, priorem videlicet opinionem, quamvis à magno Theologorum atque Canoniſtarum numero propugnatam, nullius tamen Canonis authoritate niti; licèt plurimi in jure caſus exprimantur, in quibus fit Eccleſia polluta; quæ ratio alterius opinionis aſſeclis favêre imprimis nobis videtur. Exiſtimamus igitur, in pari caſu conſulendum eſſe Diœceſanum Epiſcopum, illiuſque deciſioni ſtandum.

(f) Fr. Sylvius in 3. part. Sum. S. Th. q. 83. art. 3. quæſito 1.

(g) Colloq. Lucon. tom. 5. colloq. 16. q. 1.

CASUS VI.

Cum Justinum in Eccleſia percuſſum graviter ſauciaſſet Palæmon, non ſine magnâ ſanguinis effuſione, quâ idcircò polluta eſt Eccleſia, in ea tamen Parochus celebravit ob annuam feſti ſolemnitatem, & ne ab auditione Miſſæ abſtinêrent Parochiani ſui, qui ſacrificio non adfuiſſent, niſi is celebraſſet. Qua de re quæritur, utrùm iſta Eccleſia ſemper polluta cenſenda ſit, etſi ab ejus pollutione in ea factum ſit ſacrificium, ita ut Epiſcopi authoritate priùs reconciliari debeat, quam in eâ divina poſſint celebrari officia: an verò reconciliata ſit habenda ex ſacro-ſancto Miſſæ ſacrificio, quod in ea obtulit Parochus?

Respons.

Exiſtimant quidam Authores, hanc Eccleſiam ſemper manêre pollutam, etſi ab eo tempore, quo polluta eſt, ſacroſanctum in eâ oblatum fuerit Miſſæ ſacrificium, atque adeò in eâ ſem continuari non poſſe actionem ſacrificii abſque gravi peccato, donec fuerit reconciliata. Contrarium tamen propugnant alii multi, inter quos Toſtatus & Alphonſus à Caſtro (h), & putant, Eccleſiam pollutam ſacrificio ab ejus pollutione in eâ oblato cenſendam eſſe reconciliatam: quod probant ex paritate Calicis, qui ex profano fit ſacer ſolo pretioſi ſanguinis Chriſti contactu, nec iterùm eſt conſecrandus. Unde colligunt, Eccleſiam pollutam, ob celebrationem divinorum ab ejus profanatione factam, cenſendam eſſe reconciliatam.

(h) Alphonſus Toſtatus Epiſcop. Abulenſis part. 5. diſput. 7. dub. 13. Alphonſus Caſtrenſis l. 2. de leg. pœnali Emmanu. Sà v°. *Eccleſia* n. 19.

Verum quidem eſt, ſecundam hanc opinionem vidêri probabilem & ſatis eſſe communem: ſed illud etiam certum eſt, priorem eſſe tutiorem, & eam potioribus, quàm ſit prior, niti rationibus, nam per celebrationem Miſſæ non fit Eccleſiæ reconciliatio, ſed ſolùm fit per preces & ablutiones ab Eccleſiâ inſtitutas, quæ fiunt aquâ benedictâ, vino & cinere (i), quando illa Eccleſia jam conſecrata eſt, vel ſolùm aquâ benedictâ & exorcizatâ, ſi nondum fuerit conſecrata, ut obſervat Gloſſa: & ablutiones iſtæ à ſolo fieri poſſunt Epiſcopo, vel ut ait Gregorius IX. (k), à Sacerdote, qui in eam rem ab ipſo ſpecialiter deputatus eſt,

(i) Alexand. III. in cap. *Propoſuiſti*. 4. de conſecrat. Eccleſiæ vel altaris. Gloſſ. in cap. Si *Eccleſia*. fin. eod. tit. v. *Lavatur*.

(k) Greg. IX. in cap *Aqua*. 9. eod. tit. & ibi Gloſſ.

Confir-

Digitized by Google

[illegible] I. Si *dubitatur an ſit conſecrata:* Cujus rei hanc profert rationem, ex antiquo deprompptam Canone, quem Felici Papæ adſcribit Gratianus; *quia*, inquit. *non dicitur iteratum, quod neſcitur eſſe factum* (*b*). Atqui verè dubitari poteſt in caſu propoſito, num Eccleſia ob ſolam Miſſæ celebrationem fuerit reconciliata ob varias Doctorum opiniones. Igitur in hoc caſu reconcilianda eſt.

(*b*) Can. *Solemnitates*.16. de conſecrat. diſt. 1.

CASUS VII.

Cum Joannes & Jacobus in Eccleſiâ rixam contraxiſſent, Joannes in eâ Jacobum repetitis fuſtis ictibus graviſſimè percuſſit. Cùm autem in vicum Jacobus fugiſſet, Joannes, qui adhuc erat in Eccleſia, ipſum emiſſo ſclopeto, ſubitò interfecit. Nunquid ex mutuâ fuſtium percuſſione Eccleſia polluta eſt, aut ſaltem emiſſione ſclopeti, quâ Joannes, qui erat in Eccleſia, Jacobum foris exiſtentem interfecit?

Respons.

Eccleſia non polluta eſt ex repetitis mutuò fuſtium percuſſionibus, niſi gravis fuerit effuſio ſanguinis. Sed ſi Jacobus ex acceptis ictibus ſanguinem in ea emiſerit, Eccleſia tùm polluta eſt: quod etiam verum eſt, licèt extra Eccleſiam fuerit ſanguinis fluxus: nam ſi actio injurioſa, ex quâ ſecuta eſt ſanguinis effuſio, in ipſâ Eccleſiâ commiſſa fuerit, id ipſum ſufficit, ut facta ſit polluta. Ita Sylvius (*c*): *Porrò ad hanc Eccleſiæ pollutionem ſatis eſt*, inquit, *quod vulnus infligatur in Eccleſia, etiamſi ſanguis in ea non fluat, ſive quia recipiatur in aliquo vaſe, ſive quia percuſſus egreditur, antequàm fluat: quia tunc intrà Eccleſiam data eſt injurioſa eaque proxima cauſa effuſionis.*

(*c*) Fr. Sylvius. in 3. part. ſum. S. Thom q. 83. a.3.quæſito 1.

Neque etiam eſt pollutio in ſecundo caſu ex mente ejuſdem Theologi: Licèt enim is, qui extra Eccleſiam exiſtens occidit, etiam ſine effuſione ſanguinis. aut cum effuſione ſanguinis lædit eum, qui eſt intrà eam, pollutam ex facinore ſuo efficiat Eccleſiam, ut declarat Innocentius III. (*d*), non idem dicendum de eo, qui in Eccleſia exiſtens cum effuſione ſanguinis eum lædit, aut interficit, qui foris eſt: in hoc enim caſu ex ipſius actione non polluitur Eccleſia: *Sed neque polluitur*, ait hic Doctor, *ſi intra Eccleſiam fiat percuſſio, ex qua nec mors ſequitur, nec ſanguis fluit: uti nec ſi ex Eccleſia miſſo telo, vel tormento interficiatur is, qui eſt extra. Polluitur autem, ſi foris exiſtens jaculum aut glandem mittat, eumque, qui in Eccleſia eſt, occidat.*

(*d*) Innoc. III. in cap. *Propoſuiſti*. 4. de conſecrat. Eccleſ. &c.

Sylvio aſſentitur Cabaſſutius (*e*): *Neceſſe eſt autem*, ait, *ad hujus pollutionis effectum, ut vulnus receptum fuerit in loco ſacro: Si enim aliquis, exiſtens intrà ſacrum locum, jactu injurioſo teli alterum foris exiſtentem vulnerat aut interimit, non inde polluitur locus ſacer.* Subjungitque doctus hic Canoniſta, id eſſe verum. *Licèt*, inquit, *vulneratus accepto vulnere ingrediatur Eccleſiam vel cœmeterium, ibique ſanguinem effundat.*

(*e*) Joan. Caballut. Juris Can. theor. & praxis l.5. c. 21. n. 10.

Advertendum autem occaſione præſentis difficultatis; quòd *non polluitur Eccleſia*, inquit Sylvius (*f*), *quando percuſſio, quæ magnam ſanguinis copiam elicit, non eſt mortalis, ut in puerorum rixâ interdum contingit.* Quod idem poſt Sylvium aſſerit Author praxis juriſdictionis Eccleſiaſticæ (*g*) voluntariæ.

(*f*) Fr. Sylvius. loco cit.

(*g*) Du Caſſe prax. juriſdict. Eccleſ. volunt. c. 8. n. 6.

CASUS VIII.

Ibrahimus, natione Turca, & Daniel Judæus, cùm in Eccleſiâ Cathedrali divinis adeſſent officiis curioſitatis gratiâ, inter ſe rixam contraxerunt, ita ut in hac Eccleſia Daniel Ibrahimo abſ[illegible] ſacrata?

Respons.

Ex hoc homicidio polluta eſt Eccleſia, ut definivit Innocentius III. qui ad Compoſtellanum ſcribens Epiſcopum, qui ipſum conſuluerat de quibuſdam peregrinis, quorum alii in Eccleſiâ ſuâ vulnerati, alii verò occiſi fuerant ita reſpondet (*h*): *Reſpondemus, quod, manente Eccleſiâ & altari, ipſa reconciliari poterit per aquam cum vino & cinere benedictam.* Id etiam docet ſanctus Antoninus (*i*), qui relatis quibuſdam caſibus, in quibus Eccleſia fit polluta, addit: *Secùs ſi in Eccleſia vulneretur, & extra moriatur: quia tunc violatur.* Idem aſſerit Cabaſſutius de effuſione ſanguinis, quæ contingit extra Eccleſiam è vulnere in eâ accepto (*k*): *Polluitur ſacer locus, ſi vulnere ibi accepto, ſaucius foras egrediatur, nec niſi poſt egreſſionem ſanguinem effundat.*

(*h*) Innoc. III. in cap. *Propoſuiſti* ſuprà cit.

(*i*) S Anton. 3. part. ſum. Theol. tit 12. §. 4.

(*k*) Joan. Cabaſſut. Juris Can. theor. & praxis. l. 5. c. 21. n. 10. cit.

Contrariam quidem opinionem tuetur Barboſa (*l*), & contendit, canones omnes, qui eâ de re loquuntur, debêre intelligi de effuſione ſanguinis, quæ reipsâ in Eccleſia vel cœmeterio contingit: Verùm in hoc ſe a communi Doctorum opinione recedere fatetur.

(*l*) Auguſt. Barboſa de offic & poteſt Epiſc. allegat. 38. n. 24

Cæterùm idem dicendum, cùm abſque ſanguinis effuſione fit homicidium in loco ſacro, etiam legitimi judicis authoritate, ut docet Sylvius his verbis (*m*): *Impertinens autem eſt, an ſanguis effundatur, nec ne: ac proinde ſi reus in Eccleſia ſtranguletur, etiamſi per legitimum judicem, ipſa polluitur ob injuriam, non perſonæ, ſed loco factam.*

(*m*) Fr. Sylvius in 1. part. ſum. S. Th. q 83. art. 3. quæſito. 5.

CASUS IX.

Cum Joanna & Carola in Eccleſia inter ſe eſſent rixatæ, Joanna in Carolam impetu inſiliens eam ad fauces ſtrangulandam arripuit, tantâque vi conſtrinxit, ut fermè anhêlitum amiſerit: ſed ex ejus avulſa manibus & in proximas ædes delata, ſtatim à Chirurgis inſpecta eſt, qui declararunt, eam eſſe in proximo intra paucas horas animam efflandi periculo. Quâ de re quæritur, utrùm Eccleſia ex hoc violento facinore, polluta cenſenda ſit, ac præcipuè ob diſcrimen proximæ mortis, atque adeò a Sancto Sacrificio aliiſque divinis officiis in eâ celebrandis ceſſare debeat Parochus?

Respons.

Teſtatur Cabaſſutius (*n*), ſe quondam de ſimili conſultum fuiſſe difficultate, ad quam ſcripto reſpondit. dicens, quòd eatenùs dici non poterat, Eccleſiam eſſe pollutam, & eſſe reconciliandam ante caſûs eventum; iſtamque adjiciens rationem. *Si enim mors interveniret*, inquit celeberrimus hic Profeſſor Avenionenſis, *eo duntaxat momento & non ante, pollutio eventura erat Eccleſiæ; atque ita neceſſitas incumbebat iterandi præcedentem & inopportunam Eccleſiæ reconciliationem, tunc temporis ſacræ & impollutæ. Si verò ægra reconvalitura erat; majus naſciturum deridiculum ex publica reconciliatione &c.* Unde iſtam elicuit concluſionem: *Illa igitur mentibus inſedit melior ſententia præter Officii ceſſationem nihil interim eſſe moliendum: Si moriatur, reconciliandam eſſe pollutam Eccleſiam ſine mora.* En ſolutio propoſiti caſus; ac ſimul quo pacto in tali eventu ſe gerere debeat Parochus.

(*n*) Joan. Cabaſſut. Juris Can. theor. & prax. l. 5. c. 21. in fin.

CASUS X.

Cum Asdrubal & Achilles ferrum & manus ſecum invicem contuliſſent, & Aſdrubal, qui ſe gravi percuſſum vulnere ſentiebat, in vicinam fugiſſet Eccleſiam, poſt horæ quadrantem ibi ex acceptâ plagâ animam efflavit. Nunquid ob talem necem polluta eſt Eccleſia?

(a) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 12. c. 6. §. 4.

Sanctus Antoninus iſtis terminis (a): *Si ex vulnere extra Eccleſiam accepto, in Eccleſiam fugiens moriatur, non violatur Eccleſia: quia non accepit ibi cauſam mortis.* Eandem ſententiam ſimili ratione adſtruit Sylvius (b). *Si autem foris percuſſus*, inquit, *ad Eccleſiam confugiens, ibi vel moriatur, vel ſanguinem fundat, non polluitur: quia nihil in ea fit injurioſum.*

(b) Fr. Sylvius loco ſuprà cit.

CASUS XI.

PATUSIUS à quibuſdam menſibus furiâ incenſus, Paſchatis die in Eccleſiam Sancti Urbani ingreſſus eſt breviorem ſclopetum manu tenens, quem in ſuum caput diſploſit, ac ſubitò mortuus eſt. Parochus ſuam exiſtimans Eccleſiam ex hoc caſu pollutam eſſe, divinum interrupit officium, nec Miſſam celebravit. Nunquid in hoc ſuo functus eſt officio?

RESPONS.

Ob eum caſum, de quo fit mentio, divinum abrumpere officium, aut Miſſæ celebrationem omittere non debuit hic Parochus; quia ipſius Eccleſia non polluta eſt ob necem, quam ſibi intulit Patuſius. Ita poſt multos Canoniſtas à ſe laudatos ſentit Sanctus Antoninus (c), dicens: *Quòd ſi ex lapide de ædificio Eccleſiæ aliquis moriatur, vel ex fatuitate furia quis ſe occidat, ſecundùm Hugonem & Hoſtienſem, non eſt neceſſaria reconciliatio: quia non eſt per contentionem vel malam voluntatem facta* (ſanguinis effuſio). Hæc ſunt verba Sancti Præſulis, cujus opinionem probant & ſequuntur celeberrimi Authores, qui eâ de re ſcripsêre.

(c) S. Anton. loco cit.

CASUS XII.

ATHENAGORAS, in vico à Leandro laceſſitus, & in Eccleſiam uſque ad necem quæſitus, tam urgenti ad propriæ vitæ tutelam neceſſitate coactus eſt, ut aggreſſorem ſuum occidendo, mortem duntaxat evitare potuerit, quamvis non eum occidere, ſed ſuam tantùm vitam tuêri proponeret vim vi repellendo. Num Eccleſia ex hoc homicidio polluta eſt?

RESPONS.

Eccleſia non fuit polluta ex homicidio, de quo agitur in ſpecie propoſiti. Ratio eſt, quia Eccleſia non fit polluta, niſi ex actione vel ipſi, vel proximo injurioſa. Atqui Athenagoræ actio, nec Eccleſiæ, nec proximo eſt injurioſa: non Eccleſiæ; quandoquidem ex jure naturali licitum ſit, propriam tueri vitam, quam cum periculo invadit aggreſſor injuſtus, modò abſit ipſum occidendi intentio: nec ob eam quoque rationem Leandro eſt injurioſa, cùm ipſum duntaxat interfecerit *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, & etiam abſque præcisâ ipſum occidendi intentione. Ita difficultatem hanc ſolvit Cabaſſutius (d), qui, cùm præmiſit, Eccleſiam fieri pollutam per *injurioſam humani ſanguinis effuſionem*, his verbis mentem ſuam aperit: *Vox*, injurioſam, *excludit hominis aggreſſoris occiſionem, aut cruentum vulnus cum inculpatâ tutelâ.* Sed in hoc præcipua ſita eſt difficultas, ut in praxi dignoſci queat, an, qui aggreſſorem ſuum interfecit, inculpatam ſervaverit tutelam, an verò præ cupiditate legitimos ipſius limites prætergreſſus non fuerit. Suppoſito hoc dubio, colligenda eſſet neceſſitas reconciliationis Eccleſiæ, in qua admiſſum eſſet facinus.

(d) Joan. Cabaſ. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 21. n. 9.

CASUS XIII.

ELMUS ET BASILIUS, Aſcenſi vel foſſores Eccleſiæ Parochialis Sancti Tarini, exiſtentes in caveâ concameratâ, quæ ſub hujuſce Eccleſiæ choro eſt, ſimul rixati ſunt, & Elmus ligone Baſilio caput ita fuerit illud homicidium, tanquam polluta non eſt habenda: *Si ſupra tectum Eccleſiæ quis occidatur, Eccleſia non polluitur, uti nec ſi ſub Eccleſiâ, in cellâ, vel in cubiculo aliquo ſubterraneo*, inquit Sylvius (e). Ita quoque ſentit Cabaſſutius his verbis (f): *Non eſt opus reconciliatione, ſi pollutio contigerit extra ſpatium murorum Eccleſiæ, vel Chori, vel adjunctarum Capellarum, quæ quidem cenſendæ ſunt partes corporis Eccleſiæ: non ergò requiritur reconciliatio, ſi contigerit intra ſacriſtiam vel campanile .... vel in ſubterraneo ſpecu.* Quibus tamen hanc exceptionem addit hic Canoniſta: *Niſi foret ſpecus ad ſepulturam.* Ratio eſt, quia ſi talis ſpecus eſſet fidelium tumulus, tum locus ſacer haberetur, & pars Eccleſiæ, cùm ab eâ non eſſet ſejunctus.

(e) Fr. Sylvius in 3. part. Sum. S. Th. q. 8 art. 3. quæſito 1.

(f) Joan. Caballur. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 21. n. 12.

Deciſionem iſtam ſtabiliunt, non modò laudati Authores, ſed etiam Gloſſa (g), Navarrus (h), qui laudat etiam Archidiaconum Bononienſem, Graffius (i), Suares (k), Author Colloquiorum Luconenſium (l) & alii multi.

(g) Gloſſa in cap. *Si Eccleſia*. un. de conſecrat. Eccl. vel altar. in 6. v. *Sanguinis*.

(h) Navar. Manual. c. 17. n. 255. & apud eum Archidiaconus.

(i) Jacob. à Graffis l. c. c. 48.

(k) Suarez tom. 1. de relig. lib. 3. c. 9.

(l) Colloq. Lucon. tom. 5. colloq. 16. q. 1.

CASUS XIV.

AVIRCIO, Sancti Cyrini Parocho, ſacrum faciente die feſto, cùm jam in promptu eſſet ad conſecrationem, à ſicario vir in Eccleſiâ occiditur. Nunquid ſacrificium peragere debet hic Parochus, ac peccaret, ſi ſubitò rem ſacram intermitteret, ita Parochianos ſuos privans auditione Miſſæ?

RESPONS.

Certum eſt, in Eccleſiâ pollutâ abſque gravi peccato Miſſam celebrari non poſſe, & ſtatim relinquendum eſſe ſacrificium, ſi nondum Canon inceptus ſit: ſed ſi Canon fuerit inceptus, Miſſam perficere debet Sacerdos. Quare, cùm Canonem incœpit Avircius, & etiam ad conſecrandum paratus, quando perpetrata eſt cædes, ſacrificium perficere, nec ab altari diſcedere debet. *Si Sacerdote celebrante violetur Eccleſia ante Canonem .... tunc dimittendam eſſe Miſſam dicunt Rubricæ: quamvis ſi poſt Canonem violetur, non ſit dimittenda.* Ita doctus Theologus (m), qui alibi addit (n): *Si verò Eccleſia violetur, Sacerdote celebrante, dimittatur Miſſa, ſi eſt ante Canonem; perficiatur, ſi it eſt inceptus.* Cùm hæc deciſio Miſſalis rubricis ſit conſentanea, ulteriori non indiget probatione.

(m) Fr. Sylvius in 3. part. Sum. S. Tho. q. 83. art. 6. quæſito 2.

(n) Idem. cit. q. 83. art. 3. quæſito 2. in fine.

(o) Joan. Caballut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 21. n. 11.

CASUS XV.

Cùm in Eccleſiam urbis obſeſſæ confugiſſent paſſim viri & mulieres, ut ab hoſtili expugnatione brevi futurâ eſſent tutiores, ibique dies multos & noctes eſſent commorati, Fauſtus cum Daniela per noctem eſt mœchatus, alii verò matrimonii debitum quæſierunt. Nunquid & hiſce actionibus polluta eſt Eccleſia?

RESPONS.

Eccleſia iſta ob has actiones non eſt cenſenda violata ſi ſint omninò occultæ, ac proindè ea reconciliatione non indiget. *Nullatenùs requiritur loci ſacri reconciliatio*, inquit Cabaſſutius (o), *ſi ejus profanatio non ſit publicè notoria, etſi poſſet per duos, vel tres teſtes probari.* Abbas, Hoſtienſis, Fumus & Navarrus idem aſſerunt (p): Sed ſi publicæ fuerint iſtæ actiones, Eccleſia polluta haberi debet: atque ſecundùm diſtinctionem hanc intelligi neceſſe eſt Canones & Decretales, in quibus de præſenti re fit mentio (q) juxta interpretationem Sancti Antonini (r): *Secundus caſus violationis*, inquit hic Sanctus, *eſt propter adulterium & qualemcumque ſeminis emiſſionem voluntariè procuratam, ſive cum aliis, ſive per ſe ſolum, Extra. de adulteriis cap.* Significaſti *de conſecratione diſt.* 1. *Can.* Eccleſiis. *Etiam per actum conjugalem,*
ut ſi

(p) Abbas in cap. *Significaſti*. de adulteriis & ſtupro. n. 2.
Hoſtienſis in e fin. de conſecrat. Eccleſ. vel altar. lib. 13. tit. 40.
Bartholomæus Fumus in Aurea Armilia. v. *Conſecratio Eccleſia.*
Navarr. Manual. c. 17. n. 265.

(q) Conc. Nicæn. in can. *Eccleſiis*. 20. de conſecrat. diſt. 1.
Alex. III. in cap. *Significaſti*. 5. de adulteriis & ſtupro. lib. 5. tit. 16.
Greg. IX. in c. *Si Eccleſia*. fin. de conſecrat. Eccleſiæ vel altaris.

(r) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 12. c. 6. §.

Digitized by Google

Addi poteſt etiam Sylvii authoritas, quæ ſic habet (a): *Tùm demùm Eccleſiæ cenſentur pollutæ, ita ut reconciliatione indigeant, quando cauſæ ſuperiùs memoratæ ſunt publicæ, vel per evidentiam rei, vel per confeſſionem aut probationem juridicam ſecundùm Sylveſtrum, Navarrum & alios, ita ut quandiu ſunt occultæ, nullâ opus ſit reconciliatione; ſi autem propalentur, tunc reconciliatio eſt neceſſaria.* Cujus rei iſtam rationem affert hic Theologus: *Quia Prælati non debent occulta crimina revelare purificando, ſeu reconciliando Eccleſias.*

(a) Fr. Sylvius. in 3. part. Sum. S Th. q. 83. art. 3. quæſito 1. in fine.

Colligimus ergo, quòd, ſi actiones, in Eccleſia, de qua fit mentio, peractæ, ſint tantùm occultæ, ea polluta cenſeri non debet, & ideò reconciliatione non indiget; ſed ſi publicæ ſint, neceſſaria eſt reconciliatio.

CASUS XVI.

Eccleſiâ Sancti Thyrſi ex homicidio in eâ commiſſo pollutâ, quærit Parochus, utrùm Cæmeterium ſimiliter pollutum cenſêri debeat?

Respons.

Certum eſt 1. quod ſi Eccleſiæ contiguum ſit Cæmeterium, cenſetur eſſe pollutum, quia Cæmeterium, ut potè acceſſorium, naturam ſequitur principalis, quod eſt Eccleſia, juxta iſtam juris Regulam, quam ſtatuit Bonifacius VIII. (b) *Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis.* Deciſionem iſtam eâ de re ſuppeditat hic ſummus Pontifex his verbis (c): *Si Eccleſiam pollui ſanguinis effuſione contingat, ipſius cæmeterium, ſi contiguum ſit eidem, cenſetur eſſe pollutum: unde antequam reconciliatum fuerit, non debet aliquis in eo ſepeliri.* 2. Si ab Eccleſia Cæmeterium ſit ſeparatum, benedictionem ſuam non amittit ex ejus pollutione, ut declarat idem Papa: *ſecùs, ſi remotum fuerit ab eâdem.*

(b) Reg. 41. de reg. juris in 6.

(c) Bonifac. VIII. in cap. un. de conſecrat. Eccl. vel altar. lib. 3. tit. 21.

Advertendum autem circà præſentem difficultatem, quòd ex pollutione ſolius Cæmeterii conſecrationem ſuam non amittit Eccleſia, quamvis ipſi ſit contiguum, quia acceſſorii conditionem non ſequitur ſors præcipua. *Non ſic quoque in caſu converſo ſentimus*, addit etiam Bonifacius VIII. *ut videlicet polluto Cæmiterio, quamvis Eccleſiæ contiguo debeat Eccleſia reputari polluta; ne minùs dignum, majus; aut acceſſorium, principale ad ſe trahere videatur.* Hactenùs dictis omnes ſuffragantur (d).

(d) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 12. c. 6. §. 7. &c.

CASUS XVII.

Anselmus, Parochialis Sancti Faronis Parochus, ab Epiſcopo ad reconciliandam Eccleſiam ſuam ſanguinolento & lethali hominis cum alio rixantis vulnere pollutam delegatus, mandatum perficiens, aquâ duntaxat benedictâ cum mixtione ſalis uſus eſt. Parochus alter, qui peritus habetur, factum Anſelmi addiſcens, ipſi declaravit, hanc reconciliationem eſſe invalidam; quòd aquâ benedictâ non fuiſſet uſus, quæ Gregoriana dicitur, quæ ab Epiſcopo cum mixtione vini & cineris benedicenda eſt. Nunquid alteri huic Parocho jus, ita ut Eccleſia iterùm ſit reconcilianda?

Respons.

Si Eccleſia Sancti Faronis juxta formulas in Pontificali Romano præſcriptas nunquam conſecrata fuerit, debito modo à Parocho, quem in id Epiſcopus delegavit, reconciliata eſt, licèt ad reconciliationem aquam tantùm à ſe, vel ab alio Sacerdote benedictam adhibuerit.

Conſtat id ipſum ex Decretali Gregorii IX. ad Epiſcopum Legionenſis Regni in Hiſpania, ſcribentis (e): *Si Eccleſia non conſecrata, cujuſlibet aquâ ſimplici benedictâ reconcilietur.*

(e) Greg. IX. in cap. *Si Eccleſia.* fin. de conſecrat. Eccleſ. vel altaris.

Ex in alia Decretali, quæ modò laudatam antecedit, & quam ad eundem ſcribit Epiſcopum, olim Bracarenſis Archiepiſcopi, nunc verò Compoſtellani ſuffraganeum, in hoc caſu reconciliandam eſſe Eccleſiam *aquâ per Epiſcopum* (ſolemniter) *benedictâ* (f). Neceſſe eſt autem ut ſit vini & cineris mixtio cum aqua naturali, ab Epiſcopo conſultò benedicitur ad reconciliationem Eccleſiæ, uti juſſit Innocentius III. (g) in quâdam ſuâ Decretali ad Archiepiſcopum Compoſtellanum, qui ipſum eâ de re conſultaverat ob Metropolim ſuam, & cui his verbis reſpondet: *Fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quod manente Eccleſiâ & altari, ipſa reconciliari poterit per aquam cum vino & cinere benedictam.* Unde colligi poſſe videtur, quod ſi Eccleſia, de quâ agitur, fuiſſet conſecrata, ipſa jam validè reconciliari non poſſet cum aquâ à Sacerdote ſimpliciter benedictâ.

(f) Idem in cap. *Aqua.* 9. eod. tit.

(g) Innoc III in c. *Propoſuiſti.* 4 eod. tit.

Dici tamen poteſt, non omnino certum eſſe, quod reconciliatio, quæ ſolitâ aquâ benedictâ, quæ canonibus *aqua exorcizata* dicitur, facta fuerit, omninò ſit invalida: verum eſt enim a Gregorio IX. affirmari, hanc eſſe adhibendam; ſed aſſerit quoque, eam à ſolo Epiſcopo eſſe benedicendam; quâ in re admiſſa non fuit ipſius Decretalis, præſertim in Gallia, ubi in multis Diœceſibus is obtinet uſus, ut ſatis ſit, ab Epiſcopo pro iſtâ cærimonia Sacerdotem deputari. Atqui videtur, legitimè defendi poſſe, aquæ ab Epiſcopo benedictæ, quæ Gregoriana dicitur, uſum ad reconciliationem Eccleſiæ magis eſſe neceſſarium, quàm perſonale ipſiuſmet Epiſcopi miniſterium. Igitur ſi ad talem reconciliationem non requiratur abſolutè perſonale Epiſcopi miniſterium, idem de Gregoriana aquâ eſt dicendum. Cæterùm quod de Eccleſiâ reconciliandâ diximus, de cæmeterio eſt intelligendum, ut diximus; & poſt Innocentium III. (h) docent omnes Theologi & Canoniſtæ (i).

(h) Innoc. III in cap. *Conſuluiſti*, 7. de conſecrat. Eccleſ. vel alt.

(i) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Eccleſiæ aut cæmeterii violatio.* & apud eum Guill. Durandus lib. 1. de divinis officiis. c. 6.

CASUS XVIII.

Ambrosius, Eccleſiæ Sancti Eucherii Accenſus, in Eccleſiâ prandium ſumere ſolet, præſertim per quindecim Paſchatis dies, feſtaque ſolemnia, quæ decurrente anno contingunt, quòd parumper remota ſit ſua domus, & ad redeundum teneretur, ut veſperarum ſignum æra campano daret, cæteraque ad ſuum miniſterium pararet. Nonne in eo peccat in debitam loco ſacro reverentiam?

Respons.

Cùm Eccleſia cultui divino ſit mancipata, eam ad alios uſus convertere non licet, niſi ob legitimam neceſſitatem. Quare, ſi alius ad cibum ſumendum locus non ſuppeteret, eo uti liceret ad ſolitam nutritionem ſumendam, aut ad alios uſus licitos & honeſtos abſque peccato, ut exponit Sanctus Thomas (k), qui hæc Apoſtoli verba explicans (l): *Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum; aut Eccleſiam Dei contemnitis?* ita loquitur: *Non enim eſt licitum domum Dei, quæ eſt deputata ſacris uſibus, communibus uſibus applicare: unde & Dominus Joan. 2. ejiciens ementes & vendentes de templo, dixit.* Domus mea, domus orationis vocabitur &c. *Et Auguſtinus dicit in regula:* In oratorio nemo aliquid faciat, niſi ad quod factum eſt; unde & nomen accepit. *Tamen propter neceſſitatem, quando ſcilicet aliquis aliam domum non inveniret, licitè poſſet Eccleſiâ uti ad manducandum, vel ad alios hujuſmodi licitas uſus.* Unde colligimus, quòd, cùm vix credibile ſit, tantam eſſe Ambroſii

Navarr. lib. 3. conſil. de celebrat. Miſſæ conſil. 1.

Azorius part. 2. lib. 9. c. 5.

Zerola. v. *Pollutio Eccleſiæ.* & alii.

(k) S. Th. in 1. ad Corinth. c. 11. Lectione 4.

(l) 1. Cor. 11. 21. 22.

in Ec-

Digitized by Google

cleſia diſcedere non poſſet, niſi omnibus iis, quæ eſſent officii ſui, ipſum tunc ab omni peccato immunem efficeret neceſſitas.

CASUS XIX.

Damarinus, Miſſam auditurus, aut cæteris interfuturus officiis, Eccleſiam nunquam ingreditur ſine comitatu canis, qui ipſum quocumque vadat, inſequitur. An affirmari poteſt, ipſum in debitam loco ſacro reverentiam peccare?

Respons.

Non ſine offenſà hanc ſibi fieri quæſtionem, audiret Mahumetanus. Nam apud Turcas pro gravi habetur crimine, ſi quis canem ſecum ducat, aut in eorum fana cani aditum permittat, ut referunt Hiſtorici omnes, qui de Mahumetanâ Religione ſcripsêrunt. Quod cùm ita ſit, cui jam Chriſtiano dubium eſſe poterit, indignè profanari templum Domini, ſi quis in illud canes introducat, qui immunditiæ ſymbolum referunt, quique ad ſpurcitias ac ſuos latratus, fideles etiam aliò abdu-

conſulto, quam multi tamen, ſolo nomine Chriſtiani, uti rem indifferentem habent!

Non ſine causâ igitur in primo ſuo Mediolanenſi Concilio ſtatuit ſanctus Carolus Borromæus (a): *Ut Oſtiarius fores Eccleſiæ cuſtodiat..... bruta denique caneſque expellat, quidquid vel in Eccleſia dedecet, amoveat.* Idem conſtituitur in Concilio Mexicano quod viginti annis à primo Mediolanenſi habitum eſt (b): atque ab iſtis Conciliis id tantum renovatum eſt, quod Aquiſgrani an. 789. conſtitutum fuerat ex Capitulari Caroli magni (c), in quo pius hic Princeps ſic Præſules alloquitur: *Placuit admonère Reverentiam veſtram, ut unuſquiſque veſtrûm videat per ſuam Parochiam, ut Eccleſia Dei ſuum habeat honorem..... & non ſit domus Dei & altaria pervia canibus.*

Ex his igitur authoritatibus, & allatis rationibus colligimus, Damarinum monitum, ne canem ſuum ſecum ducat in Eccleſiam, toties peccare, quoties hunc ſibi comitem in eam vocat, & ducit.

(a) Conc. Mediolanenſ. part. 2. tit. 45. de oſtiario.
(b) Conc. Mexican. L. 5. §. 28. apud Labbe tom. 15. col. 1357.
(c) Capitulare Aquiſgran. 71. (apud Labbe) tom. 7. col. 985.

ELEEMOSYNA.

Eleemosyna definitur *actus externus miſericordiæ* (à caritate imperatus) *ſublevans miſeriam alienam* (d). Conſentit hæc definitio cum his ſancti Thomæ verbis (e): *quia miſericordia eſt effectus caritatis..... ex conſequenti dare eleemoſynam, eſt actus caritatis, miſericordiâ mediante.*

Duplex diſtinguitur eleemoſynæ ſpecies. Prima eſt, quæ dicitur ſpiritualis: ſecunda eſt corporalis. Septem ſunt bona opera, ad ſpiritualem eleemoſynam pertinentia, quæ hoc verſu, quem refert Sanctus Thomas (f) continentur. *Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.* Et alia ſeptem, quæ corporalis eleemoſynæ ſunt propria; *Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.* Quæ fusè exponit ſanctus Doctor, de utrâque loquens eleemoſynæ ſpecie (g).

In dubium revocari nequit, eleemoſynam eſſe de præcepto, ut probat ſanctus Thomas (h) & poſteà oſtendemus, idque de ſuperfluo ſemper, & quandoque etiam de neceſſario ſecundùm eum ſenſum ſumpto quem exponit idem Angelicus Doctor (i).

Certum eſt quidem, fuiſſe quoſdam molliores & ſolutiores, qui contenderunt, optimatibus ac Principibus ipſis ſæpè non ſuppetere ſuperfluum, ac proindè rarò evenire, ut quis de Evangelico eleemoſynæ præcepto teneretur. En verba propoſitionis, quam adeò temerè effutiêre, quæque centeſima decima prima recenſetur inter centum viginti ſeptem, quas anno 1700. cenſurâ inuſſit Clerus Gallicanus.

Propositio CXI.

Vix in ſecularibus invenias, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui: & ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.

Censura.

Hæc propoſitio eſt temeraria, ſcandaloſa, pernicioſa, erronea; Evangelicum de eleemoſyna præceptum peſſumdat.

Damnata jam fuerat pernicioſa illa doctrina an. 1657. à Lovanienſibus Doctoribus, & à Facultate Theologicâ Pariſienſi an. 1666. in libro, qui falsò *Amadæus Guimenius* inſcribitur.

(d) Polman. part. 2. n. 212.
(e) S. Thom. 2. 2. q. 32. a. 1.
(f) Idem 2. 2. q. 32. art. 2.
(g) Id. ibid. art. 5.
(h) Id. ibid.
(i) Id. ibid. art. 6.

CASUS PRIMUS.

Barnabas, nunquam eleemoſynam erogat, licèt ſit ditiſſimus, nec familiam habeat numeroſam quam divitiam, ſi quis ei exprobret, ſubitò refert, eleemoſynam erogandam ſub peccati mortalis reatu non obligare. Nunquid errore quoad rem iſtam cæcatur?

Respons.

Docet ſanctus Thomas, ex præcepto caritatis proximi quemlibet teneri ad eum non ſolùm ex animo diligendum bonum ipſi cupiendo, ſed etiam opere bonum ipſi procurando, juxta hæc ſancti Joannis verba (k): *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo?* Et hæc alia ſequentia: *Non diligamus verbo, neque linguâ; ſed opere & veritate.* Et tandem juxta hæc alia ſancti Jacobi (l): *quid proderit..... ſi fidem quis dicat ſe habere: opera autem non habeat? Nunquid poterit fides ſalvare eum? Si autem frater & ſoror nudi ſunt & indigeant victu quotidiano; dicat autem aliquis*

(k) 1. Joan. 2. 17. & 18.
(l) Jacob. 2. 14.

Digitized by Google

moſynæ, non obligare, niſi in quantùm poſtulat recta eatio; quod ut dignoſcatuc, duo ſunt conſideranda; alterum ex parte dantis eleemoſynam, alterum ex parte recipientis.

Ex parte quidem dantis habenda eſt ratio ipſius ſuperflui, de quo non judicandum ſolùm, quoad perſonam ipſius dantis, ſed eorum etiam omnium, quorum ei cuca incumbit, quales ſunt pueri peo patce familias & ſervi pro Domino: *Ex parte quidem dantis conſiderandum eſt*, inquit idem Angelicus Doctoe; *ut id quod eſt in eleemoſynas erogandum, ſit ei ſuperfluum ſecundum illud Lucæ XI. 41. Quod ſupereſt, date eleemoſynam.* (a): *Et dico ſuperfluum non ſolùm reſpectu ſui ipſius, quod eſt ſupra id, quod eſt neceſſarium individuo; ſed etiam reſpectu aliorum, quorum cura ſibi incumbit, quia priùs oportet, quod unuſquiſque ſibi provideat & de his, quorum cura ei incumbit, & poſteà de reſiduo aliorum neceſſitatibus ſubveniat, reſpectu quorum dicitur neceſſarium perſonæ, ſecundùm quod perſona dignitatem importat; ſicut & natura primo accipit cibum ad ſuſtentationem proprii corporis, quod eſt neceſſarium miniſterio virtutis nutritivæ; ſuperfluum autem erogat ad generationem alterius per virtutem generativam.*

(a) Luc 11. 41.

Ex parte autem recipientis eleemoſynam ſciendum, utrùm egeat; nam, ſi non egêret, pae non eſſet hane ei erogari. *Ex parte autem recipientis*, pergit idem ſanctus Doctoc, *requiritur quod neceſſitatem habeat: alioquin non eſſet ratio, quare eleemoſyna ei daretur.* Sed quia omnium egenorum neceſſitati providéri nequeat; extrema tantùm neceſſitas ad eleemoſynam obligat: quo in caſu danda eſt non ſolùm de ſuperfluo, ſed etiam de parte neceſſarii. cùm paoper ad eam extremam neceſſitatem redactus, aliter ab eâ liberari nequit. *Sed cùm non poſſit ab aliquo uno omnibus neceſſitatem habentibus ſubveniri*, ſubjungit idem Sanctus, *non omnis neceſſitas obligat ad præceptum; ſed illa ſola, ſine quâ is, qui neceſſitatem patitur, ſuſtentari non poteſt. In illo enim caſu locum habet quod Ambroſius dicit* (b): Paſce fame morientem: ſi non paviſti; occidiſti. *Sic ergo dare eleemoſynam de ſuperfluo, eſt in præcepto, & dare eleemoſynam ei, qui eſt in extrema neceſſitate. Aliàs autem eleemoſynas dare eſt in conſilio; ſicut & de quolibet meliori bono dantur conſilia.*

(b) S. Ambroſ. l. de officiis in can. paſce 21. diſt. 86.

Colligendum ergo, ex hac ſancti Thomæ argumentatione, eleemoſynæ faciendæ inſtare præceptum in doplici caſu, etiam ſub ceatu peccati mortalis. 1. Cùm quis habet ſuperfluum, ut docet etiam ſanctus Auguſtinus his verbis (c): *Cetera, quæ ſuperflua jacent, aliorum ſunt neceſſaria: ſuperflua divitum, neceſſaria ſunt pauperum. Res alienæ poſſidentur; cùm ſuperflua poſſidentur.* Quò cedeunt hæc ſancti Hieronymi verba (d): *Aliena rapere convincitur, qui ultra neceſſaria ſibi retinêre probatur.* Quibus etiam conſenuit ſanctus Chryſoſtomus (e), qui poſtquàm hominem divitem, qui habet ſuperfluum, cum Regio quæſtore contulit, cui pecuniam ad pauperum ſubſidium Deus conceſſit, his verbis colligit. *Itaque..... ſi quid ampliùs, quàm poſtulet neceſſitas, in ſeipſum inſumpſerit, graviſſimas illic daturus eſt pœnas. Non enim ſunt ipſius quæ poſſidet; ſed conſervorum illius..... etiamſi fueris opulentus; ſed pluſquàm opus eſt inſumpſeris, rationem reddes pecuniarum tibi creditarum..... accepiſti plura cæteris; non ut ea ſolus conſumas; ſed ut cæteris bonus fias diſpenſator.* 2. Ad Eleemoſynam, ex eodem ſancto Thoma, quis tenetur in extremâ pauperis neceſſitate.

(c) S. Aug. in Pſal. 147. n. 12.
(d) S. Hieron. in Regulâ Monachor. c. de paupertate. apud Gratian. in §. Hoſpitalem. diſt. 42.
(e) S. Chryſoſt. tom. 2. Conc. 1. de Lazaro.

... ſuperfluum ſit pauperum. Quòd ſi quæratuc, quid nomine *ſuperflui* intelligatuc, legendus eſt attentè textus ſancti Thomæ allatus, & peæclara iſta ſancti Auguſtini verba ſunt ponderanda (f): *Multa autem ſuperflua habemus, ſi non niſi neceſſaria teneamus. Nam ſi inania quæramus; nihil ſufficit. Fratres, quærite quod ſufficit operi Dei; non quod ſufficit cupiditati veſtræ. Cupiditas veſtra non eſt opus Dei.*

(f) S. Aug. cit. n. 13.

CASUS II.

BARNABAS conſentit, ſibi eſſe ſoperfluum, è quo eleemoſynam poſſet erogare, in urgenti præſertim neceſſitate. Sed eam omittendo à lethali culpâ ſe eſſe immunem contendit, quia in vita contingere poſſunt morbi, lites defendendæ, & alii caſus hujuſmodi, in quibus ſuperfluo ſuo præſenti tunc ſibi opus eſſe poterit. Nunquid legitima eſt hæc ratio?

RESPONS.

Quæſtioni huic ſic reſpondet ſanctus Thomas (g): *Eſt aliquod tempus dare*, inquit, *in quo homo mortaliter peccat, ſi eleemoſynam dare omittat: ex parte quidem recipientis; cùm apparet evidens & urgens neceſſitas; nec apparet in promptu qui ei ſubveniat: ex parte verò dantis, cùm habet ſuperflua, quæ ſecundùm ſtatum præſentem non ſunt ſibi neceſſaria, prout probabiliter æſtimari poteſt. Nec oportet, quod conſideret omnes caſus, qui poſſunt contingere in futurum; hoc enim eſſet de craſtino cogitare, quod Dominus probibet Matth. 6. Sed debet dijudicari ſuperfluum & neceſſarium ſecundum ea, quæ probabiliter, & ut in pluribus occurrunt.* Addit alibi idem Sanctus (h), neceſſitatis nomine non eam ſemper eſſe intelligendam, quæ ſit extrema, ad quam redigi pauper valeret; qood tune fieri poſſet, ut ſiti ac fame vires jam conſumptæ eleemoſynæ ſubſidio nou poſſent eefici; ſed intelligenda eſt adeò urgens neceſſitas, ut eam brevi fore extremam probabile ſit, niſi eleemoſynâ ſublevetur. En verba ſancti Doctoris: *Tempus ad quod obligat præceptum de eleemoſynis faciendis accipitur ex parte accipientis & ex parte dantis. Ex parte autem accipientis; quando apparent ſigna probabilia extremæ neceſſitatis futuræ, niſi ei ſubveniatur: ut cùm quis videt alios impotentes, vel pigros ad ſubveniendum, & pauperem indigentem cibo & potu & aliis vitæ neceſſariis, nec ſibi ſatisfacere poſſe. Non enim expectanda eſt ultima neceſſitas: quia tunc forte non poſſet juvari natura jam fame vel ſiti conſumpta.... Ex parte autem dantis; quando habet homo multa quibus non indiget neque ad ſuſtentationem vitæ ſui & ſuorum, neque ad decentem ſtatûs ſui conſervationem, & ſi pauperes extremæ neceſſitatis non compareant: neque oportet occaſionem futuræ neceſſitatis prætendere ultra probabilia ſigna futuræ neceſſitatis, quia hæc eſt ſuperflua ſolicitudo, quam Dominus prohibet Matth. 6.* Nolite ſoliciti eſſe &c.

(g) S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 5. ad 3.
(h) Idem in 4. diſt. 15. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 4. ad 4.

Ex his duobus ſancti Thomæ textibus liquidò conſtat, vanam eſſe ac futilem Barnabæ excuſationem, neque eum à peccato mortali in propoſito caſu ob neceſſitatem, quæ merè eſt poſſibilis, eſſe immunem. Suum itaque ſuperfluum, non tanquam ſuum, habere debet, ſed uti pauperum bonum, quod eſt pauperum, quos novit ad urgentem redigi neceſſitatem, juxta præclaram hanc ſancti Gregorii magni ſententiam (i): *Cùm qualibet neceſſaria indigentibus miniſtramus, ſua illis reddimus, non noſtra largimur: juſtitiæ debitum potiùs ſolvimus, quàm miſericordiæ opus implemus.* Ac ſanctus hic

(i) S. Greg. Paſtoralis curæ 3. part. c. 1. admonit. 2.

Digitized by Google

Ferdinandus, dominio & opibus inſignis, jam dudum vigioti quinque fermè nummorum millia quolibet anuo impendit, his ter-ve in heb. domadâ ſplendido convictui ac recto amicos ſuos adhibens, magnifica emens ſupellectilia, nec non prototypas picturas, aut ludo dans operam: ita ut ipſi nunquam ſuperfluum pauperibus erogandum ſuperſit; atque ita à decenojo, nullam pauperibus ſtipem erogans, vitam ducit. Nùm dici poteſt hominem hunc in hoe mortalis peccati eſſe conſcium, ita ut ſi inſtitutum hoe vitæ genus ſe mutaturum nou promittat, quò eleemoſynam dare poſſit, à Confeſſario ſuo abſolvi nou debeat?

R e s p o n s.

Non liquet, quo pacto à mortali excuſari poſſet Ferdinandus; cùm certum ſit, ipſum in lauto victu, impenſis umninò inutilibus aut curioſis, vel in ludo ſuperfluum ſuum expendere, eui tamen poſſet parcere; dùm nullum ab eo pauperes obtinent ſubſidium, ipſis jure naturali & divino debitum: quoeircà cum malo divite poſſet comparari, qui, ut in Evangelio legitur (b), *induebatur purpurâ & byſſo, & epulabatur quotidiè ſplendidè*, nullam opem præſtans Lazaro, *qui jacebat ad januam ejus....* addit Sanctus Lucas, *cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de* mensâ *divitis. & nemo illi dabat*. Cùm enim aſſerit Evangelium, quòd hic *mortuus eſt.... dives, & ſepultus eſt in inferno*; hanc tanti mali cauſam affert, quòd nullâ commiſeratione erga pauperem afficeretur, & ſua criminosè & immoderatè expendebat; unde eleemoſynam dare non poterat.

(b) Luc. 16. 19. & ſeqq.

Ob eandem rationem divinam Propheta maledictionem annuntiat in præcipuos Iſraelitici populi optimates, qui divitias ſuas in lauto tantùm victu, ſplendidis veſtibus, concentibus inſumebant, nullatenùs civium ſuorum miſeria & afflictione commoti, quibus ab Aſſyriis proxima imminebat ruina (c). *Væ qui opulenti eſtis in Sion .... optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Iſrael .... qui dormitis in lectis eburneis, & laſcivitis in ſtratis veſtris. qui comeditis agnum de grege, & vitulum de medio armenti: qui canitis ad vocem pſalterii .... bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur ſuper contritione Joſeph*; hoc eſt, *ſuper contritione fratris*: ut explicat Sanctus Auguſtinus (d).

(c) Amo. c. 6. v. 1. 4. & ſeqq.

(d) S. Aug. l. 4. de doct. Chriſt. c. 7. ſeu n. 20.

Verùm objiciet aliquis. Nunquid homo, quantumvis dives, boni ſibi legitimè acquiſiti dominium obtinet? & ſi dominium ejus obtineat, nonne illud in iis, quæ magis libuerit, impenſis abſque crimine, ac nemine legitimè contradicente, poteſt inſumere?

Sed huic objectioni facilis eſt reſponſio, quam inculcat Sanctus Thomas his verbis (e): *Bona temporalia quæ homini divinitùs conferuntur, ejus quidem ſunt, quantùm ad proprietatem: ſed quantùm ad uſum, non ſolùm debent eſſe ejus, ſed etiam aliorum* (hoc eſt pauperum) *qui eis ſuſtentari poſſunt ex eo quod ei ſuperfluit*. Hoc igitur ſpecioſo prætextu non glorientur divites ac nobiles, quòd nimirum bonorum ſuorum ſint domini: iis quidem privari nequeunt, eorum obtinent dominium, & ad legitimam ſuam ſuſtentationem iiſdem poſſunt uti, nec non eorum quorum pro conditione & qualitate ſuâ ipſis cura incumbit: verùm his ſemotis, quidquid eſt ſuperfluum, propriè loquendo, bonum eſt pauperum.

(e) S. Th. 2. 2 q. 32. a. 5. ad 2.

Vide Baptismus. Cas. *Turma*.

ſynas faciendas. Quid conſilii ad conſcientiæ ſuæ tutamen à Confeſſario ſuo accepturus eſt?

R e s p o n s.

Baſilii Confeſſarius ſalubrius ei conſilium dare nequit, quàm ſi Angelici Doctoris ſequatur doctrinam, (f) quâ affirmat regulam, quâ de neceſſario ad decentiam & honeſtatem ſtatûs judicium ferri poteſt, in indiviſibili non eſſe poſitam; quia hæc decentia retineri poteſt, licèt quædam demantur, quædam verò addantur. *Talis decentia non conſiſtit in aliquo indiviſibili; quia multis additis homo non excedit ſtatûs ſui conditionem: multis etiam ſubſtractis conditio ſui ſtatûs decenter conſervatur. Et hoc quidem*, ſubjungit, *ſermone determinari non poteſt: quia de ſingularibus non eſt judicium: ſed ſtatur in hoc prudentiæ arbitrio & diſcretionis, quæ decet omnibus*. Quod autem demi nequit, niſi è ſtatu concidendo, cenſetur neceſſarium: quia nemo in legitimo, quem ſibi retinere cupit, ſtatu indecenter manêre tenetur: niſi de eo ageretur caſu, in quo inſtaret præceptum extremæ pauperis miſeriæ ſubveniendi, vel bono publico aut Eccleſiæ conſulendi: quocircà de neceſſario quidquam demere nemo obligatur ad eleemoſynas, niſi in caſibus illis inſolitis: *Similiter etiam*, addit Sanctus Thomas, *illud, quo ſubtracto non poteſt ſervari decentia ſtatûs aliquo modo, ſui, vel ſuorum, non debet aliquis in eleemoſynas expendere, niſi de facili reſarciri poſſit. aut niſi aliquis ſtatum mutare vellet: quia nullus debet indecenter in aliquo ſtatu manere; vel niſi neceſſitas illa præponderet, vel alicujus perſonæ ſpecialis in neceſſitate ultima exiſtentis, vel Eccleſiæ, vel Reipublicæ: quia bonum gentis eſt divinius, quàm unius*.

(f) S. Th. in 4. diſt. 15. q. 2. a. 4. in corp.

Ex hoc igitur principio, tanquam ex certâ regulâ conſilium Baſilio dandum depromet ipſius Confeſſarius, & in nullo vehementior, aut mollior eum inducet ad objiciendam quamlibet impenſam inutilem; quippè qui eâ debeat eſſe contentus, quam ſibi neceſſariam eſſe ſuadebit pro ſtatu ſuo Chriſtiana prudentia; ſimulque ipſi oſtendet, eum eſſe quaſi ſequeſtrum bonorum, quæ à Deo accepit, & de quorum uſu accuratam proindè rationem redditurus eſt.

CASUS V.

Paulo mille ſunt libræ de ſuperfluo, pauperibus quolibet anno in ſpem erogando. Nunquid omnibus egenis eleemoſynam petentibus dare tenetur, donec tota hæc ſumma fuerit diſtributa?

R e s p o n s.

Certum eſt, non tenêri Paulum ad erogandam omnibus indiſtinctè eleemoſynam petentibus pauperibus, iis exceptis, de quorum extremâ neceſſitate eſſet convictus. Nam, ut ab omni ſit peccato immunis, ſatis eſt, ut ſuperfluum ſuum, quâ magis libuerit ratione, diſtribuat. Ita docet Sanctus Thomas (g): *Circa hoc diſtinguendum eſt*, inquit; *ſuppoſito enim, quod aliquis habeat de ſuperfluo, & reſpectu individui & reſpectu perſonæ, quod tenetur pauperibus erogare, aut videt in paupere petente evidentia ſigna extremæ neceſſitatis, aut non. Si videt; certum eſt. quod tenetur dare; & putat, non dando .... ſi verò non appareant; tunc non tenetur dare pauperi petenti*: (ſcilicet huic determinato), *quia, quamvis teneatur dare ſuperfluum pauperibus; non tamen tenetur omnibus dare, nec huic dare: ſed tenetur diſtribuere ſecundùm quod ſibi viſum fuerit opportunum*. Et verò, ſi qui habent de ſuperfluo, obviis paſſim eleemo-

(g) Idem quodlibeto 8. art. 12.

Digitized by Google

..., ac omnibus, & etiam a perſonis vel maxi-mæ probitatis contrarium effici. Sequeretur etiam, quòd in hoc caſu danda eſſet eleemoſyna pauperibus, qui ob vitam ſolutiorem, aut pigritiam illâ eſſent indigni. Quod nequit defendi.

CASUS VI.

Multa Gervaſio ſuperſunt bona ſuperflua, de quibus eleemoſynam dare poſſet: ſed in eo degit loco, ubi nullus eſt pauper, nullus mendicans. Tenetur-ne ad egenos inquirendos, ſub reatu infractionis præcepti; quo divitibus injungitur eleemoſyna erga egenos?

Respons.

Modum exiret, qui contenderet, Chriſtiano incumbere obligationem inquirendi egenos ad ſtipem erogandam: pauperum eſt enim ſuam manifeſtare indigentiam, ut docet Sanctus Thomas his verbis (a): *Nec tenetur inquirere: quia hoc eſſet nimis grave, quod de omnibus pauperibus inquireret: & præcipuè cùm ad eum, quia neceſſitatem patitur, pertineat, ut neceſſitatem ſuam exponat.* Et alibi (b): *Non tenetur homo per mundum quærere indigentes quibus ſubveniat; ſed ſufficit, ſi eis, qui ſibi occurrunt, miſericordiæ opus impendat.*

(a) S. Thom. quodl. 8. art. 12. cit.

(b) Idem 2. 2. q. 71. art. 1. in corp.

Hinc tamen colligendum non ducimus, Gervaſio licere, ut ſuperfluum ſuum congerat, nullamque de eo ſtipem eroget. Nam ſi nullum in loco domicilii ſui pauperem noverit; ſuperfluum ſuum Xenodochiis, vel Religioſorum domibus egenis diſtribuere, aut in alios pios uſus ex conſilio Paſtoris, aut prudentis & eruditi Confeſſarii debet convertere.

CASUS VII.

Framburgus, Beneficiarius dives, erga inopes impensè beneficus, quorumdam audit confeſſiones, quibus eleemoſynas ſuas quàm ſæpè diſpertitur. Nunquid prudenter ſe gerit, hos cæteris anteponendo, quorum non tam certò ſibi nota eſt egeſtas?

Id quidem concedimus, à Framburgo pauperes ſuos pœnitentes eſſe anteponendos *cæteris pauperibus*, hoc eſt, iis, qui non in majori ſunt neceſſitate, aut quos ſanguinis propinquitas, aut ſolidior pietas, ſubſidio ſuo digniores non efficit. Sed ſi quæſtio iſta generatim & indiſtinctè agatur; id à nobis concedi nequit, eos ſemper egenos pœnitentes aliis omnibus eſſe anteponendos: norunt è contrà Confeſſarii prudentes & experti, conſultò ad ſe venire falſos pœnitentes, ut potiùs eleemoſynas quaſdam extorqueant, ſi notum eis ſit, Confeſſarios illos eſſe eleemoſynarum diſtributores aut per ſe beneficos, quàm ut ad meliorem frugem redeant. Hujuſmodi hypocritæ, ab initio magnos ſe profitentur peccatores, qui talem non adeunt Confeſſarium, niſi quia ſib notum eſt, ipſum impenſo procurandæ ſalutis peccatorum ſtudio flagrare; tùm ea duntaxat declarant peccata, quæ admittere ſolent valdè egeni. Unus fatetur, ſe frequenter de divinâ conqueſtum fuiſſe providentiâ, & tali ſua ſtatim accuſationi non deeſt ratio, quia, inquit, ad eam redactus eſt inopiam, ut vel ipſo pane deficeret: is confitetur, ſe mortem ſibi anticipatam peroptaſſe, aut quàm ſæpiſſimè ad deſperationem ſollicitatum fuiſſe, quod ad extremam fuiſſet redactus miſeriam, atque mendicare, aut Xenodochium petere animus omninò refugeret; alter declarat, ſe à pluribus menſibus in capitale occalluiſſe odium, in hominem, qui reliquâ bonorum ſuorum paucitate ſe ipſum ſpoliaverat, & ad mendicitatem coegerat; aut ſe creditorem infamaſſe falſis criminibus, qui eò duritiæ pervênit, ut omnia ſua ſupellectilia voci præconis ſubjiceret, ſeque ad paleam & aſſem redige-ſum ab Eccleſiâ jejunium non obſervavit, quod his diebus ſolo pane & aquâ ſuſtentaretur: alter pueris ſuis mortem optavit, eoſque ex ira & quaſi deſperatione concitus percuſſit, quòd panem ſæpiſſimè rogarent, nec ſibi, uxoris ſuæ pueriſque ſuis ſufficiens eſſet: alter nummum vicino ſuo furatus eſt, quòd non haberet, unde panem emeret; tanta erat miſeria ſua. Filia declarat, bis præ miſeria ſuâ inductam fuiſſe, ut homini ſe ad libidinem pecuniâ ſollicitanti obſequeretur: altera, inquit, egena eſt puella, è famulatu à menſibus ſex & etiam pluribus egreſſa, quæ cùm ſponſore careat, famulatum recuperare nequit, & cui tamen pro totâ re via quinque aſſes ſuperſunt. Nullus denique ſcribendi finis eſſet, ſi aliæ minutim referrentur fraudes, quas adhibent hujuſmodi pœnitentes, qui admonitiones & hortationes Confeſſarii, quibus ægrè aurem præbent, inutiliter jam dicta multoties inculcant, & ſubtiliter, quantùm in ſe eſt, exaggerant, ut ad ſublevandam miſeriam ſuam commoveatur ex conteſtato vitæ melioris & in ſuæ deinceps patienter ferendæ miſeriæ propoſito. Ex his fallaciis, quas ad libitum non effingimus, & quæ certiores ſunt, præſertim Pariſiis & in aliis urbibus, ubi Confeſſariis quos adeunt, non noti ſunt falſi illi pœnitentes, ſatis apertè oſtenditur, ad Confeſſoris prudentiam pertinêre, ut fraudibus hujuſmodi non decipiatur, & maturè, quantùm in ſe eſt, perpendat, quæ ſit hujuſmodi collocutorum voluntas & habitus; ut verum à falſo, hypocriſim à ſincerâ queat ſecernere pœnitentiâ, neque abſolutionem nimis feſtinanter iis conferat, qui eam non quærunt, ſed labiis tantùm extremis poſtulant, quique liberalem malunt, ad emungendam pecuniam quàm accuratum Confeſſorem ad convertendam à vitiis animam.

At verò ſi Confeſſario conſtet de ſinceritate ſui pœnitentis, 1. ipſum hortaturus eſt ad patientiam atque ſubjectionem divinæ debitam providentiæ, qui ad ſe recurrentes nunquam deſerit, quique Chriſtianâ agendi ratione ac pœnitente ipsius merentur auxilia. 2. Pro poſſibili ipſum convincet, hunc eſſe Dei ſcopum in aſperis, quæ patiuntur fideles, ut eorum ſalutem, vel ſuam procuret gloriam; ut facilè probare eſt exemplis Joſeph, Danielis, Jobi, Tobiæ, Suſannæ, Cœci nati, Paralytici, mulieris adulteræ, & aliis innumeris, quæ referunt ſacri tùm veteris, tùm novi Teſtamenti codices. 3. His dictis temporale poteſt adjungere ſubſidium, quod eos merêri exiſtimat, & quo ipſos non eſſe malè uſuros juſtè præſumere poteſt.

CASUS VIII.

Exuperius quolibet anno ducentas libras in eleemoſynam largiri poteſt; ſed in loco domicilii ſui & alibi, duos tantùm tres-ve duntaxat cognoſcit pauperes, qui, licèt ætate provecti, diſſolutam tamen & vitioſam agunt vitam. Tenetur-ne iis eleemoſynam erogare, præſertim, cùm gravi premuntur neceſſitate?

Respons.

Ut à ſolutione hujuſce difficultatis omnis abſit error, illud certum ſupponi neceſſe eſt principium, præcepto videlicet caritatis teneri Chriſtianum ad omnes omninò homines, tanquam ſe-ipſum, diligendos, amicos vel inimicos, bonos vel malos, fideles aut infideles, eiſque benefaciendum: *Et benefacite his qui oderunt vos* (c): Tam apertè veritatem iſtam docent ſacra Scriptura & Religio, ut ejus fruſtrà rationes poſſent afferri.

(c) Matth. 5. 44.

Hinc ſequitur, pauperes, quamvis malos, in ſua neceſſitate eſſe ſublevandos. Neque enim minùs latè patet eleemoſynæ præceptum, quàm caritatis.

Digitized by Google

exerceatur, nihilque ſæpè ſæpiùs abſque eleemoſynâ, qnam poſtulat, vel vehementiſſimæ ei proſunt adhortationes; ac denique ſi neutro vincatur & ad Deum adducatur; id ſaltem pro certo eſt, coràm divino Tribunali nullam de eo rationem eſſe h bendam; ut docet S. Paulus his verbis (d): *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi, hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput ejus: noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.*

(d) Rom. 12. 20. & 21.

Non igitur rejiciendus eſt pauper improbus, eò quòd ipſius pro nobis ad Deum preces eſſent inutiles; neque enim ab ejus merito ac precum virtute ſperandum eſt præmium noſtrùm, ſed ab eleemoſyna ipſâ, quæ ex ſe-ipſâ neceſſarias à Deo nobis obtinêre poteſt gratias, cùm aliundè obicem non ponimus. *Conclude eleemoſynam in corde pauperis*, inquit Sapiens (e), inter bonum & improbum non diſtinguens; *& hæc pro te exorabit ab omni malo; ſuper ſcutum potentis, & ſuper lanceam adverſùs inimicum tuum pugnabit.*

(e) Eccli. 29. 13. & 16.

Doctrinæ Sancti Auguſtini (f) conſentit hæc deciſio his verbis contentæ: *Fac miſericordiam iniquo, non tanquam iniquo ... ſed peccator eſt, qui à me petit. Da, non tanquam peccatori, ... ne pigreſcant in hac viſcera miſericordiæ, quia tibi peccator occurrit ... cùm dico, occurrit tibi homo peccator, duo nomina dixi ... aliud quod homo, aliud quod peccator; quod homo opus Dei eſt; quod peccator, opus hominis eſt. Da operi Dei: noli operi hominis*; hoc eſt, *peccatori dare placenti tibi propter peccatum.*

(f) S. Aug. in Pſal. 102. n. 13.

CASUS IX.

Toussanus in occaſione eſt, habetque voluntatem ſimulque facultatem duobus ſubveniendi pauperibus, quorum alter eſt ipſius conſanguineus, cujus curam in ſe voluntariè ſuſcepit: alter verò, qui ipſius non eſt conſanguineus, majori, quam prior, opprimitur egeſtate, atque vitam magis moderatam ducit ac virtuoſam. Poteſt-ne, an verò tenetur parenti ſuo potiùs, quàm alteri ſubvenire, cùm omnibus ſimul opitulari nequeat?

Respons.

Quæſtionem hanc pro parente ſolvere videtur Sanctus Auguſtinus (g). Sed quia in caſu propoſito difficultatem quandam patiuntur verba Sancti Doctoris, nec de duabus, quæ hîc occurrunt, circumſtantiis loquatur, ſtandum eſt expoſitioni Sancti Thomæ, & dicendum, à Touſſano anteponendum eſſe conſanguineo ſuo pauperem, qui ſanctiùs vivit, ac majori premitur indigentiâ; niſi conſanguineus ſuus proximo ſibi conſanguinitatis gradu ſit conjunctus, & aliunde Touſſano illius cura non incumbat. *Eſt tamen circa hoc diſcretionis ratio adhibenda*, inquit Sanctus Doctor (h), ſecundùm differentiam conjunctionis & ſanctitatis & utilitatis; nam multò ſanctiori, magis indigentiam patienti, & magis utili ad commune bonum, eſt magis eleemoſyna danda, quàm perſonæ propinquiori; maximè ſi non ſit multùm conjuncta, cujus cura ſpecialis nobis immineat, & ſi magnam neceſſitatem non patitur; ſed cùm in utroque

(g) S. Aug. l. 1. de Doctrinâ Chriſt. c. 21.

(h) S. Th. 2. 2. q. 32. a. 9. in corp. & ad 2.

Fantinus, rure habitans voluntariis ſæpè occurrit pauperibus, hoc eſt, qui licèt robuſti & validi in otioſitate vitam degere, quàm labore manuum victum quærere malunt, etſi ipſis laborandi præbeatur occaſio. Tenetur-ne in foro conſcientiæ, ſi eos tales agnoſcat, ipſis eleemoſynam erogare, cùm pane deficiunt?

Respons.

Cùm facilè obnoxium errori ſit judicium, quod fertur de pauperibus, qui eleemoſynam petunt, & qui validus & robuſtus videtur, is quandoque laborare nequeat, ſaltem quantùm ſibi neceſſe eſſet, ut victum habeat, tutius eſt hac in re, ſi quis ſe judicem aut cenſorem nimis rigidum exhibeat, & ſtipem eroget, non inquirens ſcrupuloſiùs de qualitate pauperis, cui datur. Ita conſulit Sanctus Chryſoſtomus (l). Deinde multi ſunt pauperes, quibus ob eam cauſam eleemoſyna denagari non poteſt, quòd laborare recuſent. Enimverò, nùm ad ſportam aut ligonem detrudetur vir aut mulier nobilis ad egeſtatem redacta? Nunquid ad laborem cogetur, qui anhelatione aut pulmonibus laboravit, an qui herniâ, aut is cujus vires aut provectiori ætate aut prævio aliquo morbo fuerint multùm imminutæ? Nunquid is cogetur, qui artem ignorat, aut aliquando honorificè vixit inter concives ſuos?

(l) S. Chryſoſt. Hom. 25. in Epiſt. ad Rom. & Hom. 2. in Ep. ad Hebr.

Difficilè quidem ab aliis ſecernuntur veri pauperes: incertum tamen eſſe nequit, eſſe ex profeſſo mendicos, qui per totam vitam panem emendicare, quamvis firmi & robuſti malunt, quàm laborando victum habêre: mendicos, qui otiosè vivere malunt, quàm hoc unum facere è vico in vicum, è nundinis in nundinas ad facilem mendicationem currant: mendicos plerumque moribus pravis & perverſis: nam ut ait Sapiens, (m) *multam ... malitiam docuit otioſitas*; quibus tàm modicus eſt religionis ſenſus, ut ad Sacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ accedere nunquam fermè conſpiciantur: mendicos tandem, qui in peſſimos uſus convertunt eleemoſynas, quas congerunt importunitate ſuâ, falſâ morborum aut vulnerum, quibus carent, ſuppoſitione, ac omni mendaciorum genere quæ adhibent ut pios ac beneficos decipiant. Quod & nos rure & in urbe millies experti ſumus.

(m) Eccli. 33. 29.

Eleemoſynam autem hujuſmodi pauperibus denegari poſſe exiſtimamus, quos ad egeſtatem non redigi certò notum eſt, niſi quia volunt, & eâ liberari recuſant; eiſque cum Sapiente eſſe dicendum (n). *Vade ad formicam, ò piger, & diſce vias ejus.*

(n) Proverb. 6. 6.

Falſi illi pauperes, ut alibi dicimus, eleemoſynas ſibi datas impunè furantur, & quæ ſolis reipſâ egenis debentur, quibus eas conferre fideles intendunt. Unde ſic loquitur noſtri temporis Author peritus (o): *Ignavis hominibus inerti otio torpentibus, qui, cùm ſuo labore victum quæritare poſſint, manducare, quàm laborare malunt; eleemoſyna non eſt impertienda: ſiquidem, qui hujuſmodi hominibus eleemoſynam impertit, illis ut plurimùm materiam peccatorum ſubminiſtrat.*

(o) Merbeſius Summa. 1. Chriſt. q. part. 1. q. 135. Concil. 3.

Prima, quam dicti ſui profert, ratio eſt, quia, cùm homines illi univerſim à Deo hominibus pro ſua cuique conditione & viribus impoſitum laboris præceptum frangant; ex hoc indigni fiunt pane, quem poſtulant, juxta hæc

Apoſtoli

Digitized by Google

curioſe agentes : iis autem qui hujuſmodi ſunt, denunciamus & abſecramus in Domino Jeſu Chriſto, ut cum ſilentia operantes ſuum panem manducent ..... quòd ſi quis non abedit verbo noſtro per Epiſtolam ; hunc notate, & ne commiſceamini cum illo, ut confundatur, Ita de inertibus hominibus generatim loquitur Apoſtolus, eoſque ſic haberi cupit, apprimè noſcens, quòd, ut ait Sapiens (b), *multam..... malitiam docuit otioſitas.* Hinc ita loquitur ſanctus Auguſtinus (c) : *Melius eſt eam ſeveritate diligere, quàm cum lenitate decipere. Utiliùs eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus juſtitiam negligat, quàm eſurienti panis frangitur, ut injuſtitiæ ſeductus acquieſcat.*

(b) Eccli. 31. 29.

(c) S. Aug. Ep. 93. alias 48. n. 4.

Hactenùs dictis adeò ſua conſtat veritas, ut validis mendicantibus pœnas imponat Lex civilis : *Lex autem civilis*, ait ſanctus Thomas, (d) *imponit pœnam validis mendicantibus, qui non propter utilitatem vel neceſſitatem mendicant.* Leges verò illæ, de quibus loquitur Angelicus Doctor ſunt primò Leges Imperatorum Gratiani, Valentiniani, & Theodoſii in Codice relatæ (e), & 80. Novella Juſtiniani (f), quâ conſtitutione illi mendicantes detineri debent, & publicis damnari operibus : *Hos non fruſtrà eſſe terræ onus permittere, ſed tradere citiùs eos, ut operum publicorum attinet urbibus, ad miniſterium & præpoſitis puniſicantium ſtationum & hortos operantibus, aliiſque diverſis artibus, aut operibus, in quibus valent, ſimul quidem laborare, ſimul etiam ali & ſegnem ita ad meliorem mutare vitam : Si autem aliqui noluerint obſervire operibus, quibus traditi ſunt, hos ſectari hac Regiâ civitate (id eſt cum dedecore & contumelia expelli*, ut explicat Gloſſa,) *ut non ſegnitie eos ad illicitos actus impellentes Leges eos abripiant ad pœnas, noſtris tradentes judicibus.* Id olim etiam obſervabant religioſè Sardi antiqui (g), quorum Lege in hanc rem promulgata ſancitum erat, ut ſeveris ſubjicerentur pœnis inertes homines, & manifeſtè probarent, undè victum quærerent ; quia exiſtimabant, ut bonum alienum diripere ipſis erat vetitum, ſic eis non licere, ut ex aliorum civium labore commodum perciperent, cùm victum proprio labore ſibi procurare valêrent. Id quidem peroptandum eſſet, ut ubique vigeret Lex hujuſmodi ; quæ ſi accuratè perficeretur, Urbes brevi ac Provinciæ erronum atque inertium multitudine liberarentur.

(d) S.Thom. 2. 2. q. 187. a. 5. ad 3.

(e) Leg. *Cunctis* unic. Cod. de mendicantib. validis. l. 2. tit. 25.

(f) Authent. *Cum Dei auxilio* 80 Cod. de quæſtore. c. 5. Authenticorum. collat. 6. tit. 9.

(g) Diarium Verodun. menſis Janu. an. 1718. pag. 54.

Cæterùm, cùm de verâ pauperis neceſſitate locus eſt dubitandi, tutius eſt, ut jam diximus, ei eleemoſynam dare ; ea namque motivo caritatis data, apud Deum ſuo non caret merito.

Vide Restitutio Caſ. Vinebal. 164.

CASUS XI.

Fabianus, filius-familias, quandoque modicas è paterno bono eleemoſynas dat, & etiam famula identidem è re domini ſui. Nonne id poſſunt ſine peccato ?

Respons.

Ea, quæ ſunt filii-familias, inquit ſanctus Thomas (h), *ſunt & patris ; & ideò non poteſt eleemoſynas facere, niſi fortè aliquam modicam, de quâ poteſt præſumere, quod patri placeat : niſi fortè alicujus rei eſſet ſibi à patre diſpenſatio conceſſa.* Ex hoc principio Fabianus & famula ſe gerere debent non multùm tacito conſenſui patris-familias [...] *familias non poteſt dare eleemoſynam ſine conſenſu parentum, niſi panem & hujuſmodi, quæ non inferunt ſenſibile damnum ; de quibus ſatis conſtare poteſt, quod parentibus placeat.* Quod item de famulis aſſerit (k) : *Dicendum eſt de ſervis & ancillis, & etiam de famulis, quamvis ſint liberæ conditionis, quod non poſſunt eleemoſynas dare de rebus dominorum ſine eorum conſenſu, niſi panem & hujuſmodi..... quæ non inferant ſenſibile nocumentum. Quia etſi ſit diſpenſator rerum*, ſubjungit *non tamen ponitur diſpenſator, quaſi poteſtatem aliquam in re domini habens, ſed quaſi tractans eam ad utilitatem domini.*

(h) S.Thom. 2. 2. q. 32. a. 8. ad 3. Item in 4. diſt. 15. q. 2. a. 4. quæſt. 2. in corp. & quæſt. 34. in corp.

4. diſt. 15. q. 2. a. 5. in ſolut. quæſtiunc. 2.

(k) Idem ibid. quæſtiunc. 3. in corp.

Obſervandum tamen, quòd filius-familias, qui rem fecit in militia, aut aliter, aut in aliquo honeſto officio, quale eſt artium liberalium profeſſio, Medicinæ exercitium, munus Notarii aut Procuratoris, aut Judicis vel Advocati, abſolutum habet eorum dominium, quæ hoc modo acquiſivit, & præter dominium liberam etiam adminiſtrationem : quocircà de iis eleemoſynam dare & ſtatuere poteſt ad libitum, abſque ulla legitimâ patris intercesſione. Idem dicendum de lucro, quod ex loteriâ filius ille retuliſſet, v. g. ſi ex duplione ſortis loteriæ expoſito centum nummos retulit, eorum participes pleno jure ac propria authoritate pauperes efficere, aut cui magis libuerit dare poteſt.

CASUS XII.

Martha, conjux, inſcio ſæpè, & quandoque etiam prohibente marito ſuo, eleemoſynam dat. Nunquid in eo peccat ?

Respons.

Ut difficultati huic fiat ſatis, diſtinctione opus eſt. Nam vel Martha pauperi vel in extremâ neceſſitate, vel communi tantùm & ſolitâ paupertate eleemoſynam largitur. Si extremâ pauper ſit neceſſitate preſſus, quâ ipſum auxilio ſuo liberari poſſe legitimè judicet ; certum eſt, eam poſſe & etiam debere, neceſſariam illi eleemoſynam largiri, ut hæc ejus ſublevetur inopia, etſi expreſsè vir ſuus prohibuiſſet. Ratio eſt, quia ex jure naturali omnia in tali neceſſitate fiunt communia. Ita docet Sanctus Thomas his verbis (l) : *In extrema neceſſitate exiſtenti, quæ facit omnia communia, quilibet prædictorum* (hoc eſt non mulier ſolùm, ſed & filii-familias ac famuli) *poteſt eleemoſynam facere ; quia debet præſumere, quod ſuo ſuperiori placeat ; cum ipſe dare teneretur, ſi præſens eſſet. Et ſi etiam prohiberetur, idem dicendum videtur.*

(l) S.Thom. in 4. diſt. 15. q. 2. a. 5. in corp.

Sed non idem aſſerendum, quando communis eſt tantùm & ordinaria pauperis neceſſitas : in hoc enim caſu modicas tantùm abſque tacito ſaltem viri ſui conſenſu mulier largiri poteſt eleemoſynas, quas ipſum non improbaturum judicat, ſi pauperis inopiam videret, niſi ipſas ea erogaret de lucro è propria induſtria proveniente, abſque familiæ ſuæ detrimento & viri depauperatione. *Si uxor*, inquit ſanctus Thomas (m). *habet alia præter dotem, quæ ordinatur ad ſuſtentandum onera matrimonii, vel ex proprio lucro, vel quocumque alio licito modo, poteſt dare eleemoſynas, etiam irrequiſito aſſenſu viri ; moderatus tamen, ne ex earum ſuperfluitate vir depauperetur. Aliàs autem non debet dare eleemoſynas ſine conſenſu viri, vel expreſſo, vel præſumpto..... quamvis enim mulier*

(m) Idem 2. 2. q. 32. a. 8. ad 2. Et in 4. diſt. 15. q. 2. a. 5. quæſt. 1. in corp.

mulier res parvi tantùm momenti largitur, ita ut non ſine cauſâ ſibi perſuaſum ſit, virum non eſſe diſſenſurum, ſi ſciret ut diximus. 2. Cùm rerum familiæ geſtionem ei vir permittet, vel quia rem per ſe ipſum gerere non poteſt, vel gravatur. 3. Quando à viro ſuo quandam anno quolibet ſummam ad veſtes aliaque neceſſaria accipit, cui aliquatenùs ad eleemoſynam parcere liberè poteſt: Atque eo ſenſu iotelligenda ſunt iſta ſancti Antonini verba (a): *Dominium dotalium eſt penes virum. Unde contra voluntatem viri mulier non poteſt inde eleemoſynam facere.* Hæc enim ultima verba juxta allatam modò expoſitionem debent intelligi, quæque iſtis ſancti Raymundi dictis eſt conſentanea (b): „De rebus autem viri, inquit hic „Author, ut de pane vino & aliis; quæ bono & „approbato more ſolent ad diſpenſationem uxorum „pertinere, poteſt & debet facere eleemoſynas, mo„deratè tamen ſecundùm facultates viri, & majorem „& minorem multitudinem vel neceſſitatem paupe„rum: & debet ſemper ſibi conformare conſcien„tiam, quod non diſpliceat marito in corde„. Addit hic ſanctus, mulierem ita ſe gerere poſſe, *licet forte aliquando* (maritus) *prohibuerit ore. Solent enim mariti facere prohibitionem uxoribus abſolutè; ut ſic temperint eas, non à toto, ſed ab exceſſu, quem ſuſpicaeur.*

(a) S. Anton. 3. part. Su . Theol. tit. 1. c. 23. init.

(b) S. Raymundus ſummæ l. 2. tit. 8. de negotiis Secularibus §. 9.

Subjungit denique hic Sanctus, quòd *mulier poteſt etiam formare conſcientiam ex qualitate & miſeriâ pauperis; cogitans, quòd ſi maritus illum videret, omnibus modis placeret quod ſibi faceret eleemoſynam. Si autem omninò & præciſè*, pergit idem, *dictat ipſi uxori conſcientia, quod viro diſplicet & ſcandalizatur inde, deponat conſcientiam, ſi poteſt, ſin autem; non debet & doleat quod non poteſt dare.* Hæ ſunt regulæ à Marthâ obſervandæ in eleemoſynis, quas largiri ſibi animus eſt.

CASUS XIII.

Theophilus, Religioſus, ac Monaſterii cujuſdam Æditus, qui proindè omnium, quæ ibi celebrantur, Miſſarum ſtipendia gerit, ad Eccleſiæ januam egenum conſpiciens, qni inopiâ ſæviente in tali exiſtebat neceſſitate, quam non ſolùm gravem, ſed etiam extremam non ſine cauſâ judicabat, ipſi eleemoſynam, quâ ſublevari poterat ejus miſeria, largitus eſt abſque licentiâ ſui Superiotis, qui è contra omnibus ſuis Religioſis expreſſè prohibuit, ne privatam quandam facerent eleemoſynam, ut ſic perfectiùs paupertatis votum, omnem proprietatis actum evitando, ſervarent. Nunquid id ipſum potuit Theophilus abſque peccato?

Respons.

Non modò potuit, ſed & debuit Religioſus ille pauperi ad extremam neceſſitatem redacto ſtipem dare, non obſtante generali Superiotis ſui omnibus Religioſis prohibitinne, ne quid eleemoſynæ facerent. Ratio eſt, quia ex tali neceſſitate commonia quodam modo fiunt bona omnia: ita ut, qui eam non patiuntur, teneantnr talem miſeriam ſublevare & etiam de alieno bono, ſi proprium non ſuppetat. Quare eleemoſynam, de quâ agitur, Monaſterii ſui impenſis dare potnit Theophilus, ſed & in foro conſcientiæ debuit, ſi tùm forsàn ſolus eſſet, qui inopi hnic ſubvenire poſſet. Ita docet Navarrus his verbis (c): *Negandum eſt regularem eo caſu illicitè accipere, quia extrema neceſſitas non ſolùm obligat exiſtentem extra ventionem faciendam: non quidem eo quod neceſſitas faciat ipſo jure patientem illam Dominum ſibi neceſſariorum: Sed quod facit, ut eo caſu debeant illa ei communicari: & ita facit facultatem non ſolùm ipſi ad capiendam pro ſe, ſed etiam aliis, ad capiendum ſuperflua naturæ alterius pro illo.* Secundum forsàn hunc ſenſum dicit ſanctus Ambroſius (d): *Neque enim minùs eſt criminis habenti tollere, quàm, cùm poſſis & abundes, indigentibus denegare.* Et alibi (e): *Paſce fame morientem; quiſquis enim paſcendo hominem ſervare poteras, ſi non paviſti, occidiſti.*

(c) Navar. Comment. 2. de regularis. n. 28.

(d) Ambr. in can. ſicut. 8. diſt. 47.

(e) Idem in can. Paſce. 22. diſt. 86.

CASUS XIV.

Justinus, multis quondam injuſtè bonis acquiſitis, quietam eâ de re conſcientiam habêre cupit: quod tutò ſe facere non poſſe exiſtimat, niſi de iis, quæ injuſtè habêre putat, eleemoſynas largiendo. Nunquid ita ſe gerere debet Juſtinus?

Respons.

Ad iſtam difficultatem reſpondêri nequit, niſi cum Sancto Thomâ (f) varias diſtinguendo rationes quibus res illicitè poteſt acquiri. *Tripliciter* autem, ex Sancto Doctore, *poteſt aliquid eſſe illicitè acquiſitum.*

(f) S. Thom. 2. 2. q 32. a. 7. in corp.

Uno enim modo id quod illicitè ab aliquo acquiritur, debetur ei, à quo eſt acquiſitum, nec poteſt ab eo retineri qui acquiſivit; ſicut contingit in rapina & furto & uſuris: & de talibus, cùm homo teneatur ad reſtitutionem, eleemoſyna fieri non poteſt.

Alio modo eſt aliquod illicitè acquiſitum, pergit ſanctus Doctor, *quia ille quidem qui acquiſivit, retinere non poteſt; nec tamen debetur ei, à quo acquiſivit: quia ſcilicet contra juſtitiam accepit, & alter contra juſtitiam dedit: ſicut contingit in ſimonia, in qua dans & accipiens contra juſtitiam divinæ legis agit. Unde non fieri debet reſtitutio ei qui dedit, ſed debet in eleemoſynas erogari.* Et quod hic dicit de bono ſimoniacè acquiſito, idem de lucro aſſerit Sanctus Doctor (g) ex aleâ parto contra vetitum Legum, quæ ludos hujuſmodi proſcribunt, & lucrum ex iis partum, de quo alibi dicemus, injuſtum declarant.

(g) Idem ibid. ad 2.

Tertio modo eſt aliquid illicitè acquiſitum, addit idem Sanctus, *non quidem, quia ipſa acquiſitio ſit illicita, ſed quia id, ex quo acquiritur eſt illicitum: Sicut patet de eo quod mulier acquirit per meretricium: & hoc vocatur turpe lucrum: quod enim mulier meretricium exerceat, turpiter agit & contra Legem Dei, ſed in eo quod accipit, non injuſtè agit, nec contra Legem. Unde quod ſic illicitè acquiſitum eſt, retineri poteſt & de eo eleemoſyna fieri.*

Præſuppoſitis illis regulis, tanquam certis, facilis eſt ad propoſitam ſpeciem reſponſio, dicendo Juſtinum debere perpendere, quibus viis injuſtis, aut illicitis fecit rem, quam in eleemoſynas impendere conſtituit: Nam, ſi prima, quâ explicat ſanctus Thomas ratione acquiſivit, bonum illud iis reſtituere tenetur, à quibus accepit, nec de eo eleemoſynas facere poteſt, niſi in eo ſolo caſu, ſi ii ſibi eſſent ignoti, vel eos detegere non poſſet: Sed ſi ſecundo modo acquiſivit, poteſt & debet etiam illud in eleemoſynas inſumere, aut in alia pia opera, prout ipſi ſuadebit pius Director, aut quis alius intelligens,

CASUS

Digitized by Google

cis ſuis cægit, duplione duos ex iis per modum reſtitutionis pauperi dono dedit, quem ad extrema redictum invenit, & cui aliter ſubvenire non poterat. Quâ de re quæritur, utrùm in hoc caſu hanc ei potuerit eleemoſynam dare, licèt de alieno bono; ita ut apud quatuor illos amicos ſuos eorum duplionum rationem habêre non teneatur, quando eis reſtituet?

R e s p o n s.

Certum eſt, Albertum potuiſſe, imò & debuiſſe in caſu propoſito eleemoſynam hanc facere, eumque pariter illam poſſe deducere è ſummâ trium millium librarum, quam ſuis quatuor amicis reſtituere tenetur; non tamen reſtitutâ duorum dupliooum eleemoſynâ. Id manifeſtè probari poteſt authoritate Sancti Thomæ (*a*), qui ſimilem ſibi proponit difficultatem, ad quam reſpondet, dicendo, omnia ob extremam neceſſitatem fieri communia; ac proinde egeni ad eam redacti inopiam poſſe levari, ipſi etiam de alieno bono ſtipem erogando, cùm aliter ipſi ſubveoire quis non poteſt; modò is, ad quem pertinet tale bonum, in ſimili oon verſetur neceſſitate, & declarato illius boni uſu ſacto, vel faciendo, nullam tunc reſtitutionis obligationem, ſive coosentiat, ſeo non. En verba Doctoris Angelici: *In tali caſu, ſi ſine periculo pauperis eſſe poteſt; debet ille, qui alienum habet, ſignificare ei, cui debet, & ſive ille licentiam dederit, ſive non, debet pauperi in ultimâ neceſſitate exiſtenti, providere: nec providet de alieno; quia neceſſitas talis omnia facit communia. Unde non tenetur ad reſtitutionem; niſi ille, cui debet in ſimili neceſſitate eſſet: quia etiam tunc teneretur ſibi providere, ſi nihil habuiſſet ab eo.* Ex eodem principio alibi aſſerit ſanctus Doctor (*b*), Religioſum, qui pauperem in articul uextremæ neceſſitatis inve-

(*a*) S. Th in 4. diſt. 15. q. 2. art. 4. quæſtiunc. 2. ad 2.

(*b*) Idem 2. 2. q. 32. art. 8. ad 1.

preſſè habitâ, vel probabiliter præſumptâ, niſi fortè in articulo extremæ neceſſitatis, in quo licitum eſſet ei furari, ut eleemoſynam daret.

CASUS XVI.

Maria, vidua pietate inſignis, ſed paupertima, licèt non pateat ipſius miſeria, cùm à matronâ nobili decem nummos, quatuor pagi ſui pauperibus, pro arbitrio ſuo diſtribuendos accepiſſet, quartam eorum partem, iis, quos norat, egentibus dedit, & reliquum ſibi clàm retinuit, conjiciens, matronam hanc rei huic libenter eſſe aſſenturam, ſi ſuam pariter notam habêret paupertatem; nunquid idipſum potuit tutâ conſcientiâ?

R e s p o n s.

Non peccavit iſta mulier, ſummæ quadrantem ſibi retinens, quam pro optione ſuâ quatuor pauperibus diſtribuendam acceperat, cùm ipſa vere egeat, nec ſpeciatim pauperes matrona deſignaverit, quibus decem nummos dari cupiebat. Ita difficultatem hanc ſolvit Sanctus Thomas his verbis (*c*): *Cùm eleemoſyna ſit opus miſericordiæ,* inquit, *ſicut miſericordia non eſt propriè ad ſe ipſum... ita &, propriè loquendo, nullus ſibi eleemoſynam facit, niſi fortè ex perſonâ alterius. Putà, cùm aliquis diſtributor ponitur eleemoſynarum, poteſt & ipſe ſibi accipere ſi indigeat, eo tenore, quo & aliis miniſtrat.* Sed addenda eſt acceptio, de quâ non loquitur Sanctus Thomas, cùm nimirùm tales & tales non deſignati fuêre pauperes. Si enim qui ſummam diſtribuendam mandavit, eos ſpeciatim deſignaviſſet, quibus eam cupit diſtribui; qui mandatum accepit, integram eam diſtribuere tenetur, nihil ſibi ullatenùs retinendo; cùm aliter infidelitatis & injuſtitiæ manifeſtæ reus fieret, alienum retinendo, niſi ipſe extremâ premeretur neceſſitate.

(*c*) S. Th. 2. 2. q. 32. a. 9. ad 3.

Vide { Excommunicatio. Cas. 31. / Simonia. Cas. 64. }

ELEEMOSYNARIUS EPISCOPALIS.

Vide Simonia. Cas. 7. 8. 11.

ELEEMOSYNARIUS REGIUS.

Vide Ibidem. Caſu 45.

ELECTIO.

Electionis nomine hîc non intelligimus juriſdictionem, quæ ita appellatur in Galliâ, & Latinè *duum-virorum vectigalium* dicitur, neque etiam Paroeciarum numerum, ex quibus conſtat una ex ſexaginta novem Electionibus, Regni hujuſce, quarum quolibet præſcriptos habet regionis limites, in quos Judices, qui electi dicuntur ſuam exercent juriſdictionem, eo in poſitam, ut ad eos prima litium pertincat cognitio, quæ inter privatos contingunt circa tributa annua, aliaque vectigalia, quæ Rex à ſuis exigit ſubditis.

Terminum hunc igitur uſurpamus, ad ſignificandam electionem, quæ fit unius perſonæ ad aliquam dignitatem Eccleſiaſticam, aut ad poſſidendum aliquod officium aut Benefi-

23.

rei ſuppeditat argumentum, atque hæc regula fermè ſemper obſervata eſt ad annum 1516. quo electio ad Prælaturas in Galliâ abrogata eſt ex famoſo Concordato, inter Leonem X. & Franciſcum I. inito, quocircà ab eo tempore vix nobis ſupereſt rudis imago juris electivi.

Ex concordato Francorum Regibus attributum eſt jus nominandi ad Epiſcopatus, aliaque Beneficia conſiſtorialia (c) intra ſex primos vacationis menſes, quo tempore elapſo, Papa Regem poteſt requirere, ut ad ea Beneficia nominet; quod ſi Rex negligat, aut recuſet intra tres menſes ſequentes, de iis providêre poteſt ſummus Pontifex. Nominatus à Rege vigeſimum ſeptimum ætatis annum debet attigiſſe, & Doctoris aut licentiatûs laureâ in Theologia aut jure Canonico eſſe inſignitus, exceptis Principibus è Regio ſanguine ortis, Regni primoribus & Religioſis mendicantibus Reformatis, qui ex conſtitutionibus ordinum ſuorum ad Gradus admitti nequeunt (d).

(c) Conſiſtorialia beneficia dicuntur ea, de quibus in conſiſtorio tantùm à ſe habito Papa providet.

(d) Concord. tit. 5. de regiâ ad Prælaturas nominat.

Ex eodem concordato ad Beneficia regularia Rex non poteſt nominare, niſi Religioſum Profeſſum ejuſdem ordinis, viginti tres annos natum, idque intra ſex primos menſes Beneficii vacantis: & ſi ſit Prioratus, neceſſe eſt 1. ut electio à ſolis pendeat Religioſis; 2. ut Prioratus ille ſit electivus & à Superiore legitimo confirmandus, atquè adeò perpetuus, in quo differunt iſti à prioratibus, qui *ad nutum* revocari poſſunt, & de quibus ſit mentio in capite *cùm ad monaſterium*. De ſtatu Monachorum.

Papa ex concordato (e) Cathedralibus Eccleſiis & Monaſteriis conventuum & Prioratuum, quæ ſpeciali eligendi gaudent privilegio, electionis facultatem reſervârat, formam privilegiis eorum præſcriptam obſervando, quæ ex Bullis aut aliis inſtrumentis authenticis confirmare ipſis incumbebat, & non aliter. Verùm hodiè ad quoſdam tantùm dignitates eligunt Cathedrales Eccleſiæ, & Monaſteria, quæ electionis privilegio gaudent, in Edicto Bleſenſi deſignantur.

(e) Concordat. tit. 5.

Tribus modis ad electionem procedi poteſt, ut ſtatuit Innocentius III. in quarto Lateranenſi Concilio (f). Primò per ſcrutinium. Secundò per inſpirationem. Tertiò per compromiſſum.

(f) Innoc. III. in cap *Quia propter*. 42. de elect.

Electio per ſcrutinium ea dicitur, quâ electores in loco, ubi fieri debet electio, congregati; tres inter ſe eligunt, qui clàm aliorum ſuffragia colligunt. Unde ſcrutatores dicti ſunt.

Scrutinium ſemel finitum, promulgari debet, & qui majorem ac saniorem refert ſuffragiorum partem, is canonicè electus remanet, ita ut qui dedère ſuffragia, variare nequeunt, aut ſententiam mutare, ut declarat Gregorius IX. (g).

(g) Greg. IX. in can. *Publicato*. 58. de elect.

Electio fit per compromiſſum, quando Capitulum aut Communitas de eligendo diſſentiens, aut electionis diſſenſionem antevertere cupiens, in unum vel plures è ſuis eligendi facultatem transfert, juſque ſuffragii ſui eis quilibet concedit. Sæpè de hac ſpecie electionis jus loquitur, cujus formam faciendæ ſinguli debent approbare, ut ſit Canonica. Quando facta eſt, Beneficium refert major ſuffragiorum numerus, ut in electionibus ordinariis.

Alex. III. in cap. *Cauſam*. 8. Innoc. III. in cap. *In cauſis*. 30. in cap. *Cùm dilectus*. 32. & in cap. *Cùm jure*. 33. eod. tit.

Si compromiſſarius indignum eligat, ſeu ſciens & volens, ſeu ignorans; cæteris electoribus ad novam procedendi electionem jus manet, modò factam à compromiſſario electionem non approbent, ut conſtituit Bonifacius VIII. (h), *Cum dolus ipſius eis qui non ſunt in culpâ non debeat imputari*. Quam rationem hujuſce rei affert hic Papa æquitati conformem.

(h) Bonifac. VIII. in cap. *Si compromiſſarius*. 37. de elect. in 6.

Compromiſſum ad electionem factum ſit irrevocabile, ubi ad electionem faciendam proceſsêre compromiſſarii, ſed revocari poteſt, *re adhuc integra*.

Electio per inſpirationem ea eſt, in quam conſentiunt electores omnes, *nemine reclamante*; abſque ullo prævio pacto: & idcircò talis dicitur, quia omnes in unum eligendum, quaſi motione quâdam divinâ derepentè abrepti conſentiunt.

Florens à Blondelio citatus (i) advertit, variis modis fieri electiones, cum aliæ celebrentur conformiter ad jus Canonicum; aliæ ad varias conſuetudines legitimè præſcriptas, & aliæ denique ad ſpecialia privilegia: *Atque ita*, inquit doctus hic Juriſperitus, *mixto jure electiones celebrantur: non tantùm jure communi, ſed etiam conſuetudine vel privilegiis. Quin & aliquando concurrunt jus commune & conſuetudo; itemque privilegium & conſuetudo: Conſuetudo debet eſſe legitimè præſcripta, nec*

(i) Blond. addit. ad Boch. v. *Electiones*. p. 579

. . . , nullam in Eccleſia Gallicana admitti derogationem juri communi, niſi ſolitâ formâ & cum cognitione cauſæ à Rege confirmetur, ut eruditè obſervat Blondelius.

2. Quod ultima Concilia & Decretales, quæ Regi jus tantùm electionis approbandæ concedunt, *nunquam* obtinuerunt in Galliâ, inquit Florens (*a*): Nam viget ſemper jus antiquum, in iis quæ ad publicum Eccleſiæ ſtatum pertinent, juxta quem electiones non fiebant, niſi de conſenſu Principis, cujus intereſt, ut Eccleſiæ pii ſint & fideles Miniſtri, quorum nota ſit ſibi fides. Ob eas igitur cauſas an. 549. declaravit Aurelianenſe Concilium (*b*), electionem firmam ſtare non poſſe, niſi de Regum conſenſu. Id etiam patet evidenter ex objectationibus, quas Rhemenſibus oppoſuit Ludovici dicti mitis Commiſſarius quos nimirùm violatæ Regiæ authoritatis inſimulabat, quòd Hincmarum, ante adventum ſuum & Imperatoris licentiam elegiſſent: Unde huic de culpa hac ſe purgare conati ſunt, & poſt obtentam hanc licentiam ad Fulcii electionem venêre; ut refert Syrmundus II. tomo Conciliorum Galliæ (*c*). Ex quibus conſtat, quòd quamvis Reges Clero ac populo jus nominandi ſibi ſolis proprium ad Abbatias & Epiſcopatus conceſſiſſent, ut à Regibus primæ gentis præcipuè fieri ſolebat, & quamvis poſteà jus illud ipſis confirmatum fuiſſet à Summis Pontificibus Zacharia, Stephano & Adriano; id tamen imprimis curavêre ſemper, ne qua celebraretur electio abſque licentiâ ſuâ, & ut eas jam factas approbarent; & ſæpè etiam eligi hos jubebant, quos electoribus commendabant, ut fuse probat Bochelius (*d*). Sed electiones ſub tertiâ Regum Galliæ, id eſt Capetianorum penitùs reſtitutæ, & variis modis tuêre celebratæ, donec eas uniformes fieri conſtituiſſet Innocentius III. ex conſtitutione expreſsâ, quam in Concilio quarto Lateranenſi emiſit, quæ in corpore Decretalium (*e*) relata, Canonicæ electionis formam continet.

Ad Laïcos non pertinet jus electionis ad beneficia; licèt verum ſit, hoc eis jus fuiſſe conjunctim cum Clero, ut vidêre eſt ex Hiſtoria Eccleſiaſtica Theodoreti, Euſebii & Sozomeni (*f*), & ex Capitularibus Caroli magni, à Gratiano in Decreto ſuo relatis (*g*), ex quarto Concilio Toletano (*h*), ex Nicolao I. (*i*), & ex ſancto Gregorio (*k*), & factas à Laïcis electiones fuiſſe legitimas, poſtquam à Superiore Eccleſiaſtico earum confirmationem obtinuerant electi, quaſi regulâ juris nixas, quâ fertur: *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari* (*l*): Sed Eccleſia, cujus Miniſtrorum auctus eſt multùm numerus, excluſis Laïcis, jus illud ſibi retinuit: *Laïci verò nullo modo ſe debent inſerere electioni*, inquit Gratianus (*m*); qui multos refert Canones, quibus inducta eſt illa mutatio: quam ob cauſam aſſerit Gregorius IX. (*n*) Laïcum compromiſſarium eſſe non poſſe in aliqua electione Eccleſiaſticâ.

Formalitates iſtæ, quæ in privatis obtinent Eccleſiis, obſervandæ ſunt in electionibus; niſi fortè ſacris Canonibus ſint contrariæ.

Electiones factæ contra formam ex titulo fundationis Beneficii præſcriptam aut contra privilegium, quo fruitur aliqua Eccleſia, ſunt invalidæ, ut probat Florens (*o*).

Quælibet electio fieri debet apertè, nunquam verò clandeſtinè, hoc eſt, in occultis & fraudulentis cœtibus, ambitu & occultis artibus, quibus impeditur, ne iis præſit Spiritus ſanctus: quâ de re legi poſſunt ſancti Chryſoſtomi expoſtulationes (*p*).

Pariter electio debet eſſe omninò libera: & quod pertinet ad electiones Monaſteriorum, quæ Ordinum ſunt capita, in eos fertur excommunicatio *ipſo facto*, qui ad eas interturbandas aut impediendas ad poteſtatem recurrunt ſecularem. Harum autem electionum confirmatio ad ſolum Papam ſpectat, quaſi una ex iis cauſis, quæ majores dicuntur.

Ad validitatem verò electionis adeò neceſſe eſt, ut qui jus ſuffragii ad eam convocentur, ut ſi vel unus duntaxat omittatur, electio neque Canonica eſt, neque legitima; niſi is, qui non fuit invitatus, in cœtum ſuperveniens, huic aſſentiatur electioni (*q*) cùm ſoli præſentes jure ſuffragii potiantur, ut infrà videbitur.

Elector legitimè abſens procuratorem conſtituere poteſt, ad dandum nomine ſuo ſuffragium. Sed obſervandum 1. quòd Procurator juxta ordinem, qui nunc eſt in uſu, debere, antequam incipiant electiones, adeſſe Miſſæ de Spiritu ſancto, & in ea ad ſacram Communionem accedere, inſtrumentum procurationis ſuæ producere, jusjurandum inter manus Præſidis emittere, & præmittere, idoneam ſe perſonam electurum eſſe, quantùm eam talem cognoſcere poterit.

2. Quòd ſolo abſentis nomine, cujus eſt Procurator, non autem ſuo ſuffragium dare poteſt: excepto caſu unico, cùm videlicet procurans ſpecialiter deſignat perſonam talem cui ſuffragium daturus eſt: tunc enim Procurator vocem ſuam ei dare poteſt, quem maluerit, ut etiam infrà oſtendemus.

3. Quòd ſi nullus è Capitulo abſentis procurationem accipere nolit, huic nullum jus competit, ut per Epiſtolam det ſuffragium, uti declaravit Bonifacius VIII. (*r*).

4. Quòd;

(*a*) Florens loco cit. pag. 151.

(*b*) Conc. Aurelian. 5. can. 10.

(*c*) Conc. Gall. Syrmund. append. pag. 633. 635. 638. 640. 643. 647. 649. &c. edit. Pariſ. an. 1619.

Privileg. Eccleſiæ Gallic. tom. 2. tit. 15.

(*d*) Boch. Bibliot can. v. *Electiones.* pag 596. & ſeqq.

Probationes libertatum Eccleſiæ Gallic tom. 2. tit. 16. n. 3. 12. 13. & 17.

(*e*) Innoc. III. in c. *Quia propter.* 42. de elect.

(*f*) Theodoret. lib. 5. hiſt. cap. 9. Euſeb. lib. 6. c. 23. Sozomen. l. 1. c. 6. & 23.

(*g*) In can. *Sacrorum.* 34. diſt. 63.

(*h*) Conc. Tolet. 4 in can. *Qui in aliquo* 5. § .2. diſt 51.

(*i*) Nicolaus I. in can. *Epiſcopos* 13. diſt. 63.

(*k*) S. Greg. in can. *Quanto,* 10. ead. diſt.

(*l*) Reg. 29. de Reg. juris in 6.

(*m*) Gratianus §. *Laïci,* diſt. 63.

(*n*) Greg. IX. in cap. *Sacro ſancta.* 51. de elect.

(*o*) Florens in c. 27. de elect. & c. 8. de conſuetudine.

(*p*) S. Chryſoſt. l. 2. de Sacerdot. c. 4 & l. 5. c. 15.

(*q*) Innoc. III. in c. *Quod ſicut* 28. de elect.

(*r*) Bonifac. VIII in c. *Si quis* 46 §. 2. & 3. de elect. in 6.

Digitized by Google

In electione ſimplici & propriè dictâ, hoc eſt, ſumptâ ſecundùm propriam ſuam ſignificationem, electores jam mutare nequeunt ſententiam, ubi promulgata eſt; neque etiam ante ſuffragiorum publicationem confirmari poteſt: Sed poſteà debet.

Dicimus: *In electione ſimplici & propriè dictâ*: quia in electione impropriè dictâ, id eſt, in quâ non obſervatur forma præſcripta ex Decretali Innocentii III. *quia propter*, & in quâ plures opinantur ſive palam ſive ſecretò, per totum electionis tempus variare poſſunt. Talis eſt electio, quâ Canonici quempiam eligunt ad dignitatem, cujus collatio ad Capitulum pertinet, & cujus electio vim proviſionis potiùs quàm electionis obtinet: Unde iſta electionis ſpecies, quæ idcircò collativa dicitur, ſuperioris confirmatione non indiget, nec Papalem in Capitulares præventionem impedit: uti dijudicavit Senatus Pariſienſis ex Arreſto lato 3. Februarii an. 1569. pro Stephano Boudet, in Curiâ Romanâ reſignatario in N. Fontaine à Capitulo electum. Sed quoad beneficia propriè electiva præventionis jure non potitur Papa: & de ipſius proviſionibus appellari poſſet tanquam ab abuſu.

Beneficia illa electiva, etiam collativa graduatorum juri non ſunt obnoxia, uti nec Induitariorum & eorum qui Breve regium obtinent.

Quando jure ſibi conceſſum tempus, quod juxta Florentem eſt trium menſium (*c*), prætermittunt Electores, *ipſo jure* fit devoluta ad Superiorem immediatum electio, pro hac vice ſolùm; & ſic per gradus uſque ad Papam (*d*).

Qui eligunt perſonam, quam nôrunt indignam, pro primâ electione faciendâ, jure electionis fiunt privati, & per triennium *à Beneficiis* manent ſuſpenſi, ut declarat Alexander III. in tertio Concilio Lateranenſi (*e*), & confirmat Innocentius III. ad Cantuarienſem Archiepiſcopum ſcribens (*f*). Sed cùm electio vitioſa eſt tantùm ob defectum formalitatum, quæ non neceſſariò requiruntur, ſubſiſtit electio, donec acceſſerit ſententia, quâ jure ſuo excidiſſe declarentur (*g*): aliter jus ſuum recuperant ad novam electionem procedendi. E contrà cùm omittitur aliqua formalitas eſſentialiter requiſita; electio ſemper manet invalida, juxta iſtam juris regulam: *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit* (*h*); & hanc aliam: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi* (*i*).

Electio quàm primùm debet manifeſtari electo, cui ad conſentiendum ſpatium duntaxat menſtruum conceditur: aliter jure ſuo fit privatus, niſi legitima ei ſubſit excuſatio. Tres ei quoque menſes conceduntur, ad obtinendam confirmationem ſuam, ſi neceſſaria ſit. In electione Papali non requiritur confirmatio; quia nullum habet ſibi Superiorem Præſulem. Id ita declarat Gregorius X. in Concilio œcumenico Lugdunenſi (*k*).

Cùm tres compromiſſarios nominant electores, duo inter illos tertium poſſunt eligere: ſed ſe ipſum nullus elector nominare poteſt; quia hæc eſſet ambitio turpis & ex omnibus ſeu Canonicis ſeu Civilibus Legibus damnanda (*l*).

Cùm electionis quarta ſit ſpecies, quæ in jure dicitur, *Poſtulatio*, communis apud alienigenas ac præſertim in Germania; eò magis opportunè de ea fiet ſermo, quòd de eâ agat titulus integer, qui eſt quintus libri primi Decretalium.

Poſtulatio, inquit Polmanus (*m*), *eſt ad Prælaturam vacantem aſſumptio perſona, aliàs non eligibilis*. Vel quia non reperitur in numero electorum, vel quia ſubeſt aliquod juris impedimentum.

Qui hac viâ eligunt, bis tertiam eligentium partem afficere debent, uti infertur ex Decretali ad marginem indicatâ, aut ſaltem majorem partem (*n*).

Poſtulatio Epiſcoporum, in regionibus, ubi obtinet, nunc à Papâ debet confirmari. Dicimus *nunc*; olim enim in Occidente à Concilio Provinciali confirmabatur, ut obſervant doctus Epiſcopus Hiſpanus Antonius Auguſtinus (*o*), & de Marca (*p*), & in Oriente à Metropolitano, qui ipſe à ſummo Pontifice confirmabatur, ad quem Patriarchæ ſolam ſuam fidei profeſſionem mittere debebant poſt electionem ſuam.

Quando poſtulationis inſtrumentum nondum fuit confirmatum, poſtulatus ab eâ deſiſtere poteſt, etſi Scrutinium jam promulgatum fuerit.

Poſtulatio, nondum confirmata, nullum poſtulato jus confert ad Beneficium; in quo differt ab electione propriè dictâ, quæ electo confert *jus ad rem*, etiam antequam à Superiore fuerit confirmata, licèt electus *jus in re* tantùm habeat poſt confirmationem, nec eam antè adire, aut eâ frui poſſit, ut obſervat Panormitanus (*q*) his verbis: *Poteſtas adminiſtrandi deſcendit ex confirmatione: per electionem, jus tantùm in habitu.*

He

---

in 6.

(*b*) Alex. III. in cap. *Licèt*. 6. de elect.

(*c*) Florens ad tit. de elect. pag. 141.

(*d*) Idem ad cit. titulum de elect. & ad tit. de ſuppl. negligentiâ Prælatorum C. CXI.

(*e*) Alex III in c. *Cùm in cunctis*. 7.

(*f*) Innoc. III. in cap. *Non ſatis* 10. & cap. *Cùm Wintonienſis*. 25. de elect.

(*g*) Greg. IX. in cap. *Inmanam* 50 eod. tit.

(*h*) Reg. 18. de reg. juris in 6.

(*i*) Reg. 64.

(*k*) Greg. X. in c. *Quam ſit* 6. de elect. in 6. & Nicol. III. in c. *Cupientes*: 16. ibid.

(*l*) Leg. *Si mandatero* 5. *Si ſibi* ff. *Mandati*.

(*m*) Polmar. Breviar. Theol. part. 2. 2. n. 742.

(*n*) Innoc. III. in can. *Scriptum* 42. de elect.

(*o*) Ant. Aug. de emendat. Gratiani pag. 133. & 248. edict. Baluſii.

(*p*) De Marca concord. ſacerdot. & imperii l. 6. c. 2. n. 5.

(*q*) Panormit. in c. *Ad nostri*. de elect. n. 2.

Digitized by Google

[illegible] quod ad alios pertinet Clericos, quorum fit electio, non rigoroſè ſervandæ ſunt omnes, quas notavimus formalitates: quia pleriſque Eccleſiis ſua ſunt ſtatuta & uſus ſpeciales & legitimi, quos in praxi ſequi tenentur.

CASUS PRIMUS.

Capituli Cathedralis Eccleſiæ Agathenſis, in quâ duodecim ſont Canonici, cùm ad Decani electionem conveniſſent, ſex antiquiſſimi Capitulares Euſtaſio ſuffragia ſua; ſex verò alii Eulogio ſua dedêre. Quis è duobus futurus eſt Decanus?

Respons.

Electio pro utroque eſt invalida: & jus providendi de decanatu, pleoo jure, ad Epiſcopum devolutum eſt. Ratio eſt, quia electio, quæ non fit *à majori & ſaniore parte Capituli*, ut in caſu propoſito contigit, non eſt Canonica, ut liquet ex quinque Decretalibus in jure relatis (*a*). Prima eſt Innocentii III. ad Epiſcopum Præneſtinum ſcribentis: Altera eſt Honorii III. ad Rhotomagenſe Capitulum: Tertia Gregorii IX. Quarta eſt ejuſdem Papæ, & quinta ejuſdem ad Capitulum Catalaunenſe: quæ omnes Decretales innituntur Decreto œcumenici Concilii Lateranenſis ſub Innocentio III. an. 1215. habiti, quo idem præſcribitur (*b*).

Si tamen ex duobus electis alter eſſet manifeſtè indignus, alter verò pro certo dignus, hic legitimè, dignus nimirum, fuiſſet electus; cùm in hoc caſu minor etiam pars eligentium in majorem, quæ indignum elegiſſet, debeat prævalêre, ut declarat idem Gregorius IX. in Decretali, quam ad Silvanectenſem ſcribit Epiſcopum (*c*).

(*a*) Innoc. III. in cap. *Dudum*. 22. de elect. & electi poteſt. l. 1. tit. 6. Honorius III in cap. *Eccleſia* 48. eod tit. Greg. IX. in cap. *Cumana*. 50. eod. tit. & in c. *In Geneſi*. 55. ib. & in cap. *Eccleſia veſtra* 57. ibid.

(*b*) Conc. Later. IV. c. 24.

(*c*) Idem Greg. IX. in cap. *Congregato*. 5. eod. tit.

CASUS II.

Cum ad eligendum Decanum conveniſſet Eccleſiæ Collegiatæ ſancti Albini Capitulum, in quo ſunt quatuordecim Canonici, Presbyteri, Diaconi aut Subdiaconi, nec non etiam quatuor inſuper Acolythi; quatuordecim priores, liberè quatuor Acolythos ſecum ad ſuffragia admittere voluerunt. Septem è prioribus pro Titio vocem dedêre; alii verò ſeptem cum quatuor Acolythis pro Mævin. Nunquid legitima eſt & Canonica Mævii electio?

Respons.

Invalida eſt Mævii electio: nullus quippè Canonicus ſecularis aut regularis ſeu Eccleſiæ Cathedralis, ſeu Collegiatæ in aliqua electione vocem habere poteſt, niſi in ſacris Ordinibus ſit conſtitutus; neque privilegium illud iis concedere poſſunt alii Canonici. Id ipſum ſic definivit Clemens V. in unâ è ſuis Conſtitutionibus, quam verbis iſtis refert Summa juris (*d*): *Statuimus, ut nullus de cætero in hujuſmodi Eccleſiis* (Cathedralibus vel Collegiatis, ſecularibus vel regularibus) *vocem in Capitulo habeat, etiamſi hoc ſibi ab aliis liberè concedatur, niſi ſaltem in Subdiaconatûs ordine fuerit conſtitutus.* Quam conſtitutionem Decreto ſuo ex profeſſo confirmavit Concilium Tridentinum, cujus hæc ſunt verba (*e*): *Quicumque in Cathedrali, vel Collegiata, ſeculari aut regulari Eccleſia divinis mancipatus officiis in Subdiaconatûs ordine ſaltem conſtitutus non ſit, vocem in hujuſmodi Eccleſiis in Capitulo non habeat, etiam ſi hoc ſibi ab aliis liberè fuerit conceſſum.*

(*d*) Clemens V. in cap. *Ut iis*. 2. de ætate & qualit. & ordine præficiendorum. l. 1. Clementin. tit. 6.

(*e*) Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 4. de reformat.

CASUS III.

Radebodo, Eccleſiæ ſancti Vigoris Decano mortuo; Capitulum quadraginta conſtans Capitularibus, qui ex immemoriali conſuetudine Decanum ſuum per viam ſcrutinii eligendi jus obtinent ſervando formalitates omnes, quas præſcribit Decretalis (*f*); ab Innocentio III. in quarto œcumenico Lateranenſi Concilio emiſſa, biduo poſt obitum defuncti, omnes ad quos pertinebat jus ſuffragii, ſeu præſentes, ſeu abſentes convocavit, ut novi Decani electioni, decem poſt diebus faciendæ, intereſſent, excepto tamen Macrobio, qui à multis annis ob arrogantiam ſuam rerumque novarum molitionem totius in ſe Communitatis odium converterat; quocircà is electioni non adfuit; neque etiam Baldericus, qui pridie quàm Capituli monitorias acciperet litteras, morbo fuerat correptus; ſed qui ad Bernardum, unum ex confratribus ſuis procurationem ſuam miſit, quâ ipſi poteſtatem faciebat, ut Julianum parentem ſuum, ſingulari merito ac pietate notâ Sacerdotem, proprio nomine eligeret. Bernardus verò, non ſolùm procurationis ſuſceptæ ſummam perfecit, ſed & privatim Juliano ſuffragatus eſt, qui hac ratione ſeptemdecim ſuffragiis alios duos devicit, quorum alter tredecim duntaxat, alter verò novem ſolùm tulerat ſuffragia.

(*f*) Innoc. III. in cap. *Quia propter*. 42. de elect.

Macrobius autem, ſe à Capitulo contemptum indignè ferens, & aliundè Balderico ac Juliano infenſus, irritam eſſe electionem contendit, ac juxta formulas juris huic interceſſit, quatuor nixus mediis: Primo: quia, electio, ut putat, neque canonicè, neque etiam validè fieri potuit, cùm à Capitulo ipſe non fuerit invitatus. Secundo: quia, licèt ſuffragiorum pluralitatem tulerit Julianus: ſi cum ſuffragiis privatorum ſibi comitum ſua conferantur; non eam tamen tulit comparatè ad triginta novem Capitulares, quorum majorem partem ſuffragiorum juxta Canonicas regulas habêre debebat. Tertio: quia, licèt Juliano manifeſtata fuerit ipſius electio ab eo die, quo facta eſt; huic tamen aſſenſum ſuum non præbuit, niſi poſt elapſas quinque hebdomadas; eo nimirum prætextu, quod ſufficiens ſibi tempus exegerat ad accipiendum vel denegandum hujuſmodi beneficium ad quod non multùm propendebat. Quarto denique: quia, cùm acceptam à Balderico procurationem executioni mandârit Bernardus; in hoc caſu ipſe Juliano alterive privato nomine ſuffragari jure non potuit. Quâ de re quæritur, utrùm hæc electio ſit invalida, eamque ut talem jure conteſtari queat Macrobius?

Respons.

Macrobius tria priora media jure adhibet, quòd certò invalidam eſſe Juliani electionem confirment: Sed quartum, quo utitur, inſufficiens eſt.

Digitized by Google

tiebantur, eam irritam eſſe ob id ſolum declarat: *Si eos vocatos non fuiſſe conſtiterit, ſed contemptos*, inquit hic Papa, *infirmanda erit penitùs electio, taliter celebrata*: Iſtam equidem addit exceptionem: *niſi poſteà propter bonum pacis curaverint conſentire*: Sed hæc ad Macrobium non pertinet; quandoquidem, ne dùm propter bonum pacis Juliani electioni aſſentiatur, eam potiùs irritari poſtulet.

Idem Summus Pontifex ad Parmenſem ſcribens Epiſcopum, irritam quoque declarat Archipresbyteri electionem (*b*), quia ad eam tempore ex Canonibus præſcripto non fuerat convocatus Canonicus, qui jure huic intereſſe poterat: *Electionem autem Archipresbyteri..... quia invocatus eſt H. fuiſſe contemptus; licèt unus ſolus extiterit, juſtitia exigente caſſavimus.* Ejuſque rei hanc affert rationem: *Cùm plus in talibus conſueverit contemptus unius obeſſe, quàm multorum contradictio in præſenti.*

(*b*) Idem in cap. *Bona.* 38. eod. tit.

2. Nec minùs legitimum eſt priore alterum Macrobii argumentum ad infirmandam Juliani electionem. Cùm enim jure fertur, nec Canonicam, nec validam eſſe electionem, niſi, quando majorem quàm dimidiam ſuffragiorum partem tulit electus, id non eſt intelligendum de majori numero comparatè ad numerum multorum privatorum; ſed reſpectivè ſolùm ad numerum omnium eligentium, ita ut electus majorem quàm dimidiam ſuffragiorum omnium partem referat. Ita conſtitutum eſt ab Honorio III. in una Decretali ad Capitulum Eccleſiæ Rothomagenſis ſcriptâ, cujus hæc ſunt verba (*c*): *Invenimus, quod illi, qui ſua in Thomam deſideria dirigebant, licèt majorem partem facerent, partium comparatione minorum: non tamen ad majorem partem Capituli, quod factum eſt, de Th. prædicta caſſavimus.* In hoc itaque caſu, uti in præcedenti, iteranda eſt electio, cui adſint omnes Capitulares, aut ad quam debitè fuerint convocati; & neceſſe eſt, ut electus majorem, quàm dimidiam eorum ſuffragiorum partem ferat, hoc eſt, viginti ſaltem & unum in caſu propoſito: quod adeò verum eſt, ut, ſi promulgato ſcrutinio accedat conſenſus majoris partis Capituli; novus ille conſenſus ei foret inutilis, qui ante majorem hanc ſuffragiorum partem non tuliſſet; *Cùm ex poſt facto nequiverit convaleſcere, quod ab initio non valebat*: Quam rationem affert idem Innocentius III. in ultimâ ſuâ, quam modo laudavimus, Decretali (*d*): *Quoniam electio*, ſubjungit, *quæ fuerat irrita ipſo jure, per ſubſequentem conſenſum.... non poterat eſſe rata.* Quod non affirmamus, niſi ſupponendo, ut indicat propoſita ſpecies; in Capitulo ſancti Vigneis hunc obtinêre uſum, ut in electionibus ſerventur requiſitæ ab Innocentio III. formulæ: ea, namque Capitula, in quibus diverſa viget conſuetudo, ſuis ſtatutis & uſibus ſtare debent.

(*c*) Honorius III. in c. *Eccleſia.* 48. eod. tit.

(*d*) Innoc. III. in cit. cap. *Auditis.*

3. Legitimum eſt etiam tertium duobus prioribus à Macrobio additum argumentum: quia omnis electio intra menſem ab electo debet acceptari à die notificationis: cujus acceptationis defectu cenſetur electus eam abdicaſſe, & tam diuturnâ dilatione adeò jure ad beneficium per electionem ſuam acquiſito ſit privatus, ut pleno jure Capitulum ad novam electionem procedere valeat; quòd ad re infrà menſem à tempore præſentationis hujuſmodi teneatur: *quem ſi electus ipſe ultrà menſem diſtulerit; jure, ſi quo ei ex ſua electione fuerat acquiſitum, ex tunc ſe noverit eo ipſo privatum..... electores ex tunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem.* Hic omittitur exceptio hujus regulæ generalis, quam ſtatuit hic Summus Pontifex, quòd nullatenùs ad præſentem caſum pertineat.

4. Denique non idem dicendum omnino de ultimo medio, quo utitur Macrobius. Verum quidem eſt, abſentis confratris procuratorem, bis non poſſe ſuffragari, ſemel proprio, ſemel mandantis nomine, cùm generale eſt mandatum, nec in eo conſtat de certâ perſonâ eligendâ: Sed ſi nominatim exprimatur, tunc procurator nomine proprio, & cui voluerit ſuffragari poteſt. *Porrò*, inquit Bonifacius VIII. (*f*) *cùm unus eſt procurator, ſimpliciter conſtitutus; ſi is unum ſuo, & alium Domini ſui nomine in ſcrutinio nominandum duxerit; nihil agit, niſi de certâ eligendâ perſonâ, ſibi Dominus dederit ſpeciale mandatum; tunc enim in illam ejus, & in aliam ſuo nomine, licitè poterit conſentire.*

(*f*) Bonifac. VIII. in cap. *Si quis* 46. §. *Porrò.* de elect. in 6.

Caſus autem expoſitus, cujus hîc affertur ſolutio, aſſerit à Balderico commiſſum non fuiſſe Bernardum, niſi eâ lege, ut Julianum parentem ſuum nominaret. Bernardus igitur eidem Juliano ſuffragari proprio nomine potuit: atque adeò inutile fit ultimum hoc medium Macrobio, cui aliunde tria ſuppetunt, quorum vel unum ſufficit, ut irrita declaretur Juliani electio.

Cæterùm eâ de re obſervandum, quòd, cùm defectu formalitatis tantùm irrita declarata eſt electio; idem, qui in priori electione canonicè non fuerat nominatus, iterùm de novo poteſt eligi: ſed ſi electio perſonæ annexus eſſet defectus, v. g. ſi eſſet excommunicatus, aut ſimoniæ conſcius; tunc alter neceſſariò eſſet nominandus capax electionis; ut fert Decretalis Clementis III. his verbis (*g*): *Hoc tuam volumus diſcretionem tenêre, quod ſi prior electio non vitio perſonæ, ſed modo electionis caſſatur; promotionem ejus in eadem etiam Eccleſia..... non debeat impedire.*

(*g*) Clem. III. in cap. *Super.* 22. de elect.

CASUS IV.

Chrysippi electioni, cùm à majori Capituli parte Cathedralis Eccleſiæ Lectorenſis Succentor electus & proclamatus fuiſſet, interceſſit Jacobus, Canonicus adverſæ partis, atque declaravit, paratam ſibi ſuppetere probationem, quâ is eligi propter impedimentum Canonicum non poterat.

Canonici, qui Chryſippum nominârunt, Jacobi interceſſionis nullam habuêre rationem: Alii è contrà contenderunt, illius habendam eſſe rationem; & conſequenter ad eam, ad aliam diem prorogandum eſſe examen & exitum illius electionis. Quâ de re quæritur, pro quibus ſtat jus?

Respons.

Incl*y*ti quidam Canoniſtæ, ut Abbas (Antiquus) & Innocentius IV. exiſtimant, in hoc caſu ad aliam

Digitized by Google

nat. 1. 2. tit. 13.

in medium proferat, ſi ſint paratæ. Unde colligunt, tempus pariter ei præfigendum eſſe, cujus electioni reclamatur, ut ſua in ipſum allegata evincat interceſſor.

Sententiæ huic refragatur Hoſtienſis; quia, inquit, ad Capitulum non ſpectat judicare de validitate hujuſmodi probationum, ſed non obſtante interceſſione ab eo perficiendam eſſe electionem, ſalvo interceſſoris recurſu ad legitimum Superiorem, juxta Conſtitutionem, quam in Concilio œcumenico Lugdunenſi emiſit Innocentius IV. (*b*), & quæ in Sexto refertur.

(*b*) Innoc. IV. in c. *Statuimus*. 1. de elect. in 6. l. 1. tit. 6.

Diſſidentes illas opiniones conciliare nititur Joannes Andræas (*c*) dicens, quòd, ſi interceſſor aſſerat, v. g. electum eſſe excommunicatum & unus ex electi amicis affirmet, ipſum de excommunicatione fuiſſe abſolutum; atque ambo dicta ſua ſe probaturos intra paucos dies, reſpectivè promittant, electioni tunc ſuperſedere neceſſe eſt, eoſque audire, ac legitimo Superiori diſſidii illius judicium permittere, ut exiſtimat Antonius de Butrio (*d*): atque adeò Hoſtienſis ſententia intelligenda eſt de eo caſu, in quo interceſſoris probationes non ſunt ad manum, ut proferantur. Fagnanus, (*e*), qui hos laudat Authores, ultimam hanc amplectitur ſententiam, quam in caſu propoſito tenendam eſſe arbitramur: quocircà qui Chryſippo ſuffragati ſunt, juſtè Jacobi interceſſionem reſpicere nequeunt, cùm ejus rationem Capitulo manifeſtare ſit paratus; neque aliter ſe gerere queunt illi Canonici, abſque periculo boni & honoris Eccleſiæ ſuæ, nec non exprobrationis, quòd perperam elegerint.

(*c*) Joan. Andræas in q. 13.

(*d*) Anton. de Butrio. hic n. 13. in fine.

(*e*) Fagn. in cap. *Publicato*. 58. de elect. n. 44.

CASUS V.

Philippus Eccleſiæ Cathedralis Carthaginis novæ, cùm in minorem incurriſſet excommunicationem, quòd voluntariè & abſque legitimâ cauſâ, cum uno amico ſuo nominatim excommunicato & publicè denuntiato communicaſſet, cum reliquis confratribus ſuis in electione Parochi ſuffragium ſuum tulit. Nunquid id ipſum potuit abſque peccato, ejuſque ſuffragium habendum eſt tanquam legitimum?

Respons.

Canonicus iſte abſque alicujus peccati reatu ſuffragari potuit in electione, de quâ in caſu propoſito agitur, ejuſque ſuffragium tanquam legitimum eſt habendum. Ratio eſt, quia, licèt excommunicatione minori ligatus participatione, hoc eſt, perceptione Sacramentorum, nec non electionis ſeu præſentationis paſſivæ ad aliquod beneficium dignitatem-ve Eccleſiaſticam jure privetur; ipſum tamen participatione aut electione activâ non privat (*f*). Quare Sacramenta validè poteſt adminiſtrare, quamvis non ſine aliquo peccato, ut probant Dominicus Soto, Avila, Saïrus & Reginaldus his verbis Decretalis Gregorii IX. ad marginem indicatæ; *peccat autem conferendo Eccleſiaſtica Sacramenta*: Sed peccatum illud ex iiſdem Authoribus eſt tantùm veniale; & etiam adminiſtrans ea ob juſtam & neceſſariam cauſam ab omni prorsùs culpa excuſari poteſt. In electione quoque ſuffragium ſuum ferre, ad beneficium nominare & quemlibet juriſdictionis actum exercêre poteſt, ut probari poteſt ex eodem Papa Gregorio IX. in alia Decretali (*g*), in quâ declarat, quòd, licèt Sacerdos excommunicatione minori ligatus abſque gravis peccati reatu Miſſam celebrare nequeat; cùm Dominicum corpus & ſanctitanda, *pro eo quod ad ſuſceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione à Sanctis Patribus eſt privatus*. Quod ita intelligendum, ſi contra Superioris ſui prohibitionem & in contemptum Eccleſiaſticæ diſciplinæ Sacramenta non adminiſtret: *Dummodò*, ſubjungit idem Papa, *non in contemptum Eccleſiaſticæ diſciplinæ videlicet contra prohibitionem communioni excommunicatorum pertinaciter ſe ingeſſerit*.

(*f*) Greg. IX. in cap. *Si quem*. 59. de ſentent. excommunicat. &c. lib. 5. tit. 39.

(*g*) Idem in cap. *Si celebrat*. 10. de Clerico excommunicato &c. l. 5. tit. 27.

Cæterùm id ſciendum, unicum hunc eſſe effectum, quem modò attulimus, hujuſce excommunicationis minoris, & jure nunquam eam incurri, niſi in ſolo caſu, cùm nimirum illicitè cum excommunicato nominatim & publicè denuntiato communicatur, ut patet ex textibus ad marginem citatis (*h*). Sed ſi Canonicus ille excommunicatione majori foret ligatus, ſimulque denuntiatus; nullum tunc ei competeret jus electionis activæ, aut paſſivæ: 1. Quia tùm omni prorsùs juriſdictione ſpoliaretur. 2. Quia factus fuiſſet ſuſpenſus *ab officio*, & conſequenter ad ferendum in electione ſuffragium ſuum inhabilis, juxta definitionem Innocentii III. (*i*). Unicus eſt autem caſus, in quo excommunicatus, ſuſpenſus & interdictus in electione ſuffragii jure potiri queant, in electione videlicet Summi Pontificis (*k*).

(*h*) Can. *Cum excommunicato*. 18. 11. q. 3. &c. *Nuper*. 29. de ſentent. excommunicationis &c.

(*i*) Innoc. III. in c. *Cum inter*. 16. de elect.

(*k*) Clement. *Ne Romani* §. *Cæterùm*. 2. de elect. &c.

CASUS VI.

Cum ad electionem Decani capitulariter conveniſſent Canonici Eccleſiæ Cathedralis Palentiæ; tres fuêre propoſiti, quorum unus ad vacans beneficium longè dignior eſt aliis duobus, qui, cùm ſint nobiles, majori valent authoritate, quam iſte, neque aliunde tali dignitate ex aliquo defectu ſunt indigni. Unus è Canonicis, qui ſuo ſincerè cupit fungi officio, poſtulat, utrùm primo ſuffragari in foro conſcientiæ teneatur, quamvis ſibi familiares ſint alii duo, imò verò unus ex eis cognatione proximè ſit ſibi conjunctus?

Respons.

Aſſerit ſanctus Thomas, aliquem alio poſſe eſſe meliorem duobus modis (*l*). Primo modo, quando melior eſt, ſimpliciter abſolutè loquendo; qualis eſt is, qui perfectiorem habet caritatem. Secundo modo, cùm aliquâ ratione tantùm eſt perfectior, & reſpectivè ad quaſdam animi dotes, quibus ipſe pollet, nec in alio reperiuntur, & ob quas ad illud, de quo agitur, officium ſit magis idoneus. Quo poſito concludit ſanctus Doctor, eum non poſſe eligi, qui mortalis peccati conſcius eſſe dignoſcitur; *quia*, inquit, *per quodlibet peccatum mortale aliquis redditur indignus ad quodlibet ſpirituale exequendum*. Sed tamen eum poſſe eligi, in quo reperiuntur quædam dotes aut perfectiones, quibus ad tale officium aut beneficium Eccleſiaſticum eſt magis idoneus; licèt virtute ei ſuppar ſit alter ac pietate: tùmque ſubjungit, admitti peccatum acceptionis perſonarum, ſi is, qui minùs ad vacans officium aut beneficium idoneus judicatur, ipſi anteponatur; cùm hujuſce prælationis tunc non alia poſſit eſſe cauſa, quàm conſideratio amicitiæ, conſanguinitatis, propriæ rei ſtudii, aut alterius hujuſmodi motivi. *Non tamen oportet, quod ſemper eligatur ille, qui eſt melior ſimpliciter*: inquit Doctor Angelicus: *poſſibile eſt enim, quod illi, qui eſt in caritate perfectior, deficiant multa, quæ requiruntur ad hoc, quod aliquis ſit Prælatus idoneus, quæ in alio, qui eſt minoris caritatis, inveniuntur, ut ſunt ſcientia, induſtria, potentia, & alia hujuſmodi. Unde non oportet ſemper eligere meliorem ſimpliciter; ſed eum, qui ſit melior ad hoc officium. Si autem eligat quis eum, quem reputat minùs idoneum ad*

(*l*) S. Thom. quodlibet. 8. art. 6. in corp. Idem quodl. 4. art. 22. ad 12. & 2. 2. q. 63. art. 2. in corp.

quitur, Canonicum, de quo agitur in ſpecie propoſitâ, ne in ferendo ſuffragio ſuo peccet, teneri ad ſuffragandum ei è tribus, qui decanatum Eccleſiæ Pelertinæ ambiunt, qui dignior eſt, non quidem abſolutè loquendo & comparatè ad eminentiorem virtutem, ſed habitâ ratione dotium, ac virtutum, quæ magis viro competunt, qui præſtantis cujuſdam ſocietatis futurus eſt caput: & ſi conſanguineum, præciſè ob conſanguinitatem aliumve humanum finem eligeret, eum fore reum peccati acceptionis perſonarum.

CASUS VII.

Cum ad electionem Decani per viam ſcrutinii capitulariter conveniſſent ſancti Catilephi Canonici numero triginta, viginti ex iis Maximilianum votis ſuis proſecuti ſunt: decem verò duntaxat Ferdinandum. Ubi primùm verò Maximilianus, qui, uti Ferdinandus, erat è communitate Capituli, pro ſe eſſe majorem ſuffragiorum numerum reſcivit, eò protervitæ proceſſit, ut palàm imprudens ſocietati manifeſtârit, debitum hanc ſibi tantùm rependiſſe officium, ſe ipſum ad talem eligendo dignitatem: quo ejus dicto ita offenſi fuêre vel ii, qui ipſi fuerant ſuffragati, ut ſubitò & nondum è Capitulo egreſſi octo decemve ex iis revocata ſuffragia ſua ad Ferdinandum unà cum aliis decem converterint: quocircà ad minorem numerum redacti ſunt, qui pro Maximiliano ſtabant. Nunquid valida eſt & Canonica Ferdinandi electio?

Respons.

Advertendum 1. quòd in electione per ſcrutinium, nullum ex electoribus variare poſſe, hoc eſt, ab electo in alium ſuffragium ſuum convertere; quando ſemel publicatum eſt ſcrutinium, & majorem ſuffragiorum numerum tulit electus, neque ullum ei adſcribi poteſt vitium, quo electione fiat indignus; niſi ipſe electionis ſuæ beneficio renunciare velit (a): *Publicato ſcrutinio*, inquit Gregorius IX. (b) *variare nequeunt electores; cùm ſit facienda collatio & electio celebranda.* Quocircà tunc electio tanquam valida & Canonica cenſenda eſt. Quia, inquit author Gloſſæ (c), conformitet ad regulam juris Canonici *mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum* (d): Quam regulam ex hoc Legis effato deprompſit Bonifacius VIII.: *Nemo poteſt mutare conſilium ſuum in alterius injuriam* (e): quod intelligendum, *re non ampliùs integra.* Atqui ſuffragii mutatio in caſu propoſito, injurioſa foret ſimul & noxia ei, cui jam quis fuiſſet ſuffragatus: Igitur mutationi jam non eſt locus, cùm res non ampliùs ſit integra, ubi ſuffragia ſua pro electo tulêre electores, atque ipſa electio fuit promulgata. Quam rationem affert Joannes Andræas (f), à Fagnano prolatam (g) ſimul & defenſam contra Panormitanum. *Exiſtimo igitur*, inquit hic Canoniſta, *eſſe bonam rationem, quam ponit Joannes Andræas, nam ſive hæc conſtitutio ſit novi juris promulgatoria*, ut aſſerit idem Joannes Andræas: *ſive declaratoria juris antiqui*, ut vult Panormitanus, *ſemper tamen verum eſt, rationabiliter fuiſſe præcluſam viam variationi poſteàquam deventum eſt ad actum medium, id eſt, ad publicationem ſcrutinii, ut vitetur infamia & injuria quæ irrogaretur nominato à majori parte, ſi liceret electoribus ab illius nominatione recedere.*

(a) Innoc. III. in c. *Cùm inter Canonicos*, 16. de elect.
(b) Greg. IX. in cap. *Publicato*. 58. eod. tit.
(c) Gloſ. ibid. v. *Variare*.
(d) Reg. 33. de reg. juris in 6
(e) Leg. *Nemo*. 75. ff. de diver. reg. juris antiqui.
(f) Joan. Andræas in d. c. *Publicato* n. 4.
(g) Fagnan. in d. cap. *Publicato*. lit. 10.

Confirmari poteſt hæc ratio ex hac alia Auto... quâ jam eximi nequeunt, ubi promulgatum eſt ſcrutinium; quia ipſo publicato, jam non ignoratur, ut antè, quis majorem votorum numerum retulerit, & ex tunc electioni ſuæ jam aſſentiri jure poteſt, & conſequenter jus habet acquiſitum ad Beneficium, ad quod electus eſt; ut obſervat Innocentius IV. in ſuo Commentario in Decretales (i), & probari poteſt ex Paulo (k), Romano juriſperito in Legibus ad marginem citatis.

Advertendum 2. à contrario liberum eſſe electoribus variare ante ſcrutinii aperturam & promulgationem, perfectam & completam, ut docent Hoſtienſis, Joannes Andræas, Cardinalis, Antonius de Butrio, Goffredus, Innocentius IV. (l), aliique Canoniſtæ, quos laudat iſte, quoſque ſequitur Fagnanus (m); modò qui ex electoribus ſuffragium ſuum revocare cupiunt, id ipſum præſtent, dùm adſunt ſcrutatores, & antequam è loco diſcedant, ubi fit electio: Cùm enim diſceſsêre, atque officio ſuo functi ſunt, res jam in integro non eſt; nec jam privati queunt variare electores.

Ratio, quâ ſtatuitur hæc regula, eſt, quia ante ſcrutinii promulgationem, nulla fit nominato per talem variationem injuria: quia, cùm datum ſuffragium ſit obſignatum, electi nomen non poteſt cognoſci, & *quod ignoratur, perinde eſt, ac ſi non eſſet*, ut loquitur Fagnanus; quod multis Digeſtorum Legibus adſtruit.

(i) Innoc. IV. in d. c. *Publicato*. n. 2.
(k) Paulus in leg. *Duo ſunt*. 30. ff. de teſtamentaria tutela. l. 26. tit. 2. Leg. Rutilia 69. & Leg. liberi. 70. ff. de contrahendâ emp. & vendit. &c. lib. 18. tit. 1. & Leg. *Si fuerit*. 11. de rebus dubiis. lib. 34 tit. 5.
(l) Innoc. IV. in d. c. *Publicato*. n. 2. col. 2. verſ. *Item argumento à contrario ſenſu*.
(m) Fagnan. loco cit. n. 52.

Præſuppoſitis duabus hiſce regulis, tanquam certis; dicendum, viginti electores variare non potuiſſe cum injuria Maximiliani, nec ab eo in Ferdinandum ſuffragia ſua convertere; quandoquidem, ut ſimplici expoſitione caſûs patet, ad quem fit reſponſio, de eo caſu agitur, in quo promulgatum eſt ſcrutinium, & nomen Decani, à majori numero electi, toti Capitulo declaratum, cui nullum aliundè poteſt objici impedimentum Canonicum.

CASUS VIII.

Cum ad electionem Decani conveniſſet Capitulum Eccleſiæ Cathedralis Teleſinæ; Scribæ ſeu Notarii Laïci operam adhibuerunt Canonici. Nunquid valida eſt & Canonica eorum electio?

Respons.

Diſſident inter ſe de hac difficultate Doctores. Alii ſiquidem, ut Abbas Cantiquus, Petrus Sampſonius, Ægidius Romanus, & Hoſtienſis (n), contendunt neceſſe eſſe, ut hujuſmodi officialis Clericali militiæ nomen dederit, & horum ultimus Authorum (o), tuetur, nullum Clericale inſtrumentum à Notario Laïco confici poſſe. Alii, ut Panormitanus (p), Baldus (q), Compoſtellanus (r), & Durandus (s), contrarium ſentiunt.

Prima ratio, quam affert Baldus, eſt, quia adhiberi poteſt Laïci teſtimonium, quando de conteſtata electione agitur: quare etiam pro Scribâ vel Notario in eâ quoque adhibêri poteſt. Altera ejus ratio eſt, quia hujuſmodi officialis publico deſtinatur miniſterio, non minùs pro Clericis, quàm Laïcis.

Tertia addi poteſt ratio, quam ſuppeditat Panormitanus; quia videlicet hic officialis nullam exercet auctoritatem pro electione, cujus causâ inſtrumentum conficit, nec ejus miniſterium eſt ſpirituale, non magis, quàm Procuratoris *in causâ ſpirituali*, qui, licet Laïcus, officio ſuo validè fungi poteſt.

(n) Abbas (Antiquus) Ægid. Romanus, Petrus de Sampſone & Hoſtienſis in c. *Quia ſuper*. 42. de elect. &c.
(o) Hoſtienſis in c. *Sicut*. ne Clerici vel Monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant. n. 6. verſ. *Quid ergo*. l. 3. tit. 50.
(p) Panormit. in d. c. *Sicut*. n. 17. verſ. *An autem Laicus*.
(q) Bald. in c. *Decernimus*. 2. de judiciis l. 2. tit. 1.
(r) Compoſtel. in c. *Quia propter*. 41. de elect.
(s) Guill. Durandus in Speculo. tit. de fide inſtrumentorum. l. 2. tit. 4. §. *Reſtat*. verſ. *Quid ergo tabellio*.

Hæc

Digitized by Google

teſtas eos examinandi, & conſequenter eos probandi vel rejiciendi: quâ in re tamen Concilii diſciplina in Regno Galliæ non admittitur, in quo iſtam in Notarios Laïcos authoritatem ſibi jure vendicare nequeunt Epiſcopi.

Colligimus ergo, quòd, quamvis Eccleſiæ Teleſinæ Canonici Scribæ Laïci operam in electione Decani ſui adhibuerint, eorum tamen electio legitima eſt, licèt opportuniùs Clerici manu ad exercitium hujuſce miniſterii uſi fuiſſent.

CASUS IX.

Cum in Monaſterio ſancti Ambroſii habitum fuiſſet generale religioſi ordinis Capitulum, omnium conventuum Ordinis delegati adfuêre; quolibet delegato procuratione ſui conventus munito, quâ ei fiebat poteſtas, ut Capitulo intereſſet ſuffragiumque ferret. Poſt diuturnam de Superiore eligendo contentionem; omnes de electione ex compromiſſo faciendâ conſensêre, unanimique conſenſu duorum Capitularium Religioſorum arbitrio eam permisêre, ut digniorem in conſcientia eligerent: quod perfectum eſt. Nunquid Canonica eſt hæc electio?

Respons.

Electio illa non eſt Canonica: Cùm enim aliorum conventuum deputatis procuratio tantùm generalis eſſet, compromittere vel tranſigere non potuerunt. Id conſtat ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiſcopum Piſanum, quam refert Summa juris (b): Cui rei etiam conſentiunt Leges quàm plurimæ ſeu Digeſtorum, ſeu Codicis (c), quas laudat Cabaſſutius (d), ad aſſerendam propoſitionem noſtram, & quibus Rebuffi addit authoritatem (e), qui eâ de re loquens in ſuo in concordatum Commentario quadraginta ſeptem caſus enumerat, in quibus inutilis eſt procuratio generalis, inter quos compromiſſum aut tranſactionem reponit. En verba primæ Legis, quam citat hic Author: *Mandato generali non contineri etiam tranſactionem, decidendæ causâ interpoſitam, & ideò ſi poſteà is qui mandavit, tranſactionem ratam non habuit, non poſſe eum repelli ab actionibus exercendis.* Sic etiam loquitur ſecunda: *Tranſactionis placitum ab eo interpoſitum cui cauſæ actionem, non deciſionem litis, mandaſti, nihil petitioni tuæ derogavit.*

(b) Innoc. III. in cap *Per tuas*. 9. de arbitris. junctâ Gloſſ. lib. 1. tit. fin

(c) Leg. *Mandato*. 60. ff. de procuratoribus & defenſoribus lib 3. tit. 3. Leg. *Tranſact. nis*. 7. Cod. de tranſact. lib. 2. tit. 4.

(d) Joan. Cabaſſ. juris can. Theor. & prax. l. 2. c. 24. n. 11.

(e) Petrus Rebuff. in concordat. tit. de electionis derogat.

Obſervandum autem eâ de re, quod ſi vel unus vocalium compromiſſo non aſſentiretur, quod in Capitulo poſſet proponi, electio ad aliorum conſenſum conſequenter facta eſſet invalida: quis delegatis ad unum eligendum, poſſunt eundem tantummodò eligere *vice omnium*, ut loquitur Innocentius III. in Concilio Lateranenſi, cui an. 1215. præerat; *aliter electio facta non valeat*, inquit hic Papa (f). Id quoque obſervat doctus Franciſcanus è Luſitania, qui decimo ſexto ſæculo florebat (g).

(f) Innoc. III. in c. *Quia*. 4. de elect. & electi poteſtate & ibi Gloſſa.

(g) Emmanuel Rodericus qq. regularibus. q. 54. art. 12.

CASUS X.

Camillus, Religioſus, Monaſterii Germaniæ Superior, tantâ adversùs Antonium, unum è ſuis ſubditis virum Religionis virtutibus inſignem antipathiâ laborat, ut ejus præſentiam abſque intimo ſupremæ averſionis ſenſu pati nequeat, quam etiam ſæpè ſæpiùs moroſitate ſua manifeſtat, contemptuque illius nec non factorum, quantumvis innoxia ſint & laude digna.

Antipathiam hanc tandem odium excepit: ita ut, cùm Antonius Provincialis ſui mandata iter aggreſſus eſſet ad rem Monaſterii ſui gerendam, Camillus impos animi, Antonii abſentiæ occaſione ignaviâ petière, & ſcripto quiſque eorum declaravit, primum a ſe ſubſcriptum libellum eſſe falſum & calumniis refertum, ſeque ſubſcriptionem ſuam revocare, quàm à ſe, non lecto illo libello, minis extorſerat Camillus, & tandem ſe agnoſcere, Antonium omnibus viri Religioſi virtutibus eſſe præditum, cui quidquam vitii jure objici non poterat. En factum.

Nunc verò in promptu eſt, ut fiat electio Provincialis Ordinis & aſſiſtentis, jamque inter Religioſos fama volat, Camillum proculdubio alterutram ex his dignitatibus eſſe obtenturum. Quâ de re quærit Antonius, utrùm Camilli electioni, illæsâ caritate, intercedere nequeat, ſeu ad vitandam hujuſce Superioris vexationem, quam ipſo Provinciali aut aſſiſtente, jam declinare non poterit, ſeu ad bonum Religionis procurandum, excluſâ tam indigni Religioſi electione?

Respons.

Duplex diſtinguendus eſt finis, quem in ſpecie propoſitâ ſibi præſtituere poteſt Antonius; prior videlicet qui ad ſe ſolum ſpectat; alter verò qui ad commune Ordinis ſui bonum pertinet.

Quoad priorem exiſtimamus, ad humilitatem, caritatem & patientiam Antonii pertinere, ut ipſum flocci faciat, & Chriſti ſequatur veſtigia, qui cùm à Judæis ita accuſaretur, *Dæmonium habes*, leniter & abſque ullo præcipiti impetu reſpondit: *Ego Dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum, & vos inhonoraſtis me, ego non quæro gloriam meam* (h): Cùm ſeponere potuiſſet, ipſos maligno potiùs commoveri ſpiritu: Quod tamen in eos retorquêre noluit, *ne*, inquit ſanctus Gregorius Magnus (i), *non dixiſſe veritatem, ſed provocatus contumeliam reddidiſſe videretur.* Si ergo Religioſus ille ſui ipſius rationem habeat, eum meminiſſe neceſſe eſt, perſecutionem quolibet tempore fuiſſe ſortem filiorum Dei, præmium virtutis, caracterem electorum, verumque prædeſtinatorum Typum, quibus cùm ſit Chriſtus exemplar, ut caput etſi ipſius inſtar, cunctis vitæ ſuæ diebus, eos in ſignum contradictionis improborum poſitos eſſe, atque ab illis contemptus, contumelias & perſecutiones pati neceſſe eſt, quibus eos vult Deus tentari, ut tanquam aurum in fornace purgentur, & coronâ fiant digniores, quam ipſorum patientiæ nec non perſeverantiæ promittit. Ex hoc principio in Camillum quoad ſeipſum agere non debet Antonius; ſi caritatis atque Religioſæ humilitatis rationem habêre velit.

(h) Joan. 8. 48. 49. & 50.

(i). S. Greg. hom. 18. in Evang.

Quod ſpectat ad alterum finem, quo bono communi Ordinis conſulitur, Antonius pro certo tam indignæ perſonæ electioni refragari poteſt; quod ut facilius aſſequatur, tria Religioſorum ſcripta proferet, qui adeò fuêre ignavi, ut contra verum propriæque conſcientiæ dictamen libello ſubſcriberent, quem in fratrem ſuum innoxium ſcripſerat Camillus; idque ut ejus impediat electionem ab iis magno boni communis Ordinis detrimento faciendam, quibus ignoti ſunt pravi ejus mores.

Cæterùm id tantùm dicimus ex hypotheſi, quòd Camillus injuſtitiam horrendam ab eo in Antonium commiſſam non reparârit; in hac enim ſuppoſitione de eo non ſine cauſa dici poteſt hæc juris regula, quam affert Bonifacius VIII. (k) *Semel malus ſemper præſumitur eſſe malus*: At verò ſi calumniæ ſuæ pravas conſecutiones emendaſſet, ejuſque certa foret converſio, tùm ſilêre poſſet Antonius; quamvis reipſa Monachus, qui tam grave potuit

(k) Bonifac. VIII. reg. 8. de reg. juris in 6.

que indifferenter ei, quem mallet ſuffragaretur, tres propoſuit Capitulo eligendos pro ſe, Petrum ſcilicet Paulum & Joannem: quo ſacto bis tertiam ſuffragiorum partem & ampliùs Petrus retulit. Nonne Canonica eſt hæc electio?

R e s p o n s.

Quælibet electio libera penitùs eſſe debet, ut ſtatuit alterum œcumenicum Concilium Lugdunenſe, ſub Gregorio X., qui huic præerat, habitum, & cujus conſtitutio his verbis in Sexto refertur (*a*): *Cùm arbitrium, vel inordinatus captivat affectus, vel ad certum aliquem obligationis cujuſque neceſſitas adigit; ceſſat electio, dum libertas adimitur eligendi.* Atqui eligentium libertatem reſtrinxit Archangelus, ad unius eorum delectum, quos ipſe nominavit, illos adigendo. Igitur Petri electio, licèt à majori capitularium numero facta, eſt invalida.

(*a*) Conc. gener. Lug. dum. II. in cap. *Ubi* 2. §. *Cæterùm* de elect. & elect. potest. in 6. lib. 1. tit. 6.

Id quoque expreſsè declarat Celeſtinus III. (*b*), ſimilem damnatus uſum, qui ab ipſo nominatur *pravæ conſuetudinis morbus*, & aſſerit, quod *hoc redundat in gravamen Eccleſiaſticæ libertatis: quare præſcriptam*, inquit, *conſuetudinis pravitatem ſancimus penitùs abolendam.* Quâ de re ait Panormitanus conformiter ad ſententiam hujuſce Pontificis, tali modo eligendi deſtrui omninò, quod electioni eſſentiale eſt, plenam nimirum deſtruendo electorum libertatem.

(*b*) Celeſtin. III. in c. *Cum terra*, 2. de elect. & electi poteſt.

Deciſionem iſtam adſtruunt Cabaſſutius & Sylveſter (*c*), nec non Rudericus (*d*), cujus eſt iſtud teſtimonium: *In noſtra Religione*, ait, *vidi ego, me præſente, tres Guardianorum electiones declarari irritas & nullas, eò quod ſimili modo fuerint coarctatæ.* Atque, ut ſententiam ſuam confirmet, pro ſe laudat Covarruviam, Fortunium Garciam, Decium & Bartholomæum Philippum; hiſque verbis concludit: *Unde exiſtimo, quod ſi electores, factâ hujuſmodi coarctatione, ad electionem procedant & eligant alium à nominatis à Prælato generali, electio utique valebit, ſi fuerit dignus.*

(*c*) Joan. Caballut. Juris can. theor. & prax l. 6. c. 23. n. 8.

Sylveſter de Pierio v. *Electio*. 1. 8. q. 26.

(*d*) Emmanuel Rodericus qq. can. & regular. tom. 2. q. 52. art. 11. pag. 128. col. 2. edit. Antuerp.

Confirmatur hæc ſolutio à Cabaſſutio (*e*), ex Decretali Innocentii III. ad Joannem, Cardinalem à ſancto Stephano, qui tùm in Hibernia pro ſe legatione fungebatur, ſcribentis (*f*), quâ electionem invalidam declarat hic Papa factam, non convocatis iis omnibus, qui huic intereſſe jure poterant: unde concludit hic Canoniſta, à fortiori non valêre electionem in caſu propoſito; cùm multò magis offendatur electorum libertas, cùm ab eo, qui præeſt reſtringitur ad unius eorum duntaxat electionem, quos ipſe deſignavit. Rectè igitur ex Conſtitutionibus multorum ordinum prohibita eſt hujuſmodi praxis, ac præcipuè ex Conſtitutionibus ſancti Franciſci, quas laudat Rodericus, qui unus erat Religioſus hujuſce Ordinis, & definitor Provinciæ ſancti Jacobi, & ſancti Dominici Ordinis ſtatutis (*g*).

(*e*) Caballut. ibid. n. 9.

(*f*) Innoc. III. in cap. *Quod ſicut*. 29. de elect. &c. lib. 1. tit. 6.

Cæterùm hactenùs dicta intelligenda ſunt conformiter ad id, quod jure communi de electionibus præſcribitur. Neque enim nos fugit veteres eſſe conſuetudines his contrarias; & juxta quas Capitulum congregatum duos treſve eligit, Principi præſentandos, qui eum eligit, qui ſibi magis arridet: Sed reipſa hujuſmodi electiones habendæ ſunt tantummodò uti ſimplices nominationes, non verò uti Canonicæ electiones, ut ait Innocentius in Decretali mox laudata (*h*): *Electio quæ facta eſt de tribus, dicenda videtur potius nominatio.*

(*g*) Conſtitut Ord. Prædicatorum diſt. 2. c. 2. §. 4.

(*h*) Innoc. III. in cit. cap. *Quod ſicut*.

Talis electio non eſt Canonica: Neceſſe eſt enim cùm fieri poteſt, ut tres adſint ſcrutatores juxta definitionem Innocentii III. (*i*) cùm ipſe quarto præeſſet Concilio œcumenico Lateranenſi. En ipſius verba de electionibus quæ fieri debent: *Statuimus, ut cum electio fuerit celebranda, præſentibus omnibus, qui debent & volunt & poſſunt commodè intereſſe, aſſumantur tres de Collegio fide digni, qui ſecretè & ſigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in ſcriptis redacta mox publicent in communi.... aliter electio facta non valeat; niſi fortè communiter eſſet ab omnibus, quaſi per inſpirationem abſque vitio celebrata.* Cujus rei rationem hanc affert Rodericus loquens de electionibus generatim (*k*): *Quia is numerus* (trium videlicet) *magis perfectus creditur & fraudem excludit, faciliùſque concordes fiunt; cùm facilè duo diſcordes eſſe poſſint, at vix fit, quin duo ex tribus inter ſe conſentiant.* Unde poſt multos, eoſque inclytos Canoniſtas ita concludit: *Quare creditur electionis ſubſtantiam hunc numerum exigere, prout tradunt Hoſtienſis, Abbas & Petrus Biaxius.*

(*i*) Innoc. III. in c. *Quia propter*. 42. de electione & elect. poteſtate.

(*k*) Emmanuel Rodericus qq. Cano. & regul. q. 52. art. 2. tom. 2. & apud eum Hoſtienſ. in ſum. tit. de elect. § *Qualiter fieri debeat* v. *Collegium*.

Diximus; *cùm fieri poteſt*: Nam contingere poteſt, ut hæc obſervari nequeat regula, ut quando in tribus quatuorve perſonis tota conſiſtit communitas: *Si verò Collegium non ita ſit numeroſum, ut tres ſcrutatores conſtituere poſſit; putà, quia eorum Collegium in tribus tantùm conſiſtat, vel duobus: non erit hæc forma ſervanda, cùm ſcrutari non poſſit.* Ita obſervat mox laudatus Author, qui addit, in hoc caſu electionem abſque ſcrutinio legitimè fieri poſſe: *Sed quomodocumque electio fiat, tenebis; prout tenent* (*l*), *Abbas & Joannes Andreas..... Craveta, Biaxius & Rolandus.*

Abbas in cit. c. *Quia propter*.

Pet. Biaxius de elect. cap. 24. part. 3.

(*l*) Abbas & Joan. Andræas in cit. cap. *Quia propter*.

Craveta conſ. 11. col. 2.

Biaxius ſupra cit.

Roland. conſ. 43. n. 37. lib. 2. apud eundem Rodericum.

CASUS XIII.

Quidam Monialium Conventus Ordinis mendicantium in Diœceſi Tabelliceoſi poſitus, à quatuor fermè ſæculis fundatus eſt à Rege Galliæ, qui, ſibi non ſervatâ nominatione, liberam Superioris electionem conformiter ad regulam & conſtitutiones Ordinis dimiſit Monaſterium illud à ſua fundatione ad an. 1700. ſine intermiſſione ullâ jus illud electionis exercuit: Verùm Religioſæ quædam ſchiſmatico tandem ingenio, aut quorumdam nobilium inſtinctu impulſæ, eâ fuêre aſtutiâ & etiam apud Regem gratiâ, ut ipſius religionem interciperent, ipſi ſuadendo, quod, cùm regiâ dotatione erectum eſſet Monaſterium ſuum ad ipſum jure pertinebat Superioris nominatio, cui aſſenſum Pontificium exigere poterat; licèt jus illud Regi non competere contrarius quatuor fermè ſæculorum uſus confirmaret. Rex igitur hujuſce Monaſterii Superiorem nominavit alterius Ordinis Religioſam, quæ, Principis hujus authoritate & ex falſo expoſito in curiâ Romanâ Bullas ſuas obtinuit, novamque illam dignitatem adivit. Decem duodecimve Religioſæ intentæ ad aſſerendam antiquam diſciplinam, intervenêre, ne iſta ſuperioritatem adiret, atque de nullitate Bullarum ejus conteſtatæ ſunt, nec non omnium actorum ſuperioritatis quibus conſequenter ad eas ſe immiſcêre poterat; atque declarârunt, nullum ex ejus actis ſe confirmare velle, quantumvis præſentes: Quocircà Regem ſollicitare coacta eſt, ut à Summo Pontifice indultum obtinêret, quod à Papa conceſſum eſt, non obſtante monialium oppoſitione, & ſuprà

falſa

Digitized by Google

neraus, quibus ſtatuitur, ut conventus ſui Superiores tribus alternis annis à Religioſis vocalibus eligantur; & quibus earum jubetur reformatio: quod acceptârunt illæ Moniales ſub conditione triennalis electionis.

Mortuâ iſtâ Superiore, alteram Rex nominavit, vi ejuſdem indulti, quæ poſſeſſionem adivit, minata priùs ex regio mandato tranſportationem refragantium in alia Monaſteria: Quocircà Moniales iſtæ ſic oppreſſæ, & Regis iram, nec non egreſſum ſuum è conventu ſuo ipſius authoritate juſſum verentes, id unum potuêre, ut apud Religioſam profeſſione aliis antiquiorem de vi ac minis ſibi à novâ illâ Superiore intentatis conteſtarentur: Talis eſt etiamnum hujuſce Monaſterii ſtatus.

Quâ de re quæritur, 1. utrùm decem duodecimve Religioſæ ad regularitatem inſtituti ſui, & veteris diſciplinæ reſtaurationem ſtabiliendam intentæ, in foro conſcientiæ teneantur ad uſurpandum novum medium, qua ſe uti poſſe arbitrantur, ut veterem conſuetudinem ſuam reſtituant; triennalemque reſtaurent electionem, ſupplicem videlicet libellum Regi dando; quo ipſum obteſtentur, ut ſuppoſito jure cedere velit, quod ſibi ſubreptitiè aut obreptitiè Pontificio indulto conceſſum eſt, & conando, ut antiquam obtineant alternis tribus annis eligendæ Superioris poſſeſſionem?

2. Utrùm Religioſæ, quæ factæ innovationi favêrunt, non teneantur aſſentiri in foro conſcientiæ, ut non minùs ſuo, quàm aliarum nomine ſupplex Regi detur libellus, & quantùm in ſe eſt conari, ut allatam à ſe reſarciant perniciem ex everſione antiquæ Ordinis diſciplinæ?

3. Utrùm nova Superior vi indulti nominata etiam in foro conſcientiæ non teneatur ad aliarum partes accedere, ut felicem hæc petitio Ordinis bono adeò conſentanea & utilis aſſequatur exitum?

R E S P O N S.

Exiſtimamus 1. quòd, ſi vera ſint omnia, quæ in ſpecie propoſita exponuntur, pro viribus ſuis eniti debent, decem duodecim-ve Religioſæ, ut antiquum ſuum obtineant uſum, demiſſiſſimè Regi exponendo, ſe jus ſuum injuſtè ob injectas ipſi falſas rationes amiſiſſe, Pontificiumque pariter indultum ex falſo expoſito fuiſſe obtentum; quod utrumque ſe Regi probaturas eſſe aſſeverabunt.

Ratio eſt, quia ſtrictè tenentur ad conſervandas inſtituti ſui regulas Ordiniſque Conſtitutiones, cùm ab aliquo propriæ rei ſtudio, aut ambitione aut aliâ quâcumque injuſtâ ratione labefactantur. His addi poteſt, quòd, ſupponendo vera eſſe, quæ in Principis nominationem & indultum allegant, dici poteſt, nullam ſibi eſſe Superiorem legitimam, cùm in eo caſu prima & altera nomine tenùs fuêre, nec in foro conſcientiæ ullum ſuperioritatis actum exercêre potuerint, juxta iſtam juris regulam (a): *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.*

(a) Bonifac. VIII. in reg. 64. de reg. juris in 6.

2. Idem affirmamus de Religioſis, quæ immutationis veteris uſûs hujuſce Monaſterii participes fuêre: nam ad communem, quæ iis incumbit cum aliis obligationem, ſtrictior etiam pro illis accedit; quandoquidem hæc una ipſis via ſuperſit ad reſarciendum malum, quod intulerunt, ut ad aliarum partes accedant, quæ ad bonum communitatis benè ſunt affectæ, & aſſentiantur, ut ſupplex, quem iſtæ meditantur, non minùs ſuo quàm illarum nomine Regi detur libellus, & ſeriò ac bonâ fide conſerant, ut antiqua Monaſterii conſuetudo in integrum reſtituatur.

3. Nova Superior cui notæ ſunt artes, quibus & quæ præceſſit, & ipſæ uſæ ſunt ad obtinendam, ſuperioritatis ſuæ modum approbare non potuit: quòd, cùm ſchiſma & ſcandalum ob factam in electione triennali, quæ abolita eſt, mutationem contigerint; ad ipſius officium & caritatem pertinet, ut ſeriam det operam reſtitutioni antiquæ hujus conſuetudinis, ne penitùs ruat ſtabilita inſtituti hujus Ordinis diſciplina. *Quoniam non ignorat ſancta Synodus*, inquiunt Patres Tridentini (b), *quantùm ex Monaſteriis piè inſtitutis & rectè adminiſtratis in Eccleſia Dei ſplendoris atque utilitatis oriatur; neceſſarium eſſe cenſuit, quò faciliùs ac maturiùs, ubi collapſa eſt vetus & regularis diſciplina inſtauretur, & conſtantiùs, ubi conſervata eſt, perſeveret, præcipere, prout hoc Decreto præcipit, ut omnes regulares, tàm viri, quàm mulieres, ad regulæ, quam profeſſi ſunt, præſcriptum vitam inſtituant & componant..... ſi enim illa quæ baſes ſunt & fundamenta totius regularis diſciplinæ, exactè non fuerint conſervata, totum corruat ædificium neceſſe eſt.* Deinde Sacro-ſancta Synodus loquitur de modo, quo fieri debent electiones, tanquam de uno ex præcipuis diſciplinæ regularis articulis (c): Eo ejus verba: *In electione Superiorum..... Abbatum & aliorum Officialium ac Generalium & Abbatiſſarum, atque aliarum Præpoſitarum, quò omnia rectè & ſine ullâ fraude fiant, imprimis ſancta Synodus diſtrictè præcipit, omnes ſuprà dictos eligi debere per vota ſecreta; ita ut ſingulorum eligentium nomina nunquam publicentur..... ſi verò contra hujus Decreti conſtitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita ſit.*

(b) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regul. & monial. c. 6.

(c) Conc. cit. c. 6.

Ex his Concilii verbis manifeſtè conſtat, quæ ſit mens, quâ vult Eccleſia, ut Superiores ad Monaſteriorum regimen eligantur, & quo pacto eorum fieri debeat electio; atque adeò quàm enixè conari debet moderna Superior, ut efficaciter ad reſtitutionem antiquæ conferat diſciplinæ, quæ diu in monaſterio obſervata eſt, cujus ſuperioritatem obtinuit: quod tantùm affirmamus ſuppoſitâ eorum veritate, quæ in caſu propoſito explicantur: ac præcipuè ſi certum ſit, Summi Pontificis & Regis interceptam fuiſſe falſis expoſitionibus religionem, uti affirmatur. Propoſitum autem illud moderna Superior certiùs aſſequi non poteſt, quàm ſi abdicationem ſuam Regi proponat, & ad communitatem accedat in ſollicitationibus Regiæ majeſtati faciendis ad obtinendum jus meditatum: alioquin ſperato exitu fruſtrarentur Moniales ex ejus authoritate & favore, & quia aliunde ex ejus humilitatis ac propriæ rei contemptûs exemplo tria orientur præcipui momenti commoda: 1. Quia efficaciùs Principi perſuadebit, adeò notam defuncti Regis pietatem ab authoribus & promotoribus hujuſce mutationis reipſa fuiſſe deluſam. 2. Quia adverſantium ſibi Monialium animum, fiduciam & amicitiam hac ratione ſibi denuò conciliabit. 3. Quia ſolidam pacem, perfectamque inter omnes hujuſce conventûs Religioſas concordiam ſtabiliet: cùm alio agendi modo, deinceps, ut antè perſeverabit inter eas diſcordia; aut ſi quæ Regi ſupplicem dare libellum ſtatuerunt, abſque ejus interventu poſtulata referant; apud eas habebitur tanquam puella ambitioſa ac dominationis ac propriæ rei cupida. Unde colligimus, Superiori huic ſtrictius incumbere onus quàm partium ſuarum Religioſis, ut toti ſit prævia communitati in ſupplici libello, qui Regi dabitur ad obtinendam triennalem electionem, voluntati Regis Monaſterii ſui fundatoris nec non Ordinis ſui conſtitutionibus adeò conformem, quibus ſingulariter adhærêre debet.

CASUS

Digitized by Google

Ad iſtam difficultatem reſpondêri nequit, niſi varias diſtinguendo rationes, quibus Honorata eligi potuit: nam electa eſt vel ſimplici electione vel poſtulatione, quæ duo nunc ſunt diverſa, non verò, ut olim, unum & idem. Si electione ſimplici fuerit nominata, electio non eſt Canonica, nec Honorata tanquam Superior legitima haberi debet. Ratio eſt, quia ſimplex electio fieri tantùm poteſt de perſonâ, quæ ſit *de gremio*, hoc eſt, de corpore Communitatis, ut conſtat ex his ſancti Gregorii Magni verbis (a): *Defuncto verò Abbate cujuſcumque congregationis: non extraneus eligatur, niſi de eadem Congregatione, quem ſibi propriâ voluntate concors fratrum ſocietas elegerit.* Et hunc ſolum caſum excipit hic ſanctus Pontifex, in quo digna in Communitate inveniri non valêret perſona: *Quod ſi aptam inter ſe perſonam invenire nequiverint, ſolerter ſibi de aliis Monaſteriis ſimiliter eligant ordinandum.*

(a) S. Greg. in can. *Quam ſit.* 5. 18. q. 2. Item in can. *Obitum.* 16. §. 1. ibid.

Idem probari poteſt ex ſtatuto plurium Canonum qui in Gratiani Decreto referuntur, quorum Deciſiones eodem nituntur effato: *Nec emeritis* (*id eſt benè meritis in vita & ſcientia*, inquit Gloſſa) *in ſuis Eccleſiis Clerici peregrini & extranei..... ad excluſionem eorum, qui benè de ſuorum civium merentur teſtimonio præponantur*, ait Celeſtinus I. (b) ſcribens ad Epiſcopos Galliæ. *Tunc autem*, inquit etiam iiſdem; (c) *alter de altera eligatur Eccleſia, ſi de Civitatis ipſius Clero, cui eſt Epiſcopus ordinandus, nullus dignus* (*quod evenire non credimus*,) *poterit reperiri: primùm enim illi reprobandi ſunt, ut aliqui de alienis Eccleſiis meritò præponantur.* Ex quibus teſtimoniis manifeſtum fit, hanc eſſe mentem Eccleſiæ, ut ex eorum numero fiant electiones, quibus unus præponendus eſt Superior, non verò ex extraneis; quod intelligendum eſt de monialibus, uti de cæteris.

(b) Celeſtin. I. in can. *Nec emeritis.* 12. diſt. 61.

(c) Idem in can. *Nullus.* 13. ibid.

Sed ſi alio modo, qui poſtulatio dicitur, electa fuerit Honorata, cùm nimirùm in eandem perſonam conſentit bis tertia pars Capituli ex Innocentio III. (d); electio eſt Canonica: ſed inſuper neceſſe eſt, ut ſuam non acceptet Honorata electionem, niſi de conſenſu legitimorum Superiorum (e).

(d) Innoc. III. in cap. *Scriptum* 40. de elect. & electi poteſt.

(e) De Sainte Beuve tom. 3. caſ. 61.

CASUS XV.

Cum Religioſæ ſanctæ Aldegondæ capitulariter ad electionem Superioris conveniſſent, ac diviſa eſſent imprimis ſuffragia, deinde de compromiſſo convenerunt, ut pacificam inſtituerent electionem. Aliis hæc fuit mens, ut Epiſcopum Diœceſanum, naturalem ſuum Superiorem, aut pro eo Vicarium ejus generalem committerent, datâ licentiâ, eam, quam ad regimen ſuum aptiorem judicaret, eligendi. Aliæ verò exiſtimarunt, hoc eſſe officii & grati animi, ut Ferdinandum Parœciæ Dominum committerent. 1. Quia ab avo ipſius erectum ſimul & dotatum eſt Monaſterium ſuum. 2. Quia vitam ducit pietate inſignem; & conſequenter perſuaſum cuique eſſe debet, ipſum abſque cupiditate, propriæ rei ſtudio, ſed ex afflatu divino ſe geſturum eſſe, eam Superiorem nominando, quæ præcipui erit meriti. Quâ de re quæritur, utrùm priores; quæ Epiſcopo ſuo electionis negotium committere volebant, iis valeant aſſentiri quæ, cùm plures ſint, pro Ferdinando opinantur?

in caſu propoſito compromiſſarium nominari. Verùm hæc opinio nec rationi, nec juri eſt conſentanea: 1. Non rationi; neque enim tali electioni intereſſe poteſt: multò minùs igitur tota ipſi eligentium monialium poteſtas committi poteſt, ad nominandam, quam magis voluerit, perſonam totius Religioſæ communitatis Superiorem.

elect.

2. Qui vi compromiſſi, quempiam eligere poteſt, compromittentem nominare poteſt. Igitur non ſimplex eſt illius procurator; alioqui dicendum foret, quod ſe-ipſum eligere poſſet, cùm ſimplex procurator, ad negotium gerendum commiſſus, una ſimplexque cum mandante perſona eſſe cenſeatur. Ita ratiocinantur Joannes de Anania & Fagnanus, qui priorem laudat, & dicit (g): *Compromiſſarius poteſt eligere compromittentem; ergo non eſt illius procurator, quia alioquin poſſet quis eligere ſe-ipſum, cum procurator & Dominus in cauſa procuratorii cenſeantur unus & idem, ut hîc obſervat Joannes de Anania* (h).

(g) Fagn. in c. [illegible] 27. de elect. io 16.

(h) Joan. de Anania ſub n. 1. in 1. notabili. verſ. *Utrùm autem* & verſ. *Dic hoc non eſſe verum.*

Neque etiam cum jure conſentit oppoſita opinio, cùm contrarium ab eo ſtatuatur. Et quidem Innocentius III. ad Cluniacenſem Abbatem ſcribens (i), de compromiſſo, quo regularis quidam Monaſterii ſancti Pancratii, qui Varennarum Comiti, hujus fundatori poteſtatem fecerat, ut è duobus Religioſis, quos nominârat Abbas, eum eligeret, quem ad prioratum occupandum magis idoneum judicaret, declarat, tale compromiſſum canonicis regulis repugnare, & in pernicioſum atque Eccleſiæ libertati contrarium trahere exemplum: *Attendentes, itaque*; ait hic ſummus Pontifex, *quod jus eligendi in Collegiatâ Eccleſia non cadit in Laïcum; & ideò id eſſet pernicioſum exemplo, & redundaret in diſpendium Eccleſiaſticæ libertatis, volumus &c.* Et ideò Celeſtinus III. (k). damnat & abrogat conſuetudinem, quæ in Palæſtina erat in uſu, cùm de Præſulis electione ageretur, duos nominandi, & facultatem faciendi Patriarchæ Hieroſolymitano, aut Principi, unum eligendi, aut ambos reſpuendi. Ob eandem quoque cauſam Innocentius III. irritam declarat Præſulis electionem, à Capitulo ſimul & à Laïcis factam (l): *Edicto perpetuo prohibemus.* hæc ſunt ejus verba, ne *per Laicos cum Canonicis Pontificis electio præſumatur, quæ ſi fortè præſumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem, non obſtante contrariâ conſuetudine, quæ dici debet potiùs corruptela.* Quod Gloſſa confirmat viginti fermè teſtimoniis tàm à jure Canonico, quàm Romano depromptis.

(i) Innoc. III. in c. *Sacroſancta* 51. de elect.

(k) Celeſt. III. in c. *Maſſana.* 36. eod. tit.

(l) Gloſſ. v. *Per Laicos.*

In noſtram ſententiam abit Ancharanus (m): eamque amplectitur Fagnanus (n), nixus authoritate inclyti Abbatis (o), & aſſerit; quod, cùm de Superioris electione agitur, non ſatis eſt, ut nudum præbeat quis miniſterium ſuum, ut ſimplex procurator ad rem faciendam commiſſus, ſed inſuper quod judicium de idoneitate aut incapacitate ſubjecti ferre debeat: *Dico ſecundùm Abbatem*, hæc ſunt verba Fagnani (p), *in electione Prælati non verſari nudum miniſterium, imò enim debet arbitrari, an quis ſit idoneus ad officium Prælaturæ..... nec eſt ſimplex Procurator, imò officium in ejus perſonâ radicatur, adeò ut nec revocari poſſit*: quæ ultima verba intelligenda ſunt, *re non ampliùs integrâ*, ut declarat Innocentius III. in alia Decretali quam ſcribit ad Abbates Magnæ-Silvæ, & Bellæ-Perticæ (q).

(m) Ancharanus in c. *Cauſam.* 27. de elect. n. 1.

(n) Fagn. in eod cap. n. 10. & ſeq.

(o) Abbas in d. cap. n. 3.

(p) Fagn. ibid. n. 13.

(q) Innoc. III. in cap. *Cum cauſis.* 30. de elect.

Confir-

Digitized by Google

tus in talibus arbitretur. Ad quod addit Gloſſa (*b*): *Se enim patet, quod de rebus ſpiritualibus in Laïcum compromitti non poteſt, etiam incidenter, quia Laïcus de talibus rognoſcere non poteſt..... Et Eccleſiaſtica negotia tractare non debent Laïci..... & de univerſa Eccleſia malè judicat, qui quærit judicium Laicorum.* Quod hujuſce Gloſſæ Author ex multis Canonibus & Decretalibus confirmat.

Contingit. 7. de arbitris. lib. 1. tit. 43.
(*b*) Gloſſ. Ibid. v. *Spiritualibus.*

Conſtat igitur, Religioſas, de quibus agitur, non potuiſſe canonicè Ferdinandum ex compromiſſo nominare, ipſi faciendo poteſtatem, ut in Superiorem eam eligeret, quam digniorem judicaret; & ceteras Religioſas, quamvis numero multò inferiores, in foro conſcientiæ priorum conſilio non poſſe aſſentiri, cùm rationi & Eccleſiæ regulis adverſetur.

CASUS XVI.

Cum triginta Moniales Conventûs ſanctæ Melaniæ multoties ad Superioris electionem fruſtrà proceſſiſſent, quòd nulla ex iis ſuffragiorum numero vinceret, iterùm inchoatum eſt ſcrutinium: Religioſæ duæ Superiori declarârunt, ſe huic ſuffragari, quæ votorum numero vinceret. Cùm Gabriela quindecim ſuffragia retuliſſet, his Superior & duæ ſcrutatrices duo ſupradicta ſuffragia addiderunt, quæ cùm ad ſeptemdecim ſuffragia pervenirent, majorem efficiebant numerum. Tùm Superior ſeu Præſes Gabrielæ electionem promulgavit, ſilentibus ſcrutatricibus, quæ rem, uti geſta erat, noverant. Quâ de re quæritur, 1. utrùm electio Gabrielæ ſit Canonica. 2. Si fortè non ſit talis, utrùm in foro conſcientiæ teneantur ſcrutatrices ad declarandum, quo pacto lata ſint hæc duo ſuffragia, priuſquàm confirmetur electio?

Respons.

Ut ſolvatur propoſita difficultas, ſciendum, quòd, ut legitima ſint ſuffragia, debent eſſe certa, abſoluta, & determinatæ perſonæ applicata; non verò incerta, conditionata, aut alternativa, ut patet ex Conſtitutione Innocentii IV. in primo Concilio œcumenico Lugdunenſi an. 1245. lata (*c*); cujus hæc ſunt verba: *In electionibus & poſtulationibus ac ſcrutiniis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa, vel incerta penitùs reprobamus; Statuentes, ut hujuſmodi votis pro non adjectis habitis, ex puris conſenſibus celebretur electio, voce illorum, qui non pure conſenſerint, eâ vote in alios reſidente.*

(*c*) Innoc. IV. in cap. *In electionibus.* 2. de elect. &c. in 6.

Præſuppoſitâ illâ regulâ tanquam certâ, dicimus, electionem, de quâ agitur, non eſſe Canonicam; cùm facta tantùm fuerit conſequenter ad duo ſuffragia incerta & indeterminata; quocircà Gabriela, quæ ſic electa eſt, ſuffragiorum numero non vicit; quod tamen abſolutè neceſſarium eſt, ut fiat electio Canonica, uti conſtat ex his Gregorii IX. verbis (*d*): *Neutram electionem comperimus ad majorem partem totius Capituli perveniſſe: Unde nos electiones ipſas præſumptas etiam contra formam Concilii generalis...... ſentialiter duximus irritandas*: Et ex his aliis ejuſdem ſummi Pontifis, ad Catalaunenſe Capitulum ſeribentis (*e*): *Electionem dicti R. non perſonæ, ſed potiùs electionis vitio, cùm major & ſanior pars non conſenſerit in eundem, de Fratrum noſtrorum conſilio duximus ſententialiter irritandam.*

(*d*) Greg. IX. in cap. *Cumana.* 5. de elect. &c.

(*e*) Idem in cap. *Eccleſia.* 57. eod. tit.

Cæterùm, cùm ſiluerint ſcrutatrices, & cum præſide electionis inſtrumento ſubſcripſerint, cumque hoc ſcripto appareat electionem canonicè factam eſſe; opportunum ducimus, ut in ſilentio ſuo perſeverent, nec rationem declarent, quâ excedentia

bere non poteſt. Et quidem ex earum appellatione orientur tantùm ſcrupuli in animis puſillaminis, & conſcientiis timoratis, & contemptus electæ Superioris & in ejus regimen rebellio, ac denique factiones bono pacis & communitatis contrariæ. Quocircà in hoc caſu huic ſtandum eſt juris regulæ: *Error communis facit jus*, quæ ex Legibus ad marginem indicatis confirmatur (*g*). Ita difficultatem hanc ſolvit inclytus Doctor Luſitanus (*h*).

pâ. 50. ff. de diverſis reg. juris antiqui. lib. 50. tit. 17.

CASUS XVII.

Indicta die Religioſis ſancti Cyriaci ab Epiſcopo, earum Superiore ad eligendam hujuſce Conventûs Superiorem, quater quinquies-ve convenire in eam rem, & per viam ſcrutinii ad eam fruſtrà proceſſere: Cùm duodecim ex iis Læliæ, aliæ verò duodecim Titiæ, novem autem aliæ Mæviæ fuerint ſuffragatæ: quòd in omnibus ſcrutiniis contigit: Præſens Epiſcopus ipſas hortatus eſt ad concordiam, ſe etiam diſceſſurum minitans. De novo proceſsêre; ſed diviſa ſemper, ut anteà fuêre inter tres illas Religioſas ſuffragia: quo facto Epiſcopus Læliam Superiorem declaravit. Nonne Canonica eſt hæc electio?

(*g*) Leg. *Barbarus.* 13. ff. de officio prætorum. lib 1. tit. 14. Gloſſa in Leg. *Non dubium* 5. quod de Legibus & Conſtit. Principum. v. *Omnia.* Item §. *Sed cùm aliquis.* 7. Inſtitut. de Teſtamentis ordinandis, & ibi Gloſſa. lib. 2. inſtit. tit. 10.
(*h*) Emmanuel Rodericus qq. can. & regular. q. 52. art. 4. tom. 2. pag. 215. col. 1.

Respons.

Electio illa non eſt Canonica, quatenùs facta eſt duodecim Monialium ſuffragiis, quibus ſuum addidit Epiſcopus. Ratio eſt, quia electio non poteſt eſſe Canonica, niſi facta fuerit *à majori & ſaniori parte Capituli*; ut declarat Gregorius IX. in unâ ſuâ Decretali ad Capitulum Catalaunenſe ſcriptâ (*i*), in quâ irritam declarat factam ab hoc Capitulo electionem, illiuſque invaliditatis hanc affert rationem: *Cùm ex Lateranenſi Concilio in ordinationibus Eccleſiarum major & ſanior pars Capituli exigatur; & ſtatutum generalis Concilii contineat inter cætera, ut is eligatur, in quem omnes, vel major & ſanior pars conſentit.* Reipſa œcumenicum Lateranenſe Concilium, an. 1179. ſub Alexandro III. habitum, quod à Gregorio IX. laudatur, idem expreſſis verbis decernit. *Statuimus*, inquit (*k*), *ut niſi à paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit & oſtenſum appellatione remotâ prævaleat ſemper, & ſuum conſequatur effectum quòd à majori & ſaniori parte Capituli fuerit conſtitutum.* Quod à quarto Concilio ejuſdem nominis, quod ſub Innocentio III. habitum eſt, fuit confirmatum (*l*). Nec ſufficit etiam, ut electio à majori numero facta fuerit, *partium comparatione minorum*; ut loquitur Honorius III. ad Eccleſiæ Rothomagenſis Capitulum ſcribens (*m*).

(*i*) Greg. IX. in c. *Eccleſia.* 57. de elect. & electi poteſt.

(*k*) In c. *Cùm in cunctis* 5. de his quæ fiunt à majori parte Capituli. lib. 3. tit. 11.
(*l*) Conc. Later. IV. in cap. *Quia propter.* 42. eod. tit.
(*m*) Honorius III. in cap. *Eccleſia.* 48. eod. tit.

Lælia verò duodecim tantùm vota retulit, & licèt adderetur Epiſcopi ſuffragium, quod numerari non poteſt, cùm non ſit de gremio Capituli, tredecim duntaxat, retuliſſet, quæ majorem Capituli partem non efficiunt, quod in triginta tribus Religioſis profeſſis & vocalibus conſiſtit. Igitur Religioſæ hujus electio non eſt Canonica, quoad requiſitum ſuffragiorum numerum.

Nihilominùs, quamvis Canonica non ſit quantùm ad hunc reſpectum hujuſce Religioſæ electio; certum eam aliunde non eſſe irritam, quòd jus Monialium ad Epiſcopum fuerit devolutum in pœnam negligentiæ ſuæ aut pravæ diſpoſitionis ad concordiam, & is propriâ authoritate Læliam potuerit eligere, licèt duodecim ſuffragia, imò vel unum duntaxat retuliſſet. Ita ſtatuit Innocentius III. in Concilio œcumenico Lateranenſi (*n*): *Qui eligere debuerant*, inquit hic Papa, *eligendi poteſtate careant, eâ vice, ac ipſa eligendi poteſtas ad eum qui proximo præeſſe dignoſcitur, devolvatur.*

(*n*) Innoc. III. in cap. *Ne pro defectu* 41. eod. tit.

Digitized by Google

conformiter ad ſtatutum Juris Canonici.

Confirmari poteſt jus illud Epiſcopi. Exemplo juris Patronorum, qui de perſona non conſentiunt idoneâ ad poſſidendum vacans beneficium, cujus nominatio ad eos ſpectat, & quorum jus in hoc caſu ad Epiſcopum eſt devolutum, ut fert Decretalis, è tertio generali Concilio Lateranenſi deprompta (a): Cùm enim Religioſis vocalibus non magis jus competit Superiores ſuas eligendi, quàm Patronis nominandi ad Beneficium, eùmque Epiſcopus non minus poſſit ad electionem Superioris communitatis Religioſæ, quàm ad inſtitutionem Parochi, quando de idoneâ perſonâ utrique conſentire nequeunt, is unam pleno jure in utroque caſu nominare poteſt.

(a) Conc. Later. gener. III ſub Alex. III. in c. *Quoniam*. 3. de jure patronatûs. lib. 3. tit. 38.

CASUS XVIII.

Reyneldis tranſacto in novitiatu triennio pro anno uno, qui ſufficiebat; deinde profeſſa ſolemniter Religionem in Monaſterio ſancti Donati, cujus conſtitutionibus jubetur, ut novæ profeſſæ tres poſt ſolemnem profeſſionem in novitiatu annos exigant, ſub ductu Religioſæ Magiſtræ ſuæ, quin jus ſuffragii in Capitulo obtineant, duobus in eo annis cum novem menſibus permanſit, quo elapſo tempore à Superiore ſuâ diſpenſationem obtinuit, & veniam exeundi è novitiatu, & cum antiquis

riorem ſolam ſpectat diſpenſare de Conſtitutionibus Monaſterii, niſi unanimiter conſentiat cuncta ſimul communitas, nec legitimi Superioris interponatur authoritas. Ratio eſt, quia Monaſterii conſtitutiones ſunt Leges à Superioribus majoribus ſeu Prælatis latæ, quæ non minùs Superiorem iſtam, quam cæteras Moniales obligant. De iis ergo propriâ ſuâ authoritate diſpenſare nequit iſta Superior, juxta illud Clementis V. affatum (b): *Lex Superioris per inferiorem tolli non poteſt.* Unde ſequitur, quòd ſi, cùm Reyneldis de ſtatuto, de quo agitur, a ſola Superiore ſuâ fuerit diſpenſata, ipſius diſpenſatio eſt illegitima, nec eam ad ſuffragium ſeu activum ſeu paſſivum in Capitulo habilem efficere poteſt, atque adeò, cùm partes, quibus ſe adjunxit, in oppoſitam partem ſolo ſui ipſius ſuffragio prævaluerint, conſtat, quod, cùm invalidum ſit ipſius ſuffragium, invalida pariter eſt electio. Quod in expoſitione caſûs annotatur, Reyneldem nimirum duos annos ultra debitum ſuum in Novitiatu tranſegiſſe, eſt circumſtantia, quæ ei prodeſſe nequit; nam ſemper verum eſt dicere, eam poſt emiſſam ſolemnem profeſſionem, tres annos in Noviciatu non exegiſſe; quod tamen Monaſterii conſtitutionibus exigitur ab adoleſcentulis profeſſis, ut poſſint eſſe vocales. Ita ſentit doctus Theologus, quondam Sorbonæ Profeſſor (c).

(b) Clem. V. in Clement. *Ne Romani*. 2. de elect. Item in cap. *Cùm inferior*. 16. de majoritate & obedientia. lib. 1. tit. 34.

(c) De ſainte Beuve. tom. 2. caſ. 182.

EMPTIO.

Contractus *emptionis & venditionis*, de quo in hoc titulo verba facimus, & de quo etiam occaſione datâ ſub titulo *venditio*, dicemus, oritur ex difficultate permutationum, quæ inter homines erant in uſu, ut ait Lex, *origo vendendi emendique à permutationibus cœpit* (d).

Emptio definitur: *Pactio pretii pro merce*, inquit eruditus Theologus (e), ſeu pro re emptâ: quod his verbis Lex exprimit (f): *Si pecuniam dem, ut rem accipiam; emptio & venditio eſt.*

Pretium, inquit idem Author, eſt *pecunia valori rei commenſa* (g). Quod quidem à communi quandoque prudentum æſtimatione dependet, & aliquando etiam Principis authoritate & Magiſtratûs ad publicam utilitatem præfixum eſt; tumque venditori legitimum illud pretium tantiſper augère non licet.

Certa eſt regula, quòd non in emptione & venditione ſolùm, ſed in omnibus pactionibus bona fides eſt neceſſaria, ut in Ædificio fundamentum, iis omnibus præeſſe debet, & ab ea diſcedere abſque reatu fraudis & injuſtitiæ non poſſunt contrahentes. Eam autem obſervare antiquis Romanis, licèt Ethnicis, ſanctum erat atque religioſum. Eximium hujus rei exemplum profert Cicero (h), in Scevola Publii filio, qui, cùm domûs venalis pretium flagitaſſet à quopiam, atque ab eo venditore didiciſſet, adeò bonâ fide illius delectatus eſt, ut ultrà petitum pretium duo nummorum millia numeraverit, quòd tanti valère ſibi fuerit perſuaſum.

Æquitas non minùs eſt neceſſaria, quàm bona fides: à ſe invicem namque ſejungi non poſſunt in emptione & venditione; quandoquidem quantacumque ſit bona fides, illarum tamen proximo damnum debeat reſarciri, uti evenit cùm venditor rem ultrà ejus valorem vendit, aut emptor pretio valorem non æquat.

Emptio & venditio, contrahitur, inquit Imperator Juſtinianus (i), *ſimul atque de pretio convenerit; quamvis pretium nondum ſit numeratum.*

Cùm emptio rei alicujus fiat; ut ad uſum poſſideatur, emptor venditorem cogere poteſt, ut eam ſibi tradat pro tempore & loco, quibus convenerunt (k). In eo enim conſiſtit emptâ re fruendi jus; quâ ratione, ſi quo defectu aut occulto vitio res fiat inutilis, ejus venditorem ſponſorem appellare poteſt.

(d) Leg. *Origo* ff. de contrahen. empt. l. 18 t. 1.

(e) Polman. cit. loc. n. 606.

(f) Leg. *Naturalis*. 5. §. 1. de præſcrip. verbis.

(g) Part. 2. n. 609.

(h) Cicero l. 3. de officiis.

(i) Inſtit. de emp. & vendit.

(k) Leg. *Datio*. 3. & Leg. *Ex empto* 11 §. 2 ff. de acti. empti. & venditi. l. 19. tit. 1.

Ex

[illegible] *Pretium in numerata pecunia conſiſtere debet*, inquit Juſtinianus (*b*). *Quod vendidi*, inquit Lex alia (*c*), *non aliter fit accipientis, quàm ſi, aut pretium nobis ſolutum ſit, aut ſatis eo nomine factum*. Et ſi pacto nec tempus nec locus deſignentur; præſenti pecuniâ fieri debet ſolutio, juxta hæc Legis verba (*d*): *In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die pecunia debetur*; niſi emptori dilationis legitima adſit cauſa (*e*). Aliter, niſi ſolvat, pretii uſuram ſolvere tenetur, ſeu poſt juridicam venditoris petitionem, ſeu propter rei venditæ naturam; cùm eſt fructuoſa, ut ager, munus, & domus. Etiam ad ipſum rei emptæ pertinet jactura aut deterioratio, & non ſolutæ; *Poſt perfectam venditionem*, ait Lex Codicis, *omne commodum & incommodum, quod rei venditæ contingit, ad emptorem pertinet* (*f*). *Idem dicendum de damno, quod contrahere poſſet venditor, aut impenſis ab ipſo faciendis ad conſervandam rem venditam* (*g*).

Tandem emptor erga venditorem tenetur, rem à ſe emptam & traditam curare in omnibus caſibus, in quibus ſolvi poteſt venditio ac præſtare ſe prædem pro damno in quo fundus culpâ ſuâ reperiretur, tum cùm venditio ſolveretur.

Cùm *emptio* & *venditio* ſint termini correlati; quò faciliùs intelligantur, quæ in hoc titulo dicenda ſunt, neceſſe eſt legere titulum, *venditio*, in quo frequens de emptione fit mentio. Juvat etiam pervolvere titulum, *contractus*, præcipuèque de reſtitutione, in quo multæ inveniuntur deciſiones, quæ præſertim ad contractus emptionis & venditionis pertinent.

(*b*) ... inſtit. de empt. & vendit. lib. 3. inſt. tit. 24.

(*c*) Leg. *Quod vendidi*, 19. & Leg. *Ut res*, 13. de contract. empt. l. 18. tit. 1.

(*d*) Leg. *Eum qui*. 41. §. 1. ff. de verb. ſignificat. l. 45. tit. 1. & L. *In omnibus* 14. ff. de reg. juris. l. 5. tit. 17.

(*e*) Leg. *Initio*. 5. cod. de pactis inter empt. & vendit. compoſitis l. 4. tit. 54. Leg. *Curabit*. 5. cod. de act. empt. & vendit. l. 4. tit. 49. Leg. *Julianus* 12. §. 20. ff. de act. empt. & vendit. l. 19. tit. 1.

(*f*) Leg. *Poſt perfectam*. 1. cod. de peric. & commod. rei venditæ. l. 4. tit. 48. & Leg. *Si vinum* 1. ff. cod. tit. l. 18. tit. 6.

(*g*) Leg. *Si is*. 9. & Leg. *Julianus*. 13. ff. de action. empti & vend.

CASUS PRIMUS.

TETRADIUS, emptis à Raymundo decem cadis vini, ſolvendo pro quolibet centum libras; cum eo tranſêgit ſcripto, eum cados ſervaturum ad primam diem menſis Julii, quo tempore eos apud ſe abduci curaret, ac pretium cum eo compoſitum ſolveret. Factum eſt, 1. ut Tetradius pretium ſolvere tempore ſtatuto non potuerit, ac Raymundus vinum ſuum ſervare coactus fuerit, 2. Ut vinum ad finem Junii ob immodicos æſtatis calores deterius factum fuerit; quocircà tertiâ pretii parte imminutum fuerit, quo à Tetradio erat emptum. Quâ de re quæritur, utrum ad Raymundum venditorem damnum non pertineat, cùm nondum ſolutione pretii venditio eſſet perfecta.

RESPONS.

Non ad Raymundum, ſed ad Tetradium emptorem pertinet hoc damnum. Nam cùm rem venditam retinêre ſibi cogitur venditor, ob defectum ſolutionis pretii, ejuſque valor eſt imminutus; emptoris eſt venditori diminutionis damnum compenſare, ad concurrentiam pretii conventi. *Si vinum venditum acuerit*, inquit Lex (*h*), *vel quid aliud vitii ſuſtinuerit; emptoris erit damnum*.

Ratio eſt, quia *poſt perfectam venditionem omne commodum & incommodum, quod rei venditæ contingit, ad emptorem pertinet*, ut alia Lege fertur (*i*), cui multæ aliæ concordant (*k*). Atqui *emptio & venditio*, uti declarat Imperator Juſtinianus, (*l*), *contrahitur, ſimul atque convenerit de pretio; quamvis nondum pretium numeratum ſit*. Igitur, cùm Raymundus venditor & Tetradius emptor de pretio pacti erant, atque adeò venditio erat perfecta, decem cadorum vini, licèt nondum ipſi traditi, diminutio in Tetradium cadere debet: *Periculum rei venditæ ſtatim ad emptorem pertinet, tametſi adhuc ea res emptori tradita non ſit*, ait idem Imperator (*m*). Reipsâ, licèt emptor propriè rei venditæ per ſolam ipſius traditionem, dominium acquirat, tamen contractûs perfecti is eſt effectus; ut emptor venditorem poſſit compellere ad ſibi tradendam rem venditam, nec eam jam habeat venditor niſi ut ſequeſter, qui tenetur eam reddere emptori, qui jacturam, quæ inter venditionem & traditionem rei evenit, ferre debet, ut percipere poteſt utilitatem & augmentum, quæ eodem tempore poſſunt evenire.

(*h*) L. *Si vinum*. 1. ff. de periculo & commodo rei vend. initio. l. 18. tit. 6.

(*i*) Leg. *Poſt perfectam*. 1. cod. de peric. & comm. rei venditæ l. 4. tit. 48.

(*k*) Leg. *Id quod*. 7. ff. eodem.

(*l*) Lib. 3. inſtitut. tit. 24. §. 1. de emptione & venditione.

(*m*) Ibidem.

CASUS II.

THEOGENES equum à Florente ducentis libris emit; Pactio eorum eſt voce tantùm prolata; ac Theogenes non niſi intra dies octo equi pretium ſolvere tenetur, quem tamen de præſenti, ad placitum poteſt retinêre. Poſt duos ſiquidem dies redit, ut equum ſumat; at periit morbo merè naturali & abſque culpâ aut negligentiâ Florentis. Quæritur, utrùm in conſcientiâ 200. libras de quibus cum Florente ipſius venditore convenerat, jam ſolvere teneatur?

RESPONS.

Difficultatis hujus deciſio in eo conſiſtit, ut dignoſcatur, quo præcisè tempore perfectus cenſeatur emptionis & venditionis contractus: ubi enim perfectus eſt, à venditore ad emptorem rei venditæ transfertur dominium. Atqui, certum eſt ex jure, rei venditæ dominium ad emptorem transferri, ubi cum venditore convênit de pretio; cùm res voce tantùm peragitur: quocircà ad venditorem non jam pertinet rei venditæ periculum, quæ jam non eſt venditoris, ſed emptoris. *Cùm autem emptio & venditio contracta ſit*, inquit Juſtinianus (*n*), *quod effici dicimus, ſimul atque de pretio convenerit, cùm ſine ſcriptura res agitur; periculum rei venditæ ſtatim ad emptorem pertinet; tametſi ea res adhuc emptori tradita non ſit*. *Nec enim licet*, ut Lege fertur (*o*), *in continenti facta pœnitentia contestatio, conſenſu finita, reſcindit*. Unde ſequitur, quòd juxta iſtam juris regulam, cùm equus Florentis culpâ non perierit, in Theogenem recidere debet tota jactura, etſi nondum equi pretium perſolviſſet.

Obſervandum nihilominùs, quòd ſi juxta Legem aut patriam conſuetudinem perfectus non cenſeretur contractus emptionis & venditionis, niſi poſt datum venditori pignus, ſeu arrhas, ut fit in quibuſdam provinciis; neceſſe eſſet in foro conſcientiæ huic ſe conſuetudini conformare, etſi ad naturam contractûs ex civili jure nullatenùs arrhæ pertineant, atque adeò ſi Theogenes & Florens in ea eſſent regione, in quâ vigêret hujuſmodi conſuetudo, in Florentem recideret equi jactura, niſi arrhas Florens dediſſet in ſignum ſui conſenſûs contractui inter ſe inito. Hæc difficultas quæ à ſuperio-

(*n*) Ibid. cit. §. 1.

(*o*) Leg. *Non idcirco* 12. cod. de contract. empt. & vendit. l. 4. tit. 38.

ad menſem Aprilem ſecondens, permagno, ut ſolet eo tempore, pretio vendat. An dici poteſt, ejus ſuſceptum eſſe criminandum, eumque in hoc peccare?

R e s p o n s.

Difficultatem iſtam ſolvit S. Antoninus, dicendo, hunc Mercatorem, qui in hac emptione lucrum tantùm honeſtum intendit ad neceſſitatem rerum ſuarum, non in eo eſſe vituperandum. En verba illius: (b) *De ementibus tempore meſſium blada, & tempore vindemiarum vinum, & alios fructus, ut poſteà cariùs vendant in futurum ... ſi ... propter privatum commodum; tunc fit tripliciter ... 2. fieri poteſt ſecundùm juſtitiam commutativam, ut faciunt mercatores; & licitè poſſunt pro opera ſua recipere lucrum, ut ſuſtententur; dummodò non intendant cariſtiam inducere.*

(b) S. Anton. 2. part. Sum. Theologicæ tit. 2. c. 23. §. 16.

Doctrina Sancti Thomæ nititur iſti S. Archiepiſcopi ſententia, cùm dicit Angelicus Doctor (c): *Nihil prohibet lucrum ordinari ad aliquem finem neceſſarium, vel etiam honeſtum ... ſi, ut cùm quis lucrum moderatum, quod negotiando quærit, ordinat ad domus ſuæ ſuſtentationem, vel etiam ad ſubveniendum indigentibus; vel etiam cùm aliquis negotiationi intendit propter publicam utilitatem ... & lucrum expetit, non quaſi finem, ſed quaſi ſtipendium laboris.*

(c) S. Th. 2. 2 q. 77. art. 4. in corp.

Animadvertendum, ſanctum Antoninum hanc addere exceptionem: *Dummodò non intendant cariſtiam inducere. Nam tertiò modo fieri poteſt; hoc eſt avaritiâ*, pergit idem Sanctus Antoninus, *ita quod nunc tantùm emit de hujuſmodi, & congregat, quod poſteà compelluntur homines emere ab eo ad placitum ſuum: & ideo vendit carè, ut vult: & iſti enormiter peccant contra proximum & communitatem: & tales, qui victualia, vel alias res emunt, ut cariſtiam inducant, vocat Raimundus, nefandas belluas, & mortale eſt.* De hujuſmodi Perſonis ſolùm, ut docet idem Sanctus, intelligendus eſt Canon antiquus, quem Julio Papæ (d) tribuit Gratianus, & qui è primo Capitularium libro Carolomanni cap. 131. depromptus, ut obſervarunt emendatores Romani, qui indiſtinctè hoc genus lucri damnare videtur, ut lucrum turpe; *hoc turpe lucrum dicimus*; quamvis de iis ſolummodò loquatur, qui *propter cupiditatem* illud exercent commercium, utque populi ruinâ divitias parent: quod adeò verum eſt, ut nullus ab eâ re diſſentire poſſit Theologus.

(d) Can. Quicumque. 9. 14. q. 40.

C A S U S IV.

Geduinus pannorum negotiator, Firminum eorum opificem adit; & ab eo duos pannos, quorum quilibet eſt 50. ulnarum, emere poſtulat; pro quibus, etiam infimo pretio, decem libras pro quâlibet ulnâ ſolvere conſuevit. Firminus, cùm his de præſenti careat, intra menſes duos pannos ſe traditurum promittit; verùm Geduinus, viliori eos, quàm præterito tempore, emere pretio cupiens, anticipatam ipſi eorum ſolutionem offert; ſi pro quâlibet ulnâ, novem ſit libris contentus; cui conditioni, pecuniæ Firminus indigens aſſentitur. Quâ de re quæritur, utrum Geduinus abſque injuſtitiâ pactionem hanc tali modo conficere poſſit?

R e s p o n s.

Regula generalis eſt, rem minori, quàm valet, pretio non eſſe emendam, ob anticipatam

quinque libras non valens; & promittunt, ſe illis, à quibus illas merces accipiunt, ſex libras ſtatuto tempore ſolvendas ... merces illas plus minuſve ſolutionis tempore valituras; atque, ut etiam decernit Urbanus III. in unâ ex ſuis Decretalibus (f): Ita etiam merces non poſſunt emi infrà juſtum pretium, ob anticipatam ſolutionem; niſi fortè ſit dubitandi locus, ne minoris valeat, cùm traditur, quàm cùm emitur.

...ſare. & de uſuris l. 5. tit. 19.

(f) Urban. III. in cap. Conſuluit. 10. eod. tit.

Ratio eſt manifeſta. Nam, ut qui bonâ fide vendit emptori mutuum, ſaltem implicitum facit; ultrà juſtum pretium non vendit, niſi ut è pecunia fenus accipiat, quod eſt uſurarium (g): ſic, qui mercem emit infra juſtum pretium ob anticipationem ſolutionis; non id ipſum facit, niſi ut lucrum ex pecuniâ quærat; quod abſque uſurâ facere nequit: cùm pariter illa ſolutionis procraſtinatio ſit mutuum implicitum.

(g) Ezech. 18. & can. 1. & tribus ſeqq. 14. q. 3.

Animadvertendum tamen, quòd cùm dicimus; *infra juſtum pretium mercis*: de infimo intelligimus pretio; cùm certum ſit, quod in rebus, quarum pretium à Principe vel Magiſtratu non eſt præfixum; ſed in quo Theologi tres gradus varios agnoſcunt, ſcilicet ſummum pretium, medium & infimum; licèt ſemper præſenti pecunia emere, aut bonâ fide ſeu non numeratâ pecuniâ vendere, infrà duo ultima pretia, ut alibi dicemus.

Omnis illa ratiocinatio eſt D. Thomæ. En illius verba (h): *Si aliquis cariùs velit vendere res ſuas, quàm ſit juſtum pretium; ut de pecuniâ ſolvenda emptorem expectet; manifeſtè uſura committitur: quia hujuſmodi expectatio pretii ſolvendi habet rationem mutui. Unde quidquid ultra juſtum pretium pro hujuſmodi expectatione exigitur, eſt quaſi pretium mutui: quod pertinet ad rationem uſuræ. Similiter etiam, ſi quis emptor velit rem emere viliùs, quàm ſit juſtum pretium, eò quod pecuniam ante ſolvit, quàm poſſit ei res tradi; eſt peccatum uſuræ: quia etiam iſta anticipatio ſolutionis pecuniæ habet mutui rationem, cujus quoddam pretium eſt, quod diminuitur de juſto pretio rei emptæ.* Hinc Mediolanenſe Concilium ſub ſancto Carolo an. 1565. habitum, expreſſis verbis venditiones hujuſmodi & emptiones prohibet (i). *Ne ob anticipatam ſolutionem res minoris ematur juſto pretio, vel ſolvatur minùs quàm debeatur.* En igitur regula generalis, quæ in hac materiâ debet obſervari; à quâ tamen excipiendi ſunt caſus, in quibus verè reperiuntur damnum emergens vel lucrum ceſſans cum omnibus ſuis circumſtantiis.

(h) S. Th. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 7.

(i) Conc. Mediol. l. 1. part. 2. tit. de uſuris.

Alteram exceptionem, de quâ jam dictum eſt, addit S. Antoninus. *Si emptor dat pretium mercium*, inquit hic Sanctus Archiepiſcopus (k), *antequam recipiat merces, & minùs dat, quàm tunc valent, cùm emit, ex eo, quia eo tempore, quo recepturus eſt merces, veriſimiliter æſtimatur, quod minùs debeant valêre, quàm tunc, cum emit: vel ſaltem dubium eſt utrùm plus vel minùs ſint valituræ, quàm ſit pretium datum; pretium eſt juſtificatum & licitum. Secùs*, poſtea ſubjungit, *ſi ratione anticipationis ſolutionis pretii ante receptionem mercium diminueret tunc pretium currens; vel ſi veriſimiliter æſtimaret minori pretio non poſſe valere merces illas emptas, quàm ſit illud quod dat, ſed benè multo pro majori pretio quia tunc eſſet uſura.* Hæc doctrina convenit

(k) S. Anton. 2. part. 1. c. 8. §. 1.

cum

Digitized by Google

pore fuerint valitura veriſimiliter dubitatur, non debet ex hoc uſurarius deputari.

Igitur ex dictis hactenùs concludendum eſt, quòd ſi Geduinus jure non poſſit exiſtimare, pannum à Firmino emptum à ſe, non minùs eſſe valiturum, quo tempore eum accepturus eſt, quàm valet, cùm illius pretium facit; vel ſi de eo ſaltem non poſſit dubitare; hoc eſt, ſi judicat quamlibet hujuſce panni ulnam intra duos menſes decem libras eſſe valituram, ut nunc valet; non poteſt novem libris eam habere ſibi pro juſto decem librarum pretio, etiam infimo, ob anticipatam ſolutionem: quia hæc pretii diminutio haberi debet, ut lucrum ex mutuo implicito, quod in hac anticipatâ ſolutione continetur.

Fruſtra ad excuſandam emptionem ſuam pecuniæ ſuæ periculum afferet: iſtud namque periculum eos tantummodò excuſat, qui commercii aleæ per contractum ſocietatis pecuniam ſuam committunt; non verò eos, qui illius jacturam tantùm periclitantur mutuo, quod verè, licèt implicitè in ſolutione anticipatâ reperitur. *Ratio periculi, etiam circa ſortem, non tollit rationem uſuræ in mutuo, ut probatur capite* Naviganti, inquit doctus Author (*b*). Fruſtra quoque Geduinus obtendet periculum, ne ipſum decipiat Firminus, rudi utendo lanâ, sur leviter paonum tingendo. Nam, cùm mercaturam exerceat, noſſe quoque debet rationem hujuſmodi fraudes evitandi, aut, ſi fuerit deluſus, jure vindicandi.

(*b*) Apud S. Th. opuſc. 73. de uſuris c. 6.

Attamen hæc omnia cum eâ exceptione intelligenda ſunt, ut mercator emens in ſuo commercio damnum non patiatur, legitimo ſe ipſum fraudans lucro, quod è pecunia ſua perciperet, niſi ſolutionem anticiparet. Tùm enim uſura non deberet damnari, nam *ille*, ut ait S. Thomas (*c*), *qui mutuum dat, poteſt abſque peccato in pactum deducere cum eo, qui mutuum accipit, recompenſationem damni, per quod ſubtrahitur ſibi quod debet habère. Hoc enim non eſt vendere uſum pecuniæ, ſed damnum vitare.*

(*c*) S. Th. 2. 2. q. 78. art. 3. ad 1.

CASUS V.

Cælius duos habens pretioſos equos, verùm pretii inæqualis, quorum unum, cùm Theodorus viginti duplionibus emiſſet numeratis, non eo deſignato quem vellet è duobus; ad ipſum minùs generoſum miſit. Theodorus equum iſtum accipere noluit, affirmans, hoc ſibi jus eſſe quem libuerit, eligendi. Cælius è contrà rem aliter eſſe contendit. Petitur, utrùm pro venditore, an verò pro emptore ſtet ratio.

R e s p o n s.

Ratio ſtat pro venditore, modò non minoris, quàm viginti duplionibus valeat equus minùs pretioſus. Nam cùm unius è duobus ſpeciei ejuſdem fit venditio, quin contrahentes convenerint, utrùm ad venditorem, an verò ad emptorem optio pertineat; venditoris eſt, quod voluerit è duobus vel pluribus, tradere. *Si emptio ita facta fuerit*, inquit lex Digeſtorum; (*d*) *eſto mihi emptus ſtichus, aut Pamphilus; in poteſtate eſt venditoris, quem velit dare, ſicut in ſtipulationibus.* Ratio, eſt quia venditor debitoris locum obtinet, & eo nomine ſatisfacit vel minimum tribuendo: *Cum illa aut illa res promittitur rei electio eſt, utram præſtet*, ait lex alia (*e*). *Si diſtrahatur illa aut illa res*, inquit Ulpianus (*f*), *utram eliget venditor, hæc erit empta.* Unde ſequitur, quòd Theodorus miſſum ad ſe à Cælio, licèt minoris alio pretii, equum non poteſt remittere.

(*d*) Leg. Si in emptione. 34. §. 6. ff. de contrahenda emptione &c. lib. 18. tit. 1.
(*e*) L. Plerumque. 10. in fin. ff de jure dotium l. 23. tit. 4.
(*f*) L. Si ita. 29. de contrahenda emptione &c.

libras annuæ penſionis Paolo, civi Bajonenſi debet ex contractu cenſuali, cujus ſumma in ſortem collata eſt 8000. librarum. Vix ac ne vix quidem cenſum hunc Paulus exigere poteſt; quia facilè in Caliſtratum, virum ſcilicet nobilem & potentem procedere non valet; uti in alium paris ſecum conditionis debitorem. Antonius vir nobilis, qui à Caliſtrato ſolutionem cenſûs facilè poteſt obtinêre, Paulum ſollicitat, ut ab eo contractum ipſius emat, pro cujus acquiſitione 7000. librarum offert; cui rei Paulus aſſentitur. Quæritur, utrùm emptio Antonio de tali contractu ſit legitima, etſi mille libras è ſorte conſtitutionis in ſolutione imminuerit.

R e s p o n s.

Emptio ab Antonio facta, non eſt legitima. Ratio eſt, quia, ſicut in mutuo aut venditione rei, quâ quis carère poteſt abſque ſui damno, quæque in gratiam tantùm emptoris venditur; quidquam ultra ſortem aut juſtum rei pretium abſque injuſtitia exigi non poteſt: pariter cùm emitur quidpiam, cujus venditio grata eſt venditori, & ipſius emptione nullum eſt damni periculum, non minoris emi poteſt, quàm ſit pretium ſortis ob eam præcisè rationem, quia emptor venditori rem gratam facit: quia, ut aliquid ultra ſortem exigatur, neceſſe eſt, ut immineat aliquod damnum verum, aut ſaltem ceſſet lucrum legitimum: atqui Antonius, ut in propoſito caſu ſupponitur, in nullum hujuſmodi periculum incurrit; cùm facilè ſolutionem cenſûs poſſit obtinêre quem nequidem extorquêre Paolus poterat: quare ipſius lucrum ob Pauli neceſſitatem eſt injuſtum.

Id quidem iſtud, quod omnes admittunt Theologi, D. Thomæ principio facilè eſt probare (*g*): *Secundùm hoc*, inquit Angelicus Doctor, *emptio & venditio videtur eſſe introducta pro communi utilitate utriuſque, dùm ſcilicet unus indiget re alterius, & è converſo ... quod autem pro communi utilitate inductum eſt, non debet eſſe magis in gravamen unius, quàm alterius: & ideo debet ſecundùm æqualitatem rei inter eos contractus inſtitui.* Unde ſequitur, Antonium 7000. tantum ſolvendo pro 8000. non juſtum contractûs cenſualis valorem ſuppeditare, atque adeò neceſſariam huic contractui æqualitatem eum tollere; in eo quòd damnum patitur Paulus, juſtum cenſûs ſui pretium non accipiens, dùm Antonius utilitati ſuæ ſervit. Hæc concluſio eſt ejuſdem Sancti Doctoris ... *& ideò cariùs vendere, vel viliùs emere rem quàm valeat, eſt ſecundùm ſe injuſtum & illicitum* (*h*).

(*g*) S. Th. 2. 2. q. 77. a. 1. in corp.

Verùm quidem eſt quòd ſi Antonius mercaturam faciens, bonâ fide 7. millia librarum deſtinaſſet ad aliquam aliam emptionem, ex quâ majus probabiliter lucrum collegiſſet, & quod ad gratificandum Paulo cenſum ipſius emere, atque ita ſe lucro juſtè ſperato privare voluiſſet, tunc ab injuſtitiâ excuſari poſſet etſi à mendacio non poſſit, ſi fortè in contractu acquiſitionis cenſûs illius declaret, ſe Paulo 8. millia librarum numeraſſe, dùm 7. millia Paulus tantùm accepit. At è contrà vir eſt nobilis & potens, qui emendo cenſum Pauli, nullum patitur damnum; cùm, ut ſupponitur, ipſius penſionis ſolutionem abſque ſumptu poſſit obtinere; nulla igitur de causâ cenſûs illius juſtum pretium mille libris minuere poteſt; niſi fortè quia Paulo gratificator, qui ſolutionem ſuam facilè non poteſt obtinêre; quod Antonii lucrum in ſuum venditorem, non poteſt efficere legitimum: idque eò minùs, quod ab emptore non proveniat venditoris utilitas, ſed ex propris ipſius conditione ſtatuque, qua vix ac ne vix quidem ſolutionem ſuam poteſt obtinêre.

(*h*) de Ste. Beuve tom. 2. Cas. 146.

facit, quàm cenſum illum; tùm ab Antonio eo pretio poſſet emi abſque injuſtitia, etſi à mendacio ob rationem ſuperiùs allatam non poſſit excuſari: quia, generaliter loquendo, non idem eſt jam conſtituti cenſûs pretium, atque conſtituendi. Ita ſentit doctus Theologus (a), qui ſuam ſententiam comprobat verbis Navarri (b), qui S. Pii V. conſtitutionem, quæ incipit his vocibus, *Cùm onus*, exponens ait: *quod quia videtur ſtatutum ad evitandam fraudem uſurarium, ſit, ut arbitror, licere in foro conſcientiæ habenti cenſum ſeptem aureorum emptum centum aureis, ſi egeret, & non inveniret, qui vellet totidem emere, ſed aliquantò minoris; poſſe vendere minoris, ſaltem quoad forum conſcientiæ, modò nulla fraus uſurarum interveniat; ſed ſolùm diminutio valoris: aut ex eo quod venditor quærit & rogat emptorem, & merces ultroneæ viluſcunt: aut quia multi ſunt venditores, & pauci emptores, propter quæ valor rerum vendendarum minui ſolet.* Quibus addit, *quia juſtum pretium cenſuum non videtur in pretio indiviſibili conſtitutum, ſicut nec cæterarum mercium.*

(a) De ſainte Beuve. tom. 1. caſ. 20.
(b) Navarr. tom. 1. in comment. de uſuris. n. 112.

Denique, ut dilucidè ſolvantur omnes difficultates, quæ fieri poſſunt, de hujuſmodi emptionibus; ſupponendum 1. quòd omnis cenſus juſto ſuo pretio ſit emendus, qui ſi minoris, quam valet, ematur, tùm fieri debet reſtitutio. 2. Quòd omnium cenſuum non ſit idem pretium, & quòd diſtinguendum eſt inter pretium cenſûs primùm acquiſiti, tum cùm emitur ab eo, qui eum conſtituit, & pretium cenſûs jam dudum conſtituti, cùm tertiæ perſonæ à Cenſualiſtâ datur & transfertur. Ratio eſt, quia, (c) Conſtitutionis pretium à Principe quidem præfigitur; undè minori pretio non poteſt acquiri; at pretium venditionis contractûs jam facti, neque à Principe neque à Magiſtratu determinatur, ſed communi prudentum relinquitur æſtimationi, juxta quam minoris valent hujuſmodi contractus, quàm ſors ipſa. Inſuper addi poteſt emptorem cenſûs jam conſtituti, nec penſionem nec ſortem emere, quæ fortè nunquam refundetur, cùm eam non redimere poſſit Cenſuarius; igitur jus tantum emit, à cenſuario penſionem annuam percipiendi; quod pluris vel minoris, judicio prudentis & intelligentis hominis æſtimari poteſt. 3. Quòd magnum intercedat diſcrimen inter cenſum tutum, qui facilè poteſt exigi; & cenſum non tutum, qui difficilè tantùm poteſt exigi. 4. Juſtum cenſûs pretium conſiderari poſſe, vel relatè ad forum externum & civile; vel ad forum internum & conſcientiæ. His ita præſuppoſitis.

(c) De ſainte Beuve. tom. 3. caſ. 240.

Dicendum 1. juſtum pretium cenſuum, qui mobiles dicuntur, tum cùm primò emuntur, non aliud eſſe quàm pretium Principis authoritate determinatum, quod nunc in Gallia juxta edictum an. 1665. 22. Decembris promulgatum, ad vigeſimam ſortis partem ſeu quincunces uſuras præfigitur.

2. Eodem pretio cenſum redimi oportere à venditore quo emptus eſt primùm, ita ut cenſus pro vigeſimâ ſortis parte conſtitutus, non poſſit redimi niſi parem ſolvendo ſummam.

3. Juſtum cenſûs pretium, qui tertiæ perſonæ venditur, in Gallia idem eſſe atque pretium cenſûs primùm empti, cùm illud ſit fixum & indiviſibile: quod concordat cum Bullâ S. Pii V. de quâ diximus, & quâ prohibetur, ne minori pretio cenſus ematur, quam ſit pretium venditionis primæ, rum cenſuum pretium; hoc eſt, Lex Principis, aut ejus defectu conſuetudo, ut docent Medina (d), & Cardinalis Toletus (e). Atqui certum eſt, horum cenſuum pretium Lege Principis & conſuetudine eſſe determinatum, quod idem eſt, atque pretium Conſtitutionis: Unde ſequitur, venditoris ſolam neceſſitatem non eſſe cauſam legitimam, cur ejus cenſus minori pretio ematur, quàm ſit ab initio conſtitutus, atque ita duos tantùm reperiri caſus obſervatos, in quibus minoris emi poſſint abſque injuſtitiâ.

(d) Joan. Medina de Reſtitut. q. 15. pag. 351.
(e) Tolet. Inſtruc. Sacerd. l. 5. c. 47.

5. Dicendum, quod ad privatorum cenſus pertinet, qui malè tuti ſunt vel difficilè exigi poſſunt, horum pretium nec à Principe nec conſuetudine fuiſſe præfixum, quare minori pretio vendi poſſunt quàm fuerint conſtituti, eoſque emptor tutâ poteſt acquirere conſcientia; modò abſit ſcandalum; quo caſu præcavêre deberet quoad forum externum.

6. Idem eſſe dicendum de cenſibus in Regem quoad pretii determinationem. Mos eſt enim univerſim receptus, ut minori, quàm fuerint conſtituti, pretio emantur, ſive ob periculum dominorum hujuſmodi cenſuum, qui authoritate uti non poſſunt ad eorum exactionem, ſeu ob rationem, quâ difficili regni tempore reliquatio numeratur, pro quâ non ſpondet venditor.

7. Quod ad cenſus prædiales ſpectat, nullum eſt eorum pretium determinatum, niſi pretium, quo redimuntur cenſus, à conſiliis urbium civilibus debiti, quique ad Clericos non pertinent. Nam hujuſmodi cenſus ratione vigeſimæ ſortis partes redimi poſſunt, juxta edicta Henrici II. & Caroli IX. Quod pertinet verò ad emptionem, quæ fieri poteſt à Domino horum cenſuum, habenda eſt ratio conſuetudinis locorum univerſim receptæ. Ita ſentit Theologus à nobis jam ſupra laudatus (f). Cæterùm animadvertendum, in hujuſmodi emptionibus ac venditionibus mendacium nunquam abſque peccato poſſe adhibêri.

(f) De S. Beuve. tom. 2. caſ. 145.

CASUS VII.

ALBINUS, duos habens Adamantes, unum ex iis 500. libris vendit Laurentio, qui nullo ſtatim deſignato, ſibi, quem vellet è duobus, unum intra 15. dies eligendi, optionem ſervavit. Elapſis octo aut decem diebus, Albino, duos illos Adamantes ſubripiunt, non ſine ictibus, latrones. Quæritur, in quem cadere debeat illius jactura, quem emit Laurentius. Contendit quidem Albinus, hanc ſibi jacturam non debêre tribui, cùm ſe, inquit, caſûs purè fortuiti, nec ſibi illatæ violentiæ ſponſorem reddiderit; atque adeò hanc Laurentio tribuendam eſſe jacturam, quem ad ſolutionem 500. librarum vult compellere. An hæc eſt exigendæ ſolutionis cauſa legitima?

RESPONS.

Cùm è duabus rebus, una eſt vendita ad optionem venditoris, aut emptoris; & poſt venditionem purè ac ſimpliciter factam, pereunt; emptor tenetur ad ſolutionem pretii, de quo facta eſt conventio; etſi ea, quam habiturus erat, ſit amiſſa: Ratio eſt, quia abſque illo pacto hanc vel aliam extrudere potuiſſet venditor. *Si emptio ita facta fuerit*, inquit Lex (g): Eſto mihi emptus ſtichus, an Pamphilus; *in poteſtate eſt venditoris, quem velit dare, ſicut in ſtipulationibus: Sed uno mortuo qui ſupereſt, dandus eſt: & ideò prioris periculum ad venditorem, poſterioris ad emptorem reſpicit. Sed & ſi pariter deceſſerunt; pretium debebitur:* *unus*

(g) L. *Si in emptione.* 34. §. 6. de contrahendâ emptione & vend. lib. 28. tit. 1.

Digitized by Google

latronum violentia perierint duo adamantes.

CASUS VIII.

Eduardus, ab Irene domum Severo pro ſex annis, ſub cenſu 600. librarum quolibet anno conductam emit. Severus, qui duobus tantùm annis eam habitavit, quadriennio etiam eam retinendi juxta contractum ſuom conductitium jure potitur: At Eduardus eam occupare, eâque, uti bono proprio, frui cupit. Quæritur, utrùm ab eâ Severum ablegare, aut eum ſaltem cogere poſſit ad illam de novo 700, libris conducendam?

Reſpons.

Magnnm eſt diſcrimen inter emptorem & hæredem univerſalem, ſeu ab aſſe. Nam ut hæres, *fictione juris*, una cum mortuo cenſetur eſſe perſona (*a*); in omnia ejus ſuccedit jura; atque etiam onera ut ait Lex, hereditaria debet agnuſcere (*b*). At non idem dicendom, de eo, qui emptione rei alicujus dominium acquirit. Nam ex jure *Emptorem quidem fundi neceſſe non eſt ſtare colono. cui prior Dominus locavit; niſi eâ Lege emit* (*c*). Eduardus igitur Severum abigere, aut ei domum ſuam 700. libris de novo poteſt conducere.

Attamen ſi Eduardus conductionis Severi prorogandæ ſeu ſcripto, ſeu vivâ tantummodò voce conſenſiſſet, tenerêtur in ſoro conſcientiæ ad illi domum derelinquendam ratione 600. librarum, donec finita eſſet conductio; ut lege affirmatur, quæ addit: *Verùm ſi probetur aliquo pacto conſenſiſſe ut in eadem conductione maneat, quamvis ſine ſcripto; bonæ fidei judicio ei, quod placuit, parêre cogetur.* Cæterùm, quæ de emptore diximus, ea debent intelligi de donatario, de legatario, & omni alio, qui non ſit hæres, quique adeò nec jura nec onera prioris Domini ſubire debet.

(*a*) Hæres. 22. ff. de uſurpationibus & uſucapion. l. 41. tit. 3.
(*b*) L. *Hæres* 37 ff. de acquirenda vel omittenda hæredit. l. 29. tit. 2.
L. *Pro hereditariis*. 2. cod. de hæreditariis actionib. l. 4. tit. 16.
(*c*) L. *Emptorem* 9. cod. de locato & conducto l. 6. tit. 65.

CASUS IX.

Caſſiodorus, venditis quibuſdam vitium jugeribus Balthazari mille librarum pretio, quas numeratâ pecuniâ ſolvit emptor; poſteà acervum mille palorum qui ab anno elapſo erat in vineâ, vult auferre. Contrà obſiſtit Balthazar, & contendit eos palos ad ſe pertinêre, etſi de iis in emptione nulla ſit facta mentio; Quæritur pro quo ſtet æquitas; & cujus ſint hi pali?

Reſpons.

Regula generalis, quâ tota hujuſce difficultatis nititur deciſio, eſt, quia, quidquid eſt rei venditæ pars aut acceſſorium, cenſetur eſſe venditum, niſi ſit expreſsè reſervatum. Tales ſunt arbores, quæ in hereditate emptâ repetiuntur; fructus pendentes (d): Claves ædium, atque Canaliculi, qui ad fontem aquas ducunt (e). Funis & ſitula putei, ad cujus uſum perpetuum deſtinantur (*f*), & alia ſimilia. Atqui pali in vineâ ſunt hujuſmodi; *Pali*, inquit Lex Digeſtorum (*g*), *qui vineæ causâ parati ſunt, antequam collocentur, fundi non ſunt. Sed qui exempti ſunt, hac mente, ut collocentur, fundi ſunt.* Dicendum itaque palos, de quibus agitur in caſu propoſito, jam elapſo anno vineæ uſui deſtinatos, nec avulſos, niſi ut remittantur, censêri debêre partem vineæ, atque ita emptoris eſſe.

Idem dicendum de acceſſorio rerum mobilium, non ſeparato; ut cùm venalis eſt equus cum ephippio & fræno (*h*), idque convenit cum regula juris, quâ fertur (*i*), quòd *Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis.* Unde ſequitur, palos, de quibus eſt quæſtio, cùm ſint vitis, cujus uſui jam

(*d*) L. *Julianus*. 13. §. 10. de actionibus empti & venditi lib. 19. tit. 1.
(*e*) L. *Julianus*. 13. § fin. ff. eod. tit.
(*f*) *Labeo generaliter ſcribit, ea quæ perpetui uſûs cauſa in ædificiis ſunt, ædificii eſſe.... ut puteâ fiſtula.... ſi perpetuò fuerint poſita, ædium ſunt.*
(*g*) *Fundi* 17. §. 7. ff. eodem.
(*h*) L. *Ædiles* 38. ff. de ædilitio edicto &c. L. 21. ti. 1.
(*i*) Reg. 42. de regul. juris in 6.

CASUS X.

Gerundius, ex bonâ fide emit horologium portatile, quod furatus fuerat Mævius, in quem cùm nulla caderet furti ſuſpicio, illud ad Mævium pertinêre exiſtimabat. Poſt menſem addiſcit, iſtud horologium Jacobo repetenti, fuiſſe ademptum. Quæritur, utrùm Gerundius teneatur ad illius reſtitutionem? & utrùm decem nummos, quos Mævio ſolvit ad illius pretium; ſaltem ab eo nequeat exigere?

Reſpons.

Qualiſcunque fuerit Gerundii bona fides horologium iſtud emendo; certum eſt, non ei fuiſſe legitimè acquiſitum; cùm à Mævio, cujus non erat ei dominium non potuerit transferri, juxta iſtam Bonifacii VIII. regulam (*k*): *Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quàm ſibi competere dignoſcitur.* Itaque in conſcientiæ foro tenetur Gerundius Jacobo ſuum reſtituere horologium, nec ab ipſo latroni datos decem nummos repetere.

Hanc deciſionem affert ſanctus Raymundus his verbis (*l*): *Si aliquis emit rem furtivam ignoranter & bona fide & in fore publico & publicè: Nunquid poteſt ſaltem pretium quod numeravit petere à Domino, cùm deprehendit rem eſſe furtivam: vel nunquid poterit retinêre rem, donec pretium ſit ei ſolutum? Reſpondeo: non.*

Regulam eandem ſtatuunt Leges civiles, & iniquam rem eſſe volunt, ſi quis a Domino rei ſubreptæ, pretium ſolutum repetat: *Incivilem rem*, hoc eſt, ut explicat Gloſſa, juri ac rationi contrariam, *deſideratis*, inquit una ex iis Legibus (*m*), *ne agnitas res furtivas non priùs reddatis, quàm pretium ſolutum fuerit à Dominis. Curate igitur cautiùs negotiari; ne non tantùm in damna hujuſmodi, ſed etiam in criminis ſuſpicionem incidatis.*

Animadvertendum tamen, 1. quòd ſi de re fructuosâ ageretur, emptor illius ad fructuum perceptorum reſtitutionem ſub peccato non teneretur, durante bonâ fide quâ à latrone emiſſet, niſi inde ditior factus fuerit. *Fructus bonæ fidei poſſeſſores reddere cogendi non ſunt, niſi ex his locupletiores extiterint*; inquit Lex alia (*n*), cui convenit jus Canonicum, in unâ Decretali Alexandri III. (*o*). 2. Quòd ſumptus factos, ut rem meliorem efficeret, aut ſolummodò conſervaret, retinere poſſit, ut eâdem conſtat Decretali: *Providendum eſt tamen, ne, ſi fortè coloni poſſeſſiones illas expenſis ac labore ſuo reddiderint meliores, ſumptibus, quos bonâ fide fecerunt, debeant defraudari.*

(*k*) Reg. 79. de reg. juris in 6.
(*l*) S. Raymundus l. 2. ſummæ tit. 6. de furtis § 7.
(*m*) L. *Incivilem* 2. cod. de furtis & ſervo corrupto. l. 6. tit. 2.
(*n*) L. *Senatus conſultum*. 1. Cod. de petitione hæreditatis l. 3. tit. 31.
(*o*) Alex. III. in cap. *Requiſivit*. 11. de in integrum reſtitut. l. 1. tit. 41.

CASUS XI.

Hermogenes, emptum à ſe horologium portatile furtivum, quod jure ad furem illius venditorem pertinête exiſtimabat; Ludovico dono dedit; aut Ferdinando vendidit; aut fortuitò inter manus illius diſperiit. Quæritur, utrùm ad illius reſtitutionem obligetur, etſi jam hujus non ſit Dominus.

Reſpons.

Non tenêtur ad reſtitutionem; *Bonæ fidei emptor*, inquit ſanctus Raymundus (*p*)..... *ſi durante bonâ fide ipſius periit res; non tenetur* (reſtituere.) *Idem credo: ſi alienavit, durante ſimiliter bona fide.*

Doctrinæ illius ratio afferri poteſt ex Lege, quâ fertur, quod pretium rei furtivæ, non eſt furtivum: *Nummus ergo hic, qui redactus eſt ex pretio rei furtivæ, non eſt furtivus* (*q*), inquit Lex. Si igitur Hermogenes, durante bonâ fide, vendidit horologium

(*p*) S. Raymundus ſummæ l. 2. tit. 6. de furtis § 7.
(*q*) L. *Qui vas* 48. ff. de furtis §. *Cùm ſur*.

Digitized by Google

re furtiva readatum, non eſt furtivum. Quod Lege modò laudatâ, aliiſque probat teſtimoniis. At ſi poſſeſſor malæ fidei factus eſſet Hermogenes ante venditum aut amiſſum horologium; certum eſt, quod in eo caſu teneretor ad reſtitutionem, licèt illius jam non eſſet poſſeſſor; quandoquidem malæ fidei quis ſit poſſeſſor, ubi primùm quis ſciens alterius bonum, contra ejus voluntatem retinet, juxta doctrinam ſancti Auguſtini his verbis (*a*): *Tamdiu quiſque bona fidei poſſeſſor rectiſſimè dicitur; quamdiu ſe poſſidere ignorat alienum. Cùm verò ſcierit, nec ab alienâ poſſeſſione receſſerit; tunc malæ fidei poſſeſſor perhibebitur; tunc injuſtus juſtè vocabitur.* Atque adeò non jam bonæ fidei poſſeſſoris privilegio frui poteſt, ſed ad reſtitutionem, ut diximus, in quolibet caſu obligatur.

(*a*) S. Aug. L. de fide & operibus c. 7. in can. *Si virgo.* 5. 34. q. 1. & 2.

Obſervandum, quod ſi Hermogenes ex horologio, de quo agitur, lucrum quoddam percepiſſet, pluris nimirum vendito quàm empto, putà duobus duplionibus; invento Domino illius, lucrum inde perceptum, & quo ditior extitiſſet, ut conſtat legibus (*b*), reſtituere teneretur; quæ volunt, talem venditorem impenſas tantùm ſibi retinere factas ad conſervationem rei, quam bona fide emerat.

(*b*) L. *Utrùm* 23. de petitione hæreditatis, & ibi gloſſa. l. 5. tit. 13.

CASUS XII.

Cleomenes bonâ fide emit horologium penſile, à Jocundo ſubreptum, & poſt dies octo agnovit illud ad Claudium pertinêre. Quæritur utrùm ſub peccato teneatur ad illud reddendum Claudio; an verò factam ſibi venditionem illius reſolvere, atque illud Jocundo poſſit reddere, ut pretium ipſi datum ab eo recuperet.

Respons.

Jure naturali res propria bono proximi eſt ante ponenda. Quare Jocundum cogere poteſt Cleomenes, ut pecuniam ſuam ſibi reſtituat, reddito ei horologio; ipſum tamen monens, ut illud Claudio, quem ejus novit Dominum, reddat.

Inſuper contractus emptionis & venditionis horologii eſt invalidus ob defectum conſenſus emptoris. *Quid enim tam contrarium conſenſui, quàm error*, ait Lex (*c*), & quidem juxta iſtam juris regulam (*d*): *non videntur qui errant conſentire*: Atqui Cleomenes omninò erravit emendo horologium, quòd profectò non emiſſet, ſi à Jocundo ſubreptum fuiſſe non ignoraſſet. Igitur non perfectus fuit ejus conſenſus de emptione penduli. Invalidus quoque fuit ex parte venditoris; cùm enim venditi falsò horologii non eſſet Dominus, Cleomeni proprietatem transferre non potuit juxta iſtam Bonifacii VIII. ſuprà laudatam regulam (*e*): *Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quàm ſibi competere dignoſcatur.* Cùm igitur invalidus ſit emptionis & venditionis horologii penſilis contractus; quâcumque ratione conſideretur; Cleomenes jure poteſt, res uti anteà erant, reponere, & ſuam à Jocundo exigere pecuniam, ipſi penſile horologium reddendo.

Rem ita decidunt Sylveſter de Prierio (*f*), Angelus de Clavaſio (*g*), Alexander Halenſis (*h*), Gabriel Biel (*i*), quibus addi poſſunt Navarra (*k*), aliique multi ſeu Theologi, ſeu Canoniſtæ, quos laudat & ſequitur Caballutius (*l*), qui accuratè obſervat, rem non ita ſe habêre, erga eum qui rem furtivam malâ fide emit, qui eam proprio

(*c*) L. *Si per errorem* 15. ff. de juriſdictione omnium judicum l. 2. tit. 1.

(*d*) Reg. 116. ff. de diverſis regulis juris antiqui. Et Innoc. III. in cap. *Super.* 20. de reſcriptis. Et in cap. *Quia circa* 9. de conſanguinit. & affinit.

(*e*) Reg. 79. de reg. juris in 6.

(*f*) Sylveſter. v. *Reſtitutio* 3. q. 7.

(*g*) Angelus v. *Reſtitutio.* 1. n. 1

(*h*) Alexander Halenſis. 1. p. q. 86. memb. 3. a. 6.

(*i*) Gabriel. Biel. in 4. diſt. 15. q. 3 a. 3. dub. 5. & apud eum Hoſtienſis.

(*k*) Navar. Man. c. 17. n. 9.

(*l*) Joan. Caballut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 9. n. 14.

Bertrandus à Sylvano parvum emit adamantem, qui ducentas libras valebat, pro cujus pretio decem tantùm nummos numeravit. Hunc à Sylvano ſubreptum Petri eſſe, utique nôrat: At modico eum pretio ideò emit, ut Petro gratum faceret, atque redderet; cùm nulla ei ſuppeteret via, ut Petro reſtitui poſſet. Quæritur, utrùm decem nummos Sylvano datos à Petro queat repoſcere, ipſi adamantem reddendo.

Respons.

Non dubium eſt, quin Bertrandus in caſu propoſito collatos Sylvano nummos decem poſſit repetere à Petro; cùm ideò tantùm emit, ut ei rem gratam faceret, atque ipſius utilitati inſerviret, adamantem illum è furis manibus educendo. Id ipſum docet S. Raymundus (*n*): *Si verò*, inquit, *emit aliquis bonâ fide à raptore, vel ab alio rem de rapina vel furto, bonâ ſcilicet intentione; non ut ſibi lucraretur, ſed ut ſpoliato reſtitueret, poteſt à ſpoliato repetere illud, quod dedit pro ipſa re bonâ fide..... & etiam quidquid expendit poſteà ad conſervationem illius rei; niſi fortè cum re ipſa lucratus aliqua, unde poſſet facere dictas expenſas. Et breviter quidquid ſibi adeſt ex illa re ut penſio, merces, fructus & ſimile tenetur reſtituere: quicquid ſibi abeſt, ut pretium & moderatus expenſas, poteſt repetere; vel cum eo quod ex ipſa re ſibi advenit, uſque ad concurrentem compenſare quantitatem.* Quibus verbis videtur, idem dicendum, de eo, qui impenſas quaſdam feciſſet, ad ſervandam Domino ſuo rem furtivam, cùm è furis manibus eduxiſſet: Cùm æquum ſit, ut præter pretium ſolutum ad illam habendam, etiam legitimam impenſam à ſe factam, accipiat: *Ratio autem*, inquit idem Sanctus, *quare iſte poteſt repetere, eſt, quia geſſit utiliter negotium abſentis ſpoliati.* Author Colloquiorum Diœcêſis Condomenſis, & Author Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ idem ſentiunt (*o*).

(*n*) S. Raymund. l. 2. Summæ. tit. de raptoribus §. 22.

(*o*) Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 8 ſect. 3. De Gen. Theol. Moral. tom. 1. tract. 3. cap. 4. q. 1.

CASUS XIV.

Medardus ſemeſtri obligatione mille libras debet Martino. Ante ſolutionis diem cogitur Martinus 800. libras ſolvere pro mercibus emptis. Proponit Mauritio, ipſi cedere ac tranſcribere obligationem ſuam in Medardum pro 900. libris. Quæritur, utrùm Mauritius rem à Martino oblatam poſſit acceptare, cùm nullum ipſi immineat periculum, ac moraliter certus ſit libras 100. lucrari, quia Medardus eſt debitor valdè idoneus.

Respons.

Reſpondet ſibi propoſitæ olim huic difficultati doctus Theologus, dicendo, quod exiſtimat, licitum eſſe obligationem emere minori pecuniæ ſummâ, quàm quæ obligatione continetur, etſi nullum emptori immineat periculum. Verùm addit, emptori cavendum eſſe accuratiùs, ne ipſius intentio ſit uſuraria, quæ talis foret, ſi illius obligationis emptione lucrum aliquod intenderet, ob tempus, quo pecuniâ ſuâ privatur. Hoc enim ſibi lucrum pareret *ratione mutui*: Quod eſt ſemper uſurarium. Unde ſequitur, quod ſi Mauritio non eſſet hujuſmodi prava intentio, ſed Martino tantùm rem gratam facere vellet, invito etiam ſibi eo oblato lucro; poſſet abſque peccato hanc obligationem

Digitized by Google

præſentis ſuæ pecuniæ: quibus ſublatis talem emptionem licitam non exiſtimamus. Quâ in re dici nequit, nos intentionis directioni favêre in ſenſu quorumdam mitiorum Caſuiſtarum; Cùm hic non agatur de æquivocatione, ſed de juſtâ intentione, ut in caſu propoſito omnis vitetur uſura; quandoquidem juxta ſanctum Auguſtinum (*b*), *non.... quid quiſque faciat; ſed quo animo faciat, conſiderandum eſt.*

(*b*) S. Aug. ſerm. Domini in monte l. 2. c. 21.

CASUS XV.

Farulfus, habens annuam penſionem 300. librarum Guillelmo proponit illius venditionem pro quatuor primis annis proximis, præſenti numeratâ pecuniâ, cujus indiget. Guillelmus hanc emit 900. libris; quæritur, num hæc emptio ſit injuſta?

Respons.

Injuſta eſt hæc emptio. Idem namque non eſt dicendum de reditu prædii alicujus atque censûs. In eo poſitum eſt diſcrimen, quod prædii reditus pro varietate tempeſtatum atque caſuum poſſit eſſe diverſus. Unde tutâ conſcientiâ poteſt emi prædii reditus minori pretio, quàm actu valeat: At idem ſemper eſt annuæ penſionis reditus, tutus, quique facilè poteſt exigi; unde ſequitur Guillelmi emptionem eſſe injuſtam, cùm ſit verum mutuum cum lucro ultra ſortem, ſub nomine emptionis inductum. Sic rem iſtam diſſolverunt plures Doctores Sorbonici 27. Aug. 1673. his verbis. *Nos infrà ſcripti, Doctores Theologi ſacræ Facultatis Pariſienſis expenſo ac diligentiſſimè diſcuſſo caſu propoſito, judicavimus contractum, quo minori pretio quadriennii reditus annuæ penſionis emitur, v.g. reditus quadriennii annuæ penſionis centum florenorum in quemlibet annum, pro 300. Florenis, omnemque alium contractum hujuſmodi, quocumque nomine poſſit donari, eſſe omninò injuſtum, nec ab uſura crimine immunem: atque adeò eos, qui eâ commercii ſpecie divitias parant, ad reſtitutionem teneri.* En ſeuſ udeciſionem hanc affert Author Colloquiorum Diœcêſis Luconenſis (*c*): quæ tamen de eo debet intelligi, qui ideò emit, ut lucrum faciat hac ratione & quia pecuniam ſuam in anteceſſum numerat. *Si verò alias vult dimittere pretium*, inquit S. Antoninus (*d*) *ſolùm propter hoc, quod nunc ſolvit; ſed in futuro rehabebit plus; eſt manifeſtè uſura.* Quare ſi ita ſit diſpoſitus Guillelmus, iſtâ emptione fit uſurarius, & ad reſtitutionem erga Farulfum venditorem tenetur: At à peccato excuſari poteſt; ſi quatuor annorum penſiones ipſius minori tantùm pretio emat, quia præſenti pecuniâ & in anteceſſum ſolvendo verum patitur damnum in eo, quòd v.g. ut 900. libras reperiat, vilius triticum ſuum aut vinum teneatur vendere, cujus venditionem, ut ſtatuerat, differendo ad aliud tempus, cariùs vendidiſſet; vel quia ſeſe offert occaſio pecuniam utiliùs collocandi; vel quia penſionis debitor non eſt idoneus; aut vulgò poſt litis conteſtationem tantùm ſolvit. *Si iſte tantùm minus*, inquit idem ſanctus Antoninus, *emit, quantùm nunc eſt intereſſe ſuum aut quantùm verè æſtimandum; ſive timendum, ne ille debitor ſolvat; aut quantus eſt futurus labor rehabendi, non eſt uſura.*

(*c*) Colloq. Luc. tom. 2. colloq. 41. q. 1.

(*d*) S. Anton. part. 2. ſummæ Theol. tit. 1. c. 8. §. 12.

CASUS XVI.

Gracilianus, Gemmarum ac Margaritarum Mercator, degens in tabernâ, à Leodegario, viro incognito aditus eſt, ut illi Sapphirum vendat. Gracilianus, eam accuratè perpenſam judicat valêre ducentis libris, in quo nunc eſt ſtatu, eamque denuò cæſam ac politam, ut faciliùs emptorem inveniat, majorem ſibi pecuniæ ſummam eſſe allaturam; quo facto pro illius pretio 20. nummos offert Leodegario, qui aliquandiu reluctatus, eam ſapphirum hanc denuò cæſam & politam alii mercatori, paris ſecum conditionis, paulò poſt 330. libris vendidit. Quæritur, utrùm lucrum ejus ſit legitimum; an verò ad aliquam teneatur reſtitutionem erga venditorem ſuum? Propugnat ad id ſe non teneri; ejuſque rei quinque affert rationes.

Prima: quia non idem ferri debet judicium de hujuſmodi mercibus, ac de frumentis, pannis, argenteâ ſupellectili, aliiſque ſimilibus, quorum pretium à Magiſtratu, aut communi æſtimatione mercatorum hujuſmodi mercium, præfigitur; cùm gemmæ nec ad vitam ſint utiles, nec pretioſæ, niſi ſolâ ambitioſorum hominum æſtimatione: quocircà tanti videntur valêre, quantùm vendi poſſunt.

Equidem, addit Gracilianus, aliquando carius eſt quoddam gemmarum genus; quia ſunt in uſu apud quoſdam earum emaces: aliquando vilius; quia apud eoſdem obſolevit earum mos & ſplendor. Quod confirmari poteſt exemplo margaritarum, è quibus monile conſertum, quod olim apud omnes Mercatores mille libris æſtimabatur, vix 500. libris nunc fit; ex quo adulterinas inventas mos admiſit.

Secunda ratio eſt, quia fit etiam verum margaritarum exemplum modò allatum in gemmarum mercatura: Nam in Galliâ adamanti ſoli nunc præcipuus habetur honos; quocircà in commercio nunc viluêre gemmæ, quæ pictæ dicuntur, ut Smaragdi, Topaſii, Sapphiri & aliæ ſimiles; adeò ut Mercatores hujuſmodi gemmarum, eas, vel decennio cuſtoditas, poſteà cum jacturâ vendere cogantur; ne dum ex iis lucrum percipiant.

Tertia eſt, quia oblatæ merces, præſertim à venditore, qui earum novit pretium, vileſcunt. Atqui Gracilianum adiit Leodegarius, ut Sapphirum ſuam venalem offerret, quam olim 400. vel 500. libris conſtitiſſe affirmavit, & cujus proinde pretium ignorare non poterat. Unde concludit Gracilianus, ſe eam 70. libris emere potuiſſe; cui rei conſentit Leodegarius, etſi multò pluris conſtitiſſe non ignoraret.

Quarta ratio, quâ nititur Gracilianus, eſt, quia non ſolus in urbe ſua hujuſmodi gemmas mercatur; ſed multi ſunt alii, etiam in vico ſuo, quibus Sapphirum ſuam offerre potuit Leodegarius, ut cariori venderet pretio: & jam pro comperto habet Gracilianus, hominem hunc jam alteri mercatori, vicino ſuo, gemmam hanc venalem obtuliſſe.

Quinta denique eſt, quia magnas tenetur Gracilianus facere impenſas ad exercendum commercium ſuum; qualis eſt præſertim conductio ædium ſuarum, in nullo alio, quam in ſuo vico, carior: unde fit ut ſibi etiam neceſſaria non ſuppeterent; ſi lucra ejuſmodi damnarentur, non ſolùm ob naturam hujuſmodi mercium, vix vendibilium, quarum & pecuniæ defectu & annonæ caritate commercium ferè nullum eſt aut ſaltem valdè imminutum; quam ob vectigalia inſolita, rerumque publicarum frequentes viciſſitudines; quibus omnibus addi poteſt, gemmas à ditioribus tantùm inquiri; quos par eſt ob inanem earum uſum hujuſmodi merces cariùs ſolvere, quique immoderato earum pretio conſentire videntur, largè ſolvendo, quod petitur, quod videtur eſſe tacita donatio eorum, quæ excedunt legitimum pretium in venditione. Nunquid his omnibus rationibus à reſtitutione liber eſt Gracilianus?

Respons.

Duo quoad præſentem difficultatem veniunt conſideranda: primum eſt emptio Sapphiri, de quâ agitur, à Graciliano facta: Secundum eſt ejuſdem reciſæ & denuò politæ ab eodem venditio.

Digitized by Google

cientiâ, illæſoque jure rem multò minoris, quam valeat, emere. Unde ſequitur, quod ſi Gracilianus; Leodegarii ſapphirum 70. libris emendo, juſtum illius non ſolvit pretium, obligatur procul dubio ad reſtitutionem ſummæ a juſto pretio deficientis, non obſtantibus ſpecioſis, quas affert ad eam non faciendam rationibus; cùm erga proximum injuſtè agere nefas ſit.

Sciendum itaque, utrùm legitimum ejus pretium Leodegario venditori ſolverit; ad quod duo ſunt præſupponenda. Primum, ſuum eſſe ſapphiro pretium; alterum, rationem eſſe dignoſcendi illius pretii.

Ultrò conceditur Graciliano, gemmam hujuſmodi non eſſe uſuatam in rerum commercio, quæ vel ad vitam ſunt neceſſariæ, vel publico utiles: atque adeò juſtum illius valorem juxta communem hominum æſtimationem non poſſe præfigi: at id non obſtat quominùs poſſit & debeat præfigi ab optimis hujuſmodi rerum peritis hominibus, id eſt, à Mercatoribus intelligentibus & probis, qui eandem, atque Gracilianus, artem exerceant; quique non niſi perpenſis in caſu expoſito rationibus, ſententiam ferant; iiſque præſertim, quibus indicat Gracilianus, hujuſmodi gemmas non jam, ut antè, vigêre; ac venditorem ſapphirum ſuam jam venalem aliis mercatoribus propoſuiſſe.

En regula, quam ſequi debet Gracilianus in ſuâ ſapphiri emptione. Quocircà, ſi viri illi intelligentes & probi judicant, juſtum hujus gemmæ valorem in his circumſtantiis ad 100. libras attingere, Leodegario 30. libras reſtituere teneatur; & ſi è contrà ſentiunt, eum legitimum ſolviſſe pretium, ad reſtitutionem non obligetur: atque eo ſenſu intelligi debent hæc verba Sancti Thomæ (a). *Juſtum pretium rerum non eſt punctualiter determinandum; ſed magis in quadam æſtimatione conſiſtit.*

(a) S. Th. 2. 2. q. 77. a. 4. ad 1.

Quòd verò ſpectat ad venditionem ejuſdem ſapphiri à Graciliano factam, ultrà legitimum poteſt eſſe pretium: & in eo caſu ad ſummæ excurrentis reſtitutionem teneretur; quia ex hoc Tobiæ dicto (b): *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias*, & ex his Domini noſtri verbis (c): *Omnia ergo quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* In quæ verba dicit S. Thomas (d): *Sed nullus vult ſibi rem vendi cariùs, quàm valeat. Ergo nullus debet alteri vendere rem carius, quàm valeat ... & tenetur ille, qui plus habet recompenſare ei qui damnificatus eſt.* Atqui pretium 330. librarum venditionis à Graciliano factæ, multùm excedere videtur, comparatè ad pretium 70. librarum prioris venditionis à Leodegario factæ. Nam reipſa vel pretium prioris emptionis nimis modicum & injuſtum videtur: & in eo caſu emptor ad reſtitutionem tenetur ergà venditorem; vel eſt juſtum & legitimum: quo caſu pretium 330. librarum, quod exegit a mercatore Gracilianus, videtur nimium & injuſtum; mercatori igitur excedentem ſummam ultra juſtum pretium reſtituere tenetur.

(b) Tobiæ 4. 14.

(c) Matth. 7. 12.

(d) S. Th. 2. 2. q. 77. art. 1. in argum. Sed contra & ad 1.

Certum quidem eſt, quod, cùm denuò cædi ac poliri ſapphirum curaverit, ut faciliùs vendi poſſet; quædam ipſius induſtriæ merces debetur; *ſi enim rem in meliùs mutatam*, inquit S. Thomas (e), *videtur præmium ſui laboris accipere.* Verùm credi non poteſt, mutationem in ſapphiro factam potuiſſe tali modo illius pretium augere.

(e) S. Th. cit. q. 77. a. 4. ad 1.

Nullius pariter ſunt momenti allatæ à Graciliano rationes, ut emptionem ac venditionem ſuam excuſandam, & alias ſimiles; jus mercatori facere, ut ex mercibus ſuis aliquid lucri percipiat, ut docet S. Thomas (f); at defendi non poteſt, ob ſumptus hujuſmodi, merces illas vendi poſſe ultrà juſtum pretium, à Magiſtratu vel communi hominum æſtimatione; ſi merces ſint ordinariæ, aut hominum intelligentium & proborum æſtimatione præfixum; ſi merces ſint gemmæ, Tabulæ, aut aliæ hujuſmodi: & ſupponendum ſemper, in æſtimatione quarumcumque mercium includi & æſtimari omnes legitimas impenſas: quod permagni refert advertere.

(f) Idem, ibid. art. 4. in corp.

2. Cùm Gracilianus affirmat, quaſdam eſſe gemmas, quæ non in commercio verſantur; quocircà, eas emendo, periculum ſubeſt, ne diù aſſerventur ſine venditione, unde fit ut ad eas emendas poſita pecunia maneat otioſa & inutilis; atque ideircò tempore venditionis, eas cariſſimè vendi poſſe: Reſpondatur, eum mercatorem eſſe imprudentem, qui merces comparat, quas vix vendibiles novit, &, ſi eas diu aſſervare teneatur abſque venditione, poſtquam emit; eum ſibi culpam commiſſam attribuere debêre, & damnum quod patitur, non verò illud transferre in privatum quempiam, qui eas emere volet. *Damnum, quod quis ſua culpâ ſentit*, inquit Bonifacius VIII. (g) *ſibi debet; non aliis imputare:* quia eas ultrà ſuum nequit vendere juſtum valorem, cùm videlicet, quem togatus in earum venditione vir intelligens in caſu propoſito determinaſſet. *Sunt enim & ſtulti & imprudentes ac temerarii quidam Mercatores*, inquit doctus Theologus (h), *qui, aut ſe facilè decipi patiuntur, aut ſumptus inutiles faciunt, aut periculis temerè ſe objiciunt.* Par eſt igitur, ut hi Marcatores temeritatis ſuæ pœnas luant; alioquin æqualitas, quæ, ut ait S. Thomas (i), eſt eſſentialiter requiſita ad juſtitiam commutativam, quæque debet reperiri inter emptorem & venditorem & ad utriuſque utilitatem converti, deſtrueretur, & conſequenter venditio eſſet injuſta. *Emptio & venditio*, inquit idem Sanctus Doctor (k), *videtur eſſe introducta pro communi utilitate utriuſque ... quod autem pro communi utilitate inductum eſt, non debet eſſe magis in gravamen unius, quàm alterius; & ideò debet ſecundum æqualitatem rei inter eos contractus inſtitui .., & ideò ſi pretium vel excedat quantitatem valoris rei, vel è converſo res excedat, tollitur juſtitiæ æqualitas: & ideò cariùs vendere, vel viliùs emere rem, quàm valeat, eſt ſecundùm ſe injuſtum & illicitum.*

(g) Reg. 86. de regulis juris in 6.

(h) Franc. Sylvius in 2. 2. q. 77. art. 1. quæſito 2.

(i) S. Th. 2. 2. q. 8.. a. 1. in corp. & q. 61. a. 2. in corp. Et quodlib. 2. a. 10. in corp.

(k) Idem ibid. q. 77. a. 1. in corp.

3 Addit Gracilianus, quòd, cùm nobilibus aut opulentis viris pretioſa venduntur, qui ea ideò emunt, ut ambitioni ſuæ ac luxui ſerviant; videtur, quòd tanti valent, quantum vendi poſſunt: ſeu ob uſum earum rerum, ſeu quia de pretio non contendunt; atque hinc præſumi poteſt, eos tacitè Mercatori donare, quod juſtum mercis ſuæ pretium excedit. Quibus Reſpondendum.

1. Hanc regulam, *res tanti valet; quantum vendi poteſt* eſſe falſam: quamvis aliter ſentiant quidam Authores, Sotus videlicet, Toletus, & Navarra (l): verùm opinio eorum communiter à pleriſque Theologis doctiſſimis refellitur, qui volunt gemmis, quantumvis pretioſis, antiquis tabulis, etſi cariſſimis, ſuum eſſe reipſa pretium, quod à viris earum rerum intelligentibus, aut etiam ab ipſis venditoribus determinari poteſt; ſi hæc omnia bonâ fide velint æſtimare, *ſpectatis rerum, temporum & perſonarum circumſtantiis*, ut loquitur Sylvius (m) *quia juſtum cujuſque rei pretium*, inquit, *ſumendum eſt, non ex ſola voluntate venditoris; ſed judicio Mercatorum intelligentium.*

(l) Dom. Sotus l. 6. de juſtit. q. 2. a. 3. in fine. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 8. c. 48. n. 1. Petrus Navarra l. 3 c. 2. n. 11.

(m) Franc. Sylvius 2. 2. q. 77. art. 1. quæſt. 2.

Hæc

... tanti vendere poſſe, quanti invenerit emptorem. Neque admitti debet, niſi *quando ceſſat fraus, ignorantia. & neceſſitas emendi vel vendendi,* ut loquitur Sylveſter (*a*); quocircà huic Sylvii principio ſtandum: *Res non ideo tanti valet, quia venditori placet eam tanti vendere: ſed quia tanti æſtimatur à peritis talium rerum. Pro gemmis ergo, gemmariorum: pro floribus, gerbariorum; pro picturis pictorum: pro canibus, venatorum; aut aliarum intelligentium hic attendenda eſt æſtimatio.*

(*a*) Sylveſter v. *Emptio*. q. 9.

2. Reſpondendum, ambitione, luxu, vel opulentiâ emptoris; jus venditori non conferri, ut mercem ſuam ultra juſtum pretium vendat; & ſi hujuſmodi homines minùs de pretio contendant vulgò, quàm alii; id fieri, quia pecuniâ magis affluunt, & minùs eis cognita eſt venditorum mala fides: cùm certum ſit, eos in emptionibus ſuis, æquè ac alios, deceptionem abhorrêre: una eſt igitur venditoris avaritia, quâ fertur ad interpretandum in ſui favorem præſumptam illam & tacitam donationem à divitibus ſibi factam, ſummæ juſtum mercium ſuarum pretium excurrentis: cùm nemo cenſeatur donare nimium alicujus rei pretium à ſe ſolutum, niſi juſtum agnoſcat, & quod largè ſuperaddit, venditori manifeſtet: quod nunquam fermè evenit.

Id quidem probari poteſt teſtimonio Cajetani, qui de præſumptis illis loquens donationibus, erga eos, qui vel minoris res emunt, quàm valent; aut eas ultra juſtum pretium vendunt, ſic habet (*b*): *In hujuſmodi commutationibus; ſcilicet emptione & venditione, non eſt recurrendum ad ea, quæ ſunt per accidens, putà donationem admiſtam; dicendo, quòd venditor præſumitur donare & hujuſmodi: tùm quia hoc non eſt verum, ſicut nec in uſura; etiamſi ſine neceſſitate aliqua quis accipiat mutuum, ſub uſurâ præſumitur donare: tùm quia juſtum quæritur, non donum in emptionibus & venditionibus.* Tùm ſubjungit hic Cardinalis; *& hoc bene nota; ne fallaris, dicendo: ille non eſt in neceſſitate: voluit vendere: nemo coegit: potuit donare. Ergo donavit ſuperfluum. Applica namque hoc ad accipientem ſine neceſſitate mutuum ſub uſura.... & perſpicies erroneum eſſe diſcurſum tuum ... quia commutatio exercetur; non donum: juſtitia;* non *liberalitas examinanda eſt.*

(*b*) Thomas de Vio Card. Cajet. in 2. 2. Sancti Thomæ q. 77. a. 1.

Opportuna eſt omninò docti illius Cardinalis comparatio, qua contractus emptionis & venditionis confert cum uſurâ, quoad illas præſumptas donationes tacitas. Nullus eſt enim uſurarius, qui eandem non poſſit prætendere cauſam; cùm lucrum exigit è mutuo, iis præſertim collato, qui abſque urgenti neceſſitate mutuantur: & eo prætextu nulla eſt tam indigna uſura, quæ non fieret juſta. Ut igitur turpiter errat uſurarius, qui exiſtimat, eum, qui ſolvit uſuram, hanc ſibi gratuitò conferre; non minus errat Mercator, qui putat, eos, quibus merces ſuas ultrà juſtum vendit valorem, majus ſibi & ſuperfluum pretium condonare.

In hoc Sylvius Cajetano conſentit (*c*) *neque verò,* inquit, *ſi quiſpiam ejuſmodi res pro libito vendiderit, juſtificare ſe poterit quaſi per liberalem donationem emptoris, id accipiens, quod valorem prudenti aliorum judicio æſtimatum excedit. Primò quidem non emptores rarò ſunt ejuſmodi, ut velint dare majus pretium, quàm res valeat. 2. Quia ipſi non intendunt donare, ſed emere.*

(*c*) Sylvius art. cit.

Ex dictis hactenùs ſequitur 1. quod Gracilianus videtur egiſſe contra juſtitiam, ſive ſapphirum emendo 70. libris, quam noverat duplò aut triplò majore pretio excedere, vel eam 330. libris gemmarum mercatori vendendo, qui non emit, niſi ut aliis etiam cariùs venderet. 2. Quòd ut certior de veritate fiat,

circumſtantiis, verum etiam habita ratione induſtriæ Graciliani, & factæ mutationis; ut faciliùs vendi poſſet: ad cujus arbitri judicium ſe ita conformabit, ut ſi judicet, eum contra juſtitiam peccaſſe, vel in emptione vel venditione, vel in utraque; eas reparet reſtituendo juſti pretii defectum Leodegario, à quo ſapphirum emit injuſtè; vel exceſſum homini illi, cui nimiùm vendidit; ſi ipſi ſit cognitus; vel ſi fortè ſit ipſi ignotus; eleemoſynas erogando, (adhibitis tamen omnibus emptorem cognoſcendi, priùs rationibus) donec ſatisfecerit pro damno, vel venditori ſapphiri vel ipſius emptori; vel ambobus illato. Dicimus autem, neceſſe eſſe, ut Gracilianus hominem profeſſionis ſuæ peritum & probè intelligentem admittat; *ad hoc enim judicandum*, inquit Sylvius (*d*), *non ſufficit æſtimatio venditoris, cùm non debeat eſſe judex in propria cauſa.* Quod idem affirmat Gloſſa (*e*): *Nec in ſua cauſa poteſt quis eſſe judex;* & Lex ipſa (*f*): *Lege generali decernimus neminem ſibi eſſe judicem.*

(*d*) Sylvius loco cit.

(*e*) Gloſſa in can. *De occidendis.* §. 23. q. 5.

(*f*) L. *Unica.* Cod. ne quis in cauſa ſua judicet.

CASUS XVII.

Clemens, Pariſiis habitans, à multis ſuis provincialibus amicis mandata accipit; cùm is roget eum, ut ſibi pannos emat; alter linea texta aut argentea; alius libros, aut ſimilia. Mandatis ſatisfacit: ſed quia iis conficiendis multum tempus inſumit; nec de mercede ſuâ quidquam audit ab amicis; rerum emptarum pretia in ſuis monitis adauget parumper; quæ aucta ſibi ſervat in mercedem laboris, inſciis ſuis mandantibus. Quæritur, nùm in eo injuſtitiam quandam committat?

Respons.

Cùm ex propoſito caſu ſit manifeſtum; quòd officiosè & ex amicitiâ hæc mandata Clemens accipiat & exequatur; atque amici illius ab ejus urbanitate hæc omnia expectent officia; non niſi injuſtè ſibi retinêre poteſt, iis inſciis, quam pro labore & temporis ſui jacturâ debitam ſibi mercedem exiſtimat. Unde ſequitur, eum tenêri ad reſtituenda ea, quæ ſibi retinuit. Ratio eſt, quia, ut fert lex Digeſtorum (*g*), *mandatum niſi gratuitum nullum eſt. Nam originem ex officio atque amicitia trahit. Contrarium eſt ergo officio merces: interveniente enim pecuniâ, res ad locationem & conductionem potiùs pertinet.* Cùm igitur Clemens in eo ut amicus, non ut mercenarius agere debeat; mandantes ſuos decipit, cavendo, ne agnoſcant, ſe ex eorum pecuniâ mercedem ſuam extorquêre, atque adeò obligatur ad reſtitutionem eorum, quæ pro ſuo labore ac temporis jacturâ retinuit. His adde, eum cum injuſtitiâ mendacium conjungere, rationem mandatorum ſuorum augendo, hoc eſt, pretium à ſe ſolutum.

(*g*) L. *Obligatio.* 1. ff. mandati. vel contrà. §. 4. lib 19. tit. 1. Et §. ult. inſtit eodem tit.

CASUS XVIII.

Columbanus, Sarcinator, juſſus à Pamphilo, viro nobili, ut ſibi 100. ulnas variorum pannorum emat, ad veſtem famularem conficiendam, ſuamque; Julianum, pannorum Mercatorem adit, de quo pannos omnes, quorum ſibi eſt opus, mercatur. Julianus, ut ſibi amicitiam atque commercium ſervet Columbani, cujus interventu per annum magnam pannorum copiam vendit, atque ut ei ſe gratum præbeat, minori ei pretio vendit, quàm ſolet aliis quò lucrum ipſi afferat; atque ulnam panni pro undecim & ſeſqui libris cum eo mercatur, quàm nemini niſi 12. libris vendit. Quæritur, utrùm Columbanus à Pamphilo poſſit exigere, ut pannum hunc 12. libris ſolvat; cùm certum ſit, ut ſupponitur, non minoris Pamphilo aut cuilibet alii Julianum venditurum eſſe in ſuâ tabernâ mercanti illum?

Respons.

Dici poteſt, periculoſum eſſe, hanc difficultatem pro Sarcinatoribus decidere: verumquidem eſt, quòd,

jus Mercatoris, cujus ut præſtet indicia, decem aſſes pro quâlibet ulna ipſi remittit; ut cum ipſo mercium ſuarum quaſi lucrum dividat.

Attamen, Confeſſarii uſu periti agnoſcunt, via fieri poſſe moraliter, ut hæ adſint omnes, quales exponuntur, circumſtantiæ. 1. Quia ſarcinator, qui venditoris fide ac verbis fretus, viliori ſe pretio emere exiſtimat, non reipsâ ſæpiſſimè emit; ſed à mercatore deluditur, qui illum ad frequentem apud ſe emptionem allicit his verbis; dùm pannum illius eodem, ac ipſe, pretio, quilibet alius emptor poſſet auferre. 2. Quia hujuſmodi mercium emptio ideò ſarcinatoribus mandatur, ut viliùs emant, cùm cæteris hujuſmodi rerum peritiâ antecellant: unde ſequitur, quòd mandantes ſuos hac ratione decipiant, qui pretium tantummodò pro pannis ſolutum reddere; non verò illis lucrum afferre hoc modo intendunt. Quocircà in eos verè cadunt hæc verba Romani Oratoris de mandatariis hujuſcemodi loquentis (a): *Ergo idcirco hac culpa eſt, quod duas res ſanctiſſimas violat, amicitiam & fidem. Nam neque mandat quiſquam, niſi amico; neque credit, niſi ei, quem fidelem putat. Perditiſſimi eſt igitur hominis, ſimul amicitiam diſſolvere, & fallere eum, qui læſus non eſſet, niſi credidiſſet.*

(a) Cicero Orat. pro Sexto Roſcio.

CASUS XIX.

Ancelinus 1000. nummorum debet Gervaſio. Hic in Ancelini domum juridicam manum injici, & poſt ſententiam judicis ſub haſtâ vendi curavit. Licitatores pro illius pretio, 10000. libras duntaxat obtulerunt: licèt recens ab Ancelino fuerit condita; eique 25000. libris conſtiterit. Gervaſius auctionem facit 10300. libris; atque ei pro tali pretio adjudicatur.

Quæritur, utrùm hac ſpecie emptionis Gervaſius ſit tutus in conſcientia, ob authoritatem juſtitiæ, quæ vult, ut plurimo licitanti res venalis addicatur; etſi certò ſciat, quòd in circumſtantiâ publicæ venditionis, domus, etiam vili empta pretio, 18000. libras valeat.

Respons.

Authores in ea difficultate diſcrepant. Quidam volunt, talem emptionem eſſe licitam, modò non interveniat dolus ex parte emptoris. His autem potiſſimùm rationibus nituntur.

1. Non eſt injuſtitia, inquiunt, cùm hæc emptio ſit conformis legi, quæ ſtatuit, ut in ſimili caſu bona debitoris voci præconis ex ſententiâ judicis ſubjecta plurimo licitanti adjudicentur: & cùm debitor jacturam, quam tali adjudicatione patitur, ſuæ ſolùm negligentiæ acceptam referat, non ſolvendo ſuum creditorem, juxta hanc juris regulam (b), *quod quis ex cauſa ſua damnum ſentit, non intelligitur damnum ſentire.*

(b) Reg. 203. ff. de divers. reg. juris antiqui.

2. Ad tranquillitatem familiarum ſtatuere poſſunt Principes, ut ſub certis conditionibus, ſervatiſque certis formalitatibus bona ſint aliorum dominorum, ut patet exemplo præſcriptionum, quas ex æquo comprobant leges civiles & Eccleſiaſticæ: ob eandem igitur rationem poſſunt edicere, ut, ad præſtandam creditori ſolutionem, atque in pœnam malæ fidei, aut negligentiæ debitoris; illius domus ad ipſius creditorem, qui bonâ fide & abſque dolo auctionem ultimus faciet, poſſit reverti: alioquin plerique creditores, legitimè ſibi debita ſint amiſſuri: cùm pauci ſint debitores, qui non juridicè coacti, debita ſua perſolvant.

3. Cùm ſecundùm æſtimationem ſit rerum valor, qui pro locorum, temporum, perſonarum, aliarumque circumſtantiarum varietate mutatur; ... Sancti Thomæ aliorumque Theologorum regulam: *Merces ultroneæ pretio vileſcunt*: cùm res auctioni expoſita, ſit res omnibus oblata ad eam emendam.

Ex his colligunt Authores hujus primis opinionis, nullum committi peccatum in æquitatem, emendo rem, cujus pretium authoritate publica & uſu ab omnibus recepto eſt determinatum.

Altera opinio eſt eorum, qui exiſtimant talem emptionem eſſe injuſtam. En eorum argumenta validiſſima & convenientiſſima.

1. Jure naturali cautum eſt, ne quis alteri faciat, quod ab eo non vellet perpeti; *quod ab alio oderis tibi fieri, vide, ne tu aliquando alteri facias*, inquit Scriptura (c); *omnia ergo quæcumque vultis, ut faciant vobis homines*, inquit Christus (d) *& vos facite illis. Hæc eſt enim lex & Prophetæ.* Juxta hanc regulam, Chriſtianæ diſciplinæ fundamentum, inquiunt propugnatores hujus ſecundæ opinionis; præſupponere debet creditor, ſe eſſe debitorem, & a ſe ipſo repoſcere, num vellet, ut domus, quam 25000. libris emit, & cujus juſtum pretium in caſu de quo agitur, ad 18000. libras pertingit, 10300. libris tantùm venderetur. Nullus eſt, ſubjungunt iidem, creditor, qui tantam libenter ferre optaret jacturam, ſi ipſe in eo caſu debitor. Is igitur, de quo fit mentio in caſu propoſito, peccat in illud maximum præceptum, quo non minùs ethnici & infideles, quàm Chriſtiani tenentur.

(c) Tob. 4. 16.
(d) Matth. 7. 12. Et Luc. 6. 31.

2. Præſenti caſui rectè applicari poteſt, aiunt etiam, hæc juris regula (e), *jure naturæ æquum eſt, neminem cum alterius detrimento & injuriâ fieri locupletiorem.* Quam ipſa adoptavit Eccleſia (f): *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura.* Is autem verè cum miſeri debitoris injuria locupletatur, qui bonum illius dimidiato fermè pretio emit, illumque ſub prætextu publicæ authoritatis opprimit.

(e) Reg. 206. ff. de diverſis reg. juris antiq.
(f) Reg. 48. de reg. juris in 6.

3. Laudant authoritatem Sancti Auguſtini, dicentis (g), quod *vili velle emere & caro vendere... reverà vitium eſt*: atqui certum eſt, quod creditor licitans nollet omninò, rem ſuam tam vili pretio vendi, qui nihilominùs emere gaudet bonum debitoris, à quo tali venditioni conſenſum extorquet judicis authoritas. Igitur reus eſt vitii, de quo loquitur Sanctus Auguſtinus, atque in conſcientiæ foro non eſt tutus; quia lex civilis in eo caſu non eſt conſcientiæ regula, in quo violatur lex naturalis.

(g) S. Aug. l. 13. de Trinit. c. 3.

4. Sic etiam argumentantur: certum eſt quidem, quòd merces & alia bona mobilia non cenſentur valere, niſi ſecundùm æſtimationem legum & conſuetudinis: quia pretium eorum non eſt naturale & fixum, ſed pro eorum copiâ & penuriâ mobile & arbitrarium: quare minoris æſtimantur voci præconis ſubjecta, quòd eorum venditionem vile tantùm pretium vulgò procuret: at non idem exiſtimandum, inquiunt, de immobilibus, qualia ſunt, agri, ædes & cenſus, quæ è loco in locum transferri, nec facilè mutari poſſunt, ut potè bona ſtabilia, permanentia & ſemper eadem: unde communiter fixum habent pretium, quod fermè determinat conſuetudo locorum, ubi poſita ſunt. Quocircà valdè diſcrepant à bonis mobilibus, quorum mutatur ſæpiſſimè pretium; quæ uſu atteruntur; quæque ad vitæ hominum commoda aut delectationem conferunt: ex quo legitimè videtur colligi, ea cum mobilibus, niſi injuſtè conferri poſſe, atque ea vili pretio emere velle, ſub eo prætextu quòd ex judicis ſententia vendantur. Lex enim, quâ bona illa plurimò licitanti venduntur, non intendit, rerum ſic vendita-

Digitized by Google

…, & utraque concor-dia: ſed non intendit lex, ut ſit regula conſcientiæ emptoris, quâ tenetur ad ſolvendum juſtum rei ex decreto venditæ, ut in cæteris emptionibus, pretium. Id confirmari poteſt ex propriis legum Romanarum verbis, etiam in caſu venditionis ex edicto factæ pro Republicâ. *Si quos debitorum mole depreſſos*, inquit una ea bis legibus (a), *neceſſitas publicæ rationis aſtringit, proprias diſtrahere facultates; rei qualitas & redituum quantitas æſtimetur: nec ſub nomine ſubhaſtationis publicæ locus fraudibus relinquatur, ut poſſeſſionibus viliore pretio diſtractis, plus exactor ex gratia, quàm debitor ex pretio conſequatur.* In quam legem ſic ait Bartolus (b): *Nota, æſtimationem fieri ſecundum rei qualitatem & redituum quantitatem: tene menti hanc legem, quæ bona eſt. Nota, quod non eſt ſufficiens probatio; quod res tantùm valet & non plus, quando factâ ſubhaſtatione tantùm reperitur, & non plus. Debet ergo fieri æſtimatio ſecundùm rei qualitatem, & redituum quantitatem per bonos homines, ad hoc ponendos.*

(a) *Si quos.* 16 Cod. de reſcind. venditione. lib. 4. tit. 44.

(b) Bartolus in tit. Leg. *Si quos.*

5. Hanc etiam addunt quintam rationem, quod idem dicendum de lege, quâ ſtatuitur boni ſubhaſtati addictio ei, qui licitatione vincit; atque de lege, quâ non debet admitti actio pro læſione in venditione bonorum, niſi dimidiam juſti pretii quantitatem, & ampliùs, læſio excedat; nam etſi lex ſuffragetur emptori, qui 200. libras tantùm ſolvit pro re, quæ 2000. librarum valebat; emptor ille non eſt tamen tutus in conſcientiâ, etſi lex ipſi faveat; & coram Deo ac ſecundum naturalem æquitatem tenetur defectum juſti pretii ſupplêre, & reſtituere venditori, ut docet Panormitanus his verbis (c): *Illud procedit jure fori, non jure poli: id eſt quoad Deum non procedit: ſed jus poſitivum noluit, pro modicâ læſione dari actionem in odium litium; & quia homines omni die ſuper hoc litigarent.* Idem ergo ferri debet judicium de lege, quâ ſtatuitur ut bonum ſubhaſtatum addicetur ei, qui auctione vicerit: cùm lex utraque id unum intendat, ut inter privatos citò terminentur proceſſus in Republicâ; nec utraque ad regulandam conſcientiam valeat.

(c) Panormitanus in cap. *Plerique.* de immunitate Eccleſiarum &c. n. 28. l. 3. tit. 40.

Hæ ſunt duæ circa propoſitam difficultatem opiniones, præcipuaque utriuſque opinionis argumenta; quarum prior ſuam habet probabilitatem; at poſterior magis eſt æquitati naturali conformis; ac ſolidioribus firmatur rationibus. Exiſtimamus igitur, pretium 10300. lib. pro quibus Ancelini domus Gervaſio fuit adjudicata; etſi legitimum in foro civili, non tamen eſſe juſtum in foro conſcientiæ: cùm juſtus hujuſce domus valor, ut ſupponitur, etiam in circumſtantiâ decreti conſideratæ, ſit 18000. librarum: atque adeò, Gervaſium, cui addicta eſt, tenêri ad reſtituendum Ancelino ſupplementum 7700. lib. Ratio eſt, quia creditori in nullo caſu poteſt eſſe licitum vexare ſuum debitorem, ipſum cogendo ad dimittendum ſibi bonum ſuum pro dimidiâ pretii illius quantitate; legumque authoritate abutendo, ad illum ſpoliandum: nam ſi id per leges fas eſſe videatur; id ſit, non approbando, ſed ſolùm reos non puniendo.

Hæc ſolutio confirmari poteſt authoritate D. Thomæ (d) qui dicit, quòd *carius vendere, vel vi-*

(d) S. Th. 2. 2. q. 77. in corp. & ad 1.

[…]blicam utilitatem, mala tolerent, reos non puniendo. Lex humana populo datur, ſubdit paulò poſt Sanctus Doctor, in quo ſunt multi à virtute deficientes; non autem datur ſolùm virtuoſis. Et ideò lex humana non potuit prohibere quicquid eſt contrà virtutem: ſed ei ſufficit, ut prohibeat ea, quæ deſtruunt hominum convictum; alia verò habeat quaſi licita, non quia ea approbat; ſed quia ea non punit. Sic ergo habet quaſi licitum, pœnam non inducens, ſi abſque fraude venditor rem ſuam ſupervendat, aut emptor vilius emat; niſi ſit nimius exceſſus: quia tunc lex humana cogit ad reſtituendum: putà ſi aliquis ſit deceptus ultra dimidiam juſti pretii quantitatem. Sed divina nihil impunitum relinquit, quod ſit virtuti contrarium. Undè ſecundùm divinam legem illicitum reputatur; ſi in emptione & venditione non ſit æqualitas juſtitiæ obſervata, & tenetur ille, qui plus habet recompenſare ei, qui damnificatus eſt.

CASUS XX.

Durandus, Sacerdos, calicem habet argenteum, quatuor beſſium pondere, mirabili induſtriâ perfectum, pro cujus opificio viginti ſolvit nummos, & in quo leve eſt, quod reprehendas. Ipſum defert ad Euſtachium Aurificem, qui videns, illius defectus facilè emendari poſſe, ita ut tanquam novus habeatur, ipſum emit pro pondere, ſolvendo pro beſſe quolibet 30. libras, pretium videlicet à Principe præfixum; nullâ habitâ ratione opificii, quamvis agnoſcat illud permulti conſtitiſſe. Poſteà calicem hunc Cornelio vendit Euſtachius 42. libris pro quolibet argenti beſſe, computato in hoc pretio, calicis opificio. Quæritur, utrùm contractus ille ſit injuſtus ex parte emptoris.

Responsio.

Ut clarè ſolvatur hæc difficultas, certum iſtud ſupponendum eſt principium, rem videlicet, cujus pretium authoritate Principis non eſt determinatum, non reipsâ valêre, niſi quanti ea à peritis probiſque illius pretium cognoſcentibus æſtimatur. *Juſtum pretium rerum*, inquit Sanctus Thomas (e), *non eſt punctualiter determinatum, ſed magis in quâdam æſtimatione conſiſtit.* Atqui certum eſt, omnia vaſa aurea & argentea ab aurificibus, niſi ſecundùm proprium ſuum pondus non æſtimari communiter, non habitâ artificii ratione. Euſtachius igitur injuſtè non egit, neque erga Durandum, cui valorem ponderis calicis ejus tantùm ſolvit; neque erga Cornelium, à quo duodecim libras pro cujuſlibet beſſis artificio exegit.

(e) S. Th. 2. 2. q. 77. a. 1. ad 3.

Cæterùm, cùm dixerimus, res tanti valêre, quanti à peritis earum rerum viris, probiſque communiter æſtimantur; ſi vaſis materiam qualecumque ſit, ſuperaret opificium; ac vir hujus rei intelligens & probus abſque præjudicio & fraude, pluris illud, quàm pondus ipſum æſtimaret, alio modo judicandum eſſet, quàm de calice de quo egimus, atque de illius pretio ſecundum æſtimationem decernendum, juxta regulam Sancti Thomæ.

Vide { Monopolium. / Venditio. / Usura. Caſibus 4. 7. 19. & 42. }

Digitized by Google

E quæque originem illam ducit ex difficultate Dominorum, qui prædia habebant in-fructuoſa aut inculta, ad inveniendum conductores, qui eos ſolitis conductionibus vellent conducere: quâ re fuêre coacti ad ea danda in perpetuum, cum onere culturæ, melioriſque ſtatûs, nec non reditûs annui, quolibet anno ſolvendi.

Emphyteuſis itaque cum Domato (*a*), optimè definiri poteſt: Contractus, quo Dominus prædii, illud Emphyteutæ tradit ad colendum & ad meliorem ſtatum deducendum, ut eo in perpetuum fruatur ſub iſta conditione, & mediante quâdam ſummâ annuâ, pecuniâ aut frumento, aut aliis oneribus ſolvendâ, de quâ ex contractu fit conventio.

Hæc definitio, quoad perpetuitatem, conformis eſt Legi Digeſtorum & Codicis, nec non iſtis Imperatoris Juſtiniani verbis (*b*): *Ut ecce de prædiis, quæ perpetuo quibusdam fruenda traduntur, id eſt, ut quandiu penſio ſive reditus pro his Domino præſtetur: neque ipſi conductori, neque hæredi ejus, cuive conductor, hæresve ejus id prædium vendiderit, aut donaverit, aut dotis nomine dederit, aliove quocumque modo alienaverit auferre liceat*; & quoad diverſam censûs ſpeciem, pariter legi ad marginem indicatæ conformis eſt (*c*).

Ex his hujuſce Imperatoris verbis manifeſtè apparet, Emphyteuſim omninò à ſimplici conductione diſcrepare.

1. Quia Emphyteuſis eſt contractus perpetuus, ut indicant verba iſta, *perpetuò quibuſdam fruenda traduntur*: Unde jus Emphyteuticum in multis legibus dicitur *jus perpetuarium* (*d*).

2. Quia Emphyteuta hoc contractu ſpeciem quandam dominii acquirit, quod dicitur *dominium utile*, quodque conſiſtit in jure perpetuo fruendi & percipiendi fructus. Agri ſeu prædii, ſolvendo ejus cenſum, & etiam illud ad hæredes ſuos transferendi, aut ſub eâdem conditione de eo tanquam de proprio bono diſponendi (*e*); ob quam cauſam in Lege emphyteuta dicitur Dominus fundi (*f*): & locum habet redhibitio quoad fundum Emphyteuticum, ut fert conſuetudo Pariſienſis (*g*).

Sed advertendum 1. quòd ut quis de agro ſeu fundo diſponat, eumque Emphyteutico contractu conferat, neceſſe eſt, ut ſit *ſui juris*, & quod ſi de pupillo agatur, Emphyteuſim conſtituere nequit, niſi de conſenſu ſui Tutoris aut Curatoris.

2. Quòd ſi de bono Eccleſiæ agatur, neceſſe eſt, ut eædem ſerventur formulæ, quæ in boni hujuſmodi venditione requiruntur, & quæ in eo poſitæ ſunt, ut pro fundo ad Capitulum ſeculare aut regulare pertinente non conſtituatur Emphyteuſis, niſi de conſenſu illius, aut pro fundo, qui ſit Parœciæ alicujus de voluntate tantùm Parochi & omnium Æedituorum atque Seniorum.

Quamvis primâ fronte videatur, Emphyteuſim de agris tantùm infœcundis ab initio fuiſſe conſtitutam, obtinet tamen etiam in agris fœcundis ob fructus ac reditus, quos producunt, quales ſunt fructus agrorum, atque domus: *Loca omnia, fundi-ve Reipublicæ*, inquit Lex (*h*), ... *perpetuariis conductoribus locentur.*

Sunt locationes Emphyteuticæ, quæ, licèt non ſint perpetuæ, ſed ad diuturnum duntaxat tempus v. g. centum annorum factæ, vigent tamen in Galliâ. Et vulgò fiunt pro 99. annis: Et etiam juxta Galliæ juriſprudentiam, omnis conductio ſeu locatio, quæ novem excedit annos, emphyteutica habetur, atque adeò abalienationem inducit, quaſi pro 30. aut 50. aut 99. annis facta fuiſſet: ita ut Emphyteuta dominium utile fundi acquirat, & datori directum tantùm ſuperſit dominium. Sed obſervare intereſt, quòd, cùm ad determinatum annorum numerum facta eſt Emphyteuſis, tum Emphyteuta fundum oppignerare, aut dare, aut vendere nequit, niſi ad tempus Emphyteuſi præfixum, quia ad ipſum non pertinet directum fundi dominium, neque etiam dominium utile, niſi ad finem temporis contractu præfixi.

Emphyteuta fundum, quem titulo Emphyteuſis obtinet, vendere non poteſt, niſi priùs denuntiato ejus pretio Domino directo, qui intra duos menſes poſt factam denuntiationem. venditum fundum retinendi jure fruitur, perſoluto Emphyteutæ pretio, quo ſe erga eum obſtrinxerat emptor. Id autem in foro *jus prælationis* dicitur. Sed duobus illis menſibus elapſis eo jam frui nequit jure aut venditionem impedire: Et quintam duntaxat pretii partem exigere poteſt, ut novum Emphyteutam confiteatur: quod tamen non obtinet, in cenſibus qui prædiales dicuntur & non redimibiles; etſi fuerit ſtipulatum, acceptorem tenêri ad fundum meliorem efficiendum. Ratio eſt, quia hujuſmodi contractus non habentut tanquam veræ Emphyteuſes, atque in Gallia raró obtinent.

Hæc

(*a*) Domat. Leg. civiles ſecund. naturalem ſuum ordinem l. 1. tit. 4. ſect. 10. art. 1.

(*b*) §. 3. inſtit. de locatione & conductione l. 3. tit. 25.

(*c*) Leg. Domin. 5. cod. de agricolis & cenſitis & col. lib. 11. tit. 48.

(*d*) Leg. *Ad Palatinorum* 1. cod. de officio comitis ſrat. Palatii. Leg. Divi. 1. & Leg. *Prædia*. 5. cod. de locatione prædiorum, civil. &c. lib. 11. tit. 70. & Leg. *Viam*. 10. cod. de locato & conducto lib. 4. tit. 65.

(*e*) Leg. *Jur emphyteuticarium*. 1. cod. de jure emphyteutico. lib. 4. tit. 66.

(*f*) Leg. *Poſſeſſores*. 12. cod de fundis patrimonialibus &c. lib. 12. tit. 62.

(*g*) Conſuetud. Paris. art. 49.

(*h*) Leg. *Loca*. 3. cod. de locat. præd. civil. &c. lib. 11. tit. 70. Leg. *Si finita*. 15. §. 26. ff. de damno infecto lib. 39. tit. 2.

Digitized by Google

ſunt v. g. ſolutio laudemiorum, & venditionum, & alia onera.

Emphyteuta datorem cogere poteſt ad reſumendum fundum, quem titulo emphyteuſis habet ab eo; quando ſibi oneroſus eſt contractus: iniquum enim foret, ut pro inſufficienti fundo cenſum perpetuum ſolveret; cùm in locationibus aut conductionibus ordinariis, in multis caſibus teneatur locator ſeu conductor de pretio minuere pro villico, qui ex aliquo inopinato caſu grave patitur damnum in fructibus percipiendis.

Cùm Emphyteuta, ut dictum eſt, utile fundi dominium obtineat, par eſt, ut damna, quæ ex fortuitis caſibus, aut aliunde oriuntur, in ipſum ſolum cadant, quin de iis teneatur ejus dator, modò fundus integer remaneat. Ratio eſt, 1. quia fundus ei tantùm fuerat datus, ut meliorem redderet. 2. Quia in ejus proventum vertere debet fundi melioratio.

Dicimus: *modò fundus integer remaneat*: Nam ſi in totum aut pro parte fundus periret, ejus damnum in datorem caderet, ut fructuum jacturam & meliorationis fert emphyteuta; ut expreſsè Legibus ſtatuitur (*b*): Verum quidem eſt, quòd ſi pars tantùm fundi periret, de integro tamen cenſu teneretur Emphyteuta; ſed in hoc caſu fundo cedere poſſet, obſervatis, quæ jure requiruntur, formulis.

Fundum, quem Emphyteuſis titulo obtinet Emphyteuta, deteriorem facere non poteſt, ut clarè probamus in primâ deciſione.

(*b*) Leg. *2a.* 1. cod de jure emphyteut. l. 4 tit. 65. & §. 3. inſtitur. de locato & conductione.

Ultimam hanc tandem addimus regulam, ſcilicet Emphyteutam de poſſeſſione fundi expelli poſſe defectu ſoluti cenſûs poſt juſtam à judice conceſſam dilationem; & quidem, ſi expellatur, nullam in foro exteriori expectare poteſt compenſationem impenſarum, quas in fundo meliore efficiendo inſumpſit, quamvis ad ſuum lucrum fructus percipere ac vendere queat. Certum quidem eſt ex jure Romano, Emphyteutam, qui duos ſinerat annos elabi, non perſoluto cenſu, jure ſuo ex hoc fieri privatum, & expelli à domino directo, qui ſtatim fundi poſſeſſionem reſumere poterat. Sed in Gallia jus eſt minùs rigoroſum, nec fundo privatur Emphyteuta, niſi dilatâ ad triennium ſolutione cenſûs: quo in caſu Dominus directus fundi poſſeſſionem pleno jure ſumere poteſt, ne factâ quidem ullâ Emphyteutæ prævià ſolutionis conteſtatione (*c*). Si tamen ultrà conductionis ſuæ debitum impenſas feciſſet ad fundi proventum ſive ad neceſſaria, vel utilia ædificia, aut aliter; æquum eſſet, ut earum rationem habêret Dominus directus, quantumvis contraria in quibuſdam parlamentis ſervetur juriſprudentia. Hactenùs dicta in hoc articulo conſentiunt cum Legibus ad marginem indicatis (*d*).

(*c*) D. Argou Inſtitut. ad jus Gallicum. tom 2. lib. 3. cap 28. pag. 281.

(*d*) Leg. *Jus emphyteuticarium* 1. & Leg. *Cùm dubitatur.* 2. cod de jure emphyteutico. Novellâ 7. c. 3. §. 2. & Novellâ 120. c. 8.

CASUS PRIMUS.

RIGOBERTUS, prædii Dominus, illud Rollando ex emphyteuſi pro annuo ſexcentarum librarum cenſu conduxit. Illud poſteà multò deterius fecit Rollandus, avulſis nimirum vineis frugiferis quatuor jugerum, quæ oblectationis causâ proceris & infecundis conſevit arboribus, aut illud alio modo vaſtavit. Quâ de re conqueſtus juridicè Rigobertus prædium ſibi repoſcit, ſimulque illati à Rolando damni compenſationem. Contendit è contrà Rollandus, ſe prædii dominium habêre, ſexcentas quolibet anno libras Rigoberto perſolvendo; neque de ullâ re aliâ ſe tenêri. Cui jus?

RESPONS.

Ad iſtam difficultatem reſpondemus, à Rollando utiles fieri potuiſſe mutationes in prædio, quod à Rigoberto per emphyteuſim obtinet, v. g. veteribus vineis novellas ſubſtituendo, aut veteri ædificio novum ſuperſtruendo, ut fert natura hujuſce contractûs (*e*): Sed illud deterius facere non potuit, aut factas jam meliorationes deſtruere: Ratio eſt, quia, licèt proprietatem quandam habeat, quæ in jure *dominium utile* vocatur, in eo poſitum, quòd illud dare, aut abalienare aut etiam ad ſuos transferre poſſit hæredes; quò fit, ut in jure quandoque emphyteutæ Domini vocentur, *cùm fundorum ſint Domini*, ut ait Lex (*f*); primarium tamen, directum ac præcipuum ejus non obtinet dominium, quod eſt Rigoberti, quæ ſexcentarum librarum cenſum non percipit, niſi ut fructum, qui ex proprio fundo ſuo procedit; quare conductor emphyteuticarius in lege fundi Dominus appellatur. *Penſio, ſive reditus pro ſuis Domino præſtetur* (*g*), & Lege Digeſtorum fertur, Emphyteuten illius non eſſe Dominum (*h*): quamvis *non efficiantur Domini*.

(*e*) Leg. *Cùm dubitabatur.* 3. cod. de jure emphyteut. l. 4. tit. fin.

(*f*) Leg. *Poſſeſſores.* 12. cod. de fundis patrimon. &c. l. 11. tit. 62.

(*g*) §. *Adeò.* 3. inſtitur. de locat. & conductione L. 3. Inſtitut. tit. 25.

(*h*) Leg. *Agri.* 1. §. 1. ff. Si ager vectigalis, vel emphyteuticarius petatur. L. 6. tit. 3.

Hineque colligi neceſſe eſt, quòd, cùm deterioratio, de quâ fit mentio in caſu propoſito, ſit Rigoberto valdè noxia, in Rollandum jus dicere poteſt, ut ſolvatur Emphyteuſis, eumque cogat, ut id quod deterius factum eſt, reſarciat; quaſi in uſufructuarium ageret: *Sed ſiquidem deterius fecerit prædium ſuburbanum, aut domum qui emphyteuſim percepit, cogi eum de ſuo diligentiam ac reſtitutionem priſci ſtatus facere, & obligatum eſſe ad hoc ipſum, & heredes ejus & ſucceſſores, ejuſque res inſuper & debitos omnes reditus ſine dilatione exigi.* Ita loquuntur Leges. *Si verò quis aut locator, aut emphyteuta.... deteriorem faciat rem,* inquit etiam Imperator (*i*): *Damus licentiam venerabili domui, ex qua locatio aut emphyteuſis facta eſt,.... antiquum ſtatum locata, ſive emphyteutica rei exigere & ejicere de emphyteuſi.* Diximus; *cum deterioratio ſit Rigoberto valdè noxia*: Nam ſi leve eſſet damnum illatum, aut Emphyteutes ligno, feno, paſcuis aut vino carêret, atque fundus ad ligna aut vineas, quàm ad ſegetes eſſet aptior, Domino tum directo jus non competeret neceſſarias prohibendi in eam rem mutationes,

(*i*) Novella 7. c. 3. §. 2. Novell. 120. c. 8.

poteſt exemplo uſufructuarii, cui id ipſum legibus prohibetur. *Si quid inædificaverit*, inquit una ex his Legibus (*b*), *poſteà eum neque tollere hoc, neque refigere poſſe.*

(*b*) Leg. *Si quid.* 15. ff. de uſufructu & quemadmodum quis utatur fruatur. lib. 7. tit. 1.

Advertendum, quoad præſentem difficultatem, quòd ſi fundo emphyteutico illata populatio ex aquarum illuvione, hoſtium incurſione, aut vi quâdam majori contingeret, tunc de eâ non teneretur emphyteutes erga Dominum directum. *Servius omnem vim, cui reſiſti non poteſt, Dominum colono præſtare debere ait*, ut fert Lex Digeſtorum (*c*)..... *ut putà fluminum..... aut ſi incurſus hoſtium fiat.*

(*c*) Leg. *Ex conducto.* 15. §. 2 ff. locati conducti lib. 19. tit. 2. Item. c. 23. ff. de diverſis regulis juris antiqui.

CASUS II.

Cùm domum Clotarius ejus Dominus ex emphyteuſi Briando locaſſet ſub annuo quingentarum librarum cenſu, ab hæredibus Briandi aut ab eo cauſam habentibus ultra centum ac viginti annos jam fuerat poſſeſſa, cùm ſubito fulminis incendio periit. Nunquid in Emphyteutam cadit hujuſce domûs jactura?

Respons.

Etſi ob emphyteutici contractûs perennitatem ad eos perveniat emphyteuſis, qui Emphyteutæ jus obtineri ſeu ex hæreditate, venditione, donatione, aut aliâ quâlibet abalienatione, nec canonem adeò jus proprietatis retinet, ut jam in ſuperiori difficultate probavimus. Ex quo ſequitur, in propoſito caſu domûs jacturam, non ad Briandum, ſed ad Clotarium pertinêre: ut enim fructuum & proventuum fundi amiſſiones, quæ ex caſibus fortuitis contingunt, in Emphyteutam cadunt, quòd eorum utilitatem percipiat: ita pariter ad Dominum ſolum directum ſpectat fundi jactura ex fortuitis caſibus proveniens. *Si interdum ea, quæ fortuitis caſibus eveniunt*, inquit Lex (*e*), *fuerint conventione concepta; ſiquidem tanta emerſerit clades, quæ prorsùs etiam ipſius rei, quæ per emphyteuſim data eſt, faciat interitum, hoc non emphyteuticario, cui nihil reliquum permanſit, ſed rei domino, qui quod fatalitate ingruebat, etiam nullo intercedente contractu habiturus fuerat, imputetur. Sin verò particulare, vel aliud leve contigerit damnum, ex quo non ipſa rei penitùs lædatur ſubſtantia, hoc emphyteuticarius ſuis partibus non dubitet adſcribendum.*

(*e*) Leg. *Jus emphyteuticarium.* 1. cod. de jure emphyteutico. l. 4. tit. 66.

Obſervandum autem circa ultima Legis hujuſce verba, quòd, ſi ex fortuito caſu pars tantùm fundi pereat; integrum ſemper tenetur Emphyteuſta ſolverê cenſum: Sed ipſi liberum eſt ab eo ſe eximere de cedendo de poſſeſſione; hoc eſt, reliquum fundum ei reddendo, à quo ipſum per emphyteuſim conduxit.

ENERGUMENUS.

Energumenus hic dicitur *Dæmoniacus* Latinè ſeu *à Dæmonio obſeſſus*, *qui nimirum diris malis agitur*, vel. *qui extrinſecùs à Dæmonio vexatur*: Græcè Ἐνεργούμενος. *Energumeni*, inquit Gloſſa (*f*), *dicuntur Lunatici & obſeſſi à Dæmonibus, ab en; quod eſt in, & ergo, quod eſt labor, & mene, quod eſt defectus: quod eſt quaſi in opere deficiens*; & alibi (*g*), *quia ſcilicet in defectu lunæ & mentis alienationes mentis patiuntur*; quod Author hujus Gloſſæ ex inclyto deprompſit Archidiacono.

(*f*) Gloſſ in can. *Exercitia* 17. diſt. 24.
(*g*) In can. *Omni die.* 2. de conſecrat. diſt. 5.

Dæmon ſæpiſſimè per os energumenorum loquitur: ita ut difficilè ſecerni queat, an Dæmoniacus, an verò Dæmon ipſe loquatur: multa tamen ſunt indicia, quibus de eo judicari poteſt.

Primum eſt, cùm verba reſve profert, quorum intelligentia Dæmoniaci captum longè ſuperat, aut etiam audientium; ut, ſi ruſticus litterarum expers Græco, aliove idiomate loqueretur, quod nunquam didiciſſet: aut ſubtiliſſimas Philoſophiæ aut Theologiæ quæſtiones exponeret: tunc dubium eſſe non poſſet, quin ipſe Dæmon loqueretur: cujus quidem rei iſtud indubitatum haberi poteſt argumentum, quòd, ſi energumenum jam non agitet Dæmon, lucidumque aliquod ei relinquat intervallum, ita ut interrogari poſſit obſeſſus de iis, quæ protulit, aut potiùs Dæmon per os ſuum, apertè declarat, illud ſe penitùs ignorare, ac ne quidem recordari.

Alterum eſt, cùm res ſecretas declarat, quæ ſciri non poſſunt, ſeu ob magnam locorum diſtantiam, ſeu ob alias circumſtantias, quibus incognitæ fieri poſſunt, ut probat exemplum puellæ, è cujus corpore ſpiritum Pythonem Paulus ejecit (*h*).

(*h*) Act. 16. 16. 17. & 18.

Tertium eſt, cùm momento temporis ab extremâ debilitate ad robur inſolitum, aut à mortis anguſtiis ad integram perfectamque valetudinem tranſit Dæmoniacus: tunc enim judicari poteſt, duos adeò diverſos à ſe invicem ſtatus ſibi in inſtanti naturaliter ſuccedere non poſſe: cùm ſubitos nunquam & adeò contrarios effectus natura non edat; ſed per gradus ſemper agat, nec ab uno extremo ad aliud tranſeat in inſtanti. Quocircà tam diverſi effectus illi poſſunt haberi, uti à maligno producti ſpiritu, qui vitales ſpiritus aut diſſipare aut ſimul novit cogere, ad productionem hujuſmodi ſymptomatum adeò inſolitorum. Hæc ſunt potiſſimùm indicia, quibus Dæmoniaca poſſeſſio ab ægritudine naturali poteſt diſtingui.

Sunt & alia duo triave indicia; ſed quia ad iſtorum certitudinem ac evidentiam non accedunt; ideò hæc in præſenti omittimus.

Tanti

…, … exemplum Paulus Zacchias (a) de duobus ſororibus, quæ Romæ tam vehementes atque inſolitas patiebantur diſtortiones, ut nemini dubium eſſet, quin à dæmone vexarentur; ſed brevi contrarium innotuit: cùm enim fruſtrà adhibiti fuiſſent exorciſmi, venæ ſectione, purgationibus aliiſque brevi convaluêre remediis, quæ ipſis facienda præſcripſit Clemens Cynthius, tùm Pauli V. Medicus. Ex quo videre eſt, ſapientis eſſe Sacerdotis, iſtis ſubitò non illaqueari tendiculis, aut ad exorciſmum recurrere ante licentiam Epiſcopi, qui hanc concedere non debet, niſi compertâ rei veritate poſt accuratam facti diſcuſſionem, & diſtinctionem eorum effectuum, quos parit hujuſmodi ægritudo, ab iis, quos malitiosè dæmon producere valet.

(a) … lib. 9. Conſ. 49.

CASUS PRIMUS.

ACHILLES, à dæmone poſſeſſus, aut obſeſſus, quia ſæpè juramenta profert ac verba blaſphema, & quandoque etiam turpiter agit, peccat-ne in eo mortaliter?

RESPONS.

Dici nequit Achilles eſſe reus dictorum aut factorum ſuorum, dùm eſt in hoc ſtatu. Ratio eſt, quia hæc ei non ſunt libera, ſed dæmon ipſe ore ſimul & linguâ ejus utitur ad proferenda juramenta ac blaſphemias, quæ profert, aliaque in hoc homine admittit facinora de quibus fit mentio in caſu propoſito. Ita ſentit Angelicus Doctor his verbis (b): *Diabolus propriâ virtute, niſi refrænetur à Deo, poteſt aliquem inducere ex neceſſitate ad faciendum aliquem actum qui de ſuo genere peccatum eſt. Non autem poteſt inducere neceſſitatem peccandi: quod patet ex hoc, quod homo motivo ad peccandum non reſiſtit, niſi per rationem, cujus uſum totaliter impedire poteſt, movendo imaginationem & appetitum ſenſitivum, ſicut in arreptitiis patet. Sed tunc ratione ſic ligata, quicquid homo agat, non imputatur ei ad peccatum.* Ratio autem, cur homo in hoc ſtatu poſitus non peccat, eſt, quia dæmonis poteſtas in organa corporea, ad voluntatem ejus non pervenit; quia hominis voluntas ab organis corporeis non pendet: *Sed tamen hoc non pervenit ad voluntatem*, inquit alibi hic Sanctus (c), *quia voluntas, neque quantùm ad actum, neque quantùm ad objectum, dependet ex organo corporali: quia objectum ſuum ab intellectu accipit ſecundùm quod intellectus apprehendit aliquid in ratione boni.*

(b) S. Th. 1. 2. q. 80. art. 3. in corp.

(c) Idem 1. 2. q. 8. art. 5. in corp.

CASUS II.

BALTHASAR, Sancti Lupicini Parochus, in ſua Parœcia Energumenum habet, hoc eſt, hominem à dæmonibus obſeſſum (d), qui actu periculosè ægrotat, Nunquid ei ſacrum poteſt dare viaticum, quod poſtulat?

RESPONS.

Aſſerit Sanctus Thomas (e), idem eſſe dicendum de energumenis, atque de amentibus, hoc eſt, quòd, ſi lucida habeant intervalla, atque pium animi affectum erga ſacroſanctum Sacramentum fuerint teſtati, ſacra ipſis conferri poteſt communio; quod probat his verbis Caſſiani: *Eis, qui ab immundis vexantur ſpiritibus, communionem ſacroſanctam à ſenioribus noſtris nunquam meminimus interdictam.*

Iſtam tamen Sanctus Doctor addit exceptionem: *Dæmoniacis non eſt deneganda communio; niſi fortè*, inquit (f), *certum ſit, quod pro aliquo crimine à Diabolo torqueantur.* Hæc ſunt Angelici Doctoris verba, quæ de iis tamen ſunt intelligenda, qui peccatum ſuum ſincerâ non luiſſent pœnitentiâ.

Confirmari poteſt ſententia Sancti Thomæ authoritate Concilii primi Arauſicani an. 441. ſub Sancto Leone habiti (g), in quo ſtatuitur, ut ad ſacram communionem admittantur Energumeni, ſi eam poſtulent, & ad Sacerdotem recurrant, ut vi ſacramenti ſubleventur, atque novum contra dæmonis vehementiam robur acquirant: quod quidem eò magis æquitati eſt conſonum, quia juxta illud Gregorii X. in ſecundo Concilio œcumenico Lugdunenſi an. 1273. habito dictum (h); *ubi periculum magis intenditur, ibi procul dubio eſt plenius conſulendum.* Unde colligimus, non denegandam eſſe à Parocho communionem Energumeno, de quo agitur, ſed pro eo tenendam eſſe Sancti Thomæ ſententiam, ſimulque additam ab eodem Sancto exceptionem.

(d) *Obſeſſi à dæmonibus* gl. in can. *Exorciſtæ*. 17. diſt. 23. & in can. *Omni*. II. de conſecrat. diſt. 5.

(e) S. Th. in 4. diſt. 9. q. 1. art. 5. quæſt. 3. in argum. *Sed contra*

(f) Idem ibid. quæſt. 2. ad 2.

(g) Conc. Arauſ. 1. c. 14.

(h) Greg. X. in cap. *Ubi* 3. de electi. & electi poteſt. in 6. lib. 1. tit. 6.

EPISCOPUS.

VOCE, *Epiſcopus*, ſignificatur Præfectus, ſeu inſpector, hoc eſt, is qui totius ſibi ſubditi gregis curam habet, comprehenſis ſimul Paſtoribus, Sacerdotibus ceteriſque inferioribus Eccleſiæ Miniſtris.

Ordo Sacer Epiſcopatus, qui, ut loquuntur Eccleſiæ Concilia & Patres, eſt plenitudo Sacerdotii, quique unus eſt, ut Eccleſia una eſt, uti ait Sanctus Cyprianus (i), dignè ſuſcipienti gratiam confert, eumque indelebili ſignat caractere, quo poteſtatem accipit, ceteris excluſis, conferendi ſacros ordines (k), benedicendi Sanctum Chriſma, & oleum infirmorum, & Eccleſias atque Altaria conſecrandi.

Epiſcopus etiam accipit poteſtatem juriſdictionis, quâ reos ſuſpenſione, interdicto & excommunicatione ligare poteſt, eos ab his cenſuris abſolvere, fidelibus indulgentias concedere, & Confeſſarios approbare.

Quocircà triplex in Epiſcopis agnoſcenda eſt poteſtas: ſcilicet poteſtas ordinis; poteſtas regiminis in iis quæ pertinent ad curam animarum, & Epiſcopalis caracteris executionem & poteſtas juriſdictionis; reſpectu cujus ſolius habent ſuperiorem. Hinc Metropolitanus, nec alius quilibet juriſdictione Epiſcopo ſuperior, ſuffraganeum ſuum jure

(i) S. Cypr. in can. *Novatianus* 6. 7. q. 1.

(k) Conc. Florent. Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 4. & can. 7. & ibid. de reform. c. 10.

poſitivo (*f*), ut ſunt etiam dignitates & juriſdictio Patriarcharum, Primarum, & Metropolitanorum, qui variis præeminentiæ & juriſdictionis potiuntur gradibus; ſed qui omnes ſummum tamen Pontificem ſeu Papam habent ſuperiorem ſibi & caput; cui nimirum, uti Principis Apoſtolorum ſucceſſori competit in Eccleſia primatus.

Nimiis qua ſummi Pontifices conceſſerant, exemptionibus, quæ ſub ſpecioſo prætextu emendandi abuſus in quos ob authoritatem ſuam olim prorumpebant Epiſcopi quidam, excogitatæ fuerant, fermè extincta erat Epiſcopalis juriſdictio: verùm malo huic à Concilio Tridentino, quod etiam in hoc amplexa eſt Gallia (*g*), remedium aliquatenùs allatum eſt; ita ut nunc Religioſi, quantumvis ab Ordinarii juriſdictione exempti, ipſi tamen ſubjaceant in iis quæ ſpectant ad admiſſionem ad audiendas confeſſiones ſecularium, prædicationem, feſta, quæ imperat, generales ſupplicationes ſeu Proceſſiones, clauſuram Monialium, crimina extra clauſtrum admiſſa, & in aliis multis, quæ hic omittimus, quòd alibi in hoc opere minutim exponantur.

In titulo, *Electio*, oſtendimus, ſupremos Principes ac præcipuè Galliæ Reges omni tempore fuiſſe participes electionum Epiſcoporum, quarum nominatio, cùm in Galliâ ex Concordato (*h*) inter Leonem X. & Franciſcum I. inito fuiſſent ſuppreſſæ, ipſis conceſſa fuerat, intra ſex vacationis menſes nominando virum, qui vigeſimum ſeptimum ætatis annum, loco trigeſimi, qui jure requirebatur, attigerit (*i*), & qui ſit Theologiæ Doctor aut Licentiatus, juris-ve Canonici; & collationem, ſeu proviſionem ſummo Pontifici fuiſſe reſervatam. Ex meris indultis Pontificiis, Hiſpaniarum Regibus competit nominatio: ſed in Germaniâ permanſère electiones ex concordato, quod an. 1447. initum eſt.

Epiſcoporum Galliæ proviſiones ad Decretum Conſiſtorii conceduntur; & Epiſcopus, acceptis Bullis ſuis, in Regis verba jurare tenetur, juris jurandi ſui majori ſigillo munitum requirere diploma, quod in acta Curiæ regiarum rationum Pariſienſis referre debet, unà cum Regis Epiſtola, quâ ipſi fructus per vacantiam elapſos condonat; eatenùs enim obtinet jus Regaliorum; neque ei Regaliæ ademtio, fructuumque Epiſcopatûs ſui conceditur poſſeſſio, niſi poſt factam iſtam ex formulis requiſitis in dicta acta relationem.

Triplex diſtinguitur proprius Epiſcopus, ſcilicet Originis, Beneficii, & Domicilii; quod à Bonifacio VIII. conſtitutum eſt. Quocircà ab uno è tribus ſuſcipi queant ordines, modò abſit fraus, ut infrà explicabimus.

Religioſi, qui fiunt Epiſcopi, ſemper manent ligati votis caſtitatis & paupertatis, quæ in ſolemni profeſſione ſuâ emiſère, & etiam quaſdam ordinis obſervantias ſervare tenentur, in iis, quæ Epiſcopatûs ſtatui non ſunt oppoſita, nec munere ſuo fungendi neceſſitati. Unde ſequitur, talem Epiſcopum de bonis ſuis ultimâ voluntate non poſſe ſtatuere; ſed ea ſunt Eccleſiæ vel Pauperum.

Epiſcopus alium Epiſcopum conſecrare, niſi die Dominicâ, aut Ordines, niſi quatuor anni temporibus conferre non poteſt, abſque Romanâ diſpenſatione; neque eos abſque crimine, etiamſi Metropolitanus eſſet, aliorum Epiſcoporum Diœceſanis conferre poteſt, niſi ab iis dimiſſorias acceperint litteras.

Neque ullum etiam juriſdictionis contentioſæ actum extra territorii ſui fines exercère poteſt, ubi etiam non poteſt, niſi per ſuum officialem; licèt ubique vel per ſe, vel per vicarium ſuum generalem, juriſdictionem ſuam, quæ voluntaria aut gratioſa dicitur, exercère valeat.

68. Honorius III. in cap. *Conquerente.* 16. de officio judicis ordin. lib. 1. tit. 31.

Gloſſa in cap. *Tranſmiſſa*. de elect. Panorm. in c. *Aqua*. de conſecrat. Eccleſiæ vel Altaris.

(*c*) Act. 20. 28. Conc. Trid. ſeſſ. 23. can. 3. & 7.

(*d*) S. Cypr. l. 1. ep. 9.

(*e*) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 4.

(*f*) S. Leo Ep. 81. apud Labbe, tom. 13. Concil. Col. 1375.

(*g*) Edictum Aurelian. art. 11.

Edictum Bleſen. art. 29.

(*h*) Concordat. de regia ad prælat. nominat §. 2.

(*i*) Edict. Bleſ. art. 1.

CASUS PRIMUS.

NOTUM eſt, ex Conſtitutione Bonifacii VIII. (*k*) triplicem eſſe proprium Epiſcopum, ſcilicet Epiſcopum originis, domicilii & Beneficii. *Epiſcopus, de cujus diœceſi eſt is, qui ad ordines promoveri deſiderat, ſeu in cujus Diœceſi Beneficium obtinet Eccleſiaſticum, ſeu habet, licèt alibi natus ſit, domicilium in eâdem.* Sed quæritur, utrùm Poſthumius Lemovici natus, quò quindecim dies ante ipſius nativitatem Parentes ejus Pictavii habitantes iverant litigandi causâ & eâ mente, ut poſt judicatam litem ſtatim Pictavium remigrarent; quæritur, inquàm, utrùm Poſthumius eorum filius Lemovicenſis cenſeri debeat Diœceſanus, eò quòd Lemovici natus ſit, an Pictavienſis, propter fixum ac permanens parentum ſuorum Pictavii domicilium?

RESPONS.

Exiſtimant duo Authores inclyti (*l*), Poſthumium in hoc caſu, quamvis Lemovici natum, cenſêri debere Pictavienſem Diœceſanum, ob fixum parentum ſuorum Pictavii ante & poſt ipſum natum domicilium. Ratio eſt, quia Pater ipſius, *jure poſtliminii* ſemper Pictavii habitaſſe cenſetur, idque conformiter ad legis intentionem (*m*), cujus hæc ſunt verba: *Filios apud originem, patris, non in maternâ civitate; etſi ibi nati ſint, ſi modo non domiciliis retineantur, ad honores ſeu munera poſſe compelli, exploratı juris eſt.* Hinc etiam Legati filius, in regno extraneo

(*k*) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm nullus.* 3. de temporibus ordinat. in 6. lib. 1. tit. 9.

(*l*) De Genet. Theol. moral. tom. 4. par. 2. cap. 3. n. 3. De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 56.

(*m*) L. *Filios.* 3. Cod. de municipibus & originariis. L. 10. tit. 38. Item. Leg. *Cives.* 7. Cod. de incolis lib. eod. tit. 39.

Digitized by Google

ac de incolis. l. 50. tit. 1.

Nihilominus, ſi per tempus notabile, ut per ſeptem octo-ve annos Poſthumii pater habitaſſet Lemovici, nec ulla ſuppeteret probatio, ipſum continuò reditum ſuum Pictavium meditatum fuiſſe, ubi per negotia ſua ei liceret; tutius eſſet, præſertim quoad forum externum, ut Poſthumius Tonſurâ & Ordinibus initiari cupiens, ab Epiſcopo Lemovicenſi dimiſſorias obtineret litteras. Cæterùm juvat hîc monêre, hunc eſſe fermè generalem in Gallia uſum, ut dimiſſoriæ ſemper à ſolo originis Epiſcopo litteræ obtineantur.

CASUS II.

Guillelmus, Clericus tonſurâ initiatus, è Trecorienſi Diœceſi ortus, de authoritate Epiſcopi ſui originis exire cupiens, ſimplicem, conſultò quærens, Capellaniam obtinet, in Rhodonenſi Diœcêſi poſitam, quam retinere ſolùm conſtituit, donec ab Epiſcopo poſtremæ hujus Diœcêſis ad ſacros promotus fuerit Ordines. Rem feliciter aſſequitur; & poſt acceptum Sacerdotium Beneficio ſuo valedicit. Quâ de re quæritur 1. Utrùm peccaverit. 2. Utrùm in aliquam non incurrerit pœnam Canonicam, quòd ita ſe ad Ordines promoveri curaverit?

Respons.

Certum quidem eſt, quòd ex jure Epiſcopus Beneficii proprius censêtur eſſe Epiſcopus, & quòd ex Conſtitutione Bonifacii VIII. in ſuperiori caſu relatâ, & Concilio Narbonenſi an 1609. (b) Beneficiario dimiſſorias poteſt concedere, aut cum per ſe ordinare, modò triennalem beneficii ſui pacificam obtineat poſſeſſionem, & ad triginta ſaltem nummorum ſummam perveniant beneficii reditus. Sed Epiſcopus Diœceſis illius, ubi ſita eſt ſimplex Capellania, ex mente Canonum censêri non poteſt, ut proprius beneficiarii de eâ proviſi Epiſcopus, cùm eam tantùm obtinuit in fraudem obedientiæ Diœceſano Epiſcopo ſuo debitæ. Extra dubium eſt, ergo, ut videtur, graviter peccaſſe Guillelmum, ab alio Epiſcopo Ordines ſuſcipiendo, ſub ſpecie Capellaniæ, quam in Diœceſi hujus ultimi Præſulis obtinebat, & quam reipsâ duntaxat eo fine retinebat, ut ſacris initiaretur Ordinibus independenter à ſuo originis Epiſcopo. Unde neceſſariò ſequitur, eum ex ſtatuto ac mente Canonum in ſuſpenſionem incurriſſe: nam Gregorius X. in ſecundo Lugdunenſi Concilio an. 1273. omnibus ac ſingulis prohibuit Epiſcopis, ne alterius Diœceſis, quàm ſuæ Clericos ordinare præſumerent, indictâ etiam per annum pœnâ ſuſpenſionis à collatione Ordinum (c): *Eos qui Clericos parœciæ alienæ, abſque Superioris ordinandorum licentiâ, ſcienter, ſeu affectatâ ignorantiâ, vel quocumque alio figmento quæſito, præſumpſerint ordinare, per annum à collatione Ordinum decernimus eſſe ſuſpenſos: his, quæ jura ſtatuunt contra taliter Ordinatos, in ſuo robore duraturis.* En verba hujuſce Conſtitutionis: quod locum habet ex Gloſſa (d), cùm in fraudem Canonum, quos ad marginem indicamus (e), conſultò eos in ſuum Epiſcopus adſciſcit famulatum, aut eis aliquod confert Beneficium. *Vel in fraudem conſtitutionis hujus aliquem in ſuum familiarem recepit, vel ei Beneficium contulit: hæc & ſimilia ſunt figmenta.* Hæc ſunt verba Authoris hujus Gloſſæ, & eâdem Conſtitutione ſtatuitur, ut qui *quocumque alio figmento* ab alio quàm originis ſuæ Epiſcopo Ordines ſuſcipit, in canonicas incurrat pœnas; hoc eſt in ſuſpenſionem, ut conſtat ex Concilio Tridentino (f),

(b) Bonifac. VIII. in cit. cap. *Cùm nullus.* & Concil. Narbon. c. 21 de Sacram. Ordinis.

(c) Gregor. X. in c. *Eos qui.* de temp. Ordinat. in 6. l. 1. tit. 19.

(d) Gloſſa in dicto c. *Eos qui.* v. *Figmento.*

(e) Callixtus. I. in can. *Nullus.* 1. & in can. *Nullus.* 3. 9. q. 2. Conc. Antioch. in can. *Nullum.* 6 & in can. *Epiſcopum.* 76. ibid. Urbanus II. in can. *Lugdunenſis.* 10. ibid. Conc. Sardicen. in can. *Illud.* 1. diſt. 71. Innoc. I. in can. *De alienâ* ibid. Conc. Nicæn. in can. *Si quis.* 3. Et Conc. Calced. in can. *Clericos.* ead. diſt.

(f) Conc. Trid. ſeſſ. 14. can. 2.

Guillelmus autem, ut ſupponitur, fraudem adhibuit cùm Capellam eò duntaxat acceperit, ut proprii Epiſcopi ſui auctoritatem ac juriſdictionem declinaret, ab alio Ordines ſuſcipiendo, ſub eo prætextu quòd de Beneficio proviſus fuerit, quod nec retinere, neque huic inſervire intendebat, quodque è contra dimittere, ſemel, Sacerdotio initiatus conſtituerat. Igitur in eorum incurrit caſum, de quibus loquitur Gregorius X. quod eò magis rationi eſt conſonum, quòd ex hac Codicis lege (h): *Nec pœnas inſertas legibus evitabit, qui ſe contra juris ſententiam ſævâ prærogativâ verborum fraudulenter excuſat.* Cui conſentit hæc juris regula, in Decretali Innocentii III. relata (i): *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.*

Hactenùs dicta apprimè deciſionibus ſacræ congregationis Cardinalium congruunt; quæ multoties declaravit, eos qui in fraudem ſubjectionis proprio ſuo Epiſcopo debitæ, ſub ſpecie beneficii conſultò obtenti; ad Ordines ſe promovêri curârunt, eſſe ſuſpenſos, & in irregularitatem incurrere, ſi Ordinum ſuſceptorum functiones obeant; ut refert Joſephus Criſpino Epiſcopus Biſertinus, Author libri, cui titulus: *Tractatus de ſacrâ Ordinatione* (k), qui à Cardinali Franciſco-Maria Urſino, Archiepiſcopo Sipuntino in lucem editus eſt. In hoc autem libro ſic loquitur in cauſa Illuſtriſſimi Epiſcopi Cadurcenſis, Alani de Solminihaco, qui ejuſdem ſacræ congregationis Cardinales conſuluerat de Clerico ſuæ Diœceſis, qui ab alio Epiſcopo Ordines ſuſceperat ſub prætextu Beneficii per fraudem acquiſiti, & eâ mente, ut ſe ipſum examini Epiſcopi ſui originis ſubſtraheret. *Congregatio Concilii ſæpiùs declaravit, tametſi quis poſſit ordinari ab Epiſcopo loci beneficii, ſi tamen adeptus ſit beneficium in fraudem, eſſe malè promotum, ac ſi in ſuſceptis Ordinibus miniſtraverit, irregularitatem contrahere. Cæterùm an ipſa fraus interceſſerit, ex legitimis conjecturis ad præſcriptum juris eſſe dignoſcendum.* Hinc ultimam probationem nobis ſuppeditat Author moralis Diœcêſis Gratianopolitanæ (l).

CASUS III.

Aristarchus vir nobilis, & Abbas ſcientiâ ac pietate inſignis Epiſcopatum eo fine ambit, ut fideliter & utiliter Eccleſiæ miniſtret. Nunquid talem poteſt optare atque requirere dignitatem, quin ambitionis aut avaritiæ fiat conſcius?

Respons.

Ut ſolvatur iſta difficultas, tria ſunt cum D. Thoma (m) in Epiſcopatu diſtinguenda. Primum eſt Miniſterium Epiſcopale & opera, quæ ad fidelium ſalutem & commune Eccleſiæ bonum ſpectant, quæque his Chriſti verbis deſignantur (n), *Paſce oves meas.* Alterum eſt præcelſus eminentiæ gradus, quò evehit Epiſcopalis dignitas; quem etiam oſtendunt hæc alia ejuſdem Chriſti Domini verba (o): *Fidelis ſervus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam:* Tertium denique, quod ex ſecundo neceſſariò conſequitur, ſunt bona temporalia & divitiæ, quæ vulgò dignitatem iſtam comitantur.

His præſuppoſitis; Reſpondemus 1. Ariſtarchum optare non poſſe, aut etiam requirere Epiſcopatum eo fine ut ad tam eminentem promoveatur dignitatem abſque reatu ambitionis, & præſumptionis, quam damnat Dominus noſter (p), quoſdam è ſuis arguens diſcipulis, qui primatum in alios

...n. Conc. Lugdun. an. 1245 in cap. *Cùm medicinalis.* t. de ſentent. excommunic. ſuſpens. & interdict. in 6. l. 5. tit. n.

(h) Leg. *Non dubium.* 5. Cod. de Legibus. 1. tit. 14.

(i) Innoc. III. in cap. *Ex tenore.* 16. de reſcriptis. lib. 1. tit. 3.

(k) Gieuſeppe Criſpino, trattato della ſagra Ordinatione §. 2. de Collatori degli Ordini. §. 11. & 12. ca tomo Decretarum an. 1662. in Archivio long. Cadurcens. 7. Octob.

(l) Fr. de Genet. Theol. mor. tom. 4. part. 2. tract. 8. cap. 3. q. 6.

(m) S. Th. 2a 2æ. q. 185. art. 2. in corp.

(n) Joan. ult. 17.

(o) Matth 24. 45.

(p) Matth. 20. 25.

obtinêre,

rens Phariſæorum referret ſpeciem, quam iſtis Dominus in Evangelio coloribus depingit (a) *Amant primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis & ſalutationes in foro, & vocari ab omnibus, Rabbi.*

(a) Matt. 23. 1. & 7.

Hactenùs dicta ſuppeditat ſanctus Thomas, qui hiſce verbis concludit (b): *Verùm, quia prout eſt Epiſcopalis actus, habet annexum gradûs celſitudinem, præſumptuoſum videtur, quod aliquis præeſſe appetat, ad hoc quod ſubditis proſit, niſi manifeſtâ neceſſitate imminente..... poteſt tamen abſque præſumptione quilibet appetere talia opera facere, ſi eum contingeret in tali officio eſſe, vel etiam ſe eſſe dignum ad talia opera exequenda; ita quod opus bonum cadat ſub deſiderio, non autem primatus dignitatis. Unde Chryſoſtomus* (c), *dicit ſuper Matthæum*: „Opus quidem deſiderare bonum, bonum eſt; primatum autem honoris concupiſcere, vanitas eſt: „Primatus enim fugientem ſe deſiderat, deſiderantem ſe horret.

(b) Idem S. Thom. ibid.

(c) Author. operis imperf. ſup. Matt. hom. 35. apud S. Chryſoſt.

Tandem iſtis addamus, non ſufficere, ut ait ſanctus Hieronymus (d), puram intentionem, quò quis abſque peccato Epiſcopatum deſideret; ſed inſuper abſolutè neceſſe eſſe, ut in eo reperiantur omnes, quas in Epiſcopo exigit Apoſtolus virtutes: *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Scimus iſta*, inquit ſanctus Doctor, *ſed junge quod ſequitur*: Oportet autem (Epiſcopum) irreprehenſibilem eſſe..... ſobrium, pudicum, prudentem, ornatum, hoſpitalem, docibilem, non vinolentum &c. *Non omnes Epiſcopi, Epiſcopi ſunt. Attendis Petrum, ſed & Judam conſidera..... non facit Eccleſiaſtica dignitas Chriſtianum..... non eſt facile ſtare in loco Pauli, tenêre gradum Petri, jam cum Chriſto regnantium.*

(d) S. Hieron. l. 2 Epiſt. ad Heliodorum.

CASUS IV.

Chrysologus, Sacerdos propriæ ſalutis amore, aliorum ſalutis curam renuit. Poteſtne tutâ conſcientiâ, Epiſcopatum ex motivo humilitatis & timoris recuſare, quem acceptare à ſuo Superiore jubetur, cùm nulla ei alia ipſum recuſandi ſubſit cauſa?

Respons.

Ob duas rationes ex D. Thoma (e), Chryſologus Epiſcopatum accipere tenetur. 1. *Quidem*, inquit Angelicus Doctor, *quia hoc repugnat caritati proximorum, quorum utilitati ſe aliquis debet exponere pro loco & tempore: Unde Auguſtinus dicit* (f), *quod negotium juſtum ſuſcipit neceſſitas caritatis.* 2. *Quia*, pergit, *hoc repugnat humilitati, per quam aliquis Superiorum mandatis ſe ſubjicit: Unde Gregorius dicit in paſtorali*: „Tunc ante Dei „oculos vera eſt humilitas, cùm ad reſpuendum hoc, „quod utiliter ſubire præcipitur, pertinax non eſt„. Et quidem ſi Laicus Superior uni è ſuis ſubditis præcipere poteſt, ut ad bonum commune oblatum ſibi munus accipiat, uti indicant hæc Legis verba (g): *Paulus reſpondit, eum qui injunctum munus à Magiſtratibus ſuſcipere ſuperſedit, poſſe conveniri eo nomine, propter damnum Reipublicæ*: Cur eadem Eccleſiaſtico Superiori non competeret poteſtas; cùm agitur bonum Eccleſiæ ſaluſque fidelium?

(e) S. Thom. cit. q. 185. art. 2. in corp.

(f) S. Aug. l. 19. de civit. Dei cap. 19.

(g) Leg. Lucius. 21 ff. ad municipalem & de incolis l. 50. tit. 1.

Obſervandum tamen cum ſancto Thoma (h), quandoque in Sacerdote inveniri poſſe impedimentum, quo diſpenſetur de acceptione officii, quod ſuſcipiendum Epiſcopatum, vel etiam ſacros Ordines, *ſi ſit irregularis*: Ita loquitur Angelicus Doctor, ſubjungens: *Quandoque verò impedimentum, ex quo fit ei illicitum paſtorale officium, non poteſt ipſe removere, ſed Prælatus qui injungit, putà ſi ſit irregularis vel excommunicatus; & tunc debet defectum ſuum Prælato injungenti oſtendere: quod ſi impedimentum removere voluerit, tenetur humiliter obedire.* Quod idem a fortiori dicendum eſt, cùm ab eo ipſo tolli poteſt impedimentum, in quo reperitur: quale eſſet efficax propoſitum admittendi peccatum mortale; neque enim tùm excuſari non poſſet ob tale impedimentum, nec ab obedientiâ eſſe immunis, cùm illud tollere, peccatum ſuum ſincerâ pœnitentiâ rejiciendo, teneretur, ut aſſerit etiam idem ſanctus Thomas.

(h) S. Thom. cit. art. 2. ad 2.

CASUS V.

Ambrosius, Sacerdos, natalium ſplendore illuſtris, at veræ humilitatis ſenſu percitus, vovit, ſe nunquam accepturum Epiſcopatum, quem ſibi à parentibus ſuis quæri noverat. Nonne tale votum potuit emittere?

Respons.

Ut huic difficultati reſpondeatur, diſtinctione opus eſt: Nam vel Ambroſius voto ſuo ſeſe obſtringere intendit omni prorsùs tempore ab Epiſcopatu accipiendo abſtinêre; licèt id ſibi vel Papa ipſe, aut alius Superior legitimus juberet; & in hoc caſu ipſius votum eſt illicitum; vel ſolùm intendit Epiſcopatum non requirere, nec etiam acceptare, niſi in caſu neceſſitatis: tùmque ipſius votum eſt licitum, quod proinde ſervare tenetur. Hanc diſtinctionem affert ſanctus Thomas his verbis (i): *Qui autem votum emittit de non ſuſcipiendo Epiſcopatum, ſi per hoc intendat ſe obligare ad hoc, quod nec per obedientiam Superioris Prælati accipiat, illicitè vovet. Si autem intendit ad hoc ſe obligare, ut quantùm eſt de ſe Epiſcopatum non quærat nec ſuſcipiat, niſi imminente neceſſitate, licitum eſt votum, quia vovet ſe facturum id quod hominem facere decet.*

(i) S. Thom. loco cit. ad 3.

CASUS VI.

Theophilus, Religioſus, qui Epiſcopus factus eſt, teneturne Religionis regulas ſervare, hoc eſt, ipſius habitum deferre, paupertatem, aliaſque ſequi regulares obſervantias?

Respons.

Difficultatem iſtam ſibi propoſitam ſolvit ſanctus Thomas, dicens 1. Religioſum factum Epiſcopum ex Epiſcopatu non diſpenſari de votis continentiæ & paupertatis, quæ emiſit, nec etiam de obſervantiis regularibus, quæ cum dignitate ſuâ poſſunt conſiſtere: 2. Eum tamen diſpenſari de iis omnibus, quæ à ſtatu vel miniſterio ſuo aliena ſunt; qualia ſunt ſolitudo, ſilentium, vigiliæ & graves abſtinentiæ, quibus ab officio ſuo functionibuſque ritè obeundis impediretur. *Si qua ſunt in regularibus obſervantiis*, inquit ſanctus Doctor (k), *quæ non impediunt Pontificale officium, ſed magis valeant ad perfectionis cuſtodiam, ſicut eſt continentia, paupertas, & alia hujuſmodi, ad hæc remanet Religioſus, etiam factus Epiſcopus, obligatus: & per conſequens ad portandum habitum ſuæ Religionis, qui ut hujus obligationis ſignum. Si qua verò ſunt in obſervantiis regularibus, quæ officio Pontificali repugnant,*

(k) S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 8. in corp. Item q. 88. art. 11. ad 4.

ſicut

… cum ſe neceſſarium judicat quoad perſonam miniſterium-ve ſuum, aliasve perſonas, quibuscum vitam agere & earum quotidianâ uti conſuetudine tenetur. *In aliis tamen poteſt diſpenſatione uti, ſecundum quod requirit neceſſitas perſonæ vel officii, vel conditio hominum, cum quibus vivit. per modum quo etiam Prælati Religionum in talibus ſecum diſpenſant.* Igitur ſecundum iſtam ſancti Thomæ doctrinam Ambroſius vitæ ſuæ rationem inſtituere debet.

CASUS VIII.

Flaminius, è Religioſo factus Epiſcopus, teneturne in foro conſcientiæ, obſervare votum obedientiæ Superioribus regularibus Ordinis ſui; an verò ab eo eximitur ob dignitatem ſuam Epiſcopalem?

Respons.

Quamquam, abſolutè loquendo, à voto obedientiæ non omnino liber ſit hic Religioſus, factus Epiſcopus, non tenetur tamen regularibus Ordinis ſui obtemperare Superioribus. Ratio eſt, quia ob dignitatem ſuam ipſis inferior eſſe deſinit, ut etiam accidit ſimplicibus Religioſis qui ad regulares prælaturas eliguntur, & eorum fiunt Superiores, quibus ante electionem ſuam erant ſubditi. *Hoc eſt per accidens*, inquit ſanctus Thomas (a), *quod Epiſcopi Religioſi obedire Prælatis ſuarum Religionum non tenentur: quia ſcilicet ſubditi eſſe deſierunt, ſicut & ipſi Prælati Religionum. Manet tamen adhuc obligatio virtualiter, ita ſcilicet, quod ſi eis legitimè aliquis præficiatur, obedire tenentur, in quantum tenentur obedire ſtatutis regulæ per modum prædictum, & ſuis Superioribus, ſi quos habent.* Ita jam docuerat hic Sanctus in ſuo in Magiſtrum ſententiarum Commentario (b), his verbis: *Obedientia reſpicit ſtatum prælationis in altero, cui obedire tenetur: & quod ille, qui ſub Prælato eſſe deſiſtit, non teneatur alicui obedire: non eſt ex hoc quod obligatio voti deficiat ex parte voventis, ſed quia ſubſtrahitur prælatio ex parte altera, cui obedire tenebatur. Unde Monachus, qui Abbati obedientiam promittit, ſi ipſe fiat Abbas, non tenetur obedire alteri Abbati, quia jam non habet Abbatem.*

(a) S.Thom. ſupra cit. quæſt. 185. art. 8. ad 3.

(b) Idem in 4. diſt. 38. q. 1. art. 4. quæſtiunc. 1. ad 5.

CASUS VIII.

Theodorus, Ordinis Reformati Religioſus, Epiſcopus inauguratus eſt. Poteſt-ne totâ conſcientiâ ſuum conficere in obitus teſtamentum, & de ſuis temporalibus ſtatuere?

Respons.

Religioſus iſte factus Epiſcopus, ſemper paupertatis voto ſolemni ligatus permanens, nullatenùs moriens teſtari poteſt; niſi vi Papalis diſpenſationis, ut docet ſanctus Thomas. Ratio eſt, quia meram habet rerum Eccleſiæ, quas poſſidet, adminiſtrationem, quæ morte ſuâ deſinit. & quæ proinde poſteà ſubſiſtere nequit vi teſtamenti, quod robur ſuum non obtinet, niſi à die obitûs teſtantis. Ita docet idem ſanctus Thomas (c): *Teſtamentum autem nullo modo facere poteſt*, ait, *quia ſola ei diſpenſatio committitur rerum Eccleſiaſticarum, quæ morte finitur, ex quâ incipit teſtamentum valêre, ut Apoſtolus dicit ad Hebræos 9. Si tamen ex conceſſione Papæ teſtamentum faciat, non intelligitur ex proprio facere teſtamentum, ſed Apoſtolicâ authoritate intelligitur eſſe ampliata poteſtas ſuæ diſpenſationis, ut ejus diſpenſatio poſſit valere* non obtinere in Gallia, in quâ Romanum Reſcriptum, quo fieret talis poteſtas, nec admittetur, nec legitimum cenſeretur.

(c) S.Thom. 2. 2. q. 185. art. 8. ad 3.

CASUS IX.

Maximus, Sacerdos, poſt emiſſum religionis profitendi votum, cùm jam ad Noviciatum magnæ Cartuſiæ eſſet admiſſus Caballionenſem acceptavit Epiſcopatum, ad quem à Summo Pontifice nominatus eſt. Nunquid id ipſum potuit abſque peccato?

Respons.

Sacerdos iſte ſine peccato Epiſcopatum accipere non potuit. Ita cenſet divus Thomas (e), aſſerens, ab eo, qui tale votum emiſit, quod adimplère tenetur, Epiſcopatum eſſe dimittendum; ſuamque probat ſententiam ex Decretali, quam Innocentius III. ad Gratianopolitanum ſcribit Epiſcopum, à quo de re ſimili, eique propriâ fuerat conſultus. *In foro conſcientiæ eſſet ſibi conſulendum*, ait hic Sanctus, *quod omnibus dimiſſis Religionem intraret. Unde de voto & voti redemptione cap.* Per tuas. *conſuluit Epiſcopo Gratianopolitano, qui poſt votum Religionis Epiſcopatum aſſumpſerat voto non impleto, ut, ſi ſuam ſanare deſideraret conſcientiam, regimen Eccleſiæ reſignaret, & redderet Altiſſimo vota ſua.* Et quidem en verba hujuſce Summi Pontificis (f): *Tuæ diſcretioni conſulimus, ut, ſi tuam ſanare deſideras conſcientiam, regimen Eccleſiæ reſignes memoratæ, ac reddas Altiſſimo vota tua.* Ex quibus verbis palàm fit, Innocentium III. merum Epiſcopo huic non dare conſilium, quod ei ſua ſit ſequi vel omittere; ſed monitum ſalutis, cui ſe conformare tenetur, niſi animæ ſuæ detrimentum pati velit.

(e) S.Thom. 2. 2. q. 189. art. 3. ad 1.

(f) Cap. Per tuas. 10. de voto & voti redempt. lib. 3. tit. 34.

CASUS X.

Artemon, Limæ Archiepiſcopus, hoc ſibi jus arrogat, ut omnia poſſit Monialium ingredi Monaſteria, quæ juriſdictioni ſuæ ſubjiciuntur, quotieſcumque ſibi libuerit, & etiam abſque ullâ neceſſitate legitimâ. Nunquid hoc ipſi eſt licitum ob ejus dignitatem ac Superioris immediati munus?

Respons.

Id certum eſt, nullum Epiſcopum intra Monialium Clauſtra poſſe intrare ſine peccato, ſi abſit juſta neceſſitas; qualis eſt viſitatio locorum regularium, auditio confeſſionis Religioſæ ipſum requirentis, aut alia legitima cauſa. Si intrà clauſtra abſque neceſſitate ingrediatur, primâ vice hoc ipſo fit interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ; Si ſecundâ, fit ſuſpenſus à *Divinis*; & tertiâ vice, excommunicatione fit ligatus; ut declaravit Gregorius XIII. vigeſimâ octavâ Bullâ ſuâ 22. Decembris an. 1581. lata (g): *Declaramus*, inquit hic Papa, *Prælatos omnes, tam ſeculares quàm regulares, quibus cura & regimen Monaſteriorum Monialium quovis modo incumbit, facultate ſibi ex officio attributa ingrediendi Monaſteria prædicta, ita demùm uti poſſe, ſi id faciant in caſibus neceſſariis..... quod ſi contra fecerint, eâdem authoritate Apoſtolicâ ſtatuimus atque decernimus, qui Pontificalis dignitatis fuerint, eos pro primâ vice, quâ contra fecerint, ingreſſu Eccleſiæ interdictos; pro ſecunda, à munere Pontificali & à divinis ſuſpenſos, ac deinceps ipſo facto abſque aliâ declaratione excommunicatos exiſtere.* Verum quidem eſt, quòd, cùm in Regno Galliæ hujuſmodi Bulla non admittatur quoad pœnas Canonicas, quas continet; Epiſcopus, qui hanc infringeret, pœnis illis non eſſet obnoxius, ſed tamen peccaret: unde colligimus, Artemonem abſque

(g) Greg. XIII. in Bulla. Dubiis. §. 1. & 2. magn. Bullar. tom. 2. pag. 393.

ſum in loca Regularia Monaſteriorum Monialium prohibet. 2. Decreto Concilii Tridentini, qui eodem modo loquens hanc quoque renovat Conſtitutionem; quod denique confirmatum eſt edicto Bleſenſi Henrici III. an. 1579. promulgato, quod idem prohibet omnibus & ſingulis, *cujuſcumque ſint qualitatis & conditionis*: quæ etiam verba uſurpat idem Tridentinum (c).

...cleſiaſt. part. 2. c. 16. n. 10. Aloiſius Riccius prax. fori Eccleſiaſt. decis. 648. Apud Jacobum Eveillon. Tract. de excommunic. cap. 15. art. 4. pag. 171. ſecund. editi.

CASUS XI.

Melito, Sebenicenſis Epiſcopus ſtatutum promulgavit, quo omnibus Diœceſanis ſuis prohibet, ne externas quidem partes Monaſteriorum omnium Monialium, ſeu exemptorum; ſeu non exemptorum abſque licentia ſuâ ſub pœnâ excommunicationis ingrediantur. Nunquid mandati ſui executionem jure poteſt exigere, licèt huic intercesſerint Superiores & Religioſæ duorum Monaſteriorum, quæ ſunt intra fines ſuæ Diœceſis, quæque diuturnâ ſimul & pacificâ fruuntur poſſeſſione immediatæ à ſanctâ Sede dependentiæ?

(b) Bonifac. VIII. in c. *Periculoſo.* de ſtatu Monachor. in 6.
(c) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regular. & Monial. c. 5.

Respons.

Licèt ad Diœceſanos ſuos duntaxat primâ fronte ſpectare videatur hujus Epiſcopi mandatum, certum eſt tamen, illud quoque ad duo pertinêre exempta Monaſteria, eorumque libertati atque exemptionis privilegio contradicere, contra quod ab Epiſcopo quidquam ſtatui non debet, quamdiu ea juriſdictioni ſuæ non erunt obnoxia, ſed Papali immediatè ſubjacebunt.

Idem igitur dici poteſt de mandato Epiſcopi Sebenicenſis, ac de prohibitione à quibuſdam dominis facta ſuis clientibus, ne cum Clericis ullam habeant conſuetudinem, donec iſti annui tributi ſolutioni contribuerent. Quamvis enim directè ad clientes pertineret iſta prohibitio, libertati tamen & privilegio exemptionis Clericorum contradiceret. *Iſti licet quò ad verba non viderentur infringere libertatem, tamen infringebant quo ad mentem, faciendo fraudem de perſonâ ad perſonam*, ut loquitur Gloſſa (d). Ita pariter hujuſce Epiſcopi mandatum, indirectè ſaltem, tendit ad deſtruendam libertatem duorum Monaſteriorum exemptorum, quæ cum ceteris confundit, quaſi nullum inter ea diſcrimen intercederet, *faciendo fraudem de Monaſterio ad Monaſterium.* Quocircà *licet* (Domini illi) *ſolis ſubditis imperarent*, inquit etiam Author hujus Gloſſa (e), *tamen Clericis competebat actio de dolo ad ſuum damnum conſequendum*; ita etiam exemptorum Monaſteriorum Superiores de tali mandatu jure conqueri poſſunt.

(d) Gloſſa in c. *Eos qui.* fin. de immunitate Eccleſiarum in 6. &c. l. 3. tit. 23. v. *Libertatis.*
(e) v. *Subditis.*

Reipsâ, negari non poteſt, talis mandati exitum pertinêre directè ad immunitatem illorum Monaſteriorum; cùm enim Ordinariæ Epiſcopi juriſdictioni non ſubjaceant, horum non poteſt vetare ingreſſum, qui ad immunitatem neceſſarium habet reſpectum; ut jus itineris ad puteum, connexionem habet neceſſariam cum jure hauriendæ aquæ in hoc puteo. *Qui habet hauſtum*, inquit Lex (f), *iter quoque habere videtur ad hauriendum.* Unde colligit Ancharanus, (g) ut Monaſterium Epiſcopi juriſdictioni non ſubjacet, acceſſum pariter ad illud liberum eſſe cenſendum, non obſtante quolibet ſtatuto contrario. Ex quo ſequitur non valêre Melitonis mandatum, pro duobus exemptis Monaſteriis; quæ in ſua ſita ſunt Diœceſi, eorumque Superiores, uti Religioſas non tenêri ad ei obſequendum.

(f) Leg. *Item.* 3. ff. de ſervit. ruſtic. prædior. §. fin.
(g) Ancharanus in c. *Periculoſo.* de ſtatú. regular. in 6. Col. 3. v. *Secundo quæro.*

libus, eos nimirum excommunicando, qui vel ad moletrinas eorum frumenta ſua molenda, aut panes in eorum furnis coquendos deferrent: quæ excommunicatio Religioſos ipſos quodammodo afficiebat, ob injuſtam Diœceſanis factam prohibitionem; licèt hæc ipſorum privilegium de immunitate excommunicationis directè non impugnaret. *Sic apoſtolicorum privilegiorum non vim & poteſtatem, ſed ſola verba ſervantes, dicti Monaſterii Monachos excommunicavit, dum eis alios communicare non ſinit.* Hæc ſunt Honorii verba, de quibus ait Gloſſarius (i): *Et malè certè: quia conſideranda eſt mens, potiùs quàm verba. Nam verba deſerviunt intentioni; & non è converſo.* Quod poſteà probat ex Decretali depromptâ è ſcriptis Sancti Hilarii (k).

(i) Gloſſ. in d. c. *Quanto.* v. *Sola verba.*
(k) S. Hilar. l. 4. de Trinit. in can. *Intelligentia.* 6. de verborum ſignificatione. l. 5. tit. 40.

In caſu autem propoſito nonne idem dicendum? Enimverò id quidem certum eſt, nihil ab Epiſcopo Sebenicenſi duobus illis exemptis Monaſteriis directè contrarium ſtatui: ſed tamen eorum privilegia quaſi inutilia efficit, omnibus ſuis Diœceſanis indiſcriminatim prohibendo, ne duo frequentent Monaſteria contra intentionem Apoſtolicæ ſedis, quæ ea concedendo, conſequentia quoque eorum, ſimulque pacificæ poſſeſſionis media dediſſe cenſetur. Fatemur tamen, Canoniſtas omnes inter ſe de hac difficultate non conſentire, ut patet 1.° ex multis authoritatibus oppoſitis, quas refert Ancharanus (l). 2. Ex Abbate Lupo, Geminiano & Franco, qui contrariam noſtræ tuentur opinionem.

(l) Ancharan. in can. *Poſtulaſti.* 11. ff. & ſeqq. de foro competenti.

CASUS XII.

Parœciam Sancti Gerini juſto diffuſiorem in duas dividere Parœcias, auxiliaremque Eccleſiam ipſi anneaam in Parochialem erigere opportunum duxit Epiſcopus: verùm Attilius, ipſius Parochus, interceſſit, quòd iſtâ diviſione multùm ſuus minueretur reditus, & aliundè ope Vicarii ſui Parœciæ huic facilè deſervire poſſet. Nunqoid legitima eſt Attilii interceſſio, ita ut in eâ permanêre queat tutâ conſcientiâ?

Respons.

Reſpondemus 1. generaliter loquendo, Epiſcopum novam in Parœciâ Eccleſiam erigere, & ex una ſolâ duplicem efficere poſſe ob juſtam neceſſitatem. Id patet ex Decretali Alexandri III. ad Archiepiſcopum Ebnraceenſem ſcriptâ (m), quam etiam in eam rem Concilium Tridentinum renovavit. Idem quoque ex multis judicatum eſt Arreſtis, ac inter cætera ex Arreſtis, altero Senatûs Pariſienſis 21. Maii an. 1632. quod refert Bardetus (n); altero 23. Maii an. 1669. quod tulit Burdigalenſe Parlamentum, quodque in actis Cleri Gallicani habetur (o).

(m) Alex. III. io cap. *Ad audientiam.* 3. de Eccleſiis ædificandis vel reparandis l. 3. c. 48.
(n) Bardet. tom. 2. l. 1. c. 26.
(o) Actor. Cleri tom. 1. tit. 1.

2. Hanc juſtam neceſſitatem ſeu cauſam vulgò non aliam eſſe, quàm magnam difficultatem, quæ moratur incolas, ne horâ competenti in Eccleſiam conveniant, ut ibi Sacramenta ſuſcipiant, divinis interſint Officiis atque ſacris inſtructionibus, ut pueros ad Baptiſmi Lavacrum, mortuos verò ad ſepulturam afferant; & ut ægri ſpiritualibus pro neceſſitate ſua juventur auxiliis: quod poteſt accidere, v. g. cùm Parœcia in multos eſt diviſa pagos ab Eccleſiâ valdè diſſitos, aut cùm hyeme impervia ſunt itinera, aut ab eâ dividuntur

… ipſam *adire. Unde non valent congruo tempore Eccleſiaſticis officiis intereſſe.* Concilium Tridentinum dicit (*a*): *Sine magno incommodo*: Quod ad idem redit.

(*a*) Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 4. de reform.

3. Cùm eorum, quæ ad Curatorum erectionem pertinent, notitia ex Conciliis, ſit de jure Epiſcoporum, ipſorum eſſe, occurrentes dirimere oppoſitiones; ut ſtatutum eſt ex illuſtri Arreſto Senatus Pariſienſis anno 1667. lato inter illuſtriſſimum Epiſcopum Belluvaci & incolas unius ex ſuburbiis ejuſdem urbis. Auctor Actorum Cleri Gallicani (*b*), aliud etiam refert Arreſtum Burdigalenſis Parlamenti 23. Maii an. 1669. latum pro Reverendiſſimo Joanne D'Olce Epiſcopo Baïonenſi in Joannem Bernardum de Haitze Parochum alioſque, tanquam ab abuſu, appellantes de ſententia, quâ conſtituebatur novæ Parochialis Eccleſiæ erectio in aliquâ Baïone regione.

(*b*) Acta Cleri tom. 2. addit. ad 10. cap. primæ paros. pag. 281.

Edictum verò pertinens ad juriſdictionem Eccleſiaſticam (*c*), menſe Aprili an. 1695. promulgatum, ultima eſt Lex in Galliæ Regno, quam hac in re tenêre eſt neceſſe. In eo verò ita loquitur Ludovicus XIV. dictus Magnus: „ Archiepiſcopi & Epiſ„copi, ſervatis ſolemnitatibus & formulis con„ſuetis Parœcias erigere poterunt in iis locis, ubi „ neceſſe eſſe exiſtimabunt. Pariter juxta declara„tiones noſtras menſis Januarii an. 1686. & men„ſis Julii an. 1687. Vicarios perpetuos in iis lo„cis conſtituent, ubi ſunt tantùm Sacerdotes Amo„vibiles; & amborum ſuſtentationi providebunt „ unione decimorum aliorumque redituum Eccle„ſiaſticorum; ita ut iſti, non minùs quàm alii Pa„rochi anteà conſtituti ſummam 300. librarum „ habeant, juxta formam dictis noſtris declaratio„nibus menſis Januarii an. 1686. & Julii an. 1687. „ conſtitutam.

(*c*) Edict. an. 1695. art. 24.

4. Neceſſe eſſe, non ſolùm ut antiquæ Eccleſiæ fundator, ejus-ve hæredes, ſi qui ſint, erectioni conſentiant *cum fundatorum aſſenſu*, inquit Alexander III. ſed etiam ut loci Parochus juridicè vocetur. Nam etſi novam Curam, ipſo invito, erigere poſſit Epiſcopus, ut declarat idem Alexander III. Papa his verbis: *Si verò perſona matricis Eccleſiæ ... opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias illud opus ad perfectionem deduci, & virum bonum, appellationis ceſſante diffugio, inſtituere non omittas*; quod confirmat Tridentina Synodus his verbis: *etiam invitis rectoribus*. Neceſſe eſt tamen ut Parochus juridicè vocetur, cùm id ad ipſum pertineat, ut docet Gloſſa (*d*).

(*d*) Gloſſa in can. *Nulli*, 1. diſt. 99. v. *conſtitui*.

5. Ante omnia juridicam ab Epiſcopo inſtituendam eſſe inquiſitionem *de commodo & incommodo*. Alioquin omnia ejus acta forent invalida & nulla, ut probat Rebuffus (*e*) ex antiquo Canone (*f*) deprompto ex Epiſtolâ Sancti Leonis ad Siculos Epiſcopos an. 447. his verbis ſcribentis: *Epiſcopus rebus Eccleſiæ tanquam commendatis, non tanquam propriis, utatur. Irrita enim Epiſcoporum venditio & commutatio rei Eccleſiaſticæ erit abſque conniventiâ & ſubſcriptione Clericorum.* Verùm eo intuitu antiquus ille Parochus erectioni conſentire debet & novo Parocho omnia priſtina ſua jura in portione novæ Eccleſiæ affectatam, ſeu honorifica, ſeu utilia remittere, ut ait etiam idem Rebuffus (*g*) qui addit, omnia tandem pacta de conſenſu & authoritate Diœceſani Epiſcopi fieri ac perfici debêre.

(*e*) Rebuff. prax. benefic. tit. de erectione Eccleſ. in Curam & Parochialem. n. 2.
(*f*) Can. *Sine* 51. 12. q. 2.
(*g*) Rebuff. cit. loco n. 7.

Interea, ſi Parochus ſine cauſâ, ſuum denegaret aſſenſum, & certum v. g. ſubeſſet periculum, ne diſſiti quidam Parœciani morerentur non acceptis ob nimiam difficultatem Sacramentis; ſi iis providere teneretur conſtituto Sacerdote, cui neceſſarias præberet facultates: atque eo ſenſu intelligenda eſt Decretalis *Ad audientiam*, Alexandri III. eamque exponit Joannes Andræas (*h*).

(*h*) Joan. Andræ. in cit. cap. *Ad audientiam* n. 7.

6. Si tantus ſit Parochi reditus, ut facilè ad vitam neceſſaria habère queat abſque ſubſidio, quod ſibi ſuppeditare conſueverant loca è Parœciæ ſuæ finibus ab Epiſcopo dividenda, tùm ad juſtitiam officiumque Epiſcopi pertinère, ut eorum reditum novæ huic Curæ adſcribat. Sed è contra, ſi non ſufficiens Parocho reditus ad ſuam ſuſtentationem permanêret; de eo quidquam pro nova Parœciâ reſecare non poſſet Epiſcopus ex his verbis Concilii Cabillonenſis, quod in ſuo Decreto refert Gratianus (*i*): *Eccleſiæ antiquitùs conſtitutæ nec decimis, nec ullâ poſſeſſione priventur, ita ut novis oratoriis tribuantur.* Et ex iſtis aliis ab eodem compilatore ex Concilio Vormatienſi (*k*) depromptis: *Omninò providendum eſt Epiſcopo, ut aliæ Eccleſiæ antiquiores propter novas ſuam juſtitiam aut decimam non perdant; ſed ſemper ad antiquiores Eccleſias perſolvatur.* Id quidem expreſsè ſtatuit Decretalis Alexandri III. & huic conſentit juris regulæ, quam in argumentum adducit Rebuffus (*l*): *Id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt* (*m*): Ita ut in hoc caſu aſſenſum ſuum diviſioni legitimè denegare poſſit hic Parochus, niſi ſibi inferendæ jacturæ præſtetur indemnitas: *Debet Curatus compenſari de eo quod ſibi detrahitur*, inquit idem Rebuffus (*n*), *ut commodè valeat ſuſtentationem habere in prima Eccleſia*: quod probat hic Author ex duobus Decretalibus Alexandri III. & ex aliâ Conſtitutione in Sexto relata (*o*): idque etiam æquitati magis eſt conſonum; cùm ad ſuſtentationem ſuam Parocho non ſuperſunt neceſſaria, ut jam diximus.

(*i*) In can. *Eccleſiæ*. 43. 16. q. 1.
(*k*) In can. *Quicumque*. 44. iiſd. c. & q.
(*l*) Rebuff. ſup. cit. n. 4.
(*m*) Leg. *Id quod*. 11. ff. de reg. juris.
(*n*) Rebuff. ibid. n. 7.
(*o*) Alex. III. in cap. *Ad audientiam*. cit. & in cap. *De monachis*. 7. de præbendis &c. Et Clemens IV. in cap. *Suſcepti*. eod. tit. in 6.

CASUS XIII.

Athanasius, Gneſnæ in Poloniâ Archiepiſcopus, diebus feſtis Beatæ Virginis & Apoſtolorum eos Epiſcopos conſecrare conſuevit, qui Bullas ſuas obtinuêre ad Epiſcopatus ſibi ſuffraganeos. Nunquid id poteſt licitè?

Respons.

Epiſcopatus neque conferri, neque ſuſcipi poteſt, niſi die Dominicâ: *Epiſcopi autem in die Dominico conſecrandi ſunt*, inquit D. Thomas (*p*): quare Athanaſius & qui ab eo feſtis diebus beatæ Virginis & Apoſtolorum, qui non ſunt Dominici, conſecrantur, ordinem & antiquam Eccleſiæ conſuetudinem infringunt; quod ab iis fieri nequit abſque peccato; niſi ſuper hoc à Papâ legitimè fuerint diſpenſati.

(*p*) S. Th. in 4. diſt. 25. in expoſit. litteræ.

Conſentit hæc deciſio cum ſacris Canonibus, ac primò cum uno Canone, quem Evariſto Papæ (*q*) adſcribit Gratianus, in quo expreſſis verbis conſtituitur, Epiſcopum ab aliis Epiſcopis non eſſe conſecrandum, niſi die Dominicâ: *Qui ſimul convenientes... manus in ſanctis Evangeliis, quæ prædicaturi ſunt* (Epiſcopi conſecrandi) *imponentes Dominicâ die, horâ tertiâ orantes; ſacrâque unctione, exemplo Prophetarum & Regum, capita eorum, more Apoſtolorum & Moſis ungentes ... & hoc ritu ſolemnem celebrent ordinationem.* Hæc ſunt hujuſce Canonis verba. 2. Conſentit etiam hæc deciſio cum alio Canone Concilii Toletani an. 633. quem refert idem Gratianus (*r*), & in quo dicitur, quod Epiſcopus *ab univerſis comprovincialibus Epiſcopis, aut certè à tribus, in Sacerdotem die Dominicâ conſecrabitur.* Denique

(*q*) Can. *Ordinationes*. 1. diſt. 75.
(*r*) Conc. Toleta. IV. can. *Qui in aliquo*. 5. diſt. 15.

rem

CASUS XIV.

Philometor, cùm ſolus eſſet in Scotia Catholicus Epiſcopus, Henricum Aberdoniæ Epiſcopum conſecravit, quòd nullum è Galliâ, aut è Belgio Epiſcopum ob maris belliquæ pericula evocare poſſet. Quidam verò Sacerdotes periti Miſſionarii Henrico dixeront, ſe exiſtimare, ipſum non canonicè, & ne quidem validè fuiſſe conſecratum, atque à ſolo Philometore abſque aſſiſtentia aliorum duorum Epiſcoporum non potuiſſe conſecrari. Numquid pro his Miſſionariis ſtat jus?

Respons.

Duæ in caſu propoſito variæ continentur difficultates: prima eſt, utrùm Philometor ſolus abſque aſſiſtentia duorum aliorum Epiſcoporum Henricum canonicè conſecrare potuerit: ſecunda, utrùm validè ſaltem potuerit, & utrùm Epiſcopi tres conjunctim & eſſentialiter ſint Epiſcopatûs Miniſtri.

Ad primam difficultatem reſpondemus, Henricum canonicè non fuiſſe conſecratum. Ita ſentiunt Hoſtienſis (b), Joannes Andræas (c), Ancharanus (d), Antonius de Butrio (e), & Antonius Auguſtinus (f), qui ſententiam ſuam probant ex multis teſtimoniis depromptis è Conciliis, Patribus aliiſque antiquis Authoribus; duodecim præcipua referemus.

Prima authoritas ducitur è Concilio Arelatenſi habito an. 314. ſub Conſtantino Magno, in quo Epiſcopis prohibetur alium ordinare Epiſcopum, niſi ſeptem, aut tres ſaltem habeant ſibi comites Epiſcopos. En verba hujuſce Concilii (g): *De his, qui uſurpant ſibi, quod ſoli debeant Epiſcopos ordinare, placuit, ut nullus hoc ſibi præſumat, niſi aſſumptis ſecum aliis Epiſcopis. Si tamen non potuerit ſeptem, infrà tres non audeat ordinare.*

Secunda eſt Concilii primi Nicæni (h), cujus ſenſus in (i) Canone his verbis refertur: *Tres Epiſcopi debent in unum congregari..... & ita faciant ordinationem.*

Tertia eſt primi Concilii Arauſicani, cui adfuit ſanctus Eucherius (k), in Canone (l), laudatus, & quod etiam ad unius conſecrationem tres requirit Epiſcopos; & ſtatuit, ut, ſi duo tantum eum conſecrare præſumant, unà cum Epiſcopo conſecrato puniantur; ejuſque rei iſtam affert rationem: *Quò tantiùs ea quæ ſunt antiquitùs inſtituta ſerventur.*

Quarta reperitur in alio Canone, quem, licet abſque causâ, Aniceto Papæ (m), adſeribit Gratianus, in quo ſic fertur: *Comprovinciales Epiſcopi ..... à tribus..... conſecrari poſſunt Epiſcopis.* Quibus conſonant hæc alia verba alterius Concilii, quod laudat idem Gratianus (n): *Ut ex omnibus* (Epiſcopis) *tres eligantur..... & ſic ordinatio fiat.*

Quinta eſt ſecundi Concilii Arelatenſis (o), in Decretalium ſumma relati (p), quo ſic habetur: *Sine Metropolitani permiſſu, nec Metropolitanus ſine tribus, vel duobus Epiſcopis Comprovincialibus præſumat Epiſcopum ordinare.*

Sexta eſt ſecundi Concilii Carthaginenſis (q), cujus hæc ſunt verba: *Placet omnibus ut..... ſi neceſſitas fuerit*, hoc eſt, *ſi Archiepiſcopus non eſt in Provincia*; ut loquitur Gloſſa (r), *tres Epiſcopi, in quocumque loco ſint, cum Primatis præcepto ordinare debent.*

(b) Hoſtienſ. in cap. *Nec Epiſcopi*, de temporibus ordinationum. v. *Sine tribus*.
(c) Joan. Andræas. n. 62. v. *Comprovincialibus*.
(d) Anchar. in c. *Nullus*.
(e) Anton. de Butrio. n. 5.
(f) Anton. Auguſtin. juris Pontificii veteris Epitome. lib. 2. tit. 2. c. 2. & 6. & lib. 17. tit. 17. c. 1. 2. & paſſim toto tit. 4. & 6. & 8. & 10.
(g) Conc. 1. Arelat. can. 20.
(h) Conc. Nicæ. 1. can. 4.
(i) Can. *Epiſcopi.* 2. diſt. 64.
(k) Conc. Arauſican. 1. can. 21.
(l) Can. *De ordinatione*. 3. ead. diſt.
(m) Can. *Comprovinciales*. 4. ead. diſt. 64.
(n) In can. *Epiſcopum*. 7. ead. diſt.
(o) Conc. Arelat. 2
(p) In can. *Nec Epiſcopi*. 7. de temp. ordinat.
(q) Conc. Carthag. 2. c. 12. in can. *Placuit*. 5. diſt. 65
(r) Gloſſa. ibid.

[Septima eſt ſancti Innocentii I. ad Eugubinum? — text continues:] magenſem Epiſcopum ſcribentis (u), qui cùm prohibuit, ne ullus Epiſcopus alium ordinare præſumat abſque Metropolitani conſenſu, hæc addit verba: *Nec unus Epiſcopus ordinare præſumat Epiſcopum, ne furtivum præſtitum beneficium videatur.*

Nona eſt Concilii Sardicenſis (x), in quo ita conſtituitur: *Si fortè in Provinciâ unum tantùm contigerit remanere Epiſcopum, ſuperſtes Epiſcopus convocet Epiſcopos vicinæ Provinciæ, & cum eis ordinet Comprovinciales ſibi Epiſcopos.* Quodque addit, quòd ſi vicinos Epiſcopos convocare renuat hic Epiſcopus, populus cui eligitur novus Epiſcopus, apud eoſdem Epiſcopos conqueri debet, à quibus tum fieri debet ordinatio.

Decima ex antiquo Decreti Gratiani Canone depromitur (y). Sic autem Canon ille loquitur de ordinatione ſancti Jacobi Minoris, fratris ſancti Judæ, factâ à ſancto Petro, ſancto Jacobo Majore, fratre ſancti Joannis, & ab ipſo ſancto Joanne. *Jeroſolymarum primus Archiepiſcopus, beatus Jacobus, qui Juſtus dicebatur, & ſecundum carnem Domini nuncupatus eſt frater, à Petro, Jacobo & Joanne Apoſtolis eſt ordinatus; ſucceſſoribus videlicet ſuis dantibus formam, ut non minùs quàm à tribus Epiſcopis..... nullatenus Epiſcopus ordinetur.*

Undecimam ſuppeditat Lucius III. his verbis (z): *Comprovinciales Epiſcopi, ſi neceſſe fuerit, à tribus juſſu Archiepiſcopi poterunt ordinari; ſed meliùs eſt, ſi ipſe cum omnibus eum qui dignus eſt elegerit, & cuncti pariter Pontificem conſecraverint.*

Ultima denique eſt ſancti Gregorii Magni, ad ſanctum Auguſtinum Angliæ Apoſtolum ſcribentis de quæſtionibus, quarum deciſionem affert hic ſummus Pontifex. Poſtulat à ſancto Gregorio ſanctus iſte Religioſus (aa), utrùm ob nimiam difficultatem in Angliam convocandi Epiſcopos, qui ſecum eorum adſint ordinationi, quos Epiſcopos in hoc Regno conſecrare neceſſe erit, ſolus ſufficiat Epiſcopus; reſpondet ſanctus Gregorius: *Quando de Galliis Epiſcopi venient, illi in ordinationem Epiſcopi teſtes tibi aſſiſtent.*

Ex his adeò venerandis authoritatibus luce clariùs oſtenditur, talem ordinationem abſque Metropolitani conſenſu factam, non eſſe Canonicam. Hinc antiqua Eccleſia, tanquam menti ſuæ, ac regulis contrarias habuit eas ordinationes, quæ à duobus tantùm factæ fuerant Epiſcopis, eaſque abrogabat; non perpendens, utrùm invalidæ eſſent, an ſolum illicitæ: quod patet exemplo Armentarii, qui à duobus tantùm Epiſcopis Ebrodunenſis Epiſcopus fuerat conſecratus, quique à Concilio Rhegienſi è ſede ſuâ depulſus eſt (bb). Videamus jam utrùm valida ſit.

De validitate hujuſmodi ordinationis non conſentiunt omnes Authores. Quidam contendunt, eam invalidam eſſe, & ad ejus pertinêre eſſentiam, ut fiat à tribus Epiſcopis. Ita ſenſit Author Gloſſæ in Decretalem depromptam è ſecundo Arelatenſi Concilio, à nobis laudato (cc); qui dicit: *Quod dicit: tribus, eſt de ſubſtantia conſecrationis, aliàs non eſſet conſecratus, ſi eſſent pauciores*: Idque probat ex Canone *Porrò*, cujus verba retulimus, quibus conſtat, ſanctum Jacobum, primum Jeroſolymæ Epiſcopum ab Apoſtolis Petro, Jacobo & Joanne fuiſſe conſecratum, qui ex hoc manifeſtè deſignarunt Epiſcoporum numerum, qui alios poſtea eſſent conſecraturi.

(u) Innoc. I. Epiſt. 2. c. 1. in can. *Extra* 5. diſt. 64.
(x) Conc. Sard. cap. 5. in can. *Si forte*. 9. ead. diſt. 65.
(y) Anaclet. in can. *Porrò*. 2. diſt. 66.
(z) Lucius III. in cap. *Si Archiepiſcopus*. 6. de temporibus ordinat.
(aa) q. 8.
(bb) Conc. Rhegienſ. can. 12.
(cc) Lit. can. *Nec Epiſcop.* v. *ſine tribus*.

Addi

Digitized by Google

promiſſum a Sanctis eſt Patribus, ut qui ab uno vel à duobus ſunt ordinati, non nominentur Epiſcopi. Si nomen non habent, qualiter Officium habebunt? De quibus ultimis verbis ait Gloſſa (*b*): *Argumentum. quod ſi re priveris, nec nomen habere mereris:* quam regulam probat ex Sancto Ambroſio aliâ de re loquente, & ex lege Codicis (*c*).

Fagnanus (*d*) Gloſſæ adhærens, pro ſua opinione laudat Hoſtienſem (*e*), Joannem Andræam (*f*), Bellameram (*g*), de Butrio (*h*), Ancharanum (*i*) & Cajetanum (*k*), & ſuam his verbis mentem aperit: *Quod ſi in Provincia non ſunt tot Epiſcopi, vel unus ſolus, convocentur vicinorum auxilia, ut Can.* Pontifices 7. q. 1. *Eſt enim de ſubſtantia conſecrationis, ut non à paucioribus, quàm à tribus Epiſcopis alius Epiſcopus conſecretur.* Hujus Authoris pleraſque jam attulimus probationes; ſed unam addit, de quâ nondum diximus, quæ depromitur ex Epiſtola Joannis III. ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ ita ſcribentis (*l*): *Omnia quoque maxima Concilia affirmant, eum non eſſe Epiſcopum, qui minùs quàm à tribus Epiſcopis, authoritate etiam Metropolitani, fuerit factus Epiſcopus: Ideòque illos, quos Chorepiſcopos vocatis, quia ab uno, ut audivimus ſunt Epiſcopo, Epiſcopos non eſſe; nec aliquid de Pontificali privilegio agere debere perſpicuum eſt.* Eandem opinionem ſequitur Sanctus Antoninus (*m*).

Alii verò, ut Paludanus (*n*), exiſtimant è contrario, ordinationem ab uno Epiſcopo factam eſſe validam; & nos ultimam hanc opinionem certiorem putamus. Ratio eſt, quia, ut ait Sylvius (*o*), è tribus Epiſcopis, quos ad unius conſecrationem exigunt Canones, unus tantùm in Pontificali Romano conſecrator dicitur, alii verò duo aſſiſtentes nominantur: *Conſecrator & aſſiſtens Epiſcopi*, hæc ſunt verba hujuſce Pontificalis; *Miniſter autem conſecrationem Epiſcopalem conferens*, inquit hic Theologus, *eſt unus Epiſcoporum aſſiſtentium, unus nimirum, qui vocatur in Pontificali conſecrator* (*p*). Addit verò inclytus hic Angelici Doctoris interpres, ſuam priori opinioni non deeſſe probabilitatem, quod tres ſimul Epiſcopi conſecrandi capiti manus imponant, ſed cùm ille, qui ſolus unctione novum conſecrat Epiſcopum, ſolus etiam appellatur conſecrator, & ſolus itidem formæ verba conferat ex his tertii Concilii Carthaginenſis terminis (*q*) *& uno ſuper eo fundente benedictionem*; dicendum eſt, conſecrationem, quamvis illicita eſſet, non minùs fore validam, licèt nullus alius ſibi aſſiſteret Epiſcopus. *Probabiliter putant quidam; omnes illos tres eſſe ſimul Miniſtros ... unus tamen eorum in Pontificali vocatur conſecrator: quia ipſe eſt, qui caput & manus electi ungit & conſecrat, aliaſque Cæremonias peculiariter facit. Cæterum etſi ad conſecrationem Epiſcopi tres Epiſcopi aſſiſtere debeant: quia tamen hoc non videtur abſolutâ rei neceſſitate neceſſarium; unus ſufficere poteſt ſaltem ex indulto Apoſtolico, ut colligitur ex libro* 8. *Conſtitutionum Apoſtolicarum Clementis* (*r*).

Reſtrictionem verò iſtam, *ſaltem ex indulto Apoſtolico*, non aliâ de causâ addere videtur hic Author, niſi quia ſi unus tantùm Epiſcopus alium propriâ authoritate conſecraret, graviſſimum committeret peccatum, regulas & antiquam infringendo diſciplinam Eccleſiæ, quæ tres exigit. Equidem, ſi Epiſcopatus ſit ordo Sacerdotio diſtinctus, & verum Sacramentum ut docet Sylvius (*s*) ex doctrina Authoris Hierarchiæ Eccleſiaſticæ, Sancti Leonis (*t*), Sancti Gregorii Papæ, ſeu Authoris commentarii in librum Regum (*u*), Gelaſii Papæ (*x*); quarti Concilii Carthaginenſis (*y*),

32. q. 4.
(*c*) Leg. *A nullo*, Cod. de feriis.
(*d*) Fagn. in cit. can. *Nec Epiſcopi*. n. 2. & ſeqq.
(*e*) H. ſt. n. 1. v. *Præſumat*.
(*f*) Joan. Andr. n. 4.
(*g*) Bellamera n. 2.
(*h*) De Butrio in 3. Notabili. & n. 11.
(*i*) Ancharanus in can. *Si Archiepiſcopus*, cit. in 3. Notabili.
(*k*) Cajetan. in 3. part. q. 67. art. 8.
(*l*) Labbe tom. 5. Concil. Col. 825.
(*m*) S. Anton. 3. p. t. 16. §. 9.
(*n*) Palud. Tract. de poteſt. Papæ.
(*o*) Sylvius in Supplem. 3. part q. 40. art. 5. ad 1. reſp. Concluſ. 2.
(*p*) Pontifical. rom. tit. de conſecrat. electi. in Epiſcopum.
(*q*) Concil. Carthag. 3. can. 2.
(*r*) Conſtit. Apoſtol. lib. 8. c. 27. aliàs 133.
(*s*) Sylvius in ſuppl. q. 40. a. 5. concluſ. 1.
(*t*) S. Leo Ep. 81. c. 1. & Ep. 84. c. 4.
(*u*) Apud S. Greg. l. 4. in 1. Reg. c. 5.
(*x*) Gelaſius in can. *Diaconos*. diſt. 93.
(*y*) Concil. Carth. 4. c. 2.

bus ſuis doctrina Sancti Thomæ (*gg*), qui contrà ſenſerat in ſuo commentario in Magiſtrum, atque ut probat Fagnanus (*hh*), ex quindecim validiſſimis argumentis, quæ ducit ex multis juris Canonici textibus, & celeberrimorum ſcriptis Authorum, quales ſunt Hoſtienſis (*ii*), Joannes Andræas, Antonius de Butrio, Cardinalis, Abbas, Ancharanus (*kk*), Præpoſitus, Angelus de Clavaſio (*ll*), Armilla (*mm*); Vaſquez, Tannerus, & Miratius; ſi, inquam, Epiſcopatus, ut docent iſti Authores, ſit verum Sacramentum, nullatenùs ad validitatem talis ordinationis referri poteſt Papalis in eam rem diſpenſatio; cùm non ſit in poteſtate ſummi Pontificis diſpenſare in iis quæ pertinent ad eſſentiam Sacramenti, quod eſt de jure divino; & idcircò Papa Epiſcopo concedere poteſt, ut alium conſecret, modò ſibi aſſiſtant duo Abbates aut alii Eccleſiaſtici in dignitate conſtituti, cùm aliorum non ſubeſt facilè copia Epiſcoporum, ut poſt Bellarminum obſervat Binius (*nn*). Hinc etiam Fagnanus ipſe fatetur (*oo*), quòd *unus tantùm Epiſcopus totam perficit conſecrationem; alii verò duo ſunt aſſiſtentes*: & concedit, idem affirmari ab Hoſtienſi, Joanne Andræâ, Bellamerâ, & Antonio de Butrio. Aſſerit idem Fagnanus, ita ſe idipſum obſervatum reperiſſe in caput 9. ſeſſionis 7. Concilii Tridentini, & ſcriptum propriâ manu Cardinalis Alciati in actis factæ congregationis, cui præerat hic Cardinalis.

Antiquus Author libri Hierarchiæ Eccleſiaſticæ, qui Sancto Dionyſio adſcribitur (*pp*), loquens de conſecratione Epiſcopi; de uno tantùm Miniſtro mentionem facit. En ipſius verba: *Pontifex quidem, qui ad perfectionem virtutemque Pontifice dignam evehitur, utroque genu flexo ante altare ſuper caput habet libros à Deo traditos manumque Pontificis: atque modo ab eo Pontifice qui eum conſecrat, ſanctiſſimis precationibus appellationibuſque conſecratur.*

Eandem ſententiam tuetur Chriſtianus Lupus, inclytus Ordinis Eremitarum Sancti Auguſtini Religioſus, qui Conciliorum generalium & Provincialium Canones annotationibus illuſtravit, quique germanum eorum ſenſum apprimè intelligebat, aſſerit Apoſtolos, alioſque Epiſcopos, qui Apoſtolicis temporibus miſſi ſunt ad prædicandum Evangelium, fuiſſe coactos, ut ſoli alios ordinarent Epiſcopos in urbibus, ubi erant conſtituendi. *Ipſi Apoſtoli, & eorum proximi ſucceſſores*, inquit (*qq*), *frequenter etiam ſoli Epiſcopos conſecrarunt*: quod aſſerit exemplo Pauli, qui, ut conjicit, ſuam tamen non probans hypotheſim, Tito imperavit, ut Epiſcopos in Cretenſi inſulâ conſecraret, etſi hujus inſulæ ſolus eſſet Epiſcopus. *Etenim Tito Cretenſium Metropolitæ mandat Apoſtolus, ut per civitates conſtituat Presbyteros*, id eſt, *ut ipſe ſtatim ſubdit, Epiſcopos, utique ſolus: quoniam poſt abitum Zenæ & Apollo, quos ſtatim Nicopolim evocabat, nullum penitùs collegam in omni inſula Titus erat habiturus. Quod ipſum alios quoque gentium primos Doctores feciſſe ob eandem Collegarum carentiam facere debuiſſe referunt fidi Eccleſiaſtici Annales.*

Uſus ille ſatis communis fuit, & ad tempora Conciliorum Arelatenſis & Nicæni, ut exiſtimat Lupus, permanſit; à quibus conſtitutum eſt, ut deinceps nullus, niſi à tribus ſaltem Epiſcopis, conſecraretur Epiſcopus, non improbatis tamen prioribus ordinationibus. *Reddita per Conſtantinum Eccleſiis pax excluſit hanc neceſſitatem, adeoque & eandem licentiam excluſit primùm Arelatenſis Synodus, deinde Nicæna; volueruntque juxta Apoſtolicam regulam, deinceps Epiſcopum ad minùs à tribus ordinari .... de factis Ordinationibus omninò nihil*

l. 4. tract 8.
(*bb*) Joan. Major. n. 4. diſt. 24. q. 1.
(*cc*) De Orbellis in 4. diſt. 24
(*dd*) Petrus Soto de inſtit. Sacerdot. lect. 4 §. *Ex his igitur*.
(*ee*) Navarr. Man. c. 22.
(*ff*) Medina l. 1 de Sacrorum hominum continentia. c. 15. & 18.
(*gg*) S. Th. opuſc. 18. de perfectione vitæ ſpiritualis & in 2. ad Timoth. 1.
(*hh*) Fagn. in can. *Requiſiuit*. de ordinatis ab Epiſcopo, qui Epiſcopatui renuntiavit lib. 1. tit. 13.
(*ii*) Hoſtienſis in cap. *Cùm contingat*. n. 6 de ætate ordinandorum.
(*kk*) Ancharanus in proœmi. Sexti Decretalium v. *Epiſcopus*. & alibi.
(*ll*) Angelus de Clavaſio. v. *Ordo*.
(*mm*) Armilla v *Ordo*. n. 11.
(*nn*) Binius notæ in 1. can. *Apoſt.* l. 4. c. 8
(*oo*) Joan. Andræas & Fagn. loco cit. n. 7. & 8. Idem Fagn. cit. n. 8 & 189. Col. 2. in fine.
(*pp*) Author. Eccleſ. Hierarch. c. 5. part. 2.
(*qq*) Nota Appendi. ad can. 4. Conc. Nicæni pag. 30.

[illegible] : Eoque ordinationi non adeſſe, niſi ut teſtes Canonicos & neceſſarios, quos poſtulat Eccleſia ad confirmationem veritatis eorum conſecrationis & ſervatæ in ea regulis Apoſtolicis formæ præſcriptæ : *Nam quando de Galliis Epiſcopi veniens, illi in ordinationem Epiſcopi teſtes tibi aſſiſtent* : inquit ſanctus Gregorius, *ne furtivum beneficium præſtitum eſſe videatur*; ut jam ex Innocentio I. diximus.

Ex multis aliis hiſtoriæ Eccleſiaſticæ exemplis ſententiam ſuam probat hic Religioſus; quale eſt exemplum Paulini, Epiſcopi Antiocheni, qui Evagrium ſibi ſucceſſorem electum, ſolus conſecravit: Qui Evagrius poſteà verus agnitus eſt Epiſcopus in Eccleſia Romana, quæ ei communionem ſuam conceſſit, ut dicit Theodoretus (a), & in omnibus aliis Eccleſiis Catholicis. *De Evagrianæ tamen ordinationis validitate, nemo unquam dubitavit, nequidem ipſe Flavianus*, inquit idem Author, qui multa ſubjungit exempla eorum, qui à duobus tantùm conſecrati fuêre Epiſcopis, & quorum ordinatio, quamvis defectuoſa, nunquam tamen ut invalida rejecta eſt. Hinc fit, ut primus eorum Canonum, qui Apoſtolici dicuntur, trium Epiſcoporum ad validitatem talis ordinationis abſolutè non requirat, cùm dicit ſolummodò; Epiſcopus à duobus vel tribus Epiſcopis ordinetur: *Ἐπίσκοπος χειροτονείσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν.*

(a) Theodoret. l. 5. Hiſt. Eccleſ. c. 23.

Solus igitur ad validitatem conſecrationis ſufficit, ut conſentit ſanctus Thomas his verbis (b): *Quantùm ad ea, quæ ſunt Epiſcopalis ordinis, omnes Epiſcopi ſunt æquales, & propter hoc quilibet alium poteſt conſecrare.* Reipsâ nullo Canone nullâve Decretali affirmatur, invalidam eſſe ordinationem ſine tribus Epiſcopis factam, ut jam poſt Lupum obſervatum eſt, qui meritò addit; Canonem *Porrò*, Anacleto adſcriptum parvi in hanc rem eſſe momenti, cùm pro certò ſit apochryphus.

(b) S. Thom. in 4. diſt. 24. q. 3. a. 2. q. 3. ad 3.

Si quis verò objiciat à Concilio Rhegienſi, quod ſanctus Hilarius Arelatenſis convocavit in Armentarium, qui à duobus Epiſcopis, qui eum Metropolitam ſuum agnoſcere nolebant, fuerat conſecratus, è ſede ſuâ novum hunc Epiſcopum fuiſſe depulſum, & ad Chorepiſcoporum claſſem delegatum, cùm ejus ordinatio invalida fuiſſet declarata; facilis eſt ad hanc objectionem reſponſio. Nam 1. Synodus illa Armentario poteſtatem ante alium quemlibet Sacerdotem celebrandi & Neophytos confirmandi non ademit. 2. Clericos omnes, quos ordinaverat, in ſuo ordine atque gradu reliquit, ipſius etiam ſucceſſori factâ licentiâ, ut quos dignos exiſtimaret, ad ſacrum adhiberet miniſterium: Ex quo palam fit 1. Synodum illam non exiſtimaſſe ordinationem hujus Epiſcopi omninò invalidam, ſed ſolùm factam contra præſcriptum Canonibus ordinem, atque adeò, cùm Epiſcopi, qui huic aderant, aiunt: *Ordinationem irritam, evacuandam cenſuimus*, eos declarare tantùm, ipſius ordinationem habendam eſſe tanquam non factam & ſine ullo effectu, quoad regimen Eccleſiæ, exercitiumque acceptæ ab eo poteſtatis, quam ut ſuſpenſam ſeu ligatam, & ut mortuam habebant. 2. Huic Synodo perſuaſum eſſe, Armentarium hos Clericos validè conſecraſſe, eumque proinde Epiſcopali charactere verè fuiſſe inſignitum. Sed ſi eo eſſet inſignitus, ut dubium non eſt, cur ipſum non haberet, licet ab uno tantùm fuiſſet ordinatus Epiſcopo? Cùm enim ex multis antiquis Canonibus conſtituatur, ut unius Epiſcopi ordinationi quandoque adſint omnes Comprovinciales Epiſcopi, & aliquan-

[illegible] *vacua ordinatio.* Nil aliud quippè ſignificant, niſi eum, qui contra Eccleſiæ regulas, licet validè, fuit ordinatus, exercitio tamen ordinum ſuorum manere privatum. Ita explicandæ ſunt voces iſtæ ſexti Canonis Concilii Calcedonenſis (c), in quo de Clerico, qui abſque titulo ordinatus eſt, ita ſtatuitur: *Decrevit ſancta Synodus vacuam habere manûs impoſitionem.* Ad quod Author Gloſſæ (d), dicit, verbum hoc, *vacuam*, non intelligi, niſi *quoad executionem.* Veritatem hujuſce expoſitionis admittit Fagnanus ipſe (e), hanc etiam hujus afferens rationem; *quia Caracteris impreſſionem non impedit defectus Tituli*: Quod tantum affirmat poſt Antonium de Butrio (f), Archidiaconum, de Turre-cremata, Bellameram & Geminianum (g). Eodem quoque ſenſu Placentina Synodus ab Urbano II. convocata (h), dicit: *Decernimus, ut ſine titulo facta ordinatio irrita habeatur.*

(c) Concil. Calced. in can. *Neminem*. diſt. 70.
(d) Gloſſa ibid.
(e) Fagnan. in Cap. *Cùm ſecundùm* 26. de præbendis & n. 18.
(f) Anton. de Butrio. ib. n. 14.
(g) Geminianus in cit. can. *Neminem*
(h) Conc. Placentinum. in can. *Sanctorum*. ead. diſt.

Igitur ex dictis hactenùs colligimus, Sacerdotes Miſſionarios in errorem lapſos eſſe, dùm Henrico dixerunt, ipſius ordinationem eſſe irritam & invalidam.

CASUS XV.

Melchior, Barii Archiepiſcopus, contendit, hoc ſibi, tanquam Metropolitæ, jus competere, ut in Diœceſi Bituntinâ, Archiepiſcopatui ſuo ſuffraganea non requiſito priùs illius Diœceſis Epiſcopi conſenſu ordines poſſit conferre; Nunquid illud poteſt, non violatis Eccleſiæ regulis?

Respons.

Non poteſt: prohibetur enim Metropolitanis, ut nihil in ſuffraganeorum ſuorum jura audêre præſumant. *Cùm* (Metropolitanus) *in Diœceſi ſui ſuffraganei abſque illius aſſenſu non debeat aliquid contra conſtitutiones Canonicas attentare*; ut loquitur Celeſtinus III. (i), in Decretali, quam ſcribit ad Epiſcopum quemdam, de unione, quæ Ravenatis Archiepiſcopi ipſius Metropolitani autoritate factâ fuerat, unius Monaſterii ad aliud abſque ipſius conſenſu. Juxta verò Canonicas regulas, nulla ordinaria & immediata in ſuffraganeorum ſuorum Diœceſanos Archiepiſcopo competit juriſdictio, niſi in ſolâ cauſâ appellationis: *Niſi cauſa per appellationem ad ejus audientiam perferatur*, ut loquitur Innocentius III. ad Archiepiſcopum Turonenſem ſcribens (k). Hinc, ut alibi dicimus, licet Archiepiſcopus ſit Provinciæ Judex ordinarius, non eſt tamen cujuſlibet incolæ Provinciæ. *Eſt tamen Judex ordinarius Provinciæ*, inquit Gloſſa (l), *quia ejus gerit ſollicitudinem* (m): *nec ideò ſequitur, quod cujuſlibet de Provincia. Vel poteſt dici*; addit Author Gloſſæ ejuſdem, *quod habet juriſdictionem ſuper quemlibet, ſed impeditam & ligatam: ex quo non habet niſi in quibuſdam articulis.* Quod quidem facilè probari poteſt ex multis antiquis Canonibus, quos in ſuo Decreto refert Gratianus, & inter ceteros ex illo in quo Calixtus I. dicit (n): *Nullus primas vel Metropolitanus, Diœceſani Eccleſiam, vel Parochiam, vel aliquem de ejus Parochia præſumat excommunicare, vel judicare, vel aliquid agere, abſque ejus conſilio vel judicio*, Et ex alio Nicolai I. (o), qui idem prohibet, ſolum appellationis caſum excipiendo.

(i) Celeſtin. III. in cap. *Sicut*. 8. de exceſſibus Prælatorum. lib. 5. tit. 31.
(k) Innoc. III. in c. *Dum ſimul*. 9. de officio judicis ordin. lib. 1. tit. 31.
(l) Gloſſa in c. Paſtoralis. 11. v. *Initium*. de officio judicis ordinar.
(m) Can. 1. & 2. 9. q. 3.
(n) Callixtus I. in can. *Nullus*. 7. 9. q. 3.
Idem in cit. can. *Nullus*.
(o) Nicolaus I. in ca. *Conqueſtus*. 8. eadem cauſa & quæſt.

Eandem rem docet Zeger-Bernardus van-Eſpen in opere, quod inſcripſit *Jus Eccleſiaſticum univerſum* (p): *Juriſdictio verò Archiepiſcopalis*, inquit Doctor ille, *tantummodò ſe extendit ad ipſos ſuffraganeos Epiſcopos, nequaquam autem in eorum ſubditos, niſi mediatè, quatenùs nimi-*

rum

(p) Juris. Eccleſ. univerſ. part. 1. tit. 19. de Metropolitanis n. 3. & 4.

Digitized by Google

1057.

(*b*) Gloſſa ind. c. *Sicut.*

(*c*) Deuteron. 23. 25.

(*d*) S. Greg. in can. *Scriptum*. 1. 6. q. 3.

meſſem alienam, ut loquitur author Gloſſæ (*b*), contra vetitum Scripturæ ſacræ (*c*), cujus ſenſum Gregorius Magnus ad Auguſtinum Angliæ Epiſcopum ſcribens, refert his verbis (d): *Falcem ergo judicii mittere non poteſt in eam ſegetem, quæ alteri videtur eſſe commiſſa. Itaque Metropolitanus nullam quidem ordinariam & Epiſcopalem authoritatem habet aut exercere poteſt in Diœceſibus ſuorum ſuffraganeorum.* Hac de re legi poteſt quo pacto Metropolitanorum poteſtas ab ultimo Concilio œcumenico (*e*), imminuta ac limitata eſt his verbis: *Nulli Epiſcopo liceat, cujuſvis privilegii prætextu, Pontificalia in alterius Diœceſi exercere, niſi de ordinarii loci expreſſa licentia, & in perſonas eidem ordinario ſubjectas tantùm. Si ſecùs factum fuerit, Epiſcopus ab exercitio Pontificalium, & ſic ordinati ab executione Ordinum ſint ipſo jure ſuſpenſi.* Quâ in re nihil ſtatuerunt Tridentini Patres, niſi conſentaneum primo Concilio generali Nicæno, Conciliis Arelatenſi, Antiocheno, Sardicenſi, tertio Carthaginenſi & Aurelianenſi. Unde colligitur, Melchiorem, Barii Archiepiſcopum, neque Ordines, neque Pontificalia exercêre potuiſſe intra limites Bituntinæ Diœceſis, etſi ejus ſit Metropolitanus, & Epiſcopum ſuffraganeum ipſius in eum jure procedere poſſe canonicè, ut iniqui auſûs ſui pœnam luat.

(*e*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 2. 3. & 5. de reform. & ſeſſ. 14. de reform. c. 8.

CASUS XVI.

Aristippum, Vapincenſem Epiſcopum, Maſſiliæ rebus ſuis privatis vacantem adit Julius, vacantem Diœceſis ipſius Parœciam ab eo petiturus. Nùm eam ipſi conferre poteſt hic Epiſcopus, licèt ſit extra ſuam Diœceſim? Poſſetne etiam unum è ſuis Parochis de ſuſpenſione abſolvere, ipſumque redintegrare, ſi in irregularitatem incidiſſet; quam ei remittere poſſet? An denique in his caſibus idem dicendum de Vicario generali, atque de Epiſcopo?

Respons.

Ad ſolutionem propoſitæ difficultatis, duplex diſtinguenda eſt juriſdictionis ſpecies; altera contentioſa, *quæ redditur in invitum*, ut loquitur Gloſſa (*f*), quæque nequit exerceri, niſi ſolitas in foro externo formalitates obſervando: Altera voluntaria, quæ *inter volentes tantùm* (redditur) inquit Gloſſa eadem, quæque formalitates iſtas non exigit. Quo præſuppoſito, dicimus, priorem à quocumque Judice exerceri non poſſe extra limites territorii, quo protenditur ipſius juriſdictio: Sed Epiſcopus, aut alius quivis Eccleſiaſticus Superior, alteram, quæ eſt tantùm voluntaria, ubicumque ſit, validè & licitè exercêre poteſt; modò ipſam exerceat in Diœceſanos aut ſubditos ſuos, & in caſibus jure ſibi conceſſis. † Unde ſequitur, Ariſtippum, Vapincenſem Epiſcopum Julio vacantem in ſuâ Diœceſi Parœciam conferre potuiſſe, etſi tùm in Maſſilienſi Diœceſi verſaretur; quia beneficiorum collatio eſt actus juriſdictionis merè voluntarius. Ita docet Gloſſa in Decretalem Innocentii III. (*g*), ad Philippum Auguſtum, Galliæ Regem ſcribentis: *Extra Diœceſim poteſt* (Epiſcopus) *conferre beneficia*, inquit hæc Gloſſa. Ita quoque ſentiunt Geminianus (*h*), Zerola, de Selva, Generalis in Senatu Pariſienſi Cauſidicus, & Rebuffus, quos laudat Cabaſſutius (*i*).

(*f*) Gloſſ. in leg. *Omnes*. 2. ff. de offi io proconſulis. l. 1. tit. 16.

(*g*) Gloſſa in c. *Novit*. 7. de officio legati. v. *Terminos*. l. 1. tit. 30.

(*h*) Geminianus in c. fin. de electione in 6. Zerola praa. Epiſcop. 1. part v. *Juriſdictio*. Joan. de Selva. tract. de Benef. 3. part. q. 40. & 63. Petrus Rebuffus tract. de nominat. q. 14. n. 49.

(*i*) Joan. Cabaſſ. juris can. theor & praa. lib. 1. c. 8. n. 2. & 3.

Ob eandem rationem de cenſuris Diœceſanos ſuos abſolvere, eoſque in caſibus jure conceſſis

rius generalis. *Vicarius ab Epiſcopo habens conferendi poteſtatem*, addit Cabaſſutius (*k*), *poteſt e iam ſicut Epiſcopus beneficia conferre etiam extra fines Diœceſis; eſt enim uterque Ordinarius, & collatio Beneficiorum eſt actus voluntariæ juriſdictionis, quam conſtat exerceri poſſe extra territorium.*

(*k*) Id ibid. c. 13. n. 11.

CASUS XVII.

Pisander, obtento Epiſcopatu, Romam miſit, ut Bullas ſuas obtinêret; ſed quia in Diœceſi ſuâ multa ſunt magni momenti & inſtantia quoad ſpirituale, quæ debent regulari; hoc ſibi jus vindicat, ut iis ſe immiſcêre poſſit, ut v. g. de beneficiis vacantibus providêre, alioſque juriſdictionis actus exercêre: cui tamen ejus ſuſcepto intercedit Cathedralis Eccleſiæ Capitulum quod propugnat ipſi nullum jus competere in ſpirituale, donec Epiſcopus fuerit conſecratus. Nunquid pro Capitulo ſtat jus?

Respons.

Jure Piſandri ſuſcepto intercedit Capitulum, donec à Papâ fuerit confirmatus. Id quidem facilè probare eſt ex Decretali Alexandri III. ad Epiſcopum Vigornienſem, ſcribentis de Epiſcopo electo Lincolnienſi (*l*): *Noſti* inquit Summus hic Pontifex, *quod Linconem electus, concedendi honores vel præbendas, aut aliàs diſponendi de rebus Eccleſiæ (cùm sua non ſit electio confirmata), non habeat facultatem..... Mandamus igitur, quatenùs ei auctoritate noſtrâ præcipias, ut conceſſionem, ſi quam fecit de prædictis, ſtudeat revocare.* Innocentius III. ſcribens ad Capitulum Cathedralis Eccleſiæ Aprutii ulterioris, conſentit cum iis, quæ jam declaraverat Alexander III. de hoc diſciplinæ articulo. Hæc enim ſunt ejus verba (*m*): *Quoniam electus à vobis ante confirmationem adminiſtrationi Epiſcopatûs ſe irreverenter immiſcuit... poſtquam nobis præſentaſtis eundem ſufficienti examinatione præmiſſâ, electionem de ipſo factam duximus irritandam, quidquid ex eâ vel ob eam factum eſt, denuntiantes penitùs non tenêre.*

(*l*) Alex. III. in c. *Noſti*. 9. de electione & electi poteſtate. l. 1. tit. 6.

(*m*) Innoc. III. in c. *Qualiter*. 17. eod. tit.

Attamen pro Capitulo, de quo fit mentio in caſu propoſito, non ſtat jus, dùm contendit, Piſandro nullum jus competere in regimen ſpirituale, donec conſecratus fuerit Epiſcopus; ubi enim Bullarum ſuarum obtentione inſtitutus & confirmatus fuerit, plenam in ſpirituale juriſdictionem exercere poterit. *At verò*, inquit Cabaſſutius (*n*), *poſtquam à Papa inſtitutus fuerit & confirmatus, quamvis nondum conſecratus, poteſt ea quæ ſunt juriſdictionis exequi. Poteſt igitur*, pergit hic Canoniſta, *in ſua Diœceſi corrigere, excommunicare, ſuſpendere, interdicere, pro tribunali externo judicare, viſitare juriſdictionem, delegare, non ſolùm in externo ſeu contentioſo foro, ſed etiam in interno, quod eſt pœnitentiæ Sacramentalis; ſed per ſe nequit illam exercere, niſi ipſe ſit Presbyter: poteſt etiam beneficia conferre: Sed, non poteſt ea, quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis exercere*, addit Canoniſta noſter juxta Decretalem Celeſtini III. (*o*), *ut ſacrum Chriſma conficere, Ordinum aut Confirmationis Sacramenta conferre, Virgines benedicere, Altaria vel Eccleſias conſecrare; hæc enim requirunt Ordinis Epiſcopalis poteſtatem, quâ ille caret.*

(*n*) Joan. Cabaſſ. juris can. theor & prax. l. 1. c. 7. n. 7. Item c. 8. n. 20.

(*o*) Celeſtin. III. in cap. *Tranſmiſſam*. 15. de electione &c.

Cæterum id ſciri neceſſe eſt, ut jam alibi diximus (*p*), juxta uſum, qui tenetur in Gallia, Capitulum, quod Eccleſiam Sede vacante regit, jus illud ſibi retinêre, donec Eccleſiam ſuam canonicè adierit novus Epiſcopus.

(*p*) V. capite in caſu *Epiſcopus*.

H 2 CASUS

† Poteſt Epiſcopus contentioſam Juriſdictionem etiam extra Diœceſis ſuæ limites exercere, *quando impeditur illam exercere in proprio: quo caſu poterit jus dicere in alieno territorio convicino, petitâ priùs tamen veniâ ab Epiſcopo loci, quamvis non obtentâ.* Ita Cabaſſ. Juris Can. Theo. & prax. L. I. Cap. 8. n. 4.

Parochi ſtatuti hujus executioni intercedunt, ac de eo, tanquam de novitate nullis fultâ rationibus appellate volunt. Numquid pro iis ſtat jus?

Respons.

Exiſtimamus, non jure Epiſcopi ſui ſtatuto intercedere veteres Parochos: licèt enim hic non ſit mos Epiſcoporum, ut talia condant ſtatuta; attamen hæc eis competit poteſtas: & Eccleſiæ bono non ſolùm valdè utile, ſed & neceſſarium eſſet, ut aliquando hujuſmodi promulgarent ſtatuta, eaque executioni mandarent Epiſcopi. Neceſſitatem hanc tribus rationibus comprobamus.

1. Quia in quibuſdam Diœceſibus inveniri poſſunt Beneficiarii, qui incompatibilia obtineant beneficia: quo in caſu permulti intereſt, ut malo huic occurrat Epiſcopus.

2. Quia defectus eſſentialis in eorum proviſionibus inveniri poſſunt, qui vel unum tantùm obtinent Beneficium, quorum notitiam eò potiori jure exigere poteſt Epiſcopus, quòd ad ſalutem tam Beneficiariorum, quàm Fidelium maximi interſit, ut Proviſiones ſeu Collationes validæ agnoſcantur; quod fieri tantùm poteſt lectione & examine hujuſmodi titulorum. *Si Clericus malè tenet Eccleſiam*, inquit Archidiaconus (a), *certum eſt quod animam ſuam damnat, & alias animas Parochianorum ipſius Eccleſiæ decipit*: Quod probat ex Decretali Innocentii III. ſcribentis ad Epiſcopum Prænestinum Legatum ſuum (b): cui & alia poteſt addi ejuſdem Papæ Decretalis in quarto Concilio œcumenico Lateranenſi (c), quam ad marginem indicamus.

3. Quia æquum pariter & neceſſe eſt, ut obligationes & onera Beneficiis annexa norit Epiſcopus, ſciatque, num ea accuratè pro officiô ſuo adimpleant Titulares.

Nobiſcum etiam ſentiunt Hoſtienſis (d), & Fagnanus (e), à quo is citatur, quique ſuam probat ſententiam ex Decretalibus ſex numero variorum Pontificum. Idem etiam docent omnes antiqui Canoniſtæ, ut Joannes Andræas, de Butrio, Cardinalis, Ancharanus, Abbas, Joannes de Anania & Felinus (f), ut Goffredus, Federicus de Senis (g), & alii multi, qui conſentiunt, ad proviſum pertinere, ut inſtitutionis ſuæ Canonicæ titulum exhibeat, quæ eſt poſſeſſionis fundamentum, & confirmet, poſſeſſionem ſuam eſſe Canonicam.

Dicimus, *poſſeſſionem eſſe canonicam* ad diſtinctionem hujuſmodi poſſeſſionis à poſſeſſione purè civili. Poſſeſſor namque fundi non conteſtati non tenetur poſſeſſionis ſuæ titulum producere (h), niſi Poſſeſſori ſit jus commune, ut notat Bonifacius VIII. (i). Sed non idem dicendum de poſſeſſione Beneficii, & tituli, cui innititur ut, obſervat Author Gloſſæ his verbis (k): *Nota, quod hæc regula eſt argumentum contra Clericum, qui eſt in quietâ poſſeſſione Beneficii ſui: & petitur ab eo titulus poſſeſſionis, ſcilicet inſtitutio, ſcilicet quod tenetur illam oſtendere*: quod probat Exemplo hominis ab Eccleſia manumiſſi, qui licèt ſuæ ſit libertatis poſſeſſor, hanc tamen à ſe fuiſſe obtentam probare tenetur, ut patet ex Sexto Concilio Toletano, quod refert Gratianus (l). Ab eâ tamen obligatione Doctores permulti illos eximunt, qui incompatibilia non obtinent beneficia, quique de expreſſo vel tacito Epiſcopi aut ejus Prædeceſſoris conſenſu per decem annos ſuerunt fuêre poſſeſſores beneficiorum. Hæc eſt Felini & Abbatis opinio, quam ſequitur Fagnanus (m).

(a) Archidiaconus in cit. cap. Ordinarii. n. 1.
(b) Innoc. III. in cap. Dudum. 22. de elect.
(c) Idem in cap. Grave. 29. de præbend. &c.
(d) Hoſtiens. in cap. Licet. n. 4. de Simonia &c.
(e) Fagn. in d. c. Licet heli. n. 18.
(f) Joan Andræas iod. cap. Licet, n. 7.
Anton. de Butrio. ibid. n. 13.
Ancharan. ibid.
Abbas ibid. n. 2.
Felinus ibid. n. 27.
(g) Goffred. in c. Ex inſinuatione. de procuratoribus.
Federicus de Senis Cons. 234. n. 4.
Joan. Andræas in c. Mora. de regulis juris. n. 8. & 9.
(h) Gloſſ. in cap. Epiſcopum. 1. v. Tantum. de præſcrip. in 6. l. 2. tit. 13.
(i) Bonifac. VIII. in d. c. Epiſcopum.
(k) Gloſſ. in c. Beneficium. 1. de reg. juris. in 6. v. Obtineri.
(l) Can. Longinquitate. 64. 12. q. 2.
(m) Felinus in d. c. Licet heli. n. 11.
Abbas ibid. n. 24.
Fagnan. ibid. n. 31.

Casus XIX.

Epimachus, Murciæ Epiſcopus, ſingulari pietate & conſcientiâ ſtrictiore Præſul inſignitus, nominatus ad Archiepiſcopatum Valentiæ, difficilè aſſentitur, ut è ſede ſuâ ad aliam transferatur. Poteſt-ne tranſlationi huic abſque peccato aſſentiri?

Respons.

Primò reſpondemus, ex Sanctis Canonibus prohiberi tranſlationes, cùm id non poſtulat neceſſitas aut Eccleſiæ utilitas. Id evidenter probatur ex decimo tertio canone inter eos, qui *Apoſtolici* nominantur. Hæc ſunt ejus verba: *Epiſcopo, qui Parochiam ſuam dereliquerit: alteri inſilire nefas eſto, licet à pluribus ad hoc compellatur, niſi rationabilis aliqua cauſa ſubſit, quod hoc ipſum facere vi adigat, nempe quod plus lucri & utilitatis his qui illic conſtituti ſunt verbo pietatis conferre poſſit: neque hoc tamen à ſeipſo, ſed multorum Epiſcoporum judicio & exhortatione maximâ* (n).

Ita etiam loquitur Nicænum Concilium I. an. 325. habitum (o): *Si quis Epiſcopus ... dederit operam, ut ex ſua Eccleſia transferatur, non eſt in alia recipiendus: ſed potiùs cogere eum debent, ut ad locum ſuum redeat. Quod ſi noluerit, ejiciendus eſt in totum ex Eccleſia, deponenduſque ex ordine, & communione fidelium illorum qui ad illam Eccleſiam pertinent, privandus.* Hinc Euſebius Cæſarienſis ad Antiochenam ſedem electus, eam abjecit, exiſtimans, ſe ad aliam tutâ conſcientiâ contra canonum præſcriptum migrare non poſſe, ut patet ex Epiſtola, quam ad ipſum ſcripſit non ſine magnis ea de re laudibus Imperator (p).

Eadem quoque in Concilio Antiocheno an. 341. reperitur prohibitio (q): *Epiſcopus ab alia Parochia in aliam ne transeat*, inquiunt Patres hujuſce Concilii, *nec ſe ſuâ ſponte ingerens, nec à populis vi adactus, nec ab Epiſcopis coactus: maneat autem in ea quam à Deo ſortitus eſt Eccleſia, & ab ea non recedat ſecundùm Decretum priùs de eâ re editum.*

Hæc ſunt etiam Sardicenſis Concilii an. 347. (r), verba ſcitu digna. *Oſius Urbis Cordubæ Epiſcopus dixit: non tam malâ conſuetudine, quàm pernicioſiſſimâ corruptela, eſt ex ipſis fundamentis penitùs extirpanda, ne cui Epiſcopo liceat à parvâ civitate in aliam migrare; ejus enim cauſæ prætextus eſt manifeſtus, propter quem talia tentantur: nullus enim adhuc Epiſcopus inveniri potuit, qui à majori civitate in minorem tranſire ſtuduerit. Unde conſtat eos ardenti plura habendi cupiditate ſuccendi, & magis arrogantiæ ſervire, ut videantur majorem habêre poteſtatem. Placet-ne hoc omnibus, ut ejuſmodi improbitas acerbiùs vindicetur? Exiſtimo enim eos ne Laïcorum quidem debere habêre communionem. Omnes Epiſcopi dixerunt: Placet omnibus.* Verbis adeò expreſſis & eâ de re vehementibus alias addere probationes, quas ſuppeditat antiquitas, neceſſe non ducimus, illas ad marginem indicâre contenti ut quiſque apud Authores eaſdem legere queat (s).

2. Dicimus, à Sanctis Canonibus non abſolutè prohibitas fuiſſe de ſede in aliam Epiſcoporum tranſlationes, cùm agitur neceſſitas aut Eccleſiæ utilitas, ut patet ex primo à nobis relato, qui ſic habet: *Niſi rationabilis aliqua cauſa ſubſit &c.* E contra ab iis fuêre approbatæ à primis Eccleſiæ ſæculis.

Primum, quod ſuppeditat antiquitas; tranſlationis exemplum ab Euſebio in Hiſtoria Eccleſiaſticâ refertur (t) de Epiſcopo Cappadociæ, Alexandri nomine, qui afflatu divino ſe è ſua ſede ad Hieroſolymitanam eſſe migraturum cognovit, ut Narciſſi

(n) Can. 13. Apoſtolorum.
(o) Conc. Nicæn. 1. can. 13.
(p) Euſeb. lib. 3. c. 61. de vita Conſtantini.
(q) Conc. Antiochen. can. 21.
Ita ferè in can. Epiſcopum. 25. 7. q. 1.
(r) Conc. Sardicens. can. 1.
(s) Julius I. Epiſt. ad Orientales apud S Athanaſium apol. 2.
Damaſius in confeſſ. fidei ad Paulinum Theſſalonicens. apud Theodoretum. l. 5. hiſt. Eccleſ. c. 11.
Conc. Capuanum ſub Siricio laudatum à Concilio Carthag. III. can. 38.
Conc. Carthagin. IV. c. 27. in can. Epiſcopus. 37. 7. q. 1.
S. Leo Epiſt. 82. aliàs 84. c. 8. in can. Si quis. 31. ead. cauſa & q. 1.
Conc. Calcedon. Can.
Hilarius 5. & 10. Papa epiſt. ad Epiſcopos Provinciæ Tarracon. c. 2.
Capitular. 137. Caroli Magni
Conc. Franc-ford. an. 704. Can. 7.
Conc. Meldenſe. c. 30.
(t) Euſeb. Hiſt. Eccleſ. lib. 6. c. 11.

Digitized by Google

in Nazianzenum, Meletii Sebaſtes, & deinde Antiochiæ Epiſcopi, Doſithæi primùm Seleuciæ, deinde Tharſorum Epiſcopi, Reverentii, Joannis, Palladii, Alexandri, Theophili, Polycarpi, Hierophyli, Optimi, & Sylvani, qui omnes de Epiſcopatibus ſuis ad alios communis Eccleſiæ utilitatis causâ tranſlati ſunt.

Pelagius II. Papa eâ de re mentem ſuam ſic aperit, ut omnem tollat difficultatem, ſimulque vel maximè pio Epiſcopo ſcrupulum. *Scias, Frater dilectiſſime,* inquit hic ſummus Pontifex, ad Archiepiſcopum an. 581. ſcribens (b), *aliud eſſe cauſam neceſſitatis & utilitatis, aliud cauſam præſumptionis ac propriæ voluntatis. Non ergo mutat ſedem, qui non mutat mentem; id eſt, qui non causâ avaritiæ, aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel ſuæ delectationis, migrat de civitate ad civitatem, ſed causâ neceſſitatis aut utilitatis mutatur: nam plurimorum utilitas unius utilitati aut voluntati præferenda eſt. Aliud eſt enim mutare, & aliud mutari; nam aliud eſt ſponte tranſire, & aliud eſt coactè aut neceſſitate venire. Unde non iſti mutant civitates, ſed mutantur... Non ergo benè intelligunt Eccleſiaſticas regulas, qui hoc negant causâ neceſſitatis vel utilitatis.*

(b) Pelag. II. Epiſt 2. in can. Scias. 35. 7. q. 1.

Eſt & alter canon antiquus (c), quem perperam Antero Papæ adſcribit Gratianus, quo probantur tranſlationes neceſſitatis vel utilitatis Eccleſiæ causâ factæ: *Mutationes Epiſcoporum ſcitote communi utilitate fieri licere, ſed non propriâ cujuſquam voluntate aut dominatione.* Quod confirmat Exemplo Sancti Petri, qui ex Antiochiâ Romam ſedem ſuam tranſtulit. *Petrus Sanctus Magiſter noſter & Princeps Apoſtolorum, de Antiochia, utilitatis causâ, tranſlatus eſt Romam, ut ibidem potiùs proficere poſſet.* Huicque addit Exemplum duorum Epiſcoporum Felicis & Euſebii, qui de Eccleſiâ in aliam fuerant tranſlati authoritate ſedis Apoſtolicæ, ad quam pertinet jus illud tranſlationis, ut declarat Innocentius III, (d) ſcribens ad Decanum & Capitulum

(c) Can. Mutationes, 34. cad. c. & q.

(d) Innoc. III. in cap. Inter. 2. de tranſlat. Epiſcopi lib. 1. tit. 7. Item in c. Quanto 3. & in cap Licet, ſu. eod. tit.

nullum ei ſcrupulum injicere debet hæc tranſlatio: At è contra ſi ex ſuperbiâ aut cupiditate aliove quovis motivo inordinato Valentinam ſedem, tanquam opulentiorem & magis honorificam legitimè ſe reum coram Deo exiſtimaret, tranſlationem hanc acceptando (e).

(e) De Ste-Beuve tom. 3. Cas. 53.

CASUS XX.

Hyacinthus, Elonorenſis Epiſcopus, abdicato intra manus Regis Epiſcopatu, a quo alter Epiſcopus ab eodem fuit nominatus, ſuas tamen functiones Epiſcopales, ut antè, ibi exercuit. Numid canonicè potuit?

Respons.

Certum eſt, hunc Epiſcopum, licèt Epiſcopatum ſuum intrà regias manus abdicârit, non fractis Eccleſiæ regalis functiones ſuas Epiſcopales exercère potuiſſe. Ratio eſt, quia tali demiſſione juriſdictionem ſuam non amittit Epiſcopus, & eam exercêre poteſt, donec talis abdicatio à Papa fuerit admiſſa: quia ſpirituale matrimonii vinculum, quod inter Epiſcopum ejuſque Eccleſiam intercedit, non à poteſtate ſæculari, ſed ſolùm Apoſtolicâ authoritate diſſolvi poteſt, ut declarat Innocentius III. in unâ Decretali ad Decanum & Capitulum Andegavi (f) his verbis: *Per tranſlationem, depoſitionem aut ceſſionem authoritate Romani Pontificis, quem conſtat vicarium eſſe Jeſu Chriſti, Epiſcopus ab Eccleſia removetur... Epiſcopus conſecratus ſine licentia Romani Pontificis, ſuam non debet Eccleſiam derelinquere... Tranſlatio, depoſitio & ceſſio, ... ſoli eſt Romano Pontifici reſervata.* Et quidem, cùm Papæ Miniſterio Eccleſiæ ſuæ addictus ſit Epiſcopus, ab eâ ſolius tantùm ipſius authoritate ſeparari poteſt juxta communem hanc juris regulam: *Omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur* (g).

(f) Innoc. III. in c. Inter. 2. de tranſlat. Epiſcopi.

(g) S. Chryſoſt. in cap. Omnis, 1. de reg. juris (in antiquis) lib. 5. tit. 41.

Vide { Approbatio. / Festi Dies. }

EQUITES MILITARES.

Equitum militarium permulti ſunt ordines, ab omnibus fermè Europæ Principibus conſtituti, quorum Hiſtoriam ſi quis ſcire cupiat, conſulat R. Patrem Meneſtrier è Soc. Jeſu in ſuo tractatu *de equitatu antiquo & moderno*, & D. Hermant in libro in 12. Rhotomagi an. 1698. typis mandato.

Omiſſa itaque ordinum Hiſtoriâ, qui fuêre inſtituti in Germaniâ, Moſcoviâ, Poloniâ, Italiâ, Angliâ, Scotiâ, Pruſſiâ, Daniâ, Hiſpaniâ, Luſitaniâ & alibi, hoc dicere nobis ſufficiet, quòd in Galliâ ſunt.

1. Ordo militaris Sancti Lazari, qui ab Hoſpitalariis ejuſdem nominis originem ſuam ducit, & ineunte ſæculo duodecimo inſtitutus eſt, ut Chriſtiani nominis hoſtibus obſiſteret. Henricus IV. ordinem Beatæ Virginis de Monte Carmelo inſtituit, quem cum ordine Sancti Lazari conjunxit, cujus Philibertus de Nereſtang apud Fontem Bellaquæum primus 30. Octob. an. 1608. ſummus Magiſter conſtitutus eſt.

2. Ordo Sancti Michaelis, à Ludovico XI. primâ Auguſti an. 1469. inſtitutus.

3. Ordo Spiritûs Sancti, ab Henrico III. 31. Decembris an. 1578. inſtitutus.

4. Ordo Sancti Ludovici, à Ludovico XIV. inſtitutus, pro ductoribus militaribus, qui poſt decem ſtipendiorum annos huic ordini merentur adſcribi.

Omnium autem militarium ordinum celeberrimus, de quo fit ſermo in hoc titulo eſt ordo Hoſpitalariorum Sancti Joannis Hieroſolymitani, qui nunc *Ordo equitum Melitenſium* vocatur à nomine inſulæ, in quâ habitat ſummus eorum Magiſter.

Ab initio Hoſpitalarii dicti ſunt; quòd ex primâ ſuâ inſtitutione ad auxilium & tuitionem pauperum peregrinorum, qui frequentes loca ſancta Hieroſolymitana inviſebant,

Anno 1290. è Palæſtinâ atque ex Urbibus, quò ſe receperant, expulſi, poſteà Rhodum inſulam in Turcas armis an. 1310. expugnârunt: ſed à Solimano iterùm captâ 25. Decembris an. 1522. hac inſulâ; Carolus quintus, cujus, uti Regis Hiſpaniarum erat Melitenſis inſula, hanc eis ex inita 25. Aprilis an. 1530. conventione donavit.

Ordo iſte eſt verè Religioſus, & tria ſolita vota religionis emittunt Equites. Nunc in ſeptem diſtribuitur linguarum claſſes, quarum quælibet multas continet Provincias, & in unaquâque earum eſt Summus Prior.

Prima eſt Lingua Provinciæ.
Secunda, Alverniæ.
Tertia, Galliæ.
Quarta, Italiæ.
Quinta, Arragoniæ.
Sexta, Germaniæ, (olim Angliæ).
Septima denique Castiliæ.

Summus Magiſter, qui Eminentiæ titulo inſignitur, in omnes, tùm quoad ſpirituale, tùm quoad temporale, juriſdictionem obtinet, & ad Melitenſem Epiſcopatum nominat, cujus Epiſcopus ab Hiſpaniarum Rege confirmatur. Atque hæc ſatis ſint, ut ſufficiens detur idea ad faciliorem eorum intelligentiam, quæ modò de Equitibus hujuſce Ordinis dicturi ſumus.

CASUS PRIMUS.

Calisthenes, Eques Melitenſis, commendatariam ordinis habet; è qua 2500. Librarum annui reditûs percipit: ſed quia aliunde 3000, Librarum penſionem à Rege obtinuit, quæ ad ſui ſuſtentationem ſufficit, Balduino proponit, ipſi commendatariam ſuam reſignare, modò 4000. Librarum præſenti pecuniâ ſibi numeret: Balduinus propoſito pacto annuit, illudque utrinque perficitur. Quâ de re quæritur, utrùm à tali pacto inter ipſos inito ac perfecto abſit omnis Simonia necne peccatum?

Respons.

Commendatariæ Melitenſes, juxta Galliæ juriſprudentiam non ſunt Beneficia, ſed ſimplices duntaxat adminiſtrationes, ut docet Molinæus in ſtilum Parlamenti (*a*): *Hæ commendatariæ*, inquit hic Juriſconſultus, *non ſunt Beneficia, nec poſſunt conferri per Papam, vel Legatum; nec cadunt in mandatis & aliis regaliis Beneficiorum.* Idem obſervat hic Author in ſuo commentario in regulas Romanæ Cancellariæ his verbis (*b*): *Commendæ Sancti Joannis Hieroſolymitani non ſunt Beneficia.* Addit, penſiones his commendis affixas non eſſe Eccleſiaſticas, neque iis ſimiles, quas Beneficiis Papa addicit; quare haberi tantùm debent, ut *ſtipendia militaria*: unde ad earum pro creatione non requiritur ſummi Pontificis Authoritas.

(*a*) Carol. Molinæus. part. 5. q. 249.

(*b*) Idem in reg. de infirmis reſig. n. 301.

Ea hac regulâ ſequitur, nec in pacto inito neque eodem à Caliſthene & Balduino perfecto reperiri Simoniam; ſed uterque tamen peccavit. rem negotiando, quæ ſub commercium nunquam cadere poteſt, quicumque aliunde obtendatur prætextus: quia de hujuſmodi bonis ſummus tantùm Ordinis Magiſter vel Prior ſtatuere poſſunt, eaque Equitum Ordinis ſuſtentationi ſunt deſtinata. Quare pactum hujuſmodi haberi debet tanquam ſordidum & turpe commercium, & penitùs contrarium intentioni fundatorum hujuſmodi commendarum, quæ gratuito conferri debent, uti penſiones omnes, quæ è reditibus iſtis proveniunt. Duplici itaque modo reus eſt Caliſthenes, 1. quia rem negotiatus eſt, cujus commercium exerceri nequit. 2. Quia 4000. librarum, quæ à Balduino accepit, ſibi propria efficere non potuit. Nam Eques Melitenſis verus eſt Religioſus, tribus continentiæ, obedientiæ & paupertatis ſolemnibus votis ligatus, ut probat Navarrus (*c*) ex Ordinis fundatione an. 1103. factâ, regnante Balduino Hieroſolymitano Rege & ſucceſſore Godefridi Bullonii, fratris ſui, & ex hujus Ordinis ſtatutis à beato Gerardo è Maritimâ Coloniâ Provinciæ urbe oriundo conditis, & à Sanctâ Sede approbatis, cùmque Ordo ille militaris cooptatus fuerit in Religionem Rhodenſem, quæ eſt Ordo Melitenſis, ex Bulla Innocentii VIII. an. 1484. Religioſus autem abſque crimine peculium habêre nequit, niſi à Superiore ſuo legitimo hujus habendi licentiam obtinuerit, qui tutâ conſcientiâ, eam non niſi ad pium opus concedere poteſt; ut illud etiam propriâ authoritate in alium uſum convertere nequeat Religioſus. Nimis quidem notum eſt, moralem hanc permultis Equitibus Melitenſibus eſſe incognitam, nec iis ſapere; ſed tamen non minùs vera eſt ac ſolida.

(*c*) Navar. l. 3. conſiliorum de convers. conjugat. tom. 3. fol. 203. verſo.

Fatemur nihilominùs, magnum eſſe diſcrimen pro voto paupertatis, inter eos, qui vulgò dicuntur Religioſi, & Equites Melitenſes, eos-ve aliorum Ordinum militarium. Religioſus enim voto ſuo paupertatis non ſolùm bonorum temporalium dominium, ſed etiam uſum-fructum dimittit; cùm Equites ex regulis Ordinis ſui frui poſſint uſu-fructu commendarum, quas poſſident, & ad arbitrium ſuum de eo ſtatuere. Ita docet Azorius (*d*), qui de Equitibus profeſſis generatim loquens, ad propoſitam ſibi quæſtionem iſtam: *An Milites Religioſi redituum ipſis commendatorum fructus ſibi acquirant; eoſque faciant ſuos, ac liberè in uſus, quos voluerint, impendere queant?* his verbis reſpondet: *Reſpondeo, paupertatem, quam commendatarii Milites pollicentur ... non eſſe æquè arctam ac eam, quam Monachi & Mendicantes Religioſi profitentur. Hi enim, voto Deo facto, ſe abdicant*

(*d*) Joan. Azor. tit. 1. l. 13. c. 4. q. 9.

dominio,

cipiunt: & ne quibus poſſint libere ſtatuere; & ita eos locant, vendunt, permutant, donant, & arbitratu ſuo conſumunt... & in eos uſus, quos volunt, impendunt, ſed nutu & voluntate ſuperiorum. Quibus ultimis verbis oſtendit hic Author diſcrimen, quo Equites redicibus ſuis, & Laïci ſuis fruuntur, hi enim tanquam Domini, illi verò cum dependentia à ſuo ſuperiore potiuntur.

(a) Joan. Caball Juris can. Theor. & prax. l. 1. c. 22. n. 8.

Unde Colligit Caballutius (*a*), Equites illos pro Arbitrio ſuo diſponere poſſe de uſu-fructu bonorum, quæ è commendis ſuis percipiunt, modò neque ex avaritia peccent, neque ex prodigalitate. *Sed & hoc tenendum eſt*, inqnit Doctus hic Canoniſta, *illam Beneficiariorum Religioſorum diſpenſationem ac uſum circa fructus minùs liberam eſſe, quàm quæ Milibus regularibus competit. Cùm enim horum vivendi ratio in externis nihil à ratione differat, quam ſequuntur nobiles opulenti ſæculares cum quibus etiam verſari ſacri Milites ordinariè, ſolent eadem uti liberalitate poſſunt, quàm ſolent alii paris conditionis nobiles opulenti, peræquè ab avaritia & prodigalitate alieni.* Quibua ſubjungit hic Author: *Ubi tamen ſacri Milites per exceſſum peccarent, gravius eſſet eorum peccatum, quàm reliquorum nobilium ſeculi, quia rebus ſacris, quales ſunt commendarum fructus abuterentur; tùm quia pias Fundatorum intentiones eluderent. Non tamen harum ſuperfluarum & illicitarum expenſarum reſtitutioni obnoxii eſſent; cùm tamen reliqui omnes Beneficiarii, qui Beneficiorum fructus conſumpsère, teneantur vel pauperibus vel Eccleſiis reſtituere.*

CASUS II.

Thimoleon, Eques Militenſia, videns ex obitu Patris ſui pinguem Gerardo & Gualterio fratribus ſuis natu majoribus relinqui hæreditatem, hanc cum iis ſe jure dividere poſſe contendit. Eum autem ſecum cohæredem renuunt Gerardus & Gualterius, quòd ex emiſſione votorum ſuorum eo jûre privetur? Poſſunt-ne abſque injuſtitiâ in ſuâ perſeverare repulsâ?

Respons.

Certum eſt, Equites ordinis Sancti Joannis Hieroſolymitani, ſeu Melitenſes, factâ profeſſione votorum ſolemni ad ſucceſſionem ſuorum parentum fieri in Galliâ inhabiles, neque eos ullam hæreditatis partem, quamvis uſûs-fructûs titulo requiſitam, ſperare poſſe. Hæc eſt lex ſimul & conſuetudo generatim in hoc Regno obſervata, & multis ſupremarum Curiarum Arreſtis confirmata.

Verum quidem eſt, ex Papone, Equites Melitenſes, olim ex Arreſto 9. Aprilis an. 1566. ad ſucceſſionem fuiſſe admiſſos, cum eo tamen onere, ut bonis defuncti tanquam uſufructuarii tantùm fruerentur; verum non obtinuit illa Juriſprudentia, & eodem anno latum eſt Arreſtum penitùs contrarium in equitem de Rooſſy: cumque Equites quidam identidem uſufructuarios partis hæreditatis, quam poſtulabant, ſe declarari attentarent, Senatûs Pariſienſis rubrâ indutus veſte ſolemnia duo tulit alia Arreſta: unum 23. Decembris an. 1573. D. Thuæo tunc Proto-præſide, & alterum an. 1584. quo Equites omnes eo jure fuêre privati. Primum, quod refert Chopin (*b*), pro Dominâ Iſabella de Chenu, Yvetoti Principe, viduâ Domini Martini du Bellay, in fratrem Robertum de Chatè, Melitenſem equitem, ac Landiæ commendatorem latum eſt, cùm ſe hæredem eſſe is contenderet, quique actione ſuâ excluſus eſt, tùm quoad proprietatem, tùm quoad uſum-fructum partis hæreditatis, quam ſibi arrogare volebat, Chopin conſiliarius, pro Gilberto Dagen contra Fratrem Michaelem Fontaine, hujus ordinis equitem: Arreſt an. 1612. 1. Julii. an. 1629. 11. Janu. & alia multa, quæ referre inutile eſt, quæque in Arreſtographis Galliæ legi poſſunt.

(b) Chopin l. 2. de moribus Pris. tit. 5. n. 19.
Et lib. 3. de ſacra. polit. tit. 1. n. 20.

censis. D. Ferrerius art. 337. conſuetud. Pariſ. n. 30.

Juvat tamen obſervare, hic objici poſſe, quod ex Arreſto an. 1612. Martino de Clinchamp, Equiti Melitenſi, & feudi commendatori, uſum-fructum portionem hæreditatis quam à fratribus ſuis exigebat, curiâ adjudicavit. Sed reſpondendum, curiam ipſi uſum fructum hunc ideò tantùm conceſſiſſe, 1. quia is à fratribus ſuis liberaliter juridicè fuerat oblatus, 2. Quia ab an. 1584. & 1586. Martinum fratrem ſuum jam libenter ad diviſionem hæreditatis, de quâ agebatur, ſecum admiſerant, ut eâ tanquam dominus frueretur, cujus rei reſciſſionem 28. annis tantùm poſteà juridicè poſtulaverant.

Gallicæ Juriſprudentiæ æquitas eò nititur in hanc rem, quòd Equites Sancti Joannis Hieroſolymitani veri ſint Religioſi; cùm tria profiteantur caſtitatis, paupertatis & obedientiæ ſolemnia vota, ut conſtat ex ſtatuto, quod condidit Raymundus *De Podio*, à ducentis & ampliùs annis Summo Melitenſis ordinis Magiſtro; quod ſtatutum reperitur inter conſtitutiones hujus ordinis (*d*), ut obſervat Chopin (*e*) & poſt ipſum Ferrerius (*f*) en verba illius: Meminerint perpetuaque mente teneant *Religioſi Milites noſtri, ut hi divini Zelo informati ſacratiſſimæ regulæ vota ſubſtantialia, caſtitatem, paupertatem tenere, complere, perficere.* Idem quoque ſcripsère Guillelmus Epiſcopus Tyri (*g*) in ſua Hiſtoriâ ſacri belli; Genebrardoa, Molinæus, le Bret (*h*) & alii quàm plurimi Authores.

(d) L. 1. c. 2.
(e) Chopin. cit. tit. 1. n. 20.
(f) D. ferrenius loco cit.

Ex his igitur authoritatibus colligitur, non ſine cauſâ Gerardum & Gualterium ſecum cohæredem recuſare Thimoleontem fratrem ſuum; quandoquidem emiſſo ſolemni paupertatis voto in Ordine ab Apoſtolicâ ſede approbato, qualis eſt Melitenſis, ad ſuccedendum eſt inhabilis ſimulque ad aliquid tanquam ſibi proprium habendum.

(g) Guillelm Tyrius ſacri belli. l. 12. c. 7 & l. 18. c. 4. 5. & 6.
(h) Genebrard. ad an. 1129.
Molinæus ad q 122. Joannis Galli.
Le Bret. action. forenſ. 17. &c.

CASUS III.

Guillelmus, nobilis adoleſcens è Provinciâ in Ordine Sancti Joannis Hieroſolymitani, natos annos tredecim, aſſerens, ſe jam decimum ſextum attigiſſe ætatis annum, profeſſionem emiſit; cùmque poſteà non ſolùm navales ſuas expeditiones ſed alias etiam, quæ hujuſce ordinis Equitibus conveniunt, functiones per quindecim ſexdicim-ve annos obiiſſet, quin Profeſſionis ſuæ invaliditati reclamarit; Bernardus, unicus ſibi frater, opulenti prædii dominos, è vivis exceſſit. Guillelmus, defuncti hæreditati inhians, votis ſuis refragatur, & in Romanâ Curiâ reſcriptum obtinet, quo de iis eum Papa diſpenſat eumque ad colligendam defuncti fratris hæreditatem idoneum efficit. Verùm cæteri parentes, qui, ipſo deficiente, Bernardi caperent hæreditatem, & quibus notum eſt, ipſi deeſſe pecuniæ ſufficientem copiam, ut litis diuturnas impenſas queat ſubminiſtrare, & qui aliundè plurimùm authoritatis habent, ipſius contentioni vehementer, obſiſtunt eique multis intricatum formulis litigium inferunt. Quâ de re quæritur, utrùm tutâ conſcientiâ interceſſionem ſuam poſſint defendere illatamque Guillelmo litem perſequi?

Respons.

Goillelmi Parentes, Bernardi hæredes, abſque injuſtitiâ præſumpto ipſius jure poſſunt adverſari:-

Ratio

Digitized by Google

7.

qui proponitur, latum eſt in Guidonem de Sagnat, Melitenſem equitem, qui Clementis de Sagnat fratris ſui hæreditatem capere volebat, & qui præſumpto jure ſuo excidit. Brodelius (b) aliud etiam Parlamenti refert Arreſtum latum 25. Maii an. 1621. in caſu huic ſimili; quo Romanum Reſcriptum, quale eſt illud, de quo agitur in propoſitâ ſpecie, abuſivum fuit declaratum; & qui illud obtinuerat eques, petitione ſua excidit, & inhabilis declaratus eſt ad capiendum defuncti fratris ſui hæreditatem.

(b) Brodelius in Louetum litte. c. Sum. 8.

Equidem diſpenſatio hujuſmodi in Regno Galliæ nullius eſt momenti, cùm ad temporale pertineat, in quod nihil poteſt Papa, quia Rex nullum, Deo excepto, ſibi ſuperiorem *in temporalibus* agnoſcit. Hinc 12. Martii an. 1571. & 1588. à Senatu Pariſienſi judicatum eſt, hujuſmodi diſpenſationes eſſe ſubreptitias & invalidas. Hîc multas gravis momenti, quæ in confirmationem hujus veritatis à Brodelio referuntur, authoritates omittimus; quòd à nemine in dubium revocetur.

CASUS IV.

ALEXANDER, Melitenſis Eques, Pariſiis habitans, cùm videat pinguem hæreditatem patris ſui Balduini à Georgio fratre ſuo obtinêri, hanc ob eo gratiam poſtulat, ut penſionem ſibi concedere velit, ad tuendam nobilitatis ſuæ honeſtâ ſuſtentatione dignitatem. Poteſt-ne Georgius, hanc ei ſine injuſtitia denegare penſionem?

RESPONS.

Diſtinctione, ut nobis videtur, opus eſt: nam vel Alexander eſt ſimpliciter Eques, vel de commendatariâ ordinis fuit proviſus: ſi ſit ſimpliciter eques, penſionem convenientem ipſi jure denegare non poteſt frater. Ratio eſt, quia talis eques egeret, quòd Ordo nullum iis præſtet auxilium, qui Melitæ non habitant, & inhumani eſſet animi pro Georgio neceſſaria fratri ſuo recuſare alimenta. Hinc hujuſmodi penſiones ex multis Arreſtis conſtitutæ ſunt. Labbæus in ſuo commentario in Conſuetudinem Burgundiæ (c) unum refert à Toloſano Parlamento ſeptimo Februarii an. 1543. latum, quo equiti viginti nummi proviſionum (quæ ſumma tunc temporis præcipui erat momenti) adjudicati fuere, donec de commendâ eſſet proviſus. Multa etiam alia legi poſſunt, quæ laudat Papo (d).

(c) Labbe. comment. in conſuetud. Burgund. tit. 19. art. 36.

(d) Papo. l. 2. tit. 10 Arreſt. ult. & l. 21. tit. 1. Arreſt. 1.

Sed ſi Alexander de commendatariâ ſit proviſus, requiſitam ei jure denegare poteſt frater penſionem; cùm jam in caſu juſtæ neceſſitatis non verſetur, & ad cæterorum Religioſorum claſſem ex voto paupertatis, quod emiſit per ſolemnem profeſſionem, redigatur, qui Religioſi ex Galliæ Juriſprudentia talia à parentibus ſuis nequeunt requirere, quòd mundo mortui & è familiâ ſuâ abſciſſi cenſeantur.

Uſus verò iſte hac potiſſimùm ratione fulcitur, quia in Galliâ hoc ſemper propoſitum imprimis fuit, ut ad Regni utilitatem familiarum ſaluti ac perennitati conſuleretur, ac impediretur, ne ad exteros venirent bona earum: quâ in re Græcos antiquos imitati ſunt Galli, qui, ut refert Plutarchus, non ſinebant, ut defuncti bona ad exteros venirent (e). Hinc etiam prodiit regula, *paterna paternis*, *materna ma-*

(e) Plutarch. in Solone. n. 14.

celeberrimorum Galliæ Juriſperitorum, quales ſunt Benedicti (f), Caſſanæus, Molinæus, Boërius, Tiraquellus, Imbertus & alii multi, quibus adjungitur Ferrerius in ſuo commentario in conſuetudinem Pariſienſem (g).

(f) Benedicti. V. *Duas habens*. H. 156. Caſſaneus. comment. in conſuetud. Burgund. tit. 7. de ſucceſſionibus §. 14. v. *Conſuetudo Regni*. Molinæus in conſuet. Burgund. tit. de Feudis. art. 6. v. *Religioſi*. Boerius in conſuetud. Bituric. tit de Teſtamentis. §. fin. Tiraquellus. tract. *Mortuus das vivo*. part. 2 declarat. 15. n. 9. Imbertus. Enchirid. v. *Monachus profeſſus*. p. 198.

CASUS V.

ANNIBAL, Melitenſis Eques, qui Ordinis commendâ potiebatur, mortuus, 10000. Librarum credita reliquit. Nonne ipſius Creditores in ejus mobilia recurrere poſſunt & ad ſolutionem ſuam ea juridicè detinere, licèt ex ejus obitu ad Ordinem Melitenſem fuerint devoluta?

RESPONS.

Certum eſt, mobilia & peculium Equitis Melitenſis qui è vita decedit, jure ad Ordinem pertinere, ut derelicta à Monacho pertinent ad Monaſterium, cujus membrum erat. Attamen cùm æquitati non ſit conſonum, ut Creditores bonæ fidei legitimum ſibi debitum amittant; Ordo tenetur ad ſolutionem creditæ defuncto pecuniæ ad concurſum bonorum, quæ ab ipſo fuêre derelicta. Ita dijudicavit Senatus Pariſienſis ex Arreſto 20. Martii an. 1592. quod refert D. Brillon (h). Quod idem etiam aſſerit Bochelius in ſua Bibliothecâ juris Gallici (i): verùm id tantùm obtinet pro debitis profeſſionem conſequentibus, non verò pro iis quæ ante eques contraxiſſet, de quibus non tenebetur ordo, ut judicatum eſt in ſanctiori Conſilio 30. Martii an. 1688.

(g) Art. 337. n. 30.

(h) D. Brillon. dict. Arreſt. v. *Equites* n. 35.

(i) Bochelius v. *Commendatores*.

Ex dictis manifeſtè apparet, quod jus, quis recurſus Annibalis creditoribus competat, ut 10000. Librarum, ſibi ab equite defuncto debitorum ſolutionem obtineant.

CASUS VI.

IMELINUS, Eques Melitenſis, Pariſiis in domo Patris ſui habitans, contendit, ſe non tenêri ad confeſſionem annuam communionemque Paſchalem faciendam in Eccleſia Sancti Rochi, quantumvis ad utrumque ipſum Parochus ſollicitet. Nunquid legitima eſt ejus contentio, & nonne potiùs contraria eſt Decreto quarti Concilii œcumenici Lateranenſis (k), quo omnibus utriuſque ſexûs fidelibus duplex illa strictè imponitur obligatio?

(k) Conc. Later. 4. c. 21.

RESPONS.

Ad ſolutionem hujus difficultatis, quædam præſupponenda ſunt certa principia.

Primum eſt, Equites Melitenſes veros eſſe Religioſos, qui tria obedientiæ, paupertatis & continentiæ ſolemnia vota emittunt. Illud eſt manifeſtum ex dictis in ſuperioribus deciſionibus.

Secundum eſt, Religioſos hujus Ordinis, Parochorum, & ne quidem Epiſcoporum Juriſdictioni ſubjacêre, exceptis viſitatione Eccleſiarum Curatarum, & correctione eorum, qui ipſis deſerviunt, ut patet ex nonâ Bullâ Pii IV. datâ 1. Julii an 1560. (l), & ſexageſimâ ſeptimâ Gregorii XIII. 25. Novembris an. 1580. (m): eoſque à ſuperioribus regularibus Ordinis ſui tantùm pendêre. Dicimus, *exceptis viſitatione Eccleſiarum Curatarum, & corrections eorum qui ipſis deſerviunt*; nam Summi Pontifices Pius IV. in Bullâ modò laudatâ;

(l) Pius IV. in Bula. *Circumſpectâ*. 9. 3. 36.

(m) Greg. XIII. in Bullâ. *Circumſpectâ*. 67. §. 2.

Digitized by Google

Quanta. 5. Sequitur ex his duobus principiis, Imelinum non tenêri ad Confeſſionem annoam vel communionem Paſchalem ſaciendam in Parœcia Sancti Rochi, licet ſolitum habeat Domicilium intra fines hujus Parœciæ.

1. Non tenetur ex jure communi, ſtatuto ex ennſilio Lateranenſi: Coneilium enim illud ad annuam confeſſionem proprio Parocho faciendam, ab eoque communionem in Paſchate accipiendam obligat: Atqui Parochus Sancti Rochi, non eſt proprius Religioſorum Parochus, qoi intra fines Parœciæ ſuæ habitant; cum Religioſus quilibet ſoli regulari ſuperiori ſuo, alio quocumque excluſo, ſubjiciatur, ut conſtat ex bis terminis Conſtitutionis Benedicti XI. (*c*) qui declarat, omnes Religioſos ſecundum ſtatuta & regulam, quam profitentur, ſuperioribus ſuis debêre confiteri: *Qui ſecundùm ſtatuta ſuorum Ordinum propriis Prælatis confiteri debent; aut ab eis, non confiteantur aliis, prohibentur.* Quod conſentit cum antiquo Canone, quem Concilio Nicæno falsò adſcribit Gratianus (*d*), qui de Religioſis generatim loquens dicit: *Præcipimus, ut aliquis Monachus pœnitentiam nemini tribuat, niſi ſibi invicem.* Cùm igitur in confeſſore præter poteſtatem Ordinis, quam in ordinatione ſuà accepit, inſuper requiratur poteſtas juriſdictionis in pœnitentem, quem vult abſolvere ut à Concilio Tridentino definitum eſt (*e*), neque ullà Parocho in Religioſum competat juriſdictio, certum eſt etiam, nullum ipſi jus competere, ut ab eis Confeſſionem aut communionem Paſchalem in Parochiali Eccleſia fieri exigat; cùm à Parochorum juriſdictione omninò ſint immunes (*f*). Quocircà, nedum Religioſus, quicumque ille ſit, ad confitendum Parocho, aut Sacerdoti Eccleſiæ ipſius approbato teneatur; è contra Confeſſio ab ipſo facta abſolutè eſſet invalida defectu juriſdictionis in Parocho, aut in tali confeſſare, uti ſolidè probat Ludovicus Miranda (*g*). Addimus etiam, Religioſum, quamvis extra ſuum habitet Monaſterium, ne quidem Epiſcopi Juriſdictioni ſobjici, niſi in ſolo caſu delicti (*h*).

(*c*) Extravag. *Inter cunctas.* 1. *De privilegiis.* §. *Sed quia.*

(*d*) Conc. Nicæno. in can. *Placuit.* 1. 6. q. 1.

(*e*) Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 6. & 7. & c. 9. de Sacram. Pœnit. & ſeſſ. 23. c. 15. de refor.

(*f*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 11. vers. *Exceptis tamen his.*

(*g*) Lud. Miranda. Manual. Prælat. som. 2. q. 33. art. conclus. 1.

2. Imelinus etiam ex propriis Melitenſis Ordinis conſtitutionibus eximitur ab obligatione confitendi & communicandi in Eccleſiâ Parochiali: ab iis enim equiti cuilibet prohibetur, ne alium, quàm ejuſdem Ordinis Priorem, vel Capellanum ad confeſſionem adeat, niſi ab hoc Priore, aut ipſo abſente, à ſuperiore legitimo (*i*) licentiam obtinuerit: quod etiam conſtituit nona Bulla Pii IV. quam in ſuperiori Deciſione retulimus (*k*).

(*h*) Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 3. de reform.

(*i*) Tit. 3. de Eccleſia. ſtatuto. 7. p. 14.

(*k*) Pius IV. in Bulla *Circumſpecta.* 9. §. 29.

Cœterùm non qoidem nos fugit, Benedicti XI. conſtitutionem ex aliâ Clementis V. in Concilio œcumenico Viennenſi conſtitutione fuiſſe abrogatam (*l*), quoad Privilegia nimia, quæ Dominicanis & Fratribus minoribus quantum ad ſecularium confeſſionem, Prædicationem & ſepulturas fuerant conceſſa; ſed nollatenùs ad rem præſentem ſpectat hæc abrogatio.

(*l*) Clemens V. in Clem. *Dudum.* 2. de ſepulturis. l. 3. tit. 7.

CASUS VII.

Renatus, Sacerdos, profeſſus ordinis Sancti Joannis Hieroſolymitani, Prior-Curatus Parœciæ Sancti Joannis, quæ hoc ab ordine dependet, privatâ authoritate ſuâ Beneficium illud reſignavit Claudio, Sacerdoti ſæculari nepoti ſuo, qoi eo per quatuor annos & ampliùs pacificè potitus eſt. De eo quoque ſe provideri, quaſi vacante, à ſuperiori ſuo legitimo Curavit Antonius, Sacerdos, Profeſſus ejuſdem ordinis, & Claudio litem intentam perſequi queat?

Response.

Jus Claudii non eſt legitimum: & illatam ipſi litam abſque injuſtitia perſequi valet Antonius. Ratio eſt, quia juxta Regulam, *ſecularia ſecularibus, regularia regularibus* Renatus propriâ authoritate Prioratum-Curatum Sancti Joannis Claudio, ſeculari Sacerdoti reſignare nun potuit; cùm ab ordine Melitenſi beneficium illud pendeat, qui, ut oſtendimus in ſuperioribus deciſionibus, ſit verus Ordo Religioſus, à Summis Pontificibus approbatus, & omnia, quæ ab eo pendent Beneficia, à Profeſſis ordinis tantom obtinêri poſſint.

Nititur hæc deciſio Bullâ Clementis VII. relatâ & confirmatâ aliâ Bullâ, quam 1. Julii. an. 1560. tulit Pius IV. (*m*), quæque in Senatu Pariſienſi & Parlamento Toloſano an. 1576. unanimi Epiſcoporum conſenſu approbata eſt; En verba ipſius; qualia à Pio IV. ipſo referuntur: *Quod Presbyteri, qui in dicta Religione profeſſionem non emiſiſſent, niſi de expreſſa licentia vel conſenſu Magiſtri, ſeu Priorum, Præceptorum, vel Fratrum, quos id tangeret ad deſerviendum Parochialibus, vel aliis Eccleſiis ac Capellis hujuſmodi, Capellani ejuſdem Religionis per locorum ordinarios ſub eadem excommunicationis latæ ſententiæ pœnâ, ſi contrà facerent, eo effectu incurrendâ, ad requiſitionem ſeu præſentationem dictorum Bajulivorum, Priorum, Præceptorum & Fratrum abſque aliqua exactione & oneris impoſitione recipi & admitti deberent.*

(*m*) Pius IV. in Bulla. *Circumſpecta.* 9. §. 42.

Bullis iſtis conſentanea eſt Galliæ Juriſprudentia, ut videre eſt ex Arreſto, quod tulit Parlamentum Burdigalenſe 3. Maii. an. 1605. pro commendatore d'Arenis in Vicarium perpetuum, ſecularem; & ex tribus aliis Arreſtis Senatûs Pariſienſis, quæ refert D. Brillon in ſuo Dictionnario Arreſtorum, & Blondelius in additionibus ſuis ad Bibliothecam Canonicam Bouchelii (*n*). Primùm per modum ordinationis generalis latum eſt 29. Maii. an. 1659. pro Preceptore d'Oiſemont in vicarium perpetuum loci, qui erat Sacerdos ſecularis: alterum II. Januarii. an. 1664. pro D. d'Elſoïe, Sacerdote, Religioſo Profeſſo ordinis contra quemdam nomine Jordan, Sacerdotem ſecularem, qui etiam intra ſex menſes, ſed ſeriùs, religionem profiteri volebat: Tertium 2. Decembris an. 1669. à D. de la Gueſſiere (*o*) & ab Authore Diarii forenſis (*p*) relatum: qoibus addendum eſt quartum à ſanctiore Conſilio 30. Septembris an. 1673. latum, quod refert etiam de la Gueſſiere (*q*).

(*n*) Chevalier.

(*o*) De la Gueſſiere. tom 3. l. 3. c. 20. & l. 7. c. 18.

(*p*) Diarium fori in 4. 2. part. p. 325.

(*q*) De la Gueſſiere ibid. l. 7. c. 8.

Nec eſt, quod quis objiciat, à Claudio per tres & ampliùs annos pacificè obtentum fuiſſe Beneficium ſuum: nam regula *de pacificis poſſeſſoribus* non obtinet in regulam *regularia regularibus*, quæ priore multò eſt antiquior: atque ita rem iſtam dijudicavit Parlamentum Gratianopolitanum 27. Junii an. 1675. cui jam Arreſto ſuo 15. Julii an. 1602. præiverat Senatus Pariſienſis, ut refert Baſſet (*r*), nec non ſanctius conſilium 28. Auguſti an. 1685. ex D. de la Gueſſiere (*s*).

(*r*) Baſſet. tom. 2. l. 6. tit. 8. c. 5.

(*s*) De la Gueſſiere. tom. 4. l. 6. c. 16.

Fruſtrà quoque in hanc deciſionem quis objiciet Arreſtum Parlamenti Toloſani, quos Sacerdos ſecularis an. 1526. pacificam Curæ S. Joannis de *Kyrie eleiſon*, prope Toloſam poſitæ, & Melitenſi ordini ſubditæ poſſeſſionem retinuit. Nam huic Arreſto, cui nullum aliud ſimile poſteà latum eſt, appoſita fuerat verbis expreſſis hæc Clauſula: *Abſque præjudicio libertatum, immunitatem atque authoritatis Arreſtorum curiæ.* 2. Sub ea etiam conditione tantummodò latum eſt, ut Sacerdos ille crucem candidam veſtitalari aſſu-

Digitized by Google

ſex menſes elapſos profeſſus fuiſſet, inito à die datæ proviſionum ſuarum calculo, canonicè fuiſſet proviſus: quam profeſſionem cùm non emiſerit antè id temporis, ad eam jam admitti nequit poſt illatam ipſi ab Antonio actionem: & de Prioratu curato is depelli debet, de quo contra regulam *regularia regularibus* nec non privilegia ordini Melitenſi ab Apoſtolicâ ſede conceſſa fuit proviſus.

Hæc ſunt potiſſimùm, quæ de equitibus Melitenſibus ſcitu neceſſaria duximus. Sunt quidem & aliæ quæſtiones quæ de re illa fieri poſſunt, ſed quia non ſunt uſitatæ eas prætermittimus. Addemus tantummodò omnes, qui hunc ordinem componunt ordinariæ Epiſcoporum juriſdictioni non ſubjacêre vi Bullarum Adriani IV. Clementia VII. Pauli III. & Pii V.

2. Galliæ Reges Franciſcum I. Henricum II. & Carolum IX. edictis ſuis an. 1543. 1552. & 1563. Equites illos de omnibus ſubventionibus, contributionibus oneribus & tributis, quæ à Clericis exiguntur, liberaſſe. Quod ex multis confirmatum eſt Arreſtis, quorum duo celeberrima ſunt Senatûs Pariſienſis, menſis Aprilis an. 1598. & menſis Maii an. 1601. quæ refert Bouchelus in Bibliothecâ ſuâ juris canonici (a), quibus addi poteſt Arreſtum ſanctioris Conſilii 9. Januarii an. 1548.

(a) Bouchel bibliotheca juris Gallici tom 1. p. 535. Col. 1.

Verùm tamen eſt 1. ipſos unà cum Clero quandoque tributa penſitaſſe, cùm nimirum urgens fuit Regni neceſſitas, uti accidit an 1568. 1585. & 1606. quod notat D. Brillon (b): 2. eos conferre debere ad generales locorum eleemoſynas, pro rata decimarum, quas ibi percipiunt, ut à Senatu Pariſienſi judicatum eſt 26. Martii an. 1598. ut etiam ad refectionem chori & Campanilis Eccleſiæ ex Arreſto 30. Martii 1640. quod refert le Prêtre (c).

(b) D. Brillon dict. Arreſtorum v. *Eques*. n. 50.

(c) Le Prêtre 3. cent. c. 28.

3. Ordinis hujus Equites, regulariter loquendo, de bonis à ſe poſſeſſis teſtamento ſtatuere non poſſe; etſi id quandoque pro piis aut conſcientiæ legatis toleratum fuerit, & cùm legata illa tertiam bonorum ſuorum partem non ſuperabant, ut patet ex Arreſto Senatûs Pariſienſis 12. Martii an. 1571. & ex aliis quibuſdam poſterioribus: quâ de re conſuli poſſunt Papo, le Prêtre, Brodelius in Lovetum, Peleus, Chenu, Ricardus, & Diarium fori (d).

4. Diæceſanos Epiſcopos jus viſitationis habere in Eccleſiis Beneficiorum, quæ pendent ab ordine, ut fert ordinatio an. 1606. modò eam per ſe exequantur, nec ulla jura exigant, ut ſtatuunt multa Arreſta, ac præſertim Arreſtum 25. januarii an. 1529. quod refert Chenu (e): quâ de re legi poteſt Tournetus, & diarium fori (f).

(d) Papo l. 1. tit. 10. n. 3. Le Prêtre. 1. cent. c. 28. & 3. cent. c. 23. Brodelius lit. c. *Summar*. 8. Peleus action. for. l. 2. act. 73. Chenu 2. centur. q. 16. Ricardus tract. de donat. inter vivos 1. p. c. 3. ſect. 5. n. 246. Diarium fori tom. 2.

(e) Chenu tom. 1. p. 1. tit. 1. cap. 50.

(f) Tournet. lit. v. *Es Arreſts*. 30. Diarium fori. l. 2. c. 32.

EXAMEN.

EXAMEN ſecundùm varios ſumitur ſenſus, qui ad rem præſentem non pertinent. In hoc enim titulo agitur tantùm de obligatione ſuperioribus impoſitâ, ut fiant certi de ſufficienti peritiâ inferiorum ſuorum, qui ſeſe offerunt ipſis ad ſuſcipiendos ordines, aut ad obtinendam licentiam functiones eorum obeundi, qualis eſt functio confitendi aut ſacra verba ad populum habendi, aut ad obtinendum aliquod Beneficium: quod ſine prævio examine ab ipſis nequit cognoſci. Ideò autem examen eſt neceſſarium, quòd, cum vitiorum omnium & errorum origo ſit ignorantia, multò magis eſt in Clericis periculoſa, quàm in aliis, quòd ipſis populos edocendi onus incumbat. *Ignorantia, mater cunctorum errorum*, inquit Toletanum Concilium 4. (g), *maximè in Sacerdotibus Dei vitanda eſt, qui docendi officium in populis ſuſceperunt.*

Duplex diſtinguenda eſt in Clericis Capacitas; una interior, quæ in probitate morum poſita eſt, quæque ex litteris teſtimonialibus, quæ ſint authenticæ, nota ſit; altera exterior, quæ in ſcientiâ conſiſtit, quâ quis ligare aut ſolvere opportunè, populum edocere & concionari, aliaſque dotes habere queat requiſitas ad exercitium miniſterii ſui; quod plerumque ſolo examine poteſt detegi.

Examinis illius materia, non ſola debet eſſe grammatica; quæ olim ſatisfuiſſe videtur Concilio Vauri an. 1368. habito (h); ſed ſcientia miniſterio ſuo dignior, & ordini aptior, qualis eſt ea, quæ ad ſacramenta, ac præcipuè ad Euchariſtiam & Pænitentiam ſpectat. *Agri Dominici cultura non eſt indignis operariis committenda*, inquit Toletanum Concilium an. 1473. (i) habitum, *ſed illi duntaxat conducendi ſunt in domo Domini, qui ſecundùm Apoſtolum ſciant, quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas & profundum, & inter lepram diſcernere noverint* (k). Quam ob cauſam ei nota debent eſſe ſcriptura ſacra, ac præſertim effara ac regulæ in novo Teſtamento contentæ, nec non Canonum præſcripta. De iis igitur potiſſimùm fieri debet à ſuperioribus Eccleſiaſticis examen ſcientiæ & capacitatis ſibi ſubditorum in ſacro miniſterio; neque ab hac regulâ debent excipi ii omnes, qui de Beneficiis fuêre proviſi

(g) Conc. Tolet. 4. can. 25. tom. 5. conc. p. 1713. Vide etiam. tom. 11. p. 2. pag. 1285. Conc. Oxon.

(h) Conc. Vaur. can. 20. apud Labbe tom. 18. concil. part. 2. Col. 1989.

(i) Apud Labbe tom. 13. pag. 145.

(k) Vide Proœmium in pragmaticam ſanctionem. §. *Nam Eccleſiarum*. v. *Volens*. pag. 37. edict. Paris. an. 1666.

Digitized by Google

Cùm *adri.* 17. de reſcriptis. l. 1. tit. 3.

CASUS PRIMUS.

LYSIAS, qui per decennium in famoſâ Univerſitate Theologiam profeſſus eſt, proviſus in Curiâ Romanâ, de Curato Beneficio, ad illud adeundum Epiſcopo ſe præſentem ſtitit, ut ab eo *viſa* ſuum obtineret. Epiſcopus, quanquam de ipſius ſcientia ac probitate morum convictus, ipſum tamen examini ſubjicere voluit; At Lyſias eâ re offenſus, petiit, ut teſtimonio juridico conſtaret de repulsâ, eo fine, ut Metropolitani proviſiones obtineret, aut ſibi competeret appellatio tanquam ab abuſu. Poteſt-ne tutâ conſcientiâ alterutram adhibêre litigii rationem?

RESPONS.

Quantalibet ſit Lyſiæ eruditio, Epiſcopi tamen ſui examen recuſare non potuit, neque obtento repolſæ teſtimonio juridico uti. Ratio eſt, quia Epiſcopo jus competit, eorum omnium indiſtinctè periclitandi doctrinam, qui Romæ Curati Beneficii proviſiones *in formâ dignum*, hoc eſt, in formâ commiſſoriâ obtinuerunt.

Jus illud Epiſcoporum adſtruit authoritas Tridentini Concilii (*b*), quo ſtatuitur, ut nullum curatum Beneficium conferatur, niſi iis, quorum ſcientiæ ac probitatis morum factum fuerit periculum, ſi idonei fuerint judicati, quodque ab hâc regulâ non magis Doctores, quàm alios excipit. Decretum illud Concilii Edicto Bleſenſi (*c*) admittitur, quod neminem ab obligatione examinis liberat. Edicto quoque Melodunenſi menſis Febr. an. 1576. ita generatim ſancitur (*d*): „Qui in Curiâ Romanâ „Beneficiorum proviſiones impetraverint (in for„ma, quæ dicitur, *dignum*) hujuſmodi Beneficia „adire, eorumve poſſeſſioni ſe immiſcêre non po„terunt, niſi priùs Archiepiſcopo, aut Epiſcopo „Diœceſano, & ordinario, aut ad eorum abſen„tiam, Vicariis eorum generalibus ad examen ſe „præſentes ſtiterint, eorumque *viſa* obtinuerint, „quod dari non poterit ſine prævio examine pro„viſorum, de quo expreſsè mentionem facere in „inſtitutionibus tenebuntur„. Hanc eandem diſciplinam accuratè teneri jam juſſerat Carolus IX. Edicto ſuo Molinenſi (*e*). Reipsâ non intendit Papa, ut proviſus *in forma dignum* obtento potiatur Beneficio, niſi eum ad ejus obeunda officia idoneum judicaverit Epiſcopus. Quod ſapientiſſimè à Concilii Tridentini Decreto Regumque Galliæ edictis cautum eſt; quia fieri poteſt, ut gradum ſuum doloſè quiſpiam obtinuerit, & aliundè non ſufficiat, ut is, qui ad alios docendos præponitur, ſcientiâ polleat, niſi ſana ſit ejus doctrina & orthodoxa, atque de ea prævio examine certus fuerit.

(*b*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 18.

(*c*) Edict. Bleſ. art. 12.

(*d*) Edict. Melod. art. 14.

(*e*) Edict. Molin. art. 74.

Hactenùs de proviſis tantùm in formâ commiſſoriâ diximus; neque enim de iis idem dicendum, omnioò qui proviſiones *in formâ gratioſâ* obtinuerint. Attamen, quamvis eas viris merito præſtantibus Papa duntaxat concedat, quales ſunt Vicarii Generales, Officiales, aut alii in dignitate conſtituti, is, cui conceſſum eſt tale reſcriptum illud obtinêre non potuit, niſi es Litteris teſtimonialibus vitæ morumque ac ſcientiæ, quas ab Epiſcopo originis, aut Domicilii *à decennio*, ſi beneficium ſit curatum, aut *à triennio*, ſi aliud ſit beneficium, aut tandem ab Epiſcopo loci, in quo ſitum eſt beneficium, excluſis aliis duobus, obtinuerit, juxta hodiernam Romanæ Curiæ praxim, quæ conſequenter ad Epiſcoporum Galliæ expoſtulationem à 13. Junii an. 1636. obſervatur. Ita ſtatuêre Edicta Ludovici XIII. an. 1629. & Ludovici XIV. 9. Julii an. 1646. (*f*), ut obſervat Author modernus (*g*).

(*f*) Edict. Lud. XIII. art. 21. Edict. Lud. XIV.

(*g*) Ducaſſe prax. juriſdict. Eccleſias volunt. cap. 5. §. 3.

CASUS II.

GUILLELMUS, in Curiâ Romanâ de Curâ ſancti Exuperii *per obitum* proviſus; cùm Epiſcopum ad obtinendum *viſa* ſuum adiiſſet, & ab eo ob ſuam ignorantiam & imperitiam in examine fuiſſet recuſatus; cujus repulſæ juridicum ei Epiſcopus inſtrumentum dedit, ad Metropolitanum appellavit, à quo *viſa* ſuum obtinuit, ſuppoſito Sabiniano, qui pro ſe & nomine ſuo ad interrogata reſpondit, quo facto Curæ poſſeſſionem adivit, quam à triennio & ampliùs obtinuit, non minùs, quàm cùm ab Epiſcopo recuſatus eſt, ignarus?

Quæritur 1. utrum cenſuram aliquam aut irregularitatem incurrerint Guillelmus & Sabinianus? 2. An Guillelmus nunc curam illam abdicare teneatur? 3. An fructus, quos a tempore poſſeſſionis percepit, ſuos fecerit?

RESPONS.

1. Certum eſt, Guillelmum & Sabinianum nullam cenſuram vel irregularitatem incurriſſe, quia in hujuſmodi delinquentes nulla in jure pœna talis conſtituitur, ſed ambos ad rigoroſam tenêri pœnitentiam, eò quòd tam impudenter Eccleſiæ mentiti ſint; & quod in re tanti momenti falſitatem commiſerint.

2. Guillelmum Beneficii Curati ſancti Exuperii non verè eſſe titularem, ſed eſſe intruſum: Enimverò is eſt intruſus qui privatâ ſuâ authoritate poſſeſſionem adit, non obtento Canonico titulo à Superiore, cujus eſt Beneficii collatio, ut ex multis conſtat Summorum Pontificum Decretalibus, & præſertim Alexandri III. ad Epiſcopum Exonienſem (*h*), Innocentii ad Epiſcopum & Capitulum Eccleſiæ Tornacenſis (*i*), & ex alia ejuſdem Papæ, cum aliis in corpore juris relata (*k*): Sic autem ſe geſſit Guillelmus, Metropolitano Sabinianum pro ſe ſupponens. Quare licèt in externo ſoro Canonicus ejus titulus videatur; in interno tamen & coram Deo eſt irritus, cùm Metropolitanus nullo modo intenderit ei *viſa* dare, quo abuſus eſt ad invadendam curam, & ei tantùm dare illud voluerit, qui coram ſe ad interrogata reſpondit.

3. Guillelmum proinde intruſorum pœnæ ſe ſubjeciſſe, quæ in privatione Beneficii poſita eſt, conformiter ad iſta Bonifacii VIII. (*l*), verba: *Eum qui Beneficium, cui animarum cura imminet, vi occupat, ſeu ſe ſcienter injuſtè intrudit in eo, decernimus ipſo jure fore privatum Beneficio, quod cum cura ſimili primitùs obtinebat.* Quod conſentit cum Decretali Alexandri III. modò citatâ.

4. Ipſius tandem perceptos fructus non fuiſſe ſuos, quos proinde Eccleſiæ reſtituere coram Deo tenetur, cùm actu per intruſionem ſuam curâ ſuâ fuerit privatus, nec illius legitimus fuerit titularis.

(*h*) Alex. III. in cap. *Ad aures*, 3. de exceſſ. Prælatorum &c. lib. 5. tit. 31.

(*i*) Innoc. III. in cap. *Cùm jam dudùm.* 18. de præbendis & dignit. lib 3. tit. 5.

(*k*) Idem in cap. *Quia diverſitatem.* 5. de conceſſ. præbendæ & Eccleſiæ non vacantis. cit. lib. 3. tit. 8.

(*l*) Boniſac. VIII. in cap. *Eum qui.* 18. de præb. & dignit. in 6.

Vide { GRADUATUS. PROVISIO BENEFICII. VISA. }

Ccet diſcutiamus, atque in iis effatæ & regulæ præcipuæ reperientur; exiſtimamus id ſatis fore 1. ſi lectorem moneamus, poteſtatem excommunicationis Eccleſiæ fuiſſe conceſſam in perſonâ primorum paſtorum, cùm ea poteſtas ſit pars poteſtatis clavium, quam Chriſtus Apoſtolis immediatè, & in eorum perſona Epiſcopis ipſorum ſucceſſoribus contulit. 2. Si Excommunicationis varias ſpecies definiamus, ut earum cognoſcantur natura & effectus.

Excommunicatio, ſumpta ſecundum ſenſum hodiernum, eſt id quod *Anathema* dicitur, hoc eſt, ſeparatio à communione fidelium. Pœna hæc iſtis CHRISTI DOMINI verbis innitur (*a*): *Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi, velut Ethnicus & Publicanus*: Et iſtis Apoſtoli (*b*): Si quis non obedit verbo noſtro per Epiſtolam, hunc notate, & ne commiſceamini cum illo, ut confundatur: ac denique his ejuſdem Apoſtoli, de inceſtuoſo Corinthi (*c*): *Tollatur de medio veſtrum qui hoc opus fecit: Ego quidem abſens corpore præſens autem ſpiritu, jam judicavi ut præſens eum, qui ſic operatus eſt, in nomine Domini Jeſu Chriſti, tradere hujuſmodi Satanæ in interitum carnis, ut Spiritus ſalvus ſit in die Domini noſtri Jeſu Chriſti.*

(*a*) Matth. 18. 5.
(*b*) 2. Theſſal. 3. 14.
(*c*) 1. Cor. 5. 2. & ſeqq.

Excommunicationem hoc modo definiunt Theologi: *Excommunicatio eſt cenſura Eccleſiaſtica, privans baptizatum communione Sanctorum ex toto vel ex parte* (*d*). *ex toto*, hoc eſt, (omni participatione Sacramentorum, aliorumque Eccleſiæ bonorum) *vel ex parte*, hoc eſt, privans tantùm peccatorem participatione paſſivâ Sacramentorum & jure ut ad aliquod Beneficium eligatur.

(*d*) Polman. bre Theol. part. 3. n. 391.

Ad pleniorem autem definitionis Excommunicationis generatim ſumptæ intelligentiam, duplex diſtinguenda eſt Excommunicatio: prima, quæ dicitur *major*, & quæ non niſi ex peccato mortali unquam incurritur, ea eſt, quæ privat Chriſtianum participatione totali, ſeu activâ ſeu paſſivâ, bonorum ſpiritualium Fidelibus communium; ita ut homo tali modo excommunicatus, 1. nullum poſſe conferre aut recipere Sacramentum, niſi in caſu juſtæ & urgentis neceſſitatis. 2. Ut ſuffragiorum Eccleſiæ nullatenùs ſit particeps, qualia ſunt Sacrificia, preces, jejunia, & alia opera ſatisfactoria, quæ publicè fiunt in nomine Eccleſiæ. 3. Ut cujuſcumque Beneficii obtinendi ſit incapax, licèt ipſius Excommunicatio ſit penitùs occulta (*e*), ut, cum talis denuntiatus eſt, omnis ei cum aliis fidelibus interdicatur communicatio, quò ad res ſacras & ſpirituales, quales ſunt preces publicæ aut privatæ (*f*), ſepultura & exercitium juriſdictionis Eccleſiaſticæ.

(*e*) Cap. *Poſtulaſtis* de Clerico excommunicato &c.
(*f*) Innoc. III. in cap. *Ad probandum*. l. 1. tit. 27. de re judicata & Clement. *Ne Romani*, de elect.

Altera, *minor* vocatur, quòd non tàm latè pateat ejus effectus, & unâ tantùm bonorum illorum parte privet: ita ut, qui eâ ligatus eſt, Sacramenta, nondum ſolutus, recipere, aut ad ullum eligi queat Beneficium: Alioquin irrita à Judice declarari poſſet ejus electio. Ultima hæc excommunicationis ſpecies à jure conſtituta eſt in pœnam illiciti commercii cum excommunicato denuntiato, verùm irregularitatem in iis non parit, qui eâ ligati eam Ordinum ſuorum exercitio infringunt (*g*).

(*g*) Cap. Si celebrat. 10. de Clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto celebrante. l. 5. tit. 27.

Excommunicatio major, jure quandoque fertur, hoc eſt, Canone aut ſtatuto, quo excommunicati declarantur iis omnes, qui hoc vel illud peccatum admiſerint, & tunc *Excommunicatio à jure* vocatur. Quandoque verò ſolâ judicis ſententiâ infligitur, & dicitur *Excommunicatio ab homine*. Hujus autem abſolutio ferenti ſemper reſervatur, cùm Excommunicatio à jure ipſi duntaxat reſervetur, quando talis à Canone declarata eſt. Excommunicatio à jure lara generatim ſemper enuntiatur; altera verò ſæpè ſæpius eſt particularis, & ad unam aut quaſdam tantùm ſpectat perſonas. Prior ſemper durat: ſed poſterior quoàd effectum ſuum futurum deſinit per obitum judicis, qui eam tulit, aut per privationem ab officio ſuo; & idem dicendum de aliâ quâcumque ſimili cenſurâ *ab homine*.

Denique fit etiam diſtinctio inter excommunicationem *latæ*, vel *ferendæ ſententiæ*. Excommunicatio, quæ dicitur *latæ ſententiæ*, ea eſt, quâ quis rem illicitam perpetrans ligatur: Sed Excommunicatio *ferendæ ſententiæ* eſt tantùm comminatoria, hoc eſt, ſimplex eſt Excommunicationis comminatio à Superiore facta ad impediendam actionem illicitam, quam prohibet, eaque tamen monitionis locum obtinet ad ſententiam conſequenter ferendam.

Pro merito ſuo ſat dignis prædicari nequit laudibus mira illa Epiſcoporum caritas, quâ peccatores olim proſequebantur, atque incredibilis eorum patientia, quâ eos ad pœnitentiam provocabant, priùſquàm illos à fidelium Communione reſecarent: quo remedio primis Eccleſiæ ſæculis, non niſi ad extrema redacti & uberem lacrimarum vim profundentes

Digitized by Google

[illegible] unius Excommunicationis, quæ poſtea malo ipſo facta eſt, periculoſior medicina: Eò tandem immoderationis pervenit hic progreſſus, ut nihil niſi Excommunicationis ſono reſonet infinitus propè ſummorum Pontificum Decretalium & Conſtitutionum numerus, ex quibus conſtat alterum juris Canonici volumen. Triginta etiam duæ diverſæ in ſexto, & quinquaginta pariter diverſæ Excommunicationum ſpecies in Clementinis reperiuntur; ſolaque Bulla *In cœna Domini* viginti & unam continet: Nulla tandem è Papali tribunali venit Bulla, quæ in Excommunicationem non deſinat. Notum eſt omnibus, quàm immodicè Excommunicatione abuſus fuerit Gregorius VII. contendens Principem Excommunicatum ab omni ſuâ poteſtate atque imperio excidiſſe, ejuſque ſubditos nullo jam præſtandæ ipſi obedientiæ vinculo tenêri (*b*).

Prælati etiam nunc quàm plurimi, præſertim in Italiâ, funeſta illa in manibus arma quotidiè gerunt, ad obtinendam à ſubditis obedientiam, quos ſæpè ad meliorem frugem adducerent lenitas & indulgentia loco ſeveritatis, quæ aptiùs peccatorum vulnera exulcerat, quàm demulcet. Quâ de re legi poteſt Tridentinum Concilium, cujus ſapiens Decretum referemus, quo Epiſcopos admonet, ne excommunicationis gladium, non niſi magnâ circumſpectione & gravibus ex rebus exerant (*c*).

Cæterùm, quantumvis juſta videatur Excommunicationis cauſa, certum eſt tamen, cenſuram illam injuſtam eſſe & invalidam, quando in reum profertur, qui antè ter nec monitus nec in judicium perſonaliter vocatus eſt; (*d*), quia, ob ſolam ſuam contumaciam terribilem adeò pœnam meretur: quæ regula ſolius casûs exceptionem patitur, violentiæ nimirum aut fraudis, quâ reus uteretur, dùm conſultò abeſſet aut latêret ad vitandum vadimonium, tum enim non eſſet neceſſe, ut vadimonium ſeu in jus vocatio homini ipſi diceretur, ſed tantùm ipſius domicilio affigeretur.

(*b*) Greg. VII. l. 6. Ep. 2. Idem in can. *Nos ſanctorum*. 4. 15. q. 6.

(*c*) Conc. Trid. ſeſſ 25. de reform. c. 3.

(*d*) Innoc. III. in cap. *Inter quatuor*. 8. de major. & obed. l. 1. tit. 33.

Juvat hic advertere nos dixiſſe, *cenſuram illam injuſtam eſſe & invalidam*: Nam multi poſſunt eſſe caſus, in quibus valida eſt Excommunicatio, licèt injuſta ſit ob defectum formalitatis alicujus non abſolutè neceſſariæ, aut ob alias cauſas, de quibus in hoc titulo verba faciemus.

Hîc inſuper addendæ ſunt regulæ duæ præcipui momenti: prior eſt; neminem timore injuſtæ excommunicationis averti debêre, ab implendis officiis Legis naturalis & divinæ. Altera eſt, Excommunicationem pacificè & humiliter eſſe tolerandam, cujus probari nequit injuſtitia aut invaliditas: quòd ſi verò probari queat hæc injuſtitia & nullitas, omni ope cuilibet enitendum, ut tollatur hæc à ſe Excommunicatio; quia aliter ſe gerens Sacramentorum participationem & fidelium ſocietatem contemnere cenſerêtur, atque ita coram Deo reus fieret.

In caſu Excommunicationis *ab homine*. Judex, qui eam tulit, ſcripto ſententiam ſuam reddere, cauſam cenſuræ exprimere, nec non reo, ſi petat, intra menſem dare exemplar tenetur: Idque totum ab ipſo exigitur ſub pœnâ ſuſpenſionis ab ingreſſu Eccleſiæ ac Divinis Officiis, quam violare nequit, omiſsâ irregularitate, quam Papa ſolus tollere poteſt (*e*).

Exponetur poſteà 1. quæ ignorantia ab Excommunicatione excuſet. 2. Qualiter ſe gerere debeat, qui de excommunicatione ſe conſcium eſſe dubitat. 3. quis ſit effectus appellationis interpoſitæ ante vel poſt ſententiam Excommunicationis; ac nonnullæ aliæ exponentur difficultates, quæ ad hunc Titulum pertinent.

(*e*) Innoc. IV in cap. *Cùm medicinalis*. 1. de ſent. excom. in 6. l. 5. tit. 11.

CASUS PRIMUS.

Audentio & Leandro Sacerdotibus, in communium ſibi amicorum trium vel quatuor cœtu, in diſputatione ſecum invicem rixantibus, Leander Audentium tam acerbis facetiis aggreſſus eſt, ut is ſubito iræ impetu penitus ipſi alapam infligerit, cujus veniam ſtatim ipſum rogavit, ipſi aſſerens, ſe abſque voluntariâ deliberatione eum percuſſiſſe: Equidem ita Leandro fuit perſoaſum, actionem ſuam defecto ſufficientis deliberationis non eſſe mortalem culpam, ut eo ipſo die vel poſtridie, multorum confeſſiones exceperit. Quâ de re quæritur, utrùm hic Sacerdos ob actionem violentam à ſe commiſſam excommunicationem incurrerit, atque irregularis factus fuerit, quia in hoc ſtatu pœnitentiæ Sacramentum adminiſtravit?

Respons.

Id quidem conſtanter eſt verum, excommunicatione videlicet neminem ligari, niſi ob mortale peccatum. *Anathema & æterna mortis damnatio non niſi pro mortali debet imponi crimine*, inquit Meldenſe Concilium an. 835. habitum (*f*). Certum eſt eſt etiam, actionem illam non eſſe peccaminoſam, quæ abſque voluntariâ fit deliberatione: *uſque adeò peccatum voluntarium eſt malum*, inquit ſanctus Auguſtinus (*g*), *ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium*. Unde ſequitur, quòd ſi Audentius verè primo iræ motu abreptus actionem hanc commiſerit, & abſque ſufficienti deliberatione, quâ fiat peccatum; neque excommunicationem, neque irregularitatem in caſu propoſito incurrit: Sed quia legitima eſt de eâ re dubitandi cauſa, & in foro externo præ-

(*f*) Conc. Meldenſ. cap. 56. in can. *Nemo*. 41. 11. q. 3.

(*g*) S. Auguſt. lib. de vera religione c. 14. ſeu n. 27.

ta (*a*), & *in dubiis via eſt eligenda tutior*, uti ait Innocentius III. in ſuâ ad Capitulum Herbipolenſe Decretali (*b*), vel ut dicit Eugenius I. (*c*): *In his quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus, tenere debemus.*

CASUS II.

BARTHOLOMÆUS, apertus Sacerdotis inimicus mandavit vel ſaltem Georgio conſuluit ipſi pariter inimiciſſimo, ut eum in ſaltu, quà erat tranſiturus, obvium fuſte cæderet; quod vi magnâ perfecit Georgius quâ de re quæritur, utrùm Bartholomæus in eandem incurrerit excommunicationem, quâ Georgius ob admiſſum à ſe crimen ligatus eſt?

Ratio ſentiendi, quòd in eam incurrerit, eſt, quia cenſura illa terminis expreſſis fertur in caſibus Simoniæ, confidentiæ, incendii, hæreſis & aliorum hujuſmodi in eos, qui horum criminum fiunt conſcii pravis ſuis conſiliis, aut datâ à ſe tutelâ, ut videre eſt in multis ſummorum Pontificum Decretalibus (*d*).

Videtur è contrà, defendi poſſe, Bartholomæum in excommunicationem non incurriſſe (*e*), quia in Canone, quo fertur illa cenſura, nulla fit mentio eorum, qui crimen illud vel mandant, vel conſulunt. Unde concludi poteſt, hanc igitur in eos non cadere cenſuram, ſed tantùm in illos, qui per ſe committunt; quandoquidem, cùm hæc cenſura ſit res odioſa, incurri non poteſt, niſi in ſolis caſibus jure expreſſis, juxta hanc regulam: *Expreſſa nocent; non expreſſa non nocent* (*f*).

RESPONS.

Exiſtimat inclytus Canoniſta (*g*), quòd licèt Canone ſi quis ſuadente (*h*), non exprimantur conſulentes aut mandantes percutere Clericum, & de ipſis tantùm percuſſoribus fiat mentio, ex eo non fit, ut non minùs ex æquo omnes hanc excommunicationem incurrant. Ratio ejus eſt (*i*), quia, licèt regulariter loquendo, Lex, quæ excommunicatum declarat, qui facinus quodpiam admittit, non cenſeatur comprehendere eum, qui illud vel conſulit, vel ad illud ſuadet, cenſetur tamen eam comprehendere, cum alia ſimili lege continetur, ut docet Cajetanus poſt Sylveſtrum aliosque permultos Canoniſtas (*k*): Ex aliis autem Summorum Pontificum Conſtitutionibus inter excommunicatos cenſentur ii, qui in ſimili caſu gravia illa facinora imperant, conſulunt, aut reis favent vel aſſentiuntur.

Prima autem ex iis eſt Alexandri III. (*l*), qui Canonem *ſi quis ſuadente*, exponens, dicit: *Illi verò, qui non per ſe ipſos, ſed eorum authoritate vel mandato, alii violenter injiciunt manus in Clericum ad Sedem Apoſtolicam ſunt mittendi, cùm is committat verè, cujus authoritate vel mandato delictum committi probatur.*

Altera eſt Innocentii III. (*m*), qui rem eandem declarat erga eos, qui violentiæ tali conſentiunt & etiam erga illos, qui, cùm poſſint & ex officio teneantur, ex malitia non impediunt, ut docet Gloſſa (*n*): *Ne autem ſolos violentiæ hujuſmodi Authores aliquorum præſumptio exiſtimet puniendos*, inquit hic Papa, *facientes & conſentien-*

(*a*) Daoyz v. *Excommunicatio*. 31. & apud eum Gloſſa in c. *Olim* de reſtit. ſpoliat.
(*b*) Innoc. III. Capitulo Herbipolenſi, in cap *Item*.5. in Clerico excommunic... miniſtrante l. 5. tit. 27.
(*c*) Eugen. I. in c. *Juvenis*. 3. de ſponſal. & matr. lib. 4. tit. 1.
(*d*) Alex. III. in cap. *Sicut*. 8. de hæreticis &c. l. 5. tit. 7. Innocent. III. in caput. *Excommunicamus*. 13. eodem tit. Alexand. III. in cap. *Ita* 6. de Judæis &c. eod. lib. tit. 6. Clemens III. in c. *Quod olim*. 12. eod. tit. &c.
(*e*) Innoc. II. in Conc. Lateran. an. 1139. in can. *Si quis*. 29. 17. q. 4.
(*f*) Leg. 155. ff de diverſis regulis juris antiqui.
(*g*) Navar. Manual. c. 27. n. 51. & 78.
(*h*) Can. *Si quis ſuadente*. 29. 17. q. 5.
(*i*) Idem cit. n. 51.
(*k*) Cajetan. in ſum v. *Excommunicatio*. c. 47 notabili. 3. Sylveſt. de Prierio v. *Excommunicatio*. 5. &c.
(*l*) Alex. III. in cap. *Mulieres*. 6. § 1. de ſentent. excommunic. &c. lib. 5. tit. 39.
(*m*) Innoc. III. in c. *Quante* 47. eod. tit.
(*n*) Gloſſa in cit. cap. *Quanta*. v. Interpretans.

incurri, quam decernit idem Canon, *Si quis ſuadente*; licèt is, cujus nomine perpetratum eſt, illud tantùm jam commiſſum approbet: *Cùm quis abſque tua mandata*, inquit hic Papa, *manus injicit in Clericum tuo nomine violentas; ſi hoc ratum habueris, excommunicationem latam à Canone incunctanter incurris; cùm ratihabitio retrò trahatur; & mandata debeat comparari* (*p*). Ex quo manifeſtè liquet, eum, qui crimen, nondum commiſſum imperavit, aut conſuluit, multò magis excommunicationis pœnam merêri, quàm eum qui, illud tantùm commiſſum ſuo nomine, ſeque inſcio, ſimpliciter ratum habet & approbat.

Nititur etiam hæc deciſio juris regulâ, quâ dicitur (*q*): *Qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſe-ipſum.* Ac dictis hactenùs fruſtrà objicitur, Canonem *ſi quis ſuadente*, de ſolis Clerici percuſſoribus loqui, non verò de imperantibus percuſſionem aut conſulentibus, cùm jure Decretalibus relatis contento pœna eadem extendatur ad eos qui imperant, conſulunt, ſuadent, aut crimen illud approbant. Hanc eandem opinionem tuentur ſanctus Antoninus, Sylvius & Cabaſſutius (*r*). *

CASUS III.

CUM Lampridius & Mævius, Sacerdotes & Canonici, in Capitulari conventu in ſe invicem concaluiſſent ob negotium aliquod, de quo fiebat conſultatio, Lampridius Breviarium ſuum in Mævii caput impêgit, qui tamen ictum declinans, eo non fuit percuſſus. Quâ de re quæritur, utrùm Lampridius excommunicationem incurrerit, & ſi eam incurrerit, utrùm à ſolo Papâ, an verò ab Epiſcopo abſolvi poſſit?

RESPONSIO.

Lampridius, ut noſtra fert ſententia, in excommunicationem incurrit, latam Canone, *ſi quis ſuadente*, in ſuperiori deciſione relato, qui his verbis enuntiatur: *Si quis ſuadente Diabolo ſacrilegii hujus reatum incurrerit, quod in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat.* Quam eandem pœnam *ipſa facto* conſtituit Decretalis Alexandri III. (*s*), in eos, qui in Clericos aut Religioſos violentas manus injiciunt. *Non dubium eſt*, inquit hic Papa, *quòd hi, qui violentas manus in Clericos, vel Canonicos, vel cujuſlibet Religionis converſos injiciunt, ſententiam excommunicationis incurrunt.*

Navarræ in hoc aſſentimur (*t*), qui cum præmiſit, his vocibus, *manûs injectio*, non ſolùm intelligi actionem, quæ manu fit, ſed pede, aut aliâ corporis parte, addit, his verbis ſignificari actionem quocumque inſtrumento factam in illius injuriam, qui offenditur. *Dicitur manus violentas injicere Clerico, qui immediate, aut mediante inſtrumento injicit ei, aut rei eum tangenti: & per conſequens, qui eum percutit enſe, baculo, aut aſpergit pulvere, vel aquâ, ſalivâ, aut aliâ re ſimili.* Quod jam docuerat Sanctus Antoninus (*u*), qui hæc eadem affert exempla, & generatim aſſerit, quòd, *in quibuſdam caſibus*, inquit hic Sanctus, *quamvis non actualiter injiciat quis manum violentam, incidit in Canonem propter quaſdam actus injurioſos*

excommunic. in 6. lib. 5. tit. 11.
(*p*) Item regula 10. de reg. juris in 6.
(*q*) Reg. 72. de reg. juris in 6.
(*r*) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 24. c. 1. §. 2. Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Clerici percuſſio* 1 ad 4. quæſitum. Joan. Cabaſſut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 2. n. 3.
(*s*) Alex. III. in cap. *Non dubium*. 5. de ſentent. excommun. ſuſp. & interd.
(*t*) Navar. Manual c. 27. n. 77. & apud eum Petr. Paludanus.
(*u*) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 24. c. 1. §. 1.

* Fruſtra objiceretur neminem poſſe excommunicari niſi propter peccatum perſonale, & conſequenter Bartholomæum qui per ſe & perſonaliter non percuſſit Sacerdotem, excommunicari non poſſe: non enim excommunicatur præciſe propter percuſſionem quæ non eſt actus perſonalis niſi reſpectu Georgii, ſed propter mandatum, & conſequenter ſemper verum eſt dicere neminem niſi propter perſonale peccatum excommunicari. Si tamen Bartholomæus mandatum ſuum revocaſſet, & revocationem Georgio ſignificaſſet, excommunicationem non incurreret, quam tamen, etiam revocato conſilio, incurreret, ſi conſuluiſſet.

Digitized by Google

quam favorabilem habêri debere, relatè ad ordinem Eccleſiaſticum, pro quo conditus eſt, ac proinde ſenſum illius ad caſum præſentem eſſe extendendum.

Cum hoc Sancto conſentit Sylveſter (*a*), & expreſſius etiam Cajetanus his verbis (*b*): *Quia manus eſt organum organorum; appellatione manûs violentæ venit non ſolùm quæcumque percuſſio, ſed etiam pulveris aut aquæ injectio, imò & conſputio ac violenta acceptio cujuſcumque rei de manu ſeu perſona Clerici.* Cujus rei hanc rationem affert Sylveſter (*c*), quia *Iſte canon ... inquit, ponderat potiùs effectum violentiæ, quàm modum inferendi injuriam.*

Sylvius quoque opinionem iſtam ſequitur (*d*) & poſt Suarem (*e*) obſervat, ſatis eſſe, ut, qui violentiam infert, gravem admittat injuriam in perſonam aut honorem Clerici, cui actione ſuâ inſultat. *Suarez, obſervat*, inquit ... *ad hoc ut incurratur hæc cenſura, non oportere corpori percuſſionem talem eſſe, ut illud graviter lædat; ſed ſufficere injectionem manûs violentam, cum gravi injuria, quæ ſit non ſolùm contra honorem, ſed etiam contra immunitatem proprii corporis ... unde ait* (*f*), *quòd ſi actio violenta perſonam attingat, licèt contactus, phyſicè conſideratus, leviſſimus ſit, ſi tamen ſecundùm moralem æſtimationem ſufficiat ad gravem injuriam contra honorem & reverentiam debitam tali perſonæ; ſufficit ad incurrendam talem cenſuram.*

Actio verò Lampridii in conventu capitulari contrà Mævium, Sacerdotem & confratrem ſuum, in tribus illis circumſtantiis habêri tantùm poteſt ut injuria graviſſima & valdè ſcandaloſa. Quòd quidem probari poteſt ex his Innocentii III. (*g*) verbis, quæ pariter de Clericis, uti de laïcis intelligi debent. *Non credimus, Laïcos pœnam excommunicationis evadere, quamvis per eorum factum corporalis læſio non fuerit ſubſecuta, citra quam violentia ſæpiùs circa Clericos nequiter perpetratur.*

Defendi tamen nequit, hanc cenſuram Papæ eſſe reſervatam, qualis eſt ea, de quâ loquuntur Innocentius III. & Alexander III. quia de excommunicatione ſermonem habent iſti Pontifices, quæ actione violentâ & enormi incurritur, qualis dici nequit actio Lampridii, quæ levis tantùm haberi debet, non quidem quoad peccatum, quod verè eſt mortale cùm aliter non incurreretur excommunicatio, ſed eo ſenſu, quo terminus ille in jure accipitur, & relatè ad eam, quæ violenta & enormis dicitur (*h*). Illa igitur excommunicatio Epiſcopo tantùm reſervatur, ut conſtat ex his verbis Decretalis Clementis III. (*i*): *De his abſolvendis, qui Clericis, non enormem, ſed modicam & levem injuriam irrogarunt, tuæ fraternitatis arbitrio duximus committendum.* Ita quoque docet Cajetanus (*k*): *Si eſſet levis* (injuria) inquit hic Cardinalis, *poteſt Epiſcopus abſolvere.* Hinc declarat Alexander III. (*l*), quòd *ſi ... alicujus poteſtatis*, (hoc eſt viri nobilis) *oſtiarius ſub prætextu ſui officii, malignatus Clericum læſerit, ab Epiſcopo ſuo poteſt abſolvi, niſi fortè eumdem Clericum graviter vulneraverit.* Hæc eſt tandem Sancti Antonini Doctrina (*m*), qui caſus deſignat, in quibus hæc à jure ſit Epiſcopo poteſtas, etiam cùm gravis eſt violentia, non verò enormis, & explicatur, quid ſit manûs *injectio levis, gravis & enormis*, cujus diſcretio, in caſu dubii, ad Epiſcopum quoque ſpectat, ut ait idem Sanctus Archiepiſcopus.

(*a*) Sylveſter de Prierio. v. *Excommunicatio.* 6. notab. 3. n. 6.
(*b*) Cajetanus in ſumm. v. *Excommunicatio* c. 10.
(*c*) Sylveſt. loco cit. n. 1.
(*d*) Fr. Sylvius reſol. var. v. *Clerici percuſſio.* 1. ad 1. quæſitum.
(*e*) Fr. Suarez tom. 5. in 3. part S. Th. diſput. 22. ſect. 1. n. 25.
(*f*) Idem ibid. n. 26.
(*g*) Innoc. III. in c. *Nuper.* 29. de ſent. excom. &c.
(*h*) Innoc. III. in cap. *Cùm illorum.* 32. de ſent. excommunic. &c. Navar. Manual. c. 27. n. 91. & apud eum panorm. in cap. *Quoniam* 9. de vitâ & honeſt. Cleric.
(*i*) Clem. III. in c. *Pervenit.* 17. de ſent. excomm. &c.
(*k*) Cajetan. in Summ. v. *Excommunicatio.* c. 10. n. 15.
(*l*) Alex. III. in c. *Si verò.* 3. de ſent. excomm.
(*m*) S. Anton. loco cit. §. 4.

caput percuſſit non ſine ſanguinis effuſione, quâ de re apud loci judicem Paulus conqueſtus eſt. De eo autem quæritur 1. utrùm Paſchaſius & Paulus ambo in excommunicationem incurrerint. 2. Si fortè ſint excommunicati, an excommunicatio, ſaltem Paſchaſii, Papæ ſit reſervata. 3. Utrùm, poſito quod de ea abſolvere queat Epiſcopus, novum debeant ad eam obtinendam adire Epiſcopum, qui nondum Epiſcopatûs poſſeſſionem obtinuit, an verò ipſius Prædeceſſorem.

R E S P O N S.

1. Conſtat, Paſchaſium Paulumque ambos pariter eſſe excommunicatos: cùm enim ſeſe invicem percuſſerint, certum eſt, eos peccaſſe letheliter, & culpæ, quam commiſerunt, excommunicationem eſſe annexam, ut patet ex allatis teſtimoniis in duabus ſuperioribus deciſionibus.

2. Hæc tamen excommunicatio Papæ non eſt reſervata, ne quidem Paſchaſii, quia factum eſt occultum, & manus injectio, quâ ergo ſe uſi ſunt, juxta canonum ſenſum levis duntaxat eſt cenſenda: & quamvis mediocris eſſet vel enormis, in caſu propoſito Papæ non eſſet reſervata; quia non eſt publica ſed in ædibus Pauli tranſacta: quo in caſu reos abſolvere poteſt Epiſcopus juxta conſtitutionem Tridentinam (*n*) quæ in Gallia admittitur: *Liceat Epiſcopis ... in quibuſcumque caſibus occultis etiam ſedi Apoſtolicæ reſervatis, delinquentes quoſcumque ſibi ſubditos, in Diœceſi ſua per ſeipſos, aut Vicarium ad id ſpecialiter deputandum, in foro conſcientiæ gratis abſolvere, impoſitâ pœnitentiâ ſalutari.* Hæc ſunt verba Concilii, quo Epiſcopo ſit poteſtas, non ſolùm in ſuſpenſionibus & irregularitatibus occultis, eâ exceptâ, quæ procedit ex homicidio voluntario, ſed etiam in omnibus aliis caſibus occultis. Neque eſt quòd quis objiciat, ad forum externum vim à Paulo fuiſſe delatam; quippe qui in Paſchaſium conqueſtus fuerit; atque adeò ad ſolum Papam rei illius cognitionem pertinere, juxta hæc Concilii verba *Exceptis aliis deductis* ad forum contentioſum: nullius enim momenti eſt iſta objectio; cùm ſimplex expoſtulatio, aut etiam citatio ad eam conſequenter facta non ſufficiat, ut ad forum contentioſum deductum fuiſſe dicatur delictum, niſi ſubſecuta fuerit *litis conteſtatia*, ut loquitur jus ſeu canonicum, ſeu civile. In præſenti autem caſu ſimplex ſupponitur fuiſſe expoſtulatio, in Paſchaſium à Paulo Judici facta, quam nec citatio aliusve proceſſus fuere ſecuta: nulla eſt igitur in hoc caſu reſervatio ſummo Pontifici.

3. Paſchaſius & Paulus veterem debent adire præſulem: cùm enim de exercitio Epiſcopalis juriſdictionis ſuæ non fuerit depulſus neque à capitulo, neque à recenti Epiſcopo, reos poteſt abſolvere, ſeu per ſe ipſum, aut Vicarium ſuum generalem, aut denique Pœnitentiarium ſuum, aut alium quemlibet Sacerdotem ad id à ſe ſpecialiter deputandum, ut ſtatuit Decretum Concilii mox à nobis laudati (*o*).

4. Denique, cum apud Judicem in Paſchaſium Paulus conqueſtus fuerit; quam expoſtulationem poſtea renovare eumque juridicè perſequi valêret, ad prudentiam ſpectat, ut de abſolutione ſua teſtimoniales ſibi dari litteras curet Paſchaſius.

(*n*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 6.
(*o*) De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 32.

C A S U S V.

Franciscus, cùm Sacerdotem publicè percuſſerit, & actu ab eo juridicè poſtuletur hujus criminis

Digitized by Google

rogat ?

RESPONS.

1. Certum eſt, nullatenùs ad ſacramentorum participationem admitti poſſe Franciſcum, antequam de excommunicatione, quam ob injuriam Sacerdoti illatam incurrit, abſolutus fuerit, ut conſtat ex Decretali Clementis III. ad marginem laudatâ (a): 2. pariter conſtat, ipſum authoritate Papæ abſolvi poſſe ante litam decretoriam litis ipſi illatæ ſententiam, modò adhibeantur conditiones jure conſtitutæ, quas declarat Decretalis Alexandri III. (b) & aliæ duæ, quarum prior eſt Urbani III. poſterior verò Clementis III. (c). Ita ſentit Gloſſa in Decretalem Innocentii III. ad Archiepiſcopum Rhotomagenſem ſcripta (d): quod probat ex ſtatuto alterius Decretalis ejuſdem Papæ (e), quam ad marginem indicamus: & id ipſum etiam ex profeſſo declarat Innocentius III. his verbis: *Cùm, etſi pro certo conſtaret, rationabiliter in illum excommunicationis ſententiam promulgatam; nihil omninò eſſet ei abſolutio impendenda humiliter poſtulanti.* 3. Denique, cùm de excommunicatione Franciſcus abſolutus fuerit, non eſt, cur ei denegetur ſacramentorum participatio, quam rogat. cùm omnia ſinceræ præbeat converſionis indicia, offerens ſe accepturum & perfecturum ſatisfactiones omnes convenientes, ſibi impoſitas, aut deinceps imponendas.

(a) Clem. III. in cap. *Cùm deſiderES.* 15. de ſent. excommunicat.

(b) Alex III. in cap. *Ex tenore.* 10. eod. tit.

(c) Urban. III. in c. *Ad hæc.* 12.

Clem. III. in c. *Cùm deſideres.* 15. eod. tit.

(d) Gloſſa in c. *Cùm contingat* 36 de officio & poteſt. judicis de legati. lib. 1. tit. 29.

(e) Innoc. III. in c. *Cùm olim.* 25. de reſcriptis lib. 1. tit. 3.

CASUS VI.

HERMODORUS, obvium ſibi Junianum, ſubdiaconum, quem nominatim & publicè excommunicatum noverat, & cui jam pridem erat infenſus contumeliis oneratum repetitis fuſtium ictibus percuſſit; id ſe facere poſſe exiſtimans abſque anathematis periculo. Nunquid ex hoc facinore excommunicationem incurrit ?

Videtur, quod non: quia Junianus jam ut membrum Chriſti ipſiuſque Eccleſiæ habêri non debet, ſed ut verum ſatanæ membrum, cui per excommunicationem traditus eſt juxta hæc terrifica Sancti Auguſtini verba (f): *Omnis Chriſtianus ... quia à Sacerdotibus excommunicatur, ſatanæ traditur. Quomodo? ſcilicet, quia extra Eccleſiam diabolus eſt, ſicut in Eccleſia Chriſtus: ac per hoc quaſi Diabolo traditur, qui ab Eccleſiaſticâ communione removetur.* Et alibi: *Si enim ſeparatur à Corpore Chriſti, non eſt membrum ejus.*

(f) S. Auguſt. in can. *Omnis.* 22 & in can. *Nihil.* 33. 11. q. 3.

RESPONS.

Reſpondemus, Hermodorum incurriſſe excommunicationem ob eam, quam Juniano intulit, injuriam. Ratio eſt, quia Clericus ob excommunicationem vel alias cenſuras Clericale non amittit privilegium, quod conſtituit Concilium œcumenicum Lateranenſe 2. ſub Innocentio II. (g) habitum, quo ſancitur, ne Clericus eo modo poſſit excipi. Ita ſentiunt quàm plures eruditi Canoniſtæ quos laudat Fagnanus (h) in Decretalem Gregorii IX. Joannes Andræas (i) pro eâdem ſententia eoſdem etiam citat Authores occaſione Eccleſiæ interdictæ: En ipſius & verba & argumenta, quæ tantùm deſcripſit Fagnanus. *Quid ſi Eccleſia ſit interdicta?* inquit hic Canoniſta, *videtur per hoc caput, quod teneat privilegium, ſicut Clericus interdictus, ſuſpenſus, vel excommunicatus retinet privilegium immunitatis circa ma-*

(g) Conc. Lateran. 2 c. 15. in can. *Si quis ſuadente.* 29 17. q. 4.

(h) Fagn. in c. *Eccleſiæ.* 10. de immunitate Eccleſiarum, &c. n. 2. & apud eum Hoſtienſis Goffredus & Vincentius ibid.

(i) Joan. Andræas in eod. c.

Butrio defendit.

Confirmari poteſt hæc deciſio 1. ratione deductâ ex duobus præcipuis excommunicationis effectis, quorum primum eſt, hominem privare s. communione ſpirituali Eccleſiæ, *quæ*, ut ait Evcillon (p) *conſiſtit 1. in ſacramentis. 2. In Sacrificio Miſſæ. in precibus & ſuffragiis publicis, quæ communiter & Eccleſiæ nomine fiunt. 4. In indulgentiis. 5. In ſanctis cœtibus, qui ad Dei Miniſterium fiunt: quæ bona Deus Eccleſiæ commiſit diſtribuenda, prout convenientius judicabit.*

Alterum eſt, privare excommunicatum ſocietate civili & omni prorsùs externo cum Fidelibus commercio: quod paucis biſce verbis complectitur Arauſicana Synodus (q): *A gremio Sanctæ matris Eccleſiæ & à conſortio totius Chriſtianitatis eliminamur.* Hic autem de excommunicationis effectis magis communibus & magis propriè dictis loquimur: neque enim minutim ea perſequi volumus, uti Rebuffus (r), qui ad ſexaginta duo enumerat. Sed nullo Canone, nulla Decretali prohibitur. Clericum per excommunicationem fieri privatum privilegio & imunitate, de quâ agitur.

2. Confirmari poteſt etiam hæc ſententia ex aliâ ratione, quâ nimirum dici poteſt, privilegium illud præcisè ac præcipuè pro Clerico injuriâ affecto non fuiſſe conceſſum, ſed pro toto Clericali ordine, in quem delinquit, is, qui unum ejus membrum offendit: *Cùm ille Canon non tàm in favorem Clerici ordinati, quàm in favorem ordinis Clericalis fuerit promulgatus*, ut loquitur Innocentius III. ſcribens ad Archiepiſcopum Bracarenſem (s). Hanc eandem rationem adhibet alibi Joannes Andræas, à nobis laudatus ad confirmationem opinionis ſuæ (t). *Hæc regula*, inquit Doctus hic Canoniſta, *facit ad quæſtionem, quam diſputavi de Clerico excommunicato, quod retineat privilegium immunitatis Eccleſiæ, cui propter delictum præjudicari non debet.* Et paulò pòſt: *Clericus excommunicatus adhuc retinet privilegium immunitatis ... quia certum eſt, quod excommunicatus retinet ordinem, cujus favore Canon inductus eſt.* Quo ſic dicto ſex ſeptem-ve in contrarium ſibi proponit hic Author argumenta, quæ ſolidè ab ipſo ſolvuntur, & quæ omittimus, ne lectori ſint faſtidio. Addemus tantummodò hactenùs dicta à nobis omninò eſſe conſentanea Celeberrimis Canoniſtis, quales ſunt (u) Federicus de ſenis, Henricus Boic; & Aloyſius Riccius, uti etiam cum Doctrina Sancti Antonini (x); qui, cùm præmiſit, excommunicationem non incurri in caſu de quo nunc agitur, ut exiſtimant Authores quidam, aſſerit eorum opinionem eſſe falſam, eandemque opinionis ſuæ rationem affert, atque Joannes Andræas, quem unà cum quatuor aut quinque aliis antiquis Canoniſtis laudat: *Sed in contrarium eſt communis opinio. Nam excommunicatus retinet ordinem, ratione cujus inducta eſt immunitas. Ergo durat, durante causâ.* Hæc ſunt Sancti Archiepiſcopi verba, in quæ deſinit hæc deciſio.

Ancharan. n. 3. Joan. de Anania n. 3. Archidiaconus in can. *Uxor.* 17. q. 4. n. 2. & Julius Clarus in practicâ crimin. §. fin. q. 30. vers. *Idem dicendum.*

(m) Cap. *Quæſivit.* de his quæ fiunt à majore part. capituli

(n) Cap. 1. de celebrat. Miſſarum.

(o) Can. *Cùm percuſſio.* 1. 7. q. 1.

(p) Evcillon tract. de excommunicationibus & monitoriis c. 1. art. 2. &c. 2. art. 1.

(q) Conc. Arauſic. in can. *Canonica.* 107. 11. q. 3.

(r) Rebuff. in cap. *De Excommunicatis non vitandis.*

(s) Innoc. III. in cap. *Contingit.* 36. de ſent. excommunicat.

(t) Joan. Andræas in reg. *Delictum.* 76. de regulis juris in 6. n. 6. & ſeqq.

(u) Federic. de ſenis. conſilio 31. Henricus Boic in cap. *Eccleſiæ.* de immunit. Eccleſiæ, &c.

Aloyſius Riccius in praxi aureâ deciſ. 438 r. 1. p. 516. Col. 2.

(x) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 24. c. 1. poſt. medium.

CASUS VII.

PHOCIO, vir nobilis, Eremitæ verbo injurioſo in ſe prolato offenſus, duos tres-ve ipſi fuſtis, quem manu tenebat, ictus impegit; Nunquid ex tali actione excommunicationem incurrit?

RESP.

Digitized by Google

ſit Eremita ex iis, qui veſte duntaxat Eremiticam vitam profitentur, quam arbitrio ſuo poſſunt deſerere. Si inter priores cenſeatur hic Eremita, eſt verè Religioſus & conſequenter eum percutere non potuit Phocio, virtutâ excommunicatione, quam decernit Canon, *ſiquis ſuadente*, ſuperiùs relatus. Atque ſecundum hunc ſenſum, ut poſt Sylveſtrum (*a*) obſervat Caballutius, intelligenda eſt Gloſſa in canonem depromptum è quarto Capite Concilii Calcedonenſis an. 451. habiti, quem in ſuo Decreto refert Gratianus (*b*), cum ipſa ait; *Eremitæ ..... privilegium Clericorum habent.* Sed ſi is ſit tantùm Eremita quoad veſtem tantùm, & ob pium animi affectum; nullatenùs regulæ ab Eccleſiâ approbatæ addictus; in excommunicationem non incurrit Phocio; quòd Eremita hujuſmodi Clericali non fruatur privilegio.

(*a*) Sylveſt. de Prierio. v. *Eremita.* Joan. Caballut. juris. can. theor. & prax. lib 5. c. 2. n. 2.

(*b*) Gloſſa in can. *Qui verè.* v. *Eos verò.* 12. 16. q. 1.

CASUS VIII.

Diomedes et Radulphus, viri nobiles, Paræciæ Sancti Porcarii incolæ, inter ſe de jure venationis rixati duello ſecum invicem dimicarunt, & quilibet ſocium ſibi ſumpſit. E quatuor dimicantibus nullus occiſus eſt, ſed duo tantùm leviter fuêre vulnerati. Cùm autem Paſchali tempore Parochum ſuum ad confeſſionem adiiſſent, eorum confeſſiones excipere noluit; ipſis aſſerens, eos in excommunicationem majorem incurriſſe, de quâ illos abſolvere non poterat. Nunquid in hoc deceptus eſt is Parochus, & iſti ſunt-ne verè excommunicati?

Respons.

Antiqua Concilia, illos habuere, uti excommunicatos, qui ſingulari certamine dimicarent, eoſque è fidelium ſocietate eliminârunt, nec non occiſos in certamine, uti ſui-ipſius homicidas exceperunt, ita ut ab ipſis fuerit probitum, ne qua pro iis fieret oblatio, preces-ve funderentur, & etiam ne corporibus eorum Chriſtiana concederetur ſepultura. Id quidem conſtituit expreſsè Concilium Valentinum in Delphinatu an 855. juſſu Imperatoris Lotharii ſub Pontificatu Leonis IV. habitum (*c*): quod idem confirmavit Concilium Toleranum an. 1473. ſub Sixto IV. convocatum ab Alphonſo Carillo Archiepiſcopo (*d*), à quo additur ſuſpenſio *ab officio & beneficio* per ſex menſes contra Clericos, qui eos *in* terrâ ſacrâ præſumerent ſepelire: quâ in re Canones tantùm & antiquam Eccleſiæ Diſciplinam ſecutæ ſunt ambæ illæ Synodi.

(*c*) Conc. valent. 3. can. 12.

(*d*) Conc. Toleran. cap. 10.

Sunt & multæ Summorum Pontificum Bullæ, quibus duelli crimini annexa eſt excommunicatio major *latæ ſententiæ*.

Prima eſt Julii II. quæ in magno Bullario decima nona eſt, ab hoc Papa promulgata 24. feb. an. 1509. quâ diſtrictè prohibetur duellum ſub pœna excommunicationis *ipſo facto* (*e*).

Secunda eſt Leonis X. qui Bullam hanc confirmavit ex conſtitutione ſua, 23. Julii an. 1519. (*f*) & eandem quoque pœnam conſtituit in ſpectatores duellorum, & in eos, qui ea permittunt, aut iis favent.

Tertia eſt Clementis VII. qui utramque etiam bullam confirmavit. Sed tres iſtæ bullæ ad eos tantùm pertinent, qui Eccleſiaſticæ ditioni quoad temporalia ſunt ſubjecti.

Quarta eſt Pii IV. 13. Novemb. an. 1560. lata (*g*). Quâ eadem excommunicationis *ipſo facto* Apoſtolicæ ſedi reſervata pœna decernitur non ſolùm in Provinciis Eccleſiæ Romanæ ſubditis ſed *etiam extra terras & loca ditionis Eccleſiaſtica hujuſmodi*

(*e*) Julius II. in bulla. *Regis pacifici.* 19. tom. 1. Bullarii p. 509.

(*f*) Leo X. in Bulla. *Quam Deo.* 31. cit. tom. p. 600.

(*g*) Pius IV. in Bulla. *Ea quæ.* 21. §. 7. tom. 2. Bullarii. pag. 30.

aut quibus favet poteſtas quædam; Gregorius XIII. (*i*) in bulla ſuâ 5. Decembris an. 1582. Decretum illud confirmans, ſub iiſdem pœnis prohibitionem hanc ad omnia duella, etiam privata extendit: *Nos*, inquit hic Papa, *ad hæc tuenda pleniùs evidentiùſque providendum eſſe rati, conſiderantesque duellum privatum non minùs cruentum & animæ & corpori noxium eſſe, quàm quod publicè perpetratur: Authoritate Apoſtolicâ ſtatuimus, omnes illos, qui ex condicto ſtatuto tempore & in loco convento monomachiam commiſerint, etiamſi nulli patrini, ſociive ad id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nulla-ve provocatoriæ litteræ aut denuntiationis Chartulæ præceſſerint, cenſuris & pœnis omnibus à dicto Concilio* (Tridentino) *propoſitis teneri, perindè ac ſi publico & conſueto abuſu ſingulare certamen iniviſſent. Volentes etiam ..... omnes ... inſtigantes, auxilium, conſilium, vel favorem dantes .... aut ex compoſito ſpectatores, vel ſocios quovis modo ſe præbentes, eiſdem cenſuris & pœnis ſubjacere: etiamſi illi, qui ad locum deſtinatum pugnaturi acceſſerunt, impediti pugnam non commiſerint, ſi per ſe ipſos non ſteterit, quominùs illa committatur.*

(*i*) Greg. XIII in Bulla. *Ad tollendum.* 78. §. 10.

Clemens VIII. (*k*). ex bulla ſua 17. Auguſt. an. 1592. ſuperiores omnes bullas, uti Decretum Tridentinum eâ de re confirmat, ac prætertim bullam Gregorii XIII. hæc ſunt potiſſimùm, quæ à Conciliis & Summis Pontificibus in duellum fuêre Decreta.

(*k*) Clement. VIII in Bulla. *Illius vices.* 11. tom. 3. Bullarii Pag. 13.

In comitiis generalibus Cleri Gallicani Pariſiis an. 1654. habitis promulgatum eſt mandatum in eos omnes qui duello dimicant, ad illud hortantur, qui illud denuntiant, ejus-ve denuntiationem gerunt; & Epiſcopi ſibi abſolutionem de excommunicatione hoc mandato latâ reſervârunt: quocircà nunc obtinet illa cenſura & incurritur *ipſo facto*, in omnibus diœceſibus, in quibus viget hujuſmodi mandatum. Si igitur Sancti Porcarii Paræcia in aliquâ harum Diœceſeon ſita ſit, conſtat, Diomedem & Radulphum excommunicationem *ipſo facto* incurriſſe, atque adeò parochum eorum, licet ab ordinario ei facta eſſet poteſtas abſolvendi de caſibus reſervatis, juſtâ de causâ illos ad ſuperiorem remiſiſſe ad obtinendam abſolutionem ſuam de tali cenſurâ, priuſquàm eorum confeſſiones poſſet excipere. Ita ſentit Author Colloquiorum Andegavenſium (*l*).

(*l*) Colloq. Andeg. menſis junii 1712. q. 4.

CASUS IX.

Cassianus, crimen commiſit, cui ex ſtatuto Synodico annexam eſſe excommunicationem *ipſo facto* apprimè nôrat. Lis ei fuit illata, atque ab officiali excommunicatus denuntiatus eſt. Nunquid jam excommunicationem incurrerat, etiam antè latam ſententiam, ita ut Sacramentorum fieri non poſſet particeps, ante quam de hac cenſurâ fuiſſet abſolutus?

Respons.

Certum eſt, in caſu propoſito Caſſianum actu & de facto eſſe excommunicatum, ac proinde ſe pro tali gerere debuiſſe; quare Eccleſiæ Sacramentorum fieri particeps non poterat abſque novo crimine, antequam de hac cenſurâ à legitimo ſuperiore fuiſſet ſolutus. certa eſt hæc in Galliæ regno diſciplina. Ratio eſt, quia contumax eſſe cenſetur ille, qui ſcienter peccat in ſtatutum legem-ve, quâ ſub illâ pœnâ, actio prohibetur, & quæ *permodum ſententiæ* fertur. Id unum ergo ex ſententia judicis Eccleſiæ additur, quòd nimirum, cùm reus nominatim denuntiatus eſt excommunicatus, tunc eſt vitandus, ac ſi in eo ſtatu obiret, Eccleſiaſticâ privaretur ſepulturâ,

CASUS X.

Zeno, bonus Catholicus, at imprimis timidus, cùm in Angliam eo tempore trajeciſſet, quò palam vexabantur Catholici, in eo caſu verſatus eſt ut carcerem ac vincula declinare non poſſet, ſi palam Religionem ſuam profiteretur: quo factum eſt, ut ſe Presbyterianum finxerit, templum cum ceteris intraverit, ibique publicè calvinianæ pravitatis actus exercuerit; fidem tamen Catholicam ſemper animo retinens. Nonne excommunicationem incurrit in hæreticos Decretam, ſeu quoad forum internum, ſeu externum?

Respons.

Fieri poteſt, ut exteriùs & ob ſolum metum quædam hæreſis exercitia quis obeat, licet omninò non ſit hæreticus, & tantùm mortaliter contra fidem delinquat. Nam *pro ſola actu interiori homo eſt perfectè hæreticus*, inquit Sanctus Antoninus (a), poſt Paludanum quem laudat, & qui iiſdem fermè verbis mentem ſuam aperit (b). Unde colligendum eſt, quòd, cùm interiùs fidem Zeno non abjecerit, & è contra eam animo expreſſé retinuerit, & externè tantùm & ſolo vitæ ut libertatis ſuæ timore impulſus hæretici actum fecerit, hinc perfectus non factus eſt hæreticus: & quòd licet in fidem ſic ſe gereres graviter deliquerit, in foro adeò interno & coram Deo excommunicationem non incurrit; quamvis in foro externo, *ubi juris præſumptione attenduntur*, tanquam excommunicatus ſit habendus, quia Eccleſia, cui incognita eſt mens fidelium, & quæ, ut ait Tridentinum, de internis judicare non poteſt, niſi ex actionibus externis, præſumit, quamvis per errorem, actionem ejus fuiſſe perfectè voluntariam ac liberam, ac ei perfectum dediſſe aſſenſum.

(a) S. Anton. 3. part. tit. 22. c. 4. init.

(b) Paludan. in 4. diſt. 18. q. 3. init.

CASUS XI.

Gualterius, auditâ promulgatione monitorii, quo iis imminebat excommunicatio, qui, cùm notabilis furti notitiam haberent, ſibi nota non revelarent, & cognoſcens tamen, quinam fures eſſent, & quo in loco res ſubreptæ laterent, id tamen revelare neglexit. Nonne excommunicationem majorem incurrit?

Respons.

Totò ſolvi nequit hæc difficultas, ignotis terminis, quibus præciſè enuntiatur tale monitorium: quod enim monitorium dicitur, id quandoque ſimplex eſt duntaxat monitio, ab Eccleſia facta fidelibus; & aliquoties etiam pœnam continet, quam veritatem non revelantibus minatur Eccleſia. Si igitur, ut vulgò fit, his monitorium verbis ſimpliciter enuntietur: *Excommunicabimus eos vel eas, qui, cùm facta ſuprà dicta cognoſcant, eadem non revelabunt*; vel etiam, *in eos cenſuris Eccleſiaſticis animadvertemus*: tùm monitorium ſimplex erit monitio, cui, ſi quis non obediat, non annexa eſt cenſura: ſed ſi verbis iſtis mentem ſuam aperiat ſuperior, *eos excommunicamus* vel *excommunicatos declaramus*, aut aliis æquivalentibus terminis; cùm iſtis monitoriis tùm decernatur excommunicationis pœna; quin nova requiratur ſententia; elapſo tempore debitæ revelationis, quæ non facta eſt, certum eſt, eam ſtatim incurri cenſuram, abſque ullâ de novo Judicis Eccleſiaſtici declaratoriâ ſententiâ.

Ex hac igitur terminorum monitorii diſtinctione dijudicare poterit Gualterius, an excommunicationem incurrerit, nec-ne: nam ſi ultimò deſignatis terminis enuntiaretur illud monitorium, certum

CASUS XII.

Felix rem perfectè novit, de quâ in Parœciâ ſuâ nunc promulgatur monitorium; ſed revelare nequit abſque certo notabilis læſionis vel in ſe vel in bonis ſuis periculo; quòd monitorium illud promulgetur in dominum loci, virum ſcilicet ad iram & ultionem proclivem, cui etiam omnium fermè bonorum ſuorum Felix eſt debitor. Teneturne in conſcientiæ foro, non obſtante illa ratione ad veritatem ſibi notam revelandam, an verò, id omittens, incideret in excommunicationem promulgandam?

Respons.

1. Si res, de qua agitur in monitorio, directè ad bonum publicum pertineat & notabilis ſit momenti; certum eſt, Felicem ſub conſcientiæ reatu teneri ad manifeſtandam veritatem, non obſtante, quod ſubit, periculo, & ipſum aliter ſubjectum iri excommunicationi, quæ in contumaces promulgaretur. Ratio eſt quia quiſque proprium bonum publico poſt-habere tenetur. Igitur ſi de rebellione v.g. in Eccleſiam aut ſtatum, direptione urbis, aut aliis hujuſmodi exceſſibus ageretur, quilibet privatus ad revelationem eorum teneretur; quæ ſibi eſſent cognita, ut tantum poſſet malum præverti.

2. Sed ſi in caſu propoſito de bono privato tantùm agatur, nota ſibi Felix revelare non obligatur, cum tanto gravis detrimenti periculo; certum quippe eſt, quòd non intendat Eccleſia, ut in hujuſmodi circumſtantiis quis ad revelationem pro monitorio teneatur. Cujus rei hæc poteſt afferri ratio, quod juxta D. Thomam (d), propria ſui ipſius dilectio atque ſalus proximi dilectioni ac ſaluti ſit anteponenda, atque adeò nemo tenetur ad ferendum notabile damnum, nec ad ſubeundum manifeſtum illius ferendi periculum pro bono temporali alieno, ut obſervat Author eruditus (e). Ita ſentiunt multi Authores inclyti, quales ſunt, Navarrus, Avila, Graffius, Suarez, Barboſa & Evcillon, qui eos laudat (f), & qui eâ de re à ſeptuaginta & pluribus annis ſcribebat.

Idem dicendum de proximis parentibus, quales, ſunt Patres, Matres, & Filii, & etiam (ſi adſit mortis aut notabilis infamiæ periculum) fratres, ſorores, avunculi, avunculæ, nepotes, conſobrini, ut etiam de illis, qui fuêre, conſulti; quòd Eccleſia hujuſmodi perſonas ad revelationem non obliget, ne violetur jus naturale.

CASUS XIII.

Nicephorus pervolutis licenter pernicioſis libris, in errorem incidit circa efficaciam ſacramenti Pœnitentiæ. Nunquid ex eo ſtatim excommunicatione fuit ligatus?

Respons.

Diſtinguendum eſt cum Sancto Thoma (g): nam *Hæreticus dici poteſt aliquis*, inquit Angelicus Doctor, *vel quia ſimpliciter errat ignorantiâ, & ex hoc non eſt excommunicatus; vel quia errat ex pertinaciâ, & alios nititur pervertere, & tunc incurrit excommunicationem latæ ſententiæ.*

Ob eam verò rationem hæreticus ex ignorantia tantùm in caſu propoſito excommunicationi non ſubjacet, quia fieri poteſt, ut talis hæreticus non peccet mortaliter, ubi evenit, cùm in eo talis ignorantia excuſari poteſt: nam hæreſis, quæ ex ignorantia procedit, *imputatur tantùm homini ad peccatum ſi non curat diſcere ea, quæ ſcire tenetur,*

... 7. Colloquio 19. q. 3.

(d) S. Th. 2. 2. q. 64. art. 5.

(e) Sylveſt. de Prierio v. Famulus. q. 8.

(f) Jac. Evcillon. tract. de excommun. & monit. cap. 23. art. 2. §. 2.

Et apud eum Navar. Manual. cap. 25. n. 50.

Avila de cenſuris. part. 2. c. 5. dub. 2.

Jac. à Graffis decis. aurearum. l. 4. c. 8. n. 24.

Fr. Suarez de cen ſuris diſp. 20. ſect. 3. n. 9.

Aug. Barboſa de officio & poteſt. Epiſcopi. part. 2. allegat. 96. n. 70. &c.

(g) S. Thom. lect. 2. in cap. 1. Epiſt. ad Galat.

Digitized by Google

hæreticis. §. Credenter.

vandum, quod, ſi libri, de quibus agitur, tales eſſent, ut ſub pœna excommunicationis *ipſo facto* prohibita eſſet eorum lectio, idque Nicephoro notum eſſet, ſolâ eorum lectione excommunicationem incurreret.

CASUS XIV.

Anthymus, Pariſienſis diœceſanus, qui in urbe habitat, vir oblectationi deditus, qui diebus dominicis feſtiſque, ſpectaculis, mimorumque ludis vacare ſolet, cùm die Paſchatis Miſſæ Parochiali adſuiſſet; Paſtorem audivit, qui in prœno ſuo excommunicatos declarabat Mimos omnes, eoſque qui ludis eorum vacabant; quam ob rem timore perculſus eſt. Quærit, utrùm reipſa ſit excommunicatus, an verò hîc ſit tantùm Eccleſiæ comminatio?

Respons.

Si Anthymus mimorum ludis ac ſpectaculis dominicis feſtiſque diebus extra tempus divini officii vacaverit, non eſt excommunicatus: ſed ſi per tempus officii divini iis adfuit, in excommunicationem incurrit, Rituali Pariſienſi latam his verbis (c): *Declaramus excommunicatos ... eos omnes, qui per tempus officii divini Mimorum ludis & ſpectaculis vacant. Hujuſmodi homines maledicti erunt & excommunicati, donec reſipiant, & ab Eccleſia abſolvantur.*

(c) Ritual. Paris. Pron. Dominic. pag. 516.

Pœna illa, quantumvis ſevera iis videatur, qui res fidei lumine non inſpiciunt, non recens eſt, ſed è contra antiquæ Eccleſiæ diſciplinæ conſentanea, quæ hanc adhibêri ſeveritatem contrà reos hujuſce peccati jubebat, ut patet ex quarto Concilio Carthaginenſi an. 398. habito, cujus canonem refert Gratianus his verbis (d): *Qui die ſolenni prætermiſſo ſolemni Eccleſiæ conventu ad ſpectacula vadit excommunicetur.*

(d) Conc. Carth. IV. in can. *Qui die.* 60. de conſecrat. diſt. 1.

Anthymus ergo in ſecundo caſu reconciliatione indiget: ſed quia excommunicatio iſta ſuperiori non eſt reſervata, validè de ea abſolvi poteſt à primo Sacerdote approbato; qui peccatorum ſuorum confeſſionem excipiet; modò in ipſum Sacerdos ille ſufficientem habeat juriſdictionem. Cæterùm ſi Anthymus de alia eſſet Diœceſi, in quâ talis cenſura non eſſet conſtituta, non eſſet etiam excommunicatus.

CASUS XV.

Tetradius, Dertonæ, aut Placentiæ habitans, cùm civem Dertonenſem notabilem graviter vulneraſſet, ſtatim Vcetiam aufugit: cujus crimen poſtquam cognoviſſet Epiſcopus Dertonenſis, ſtatim in reum juridicè litem inſtrui imperavit, & ſervatis omnibus requiſitis formalitatibus, hominem hunc, licet abſentem, excommunicatum declaravit. Quâ de re quæritur, utrùm Tetradius ob latam in ſe ſententiam excommunicatione ſit ligatus?

Respons.

Antequam ſolvatur hæc difficultas, ad quam non ſit reſponſio relatè ad Galliam, in quâ caſus hujuſmodi ad forum ſeculare pertinent; ſcitu eſt neceſſe, an Tedradius Dertonæ an Placentiæ ſit incola: nam ſi Dertonæ habitet, hujus Urbis Epiſcopali ſubjacet juriſdictioni; ſin verò Placentiæ ſolitum habeat domicilium, Dertonenſi Epiſcopo nulla jam in ipſum eſt juriſdictio, cùm in ipſius Diœceſi non verſetur. Præſuppoſitâ illâ diſtinctione.

genſis (e): En ejus verba: *A nobis fuit ex parte tuâ quæſitum, utrùm ſi quis ita pronuntiaverit: quiſquis furtum fecerit, excommunicatus ſit, hæc generalis clauſula ad ipſius excommunicatos ſubditos referatur; an generaliter extendatur ad omnes, qui non ſunt de juriſdictione illius? Ad quod dicimus; quod hæc ſententia non niſi ſubditi obligantur.*

(e) Clem. III. in cap. *A nobis.* 21. de ſentent. excom.

Diſciplinam iſtam adſtruit. hæc juris Romani regula (f): *Extra territorium jus dicenti impunè non paretur*; hoc eſt, *non parens ex eo pœnam non patitur*; ut loquitur Gloſſa in conſtitutionem Bonifacii VIII. qui hanc regulam confirmat, ipſam afferens in probationem (g) deciſionis ſuæ in aliam rem. Si igitur Tetradius Placentinus eſſet incola, nec Dertonæ domicilium habêret; certum eſt, quòd, cùm hujus ultimæ Urbis Epiſcopo nulla in ipſum competeret juriſdictio, eum quoque excommunicatione punire non poſſet; quandoquidem ipſius non ſit Diœceſanus, & ſtatim poſt admiſſum crimen Dertonâ Vicetiam aufugerit. Sed quamvis Tetradius Dertonæ domicilium ſuum habuiſſet, jure excommunicationem in eum ferre non poſſet Epiſcopus, quia in hypotheſi noſtrâ domicilium ſuum abdicavit, & Præſulis ſui juriſdictioni fugâ ſe ſubſtraxit.

(f) Leg. *Extra.* fin. ff. de juriſd. l. 2. tit. 1.

(g) Gloſſa in cap. *Ut animarum.* 2. de conſtitutionibus. v. *Impune.* lib. 1. tit. 2.

Verum tamen eſt, quòd, ſi Tetradius Dertonæ aut in alio Diœceſis loco domicilium haberet, ac proceſſum in eum inſtruere cœperit Epiſcopus vel officialis, ac ipſe ante fugam citatus fuerit, verè excommunicationem in eum ferendam incurreret: 1. quia crimine ſuo ſubjectus evaſiſſet juriſdictioni Epiſcopi ſui, à quo proinde citati & proceſſum inſtrui in eum potuiſſet, ex acceptâ communiter regulâ, *ubi delictum, ibi forum.* Quam conſtituêre Innocentius III. (h), Gregorius IX. (i) & Innocentius IV. (k), præſens in Concilio primo œcumenico Lugdunenſi; quæ Edictis Ruſcinonenſi (l), & Molinenſi (m) confirmata eſt: quocircà ſi vadimonium deſereret, fieret contumax, & ut talis caſtigari poſſet, conformiter ad antiquum Galliæ Concilium, quod ex Burchardo & Yvone Carnutenſi Meldis eſt habitum, & cujus Decretum in ſummâ Decretalium repetitur (n).

(h) Innoc. III. in cap. *Poſtulaſti.* 14. de foro compet. lib. 2. tit. 2.

(i) Greg. IX. in c. *Licet.* fin. eod. tit.

(k) Innoc IV. in cap. *Volentes.* 1. de privilegiis in 6.

(l) Edict. Ruſcinon. art. 19.

(m) Edict. Molinenſe. art. 35.

(n) In cap. *De illis.* 1. de raptoribus l. 5. tit. 17.

1. Quia ſententia directè ad rei, quocumque in loco is verſetur, pertinet, cum initio proceſſûs, judicis, qui ipſum condemnavit, poteſtati eſſet ſubjectus: alioqui puniri non poſſent homines improbi, qui, ut debitam ſibi canonicam pœnam vitarent, in aliam ſe Diœceſim reciperent; ubi primum litis inſtructio in ſe fuiſſet incœpta; quoniam alterius Diœceſis, in quâ domicilium eligerent, Epiſcopus nullam haberet juriſdictionem ad eos puniendos de crimine, quod alibi commiſiſſent, ut dicimus in aliâ deciſione.

Hactenùs dicta majorem tamen poſtulant explicationem; ſciendum itaque, quòd ſi lex, aut ſtatutum Diœceſanum vel ſententia, quâ fertur excommunicatio *ipſo facto*, ſit de re, quæ in Diœceſi perfici debeat, non minùs abſentes, quàm incolas ligat. v. g. ſi Joannes, qui Atrebatæ remanet, in Bononienſi Diœceſi beneficium curatum obtineat, & in eo reſidêre pertinaciter recuſet, ad reſidentiam cogi poteſt adhibendo ſuſpenſionem vel excommunicationem: & Bononienſis Epiſcopus in eum, licet abſentem è ſuâ Diœceſi, alterutrum ex his cenſuris proferre poteſt, ſi beneficium ſuum retinêre ſine reſidentia perſeveret. Cujus rei hæc poteſt afferri ratio, quòd

Decretales (b) in Beneficiorium lis inſtrui poteſt, licet is Cardinalitiâ fulgeret dignitate, iſque titulo Beneficii ſui privari.

... ſraternitatis. 11. de Clericis non reſid. in Eccleſiâ vel præbendâ l. 3. tit. 4.

(b) Leo III. in cap. Ex geſtis. 2. Celeſt. III. io cap. Ex parte. 8. Innoc. III. in cap. Qualiter. 9. Idem in cap. Inter. 10. Item in cap. Ex tuæ. 11. Greg. I. in can. Clericos. 17. eod. tit.

CASUS XVI.

Sergius, ob Episcopo ſuo excommunicatus eſt ob peccatum, quod lethale exiſtimabat hic Præſul, ſed quod reipsâ tantùm erat veniale. Nùm homo ille verè eſt ex communicatus, & ut talis, bonis privatus, qoibus carent ii, in quos dirum Anathema Eccleſia contorquet?

Respons.

Certum eſt, quòd, cùm excommunicatio ſit pœna, *quâ ... in Eccleſiâ nulla major eſt*, ut loquitur Sanctus Auguſtinus (c), nullo in caſu infligi poteſt, niſi ob culpam lethalem, & cùm aliter peccatoris emendatio procurari nequit, uti conſtituit Meldenſe concilium, an. 845. habitum, quod his verbis refert Gratianus (d): *Anathema eſt æternæ mortis damnatio, & non niſi pro mortali debet imponi crimine; & illi qui aliter non potuerit corrigi*: ex quibus ultimis verbis conſtat, neceſſe eſſe, ut ad peccatoris malitiam accedat ejus pertinacia & rebellio contra Eccleſiæ mandata, conformiter ad ſtatutum à Chriſto Domino ordinem, bis verbis contentum (e): *Si non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Et ſecundùm hunc ſenſum intelligenda ſunt hæc verba Innocentii III. (f): *caveat autem diligenter*, (quis) *ne ad excommunicationem cujuſquam abſque manifeſtâ & rationabili cauſa procedat.* Eo quo ſequitur, quòd, cùm Sergii peccatom fuerit tantùm veniale, invalida eſt coram Deo in eum lata excommunicatio, cujus cationem in ſoro interno habêre non tenetur: quamvis in externo foro ab iis omnibus abſtinere teneatur, quæ hujus occaſione ſcandalum patere valerent, & quidem nihil æquitati magis eſt conſonum; cùm enim excommunicatio ſit omnium maxima pœnà, quæ ab Eccleſia infligi poteſt, maniſeſtè foret injuſtum reum venialis duntaxar peccati tantâ afficere pœnâ.

(c) S. Aug. l. de corrept. & gratia. c. 15. ſeu num. 46. in can. Corripiantur. 17. 24. 4. 3.

(d) Conc. Meldens. in can. Nemo. 41. 11. q. 3.

(e) Matth. 18. 17.

(f) Innoc. III. in c. Sacro. 4 de ſent. excomm. §. Caveat.

Perfectè conſentit hæc deciſio cum Doctrina Sancti Thomæ. Sic autem eâ de re mentem ſuam aperit Angelicus Doctor (g): *Judex Eccleſiaſticus excommunicatos excludit à regno quodammodo. Unde cùm non debent excludere niſi indignos ... nec aliquis reddatur indignus, niſi per peccatum mortale amiſerit caritatem, quæ eſt via ducens ad regnum; ideò nullus excommunicari debet, niſi pro peccato mortali ... ſed quia excommunicatio eſt graviſſima pœnarum; pœnæ autem ſunt medicinæ ſecundùm philoſophum in 2. Ethicorum: ſapientis autem medici eſt, à levioribus medicinis incipere & minùs periculoſis & ideò excommunicatio infligi non debet, etiam pro peccato mortali, niſi contumax fuerit, vel non veniendi ad judicium, vel ante terminationem judicii ſine licentia recedendo, vel determinationi non parendo: tunc enim, poſtquam monitus fuerit, ſi obedire contempſerit, contumax reputatur, & excommunicari debet.* Nititur iſta Angelici Doctoris ſententia, non modò Meldenſi Concilio, à

(g) S. Th. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 2. in corp.

Ad plenam autem dictorum hactenùs confirmationem, hîc Tridentinæ juvat addere Decretum Synodi (k), quæ diſtrictè jubet Epiſcopis, ne excommunicatione, non niſi parcè & gravibus de cauſis utantur. *Quamvis excommunicationis gladius nervus ſit Eccleſiaſticæ diſciplinæ*, inquiunt Patres hujus Concilii, *& ad continendos in officio populos valdè ſalutaris, ſobriè tamen magnâque circumſpectione exercendus eſt; cùm experientia doceat, ſi temerè aut levibus de cauſis incutiatur, magis contemni, quàm formidari, & perniciem potiùs parere, quàm ſalutem.* Sapiens illud Decretum à Ludovico Magno in inclyto edicto an. 1695. (l) admiſſum eſt: & cum Doctrini Eccleſiæ Patrum apprimè conſentit, ac præſertim Sancti Leonis Papæ, cujus hæc ſunt verba (m): *Nulli Chriſtianorum facilè communio denegetur*, inquit hic Sanctus Doctor, *nec ad indignantis fiat hoc Arbitrium Sacerdotis, quod in magni reatûs ultionem invitus & dolens quodammodo debet inferre animus vindicantis: cognovimus enim pro commiſſis & levibus verbis, quoſdam à gratiâ communionis excluſos, & animam, pro quâ Chriſti ſanguis effuſus eſt, irrogatione tam ſævi judicii ſauciatam & inermem quodammodo, exutamque omni munimine, Diabolicis incurſibus ut facilè caperetur, objectam.* Denique Decretoria hæc Canonis (n) ex Origenis operibus deprompti verbo addemus, quem Sancto Hieronymo adſcribit Gratianus: *Si quis non recto judicio eorum, qui præſunt Eccleſiæ, depellatur & foras mittatur: ſi ipſe non ante exiit, nihil læditur in eo quod non recto judicio ab hominibus videtur expulſus; & ita fit, ut interdum ille, qui foras mittitur, intus ſit: & ille foris; qui intus retineri videtur.*

(k) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reform. c. 3.

(l) Edict. 1695. art. 26.

(m) S. Leo. Epiſt. 82. c. 6.

(n) Origen. in can. Si quis. 4. 24. q. 3.

CASUS XVII.

Theodotus, cui compertum eſt, excommunicationem in ſe latam eſſe invalidam, ſeu quia peccatum, cujus gratiâ excommunicatus eſt, non eſt mortale, vel Judex Eccleſiaſticus nullam in ſe juriſdictionem habebat; vel quia non obſervatæ ſunt formalitates requiſitæ ad validitatem ſententiæ, quâ excommunicatio decernitur, poteſt-ne tutâ conſcientiâ deinceps celebrare ceteraſque, ut antè, obire functiones ſuas?

Respons.

Diſtinctione opus eſt; nam Theodotus vel clâm duntaxat, vel publicè celebrare intendit: in primo caſu poteſt; cùm enim verè non ſit excommunicatus, non æquum eſt, ut pœnas excommunicationi annexas patiatur, nec de eâ opus eſt, ut abſolvatur, uti ait Gelaſius Papa in canone, quem in ſuo Decreto refert Gratianus (o) his verbis: *Cui eſt illata ſententia, ... ſi injuſta eſt, tantò eam curare non debet, quantò apud Deum & Eccleſiam ejus neminem poteſt iniqua gravare ſententia. Ita ergo eâ ſe non abſolvi deſideret, quâ ſe nullatenùs perſpicit obligatum.* Id etiam conſtat ex famoſo exemplo, quod apud Sanctum Gregorium magnum legitur, ſcribentem ad Magnum Eccleſiæ Mediolanenſis Sacerdotem, qui abſque cauſâ fuerat excommuni-

catus

(o) Gelas. 1. in can. Cui eſt illata. 46. 11. q. 3.

Digitized by Google

munione privaverit: ideòque hujus præcepti noſtri authoritate munitus, officium tuum ſecurus perage & communionem ſine aliqua ſume formidine. Quæ doctrina conformis eſt 1. Sancto Hieronymo (*b*), aſſerenti quòd ut leprâ mundum non inficit Sacerdos, ſic inſontes ligare non poteſt Epiſcopus; 2. Sancto Auguſtino, qui ad Claſſicianum injuſtè ab Epiſcopo ſua excommunicatione ligatum ſcribens, dicit (*c*): *Quod illud planè non temerè dixerim: ſi quiſquam fidelium fuerit anathematizatus injuſtè ei potiùs oberit qui faciet: quam ei, qui hanc patietur injuriam. Spiritus enim Sanctus habitans in ſanctis, per quem quiſque ligatur aut ſolvitur immeritam nulli pœnam ingerit.*

(*b*) S. Hieron. l. 3. in Matth. in hæc verba: *Quodcumque ligaveris*, &c.

(*c*) S. Aug. in fragm. epiſt. ad Claſſician. (l. poſt epiſt. 250 novæ edict.) extat. in can. *illud* 87. 11. q. 3.

Verùm idem omnino non eſt dicendum in ſecundo caſu, hoc eſt, ſi deinceps functiones ſuas publicè obire contendat Theodotus; licet enim celebrando nullam irregularitatem aliam-ve pœnam canonicam incurrat, graviſſimè tamen peccaret ob futurum inde ſcandalum, ſi in eo loco, ubi eſſet cognitus & haberetur excommunicatus, celebraret. In publico igitur à Miniſterio ſuo abſtinêre debet, ne debitam authoritati Eccleſiæ reverentiam infringat; ſi lata in eum ſententia, publicè fuerit promulgata: *Ne etſi injuſtè ligatus eſt, culpa, quæ non erat, fiat*; ut loquitur idem Sanctus Gregorius (*d*).

(*d*) idem. Hom. 26. in Evang.

Attamen in hoc caſu imminenti ſcandalo poſſet mederi, promulgatâ causâ, cur nulla ſit & irrita excommunicatio in ſe lata; tum enim ſi ipſius injuſtitiam & invaliditatem pro certo & extra omne dubium manifeſtaret, deinceps celebrare & functiones ſuas, etiam publicè ſine peccato exercere poſſet. Gabriel Biel (*e*) tam dilucidè rem iſtam exponit, ut textum ejus, licet paulo longiorem, prætermittere nefas eſſe putemus: hæc ſunt igitur iſtius Doctoris verba: *Si vero ſententia excommunicationis fuerit nulla ob defectum juriſdictionis ſuper excommunicatum ſimpliciter, vel in illo caſu, quo fertur excommunicatio, vel quia fertur poſt appellationem legitimè interpoſitam, vel quia habet intolerabilem errorem expreſſum, aut quia nulla præceſſit monitio, vel ob alium defectum, propter quem ipſo jure eſt irrita, tunc non oportet eam timere, nec ſe pro excommunicato gerere, vitando communionem ſacramentorum & hominum: quoniam quod non eſt non oportet timere; ſed dum ſententia eſt nulla, jam non eſt excommunicatio, neque quòad Deum, neque quòad Eccleſiam; ea ergo non eſt timenda quòad Deum, quia nulla culpa eſt: nec quòad Eccleſiam, quia ſecundùm veritatem nullam ſententiam juris incurrit. qui ſententiam, quæ nulla eſt non cuſtodit. Timenda tamen eſt, non ſententia, ſed ſcandalum populi vulgaris neſcientis ſententiam eſſe nullam; & ad illud ſedandum ſervanda eſt in publico: quò uſque ſcandalum rationabiliter ſedatum fuerit. Unde ſi aliquis publicè excommunicatur & denuntiatur nulliter, ex adverſo publicet ſufficienter ipſe cauſam, propter quam ſententia eſt irrita, quo facto, non pareat ſententiæ; & ſi aliquis tunc ſcandalizatur; non eſt ſcandalum puſillorum, ſed Phariſæorum, ſecundum regulam Chriſti Matth. 15. contemnendum: Attamen non tenetur eam ſervare in occulto ante ſcanduli ſedationem: ſed neque in occulto neque in publicò, coram ſapientibus, quibus nota eſt nullitas ſententiæ, tenetur eam obſervare.* Integrum illud, quamvis longius, teſtimonium referre neceſſe duximus, quia mutilum à Navarro affer-

(*e*) Gab. Biel. in 4. diſt. 18. q. 2. concluſ. 8.

CASUS XVIII.

Curtius, cui nulla res eſt familiaris, clàm ſubreptis Mævio nummis ducentis, iiſque perperam diſſipatis, furtum illud confeſſus, de eo abſolutus eſt; poſt acceptam convenientem ſatisfactionem; cum ſincero illud reſtituendi quàm primum poterit, propoſito. Mævius furtum detectum ad judicem detulit; & monitorium promulgari curavit, quod juxta ſolitam formam in reum denuntiatum eſt. An Curtius in hac hypotheſi excommunicationem incurrit?

S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 24. c. 71. §. 1.

Sylveſt. v. *Excommunicatio.* 1. n. 1.

Navarrus in c. *Cùm contingat.* de reſcript. cauſ. nullit. 15. remed. 2. & Manual. c. 27. n. 3.

Avila de cenſuris. part. 2. c. 6. dub. 1.

Gregor. Sayrus theſaur. lib. 1. c. 16. n. 43.

Jac. de Graſſis lib. 4. deciſionum aurearum c. 3. n. 13. & alii.

Respons.

Cùm excommunicatio, ut jam oſtendimus in reſponſione ad primam difficultatem, ob mortale duntaxat incurratur, exiſtimamus, Curtium in caſu propoſito excommunicatione non fuiſſe ligatum: quia furtum à ſe commiſſum ſacramento Pœnitentiæ deletum eſt, & cùm ducentos nummos reſtituere jam non poſſet, quando publicato monitorio contorta eſt excommunicatio, dici nequit, eum eſſe mortalis peccati conſcium, quòd non reſtituat, cùm ad reſtitutionem ſibi impoſſibilem non teneatur, ex hac Bonifaci VIII. regulâ (*g*): *Nemo poteſt ad impoſſibile obligari*; & ex hac alia juris civilis (*h*) *Impoſſibilium nulla eſt obligatio*. Caſum iſtum ita ſolvunt Sylveſter, Navarrus, Avila, & Eveillon (*i*): quò etiam redit illud Sancti Gregorii Magni effatum: Rem, quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit (*k*). Hinc Sanctus Carolus in quarto ſuo Mediolanenſi Concilio an. 1576. non vult, ut monitoriæ concedantur litteræ, quibus conſtituatur excommunicatio *ipſo facto* in eos, qui poſt tertiam promulgationem non obtemperaverint, cùm certò conſtat, eum, contra quem requiruntur, damnum à ſe illatum non poſſe reſarcire (*l*): *Porrò hujuſmodi excommunicationum litteræ non concedantur ... contra aliquem pro rebus, quæ in Monitoriis litteris exprimuntur, ſatiſfacere non poſſe conſtet.* Quæ verba Concilii non minùs de impotentiâ morali, quàm phyſicâ intelligenda ſunt; modò tamen is, qui eâ tempore promulgati Monitorii, premitur, ad illam ſe-ipſum, ex malitiâ ad vitandam reſtitutionem non redegerit; cùm enim in hoc caſu mortalis peccati reatum contraxiſſet; exiſtimamus, eundem, non obſtante tali impotentiâ, excommunicationem non eſſe vitaturum; niſi ſincerâ pœnitentiâ delictum ſuum reparaſſet; adjuncto firmo reſtituendi propoſito, ubi primùm penès ſe eſſet: cùm ipſius obligationem non extinguat, ſed tantùm ſuſpendat talis impotentia; ita ut, ſi multis elapſis annis illatum à ſe damnum reparare poſſet, & reſtitutionem omitteret, tùm promulgatam excommunicationem incurreret, ſi nec mortuus nec depoſitus fuiſſet Judex Eccleſiaſticus, à quo lata eſſet: quæ conditio conſultò à nobis additur, quia cenſura quælibet ex obitu aut depoſitione ferentis deſinit, ſi actu non fuerit antè incurſa.

(*g*) Reg. 6. de reg. juris in 6.

(*h*) L. *Impoſſibilium.* 145. ff. de diverſis regulis juris antiqui.

(*i*) Sylveſt. v. *Excommunicatio.* 1. q. 12.

Navarrus. in c. *Inter verba.* 55. 11. q. 3. Conclus. 6. n. 399.

Avila de cenſuris. 2. part. c. 5. diſp. 5. dub. 1.

Eveillon. tract. de excommunic. & monit. cap. 19. art. 5.

(*k*) Greg. in c. *Cognoſcentes.* 2. de conſtitut.

(*l*) Conc. Medialan. 4. part. 3. tit. 8. de foro Epiſcopali.

Duo autem quoad propoſitam difficultatem acutè obſervat author modernus (*m*): primum; ſi ante latam excommunicationis ſententiam Mævius ex caritate aut liberalitate Curtio ducentos

(*m*) Colloq. Andegav. menſis maii. 1711. q. 2.

timore incurrendi in excommunicationem poſt determinatum ex ſententiâ temporis terminum. Ratio eſt, quia actori præter ejus voluntatem favere voluiſſe judex non cenſetur, & ſi Mævius longiorem, quàm quæ ex ſententiâ fertur, temporis dilationem reo concedere, ipſum rogaſſet, ejus procul dubio intentioni fuiſſet obſecutus; cùm, præterquam quòd ſola ejus cauſa agatur, actori quidquam ultra petitionem ſuam Judex non debet concedere.

CASUS XIX.

Cum Acacius duplionem clàm Bertino, prædiviti Toloſano civi eſſet furatus, hic ſupplicem Judici libellum dedit, in quo præpoſterâ oſtentatione falsò ſuppoſuit, vigeſies majorem ſibi ſummam fuiſſe ſurreptam, ac monitorium obtinuit, quod in reum poſteà, conſciosque furti non relevantes promulgari curavit. Petrus, cui notum erat, duplionis unius tantùm eſſe furtum ab Acacio factum; ob tantillum damnum ad revelationem ſe non teneri putavit. Quâ de re quæritur, utrùm Acacius & Petrus excommunicationem incurrerint; prior, quia non reſtituit; alter, quia non revelavit?

Respons.

Certum eſt effatum, illos tantùm anathemati ſubjacere, quos ſententiâ ſuâ excommunicatione percellere Judex intendit: Conſtat autem, æquum non eſſe Judicem qui hominem levis tantùm damni proximo illati reum omnium maximâ pœnâ afficere intendat; cùm manifeſtè ab ipsâ mente Eccleſiæ deflecteret, nec non ab Edictis Principum, qui, ut alibi probamus, vetant, ne ulla feratur excommunicatio, niſi ob delicta graviſſima & ſcandaloſa. Dicendum igitur, quòd, cùm pro homine prædivite damnum, quod Bertino Acacius intulit, tanquam grave haberi nequeat, quodque levius ipſe Bertinus judicavit, quam ut obtineret, reum excommunicatione ex eo puniri, quoniam Judici furtum notabilius falsò ſuppoſuit; non veriſimile eſt, intendiſſe Judicem, quod in caſu propoſito valeret iſta excommunicatio, cumque falſum Bertini libellum fuiſſe rejecturum, ſi nota ſibi fuiſſet rei veritas. Unde colligimus, neque Acacium, neque Petrum in excommunicationem incurriſſe ob ſolum intentionis defectum in ſuperiore, qui deceptus tulit ſententiam.

Nititur iſta Deciſio tribus juris regulis, quarum prima eſt iſta: *Nihil tam contrarium conſenſui, quàm error*, inquit Gloſſa (a), quæ eam de Lege Digeſtorum deprompſit (b): Unde alibi concludit (c), quòd *Errantis nullus eſt conſenſus.* Judex autem Eccleſiaſticus deceptus eſt petitam Bertino concedens licentiam, quam non obtinuiſſet, ſi nudè veritatem complexus eſſet ipſius libellus. Nullatenùs igitur Judex excommunicationi nomine ſuo & authoritate promulgatæ aſſenſus eſt.

Altera regula eſt Innocentii III. qui aſſerit, quòd *non deceptoribus, ſed deceptis jura ſubveniunt* (d). Atqui Bertinus eſt deceptor, eoque magis damnandus, quòd Eccleſiæ imponere, ejuſque authoritatem cupiditati atque oſtentationi ſuæ ſubmittere temerè attentarit. Nullum igitur co-

(a) Gloſſ. in c. Si autem ſub fin. de reſtitut. in integrum. v. Junare in 6. l. 1. tit. 21.
(b) Leg. Si per errorem. 15. ff. de juriſdict. l. 2. tit. 1.
(c) Gloſſa in c. Ad noſtram fin. de conjug. ſervor. v. Conditionis.
(d) Innoc. III. in cap. Inter. 8. de donat.

ſed etiam pro infectis habenda ſunt. Bertinus autem eam, de qua agitur, excommunicationis ſententiam *contra jus* obtinuit: Cùm ſtrictè à Concilio Tridentino (g), aliiſque permultis Galliæ Synodis prohibeatur, ne feratur excommunicatio, *niſi gravibus de cauſis. & pro re non vulgari.* Nulla igitur habenda eſt excommunicatio à Bertino dolosè in Acacium & Petrum obtenta.

q. 2.

(g) Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 3 de reformat.

CASUS XX.

Cum Murciæ Epiſcopus mandato ſuo vetuiſſet, ne quis e ſuis Diœceſanis, ſub excommunicationis pœnâ clandeſtinis adeſſet matrimoniis, ut teſtis, Gefridus, qui, ut amico faveret, uni adfuit, hâc fuit cenſurâ ligatus?

Respons.

Ut quæſtioni huic fiat ſatis, duplex eſt diſtinguenda cenſuræ ſpecies; alia quæ dicitur *latæ ſententiæ*, alia *ferendæ ſententiæ*. Prior incurritur *ipſo facto*, actionem prohibitam faciendo, & ubi primùm commiſſa eſt, nullâ etiam interveniente ſententiâ, quâ declaretur incurſa. Sed non idem dicendum de alterâ cenſuræ ſpecie, quæ, propriè loquendo, eſt tantùm comminatio, quæ verò monitionis locum obtinet, quæque triplex ad validitatem cenſuræ requiritur, conformiter ad hæc verba Conſtitutionis à Gregorio X. in ſecundo œcumenico Lugdunenſi Concilio, an. 1273. habito, promulgatæ (h): *Judices ſive monitionibus tribus utantur, ſive unâ pro omnibus, obſervent aliquorum dierum competentia intervalla.* Vel duabus ſaltem juxta Tridentinum Concilium (i), *præcedente binâ ſaltem monitione.* Unde ſequitur, in caſu propoſito excommunicatione Geofridum non fuiſſe ligatum, ſi his terminis enuntiaretur Epiſcopi mandatum, *ſub pœna excommunicationis*, vel, *ſub interminatione anathematis*, vel *decernimus excommunicandum*, aut denique *excommunicabitur.* Quamvis hæc ejus culpa cenſuræ promulgatione puniri queat, nulla erga eum monitione neque particulari neque publicâ utendo: At è contra ſi hæc mandato Epiſcopi verba eſſent inſerta, *ſub pœnâ excommunicationis ipſo facto incurrenda*, vel hæc alia: *Sit anathema*, aut hæc denique; *abſque ulla alia declaratione ſit excommunicatus*, vel *noverit ſe excommunicatum*, vel, *incurrat excommunicationem*, vel, *habeatur pro excommunicata*; certum eſt, ipſum eſſe excommunicatum. Idem dicendum de ſuſpenſione & interdicto, uti de excommunicatione.

(h) Greg. X. in c. Conſtitutionem. 9. de ſent. excommunic. ſuſpenſ. & interdict. in 6.
(i) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reform. cap. 3.

CASUS XXI.

Episcopus Monaſterienſis promolgato ſtatuto Diœceſis ſuis Sacerdotibus, ne popinam adirent, prohibuit ſub pœnâ excommunicationis, quæ his verbis declaratur. *Presbyter, qui tabernam frequentaverit excommunicetur*, vel *ſubjiciatur excommunicationi.* Nunquid Sacerdos, qui hoc ſtatutum infregit, cenſetur *ipſo facto* excommunicatus?

Respons.

Utraque formula eſt ambigua, utpotè, quæ de tempore præſenti vel futuro apprimè intelligi poſſit, hoc eſt, quæ excommunicationem deno-

tet,

Digitized by Google

Profeſſor, exploranda erit ex aliis verbis in Canone contentis ipſa Legiſlatoris mens; ſed, ſi ne que hâc viâ explorari poſſit, tunc judicandum eſſe cenſent communiter Doctores, cenſuram non eſſe latæ, ſed ferendæ ſententiæ.

Nititur hæc ſententia 1. Lege Digeſtorum his verbis contentâ (*b*): *Interpretatione Legum pœnæ mollienda ſunt, potiùs quàm aſperandæ.* 2. Canone quem refert in Decreto Gratianus (*c*), qui eandem Legem approbat. 3. Iſtâ juris regulâ (*d*): *In pœnalibus cauſis benigniùs interpretandum eſt.* 4. His tribus aliis Juris Canonici regulis, quas affert Bonifacius VIII. (*e*): Primâ: *Odia reſtringi & favores convenit ampliari.* Secundâ: *In obſcuris minimum eſt ſequendum.* Tertiâ, quæ primam à nobis citatam Legem confirmat: *In pœnis benignior eſt interpretatio facienda.* Ex quibus omnibus colligitur, quòd, ſi certò dignoſci non poſſit, verum ſtatuti, de quo agitur in caſu propoſito, terminorum ſenſum ad excommunicationem *latæ ſententiæ* non pertinêre, il tantùm de comminatoriâ exponendi ſunt, neque in hoc caſu judicandum eſt, Sacerdotem mandati Epiſcopi Monaſterienſis tranſgreſſorem eſſe excommunicatum.

(*b*) Leg. Interpretation. 42 ff. de pœnis. lib. 48. tit. 19.

(*c*) Can. Pœna. 18. de pœnitentia diſt. 1.

(*d*) Leg. Factum 197. ff. §. 2. de diverſ. reg. juris antiqui.

(*e*) Regul. 15. 30. & 49. de regulis juris in 6.

CASUS XXII.

Stephanus, de libidinoſo cum Matronâ nobili commercio valdè ſuſpectus, cùm ad preces parentum ejus conſuetudinem hanc Stephano ſub pœnâ excommunicationis *ipſo facto* prohibuiſſet Epiſcopus, ſi eâ deinceps familiariter uteretur, per aliquot menſes obtemperavit: Sed mortuo Epiſcopo idem cum hâc Matronâ commercium fermè per annum habuit. Nonne in excommunicationem incurrit?

Respons.

Ut dilucidè ſolvatur hæc difficultas; obſervandum eſt 1. cenſuras excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti dividi in cenſuras *à jure* & cenſuras *ab homine.*

Cenſuræ *à jure* ſeu *à Canone* illæ dicuntur, quas ſtatuit jus commune, ut Leges ac ſtatuta à ſuperioribus Eccleſiaſticis lata, hoc eſt, à Conciliis generalibus vel provincialibus per ſua Decreta; à Summis Pontificibus per conſtitutiones ſuas; vel jure particulari Diœceſis cujuſlibet, quod continent ſtatuta Diœceſis alicujus generalia, aut privata ſtatuta, quæ pro quibuſdam Eccleſiis condunt Epiſcopi; cùm expreſsè Superiori non reſervantur, aut à Capitulis generalibus vel provincialibus Ordinum Religioſorum aut ſimilium, in eos, qui publica quædam & ſcandaloſa peccata committunt, quæque ad eos omnes extenduntur, qui earum fiunt conſcii, dum viget Lex, quæ legitimè promulgata fuit & acceptata.

Cenſuræ *ab homine* ſunt eæ, quas ſententiâ ſuâ ſeu judicio Superior decernit in quibuſdam caſibus, & in quædam privata delicta; eæque non minùs pro præterito, quàm futuro tempore infligi poſſunt, in quo à prioribus diſtinguuntur, quæ ad ſolum futurum tempus pertinent.

2. Non minoris intereſt obſervare, quod triplex inter duas illas cenſurarum ſpecies intercedit diſcrimen. 1. Quòd abſolutio de cenſuris *à jure* Superiori nunquam reſervatur, niſi id expreſsè declaret Lex, quâ fertur cenſura, ac proinde quod quilibet Confeſſarius approbatus de eâ valeat abſolvere; cùm è contra abſolutio cenſurarum *ab homine* eſt ſemper reſervata, de quâ proinde tantùm abſolvere poteſt Superior, cui retinetur, ejuſve ſucceſſor, aut denique in caſu appellationis Superior major, ſeu per ſe ipſum, ſeu per alium ad id à ſe ſpecialiter deputatum.

2. In hoc differunt duæ illæ cenſurarum ſpecies, quòd cenſuræ *à jure* ad omnes ſpectent Legis tranſgreſſores; contra verò cenſuræ *ab homine* quaſdam tantùm privatas perſonas & nominatim, aut ſaltem formali Superioris intentione deſignatas afficiant.

3. In eo quoque differunt hujuſmodi cenſuræ, quòd incurratur cenſura *à jure* dùm obtinet Lex quâ fertur: Cenſura verò *ab homine*, cùm per modum prohibitionis in futurum profertur, non incurritur prohibitionis tranſgreſſione, niſi per vitam Superioris, qui eam decrevit in eos, qui talem aut talem in poſterum culpam admittent.

Præſuppoſitis illis regulis colligendum eſt, quòd, cùm cenſura comminatoria Epiſcopi erga Stephanum, inter eas reperiatur, quæ *ab homine* vocantur; cùmque hic homo prohibitionem, cui erat annexa, tantùm poſt mortem Epiſcopi violaverit, is in excommunicationem pro certo non incurrit.

CASUS XXIII.

Alphonsus ob cædem conductitiam, ſeu aſſaſſinium à ſe commiſſum excommunicatus, poteſtne iterùm ob idem crimen vel aliud poſteà à ſe admiſſum anathemate percelli?

Respons.

Homo iſte, licèt ob aſſaſſinium à ſe commiſſum jam excommunicatus, alterâ poteſt excommunicatione ligari, non ſolùm ob aliud crimen, quod poſteà commiſit, ſed etiam ob idem, propter quod jam excommunicatus fuerat, ut ſic majori pudore ſuffuſus reſipiſcat. Ita ſanctus Thomas his verbis (*g*): *Ille, qui excommunicatus eſt una excommunicatione, poteſt iterùm excommunicari per ejuſdem excommunicationis reiterationem, ad majorem ſui confuſionem, ut, vel ſic à peccato reſiliat, vel propter alias cauſas, & tunc tot ſunt principales excommunicationes quot cauſæ, pro quibus aliquis excommunicatur.* Idem etiam clarè conſtat ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiſcopum, Decanum & Cantorem Eccleſiæ Lugdunenſis, quam poſteà referemus loquendo de abſolutione ab hac cenſura (*h*).

(*g*) S. Thom. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. in corp.

(*h*) Caſ. Metellus.

CASUS XXIV.

Balduinos, Clericus tonſurâ initiatus, majorem quidem incurrit excommunicationem, ſed eſt toleratus, nec publicè talis eſt denunciatus. Fitne ex eo incapax, ut provideatur de Beneficio, aut Clericalem habeat penſionem, quam obtineret?

Respons.

Certum eſt, iſtum excommunicatione majori ligatum, *ipſo jure*, fieri inhabilem ad habendum quâcumque ratione aliquod Beneficium, ut declarat Innocentius III. in unâ Decretali ad Decanum Eccleſiæ Colonienſis ſcripta (*i*): *Reſpondemus*, inquit hic Papa, *quod..... Clericis excommunicationis vinculo innodatis Eccleſiaſtica Beneficia conferri non poſſunt, nec illi valent ea* licitè

(*i*) Innoc. III. in c. Poſtulaſti. 7. de Cleric. excommunicato &c. lib. 5. tit. 27.

Digitized by Google

ſam excommunicationem de Beneficio fuiſſet proviſus, & poſtea eam incurriſſet ante acceptum aut aditum Beneficium, teneret collatio ſeu proviſio, & ſufficeret, ut abſolveretur ante acceptationem aut aditionem Beneficii, ut obſervat Author Colloquiorum Andegavenſium (a): 2. Quod de invaliditate collationis factæ excommunicato, modò dictum eſt, id intelligendum eſſe de quâcumque proviſione ſeu ſimplici, per reſignationem, aut permutationis causâ, ſeu proviſio ſit titulus, vel commenda; quamvis eſſet in bonâ fide, nec ſe excommunicatum putaret, tùm cùm ſibi facta eſt collatio, 3. Hæc omnia pariter eſſe affirmanda non ſolùm de excommunicato denuntiato, ſed etiam de excommunicato tolerato, 4. Quòad penſionem Clericalem, quam haberet, nos exiſtimare, eundem de illâ non poſſe privari; cùm de penſionibus nulla in hoc caſu fiat mentio in Canonibus. Contrariam tamen opinionem tenet Covarruvias (b), quæ ejus opinio non eſt contemnenda. Sunt etiam quidam Authores, ut Avila (c), ex antecedenti excommunicatione ad obtinendam penſionem Clericum non fieri inhabilem: quæ opinio Cabaſſutio videtur probabilis (d).

CASUS XXV.

PALAMEDES prior ſancti Mauritii, juridicâ ſententiâ excommunicatus declaratus, ſitne privatus Beneficio ſuo per hanc cenſuram?

Reſpons.

Quamvis ex præcedenti excommunicatione ad Beneficium obtinendum incapax fiat Clericus, ex conſequenti tamen poſt ipſum obtentum non eo fit privatus *ipſo jure*, cùm ex nullo Canone nullâve Decretali hæc Beneficiariis jam proviſis pœna imponatur. *Excommunicatio*, inquit Cabaſſutius (e), *aliave cenſura atque irregularitas præcedens electionem aut proviſionem beneficii facit eam invalidam & irritam..... ſed collata jam beneficio ſuperveniens, non inducit beneficii vacationem.* Rei hujuſce probationem, præſertim quòad irregularitatem ſuppeditat Decretalis Innocentii III. (f). in quâ mandat hic Papa, Epiſcopum Albiganenſem, qui ex homicidio factus fuerat irregularis, cujus pravo ſuo conſilio fuerat particeps, eſſe commonendum, ut Epiſcopatui cedat; alioqui per pœnas Canonicas de ipſo amoveatur, hoc eſt, neceſſe eſſe ut juridica interveniat ſententia, quâ beneficio ſuo reus privetur, cujus aliter legitimus remanet titularis. Unde *à ſimili* idem colligendum eſt de excommunicatione aliiſque cenſuris.

Sententiam noſtram confirmat alia ejuſdem Summi Pontificis Decretalis: Nam hic Papa loquens de Beneficiariis excommunicatis, aſſerit quidem, nova ei conferri non poſſe beneficia; ſed pro iis, quæ ante incurſam cenſuram obtinuere, id unum affert, quod videlicet (g): *Sunt Eccleſiaſticis Beneficiis ſpoliandi*; hoc eſt, eoſdem beneficiarios privari non poſſe, niſi per ſententiam Judicis, qui eos ſpoliare poteſt, præſertim ſi eadem innodati centurâ per annum perſeverent, parùm curantes, ut de eâ abſolvantur (h). Eſt & alia ejuſdem Papæ Decretalis (i), in quâ declarat, quòd *illi proventus Eccleſiaſtici meritò ſubſtrahuntur* (per ſententiam videlicet Judicis, ut exponit Gloſſa (k), *cui Eccleſiæ communio de*-

(a) Colloq. Andegav. menſis Aprilis an. 1712 q. 2.

(b) Didac. Covarruvias à Leyua. Relect. cap. *Alma mater.* 1 part. §. 7. & Gyges tract. de penſionibus. q. 14.

(c) Avila de cenſuris 2. part. c. 6. dub. 7.

(d) Cabaſſut juris can. theor. & prax. l. 5. c. 11. n. 8.

(e) Joan. Cabaſſut juriscan. theor. & prax. l. 5. c. 11. n. 8.

(f) Innoc. III. in cap. *Ex litteris* 10. de exceſſibus Prælatorum & ſubditorum l. 5. tit. 31.

(g) Innoc. III. in c. *Poſtulaſti.* 7. de Clerico excommunicato &c.

(h) Conc. Trid ſeſſ 25. de reform. c. 3.

Conc. Pariſienſe an. 1346. c. 3.

(i) Idem in cap. *Paſtoralis* 53. Verùm, de appellationibus recuſat. & relationibus. l. 2. tit. 38.

(k) Gloſſ. in cit. cap. *Paſtoralis.* v. *ſubſtrahuntur.*

po, & Paſtor, quos laudat & ſequitur Cabaſſutius (o).

CASUS XXVI.

RIGOBERTUS, reſignato Prioratu ſuo Jacobo, qui poſteà nominatim excommunicatur & talis ex officialis ſententia denuntiatus eſt, retentâ tamen in dictum Prioratum penſione, quam à biennio non perſolvit Jacobus Rigobertus, inquam ad ipſum miſit epiſtolam, quâ ab eo duorum annorum penſionis reliquationem petit, & more ſolito Epiſtolam ſuam his terminis ſubſcripſit: Sum toto animo, Domine humillimus tuus & obſequentiſſimus ſervus. Quæritur, utrùm ex hoc excommunicationem minorem incurrerit?

Reſpons.

Id pro principio ſupponendum, idem de Epiſtolâ, quæ ad aliquem mittitur, eſſe dicendum, atque de colloquio, quod, cum ipſo habetur, ex his verbis Romani oratoris (p): *amicorum abſentium colloquia, Epiſtolæ*, & ex his aliis: *Litterarum aliquid ad te darem, ut loquerer tecum abſens.* Id tanquam verum agnoſcit Innocentius III. (q), dicens: *Literæ noſtræ cum ſalutationis alloquio*; Unde ait Bartolus (r), quòd ſcribere Epiſtolam idem eſt, atque eum alloqui, ad quem mittitur.

Poſito iſto principio, ſequitur, ad excommunicatum à quopiam ſcribi poſſe eodem prorsùs modo, quo eum poteſt alloqui. Certum eſt autem, eum in locutione poſſe communicare, 1. cùm de ejus emendatione ac ſalute agitur. 2. Loquentem abſque excommunicationis periculo alia ex occaſione addere poſſe verba, quæ ad eam non referantur, & quibus ejus duntaxat aucupetur benevolententiam. *Excommunicationis ſententiam non incurrit*, inquit Gregorius IX. (s), *qui non excommunicato in his quæ ad abſolutionem, vel aliàs ad ſalutem animæ pertinent in locutione participat; licèt etiam alia verba incidenter, (ut apud eum magis proficiat) interponat.* Quâ de re aſſerit Innocentius IV. in ſuo in Decretales commentario (t), id etiam ei licitum eſſe, quamvis incidenter proferantur verba, *quæ non faciunt*, inquit, *neque ad abſolutionem neque ad ſalutem* (excommunicati). Ulteriùs etiam progreditur Ancharanus dicens (u): *Si quis principaliter ad hoc tendit, ut excommunicatum ad pænitentiam reducat verbis perſuaſivis, ſi cum tali locutione immiſceat incidenter potum, vel comeſtionem in menſâ, vel cum eo habitet principaliter ad finem converſionis; talis non incidit in Canonem.* Unde ſequitur, quòd, cùm ex hoc Canoniſta licita ſit comeſtio cum excommunicato imò & cohabitatio, ut ſaluti ejus providcatur, a fortiori ad eum mitti ſalus poteſt per Epiſtolam, ut fert caſus propoſitus, juxta iſtam juris regulam: *Ubi majus conceditur, minùs conceſſum eſſe videtur* (x): Et hanc aliam (y): *Plus ſemper in ſe continet quod eſt minus.* Quibus regulis multi nituntur Canones (z).

Nihil autem rei tam accidentarium, de quâ ad Jacobum ſcripſiſſe ſupponitur Rigobertus, quàm verba, quibus juxta ſolitam Litterarum omnium conſuetudinem Litteras ſuas terminat; cùm Epiſtolæ ſuæ is erat ſcopus præcipuus, ut penſionis ſuæ exigeret ſolutionem, & addita ad finem epiſtolæ

rer v. Excommunicatio 3. n. 1 §. 9.

Lud. Gomes tract. de expectativis n. 60.

Didac. Covarruvias in cap. *Alma mater.* 1. part. §. 7. n. 4. notab. 11.

Felinus in cap. *Inſinuatum* de Simonia.

Panormit. in c. *Cùm Clerici.* de pactis. n. 2.

Ugolinus de Simonia tab. 1. c. 19.

(o) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. lib. 2. c. 9. n. 1 & apud eum Gregor. Toloſanus inſtit. benefic. c. 26. n. 2.

Bengeus de Simonia in benef. n. 41.

Papon. tom. 1. Notariorum l. 2. pag. 90.

Paſtor. l. 3. de benef. tit. 18. n. 17.

(p) Cicero 2. Philippicarum & ad Atticum 7.

(q) Innoc. III. in c. *Si aliquando* 41. de ſent. excom.

(r) Bartol. in l. *nuda.* 26. n. 4. verſ. *Hic verò ſuit.* ff. de donationibus.

(s) Greg. IX. in c. *Cùm voluntate* 54. de excomm.

(t) Innoc. IV. ad c. *Cùm voluntate* cit. v. *Incidenter.*

(u) Petr. Ancharan. in eod. c. notab. 2. n. 3.

(x) Innoc. III. in c. *Ex parte* 27. de decimis l. 3. tit. 30.

(y) Reg. 35. de reg. juris in 6.

(z) Innoc. I. in can. illud. 3. diſt. 95.

Can. *præcipimus.* 24. 12. q. 1.

Joannes Papa in can. *Ipſe.* 1. 16. q. 2.

Digitized by Google

cap. *Si aliquando*. d. excommunicat. n. 16. & 19. Hanc tamen opinionem in ſolâ caſus propoſiti circumſtantia ut veram admittimus, in quo Judex Eccleſiæ, è communione Fidelium Jacobum demens, damnum pro certò Rigoberto, neque aliis ejus creditoribus ex ſuâ ſententiâ inferrè poteſt, neque ipſi ſolutionis ſuæ exigendæ medium auſferre, quam proinde litteris aut aliter ſollicitare poterat: cæterum ex canonibus alia quælibet conſultò cum excommunicatis habenda interdicitur communio.

CASUS XXVII.

Chelidonius, ſpectante numeroſâ communitate crimen admittens, notorie excommunicationem incurrit. An requiritur, ut accedat judicis ſententia, quâ nominatim excommunicatus declaretur, qui ſit vitandus?

Respons.

Publica notorietas abſque ullâ ſententiâ declaratoriâ ante Concilium Conſtantienſe ſufficiebat, ut patet ex Decretali Clementis III. (b), qui de eâ difficultate conſultus, his verbis reſpondet: *Conſultationi tuæ reſpondemus, quod à communione illius, qui pro ſacrilegâ manuum injectione in edictum excommunicationis incidit, licet denuntiatus non ſit, debet abſtinere, niſi fortè id tibi ſoli pateret; in quo caſu ipſum privatim tantummodo evitabis.* Quo circa tunc temporis homo notoriè excommunicatus ex circumſtantiis delicti ſui non minùs erat vitandus, quàm qui talis juridicâ ſententiâ fuerat declaratus.

(b) Clem. III. in cap. *Cùm non*. 14. de ſent. excom. ſuſp. & interd.

Verùm hæc diſciplina immutata eſt ex Decreto Concilii Conſtantienſis, quo declaratum eſt, ſolam notorietatem abſque ſententia non ſufficere, ad vitandum excommunicatum, iis tantùm exceptis, qui publicâ ac violentâ manuum injectione in Clericum, notoriam hoc crimine excommunicationem incurrerant. Concilia Baſileenſe & Lateranenſe iſtam exceptionem amplificant, & conformiter ad jus antiquum eam extendunt ad illos omnes, quorum crimen, cui annexa eſt hæc cenſura, adeò evidens eſt & publico notorium, ut nemo dubitet de excommunicatione, quam incurrerunt; quod etiam Concordato inſertum eſt (c): ſed exceptio illa diffuſior in Gallia non fuit admiſſa, ubi contraria uſua invaluit.

(c) Concordat. cap. *Ad evitandum*.

Concludimus igitur, ut ſolvatur propoſita difficultas, licet Chelidonius criminis, cui annexa eſt excommunicatio major, quam etiam eum incurriſſe nôrunt omnes, ſit conſcius, à nemine tamen eum eſſe vitandum, uti excommunicatum, donec ſententiâ declaratoriâ talis fuerit denuntiatus (d). Eveillon quidem & alii quidam Authores contendunt; quòd, cùm de notoriâ clerici percuſſione aut gravi injuriâ agitur, is etiam in Gallia ante ſententiam declaratoriam eſt vitandus, qui in publicam hoc delicto excommunicationem incidit: ſed caſum hunc ne quidem excipiunt authores complures, quorum is, qui eximium opus inſcriptum; *Praxis jurisdictionis Eccleſiaſticæ &c.* (e) promulgavit, opinionem ſequitur; & contendunt, ſolum excommunicatum denuntiatum, in Galliâ eſſe vitandum, quod idem docet Author Colloquiorum Andegavenſium (f). Et quidem ex generali Regni Galliæ conſuetudine Decreto Concilii Conſtantienſis derogatum eſt, neque in eo ulla habetur ratio notorietatis facti. Quod nititur Decretali Alexandri III. (g) qui ad quoſdam ſcribens Galliæ Epiſcopos, quorum diœceſani Monachos & converſos Ciſtertienſis Ordinis injuriis

(d) Eveillon cit. cap 3. art. 1. p. 47. 2. edict.

(e) Ducaſſ. prax. juriſd. Eccl. volunt. &c. cap. 11. §. 2. n. 3.

(f) Colloq. Andegav. 1711.

(g) Alex. III. in cap. *Parochianos*. 9. de ſent. excommunic. &c.

donec læſis congruè ſatisfaciant, & tum literis veſtris Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent. His omnibus ad confirmationem hujuſce uſus addi poteſt, quòd, cùm nullus ſit caſus, in quo effugio non ſit locus, & ex ipſo concordato illi ſolùm ſint vitandi, quorum nec diſſimulari, nec ullâ ratione crimen excuſari poteſt, ſaltem juſtâ apparenter, par eſt, ut reus tàm de jure, quàm de facto jus ſuum experiatur, & ejus perpendantur rationes, ut abſolvatur, ſi ſint legitimæ; aut notoriè excommunicatus declaretur, ſi nullæ ſint; cùm videlicet innumeri poſſint eſſe caſus, qui notorii habentur, licet reipſâ tales non ſint; ut aſſerit idem Papa, ad Toletanum ſcribens Epiſcopum (h) his verbis: *Cùm multa dicantur notoria quæ non ſunt, prohibere debes, ne quod dubium eſt, pro notorio videaris habere.*

(h) Alex III. in cap. *Conſuluit*. 14. de appellat. &c.

CASUS XXVIII.

Nereus, Parœcialis Eccleſiæ ſanctæ Euphemiæ Æditurs, ſeu Matricularius, cùm dolo libras ſexcentas Fabricæ ſubripuiſſet, & juridicè à tribus idoneis teſtibus de furto ſuo palàm convictus eſſet, in frequenti foro à Judice Eccleſiaſtico excommunicatus eſt denuntiatus, quod & ſubreptam pecuniam reſtituere, nec non furtum etiam fateri recuſaret. Nunquid is eſt vitandus ſub cenſura excommunicationis minoris; ac ipſe à ſacramentis Pœnitentiæ & Euchariſtiæ abſtinere debet?

Respons.

Cùm ex ſententiâ tantùm judicis Eccleſiæ aliquis eſt excommunicatus, omne cum illo non eſt prohibitum commercium, nec is eſt vitandus; donec in Miſſæ Parochialis Proano, alio-ve cœtu publico fuerit promulgata, aut publicè propoſita: licet enim in Juſtitiæ tribunali, Judicis Eccleſiæ fuerit prolata, etiam præſentibus iis, quorum intereſt, aliis ve perſonis, nondum is eſt vitandus, uti excommunicatus denuntiatus, ac neceſſe eſt, ut publicè & juxta formam præſcriptam fiat excommunicationis denuntiatio: quo circa de hujuſmodi ſententiâ idem dici poteſt, ac de lege, à Principe coràm conſiliariis ſuis, aut etiam in Parlamento ſancitâ: nam ut lex illa non obligaret ſubditos, donec promulgata fuiſſet, ita pariter ex ſententiâ excommunicationis quiſpiam anathemate perculſus nunquam eſt vitandus, donec juxta regionis conſuetudinem ea fuerit promulgata. Sed etiam ultrà progredimur: licet enim ageretur excommunicatio jure lata, ac nemo criminis, cui ea foret annexa, ignoraret authorem; nondum omnis cum eo eſſet abrumpenda communio, donec ab Eccleſiæ Judice juridica lata fuiſſet ſententia, quâ declararet, hunc in excommunicationem incurriſſe, quod criminis hujuſce author fuiſſet; idque ſolùm poſtquam eum citaſſet, atque in defenſionibus ſuis audiſſet, ut probari poteſt ex Decretali Innocentii III. (i) ad Conſtantinopolitanum Patriarcham ſcribentis, quam ad marginem indicamus.

(i) Innoc. III. in cap. *Inter*. 8. de majoris. & obedient. l. 1. tit. 33.

Verum eſt tamen, à conſtitutione Martini V. in utroque caſu, hoc eſt, cum excommunicatio jure lata eſt *latæ ſententiæ*, aut cum eam de facto particulari judex protulit, reus etiam ante denuntiationem pro certo eſt coram Deo excommunicatus, & conſequenter privatus fructu publicarum Eccleſiæ precum, participatione ſacramentorum, aliiſque proventibus, quos ceteri percipiunt fideles, licet ut talis non ſit vitandus, niſi cùm legitimi ſuperioris mandato facta fuerit.

Hinc ſequitur, quòd, ſi prolata in Nereum ſententia nondum juridicâ denuntiatione fuerit promulgata, is nondum eſt vitandus: ſed cùm

Ut tutò ſolvatur hæc difficultas, duplex eſt diſtinguenda excommunicationis ſpecies, altera *major*, quâ peccator ſeparatur omninò, non ſolùm à participatione activâ & paſſivâ Sacramentorum Eccleſiæ, ſed etiam à communione fidelium, eorumque ſuffragiis. Altera *minor*, ſic vocata, quòd peccatorem non privet niſi paſſivâ Sacramentorum participatione, hoc eſt, jure ea percipiendi, licet poſſit eadem conficere, modò 1. ea conficiens, ipſe non percipiat, ut eveniret in caſu Sacerdotis celebrantis. 2. modò omnis à conficiente abſit contemptus pro interdicto ſuperioris aut regularum Eccleſiæ, & aliundè is ſit in ſtatu gratiæ.

His ſuppoſitis reſpondemus, quòd, ſi excommunicatione tantùm minori ſit ligatus excommunicatus, is non eſt vitandus; modò nullum ei adminiſtretur Sacramentum; quia, ut modò diximus, & aſſerit Sanctus Thomas (*a*), ex hac cenſurâ excommunicatus paſſivâ tantùm Sacramentorum participatione fit privatus: *duplex eſt excommunicatio; una eſt minor, quæ ſeparat tantùm à participatione Sacramentorum, ſed non à communione fidelium: & idcò tali excommunicato licet communicare, ſed non licet ei Sacramenta conferre.* Et idcircò addit Angelicus Doctor (*b*): *Excommunicato minori excommunicatione licet communicare, & ſic excommunicatio non tranſit in tertiam perſonam.*

(*a*) S. Tho. in 4. diſt. 18. q. 2. art 4 quæſtiun. 2. in corp.

(*b*) Idem ibid quæſtiunc. 2. ad 2.

Verùm cum excommunicato excommunicatione majori, qui talis denuntiatus eſt, non licet communicare abſque juſtâ neceſſitate; ex quo tempore in Concilio Conſtantienſi promulgata, & in Baſileenſi etiam amplificata (*c*) fuit conſtitutio *Ad vitandam ſcandala*; niſi ad procurandam ipſius ſalutem; quo in caſu licet, iis præſertim, quibus ipſius ſalutis cura incumbit, cum eo, etiam familiariter colloqui, ut ad recipienda ſalutis monita meliùs diſponatur. *Alia eſt major excommunicatio*, addit Sanctus Thomas, *& hæc ſeparat hominem à Sacramentis Eccleſiæ, & à communione fidelium; & ideò excommunicato tali excommunicatione communicare non licet, ſed quia Eccleſia excommunicationem ad medelam & non ad interitum inducit; excipiuntur ab hac generalitate quædam, in quibus communicare licet; ſcilicet in his quæ pertinent ad ſalutem; quia de talibus homo licitè cum excommunicato loqui poteſt, & etiam alia verba interſerere, ut faciliùs ſalutis verba ex familiaritate recipiantur.* Quæ verba Angelici doctoris conſentiunt cum antiquo Canone quem Gratianus Callixto I. (*d*), licet falsò adſcribit, cum duobus aliis, quorum alter è Concilio Carthaginenſi, an. 398. habito (*e*), & alter ex operibus Sancti Iſidori depromitur, nec non cum iſtis Decretalis Gregorii IX. verbis (*f*): *Cùm voluntate ac propoſito maleficia diſtinguantur, excommunicationis ſententiam non incurrit, qui excommunicato in his quæ ad abſolutionem, vel aliàs ad ſalutem animæ pertinent, in locutione participat, licet etiam alia verba incidenter, ut apud eum magis proficiat, interponat.*

(*c*) Conc. Baſil. Seſſ. 20. de vito de excommunicatis &c.

(*d*) Can Excommunicatos. 17. 11. q. 3.

(*e*) Conc. Carth. IV. in can. *Qui communicaverit.* 19. ibid. & Iſidor in can. *Cùm excommunicato.* 18. ibid.

(*f*) Greg. IX. in c. *Cùm voluntate.* 54 de ſent. excommunic. &c.

Diximus: non licet communicare *abſque juſtâ neceſſitate*: nemo enim diffiteri poteſt, 1. Medicum, Chirurgum & Pharmacopolam poſſe ſine peccato communicare cum excommunicato ægrotante in iis quæ pertinent ad ejus morbum & curationem. 2. Creditorem à debitore excommunicato ſolutionem ſuam non poſſe requirere, aut debitorem cum excommunicato creditore ad ejus ſolutio-

vel audiendo Miſſam, vel etiam loquendo aut manducando peccavit-ne in hoc mortaliter?

Respons.

Multùm intercedit diſcriminis inter exempla propoſita: licet enim peccato non vacat communicatio cum excommunicato denuntiato, ut multi conſtituunt Canones (*g*), tamen peccatum non eſt ſemper mortale, & quandoque eſt tantùm veniale.

(*g*) Can. 11. Apoſtol. can. Sicut. 16. & tribus ſeq. 11. q. 3.

In tribus caſibus mortale ſemper reperitur. 1. Quando cum eo communicatur in ſpiritualibus; & in hoc caſu, ſi Auxilius cum Richardo oraverit, aut Miſſæ adfuerit, in hoc mortaliter peccavit, ut patet ex quarto Carthaginenſi Concilio, quod in reum talis peccati excommunicationis pœnam conſtituit (*h*): *Qui.... oraverit cum excommunicato, ſi Laïcus eſt, excommunicetur; ſi Clericus, deponatur.* Hiſce terminis Gratianus iſtum refert Canonem, de quo obſervant Romani correctores in exemplari legi: *Sive Clericus, ſive Laïcus, excommunicetur.* 2. mortale admittitur peccatum, quando cum eo in quâlibet re communicatur in contemptum regularum & prohibitionis Eccleſiæ, *averſando regulas*, ut loquitur Canon (*i*). 3. Quando cum illo communicatur in crimine, propter quod ab Eccleſiæ communione avulſus eſt; uti conſtat ex Epiſtola Nicolai I. ad Lotharium Galliæ Regem ad annum 863. ſcriptâ, quam refert Gratianus (*k*) de Gualdradâ feminâ, quâcum Princeps ille libidinosè egerat, ob eamque cauſam excommunicatâ & ejus conſuetudine ne deinceps utatur, eum admonet, *ne cum eâ pari mucrone percellaris ſententiæ*, inquit Papa, *ac pro unius mulierculæ paſſione vinctus & obligatus ad perenne traharis exitium.*

(*h*) Conc. Carth. IV in can. *Qui communicaverit.* 16. 11. q. 3. Item Gelaſius in can. *Quî verò* 38. ibid.

(*i*) Can. Sicut cit.

(*k*) Nicolaus I. in can. *Præcipuè.* 3. ead. cauſ. & quæſt.

Hactenùs dictis conſentanea eſt Sancti Thomæ (*l*) doctrina; cujus ſunt hæc de eâ re verba: *Aliquis per excommunicationem ſeparatur à communione fidelium; non autem hominum, niſi per accidens: quia in tantùm ſeparatur à communione hominum, in quantùm convenit ſeparari à communione fidelium. Dico ergo, quod aliquis poteſt communicare, ſeu participare cum excommunicato directè & indirectè: directè quidem in his, quæ ſunt fidelium; & ſic ille, qui hoc modo ei communicat, peccat mortaliter; & hoc contingit tripliciter; putà ſi communico cum illo in divinis, ſicut ſi orem pro eo, vel audiam miſſam cum eo, & in aliis ſpiritualibus. Item, ſi ex contemptu, & in hoc quocumque communicat quis cum eo, quaſi contemnens mandatum Eccleſiæ, peccat mortaliter. Item, quicumque participat cum illo in crimine & in cauſa.*

(*l*) S. Thom. quodlibet 11. art. 9. in corp.

Sed ſi cum excommunicato tantùm communicatur in rebus purè humanis, ut ipſum ſalutando, alloquendo, cum eo manducando, & in aliis hujuſmodi, quibus non permiſceantur religio ac ſpiritualia; tunc non admittitur mortale, ſed tantùm veniale peccatum, modò abſit omnis contemptus authoritatis & prohibitionis Eccleſiæ: & etiam ab omni poteſt excuſari peccato quibusdam de cauſis, putà neceſſitate commercii, utilitate perſonæ, & aliis ſimilibus, quæ his verbis continentur, *utile, Lex, humile, res ignorata, neceſſe.*

Idem quoque docet Sanctus Thomas addens: *Indirectè verò communicat quis cum eo in his, quæ ſunt hominis, ſicut in verbo, in cibo, & in his,*

quæ

Digitized by Google

tunc. 3 ad a. *legitimos actus. Et ideò qui communicat ei in divinis, facit contra præceptum Eccleſiæ; & peccat mortaliter. Qui autem participat ei in aliis, facit præter præceptum, & peccat venialiter.* Ex quibus facilè colligitur, quòd, licet mortaliter peccaverit Auxilius, ſi oraverit, aut Miſſæ adfuerit cum Richardo, aut aliter cum eo communicaverit in ſpiritualibus, aut in crimine ipſo, propter quod è corpore Eccleſiæ avulſus eſt, aut etiam cum contemptu prohibitionis Eccleſiæ: venialiter tamen duntaxat peccavit, ſi in iis tantùm cum eo communicaverit, quæ ſimpliciter ad civilem ſocietatem pertinent, ut cum ipſo loquendo, convefcendo, aut ipſum ſalutando.

CASUS XXXI.

Dionysia, Andreæ excommunicati denuntiati uxor, pueri illius ac famuli in ſolitis ſuis officiis, à promulgatâ excommunicatione cum eo communicare non intermiſerunt. Nonne id potuêre abſque peccato? Nunquid etiam idem poteſt affirmari de fratre ſuo, ſorore, avunculo & conſobrino?

Respons.

Uxor, filii ac famuli, illius, qui fortè excommunicatur, ab ejus cœtu diſcedere non tenentur, & cum eo communicare poſſunt, non quidem *in divinis*; hoc eſt, in exercitiis religionis. Ita docet Sanctus Thomas, (b) cum duplici tamen de liberis & ſervis reſtrictione, ut oſtendunt hæc ejus verba: *Excipiuntur etiam quædam perſonæ*, inquit, *ad quas ſpecialiter pertinet proviſio perſonæ excommunicati, ſcilicet, uxor, ſervus, filius, ruſticus & ſerviens. Sed hoc intelligendum eſt de filiis non emancipatis: aliàs tenerentur vitare patrem: de aliis autem intelligitur, quod licet excommunicato communicare, ſi antè excommunicationem ſe ei ſubdiderunt; non autem, ſi poſt.*

(b) S. Thom. in 4. diſt. 18. q. 1. art. 4. cir. quæſtiunc. 1. in corp.

Eoſdem etiam à generali regulâ exceperat Gregorius VII. in Concilio Romæ an. 1078. habito (c): *Apoſtolicâ itaque authoritate*, inquit hic Papa, *ab anathematis vinculo hos ſubſtrahimus: videlicet uxores, liberos, ſervos, ancillas, ſeu mancipia, nec non ruſticos ſervientes, & omnes alios, qui non adeò curiales ſunt, ut eorum conſilio ſcelera perpetrentur.* Quâ de re obſervandum, ſummum hunc Pontificem non diſtinguere inter filios emancipatos & non emancipatos. Eodem fermè modo mentem ſuam aperit in decretali Innocentius III. (d) cujus hæc ſunt verba: *Si Pater familias domus excommunicationis ſententiâ fuerit innodatus, à participatione illius familia excuſatur.*

(c) Gregor. VII. in can. *Quoniam* 103. XI. q. 3.

(d) Innoc. III. in c. *Si verò*, 24. de ſent. excommunicationis &c.

Diximus cum Sancto Thoma, loquendo de ſervis ſeu famulis, cum hero excommunicato communicandi facultatem ipſis conceſſam non eſſe intelligendam, niſi pro iis, qui ante latam excommunicationis ſententiam ipſiûs famulatui erant addicti; non verò pro iis, qui poſteà ei adhæſerunt: quod aliâ decretali ejuſdem Papæ Innocentii III. ad doctores juris Canonici in univerſitate Bononienſi nititur: En ejus verba (e): *Ut igitur unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat, ambiguitatem hujuſmodi aliter duximus abſolvendam, quod cùm quædam perſonæ..... illis in quos lata fuerit excommunicationis ſententia, ante prolationem ipſius obſequio non tenerentur familiariter adhærere, neque poſtmodum ad contrarium, teneantur; cùm adhuc debitum duret, beneficio Canonis id agente, à priore non ſunt obnoxietate ſolutæ; ſed ad familiare tenentur obſequium: & ita per conſequens ad communionem tenentur, ſine quo illud nequeunt exhibere*; quibus verbis conſtat, in ſervorum excep-

(e) Idem in cap. *Inter*, 31. eod. tit.

Hanc autem facultatem fratribus, ſororibus, avunculis, aliis-ve parentibus eſſe conceſſam affirmari non poteſt, cùm iſtos à regulâ generali nullus Canon exeipiat; ac proindè eoſdem per ſolam Epiſcopi licentiam de peccato excuſari poſſe.

CASUS XXXII.

Aristippus, Cliens domini, qui ex ſententia officialis ob crimen publicum & ſcandaloſum excommunicatus eſt denuntiatus, poſtulat, utrùm tutâ conſcientiâ, & abſque minoris excommunicationis reatu, domino illi obtemperare queat, qui eum ſecum pro jure ſuo ad bellum vult ducere?

Respons.

Certum eſt, Ariſtippum abſque reatu minoris excommunicationis dominum ſuum ad bellum ſequi poſſe, eique in omnibus, quæ ad ſuum pertinent officium parêre. Ratio eſt, quia Eccleſia talem hominem privare nequit jure, quod obtinet, exigendi ſervitia à ſubditis ſuis, quales ſunt ipſius uxor, pueri, ſervi, clientes & milites. Ita docet Paludanus his verbis (f): *De vaſſallo videtur, quòd dominum ſequendo, ſicut priùs, Lege ſubjectionis excuſatur: imò tenetur.... non enim eo ipſo, quo excommunicatus eſt, ſolutum eſt juramentum fidelitatis: aliàs poſt abſolutionem faciendum eſſet de novo juramentum.... Sic vaſſallus debitor ſervitii, ſi dominus juſto bello indiget, debet eum ſequi.* Ex quibus verbis manifeſtum fit: Ariſtippum non ſolùm poſſe, ſed etiam ſub peccato tenêri ſequi dominum ſuum.

(f) Paludanus in 4. diſt. 8. q. 6. art. 2.

CASUS XXXIII.

Ludovicus, Sacerdos poteſt-ne licitè pro Patre publicè excommunicato denuntiato ſingulis diebus, uti facit, orare?

Respons.

Ludovicus pro Patre ſuo, quamvis excommunicato poteſt orare. Nam ſi pro infidelibus oratur, quamvis inutiliter, niſi ad chriſtianam fidem convertantur, inquit Sanctus Thomas (g): ita quamvis pro excommunicatis publicas Eccleſia non fundat preces, exceptâ feriâ ſextâ Paraſceves, quâ quaſdam collectas pro hæreticis & ſchiſmaticis, qui cenſentur inter excommunicatos, recitat; privata tamen perſona clam pro iſtis orare poteſt, non quidem uti pro fidelibus, qui ſunt Eccleſiæ membra, ſed pro iis, quatenùs ſunt Eccleſiæ membra avulſa, ut nimirum pœnitentiæ ſpiritum à Deo obtineant, atque Eccleſiæ poſſint reconciliari per converſionem ſuam. *Pro infidelibus oratur*, inquit Sanctus Thomas; *Sed ipſi fructum orationis non percipiunt, niſi ad fidem convertantur. Similiter & pro excommunicatis orari poteſt; quamvis non inter orationes, quæ pro membris Eccleſiæ fiunt: & tamen fructum non participant, quandiu in excommunicatione manent: ſed oratur, ut detur eis ſpiritus pœnitentiæ, ut ab excommunicatione ſolvantur.* Et paulò poſt: *nec ex perſonâ Eccleſiæ oratio pro eis inter membra Eccleſiæ fieri poteſt: quamvis aliqua perſona privata poſſit ad eorum converſionem aliquod ſuffragium per intentionem dirigere.*

(g) S. Thom. in 4. diſt. 18. q. 1. art. 1. q. 1. ad 1. & 2.

Omninò conſentit hæc ſententia cum doctrina Sancti Auguſtini (h), qui aſſerit, quòd *Nec illius ipſius, qui de medio fratrum tollitur, debet negligi Salus; ſed ita agendum eſt, ut ei talis vindicta ſit utilis: & agendum & voto & precibus, ſi corrigi objurgationibus non poteſt.*

(h) S. Auguſt. contra Epiſt. Parmeniani lib. 3. c. 1. ſeu n. 3.

Ita-

Cabaſſutius (a): *Imò Sacerdos quilibet ad altare poteſt orare pro excommunicatis, ſive vivis, ſive defunctis, in ſecretis & particularibus commemorationibus, quæ fiunt in Canone.* Et paulò poſt: *quamvis autem ſacrum faciens gerat publicam nomine totius Eccleſiæ perſonam, non tamen exuit omninò privatam perſonam; & ut talis poteſt mentaliter, ſive in memento, ſive in aliis Miſſæ partibus orare pro excommunicatis, tàm vitandis, quàm toleratis* (b).

(a) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 11 n. 1. & 5.

(b) Item Avila 4. part. diſput. 1. concluſ. 2. Navar. manual. c. 27 n. 36 & alii plures.

CASUS XXXIV.

Cum Horatius, agricola, nominatim excommunicatus ab Eccleſiaſtico Judice fuiſſet declaratus, eumque Lucianus, Parochus ejus ad pœnitentiam, ſed fruſtrà, hortatus fuiſſet, ut Eccleſiæ poſſet reconciliari, dictus Parochus ad ſuam pertinere caritatem exiſtimavit: ut in Prono miſerandum illius obdurati hominis ſtatum ſuis Parochianis patefaceret, eoſque rogavit demiſſiſſimè, ut juxta intentionem ſuam uno jejunare die, eleemoſynas quaſdam facere, nec non beatæ Virginis Litanias vellent recitare, quod à multis accuratè confectum eſt. 1. Nunquid in eà re ſuo functus eſt officio Parochus neque in regulas Eccleſiæ deliquit? 2. Poteſt-ne utilis eſſe huic excommunicato applicatio orationum aliarumque bonorum operum facta à Parochianis?

Respons.

Antequam afferatur reſponſio, ſcitu neceſſe eſt 1. bona fidelium opera in Eccleſiæ communione exiſtentium non ſolùm ſibi privatim eſſe utilia, ſed toti etiam fidelium generatim communitati.

2. Hominem, ubi primùm excommunicatus eſt denuntiatus, ſtatim privatum fieri participatione precum, quæ publicè fiunt in Eccleſia.

Quo ſuppoſito dicimus 1. hominem nominatim excommunicatum, qualis eſt Horatius, omnino carere ſubſidio publicarum Eccleſiæ precum, nec non gratiarum omnium, quas fidelibus confert, ne ipsâ quidem Sacramentorum participatione & Miſſæ ſacrificio aliiſque divinis officiis aſſiſtentiâ exceptâ (c): & ob eam cauſam non vult, ut pro eo preces fundantur, priuſquam abſolutus fuerit, ut revera debet abſolvi, ſi ſincerè pœnitens obierit. *Quantumcumque ſe quis juramento præſtito, quod Eccleſiæ mandato pareret, humiliare curaverit*, inquit Innocentius III. (d), ad Abbatem ſancti Andrææ ſcribens. *Quantumcumque pœnitentiæ ſigna præceſſerint; ſi tamen morte præventus abſolutionis non potuerit beneficium obtinere, quamvis abſolutus apud Deum fuiſſe credatur, nondum tamen habendus eſt apud Eccleſiam abſolutus. Poteſt tamen & debet ei Eccleſiæ beneficio ſubveniri. ut ſi de ipſius viventis pœnitentiâ per evidentia ſigna conſtiterit, defuncto etiam abſolutionis beneficium impendatur. .....quem non contemptus religionis, ſed neceſſitatis articulus impedivit.* Idem etiam aſſerit hic Papa in Decretali ad Archiepiſcopum Strigonienſem (e).

(c) Innoc. III in c. illud 5. de Clerico excommunicato, &c. miniſtrante. Bonifac. VIII. in c. Epiſcoporum. 8. de privilegiis in 6. Clem. V. in Clement. Gravis 2. de Simonia. l. 5. tit. 10.

(d) Innoc. III. in c. A nobis. 28. de ſent. excom.

(e) Idem in c. Sacris. 38. eod. tit.

Iſta gratiarum privatio pro excommunicatis jam in uſu erat temporibus ſancti Cypriani, per quem non licuit, ut pro Victore ſacrificium offerretur, aut ullæ funderentur preces, quòd moriens tutorem appellaſſet Sacerdotem, nomine Fauſtinum, contra præſcriptum Africani Concilii (f). Quâ ſeveritate in excommunicatum utens Eccleſia divinam aliquatenùs imitatur agendi rationem inquit ſanctus Thomas (g): *In quantum enim etiam à communione ... potiùs hactenus dicta de excommunicatis confirmat*: Licet enim die illâ oret Eccleſia pro hæreticis & ſchiſmaticis generatim, uti pro infidelibus & paganis, ut Chriſti ſequatur veſtigia, qui cruci affixus, pro perſecutoribus ſuis & inimicis oravit: Nullum ſubeſt exemplum, quo pateat eam publicas communeſque fudiſſe preces pro iis, qui ab ipſius communione ſunt avulſi ex juridicâ ſententiâ, dum terribili iſta fuêre innodati cenſurâ, donec à Superiore legitimo abſoluti ad ſuam redierint communionem. Ex quo patet evidenter, acerbiùs eam excommunicatos habêre, quàm hæreticos generatim alioſque, de quibus dictum eſt.

(f) S. Cyprian. Epiſt. 66.

(g) S. Thom. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 1. quæſt. 2. in corp.

2. Verum eſt tamen, quòd licèt Eccleſia nominatim excommunicatos tam durè excipiat, fidelibus tamen non interdicit, ne pro iis ſuas privatim fundant preces, eaſque per intentionem pro excommunicatis dirigant, ad obtinendam eorum converſionem & ad Eccleſiæ matris gremium reverſionem. *Fructum* (communis Eccleſiæ) *non participant, quandiù in excommunicatione manent*, ait ſanctus Thomas (h), *ſed oratur, ut detur eis tempus pœnitentiæ, ut ab excommunicatione ſolvantur* & paulò inferiùs (i): *Suffragia Eccleſiæ eis non proſunt, quæ pro totâ Eccleſiâ fiunt; nec ex perſonâ Eccleſiæ oratio pro eis inter membra Eccleſiæ fieri poteſt, quamvis aliqua perſona privata poſſit ad eorum converſionem aliquod ſuffragium per intentionem dirigere.* Unde colligendum eſt, Paſtoris zelo incenſi officio functum eſſe Lucianum, non Horatii duntaxat parentes, ſed & omnes Parœcianos ſuos hortando, ut privatis ſuis precibus errantis ovis reditum ad Eccleſiæ ovile Deum rogarent. Quod docent præclara iſta ſancti Bernardi verba (k): *Abſit à nobis, ut etiam pro talibus, etſi palàm non præſumimus, vel in cordibus noſtris orare ceſſemus.* Hac autem potiſſimùm ratione quiſque ad orandum pro peccatore debet induci, *quoniam* ut ait ſanctus Auguſtinus (l), *de quocumque peſſimo in hac vita conſtituto non eſt utique deſperandum: nec pro illo imprudenter oratur, de quo non deſperatur.*

(h) S. Thom. in 4. diſt. 16. q. 2. art. 1. ad 1.

(i) Ibid. ad 2.

(k) S. Bern. de grad. humil. c. 22.

(l) S. Aug. l. 1. retract. c. 19. n. 7.

CASUS XXXV.

Scævola, qui in excommunicationem incurrit ob crimen a ſe admiſſum de quo in judicium vocatus falſis probationibus ſeſe purgavit, quærit, utrùm neceſſe ſit, ut ad Apoſtolicam ſedem recurrat pro obtinendâ abſolutione ſuâ, ex his verbis: *Exceptis aliis deductis ad forum contentioſum*, quibus abſolutionem ab hujuſmodi cenſuris Tridentinum (m) Papæ reſervat?

(m) Idem ſeſſ. 24. de reform. c. 6.

Respons.

Non requiritur recurſus ad Papam, ut in propoſito caſu de excommunicatione Scævola abſolvatur, licet falſis probationibus de ea re ſe purgaverit, & ſufficit ut Epiſcopum adeat. Ita ſentit peritus Canoniſta (a), qui aſſerit, ſe in hanc communem ſequi opinionem. En ejus verba: *Si in foro contentioſo reus ipſe delicti ſe falſis etiam aſſeverationibus aut probationibus ſufficienter purgaverit, poterit etiam per Epiſcopum aut ejus delegatum abſolvi; & eſt communis Doctorum aſſenſio.* Ejus autem rei hæc afferri poteſt ratio, quòd, cùm reus de illatâ ſibi accuſatione in foro externo purgavit, eumque Judex inſontem declaravit, talis haberi debet coràm hominibus, licèt coràm Deo ſit reus; & poſteà crimen ejus in foro interno, ut occultum duntaxat eſt conſiderandum.

(a) Joan. Cabaſſutius cit. lib. 5. c. 14 n. 5.

CASUS

gere non potuiſſet, æquum non eſſe exiſtimavit, ut propter unius duntaxat inobedientiam, a celebratione Miſſæ abſtinere teneretur, quia aliter omnes Parœciæ incolæ nec Miſſæ adeſſe, nec Paſchali ſuæ communioni ſatisfacere potuiſſent, ad quam plerique erant diſpoſiti: quocircà celebravit. Potuit-ne tali modo ſe gerere abſque ullius vel peccati mortalis vel cenſuræ reatu?

R e s p o n s.

Coram Parœciano ſuo nominatim excommunicato Parochus ille celebrare non potuit, niſi in re maximi momenti Eccleſiæ morem non gerendo: ac proinde factus eſt mortalis conſcius peccati: cui annexa eſt excommunicatio minor, quòd cum eo communicaverit *in divinis*: cui etiam addendum eſt, ipſum fuiſſe interdictum *ab ingreſſu Eccleſiæ*, ut patet ex conſtitutione Bonifacii VIII. (a) in ſexto Decretalium his verbis relata: *Præſenti Decreto duximus ſtatuendum, ne aliqui ſeculares aut regulares ... excommunicatos publicè vel interdictos ad divina officia, ſeu Eccleſiaſtica ſacramenta, vel Eccleſiaſticam ſepulturam admittant. Qui verò contra præſumpſerint, præter alias pœnas à jure ſtatutas, ingreſſum Eccleſiæ ſibi noverint interdictum: donec de tranſgreſſione hujuſmodi, ad arbitrium ejus, cujus ſententiam contempſerunt, ſatisfecerint competenter*; quod intelligitur de his regionibus, in quibus admittitur iſta conſtitutio. Quod cùm ita ſit, ſequenti die celebrare, nec alias ordinum ſuorum functiones obire potuit, niſi poſt præmiſſam abſolutionem, quin in irregularitatem incurreret; non quòd eas exercuiſſet minori excommunicatione ligatus, cùm ex infractione hujus cenſuræ nulla incurratur irregularitas, ut declarat Gregorius IX. (b), ſed quia interdictum violavit, cujus factus eſt conſcius. Sylvius iſtam admittit deciſionem; nam propoſitâ ſibi iſtâ quæſtione: *Si excommunicatus ingrediatur Eccleſiam ad orandum, quid facient præſentes.* Reſpondet, quòd qui ſunt in Eccleſia exire debent niſi (excommunicatus) *perſuaſionibus, minis, aut vi cogatur ipſe egredi; ceſſandum eſt etiam à divinis officiis; & Miſſa cœpta abrumpenda, ſi eſt ante Canonem. Si autem Canon ſit incœptus, ea cum uno Miniſtro perficienda* (c). Idem docet Sylveſter (d) unà cum Cabaſſutio (e), qui de eâ quæſtione ita mentem ſuam aperit: *Quiſquis enim ſcienter Miſſam, aliave Eccleſiaſtica officia celebrat coram excommunicato evitando, peccat mortaliter; ſimulque ligatur excommunicatione minori quiſquis ſcienter intereſt Miſſis, aut divinis officiis, præſente illo ſive Clericus ſit, ſive Laicus. Eam enim decrevère pœnam priſci Canones contra quoſcumque participantes ... ſi ergo inchoatâ jam Miſſâ, adveniat notorius, aut nominatim denuntiatus excommunicatus, monendus eſt, ut inde exeat: ſi parêre recuſet, vi ejiciendus eſt, quamvis eſſet Sacerdos. Sed ſi ejici non poteſt; tunc diſtinguendum eſt ita: vel Sacerdos inchoavit Canonem Miſſæ, vel non: ſi non inchoavit, debet à cœptâ Miſſâ deſiſtere & in ſacriſtiam redire. ſi verò jam Canonem inchoavit, debet proſequi reliquum uſque ad communionem incluſivè; & iis, quæ ſequuntur prætermiſſis, ad ſacriſtiam redire, ubi prætermiſſa ſupplebit ... hæc docent unanimes omnes, nemine contradicente, doctores.*

(a) Bonif. VIII. in cap. *Epiſcoporum.* 8. de privilegiis in 6.

(b) Greg. IX. in cap. *Si celebrat.* fin. de clerico excommun. depoſito. vel interd. miniſtrant. (lib. 5. tit. 27.)

(c) Sylvius in ſupplem. S. Th. q. 23. art. 3.

(d) Sylveſter. v. *Excommunicatio.* 5. n. 3.

(e) Cabaſſ. l. 5. c. 12. n. 2.

CASUS XXXVII.

Si Herculus Miſſam inchoaſſet, cum novit excommunicatum denuntiatum eſſe in Eccleſia;

R e s p o n s.

Diſtinguendum eſt; nam ſi ante cœptum canonem advertiſſet Herculus, adeſſe hunc hominem excommunicatum, ex altari debuiſſet recedere abſolutè, atque ſacro-ſanctum abrumpere ſacrificium: ſed ſi canonem jam inchoaſſet, Miſſam proſequi ad communionem incluſivè potuiſſet (f), ut in ſuperiori deciſione diximus, quâ peractâ in ſacriſtiam recedere debuiſſet ad reliqua ſupplenda. Quod ad cœtera pertinet divina officia, uti ad matutinum aut veſperas, eadem extemplò abrumpere debuiſſet, donec ab Eccleſia egreſſus fuiſſet excommunicatus (g).

(f) Gloſſ. in Clement. *Gravis.* de ſent. excom. v. *Incipiens.*

(g) Colloq. Lucon. tom. 7. colloq 20. q. 3. Ivenin. tract. de cenſur. Colloq. Andegav. menſis Junii 1712. q. 1.

CASUS XXXVIII.

Medulphus, Miſſam celebrans monitus eſt, Paulum nominatim excommunicatum huic adeſſe, quamvis extra Eccleſiam ad oſtium ſtaret. Debetne Sacerdos ab Altari recedere, ſi fortè is abire recuſet?

R e s p o n s.

Innocentius IV. in ſuo in Decretales commentario (h), exiſtimat, quòd ſi Miſſæ canonem nondum inchoaverit Sacerdos, in hoc caſu ab Altari recedere debet: ſed ſi inchoaverit eundem canonem, Miſſam in Altari perficere debet conformiter ad ſtatutum canonis ſeptimi Concilii Toletani (i). En verba hujuſce ſummi Pontificis (k): *Nullo modo debemus orare, ubi excommunicatus orat, quia videmur ſibi communicare, cùm eundem Deum ſimul pro eodem, ſcilicet pro populo Chriſtiano, rogemus; unde etiamſi ſit excommunicatus extra Eccleſiam, & audiat Miſſam, ſtatim Sacerdos debet ceſſare, & alii orantes recedere, niſi fortè incœpiſſet canonem Miſſæ: quia tunc debet ibidem Miſſam perficere.*

Quòd ſi quæratur, utrùm Sacerdos Miſſam celebrans teneatur ab Altari recedere ante canonem, ſi in Eccleſia non ſit excommunicatus ad orandum ſed ob aliquod aliud negotium v. g. ad reficiendam ex arte ſuâ rem quampiam; exiſtimant nonnulli Canoniſtæ, non teneri Sacerdotem ad ceſſandum à ſacro-ſancto Miſſæ ſacrificio, cùm excommunicatus non eſt in Eccleſia ad audienda officia divina. *Nota*, inquit Innocentius IV. (l) *excommunicatos poſſe ingredi Eccleſiam, dummodo non audiant officium. Item ſi in Eccleſia eſſet excommunicatus, non cauſa orandi, ſed pro alio ſuo negotio, non video quare in eadem Eccleſia orare non poſſim, quia ſibi non communico, quia non orat.* Ita loquitur hic Summus Pontifex (m): & Archidiaconus (n), Ancharanus (o) & Cardinalis (p) Innocentii IV. ſequuntur opinionem. Attamen in jure de eo nihil dicitur, & Innocentius III. (q) in ſua ad Epiſcopum Ferrarienſem Decretali excommunicatis tantùm concedit, ut in Eccleſiam ingrediantur, verbi divini audiendi causâ, quo meliùs ſua nôrint officia, & ſuam pœnitentiâ reconciliationem quærant cum Eccleſia, è cujus gremio eos ſejunxit excommunicatio. Sed extra hunc caſum abſolutè ab ingreſſu Eccleſiæ interdicuntur, juxta ſententiam ſancti Raymundi (r), Goffredi (s), Aſtenſis (t), & Hoſtienſis (u), qui dicit: *Diſpenſatur enim in hoc caſu propter favorem animarum: & ita poſſunt intrare Eccleſiam: verbo tamen finito, ſtatim exeant & fugiant; quia nec licet eis divina audire, ut notatur in cap. quod in te.*

Joannes Andræas (x), expreſſiùs etiam, quam Hoſtienſis ad ipſum docet, ut Marianus Socinus (y), qui contendunt ingreſſum in Eccleſiam excommu-

(h) Innoc. IV. in c. *Nuper.* 29. n. 5. v. *Orando* de ſent. excom.

(i) Conc. Toler. 7. in can. *Nihil.* 16. 7. q. 1.

(k) Innoc. IV. in d. c. *Nuper.* n. 3.

(l) Idem in c. Reſponſo. 43. de ſent. excom.

(m) Idem in c. *Nuper.* n. 3.

(n) Archid. in c. *Sicut Apoſtoli,* n. 2. vers. *Sic intelligit.*

(o) Ancharan. in c *Reſponſo.* 43. de ſent. excom. n. 2.

(p) Cardinal. n. 2. ibid.

(q) Innoc. III. in d. c. *Reponſo.*

(r) S. Raimund in Sum. lib. 3. de ſent. excom. pag. 411. §. *Sed numquid.*

(s) Goffred. in d. c. *Reſponſo.*

(t) Aſtenſis. tit. de damn. excom. v. *Item Eccleſiam.*

(u) Hoſtienſ. in eod. c. *Reſponſo.* n. 3.

(x) Joan. Andr. in cit. c. *Nuper.* v. §. 1. *Orando.* n. 5.

(y) Marian. Socinus in c. *Sacris.* de ſent. excom. nono principali. articulo. dub. 17. n. 124. & ſeqq.

Digitized by Google

communix ſit Religionis exercitatio. Altera, qnam à Felino mutuatur (b), ratio eſt, quia *excommunicationis gladius nervus eſt Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & ad continendos in officio populos valdè ſalutaris: ac, ſi contemnatur, perniciem potiùs pariat quàm ſalutem, ut legitur in c. 3. ſeſſ. 25. Conc. Trident. per hoc autem quod excommunicatus excluditur ab Eccleſiâ, cenſura magis formidatur.* Ex hac ratione tutiorem hanc Boïc exiſtimat ſententiam (c).

(b) Felinus in d. c. *Reſponſo.* init.

(c) Boïc. in d. 5. *Reſponſo.* circa med.

Cæterùm, quæ hactenùs diximux, de iis tantùm debent intelligi, qui excommunicatione majori ſunt innodati: Atque ſecundum hanc ſententiam in caſu propoſito Medulphus ſuam debet inſtituere agendi eationem.

CASUS XXXIX.

Henricus, ſanctæ Mariæ Parochus, die Dominica ſacram habens ante Veſperas ad populum concionem, hominem vidit, quem excommunicatum nominatim noverat. Nunquid ejus pntuit præſentiam in cœtu fidelium tolcrare, atque concionem ſuam finire, quin cenſeatur cum illo *in divinis* communicaſſe?

Respons.

Parochus iſte coram homine illo excommunicato prædicare potuit. Ratio eſt, quia, licet excommunicatus publicè & nominatim denuntiatus divinis non poſſit adeſſe Officiis, *non tamen excluditur ab auditione prædicationis verbi Dei*, inquit Caballutius (d), *ut per eam compungi & converti poſſit*. Quod probat hic Canoniſta ex antiquo Eccleſiæ uſu, juxta quem à conventu fidelium ad auditionem Miſſæ congregatorum non excludebantur Gentiles, neque Judæi, neque hæretici niſi tempore nffertorii, hoc eſt, poſt decantatum Evangelium & prædicatione expoſitum, ut patet ex quarto Carthaginenſi Concilio, quod refert Gratianus (e), cujus tale eſt Decretum: *Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſive Gentilem, ſive hæreticum, ſive Judæum, uſque ad Miſſam Catechumenorum.* Et quidem aliter agens Eccleſia peccatorem ab emendatione morum averteret, efficaciſſimum ei demendo medium, quo pœnitentiâ ad Deum poſſit reverti: quod abſque errore defendi nequit, cum id per excommunicationem præcipuè intendat, ut hoc ſupplicio peccatoris converſionem procuret. Hinc in ultimo generali Concilio declaravit, ſe nolle, ut in articulo mortis aliqua vel culpa vel cenſura reſervaretur; *Ne hac ipsâ occaſione aliquis pereat* (f). Hinc etiam ex ſancto Antonino (g), à prædicatione verbi Divini hæreticus, licèt excommunicatus, non debet excludi.

(d) Caballut. ſupra cit. lib. 5. c. 11. n. 5.

(e) Conc. Carthag. IV. in can. *Epiſcopus.* 67. de conſecrat. diſt. 1.

(f) Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7.

(g) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 5. §. 2.

Conſentit penitus hæc deciſio cum reſponſione Innocentii III. ad Epiſcopum Ferrarienſem in ſimili argumento factâ; quâ ſic conſtituitur (h): *Poſtulas edoceri, an cùm Ferrarienſes cives excommunicationis & interdicti ſententiis ſint ligati, liceat ſibi viros & mulieres ſemel in hebdomadâ, vel in menſe apud aliquam Eccleſiam convocare, quibus prædices verbum Dei, & eoſdem ad correctionem inducas. Super quod reſpondemus, quod ſine ſcrupulo conſcientiæ hoc facere poteris..... dummodo contra formam interdicti nullum eis divinum Officium celebretur.*

(h) Innoc. III. in c. *Reſponſo* 43. de ſent. excom. &c.

CASUS XL.

Judas ex ſententiâ juridicâ fuit excommunicatus: Verùm à multis, etiam peritiſſimis invalem non declaravit Judex Eccleſiæ, & dubium eſt legitimum nixum ſententiâ peritorum, qui eum non eſſe excommunicatum affirmant: *Sed ſi ambiguum oriatur poſt concordem Judicum determinationem*, addit Angelicux Doctor; *magis ſtandum ſententiæ Judicum duplici ratione. Primò quidem, quia Judices ſollicitiùs diſcutientes negotium, pleniùs poſſunt percipere veritatem, etiamſi ſint minùs periti, quàm alii, qui perfunctoriè conſtituuntur & extraordinariè. 2. Quia hoc eſſet in magnum nocumentum utilitatis communis ſtatus hominum, ſi ſententiæ non ſtaretur, ſed quilibet pro ſuo libito vellet ſententiæ calumniam ingerere: quia ſic litigia eſſent interminabilia; & ideò in tali caſu magis eſt ſtandum ſententiæ Judicum, niſi fortè ſit per appellationem.* Dicendum itaque juxta deciſionem Doctoris Angelici, Jndam habendum eſſe in caſu propoſito tanquam excommunicatum, quidquid in contrarium privati quidam ſentiant, qui ipſius excnmmunicationem invalidam reputant, & conſequentce cum eo in ſpiritualibus abſque reatu peccati mortalis communicari non poſſe, & in aliis illicitis abſque veniali.

corp.

CASUS XLI.

Nebridius, amiciſſimus Alexandro, quem nominatim excommunicatum & palàm denuntiatum noverat, abſque ullâ legitimâ causâ cum illo communicavit. Nùm ex eo incidit in excommunicationem, ac fieri poteſt, ut in aliquo caſu illa excommunicatio ſit major?

Respons.

Ad iſtam difficultatem reſpondemus, quòd, ſi lata in Alexandrum exc mmunicationix ſententia, omnes etiam cum eo communicantes complectatur, Nebridius ex ſuâ cum illo communione procul dubio excommunicationem incurrit, cùm, ut ſupponitur, ſic ferat ſententia. Sed ſi excommunicatio in reum abſque ullâ de aliis mentione ſimpliciter lata fuerit; Nebridius excommunicationem duntaxat minorem incurrit, niſi fortè cum Alexandro communicaverit in crimine, cujus gratiâ is fuit excommunicatus, ſeu ei favendo, ſeu pravè conſulendo; quo in caſu majorem pro certo incurriſſet excommunicatinnem, ut declarat Gregorius IX. in unâ Decretali, quam refert ſumma Juris Canonici (k).

(k) Greg. IX. in cap. *Sicut cabina* 15. de ſent. excom. &c.

Difficultatem iſtam ſic ſolvit Angelicus Doctor his verbis (l): *Excommunicatio*, inquit, *poteſt inferri in aliquem dupliciter: aut ita quod ſit excommunicatus cum omnibus ei participantibus, & tunc non eſt dubium, quod quicumque participat ei, eſt excommunicatus majori excommunicatione: aut eſt excommunicatus ſimpliciter, & tunc, aut participat aliquis ei in crimine, præbendo ei conſilium & auxilium & favorem, & ſic iterùm eſt excommunicatus majori excommunicatione: aut participat in aliis, ſicut in verbo, vel oſculo, vel menſâ; & ſic eſt excommunicatus minori excommunicatione.*

(l) S. Thom. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 4. quæſtiunc. 2. in corp.

CASUS XLII.

Si Nebridius minorem tantùm incurrit excommunicationem cum Alexandro communicans; 1. peccavitne tamen mortaliter, quòd ipſum ſalutaverit, ac multoties in occurſu allocutus fuerit abſque neceſſitate, præſertim cùm de eâ ee increpârit eum

Parochus,

Digitized by Google

liter, ſed tamen quod peccatum aliquoties fieri poteſt mortale, ut eveniret, ſi talis communicatio fieret in contemptum formalem regularum Eccleſiæ, aut notabilis præberetur ſcandali occaſio fidelibus, id ipſum noſcentibus. Id conſtat ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiſcopum Strigonienſem (a), in quâ vult hic Summus Pontifex, ut anathemate percellantur inobedientes, qui cum Eccleſiæ contemptu, & ſpretis ſalutaribus monitis eum excommunicato temerè communicant. *Nullus autem ſcienter nominatim excommunicato communicare tenetur*, inquit hic Papa, *niſi quædam perſonæ, quæ per illud Gregorii Papæ capitulum*, quoniam multos (b), *ſpecialiter excuſantur. Illi autem qui nominatim excommunicatis præſumptuosè participant præter perſonas dicto Canone adnotatas, niſi ab eorum participatione commoniti fortè deſtiterint, excommunicationis vinculo ſunt innodandi.* Unde ergo ſequitur, in hoc caſu peccatum eſſe mortale; cùm ob minus peccatum infligi nequeat excommunicatio major. Ita quoque docet ſanctus Thomas (e), his verbis: *Quamvis participare excommunicato ſit peccatum veniale; tamen participare ei pertinaciter, eſt peccatum mortale: & per hoc poteſt aliquis excommunicari ſecundum jura.*

(a) Innoc. III. in c. *Quod in dubiis.* 30. de ſenten. excommunic. &c.

(b) Greg. VII. in can. *Quoniam* 103. XI. q. 3.

(e) S. Thom. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 4. q. 3. ad 4.

Colligimus ergo, 1. cum Nebridius cum Alexandro abſque neceſſitate communicaverit, eum pro certo peccaſſe. 2. Cum peccato ſuo pertinaciam, paſtoriſque ſui monitorum contemptum addiderit, eum, ut dici poteſt, mortaliter peccaſſe: quod eò magis conſonum veritati nobis videtur, quia iſta agendi ratione notabile præbuerit ejus teſtibus ſcandalum.

Ad ſecundum quæſitum dicimus, quòd, ſi ab Epiſcopo ſuo licentiam obtinuerit cum Alexandro communicandi, fieri poteſt, ut ex bonâ ſuâ fide fuerit excuſatus *à tanto*, licet non *à toto* peccato; cùm talem facultatem concedere nequeat Epiſcopus: quia jure communi, de quo is, cùm ei ſit ſubditus, ut ceteri fideles, diſpenſare nequit, conſtituta fuerit excommunicatio minor.

CASUS XLIII.

MACROBIUS, ſuo obvius avunculo, quem nominatim noverat eſſe excommunicatum, ab ejus ſalutatione, & etiam urbanâ comique allocutione abſtinere non auſus eſt, licèt notum ſibi eſſet, in hoc eſſe peccatum. Nunquid in primâ ſuâ confeſſione peccatum illud, quamvis tantùm veniale, declarare abſolutè tenetur?

RESPONS.

Quamquam venialia peccata non ſint neceſſaria Sacramenti pœnitentiæ materia, quorum proindè omiſſio invalidam non efficit confeſſionem; certum eſt tamen, Macrobium in caſu propoſito teneri ad confitendum peccatum illud veniale. Ratio eſt, quia pœnitens, quicumque is ſit, non eſt capax abſolutionis, dùm aliquâ ligatur cenſurâ, & donec Confeſſarius, cui iſta competit poteſtas, illum de tali cenſurâ abſolverit.

Minor autem excommunicatio, licèt majore effectibus ſuis minùs ſit formidanda, vera tamen eſt Eccleſiaſtica cenſura. quæ ex Gregorio XI. (d) ligatum privat 1. paſſivâ Sacramentorum participatione, quæ ideò ſine gravi offensâ, nondum de eâ abſolutus, ſuſcipere nequit. 2. Jure licitæ ſaltem electionis, aut præſentationis ad beneficium; cum talis electio vel præſentatio à judice invalidari poſſit. Qui pleniorem requirent notitiam de hac

(d) Greg. IX. in c. *Si celebrat.* 10. de Clerico excommunicato, &c.

vata. de eâ poteſt abſolvere quilibet Sacerdos ab Epiſcopo admiſſus, ut declarat Innocentius III. in ſuâ Decretali ad Epiſcopum Wratiſlavienſem ſcripta (g): *Quia conditor ..... Canonis*, inquit, *ejus abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit.*

4. 3. Innoc. III. in c. nuper 29. & in c. quod in dubiis. 30. de ſent. Excommunic.

(f) Colloq. Andeg. menſis maii 1712. q. 1.

(g) Innoc. III. in cit. c. *Nuper.*

Si tamen Sacerdos excommunicatione minori eſſet ligatus, quòd Sacramentum excommunicato denuntiato adminiſtraſſet, præterquam quod mortaliter deliquiſſet, *ipſo facto* interdictus quoque fieret *ab ingreſſu Eccleſiæ*, nec poſſet in integrum reſtitui, niſi poſt factam convenientem ſatisfactionem *ad arbitrium Prælati excommunicatoris*, ut declarat Bonifacius VIII. (h) his verbis: *Qui verò contrà præſumpſerint præter alias pœnas à jure ſtatutas, ingreſſum Eccleſiæ ſibi noverint interdictum donec de tranſgreſſione hujuſmodi, ad arbitrium ejus, cujus ſententiam contempſerunt, ſatisfecerint competenter.*

(h) Bonif. VIII. in cap. *Epiſcoporum.* 8. de privilegiis in 6. l. 3. tit. 7.

CASUS XLIV.

PYSANDER, Lutetiæ Pariſiorum publicè excommunicatus denuntiatus, Neapolim ſe recepit. Nunquid Neapoli, uti Pariſiis, eſt vitandus?

RESPONS.

Diſtinctione opus eſt, ut docet Paludanus (i). tam enim in publico, quàm in occulto vitandus eſt is, qui noſcitur excommunicatus denuntiatus; ſed in publico non eſt vitandus, cùm in loco verſatur, ubi non cognoſcitur uti publicè excommunicatus. Inclytus hic Patriarcha Hieroſolymitanus, expoſitis iis rebus, in quibus talis eſt vitandus juxta hæc duo carmina:

(i) Paludan. in 4. diſt. 18. q. 6. art. 1. init.

Si pro delictis anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, Communio, menſa negatur.

Subjungit: *Et hoc verum eſt in publico, ſi eſt publicus; vel in occulto; ſi eſt occultus.* Et iſtud poſteà affert exemplum: *Unde illum qui eſt publicè excommunicatus Pariſiis, non debet vitare Bononiæ in publico, ſed tantùm in occulto. ſi ibi neſciatur, quia quod eſt publicum Pariſiis, eſt occultum ibi.*

Præſuppoſitâ illâ diſtinctione, reſpondemus, Pyſandrum, cùm Neapoli commoratur, ubi excommunicatio ejus non eſt publica, publicè quoque non eſſe vitandum, ut ſi quis eum excommunicatum noſcens, à publico conventu, cui is adeſſet, abſtinêre non teneretur; ſed privatim ab eo eſt vitandus, ut v. g. in convivio, vel in privatâ oratione.

CASUS XLV.

RENOBERTUS publicè excommunicatus, à ſuis tùm amicis, tùm etiam propriis parentibus adeò derelictus eſt, ut ad extremam adigatur inopiam. Nunquid ei poteſt erogari eleemoſyna non fractis Eccleſiæ regulis, quæ omne cum excommunicatis prohibet commercium?

RESPONS.

Certum eſt, Renoberto dari poſſe eleemoſynam in extremâ, quâ premi ſupponitur, inopiâ, intactis Eccleſiæ regulis & etiam ſine omni prorsùs peccato; imò verò eum peccaturum eſſe, qui neceſſarium ei recuſaret ſubſidium in urgenti neceſſitate. Ratio eſt, quia caritatis præceptum ad omnes omninò homines indiſtinctè extenditur. *Sunt etiam quidam caſus excepti*, inquit ſanctus Thomas (k), *ſicut.... ſi aliquis videat excommunicatum in neceſſitate: quia tunc ex præcepto caritatis tenetur ei providere.* Conſentit hæc deciſio cum ſententia Gregorii VII. his verbis contentâ (l): *Si quis excommunicatis, non in ſuſtentationem ſuperbiæ, ſed humanitatis causâ, dare aliquid voluerit, non prohibemus.*

(k) S. Thom. loco cit. quæſtiunc. 1. in corp.

(l) Greg. VII. in can. *Quoniam.* 103. XI. 4. 3.

Ob

dam caſibus, ipſum de ſuâ abſolvere cenſurâ ?

RESPONS.

(b) S. Thom. in 4. diſt. 18. q. 1. art. 5. quæſtiunc. 1. in corp.

Quamquam juxta ſanctum Thomam (b), *à minori excommunicatione quilibet poteſt abſolvere, qui poteſt abſolvere à peccato participationis:* Non idem tamen dicendum eſt de excommunicatione majori, cujus duplex eſt ſpecies videlicet *ab homine*, hoc eſt, quæ à Judice ſeu Superiore Eccleſiaſtico profertur, & *à jure*, quæ ipſo jure conſtituitur. Si ſit *à jure*; Landericus, aut quilibet alius Sacerdos approbatus legitimè de eâ poteſt abſolvere niſi lege, quâ fertur, Superiori expreſſè reſervetur, aut eam ſpecialiter ſibi retinuerit Epiſcopus: Si verò ſit *ab homine*; is ſolus, qui eam protulit, aut is, qui ab illo in eam rem mandatum accepit, aut in caſu appellationis Superior de eâ poteſt abſolvere. *Si autem major*, addit ſanctus Thomas, *aut eſt lata à Judice, & ſic ille qui tulit, vel ejus Superior poteſt abſolvere: vel lata à jure, & tunc Epiſcopus, vel etiam Sacerdos poteſt abſolvere.*

Atque juxta regulas iſtas judicium eſt ferendum de poteſtate Landerici circa abſolutionem, quam illum rogat Flavius.

Diximus de excommunicatione *à jure* quemlibet Sacerdotem abſolvere poſſe, *niſi lege, quâ fertur, Superiori expreſſè reſervetur*, hoc eſt Papæ: Sciendum quippè hanc reſervationem in ſex caſibus, quos commemorat ſanctus Thomas, in jure reperiri, & etiam in aliis quibuſdam, quos prætermiſit Angelicus Doctor: *Exceptis*, inquit, *ſex caſibus, quos ſibi juris conditor, ſcilicet Papa, reſervavit.*

Primus eſt, *cùm aliquis injicit manus in Clericum vel Religioſum:* In Clericum ſcilicet, qui ſit *in ſacris* juxta conſuetudinem Diœceſis Pariſienſis, centum & plurium annorum poſſeſſione conſtitutam, quâ ad ſolos Clericos, qui ſunt in *ſacris* jus antiquum fuit reſtrictum, ut videre eſt ex ſtatutis hujuſce Diœceſis an. 1608. & ex omnibus Ritualibus poſterioribus, in quibus hæc fertur reſtrictio. Cæterùm primus hic caſus intelligitur *non de gravi tantùm, ſed de enormi & atroci percuſſione Clerici Sacri aut Religioſi.*

Secundus *eſt de illo, qui incendit Eccleſiam, & eſt denuntiatus.*

Tertius *eſt de illo, qui frangit Eccleſiam, & denuntiatus eſt.*

Quartus *eſt de illo, qui in divinis ſcienter communicat excommunicatis nominaliter à Papa.* Idem dicendum de illo, qui interdictum latum à Papa violavit.

Quintus *de illo, qui falſat Litteras Apoſtolicæ Sedis* (c). Iſta reſervatio non ſatis apertè in jure notatur; ſed in quibuſdam Diœceſibus, ut Pariſienſi, hæc reſervatio Papæ ex conſuetudine reſervatur.

(c) Cap. *Ad falſariorum.* de crimine falſi.

Sextus denique caſus, in quo abſolutio excommunicationis *à jure* Apoſtolicæ Sedi reſervatur; *eſt de illo, qui excommunicatis in crimine communicat. Non enim debet abſolvi*, ſubjungit ſanctus Doctor, *niſi ab eo qui excommunicavit, etiamſi non ſit ejus ſubditus; niſi propter difficultatem accedendi ad ipſum abſolveretur ab Epiſcopo, vel à proprio Sacerdote, præſtitâ juratoriâ cautione, quod pareret mandato illius Judicis, qui tulit ſententiam.*

condonare, ſed à ſolo Papâ hanc concedi poſſe gratiam.

Obſervat etiam idem Angelicus Doctor, primum caſum octo admittere exceptiones. *A primo autem caſu*, ait, *octo excipiuntur: Primus eſt in articulo mortis, in quo à quâlibet excommunicatione poteſt quis à quolibet Sacerdote abſolvi.*

Secundus: *Si ſit Oſtiarius alicujus potentis, & non ex odio vel propoſito percuſſit* (Clericum vel Religioſum) quæ exceptio reperitur in Decretali Alexandri III. ad Archiepiſcopum Senonenſem (d), in quâ aſſerit, quòd percuſſor *ab Epiſcopo ſuo poteſt abſolvi, niſi fortè eundem Clericum graviter vulneraverit*, inquit hic Papa.

(d) Alex. III. in cap. *Si verò* 3. de ſent. excomm. &c.

Tertius eſt: *Si percutiens ſit mulier*, inquit ſanctus Thomas; quod etiam deſignat Decretalis ejuſdem Papæ Alexandri III. ad Epiſcopum Exonienſem ſcriptâ his verbis (e): *Mulieres vel aliæ perſonæ, quæ ſui juris non ſunt, ab Epiſcopo Diœceſano abſolvi poſſunt, ſi manus in Clericum injecerint violentas.*

(e) Idem in c. *Mulieres* 6. eodem tit. Item Clemen. III. in cap. *Ea noſcitur.* 13. ibidem.

Quartus: *Si ſit ſervus*, pergit idem Angelicus Doctor, *& Dominus lædcretur de ejus abſentia, qui non eſt in culpa.*

Quintus: *Si Regularis Regularem, niſi ſit enormis exceſſus.* Quæ exceptio etiam in Decretali Alexandri III. his verbis reperitur (f): *Monachi verò & Clerici Regulares quocumque modo ſe in Clauſtro percuſſerint, non ſunt ad Apoſtolicam Sedem mittendi, ſed ſecundum providentiam ſui Abbatis diſciplinæ ſubdantur.*

(f) Idem in cap *Monachi*, 2. eod. tit.

Sextus: *Si Clerici vel Religioſi percuſſor ſit pauper:* Nam homo ad egeſtatem redactus legitimè excuſatur de recurſu ad Papam juxta aliam ejuſdem Alexandri III. Decretalem ad Epiſcopum Cenomanenſem (g), in quâ cenſetur hic Papa iſtam admittere exceptionem, cùm generatim aſſerit: *Vel alias juſtas excuſationes, quibus ab itinere rationabiliter excuſetur.*

(g) Idem in cap. *De cætero* 11. eod.

Septimus: *Si ſit vel impubes, vel ſenex, vel valetudinarius.* Ita ſanctus Thomas, idemque declarat Alexander III. ad Senonenſem Epiſcopum ſcribens his verbis (h): *Si Clerici infra puberes annos ſe ad invicem, aut unus alterum percuſſerit, non ſunt ad Apoſtolicum Sedem mittendi, quia eos ætas excuſat.* Quâcum conſentit Clemens III. dicens (i): *Duximus reſpondendum, quòd mulieres, ſenes & valetudinarii ſeu membrorum deſtitutionibus impediti, licet ad Apoſtolicam Sedem non veniant, ab Epiſcopis valeant fidelium communioni reſtitui.*

(h) Idem in cap. *Super eo* 1. eod. tit.

(i) Clement. III. in cap. *Ea noſcitur*, 13. tit. 39.

Octavus denique, de quo loquitur Sanctus Thomas, eſt, *ſi habeat inimicitias capitales*, hoc eſt, inimicos capitales, quibus occurrere vereatur. Quæ exceptio deſignatur quoque ab Alexandro III. (k), ut alias ferè omnes includunt iſta Gregorii IX. verba (l): *Niſi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitiâ aut inopiâ, puerili vel ſenili ætate, fragilitate ſexûs, ſeu aliâ corporis impotentiâ, ſive quolibet impedimento canonico retrahatur, quominùs Romanum Pontificem poſſit adire.* Quâ de re obſervandum eſt, juxta uſum Galliæ, qui in hoc antiquo juri prævaluit, eum, qui ab Epiſcopo, aut ejus delegato ad id ſpecialiter, de cenſurâ, pro quâ ad Papam recurrere non poterat, abſolutus eſt, jam abſolutè de hac cenſurâ eſſe ſolutum, nullâ remanente ad Sedem Apoſtolicam

(k) Alex. III. in cap. *De cætero* cit.

(l) Greg. IX. in cap. *Quamvis*. 58 de ſent. excommunic.

tolicam

Digitized by Google

nicatio. *Sunt*, inquit Angelicus Doctor, ... *alii caſus ſeptem, in quibus percutiens Clericum excommunicationem non incurrit.*

Primus: *Si cauſa diſcipline, ut Magiſter vel Prælatus percuſſerit.*

Secundus: *Si jocoſâ levitate* duo illi caſus jure ex ipiuntur, ut patet ex laudatâ ſuperiùs Alexandri III. Decretali (*a*), in qua ſic legitur: *Nec Clerici* (ad ſedem Apoſtolicam mittendi ſunt); *ſi ſunt plenæ ætatis, & non odio vel invidiâ, vel indignatione, ſed levitate jocosâ ſe invicem percutere contingat; neque magiſter ſi ſcholarem Clericum intuitu diſciplinæ vel correctionis percuſſerit, quia non poteſt in ipſis injectio manuum violenta notari.*

(*a*) Idem in cit. cap. *Super eo.*

Tertius: *Si invenerit eum turpiter agentem cum uxore, vel matre, vel ſorore, vel filia.* Qui caſus etiam exprimitur ab eodem ſummo Pontifice in ſuâ Decretali ad Archiepiſcopum Senonenſem (*b*). *Nec ille compellendus ad ſedem Apoſtolicam venire*, hæc ſunt verba hujuſce Pontificis, *qui in Clericum cum uxore, matre, ſorore vel filiâ propriâ turpiter inventum manus injecerit violentas.*

(*b*) Idem in cit. cap. *Si vero*, 3. eod. tit.

Quartus: *Si ſtatim vim repellat*: hunc quoque caſum excepit modò laudatus Pontifex, dicens (*c*): *Si verò Clericum vim ſibi inferenti vi quis repellat vel lædat, non debet propter hoc ad ſedem Apoſtolicam tranſmitti, ſi incontinenti vim vi repellat; cum vim vi repellere omnes leges, omniaque jura permittant.*

(*c*) Idem ibid.

Quintus: *Si ignoret eſſe Clericum*: quod declarat idem Summus Pontifex ſcribens ad Epiſcopos Bathuenſem & Exonienſem (*d*). His verbis: *Si verò aliquis in Clericum nutrientem comam, manus injecerit violentas. propter hoc non debet Apoſtolico præſentari conſpectui, nec etiam* (quod magis eſt) *excommunicatione notari. dummodo ipſum eſſe Clericum ignoraverit*, addit hic Summus Pontifex.

(*d*) Idem in cap. *Si vero aliquis.* eod. tit.

Sextus: *Si inveniat eum in Apoſtaſia poſt trinam admonitionem.*

Septimus tandem, *ſi ſe transfert Clericus*, inquit Sanctus Thomas, *ad actum penitùs contrarium; ut ſi fiat miles.* Fusè de eâ re occaſione præſentis difficultatis conſultò egimus, ut unicâ reſponſione ſolverentur vel aliæ viginti, quæ poſſunt proponi.

CASUS XLVII.

Elizabeth in Monaſterium interius Religioſorum reformatorum Diœceſis Burdigalenſis ingreſſa eſt, quò ab Anſelmo ejuſdem conventus Religioſo, avunculo ſuo intromiſſa eſt. Num ambo excommunicationem incurrerunt?

Respons.

Priuſquam difficultati huic fiat ſatis, juvat obſervare 1. in toto juris Canonici corpore nullam extare prohibitionem, generalem pro mulieribus aut puellis, ne Monachorum Monaſteria ingrediantur, & ne id quidem ex ullâ Pontificum Bullâ generatim & expreſsè conſtitui.

Verum quidem eſt, Sanctum Pium V. ex unâ è Bullis ſuis (*e*) 24. Octobris an. 1566. latâ hanc tuliſſe prohibitionem, ſed pro mulieribus tantùm & puellis, quæ vel invitis ſuperioribus, & non ſine Laïcorum ſcandalo ingrediebantur: *Ipſis etiam Abbatibus, præpoſitis, prioribus, & aliis præſidentibus aliquando recuſantibus & renitentibus, nec ſine gravi Laïcorum offenſione ac ſcandalo*: Idque vi aut ſub prætextu quorundam etiam Comitiſſis, Marchioniſſis, Duciſſis ... conceſſas ... tenore præſentium revocamus, & caſſas, irritas & inanes eſſe decernimus, addita etiam excommunicationis pœnâ: *Diſtrictè prohibentes*, inquit, *mulieribus quidem prædictas facultates & licentias prætendentibus, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœnâ ... ne dictas domos & Monaſteria ingredi audeant*, & pro Religioſis viris: *Sub privationis officiorum, quæ in præſentia obtinent, & inhabilitatis in poſterum ad illa & alia omnia, & ſuſpenſionis à divinis ipſo facto, ſine alia declaratione incurrendis pœnis, ut eas introducere, admittere-ve præſumant.*

(*e*) S. Pius. V. in Bullâ *Regularium.* 20. §. 1. & 3.

Gregorius XIII. vigeſimâ octavâ Bullâ ſuâ (*f*) 13. Junii, an. 1575. eandem excommunicationis pœnam *ipſo facto*, Sanctæ ſedi reſervatam innovavit non ſolùm pro mulieribus vel puellis, quæ Monaſteria ingrederentur ſub prætextu cujuſcumque licentiæ, ſed etiam pro ſuperioribus Religioſis, qui, vel quæ eas admitterent. *Abbatiſſis verò, nec non Abbatibus conventibus ac aliis Monaſteriorum utriuſque ſexûs ſuperioribus & perſonis, quocumque nomine vocentur, diſtrictè præcipimus ſub eadem excommunicationis pœna, nec non privationis dignitatum beneficiorum & officiorum ſuorum; ac inhabilitatis ad illa & alia in poſterum obtinenda, ne in Monaſteria, domos & loca ſua, quemquam prætextu hujuſmodi licentiarum & facultatum ingredi faciant vel permittant.* Id primum obſervatu dignum putavimus.

(*f*) Greg. XIII. in Bullâ *Ubi gratia.* §. 2. 3. & 4.

2. Advertendum etiam, ex Bullis ſancti Pii V. & Gregorii XIII. ſupponi generalem mulieribus & puellis ingrediendi hominum Monaſteria prohibitionem: alioquin ad ea ingrediendum, illæ, de quibus loquuntur ambo Pontifices, ad ingreſſum licentiâ non indiguiſſent; unde mulieres illæ, quæ facultates iſtas obtinuerant, ad aliarum ſtatum fuerant revocatæ, atque adeò omnibus ingreſſus erat prohibitus. Quare aſſerunt nonnulli Authores (*g*), non minùs a mulieribus, quæ nec habent licentiam, nec egêre intendunt, non minùs excommunicationem incurri, quàm ab aliis; & à Religioſis eas admittentibus privationem officiorum ſuorum, inhabilitatem ad alia deinceps exercenda, ſuſpenſionem & excommunicationem. Quod tamen alii negant Doctores, quia, inquiunt, Bulla ſancti Pii, facta *motu proprio*, quæ eſt de re odioſâ ob pœnas, quas continet, ultrà proprios ſuos terminos extendi non debet, quibus exprimuntur mulieres illæ, quæ reipsâ habebant, aut habere contendebant licentias ſeu privilegia in loca Regularia hominum ingrediendi, non verò illæ quæ iis carebant.

(*g*) Navarre.

3. Advertendum eſt etiam, ex omnibus antiquorum Ordinum conſtitutionibus mulieribus prohibitum eſſe ingreſſum Monaſteriorum hominum, & Religioſis viris eas admittendi facultatem, ut vidêre eſt in Regula Sanctorum Patrum, hoc eſt, Serapionis, Paphnucii, & utriuſque Macarii (*h*), in regula ſancti Aureliani (*i*), & ſancti Ferreoli (*k*) & in antiquis conſtitutionibus Ordinis Ciſtercienſis, an. 1134. collectis (*l*): quam ob rem Abbas Monaſterii Pontiniaci in generali capitulo an. 1205. Pœnitentiæ ſubjectus eſt, quòd in Monaſterium ſuum Galliæ Reginam, unà cum ſequacibus ejus Matronis admiſiſſet, & in Refectorio manducare, ac duabus noctibus in dormitorio cubare permiſiſſet; & quamvis, rogantibus Rhemenſi Archiepiſcopo, ac nonnullis aliis Epiſcopis, Abbatis hujuſce pœna fuiſſet mitigata, iſtam tamen juſſus eſt

(*h*) Reg. SS. Patrum. cap. 4.
(*i*) C. 15.
(*k*) C. 4.
(*l*) C. 22.

Digitized by Google

1289. factâ (*b*), uti in multis conciliis, ac præcipuè Turonenſi an. 567. habito ſub Pontificatu Julii III. cujus Decretum tale eſt (*c*): *Ut mulier intra ſepta Monaſterii nullatenùs introire permittatur; ſi Abbas in hac parte, aut præpoſitus negligens apparuerit; qui eam viderit & non ſtatim ejecerit, excommunicetur.* In Antiſſiodorenſi Synodo, ſecundùm nonnullos an. 590. & ſecundùm alios an. 578. habitâ, cujus hæc ſunt verba (*d*). *Quòd ſi quis Abbas mulierem in Monaſterio ſuo ingredi permiſerit ..... tribus menſibus in alio Monaſterio detrudatur, pane & aquâ contentus.* Et in multis aliis conciliis ſæculi decimi ſexti, qualia ſunt Trevirenſe an. 1349. Tertium & quartum Mediolanenſe; Cameracenſe an. 1565. Rhemenſe an. 1583. Turonenſe an. 1583. & Narbonenſe an. 1609. (*e*), quibus addi poſſunt conſtitutiones Cleri Gallicani an. 1625. & 1643.

(*b*) Diſt. 3. c. 8.
(*c*) Conc. Turon. an. 567. can. 16.
(*d*) Synod Antiſſiod. r. can. 26. (apud Binium. tom. 4. concil.)
(*e*) Conc. Trev. 2. cap. *De Relig. Monachis, &* Monialibus. Conc. Camer. tit. de Monaſter. Virorum. & Mulier. c. 8. Conc. Rhem. tit. de regularibus & eorum Monaſteriis §. 17. Conc. Turon. tit. de Monachis. Conc. Narbon. tit. de Abbas c. 33.

4. Denique præſupponendum 1. quòd Religioſus, qui mulierem in loca Monaſterii ſui regularia intromittit, excommunicationem vel ſuſpenſionem *ipſo jure* non incurrit, quia nullo Eccleſiæ generali vel etiam Pontificum interdicto, univerſim recepto hæc pœna conſtituitur; cùm Bullæ ſancti Pii, & Gregorii XIII. ubique non obligent, ſed in iis duntaxat regionibus, ubi promulgatæ fuerunt & acceptatæ; nec ultrà naturalem terminorum ſuorum ſenſum extendi debeant; ſed, ut dictum eſt, cùm ad eas tantùm mulieres pertineant, quæ ſpretâ privilegiorum ſuorum revocatione hominum Monaſteria ingrediuntur, & ad Religioſos, qui eas introducunt, ut ſuſtinent plures inclyti Theologi, quos laudat Doctor Celeberrimus, qui & pleraſque nobis ſuppeditat probationes, quas attulimus, & cujus deciſionem hac in re amplectimur (*f*). 2. Quòd ſi Concilium Turonenſe an. 1583. & tertium Mediolanenſe an. 1573. & quartum an. 1576. (*g*), Bullis ſancti Pii & Gregorii XIII. mulieres omnes indiſtinctè eſſe comprehenſas intellexerint, & latas ab iis pœnas extenderint ad eas, quæ neque habuiſſent, neque habêre contendiſſent aliquam licentiam uti ad illas, quæ aliquo volebant frui privilegio; hinc ſolùm inde ſequitur, excommunicationem *ipſo facto* ab iis tantùm incurri, quæ hominum Monaſteria, in his provinciis, & non alibi ſita ingrediuntur.

(*f*) De Ste. Beuve, tom. 2. Cas. 69. & Cas. 160.
(*g*) Conc. Mediol. III. tit. 10. Conc. Mediol. IV. 3. part. 10.

His igitur omnibus præſuppoſitis, ut propoſitæ difficultati reſpondeatur, dicendum, quòd, licet Elizabeth peccaverit, excommunicationem tamen *ipſo facto* non incurrit, quòd in loca regularia ingreſſa fuerit conventûs Religioſorum Diœceſis Burdigalenſis; niſi ſub hac pœnâ a ſuperiore legitimo aut Concilio Burdigalenſis Provinciæ id prohibitum fuerit; & quod Anſelmus ejus introductor, neque ſuſpenſione, neque aliâ canonicâ pœnâ ligatus eſt, niſi pœnæ illæ in hujuſmodi caſu fuerint conſtitutæ à Concilio Provinciali Burdigalenſi, aut capitulis generalibus Ordinis, aut ſtatutis ſeu conſtitutionibus ejuſdem Ordinis, aut aliquo ſtatuto vel Ordinatione Archiepiſcopi ejuſdem Diœceſis, aut denique à ſuperiore regulari, legitimâ in hanc rem authoritate munito. At ſi in hoc caſu ob quamcumque ex his rationibus iſta fuerit lata cenſura, cenſuram hanc *ipſo fac-*

Fulvia, Religioſa profeſſa Ordinis reformati, ſtatûs ſui pertæſa, infractâ Monaſterii, in quo ſolemnia vota emiſerat, clauſurâ, apud Matronam nobilem, amicam ſuam ſe recepit. Nunc verò abſolutionem & in conventum ſuum regreſſum poſtulat. Nunquid eam abſolvere poteſt Epiſcopus Diœceſanus, an verò ad Papam recurrere tenetur?

Ratio dubitandi eſt 1. quia videntur Epiſcopi abſolvere poſſe mulieres omnes de cenſuris Papæ reſervatis, ut ſtatuunt multæ Decretales (*h*), quarum nonnullis nominatim etiam comprehenduntur Religioſæ, quæ ob violentam manuum injectionem in alias Religioſas aut Clericos excommunicationem incurrerunt. 2. Quòd caſus particularis Clauſuræ ex Bullis ſancti Pii V. & Gregorii XIII. ſoli Papæ ſit reſervatus.

(*h*) Cap. *Mulieres*. 6. c. *Eamoſcimus*. 13. & cap. *Quamvis*. 58. de ſentent. excomm. &c. lib. 5. tit. 39.

Respons.

Primò certum eſt, quod ſi Fulviæ crimen ſit occultum, eam de peccato ſuo ſimul & de excommunicatione, quam incurrit, abſque ullo ad Papam recurſu abſolvere poteſt Epiſcopus Diœceſanus, ut conſtat ex Decreto Concilii Tridentini (*i*), quod plenam Epiſcopis ab omnibus caſibus & cenſuris occultis abſolvendi poteſtatem concedit.

(*i*) Conc. Trident. ſeſſ. 24. c. 6. de reformat.

Secundò Fulvia à ſuo poteſt abſolvi Epiſcopo; licet publica ſit ipſius apoſtaſia. Hic eſt Galliæ uſus, ubi Bullæ contrariæ, ut obſervat Cabaſſutius, non ſunt receptæ: *Hoc tamen verum eſt*, inquit (*k*), *prævaluiſſe diuturnam in Regno Galliæ conſuetudinem ut per Epiſcopos abſolvantur Moniales, hac cenſurâ ligatæ: non modò in Monaſteriis Ordinario ſubditis, ſed etiam in exemptis, quamvis violatio iſta publica & notoria foret.*

(*k*) Joannes. Caballut. juriscan. theor. & prax. l. 5. c. 14. n. 4.

Hanc ſibi poteſtatem retinuêre Eccleſiæ Gallicanæ Epiſcopi, fulti plenâ juriſdictione, quam jure obtinent in Monialium Clauſuram, etiam exemptarum, ex conſtitutione Bonifacii VIII. in ſexto relatâ (*l*), ſed ex Concilio Tridentino (*m*): quibus accedit decima octava Gregorii XV. 5. februar. 1622. Bulla, quâ ſummus hic Pontifex hanc Epiſcopis aſſerit juriſdictionem, ipſis aliunde ex Epiſcopali dignitate ſufficienter acquiſitam.

(*l*) Bonif. VIII. in cap. *Periculoſo*. un. 3. *Fin de ſtatu Monachor.* in 6.
(*m*) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de Regularib. & Monialib. c 5.

CASUS XLIX.

Selogenes, Profeſſa Religioſa, à ſorore converſa conventûs ſui injurioſis verbis affecta, ipſam manu pedeque percuſſit; nunquid ex eâ actione violentâ excommunicationem incurrit; & ſi reipsâ incurrerit, à quo poteſt de ea abſolvi?

Respons.

Certum eſt, quòd Religioſa hæc excommunicatione fuerit ligata, de quâ tamen abſolvere poteſt Epiſcopus Diœceſanus, non requiſito ad Papam recurſu, ut definivit Innocentius III. ad Epiſcopum Piſtorienſem in Tuſcia ſcribens (*n*), à quo fuerat conſultus: nam ſuppoſitâ illius Monialis excommunicatione Reſpondet hic

Papa;

(*n*) Innoc. III. in c. *De Monia b.* 33. de ſentent. excomm. l. 5. tit. 35.

Digitized by Google

ſultationi taliter reſpondemus, ut per Epiſcopum, in cujus diœceſi Monaſteria fuerint, abſolvantur.

Et quidem non minùs anathema meretur talis actio in Religioſâ, quàm in Religioſo. Atqui negari non poteſt Religioſum alterius percuſſorem incurrere excommunicationem, *quocumque modo ſe in clauſtro percuſſerint*, ut loquitur Alexander III. ſcribens ad Senonenſem Archiepiſcopum (*a*); atque, ut is de tali crimine ab Ordinario poteſt abſolvi, eandem quoque gratiam Religioſæ eſſe concedendam: hanc verò in hujuſmodi perſonas indulgentiam adhibuit Papa, quòd non ſint *ſui juris*; & quia non convenit, ut Romam remittantur, quò abſolutionem de cenſorâ ſuâ recipiant.

(*a*) Alex. III. in c. *Monach.* 2. eod. tit.

Hactenùs dicta vera ſunt, non ſolùm de Monialibus, quæ Epiſcopi Jurisdictioni ſubjacent; ſed etiam de iis, quæ immediatè ab Apoſtolicâ Sede dependent: nullum quippe diſcrimen ab Innocentio III. adhibetur inter exemptas & non exemptas. Unde ſequitur, quòd ambiâ ſuâ intendit comprehendere Decretali ex hac regulâ, *ubi jus non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus* (*b*), & juris regulâ, quâ dicit Bonifacius VIII. (*c*) *Odia reſtringi & favores convenit ampliari.* Unde ita ſentit Decretalis hujuſce Gloſſarius his verbis: *Sic abſolvas omnes tam exemptas, quàm non exemptas* (*d*).

(*b*) Arg. Legis *De pretio* ff. de publicianâ in rem actione l. 6. tit.

(*c*) Reg. 15. de Reg. juris. in 6.

(*d*) Gloſſ. in d. cap. de *Monialib.* v. *per Epiſcopum.*

CASUS L.

Bodardus, Religioſus Profeſſus Ordinis reformati, apud Avunculum ſuum ruri degens, & cum duobus ſuis parentibus curſu decertare cupiens oblectationis causâ, ut velociùs curreret ſuum depoſuit habitum, peractoque curſu reſumpſit. Numquid ex eo incurrit excommunicationem majorem *ipſo facto*, quam tulit Bonifacius VIII. in conſtitutione *Ut periculoſa* (*e*).

(*e*) Boniſac. VIII. l. Conſt. *Ut periculoſa.* 2. ne Clerici vel Monachi in 6. l. 3. tit. 24.

Respons.

Excuſandus ab excommunicatione videtur iſte Religioſus in caſu propoſito. Certum quidem eſt, à Bonifacio VIII. excommunicatos *ipſo facto* declarari Religioſos, qui habitum ſuum temerè dimittunt: ſed in conſtitutione ſuâ de iis tantùm loquitur, qui ſtudiorum prætextu in aliquâ univerſitate è Monaſterio ſuo abſque Superioris licentiâ exeuntes, habitum ſuum dimittunt, ne Religioſi agnoſcantur: quod penitùs eſt contrarium obedientiæ & Profeſſioni vitæ Religioſæ, cujus ſolemne emisêre votum.

Ad caſum itaque propoſitum juſtè applicari nequit iſta Decretalis, cùm ex puerili tantùm levitate habitum ſuum, peracto ſtatim curſu, reſumendum dimiſerit Bodardus. Ita ſentiunt Paludanus & Zenzelinus, uti Fagnanus, qui eos laudat (*f*), ac dicit: *Religioſus, qui jocosâ levitate ad horam dimittit habitum, ut currat, vel lapidem projiciat, in excommunicationem non incidit.* En verba Paludani, quæ refert Sylveſter, (*g*), Bonifacii VIII. conſtitutionem exponens: *Nota, quod aliquando dimiſſio habitûs eſt ſine peccato, & non temeraria.... aliquando verò eſt cum peccato quidem & temeraria; id eſt, ſine causâ rationabili; & tamen non eſt cum ligamine excommunicationis, ſicut Petrus de Palude dicit in quartum, quia qui jocosâ levitate ad horam, ut currat, vel lapidem projiciat, deponit habitum, non incidit in ſententiam excommunicationis.* Cujus rei hanc affert cauſam, æquitati ac rationi penitùs conſonam: *Quia non eſt veriſi-*

(*f*) Palud. in 4. Zenzelinus & Fagnan. in c *Si quis.* de foro competenti. n. 55.

(*g*) Silveſt. v. *Excommunicatio.* 9. n. 51.

cadit; ſicut ſi feratur pro furto; intelligitur pro notabili, quod ſit mortale, non autem pro modico, puta ſolidi unius, aut fortè multò plurium. Conſentit autem hic Canoniſta (*h*), talem Religioſum peccare dimittendo habitum ſuum, quia nullam habet legitimam cauſam; ſed eum non ideò excommunicationem incurrere, vel quia peccatum ipſius non eſt mortale, vel quia habitum deponere non cenſetur hic Religioſus ſecundùm eum intellectum, quem jus requirit, hoc eſt, ipſum fraudulenter dimittere, & ſecularem induere, ut ſæculo denuò ſe implicet, aut alium ſe eſſe ſimulet: quo in caſu reus tum mortaliter peccat, Apoſtaſiæ fit reus, & *ipſo facto* excommunicatus.

(*h*) N. 52.

Authoritatibus iſtis rationem addendo dici poteſt, ut is, non cenſetur Religioſum induiſſe habitum, qui ſemel acceptum ſtatim dimiſit facti ſui pœnitens, ut patet ex decretali Alexandri III. (*i*); Ita eum, qui ad breve tempus eundem exuit, non cenſendum eſſe exuiſſe; ut reipsâ concludit Gloſſa (*k*): *Argumentum: non dici factum quod non durat*; ut is *non dicitur natus qui ſtatim deceſſit* (*l*), vel ut loquitur Gloſſa (*m*), *Non videtur fuiſſe, qui non duravit..... non videtur poſſeſſionem adeptus, qui eam ſtatim amiſit* (*n*).

(*i*) Alex. III. in c. *Ad noſtram.* 8. de Regularibus &c. l. 3 tit. 3.

(*k*) Gloſſ. ibi v. *ſtatim pœnituit.*

(*l*) Arg. cap. *Nam & ego* de verb. ſignificat

(*m*) Gloſſ. in d. c. v. *quaſi; nunquam eſſet.*

(*n*) Gloſſ. in c. *Querenti.* 26. de Offic. & poteſt. judicis deleg. v. *Ad integrum annum* poſt leg. *non videtur.* ff de acquir. poſſeſſ.

CASUS LI.

Synesius, Ordinis reformati in Gallia Religioſus cui pœnas ob pravos mores Superior ipſius fuerat minatus, & non ſine cauſa minatum effectus reformidans, debitæ ipſi obedientiæ ſeſe ſubſtrahere conatus eſt, Diœceſano Epiſcopo ſupplicem dando libellum; quo multas ipſi falſas & abſque causâ exponebat quærimonias, licet ſultas ſcripto teſtimonio duorum adoleſcentium Monachorum, qui ad ipſius partes dolosè adducti contrà verum teſtabantur, juſtas eſſe ipſius querelas. Quâ de re quæritur, utrùm Syneſius aliique Religioſi excommunicationem *latæ ſententiæ* incurrerint, quam decernunt Bulla Clementis VIII. 2. Decemb. an. 1604. & alia Pauli V. 4. Julii 1608. (*o*) in Religioſos hujus Ordinis, qui, cùm jus ſuum coram Generali ejusdem Ordinis Præpoſito experiri deberent, ad Superiores ſeculares, quicumque illi ſint, recurrunt.

(*o*) Clemen. VIII. in Bullâ *quoniam* 114. Paul. V. in Bullâ *Admonemur.* 48.

Hinc autem potiſſimùm oritur difficultas, quòd Ordinis hujuſce conſtitutiones in tabulas Senatûs Pariſienſis nunquam miſſæ fuerint, uti nec Bullæ illæ, quantascumque adhibuerint illi Religioſi ſollicitationes, ut hæc ſibi concederetur gratia.

Quæritur itaque 1. An tres Religioſi, de quibus agitur in caſu propoſito, peccaverint. 2. An excommunicationem *ipſo facto* incurrerint, quamvis deficiente illa perſcriptione, cùm in his conſtitutionibus & Bullis tantùm agatur de diſciplinâ purè monaſticâ, quæ nullatenùs ad Parlamentum vel Epiſcopos ſpectare videtur. 3. An poſito quòd in eam inciderint cenſuram, abſolutionis obtinendæ causâ ad Papam recurrere teneantur?

Respons.

Graviſſimè quidem peccaverunt iſti Religioſi ſuo agendi modo, quem diſtrictè prohibent

Digitized by Google

proinde nullam vim obtinent ex intemeratis regulis Juriſprudentiæ & diſciplinæ Gallicanæ.

Idem dicendum de Conſtitutionibus hujuſce Ordinis. Nam, præterquàm quod ſolùm iis continetur Interdictum, cui non adjungitur pœna excommunicationis; vim aliquam obtinêre non poſſunt, niſi Regio diplomate in Pariſienſis Senatûs tabulis perſcripto fuerint confirmatæ.

Sed quamvis juxta formulas requiſitas admiſſæ fuiſſent Bullæ iſtæ & Conſtitutiones (quod reipſa non contigit); non idcirco ad obtinendam abſolutionem ſuam Papam adire tenerentur tres illi Religioſi. Ratio eſt, quia, cum Legis conditor cenſuram in eam contentam abſolvendam non ſibi retinuit, de eâ abſolvere poteſt quilibet Confeſſarius, ut patet ex his Innocentii III. verbis: *Quia tamen conditor Canonis ejus abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi* (a): Atqui ex Bullis Clementis VIII. & Pauli V. nulla ad Papam continetur reſervatio abſolutionis de excommunicatione, quam proferunt; quare tres Religioſos, de quibus agitur, validè ac licitè abſolvere poteſt in foro pœnitentiæ Superior Monaſticus, aut quilibet alius Religioſus ab ipſo approbatus, injunctâ priùs ipſis convenienti pœnitentiâ; licèt reipsâ in excommunicationem incidiſſent; ut eoſdem poſſet abſolvere de quâlibet aliâ excommunicatione *à jure*, quæ non eſſet reſervata; quamvis aliter ſit dicendum de cenſuris, quæ ſunt *ab homine*, quæque ad Superiorem ſemper reſervantur, qui eas protulit.

(a) Innoc. III. in cap. *Nuper* 29. de ſentent. excomm. l. 5. tit. 39.

CASUS LII.

Medericus, excommunicatione majori ligatus, ab Epiſcopo ſuo ipſius abſolutionem requiſivit: quare ſcripto Mederici Parochum Epiſcopus ad ipſum abſolvendum mandavit. An ſufficit ad validitatem abſolutionis, ut in pœnitentiæ Tribunali iſtis ſolitæ formæ verbis utatur Parochus; *Abſolvo te primùm ab omni vinculo excommunicationis &c.*?

Respons.

Diſtinguendum eſt: Nam vel Epiſcopi mandato exprimitur forma à Parocho Mederici ſervanda; vel exprimitur ſolùm; Medericum ab ipſo eſſe abſolvendum, *in forma Eccleſiæ conſueta. Si poteſtas abſolvendi ab excommunicationis ſententia Sacerdoti commiſſa ſit à Superiore, & in mandato certa forma fuerit præſcripta, illa omninò ſervanda eſt*; inquit Rituale Pariſinum an. 1697. (b), quod ad reliquam iſtam deciſionem nobis erit regulâ: *Si verò in mandato ſeu commiſſione dicitur*: In forma Eccleſiæ conſuetâ *abſolvat: hæc ſervanda eſt.* Quam formam ſolitam ſi adhibere teneatur Parochus, tria obſervabit.

(b) Ritual. Pariſ. tit. de abſolut. excomm. in foro extern.

Primò, ſubjungit hoc Rituale, *ut excommunicatus ei ob cujus offenſam excommunicationem incurrit, priùs, ſi poteſt, ſatisfaciat. Quod ſi tunc non poſſit, ſufficientem cautionem præbeat, aut ſaltem, ſi eam præſtare non poteſt, juret ſe, cùm primùm poterit, ſatisfacturum.*

Secundò, ſubjungit idem Rituale, *ſi crimen ob* *cipiendo ab his verbis*: Dominus noster Jesus Christus &c. Hæ ſunt regulæ Pariſienſis Ritualis, quæ in hoc omninò Romano congruit.

Juvat hîc obſervare 1. quòd, cùm excommunicatio eſt occulta, nec ad forum externum fuit deducta, à Sacerdote hujus abſolutio in Tribunali pœnitentiæ eſt danda. At verò, ſi ſit publica, ut ad Eccleſiaſtici fori Tribunal fuerit deducta, abſolutionem illius tunc impertiri debet legitimus Superior, hoc eſt, ille ſolus, qui tulit cenſuram, aut is, quem in eam rem commiſit, licèt non ſit Sacerdos. Sed tunc qui iſtam abſolutionem impertitur, reo tantùm Eccleſiæ communionem reſtituit, omniaque jura, quibus ex hac cenſurâ fuerat ſpoliatus, eumque tandem diſponit, ut ſe ſe poſſit Sacerdoti præſentem ſiſtere, quò ab eo de peccato, propter quod incurrerat in excommunicationem, abſolvatur.

2. Quòd ea, quæ modò advertimus de abſolutione excommunicationis aut ſuſpenſionis à Judice Eccleſiaſtico prolatæ, non obtinent in cenſuris jure latis; nam alter Epiſcopus, in cujus Diœceſim ſeſe reus recepiſſet, ipſum poſſet abſolvere, non requiſito Epiſcopi conſenſu, in cujus Diœceſi cenſuram incurriſſet, ut putant Doctores quamplurimi.

CASUS LIII.

Faustulus, adoleſcens tredecim annos natus, cum ſubdiacono coram ſeptem octove præſentibus rixâ contractâ, fuſte caput ipſi graviter contudit. Biennio trienniove poſt, confeſſionem à Parocho ſuo requiſivit, qui abſolutionem ei recuſans ipſum monuit, ad eam obtinendam neceſſarium ei eſſe ad Papam recurſum. Quâ de re quæritur, utrùm non decipiatur hic Parochus; nec ſatis ſit, ut ad Epiſcopum ſuum recurrat Fauſtulus?

Respons.

Non neceſſarius eſt ad Papam, ſed tantùm ad Epiſcopum ſuum recurſus huic adoleſcenti, ut de excommunicatione incursâ abſolvatur, quòd eſſet impubes, cum in eam incidit. *Si Clerici infrà puberes annos ſe ad invicem, aut unus alterum percuſſerit, non ſunt ad Apoſtolicam Sedem mittendi, quia eos ætas excuſat.* Ita Alexander III. in unâ è ſuis Decretalibus, jam ſuperiùs à nobis relatâ (c).

Ac fruſtrà quis objiciet, Fauſtulum jam puberem factum eſſe, cùm abſolutionem rogavit. Sufficit enim, ut impubes in excommunicationem inciderit, quò ab Epiſcopo queat abſolvi; ſicuti declarat Gregorius IX. (d), his verbis: *Pueris, qui in Canonem inciderunt ſententiæ promulgatæ, ſive ante ſive poſt pubertatem poſtulent ſe abſolvi, poteſt Diœceſanus Epiſcopus abſolutionis beneficium impertiri, cùm propter defectum ætatis in quâ fuit commiſſus exceſſus, rigor ſit manſuetudine temperandus.* Vide Caſum *Flavius* 46.

(c) Alex. III. in cap. *Super eo.* 1. de ſentent. excom. &c.

(d) Greg. IX. in cap. *Pueris* fin. eod. tit.

CASUS LIV.

Promulgatum eſt Monitorium, in quo de homicidio agebatur, & quo omnes illud non revelantes, qui cognoſcerent, poſt trinam publicationem

Digitized by Google

Respons.

Author à multis annis nobis notus, & Pariſienſis Eccleſiæ Propœnitentiarius (*a*), diſtinguit inter excommunicationem jure latam, & eam, quæ à Judice Eccleſiaſtico profertur, & aſſerit, ab impubere contrahi poſſe excommunicationem *latæ ſententiæ*, ſi jure ſit lata; non verò eam, quam profert Eccleſiaſticus Superior, quia impubes judiciorum ordinem vimque terminorum, quibus utitur Judex, non intelligit. *Pueri ante 14. ætatis annum, & puellæ ante duodecim non indigent abſolvi ab excommunicatione; quia ex jure eam non incurrunt, quod intelligendum eſt de cenſuris latis ab homine: quia in ejuſmodi ætate non intelligunt judiciarium ordinem: poſſunt tamen incurrere cenſuras latas à Jure.* Hæc ſunt hujuſce verba Doctoris, qui à Sairo (*b*) diſtinctionem hanc ejuſque, quam affert rationem, mutuatus eſt, qui addit tamen, ex homicidio puerum juxta Avilam (*c*), non fieri irregularem. *Sed hæc omnia*, ſubjungit hic Author (*Bail*) *parùm certa ſunt, cùm jura non ſint ſatis expreſſa, & Authores varient inter ſe.*

(*a*) *Bail* de examine confeſſion. p. 886 Edit. Pariſ. an. 1668.

(*b*) Sairus Theſauri caſuum conſcientiæ l. 1. c. 8. n. 4.

(*c*) Avila de cenſuris 7. part. diſp. 6. ſect. 1. dub. 13.

At licèt non ſatis apertè conſtaret in jure facta diſtinctio inter puberes & impuberes, ubi de excommunicatione agitur; quod tamen falſum eſt uti apparet ex Decretalibus Gregorii IX. (*d*), & Alexandri III. (*e*) ad marginem indicatis; hinc non ſequeretur, quòd, cùm impuberes quorumdam mortalium peccatorum conſcii, jure latam excommunicationem incurrere poſſint (*f*), *qui in Canonem inciderunt ſententiæ promulgatæ*, ut loquitur Gregorius IX. ejuſdem incurrendæ minùs ſunt capaces, ſi ab Eccleſiaſtico Superiore profertur, quàm ſint illius, quæ dicitur *à jure*, modò *ſint doli capaces*, hoc eſt, ea ſint ratione præditi, ut gravitatem criminis ſui & injunctam fidelibus Eccleſiæ mandatis parendi obligationem poſſint cognoſcere.

(*d*) Greg. IX. in c. *Pueris*, fin. de ſent. excomm.

(*e*) Alex. III. in cap. *Referente*, 2. de delictis puerorum l. 5. tit. 23.

(*f*) Greg. IX. in cit. cap. *Pueris*.

Hæc noſtra opinio eò magis veritati & rationi eſt conſona, quòd, cùm lethaliter peccare queat impubes, cenſendus eſt etiam pœnâ dignus, quam in eum decernere poteſt Judex Eccleſiæ in illius peccati vindictam, ut probat Bonacina, qui de ſeveriori procul dubio morali non diſſimulabitur. Is igitur eâ de re mentem ſuam ſic aperit poſt explicatam conditionem tertiam, quæ requiritur, ut quis excommunicationis ſit capax: *Hinc ſequitur*, inquit (*g*), *primò impuberem doli capacem validè ligari poſſe cenſuris non tantùm à jure, ſed etiam ab homine latis. Sicut enim mortaliter peccare poteſt, ita etiam puniri poteſt cenſurâ, quæ fertur in pœnam peccati.* Suamque ſententiam confirmat hic Author ex paritate interdicti, in communitatem prolati: Certum eſt enim, impuberes, uti cæteros, generali interdicto perſonali ligari, & eoſdem pariter ad obedientiam teneri. Cur igitur excommunicationis eſſent incapaces?

(*g*) Bonacina de cenſur. in comm. diſp. 1. q. 1. punct. 4.

Ratio iſta, quam affert Bail excipiens excommunicationem *ab homine* latam, *quia non intelligunt judiciarium ordinem* nullius eſt momenti: Nam 1. non neceſſe eſt, ut excommunicationis pœnâ à Superiore Eccleſiaſtico latâ ſit dignus, impuberi notas eſſe regulas & ordinem, quæ in foro externo debent ſervari; alioquin ab excommunicatione eſſent excuſandi innumeri homines ignari, & præſertim ruſticæ pleræque mulierculæ, quæ in ordine judiciario hoſpites ſunt omninò & peregrinæ.

[...]ciorem eſſe poſſe, quàm adoleſcentulum, qui eam octodecim aut viginti menſibus ætate ſuperaret: quod non minùs à ſenſu communi quàm ratione abeſt.

Paritas, quâ utitur Saïrus dicens, impuberem in judicium vocari non poſſe, neque per ſeipſum cauſam ſuam tueri, atque adeò eum excommunicatum declarari non poſſe, ad probandum eſt infirma, quia nihil probat, dùm nimis probat. Nam 1. ſi proprio nomine impubes jus ſuum tueri & per ſeipſum nequeat, id fit ex eo, quòd id ſibi per Leges non ſit licitum: At non ſolùm ex Legibus Eccleſiaſticis ab excommunicatione eſt immunis, ſi pœnâ illâ dignum crimen admiſerit, ipſi è contrà ſubjicitur expreſſè eamque incurrit, cùm hæc cenſura jure eſt lata, uti probavimus, & fatentur Saïrus & Bail.

2. Mulier addicta viro non magis juridicè agere poteſt, quàm impubes, abſque viri ſui auctoritate. An inde inferri poteſt, eam excommunicatione ligari non poſſe? Idem dici poteſt de homine morte, aut remis perpetuis damnato, aut de ſervo in iis regionibus, ubi ſervitus obtinet; iis enim non competit actio juridica; & conſtat tamen eos denuntiari poſſe excommunicatos, ſi mereantur.

Certum quidem eſt, hujuſmodi pœnam, quamvis in impuberem lata ſit valida, non eſſe tamen licitam, ſi eam in impuberem quemdam privatum Judex conſtituat. Ratio eſt, quia, licèt ab impuberibus admitti poſſint peccata iſtâ punitione digna, teneræ tamen eorum ætatis rationem habet Eccleſia, neque eos pari cum iis, qui annis ſunt provectiores, ſeveritate punit, ut ait Decretalis ad marginem indicata (*h*): *Quamvis in eis* (pueris) *non ita, ut in majoribus, punienda* peccata) *videantur*; atque ut declarat expreſsè laudata ſuperiùs Alexandri III. Decretalis (*i*), his verbis: *In pueris relinqui ſolet inultum* (hoc eſt, *non perfectè ultum*, ut explicat Author Gloſſæ) *quod in aliis provectioris ætatis humanæ Leges dicunt eſſe ſeveriùs puniendum*: Quod etiam probat Gloſſa ex ſeptem octove Canonibus & Decretalibus (*k*). Ita quoque ſentiunt Suarez aliique permulti (*l*).

(*h*) Cap. *Pueris*, 1. & ibi Gloſſa de delictis puerorum. l. 5. tit. 23.

(*i*) Alex. III. in c. *Referente* 2. eod. tit.

(*k*) Gloſſa in cit. cap. *Pueris*. v. *Rigor*.

(*l*) Suarez diſput. 15. ſect. 2. n. 19.

CASUS LV.

Hildegardes, nupta mulier, cujus ædes Monachorum Conventui ſunt proximæ, cognoſcens, ſe à Religioſo quodam turpitudinis probro injuſtè ac mendaciter fuiſſe aſperſam, tanto iræ impetu concita eſt, ut fixo in corpus Monachi cultro lethale ei vulnus non ſine magno ſcandalo inflixerit. Nunquid hæc mulier ad Papam recurrere tenetur, ut de excommunicatione, quam enormi illo contraxit facinore, abſolvatur?

Respons.

Non requiritur, ut Hildegardes ad obtinendam abſolutionem Romam recurrat, cùm à ſuo Epiſcopo in ſpecie propoſitâ abſolvi queat, non ſolùm ob ſexûs infirmitatem, ſed quia ſui non eſt juris, ut potè, quæ ſit ſub poteſtate viri conſtituta. Ita ſtatuit Alexander III. ad Exonienſem ſcribens Epiſcopum; cujus propria verba legi poſſunt in ipſius Decretali in Caſu 46. *Flavius* relatâ (*m*), in quo diximus idem eſſe dicendum de pauperibus, infirmis, aut ætate provectis: quod etiam de Monialibus vetitum eſt, ut expreſſè declarat Innocentius III. in ſuâ Decretali ad Epiſcopum Piſtorienſem in Tuſcia (*n*), & oſtendimus, dùm de Monialium clauſurâ.

(*m*) Alex. III. in cap. *Mulieres*, 6. de ſent. excomm. &c.

(*n*) Innoc. III. in c. *De Monial.* 33. eod. tit.

Digitized by Google

vere. Ratio eſt, quia ex irregularitate fit tantùm quis incapax ſuſcipiendi ordines, eorumve functiones exercendi, non verò quoſdam meræ juriſdictionis actus obeundi. Atqui ligare aut abſolvere de cenſurâ eſt actus meræ jurisdictionis. Quare Prælati, non ſolùm Epiſcopi, ſed qui jurisdictionem quaſi Epiſcopalem obtinent, ſubditos ſuos cenſuris ligare poſſunt, ut conſtat ex multis Summorum Pontificum conſtitutionibus, ac præſertim Cœleſtini III. ſcribentis ad Epiſcopum Eliacenſem in Anglia, electum & nondum conſecratum (a), & ex aliâ Alexandri III. ad Epiſcopum Florentinum (b), modò, ut ait Sanctus Thomas, (c) *juriſdictionem habeant in foro contentioſo, poſſunt excommunicare.* Quod verum eſt, etiamſi Prælatus excommunicans eſſet ipſe excommunicatus, ut declarat Gregorius IX. in una è ſuis decretalibus (d), modò tamen nominatim non eſſet excommunicatus excommunicatione majori publicè denuntiata, qoia tunc jurisdictione carêret, ut declarat Alexander II. (e) in Canone Laudatus, & fusè probat Gratianus (f). Ratio eſt, *quia*, ex Angelico Doctore (g) *excommunicatio eſt jurisdictionis privatio; ideò excommunicatus excommunicare non poteſt.* Sed cùm excommunicatio eſt occulta, aut excommunicatus ab Eccleſia eſt toleratus, tunc omnes jurisdictionis ſuæ actus exercendi jus retinet. Quare, ut ligare, ſic de excommunicatione poteſt abſolvere licet ſimplici tantùm tonſurâ eſſet initiatus hic Prælatus. *Qui habet poteſtatem excommunicandi*, inquit Sanctus Antoninus (h), *habet & poteſtatem abſolvendi, quantùm ad reſtituendum communioni hominem & reddendum illum habilem ad actus legitimos.*

Ex his principiis dicendum, quòd cùm irregularis Clericus, ex irregularitate ſeu occultâ, ſeu publicâ jurisdictionis poteſtatem non amittat, eum pro certò de quâlibet cenſurâ abſolvere poteſt, quem ipſe innodavit; etſi poſtea factus fuerit irregularis.

(a) Celeſtin. III. in cap. *Tranſmiſſam* 15. de Elect. & Electi poteſtate. lib. 1. tit. 6.
(b) Alex. III. in c. *Cum ab Eccleſiarum.* 3. de Officio Judicis ordinarii l. 1. tit. 31.
(c) S. Thom in 4. diſt. 18. q. 2. art. 2. quæſtiunc. 2. in corp.
(d) Greg. IX in c. ab *Excommunicato* 41. de reſcriptis
(e) Alex. II in can. *Audivimus.* 4. 24. q. 1.
(f) Gratian. c. *Sin autem* in cit. can
(g) S. Thom. ſupra cit. art. 2. quæſtiunc. 3 in corp.
(h) S. Anton. 3. part. ſum Theol. tit. 24. c. 77.

CASUS LVII.

Philo, Sacerdos, ſuſpenſus & excommunicatione majori ligatus de beneficio curato S. Franciſci proviſus eſt. Amicus quidam ejus pravæ diſpoſitionis conſcius, ipſum monuit, proviſiones ejus eſſe invalidas ob excommunicationem, quâ fit incapax Beneficii: At Philo, ſe legitimè eſſe proviſum contendit, hanc contentionis ſuæ afferens rationem, quia de omnibus ſuis cenſuris à Papâ fuit abſolutus, cùm expreſsè id ipſum declarent proviſiones ſuæ his verbis: *Et cum abſolutione à cenſuris ad effectum*: Cui jus?

Respons.

Ad ſolutionem hojus difficultatis obſervandum, ſolitam quidem eſſe clauſulam in ultimâ parte omnium proviſionum, quæ in Romanâ Curiâ obtinentur, quæ verbis enuntiatur in propoſito caſu expreſſis: ſed in hoc vertitur quæſtio, ut germanus illius dignoſcatur ſenſus: notum eſt enim, diverſas eſſe clauſulas in Curiæ Romanæ expeditionibus & reſcriptis, quarum aliæ ſunt neceſſariæ; aliæ verò ad merum ſtilum pertinent; quædam ve-

Boërius (l) Garcias & Rebuffus contendunt, nullum eſſe illius clauſulæ in proviſionibus effectum, niſi ut valeat gratia à Summo Pontifice conceſſa, & ut Orator tantummodò ſolvatur de ſuſpenſione & excommunicatione majori *à jure*, quâ poſſet ligari, non verò, ut vult Lovetus (m) de excommunicatione *ab homine* quam ob cauſam ait Rebuffus: *Licet hic abſolvatur, quoad effectum obtinendi iſtud beneficium impetratum, tamen impetrans non poterit celebrare, nec horis intereſſe divinis, nec alia facere, quia ad effectum tantùm eſt abſolutus, ut patet hic: imò ſi poſt hanc abſolutionem ingerat ſe divinis, incurrit irregularitatem; nec poſſet aliud Beneficium poſt iſtam abſolutionem obtinere ab Ordinario vel alio, niſi abſolveretur de novo.*

Quibus præſuppoſitis, dicendum, quòd, ſi Philo excommunicationem majorem tantùm *à jure* incurrerit, de eâ ſolvitur tantùmmodo ad effectum impetrationis beneficii per clauſulam, *& cum abſolutione à cenſuris ad effectum.* Atque adeò Canonicæ ſunt ejus proviſiones; ſed quòd, ſi ipſius excommunicatio ſit *ab homine* hoc eſt, per modum ſententiæ ab Officiali aut Superiore Eccleſiaſtico lata, ex hac clauſula non cenſetur eſſe abſolutus, & quod antequam ordinum ſuorum functiones quaſdam poſſit obire, tenetur ad requirendam à ſuperiore legitimo abſolutionem ſuam, quâ obtentâ novas impetrabit proviſiones: quod quidem eò certius videtur, quia hæc cenſuræ ſpecies multò gravior eſt, quàm ſuſpenſio *ab officio & ordine.* Quâ tamen ligatus privatur poteſtate aliquod conferendi Beneficium, aut titularem de eo privandi (n): quòd poteſtas illa ſit effectus jurisdictionis & officii acceſſorium. Deciſionem iſtam ſuppeditat cum aliis, quos diximus, Author Libri inſcripti, *Jus Canonicum Galliæ* (o).

(l) Nicolaus Boerius Deciſione 270. Pet. Rebuffus in praxi beneficiorum de forma mandati. v. Innodatus & 3. part ſignaturæ in forma novæ proviſionis.
N. Garcias de Benefic. 7. part. c. 11. n. 54. &c. 13. n. 63. & 64.
(m) Louet de Infirmis reſignant. n. 397.
(n) Innoc. IV. ad cap. *Tanta eſt.* 18. de Exceſſ. Prælatorum. Gloſſa in c. *Quia diverſitatem* de conceſſ. Præb. & in c. cum dilectus 8. de conſuetud.
(o) *M. Duperrai liv. 6. chap. 2. n. 33. & ſuivans.*

CASUS LVIII.

Alpinus, qui eſt excommunicatus denuntiatus, ſed qui in foro interno de excommunicatione ſuâ fuit abſolutus, Canonicatum obtinuit. 1. An Canonicè, aut ſaltem validè de eo proviſus eſt? 2. An ſaltem validè de eo fuiſſet proviſus, ſi ipſius excommunicatio omninò eſſet occulta?

Respons.

Dicimus 1. omnem collationem excommunicato factam eſſe *ipſo jure* invalidam: ita ut datum ſibi beneficium tutâ conſcientiâ retinere nequeat proviſus, ut docet Joannes Andræas (p): & declaravit Innocentius III. (q): *Reſpondemus*, inquit hic Papa *quòd cum excommunicatis communicari non debeat; Clericis excommunicationis vinculo innodatis Eccleſiaſtica Beneficia conferri non poſſunt; nec illi valent ea licitè retinere.*

2. Per antecedentem excommunicationem, de quâ proviſus de Beneficio ante factam collationem abſolutus eſt, non impediri legitimam de eo proviſionem, ut declarat idem Papa in aliâ decretali (r) Idem aſſerit Fagnanus (ſ).

3. Clericum excommunicatum, quamvis ſecretò in Pœnitentiæ Tribunali fuerit abſolutus, adhuc tamen remanere inhabilem, ut de

(p) Joannes Andræas in d. c. *Poſtulaſtis* de Clerico Excomm. &c. miniſtrante lib. 5. tit. 27. ſ. 6. Butrio n. 10. ver. *Omniſolanne.* abbas. n. 2. Manzr. Socinus. n. 6 & 16. & Gloſs. in d. c. *Poſtulaſtis* v. Canonice.
(q) Innoc. III. in cit. c. *Poſtulaſtis* 7. Iſidorus in can. *Cum Excommunicato.* 18 11. q. 3. & can ſequenti.
(r) Innoc. III. cap. *Propoſuit.* 8. de Clerico Excomm. miniſt.
(ſ) Fag. in d. c. *Poſtulaſtis.* n. 3.

Digitized by Google

... ferri beneficia: quia ſine communione non poteſt Beneficia adiſpici, nec in eis adminiſtrare. Ita Inelytus loquitur Panormitanus (b) quem ſequitur Fagnanus (c), qui etiam Marianum Socinum laudat (d), his quoque additis (e): *Sed excommunicato, quamvis ſit abſolutus in foro conſcientiæ, & quò ad Eccleſiam, denegatur Communio, & debet ſe gerere in publico, tanquam excommunicatum..... ergo nec poteſt ei Beneficium conferri.* Ratio eſt, quia ex Panormitano (f), cùm agitus de crimine, non ſatis eſt, ut reus per injunctam ſibi à Sacerdote pœnitentiam ſatisfaciat, & ſic Eccleſiæ ſuffragiorum, quibus ob excommunicationem carebat, fiat particeps: ſed neceſſe eſt inſuper, ut in foro externo à ſuperiore Eccleſiaſtico puniatur; quia Eccleſiam offendit, quæ ipſum privavit participatione ſacramentorum (g), Communione fidelium (h) jure præſentiæ divinis officiis (i) & privilegio Eccleſiaſticæ ſepolturæ (k): nec non paſſivâ electione ad quodlibet Eccleſiaſticum Beneficium (l): *Et hujuſmodi pœnæ*, inquit Fagnanus (m), *cùm reſpiciant Eccleſiam Militantem, nullatenùs tolluntur per abſolutionem in foro animæ.* Quod etiam docent Panormitanus (n), Covarruvias (o), & alii multi ab eodem Fagoano laudati.

Et quidem licet talis Beneficium ſuum tutâ poſſet conſcientiâ retinêre, quo pacto ipſi miniſtrare, atque impoſita ex eo munera adimplêre poſſet, à communione fidelium ſemper avulſus; quandoquidem *Beneficium .... propter officium datur.* Ob eamque cauſam de excommunicatione tantùm abſolutus in foro interno, exteriùs ſe gerere debet, uti cenſurâ ſemper ligatum; ad quod etiam invitus & renitens cogi poſſet ex hac declaratione, quam refert Fagnanus (p): *Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum*, inquit, *cenſuit ... abſolutum ab eis* (regularibus) *in foro conſcientiæ & pœnitentiali, utique non cenſeri abſolutum in judicio exteriori & contentioſo. Quin imò cenſuris Eccleſiaſticis irretitos cogi poſſe à locorum Ordinariis gerere ſe pro talibus, etiamſi à regularibus ... abſolutionem obtinuerint.*

Concludimus ergo, Alpinum in primo caſu nec canonicè nec validè de Præbendâ ſibi datâ fuiſſe proviſum.

Ad ſecundum verò caſum, in quo ſupponitur excommunicatio penitus occulta, Reſpondemus, quòd, cùm nullum in foro exteriori producat effectum, nec in eodem foro Beneficiorum Miniſterium impediat, ut docent Hoſtienſis, Joannes Andræas (q) Panormitanus & alii Canoniſtæ; ita abſolutio occulta cum nequit præſtare effectum, ut Beneficii obtentio in eodem externo foro ſit valida, ſi excommunicatio fuerit publica & denuntiata. Ita argumentatur Fagnanus (r): *Quemadmodum excommunicatio occulta nihil operatur in exteriori judicio, nec impedit Beneficii executionem ...ita nec abſolutio occulta,* (id eſt in foro *ſecreto & pœnitentiali*) *operari debet, ut Beneficii aſſecutio valida ſit in foro externo. Eadem enim vis ligandi atque ſolvendi* (s).

(b) Panor. ... in d. c. *Poſtulaſtis.* ... n. 1.
(c) Fagnan. ... n. 16.
(d) Marian. Socin. ibid. n. 1. *Notabili.*
(e) Fagn. ib. n. 17.
(f) Panormit. in c. *De his.* de accuſatio nib. n. 3. & 4. lib. 5. tit. 1.
(g) Can. *Engeltrude.* 3. q. 4.
(h) Can. *Sicut.* 11. q. 3.
(i) C. *Quod in te.* 11. de pœnit. & Remiſſ.
(k) C. *Sacris.* de ſepulturis lib. 3. tit. 28
(l) D. c. *Poſtulaſtis.* de Clerico excom... miniſtrante.
(m) Fagnan. hic n. 21.
(n) Panorm. in d. c. *De his.* n. 5. 2. limit.
(o) Covarr. in cap. *Alma Mater.* 24. de ſentent. excom. in 6. 1. part. §. 11. n. 16. & l. 2. Variar. reſolut. c. 10. n. 3.
(p) Fagnan. in d. c. *Poſtulaſtis.* in fin.
(q) Hoſtiens. Joan. Andræas. Panormit. ad c. *Si verò.* 4. de ſentent. excom. Gloſſa v. *Executionem.*
(r) Fagn. in d. c *Poſtulaſtis*, n. 24.
(s) Can. *Verbum.* de pœnit. diſt. 1. & c. *Cum inferior.* de majorit. & obedientiâ.

CASUS LIX.

Metellus, multiplici excommunicatione ligatus, poteſt-ne de unâ abſolvi abſque aliâ; vel de omnibus ſimul per unicam abſolutionem?

... inquit, non habent connexionem in aliquo; & ideò poſſibile eſt, quòd aliquis ab unâ abſolvatur & in alterâ remaneat. Quo generatim præmiſſo ita advertit idem ſanctus Doctor. 1. *Sed circa hoc ſciendum eſt, quod aliquis quandoque eſt excommunicatus pluribus excommunicationibus ab uno judice: & tunc quando abſolvitur ab una, intelligitur ab omnibus abſolvi; niſi contrarium exprimatur, vel niſi in cauſa, quâ quis abſolutionem impetrat de uno tantùm caſu excommunicationis, cùm pro pluribus excommunicatus ſit. 2. Quandoque eſt excommunicatus à diverſis judicibus*, obſervat etiam idem Sanctus, *& tunc abſolutus ab una excommunicatione, non propter hoc eſt abſolutus ab altera* (intellige, ſi à diverſis ob idem & unum crimen non fuerit excommunicatus) *niſi omnes alii ad petitionem ejus excommunicationem ſuam confirmaverint, vel niſi omnes ei demandent abſolutionem.*

Conformis eſt hæc deciſio Decretali Innocentii III. Archiepiſcopo, Decano, & præcentori Lugdunenſi ſcriptæ, de quodam Archidiacono Cabillonenſi, qui ob violentam manuum injectionem in Succentorem, ſimul & ob violationem immunitatis Eccleſiæ Lugdunenſis excommunicatus, primum tantùm crimen in libello ſuo ad obtinendam abſolutionem expreſſerat. En verba ſummi Pontificis (u): *Mandamus quatenùs ſi conſtiterit dictum F. Archidiaconum ob duplicem cauſam excommunicatum fuiſſe, & expreſſiſſe tantùm alteram in litteris, quas ſuper abſolutione ſua impetravit, ipſum tanquam excommunicatum ſatisfacere Eccleſiæ ſuæ pro altera, monitione præmiſſâ cogatis.*

... art. 5. quæſtiunc. 3. in corp.
(u) Innoc. III. in c. *Cum pro cauſâ.* 27. de ſentent. excom. &c.

CASUS LX.

Officialis Pompeïonenſis, promulgatâ in Hippolytum excommunicationis ſententiâ, ab ejus parentibus vehementer impulſus eſt, ut eum abſolveret, oblatâ etiam pro reo convenienti ad ejus arbitrium ſatisfactione. Sed Hippolytus, ne dum abſolutionem ſuam requirat, tanto ob acceptam ex hac cenſurâ injuriam furore percitus eſt, ut palàm ſe nolle abſolvi profiteatur. Nunquid tamen ab Officiali poteſt abſolvi, etiam invitus?

Respons.

Conſtat, Hippolytum ab Officiali de excommunicatione in ſe latâ poſſe abſolvi, licet invitum; quamvis de crimine, cujus gratiâ excommunicatione perculſus eſt, abſque ſuo conſenſu nequeat abſolvi. Ratio eſt, quia ipſius peccatum eſt voluntarium, pœna verò inflicta non eſt voluntaria. Neceſſe eſt igitur, ut Hippolytus, qui propriâ voluntate peccavit, ſuum præbeat aſſenſum, ut de eo abſolvatur; ſed idem ejus aſſenſus non requiritur, ut ei relaxetur cenſura in ipſum promulgata, cùm pœnæ huic invitus fuerit ſubjectus. Ita difficultatem iſtam ſolvit Sanctus Thomas his verbis (x): *Malum culpæ & pœnæ differunt in hoc, quod culpæ principium in nobis eſt: quia omne peccatum voluntarium eſt; pœnæ autem principium; quandoque eſt extra nos. Non autem requiritur ad pœnam, quod ſit voluntaria; imò magis de ratione pœnæ eſt contra voluntatem eſſe: & ideò ſicut peccata non committuntur ſine voluntate, ita non remittuntur alicui invito; ſed excommunicatio ſicut in aliquem invitum ferri poteſt, ita & invitus ab ea*

(x) S. Th. in 4. diſt. 8. q. 1. art. 5. quæſtiunc. 2. in corp.

xentur cenſuræ, quando fuere promulgatæ, niſi pro iis, qui earum abſolutionem humiliter poſtulant; & etiam neceſſe eſt, quantùm fieri poteſt, ut ante abſolutionem Deo, Eccleſiæ & proximo debitè ſatisfecerint, ut expreſsè ex multis Decretalibus (*b*) conſtituitur uti poſteà dicemus.

(*b*) Innoc. III. in cap. *Ex parte* 21. de verborum ſignificat. &c.

CASUS LXI.

Theocrenes, ob furtum à ſe commiſſum excommunicatus palàm denuntiatus, abſolutè obedientiam latæ ſententiæ abjecit, contendens eam ipſo jure eſſe invalidam; quòd præſcriptas à Canone regulas & formulas in ea judex non obſervaſſet; 1. quòd ſententiam ſcripto non mandaſſet. 2. Quod crimen tanquam excommunicationis cauſam non expreſſiſſet judex. Nunquid pro eo ſtat jus, atque is adeò poteſt divinis adeſſe officiis, Pœnitentiæ & Eucharistiæ ſacramenta ſuſcipere, atque in omnibus more ceterorum fidelium ſe gerere, nullam de hac cenſurà abſolutionem requirendo?

Respons.

Certum eſt, ſententiam excommunicationis, ut ſit legitima & Canonica, ſcripto tradendam, cauſamque excommunicationis in ea conſcribendam eſſe.

Priorem ex his duabus conditionibus expreſſè præſcribit Conſtitutio Innocentii IV. in Concilio Lugdunenſi lata his verbis (*c*): *Quiſquis igitur excommunicat, excommunicationem in ſcriptis proferat; & cauſam excommunicationis expreſſè conſcribat, propter quam excommunicatio proferatur.* Quæ regula in omnibus Actis Eccleſiaſticis ac publicis ſemper obſervata eſt. *Legum Eccleſiaſticarum conſuetudo & authoritas talis eſt, ut in cauſis geſtorum ſemper ſcripturam requirant.* Idque certius eſt de excommunicationibus: *Qui etiam ab Eccleſiaſticâ ſocietate quolibet exceſſu diſcinditur, libelli inſcriptione aut recipitur aut ejicitur... & ſic in cæteris hujuſmodi in tantùm ſcriptura depoſcitur, ut, ſicut beatus Gregorius ſcribit, ſententia, quæ ſine ſcripto profertur, nec nomen ſententiæ habere mereatur.* Ita loquitur Hincmarus in Concilio Sueſſionenſi habito ſub Pontificatu Leonis IV. an. 853. præſente Carolo Galliæ Rege dicto Calvo (*d*). Eveillon poſt Antonium Genuenſem (*e*) duos ſolùm caſus excipit. 1. Quando tam urgens eſt negotium, ut non ſuppetat tempus vel copia ſcribæ ſeu Notarii ad tradendam ſcripto ſententiam. 2. Quando Epiſcopus ut reus agit ad defenſionem authoritatis ac juriſdictionis ſuæ.

(*c*) Innoc. IV. in cap. *Cum medicinalis*, de ſent. excom. in 6.

(*d*) Conc. Sueſſionen. 2. an. 853. act. 1. in can. *Legum*, 9. 2. q. 1.

(*e*) Anton. Genuenſis. prax Archiepiſc. c. 30.

Nihil æquitati magis conſonum, quàm prima hæc conditio. 1. Quia poſt traditam ſcripto ſententiam, quidquam in ea mutari vel addi jam non poteſt contra judicis intentionem. 2. Quia talis ſententia eſt inſtrumentum judiciarium publicum & authenticum, quod proinde neque fidem neque executionem patitur, niſi ſcripto mandatum. 3. Quia ſi excommunicatus de ſententiâ ad ſuperiorem majorem velit appellare, ſententiâ indiget, ut veritatem cauſamque damnationis ſuæ, cenſuræque injuſtitiam ipſi manifeſtet.

Altera conditio jure requiſita priore non minùs eſt neceſſaria, 1. Quia intereſt, ut reus cri-

vel malignè poſſent judicare. 3. Quia in caſu appellationis neceſſe eſt omninò, ut judex *ad quem* probe noſcat, an judex *à quo* benè vel malè judicarit: quod ſibi notum eſſe nequit, niſi damnationis cauſam penitùs cognoverit.

Neque tamen hinc inferre volumus, ſententiam excommunicationis, omiſſa duplici illâ conditione latam, in foro conſcientiæ abſolutè eſſe invalidam. Exiſtimamus econtrà, quòd, licet Judex, qui eas omiſiſſet, imprimis reus eſſet, & etiam ſuſpenſionem *ipſo facto* latam ex conſtitutione Innocentii IV. ſuperiùs citatâ incurriſſet, ſuum tamen ipſius ſententia effectum ſortiretur; quia nullibi jus, quo eæ præſcribuntur, eam ob ſolum hunc defectum, eſſe invalidam declarat. *Nota*, inquit Author Gloſſæ (*f*) *quod ſententia excommunicationis lata vel ſine ſcriptis, vel ſine cauſa rationabili expreſſa, tenet de mero jure licet ſit injuſta.* Quod probat hic Author, è textu ipſius-met Decretalis, in quâ ſtatuit Papa, quod in hoc caſu ſuperior ejus, qui talem protulit ſententiam excommunicatum debeat abſolvere, & eum, qui ita judicavit, litis impenſis, damnis & intereſſe & etiam eorum uſuris damnare. *Hoc probat ipſe textus*, addit Gloſſa, *dum dicit, quod ſi excommunicator violaverit iſtam Conſtitutionem, quod ſuperior relaxabit excommunicationem. Ergo talis excommunicatio tenebat.* Idem docet Eveillon (*g*): unde Colligimus, quod, ſi lata in Theocrenem excommunicationis ſententia, ob defectum tantùm hujuſmodi formularum ſit injuſta, ſe uti verè excommunicatum in omnibus gerere debeat; ita ut, ſi eſſet Sacerdos, neque conficere, neque adminiſtrare poſſet aliquod ſacramentum, irregularitatem devitans.

(*f*) Gloſſ. in cit. cap. *Cum medicinalis*.

(*g*) Eveillon Tractatu de excomm. & Monit. c. 34. art. 2.

CASUS LXII.

Maximus ex juridicâ Officialis Diœceſani ſententiâ excommunicatus palam denuntiatus, appellationem de eâ interpoſuit ad Metropolitanum, à quo abſolutionem *ad cautelam* accepit, donec lis dirimeretur. Nunquid ex hac abſolutione ei penitùs relaxatur excommunicatio?

Respons.

Antequam ſolvatur iſta difficultas: juvat exponere 1. abſolutionem *ad cautelam* eam vocari, quæ ei conceditur, qui, cùm excommunicatus denunciatus eſt, de lata in ſe ſententiâ appellat; donec lis ad finem fuerit deducta reſque penitus dijudicata: neque enim hujuſmodi abſolutio unquam conceditur pro excommunicatione *à jure*, quia de juſtitiâ & validitate ipſius nullum eſt dubium. 2. Talem abſolutionem legitimam eſſe non poſſe, niſi quinque obſervatis conditionibus.

Prima eſt, ut appellans coràm judice affirmet, excommunicationem in ſe latam eſſe injuſtam & invalidam, ſeu quia errore craſſo & ſupino; vel quia poſt interpoſitam appellationem proceſſus vel denique abſque juriſdictione in judice lata eſt.

Secunda: ut ſummatim facta ſua appellans comprobet, & ſuperiori judici manifeſtet adeò veriſimilem eſſe excommunicationis invaliditatem, ut de jure Appellantis ſibi conſtet. Uti patet ex Conſtitutione Innocentii IV. in ſexto

relatâ

Digitized by Google

Tertis : ut Appellans, qui abſolutionem iſtam poſtulat ſufficientem præbeat caotionem, ſe latam in ſe ſententiam eſſe confecturum, ſi fortè malè appellaverit, & cauſà ceciderit: quæ cautio oti neceſſaria declaratur in conſtitutione Innocentii IV. præſentis in primo generali concilio Lugdunenſi an. 2245. (b) his verbis: *Non relaxetur ſententia, niſi ſufficiens præſtetur emenda, vel competens cautio de parendo, ſi offenſa dubia proponatur.*

(b) Idem Innoc. IV. in cit. cap. ſoler. Item Innoc. III. in cap. ad *Reprimendum.* 8. de officio judicis Ordin. §. *Tu verò.*

Quarta: ut adverſa pars Appellantis debito modo citetur; quia admitti poteſt ad intercedendum libello, qoem ſoperiori reus dedit, eumqoe poteſt inutilem efficere, intra octo dies probando, excommunicationem latam foiſſe *pro offenſa notoria* (c).

(c) Innoc. IV. in cap. *Solet.* 2. de ſent. excom. in 6. l. 5. tit. 11.

Quinta denique: ut abſolutio illa à ſuperiore legitimo conferatur hoc eſt ab eo, qui in Appellantem habeat legitimam authoritatem (d).

(d) Innoc. III. in cap. *Ad reprimendum.* 8. de officio judicis ordin. l. 1. tit. 31.

Suppoſitis iſtis principiis, dicimus, quòd, ſi in his circumſtantiis & ſecundùm hanc formam Maximus fuerit abſolutus, verè eſt abſolutus, & priſtinum ſuum ſtatum, uti antè latam in ſe excommunicationem, recuperat, non ſolùm in foro interno & coram Deo, accepto jure ſuſcipiendi ſacramenta Miſſæ diviniſque officiis aſſiſtendi, & Ordinum ſuorum functiones obeundi, ſi ſit Clericus (e): Sed etiam in foro externo & coràm hominibus, quibuſcum, ut antè communicare pôteſt. Sed econtrà, ſi judex ſuperior abſolutionem ipſi fuerit impertitus *in limine litis* & cauſà non cognità, ut nunc vulgò fit, nihil ipſi prodeſt niſi *ad ſtandum in judicio*, hoc eſt, ut poſſit agere in foro externo, ſeu petitione ſeu defenſione; cum aliter ipſi denegetur omnis actio & exceptio, ut ſtatuunt edicta an. 1550. (f) & an. 1695. (g), cujus ultimi hæc ſunt verba: „ Cum noſtræ Curiæ poſt examen inquiſitionum, „ quæ in Clericos fient, æquum judicabunt, „ eos ad *Cautelam* abſolvi, eos remittent ad Archiepiſcopos & Epiſcopos, qui ipſis litem intulerint, & ſi fortè denegent, ad eorum ſuperiores in Ordine Eccleſiaſtico, ut ab iis abſolvantur: quin tamen prædicti Clerici conſequenter aliquod Eccleſiaſticum monus poſſint „ obire, aut aliud inde ſibi jus ſperare, quàm „ *ut in judicio ſtare* poſſint „.

(e) Alex. III. in cap. *Ad præſentiam.* 16. de appellat. l. 2. tit. 28.

(f) Edictum de 1550. art. 41.

(g) Edictum de 1695. art. 42.

CASUS LXIII.

Flaminius, ab Epiſcopo ſuo ejus-ve officiali excommunicatus, ex formâ præſcriptâ ad Metropolitanum appellavit, quòd ſe injuſtè damnatum fuiſſe contenderet. Nihilominùs ad petendam ab Epiſcopo ſuo abſolutionem ſe ſe ſubjecit aliquandò pòſt. Nunquid eum abſolvere poteſt Epiſcopus, quamvis ligatus appellatione ad Metropolitanum, penès quem eſt cauſæ cognitio?

Respons.

Epiſcopus abſque ullâ difficultate Flaminium de excommunicatione poteſt abſolvere, non obſtante interpoſitâ ad Metropolitanum appellatione. Ratio eſt, quia ſuperior quidem, è cujus judicio ad Metropolitanum provocavit, jam in appellantis detrimentum qoidquam moliri nequit; quia in eam rem manus, ut aiunt, habet ligatas, ubi ſuperior major, ad quem confugit, cognitionem cauſæ interpoſitâ appellatione ſibi arripuit: at ſuperior ille major, hoc eſt Metropolitanus non poteſt impedire, ne appel- Innocentii III. ad Archiepiſcopum Rhotomagenſem (h): alterâ ejuſdem Papæ ad Epiſcopum Pariſienſem (i) in quâ dicit, *cùm ille* (appellans) *appellationis perſecutioni renuntiaſſe tacitè videatur*: Tertiâ Bonifacii VIII. in ſexto relatâ (k).

(h) Innoc. III. in c. *Ad reprimendum* 8. §. *Tu vero.* de offic. jud. ordin. 1911.

(i) Id. Innoc. III. in cap. *Sollicitudinem.* 54. de appellat. l. 2. tit. 28

(k) Bonif. VIII. in c. *Si à judice.* 20. de appellat. ibi gloſſa in 6.

CASUS LXIV.

Theophilum, excommunicatum publicè denuntiatum, cùm intra paucas horas moriturus, ut videbatur, anginà ſubitò laboraſſet, Parochus ejus de excommunicatione abſolvit, eà tamen lege, ut, ſi ſanus fieret, Epiſcopum, ad quem per tempus recurrere non potuerat, ipſe adiret, pœnitentiam pro ejus Arbitrio imponendam accepturus, ut Eccleſiæ debitam redderet ſatisfactionem. Hic homo, recuperatâ valetudine, Parochi ſui juſſa perficere neglexit, putans ſe validè fuiſſe abſolutum, conformiter ad poteſtatem, quam Concilium Tridentinum Sacerdoti cuilibet in ſimili caſu concedit. Nunquid ex inobedientià ſuâ in excommunicationem incurrit?

Respons.

Difficultatem iſtam conſtitotione ſua diſſolvit Bonifacius VIII. (l), his verbis in eâ contentis: *Eos qui à ſententia Canonis vel hominis (cùm ad illum à quo aliàs de jure fuerant abſolvendi, nequeunt propter imminentis mortis articulum, aut aliud impedimentum legitimum, pro abſolutionis beneficio habere recurſum,) ab alio abſolvuntur: ſi ceſſante poſteà periculo vel impedimento hujuſmodi, ſe illi à quo, his ceſſantibus abſolvi debebant, quàm citò commodè poterunt, contempſerint præſentare; mandatum ipſius ſuper illis pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi & ſatisfacturi, prout juſtitia ſuadebit: decernimus, ne ſic cenſura illudant Eccleſiaſtica, in eandem ſententiam recidere ipſo jure?*

(l) Bonif. VIII. in c. *Eos qui.* 22. de ſent. excom. in 6.

Eadem diſciplina à Clemente V. poſteà in Concilio Viennenſi in Delphinatu an. 1311. confirmata eſt quoàd excommunicationem, Papæ reſervatam (m), quam incurrit quiſpiam ex violentâ percuſſione aut aliter injurioſâ Clerici acceptione, & de quâ reus in mortis periculo à ſimplici Sacerdote fuit abſolutus. *Sanè ſi quis in aliquo caſuum prædictorum fuerit ab excommunicationis ſententia in mortis articulo abſolutus*, ait hic Papa, *niſi, poſtquàm priſtinæ reſtitutus fuerit ſanitati, tam citò commodè poterit, conſpectui Romani Pontificis ſe præſentare curaverit, ejus mandatum humiliter recepturus, prout juſtitia ſuadebit, in eandem excommunicationis ſententiam reincidat ipſo facto.* Nihilominùs *illa obligatio* (ſe præſentandi conſpectui Romani Pontificis) ut acutè obſervat Cabaſſutius, quamvis Romanæ curiæ devotus (n), *multis in locis à ſupremâ ſede remotis planè ceſſavit, ut in Gallia.*

(m) Clem V. in Clement. *Si quis.* 2. de pœnit. lib. 5. tit. 8.

(n) Joannes Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 24. n. 3.

Cæterùm, quando aſſerunt ſummi illi Pontifices, quòd in caſu propoſito, in eandem, quâ quis antè ligabatur, reincidit *ipſo facto* excommunicationem id tantùm intelligi debet quò ad conſcientiæ forum, nam quò ad forum externum nullos ea rediviva excommunicatio producit effectus, niſi nova accedat ſententia, quâ propter inobedientiam de novo excommunicationem ipſum incurriſſe, & iterùm denuntiatum iri excommunicatum declaretur,

Digitized by Google

in præſenti vitæ periculo, tenetur-ne, recuperata valetudine, ſuperioris conſpectui, ſub reincidentiæ pœnâ in eandem excommunicationem, præſentem ſe ſiſtere, ut iterùm abſolvatur, eùm id non conſtituit Sacerdos?

R e s p o n s.

Ut is, qui in ſimili caſu de peccatis ſuis à Sacerdote advena abſolutus eſt, ad proprium Paſtorem poſt recuperatas vires non tenetur recurrere, ut de iiſdem peccatis iterùm abſolvatur, ſed tantùm, ut ipſi manifeſtet, ſe legitimè fuiſſe abſolutum; ita qui ad extrema fermè redactus de excommunicatione à ſimplici Sacerdote fuit abſolutus, ubi convaluit, non tenetur ſuperiori ſe præſentare, ut novam ab eo abſolutionem recipiat, ſed tantùm ad ſubeundam, quam voluerit, ſatisfactionem. *Non oportet eum recurrere ad proprium Sacerdotem*, inquit Sanctus Thomas (*b*), *ut iterùm à peccatis abſolvatur, à quibus in articulo mortis abſolutus eſt, ſed ut innoteſcat ei, quod eſt abſolutus: nec ſimiliter oportet, quod abſolutus ab excommunicatione ad judicem vadat, qui alias (eum) abſolvere potuiſſet, abſolutionem petens, ſed ſatisfactionem offerens.* Ita enim fert uſus, ut ſic pœnitenti ſuo in ſimili caſu jubeat Confeſſarius; exigi *conſuevit*, ut loquitur Clemens III. (*c*).

(*b*) S. Th. in 4. diſt. 20. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 2. ad 2.

(*c*) Clem. III. in c. *Quod de his*, de ſent. excomm. &c.

Verum tamen exiſtimat Navarrus, quòd, ſi pœnitentem id ipſum non juberet Sacerdos, is non teneretur poſt acceptam abſolutionem de novo ſe ſuperiori offerre; modò & parti læſæ & Eccleſiæ ſufficienter ſatisfeciſſet. Et quidem in Concilio Tridentino de eâ obligatione nulla fit mentio, ſed econtrà declarat Sancta hæc Synodus abſolutè & omiſsâ quâcumque conditione, quemlibet Sacerdotem in mortis articulo, à quibuſvis cenſuris & peccatis abſolvere poſſe. *Verumtamen*, inquiunt Patres Concilii, *piè admodum, ne in hac ipſa occaſione aliquis pereat, in eâdem Eccleſiâ Dei cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis: atque ideò omnes Sacerdotes quoſlibet pœnitentes à quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt.*

Neque hactenùs dictis adverſatur Bonifacii VIII. conſtitutio, in præcedenti deciſione relata (*d*): cùm enim ſtatuit hic Papa, ut, qui eo modo fuit abſolutus, ſe iterùm ſuperiori præſentet, ſub pœnâ incurrendi de novo eandem excommunicationem, in eo contemptum ſupponit & inobedientiam mandato Confeſſarii, à quo abſolutionem ſub hac conditione recepit, ut patet ex his Papalis Conſtitutionis terminis: *Si ceſſante poſteà periculo, ... ſe illi, à quo, his ceſſantibus, abſolvi debebant, ... contempſerint præſentare.* Inſuper conſtitutio iſta in Galliæ regno non fuit admiſſa, & aliundè dici poteſt eam ſufficienter à Concilio Tridentino fuiſſe revocatam in eo, quòd declaret, nullam eſſe cenſuram in articulo mortis reſervatam (*e*). Unde colligimus, Arturum de excommunicatione purè & ſimpliciter abſolutum abſque mandato ſe præſentem ſuperiori ſiſtendi, ſi convaleſceret, de contemptu & inobedientiâ erga Eccleſiam non poſſe damnari, neque Bonifacii VIII. conſtitutione comprehendi (*f*) modò, ut diximus, & parti læſæ & Eccleſiæ ſufficienter ſatisfecerit. Obſervandum eſt tamen

(*d*) Bonif. VIII. in cap. *Eos qui*. 22. de ſent. excomm. lec. in 6.

(*e*) Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de reform.

(*f*) Navar. Manual. c. 26 n. 26.

De St. Beuve tom. 2. cas 46.

de N[illegible] an. 1709. promulgatum de Caſibus reſervatis in quo ſic legitur (*g*): *Si autem abſolutus fuit Moribundus à cenſura aliqua, omnino neceſſe eſt, ut, ubi convaluit, ad ſuperiorem accedat, denuoque ab eo abſolutionem cenſuræ recipiat*; quæ ultima verba rigidè loquendo, de approbatione præcedentis abſolutionis intelligenda ſunt juxta Doctrinam ſancti Thomæ, nec non verba iſta Conſtitutionis Bonifacii VIII. *Mandatum ipſius* (ſuperioris) *ſuper illis pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi, & ſatisfacturi, prout juſtitia ſuadebit.*

(*g*) Mandatum emi[illegible] Cardin. Archiep. Paris art. de Caſib. reſerv. n. 6.

C A S U S LXVI.

Fuldradius excommunicatus, & ſubito morbo correptus excommunicationis abſolutionem ab Epiſcopo requirit. Sed quia juſtè timeri poteſt, ne eam mortis judiciorumque divinorum metu potiùs, quàm verâ ſinceræ pœnitentiæ intentione poſtulet, hanc ei conditionatè tantùm concedere opportunum videtur Epiſcopo: quare ab eo id promiſſum exigit, quòd nimirum intrà duos menſes proximo ſuo offenſo, vel in propriâ perſona, vel honore, vel bonis plenè ſatisfaciet, ut ad id jure tenetur (*b*): & piam ſuſcipiet peregrinationem triginta Leucas è vico Domicilii ſui diſſitam; quas duas conditiones ſi non perficiat, in priſtinam ſuam reincidet *ipſo jure* excommunicationem. Fuldradius, completâ primâ conditione, alteri, ſed uno menſe tardiùs ſatisfacere non potuit, quia tùm in morbum recidit, cùm peregrinationem parabat. Quâ de re quæritur, utrùm eâdem denuò excommunicatione fuerit ligatus, quòd iſtam intrà duos menſes præſcriptos conditionem non adimpleverit?

(*b*) Alex. III. in c. *Parochianos*. 9. & in c. *Ex tenore*. 10. de ſent. excom. &c.

Clem. III. in c. [illegible]. 13. eod. tit.

Bonif. VIII. in cap. *Eos qui*. ſup. cit.

Innoc. III. in c. *Ex parte*. 23. de verborum ſignif. lib. 5. tit. 40.

R e s p o n s.

Abſque notâ ſeverioris diſciplinæ defendi non poſſe videtur, Fuldradium in eandem iterùm lapſum eſſe excommunicationem, quia tempore præſcripto peregrinationem ad amuſſim non complevit, quæ altera erat conditio, ſub quâ ei abſolutio fuerat conceſſa. Ratio eſt, quia hujuſmodi conditiones imponere velle non cenſetur ſuperior, niſi is, quem hoc modo de excommunicatione abſolvit, legitimo non impeditur obice, quominùs eas perficiat. Quod clarè patet ea conſtitutione Bonifacii VIII. ad marginem propoſiti caſûs laudatâ, quâ ab eo, qui de excommunicatione abſolvitur, id tantùm poſtulat, quod commodè poterit adimplere: *Si hæc, cùm primùm commodè poterunt, non curaverint adimplere*, inquit hic Papa. Reipſa Eccleſia reincidentiam in eandem cenſuram non conſtituit, niſi in odium & pœnam inobedientiæ reorum, & *ne ſic cenſuræ illudant Eccleſiaſticæ.* Cùm igitur Fuldradius priorem & potiorem ſibi impoſitam conditionem tempore ſtatuto adimpleverit, proximo, quem offenderat, plenè ſatisfaciens, & alteram ob caſum morbi duntaxat omiſerit, ac deniqne illam, ubi primùm potuit, impleverit, ut ſic & rectam intentionem & ſuam Eccleſiæ mandato ſubjectionem teſtaretur, dici nequit, eum denuò eâdem excommunicatione fuiſſe innodatum, quòd invitus mandato ſibi facto parere cunctatus ſit. Ita ſen-

Digitized by Google

ſeg. me-
julii. an.
12. q. 2.

Theodorus excommunicatus denuntiatus, quòd excommunicationem Apoſtolicæ Sedi reſervatam incurriſſet, de eâ abſolutus eſt à legato Pontificio, illa tamen Lege, ut Diœceſano Epiſcopo præſentem ſe ſiſteret, ab eo pœnitentiam ſibi debitam, ſpeciemque ſatisfactionis, quæ perſonæ offenſæ erat debita, accepturus. Cùm ſe præſentare neglexerit Theodorus, nunquid tamen validè eſt abſolutus ?

Respons.

Theodoro conceſſa abſolutio ob negligentiam ſuam prorsùs eſt inutilis, ut patet ex laudatâ jam ſuperiùs Bonifacii VIII. conſtitutione (c), in quâ ſic ſtatuit hic Papa: *Decernimus*, inquit, *ne ſic cenſura illudant Eccleſiaſticæ, in eandem ſententiam recidere ipſo jure. Idem ſtatuimus de his, quibus, cùm à Sede Apoſtolicâ, vel à Legatis ipſius, abſolutionis beneficium à quibusvis ſententiis conſequuntur, injungitur, ut Ordinariorum ſuorum, vel aliorum quorumlibet, ſuſcepturi pœnitentiam ab eiſdem, ſe conſpectui repræſentent, & paſſis injuriam, ſeu iis, quibus propter hoc obligati exiſtunt, ſatisfactionem exhibeant competentem, ſi hæc quàmprimùm commodè poterunt, non curaverint adimplere* (d).

(c) Bonif. VIII. in cap. *Eos qui.* 22. de ſent. Excom. &c. in 6.

(d) Fr. Tolet. inſtruct. ſacerdot. l. 1. cap. 15. n. 2. Colloquia. Condon. Tomo. 1. colloq. 4. ſect. 4.

CASUS LXVIII.

Florentinus, excommunicatus denuntiatus, abſolutionem de hac cenſurâ vehementer peroptaret, ſed præſentem ſe ſiſtere coràm ſuperiore ob nimium pudorem reformidat; vel non poteſt ob nimiam domicilii ſui diſtantiam, vel ob aliquam corporalem infirmitatem, quâ iter aggredi nequit. Nunquid per Procuratorem validè abſolvi poteſt ?

Respons.

Quamvis abſens perſona de peccatis ſuis abſolvi nequeat (e), poteſt tamen de cenſuris: cùm enim Eccleſia abſentes excommunicatione aliiſque poſſit ligare cenſuris, à fortiori poteſt & ſolvere. Igitur Florentinus, quamvis abſens, ſolvi poteſt, non de ſuis quidem peccatis, ſed de incursâ à ſe excommunicatione, modò hanc à Superiore gratiam requirat per procuratorem à ſe in eam rem delegatum, qui ipſius nomine neceſſarias impleat ſatisfactiones. Dicimus: *per Procuratorem à ſe in eam rem delegatum*: Quia ſpeciale mandatum habere debet Procurator, ut obſervat Gloſſa (f) in conſtitutionem Bonifacii VIII. in ſexto decretalium relatam (g).

Confirmari poteſt hæc noſtra deciſio authoritate Richardi (h), qui Angelum de Clavaſio ſequitur (i): & uterque talem abſolutionem tanquam legitimam & validam approbat, uti Joannes Andræas, Archidiaconus & Durandus (k). Et quidem luculentum rei hujuſce argumentum ſuppeditat Epiſtola Sancti Gregorii Magni ad Caſterium Ravennæ notarium ſcribentis de Maximo Salonitano, quâ erga eum hanc agendi rationem dicto Caſterio præſcribit. *Si Maximus Salonitanus*, inquit hic Sanctus Pontifex (l), *præſtito Sacramento firmaverit, ſe Simoniacâ hæreſi non teneri, atque de aliis ante Corpus Sancti Apollinaris tantummodò requiſitus innoxium ſe eſſe reſponderit, & de inobedientiâ ſuâ pœnitentiam, ſicut deputavimus, egerit*; *Ergo quis poteſt abſolvi per litteras & excommunicari.* Idem etiam alibi docet Author (n) hujuſce Gloſſæ, in alium videlicet canonem depromptum ex Epiſtola, quam Stephanus Quintus ad Epiſcopum Thianenſem in regno Neapolitano ſcribit. Ex quibus omnibus clarè patet, noſtram eâ de re deciſionem Juri Canonico nec non clariſſimorum doctorum ſententiæ penitùs eſſe conformem.

(e) Can. *Quem pœnitet.* 88 de pœnit. diſt. 1.

(f) Gloſſa in c. *Qui ad agendum.* v. paciſci de procuratorib. in 6. l. 1. t. 19.

(g) Ducaſſe juriſd. Ecc. volunt. cap. 12. §. 2. n. 3.

(h) Richardus in 4. diſt. 18. art. 10. q. 2.

(i) Angelus v. *Abſolutio* 3. q. 5.

(k) Joan. Andr. in cap. *Qui ad agendum.* 4. de procurat. in 6. lib. 1. tit. 19. Archidiac. in c. *Eos qui* 12. de ſent. Excom. lib. 5. tit. 11. Innoc. IV. in c. Cum deſideres. Eod. tit.

(l) Greg. 1. 7. indict. 2. Epiſt. 81. in Can. *Quantò* 8. 2. q. 4.

... in cit. can. *Quantò* v. Epiſtolam.

(n) Gloſſ. in can. *De manifeſtâ.* 17. 2. q. 1. v. *Judicavi.*

CASUS LXIX.

Priscillianus, excommunicatus denuntiatus, a Confeſſario ſuo de peccatis ſuis & cenſurâ abſolutus eſt vi Jubilæi generalis, quod lucratus eſt, & ea omnia confecit, quæ ſibi fuêre injuncta. Nunquid omnia jura, quibus excommunicatione fuerat ſpoliatus, ſic recuperavit, ut Superior, qui cenſuram protulit, ipſum ad aliam ſubeundam abſolutionem cogere nequeat ?

Respons.

Priuſquam difficultati propoſitæ fiat ſatis, ſupponendum eſt, quod à nemine in dubium revocari poteſt; duplex videlicet eſſe forum, ſcilicet forum internum Sacramenti pœnitentiæ, & forum externum, & ad utrumque pertinere excommunicationem aliaſque cenſuras; ut conſtat ex his Innocentii III. (o) verbis ad Abbatem Sancti Andreæ ſcribentis. *Judicium Dei, veritati, quæ non fallit, nec fallitur, ſemper innititur: judicium autem Eccleſiæ nonnunquam opinionem ſequitur, quam & fallere ſæpè contingit & falli. Propter quod contingit interdum, ut qui ligatus eſt apud Deum, apud Eccleſiam ſit ſolutus; & qui liber eſt apud Deum, Eccleſiaſticâ ſit ſententiâ innodatus. Vinculum ergo quo peccator ligatus eſt apud Deum, in culpæ remiſſione diſſolvitur: illud autem quo ligatus eſt apud Eccleſiam, cùm ſententia remittitur, relaxatur.* Unde concludit hic Pontifex, ob eandem rationem excommunicato, qui ante acceptam abſolutionem verè pœnitens è vivis exceſſit, inutilia eſſe Eccleſiæ ſuffragia ac preces, donec ipſum in foro externo abſolverit eadem Eccleſia, *quia*, inquit, *quamvis abſolutus apud Deum fuiſſe credatur; nondum tamen habendus eſt apud Eccleſiam abſolutus.*

(o) Innoc. III. in c. *A nobis.* 28. de ſent. Excom.

Præſuppoſitâ hac veritate; dicimus, eum qui excommunicatione aliâ-ve cenſurâ occultâ ligatur, ex acceptâ in foro interno abſolutione Eccleſiæ communionem adipiſci, & publicè ſe gerere poſſe, quaſi nunquam excommunicationem incurriſſet, Sacramentis, ut antè, participando, aliiſque miniſtrando, & ſi ſit Sacerdos: ſed non idem dicendum eſt de eo, qui ex juridicâ & publicâ ſententiâ excommunicatus declaratus eſt: cùm enim Eccleſiæ ſit ſuum forum externum præter internum pœnitentiæ, & in priori ſemper excommunicatus habeatur, donec publica fuerit ipſius abſolutio; neceſſe eſt omninò, ut judici qui tulit cenſuram, & communitati, cui præbuit ſcandalum, nota ſit penitùs ejus abſolutio. Ex quo ſequitur, quòd, licet Priſcillianus clàm Sacramentorum fieri particeps nec non Miſſæ Sacrificio poſſit intereſſe, neceſſe eſt tamen, ut abſolutionem iterùm in foro externo poſtulet & recipiat: quod utrumque ſi recuſaret, in ipſum Judex agere poſſet, eique Canonicas infligere pœnas, quas merentur illi, qui reipsâ mandatis Eccleſiæ refragantur.

Digitized by Google

ſequenter ad monitorium fertur in quoſdam privatos terminis generalibus, pro certo eſſe reſervatam Superiori, qui eam tulit, licet in ſententia non exprimeretur reſervatio.

3. Abſolutionem iſtam non eſſe Sacramentalem; quia per eam non remittitur à Superiore peccatum, quod eſt excommunicationis cauſa; ſed tantùm rehabilitatur peccator, ipſum revocando ad Eccleſiæ communionem, & ad omnia jura, quæ per hanc cenſuram amiſerat; eumque hæc abſolutio diſponit ad obtinendam abſolutionem de ſuo peccato in Sacramento pœnitentiæ, cujus Sacerdos ſolus eſt miniſter, ut declarat Innocentius III. ſcribens ad Epiſcopos Valentiæ & Burgorum in Hiſpania (a).

(a) Innoc. III. in cap. *Nova*. 10. de pœnit. & rem. l. 5. tit. 38.

4. Non neceſſe eſſe, ut Superior abſolvens ſit Sacerdos. Nam, ſi cenſurâ ligare queat, licèt nondum ſacris initiatus Ordinibus, ob eamdem rationem ſolvere poteſt juxta iſtam regulam: *Ejus eſt ſolvere, cujus eſt ligare*, depromptam ex his ſancti Ambroſii verbis (b): *Dominus par jus & ſolvendi eſſe voluit & ligandi, qui utrumque pari conditione permiſit.*

(b) S. Ambroſ. lib. 1. de pœnit. c. 1. in can. *Verbum*. 51. §. 1. de pœnit. diſt. 1.

5. Jure non præſcribi formam abſolutionis, quæ confertur de excommunicatione in foro externo, atque ita ſatis eſſe 1. ut terminis clarè manifeſtetur intentio tollendæ excommunicationis & rei Eccleſiæ reconciliandi. 2. Si excommunicatio denuntiata & ſcripto mandata fuerit, actum pariter abſolutionis promulgandum eſſe & ſcripto tradendum. 3. Quod ratio nunc uſitatior pro excommunicato juridicè denuntiato in eo conſiſtit, ut præſcribatur ſatisfactio à reo Eccleſiæ & perſonæ offenſæ facienda, quam etiam ſi fieri poteſt, ante adimplebit, & tandem ei præbeatur abſolutionis ſententia, quâ feratur, eam promulgandam eſſe, ubicumque opus erit. Aliæ quippè antiquæ ceremoniæ jam non vigent, præſertim in Galliâ.

CASUS LXX.

Aphrodisius, dives Beneficiarius moriens teſtamento omnia bona ſua è Beneficiorum ſuorum proventibus congeſta, Eccleſiæ cui addictus erat, legat... tionem, latam Canone *Si quis ſuadente* 17. q. 4.?

Respons.

Canoniſtæ quidam, ut Sandeüs Felinus affirmant (c): Præcipua eorum ratio hæc eſt, quòd Clericorum privilegium, quo ab omni violentâ manuum injectione fiunt immunes, ipſis præciſè non conceditur propter eorum ordinationem cùm Laïci converſi & Religioſi eodem potiantur privilegio juxta duas Alexandri III. Decretales in corpore juris relatas (d), licèt aliquo non fuerint Ordine initiati.

(c) Felin. Sandeus in c. *A nobis*. 28. de ſent. excom. n. 4.

(d) Alex. III. in cap. *Non dubium eſt*. 5. & in cap. *Ex tenore* 10. de ſent. excom.

Exiſtimamus attamen Felini rationem ejuſque ſequacium non eſſe ſolidam, & ne quidem veram. Nam affirmat Innocentius III. (e) quòd.... *Canon ille, non tam in favorem Clerici ordinati, quàm in favorem Clericalis Ordinis fuerit promulgatus:* Quod idem aſſerit Boniſacius VIII. (f), in unâ ex Conſtitutionibus ſuis in ſexto his verbis relatâ: *Privilegium retineant Canonis ab Innocentio Papa II..... editi in favorem totius Ordinis Clericalis.*

(e) Innoc. III. in c. *Contingit*. 36. de ſent. excom.

(f) Bonif. VIII. in cap. *Clerici*, un. de Clericis conjugatis. in 6. l. 3. tit. 2.

Affirmari autem nequit ſine apertâ inſulſitate, corpus mortuum eſſe Clericum, cùm ex Concilio Tridentino (g), ſpecialis character, quo inſignitus eſt, in anima tantùm impreſſus fuerit, & de eo quidquam non ſuperſit in corpore mortuo.

(g) Conc. Trid. ſeſſ. 7. de Sacram. can. 9.

Ac ſupervacaneum eſt dicere, converſos fratres ac Novitios eâdem cum Clericis frui prærogativâ. Hanc enim ipſis Eccleſia conceſſit, ob regularem, quam amplexi ſunt vitæ rationem. Unde ſequitur, quòd, cùm ex obitu Religionis membra eſſe deſinant, etiam cum vita finitur tale privilegium.

De caſu itaque propoſito idem dicendum eſt, ac de eo, quem alibi proponimus de homine, qui cadaveri cervices abſcidiſſet (h): Nam ut ex hoc exceſſu non fieret irregularis, quia de irregularitate hujuſmodi jus reticet; ita qui Clerici cadaver percutit non fit excommunicatus, cùm in jure talis excommunicatio non exprimatur.

(h) V. Irregularit. *Caſ. Jean*.

Vide { Appellatio Caſ. 9.
Casus Reservati.
Ecclesia Caſ. 2. 3. 4. & 5.
Excommunicare.
Missa Caſ. 42.
Officium Breviarii. Caſ. 12.
Provisio Beneficii. }

Digitized by Google

NEceſſe eſt ad plenam difficultatum hujuſce Tituli intelligentiam, ea legere, quæ in capite præcedentis diximus, in quo jam advertimus, à quo primi Eccleſiæ Paſtores poteſtatem excommunicatione ligandi habent, treſque prævias monitiones adeò eſſe requiſitas, quò juſta & canonica ſit excommunicationis ſententia, ut Judex Eccleſiaſticus eas omnes præmittere teneatur, niſi ſubſit urgens ratio.

Epiſcopus, ejuſve officialis totam communitatem, aut ne quidem privatam familiam excommunicare non poteſt, niſi certus ſit, ſingulas familiæ aut communitatis perſonas ex æquo eſſe conſcias mortalis peccati, quod excommunicationi anſam præbuit; atque id quidem certo cognoſcere moraliter impoſſibile eſt,

Excommunicatio à triplici Superiorum ſpecie ferri poteſt, ſcilicet ab Epiſcopo, ejus Vicario generali, cùm hanc ei poteſtatem verbis expreſſis in Litteris Vicariatûs ſui generalis fecit, & ab Officiali, nec non ab omni alio Prælato, cui competit juriſdictio contentioſa ſeu ſecularis, ſeu regularis; niſi tamen ipſi ſint excommunicati denuntiati, aut ſuſpenſi *à juriſdictione* & ſuam non proferant excommunicationis ſententiam, niſi *intra limites territorii ſui.*

In Gallia Officiales fori Regii Eccleſiaſticæ juriſdictioni non ſubjacent in his, quæ pertinent ad debitum muneris ſui, aque adeò excommunicatione ligari nequeunt neque ab Epiſcopis, neque ab ipſo Papâ. Quod regulâ iſtâ certiſſimâ innititur, ſcilicet à Superiore judicari aut puniri non poſſe, niſi eos, qui juriſdictioni ipſius ſubjacent.

CASUS PRIMUS.

OFFICIALIS Scodrenſis, Decreto monitorio, ut excommunicationis ſententiam ferret in privatum quemdam, juſſit, ut unâ vice ſolùm pro tribus promulgaretur. Nunquid Canonica fuit & valida excommunicationis ſententia ab ipſo lata poſt iſtam promulgationem?

RESPONS.

Præſcribitur à ſacris Canonibus triplex prævia monitio Canonica, priùſquam à Superiori ferri queat excommunicationis ſententia. Id conſtat ex Concilio Rothomagenſi ad an. 1118. habito, quod refertur in Canone Decreti Gratiani (a): En ipſius verba: *Statuimus, ut ſecundùm Domini noſtri præceptum admoneantur ſemel & ſecundò & tertiò: qui ſi non emendaverint, anathematis vinculo feriantur.* Eſt & alter ab eodem Gratiano Canon relatus (b), in quo dicitur: *Fraterno amore conveniantur ſecundò & tertiò.* Et Innocentius III. eandem rem his verbis ſignificat (c): *Si tertiò à te commoniti ſe ipſos contempſerint emendare &c.* Et idem in aliâ Decretali (d): *Cùm ſpeciali ſit prohibitione proviſum, ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam, niſi competenti monitione præmiſſâ, promulgare præſumat.* Denique Gregorius X. in Decretali promulgatâ in ſecundo Concilio œcumenico Lugdunenſi an. 1273. ſtatuit, *ut Judices* inquit, *obſervent aliquorum dierum competentia intervalla* (e): V. g. ſex dierum: ſcilicet 1. pro primâ monitione: Duorum ſequentium pro ſecundâ, ac denique aliorum duorum pro tertiâ; idque eo fine 1. ut reus ſuam poſſit agendi rationem recogitare, & ſic ſe ad obediendum Eccleſiæ diſponere, ac malum à ſe commiſſum reparare, ut obſervat S. Chryſoſtomus (f). 2. Ut cohibeatur nimia Judicum præcipitatio, vel etiam partium adverſarum fraudes impediantur. 3. Ut certior fiat reorum contumacia.

Diſciplinam hanc, ſapientiâ & caritate plenam accuratè obſervarunt Epheſini Concilii œcumenici Patres in cauſa Neſtorii, quem non niſi tribus ſequentibus diebus citatum ad aſſiſtendum Concilio damnârunt (g). Eadem quoque procedendi formula à Patribus Concilii Calcedonenſis ſervata eſt, antequam Dioſcorum condemnarent, qui ſcripto ter in Concilium vocatus eſt, uti Neſtorius (h). †

(a) Conc. Rhotomag. in can. *Omnes.* 5. 16. q. 7.

(b) Nicolaus I. in can. *De Præsbiterorum.* 23. 17. q. 4.

(c) Innoc. III. in c. *Contingit.* 45. de ſent. excom. &c. lib. 5. tit. 39.

(d) Idem in cap. *Cum ſpeciali.* 62. de appellat. l. 2. tit. 28.

(e) Greg. X. in cap. *Conſtitutionem.* 9. de ſent. excomm. &c. in 6.

(f) S. Chriſoſt. hom. 18. in Math.

(g) Conc. Epheſ. act. 1.

(h) Conc. Calced. act. 3.

N 3 Attamen

† Duplicis ſpeciei monitiones diſtinguuntur. Sunt quas requirit charitas; & tres Math. C. 18. memorantur, 1. *Corripe eum inter te & ipſum ſolum:* 2. *Adhibe tecum adhuc unum vel duos:* 3. *Dic Eccleſiæ.* Sunt quas ipſamet exigit juſtitia, quæ ab Eccleſia inſtitutæ ſunt ad inſtar trium monitionum à Chriſto inſtitutarum, & ad eumdem finem. Utriuſque ſpeciei monitiones à ſe invicem nunquam ſunt ſeparandæ; imò ita adhibendæ ſunt, ut à monitionibus ſimpliciter charitativis, quantum fieri poteſt, ad Canonicas, & à Canonicis ad ſententiam excommunicationis procedatur. Siquidem, cùm de infligendâ excommunicationis pœnâ agitur, lentè properandum eſt, nec membrum à corpore reſcindendum eſt, niſi tentatis priùs omnibus, quæ charitas verè Paſtoralis ſuggerit, medicamentis. *Excommunicationis gladius,* inquit Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 3. de reform. *Sobriè magnâque circumſpectione exercendus eſt.* Et paulò infra. *Causâ diligenter ac magnâ maturitate per Epiſcopum examinatâ, quæ ejus animum moveat.* Primis Eccleſiæ ſæculis monitiones à Chriſto inſtitutæ, ſeu charitativæ præibant; ut patet ex ſancto Clemente Lib. 2. Conſtitut. Apoſt. C. 41. cujus aurea verba hic referre juvat. *Tu, ut Medicus condolens, cura omnes qui deliquerint, utens ſalutaribus ad opitulandum adjumentis: & non ſolùm ſecans, aut urens, aut arida medicamenta adhibens; ſed etiam vulnus alligans, & lintea concerpta apponens, & lenia medicamenta, quæ vim habeant obducendi cicatricem, immittens, ac verbis conſolatoriis velut perfundens. Si vulnus cavum fuerit, nutri ac fove illud ſuavi emplaſtro: ut, carne ſuboleſcente repletum, æquale efficiatur parti ſanæ. Si autem vulnus ſordeſcit; tunc repurga novaculâ, id eſt, ſermone increpatorio; ſi turgeſcit, complana, & deprime acri collyrio, id eſt, minis judicii: Si ſerpit depaſcendo carnem, cauterio adhibito ure, & excide ſaniem, comprimens jejuniis. Quid ſi hæc feceris, ac demum intellexeris quòd à pedibus uſque ad caput non eſt malagma imponere, neque oleum neque alligationem; imò magis ſerpit cancer, & omnem curationem anticipat, univerſas partes corporis tanquam gangræna tabefaciens; hic tu cum multâ conſideratione & conſilio, aliis item Medicis peritis & exercitatis in conſilium adhibitis, abſcinde membrum tabidum, ne univerſum corpus Eccleſiæ eadem tabe corruptum intereat. Ne igitur facilis ſis, & præproperus ad ſecandum, neque celeriter ad ſerram dentatam proſilias: quin potiùs utere priùs ſcalpello ad dividenda apoſtemata: ut, causâ morbi, quæ intùs reſidet, excretâ, corpus ſervetur à dolore incolume. At verò quem à pœnitentia alienum videris, & obduruiſſe, hunc tu cum mœrore & luctu, ut inſanabilem abſcinde ab Eccleſia.* Quam multa veterum Epiſcoporum ſolertiſſima charitas tentabat remedia, priùs quam ullum membrum à corpore Eccleſiæ amputaretur.

Digitized by Google

rum, ſcilicet duorum pro primâ monitione; duorum pro ſecundâ, & ſic pro tertiâ, ut obſervat Caballutius (a) poſt Navarram (b), alioſque Canoniſtas, *niſi facti neceſſitas aliter ea* (intervalla) *ſuaſerit moderanda*, ut loquitur idem Gregorius X. Enimverò fieri poteſt aliquando, ut ob graves & urgenſes circumſtantias rei pœnam differre nequeat Superior: quo in caſu ab eo ferri poſſe cenſuram, ſtatim poſt primam monitionem omnes conveniunt, * reo declarando, primam hanc ab eo pro omnibus eſſe habendam. Hæc agendi ratio quandoque poteſt eſſe neceſſaria, ut cùm gravi Eccleſiæ ſcandalo providendum eſt, cui tutiorem & breviorem offerri non poſſe remedium exiſtimat Epiſcopus.

(a) Joannes Caballut. Juriscan. theor. & prax. l. 5. c. 10. n. 18.
(b) Navar. Manual c. 27. n. 15.

Ex dictis ſequitur, quòd, licèt Scrobenſis officialis unam tantùm juſſerit monitionem, antequam proferretur excommunicatio, ſententia tamen eſt valida, & etiam canonica, ſi declaraverit, hanc unicam eſſe faciendam, ob notas ſibi cauſas legitimas, monitionem; & ſex dierum intervallum obſervârit: Sed ſi nullam habuerit cauſam legitimam, cur ita ageret, ipſius tamen ſententia, quamvis valida ſecundùm formam, tamen eſt injuſta. *Ubi verò non tres, ſed una aut altera præceſſit admonitio, circa præſentem ſeu præteritam culpam*, inquit Caballutius (c), *valida quidem erit cenſura, ſed tamen injuſta, & per Superiorem relaxanda.*

(c) Caballut. ib. n. 22.

Vide Caſum IX. PALEMON inferiùs.

CASUS II.

GYMNASIUM ſancti Amandi, in quo ſunt Gymnaſiarcha, octo Profeſſores, viginti Convictores, & quinquaginta Scholaſtici, qui in eo habitant, eò proceſſit audaciæ, ut Epiſcopo Diœceſano inſultaret, qui illud viſitare volebat; at Epiſcopus in totam proceſſum inſtruxit communitatem, quam pœnâ excommunicationis plectere intendit omnia ejus membra generatim complectens. Nunquid illud poteſt tutâ conſcientiâ?

RESPONS.

Difficultatem iſtam ſolvit Angelicus Doctor dicens (d): *Excommunicari non debet aliquis, niſi pro peccato mortali; peccatum autem in actu conſiſtit: Actus autem non eſt communitatis ſed ſingularum perſonarum, ut frequenter, & ideò ſinguli de communitate excommunicari poſſunt, non autem ipſa communitas.*

(d) S. Thom. in 4. diſt. 18. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 2. in corp.

Ob eandem rationem tuetur Gratianus (e) totam familiam non poſſe excommunicari; idque ex multis comprobat Canonibus: Unde veriſimile eſt, à ſancto Baſilio (f), hominem quemdam cum totâ familiâ ſuâ non fuiſſe excommunicatum: *Cum familiâ ſuâ ſeparetur à precibus & ſacrarum rerum omnium communione, uſque dum ab omnibus declinatus ad meliorem frugem revertatur*; niſi quia Sancto notum

(e) Gratianus §. *His ita* & §. *ut ergo*.
(f) S. Baſilius Epiſt. 245.

Confirmari poteſt hæc deciſio authoritate ſancti Auguſtini, qui ad juvenem quemdam Africanum Epiſcopum ſcribens (h), dictum Auxilium, qui imprudenter Claſſicianum, virum nobilem excommunicârat cum totâ familiâ ſuâ, quæ nullatenùs viri hujus exceſſuum erat conſcia, cum de hac re, uti de notabili, quam commiſerat, injuſtitiâ vehementer redarguit. En verba ſancti Doctoris: *En adſum ſenex à juvene, & Epiſcopus tot annorum à Collega, nec dum anniculo paratus ſum diſcere, quomodo vel Deo, vel hominibus juſtam poſſimus reddere rationem; ſi animas innocentes pro ſcelere alieno, ex quo non trahunt, ſicut ex Adam in quo omnes peccaverunt, originale peccatum, ſpiritnali ſupplicio puniamus.* Quibus ſubjungit: *Nunquam hoc facere auſus ſum, cùm de quorumdam facinoribus, immaniter adversùs Eccleſiam perpetratis, graviſſimè permoverer.*

(h) S. Aug. Ep. 250. alias 75. in can. *Si habes* 1. 24. q. 3.

Colligimus igitur in ſingulas Gymnaſii ſancti Amandi perſonas ab Epiſcopo, de quo fit in caſu mentio, excommunicationem non poſſe promulgari, cùm is legitimè præſumere queat, è tanto perſonarum, ſcilicet 79. numero, quaſdam, imò & plures eſſe innocentes; quas proinde abſque certa & horribili injuſtitiâ anathemate percellere nequit (i).

(i) Petr. Palud. in 4. diſt. 18. c. 2. art. 3.

CASUS III.

CUM ſinguli cujuſdam communitatis efficaciter ad eumdem actum concurriſſent, qui ex genere ſuo & adjunctis erat lethale peccatum; V. g. Gymnaſiarcha, Profeſſores & Diſcipuli ſimul navim onuſtam mercibus traxiſſent, quas direptas inter ſe diviſerunt; Nonne Gymnaſium totum aut communitas generatim ab Eccleſiæ Judice excommunicari poteſt?

RESPONS.

Sanctus Thomas, qui eandem fermè ſibi proponit difficultatem, exiſtimat, ſingulas totius communitatis perſonas ab Eccleſiæ Judice generatim excommunicari non poſſe; quia *etſi etiam quandoque actus ſit totius alicujus multitudinis*, inquit Angelicus Doctor (k), *ut quando multi navim trahunt, quam nullus trahere poſſet, non tamen eſt probabile, quod aliqua communitas ita tota ad malum conſentiat, quin aliqui ſint diſſentientes*, (ac proinde peccatum mortale non admiſerint, ſine quo tamen nemo poteſt excommunicari) (l): *Et quia* non eſt Dei, qui judicat omnem terram, ut condemnet juſtum cum impio, *ut dicitur Geneſis* 18. *ideò Eccleſia, quæ judicium Dei imitari debet, ſatis providè ſtatuit, ut tota communitas non excommunicetur, ne collectis Zizaniis ſimul tradicetur & triticum* (m).

(k) Conc. Meldenſ. in can. *Nemo* 41. 11. q. 3.
(l) S. Thom. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 3. quæſtiunc. 2. in corp.
(m) Matth. 5. 13.

Hinc non minùs ſapienter quam legitimè ab Innocentio IV. in primo œcumenico Lugdunenſi Concilio an. 1245. prohibitus eſt ille excommunicatio-

* Animadvertit Dominus Eveillon Eccleſiæ Andegavenſis Canonicus & Vicarius generalis in ſuo de Excommunicationibus & monitionibus tractatu Cap. 18. intervalla poſſe quidem abbreviari, ita ut tres monitiones ſint ferè continuæ, aut etiam ita ut unica monitio fiat, ſed tamen intervalla omninò non poſſe omitti, ſaltem inter unicam monitionem, & ſententiam excommunicationis; Si enim nullum eſſet temporis ſpatium, ſaltem inter unicam monitionem & ſententiam, non eſſet contumacia. Hoc ideo jam animadverterat Gloſſa in Cap. *Conſtitutionem* de ſent. Excom. in Sexto; Gloſſa enim hæc iſtius Capitis verba, *Competentia intervalla..... moderanda*, explicans, notat non dici, *tollenda*, aut *omittenda*. Contrarium, ut puto, non aſſerit Pontazius, quamvis dicat in caſu urgentis neceſſitatis ſententiam Excommunicationis poſſe ferri *ſtatim poſt primam monitionem*; poteſt enim dici Pontazium uti verbo, *ſtatim*, ut excludat duas alias monitiones, non autem ut excludat aliquod tempus quod medium ſit ſaltem inter primam monitionem & ſententiam.

Digitized by Google

in 6.

(*b*) Fr. Sylvius in ſupplem. S. Thom. q. 22. art.

Putat tamen Sylvius (*b*), quòd ſi Epiſcopus ſingulos è communitate excommunicaret, quos omnes criminis ejuſdem reos exiſtimaret, *Probabile eſt*, inquit hic Theologus, *excommunicationem fore validam, quantùm ad illos, qui eâ digni ſunt, etiamſi non quantùm ad innocentes: quanquam & hi deberent, ſe ut excommunicatos palàm gerere, donec de eorum innocentiâ manifeſtè conſtaret.* At quod hîc dicit Sylvius, eſt tantùm, ut ipſe fatetur, opinio probabilis eo tantùm nixa medio, quòd ex ſuâ Decretali Innocentius IV. ſimpliciter excommunicationes hujuſmodi prohibeat, & non invalidas declaret. Quare non tenenda eſt hæc opinio, tàm infirmâ ratione fulta; ſed potiùs dicendum, totam communitatem aut totum Collegium, etiam in caſu nunc propoſito terminis univerſis à Judice Eccleſiæ abſolutè non poſſe excommunicari.

CASUS IV.

Danieli, Gemmarum mercatori, qui Belloquadram, gemmas venditurus in nundinis, venerat, in diverſorio ſun ſubreptæ ſunt hujuſmodi gemmæ ad valorem ſeptem octove millium librarum. Quâ de re ſolito more apud Judicem conqueſtus, monitorium à Vicario generali Epiſcopi ſibi conceſſum, & poſt tertiam denuntiationem promulgatum obtinuit. Furem reipſa noverat Euſtachius inclytus hujuſce regionis Cauſidicus; ſed ad revelationem ſe non teneri putavit, quia contendit, in tali caſu à Vicario generali jure non poſſe ferri excommunicationis cenſuram; cùm excommunicationes ad finem revelationis ob res ſubreptas aut amiſſas ab Epiſcopo tantùm ferri ſtatuat Tridentinum Concilium: Cui rationi addit etiam, excommunicandi poteſtatem inter cauſas, quæ *majores* dicuntur, recenſeri; quæ proindè nemini communicari poteſt, niſi ſpecialiter exprimatur. Quæritur autem, utrùm legitimæ ſint Euſtachii rationes, nec ipſe ſit excommunicatus?

Respons.

Vicarius Epiſcopalis, cui ex proviſionibus ſuis ſpecialiter collata eſt poteſtas ferendi cenſuras, monitorium poteſt concedere, & excommunicationis ſententiam in eos, qui non obediunt, proferre. Unde ſi hæc fuerit conceſſa poteſtas Vicario generali, de quo in caſu propoſito fit mentio, ex proviſionibus ſuis; certum eſt, Euſtachium verè eſſe excommunicatum, quod furtum Danieli factum ac ſibi notum non revelârit.

Dicimus: *cui ex proviſionibus ſuis ſpecialiter collata eſt poteſtas ferendi cenſuras*: Nam excommunicandi poteſtas generalibus terminis Vicariatûs Litterarum non continetur; ac neceſſe eſt, ut in iis hæc poteſtas ſpecialiter exprimatur, uti patet ex his verbis Bonifacii VIII. (*e*): *Licet in Officialem Epiſcopi per commiſſionem Officii generaliter ſibi factam cauſarum cognitio transferatur, poteſtatem tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum exceſſus, ſeu aliquos à ſuis beneficiis, Officiis, vel aministrationibus amovendi transferri volumus in eundem, niſi ſibi ſpecialiter hoc committatur.* Ita quoque expreſſerunt ii, qui harum Litterarum exemplaria formavêre uti Rebuffus (*d*). Sbrozzius, Franciſcus Leo, Barboſa, & Azorius, quos laudat Eveillon, qui eorum ſententiæ, quam ſequitur, hanc affert

(*c*) Bonif. VIII. in cap. *Licet*. 2. de offic. Vicarii in 6. lib. 1. tit. 13

(*d*) Pet. Rebuffus prax. Benefic. tit. *Forma Vicariatus*, &c. Sbrozzius de officio Vicarii Epiſ. lib. 1. q. 70. Franc. Leo Theſaur. fori Eccleſ. c. 10. Auguſt. Barboſa de officio, & poteſt. Epiſc. part. 3. l. legat. 54 Joan. Azorius. inſtit. moral. tom. 2. lib. 3. c. 46. Jacob. Eveillon tractatu de Excomm. & monit. cap. 8. art. 1.

„Author, eſt ut certa ſit legitima poteſtas excommunicatoris„. Et quidem multa Galliæ Concilia Provincialis, ut Rothomagenſe an. 1581. Rhemenſe & Burdigalenſe an. 1583. (*e*) judicarunt, poteſtatem ferendi cenſuras Vicariis generalibus & officialibus neceſſariò expreſſis terminis eſſe concedendam ab Epiſcopis, quam aliter exercêre non poſſent, uti declaravit ſacra Congregatio Cardinalium ſacri Tridentini Concilii interpretum, referente Piaceſio, qui hanc tuetur ſententiam (*f*).

(*e*) Concil. Rothomagenſ. &c. tit. de juriſd.

(*f*) Piaceſius prax. Epiſc. 2. part. c. 4. n. 84.

Exiſtimant tamen alii Authores poteſtatem ferendi cenſuras ad iſtos pertinêre Officiarios; modò Litteris ſuis inſerta fuerit clauſula generalis: *Ac generaliter omnia & ſingula faciendi &c.* Abſque poteſtate ſpecialiter expreſſâ; & ita ſentit Author modernus (*g*). Sed cùm iſta opinionum varietas ex præciſis Concilii Tridentini oriatur terminis, quos alii ſtrictè, alii latè exponunt; putamus, quòd, cùm de re tanti momenti agatur, qualis eſt validitas, aut invaliditas excommunicationis; tutiorem intereſt opinionem ſequi.

(*g*) Colloquia Andegavi, menſis Septembris 1711. 4. 3.

Futiles ſunt etiam ambæ Euſtachii rationes ad excuſandam inobedientiam ſuam: Nam 1. eum Tridentinum conſtituit, ut *Excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmiſſis ad finem revelationis, ut aiunt, aut pro deperditis ſeu ſubſtractis rebus ferri ſolent à nemine prorsùs, præterquam ab Epiſcopo decernantur*: Solos ex hoc Decreto Archidiaconos & Prælatos inferiores excludere intendit, non verò generales Vicarios, qui *fictione juris* una ſunt eademque cum Epiſcopo perſona, quò ad ea, quæ pertinent ad authoritatem ac juriſdictionem Epiſcopalem. Expoſitionem iſtam ſuppeditat Provinciale Concilium Turonenſe an. 1583. (*i*), cujus hæc ſunt verba: *Quia Litteræ quærimoniales ad finem revelationis, tàm à dictis Officialibus Ordinariorum, quàm ab Archidiaconis, Archipresbyteris, Decanis, aliiſque nimis facilè in multorum ſcandalum, & divini cultûs diminutionem concedi videmus; hincque illa magis contemni, quàm formidari, ac perniciem parere potiùs, quàm ſalutem; œcumenicis Conciliis inhærendo, illas à nemine prorsùs, quàm ab Epiſcopis, ſeu eorum Vicariis & Officialibus generalibus impoſterùm decerni vetamus.* 2. Nec potior priore eſt altera, quam affert Euſtachius, ratio; quamvis enim excommunicandi poteſtas ſit id ipſum, quod cauſa major dicitur; ſufficit ut eam Vicario generali ſub generali termino poteſtatis decernendi cenſuras contulerit Epiſcopus; quandoquidem ſub termino, *cenſuras*, manifeſtè & expreſsè contineatur excommunicatio, ut conſtat ex Decretali Innocentii II. (*k*). Qui interrogatus; *Quid per cenſuram Eccleſiaſticam debeat intelligi?* Reſpondet, *Quod per eam non ſolùm interdictè, ſed ſuſpenſionis & excommunicationis ſententia valeat intelligi* (*l*).

(*h*) Conc. Trid ſeſſ. 25. de reform. c. 3.

(*i*) Conc. Turon. an. 1583. tit. de Juriſd. & viſitat.

(*k*) Innoc. III. in c. *Quærenti*. 20. de verborum ſignificat. lib. 5. tit. 40.

(*l*) Ducaſſe prax. juriſd. Eccleſ. volont. cap. 11. §. 2. n. 1.

CASUS V.

Philistus, Parochus ſancti Gobiani, contendit, ſe proprio ac privato nomine atque authoritate loqui, cùm in Proano ſuo dicit, *denuntiamus excommunicatos omnes &c.* quippè qui exiſtimet, Parochum validè excommunicare poſſe, non minùs quàm Epiſcopum. Nunquid hallucinatur?

Res-

Digitized by Google

conum, & ſubdiaconum, nomine Ruffinianum excommunicavit. Cujus quidem nonnulla etiam jus præbet argumenta, quale eſt illud, quod in Canone Decreti Gratiani (*b*) reperitur, cujus hi ſunt termini: *Nemo Epiſcopus, nemo Preſbyter excommunicet aliquem, antequam cauſa probetur, propter quam Eccleſiaſtici Canones hoc fieri jubent.* In quem canonem ſic notat Gloſſarius (*c*): *Argumentum quod ſimplex Sacerdos habet poteſtatem excommunicandi .... nam quilibet Sacerdos habet claves ligandi.*

Alteram etiam probationem ſuppeditat Alexander III. ſcribens ad Epiſcopum Florentinum his verbis (*d*): *Mandamus, quatenùs ſi quando Plebanus Sancti P.* (Pancratii) *in Clericos vel laicos, Parochianos ſuos interdicti vel excommunicationis ſententiam rationabiliter tulerit; ipſam facias inviolabiliter obſervari, & eam ſine congruâ ſatisfactione & abſque ejuſdem Plebani conſcientiâ non relaxare.* Ad quod Gloſſa quoque (*e*): *Nota quod Plebani habent juriſdictionem excommunicandi.* Alibi quoque ſupponit idem Papa, hanc poteſtatem Prælatis Epiſcopo inferioribus, uti Archidiaconis & Parochis competere (*f*), loquens de privato quopiam, qui furtivè, hoc eſt; abſque conſenſu Epiſcopi ſui & ſine prævio examine Sacerdotio fuerat initiatus. *Si non fuit a te, vel aliquo Archidiaconorum, vel Prælatorum tuorum ſub Anathematis interminatione prohibitus &c.* Sanctus Hieronymus in alio canone (*g*) loquens de diſcrimine quod intercedit inter Presbyterum & Monachum, *Mihi*, inquit, *ante Presbyterum ſedere non licet. Illi, ſi peccavero, licet me tradere ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini Jeſu.*

Contendit quidem Eveillon (*h*), nomine, *Plebanus*, non intelligi ſimplicem Parochum, ſed ejus Parœciæ Paſtorem, qui intra Parœciæ ſuæ limites unam aut plures habet Capellanias *cum curâ*; hoc eſt Vicarios perpetuos, de quibus loquitur Bonifacius VIII. in unâ è ſuis Decretalibus in ſexto relatâ (*i*): *Plebaniæ ſub ſe Capellas in quibus inſtituantur Clerici perpetui.* Plebanias quoque ita definit Archidiaconus (*k*), canonem exponens è Concilio Toletano depromptum & in Decretum Gratiani relatum, dicens: *Illa Eccleſia dicitur Plebania, quæ habet ſub ſe diverſas Capellas, in quibus ſunt Clerici habentes jus in illis Capellis, & qui non poſſunt ab illis ſine culpâ removêri.* Addit Eveillon, Vicarios illos perpetuos, propriè loquendo vocari, *Cappellanos perpetuos*, eorumque Eccleſias *capellas curatas*, & Parochos, qui *Plebani* vocabantur, in Vicarios illos perpetuos juriſdictionem habêre; unde putarunt quidam Canoniſtæ, Plebanias illas eſſe dignitates: quod negant Philippus Francus & Geminianus (*l*), qui titulum hunc iis ſolis concedunt, qui ſunt Paſtores & capita Eccleſiæ collegiatæ, qualis eſt Eccleſia ſancti Nicetii Lugdunenſis: atque cum his conſentit Gloſſa in Decretalem Concilii Rhemenſis, cui præfuit Eugenius III. (*m*), quæ ſex juris textibus allegatis à ſe innititur.

Ex laudato Sancti Hieronymi, Duobuſque aliis ſancti Auguſtini teſtimoniis probat P. Thomaſſinus (*n*), Parochos hiſce temporibus excommunicare potuiſſe, cùm aſſerat hic ultimus Eccleſiæ Doctor (*o*), ſubdiaconum & Diaconum

tom.6.art.31.
(*b*) Can. Nemo.41.11. q.3.
(*c*) Gloſſ. v. *Excommunicet.*
(*d*) Alex. III. in c. *Cùm ab Eccleſiarum.* 3 de offic. judicis ordinarii. l.1. tit.31.
(*e*) Gloſſ. ibid.
(*f*) Alex. III. in c. *Veniens.* 1. de eo qui furtivè ordinem ſuſcepit. l.5. tit.30.
(*g*) S. Hieron. ad Heliodorum de laude vitæ ſolitariæ. c.1. in can. *Alia cauſa,* 6. 19. q.1.
(*h*) Eveillon tractatu excomm. & monit. cap.8 art. 3.
(*i*) Bonifac. VIII in cap. *Statutum.* 1. ne Clerici v. *Monachi ſecular.* negot. ſe immiſceant. in 6. l. 3. tit. 24.
(*k*) Archidiac. in can. *Plures.* 54 16. q. 1.
(*l*) Philip. Francus & Geminianus in cit. c. *Statutum.*
(*m*) Gloſſ. in c. *Decernimus.* 2. de judiciis v. *Eccleſiarum Prælatos.* 2. l. 2. tit. 1.
(*n*) Thomaſſ. diſcipl. Eccleſ. part 1. l. 1. cap.3. n.10.
(*o*) S. Aug. Ep. 78 aliàs 155. n. 19.

care: conſuetudo dat juriſdictionem: inquit ejuſdem Gloſſæ author, *Epiſcopi jam præſcripſerunt contra multos Prælatos.* Et quidem notum eſt, jam ineunte ſæculo quarto hanc Parochorum prærogativam à Niceno Concilio (*q*) non fuiſſe infirmatam; ſed de ſolis Epiſcopis, inquit Thomaſſinus (*r*), conſtituit illa Synodus, latas ab iis excommunicationis ſententias à cæteris Epiſcopis eſſe tenendas, donec eas revocârit aliqua Synodus Provincialis. Quod quidem exponit Antiochena Synodus, ſub Julio I. an. 351. habita (*s*): *Si quis à proprio Epiſcopo*, inquiunt Patres hujuſce Concilii, *ſuit excommunicatus; nec prius ab aliis ſuſcipiatur, quàm fuerit à proprio Epiſcopo ſuſceptus; vel factâ Synodo, accedens ſe defenderit, & perſuaſâ Synodo aliam ſententiam retulerit. Idem etiam Decretum adversùs Laïcos, & Presbyteros & Diaconos, & eos qui ſunt in Cleri catalogo obſervetur.* Ex hoc tempore priſtinâ ſuâ authoritate defecerunt excommunicationes à Parochis latæ, niſi ab Epiſcopo approbatæ aut confirmatæ fuiſſent: in hoc enim caſu reos ligabant, ut fatêri neceſſe eſt ex iis, quæ ſcripſit Timotheus, Alexandrinus Archiepiſcopus, in ſuâ ad Menam Epiſtolâ, in quâ Sacerdotum pagi cujuſdam zelum laudibus extollit, qui matronam anathemate perculerant, quòd nec delictorum ſuorum pœnitêre, nec ea ſatisfactoriis operibus expiare vellet (*t*): quod exemplum nobis ſuppeditat idem Thomaſſinus.

Conſtat igitur ex hodiernâ Eccleſiæ Diſciplinâ univerſim acceptâ, nullam Parocho de jure communi competere excommunicandi poteſtatem, & hanc clavium partem ad ſolos pertinêre Epiſcopos, ut docent Panormitanus (*u*), & Navarra (*x*). Quod probatur evidenter ex tribus rationibus, quas affert Eveillon.

Prima eſt, quia excommunicandi poteſtas ad eum ſolum pertinet, cui competit juriſdictio ſpiritualis, exterior & contentioſa, ſeu Ordinaria, ſeu delegata. *Excommunicatio eſt fori contentioſi*, inquit Panormitanus (*y*). *Cùm hæc poteſtas ad fori exterioris diſciplinam ſpectet*, ait Covarruvias (*z*), *ubi cauſa inter homines agitur: ideò illius propria erit, qui juriſdictionem in foro exteriori habet, etiamſi Ordinis poteſtatem non habeat*: quocirca judicium aut ſententiam nemo, niſi in proprios ſubditos poteſt proferre; non verò in extraneos.

Judex autem & ſuperior Eccleſiaſticus aut laïcus, eos tantùm habet ſibi ſubditos, qui intra juriſdictionis ſuæ limites continentur. Quod principium quiſquam inficiari non poteſt, niſi totum Eccleſiaſticæ aut ſecularis diſciplinæ Ordinem perturbando. Hoc unum itaque explorandum ſupereſt, an Parochis conveniat aliqua juriſdictio exterior & contentioſa, hoc eſt, utrùm ſint judices, qui juxta præſcriptas jure formulas, cauſam inſtruere, ſententiam ferre, pœnamque, qualis eſt excommunicatio, infligere poſſint. Quod paradoxum à nemine, quod putamus, defendi poterit in favorem Parochorum, qui pro certo nullam de jure communi juriſdictionem habent ſimilem: cùm omnis eorum juriſdictio ad forum ſpectet internum, extra quod Judiciariam non obtinent poteſtatem, neque adeò ullam Parochianis ſuis inferre actionem, aut pœnam infligere poſſunt. *Sacerdotes*

Paro-

cit.
(*q*) Conc. Nicæn. Can. 5.
(*r*) P. Thomaſſin ibid. n.13.
(*s*) Concil. Antioch. Can. 6.
(*t*) In commonitorio apud Balſamum. c. 5.
(*u*) Panormit. in c. *Si Sacerdos.* 2. de offic. Judicis ordin. & in c. *Si quis contra.* 4. & in c. *Cùm contingat.* 15. de foro competenti. l.2. c. 2.
(*x*) Navarr. releɛt. in c. *Cùm contingat.* de reſcriptis n. 26. & 27.
(*y*) Panormit in c. *Cùm contingat.* de foro competenti.
(*z*) Covarruvias in c. *Alma mater.* fin. de ſent. excom. in 6. §. 11.

Digitized by Google

quibus, ut objectionem antevertat, quæ fieri poſſet, addit Angelicus Doctor; *& quamvis forum pœnitentiale ſit dignius, tamen in foro judiciali major ſolemnitas requiritur: quia in eo oportet, quòd non ſolùm Deo, ſed etiam homini ſatisfiat.* Quod etiam verum eſt de iis, qui *Plebani* dicebantur; ſi foriè, ut vult Eveillon, poteſtate diſtinguerentur à ſimplicibus Parochis. *Plebanus in illos de plebanatu nullam habent juriſdictionem reſpectu fori contentioſi de jure communi, & non dicitur habere territorium, quod ſapit juriſdictionem, ſed Parochiam*; ut loquitur Zabarella (*b*). Vulgò Cardinalis dictus.

(*b*) Cardinalis in d. c. *Cum ab Eccleſiarum.* de offic. judicis ordinarii.

Secunda eſt, quia excommunicare eſt actus ſupremæ potentiæ, quæ peccatorem contumacem & induratum morte ſpirituali condemnare poteſt. *Confirmatus* (Epiſcopus) *habet merum imperium, quia excommunicat. & Concilium convocat*, inquit Innocentius IV. (*c*) cum omnibus antiquis Canoniſtis (*d*), quales ſunt ſpeculator, Zabarella (*e*), Panormitanus (*f*), Joannes Andræas, Ancharanus & Immola (*g*).

(*c*) Innoc. IV. in c. *Transmiſſam.* 15. de elect. n. 2. in fine.

(*d*) Speculator in ſpeculo l. 1. part. 1. c. juriſd. omnium judicum. n. 28.

(*e*) Zabarella in c. *Perpendimus.* de ſent. excom. n. 16.

(*f*) Panorm. in c. *Quod ſedem.* de offic. judicis ordin. n. 5.

(*g*) Joan. Andræas. Anchar. & Imola in c. *Cùm contingat.* de foro competenti.

Hæc autem poteſtas ad primos tantùm Eccleſiæ judices, pertinet Epiſcopos nimirum, non verò Parochos, ipſis multò inferiores, & quorum omnis poteſtas in eo poſita eſt, ut ſibi commiſſam plebem verbi divini pabulo nutriant, pro iis ſacra conficiant, ac ſacramenta adminiſtrent. Hinc etiam ſanctus Auguſtinus (*h*) loquens de excommunicatione, eam appellat *Epiſcopale judicium*; unde ſic Gloſſa concludit: *argumentum quod excommunicatio ſpectat tantùm ad Epiſcopale judicium*; & juxta expreſſionem ſummi Pontificis ad Iſaacium Epiſcopum Syracuſinum ſcribentis eſt (*i*), *mucro Epiſcopi.*

Tertia eſt, quia excommunicatio omnium maxima eſt & maximè tremenda pœna, quâ in reum animadvertere poſſit Eccleſia, ut affirmat ſanctus Auguſtinus ibidem: *quæ damnatio nominatur...quâ pœnâ in Eccleſia nulla major.* Quippe quæ mortis ſupplicio & anathemati correſpondeat, quo de medio Iſraël reus exterminabatur. Imago eſt etiam & præjudicium tremendæ excommunicationis, quâ per totam æternitatem à Deo ejuſque regno ſeparabuntur damnati, ut Satanæ prædæ fiant ab omni ævo. Qui denique excommunicationis fulmine juſtè percelluntur, eo ipſo Satanæ traduntur.

(*h*) S. Aug. lib. de correp. & grat. c. 15. in Can. *Corripiuntur.* 17. 24. q. 3.

(*i*) Can. *Viſis.* 1. 16. q. 2. in fine.

Neceſſe eſt autem, ut pœna omnium maxima à primis tantummodò Eccleſiæ prælatis, quales ſunt Epiſcopi, infligatur. Illis igitur ſolis, aut Vicariis eorum generalibus, & Officialibus, quibus communicatur eorum poteſtas, de jure competit excommunicare; *excommunicationes à nemine prorsùs, præterquàm ab Epiſcopo decernantur*, inquit Tridentinum Concilium (*k*), cujus poſteà Decretum ſecutæ ſunt aliæ omnes Synodi Provinciales, ut quarta Mediolanenſis an. 1581. & Rothomagenſis (*l*), Burdigalenſis, Rhemenſis, Turonenſis, Aquenſis, Toloſana & Narbonenſis.

(*k*) Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 3. de reformat.

(*l*) Conc. 4. Mediol. an. 1581. titulo de foro Epiſcopali. Conc. Rothomag. 1581. Burdigal. 1582. Rhemens. 1583. Turonens. 1583. Aquens. 1585. Toloſan. 1590. Narbon. 1609.

Vehementer igitur errat Philiſtus, qui contendit, ſe varios excommunicare peccatores, quos in Prono ſuo appellat; cùm dicendo: *Declaramus excommunicatos &c.* Nomine tantùm & authoritate Eccleſiæ loquatur quæ ipſos tales declaravit in Conciliis, aut vi conſtitutionum ſeu ſtatutorum Synodicorum, quæ condiderunt Epiſcopi, qui hanc induxêre loquendi formam, ut improbos terrerent, eoſque à criminibus excom-

CASUS VI.

Bernardus, legitimâ de cauſâ publicè excommunicationis cenſuram in nefarium quemdam proferre poteſt conſequenter ad contentioſam, quam habet, juriſdictionem, propter Beneficium, quod poſſidet; at ipſe nominatim & publicè eſt excommunicatus vel ſuſpenſus. Poteſtne tamen hominem hunc nequam excommunicare?

Respons.

Cùm excommunicatio major juxta formam jure præſcriptam lata, reum omninò à communione ac ſocietate fidelium ſeparet (*n*), eumque omni prorsùs ſpirituali, temporali externâ & internâ ſeu pœnitentiali juriſdictione ſpoliet; excommunicatus iſto modo alium excommunicare non poteſt (*o*), licet non idem ſit dicendum de excommunicato occulto ſeu ab Eccleſiâ tolerato, ut obſervat Eveillon (*p*) poſt Navarram (*q*). Ita ſanctus Thomas his verbis (*r*): *Uſus juriſdictionis eſt in comparatione ad alium hominem: & ideò, cùm omnis excommunicatus à communione fidelium ſeparetur; quilibet excommunicatus uſu juriſdictionis privatur: & quia excommunicatio eſt juriſdictionis privatio, ideò excommunicatus excommunicare non poteſt.* Ita Innocentius III. (*s*), conformiter ad ſuperiorem multò antè declarationem Alexandri III. (*t*), ſcribentis ad Epiſcopum, nomine Valerianum, quem excommunicare, quamvis ipſe excommunicatus voluerat Ravennas Archiepiſcopus: En ejus verba: *Audivimus, quod Henricus Ravennas dictus Archiepiſcopus, viſus ſit te excommunicare. Verùm quia excommunicatus te excommunicare non potuit, Apoſtolicâ authoritate te tuoſque abſolvendo, mandamus exinde nunquam curare.* Quâ de re obſervat Gloſſa, verba illa, *te tuoſque abſolvendo*, ſtricto & rigido ſenſu non eſſe intelligenda, quaſi ſupponerent, Epiſcopum hunc latâ ab Archiepiſcopo ſententiâ verè fuiſſe ligatum; ſed ea juxta hunc ſenſum eſſe ſumenda: *id eſt, abſolutos eſſe oſtendendo; id eſt, non ligatos*: quam interpretationem probat ex multis textibus è jure Canonico & civili depromptis, qui eo modo intelliguntur: addit etiam hæc eadem verba explicari poſſe de abſolutione de facto, hoc eſt, auſû temerario & injuſto Ravennatis Archiepiſcopi, illum invalidum declarando: *Vel dic, abſolvendo, ſcilicet de facto.* Quem ſenſum etiam comprobat ex multis textibus eodem modo & expreſſis & ſignificantibus. Unde ſequitur, quòd, ſi Bernardus ſit nominatim excommunicatus, nefarium hominem, de quo agitur in caſu propoſito, excommunicare nequit (*u*).

(*n*) Nicolaus 1. in Can. *Præcipuè.* 3. & Callixtus 1. in Can. *Excommunicatos.* 17. 10. q. 3.

(*o*) Eveillon tractatu excomm. & monit. cap. 6.

(*p*) Idem ibid. cap. 3. art. 1.

(*q*) Navarr. l. 5. Conſil. de ſent. excom. Cons. 56.

(*r*) S. Th. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 2 quæſtiunc. 3.

(*s*) Innoc. III. in c. *Ad probandum.* 24. de ſent. & re judicatâ l. 2. tit. 37.

(*t*) Alex. II. in Can. *Audivimus.* 4. 24. q. 4.

Dicimus: *ſi ſit nominatim excommunicatus*; hoc eſt, talis ex ſententiâ juridicâ publicè declaratus; nam ſi eſſet toleratus, & nondum denuntiatus, juriſdictionis ſuæ uſum non amiſiſſet; quia Eccleſia, quæ hujuſmodi excommunicatos in exercitio officii ſui tolerat, cenſetur etiam eorum acta, nomine ſuo exercita tolerare ob commune bonum ac publicam fidelium utilitatem.

(*u*) C. *Romana.* de officio Vicarii in 6. C. *Si is cui.* de offic. & poteſtat. judicis delegati in 6. C. *Decernimus.* de ſent. excom. in 6. C. *Clemens.* de teſtib. in 6.

Sed ſi tantùm ſit ſuſpenſus, diſtinctione utendum: nam vel eſt *ab Ordine* duntaxat

O ſuſpen-

Digitized by Google

ſanctus Thomas, *ſi enim ſit ſuſpenſus ab Ordine tantùm, tunc non poteſt ea quæ ſunt Ordinis; ſed poteſt ea quæ ſunt juriſdictionis: & è converſo, ſi ſit ſuſpenſus à juriſdictione, & non ab Ordine: ſi autem ab utroque, tunc neutram poteſt.*

CASUS VII.

Cecilianus, qui ex jure dignitati ſuæ annexo ferre poteſt cenſuras, in Antonium ſuperiorem ſuum aut ſaltem ſibi æqualem excommunicationis ſententiam ferre aggreditur. Poteſt-ne illud licitè, aut ſaltem validè in aliquo caſu?

Respons.

Quæcumque fulgeat dignitate Cecilianus, neque licitè, neque validè Antonium excommunicare poteſt. Ratio eſt, quia nemo poteſt excommunicare niſi ſubditum ſuum, in quem habet juriſdictionem, & cujus judex eſt. Antonius verò eſt Ceciliano ſuperior, aut ſaltem ipſi æqualis, ut ſupponitur. Nulla ergo Ceciliano in eum competit juriſdictio, neque adeò uti judex erga eum agere poteſt, neque aliquam ei pœnam infligere. Ita docet ſanctus Thomas (a): *Cùm per juriſdictionem*, inquit, *aliquis conſtituatur in gradu ſuperioritatis reſpectu ejus in quem habet juriſdictionem, quia eſt judex ejus: ideò nullus habet in ſe ipſum, vel ſuperiorem, vel æqualem juriſdictionem, & per conſequens nullus poteſt ſeipſum excommunicare, vel ſuperiorem, vel æqualem.*

(a) S. Th. in 4. diſt. 18. q. 2. art 3. quæſtiunc. 1. in corp.

CASUS VIII.

Fridericus, Epiſcopus Diœceſis in Britannia poſitæ, advertens negligentiam officiariorum ſubalternorum Regii fori ad procurandam executionem edictorum, Conſtitutionum, & Arreſtorum de Nundinis, quas Rex Regnique Parlamenta ſolemnibus feſtis prohibent (b), mandatum emiſit, quo eorum executionem ſub pœnâ excommunicationis *ipſo facto* procurandam eis injungit. Nunquid legitimum eſt illud mandatum?

(b) Edict. aurelian. 1566. art. 23. Edict. Bleſenſe 1579. art. 38.

Respons.

Conſtat, mandatum illud non eſſe legitimum: nam Epiſcopus ex mandato illo eos habet, uti Politiæ Officiarios, eiſque ſub tali ratione cenſuras Eccleſiæ minatur, ſi officii ſui debitum deinceps non adimpleant. Atqui Magiſtratus, judex, aut alius Officiarius Laïcus juriſdictioni Eccleſiæ non ſubjacet, in iis quæ pertinent ad culpas, quas admittit in exercitio officii ſui; atque de iis non tenetur niſi apud Principem, eos-ve, qui in hunc Officiarium regiam obtinent authoritatem. Tali igitur mandato manifeſta Eccleſiaſticæ potentiæ in politicam & ſecularem potentiam molitio continetur, ex quâ oriri poſſet legitima appellatio tanquam ab *abuſu* (c). *Non licet Eccleſiæ Judici*, inquit D. Brillon, hoc eſt, neque Epiſcopo, neque Officiali aut vicem gerenti ipſius, *cenſuras vel excommuni*ca hujuſmodi excommunicationibus accurate ſemper interceſſerunt; cum eas in Judices alioſque Officiarios Regios promulgare ſuſceperunt in iis, quæ pertinent ad exercitium Officiorum ſuorum. Id quidem legere eſt in probationibus libertatum Eccleſiæ Gallicanæ (e), in quibus referuntur inſtrumenta ſequentia.

(c) De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 179.

... tract. de parlamentis. cap. 44. art. 17

Bacquet. tract. de jurib. Juſtitiæ. cap 7. art. 29.

(e) Probationes libertatum Eccleſiæ Gallic. tom. 2. cap. 5. pag. 67.

Exſcriptum ex actis Baronum Normaniæ an. 1205. in quo ſic legitur: *Item, diximus per ſacramentum noſtrum, quod Archiepiſcopus, vel Epiſcopus, vel alia inferior Eccleſiaſtica perſona, non debet ferre ſententiam excommunicationis in Barones vel Baillivos, aut in ſervientes Domini Regis, aut in Clericos Domûs ſuæ, Rege non requiſito, vel ſuo Seneſcallo.*

Declaratio Caroli Sapientis 5. Janu. an. 1379. cujus hæc eſt inſcriptio: *Quod Officiarii Regii non poſſunt excommunicari.* Et conſtitutio, ſeu diploma ejuſdem Regis 14. Maii an. 1370.

Arreſta multa Rothomagenſis Parlamenti. 1. 28. Junii an. 1373. & 6. Aug. an. 1399. alia I. Aprilis 1408. & 15. Martii 1409. alia itidem 26. Feb. 1410 pariter aliud 25. Aprilis 1485. aliud 25. Octob. 1493. aliud 15. Maii 1495. aliud 17. Aprilis 1507. aliud Arreſtum Parlamenti Gratianopolitani de verificatione Bullarum Legationis Avenionenſis 15. Martii an. 1516. aliud Parlamenti Toloſani 9. Sept. an. 1599. aliud Parlamenti Aquenſis 8 Maii 1601. aliud Parlamenti Burdigalenſis 5. Martii an. 1602. aliud 30. Decemb. 1606. & aliud denique Latum à Michaele Charpentier, qui à Rege fuerat nominatus Præſes Regionum & Urbium, Metarum Tulli, ac Veroduni. Ex quibus omnibus Arreſtis abuſivæ declaratæ ſunt excommunicationes promulgatæ in Regios Officiarios, cùm ad exercitium Officiorum ſuorum pertinebant.

CASUS IX.

Palæmon, Epiſcopus Zacynthinus, à quinque ſex-ve teſtibus integris & incorruptis monitus, ab Achille admiſſum fuiſſe crimen graviſſimum & maximè ſcandaloſum, ipſum non citatum, neque auditum, ut fieri debet, excommunicavit. Nunquid valida eſt hæc ejus ſententia excommunicationis?

Respons.

Certum eſt, hanc ſententiam eſſe invalidam, ut probari poteſt ex Decretali Innocentii III. ad Patriarcham Conſtantinopolitanum ſcriptâ (f), cui conſentiunt alia Alexandri III. præſentis in Concilio tertio œcumenico Lateranenſi an. 1179. (g), & aliæ tres Innocentii IV. & Alexandri IV. in Sexto relatæ (h). Ita docet Caballutius his verbis (i): *ſententia contra eum lata, qui nullo modo citatus fuit, nulla eſt ipſo jure*, & paulo poſt, *ubi nulla præmiſſa fuit admonitio: ſimul erit injuſta & nulla cenſura.*

Ratio verò, quam deciſionis ſuæ affert hic Author, depromitur è Sancto Auguſtino, quem in Decreto ſuo citat Gratianus (k), qui aſſerit, quòd, cùm excommunicatio ſit pœna, *quâ in Eccleſia nulla major eſt*, & quâ ad reorum tantùm emendationem eadem utitur: *Poteſt ſi Deus volue-*

(f) Innoc. III. in cap. *Inter*. 8. de Majoritate & obedientia lib. 1. tit. 34.

(g) Alex. III. in c. *Reprehenſibilis*. 26. de appellat. &c. l. 2. tit. 28.

(h) Innoc. IV. in c. *Statuimus*. 2. & in cap. *Romana*. 5 de ſent. excomm in 6. Alex. IV. in c. *Decernimus*. 8. ib.

(i) Joan. Cabaſ. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 10. n. 19. & 22.

(k) S. Aug. in can. *Corripiantur*. 17. 24. q. 3.

Digitized by Google

ut ait Meldenſe Concilium an. 845. habitum (a): *Anathema eſt æternæ mortis damnatio, & non niſi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuit corrigi.* Igitur puniendus non eſt hujuſmodi peccator, abſque citatione ſeu monitione prævià, quæ forſan ad morum ejus emendationem ſufficeret. Quà in re turpiter erravit Gloſſæ Author in conſtitutionem Innocentii IV. dùm ita concludit: *Ligat ergo excommunicatio lata non præmiſſâ monitione.*

(a) Conc. Meld. in Can. *Nemo*, 41. 11. q. 3.

Jure Romano, quod in civilibus rebus ſimilem conſtituit Juriſprudentiam, confirmari poſſent hactenùs à nobis dicta: en vèrba legis (b), *cum ex edicto peremptorio, quod neque propoſitum eſt, neqar in notitiam pervenit abſentis, condemnatio fit, nullius eſſe momenti ſententiam conſtitutiones demonſtrent.*

(b) Leg. *Illud.* 1. §. ff. quæ ſententia ſine appel-lat. reſcindatur l. 49. tit. 8.

*V*ide Caſum I.

CASUS X.

Hierocles, cui competit Eccleſiaſtica juriſdictio in foro contentioſo, ſed qui nondum ſacris eſt initiatus Ordinibus, poteſt-ne ſuam exercere juriſdictionem excommunicationis ſententiam in aliquem promulgando?

Respons.

Quamvis Hierocles nondum ſit in ſacris, ſuam tamen juriſdictionem exercere poteſt. Cujus rei rationem hanc affert Angelicus Doctor (c): *Sacramenta in quibus gratia confertur*, inquit, *diſpenſare ad ſolos Sacerdotes pertinet, & ideò illi ſoli poſſunt abſolvere & ligare in foro pœnitentiali. Sed excommunicatio non directè reſpicit gratiam, ſed ex conſequenti, in quantùm homo ſuffragiis Eccleſiæ privatur, quæ ad gratiam diſponunt, vel in gratia conſervant; & ideò etiam non Sacerdotes dummodo juriſdictionem habeant in foro contentioſo poſſunt* excommunicare. Quà in re conſentit cum multis ſummorum Pontificum Decretalibus, in ſummâ juris relatis (d).

(c) S. Th. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 2. quæſtiunc. 2. in corp.

(d) Alexand. III. in c. *Suffraganeis*. 11. de Electione, & Electi poteſt. l. 1. tit. 6. Celeſtin. III. in cap. *Tranſmiſſam*. 15. eod. tit.

Obiter hìc advertere neceſſe eſt, hactenùs dicta non obtinere pro Officialibus Epiſcoporum; quamvis enim exiſtimàrint quidam Galliæ juriſperiti, ſatis eſſe ad obtinendam Officialis dignitatem, ut quis eſſet tonſurâ initiatus vel Acolythus (f), vel ſaltem aliquem Ordinem ſacrum ſuſceperit (g): ex edicto tamen Bleſenſi, requiritur ut ſi Sacerdos (h), quod probat Fevretus (i) ex Arreſto Senatûs Pariſienſis 9. Januarii an. 1603. lata, quo Officiali Andegavenſi omnem juriſdictionis actum Curia prohibuit, donec litteras ſuas teſtimoniales ſuſcepti Sacerdotii, atque Graduum ſuorum attuliſſet. Quod idem quoque Arreſtum à D. Blondeau in ſuis additionibus in Bochelium (k) refertur; unde, licet ex quibuſdam Arreſtis acta & judicia ab Officialibus, tantùm Acolythis lata confirmata fuerint, cautum eſt tamen ex iiſdem Arreſtis, ut deinceps Epiſcopi Bleſenſe edictum obſervarent, officiales conſtituendo, ut videre eſt ex edicto Parlamenti Toloſani 15. Maii an. 1608. lata. Quare locus eſſet appellationi tanquam *ab abuſu*, de iis quæ ſtatuiſſet Officialis, non Sacerdos; ob eamque cauſam in comitiis gene-

Alex. III. in cap. *Cum ab Eccleſiarum*. 3. de officio judicis ordinarii eod. lib. tit. 31.

(e) Loiſeau l. 5. de offic. cap. 6. n. 35. & 36.

(f) Mainard. l. 2. cap. 24.

(g) Chenu, Collectio Regulament. tit. 41. cap. 1.

(h) Edictum Bles. art. 45.

(i) Carolus Fevret. tract. de abuſu, l. 4. cap. 3. n. 4.

(k) Blondeau in Bochel. v. *Officiat.* p. 139.

Sacerdotio nondum [illegible], Premiſſiæ à Poloniæ Rege nominatus, primum hujus Eccleſiæ Archidiaconum excommunicavit, quòd ab eo injurioſis verbis quinque ſex-ve diebus à nominatione ſua publicè fuiſſet affectus. Nùm cenſendus eſt hic Archidiaconus verè excommunicatus?

Respons.

Certum quidem eſt poteſtatem ligandi ſuſpenſione, interdicto & excommunicatione, Clerico non conferri ex Ordinatione, quia talem poteſtatem non parit character ipſi in eâ impreſſus: ſed ei confertur talis poteſtas ex juriſdictione & authoritate, quæ ſibi ab Eccleſia in foro externo datur. Unde Clericus ſimplex, qui ratione cujuſdam dignitatis aut Beneficii, de quo foret proviſus, hanc obtineret juriſdictionem, excommunicationis ſententiam ferre poſſet. Ita docet ſanctus Thomas his verbis (m): *Etiam non Sacerdotes, dummodo juriſdictionem habeant in foro contentioſo, poſſunt excommunicare.*

(m) S. Th. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 2. q. 2.

Verùm non minùs conſtat, ex ſolâ nominatione ſeu electione alicujus ad Epiſcopatum nullam conferri juriſdictionem, donec fuerit confirmata, hoc eſt, juxta noſtrum loquendi modum, donec nominatus aut electus Bullarum ſuarum expeditionem obtinuerit, quibus de eo ipſum Papa providet. Unde colligitur, quòd, cùm Uladiſlai nominatio nondum a Papâ fuiſſet confirmata, neque is adeò aliquam obtineret juriſdictionem, jure ipſo invalida eſt excommunicatio, quam tulit in Archidiaconum. Quod innitur iſtâ ſancti Thomæ regula (n): *Excommunicatio ad forum exterius pertinet, & illi ſoli poſſunt excommunicare, qui habent juriſdictionem in foro juditiali.*

(n) Id. cit. art. 2. in corp.

Advertendum 1. juriſdictionem hanc ab eo, qui habet, delegari poſſe cuicumque Eccleſiaſtico, licèt tonſurâ ſimpliciter eſſet initiatus.

2. Hanc delegationem in Galliâ legitimam non fore habendam: nam ex Edicto Bleſenſi (o) Vicarii generales & officiales, à quibus vulgò authoritate Epiſcopi fertur excommunicatio, debent eſſe Sacerdotes, quia cum poteſtatem obtineant ferendi cenſuras, non conveniens eſt, Clericum, Sacerdotio nondum initiatum, juriſdictionem, præſertim in re tàm gravi, exercere in eos, qui Sacerdotali caractere ipſi ſunt ſuperiores. Turonenſe Concilium ſub Simone de Maillé Archiepiſcopo Turonum habitum an. 1583. in hoc edictum illud ſecutum eſt (p).

(o) Edict. Bles. art. 450.

(p) Concil. Turonenſe ann. 1583. tit. 17. de Juriſdict. & viſitat. initio.

3. A Superiore Eccleſiaſtico non poſſe unquam Laïcum delegari ad proferendam in foro ſuo cenſuram. *Decernimus, ut Laici Eccleſiaſtica tractare negotia non præſumant*, inquit Eugenius III. (q) in Concilio Rhemis an. 1148. habito. *Sed Epiſcopi, Abbates, Archiepiſcopi, & alii Eccleſiarum Prælati de negotiis Eccleſiaſticis (maximè de illis, quæ ſpiritualia eſſe noſcantur) Laicorum judicio non diſponant.*

(q) Eugen. III. in cap. *Decernimus*. 2. de judiciis, l. 2. tit. 2.

4. Epiſcopum *in partibus*, ut vulgò dicitur, hoc eſt, eum, qui ſimpliciter eſt Titularis, aut alium, qui Epiſcopatum omninò abdicavit, validè neminem excommunicare poſſe, cum neutri ſua ſit juriſdictio Ordinaria.

CASUS XII.

Demetrius Epiſcopus quidam in Theſſalia à Schiſmaticis è ſuâ ſede expulſus, cùm in Lariſſæam confugiſſet Diœceſim, cujus eſt ſuffraganeus, ibi ordina-

Digitized by Google

(a) Calix. l. Epiſt. 2. in can. *Nullus.* 3. 9. q. 2.

ubi (a), in quo ſic ſtatuitur: *Nullus Primas, nullus Metropolitanus: nullusque reliquorum Epiſcoporum alterius adeat civitatem... ſuper cujuſquam diſpoſitione; niſi vocatus ab eo, cujus juris eſſe dignoſcitur; aut quidquam ibi diſponat, vel ordinet aut judicet, ſi ſui gradus honore potiri voluerit. ſin aliter præſumpſerit, damnabitur.... nam qui ordinare non poterit, quomodo judicabit? Nullatenùs procul dubio judicabit, aut judicare poterit.* Quam diſciplinam adſtruit etiam Concilium Antiochenum ab eodem Gratiano relatum (b) in multis Canonibus, quos in ſuo refert Decreto, & in quorum ſecundo aſſerit; Epiſcopo quidquam non licere in Metropolitani ſui Diœceſi abſque ipſius conſenſu: *Ultra autem nihil agere permittitur citrà Metropolitani Epiſcopi licentiam.*

(b) Concil. Antioch. c. 21. in can. *Epiſcopus.* 7. eod. c. & 9. & c. 9. in Can. *Per ſingulas.* t. 9. q. 3.

En regula generalis, quam Clemens V. in Concilio œcumenico Viennenſi approbat; cui tamen exceptionem caſûs præſentis apponit hic ſummus Pontifex. Cum enim Epiſcopus à ſuis Diœceſanis vi expulſus eſt, eos in proximâ Diœceſi excommunicare poteſt, & etiam eos, qui illatæ ſibi violentiæ non fuêre participes teſtes citare, dùm lis ordinatur, modò è ſuo Domicilio iſti non diſtent *ultra duas dietas.* En igitur hujuſce exceptionis verba (c): *Hoc tamen Epiſcopis, qui à ſuis ſedibus proterviâ impiorum expulſi, non audent propter metum perſequentium in ſuis civitatibus vel Diœceſibus ..... reſidere, nec juriſdictionem ad ſe ſpectantem per ſe, vel per alium inibi exercere: ne injuria, in eorum expulſione, ipſorum irrogata Eccleſiis, hoc prætextu remaneat impunita. duximus indulgendum, ut in Diœceſibus alienis, in civitatibus videlicet, vel locis inſignibus ſuis Eccleſiis vicinioribus, in quibus poterunt ſecurè morari, & juriſdictionem ſuam liberè exercere poſſint contra ſuos expulſores & eorum in hac parte Conſiliarios & fautores ... liberè procedere. prout juſtitia ſuadebit.* Quibus addit hic Papa: *Si verò dicti Epiſcopi auſi non fuerint hujuſmodi expulſores, vel eorum Conſiliarios & fautores dicto modo citare, vel ipſi malitioſè impedimentum præſtiterint, ne potuerint ſic citari, licitum ſit eiſdem Epiſcopis. ut expulſores, Conſiliarios & fautores eoſdem diebus aliquibus Dominicis, vel Feſtivis, cùm populus convenerit ad divina, ut ſic facta citatio ad eos pervenire veriſimiliùs præſumatur, citent, vel citari faciant publicè in Eccleſiis civitatum vel locorum inſignium prædictorum, & procedant deinde contra ipſos, ſi citati taliter, ſtatuto ipſis peremptorio termino competenti, coram eiſdem Epiſcopis noluerint comparere, ac ſi citati legitimè aliàs extitiſſent.* Denique hic ſummus Pontifex, vel potiùs illud Concilium ſubjungit (d), Epiſcopos ita expulſos ab Epiſcopo Diœceſano licentiam ita procedendi eſſe petituros, *quam*, inquit, *ſi obtinere nequiverint, procedant nihilominùs*; atque ſtatuit, ut facti ab iis proceſſus, ac judicia conſequenter lata, in vicinis Diœceſibus promulgentur. Conſtat ergo, cenſuram excommunicationis à Demetrio in quatuor præcipuos reos, etiam extra fines ſuæ Diœceſis latam in hoc caſu eſſe validam & Canonicam.

(c) Clemens V. in Clementinâ *Quamvis.* unicâ de foro competenti.

(d) Ibid §. *Volumus.*

CASUS XIII.

Jovius, Epiſcopus Luceoriæ, in Diœceſi tionem. *Epiſcopus in alia Diœceſi exiſtens,* inquit Doctus Canoniſta (e), *ne ſuos quidem ſubditos poteſt aliquâ cenſurâ afficere; quia nullam ibi habet contentioſam juriſdictionem.* Non idem tamen eſt dicendum de juriſdictione ſimpliciter voluntaria; nam eam exercere poteſt Epiſcopus erga ſuos ſubditos, ubicumque exiſtat, ut animadvertit idem Author: *Poteſt tamen,* addit, *extra ſuam Diœceſim uti gratioſâ juriſdictione, ſuumque ſubditum in aliena Diœceſi non modo in ſacramento pœnitentiæ abſolvere à peccatis & cenſuris; quin etiam extra ſacramentum poteſt à cenſuris eumdem abſolvere, itemque diſpenſare, delegare, dimiſſorias ... expedire.*

(e) Ioan. Caballutius juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 10. n. 9.

CASUS XIV.

Florentinus ob furtum notabile, quod admiſit, excommunicatus eſt; at cenſuram hanc in eum ex motivo aut odii aut vindictæ protulit ſuperior Eccleſiaſticus: nunquid reipsâ excommunicatus eſt ex injuſtâ hujuſce judicis ſententiâ?

Respons.

Priuſquam ſua ſit huic difficultati reſponſio, advertendum eſt excommunicationis ſententiam haberi poſſe uti injuſtam triplici modo. 1. Cùm prolata eſt abſque causâ juſtâ & verâ; ut cùm huic locum non præbuerat is, in quem lata eſt, aut ſaltem venialis duntaxat peccati erat conſcius. 2. Cùm Judex formulas à jure requiſitas non obſervavit. 3. Denique quando eam judex protulit ex odio tantùm aut ex vindictâ in reum, aut ex alio quopiam pravo motivo: *Sententia aliquando eſt injuſta ex animo proferentis*, inquit Gratianus (f), *juſta verò ex ordine & cauſa aliquando eſt juſta ex animo & causâ; ſed non ex Ordine: aliquando juſta ex animo & Ordine, ſed non ex cauſa. Cùm autem ex cauſa injuſta fuerit, aliquando nullum in eo omnino qui accuſatur delictum eſt, quod ſit damnatione dignum. Aliquando non eſt in eo illud, ſupra quod fertur ſententia; ſed alio notandus eſt. Ex animo eſt injuſta, cùm aliquis ſervatâ integritate judiciarii Ordinis ..... in quemlibet criminoſum, non amore juſtitiæ, ſed livore odii, vel pretio aut favore adverſariorum inductus ſententiam profert.*

(f) Gratian. in Can. *Epiſcopus.* 6. 11. q. 3. §. *Si ergo.*

His ita præſuppoſitis, dicimus, certò Florentinum eſſe verè excommunicatum: quamvis enim ex intentione pravâ hujuſce Superioris injuſta excommunicatio fuerit, quia Deum in eo graviter offendit, ſuum tamen ſortita eſt effectum; modò aliundè formulas eſſentiales, quas jus præſcribit, eam proferens obſervârit. *Excommunicatio*, inquit Sanctus Thomas (g), *poteſt dici injuſta dupliciter. uno modo ex parte excommunicantis, ſicut cùm ex odio vel ex irâ excommunicat, & tunc excommunicatio nihilominùs habet effectum ſuum quamvis ille qui excommunicat, peccet: quia iſte juſtè patitur, quamvis ille injuſtè faciat.* Atque de hac ſpecie excommunicationis loquitur Sardicenſe Concilium (h), nec non ſanctus Gregorius magnus dicens (i): *Paſtor ergo vel abſolvere indiſcretè timeat, vel ligare. Is autem, qui ſub manu Paſtoris eſt, ligari timeat vel injuſtè, nec Paſtoris ſui judi-*

(g) S. Th. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 4. in corp.

(h) Conc. Sardicens. in Can. *Si Epiſcopus.* 4. 11. q. 3.

(i) S. Greg. Hom. 26. in Evang.

Digitized by Google

eſſe videretur : *Alio modo*, ſubjungit Angelicus Doctor. *ex parte ipſius excommunicationis, vel quia cauſa excommunicationis eſt indebita, vel quia infertur ſententia juris ordine prætermiſſo, & tunc ſi ſit talis error ex parte ſententiæ, qui ſententiam nullam faciat eſſe, non habet effectum, quia non eſt excommunicatio : Si autem ſententiam non annullet, habet effectum ſuum, & debet excommunicatus humiliter obedire.*

Attamen, quamvis ex hoc principio Sacerdos, in quem invalidam excommunicationis ſententiam tulit Superior, in foro interiori celebrare queat (*a*), non incurriendo irregularitatem ; à ſacrificio tamen abſtinere debet in foro externo, ubi cenſuræ invaliditas non eſt nota, ab omni quoque ordinum ſuorum exercitio ob reverentiam authoritati Eccleſiæ debitam, & ne iis ſit occaſio ſcandali, qui ipſum non nôrunt eſſe injuſtè damnatum.

(*a*) Joan. Caballut. Juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 10 n. 12. & apud eum Cajet. tract. 10. q. 2. & alii.

Juvat hic animadvertere quòad præſentem difficultatem ut jam obiter diximus, eum graviter peccare, qui excommunicationem in peccatorem contumacem adhibet, niſi conſormiter ad Eccleſiæ mentem agat ; hoc eſt, niſi ſe gerat juxta Chriſtianæ caritatis regulas, manifeſtè deſignatas ex agendi ratione Apoſtoli (*b*), in inceſtuoſum Corinthium, duoſque Hæreticos, Hymeneum & Alexandrum, quos anathemate perculit, & etiam conformiter ad regulas ab ipſo Chriſto Domino præſcriptas (*c*), ex quibus id unum Superior debet habere propoſitum, ut improbos caſtigando, eoſdem ad pœnitentiam adducat, & ipſorum ſalutem pœnis ob delicta eorum impoſitis procuret. Hinc Innocentius IV. in primo Lugdunenſi Concilio œcumenico an. 1245. de excommunicatione ſic loquitur (*d*) : *Cùm medicinalis ſit excommunicatio ; non mortalis*, inquit hic Papa, *diſciplinans, non eradicans, dum tamen is in quem lata fuerit, non contemnat.* Undè cautè *provideat Judex Eccleſiaſticus*, pergit idem Papa, *ut in ea ferenda oſtendat, ſe proſequi quod corrigentis fuerit & medentis.* Ita etiam officiales aliosque Superiores edocet ſanctus Ambroſius his verbis (*e*) : *Cum dolore amputatur quæ putruit pars corporis, & diu tractatur, ſi poteſt ſanari medicamentis : ſi non poteſt, tunc à Medico bono abſcinditur. Sic Epiſcopi affectus boni eſt, ut optet ſanare infirmos, ſerpentia auferre vulnera, adurere aliqua, non abſcindere : poſtremò quod ſanari non poteſt cum dolore abſcindere.* Legi poſſunt alia multa Sanctorum Patrum teſtimonia in eorum libris ſparſa (*f*), quæ cum allatis modò conveniunt.

(*b*) Timoth. I.

(*c*) Matth. 18. 17.

(*d*) Innoc. IV. in cap. *Romana* 2. de ſent. excom. &c. in 6.

(*e*) S. Amb. l. 2. de officiis c. 27.

(*f*) S. Hieron. in Ezech. c. 34. S. Leo Epiſt. 89. Edit. antiq. S. Avitus Epiſt. 61.

CASUS XV.

Dorotheus, reformati cujuſdam Ordinis Provincialis, adhibitis fruſtrà ad emendationem Athanaſii Religioſi ſui viis omnibus, quas ſibi & prudentia & Chriſtiana caritas ſuggeſſerunt, ipſum excommunicavit, obſervatis omnibus, quas præſcribit Eccleſia, formulis, ut ex hac objectione ipſum à viâ pravâ ad meliorem frugem adduceret. Nonne valida eſt iſta excommunicatio ?

Respons.

Excommunicatio illa eſt valida. Nam conſtans eſt aſſertio, eos omnes, quibus in exteriori foro competit Eccleſiaſtica juriſdictio excommunicatione uti poſſe in omnibus caſibus jure ſibi conceſſis ; in quo differunt à ſimplici Confeſſario, ... cati : *in foro pœnitentiæ res agitur ſolùm inter hominem & Deum : quare illic Sacerdos ſolùm abſolvit & ligat in foro Dei ; in foro autem exteriori abſolvitur homo & ligatur non ſolùm in ordine ad Deum, ſed in ordine ad alios cives & totam Eccleſiam : Quia illic privatur homo ſuffragiis Eccleſiæ & communione fidelium. Ergo illi ſoli excommunicare poſſunt, qui in foro exteriori habent juriſdictionem.* Ex quibus verbis ita concludit Toletus (*h*) : *Ex his ſequitur .... poſſe excommunicare Papam, Concilium generale, Provinciale, Epiſcopos, Abbates, Generales Ordinum Provinciales, Guardianos, & denique habentes juriſdictionem Eccleſiaſticam in exteriori foro ; tamen cum diſcrimine &c.*

(*h*) Tolet. inſtr. Sacerdot. l. 1. c. 6. n. 3.

CASUS XVI.

Recaredus ; Vir præpotens Eccleſiam perſecutus dum viveret, ut Schiſma ſuum tueretur ; cùm in peccato ſuo obiiſſet, paulò poſt mortem ab Epiſcopo declaratus eſt excommunicatus. Poteſt-ne affirmari, talem excommunicationem eſſe legitimam & Eccleſiæ ſpiritui conformem ?

Respons.

Ad ſolutionem hujuſce difficultatis, ſufficit, ſi hæc excommunicationis propriè dictæ noſcatur definitio : *Excommunicatio eſt cenſura Eccleſiaſtica, ſeparans à Communione Eccleſiæ, quòad Sacramenta & publica ſuffragia, atque fidelium convictum* : Ex quibus verbis conſtat mortuum excommunicari non poſſe, ſumpto ſecundum ſtrictam hujuſce definitionis ſignificationem excommunicationis nomine. Nam mortuus non jam eſt membrum Eccleſiæ militantis, quæ ipſum proinde à corpore ſuo, uti talem nequit abſcindere ; cùm excommunicationis effectus omnes, non niſi in viventem cadere valeant.

Certum quidem eſt, in antiquitate nonnulla reperiri exempla multorum hæreticorum, qui mortui fuère excommunicati ; ut videre eſt in quinto generali Concilio (*i*) quod laudat Gratianus in Decreto, omiſſis aliis propè innumeris exemplis : ſed anathema in ipſos prolatum non eſt intelligendum de excommunicatione, quatenùs eſt Eccleſiaſtica cenſura, ſed quatenùs ſignificat execrationem, deteſtationem, abominationem, ut concludi poteſt ex his Apoſtoli verbis ad Galatas (*k*) : *Licet nos aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizamus vobis, anathema ſit... ſi quis vobis evangelizaverit præter id quod accepiſtis, anathema ſit.*

Hæc eſt Toleti (*l*) in Gloſſam (*m*) ſententia ſi quis ergo vivens excommunicationem à jure incurrit, id unum ipſo mortuo, fieri poteſt, ut juridicè declaretur in hanc vivus incidiſſe cenſuram (*n*) *Ne Eccleſia oret pro eo, quia non fuit accuſatus in vita*, ut loquitur Gloſſa (*o*), & corpus ejus Eccleſiaſticâ privetur ſepulturâ, atque ab ejus memoriâ cuncti abhorreant. Secundùm autem ſignificationem iſtam intelligendus eſt Innocentius III. (*p*), dùm aſſerit, Eccleſiam excommunicare poſſe mortuos, atque exponendæ ſunt excommunicationes omnes, quas in multos hæreticos poſt ipſorum obitum promulgavit. Qui majorem eâ de re elucidationem requirent, colloquia Andegavenſis Diœceſis pervolvant, in quibus fuſiùs agitur iſtud argumentum (*q*).

Vide { Excommunicatio. Monitorium. }

(*i*) 5. Synodus generalis in can. *Sanè* fin. 24. q. 2.

(*k*) Galat. 1. v. 8. & 9.

(*l*) Tolet. l. 1. c. 7. n. 4.

(*m*) Gloſſa in c. *Si quis*, 5. de hæreticis, l. 5. tit. 7. & ibid. Panormit.

(*n*) Cap. *Si quis*. de hæreticis in Gloſſa in cap. *A nobis*, 2. de ſent. excom. & Hoſtienſis n. 12.

(*o*) Gloſſa in d. cap. *Si quis*. 5. de hæreticis.

(*p*) Innoc. III. in cit. cap. *A nobis*, 28. de ſent. excommunicat.

(*q*) Colloquia Andegavi. 1711. menſ. Julii q. 4 pag. 217.

Digitized by Google

Exorciſmus ſecundum priorem intellectum ſumptus, nihil eſt, propriè loquendo, niſi ſimplex benedictio, quæ aquæ vim remittendi venialia peccata, eo quo explicabimus modo, communicans, eſt functio purè Sacerdotalis, quam proinde nullus inferior Clericus jure exercere poteſt.

Idem terminus in ſecundo ſenſu acceptus à Theologis definitur: *Exorciſmus eſt divini numinis obteſtatio ad effugandum dæmonem, ejuſque virtutem* (a).

Exorciſmi cæremoniam, quæ fit in Baptiſmo, imperant 1. Celeſtinus I. in Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ ſcriptâ, quam refert Gratianus (b), *Sive parvuli, ſive juvenes ad regenerationis veniunt Sacramentum; non priùs fontem vitæ adeant, quàm Exorciſmis & exſufflationibus Clericorum ſpiritus ab eis immundus abjiciatur.* 2. Bracarenſe Concilium an. 572. habitum, quod refert Canon his verbis: (c): *Ante viginti dies Baptiſmi ad purgationem Exorciſmi Catechumeni concurrant.* Hujus quoque antiquæ ceremoniæ meminit Sanctus Auguſtinus (d): *ſicut noſtis, Fratres cariſſimi*, inquit, *& Parvuli exſufflantur & exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica, quæ decepit hominem, ut homines poſſideret.* Rabanus Maurus, Author noni ſæculi dicit etiam: *Exorcizatur diabolus, ut ſuam nequitiam agnoſcens, & juſtum ſuper ſe judicium timens, recedat ab homine; nec jam contendat, cum arte ſuâ ſubvertere, ne Baptiſmum conſequatur* (e). Denique Sanctus Gregorius Magnus (f) antiquam illam Eccleſiæ traditionem aſſerit dicens: *Sacerdotes, cùm per Exorciſmi gratiam manum credentibus imponunt..... Quid aliud faciunt niſi dæmonia ejiciunt?*

(a) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 919.
(b) In can. ſive 3. de conſecrat. diſt. 4.
(c) In can. ante 55. ibid.
(d) S. Aug. in Can. ſicut. 61. ib.
(e) Rabanus in can. *Dehinc.* 66. ibid.
(f) In can. *Sacerdotes.* 67. ib.

CASUS PRIMUS.

PHILOSTORGIUS, Sanctæ Helenæ Parochus baptizato infante in urgenti neceſſitate, omiſſas ceremonias paulò poſt ſupplevit. Quâ de re quæritur, utrùm exorciſmi Ritus ſupplere potuerit.

Videtur, quod ſic: quandoquidem omnes in ſimili caſu ſuppleri debeant, ut præſcribit Rituale.

Videtur tamen è contra Exorciſmi ceremoniam non eſſe ſupplendam; cùm ab Eccleſia fuerit inducta *ad expellendam dæmoniorum poteſtatem*, ut loquitur Sanctus Thomas (g) hoc eſt, ad deſtruenda impedimenta, quæ dæmon poſſet objicere peccati remiſſioni, quam in baptizando Sacramentum debet operari; quod conſentit cum doctrina Sancti Auguſtini, quam refert Gratianus (h). Atqui per gratiam ſanctificantem, nulla jam dæmoni competit poteſtas in puerum recèns baptizatum, ut probat idem Angelicus Doctor authoritate Sancti Cypriani. Quid igitur Parochus facere debuit?

(g) S. Thom. 3. part. q. 71. art. 3. in corp.
(h) In can. *Sicut.* 4. de conſecrat. diſt. 4.

RESPONS.

Certum eſt à Philoſtorgio ſupplendas fuiſſe poſt Baptiſmum ceremonias omnes, quas omittere coactus fuerat, ne quidem Exorciſmo excepto: nam, ut ait Sanctus Thomas (i) non ſolùm Dæmon conatur impedire, ne infans Baptiſmi effectum accipiat, ſed etiam ne de illo accepto deinceps fructum percipiat. *Aliud impedimentum* eſt intrinſecum, inquit hic Sanctus, prout ſcilicet homo ex infectione originalis peccati habet ſenſus præcluſos ad percipienda ſalutis myſteria. Quod confirmat authoritate Rabani Mauri, in Canone Decreti Gratiani, his verbis laudati (k): *Per ſalivam typicam & Sacerdotis actum ſapientiæ & virtus divina ſalutem Catechumeni operatur, ut aperiantur ei nares ad percipiendum odorem notitiæ Dei: & aperiantur ei aures, ad audiendum mandata Dei: ut aperiantur illi ſenſus in intimo corde ad reſpondendum.* Unde ſequitur, quòd, quamvis baptizatus jam habeat gratiam juſtificantem, nedum obſit, ut potiùs multùm proſit additus Exorciſmus ut ſervetur gratia per Baptiſmum collata & fructificetur. Ita quoque concludit Sanctus Thomas (l): *Tunc ceſſante periculo debent ſuppleri, ut ſervetur uniformitas in Baptiſmo. Nec fruſtra ſupplentur poſt Baptiſmum quia ſicut impeditur effectus Baptiſmi, antequam percipiatur; ita poteſt impediri, poſtquàm fuerit perceptus.*

Deciſionem iſtam affert antiquus Theologus, quem laudat & ſequitur Angelus: *quid*, ait hic author, *ſi aliquis baptizetur ſine Exorciſmo? Reſpondet Richardus* (m), *quod debet poſt Baptiſmum exorcizari..... quia licet in baptizato parvulo peccatum non ſit, tamen in eo remanet actualiter fomes peccati. Et ideò etiam poſt Baptiſmum habet efficaciam reprimendi diabolum* (n), Concilium Provinciale Rhemenſe an. 1583. Burdigalenſe an. 1584. Aquenſe an. 1585. Synodus Ebroïcenſis an. 1476. & alia ejuſdem Diœceſis an. 1504. Rituale Romanum, & alia plurima ſententiæ noſtræ ſunt conſentanea.

(i) S. Thom. loco cit.
(k) Raban. Maurus ib. 1. de inſtit. Clericorum c. 27. in can. *Poſtea* 63. de conſecrat diſt. 4.
(l) S. Thom. ib. ad. 3.
(m) Richardus in 4. diſt. 6. art. ultim. q. 1.
(n) Angelus de Clavaſio. v. *Exorciſmus* n. 2.

CASUS II.

GELASIUS à duobus annis eſt poſſeſſus aut obſeſſus à dæmone: & quamvis multoties Pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramentum ſuſceperit, ab eo tamen malignus ſpiritus ejici non potuit. Paſchalis ipſius Parochus, jubente Epiſcopo * ſecundùm præſ-

*Notanda ſunt hæc verba, *jubente Epiſcopo*, Sacerdos enim cavere debet ne privatâ ſuâ auctoritate, & inconſulto Epiſcopo à dæmone poſſeſſos aut obſeſſos liberare præſumat. Deceptus enim ſæpiſſimè ſe deridendum præberet, ſacraque miniſteria riſui contemptuique exponeret. Sunt enim rudiores & melancholici, qui facilè ſibi perſuadent ſe vexari à dæmone à quo tamen nullatenus vexantur; ſunt etiam (quod notandum eſt) qui ex protervo & maligna mente ſe fingunt arreptitios, ut populares in ſe admirationem concilient, & largiores Eleemoſynas emungant. Meminêre etiam Patres Laodiceni, & alii Scriptores quorumdam impoſtorum, & circulatorum qui quæſtûs causâ urbes & vicos circuibant, & ſuperſtitionibus ac incantationibus Corporum morbis tanquam à dæmone creatis mederi ſe ſimulabant. Quibus corruptelis ac fallaciis quæ profectò Sacra Miniſteria in contemptum deriſumque verterent ut obviaret Eccleſia, pro ſuâ prudentia cavit, ne quis inconſulto Epiſcopo, dæmones e Corporibus pellere attentaret.

Digitized by Google

tilitas ?

2. Nunquid malè ſe geſſit Paſchalis in exorcizando ?

RESPONS.

Dicimus, infauſtum hujuſce exorciſmi eventum tribui poſſe 1. Dei voluntati, cujus nutu factum eſt, ut Gelaſium Dæmon invaderet ob arcanum quoddam ſcelus ab eo commiſſum, & quod ab illo diutiùs expiari per hanc pœnam Deus voluit. Nam ut ait ſanctus Thomas (a), *Dæmones.... in curſu hujus vitæ nobis adverſarii conſtituuntur: non autem eorum actus noſtræ diſpoſitioni ſubduntur, ſed diſpoſitioni divinæ & ſanctorum Angelorum: quia, ut Auguſtinus dicit (b): Spiritus deſertor regitur per ſpiritum juſtum.* Hanc etiam Deus ei tolerantiam procuravit ad propriam ſanctitatem, aut in aliorum exemplum, qui eum ad miſerum illum ſtatum redactum conſpiciunt.

(a) S. Thom. 2.2.q.90. art. 2. in corp.

(b) S. Auguſt. l. 5. de Trin. c. 4. ant. med.

2. Modicæ Paſchalis Dæmonem conjurantis fidei adſcribi poteſt infauſtus hic exitus: is enim ob eundem defectum à diſcipulis è poſſeſſi corpore non potuit ejici, quibus interrogantibus (c): *Quare nos non potuimus ejicere illud?* Reſpondit Chriſtus Dominus: *Propter incredulitatem veſtram.* Eaſdem rationes adhibet Petrus Cluniacenſis ad probationem hujuſce veritatis: *Quod ſi aliquando Dæmones nec cruci, nec aquæ luſtrali, nec aliis remediis cedunt*, ait hic Author inclytus (d) à Graffio citatus, *id eſt in cauſa, minima conjurantis fides*: (Luc. 17.) Si habueritis fidem &c. *vel permittit Deus, eos operari ad exercendos bonos. ut in fide ſolidentur & virtute patientiæ roborentur: &. ut Divus Chryſoſtomus.... (e)..... docet, ut pœnas ſuorum peccatorum hic dantes, puri migrent ad Dei conſpectum. Eſt quoque in cauſa lethale peccatum, quia quantum illud in interioribus alicujus latuerit, nullius exteriùs ſacramenti perceptio prodeſſe poterit.* En reſponſio noſtra ad primum quæſitum.

(c) Matth. 17. 5. 18. & 19.

(d) Petrus Cluniac. l. 1. de mirac. c. 6. & c. 14. 16 & 17. (apud Graffium. deciſ. aurearum l. 2. 6. 7 n. 3)

(e) D. Chryſoſt hom. 41. in Acta Apoſtolorum.

Ad ſecundum verò reſpondemus, quòd conformiter ad ſententiam ejuſdem Graffii, malè omninò ſe geſſit Paſchalis in exorciſmo, vana & inutilia à Dæmone exquirens, & periculo deceptionis ſe objiciens. *Exorcizantibus longa inire colloquia cum energumenis à Dæmonibus obſeſſis illicitum eſt*, inquit doctus ille Author (f) *& gravi ſe periculo objiciunt: ſæpè enim Dæmones ipſos decipiunt, vera falſis miſcendo: ut interim omittamus, hoc ad familiaritatem quandam Dæmoniacam pertinere.* Quæ doctrina hujuſce Authoris cum ſancto Thoma penitùs conſentit, cujus ſunt hæc eâ de re verba (g): *Non tamen licitum eſt*

(f) Graffius citatus. n. 4.

(g) S. Thom. 2.2. q.90. art. in corp. & ad 1.

HELIODORUS, ſimplex exorciſta, jubente Parocho ſuo, die Dominicâ ſalem & aquam benedictam exorcizavit. Nunquid id ipſum legitimè potuit ?

RESPONS.

Hic exorciſta aquam Dominicam benedicere eo prætextu non potuit, ut poſſit exorcizare: Nam aquæ benedictio, quæ fit cum ſale, eſt functio merè Sacerdotalis, atque adeò Clerico, ſimpliciter exorciſtæ eo jure non competit, cùm ne id quidem poſſit Diaconus, ut docet Sylveſter (b): *Benedicetur à Sacerdotibus..... cum ſale..... quam Diaconi benedicere non poſſunt*: Quod conſtat evidenter ex univerſo Eccleſiæ uſu.

(b) Sylveſt. in ſum. v. *Aqua benedicta.*

Ratio hujus eſt, quia benedictio iſta aquæ cum ſale permixtæ non ſolùm vim ejiciendi Dæmonem; quæ ordinaria eſt exorciſtarum poteſtas, ſed & venialia remittendi. quem effectum producere nequit ſimplex exorciſmus, & quem his verbis exponit idem Sylveſter: *Non facit remiſſionem venialium per modum ſacramenti, ſed per modum meriti; quod intelligendum eſt in quantum excitat mentem ad quandam elevationem & devotionem actualem, quæ eſt virtualis contritio de venialibus.* Sententiam hanc adſtruit Canon antiquus, quem Alexandro I. adſcribit Gratianus (i), & cujus Canonis hæc ſunt verba: *Aquam ſale conſperſam populis benedicimus, ut eâ cuncti aſperſi ſanctificentur & purificentur.... nam ſi cinis vitulæ ſanguine aſperſus populum ſanctificabat atque mundabat, multò magis aqua ſale aſperſa. divinisque precibus ſacrata, populum ſanctificat atque mundat? & ſi ſale aſperſa per Heliſæum Prophetam ſterilitas aquæ ſanata eſt (k). quantò magis divinis precibus ſacratus ſal..... coinquinatos ſanctificat atque mundat & purgat &c.?* Atqui poteſtas purificandi & ſanctificandi fideles, ad ſolos pertinet Sacerdotes; unde ex hoc Canone illud ſolis Presbyteris committitur miniſterium; *quod & omnibus Sacerdotibus faciendum eſſe mandamus.* Unde colligendum eſt, quòd, cùm Sacerdotium ſit principium remiſſionis cujuſlibet peccati, hæc benedictio uti merè Sacerdotalis habenda eſt; & quidem talis ex Rubricis Miſſalis Romani manifeſtè ſupponitur his verbis, *Die Dominicâ, præparato ſale & aquâ benedicendâ, Sacerdos celebraturus Miſſam, vel alius ad id deputatus, alba, vel ſuperpelliceo indutus cum ſtola circa collum &c.* Quæ ultima verba manifeſtè oſtendunt, terminos iſtos, *vel alius ad id deputatus*, de alio intelligi non poſſe, quàm Sacerdote, eùm ſolus Sacerdos *circa collum* ſtolam poſſit gerere.

(i) Can. *Aquam* 10. de conſecrat. diſt. 3.

(k) Hebr. 9. 13.

EXTREMA-UNCTIO.

QUadruplici per vitæ curſum unctione fideles inunguntur. 1. Cùm Baptiſmi undis abluuntur. 2. Cùm ſuſcipiunt Confirmationem. 3. Cùm Miniſtri Altaris ab Epiſcopo unguntur. 4. Denique, cùm ad extrema redacti unctionem accipiunt, quæ hujuſce Tituli materiam præbet: Unde *Extrema Unctio* dicitur, ut obſervat Tridentini Synodi Catechiſmus: *Quare hæc Unctio a majoribus noſtris Sacramentum etiam Unctionis infirmorum, & Sacramentum exeuntium dicta eſt* (l).

Extrema Unctio à Theologis definitur: *Sacramentum, quo per Sacerdotalem orationem, oleique unctionem infirmo gratia confertur* (m). Per hæc verba, *Sacerdotalem orationem*, intelligitur oratio contenta verbis formæ hujuſce Sacramenti, cujus

Sacerdos

(l) Catechiſm. Conc. Trid. p. 2.

(m) Polm. brev. Theol. p. 1. n. 48.

Digitized by Google

Denique per verbum, *gratia*, intelligitur gratia habitualis, ægroti animam ſanctificans, quæ in ipſo peccati reliquias abſtergit, ipſum in morbo contra Dæmonis tentationes & impulſus confirmat, & ſanitatem etiam conſequitur corporis, ubi ſaluti animæ expedierit, uti ait Tridentinum Concilium, poſt Florentinum (*b*): quos effectus *ex opere operato*, hoc eſt, propriâ ſuâ virtute Sacramentum illud producit.

(*b*) Conc. Trid. 14. c. 2.

Infirmus in diſcrimine vitæ conſtitutus ſuſceptionem hujuſce Sacramenti ad extrema vitæ nunquam debet differre; verùm illud debet requirere; dùm integris eſt mente & ſenſibus, & hujus Sacramenti gratias & effectus percipere poteſt, ſanctas ad ejus ſuſceptionem afferendo animi diſpoſitiones, vividam ſcilicet fidem, ſpem firmam, ſincerum Dei amorem, veram de peccatis ſuis contritionem, perfectamque Divinæ voluntati ſubjectionem: Hæ ſunt enim tot virtutes fidelibus neceſſariæ, & ad quarum praxim magis etiam, quàm alii, tenentur morientes ob evidens amittendi uſus rationis periculum, quo jam actus harum virtutum elicere jam non poterunt.

Sed quia fit ſæpè ſæpiùs, ut morbi vim ac diſcrimen ægrotis non ſatis ſit perſpectum; tale eis periculum manifeſtare tenentur Paſtores, Confeſſarii, Medici, Chirurgi, Parentes aliique, quibus eorum commiſſa eſt cura, ut congruo tempore, hoc eſt, ante aut poſt acceptum Viaticum, Sacramentum illud ſuſcipiant: neque enim nos fugit, non uniformem fuiſſe hac in re antiquæ Eccleſiæ diſciplinam; ut patet ex multis Conciliis & aliis veneratione dignis monumentis, quæ refert D. Grancolas, Facultatis Theologicæ Pariſienſis Doctor, in ſecundo & tertio Tomo Operis ſui inſcripti, *Antiqua Liturgia*. Eccleſiis, quæ diverſos illos uſus adhibuerunt, ſuæ non defuere rationes, de quarum ſoliditate atque prælatione non noſtrum eſt judicare, quippè qui id unum affirmare contenti ſimus, à quolibet hujuſce Sacramenti Miniſtro propriæ Eccleſiæ ritus eſſe ſervandos, quorum ordinem ab Epiſcopis aut longo uſu ab eiſdem confirmato ſtatutum immutare non licet. Attamen, cùm de variis illis uſibus, ab universâ quidquam non conſtitutum fuerit Eccleſiâ, ordinem quandoque, cùm urget neceſſitas, aut poſtulat ægrotus, immutare poteſt prudens Paſtor.

CASUS PRIMUS.

CYCONIUS, ſancti Juliani Parochus, Extremæ Unctionis Sacramentum ægrotis miniſtrare contemnit, eoſque ſine illo ſubſidio morientes dimittit. Nunquid in hoc mortaliter peccat?

Contendit ſe non peccare: quia Extrema unctio non ſolùm neceſſaria non eſt neceſſitate, quam *medii* vocant Theologi: Sed ne quidem neceſſitate præcepti, ſeu Divini, ſeu Eccleſiaſtici; & quam proinde ſub mortalis culpæ reatu adminiſtrare non tenetur, ſaltem non petentibus, aut eos ad petendam inducere, qui de illâ non cogitant. Num legitima eſt hæc ratio?

RESPONS.

Putant reipsâ Authores nonnuli, Sacramentum Extremæ Unctionis non eſſe quidem neceſſarium neceſſitate præcepti (*c*). Eorum autem hæc eſt ratio, quod præceptum illud, inquiunt, neque in Scripturâ Sacrâ, neque in Conciliis, nec etiam ſufficienter in Traditione expoſitum reperiatur. Id ipſum probat Becanus ex Decretali Innocentii III. (*d*), in quâ tempore generalis interdicti Summus hic Pontifex neceſſaria concedens adminiſtrare Sacramenta, Pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramenta deſignari, & expreſsè vetat, ne miniſtretur Extrema Unctio. Unde concludit hic Author, Sacramentum illud non eſſe neceſſarium neceſſitate præcepti naturalis aut divini, & illud idem poſitivè ac formaliter ab Eccleſia non fuiſſe imperatum.

(*c*) Becan. de Sacrament. c. 27 de Extrem. Unct. q. 11.

(*d*) Innoc. III. in c. *Quod in te*. 11. de pœnit. & remiſſ. l. 5. tit. 38.

Exiſtimamus tamen, opinionem iſtam ſufficienti non eſſe nixam ratione, ac multò probabilius eſſe, Sacramentum illud neceſſitate præcepti periculosè ægrotantibus eſſe neceſſarium. Cujus quidem neceſſitatis probationem illicò ſuppeditant hæc S. Jacobi Apoſtoli verba (*e*): *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſia, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini.* Ex quibus concludit Sacro-ſancta Tridentina Synodus, Sacramenti hujus ſuſceptionem periculosè ægrotantibus eſſe præceptam: En ipſius verba (*f*): *Quare nullâ ratione audiendi ſunt, qui contra tam apertam & dilucidam Jacobi Apoſtoli ſententiam docent hanc unctionem vel figmentum eſſe humanum, vel ritum à Patribus acceptum, nec mandatum Dei.* Quibus dictis ſubjungit etiam: *Neque verò tanti Sacramenti contemptus abſque ingenti ſcelere & ipſius Spiritûs Sancti injuria eſſe poſſet.*

(*e*) Jacob 5. 14.

(*f*) Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 2. de Extremâ Unctione

Probari etiam poteſt Sacramenti hujus neceſſitas ex fine, ob quem à Chriſto fuit inſtitutum. Nam, ut ait idem Concilium, à Domino noſtro fuit inſtitutum tanquam clypeus & præſidium ad reſiſtendum fortiter inſidiis ac tentationibus, quibus ad extremum vitæ nos oppugnat Dæmon ſalutis noſtræ hoſtis infenſus: *Clementiſſimus Redemptor noſter*, inquiunt Tridentini Patres.... *Extrema Unctionis Sacramento finem vitæ tanquam firmiſſimo quodam præſidio munivit: Nam etſi adverſarius noſter occaſiones per omnem vitam quærat, & captet, ut devorare animas noſtras quoquo modo poſſit, nullum tamen tempus eſt, quo vehementiùs ille omnes verſutiæ ſuæ nervos intendat ad perdendos nos penitùs, & à fiducia etiam, ſi poſſit, divinæ miſericordiæ deturbandos, quàm cùm impendere nobis exitum vitæ perſpicit.* Valdè igitur periculoſum eſſet infirmo Sacramentum illud non ſuſcipere & Parocho non adminiſtrare: hinc videmus generalem Eccleſiæ conſuetudinem eorum opinioni, qui negant ipſius neceſſitatem, penitùs adverſari: cùm ægri, quibus notum eſt morbi ſui periculum, accuratè illud requirant, & petentibus Parochi adminiſtrent, & aliud ſuſcipiendum eos omnes inducant,

Digitized by Google

baſ. juris can. Theor & prax. l. 5. c. 15. n. 8.

ta (a), *ſi advertit ægrum in eo ſtatu eſſe, ut hoc indigeat ſacramento, maximè verò ſi aliàs ſine ullo omninò ſacramento ſit ex hac vitâ diſceſſurus, dubitandum non eſt Parochum, hæc advertentem & negligentem, peccare mortaliter.* Quamvis enim de eo ſuſcipiendo nullum ſit Eccleſiæ præceptum, ſcandalum tamen is præberet, qui univerſalem contemneret conſuetudinem, quam adeò religiosè obſervat, media uſurpare negligens, quæ Deus fidelibus ſuppeditavit ad aſſequendam faciliùs & tutiùs cœleſtem beatitudinem, ad quam vocati ſunt: atque in hoc ſenſu intelligenda ſunt hæc verba Concilii Provincialis Colonienſis an. 1536. ſub Paulo III. habiti (b): *Eſt autem unctio impendenda cum expoſitione unctionis & mandati Apoſtolici, quod ſic habet*: Infirmatur quis in vobis &c.

(b) Conc. Colon. an. 1536. p. 7. c. 52.

Media autem ſalutis, quæ infirmis ſuppeditat iſtud ſacramentum, maximi ſunt momenti: nam præter gratiam ſanctificantem, quæ ſibi cum ceteris ſacramentis communis eſt effectus, multos alios, etiam ſibi ſpeciales producit, qualia ſunt virtus ad reſiſtendum Dæmonis incurſibus, donum fiduciæ in miſericordiam divinam, donum patientiæ in malis, & remiſſio peccatorum, non ſolùm venialium, ſed etiam mortalium, ut conſtat ex his ſancti Jacobi verbis (c): *Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Quod etiam docet ſupplementum ſancti Thomæ his verbis (d): *Si invenit peccatum aliquod mortale vel veniale quoad culpam, tollit ipſum* (extrema unctio), *dummodo non ponatur obex ex parte recipientis.* † Quibus etiam addere intereſt 1. ſacramento iſto abſtergi etiam reliquias peccati, hoc eſt, languorem hunc & infirmitatem, quam originale vel actuale peccatum in homine parit, & quibus fit, ut ad actus virtutis & vitæ, qui ſunt quaſi fœcundum gratiæ & gloriæ ſemen, validè feratur. *Contra illos defectus quibus homo ſpiritualiter infirmatur, ut non habeat perfectum vigorem ad actus vitæ, gratiæ vel gloriæ & hic defectus nihil eſt aliud, quàm quædam debilitas & ineptitudo, quæ in nobis relinquitur ex peccato actuali vel originali, & contra hanc debilitatem homo roboratur per hoc ſacramentum.* Ita ſanctus Thomas, 2. Conſequenter ad illos effectus hominem ex eo immediatiùs ad gloriam diſponi, quam ex quolibet alio ſacramento, ut explicat Concilium Tridentinum (e), modò ſuſcipiens ſit ritè diſpoſitus. 3. Ab eo alium quoque produci effectum, qui ſibi particularis eſt, reſtitutionem videlicet corporeæ Sanitatis, cùm id ægroti ſpirituali bono expedire Deus judicat, ut docent hæc ejuſdem S. Jacobi Apoſtoli verba, *alleviabit eum Dominus.*

(c) Jacob. 5. 15.

(d) Supplem. S. Thom. q. 3. art. 1. in corp.

(e) Conc. Trid. cit. in Proemio.

Ex quibus omnibus palàm fit, graviter, imò & mortaliter, ut diximus, Cyconium peccare, qui ex negligentiâ affectatâ & omninò voluntariâ cauſa eſt, cur tot gratiis fruſtrentur ſui Parochiani.

CASUS II.

Agapius, ſancti Nuberti Parochus, Extremus, in ſimili caſu Extremam unctionem cum ſacro Chriſmate aut oleo Catechumenorum validè conferri poſſe.

(f) ... nat. de extrem. unct. q. 1. argum. 5. tom. 2. pag. 364. De Ste. Beuve de extrem. unct. diſp. 3. art. 1.

Prima, quæ rei hujuſce afferri poteſt, ratio eſt, quia Chriſmatis nomine aliquoties dictum eſt oleum, quod in hoc ſacramento adhiberi ſolet, ut patet ex Innocentio I. ad quemdam Italiæ Epiſcopum ſcribente (g), qui loquens de infirmis, dicit, *Sancto oleo Chriſmatis perungi poſſunt.*

(g) Innoc. I. Ep. ad Decentium. c. 8.

Secunda: quia, cùm ſacrum Chriſma ex oleo olivarum conficiatur & proindè ab Epiſcopo ſit benedictum, nihil obſtat, quominùs ſufficiens eſſe queat hujus ſacramenti materia.

Tertia denique eſt, quia ex Rituali Romano, cùm oleum infirmorum eſt in minori quantitate, ſuperinfundi poteſt ſimplex olivum (h): *Si fortè intra annum aliquo modo deficiat, ut ſufficere non poſſe videatur, neque aliud benedictum haberi queat, modico oleo non benedicto, in minori quantitate ſuperinfuſo, reparari poteſt.* Hæc ſunt verba hujuſce Ritualis. Cur igitur mixtio Balſami, ex quo Chriſma conficitur, validitati hujus ſacramenti obſtaret; cùm oleo nativam ſuam auferre proprietatem dici nequeat, nec illud proindè ex eâ fieri inſufficiens ad unctionem infirmorum.

(h) Rituale Roman. tit. de ſacram. extr. unct.

Nihilominùs, cùm omninò non conſtet de hâc doctrinâ, quia nulla eſt de hoc Eccleſiæ conſtitutio, & aliunde periculoſum ſit, aliquid in adminiſtratione ſacramenti immutare, juvat hic illud ſancti Caroli Borromæi monitum addere, quod in quinto Mediolanenſi Concilio an. 1577. habito his verbis legitur (i): *Parochus, ſi per errorem aliud oleum quàm quod infirmorum eſt, ad ægrotum ungendum unquam adhibuerit, etiamſi Chriſmatis aut Catechumenorum ſit, ut erratum emendet, olei ſacri, quod proprium infirmorum eſt, unctionem ei adhibeat, tuncque ſacramenti formam iteret.* * (ſaltem ſub conditione).

(i) Conc. Mediol. V. 11. part. iit. *Quæ pertinent ad ſacramentum extrem. unctionis.*

CASUS III.

Marinus, ſancti Placidi Parochus, ad Extremam unctionem ſimplex oleum ex olivis expreſſum, ab Epiſcopo non benedictum adhibuit. Nunquid validum eſt ſacramentum?

RESPONSIO.

Videtur, dubium eſſe non poſſe, quin olei benedictio abſolutè ſit neceſſaria *neceſſitate ſacramenti*: quia Chriſtus ſacri ſui corporis contactu non ſolum aquam, quæ ex eo vim ſanctificandi in Baptiſmo habuit, ſed etiam panem & vinum, quo in Euchariſtiæ conſecratione uſus eſt, ſanctificavit: quare aquæ, panis & vini benedictio abſolutè non requiritur: *Et propter hoc*, inquit ſanctus Thomas, *non eſt de neceſſitate horum ſacramentorum, quod materia priùs benedicatur; quia ſufficit benedictio Chriſti: ſi qua verò benedictio adhibeatur, pertinet ad ſolemnitatem ſacramenti, non autem ad neceſſitatem.* Verùm addit ſanctus Doctor, non idem eſſe dicendum de mate-

† Remittit quidem Extrema Unctio peccata mortalia, imò remittit per ſe, ſed per ſe ſecundariò, non per ſe primariò, Siquidem per ſe & primariò animam alleviat, peccati reliquias abſtergendo. Ita ferè loquitur ſcriptor Theologiæ Dogmaticæ & Moralis ad uſum Seminarii Catalaunenſis tract. *De Sacramento Extremæ Unct.* C. 6. qui, ne quod dicit intellectu difficilè videatur, notat *voces illas* Per Se & Primariò *non eſſe confundendas; aliud quippe eſt eſſe inſtitutum per ſe ad aliquem finem: aliud primariò; quædam enim tam ex intentione operantis quam operis aſſumuntur ad finem, qui tamen non intenditur niſi ſecundariò. Veritas patebit exemplo Medici*, addit citatus ſcriptor, *qui ita vult levare dolorem capitis, ut timeat nocere pulmoni malè affecto; ideoque parat medicamentum in quo miſcet utilia ad utrumque morbum curandum. Medicamentum illud per ſe eſt ad medendum capiti, & Pulmoni, ſed primariò capiti; id enim primum intendit Medicus; Secundariò verò pulmoni.*

* Ut caveatur ejuſmodi error, qui non ita raro contingit, præcipere debent omnes Epiſcopi, ut vaſculum olei infirmorum in Capſulâ ſeparatâ incluſum ſervent, & Parochi omnes diligenter præcepto obedire.

alibi comprobat (*b*). *Poteſt autem triplex ratio aſſignari, quare exigitur materiæ ſanctificatio in hoc Sacramento & in quibuſdam aliis. Prima eſt, quia omnis efficacia Sacramentorum à Chriſto deſcendit; & ideò Sacramenta illa, quibus ipſe eſt uſus, habent efficaciam ex ſuo uſu, ſicut tactu ſuæ carnis vim generativam contulit aquis: ſed hoc Sacramento non eſt uſus, nec aliquâ corporali unctione, & ideò in omnibus unctionibus requiritur ſanctificatio materia. Secunda cauſa eſt propter plenitudinem gratiæ, quæ confertur, non ſolùm ut tollat culpam, ſed etiam reliquias & infirmitatem corporis. Tertia eſt ex hoc, quod effectus ejus corporalis, ſcilicet ſanatio corporalis, non cauſatur ex materiæ naturali proprietate; & ideò oportet, quòd hæc efficacia ei per ſanctificationem detur.* Sylvius inclytus Sancti Thomæ interpres (*c*) probat olei benedictionem Sacramento eſſe eſſentialem, juxta mentem Sancti Doctoris. *Iſtam verò reſolutionem*, inquit, *ita eſſe intelligendum, ut olei olivæ per Epiſcopum benedictio neceſſaria ſit, non præcepti tantùm neceſſitate, ſed etiam Sacramenti; ita ut ſi Presbyter infirmum ungere oleo, vel non benedicto, vel non per Epiſcopum benedicto, Sacramentum non ſubſiſteret, ex articuli quinti argumento tertio, ejuſque ſolutione poteſt doceri.*

(*b*) S. Thom. in 4. diſt. 23. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 2. in corp.

(*c*) Fr. Sylvius in ſupplement. S. Thom. q. 29. art. 5. & 6.

In hoc conſentit Angelicus Doctor cum Eccleſiæ traditione; cùm à Conciliis & Patribus (*d*) id ſemper obſervatum fuerit, loquendo de materia hujus Sacramenti, olei Benedictionem factam ab Epiſcopo requiri. Hæc eſt univerſim accepta Latinæ Eccleſiæ conſuetudo, quæ quidem in Eccleſiâ Græcâ non obſervatur, in qua benedictionem iſtam facere obtinent ſimplices Sacerdotes. Qoâ in re non ſunt leviter damnandi 1. Quia Sanctus Jacobus non deſignat, oleum ab Epiſcopo eſſe benedicendum 2. Quia Author antiquus ſoli Epiſcopo privativè ad Sacerdotes, poteſtatem hanc non adſcribit. 3. Quia in Latina Eccleſia cum Epiſcopis hanc poteſtatem olim diviſerunt Sacerdotes, ut patet ex Sacramentario Sancti Gregorii, qui aſſerit, quod oblatum oleum Epiſcopus unà cum Presbyteris benedicit (*e*): *Tunc offertur Pontifici oleum, & benedicit illud, tam ipſe, quàm omnes Presbyteri, ad ungendum infirmum, his verbis: Emitte, Domine, Spiritum ſanctum tuum paracletum de Cælis in hanc pinguedinem olivæ, ... ut tuâ ſanctâ benedictione ſit omni hoc unguentum tangenti, tutamentum mentis & corporis ad evacuandum omnes dolores, omneſque infirmitates, omnem ægritudinem Corporis..... in nomine Domini noſtri Jeſu-Chriſti.*

(*d*) Conc. II. Cabillonem, an 813. can. 28. Conc. Vormat. can. 72. Conc. Aquiſgr. II. can. 5. Conc. Trident. ſeſſ. 14. c. 1. Vita S. Eligii l. 2. c. 16. Innoc. 1. Epiſt. ad Decentium. Beda in cap 6. Marci Jonas de inſtit. laicali l. 3. c. 14. S. Bernard. in vitâ Malachiæ c. 31. & alii.

(*e*) Gregorius Papa. lib. ſacramentorum. Feriâ quintâ in Cæna Domini de benedict. olei ad ungendum infirmum.

Supereſt etiam nunc quoddam hujuſce antiqui uſûs veſtigium in Pontificali Romano, in quo iſta notatur Rubrica: *Benedicit illud* (Epiſcopus) *voce demiſsâ, ita tamen, quod à Sacerdotibus circumſtantibus audiri poſſit* (*f*). Unde inferri poteſt, Sacerdotes hujuſce benedictionis aliquatenùs eſſe participes. His etiam addamus, quibus excuſatur Græcorum uſus, hanc etiam conſuetudinem inter ipſos eſſe perantiquam, ut patet ex ipſorum Euchologiis, & Clementem VIII. in ſuâ ad Latinos Epiſcopos inſtructione, ipſis prohibere, ne Græcos Sacerdotes cogant, à ſe oleum infirmorum ſumere (*g*): *Non ſunt cogendi Presbyteri Græci*, in-

(*f*) Pontificale Roman. de officio in quintâ. fer. Cænæ Domini.

(*g*) Clem. VIII. in Bullâ *Sanctiſſimus* 24. an. 1595. maq. Bullar. 3. p. 47.

ut indicant Concilia, Carthaginenſe ſecundum, Toletanum primum & Innocentius I. (*k*).

excrem unct. diſputat. 3. art. 1.

(*k*) Conc. Carth. II. can. 3. Conc. Tolet. 1. can. 20. Innoc. 1. Epiſt. ad Decentium.

2. Non ſolùm tutius eſſe ſequi opinionem Sancti Thomæ aliorumque, qui putant, olei benedictionem Sacramento eſſe eſſentialem, ſed hanc quoque doctrinam potioribus nixam rationibus probabiliorem eſſe: Ita ut irritum dici debeat Sacramentum, ſi cum oleo non benedicto ab Epiſcopo conficiatur in Eccleſia Latina, aut non benedicto à Sacerdote in Eccleſiâ Græcâ, atque adeò Parochum, de quo in caſu propoſito, non validè extremam unctionem adminiſtraſſe.

Putant quidem nonnulli Theologi, (*l*) benedictionem iſtam Sacramento non eſſe eſſentialem, ſed tantùm de præcepto Eccleſiaſtico; verùm tam infirmæ ſunt eorum rationes, ut contrarium aſſerere nequeant: dicunt enim 1. Quòd, ſi, neceſſe non ſit *neceſſitate Sacramenti*, ut aqua Baptiſmi benedicatur, idem dicendum eſt de oleo, quod ad Extremam Unctionem adhiberi ſolet: nam præterquàm quòd, ut ait Sanctus Thomas, ex contactu Corporis Chriſti aqua ſufficienter tùm conſecrata eſt, cùm à Joanne baptizatus eſt in Jordane; magnum intercedit inter duo illa Sacramenta diſcrimen in eo, quòd cùm Baptiſmus ad ſalutem ſit neceſſarius, divinæ bonitatis erat, ut faciliimè & cum ſimplici aquâ naturali adminiſtrari poſſet: hinc etiam in Eccleſiâ judicatum eſt, eum à quocumque confici poſſe; quod idem de Extremâ Unctione aſſeri nequit; quia cùm paris non eſſet neceſſitatis, nec etiam neceſſe fuit, ut ejus materia tàm communis eſſet ac materia Baptiſmi nec quilibet ejus poſſet eſſe Miniſter.

(*l*) De Sainte-Beuve tom. 2. cas. 88. p. 288.

2. Dicunt illi Authores, non neceſſariò requiri benedictionem olei, quòd de illa ſileat omninò Sanctus Jacobus. Sed reſpondendum 1. Cum Authore Hierarchiæ Eccleſiaſticæ, (*m*) Primos Eccleſiæ Præſules Sacramenta nobis dereliquiſſe, partim ſcriptis & partim traditione nos docendo, quæ eorum eſſet materia. *Primi illi Hierarchiæ noſtræ Duces ac Principes, cùm & ipſi à divinâ bonitate plenè cumulatéque hoc munus accepiſſent, & à divina benignitate ejus apud poſteros propagandi, proroganđique cauſâ miſſi eſſent..... partim ſcriptis, partim non ſcriptis ſuis inſtitutionibus ex ſacroſanctis legibus nobis tradiderunt.* Hæc ſunt verba antiqui hujuſce Authoris. 2. Ex Concilio Tridentino ad Concilia Sanctoſque Patres pertinere, ut ſcripturæ ſacræ ſenſum determinent, & quoniam aſſerunt hæc Concilia Sanctique Patres unanimi conſenſu, oleum debere eſſe benedictum, conſecratum vel ſanctificatum (ſic enim loquuntur) exiſtimandum eſſe, eos intellexiſſe hæc verba; *Ungentes eum oleo in nomine Domini*, de unctione olei per benedictionem conſecrati.

(*m*) Lib. de Hierarchiâ Eccleſiaſt. c. 1. pag. 73. Edit. Paris.

Addunt denique illi Theologi argumentum deſumptum ex Decretali Alexandri III. (*n*); in qua ſummus hic Pontifex conſultus de eo, qui cum oleo non conſecrato confirmationem ſuſceperat, an iterùm eſſet confirmandus, reſpondet,

(*n*) Alex. III. in cap. paſtoralis. de Sacrament. non iterandis.

Digitized by Google

materiam integrantem confirmationis: ipſis hæc ſit reſponſio, à ſummo Pontifice ſapienter quæſtionem fuiſſe ſolutam, & hunc eſſe Decretalis ipſius ſenſum, eum videlicet, qui abſque manuum impoſitione factus fuerat ſubdiaconus, ad eundem ſubdiaconatum promovendum eſſe per impoſitionem manuum, & eum pariter, qui ſine Chriſmate, ut volebant, confirmatus fuerat, reipſa cum Chriſmate eſſe confirmandum; quin tamen aſſerere ſit licitum, ſubdiaconatum & Confirmationis ſacramentum fuiſſe iterata. Cæterùm hæc forsàn agitata fuſiùs videbitur quæſtio; verùm ob momentum ſuum fuſam quoque nobis viſa eſt mereri reſponſionem.

CASUS IV.

Nicetius ſancti Albani Parochus, vocatus ad tres quatuor-ve infirmos ſacrâ unctione perungendos: deficienti fermè oleo benedicto in ampullâ ſua majorem non benedicti copiam ſuperinfudit, ut tam iſtis infirmis ſufficeret, quàm aliis, qui poſteà ſacramentum iſtud eſſent rogaturi. Potuit-ne illud facere, eoque uti validè & etiam licitè pro adminiſtratione hujus ſacramenti?

Respons.

Duæ ſunt eâ de re opiniones, quarum cujuſlibet aſſertores ſanctum Thomam ad ſuas trahere partes conantur; quamvis reipſâ neutris faveat (a) formaliter.

Prima eſt Fumi in ſumma ſuâ *Aurea Armilla* (b): qui aſſerit, majorem olei communis quantitatem minori benedicti addi poſſe. Hujus ratio eſt, quia, licèt in rebus heterogeneis majoris liquidi mixtio ſuperinfuſa minoris naturam immutet, non idem evenit in rebus homogeneis, quia eadem ſemper remanet eorum natura, quantacumque ſit mixtio: *Nam aqua benedicta*, inquit, *remanet aqua, & oleum conſecratum remanet oleum*. Emanuel Sa, de ſainte Beuve (c) & alii nonnulli hanc opinionem ſequuntur, qui omnes nituntur his verbis Innocentii III. ad Epiſcopum Nidroſiæ in Norvegia ſcribentis (d): *Non negamus, quin oleum non conſecratum conſecrato poſſit oleo commiſceri*. Ad quod Gloſſa (e): *Et ita ſacrum*, ait, *tanquam dignius trahit ad ſe non ſacrum*: quod idem quoque affirmant Panormitanus, Hoſtienſis & Joannes Andræas; & hæc etiam legis verba nonnulli uſurpant in confirmationem opinionis ſuæ (f): *Quæ religioſis adhærent, religioſa ſunt*.

Altera opinio eſt Sylveſtri (g), qui contendit, nunquam addendam eſſe niſi minorem quantitatem majori, alioqui non eſſet ſufficiens materia ſacramenti. Ita quoque Bonacina (h) cum Sylvio (i), qui aſſerit, Sylveſtri opinionem eſſe probabiliorem; & pro ſe laudat ſanctum Bonaventuram & Azorium (k), addens etiam hæc verba Ritualis Romani Pauli V. *Si fortè infrà annum aliquo modo ita deficiat, ut ſufficere non poſſe videatur, neque aliud benedictum haberi queat, modico oleo non benedicto, in minori quantitate ſuper infuſo, reparari poteſt*: & hæc alia Paſtoralis ſeu Manualis Cameracenſis: *Poterit oleo benedicto aliquid olei non benedicti in minori quantitate miſceri, ſi benedictum deficiat, nec aliud benedictum haberi queat, & urgeat neceſſitas.* Eique,

(a) S. Tho. 3. part. q. 77. art. 4. ad 2.
(b) Bartholom. Fumus. v. *Aqua*.
(c) De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 38.
(d) Innoc. III. in cap. *Quod in dubiis*, 3. de conſecr. de Eccleſiæ vel alt. lib. 3. tit. 40.
(e) Gloſſ. in d. cap. *Quod in dubiis*, v. *Conſecratum*. & ibid. Panorm. Hoſtienſis & Joan. Andræas.
(f) Leg. *Quæ religioſæ*. 42. ff. de rei vindicat. lib. 6. tit. 1.
(g) Sylveſt. v. *Aqua*. & v. *Oleum*.
(h) Bonacina tract. de ſacram. diſp. 7. q. un. de extrem. unct. puncto 2. propos. t. n. 7.
(i) Sylvius in 3. part. S. Tho. q. 77. art. 8. ſub fin.
(k) S. Bonavent. in 4. diſt. 12. art. 2. q. 2.
(l) Azorius part. 2. lib. 9. c. 15.

tiori aut probabiliori nunquam liceat anteponere.

Quod verò ſpectat ad rationes, quibus innituntur defenſores prioris opinionis, Reſpondemus, neque Decretalem Innocentii III. neque Gloſſam, aut eos, quos laudat, Interpretes loqui de præſenti caſu, cum affirment ſolùm, oleum non benedictum, benedicto commiſceri poſſe; quod quidem non negamus; ſed ne ullum quidem verbum de majori vel minori quantitate proferunt; quo circa jure verba eorum de minori quantitate majori conſecratæ permixtâ explicare poſſumus: quod autem pertinet ad iſtud effatum: *Sacrum tanquàm dignius trahit ad ſe non ſacrum*; eodem ſenſu verum eſt: minor enim olei communis quantitas majori olei conſecrati copiæ addita, per hujus benedictionem fit quoque benedicta. At fuſiùs & generaliùs illud non debet intelligi; alioquin ex eo poſſet concludi, quòd ſi olei ſacri guttæ quædam olei communis dolio affunderentur, totum dolium fieret conſecratum: quod quàm abſurdum ſit & Eccleſiæ intentioni contrarium nemo non videt. Denique nullam cum propoſita quæſtione connexionem habet lex, quæ objicitur. Quod enim à Romanis, *res religioſa*, dicebatur, nihil aliud erat, quàm loca ſepulturæ deſtinata, & ubi mortuum corpus fuerat tumulatum. *Religioſum locum unuſquiſque ſuâ authoritate facit, dùm mortuum infert in locum ſuum*, inquit Imperator Juſtinianus (l). *Religioſa loca ſunt*, ait Gloſſa (m), *in quibus corpora mortuorum ſepulta ſunt*. Igitur rationi penitùs repugnat talem adhibere legem ad probandum, minimam olei benedicti quantitatem majori communis olei copiæ benedictionem ſuam conferre: atque is profectò probatione eſt diſtitutus, qui talem ſibi libenter aſſumit.

Concludamus ergo, Nicetium ſine peccatu majorem olei communis copiam minori ſibi reliquo oleo ſacro affundere non potuiſſe, ſed eum ſtatim minorem quantitatem addere debuiſſe, atque idem iteratis vicibus facere, ſi neceſſe fuiſſet; aut dicendum, cum iis, quos ſequimur, Authoribus, materiam, quam adhibuit, non fuiſſe ſufficientem ad validitatem ſacramenti.

(l) Inſtit. l. 2. tit. 1. §. 9. de rerum diviſione.
(m) Gloſſa ibid. v. *Religioſum*.

CASUS V.

Joannes, Parochus ſancti Trasonis, Extremam uni è ſuis ſubditis unctionem conferens, Ordinariam adhibuit formam, niſi, quod hæc ultima verba proferre omiſit: *Per viſum, per auditum, per guſtum & locutionem, per ardorem libidinis, per inceſſum pedum*; atque iſtis, *quidquid peccaſti* nihil addidit, quorum tamen ſignificatio ex omiſſis debet determinari; quòd quidem advertit, priùſquam ab ægro recederet. Nunquid unctiones iterare & integram repetere formam debuit, alioquin invalidum cenſendum fuit ſacramentum?

Respons.

Reprehenſione quidem dignus eſt hic Parochus ob talem omiſſionem, ſed neque unctiones, neque formam iterare tenetur, quia verba hæc per *viſum* aliave omiſſa ad eſſentiam formæ non pertinent. Ratio eſt, quia voces priores, quas protulit, formæ debitam ſignificationem ſufficienter

Digitized by Google

Ita ſentit Sylvius (*b*), cum aliis multis Theologis, quos laudat: *Quamvis autem non conſtet, quæ verba ſint eſſentialia, probabilius tamen videtur, quod hæc: per iſtam unctionem indulgeat tibi Deus: Sic enim exprimitur actus, dicendo:* per iſtam unctionem; *& cauſa principalis.* Deus; *& ſubjectum,* tibi; *& effectus,* Indulgentia .... *ſed utrùm hæ clauſulæ ſint eſſentiales,* per viſum, per auditum &c. *dubitatur; quidam ſic opinantur: Tannerus tamen* (c) *& apud præpoſitum Valerius Reginaldus probabiliter negant: cùm non videantur ad eſſentialem ſignificationem ſacramenti pertinere; per quod petitur ac etiam obtinetur remiſſio eorum quoque peccatorum quæ non ſunt per ſenſum exteriorem commiſſa; ita etiam Gamachaus* (d).

(*b*) Fr. Sylvius in ſuppl. 3. part. S. Tho. q. 29. art. 9.

(*b*) Tannerus q. 4. dub. 1.

(c) Gamachæus de extremâ unct. c. 3.

CASUS VI.

Calixtus Sancti Blaſii Parochus, Parochianum ſuum extremos jam ducentem ſpiritus conſpiciens, cui proinde extremam unctionem more in Eccleſia ex Rituali præſcripto ſe conferre per tempus non poſſe exiſtimavit; formam in breve ſe contrahere poſſe arbitratus eſt, dicens. *Ego te ungo oleo ſancto in nomine Patris &c.* Nunquid validum eſt ſacramentum?

Respons.

Aſſerit ſanctus Thomas (*e*), formam abſolutam ſeu indicativam huic Sacramento non convenire, quia effectum ſuum non ſemper producit conſequenter ad actionem Miniſtri, uti Baptiſmus & confirmatio, quæ neceſſario ſpiritualem imprimunt caracterem, obſervatis iis, quæ ad eorum eſſentiam ſpectant, atque ut conſecratio Euchariſtica, cujus effectum præcipuum neceſſariò producunt verba conſecrationis, quæ profert Sacerdos. Tres etiam alias convenientiæ rationes affert Doctor Angelicus ad probandum formam hujuſce ſacramenti neceſſariò debere eſſe deprecatoriam. En ejus verba: *Forma hujus ſacramenti eſt oratio deprecativa, ut patet per verba Jacobi* (*f*). *& ex uſu Romanæ Eccleſiæ, quæ ſolùm verbis deprecativis utitur in collatione hujus ſacramenti cujus ratio multiplex aſſignatur. 1. quia ſuſcipiens ſacramentum hoc, eſt viribus propriis deſtitutus; unde indiget orationibus ſublevari. 2. Quia datur exeuntibus, qui jam deſinunt de foro Eccleſiæ eſſe, & in ſolius Dei manu inquieſcunt; unde & ei per orationem committuntur. 3. Quia hoc ſacramentum non habet aliquem effectum, quia ſemper ex operatione Miniſtri conſequatur, omnibus quæ ſunt de eſſentia ſacramenti ritè peractis, ſicut character in Baptiſmo & confirmatione, & tranſſubſtantiatio in Euchariſtia, & remiſſio peccati in pœnitentia, exiſtente contritione, quæ eſt de eſſentia ſacramenti pœnitentiæ, non autem de eſſentia hujus ſacramenti. Et ideò in hoc ſacramento non poteſt eſſe forma indicativi modi, ſicut in prædictis ſacramentis.*

(*e*) S. Th. in 4. diſt. 23. q. 1. art 4. quæſtiunc. 2. in corp.

(*f*) Oratio fidei ſalvabit infirm. Jac. 5. 14.

Objici quidem poteſt, hanc formam purè indicativam in Eccleſia Mediolanenſi olim fuiſſe adhibitam: *Ungo hos oculos oleo ſanctificato, in nomine Patris, & Filii, & ſpiritûs ſancti*: quod ſancto Ambroſio fuerit attributa. Sed reſpondendum 1. eam falsò ſancto Ambroſio fuiſſe adſcriptam, nec etiam ad validitatem ſacramenti ſufficere. Hinc teſtatur Bonacina, patriâ Mediolanenſis, aliam ibi adhiberi formam, partim indicativam partim deprecatoriam, ut eam, quæ *cùm ſit ſimilis Atrebatenſi, non eſt dubium, quin ſit bona..... cæterùm quod ad valorem ſacramenti non ſufficiat, aſſeris beatus Thomas hic ad tertium.* Reipſa id teſtatur ſanctus Thomas (*b*) his verbis: *Verba illa indicativi modi* (ungo hos oculos oleo ſanctificato) *non ſunt forma*, inquit hic ſanctus, *ſed ſunt quædam diſpoſitio ad formam, in quantùm intentio Miniſtri determinatur ad actum iſtum per illa verba.* Quo circa dicendum, quòd in omnibus Eccleſiis, in quibus verba illa fuere uſurpata: *Ungo hos oculos &c.* ipſis ante aut poſt addita eſt ſemper oratio (*i*), ut videre eſt in antiquo Pontificali Anglico, in antiquo Rituali Sagienſi, & Rhemenſi, cujus Author putatur eſſe ſanctus Remigius; quod etiam probari poteſt ex hac alia forma, quæ in ſacramentario ſancti Gregorii Magni refertur, quod in lucem protulit P. Menardus. *Inungo te oleo ſancto, ſicut unxit Samuel David in Regem & Prophetam. Operare Creatura oleè, in nomine Patris omnipotentis, ut non lateat illic ſpiritus immundus, neque in membris illius, neque in medullis neque in ulla compagine membrorum: ſed in te habitet virtus Chriſti altiſſimi & ſpiritûs ſancti.....* per eundem &c. quâ in oratione conſiſtit eſſentia formæ hujus ſacramenti.

(*b*) S. Th. cit. quæſtiunc. 2. ad 3.

(*i*) Jacob de Ste. Beuve tract. de ſacram. extrem. unct. diſp. 3. art 2.

Tenenda eſt igitur forma deprecatoria, uti ſola ſufficiens, & quæ à tot ſæculis obtinuit, non ſolùm in Eccleſia Latina, ut teſtantur omnia antiqua Ritualia; ac præcipuè Rituale Abbatiæ Geneticenſis (*k*), ſex ſæculis vetuſtius; ſed etiam in Eccleſia Græca, in quâ nulla alia agnoſcitur, teſte Neophyto Rhodino in ſua Synopſi vernaculè edita juſſu & impenſis Congregationis *de Propagandâ fide*, nec non Arcudio (*l*) Sacerdote Græco patriâ Corcyræo; atque ideò dicendum eſt, à Calixto, de quo in caſu propoſito agitur, non validè collatam fuiſſe extremam unctionem, quòd inſufficienti formâ ad validitatem hujus ſacramenti non uſus fuerit.

(*k*) Rituale Geneticenſe.

(*l*) Petrus Arcudius lib. 5. de ſacr. c. 5.

CASUS VII.

Georgius, Parochus ſancti Cæſarii, & Claudius ipſius Vicarius ægroto in ultimis conſtituto extremam unctionem contulerunt; atque ut citiùs conficeretur hoc ſacramentum, oleo tantùm unxit Parochus, formam verò protulit Vicarius. Nùm ſacramentum illud validè & abſque peccati reatu conferre potuerunt?

Respons.

Certum eſt, à Parocho ejuſque Vicario Extremam unctionem hac ratione non potuiſſe adminiſtrari abſque gravi peccato, & ipſum ſacramentum etiam eſſe irritum; quia ad ejus validitatem abſolutè requiritur, ut idem Sacerdos, qui infirmi corpus ungit, formam quoque ſimul proferat. Quod ſat maniſeſtè indicant hæc ſancti Jacobi verba (*m*): *Orent ſuper eum ungentes eum oleo.* Ita Sylvius (*n*), ſi plures, inquit ita miniſtrent, ut uno ungente alter proferat formam, nihil fit. En ipſius ratio: *Quia dùm materia proxima ſacramenti eſt actio Miniſtri, ut ablutio, ſignatio, unctio, illa debet ab eo determinari per formam.*

(*m*) Jacob. 5. 14.

(*n*) Fr. Sylvius in ſuppl 3. part. Sum. S. Th. q. 31. art. 1. ad fin.

CASUS VIII.

Philemoni, extremum reddenti halitum Parochus ejus & alter Sacerdos Extremam Unctionem celeriter conferunt, altero oculos, altero pedes, & ſic ceteras corporis partes ungente, ut ante

[illegible] Conſtat enim, ex uſu olim magis ſolito plures ſimul adhiberi ſolitos fuiſſe Sacerdotes ad illud adminiſtrandum; ut facile eſt probare 1. ex Authore vitæ geſtorumque Caroli Magni, qui erat Monachus Engoliſmenſis, & qui teſtatur, Sacramentum illud a pluribus Epiſcopis Imperatori huic fuiſſe collatum. 2. Ex inclyto Theologo moderno (a), qui de multis loquitur antiquis Ritualibus, in quibus narratur, Extremam Unctionem à multis ſimul Presbyteris adminiſtrari. 3. Ex ſancto Thoma (b), qui affirmat, tempore ſuo hanc fuiſſe magis uſitatam conſuetudinem, quam ipſe approbat, ejus afferens rationem his verbis: *Quia tamen hoc Sacramentum perfectæ curationis effectum habet, & in eo requiritur copia gratiæ, competit huic Sacramento quod multi Sacerdotes interſint, & quod oratio totius Eccleſiæ ad effectum hujus Sacramenti coadjuvet. Unde Jacobus dicit:* Inducat Presbyteros Eccleſiæ. 4. Ex antiquo uſu, qui in Eccleſia Græca perpetuò ſervatus eſt, in quâ nunquam adminiſtratur hoc Sacramentum, niſi ſeptem interſint Sacerdotes, ut teſtatur Arcudius (c), & in Euchologiis legere eſt †.

(a) De ſainte Beuve, tract. de Extr. unct. diſp. 6. art. 3.

(b) S. Thom. l. 4. contra Gentiles. c. 73.

(c) Pet. Arcudius l. de concordia oriental. cum occident. Eccleſia in Sacramentorum adminiſt.

Equidem non neceſſe eſt, ut cujuſlibet Sacramenti unus ſit & idem Miniſter, ut patet ex matrimonio, cujus duo contrahentes, juxta multos Theologos, reciprocè ſunt Miniſtri: Quod de Extrema Unctione eò magis conveniens eſt, quia forma ejus eſt deprecatoria, & ad eandem orationem plures concurrere poſſunt. Quibus addi poteſt, ex naturâ hujuſce Sacramenti non requiri unitatem ſolius ejuſdemque Sacerdotis, quia ex pluribus conſtat quaſi materiis proximis, ſcilicet unctionibus, & pluribus formis particularibus, quarum cuilibet propria eſt ſenſus in ordine ad eundem effectum, quamvis à multis proferantur Miniſtris. Unde concludendum eſt in caſu propoſito validè Sacramentum fuiſſe adminiſtratum, in quo unctiones diviſerunt ambo Sacerdotes, ut docet Sylvius his verbis (d): *Si verò unus unam unctionem faciat cum ſua forma & alius aliam, etiam cum propria forma. Sacramentum ſubſiſtit, ſive id ob neceſſitatem fiat ideoque licitè, ſive extra illam, & illicitè* Quod probat hic Author exemplo Sacræ Euchariſtiæ *Quale aliquid etiam in conficiendo Euchariſt. Sacramento poteſt accidere, dum conſecrato per unum pane, alius vinum conſecraret, priore Sacerdote per morbum aut per mortem deficiente, ut beatus Thomas admonuit.*

(d) Fr. Sylvius loco cit.

Advertendum tamen circa antiquum illum Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis uſum, iſtius poſterioris hanc ſemper fuiſſe fidem unum nimirum ſufficere Miniſtrum pro adminiſtratione hujus Sacramenti, ut facilè probari poteſt auctoritate Innocentii I. ſcribentis ad Decentium Epiſcopum Eugubinum in ducatu Urbinate (e), cui reſpondet, illud ab Epiſcopo ſolo poſſe conferri, quin neceſſe ſit, ut alium habeat ſibi ſocium Epiſcopum vel Sacerdotem: *Cæterùm illud ſuperfluum videmus adjectum, ut de Epiſco-*

(e) Innoc. I. Epiſt. ad Decent. c. 8.

exigit. Idem quoque declarat Alexander III. [illegible] verbis (g): *Sacerdos uno præſente Clerico, & etiam ſolus poteſt infirmum ungere.* Denique fatetur ſanctus Thomas ſolum requiri Sacerdotem ad conficiendum illud Sacramentum, quia, inquit, agit nomine Eccleſiæ totius (h), atque hæc verba ſancti Jacobi *inducat Presbyteros Eccleſiæ*, tamquam oppoſita hodiernæ Eccleſiæ Latinæ uſui non ſunt habenda; cum ſoleant Scriptores Sacri numerum pluralem pro ſingulari uſurpare, ut obſervat ſanctus Auguſtinus (i), qui rei hujuſce plurima refert exempla. Cæterùm præſentem quiſque Eccleſiæ uſum ſequi tenetur, à quo ſine peccati reatu nequit recedere, niſi urgenti coactus neceſſitate, qualis videtur eſſe in caſu propoſito.

[illegible] c. 10.

(g) Alex. III. in cap *Quæſivit.* 14. de verbo ſignificatione l. 5. tit. 40.

(h) S. Thom. loco ſupra cit.

(i) S. Aug. l. 3. de conſenſu Evangeliſt. c. 16.

CASUS IX.

Epipodius, ſancti Mauritii Parochus, cognoſcens moribundo Parochiano ſuo Extremam Unctionem conferendo, fore ut omnes facere non poſſet unctiones, ſi antecedentes omnes recitaret orationes, ut præſcribit Rituale, eas omiſit, ac ſtatim ipſum inunxit. Num id potuit abſque peccato?

Responsio.

Parochus ille in caſu propoſito, non ſolùm abſque peccato, ſed & prudenter egit moribundum ſignando unctionibus, quæ profectò multò majoris ſunt momenti, ac multò efficaciores cunctis precibus, quas præſcribit Rituale, cùm aliundè, iſtis omiſſis, perfectum tamen quoad eſſentiam ſit Sacramentum. Hinc etiam idem Rituale conſtituit, ut in ſimili caſu parem Sacerdos adhibeat cautionem (k): En verba Ritualis Pariſienſis: *Si quis autem laborat in extremis, & periculum immineat, ut decedat antequam finiantur unctiones, prætermiſſis orationibus, quæ unctiones præcedunt ungatur infirmus, incipiendo ab oculis, & ſequentes unctiones perficiantur, ſi fieri poteſt: & ad quamlibet unctionem dicantur orationes ad ſingulos ſenſus accommodatæ.... deinde, ſi ſupervivat dicantur aliæ orationes ſuo loco prætermiſſæ.* Idem docet Graſſius (l) poſt Paludanum.

(k) Ritual. Pariſ. de Sacrament. Extr. unct.

(l) Jac. de Graſſis Decis aureæ part. 2. lib. 1. c. 8. n. 23. & apud eum Paludanus.

CASUS X.

Candidus, ſancti Geneſii Parochus, ſeriùs accerſitus ad ægrum oleo ſancto ungendum, unicam oculorum unctionem facere potuit, quâ perfectâ æger obiit. An dici poteſt, ægrum illum validè Sacramentum accepiſſe?

Respons.

Multi antiqui Theologi, ut ſanctus Bonaventura, ſanctus Thomas, Durandus, Richardus & Paludanus (m) contendunt, quinque unctiones, quibus, quinque corporis ſenſus perunguntur eſſe eſſentiales Sacramento Extremæ Unctionis: Cujus rei hanc convenientiæ rationem affert Angelicus Doctor; quia Sacramentum illud confertur tanquam remedium aptum ad tollendas maculas & reliquias peccati, cujus radix eſt in ſenſibus; *Et ideò*, inquit, (n) *in ultima unctione gratia infunditur, quæ effectum Sacramento præbet.*

(m) S. Thom. in 4. diſt. 23. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 2. in corp. & l. 4. ad Hannibaldum diſt. 23. q. 1. art. 2. ad 2. & l. 4. contra Gentil. c. 73.

(n) Supplem. 3. part. ſum. ſancti Thom. q. 32. art. 2. ad 3.

P 3 Quam-

† Quamvis partialiter à pluribus miniſtris Sacramentum *Extremæ unctionis* validè poſſit adminiſtrari, modò quilibet proferat formam actioni quam facit correſpondentem, id tamen non probant citatæ auctoritates, neque uſus Eccleſiæ Græcæ, aut ſaltem efficaciter non probant; ut patebit attendenti; reſponderi enim poteſt ex citatis auctoritatibus & ex uſu Eccleſiæ Græcæ optimè probari plures Sacerdotes ſacramenti Extremæ Unctionis adminiſtrationi interfuiſſe ut precibus ſuis ad effectum hujus Sacramenti obtinendum coadjuvarent, ſed probari ſaltem efficaciter non poteſt plures interfuiſſe ut miniſtros, ita ut una actio cum ſuâ formâ ab uno, alia cum ſuâ pariter formâ ab alio facta fuerit. Et præſertim ſancti Thomæ textus citatus nullatenus probat plures Sacerdotes ut miniſtros interfuiſſe; quod tamen probandum foret. Præterea Theologi communiter aſſerunt veriſimilius eſſe unum duntaxat Sacerdotem antiquitùs contuliſſe Sacramentum, Cæteros verò conveniſſe, ut preces pro infirmo funderent; quod tamen non aſſererent ſi contrarium efficaciter probari poſſet.

Digitized by Google

miſſis, dicatur: Per iſtam ſacri olei unctionem, & ſu m piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quicquid peccaſti per ſenſu.

(b) Fr. Sylvius in ſuppl. S Thom. q. 32. art. 6. quæſito 2.

Inter iſtos recenſetur Sylvius (b), qui ſuam ſuſè probat ſententiam ex moltis authoritatibus & ſuffragio decem duodecim-ve Doctorum; quæ omnia referre, cum longius eſſet, iſta notatu præcipua excerpemus.

Paſtorale Mechlinienſe à Profeſſoribus Lovanienſibus compoſitum juxta Manualia plurimarum Diœceſeon, & 23. Septembris an. 1588. ab iiſdem Profeſſoribus aliiſque Theologiæ Doctoribus in eadem Univerſitate approbatum, conſtituit, ut ſæviente peſte ſufficiat unica unctio in ſolo ſenſuum organo facta, formam iſtam generalem proferendo: *Per iſtam ſanctam unctionem & piiſſimam ſuam miſericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquiſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum & tactum.* Certum quidem eſt, inquit Sylvius, iſtum Paſtoralis articulum mutatum fuiſſe in Manuali, quod an. 1607. emiſſum eſt; ſed inde non probatur Lovanienſes mutaſſe ſententiam.

(c) Bartholom. ab Aulâ in ſuo Paſtorali.

Aliud Paſtorale (c) à Doctoribus ejoſdem Univerſitatis an. 1573. approbatum, idem fieri poſſe ſtatuit, non ſolùm tempore peſtis, ſed quando juſtè timetur, ne ſuppetat tempus ad omnes partes inungendas: Hæc ſunt ejus verba: *Si videat extremum periculum, ita ut difficulter conſuetas poſſet inungere partes, in pectore vel in fronte, eum inungat, dicens*: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, accipe ſanitatem; Amen. Per iſtam Sanctam unctionem & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus quicquid deliquiſti per quinque ſenſus tuos & cogitationes: Per Chriſtum Dominum noſtrum. *Et nota, quòd hic modus communiter etiam obſervatur apud peſtiferos propter periculum.* Eodem modo loquuntur Ritualia Cameracenſe & Atrebatenſe.

(d) Octavius Tricarcienſ. in director. Eccleſiaſt. diſciplinæ.

Octavius, Epiſcopus Tricarienſis in ſuo Directorio Eccleſiaſticæ diſciplinæ idem declarat hoc modo (d): *Et ſi ordinariè inungenda ſint ſingula ſingulorum ſenſuum loca, nec unquam, niſi graviſſima neceſſitas cogat, aliter faciendum ſit, conſtabit tamen ſacræ unctionis Sacramentum, & in inungendo contagioſo morbo aut peſte laborante, ad evitandum contagionis periculum ſuffecerit, ſi inungatur ſenſûs organum, ad unctionem magis expoſitum & detectum dicendo*: Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquiſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum & tactum.

(e) Joan. Molanus, tractatu 4. Theol pract. Nicolaus Serarius, tract. de Extr. unct. c. 7. n. 89. Martin Becan. de ſacr. in ſpecie. q. 7 c. 27. Joan. Bap. Bernard n. Poſſevinus de Extr. unct. c. 9 Petr. Arcudius l. 5. de Extr. unct. c. 6.

Noſter idem Theologus, à quo probationes iſtas mutuati ſumus, multa etiam affert teſtimonia, Molani, Serarii, Becani, Poſſevini & Arcudii (e), qui omnes idem ſentiunt, ut legi poteſt in eorom operibus ad marginem indicatis, aut apud Sylvium.

Concludimus itaque, ægrum, quem ſemel tantùm inunxit Candidus, Sacramentum validè accepiſſe.

Id etiam confirmari poteſt: 1. Ex ipſis S. Jacobi Apoſtoli verbis: Cùm enim dicat tantùm, *ungentes eum oleo*, non deſignando multiplicem unctionem, conſtat, abundè adimpleri hujus Apoſtoli præceptum unicâ unctione: Ita ut exponi queat vox, *ungentes*, de unicâ unctione, uti exponitur vox, *baptizantes* de unicâ ablutione in baptiſcere ad validitatem hujus Sacramenti: ex formâ quippè quæ legitur in Sacramentario ſancti Gregorii & formâ Eccleſiæ Mediolanenſis, ſancto Ambroſio adſcripta, quam refert Bonacina, ut ſuperiùs diximus (f), unica deſignatur unctio. 4. Quia ſi æger ſurdus eſt aut cæcus à nativitate, aut utrumque ſimul; non videtur abſolutè neceſſariom oculos vel nares ungere dicendo, *indulgeat tibi Deus quicquid peccaſti per viſum* vel *per auditum*, cùm duobus illis ſenſibus nunquam malè profectò uſus ſit in noſtra hypotheſi, & ad ſummum, eorum tantùm, pravum uſum optare potuerit ſi habuiſſet; in quo eſt tantùm cordis peccatum. Atque hæc noſtra ſententia ſat idoneis, ut videtur, argumentis fulcitur & authoritatibus: In hac tamen opinionum varietate præſcripta Ritualis Diœceſani in praxi obſervare intemeratè debent Parochi.

(f) Caſ. 9.

CASUS XI.

Anistios, annos triginta natus, à nativitate cæcus, in extremis ægrotans, ſumpto Viatico, Extremam Unctionem petit. Quærit ejus Parochus, an oleo ſacro oculi, ut reliquæ partes, ſint inungendi?

Respons.

(g) S. Anton. 3. part. tit. 14. c. 15. §. 7.

Exiſtimamus cum ſancto Antonino (g), oculorum unctionem ab hoc Parocho eſſe omittendam. Quod probat hic Sanctus authoritate ſancti Thomæ & Paludani, quia, Sacramentum Extremæ Unctionis confertur *per modum curationis*: *ſicut* (igitur) *in curatione corporali*, inquit ſanctus Archiepiſcopus, *ponitur medicina in locis, ubi radix eſt mali; ſic debet eſſe in Extremâ Unctione: ut ſcilicet fiant inunctiones in illis partibus ſolùm, in quibus ſunt principia peccati mortalis vel venialis. De his qui nunquam habuerunt membra, ut cæcus natus, videtur dicendum*, pergit idem, *quod ſit omittenda inunctio in tali ſenſu: quia nunquam deliquit per viſum.* Contrarium tamen ſentiunt Authores nonnulli, ut Toletus: Verùm illis Authoribus prævalet ſancti Thomæ & Antonini authoritas.

CASUS XII.

Maternos, ſancti Patricii Parochus, moribundum ſacro ungens oleo, ubi ad ultimam pervenit Unctionem, exiſtimavit eum jam efflaſſe animam, quòd nullum jam in eo vitæ ſignum appareret. Num deboit ceſſare vel omittere ultimam iſtam Unctionem, an verò, ob dubiom ſuum eam ſub conditione facere?

Respons.

Si Parocho huic certum foret, moribundum hunc jam animam efflaſſe, ultimam ei non debuit Unctionem facere. *Si poſt primam aut aliam Unctionem decedat* (ægrotus) inquit Rituale Pariſienſe (h), *ſequentes unctiones & orationes omittantur.* Ratio eſt, *quia mortuus non eſt capax Sacramenti*, inquit Sylvius (i). Verùm ſi dubitaret tantùm Maternus, ipſum inungere debuit ſub hac conditione: *Si vivis per iſtam &c.* Hanc regulam præſcribit Rituale Romanum (k), cujus hæc ſunt verba: *Si verò dùm inungitur infirmus decedat, Presbyter ultra non procedat, & prædictas Unctiones*

(h) Ritual. Pariſ. de Sacrament. Extr. unct.

(i) Fr Sylvius in ſuppl. S. Thom q. 89. art. 6.

(k) Ritual. Roman de Sacram. Extr unct.

Digitized by Google

lum oppreſſit, ut dubiteeur vivens-ne ſie an moreuus, eâ conditione in ungendo ntatur: Si eſt vivus, per iſtam Sanctam Unctionem &c.

Quæ pertinent ad ſacram. Extr. unct.

CASUS XIII.

Manlio, Sancti Paciani Parocho, apoplexiâ correpto, dùm Extremam-Unctionem infirmo adminiſtraret, quem jam ter unxerat, vocatus eſt Vicarius, qui ipſius vicem ſuppleret. Quâ de re quæritur, utrùm Vicarius factas jam à Parocho Unctiones iterare, an verò reliquas tantùm perficere debuerit?

Respons.

Vicarius factas à Parocho unctiones non iterare, ſed tantùm quæ ſupererant conficere debuit. Ita docet Sanctus Thomas his verbis (b): *Quamvis in Euchariſtia, ſi poſt conſecrationem panis moriatur Sacerdos, alius Sacerdos poſſit à conſecratione vini incipere, ubi ille dimiſit, vel etiam incipere à capite ſupra alium materium: tamen in extrema unctione non poteſt à capite incipere, ſed debet ſemper procedere: quia unctio in eâdem parte facta tantùm valet, ac ſi conſecraretur bis eadem hoſtia, quod nullo modo faciendum eſt: nec tamen miniſtrorum pluralitas tollit unitatem Sacramenti, quia inſtrumentaliter tantùm operantur: mutatio autem martellorum non tollit unitatem operis fabri.*

(b) S. Thom. in 4. diſt. 23. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 2. ad 3.

Cum Angelico Doctore conſentit Sanctus Carolus Borromæus; (c) *Si quando acciderit*, inquit, *ipſum Parochum, dùm ungit, præ virium debilitate aliove caſu deficere, alius Sacerdos, ſi præſens aderit, aut aliundè ſtatim evocatus, reliquas partes quas ille non unxit, ungere ritè pergat: unctas autem denuò non unget.* Ita quoque Graſſius (d): *Si Presbyter inungens deficiat poſt primam unctionem*, ait hic Canoniſta, *tunc alius Sacerdos debet ei ſuccedere, qui debet unctiones quæ reſtant continuare & non reincipere.* Iſtam quoque ſententiam amplectuntur Aſteſanus aliique permulti, quos allatis addere authoritatibus inutile eſt.

(c) Act. Eccles. Mediolan. p. 4. tit. de ſacr. Extr. unct. cap. de diligentia in mi. ſtrando.

(d) Jacobus de Graſſis, deciſ. aurear. part. 2. l. 1. de ſacr. Extr. unct. c. 8. n. 14.

CASUS XIV.

Nicandro, Sancti Cyriaci Parocho abſente, cùm ad ungendum moribundum vocatus eſt; alterius Diœceſis Sacerdos, qui tùm in domo Parochi aderat, oblato miniſterio ſuo, Sacramentum hoc ægroto adminiſtravit, licèt hanc ei poteſtatem non feciſſet Nicander. Nunquid licitè id potuit Sacerdos extraneus?

Respons.

Certum quidem eſt, Parochum, alium-ve Sacerdotem ab ipſo, aut ab ejus ſuperiore delegatum, ſolum eſſe Miniſtrum Ordinarium Sacramenti Extremæ-Unctionis, ut docet Sanctus Carolus (e), eamque functionem à Clemente V. ex conſtitutione in Concilio œcumenico Viennenſi an. 1311. promulgatâ, ſub pœna excommunicationis *ipſo facto*, Religioſis fuiſſe interdictam quoàd Clericos & Laïcos infirmos, *non habitâ*, inquit, *Parœcialis Presbyteri licentia* (f): Sed ſi abſit Parochus, & de vitâ periclitetur infirmus, quilibet Sacerdos ſecularis Sacramentum illud adminiſtrare poteſt, ut docet Sanctus Carolus in quinto ſuo Provinciali Concilio (g): *Ne alius Sacerdos, niſi Parochus, hoc Sacramentum adminiſtret*, ait hic Sanctus Cardinalis; *ſi porrò is impeditus, aut aliàs in mora eſt, mortiſque periculum inſtat, tunc Sacerdos alius miniſtret licitè.* Unde ſequitur, Sacerdotem, de quo loquitur caſus propoſitus, Moribundo Sacramentum illud adminiſtrare potuiſſe.

(e) S. Carolus act. Eccles. Mediol. p. 4. tit. de ſacr. Extr. unct.

(f) Clem. V. in Clementina *Religioſi* de privilegiis, & exceſſib. privilegiatorum lib. 5. tit. 7.

(g) Conc. Mediolan. v. 1. part. tit. *quæ pertinent ad Sacramentum Extr. unctionis.*

Cæterùm cùm affirmamus, à ſolo Parocho, hanc Graſſius in præcedenti deciſione laudatus rationem affert (h). *Quia cùm hujus Sacramenti materia ſit oleum conſecratum, non debet adminiſtrari, nec contingi, niſi ab eo qui manus habet conſecratas: & talis eſt Presbyter.* Idem docet Sanctus Antoninus (i) poſt Paludanum, quem laudat.

(h) Jacobus de Graſſis. loco ſuprà cit. n. 10.

(i) S. Anton. 3. part. tit. 14. c. 15. §. 1.

CASUS XV.

Ad extrema decumbente puerulo, tres quatuor-ve annos nato, Pater enixè Parochum rogat, ut Extremæ-Unctionis Sacramentum adminiſtret. Nunquid aſſentiri debet Parochus? Videtur, quòd non; cùm eo Sacramento non indigeat puerulus in hac ætate; quippè qui nondum peccaverit. Videtur è contrà, quod debeat; cùm Sacramentum illud fuerit inſtitutum ad tollendas peccati reliquias, & conſtet, reliquias originalis peccati in hoc puerulo remanere?

Respons.

Parochus iſte puerulo in hac tenerâ ætate Sacramentum hoc non debet adminiſtrare. Ita ſentit Sanctus Thomas (k). Quia *nulli debet dari hoc Sacramentum*, inquit, *cui non competit forma Sacramenti, ſed forma hujus Sacramenti* (Indulgeat tibi Deus; quicquid peccaſti per viſum, auditum &c.) *non competit pueris, qui non peccaverunt per viſum & auditum, ut in forma exprimitur. Ergo eis non debet dari hoc Sacramentum.*

(k) S. Thom. in 4. diſt. 23. q. 2. art. 2. in argum. *ſed contrà.*

Sanctus Carolus in ſuis inſtructionibus de hoc Sacramento dicit etiam (l): *Miniſtratur hoc Sacramentum adultis periculosè ægrotantibus.... At non infantibus, pueris-ve, qui nullum adhuc rationis uſum habent, neque peccata admitunt.* Alteram hanc etiam ejus rei rationem affert Doctor Angelicus, quia *Hoc Sacramentum*, ait, (m), *exigit actualem devotionem in ſuſcipiente, ſicut & Euchariſtia: unde ſicut Euchariſtia non debet dari pueris, ita nec hoc Sacramentum.*

(l) S. Carol. act. Eccles. Medi l. p. 4. lit. quibus miniſtratur ſacram. Extr. unct.

(m) Id. S. Thom. cit. art. 2. q 4. In corp.

Porrò invalida eſt omninò ratio, quæ affertur ad probandum, hoc Sacramentum pueris eſſe miniſtrandum; hanc enim refellit D. Thomas his verbis (n): *dicendum* inquit, *quod non datur contra reliquias peccati originalis, niſi ſecundum quod ſunt per actualia peccata quodammodo confortatæ. Unde principaliter contra actualia peccata datur, ut ex ipſa forma patet, quæ non ſunt in pueris.* Idem docet Sylvius (o) cùm aliis Theologis, ut Graſſius (p) aliique Canoniſtæ; nec non Sanctus Antoninus cum Paludano (q).

(n) Idem. ibid. quæſtiunc. 4. ad. 1.

(o) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 32. art. 4.

(p) Jacobus de Graſſis deciſ. aurear. part. 2. lib. 1. c. n. 18.

(q) S. Antonin. 3. part. tit. 14. c. 15. §. 5.

CASUS XVI.

Benedictus, Parochus Sancti Wandregeſili, vocatus ad ungendum ſacro oleo Baſilium, agnoſcit, hominem hunc una manu, unoque crure eſſe mutilatum. An ſatis eſt, ut alteram manum alterumque pedem inungat?

Respons.

Non ſatis eſt, ut quæ ſuperſunt Baſilio, pes manuſque ungantur; ſed proximas mutilatis membris partes debet ungere, hoc eſt, Carpum, atque genu, ſolitam proferendo formam, ut præſcribit Rituale Romanum, & eodem planè modo, quo unguntur, qui duas habent manus; pedeſque duos; ut docet Sanctus Thomas his verbis (r): *Mutilati inungi debent*, inquit S. Doctor, *quantò propinquiùs eſſe poteſt ad partes illas, in quibus unctio fieri debuerat: quia quamvis non habent membra, habent tamen potentias animæ*,

(r) S. Thom. in 4. diſt. 23. quæſtiunc. 3. in corp.

Digitized by Google

RESPONS.

Exiſtimat ſanctus Thomas, Sacramentum hoc furioſis aut omninò amentibus non eſſe conferendum, niſi lucida habeant intervalla, per quæ Sacramentum agnoſcentes ad illud piè ſe diſponant, atque illud nullâ polluant irreverentiâ. Sed juvat hic Sancti Doctoris verba referre (b): *Ad effectum hujus Sacramenti percipiendum*, inquit, *plurimùm valet devotio ſuſcipientis, & perſonale meritum conferentium, & generale totius Eccleſiæ.... & ideò illis, qui non poſſunt recognoſcere & cum devotione ſuſcipere hoc Sacramentum, dari non debet, & præcipuè furioſis & amentibus, qui poſſunt irreverentiam Sacramento per aliquam immunditiam facere, niſi haberent lucida intervalla, in quibus Sacramenta recognoſcerent, & ſic eis conferri in ſtatu illo poſſent.*

(b) S. Thom. in 4. diſt. 23. q. 1. art. 2. quæſtiunc. 3. in corp.

Id tamen intelligendum eſt cum ea reſtrictione, quæ iſtis Ritualis Romani terminis exprimitur (c): *Infirmis autem, qui, dum ſanâ mente & integris ſenſibus eſſent, illud petierunt, ſeu veriſimiliter petiiſſent, ſeu dederunt ſigna contritionis, etiamſi deinde loquelam amiſerint, vel amentes effecti ſint, vel delirent, aut non ſentiant, nihilominùs præbeatur: ſed ſi infirmus, dum phreneſi aut amentiâ laborat, veriſimiliter poſſet quicquam facere contra reverentiam Sacramenti, non inungatur, niſi periculum tollatur omninò.* Hæc eſt potiſſimùm regula, quam ſequi tenetur Lucilius in caſu propoſito, & quam etiam ſtatuit ſanctus Carolus Borromæus in tertio ſuo Provinciali Concilio an. 1577. (d): Sic autem loquitur: *Quod Concilio primo decretum eſt, ne dum æger integris eſt ſenſibus, extremæ unctionis Sacramentum ei adminiſtretur: Si tamen vel curantium negligentiâ, vel morbi vi, vel repentino aliquo caſu ſenſum omnem amiſerit, ut nihil planè intelligat, illius Decreti ſententiâ vetitum non eſſe declaramus, quin hoc Extremæ Unctionis Sacramentum ei miniſtrari liceat, ſi modò adhuc vivat, & dùm uſum rationis haberet, pii animi ſignificationem dederit, ut inde judicari poſſit, eum hoc Sacramentum petiturum, ſi adhuc integrâ mente eſſet.* Et iterùm alibi (e): *Infirmis autem, qui ſanâ mente dum erant, illud petierunt, aut veriſimile eſt quod petiiſſent, etiamſi poſteà in amentiam inciderint, vel ratione ſermone-ve uti defecerint, miniſtrabitur item. Si verò dùm infirmus amentiâ, phreneſi-ve laborat, veriſimile ſit, ut indecorè aut ſpurcè impurè-ve aliquid agat, quo irreverentia Sacramento huic fiat, niſi alicujus complexu ita teneatur, ut firmus ſtabiliſque hæreat.*

(c) Ritual. Roman. de Sacram. Extr. Unct.

(d) Conc. Mediol. III. tit. de iis quæ pertinent ad Sacr. Extr. Unct.

(e) S. Carolus act. Eccleſ. Mediol. p. 4. inſtr. Extr. Unct. tit. quibus miniſtratur ſacr. Extr. Unct.

Obſervandum eſt; quòd, ſi homo à nativitate phreneſi aut inſaniâ laboraſſet abſque ullis lucidis intervallis, per quæ de peccatis quæ commiſiſſe potuiſſet, dolorem teſtatus eſſet, in hoc caſu Sacramentum ei adminiſtrari nequiret; quantumcumque poſſet eſſe morbi illius periculum; quia, qui non eſt pœnitentiæ, is etiam non eſt capax Extremæ Unctionis Sacramenti; *quod non modò pœnitentiæ, ſed etiam totius Chriſtianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia eſſe debet, conſummativum exiſtimatum eſt à Patribus*, ut loquitur Tridentinum Concilium (f). Idem quoque loco poſtremò citato obſervat ſanctus Archiepiſcopus. His etiam addi poteſt, quòd, ſi Sacramentum vel poteſt Sacramentum illud adminiſtrare Parochus; licèt hic infirmus, in hoc ſtatu poſitus, omnia hujuſce Sacramenti effecta ſuſcipere nequeat?

(f) Conc. Trid. ſeſſ. 14. de Sacram. Extr. Unct. initio.

RESPONS.

Quò dilucidè ſolvatur præſens difficultas, omniſque tollatur ambigendi locus; ſupponendum eſt 1. varios eſſe Extremæ Unctionis effectus, ut fusè ex ſancto Jacobo, Tridentino Concilio & ſancto Thomâ oſtendimus. 2. Ad ſalutem non requiri, ut æger actu ſit capax omnium illorum effectuum, quò gratiam ſuſcipiat, quam producit ultimum illud morientium Sacramentum; quandoquidem, uti probavimus in ſuperiori deciſione, homo, qui phreneſide aut alio ſimili morbo laborat, quo uſu rationis privatur, & quo multorum illorum effectuum ſit incapax, ſufficienter ad ejus fructuoſam ſuſceptionem eſt diſpoſitus, modò, ut notat Rituale Romanum, antè ſimilem caſum illud petierit, aut illud petiturum fuiſſe, ex prævиis ejus contritionis ſignis, aut ex Chriſtianâ vitâ ante actâ juſtè præſumi poſſit, ſi loquelam non amiſiſſet, aut ſanâ adhuc mente & integris eſſet ſenſibus.

Hoc præſuppoſito, dicimus ſatis eſſe, hominem ad hæc extrema redactum, eſſe capacem recipiendi remiſſionem peccatorum gratiâ Sacramenti, etſi aliorum quorumdam ejus effectuum ſit incapax. *Etiamſi plures ſint Extremæ Unctionis effectus ultra peccatorum remiſſionem*, inquit pius & peritus Canoniſta modernus (g), *hæc tamen ſola tanti momenti eſt, ut ille etiam inungendus ſit, qui cæterorum effectuum ſit incapax: Nam is qui uſu rationis prorsùs excidit non opus habet, ut ejus animus, ſive torpore ſive terrore depreſſus erigatur. Et nihilominùs inungi debet, ut peccatorum præcedentium, ſive mortalium, ſive venialium reliquiæ aboleantur; poteſt namque Sacramentum iſtud primam etiam ac juſtificantem gratiam conferre illi, qui vel ex oblivione, vel ex impotentia loquendi, vel ex ſupervenіente dementia nequit confiteri.* Adeò certam Navarrus exiſtimat hanc ſententiam, ut exiſtimet, quòd *fieri poteſt*, inquit (h), *ut aliquis moriens*, (qualis ſupponitur eſſe in præſenti caſu Julianus) *abſque hoc Sacramento damnaretur, & unctus eo, ſalvaretur*: Quod pariter docet Suarez (i).

(g) Cabaſ. l. 3. c. 15. n. 5.

(h) Navar. Manual. c. 22. n. 13.

(i) Suarez diſp. 42. n. 22.

Ex his igitur concludi neceſſe eſt, Julianum, modò ſit capax obtinendæ remiſſionis peccatorum ſuorum, à Bartholomæo Parocho ſuo inungendum eſſe, licet Sacramentum hoc in illo effectus eoſdem producere nequeat, quos parit in iis, qui ad ejus ſuſceptionem ritè diſpoſiti, ſanâ ſunt mente ac ſenſibus integris: At, ſi Parocho huic contrarium eſſet perſuaſum, quia v. g. Julianus eſt publicus peccator, atque ante lethargum nullum dedit pœnitentiæ ſignum, tunc ipſum oleo ſancto abſque lethali pollutione inungere non poſſet.

CASUS XIX.

ALCIBIADES, morte damnatus, & ad ſupplicium brevi ducendus, confeſſarium ſuum rogavit, ut ſibi intra paucas horas certò morituro Extremam adminiſtraret Unctionem.

Gervaſius præſenti ineluctabilis naufragii periculo commiſſus ab Eleemoſynario nautico idem petiit Sacramentum. Nunquid in iis duobus caſibus debet concedi?

RES-

Digitized by Google

... licet ſanis, non debet hoc ſacramentum conferri; quippe quod ad infirmorum dontaxat ſubſidium fuerit inſtitutum ex his ſancti Jacobi verbis: *Infirmatur quis in vobis; inducat Presbyteros Eccleſiæ &c.* (b).

Nec ſufficit, ut ægrotet tantùm quiſpiam, ut hoc ei conferri queat ſacramentum, ſed inſuper morbus debet eſſe periculoſus. *Hoc ſacramentum eſt ultimum remedium, quod Eccleſia poteſt conferre immediatè quaſi diſponens ad gloriam*; ita etiam loquitur Angelicus Doctor (c): *& ideò illis tantùm infirmantibus debet exhiberi, qui ſunt in ſtatu exeuntium: propter hoc quod ægritudo nata eſt mortem inducere, & de periculo timetur.* Ita quoque ſtatuunt Ritualia Mechlinienſe, Rhemenſe & Antiſſiodorenſe (d), aliaque in hoc conſentanea Decreto Eugenii IV. unà cum Latinis Epiſcopis ab ipſo condito poſt celebratum Concilium Florentinum; cujus Decreti hæc ſunt verba (e): *Hoc ſacramentum niſi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet*: quod pariter vult Concilium Tridentinum (f).

Quo circa ex hoc generali ſancti Thomæ principio concludendum eſt; ſacramentum illud Alcibiadi, licet morte damnato, non eſſe conferendum; cùm ipſius ſtatus non ſit ad mortem ægrotantis; ſic enim concludit ipſe Angelicus Doctor loco citato, his verbis (g): *Licèt aliqui ſint in ſtatu propinquo mortis abſque infirmitate, ut patet in his qui damnantur ad mortem, qui tamen effectibus hujus ſacramenti indigerent, non tamen exhibendum eſt, niſi infirmanti, cùm ſub ſpecie corporalis medicinæ exhibeatur, quæ non competit, niſi corporaliter infirmato: oportet enim in ſacramentis ſignificationem ſervari.* Et in opere ſuo contrà Gentiles (h): *quarta concluſio eſt; hoc ſacramentum non debet dari propinquis morti, abſque infirmitate, putà damnatis ad mortem.*

Id quoque docet ſanctus Carolus Borromæus (i) qui aſſerit, ſacramentum illud non eſſe adminiſtrandum: *Neque navigationem aut peregrinationem ſuſcipientibus, neque iis, qui mox ultimo ſupplicio afficiendi ſunt, ... niſi cùm hi ex morbo in periculo mortis verſantur.* Uno verbo, hæc eſt unanimis omnium Theologorum & Canoniſtarum (k) ſententia, univerſali Eccleſiæ Latinæ uſu comprobata.

Hìc obiter obſervare eſt, ex pravâ, quæ olim in Galliâ obtinebat conſuetudine, ne quidem confeſſionis facultatem dignis morte fuiſſe conceſſam: ac teſtatur Raynaldus Gregorium XI. an. 1375. ad Carolum V. Galliæ Regem ſcripſiſſe, ut hanc ab eo pro reis gratiam obtineret: quod tamen ſub Carolo VI. executioni duntaxat mandatum eſt: eùmque judices permulti antiquam ſequerentur conſuetudinem, Stephanus Poncher Epiſcopus Pariſienſis judicibus omnibus ſub excommunicationis pœnâ ex conſtitutione ſuâ an. 1515. injunxit, ut conformiter ad Viennenſe Concilium reis facultatem Confeſſionis concederent, non obſtante quâcumque oppoſitâ conſuetudine, quæ jam dodum in Angliam invecta fuerat, atque ibi an. 1316. promulgatâ in eam rem ab Eduardo lege abrogata eſt. Atque hæc per traſennam dicta ſint, quamquam extra rem noſtram poſita.

(b) Jac. 4. 14.
(c) S. Thom. art. 2. quæſtionc 2. in corp.
Idem l. 4. contra Gentiles cap. 71.
(d) Rit. Mechl. an. 1598. tit. de ſacram. Extr. unct.
Ritual. Remenſe, an. 1585. tit. de Extr. unct.
Rit. Antiſſiod. an 1683.
(e) Eugen. IV. inſtruct. Armenorum.
(f) Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 3. de ſacram. Extr. unct.
(g) S. Th. cit. art. 2. quæſtiunc. 3. ad 1.
(h) Idem cit. l. 4. contra Gentiles. c. 73.
(i) S. Carol. act. Eccleſiæ Mediol. p. 4. de ſacr. Extr. unct. cap. quib. adminiſtratur ſacr. Extr. unct. Item in concil. Mediol. IV. p. 2. tit. quæ pertinent ad Extrem. unct.
(k) F. Sylvius in ſuppl. S. Th. q. 32. art. 1.
Jac. de Graffiis. decis. aurear. part. 2. l. 1. c. 8. n. 19.
Joan. Cabaſſut. Jur. can. Theor. & prax. l. 3. c. 15. n. 6. & alii communiter.

CASUS XX.

Petronilla, Pauli uxor, proxima ad pariendum, ac in prioribus puerperiis in præſens ...

Respons.

Ex conſtituto in ſuperiori deciſione principio; in quâ oſtendimus Extremam-unctionem adminiſtrandam tantùm eſſe *illis ... præſertim, qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ conſtituti videantur*, ut loquitur Concilium Tridentinum (l): Petronillæ Parochus, hoc ei ſacramentum adminiſtrare non debet; licet in eo ſtatu ſit poſita, qui ſupponitur, hoc eſt, partu laboret, aliundè non infirma; ſed mortis tantùm timore perculſa; qui timor in ſanis non ſufficit, ut illud ſuſcipiant; alioquin militibus omnibus exercitûs ad pugnam accinctis, & omnibus iter longum navigando ſuſcipientibus adminiſtrandum eſſet, quibus tamen certum eſt illud non eſſe conficiendum. At ſi Petronilla aliundè graviter laboraret, procul dubio oleo ſacro eſſet ungenda.

Deciſionem iſtam in quarto ſuo Mediolanenſi Concilio an. 1576. aſſerit ſanctus Carolus Borromæus his verbis (m): *Iſtis ne miniſtret* (hoc ſacramentum Parochus) *nempe pueris, rationis uſu carentibus, mulieribus in partu laborantibus, ad bellum proficiſcentibus, navigantibus, peregrinantibus &c.* Quòd ſi verò ex eodem ſancto Cardinali, ſacramentum hoc poſſit concedi *ſenio confectis, etiam non ægrotis, in diem morituris* (n). Id in cauſa eſt; quòd ætas illa decrepita, atque extrema eorum infirmitas, uti morbus continuus haberi debeat: quod idem de memoratis ſuprà ſtatibus dici nequit.

Certum quidem eſt, ut alibi advertimus, hanc eſſe apud Græcos conſuetudinem, ut ſanos pœnitentes ſuos oleo ſacro ungant, ut patet ex ſcriptis Simeonis Archiepiſcopi Theſſalonicenſis (o) & teſtatur Arcudius (p), qui morem hunc vanum, temerarium & ſacrilegum appellat, *Fruſtrà*, inquit, *temerèque nec ſine ſacrilegio illud* (ſacramentum) *Græci adminiſtrant.* Qui mos ex ipſo eò etiam magis eſt damnandus, quòd Pœnitentes antè confeſſionem inungant. *Non ſolùm errant*, ſubjungit, *qui ſubjectum minùs aptum inungunt, ſed quia ante ſacramentum pœnitentiæ inungunt.* Unde ſic concludit hic Author. *Eſt itaque morus abuſus, omninò reprobandus & abrogandus.*

(l) Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. de ſacr. Extr. unct.
(m) S. Carol. in Conc. Mediol. IV. p. 2. tit. quæ pertinent ad Extr. unct.
(n) Idem ib. & Ritual. Roman. Pauli V.
(o) Simeon Theſſalonic. l. 7. de ſacram.
(p) Petr. Arcudius. l. 5. de Extr. unct. c. 4.

CASUS XXI.

Hieronymus, graviter ægrotans, Extremæ-unctionis ſuſceptionem contempſit, aut ſaltem neglexit, atque in hoc ſtatu obiit, cùm ſibi de convaleſcentia ſpes affulgeret. Quid cogitandum de illius ſalute?

Respons.

Multùm inter ſe diſcrepant neglectus & contemptus hujuſce ſacramenti: contemptus quippe formalis peccatum mortale inducit, in quo ſi perſeveret æger ad mortem, certam proinde ſibi aſſerit damnationem: quod idem ex neglectu, qui nullum continet contemptum, non evenit, ut docet ſanctus Thomas his verbis: *Hoc magis accipitur copulativè, quàm disjunctivè; non enim qualibet negligentia, ſed ex contemptu procedens, vel contemptum inducens, damnabilis eſt.* Unde concludendum eſt, de Hieronymi ſalute non eſſe deſperandum, ſi neque ex contemptu ſacramenti proceſſerit ipſius negligentia, eam-ve non fuerit comitatus; ſed aliter ſentiendum eſſe, ſi ex contemptu formali ſacramentum illud ſuſcipere noluerit.

lorum, peccat procul dubio mortaliter: quia intervenit ibi factum pernicioſum ex ſuo genere. Licèt peccatum illud, ut ait hic Author, quandoque veniale tantùm quibuſdam in rebus poſſit eſſe, ob aliquas circumſtantias, quæ notabiliter ipſius gravitatem minuunt.

Clerici falſarii debent degradari & ſic omni privilegio Clericali ſpoliari ſeculari foro applicari, ut declarat Innocentius III. (*b*).

Falſarii, monetarum adulteratores, excommunicati à Joanne XXII. (*c*) declarantur, & ex Galliæ Edictis capite damnantur.

Falſi crimen circa litteras & reſcripta Apoſtolica novem modis committi poteſt, qui in Decretali Innocentii III. ad marginem indicata poſſunt exponi (*d*); & in alia hic Summus Pontifex declarat, quæ pœnæ hujuſmodi falſariis eorumque complicibus infligendæ ſint (*e*).

Crimen falſi, quod admittitur à Scribis, Notariis Procuratoribus, Servientibus, aliiſque Officiariis publicis, in Actis ſuis, ſeu aliquid eis contra veritatem addendo, ſeu quid neceſſarium ſupprimendo, multò acerbius punitur, quàm quod committunt privatæ perſonæ: Ab illis enim Officiariis labefactatur fides publica, cujus ſunt depoſitarii. Unde afflictivâ pœnâ & infamante vulgò damnantur, & aliquoties etiam morte; cùm aliorum pœna ſit plerumque multò minor; quòd ex crimine ſuo publicâ fide non abutantur, ſed privatum tantùm quempiam decipiant, illæsâ communitate. Id patet ex Edicto Martii an. 1680. in Senatûs acta menſe Majo ſequenti relato, cujus termini leguntur in Dictionario Arreſtorum D. Brillon (*f*).

Specialem hanc crimen illud falſi continet malitiam, quòd juxta Arreſtorum Juriſprudentiam in multis Parlamentis, contractum totum inficit (*g*), eumque invalidum efficit.

Crimen Monetæ non Adulterinæ comiſſum à Beneficiario, cjus non vacare facit beneficium *ipſo jure*, ſed tantum *per ſententiam Judicis* (*h*).

Falſum verò teſtimonium, quod eſt crimen ab eo admiſſum, qui in judicio falſum affirmat ad probationem juridicam de lite motâ inter duas partes adverſas, mortale eſt, ut inferiùs probatur.

Crimen illud morte plectitur ex Edicto Franciſci I. menſe Martio an. 1531. promulgato. Verum quidem eſt, illud Edictum ad apicem non obſervari pro quolibet genere falſorum teſtium, qui pro rerum exigentia minùs acerbis damnantur pœnis; niſi cùm agitur de re capitali, pro accuſato: tunc enim à Judicibus conſtituitur pœna Talionis, illum capite plectendo, qui alterum eidem pœnæ falſo ſuo teſtimonio expoſuit (*i*).

Omittimus hic quæſtiones permultas, quæ unicè pertinent ad formulas fori exterioris, quia ad Judices alioſque Juſtitiæ Officiarios pertinet earum deciſio.

(*b*) Innoc. III. in cap. *Novimus*. 27. de verbor. ſignific. l. 5. tit. 1.

(*c*) Joan. XXII. in extrav. prodiens unic. de crimine falſi l. 5. tit. 10.

(*d*) Innoc. III. in c. *Licèt* 5. de crimine falſi.

(*e*) Idem in c. *Ad falſariorum*. 7.

(*f*) D. Brillon. dict. Arreſt. v. *Falſarius* n. 134. p. 179.

(*g*) La Peirere Collect. deciſ. Litt. F. n. 8.

(*h*) De fin. juris Canon. pag. 206.

(*i*) Arreſt. Parlament. Gratianop. 13. ſept. an. 1453. *Item* Arreſtum Parlamenti Pariſienſis 19. Julii. an. 1674.

CASUS PRIMUS.

FARULFUS, ſcribendi magiſter egenus, aſſimulatâ ſcripturâ mandati. quo Centurioni præſcribebatur via Turmæ ſuæ equeſtris Veſuntionem pergentis, addiriſque pagis quibuſdam, qui in hoc mandato non deſignabantur, nullatenùs de perverſo uſu cogitavit, quem intendebat hic Centurio, & ſtatim ſpe lucri duorum nummorum duntaxat illectus eſt, ut ſuam aliquandiu ſublevaret miſeriam. Quâ de re quæritur, utrum falſi crimen, quod commiſit Farulſus in hac circumſtantia ſit mortale, cum aliunde incertus ſit ei perverſus uſus, ad quem centurio, ſibi ignotus, ſimulatum mandatum adhibuit?

RESPONS.

Non dubium eſt; quin mortaliter peccaverit hic ſcribendi Magiſter, falſum illud ſcribens mandatum. 1. Quia occaſionem præbuit. & ad injuſtas efficaciter contulit vexationes, quas à Centurione paſſi ſunt additi pagi, è quibus vel pecuniam exegit Centurio, vel quos hoſpitio equites ſuos excipere, eiſque neceſſaria præbere alimenta indebita coegit: cumque leve nequeat eſſe tale damnum, peccatum quoque Farulfi, qui falſitate ſuâ vera eſt illius cauſa, leve quoque eſſe nequit, ſed contrà graviſſimum. 2. Hæc addi poteſt etiam ratio, Farulfum videlicet voluntarium mortis ſubiiſſet periculum, vel Regis vel ipſius Adminiſtri mandatum adulterando; atqui ſine peccato mortali vitæ quis libens ultimo finiendæ ſupplicio diſcrimen adire non poteſt. Unde colligendum eſt, quòd, cùm illud facinus ſciens ac volens admiſerit, à mortali peccato excuſari nequit; quamvis, uti debebat & poterat, omnes facti ſui conſecutiones non præviderit. His etiam additur, coràm Deo ipſum teneri de omnibus damnis, quæ à Centurione ejuſque militibus paſſi ſunt ſuppoſitorum pagorum incolæ (*k*), ex hac Gregorii IX. deciſione (*l*): *Si culpâ tuâ datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem fortè tuliſti; aut hæc imperitiâ tuâ, ſive negligentiâ evenerunt, jure ſuper his ſatisfacere te oportet: nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere, vel jacturam.... ſanè qui occaſionem damni dat, damnum* (videtur) *dediſſe.*

(*k*) De ſainte Beuve, tom. 2. caſ. 202.

(*l*) Greg. IX. in cap. *Si culpâ* fin. de injur. & damno dato. 15. tit. 36.

CASUS

Digitized by Google

... atque ſubjiciendus excommunicationi majori, aliiſque pœnis Canonicis in hos falſarios conſtitutis?

RESPONS.

Non exiſtimamus Chronopium inter falſificatores Reſcriptorum ſeu Litterarum Apoſtolicarum eſſe annumerandum, atque adeò ipſum non incurriſſe pœnas, quas in eos conſtituere Canones & imprimis Decretalis Innocentii III. in jure relata (*a*). Ratio eſt, quia licet grave commiſerit peccatum, quo juxta definitionem Pelagii Papæ (*b*) & Innocentii III. ad Pictavienſem Canonicum ſcribentis (*c*) ſit indignus gratiâ, quam obtinuit, quod conſultò & plenâ deliberatione neceſſariam veritatem exprimere omiſerit, & cujus expoſitione factâ petitam fortè non obtinuiſſet à Summo Pontifice diſpenſationem; verè tamen dici poteſt, nullâ in re ipſum *... non incidit in pœnam falſarii, ſed ſolum eo ejus commodo careat, & in expenſis condemnetur.* Quo dicto, paulò poſt antiqui & inclyti Doctoris authoritatem affert (*e*) *& ſecundò quòd ſecundum Richardum, impetrans litteras à Domino Papa, etiam ſcienter tacitâ veritate, vel ſuggeſtâ falſitate, aliàs non conceſſuro, non incidit* (in pœnam falſariorum). *Similiter nec utens litteris alio nomine impetratis, licet uterque dignus ſit pœnâ magnâ.* Ratio eſt, quia tale reſcriptum verè à Papâ dimanavit, etſi non fuiſſet ab eo conceſſum, ſi perfectè omnes circumſtantias exponendas cognoviſſet. Quare impetrans non eſt falſarius, niſi verbum hoc in ſenſu improprio & ſuſinte uſurpando. *Non tamen eſt falſarius litterarum Domini Papæ; quia litteras impetrat veras, quamvis ſuggeſtione falsâ.* Cœterùm invalida eſt procul dubio Chronopii diſpenſatio, ac ipſe graviſſimi factus eſt conſcius peccati.

(*a*) Innoc. III. in cap. *Ad falſariorum.* 7. de crim. falſi. l. 5. tit. 21.

(*b*) Pelag. in can. *Dicenti.* 16. 25. q. 2.

(*c*) Innoc. III. in c. *Super eo.* de reſcriptis.

(*e*) Richardus in 4. diſt. 18.

FAMULUS.

VOCEM hanc, *famulus*, hic uſurpamus ad ſignificandum eos omnes, qui ſub quâcumque ratione in aliquâ familiâ ſerviunt. Sic Matronæ Principis, deductor nobilis, familiæ diſpenſator, menſæ Præfectus, Cubicularius, Pediſſequus, puella nobilis ſerviens, Cubicularia, coqua, aliique omnes ſunt famuli.

In hoc titulo agitur de officiis & fidelitate debitâ ſuis Dominis ac Dominabus, quæ ad quinque præcipua capita revocantur.

1. Ut, pro ſua poteſtate debitum Hero & Heræ miniſterium reddant.

2. Ut de pactâ inter ſe & herum mercede ſint contenti, nihil ſuperfluum ſecretò accipientes aut retinentes, ſub quocumque prætextu.

3. Ut Dominis ſuis debitum honorem debitamque præſtent obedientiam, *tanquam Chriſto*, ut loquitur ſanctus Paulus, in iis omnibus, quæ ad ſuum ſpectant famulatum; nec legi divinæ, aut ſaluti ſuæ, proximi ve caritati ſunt contraria.

4. Ut intemeratam erga eos ſervent fidelitatem, hoc eſt, non ſolùm Dominis ſuis aliquam faciant injuriam; ſed eorum bona, tanquam propria conſervent, eoſque moneant, ſervatis tamen, quas præſcribit Evangelium Caritatis regulis, de damno, quod ab aliis ipſis poſſint inferre quibus addenda eſt ſtricta eorum obligatio de ſecreto ſervando, in iis omnibus; quæ ad rem Domini ſui pertinent.

5. Ne famulatum Domini ſui dimittant, niſi eos juſto antè tempore moneant, niſi legitimam hujus & urgentem habeant neceſſitatem, ut ipſis prohibitum eſt ex Edicto Caroli IX. 25. Febr. an. 1565. ex alia apud Fontem Bellaquæum an. 1567. lato, alio pariter 13. Octobris an. 1573. & aliis multis Ordinationibus latis à Generali Præfecto Politiæ Urbis Pariſienſis, & præcipuè ex Ordinationibus 12. Aprilis 1670. & 2. Jan. 1672. quod etiam ſtrictiùs prohibitum eſt pro famulis Agricolarum, aliorumque rus colentium ex Edicto Menſis Januarii an. 1350. ex alio Henrici III. Pariſiis lato an. 1577. ex ſtatuto Præpoſiti Pariſienſis, quod in ſanctiori Regis Concilio 17. Octob. an. 1701. confirmatum eſt, & ex multis Ordinationibus Politiæ quibus omnibus nova etiam accedit Authoritas ex edicto Imperatoris JOSEPHI an. 1707. quo confirmatur Edictum Imperatoris LEOPOLDI an. 1688. quo Octodecim Articulis continentur ſapientes conſtitutiones pro quocumque famulorum genere, & in quo non omittitur eorum pœna, qui abſque ratione aliorum famulos corrumpunt, eos ab Heri aut Heræ ſuæ famulatum ad alium abſque legitimâ ratione avocando.

CASUS PRIMUS.

FRANCISCA jam ab anno famulatur Helvidio, publico hæretico, qui ei facultatem integram facit omnia religionis Catholicæ officia exequendi, quæ quidem accuratè famula hæc perficit. Tenetur-ne tamen ſub conſcientiæ reatu ab hujus heri famulatu recedere ob religionem ſuam?

RESPONS.

Non tenetur, abſolutè loquendo, famula hæc ab Helvidii famulatu recedere; modò opera, quam Helvidio præſtat, nullatenùs Religioni Chriſtianæ, quam profitetur, noceat, nec ipſi Franciſcæ ſit occaſio Peccati. Licet enim peroptandum foret, ut nullâ ratione cum hæreticis communicent Catholici, uti mandant inclyta Cleri

Digitized by Google

inquit Apoſtolus, *dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen domini & doctrina blaſphemetur. Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres ſunt; ſed magis ſerviant, quia fideles ſunt & dilecti, qui beneficii participes ſunt.*

Hactenùs dicta confirmari poſſunt ex illuſtri, quod narrat Hiſtoria Eccleſiaſtica (*b*), Origenis exemplo, qui amiſſis in perſecutione omnibus ſuis facultatibus, apud mulierem quandam ſeceſſit, quæ eum menſâ ſuâ recepit, licet in ejus domo famoſus manêret hæreticus, qui Alexandriæ hæreſim publicè docuerat, quocum tamen manebat Origenes, at ſine ullo cum hoc homine commercio, in iis, quæ ad Religionem pertinebant. *Origenes*, inquit Euſebius, *tametſi cum ſupradicto viro neceſſitate compulſus verſaretur, ex eo tamen tempore ſuæ in recta fide retinenda conſtantiæ illuſtriſſimum ſpecimen edidit. Siquidem innumerabili muſtitudine, non hæreticorum modo, ſed etiam noſtrorum, ad Paulum (hoc enim illi viro nomen fuit) quotidiè confluente, eò quod excellentiâ excellere videretur; ipſe unquam adduci potuit, ut cum Paulo in precatione conſiſteret.*

(*b*) Euſebius Cæſar. l. 6. c. 2.

Diximus: *modò opera, quam Helvidio præſtat Franciſca, nullatenus Religioni Chriſtianæ, quam profitetur, noceat, nec ipſi ſit occaſio peccati.* Alioquin non dubium eſt, quin ab hoc famulatu recedere neceſſariò teneretur. Quare, ſi quod ei opus ſervile imperaret Helvidius diebus feriatis, nec ei congruum tempus concederet ad implendum iiſdem diebus præceptum auditionis Miſſæ, aliarumque, quæ ipſi neceſſariæ ſunt, inſtructionum; eamque ad Religionem Catholicam ejurandam ſollicitaret, aut non permitteret, famulam hanc ſervare abſtinentiam ac jejunia, quæ jubet Eccleſia, aut eam cogere vellet ad ſibi parandas carnes diebus Veneris aliiſque prohibitis, atque ad frequentandos falſæ ſuæ Religionis conventus; aut denique ſi ratione famulatûs ſui in periculo offenſæ Dei ea verſaretur: certum eſt, quod tunc ab hero illo recedere ſub peccati reatu teneretur; eumque habere, uti petram ſcandali quòad ſuam ſalutem (*c*).

(*c*) Colloq. Lucon. tom. 1 colloq. 18. q. 3.

CASUS II.

Ladiſlaus, Chriſtianus Polonus, Belgradum profectus, Urbis hujuſce Præfato Turcæ operam ſuam locavit. An idipſum potuit Ladiſlaus abſque peccato.

Respons.

Exiſtimamus, Ladiſlaum id potuiſſe abſque offenſâ Dei. Ratio eſt, quia Chriſtiano non ſolùm licet infideli ſervire, ſed quandoque utile eſt ad aliorum fidelium defenſionem, ut probat Sanctus Thomas exemplo Sancti Sebaſtiani, qui Diocletiano ſerviebat, his verbis (*d*): *utile erat*, inquit *Principis competentur: & ideo toleravit fideles Juliano apoſtatæ obedire in his, quæ nondùm erant contrà fidem, ut majus periculum fidei vitaretur.* Ita Sylveſter, Angelus aliique permulti (*f*).

(*d*) S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 10. ad 2.

(*f*) Sylveſter. *Servitus*, q. 8. & apud eum Innoc. in cap. *Niſi jam pridem.* 10. de renunciacione l. 2. tit. 9. & Angelus de Clavaſio eod. v. in fin.

CASUS III.

Alypius Alphonſi famulus, jam dudum latis à domino ſuo ad matronam nobilem litteris, quarum unam legit, eum mulieris hujuſce amore irretitum eſſe agnovit. Poteſt-ne Alypius pergere ad ſerviendum amoribus heri ſui, cùm nihil aliud intendat, quam Alphonſi famulatum retinere, à quo amplam accipit mercedem, & qui aliunde fortunam optimam ſibi facere poteſt.

Respons.

Famulus ille Alphonſi deinceps amatorias ad hanc matronam deferre non poteſt litteras. Ratio eſt, quia actio illa de ſe mala eſt, [illegible] proindè ullâ intentione recta fieri poteſt. Quod quidem facilè probari poteſt authoritate Sancti Auguſtini dicentis (*g*): *Intereſt quidem plurimùm*, inquit Sanctus Doctor, *quâ causâ, quo fine, quâ intentione quid fiat. Sed ea quæ conſtat eſſe peccata, nullo bonæ cauſæ obtentu, nullo quaſi bono fine, nullâ velut bona intentione facienda ſunt. Ea quippe opera hominum, ſicut cauſas habuerint bonas, ſeu malas, nunc ſunt bona, nunc mala, quando non ſunt per ſe-ipſa peccata.... Cùm verò jam opera ipſa peccata ſunt, ſicut furta, ſtupra, blaſphemiæ, vel cætera talia; quis eſt, qui dicat cauſis bonis eſſe facienda, ut vel peccata non ſint, vel, quod eſt abſurdius, juſta peccata ſint?* Et quidem ſi dicto Sancti Patris ſua non conſtaret veritas, ſequeretur, hominem uſuras exercêre poſſe obtentu, Eleemoſynæ faciendæ, aut ædificandi Xenodochii; quod nemo ſanus admittere poteſt, & quod etiam damnat Sanctus Doctor ſubjungens: *quis eſt, qui dicat, ut habeamus, quod demus pauperibus, faciamus furta divitibus?*

(*g*) S. Aug. l. contra Mendacium. c. 7. ſeu n. 18.

Cùm igitur ex ſe mala ſit Alypii actio; nullo in caſu, neque ob quamcumque cauſam fieri poteſt licita, ob prætextum in caſu allegatum. Quare Innocentius XI. ſexaginta quinque morales propoſitiones 2. Martii an. 1679. condemnans, iſtam quæ 51. eſt inter eas recenſuit: *Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandum virginem, & multoties eidem ſubſervit, deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut aliquid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis damni; putà ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur*: quam pernicioſam opinionem defendi vetat hic Summus Pontifex ſub pœnæ excommunicationis *ipſo facto*, cujus abſolutio Sedi Apoſtolicæ, excepto ſolùm mortis articulo reſervatur.

Vide Caſus:
Restitutio.
Geneſius 50.
Didacus 75.
Geraldus 77.
Donatus 89.
Bleſilla 96.
Caninius 115.
Caſus 116.
Macrobius 132.

FESTA

[illegible]ptionis noſtræ, aut Beatæ Virginis aliorumque ſanctorum Eccleſia inſtituit, ut illis de ipſorum æternâ gloriâ congratulemur, ad eorum ſequenda veſtigia exemplaque ſanctitatis imitanda vehementiùs accendamur, eoſque rogemus ut à divinâ nobis miſericordiâ per merita Chriſti gratias obtineant, quibus eorum in cœlis gloriæ aliquando poſſimus fieri participes.

Jam oſtendimus in titulo, *dominici feſtique dies*, eam ob cauſam dies feſtos ab Eccleſiâ fuiſſe inſtitutos atque eoſdem celebrandi modum fidelibus eſſe præſcriptum, ſeu quòad obligationem audiendi Miſſam, vel abſtinendi ab omni opere ſervili ſacris illis diebus; quinque tantùm eâ de re quæſtiones addimus.

Prima & altera pertinet ad obligationem viatorum de audiendo ſacro, ad quam reſpondemus diſtinguendo inter præcepta, quæ ſunt de jure communi, de quibus nemo poteſt diſpenſari, & inter ea, quæ ſunt tantùm de jure particulari, quæque ſubditos ſuperioris, qui condidit legem, obligant, ob territorium, in quo verſantur, extra quod nulla eſt jam ſuperioris juriſdictio.

Tertia & quarta ad præceptum generale ſpectant de ſanctificatione Feſtorum ab Eccleſiâ conſtitutum, quod etiam ex ſeptem Galliæ Regum edictis fuit admiſſum. Duas tantùm exceptiones impoſitæ hoc præcepto obligationis admittit, quas legitimâ ſolum fulcit neceſſitate, *ſecluſo tamen ſcandalo*.

Quinta denique in hoc poſita eſt, ut dignoſcatur, quæ ſit neceſſaria authoritas ad Feſtorum inſtitutionem. Nova quidem Feſta inſtituere poſſunt Epiſcopi; at in Galliâ non ſola ſufficit eorum authoritas; nec eadem poſſunt inſtituere, niſi poſt obtenta Regia diplomata, (*a*) in Parlamento comprobata, in cujus juriſdictione eorum poſita eſt diœceſis; quod etiam ab Epiſcopis fieri non debet ex regulis Canonicis niſi de Conſilio Cleri, & conſenſu, ſaltem tacito, populi.

Judices nullam proferre ſententiam, nullum poſſunt feſtis diebus exercere juriſdictionis actum ex edicto Molinenſi (*b*) niſi ob graviores quoſdam caſus, qui abſque magno nequeant differri incommodo. Conformiter ad illud Edictum lata fuere permulta in variis Parlamentis Arreſta.

(*a*) Edict. de juriſdic. Eccleſ. m. April. an. 1695. art. 28.

(*b*) Edict Molin. art. 69.

CASUS PRIMUS.

PTOLOMÆUS, Pariſiis Gratiæ Portum profectus vigeſimâ ſecundâ Auguſti, Rhotomagum vigeſimâ quartâ ad veſperam adveniens ibi commoratur. Tenetur-ne ſub reatu mortali ad audiendum ſacrum die craſtinâ, quæ dies eſt feſta Sancti Ludovici?

Ratio dubitandi eſt, quia præcepto feriandi diem Sancti Ludovici ii tantùm ligari in conſcientia videntur, qui actu in Pariſienſi Diœceſi commorantur, aut in aliis ubi feſtum illud eſt imperatum.

Videtur è contrà dicendum, hac die ad auditionem Miſſæ teneri Ptolomæum, quia ipſum nullibi deſerit qualitas Diœceſani Pariſienſis, atque ut talis, in aliâ quâlibet Diœceſi feſta Diœceſis Pariſienſis obſervare tenetur.

Propoſitæ huic difficultati nova ſubjungitur, utpote cum ea aliquatenùs connexa, utrùm videlicet Ptolomæus pergens iter & per vicum Sancti Geneſii eo ipſo die tranſiens, quo celebratur Sancti hujuſce feſtum, ſub eâdem pœna ſacrum audire teneatur; præſertim ſi in totâ Diœceſi Rothomagenſi feſtum illud eſſet præceptum?

RESPONS.

1. Certum eſt, id omne eſſe ſervandum, quod eſt de jure communi. v. g. homo, è Diœceſi Mediolanenſi, ubi licitus eſt carnium aut ovorum quatuor primis quadrageſimæ diebus uſus, qui Gratianopoli commoratur, ubi tenetur his diebus jejunium, illud ibi obſervare obligatur, quia in Galliâ eſt præceptum de jure communi, non verò à Solo Epiſcopo Gratianopolitano conſtitutum. Sed non idem dicendum de obligatione quâdam, quæ vel ſtatuto tantùm aut conſuetudine particulari fulcitur; cùm igitur ſolemnitas Sancti Ludovici, non ſit de jure communi, ſed vi ſtatuti ſeu particularis conſtitutionis locorum ordinarii fuerit conſtituta, ſequitur eam extra fines Diœceſis Pariſienſis non obligare; atque adeò Ptolomæum, qui hac die Rothomagi verſatur, ad auditionem Miſſæ ſub reatu mortalis peccati hac die non teneri: quod probari poteſt ex conſtitutione Bonifacii VIII. in ſexto decretalium relatâ (*c*): in quâ Summus hic Pontifex conſultus, utrùm ſtatutum, quo excommunicatos *ipſo facto*, Epiſcopus declaraverat illos omnes, qui de furto eſſent conſcii, diœceſanum etiam ſub excommunicationis pœnâ ligaret, qui illud extra fines diœceſis committeret, ita reſpondet: *ſtatuto Epiſcopi, quo in omnes, qui furtum commiſerint, excommunicationis ſententia promulgatur, ſubditi ejus, furtum extra ipſius diœceſim committentes, minimè ligari noſcuntur, cùm extra territorium jus dicenti non pareatur impunè*. Hæc ſunt verba hujus Papæ.

(*c*) Bonifac. VIII. cap. *Ut animarum*. fin. de conſtitut. in 6. l. 1. tit. 2.

2. Ptolomæus per vicum Sancti Geneſii, è Diœceſi Rothomagenſi iter faciens die quâdam in hac tantùm diœceſi feriatâ, non tenetur ſub peccato mortali ad auditionem Miſſæ illâ die. Ratio eſt, quia ſtatutum, quo ab Archiepiſcopo Rothomagenſi conſtituta eſt feſti hujus ſolemnitas, ſolos poteſt obligare diœceſanos, eoſque, qui permanſione ſuâ tales haberi poſſunt, non verò advenas viatores.

Digitized by Google

cùm aliquandiu io Diœceſi, ubi viget ſtatutum, commorantur. Id probat Gloſſa in Decretalem Clementis III. (a), quà aſſertur, quòd infractione ſtatuti Epiſcopi intra fines Diœceſis ipſius, reus es peccato ſuo juriſdictioni ejus ſit obnoxius: *Nam ratione dilicti ſortitur quis forum*; quod probat Gloſſa ex Decretali Gregorii IX. (b) in quam idem aſſirmat, ac multis Canonibus ac legibus probat verum quidem eſt, eam loqui de foro externo; ſed à fortiori idem intelligi poteſt de foro interno, de quo nunc agitur; cùm ipſa ſupponat, quempiam Epiſcopi juriſdictioni non fieri obnoxium, niſi conſequenter ad peccatum commiſſum.

(a) Gloſſ. in cap. *A nobis*. 21. v. *Non niſi ſub illi.* de ſentent. excom. ſuſpen. & interd.

(b) Greg. IX. in cap. *Licet*. fin. de foro compet. & ibi. Gloſſa v. *Ratione delic.* ai. lib. 2. tit. 2.

CASUS III.

Elezarus, Pariſienſis Sutor, ſemi-apertum habens diebus feſtis tabernam ſuam, publicè ibi emptoribus merces ſuas vendit, atque opifices ſuas ad præſtandam hiſce ſibi diebus operam vult cogere. Hæc autem ſunt præcipua argumenta, quibus inductus exiſtimat, ſe poſſe illis diebus merces ſuas divendere.

1. Id à Judice politiæ non prohibetur, ac imprimis feſti diebus, qui in dies mercurii & ſabbati cadunt, quibus diebus habetur forum ſolitum, ubi à privatis multis, præſertim agricolis, artificibus ac famulis emi ſolent calcei, aliaque ſibi neceſſaria.

2. Tabernam habet ſitam in ipſo Emporio.

3. Cæteri Sutores iis diebus pariter vendunt, unde ſequitur, quod, ſi eum iis non venderet, magno id ſibi foret nocumento, quod aliò diverterent ſoliti ſui emptores.

4. Incolæ vicinorum pagorum eò libentiùs dies feſtos ad emendum ſeligunt, quòd aliis diebus labori dent operam, quem abſque magno damno nequeunt abrumpere: quare merces ſuas ipſis vendendo benefacere potiùs, quam peccare ſe exiſtimat.

5. A Confeſſario ſuo certò dedicit, ſe in ſuo perſeverare poſſe commercio tutâ conſcientiâ, ſaltem donec generali ſtatuto omnibus artis ſuæ ſociis interdicatur Tabernarum apertura, ac mercium venditio.

6. Addit denique, non novitiam eſſe hanc agendi rationem, aut à pauco tempore inductam conſuetudinem, ſed uſum antiquum, quo exiſtimat exponi poſſe mandatum de Feſtorum ſanctificatione. Quâ de re quærit. 1. Utrùm cùm aliis tutâ conſcientiâ vendere poſſit feſtis diebus, præſertim, cum diebus Mercurii & Sabbathi contingunt, qui ut dictum eſt, dies ſunt foris deſtinati? 2. Utrùm famulos ſuos diebus illis cogere nequeat, ut præſentes in tabernâ ſuâ, ſe in venditione mercium ſuarum adjuvent, quàm ſi fortè operam denegant, nùm pariter eos ablegare queat?

Respons.

Priuſquàm difficultati propoſitæ reſpondeatur, ſciendum laborem atque commercium non ſolùm Eccleſiæ præcepto Dominicis feſtiſque diebus eſſe prohibita, ſed etiam multis Galliæ Regum Edictis, quorum primum eſt Guntrandi 1s. Novembris an. 585. promulgatum, quo ſtatuitur, ut ab omnibus operibus ſervilibus atque corporeis Dominicis feſtiſque diebus ceſſetur, exceptis iis, quæ requiruntur ad paranda alimenta injunctione ſimul factâ locorum Judicibus, ut Edictum hoc executioni demendari curent, ſtatutas à regibus in refractarios pœnas proferendo (c).

(c) Capitul. Regum Franc. tom. 1. col. 10.

...tonenſi an. 813. [illegible] habito confirmatum eſt (g).

(g) Conc. Turon. 3. can. 40.

Quintum eſt Ludovici dicti Mitis, qui ſtatuit, ut feſta præcipua, tanquam dies Dominica obſerventur, atque inter alia appellat feſta ſancti Joannis Baptiſtæ, ſanctorum Petri & Pauli, ſancti Martini & ſancti Andreæ (h).

(h) Cit. Capitul. can. 5.

Sextum eſt Henrici III. an. 1579. latum (i) in comitiis Bleſenſibus, quo judicibus omnibus injungitur, ut Aurelianenſe Edictum à Carolo IX. an. 1560. de celebratione feſtorum conditum (k) diſtrictè obſervari curent, pro foris & nundinis, quæ diebus illis, uti Dominicis ſunt interdicta. Quibus addi poſſunt multæ Ordinationes Politiæ, ac præcipuè Ordinatio an. 1638. quâ cautum eſt, ne Mercatores, Artifices, Muliones, aliique vendant, merces extrudant, aut laborent ſacris hiſce diebus, mulctâ indictâ 24. Librarum Pariſinarum; quæ confirmata eſt ex alia 12. Decembris 1641. ex alia 12. Novembris an. 1667. quâ Mercatori cuilibet & Artifici vetatur, ne tabernas & Apothecas aperiant, ullum-ve commercium aut mercium venditionem faciant Dominicis feſtiſque diebus: ex alia item 11. Januarii an. 1696. quæ ſuperiores confirmat, & ex Arreſto Senatûs Pariſienſis lato 15. Octobris an. 1588. quo eadem prohibentur (l).

(i) Edict. Bles. art. 38.

(k) Edict. Aurel. art. 4. & 25.

(l) D. De la Mare tract. de politiâ tom. 2. l. 2. tit. 8. c. 4.

Præſuppoſitâ illâ generali regulâ, tres aliæ particulares ſtatuendæ ſunt ad ſolvendam propoſitam difficultatem. Prima eſt: cùm rem quampiam emere quis tenetur ob urgentem neceſſitatem, ita ut emptionem ſuam abſque gravi detrimento procraſtinare nequeat, tunc rem eam ipſi vendere poteſt mercator, modò omne abſit ſcandalum: quam regulam affert ſanctus Thomas his verbis (m): *Opus corporale, quod ordinatur ad imminens damnum rei exterioris vitandum non violat ſabbatum.*

(m) S. Th. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3.

Secunda eſt: Mercator vendere poteſt feſtis diebus, cùm ipſi ad ſuſtentationem familiæ ſuæ neceſſaria eſt venditio, præſertim cùm illis tantùm feſtis diebus vendit, in quibus habetur forum publicum, atque alii Mercatores ejuſdem artis communiter vendunt: hanc quoque regulam ſuppeditat doctrina ſancti Thomæ his verbis contenta (n): *Quilibet autem tam ſervus quàm liber, tenetur in neceſſariis providere, .. ſibi etiam in damno rerum vitando.*

(n) Idem ibid.

Tertia regula eſt: in dubio, utrùm mercatores quidam diebus feſtis vendere poſſint, aliis affirmantibus, aliis negantibus, tunc ad ſententiam ſuperioris eſt recurrendum: qui enim exiſtimant, ſe merces ſuas ſacris illis diebus vendere poſſe, cavêre imprimis debent, ne cupiditate magis, quàm neceſſitate ducantur. Tertiam hanc regulam ſuppeditat inclytus Gerſo (o): *Quod ſi dubietas occurrat*, inquit, *conſulat ille ſuperiores aut peritos, ne per amplam nimis, aut ſtrictam conſcientiam in peccatum cadat.*

(o) Joan. Gerſon. tract. in Decalog. c. 7.

Suppoſitis his regulis tùm generalibus, tùm particularibus, reſpondemus Elezarum ſutorem, aliorum more merces ſuas vendere poſſe diebus Mercurii & Sabbati, licet feſtis diebus, ſi in caſu primæ aut ſecundæ regulæ à nobis allatæ reperiatur, hoc eſt, ſi à venditione abſtinere nequeat, abſque gravi, ut ſupponit, incommodo, quo deinceps familiæ ſuæ ſuſtentationi providere non poſſet, atque vendere poſſit abſque ſcandalo, quod inſtare non videtur in caſu propoſito, cùm politiæ

Digitized by Google

[illegible] regulæ non verſetur, neque per ſe, neque per ſuos vendere poſſet, ac pro certo præceptum ſanctificationis feſtorum infringeret. Denique ſi dubitet; ad Epiſcopum, aut ejus Vicarium generalem debet recurrere, vel per ſe, vel interventu Parochi ſui aut Confeſſoris; quò tuti poſſint eſſe in conſcientiâ, tam ipſe, quàm familli ejus; atque eorum præſcriptum adimplere.

Vide ſequentem Deciſionem.

CASUS IV.

Multi Incolæ pagi ſancti Martini, tempore meſſis ob continuos jamdudum imbres frumentorum ſuorum jacturam timentes, poſſunt-ne diebus ſancti Bartholomæi, ſancti Ludovici ac præcedenti Dominica die eorum perceptioni operam dare, cùm per tempus liceat, quin tamen de eorum amiſſione certi ſint?

Respons.

Juxta generalem ſancti Thomæ regulam, quam modò attulimus, Incolæ illi duobus feſtis diebus & præcedente Dominicâ laborare poſſunt; nam, ut ait Doctor Angelicus (*a*), *Opus corporale, quod ordinatur ad imminens damnum rei exterioris vitandum, non violat Sabbatum.* Quod probat ſanctus Doctor ex his Chriſti verbis: *Unde dicit Dominus Matth.* 12. Quis erit ex vobis homo qui habet unam ovem, & ſi ceciderit Sabbato in foveam, nonne tenebit & levabit eam?

(*a*) S.Thom. 2.2.cit.q.122. art. 4. ad 3.

Ob eandem rationem Alexander III. Diœceſanis cujuſdam Archiepiſcopi, à quo fuerat conſultus, Halecum piſcationem, è quâ iſti præcipuè ſuſtentabantur, Dominicis feſtiſque diebus permittit, modò tamen quaſdam vicinis Eccleſiis & pauperibus eleemoſynas inde ſumptas deſtinarent. *Indulgemus*, inquit Papa (*b*), *ut liceat Parœcianis veſtris, diebus Dominicis & feſtis aliis, præterquàm in majoribus anni ſolemnitatibus, ſi halecia terræ ſe inclinaverint, eorum captioni, ingruente neceſſitate, intendere: ità quòd poſt factam capturam, Eccleſiis circumpoſitis & Chriſti pauperibus congruam faciant portionem.*

(*b*) Alex.III. in cap. *Licet* 3. de feriis l. 2. tit. 9.

Hinc ſequitur, quòd 1. cùm pagi ſancti Martini Incolæ è perceptione tantùm frumentorum, vindemiæ ac fructuum ſuorum ſuſtentari poſſint, quæ ſi ad alios dies differrent, ea vel interire omninò vel corrumpi magno ſuo damno valerent; eadem poſſunt colligere, etiam ſacris illis diebus, modò tamen Miſſæ auditionem præmiſerint; *ſed neque earum rerum opera hac Lege prohiberi exiſtimandum eſt, quarum jactura facienda ſit, ſi die feſto prætermittantur*, inquit Catechiſmus Concilii Tridentini (*c*). Quod conſentit cum Synodo Anivecienſi an. 1314. habito, quo verbis expreſſis excipitur caſus propoſitus: *Excepto*, inquit, *neceſſitatis articulo, videlicet ubi de amiſſione fructuum, vel vehendorum veriſimiliter timeretur, nec poſſet aliud faciliter remedium adhiberi.*

(*c*) Catechiſm. Roman. part. 3. de tertio Decalogi præcepto. n. 32.

Conſtantinus, primus Imperator Chriſtianus hunc etiam neceſſitatis caſum in Lege ſuâ 6. Martii an. 321. conditâ, & in codice relatâ his verbis excipit (d): *Omnes Judices, urbanæque plebes, & cunctarum artium officia, venerabili die ſolis quieſcant: ruri tamen poſiti, agrorum culturæ liberè licenterque inſerviant, quoniam frequenter evenit, ut non aptius alio die frumenta ſulcis aut vineæ ſcrobibus mandentur: ne occaſione momenti*, hoc eſt, *diei Dominici*, ut explicat Gloſſa, *pereat commoditas cæleſti proviſione conceſſa.*

(*d*) Leg. *Omnes.* 3. cod. de feriis. lib. 3. tit. 12.

Advertendum tamen præter caſum neceſſitatis

Episcopus quidam Galliæ quinque ſex-ve nova feſta inſtituit; at maxima pars Cleri, Magiſtratus & Plebs ipſius mandato obtemperare recuſant. Nunquid ad id eos cogere poteſt?

Respons.

Epiſcopus iſte ad exequendum mandatum ſuum eos cogere nequit, qui obtemperare recuſant, idque ob duplicem rationem. 1. Quia Gregorius IX. in unâ Decretali (*e*) nova inſtituendi feſta Epiſcopis poteſtatem non adſcribit niſi de conſenſu Cleri & Populi: *Quas* (ſolemnitates) *ſinguli Epiſcopi in ſuis Diœceſibus cum Clero & Populo duxerint ſolemniter celebrandas.* 2. Quia juxta Galliæ diſciplinam, neceſſe eſt, ut authoritas Regia cum Epiſcopi poteſtate concurrat, qui adeò antè feſti alicujus inſtitutionem à Rege diploma obtinere debet, quod in Parlamento approbetur, & in ejus acta referatur, intra cujus juriſdictionem poſita eſt illius Diœceſis.

(*e*) Greg. IX. in cap. *Conqueſtus.* l. de feriis.

Nititur hæc diſciplina 1. quòd ex inſtitutione feſtorum vacet forum & manuum opus; quod ad res temporales ſpectat. 2. Quia intereſt imprimis, ne quid in officium Eccleſiaſticum obrepat, quod uſui & antiquis Eccleſiæ Gallicanæ libertatibus adverſetur. Ob eam cauſam Edicta illâ de re promulgarunt Galliæ Reges, ut patet ex trigeſimo quinto Capitulari Caroli Magni, in quo agitur (*f*) *de feſtivitatibus anni.* Hinc fit etiam, ut in Gallia mutari nequeant Miſſalia & Breviaria, niſi de conceſſione Regiâ, uti videre eſt in probationibus libertatum Eccleſiæ Gallicanæ (*g*) ex multis inſtrumentis authenticis, ac præſertim ex diplomate, quod Epiſcopo Pictavienſi 15. Martii an. 1606. conceſſit Henricus IV. & quod vigeſimo ſeptimo Julii ejuſdem anni in Pariſienſi Senatu confirmatum eſt; & ex Arreſto ejuſdem Senatûs in Epiſcopum Antverpienſem 26. Febr. an. 1603. lato nova à fortiori inſtitui feſta nequeunt abſque conſenſu Principis.

(*f*) Lib. 2. Capitular. c. 35.

(*g*) Probationes libertatum Eccleſiæ Gallica. tom. 1. cap. 31. pag. 1157. & ſeq.

Author qui hoc modo ſolvit difficultatem iſtam (*h*) & cujus occaſione novas iſtas probationes inquiſivimus in Archetypo inſtrumento, refert, quòd, cùm Rothomagenſis Epiſcopus novum ſancti Galterii, Abbatis ſancti Martini Pontiſaræ feſtum inſtituiſſet in toto Vexino celebrandum, Capitulum ſancti Mallovii & Paſtores huic inſtitutioni interceſſere, & quòd re ad Senatum Pariſienſem latâ, Montholonem partium adverſarum Advocatum, qui contendebat, ad Epiſcopi poteſtatem non pertinere, ut feſta inſtitueret, refellit D. Talon Advocatus Generalis, & pro Archiepiſcopo Rothomagenſi concluſit, qui, cùm declaraſſet, ſe aſſentiri, ut prædictum feſtum Pontiſaræ tantùmmodò celebraretur, eâ ſolùm conditione Arreſtum obtinuit favorabile, ut intrà tres menſes à Rege diploma obtineret.

(*h*) De ſainte Beuve, tom. 3. cas. 174.

Juvat hic obſervare, non eſſe hanc Eccleſiæ mentem, ut augeatur, ſed potiùs ut minuatur, quantùm fieri poteſt, feſtorum numerus, uti declaratum eſt in multis Conciliis Provincialibus, & inter alia, Rhemenſi an. 1583. habito à Ludovico Cardinali Guiſio, Rhemorum Archiepiſcopo. Quod à Gregorio IX. approbatum eſt (*i*): Cameracenſi an. 1565. (*k*) Burdigalenſi an. 1583. (*l*). Conformiter ad hanc mentem Tractatum ſuum *de novis feſtis non inſtituendis* emiſit Nicolaus de Clemengis.

(*i*) Conc. Rhem. cap. 4.

(*k*) Conc. Camerac. tit. de cultu cærem. & officio divino. c. 11.

(*l*) Conc. Burdigal. tit. 6.

Vide { Dominici & / Festi Dies. }

FIDEI.

Digitized by Google

FIDEJUSSOR.

FIDEJUSSOR ſeu Sponſor is dicitur, qui pro alterius facto ſpondet, cujus obligatio non ſatis eſt tuta; & fidejuſſionis nomine etiam dicitur ejus actio (*a*). *Qui alieno nomine obligatur*, inquit Lex (*b*), *Fidejuſſor vocatur: & plerumque ab eo quem proprio nomine obligamus, alios accipimus, qui eâdem obligatione teneantur; ut dum curamus quod in obligationem deduximus, tutiùs nobis debeatur.*

(*a*) Domat. Leg. civil. &c. l. 3. tit. 4.
(*b*) Leg. obligationes. 1. §. 8. ff. de obligat. & act. l. 44. tit. 7.

Fidejuſſionum uſus ad omnia obligationum genera extenditur, v. g. ad ſolutionem pecuniæ à promiſſore debitæ, ad perfectionem ſuſcepti operis & alia ſimilia, in quibus fidejuſſor rei promiſſæ à promittente executionem pro eo in ſe ſumit.

Triplex diſtinguitur fidejuſſio: prima eſt voluntaria, quæ datur pro qualibet obligatione; quæ ex aliquo pacto, rei-ve naturâ oritur, qualis eſt oppigneratio tutelæ.

Secunda eſt, quæ Lege conſtituitur, v. g. ad litigium non admittitur in Galliâ devolutarius, niſi priùs ſolutionem judicati ſatiſdederit, ex edicto menſis Januarii an. 1557. atque idem eſt in uſu erga advenam qui Franco regnicolæ litem infert.

Tertia eſt, quæ à Judice conſtituitur, ſeu ex officio, ſeu ad petitionem aut oblatum partium. V. g. alteri partium proviſoriè aliquid adjudicatur, ſi pro dati reſtitutione ſatisdederit, ſi ea conſtituatur: pariter carcere detentus aliquando liberatur ſub alterius cautione.

Quamvis mulieres, à viris ſuis authoritatem non habentes, ſe ipſas, non magis, quàm pupilli, obligare queant, ut plurimùm; tamen pro viris ſuis carcere detentis ſpondere poſſunt, ut poteſt pupillus, octodecim annos natus, pro patre incarcerato; quod quidem uterque faciens nullam jam habet ſpem reſtitutionis contra ſatiſdatum ſuum.

Fidejuſſor, ut talis, ad majus obligari nequit, quàm obligatur debitor præcipuus, pro quo ſpondet, quamvis poſſit ad minus. *Fidejuſſores*, inquit Juſtinianus (*c*), *ita obligati non ſint, ut plus debeant, quàm debet is, pro quo obligarentur:* Cujus rei hæc eſt ratio: *Nam eorum obligatio*, ſubjungit hic Imperator; *acceſſio eſt principalis obligationis: nec plus in acceſſione poteſt eſſe, quàm in principali re.*

(*c*) §. 1. Inſtitut. de Fidejuſſoribus.

Fidejubere pro alio poteſt quiſque, inquit Lex (*d*), *etiamſi promiſſor ignoret.*

(*d*) Fidejubere. 30. ff. de Fidejuſſoribus.

Fidejuſſio adversùs Leges bonos-ve mores data eſt invalida. Sic fidejuſſio ab aliquo requiſita pro ſolutione pretii ſibi promiſſi ob homicidium à ſe perpetrandum, aut ad evitandam pœnam facinori ſuo debitam eſſet irrita. *Pœnas ob maleficia ſolvi magna ratio ſuadet..... in quibus caſibus illa ratio impedit fidejuſſorem obligari, quia ſcilicet in nullam rationem adhibetur fidejuſſor; cum flagitioſa rei ſocietas coita nullam vim habet* (*e*).

(*e*) L. Si à reo 70. in fine ff. de Fidejuſſoribus &c. lib. 46. tit. 1.

Aliæ ſunt obligationes, in quibus inhoneſtum foret exigere velle fidejuſſorem. v. g. quando negotii causâ ſocietatem ineunt duo Mercatores, contra honeſtatem eſſet, ſi alter ab altero bonæ ſuæ fidei prædem vellet exigere, & ſic de aliis multis.

Fidejuſſoris hæres de ipſius tenetur obligatione: *Fidejuſſor & ipſe obligatur, & hæredem obligatum relinquit*, ait Lex (*f*): Excipienda eſt tamen corporalis obligatio in eo caſu, cùm de eâ tenebatur Sponſor defunctus.

(*f*) Leg. Poſt. 4. §. 1. ff. de Fidejuſſor. & §. 2. Inſtit. eod. tit.

Cum ſemel accepta eſt cautio, altera jam exigi nequit, licèt Fidejuſſor non ſolvendo idoneus evaliſſet; quia, *qui admiſit eum fidejubentem, idoneum eſſe comprobavit*, inquit Lex (*g*).

(*g*) Leg. Qui ſatiſdare. 3. in fine ff. de Fidejuſſ.

Fidejuſſor, qui non tenetur in ſolidum, non poteſt conveniri, niſi poſtquàm debitor præcipuus diſcuſſus fuerit à principali Creditore, qui ab eo ſolutionem obtinere non potuit (*h*). Ab hac regulâ tamen excipiendi ſunt 1. qui coram Judice ſatiſdederunt. 2. Excipiendus eſt caſus, in quo præcipuus debitor eſt abſens, nec ullum comparet bonum (*i*) è quo ſolutionem ſuam repetere queat Creditor.

(*h*) Nov. 4. c. 1. in ad quid deſviſſet Fidejuſſores conveniendos. & Leg. Si Filius. 45. in fine. de Fidejuſſor.
(*i*) Ibidem cit. novell. 4. c. 1.

Quando multi cum præcipuo Debitore ſe obligant Fidejuſſores, de toto quilibet eorum tenetur; quia quiſque debitum ſpopondit: Sed ſi qui ſolvendo fiant non idonei, alii eorum vicem ſupplent: *Ideoque*, inquit Juſtinianus (*k*) *ſi quis ex Fidejuſſoribus eo tempore ſolvendo non ſit, hoc cæteros onerat.*

(*k*) §. 4. Inſtit. de Fidejuſſor.

Jus

ſolvendo, aut debitum perſolvendo, ubi præſcripta dies aderit; quod ſi non perſolvat, in eum Fidejuſſori competit actio, etſi debitum creditor non poſtularet: & etiam ante elapſum terminum promiſſorem convenire poteſt Fidejuſſor, ſi de indemnitate ſuâ periclitetur.

Si Fidejuſſor ante diem creditorem ſolverit, contra reum ipſi actio non competit, niſi poſt elapſum terminum: nam ſolutionis ſecurum præſtat, ſolvendi dies præſcripta. *Si Fidejuſſor*, inquit Lex, ... *ante diem creditoris ſolverit; expectare debebit diem, quo eum ſolvere oportuit.* (*a*)

Fidejuſſorem convenire non poteſt Creditor, niſi de eo, ad quod præcipuus tenetur debitor: ita ut ſi caſu purè ſortuito res pereat, & abſque illius culpa, penès quem erat, & qui non erat in morâ ejuſdem reſtituendæ, nihil tùm debet, quia tunc nihil debet præcipuus debitor. v. g. Joanni pro Jacobo ſpopondi de equo ipſi commodato, aut pro depoſitâ apud eum crumenâ: fulmine forſan perit equus aut pecunia: tunc ſolvitur fidejuſſio mea, quia de tali caſu ſortuito nec ipſe tenetur Jacobus (*b*).

Diximus: *& qui non erat in mora ejuſdem reſtituendæ*: nam ſi eſſet in mora, de ejus valore teneretur; & prorogaretur in hoc caſu Fidejuſſoris obligatio erga dominum rei, juxta hæc legis verba; *cum facto ſuo reus principalis obligationem perpetuat; etiam Fidejuſſoris durat obligatio, velut ſi moram fecit in Sticho ſolvendo, & is deceſſit* (*c*).

Quando unus ex Fidejuſſoribus totum ſolvit debitum creditori, in cujus locum ac jus ſuffici non curat; tunc in præcipuum duntaxat debitorem, non verò in compromiſſores ſuos recurrere poteſt: at ſi in jura ſua ipſum creditor ſubroget, aut, ipſo recuſante, ſubſtitutionem hanc à Judice obtineat; tùm in alios ſponſores ſibi comites appellare poteſt, & ſubſtitutio illa dicitur: *Beneficium ceſſionis jurium Creditoris*: quod intelligendum eſt de iis tantùm fidejuſſoribus; qui ex ſatiſdatione ſuâ, jus illud non repudiarunt; ut diximus de Beneficio diviſionis (*d*).

Fidejuſſio non remanet 1. ex ſolutione debiti. 2. ex aliquo vitio præcipue obligationis, ſeu dolo, coactione, aut alio ſimili. 3. innovatione tituli debiti contracti inter creditorem & debitorem, inſcio Fidejuſſore. Sic pro Paulo ſpopondi erga Petrum de pretio venditi prædii: Paulus ac Petrus, me inſcio primum debitæ pecuniæ titulum renovarunt, pro eo acceptis à Petro ſchedulis campſoriis; non jam permanet ſponſio mea: *Novatione legitimè perfectâ*, inquit Lex (*e*) *debiti in alium tranſlati, prioris contractûs Fidejuſſores..... liberatos eſſe non ambigitur; ſi modo in ſequenti ſe non obligaverunt.*

Si creditor debitoris hæres exiſtat, aut debitor creditoris; tunc confuſione illa duorum in unum deſinit Fidejuſſoris obligatio. Nam ſi præcipui debitoris hæres fiat Fidejuſſor, tùm ipſe fit præcipuus obligatus, atque adeò deſinit eſſe Fidejuſſor. Si creditori ſuccedat, jam ceſſat ejus obligatio; cùm ſui ipſius idem nequeat eſſe debitor. Si Fidejuſſoris hæres ſit creditor, in ſe ipſum nequit eſſe obligatus; ſed tantùm jus ſuum in debitorem retinet. Denique ſi Fidejuſſori ſuccedat debitor, extinguitur tùm ſatiſdatio; & obligatio hujus debitoris in eo fit præcipua obligatio, iſque tùm exceptionibus Fidejuſſoris frui nequit, qualis eſſet. v. g. Pupillaritatis exceptio, ſi pupillus eſſet. Hæc ſunt dicta legum Civilium de iis, quæ modò attulimus: *Cùm reus promittendi Fidejuſſori ſuo hæres extitit, obligatio fidejuſſoria perimitur. Quid ergo eſt: tanquam à reo debitum petatur. Et ſi exceptione Fidejuſſori competente uſus fuerit, in factum replicatio dari debebit; aut doli mali proderit*: Ita Lex digeſtorum (*f*). *Quod ſi creditor Fidejuſſori hæres fuerit, vel Fidejuſſor creditori*, inquit Lex alia (*g*). *Puto convenire, confuſione obligationis non liberari reum.* Tertiam denique legem addemus, cujus hæc ſunt verba: *Generaliter Julianus ait, eum qui hæres extitit, ei pro quo intervenerat, liberari ex cauſa acceſſionis, & ſolummodò quaſi hæredem rei teneri. Denique ſcripſit: Si Fidejuſſor hæres extiterit, ei, pro quo fidejuſſit, quaſi reum eſſe obligatum ex cauſa fidejuſſionis liberari* (*h*). Ita obſervationes iſtas atque allatas regulas nobis ſuppeditavit doctus ultimi ſæculi Juriſperitus (*i*).

(*a*) Leg. ſi Fidejuſſor. 31. ff de Fidejuſſor. & mandator. l. 46. tit. 1.

(*b*) Leg. *Creditor.* 2. ff. eod. tit.

(*c*) Leg Si à *Colono.* 58. §. 1. de Fidejuſſor.

(*d*) L. *Cùm alter* 11. cod de Fidejuſſor. lib. 8. tit. 41. leg *Cùm is.* 3. & leg. 36. & leg. *Ut Fidejuſſor.* 39. ff. eod tit. §. 4. inſtitut. eod. tit

(*e*) Leg. *Novatione.* 4. cod. de Fidejuſſor leg. *Ubicumque.* 10. ff eod. tit.

(*f*) Leg. *Cùm reus.* 14 ff. de Fidejuſſor. & mandator.

(*g*) Leg. *Verius.* 71. init. ff. eod. tit.

(*h*) Leg. *Generaliter.* 5. ff. eod. tit.

(*i*) D. Domat. leg. civ. in ſuo ordine naturali. l. 3. tit. 4.

CASUS PRIMUS.

SYMMACHUS 2000. nummorum ad annum Simeoni mutuò dedit ſub fidejuſſione Petri, Pauli & Andreæ. Poteſtne, elapſo ſolutionis termino, aut à debitore, aut ab uno ex Fidejuſſoribus, prout magis ſibi libuerit, mutuatam Simeoni pecuniam jure repetere?

Digitized by Google

(b) Ibid. l. 2. tit. 2. § 4. de Fidejuſſoribus.

quòs pro eo obligavit, ſuum conſequi. Et alibi (b): *Si plures ſint Fidejuſſores, quotquot erunt numero, ſinguli in ſolidum tenentur. Itaque liberum eſt Creditori, à quo velit ſolidum petere.*

Sed quia paulò acerbius viſa eſt iſta Juriſprudentia, tribus ſubſidiis, quæ Fidejuſſoribus conceſſa fuère, mitigata eſt.

Primum, quod uſus invexit, eſt, quòd Creditor de ſuis omnibus juribus & actionibus ei cedere debeat ex Fidejuſſoribus, in quem agit: ut ceſſionis illius ſubſidio & ipſe in alios compromiſſores ſuos agere valeat.

(c) Ibid. cit. §. 4.

Alterum, quod eſt diviſionis Beneficium, ab Imperatore Adriano conceſſum (c), conſtituit, ut Creditor inter Fidejuſſores ſuos, qui ſolvendo ſunt idonei, actionem ſuam dividat, ut ſinguli partem ac portionem debiti ſibi competentem ſolvat: *Ex Epiſtola divi Adriani compellitur Creditor, à ſingulis, qui modò ſolvendo ſunt, litis conteſtatæ tempore, partes petere:* Et ſi unus ex Fidejuſſoribus, ſolvendo factus eſt non idoneus, ad alios perveniat ipſius portio, & quiſque partem ſibi competentem de toto perſolvat.

(d) Authent. Collat. 7 tit. 11. de diverſis reis promittendis, ſeu authent. novellâ 99. c. 1.

Tertium denique, quod ab Imperatore Juſtiniano conceſſum fuit, in eo poſitum eſt, ut Creditor primùm teneatur ad diſcuſſionem bonorum præcipui Debitoris, priuſquam ei in Fidejuſſores actio concedatur. *Si quis enim alternâ fidejuſſione obligatos ſumat aliquos*, inquit hic Imperator (d), *ſiquidem non adjecerit, oportere & unum horum in ſolidum teneri, omnes ex æquo conventionum ſuſtinere. Si verò aliquid etiam tale adjiciatur; ſervari quidem pactum: non tamen mox ab initio unumquemque in ſolidum exigi; ſed interim ſecundùm partem, quâ unuſquiſque obligatus eſt.... ſi verò minùs idonei ſe habere reliqui videantur, ſive omnes, ſive quidam, ſive in partem, ſive in ſolidum, ſive abſentes fortè, in illud teneri, quod accipere ab aliis non potuit: Sic enim & illis ſervabitur pactionis modus, & nullum ſuſtinebit damnum actor.* Ut igitur Creditor in Debitoris ſui Fidejuſſores agere queat ad ſolutionem totius debiti, neceſſe eſt, ut eos ſponſores accipiens cogat ad objiciendum expreſsè triplex illud beneficium Ordinis, diviſionis & diſcuſſionis: tunc enim ipſum, quem voluerit, convenire poteſt, nondum factâ præcipui Debitoris bonorum diſcuſſione.

Unde colligimus, Symmachum, qui Simeoni 2000. nummorum dedit mutua, pro integrâ eorum ſolutione in tres Fidejuſſores agere non poſſe, ante diſcuſſa Simeonis bona, niſi Petri, Pauli & Andreæ fidejuſſionem acceptans eos coegerit ad abſtinendum à tribus illis Legis ſubſidiis, de quibus egimus: quod ſi ita ab eo fuerit factum; unum è tribus pro arbitrio judicis convenire poteſt; cùm in hoc caſu proprio omnes nomine de eâ obligatione teneantur (e): *Aut proprio nomine quiſque obligatur, aut alieno. Qui autem alieno nomine obligatur, Fidejuſſor vocatur: & plerumque ab eo, quem proprio nomine obligamus*, inquit Lex, *alios accipimus, qui eâdem obligatione teneantur.*

(e) L. obligationes 1. ff. de obligation. & action. § 8. l. 44. tit. 7.

CASUS II.

Elbodus à Juſtino octingentos nummos, Antonio pro ſe ſpondente, mutuatus eſt; ſed Juſtinus, non recuperatâ ab Elbodo poſt multas dilationes pecuniæ ſummâ, Antonium convenit; cùm Elbodum ſolvendo haud idoneum declarari à Ju-

læsâ conſcientiâ; quandoquidem ſolvere nequeat Elbodus?

Respons.

Ad ſolutionem hujus difficultatis, intereſt ſcire, quis ſit tenor obligationis Juſtini in Elbodum: Nam vel nuda eſt & ſimplex, ita ut nullus illi ſolutionis terminus fuerit appoſitus: vel tempus exprimit, quo Juſtino ſummam reddere tenetur Elbodus.

Si nuda ſit & ſimplex obligatio, quâ nimirum Elbodus ſe ergà Juſtinum de ſolutione octingentorum nummorum teneri fateatur, quos ſe ad primam ejus petitionem redditurum promittat, Antonius Juſtino, uti Elbodi Fidejuſſor, manet obligatus, ſuæque tantùm adſcribere debet negligentiæ, quòd Elbodus rem omnem ſuam decoxerit, atque ſolvendo impar ſit factus; ob duplicem rationem. 1. Quia in ipſum juridicè agere poterat ad dirimendam ſatiſdationem ſuam, non ſolùm quòd Elbodus ſolutionem Juſtini diutiùs prorogaret, ſed etiam quia par non erat, ut perpetuâ implicaretur Fidejuſſione, eò quòd ipſi gratum feciſſet. 2. Quia ipſi cognitæ, aut ſaltem cognoſcendæ erant Elbodi profuſiones, ob quas proinde ipſi timendum erat, ne Elbodus ſolvendo eſſet. Hi ſunt enim duo primi caſus, in quibus Fidejuſſor, ut ſinunt Leges Civiles (f), agere poteſt in principalem debitorem, ut poteſt etiam in tertio, cùm nimirum proprio nomine de ſolutione debiti, cujus fuit ſponſor, damnatus eſt. *Fidejuſſor*, inquit Guido Papa (g), *poteſt agere contra principalem debitorem in tribus caſibus, ut eum liberet ab obligatione. 1 Caſus: Si diu ſteterit in obligatione. 2. Caſus: Si debitor incipit bona ſua diſſipare &c. 3. Caſus: Si Fidejuſſor fuerit condemnatus ad ſolvendum debitum, pro quo Fidejuſſor exiſtit* (h).

(f) Leg. Lucius. 38. §. non abſimili ff. mandati vel contra lib. 17. tit. 1. Leg. Si pro ea. 10. cod. eod. tit. l. 4. tit. 15.

(g) Guido Papa. deciſ. 117.

(h) Lucius III. in c. Conſtitutus 2. de Fidejuſſoribus. l. 3. tit. 22.

(i) Greg IX. in c. Eum. fin. eod. tit.

Tres illi Caſus à Jure Canonico comprobantur in Decretali Gregorii IX. his verbis (i): *Eum pro quo te Fidejuſſorem obligaſti, ſi diu in debiti ſolutione ceſſavit, aut diſſipare bona ſua cœpit, ſeu ſuper hoc condemnatus fuiſti, jure poteris convenire, ut te à fidejuſſione debeat liberare.*

Antonium utcumque non latebit 1. ſe jampridem fidejuſſionem ſuam contraxiſſe. 2. Elbodum facilè ſolvendo æri alieno imparem fieri poſſe profuſionibus ſuis. In eum igitur agere debebat, ut à contracto pro octingentis nummis, ſatiſdato liber eſſet; quod quidem cum neglexerit, ſolus in culpa eſt, nec legitimè Juſtino ſolutionem ſuam denegare poteſt.

At verò ſi præfixum ex obligatione ſex menſium aut anni v.g. terminum multoties Juſtinus propriâ authoritate & inſcio Antonio diſtulerit, Juſtinus in ſe ſolum nimiam facilitatem ſuam in concedendis Elbodo hiſce dilationibus cum Antonii nocumento, ac partem imprudenti obſequio ſuo Debitoris ad ſolvendum impotentiam debet transferre.

Diſtinctionem hanc affert Ranchinus in Notis ſuis in Guidonis Papæ Deciſiones (k): *In hac quæſtione iſta diſtingui ſolet*, inquit, *aut quis fidejuſſit pro aliquo obligato ad certum tempus; ut, ſi quis ſe obligaverit ad cuſtodiam Caſtri ad ſex menſes, & pro tempore dederit Fidejuſſores; elapſo tempore Fidejuſſores erunt liberati; quia ibi obligatio fuerat facta ad certum tempus. Quod ſi elapſo tempore adhuc prorogatum fuerit tempus abſque Fidejuſſorum conſenſu; Fidejuſſores non tenebuntur quia.... limitata cauſa limitatum effectum producit.... ſi*

(k) Ranchinus in Guid. Papæ Deciſ. 117. tit.

verò

Digitized by Google

ſor.

Opinionem ſuam confirmat hic Author authoritate Jaſonis (*a*), qui contrariam, quam defenderat, ſententiam retractat (*b*), & deciſione Rotæ (*c*), quæ licet vim legis non habeat, alicujus tamen eſt momenti. Atque *juxta eam diſtinctionem*, ait Ranchinus, *jam bis judicatum vidi.*

(*a*) Jaſon in L. *Lecta.* 40. n. 9. ff. rebus creditis, ſi certum petetur &c. lib. 12. tit. 1.
(*b*) Idem in L. 1. cod. de judiciis.
(*c*) Rota deciſ. 860. in antiquis.

CASUS III.

ACHILLES, 2000. libr. Juliano credidit, ad fidejuſſionem Titii & Mævii; cùmque Julianus ſulvendo non eſſet poſt factam juridicè bonorum ipſius diſquiſitionem, neque etiam Mævius, qui pariter ſolvendo non eſt, aut qui in hoſtilem regionem res omnes ſuas tranſportavit, Mævium pro ſolutione totius ſummæ perſequitur. Contendit autem Mævius, ſe de mediâ tantùm debiti parte teneri, cujus ſolutionem offert, cùm pro Juliano conjunctim cum Titio fidejuſſerit: & quia veretur, ne in foro externo Achilles, qui gratiâ pollet, damnationem de integrâ ſummâ ſolvendâ obtineat, res omnes ſuas diſtrahit. Nunquid peccat in juſtitiam?

RESPONS.

Injuſtè agit Mævius in propoſito caſu; dùm mobilia ſua abſcondens integram 2000. lib. quæ Achilli debentur, ſolutionem avertit. Ratio eſt, quia cùm duo plures-ve ejuſdem ſummæ fiunt ſponſores, ſinguli in ſolidum tenentur: quia quiſque integræ pollicetur ſummæ ſolutionem aut ſupplementum ſaltem ejus rei, in quâ deficit præcipuus debitor, & ſic naturaliter in ſolidum omnes fidejubent, ita ut unus pro altero de integrâ ſolutione teneatur poſt factam bonorum præcipui debitoris diſquiſitionem.

Fidejuſſores quidem beneficio diviſionis potiuntur, ut diximus in reſponſione ad caſum ſuperiorem, hoc eſt, eodem modo & ob eandem cauſam dividitur eorum obligatio, uti præcipuorum debiturum, qui in ſolidum tenentur (d), *ut autem is, qui cum altero fidejuſſit, non ſolus conveniatur, ſed dividatur actio inter eos, qui ſolvendo ſunt, ante condemnationem ex ordine poſtulari ſolet.* Ita ut, cùm omnes ſolvendo ſunt, à quolibet partem duntaxat debiti, pro quo omnes ſpoponderunt, exigere queat creditor. ſed cum quis ſolvendo non eſt, ut Titius in caſu propoſito; aut per fidejuſſionem ſuam à beneficio diviſionis & diſcuſſionis abſtinuerunt, de illius portione cæteri tenentur. *Si plures ſint fidejuſſores*, inquit Juſtinianus (*e*), *quotquot erunt numero, ſinguli in ſolidum tenentur; itaque liberum eſt creditori, à quo velit, ſolidum petere. Sed ex Epiſtolâ divi Hadriani compellitur creditor à ſingulis, qui modò ſolvendo ſunt litis conteſtatæ tempore, partes petere. Ideòque ſi quis ex fidejuſſoribus eo tempore ſolvendo non ſit, hoc cæteros onerat.* Quod conſentit cùm iſtâ digeſtorum lege (*f*): *Inter fidejuſſores non ipſo jure dividitur obligatio ex Epiſtola divi Hadriani; & ideò ſi quis eorum ante exactam à ſe partem ſine hærede deceſſerit; vel ad inopiam pervenerit; pars ejus ad cæterorum onus reſpicit.*

(*d*) L. *Fidejuſſor.* 10. §. 1. cod. de fidejuſſoribus & mandatoribus.
(*e*) Inſtitut. l. 3. tit. 21. §. 4. de fidejuſſoribus.
(*f*) L. *Inter.* 29 ff de Fidejuſſoribus & mandat.

Advertendum autem, ex eodem ſequi principio, quòd, ſi unus è fidejuſſoribus eſſet pupillus, & ob eam cauſam aut aliam quamlibet ſuam poſſet extinguere obligationem, alter ſolus de toto debito erga creditorem teneretur, ſi præcipuus debitor ſol-

...cium actionem: cum ſcire potuerit, aut ignorare non debuerit, mulierem fruſtrà intercedere (g).

(*g*) L. *Si Tutore* 48. ff. eod. tit.

CASUS IV.

BALDERICUS, proclinatâ re ſuâ, à Georgio ad annum 1000. libras ſpondente pro eo Mutio prædivite Mercatore, mutuatur. Elapſo anno, Georgius, cui nota eſt Balderici inopia, quâ debitum ſolvere nequit, Mutium ad ejus ſolutionem vult adigere, cui, ſi ſolutionem recuſet, litigia, ſeu ob rem illam, ſeu ob alias etiam majoris ponderis minatur; ſalvo in Baldericum ipſius recurſu. Poteſtne Georgius ſolutionem ſuam tutâ conſcientiâ à Mutio hac ratione exigere, qui requiſitam ſolutionem potiùs eligit, quam duram litigandi non ſine magno commercii ſui atque quietis diſpendio neceſſitatem?

RESPONS.

Mutium ad ſolutionem cogere nequit abſque injuſtitiâ Georgius, quin priùs Balderico litem intenderit, eumque ſolvendo non idoneum eſſe juridicè declarari fecerit. Ratio eſt, quia alterius fidejuſſor ipſius debiti ſecuritatem promittit, at præcipuus non eſt debitor, quocirca ſolutio ſummæ, pro quâ fidejuſſit, ab eo juſtè nequit exigi, priuſquàm debitor, ſi adſit, fuerit conventus; ac juridicè probatum fuerit, eum ſolvendo minùs idoneum eſſe repertum; ut evidenter ſtatuitur ex hac conſtitutione Codicis Juſtiniani (*b*): *Præſente tamen utroque non permittitur intereeſſorem conveniri, priuſquam reus inventus eſt minùs idoneus, ſive in totum, ſive in partem.*

(*h*) Authent. *Præſente*. cod. de fidejuſſoribus & mandator §. *Si quis igitur.* & §. *Non ſolùm.* collat. 1. conſtitut. 4.

Si tamen Georgius cum Balderico & Mutio conveniſſet, ſe pro arbitrio alterutrum liberè conveniri poſſe; procul dubio à Mutio ſolutionem poſſet exigere: quia ex tali pacto præcipuum ſe debitorem unà cum Balderico conſtituiſſet Mutius (*i*).

(*i*) De Genet. theol. moral. tom. 1. tract. 6. c. 1. dem. 8.

CASUS V.

CASSANDER, Pupillus, ſedecim tantùm vel octodecim annos natus 100. nummos à Marcello ad fidejuſſionem Paulini mutuatus, hoc debito ſe liberavit, è poteſtate tutoris egreſſus: quo facto Marcellus Paulinum ſponſorem appellavit, eique litem de ſolutione 100. nummorum intulit: at Paulinus contendit è contra ſe de fidejuſſione ſua eſſe liberum, cùm debitum, pro quo ſpopondit, fuerit extinctum. Nunquid ab eo pecuniæ hujus ſolutionem jure poteſt exigere Marcellus?

RESPONS.

Quamvis Caſſander debiti per pupillaritatem ſuam contracti remiſſionem obtinuerit, non ſequitur, Paulinum quoque de ſatiſdato ſuo pariter eſſe immunem. Nam licèt fidejuſſio ſit acceſſoria obligationi principalis debitoris; ſi is remiſſionem ſuam obtineat, ſubſiſtit tamen adhuc fidejuſſoris obligatio: niſi reſtitutio principalis debitoris aliquo niteretur dolo, vi, aut alio vitio, quo abſolutè invalidum fieret jus creditoris. Id quidem facilè probare eſt ex multis legibus Digeſtorum Codicis, & præſertim ex hujus verbis (*k*): *Poſtquàm in integrum ætatis beneficio reſtitutus es, periculum evictionis emptoris, cui prædium ex bonis paternis vendidiſti, præſtare non cogeris. Sed ea res fidejuſſores, qui pro te intervenerunt, excuſare non poteſt.* Eâ de re expreſſius etiam fit mentio in ſequenti lege (*l*): *Si ea, quæ tibi vendidit poſſeſſionem, interpoſito decreto judicis, ætatis tantummodò auxilio juvatur; non eſt dubium, fidejuſſorem ex perſonâ ſuâ obnoxium eſſe contractui; verùm ſi dolo malo apparuerit contractum interpoſitum eſſe, manifeſti juris eſt; utrique perſonæ*

(*k*) L. *Poſtquàm.* 1. cod. de Fidejuſſor. &c. minorum. l. 2. tit. 23.
(*l*) L. *Si ea.* 2. cod. eod. tit.

tam

Digitized by Google

anteverterat Marcellus ipſius creditor, poſtulatâ Paulini fidejuſſione, quem latere non poterat. Caſſandrum, extra tutelam poſitum, in integrum poſſe reſtitui.

Advertendum tamen, quòd ſi 100. nummi quos mutuos accepit hic pupillus, ipſi fuerint utiles; v. g. ſi hæc ſumma ad ædes reficiendas alium-ve fundum reparandum adhibita fuerit; ipſum de indemnitate ſua appellare poteſt Paulinus, ipſius fidejuſſor; ut in primâ lege modò citatâ legitur (b): *Mandati judicio, ſi pecuniam ſolverint, aut condemnati fuerint: convenieris.*

(b) L. Poſt. quam, cod. de fidejuſſor. minorum.

CASUS VI.

Eulogius Flodoardo 1000. libras debet ſub cautione Matthæi, Lucæ & Joanis: Flodardus ab Eulogio ſolutionem ſuam recipere non valens, Matthæo litem infert, & de ſolutione 1000. librarum ipſo petente damnatur. Nunquid Lucam & Joannem appellare poteſt Matthæus, ut partem cuique competentem recuperet?

Respons.

Matthæus, qui 1000. libras ad Eulogio debitas Flodoardo ſolvit, juſtè Lucam & Joannem appellare nequit, ſed ſolum Eulogium, debitorem principalem. Ratio eſt evidens: nam 1000. libras ſolvendo, ſatiſdatum ſuum duntaxat perſolvit, atque ſummam hanc ſolvendo non requiſito diviſionis Beneficio contra alios duos Fidejuſſores, extincta eſt obligatio principalis & conſequenter aliorum duorum fidejuſſoria, quæ erant tantùm acceſſoria, omnino deſiit.

Nihilominùs, ſi Matthæus ſolvens Flodoardum creditorem, ipſius jura ſibi retinuiſſet; tùm à Luca & Joanne compromiſſoribus ſuis partem cuique competentem recuperare poſſet, aut ab alterutro integram etiam ſummam repetere; ſi fidejubentes ab ordine diviſionis abſtinuiſſent, quia ex ſubrogatione Creditoris ſubſiſtit jus ejuſdem Creditoris pro ſolvente: & ſi eum in jura ſua ſufficere denegaret Creditor, ipſius damnationem jure obtinere poteſt, aut à fidejuſſione ſuâ liberari.

Nititur hæc deciſio legis hujus verbis (c): *Cùm alter ex fidejuſſoribus in ſolidum debito ſatisfaciat; actio ei adverſùs eum, qui unà fidejuſſit, non competit. Potuiſti ſanè cum fiſco ſolveres, deſiderare, ut jus pignoris, quod fiſcus habuit, in te transferretur: & ſi hoc ita factum eſt, ceſſis actionibus uti poteris. Quod & in privatis debitis obſervandum eſt.* de hac quoque difficultate ita loquitur lex alia (d): *Cùm is qui & reum & fidejuſſores habens, ab uno ex fidejuſſoribus, acceptâ pecuniâ, præſtat actiones; poterit quidem dici nullas jam eſſe, cùm ſuum perceperis, & perceptione omnes liberati ſunt. Sed non ita eſt; non enim in ſolutum accipit; ſed quodammodo nomen debitoris vendidit: & ideo habet actiones: quia tenetur ad id ipſum, ut præſtet actiones.*

(c) L. Cùm alter. 11. cod. de fidejuſſorib. & mandator. l. 8. tit. 41.

(d) L. Cùm is. 36. ff. eod. tit. l. 46. tit. 1.

CASUS VII.

Phoebus, Juſtini fidejuſſor pro ſumma 700. librarum, quam ab Hieronymo is mutuam intrà annum reddendam acceperat, ac fidejuſſionem ſuam dirimere cupiens ſex elapſis menſibus propriâ pecuniam ſuam?

Respons.

Certum eſt, expectandam eſſe à Phœbo diem pecuniæ, quam Juſtino conceſſerat Hieronymus, priuſquam Juſtinum ad renumerationem ſoluti cogere poſſit. Neque enim fidejuſſor deteriorem poteſt facere præcipui debitoris, pro quo ſatiſdedit, conditionem, eò quod debiti ſolutionem anticiparit: quod tamen contingeret, ſi eum cogere poſſet ad reſtituendam pecuniam ante diem, ab eo ipſi conceſſam ad ſolvendum. Si fidejuſſor, ait Lex (e), *vel quis alius pro reo, ante diem creditori ſolverit, expectare debebit diem, quo eum ſolvere oportuit.*

(e) L. Si fidejuſſor. 31. ff. eod. tit.

Attamen ſi de indemnitate ſuâ Phœbus periclitaretur, quia rem ſuam diſſipat aut oppignerat Juſtinus; tùm juſtè ante diem agere poſſet ad vitandum periculum, ſeu intercedendo, aut alias adhibendo neceſſarias diligentias. Ita ſtatuit Lex alia his verbis (f): *Non abſimilis illi, quæ frequentiſſimè agitari ſolet, an fidejuſſor & priuſquam ſolvat, agere poſſit, ut liberetur. Nec tamen ſemper expectandum eſt, ut ſolvat, aut judicio accepto condemnetur, ſi diu in ſolutione reus ceſſavit, aut certè bona ſua diſſipavit; præſertim, ſi domi pecuniam fidejuſſor non habebit, quâ numeratâ creditori mandati actione conveniat reum.*

(f) L. Lucius. 32. §. 1. ff. mandati, vel contra. l. 17. tit. 1.

CASUS VIII.

Silvanus pro quo ſpopondit Arturus, Claudio triticeæ farinæ modios decem centum quinquaginta libris vendidit, intra dies octo Claudio tradendos. An obligatus manet Arturus, etiam, cùm fortuito caſu farina corrumpitur?

Respons.

Si tempore convento farinam Claudio tradere neglexerit venditor, & elapſo termino poſteà corrumpatur, aut aliter fortuito caſu diſpereat, non ſolùm erga Claudium obligatus remanet venditor, ſed etiam Arturus fidejuſſor illius: quia fidejuſſoris obligatio conſequitur & eſt acceſſoria obligationi præcipui debitoris. Cujus deciſionis hæc afferri poteſt ratio, quia is, qui eſt in mora, eſt etiam in culpâ, ac proinde negligentiæ ſuæ pœnam luere debet ex hâc Bonifacii VIII. regulâ (g): *Mora ſua cuilibet eſt nociva.* Niſi ipſum excuſet legitima moræ ſuæ ratio: nam, ut aſſerit alia regula juris (h): *Non eſt in mora, qui poteſt exceptione legitimâ ſe tueri.* Hactenùs dicta à nobis cum his legis verbis conſentiunt (i): *Cùm facto ſuo reus principalis obligationem perpetuat; etiam fidejuſſoris durat obligatio, veluti, ſi moram fecit in Sticho ſolvendo & is deceſſit.*

(g) Reg. 25. de reg. juris in 6.

(h) Reg. 60. ibid.

(i) L. Si à Colono. 58 §. 1. ff. de fidejuſſor. & mandato.

At non idem dicendum, ſi ex fortuito caſu ante elapſum terminum farina perierit; tùm enim eam præſtare non teneretur Sylvanus, neque adeò Arturus ipſius fidejuſſor.

CASUS IX.

Theophanes pro Juda ſpopondit de ſumma 500. librarum, quas ab Eugenio mutuatus eſt. Mortuo Theophane, & Juda ad ſolvendum haud idoneo; poteſt-ne Eugenius in foro conſcientiæ Theophanis hæredes de ſolutione 500. lib. appellare?

Resp.

ſona. Quare, ubi defuncti hæreditatem adivit, de factis ejus civilibus tenetur, qualis eſt ſatiſdatio. *Fidejuſſor & ipſe obligatur*, inquit Lex (*b*) *& hæredem obligatum relinquit; cùm rei locum obtineat* (*c*). Quod conſentit cum juris regulâ (*d*), quâ dicitur, quòd *qui ſentit onus, ſentire debet commodum: & contra.*

21. ff. de uſurpationibus. l. 41. tit. 3.

(*b*) L. *Poteſt.* 4. ff. de fidejuſſ. & mandat.

(*c*) Item L. *Fidejuſſoris.* 23. cod. eod. tit.

(*d*) Reg. 55. de reg. juris in 6.

CASUS X.

Richardus, Sulpitii erga Antonium pro 300. libris cautio, ignorans debitum illud à Sulpitio fuiſſe ſolutum ex quo is de ſolutione ab Antonio in jus vocatus erat, 300. libras Antonio ſolvit, qui malâ fide eos recipit, quo facto renumerationem à Sulpitio poſtulat, qui eam denegat, contendens ipſum perperam ſolviſſe, quia ſe ipſum de citatione factâ moniturus erat. Richardus ècontra vult ipſum teneri ad monendum ſe de ſolutione debiti, quòd eùm non fecerit, non teneri ſe de renumeratione. Nunquid pro Richardo ſtat jus?

Respons.

Si Richardus ab Antonio de ſolutione 300. librarum pro Sulpitio appellatus, cujus fidejuſſor erat, eas ſolvit ut juridicam detentionem declinaret, quam ipſi minabatur Antonius, nec ſibi nota eſſet ſolutio à Sulpitio facta, aut ignoraret, ipſum compenſatione uti poſſe, aut aliis legitimis rationibus ſe defendere; Sulpitium convenire debet, & ab eo renumerationem pecuniæ ſuæ poteſt exigere. Nam Sulpitius, debitor principalis ipſum de ſolutâ Antonio debitâ ſummâ monere debebat, atque adeò ſibi ſoli culpam hanc debet adſcribere. *Si cùm debitor ſolviſſet*, inquit Lex (*e*), *ignarus fidejuſſor ſolverit, puto eum mandati habere actionem. Ignoſcendum enim eſt ei, ſi non divinavit debitorem ſolviſſe. Debitor enim debuit notum facere fidejuſſori jam ſe ſolviſſe, ne fortè creditor obrepat, & ignorantiam ejus circumveniat, & excutiat ei ſummam, in quam fidejuſſit.* Idem quoque habetur initio legis hujus terminis iſtis: *Si fidejuſſor conventus, cùm ignoraret non fuiſſe debitori numeratam pecuniam, ſolverit ex causâ fidejuſſionis, an mandati judicio perſequi poſſit id quod ſolverit quæritur ... ubi verò ignoravit, nihil quod ei imputetur. Pari ratione & ſi aliqua exceptio debitori competebat pacti fortè conventi, vel cujus alterius rei, & ignorans hanc exceptionem non exercebit; dici oportet, ei mandati actionem competere: potuit enim ac hoc debuit reus promittendi certiorare fidejuſſorem ſuum ne fortè ignarus ſolvatur indebitum.*

(*e*) L. *Si fidejuſſor.* §. 2. ff. mandat. vel contra l. 17. tit. 1.

Econtrà, ſi Richardus fidejuſſor leviter ſolvit, non requiſitus videlicet, & non præmonito Sulpitio principali debitore de ſolutione Antonii Creditoris, factæ perperam ſolutionis culpam in ſe unum debet transferre, neque compenſationem à Sulpitio poteſt exigere: atque hoc ſenſu intelligenda ſunt hæc alia ejuſdem legis verba (*f*): *hoc idem tractari & in fidejuſſore poteſt; ſi cum ſolviſſet, non certioravit reum, & ſic deinde reus ſolvit; quod ſolvere eum non oportebat. Et credo, ſi cùm poſſet eum certiorare, non fecit; oportere mandati agentem fidejuſſorem repelli. Dolo enim proximum eſt, ſi poſt ſolutionem non denuntiaverit debitori.* Equidem ex ſilentio fidejuſſoris periculum ſubit debitor bis ſolvendæ ejuſdem rei quod juſtitiæ adverſatur.

(*f*) Cit. L. *Si fidejuſſor.* § 3.

CASUS XI.

Vindonius, Mercator, in ſolidum pro Si-

num ob jacturam temporis ſibi commercii causâ pretioſiſſimi. Denique de ſolutione 1000. nummorum damnatus eſt Similianus. Quo facto Vindonius ab eo repetiit 1. impenſarum, quæ in lite à Theotimo ſibi illatâ factæ ſunt, compenſationem. 2. Indemnitatem ob damnum, quod in commercio ſuo paſſus eſt. Similianus primum ei concedit poſtulatum, & alterum denegat. Tenetur-ne de utroque in conſcientiæ foro?

Respons.

Difficultatem iſtam manifeſtè ſolvit Decretalis Lucii III. ad Epiſcopum Eliencenſem & Archidiaconum Nurvicenſem in Anglia (*g*), & alia ejuſdem Papæ ad Archiepiſcopum Cantuarienſem, in quibus declarat, eum, pro quo quis ſpopondit, teneri erga fidejuſſorem ſuum de damnis, quæ is ob negligentiam ſuam paſſus eſt. *Mandamus itaque diſcretioni veſtræ*, inquit Papa in priori decretali, *quatenus ..... moneatis eoſdem* (*Clericos*) *ut memorato R. pecuniam, quam pro eis ſolvit, reſtituant, ipſumque ſervent indemnem. Alioquin de reditibus eorum præſcripta debita faciatis exſolvi: & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, reſarciri; aut prædictos reditus ſibi aſſignatis, tamdiu ſine moleſtia detinendos, donec ipſa damna reſarcita fuerint & debita ſine diminutione ſoluta.* Atqui in caſu propoſito, Similianus Theotimi debitor; reipsâ damnum Vindonio fidejuſſori ſuo attulit, quod in commercio ſuo pertulit; quandoquidem Theotimum datâ die non perſolvendo, moram ſuam, non ei ſolum litem à Theotimo, ſed & temporis jacturam commercio ſuo imprimis noxiam procuravit: Tenetur ergo Similianus totum reſarcire damnum arbitrio viri prudentis & periti, quod Vindonio intulit: cum par ſit, ut pœnam ac damnum patiatur, quod alter, ut ei gratum faceret, paſſus eſt: atque id ipſum confirmari poteſt ex his Decretalis Gregorii IX. verbis (*h*): *Si culpâ tuâ damnum, vel injuria irrogatur ..... aut hæc imperitiâ tuâ, ſive negligentiâ tuâ evenerunt, jure ſuper his ſatisfacere te oportet.*

(*g*) Lucius III. in c. *Pervenit*. Et in c. *Conſtituturum.* 2. de fidejuſſ. l. 3. tit. 22.

(*h*) Greg. IX. in c. *Si culpâ*. fin. de injuriis & damno dato. l. 5. tit. 36.

CASUS XII.

Annibal erga hæredes Andreæ debitor eſt 800. lib. quod ejus debitum cùm ad Mathiam, unum ex hæredibus perveniſſet, is eum in talem ſummam ſatisdare coëgit. Aliquot verò elapſis menſibus cùm Mathias de parte capiæ hæreditatis Joanni cedere adactus fuiſſet, quòd irrita eſſet inſtitutio ſua, fidejuſſor contendit, pro Joanne non permanere fidejuſſionem ſuam, quia pro ſolo Mathia fidejubere intendebat, nullatenus verò pro alio. Contendit ècontra Joannes etiam pro ſe ſtare fidejuſſionem. Nunquid pro eo ſtat jus?

Respons.

Pro Joanne ſtat jus, ac fidejuſſio manere debet; à quocumque capiatur hæreditas: atque inſufficiens eſt fidejuſſoris ratio: nam ſi pro Annibale hæreditatis debitore fidejubere noluiſſet; debitorem hunc de ſolutione appellaſſet hic creditor, aut aliâ ratione debito ſuo conſuluiſſet. Ita difficultatem iſtam ſolvit Lex his verbis (*i*): *Hæres à debitore hæreditario fidejuſſorem accepit: deinde hæreditatem ex Trebelliano reſtituit; fidejuſſoris obligationem manere, ait. Idemque in hac cauſa ſervandum, quod ſervu-*

(*i*) L. *Hæres*. 2. ff de fidejuſſ. & mandat.

Digitized by Google

dit. An [illegible] 200. librarum exigere poteſt ab Ægidio Bonifacius, an verò Ægidius debito ſuo liberatus ex remiſſione Auguſtini cenſendus eſt?

RESPONS.

Solvi non poteſt hæc difficultas, nec ferri judicium, an remiſſio iſta in Bonifacii fidejuſſoris, aut Ægidii debitoris lucrum cedat, niſi ex ratione, quâ mentem ſuam aperuit Auguſtinus in apochæ terminis. Nam, ſi ex apochæ terminis Bonifacio teſtatus eſt Auguſtinus, ſe hoc eum dono ex liberali aut grato animo donare; remiſſio illa vertere debet ad commodum Bonifacii, qui adeò ducentas libras ab Auguſtino in hoc caſu exigere poteſt tanquam rem ſibi gratuitò conceſſam. *Si Fidejuſſor*, inquit Lex (a), *donationis cauſâ acceptum factum ſit à creditore; puto, ſi fidejuſſorem remunerari voluit creditor, habere eum mandati actionem multò magis, ſi mortis cauſâ accepto tuliſſet creditor, vel ſi ei liberationem legavit.*

(a) L. Idemque. 10. ff. §. fin. mandati, vel contra.

Verùm, ſi donum non eſſe conſtet ex apochæ terminis, quo Bonifacium munerari intendebat Auguſtinus, ſed liberationem tantùm ab fidejuſſione eſſe, tunc in Ægidium debitorem ſubſiſtit jus Auguſtini creditoris, & ad Bonifacium nihil niſi liberatio pervenit. Ex ſolis igitur terminis, quibus mentem ſuam aperuit Auguſtinus, dijudicari poteſt; an ad Bonifacium tantùm pervenire debeat apochæ beneficium, an verò ejus quoque ſit particeps debitor, pro quo fidejuſſit Bonifacius. *Si verò non remunerandi cauſâ*, inquit Lex alia (b), *ſed principaliter donando, fidejuſſori remiſit, actionem mandati eum non acturum.*

(b) L. Si verò. 12. ff. eod. tit.

CASUS XIV.

PELAGIO, qui ad priſtinam reparandam fortunam pecuniâ indiget, duo millia librarum mutua dare eâ conditione Petrus aſſentitur, ſi pro eo Ferdinandus ſponſor fuerit. At Pelagius gratiam hanc à Ferdinando 100. libris emere tenetur ob periculum fidejuſſionis. Núm injuſta eſt Ferdinandi petitio?

RESPONS.

Ferdinandus abſque injuſtitiæ reatu à Pelagio 100. libras accipere aut exigere non potuit in caſu propoſito. Neque enim alio niſi poteſt titulo, niſi quòd ſolvendo non ſit Pelagius: atqui eo quòd quis ſolvendo non ſit, non patitur legitimus uſuræ titulus, ut palàm fiet, dùm de uſurâ. Igitur de ſummæ à Pelagio acceptæ reſtitutione tenetur Ferdinandus. Ita ſanctus Antoninus his verbis (c): *Paria quidem videntur, mutuare ultra ſortem & certum quid recipere; & penès creditorem ſatiſdare, & aliquid à debitore recipere.* Cujus rei hanc rationem affert ſanctus Archiepiſcopus, quia licèt alterius fidejuſſor ſolutionis periculum ſubeat, & de eâ forſan deinceps teneatur, hinc ab uſurâ non eximitur; quia principalis debitoris creditor fit fidejuſſor ejus, nec proinde quidquam ultra ſortem exigere poteſt, quàm ei, fidejubendo pro eo quaſi mutuam dedit. *Nec obſtat*, pergit hic ſanctus, *cùm in caſu noſtro etiam in me ſuſcipio periculum. Quia ſi tu illi non ſolvis; ego teneor ſolvere: quoniam tu mihi remanes obligatus ad reddendum.* Quod probat ex Decretali à nobis ſuperiùs relatâ in reſponſione ad undecimum caſum (d).

(c) S. Anton. 2. part. ſum. Theolog. tit. 2. c. 7. §. 45.

(d) Lucius III. in c. *Pervenit.* 10. de fidejuſſor.

Jacobus oblatos ſibi à Maximo dupliones quatuor ſine ſcrupulo poteſt accipere, ut pro Andreâ fidejuberet. Ratio eſt manifeſta; nam finis pactionis Maximi cum Jacobo, non eſt mutuatio jam facta, ſed ſortis aſſecuratio, quam poſtulat Maximus, & periculum, quod in ſe ſumit Jacobus, *cujus periculi*, ut ait Lex (e), *pretium eſt*; & pro quâ mercedem periculo convenientem recipere poteſt is, qui eam in ſe ſumit; ut docet ſanctus Antoninus his verbis (f): *Aut recipit illud ultrà ſortem præciſè ratione periculi, ut pretium periculi: & ſic non eſt uſura; ſed licitum.*

(e) L. Periculi. 5. ff. de nautico fœnore. L. 22. tit.

(f) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit. 1. c. 7. §. 21.

Longè ergo diſpar eſt caſus iſte ab eo, in quo pro alio quiſpiam fidejubere nollet, niſi lucrum referendo, in quo eſt uſura; quia tùm ipſius fidejuſſio eſt quaſi mutuum implicitum; & in hoc caſu non minùs eſt reus, quàm is, qui Petri debitum te Paulo ſoluturum promitteret, ea lege, ut Petrus & ipſius ſortem, & ſortis uſuram reſtitueret. Dici etiam poteſt, cum magis fore reum, cum fidejuſſio pro aliquo minus ſit officium, quàm pro eodem ſummæ præſens ſolutio. At in caſu propoſito Jacobus, qui pro Andreâ ſatiſdans, periculum debiti erga Maximum in ſe ſumit, nullâ utitur neceſſitudine cum Andræa, qui 400. libras mutuatus eſt; & periculi tantùm recipit pretium, quod in ſe ſumit pro Maximo creditore (g).

(g) De Genet. theol. moral. t. 1. tract. 6. c. 1. quæſito 6.

CASUS XVI.

LEIDRADIUS, quem pœnitet, pro Joſepho caviſſe de 5000. m. librarum, quas à Theogene is mutuatus eſt, eidem Theogeni Viginti offert dupliones ad liberationem ſuam. Theogenes verò, qui novit, Joſephum nunc ſolvendo ſat eſſe, oblatos à Leidradio accipit viginti dupliones, eumque à fidejuſſione ſuâ liberat. Nunquid in hoc injuſtè egit Theogenes?

RESPONS.

Theogenes in eo non egit injuſtè: nam de præſenti caſu idem dicendum atque de eo, in quo fidejuſſionem ſuam dimitti ab eo quiſpiam peteret, pro quo fidejuſſiſſet. Ut enim par eſſet, à dirimente fidejuſſionem quidquam ſolvi; pariter æquum eſt, ut in propoſitâ ſpecie Leidradius Theogeni ſummam idoneam ſolvat, ut liberetur de ſuâ fidejuſſione, dicimus, *ſummam idoneam ſuo convenientem*, hoc eſt, quæ periculo ſit accommodata, quod ſubit Theogenes, ipſum dimittendo (h).

(h) De Genet. ibid. quæſ. 7.

CASUS XVII.

FLAVIANUS ob miſerum rerum ſuarum ſtatum à Jacobo mille Libras mutuatur, ſub cautione tamen Joannis amici ſui, qui res ejus abſciſſas eſſe ignorat. Paucis deinde elapſis menſibus moritur Flavianus, poſt cujus obitum creditores ejus, Joanni anteriores, omnia bona & mobilia juridicè detinent; quæ ipſorum ſolutioni haud ſufficiunt. Quod advertens Jacobus, in Joannem agit, obtentoque in eum judicio ad ſolutionem 1000. librarum, in quas fidejuſſerat, ipſum adigit.

Aliunde Joannes 300. libras, abſque obligatione atque Syngraphâ acceptas Flaviano debebat: eidemque æqualis ſummæ debitor erat Paulus, à quo nullum ſcriptum pariter Flavianus acceperat.

1. Joannes qui mille libras, in quas pro Flaviano apud Jacobum fidejuſſerat, ſolvere coactus eſt, poteſt-ne 300. ſervare ſibi libras ad indemnitatem ſatiſdationis ſuæ, quas defuncto debebat, licèt creditores

is ſibi offert, ut præſtetur indemnis?

3. An verò Joannes & Paulus debitas à ſe ſummas ad hæreditatem à Flaviano derelictam, referre in conſcientiæ foro tenentur, ut totum quod ſupereſt inter Creditores fidejuſſione anteriores dividatur?

Respons.

1. Joannes abſque injuſtitiæ reatu 300. libras à ſe Flaviano debitas retinere poteſt, ut 1000. libras, quas pro Flaviano ſolvere coactus eſt, partim recuperet. Nam poteſt dici, quòd ex jactura ſibi illatâ, ex fidejuſſione ſuâ, ipſius deſinit eſſe debitor, ac nullam proinde inferri ab eo injuriam Creditoribus, qui ſe anteriores ſunt. Ita ſentit inclytus Cauſidicus Pariſienſis Reſponſor, quocum eâ de re collocuti ſumus (a).

(a) D. Nivelle.

2. Non idem dicendum eſt de 300. libris, quas ipſi offert Paulus; neque enim eas poteſt accipere, quia Flaviani hæreditati debentur, & conſequenter Creditoribus, qui bona ab ipſo per obitum derelicta juridicè detineri curaverunt. Quocirca ſummam hanc Joanni perſolvendo, injuriam faceret hiſce Creditoribus, quorum ſolutio, utpotè qui ipſi ſunt anteriores, ejus ſolutioni eſt anteponenda. Ita olim ad ſimilem fermè difficultatem reſpondit inclytus Theologus (b).

(b) De Sainte Beuve. tom. 3. caſ. 205.

Vide Cessio Caſu Eliſeus 6.

Casus XVIII.

Anguerranous, Pannorum Mercator, hæreditati, cujus Stephanus etiam Mercator hæres erat, 400. librarum Debitor, & in hanc debitam ſummam, ad obtinendam ipſius ſolutionis dilationem ſatiſdare coactus, Fidejuſſorem pro ſe Alexandrum invenit. Tribus verò poſteà menſibus Stephanus exiſtimans, Anguerrando res ſat eſſe proſperas, multos ei in Angliâ contextos laneos pannos vendidit, quorum duas tertias ipſi præſenti ſolvit pecunia, eique de reliquo Syngrapham ſcripſit intra menſes quatuor latori ſolvendam, cui Stephanus 400. quoque libras in quas fidejuſſerat Alexander, inſerere non dubitavit, & quas in aversâ obligationis paginâ acceptas retulit. At verò, cùm infeliciter actis rebus Anguerrandus ſolvendo non eſſet, Stephanus Alexandrum Fidejuſſorem ejus de ſolutione 400. librarum convenit. Tenetur-ne Alexander in conſcientiæ foro ad ſolutionem earum erga Stephanum conſequenter ad fidejuſſionem ſuam?

Respons.

Alexander in conſcientiæ foro non tenetur de ſolutione 400. librarum, in quas erga Stephanum ſpoponderat. Ratio eſt, quia novatur debitum inter Creditorem & reum, inſcio & iterum non ſpondente Fidejuſſore, tum deſinit fidejuſſio. Cùm igitur Stephanus titulo ſuo in Anguerrandum ceſſerit, in quem fidejuſſerat Alexander, eumque ex pactione cum eo initâ irritum fecit, inſcio non tenetur Alexander. Licet enim non ſoluta fuerit hæc pecuniæ ſumma, de eâ tamen pro Anguerrando, Debitore præcipuo teneri non poteſt Alexander, cùm prima obligatio, in quam fidejuſſerat, extincta fuerit, & ea, quam Fidejuſſoris nomine contraxerat, priori tantùm ſit acceſſoria, quæ adeò extincto principali non ſubſiſtit, ut fert iſta Juris regula (c): *Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis.*

(c) Reg. 42. de reg. juris in 6.

Deciſionem iſtam ſuppeditat Digeſtorum Lex his verbis (d): *Ubicumque reus ita liberatur à Creditore, ut naturâ debitum maneat; teneri Fidejuſſorem reſpondit. Cùm verò genere novationis tranſeat obligatio, Fidejuſſorem aut jure, aut exceptione liberandum.* Idem etiam ex hac aliâ Lege ſtatuitur (e): *Novatione legitimè perfectâ, debiti in alium tranſlati, prioris contractûs Fidejuſſores, vel Mandatores liberatos eſſe non ambigitur, ſi modò in ſequenti ſe non obligaverunt.*

(d) Leg. Ubicumque. 60 ff. de fidejuſſor. & mandat. l. 46. tit. 1.

(e) L. Novatione. 4. cod. eod. tit.

Idem prorſus dicendum de prima obligatione, quæ deſiit cui intervenisſet Fidejuſſor, uti de conductione, in quam promiſſor factus eſſet Alexander. Si enim Dominus cum Villico conductionem innovat, aut tacitâ reconductione utile illi relinquat dominium, non appellato Alexandro, cùm prior ejus fidejuſſio conductionis elapſo termino fuerit extincta, nec alteram conductionem, nec tacitam reconductionem præſtare obligatur. Ita quoque ſtatuitur iſtâ Lege Digeſtorum (f): *Qui impleto tempore conductionis remanſit in conductione, non ſolùm reconduxiſſe videbitur, ſed etiam pignora videntur durare obligata. Sed hoc ita verum eſt, ſi non alias pro eo in priore conductione res obligaverunt: hujus enim novus conſenſus erit neceſſarius.*

(f) L. Item 21. §. 1. ff. locati & conducti. l. 19. tit. 2.

Casus XIX.

Robertus Hieronymum rogat, ut Damiano 2000. librarum mutua dare velit, pro quo fidejubere offert. Novit utique Robertus, hanc Hieronymo ſummam nullatenùs reſtituere poſſe Damianum, nec potior eſt ſua, quàm Damiani fortuna; licèt eos divites exiſtimet Hieronymus, qui, ſi id ſibi non perſuaſum foret, mutuam hanc profectò non daret pecuniam? Quâ de re quæritur, utrùm Hieronymum ad tale mutuum dandum abſque mortalis peccati reatu inducere potuerit Robertus?

Respons.

Certum eſt, Robertum in caſu propoſito mortaliter in juſtitiam deliquiſſe, quandoquidem grave Hieronymo damnum ſciens ac volens attulerit; quod ei nunquam poteſt eſſe licitum, ex hoc Doctoris Angelici principio (g): *Dare alicui occaſionem periculi vel damni, ſemper eſt illicitum.* Nam Hieronymus, ut ſupponitur, ideò tantùm 2000. librarum Damiano mutuo dedit, quòd ſibi foret perſuaſum, Damianum & Robertum ſolvendo eſſe. Quare Robertus vera eſt damni cauſa, quod ex mutuæ pecuniæ jactura perferet Hieronymus: Unde ob malam fidem à mortali excuſari non poteſt (h).

(g) S. Thom. 2.2 q. 77. a. 2. in corp.

(h) De Genet. Theol. moral tom. 1. tract. 6. quæſt. 10.

FIDES,

TERMINUS iſte, *Fides*, ſecundum varios ſenſus ſumitur. 1. ad ſignificand conſtantiam in ſervandis accuratè promiſſis ſuis. *Fides eſt dictorum & conventorum conſtantia & veritas* (*a*).

(*a*) Polman. brev. Theol. part. 2. 2. n. 500.

2. Pro conſcientiâ; quo ſenſu ab Apoſtolo dicitur (*b*): *Omne autem, quod non eſt ex fide* (hoc eſt, ut explicat Sylvius (*c*), *ex perſuaſione, quâ quis credit vel exiſtimat aliquid ſibi licitum*,)*peccatum eſt.* Quare de rei alicujus poſſeſſore dici ſolet, cum eſſe poſſeſſorem bonæ vel malæ fidei, hoc eſt, hunc illam habere ex bonâ vel malâ fide.

(*b*) Rom. 14. 18.
(*c*) Sylvius in 2. 2. q. 1.

3. Pro fidelitate ſeu promiſſo; ut quando fidem ſuam fregiſſe quis dicitur, cum dato promiſſo non ſtetit, nec in eo ſervando fidelis extitit. In hoc ſenſu dicit Sanctus Paulus (*d*), loquens de quibusdam, qui promiſſam Deo non ſervarant continentiam; quod *Primam fidem irritam fecerunt*; hoc eſt, ut explicat Sylvius (*e*) poſt expoſitionem Sancti Auguſtini, (*f*) *Violæverunt ſuam ſponſionem, quâ Deo promiſerant continentiam.*

(*d*) I. Tim. 5. 12.
(*e*) Sylvius loco cit.
(*f*) S. Aug. de ſanctâ virginit. c. 33.

4. Hâc eâdem voce quandoque ſignificatur aſſenſus, qui rei alicui præbetur ob authoritatem loquentis, vel propter rationes, quibus veritatem ejus comprobat. Sic dicitur, tali aut tali verbo fidem adhiberi.

5. Denique fides aliquando ſumitur pro authoritate; ut cùm de argumento vel probatione, quæ afferuntur, dicitur, ea facere fidem in judicio, vel aliter. Quo ſenſu intelligenda ſunt iſta Sancti Pauli verba (*g*): *Fidem præbens omnibus, ſuſcitans eum à mortuis.* At cùm authoritas, quâ rei cujuſpiam nobis ſuadetur veritas, poſſit eſſe aut humana, aut divina; hinc duplex diſtinguitur fidei ſpecies, ſcilicet fides humana, & fides divina; & de hâc poſtremâ tantùm, quæ Theologica nuncupatur, fit ſermo in hoc titulo.

(*g*) Art. 17. 31.

Cùm fides iſta ſit virtus Theologica, neceſſe eſt, ut ejus definitioni præmittatur ratio virtutis Theologicæ: *virtus Theologica*, inquit doctus Theologus (*h*) *eſt virtus* (à Deo) *infuſa pro immediato objecto habens Deum ſupernaturaliter cognitum.* Prima autem virtus Theologica eſt fides, ut aſſerit Sanctus Paulus (*i*), cujus definitionem iſtam affert author modo à nobis laudatus. *Fides*, inquit, *eſt virtus Theologica, quâ creatus intellectus firmiter aſſentitur omnibus revelatis à Deo, tanquam primâ veritate* (*k*). Aliam etiam Fidei definitionem breviorem & dilucidiorem ſuppeditat idem Theologus his verbis: *Fides eſt donum Dei, ac lumen, quo illuſtratus homo firmiter aſſentitur omnibus, quæ Deus revelavit, & nobis per Eccleſiam credenda propoſuit, ſive in ſacris litteris illa ſcripta ſint, ſive non ſint*; hoc eſt, ſolâ nobis Traditione innoteſcant.

(*h*) Polman. part. 2. 2. n. 38.
(*i*) 1 Cor. 13. 13.
(*k*) Polman. ibid. n. 41.

Dividi poteſt fides Theologica, in fidem formatam & informem; vivam & mortuam; explicitam & implicitam. Fides formata eſt *Fides gratiâ habituali & caritate informata.* Fides verò informis eſt, *Fides gratiâ habituali & caritate deſtituta.*

Fides viva eſt, *Fides quæ per caritatem operatur*, (*l*) vel etiam, *eſt ea, quæ producit opera viva & æternæ vitæ meritoria.* Fides verò mortua eſt, *Fides operibus caritatis deſtituta*; de quâ nimirum loquitur Sanctus Jacobus Apoſtolus (*m*), dicens: *Fides, ſi non habeat opera* (caritatis) *mortua eſt in ſemet-ipſâ: ſicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus* (à caritate profectis) *mortua eſt.*

(*l*) Gal. 5. 6.
(*m*) Jacob. 2. 17. & 26.

Fides explicita *eſt aſſenſus circa objectum in ſe terminiſque ſuis creditum*: Fides verò implicita *eſt aſſenſus circa objectum, non in ſe, ſed in alio creditum*, hoc eſt, in alio articulo, quem fide explicitâ credimus; quas omnes definitiones affert idem Theologus. V. g. quando explicitè Myſterium Reſurrectionis mortuorum credo, implicitè quoque credere cenſeor, quòd juſti in vitam æternam, improbi verò in æternum ſupplicium reſurgent: quando fide diſtinctâ & explicitâ credo, unum eſſe Deum, trinum in perſonis; implicitè quoque credo, tres illas perſonas inter ſe perfectè eſſe æquales.

Fides generatim ſpectata mirâ quâdam penitus ratione certas nobis efficit veritates vel occultiſſimas, quæque ingenii noſtri comprehenſionem maximè fugiunt: *Fides eſt ignotæ rei admiranda certitudo*, ait inclytus Scripturæ ſacræ interpres (*n*): tenebris quoad objectum ſuum eſt involuta; at pro mente luminis ſui ſulgori ſubditâ harum obſcuritatem pellit, in caliginoſo lucet loco; quòd res naturali rationi nullatenùs ſubditas proponat, quæque ſumptæ & ſecundum ſenſus intellectæ, mentem etiam poſſent offendere, nedum eam convincant, uti Mathematica demonſtratio. Talia ſunt vel maxima Religionis Myſteria, quale eſt Myſterium unitatis eſſentiæ & Trinitatis

(*n*) Nicolaus de Lira in 1. Cor. 12.

Digitized by Google

Fides, ipſique debita mentis perfecta ſubjectio à Chriſti temporibus ad nos uſque in omnes pertranſiit fideles, quibus annuntiata eſt, per duos ampliſſimos canales, ſcilicet per Scripturam ſacram, cujus cuſtos eſt & fida interpres Eccleſia, & per Traditionem: atque utrique adhærere intemeratè tenetur quilibet Chriſtianus, ſi fidem ſuam integram illibatamque ſervare cupiat.

Agnoſcimus, non novas à Deo in Eccleſia fieri revelationes in iis, quæ ad fidem pertinent, & Traditionem, quæ eſt verbum Dei non ſcriptum, illis pro ſcripturâ ſubſtitui; ſed neceſſe eſt, ut triplex ſit earum, quas docet traditio, veritatum conditio, uti demonſtrat inclytus Vincentius Lirinenſis, hoc eſt, ut fidelibus id tantùm proponant credendum, quod ſemper ſæculis ſuperioribus fuit admiſſum, abſque interruptione, & in omnibus locis, in quibus reperitur aut reperta eſt Catholica Eccleſia.

Ex dictis modò colligendum, quòd, cùm Eccleſia quemdam proponit articulum, ut pertinentem ad fidem, quò orientem errorem hæreſim-ve comprimat; tunc non novum condit fidei articulum, ſed oppugnatam tantùm proponit veritatem, antiquam ſuam ac perpetuam fidem dilucidiùs ac diſtinctiùs exponendo.

In rebus fidei non exigi poſſunt ab Eccleſiâ niſi temerè, deciſionum ſuarum teſtes, ut credantur; atque uti probatæ haberi debent ejus declarationes atque præcepta; quia cùm ſit ſuprema & infallibilis controverſiarum judex; is in eam rebellaret, qui deciſionibus ejus non obtemperaret aut de iis dubitaret, quia cùm loquitur, *vox eſt Domini ſuper aquas: Deus majeſtatis intonuit ſuper aquas multas* (a): hoc eſt, Spiritus ipſe Sanctus per Eccleſiæ Organum cunctos populos alloquitur, qui ſunt in hoc terrarum orbe, veluti in mari fluctus; *vox* eſt *Domini confringentis cedras... Libani*, hoc eſt, omnem mentis altitudinem ac ſuperbam & faſtidioſam humilians ſcientiam: denique *vox* eſt *Domini concutientis deſertum... Cades*, id eſt, receptus illos, ubi fruſtraneus de rebus vanis labor ſuſcipitur.

(a) Pſal. 28. 3. 5. & 6.

Ad Juſtificationem & ſalutem neceſſaria ſemper fuit fides in Deum remuneratorem, & à lapſu proto-plaſtæ Adami fides inſuper in Chriſtum Mediatorem.

Denique ad ſalutem neceſſaria ſemper fuit neceſſitate *medii*, ut loquuntur Theologi fides explicita Myſterii ſanctiſſimæ Trinitatis, Incarnationis verbi æterni, Redemptionis hominum per merita Chriſti, Reſurrectionis generalis mortuorum, ſupplicii æterni omnium reproborum, ut dicetur in primâ deciſione.

Ad hanc *Medii* neceſſitatem, accedit alia, quæ *præcepti* neceſſitas dicitur, in eo conſiſtens, ut quis apprimè nôrit Symbolum Apoſtolorum, ſaltem quoad ſubſtantiam, Dei & Eccleſiæ præcepta, orationem Dominicam, nec non ea, quæ ſpectant ad illa Sacramenta, quæ ſuſcepturus eſt, & ſui ſtatûs officia.

En qualis eſſe debet vera Chriſtiani fides, ex quâ non niſi criminosè, particeps fieri poteſt ſuperſtitionum Infidelium, Paganorum & Idololatrarum, & etiam falsæ hæreticorum religionis: neque enim ſat eſt, ut quis interiùs & ex animo Chriſtianas credat veritates; ſed ex præcepto divino fidem ſuam corde & ore & operibus confiteri tenetur: unde Chriſtianus à publico judice de religione ſuâ ac fide interrogatus, eam non minùs ore, quàm corde profiteri tenetur, neque eam quidem celare poteſt ſilentio, quod fidelibus ſcandalum aut aliquod fidei pareret detrimentum.

Fuſiùs iſtæ exponentur veritates 1. octo cenſuris ſequentium propoſitionum, quas tulêre comitia Cleri Gallicani an. 1700. contra novem, quas hîc afferimus, propoſitiones, jam antè ab Alexandro VII. & Innocentio XI. proſcriptas. 2. reſponſis ad octo particulares caſus, ex quibus conſtat hic titulus. En propoſitiones, earumque cenſuræ,

VII. Propoſitio. Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei & caritatis ex vi præceptorum divinorum, ad eas virtutes pertinentium.

VIII. Propoſitio. Satis eſt, actum fidei ſemel in vitâ elicere.

Cenſura. *Hæ duæ propoſitiones ſunt ſcandaloſæ, in praxi pernicioſæ, erroneæ, fidei & Evangelii oblivionem inducunt.*

IX. Propoſitio. Aſſenſus fidei ſupernaturalis & utilis ad ſalutem ſtat cum notitiâ ſolùm probabili revelationis; imò cum formidine, quâ quis formidet, ne non ſit locutus Deus.

Cenſura. *Hæc propoſitio ſcandaloſa eſt, pernicioſa, & Apoſtolicam fidei definitionem evertit.*

X. Propoſitio. Si à poteſtate publicâ quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri ut Deo & fidei glorioſum conſulo; tacere, ut peccaminoſum per ſe non damno.

naturam, & unus ſint idemque ſpiribus omnimodâ & infinitâ perfectione excellens. *Verus Deus in* (tribus) *Perſonis Trinitas eſt, & in una natura unus eſt*, inquit Sanctus Fulgentius (*a*). 3. Tres illas perſonas eſſe æternas, hoc eſt, principio & fine carere, idque abſolutâ neceſſitate: *Nemo alium præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut ſuperat poteſtate*, addit idem Sanctus. 4. Ab illis tribus Perſonis liberè-productas res omnes creatas eodem plane modo conſervari atque gubernari: *Neque enim ſunt ſeparabilia opera Trinitatis*, inquit Sanctus Auguſtinus (*b*), eaſque præſentes adeſſe ubique. 5. In poſſeſſione Summi Dei illius in tribus Perſonis omnem beatitudinis noſtræ ſpem eſſe ponendam, ſi abſque mortalis noxæ reatu & in gratiæ ſtatu moriamur.

(*a*) S. Fulgent. l. de fide ad Petr.

(*b*) S. Aug. Enchirid. n. 38.

3. De myſterio Incarnationis Verbi æterni adultus quiſque neceſſitate medii explicitè credere tenetur (*c*). 1. Secundam hanc Sanctæ Trinitatis perſonam nuſtram ſibi copulaſſe naturam, *id eſt, corpus, animam, ſpiritum*, inquit Sanctus Auguſtinus (*d*), eamque humanitatem à Spiritu Sancto fuiſſe formatam in ſinu Beatiſſimæ Virginis Mariæ, quæ proinde poſt partum Virgo permanſit (*e*). 2. Ob hanc ineffabilem unionem verè affirmari poſſe, hominem eſſe Deum, & viciſſim Deum eſſe hominem, qui vocatur Jeſus Chriſtus. 3. In illo Deo-homine unicam eſſe perſonam, in quâ unitur duplex, quam habet, natura, Divina ſcilicet & humana. 4. Perſonam hanc eſſe increatam & æternam, uti eſt natura Divina, à quâ non realiter diſtinguitur. 5. Chriſtum Dominum, qui ab omni ſemper immunis fuit ignorantiâ & peccato, poſtquam cum hominibus per ſtatutum temporis ſpatium converſatus eſt, iiſque Evangelium ſuum promulgavit, mortem crucis ſubiiſſe, ac triduo poſt ex mortuis reſurrexiſſe, ut nos à peccato ac æternâ damnatione liberaret, atque æternam nobis in Cœlo beatitudinem mereretur, quò ipſe devictâ morte aſcendit (*f*), & unde veniet, judicaturus vivos & mortuos, uti poſtea exponetur.

(*c*) S. Thom. 2.2. q. 1. art. 7.

(*d*) S. Aug. lib de fide & Symbolo n. 8.

(*e*) Idem ibid. n. 8.

(*f*) Joan. 1. 28. & 29. S. Aug. Enchir. de fide, ſpe & carit. n. 112. & l b. de fide & Symbolo. n. 11. 12. & 13.

4. De Providentiâ tandem Divinâ neceſſitate medii credendum eſt explicitè 1. Deum in unoquoque homine animam creaſſe immortalem. 2. Ob peccatum ab Adamo primo homine commiſſum eſu fructûs vetiti, omnem ejus prolem naturali viâ genitam contrahere reatum naſcendi cum peccato, quod idcirco *originale* dicitur, & quo æternæ ſubjiciuntur damnationi. *Illud unum, quod originaliter trahitur ..... obnoxios damnationi facit*, ait Sanctus Auguſtinus (*g*), quo nunc liberari nequeunt, niſi per Baptiſma aquæ, quod primum inter Sacramenta locum obtinet, aut per Baptiſma Sancti Spiritûs, quod conſiſtit in ſincerâ animi converſione, addito recipiendi, ſi poſſibile ſit, Baptiſmatis aquæ voto; vel denique per martyrium, quod ſanguinis Baptiſma nuncupatur, ut docet Apoſtolus his verbis (*h*): *Per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.* Et alibi aſſerens, quod omnes homines ſunt *naturâ filii iræ* (*i*), ſuper quod dicit Auguſtinus, *id eſt, vindictæ*. 3. Mortuos omnes eſſe reſurrecturos, alios ad vitam beatam in Cœlo, alios ad ſupplicium æternum in inferis, tam quoad corpus, quàm quoad animam. 4. Ob eam cauſam futurum eſſe generale judicium, cui præerit Chriſtus cum

(*g*) S. Aug. cit. Enchirid. c. 50.

(*h*) Rom. 5. 12.

(*i*) Epheſ. 2. 3.

(*k*) S. Aug. de fide & Symbolo. n. 23.

cere vel unum mortale peccatum.

Hactenus dicta in hoc articulo conſentiunt cum Doctrinâ multorum Theologorum præcipuæ notæ; licèt reipsâ exiſtiment alii permulti, tot veritatum ac myſteriorum, quæ explicuimus, fidem explicitam non eſſe neceſſariam neceſſitate medii: Sed priorem ideò ſententiam amplectimur; quia, cùm agitur de rebus neceſſariis neceſſitate medii, non ſufficit opinio probabilis vel etiam probabilior, relictâ tutiore, & quæ teneri poteſt; ut alibi dicemus.

Fatendum tamen cum Sylvio, quoſdam rudiores, vel qui perfectum nondum rationis uſum attigêre, licèt veritates modò expoſitas ſub periculo damnationis explicitè credere teneantur, eas tamen diſtinctè ſcire non obligari, ut à Clericio aliiſve, qui intelligentiâ ſunt præditi, exigitur. *Obſervandum tamen*, inquit hic Theologus (*m*), *rudiores non ſic teneri hæc ſublimia myſteria explicitè credere, quaſi ſub periculo damnationis obligentur ea omnino indiſtinctè intelligere; ſed ſufficit, quòd credant Patrem & Filium & Spiritum Sanctum eſſe verum Deum, etiamſi diſtinctè non ſciant, quod ſit una eſſentia in tribus Perſonis: & ſimiliter quod credant Filium Dei, verum Deum & hominem, eſſe paſſum & mortuum pro nobis, etiamſi non noverint diſtinguere, quod ſint duæ naturæ & una tantùm perſona. Tenentur*, addit, *magis diſtinctam habere cognitionem pro ratione ſtatûs & officii.* Idem quoque docet Sanctus Thomas his verbis (*n*): *Explicatio credendorum non æqualiter, quoniam ad omnes, eſt de neceſſitate ſalutis: quia plura tenentur explicitè credere majores, qui habent officium alios inſtruendi, quam alii.* At illud ſaltem conſtat eos omnes, quibus incumbit animarum cura, diſtrictè teneri ad exponenda populis accuratè hæc omnia myſteria; quo munere ſi non fungantur, rigoroſum eis manet à Deo judicium; neque enim ab Eccleſia fuit conſtitutum, fidei explicitæ quarumdam ex his veritatibus defectum alio quopiam ſuppleri poſſe medio, v.g. caritate; quamvis illud probabilitate non careat. Noſtra igitur tenenda eſt Doctrina celeberrimorum Theologorum authoritate fulta, quamvis ſtrictior videatur; cùm nullum unquam ſalutis periculum adire liceat.

(*m*) Fr. Sylvius in 2. 2. quæſt 2. de fide. art. 7. & 8.

(*n*) S. Thom. 2. 2 q. 2. art. 6. ad 1.

5. Ad veritates revelatas, quarum neceſſitate medii fides explicita requiritur, accedunt etiam ſpeciales quædam veritates, quarum fidem explicitam habere neceſſitate præcepti adulti quidam tenentur: quare eas ex contemptu aut negligentiâ ignorare nequeunt abſque reatu notabilis delicti. Tales ſunt veritates articulorum Symboli Apoſtolici, ſaltem quoad ſubſtantiam, Decalogus (*o*), Eccleſiæ Præcepta, & Oratio Dominica, nota quoque debent eſſe Sacramenta, quæ ſuſcipiuntur, nec non ſtatûs ſui officia (*p*), inter veritates explicitè ab adultis neceſſitate præcepti credendas eas recenſet ſanctus Bonaventura (*q*), quas ex inſtitutis à ſe ſolemnitatibus, aut ex Sacerdotum functionibus Eccleſia manifeſtat; quales ſunt nativitas, Reſurrectio & Aſcenſio Chriſti Domini, nec non feſtum ipſius corporis. Talis eſt etiam Confeſſionis uſus, quo adultus quiſque conceſſam Presbyteris remittendi peccata poteſtatem explicitè credere tenetur. *Ad illos autem tenentur explicitè credendos*, inquit hic ſanctus Doctor, *quos manifeſtat eis non ſolùm prædicatio, ſed etiam Eccleſiaſticus uſus & conſuetudo, ſicut eſt.... de Nativitate*

(*o*) S. Th. q. diſputat. q. 14. de veritat. art. 11.

(*p*) Conc. Agathem. c. 13. in c. *Symbolum* 56 de conſecrat. diſt. 4 Conc. Laodic c. 46. in can. *Baptizandi.* 58. ibid. Mart. Brachar. 2. 4. in can. *Non liceat* 59 ibid. S. Leo ſerm. 11. de paſſ. Dominic. S. Th. 1. 2. q. 76. art. 2. in corp. & 22. q. 2. art. 5. 6. 7. & 8. Catechiſm. Rom. in præfar. Suarez diſput. 15. & plures alii apud eum.

(*q*) S. Bonav. in 3. diſt. 25. art. 1. q. 3. in concluſ.

... concil. 8. & tom. 3. pag. 17. edit. Antverp.

proponi ſolitas in hæreſes ſeu errores, quæ veræ fidei puritati opponuntur.

CASUS II.

Thucydides, Sancti Gobiniani Parœciæ in Sylva poſitæ Parochus, incolas ejus ſibi Parœcianos habet, homines Lignarios, Carbonarios, aliuſque hujuſmodi rudes atque agreſtes, quorum pleríque neque Symbolum nôrunt, neque mandata Dei; adeò ſupina eſt & craſſa eorum ignorantia. Nunquid Paſchali tempore eos abſolvere poteſt, præſertim, ſi ea ſe addiſcere velle promittant?

RESPONS.

Parochus iſte homines hujuſmodi abſolvere nequit, cùm ignorantiâ colpabili præcipua Religionis myſteria ac præcipuas Chriſtianæ vitæ regulas in Symbolo ac mandatis divinis contentas ignorent.

Certum quidem eſt, multos inveniri, qui ea diſtinctè & ad verbum recitare non poſſunt, quòd ea à teneris annis edocti, confusè tantum & imperfectè reminiſcantur, & qui tamen abſolvi poſſunt, utpotè ritè diſpoſiti, modo conſentaneam regulis Evangelii & fidei principiis vitam agant. *Symbolum Apoſtolorum*, inquit una ex Conſtitutionibus Diœceſis Lingonenſis an. 1404. *& omnes articulos fidei in eo comprehenſos debent ſcire omnes Chriſtiani & firmiter credere: & quemadmodum Sacerdotes, præcipuè Curati, debent articulos illos diſtinctè & explicitè ſcire: Laïcis verò ſufficit, quod ſciant illos, & credant implicitè; id eſt, quod credant omnes illos articulos quos ſancta Mater Eccleſia credit.* Sed non idem de iis dicendum, quorum ignorantia eſt culpabilis: nam priuſquàm abſolvantur, cogendi ſunt ad diſcendum Symbolum & orationem dominicam, ipſis jejunia aliamve pœnam in negligentiæ ſuæ ſatisfactionem injungendo. *Symbolum, quod eſt ſignaculum fidei*, inquit Moguntinum Concilium an. 813. ab Riculpho Archiepiſco habitum, ſedente Leone III. Papa & imperante Carolo Magno (*b*) *& orationem dominicam diſcere ſemper admoneant Sacerdotes populum Chriſtianum; volumuſque, ut diſciplinam condignam habeant, qui hæc diſcere negligunt, ſive in jejunio, ſive in aliâ caſtigatione emendentur.* Sanctus Carolus in quinto ſuo Concilio an. 1567. (*c*) hanc etiam conſtitutionem emiſit: *Omnibus animarum curatoribus & cæteris Confeſſariis, ſive ſecularibus ſive regularibus, in virtute ſanctæ obedientiæ id præcipimus, ut faciant, antequam confeſſiones audiant, orationem dominicam, Angelicam ſalutationem, Symbolum fidei & 10. præcepta Dei, quæ decalogo continentur, ut pœnitentes recitent, ac ipſis audientibus referant.* Quo manifeſtum fit, quàm indignos abſolutione illos Eccleſia exiſtimârit, qui res ad ſalutem ita neceſſarias ignoraverint.

(*b*) Concil. Mog. an. 813. can. 45.

(*c*) Conſtit. Mediol. 1. parte. art. 2.

CASUS III.

Antenor in publicis Theologiæ Theſibus contra Armandum earum defenſorem diſputans, omni argumentorum genere probare conatus eſt nullam propoſitionem fide divinâ ſeu Theologicâ eſſe credendam, niſi in Concilio Oecumenico fuiſſet definita; contrarium propugnavit Armandus. Cujus & veritas?

RESPONS.

Pro Armando ſtat veritas; quia Univerſalis Eccleſiæ diſperſæ par eſt in ſuis de doctrinâ judiciis infallibilitas, atque congregatæ in Oecumenico Concilio; quod facilè probari poteſt authoritate ...

Sanctus Doctor, *ut aperta pernicies damnaretur: quaſi nulla hæreſis aliquando niſi Synodi Congregatione, damnata ſit: cùm potiùs rariſſima inveniantur, propter quas damnandas neceſſitas talis extiterit; multòque ſint atque incomparabiliter plures, quæ ubi extiterunt, illis improbari damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ innoteſcere potuerunt.* Quibus ſubjungit gratiæ Doctor; *Verùm iſtorum ſuperbia, quæ tantum ſe extollit adversùs Deum, ut non in illo velit, ſed potiùs in libero arbitrio gloriari, hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos Orientis & Occidentis Synodus congregetur.*

Altera, quæ pro Armando afferri poteſt, probatio eſt cenſura lata 18. Junii 1644. à ſacra facultate Pariſienſi in Authorem, qui eandem cum Antenore doctrinam proponere ac tueri auſus fuerat. Hic Author erat Theophilus Brachet Dominus de la Milletiere, cujus liber erat inſcriptus *Verus Pacificus &c*; in quo propoſitiones, quas damnavit Sorbona, his enuntiabantur terminis: „ non erit neceſſe, ut Apoſtolica Sedes conſulatur, & alibi quæratur ejus authoritas, niſi ubi „ judicium ejus confutari nequit, ſecundum verum ſolumque ſtatum, in quo omnes ipſius deciſiones ſunt infallibiles, ſcilicet in Concilio „ Oecumenico..... Eccleſia nihil novi molitur, „ niſi cùm agit per definitiones ſuas ac determinationes in Conciliis generalibus, in quibus patefit & declaratur unanimis Eccleſiæ conſenſus; „ & quod nunquam aliter agit niſi per definitiones „ Conciliorum ſuorum generalium „. En germanus illius Authoris ſenſus è Gallico in latinum accuratè redditus. Hæc autem fuit Sorbonæ cenſura. *Hæ propoſitiones, in quantùm infallibilitatem Eccleſiæ univerſali, in nullo alio ſtatu, quàm in ſolo Concilio Oecumenico congregatæ tribuunt, & ipſam aliquo tempore legitimi uſus pœnitentiæ cognitione caruiſſe ſupponunt, temerariæ ſunt, ipſi Eccleſiæ injurioſæ & hæretica.* Ita refert Bail in ſuo Apparatu Conciliorum.

Tertia probatio ducitur è libro, cujus Author *Petri Aurelii* nomen ſibi adſcivit (*e*), quique in comitiis generalibus Cleri Gallicani an. 1646. magnis probatus eſt encomiis: ſic enim loquitur hic Author in ſententiam, quam tueri contendit Antenor. *Hæreſibus non paucis ſimiliter contigit, ut nimirum ab unius provinciæ aut regni Epiſcopis damnatæ ſint, cæteris conſenſu ſolum tacito, non Synodalium decretorum authoritate ſuffragantibus. Sic enim Euſthatianos, quos Synodus Gangrenſis damnavit, non legimus ab aliarum Provinciarum Conciliis, apertè deinde damnatos. Idem Aërianis, Collyridianis, aliiſque accidit, quos præter locorum, ubi exorti ſunt, Epiſcopos, non conſtat ab aliarum regionum Synodis rejectos eſſe; ſed univerſali Eccleſiæ conſcuſione, quæ ſenſim ſine ſenſu inoleverit exauctoratos, quemadmodum ſingulorum poſtmodum Patrum ſcriptis declaratum eſt.* Exempla, quæ affert hic Author, tot ſunt argumenta quæ nullâ poſſunt reſponſione confutari.

(*e*) Petrus Aurelius pro Epiſtola Illuſtriſſim. ac Reverendiſſim Galliæ Antiſtitum ad nonam hyperbol.

CASUS IV.

Eleutherius, recèns Prædicator, dùm Panegyricâ oratione ſancti cujuſdam quarto ſæculo viventis merita extolleret, inculcavit, dubiam alicui non poſſe eſſe beatitudinem ejus, niſi is vel in fidem

Digitized by Google

chus, Eccleſiæ ſuæ ſancti hujuſce beatitudinem non revelavit, cùm doceant Theologi, nihil à Deo immediatè revelari ab obitu Apoſtolorum uſque ad conſommationem ſæculi; quandoquidem fide theologicâ veritates ab ipſis Apoſtolis tali modo non creditas nos aliter credere teneremur. quod contrarium eſt doctrinæ Sanctorum Ambroſii, Anſelmi atque Sancti Thomæ (a).

(a) Ambros l. de inſtitut. Virginis c. 7. S. Anſelm. de excellent Virginis. c. 7. S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 7.

Illud autem Clearchi ratiocinium confutans Eleutherius reſpondit, quòd, ſi beatitudo Sancti, quem laudarat, non eſſet de fide theologicâ, de eâ proinde dubitare fas eſſet: quod quidem abſque peccato fieri non poſſe aſſeruit. Cui jam amborum favet veritas?

R e s p o n s.

Clearchi tenenda eſt ſententia in Eleutherium: certum eſt enim, eas tantummodò fide divinâ credendas eſſe veritates, quas in Scripturâ & Traditione contineri definit Eccleſia. Hinc docuit prritus Theologus, (b) certitudinem, quæ viſione beatificâ continetur, fidei divinæ certitudini non prævalere; quia, inquit, tàm impoſſibile eſt, ut Deus teſtimonio ſuo nos inducat ad credendum falſum, quàm impoſſibile eſt, ut beatos in errorem inducat circa ea, quæ ipſis per intuitivam adorandæ eſſentiæ ſuæ viſionem manifeſtat; cùm Deus mentiri nequeat, quia eſt ipſa ſanctitas, nec falli, quia novit omnia. Si igitur veritatem quandam immediatè Deus non revelavit, fide Theologicâ eam credere non poſſumus; & ſi ob humanam prædicatorum aut doctorum tantùm authoritatem, non verò præciſè ob authoritatem divinæ revelationis aliquam credimus veritatem, aliter quàm fide Theologicâ ipſi aſſentimur. Quâ in re maximi eſt momenti non errare, habitâ eorum ratione, quæ de fide iſtâ Theologicâ diximus.

(b) Yſambert. diſput. 23. a. 7.

Quamvis autem fide divinâ illud tantùm credi debeat, quod in Scripturâ aut Traditione continetur, ſcitè tamen obſervat Petrus Aurelius (c), cuncta quæ ab Eccleſia fuere definita; ſine errore in dubium revocari non poſſe, quantumvis aliquando ſine hæreſis reatu iiſdem queat contradici: ex quo manifeſtum fit, non ſine causâ præter fidem divinam & purè humanam, aliam quoque admitti, quæ dicitur Eccleſiaſtica, quæ omnem excedit humanam certitudinem. En verò propria Theologi à nobis laudari verba (d): *Diſce, non omnem propoſitionem erroneam Dei verbo, ſeu ſcripturæ contrarium eſſe. Quicquid enim conſenſui Eccleſiæ adverſatur, ſemper erroneum, non ſemper hæreticum, aut Dei verbo contrarium eſt: quia non omnis Eccleſiæ conſenſus certo Dei verbo ſcripturâque continetur, aut fidem prorſus catholicam continet, etſi certitudinem habeat omni humanâ majorem; ideoque illi obſtrepere erroneum.* Cujus rei poſtea exemplum ſubdit hic Doctor: *Beatam Virginem Dei-param corpore ſimul & animâ in cœlum iviſſe, veriſſima doctrina eſt, Eccleſiæ conſenſu fulta; non tamen omnino Catholica fides; nec qui eam neget, ut erroris reus, ſit hæreticus erit, aut Dei verbo refragabitur, in quo eâ de re nihil extat. Multa ſunt ejuſmodi &c.*

(c) Petr. Aurel. loco cit.

(d) Petr. Aurel. loco ſup. cit.

Conſtat ex dictis 1. erraſſe Eleutherium, & Clearchi ſententiam abſque peccati diſcrimine teneri poſſe. 2. peroptandum eſſe, ut qui concionari aut alios docere ſatagunt, nihil unquam profiterentur, niſi quod penitus ſibi notum eſſet.

CASUS V.

Paschasius, recens Sancti Alexii Parochus, ... propoſitione offenſus, rem duobus ſuis amicis declaravit, atque addidit, in Parochum illum meritò novitatis in Doctrina ſua ac nimiæ in morum diſciplinæ rigiditatis cadere ſuſpicionem. An abſque peccato ita de Parocho ſuo loqui potuit iſte?

R e s p o n s.

Parœciæ Sancti Alexii Dominus procul-dubio ita in Parochum ſuum loquendo peccavit; non ſolùm quia tali ſermone caritatis præceptum violavit; ſed etiam quia rem falſam protulit, ipſum novitatis ac damnabilis morum diſciplinæ inſimulans: Parochus enim ille id tantùm aſſeruit, quod Sanctus Paulus, Alcuinus Author ſermonis, qui Sancto Auguſtino adſcribitur, Sanctus Bernardus ac Tridentina Synodus docent, (e) atque iis ducibus Theologi omnes, conformiter ad Evangelium. *Cùm bis me, aut errare, aut ſapere fateor*, inquit Sanctus Bernardus, *credens & ipſe ſolâ fide hominem poſſe ſalvari, cum deſiderio percipiendi Sacramentum: ſi tamen pio adimplendi deſiderio mors anticipans, ſeu alia quacumque vis invincibilis obviarit. Vide etiam, ne fortè Salvator, cùm diceret*: qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit, *cautè & vigilanter non repetierit*: qui verò baptizatus non fuerit; *ſed tantùm*: qui verò non crediderit, condemnabitur: *nimirùm innuens ſolam interdum fidem ſufficere ad ſalutem, & ſine ipſâ ſufficere nihil.*

(e) Ad Hæb. c. 11. Conc. Trident. ſeſſ. 6. c. 7. & 8. Alcuinus lib de trinit. apud S. Aug. ſerm. 38. de tempore. S. Bernard. Epiſt. 75. in hæc verba. Qui crediderit, &c. marc. 16.

CASUS VI.

Cùm Parochi, cœterique decanatûs Sancti Gratiani diœceſis cujuſdam ad colloquium conveniſſent, in quo præcipuæ de fide agebantur quæſtiones, in varias abiere ſententias de tempore, quo illius actus eliciendi urget præceptum. Hierotheus, Sancti Urbani Parochus aſſeruit, ſatis eſſe, ſi triplici diverſo tempore actus fidei elicerentur circa veritates, quæ actu & explicitè credi debent. Primum eſt, cùm quis ad rationis uſum pervenit, atque revelatas à Deo, & ab Eccleſiâ propoſitas veritates ſufficienter edoctus eſt. Alterum eſt, cùm in patenti verſatur mortis periculo. Tertium; cùm quis contra fidem tentatur, nec aliter ſuperari poteſt tentatio. Philaſtrius, Sancti Calliati Parochus, cum Hierotheo conſenſit, triplici illo tempore urgere præceptum eliciendi actus fidei; ſed inſuper addidit, illud idem obligare, ſaltem per accidens, in multis aliis caſibus, quamvis idipſum nec per ſacram Scripturam nec per Traditionem eâ manifeſtum foret ratione, quæ eſſet optanda. *Juſtus autem*, inquit, docente Apoſtolo (f) *ex fide vivit*: Num igitur ſatis eſt, ſubjunxit, homini, qui annis quadraginta aut quinquaginta vivit, bis terve per totam vitam ſuam id ipſum ad praxim adducere, à quo pendet vita ſua ſpiritualis, ac proinde ſalus propria? quid dicendum de hac difficultate, & cui jus ex his duobus Parochis?

(f) Rom. 17.

R e s p o n s.

Exiſtimamus, eum, qui tribus ab Hierotheo deſignatis temporibus actus fidei elicit, & inſuper cum ad eoſdem per accidens tenetur, ut aſſeruit Philaſtrius, præcepto divino ſatisfacere de fide Theologicâ. Is autem ad eliciendum actum fidei per accidens tenetur, cùm aliter quid facere ritè nequit, quod perficere intendit. Unde ſi quis teneatur ad producendos actus ſpei aut caritatis Theologicæ, actum fidei præmittere debet, quia ritè produci nequeunt actus ſpei & caritatis, niſi eos antevertat fides actualis.

Digitized by Google

[illegible] *Non enim orat niſi fides* (c). 4. Cùm adeſt obligatio fidem ſuam exteriùs manifeſtandi : tunc enim teſtimonium illud, niſi comitem haberet veram fidem interiorem, mera eſſet & nefaria hypocriſis.

[illegible] ſerm. 115. de verbis Evang aliàs 36. de verbis Domini. n. 1. & ſerm. 168. aliàs 17. ex Homil. 50. n. 5.

Hinc colligimus, ſalvâ Hierotheo debitâ reverentiâ (quia præciſè hactenùs dicta non negavit) Philaſtrii tenendam eſſe ſententiam, quòd defenderit, fuſiùs explicandam eſſe adulti obligationem de eliciendis frequenter actibus fidei.

Cæterùm juvat obſervare 1. à multis fieri actus fidei, etſi accuratè fidem definire non noterint; atque idem dici poſſe de aliis duabus Theologicis virtutibus: Unde iſto nixus fundamento dicebat Author imitationis Jeſu Chriſti (d): *Opto magis ſentire compunctionem, quàm ſcire ejus definitionem.* 2. A Bonacina atque Duvallio Sorbonæ quondam Profeſſore (e), noſtram parumper mitigari ſententiam : quæ mitigatio ad conſcientiam non eſt tuta.

(d) Thomas à Kempis lib. 1. de imit. Chriſti c. 4.

(e) Bonacin. de 1. præcepto Decal. diſput. 3. q. 2. puncto 2. Duvallius q. 2. de actu interno fidei art. 6.

CASUS VII.

DURANDUS verè omnes Catholicæ credit Religionis articulos; ſed de tranſſubſtantiatione parumper hæſitat, ac timet, ne clarè ac certò articulum hunc Deus revelârit. An ex tali dubio ſit conſcius mortalis peccati in fidem?

RESPONS.

Falſum ſupponitur in caſu propoſito, cùm aſſeritur, verè à Durando omnes fidei Catholicæ articulos credi. Cùm enim fides ſit virtus Theologica, ac ſupernaturalis, quâ Deo credimus & omnibus quæ Eccleſiæ ſuæ revelavit, eò quòd certi ſimus, eum eſſe primam veritatem, qui nec falli ipſe, nec quemquam fallere poteſt; cùmque ſit fides, definiente Apoſtolo (f): *Sperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*; certò affirmari nequit, in caſu propoſito Durandum veram habere fidem, cùm incerta ſit fides ejus & dubio voluntario & conſequenter nefario annexa. *Dubius in fide, infidelis eſt*, ait Decretalis Stephano I. Summo Pontifici adſcripta (g): Hinc ab Innocentio XI. proſcripta eſt opinio contraria, quam temerè effutierant Caſuiſtæ quidam, Decreto ſuo die Jovis 2. Martii an. 1679. in quinquaginta quinque propoſitiones morales lato, inter quas 21. veritati, quam aſſerimus, eſt contraria: En ipſius verba : *Aſſenſus fidei ſupernaturalis & utilis ad ſalutem, ſtat cum notitia ſolùm probabili revelationis : imò cum formidine, quâ quis formidet, ne non ſit locutus Deus* (h). Quam propoſitionem, uti ceteras, damnavit hic Summus Pontifex, ac prohibuit, ne defenderetur indictâ excommunicationis *ipſo facto* pœnâ, cujus abſolutio Apoſtolicæ Sedi eſt reſervata, excepto ſolùm mortis articulo.

(f) Heb. 11. 1.

(g) Cap. *Dubius*. 1. de hæreticis &c. lib. 5. tit. 7.

(h) 21. ex 65. propoſit. damnat. ab Innoc. XI. 2. die Martii 1679.

Colligendum itaque, conſcium mortalis peccati fieri Durandum, qui in dubio voluntario de articulo tranſſubſtantiationis perſeverat.

Altera quoque proponi poteſt difficultas, utrùm videlicet is, qui dubitat de articulo fidei, quem novit ab Eccleſia fuiſſe definitum tanquam revelatum à Deo, ex hoc ſolo dubio in excommunicationem incurrat. Ad quam difficultatem reſpondendum, quòd ſi dubium ſit tantùm internum, tunc per illud excommunicationem non incurri; quia Eccleſia *non judicat de occultis*, ut loquitur Tridentinum.

CASUS VIII.

BERTARIUS Mercator, Religionis ſuæ ſatis gnarus, ſed qui humanioribus tantùm Litteris operam dedit, illud habet domicilium, in quo commoratur Calviniſta, qui hoc unum ambit, ut eum ad diſputationem inducat de rebus controverſis, quales ſunt præſentia realis Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento, Confeſſio, Purgatorium & invocatio Sanctorum. Bertarius vir & judicio pollens, & multâ lectione ſæpè ſæpius cum eo abſque ullo proventu de articulis iſtis diſputat. Nunquid id ipſum poteſt abſque peccato?

RESPONS.

Præſupponenda eſt certa, quam proponit ſanctus Auguſtinus, regula (k), hæreticorum videlicet diſputandi pruriginem ex ſolâ ſuâ tantùm oriri pervicaciâ, nec non deſiderio ac præſumptione ſuperandi atque ad extremas adigendi anguſtias fideles ipſos, quò eos ſeducant. *Non enim diſputare amant hæretici*, inquit Sanctus Doctor, *ſed quoquo modo ſuperare impudentiſſimâ pervicaciâ.*

(k) S. Aug. 15. contra Fauſtum c. 12.

Quo ſuppoſito dicimus, Bertarii zelum ad diſputandum cum dicto Calviniſta, non eſſe ſecundùm ſcientiam, ſed omnino imprudentem; cùm omni ſtudiorum ope ad tuendam doctrinam deſtitutus periculum ſubit, de quibuſdam ſaltem dubitandi articulis, de quibus eſt controverſia, ac minùs firmiter ſtandi in fide : quandoquidem is ſit mos hæreticorum, ut Scripturæ tantùm quædam afferant teſtimonia, quæ ad ſenſum ſuum detorquent & interpretantur, ut alios in errorem pari ſecum lapſu adducant. *Scripturas obtendunt*, inquit Tertullianus (l), *hac ſuâ audaciâ ſtatim quoſdam movent. In ipſo verò congreſſu firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum ſcrupulo dimittunt.* Illi verò, qui in ſtudiis parumper ſunt provectiores, captioſis tantùm utuntur ac falſis argumentationibus, quæ omne habent venenum quo ipſi inficiuntur. *Omnem vim venenorum ſuorum in dialecticâ diſputatione conſtituunt*, ait Canon antiquus (m), *quæ Philoſophorum ſententiâ, definitur non adſtruendi vim habere, ſed ſtudium deſtruendi.*

(l) Tertul. lib. de præſcript. c. 15.

(m) Can. *Omnem*. 6. diſt. 37.

Hinc à Summis Pontificibus atque Conciliis vetitum eſt Laïcis ſub anathematis interminatione, ne cum hæreticis de articulis ad fidem Catholicam pertinentibus, ſeu publicè, ſeu privatim diſputarent. *Inhibemus quoque*, inquit Alexander IV. (n), *ne cuiquam Laicæ perſonæ liceat publicè vel privatim de fide Catholicâ diſputare. Qui verò contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.* Bertarius igitur nullâ cum illo hæretico neceſſitudine teneri abſque juſtâ neceſſitate, imò cum devitare debet, ſuadente Apoſtolo (o), *Hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem devita: ſciens quia ſubverſus eſt qui ejuſmodi eſt, & delinquit, cùm ſit proprio judicio condemnatus.*

(n) Alex. IV. in c. *Quicumque*. 2. §. 1. de hæreticis in 6.

(o) Tit. 3. 10. & 11.

Clerici etiam, qui eâ ſe non noverint eſſe peritiâ, ut hæretico os obſtruant, cum eo diſputationis aleam adire non debent, quoniam, ut ait ſanctus Hieronymus (p), *De hæreticis manifeſtus eſt ſenſus, quod ſophiſmatibus ſuis & arte dialecticâ ſæpè opprimant Eccleſiaſticos.*

(p) S. Hieron. ad c. 5. Oſe. in can. *Tranſferunt*. 33. 24 q. 2.

Vide RELIGIO.

FISCUS.

Digitized by Google

FORI & NUNDINÆ.

Vide { DOMINICI ac FESTI DIES
Caſus V. XI. & XII. }

FORNICATIO.

TErminus iſte, FORNICATIO, ſæpè in Scripturâ Sacrâ analogicè ſumitur pro Idololatriâ, aliiſque ab ea indivulſis criminibus. Sumitur etiam pro hæreſi, & aliâ quâlibet fidei Deo debitæ infractione.

Terminus iſte in jure generalis eſt, & ſæpè ſumitur ad ſignificandam quamlibet actionem carnalem & nefariam, qualia ſunt adulterium, inceſtus & ſacrilegium, de quibus ſuo loco. Hic autem de eo dicimus ſecundùm proprium intellectum, qui hac definitione continetur: *Fornicatio eſt carnalis copula ſoluti cum ſolutâ corruptâ.*

Verbis iſtis, *ſoluti cum ſolutâ*, intelliguntur perſonæ duæ, quæ nec matrimonio, nec voto caſtitatis, neque ullo Ordine Sacro, neque conſanguinitate aut affinitate conjunguntur. Cùm enim ambæ aut una ex illis matrimonio junguntur, tum earum crimen, adulterium nominatur; ſi voto aut Ordine Sacro ligentur, tunc ſacrilegium, ſiverò conſanguineæ ſint aut affines, tunc inceſtus dicitur.

Additur, *corruptâ*, hoc eſt, quæ non ſit virgo, ut diſtinguatur fornicatio ab eo crimine, quod propriè *ſtuprum* dicitur, quodque definitur: illicita defloratio virginis invitæ: aut *Clauſtri virginalis corruptio per copulam carnalem illicitam.*

Fornicatio prohibetur jure naturali & divino (*a*), neque unquam à mortali peccato excuſari poteſt, dicente Apoſtolo (*b*); *qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.*

In comitiis generalibus Cleri Gallicani an. 1700. habitis, damnata eſt duplex propoſitio erronea, 42. videlicet & 43. inter 127. quæ fuère præſcriptæ, quarum prima ad hunc titulum, & altera ad adulterium attinet. En prioris verba, ſimul & cenſura.

(*a*) 1. Cor. 6.9. 10. 15.& Gal. 5. 7. & 2.ſeq. Epheſ. 5. 5.

(*b*) Gal. 5. 22.

PROPOSITIO XLII.

Tam clarum videtur, fornicationem ſecundùm ſe, nullam involvere malitiam; & ſolùm eſſe malum, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum eſſe videatur.

CENSURA.

Doctrina his propoſitionibus contenta, ſcandaloſa eſt, pernicioſa, caſtarum & piarum aurium offenſiva & erronea.

CASUS PRIMUS.

BERTOLDUS, qui Paulinam corrupit, & cum eâ fornicatus eſt ob falſas pecuniæ promiſſiones, & importunas ac vehementes contentiones; tenetur-ne eam in uxorem ducere, cùm paris ſint ambo conditionis, aut ſaltem eam dotare, quòd omni viciniæ notum ſit eorum peccatum, quamvis puellæ illi ſe nupturum non promiſerit?

RESPONS.

Cùm importunæ & vehementes contentiones eæ non dicantur, quibus puella honeſta facilè reſiſtere poteſt, ſed illæ, quas dolus aut timor comitantur, & quæ proinde graviter minuunt libertatem, & aliquatenùs ad vim accedunt: Exiſtimamus, Bertoldum, qui fraudem ac mendacium vehementibus ſuis contentionibus ad Paulinam corrumpendam conjunxit, teneri tum in foro interno tum externo ad illam uxorem ſibi ſumendam, ut injuriam ipſi illatam, & ortum inde ſcandalum reſarciat; aut ſaltem ad eam dotandam, ſi qua juſta hanc ei nubendi cauſa remittat obligationem, ita ut hoc modo illatum ipſi damnum reſtituat, & mediante illâ dote non minùs feliciter corrupta, quàm ſi eſſet virgo, nubere poſſit. Ita ſentit ſanctus Antoninus (*c*), his verbis: *Si autem ſeduxit* (virginem) *putà promiſſionibus & mendaciis, non videtur fuiſſe voluntarium. Invitam ergo & ſeductam ſi conſtupravit, injungendum eſt ſibi, ut ſatiſfaciat ad arbitrium boni viri. vel cum ea componat.*

(*c*) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 5. c. 6. §. 1.

Eandem rem docet Toletus dicens (*d*): *Obligat autem ſtuprum aliquando ad reſtitutionem. Cùm enim quis virginem coëgit violentiâ, vel importunis precibus, tenetur illam ducere aut dotare.... ut poſſit alteri nubere ita honoratè, ac ſi eſſet virgo. Si autem falſis perſuaſionibus ipſam decepit, ad idem tenetur.* Quod probat hic Author ex duabus Decretalibus (*e*), quarum prior ab Exodo deprompta (*f*), his verbis enuntiatur: *Si ſeduxerit quis virginem nondum deſponſatam, dormieritque cum eo, dotabit eam & habebit uxorem. Si verò pater virginis noluerit, reddet pecuniam, juxta modum dotis, quâ virgines accipere conſueverunt.* Altera eſt ſancti Gregorii Magni, ad Epiſcopum Sipuntinum in Regno Neapolitano ſcribentis, cujus hæc ſunt verba: *Pervenit ad nos, quod Felix quandam Virginem ſtupro decepit: quod ſi verum eſt, quamvis eſſet de Lege plectendus, nos aliquatenùs Legis duritiem mollientes, hoc modo diſponimus, ut, aut quam ſtupravit, uxorem habeat. aut, ſi renuendum putaverit, corporaliter caſtigatus excommunicatuſque, in Monaſterio, in quo agat pœnitentiam, retrudatur.* Ita quoque Navarrus (*g*).

(*d*) Fr. Tolet. inſtruct. Sacerdot. l. 5. c. 21. n. 1.

(*e*) Cap. *Si ſeduxerit* 1. & cap. *Pervenit* 2. de adulteriis & ſtupro l. 5. tit. 16.

(*f*) Exod. 22. 16.

(*g*) Navarr. Man. c. 16. n. 17.

CASUS

Reſpons.

Duplici de causâ tenetur Leopoldus ad ducendam Cæciliam in caſu propoſito. Pejor eſt, ob ſcandalum ipſi illatum, & quod ex eo ipſa patitur, damnum; cùm nulla ſubſit potioris reſtitutionis via, quàm ut puellam hanc ducat, quam ſuo privavit honore, ac decepit, nec ipſa aliam accipere velit reſtitutionem. *In tali caſu*, inquit ſanctus Thumas (*a*), *ſponſus tenetur eam ducere in uxorem, ſi ſint æqualis conditionis, vel ſi ſponſa ſit melioris conditionis.* Idem aſſerit ſanctus Antoninus (*b*): *Si promiſiſſet eam ducere in uxorem, ut copulam ab ea extorqueret, ſervet promiſſum.*

(*a*) S. Th. in 4. diſt. 28. q. 1. art. 2. ad 4.

(*b*) S. Anton. 3. part. ſum. theol. tit. 5. c. 6. §. 1.

Altera ratio, quà tenetur Leopoldus ad ducendam Cæciliam, eſt, quia juxta commutativam juſtitiam corruptor conſenſum ſuum & corpus tradere tenetur, corruptæ conſenſum & corpus pariter accipiendo; in hoc enim propriè conſiſtit contractus, *do ut facias*, unus ex illis, qui in jure *cantractus innominati*, dicuntur; qui cùm à Cæciliâ fuerit perfectus, eodem planè modo à Leopoldo debet perfici. Quod confirmari poteſt paritate debitoris, qui creditori ſuo rem unam pro aliâ debitâ nequit ſubſtituere ad ſolutionem, ut ait Lex (*c*). Cùm igitur conſenſus ſui atque corporis debitor ſit Leopoldus erga Cæciliam, quæ ſuum tradidit, dicendum, quòd, ad amuſſim loquendo, aliam ipſi rem is tradere non poteſt, niſi ipſa ſpontè velit.

(*c*) L. *Mutuum*. §. 2. ff. de rebus creditis.

Ita communiter ſentiunt Authores, qui eâ de re egêre. *Si rurſus promiſit illam ducere, aut cum juramento, aut ſine illo, quamvis non intenderit illam ducere, tenetur tamen ſub mortali ducere, ſi pater illius voluerit, aut ipſa.* Ita Toletus (*d*). *Si promittit, ſe ducturum eam*, inquit Navarrus, *ſive promittat ex animo vero, ſive ad decipiendam eam ficto, obligatur ad implenda promiſſa tam in interiori, quàm in exteriori foro.*

(*d*) Fr. Toler. inſtruct. Sacerdot. lib. 5. c. 11. n. 1.

Confirmari poteſt hæc deciſio verbis Exodi, ex quibus conſtat prima Decretalis, quam in reſponſione ad primam difficultatem retulimus, nec non iſtis Deuteronomii (*e*): *Si invenerit vir puellam Virginem, quæ non habet ſponſum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad judicium venerit, dabit qui dormivit cum ea patri puellæ: quinquaginta ſiclos (f) argenti, & habebit eam uxorem.* Et quamvis præceptum illud Moſaïcæ legis non obliget ſub Evangelicâ niſi quatenùs naturali æquitati & Eccleſiæ regulis conforme eſt, ut aſſerit Sylveſter (*g*) exponens ſanctum Thomam, qui illud in probationem allegat (*h*): Certum eſt, illud præſertim obtinere in præſenti deciſione, cùm juri naturali ſit omnino conſentaneum, illudque tanquam regulam adoptâsit Eccleſia in Decretali ſuperiùs laudatâ; & conſtituat ſanctus Gregorius (*i*), ut qui illi obtemperare recuſaverit, corporaliter caſtigetur, nec non excommunicetur.

(*e*) Deuteron. 22. 28. & 29.

(*f*) Cujuſlibet ſicli pondus erant duæ dragmæ, & pretium cujuſlibet drachmæ tres aſſes cum dimidio monetæ Gallicæ. *Moreri.*

(*g*) Sylveſter. v. *Luxuria*. n. 5.

(*h*) S. Th. 2. 2. q. 154. art. 6. ad 3.

(*i*) S. Greg. in cit. cap. *Pervenit*. 2. de adulter. & ſtupro.

Hanc denique ſententiam tuentur inclytus Archiepiſcopus Panormitanus (*k*), aliique permulti Doctores; qui omnes fatentur, ad æquitatem pertinêre, ut qui fraudem crimini adjunxit, ad integram cogatur reſtitutionem tantæ injuriæ, quâ puella manet infamata, & *impeditur*, inquit tuta eſt pro corruptore optio.

(*k*) Panorm. in cap. 1. de adulter. & ſtupro.

CASUS III.

Tetradius vir nobilis, aut in dignitate conſtitutus, Adelaïdam, puellam infimo loco natam & pauperem dolo corrupit. Tenetur-ne, non obſtante conditionum diſparitate, eam ducere; ſi cum eâ ſub ſpe futuri matrimonii peccaverit, & aliter maneat infamata?

Reſpons.

1. Si Adelaïdæ nota eſſet conditionis ſuæ inæqualitas cum Tetradio; aut ex quibuſdam circumſtantiis conjecturis-ve cognoſcere potuerit, virum hunc falſis promiſſis ſeipſam ineſcare velle; infortunium ſuum atque infamiam ſibi uni debet adſcribere, quam culpâ ſuâ atque imprudentiâ incurrit juxta iſtam juris regulam (*m*): *Damnum quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non aliis imputare.* Quocirca eam ducere non tenetur Tetradius, quòd ipſa dolo ac infamiæ ſuæ conſenſiſſe cenſeatur. Ita ſentit ſanctus Antoninus, qui cum præmiſit, teneri puellæ corruptorem, qui ſub ſpe futuri matrimonii eam ſtupravit ad extorquendum ipſius aſſenſum, ad ſtandum promiſſo, hanc addit exceptionem (*n*): *Et hoc niſi nimis diſtans eſſet eorum conditio; putà mulier plebeia; vir nobilis & potens: non enim mulier præſumitur fraudem ignoraſſe; vel etiam ſi magnum ſcandalum inde creditur proventurum; & tunc petat remiſſionem promiſſi; & aliter ſatisfaciat ſecundùm ſuam facultatem & mulieris indigentiam.*

(*m*) Reg. 86. de reg. juris in 6.

(*n*) S Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 5. c. 6. §. 1.

Doctrinam Angelici Doctoris in hoc ſecutus eſt ſanctus Antoninus: hæc ſunt enim verba ſancti Thomæ (*o*): *Ad hoc etiam non tenetur, ut quidam dicunt, ſi ſponſus ſit multò melioris conditionis, aut aliquod ſignum evidens fraudis fuerit; quia*, (& hæc eſt ejus ratio) *præſumi probabiliter poteſt, quòd ſponſa non fuerit decepta: ſed decipi ſe finxerit.* Ita quoque Navarrus (*p*) cum aliis permultis: *In eo caſu*, inquit, *præſumi poteſt illam fingere ſe deceptam, ſed non eſſe.* Quod iſti juris regulæ innititur (*q*): *Scienti, & quidem ſcire debenti*, ait Gloſſa, *non fit injuria neque dolus.* Nam rem ſcire, aut eandem ſcire debere, unum eſt ex jure & idem, uti ex lege (*r*) probat hic Author. Reipſa jure canonico (*s*) vir non tenetur ad ducendam puellam, quam corrupit, niſi, cùm videtur fuiſſe decepta. Atqui verè dici nequit Adelaïdam in hoc caſu eſſe deceptam, cùm ex nimiâ inæqualitate conditionis facilè judicare poterat, fictam eſſe Tetradii promiſſionem, & eo tantùm fine ab eo fieri, ut citiùs libidinem ſuam expleret.

(*o*) S. Th in 4. diſt. 28. q. 1. art. 2. ad 4.

(*p*) Navarr. Manu. l. c. 1. n. 18.

(*q*) Reg 27. de reg. juris in 6. & ibi Gloſſa.

(*r*) Leg. *Quod te*. 5. ff. de rebus creditis lib. 12. tit. 1.

(*s*) Cap. 1. & 2. de adulteriis & ſtupro.

Attamen exiſtimamus (*t*), Tetradium teneri ad reſtituendum *ſecundùm ſuam facultatem & mulieris indigentiam*, ut loquitur ſanctus Antoninus, damnum, quod Adelaïdæ ex fornicatione intulit, ex quâ infamatur, nec tam honeſto, ut ante, jam collocari poteſt matrimonio. Igitur Tetradius malum hoc compenſare tenetur dotis ſupplemento, quo ipſius conditio fiat æqualis, ac ſi non fuiſſet corrupta, aut ingreſſum Religionis ei procurando, ſi aſſentiatur. *Judicio noſtro*, inquit Navarrus (*u*) *non obligatur*

(*t*) S. Anton. cit. loco. Navarr. Ma. c. 27. n. 76. Fr. Tolet. inſt. Sacerd. l. 5. c. 11. Dom Sotus in 4. diſt. 27. q. 1. art. 3.

(*u*) Navarr. cit. 16. n. 28.

Digitized by Google

... ad reſarciendum damnum, eò quòd promiſſio ducendi vim habeat ſaltem precum importunarum.*

2. Si Adelaïdæ nota non fuerit conditionis ſuæ cum Tetradio inæqualitas; nec de fictis Tetradii promiſſis jure præſumere potuerit aut debuerit, & ſi bonâ fide è contrario exiſtimaverit, quòd ſi ipſius voluntati obſequeretur, ſibi nuberet, tenetur ad eam ducendam, aut ſaltem ad eam dotandam conformiter ad ſtatum ipſius; ita ut dotem hanc adepta, facilè virum conditioni ſuæ non minùs congruum invenire queat, quàm ante potuiſſet adipiſci. Atque ſecundo hoc medio in foro conſcientiæ damnum, de quo erga puellam hanc tenetur, reſarcire poteſt Tetradius, ut noſtra fert opinio, quin ad eam ducendam teneatur: Ratio eſt quia ex juſtitiâ commutativâ, damni tantummodò illati requiritur reſtitutio: atqui, ſi ad famulam ſuam à ſe corruptam ducendam cogeretur v. g. Magiſtratus, injuriam ipſi factam longè ſuperaret reſtitutio; cùm viri in dignitate conſtituti, aut nobilitata vel divitiis potentis honor, multò pluris debeat fieri, quàm honor puellæ infimo loco natæ. Adde quòd, ex tali matrimonio, uti veriſimile eſt, graviſſima exiſterent incommoda. Igitur ſatis eſt, ſicut poſt laudatos Authores (a) aſſeruimus, ut Adelaïdæ tale matrimonium procuret Tetradius, quale ante lapſum ſuum hæc potuiſſet obtinere, quod nobis etiam magis certum videtur, præſertim in viro nobili, qui infimo loco natæ puellæ nubere nequit abſque gravi incommodo, quòd pueri ejus quaſdam Eccleſiaſticas aut ſæculares ambire, aut etiam obtinere nequeant dignitates, quæ non poſſunt haberi, niſi probetur in quibuſdam gradibus nobilitas tàm à patre, quàm à matre ingenita.

(a) S. Ant. cit. Navarr. cit. n. 18. Sylveſter. v. *Luxuria.* Abeli, Demets &c.

CASUS IV.

Geduinus, falſis deluſam matrimonii promiſſionibus & à ſe corruptam Annam vult quidem ducere; aſt eum habere virum Anna recuſat, & injuriam ſibi illatam ab eo præſertim nummeratæ pecuniæ ſummâ vult reparari. Ad quid tenetur in foro conſcientiæ?

Respons.

1. Si Anna ſit puella nobilis, Geduinus verò multò inferioris conditionis, is tenetur ex Panormitano & Joanne Andræâ (b) ad reparandam datâ dote aut nummeratâ pecuniæ ſummâ injuriam Annæ illatam, nec non damnum, quod ei ex infamiâ contraxit; nec oblatas ſibi ab eo nuptias acceptare tenetur; cùm ex tali matrimonio probro accepto novum adderet.

(b) Panorm. & Joan. Andræas in cap. *Si ſeduxerit.* 1. de adulter. & ſtupro.

2. Si Geduinus & Anna paris ſint conditionis, putant quidam Authores, uti Covarruvias; puellæ, quæ oblatum recuſat matrimonium, nullum jam competere jus ad exigendam aliam quamdam reſtitutionem; quod firmari poſſe videtur ex hac juris regulâ (c): *Imputari non debet ei per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per eum fuerat faciendum.* Et ex hac aliâ (d): *Cùm non ſtat per eum ad quem pertinet, quominùs conditio impleatur, haberi debet perinde ac ſi impleta fuiſſet.*

(c) Reg. 41. de reg. juris in 6.
(d) Reg. 66. ibid.

Hæc tamen ſententia ſuas habere videtur difficultates aliis Authoribus, ex quibus ſi Anna Geduino nubere teneretur, aut infamata permanere, ex hoc ei quædam incumberet neceſſitas ſeu coactio, & conſequenter nova injuria, quam contra jus omne & æquum pateretur. Unde colligunt, eam à Geduino corruptam pari frui libertate ad nubendum cui voluerit, atque ante lapſum ſuum; alioqui Geduini crimen in proprium ſuum commo-

næ conſenſu, cum ſtatim iſta fuit ſufficiens, nullâ aliâ additâ? Et quidem non verum eſt, quòd homini huic patrocinaretur fraus & ſcelus, ſi ſe ab Annæ dotatione eximere poſſet; quandoquidem ipſi matrimonium offerenti, jam fraus objici nequit; cùm ejus tollat effectum, offerendo, bonâ fide idipſum perficere, quod contra mentem ſuam tantùm promiſerat.

... Otim. 33. de offic. & poteſt. judicis delegat.
(f) Alex. III. in c. *Ex litteris* 2. de dolo & contumacia. lib. 2. tit. 14.

Vide Sponsalia Cas. XXXVIII. & ſeqq.

CASUS V

Theogenes cum Suſannâ carnaliter peccat ſub matrimonii promiſſione factâ, quam tamen nullatenùs perficere intendit. Suſanna Viciſſim Theogenem decipere conatur, falſo ipſi aſſerens, ſe eſſe opulentam, licèt omni re deſtituatur, aut ſe eſſe virginem, licèt eam jam cum aliis fuiſſe fornicatam poſteà agnoſcat. Suſanna ſit gravida: Tenetur-ne Theogenes ad nubendum ei in alterutrâ ex his circumſtantiis?

Respons.

Theogenes, uti defendi poſſe veriſimile eſt, in hac hypotheſi Suſannæ nubere non tenetur, *cum paria delicta mutuâ compenſatione tollantur*; ut loquitur Innocentius III. in unâ Decretali ad Epiſcopum Turonenſem (g), & in alterâ ad Epiſcopum Ambianenſem (h): quod conſentit cum multis canonibus ac legibus à Gloſſâ in probationem hujus regulæ allatis. Attamen æquum eſt, ut cùm Suſanna maneat infamata, damnum ipſi ſub fictâ matrimonii promiſſione illatum Theogenes reſtituat; licèt enim eam virginem, cum illâ peccando, non invenerit; peccatum illius erat occultum, & virgo publicè habebatur. Cùm igitur ex ſolo Theogenis peccato famam ſuam amiſerit, tenetur damnum ei illatum, quantùm in ſe eſt & viri ſapientis & prudentis judicio reparare. Ita Navarrus poſt Joannem Major: En verba prioris Canoniſtæ (i). *Is, qui dolo, fraude, aut precibus importunis habuit rem cum aliqua, jam ob alio corruptâ, ſed pro virgine reputatâ ac habitâ, & per hoc eam infamavit; licèt in nihilum in foro conſcientiæ ob virginitatem ereptam teneatur, ob famam tamen ereptam tenetur ſecundùm Joannem Major, in tertio libro ſententiarum, diſt. 35. q. 33. quæ omnia ſunt intelligenda de illo, qui pervenit ad copulam carnalem, vel ad ſuæ famæ amiſſionem per prædicta.*

(g) Innoc. III. in cap. *Inolleximus.* 6. de adult. & ſtupro & ibi. Gloſſa.
(h) Idem in c. *Tua.* 7. eod. tit.
(i) Navarr. Manual. c. 16. n. 18.

CASUS VI.

Caliſtratus poſt emiſſum ſimplex Religionis aut caſtitatis perpetuæ votum, cum Juſtinâ ſub promiſſione futuri matrimonii, etiam cum vi aut dolo peccavit. Nunquid tenetur ei nubere, non obſtante voto ſuo, ut partum illi puellæ ſcandalum atque infamiam reparet; an verò deinceps votum ſuum obſervare poteſt, eique pecuniæ ſummam per modum compenſationis dare?

Respons.

Videtur, quòd in caſu propoſito tenetur Caliſtratus ad nubendum Juſtinæ, quia ex ſancto Antonino (k), ... *regula eſt, ſi duo vincula diſparis potentia incompaſſibilia contrahuntur, fortius repellit minùs forte* (l): Atqui negari non poteſt, vinculum, quo ligatur Caliſtratus, Juſtinæ nubendi, fortius eſſe vinculo voti ſui; eſt enim ſtrictum Juſtitiæ Vinculum, quo tenetur ad reſtitutionem damni & injuriæ ipſi illatæ: è contra voti ſui perfec-

(k) S. Anton. 2. part. ſum. Theolog. tit. 1. c. 28. §. 2.
(l) Cap. *Si inter.* 3. de ſponſa. & matrimon.

Digitized by Google

quam ſolo remedio efficaci injuriam poſſit reparare, quam jure naturali redimere tenetur.

Reipſâ, ſi ſolo caritatis vinculo voti ſui perfectionem ſuſpendere quis teneatur, ut cùm filius Patris ſui neceſſitati extremæ ſubvenire non poteſt, niſi omittendo votum ſuum, à fortiori idem dicendum eſt in caſu propoſito, in quo de obligatione juſtitiæ & etiam ſtrictiſſimæ agitur.

Addi poteſt, voti ſimplicis obligationem coram Deo deſinere, cum inopina accidit, eaque gravis mutatio. Atqui mutatio illa, eaque graviſſima in caſu propoſito accidit, igitur deſinit obligatio voti à Caliſtrato emiſſi; vel potiùs ſuſpenditur, per ſtrictiorem ac ſupervenientem obligationem redimendæ injuriæ, quam Juſtinæ, ipſam infamando, intulit (a).

(a) Andræas Victorell. annot. in Tolet. lib. 5. c. 11.

Objici quidem poteſt; majoris eſſe momenti promiſſionem Deo, quàm homini factam. Igitur tenetur Caliſtratus Deo factum adimplere votum, quod etiam datam Juſtinæ promiſſionem anteceſſit.

Sed reſponderi poteſt, majoris quidem eſſe momenti promiſſionem Deo quàm homini factam *cæteris paribus*: Sed vera non eſt iſta propoſitio, cùm adeò gravis accidit mutatio, qualis eſt, de quâ in propoſito caſu agitur.

Sed, inquiet aliquis, qui Mariæ ſe nupturum promittit, & poſtea ſub tali promiſſione aliâ abutitur puellâ, Mariæ nubere ſemper tenetur, licèt ad primum promiſſum nova acceſſerit mutatio; dicendum ergo, quod primam ſuam obligationem pariter implere tenetur Caliſtratus, licèt novam ex crimine voti ſui emiſſioni superveniente mutationem induxerit. Sed non valet iſta complexio; votum namque conſiderandum eſt tantùmmodo, uti ſpecies contractûs cujuſdam gratuiti cum Deo initi: ſponſalia verò, in ſuppoſitis nunc circumſtantiis haberi debent, tanquam oneroſus contractus, qui præcipuè reum, ac rigoroſè obligat, & qui gratuito hujuſmodi contractui prævalere debet; cùm præſumi non debeat, Deum, qui eſt ipſa juſtitia, ſibi promiſſorum executionem velle exigere, quando ea abſque graviſſimo proximi incommodo adimpleri nequeunt: quâ in re diſcrepat omninò divinæ providentiæ diſpoſitio ab hominum ductu, qui rigoroſè ſibi promiſſorum executionem exigunt, parùm curantes de damno ad tertiam perſonam inde venturo. Quia tamen à nobis diſſentiunt Navarrus aliique nonnulli, ad tollendam difficultatem quamlibet opportunum ducimus, quòd Caliſtratus, antequam Juſtinæ nubat, voti ſui relaxationem obtineat, ut hoc modo tutâ ſit penitùs conſcientiâ.

Cæterùm in dictis hactenùs ſupponimus, Juſtinæ ignotum omnino fuiſſe Caliſtrati votum; quia ſi illud noviſſet Juſtina, jam ei nubere is non teneretur, quia infamiæ ſuæ ac deceptioni ea conſenſiſſe cenſeretur, cui nimirum notum in hoc caſu fuiſſet, nec ſinceram nec validam eſſe potuiſſe promiſſionem ipſius ob antecedens votum: quare tum ut unicam infortunii ſui atque infamiæ futuræ cauſam habere ſe ipſam deberet, & ei proinde jure meritò applicari poſſet iſta juris regula: *Scienti & conſentienti non fit injuria.* Et hæc alia: *Damnum, quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non aliis imputare* (b). Ita Bonacina, & cum eo ſex Authores, quos ipſe laudat.

(b) Reg. 27. & 86. de reg. juris in 6.

CASUS VII.

Brigida, emiſſo virginitatis & caſtitatis perpetuæ voto, à Joanne ſeducta eſt. Tenetur-ne nubendum ei, aut ullum procurandum matrimonium; cùm tutâ conſcientiâ nubere ea nequeat ſubſiſtente voto ſuo: Licèt enim ob crimen commiſſum virginitatem ſuam amiſerit, tenetur tamen in poſterum ſervare caſtitatem. Nihilominùs; ſi aut gravida fuerit aut infamata Brigida ex crimine, quod à Joanne ſeducta cum eo commiſit; certum eſt hunc hominem teneri ad reſtitutionem damni, quod ipſi intulit; qualecumque ſit illud.

CASUS VIII.

Angilbertus Acolytus & Canonicus Eccleſiæ collegiatæ ſancti Baboleni, ſe nupturum Clementiæ promiſit, ſincerè cum ea nuptias inire volens. Tum ob datum promiſſum cum ea fornicatus eſt: Tenetur-ne in foro conſcientiæ Beneficium ſuum dimittere, atque Eccleſiaſticum ſtatum abdicare, ad quem ſe vocari ſemper exiſtimavit, ad nubendum Clementiæ?

Respons.

Tenetur hic Beneficiarius ad abdicandum beneficium ſuum, nec non ſtatum Eccleſiaſticum ad nubendum Clementiæ: Nam ex juſtitiâ obligatur ad perficiendum promiſſum ſuum, eòque magis, quòd, ipſo ei non nubente, maneret infamata. Inſuper vir hujuſmodi dotes non habet requiſitas, ut dignus ſit in Eccleſia operarius, cujus Miniſtri vitam caſtam & integram ducere debent. Si tamen obligationem ſuam ei vellet Clementia remittere, acceptâ ab eo pecuniæ ſummâ, tùm ei non teneretur nubere; neque etiam in caſu propoſito teneretur, ſi quâ ratione præcipui momenti conjici poſſet, ipſam ſcientem atque conſentientem deceptam fuiſſe; v. g. ſi is illuſtri eſſet loco natus, ipſa verò infimo.

CASUS IX.

Cæcilia vi aut dolo à Leopoldo corrupta eſt; ſed crimen eſt occultum, neque ex eo ſcandalum aut infamiam ullam ipſa ferre poteſt: Unde ex hoc caſu non magis impeditur a contrahendo tam feliciter matrimonio, ac ſi non eveniſſet. Nunquid tamen Leopoldus in foro conſcientiæ tenetur ad eam aut ducendam, aut ſaltem dotandam?

Respons.

Si Leopoldus matrimonium non promiſerit, dicendum videtur, eum ad aliud non teneri, niſi ut de peccato ſuo pœnitentiam agat; & multò minùs, ſi libens crimini Cæcilia conſenſerit, ut docet ſanctus Antoninus his verbis (c): *Si deflorat eam voluntariam, non tenetur ei.* Hæc eſt etiam Toleti ſententia (d). *Quando verò virgo non decepta nec coacta eſt, ſed ſponte conſenſit & acceptavit, tum non eſt obligatio ad reſtitutionem ex juſtitiâ.* Eandem rem docent Sylveſter, Navarrus & Dominicus Soto cum aliis multis: quæ Doctrina nititur iſto juris effato: *Scienti & conſentienti non fit injuria neque dolus* (e): Et eo, quòd Legibus Canonicis ad reſtitutionem damni illi tantùm obligentur, qui vim aut dolum adhibuerunt erga perſonam corruptam, ut videre eſt ex duabus Decretalibus, quas in reſponſione ad primam difficultatem attulimus; licèt non idem in foro externo eveniat, in quo pro puellâ ſemper præſumitur, quia eam fuiſſe coactam aut deceptam ſemper Judex præſupponit, uti obſervat ſanctus Antoninus. Sed cùm Cæcilia, ut hic ſupponitur, coacta eſt aut à Leopoldo ſeducta; ab ejus matrimonio, neque in interno neque in externo foro is abſtinere poteſt.

(c) S. Ant. 2. part. ſum. Theol. tit. 5. c. 6. §. 1.

(d) Fr. Toletus inſtruct. Sacerdot. l. 5. c. 11. §. 31.

(e) Reg. 27. de reg. juris in 6.

Digitized by Google

eſt? An verò de peccato poſſit excuſari ob defectum liberi rationis ſuæ uſûs?

RESPONS.

Si Henricum peccatorum ante ſuam dementiam admiſſorum jam pœnituiſſet, & omnes accuratè cautiones adhibuiſſet ad vitandam fornicationem; Exiſtimamus, eum de novis mortalibus non eſſe damnandum, quamvis poſt amentiam ſuam iterùm ſit fornicatus; cùm aliquis in hoc ſtatu conſtitutus actionibus ſuis liberè non conſentiat, nec proinde ex iis peccet, ut alibi probatur authoritate Sancti Auguſtini.

Aſt è contra ſi Henricum non pœnituerit fornicationum, quas ante dementiam ſuam commiſit, nec cautiones omnes adhibuerit ad vitandum deinceps talem lapſum; tunc à mortali, etiam poſtquam amens factus eſt, frequentes ejus in fornicationem proferre, cum nimis indulget vino, in ebrioſitate ſuâ pergit: nam ut hic homo verè reus eſt omnium, quas ebrius protulit, blaſphemiarum, ita Henricus, cùm in pravo ſuo habitu ad dementiam ſuam perſeveraverit; omnium, quas poſteà commiſit, fornicationum reus eſt cenſendus; quandoquidem admiſſa priùs crimina & pravus habitus, quem, dum ſana eſſet mente, contraxerat, relapſuum veræ ſint cauſæ, & is effectum velle cenſeatur, qui vult cauſam. *Duo verò caſus dantur in quibus locum habet excuſatio. Prior eſt: quando deficit uſus rationis, ut in amentibus & ebriis, qui rationis compotes non ſunt, niſi tale periculum prævideriut, & neglexerint cavere ſibi ab eo, quando potuerunt. In quo caſu cenſendi ſunt, tanquam periculum amantes, periiſſe in illo.* Ita ſentit & loquitur Reginaldus (*a*).

(*a*) Valerius Reginaldus prax-fori pœnit. l. 22. c. 3. ſect. 2. n. 20.

FUCUS.

FUCUS eſt Permiſtio quædam confecta ex ceruſsâ, minio, aut aliquo alio medicamine, quâ vultum ſuum illiniunt mundanæ mulieres, ut cuti nitorem inducat, faciemque præſtet gratiorem: quod quidem alicujus eſt adjumenti ad pulchritudinem in quoddam tempus; ſed cujus pœnam accelerant prænaturæ ante ſenium rugæ, quibus fiunt deformes.

Non nunc primùm fallaciâ iſtâ utuntur mulieres ad captandam virorum gratiam; cùm eam & referant & condemnent Plautus cœterique Authores Ethnici. Unde mirum videri non debet, ſi tam acerbe ſcriptis ſuis chriſtianas fœminas inſectentur Sancti Cyprianus, Gregorius Nazianzenus, Clemens Alexandrinus, Auguſtinus, aliique Patres Eccleſiæ; quòd ora fucando Ethnicas imitentur mulieres. Eorum modò verba referemus; ſimulque modum hac in re adhibendum.

CASUS PRIMUS.

LYDIA, matrona nobilis, fuſco plerumque ac Sericis maculis in vultu utitur, ut conſuetudinem mulierum ſui ordinis ſequatur. An id ipſum poteſt abſque gravi peccato, ita ut mortale haberi debeat?

RESPONS.

Cùm hujuſmodi mulieres tam immoderato ſui ipſius amore ardeant, ut hyperbicolica habeant ea omnia, quæ in ridiculas illas glorias efferuntur; juvat hîc tantùm eâ de re Patrum ſententias ac verba referre. *Manus Deo inferunt*, inquit Sanctus Cyprianus, (*b*) *quando id quod ille formavit, reformare & transfigurare* (fuco aut aliquo hujuſmodi artificio) *contendunt*; *neſcientes*; *quod opus Dei eſt omne quod naſcitur, diaboli, quocumque mutatur.* Quibus addit Sanctus Martyr, quòd *Lenocinia formarum non niſi proſtitutis & impudicis feminis congruunt; & nullarum ferè pretioſior cultus eſt, quàm quarum pudor vilis eſt. Sic in Scripturis Sanctis*, ſubjungit, *quibus nos inſtrui Dominus voluit & moneri, deſcribitur civitas meretrix, compta pulchriùs & ornatu, & cum ornamentis ſuis, ac propter ipſa potiùs ornamenta, peritura.*

(*b*) S. Cyprian. tract. de habitu virg. poſt med.

Sanctus Auguſtinus in ſua ad Poſſidium Epiſtola (*c*) ſimiliter loquitur dicens: *Fucare pigmentis, quo vel rubicundior vel candidior appareat, adulterina fallacia eſt, quâ non dubito etiam ipſos maritos ſe nolle decipi. Nam verus ornatus maximè Chriſtianorum & Chriſtianarum, non tantùm nullus fucus mendax..... ſed mores boni ſunt.* Idem alibi aſſerit viduas alloquens (*d*): *Simulatum autem candorem ac ruborem & pigmentis illitum non adhibebitis, etiamſi viros haberetis, non putantes dignos quos falleretis nec vos quod fallere deberetis.* Hæc ſunt verba hujuſce Doctoris.

(*c*) S. Aug. Ep. 245. aliàs 73. in can. *Fucare*. 38. de conſecrat. diſt. 5.

(*d*) S. Aug. l. de bono viduit. c. 19. ſeu n. 24.

Sanctus Clemens Alexandrinus eo etiam modo loquitur (*e*), quo pudore ſuffundi deberent mulieres ac puellæ, quæ faciem pigmentis illinunt, ac ſericis maculis eam diſtinguunt: *Quemadmodum autem*, inquit, *cui impoſitum eſt Cataplaſma, & cui inuncti ſunt oculi, vel ipſo aſpectu præbet morbi ſuſpicionem; ita fuci, tincturæ, & colores illiti animam intrinſecùs ægrotare ſignificant.*

(*e*) Clem. Alex. in Pedag. l. 3. c. 2.

Eâ ratione loquuntur vel antiquiſſimi Eccleſiæ Patres, quorum dictis adeò claris ac nervoſis quiddam addendum non putamus. Mulieres quippe, quibus vel minima ſupereſt Religionis ſcintilla, venerandis adeò ac ſanctis authoritatibus cedere non dubitabunt. Igitur Lydiam, de quâ in caſu propoſito fit ſermo à peccato excuſare non poſſumus; eoque graviſſimo, quod etiam fieri poſſet mortale, ſi vanos illos adhibens ornatus, homines ad luxuriam provocare intenderet, uti conſtat ex doctrinâ Sancti Antonini (*f*).

(*f*) S. Anton. 2. part. ſum Theol. tit. l. c. 23. §. 13. in fine.

Dicimus, quod peccatum illud *etiam fieri poſſet mortale*, ſi impura eſſet mulieri huic intentio: nam fatemur illud naturâ ſuâ non eſſe mortale; quia, ut ait Sanctus Thomas (*g*) *Non ſemper tamen talis fucatio eſt cum peccato mortali, ſed ſolùm* quando

(*g*) S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 2.

bitam, & aliud occultare turpitudinem ex aliqua cauſâ provenientem, puta ægritudine, vel aliquo hujuſmodi. Hoc enim licitum eſt; quia ſecundum Apoſtolum, 1. Corinth. 12. quæ putamus ignobiliora membra corporis eſſe, his honorem abundantiorem circumdamus.

Id quidem confirmari poteſt ex his Sylvii, inclyti Sancti Thomæ interpretis (a) qui loquens de compoſitoribus ac venditoribus fuci aliorumque ſimilium dicit: *Quod attinet ad fucos..... quamvis quibusdam videatur, quod homines ut plurimum iis utantur ad malum; ſatis tamen certum eſt, quod non ut plurimum utantur in malum mortale. Et ideò non eſt in malo ſtatu, qui talia facit aut vendit, niſi vendat ei, quem probabiliter dubitat hujuſmodi rebus uſurum ad mortale.* Quod confirmat authoritate Sylveſtri Cajetani (b) & Vivaldi: *Eſt autem ratio*, inquit Cajetanus, *quia fucatio ſpecies eſt fictionis. Conſtat namque quod fictio, niſi ſit perniciosa, non eſt peccatum mortale. ſicut de mendacio dicimus, quod ſolum perniciosum eſt mortale. Mulierum autem fucatio officioſa eſt ad pulchritudinem ſerviens, non perniciosa ſecundùm ſe, ſicut nec ſuprema pulchritudo naturalis. Quando enim natus effectus poteſt ab arte & natura fieri, ejuſmodi rationis eſt, ſi à naturâ & ſi ab arte fiat, ut patet de ſanitate. Et propterea ſi pulchritudo naturalis non eſt ſecundum ſe perniciosa, conſequens eſt, quod nec pulchritudo artificialis ſecundùm ſe ſit perniciosa.*

(a) Syl. in. I. 2. q. 77. art. 4 quæſit. 1. Concluſ. 5. §. *Quod attinet*.

(b) Sylveſt. de Prierio. v. Ars. q 4. Cajetan. in 2. 2. S. Thom q. 169. art. 2. ad 3. dub. Marc. Alphonſ. Vivaldus de uſu larvarum. c. 14.

CASUS II.

Ancelinus, Mercator minutarum mercium, ma ſequia, tamen peccato venia non poſſe, quæ in uſus abſque peccato converti non poſſunt: *Si qua ars eſt*, inquit Sanctus Thomas (c), *ad faciendum aliqua opera, quibus homines uti non poſſunt abſque peccato: per conſequens artifices talia faciendo peccarent*: atque dicti ſui rationem iſtam affert Angelicus Doctor: *Utpote præbentes directè aliis occaſionem peccandi.* Atqui, ut alibi docet Sanctus Thomas. (d) *De fucato autem ornatu ſemper eſt peccatum. Mulieribus non permittitur ornari, niſi propter viros: & viri nolunt decipi, ut fucatæ eis appareant.* Quod aſſerit tantùm Angelicus Doctor poſt Sanctum Auguſtinum, qui de fuco loquens dixit (e): *Adulterina fallacia eſt, quâ non dubito etiam ipſos maritos ſe nolle decipi, quibus ſolis permittendæ ſunt feminæ ornari ſecundùm veniam, non ſecundùm imperium.* Atque hinc ſequitur ab Ancelino nec confici nec vendi poſſe maritonis faciei medicamen abſque peccato. Hactenùs dictis aſſentiuntur Hoſtienſis (f), Joannes Andræas (g), quos ſequuntur Ancharanus, Antonius de Butrio, Abbas & Albericus, quos laudat Fagnanus (h) ipſis aſſentiens.

Quod pertinet ad Criminis qualitatem, non ducimus id defendi poſſe, quod ſit mortale; eo tamen caſu excepto, quo non ſine causâ legitimâ putaret mercator, ab emptore fucum eſſe adhibendum ad committendum mortale peccatum, ut docent Sylvius & Cajetanus, quorum verba in præcedenti deciſione retulimus.

(c) S. Thom 1. 2. q 169. art. 2. ad 4.

(d) Idem. in c. 2. 1. ad Timoth lect. 2.

(e) S. Aug. ep. 245. aliàs 73. n. 1.

(f) Hoſtienſ. in c. *Monæ.* ne Clerici vel. Monac &c. n. 9. & in ſum. tit. de ſacr. nonnterandiſ. §. *Ea quæ.* v. *Sed quid eſt.*

(g) Joan. Andræas in Rubric. n. 4.

(h) Fagnan. in c. *Multa*, n. 64 tit. ne Clerici vel Monachi &c.

FUNDATIO.

Vide { Beneficiarius. Legatum. Missa. }

FURARI.

FURTUM definitur *injuſta & occulta rei alienæ acceptio.* Dicitur; *injuſta*; quia per furtum detinetur bonum proximi contra ipſius voluntatem; unde ſequitur, quod ſi quis illud juſtè acciperet, vel titulo juſtæ compenſationis, aut conſequenter ad repudiationem debitæ juſtitiæ, vel in extremâ neceſſitate, in eo tùm furtum non reperiretur. Additur *occulta*; ut diſtinguatur furtum propriè dictum à Rapina, quæ eſt furtum vi apertâ factum. Dicitur etiam *rei alienæ*, hoc eſt, rei cujus dominium aut ſolùm uſus vel poſſeſſio alterius eſt; unde ſequitur, quod ſi furtivè ſubripiatur à debitore res creditori oppignerata ad aſſecurationem debiti, tùm admittitur furtum additur denique: *acceptio*: quo intelligitur injuſta detentio rei, quæ antea juſtè fuiſſet accepta.

Multæ diſtinguuntur furtorum ſpecies: prima dicitur Rapina, quæ eſt *injuſta & violenta rei alienæ acceptio.* Altera vocatur Plagium, eſtque *liberi hominis injuſta acceptio.* Tertia eſt Peculatus, furtum videlicet publicæ pecuniæ. Quarta appellatur *abigeatus*, hoc eſt, *pecudum injuſta & violenta, doloſa-ve abductio.*

Furtum generatim eſt ſemper mortale peccatum, quando res ſubrepta eſt gravis vel per ſeipſam, vel relatè ad Dominum; ſed eſt tantùm venialis culpa, cum furtum eſt rei levis naturâ ſuâ, aut reſpectivè ad commodum proximi.

Furti pœna Capitalis eſt; ſaltem cùm eſt domeſticum, aut nocturnum, aut violentum, & in publico itinere commiſſum. In aliis quidem circumſtantiis minùs gravibus à judicibus injungitur tantùm pœna remorum, flagri vel exilii attamen intra fines juriſdictionis Burgundi Parlamenti, is, qui jam furatus, alterum admittit furtum, capite plectitur.

Hac

Censura.

Hæc propoſitio, quatenùs furtum permittit in gravi neceſſitate, falſa eſt, temeraria, & Reipublicæ pernicioſa.

PROPOSITIO XLVI.

Famuli & Famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.

Censura.

Hæc propoſitio falſa eſt, furtis viam aperit; & famulorum fidem labefactat.

PROPOSITIO XLVII.

Poteſt uxor viro ſurripere pecuniam, etiam ad ludendum, ſi mulier talis ſit conditionis, ut ludus honeſtus pari loco cum alimentis ac victu habeatur.

Censura.

Hæc propoſitio temeraria eſt, ſcandaloſa & Familiarum pacem perturbat. Quod autem de Ludo alimentis æquiparando additur, furti iniquitati peſſimas fallendi artes adjungit; & in vitam humanam neceſſitates inducit à Chriſtiana ſimplicitate & honeſtate abhorrentes.

PROPOSITIO XLVIII.

Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcumque ſit magna ſumma totalis.

Censura.

Hæc propoſitio eſt falſa, pernicioſa, & furta etiam gravia approbat.

PROPOSITIO XLIX.

Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati.

PROPOSITIO L.

Etiamſi donatario perſpectum ſit, bona ſibi donata à quopiam, eâ mente ut creditores fruſtrentur, non tenetur reſtituere, niſi eam donationem ſuaſerit, vel ad eam induxerit.

Censura.

Hæ propoſitiones falſæ ſunt, temerariæ, fraudibus & dolis patrocinantur, & juſtitiæ regulis repugnant.

CASUS PRIMUS.

GUILLARDUS, præpotentis cujuſdam Domini Cubicularius, ipſi aureum duplionem ſurripuit. Nùm ex hoc furto mortaliter peccavit? Ita affirmandum videtur; neque enim ſumma levis haberi poteſt aureus duplio: è contra videtur etiam Guillardi furtum non eſſe mortale; quia cum opulentiſſimus ſit herus ſuus, duplionis amiſſio minùs ei detrimentoſa eſt, quam quinque aſſium agricolæ parùm diviti.

Respons.

Certa eſt & conſtans regula, de furti gravitate, ad amuſſim loquendo, judicium ferri debere ex damno, quod infert proximo. Unde ſequitur, quòd ſi ei tam levis fiat rei furtum, ut ex eo leviſſimum is patiatur damnum; peccatum eſt tantùm veniale; cujus rei hanc rationem affert Sanctus Thomas, (a) quia *illud quod modicum eſt, ratio apprehendit quaſi nihil*, inquit, *& ideò in his quæ minima ſunt, homo non reputat ſibi nocumentum fieri; & ille, qui accipit, poteſt præſumere, hoc non eſſe contra voluntatem ejus, cujus eſt res; & pro tanto ſi quis accipiat furtivè hujuſmodi res minimas poteſt excuſari à peccato mortali.* En Angelici doctoris principium.

(a) S. Th. 2. 2. q. 66. art. 6. ad 3.

Attamen, cùm certum ſit, furtum naturâ ſuâ eſſe mortale, ut patet ex his Chriſti Domini verbis, quæ refert Sanctus Matthæus (b): *Si autem vis ad vitam ingredi, ſerva mandata. Dicit illi: quæ? Jeſus autem dixit: Non homicidium facies: non adulterabis: non facies furtum*; & ex his aliis Apoſtoli Pauli (c): *Neque fures, neque avari.... neque rapaces Regnum Dei poſſidebunt.* Imprimis hac in re verendum eſt, ne quis ſibi nimiùm blandiatur, leviùs exiſtimans, furtum eſſe tantùm veniale, dùm coram Deo mortale eſt. Quod quidem dijudicari poteſt exemplo peccati Adami; nam ut dicit Sanctus Leo (d) ſcribens ad Nicetam, Epiſcopum Aquileïenſem, primi hujus hominis peccatum fuit furtum & ipſum quidem, ut videbatur, rei leviſſimæ, pomi videlicet. *Furtum* (reperitur in Adami peccato) *quia prohibitus uſurpatus eſt cibus.* Nec tamen à peccato mortali fuit immunis ob levitatem rei ſubreptæ.

(b) Matth. 19. 17.

(c) 1. Cor. 6. 10.

(d) S. Leo Ep. 86. c. 3.

Jure meritò igitur dici poteſt, vanam eſſe Guillardi excuſationem, cum ob heri ſui opulentiam aſſerit, unius tantùm duplionis jacturam leviſſimum ei damnum inferre, atque adeò legitimè ſe præſumere poſſe, herum ſuum in ſe tam leve furtum non eſſe damnaturum: Nam è contrà dici poteſt, herum nunquam eſſe cenſendum libenti animo proprium furtum pati, imprimis à famulis ſuis quorum operam convenienti mercede remuneratur, ac proindè ab eo Guillardum fore dimittendum, aut ſaltem emendandum, ſi ipſi nota foret ejus infidelitas. Deinde, quamvis duplio parùm ſit pro divite, in ſe tamen res eſt notabilis, atque adeò de Guillardo affirmari poteſt, quod affert Catechiſmus Concilii Tridentini (e): *Quid quod audire licet interdum fures, qui nihil ſe eo peccare contendant, quod detrahant aliquid locupletibus & copioſis hominibus, qui eâ detractione nihil damni faciant, ne ſentiant quidem? Miſera ſane & peſtifera defenſio.* Ex quibus verbis concludere neceſſe

(e) Catech. conc. Trid. part. 3. de 7. præcepto n. 35.

eſt,

Digitized by Google

dicit: hæc ſunt verba Sancti Doctoris, *multi ſunt Chriſtiani divites, avari, cupidi: non habebo peccatum, ſi ſuum illis abſtulero & pauperibus dedero. Unde enim nihil boni agunt, mercedem habere potero; ſi ego Eleemoſynas dedero: etiam in hac re parcat unuſquiſque animæ ſuæ; quia hujuſmodi cogitatio ex diaboli calliditate ſuggeritur. Nam etſi totum tribuat pauperibus quod abſtulerit*, addit *potiùs peccata, quàm minuat*. Ex quâ Sancti Patris doctrina videre eſt, reum imprimis eſſe Guillardum, nec à mortali peccato excuſari poſſe, cùm rem Domino ſuo ſubreptam ſibi retinendo magis ſit reus, quàm ii, qui furta ſua in Eleemoſynas conferre deſtinant.

CASUS II.

NUMERIANUS, Alexii & Helenæ filius unicus, quandam identidem à Patre ſubripit occultè pecuniam, quâ non abutitur ſed ad commercium eam adhibet; cùmque ſe unicum Patris ſui fore hæredem præſumat, ex hoc furti conſcium non fieri ſibi perſuadet. Nunquid in eo errat?

RESPONS.

Procul-dubio errat Numerianus, ac mortaliter peccat, ſi notabilis ſit res ab eo Patri ſuo ablata. Ita ſentit Sanctus Antoninus his verbis (*b*): *Si quis rem aliquam occultè, invito Domino, non ſolùm, ſi abſtulit ab extraneo, ſed etiam filius parentibus, uxor viro, ſervus Domino, diſcipulus magiſtro, ſocius ſocio, conſanguineus conſanguineo; furtum eſt, ſi eſt notabile damnum: unde eſt mortale, & tenetur ad reſtitutionem.*

(*b*) S. Anton. 2. part ſum Theol. tit. 1. c. 15. §. 1.

Sed fruſtrà alibi potiùs, quàm in Sacrâ Scripturâ adeò certæ veritatis probationes conquirimus. *Qui ſubtrahit aliquid*, inquit Sapiens (*c*) hoc eſt furatur, juxta Hebraïcum ſenſum) *à Patre ſuo & à Matre: & dicit hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt*; aut juxta verſionem ſeptuaginta, *Particeps eſt impii*. Quâ locutione adeò vehementi ſatis manifeſta ſit gravitas peccati, quod in caſu propoſito admittit Numerianus; cùm ſatis conſtet, rem, quam Patri ſurripuit, maximi eſſe momenti.

(*c*) Prov. 2. 25.

Gerſonius quoque de furto filios-familias damnat, qui Patris bona ſurripiunt: *Regula filiarum ad parentes*, ait doctus ille Author, *eſt, quod parentes honoreat, & eis in bonis obediant, nec eis ſua furentur* (*d*).

(*d*) Joan. Gerſon. tract. de modo vivendi. conſiderat 15.

Juvat tamen obſervare 1. Non ita commoveri Patrem de furto ſibi facto à proprio filio, atque ab extraneo, & ideò, ut filius furti conſcius judicetur, neceſſe eſſe, ut res à filio ſubrepta majoris ſit momenti, quàm quæ ab extraneo fuiſſet ablata. 2. ad judicandum, num filius-familias ſit reus peccati mortalis ob rem ſubreptam, conſiderandam eſſe non ſolùm Patris indolem ejuſque in filium habitum, ſed etiam rerum bonorumque illius ſtatum, uti pariter pravum vel bonum uſum rei à filio ablatæ; nam ſi filium Pater imprimis diligeret, dives eſſet, eique libenter pecuniam daret; dici poſſet, filium non eſſe peccaturum lethaliter; niſi ſubrepta ab eo pecuniæ ſumma longè major eſſet, quàm ea, cujus furto alter peccati mortalis reus fieret. 3. ſi è contra filio ad victum veſtitumque Pater parùm æquus denegaret neceſſaria; quæ ut suppleret filius, furto uſus eſt, tùm fore neceſſe, ut ſolvendos filios-familias de hujuſmodi furtis, iis in crimine perſeverandi occaſionem præberet.

CASUS III.

DIONYSIA, quæ Eleonoris viri ſui arcæ pecuniariæ clavem habet, quòd is de privatis familiæ ſumptibus non curet, poteſt-ne propriâ authoritate quandam pecuniæ ſummam notabilem alienare, ſeu ad amicorum ſuorum munera, ſeu ad ludum, quo ex conditione ſuâ quandoque obſtringitur, aut denique ad alios ſimiles uſus, quod ſi faciat; peccat-ne hæc mulier contra præceptum, quo prohibetur furtum.

RESPONS.

Dicendum, in caſu propoſito verum à Dionyſia furtum committi, cùm arbitratu ſuo, inſciiſque viris ſuis aliquid paulo majoris momenti, quod ad communitatem pertineat abalienare nequeant mulieres, præſertim cùm illud ludo dilapidant.

Id quidem probari poteſt, ex præclaris Sancti Auguſtini (*e*), præceptionibus ad conjugem quandam, nomine Ecdiciam, quæ partem bonorum ſuorum abſque viri ſui conſenſu in Eleemoſynas contulerat, caritatis opera exercere ſe putans, quod ipſi facere non licitum fuiſſe oſtendit Sanctus Doctor abſque viri ſui aſſenſu: *Nihil ergo de tuâ veſte, nihil de tuo auro, vel argento, vel quâcumque pecuniâ vel rebus ullis terrenis tuis, ſine arbitrio ejus facere debuiſti.* Tum ſubjicit: *ſcribe ad eum ſatisfactionem, petens veniam; quia in eum peccaſti quod ejus conſilium & voluntatem de rebus tuis feciſti, quod faciendum putaſti.* Quid ergo dixiſſet S. Auguſtinus, ſi bonum hoc in ludo vel in gloriis aut in aliquo pravo uſu conſumpſiſſet hæc mulier. Cum Sancto Auguſtino ſentit Sanctus Antoninus, cujus in præcedenti deciſione teſtimonium retulimus; cùm aſſerat furtum eſſe, ſi quid abſtulerit uxor viro, & furtum etiam illud eſſe mortale; cùm res furtivè ſumpta eſt notabilis.

(*e*) S. Aug. Epiſt. 262. alias 199.

Confirmari poteſt hæc deciſio authoritate juriſperitorum, qui ex legibus unanimi conſenſu docent, dominium atque geſtionem bonorum communitatis, quæ inter virum & uxorem intercedit, ad virum, ſtante Matrimonio, pertinere; cùm nec de ſuâ dote uxor diſponere queat, licèt ſit bonum cum viri bonis non permixtum. *Si prædium uxor tua dotale venumdedit*, inquit Lex Codicis (*f*) *ſponte nec contractum ratum habueris; nihil intereſt, cùm rei tibi quæſitæ dominium auferre nolenti minimè potuerit.* Neque etiam de reditibus dotis ſuæ poteſt ſtatuere; quippe qui viro conceduntur pro oneribus Matrimonii ſuſtinendis, ex hac aliâ lege (*g*): *Pro oneribus Matrimonii mariti Lucro fructus totius dotis eſſe, quos ipſe cepit, manifeſtiſſimi juris eſt.* Quibus legibus congruit Pariſienſis conſuetudo cum aliis multis.

(*f*) Leg. Si prædium. 23. cod. de jure dotium. lib. 5. tit. 12.

(*g*) Le. Pro oneribus. 20. ibid.

His addi poteſt cenſura 3. Aug. an. 1658. à Vicariis generalibus Pariſiorum lata in contrariam opinionem, quam continet Liber inſcriptus, *Apologia Caſuiſtarum*, (*h*), in quo objectionem ſibi proponit Author, quam diſſolvit ſupponendo, mulierem viro ſuo pecuniam furtivè ad ludendum poſſe ſurripere. En verba cenſuræ: *Hæc doctrina quatenùs furtum mulieris, ad ludendum viro ſuo factum, approbat, temeraria eſt, ſcandaloſa, & à mente honeſta atque Chriſtianæ mulieris aliena, perniciosam inducit licentiam, atque familiarum quietem perturbat.*

(*h*) Apologia caſuiſtarum. pag. 151.

Faten-

Digitized by Google

[illegible]
res ad familiæ ſuæ ſuſtentationem neceſſarias & quas is denegaret, abſque peccato furtivè ſibi poſſet ſumere, modò omne abeſſet ſcandalum. Quâ de re conſuli poſſunt, quæ jam de hac difficultate diximus, dùm de communitate bonorum (a).

(a) V. *Communitas bonorum*. Caſ. 3.

CASUS IV.

Portianus, Sarcinator, ſibi retinet minutias panni, ex quo veſtes aliorum, qui ſuam frequentant tabernam, conficit: An id ipſum poteſt abſque furti reatu? Videtur, quòd poſſit tribus de cauſis. 1. Quia exiguum ſanè manupretium pro conficiendâ veſte ſibi tribuitur. 2. Quòd nullâ mercede redimatur temporis jactura in emptione pannorum conſumpti. 3. Denique, quòd minuta illa pannorum fruſta repoſcere non ſoleant illi, quibus operam ſuam locat: quibus etiam addi poteſt, quoſdam contemptui id habituros, ſi ipſis reliquas illas offerret minutias. Nunquid ſufficiunt rationes iſtæ, ut à peccato excuſetur Portianus?

Respons.

De furto Portianus excuſari nequit, & etiam affirmari poteſt, eum mortaliter peccare, ſi quas retinet panni minutias, notabilis ſint valoris. Hinc vult ſanctus Antoninus (b), ut Confeſſarii Sarcinatores interrogando, quærant, nùm quaſdam pannorum ſibi ad veſtes conficiendas datorum minutias retinuerint, quia in hoc caſu furti eſſent conſcii. *Si quod reſtat ſibi de ſerico, vel panno, vel telâ, vel aliis ſibi datis, pro fiendis veſtibus retinet ſibi*, inquit, *furatur illud ſi ſit quid notabile; niſi illi diminutias dediſſet ſibi in mercede laboris, & illud capit ſibi ad ſupplendum tantùm, vel ubi eſſet in pacto.* Ita ſanctus Archiepiſcopus.

(b) S. Anton. in Summula Confeſſiona li 3. part 6 8. de Artificibus mechanicis §. 6. de ſutore pannorum.

Irritæ quoque ſunt omnino Portiani rationes; Prima & ſecunda; quia in hoc caſu occultâ nequit uti compenſatione, ut conſtat ex dictis alibi, dum de jure compenſationis. Nec potior eſt tertia ejus ratio; quia qui de bono alieno quid retinet, *invito Domino*, non debet expectare, dùm id petatur, ut reſtituat: & ſi fortè non petantur hujuſmodi minutiæ, id fit, quia de eo non cogitant, qui veſtes conficiendas dedêre, vel nimiâ in Sarcinatores ſuos fiduciâ, ſibi perſuadent, nihil ſuperfuiſſe de panno; aut quia exiſtimant, ſupervacaneum eſſe poſtulare, cùm nihil ſuperfuiſſe ſoleant reponere ſutores veſtium. Cæterùm *gratis* & abſque ullâ ratione affirmatur, quibuſdam fore offendiculum, ſi minuta pannorum fruſta reddere vellet Sarcinator: Inſuper, ut tutâ is poſſet eſſe conſcientiâ & à reſtitutione immunis; ſcire pro certo deberet, pannorum minutias ab illis non eſſe accipiendas, pro quibus laborat; quod tutò niſi per experientiam, ſciri nequit (c).

(c) De Genet. tom. 6. Theol. mor. tract. 8. c. 3. q. 10.

CASUS V.

Metrophanes, divitis publicani rei familiari ac menſæ præpoſitus, ſæpè aſſes quoſdam è pecunia heri ſui retinuit in emptionibus vel ad ejus menſam vel ad cultum factis. Ex minimis illis furtis identidem à ſe repetitis, poteſt-ne fieri reus peccati mortalis?

Respons.

Primò certum eſt, quòd, licèt ob levitatem materiæ furtum poſſit eſſe veniale peccatum; is tamen, qui furatur, mortaliter peccat, cùm rem minimam accipiens, intendit minima illa furta ad ſummam notabilem extendere, ut docet ſanctus Thomas his verbis (d); *Si tamen habet animum furandi & inferendi nocumentum proximo, etiam in talibus minimis poteſt eſſe peccatum mortale;*

(d) S. Th. 2. 2. q. 66. art. 6. ad 3.

minimis repetitis vicibus tantum furatur, à peccato excuſari poſſit, ſi minima illa furta ad notabilem ſummam adducere ſtatim non intenderit, dubium tamen eſſe non poteſt, quin ea continuando mortaliter peccet, non ſolùm ob intentionem malam, quam præſumitur habere, magnum ex his proximo inſerendi nocumentum; ſed quia reipsâ novit, ſe poſteà illud allaturum; quandoquidem ex minimis illis furtis ad notabilem ſummam deveniet; & quia, licèt ex ſe non ſint mortalia, ſi ſeorſim ſpectentur; ex unione tamen eorum morali & ex circumſtantiâ, quâ ſumma fiet notabilis, evadunt mortalia. Ita docet inclytus ſancti Thomæ interpres, cujus hæc ſunt verba (f): *Ex his, quæ ſupra diximus, facile eſt intelligere, cum qui ab initio voluntatem habet per plura minima furta notabilem quantitatem conferendi, aut res ſuas ita paulatim notabiliter augendi, peccare mortaliter in ſingulis illis furtis, quia ſingulis vicibus aufert rem parvam cum intentione auferendi magnam*: Et paulò poſt (g): *Qui non habet intentionem aliquid notabile excipiendi, paulatim tamen quantitatem accipit; peccat mortaliter non quocumque actu, ſed eo demùm in quo habet notabilem ſummam alienam.*

(f) Fr. Sylvius in cit. Locum S. Th. q. 3. concluſ. 1.

(g) Idem ibid. concluſ. 2.

Hactenùs dicta probari poſſunt ex comparatione ebrietatis; nam is, qui paulò ultrà juſtam neceſſitatem cognitam & ex levi intemperantia potat, ſtatim venialiter tantùm peccat; ſed tam crebris denique ſe proluere poteſt calicibus ut peccatum tandem mortale fiat, cùm nimirum ex intemperantia fit ebrietas. Idem etiam dici poteſt de eo, qui jejunio Eccleſiaſtico tenetur: Licèt enim jejunii præceptum fruſtula quædam edendo non frangat, non intendens eſum continuare; certum eſt tamen, quod pergendo edere repetitis vicibus peccati mortalis tandem reus fiet, cum eam notabilem quantitatem comederit & ſufficientem, ut Lex jejunii frangatur. Nec diſpar eſt ejus ratio, qui brevi tempore ad opus ſervile dominico feſto-ve die incumbit, is enim diutiùs laborare non intendens, leviter peccat; ſed ſi tot repetitis vicibus idem opus aggrediatur, ut in eo faciendo, notabile tempus occupet; peccat haud dubiè mortaliter in præceptum Eccleſiæ, quo prohibetur opus ſervile, & ſtatuitur feſtorum Dominicæque diei ſanctificatio. Idem ergo dicendum de eo, qui multa minima furta exaggerat; cùm ex his furtis ſimul unitis fiat ſumma notabilis, quæ proximo ſubripi aut detineri nequit abſque peccato mortali: Et quidem ſi ita ſe res non haberet, ſequeretur, quòd utens falſo pondere falsâ-ve menſurâ non peccaret mortaliter, cùm nimirum unius alteriuſ-ve denarii v. g. jacturam privato cuique afferret; quod tamen omnino eſt falſum: Nam, ut ait Scriptura (h): *Statera doloſa abominatio eſt apud Deum*: Et iterùm: *Abominatio eſt apud Deum pondus & pondus*; & alibi (i): *Non habebis in ſacculo diverſa pondera; majus & minus; nec erit in domo tuâ modius major & minor..... abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc.* Ex his omnibus teſtimoniis ac rationibus manifeſtum fit, Metrophanem, de quo in caſu propoſito fit mentio, factum fuiſſe reum mortalis peccati & ad integram teneri reſtitutionem ſummæ ſubreptæ, quæ tandem per minima illa furta ſæpiùs repetita notabilis facta eſt (k).

(h) Prov. 11. 1. & 20. 23.

(i) Deuter. 25. 13. & ſeq.

(k) De Genet. Theol. mor. tom. 6. tract. 7. cap. 8. Idem 4.

CASUS VI.

Propoſita eſt in publico colloquio hæc quæſtio; utrùm videlicet, aliquando mortale peccatum reperiri

Digitized by Google

ripit invito Domino; affirmari poteſt, hujuſmodi peccatum naturâ ſuâ non eſſe mortale, ſed tantùm veniale: attamen, ſi qui eam furtivè accipit, graviter proximo nocere intendat, aut grave damnum hoc furto ipſi afferat; peccaminoſa eſt ipſius intentio, & furtum mortale, ut conſtat ex verbis ſancti Hieronymi in ſuperiori deciſione relatis (a): v. g. Sarcinator ſeu veſtium Sutor egenus, rure habitans, unam tantùm actu habet acum; neque in eo eſt loco, ubi alias invenire poſſit; ipſi ſubripitur acus iſta, ſicque impeditur, ne laboret, ac labore per unum alterum-ve aut etiam dies complures vitam quærat; furtum in hoc caſu, cum cognitione factum procul dubio poteſt eſſe mortale. Ita docet ſanctus Thomas (b) his verbis: *Illud quod modicum eſt, ratio apprehendit quaſi nihil, & ideò in his, quæ minima ſunt, homo non ſibi reputat nocumentum inferri: & ille qui accipit, poteſt præſumere, hoc non eſſe contra voluntatem ejus, cujus eſt res, & pro tanto; ſi quis furtivè hujuſmodi res minimas accipiat, poteſt excuſari à peccato mortali: ſi tamen habet animum furandi & inferendi nocumentum proximo; etiam in talibus minimis poteſt eſſe peccatum mortale; ſicut & in ſolo cogitatu per conſenſum.*

(a) S. Hieron. in cit. can. Fur. 4. 14. q. 6

(b) S. Th. 2. 2. q. 66. art. 6. ad 3.

CASUS VII.

Metaphrastus in extremâ neceſſitate conſtitutus etiam cum vitæ periculo, quòd huic nullatenùs inopiæ mederi poſſet, furtivè panem decem librarum abſtulit, quo per dies decem vitam ſuſtentavit: hoc autem elapſo tempore ad eandem inopiam iterum redactus, in levamen miſeriæ ſuæ ſimili pondere panem furatus eſt. Nunquid hæc furta committendo peccavit?

Respons.

Certum eſt, Metaphraſtum in propoſito caſu non peccaſſe: quia, ut ait ſanctus Thomas (c) omnia ſunt communia jure naturali, cui jus humanum, quo conſtituta eſt diviſio, proprietas ac poſſeſſio rerum temporalium in caſu neceſſitatis hujuſmodi derogare non poteſt. Quare egenus, qui nec labore, nec eleemoſynâ, vel aliter vitæ neceſſaria invenire nequit, ut in caſu propoſito Metaphraſtus, abſque peccato tantum de alieno bono furtivè poteſt accipere, quantum ſibi neceſſe eſt ad levandam præſentem miſeriam. *Ea quæ ſunt juris humani*, inquit ſanctus Doctor, *non poſſunt derogare juri naturali; vel juri divino; ſecundùm autem naturalem ordinem, ex divinâ providentiâ inſtitutum, res inferiores ſunt ordinatæ ad hoc quòd ex his ſubveniatur hominum neceſſitati: & ideò per rerum diviſionem, & appropriationem, ex jure humano procedentem, non impeditur, quin hominis neceſſitati ſit ſubveniendum ex hujuſmodi rebus, & ideò res, quas aliqui ſuperabundanter habent, ex naturali jure debentur pauperum ſuſtentationi.* Quod confirmat Angelicus Doctor ex his ſancti Ambroſii verbis (d): *Eſurientium panis eſt, quem tu detines. Nudorum indumentum eſt, quod tu recludis. Miſerorum redemptio & abſolutio eſt pecunia, quam tu in terram defodis.* Quibus dictis propiùs ad caſum præſentem accedens ſanctus Doctor dicit: *ſi tamen ſit adeò evidens & urgens neceſſitas, ut manifeſtum ſit inſtanti neceſſitati de rebus occurrentibus eſſe ſubveniendum, putà, cùm imminet perſonæ periculum, & aliter ſubveniri non poteſt; tunc licitè poteſt aliquis ex rebus alienis ſuæ neceſſitati ſubvenire, ſive manifeſtè, ſive occultè ſublatis: nec hoc propriè habet rationem furti vel rapinæ*; cujus rei hanc aſ-

(c) S. Th. in 2. q. 66. art. 7. cap. 23.

(d) S. Amb. in can. Sicut. 8. diſt. 47.

Reſpondet: *Ad hoc dicas, quod ſi patitur magnam neceſſitatem famis, vel ſitis, vel frigoris; ita quod niſi furetur, credit ſe non poſſe evadere mortem, non committit furtum, nec peccat; dum tamen propter hanc neceſſitatem faciat, can.* Diſcipulos *de conſecratione diſt. 5. dum, per ſegetes tranſeundo evellerent ſpicas & ederent, ipſius Chriſti vox innocentes vocat, quod coacti fame hoc fecerunt. Item propter neceſſitatem famis comedit David panes propoſitionis. 1. Reg. 21.* (g). Eandem veritatem probat hic ſanctus ex laudato ſuperiùs ſancti Ambroſii teſtimonio, ex quo ita concludit: *Unde talis fur licitè & debuit & potuit credere Dominum permiſſurum: & ita non commiſit furtum.*

(g) 1. Reg. 21. 6.

Ex dictis ſequitur, eum, qui tali proximi ſui neceſſitati mederi non poteſt aliter, quàm rem alienam accipiendo, idem pro eo, ac pro ſe-ipſo facere poſſe, ut aſſerit Angelicus Doctor ſubjungens (h): *In caſu ſimilis neceſſitatis etiam poteſt aliquis occultè rem alienam accipere, ut ſubveniat proximo ſic indigenti.*

(h) S. Th. cit. art. 7. ad 3.

CASUS VIII.

Launomarus, ad extremam quidem non redactus neceſſitatem, quâ vitæ periculum ſubeat, niſi furetur, in gravi tamen verſatur neceſſitate, ob quam notabilem pati poteſt infamiam, quia conformem conditioni ſuæ vitam agere nequit; & ad abjectum vivendi modum, etiam cum aliquo propriæ valetudinis periculo adigitur, poteſt-ne in hoc caſu ſibi neceſſaria furari abſque peccato?

Respons.

Launomarus ob hanc neceſſitatis, quâ premitur, ſpeciem, à peccato non excuſatur. Ita ſentit ſanctus Raymundus (i), qui, cùm præmiſit licitum eſſe furtum in extremâ neceſſitate, hoc eſt, cùm abſolutè neceſſaria ad vitam tuendam non ſuppetunt, nec ulla ſubeſt via ſtatum hunc vitandi, addit, quòd ſi non tanta ſit neceſſitas, tunc à furto non excuſat; atque eo ſenſu intelligenda eſt Decretalis ab ipſo laudata, quâ trium hebdomadarum injungitur pœnitentia illi, qui fame oppreſſus aut nuditate, in hanc rem ſibi neceſſaria furatur: *Si autem non patitur ita magnam neceſſitatem, peccat ..*, ait hic ſanctus, *& in tali caſu intelligitur Decretalis extra de furtis* (k)) ſi quis propter neceſſitatem famis aut nuditatis, fuerit cibaria furatus, vel veſtem, vel pecus; pœniteat hebdomadas tres. Quod conſentaneum eſt argumento, quod in capite hujuſce Decretalis terminis iſtis legitur: *Committens furtum ex neceſſitate non multùm urgente peccat, ſed non graviter: unde imponenda eſt ei levis pœnitentia.* Certum eſt quidem, ut hoc argumento obſervatur, quod in hoc caſu multò minùs grave eſt peccatum, quemadmodum ait ſanctus Raimundus, *Attenuatur* tamen peccatum propter neceſſitatem; & conſtat ex his verbis ſapientis (l): *Non grandis eſt culpa, cùm quis furatus fuerit, furatur enim, ut eſurientem impleat animam.* Hinc in lege veteri prædiorum Dominis erat vetitum, ne iis moleſtiam afferrent, qui in ſua neceſſitate racemos in vineis, aut ſpicas in agris colligerent (m): *Ingreſſus vineam proximi tui, comedes uvas, quantùm tibi placuerit, ... ſi intraveris in ſegetem amici tui, franges ſpicas & manu conteres.* Unde Chriſti Diſcipulos de furto

(i) S. Raymund. l. 3. ſum. tit. de furtis. §. 10.

(k) Lib. 5. Decret. tit. 18.

(l) Prov. 6. 30.

(m) Deut. 23. 24. & 25.

non

Digitized by Google

libet aliâ, quamvis gravi, non omnino excuſari, licèt majus ſit vel minus peccatum, prout magis minuſve urgens eſt neceſſitas. Quorumdam Caſuiſtarum opinio, qui iſtâ propoſitione. *Permiſſum eſt furari, non ſolùm in extremâ neceſſitate, ſed etiam in gravi*, contrarium defenderant, à Doctoribus Facultatis Theologicæ Lovanienſis an. 1657. damnata eſt iſto Decreto: *Furari nullo caſu permiſſum eſt, quia intrinſecè malum: ſurripere autem alienum, permiſſum quidem eſt in extrema neceſſitate, quando aliter haberi non poteſt. Sed illud extendere infinitè ad neceſſitatem gravem, eſt dare anſam pauperibus ad paſſim furandum.* Quam eandem propoſitionem jure damnavit Innocentius XI. Decreto ſuo 2. Martii an. 1679. lato: quam doctrinam ad praxim reducere aut tueri vetuit Summus hic Pontifex indictâ excommunicationis *ipſo facto* pœnâ, & ſedi Apoſtolicæ reſervatæ.

Ex dictis hactenùs ſatis apertè damnantur Nobiles quidam, qui ſub ſpecioſo prætextu natalium ſuorum majorumque ſplendorem tuendi atque expenſas ſæpe inutiles aut ſuperfluas explendi, aliena bona invadunt. atque injuſtè detinent, mutuaſque contrahunt pecunias, apud Mercatores, Artifices aut alios; licèt iis ſolvendis ſe haud idoneos eſſe certiſſimè noverint; conſtat enim eos de furto fieri conſcios, ac in illos verè cadit illud Davidicum (*b*): *Mutuabitur peccator & non ſolvet*. Et quidem ſæpè ſæpiùs inteſtinam hanc ipſis faciunt

(*b*) Pſ. 36. 21.

Hæc dicta ſint obiter, ac perpendat ex animo Launomarus, nùm inter fæcem illam peccatricis nobilitatis locum obtineat: in hoc enim caſu multò gravius foret illius peccatum (*c*).

(*c*) De Genet. theol. moral. tom. 6. tract. 8. cap. 3. q. 3.

CASUS. IX.

Laurentius, Mercator Batavus, cùm ad Indias Orientales commercii cauſa navem conſcendiſſet, a Sinenſi Prædone ſervus captus eſt. Poteſt-ne ſine peccato pecuniam hero ſuo furari ad ſummam duntaxat ſibi neceſſariam, ut à ſervitute ſe ſe expediat?

Respons.

Præceptum, *non furtum facies* (*d*), adeò expreſſum eſt ac generale. ut dubium eſſe nequeat, Laurentium in propoſitâ ſpecie de furto conſcium fieri, quandoquidem conſtet, hanc ipſum pecuniam eſſe ſurrepturum *invito Domino*: quâ in re poſita eſt vera furti ratio. Igitur ſervitutis ſuæ ærumnas patienter ferre tenetur, nec uti alieno poteſt bono, ut ſe in libertatem aſſerat; cùm nunquam ſit licitum, vel minimum perpetrare malum, ut aliud vitetur, aut etiam bonum, quantumcumque poſſit eſſe, comparetur. Ita docet Apoſtolus (*e*) his verbis: *Non faciamus mala, ut veniant bona.* Difficultatem hanc olim ita ſolvit inclytus Theologus (*f*).

(*d*) Exod. 20. 15.

(*e*) Rom. 3. 8.

(*f*) De Ste. Beuve tom. 3. cas. 20.

GLORIA HUMANA.

Cum humana in gloria non minùs ſit temporale bonum, quàm cetera vitæ hujus bona, abſque peccato poteſt deſiderari, ut docet ſanctus Thomas; modò ad honeſtum finem propter actionem bonam referatur; cùm neceſſe ſit perſæpè, ut opera noſtra bona cognoſcat proximus, ad ipſius ædificationem, ut & ipſe ad ſimilia facienda inducatur. *Poteſt tamen appeti*, inquit ſanctus Thomas (*g*) *in quantum eſt utile ad aliquid vel ad hoc, quod Deus ab hominibus glorificetur, vel ad hoc quòd homines proficiant ex bono quod in alio cognoſcunt; vel ex hoc quod ipſe homo ex bonis quæ in ſe cognoſcit per teſtimonium laudis alienæ, ſtudeat in eis perſeverare & ad meliora proficere: & ſecundum hoc laudabile eſt, quod curam habeat de bono nomine..... non tamen quòd in hominum laude inaniter delectetur.*

(*g*) S. Th. 2. 2. q. 132. art. 1. ad 3.

At cùm gloria, quam quis appetit, & quâ delectatur, vana eſt, tùm eſt peccatum vel mortale vel veniale pro diverſis circumſtantiis; quam propoſitionem minutiùs non expendemus, quia Angelicus Doctor, cujus doctrinam in citatis poſteà teſtimoniis exponimus, regulas ad rem iſtam pertinentes liquidò ſtabilit. Non omittendum tamen, vanam gloriam ex eodem Angelico Doctore, quæ eſt inordinata cupiditas famæ, laudis & honoris (*h*), eſſe peccatum capitale, licèt ſemper non ſit mortale; quia radix eſt aliorum multorum peccatorum; quæ ex ſancto Gregorio magno (*i*) ſunt *inobedientia. jactantia, hypocriſis, contentiones, pertinacia, diſcordiæ & novitatum præſumptiones; quod manifeſtè probat idem ſanctus Doctor* (*k*).

(*g*) Polm. brev. theol. part. 2. a. n. 1077.

(*h*) S. Greg. l. 31. moral c. 17.

(*k*) S. Tho. q. 132. art. 5. in corp.

CASUS PRIMUS.

Valerianus, vir nobilis, gloriæ imprimis eſt avidus. Huic probare conatur ipſius confeſſarius, in eo laudis appetitu eſſe peccatum; quod quidem ſibi perſuadere non poteſt, quia, inquit, appetitus ille Dei mandatis non eſt contrarius, nec in aliquâ re proximo noxius. Cui jus?

Respons.

Ex principiis ſancti Thomæ facilis eſt hujuſce difficultatis ſolutio (*l*). Nam primò aſſerit angelicus Doctor, quod *nomen gloriæ*, propriè loquendo, *importat manifeſtationem alicujus de hoc, quod apud homines decorum videtur, ſive illud ſit bonum corporale, ſive ſpirituale*, 2, affirmat,

(*l*) S. Th. 2. 2. q. 132. art. 1. in corp.

Digitized by Google

Poteſt autem gloria, pergit idem ſanctus, *dici vana tripliciter. Uno modo, ex parte rei, de quâ quis gloriam quærit: putà, cum quis quærit gloriam de eo quod non eſt, vel de eo, quod non eſt gloriâ dignum, ſicut de aliquâ re fragili & caducâ. Alio modo, ex parte ejus, à quo quis gloriam quærit, putà hominis, cujus judicium non eſt certum. Tertio modo, ex parte ipſius qui gloriam appetit, qui videlicet appetitum gloriæ ſuæ non refert in debitum finem, putà ad honorem Dei, vel proximi ſalutem.*

Sequitur ex his regulis gloriam à nemine unquam propter ſe-ipſum ſolum eſſe expetendam, ſed eam ſemper ad Deum eſſe referendam ex hoc Apoſtoli (a): *qui autem gloriatur, in Domino glorietur. Non enim qui ſe ipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat*: vel ad bonum & utilitatem proximi, ut ait Angelicus Doctor (b): *Similiter etiam homo laudabiliter poteſt ad aliorum utilitatem gloriam ſuam appetere, ſecundùm illud Matth.* 5. Videant opera veſtra bona & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt: quò redeunt etiam hæc Apoſtoli verba (c): *Providentes bona, non tantùm coram Deo; ſed etiam coram hominibus*: id eſt, curate, ut opera veſtra bona videant homines, quò debitam Deo gloriam reddant, cùm ea facere, auxiliante ipſius gratiâ, tantùm poſſitis.

(a) 2. Corinth. 10. 17. & 18.

(b) S. Th. cit. q. 132. art. 1. ad 1.

(c) Rom. 12. 17.

Colligitur ex dictis, quod ſi Valerianus appetens ſit gloriæ, quæ vana ſit unâ ex triplici ratione, quam explicat ſanctus Thomas; (quo plerumque vitio laborant viri nobiles) a peccato excuſari nequit, plus minus-ve gravi, prout minus magis-ve inordinata eſt ipſius animi cupiditas: at ſi gloriam tantùm quærit, in ordine ad eam, quæ Deo debetur, aut ad utilitatem bonumque proximi, de aliquo damnari nequit peccato.

CASUS II.

Valerianus fatetur, gloriam, quam ambit,

Duplici modo juxta ſanctum Thomam (d) vana gloria poteſt eſſe mortale peccatum; quando amori debito Deo contraria eſt. Primo modo ratione rei, de quâ quis gloriatur, uti de re falsâ, & honori ac reverentiæ Deo debitæ contrariâ juxta illud ſacræ ſcripturæ (e): *Elevatum eſt cor tuum; & dixiſti: Deus ego ſum*: aut cùm Deo aliquid temporale præfertur, de quo quis gloriam quærit: quod deſignant hæc verba Prophetæ (f): *Non glorietur ſapiens in ſapientiâ ſuâ; & non glorietur fortis in fortitudine ſuâ; & non glorietur dives in divitiis ſuis: ſed in hoc glorietur, qui gloriatur, ſcire & noſſe me.* Vel denique hominum teſtimonium atque approbationem Dei teſtimonio atque approbationi anteponendo; uti faciebant ii, de quibus à ſancto Joanne dicitur (g): *Dilexerunt enim gloriam hominum magis; quàm gloriam Dei.*

(d) S. Th. 2. 2. q. 132. art. 3. in corp.

(e) Ezech. 28. 2. Item S. Th. q. 9. de malo. art. 2.

(f) Jerem. 9. 23. & 24.

(g) Joan. 12. 43.

Secundo modo ex parte ejus, qui gloriatur; cùm nimirum bona opera ſua præcipue & ut ad ultimum ſuum finem refert ad gloriam, quam intendit, & quam ut adipiſcatur, Dei mandata contemnere non dubitat. Unde dicit Chriſtus in Evangelio ſancti Matthæi (h): *Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus; ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum qui in cælis eſt.* Ita de propoſitâ difficultate loquitur ſanctus Thomas; quibus poſitis ſic poſteà concludit (i): *Si autem amor humanæ gloriæ, quamvis ſit inanis, non tamen repugnet caritati, neque quantùm ad id de quo eſt gloria, neque quantùm ad intentionem gloriam quærentis, non eſt peccatum mortale, ſed veniale.* Ex his ergo principiis ferri debet judicium de peccato, quod admittit Valerianus ex vana gloria, cujus ſe avidum profitetur, quodque veniale duntaxat eſſe poteſt; ſi debitam Deo & Proximo caritatem non deſtruat.

(h) Matth. 6.

(i) S. Th. cit. arti. 3. in corp.

GRADUATUS.

Graduatus is dicitur, qui emenſo per ſtatutum tempus ſtudiorum curriculo in celebri Univerſitate, poſt adhibitum examen in eâ obtinuit litteras Magiſtri artium, Baccalaurei, Licentiati, aut Doctoris: quod intelligendum eſt de Graduatis Facultatis alicujus in hac Univerſitate conſtitutæ; hæc enim Univerſitas, in quâ traditur duntaxat juriſprudentia, ut Aureliæ, Gradus Theologiæ aut Medicinæ concedere nequit, & ſic de aliis, in quibus Facultates omnes, uti Pariſiis, non fuêre conſtitutæ.

Graduatorum jus oritur ex conſtitutione Concilii Baſileenſis, quæ poſteà confirmata eſt à Pragmaticâ Sanctione, in comitiis Bituricenſibus emiſſâ, ab univerſo Galliæ Clero & à Senatu Pariſienſi receptâ, ex quâ Graduatis affectatur tertia pars Beneficiorum vacantium: ſed poſt abrogatam Pragmaticam, ex Concordato inter Leonem X. & Franciſcum I. inito an. 1516. conſtitutum eſt, ut Graduati vacantia per tertiam anni partem, hoc eſt, menſibus Januario, Aprili, Julio & Octobri haberent.

Diſtinguuntur Graduati in Nominatos & Simplices. Graduati Nominati illi dicuntur, qui ad atteſtationem temporis ſtudiorum ſuorum, ante nominationem ſuam perfecti (k), tales fuêre nominati ab univerſitate, in quâ ſtuduerunt, ad obtinenda ad ipſorum petitionem & vi litterarum nominationis ſuæ, beneficia ex obitu vacatura, menſibus ſibi aſſignatis.

(k) Arreſtum Senatûs Pariſi. men. Aug. 1523.

Graduati Simplices ſunt qui nominationis litteras non obtinuerunt ab Univerſitate, in quâ requiſito tempore ſtuduerunt, ſed litteras tantùm gradûs ſui, ſimulque atteſtationem temporis ſtudii ſui.

Benefi-

Digitized by Google

... ut ait Dionyſius Simon in ſuis Annotationibus in regulas Juris Canonici Galliæ (*b*).

Graduati tenentur 1. Collatoribus ac Patronis Eccleſiaſticis exhibere Litteras gradus ſui, nec non atteſtationem temporis ſtudiorum datâ etiam deſcriptione : Et ſi ſint Graduati nominati, aut nobiles, litteras nominationis ſuæ cum titulo nobilitatis eiſdem pariter cum ſimili eorum deſcriptione proferre debent. Quâ de re obiter advertendum eſt, admitti litem de atteſtatione temporis ſtudiorum, ut ejus probetur falſitas adhibitis teſtibus, ob nimiam facilitatem quâ hujuſmodi atteſtationes in quibuſdam Univerſitatibus conceduntur. Ita dijudicavit Senatus Pariſienſis Arreſto 6. Martii an. 1646. quod refert D. Pinſſon.

Fleuri inſtit. ad jus Canon. tom. 1. p. 2. cap. 17. pag. 380. Diction. juris civ. & Canon. pag. 476. Bochel. v. *Graduatus.* pag. 151. (*b*) Simon tom. 1. p. 286. 5. edit.

2. Tenentur iidem Graduati nomina ſua & cognomina quotannis ſolo tempore quadrageſimali alio verò non ſufficiente, & ante vacans Beneficium ſignificare & iterare ex Concordato & ex Conſtitutionibus Ludovici XII. an. 1499. & 1510. & ex Conſtitutione Henrici III. an. 1585. ut docent Louetus, Deſpeiſſeus & Molinæus (*c*), idque ſub pœnâ nullitatis : quæ ſignificatio fieri debet Collatoribus ſeu Patronis Eccleſiaſticis, aut Vicariis eorum Generalibus, Officialibus, aut vicem gerentibus ; aut denique per eorum abſentiam, Prioribus aut Subprioribus clauſtralibus : quod ſatis eſt, ſi ab iis fiat Scribis ſeu Graphiariis Eccleſiaſticarum inſinuationum, cùm abeſt Collator, nec in loco ſuum habet Vicarium generalem.

(*c*) Louet. Litter. c. ap. 3. Deſpeiſſ. tr. ct. de benefic. tit. 3. n. 45. Molinæus in reg. *De infirmis reſignantibus.*

Hujuſmodi verò formalitates adeò ſunt neceſſariæ, ut, ſi eas omiſerint Graduati ſeu nominati, ſeu ſimplices, facta alteri non Graduato Collatio ſubſiſtat ; & ab iiſdem Graduatis nullum vi graduum ſuorum Beneficium per quatuor prædictos menſes hoc anno vacans requiri poterit : At verò ſi Litteras ſuas debito modo ante Beneficii vacantiam quis alius Graduatus inſinuaverit ; Collator alium de eo validè providere nequit Graduatum, quamvis nominatum ; qui ſibi inſtrumenta ſua non ſignificavit, nec inſinuare fecerit : Et qui hanc obſervavit formalitatem ante vacans Beneficium, anteponitur illi, qui eaſdem tantùm adhibuit poſt ejus vacantiam ; licèt iſtius obtineat ſola requiſitio & prævaleat in proviſum à Papa, modò ordinario Collatori non præjudicet.

Inſinuatio verò omnium hujuſmodi Litterarum temporis ſtudii, Graduum & nominationis neceſſariò fieri debet in Tabulariis Inſinuationum Eccleſiaſticarum earum Diœceſeon, in quibus ſita ſunt Beneficia ; idque intra menſem datæ ſuæ ſub pœnâ nullitatis ex Ordinatione an. 1646. quod idem dici debet de requiſitionibus, denegationibus, aliiſque omnibus ejuſmodi actibus. Ita etiam in Sanctiori Concilio dijudicatum eſt 6. martii an. 1662. quoad inſtrumenta ſignificationum & iterationum, quæ à Graduatis fieri debent, ut obſervat D. Simon in allegatis ſuis Annotationibus in regulas Juris Canonici D. Dubois (*d*), qui ejuſdem Curiæ addit Arreſtum 13. Martii ejuſdem anni latum, quo ſtatuitur, ut intra menſem à die datæ quodlibet inſtrumentum ſignificationis indultorum, revocationum, nominationum & requiſitionum Beneficiorum, quæ à Graduatis nominatis fiunt, ſimiliter ſub nullitatis pœnâ inſinuentur, ſcilicet, ut jam dictum eſt, in Tabulariis Inſinuationum Eccleſiæ, ipſum Scribam ſeu Graphiarium, aut ejus ſubſtitutum, non verò alios alloquendo ex Arreſto Superioris Curiæ Senatûs Pariſienſis 1. Martii an. 1666. prima verò graduum ſignificatio quolibet tempore fieri poteſt, modò non præceſſerit quadrageſima ante vacationem Beneficii, quod requirit Graduatus.

(*d*) Simon. tom. 1. pag. 287. 5. ed.

Poſtulationi Beneficii à Graduato factæ nomen propriamque notam ſubſcribere debet Epiſcopi Secretarius, qui eam ad acta publica referre debet unà cum datâ, & nominibus atque cognominibus Notarii, Apparitoris & teſtium ; tùmque Papæ ligat manus, etiam contra eundem Graduatum poſtulantem, qui in Romanâ Curiâ fuiſſet proviſus, ut priores ſe tempore præverteret, nec non pro iis, qui nondum poſtulaſſent : Quocirca jam eos in eâdem Curiâ prævertere nequit, neque eum aut alium quemlibet Papa providere non poteſt : quod verum eſt ſive Graduatus per ſe, ſive per alium Mandatarium ſui requiſierit.

Graduati nominati humaniores Litteras ſeptennio profeſſi, cæteris Gradnatis nominatis, quamvis datâ Superioribus anteponuntur, modò Litteras ſuas *quinquennii* conformiter ad Arreſtum Senatûs Pariſienſis menſe Martio an 1688. latum obtinuerint, exceptis tamen ſolis Theologicæ Facultatis Doctoribus, ut fert Statutum Pariſienſis Univerſitatis, in Parlamento 3. Septembris an. 1598. confirmatum, cujus articulus 54. (*e*) à Bochelio relatum (*f*), his verbis effertur : *Ut plures ad docendum invitentur,*

(*e*) Statut. Univerſ. Pariſ. tit. de Facul. artium. art. 5. (*f*) Biblioth. can. v. *Graduati.* pag. 661. col. 1.

preſbyteratum Bituricenſem & Parœciam de Vernant ipſi annexam in Diœceſi Andegavenſi (*a*) in Stephanum Riniere Profeſſorem Univerſitatis Andegavenſis ; & ex alio Supremæ Curiæ 5. Januarii an. 1649. licèt ad Juriſdictionem hujuſce Senatûs non pertineant ; uti dijudicatum eſt menſe Martio an. 1688. pro N. Fretteau Profeſſore Collegii Craſſiniacenſis (*b*).

Obſervandum tamen doctorem in Sacrâ Theologiâ non præponi Profeſſori Septennali, niſi Doctoratûs gradu fuerit inſignitus ante vacationem Beneficii ; cùm non ſufficiat, ut eum poſteà obtinuerit, licèt ante obtentionem proviſionum ſuarum ; uti judicavit Senatus Pariſienſis 21. Februarii an. 1696.

Collationi Graduato nominato factæ apponi debet hæc clauſula : *Tibi tanquam Graduato nominato*, &c. alioquin invalida eſt collatio ex Arreſto Pariſienſi 15. April. an. 1535. ſed quod ſpectat ad Proviſiones ſimplici Graduato conceſſas, ex Arreſto ſolemni ejuſdem Senatûs Pariſienſis validæ ſunt declaratæ etiam abſque iſtâ clauſulâ (*c*).

Graduatis omnibus ſive nominatis ſeu ſimplicibus jus competit ad omnia beneficia ex obitu vacantia, quæ ſunt ordinariæ collationis : ita ut ab ordinariis collatoribus non Graduati de iis validè provideri, aut à Patronis Eccleſiaſticis nequeant præſentari ; quamvis non idem ſit dicendum de Patronis Laïcis ; quòd Graduati nullum jus habeant ad Beneficia ipſorum nominationis, neque etiam ad Beneficia collatoris, qui duo tantùm conferre poteſt ; quia ad tertiam tantùm partem jus habent, quæ non inter duo ſed inter tria tantùm reperiri poteſt.

Quando vacat Beneficium, Graduatis obnoxium, menſibus Aprili & Octobri ; de eo quem voluerit, providere poteſt collator, ſeu ſit Graduatus ſimplex, ſeu nominatus (*d*) : & ſi nullus ſit Graduatus requirens ; illud alteri non Graduato conferre poteſt collator, vel Graduato non qualificato, hoc eſt, in cujus titulo quæpiam inveniretur nullitas, vel qui proximè elapsâ quadrageſimâ nomen atque cognomen ſuum non declaraſſet. Attamen ſi poſt conceſſam collationem, tempore requiſito unus aut plures ſeſe offerrent Graduati, debitè qualificati, collatio non obtineret, & in hoc caſu collator de eo Graduatum providere teneretur, qui illud debito modo primus requiſiiſſet (*e*) : ſed ſi vacet Beneficium menſibus rigoroſis ſcilicet Januario & Julio ; tunc ad antiquiſſimum è Graduatis nominatis pertinet, uti fert Concordatum.

Cùm idem Beneficium requirunt plures Graduati nominati ; Collatori incumbit eum præferre, qui prior fuerit nominatus : modò omnia ſua inſtrumenta ac litteras habeat ritè diſpoſita.

Quando ad idem Beneficium concurrunt duo Graduati apprimè qualificati cum litteris nominationis ejuſdem datæ, ſi ejuſdem ſint Univerſitatis, collator Proviſionem requiſitam concedens anteferre debet. 1. Doctores Theologos Licentiatis ejuſdem facultatis. 2. Licentiatos Baccalaureis. 3. Baccalaureos Magiſtris artium & ſic de cæteris pro nobiliori vel minùs nobili eorum gradu, & habitâ ratione majoris vel minoris famæ Facultatis, cujus ſunt ſuppoſita.

Ob eandem æquitatem, quando concurrunt diverſarum Facultatum Doctores, jurium Canonici doctoribus præponi debent Theologi doctores : juris Civilis Doctoribus juris Canonici doctores & hi doctoribus Medicinæ ſunt anteponendi : quod etiam par eſt obſervari pro Licentiatis & Baccalaureis variarum facultatum. An ſi ad plures ac varias pertineant Univerſitates iſti Graduati ; anteponitur qui à celebriori nominatus eſt Univerſitate. Quæ omnia rationi & æquitati non minùs quàm Concordato congruunt.

Intereſt tamen hic advertere de prioritate nominationis Graduati, quòd, cùm, ut ait doctus officialis Condomenſis (*f*), duo concurrentes eodem anno, alter v.g. Januario ; alter verò Martio, fuère nominati, non ab adſcriptâ nominationi die, ſed ab anno duntaxat computandus eſt concurſus conformiter ad hæc verba Concordati (*g*). *Concurrentibus autem nominatis ejuſdem anni* : ad quæ verba dicit Rebuffus, parvi referre an Graduati ineunte aut exeunte quadrageſimâ fuerint nominati, cum par ſit jus eorum. At ſi duo illi Graduati non eodem ſolùm anno fuiſſent nominati, ſed in eâdem Facultate pari gradu inſigniti, tùm ad nominationis datam eſſet recurrendum, uti ſubjungit concordatum his terminis : *Et ſi in eiſdem Facultate & gradu concurrant, ad datam nominationis ſeu gradus eſſe volumus.*

Graduatis ſeu ſimplicibus ſeu nominatis nullum jus competit in beneficia ſibi affectata, niſi in caſu vacationis ex obitu (*h*). Quare in permutationibus reſignationibus & abdicationibus ad ſolos Collatores ordinarios pertinet de illis providere, vel ad alios, quorum intereſt ; omiſſo penitus Graduatorum jure.

Adverte tantummodò, quoad permutationes, quæ fiunt menſibus Januario & Julio, neceſſe

(*a*) Bochel. cit. pag. 663. col. 1.

(*b*) Diarium fori tom. 5. l. 12. cap. 9.

(*c*) D. Brillon. dict. Areſt. v. *Graduatus*. n. 26.

(*d*) Concordat. tit. de collat. §. *Statuimus, quoque & ordinamus.*

(*e*) Regulæ juriſ cano. & Gallici. tom. 3. pag. 276. edit. an. 1703.

(*f*) Praxis juriſd. Eccleſ. volunt. c. 5. §. 4. edit. Antverp. in 8. an. 1695.

(*g*) Concordat de collat. §. *Statuimus.*

(*h*) Pragmat. §. *Item quod omnia.*

Graduatis ſolis ſeu nominatis ſeu ſimplicibus jus competit poſſidendi Beneficia-Curata oppidorum muratorum : ita ut aliis, quàm ipſis, conferri nequeant, quocumque vacent anni tempore, ut ſtatuit idem Concordatum (*b*), Edicto Henrici III. an. 1585. confirmatum. Quare nova proviſio conceſſa à Summo Pontifice cum clauſula, *perindè valere ac ſi qualificatus eſſet*, prorſus eſſet inutilis Parocho oppidi clauſi, non Graduato, cui etiam non opitularetur regula *de pacificis poſſeſſoribus*, ad retinendam Parœciam oppidi clauſi vi poſſeſſionis triennalis, ut docet Mainardus (*c*). Et dijudicatum eſt à Parlamentis Pariſienſi an. 1536. & Toloſano menſe Martio an. 1594. Certum quidem eſt, quoſdam à Summo Pontifice de Beneficiis locorum muratorum ad an. 1550. fuiſſe proviſos, *Quantumvis pudendum & abſurdum eſſet*, inquit Molinæus (*d*): ſed abuſum hunc emendavit Henricus II. Edicto ſuo Rhemenſi an. 1551.

cent 1 c. 89. pag. 563. 15. edit. an. 1679.

(*b*) Ibid. §. *Statuimusque quod parochiales.*

(*c*) Mainard. tom 1. l. 12. cap 56.

(*d*) Molin in reg de infirmis reſignantibus n. 273.

Supereſt hic enodanda difficultas, an videlicet neceſſe ſit, ut Gradum ſuum obtinuerit talis Graduatus ante vacationem Beneficii; an verò ſufficiat ut poſt vacationem eum adeptus ſit? cui difficultati hæc una ſuppetit reſponſio, Arreſtorum videlicet juriſprudentiam non eſſe uniformem: ex quibuſdam enim Arreſtis admiſſus eſt, uti validus & ſufficiens gradus, ſolùm ante obtentionem litterarum, quæ *Viſa* dicuntur, acquiſitus (*e*).

Graduatus quilibet, qui Beneficium ſui juris petere intra ſex menſes neglexit, privilegium ſuum amittit, niſi per ſe non ſteterit, legitimumque obſtitiſſe impedimentum comprobet pariter, ſi Collator idem tempus ſex menſium concedere denegaverit, aut neglexerit, devolvitur jus conferendi ad Superiorem ipſius immediatum; quo tempore elapſo ſit valida collatio (*f*).

(*e*) Arreſt. Parlam. Toloſ. 5 April. an. 441. Arreſt. aliud. 3. Mart. an. 16.6.

Graduatus nominatus jure ſuo excidit, cùm per decennium titulorum ſuorum inſinuationem neglexit ex duobus Arreſtis Senatus Pariſienſis, altero men. Jul. an. 1528. altero verò Jun. an. 1545. quæ refert Papo (*g*). Licèt aliud fuerit anterius ejuſdem Senatûs Arreſtum 5. Aprilis an. 1541. quo fuit declaratum, quòd jus inſinuationis triginta tantùm annorum ſpatio cenſebatur præſcriptum. Sed facta ſemel intra decennium inſinuatio ad triginta annos perſeverat.

(*f*) Innoc. III. in can. *Quia diverſitatem* 5. de conceſſ præbend, &c. l. 3 tit. 8 De Selva tract. de benefic. part. 3 q. 6. Rebuffus de nominat q. 20. n. 1. & 2.

(*g*) Pap. l. 2. tit. 5. n. 1.

Ex utroque parente nobiles ad ſtudiorum triennium tantùm tenentur in ea jurium facultate, in quâ gradum Baccalaurei ſumpſerunt, ut ſtatuunt Concordatum (*h*), & Edicta: quâ de re obſervandum 1. Nobilitatis ſuæ atteſtationem à judice loci nativitatis ſuæ, ipſis abſentibus eſſe concedendam, poſtquam ipſi ſubſcripsêre teſtes quatuor coram illo judice jurati. 2. quòd hujuſmodi Graduati, aliorum inſtar, tenentur omnes obſervare formalitates, de quibus diximus.

(*h*) Præterea.

Graduatus ſecularis ſeculare tantùm, Regularis verò regulare duntaxat Beneficium requirere poteſt, cùm eorum quilibet ſtatui ſuo convenientia beneficia ſperare poſſit, quin ſub quocumque prætextu ab iis infringi queat hæc regula. Quod adeò certum eſt, ut ſi regulare Beneficium diutiſſimè per modum commendæ fuiſſet poſſeſſum, illud petere legitimè non poſſet Graduatus ſecularis; quia Beneficii naturam commenda non mutat: At ſi per quadraginta annos Beneficium illud tribus vicibus conſequentibus fuiſſet collatum ſecularibus, tunc legitimo præſcriptionis jure cenſeretur ſeculare.

Dignitates electivæ & confirmativæ (*i*) Eccleſiarum tam Cathedralium, quàm Collegiatarum, quales ſunt dignitates Præpoſiti, Decani, Theſaurarii, Cantoris & Succentoris Graduatorum juri non ſubjiciuntur, ut articulo 2. ſtatuit Edictum an. 1596. quod licèt non approbatum, poſtea confirmatum eſt alio Edicto an. 1606. (*k*) ſub iſtâ conditione verificato, *ſalvo Indultariorum jure.* Neque etiam in earum collatores valet papalis præventio ante ſex menſes, Canonicis conſtitutionibus conceſſos, ut fiant electiones aut proviſiones.

(*i*) Arreſt. Sen. Pariſ. 14. mart. an. 1625. & 23. feb. an. 1538. Arreſt. Parlam. Rotomag. 15. maii an. 1674.

Advertit tamen Dionyſius Simon (*l*); 1. laudata modo edicta duo executioni non fuiſſe mandata quoad Theologales ac Pœnitentiarias, ex Pragmaticâ Graduatis affectatas, cui in hoc non derogavit Concordatum. Et quidem ex Arreſto 17. Apr. an. 1642. (*m*) Graduato, nomine Saint-Simon, Bellovacenſis Eccleſiæ Theologi munus, quamvis ad id officii parum idoneo, Senatus Pariſienſis adjudicavit. Eſt & aliud ejuſdem Senatûs Arreſtum 29. Decemb. an. 1666. priori ſimile, cui tertium 14. Feb. an. 1650. quoad Pœnitentiariam dignitatem addit D. Dufrêne (*n*): hinc etiam quantùm ad alias dignitates ſolùm obtinet Edictum an. 1606. 2. obſervat idem Author dignitates Cantoris, Succentoris & Theſaurarii, quæ in quibuſdam Eccleſiis ſpeciem quandam primævæ juriſdictionis ſuæ retinent, quæque aliunde præeminentiæ fruuntur prærogativâ, nunc haberi tanquam veras dignitates, Graduatorum juri non ſubjectas 3. aſſerit etiam non eſſe neceſſe, ut illi, quibus aliqua confertur in Eccleſia Cathedrali dignitas, ad obtinendas proviſiones ſuas gradus ſuos ſignificaverint, neque etiam ut temporis ſtudiorum atteſtationem proferant.

(*k*) Art. 1.

(*l*) Loco citato. pag. 281.

(*m*) Soefve. tom. 1. cent. 1. c. 51.

(*n*) Diarium. for. l. 5. cap. 51.

Senatus Pariſienſis ex Arreſtis latis 22. Decembris an. 1520. 28. Novemb. an. 1573. 4. Feb. an. 1586. & & 6. 7. Aug. & 15. Decemb an. 1625. (*b*).

Graduatum quemlibet prævenire poteſt Summus Pontifex, *re adhuc integrâ*, hoc eſt, Beneficium conferendo ante Collatorem Ordinarium aut petitionem Graduati vel per ſe vel per Procuratorem factam (*c*); ſed ipsâ Graduati petitione adeò ligatur Pontificis poteſtas, ut proviſio Romana, cujus data eſt ejus diei, quo facta eſt petitio, ex Arreſtorum Juriſprudentiâ invalida penitùs cenſeatur: quod idem debet affirmari de caſu duarum proviſionum ejuſdem datæ, quarum altera ab ordinario Collatore, altera à Papa manaret: tunc nimirum Pontificiæ proviſioni prævalet ordinaria. Ratio eſt, quia, cùm Papæ jus tantùm præventionis competat, proviſus in Curiâ Romanâ præventionis tempus probare nequit, ut obſervat Molinæus in ſua notâ in Conſtitutionem Bonifacii VIII. in ſexto relatam (*d*). Et quod magis eſt; valere etiam poſſet facta invalidè ab Ordinario alicui non Graduato collatio Beneficii Graduatis affectati, modò ipſi inſerta fuiſſet clauſula hæc, *aut aliàs capaci & idoneo*, nec à Graduato debitè qualificato intra ſex menſes Beneficium fuiſſet requiſitum.

Inter Graduatos ſimplices & nominatos illud intercedit diſcrimen, quòd ſimplices, niſi deficiant Graduati nominati, vacantia menſe rigoroſo Beneficia requirere non poſſint (*e*), cùm Graduati nominati ea valeant Beneficia petere, quorum vacatio in alterutrum ex duobus gratioſis menſibus incidit; 1. quando Collator nullum providit Graduatum. 2. Quando Collator quempiam non debitè qualificatum providit, ut obſervat Dionyſius Simon (*f*), in regulas juris Canonici Galliæ D. Dubois: Exiſtimat quoque hic Author, quòd, ut non ligari poteſt Summi Pontificis poteſtas ex petitione alicujus non Graduati pro Beneficio Graduatis affectato; ita etiam impediri nequit Papalis præventio ex petitione à ſimplici Graduato Beneficii rigoroſo menſe vacantis factâ; quia in tali caſu nullo jure nititur talis petitio (*g*). Sed aliter rem putat eſſe hic Author de Graduato, qui poſtulavit Beneficium, quod menſibus gratioſis Aprili ſcilicet & Octobri vacavit, quia verum ad hoc illi jus competit; quamquam per petitionem ſuam non poſſit Collatorem obligare, ut ſe alteri Graduato anteponat.

Quando Graduatus, cujus legitimi ſunt tituli, collationem Beneficii ad quod jus habet, quodque requiſivit, & ad quod aliunde idoneus eſt, obtinere nequit; tum petere debet, ut ſcripto mandetur debitæ ſibi juſtitiæ recuſatio, & Metropolitanum adire, qui petitam poteſt ei & etiam debet concedere collationem: quæ ſi pariter à Metropolitano denegetur, ad Primatem, quo denegante ad Summum denique Pontificem recurrere debet; horum priùs juridicè ſcripto conſignatâ recuſatione, ut ſtatuit Concordatum.

Diximus: *& ad quod aliunde idoneus eſt*: Nam ſi ineptus eſſet, ad Prælatum Superiorem recurrere non poſſet. Eſt ergo Collatoris peritiæ ipſius facere periculum, tum quoad ipſius doctrinam, tum quòad mores: quamvis enim Graduati rigoroſo jam fuerint ſubjecti examini, Patreſque Tridentini (*h*) opportunum eſſe duxerint, eos ab omni poſteà examine diſpenſare; Ex Edicto tamen Molinenſi (*i*) Ordinariis licitum eſt, iterùm examini eos ſubjicere, quos offerunt Univerſitates, ut de eorum peritiâ fiant certiores: quod eò æquius videtur, quòd conſtet, multos eſſe, qui obtentis gradibus, ſtudium contemnant, & quam aſſiduo non ita pridem labore compararunt ſcientiam, præ ſocordia & negligentia amittant & obliviſcantur. Inſuper poſſent eſſe Graduati pravis moribus imbuti, aut in quibus inveniri poteſt inhabilitas quædam, parta ex cenſurâ Corporis juridicâ detentione, aut aliâ quâvis ratione.

Graduati capacitas ſeu habilitas, ut provideatur, repetenda eſt tantùmmodò à tempore proviſionis ſuæ, non verò nominationis, ut obſervant du Luc (*k*), Papo, Tournet, & D. Brillon (*l*), qui eos laudat, quique refert Arreſtum conformiter à Senatu Pariſienſi latum 11. Febr. an. 1537. & itidem aliud 13. Aprilis an. 1690. quoad gradum requiſitum pro loco murato.

De iſtâ verò procedendi ratione unum intereſt plurimi advertere, quòd nimirum ſi Graduatus Beneficium requiſiviſſet, à Capitulo conferendum juriſdictioni Papæ immediatè ſubjecto, is tùm non teneretur, accepto juridicè denegationis ſibi factæ inſtrumento, ad Papam recurrere, ut de eo provideretur; ſed tantùm ad Epiſcopum. Ratio eſt, quia, cùm libera non ſit collatio, nullum inde Curia Romana patitur detrimentum, quandoquidem ad eam non pertineant collationes hujuſmodi.

Graduatorum ſecularium ceſſat privilegium, qui poſſident Beneficium reddens annuos ducentos florenos Cameræ Apoſtolicæ, hoc eſt, ut exponit Louetus (*m*), ſexcentas libras monetæ Gallicæ; quare vi graduum ſuorum aliud jam cenſentur requirere non poſſe Beneficium. Hæc etiam ſumma à quibuſdam Parlamentis ad

400.

(*b*) Bouchel. Bibliot. can. tom. 1. pag. 270. & ſeq. D. Brillon Diction. Arreſt. v. Grad. n. 208.

(*c*) Concordat. de mandat. Apoſt. §. *Declarantes.*

(*d*) Bonifac. VIII. in cap. *Si à Sede.* 31. de præbend. in 6. l. 5. tit. 4.

(*e*) Dionyſius Simon tom. 1. p. 277.

(*f*) Idem ibid. pag. 278. Edit. 1703.

(*g*) Idem ibid. pag. 276.

(*h*) Conc. Trid. ſeſſ. 7. c. 13.

(*i*) Edict. Molin. art. 75. & Edict. an. 1629. art. 20.

(*k*) Du Luc. l. 2. tit. 14. c. 1.

(*l*) D. Brillon dict. Arreſt. v. Graduatus. n. 29. & 57. & ſeq.

(*m*) Louetus litt. G. n. 1.

Digitized by Google

ſufficere tale Beneficium, ut ceſſet jus Graduati, niſi judicio contradictorio & abſque dolo illud amiſerit.

Differunt etiam Concordatum & Edictum, quòd ex Concordato Graduati jus non deſinat niſi ex obtentione Beneficii 600. lib. ſive illud vi graduum ſuorum aut aliâ ratione acquiſierit; ex Edicto verò jus ſuum amiſiſſe cenſeatur, ſi vi graduum ſuorum de Beneficio 400. lib. duntaxat proviſus fuerit; licèt illud poſteà reſignaſſet aut permutaſſet, aut ob aliquem belli eventum de pacificâ ejus poſſeſſione deturbaretur.

Acutè etiam obſervat idem Author, in oppidis caſualia ſtipendia inter Beneficii reditus eſſe computanda pro ſumma requiſita, ut jus Graduati impleatur: alioquin magnarum Urbium, quarum reditus omnis in ſtipendiis & caſuali poſitus eſt, jus Graduati Paræciæ non implerent; quod abſque manifeſto abſurdo defendi nequit.

Idem dicendum de quotidianis Canonicorum diſtributionibus & iis, quæ manuales dictæ procedunt ex anniverſariis fundationibus pro defunctis alioque caſuali; cum ipſis liberum ſit eas recipere, modò adſint choro, uti tenentur; & aliunde ſint capitula, quorum reditus ad diſtributiones fuere deſtinati, ut tutiùs divino intereſſe officio obligentur Canonici.

Diximus: *Graduatorum ſecularium ceſſat privilegium*: Nam Graduati ſecularis prærogativa cenſetur impleta ex poſſeſſione Beneficii, cujus reditus eſt infra ſummam 400. lib. quòd is paupertatis votum emiſerit, eique ſufficiens eſſe poſſit minor reditus, ut obſervat D. Abbas Fleuri, qui addit; jus Graduatorum in Britannia non magis quàm reliquam Pragmaticam unquam viguiſſe. Hinc requirit Concordatum (*c*), ut omnes Graduati ab univerſitatibus, in quibus ſtuduerunt nominati, nomina & qualitates Beneficiorum, quæ actu poſſident, juſtumque eorum valorem expreſsè deſignent: quod jam à Ludovico XII. ſub pœna nullitatis nominationis ipſorum fuerat conſtitutum (*d*).

(*c*) Concordat tit. de collat. §. *Volumus autem.*

(*d*) Edict. Ludo. XII. an. 1499. art. 7.

Vide titulum, *Indultarius*, de privilegio Indultariorum in Graduatos, quibus ſemper anteponuntur, conformiter ad edicta Franciſci I. an. 1541. & 1543.

CASUS PRIMUS.

GERALDUS, obtentis per gratiam aut aſtutiam Magiſtri artium & Baccalaurei gradibus in Univerſitate, in quâ non ſtuduerat, & aliunde neceſſariâ deſtitutus ſcientiâ, in oppido præcipuo de parrochiali Eccleſiâ proviſus eſt. Nonquid canonicè de iſto Beneficio proviſus eſt, an illud tutâ conſcientiâ retinere poteſt, cùm ſtudio dare operam & neceſſariam ita acquirere ſcientiam conſtituerit?

RESPONS.

Beneficium quidem cui annexa eſt animarum cura, in loco murato, hoc eſt, loco valdè populoſo licèt non cincto mœnibus, Graduatis tantùm in Galliâ conferri poteſt, uti ſtatuit Concordatum an. 1516. inter Leonem X. & Franciſcum I. initum (*e*), cui jam præiverat Edictum Luduvici XII. an. 1499. (*f*) & poſteà ſancitum eſt duobus Edictis Henrici II. quorum alterum an. 1550. apud ſanctum Germanum, alterum an. 1551. Rhemis emiſſum eſt (*g*).

(*e*) Concordat. de collat. in fine.

(*f*) Edict. Lud. XII. art. 5.

(*g*) Edict. Henrici II. men. Jun. an. 1550. art. 16. Edict. menſ. Mart. an. 1551.

Verùm ad Canonicam proviſionem non ſufficit obtentio gradûs requiſiti, ſed huic accedat competens ſcientia, omninò neceſſe eſt: & inſuper ſufficienti tempore ſtuduiſſe oportet in Univerſitate, in quâ gradum quis obtinuit: cùm nihil aliud ſit gradus, quàm teſtimonium Authenticum de peritiâ Graduati, ut fert idem Concordatum his verbis: *Qui per tempus competens in Univerſitate famoſâ ſtuduerint*, nec non Edictum Henrici II. 2. Martii an. 1551. neceſſe eſt igitur, ut Graduatus ſufficienti ſcientiâ ſit præditus, ut eum, quem obtinuit, gradum mereatur, & legitimè annexâ gradui prærogativâ frui poſſit. Unde colligendum eſt ad ſolvendam propoſitam difficultatem, Geraldum de Beneficio ſuo curato legitimè non eſſe proviſum; 1. quia nullo reipsâ gradu fuit inſignitus ob falſitatem litterarum ſuarum; cùm non ſtuduerit in Univerſitate, in quâ eas obtinuit. 2. Quia ad hunc defectum alter accedit magis etiam præcipuus, neceſſariæ videlicet ſcientiæ defectus. Ita ſentit Author Colloquiorum Condomens (*b*).

(*b*) Colloq. Condom. tom. 2 colloq. 1. ſect. 2.

Vide Tertiom Caſum.

CASUS II.

TARINUS, Clericus Doctiſſimus, in Cancellarium Theologum, aut Pœnitentiarium titularem Eccleſiæ Cathedralis ab Epiſcopo eligitur. Sed quia ad poſſidendum hoc Beneficium, neceſſe eſt, ut Doctoris aut ſaltem Licentiati in Theologia, vel jure Canonico gradum obtinuerit, cujuſdam Univerſitatis Theologos Profeſſores adit, quos novit faciles, quique admittendi ad Gradus jure potiuntur; & quamvis in eorum Univerſitate nunquam ſtuduerit, ab iis tamen ob divulgatam apud eos Doctrinæ ſuæ famam Doctoris Theologi patentes litteras obtinet. Nunquid hunc ei gradum conferre poſſunt iſti Profeſſores abſque peccato; & ſi Tarinus ad hunc gradum ſit inhabilis, peccatum illorum poſſet-ne eſſe mortale? An Tarinus ipſe peccavit ad illos recurrens Doctores, & gradum ab illis conceſſum accipiens?

RESPONS.

Reſpondemus 1. Doctores Theologos hujuſce Univerſitatis neminem ad Doctoratum admittere poſſe, niſi conformiter ad ſtatuta, quibus eorum ordinatur poteſtas, & conſequenter eos tantùm, qui in ſuâ Univerſitate tempore ex his ſtatutis præſcripto ſtuduere; & tituli hujuſce merentur honorem: *Doctores, qui jus habebunt ſuffragii, ſolemni jurerurando ſe obſtringant, ſe nihil gratiæ, nihil favori daturos; ſed veritati fidele teſtimonium laturos.* Hæc ſunt verba ſtatutorum Facultatis Theologicæ Pariſienſis (*i*), quibuſcum cæterarum Regni Univerſitatum ſtatuta par eſt conſentire. Quocircà, ſi alii, quantumvis periti, ab his Profeſſoribus admittantur, graviter peccant infringendo jusjurandum, quo ſe obſtrinxêre, ſervandi hæc ſtatuta, & perjurii adeò reatum contrahendo.

(*i*) Art. 31.

2. Gra-

Digitized by Google

… provideret Graduatum, id eſt, eum qui in Pariſienſi Univerſitate ſtudiorum quinquennium impleverit. Atqui Maurus non eſt verè Graduatus, cum ex ſtatutis hujuſce Univerſitatis Concordati authoritate munitis & Edicto Bleſenſi confirmatis ut jam vidimus, Gradus obtineri nequit niſi peracto illo ſtudiorum tempore in aliquâ Univerſitate. Igitur cenſeri non poteſt Collator hoc ei voluiſſe conferre Beneficium ex iſtâ juris regulâ : *Cùm nullus ſit errantis conſenſus* (*a*). Proviſio ergo illius habenda eſt tanquam irrita, ob defectum legitimi conſensûs in collatore. Unde ſequitur ipſum Beneficium illud verè uſurpaſſe, quod tutâ proindè conſcientiâ retinere nequit, ſed quod abdicare tenetur, quaſi omni legitimo ad illud jure deſtitutus, nec potens coràm Deo Beneficii ita uſurpati fructus facere ſuos vi falſi tituli.

(*a*) Leg. *Non idcirco*. 9. cod. de juris & facti ignorantiâ. lib. 1. tit. 18.

Conſentit hæc deciſio Gallicæ juriſprudentiæ, quam ſtabiliunt Edicta Henrici III. & Ludovici XIII. in reſponſione ad ſuperiorem difficultatem allata, quibus tantùm confirmantur antiquiora Edicta, ac præcipuè Edicta Ludovici XII. an 1499. (*b*) Franciſci I. an. 1515. (*c*) & an. 1539. (*d*) quibus is tantùm verè Graduatus agnoſcitur, qui præſcripto tempore ſtuduit; uti Edictum menſis Junii an. 1559. (*e*) quo declarat Henricus II. falſos omnes Graduatos omni excidiſſe jure ad Beneficia, quæ requiſierant. *Quicumque falſitatem in re beneficiariâ commiſerit:* inquit Rex ille, *ſeu dando collationes, impetrationes … requiſitiones, ſtudiorum tempus, Graduum litteras, ſi ſit Clericus, declarabitur excidiſſe jure ſuppoſiti poſſeſſorii ad dicta beneficia, ab ipſo facta litigioſa, & punietur eâ pœnâ, quam idoneam judicabunt judices pro caſu privilegiato, & ad ſuum remittetur. Prælatum & judicem ordinarium, ut in ipſum procedat ſeu per declarationem perpetuæ inhabilitatis ad poſſidendum in hoc Regno Beneficium, ſeu per alias pœnas pro qualitate facti. Et quod ad laïcos pertinet &c.*

(*b*) Edict. an. 1499. art. 5.
(*c*) Edict. an. 1515. art. 7.
(*d*) Edict. an. 1539. art. 9. & 10.
(*e*) Edict. an. 1550. art. 16.

Conformiter ad hæc Edicta ab omnibus Galliæ Parlamentis emiſſa ſunt ſolemnia in falſos Graduatos Arreſta; & imprimis Toloſanum 30. Martii an. 1693. unum tulit, quo quemdam Beneficiarium cognomine Raucoule confirmavit in poſſeſſione Parœciæ de Villegalene (*f*) in Diœceſi Carcaſonenſi poſitæ contra D. Coſte, qui antiquior erat Toloſanæ Univerſitatis Graduatus, ſed in quâ per quinque annos non ſtuduerat, quamvis id ipſum teſtarentur ejus litteræ quinquennii. Rebuffus in ſuo commentario in Concordatum (*g*) ſimile refert Arreſtum Senatûs Pariſienſis 1. April. an. 1522. latum. Eſt & aliud ſimile 6. Martii an. 1648. plora ſi quis requirat, conſulat Dictionarium Arreſtorum D. Brillon (*h*) cauſidici in Senatu Pariſienſi.

(*f*) Du Caſſe tract. de juriſdict. Eccleſ. volum. c. 5. § 1. n. 2.

(*g*) Petr. Rebuffus in concordat. tit. de collationib. §. *Mandamus*. v. *Studuerint*.

(*h*) D. Petrus Jacobus Brillon. Diction. Arreſt. v. *Studium*. n. 22. & ſeq. & v. *Graduatus*.

Vide Secundam deciſionem.

CASUS IV.

Synesius peracto Rhedonibus, ubi non eſt Univerſitas, biennio philoſophico; poſteà in urbe ſuâ natali ſtudio per tres annos operam dedit, ubi eſt Univerſitas, in quâ quinquennii litteras obtinuit, ipſi conceſſas ob emenſum Rhedonibus Philoſophiæ curſum. Quo facto Parœciam requiſivit, de quâ proviſus eſt. Poteſt-ne illam in conſcientiæ foro tenere?

Respons.

Conſultus olim de ſimili difficultate Doctor Sorbonicus, … latore proviſus eſt; donec invaliditatis ipſius tituli declarationem à judice obtinuerit ejus competitor, quia litteræ ipſius quinquennii, cùm ſint Edictorum verbis contrariæ, non omninò tamen adverſantur legis intentioni, quæ eò tendit, ut qui reipſà quinque annis non ſtuduêre, privilegio veris Graduatis conceſſo frui non poſſint. Unde inferri poſſet cum eodem Theologo, Syneſium pecuniam in caſu propoſito abſque Simoniæ reatu dare poſſe competitori, qui de eodem beneficio in Curia Romanâ proviſus fuiſſet, ut jure ſuo cederet; quandoquidem verum eſſet dicere, Syneſium tunc non pecuniâ, ſed titulo ſuo Beneficium acquiſiviſſe, qui juridicè non fuiſſet invalidatus.

CASUS V

Maglorius, Philoſophiæ dans operam, pomeridianis tantùm horis Scholam petit, unicâ etiam Profeſſoris explicatione contentus, cujus ſcripta ter quater-ve duntaxat intra biennium excepit. per duos eoſdem annos matutinas horas adhibet ad ſcriptionem duorum Theologiæ tractatuum; bienniοque illo elapſo, à Philoſophiæ Profeſſore hujuſmodi atteſtationem obtinet: *Teſtor Maglorium meas lectiones ſcriptis & auribus excepiſſe per biennium a Remigialibus anni &c.*

Poſteà Maglorius aſſiduè duobus aliis annis Theologicas excipit lectiones, ac tertio denique anno, ſed negligentiſſimè, tardò petens Scholam, ſed Baccalaureorum tantùm theſibus ſæpè intereſſe contentus. Poſt id temporis Gradus Magiſtri Artium & Baccalaurei in Theologia acquirit, obtentiſque quinquennii litteris uno adhuc anno ſtudet, atque ad atteſtationem primi ſtudiorum ſuorum quinquennii fit Graduatus nominatus & ut talis curatum requirit Beneficium; quod ipſi confert Epiſcopus, *tanquam Graduato nominato capaci & idoneo.*

Denique propugnatis duabus litibus in Reſignatarium & devolutarium, fit pacificus beneficii ſui à quinque annis poſſeſſor. Sed perpendens, quòd Artium Magiſter & Baccalaureus, Graduatus nominatus & Parochus factus eſt vi tantùm quinquennii ſui; licèt ſcripta philoſophica nullatenùs accipiens unicâ Profeſſoris explicatione, pomeridianis tantùm horis, contentus fuerit, & per annum tertium Scholam Theologicam rariſſimè frequentârit, veretur, ne non legitimè Graduatus nominatus fuerit, atque adeò debitè de ſuo proviſus beneficio. Nunquid legitimus eſt metus ejus? Nonne etiam in conſcientiæ foro tenetur Beneficium illud abdicare, aut ſaltem aliquid reſtituere alterutri ex competitoribus ſuis.

Respons.

Quamvis probari nequeat quinquennium eâ, quâ in caſu propoſito exponitur, ratione tranſactum & obtentum; exiſtimat tamen Author modernus, non teneri Maglorium ſuo ante ſententiam judicis abire beneficio. 1. Quia ſtudiorum temporis requiſiti negligentiam compenſans non ſolùm ſexti anni ſtudio, & per quintum annum aſſiduâ Theſibus Theologicis aſſiſtentiâ, ſed etiam Baccalaureatum adipiſcens; amiſſum hoc modo tempus reſarcivit: ac tandem neceſſariam Parocho ſcientiam acquiſivit: quâ in re Concordati intentioni ſatisfecit, quo requiritur tantùm ſtudiorum quin-

loratum titulum pacificè & ſine lite prælaturam, dignitatem.... ſeu quodcumque beneficium Eccleſiaſticum, triennio proximo hactenùs, vel pro tempore poſſederit, ſeu poſſidebit, in petitorio, vel poſſeſſorio, à quoquam, etiam ratione juris noviter reperti, moleſtari nequeat.

Attamen exiſtimamus, Maglorii nominationem eſſe illegitimam; cùm abſolutè falſa ſit biennii ipſius philoſophici atteſtatio, nec inter ſtudii tempus computari poſſit Tertius annus Theologiæ, cui oſcitanter incubuit, & cujus ſcholam perrarò frequentavit: quia ſtatutis Univerſitatum requiritur, ut ſtudentes in iis ad gradus comparandos conſcribant Tractatus, quos dictant ſui Profeſſores. Atqui ex eodem Concordato non ſolùm conſtituitur ſtudiorum integrum quinquennium, verùm etiam jubetur, ut Graduum petitores litteras Graduatorum & nominationis obtinere nequeant, niſi conformiter ad regulas ab his Univerſitatibus conſtitutas ſub pœnâ nullitatis. En verba Concordati (b): *Monemus autem præfati regni Univerſitates, ſub pœnâ privationis omnium & ſingulorum privilegiorum, à nobis & ſede Apoſtolicâ obtentorum, ne collatoribus, ſeu patronis Eccleſiaſticis habeant aliquos nominare niſi eos, qui ſecundùm præfata tempora ſtuduerint, & ſecundum dictarum Univerſitatum ſtatuta ad Gradus, & non per ſaltum promoti fuerint. Quod ſi ſecùs fecerint, ultra nullitatis pœnam, quam in præfatarum nominationum litteris declaramus, nominandi privilegio, ſecundum culpæ qualitatem, ſuſpendimus.*

(b) Ibid. tit. 20.

Hinc igitur colligi debet, quòd, cùm Maglorius ſcripta philoſophica abſque ullâ diſpenſatione non acceperit, & duos tantùm rigoroſè loquendo, annos Theologiæ computare valeat; titulus, quo fultus Graduatus nominatus eſt, non eſt legitimus, & quòd de amiſſione Beneficii ſui à quolibet æquo judice damnaretur conformiter ad verba Edicti an. 1550. & Arreſta conſequenter lata ab Parlamentis Pariſienſi & Toloſano in tertia deciſione à nobis relata; cùm Edictum illud clarè diſignet, eos, qui falſitatem quandam in re beneficiaria admiſère ſeu quoad tempus ſtudiorum, obtentionem litteratum graduum, vel aliter, declarandos eſſe de jure poſſeſſorii excidiſſe, & inſuper ſeverè eſſe puniendos.

CASUS VI.

Germanus, obtentis quinquennii litteris in Univerſitate Pariſienſi, Parœciam ſancti Richarii, uti Graduatus requiſivit; quamvis ante obtentionem gradûs aut ejus inſinuationem & Collatori ſignificationem beneficium illud vacaſſet. Nunquid ei jus competit in illam Parœciam, non obſtante utroque iſto defectu?

Respons.

Si Germanus non niſi à vacatione Parœciæ ſancti Richarii gradus ſuos obtinuerit, eam requirendi jure non potitur: & idem dicendum, ſi ante beneficii vacationem obtento jam gradu, ſuas nominationis litteras collatori non ſignificarit; ut ſtatuunt Concordatum an. 1516. (c) & Edic- Gloſſæ, *an vigore nominationis poſſit acceptari Beneficium, quod vacavit ante datam nominationis, vel ante ejus inſinuationem, quod reperitur adhuc vacans tempore inſinuationis.* Ita quæſtionem hanc ſibi proponit, & quibuſdam allatis objectionibus ſic reſpondet; *dic contra, quia nominationes non conſueverunt continere, quod provideatur de Beneficiis vacaturis; ſed ſimpliciter, quod de Beneficiis ad collationem &c. ſpectantibus dignanter provideatur:* ad quod unicam iſtam admittit exceptionem: *Niſi Beneficium eſſet de novo creatum poſt datam nominationis: quia ad illud non extenderetur.* Quibus dictis hactenùs congruit juriſprudentia primi Galliæ Parlamenti, uti conſtat ex Arreſto, quod refert quartus Tomus Diarii forenſis.

(c) Concord. tit. de collationibus. §. Præfatique Graduati. Pragmat. tit. de collationibus. §. ſi autem. v. Inane.

Juvat autem hac de re obſervare 1. neceſſe eſſe, uti ab initio hujuſce tituli dictum eſt, ut Graduatus litterarum ſuarum, temporis ſui ſtudii & nominationis ſuæ dederit deſcriptionem Collatori Beneficii, quod petit, ejus-ve prædeceſſori, & eum rogàrit, ut de eo ſe provideat. 2. Neceſſe etiam eſſe, ut nominationem ſuam quadrageſimali tempore renovet, eamque curet ad tabulas referri inſinuationum Eccleſiaſticarum Diœceſis, in quâ ſitum eſt Beneficium, quod requirit. Nam ſi alterutram ex his duabus formalitatibus omittat, ad annum fit ei jus ſuum inutile, ut ſtatuit Concordatum (e) & ultimum poſteà Edictum Inſinuationum Eccleſiaſticarum (f). Conſule hac de re Bouchellum, du Caſſe, alioſque, qui eâ de re ſcripſère (g).

(e) Concord. tit. de collat. §. Tenentur.
(f) Edict. Inſinua. Eccleſ. art. 18.
(g) Bouch. Biblio. can. v. Graduati. Du Caſſe tract. jurid. Eccleſ. volum. c. 5. §. 1.

CASUS VII.

Bartholomæus, Graduatus nominatus in Eccleſiam Aptenſem, vigore graduum ſuorum, ejuſdem Eccleſiæ Archidiaconatum requiſivit vacantem per obitum menſe Januario aut Julio; qui duo menſes Graduatis nominatis ſunt affectati, quique menſes rigoroſi dicuntur, quia datâ Anterior jus habet ad Beneficium vacans his menſibus. Sed Epiſcopus: nullâ ipſius petitionis habitâ ratione, de eo Laurentium providit. Cui ex duobus competit jus ad illud Beneficium?

Respons.

Certum eſt Laurentio ſoli jus competere ad illod Beneficium, & de eo Canonicè fuiſſe proviſum. Ratio eſt, quia Cathedralium dignitates Graduatorum juri non ſunt obnoxiæ, ut patet ex Edicto Henrici IV. an. 1606. (h): quod ſapienter conſtitutum eſt; quia viris tantùm doctrinâ & & virtute præcipuis conferri debent hujuſmodi Beneficia, ob præeminentiam & functiones ipſis annexas, quorum proinde multi Graduati procul dubio ſunt incapaces. Idcirco in ſupremo conſilio declaratum eſt ex Edicto mudò citato, per Arreſtum 5. Julii an. 1672. latum (i) hujuſmodi dignitates Indultariis jurisjurandi fidelitatis, & lati ad coronam adventûs non ſubjici.

(h) Edict. an. 1606. art. 1.

Addere etiam hic neceſſe eſt, 1. Graduatis nullum quoque, ut dictum eſt in proemio ad hunc titulum, jus competere ad Beneficia, quæ in collegiatis aut Cathedralibus Choriſtis, aut Manſionariis dictarum Eccleſiarum addicuntur, uti conſtat ex Conſuetudine legitimè ſtabilitâ & pluribus Arreſtis, quæ refert Brode-

(i) Laurent. Bouchel. Bibliot. can. tom. 1. pag. 634. v. Fidelitas.

Digitized by Google

CASUS VIII.

Gilbertus, ſancti Lupi Parochus, graviter ægrotans & Curam ſuam ad Ægidium nepotem ſuum, ſancti Eutropii Capellanum tranſmittere cupiens, eam 29. Julii cum ipſius Capellâ permutat, & poſtridie moritur, poſt admiſſam ab Epiſcopo Collatore ordinario utriuſque Beneficii permutationem. Geofridus, Graduatus nominatus ab ipſo die poſtero Curam hanc uti per obitum vacantem requirit, licèt notam habeat permutationem. Poteſt-ne legitimè Ægidium interpellare in poſſeſſione hujuſce Beneficii?

Respons.

Geofridus abſque injuſtitiâ jus ſuum perſequi poteſt, & Ægidium in poſſeſſione Parœciæ ſancti Lupi interpellare. Ratio eſt, quia ejuſmodi permutatio cenſetur facta eſſe in fraudem juris Graduatorum nominatorum; hinc ultimo ſuo Edicto de Inſinuationibus Eccleſiaſticis ſanxivit Ludovicus Magnus (c), Collationes conſequentes ad hujuſmodi permutationes aut demiſſiones fore invalidas, niſi biduo integro ante permutantium & reſignantium obitum fuerint inſinuatæ. En verba hujuſce Edicti menſis Dec. an. 1691. quod ad Acta Parlamenti 2. Januarii ſequentis, ſummi rei tributariæ tribunalis 22. & amplioris & Conſilii 22. ejuſdem menſis relatum eſt. „Declaramus „proviſiones Collatorum ordinariorum per reſi„gnationem aut permutationem factas, invalidas „& nullius effectûs ac valoris; ſi per eas Indul„tarii, Graduati, Brevetarii lati ad Regnum ad„ventûs, & Sacramenti fidelitatis Regi præſtiti „gratiis ſuis expectativis aut Patroni jure præſen„tandi ſpolientur, ſi procurationes ad faciendas „reſignationes & permutationes, ſimul proviſio„nes ab Ordinariis conceſſæ biduo integro ante „obitum reſignantis aut permutantis non fuerint „inſinuatæ, non computatis diebus inſinuationis „& obitûs. Quod abſque contraventione accura„tè à Judicibus noſtris obſervari volumus ſub „pœnâ nullitatis eorum ſententiæ.

(c) Edict. de inſinuat. Eccleſiaſt. art. 13.

CASUS IX.

Paschalis, Graduatus nominatus Univerſitatis Pariſienſis, & Paulus Graduatus quoque nominatus Univerſitatis Rhemenſis, petita ſancti Urſini Parœciâ vi Graduum ſuorum, ambo eodem anno 1700. ſuum Gradum ſuſceperunt: Sed data nominationis Pauli eſt menſe Januario; data verò Paſchalis eſt menſe Martio. Prætereà Paſchalis eſt Doctor Theologiæ in Facultate Pariſienſi, & Paulus eſt tantùm Licentiatus. Cui ex duobus jus competit ad Parœciam?

Respons.

In concurſu duorum Graduatorum, quorum alter alterum tempore non præcedit, Graduatus in Univerſitate magis famoſâ, quàm alia, competitori ſuo anteponitur. Unde ſequitur, Paſchalem Graduatum Univerſitatis Pariſienſis, quæ Galliæ nobiliſſima eſt & celeberrima, & inſuper Doctorem ejuſdem Theologicæ Facultatis, abſque controverſiâ eſſe anteponendum Paulo, qui eſt Graduatus Univerſitatis Rhemenſis & tantùm Licentiatus. Ita Concordatum, quod eſt Galliæ jus ſcriptum in hac materiâ (d). Quod verum eſt, quamvis adſcripta litteris nominationis Pauli dies datam nominationis Paſchalis antecedat: quia duorum Graduatorum ab anno, quo fuere Graduati, ſimilem gradum ſuſceperint concurrentes, ut doctoratum vel licentiam in eâdem Facultate; tum ad litteras eorum nominationis eſt recurrendum, & qui datâ eſt anterior, alteri tunc prævalet, ut ſtatuit idem Concordatum his verbis (e): *Et ſi in eiſdem Facultate & Gradu concurrant, ad datam nominationis, ſeu Gradûs recurrendum eſſe volumus.*

(d) Concordat. tit. de collat. §. Statuimus.

(e) Du Caſſe prax. juriſdict. Eccleſ. volunt. c. 5. §. 1. n. 4.

CASUS X.

Barnabas, Graduatus nominatus, decretâ in ipſum Corporis detentione, ſancti Gelaſii Parœciam requiſivit. Nunquid ex petitione ſuâ jus acquirit ad illud Beneficium?

Respons.

Nullum legitimè Beneficium requirere poteſt hic Graduatus, atque adeò ex factâ petitione Parœciæ ſancti Gelaſii nullum ad illud Beneficium jus acquirit. Ratio eſt, quia ad requirendum jure Beneficium, non ſufficit ſcientia idonea, ſed prætereà neceſſarii ſunt boni mores vitaque inculpatiſſima. Atque is, in quem decreta eſt Corporis detentio, vel reus eſt, vel præſumitur talis. Igitur affirmari nequit, eum eſſe vitæ integerrimæ. Hinc civili Juriſprudentiâ excluduntur Graduati, qui ſunt in tali caſu, jure requirendi Beneficia vacantia, ut patet ex Arreſto amplioris Conſilii lato 4. Martii an. 1673. referente D. de Bernage de Archipræsbitero Gradiniaci Diœceſis Burdigalenſis (f).

(f) Idem ibid.

CASUS XI.

Asclepius, Graduatus nominatus ad Abbatiam ſancti Luciani; requiſitâ ſancti Paterni Parœciâ, quæ ab eâ pendet Epiſcopum Diœceſanum adivit, ut ejus collationem & viſa ſuum obtineret, quæ ipſi fuere denegata, quòd examen ſubire noluerit, quo ex Concilio Tridentino (g) liberantur Graduati. Nunquid jure Metropolitanum eâ de re poteſt adire?

(g) Concil. Trid. ſeſſ. 7. c. 13.

Respons.

Graduatus ille jure teſtimonium denegatæ ſibi juſtitiæ petere non poteſt, ut litem coram Metropolitano inſtruat ex conſuetudine in Gallico Regno obſervari ſolitâ; neque enim in Gallia admittitur, iſte Concilii Tridentini articulus, quo hæc exemptio Graduatis conceditur: Huic è contra expreſsè derogat Molinenſe Edictum menſ. Feb. an. 1566. cujus hæc ſunt verba (h): „Non obſtan„tibus Gradibus & nominationibus quorumdam, „qui ſe Graduatos nominatos appellant, inquit „Carolus IX. Volumus tamen & permittimus Re„gni noſtri Prælatis, ut periculum faciant & in„quirant de idoneitate eorum, qui ſe præſentant „ad obtinendum in dictâ qualitate quodcumque „Beneficium, & ſcripto conſignent eorum peri„tiam aut imperitiam, ſuamque reſponſionem „aut recuſationem, ut judicando de poſſeſſorio „Beneficiorum pro æquitate eorum habeant rationem Judices noſtri.

(h) Edict. Molin. art. 75.

Multis gravioris momenti rationibus fulcitur hoc Edictum. 1. Quia Univerſitates, quæ Graduatos nominant, eorum capacitatem tantùm quoad ſcientiam atteſtantur, non verò quoad probitatem morum, quæ tamen Epiſcopo non minùs certa eſſe debet, quàm ſcientia. 2. Quia à multis annis Graduati partam tempore nominationis ſuæ ſcientiam ſtudio ſæpè ſæpiùs non foventes, non eâdem jam ſunt peritiâ, cùm Beneficium requirunt.

nominibus obtinent, & iis plerumque indigni ſunt. 6. Quia ſi abſque examine quempiam non Graduatum, aut aliundè incapacem Beneficii obtinendi, eique deſerviendi Collator admitteret, collatio eſſet invalida, & conferendi jus ad Superiorem ipſius immediatum eſſet devolutum, annulſâ illud idem alteri perito Graduato iterùm conferendi licentiâ; ut patet ex Decretali Innocentii III. in Corpore juris relatâ (a). Ex his rationibus plus quàm ſuperfluis confirmatur mos Epiſcoporum & Vicariorum Generalium præſens, quo Graduatos examinant, & eos præſertim, qui Gradibus ſuis ad obtinenda curata Beneficia utuntur. Hinc à Prælatis in Concilio Burdigalenſi ſub Cardinali de Sourdis an. 1624. habito emiſſum eſt iſtud Decretum (b): *Ne fraus aliqua in hujuſmodi Graduatorum literis deliteſcat, poſſe ordinarium quoſvis Graduatos, etiam nominatos pro Beneficiis obtinendis, examinare & repellere indoctos declaramus.*

(a) Innoc. III. in c. Dilectio. fin. de ſupplendâ negligentiâ prælat. l. 1. tit. 10.

(b) Conc. Burd. an. 1624. 4. 9. n. 14.

CASUS XII.

Gaudus, Acolythus, Graduatus nominatus in Abbatiâ ſancti Audoeni anno poſt nominationem ſuam puellæ nupſit, cujus amore ob pulchritudinem moreſque venuſtos captus fuerat. Mortuâ verò altero menſe poſt nuptias contractas uxore ſuâ tandem Clericaturam reſumpſit, & ſubdiaconatu initiatus eſt. Cùm verò ſimplex Prioratus, qui ab iſta pendebat Abbatiâ, menſe Julio vacaſſet, ipſum vigore graduum ſuorum requiſivit: ſed Collator Ordinarius, contendens, ipſum jure ſuo ob contractum matrimonium excidiſſe, Prioratum hunc Juſtino ſimpliciter Tonſurato contulit. Ad quem è duobus jus pertinet?

Respons.

Juſtinus ſolus ad Beneficium illud jus habet; quia omnis Graduatus Clericus, qui nubit, actu ſit privatus jure ſuo nominationis: *Clericus conjugatus*, inquit Joannes Andræas Author Gloſſæ (c) *amittit omnia privilegia Clericalia.* Ratio autem, quam hujuſce rei affert Bartholomæus Brixienſis, in eadem Gloſſa relata (d), eſt quia talis Graduatus cenſetur jure ſuo abſolutè ceſſiſſe ex matrimonio poſteà contracto. *Sed nunquid talis Clericus, ſi habebat reſcriptum ad vacaturum, antequam contraheret, mortuâ tali uxore, ſi poſteà vacat illa præbenda, poteſt illam petere? Terminavit Bartholomæus Brixienſis in principio quæſtionum ſuarum .... quod*

(c) Joan. Andræas. in Gloſſ. c. Clerici. conjug. de Clericis conjugatis in 6. lib. 3. tit. 2.

(d) Idem ibid. v. Clericalia.

dentia ex Arreſto lato ad relationem D. Daurat, Conſillarii tertiæ Inquiſitionum Curiæ 13. Aug. an. 1671.

(e) Rebuff. tract. de nominat. q. ult. n. 13.

CASUS XIII.

Duodecim ſunt in Eccleſia Collegiali ſancti Vedaſti Præbendæ quarum collatio alterna eſt inter Regem & Capitulum pro quolibet menſe, Rege ſcilicet conferente per menſem Januarium Capitulo verò per Fabruarium & ſic per cæteros menſes. Protaſius, Sacerdos, Graduatus Univerſitatis Pariſienſis nominatus ad hoc Capitulum, 2. Auguſti unam ex his Præbendis in forma requiſivit vacantem per obitum ultimi Titularis, qui 10. Julii contigit: at Rex eandem Ferreolo, uni è ſuis Capellanis Ordinariis contulit. Quâ de re quæritur, utrùm Ferreolus jus ad illud Beneficium potiùs habeat, quàm Protaſius?

Respons.

Hæc eſt conſtans regula, quòd ſi Beneficiorum Eccleſiæ alterna ſit collatio inter Regem & Ordinarium, vel inter Regem & Capitulum, nullom Graduatis jus competit ad Beneficia menſibus Regi affectatis vacantia; uti dijudicavit Senatûs Pariſienſis ex Arreſto ſupremæ Curiæ 5. feb. an. 1656. ſed jus ſuum retinent erga Beneficia menſibus Epiſcopo aut Capitulo affectatis. Unde colligendum, Ferreolo ſoli jus competere ad Canonicatum Eccleſiæ Collegialis ſancti Vedaſti, non verò Protaſio; cùm Beneficium illud menſe Julio Regi affectato vacaverit.

Ratio Juriſprudentiæ illius evidens eſt; cùm enim Placuit Regi, ſeu ex Pragmaticâ, ſeu ex Concordato prælationis prærogativam pro quibuſdam Beneficiis Graduatis concedere; cenſeri non poteſt, hac eos donaſſe gratiâ cum proprio detrimento & contra jus coronæ ſuæ annexum, ſed ſolùm præjudicio competitorum Beneficiorum, quæ Graduati requirunt.

Advertendum occaſione præſentis deciſionis, aliter eſſe dicendum de duobus ſimul Patronis aut duobus Collatoribus quorum alter eſt Clericus, alter Laïcus, ſi amborum nominibus facta eſſet collatio; tùm enim Laïci privilegio frueretur Clericus: ita ut nullum Graduato jus competeret, ad Beneficium quod iſti conferrent, aut ad quod præſentarent.

GULA.

Gula, inquit Theologus (f), *eſt inordinatus appetitus, uſus-ve cibi & potûs* dicitur *inordinatus*, quia, ut ait Sanctus Thomas (g) *recedit ab ordine rationis, in quo bonum virtutis moralis conſiſtit*: & in hac inordinatione propriè, inquit idem ſanctus, poſitum eſt iſtud peccatum, *ex hoc autem dicitur eſſe peccatum quod virtuti contrariatur. Unde manifeſtum eſt, quod gula eſt peccatum*; & paulò poſt (*ad 2.*). *Vitium gulæ non conſiſtit in ſubſtantia cibi, ſed in concupiſcentiâ non regulatâ ratione*; cujus inordinatio hoc carmine continetur,

Præpoperè; lautè, nimis, ardenter, ſtudiosè.

hoc eſt, manducare aut bibere ante tempus conveniens, nimiâ magnificentiâ & cupediâ, immoderatione, aut nimis voluptuosè; quod quidem ad amuſſim exponit ſanctus Thomas (h).

(f) Polm. brev. theol. 2. 2. part. n. 3106.

(g) Th. 2. 2. q. 148. a. 1. in corp.

(h) Idem q. cit. art. 4. in corp.

Pecca-

plicat ſanctus Doctor articulo ad marginem indicato (*e*). art.6.in corp. (*e*) S. Thom. ibid. art.5. in corp.

CASUS PRIMUS.

ANDRÆAS valetudini ſuæ valdè obfuit, quòd immoderatè comediſſet, aut ſaltem ea, quæ cognoverat eſſe nociva ſanitati ſuæ; An judicandum, ipſum peccaſſe mortaliter?

RESPONS.

(*f*) S. Tho. q. 14. de m. lo. art. 2. ad 4. Exiſtimat ſanctus Thomas (*f*) eum non poſſe à mortali excuſari, cùm ſcienter & volens eò immoderationis adeò valetudini ſuæ noxiæ pervenit. En verba ſancti Doctoris: *Si quis tamen ſcienter propter immoderatam concupiſcentiam cibi grave ſuo corpori nocumentum inferret, nimis comedendo, & nociva ſumendo, non excuſaretur à peccato mortali.* Ex Doctrinâ ſancti Doctoris aſſerendum, quòd ſi qualitas ciborum & vini, quibus uſus eſt Andræas, valetudini ſuæ imprimis nociva fuerit, eamque immoderationem ſufficienti determinatione admiſerit, difficillimum videtur, ipſum à peccato excuſare.

CASUS II.

SYNODINUS manducare & bibere ſolet ad ſatietatem, idque ob ſolam ciborum ac vini voluptatem. Nunquid in eo peccatum aliquod committit, cùm in neutro excedit ad infirmitatem?

RESPONS.

Peccat hic homo in caſu propoſito. Verum quidem eſt quempiam abſque peccato, etiam voluntariè, affici poſſe voluptate, quæ a Deo comeſturæ & potationi affixa eſt, modò eam voluptatem quis tanquam finem ſibi non proponat, ſed corporis tantùm vires reficere ac cibo potuque ſanitatem ſuam tueri intendat; cujus rei hanc rationem profert ſanctus Auguſtinus (*g*). *Alimentorum ſuſtentaculis indigemus,* inquit ſanctus Doctor, *ſi ſuavia non ſint, quæ ore ſumuntur; nec ſumi poſſunt, & nauſeando ſapè reſpuuntur, & perniciosa ſunt cavenda faſtidia. Non ſolùm ergò cibo, ſed etiam cibi ſapore indiget infirmitas corporis noſtri, non propter exſaturandam libidinem, ſed propter tuendam ſalutem.* Sed fit contra rectam rationem atque adeò peccaminosè quando commedendo aut bibendo intenditur voluptas, non verò neceſſitas. *Cùm verò ſuppletâ neceſſitate amor edendi animum ſollicitat,* ſubjungit ſanctus Doctor, *jam libido eſt, jam malum eſt, cui cedendum non eſt, ſed reſiſtendum.*

(*g*) S. Aug. l.4. contrà Julianum. c.14. ſeu n. 67.

(*h*) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit.6. c. 2. §.2. Idem docet ſanctus Antoninus his verbis (*h*); *quamvis autem, dum quis ſanus exiſtens, & indigens cibo vel potu, cum delectatione comedat vel bibat, plus & minùs delectaens, ſecundùm quod habet guſtum meliùs diſpoſitum, & ſecundum qualitatem cibi & potûs, ipſa delectatio de ſe non eſt mala, cùm ſit naturalis: ſed cùm complacet ſibi in cibi & potûs uſu propter ipſam delectationem, non propter ſuſtentationem, ibi eſt peccatum, ſive cùm comedit vel bibit principaliter propter delectationem ipſam, ſive comedat propter ſuſtentationem: ſed in ipſo eſu & potu, jam cum tentatur comedere propter ipſam delectationem.*

Jure merito igitur ac ſapienter Innocentius XI. ſequentem damnavit propoſitionem, quæ eſt octava inter 65. quas Decreto ſuo 2. Martii an. 1679. proſcripſit. *Commedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modò non obſit valetudini: quia licitè poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui* (*i*). Quæ doctrina pernicioſo nititur principio, & quam prohibuit hic Papa ſub pœnâ excommunicationis *ipſo facto*, Apoſtolicæ ſedi reſervatæ, excepto ſolo mortis articulo. Papalem cenſuram admiſit & confirmavit in comitiis generalibus an. 1700. Clerus Gallicanus, eandem damnans propoſitionem his verbis: *Hæc propoſitio temeraria eſt, ſcandaloſa, pernicioſa, erronea, & ad Epicuri ſcholam ableganda* (*k*).

(*i*) Propoſitio damnata ab Innocentio XI.

(*k*) Cenſura 125. propoſit. lata ab Epiſcopis Eccleſ. Gallic. art. 21. de intemperantia 69.

Conſentit hæc cenſura non ſolùm cum doctrina ſanctorum, quam jam retulimus; ſed & aliorum plurium, ac imprimis ſancti Clementis Alexandrini, cujus hæc ſunt verba (*l*): *Nondum enim dixerunt Deum paraſſe opificio ſuo, homini inquam, cibum & potum, ut conſervetur, non autem ut voluptate afficiatur,* Hinc Auguſtinus in ſuis confeſſionibus (*m*), *Hoc me docuiſti,* inquit, *quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumturus accedam.* Hæc tandem ſancti Gregorii magni præclara omittere nefas ducimus verba, quibus finitur hæc deciſio. *Diſcretus vir ac continens & uſque ad temperandam neceſſitatem ventrem reficie, & à voluptate reſtringit. Sciendum verò eſt, quia ſic voluptas ſub neceſſitate ſe palliat, ut vix eam perfectus quiſque diſcernat. Nam dum ſolvi debitum neceſſitas petit, voluptas explere deſiderium ſuppetit; & tantò gula ſecuriùs in præceps rapit, quantò ſub honeſto nomine neceſſitatis explendæ ſe contegit* (*n*).

(*l*) S. Clem. Alex. lib. 2. Pædagogi c. 1.

(*m*) S. Aug. l. 10. confeſſ. c. 32. ſeu n. 44.

(*n*) S. Greg. Papa l. 30. moral. c. 24.

Vide {INTEMPERANTIA. / EBRIETAS}

GYMNASIARCHA.

GIMNASIARCHA, ſeu *Gymnaſii litterari Præfectus* is dicitur, qui fuit præpoſitus, ad inſpiciendum rationem agendi moreſque eorum, qui in eo habitant, aut ſtudent, & cui incumbit onus ea omnia curandi, quæ ad ſtudium ac pietatem referuntur.

Non fusè quoad moralem patent ea, quæ de Gymnaſiarcha dici poſſunt; quia eo tendunt omnia, ut accuratè ſuis fungatur officiis, & caret imprimis, ne quid ipſe faciat, aut ab aliis fiat, quod ſit contrarium intentioni Fundatorum redituum Collegii, neque ſtatutis ac legitimis præſcriptionibus, quæ in eo obſervari debent, nec tandem ſupremarum Curiarum ordinationibus aut Arreſtis.

adoleſcentibus Clericis congruam ; ſed magna ipſi oriuntur impedimenta ab eorum Parentibus, qui ſuſceptum ejus ſcrupuli ac novitatis nomine appellant. Quâ de re poſtulat, utrùm in foro conſcientiæ teneatur Scholares illos Beneficiarios ad tonſuram veſtemque Clericalem ſumendam cogere, etiam cum nocumento proprii Gymnaſii ?

R e s p o n s.

Certum eſt, Gymnaſiarcham in conſcientiâ teneri de inſtitutione Scholarium Gymnaſii ſui, & uti eorum Superiorem, qui illud componunt, debere exigere, ut Eccleſiæ regulas obſervent. Unde ſequitur, quòd, cùm Summi Pontifices & Concilia ex innumeris Canonibus & Conſtitutionibus exigant, ut omnes Beneficiati, abſque ullâ ætatis exceptione, tonſuram veſtemque habeant Clericalem, Gymnaſii Præpoſitus in foro conſcientiæ accurate debet, ut in eo obſerventur iſtæ Conſtitutiones, & omnes Scholares, qui Beneficia poſſident, cujuſcumque ſint ætatis, obligare ad modeſtiam capillorum, veſtiſque ſtatui ſuo convenientis, ita ut à Laïcis valeant diſtingui. Ita doctus Theologus, cui par olim propoſita eſt difficultas (a), qui exiſtimat, talem Gymnaſiarcham ab hoc onere non fieri immunem ex metu, ne illi Scholares à Collegio ſuo diſcederent. Hanc igitur regulam ſequi debet Pamphilus erga Collegii ſui alumnos Beneficiarios. Cujus quidem rei plura ſi quis requirat argumenta, ea perlegat, quæ jam de Beneficiario diximus, & poſteà de veſte Clericali ſumus dicturi.

(a) De ſainte Beuve, tom. 2. caſ. 15.

C A S U S I I.

Ignatius ſancti Joannis Gymnaſio præpo-

id ipſum poteſt tuta conſcientia ?

R e s p o n s.

Cùm Ignatius pecuniâ Gymnaſiarchæ Officium acquirere nec debuerit, nec potuerit; neque etiam à novis, quos admittit, convictoribus pecuniam eo prætextu exigere poteſt, ut datæ amico pecuniæ ad munus ſuum obtinendum indemnitatem aequirat; neque ſub alio quocumque prætextu. Ratio eſt, quia ordinariò res hujuſmodi commercio ſubjici non debent, & partum inde lucrum ſit ſordidum: quod etiam certius eſt de eo lucro, quod Gymnaſiarcha iſte è convictibus Gymnaſii ſui percipit. 1. Quia lucrum illud contra Fundatorum intentionem exigit, qui convictus illos non conſtituerunt, niſi ut gratuitò conferrentur. 2. Quia convictus illi pro egenis duntaxat conſtituti ſunt Scholaribus, à quibus proinde exigere pecuniam, ut de iis provideantur, eſt illegitimum (b).

Confirmari poſſunt hactenùs dicta ex Edicto Bleſenſi ab Henrico III. an. 1579. (c) promulgato, quo cunctis Gymnaſiorum præpoſitis prohibet, ne quid ab iis accipiant, quos ad ſua Collegia Profeſſores admittunt; „ Non poterunt, inquit Rex iſte, prædicti Gymnaſiarchæ, Officia „ ſua condocere, neque à dictatum Scholarum „ moderatoribus pecuniam accipere, ſub pœna „ privationis Officiorum ſuorum & Privilegiorum „ Univerſitatum „. Unde ſequitur, à fortiori Gymnaſiarcham pro convictorum admiſſione quidquam accipere non poſſe, cùm hujuſmodi convictus pro ipſis conſtituti, veræ ſint eleemoſynæ, quarum adeò injuſtum, indignum & turpe eſt iis præpoſitum velle fieri participem.

(b) De ſainte Beuve. tom. 2. caſ. 55.

(c) Edict. Bleſ. art. 73.

HABITUS PECCATI.

Vide { Absolutio. Confessarius. Confessio. Jubilæum. Peccatum. }

H Æ R E S.

Hæres dicitur, *defuncti ſucceſſor in univerſum jus illius*, inquit doctus Theologus (d), qui addit eum vocari hæredem, vel minùs Latinè *Hæreditarium*, inquit Author antiquus (e), quia *in bonorum ſucceſſione defuncto ita hæret, ut perſonam illius repræſentet fictione juris.* Quæ definitio iſtis Legis verbis innititur: *Hæredes ſui juris ſucceſſores ſunt* (f). & ex iſtis Legis alterius: *Hæres in omne jus mortui, non tantùm ſingularum rerum dominium ſuccedit* (g).

Cùm hæreditatis nomen ex æquo conveniat hæreditati, quæ teſtamentaria dicitur, & ei quæ *ab inteſtato* nuncupatur; ita pariter nomen hæredis convenit hæredi legitimo, & hæredi teſtamentario, quamvis in Regionibus conſuetudini ſubjectis *legitimi hæredes* vocentur illi, qui proximè defuncto propinquitatis gradu ſunt conjuncti & *Legatarii* univerſi nomen ei tribuatur, qui teſtamento hæres eſt recitatus: & in Regionibus ſcripti juris is quem *teſtamentarium hæredem* dicimus, nominetur *hæres legitimus*

(d) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 518.

(e) Ditmarus l. 6. pag. 77. apud Ducange in gloſſ. v. *Hæreditarii*.

(f) Leg. Quoties. 9. ff. de hæred inſtituend. §. 22. l. 28. tit. 5.

(g) Leg. Hæres. 37. ff. de acquirenda hæreditate. lib. 29. tit. 2.

ut

[illegible] quæ illi ut hæres poteſt accipere (*b*). 2. Cum hæreditatis quoſdam ſolvit creditores; cùm enim ſit debitor, ut hæres, hæredis quoque nomine ſolutionem facit (*c*). 3. Quando predii cujuſdam poſſeſſionem adit, illud colit, aut conducit; aut ſi mobilia præhendat, ea vendat, aut de iis aliter ſtatuat. *Pro hærede autem gerere quis videtur, ſi rebus hæreditariis tanquam hæres utatur, vel vendendo res hæreditarias, vel prædia colendo, locandove, & quoquo modo voluntatem ſuam declaret, ... de adeunda hæreditate* (*d*). Cujus rei hanc Juſtinianus affert rationem: *Pro hærede enim gerere, eſt pro Domino gerere* (*e*). 4. Cum damnoſam ſibi putàns hæreditatem, eam dat, cedit, aut alicui pro ſummâ pecuniæ divendit; neque enim idipſum poteſt, niſi ut hæreditatis Dominus, quæ ad eum, uti hæredem pertinet (*f*). 5. Quando hæres aliquid de hæreditate, priuſquàm repudiârit, clàm ſubduxit; in hoc nimirum caſu, ut in quatuor prioribus, hæres habetur, nec jam ab hæreditate abſtinere poteſt (*g*).

Cum hæres univerſim in omnia bona ac jura defuncti ſuccedat, de omnibus quoque tenetur hæreditatis oneribus, ſeu debitis, legatis, aut aliis rebus; cum par ſit hæredis aliquo ſenſu atque defuncti conditio: *Sive ſolvendo ſunt bona, ſive non ſunt*, inquit Lex (*h*): *Sive damnum habent, ſive lucrum, ſive in corporibus ſunt, ſive in actionibus, in hoc loco propriè bona appellantur*; hoc eſt, quæ non aliquod boni genus ſpeciatim, ſed jus hæredis, ex æquo hæreditati oneroſæ atque utili conveniens ſignificat; unde Lex, *hæreditatis appellatio*, inquit, *ſine dubio continet etiam damnoſam hæreditatem; juris enim nomen eſt* (*i*).

Hæres, qui talem nudè ac ſimpliciter ſe geſſit, aut aliquâ actione ſe declaravit, licèt damnoſa ſibi eſſet hæreditas, de tribus debitorum ſpeciebus teneri poteſt. Prima ſunt, quæ independenter à defuncti voluntate debentur, qualia ſunt credita. Secunda ſunt, quæ ipſe conſtituit, ut legata: tertia denique ſunt ea, quæ, ipſo mortuo, adveniunt, uti impenſæ funebres.

Hæreditatem qui ſemel adivit, jam repudiare nullatenùs poteſt: unde quamvis eam acceptatam abdicet, aut in alicujus favorem donatione, ceſſione, venditione, aut aliter ipſam tranſmittat; hæres tamen ſemper cenſetur, & de omnibus per ſe tenetur oneribus, ſalvo ipſius in eum recurſu, ad quem tranſtulit, aut cui vendidit; *Sine dubio hæres manebit, qui ſemel extitit*, ait Lex Digeſtorum (*k*). *Quamvis hæres inſtitutus hæreditatem vendiderit*, inquit Lex alia Codicis (*l*), *tamen legata & fideicommiſſa ab eo peti poſſunt: & quod eo nomine datum fuerit; venditor ab emptore ... petere poterit.*

Duplex eſt cauſa, ob quam hæres ſeu teſtamentarius, ſeu ab inteſtato ſcribi quis non poteſt, 1. ſi ſit incapax ſeu inhabilis. 2. Si indignus.

Quilibet igitur, ſi non ſit incapax, hæres eſſe poteſt; ſed quidam hæredes eſſe nequeunt ab inteſtato, quamvis hæredes eſſe poſſint teſtamentarii. Sic illegitimè natus hæres ſcribi poteſt ſecundum leges: licèt vitio natalium ſucceſſionis cujuslibet ſit incapax ab inteſtato, ſi pueros ſuos legitimè natos excipias.

Incapacitas ſuccedendi *ab inteſtato* poteſt eſſe naturalis, qualis eſt puerorum, qui mortui nati ſunt, qui etſi in ſinu matrum vixerint, neque *ab inteſtato*, neque vi teſtamenti hæredes eſſe poſſunt: quare hæreditatem ad eos non transferunt, qui ab illis eam accepiſſent, ſi vivi eſſent nati. *Qui mortui naſcuntur, neque nati, neque procreati videntur, quia nunquam liberi appellari potuerunt* (*m*), inquit Lex: quare ſubſiſtit mariti teſtamentum, qui aliquem inſtituit hæredem, poſtquam mortuus natus eſt infans; ut patet ex iſtis alterius legis verbis (*n*); *Uxoris abortu teſtamentum mariti non ſolvi ..... juris evidentiſſimi eſt*: ſed contrarium ſit, cùm vivus natus eſt, licèt paulò poſt moriatur; tùm enim hæres patris ſui defuncti ab inteſtato, & ejus hæreditatem ad proximiorem ſuum hæredem tranſmiſiſſe cenſetur. *Sancimus*, inquit Imperator Juſtinianus, *ſi vivus perfectè natus eſt, licèt illico poſtquàm in terra cecidit, vel in manibus obſtetricis deceſſit, nihil ominùs teſtamentum rumpit hoc tantùm modo, ſi vivus ad orbem totus proceſſit, ad nullum declinans monſtrum* (*o*): Quæ ultima verba notatu digna ſunt; Enim verò *non ſunt liberi*, inquit Lex Digeſtorum (*p*), *qui contra formam humani generis converſo more procreantur: veluti ſi mulier monſtroſum aliquid aut prodigioſum enixa ſit.*

(*b*) L. *Pro hærede*. 10 §. 4. in f. ff. eod. tit.
(*c*) L. *Cùm debitum*. 2. cod. de jure deliberandi. lib. 6. tit. 30.
(*d*) §. 7. Inſtit. de hæred. qualit & differ.
(*e*) Ibid.
(*f*) L. *Licet*. 2. ff. ſi quis omiſſâ cauſâ teſtam. lib. 27. tit. 4. & L. *Si in fraudem*. 1. cod. ſi omiſſa ſit cauſa &c. l. 6. tit. 29.
(*g*) L. *Si ſervum*. 71. §. 4. ff. de acquirenda vel omittend. hæredit.
(*h*) L. *Bona*. 3. ff. de bonorum poſſeſſ. l. 37. tit. 2.
(*i*) L. *Hæreditatis*. 11. 9. ff. de verbor. ſignificat lib. 50. tit. 16.
(*k*) L. *Ait Prætor*. 7. §. 10. ff. de minoribus 25. annis lib. 2. tit. 4.
(*l*) L. *Hæreditati*. in cod. de lega. lib. 6. tit. 19.
(*m*) L. *Qui mortui*. 12. 9. ff. de verborum ſignific.
(*n*) L. *Uxoris*. 2. de poſthum. hæred. inſtituend. l. 6. tit. 29.
(*o*) Leg. *Quod certatum*. 3. cod. eod. tit.
(*p*) L. *Non ſunt*. 14. ff. de ſtatu hominum. Item l. quæret. 135. ff. de verbor. ſignific.

Obſervandum

ta fuerit ; quâ nimirum illegitimi ex Galliæ juriſprudentia nunquam poſſunt eſſe hæredes ab inteſtato, neque ſuorum parentum maternorum, neque etiam propriæ matris : quâ in re Galliæ uſus, (ſi privatas quaſdam excipias conſuetudines) juri Romano adverſatur, quo ad maternam hæreditatem vocabantur illegitimi unà cum legitimis.

Quod ſpectat ad privilegium illegitimis conceſſum quo poſſunt habere teſtamento à patribus, matribus aut ab aliis derelicta, ex conſuetudinibus & uſu certos habent limites, quos ſequi neceſſe eſt, quòd non una ſit eâ de re Galliæ juriſprudentia.

Sed obſervandum eſt illegitimi incapacitatem uno in caſu deſinere, cùm videlicet tempore ſui conceptûs ſimul nubere poterant, aut reipsâ poſt aut ante ipſum natum nubunt parentes ejus : quod idem ſtatuunt leges ad marginem indicatæ (c).

Attamen non retroagit illa legitimatio, neque ex eâ illegitimus fit capax ad ſuccedendum in præteritis hinc pater, qui hæreditatem repudiavit, quæ ſibi ante ſuum matrimonium contigerat, & quæ ad illegitimum ob hanc repudiationem deveniſſet, ſi tùm legitimatus eſſet matrimonio, acquiſita remanet proximiori hæredi, qui eam acceptaverit ; quin eam recuperare queat illegitimus ex ſequenti matrimonio factus legitimus : atque idem dicendum de advenâ, quem civitate Princeps donavit ; qui fit capax futuras tantùm capiendi hæreditates ; cùm utriuſque incapacitas ſit naturalis ; & nixa ſtatu ſuæ originis.

Albini ſic dicti, *quaſi alibi nati*, cùm ſint advenæ, pejoris etiam ſunt conditionis, quàm filii naturales ; quia ex æquo ſunt incapaces hæreditatem capiendi ab inteſtato & ex teſtamento. *Peregrini* (hæreditatem) *capere non poſſunt*, inquit Lex (*d*). Quod de iis duntaxat eſt intelligendum, quos Princeps civitate non donavit, quâ fieri potuerint capaces.

Religioſi, qui validam emiſêre profeſſionem in Ordine ab Eccleſiâ approbato, ejuſdem ſunt conditionis ac Albini pro hæreditatibus capiendis, propter votum paupertatis, quod emiſêre ; & quia ſæculo mortui cenſentur. Dicimus, *validam*, hoc eſt, liberè factam, poſt ſexdecim annos completos & annum præcedentis probationis (*e*). Tunc enim perpetua eſt eorum incapacitas, eaque tolli nequit.

Advertendum tamen Patres è ſocietate Jesu, qui ſimplicia vota profeſſi antè ab omni hæreditate fuerant excluſi, nunc omnia, quæ ſibi contigerunt, aut deinceps contingere valent ante aut poſt emiſſionem votorum ſimplicium, jura ſua recuperare, eaque repetere poſſunt, ſi fortè è ſocietate ſuâ ante ann. 33. completos emittantur, ex art. 5. Edicti an. 1603. cum reſtitutione fructuum computatâ à die, quâ ab egreſſu è ſocietate eos poſtulaturt, ut fert regia declaratio 15. Julii an. 1715.

Rei, qui vel capite, vel remis perpetuis, aut perpetuâ è regno deportatione ſeu exilio damnati ſunt, quibus pœnarum tribus generibus mors civilis conſtituitur, juxta Edictum 1670. (*f*). Paris ſunt cum Albinis conditionis ; niſi gratiam ipſis Princeps conceſſerit, quâ ad priſtinum ſuum jus fuerint reſtituti. Quod etiam Romanis legibus fuerat conſtitutum. Edicto Prætoris bonorum poſſeſſio his denegatur, qui rei capitalis damnati ſunt, neque in integrum reſtituti ſunt (*g*).

Dicimus, *qui capite damnati ſunt* : quod intelligendum eſt de ſententia damnatoriâ ante eorum obitum latâ, aut à reo non invalidatâ. Alioqui incapacitati non eſſet locus, juxta hæc legis verba : *Si quis, cum capitali pœnâ, vel deportatione damnatus eſſet, appellatione interpoſitâ & in ſuſpenſo conſtitutâ, fati diem functus eſt ; crimen morte finitum eſt* (*h*). Et quidem, ſi ex Atteſto aut Principis gratia ſententia damnatoria fuerit invalidata, reus ad omnia ſua jura ut ante reſtituitur, uti patet ex allato legis textu.

Neceſſe eſt quoque obſervare, juxta Galliæ juriſprudentiam, capite damnatorum ex contumaciâ incapacitatem non obtinêre, niſi per quinquennium vadimonium deſeruerint, & per id tempus ſeſe juridicè purgare omiſerint ; ut ſtatuunt Edictum

Molinen-

tit. 2. Item L. *Poſthumus*. 61. ff. de inoffic. teſtam. lib. 5. tit. 2. L. *Mmus*. 132. de verbor. ſignif.

(*b*) §. 4. In fin. inſtit. de hæred. qualit. & differ. Item ibid. tit. de honor. poſſeſſ.

(*c*) L. *Divi*. 5. & leg. *Cùm quis*. 10. & L. *Nuper*. 11. cod. de naturalibus liberis. l. 5. tit. 27. Item Novel. 12. c. 4. Novel. 74. c. 1. & Novel. 89. c. 8.

(*d*) L. *Qui de proamar*. 1. & leg. *Si compeniandi*. 6. cod. de hæred. inſtituend. lib. 6. tit. 24.

(*e*) Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 5. Edict. Bleſ. a. 28.

(*f*) Art. 29.

(*g*) L. *Edicto*. 13. de bonor. de bonor. poſſeſſ. 37. tit. 1.

(*h*) L. ult. cod. ſi reus vel accuſat. mortuus fuerit. Item L. *Qui à latronibus*. 12. §. 2. ff. qui teſtam. facere poſſunt l. 28. tit. 1. & leg. *Si quis*. 6. ff. de injuſto rupto teſtam. l. 28. tit. 3.

Digitized by Google

Hæreditas alterius quandoque alicui, ut indigno; aufertur; licèt quadruplici modo enumeratâ ratione nullatenùs ſit ejus incapax: nam ut qualitate ac jure hæredis quis excidat, ſatis eſt, ut in defunctum, ſeu dùm luce potiebatur, ſeu poſtquàm fato ceſſit, graviter deliquerit: quo in caſu poſt obitum defuncti, hæreditas ad eùm tranſmittitur, qui eam, ipſo excluſo, erat obtenturus: quod verum eſt, ſeu hæreditas ab inteſtato ipſi devoluta fuerit, ſeu ſit teſtamentaria. Quâ in re multò magis elucet æquitas Gallicæ juriſprudentiæ, quàm juris Romani, quo hæreditates ob indignitatem omiſſæ fiſco addicuntur (*c*).

In jure quibusdam caſibus notatur hæredis indignitas: ſed caſus ſunt etiam nonnulli, in quibus à judicibus poſtulant boni mores & æquitas, ut pro qualitate delicti & circumſtantiarum ejus declaretur quis alterius hæreditate indignus. Hinc fit, ut defuncti mariti hæreditatem colligere non permittatur mulier, quæ cum ipſo vivo in apertâ libidine vixit.

Prima & potior cauſa indigni hæredis eſt, cùm vitam defuncti ipſe appetivit, aut vitæ illius parati inſidias conſcius, ipſum non admonuit; aut ſi ipſum de vitâ aliter periclitantem pro viribus non adjuvit; quod locum habet in utraque hæreditatis ſeu teſtamentariæ ſeu ab inteſtato ſpecie. Altera eſt, quando hæres ſeu legitimus, ſeu ſcriptus, defuncti honorem invadit, ſeu de crimine quodam ipſum juridicè inſimulando, aut inchoatæ ab alio in ipſum accuſationi interveniendo, aut contumelioſos in ejus famam libellos promulgando. Tertia eſt capitale odium, quod contigit inter teſtatorem & inſtitutum à ſe hæredem; præſertim, cum ad prioris mortem perducta eſt. Neque enim probabile eſt, eum Teſtatoris meruiſſe voluntatem, qui ſe illius inimicum palàm profeſſus eſt. Ita multis legibus expreſsè fuit ſancitum in legatarios. Unde à fortiori idem inferri neceſſe eſt, in hæredem teſtamentarium; niſi aliter voluntatem ſuam Teſtator, ductus motivo caritatis; quâ bonum pro malo redditur, declaraverit. Quarta eſt, quando præſumptus ab inteſtato hæres, vi aut dolo prohibuit volentem facere teſtamentum, ne faceret, aut quando is, qui ex teſtamento ſcriptus eſt hæres, aut juxta ſolitum Galliæ loquendi modum, legatarius univerſalis, impedivit, ne voluntatem ſeu teſtamentum prius mutaret, aut ſe hæredem ſcribere fraude aut vi coëgit. Quæ omnia certa ſunt ex duabus legibus ad marginem indicatis (*d*), Aliæ etiam addi poſſent cauſæ indigni hæredis; ſed hactenùs dicta ſufficiant.

Quemadmodùm hæres quilibet defuncti hæreditatem poteſt adire, ſic eam quoque repudiare poteſt, antequàm eam aliquo actu acceptaverit (*e*). Sed illa renuntiatio 1. fieri debet actu juridico, aut iis, quorum ſcire intereſt debitè ſignificato. 2. qui renuntiat ſcire debet, ſe eſſe hæredem vel ab inteſtato, vel ſcriptum: quo cognito, jam ipſius renuntiatio irrevocabilis eſt (*f*), ſi alter in ipſius locum ſuffectus fuerit. Si igitur ſe hæredem ab inteſtato exiſtimans, ita ſe geſſerit, & diſcat poſteà, ſe teſtamento ſcribi hæredem cum oneribus ſtrictiotibus; tunc illo actu hæreditatem accepiſſe non cenſetur, eamque repudiare poteſt (*g*), atque ut partem tantùm hæreditatis acceptare nequit; ita non partem ſolùm, ſed totam repudiare tenetur. *Vel omnia admittantur*, inquit Lex, *vel omnia repudientur* (*h*).

Ne quis imprudenter hæreditatem adeat; eam poteſt ſub inventarii duntaxat beneficio acceptare, id eſt, rerum hæreditatis indicem fieri curando; ne hoc modo ultra valorem bonorum hæreditatis debitorum ſolutionem in ſe ſuſcipiat; de quibus bonis in hoc caſu rationum codicem habere debet, in quem accepta ex inventario bona & impenſas, debitorum aliorumque onerum ſolutionem debet referre; ſed id præcipuè memoriâ tenere debet, legatorum ſolutionem creditæ pecuniæ ſolutioni eſſe poſtponendam, ſervatis tamen aliis juribus, quæ ſibi, tanquam creditori in hæreditatem competunt.

Quandoquidem hæres beneficiarius non teneatur de debitis, niſi ad concurſum bonorum hæreditatis; ad ſecuritatem ſuam neceſſe eſt, ut mobilia publicè vendat, idque poſt publicas denuntiationes, aut alias ex conſuetudine requiſitas formalitates. At ſi nudum ſe ac ſimplicem profiteatur hæredem, aut aliquâ actione talem ſe gerat, omnium hæreditatis debitorum ſolutionem irrevocabiliter in ſe ſuſcipit, ſeu ea ſibi ſint cognita, ſeu non, & cujuſcumque ſint naturæ; & ad quamlibet ſummam perveniant (*i*).

Ex juriſprudentiâ Edicto an. 1667. promulgatâ (*k*), hæredi tres conceduntur menſes ab

(*c*) Leg. *Varia*. 1. & toto tit. ff. de jure fiſci lib 47. tit. 14. & cod. de his, quibus ut indignis &c. lib. 6. tit. 14.

(*d*) Leg. *Quum capias*. 1. & leg. *Si quis* 2. ff ſi quis aliquem teſtari prohibuit, vel coegit, & leg. *Civili*. 1. & leg. *Eos qui*. 1. cod. eod. tit. lib. 6. tit. 34.

(*e*) Leg. *Is qui*. 13 ff. de acquir. vel omitt. hæred.

(*f*) Leg. *Si majoribus*. cod. de dolo malo lib. 2. tit. 20.

(*g*) Leg. *Quidam*. 20, cod. de jure de liberandi. lib 6. tit. 30.

(*h*) Leg. *Si hæreditatem*. 19. & l. *Si is* 22. Leg. *Neminem*. 27. de acquir. vel omitt. hæred.

(*i*) Leg. *Mores*. 8. ff. de acquirend. vel omitt. hæredi.

(*k*) Edict. an. 1667. tit de dilat. ad deliberandum.

defuncto criminis particeps non fuerit. Ratio eſt, quia ex obitu rei deficit actio criminalis, exceptis tamen criminibus læſæ-Majeſtatis Divinæ vel humanæ, duelli, homicidii ſui-ipſius, & rebellionis vi apertâ in juſtitiam factæ, quando in eâ occiſus eſt reus (*a*).

(*a*) Edict. Aug. an 1670. tit. 22. art. 1.

Si multi ſint defuncti alicujus cohæredes, tunc in quemlibet eorum pro portione hæreditatis Creditores actionem ſuam dividere neceſſe eſt, neque in hos pro aliorum parte competenti agere, neque ab uno rantùm debitum totum exigere poſſunt. Attamen, ſi debita ſint privilegiata, ſeu hypothecaria; tunc Creditor fundum pigneratitium repetere poteſt, ſalvo illius recurſu, qui illum obtinuit in cohæredes ſuos, qui ipſi partem hæreditatis quilibet pro competenti parte, indemnem præſtare debent (*b*).

(*b*) Leg. *Legatorum*. 33. ff. de leg. 2. lib. 30. tit. 1. & Leg. *Pro hæreditariis*. 2. cod. de hæreditariis actionibus lib. 4. tit. 16.

Si multi ſint cohæredes ab inteſtato, tunc inter omnes ex æquo dividenda eſt hæreditas, niſi aliter pro quolibet eorum Lege cautum ſit (*c*). At ſi Lex aut conſuetudo cujuſque portionem conſtituat, neceſſe eſt, ut eam admittant. V. g. ego & quatuor fratris mei filii, hæreditatem Patris mei, quatuor Nepotum meorum avi dividimus, dimidiam ego partem referam, ipſi verò alteram dimidiam, quæ Patri eorum obveniſſet. Pariter, ſi ex conſuetudine, cui quis eſt ſubditus, diverſorum bonorum diverſi quoque conſtituantur hæredes; conſuetudo illa pro Lege tenenda eſt.

(*c*) Cit. Leg. *Quoties*. 9. §. 12. de hæred. inſtit.

Cohæredes, hæreditatis bonorum condiviſores, ſibi invicem hæreditatis partem, quæ cuique obtigit, præſtare tenentur. Quare ſi quis eorum portionem ſuam jure amitteret, tunc alios ſponſores appellare poſſet.

Unus ex cohæredibus hæreditatis bona eſſe communia recuſare poteſt, atque ab aliis portionem ſuam exigendo, eos ad bonorum diviſionem cogere poteſt. *Arbitrium familiæ erciſcundæ vel unus petere poteſt. Nam provocare apud Judicem, vel unum hæredem poſſe palam eſt; igitur & præſentibus cæteris & invitis poterit vel unus arbitrium poſcere.* Hæc ſunt verba Legis (*d*).

(*d*) Leg. *Servos*. 24. ff. famil. erciſcundæ lib. 10. tit. 2.

Donatarii univerſales omnium bonorum ſeu præſentium ſeu futurorum ex donationibus inter vivos, & quæ revocari non poſſunt, factis à donatoribus qui ſibi per vitam neceſſaria retinuerunt, pro hæredibus habentur, cum facultate tamen ea ſolùm admittendi præſentia bona, quæ donatores poſſidebant, tum cùm facta eſt donatio, & parta deinde à donatoribus bona repudiandi; modò requiſitas obſervent formulas.

Denique hæreditatis emptores pariter ſunt loco hæredum; & cùm omnia jura hæredis ſibi habeant, de omnibus etiam hæreditatis oneribus tenentur.

Alias inſuper quàm plures omittimus regulas, quæ ad hanc conſequuntur materiam, quales ſunt lineæ & gradus cognationis; diviſio hæreditatis & ejus conſecutiones; diſcrimen, quod intercedit inter hæredes aſcendentes, deſcendentes & collaterales; bonorum ad hæreditatem relatio; quid huic ſit obnoxium, & quinam referre teneantur. Qui hæc noſſe pleniùs deſiderabunt, conſulant Domat, à cujus eruditione hactenùs dicta in hunc titulum mutuati ſumus (*e*).

(*e*) Domat. Leg. civil. &c. 2 part. lib. 1 tit. 4 pag. 549. & ſeqq.

CASUS PRIMUS.

ATTALUS, filium ſuum in matrimonium collocans, ex nuptiali contractu declaravit, ſe erga eum de integrâ ſuâ hæreditate ſervandâ obſtringere. Attamen biennio poſt feudum nobilem, potiorem ejus partem Gabrieli vendidit. Nùm id potuit illæsâ conſcientiâ, & infracto promiſſo ſuo?

RESPONS.

Quæſtionis hujus, uti aliarum quàm plurium ſolutio pendet ex conſtituto conſuetudinis, cui ſubjicitur Attalus. Tali inſtitutione, ut plurimùm loquendo, Author ejus non ita manus habet ligatas, ut jam vendere, inter vivos donare, aut aliter bonorum ſuorum partem abalienare nequeat; licèt ea donare univerſim non poſſit, ut ait Brodelius in Louetum (*f*): Ratio eſt, quia hæredis inſtitutio facta à Patre in regionibus ſcripti juris ſuum in hæreditate effectum non ſortitur, niſi ſecundum eum ſtatum, quo in die obitûs futura eſt. Contrarium tamen ex quibuſdam conſuetudinibus, ut Andegavenſi ſtatuitur (*g*), ex quibus Pater & Mater, qui ſic ex nuptiali contractu ſeſe obſtrinxêre, ita manus ab eo tempore habent ligatas, ut jam nullam bonorum, quæ inſtitutionis tempore habebant, partem abalienare valeant; neque in tuto eſſent eorum donatarii aut emptores.

(*f*) Brodeau in Louet. lit. S. n. 9.

(*g*) Conſuetud. Andeg. art. 245.

Obſervandum 1. talem nunquam fieri poſſe conſtitutionem, niſi ex contractu nuptiali, & pro ſolis filiis, eorum-ve poſteris, ut advertit

Coquille

Digitized by Google

outranendam. 4. ſi hæres ex pacto nuptiali inſtitutus abſque prole moriatur, jus illius ad collaterales hæredes non tranſire: ſed ſi prolem relinquat, ad eum jus ſuum tranſmitti, eamque acquirere hæreditatem Patri ſuo derelictam, ut obſervat idem Brodelius (*b*). 5. hujuſmodi conſtitutionem à conſuetudine Bituricenſi omnino reprobari & annullari (*c*), ſed eam ex juriſprudentiâ Arreſtorum, aliarumque conſuetudinum, quæ de eâ dicere omittunt, admitti ac vigere; ac tandem ſtatutum localis conſuetudinis eſſe hac in re ſervandum. 6. hujuſmodi conſtitutionem hæreditariam etiam peregrinis eſſe conceſſam juxta multas conſuetudines, cùm nuptiali contractui illius interveniunt, cui gratificari volunt.

(*b*) Brodelius loco cit.
(*c*) Conſuet. Biturice. 5. tit. de matrim. art. 3. & 6.

CASUS II.

Medericus, cùm nudum ac ſimplicem Jodoci hæredem ſeſe geſſiſſet, cujus pinguem exiſtimabat hæreditatem, agnovit poſteà, eam ad 30000. m. lib. ſummam tantùm pertingere, licèt 40000. m. lib. debitis ſit oppreſſa. Quare eam repudiare atque creditoribus derelinquere voluit, quos abſque detrimento 10000. lib. de propriis bonis ſolvere non poterat. At Creditores oblatam acceptare noluerunt hæreditatem, eumque de ſolutione ſuâ teneri contendunt. Nunquid injuſta eſt eorum contentio?

Respons.

Certum eſt, Creditorum contentionem æquitati eſſe conſentaneam, ac Medericum, cùm nudum ac ſimplicem ſeſe geſſerit hæredem, indiſtinctè teneri de ſolutione 10000. m lib. quæ debita ſuperfluunt bonis aditæ hæreditatis, ejuſque alia omnia ſubire onera, etiam de propriis.

Ratio eſt 1. Quia ipſi liberum fuit eandem non acceptare. *Hæreditatis autem quin obliget nos æri alieno, etiamſi non ſit ſolvendo, plus quàm manifeſtum eſt*, inquit Lex (d). 2. ex hoc etiam Medericus excuſari non poteſt, & irrevocabiliter de omnibus hæreditatis Jodoci oneribus tenetur, quòd Beneficio inventarii, ſi libuiſſet, uti poterat, hoc eſt, ſe hæredem profiteri valebat, inventarium rei hæreditariæ juxta formam præſcriptam conficiendo, hoc eſt, authoritate judicis, & appoſitis ſigillis in rebus à Jodoco derelictis, *Adeat hæreditatem*, vel ſe immiſceat: *omni tamen modo inventarium ab eo conficiatur*, inquit Lex codicis (*e*): Quo in caſu ad onera hæreditatis ſubeunda non fuiſſet obligatus, niſi quoad valorem bonorum derelictorum, & ad rationes eorum cum creditoribus habendas. *In tantùm hæreditariis creditoribus teneantur*, inquit Lex alia (*f*), *in quantùm rei ſubſtantiæ ad eos devolutæ valeant, & nihil ex ſuâ ſubſtantiâ penitùs hæredes amittant, ne dum lucrum facere ſperant, in damnum incidant. Si verò & ipſe* (hæres) *aliquas contra defunctum habeat actiones, non hæc confundantur*, ſubjungit Lex eadem (g); *ſed ſimilem cum aliis creditoribus per omnia habeat fortunam: temporum tamen prærogativâ inter creditores ſervandâ.*

(d) Leg. Mære. 8. ff. de acquir. vel omittenda hæredit. lib. 29. tit. 2.
(*e*) Leg. Scimus, fin. cod. de jure deliberandi & de &c. lib. 6. tit. 30.
(*f*) Cit. leg. Scimus, §. 4.
(g) Ibid. §. 3. in fine.

Aliud inde etiam commodum colligere potuiſſet Medericus, ſi ſe beneficiarium tantùm hæredem geſſiſſet; nam legatorum, quæ nimia fuiſſent, reductionem obtinere potuiſſet pro ratâ bonorum derelictorum; deductis priùs debitis, aliiſque oneribus, juxta duas leges, quas ad marginem indica-

officialium, qui rationi reddendæ ſunt obnoxii, cenſeri ſemper nudos ac ſimplices hæredes pro Rege, nec ipſis ullatenùs prodeſſe Beneficium inventarii, ut ſtatuit Ruſcinonenſe edictum (*k*).

§ 1. ff. de verborum ſignificatione. lib. 50 tit. 16.
(*k*) Edict. Ruſcinonenſe. art. 16.

CASUS III.

Petrus, Paulus, Joannes & Andræas cohæredes, hæreditatem inter ſe diviſerunt. Petro domus ad portionem ſuam obtigit. Poſt trimeſtre à facta diviſione ſpatium, Jacobus, defuncti creditor, domum hanc pro ſuâ hypothecâ repetiit, & poſt litem diuturnam, à Petro eam evicit. Petrus cohæredes ſuos Paulum Joannem & Andræam portionis ſuæ ſponſores appellat; quam præſtare quilibet eorum renuit. Quâ de re quæritur, utrùm Petro ſuam poſſint tutâ conſcientiâ denegare indemnitatem, ipſi factâ diviſæ inter ſe quartæ portionis reſtitutione pro ratâ lucri, quod quiſque ex hæreditate percepit?

Respons.

Paulus, Joannes & Andræas tutâ conſcientiâ eam, quam Petrus requirit, æquitatem ipſi denegare non poſſunt. Nam factâ communium inter multos rerum diviſione, quilibet ex diviſoribus erga alium venditoris vicem obtinet: *diviſionem prædiorum vicem emptionis obtinere placuit*, inquit Lex (*l*); & omnes ſibi invicem portionis ſuæ indemnitatem præſtare tenentur ab omni evictione, licèt de omni infecti non ſcripta fuiſſet promiſſio. *Si familiæ erciſcundæ judicio*, inquit Lex alia codicis (*m*), *quo bona paterna inter te ac fratrem tuum æquo jure diviſa ſunt, nihil ſuper evictione rerum ſingulis adjudicatarum, ſpecialiter inter eos convenit; id eſt, ut unuſquiſque eventum rei ſuſcipiat; rectè poſſeſſionis evictæ detrimentum fratrem & cohæredem tuum pro parte agnoſcere. Præſes Provinciæ per actionem præſcriptis verbis compellet.* Probatur quoque hæc eadem deciſio ex iſtis alterius legis antiquioris verbis (*n*): *Judex familiæ erciſcundæ.... curare debet, ut de evictione caveatur his quibus adjudicat.*

(*l*) Leg. Diviſionem. 1. cod. communi. utriuſq. judicii &c. lib. 3. tit. 38.
(*m*) Leg. Si familia. 14. cod. familiæ erciſundæ &c. lib. 3. tit. 39.
(*n*) Leg. Hæredes. 15. §. 20. & 21. ff. eod. tit. lib. 10. tit. 2.

Cum æquitate conſentiunt omnino leges iſtæ: nam hæreditas ad hæredes non pertinet, niſi poſt defuncti perſoluta debita. Quare Paulus, Joannes & Andræas portionem hæreditatis ſuam facere non poſſunt, niſi & ſuam Petrus ſimiliter habeat. Cùm igitur à Petro evicta fuerit pars ea, quæ ipſi contigerat, hujus detrimentum ab aliis tribus debet reſarciri, eum indemnem præſtando datâ parte hæreditatis, quæ cujuſque parti ſit ſimilis.

CASUS IV.

Demophilus, Germanus, à decennio in Galliâ habitans, ibi ditiſſimus obiit; hæreditatem percipere volunt duo ejus filii, quos è Matrimonio ibi contracto procreavit. Sed Fiſci Regii officiarii contendunt è contrà, hanc hæreditatem ad Fiſcum integram pertinere, cùm Pater eorum jus civitatis regio diplomate non obtinuerit, eamque propriâ authoritate invaſerunt. Num id potuêre abſque iojoſtitiâ?

Digitized by Google

liæ juriſprudentiâ ſunt legitimi hæredes. At ſi liberi illi eſſent illegitimi, tunc paternæ ſorent incapaces hæreditatis, quæ ad Fiſcum jure, quod Albinatûs dicitur, tunc eſſet devoluta. Quibus addendum eſt, quòd ſi tales liberi aut hæredes in iis eſſent caſibus, quos exprimunt Edicta quorumdam Galliæ Regum; uti Edictum Ludovici XI. Tarbellicis menſe Martio an. 1461. factum (a); Caroli IX. apud Pleſſiacum ad Turres menſe Martio an. 1569. & Henrici III. etiam menſe Martio an. 1583. quibus peregrinis Mercatoribus, qui Lugdunenſes nundinas frequentant, licitum eſt teſtari, eorumque liberis aut aliis legitimis hæredibus, ipſis ab inteſtatò ſuccedere; paternam quoque poſſint recuperare hæreditatem, abſque ullâ legitima officiariorum Fiſci interceſſione.

(a) Edicta Lud. XI. art. 9. Caroli IX. & Henrici III. Fontanon. tom. 1 p 1062. & tom. 2. pag. 443.

CASUS V.

Macrobius Juſtinæ maritus, obiit *ab inteſtatò*, nullâ derelictâ prole legitimâ, neque etiam cognitis parentibus. Juſtina defuncti hæreditatem, quaſi defuncti hæres, adivit. At ipſi litem intulerunt officiarii Fiſci, contendentes hæreditatem ad Regem pertinere jure, quod deshæredentiæ, ſeu non derelictæ prolis dicitur. Nunquid pro iis ſtat Jus?

Respons.

Non ad Fiſcum ex jure Romano, ſed ad uxorem pertinet res à Macrobio derelicta; cum legitimis careat liberis, ac parentibus aſcendentibus, aut deſcendentibus aut collateralibus, neque de eâ teſtamentum ſcripſerit. Nam in caſu propoſito, alteri, conjux ſuperſtes Fiſcum excludit. *Maritus & uxor ab inteſtato invicem ſibi in ſolidum pro antiquo ſuccedant*, inquit Lex (b), *quoties deficit omnis parentum, liberorum-ve, ſeu propinquorum legitima, vel naturalis ſucceſſio, fiſco excluſo.*

(b) Leg. Unica. cod. unde vir & uxor &c. Item leg. un ff. cod. tit. lib. 6. tit. 18.

Diximus; *ex jure Romano*: id enim ita intelligendum eſt, niſi adverſetur conſuetudo, neque iſtam abrogâtit regulam juris Romani, quod tanquam jus commune haberi debet in iis omnibus, quæ uſui noſtro non ſunt contraria, & quod pro lege cenſeri debet, cum juri naturali & æquitati conforme eſt, ut in caſu propoſito contingit; cùm Lex, quæ virum & uxorem ad hæreditatem ſuperſtitis, appellat, jure naturali fulciatur ac divino, quo uterque tam ſtricto ſimul conjunguntur vinculo, ut unum totum è duobus efficiat, à quo oriuntur homines & cognationes, quarum proximiores multo latiori uniuntur vinculo, quam ſit nexus Matrimonii. Ita argumentatur peritus noſtri temporis Juriſperitus, (c) cui cœteri omnes aſſentiuntur (d).

(c) Domat. tract. de legibus Civilibus &c tom. 1. præfat. ſecund. partis num. XI.

(d) Loiſeau de dominiis. c. 12. n. 103. Coquill. q. 255. Bacquet. tract. de jure in hæredentiæ c. 4. n. 9. chopin, Charondas, Argentrè &c.

CASUS VI.

Ingens ortum eſt diſſidium inter Paulinam Altini viduam, & viri ſui defuncti hæredes; En factum; Mortuo Altino 15. Januarii, Paulina, quam is prægnantem dimiſerat, puerum dimidio graviditatis ſuæ termino, hoc eſt, poſt quatuor aut quinque menſes peperit; qui, cùm celeriter aquis Baptiſmi fuiſſet ablutus, poſt horæ quadrantem obiit, Paulina, quæ alios è ſuo marito liberos non ſuſcepit, ab hæredibus defuncti poſtulat id, quod contendit ſuum eſſe de bonis paternis hujuſce filii, quaſi hæredis facti bonorum Patris ſui. Volunt è contrà hæredes, puerum hunc non poſſe censêri

hæredibus, non ſtet jus, cùm infans ad vitam ineptus, ad hæreditatem quoque ineptior, & aliunde bonis neque egens, neque uti valens, eadem acquirere non potuiſſe cenſendus ſit?

Respons.

Nullâ ratione legitimâ nituntur Altini hæredes in ſuâ contentione; & a Paulinâ ſtant jus & æquitas. En ſolutionis hujus argumenta à peritiſſimo juriſperito moderno relata (e).

(e) Domat. tract. de leg. civil. l. 1. tit. 1. ſect. 2. n. 5 p. 313. edit. in fol.

1. Quia, licèt verum ſit, mortuum natum non fieri poſſe hæredem, quamvis in Matris utero tùm viveret, quando contigit aliqua ſucceſſio ſeu ſcripta, ſeu ab inteſtato; ac proinde hanc ſucceſſionem ad eos ipſum tranſmittere non poſſe, qui ipſius fuiſſent hæredes. ſi vivus natus eſſet, ut conſtat ex his legis digeſtorum verbis: *Qui mortui naſcuntur, neque nati, neque procreati videntur, quia nunquam liberi appellari potuerunt* (f): & ex alia lege Codicis Juſtiniani, quæ ſic habet: *Uxoris abortu teſtamentum mariti non ſolvi..... juris evidentiſſimi eſt* (g): non idem tamen dicendum de eo, qui vivus natus eſt; nam quamvis moriatur, ubi primum natus eſt, capax eſt cujuslibet hæreditatis, quæ contigit à ſua conceptione ad mortem. Ita rem decernit Lex Juſtiniani his verbis: *Quod certatum eſt apud veteres non decidimus..... & ſancimus, ſi vivus perfectè natus eſt, licèt illicò, poſtquam in terra cecidit, vel in manibus obſtetricis deceſſit, nihilominùs teſtamentum rumpit, hoc tantummodo requirendo, ſi vivus ad orbem totus proceſſit, ad nullum declinans monſtrum vel prodigium* (h). Et quidem ortu ſuo inter vivos recenſetur talis infans, & etiam proles parentum, quibus par pro eo cura fuit ac labor, atque pro alio, qui diutiùs vixiſſet.

(f) Leg. *Qui mortui*. 129. ff. de verbor. ſignificat. lib. 50. tit. 16.

(g) Leg. *Uxoris*. 2. cod. de poſthumis hæredibus inſtituendis. l. 6. tit. 29.

(h) Leg. *Quod certatum eſt*. 2. cod. cod. tit.

2. Quia certum eſt, puerum, qui paulò poſt nativitatem moritur, verè ac reipsâ bonorum temporalium ſubſidio uſuque indiguiſſe, cùm abſque illo auxilio ipſum vivum mater ſervare aut concipere non potuiſſet; unde non minùs ad conſervationem propriæ vitæ, quàm mater bonis illis opus habuit. Hinc mater gravida, ſi vidua fiat, jure alimentariam proviſionem in bonis defuncti mariti petere & obtinere poteſt ad ſalutem prolis, quam ab ipſo ſuſcepit. Unde ſequitur etiam, eam frui poſſe commodis, quæ percipit ex obitu prolis, pro quâ non minores curas, ærumnas ac dolores paſſa eſt, quàm pro aliâ, quam naturali ſuo tempore vivam ac ſanam fuiſſet enixa.

3. Quia nullâ lege veri liberi nomen hujuſmodi præmaturæ denegatur proli; nec proinde qualitas hæredis; cum eum tantùm ab iſta prærogativâ leges excludant partum, qui ſine formâ ac figurâ humanâ naſcitur, quique ideò inter homines reputari non poteſt, ut multis ſtatuitur legibus (i) quarum primæ, quam ad marginem indicamus, hæc ſunt verba: *Non ſunt liberi, qui contra formam humani generis converſo more procreantur: veluti ſi mulier monſtruoſum aliquid aut prodigioſum enixa ſit.* Hinc manifeſtum fit, quamvis negativo modo, omnem partum, qui vivus in humanâ formâ naſcitur in aliorum liberorum numero eſſe ponendum, & conſequenter aliorum hæredum; licèt paulò poſt nativitatem ſuam decedat; eumque neceſſariò eſſe ſecernendum ab iis, qui aliter naſcuntur, aut mortui naſcuntur, quique ſoli ab hac prærogativâ excipiuntur. Quod probat hæc com-

(i) Leg. *Non ſunt*. 14 ff. de ſtatu hominum lib. 1. tit. 5. Leg. *Quæres*. 153. de verb. ſignific. & cit. Leg. *Certatum eſt*. 3. cod. de poſthumis hæredibus inſtituendis.

Digitized by Google

ris & poſthumis hæredibus inſtituendis. &c. l. 28 tit. 2. & leg. *Etiam*. 14. l. de verborum ſignificat.

fortiori idem poteſt affirmari de infante, qui juxta ſolitum naturæ curſum, vivâ Matre naſcitur. Quod adeo certum eſt, ut hæreditas, quæ ad ipſum ſpectat, nunquam poſſit eſſe incerta, neque eam alius adire jure queat, cùm eam iſte alius habere non poſſet, ſi adhuc in utero matris eſſet incluſus.

5. Nititur etiam iſta deciſio causâ favorabili Patris aut Matris puero huic ſuperſtitis, & legum æquitate, quâ bonorum jacturam amiſſioni infantis addere non licet (*b*): ſed quæ exigit, ut aliquatenùs *ſolatii loco* mortis ejus dolor bonorum, quæ vivus habuiſſet, conſervatione compenſetur.

(*b*) Leg. *Ju re*. 6. ff. de jure dotium.

6. Denique, quia ſi quadrimeſtri termino natus Infans paternam obtinere non poſſet hæreditatem; neque is etiam hæres eſſe poſſet, qui octimeſtri pariter termino naſceretur; cùm juxta communem Medicorum opinionem, partus octo menſium diu luce frui nequeat. Atqui nullâ lege hæreditatis incapax declaratur is, qui octavo menſe naſcitur vivus; cur ergo excluderetur, qui menſe quarto vivens in lucem prodit?

Equidem hoc unum intenderunt leges omnes, in quibus de pueris præmaturo nixu editis fit ſermo, ut eorum ſtatum perpenderent; hoc eſt, an ſint legitimi, nec-ne; non verò ut deciderent, an qui diu naturaliter vivere poſt partum non poterant, hæredes eſſe poſſent, & ad alium ex obitu ſuo hæreditatem tranſmittere, quam ipſi obtinuiſſent; cùm apud omnes conſtet Juriſperitos, quemlibet infantem, qui legitimus eſt natus, ſimul hæredem eſſe poſſe bonorum, quorum ſucceſſio à conceptu ſuo ad nativitatem ſibi aperta eſt, ut jam dictum eſt, quantulumcumque ſit vitæ ſuæ poſt partum ſpatium: *Hoc tantummodò requirendo, ſi vivus ad orbem totus proceſſit; ad nullum declinans monſtrum vel prodigium.*

Conſentit hæc deciſio non ſolùm cum Romanis legibus, ſed etiam cum juriſprudentiâ ſupremarum Galliæ curiarum, quæ ſemper pro infantibus prærmaturè editis judicarunt; quoties certis probationibus manifeſtum fuit, eos natos eſſe vivos; quamvis vel minimo tempore poſt ortum ſuum vixerint,

CASUS VII.

Marcellinus, peregrinus, aut illegitimus ab Alexio hæres ex aſſe ſcriptus eſt: at de hæreditate cum eo litigare volunt defuncti hæredes. Quod quidem an tutâ poſſint conſcientiâ, quæritur; ſi nulla ipſis ſubſit cauſa niſi, quia Marcellinus eſt peregrinus aut illegitimus?

Respons.

Ad ſolutionem hujus difficultatis, diſtinguendum eſt inter peregrinum & illegitimum. Illegitimus eſt quidem hæreditatum ab inteſtato incapax, niſi propriorum filiorum, qui de legitimo thoro ſunt procreati; quia hæreditates hujuſmodi non deferuntur niſi ob cognationem, quæ intercedit inter hæredem & eum, cui ſuccedit, & quia ex uſu Galliæ, qui hac in re non ſolùm adverſatur juri Romano, quo illegitimi ad maternam ſed & ad maternorum parentum admittebantur ſucceſſionem (*c*), ſed quibuſdam etiam conſuetudinibus, quæ eos ad matris ſucceſſionem admittunt unà cum legitimis, quales ſunt conſuetudines Valentianarum (*d*) & Sancti Audomari (*e*), nec non totius Delphinatûs (*f*); nullam hac in re cognationem agnoſcimus, niſi eam, quæ a legitimo Matrimonio

(*c*) Leg. *Hac parte*. 2. ff. unde cognati. l. 38. tit. 9. item §. 4 inſ. tit. de ſucceſſ. cognat.

(*d*) Conſuetud. Valentiau. a. 121.

(*e*) Conſuet. S. Audom. art. 1.

(*f*) Expilli. collect. Areſt. c. 171. Salvaing tract. de uſu feud. c. 64. Chorier in Guidonem Pap. pag. 199.

ac per hoc cùm filii, nec per [illegible], nec per paternam ignorantiam excluduntur: ad ſucceſſionem bonorum paternorum non videntur aliquatenùs admittendi.

[illegible] tit. 17.

Advertendum tamen, illegitimum poſſe legari vel quoad partem vel quoad totum, vel etiam hæreditatem ab inteſtatò capere poſſe, ſi legitimus factus fuerit ex matrimonio, quod in ejus conceptu contrahere potuiſſent Pater ac Mater, & quod poſteà reipsâ contraxiſſent; modò ipſum tanquam ſuum agnoviſſent infantem, atque illa agnitio illius è duobus mortem anteceſſiſſet, cujus ſupponitur hæres eſſe futurus; nam ſi poſteriùs a ſuperſtite parente fieret illa agnitio, ex hac non impediretur legitimi hæredis ſucceſſio; quia nemo hæres eſſe poteſt, niſi illud jus ei competat ipſo momento mortis illius, cujus ſperat hæreditatem. Quæ hactenùs dicta conſentiunt cum multis legibus, quarum verba non referemus; quia iſta animadverſio ad præcipuam præciſè difficultatem non ſpectat, de quâ agitur in caſu propoſito; atque aliunde leges illæ in locis indicatis poſſunt inveniri (*h*).

(*h*) Leg. *Divi*. 5. leg. *Cùm quis*. 10. & leg. *Nuper*. 11. cod. de naturalibus liberis. Lib. 5 tit. 27. Novellâ 74 & Novell. 89. c. 8.

Advertendum eſt etiam, quòd, cùm affirmamus ſcriptæ hæreditatis aut legati univerſalis illegitimum eſſe capacem, id intelligendum eſt ſecundum varias rationes conſuetudinum & uſuum; quâ de re id ſcitu præcipuum eſt. 1. ex quibuſdam mitioribus conſuetudinibus licere Patribus, ut in eorum contractu nuptiali filios naturales ſcribant hæredes; aut donationem faciant, ſervatâ filiis ſuis è Matrimonio ſuo progenitis legitimâ bonorum portione. 2. ex aliis pariter conſuetudinibus licitum eſſe Patribus, ut filiis ſuis illegitimis ad victum veſtitumque neceſſaria ſuppeditent. Quod conſentit cum jure Canonico; quo ſtatuitur, ut Puerorum hujuſmodi parentes ipſis neceſſaria præbeant alimenta; quâ ratione omnis alia videtur eis eſſe interdicta liberalitas, præſertim erga illegitimos ex adulterio, inceſtu, aut aliquo pari crimine natos (*i*).

(*i*) Cit Novel. 89. cap. ult.

Quod pertinet ad peregrinos, qui dicuntur Albini, quaſi *alibi nati*, hoc eſt, qui in regione Principis dominio non ſubjectâ nati ſunt, nec civitate fuêre donati, cujuſlibet hæreditatis ſeu ſcriptæ ſeu legitimæ ſunt incapaces; atque ut ipſis nemo, ſic nemini ipſi ſuccedunt; quod conſentit cum jure Romano (*k*): *Peregrini*, inquit, *capere non poſſunt* (hæreditatem). Neque ipſi etiam hæredes inſtituere poſſunt; eorumque bona ſolius Principis fiſco adjudicantur; quod dicitur jus Albinatûs. Qua de re legi poteſt Edictum Caroli VII. an. 1411. una cum aliis multis, ex quibus nulla etiam in Regno habere poſſunt beneficia (*l*).

(*k*) Clemenſ. III. in cap. *Cùm haberet*. 5. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium. Leg. *Qui deportantur*. & leg. *Nec apud*. 7 cod de hæred. inſtit. &c. lib. 6. tit. 24.

(*l*) Edictum Bleſenſe art. 4. Edictum Juliodunenſe. art. 8. &c.

Diximus: *nec qui civitate fuêre donati*: nam Peregrini incapacitas tolli poteſt ex Regio diplomate civitatis, quo fit capax ſucceſſionum, quæ ſibi contingere poſſunt à die tantùm, quo illud obtinuit: nam diploma illud vim non habet retroactivam, niſi fortè peregrinus ille, in Gallia natus, & alterius Principis factus ſubditus aliquo munere, paternam requireret hæreditatem aliquantò poſt obtentas reſtitutionis in integrum literas. Videtur enim exigere in hoc caſu naturalis æquitas, ut ad priſtinum ſuum ſtatum reſtitutus plenè Principis gratiâ frui poſſit, ex hac juris regulâ (*m*): *Beneficium Imperatoris.... pleniſſimè interpretari debemus.* Hæc ſunt potiſſimùm, quæ obſervanda duximus circa propoſitam difficultatem ad majorem ejus elucidationem.

(*m*) Leg. *Beneficium* 3 ff. de conſtitut. principum tit. 4.

CASUS VIII.

Liminius, Menandri filius naturalis, obtentis à

excluduntor à quibusdam honoribus, prærogativis ac muneribus, quorum ex hoc beneficio fiunt capaces; at ipſius effectus eò non extenditur, ut ſucceſſionis jus obtineant, quod perſonis duntaxat natu legitimis competit. Is nimirum legitimationis uſus æquitatem bonoſque mores læderet; eſſet enim injuſtum ſimul & inhoneſtum, ſi naturalis filius, quamvis à Principe legitimationis jure donatus, unà cum legitimis filiis hæreditatem haberet; cùm eos tantùm hæredes jus agnoſcat, qui ex Matrimonio juxta Eccleſiæ ac Principis leges contracto procreati ſunt, ut eodem jure illi ſolùm Patres agnoſcuntur, qui tales fiunt ex hujuſmodi Matrimonio, juxta hæc legis verba: *Pater verò is eſt, quem nuptiæ demonſtrant.* (a) His adde vitium natalium illegitimorum adeo deleri non poſſe, ut naturalem filiorum legitimorum conditionem adipiſcantur; & aliundè referre, ut filiorum illegitimorum incapacitate ad ſuccedendum puniatur crimen parentum (b).

(a) Leg. *Quia ſemper*, 5. ff. de in jus vocando, lib. 2. tit. 4.

(b) Domat. tract. de jure publico. l. 1. tit. 2. ſect. 2. n. 10.

CASUS IX.

Basilius, ob furtum capitaliter accuſatus, & ex ſententiâ in ipſum contumacem latâ capite damnatus, unum è ſuis propinquis ad rem ſuam ſatis amplam derelictam gerendam ſcripto delegat: at huic propinquo notum fit, rem omnem Baſilii ab officiariis regiis invadi, tanquam fiſco acquiſitam, ob judicium, quo Baſilius capite damnatus eſt. Quâ de re quæritur, utrùm mortui civiliter Baſilii omnia bona fiſco acquirantur, an verò ipſius naturaliter mortui filii aut alii legitimi hæredes in foro conſcientiæ, bona hæreditatis ejus mobilia ſua facere nequeant.

Respons.

Quamvis jure Civili rei accuſati in capitali cauſâ bona omnia fiſco eſſent addicta, niſi tempore præſcripto Vadimonium obiret (c); idem tamen in Galliâ non obſervatur. Nam juxta edicta duplex diſtinguenda eſt ſententia damnatoria. Prior eſt, quam profert Judex in reum præſentem: altera eſt, quæ in eundem profertur, cum Vadimonium deſerit, ſeu in judicio ſe præſentem ſiſtere contemnit, & quâ eum judex pœnâ criminis damnat, de quo accuſatur. Ex utrâque ſententiâ incurritur mors Civilis, atque adeò bonorum confiſcatio, & incapacitas ad ſucceſſionem; cum hoc tamen diſcrimine, quod ſententia damnatoria rei præſentis perficitur in illius perſonâ atque bonis; ac neceſſariâ conſecutione à die latæ ſententiæ computatur ejus incapacitas: è contra damnati ob contumaciam incapacitas ex edictis poſt quinque annos tantùm obtinet: unde lata in contumacem ſententia ſuum pro confiſcationibus & mulctis non ſortitur effectum in bonis damnati, niſi poſtquam illud prætermiſit, non ſe in judicio ſiſtens ad ſui defenſionem & ſententiæ obtentionem.

(c) Leg. *Divi*. 1. §. 4. ff. de requirendis vel abſentibus damnandis. lib. 48. tit. 7. Leg. *In pecuniariis*. fin. cod. de requirendis reis. Et leg. *Cùm abiens*. 1. & leg. *Quicumque*. 2. cod. eod. tit. lib. 9. tit. 40.

Id quidem manifeſtè conſtat ex Edictis, & præſertim Molinenſi an. 1566. menſe Februario à Carolo IX. lato; (d) & juxta edictum an. 1670. non à die latæ ſententiæ, ſed à die perfectæ per ſuſpenſam è patibulo rei effigiem quinque anni numerantur (e). Quo tempore elapſo, damnatus, naturaliter moriens, civiliter quoque cenſetur mortuus à die perfectæ modo prædicto ſententiæ. Unde ſequitur, juxta hæc edicta, ſi intra quinque annos vitam amittat damnatus ex contumaciâ, ipſiûs damnationem nullum ſortiri effectum, quem tantùm poſt elapſum illum annorum numerum exigunt edicta; atque adeò ipſum damnatum non eſſe

(d) Edict. Molinenſe art. 28.

(e) Edict. an. 1670. tit. de defectibus & contumaciis. art. 29.

Ex dictis igitur concludere eſt, quòd in propoſito caſu, ſi Baſilius quinque annos prætermiſerit, ad contentionem non ſe ſiſtens judicio; bona ipſius fiſco addicuntur, hoc eſt, ad Regem pertinent, vel Dominum loci, cujus eſſe debet confiſcatio: ſed ſi tempus illud nondum fuerit elapſum, is non eſt cenſendus civiliter mortuus, neque adeò incapax poſſeſſionis bonorum ſuorum, teſtamenti condendi, atque adeundæ hæreditatis, cùm ex edictis, quæ in Galliâ vim legis obtinent, quinque concedantur anni damnatis ex contumaciâ, ut obeant Vadimonium, ſeque in judicio in præſentes defendant (f).

(f) Domat. laud. tract. de leg. civ. in ſuo naturali ordine. l. 1. de ſucceſſion. in gen. ſect. 2. n. 39.

CASUS X.

Pomponius, ab inferiore judice morte damnatus, tanquam homicidii particeps, interpoſitâ ad Parlamentum appellatione, obiit ante latam appellationis ſententiam: cùmque Alexander, Pater ipſius ab interpoſitâ appellatione è vivis migrarat, & Pomponio rem amplam dereliquerat; quæritur, utrùm bona illa ad fiſcum pertineant, an verò ad Pomponii filios?

Respons.

Bona hæreditatis Alexandri ſine controverſiâ ad filios Pomponii attinent, quaſi ſucceſſores Patris ſui, filii & hæredis Alexandri. Ratio eſt, quia Pomponii incapacitas ad ſuccedendum, quæ ex ipſius condemnatione oriebatur, poterat extingui, etiam quoad præteritum tempus, non ſolùm per litteras abſolutorias, à Principe conceſſas; uti conſtat ex Lege Imperatoris Antonini, in Juſtiniani codice relatâ (g); ſed etiam per Arreſtum, quod ſententiam circumſcriberet, aut ſaltem mitigaret, pœnam conſtituendo, quæ civilem mortem non inferret; aut denique per interpoſitam, uti factum eſt, appellationem. *Provocationis remedio condemnationis extinguitur pronuntiatio*, inquit Lex (h); *ſi quis, cùm capitali pœnâ vel deportatione damnatus eſſet*; ait Lex alia (i) *appellatione interpoſitâ & in ſuſpenſo conſtitutâ, fati diem functus eſt; crimen morte finitum eſt.* Quocirca, uti teſtari poterat Pomponius legitimè, quatenùs manifeſtum fit ex hac lege (k) *Si quis in capitali crimine damnatus appellaverit, & medio tempore pendente appellatione fecerit teſtamentum, & ita deceſſerit, valet ejus teſtamentum*: ita ob eandem rationem in paternas opes ſuccedere poterat.

(g) Leg. *Cùm ſalutatus*. 1. cod. de ſent. paſſis & reſtitutis. lib. 9. tit. 51.

(h) Leg. *Accuſatorum*. 1. §. fin. ff. ad ſenatus conſultum Turpilianum. l. 48. tit. 16.

(i) Leg. *Si quis*. 2. cod. ſi reus vel accuſator mortuus fuerit. lib. 9. tit. 6. Item leg. *Si is*. 2. cod. ſi pendente appellat. mors intervenerit. lib. 7. tit. 60.

(k) Leg. *Qui à latronibus*. 13. §. 2. ff. qui teſtam. facere poſſunt &c. & l. *Si quis*. 6. §. 6. ff. de injuſto rupto & irrito facto teſtam. lib. 28. tit. 1. & 3.

CASUS XI.

Callinicus, perduellionis in Gallia factæ particeps, ex Arreſto Parlamenti perpetuâ extra Regnum deportatione damnatus eſt: Claudio Patre mortuo inteſtato, Fratres illius hæreditatem adivêre, Callinicum ſecum cohæredem agnoſcere recuſantes, quòd eum civiliter mortuum eſſe contenderent ob latam in ipſum condemnationem. Nùm pro iſtis ſtat jus?

Respons.

Callinici fratribus favet jus. Hæc eſt enim generalis regula, non ſolùm morte damnatos, ſed etiam pœnâ, quæ civilem infert mortem, nemini poſſe ſuccedere, ſeu ab inteſtato, ſeu ſcripto Teſtamento: *Edicto Prætoris bonorum poſſeſſio his denegatur, qui rei capitalis damnati ſunt, neque in integrum reſtituti ſunt.* Hæc ſunt verba

Legis

Digitized by Google

naverte tamen, quod ſi Callinico ſit filius quidam legitimus, Patris ſui jura obtinet hic filius, ac defuncti hæreditatem cum cæteris hæredibus dividere debet ex his Legis terminis (c): *Si deportatus Patronus ſit; filio ejus competit bonorum poſſeſſio in bonis liberti, nec impedimento eſt ei talis Patronus, qui mortui loco habetur*: Quod aſſerit etiam Lex alia (d) verbis iſtis: *Si quâ pœnâ Pater fuerit affectus, ut vel civitatem amittat, vel ſervus pœnæ efficiatur, ſine dubio nepos filii loco ſuccedit,*

(c) Leg. *Si necem.* 4. §. 2. ff. de bonis libertorum. lib. 38. tit. 2.

(d) Leg. *Si quâ.* 7 ff. de his qui ſui vel alieni juris ſunt. l. 1. tit. 6.

CASUS XII.

EUSTRATO mortuo abſque parentibus majoribus aut poſteris, Paternis aut Maternis, vel Collateralibus; petitur, utrùm vici, in quo obiit, Parochus de bonis ab eo derelictis pro egenis ſtatuere poſſit?

RESPONS,

Euſtrati Parochus de bonis defuncti ſtatuere nequit pro pauperibus. Nam in caſu propoſito omnia bona defuncti, qui de iis aut donatione, aut causâ mortis non ſtatuit; ad Regem jure exhæredentiæ pertinent, ſeu *jure in caduca bona*, cum nullus eſt hæres. Hic eſt Galliæ uſus, qui fuit etiam Romanorum: *Scire debet gravitas tua inteſtatorum res, qui ſine legitimo hærede deceſſerunt, fiſci noſtri rationibus vindicandas*, ait una ex Legibus Codicis Juſtiniani (e). *Vacantia mortuorum bona*, inquit etiam Lex alia (f), *tunc ad fiſcum jubemus transferri, ſi nullum ex quâlibet ſanguinis linea, vel juris titulo, legitimum reliquerit inteſtatus hæredem.*

Obſervandum 1. jus exhæredentiæ ſeu jus in caduca bona non ſolùm ad Regem pertinere, ſed etiam ad Dominum, qui altam habet juriſdictionem intra fines dominii ſui (g). 2. Ex quibuſdam conſuetudinibus, uti Normannâ nullum eſſe parentem hæreditatis capacem ultrà ſeptimum gradum. Aliæ jus ſucceſſionis limitant ad decimum gradum, aliæ ad infinitum extendunt. Denique in locis quibuſdam ſeries Materna Paterno generi in infinitum ſuccedit; & è contra in aliis gradus Materni Paternis, nec viciſſim Paterni Maternis ſuccedunt (h). 3. Jure exhæredentiæ tam quoad Regem quàm ſupremos Dominos ſupponi obligationem perſolvendi debita à defuncto contracta, ut ſtatuit Edictum Caroli VII. 30. Janu. an. 1455.

(e) Leg. *Scimus.* cod. de bonis vacantibus & de incorporatione. lib. 10. tit. 10.

(f) Leg. *Vacantia.* 4. cod. eod. tit.

(g) Leg. *In metallum.* 4. cod. de bonis proſcriptorum ſeu damnatorum. lib. 9. tit. 49.

(h) Dictioni Trevoltii v. *Exhæredentia.*

CASUS XIII.

PANTALEO, Religioſus mendicans, per errorem ſolemnia Religionis ſuæ vota profeſſus eſt, natus tantùm annos quindecim cum decem menſibus, cujus cùm Pater Andræas quadriennio poſt deceſſiſſet; Daniel, nepos defuncti pro Pantaleone hæreditatem cepit: Sed alter ejus propinquus proſperæ Danielis fortunæ æmulator, Pantaleonem monuit, ipſum ante requiſitum tempus vota emiſiſſe, atque adeò iis reclamare jure poſſe, cui monito obſequens Pantaleo Romanum obtinuit reſcriptum, quo de votis ſolutus eſt. Quo facto nunc Danielem de captâ hæreditate vult expellere. In ipſum verò Daniel ex eo jus ſuum tuetur, quòd tùm eſſet Religioſus & per quatuor annos in eodem ſtatu ante Patris obitum perſeveraſſet; atque adeò tunc temporis cujuſlibet eſſet incapax hæreditatis; ac denique ipſius incapacitas ſublata tantùm pro futuro, non autem præterito tempore cenſenda ſit. Nunquid jus ſuum in foro conſcientiæ perſequi poteſt Daniel?

tur, quod Religioſi ſocietatis JESU poſt duos novitiatûs annos emittunt (i): Sed non minùs certum eſt, omnem ſolemnem Religionis profeſſionem, ante ſexdecim annos completos & probationis annum emiſſam eſſe invalidam. *In quâcumque Religione, tùm virorum, quàm mulierum profeſſio non fiat ante decimum ſextum annum completum*; inquit Concilium Tridentinum (k), *nec qui minori tempore, quàm per annum poſt ſuſceptum habitum in probatione ſteterit, ad profeſſionem admittatur. Profeſſio autem antea facta ſit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus regulæ, vel Religionis, vel Ordinis obſervationem, aut ad alios quoſcumque effectus.* Quod Decretum admittitur in Galliâ ex his Edicti Bleſenſis verbis (l): „Profeſſio ſeu Religioſorum, ſeu Religioſarum non fiet ante decimum ſextum annum „completum; nec ante probationis annum poſt „ſuſceptum habitum; & ubi fiet antè, declaravimus & declaramus Contractus, Obligatio„nes & Diſpoſitiones benè factorum hujus cau„sâ factas, Invalidas nulliuſque effectus: & qui „ante dictum tempus Religionem fuerint profeſ„ſi, poterunt teſtamento aut quovis alio modo „de ſuis bonis & ſucceſſionibus captis aut capien„dis in lineâ directâ vel collaterali, in illius è „ſuis propinquis aut aliis, quem magis libuerit, „emolumentum ſtatuere; non tamen alicujus „Monaſterii directè vel indirectè; idque poſt tres „menſes, quibus decimum ſextum ætatis annum „attigerint. Si verò tempore illo non diſpoſue„rint, prædicta bona ad proximos hæredes *ab* „*inteſtato* devenient„. Atqui incapacitas Religioſi ad ſuccedendum, ceſſat omnino, ubi primùm vota ejus ſunt irrita. Unde ſequitur, quod, cùm Pantaleonis incapacitas juridicâ ſublata fuerit ſententiâ, quæ irritam ipſius profeſſionem declaravit, uti factam ante tempus præſcriptum à Tridentino, quod probavit Edictum Bleſenſe; & ex hoc in priſtinum ſuum ſtatum reſtituatur, quaſi nullum unquam ſolemne votum emiſiſſet, Danielem jure poteſt excludere, ac hæreditatem *ab inteſtato* Patris ſui Andreæ adire. Cùm enim penitùs ſublata fuerit illius incapacitas, fit capax, non ſolùm omnium hæreditatum, quæ deinceps ipſi poterunt contingere, ſed etiam earum, quæ ab ſimulatâ illa profeſſione ipſi fuerunt apertæ.

(i) Carol. Fevr. tract. de abuſu lib. 4. c. 7. n. 14. Arreſt. 30. Jan. an. 1631; Arreſt. 29. Nov. an. 1632. Diarium fori. tom. 1. l. 4. cap. 32.

(k) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regular. & monial. c. 15.

(l) Edict. Bleſ. art. 28.

Idem dicendum de homine, qui capite, aut remis vel exilio in perpetuum damnatus, ſententiam ſui damnatoriam reſcindi curat, aut qui appellatione interpoſitâ eam mitigari ac ſtatutam à priori mutari curat pœnam in aliam, quæ civilem mortem non infert, uti pœnam remorum pro quinque aut novem annis. Unde patet diſcrimen, quod intercedit inter duas illas incapacitatis ſpecies, & incapacitatem illegitimi & alienigenæ. Nam incapacitas alienigenæ tolli non poteſt nec ſuum habere effectum, niſi pro futuro tantùm. Diſcrimen autem harum incapacitatum oritur è diverſitate cauſarum, quibus inducuntur. Atqui duarum priorum cauſæ ita tolli poſſunt, ut idem ſit, ac ſi nunquam fuiſſent; cùm incapacitatis alienigenæ aut illegitimi non ſint hujuſmodi: quandoquidem, licèt illegitimè natus per ſubſequens matrimonium fiat legitimus; ſemper verum ſit dicere, eum natum eſſe illegitimum; uti verum eſt, alienigenam extra Regni fines eſſe natum, quamvìs à Rege Civitate fuerit donatus: cùm igitur alterutrius incapacitas ſtatûs ſui origini ſit

naturalis,

Digitized by Google

CASUS XIV.

Arnaldus, Telonenſis mercator, Teſtamento ſcriptus hæres à Simeone, timens, ne ob debitorum multitudinem ac negotiorum intricationem onerofa ſibi eſſet hæreditas, ab eâ ſe abſtinuit pro Renato, qui futurus erat legitimus hæres ab inteſtato, modò is ſibi ſummam præſentem 3000. lib. numeraret. Deinde creditores duo & legatarius unus, illi pro pecuniâ creditâ, is verò pro obtinendo legato litem ipſi intulêre. Arnaldus verò eos ad Renatum remiſit, cui ſe jure hæreditatis defuncti ceſſiſſe declaravit. At creditores illi atque legatarius ei ſignificârunt, ſe velle, ut is ſolus de ſuâ eſſet ſolutione onuſtus, cùm Simeonis teſtamento hæres ſcriptus fuiſſet, neque gratuitò hæreditatem prætermiſiſſet. Cui jus?

Respons.

Pro duobus creditoribus hæreditatis Simoneis & legatario ſtat jus, ac legitimè Arnaldum, uti debitorem ſuum, quatenus eſt defuncti teſtamentarius hæres perſequuntur. Ratio eſt, quia licèt prætermittendo hæreditatem, jam uti hæredem ſe gerere nequeat quoad Renatum. Hæres tamen haberi debet quoad creditores & legatarium: nam, licèt non videatur hæres eſſe ob prætermiſſam hæreditatem, talis tamen eſt ſemper cenſendus, cùm ab eâ nudè ac ſimpliciter non abſtinuerit, ſed accepto pretio 3000. lib. à Renato perſoluto; & ſic jus ſuum ad hæreditatem vendidit; quod non niſi ut hæres poterat; ut qui rem aliam quamlibet vendit, ex venditione illius rei Dominum ſe declarat. *Licèt pro hærede gerere non videatur*, inquit Lex (a), *qui pretio accepto prætermiſit hæreditatem; tamen dandam in eum actionem; exemplo ejus; qui omiſſâ causâ teſtamenti ab inteſtato poſſidet hæreditatem, divus Hadrianus reſcripſit. Proinde legatariis & fideicommiſſariis tenebitur.* Addi poteſt etiam Lex alia, cujus verba, non minùs, quàm Superioris, ſunt expreſſa (b): *Si pecuniâ acceptâ omiſit* (hæres) *aditionem; legata & fideicommiſſa præſtare tenebitur.*

(a) Leg. Licèt, 2. ff. ſi quis omiſſâ cauſa teſtamenti. &c. lib. 29. tit. 1

(b) Leg. Si in fraudem. 1. cod. ſi omiſſa ſit cauſa teſtamenti. lib. 6. tit. 39.

Uno verbo hæres quilibet, qui teſtatoris mortem cognoſcens, & quo titulo ipſius ſit hæres, aliquid agit, quod non agere poteſt, niſi ut hæres, ut ſi integram vendat hæreditatem, aut ejus tantùm partem; aut à debitore cenſum hæreditatis accipit, aut abſque urgenti neceſſitate defuncti creditorem perſolvit, vel prædium aliquod poſſidet, quod ad eandem pertinere novit hæreditatem, hinc pro nudo ac ſimplici hærede gerere videtur, & omnibus inde hæreditatis oneribus ſit obnoxius; ut conſtat ex ſequentibus legibus: *Tunc pro hærede geri dicendum eſſe ait, quoties accipit quod citra nomen & jus hæredis accipere non poterat.* (c). *Cùm debitum paternum te exſolviſſe alleges pro portione hæreditaria, agnoviſſe te hæreditatem defuncti non ambigitur* (d). *Pro hærede autem gerere quis videtur, ſi rebus hæreditariis tanquam hæres utatur, vel vendendo res hæreditarias, vel prædia colendo, locando-ve, vel quoquo modo voluntatem ſuam declaret, vel re vel verbis de adeundâ hæreditate* (e). *Gerit pro hærede, qui animo agnoſcit ſucceſſionem; licèt nihil attingat hæreditarium. Undè & ſi domum pignori datam, ſicut hæreditariam retinuit, cujus poſſeſſio qualis qualis fuit in hæreditate; pro hærede gerere videtur. Idemque eſt, etſi alienam rem ut hæreditariam poſſediſſet* (f).

(c) Leg. Pro hærede, 20. §. 4. ff de acquir. vel omitt. hæred. lib. 29. tit. 2.

(d) Leg. Cùm debitum, 2. cod. de jure deliberandi lib. 6. tit. 30. & leg. Parentibus, 8. cod. de inofficioſo teſtam.

(e) §. 9. Inſtitut. de hæred. qualit. & different.

(f) Leg. Gerit. 88. de acquir. vel omiſt. hæreditate.

gerunt; ſed aut pietatis aut cuſtodiæ causâ aut pro ſuo.

de hæred. acquir. vel omit.

Obſervandum 2. Pupillum validè nullo ſe actu gerere poſſe hæredem, quo irrevocabiliter teneatur. Nam in integrum ſemper reſtitui poteſt de iis, quæ uti pupillus propriæ rei contraria fecerit. Quare ſi ſe aliquo actu hæredem geſſiſſet, & oneroſa eſſet hæreditas, in integrum reſtitui poſſet ex hac lege (b). *Minoribus 25. annis, ſi damnoſam hæreditatem parentis appetierint, ex generali edicto, quod eſt de minoribus 25. annis ſuccurrit* (proconſul) *cùm etſi extranei damnoſam hæreditatem adierint; ex eâ parte edicti in integrum eos reſtituit.* Atque hæc minoris prærogativa nullum creditoribus damnum inferre poteſt. Nam cum Minor hæres eſt, ſit ſemper bonorum hæreditatis, quam acquirit, inventarium; ex quo inter beneficiarios hæredes ſemper annumeratur; atque inventarium illud hæreditatis Creditorum jura in tuto reponit.

Item leg. Etſi 14. §. 8. ff. de religionis & ſumpt. funerum. lib. 11. tit. 7.

(b) Leg. Neceſſarius. 57. §. 1. ff. de acquir. vel omitt. hæred.

CASUS XV.

Riberius, paternam volens repudiare hæreditatem, multa clam ejus mobilia ante repudiationem ſubducit: quo facto hæreditatem repudiat, debitis aliiſque oneribus ſolvendis imparem. Creditores quattuor, detectâ Riberii infidelitate, ipſi litem inferre volunt, ut juridicè hæres ſimpliciter declaretur, & ſic ad ſolvenda omnia hæreditatis debita cogatur, quæ longe pretium ejus ſuperant. An id poſſint tutâ conſcientiâ, ſi Riberii damnum ad 2000. numeratum de bonis propriis venturum eſſe certò ſciant?

Respons.

Quatuor illi Creditores abſque injuſtitiæ reatu Riberium jure perſequi poſſunt, eumque ſimplicem eſſe Patris ſui hæredem ſententiâ obtinere. Ratio eſt, quia, ſi furtivè ſubducta ut hæres accepiſſet, conſtat ex eo ſolo futurum eſſe ſimplicem Patris ſui hæredem ex his verbis legis (i). *Pro hærede autem gerere quis videtur, ſi de rebus hæreditariis, tanquam hæres utatur.* Atqui certum eſt etiam, ipſius conditionem ex eo non fieri meliorem, quòd hæreditaria Patris ſui mobilia dolo malo ſubduxerit: atque ideirco par eſt, ut is habeatur tanquam hæres ſimpliciter paternæ hæreditatis, ejuſque debitorum ſolutione adſtrictus; quod expreſsè declarant duæ leges digeſtorum, quarum prior in præcedenti deciſione relata his effertur terminis (k): *Tunc pro hærede geri dicendum eſſe ait* (Papinianus) *quoties accepit quod citra nomen & jus hæredis accipere non poterat.* Et poſterior iſtis (l): *ſi quis ſervus ſe dicit retinere hæreditatem nolle, aliquid autem ex hæreditate amoverit, abſtinendi beneficium non habebit.*

(i) §. 7. Inſtit. de hæredum qualit. & differ. lib. 2. tit. 19.

(k) Leg. Pro hærede 20. §. 4. ff. de acquirend. vel omitt. hæred.

(l) Leg. Si ſervum. 71. §. 4. ff. eod. tit.

Idem tamen non eſſet dicendum, ſi Riberius primò ab hæreditate abſtinuiſſet, dein mobilia quædam amoviſſet; tùm enim hæres non eſſet cenſendus, niſi ex quibuſdam ſpecialibus facti ſui circumſtantiis is produceretur effectus; ſed ſolùm furti conſcius eſſet, de quo juxta leges eſſet puniendus. *Cæterùm ſi ante ſe abſtinuit, deinde tunc amovit; hic videamus, an edicto locus ſit: magis eſt, ut putem iſtic Sabini ſententiam admittendam, ſcilicet ut furti potiùs actione creditoribus teneatur. Etenim qui ſemel ſe abſtinuit, quemadmodum ex poſt delicto obligare.* Ita Papinianus in lege nunc allatâ.

CA-

onere pluriom Legatorum præcipui momenti, quorum ſolutionem ab eo requirunt Legatarii: Quo facto hæreditatis prætermiſſionem offert, omniumque mobilium ejus reſtitutionem: Sed oblatam Creditores recuſant conditionem, cujus acceptationem oon ſibi fore utilem exiſtimant; & contendunt, ipſum de omnibus; etiam cum proprio periculo, hæreditatis oneribus teneri; quòd ſe joſtum ab inteſtato hæredem geſſerit ab initio. Nunquid legitima eſt eorum contentio?

R e s p o n s.

In quibuſdam caſibus illegitima poſſet eſſe iſtorum Legatariorum contentio. Nam ut hæres de oneribus hæreditatis teneatur; non ſatis eſt, ut mortem illius, cui ſuccedit, cognitam habeat; cognoſcat etiam, ſe ejus eſſe hæredem, & aliquo actu talem ſe gerat; ſed inſuper requiritur, ut cognoſcat, qno titulo hæres ſit. Id autem Florus ignorabat, quando avunculi ſui Valentini hæreditatem adivit; cùm ignoraret, ipſum teſtamento ſcripſiſſe hæredem, cum onere plurium Legatorum. Igitur cùm ab Legatariis certò addiſcat, à Valentino conditum eſſe teſtamentum, ab hæreditate legitimè poteſt abſtinere, ipſis derelictâ re omni hæreditariâ. *Ut quis pro hærede gerendo obſtringat ſe hæreditati, ſcire debet quâ ex cauſa hæreditas ad eum pertineat, veluti adgnatus proximus juſtè teſtamento ſcriptus hæres, antequam tabulæ proferantur, cùm exiſtimaret inteſtatò Patrem-familias mortuum, quamvis omnia pro Domino fecerit; hæres tamen non erit.* Hæc ſunt ipſa Digeſtorum Legis verba (a), quæ addit, quòd in hoc caſu idem ferendum eſt judicium, ac de hærede, qui teſtamento, quod validum putat, inſtitutus, nec alionde hæres ab inteſtato, hæreditatem adiiſſet, quam poſteà repudiaſſet, ob defectus in teſtamento contentos. *Et idem juris erit, ſi non juſto teſtamento ſcriptus hæres, prolatis tabulis, cùm putaret juſtum eſſe; quamvis omnia pro Domino adminiſtraverit; hæreditatem tamen non acquiret.*

(a) Leg. Si is. 22. ff. de acquir. vel omit. hæred. lib. 29. tit. 23.

Diximus: In quibuſdam caſibus illegitima poſſet eſſe contentio Legatariorum, de quibus in caſu propoſito fit mentio; quamvis enim Legatorum, quæ nimia ſunt, reductionem quandoque hæres obtinere poſſit, ut alibi dicimus; ſunt tamen teſtamentariæ quædam diſpoſitiones quæ huic reductioni non ſubjiciuntur; ut cùm hæreditatis dodrantem Legata non excedunt; qui litis inſtruendæ impenſis additus ad illas reductiones obtinendas ſufficit, ut hæres ab hæreditate ſe abſtinere poſſit: Sed ſi Legata reduci poſſent, & reductioni eorum aſſentirentur Legatarii, aut facilè eorum obtinere hac in re condemnationem; tunc ad repudium hæreditatis jure non admitteretur, ſi ſe tanquam hæredem cum cognitione cauſæ geſſiſſet (b).

(b) Novel. 1. c. 2.

CASUS XVII.

Laurentius, futurus hæres Hugonis, cognito, quod Parens iſte in Provincia mortuus eſſet, Gabrieli ſummam centum nummorum, ab hæreditate debitam perſolvit, priuſquam huic ſe immiſceret; ſed cognito etiam, defunctum ſcripſiſſe teſtamentum, quo exhæres erat, atque adeò perperam ſe nummos centum ſolviſſe, horum reſtitutionem à Gabriele requirit, qui eam denegat, ſnamque aſſerit denegationem iſtâ Lege (c): *Repetitio nulla eſt, ab eo qui ſuum recepit, tametſi ab alio, quàm vero debitore ſolutum eſt.* Cui jus?

(c) Leg. Repetitio. 44. ff. de condictione indebiti. lib. 12. tit. 6.

briele acceptam laceraſſet Laurentius, & defectu tituli debitum à Creditore ita eſſet amiſſum; exiſtimamus; centum nummos à Gabriele legitimè retineri poſſe, atque à Laurentio malè ſolutæ pecuniæ culpam ſibi ſoli eſſe adſcribendam ſalvo ſuo contra hæredem recurſu, ſi ad eum pateat aditus: Sed ſi Gabriel titulum ſuum non extinxit, & debitam ab hærede ſummam recipere poſſit, tenetor erga Laurentium de reſtitutione centum nummorum; cùm is de propriâ ſolverit pecuniâ; & ſperatam liberando hæreditatem, proprium quoque ſibi debitum perſolvere ſe putaret. *Quamvis debitum ſibi quis recipiat*, ait Lex (d), *tamen ſi is qui dat, non debitum dat, repetitio competit; veluti, ſi is qui hæredem ſe, vel bonorum poſſeſſorem falsò exiſtimans Creditori hæreditario ſolverit. Hic enim neque verus hæres liberatus erit; & id quod dedit, repetere poterit. Quamvis enim, debitum ſibi quis recipiat; tamen ſi is qui dat, non debitum dat, repetitio competit.*

(d) Leg. Si pœna. 19. §. 1. ff. eod. tit.

Neque huic Legi derogat Lex à Gabriele allegata, ut Laurentium jure repetitionis centum nummorum privet; quia Lex illa, quam laodat Gabriel, intelligitur tantùm de eo, qui Creditori de propriâ ſolvit pecuniâ debitum, quod ab alio novit eſſe contractum, & qui ſolvit, præſumitur alterius debitum liberaliter ex amicitiâ aut ob aliquam aliam rationem velle perſolvere.

CASUS XVIII.

Lombardus, uti Sempronii hæres, ipſius bona poſſidens, & ſe unicum ejus hæredem contendens eſſe, à Tertullo in ſua poſſeſſione interpellatus eſt, qui ſe quoqoe ejuſdem ſucceſſionis eſſe hæredem contendit.

Pendente lite, contagio aut aliter deperierunt pecora ad valorem mille & plurium librarum. Tertullus, adjudicatâ ſibi hæreditate in judicio, à Lombardo hæreditatis ſimul & deperditi pecoris reſtitutionem petiit. Nunquid in Lombardum cadit illa jactura?

R e s p o n s.

Qnandoquidem Lombardus, ut ſupponitur, bonæ fidei poſſeſſor fuerit, non tenetur ad reſtituendum Tertullo valorem pecorum, quæ lite pendente deperierunt. Hujuſmodi namque detrimenta haberi debent uti caſus fortuiti & improviſi: Dici etiam poteſt, quòd, licèt caſus illos prævidiſſet Lombardus, ex timore talis eventûs compelli non debuiſſet ad jus ſuum deſerendum in hæreditatem Sempronii.

Coonſentit hæc deciſio cum æquitate natnrali & jure Romano: *Illud quoque quod in oratione divi Hadriani eſt*, inquit una ex Legibus Digeſtorum (e), *ut poſt acceptum judicium id actori præſtetur, quod habiturus eſſet, ſi eo tempore, quo petiit, reſtituta eſſet hæreditas, interdum durum eſt. Quid enim ſi poſt litem conteſtatam mancipia, aut jumenta aut pecora deperierint? Damnari debebit ſecundùm verba orationis, quia potuit petitor, reſtitutâ hæreditate, diſtraxiſſe ea. Et hoc juſtum eſſe in ſpecialibus petitionibus Proculo placet. Caſſius contra ſentit. In prædonis perſonâ Proculus rectè exiſtimat; in bonæ fidei poſſeſſoribus, Caſſius. Nec enim debet poſſeſſor aut mortalitatem præſtare, aut propter metum hujus periculi temerè indefenſum jus ſuum relinquere.*

(e) Leg. Si ant. 40. ff. de hæred. petitione.

CASUS XIX.

Valentinus, qui ſe Juliani hæredem geſſit, agnoſ-

Digitized by Google

ab inventoris nomine in jure ſic dicta, nihil aliud eſt, quàm pars quarta bonorum hæreditatis, quam hæres ſibi retinere poteſt, quando dodrantem ſeu tres quadrantes legata excedunt. *Quicumque civis Romanus poſt hanc legem rogatam, Teſtamentum faciet*, inquit Lex (a), *is quantam cuique civi Romano pecuniam jure publico dare, legare volet; jus poteſtaſque eſto; dum ita detur legatum, ne minùs quàm partem quartam hæreditatis eo teſtamento hæredes capiant.*

(a) Leg. *Lex falcidia.* 1. ff. ad Leg. *Falcidiam.* lib. 35. tit. 2.

Secundum eſt, quod quarta pars illa ſumi non poteſt in hæreditatem, niſi poſt diductum æs alienum, ſeu perſoluta debita, cujuſcumque ſint naturæ. *Sicut legata non debentur, niſi deducto ære alieno aliquid ſuperſit*, ait Lex alia (b), *nec mortis causâ donationes debebuntur ſed infirmantur per æs alienum.* Quod idem declarat hæc Lex alia (c); *bona intelliguntur cujuſque quæ deducto ære alieno ſuperſunt.* Quod verum eſt, etiam intellectis ipſius hæredis debitis, quàcumque ratione ſit Creditor. *Etiam quod ipſi hæredi mortis tempore debitum fuerit; quamvis aditione hæreditatis confuſæ ſint actiones* (d).

(b) L. *Circa.* 66 §. 1. ff. eod. tit.

(c) L. *Subſignatum.* 39. §. 1. ff. de verbor. ſignif. l. 50. tit. 16.

(d) Leg. *In imponenda.* 6. cod. ad leg. falcid. lib. 6. tit 50.

Tertium eſt, quod falcidiæ beneficium, ſpeciatim hæredibus teſtamentariis conceſſum, eorum defectu pertinet etiam ad hæredes qui vocantur legitimi & ab inteſtato juxta hæc legis verba (e): *Dixi legem falcidiam inductam eſſe à Divo Pio, etiam in inteſtatorum ſucceſſionibus propter fideicommiſſa*, ſed quod jure illo nullus frui poteſt legatarius (f): *Nunquam legatarius vel fideicommiſſarius, licèt ex Trebelliano Senatuſconſulto reſtituitur ei hæreditas, utitur legis falcidiæ beneficio*, inquit Lex alia.

(e) L. *Filius familias.* 18. cod. tit.

(f) L. *Lex falcidia.* 47. §. 1. ff. eod. tit.

Quartum denique; quod beneficium & uſus falcidiæ non pertinet ad hæreditates, quarum bona in regionibus juris conſuetudinarii poſita ſunt, in quibus legitima ac legatorum reductio diverſimodè pro variis cujuſque conſuetudinis regulis ſtatuitur; ſed quod jus illud ſpectat tantùm ad eorum clauſulas teſtamentarias, quorum bona in Provinciis ſcripti juris poſita ſunt. Ex quibus animadverſionibus facilè ſolventur omnes difficultates, quæ ad falcidiam pertinent. Quo præſuppoſito.

Ad quæſtionem in caſu, de quo agitur, propoſitam reſpondemus dicendo, Valentinum vel ſe geſſiſſe ſimpliciter hæredem Juliani, vel ſolùm beneficio inventarii: ſi ſe hæredem ſimpliciter Juliani geſſerit; nullum ei jus competit ad falcidiæ beneficium; licèt multò plura eſſent ejus hæreditatis debita atque onera; quàm bona: & abſque ullo in aliquem recurſu præſtare tenetur non ſolùm omnes rei hæreditariæ imminutiones, ſed etiam damna omnia, quæ fortuito caſu abſque legatariorum culpâ contigêre. *In ratione legis falcidiæ*, inquit Lex (g), *mortes ſervorum, cæterorumque animalium, furta, rapinæ, incendia, ruinæ, naufragia, vis hoſtium, prædonum, latronum, debitorum facta pejora nomina: in ſummâ quodcumque damnum; ſi modò culpâ legatarii careant, hæredi pereunt.*

(g) L. *In ratione.* 30. ff. eod. tit.

Si verò hæredem ſe beneficiarium declaraverit; vel bonorum defuncti inventarium deſcripſit, vel non ſi verè, ſine fraude & cum debitis formulis deſcripſerit, & comprobet, bona hæreditatis ad debitorum ſolutionem non ſufficere; tunc jus habet ad falcidiam, ſed jus illud amittit, niſi caverit de inventario deſcribendo: *Fiat igitur inventarium ab hærede metuente, ne fortè non habeat poſt debi-* ex eâ percepit: quo in eam omnes caſus, qui à morte teſtantis contigêre, ad ſolos pertinent defuncti creditores & legatarios, ut jus conſtituit (i).

(i) L. *In quantitate.* 73. ff. ad L. *Falcidiam.*

CASUS XX.

Simon; hæres Leodegarii, qui Paulino 10000. lib. ſummam ex teſtamento legavit hæreditatem ejus pinguem exiſtimans, eam ſtatim non niſi ut beneficiarius hæres adivit; & tamen ſcripto erga Paulinum de ſolutione legati ſeſe obligavit. Sed poſteà agnoſcens, omnia bona hæreditatis, deducto ære alieno, non ſufficere ad ſolutionem hujuſce legati; ad falcidiæ beneficium confugit, quo uti cupiens 10000. lib. quæ Paulino fuerant legata, ſolutionem negavit. Numquid legitima eſt ejus recuſatio?

Reſpons.

Simon. Paulino legatæ à Leodegario 10000. lib. ſummæ ſolutionem abſque injuſtitia denegare non poteſt. Cùm enim hæres, priuſquam falcidiæ beneficio uti conſtituerit, de integrâ ſe obſtringit ſolutione legati, quod falcidiæ locum dare poteſt, jam in integrum reſtitui nequit, cùm falcidiæ beneficio renuntiaverit ex contractâ obligatione ſolvendi integri legati. Ratio eſt, quia præſumenda eſt hujuſmodi obligatio eſſe facta; ut teſtatoris voluntatem compleret; à quâ liberè poterat abſtinere; & falcidiæ tantùm jus petere. *Si ſolverit*, inquit Lex (k), *ſive ſuper* hoc cautionem fecerit, æquitatis ratio ſimilia ſuadere videtur. En etiam legis alterius verba (l): *Scire debet omiſſâ falcidiâ quò pleniorem fidem reſtituendæ portionis exhiberes, non videri plus debito ſolutum eſſe.*

(k) L. *Cum certum.* fin. cod. ad legem falcid. in fine lib. 5. tit. 50.

(l) L. *Scire.* 1. cod. eod. tit.

Nihilominùs ſi hæres iſte ſolviſſet, aut de ſolutione caviſſet errore facti tantummodò; ut ſi rem peregiſſet priuſquàm ſibi notus eſſet codicillus, qui alia continebat legata, quibus demtioni locus eſſet; tunc eorum, quæ in ſolutione ſuperabundarent, jus ei repetitionis competeret; ut probari poteſt ex hac juris regula (m): *Regula eſt, juris quidem ignorantiam cuique nocere, facti verò ignorantiam non nocere*; & ex his verbis legis (n): *Si poſt diviſionem factam teſtamenti, vitium in lucem emerſerit, ex his, quæ per ignorantiam confecta ſunt præjudicium tibi non comparabitur.* Cujus rei hanc rationem affert Lex alia (o): *Cùm . . facti interpretatio plerumque etiam prudentiſſimos fallat.*

(m) L. *Regula.* 9. ff. de juris & facti ignorantia.

(n) L. *Si poſt.* 4. cod. tit.

(o) L. *In omni.* 2. ff. eod. tit.

Diximus: *Errore facti tantummodo*: nam ſi errore juris lapſus eſſet; v. g. ſi ignoraſſet, ſe falcidiam retinere poſſe, aut putaſſet legatum illud detractioni non eſſe obnoxium, tunc ad priſtinum non poſſet ſtatum reſtitui. *Error facti quartæ, ex causâ fidei commiſſi non retentæ, repetitionem non impedit. Is autem qui ſciens ſe poſſe retinere* (univerſum reſtituit) *condictionem non habet, quin etiam ſi jus ignoraverit, ceſſat repetitio.* Hæc ſunt verba legis Codicis (p), quâcum conſentit hæc alia digeſtorum (q): *Si quis jus ignorans, lege falcidiâ uſus non ſit, nocere ei dicit Epiſtola divi Pii.*

(p) L. *Error.* 9. cod. eod. tit.

(q) L. *Regula.* cit.

CASUS XXI.

Geminius, civis fori Julii, hæres Cæſaris qui ipſi multa eaque gravia legata erga eundem

laga-

Digitized by Google

... neque exercuit jure falcidiæ perſolverit, illud idem jus in reliqua eum jam exercere non poſſ. Cui jus?

R E S P O N S.

Legatario jus non competit: nam certum eſt, hæredem, qui impoſito ſibi multorum erga unum eundemque Legatarium oneri legatorum quoad majorem partem ſatisfecit; jure ſuam ex omnibus legatis falcidiam retinere poſſe, licèt unum duntaxat legatum ſupereſſet ſolvendum: idemque dicendum eſt, ſi unius tantùm legati ſolutione obſtrictus, jam partem perſolviſſet, non deductâ de ſolutione falcidiâ. Ratio eſt, quia legitimè præſumitur, ſolutionem ab illo hærede non fuiſſe ſuſceptam abſque falcidiæ deductione, niſi quia eam penitùs extinguere conſtituerat ex iis, quæ ſibi ſupererant; uti conſtat ex hac Digeſtorum Lege (a): *Si ex pluribus rebus legatis hæres quaſdam ſolverit; ex reliquis falcidiam plenam per doli exceptionem retinere poteſt, etiam pro his, quæ jam data ſunt*: unde ſequitur, in caſu propoſito Geminium integram ſuam jure repetere poſſe falcidiam ex reliquis legatis perſolvendis legatario.

(a) Leg. *Si ex pluribus*. 16. ff. ad Leg. falcid.

C A S U S XXII.

NICASIUS Civis Lugdunenſis, hæres beneficiarius ab inteſtato Coſmæ; civis pariter Lugdunenſis, ex inventario bonorum defuncti agnoſcens, ea non ſufficere ad ſolutionem debitorum nec non legatorum, falcidiam tantùm vult petere, quartam bonorum, quæ in hæreditate ſuperſunt, partem, deductis debitis retinendo, ac cæterum dodrantem legatariis relinquere: at legatarii; quorum legata 3000. lib. ſummam conficiunt, ipſi objiciunt, eâ fructibus ac reditibus futuri temporis augendum eſſe legatorum fundum, eique pro quadrante illos adſcribendos eſſe. Duo verò alii legatarii, quorum legata ſunt alimentaria, contendunt, nihil de conceſſâ ſibi penſione demi poſſe, utpotè quæ ſibi ſit omnino neceſſaria. Quâ de re quæritur, utrùm omnium iſtorum legatariorum æqua ſit ac legitima contentio?

R E S P O N S.

Illegitima eſt illorum legatariorum in Nicaſium contentio nam legibus conſtitutum eſt, quadrantem, qui juxta ſcriptum jus ad hæredem pertinet, eſſe computandum de bonis certis ac præſentibus tempore obitus defuncti: quia cum illo tempore aperta ſit ſucceſſio, in iis tantùm, quæ tùm ſuperſunt, bonis conſiſtit. *Mortis tempus in ratione legis falcidiæ ineunda placuit obſervari* (b) inquit Lex. Quare nulla eſt habenda ratio fructuum aut redituum, qui futuri ſunt, neque illi pro legatis fundum augere, neque pro falcidiâ Nicaſio poſſunt adſcribi, cujus reditus ad ipſum pleno jure attinent. Ex die *mortis fructus quadrantis apud hæredem relinqui neceſſe eſt*, inquit Lex alia (c). Unde concludi neceſſum eſt, quòd cùm præcisè tempore mortis defuncti falcidia hæredi acquiratur, eamque repetere jure poſſit ex omnibus bonis hæreditatis; Coſmæ legatarii fructus in bonis hæreditatis futuros nequeunt comprehendere, niſi fructus illi tempore mortis eſſent maturi. Certum quippe eſt, in hoc caſu eorum habendam eſſe rationem in æſtimatione fundorum conformiter ad iſta legis verba (d): *In*

(b) Leg. *Cum quo*. 56. ff. ad Leg. falcid.

(c) Leg. *Quod bonis*. 55. §. 6. ff. eod. tit.

(d) Leg. *In falcidia*. 9. ff. eod. tit.

tem, quorum legata ſunt alimentaria, quique de iis ad falcidiam nihil deduci poſſe contendunt. Neque enim legata alimentaria minùs, quàm alia falcidiæ ſubjiciuntur, ut his terminis Lex declarat (e): *Divi Severus & Antoninus reſcripſerunt, pecuniam relictam ad alimenta puerorum, falcidiæ ſubjectam eſſe*; quod quidem mirum videri non debet, cùm legatum Principi factum eidem ſubjiciatur, uti ſtatuit hæc alia Lex (f): *Et in legatis Principi datis legem falcidiam locum habere meritò divo Hadriano placuit.*

(e) Leg. *Divi*. 89. ff. eod. tit.

(f) Leg. *Et in legatis*. 4. cod. eod. tit. lib. 6. tit. 50.

Illud igitur unum intercedit diſcrimen inter legatum alimentitium, vel penſionem ad vitam ſeu uſumfructum, cæteraque legata, quòd cùm legati cujuſque pretium ſtabiliri debeat, ut pro omnibus conſtituatur falcidia; videtur, quòd legati alimentitii, penſionis ad vitam aut uſûs fructûs pretium conſtitui debeat juxta modum valoris, quem reſpectivè ad ſuam ætatem acciperet legatarius, ſi vendere optaret. Sed legatarius ille ſtatim poſt teſtantis obitum falcidiam pretii ſui legati ſolvere non teneretur, neque pro ratione valoris determinati; quia à primo anno mori poteſt, quo in caſu non legatarius ſed ſucceſſionis debitor eſſet; neque etiam par eſt, ut debitam pro falcidiâ detractionem non pateretur, niſi multis pòſt annis, aut ultimo anno, quo legato ſuo frui debet. Ita igitur conſtituenda eſt hæc falcidia, ut pro quolibet anno de hac penſione aut uſu fructu non detrahatur, niſi pro ratâ parte diminutionis conſtitutæ pro cæteris legatis: ita ut v. g. ſi falcidia de omnibus legatis, non ſuppreſſâ penſione ad vitam aut uſufructu, juxta æſtimationem generaliter factam, partem ſextam demat; legatarius alimentitius quolibet anno pro parte falcidiæ ſibi competenti ſextam partem ſuæ penſionis amittat, niſi fortè aliter ab iis, quorum intereſt, conſtituatur.

Juvat hîc advertere, non idem eſſe dicendum, quando is, cui incumbit onus ſolvendæ penſionis alimentariæ, non hæres eſt, ſed legatarius, quem cum eo onere teſtator legavit. Tunc enim ſi obtineat falcidia, ac partem legati ſui ob eam amittat, aut etiam totum ejuſdem proventum poſt præbita alimenta, detractionis illius partem in legatarium alimentitium transferre nequit (g), & totam, quam ipſi injunxit teſtator, penſionem ſolvere tenetur, non ſolùm quia ipſum cum hoc duntaxat onere teſtator, legavit, ſed etiam quia non tàm favorabilis eſt legatarii cauſa, quàm hæredis: unde fit, ut, quamvis ex legibus hæres, qui de eo teneretur onere, partem ejus in legatarium alimentitium aut uſufructuarium tranferre poſſet, legatario tamen non idem per eas licitum ſit.

(g) Leg. *Liberto*. 21. §. 1. ff. de annuis legatis & fidei-commiſſis. lib. 35. tit. 5. Et leg. *Cùm pater*. 77. §. 1. ff. de legatis & fidei-commiſſis. 2. lib. 31. tit. 1.

C A S U S XXIII.

RUTILIUS, Civis Maſſilienſis, Gilberto hæredi ſuam quinque diverſorum ſolutionem legatorum impoſuit, quæ quinque ex amicis ſuis teſtamento ſcripſit, ſimul prohibens ne falcidiæ jure uteretur. Legatarii iſti legatorum ſuorum numerationem poſtulant à Gilberto, qui eam recuſavit, uti volens jure falcidiæ, quod ſibi, inquit, lege acquiſitum eſt, contra quam conſtituere non potuit Rutilius. Poteſt-ne hic hæres abſque injuſtitia in ſua perſeverare repulſa, & uti jure falcidiæ?

R E S P O N S.

Certum eſt 1. falcidiam eſſe jus legibus conſtitutum pro hæredibus, qui eo uti cupiunt. 2. Omnes teſtamentarias diſpoſitiones legibus debere eſſe conformes, neque iis derogare poſſe voluntatem

teſtam-

(c) Leg. ... *duvium*. 5. cod. de Legibus &c. l. 1. tit. 24.

imponere poteſt, ac ſimul prohibere, ne utatur falcidiâ. Ratio eſt, quia hæc eſt ejuſdem Legis exceptio (*d*), & quia hæres liberè hæreditatem ſub hac conditione poteſt accipere; aut ab eâ abſtinere. *Si in teſtamento ita ſcriptum ſit*: Hæres meus Lucio Titio decem dare damnas eſto: & quantò quidem minùs per legem falcidiam capere poterit, tantò ampliùs ei dare damnas eſto; *Sententiæ teſtatoris ſtandum eſt*. Hæc ſunt verba ſecundæ Legis ad marginem indicatæ.

(*d*) Leg. *Si Dubitor*. 12. & Leg. *In teſtamento*. 64 ad Leg. falcid. lib. 35. tit 2.

Fatemur equidem contrarium videri fuiſſe conſtitutum ex quibuſdam aliis Digeſtorum Legibus (*e*). Sed poſtea rem apertè pro hæredibus Juſtinianus definivit his verbis (*f*): *Si verò expreſſim deſignaverit* (teſtator) *non velle hæredem retinere falcidiam, neceſſarium eſt, teſtatoris valere ſententiam, & aut volentem eum parere teſtatori, forſan etiam quadam juſtè & piè relinquenti, lucrum non in percipiendo, ſed ſolummodò piè agendo habentem; & non videri ſine lucro hujuſmodi eſſe hæreditatem: aut parere noluerit, eum quidem recedere ab hujuſmodi inſtitutione.* His addendum, quoſdam eſſe caſus, in quibus obtinet prohibitio utendi falcidiâ, licet ea ſit tantùm tacitâ, cujus rei exemplum ſuppeditat Lex iſta (*g*): *Si quando aliquis teſtamentum faciat, & aliquam rem immobilem ſuæ familiæ, aut alteri cuicumque perſonæ, nomine Legati reliquerit; & ſpecialiter dixerit, nullo tempore hanc rem alienari; ſed aut apud hæredes aut apud ſucceſſores illius, cui relicta eſt permanere: In hoc legato jubemus, falcidiam Legem locum penitùs non habere.* Prohibitio namque alienandi tacitè voluntatem hujus teſtatoris includit quâ vult, ut Legatarius iſte ejuſque hæredes, fundo ſic Legato abſque diminutione fruantur.

(e) Leg. *Seius*. 27. ff. eod. tit.

(*f*) Novellâ 1. c. 2. in fine.

(g) Novellâ. 119. c. finali.

Colligendum itaque ex dictis, quinque Legatarios, de quibus loquitur caſus propoſitus, integram ſuam à Gilberto Rutilii hærede Legati ſolutionem legitime poſſe exigere, cùm ipſi prohibere potuerit hic teſtator, ne erga quinque Legatarios falcidiæ jure uteretur; ipſumque adeò perſeverare non poſſe in repulsâ ſolvendi integri Legati à Rutilio ſcripti.

CASUS XXIV.

Henricus, Albertus & Germanus, hæredes ab inteſtato, vel teſtamentarii Marci hæreditatem adiverunt. Germanus, aliis duobus abſentibus, 200. impendit libras ut ædes hæreditatis proximam ruinam minitantes fulciret. At cum fulmine ictæ periiſſent; Henricus & Albertus ſumptuum, quos fecerat Germanus propriâ authoritate, participes eſſe noluerunt, quòd ſibi forent inutiles. Nunquid in foro conſcientiæ in ſuâ permanere poſſunt repulsâ?

Respons.

Duo primi iſti hæredes in ſuâ repulſa perſeverare nequeunt abſque manifeſtâ injuſtitiâ. Cùm enim unus ex hæredibus quoſdam fecit ſumptus ad communem utilitatem, eorum par eſt rationem habere cohæredes, & partem impenſarum earum Authori reſtituere pro ratâ, licèt fortuito quodam caſu res pereat. *Quòd ſi ſumptus quidem fecit*, inquit Lex una Digeſtorum (*h*), *nihil autem fructuum perceperit; æquiſſimum erit rationem* ... timè recuperare poteſt, quamvis res citra ſuam culpam pereat, ut in caſu propoſito. Ita ſtatuit Lex verbis iſtis (*i*): *Planè in cæteris neceſſariis & utilibus impenſis poſſe ſeparari, ut bonæ fidei quidem poſſeſſores has quoque imputent; prædo autem de ſe queri debeat, qui ſciens in rem alienam impendit ſed benignus eſt, in hujus quoque perſona haberi rationem impenſarum. Non enim debet petitor ex aliena jactura lucrum facere; & id ipſum officio Judicis continebitur: Nam nec exceptio doli deſideratur. Planè poteſt in eo differentia eſſe, ut bonæ fidei quidem poſſeſſor omni modo impenſas deducat; licèt res non extet, in quam fecit, ſicut tutor vel curator conſequuntur: prædo autem non aliter, quàm ſi res melior ſit.*

(*h*) Leg. *Quòd ſi*. 27. ff. de hæred. petitione lib. 5. tit. 3.

(*i*) Leg. *Plane*. 38. ff. eod. tit.

CASUS XXV.

Paulus ob admiſſum furtum, dùm lis ei inferretur, mortuus, à Judice tamen damnatus eſt de reſtitutione rei ſubreptæ, damnis & intereſſe Domini ejus, & mulctâ pecuniariâ 300. lib. Xenodochio generali erogandâ. Ludovicus, qui defuncti hæredem ſe geſſit, tenetur-ne non ſolùm de reſtitutione rei ſubreptæ ejuſve pretii, ſed etiam de ſolutione damnorum & intereſſe, nec non mulctæ 300. librarum?

Respons.

Certum eſt, Ludovicum uti Pauli hæredem teneri non ſolùm de reſtitutione rei ſubreptæ, aut legitimi ipſius valoris, ſed etiam damnorum & intereſſe erga eum, cujus eſt res ſubrepta. Hæc eſt enim Galliæ Juriſprudentiæ regula, quòd cùm agitur de reſtitutione damni ex delicto ſeu crimine orti, ſeu Authoris ejus bona aucta fuerint ex eo ſive non, de eo tenetur ejus hæres, licèt etiam nulla facta fuerit accuſatio vel actio in defunctum. Quâ in re jus Gallicum non ſequitur Jus Romanum, verùm certiſſimas naturalis æquitatis regulas jure Canonico ſtabilitas.

Veritatem iſtam aſſerunt Summorum Pontificum Decretales, in quarum unâ Alexander III. ſcribens ad Epiſcopum Claromontanum (*k*) de homine multorum criminum conſcio, de quibus à Parocho ſuo in articulo mortis abſolutus fuerat, Epiſcopo huic jubet, ut ab hærede defuncti omnium damnorum, quæ delictis ſuis defunctus intulerat, reſtitutionem exigat; licèt ex his nullum hæres ille percepiſſet commodum. *Quapropter ſi ita ſe res habet*, inquit hic Papa, *mandamus ut corpus ejuſdem appellatione ceſſante, facias in cæmeterio ſepeliri. & hæredes ejus moneas & compellas, ut his, quibus ille per incendium, vel alio modo, damna contra juſtitiam irrogaverat, juxta facultates ſuas condignè ſatisfaciant: ut ſic à peccato valeat liberari.* Idem poſteà etiam ſtatuit Gregorius IX. his verbis (*l*): *Parochiano tuo, qui excommunicatus pro manifeſtis exceſſibus, videlicet homicidio, incendio, violentâ manuum injectione in perſonas Eccleſiaſticas, Eccleſiarum violatione, vel inceſtu, ſuis, dum ageret in extremis, per Presbyterum ſuum juxta formam Eccleſiæ abſolutus, non debent cæmeterium & alia Eccleſiæ ſuffragia denegari: Sed ejus hæredes & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipſius, ut pro eodem ſatisfaciant, cenſurâ ſunt Eccleſiaſticâ compellendi.*

(*k*) Alex. III. in cap. *In literis*. 5. de raptoribus incendiariis & violat. Eccleſ. lib. 3. tit. 17.

(*l*) Greg IX. in c. *Parochiano*. fin. de ſepult. lib. 3. tit. 28.

Id

Digitized by Google

non irrationabiliter fuiſſe depoſitum, eadem ejus depoſitio confirmetur, & Eccleſiæ res ſuæ omnes reſtituantur, quæ ablatæ claruerint: quia delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ non eſt convertendum. Si enim, ut dicunt, Comitiolus defunctus eſt, ab hærede ejus quæ injuſtè ab illo ablata ſunt, ſine excuſatione reddantur.

Ex variis hiſce probationibus manifeſtum fit, hæredem de facto defuncti teneri. Quam veritatem vel ipſi Legum civilium Authores, quamvis contrarium ſentientes, agnovêre loquendo aliâ de re. *Hæredis quoque ſuccedentis in vitium habenda fortuna eſt*, inquit una ex his Legibus (*b*). *Hæres furis.... vitiorum defuncti ſucceſſor eſt*; ait etiam Lex alia (*c*). Cùm igitur Authnr delicti mortuus eſt, neque in ipſum inſtituta eſt aliqua accuſatio aut actio, ad jus dicendum admittitur is, qui de eo queritur: & ſi hæres defuncti memoriam purgare nequeat, ſeu probationum inſufficientiam manifeſtando, ſeu ipſum factis, quibus ejus oſtendatur innocentia, purgando, de reſtitutinne omnium damnorum & intereſſe, quæ Judex proferet, hæres tenebitur.

Non idem dicendum de pœnâ pecuniariâ, ſeu de mulctâ. Cùm enim in defunctum ante ejus obitum lata non eſt ſententia; hæres, qui ipſius criminis non eſt conſcius, non tenetur: Hæc enim pœna in reum ipſum tantùm obtinet, & ex ejus obitu ceſſat merita damnatio. At ſi ante rei obitum lata fuerit ſententia; hæres tenetur de mulctâ pecuniariâ, quam Judex protulit: Quia in hoc caſu pœna iſta eſt onus hæreditatis, cui uti cæteris ſatisfacere hæres tenetur. *Ex judiciorum publicorum admiſſis non aliàs tranſeunt adversùs hæredes pœnæ bonorum ademptionis; quàm filiis conteſtata & condemnatio fuerit ſecuta.* Ita Lex Digeſtorum de publicis loquens criminibus (*d*); quæ ita quoque ex uſu Galliæ de privatis delictis intelligenda eſt. His addendum ducimus, quòd ſi ante obitum defunctus mulctâ fuiſſet damnatus, de eâ non teneretur hæres, ſi defunctus ille appellationem interpoſuiſſet, quia ex appellatione ſuſpenditur judicium damnatorium: quæ tamen appellatio hunc non produceret effectum pro quibuſdam criminibus, qualia ſunt crimina læſæ Majeſtatis divinæ vel humanæ, duelli, homicidii ſui-ipſius, apertæ rebellionis contra juſtitiam, in quâ occiſus fuerit defunctus.

CASUS XXVI.

GUARINUS & Cyprianus Bricii fuêre hæredes; at abſente Guarino, Cyprianus communis hæreditatis bona omnia gerens, per errorem, ut potè rerum non intelligens, lapſus eſt; unde notabiliter hæreditas deterior facta eſt. Aſt aliunde ob induſtriam ſuam multò majus è fructibus hæreditatis commodum percepit, quàm Guarinus ipſe, ſi præſens fuiſſet. Quâ de re duo quæruntur. 1. Utrùm Cyprianus de dimidio damno teneatur erga Guarinum, quod paſſa eſt hæreditas, quam ob imperitiam ſuam malè geſſit. 2. Utrùm integram cum Guarino lucri ex fructibus percepti rationem habere in foro conſcientiæ teneatur; quamvis id ſibi conſtet, à Guarino tantùm ex iis non fuiſſe reportatum lucrum, ſi hæreditatem is geſſiſſet?

RESPONS.

Ad primum reſpondemus, Cyprianum modò communem rem hæreditatis pari & debitâ curâ,

... ad Epiſcopum. 3. 16. q. 6.

(*b*) Leg. *Litigator*. 2. cod. de fructibus & litium expenſis.

(*c*) Leg. Si *Ego*. 11. §. 2. ff de publicanâ in rem actione lib. 6. tit. 2.

(*d*) Leg. *Ex judiciorum*. 20. ff. de accuſationibus & inſcriptionibus. lib. 48 tit. 2.

authoritate adminiſtrare ſategiſſet, quæ ad ipſum non pertinebant; neque etiam uti Tutoris, Curatoris, aut Procuratoris conſtituti, qui omnes accurati ac vigilantis Patrisfamilias curam ac diligentiam adhibere debent; quia ſe ipſos intrudunt, aut præponuntur ad gerendas omni, quâ fieri poteſt curâ res, quæ ipſis ennmmittuntur: eùm cohæres ad rei hæreditatis geſtionem proprio ſui commodo naturaliter vocetur, uti ſtatuit Lex naturali innixa æquitati his terminis (*e*): *Non tantùm dolum; ſed & culpam in re hæreditariâ præſtare debet cohæres, quoniam cum cohærede non contrahimus, ſed incidimus in eum. Non tamen diligentiam præſtare debet, qualem diligens paterfamilias; quoniam hic propter ſuam partem cauſam habuit gerendi: & ideò negotiorum geſtorum ei actio non competit. Talem igitur diligentiam præſtare debet, qualem in ſuis rebus.*

Ad ſecundum verò quæſtum reſpondemus, quòd licèt multò majus à Cypriano quæſitum fuerit lucrum, quàm Guarinus ipſe percepiſſet, attamen in foro conſcientiæ Cyprianus totum lucrum cohæredi ſuo præſtare tenetur: quia lucrum illud è communi fundo proceſſit, & aliunde fructuum productio aliquam ſemper induſtriam ſupponit. *Cùm hæreditas petita ſit*, inquit Lex Digeſtorum (*f*), *eos fructus, quos poſſeſſor percepit omni domo reſtituendos: Etſi petitor eos percepturus non fuerat.* Quod ita tamen intelligendum eſt, ut cohæres de fructibus neceſſarias aut utiles Impenſas ad accurandnm fundum, aliave communia hæreditatis negotia gerenda à ſe factas deducat; quia *fructus intelliguntur* (tantùm) *deductis impenſis, quæ quærendorum, cogendorum, conſervandorumque eorum gratiâ fiunt*, ut loquitur Lex alia eorumdem Digeſtorum (*g*).

CASUS XXVII.

JACOBUS, Mercator Vincienſis, juridicè accuſatus eſt de re, in quâ de vitâ, aut ſaltem de amiſſione famæ periclitabatur. Benedictus verò nepos ejus & hæres futurus eò duritiæ proceſſit, ut cauſæ Capitali ipſi illatæ interveniret. Jacobus autem cum relatâ lite ſe de crimine purgaſſet, teſtamentum condidit, quo Benedictum exhæredavit, aliumque ſibi propinquum ſcripſit hæredem. Nunquid legitimum eſt illud teſtamentum, & hæres ille teſtamentarius poteſt-ne tutâ conſcientiâ mortui Jacobi hæreditatem adire?

RESPONS.

Cùm ex Legibus is privari debeat hæreditate alterius, cujus erat proximus hæres; quando particeps fuit mortis illius, ſeu quòd directè adjutor illius fuerit, ſeu quòd ipſum in homicidas potens non defenderit, ut ſtatuunt Leges (*h*): *Indignum eſſe divus Pius illum decrevit, qui manifeſtiſſimè comprobatus eſt exegiſſe ut per negligentiam & culpam ſuam mulier, à quâ hæres inſtitutus erat, moreretur:* Videtur dicendum ob eandem rationem, Benedictum factum eſſe Indignum hæreditatis Jacobi, cùm particeps fuerit actionis ipſi illatæ, in quâ, ſi non vita, ſaltem honor ejus agebatur; atque adeò Jacobum teſtamento ſuo alium ſibi ſcribere poſſe hæredem in foro conſcientiæ. Id quidem probari poteſt, ex Lege, quæ aſſerit, defuncti hæredes non teneri de ſolutione Legati erga eum, qui in pari caſu verſatur. En verba Legis hujus (*i*): *Seïa teſtamento ſuo legavit auri pondo quinque. Titius accuſavit eam, quod*

(*e*) Leg. *Hæredes*. 25. §. 16. ff familiæ erciſcundæ. lib. 10. tit. 2.

(*f*) Leg. *Cum hæreditas*. 56. ff. de hæredit. petitione. lib. 5. tit. 3.

(*g*) Leg. Si *à Domino* 36. §. fin. eod. tit.

(*h*) Leg. *Indignum* 1. ff. de his quæ ut indignis auferuntur. lib. 34. tit. 9.

(*i*) Leg. *Filio*. §. penult. ff de ad mendis vel transferendis Legatis, vel Fideicom. lib. 34. tit. 4.

 patrem

Google

hæredem privandum eſſe hæreditate illius, quem ipſe accuſavit, aut cujus accuſationi particeps fuit; quia majus eſt beneficium ab hærede, quàm à legatario acceptum; ac proinde majus ac pœnâ dignius illius, quàm hujus ingrati animi vitium.

Idem dicendum de eo, qui teſtamento hæres ſcriptus, Teſtatorem atroci quâdam injuriâ affeciſſet; ut ſi Author aut conſcius eſſet famoſi libelli in ipſum promulgati; aut ſi ex malitia litem ipſi intuliſſet, ut eum illegitimum aut plebeïum comprobaret, cùm ſit vir nobilis (a). *Si palàm & apertè teſtatori maledixerit* (legatarius) *& infauſtas voces adversùs eum jactaverit, idem erit dicendum. Si autem ſtatûs ejus controverſiam movit, denegatur ejus, quod teſtamento accepit perſecutio*: à fortiori id affirmandum eſt de hærede hujuſmodi; cùm inter crimina capitalia libelli famoſi legibus recenſeantur (b).

(a) L. *Si inimicitiæ*. 9. §. 1. & 2. ff. de his, quæ ut indignis auferuntur. lib. 34. tit. 9.

(b) L. *Si quis*. un. cod. de famoſis libellis. lib. 9. tit. 36.

Dicimus: *Si ex malitia litem ipſi intuliſſet*: quia ſi illa tantummodo fuiſſet illata ad cognoſcendam veritatem, juſtâ de causâ dubiam, quam tamen elucidare neceſſe eſſet; ex tali accuſatione indignus hæres non fieret, qui illam intuliſſet. V. g. Joannes & Jacobus ſibi invicem hæredes, Petri quoque ſe hæredes eſſe contendunt. Eſt Joanni quòd dubitet Jacobum eſſe illegitimum, atque ipſi eâ de re litem infert, Lite cadit, & Jacobus legitimus declaratus decedit: huic tamen Joannes ſuccedit; quia actio ipſi illata non pertinebat directè ad ipſius nocumentum vel offenſam, ſed ad defenſionem juris ſui elucidato Jacobi ſtatu.

Inter indignos hæredes eum etiam leges reponunt (c), qui ante obitum defuncti, cujus vel hæres ſcriptus vel legitimus eſſe debet, eo fine de parte futuræ illius hæreditatis conſtituit abſque conſenſu illius; ut eum, qui etiam teſtamento ſcriptus hæres, vi, minis, aut aliquâ aliâ illicitâ ratione impediret, ne alterum ſcriberet teſtamentum: aut eum, qui cùm legitimus hæres eſſet debeat, ſimilem adhiberet viam, ne is teſtaretur. cujus hæreditatis ſpes ei incumbit. Conſultò iſta animadvertimus, ut anticipetur reſponſio ad alias difficultates, quæ fieri poſſent eâdem de re; & quidem à nobis leges afferentur, quibus res ita conſtituitur præter eas, quæ ad marginem indicantur. En prima (d): *qui dum captat hæreditatem legitimam; vel ex teſtamento, prohibuit teſtamentarium introire, volente eo facere teſtamentum, vel mutare, divus Hadrianus conſtituit, denegari debere ei actiones, denegatiſque ei actionibus fiſco loco fore*. En altera (e), *Eos qui ne teſtamentum ordinaretur, impedimento fuiſſe monſtrantur, velut indignas perſonas à ſucceſſionis compendio removeri, celeberrimi juris eſt*. En etiam tertia (f): *Donationem quidem partis bonorum proximè viventis nullam fuiſſe conſtabat. Verùm ei qui donavit, ac poſteà jure prætorio ſucceſſit, quoniam adversùs bonos mores jus gentium feſtinaſſet: actiones hæreditarias in totum denegandas reſpondit. Nam ei, ut indigno, auferiur hæreditas*. Multæ ſunt etiam aliæ cauſæ exhæredationis. de quibus mentio fit in jure (g), quas ſigillatim non proſequimur, quatuordecim cauſas hic annotare contenti, quas continent quatuor, ſequentia diſticha, à Peleo relata: *Julianus Peleus qq. illuſtrer. q. 24*.

(c) L. *Donat*. 29. §. 2. & leg. 30. ff. de donat. lib. 39. tit. 5.
L. *Aufertur*. 1. ff. de his quæ ut indignis auferuntur.

(d) Leg. *Quidum*. 1. & leg. *Si quis*. 2 ff. ſi quis aliquem teſtari prohibuerit vel coegerit lib. 29. tit. 6.

(e) L. *Eos qui*. 2. cod eod. tit. lib. 6. tit. 31.

(f) Cit. leg. *Donat*.

(g) Novellâ. 115.

Addimus ſolùm, quòd ſi cauſa, quâ fit hæres indignus, non jam ſubſiſtat mortis tempore, quâ ad hæreditatem patet aditus, v. g. ſi poſt capitale odium, hæres in illius gratiam rediiſſet, cujus ſucceſſor futurus eſt, hoc obice ſublato, jus ei competit ad capiendam hæreditatem, quandoquidem cùm cauſa, quâ indignus fiebat hæres, penitùs ſublata fuerit, ejus quoque effectus omnino ceſſare debet.

CASUS XXVIII.

Maria, nobilis matrona multos habet bonorum ſuorum hæredes nepotes nepteſque, inter quos eſt Titius ipſius cognominis & paria habens cum ea gentilitii ſcuti inſignia; unde ipſum præcipuo inter cæteros Maria proſequitur amore; quibus accedit, ipſi ſoli jus competere ampliſſimum in familiâ ſuâ dignitatem, ſolis natu majoribus annexam conſervandi, quam tamen abſque ſperato à Maria auxilio obtinere nequit. Ut autem ſincerum ſuum ei teſtetur amorem matrona illa, conſtituit ipſum cum Sempronii puellâ in matrimonium collocare, & ſimul ei neceſſariam præſtare opem ad obtinendam eam dignitatem, de quâ dictum eſt.

Propoſitum tamen perficere nequit Maria, niſi Titium illuſtri quodam & clientelari prædio, cujus eſt Domina, donando. Sed quia juxta loci conſuetudinem in quo ſitum eſt prædium, Maria neque ex donatione inter vivos, neque ex teſtamento dare poteſt, niſi partem tertiam rei propriæ; nummerato pretio prædium illud Sempronio vendit, qui illud dotem filiæ ſuæ, futuræ Titii conjugi collocat. Ex aliâ parte Maria venditionis pretium ponit in fœnore apud Magiſtratus Baſilicæ Pariſienſis; & publico Inter vivos donationis inſtrumento Titio pro futuro ipſius matrimonio fundum hunc confirmat, uſum-fructum tantùm per vitam ſibi retinens. Quæ omnia geſta ſunt ex ſententia duorum Magiſtratuum ſagaciſſimorum, duorum illuſtrium Cauſidicorum, totidemque Notariorum peritiſſimorum.

Conſtituto ſic Titii matrimonio, Mariæ tantùm de propriis ſuperſunt circiter 50000. lib. ſupellectilium. Aſt illa perpendens, tenuem eſſe rem Titio nepoti ſuo, pro dignitate, quam paulò poſt celebratas nuptias obtinuit, & habitâ ratione quatuor puerorum, quos ei jam peperit, cæterorumque, quos deinceps uxor parere poterit, Teſtamentum ſuum facit, & natu maximo Titii filio omnia ſua legat ſupellectilia, ut paternam faciliùs poſſit obtinere, atque obtentam tueri dignitatem.

Henrica, neptis, & una ex genere materno proxima ex hæredibus Mariæ, queritur de venditione, quam eo fine tantùm confecit Maria, ut poſt mortem ſuam Pretium ejus Titio ſoli confirmaret, ſe ipſâ (Henrica) cæteriſque hæredibus excluſis; qui, licèt non egeant, & amplas habeant poſſeſſiones, hujuſmodi abalienationis incommodo, inquit, affici non debent, quamvis à multis ex hæredibus probatum fuerit Mariæ conſilium: & contendit, quòd, cùm prædium ſuum Sempronio Maria non vendiderit, niſi in fraudem conſuetudinis Provinciæ, ubi ſitum eſt, quâ prohibetur, ne fundorum Domini ex donatione inter vivos aut mortis causâ de propriis, niſi quòad tertiam duntaxat partem diſponere valeant,

Maria

Digitized by Google

præjudicio conſuetudinis.

Rationi huic addit Henrica, quòd, quamvis ſit puella nobilis, jam quinquaginta annos nata, unicum habet vitæ ſubſidium, penſionem videlicet 3000. lib. unde concludit, teneri Mariam ad ſibi ſpeciatim jus faciendum de hoc damno in reliquis ſuppellectilibus, quæ adeò filio Titii legare non poteſt, niſi deductâ priùs ſummâ, quæ ſibi contingit de hæreditate.

Hæ ſunt potiſſimùm rationes Henricæ: quibus expoſitis, quærit Maria, utrùm verè injuſtitiam admiſerit in Henricam alioſque cohæredes, propriorum bonorum naturam immutando factâ pro Titio venditione, ita ut ſub mortalis reatu de aliquâ teneatur reſtitutione?

R e s p o n s.

Videtur in propoſito caſu defendi poſſe de nullâ Mariam teneri reſtitutione pro Henrica cæteriſque cohæredibus.

1. Quia ex legibus Regni, bonorum poſſeſſorum Dominis eſt licitum ea vendere, & conſequenter eorum naturam genere iſto abalienationis immutare. 2. Quia quid contrarii non ſtatuit regionis conſuetudo, ubi ſitum eſt nobile prædium à Maria venditum: nam prohibet quidem, ne de propriis omnibus ex donatione inter vivos aut cauſâ mortis ſtatuatur, ſed tantùm quoad tertiam eorum partem, ſed venditionem eorum non interdicit, quia lege generali illud eſt licitum. Unde ſequitur, Mariam in conſuetudinem provinciæ, ubi ſitum eſt prædium, non quidquam peccaſſe. Certum quidem eſt, eam prædium non diſtraxiſſe, niſi ut pretium ejus in Titii nepotis ſui favorem cederet, ſed illud non præſtitit, niſi ſuffragante lege, nec vetante jure conſuetudinis.

Ratio hujus deciſionis eſt, quia cùm jus poſſeſſionis bonorum concedatur authoritate legum, quas Princeps conſtituit, juxta illud ſancti Auguſtini (a): *Unde quiſque poſſidet quod poſſidet? nonne jure humano ... per jura Regum poſſidentur poſſeſſiones*: ita pariter de iis ſtatuere nemo poteſt, niſi earumdem legum authoritate & juxta earum præſcripta. Atqui per leges omnibus licitum eſt, qui ſunt *ſui juris* quique alienandi non ſunt incapaces, mobilia vel immobilia, quorum ſunt Domini, vendere; cùm bonum illud commercio ſubjaceat illæſis bonis moribus. Hinc cùm Maria ſit *ſui juris* & aliundè capax proprium vendendi bonum; cùmque bonum illud ſit ejuſmodi; ut abalienari queat, ipſi denegari non poteſt facultas illud vendendi; quidquid illud vendendo ſibi propoſuerit.

(a) S. Aug. in can. Quo jure, 2. diſt. 8.

Addi poteſt, quod ſi ea fuiſſet mens conſuetudinis regionis, in quâ ſitum eſt prædium, ut propria vendendi bona facultas privatis adimeretur, id expreſsè animadvertiſſent ipſius Authores aut potiùs collectores, ac talem utique prohibitionem manifeſtè deſignaſſent. Ratio eſt, quia prohibitio inducta conſuetudine iſta, ne quis ſcilicet de propriis non niſi quoad tertiam partem ſtatuere poſſit ex donatione inter vivos, aut cauſâ mortis, eſt ſtricti juris, in eo quod juri naturali deroget ac communi, quo quilibet, qui ſui juris eſt, ſuorum eſt Dominus, ac de iis prout libuerit, ſtatuere poteſt. Unde ſequitur, quod juxta iſtam juris regulam (b) *Odia, reſtringi ... convenit*, hæc prohibitio in le-

(b) Reg. 15. de regulis juris in 6.

Et quidem ſola bona ſubſtituta vendere non poſſunt, qui ſui juris ſunt, quòd eorum tantùm ſit uſus-fructus, non dominium. Igitur ſi rerum Domini ſua vendere non poſſunt, uſufructuarii tantùm eſſent ſuorum, nec melior eſſet ipſorum conditio, quàm eorum, qui ſubſtituta poſſident; & omnia ſua cenſerentur ſubſtituta: quo quid eſt abſurdius? Quod cùm ita ſit, inde ſequitur, Mariam jure ſtatuere poſſe de bono parto ex prædii ſui venditione ſeu in Baſilicâ Pariſienſi, aut aliter; de quo cùm ſtatuerit pro Titio, qui unicus eſt è ſuis hæredibus, qui ſibi cognominus eſt, & paribus ſecum gentilitii ſcuti inſignibus, & in quo ob amplam, quam ope ſuâ obtinuit dignitatem tota familiæ ſuæ ſpes recumbit, nihil eſt, quod ſuam hac in re conſcientiam remordeat, non magis quàm quoad ſupellectilia, quæ natu maximo Titii filio pronepoti ſuo legavit.

...ſus manumiſſi liberti non fiant; &c. lib. 40. tit. 9.

At duriùs egiſſe videri poſſet Matrona illa nobilis in venditione prædii ſui ceteriſque teſtamenti ſui clauſulis; ſi Henrica, aut alii cohæredes reipsâ egerent: in hoc quippe caſu ad æquitatem naturalem pertineret, ut eorum neceſſitatibus ipſa proſpiceret, cùm ſemper æquitatis potior ſit habenda ratio, quàm juris rigoroſi, uti Lex aſſerit (c): *Placuit in omnibus rebus præcipuam eſſe juſtitiæ æquitatiſque, quàm ſtricti juris rationem.* Sed in propoſitâ ſpecie conceditur, Henricæ annuam eſſe 3000. lib. penſionem, cæteroſque cohæredes potentiâ & opibus valere, quorum alii, nedùm ut Henricam conquerantur, potiùs ſilent, alii operam ſuam ad conficiendum Titii matrimonium commodârunt, & Mariæ agendi rationem, etiam conſiliis juvantes approbarunt: ex quo valens ducitur præjudicium, iſtis hæredibus eſſe perſuaſum, jure ſe impedire non poſſe, ne, factâ Sempronio prædii ſui venditione, Titio nepoti ſuo gratificaretur illa Matrona.

(c) L. Placuit. 2. cod. de judic.

Quod ad Henricam ſpeciatim pertinet, dici nequit egeſtate premi, cùm certam habeat & accuratè ſolutam 3000. lib. penſionem: qui reditus mulieri abſque familiâ, abſque prole, proliſque ob ætatem ſpe ſufficit; quo quidem jam diu commodè & honorificè uſa eſt. Ad id autem, quod addit, venditionem à Mariâ factam à judicibus fore reſciſſam, ſi conteſtaretur; merum eſt & inane figmentum, quo animum paſcere videtur; cùm veriſimile non ſit, irritum in judicio declarari poſſe contractum, qui legitimus eſt, nec conſuetudini oppoſitus. Inſuper de ſuis bonis ſic pro Titio ſtatuit tantùm Maria ex ſententia duorum Magiſtratuum ſagaciſſimorum, duorum illuſtrium cauſidicorum, totidemque Notariorum peritiſſimorum, qui omnes talem ei non ſuaſiſſent venditionem; niſi eam tutam, legitimam & forenſi Stylo conformem judicaſſent; neque Sempronius ipſe, cujus intelligentiâ pollebat conſultor, tam amplæ emptionis periculum ſubiiſſet; ſi quod reipſa fuiſſet.

Denique ad confirmationem hujuſce deciſionis dici poteſt, magnum eſſe diſcrimen inter filios hæredeſque collaterales & remotos. Nam verum eſt, à Patre exhæredari non poſſe filium aut nepotem directè aut indirectè abſque legitimâ cauſâ; quia cùm filii ſint pars ſuæ ſubſtantiæ, eorum neceſſitatibus providere jure naturali tenetur, ſimulque impedire

gravissi-

CROESUS, omni re vel paternâ vel proprio labore partâ deſtitutus, ſed Beneficiorum reditibus ditiſſimus non ita pridem deceſſit. Omnia ejus bona ex obitu derelicta invasêre hæredes. Quæritur, utrùm in foro conſcientiæ ea poſſint facere ſua?

RESPONS,

Nullatenùs eſt neceſſe, ut propoſitæ diu immoremur quæſtioni, de quâ fusè egêre peritiſſimi Theologi, nec non celeberrimi Canoniſtæ, quorum alii partem affirmantem, alii negantem tenuêre, & qui ſuam omnes validis opinionem firmant argumentis. Nam de alia jam egimus difficultate (a), quam iſta neceſſario conſequitur, utrùm videlicet Beneficiarii dominium habeant redituum Beneficiorum ſuorum, ita ut de iis liberè & pro quovis, quem magis libuerit, ſtatuere poſſint; an verò ſimplicem tantùm eorum adminiſtrationem & uſum. Oſtendimus ex Deciſionibus 18. Conciliorum ſeu generalium ſeu particularium, ac ex auctoritate celeberrimorum Doctorum, quales ſunt Gratianus, Innocentius IV., Albertus Magnus, Alexander Halenſis, Panormitanus, Major, Joannes Andræas & Navarra; Oſtendimus, inquam, Titulares & poſſeſſores bonorum Eccleſiaſticorum, quæ Deo fuêre conſecrata, & ad ipſius cultum, communemque Eccleſiæ utilitatem deſtinata, abſolutum non habere dominium eaque proinde in pia opera, hoc eſt, in pauperum ſubſidium & Eccleſiæ utilitatem ab iis eſſe convertenda. Unde ſequitur neceſſariò, ipſorum hæredes, qui egeſtate non premuntur, illis tanquam ſuo uti non poſſe; præcipuas eorum, qui contrariam tuentur opinionem, rationes ſolvere ac penitùs de medio tollere conati ſumus: ita ut quidquam hic addere non neceſſe nobis videatur, fuſæ, quàm ibidem de ea re dedimus, reſponſioni.

(a) V. *Beneficiarius*. Caſ. 14.

in cap. *Quia nos*. 7. & in cap. *Relatum* 12. eod. tit.

Vide { HYPOTHECA. / LEGATUM. Caſ. 17. 18. 19. 20, & 21. / TESTAMENTUM. Caſ. 28. }

HOMICIDIUM.

Vide OCCIDERE.

HONESTAS.

Vide IMPEDIMENTUM PUBLICÆ HONESTATIS.

HONORARE.

AD perfectum termini *honorare* intelligentiam requiritur, ut nota ſit vocis hujus, *honor*, ſignificatio. Quandoque terminus iſte, *honor*, ſumitur, pro *exiſtimatione*, *gloriâ*, *famâ*, ſic dicitur *honori inſervire*. Quandoque ſignificat officia, munera dignitates, & ſic vulgò dicitur, *honores mutant mores*. Sed eo, quo hic accipitur, ſenſu *honor*, inquit ſanctus Thomas (d), *eſt quoddam teſtimonium de virtute ejus, qui honoratur*; unde Belgicus quidam Doctor hanc honoris definitionem deſumpſit (e): *Honor, ait eſt teſtimonium æſtimationis propria de excellentiâ alienâ*, vel, eſt *teſtimonium excellentiæ alienæ* (f). Quocirca, proprie loquendo, honorare aliquem eſt ipſi ſignis externis æſtimationem & reverentiam teſtari ob ipſius virtutem ac ſcientiam (g).

Oſtendemus poſteà, poſſe & quandoque honorari debere dignitatem alicujus; quamvis ipſe in ſe conſideratus nullo ſit propter vitia ſua dignus honore, atque ita quempiam honorari poſſe vel ob propriam virtutem ac meritum, vel ob dignitatem perſonæ, quam gerit, & cujus eſt Miniſter; quales ſunt Prælati, & Magiſtratus, vel denique quod ſuperiorem inter homines gradum obtineat ob generis ſui nobilitatem, vel propter divitias ſuas atque potentiam.

Vulgò periculoſum eſt homini honorem peroptare; quòd deſiderium illud ex cupiditate ſeu amore proprio ſemper fermè oriatur; attamen huic deſiderio non ſemper ineſt peccatum, modò deſiderium illud ſit moderatum, & à caritate & divinâ gloriâ, aut amore proximi oriatur, atque ut ipſa Angelici Doctoris verba uſurpem (h), *in quantùm ex hoc paratur ſibi via ad hoc, quod aliis proſit.*

(d) S. Th. 2. 2. q. 63. art. 3.
(e) Poim. brev. Theol. part. 2. 2. n. 493.
(f) Idem ibid. n. 780.
(g) S. Th. 2. 2. q. 103. art. 1. in corp.
(h) S. Tho. 2. 1. art. 1. in corp.

CASUS

Digitized by Google

Duo ex Sancto Thomâ in Prælato debent diſtingui (a). Primum eſt, ejus perſona; alterum eſt, ipſius dignitas. *In Prælato*, inquit Angelicus Doctor, *duo poſſumus conſiderare: ſcilicet perſonam propriam, & dignitatem ſecundùm quam eſt perſona publica.* Si perſonam ſpectes, nullo dignus eſt honore, cùm eſt improbus: *Si ergo Prælatus ſit malus*, ſubjungit hic Sanctus, *ratione perſonæ ſuæ non eſt honorandus; quia cùm honor ſit reverentia alicui exhibita in teſtimonium virtutis, falſum teſtimonium de eo proferret, ſi quis eum obtentu propriæ honor ei exhibendum non propter ſe, ſed propter eum, cujus locum obtinet. Sic adoratio imaginis refertur ad prototypum, ut dicit Damaſcenus. Unde & malus Prælatus idolo comparatur Zachariæ* 11. O Paſtor & idolum derelinquens gregem. Ita D. Thomas. Unde colligendum eſt, quòd, licèt Flavinno certum ſit, Publium nullo dignum eſſe honore, uti perſonam privatam propter depravatos mores; tenetur tamen ſub peccati reatu ipſum honorare propter dignitatem ſuam ac perſonam Chriſti, cujus locum tenet in Eccleſia.

(a) S. Thom. quolib. 8. art. 7. in corp.

HYPOCRISIS.

HYPOCRISIS juxta verba ſenſumque ſcripturæ & Patrum eſt falſa pietas & fictio in re ad Religionem pertinente, vel doloſum factum improbi hominis, qui vitioſam ducens vitam, virtuoſus tamen haberi contendit: quod propriè *fucata virtutis ſpecies*, aut *ſimulata probitas* dicitur; hæc autem hypocriſis vulgò circumfertur definitio: *Hypocriſis* (b) *eſt fictio peccatoris, ſe juſtum ſimulantis*: quam definitionem deſumpſit author Belgicus ex his Sancti Auguſtini verbis (c): *Quiſquis ſe vult videri quod non eſt, hypocrita eſt: ſimulat enim juſtum, nec exhibet, quia totum fructum in laude hominum ponit.*

(b) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 1046.

(c) S. Aug. l. 2. de ſerm. dom in monte. c. 2. ſeu n. 5. tom. 3. 2. part.

Perpenditur in hoc titulo, quomodo & quo in caſu hypocriſis poſſit eſſe mortale delictum, & quando veniale duntaxat peccatum.

Duplici modo per hypocriſim quis peccare poteſt 1. per actionem; externum aliquem producendo actum virtutis, quam reipſa non habet. 2. per verba; cùm ita loquitur, ut inſinuet, ſe habere virtutem, quam reipſa non habet: ſic impudicus homo poteſt eſſe hypocrita, caſtam faciendo actionem, aut laudabiliter de caſtitate loquendo eo fine, ut ſuadeat, ſe virtutem hanc & amare & colere: quod vitium iſtis Scripturæ ſacræ textibus condemnatur (d): *Ne acceſſeris ad illum duplici corde: ne fueris hypocrita in conſpectu hominum.* Tùm Chriſtus in Evangelio, (e) *Væ vobis*, inquit, *Phariſæi hypocritæ: quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus ſpecioſa; intùs verò plena ſunt ſpurcitiâ.*

(d) Eccleſ. c. 36. & 17.

(e) Matth. 23. 27.

Duobus iſtis textibus alia multa addi poſſent ſcripturæ loca, in quibus hypocriſis & hypocritæ acerrimis terminis damnantur. Reipſa nihil Deo magis injurium iſto peccato; cùm per hypocriſim agatur, quaſi falſâ virtutis ſpecie falli poſſet ipſe Deus, qui ſcrutator eſt cordium, intimoſque eorum receſſus, latebras atque abyſſos ſummâ ſuâ luce illuminat ac detegit, præterquam quod proximo illudunt hypocritæ, & per eam ſint multi Paſtores, *qui*, ut ſcripturæ verbis utar, *veniunt ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces* (f).

(f) Matth. 7. 15.

CASUS UNICUS.

EPARCHIUS, Sancti Patricii Parochus, auditâ multoties duorum è ſuis Parochianorum confeſſione agnoſcit, eos plerùmque hypocriſis eſſe conſcios. Quâ de re poſtulat, quibus principiis nixus de peccatis eorum judicium ferre queat, & utrùm dici poſſit, quamlibet hypocriſim eſſe ſemper mortale peccatum, an verò quandoque tantùm veniale?

RESPONS.

Parochus iſte principia Sancti Thomæ (g) ſequi debet, qui de re iſta accuratè ac dilucidè egit. *Hypocriſis* inquit Angelicus Doctor, *habet eandem rationem peccati, ſicut & mendacium: mendacium autem non ſemper eſt peccatum mortale; ſed quando eſt perniciosum. Et ſimiliter hypocriſis non ſemper eſt peccatum mortale; ſed quando eſt pernicioſa, cadens in nocumentum alterius perſonæ, dum per creditam ſanctitatem alium defraudat re, quam habet, vel habere debet, aut in nocumentum fidei & Eccleſiæ, dum propter ſanctitatem creditam de ipſo, ei contra fidem & Eccleſiam creditur.*

(g) S. Thom. in 4. diſt. 16. q. 6. art. 1. quæſtiunc. 3. in corp.

Aſſerit alibi idem Sanctus Doctor (g), quòd ſi hypocrita nullatenùs de chriſtianâ vitâ agendâ curet, & id unum intendat, ut coram hominibus in vivendi modo ac moribus ſanctus appareat, tùm ipſius hypocriſis eſt mortalis. *In hypocriſi duo ſunt*, inquit, *ſcilicet defectus ſanctitatis & ſimulatio ipſius. Si ergo hypocrita dicatur ille cujus intentio fertur ad utrumque; ut ſcilicet aliquis non curet ſanctitatem habere; ſed ſolùm ſanctus apparere, ſicut conſuevit accipi in Sacrâ Scripturâ; ſic manifeſtum eſt, quod eſt peccatum mortale: nullus enim totaliter*

(h) Idem. 2. 2. q. 21. art. 4. in corp.

Digitized by Google

[illegible], pergit idem ſanctus Doctor; *qui ſi repugnat caritati Dei vel proximi, erit peccatum mortale: putà, cùm ſimulat ſanctitatem ut falſam doctrinam diſſeminet; vel ut adipiſcatur Eccleſiaſticam dignitatem, vel quæcumque alia temporalia bona, in quibus finem conſtituit. Si verò finis intentus non repugnet caritati, erit peccatum veniale: putà cùm aliquis in ipſa fictione delectatur; de quo dicitur 4. Ethicorum*, quod magis videtur vanus, quàm malus. *Contingit tamen quandoque, quod aliquis ſimulat perfectionem ſanctitatis, quæ non eſt de ſalutis neceſſitate: Et talis ſimulatio nec ſemper eſt peccatum mortale, nec ſemper eſt cum peccato mortali.* Ex quibus ultimis verbis manifeſtum fit, hominem v. g. qui majorem, quam reipsâ habeat, perfectionem oſtendere affectaret, non idcirco lethaliter ex tali hypocriſi ſemper eſſe peccaturum: quia ſanctitas, quam fingit, non eſt ad ſalutem neceſſaria.

poteſt, ſed & loqui debet, uti illius eſſet inſons criminis. Sacerdos, aut Religioſus Confeſſarius coram ſuis pœnitentibus aut aliis manſuetudinem, caſtitatem, modeſtiam affectat, ut eos ad colendam virtutem exemplo ſuo inducat, eorumque animis debitam ſtatûs ſui Sancti reverentiam inculcet; tum non peccat, licèt reipsâ coram Deo alius ſit, atque coram hominibus. [illegible] enim ſua duntaxat vitia occultat, ac virtutis ſpeciem præbet ad majorem Dei gloriam ac proximi exemplum. E contra præceptum iſtud Evangelicum aliquatenùs perficit (a): *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in Cœlis eſt*: Et hoc aliud Apoſtoli verbum (b). *Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus*; cùm externa modeſtia ſit virtus, quam vel maximi peccatores abſque majoris delicti reatu omittere non poſſunt.

(a) Matth. 5. 16.

(b) Philip. 4. 5.

HYPOTHECA.

HYPOTHECA eſt *contractus, quo res immobilis nudâ conventione*, (hoc eſt, *abſque traditione*) *obligatur Creditori* (c); ita ut Creditor, qui ſolutionem exigit tempore convento, rem hypothecariam poſſit aggredi. Dicitur, *quo res immobilis obligatur*, hoc eſt, ager, domus &c. Quamvis enim ex Jure Romano mobilia uti immobilia hypothecæ ſint ſubjecta, & ob eam rationem ex ejuſdem juris Legibus nullum ſit diſcrimen inter pignus & hypothecam, ut patet ex iſtis locis (d): *Inter pignus autem & hypothecam, quantùm ad actionem hypothecariam attinet, nihil intereſt*; & in Digeſtis: *Inter pignus autem & hypothecam tantùm nominis ſolius differt.* Alia tamen in Galliâ obſervatur Juriſprudentia, neque ulla agnoſcitur hypotheca quoad mobilia, niſi quatenùs à debitore poſſidentur, aut à Creditore forſitan detinentur; ita ut, ubi primùm mobile à Debitore venditum, datum, aut oppigneratum fuit, ceſſet hypotheca Creditoris ad tale mobile: Unde conſtans hæc eſt in Regno ac certa regula, nimirùm quod *mobile non ſequatur hypotheca.* Quare pignus ab hypotheca ſecernitur & pignus fit de mobili, hypotheca verò de immobili.

(c) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 638.

(d) §. 7. inſtit. de action. & Leg. *Res hypothecæ* 5. §. 1. ff. de pignor. & hypothec. lib. 10. tit. 1.

Non ſolùm immobilia, quæ actu poſſidentur, ſed etiam, quæ poſtea, ſeu hæreditate, donatione, ſeu emptione aut aliter poſſunt acquiri, hypothecæ dari queunt: *Conventio generalis in pignore dando bonorum, vel poſtea quæſitorum recepta eſt*, inquit Lex (e): Atque hæc bonorum univerſitas ex ſe omnia bona præſentia & futura continet, licet de futuris non fieret mentio; quare hæc regula nullam patitur exceptionem, niſi cùm ad quædam determinata bona reſtringeretur hypotheca, tumque ea bona hypothecæ non eſſent obnoxia, uti definiunt quàmplures Digeſtorum & Codicis Leges (f), in quarum ſecundâ ad marginem citatâ ita loquitur Imperator Juſtinianus. *Si quis in cujuſcumque contractûs inſtrumento ea verba poſuerit*: FIDE ET PERICULO RERUM AD ME PERTINENTIUM, VEL PER EARUM EXACTIONEM SATISFIERI TIBI PROMITTO; *Sufficere ea verba ad rerum, tam earum quas in præſenti Debitor habet, quàm futurarum hypothecam ſancimus.... Sancimus, ſi res ſuas ſupponere debitor dixerit, non adjecto: tam præſentes, quàm futuras, jus tamen generalis hypothecæ, etiam ad futuras res producatur.*

(e) Leg. *Conventio* ff. de pign. & hypoth. l. 10. tit. 1.

(f) Leg. *Et quæ* 15. §. 1. ff. de pignor. & hypoth. Leg. *Signis.* fin. cod. quæ res pignori obligari poſſunt. l. 8. tit. 17.

Advertendum eſt duntaxat, hypothecam non habere vim retro-activam quoad bona à Debitore quæſita à tempore contractûs facti, hoc eſt, eam tantùm incipere à die novæ acquiſitionis, non verò à die conſtitutæ hypothecæ; quod quidem æquitati eò magis eſt conſonum, quòd aliter inferretur damnum juri Creditorum illius, à quo Debitor iſte emiſſet fundum, qui non potuit abalienari cum præjudicio eorum hypothecæ. Quare antiquiores hujus emptoris Creditores aliis debent anteponi in hoc fundo poſt ſuam hypothecam acquiſito. Ita acutè obſervat Domat (g).

(g) Domat. Leg. civ. 1. part. l. 3. tit. 1. ſect. 11

Quando ſpecialis eſt in fundo hypotheca, ad omnes fructus fundi & etiam ad illius

[ut fundus], hypotheca; [sed in hoc casu] Creditori Domus non addicetur, [nisi impensas] à ff. cod. tit.
tertio poſſeſſore factas ipſi renumerando, modò juſtum Domûs pretium non excedant; at tertius hic poſſeſſor poteſt tamen & fundum & Domum retinere; Creditoris hypothecarii debitum ſolvendo (*b*). A fortiori cùm Domus hypothecæ data, ſi incendio aut aliter perierit, à Domino fuerit denuò extructa; eidem hypothecæ ſubjecta eſt nova Domus (*c*); quod idem dici debet de omnibus mutationibus, quæ fiunt in fundo oppignerato (*d*).

Quando inter multos diviſus eſt ager, qui à defuncto jure hypothecæ mihi obligatus eſt, totus mihi, etiam poſt diviſionem eodem jure manet obligatus. Quare, licèt mihi debiti partem ſibi competentem, ex quo oritur hypotheca, ſolverit unus ex hæredibus; jus tamen meum hypothecæ obtinere poſſum in toto agro; ſalvo tamen ipſius recurſu in ſuos cohæredes pro rata parte eorum. Si unus ex hæredibus, inquit Lex, portionem ſuam ſolverit; tamen tota res, pignori data, venire poterit, quemadmodum ſi ipſe debitor (defunctus) portionem ſolviſſet (*e*). Ob iſtas leges ex Galliæ juriſprudentia, *de toto hypothecæ nomine omnes tenentur hæredes*: quia ſemper manet hypotheca in toto fundo indiviſo affectata, quamvis perſonaliter eorum quilibet de ſuâ parte teneatur.

Hypothecæ nomine ea numquam dari poſſunt, quæ non poſſunt abalienari; quales ſunt res publicæ, aut ſacræ: *Eam rem quam quis emere non poteſt, quia commercium ejus non eſt, jure pignoris accipere non poteſt* (*f*).

Abſque ſtellionatûs reatu res hypothecæ dari non poteſt, cujus ſe quis novit non habere Dominium: *Si quis rem alienam mihi pignori dederit ſciens, prudenſque,* ..... inquit Lex (*g*) ..... *Crimine* (ſtellionatûs) *plectetur.* Si tamen poſteà Dominium ejus acquiratur, teneret hypotheca & ſuum ſortiretur effectum, poſt eorum hypothecas, quibus res iſta à Domino ejus hypothecæ data fuiſſet. *Rem alienam pignori dediſti: Deinde Dominus rei ejus eſſe cœpiſti; datur utilis actio pignoratitia Creditori* (*h*).

Abſque ſtellionatu fundus quiſpiam aliâ vice alteri non poteſt hypothecæ dari, niſi debitor primam Creditori ſuo declaret hypothecam (*i*).

Generali aut ſpeciali adſtrictione hypothecæ dari poſſunt res etiam incorporeæ, qualia ſunt jura & actiones, modò inter immobilia recenſeantur, qualia ſunt cenſus & officia (*k*).

Hypotheca, quantumvis generalis in ea non cadit, quibus ex æquitate ſpoliari non debet debitor; qualia ſunt veſtis, lectus, & alia hujuſmodi, quæ abſque inhumanitate detinere non poteſt Creditor (*l*): quod conſentit cum jure naturali in ſcripturâ ſacrâ expoſito (*m*), & cum Edictis Regum Galliæ (*n*). Idem dicendum de rebus omnibus Agriculturæ neceſſariis, etiam ex jure Romano (*o*).

Antichreſis, quâ datur jus percipiendi fructus fundi, qui Creditori datur hypothecæ (*p*), non eſt licita, ex uſu Galliæ, quem probat æquitas, niſi ea conditione, ut ejus fructus Creditor ſit compenſaturus cum uſuris legitimè debitis: quam conditionem non admittebat jus Romanum, quo licita erat uſura.

Dare autem quis hypothecam poteſt, ſive pro ſua obligatione, ſive pro alienâ, ut loquitur Lex Digeſtorum (*q*).

Dividi poteſt hypotheca in expreſſam & legalem, ſeu tacitam. Prior eſt illa de quâ pacti ſunt contrahentes, hoc eſt, Creditores & debitores, quales ſunt uſitatæ hypothecæ, quæ apponuntur contractibus, qui coram publicis Notariis conficiuntur. Altera eſt ea, quam expreſsè Lex inducit, aut quæ ab ea conſequitur ſubintellecta, qualis eſt hypotheca mulieris in bonis mariti ad cautionem dotis ſuæ, aut Pupilli in bonis Tutoris ſui debitoris (*r*), vel prodigus aut furioſus aut amens in ſuum Curatorem (*s*).

Hypotheca expreſſa vel eſt generalis, hoc eſt, in omnibus bonis debitoris; vel eſt ſpecialis, hoc eſt, quæ ad quoſdam tantùm fundos extenditur (*t*); & ambæ in eodem contractu ſimul conjungi poſſunt.

Duplex inſuper diſtinguitur hypothecæ ſpecies: ſimplex una; privilegiata altera. Ex ſimplici fundus vario tempore multis oppigneratur Creditoribus, ſingulis addicitur abſque ullo ſibi invicem prælationis jure, niſi eo, quod ex datâ contractuum ſuorum oritur: *Cum de pignore utraque pars contendit; prævalet jure, qui prævenit tempore* (*u*). Econtrà ex hypotheca privilegiatâ præfertur aliis Creditor, nullâ habitâ anterioris temporis ratione. Sic hypothecæ privilegiatæ jure potitur is, qui ædes lapſas & antiquis Creditoribus oppigneratas propriis refecit ſumptibus: cæteriſque anterioribus Creditoribus in ſolutione præfertur.

(*d*) Cit. L. *Si fundus*. §. 2. eod. tit.
(*e*) L. *Si neceſſariàs*. 8. §. 2. ff. de pignor. act. lib. 13. tit. 7.
Item leg. *Actio*. 2. cod. ſi unus ex plurib. hæred. Credit. lib. 8. tit. 32.
L. *Unus*. 16 cod. de diſtract. pignor. lib. 8. tit 28.
L. *Qui pro parte*. 1. cod. de luitione pignoris l. 8 tit. 31.
(*f*) L. *Sedes quod*. 9. §. 1 ff. de pig. & hypoth.
(*g*) L. *Si quis*. 36. §. 1. dig. de pignoratitiâ act.
(*h*) L. *Rem alienam*. 41. ff. eod. tit.
Item. l. *Cum res*. 5. cod. ſi aliena res pign data ſit. lib. 8. tit. 16.
(*i*) L. *Si quis*. 36. §. 1. ff. de pignor. act.
L. *Imbrebus*. 1. cod. de crimine ſtellionatûs lib. 9. tit. 34.
(*k*) Edict. Feb. an. 1683.
(*l*) L. *Obligatione*. 6.
L. *Vel quæ*. 7. ff. de pignor. & hypothec.
& l. *Alumnos*. 1. cod. quæ res pignori obligari poſſunt vel non &c. lib. 8. tit. 17.
(*m*) Exod. 22. 26.
Deut. 16. & 17 & Job. 24. 3.
(*n*) Edict. April. 1667. tit. 33. art. 14. 15. & 16.
Edict. Aur. art. 28. Bleſ. art. 57. Edict. 16. Mart. an. 1595.
(*o*) L. *Executores*. 7. cod. quæ res pign. oblig. poſſunt vel non.
L. *Pignorum*. 8. cod. tit. lib. 8. tit. 17.
(*p*) L. *Si is qui*. 11. §. 1. ff. de pignor. & hypoth.
(*q*) L. *Res hypotheca*. 5 §. fin. ff eod. tit.
(*r*) L. *Contrahitur*. 4. ff. de pig. & hypot.
L. *Eo jure*. 4. ff. in quibus cauſis pignus vel hypoth. tacite contrahit. lib. 20. tit. 2.
Item L. *Pro officio*. 20. cod. de adminiſtr. tutor. 120. 128. c. 5. in fine. lib. 5. tit. 37.
L. *Cùm unus*. 12. ff. de reb. auth. judicis poſſid. lib. 4. tit. 5.
Leg. *Rem in præſenti*. unic. §. 1. cod. de rei uxoriæ actione. lib. 5. tit. 13.
(*s*) L. *Senatus conſulto*. 1. ff. in quibus cauſis pign. vel hypothec. tacitè contrahitur. lib. 20. tit. 2.
L. *Quamvis*. 3.
L. *Si non*. 5.
L. *In prædiis*. 7. & l. *Tutoris*. fin. eod. tit.
(*t*) Novel. 12. c. 1.
(*u*) L. *Si Decreto*. 2. in fin. cod. qui potiores in pign. habeant. lib. 8. tit. 18.

ditori in fundum ſemper competat actio; cuicumque ipſum Debitor tradiderit, aut quocumque modo abalienaverit (*c*), atque à Judice publicam ejus petere venditionem juxta præſcriptas formulas, ſi fortè ipſius venditioni reus nolit aſſentiri. Tertium eſt, quòd inter plures Creditores ſimpliciter hypothecarios, qui dată primus eſt, fundum ſibi addici requirere poteſt; licèt poſterior à Debitore in ejus poſſeſſionem miſſus fuiſſet, ut conſtat ex Lege jam ſuperiùs laudatâ & ex his alterius Legis verbis: *In pignore placet, ſi prior convenerit de pignore, licèt poſteriori res tradatur, adhuc potiorem eſſe priorem* (*d*). Quartum eſt, denique, quòd hypotheca non ſortem tantùm præſtet, ſed & ſortis conſecutiones, quibus augebitur: qualia ſunt uſuræ, juridicæ impenſæ, damna & intereſſe, aliaque hujuſmodi (*e*).

Quatuor iſtis effectis, quintum addi poteſt, nimirùm quòd ſi dies ſolutionis nondum advenerit, Creditor agere queat, ſi crediti periculum immineat: Sic ad jus ſuum conſervandum venditioni rei ſibi obligatæ poteſt intercedere. *Quæſitum eſt*, ait Lex, *ſi nondum dies penſionis venit, an & medio tempore perſequi pignora permittendum ſit? Et puto dandam pignoris perſecutionem, quia intereſt meâ* (*f*).

Præcipua Creditoris in Debitorem adſtrictio eſt, quòd ſi fundum obligatum Antichreſis titulo poſſideat, tenetur erga debitorem de reſtitutione accepti ultra cenſum, aut legitimum lucrum, ſibi debitum. V. g. Joannes annuam 500. lib. mihi penſionem debet; quam ut mihi præſtaret, domum obligavit, ſimul & poſſeſſionem dedit, quæ quotannis 600. lib. locatur; quolibet anno de reſtitutione 100. lib. erga ipſum teneor, quæ penſionem meam excedunt; alioquin uſuræ reus ſum. *Ex pignore percepti fructus imputantur in debitum..... ſi debitum excedant, qui ſupererunt redduntur*; Ita Lex Codicis Juſtiniani (*g*).

Idem tamen non dicendum de fructibus è fundo perceptis, quos à me derelictos poſſidet Creditor, ut ſint ad uſuras perſolvendas ſummæ, pro quâ ipſum hypothecæ dedi: Nam bonam fidem utrinque ſupponendo, cùm fructus illi ſint incerti, nec ſi penſionis meæ pretium reddant, jure repetere non poſſum, quæ deſunt, ſic in hoc caſu quod ſuperfluit, reddere non teneor, ſi quid ultra producant; ut probant hæc verba Legis alterius in Codice contentæ. *Si eâ Lege poſſeſſionem mater tua apud Creditorem ſuum obligavit, ut fructus in vicem uſurarum conſequeretur; obtentu majoris percepti emolumenti propter incertum fructuum proventum reſcindi placita non poſſunt* (*h*).

Duo hic tantùm ſuperſunt examinanda. Primum eſt; quo obice tollatur uſus hypothecæ. Secundum, quomodo hypotheca intereat.

Privilegia, quibus fruuntur quidam Creditores, in jure conſiſtunt, quod parit natura crediti ſui, & quo cæteris Creditoribus, quamvis ſibi tempore prioribus & hypothecariis in ſolutione anteponuntur; unde hæc ſunt Juriſperiti Pauli verba in Lege Digeſtorum; *Privilegia non tempore æſtimantur, ſed ex causâ* (*i*): Ex quo fit, ut qui ultimus eſt, fiat primus, & ſe tempore priorem antecedat: *Interdum poſterior, potior eſt priori* (*k*).

Inter diverſa Creditorum privilegia, quædam aliis anteponuntur, ſed ex omnibus, nullo excepto, Creditor privilegiatus Creditori ſimpliciter hypothecario fit anteponendus. Sed iſta minutim expendamus.

Quatuordecim recenſentur privilegiorum ſpecies.

Primum eſt, cùm emptori mutuum datur venditionis pretium, & neceſſariæ obſervantur formulæ, ut jus venditoris acquirat is, qui ſuam dat emptori pecuniam mutuam ad ſolutionem rei (*l*): Quod tamen in mobilibus tantùm obtinet, cùm ea ſunt in poteſtate Debitoris. Nam, uti jam dictum eſt, ceſſat privilegium & etiam omnis hypotheca cùm ad tertium poſſeſſorem devenêre.

Secundum; quando ad rem conſervandam aut reficiendam mutuum datur. Nam mutuator in hoc caſu & rebus Domini & Creditorum conſulit (*m*).

Tertium; quando fit mutuum, ut melior fiat fundus, idque ſolùm, dum ex mutuo fundus melior ſubſiſtit, v. g. ad ædificandum novum, aut vetus augendum ædificium (*n*).

Quartum: quando Architecti, operæ & artifices laborem ſuum curaſque adhibent, & utilia ſeu copias ſuppeditant pro quibuſdam operibus, pro conſervandâ aut reficiendâ domo aut aliâ re.

Quintum: cùm his Architectis mutua datur pecunia, ut ad domum aut aliquod aliud opus conſtruendum adhibeatur; modò id fiat jubente Domino, & non aliter (*o*).

Sextum:

... & 93.
(*b*) Leg. Si in hoc 14 cod. de diſtract. pign. lib. 8. tit. 28.
Item Leg. *Quæ ſpecialiter*. 9. eod. tit. & Leg. Si convenit. 4 ff. de pignorat. action.
(*c*) Leg. Si *convenerit*. 18. §. 2. ff. de pign. action. nov. 1. 12. c. 1.
Leg. *Creditor*. 12 ff. fin. ff qui potiores in pignore. lib. 20. tit. 4.
(*d*) Leg *Creditor*. 2. in fin. ff. cod. tit.
(*e*) Leg. Si *neceſſarias*. 8. §. fin. ff. de pign. action. & Leg. Si *convenerit*. cit.
(*f*) Leg. *Quæſitum*. 14. ff. de pign. & hypoth.
(*g*) Leg. *Ex pignore*. 1. cod. de pignorat. action. lib. 4. tit. 24.
Item Leg. *Creditor*. 3. eod. tit.
Leg. *Elegan-ter*. 24. §. 2. in fin. ff. eod. tit.
Leg. *Secundum*. fin. cod. de diſtract. pignor.
(*h*) Leg. Si *eâ Lege*. 17. cod de uſuris lib. 4. tit. 32.
(*i*) Leg. *Privilegia*. 17. ff. de privileg. Creditor. lib. 42. tit. 6.
(*k*) Leg. *Interdum*. 5. §. ff. qui potiores in pignore &c.
(*l*) Leg. *Licet*. 7. cod. qui potio. in pign. habeant lib. 8. tit. 18.
Leg. *Quamvis*. 17. cod. de pignor. & hypothecis lib. 8. tit. 14.
(*m*) Leg. *Creditor*. 25. ff. de rebus creditis &c. lib. 12. tit. 1.
Leg. *Creditori*. 1. ff. de ceſſ. bonor. lib. 42. tit. 3.
(*n*) Leg. *Senatus conſulto* 1. ff. in quibus cauſis pig. vel hypoth. tacitè contrahitur. lib. 20. tit. 2.
Leg. *Julianus*. ſupra cit.
(*o*) Cit. Leg. *Senatusconſulto*.

Digitized by Google

... non ſolum immaturis, ſed etiam maturis à quocumque detentis (c).

Nonum: Dominus præfertur quoad mobilia inquilini ſui pro locationis pretio, aliiſque locationis conſecutionibus, ut ſi ædes culpâ inquilini factæ ſint deteriores; aliiſque hujuſmodi (d): ſed nullum ei jus competit in hæc mobilia extra poreſtatem inquilini poſita, niſi ea fraudulenrè ſubduxerit.

Decimum: idem dicendum de præcipuis inquilinis erga inferiores quoad mobilia, ſeu ſupellectilia, quibus domus inſtruitur (e).

Undecimum eſt pro Rege, ſeu fiſco, qui privilegium ſuum exercet adverſus omnia bona ſuorum Publicanorum, Officiariorum, qui reddendæ rationi ſunt obnoxii, & eorum, qui Regis authoritate argentariam coactionem publicè factitant (f). Hæc autem hypotheca incipit, ubi primùm obligantur, ut declarat articulus quartus Edicti an. 1679. Nihilominùs creditores, qui hypothecâ ſuâ Rege priores ſunt, eam retinent in immobilibus, quæ prædicti officiarii acquiſiverant, priuſquàm Regi obligarentur, cujus hypotheca in hoc caſu non obtinet niſi ſecundùm ſuum ordinem. At quoad immobilia, quæ ab obligatione ſuâ comparârunt Rex ſuum exercet privilegium ante alium quemlibet creditorem, exceptis venditore & eo, qui muruam dedit pecuniam ad emptionem, qui Regi anteponuntur; at qui pretium empti dedit, uſum hunc pecuniæ ſuæ ex ſuo contractu confirmare debet, ut fert articulus tertius ejuſdem Edicti; alioquin jus prælationis amittit. Chirographariis autem Creditoribus, aut quibus competit tantùm actio perſonalis in Creditorem, Rex ſemper anteponitur in immobilibus, conſequenter ad jus ſuum tacitæ hypothecæ erga omnes, qui rationi publicæ reddendæ ſunt obnoxii; quamvis ipſi non competat hypotheca erga privatos, qui debent vectigalia. Eidem quoque Regi competit jus prælationis in mobilibus cuilibet alteri creditori non privilegiario, quamvis is primus manum juridicè in ea injecerit. Sed ſi creditor eſſet privilegiarius, ipſi Regi anteponeretur ex eodem edicto, niſi quod Domini locati privilegium in bona inquilini ſui in eo reſtringitur ad ſex ultimos menſes debiti pro locatione pretii.

Duodecimum pertinet ad eos omnes, quibus debentur impenſæ funebres, & quibus competit actio in hæredes, &c. & pro iis hypothecæ privilegium habent in bonis defuncti (g).

Decimum tertium eſt pro iis, quibus debentur ſumptus juridici, ut pro ſigillis appoſitis, inventariis confectis aliiſque hujuſmodi (h).

Decimum quartum denique eorum eſt, cum privilegiatæ hypothecæ poſſeſſores ad alium jus ſuum transferunt, (i) aut ſuo loco ſufficiunt (k) aut cedunt ex pacto inito cum debitore, requiſitas ex edicto an. 1609. formulas obſervando.

Alterum ſupereſt examinandum, quâ ratione videlicet hypotheca extinguitur: hæc eſt conſtans regula, hypothecam nihil eſſe quam acceſſorium debiti, atque ut ſortem ſequitur acceſſorium, ſoluto debito, ſolvi quoque hypothecam. Atqui multis modis ſolvitur hypotheca.

1. Extinguitur hypotheca tituli novatione; v. g. Hieronymus ſummam mille librarum ex publico obligationis inſtrumento mihi debebat, pro quâ domum hypothecæ dedit: poſteà pro obligationis inſtrumento Syngrapham accepi in diem ſolvendam; ex hac mutatione extinguitur hypotheca domûs, & ipſius ſum tantùm Creditor chirographarius ex his verbis legis: *Novata debiti obligatio pignus perimit* (l).

2. Specialis hypotheca in fundo conſtituta pro eo fundo deſinit, ſi alluvione, fulmine, aut alio ſimili caſu fundus pereat.

3. Deſinit quoque hypotheca, ſi fundus, in quo conſtituta eſt, commercio jam non ſubjiciatur, ut cum in eo Eccleſia exſtructa eſt, aut Cæmeterium factum eſt; & creditori ſupereſt tantùm actio in pretium à venditore receptum.

4. Quando præſcriptione ſolvitur debitum, hypotheca quoque, ejus acceſſorium perimitur.

5. Quando debitor amiſit jus ſuum in fundum hypothecæ datum abſque ſuâ culpâ, vel quia evictus eſt juridicè, vel quia venditoris propinquus illum recuperavit ipſius hypotheca ex hac mutatione finitur.

6. Si de conſenſu creditoris hypothecarii debitor rem oppigneratam vendiderit, aut factam venditionem ratam habeat omiſſo jure ſuo, ipſius hypotheca extinguitur. *Creditor, qui permittit rem vænire, pignus dimittit* (m), inquit regula juris. *Si conſenſit venditioni creditor, liberatur hypotheca*, ait Lex (n): ſed aliquo actu ad hunc effectum manifeſtari debet hic conſenſus. (o)

Si quis verò pleniorem hujuſce rei expoſitionem velit, adeat authorem à nobis ad marginem laudatum (p), à quo pleroſque allatas hactenùs regulas excerpſimus.

in quibus cauſis &c. (c) Leg. *Etiam*. 15. ff. qui potiores in pignore &c. Leg. *Lex*. 31. de pign. & hypoth. (d) Leg. *Eo jure*. 4. ff. in quibus cauſis &c. Leg. *Sancimus*. cod. eod. tit. lib. 8. tit. 15. Leg. *Certi juris*. 5. cod. de locato & conducto. lib. 4. tit. 65. Leg. *Pomponius*. 2. ff. quibus cauſis &c. (e) Leg. *In prædiis*. 7. §. 1. ff. in quibus cauſis &c. Leg. *Dubitor*. 51. in fin. ff. de pign. & hypothecis. (f) Leg *Si cùm. peccuniam*. 3. cod. de privilegio fiſci lib. 7. tit. 73. Edictum menſis aug. an. 1669. art. 4. (g) Leg. *Quì propter*. 1. & leg. *Impenſa*. 45. ff. de religioſis & ſumptibus funerum &c. lib. 11. tit. 7. (h) Leg. *Si in*. 8. in fin. ff. depoſiti vel contra. lib. 26. tit. 3. Leg. *Quantitater*. 72. ff. ad leg. *Falcidiam*. lib. 35. tit. 2. Leg. *Scimus*. fin. §. 9. cod. de jure deliberandi &c. lib. 6. tit. 30. (i) Leg. *Emptori*. 6. de hæreditate vel actione vendita leg. *Si creditori*. 7. cod. de obligatione & action. lib. 4. tit. 10. Leg. *Modeſtinus*. 76. ff. de ſolutioni. & obligat. lib. 46. tit. 3.

(k) Leg. Si in ct. fin cod. de privilegio fiſci. Leg. Si *prætorium*. 1. cod. de præt. pign. &c. lib. 8. tit. 21. Edict. an. 1609. (l) Leg. *Solutum*. 31. §. 10. ff. de pign. actione. (m) Leg. 18. ff. de reg. juris. (n) Leg. Si *debitor*. 4. §. 1. & leg. *Sic conſenſit*. 7. §. 1. ff. quibus modis pignus vel hypotheca ſolvi lib. 20. tit. 6. (o) Leg. *Si cut*. 8. §. 15. ff. eod. tit. (p) Domat. leg. civil. &c. part. 1. lib. 3. tit. 1.

Digitized by Google

ſummæ præcipuæ, ſolutionem ſuam ab eo exegit. At retulit Berardus, nihil ſibi de hæreditate ſupereſſe: ad quem Emilianus refert, eum perperàm ſolviſſe; quia, cùm eſſet Creditor hypothecarius, potior quoque in ſolutione antè alios ſimplices creditores erat futurus. Nùm de aliquo erga Emilianum tenetur Berardus?

Respons.

Reſpondemus, de re quâpiam non teneri Berardum erga Emilianum; quia beneficiarius hæres variam creditorum hæreditatis qualitatem agnoſcere non tenetur: quare primos debitum ſuum poſtulantes ſolvere poteſt, cùm ab aliis non repeſitur juridica detentio, aut aliud quod impedimentum: quocirca ſibi oni Emilianus culpam adſcribere debet non manifeſtati Berardo debiti, neque ſoluti. *Eis ſatisfaciant*; inquit Lex (a), *qui primi venient creditores: & ſi nihil reliquum eſt; poſteriores venientes repellantur.*

(a) L. *Scimus*. fin. §.3. cod. de jure deliberandi &c. lib. 6. tit. 30.

Attamen ſi Berardus primis illis Creditoribus fundum Emiliano oppigneratum dediſſet; tunc iſte ſuam in hoc fundo poſſet exercere hypothecam. Quo in caſu beneficiarius hæres quidquam præſtare non teneretur, neque erga eum, cui fundum dediſſet, neque erga alios pro integrâ eorum ſolutione, niſi quatenus ſupereſſent aliqua hæreditatis bona. Ita ſtatuunt leges, naturali æquitati conſentientes. *Si verò hæredes*, addit Lex eadem, *res hæreditarias creditoribus hæreditariis pro debito dederint in ſolutum, vel per dationem pecuniarum ſatis eis fecerint; liceat aliis creditoribus, qui ex anterioribus veniunt hypothecis adversùs eos venire, & à poſterioribus Creditoribus ſecundum leges eas abſtrahere, vel per hypothecariam actionem, vel per condictionem ex lege, niſi voluerint eis debitum offerre. Contra ipſum tamen hæredem ... qui quantitatem rerum hæreditariarum expendit, nulla actio extendatur.*

CASUS II.

Eustachius, Alexander & Bernardus ſunt Creditores quilibet pro 5000. lib. in Mævii hæreditate, cujus quatuor ſunt cohæredes, qui rem hæreditariam in æquas partes inter ſe diſtribuerunt; ita ut quilibet 800. libras retulerit. Qua de re quæritur, utrùm unus ex Creditoribus ab uno ex cohæredibus, quem magis libuerit, totum ſuum poſſit exigere debitum?

Respons.

Ut difficultati huic fiat ſatis, tres ſunt diſtinguendi Creditores varii ſcilicet Chirographarii, hypothecarii & privilegiati. Quando multi ſunt defuncti hominis cohæredes, in quemlibet eorum agere debent Creditores Chirographarii pro parte hæreditatis, quæ cuique contigit, neque unum pro aliis aut de toto debito convenire poſſunt. Unde ſequitur, quod ſi Euſtachius, Alexander & Bernardus ſint tantùm Creditores Chirographarii, totum debitum nemo ex iis ab uno tantùm ex hæredibus exigere poteſt, ſed ſolùm partem ab hærede debitam pro ratâ hæreditatis quam habuit; quod etiam verum eſt, quamvis unus ex iis ſolvendo non eſſet idoneus. In hoc quippe caſu Creditor ſuæ culpæ tantùm adſcribet, ſi ad cautionem ſuam hæreditatis bitis pro ratâ ſinguli tenentur, & hypothecariè de toto: quæ regula ex his paucis verbis legis deſumitur (c): *Pro hæreditariis partibus hæredes onera hæreditaria agnoſcere, etiam in fiſci rationibus, placuit; niſi intercedat pignus, vel hypotheca: tunc enim poſſeſſor obligatæ rei conveniendus eſt.* Quocirca Creditoribus jus ſuum manet integrum in omnia bona hæreditatis hypothecæ ſuæ aut privilegio ſubjecta, idemque jus ſuum in omnibus aliis bonis experiuntur, neque actionem ſuam in ſingolos hæredes pro parte hæreditatis dividere poſſunt. Si igitur Creditores, de quibus agitur, ſint hypothecarii vel privilegiati, de ſolutione ſua quemlibet ex hæredibus ſinguli convenire poſſunt pro ratione acceptæ partis hæreditariæ.

(c) L. Pro hæreditariis. 2. cod. de hæredit. actionibus. lib. 4. tit. 16.

Sed obſervandum, quòd licèt Creditor hypothecarius vel privilegiarius ab hærede rei hypothecariæ poſſeſſore totum ſuum debitum exigere poſſit; huic hæredi patet recurſus in ſuos cohæredes, qui portionem ſuam præſtare tenentur; quia, quamvis debitum hypothecarium vel privilegiatum pro iſto creditore diviſionem non patiatur: par eſt tamen ut illud inter cohæredes dividatur; ita ut ejus partem quiſque ferat pro ratâ acceptæ hæreditatis; niſi aliter teſtamento ſtatuerit defunctus. *Actio quidem perſonalis inter hæredes, pro ſingulis portionibus quæſita, ſcinditur*, inquit Lex alia (d), *pignori autem jure multis obligatis rebus, quas diverſi poſſident; cùm ejus vindicatio non perſonam obliget; ſed rem ſequatur; qui poſſident tenentes non pro modo ſingularum rerum ſubſtantiæ conveniuntur, ſed in ſolidum, ut vel totum debitum reddant; vel eo quod detinent, cedant* (e).

(d) L. *Actio*. 2. cod ſi unus ex pluribus hæredibus Creditoris vel debitoris &c. lib. 8. tit. 32.

(e) Domat. Tract. de leg. Civilib. &c. de hæredibus in genere. l. 1. tit. 1. ſect. 9 n. 10. & ſeq.

CASUS III.

Bauduinus ſimplicem ſe Armandi hæredem geſſit, cujus debita ignorabat, quæ derelictam hæreditatem longè ſuperant, cùm Leporius & Titius illius hæreditatis ſint hypothecarii Creditores, alii verò duo tantùm Chirographarii. A Bauduino debitum ſuum requirunt Leporius & Titius, & ob hypothecam ſuam aliis anteponi pro toto contendunt, non ſolùm in bonis defuncti, ſed & in ipsâ re Bauduini. Nùm æquitati conſentit eorum contentio?

Respons.

Priorum illorum Creditorum Leporii & Titii æqua eſt contentio quoad bona defuncti ſibi hypothecæ data. Nam, uti jam diximus, hypothecarii Creditores defuncti de bonis ſucceſſionis pro Crediti ſui Ordine Chirographariis Creditoribus in ſolutione debent anteferri. *Cum de pignore utraque pars contendit*, inquit Lex (f), *prævalet jure, qui prævenit tempore: Item, Si fundum pignori accepiſti, antequam reipublicæ obligaretur, ſicut prior & tempore, ita potior & jure.* Quod conſentit cum jure antiquo Digeſtis contento, cujus hæc eſt regula (g): *Potior eſt in pignore, qui prius credidit pecuniam, & accepit hypothecam.*

(f) L. *Si Decreto*. 2. in fine cod. qui potiores in pignore habeantur. Leg. *Si fundum*. 4. cod. eod. tit.

(g) L. *Potior*. 11. ff. eod. tit. lib. 20. tit. 4.

Sed cùm res a defuncto derelicta ſolvendis debitis hypothecariis impar eſt, & de ipſis bonis hæredis ſolutionem ſuam exigunt Creditores; tunc Creditores omnes, quicumque ſint, concurrunt, nec ullo prælationis jure potiuntur; ex quo ſequitur, Leporium & Titium, quorum ſolutioni integræ impar fuit Armandi hæreditas, hypothecam ſuam exercere non poſſe in bona Bauduini ante duos alios Creditores Chirographarios. Ratio eſt, quia omnes illi Credito-

res in

Digitized by Google

Patricius, datis hypothecæ omnibus bonis ſuis, ſeu præſentibus, ſeu futuris, Lamberto pro ſumma 10000. lib. quam is ſibi mutuam dederat, tribus poſtea menſibus hæreditatem 12000. librarum cepit, in cujus bonis par 10000. lib. ſumma debetur Dionyſio, Creditori tantùm Chirographario. Contendit Dionyſius ſe priorem eſſe Lamberto, qui vult è contra, primas ſibi partes in integrâ ſolutione ſuâ deberi, quippe qui hypothecarium habeat debitum, cùm Dionyſio actio ſit tantùm perſonalis & abſque hypothecâ. Quis alteri eſt anteponendus?

R e s p o n s.

In caſu propoſito Dionyſii ſolutio eſt anteponenda. Nam Creditores, etiam Chirographarii alicujus defuncti priores de bonis hæreditatis ſolutionem ſuam debent accipere, quàm Creditores, etiam Hypothecarii ipſius hæredis. Ratio eſt, quia licèt bona hæreditatis naturaliter Creditoribus ipſius poſſeſſoris ſint oppignerata, cum ipſis præſentia ac futura bona ſua ipſis oppigneravit, attamen bona ipſius hæreditatis defuncti Creditoribus præcipuè addicuntur, & cum onere eorum ſolvendi debita ad hæredem poſſunt tantùm tranſire. *Paulus reſpondit*, inquit Lex Digeſtorum (b), *generaliter quidem conventionem ſufficere ad obligationem pignorum, ſed ea quæ ex bonis defuncti non fuerunt; ſed poſteà ab hærede ejus ex aliâ cauſâ acquiſita ſunt, vindicari non poſſe à Creditore teſtatoris.* Unde ſequitur, quòd Dionyſius ſuum cupiens jus experiri, bonorum hæreditatis ſeparationem jure petere poteſt ab iis, quæ Patricio, uti hæredi ſuperſunt, ac debitum ſuum ſibi vindicare ex hac Lege (c): *Eſt juriſdictionis tenor promptiſſimus, indemnitatiſque remedium, edicto Prætoris Creditoribus hæreditariis demonſtratum, ut quoties ſeparationem bonorum poſtulant, cauſâ cognitâ impetrent.* Unde etiam hæredis Creditores eodem prioritatis jure potiuntur in hæc bona propria, & eorum poſſunt requirere ſeparationem, ut ante defuncti Creditores ſolutionem ſuam accipiant ex hac aliâ Lege (d): *Quoties hæredis bona ſolvendo non ſunt, non ſolùm Creditores teſtatoris, ſed etiam eos, quibus legatum fuit, impetrare bonorum ſeparationem æquum eſt.*

(b) Leg. Paulus. 29. ff. de pignor. & hypothecis &c. lib. 20. tit. 1.

(c) Leg. Eſt juriſdictionis. 2. cod. de bonis authoritate Judicis poſſidendis &c. lib. 7. tit. 72.

(d) Leg. Quoties. 6. ff. de ſeparationibus. lib. 42. tit. 7.

CASUS V.

Thelemachus Theotimo domum vendidit 16000. lib. intra annum ſolvendis, quam ipſi ſtatim tradidit; cùm autem Theotimus poſt ſex menſes Creditoribus ſuis omnia bona ſua cedere coactus fuiſſet; plerique ex illis, quibus ſunt hypothecæ vetuſtiſſimæ, contendunt, ſe eſſe præferendos, etiam quoad domum quam acquiſivit; ſalvo tamen Thelemaci recurſu in reliqua Theotimi bona, ſi quæ ſuperſunt, ſervato crediti ſui temporis ordine. Quamobrem Thelemacus Creditoribus illis litem infert, quibus ſe in ſolutione 16000. lib. eſſe anteponendum contendit. Nunquid legitima eſt lis Creditoribus illata?

R e s p o n s.

Legitima eſt lis, quam Thelemacus antiquis Theotimi hypothecariis Creditoribus infert. Nam qui rei immobilis venditæ à ſe pretium non accepit, ad ſolutionem ſuam cæteris emptoris Cre-

... conditio; quod nimirum Emptor venditæ domûs non fieret Dominus, niſi poſt ejus pretium perſolutum. *Quod vendidi non aliter fit accipientis*, inquit Lex (f), *quàm ſi aut pretium nobis ſolutum ſit, aut ſatis eo nomine factum.* Idem confirmavit Juſtinianus (g). Ita ut non accepto pretio venditor fundum ante ſolutionem traditum recuperare poſſit, aut nondum traditum retinere; *Venditor enim*, inquit Lex alia (h), *quaſi pignus retinere poteſt eam rem quam vendidit.*

Advertendum tamen 1. hactenùs dicta de prælatione venditoris eſſe tantùm intelligenda, ſi ex contractu venditionis de non ſoluto pretio conſtet. Nam ſi contractus acceptum ferret pretium, & venditor ſimplici contentus fuiſſet ſyngraphâ, ex hoc jus ſuum prælationis amitteret: Alioquin futuri poſtea hujus emptoris Creditores ſæpe deciperentur. 2. eadem pariter, quæ dicta ſunt, non obtinere in mobilibus: cùm enim mobilia non ſequatur hypotheca, eorumque omnino dominium venditor amittat, ſi emptori tradita fuerint; hoc unum poteſt, ut ea detineat, ſi adhuc ſint penes emptorem, in quo ſolo caſu in ſolutione præfertur. At ſi emptor ea abalienaverit, eadem jam vendicare nequit prior horum venditor, aut intra manus tertiæ perſonæ juridicè detinere: Si unicum ex quibuſdam conſuetudinibus caſum excipias, quando ſcilicet res mobilis non ſervatis formulis ex conſuetudine præſcriptis vendita eſt, hoc eſt, abſque datâ die numerationis pecuniæ, quòd venditor præſentem ac brevi tempore ſperaret pecuniam: quo in caſu ex his conſuetudinibus, non jam ut Creditor, ſed uti Dominus rei habendus eſt venditor ad integram ſuam ſolutionem; eamque à quolibet poteſt repetere.

&c. lib. 25. tit. 1.

(f) Leg. Quod vendidi. 19. ff. de contrahend. empt. &c.

Item Leg. Ut res. 5. ibid. lib. 18. tit. 1.

(g) §. 41. Inſtit. de rerum diviſione lib. 2. tit. 1.

(h) Leg. Julianus. 13. §. 8. ff. de actionibus empti. & vendit. lib. 19. tit. 1.

CASUS VI.

Urbanus 100. libr. penſionis annuæ, vigeſimam ſcilicet ſortis datæ partem debet Joanni, cui prædium in quemlibet annum 600. lib. conduxit. Joannes tribus annis integris prædium illud poſſidet non perſoluto ipſius conductionis pretio: quo facto ob inconſideratam & inconſultam agendi rationem haud ſolvendo ſit, & paulò poſt moritur.

Multi Joanis Creditores Urbanum conveniunt de ſolutione 2000. lib. quæ ſortem efficiunt cenſûs, quem habent in hæreditate defuncti, non deducendo triennale conductionis pretium nondum ipſi perſolutum; quia hypothecâ ſuâ potiores ſunt. At verò ex Conſilio Cauſidici, qui Urbanum eſſe anteponendum cenſuit, ab inſtitutâ actione deſiſtentes, rationem habent 1800. librarum, quarum ipſi debitor erat Joannes ob conductionis pretium non ſolutum, ac præſenti pecuniâ 200. ipſis, quæ ſupererant, libras numeravit.

Confectis hoc modo rationibus iſtis, detexit Urbanus, Joannem 30. librarum impenſas toleraſſe ob aliquam partem cenſûs addicti prædio, quem ex conductitio contractu ſolvere tenebatur: quas impenſas ad rationes adducere non potuit cum defuncti Creditoribus; quòd ſibi eſſent ignotæ; & quarum proinde jacturam ipſum ferre neceſſe eſt, eò quòd Joannes ſolvendo non ſit, quod tamen non contigiſſet; quia è ſumma 200. lib. quas ſolvit, 30. lib. ſibi retinuiſſet; ſi notum ſibi fuiſſet illud debitum.

Quâ

Digitized by Google

ſatione quantùm ad impenſas 30. librarum, eiſque parem non numerare ſummam, quam à ſe Joanni debitam eſſe meminit?

R e ſ p o n s.

Cum æquitate conſentit datum à cauſidico conſulto reſponſum: quare tutâ conſcientiâ ante alios creditores hypothecâ ſe priores in bonis à Joanne derelictis ſolutionem ſuam repetere potuit Urbanus. Ratio eſt, quia Urbano competebat naturalis hypotheca ac ſpeciale privilegium in hac hæreditate, quo cæteri erant deſtituti; quandoquidem ſibi à Joanne erant debiti fructus proprii, quem ipſi elocarat, fundi, & cujus pretium non ſolverat, quantum videlicet erat pretium locationis.

Deciſionem iſtam ſtabiliunt hæc legis verba (a): *In prædiis ruſticis fructus, qui ibi naſcuntur, tacitè intelliguntur pignori eſſe Domino fundi locati; etiamſi nominatim id non convenerit*: & quamvis fructus illi à Joanne fuerint venditi aut diſſipati, privilegium tamen ſuum obtinet ſemper Urbanus in cætera omnia illius bona, in quibus nullum eſt jus creditoribus aliis, etiam prioribus cum Urbani detrimento, ex hac juris regulâ (b): *Privilegia non ex tempore æſtimantur, ſed ex cauſâ.*

(a) Leg. *In prædiis.* 7. ff. in quibus cauſis pignus vel hypoth. tacite contrahit. lib. 20. tit. 2.

(b) Leg. *Privilegia.* 17. ff. de privilegiis creditorum. lib. 42. tit. 6.

Ob eandem rationem Urbanus compenſatione uti poteſt abſque injuſtitia pro 30. lib. ſumptuum, quos injuſtè tulerat Joannes ob contractam ex conductione ſuâ obligationem, debitum privato cuidam ſolvendi cenſum de fructibus prædii a ſe conducti (c).

(c) De Sainte Beuve. tom. 1. cas. 199.

C A S U S VII.

Gervasius & Fredericus ſinguli 2000. nummorum Juſtino mutua dedere ad emendum munus judiciarium. Menſe uno prius eſt Gervaſii creditum, quàm Frederici. Nunquid etiam in ſolutione prior eſt Frederico?

R e ſ p o n s.

Non temporis ordine, ſed ſolùm privilegii ſui naturâ diſtinguuntur privilegiarii creditores. Cùm igitur parem Gervaſius ac Fredericus prærogativam habeant, alter altero non eſt potior jure, quamvis menſe uno anterius ſit Gervaſii creditum: quocirca in ſolutione ſimul concurrunt; uti declarat Lex ſuperiùs citata, cujus hæc ſunt verba (d): *Privilegia non ex tempore æſtimantur; ſed ex cauſâ: & ſi ejuſdem tituli fuerunt, concurrant, licèt diverſitates temporis in his fuerint.*

(d) Cit. leg. *Privilegia.* 17. ff. de privileg. creditorum.

C A S U S VIII.

Diomedes, generalem habens hypothecam in bonis præſentibus ac futuris Bertrandi agricolæ ob ſummam 1500. lib. ipſi mutuò datam, tria boum juga cum aliis quibusdam aratoriis animalibus, nec non gregem 500. ovium juridicè detinuit: quòd ea ſpeciali hypothecæ ſuæ à Bertrando fuerint ſubjecta, utpotè quæ certius ſint bonum illius. Poteſt-ne Diomedes eò uſque ſummæ ſibi debitæ executionem prorogare, illæſis æquitate naturali nec non iſto ſcripturæ ſacræ præcepto (e): *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum, quaſi exactor.*

(e) Exod. 22. 25.

pactæ etiam in res hujuſmodi hypothecæ jus experiri nequit Creditor, niſi æquitatis naturalis regulas infringat, bonoſque mores offendat. *Obligatione generali rerum quas quiſque habuit, habiturus-ve ſit*, inquit Lex (f), *ea non continebuntur, quæ veriſimile eſt, quemquam ſpecialiter obligaturum non fuiſſe: ut putà, ſupellex: item veſtis relinquenda eſt debitori; & ex mancipiis, quæ in eo uſu habebit, ut certum ſit, eum pignori daturum non fuiſſe. Proinde de miniſteriis ejus, perquàm ei neceſſariis, vel quæ ad affectionem ejus pertineant, vel quæ in uſum quotidianum habentur, ſerviana non competit.* Cui legi hæc quoque conformis eſt (g): *Res quas neminem credibile eſt pignori ſpecialiter daturum fuiſſe, generali pacti conventione, quæ de bonis tuis facta eſt, in cauſa pignoris non fuiſſe, rationis eſt.* Ita pariter ſtatuunt edicta Regum Galliæ (h), ac præſertim edictum Caroli IX. menſ. Jan. an. 1560. Edictum Bleſenſe Henrici III. & Edictum Ludovici Magni menſis Aprilis an. 1667.

(f) Leg. 6. & 7. *Junctis.* ff. de pignoribus & hypothecis. lib. 20. tit. 2.

(g) Leg. *Alumnos.* 1. cod. quæ res pignori obligari poſſunt, vel non &c. lib. 8. tit. 17. Item Exod. 22. 26. Deuter. 24. 6. & 17. Job 24. 3.

(h) Edict. Aurel art. 8. Bleſenſ. art. 57. Edict. an. 1667. tit. 33. art. 14. 15. & 16.

Hinc infertur, quòd, quamvis Diomedes ovium gregem Bertrando poſſit auferre, vi tamen hypothecæ ſuæ boves aliaque aratoria pecora juridicè detinere nequit illæsâ naturali æquitate, & ſine reipublicæ detrimento. *Pignorum gratiâ aliquid quod ad culturam agri pertinet, auferri non convenit*, inquit Lex codicis (i). Eſt & alia Lex hac de re formalis, cujus hi ſunt termini (k): *Executores à quocumque judice dati ad exigenda debita ea quæ civiliter poſcuntur, ſervos, aratores, aut boves aratorios, aut inſtrumentum aratorium pignoris cauſâ de poſſeſſionibus non abſtrahant, ex quo tributorum illatio retardatur.*

(i) Leg. *Pignorum.* 8. cod. quæ res pignori obligari poſſunt, vel non &c.

(k) Leg. *Executores.* 7. cod. eod. tit.

C A S U S IX.

Isacius, à Jodoco, aliiſque creditoribus quatuor, permultas pecuniæ ſummas ad 15000. lib. mutuatus; oppigneratiſque cunctis bonis ſuis, quinque videlicet domibus ſuis, è vivis exceſſit, quas Paulo & Andreæ filiis ſuis hæreditarias reliquit, qui eas amicâ æquatione inter ſe diviſerunt: Paulus competentem ſibi debitorum ſolvit portionem: at Creditores, cùm ab Andræâ ſolutionem ſuam obtinere non poſſent, jus ſuum hypothecæ exercuerunt in partem hæreditatis Pauli, qui de ipſorum injuſtitiâ conqueritur. Quâ de re quæritur; utrùm creditores iſti tutâ conſcientiâ Paulum judicio perſequi valeant pro debito fratris ſui, etſi dimidium communis debiti jam ſolverit?

R e ſ p o n s.

Paulus quinque Iſacii Patris ſui creditores injuſtitiæ inſimulare jure non poteſt. Cùm enim ipſis cautum ſit omnibus defuncti bonis; ipſius filii, hæredis nomine, in ſolidum tenentur de 15000. libris, quas à Jodoco & aliis quatuor creditoribus mutuò acceperat. Ratio eſt quia facta inter hæredes Iſacii bonorum æquatio creditorum hypothecæ omnino non nocet, neque eam immutat: cùm cujuslibet hæredis portio, uti fundus communis ipſorum hypothecæ ſubjecta remaneant. Ita definit Lex his verbis (l): *Si unus ex hæredibus portionem ſuam ſolverit, tamen tota res pignori data venire poterit, quemadmodum ſi ipſe debitor portionem ſolviſſet.* Cujus rei rationem iſtam affert hæc Lex alia; quia nimirùm fundus, hypothecæ

(l) Leg. *Si neceſſarias.* 8. §. 2. ff de pign actione vel contra. lib. 13. tit. 7.

datus,

Digitized by Google

lidum, ut vel rerum debitum reddant, vel eo, quod detinent, redant.

Hinc ſequitur, quòd licèt Paulus & Andræas ſeorſim teneantur perſonaliter de parte 15000. libr. ſibi competenti, indiviſim tamen hypothecariè obligantur pro totâ ſummâ, pro quâ & hæreditas tota & quælibet pars hæreditatis fuit addicta. Ita à Senatu Pariſienſi dijudicatum fuit ex Arreſto 6 Septembr. An. 1608. atque ex hoc principio fit, ut cùm Joannes v. gr. hypothecarius Jacobi creditor obitiſi unus ex hæredibus creditoris ſuam à debitore partem debiti acceipiat, integra omninò cohæredibus ſuis remaneat hypotheca pro parte eorum in omnem ſactam Joanni hypothecam. *Si creditori plures heredes extiterint*, inquit Lex (b), *& uni ex his pars ejus ſolvatur: non debent cæteri heredes creditoris injuriâ affici, ſed poſſunt totum fundum vendere, oblato debitori eo, quod cohæres di torum ſolvit.*

(b) Leg. Sola- tum. 11. §. 4. ff. de pignor. actione; vel contra.

CASUS X.

Godelenum, qui à Theobaldo 4000. libt. datâ bonorum ſuorum cautione mutuatus eſt, & qui poſteà domos duas, prædiumque unum emit, quatuor quinqueve poſt annis judicio is proſequitur ad recuperandam ſolutionem ſuam; atque omnia ipſius bona juridicè detinet, contendens ea univerſim hypothecæ ſuæ eſſe ſubjecta. Hubertus, alter Godeleni creditor inchoatæ liti intervenit, & contendit, quòd, cùm pro Theobaldo obligatione tranſactâ coram Notariis non contineatur vox, *omnium bonorum*, ſed tantùm *bonorum ſuorum*, ea ſola comprehendi debent ejus bona, quæ tùm actu poſſidebat, cùm ſcripta eſt obligatio; addit inſuper, hypothecæ nomine ſibi data fuiſſe domos duas, prædiumque ob ſummam 1000. nommorum, quos venditori mutuos dederat, priuſquam ea acquiſiviſſet Theobaldus, & quod proinde jure prior eſt quam Theobaldus. Quâ de re quæritur, utrùm domus illæ & prædium à Godeleno acquiſita ante mutuationem 4000. libr. hypothecâ Theobaldi contineri cenſenda ſint; cùmque generali hypothecâ ſuâ Theobaldo ſit anterior, utrùm ipſi in ſolutione non ſit anteponendus?

Responsio.

Conſtat, quòd datis à debitore bonis hypothecæ ad præſtandam ſummam à ſe mutuatam, ſi hypotheca ad hoc vel illud ſpecialiter bonom non reſtringatur; omnia bona ſeu præſentia ſeu futura hypothecæ ſubjici cenſeantur; quæcumque ea ratione debitor acquiſierit, nec obligationi ſeu contractui appoſitæ fuerint voces, *omnium bonorum*. vel etiam *præſentium & futurorum*. Ita rem definiont Leges duæ, quarum prima ſic habet (c): *Quod dicitur creditorem probare debere; cùm conveniebat, rem in bonis debitoris fuiſſe, ad eam conventionem pertinet, quæ quotidie inſeri ſolet cautionibus, ut ſpecialiter rebus hypothecæ nomine datis, cætera etiam bona teneantur debitoris quæ poſteà acquiſierit, perinde atque ſi ſpecialiter hæ res fuiſſent obligata.* Alterius verò Legis hæc ſunt verba (d): *Si quis in cujuſcumque contractibus inſtrumento ea verba poſuerit. Fide & periculo rerum ad me pertinentium, vel, per earum exactionem ſatisfieri tibi promitto, ſufficere ea verba ad rerum, tam earum quas in præſenti debitor habet, quàm futurarum hypothecam ſancimus.* Id ipſum denique ex his aliis ejuſ-

(c) Leg. Et quæ 15. §. ff. de pign. & hypothec. l. 20. tit. 1.

(d) Leg. Si quis fin. cod. quæ res pig. nori obligari poſſunt. lib. 8. tit. 17.

-dem Legis verbis ſequitur: *Godelenum bonis competere hypothecam.*

2. Hubertum tamen ipſo potiorem eſſe in ſpeciali hypotheca duarum domorum & prædii; quia Theobaldus ſuam tantùm in futuris Godeleni bonia hypothecam obtinet à die, quâ eâ acquiſivit Godelenus, non verò à die adſcriptâ obligationi à Godeleon ſibi ſcriptæ: & quia fundi iſti hypothecæ Huberti priùs erant ſubjecti, quàm eos emiſſet Godelenus: quod eum jure conſentit; alioquin injuriam pateretur Hubertus, cujus hypothecæ detrimento fundorum horum Dominus, qui eos jam hypothecæ dederat, eoſdem abalienare non potuit.

CASUS XI.

Metrodori domus, qui Hyppolyto eam hypothecæ nomine dederat ob ſummam 2000. libr. quam ab ipſo mutuam acceperat, caſu purè fortuito incenſa eſt, atque illo incendio res tota Metrodori periit. Hippolytus verò ſtatim oon aream tantùm domui proximam, ſed & ipſum domûs ſolum occupavit, contendeos ad utrumque pertinere hypothecam ſuam. Huic autem poſſeſſioni intercedere volunt alii qoidam creditores, & aſſerunt, domum duntaxat ſpeciali Hippolyti hypothecæ fuiſſe addictam, quæ cùm periérit, ejus pariter hypotheca extiocta eſt; unde nulla ei competit prioritas in ſe. Cui jus?

Responsio.

Pro Hippolyto ſtat jus: nam certum eſt, ipſum præ cæteris Metrodori creditoribus jure eſſe potiorem: Ratio eſt, quia hypothecâ domûs non ipſius dontaxat ædificii ſolum, ſed & rudera ac eamque ipſius, tanquam acceſſorium comprehendit. *Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis*, inquit Bonifacius VIII (f) *Domo pignori datâ*, inquit Lex una Digeſtorum (g), *& area ejus tenebitur: eſt enim pars ejus: & contrà, jus ſoli ſequitur ædificium.* Undè ſequitur quòd ſi domus cum ipſius areâ, in hortum, ſaltum, vineam, aut pratum converſa fuerit; ſolum illud antiquæ ſemper ſubjiceretur hypothecæ, non obſtante factâ mutatione. *Si res hypotheca data, poſteà mutata fuerit*, inquit Lex alia (g) *æquè hypothecaria actio competit, veluti de domo datâ hypothecæ & horto factâ. Item ſi de loco convenit, & domus facta ſit. Item de loco, dato deinde vineis in eo depoſitis.* Tandem ex eis. hoc principio dicendum, quòd ſi everſa domus à debitore reficeretur, idem hypothecæ jus in novo ædificio creditori competeret ex hac aliâ Lege (h): *Si inſula, quam tibi ex pacto convento licuit vendere, combuſta eſt; deinde à debitore tuo reſtituta; idem in novâ inſulâ juris habes.*

(f) Reg. 42. de reg. Juris in 6.

(g) Leg. Domo 91. ff. de pignor. actione vel contra.

(g) Leg. Si fundus. 16. §. 2. ff. de pign. & hypothec.

(h) Leg. Si inſula 29. ff. eod. tit.

CASUS XII.

Norbertus pecuniæ indigens Nicolaum rogat, ut ſibi mutuam dare velit 2000. libr. ſummam, pro quâ ipſi oppignerare offert veterem 100. libr. annui censûs contractum, ſimulque 2000. libr. obligationem ab Oliverio ſibi debitam. Nicolaus verò his contentus pignoribus ipſi mutuo dat 2000. libr. millia.

Anno elapſo, cùm Norbertus 2000. libr. denuò opus haberet, eadem à Petro mutuatur, cui duobus librarum millibus ſibi ab Oliverio debitis cedit, eique Petrus factam ſibi à Norberto tranſcriptionem denuntiat.

Digitized by Google

Hypnthecam ſuam Nicolaus exercere poteſt in contractu cenſuali 100. l. non verò in obligatione 2000. libr. Quamvis enim ex Legibus Romanis (a) res etiam incorporeæ, qualia ſunt debita, actiones & alia jura hypothecæ ſubjici valeant, & hujuſmodi bona, licèt non expreſſa, generali contineantur hypothecâ. Attamen Nicolaus ſuam non poteſt exercere hypothecam in obligatione à Petro tranſcripta, atque adeò jure in ipſum pro hac re nequit agere. Sciendum nimirùm, quædam eſſe jura, quæ ad immobilium naturam pertinent, quales ſunt Contractus cenſuales; alia verò inter mobilia recenſentur, uti obligationes aliaque debita perſonalia. Quod ad cenſus ſpectat, jus ſuum hypothecarium in iis ſemper obtinat creditor, quamvis iis tertiæ perſonæ cedat debitor. At non idem dicendum de obligatiooibus aliiſque debitis perſonalibus: quia, cùm mobilibus annumerentur, ea ſequi jure non poteſt creditor, uti cenſus, cùm tertiæ perſonæ iis ceſſit debitor, & tertia hæc perſona ceſſionem denuntiavit ei, qui huic debitori obligatur, aut eam acceptavit. Unde ſequitur, quòd, cùm Norbertus 2000. libr. obligatione Petro ceſſerit, eamque iis Oliverio ſummæ hujus debitori denuntiârit; jam obligatiooem iſtam inter manus Petri detinere non poteſt Nicolaus, neque eâ de re ipſi litem inferre. En uſum Gallicæ (b).

(a) Leg. *Nemen.* 4 cod. quæ res pignori obligari poſſunt, &c. lib. 8. tit. 6. Leg. *Etiam.* 5. cod. de executione rei judicatæ. lib. 7. tit 51. Leg. *Si prætorium.* 1. cod. de prætorio pignore, &c. lib. 8. tit. 21. Leg. *Si convenerit.* 18. ff. de pignor. actione vel contra.

(b) Domat. Leg. Civil. &c. l. 3. tit. 1. Sect. 1. n. 23.

CASUS XIII.

Guido prædii Dominus, quod quolibet anno 2000. librarum cenſum affert, ipſum jam pro 1000. nummis mutuis Publio obligatum, illud idem pro 2000. quibus Guido indiget ſibi Pomponium vult obligari, qui ignorat, illud jam Publio hypothecæ datum fuiſſe. Poteſt-ne Guido tutâ conſcientiâ, & abſque fraudis reatu, illud iterùm Pomponio hypothecæ dare prædium?

Respons.

Certum quidem eſt, accuratè loquendo, quòd infidelitatis cujuſdam, quæ Stellionatus dicitur, is ſit reus qui obligatum jam alicui creditori ſpecialem fundum, alteri denuo obligat, priorem iſti non declarans hypothecam. *Si quis alii obligatam* (rem) *mihi obligavit*, inquit Lex (c), *nec me de hoc certioraverit; eodem crimine* (Stellionatus) *plectetur*. At de tali is crimine infidelitatis, qui fundum poſſidet multò amplioris pretii, quàm ſit mutua pecunia ob talem hypothecam recuperanda: Lex enim modò relata eo ſenſu debet intelligi, ut ſequens hypotheca creditoribus ac præſertim ſecundo ſit noxia; quare Lex eadem addit: *Planè ſi ea res ampla eſt, & ad modicum æris fuerit pignorata; dici debebit: ceſſare non ſolùm Stellionatûs crimen; ſed etiam pignoratitiam & de dolo actionem, quaſi in nullo captus ſit, qui pignori ſecundo loco accepit.*

(c) Leg. *Si quis.* 36. §. 1. ff. de pignorat. actione, vel contra.

Hinc infertur, quòd, cùm Guidoni ſit prædium 2000. libr. cenſûs annui, cujus valor ad 40000. libr. pertingit, & duo debita pro quibus illud oppigneràvit, 9000. duntaxat libr. ſummam efficiant; illud idem tutâ conſcientiâ, & abſque malæ fidei reatu Pomponio obligare poteſt, cùm omni alieno ære diſſoluto, ſibi ad minimum 10000. nummorum è ſuis bonis ſint reliqua.

CASUS XIV.

Barnabas, 500. nummos à Benedicto utpote quæ prior eſt hypothecâ Baſilii & quæ proinde ſuæ nocere non poteſt. Affirmat econtrà Baſilius, quòd cum ad ſuam hypothecam accedat poſſeſſio, jure prior eſt, quàm Benedictus; quia ex Legibus (d) *in pari causâ poſſeſſor potior haberi debet*. Quis è duobus alteri eſt anteponendus; ſi utriuſque integræ ſolutioni non ſufficiat?

(d) Leg. 170. ff de diverſis regulis Juris ant. lib. 50. tit. 27.

Respons.

Cum anterior ſit Benedicti hypotheca, quàm Baſilii, ille quoque in ſolutione præferri debet ex his verbis Legis (e): *Cùm de pignore utraque pars contendit, prævalet jure, qui prævenit tempore.* Neque Baſilii poſſeſſio quidquam in Benedicti hypothecâ immutare poteſt, uti expreſſè definit hæc alia Lex (f): *Si priori hypotheca obligata ſit; nihil verò de venditione convenerit, poſterior verò de hypothecâ vendendâ convenerit; veriùs eſt, priorem potiorem eſſe. Nam & in pignore placet, ſi prior convenit de pignore, licèt poſteriori res tradatur, adhuc potiorem eſſe priorem.*

(e) Leg. *Si Decreto.* 2. cod. qui potiores in pignore habeantur. l. 8. tit. 18.

(f) Leg. *Creditor.* 12. § fin. ff. qui potiores in pign. vel hypoth. habeantur.

Ex quibus manifeſtum fit, quòd in quamcumque manum tranſeat res immobilis, qualis eſt ſylva cædua, de quâ agitur; cùm pignori data eſt, ſeu alteri eam debitor creditori oppigneret, factâ ei poſſeſſione rei aut facultate abalienandi; ſeu eam debitor ipſe quâcumque ratione alienet; ipſam primus creditor vendicare poteſt in ejus poſſeſſores: eoſque ad integram ſolutionem ſuam ſpoliare: ac juvat hîc advertere, id non ſolùm intelligendum eſſe de ſorte; cui cautum eſt ex hypotheca; ſed etiam de omnibus conſecutionibus, quæ inde manantes eam augent; qualia ſunt uſuræ, ſumptus juridici, damna & intereſſe, necnon alia hujuſmodi (g): ita ut creditori ſua ſit hypotheca pro his conſecutionibus ab eâ die, quâ eam pro ſorte obtinet (h): quod verum eſt, ſeu hypotheca ſit generalis, ſeu ſit ſpecialis (i).

(g) Leg. *Si neceſſarias.* 8. §. fin. ff. de pignor. actione, vel contra. lib. 13. tit. 7.

(h) Leg. *Lucius.* 8. ff. qui potiores. &c. lib. 20. tit. 4.

(i) Leg. *Qui generaliter.* 2. ff. eod. tit.

CASUS XV.

Oldradius, mercator adoleſcens, qui Didymo ex ſyngrapha coram Notariis factâ 1000. nummos debet. Fulviæ nubit, cui dos eſt 50000. libr. Elapſis annis aliquot in pejus ruunt Oldradii negotia, & poſteà moritur, derelictis 1000. tantùm nummis præſenti pecuniâ. Hos Fulvia clam abducit ad recuperandam aliquatenùs dotem ſuam. Queritur Didymus, quòd defuncti res hæreditarias furtivè iſta ſubduxerit; quam tamen accuſationem comprobare nequit. Nunquid 1000, nummos retinere non poteſt Fulvia?

Respons.

Certum eſt, à Fulvia, Oldradii viduâ 1000. nummos abſque injuſtitia retineri non poſſe, eamque proinde de eorum reſtitutione erga Didymum teneri. Ratio eſt, quia mulieri non competit jus hypothecæ ad bona viri ſui, niſi à datâ contractûs ſui Matrimonialis, & ſolùm pro dote ſuâ pactiſque nuptialibus (k). Atqui Didymi hypotheca prior eſt tempore ipſius contractu nuptiali, ut ſupponitur; jure igitur 1000. nummos

(k) Domat. Leg. Civ. &c. l. 1. tit. 9. in proœmio.

CASUS XVI.

Mainfredus eodem tempore 8000. lib. à Gervaſio, & 4000. à Protaſio mutuatur, atque eorum cuilibet totum pignori dat fundum, qui quadraginta prati jugera continet: poſteà res ejus ita delabuntur, ut, cum dato ex obligatione die ſolutionem ſuam accipere non poſſent duo illi Creditores, hypothecam ſuam in fundo ſibi addicto ſeparatim exerceant. Sed cùm fundus ille utriuſque ſolutioni integræ non ſufficiat, quippe qui 8000. lib. duntaxat valeat; vult Protaſius ipſum bifariam & in æquas partes dividi; contrà Gervaſius contendit, diviſionem ejus ita eſſe inſtituendam, ut pro ratâ ſui crediti quiſque accipiat; ita ut duos ipſe trientes, Protaſius verò unum è pretio fundi habeat. Cui jus?

Respons.

Legitima eſt Gervaſii contentio. Nam certum eſt, quòd, cùm fundus idem eodem tempore duobus Creditoribus ob varias cauſas hypothecæ datus eſt, omiſſa fundi diviſione pro utriuſque hypothecâ; tùm fundus totus utrique manet obligatus: At quando fit, ut is amborum ſolutioni non ſufficiat, tùm pro ratione ſuorum Creditorum, jus quoque hypothecæ dividi debet: quocirca cùm Gervaſii creditum ſit 8000. lib. Protaſii verò 4000. lib. Gervaſius trientes duos, Protaſius autem trientem reliquum accipere debet. Deciſio iſta in jure his verbis exprimitur (b): *Si duo pariter de hypotheca paciſcuntur, in quantum quiſque obligatam hypothecam habeat, utrùm pro quantitate debiti, an pro partibus dimidiis, quæritur? Et magis eſt, ut pro quantitate debiti pignus habeant obligatum. Sed utraque: ſi eum poſſeßore aget: quemadmodum? Utrùm de parte quiſque, an de toto quaſi utrique in ſolidum res obligata ſit? quod erit dicendum, ſi eodem die pignus utrique datum eſt ſeparatim: ſed, ſi ſimul, illi, & illi; ſi hoc actum eſt, uterque in ſolidum rectè aget; ſi minus, unuſquiſque pro parte.*

(b) Leg. Si *fundus*. 16. §. 8. ff. de pign. & hypothecis. Item Leg. Si *Debitor*. 10. ibid. lib. 20. tit. 1.

Attamen hujuſce casûs admittenda eſt exceptio, in quo alteruter Creditorum fundi eſſet poſſeſſor: tum enim alteri is anteponeretur ut ex hac Lege (c): *In pari cauſa poſſeſſor potior haberi debet.* Et ex iſtâ aliâ (d): *Si debitor res ſuas duobus ſimul pignori obligaverit, ita ut utrique in ſolidum obligata eſſent; ſingulis in ſolidum adversùs extraneos ſervianâ utantur. Inter ipſos autem ſi quæſtio moveatur; poſſidentis meliorem eſſe conditionem.* Quod juri canonico conforme eſt, ex quo: *De jure melior eſt conditio poſſidentis*, ut loquitur Alexander III. (e).

(c) Leg. 170. ff. de diverſis reg. juris ant.

(d) Leg. Si *Debitor*. 10 ff. de pignor. & hypoth.

(e) Alexand. III. in cap. *Ad aures*. 6. de præſcriptionibus. lib. 2. tit. 26.

CASUS XVII.

Natalis, duo millia librarum à Bartholomæo mutuatus, pro debito veterem ei domum hypothecæ dedit; quam cùm refici poſt ſex menſes neceſſe eſſet; ad ejus reſtaurationem 500. libras inſumpſit. Hyeme ſequenti domus hæc proximi fluminis diluvione diruta eſt, atque hoc modo Bartholomæi hypotheca extincta eſt. Numquid tenetur Natalis præter ſortem hanc etiam 500. librarum ſummam Bartholomæo reſtituere?

licèt de præſenti non permaneret, ut fit in caſu propoſito: *Si neceſſarias impenſas fecerim.... in fundum, quem pignoris causâ acceperim*, inquit Lex (f), *non tantùm retentionem, ſed etiam contrariam pignoratitiam actionem habebo*: Cujus rei iſta Lex profert exempla: *Finge enim medicis, cùm ægrotaret ſervus, dediſſe me pecuniam, & eum deceſſiſſe: item, inſulam fulſiſſe, vel refeciſſe; & poſteà deuſtam eſſe, nec habere, quod poſſim retinere.* Hanc quoque difficultatem ſolvit apertè iſta hæc Lex alia (g): *In ſumma debiti computabitur etiam id, quod propter poſſeſſiones pignori datas ad collationem piarum muniendarum, vel quodlibet aliud neceſſarium obſequium præſtitiſſe Creditorem conſtiterit.* Ac Natali quidquam non prodeſt allegare, domum fuiſſe dirutam: cum enim ejus ſemper dominium, obtineret non obſtante hypothecâ, ipſi ſoli periit ex hoc juris effato: *Res perit Domino* (h) quare non ſolùm de duobus librarum millibus, ſed etiam de quingentis libris ad reficiendam domum inſumptis erga Bartholomæum tenetur.

(f) Leg. Si *neceſſarias*. 8. ff de pignoratitiâ act. vel contra. lib. 13 tit. 7.

(g) Leg. In *ſummâ*. 6. cod. de pignoribus & hypoth. lib. 8. tit. 14.

(h) Argum. Legis *Pignus*. 9. cod. de pignor. actione lib. 4. tit. 24.

CASUS XVIII.

Casimirus duorum jugerum agrum, qui ipſius erat, legavit ad conſtitutionem Eccleſiæ ac cœmeterii, & quem Machuto pro mutuata ab ipſo trecentarum librarum ſummâ hypothecam dederat. Machutus verò legato huic ſcripto conſenſit, atque ita jure ſuo hypothecæ ceſſit: Aſt evenit, ut irritum eſſet Caſimiri teſtamentum, ac proinde non obtineret ejus legatum, aut non fuerit acceptum. Num in eo caſu jus ſuum hypothecæ adhuc retinet Machutus?

Respons.

Non ſolùm in hoc caſu jus ſuum hypothecæ denuò acquirit Machutus; Aſt etiam in aliis omnibus illud recuperaret, in quibus abalienatio de conſenſu Creditoris ſui facta à Debitore, irritaretur, aut ſuum non haberet effectum. *Si voluntate Creditoris fundus alienatus eſt*, inquit Lex Digeſtorum (i), *inverecundè applicari ſibi eum Creditor deſiderat; ſi tamen effectus ſecutus venditionis; nam ſi non venierit, non eſt ſatis ad repellendum Creditorem quod voluit venire.*

(i) Leg. *Sicut*. 8. §. 6. ff. quibus modis pignus vel hypotheca ſolvitur. lib. 20. tit. 6.

Ratio eſt, quia, cùm Machutus jure ſuo hypothecæ tantùm ceſſerit pro ſingulari alienatione à Caſimiro conſtitutâ, Machutus jus ſuum in eo ſolùm caſu repudiare voluiſſe cenſetur, ſi hæc alienatio ſuum non obtineret effectum. *Voluntate Creditoris pignus Debitor vendidit*, inquit etiam Lex alia (k), *& poſteà placuit inter eum & emptorem, ut ab venditione diſcederint; jus pignorum ſalvum erit Creditori; nam ſicut debitori, ita & Creditori priſtinum jus reſtituitur. Neque omni Creditor pignus remittit; ſed ita demum, ſi emptor rem retineat, nec reddat venditori.*

(k) Leg. *Voluntate*. 10. ff. cod.

Quod his Legibus affirmatur de venditione, quæ ſuum non obtinet effectum, de legato pariter eſt intelligendum, quod irritatur, aut non acceptatur, uti expreſsè docet hæc Lex alia (l): *Venditionis autem appellationem generaliter accipere debemus, ut & ſi legare permiſit valeat quòd conceſſit: quod ita intelligimus, ut & ſi legatum repudiatum fuerit, convaleſcat pignus.*

(l) Leg. *Sicut*. 8. §. 11. cod. tit.

Digitized by Google

rem ſuam oppignerabat : Alterum eſt contractus, quo idem Landericus eandem Villam Joanni iterùm hypothecæ dabat, declarans eam nullius eſſe hypothecæ obnoxiam. Nunquid ex eâ re Leufridus jure ſuo hypothecæ excidit, ita ut eam tutâ conſcientiâ in Joannem, aut in alios, quorum intererit, defendere nequeat ?

R e s p o n s.

Magnum intercedit diſcrimen inter exempla duo, quæ in caſu propoſito referuntur. Nam in primo jus ſuum hypothecæ non amittit, in altero amittit Leufridus. Ratio eſt, quia, cùm inſtrumento publico, uti teſtis tantùm & abſque fraude ſubſcribit Creditor hypothecarius, hoc eſt, ita ut nemini ejus ſubſcriptio ſit noxia, nihil inde ſequitur, quod ad rem ejus pertineat, quia id unum efficit ejus ſubſcriptio, ut contrahentium ſcta eorumque veritatem confirmet. Quare dicimus, Leufridum jure ſuo hypothecæ non excidere, cùm nuptiali contractui teſtis nomine ſubſcribit, cùm ex ſe nulli fraudi locum det, nec ullum præbeat conſenſum, quo labefactetur jus ſuum. Id ipſum manifeſtè Lex evincit, quâ affirmatur, eum, qui fundum ſuum hypothecæ Creditori dederat ; illum tamen fundum non amittere, quòd, uti ſimplex teſtis ſignaverit teſtamentum illius Creditoris, qui declarat, ſe velle, ut fundum hunc habeat unus è ſuis filiis, licèt falsò ab eo teſtatore fuiſſet addictum, ſe fundum hunc ab illo teſte emiſſe. En verba Legis hujus (a) : *Gaius Seius ob pecuniam mutuam fundum ſuum Lucio Titio pignori dedit. Poſteà pactum inter eos factum eſt, ut Creditor pignus ſuum in*vit, *præjudicium aliquod ſibi fecerit, cùm nullum inſtrumentum venditionis proferatur : ſed ſolum pactum, ut Creditor certi temporis fructus caperet ? Herennius Modeſtinus reſpondit, contractus pignoris non obeſſe, quod Debitor teſtamentum Creditoris, in quo ſe emiſſe pignus expreſſit, ſignaſſe proponitur.*

Sed quando ſubſcriptioni ſeu Chirographi appoſitioni ineſt dolus, qualis eſt ſubſcriptio Leufridi in ſecundo caſu, in quo ſubſcribit contractui inter Landericum & Joannem ſcripto & quo Landericus falſum declarat Leufrido id confirmante ex ſubſcriptione ſua ; tùm jus ſuum hypothecæ amittit. Nam ſilentio ipſius liquidò mala continetur fides, quâ fit conſcius fraudis Landerici Debitoris ſui, ipſique fert opem ad decipiendum Joannem, qui Villam hanc hypothecariam non acciperet, ſi eam jam anteriori cuidam Creditori hypothecæ datam fuiſſe notum haberet ; uti probat hæc alia Lex (b) : *Inveniebatur autem Mævius inſtrumento cautionis cum republicâ facto à Seio interfuiſſe & ſubſcripſiſſe, quo caverat Seius, fundum nulli alio eſſe obligatum. Quæro, an actio aliqua in rem Mævio competere poteſt ? Modeſtinus reſpondit ; pignus, cui is, de quo quæritur, conſenſit, minimè eum retinère poſſe.* His addi poteſt, quòd, ſi jus ſuum hypothecarium retinère poſſet Leufridus, non obſtante malâ fide ; hinc ſequeretur, lucrum ex fraude ipſum eſſe perceptorum contrà regulam juris ab Alexandro III. his verbis conſtitutam (c) : *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.* Cùm ex his alterius Legis terminis (d) : *Æquè in omnibus fraus puniatur.*

(a) Leg. *Gaius.* 30. ff. de pignor. actione. vel contra.

(b) Leg. *Titius.* 8 §. 1. ff quibusmodis pignus, vel hypoth. ſolvitur.

(c) Alex. III. in ap. *Officii*, 14. de teſtamentis & ult. voluntatibus lib 3. tit. 26.

(d) Leg. *In fraudem.* 45. ff. de jure fiſci. lib. 49. tit. 24.

J A C T A N T I A.

JACTANTIA juxta expoſitionem Sancti Thomæ (e), apprimè definiri poteſt, *Vitium, quo quis ſe effert ſuprà id quod in ipſo eſt, vel ſuprà id quod eſt in opinione hominum* ; vel his verbis juxta Cajetanum (f) : *Eſt vitium, quo quis plus de ſe quàm ſit, aut apparet, elevando dicit.* Denique Varro, quem laudat de Rochefort (g) aſſerit, quod Jactantia eſt *inanis & ſtulta prædicatio, quâ quis ſe extollit ſuprà id quod eſt in eo.* Ex quibus conſtat, inter ſe conſentire non minùs profanos, quàm Sacros Authores de naturâ, causâ fineque ejus vitii, quod ex intimâ ſuperbiâ amoreque proprio naſcitur, & illud etiam ſpeciem quandam eſſe mendacii ex Angelico Doctore (h) : Cujus rei hanc Cajetanus affert rationem (i), quia *jactantia*, inquit, *propriè dicta, opponitur veritati per modum exceſſus.*

Vitium hoc vel ipſis ethnicis tanto fuit odio, ut ipſi ferendo eſſent impares. Ex eo namque Alcibiades, magnificus opum ſuarum & aſſiduus prædicator Socrati ipſi inviſus fuit, & Sylla Regis Agrippæ exercituum Imperator, Principis hujus nec non Aulicorum odium contraxit, quòd indeſinenter armis præclarè geſta ſua laudaret ; ut obſervat Joſephus in ſua de bello Judaico Hiſtoria (k). Inquiremus modò, quæ ſit natura atque proprietas hujuſce vitii.

(e) S. Thom. 2. 2. q. 112. art. 1. in corp.

(f) Cajet. in ſum. v. *Jactantia.*

(g) Ceſar de Rochefort. Diction. gener. & curioſum. v. *Jactantia.*

(h) S. Thom. loco cit. art. 2. ad 3.

(i) Cajet. loco cit. q 112. art. 1.

(k) Joſeph. l. 19. c. 7.

C A S U S P R I M U S.

DUORUM, qui ſimul de verâ Jactantiæ origine diſſerebant, Theologorum alter voluit eam nihil aliud eſſe quam ipſam ſuperbiam : Alter verò contendit eam eſſe vanitatem ſeu inanem gloriam. Retulit prior, ſuperbiam inanemque gloriam unum eſſe & idem : quod is negavit : Num pro poſteriore ſtat jus ?

R e s p o n s.

Non ſine cauſa inter inanem gloriam & ſuperbiam poſterior diſtinguit : Nam ſuperbia, propriè loquendo, eſt amor propriæ excellentiæ inordinatus, quo quis ſe aliis majorem perfectioremve exiſtimat ; eſt cæca libido, quâ impeditur homo, ne res, ut ſunt in ſe, cognoſcat, ſed quâ fit, ut eas tales eſſe putet, quales eſſe peroptaret : unde eſt illud Sapientis (l) : *Via ſtulti recta in oculis ejus ; qui autem ſapiens eſt, audit conſilia.*

(l) Prov. 12. 15.

Inanis

(a) S. Thom. 2.2. q. 112. in arg. *Sed contra.*

quit S. Thomas (*a*), quâ impellitur homo ad gloriandum de iis omnibus, quæ ſibi videntur excellentia, aot de iis, quæ novit ab Illis æſtimari quos alloquitur, aut qui ipſum vident, ſeu relatè ad gentem ſuam, natalium ſplendorem, bona ſua, favorem erga potentes, amicos eoſque, qui ad ipſum pertinent, aut protegnnt; ſeu relatè ad virtutes ſuas, booa opera, rerum peritiam, præclare geſta, dotes notivas, ingenii aut corporis robur, venuſtatem, aut formam liberalem, induſtriam ſuam aut ſolertiam, vel etiam vitia, aut etiam facinora, juxta falſam, quam de iis fingit, ideam.

(b) S. Greg. l. 13 moral. c. 17. poſt med.

Sex alii ſunt quos notat Sanctus Gregorius magnus (*b*), inanis gloriæ effectus: *Nam ex inani gloria*, inquit, *inobedientia, jactantia, hypocriſis, contentiones, pertinacia, diſcordia & novitatum præſumptiones oriuntur.* Ea quo patet ex inani gloriâ infeliciter oriri innumera peccata graviſſima, qualia ſunt mendacia, juramenta, perjuria, inimicitiæ, diſcordiæ, rixæ & convicia.

Hinc manifeſtum fit diſerimen, qood intercedit inter ſuperbiam & inanem gloriam; quandoquidem inanis gloria, quæ parit jactantiam, nihil aliud ſit, quàm immoderata cupiditas apparendi, aliorumque captandi exiſtimationem; unde à S. Auguſtino loquente de jactantiâ (*c*), vocatur *libido gloriandi*; atque ab eo jactantia definitur *vitium.... animæ perversè amantis laudari ab hominibus, ſpreto conſilio conſcientiæ.* Aſt ſuperbia eſt occultus animi motus, quo quis impellitur ad opinionem propriæ excellentiæ majoris, quàm ſit in aliis, nullam tamen inde ambiendo oſtentationem. V. g. cùm quis ingenio ceteris præpollere ſe exiſtimat, quin tamen eximii ingenii famam ambiat; aut dona Dei proprio adſcribit merito.

(c) S. Aug. l. 4. de civit. Dei c. 15. in fin.

CASUS II.

Duo iidem Theologi, cùm iſtam propoſuiſſent quæſtionem, utrùm ſcilicet homo, qui ſe jactat, quandoque mortaliter peccare valeat; an verò ſemper peccet venialiter; & quâ ratione unum ab alio ſecerni poſſit, à ſe invicem diſſensêre, altero affirmante; jactantiam aliquando poſſe fieri peccatum mortale, & altero negante. Cui jus?

ſus & rariſſima profert Angelicus Doctor exempla, eam eſſe taotùm veniale peccatum. En verba Sancti Doctoris, ſimulque exempla, quæ affert. *Peccatum mortale eſt, quod caritati contrariatur. Dupliciter ergò jactantia conſiderari poteſt. Uno modo, ſecundùm ſe, prout eſt mendacium quoddam & ſic quandoque eſt peccatum mortale, quandoque veniale. Mortale quidem quando aliquis jactanter de ſe profert, quod eſt contra gloriam Dei: ſicut ex perſonâ Regis Tyri, Ezech.* 28. Elevatum eſt cor tuum, & dixiſti: Deus ego ſum: *Vel etiam contra caritatem proximi; ſicut, cùm aliquis, jactando ſe-ipſum prorumpit in contumelias aliorum: ſicut habetur Luc.* 18. *de Phariſæo, qui dicebat:* Non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, injuſti, adulteri, velut etiam hic Publicanus. *Quandoque verò eſt peccatum veniale, quando ſcilicet aliquis de ſe talia jactat, quæ neque ſunt contra Deum, neque contra proximum.*

Addit ſanctus Thomas, idem vitium altero etiam modo poſſe cooſiderari ſecuodùm ſuam cauſam, quæ eſt ſuperbia, aor avaritia, tùmque illud eſſe mortale peccatum, ſi eò malitia pertingat ſuperbia, quæ ſit mortale peccatum; & aliter eſſe tantùm veniale. *Alio modo poteſt conſiderari ſecundùm ſuam cauſam, ſcilicet ſuperbiam, vel appetitum lucri, aut inanis gloria: & ſic, ſi procedat ex ſuperbia, vel inani gloria, quæ ſit peccatum mortale, etiam jactantia erit peccatum mortale: Alioquin erit peccatum veniale.* Quod ſpectat ad lucri aviditatem, eſt tantùm peccatum mortale, cùm proximo damnum affert; extra caſum hunc eſt ſolùm veniale.... *Non tamen ſemper eſt peccatum mortale: quia poteſt eſſe tale lucrum, ex quo alius non damnificatur.* Hactenùs dictis ab Angelico Doctore addamus, jactantiam poſſe eſſe etiam mortale peccatum, ſi æquitati notabiliter eſſet noxia, ut fieri poſſet v. g. ſi Cauſidicus domicilium alicubi ſtatuens, peritiam ſuam in jure, quamvis omnino ignarus, oſtentaret; ſicque litis juſtæ amiſſionem procoraret; aut iſto modo clientis nimiùm creduli facilitate in ejus fraudem abuteretur. Hæ ſunt, uti videtur, potiſſimùm regulæ, quas adhiberi neceſſe eſt, ut hac in re mortale à veniali diſtinguatur.

JEJUNIUM.

DIvidi poteſt jejunium in jejunium naturale, jejunium ſpirituale & jejunium Eccleſiaſticum.

Jejunium naturale conſiſtit in abſtinentia cibi potûſve cujuſcumque à media nocte, ſeu per modum victûs, ſeu medicinæ, aut aliter.

Jejunium ſpirituale, propriè loquendo, in eo poſitum eſt, ut quis ſe à peccato abſtineat, ſenſus ſuos moderetur, atque cupiditates refrænet.

Jejunium Eccleſiaſticum, de quo ſolo in hoc titulo agitur, his verbis definit inſignis Theologus: *Jejunium Eccleſiaſticum eſt voluntaria victûs abſtinentia ſecundùm Eccleſiæ præſcriptum* (*e*). Per hæc verba, *victûs abſtinentia*, intelligitur 1. Chriſtianorum obligatio, quâ tenentur ſeſe à quibuſdam abſtinêre alimentis, qualia ſunt caro, omniaque ipſi adhærentia, ut adeps, inteſtina, & alia ſimilia: quibus addi debet ovorum uſus in quibuſdam regionibus, uti in Pariſienſi diœceſi ſolo quadrageſimæ tempore, & lactis, nec non butyri & caſei in aliis, ubi ab Eccleſia interdicitur; quòd hujuſmodi alimenta à quibuſdam animalibus ſuam ducant originem. 2. Per has voces intelligenda eſt quoque obligatio unius duntaxat comeſtionis his pœnitentiæ diebus, computatâ die ab una media nocte ad

(e) Polm. Brev. Theol. part. 2. 2. n. 1602.

Digitized by Google

diſt. 1. fectio juxta hodiernam conſuetudinem horâ meridianâ ſumi poteſt, cùm antiquæ ſuæ diſciplinæ lapſum hunc paſſa ſit Eccleſia, uti eum, qui inductus eſt, levem ſumendi ad veſperam refectionem, quæ cœnula dicitur, hac in re conſuetudine vim Legis obtinente. Sanctus Bonaventura, Sanctus Thomas aliique permulti Authores non conſentiunt de ætate, quâ urget obligatio jejunii Eccleſiaſtici : Aſt uſus additus rationi, quâ nititur Angelicus Doctor, ipſius invexit ſententiam, quâ cenſet, hanc obligationem non urgere niſi completis viginti & uno annis : quod etiam cum eo docent Paludanus & Archidiaconus.

Quod pertinet ad tempus, quo deſinit hæc obligatio, cum eâ de re nihil ab Eccleſia fuerit conſtitutum, uti nec de tempore, quo ea deſinit, dicendum eam tandiu permanere, quandiu præceptum illud adimpleri poteſt.

Non ſolùm ob ætatem, ſed etiam ob alias & urgentes quas poſteà exponemus, rationes, à jejunio quis excuſari poteſt.

En cenſura quatuor ſequentium propoſitionum ad jejunium ſpectantium, quam emiſère Comitia Præſulum Cleri Gallicani an. 1700. habita, in quibus 127. propoſitiones morales, quarum pleræque jam à Summis Pontificibus fuerant præſcriptæ, damnaverunt.

PROPOSITIO XCII.

Frangens jejunium Eccleſiæ ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu, vel inobedientia, hoc faciat; putà quia non vult ſe ſubjicere præcepto.

PROPOSITIO XCIII.

In die jejunii qui ſæpiùs modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

PROPOSITIO XCIV.

Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.

PROPOSITIO XCV.

Excuſantur abſolutè à præcepto jejunii omnes illi qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, & etiamſi iter non ſit neceſſarium, & etiamſi iter unius diei conficiant.

CENSURA.

Doctrina his quatuor propoſitionibus contenta, falſa eſt, temeraria, ſcandaloſa, perniciosa, Eccleſiaſticorum mandatorum incuriam inducit; jejunii Leges pravis artibus eludit.

CASUS PRIMUS.

VIXTO decem & octo annos & Martino novendecim annos natis, tempore paſchali cùm eorum confeſſiones excepiſſet Parochus, magnum is injecit ſcrupulum, quòd nullo quadrageſimalis jejunii die jejunium obſervaſſent; ſimulque ipſis præcepit, ut deinceps ſingulis præceptis diebus accuratè jejunarent. Num ipſi Lege Eccleſiaſticâ jejunii ſub reatu mortalis peccati tenentur; licèt tertium nondum ætatis ſuæ ſeptennium attigerint?

RESPONS.

Eâ de re quidquam non definivit Eccleſia, atque ſapientum arbitrio, & cujuſlibet conſcientiæ determinationem ſuam dimiſit. Multi ex iis, quos in Sanctorum numerum retulit, Doctores à ſe invicem diſſentiunt; ſunt qui exiſtimant, jejunii præceptum obligare ætate annorum octodecim. At putat Sanctus Thomas non urgere hujuſmodi præceptum ante completum ætatis tertium ſeptennium; quæ opinio magis probatur & admittitur; & quam iſtâ potiſſimùm ratione comprobat Angelicus Doctor; quòd pueri frequentiori indigeant cibo, ut integram ſequirant Corporis ſui accretionem. *In pueris maximè eſt evidens cauſa,* inquit Sanctus Doctor (c), *tùm propter debilitatem naturæ : ex quo provenit, quod indigent frequenti cibo, nec non multo nutrimento propter neceſſitatem augmenti, quod fit de reſiduo alimenti. Et ideo quandiu ſunt in ſtatu augmenti, quod eſt ut in pluribus, uſque ad finem tertii ſeptennii, non tenentur ad Eccleſiaſtica jejunia obſervanda.* Theologi communiter & Canoniſtæ (d) Doctoris Angelici ſententiam amplexi ſunt, qui addit: *Conveniens tamen eſt, ut etiam in hoc tempore ſe ad jejunandum exerceant, plus vel minùs, ſecundum modum ſuæ ætatis.* Et alibi (e) : *Ideò ſecundùm quod magis appropinquant ad prædictum terminum, ſunt eis jejunia magis commenſuranda.*

(b) S Thom. 2.2.q.147.art. 4. ad 2. Item in 4. diſt. 15. q. 3. art. 2. q. 3. in corp.

(c) Petrus Palud. Fr. Sylvius, Angelus de Clavaſio. Sylveſt. de Prierio. Bapt. Trovamala in Roſella. Navarius.

(d) Idem S. Th. in 4. loco cit.

Adſtrictio iſta eò majoris eſt momenti, quòd à vigeſimo ætatis anno jejunio teneri adoleſcentes contendant multi, iique peritiſſimi Theologi; alii verò decimo octavo, uti Halenſis (f), qui vult etiam eos, qui ad iſtam nondum pervenerunt ætatem, identidem jejunare : *Pueri non tenentur ad jejunia Eccleſiæ*, ait inclytus hic Doctor, *niſi fortè interpolatè jejunent, & tales ſint, quod virtus in eis ſuppleat ætatem. Non enim poſſunt jejunare continuè ſine magnâ læſione perſonæ.*

(e) Alexand. Halenſis part. 4. q. 28. n. 6. art. 2. §. 3.

Alii denique contendunt ab ætate jam quindecim annorum inſtare præceptum jejunii Eccleſiaſtici; verùm excedit hæc opinio. At verò ex hac opinionum varietate conſtat manifeſtè, non omnino certam eſſe Angelici Doctoris ſententiam, ſed ſolùm eſſe probabiliorem; unde nihil contrarium definiente Eccleſiâ ac obtinente univerſim ejus in praxi uſu, ſine formidine teneri poteſt, adhibitâ tamen adſtrictione, quam addit Angelicus Doctor. Unde colligitur, Sixtum ac Martinum de mortali non eſſe damnandos, quòd integrâ non jejunaverint quadrageſimâ; ſed attinere imprimis, ut eis quandoque jejunare Parochus eorum jubeat, quantum per vires licebit; quod prudentia ſapientis tantùm conſcientiæ moderatoris ordinare poteſt.

CASUS

Digitized by Google

reatu per totam quadrageſimam aliosque jejunii dies præceptos jejunare tenentur?

R e s p o n s.

Duo illi Religioſi ſingulis jejunii diebus, quos præcipit Eecleſia jejunare tenentur, ſi ex regulâ Ordinis ſui hæc ſibi imponatur obligatio; quia ex voto obedientiæ ſuæ obligantur ad illud obſervandum à die emiſſæ profeſſionis. *Qui profeſſi ſunt regulam*, inquit Sylvius (*a*), *in qua jejunium quadrageſimale eſt ſub præcepto, ſicut Fratres Minores, ut ex eapite tertio Regulæ ſancti Franciſci habetur, & ſi qui ſint alii, tenentur ad jejunium quadrageſimale; etiamſi annum vigeſimum primum nen expleverint. Quicumque enim ſunt profeſſi, obligantur ex vi ſuæ Regulæ, ſeu voti profeſſionis ad omnia, quæ Regula, quam profeſſi ſunt, præcipis.* In hoc aſſentitur hic Theologus aliis, qui ante ſe eâ de re egerunt, uti Sylveſter, Tabiena, Azorius, aliique ſex, quos laudat (*b*).

(*a*) Fr. Sylvius. reſolut. var. v. *Vigilia*, concluſ. 2.

(*b*) Sylveſter de Prierio. v. *Jejunium*. q. 6.
Joan. Tabiena eod. v. q. 6.
Joan. Azorius Tom. 1. l. 7. c. 7. q. 5. &c.

Advertit tamen Sylvius poſt eosdem Autores, ad verbum exponendam eſſe regulam; ita ut ſi in ea de quadrageſimali jejunio fiat tantùm mentio, ad alia extendi non debeat; eamque proinde non obligare ad jejunium quatuor temporum & vigiliarum eos, qni vigeſimum primum ætatis ſuæ annum nondum expleverunt.

Quod ſpectat ad Religioſos ordines, quorum regula de jejuuio quadrageſimali aur aliis ab Eccleſia præceptis non loquitur, profeſſi hnrum ordiuum ad illud nonniſi poſt hanc ætatem tenentur, ur doeet idem Theologus his verbis: *Regulares ex hoc, quod ſunt profeſſi, aut profeſſæ non obligantur ad jejunium quadrageſimale, uti nec ad alia jejunia Eccleſiaſtica, ſive vigiliarum ſive quatuor temporum, antequam prædictum annum vigeſimum primum expleverint: quia neque Eccleſia eos magis, quàm alios fideles obſtrinxit; cùm nullum extet Eccleſiæ præceptum, quo ipſi præ aliis ebſtringantur, neque Regula, cùm ea nibil iſtâ de re diſponat.* Quâ in re aſſentitur. hic Doctor aliis multis gravibus Authoribus, quales ſunt Gabriel Biel, aliique quos jam laudavimus.

CASUS III.

Marculphus, Religionem in ordine reformato profeſſus, peculiaria ordini jejunia ſæpè ſæpiùs non obſervat, quòd decimum-octavum ætatis ſuæ annum nondum expleverit: Nunquid iu eo peccat?

R e a o n s.

Procol dubio peccat Religioſus iſte, non ſervans jejunia præſcripta ab ordinis Regula, quem profeſſus eſt. *Ad jejunia ordinis, ſeu Regulæ tenentur qni profeſſi ſunt*, inquit Sylvius (*c*), *etſi ſint juniores, & annum illum æatis vigeſimum primum non attigerint. Ratio eſt*, pergit doctus ille Duaeenſis Profeſſor, *quia per profeſſionem ſe obligarunt ad præcepta Regulæ, ac ſponte ſuſceperunt legem in ea expreſſam.* Sicut igitur Laïci ante vigeſimum primum ætatis annum quibusdam ſingularibus diebus ad jejunium tenerentur, ſi ad illud voto ſe adſtrinxiſſent, non dubium eſt etiam, quin in caſu propnſito ad illud pariter teneantur Religioſi. Sylvio in eâdem ſententiâ præiverant Sylveſter, Joannes Azorius, & Laurentius Portel, quos laudat idem Sylvius in deciſione ſua 6. Feb. An. 1644.

(*c*) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Vigiliæ*. concl. 4. Item in 2. 2. q. 147. art. 4.

CASUS IV.

Monica, à duobus tribuſve menſibus gravida mulier & Gertrudes ſoror ejus, quæ propriam prolem mammis ſuis nutrit, tenentur-ne ad jejunium, ſaltem aliquot quadrageſimæ diebus?

ter fieri nequit, ut illud obſervent abſque gravi detrimento prolis, quam utero geſtant, aut mammas ſuis alunt. Ita ſentit Sylvius (*d*), qui loquens de iis, qui excuſantur à jejunio, ſie dieit: *Similis impotentia eſt in mulieribus gravidis & lactantibus, quæ non ſolùm excuſantur à jejunio propter alimentum, non tantùm ſibi, ſed etiam fœtui & proli neceſſarium, ſed etiam peccabunt jejunando, ſi inde ſit periculum notabilis nocumenti, vel ipſis, vel proli:* Et quidem fœtus gravidæ, aut lactantis proles multò magis alimento indigent, quàm puer decem duodecim-ve annos natus, quem tamen Theologi omnes abſque ulla exceptione vel reſtrictione à lege jejunii liberant. Exiſtimamus igitur, in caſu propoſito Monicam ac Gertrudem nullâ jejunii lege teneri?

(*d*) Fr. Sylvius. in 2. 2. q. 147. art 4. ante med.

CASUS V.

Aimericus tantâ rerum omnium premitur inopiâ, ut victum ſuum oſtiatim mendicare teneatur. Au dici poteſt, ipſum jejunia ab Eeeleſiâ præſcripta teneri ſervare?

R e s p o n s.

Aſſerit ſanctus Thomas (*e*), pauperes, quibus ſuppetit eopia integræ & ſufficientis comeſtionis, à lege jejunii non eſſe immunes; aliter excuſari. En verba ſancti Doctoris: *Pauperes, qui poſſunt ſufficienter habere quod eis ſufficiat ad unam comeſtionem, non excuſantur propter paupertatem, à jejuniis Eccleſiæ; à quibus tamen excuſari videntur illi, qui fruſtratim eleemoſynas mendicant, qui non poſſunt habere ſimul quod ad victum eis ſufficiat.* Et alibi (*f*): *Paupertas non ſemper excuſat à jejunio, ſed in illo caſu, quando ſimul habere non poteſt tantum horâ comeſtionis, quod ad victum totius diei ſufficiat ſicut frequenter egenis contingit, qui fruſtratim eleemoſynas quærunt; vel etiam, quando ex præcedenti inediâ tantùm debilitati ſunt, quod jejunium ſufferre non poſſunt.*

(*e*) S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 4. ad 4.

(*f*) Idem in 4. diſt. 15. q. 3. art. 2. quæſtiunc. 4. ad 2.

Alexander Halenſis rem eandem ante doctorem Angelieum doeuerat (*g*), & diſtinguens inter pauperes, qui non mendicant, & alios mendieantes, aſſerit, mendicantes à jejunio excuſari, eùm neceſſaria ad ſufficientem comeſtionem ſimul non habent, pauperes verò, qui non mendicant, teneri. *Reſpondeo*, inquit, *quod ſicut habetur ab Auguſtino, differentia eſt inter pauperem & egenum. Egenus enim eſt ille, qui indiget petere ab aliis: non manet in domo ſuâ; ſed circuit domos aliorum: & tales, aut habent determinatam aliquam annonam ſufficientem, quæ datur ab aliquibus perſonis; & ſi hoc, tenentur jejunare: aut non habent aliquid certum & determinatum, ſed quotidie vivunt de eo quod mendicant: & tales, ut exiſtimo, non tenentur, quia non datur eis totum ſimul; & quia uno die abundant, alterâ nihil habent. Pauperes verò ſunt, qui non ex toto ſibi ſufficiunt, non tamen mendicant, ſed manent in domibus ſuis: & tales non excuſantur à jejunio.* Ita cum Halenſi ſentiunt Richardus, Trovamala, Angelus de Clavaſio, Azorius, Emanuel Sa, Paludanus, Sylveſter & Navarrus (*h*).

(*g*) Alexand. Halenſis part. 1. 4. q. 28. memb. 6. art. 2. §. 4.

Colligendum eſt itaque, quòd, cum victum ſuum oſtiatim quærat Aimericus, nec legitimè præſupponi queat, ipſi ſuppetere neceſſaria ad ſufficientem comeſtionem, ut jejunii rigorem ferre poſſit, ab eo ſervando liber habendus eſt: cùm aliunde conſtet, mendicantes in vicis aut Provinciarum oppidulis, ſæpè ſæpiùs panem tantùm habere, quod non ſufficit ad ferendam jejunii macerationem.

(*h*) Richard. de Media villa. 4. diſt. 15. art. 3. q. 4.
Petrus Paludio 4. diſt. 5. q. 4.
Navarr. Manual. c. 21. n. 15. &c.

CASUS

Digitized by Google

dùm iter agit, alter verò dùm laborat?

RESPONS.

Diſtinguendum eum ſancto Thoma (a): *Circa peregrinos*, ſeu iter facientes *& operarios diſtinguendum vivetur*, inquit, *quia ſi peregrinatio & operis labor commodè differri poſſit, aut diminui abſque detrimento corporalis ſalutis & exterioris ſtatûs, qui requiritur ad conſervationem corporalis, vel ſpiritualis vitæ; non ſunt propter hoc Eccleſiæ jejunia prætermittenda.* Tùm alteram diſtinctionis partem ſubjungens, *ſi autem*, ait, *immineat neceſſitas ſtatim peregrinandi & magnas dietas faciendi, vel etiam multùm laborandi, vel propter conſervationem vitæ corporalis, vel propter aliquid neceſſarium ad vitam ſpiritualem, & ſimul cum hoc non poſſint Eccleſiæ jejunia obſervari, non obligatur homo ad jejunandum.* Cujus rei hanc affert rationem: *Quia non videtur fuiſſe intentio Eccleſiæ ſtatuentis jejunia, ut per hoc impediret alias pias & magis neceſſarias cauſas.*

(a) S. Th. 2. 2. q. 147. art. 4. ad 8.

Hinc ſequitur, quòd, ſi Aſcanius aut alius quilibet die jejunii abſque neceſſitate & ob ſolam ſuam oblectationem iter ſuſciperet, tùm is peccaret, ſi ob eam cauſam jejunium omitteret, quantuſcumque poſſet eſſe itineris labor. *Si* tamen ex devotionis motivo peregrinaretur, aut ſuſcepto jam itinere aliquis occurreret dies jejunii, quod ob viæ laborem ferre non poſſet, tùm videtur jejunii obligatio à legitimo ſuperiore ipſi poſſe remitti. Ita quoque alibi ſentit Angelicus Doctor his verbis (b): *Si autem peregrinatio commodè differri non poteſt, vel quia tempus jejunii hominem in viâ præoccupat, vel quia dies feſtus alicui imminet, ad quem ex devotione homo pergere cupit ... poteſt cum diſpenſatione ſuperioris, omnia prædicta penſantis, peregrinari & jejunium ſolvere. Hoc tamen intelligitur de his, qui labore itineris ita affliguntur, quod ſimul cum jejunio itinerari non poſſunt.*

(b) Idem in 4. diſt. 15. q. 3. art. 2. quæſtiunc. 4. ad 1.

Sed quia objici poteſt, quod, cùm jejunium ſit de præcepto, illud eſt anteponendum peregrinationi, quæ fit tantùm ex devotione, addit S. Thomas: *Nec obſtat, quod præceptum debet præponi conſilio; quia intentio præceptum hujuſmodi dantis non eſt alias pias & magis neceſſarias cauſas excludere.* Quæ deciſio adeò eſt manifeſta, ut alias ad ejus confirmationem probationes adducere, omninò foret inutile. Id unum obſervabimus cum inclyto ſancti Thomæ interprete, quòd qui pedibus iter peragit; is multò faciliùs excuſatur à jejunio, quàm is qui equo vel curru, quia illius major eſt corporis defatigatio, quàm iſtius, qui vix à lege jejunii diſpenſari poteſt, niſi ob magnam fatigationem. *Si faciant iter pedeſtres*, inquit Sylvius (c)... *excuſantur .... non excuſantur, ... ſi ſic proficiſcantur curru vel equo, ut non inde magnam patiantur fatigationem corporis.*

(c) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 147. art. 4. ante med.

CASUS VII.

GILDAS Pariſiis profectus primâ februarii die ad habitandum in remotâ provincia, veterem ibi conſtitutam invenit conſuetudinem, ex quâ obſervatur jejunium Vigiliâ ſancti Mathiæ, ini Pariſiis die Vigiliæ ſancti Matthæi & aliorum multorum. Exiſtimavit, ſe ob talem conſuetudinem jejunio non teneri 1. quia nullo ſtatuto aut conſtitutione Diœceſani Epiſcopi confirmatur. 2. Quia poſitæ, uti dicit Gratianus in canone, quem è duobus ſummis Pontificibus deſumpſit (d): *Nihil obſunt ſaluti credentium diverſæ pro loco & tempore conſuetudines; ſi illis canonica non obſiſtat authoritas, pro quâ eis obviare debeamus. Unde non judicamus eis debere vel poſſe reſiſtere.* Hæc ſunt hujus Canonis verba. Hanc ſuam eſſe opinionem declarat ſanctus Auguſtinus ſcribens ad Januarium his verbis (e): *Alia verò quæ per loca terrarum regioneſque variantur, ſicuti eſt quod alii jejunant ſabbato, alii non .... totum hoc genus rerum liberas habet obſervationes; nec diſciplina ulla eſt in his melior gravi prudentique Chriſtiano, quàm ut eo modo agat quo agere viderit Eccleſiam ad quam fortè devenerit.*

(d) Leo IX & Nicolaus I. in can. *Scit. ſanctæ*. 3. diſt. 12.

(e) S. Aug. Ep. 54. n. 2. & 3. aliàs 118. in can. *Illa*. 11. diſt. 11.

Atque ut Januario magis inculcet ſanctus Doctor, à fideli Chriſtiano tenendam eſſe hanc regulam, ipſi affert Exemplum ſanctæ Monicæ matris ſuæ. quæ ipſum Mediolanum uſque ſecuta, ubi non ſervabatur, jejunium Sabbati, uti fieri ſolebat in Africa, variis conſcientiæ motibus anxia fuit, ignorans, an jejunare deberet, an verò non: Auguſtinus verò ſanctum conſulturus Ambroſium adivit, à quo unicam hanc reſponſionem accepit: *Cùm Romam venio, jejuno Sabbato; cùm hîc ſum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam fortè Eccleſiam veneris, ejus morem ſerva, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi.* Ex quo intellexit S. Auguſtinus tenendam eſſe conſuetudinem Eccleſiæ, ad quam quis venerit, cùm laude digna eſt, nec ipſi contrarium aliquid definivit Eccleſia; unde eſt illud effatum, quod refert Paludanus: *Cùm fueris Romæ, Romano vivito more: cùm fueris alibi; vivito ſicut ibi.*

Atqui conſuetudo, de quâ agitur in caſu propoſito, eſt hujuſmodi, quam proinde tenere debet Gildas eò libentiùs, quò magis eſt meritorium, vigiliâ feſti Apoſtoli jejunare, quàm non jejunare.

Imò dicendum, omnes Provinciæ, ubi viget talis conſuetudo, incolas abſolutè ex eâ teneri ad jejunium ſub reatu peccati mortalis: nam ut ait Paludanus (f): *Ad jejunia conſuetudinaria conſuetudo ipſa obligat, etiamſi ſcriptura non dicat.* Quod probat ex his S. Auguſtini verbis ad Caſulanum ſcribentis, quæ in Canone referuntur (g): *In his rebus de quibus nihil certi ſtatuit divina ſcriptura, mos populi Dei & inſtituta majorum pro lege tenenda ſunt: & ſicut prævaricatores divinarum legum, ita contemptores Eccleſiaſticarum conſuetudinum coercendi ſunt.* Unde hanc concluſionem elicit vetus ille Theologus, *Si ergo conſuetum eſt in aliquâ Diœceſi, quod jejunetur certo die, illi de Diœceſi tenentur jejunare, ſicut & tenerentur, ſi Epiſcopus indiceret ... Conſuetudo enim rationabilis & præſcripta obligat* (h). Ex quo concludimus, in propoſito caſu Gildam pro certo ad jejunium teneri vigiliâ ſancti Matthiæ; cùm hæc ſit conſuetudo Provinciæ Domicilii ſui, & aliunde æqua ſit & legitima hæc conſuetudo: nam licèt hactenùs de oriundis ex Provinciâ locutus ſit Paludanus, *& hoc quò ad indigenas*, ſubdit ſtatim: *Alienigenæ verò, ſi veniunt animo habitandi, ex tunc ligantur jejunio conſuetudinario, ſicut & ſcripto.*

(f) Palud. in 4. diſt. 15. q. 4. art. 5. Concluſ. 2.

(g) Can. *In his*. 7. diſt. 11.

(h) Can. *Illud* &c. *illa* ibid.

Confirmari poteſt hæc deciſio ex decretali Innocentii III. ad Archiepiſcopum Bracarenſem, in quâ Prælatu huic de feſto ſancti Bartholomæi interroganti ita reſpondet hic ſummus Pontifex (i): *De feſtivitate verò beati Bartholomæi Apoſtoli, de cujus feſtivitate dubietas oritur apud quoſdam, reſpondemus, quod in hoc conſuetudinem tuæ regionis obſer-*

(i) Innoc. III. in can. *Conſilium*. de obſervatione jejuniorum. lib. 3. tit. 46.

obligare, quàm Lex ipſa obliget. Ita Hoſtienſis (a) & alii multi.

in dic. cap. *Conſilium.* n. 4. v. *Conſuetudinem* & n. 5. v. *Si tamen.* de Butrio. n. 6. Cardinalis. 5. *Item de illis.* n. 1.

CASUS VIII.

Frobertus Vinitor, cui non incumbit cura alendæ uxoris aut familiæ, facilè jejunare poteſt, quia abſque immodico labore dimidiæ diei neceſſaria ad ſufficientem comeſtionem lucrari poteſt; ſed quia dimidium mercedis diurnæ non vult amittere, totâ die laborat; unde jejunium jam obſervare nequit. Poteſt-ne excuſari à peccato?

Respons.

(b) Alex. Halenſis 4. part. q. 102. art. 5.

Difficultatem iſtam ſolvit Halenſis (b) dicens, & in ſimili caſu hominem non excuſari à jejunio. *Si tamen operarius*, inquit hic Author, *non habet familiam, ſed ſe ſolùm paſcere, ſive ſuſtentare, ſi poteſt laborando tantùm lucrari, quantùm ſibi ſufficit ad victum; non debet ſolvere jejunium. Dico, ſine labore immoderato: ſi enim non poſſet laborando acquirere ſibi victum ſine labore immoderato & corporis proprii enervatione, credo quòd non tenetur & excuſat eum neceſſitas debilitatis.* Unde ſequitur in caſu propoſito Frobertum non excuſari ab obligatione jejunii; cùm facilè jejunare queat minùs laborando, & totâ die ideò tantùm laboret ad faciendum lucrum, quo fit ut ob laborem diuturniorem, operoſiorem, nec legitimè neceſſarium laboret, ut ſupponimus.

(c) Petr. Palud. in 4. diſt. 15. q. 4. art. 2. n. 4.

Confirmari poteſt hæc deciſio authoritate Paludani (c), qui loquens de illis qui labori voluntario & compatibili cum jejunio dant operam, aſſerit eos ad jejunium teneri; nec eos à peccato excuſari ob cupiditatem lucri, quoad immodicum ducuntur laborem, quo non compatitur adimpletio jejunii: *Ubi autem voluntariè laborant, tenentur* (jejunare), *niſi ſit tantus labor, cui non compatiatur jejunium, & ſit neceſſarius propter victum & veſtitum ſui & ſuorum & non voluntarius propter cupiditatis lucrum.* Idem docet Baptiſta Trovamala in ſuâ ſumma, quæ *Roſella* (d) inſcribitur, his verbis: *Si autem victum neceſſarium poſſunt acquirere cum labore, cum quo convenienter exercere poſſunt opus ſuum cum jejunio, tunc à fractione jejunii non excuſantur.* Peropportunè ad propoſitam difficultatem hîc referri poteſt cenſura Alexandri VII. huic quorumdam caſuiſtarum propoſitioni 18. Martii an. 1666. inuſta, quæ propoſitio ſic habet. *Omnes officiales, qui in Republicâ corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.*

(d) Bapt. Trovamala. v. *Jejunium.* n. 19.

CASUS IX.

Rolandus, agricola ſingulis diebus ad propriam, familiæque ſuſtentationem laborare tenetur: cùmque improbus ſit labor ſuus, omninò jejunare nequit. Sed contingit quandoque per quadrageſimam, alios-ve dies jejunii feſtum, aut tempus adeò pluvium, ut laborare nequeat. Nùm his diebus ad jejunium tenetur?

Respons.

(e) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 147. art. 4. ſub med.

Eandem ſibi difficultatem Sylvius proponit his verbis (e): *Difficultas eſt, utrùm Agricolæ & ſimiles opera laborioſa facientes, debeant ſervare jejunium, eo die quo laborioſa opera intermittunt, ve-*

laborent, præcedenti autem die ſicut laboraverint, ita corpus plenè refecerunt. Optimè quidem adjunxit Doctus hic Theologus, *communiter eos non eſſe excuſandos*; nam, 1. fieri poteſt, ut præcedentis diei labor hominem adeò debilitârit, ut ex jejunio, quo in hoc caſu ſe maceraret, ad laborem ſequentis diei fieret inhabilis 2. id quoque conſiderandum eſt, homines hujuſmodi infirmiſſimo vitam cibo ſuſtentare, & ob eam rationem multos pro certo non teneri ad jejunium; etiam cùm non laborant; aut non multùm operosè laborant; eorum quippè vivendi ratio continuum fermè eſt jejunium. Igitur nihil certi generatim ſtatui poteſt, ſed advertit noſter idem Theologus, *Prudentiæ .... Confeſſarii eſſe relinquendum, an hîc & nunc iſte poſſit excuſari ob laboris magnitudinem & complexionis qualitatem.* Hæc ſunt potiſſimùm, quæ de propoſitâ difficultate dici poſſunt, quæque ad Rolandum transferre haud difficile eſt.

CASUS X.

Evander, cui incumbit uxorem & prolem ſuſtentare, quadrageſimæ tempore opus aggreditur, quod quidem ſervando jejunium perficere poteſt; quo tamen non ſervato multò majus ex eo opere lucrum haberet: quia jejunio non debilitatus ex majori operâ majorem quoque mercedem referret. An ob eam rationem excuſari poteſt à jejunio?

Respons.

Si aliunde homini huic ſuppetat copia ſuſtentantandæ familiæ ſuæ independenter à labore ſuo, aut factum ob eo lucrum, dùm jejunat, ſufficiat propriæ ſuæ neceſſitati, nec non familiæ ſuæ; certum eſt quòd laborando ad jejunium teneatur, modò non tantus ſit ejus labor, ut cùm jejunii maceratione compati poſſit, neque enim ex majoris lucri motivo, quo non indiget, legitimè ab obligatione jejunii excuſatur. Ita ſentit Angelicus Doctor (f): *De operariis diſtinguendum videtur: quia ſi jejunando poſſunt competenter victum pro ſuâ perſonâ habere & pro familiâ, cujus cura eis incumbit, ſive quia aliàs divites ſunt, ſive quia de eo quod minori labore, qui ſecum jejunium compatiatur, lucrari ſufficientia poſſunt, à jejunio non excuſantur. Si autem alias non poſſunt*, pergit Angelicus Doctor, *tantùm laborare, quod victum ſufficientem* (ſibi & familiæ) *acquirant, niſi jejunium frangendo; poſſunt ſecundùm diſpenſationem Sacerdotis ſui jejunium ſolvere, & laborare. ex quo patet, quod intentio majoris lucri non neceſſarii eos à peccato non excuſat.*

(f) S. Th. in 4. diſt. 15. q. 3. art. 2. quæſtiunc. 4. ad 3.

Idem jam antè ſanctum Thomam, diſcipulum ſuum docuerat Alexander Halenſis (g): *ille*, inquit, *qui non habet unde vivat, & ſuſtentet familiam ſuam, niſi labore ſuo, & non conduceretur, niſi ſolveret jejunium ſuum, non tenetur.* Ex hoc itaque principio ſumi debet regula pro Evandro.

(g) Alex. Halenſis. part. 4. q. 28. memb. 6. art. 2. §. 5.

Cæterùm advertendum eſt, hactenùs dicta ſic eſſe intelligenda, ſi Evandro ſit perſuaſum, ſe finitâ quadrageſimâ, inventurum occaſionem labore acquirendi neceſſaria ſibi familiæque ſuæ: nam ſi præviderет, occaſionem iſtam non ſibi eſſe adfuturam; in hoc caſu jejunium poſſet omittere, ut longiorem ferendo laborem, vitæ ſibi neceſſaria pararet.

Digitized by Google

RESPONS.

Si laborando jejnnare queant illi operarii, & aliunde ob ætatem ad jejunium teneantur; certum eſt, Germanicum eorum peccati fieri participem, niſi juſtâ de cauſâ opus ſuum accelerare obligetur; ut docet S. Thomas his verbis, quæ allatis in ſuperiori decisione ſobdit (a): *Nec iterùm illi à peccato immunes ſunt, qui operarios conducere nolunt, niſi tali pacto, ut jejunium ſolvant: niſi fortè ſit cauſa neceſſaria, quæ feſtinationem operis, pro quo laboratur, expoſcat.*

(a) S. Thom. quæſtiunc. 4.

CASUS XII.

FULGENTIUS quandoque extra tempus comeſtionis potat ad ſe-ipſum refrigerandum. Nùm ideò ſolvit is jejunium ſuum, aut ſaltem illud ſolveret, ſi multoties in die potaret?

RESPONS.

Licitus eſt ex D. Thoma (b) potus extra comeſtionem diebus jejunii, *quamvis enim aliquis potus aliquomodo nutriat*, inquit Angelicus Doctor; *tamen de ſe non ordinatur ad nutriendum; ſed magis ad diſpoſitionem bonam eorum, quæ nutriunt; ut ſcilicet per membra deducantur, & in ſtomacho non comburantur. Unde ſumptio potûs, manducatio non dicitur: & ideò ille, qui potat extra horam unicæ comeſtionis, non dicitur bis manducare: & propter hoc nec ſtatutum Eccleſiæ frangit, niſi fraudem faciat; quia legem violat, qui in fraudem legis aliquid facit.* Et alibi (c). *Non autem intendit Eccleſia interdicere abſtinentiam potûs, qui magis ſumitur ad alterationem corporis, & digeſtionem ciborum aſſumptorum, quàm ad nutritionem; licèt aliquo modo nutriat; & ideò licet pluries jejunantibus bibere.* Itaque in caſu propoſito non dicendum à Fulgentio aliquoties extra horam comeſtionis bibente ſolvi jejunium.

(b) S. Th. in 4. diſt. 15. q. 3. art. 4. quæſtiunc. 1. ad 1.

(c) Idem. 2. 2. q. 147. art 6. ad 2.

Acutè tamen obſervat Angelicus Doctor, quod *ſi... immoderatè potu utatur, poteſt peccare, & meritum jejunii perdere; ſicut etiam, ſi immoderatè cibum in unâ comeſtione ſumat.* Licèt ex ſententia ſancti Doctoris, abſolutè loquendo, jejunium rigoroſè & ſtrictè ſumptum in neutro caſu frangeret. *Quamvis*; ait alibi ſanctus Doctor (d), *per inordinationem circa illas circumſtantias peccet & meritum jejunii amittat, vel in toto, vel in parte, non tamen Eccleſiæ ſtatutum tranſgreditur, & ideò jejunium non ſolvit.* Quâ in re tamen Angelico Doctori non aſſentiuntur alii permulti Doctores, qui contendunt, quòd, ſi pro potu ſumatur vinum, tunc non ſolùm admittitur intemperantiæ peccatum, ſed & jejunii violatur præceptum, quòd vinum nutriat & corpus multùm ſuſtentet: unde in hoc caſu perimitur finis, quem ſibi propoſuit Eccleſia præcipiens jejunium, qui in eo poſitus eſt, ut corpus abſtinentiâ maceretur ac debilitetur. Attamen facile eſt, ut videtur, Angelicum Doctorem in concordiam cum oppoſitis ſibi Authoribus adducere; ſi dicatur, ſanctum Doctorem, de iis tantùm loqui, qui extra tempus comeſtionis bibunt ob ſolam neceſſitatem, non verò de iis, qui abſque neceſſitate bibunt; atque id ipſum ſignificant ejus verba, in reſponſione ad Caſum, *Candidus*, inferiùs allata: *Niſi fortè aliquis in fraudem... aſſumat.*

(d) Idem in q. cit. art. 4. quæſtiunc. 3. ad 2.

nem, quæ in Eccleſia nunc generatim obtinet. Hic verò iſtam affert excuſationem, quòd unicâ tantùm in die comeſtione, ut jubet Eccleſia, ſe refecerit, & contendit, tempus comeſtionis ad naturam jejunii non pertinere, cùm certum ſit, quòd ab Apoſtolicis temporibus ad præſens ſæculum varia fuerit de horâ comeſtionis Eccleſiæ diſciplina. Nonne ex iſtis rationibus excuſatur à peccato?

RESPONS.

Eutropio non ſufficiunt, quas affert rationes, ut in caſu propoſito à peccato ſit immunis. Nam ut conformiter ad mentem Eccleſiæ ſervetur jejunii præceptum, non ſufficit, ut una tantùm in die abſque carne ſumatur refectio, ſed requiritur etiam, ut indictâ fiat horâ. Id ultro quidem fatemur, quòd, cùm ſæpè ſæpiùs imminutus fuerit fidelium Zelus, Eccleſia, pia mater eorum obſecuta eſt infirmitati; nec jam nunc, uti primis ſæculis neceſſaè eſt, ut ad refectionem ſumendam expectetur noctis initium, nec etiam Veſperarum aut Nonæ tempus, uti fiebat eo, quo vivebat ſanctus Thomas, ſæculo; ſed ad verum jejunium ad meridiem uſque aut circiter procraſtinanda eſt refectio.

Id quidem manifeſtè probatur ex multis eâ de re conſtitutionibus, quas diverſis temporibus emiſit Eccleſia. Unam ſuppeditat Theodulphus (e), qui loquens de quadrageſimali jejunio, quod ſuis vigebat temporibus, hoc eſt, exeunte ſæculo octavo, & ineunte nono, refectionem ſumendo poſt Veſperarum tantùm horam, verbis expreſſis declarat, ab iis non ſatisfieri Eccleſiaſtico jejunii præcepto, qui hanc antevertebant horam, & Nonæ tempore, hoc eſt, tertiâ poſt meridiem horâ prandebant. *Solent plures*, inquit, *qui ſe jejunare putant, mox ut ſignum audiunt ad nonam manducare; qui nullatenùs jejunare credendi ſunt, ſi antè manducaverint, quàm veſpertinum celebretur officium.* Eſt & alia conſtitutio Concilii Rothomagenſis ſub Alexandro II. an. 1072. habiti, quo tempore invaluerat mitior uſus, cui obſtiterat Theodulphus, ac denique vim conſuetudinis obtinuerat; quandoquidem tunc temporis prandii hora ad nonam, & ad initium Veſpertinæ fuerat conſtituta; nam expreſsè declarat illud Concilium, ab iis violari jejunii legem, qui ante tempus illud manducabant: en verba Concilii (f): *Si autem eſt, ut nullus in quadrageſimâ prandeat, antequam horâ Nonâ peractâ, Veſpertina incipiat, non jejunat, qui ante manducat.*

(e) Theodul. Capit. ad Parochiæ ſuæ Sacerdotes. c. 39.

(f) Conc. Rotho. an. 1071. can. 21.

Ex his videre eſt, tempus ad refectionem ſumendam ab Eccleſia determinatum, aut univerſali conſuetudine conſtitutum non eſſe antevertendum, ut ad mentem Eccleſiæ ſervetur jejunium. Cùm igitur piâ in fideles indulgentiâ ſeveriorem diſciplinam eò adduxerit, Eccleſia, ut pateretur, fideles ab horâ meridianâ poſſe manducare, procul dubio Eutropius peccavit, duabus horis propriâ authoritate tempus ſtatutum antevertendo; ac de eo dici poteſt, quod Rothomagenſis Concilii Patres de illo aſſerebant, qui ſtatutum tunc tempus prævertebant: *Non enim jejunat, qui ante manducat.*

Confirmari poteſt hæc deciſio Authoritate ſancti Thomæ ita ſentientis (g): *Ille jejunium ſolvit*, inquit, *qui Eccleſiæ determinationem non ſervat. Unde cum Eccleſia inſtituerit certum tempus comedendi jejunantibus, qui nimis notabiliter anticipat, jeju-*

(g) S. Tho. in 4. diſt. 15. q. 3. art. 4. quæſtiunc. 3. in corp.

Digitized by Google

que per errorem lapſum eſſe, & Canonem hunc, ut optimè advertit Pirhæus (*b*) eundem eſſe cum Canone Theodulphi Epiſcopi Aurelianenſis, qui an. 797. vivebat, ſemper tamen manifeſtum eſt, ita ſentire Angelicum Doctorem. Advertendum tamen, ſæculo ſequenti tempus illud ad horam meridianam fuiſſe redactum. Ut igitur ſolvebatur Lex jejunii ſæculo, quo vivebat ſanctus Thomas, cùm horæ tertiæ notabiliter tempus prævertebatur; ita pariter qui antevertit duabus horis tempus meridianum, ut feciſſe dicitur Eutropius, is profectò Eccleſiæ præceptum frangit.

(*b*) Pirhæus in cap. *Solent* 50. de conſecrat. diſt. 1.

CASUS XIV.

Candidus perſæpè quadrageſimæ tempore poſt aliquot à prandio horas mixtam haurit potionem ad alimentorum digeſtionem: Nonne frangit jejunium, cùm potio illa nutrit, qualis eſt v. gr. cocolata, aut aqua hordeana cum aliquantulo ſaccharo, aut potio alia hujuſmodi?

Respons.

Certum eſt, Candidum ex ſancto Thomâ jejunii legem ſolvere (*c*), ſi potio illa ſit in gravi quantitate, aut eam, quamvis in minori quantitate ſumat in fraudem jejunii, hoc eſt abſque neceſſitate. Nam, licèt hujuſmodi potio aliquatenùs nutriat, à peccato excuſari poteſt, ſi verè illâ indigeat ad faciliorem alimentorum prandii digeſtionem. *Electuaria etiamſi aliquo modo nutriant, non tamen principaliter aſſumuntur ad nutrimentum, ſed ad digeſtionem ciborum. Unde non ſolvunt jejunium, ſicut nec aliarum medicinarum aſſumptio; niſi fortè aliquis in fraudem electuaria in magnâ quantitate aſſumat per modum cibi.* Ita Angelicus Doctor.

(*c*) S. Thom. 2.2. q. 147. art. 6. ad 2. Item in 4. diſt. 15. q. 3. art. 4. quæſtiunc. 1. in corp.

Exiſtimamus tamen, quoad cocolatam, ſi tempore Angelici Doctoris in uſu fuiſſet, eam à ſancto doctore ab aliis electuariis ſpecialiter fuiſſe diſtinctam; nam certum eſt, eam magis nutrire, quam caffetum aut Theum, aut aquam hordeaceam, aut ſalviæ. Quod propriâ nobis compertum eſt experientiâ; cùm ſumpto horâ meridianâ cocolatæ vaſculo, diem ſine cibo, facilè traſegimus. Quare ſi notabilis eſſet cocolatæ ſumptio, in caſu propoſito Candidus ut noſtra fert opinio, non eſſet excuſandus. idque eò certiùs nobis videtur, quòd facilem reddere poſſet alimentorum coctionem aliorum liquorum ope, qui eundem producerent effectum, nec tamen ullatenus, aut parùm omnino alerent.

CASUS XV.

Manlius, vir pietate inſignis, aliquando ſuis fungi nequit officiis, quod ſeveriorem obſervet abſtinentiam. Nonne in eo peccat?

Respons.

Aſſerit S. Thomas, virum talem peccare, ejuſque rei multa profert exempla (*d*) ut patet ex his ejus verbis: *Si verò aliquis* inquit, *in tantum virtutem naturæ debilitet per jejunia & vigilias & alia hujuſmodi, quòd non ſufficiat debita opera peragere; putà, Prædicator, prædicare; Doctor, docere; Cantor, cantare, & ſic de aliis; procul dubio peccat: Sicut etiam peccaret vir, qui nimiâ abſtinentiâ ſe impotentem redderet ad debitum uxori reddendum*: Quod confirmat ſanctus Doctor, ex his ſancti Hieronymi verbis: *Rationalis hominis dignitatem amittit, qui jejunium caritati, vigilias ſensûs integritati præfert.* Si igitur ex officio ſuo Manlius teneatur confeſſiones excipere, prædicare, aut aliquod aliud miniſterium obire, quod cum immoderatâ ipſius abſtinentiâ ſociari nequeat; Certum eſt, quòd nedum mereatur, ut potiùs peccet, perperam, ut ait Hieronymus, jejunium debitæ proximo caritati anteponendo.

(*d*) S. Thom. in 4. cit. loco & q. 147. art. 1. ad 2.

CASUS XVI.

Rodolphus Ceſalonienſis Epiſcopus ab aliquot annis tulit in quadam Synodo ſtatutum, quo jejunium indixit, per triduum Rogationum ſervari. Monaſterium S. Mauri, quod juriſdictionis Ordinarii ſibi vindicat immunitatem, quodque ponitur intra territorium Diœceſis præfati Epiſcopi, ſubjicitur ne ejuſmodi ſtatuto; adeò ut Religioſi non ſervantes triduum iſtud jejunii, perindè mortaliter peccent ac peccarent, ſi dies aliquos, qui fuiſſent ab eodem Epiſcopo ſolemnes inſtituti, Feſtos non agerent; aut attentarent aliquod interdictum, quod idem Prælatus dictaſſet adversùs urbem, in quâ ſitum foret eorum Cœnobium; perſtringere?

Respons.

Siquidem Monaſterium S. Mauri gaudeat immunitate juriſdictionis Ceſalonienſis Epiſcopi, non obligantur Religioſi, qui, commorantur ibidem ad jejunium tridui Rogationum ex conſcientiâ ſervandum; licèt jejunium illud ſtatuto Synodi Diœceſani fuerit inſtitu-

tum Rogationum. Jure namque ... omnes Religioſi etiam immunitatis privilegio donati, ad interdictum ejuſmodi ſervandum, ad eóſque dies agendos ſolemnes, qui tanquàm Feſti ab Epiſcopo Diœceſano indicuntur: quippe hoc utrumque determinatum fuerit ab Eccleſiâ totâ in poſtremo Concilio generali congregatâ, in quo ſic declaratur (*e*): *Cenſuræ & interdicta, nedùm à Sede Apoſtolicâ emanentia, ſed etiam ab ordinariis promulgata, mandante Epiſcopo, à Regularibus in eorum Eccleſiis publicentur, atque ſerventur. Dies etiam Feſti, quos in Diœceſi ſuâ ſervandos idem Epiſcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus ſerventur*: At nuſquam legitur in Jure, Religioſis immunitatis gratiâ potientibus eandem obligationem induci quantùm ad jejunia particularia, quæ ſtatutis Epiſcoporum indicuntur; niſi, ſilente Jure, obligatio ejuſmodi fuerit legitimè inducta conſuetudine antiquâ & generali, quæ invaluerit in Provinciâ, aut in loco, in quo Monaſterium poneretur. In eo etenim caſu vim legis obtineret conſuetudo, & obligationem induceret prædictis Religioſis jejuniorum, de quibus inſtituitur quæſtio, ſervandorum. *Obligantur ... ex vi tali. conſuetudinis, etſi non ex vi legis Epiſcopalis*, ait Sylvius (*f*), poſt plurimos alios Autores, juxta (*g*) ſententiam Synodi Cameracenſis ſecundæ, quam allegat laudatus Theologus. Quæ tamen affirmamus de prædictorum Religioſorum immunitate, ſic volumus intelligi, modò periculum abſit omnis cujuſcumque offenſionis.

(*e*) Conc. Trid. Seſſ. 25. de regular. & monialibus, c. 12.

(*f*) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Rogationes*. 1. Reſponſ. ad quæſit 5. Et apud eum Azorius. p. 1. lib. 7. c. 19. q. 2. Suarez Tom. 1 de legibus. c. fin. Hieronymus Rodericus. q. 78. Laurentius Porcel. v. *Feſti dies*. & alii.

(*g*) 2. Synod. Cameracenſ. tit. 4. q. 4. c. 3.

CASUS XVII.

Augustinus ſexaginta annos completos natus, nullum jam Eccleſiæ jejunium obſervat, quòd ſibi dictum fuerit, elapſâ illâ ætate hominem, etiam firmâ valetudine ad jejunium non teneri. Contrarium tamen alii ipſi aſſeruerunt. Quærit, quæ ſit ejus obligatio, rigoroſè loquendo?

Respons.

Sanctus Thomas ætatem accuratè deſignavit, quâ inſtat præceptum jejunii; at eam, quâ ceſſat obligatio ejuſdem determinare opportunum non duxit; quia re ipſa non ætatis, ſed virium perſonæ habenda eſt ratio, ad dijudicandum, num ipſi jam non incumbat obligatio jejunii, ut docet Sanctus Antoninus (*h*) dicendo, non deſumendam eſſe obligationem jejunii à ſenectute, ſed a viribus & habitu corporis. Et quidem multi ſunt ſeptuagenarii ſenes viribus & valetudine firmiores, quàm qui quinquaginta nondum annos attigère. Unde concludendum eſt, nullum eſſe determinatum tempus, quo dici queat ceſſare jejunii obligationem, & conſequenter ſexaginta & plures etiam annos natum hominem jejunii Lege teneri, dùm abſque notabili ſanitatis ſuæ detrimento ipſius auſteritatem per vires ferre poteſt. *Senes, ſi ſunt multùm debiles*, inquit Sanctus hic Archiepiſcopus, *eo modo poſſunt excuſari ſicut dictum eſt de infirmis. Ratione autem ſenectutis tantùm non excuſantur, ſi ſint fortes ad ſuſferendum jejunium: nec eſt determinata ætas ab aliquo uſquedum ad quos annos quis teneatur ad jejunium.*

(*h*) S. Antonin. 2. part. ſum. theol. tit. 6. c. 2. §. 6.

Navarrus quoque hanc eſſe ſententiam ſuam manifeſtè oſtendit, dùm eam, etiam de ſe loquens, his verbis aperit (*i*): *Impotentia eximit ab hâc Lege pueros uſque ad vigeſimum primum annum*, inquit hic Canoniſta. *hæc autem eximit ſenes ſexagenarios ſecundùm communem; quamvis ſanctus Thomas nihil de hoc dicat: & meritò quia, ut ibi ait Caietanus, alii aliis citiùs ſunt ad id impotentes: & ideò arbitrio prudentis, aut Superioris id relinquendum eſt. Equidem* (gratia Deo) *octuageſimum annum agens perinde poſſum jejunare ac cùm agerem ſexageſimum, imò & quinquageſimum.* Idem de nobis, inquit Pontas, affirmare poſſumus, qui octuageſimum ſeptimum ætatis noſtræ annum menſe Januario an. 1725. attigimus.

(*i*) Navarr. Man. c. 22. n. 16.

Conſulat ergo vires ſuas Auguſtinus, nec ſibi aduletur. Nam quamvis probabile ſit, ex ſententiâ quorumdam Authorum (*k*), poſt completam ſexaginta annorum ætatem non inſtare jejunii præceptum; aut ex aliis (*l*), poſt ſeptuaginta annos; certum eſt tamen, neque Eccleſiam, neque Angelicum Doctorem à jejunio ſexagenarios excuſare, ac Sanctum Antoninum, Navarram & alios bene multos iis tantùm favere, quorum infirmitas talis eſt, ut jejunii auſteritatem ferre nequeant. Unde colligimus, quòd ſi Auguſtinus eâ ſit valetudine, ut jejunium obſervare poſſit, ob ſolam ætatis ſuæ rationem non excuſatur à jejunio, neque à peccato, ſi illud non obſervet.

(*k*) Joann. Azorius l. 7. Inſtitut. moral.

(*l*) De Sainte Beuve, tom. 2. caſ. 62.

CASUS XVIII.

Nunquid ab omni peccato immunis eſt, parvæ, quæ nunc ſit, cœnulæ uſus, qui ex abuſu inductus eſt, & nunquam ab Eccleſiâ fuit approbatus?

Digitized by Google

4. quæſtiunc. 1. in corp.

jejunans manducet. Et ideo ſi aliquorum ſumptio, ſecundùm quæ manducatio ſolet compleri, iteretur, jejunium ſolvitur. *.* Attamen cùm Eccleſia uſum hunc toleraverit, eumque, ſaltem tacitè ſilentio ſuo probare cenſeatur; de peccato ii nequeunt damnari, qui ſerotinis horis levi ſe reficiunt cœnulâ.

Vide Caſum ſequentem.

CASUS XIX.

Leonorius, Cœnulam faciens, piſciculos aliquot frixos diebus jejunii ſolet edere. Huic onus è ſuis familiaribus, vir religiuſus, affirmavit, ſe non putare, id ipſi tutâ conſcientiâ licitum eſſe. Contendit è contrà Leonorius in hoc ſe non peccare, quia leviter admodum cœnulam facit, cùmque in quantitate non delinquat, non exiſtimat, ex hoc cibo, ſe alicujus peccati conſcium fieri. Quâ de re quæritur, cui ſit jus?

Respons.

Antequam ſolvatur propoſita difficultas; juvat obſervare, cœnulam eſſe refectionem penitùs olim ignotam Eccleſiæ, quò lapſu diſciplinæ tantum ſtrictioris invecta eſt, uti jam advertimus in reſponſione ad ſuperiorem difficultatem. Vulgò exiſtimatur, cœnulam hanc originem ſuam ducere ex licentiâ quorumdam Religioſorum, qui ſtatim ante completorium diebus jejunii, à ſuâ tantùm Regulâ indictis, aut ante ſpiritualia colloquia ſua aquam bibebant: quod probari poteſt ex ſummario conventûs AbbatumGalliæ Aquiſgrani, Imperatore Ludovico debonnario, ipſum an. 817. indicente, habiti (b): in eo quippe hæc bibendi facultas etiam ad jejunia Quadrageſimæ prolata eſt, cùm nimirum ob laboris defatigationem, aut cantûs Officiique divini diuturnitatem bibere Religioſis eſſet neceſſe: En ipſius verba: *Ut ſi neceſſitas popoſcerit ob operis laborem poſt refectionem veſpertinam, etiam & in quadrageſima pari modo, & quando Officium mortuorum celebratur, priuſquam lectio completorii legatur, bibant.* Ad hæc uſque tempora in aquæ potu cœnula erat poſita: at tandem mitiùs actum eſt, & parùm fructûs ac deinque panis additum eſt.

(b) Conventus Aquiſgran. Abbatii Franciæ cum monachis ſuis 6. Idus julias c. 12.

His ita præſuppoſitis dicendum, abſque peccato non poſſe Leonorium ad cœnulam ſuam frixos adhibêre piſciculos, quod faciendo manifeſtè abutitur licentiâ Eccleſiæ, quæ, cùm non aliter, quàm ſilentio ſuo, cœnulæ uſum approbarit, à tali prorsùs licentiâ abhorret. Et non ita pridem etiam non unanimis erat conſenſus, an approbaret.

CASUS XX.

Gildaredus, Tabernarius, multos apud ſe menſâ accipit, qui cœnam ab eo paratam diebus jejunii expoſcunt: quod exequitur, quamvis moraliter ſibi compertum ſit, eos ad jejunium teneri, quod ad ſolam impietatem eos frangere pariter novit. Ob has potiſſimùm rationes exiſtimat, ſe non peccare 1º. quia, ſi instructam opiparè cœnam ipſis deneget, aliam quærent tabernam, nec jam penès ſe erit, ſe ſuamque ſuſtentare familiam. 2º. quia Vicini ſui Tabernarii id ipſum facere nollatenùs cunctantur, nec ſibi ſoli ait, conſtituta eſſe debet regula; quippe qui aliorum exemplo Cœnam hujuſmodi recuſare paratus ſit. 3º. quia eidem menſæ multi aſſident, qui non lege jejunii tenentur; cùmque unam tantùm menſam inſtruat, à cœnâ eos prohibere nequit, qui ad jejunium ſunt obſtricti, quique aliundè ſibi reponent, ſe jejunium obſervare non poſſe. Nùm ex his rationibus à peccato excuſatur ille Tabernarius?

Respons.

Facilis eſt propoſiti caſûs ſolutio, ſi illud ſancti Raymundi ſupponatur principium (e), eos ſcilicet peccare, qui res vendunt, emptoribus ad peccandum, cùm ſibi compertum eſt, aut legitimè præſumunt, ita affectos eſſe illos emptores. Atqui novit Gildaredus, ad cœnam neceſſaria non requiri ab hoſpitibus, niſi ut ea manducent contrà Eccleſiæ vetitum, cui obtemperare ſub reatu mortalis tenentur, cùm nulla ipſis ſuppetit legitima diſpenſationis cauſa; novit pariter, uti ſupponitur, eos abſque legitimâ cauſâ, & ob ſolam impietatem Eccleſiæ præceptum transgredi igitur cœnam his diebus illis miniſtrare nequit, niſi eorum peccati fiat particeps, ſimulque conſcius ſpiritualis damni, quod ſibi legum Eccleſiæ infractione inferunt, juxta iſtam Nicolai I. regulam (f): *Facientem & conſentientem par pœna conſtringit.*

(e) S. Raymund. in ſum. l. 2. tit. de negot. ſecular. §. 6.

(f) Nicol. I in can Notum. 10. 2. q. 1.

Non ergo allatis rationibus à peccato excuſari poteſt Gildaredus, neque enim ſuſtentationi ſuæ peccando is providere poteſt, neque perniciosum eorum, qui eandem ſecum artem exercent, ſequi exemplum; cùm ex doctrinâ Apoſtoli certum ſit, quod *Qui talia agunt digni ſunt morte: & non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus* (g). deciſioni huic aſſentitur Author Theologiæ moralis Gratianopolitanæ (h).

Vide Rogationes.

(g) Rom. 1. 32.

(h) Fr. de Gener. theol. moral. tom. 1. tract. 3. cap. 8. quæſit. 7.

IGNORANTIA.

Ignorantiæ definitionem ac diviſionem exponet prima deciſio, ſimulque in eâ, uti in ſecunda explicabuntur præcipuæ hac de re regulæ Quare ad eas deciſiones Lectorum remittimus.

CASUS PRIMUS.

Ephidius ex lectione Authoris agnovit, ſe ex merâ ignorantiâ præterito tempore in las quaſdam & damnandas commiſiſſe actiones, quæque ſunt peccata mortalia pro iis, qui eas nôrunt. An dici poteſt, ipſum peccaſſe eas committendo, ita ut eum apud Deum non excuſet ipſius ignorantia? Atque ut ejus rei detur exemplum ſupponamus, quòd, cùm Ephidius ſemper ignoraverit, mollitiem eſſe peccatum mortale, in illud ſæpè ab ætate quindecim annorum ad ætatem viginti inciderit; quo tempore elapſo, cùm ex lectione Caſuiſtæ rem noverit, peccatum illud deinceps non admiſit. Nùm dici poteſt, ipſum in hoc caſu toties mortaliter peccaſſe, quoties in mollitiem incidit?

Respons.

20. Multiplex eſt diſtinguenda ignorantiæ ſpecies; prior eſt ignorantia juris, quâ quis ignorat legem, quæ rem aliquam vetat aut præcipit; v. g. quando ignoratur præceptum, quo jubetur inimicorum dilectio, aut quo furtum prohibetur. Altera eſt ignorantia facti, quâ quis ignorat, non quidem legem, ſed actionem in particulari eſſe contra legem; ut quando accipitur res aliena ab aliquo, quam putat eſſe ſuam, & quam non acciperet, ſi noviſſet eſſe alterius. Ad objectum pertinet duplex illa ignorantia.

30. Ignorantia facti vel eſt antecedens, vel concomitans, vel ſubſequens actionem. Antecedens eſt, cùm eſt cauſa actionis. v. g. cùm venator, exiſtimans occidere beſtiam, hominem interficit, quem nullatenùs occidere intendebat. Concomitans eſt, quando non eſt quidem cauſa actionis, ſed ipſi reperitur adjuncta (*b*), ut cùm venator ille pro fera inimicum ſuum, non de eo cogitans, interficit, quem tamen occidiſſet, ſi ſuum eſſe noviſſet inimicum. Ignorantia denique ſubſequens eſt, cùm à voluntate procedit, ſeu directè, qualis eſt ignorantia affectata; ſeu indirectè, qualis eſt ignorantia, quam parit cupiditas, quam quis reprimere negligit. Ita rem omnem exponit angelicus Doctor (*c*).

(*b*) Idem ibid. art. 1. & 3. in corp.

(*c*) Idem 1.2. q. 6. art. 8. in corp.

40. Duplex eſt etiam alia ignorantiæ ſpecies quòad perſonam. Prior, quæ vincibilis dicitur, hæc eſt, quæ poteſt & debet ſuperari. Altera, quæ invincibilis nominatur, ea eſt, quæ nec mediatè, nec immediatè ſuperari poteſt, aut quam vincere quis non tenetur. Conſentit hæc definitio cum doctrinâ ſancti Thomæ (*d*). Prior appellatur *craſſa & ſupina*, quando culpabili ignorantiâ quis ea ignorat, quæ ſcire tenetur; *affectata verò & voluntaria*, cùm quis legem vult ignorare, ne, ſi ſciret, ad eam implendam teneretur; atque de hac ultimâ ignorantiæ ſpecie Job loquitur dicens in perſona peccatorum qui id ipſum ſcire nolunt, quod abſque crimine ignorare non poſſunt (*e*) *Recede à nobis: & ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Aſſerit etiam ſanctus Thomas, (*f*) quod *talis ignorantia videtur augere voluntarium: ex intentione enim voluntatis ad peccandum provenit quod aliquis vult ſubire ignorantiæ damnum propter libertatem peccandi.*

(*d*) S. Thom. 1.2. q. 76. art. 2. in corp

(*e*) Job. 21. 14.

(*f*) S. Thom. cit. q. 76. art. 1. in corp.

Præſuppoſitis illis principiis ad propoſitam difficultatem reſpondemus, quòd, licèt propriè loquendo, ignorantia ſit effectus labis originalis, quæ ob tenebras, quibus mentem offundit, impedit cognitionem veritatis; ignorantia, inquam, ipſa eſt peccatum, ſi ſit eorum, quæ quis & ſcire tenetur & addiſcere poteſt.

Rem ità docet ſanctus Hieronymus (*g*), qui in Pelagianos contra ſentientes ſcribens, eam ſolidè demonſtrat; quæ veritas etiam in ſacris ſcripturis tàm firmis eſt ſtabilita teſtimoniis, ut de eâ nullum eſſe queat dubium. 1a. probatio ſumitur è Pſalmo 24. (*h*), in quo deum orat Pſaltes regius, ut *delicta*, inquit, *juventutis meæ & ignorantias meas ne memineris*. 2.a ducitur ex prima Epiſtola ſancti Pauli ad Corinthios (*i*), in quâ affirmat Apoſtolus, quòd qui ea ignorat, quæ ſcire tenetur, is à Deo ignorabitur; *Si quis autem ignorat, ignorabitur.* Unde aſſerit, ob ignorantiam ſuam non excuſari idolorum cultores; quòd ſolo naturali lumine & ex miris ejus operibus attentè inſpectis haberi poſſet veritas & exiſtentia Dei (*k*): *Inviſibilia enim ipſius Dei à creaturâ mundi, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur ... ita ut ſint inexcuſabiles.* Et hæc ignorantia, illis peccatoribus illata, eos dicit ab ipſo Deo *privatos eſſe* — *pœnas dabunt in interitu æternas, à facie Domini & à gloria virtutis ejus*: cæcitas quippè cordis eorum iram dei in ipſos convertit, ut loquitur idem Apoſtolus (*n*): *Propter hæc quia venit ira dei in filios diffidentiæ.*

(*g*) S. Hieron. l. 1. dialog. contra Pelag.

(*h*) Pſal. 24. 7.

(*i*) 1. Cor. 14. 38.

(*k*) Rom. 1. 20.

(*n*) Epheſ. 5. 6.

Ex his itaque colligendum eſt, Ephidium, qui, licèt ignorans, egit contra legem Dei, quæ indictâ æternæ damnationis pœnâ factum ejus prohibet, *neque molles ... Regnum Dei poſſidebunt* (*o*), haud dubiè peccaſſe; quamvis minùs graviter, quàm ſi veritatem peccando cognoviſſet. Dicimus, *minùs graviter*: quia ignorantia, quamvis craſſa, modò non ſit affectata, minuit peccatum, quia minùs eſt voluntaria. *Talis ignorantia diminuit voluntarium, & per conſequens peccatum*, inquit Angelicus Doctor (*p*). ſufficienter tamen eſt voluntaria, ut actionem peccaminoſam efficiat; quia vinci poſſet hæc ignorantia, adhibitâ curâ doctrinæ & veritatis requirendæ. *Sed & illa ignorantia*, inquit ſanctus Auguſtinus (*q*), *quæ non eſt eorum, qui ſcire nolunt* (nam hæc eſt affectata & omninò voluntaria) *ſed eorum qui tanquam ſimpliciter neſciunt, neminem ſic excuſat, ut ſempiterno igne non ardeat. Sed propterea non credidit, quia non audivit omninò quod crederet, ſed fortaſſe, ut minùs ardeat.*

(*o*) 1. Cor. 6. 10.

(*p*) S. Thom. 1. 2. q. 76. art. 4. in corp.

(*q*) S. Aug. l. de grat. & lib. arbitr. c. 3. ſeu. n. 5.

Ex dictis hactenùs conſtat, adoleſcentem, de quo in caſu propoſito fit mentio, à mortali non poſſe excuſari ob ignorantiam, in quâ fuit à decimo quinto ad vigeſimum ætatis ſuæ annum, & contra toties mortalis conſcium fuiſſe quoties mollitie ſe inquinavit; quia hac de re inſtrui neglexit; nec veriſimile eſt, lumen vel naturale vel ſupernaturale ipſi non dictaſſe, actionem ſuam eſſe illicitam. ut docet ſanctus Thomas his verbis (*r*): *Pollutio, quâ ſemen humanum ſolitariè effunditur ... ſi ... eſt voluntaria, peccatum mortale eſt: & eſt unum de peccatis contra naturam, & vocatur mollities.* Ita ſentiunt Cajetanus, Toletus & Navarrus (*s*). Quare ob ignorantiam ſuam inter ætatem prædictam à peccato excuſari nequit Ephidius.

(*r*) S. Thom. 2.2. q. 154. art. 2. in corp. & ibi Cajetanus.

(*s*) Cadr. Tolet. inſtruct. ſacerd. l. 5. c. 16. Navar. man. c. 16. n. 6.

Vide CONSCIENTIA. Cas. Primus.

CASUS II.

Nonne etiam dici poteſt, fieri non poſſe, ut Ephidius contrà jus naturale agat ex ignorantiâ invincibili, quæ ipſum à peccato excuſet?

RESPONS.

Ad claram hujuſce quæſtionis ſolutionem; 1o. adhibenda eſt diſtinctio inter principia generalia juris naturalis, & concluſiones ex iis deducendas. 2o. fieri nequit, ut homo rationis compos prima juris naturalis principia invincibiliter ignoret: ſed fieri poteſt, ut ejus concluſiones remotas invincibiliter ignoret.

Præſuppoſito hoc effato, ad quæſtionem propoſitam reſpondemus, quòd ſi jus naturale in primis ejus principiis violaret Ephidius, à peccato excuſari non poſſet, quòd ea invincibiliter ignorare non potuerit; atque ita intelligendus eſt ſanctus Auguſtinus, qui hæc Apoſtoli (*t*) verba *Legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex*, exponens, dicit (*u*): *Legem naturæ non ſinitur ignorare.* Quippe quæ à Deo in mentibus hominum unà cum ratione inſculpta fuerit quare ab eodem ſancto Doctore *lex rationis* nuncupatur (*x*). Quia lumen eſt ſufficiens, cujus ope bonum à malo in caſu propoſito poſſimus ſecernere, niſi dictamen ejus peccati tenebris offundamus; & quia, ſi jus illud naturale ignoramus, id uni noſtræ culpæ debet adſcribi, quòd ad ejus cognitionem omnem noſtram animi attentionem atque curam non adhibuerimus.

(*t*) Rom. 2. 14.

(*u*) S. Aug. in Pſal. 118. ſerm. 25. n. 4. & in Pſ. 57. n. 1.

(*x*) Idem epiſt. 157. aliàs 189. n. 18.

Terminus ille generatim eos omnes deſignat, qui non ex legitimo thoro ſunt procreati; quamvis ſecundùm proprium & naturalem ſenſum ſuum cum ſignificet potiſſimùm, qui natus eſt *ex ſoluto & ſolutâ*, hoc eſt, ex Patre & Matre, *qui ipſo coitûs tempore* erant liberi ad contrahendum ſimul matrimonium. De iſtis illegitimis Lex ita loquitur: *Vulgò concepti dicuntur, qui patrem demonſtrare non poſſunt: vel qui poſſunt quidem; ſed eum habent quem habere non licet* (*a*): atque hujuſmodi perſonæ adeò comtemtui erant, ab ipſis etiam Moſaïcæ legis temporibus, ut ab aliorum ſocietate uſque ad decimam generationem arcerentur juxta hæc Deuteronomii verba (*b*): *Non ingredietur Manzer, hoc eſt, de ſcorto natus in Eccleſiam Domini uſque ad decimam generationem*; hoc eſt, juxta expoſitionem Cornelii à Lapide, tanquam peregrini habebantur ob vitium natalium, & è politicâ judæorum ſocietate excludebantur, nullo potientes jure eorum privilegiorum, nec matrimonii cum puellâ Iſraëliticâ. In Galliâ etiamnùm tanquam non nati habentur in iis, quæ pertinent ad hæreditates *ab inteſtato*: atque, ut nemini, niſi filiis ſuis legitimis, ſuccedunt, ſic ipſis nemo ſuccedit, niſi filii eorum legitimi, quorum defectu bona ipſorum vel Regis, vel Domini altæ juriſdictionis intra fines ejus fiſco addicuntur, cùm de iis teſtamento non ſtatuerunt; quâ in re Romanam non ſequimur juriſprudentiam, ex quâ illegitimi cognatis ſuis, hoc eſt, parentibus è materno genere ſuccedebant (*c*), & qui etiam jure novo, quod conſtituerat Imperator Juſtinianus, hæredes erant ex parte ſextâ in hæreditate Pratris ſui, cùm abſque filiis legitimis mortem obibat (*d*): attamen ſi per ſubſequens patris matriſque matrimonium fiant legitimi, eâ quâ explicamus ratione in hoc titulo, eorum bona hæreditate capere poſſunt.

(*a*) L. *Vulgò*. 23 ff de ſtatu hominum.
(*b*) Deuteron. 23. 2.
(*c*) L. *Hac parte*, 2. ff unde cognat. l. 38. tit. 9. §. 4. Inſtit. de ſucceſſ cognat.
(*d*) Novel. 18. c. 5.

Ex uſu Galliæ pari cum cæteris jure de ſuis poſſunt ſtatuere illegitimi: ſed quamvis aliorum donationes poſſint accipere, iis ex legibus Romanis & Galliæ conſuetudinibus præſcripti ſunt limites, quas ſequi neceſſe eſt, juxta locum domicilii ſui.

Natalium defectus in Eccleſiâ græca non eſt impedimentum ad ſuſcipiendos ordines, & ad Beneficia poſſidenda, contrà quod ſtatutum eſt in latinâ, in quâ illegitimi abſque diſpenſatione legitimâ ad ſtatum Clericalem non admittuntur. Vetuſtiſſimum, quod extet, hujuſce diſciplinæ monumentum reperitur in Concilio Meldenſi an. 845. & conſtitutio ejus facta eſt Lex generalis, quæ in quarto Concilio Lateranenſi an. 1215. habito ſub Innocentio III. confirmata eſt.

CASUS PRIMUS.

Hebertus & Monica Clandeſtino juncti matrimonio, hoc eſt, abſque publicis denuntiationibus, nec obtentâ diſpenſatione, filium procreârunt. Num filius iſte eſt illegitimus?

RESPONS.

Conſtat, filium hunc inter illegitimos non eſſe cenſendum ex hoc ſolo defectu. Ratio eſt, quia Heberti & Monicæ validum eſt, licèt non promulgatum, matrimonium. Atqui filius quilibet ex vero natus matrimonio eſt legitimus juxta hæc legis verba (*e*): *Filium eum definimus, qui ex viro & uxore naſcitur*: At foret illegitimus, ſi v. g. Hebertus & Monica nuptias in prohibito conſanguinitatis aut affinitatis gradu, quamvis ſibi incognito, contraxiſſent; quia in hoc caſu culpabilis eſſet eorum ignorantia, & cenſeretur voluntaria in ſuâ causâ ob omiſſionem denuntiationum, quibus aptiùs, quàm aliâ quâcumque ratione detegi poteſt tale impedimentum dirimens. Id quidem probari poteſt ex Concilio Tridentino, quod eaſdem infligit pœnas iis, qui in hoc caſu voluntariè & ſcienter futuri matrimonii denuntiationes nubendo omittunt (*f*): unde ſequitur, nullum eſſe diſcrimen in his duobus caſibus. *Si quis intrà gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur*, inquiunt Patres hujuſce Concilii, *& ſpe diſpenſationis conſequendæ careat .... quòd ſi ignoranter id fecerit: ſiquidem ſolemnitates requiſitas in contrahendo matrimonio neglexerit, iiſdem ſubjiciatur pœnis.*

(*e*) L. *Filium*, 6. ff. de his qui ſui, vel alieni juris ſunt. l. 1. tit. 6.
(*f*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 5.

CASUS II.

Placidus Mariæ coràm Eccleſia nupſit, ſed fictè, nulloque dato conſenſu matrimonio, id unum intendens, ut eam falleret, & ſub ſpecie matrimonii, puellâ abuteretur. Ab ipſo Maria filium peperit, quo nato ipſam is dereliquit, & alteri nupſit. Numquid filius hic cenſendus eſt legitimus?

RESPONS.

Filius hic cenſendus eſt legitimus; quippe qui ex ſolâ bonâ matris fide talis in hoc caſu ſufficienter reputetur. Deciſionem iſtam aſtruunt decretales multorum Pontificum, & præſertim Decretalis Innocentii III. ad duos Beneventinæ Eccleſiæ Canonicos ſcribentis (*g*), in quâ declarat hic ſummus Pontifex, filios eſſe legitimos, licèt mater ſola fuerit in bonâ fide, matrimonium contrahendo cum homine jam nupto, ſed quem ſolutum putabat. *In favorem prolis potiùs declinamus*, inquit hic Papa (*h*), *memoratum R. legitimum putantes*. Idem jam ſtatuerat Alexander III. pro filiis è muliere natis, quæ vivente primo marito jam dudum abſente alteri nupſerat de licentia Epiſcopi. *Mandamus*, inquit hic ſummus Pontifex, *quatenùs ſi conſtiterit, quod Epiſcopus inter eos ſententiam divortii tulerit, filios, quos ſuſtulit de alio, ad cujus copulam authoritate prædicti Epiſcopi migravit, legitimos judicetis, eos has occaſione ab hæreditate non patientes excludi.* Addi poteſt & tertia ejuſdem ſummi Pontificis Decretalis (*i*), quâ videtur, quòd, ut legitimi ſint filii ea

(*g*) Innoc. III. in c. *Extenore*. 14. qui filii ſint legitimi. l. 4. tit. 17.
(*h*) Alex. III. in c. *Perlatum*. 8. eod. tit.
(*i*) Idem in c. *Cùm inter*. fin. eod. tit.

Digitized by Google

q. 1.

munib Eccleſia præſcriptam contracto Matrimonio, è quo filium ſuſceperunt, poſteà agnovere, ſe in quarto gradu eſſe affines, ac proinde irritum eſſe Matrimonium ſuum: quo cognito Judex Eccleſiæ divortii ſententiam tulit. Nunquid illegitimus eſt eorum filius, præcipuè ob ſententiam Judicis, qua irritum eſſe declaravit ipſorum Matrimonium

RESPONS.

Suſceptus ex invalido Guſtavii & Suſannæ Matrimonio filius procul dubio eſt legitimus: nam, uti jam ex multis decretalibus probavimus, ex ſolâ bonâ fide contrahentium legitimi fiunt eorum filii, ut expreſsè aſſerit Alexander III. in præcedenti deciſione laudatus. *Cùm inter J. virum & T. mulierem divortii ſententia canonicè ſit prolata*, inquit hic Summus Pontifex (*b*), *filii eorum non debent exinde ſuſtinere jacturam, tùm parentes eorum publicè & ſine contradictione Eccleſiæ contraxiſſe noſcantur. Ideoque ſancimus ut filii eorum, quos ante divortium habuerunt, & qui concepti fuerant ante latam ſententiam, non minùs habeantur legitimi.*

(*b*) Alex. III. in cit. cap. *Cùm inter*, fin. qui filii ſint legitimi. Item in cit. cap. *Perlatum*.

Idem quoque definierat Innocentius III. (*c*) pro viduâ, quam nonnulli è ſuis parentibus à paterna volebant eo prætextu excludere hæreditate, quòd eſſet illegitima: utpote ex invalido procreata Matrimonio: eamque legitimam declarat ob fidem bonam, quâ Matrimonium illud fuerat contractum: *Mandamus itaque quatenùs, ſi eſt ita dictam viduam legitimam nuncietis.* Hæc ſunt verba hujus Papæ, qui econtrà illegitimos declarat filios ex invalido Matrimonio natos; quòd contrahentibus tempore Matrimonii notum eſſet impedimentum illud invalidans (*d*).

(*c*) Innoc. III. in cap. *Per venis*, eod. tit.

(*d*) Idem in c. fin. §. 1. de clandeſt. deſponſat. l. 4. tit. 3.

Idem docet ſanctus Thomas (*e*): *Ignorantia*, inquit, *excuſat illicitum coïtum à peccato, niſi ſit affectata. Unde illi qui conveniunt bonâ fide in facie Eccleſiæ, quamvis ſit impedimentum, dùm tamen ignorent, non peccant, nec filii ſunt illegitimi.* En caſus propoſitæ ſpeciei.

(*e*) S. Thom. in 4. diſt. 41. q. 81. art. 3. ad 1.

Deciſioni huic conſentit ſupremarum Curiarum Juriſprudentia, ut conſtat ex multis Arreſtis, quæ refert D. Brillon (*f*), & inter cætera ex Arreſto 30. Aug. An. 1597. & ex alio 16. Januarii An. 1610. quod apud D. Le Prêtre legi poteſt. Unum quoque Parienſienſis Senatûs refert Sœfvius, 12. Januar. An. 1644. latum pro filio, quem ex altero viro falsò habito ſuſceperat mulier, verum ſuum maritum jam obiiſſe exiſtimans, qui redux eam repopoſcit. At ſi impedimentum illud ipſis eſt cognitum, inquit, peccant, etſi eos ad Matrimonium Eccleſia, cui ignotum eſt eorum impedimentum, admittat, & ob malam contrahentium fidem filii eorum ſunt illegitimi. Et idem dicendum, quando clandeſtinè contrahunt, quamvis impedimentum ignorent; quia in hoc caſu ipſorum ignorantia cenſetur affectata, hoc eſt, quia cenſentur utique velle ignorare impedimentum. abſque præviis contrahendo denuntiationibus, quæ ideò ab Eccleſia fuerunt conſtitutæ, ut futuri Matrimonii impedimenta dirimentia poſſent detegi. *Si autem ſciat*, addit ſanctus Thomas; *quamvis Eccleſia ſuſtineat, quæ ignorat impedimentum, non excuſantur à peccato, nec filii ab illegitimitate. Si autem neſciant & in occulto contrahant*, hoc eſt, abſque præſentiâ Parochi & teſtium; quæ forma à Concilio Tridentino præſcripta eſt: *Non excuſantur, quia talis ignorantia videtur affectata.*

(*f*) D. Brillon. Diction. Arreſt. v. *Matrimonium*. n. 86.

Vide etiam. n. 128.

Le Prêtre cent. 2. cap. 1.

Sœfvius T. 1. cent. 3. c. 64. S. Thom. cit.

per ſubſequens Matrimonium fit tantùm legitimus, quando filii parentes quoad Matrimonium tùm erant liberi, cùm illum ſuſceperant. Ita Alexander III. in decretali ad Exonienſem Epiſcopum his verbis (*g*): *Si autem vir, vivente uxore ſuâ aliam cognoverit, & ex eâ prolem ſuſceperit; licèt poſt mortem uxoris eandem duxerit, nihilominùs ſpurius erit filius & ab hæreditate repellendus.* In hoc conſentit Jus Romanum (*h*) cum Jure Canonico.

(*g*) Alex. III. in cap. *Tanta*, 6. qui filii ſint legitimi.

(*h*) §. *Aliquando*. fin. inſtitut. de nuptiis. lib. tit. 10.

CASUS V.

GUILLEBALDUS, ad mortem decumbens, quam ſibi per decem annos concubinam habuerat, duxit uxorem, & biduo poſt è vivis exceſſit. An ex tali Matrimonio legitimi facti ſunt, quos ab ea ſuſcepit filii?

RESPONS.

Juxta antiquam Galliæ Juriſprudentiam legitimi fiebant filii ex Matrimonio, quod, *etiam in extremis*, cum ſuâ concubinâ contrahebat concubinus; quia tale Matrimonium cenſebatur legitimè contractum, ut obſervat D. Ferrerius in Pariſienſem conſuetudinem (*i*), proferens etiam Arreſtum, quod citat D. Le Prêtre (*k*) latum in Pariſienſi Senatu die Jovis 29. Martii An. 1599. à Proto-præſide Harlæo, qui rem ita dijudicavit, & ab eodem Senatu idem judicatum eſt 4. Martii An. 1636.

(*i*) D. Ferrerius in conſuetud. Pariſ. tit. 15. art. 318. n. 46. & ſeq. Tom. 3. p. 586. Edit. An. 1685.

Verùm Juriſprudentiam iſtam omninò immutavit Declaratio Ludovici XIII. (*l*) An. 1639. quæ in Senatu 19. Decembris ſequentis confirmata eſt, in quâ Rex ita loquitur: „ Volumus, „ ut eadem pœna obtineat in filios aut filias, qui „ nati ſunt à mulieribus, quas patres habuere „ concubinas, & quas ad extrema redacti ſibi „ ſumunt Matrimonio uxores, uti etiam in filios „ aut filios ab iis procreatos, qui nubunt, poſt„ quam capitali ſententia damnati ſunt, etiam ex „ ſententiis judicum noſtrorum, latis ob vadi„ monium non obitum; niſi ante mortem ſuam „ ad priſtinum ſtatum fuerint reſtituti juxta ratio„ nes Edictis noſtris præſcriptas „. Hinc ſequitur, quòd quamvis tale Matrimonium ſit validum quò ad Sacramentum, non eos tamen producit civiles effectus, qui ad alia conſequuntur Matrimonia, qualis eſt legitimitas prolis ob contrariam Principis legem; atque adeò proles, quam è concubina ſua Guillebaldus ſuſcepit, non reputanda eſt legitima; & ob eam cauſam defuncti hæreditatem habere non poſſunt cum præjudicio legitimorum ejus hæredum.

(*k*) Le Prêtre. cent. 2. art. 11.

(*l*) Art. 6.

Juvat hîc obſervare cum Ferrerio 1. Regis declarationem non eſſe intelligendam, niſi de caſu, in quo pater moritur ex morbo, qui ipſum oppreſſerat paulò poſt contractum Matrimonium, non verò de morte fortuitâ, quæ ipſi contingeret. Sic, quando vir benè valens, quamvis ætate provectâ concubinæ ſuæ nubit, & poſt aliquot dies ab inimico aut à latrone occiditur, proles, quam dimittit, licèt ante Matrimonium nata, profectò eſt legitima, & nuptiales pactiones jure repetere poteſt uxor ſua. 2. Declarationem loqui tantùm de patribus, qui, cùm *ſint in extremis*, concubinæ ſuæ nubunt, & eam proinde non obtinere quòad Matrimonium contractum ab homine, qui benè valens uxorem ducit concubinam ſuam, quæ in extremis verſatur, & quæ pau-

lò

ex hoc matrimonio legitimus ſit ille filius?

RESPONS.

Filius iſte eſt legitimus quamvis Publius pater eum tantùm poſt contractas cum Laurentia nuptias agnoverit, nec Mariæ, niſi poſt obitum prioris uxoris ſuæ, nupſerit. Ita Hoſtienſis in Decretalem Alexandri III. qui ſcribens ad Exonienſem Epiſcopum (b), generatim & abſque reſtrictione aſſerit, natos *ex fornicatione* fieri legitimos per ſubſequens Patris eum matre conjugium. *Tanta eſt vis matrimonii; ut qui antè ſunt geniti, poſt contractum matrimonium, legitimi habeantur.* Ex quibus verbis concludit inclytus ille Cardinalis, quòd licèt intermedium matrimonium pater contraxerit, filius tamen ſit legitimus, cùm mortuâ uxore ſuâ, filii matri nupſit. *Nota* 2, inquit, *quod jus iſtud non requirit, ut nullum matrimonium ſit intermedium, ſcilicet ante nativitatem filiorum & contractum matrimonii cum illâ muliere. Et ex hoc infertur, quòd ſi habens filios ex concubina contrahat cum aliâ muliere, & eâ mortuâ, contrahat cum concubinâ, quod filii legitimantur: non obſtante matrimonio intermedio.* In hoc aſſentitur Hoſtienſis Joanni Andrææ (c), qui aſſerit, in jure, quidquam huic ſententiæ contrarium non reperiri. *Conſtat quòd jus poſitivum, quod jubet per parentum matrimonium legitimari prolem, non diſtinguit, an fuerit matrimonium intermedium, vel non: Sed hoc ſolùm requirit matrimonium inter parentes ſecutum .... ubi autem jus non diſtinguit, nec nobis diſtingui licet* (d)... *ſatis ergo ſit .... quod matrimonium, tempore contractum quo fuit, inter parentes fieri potuit, nec nocet, quod tempore medio fieri non potuerit.* Inclytus hic Author ad confirmationem dicti ſui viginti quatuor affert authoritates depromptas è jure canonico, Digeſtis & Codice, quas diſcutere longiùs eſſet, & ex quibus iſtam, quam eruit, juvat tantummodò referre complexionem. *Concludamus ergo, quod illud jus legitimandi, quod habebant parentes, antequam alter contraheret, impeditum pro tempore contractûs, reviviſcat impedimento ſublato; & ſic ſatis ſit in principio & in fine hoc licuiſſe ... nec nocet tempus medium ad hoc.*

(b) Hoſtienſis in c. *Tanta vis* 6. qui filii ſint legit.

(c) Joan. Andræas in reg. *Sine culpâ*. de reg. juris in 6. n. 2. & apud eum Goffredus.

(d) C. *Si dormierit*. 31. q. 1. c. *Solitæ*. de majorit. & obed.

CASUS VII.

BABOLENUS, jacens in mortis lecto declaravit, Palladium, qui alter filius ſuus legitimus habetur, quia ſtante matrimonio natus eſt, ex adulterio tamen natum fuiſſe; & Julitta uxor ejus confeſſa eſt, id verum ſibi videri, maritum ſuum non eſſe patrem ejus, ſed ſe eum ſuſcepiſſe è quodam duce cohortis, tùm cùm vir ſuus menſtruum iter feciſſet. An tenetur Palladius in his circumſtantiis ſe habere illegitimum, atque ita ab dividenda Baboleni & Julittæ hæreditate eum fratre ſuo natu majore ſeſe abſtinere?

RESPONS.

Celebre eſt juris axioma, quo dicitur (e): *Pater ... is eſt, quem nuptiæ demonſtrant.* Unde ſequitur, non admittendam eſſe neque tanquam veram audiendam mariti declarationem, qui vulgò eum muliere ſuâ commoratur, quâ declarat, filium, quem peperit *conſtante matrimonio*, non eſſe ſuum (f): *Filium eum definimus, qui ex viro & uxore ejus naſcitur*, ait Ulpianus, *ſed fingamus abfuiſſe maritum ... non tamen ferendum Julianus ait, eum qui cum uxore ſuâ aſſiduè moratus, nolit filium agnoſcere quaſi non ſuum.*

(e) L. *Quia ſemper*. 5. ff. de in jus vocando. l. 2. tit. 4.

(f) Ulpian. in L. *Filium*. 6. ff. de his qui ſui vel alieni juris ſunt. l. 1. tit. 6.

to 5. Julii an. 1655. quod refert Du Freſne in ſuo fori diario, quo filius declaratus eſt legitimus, non obſtante declaratione viri de ſuâ impotentiâ, quam & ipſa mulier confirmavit. Idem Author aliud etiam profert Arreſtum, ab eodem Senatu 26. jan. an. 1664. latum; quo curia declarat, filium habendum eſſe legitimum, quando vir eum muliere ſua rem habere potuit (i); ſed aliter dicendum ſoret, ſi, ut notat Lex quam modò laudavimus (k), invictè probaret maritus, filium eſſe adulterinum; ut ſi per multos annos abſens continuè, mulierem ſuam aut gravidam, aut puerperam inveniret; cùm talis abſentia factum contrarium probaret (l).

bus. l. 4. tit. 19. & ibi Baldus & Accurſius.

(i) Du Frêne. tom. 2.

(k) Cit. L. *Filium*.

(l) D. Ferrerius in conſuetud. Paris. tom. 3. tit. 15. art. 318. §. 1. 71.

Vide Reſtitutio, Caſ. 15 a. & Caſ. SEVERIANUS poſteà.

CASUS VIII.

FLAVIUS & Viſigarda, quibus notum erat, ſe in tertio gradu collateralis lineæ eſſe parentes, cùm ex Flavii concubitu Viſigarda fuiſſet gravida, ſimul matrimonio juncti ſunt vi Papalis diſpenſationis, quæ ante natum puerum obtenta & executioni mandata fuerat; & cùm celebratum eſt matrimonium declaravit Fulvius, puerulum, cui Philberti nomen impoſitum eſt, eſſe ſuum. An filius iſte cenſeri debet legitimus ob matrimonium iſtud atque declarationem?

RESPONS.

Doctus juriſperitus (m) exiſtimat, talem filium legitimum non eſſe cenſendum; quia neceſſe eſt, inquit, ad legitimitatem ejus, ut parentes ad matrimonium contrahendum tempore conceptûs habiles fuerint. Ita quoque ſentiunt duo periti juriſconſulti Cynus & Paulus Caſtrenſis (n): nam contendunt, conceptum *ex matrimonio nullo* puerum non fieri legitimum, quamvis ortum ejus anteceſſerit diſpenſatio, quæ matrimonium parentum ſuorum in integrum reſtituit.

Nititur hæc deciſio 1. Lege Digeſtorum (o), in qua Juriſconſultus Paulus vult, ut ad judicandum de ſtatu pueri, conceptûs ejus temporis ratio habeatur, & ſi tempore conceptûs parentes ejus ad matrimonium contrahendum erant inhabiles, illegitimus ſemper remaneat, quâ de re juvat obſervare, Authorem Gloſſæ (p), perperàm ex hac lege probare, temporis conceptus rationem tantùm eſſe habendam, cùm de pueri utilitate agitur; cùm in caſu legis hujus de ipſius incommodo manifeſtè agatur.

Confirmatur etiam hæc ſententia ex duabus aliis legibus (q), quarum prior, ex græco prototypo, eos tantùm admittit pueros legitimos, qui tùm concepti ſunt, cùm pater & mater ad matrimonium contrahendum erant habiles, ut obſervat Author Gloſſæ minoris. Altera Lex eſt etiam magis aperta: nam de ſtatu filii fert tantùm judicium relatè ad ejus conceptum, non verò nativitatem: *ex liberâ conceptus & ſervo, velut ſpurius habetur.* Quod Gloſſa (r) confirmat & lege Digeſtorum (s), quæ affirmat, filium ejus qui fuit Senator, non eſſe habendum, uti Senatoris filium, ſi conceptus fuerit, poſtquam pater ejus Senatu motus eſt. *Eum qui poſteàquam pater ejus de Senatu motus eſt, concipitur & naſcitur; Proculus & Pegaſus opinantur non eſſe quaſi Senatoris filium, quorum ſententia vera eſt; nec enim propriè Senatoris filius dicitur is, cujus pater Senatu motus eſt, antequàm iſte naſceretur* (*& conciperetur*, addit Gloſſa) (t); & ob contrariam rationem is, qui conceptus eſt, tùm

(m) Salicetus in L. *Filium*. cod. de ſuis & legit. hæredibus.

(n) Cynus & Paulus Caſtrens. in L. *Filium*. cit.

(o) L. *Paulus*. 11. ff. de ſtatu hominum. lib. 1. tit. 5.

(p) Gloſſa in c. *Cùm inter*. 2. qui filii ſint L. v. *Concepti*.

(q) L. *Et ſi contrà*. 6. cod. de nuptiis l. 3. tit. 4. & Leg. *Ex liberâ*. 6. cod. de ſuis & legit. hæredibus. l. 6. tit. 55.

(r) Gloſſa v. *Defendi poteſt*.

(s) L. *Emancipatum*. 7. ff. de Senatoribus. l. 2. tit. 9.

(t) Gloſſa in c. L. v. *Antequam*.

Digitized by Google

de ipſius ſtatu conſtituere. Quod verum eſt tàm de legibus antiquis, quàm de novis; ab Imperatore Juſtiniano promulgatis (*b*). Quo circa generatim dici poteſt, ad conceptionis tempus potiſſimùm ſpectaſſe leges, eoſque omnes habuiſſe illegitimos, quorum vitioſa erat conceptio: unde Baldus (*c*) *infectio*, inquit, *parentum inficit filium, poſt conceptum.*

(*b*) §. *Illud autem*. 9. inſtit. quibus modis jus patriæ poteſtatis ſolvitur. l. 3. tit. 17.

(*c*) Baldus in argum. L. *Imperialis*. 24. cod. de nupt. l. 5. tit. 4.

Apertè ſententiæ huic ſavet Joannes Andræas (*d*): nam hujuſmodi filii legitimitatem vi ſubſequentis matrimonii tantùm admittit ſub iſtâ conditione, *dummodò coitûs tempore parentes conjuges eſſe potuerint*: eique aſſentiuntur Bartholus (*e*) & Panormitanus; utroque contendente, omnes filios, qui procedunt ex *coitu, à jure reprobato*, eſſe illegitimos, ſcilicet *ſpurios*, hoc eſt ex eorum numero, quos jus, ſeu Canonicum, ſeu Civile declarat, nunquam fieri poſſe legitimos & per ſubſequens parentum ſuorum matrimonium, etiam vi Eccleſiaſticæ diſpenſationis contractum. *Licèt enim poſtmodum contrahat matrimonium per diſpenſationem Eccleſiæ*, ait Panormitanus (*f*), *non tamen filii anteà geniti legitimantur: quia tunc non poterat eſſe matrimonium, non obſtante impedimento affinitatis vel conſanguinitatis.*

(*d*) J. Andr. n. reg. *Sine cul pa*. 13. de reg. juris in 6. n. 7.

(*e*) Barthol. in L. *Si gener*. fin. ff. de his, quæ ut indignis auferuntur. l. 34. tit. 9.

(*f*) Panorm. in c. *Tanta* 6. qui filii ſint legit. n. 14.

Confirmari poteſt hæc deciſio exemplo filii adulterini, quem vir matrimonio ligatus è puellâ ſuſciperet. Nam, licèt puellæ huic, mortuâ uxore, nuberet; ex matrimonio eorum filius non fieret legitimus; quia conceptus aut natus eſſet eo tempore, cùm ad matrimonium illi ſecum invicem contrahendum eſſent inhabiles, ut ait Alexander III, his verbis (*g*): *Si autem vir vivente uxore ſuâ, aliam cognoverit, & ex eâ prolem ſuſceperit; licèt poſt mortem uxoris eamdem duxerit; nihilominùs ſpurius erit filius & ab hæreditate repellendus.* Quibus verbis non pueri nativitas ſed conceptus ejus ex commiſſo ſcelere proveniens deſignatur. Unde ſequitur, quod ſufficit, parentes in gradu prohibito conceptionis tempore eſſe ad matrimonium inhabiles, ut filius verè poſſit eſſe *ſpurius*, hoc eſt, incapax, ut per ſubſequens patris ac matris connubium fiat legitimus, etiam contractum cum diſpenſatione neceſſaria. Quin etiam de filio illo ex inceſtu nato idem dicendum eſt atque de adulterino, ita ut quemadmodum conceptus ex adulterio in quocumque caſu nunquam fieri poteſt legitimus; ſic natus ex inceſtu meliorem non habet conditionem.

(*g*) Alex. III. in cit. c. *Tanta*.

Notum quidem nobis eſt, quorumdam caſuiſtarum, uti Sanchez & aliorum, quos laudat, contrariam eſſe ſententiam: at opinio noſtra; ut ritè obſervat Author colloquiorum Andegavenſium (*h*), tutior eſt, & addere poſſumus, eam magis eſſe conſentaneam legibus Romanis atque menti juris canonici, quod profectò filiis ex copulâ illegitimâ & ab Eccleſiâ omnibus ſæculis tam ſtrictè fidelibus prohibitâ notis favere non intendit.

(*h*) Colloq. Andeg. menſis Maii 1710. q. 3. p. 85.

Inclytus Covarruvias (*i*), qui cum poſtremis iſtis caſuiſtis per quatuor primas operum ſuorum editiones ſenſerat, fatetur, adcò ſolidas ſibi viſas fuiſſe Franciſci Sarmientis Hiſpani Doctoris, quem etiam laudat, & à ſe diſſentientis rationes, ut dubiret, nùm juſtâ de cauſâ docuerit, non neceſſe eſſe, ut temporis conceptûs ratio haberetur, & lectorem moneat, ne pari ſecum audaciâ quæſtionem hanc definiat: *cujus*, inquit (Franciſci Sarmientis) *rationibus, ingenuè fateor me dubium eſſe, ... atque* & natus eſſe cenſetur. Ad quam objectionem reſpondemus 1. viam talem retro activam nunquam locum habere, ubi ei jus contradicit, ut aiunt Joannes Andræas (*k*) & Author Gloſſæ, quos ad marginem indicamus (*l*): atqui ei jus apertè contradicit in caſu de quo agitur, uti probavimus. Talis ergo juris fictio locum habere nequit in caſu propoſito; *nec enim trahi debet ad tempus quo ſequi poſſit juris repugnantia*, inquit hic Canoniſta, qui dictum ſuum probat ex tribus aut quatuor legibus Digeſtorum & Codicis (*m*), quas referre longiùs ſimul & inutile foret. Ratio eſt; quia fictio juris, quâ matrimonio duorum parentum quoad vitioſum infantis conceptum tribuitur vis retro-activa admitti nequit in propoſito caſu, quia æquum non eſt; eam habere locum cum alterius detrimento ... *Licèt ergo quò ad parentes contrahentes & ipſum filium procedere poſſit; non tamen quò ad præjudicium primogeniti legitimi habentis efficax jus ad rem. Plus videtur*, ſubjungit, *quod fictio locum non habeat cum alterius præjudicio.* Atqui fictio juris admitti nequit pro Philberto, niſi præſupponendo detrimentum, quo inde paterentur filii legitimi cæteri-ve hæredes Flavii & Viſigardæ; igitur pro eo obtinere nequit.

(*i*) Covarruv. de matrim. part. 2. c. 8. §. 2. n. 2.

(*k*) J. Andr. in cit. reg. *Sine culpâ*. 23. de reg. juris in 6. n. 14. ver. ad 3. Argumentum.

(*l*) Gloſſa. in L. *Talis*. 30. ff. de legatis. 1. l. 30. tit. 1.

(*m*) L. *Si is qui* 25. ff. de uſurpat. & uſucapionibus. l. 41. tit. 3. L. *Donationes*. 15. cod. de donat. inter. virum & uxorem. l. 5. tit. 16. & L. *Si pater*. 2. cod. de inofficioſis donationibus l. 3. tit. 29.

Juvat obſervare quoad præſentem difficultatem, quòd ſi Flavius & Viſigarda matrimonium contraxiſſent, ignorantes etiam, ſe eſſe conſanguineos aut affines; & poſteà matrimonium eorum tale agnitum eſſet, natus ante matrimonii in integrum reſtitutionem filius, non fieret legitimus ex novo matrimonio contracto vi diſpenſationis obtentæ, cujus nullus eſſe poteſt alius effectus, quàm matrimonii in integrum reſtitutio.

CASUS IX.

Allucius, ortu Gratianopolitanus, filius illegitimus Germanæ, quæ à menſe in eâdem urbe obiit, in omnium matris bonorum poſſeſſionem ſtatim venit; quâ obtentâ hujus mulieris hæredes Allucio litem intulere, contendentes, defunctæ hæreditatem jure eſſe ſuam. Nunquid illæſâ conſcientiâ litem hanc proſequi valent?

Reſponſa.

Illegitimi omnes, generatim loquendo, in Galliâ cenſentur nullos habere parentes; neque etiam Patri aut matri fermè in omnibus Regni Provinciis ſuccedunt: Dicimus *fermè*; quia in quibuſdam, uti in Delphinatu; matribus ſuis ſuccedunt, ut iis matres; quoties tamen ſunt ex fornicatione tantùm nati; adulterinis namque aut inceſtuoſis denegatur illud privilegium; ut videre eſt apud Baſſetum (*n*) in ſua Arreſtorum collectione.

(*n*) Baſſet. tom. 1. l. 5. tit. 10. c. 3.

His ita præſuppoſitis, ad propoſitam difficultatem dicendum, Germanæ hæredes ſine cauſâ Allucio litem intuliſſe, eamque proſequi non poſſe, ſi is ſit ſimplex illegitimus, hoc eſt, ſi parentes ejus tempore conceptionis & nativitatis fuerint liberi ad contrahendum; ſed ſi adulterinus ſit aut inceſtuoſus, hoc eſt, ſi pater aut mater ejus, aut ambo tùm cum aliquo matrimonio juncti eſſent, aut eſſent conſanguinei vel affines in caſu prohibito; his hæredibus plenum eſſe jus ad Germanæ hæreditatem, è quâ Allucii excluſionem poſſunt requirere, qui in hac ſuppoſitione de eâ quidquam ſperare nequit.

CASUS X.

Ruffinianus, civis Alenconii, 500. libras Didaco illegitimo, & non ita pridem in hac urbe mortuo

Digitized by Google

[illegible] pertinent ad Regem, niſi ex contractu ſuppigneratitio ea Rex expreſsè ceſſerit. Ita ſe-runt duo Arreſta; alterum 27. Aprilis an. 1624; quod refert Baſnagius (a), alterum verò 8. Junii an. 1646. Unde ſequitur, cùm inter mobilia cenſeantur 500. libræ, quas Didaco Ruffinianus debebat, hanc ſummam Regi eſſe ſolvendam, ad quem ſolo ſupremi Dominii titulo pertinet: ſi ex contractu pigneratitio non dicatur, mobilia illegitimorum fore Domini oppignerantis, qui aliundè illegitimis ſuccedit in immobilibus intra Dominii ſui fines poſitis & ſibi clientelaribus.

Quod cum ita ſit, abſque manifeſtâ injuſtitiâ 500. libras à ſe Didaco debitas in eleemoſynas aliave pia opera impendere nequit Ruffinianus; cùm de re proximi abſque conſenſu ejus ſtatui nequeat. Igitur ſummam iſtam vel Regi ſi non ceſſerit, vel Domino loci, ſi Rex jure ſuo ceſſerit, ſolvere tenetur.

CASUS XI.

Ildefonsus, Parochiæ ſancti Pontii Dominus, abuſus Mariâ, puellâ nobili, ex eâ Julianum filium ſuſcepit, quem ſecretò ea peperit; cumque eum viginti leucas inde diſtantem, nutriendum dediſſet, deinde puellæ huic juxta præſcriptas ab Eccleſia formulas nupſit, atque ex matrimonio ſuo alterum filium nomine; Joannem, tulit. Julianus vigeſimum ætatis annum nactus, cognitus ex rumore publico ſuis parentibus ad Parochiam ſancti Pontii venit, Ildefonſum ac Mariam rogaturus, ut ſe filium ſuum agnoſcerent. Cùm autem conjux uterque valenter contendiſſet, ipſum eſſe impoſtorem, cum ipſis Julianus vadimonium ac judicium ſubſcripſit, ob quaſdam probationes quas ipſi quidam Ildefonſo infenſus ſuppeditavit.

Cùm res ita ſe habeat, quæritur, utrùm Ildefonſus & Maria ſub reatu mortalis peccati Julianum filium ſuum agnoſcere teneantur; an verò illatæ ſibi litis ſententiam expectare nequeant?

Ob eam verò potiſſimum rationem ſibi perſuaſum eſt, ſe non teneri ad eum filium agnoſcendum, quòd, cùm eum ante matrimonium ſuum *ex coïtu fornicario* ſuſceperint, ipſum filium agnoſcere non poſſunt abſque maximo Joannis filii ſui legitimi & futuri hæredis Dominii ſancti Pontii detrimento.

Respons.

Ut difficultati huic fiat ſatis, certa juris eſt regula præſupponenda, omnem videlicet prolem ex ſoluto & ſolutâ natam, per ſubſequens Patris ac matris connubium fieri legitimam. Id apertè definit non ſolùm jus civile (b) ſed etiam canonicum, in quo extat decretalis Alexandri III. (c), qui de ſimili quæſtione interrogatus pro puellâ, natâ ante contractum à parentibus ſuis matrimonium, quam ideò illegitimam declarari judicio contendebat patruus ejus, ut eam à paternis qui filii ſunt legit. hæreditate amoveret, reſpondet, eam per ſubſequens matrimonium uti legitimam eſſe habendam. *Mandamus*, inquit hic ſummus Pontifex, *quatenùs ſi eſt ita, eam legitimam judicetis: præfato R.* (Patruo ejus) *inhibentes, ne dictæ mulieri hac occaſione ſuper hæreditate paterna moleſtiam inferat vel gravamen.* Expreſsè quoque eandem difficultatem ſolvit hic Papa ad Exonienſem Epiſcopum ſcribens his verbis (d): *Tanta eſt vis matrimonii, ut qui anteà ſunt geniti, poſt contractum matrimonium legitimi habeantur.*

(a) Baſnag. in conſuetud. norm. art. 147.

(b) Cit. §. *Aliquando* fin. inſtit. de nuptiis.

(c) Alex. III. in c. *Conqueſtus eſt.* 1. qui filii ſint legit.

(d) Idem in c. *Tanta*, 6. eod.

jure primogenitorum & hæreditatis privando, nam jura illà non ad Joannem, ſed ad Julianum ſolùm, quaſi natu majorem pertinent (e).

Non abſ re erit advertere, hactenùs dicta non vigere in Anglia, neque in Scotia, ubi filii ante matrimonium nati non agnoſcuntur legitimi, etiam poſt contractum matrimonium; ita ut primus, qui poſt nuptias naſcitur, aliorum ſemper natu maximus & ſolus legitimus cenſeatur. Hæc in his regnis lex obtinet. Ex hac quoque regula, ſi advena jus civitatis in his locis obtineat, filius natus poſt obtentas naturalitatis litteras cæteris antènatis præfertur in hæreditate paternâ, exemplo Perſarum, qui Regis filium ab obtento imperio natum iis anteponunt, quorum præceſſerat nativitas.

(e) De ſainte Beuve tom. 1. caſ. 178. Colloq. Lucon. tom. 5. colloq. 6. q. 2.

CASUS XII.

Manilia, in gravem infamis cum Titio commercii ſuſpicionem acta veniens, Antonio nubit, & poſt menſes ſeptem filium parit, an præſumi debet filium hunc eſſe legitimum?

Respons.

Filius iſte legitimus eſt habendus, cum enim *in matrimonio* natus ſit, præſumendum quoque, eum *de matrimonio* natum eſſe. Ratio eſt, quia mulier ſeptimo menſe parere poteſt, uti definierunt leges Romanæ: *De eo autem, qui centeſimo octageſimo ſecundo die natus eſt, Hyppocrates ſcripſit, & divus Pius Pontificibus reſcripſit, juſto tempore videri natum:* inquit una ex his legibus (f). *Septimo menſe naſci perfectum, partum jam receptum ac, propter auctoritatem doctiſſimi vir. Hyppocratis Et ideò credendum eſt eum qui ex juſtis nuptiis ſeptimo menſ. natus eſt, juſtum filium eſſe*, ait etiam lex alia (g): Unde conjici debet, Maniliæ filium verè eſſe Antonii & ipſius Maniliæ filium. Si tamen compertum haberet, Maniliæ filium hunc libidinis ſuæ fructum eſſe, certum eſt, quòd in foro conſcientiæ nullum ei jus competeret ad bona Antonii, neque etiam ad Maniliæ dotalia, ipſique cum Antonio viro ſuo communia bona.

(f) Leg. Inteſtato 3. §. fin. ff. de ſuis & legitimis hæredibus. l. 38 tit. 17.

(g) Leg. Septimo. 12. ff. de ſtatu hominum. l. 1. tit. 5.

CASUS XIII.

Cum Severianus, vir nobilis Pariſienſis uxorem derelinquere coactus; ut Ducis copiarum titulo arma in Germaniæ exercitu Gallo gereret, ibi per biennium remanſiſſet, in Galliam non rediens; Henrica, quæ ex eo nondum prolem ſuſceperat, corrupta eſt ab Alexio; ſancti Piathi Barone, viro ligio, cujus coïtu filium peperit, octodecim menſibus poſt diſceſſum mariti ſui.

Filius iſte Gerardi nomine dictus eſt, & ex ſcripto, quo ipſum baptiſmo fuiſſe initiatum conſtat, legitur, ipſum eſſe filium Alexii Baronis ſancti Piathi & Henricæ uxoris Severiani. Quarto à partu Henricæ menſe, Severianus, Auguſtâ Vindelicorum, ubi ſtationarius commorabatur, Lutetiam profectus, Argentorati nullâ re derelictâ, poſt quatuor ægritudinis dies obit. Quâ de re quæritur, 1°. utrùm Gerardus natus *in matrimonio*, licèt *non de matrimonio* haberi debeat, uti legitimus? 2°. an tutâ conſcientiâ Severiani matris ſuæ viri nomen ſcutumque gentilitium ſibi ſumere nequeat? 3°. an etiam Henricæ obeuntis hæreditatem adire non poſſit?

non tenetur, ut alibi probamus, cùm nullâ ſit fide digna mulier, quæ talia fatetur, ut ait Gloſſa in Decretalem Innocentii III. (e), & docent Panormitanus (f), Sylveſter (g), Angelus de Clavaſio (h); Ugolinus (i), Aloyſius Riccius (k), Didacus Covarruvias (l) Saïtus Benedictinus Anglus, Suarez & alii, quos ſequitur Bonacina (m): quâ in re conſentiunt illi Authores cum juriſprudentiâ, in Galliæ Parlamentis conſtitutâ, ut videre eſt apud D. de la Gueſliece (n), qui refert Arreſtum unum inter alia multa 20. Martii an. 1660. latum, quo Pariſienſis Senatus filii legitimitatem non obſtante matris ipſius contraria declaratione conſtituit.

At non putamus, Gerardum verſari in caſu dubii, de quo hactenùs dictum eſt; unde de ejus ortu favorabilis queat ferri ſententia. Ratio eſt, quia, ut apprimè aſſerunt Bonacina & alii, filius in conſcientia tenetur, matris ſuæ declarationi, quantumvis ſibi noxiæ, fidem adhibere, cùm ejus rei manifeſta ipſi ſuppeditare poteſt argumenta. Atqui Henrica Gerardo facile probare poteſt, virum ſuum Severianum tempore conceptûs ejus abſuiſſe, eumque è Germania in Galliam poſt quartum menſem ob ejus ortu profectum eſſe, atque in via obiiſſe. Probatio iſta fieri poteſt facilè 1. ex litteris, quas ad ſe è Germania vel aliunde ſcripſit vir ſuus, aut ad propinquos aut amicos; cum in tali caſu litteræ hujuſmodi vim probationis obtineant, ut patet ex lege Digeſtorum (o), in quâ ſic de eâ re dicitur: *Epiſtolas, quæ uxoribus miſſæ allegarentur, ſi de fide earum conſtitit, nonnullam vicem inſtrumentorum obtinere decretum eſt*; quâ de re aſſerit Gloſſa, quòd hujuſmodi litteræ *ſemiplenam, non autem plenam probationem faciunt.*

2. Continua per duos annos Severiani abſentia etiam probari poteſt ex teſtimonio parentum ſuorum, vicinorum domui ſuæ, ductorum, aliorumque, quibuſcum collocutus eſt, aut in Germania arma geſſit, aut Domini vel præcipui locatoris domûs, in quâ per duos illos annos commoratus eſt.

3. Henrica etiam Gerardo ſtatum ſuum certiùs etiam manifeſtare poteſt inſtrumento, ſeu ſcripto, quo ipſum fuiſſe baptizatum conſtat, quale nimirum reperitur in publicis tabulis; cum ex illo inſtrumento expreſſe conſtet, ipſum eſſe genitum, non Severiani matris ſuæ mariti; ſed Alexii, ſancti Piathi Baronis copulâ; & huic etiam addere poteſt excerptum inſtrumentum Sepulturæ Severiani factæ Argentorati, ubi, tranſiens ad redeundum Pariſios, ultimum diem obiit. Quæ probationes omnes fidem merentur: duæ quidem priores; neque enim legitimè præſumi poteſt, Severianum per duos annos in Germania commoratum non ſcripſiſſe aut ad uxorem ſuam, aut parentes vel amicos, & multò minùs ad eos falſas ac ſuppoſitas miſiſſe Epiſtolas; aut multorum vicinorum vel aliorum probatæ fidei veritati adverſari. Tertia etiam probatio ceteris eſt certior: Nam conſtat, publica baptizatorum acta in *utroque foro* fidem facere: atqui ex actis illis certum fit Alexium verè Gerardi eſſe Genitorem, & Gerardum matrem habere Henricam, Severiani uxorem. Unde ſequitur, quòd, ſi Pariſios rediiſſet Severianus, atque filium hunc alienum inveniſſet; ipſum è domo abigere jure potuiſſet juxta legem, quâ ſtatuitur, ut is, qui poſt

(e) Accurſius in D. L. *Filius.*
(d) Reg. 51. ff. de reg. juris.
(e) Goff. in c. officii de pœnit. & remiſſ.
(f) Panorm. in c. *Per tuas*, de probat.
(g) Sylveſter. v. *Adulterium*. n. 4.
(h) Angelus de Clavaſio. v. *Eadem* n. 6.
(i) Ugolinus de irregularitate. c. 41.
(k) Aloyſius Riccius deciſione 266.
(l) Didacus Covarr. in reg. peccatum. 1. part. n. 4.
(m) Bonacina. de matrim. q. 4. part. 25 n. 21. & 22.
(n) De la Gueſliere tom. 2. l. 3. c. 25.
(o) L. *Imperatores*. 19. ff. de probat. lib. 24. tit. 3.

rito ſuo genuiſſe; quod malitioſè & ex merâ calumniâ iis inſertum fuiſſe actis videtur. At reſpondetur, Gerardum inſtrumento, quo declaratur ortus ſuus, baptiſmus, ceteraque ibi expreſſa adjuncta, fidem non poſſe denegare, cùm in foro externo ſeu Eccleſiaſtico, ſeu civili, tale inſtrumentum ſit legitimum & ita authenticum, ut à nemine repudiari poſſit. *Romanorum temporibus*, inquit Bochellus (q) *ad demonſtrandam nobilitatis originem, erant acta publica, quibus fides adhibebatur. Acta hæc*, pergit hic Author, *erant commentarii publici, quibus puerorum ſuorum nativitatem mandabant parentes.* Quod probat hic Juriſperitus ex teſtimonio plurimorum Authorum profanorum, & ex legibus Romanis, in quibus tale inſtrumentum vocatur *Natalis profeſſio* (r): atque hujuſmodi commentariorum inventio, & generalia omnium nationum conſuetudo ad eos recurrendi adeò Galliæ Regibus neceſſaria viſa eſt, ut opportunum duxerint formalem hac de re legem ſancire, uti videre eſt ex conſtitutionibus Franciſci I (s), & Henrici III. an. 1579. quibus ſtatuunt illi Reges, ut ad eos pateat recurſus (t), tanquam ad inſtrumenta authentica, cùm alicujus ortum, ejuſque circumſtantias probare incumbit.

Neque facti, quod in baptiſmi inſtrumento ſcripto exprimitur, veritati obſtant matris atque filii pudor & infamia. Huic etiam, de quo nunc agitur, caſui ſimile reperimus exemplum in una lege Digeſtorum, in quâ dicitur, quòd *Mulier gravida*, hæc ſunt Legis verba (u), *repudiata, filium enixa, abſente marito, ut ſpurium, in actis profeſſa eſt.* Sive ergo Patris ac Matris Gerardi vera ac realia nomina alterutrius mandato fuerint expreſſa, aut eadem proprio marte imprudenter ſcripſerit Parochus ejus-ve Clericus, aut etiam ob aliquem conſcientiæ ſcrupulum, non minùs verum nec adeò ad probandam facti veritatem authenticum cenſeri debet inſtrumentum. Hoc unum ſupereſt Gerardo medium ad impugnandam inſtrumenti illius veritatem, ſi nimirùm illius abolitionem à Judice requireret, hoc eſt, poſtularet, ut calumnioſum & falſum declararetur. Ad id ipſum judex integer nunquam conſtituet, niſi de facto certus ſit prævià inquiſitione juridicà, quæ in caſu propoſito non niſi in Gerardi confuſionem vertere poteſt.

Cæterùm id quoque attendendum, quòd, ſi Gerardus nomen & gentilitium ſcutum mariti matris ſuæ ſumere poſſet, hinc magna orirentur incommoda: 1. Enim Severiani filii legitimi jura omnia, ac præcipuè viri nobilis acquireret, quod 26. Edicti menſis Martii an. 1600. quod refert Papo (x), illegitimis omnibus denegatur & prohibetur; ita ut ipſis non ſit licitum viri nobilis nomen aut ſcutum gentilitium affectare, ut dijudicavit Senatus Pariſienſis 14. Feb. an. 1639. referente Bardeto (y): at omnes annuo vectigali, non minùs, quàm alii plebeii, ſunt obnoxii. Igitur ab eo ſolvendo ſine injuſtitia ſe ipſum poſteroſque ſuos eximere hac ratione non poſſet Gerardus.

2. Hæreditario jure bona acciperet, quæ poſtea ſucceſſionis titulo aut aliter venirent ad hæredes Severiani, qui, licèt ſine re mortuus, propinquos habere poteſt, ſeu proximos, ſeu remotos,

quo-

(q) Bouchel. Biblioth. can. v. *Baptiſmorum index.*
(r) L. *Sancimus* 6. cod. de fide inſtrum. l. 4. tit. 21.
(s) Edict. Franciſci 1. art. 51.
(t) Edict. Bleſ. art. 181.
(u) Cit. L. *Imperatores*. 19. §. *Mulier.*
(x) Papo l. 11. tit. 3. n. 1.
(y) Tom. 1. lib. 8. c. 8.

Digitized by Google

dam eſt inhabilis ex Juriſprudentiâ Galliæ Jureque conſuetudinario.

Ex his igitur rationibus colligimus, Gerardum non eſſe nec ab aliis nec à ſeipſo habendum, niſi ut adulterinum, adeòque ipſum tutà conſcientiâ non poſſe nomen & gentilitium ſcutum Severiani matris ſuæ mariti ſibi arrogare; quod ſi faceret, viri nobilis ordinem ſibi adſcribere non poſſet. neque adeò maternam adire hæreditatem, neque eam, quæ proximioribus Severiani & Henricæ parentibus contingere poſſet.

Cæterùm juvat obſervare hic à nobis eam omitti, quæ fieri poſſet, quæſtionem, utrùm videlicet Gerardo ſtatûs ipſius veritatem ipſi mater declarare teneretur, ſi eam fortè ignoraret; nam hæc difficultas à ſuperiori eſt omninò diverſa, de quâ non interrogamur, & quam alibi ſolvimus (a).

(a) V. *Reſtitutio.* Caſ. 152.

CASUS XIV.

Bassiniano Joannæ marito Calendis Januarii An. 1700. mortuo, Joanna 15. Novembris ſequentis Ludovicam enixa eſt. An legitima reputari debet Ludovica, quamvis à decem menſibus

... natur Arreſtum 2. Aug. An. 1649. latum pro filio poſthumo decimo menſe cum diebus decem poſt obitum patris nato.

Attamen Juriſprudentiæ huic adverſatur Jus Romanum, ut videre eſt ex hac Juſtiniani conſtitutione (b): *Neque enim in tantùm* (ſcilicet undecim menſium, *tempus conceptionis extenſum eſt*: ad quod Gloſſa. *Nam per decem menſes*, inquit, *& duos dies portare mulier in ventre & non plus*: novo Juri in hoc vetus conſentiebat, ut patet ex his Ulpiani verbis in lege Digeſtorum (c): *poſt decem menſes mortis, natus non admittetur ad legitimam ſucceſſionem* in collatione tamen Arreſtorum D. Bouguier (d) invenitur Arreſtum ejuſdem Senatûs Pariſienſis latum 22. Aug An. 1626. duobus ſuperioribus contrarium, & Romanæ Juriſprudentiæ conforme: ſed exiſtimamus, tenendam eſſe Juriſprudentiam poſterioribus Arreſtis conſtitutam.

(b) Novellâ 39. c. 2. (Authentic. col 4. tit. 19.) Gloſſ. v *perfecto.*

(c) Leg. *Inteſtato.* 3. ff. de ſuis & legitimis hæredibus §. 11. l. 38. tit. 17.

(d) Bouguier. Litt. 2. c. 4.

Vid. { Dispensatio Irregularitatis. Caſ. 12. 3. & 4. Restitutio. Caſ. 152. Testamentum. }

IMPEDIMENTA MATRIMONII IN GENERE.

IMPEDIMENTUM Matrimonii, definiente Polmano (e), *eſt quid praexiſtens, jure reddens illud invalidum, aut illicitum*, hoc eſt, *jure naturali*, vel *jure divino*, vel *jure humano.* Sive impedimentum illud ſit quid poſitivum, ut raptus & votum, ſeu quid negativum, ut defectus ætatis & impotentiæ?

(e) Pol. part. 3. n. 485.

Matrimonii impedimenta generatim duplicis ſunt generis. Alia dicuntur prohibentia, ſeu impedientia quorum nonnulla jam non ſunt in uſu, uti ſuo loco dicemus; alia ſunt dirimentia, quæ numero quatuordecim, his verſibus continentur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultûs diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis:
Si Parochi & duplicis deſit præſentia teſtis:
Rapta-ve ſit mulier, nec parti reddita tuta.
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

Impedimenta impedientia Matrimonium tantùm reddunt illicitum; & dirimentia invalidum, cum illud antecedunt, & fuit contractum abſque legitimâ diſpenſatione. *Impedimentum dirimens*, inquit Polmanus (f), *eſt iſtud quod impedit Matrimonium contrahendum, & invalidat contractum.*

(f) Idem ibid. part. 3. n. 485.

Quæcumque ad impedimenta dirimentia pertinent, in ſeptemdecim ſequentibus titulis exponentur; tùm de impedientibus, quæ duodecim numerantur, & quorum nonnulla, ut jam diximus, non ſunt in uſu, fiet ſermo: hæc autem ſex verſibus initio reſponſionis ad primum caſum tituli, qui ad ea pertinet, allatis comprehenduntur.

Fusè de utriſque in ſequentibus deciſionibus agetur & ſimul de neceſſitate eadem revelandi Eccleſiæ aut contrahentibus, quâ tenentur ii, qui ea noverunt, & de diſpenſationibus neceſſariis ad tollendos varios effectus, quos, iis non obtentis, in contrahentibus producerent; minutim quoque cauſas perſequemur, ob quas legitimæ fieri poſſunt hujuſmodi diſpenſationes, ſimulque circumſtantias, quas exponi neceſſe eſt, ut obtineantur, & abſque peccato ad uſum revocari poſſint. Quare hic ſubtiliùs rem exequi omittimus, ne jam dicta iterentur.

Advertere tantùm opportunè ducimus, inter impedimenta dirimentia, multa reperiri, quæ ſunt Juris naturalis, ut fuſiùs infrà dicemus, qualis eſt, v. gr. in lineâ directâ, cognatio inter aſcendentes & deſcendentes in quolibet gradu; & alia etiam eſſe permulta, quæ ſunt tantùm Juris Eccleſiaſtici, hoc eſt, quæ ab Eccleſiâ ob legitimas & fidelibus utiles rationes fuere conſtituta. Priora tolli aliquâ nequeunt diſpenſatione; contrà quod dicendum de iis, quæ ſunt tantùm Juris Eccleſiaſtici, de quibus abſque diſcrimine diſpenſare poteſt Papa, & etiam Epiſcopus, in quibuſdam caſibus infrà dicendis.

dem his verbis ſolvit quæſtionem (a): *Impedimentum prædicta non dicuntur interimere Matrimonium contractum, quaſi ſolventia verum Matrimonium, quod ritè contractum eſt; ſed quia ſolvunt Matrimonium, quod contractum eſt de facto & non de jure. Unde ſi impedimentorum aliquod Matrimonio ritè facto ſuperveniat; Matrimonium ſolvere non valet.* Hæc verò deciſio, utpotè certa, aliis non eget probationibus.

(a) S. Thom. in 4. diſt. 32. art. 1. ad 2.

CASUS II.

Anselmus, qui è Nicolaâ, à ſe corruptâ ſub ſpe Matrimonii, duos ſuſcepit filios; jam ad propriæ conſcientiæ levamen ſuo cupiens ſtare promiſſo, anxius eſt imprimis, quia inter ſe & Nicolaam intercedit impedimentum dirimens; neque toto eo tempore neceſſario expectare poteſt ad obtinendam diſpenſationem in Curiâ Romanâ, ob urgens Regis mandatum, intra biduum in Poloniam proficiſcendi. Nunquid tamen in hac adeò urgente occaſione, in quâ ſalus ſua agitur, abſque reatu mortalis peccati Matrimonium contrahere poteſt, ſaltem poſtquàm Campſori diſpenſationis obtinendæ curam demandaverit, ut factam Nicolaæ injuriam reſarciat, & duos ejus filios legitimos efficiat conſequenter ad diſpenſationem, quæ ipſa obtinebit, & quâ validum fiet eorum Matrimonium?

Respons.

Certum eſt, Anſelmum ita Matrimonium contrahere non poſſe: nam mortaliter is ſemper peccat, qui illud impedimento dirimente ligatus contrahit. Ratio eſt, quia illud ita contrahendo, in re graviſſimâ infringit Eccleſiæ interdictum, quæ ad Matrimonium inhabiles eos declaravit; qui aliquo ſunt impedimento dirimente irretiti; unde declarat Innocentius III. (b) eum qui ſe legitimè nuptum exiſtimans, poſteà agnoſcit, Matrimonium ſuum ob aliquod impedimentum dirimens, quantumvis occultum, eſſe invalidum, neque reddere neque petere poſſe debitum conjugale, & excommunicationis ſententiam potiùs ferre debere: *Debet potiùs*, inquit, *excommunicationis ſententiam humiliter ſuſtinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale.* Videtur itaque, quòd Anſelmus eo, quod ſupponitur, negotio implicitos, ut conſcientiæ ſuæ officium impleat, primùm demandare debet, ut obtineatur diſpenſatio; quâ ſemel obtentâ ſpecialem ad quemdam amicum ſuum procurationem mittat, quâ ipſi poteſtatem faciat, Nicolaæ nomine ſuo nubendi & ſimul duos ejus filios agnoſcendi legitimos, donec è Poloniâ redeat.

(b) Innoc. III. in cap. *Inquiſitioni.* 44. de ſentent. excommunicat. &c.

CASUS III.

Leodegarius, ſancti Antonii Parochus ex confeſſione duorum Parochianorum ſuorum, qui nuptias parant, novit, inter eos impedimentum dirimens, procedens ex occulto peccato, quod alter eorum cum patre aut matre alterius commiſit. Quid acturus eſt, ſi quantumvis ab eo moniti Matrimonium perficere conſtituerint? An eos ad Epiſcopum debet remittere; vel, ſi in nubendi propoſito perſeverent, poteſt ſine peccato eorum adeſſe Matrimonio, ipſiſque nuptialem impertiri benedictionem ad vitandum ſcandalum; an verò ipſis ſuum tenetur denegare miniſterium; quod cum inde ſcandalum oriatur?

quantùm in ſe erit, à nubendi propoſito debet avertere, ipſiſque criminis ſui gravitatem manifeſtare, ſi tale contraherent Matrimonium.

In his igitur caſibus 1. id tantùm adhibendum, quod aptiùs Chriſtiana ſuadet prudentia; ut in tuto ponatur & conſcientia & fama eorum, qui hujuſmodi implicantur negotiis, ut ſuadet ſanctus Antoninus (d): *Quidquid videtur Confeſſori faciendum vel omittendum pro bono ipſius pœnitentis: vel bono communi, poteſt facere vel omittere, dummodò per hoc non reveletur confeſſio, ad quod ſolùm obligatur.*

(d) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 17. c. 12. §. 1.

2. Si duplex illa via non ſuccedat, contrahentibus ſuadere debet Leodegarius, ut bonâ fide ſub iſta conditione nubant: *Si Papa diſpenſaverit*, cum formali intentione Matrimonium non conſummandi ante obtentionem & approbationem diſpenſationis, ſed ſimul fraternè vivendi ad id tempus.

3. Si denique ad amplectendam aliquam ex his rationibus eos adigere nequeat, nec ipſis ſuum recuſare poſſit miniſterium, niſi infracto, etiam tacitè, confeſſionis ſigillo, aut parto ex ſuâ denegatione ſcandalo, ipſorum debet adeſſe Matrimonio, eiſque nuptialem impertiri benedictionem, quaſi non ſibi notum eſſet eorum dirimens impedimentum: quia conſentientibus jam partibus, deſignatâ die, convocatis parentibus & amicis, malæ inde naſcerentur ſuſpiciones. Ita Sylvius (e), *Si Parochus*, inquit doctus hic Theologus, *novit ex confeſſione ſponſum & ſponſam eſſe affines, tenetur, ſi extra confeſſionem petant; eos conjungere, niſi vel in confeſſione poſſit diſſuadere, vel etiam aliter, quàm ex confeſſione noverit eſſe impedimentum*; & iterum alibi (f): *Si per ſolam confeſſionem ſciat impedimentum, in ea ſola pœnitentem moneat, & à contrahendo avertat: quòd ſi ſit refractarius, & extra confeſſionem petat conjungi oportet acquieſcere, eoſque conjungere.* Ratio eſt, quia idem de hoc Sacramento dicendum, atque de ſacroſancta Euchariſtia: atqui conſentiunt omnes Doctores, homini publicè petenti non poſſe denegari Communionem; quamvis notum ſit, eum eſſe reum peccati mortalis occulti, ut docet Chriſtus ipſe ſuâ agendi ratione erga Judam, cui ut ait ſanctus Auguſtinus (g) *dedit primam Euchariſtiam confectam manibus ſuis, & ore ſuo commendatam.* Igitur, ſi ex eodem Doctore (h) tali peccatori denegari non poſſit Communio, & ſi ſatis ſit eum monere de pravo ejus uſu: *Non prohibeat diſpenſator manducare pinguos terræ in menſâ Domini, ſed exactorem moneat timere*; à fortiori Parochus iſte Matrimonio debet adeſſe, & benedictionem nuptialem dare petentibus extra Tribunal pœnitentiæ.

(e) Fr. Sylvius Supplem. 3. part. S. Thom. q. 12. art. 1.

(f) Id. Ibid. q. 55. art. 9.

(g) S. Aug. in Pſalm. 10. in can. *Chriſtus.* 88. 1. q. 1.

(h) Idem in can. *Non prohibeat.* 67. de conſecrat. diſt. 2.

Confirmari etiam poteſt hæc deciſio alio argumento *à ſimili*, ducto à decretali Alexandri III. (i), qui declarat ab Epiſcopo conferendos eſſe Ordines publicè petenti, quamvis noverit, eum eſſe in crimine occulto. *Verùm*, inquit hic Papa, *quoniam peccatum ipſius fore occultum dixiſti, mandamus, quatenùs pœnitentiam ei condignam imponas, & ſuadeas, ut parte pœnitentiæ peractâ, ordine ſuſcepto utatur, quo contentus exiſtens, ad ſuperiores non ampliùs aſcendat: Verumtamen, quia peccatum occultum eſt, ſi promoveri voluerit, eum non debes aliquâ ratione prohibere.* Licèt ergo verum eſſet, Parochum eſſe Matrimonii

(i) Alex. III. in cap. *Ex tenore.* 4. de temporibus Ordinationum & qualitate ordinand. lib. 1. tit. 2.

Digitized by Google

Sylvium loco cit.

… qui ſe ad matrimonium ſibi præſentes ſiſtunt, dirimente impedimento occulto ligari, de quo diſpenſare non poteſt Epiſcopus. Poteſt-ne abſque mortali peccato eos matrimonio conjungere, cùm impedimentum illud tantùm novit ex confeſſione?

RESPONS.

Parochus ille in caſu propoſito abſque gravi peccato duorum illorum parrochianorum matrimonio adeſſe non poteſt; quandoquidem præbens ipſis miniſterium ſuum ad celebrationem matrimonii, directè & efficaciter ad peccatum, quod nubendo committerent, & ad concubinatum, in quo viverent, conferret, atque adeò conſcius ac particeps eſſet peccatorum eorum, juxta illud Apoſtoli (*b*): *Qui talia agunt digni ſunt morte, & non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Contrahentes itaque monere tenetur de impedimento ſuo dirimente, eoſque à matrimonio avertere: qui ſi moniti acquieſcere noluerint, id ipſum monebit Epiſcopum, ut ejus deinde ſequatur ſententiam, quæcumque futura ſit; & quantumvis ipſe de impedimento dirimente ſit certus. Ita ſentit Sylvius his verbis (*c*): *Si verò ipſe Parochus, qui illud impedimentum novit*, ait hic Theologus, *& quidem extra confeſſionem, caveat ipſos, tametſi impedimentum negantes, conjungere: Sed ipſos contrahere volentes moneat, ne procedant ulteriùs, addens, quod non poſſit eos conjungere, neque ſic conjuncturus, negotiumque ad Epiſcopum tempeſtivè deferat; ad eum quippe pertinent cauſæ matrimoniales. Si tamen ab Epiſcopo compellatur eos conjungere, eò quod ipſi oſtenderint, nullum eſſe impedimentum, non peccabit Parochus obediendo, quamvis impedimentum noverit, quia juſtam habet cauſam fungendi ſuo munere.*

(*b*) Rom. I, 32.

(*c*) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 55. art. 9. ſub fin.

Æquiùs tamen & tutiùs ad conſcientiam Sylveſtri nobis videtur, dicendo, quòd penitùs abſtinere debet à præſentia tali matrimonio, ne miniſterio ſuo authoritatem tribuat iniquitati certò ſibi cognitæ, & ob malam fidem & malitiam duorum parochianorum Epiſcopo ignotæ, qui negatâ veritate ab ipſis deceptus eſt.

CASUS V.

Duo jam matrimonio juncti, Juliano Parocho ſuo confitentes, ſe ipſos de peccato accuſando, ipſi manifeſtant impedimentum, quo invalidum fit matrimonium ſuum, & quod penitus eſt ſibi ignotum. An Parochus ille tenetur ſub conſcientiæ reatu ipſis tale impedimentum declarare, ut ejus diſpenſationem requirant, & jubere, ut interim ab uſu matrimonii abſtineant, donec eam obtinuerint?

RESPONS.

Si duo illi conjuges matrimonii ſui invaliditatem ignorantiâ vincibili & culpabili ignorent, tenetur Parochus eos de tali impedimento monere; ſeu eorum ignorantia ad jus divinum, aut ſolùm ad jus humanum pertineat. Ratio eſt, quia talis ignorantia eos apud Deum non excuſat, ipſiſque peccato imputatur; quia non debet poni diſcrimen inter rem ſcire, aut velle eam ignorare, ex his Gloſſæ verbis in Conſtitutionem Gregorii X. (*d*): *Æquipollent ergo ſcientia & ignorantia affectata... & dicitur affectata, ex quo ſcire potuit, ſed noluit, imò diſſimulavit.* Quod etiam declarat Innocentius III. in una è ſuis Decretalibus (*e*). Quare Parochus ipſis ſtatum, in quo ſunt, manifeſtare tenetur, ſi prudenter ſperet, eos monitioni ſuæ acquieſcere velle; ſecus ſi certò prævideat Parochus, monitionem ſuam fore inutilem.

(*d*) Gloſſa in cap. *Eos qui*, 2. de temporibus ordinat. &c. in 6. v. *Affectata*, lib. 1. tit. 9.

(*e*) Innoc. III. in cap. *Cùm inhibitio* 3. §. *Si quis*, de clandeſtina deſponſat. l. 4. tit. 3.

At ſi ignorantia ipſorum ſit penitus invincibilis, ſeu ſit de jure ſeu de facto, eos Parochus aut alius quilibet Confeſſor monere de invaliditate matrimonii ipſorum non tenetur; niſi certum ſibi fuerit moraliter, ipſis utilem fore monitionem ſuam.

Ex dictis ſequitur, in his caſibus prudentiam tanquam regulam potiſſimùm eſſe adhibendam, & permulti referre, ut accuratè perpendatur, an conveniens ſit vel loqui vel ſilere, conformiter ad hæc præclara Sancti Gregorii verba (*g*): *Sit rector diſcretus in ſilentio, utilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticeſcat; nam ſicut incauta locutio in errorem protrahit, ita indiſcretum ſilentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit.*

(*g*) S. Gregor. in can. *Sit rector.* 1. diſt. 43.

Deciſioni noſtræ aſſentitur Sylvius (*h*) his verbis: *Huc pertinet*, inquit, *quòd ſi Confeſſarius videat pœnitentem verſari in juris vel facti ignorantia craſſa, ſive contra jus divinum, ſive contra jus humanum.... teneatur eum monere & inſtruere; & ſimiliter, ſi videat ipſum laborare ignorantia inculpabili, ſed ex monitione ſperat fructum, nec ullum metuat notabile incommodum:* Quod probat iſtâ ratione: *Confeſſarius enim eſt Doctor, Conſultor, Medicus & Judex pœnitentis, ideoque debet ipſum docere, et benè conſulere, diligenter curare:* Tùm ſubjungit: *Si verò pœnitentis ignorantia ſit inculpabilis, nec videtur monitio profutura, vel ex ea timentur gravia incommoda, non debet Sacerdos eum monere, quia monitio eſſet inutilis ac perniciosa.* Tùm generalem hanc regulam ſpeciali quo agimus, caſui applicat hic Theologus, vultque, ut eam ſapiens Confeſſarius ſequatur. *Hinc*, addit, *ſi Confeſſarius noverit eſſe impedimentum dirimens inter conjuges, qui ipſi confitentur, & illud ſit omninò occultum, invincibiliterque ignoratum à conjugibus, qui nihil aliud ſciunt, quàm ſe eſſe legitimè conjunctos, & ſi aliud ſcirent, nunquam vellent carnaliter commiſceri, non debet ulli revelare, quando ex revelatione apparent ſecutura magna incommoda.*

(*h*) Fr. Sylvius in ſupplem. 3. part. ſum. S. Tho. q. 58. art. 5. quæſito 7.

Sylvio jam in hac doctrinâ præiverat Navarrus (*i*), & ambo eam fuerant mutuati à Dominico Soto (*k*), cujus hæc ſunt verba: *Quando ignorantia eſt juris, quod omnes tenentur ſcire, ſive divini, ſive humani, vel facti, quod ille pœnitens ſcire tenetur, Sacerdos obligatur pœnitentem inſtruere, quicquid ſequatur, ſi proſit, ſive obſit. Res eſt clara: nam omnis talis ignorantia eſt culpabilis & peccatum; quare ſi pœnitens ignorat articulum aliquem fidei, nullâ de causâ debet ſilere Sacerdos, ſed illum docere. Si autem ignorantia ſit eorum quæ non omnes tenentur ſcire, ſive ſit juris divini, ſive ſit humani, tunc diſtinguendum eſt. Si Sacerdos viderit quod poſſit prodeſſe, idque ſine gravi ſcandalo, tunc tenetur rem detegere: Si verò videt, quod nullatenùs prodeſſe poteſt, aut non ſine gravi ſcandalo, tunc tenetur tacere & diſſimulare. Si verò non interrogatur, aut ſi alter non confitetur de illo, tanquam de re ſcrupuloſâ, verbi gratiâ, in exemplo præſenti ignorantia eſt divini juris neſcire, quod matrimonium primum ſit validum & ſecundum irritum: Sed tamen non omnes id tenentur ſcire, imò inter Sacerdotes plurimi id ignorant. Videt tamen Sacerdos, quòd maritus non credet uxori dicenti, quòd primò fuerat alii nupta imò à*

(*i*) Navarr. man. c. 21. n. 83.

(*k*) Dom. Sotus in 4. diſt. 18. q. 2. art. 4. §. Secundum.

Judice

nobiles ; aut aliàs aliquod nomen habentes in Republicâ, & habentes liberos. Et idem eſt de ignorantia humani juris ; ut ſi ignorans putet matrimonium in quarto gradu eſſe licitum ; aut ignorantia facti, ut ſi ignoret maritum ſuum eſſe ſibi conſanguineum, cùm tamen ſit. Totum hunc, licèt paulò fuſiorem ab Authore excerptum textum referendum putavimus, ut manifeſtiùs vis ejus tota appareret. Acutè etiam idem obſervat, ejuſdem rei ignorantiam quandoque invincibilem eſſe poſſe reſpectu quorumdam, & vincibilem reſpectu aliorum, pro diverſo eorum ſtatu atque peritiâ ; atque ita prudentis eſt & docti Confeſſoris unum
(a) Adrianus. de conf. q.5.dub. 6. ab aliu ſecernere. Tandem quia Adrianus (a) eandem tuetur doctrinam, exceptâ ignorantiâ rerum, quæ ſunt juris divini, quam nunquam invincibilem eſſe ſupponit, *niſi quando non eſt, qui veritatem docere valeat.* Hanc Sotus exceptionem refellit, & contrarium demonſtrat.

Hîc præterire nefas eſt ſapiens monitum Authoris Colloquiorum Eccleſiaſticorum Pariſienſis
(b) Colloq. Pariſ. de matrim. tom. 1. pag. 314. & ſeq. Diœceſis de præſenti difficultate (b), ut nimirùm ſi fieri poſſit, peritus quidam conſulatur Doctor ac præcipuè Epiſcopus, quò certiùs innoteſcat, quid juxta caritatis & prudentiæ regulas faciendum ſit. Iſtam quoque cautionem præſcribit Rituale
(c) Ritual. Burdigal. pag 210. Burdigalenſe (c) : At ſi Confeſſarius ipſe ſit vir intelligens, & certò noverit pœnitentis ſui ignorantiam eſſe invincibilem ; tùm hujuſmodi conſultatione non opus eſſe exiſtimamus.

CASUS VI.

Theodebertus, qui bonâ fide nupſit, invincibiliter ignorans impedimentum dirimens matrimonii ſui, poſt multos annos ex lectione Caſuiſtæ cujuſdam eâ de re levi quodam conſcientiæ angitur ſcrupulo. De hoc ſuum conſulit Confeſſarium, qui noſcit, matrimonium illud reipsâ eſſe invalidum, at Theodeberti ignorantiam eſſe invincibilem, atque adeo inculpabilem. An tenetur ille Confeſſarius abſolutè ad ei detegendam matrimonii ipſius invaliditatem ; an verò non poteſt hanc ipſi ſolerter diſſimulare, nihilque contra veritatem reſpondens, præſertim, cùm prævidet ex manifeſtatione invaliditatis aut ſcandalum, aut gravia futura eſſe incommoda ?

Respons.

Confeſſarius iſte ſub mortalis reatu Theodeberto matrimonii ipſius invaliditatem manifeſtare tenetur. Ratio eſt, quia, licèt quis fuerit in ignorantiâ inculpabili eò, quòd eſſet invincibilis ; ubi jam oritur dubium ; ignorantia tunc cenſetur vincibilis, & etiam affectata, ſi dubitans veritatem addiſcere negligat. Hinc Sylvius inter utrumque nullum affert diſcrimen, & aſſerit, Confeſſarium teneri veritatem petenti manifeſtare, ſive ignorantia ſit vincibilis, ſeu pœnitentis conſcientia ſit ſcrupuloſa : *Huc pertinet*, inquit, *quòd ſi Confeſſarius videat pœnitentem verſari in juris aut facti ignorantia.... aut habere ſcrupulum, teneatur eum*
(d) Fr. Sylvius cit quæſtio 7. *monere & inſtruere &c.* (d). Theodeberti itaque Confeſſarius veritatem ipſi manifeſtare tenetur, neque hanc ei abſque crimine diſſimulare poteſt ; quodcumque inde ſcandalum, aliud-ve oriri poſſit incommodum.

CASUS VII.

Gilbertus, Octavio & Mæviæ familiaris, certò novit, reperiri dirimens impedimentum in matrimonio revelando, ſi ſint in ignorantia invincibili, & impedimentum illud ſit occultum : nam cùm non peccent in hoc caſu ex uſu matrimonii, monitio facta ipſorum ſaluti nullatenùs eſſet neceſſaria ; & è contra fieri poſſet, ut cognitâ matrimonii ſui invaliditate, alteruter divortium cum ſcandalo tentaret. Ita ſentit Sylvius (e) : *Si impedimentum eſt* (e) Fr. Sylvius in ſupplem. S. Tho. q. 55. art. 9.
prorsùs occultum, & inter conjuges eſt bona fides, inquit hic Author, *magna autem incommoda apparent, ſecutura, ſive infamiæ, ſive aliorum damnorum, ſi agatur de divortio, nec obtineri poſſit diſpenſatio ; vel aliud remedium adhiberi, niſi cum maxima difficultate.... qui tale impedimentum novit, tacere debet, & relinquere hujuſmodi conjuges in ſuâ bonâ fide.* Idem ante Sylvium docuerat Navarrus (f).

At ſi eorum ignorantia ſit affectata aut culpabilis, non eos à peccato excuſat coram Deo bona eorum fides : quare eos monere debet, ſi id (f) Navarr. Man. cit. cap. 22. n. 83.
ipſis profuturum exiſtimet, aut Superiorem commonere, aut alium quempiam, qui malo huic poſſit mederi.

CASUS VIII.

Thelemacus certò novit, eſſe impedimentum dirimens inter Philippum & Henricam, qui infra biduum ſecum invicem matrimonio jungi debent. An tenetur illud Superiori revelare, cùm ipſe ſolus novit impedimentum, nec ullam ejus probationem afferre poteſt ?

Respons.

Certum eſt, teneri ad revelationem impedimenti dirimentis Thelemacum in caſu propoſito, ſeu ad obtemperandum Eccleſiæ ita jubenti, ſeu ad impediendum, ne invalidum partes contrahant matrimonium, à quo orirentur multa in caſtitatem mortalia peccata, quorum ipſe coràm Deo fieret conſcius ; quandoquidem tale impedimentum non revelans, iis ſilentio ſuo anſam præberet. Quod probatur authoritate ſancti Thomæ (g), qui (g) S. Thom. 2.2. q. 70. art. 1. ad 2.
aſſerit, quod ea manifeſtare tenetur homo, quæ proximo ſunt valdè noxia : *Quandoque enim ſunt talia*, inquit, *quæ ſtatim cùm ad notitiam hominis venerint, homo ea manifeſtare tenetur ; putà ſi pertinent ad corruptionem multitudinis ſpiritualem, vel corporalem, vel in grave damnum alicujus perſonæ.* Idque eò certius eſt, quòd nullum ei, qui dirimens impedimentum revelat, damnum contingere queat, licèt illud probare non poſſit, & aliunde unius tantùm hominis revelatio ſufficiat ad impediendum, ne conficiatur matrimonium uti declarat Alexander III. ſcribens ad Epiſcopum ſanctæ Agathæ in Romanâ Campania (h), & in De- (h) Alex. III. in cap. Præterea 12. de ſponſal. & matrim. l. 4 tit. 1.
cretali ad Cardinalem ſcriptâ (i), in quâ expreſsè declarat, non perficiendam eſſe matrimonii celebrationem, licèt ab uno tantùm reveletur impedimentum dirimens. *Super illa verò quæſtione*, inquit hic Papa, *an mulier conjungenda non ſit viro, pro eo quod ſola mater alterutrius eos eſſe conſanguineos confitetur ; reſpondemus, quòd ſi non eſt firmatum matrimonium inter eos, matre aſſeverante ipſos eſſe conſanguineos, non debent conjungi ; quia præſumptio eſt non modica, quòd ſe lineâ conſanguinitatis attingant.* Ratio autem, quæ hujuſce obligationis afferri poteſt, eſt. Quia licèt unus (i) Idem in cap. Super eo. 22. de teſtibus & atteſtation. lib. 2. tit. 20.
teſtis probationem completam non efficiat, unius tamen teſtimonium ad legitimam ſufficiat conjecturam, uti aſſerit Gloſſa (k), & docent Covarru- (k) Gloſſa in cap. Licet. 3. v. Unius eod. tit.

vias,

Digitized by Google

curans, imo arcam lege Hubertn declaravit, impedimentum dirimens eſſe inter ſe atque Paulinam; eò quòd cum Paulinæ matre libidinosè egerit. An commiſſum ſibi ſecretum Hubertus ſervare abſolutè tenetur; an verò illud abſque peccato detegere poteſt Parocho?

RESPONS.

(c) Proverb. 11. 13. in can. *Qui ambulat*, 5. q. 5.

Quamvis Sapiens, (c) cujus verba in Cannne decreti Gratiani referuntur, aſſerat, quòd *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis eſt, celat amici commiſſum*; Certum eſt tamen, in caſu in propoſito Hubertum teneri ad detegendum tale impedimentum; quia in hoc agitur de contrahentium ſalute, & quam ſervandi ſecreti obligationi debet anteponere, quæ in hoc caſu deſinit, juxta hæc Angelici Doctoris verba (d): *Contra hoc debitum* (denuntiandi) *obligari non poteſt* (quis) *per ſecreti commiſſum; quia in hoc frangeret fidem, quam alteri debet.* Quibus addi poſſunt alia ejuſdem ſancti verba in reſponſione ad proximam difficultatem allata.

(d) S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2.

Ac fruſtrà quis objiciet, ſecreti ſervandi legem eſſe de jure naturali: nam pariter obligatio, quæ cuilibet Chriſtiano incumbit, grave, ſi poſſit, malum avertendi, eſt etiam de jure naturali, & ſtrictiùs, quàm prior, obligat. Atqui malum eſt graviſſimum pollutio ſacramenti, ac matrimonii invaliditatem neceſſariò conſequitur perpetuus concubinatus, à quo gravius etiam malum oritur, nempè liberorum procreatio, qui injuſti fiunt hæredes rei non ſuæ, unde ſequitur, uti jam diximus, non teneri Hubertum lege ſecreti, & econtrà ipſum eò ſtrictiùs teneri ad illud detegendum Parocho, quòd unius tantùm teſtimonio impediatur ſufficienter matrimonii celebratio, ut patet ex decretalibus Alexandri III. & Innocentii III. in præcedenti deciſione relatis.

CASUS X.

NATALIS cognoſcit, impedimento dirimente criminis ligari duos, qui brevi matrimonio conjungi debent, ejuſque rei idoneas penes ſe habet probationes; ſed moraliter ſibi certum eſt, inutilem fore ſuam declarationem, aut ex eâ oriundum eſſe vel maximum damnum, vel graviſſimum ſcandalum. Nunquid tamen illud Eccleſiæ manifeſtare tenetur?

RESPONS.

Caſus iſte à regula generali, quam in præcedenti deciſione ſtatuimus, omninò eſt excipiendus. Dicimus ergo, non teneri Natalem ad revelandum ſibi notum inter illos duos ſponſos impedimentum interjacens: nam ut ait Innocentius I. ad Hiſpanos Epiſcopos in Concilio Toletano coactos ſcribens, uti refertur in Canone decreti Gratiani (e), aliquando ad vitandum ſcandalum is prætereundum eſt, quæ aliter fieri eſſet neceſſè.

(e) Innoc. 1. Ep. 24. c. 2. in can. *Aliquantos*, 1. diſt. 51.

Deciſionem iſtam admittunt Theologi complures atque Canoniſtæ inclyti (f): *Si ſatis intelligit ex ſua denuntiatione magnum ſcandalum fore futurum, quamvis probare poſſit, ad denuntiandum non tenetur*, inquit Navarrus (g). *Reſpondeo*, ait Sylvius,

(f) Adrianus in 4. de Confeſſ. q. 5. dub. 7. Sylvius, Navarrus &c.

(g) Navarr. manu. c. 22. n. 83.

duo mox futuri conjuges, declarare non poſſet abſque gravi malo, hoc eſt, ſcandalo maximo. Igitur illud denuntiare non tenetur, eâ de causâ, ne illegitimum contrahant matrimonium.

CASUS XI.

AMMIANUS novit, Patrem ſuum Viduamque mox futuram ejus conjugem ligari, impedimento dirimente; An tenetur, illud Eccleſiæ revelare; An idem pariter dicendum de Patre erga filium; licèt neuter adversùs alterum ad teſtimonium ferendum admittatur?

RESPONS.

Certum quidem eſt neque filium in patrem, neque Patrem in filium admitti ad teſtimonium dicendum in re capitali; ſed uterque admittitur quoad matrimonium, quæ res eſt favorabilis. Ita declarat Clemens III. ſcribens ad Epiſcopum Florentinum his verbis (k): *Quod parentes, fratres & cognati utriuſque ſexûs in teſtificatione ſuorum ad matrimonium conjungendum vel dirimendum admittantur, tam antiquâ conſuetudine, quam legibus approbatur* (l) *...: qui enim melius recipi debent, quàm illi, qui meliùs ſciunt, & quorum eſt intereſſe? quod verò legitur, pater non recipiatur in cauſa filii, nec filius in cauſa patris, in criminalibus cauſis & contractibus verum eſt: in matrimonio verò conjungendo & diſjungendo, ex ipſius conjugii prærogativa, & quia favorabilis res eſt, congruè admittuntur.*

(k) Clem. III. in cap. *Videtur*, 3. qui matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtificari. l. 4. tit. 18.

(l) Leg. *Quamvis*, 2. cod. ad legem Juliam de adult.

Dicendum itaque, Patrem filiumque reſpectivè teneri ad revelationem impedimenti dirimentis, ſibi noti, eorumque ab Eccleſiâ admitti debere teſtimonium. Ob eam cauſam Alexander III. in reſponſione ad octavam difficultatem laudatus, interrogatus, utrùm ratio habenda eſſet teſtimonii matris alterutrius ex contrahentibus, quæſtionem his verbis ſolvit (m): *Reſpondemus, quod ſi non eſt firmatum matrimonium inter eos matre aſſeverante ipſos eſſe conſanguineos, non debent conjungi: quia præſumptio eſt non modica, quod ſe lineâ conſanguinitatis attingant.*

(m) Alex. III. in cap. *Super eo*, 22. de teſtibus & atteſtationibus.

CASUS XII.

COPERIUS, actu contrahens matrimonium, & Parocho, ut fieri ſolet ex Rituali, interrogante, num ullum agnoſcat inter ſe & ſponſam dirimens impedimentum, recordatur, uno ſe ligari, de quo ad hoc uſque tempus non cogitaverat. An tenetur illud declarare, ſi id fieri nequeat abſque ſui infamiâ, atque matrimonium abjicere, donec neceſſariam obtinuerit diſpenſationem?

RESPONS.

Coperius non tenetur ad declarandum impedimentum dirimens in ſuppoſitis circumſtantiis; cùm de jure naturali ſuæ cuique famæ cura incumbat, nec id abſque ſui infamia & ſcandalo manifeſtare poſſit. Illud è contrà celare poteſt, modò omne abſit mendacium: at neceſſariò tenetur matrimonium non conſummare, donec legitimam obtinuerit diſpenſationem: & ſi eam aut petere nolit, aut obtinere non poſſit, Religionem potiùs profiteri, quàm de ſalute ſuâ periclitari tenetur.

Digitized by Google

teriores, ad id quod ipſi accidentarium eſt pertinent.

(a) Polm. part. 3. n. 501.

Error perſonæ, definiente Polmano (a), *eſt judicium quo quis judicat perſonam, cum quâ contrahit matrimonium, eſſe aliam, quàm ſit.* v. g. Si Joannes Mariæ, Petri primogenitæ ſe nubere putaret, & Magdalenæ ſorori ejus natu minori nuberet inſcius, & Mariæ ſoli nubere intendens.

Error iſte invalidum jure naturali matrimonium reddit, eò quòd conſenſum impediat, qui neceſſariò ad validitatem matrimonii requiritur, uti neceſſarius eſt ad valorem cæterorum omnium contractuum uti patebit in aliquâ ex deciſionibus hujuſce tituli.

CASUS PRIMUS.

THECUSA, puella nobilis, cum Remberto nubit, quem Marchionis aut alterius viri nobilitate conſpicui filium putat. Ex alia parte Theuſam ſibi uxorem ducit Rembertus, exiſtimans eam ſemper fuiſſe ſapientem virginem, eſſe & ditiſſimam; licèt reipſa libidinosè aliquandiu vixerit, & omni re careat. An validum eſt illud matrimonium; an potiùs ex mutuo contrahentium errore ſit invalidum?

RESPONS.

(b) Magiſt. ſent. lib. 4. diſt. 30. & S. Th. ibid. q. 1. art. 2. in corp.

Antequàm propoſito caſui fiat ſatis; ſciendum 1. duplicem eſſe errorem, qui ſpectat ad id quod matrimonio eſſentiale eſt (b): primus eſt error perſonæ: alter eſt error conditionis liberæ aut ſervilis: 2. Duplex eſt etiam alius error, qui pertinet ad id, quod matrimonio accidentale eſt, ſcilicet error qualitatis, & error fortunæ, ut jam ſuprà dictum eſt.

(c) Gratianus §. Quod autem. 29. q. 1.

Error perſonæ & conditionis ſervilis matrimonium invalidant, quia uterque liberum excludit conſenſum, ſine quo verum eſſe nequit matrimonium; quod non efficit error qualitatis & fortunæ *Conſenſus*, inquit Gratianus (c), *eſt duorum vel plurium ſenſus in idem: qui autem errat non ſentit, ergo non conſentit; id eſt, ſimul cum aliis non ſentit .... verum eſt, quod non omnis error conſenſum excludit, ſed error alius eſt perſonæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error perſonæ eſt, quando hic putatur eſſe Virgilius, & ipſe eſt Plato. Error fortunæ, quando hic putatur eſſe dives, qui eſt pauper; vel è converſo. Error conditionis, quando putatur eſſe liber, qui eſt ſervus. Error qualitatis, quando putatur eſſe bonus, qui eſt malus. Error fortunæ & qualitatis conjugii conſenſum non excludit: error verò perſonæ & conditionis conjugii conſenſum non admittit.* Antiquus ille Canonum collector, diſtincto illo quadruplici erroris genere, ejus poſteà diſcrimen oſtendit, illudque apertis probat exemplis: ſic autem ratiocinatur: *Si quis enim*, inquit, *paciſceretur ſe venditurum agrum Marcello, & poſteà veniret Paulus, dicens, ſe eſſe Marcellum, & emeret agrum ab illo; numquid cum Paulo convenit iſte de pretio, aut dicendus eſt agrum ſibi vendidiſſe.* Tùm aliud ſubjungens exemplum: *Item ſi quis promitteret*, ait, *ſe venditurum mihi aurum & pro auro offerret mihi aurichalcum, & ita me deciperet, numquid dicerer conſenſiſſe in aurichalcum? Nunquam volui emere aurichalcum; nec ergo aliquando in illud conſenſi: quia conſenſus non eſt, niſi voluntatis.* Ex quibus hanc poſteà concluſionem elicit: *Sicut ergo hic error materiæ excludit conſenſum, ſic & in conjugio error perſonæ: non enim conſenſit in hunc ſed in eum, quem putabat eſſe ... quia ergo hæc perſona, decepta errore, non in hunc, ſed in eum, quem iſte ſe mentiebatur eſſe, conſenſit; patet quod ejus conjux non fuerit.*

Non idem verò dicendum de errore fortunæ aut qualitatis perſonæ, quia neuter liberum excludit conſenſum. Sic puella, quæ pauperi nubit, credens hunc eſſe divitem, matrimonium ſuum, quaſi invalidum diſſolvere nequit, eò quod illud contrahendo erraverit. *Error fortunæ & qualitatis non excludit conſenſum* ita ſemper Gratianus, *veluti ſi ... quæ nubit putans illum eſſe divitem, non poteſt renuntiare priori conditioni, quamvis erraverit.*

Nec aliter de errore qualitatis ſentiendum: is enim conſenſum quoque non perimit. *Error qualitatis*, addit tandem Gratianus, *non excludit ſimiliter conſenſum; utpotè ſi quis emerit agrum vel vineam, quam putabat eſſe uberrimam, quamvis iſte erraret in qualitate rerum, rem minùs fertilem emendo, non poteſt tamen venditionem reſcindere. Similiter, qui ducit in uxorem meretricem vel corruptam, quam putabat eſſe caſtam vel virginem, non poteſt eam dimittere & aliam ducere.*

(d) S. Th. in 4. ſent. diſt. 30. q. 1. art. 2. in corpore.

Ita cum Gratiano ſentiunt communiter Theologi & Canoniſtæ, ac præcipuè ſanctus Thomas his verbis (d): *Oportet quod error qualitatis qui matrimonium impedit, ſit alicujus eorum, quæ ſunt de eſſentia matrimonii. Duo autem includit matrimonium ipſum, ſcilicet perſonas, quæ conjunguntur, & mutuam poteſtatem in invicem, in qua matrimonium conſiſtit. Primum autem tollitur per errorem perſonæ: ſecundum per errorem conditionis, quia ſervus non poteſt poteſtatem ſui corporis alteri tradere ſine conſenſu Domini ſui: & propter hoc hi duo errores matrimonium impediunt, & non alii.* Ita de dublici primo errore ſanctus Thomas ſentit, de duobus aliis ita ſubjungens (e): *Diverſitas fortunæ non vitiat aliquid eorum quæ ſunt de eſſentia matrimonii, nec diverſitas qualitatis, ſicut facit conditio ſervitutis.*

(e) Idem ibid. ad 4.

(f) L. Si per errorem 16 ff. de juriſdict. omnium judicum. l. 2. tit. 1.

Error quidem perſonæ jure ipſo naturali matrimonium invalidat, ex quo jure ſine libero & reciproco contrahentium conſenſu matrimonium ſtare nequit: atqui ut fert Lex (f) *quid tam contrarium conſenſui eſt, quàm error, qui imperitiam detegit?* Unde ſequitur, quod error perſonæ irritum prorſus, etiam inter fideles, conjugium efficit. Id ipſum quoque multoties declaravit Eccleſia, ut videre eſt præcipuè in antiquo Galliæ Concilio, quod refert Canon (g) & ex Decretali Innocentii III. in corpore juris relata (h).

(g) Conc. Vermeriense in can. Si quis. 4. 29. q. 2.

(h) Innoc. III. in c. Tua nos 26. de ſponſal. & matrim.

Idem quoque ſentiendum de errore conditionis ſervilis ob triplicem rationem depromptam ex bonis matrimonii, quæ ſunt *Proles, Fides, Sacramentum*. Prima ratio eſt, quia conditio ſervilis

rei partæ. Tertia denique, quia ſimul cum perſonâ liberâ habitare nequit, à quâ eum ſeparari neceſſe eſt, quoties vult Dominus.

Denique ad majorem hujuſce rei expoſitionem, & facilem aliarum quàm plurium, quæ fieri poſſent, difficultatum ſolutionem, advertendum eſt, impedimentum qualitatis aut fortunæ fieri poſſe dirimens in duobus caſibus. 1. Si hæc expreſſè apponeretur conditio, ſub quâ quis contraheret, intendens formaliter ſuum conjugio non præbere conſenſum, niſi impleatur conditio, uti eveniret, ſi Joannes Mariam ducens uxorem diceret, *duco te, ſi dives es*: tunc enim contractus foret invalidus, ſi Maria eſſet egena, uti obſervat Magiſter ſententiarum (*a*). 2. Si error qualitatis fiat error perſonæ: quod fit, quando error hic ad determinatam & ſpecialem perſonam ſpectat; ut ſi Maria nuberet cum Joanne, qui ſe filium eſſe Marchionis ſimularet: in hoc quippe caſu error non eſt error ſimplex qualitatis, cùm præter qualitatem directè ad determinatam ſpectet perſonam, cui nubere credebat Maria, & cui tamen non nuberet, ut obſervat Panormitanus (*b*): *Error nobilitatis*, inquit ſanctus Thomas (*c*) *in quantùm hujuſmodi, non evacuat matrimonium, eâdem ratione, quâ nec error qualitatis: ſed ſi error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorem perſonæ, tunc impedit matrimonium. Unde ſi conſenſus mulieris feratur in iſtam perſonam directè, error de nobilitate ipſius non impedit matrimonium. Si autem directè intendit conſentire in filium regis, quicunque ille ſit, tunc ſi alius præſentetur ei, quàm filius regis, eſt error perſonæ, & impeditur matrimonium.*

(*a*) Magiſter ſentent. l. 4. diſt. 30. cit.

(*b*) Panormit. in c. *Cùm in Apoſtolicâ*. 8. de ſponſal. & matrim.

(*c*) S. Th. in 4. cit. diſt. 30. q. 1. art. 2. ad 5.

Cùm certa ſint hactenùs dicta, facile eſt præſentis caſûs difficultatem ſolvere, dicendo, matrimonium Remberti & Theeuſæ eſſe invalidum, ſi Theeuſa credidit, ſe nubere cum filio talis Marchionis, v. g. Marchionis ſancti Pauli; nam in hoc caſu error qualitatis tranſit in errorem perſonæ. At ſi exiſtimaverit, Rembertum eſſe virum nobilem [...] pertinent.

CASUS II.

Taraolus Genoveſæ nupſit, cùm eſſet in errore perſonæ, qui dicitur concomitans, hoc eſt, in errore, qui matrimonium non antecedebat, ſed comitabatur. An ex illo errore invalidum fuit ipſius matrimonium?

Respons.

Priuſquàm huic quæſtioni ſua ſit reſponſio, præſupponendum id quod jam diximus de errore perſonæ, reſpondendo ad proximam difficultatem; quod hîc repetere inutile eſt: ſed ad ſolutionem præſentis difficultatis addimus, errorem, qui dicitur concomitans, ſufficere ad impedimentum dirimens conſtituendum; quia poſitivum is excludit conſenſum, ſine quo verum ſtare nequit matrimonium, ut declarat Innocentius III. ſcribens ad Epiſcopum Brixinionenſem (*d*) & in Decretali ad Epiſcopum Arelatenſem (*e*). Atque ut apprimè probat Gratianus exemplis, ab eo allatis, & à nobis in ſuperiori deciſione relatis. Verum quidem eſt, ex hujuſmodi errore poſitivè involuntariam non fieri actionem, ſed tantùm negativè, ut in ſcholis dicitur, hoc eſt, non voluntariam, ut ait ſanctus Thomas (*f*); quod ſufficit ad tollendum conſenſum neceſſarium in matrimonio, cujus plena debet eſſe & perfecta libertas ex Doctrinâ ejuſdem Angelici Doctoris his verbis contentâ (*g*): *Quidquid impedit cauſam de ſua natura, impedit effectum ſimiliter. Conſenſus autem eſt cauſa matrimonii ...., & ideò quod evacuat conſenſum, evacuat matrimonium. Conſenſus autem voluntatis eſt actus qui præſupponit actum intellectûs; deficiente autem primo, neceſſarium eſt defectum contingere in ſecundo; & ideò quando error cognitionem impedit, ſequitur etiam in ipſo conſenſu defectus, & per conſequens in matrimonio, & ſic error de jure naturali habet, ut evacuet matrimonium.* Ita ſentiunt ſanctus Antoninus (*h*) Dominicus Sotus (*i*); & alii multi.

(*d*) Innoc III. in c. *Tua Fraternitati*. 15. de ſponſal. & matr.

(*e*) Idem. in c. *Cùm apud*. 23. ibidem.

(*f*) S. Th. 1. 2. q. 76. art. 3. in corpore.

(*g*) Idem. in 4. diſt. 30. q. 1. art. 1. in corp.

(*h*) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 3.

(*i*) Dominic. Sotus in 4. diſt. 35. art. 2.

IMPEDIMENTUM CONDITIONIS SERVILIS.

VOx iſta, *Conditio*, ſecundùm triplicem ſenſum hîc ſumi poteſt; unde triplex conditionum genus diſtinguitur. Primum conditionis genus vim habet cohibendi conſenſum neceſſarium ad matrimonium, quod proindè ſuum nequit ſortiri effectum, niſi impletâ iſtâ conditione. v. g. Si quis diceret: *Tibi nubo, ſi pater tuus conſentiat: Conditio ſuſpenſiva eſt particula, ſi, vel alia æquipollens, conſenſui matrimoniali oppoſita, eumque tollens, non impleta*, inquit Polmanus (*k*).

Altera conditio ipſimet ſubſtantiæ matrimonii eſt oppoſita, aut alicui ex his tribus ejus bonis, quæ dicuntur, *Fides, proles, ſacramentum*: ut ſi homo his verbis contraheret: tibi nubo eâ conditione, ut mihi liberum ſit moechari; aut ut te ipſam ſterilem efficias, ne ullus ex noſtro procreetur infans conjugio, aut, ut poſſim ad libitum alteri nubere, vel, ut habeam poteſtatem in tuum corpus, non verò tu in meum: *Conditio contraria matrimonio*, inquit idem Author (*l*) *eſt additio illi oppoſita, directè evertens ſubſtantiam* (matrimonii) *bona-ve illius.*

Tertia denique conditio, de quâ ſpeciatim agitur in hoc titulo, eſt privatio libertatis. *Conditio ſervilis eſt ſtatus perſonæ, quæ non eſt ſui juris*, inquit idem noſter Theologus (*m*): nam quamvis libertas hominibus ſit naturalis, jure tamen gentium quidam aliis ita fuêre ſubjecti, ut de iis tanquam de re ſuâ diſponant ex hac ſervitutis definitione (*n*): *Servitus eſt juris gentium conſtitutio, quâ quis alieno Dominio* ſubji-

(*k*) Polman, part. 31. n. 507.

(*l*) Polm. cit. ibid. 508.

(*m*) Id. ibid. n. 511.

(*n*) Ibid. n. 555.

magis habetur ratio, quàm ſi nulla de iis facta eſſet mentio. En exempla, quæ earum dari poſſunt. Tibi nubo, modò pedes Pariſiis Lugdunum uno die me conferre poſſim, aut ſi hodiè ſol non occidat, aut ipſe ſolus decem millia copiarum hoſtilium diſſipem; & alia ſimilia, quæ habentur uti inutilia, aut impoſſibilia, quæ nullum ſortiuntur effectum.

CASUS PRIMUS.

NUMMIUS, Titium, cujus conditio libera eſt, connubio junxit Semproniæ, ſervæ ſuæ, occultans ipſi viro conditionem ejus ſervilem, & aſſeverans è contrà, eam eſſe liberam. An validum eſt matrimonium non obſtante errore Titii de ſervili conditione Semproniæ?

RESPONS.

Conſtat equidem, invalidum eſſe matrimonium, quando unus contrahentium, qui liber eſt, uxorem ducit ſervam, quam putat liberam, ut declarat Innocentius III. in una è ſuis decretalibus, (b) his verbis: *Mandamus, quatenùs ſi conſtiterit, quòd miles ignoranter contraxerit cum ancilla, ita quod poſtquam intellexit conditionem ipſius, nec facto, nec verbo conſenſerit in eandem. ∴ contrahendi cum alia liberam ipſi concedas autoritate Apoſtolica facultatem.* Quod jam pridem ante Innocentii III. tempora fuerat definitum ab antiquo Concilio Vermerienſi, cui adfuit Pepinus Rex, & quod refert Gratianus in ſuo decreto (c): quod idem etiam declaraverat Alexander III. in unâ è ſuis decretalibus (d).

(b) Innoc. III. in c. *Ad noſtram*. 4. de conjugio ſervorum. l. 4. tit. 9.

(c) Conc. Vermerienſe in can. *Siquis*. 4. 29. q. 1.

(d) Alex. III. in c. *propoſuit*. 2. de conjug. ſerv.

Certum eſt tamen, Titii cum Sempronia conjugium eſſe validum, quamvis ei nubens fœminæ hujus conditionem ignoraverit. Ratio eſt, quia, ubi Nummius ſervam ſuam hoc modo uxorem Titio dedit, facta eſt libera, atque adeò errori jam Titii locus non fuit, nec is debuit eſſe impedimentum dirimens hujus matrimonii. *Si Dominus ancillam tanquam liberam eam alicui tradat in uxorem*, inquit Gloſſa (e), *qui liber eſt, eo ipſo intelligitur ei dediſſe libertatem.* Quod probat ex Conſtitutione Imperatoris Juſtiniani, cujus hæc ſunt verba (f): *ſi tradiderit tanquam liberam ancillam Dominus, ille autem liber exiſtens & credens tradenti, hanc accepit. ∴ non erit juſtum tale non conſtare matrimonium; ſed tacitam libertatem ſequi, ſive virum* (ſervum) *ſive mulierem* (ancillam). *Cùm tale aliquid à Domino fit, ſancimus & capi talem virum aut feminam ad ingenuitatem & cauſam, tanquam ſuper liberis & ingenuis judicari.* Ita quoque docent celeberrimi Canoniſtæ (g). His addamus, quòd ſi Nummius Semproniam ancillam ſuam Titio, qui novit ejus ſervitutem, tradendo uxorem, ipſi dotem conſtituat, ob eam ſolam rationem cenſetur libera ex juriſprudentia civili. *Sed & ſi quis*, inquit lex codicis Juſtiniani (h), *homini libero ſuam ancillam in matrimonium collocaverit, & dotem pro ea conſcripſerit* (*quod ſolitum eſt in liberis perſonis ſolùm procedere*) *ancilla non Latina, ſed civis efficiatur Romana.* Cui rei conſentiunt Panormitanus & Gloſſ. in decretalem Alexandri III. ad Genuenſem Archiepiſcopum (i). Cujus rei hanc textûs modò laudati afferunt rationem, quia dos ſcilicet dari non præſumitur, niſi perſonis liberis.

(e) Gloſſa in c. *Ad noſtram*. cit. v. *Nec facto*.

(f) Authentic. collat. 4. de nuptiis tit. 1. c. 11.

(g) Hoſtienſis. Abbas. Sylveſter Navarre &c.

(h) Leg. *Cum deditiis*. un. §. *Sed & ſi quis*. fin. cod. de Latina libertate tollenda. lib. 7. tit. 6.

(i) Panorm. & Gloſſa in c. *Illud*. 11. de præſumptionibus. v. *Donationem*. l. 2. tit. 23.

CASUS II.

GUNTAMNUS, Servus Berthæ pariter ſervæ, ſed quam liberam putabat, nupſit, cui tamen non nupſiſſet, ſi conditionem ejus ſervilem cognoviſſet. An validum eſt illud matrimonium.

RESPONS.

Incertum eſſe nequit, matrimonium illud eſſe validum, 1°. quia, cùm ambo contrahentes paris ſint conditionis, Guntamno, neque injurioſum, neque noxium eſt. 2°. quia, cum par ſit ex utraque parte, mutua, quæ ex matrimonio procedit obligatio, una pars contrahens ab altera majorem jure exigere non poteſt quam ipſa adimplere teneatur. Matrimonium itaque inter perſonas diſſimilis conditionis in eo tantùm caſu eſt irritum, in quo altera contrahens, quæ eſt libera, ſervæ, quam putat liberam, nubit. Ita docent ſanctus Bonaventura (k), & cum eo ſanctus Thomas his verbis (l): *quia in matrimonio eſt æqualis obligatio ex utraque parte ad debitum reddendum, non poteſt aliquis requirere majorem obligationem ex parte alterius, quam ipſe poſſit facere: & propter hoc ſervus etiam, ſi contrahit cum ancilla, quam credit liberam, non propter hoc impeditur matrimonium, & ſic patet quod ſervitus non impedit matrimonium, niſi quando ignorata eſt ab alio conjuge, & ſi ille ſit liberæ Conditionis* (m).

(k) S. Bonavent. in 4. diſt. 36. art. 2. q. 2. in concluſ.

(l) S. Thom. in 4. diſt. 36. art. 1. ad 1.

(m) Item ibid. Scotus. q. 1. §. *De ergo*. Durandus q. 1. Petrus Palud. q. 1. n. 8. & alii.

CASUS III

BENEDICTUS, ſervus, invito Domino, cum puellâ pariter ſervâ, & quam talem cognoſcebat, matrimonium contraxit. An validum eſt illud conjugium.

RESPONS.

Matrimonium illud amborum Servorum eſt validum: Ratio eſt, quia ex Angelico Doctore cuicumque nubili licitum eſt jure naturali matrimonio ſe conjungere: quare, cùm jure tantùm poſitivo inducta fuerit inter homines ſervitus, matrimonium irritare nequit, quia jus poſitivum juri naturali, rebuſque ipſi conſentaneis derogare nequit. *Quamvis jus poſitivum*, inquit ſanctus Thomas (n). ∴ *progrediatur à jure naturali; ideò ſervitus quæ eſt de jure poſitivo, non poteſt præjudicare his quæ ſunt de jure naturali: ſicut autem appetitus naturæ eſt ad conſervationem individui, ita eſt ad conſervationem ſpeciei per generationem. Unde ſicut ſervus non ſubditur Domino, quin liberè poſſit comedere & dormire, & alia hujuſmodi facere, quæ ad neceſſitatem corporis pertinent, ſine quibus natura conſervari non poteſt, ita non ſubditur ei quantùm ad hoc, quod non poſſit liberè matrimonium contrahere, etiam Domino neſciente aut contradicente.*

(n) S. Thom. in 4. diſt. 16. q. 1. art. 2. in corp.

Angelici Doctoris ſententiæ conſentiunt deciſiones Eccleſiæ, ut videre eſt in antiquo canone, cujus hi ſunt termini (o): *Omnes, cujuſcumque conditionis ſint, unam legem, quantùm ad Deum, habere non dubitamus*: & in decretali Adriani Papæ jam citatâ in aliâ difficultate (p), quæ ſic habet: *ſanè juxta*

(o) Can. *Omnibus*. 1. 29. q. 2.

(p) Hadrian. in cap. *Dignum*. 1. de conjug. ſervorum.

S. Thom. q. 52. art. 1.

Guericus, contracto matrimonio ob ignorantiam conditionis ſervilis ſponſæ ſuæ invalido, cùm cognoviſſet, ſe fuiſſe deceptum, initum jam matrimonium ratum habere utique voluit, eò quòd exiſtimaverit, ſe illud validè contraxiſſe. An ſuffi eit illa ratihabitio, ut validum fiat matrimonium?

Respons.

Ceſſante errore, quo invalidum erat Guerici matrimonium, ipſius ratihabitione jam validum factum eſt, modò tamen Guericus baptizatus illud in facie Eccleſiæ, & juxta formam à Tridentino præſcriptam contraxerit. Ratio eſt, quia is præcedenti ſtatim errore deficientem conſenſum ratihabitione ſuâ ſupplevit; & quamvis perperàm exiſtimaverit, validum eſſe à ſe contractum in hoc errore matrimonium, hinc non fit, ut non ſufficiat præbitus denuò ipſius conſenſus. cùm error, quo factus erat præcedens conſenſus invalidus, ceſſaverit, quando eum cum pleuâ prius ignotæ ſibi veritatis cognitione renovavit. Ita Gloſſa in decretalem Innocentii III. (b) Quod ipſa probat ex multis textibus, ac præcipuè ex Decretali Innocentii III. (c), cujus hi ſunt termini: *Mandamus, quatenùs ſi conſtiterit, quod idem vir præfatam mulierem, poſtquàm iſtam audivit eſſe ancillam, carnaliter cognovit; ipſum, monitione præmiſsâ, compellas, ut eam, ſicut uxorem, maritali affectione pertractet.* At non aliâ opus eſt probatione, quàm ipsâ Decretali Innocentii III. cùm Summus hìc Pontifex, invalidum declarans matrimonium, quod liber cum ancillâ, quam liberam putabat, contraxerat, hanc addat exceptionem: *Ita quod poſtquàm intellexit conditionem ipſius, nec facto, nec verbo conſenſerit in eandem.*

(b) Gloſſa in c. *Ad noſtram.* fin. de conjugio ſervorum. v. *Nec facto.*
(c) Alex. III. in cap. *Propoſuit.* 2. eod. tit.

CASUS V.

Coelius, ſervus Alexandri, nubere cupiens, dominum ſuum rogat, ut matrimonio ſuo velit aſſentiri. An poteſt Alexander tutâ conſcientiâ ſuum ipſi denegare conſenſum?

Respons.

Affirmat Sanctus Thomas de hac difficultate, ſervum abſque conſenſu Domini ſui poſſe nubere: (d) *Nec tenentur ſervi dominis.... obedire de matrimonio contrahendo.... ſed in his quæ pertinent ad diſpoſitionem actuum & rerum humanarum tenetur ſubditus ſuo ſuperiori obedire, ſecundùm rationem ſuperioritatis, ſicut ſervus Domino in his quæ pertinent ad ſervilia opera exequenda.* Quibus verbis manifeſtum fit, à conjugio impediri non poſſe tutâ conſcientiâ ſervum à Domino, cùm in externis tantùm rebus, quæ ad ejus miniſterium ſpectant, ipſi ſit ſubditus; atque adeò Alexandrum jure non poſſe impedire, ne meditatas Cœlius perficiat nuptias. Attamen ſi Alexandro foret jure perſuaſum, matrimonio ſervi ſui damnum grave inferri miniſterio ſibi debito; videtur, affirmari poſſe, quod huic expreſſè aſſentiri ſub peccati reatu non teneretur, & tunc fore ſatis, ut authoritate ſuâ non uteretur ad eum vi, minis, verberibus à conjugio arcendum; quia tunc ageret contra jus naturale, ex quo licitum eſt ſervo, uti libero, matrimonium contrahere, ut modò probatum eſt ex Sancto Thomâ. Ita communiter ſentiunt Theologi & Caſuiſtæ (e).

(d) S. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5. in corpore.

(e) Petr. Palud. Richardus. Dominic. Soto. S. Antoninus. Gloſſa in cap. 1. de conjug. ſervor. v. à *Sacramentis.* Fr. Toletus inſtruct. Sacerd. lib. 7. c. 7. n. 3. &c.

ponere debitum [illegible] quæ ipſi incumbit, conjugale debitum mulieri petenti reddendi. *Si ſervus volente Domino matrimonium contraxit*, inquit Sanctus Thomas (f), *tunc debet prætermittere ſervitium Domini imperantis, & reddere debitum uxori.* Cujus rei hanc S. Doctor affert rationem. *Quia per hoc quod Dominus conceſſit, ut matrimonium ſervus contraheret, intelligitur ei conceſſiſſe omnia, quæ matrimonium requirit.*

(f) S. Thom. in 4. diſt. 36. art. 2. ad 3.

CASUS VII.

Vinebalous, Pauli Servus, invito Domino cum puellâ liberâ matrimonium contraxit: hæc autem quandoque eo tempore debitum exigit, cùm Paulus ab eo quoddam exigit ſervitium. An potiùs mulieri, quàm Domino tenetur obtemperare?

Respons.

Domino potiùs, quàm mulieri ſuæ tenetur obedire, cùm utrique eodem tempore ſatisfacere nequit. Id probari poteſt ex Decretali Adriani Papæ ad Archiepiſcopum Saliburgenſem (g), in quâ, cùm præmiſit, ſervorum matrimonia, qui invitis dominis contraxêre, non eſſe diſſolvenda, addit, quòd *debita tamen & conſueta ſervitia non minùs debent propriis dominis exhiberi.*

(g) Hadrian. in cap. *Dignum.* 1. de conjug. ſervor.

Is tamen, ut videtur, caſus eſt excipiendus, in quo mulier vi pravæ cujuſdam tentationis incontinentiæ periculo manifeſto committeretur: tùm enim debitum conjugale, quod eſt de jure naturali anteponi debet ſervitio debito ratione ſervitutis, quæ eſt tantùm de jure humano. Ita ſentit Sanctus Thomas (h): *Si autem*, inquit, *matrimonium ignorante vel contradicente Domino eſt contractum; non tenetur reddere debitum; ſed potiùs Domino obedire, ſi utrumque ſimul eſſe non poſſit.* Poſteà ſubjungit: *Sed tamen in his multa particularia conſiderari debent, ſicut etiam in omnibus humanis actibus, ſcilicet periculum caſtitatis imminens uxori, & impedimentum, quod ex redditione debiti ſervitio imperato generat. & aliis hujuſmodi, quibus omnibus ritè perpenſis judicari poterit, cui magis ſervus obedire teneatur, Domino vel uxori.* Idem docet Sanctus Bonaventura (i) cum Panormitano & aliis.

(h) S. Th. in 4. diſt. 36. art. 2. ad 3.

(i) S. Bonav. in 4. diſt. 36. art. 1. q. ad 4. & 5.

CASUS VIII.

Bertinus, Vir matrimonio ligatus ſe ipſum ſervituti mancipavit, Domino ſe vendens, reclamante uxore ſua. An id potuit tutâ conſcientiâ? An etiam mulier, nolente marito ſe poſſet ſervituti addicere?

Respons.

Vir ille ſeipſum in ſervum vendere poteſt in ea regione, ubi ſervitus eſt in uſu, & ſi ad id teneatur ob urgentem neceſſitatem. Ita docet Sanctus Thomas his verbis (k): *Vir ſubditur uxori ſolùm in his quæ ad actum naturæ pertinent, in quibus ſunt æquales, ad quæ ſervitutis ſubjectio ſe non extendit: & ideò vir nolente uxore poteſt ſe alteri in ſervum dare.* Idem quoque alibi probat hoc ratiocinio (l): *Quilibet poteſt dare alteri quod ſuum eſt. ſed vir eſt ſui juris, cùm ſit liber, ergo poteſt jus ſuum dare alteri.* Et paulò poſt (m), ſubdit, non idem eſſe dicendum de muliere, quippe quæ non ſit domina ſui, ſuarumque actionum. *Quamvis in actu matrimoniali & his quæ ad naturam ſpectant, ad paria vir & uxor judicentur, ad quæ conditio ſervitutis non ſe extendit;*

(k) S. Thom. in 4. diſt. 36. art. 3. in corp.

(l) Idem ibid. in arg. *Sed contra.*

(m) Idem ibid. ad 3.

tendit;

Digitized by Google

q. 5.

biro & in ſenſu Angelici Doctoris.

Obſervandum tamen cum Sylvio (*b*), virum non poſſe ſe ſervum venundare, niſi legitima ei ſubſit ratio. *Si verò juſta cauſa non ſubſit*, inquit, *maritus non poteſt ſe ſervituti ſubjicere*, *invitâ uxore: quod ſi faciat, poteſt illa propter hanc ſeparationem, quam maritus ab ea facit, petere divortium.*

(*b*) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 52. art. 3.

CASUS IX.

Amalericus, qui ſervum habet matrimonio junctum, poteſt-ne ipſum abſque peccato vendere ducendum in diſſitam regionem, ubi matrimonii debitum reddere non poterit, quia hunc mulier ejus ipſum ſequi, non poteſt; aut quia eam emptor ducere non vult?

Respons.

Ad ſolutionem hujus quæſtionis diſtinctione

derogavit, cùm matrimonio huic non conſenſerit. Sed contrà ſentiendum, ſi matrimonio ſervi ſui conſenſerit Amalericus; quia, ut jam ſuprà diximus, conſentiendo matrimonio, cenſetur quoque ejus usûs facultati & medio conſenſiſſe, cùm debitum ex eo naturaliter ac neceſſariò ſequatur, ut ait S. Thomas (*c*): *In tali caſu.... Dominus cogendus eſt, ne ſervum vendat taliter, quod faciat onera matrimonii graviora: præcipuè cùm non deſit facultas ubique ſervum ſuum vendendi juſto pretio.* Angelico Doctori aſſentiuntur Navarrus & Toletus (*d*).

(*c*) S. Thom. in 4. diſt. 36. art. 1. ad 4.

Multas hic omittimus alias difficultates, quæ de re iſtâ fieri poſſunt; quia Chriſtiana Religio feliciter ſervitutem ex iis omnibus regionibus abegit, ubi dominatur, & parvi adeò intereſt fusiùs hanc rem pertractare, ac ſcire, ſi Miſſionarios excipias, qui apud infideles verſantur, & qui minutiùs ea, quæ ad ſervitutem pertinent, callere tenentur, ut Chriſtianos ſervos ſua doceant officia.

(*d*) Navarr. Man. c. 22. n. 34. Tolet inſtruct. Sacerd. l. 7. c. 7.

IMPEDIMENTUM VOTI.

DUPLEX diſtinguendum eſt votum; aliud ſolemne, quod explicitum vel implicitum; & aliud ſimplex.

Votum ſolemne explicitum eſt illud quod fit per ſolemnem Religionis profeſſionem in Religioſo ordine ab Eccleſiâ approbato, aut à Papâ.

Votum ſolemne tacitum, ſeu implicitum, eſt illud quod fit, ſuſcipiendo ordinem ſubdiaconatûs, qui ad perpetuam caſtitatem ſervandam obligat. *Votum ſolemne caſtitatis illud eſt, quod fit in profeſſione Religionis approbatæ, vel in ſuſceptione Ordinis Sacri.* Sic ipſum Polmanus definit (*e*).

(*e*) Polman. 3. Part. n. 5.

Utrumque votum ex conſtitutionibus Canonicis eſt impedimentum dirimens matrimonii, cum hoc tamen diſcrimine, quòd ex ſolo voto ſolemni explicito invalidum fiat non ſolùm matrimonium poſteà contrahendum, ſed etiam contractum, ſi ſit tantùm ratum & non conſummatum; ita ut ille contrahentium, qui Laïcus eſt, validè ac licitè aliud poſſit matrimonium contrahere, poſtquàm ſolemnem alter Religionis profeſſionem emiſit: quem effectum non parit ſolemne votum tacitum, quod fit ſuſceptione primi Ordinis ſacri, uti definivit Joannes XXII. (*f*)

(*f*) Joan. 22. in extravag. Antiqua. unic. de voto & voti redempt.

Votum ſimplex, quod fit aliter, quàm per profeſſionem Religionis & ſuſceptionem Ordinis ſacri, non minùs coràm Deo obligat, quàm ſolemne; ſed tamen invalidum non efficit matrimonium ab ejus emiſſione contractum, quamvis ejus uſum illicitum pro eo reddat, qui votum emiſit.

Unum eſt tamen, quod excipias circa votum ſimplex poſt duos probationis annos in Societate Jeſu emiſſum, ut alibi dicemus.

CASUS PRIMUS.

CUM Cyconius Juſtinæ nupſiſſet, nova hæc ſponſa à marito ſuo, qui vel ipſo primo nuptiarum die altiores ſibi ſumebat Spiritus, averſa eſt; atque ſe ab eo ante matrimonium conſummatum ſeparavit, eoque invito Religionem ingreſſa, ſolemnem in eâ Profeſſionem emiſit. Poteſt-ne Cyconius ſecundas cum alterâ inire nuptias?

Respons.

Res eſt ab Eccleſiâ definita, ſolemnem videlicet Religionis profeſſionem, etiam à conjuge ante matrimonium conſummatum factam, matrimonii vinculum omnino diſſolvere; ita ut poſt emiſſam ab uno profeſſionem, conjux in ſæculo ſuperſtes liber ſit, & alteri nubere queat, ut decrevit Alexander III. Scribens ad Archiepiſcopum Salernitanum. *Poſt legitimum conſenſum de præſenti*, inquit hic Summus Pontifex (*g*), *Licitum eſt alteri, altero etiam repugnante, eligere Monaſterium.... dummodò carnalis commixtio non intervenerit inter eos, & alteri remanenti.... licitum eſt ad ſecunda vota transire, quia cùm non fuiſſent una caro ſimul effecti, ſatis poteſt unus ad Deum tranſire & alter in ſæculo remanere.* Ejuſque rei iſtam Angelicus Doctor affert rationem, quia, inquit, *ſicut corporalis mors viri* (*h*), *hoc modo vinculum matrimoniale ſolvit, ut mulier nubat cui vult, ſecundum Apoſtoli ſententiam; ita etiam poſt mortem ſpiritualem viri per Religionis ingreſſum, poterit cui voluerit, nubere.*

(*g*) Alex. III. in cap. Verum. 2. de converſ. conjugat. lib. 3. tit. 32.

(*h*) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 3. in corp.

Verùm

Digitized by Google

Vide Impedimentum Ligaminis. Caſ. I.

CASUS II.

Luciana, nupta Guillelmo, ante matrimonii conſummationem Religionem ingredi cupiebat: at per duos menſes, quos ad deliberandum de hoc conſilio, Eccleſia concedit, Guillelmus, ipſius conſilii conſcius, eam nec opinantem oppreſſit, & vi, atque ipsâ diſſentiente, matrimonium conſummavit. An ipſi Jus eſt, cùm ita ſe res habeat, Religionem, ipſo invito, ingrediendi, eamque ſolemniter profitendi?

Respons.

Quamvis ex conſummatione, quocumque modo contigerit, indiſſolubile fiat matrimonium quoad vinculum, *modò copula non ſolùm attentata, ſed vera & perfecta fuerit per ſeminis intra vas emiſſionem.* Cùm eâ ratione conjuges fiant *dua in carne unâ*, ut loquitur Scriptura (*b*); atque adeò qui ſuperſtes eſt in ſæculo, vivente altero conjuge validum nunquam poſſit matrimonium contrahere: dicendum tamen, quòd, licèt indiſtinctè determinet Jus, non licitum eſſe Religionis ingreſſum poſt conſummationem matrimonii, id ſolùm intelligendum eſt de conſummatione liberâ & voluntariâ, non verò de violentâ, & alterutri ex ſponſis injuriosâ: atqui conſummatio, de quâ agitur, in caſu propoſito, non ſolùm eſt violenta, ſed etiam Lucianæ, Religionis ingreſſum meditanti, quod conſilium ex legibus Eccleſiæ perficere poterat, injurioſa; igitur affirmari poteſt, Lucianam jure ſuo non excidiſſe, vi & injuſtitia, quam à Guillelmo paſſa eſt, qui juſtè commodum ex injuriâ ipſi illatâ percipere non poteſt, ex hac juris regulâ à Bonifacio VIII. (*c*) conſtituta: *Ex eo non debet quis fructum conſequi, quod niſus extitit impugnare.* Quare violenta illa conſummatio tanquam non facta cenſeri debet ex hac aliâ regulâ: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*: atque adeò Luciana ſemper eodem, quo priùs, Religionem ſolemniter profitendi jure potitur. Ita ſentiunt Paludanus (*d*) at celeberrimi Canoniſtæ, ac præ cæteris Joannes Andræas (*e*), qui contrarias refellit rationes, & fusè ac multis probat teſtimoniis, talem virum nec poſſe nec debere fructum conſequi ex ſuâ injuſtitiâ, & vi ſponſæ ſuæ illatâ cum detrimento bimeſtris prærogativæ, quæ ipſi jure conceditur ad deliberandum de ingreſſu religionis. Idem docent Bartholomæus Brixienſis & Panormitanus (*f*), nec non Felinus (*g*): *Non diſcedo*, inquit is, *à Joanne Andraa in dicta regula*, quæ contrà Jus &c: *ubi concludit, quod cognita per vim non dicitur matrimonialiter cognita, nec impeditur ingredi Monaſterium.* Conſuli poteſt Fagnanus (*h*) de hac quæſtione, quam accuratè perpendit, opinionem tredecim Authorum inclytorum conciliando cum ſententiâ quatuordecim, quos ſequimur.

(*b*) Geneſ. 2. 24.

(*c*) Bonifac. VIII. in reg. 38. de reg juris in 6.

(*d*) Petrus Palud. in 4. diſt. 27. q. 3. n. 10.

(*e*) Joan. Andræas. in reg. *Quæ contra jus* &c. n. 12. & apud eum Bart. Bricienſis. q. 80.

(*f*) Panor. in c. *Verum.* 2. de converſ. conjug.

(*g*) Felinus Sandeus in c. *Cauſam.* 14. de probationibus. l. 2. tit. 19.

(*h*) Fagnan. in c. *Ex publico.* de converſ. conjug. n. 27. & ſeqq.

CASUS III.

Victor, Catharinâ ſub ſpe futuri conjugii repetit: Catharina verò contendit, ſe ad id non teneri, & votum ſuum eſſe validum, cùm matrimonium non fuerit conſummatum. Victor verò in ſuâ petitione commoratur, & vult, ut ea fornicatio, quæ præceſſit, conſummationis locum habeat. An poteſt Catharina vel etiam ſub conſcientiæ reatu tenetur Victoris petitioni obtemperare; an verò, ipsâ denegante, ſecundas poteſt Victor contrahere nuptias?

Respons.

Caſus propoſiti totus cardo in eo conſiſtit, ut dijudicetur, an vir fornicatus cum puellâ, cui deinde nupſit, cenſeri debeat conſummaſſe matrimonium ex ſolâ fornicatione antè commiſsâ cum eâ: quâ de re in triplicem doctores abeunt opinionem.

Prima opinio eſt eorum, qui docent, carnalem copulam viri cum puellâ aut muliere, antequam ipſi nubat, non eſſe obicem, quominùs ingredi poſſit Religionem, eamque ſolemniter profiteri; cùm ſponſalia delictum præceſſit; ſed impedimentum eſſe legitimum, ſi à factis ſponſalibus fornicatio fuerit commiſſa. Ita ſentit Sylveſter: *quæritur*, inquit (*i*), *utrùm intrare poſſit* (Religionem) *qui duxit.... aliquam in uxorem: & dico, quod ſi duxit per verba de præſenti, & conſummavit, non poteſt intrare; ſed intellige, ſi copula ſecuta eſt contractum matrimonii, vel ſponſalium; non, ſi præceſſit: quia ſic non impediet nec diceretur matrimonium conſummatum. Argum. capitis* veniens de *ſponſalibus.*

(*i*) Sylveſter. v. *Religio.* 2. q. 9.

Confirmari poteſt prima hæc opinio ex Decretali Alexandri III. ad Epiſcopum Exonienſem (*k*), in quâ declarat hic Summus Pontifex, mulierem poſſe ſolemne Religionis votum emittere, invito etiam conjuge ſuo, modò ſecum non habuerit copulam, poſt acceptam ab eâ futuri matrimonii promiſſionem, hoc eſt, poſt ſponſalia. *Si tamen poſt deſponſationem copula non dignoſcitur interveniſſe carnalis*; in quo textu verbum *deſponſatio*, ſumitur pro matrimonii promiſſo, ut patet ex caſu in hac decretali propoſito, in quâ dicitur, de eo fieri quæſtionem, qui de *contrahendo matrimonio fidem dedit.*

(*k*) Alex. III. in cap. *Commiſſum.* 16. de ſponſal. & matrim.

Altera opinio eſt eorum, qui volunt, fornicationem quocumque tempore matrimonium antecedentem nunquam obtinere pro conſummatione ſubſequentis matrimonii; atque ita puellam, in Catharinæ caſu poſitam Religionem poſſe ingredi, eamque ſolemniter profiteri, antequam matrimonium fuerit conſummatum, licèt ante cum ſponſo ſuo fuerit fornicata. Ita ſentit inclytus Covarruvias (*l*): *Non enim dicitur conjugium conſummatum ex coïtu præcedenti, ſed ex ſecuto: ille ſiquidem fornicarius eſt, hic verò conjugalis*: Ita loquitur doctus hic Canoniſta, qui addit etiam: *Illa enim conjugalis* (copula) *non fuit, ſed fornicaria, nec in illa traditio conjugalis dari poteſt.*

(*l*) Didacus Covarruvias à Leyva de ſponſ. tom. 1. part. 2. c. 4. §. 1. n. 23. & 24.

Tertia denique eſt eorum, qui defendunt, ex antecedenti copulâ ſufficienter eſſe conſummatum ſubſequens matrimonium; atque adeò in mulieris poteſtate non eſſe poſitum, ut Religionem ſuſcipere ac profiteri in propoſito caſu queat. Modernus Theologus tres hujuſce opinionis

aſſertores

…rum. Pontificum: Nam Alexander III. in duabus ſuis Decretalibus, ſcriptis, alterâ ad Archiepiſcopum Salernitanum, alterâ ad Epiſcopum Brixianum (b) in Longobardia generalibus terminis mentem ſuam aperit, affirmando, abſque ullâ reſtrictione ad tempus, quod matrimonium ſubſequitur, quo: *poſt conſenſum legitimum de præſenti*, inquit hîc Papa in priore Decretali, *licitum eſt alteri, altero etiam repugnante eligere Monaſterium... dummodò carnalis commixtio non intervenerit inter eos*. In alterâ quoque ſuâ Decretali, generaliter loquitur: *Si prædictus vir*, ait, *ipſam carnaliter non cognoverit*: quæ modi loquendi ratione ſenſuque indefinito exprimuntur, non reſtrictâ carnali copulâ ad ſolum tempus ſubſequens matrimonii celebrationem.

Baldus in c. Licèt. 4. de tranſlat. Epiſcopi lib. 2. Decretal. tit. 7.

(b) Alex. III. in c. *Verum*. 2. & in c. *Ex publico*. 7. de converſ. conjug. l. 3. tit. 32.

Triplici huic opinioni ſua non deeſt cuique ratio. Prima, quæ eſt Sylveſtri, nobis minùs ratione fulta videtur: nam alicujus non eſſe videtur momenti diſtinctio, quam affert inter tempus præcedens & ſubſequens ſponſalia, præſertim à tempore Concilii Tridentini; nam Decretalis Alexandri III. quam affert hic Author, quæ loquitur *de deſponſatione & copulâ*, non debet intelligi de ſimplici promiſſione matrimonii, eo ſenſu, quo nunc ſumitur, & quæ *ſponſalia* dicitur; ſed de vero ac reali matrimonio propter carnalem copulam promiſſum illud ſubſecutam. Ratio eſt, quia ſæculo Alexandri III. hoc eſt, ante Concilium Tridentinum copula carnalis addita promiſſioni antecedenti ſponſalia reddebat verum matrimonium in foro conſcientiæ (c).

(c) Alex. III. in c. *Veniens*. 15. Greg. IX. in c. *Is qui*. 30. & toto ferè tit. de ſpons. & matrim.

Tertia quoque opinio ſuam habet difficultatem; nam in omnibus allatis Decretalibus, Pontifices ſummi certiſſimè non loquuntur, niſi de copulâ conjugali, non verò de fornicariâ, ut manifeſtè conſtat ex propoſitis difficultatibus; atque ut expreſsè deſignat propoſita ab Archiepiſcopo Lugdunenſi difficultas; de quâ interrogatus Innocentius III. ita reſpondet (d): *Nos tamen nolentes à prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis declinare, qui reſpondere conſulti, antequàm matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum, licere alteri conjugum reliquo inconſulto, ad Religionem tranſire, ita quod reliquus ex tunc legitimè poterit alteri copulari, hoc ipſum tibi conſulimus obſervandum in articulo prænotato.*

(d) Innoc. III. in c. *Ex parte*. 14. de convers. conjug.

Secunda itaque opinio, quam ſequitur Covarruvias, Pontificiarum Decretalium menti videtur magis eſſe conſentanea, & duabus reliquis anteponenda. Reipsâ evidens eſt, omnes Decretales, quæ loqui videntur indefinitè de *commixtione carnale habita*, eſſe tantùm intelligendas de *copulâ conjugali*, non verò *de copulâ fornicariâ præcedente*: nam quando aſſerit Alexander III. (e), quòd is, qui cuidam *mulieri de matrimonio fidem* dedit, poteſt ſolemniter Religionem profiteri, *ſi tamen poſt deſponſationem copula non dignoſcitur interveniſſe carnalis*, loquitur de matrimonio reipsâ conſummato, uti jam obſervavimus.

(e) Alex. III. in cit. c. *Commiſſum*.

Nihilominùs cùm omninò inconcuſſa non ſit ea, quàm ſequitur, opinio; tutiùs dici poteſt, reſpondendo ad difficultatem eaius propoſiti, Victorem non poſſe, dolente Catharinâ Religioſum ſubjicere ſtatum, alteri nubere mulieri, priuſquam Judex Eccleſiæ ſententiâ juridicâ declaraverit, matrimonium ex præcedenti fornicatione vel non fuiſſe, vel fuiſſe conſummatum. Quòd ſi Judex

…bere, tanquam legitimam conjugem ſuam; quæ viciſſim tenetur latam acceptare ſententiam ad ſuum virum redeundo.

CASUS IV.

Eustachius, inito cum Renatâ matrimonio, ante ipſius conſummationem in Monaſterium ſecedens, in eo per triennium remanſit, non emiſſâ religionis profeſſione, & tamen proprium Religioſorum Ordinis habitum gerens. An ipſi licitum eſt, ex eo migrare; ut ad Renatam redeat, aut ſecundas cum Mariâ nuptias contrahat, ſi è vivis Renata migrârit?

Respons.

Contendunt Authores nonnulli, omninò diſſolvi matrimonium per profeſſionem ſolùm tacitam, quæ fit, tùm per tres annos defertur habitus Religioſi profeſſi, ſeu is à Novitiorum habitu diſcrepet, ſeu non; modò liberè deferatur & cum cognitione obligationis, quæ inde contrahitur, nec huic rei reclamatum fuerit. Ita ſanctus Thomas (f), cum aliis quibuſdam Theologis.

(f) S. Th. in 4. diſt. 38. q. 1. art. 2. q. 3. ad 5.

Ab aliis annuum duntaxat requiritur ſpatium ad validitatem tacitæ profeſſionis; ita ut qui finito anno religioſum pergit deferre habitum & in cæteris ſe uti Religioſum profeſſum gerit, is cenſeatur verè eſſe profeſſus, nec jam ad ſæculum redire valeat. Ita ſentit Gloſſa in multas Decretales (g). Et cum ea Toletus (h) & alii nonnulli, qui exiſtimant, non eſſe neceſsè, ut per tres annos deferatur Religioſus habitus, quia 1. unum duntaxat probationis annum ad ſolemnem emittendam religionis profeſſionem exigit Eccleſia. 2. Quia ſi trium annorum requireretur ſpatium, ſequeretur, quòd ante completos tres annos poſſet quis exire de religione; quod fieri ſine aliquo non poſſet ſcandalo; & ſine ſuſpicione labentis diſciplinæ in Ordine religioſo. 3. Quia rem ita præcisè definivit Honorius III. ſic enim loquitur ſcribens ad Epiſcopum Venetiarum (i): *Fraternitati tuæ mandamus, quatenùs quoſlibet tibi lege Diœceſanâ ſubjectos, qui prædicto modo terram duabus viis* (Religionis ſcilicet & ſæculi) *ingredi non verentur, ut poſtquàm per annum geſtaverint habitum Monachalem, Regulam ſecundùm formam Ordinis profiteantur & ſervent, Eccleſiaſticâ cenſurâ compellas.* Cui Decretali conſentiunt & alia Clementis III. (k), & Canon antiquus è Concilio Triburienſi habito an. 895. depromptus (l), qui ſic habet; *Puella, ſi ante duodecim annos ætatis ſponte ſuâ ſacrum ſibi velamen aſſumpſerit, poſſunt ſtatim parentes ejus vel tutores id factum irritum facere, ſi voluerint, at ſi annum & idem id diſſimulando, conſenſerint; ulteriùs nec ipſi, nec ipſa mutare hoc poterunt.* Hæc eſt juriſprudentia canonica, ab Innocentio IV. expreſsè confirmata, ut videre eſt in unâ ex ejus Decretalibus in ſexto relatâ (m).

Richard. Paludan. &c.

(g) Gloſſa in cap. *Meminimus*. 3. qui Clerici vel voventes matrim. contrahere poſſunt. v. *Nec habitum*. in c. *Antiquæ*. de voto & voti redemp. in extravag. Joannes XXII. v. *Tacitè* & in reg. 44. de reg. juris in 6.

(h) Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. l. 7. c. 8. n. 1.

(i) Honorius III. in c. *Ex parte*. 22. de regularibus tranſeuntibus ad religionem. l. 3. tit. 31.

(k) Clemens III. in c. *Conjuduit*. 10. de convers. conjugii eod. lib. tit. 32.

(l) Conc. Triburienſe. c. 24. in can. *Puella*. 2. 20. q. 2.

(m) Innoc. IV. in c. *Is qui*. 1. de regularibus & tranſeuntibus ad Relig. in 6. l. 3. tit. 14.

Verùm obſervare intereſt, tacitam Religionis profeſſionem, qualiſcumque ſit, in Gallia non admitti (n), & ſolam profeſſionem expreſſam ibi eſſe validam; cùm duas habet conditiones à Tridentino requiſitas, quarum prima eſt, ut eam antecedat probationis annus integer; 28.

(n) Edict. Molin. an. 1566. an. 55.
Edict. Bleſ. an. 1579. an.

… profeſſio tacita, qualis in corpore juris admittitur (*b*). Atque hinc ſequitur. quòd Euſtachius, expreſsè Religionem non profeſſus per tres annos, quibus Religioſo indutus eſt habitu, 1. ad ſæculum redire poteſt; & cum Renata ſuum conſummare matrimonium; 2. vel alteram ducere uxorem, ſi Renata obierit.

Certum quidem eſt, Navarrum & alios quoſdam Canoniſtas exiſtimare, quòd è tribus in jure memoratis profeſſionum ſpeciebus, primam ſolam irritat Concilium Tridentinum (*c*), de quâ loquitur Decretalis è Concilio Arelatenſi deprompta (*d*), quâ is, qui Religioſum induerat habitum, & ſponte atque cum cognitione profeſſi exercitia obſervârat, cenſebatur Religioſus; & alteram, de quâ loquuntur Alexander III. & Bonifacius VIII. (*e*), juxta quos is, qui per triduum ſolùm profeſſi veſtem tulerat, ſi à novitiorum habitu eſſet diverſa, pariter Religioſus profeſſus habebatur: at contendunt iidem illi Authores tertiam profeſſionis tacitæ ſpeciem non fuiſſe abrogatam à Concilio, de quâ loquuntur Innocentius IV. & Clemens V. qui declarant, eum fieri profeſſum, qui per annum & diem Religioſum fert habitum, quando Profeſſis & Novitiis eſt communis. Attamen tenenda eſt Regni Galliæ diſciplina, quâ omnis Profeſſio, ut ſit Canonica & valida, debet eſſe expreſſa, quamvis ab his Authoribus, tertia hæc profeſſionis ſpecies pro iis tantùm admittatur, qui expleto 16. ætatis ſuæ anno probationis annum in Noviciatum tranſegerunt, ut vult Concilium.

CASUS V.

Donatus poſt emiſſum Religionis aut caſtitatis votum Lucinam duxit uxorem. Nunquid validum eſt illud matrimonium.

Respons.

Si Donati votum de Religione ſuſcipiendâ non ſit ſolemne tenet ejus matrimonium; ſed ſi ſit ſolemne, & in Religione approbata à Sanctâ ſede factum, validè contrahere non potuit: nam certum eſt, uti jam probavimus, votum ſolemne Religionis eſſe impedimentum dirimens, & tali emiſſo voto quodlibet conjugium eſſe irritum, ut à Viennenſi Concilio, cui an. 1311. præerat Clemens V. (*f*), & à Tridentino definitum eſt (*g*), conformiter ad plures anteceſſorum ejus Summorum Pontificum decretales (*h*), nec non ad multos etiam Canones ipſo antiquiores. (*i*) Idem dicendum de voto caſtitatis emiſſo per ſuſceptionem ſacrorum Ordinum.

At verò non idem dicendum de voto ſimplici: quamvis enim graviſſimum is admittat peccatum qui tali voto ligatus matrimonium contrahit, illud tamen eſt validum, uti declarat Alexander III. in unâ è ſuis decretalibus (*k*), & Celeſt. III. in aliâ (*l*). Verum quidem eſt, voto ſimplici coràm Deo non minùs quam ſolemni ligari voventem, ut affirmat Cæleſtinus III. *Cùm ſimplex votum*, inquit, *apud Deum non minùs obliget, quàm votum ſolemne, votum quod Deo fecit, ſtudeat obſervare*. At invalidum non reddit matrimonium, *cùm votum ſimplex matrimonium impediat contrahendum*, ſubjungit hic Papa *non tamen dirimat jam contractum*. Cùm è con-

& cap. *Conſultationem*. 3. eod. tit. in 6. & Clem. *Eos qui*. 2. l. 3. tit. 9.

(*c*) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regular. &c. c. 15.

(*d*) Cit. can. *Vidua*.

(*e*) Alex. III. in cit. cap. *Ad noſtram*. Bonifac. VIII. in cit. cap. *Conſtitutionem*.

(*f*) Clemens V. in Clement. *Eos qui*. un. de conſang. & affinit. l. 4. tit. un.

(*g*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 9.

(*h*) Bonifac. VIII. in cap. *Quod votum*. de voto & voti redempt. in 6. l. 3. tit. 15. Joan. XXII. extravagante. *Antiquæ*. unic. eod. tit. Urban. III. in c. *Ex parte*. 9. de converſ. conjug. Clemens III. in c. *Conſuluit*. 10. eod. tit. Alex. III. in c. *Meminimus*. 3. qui Clerici vel voventes &c. Innoc. III. in c. *Inſinuanſe*. 7. eod. tit. Nicolaus I. in can. *Quod interrogaſti*. 6. diſt. 27.

(*i*) Conc. Calced. can. 16. Conc. Tolet. I. can. 16. Conc. Tolet. IV. can. 51. Conc. Tolet. VIII. can. 6. Conc. Turon. III. can. 16.

(*k*) Alex. III. in c. *Conſuluit*. 4. qui Clerici vel voventes &c.

(*l*) Celeſt. III. in cap. *Rurſus*. 6. eod. tit.

(*m*) S. Thom. quodlibet 8. art. 10. in corp.

poſteà det eandem alteri, hujuſmodi donatio non poteſt reſcindi per priorem promiſſionem, quamvis malè faciat dando: & ſic ille, qui emiſit votum ſimplex continentiæ poteſt poſtmodùm corpus ſuum tradere uxori; & quamvis peccet hoc faciendo, tamen matrimonium non dirimetur propter votum præcedens. In voto autem ſolemni eſt ſimul promiſſio & collatio; tunc enim eſt votum ſolemne, quando ſimul aliquis cum voto conſecratur Deo, & ponitur in aliquo ſtatu ſanctitatis, vel per ſuſceptionem Ordinis, vel per profeſſionem certæ regulæ; & ſic non poteſt ulteriùs corpus ſuum tradere uxori; & ſi tradit, contractus nullus eſt; & ſic matrimonium dirimitur per votum ſolemne, non autem per ſimplex.

CASUS VI.

Auxbertus Caſtitatis votum intra manus Superioris cujuſdam Religioſæ domûs & coràm omnibus ejus Religioſis, nec non aliis ſolemniter emiſit. Nunquid votum illud in his circumſtantiis conſideratum eſt impedimentum dirimens matrimonium, ita ut jam validè deinceps contrahere nequeat?

Respons.

Votum illud, ab Ausberto emiſſum, non eſt ſolemne, quamvis ſit publicum; cùm Religionem non ſit profeſſus, nec Monaſterii, in quo illud emiſit, regulam amplexus fuerit. Reipsâ ergo eſt tantùm ſimplex votum. Atqui ſimplex votum non eſt impedimentum dirimens, uti conſtat ex probationibus in ſuperiori deciſione allatis. Unde ſequitur, ab Ausberto validè contrahi poſſe matrimonium, quamvis non poſſit id ipſum facere abſque peccato mortali, niſi legitimam priùs obtineat diſpenſationem.

Unum eſt tamen, quod excipias pro iis, qui poſt duos probationis annos in Religioſo Societatis Jesu ordine votum ſimplex emiſère: nam is, qui triplex caſtitatis obedientiæ & paupertatis votum in hoc ordine poſt ſtatutum Novitiatus tempus emiſit, jam matrimonium validè contrahere nequit, ut declaravit Gregorius XIII. expreſſâ conſtitutione 15. Maii an. 1584. latâ (*n*) quæ eſt octogeſima nona in magno Bullario poſtremæ editionis. Si igitur in communitate Patrum Societatis tria ſimplicia vota poſt duos probationis annos emiſiſſet Ausbertus, matrimonium jam validè contrahere non poſſet. Ita difficultatem iſtam ſolvunt Sylveſter de Prierio, Toletus, qui Archidiaconum laudat, & Author Colloquiorum Luconenſium (*o*).

CASUS VII.

Thrason poſt factum ſimplex caſtitatis votum ductâ uxore Annâ abſque diſpenſatione, poteſt-ne abſque mortalis peccati reatu ſuum conſummare matrimonium, ſaltem conjugale debitum uxori petenti reddendo?

Respons.

Dicendum eſt, à Thraſone ſuum non poſſe conſummari matrimonium in caſu propoſito ſine peccati mortalis reatu. Ratio eſt, quia ſuum tenetur, cùm poteſt, ſervare votum. Atqui una adhuc ipſi via illius ſervandi ſuppetit, ſcilicet Religionem ſolemniter profitendo ante conſummationem ma-

(*n*) Greg. XIII. in Bullâ *Aſcendente*. §. 18. & 23.

(*o*) Sylveſter. v. *Matrimonium*. 8. q. 5. Fr. Toletus inſtr. Sacerd. l. 7. c. 118. n. 1. Et apud eum Archidiaconus. Colloq. Lucon. tom 9. Colloq. 9. q. 2.

Digitized by Google

tum abſque Dei offenſâ reddere poſſet, imò teneretur, licèt ipſa interpretativè tantùm ſeu tacitè peteret: *Sive mulier petat expreſsè, ſive interpretativè, ut quando mulier verecunda eſt, & vir ſentit ejus voluntatem de redditione debiti; tunc enim ſine peccato reddere poteſt*, addit idem Angelicus
(b) Id. Ibid. in 4. Doctor. (b) At certum eſt, quod illud is exigere non poſſet ſine peccato, etiam poſt copulam, ut obſervat idem Sanctus.

CASUS VIII.

Theonillus emiſſo ſimplici Religionis voto, poteſt-ne ſine mortali peccato Magdalenam ducere uxorem, perſeverans in voluntate ſuum conficiendi votum, Religionem ſuſcipiendo ante conſummationem matrimonii ſui?

Respons.

Non poteſt ſine gravi peccato, niſi legitimæ ipſi & maximi momenti rationes ſint adimplendi votum ſuum: quamvis enim contra votum ſuum præcisè non delinqueret, cùm illius adimplendi voluntatem ſervaret: peccaret tamen contra bonam fidem, ſponſam ſuam decipiens, & rem faciens, quæ ipſi grave damnum afferret, in eo, quòd ipſa ſecundas jam inire non poſſet nuptias, niſi poſt annum probationis ad ſolemnem ipſius Religionis profeſſionem requiſitum. Addi etiam poteſt, Magdalenam haud facilè eſſe forsàn nupturam ob ſuſpicionem conſummationis, aut etiam præviæ matrimonio copulæ, aut ob aliquam aliam ab eâ diſcendi rationem occultam. Ita ſentiunt Navarrus,
(c) Navarr. Man. c. 16. n. 30. Et apud eum Sotus in 4. diſt. 38. q. 1. art. 1. Sylveſter v. Matrimonium. 7. q. 5. Richard. & Archidiaconus. (c) Dominicus Sotus, & Sylveſter, quos primus his laudat verbis: *Nunc autem de illo dico peccare*; inquit, hic Canoniſta, *non tantùm eò quòd frangit votum, quàm eò quòd ſponſam decipit, ut Sotus rectè dixit, & ante eum Sylveſter, ... & quia magnum damnum infert ei, quippe quæ non ita facilè alii nubet ob ſuſpicionem copulæ cum eo habitæ.*

Diximus, *niſi legitimæ ipſi & maximi momenti ſint rationes adimplendi votum ſuum*; quod poſt eundem addimus Authorem, qui iſtam affert exceptionem: *Credo tamen, quod ſi aliqua cauſa urgeret eum ad matrimonium contrahendum cum ea ſimulato ejuſmodi propoſito, qualis eſſet notabilis mortis aut infamiæ metus, quamvis non eſſet ſatis juſta ad matrimonium dirimendum, non peccaret, modò daret operam, ne quid detrimenti ſuâ culpâ ei eveniret: quo caſu opinio Angeli & Calderini intelligi poſſet.*

CASUS IX.

Petrus Mariam uxorem ſuam vi aut minis adegit ad aſſentiendum ſuſcepto à ſe de Religionis ingreſſus conſilio; quo facto ſolemnem emiſit profeſſionem. Num is cogi poteſt, ſi nota ſit vis & atteſtata, ut è Monaſterio poſt factam profeſſionem exeat, & maritali affectu cum uxore ſuâ vivat?

Respons.

Is profectò cogi poteſt ad exeundum è Monaſterio, in quo Religionem profeſſus eſt, ob extortum
(d) Innoc. III. in cap. Accedens. 17. & ibi Gloſſa de converſ. conjugatorum. vi à ſuâ conjuge aſſenſum: & tenetur coràm Deo, ad ipſam, ſi poſtulet, redire; uti expreſsè declarat Innocentius III. (d) *Quocirca diſcretioni veſtræ mandamus*, inquit hic Papa, de ſimili quæſtione loquens, de quâ fuerat conſultus; *quatenùs, ſi res intelligendum, ſi Petro nulla ſubſit legitima excuſatio, cur ad mulierem ſuam redire non teneatur, qualis eſſet v. g. cauſa adulterii ab eo non ita pridem commiſſi, aut ſi jure ſuo ceſſerit, ut fieri poſſet, ſi ipſa ſolemnem Religionis profeſſionem emiſiſſet à ſuſceptâ à viro ſuo vitâ cœlibe: tunc enim eam recipere non teneretur*, ut patet ex aliâ decretali ejuſdem Papæ Innocentii III. ad Epiſcopum Patavinum ſcribentis (g). in c. Conſuluit. 10. de converſ. conjugat.

CASUS X.

(g) Innoc. III. in cap. Veniens. 16. eod. tit.

Valeria, Aigulphi uxor, octodecim aut circiter viginti annos nata, & cujus mores, quoad caſtitatem ſunt ſuſpecti, viro ſuo permittit, ut Religioſum amplectatur inſtitutum, non exiſtimans & penitùs ignorans, ſe quoque in hoc caſu teneri ad Religionem profitendam, ut caſtitati ſuæ conſulat, aut ſaltem ad ſimplex caſtitatis votum emittendum. An tenetur Aigulphus, ſolemniter profeſſus, eam recipere, atque, ut antè cum ea cohabitare, ſi mulier ſua Religionem ingredi, aut caſtitatem vovere omninò renuat?

Respons.

Datus ille à Valeria conſenſus tantùm ex ignorantia, validam mariti ſui profeſſionem efficere nequit: ex quo ſequitur, ipſum non teneri ad remanendum in Monaſterio, niſi ipſa mutet conſilium Religionem profitendo, aut ſe voto ad ſervandam caſtitatem obſtringat; ſed eundem teneri ad redeundum cum Valeriâ, ſi id neceſſarium judicet Epiſcopus, ut illius adoleſcentulæ mulieris in tuto ponatur caſtitas; quo in caſu omnia mariti jura recuperat. Id quidem clarè definitum videtur ab Urbano III. (h), qui declarat, conceſſum à muliere viro ſuo conſenſum profitendi Religionem eſſe invalidum, quando ſuſpectis circa caſtitatem moribus ſuis ipſa remanet in ſæculo. *Licèt prædictus D. uxore ſuâ remanente in ſæculo, de jure ad Religionem nequiverit proficiſci.* Hæc ſunt verba hujus Summi Pontificis, ex quibus ſequitur emiſſam ob talem conſenſum profeſſionem eſſe ſimiliter invalidam. (h) Urban. III. in cap. Ex parte. 9. eod. tit.

Difficultas iſta ex alia etiam Decretali Alexandri III. manifeſtiùs definita videtur (i): hac autem de re ſummum hunc Pontificem conſuluerat Hungariæ Epiſcopus: *Utrùm Laïcus uxoratus, qui præſentibus Sacerdotibus & monachis, ignorante Epiſcopo, de licentia & permiſſione uxoris Monaſterium ingreſſus, profeſſionem fecit, uxore in ſæculari habitu remanente, nec tranſeunte ad Religionem, aut perpetuam continentiam vovente, ab Epiſcopo ſuo poſſit ad thorum revocari uxoris; an illa compellenda ſit, continentiam obſervare.* Ad quam interrogationem ſic reſpondet Papa, ſolvens difficultatem, de qua in præſenti caſu agitur. *Dicimus, quòd, niſi uxor ad Religionem tranſierit, aut perpetuò caſtitatem ſervare promiſerit, vir poteſt & debet de Monaſterio revocari.* (i) Alex. III. in cap. Præterea. 1. eod. tit.

CASUS XI.

Patroculus, qui iter apud Turcas ſuſcepit, & qui mulierem ſuam Joannam deſerere peroptat, quòd noverit, eam Religionis deſiderio teneri, ſe mortuum eſſe ſimulat, ipſi curans dari lit-

teras

Digitized by Google

RESPONS.

Certum quidem eſt, quòd ex regulâ juris *fraus & dolus alicui patrocinari non debent* (a), ut loquitur Innocentius III. ſed pactum fraus non invalidat in rebus ſpiritualibus, licèt ipſum in temporaneis vitioſum efficiat, ut fert Lex (b), & docet Navarrus (c): hinc, cùm ſolemne Joannæ votum ſaltem voti ſimplicis continentiæ vim habeat; abſque graviſſimo peccato exire nequit è Monaſterio, ubi ſolemniter profeſſa eſt, aut ad virum ſuum reverti: quod eo certiùs eſt, quia non poſſet ſine gravi ſcandalo.

Navarrus concluſionem iſtam tribus aſſerit rationibus: 1. Quia votum quodlibet juſtè emiſſum religioſè obſervandum eſt, ut conſtat ex Decretali Celeſtini III. (d), & ex aliâ Innocentii III. ſcriptâ ad Epiſcopum Trecenſem. Atqui Joanna in caſu propoſito juſtum & legitimum votum emiſit, quia juſtè præſumens de obitu viri ſui illud emiſit; igitur illud in conſcientiâ obſervare tenetur, in iis præſertim, quæ ſpectant ad continentiam. *Pro parte negante facit primò*, inquit hic Author, *quòd vota juſtè emiſſa ſervanda ſunt ... ſed illa uxor juſtè vovit & ſanctè profeſſa eſt; quia juſtè credidit maritum mortuum*; *ergo*.

(a) Innoc. III. in c. *Officii*. 13. de teſtam. & ultimis volunt. l. 3. tit. 16. & in cap. *Cùm dilectus*. 8. de religioſis Domibus eod. lib. tit. 36.

(b) L. *Pactum ejus*. fin. ff. de hæredibus inſtituendis l. 28. tit. 5.

(c) Navarr. l. 3. conſil. tit. de convers. conjug. conſilio. 6.

(d) Celeſt. III. in c. *Placet*. 12. de convers. conjugat. Et Innoc. III. in c. *Magnæ*. 7. de voto & voti redemp. l. 3. tit. 34.

culum redire non poteſt, niſi eum ſuperſtes in ſæcolo ipſum revocet. 2. *Facit caput*, *conſuluit*, *quatenùs probat, quod conjux ingreſſus Monaſterium abſque conſenſu alterius, debet in ſuâ profeſſione permanere, niſi à conjuge, dum vivit, revocetur. Et Panormitanus relatis multis modis intelligendi illud capitulum, concludit, quod conjux profeſſus, ſive ignorante, ſive ſciente & diſſimulante, ſine cujus conſenſu intravit, repetatur ab eâ.*

Denique *quia conjux poteſt vovere continentiam*, pergit Navarrus, *ſine conſenſu viri, & valet quoad voventis præjudicium, licèt non ad præjudicium conjugis ſecundùm Gloſſam memorabilem* (g), *& ita non poteſt exigere debitum, licèt teneatur reddere. Ergo etiam profeſſio, facta ſine licentia alterius conjugis, valebit quoad ſuum præjudicium: & ideò, ſi non quæratur ab alterâ parte, non poteſt exire.* Quibus dictis ſic concludit idem Author: *Super quæ omnia videtur, quod prædicta uxor* (Joanna ſcilicet in caſu propoſito) *non poteſt ſuâ ſponte redire ad ſæculum, nec repetere maritum approbantem ſuam profeſſionem*, (ut fit in caſu præſenti), *niſi viveret incontinenter, & Epiſcopus ex officio ſuo juberet, ut cohabitarent ſimul.*

(g) Gloſſa in c. *Uxoratus*. 8. de convers. conjug.

IMPEDIMENTUM COGNATIONIS NATURALIS.

TRIPLEX diſtinguitur Cognatio, ut obſervat ſanctus Antoninus (h): prima eſt cognatio naturalis, altera cognatio ſpiritualis dicitur; tertia verò legalis: de duabus poſtremis in ſequentibus titulis fiet ſermo: in hoc enim agitur tantùm de cognatione naturali, quæ conſanguinitas appellatur; & cujus iſtam definitionem offert Polmanus (i): *Conſanguinitas*, inquit, *eſt vinculum perſonarum, carnali generatione à ſe mutuò, communive ſtipite deſcendentium.*

Stipitis nomine hic intelligitur perſona patris vel matris pro filio, nepote ex filio aliiſque deſcendentibus in linea directa, & pro fratribus; eorum filiis, aliiſque lineæ tranſverſæ ſeu collateralis.

Linea directa definitur: *Ordinata ſeries conſanguineorum, a ſe mutuò deſcendentium* (k): quod intelligendum eſt relatè ad patrem, avum, aut abavum, aut alios aſcendentes; vel relatè ad filios, aut nepotes, aut pronepotes, alios-ve deſcendentes: cùm ii, qui in lineâ collaterali ſe tangunt, aliis ab aliis ſuam non ducant originem, licèt communem habeant ſtipitem cum iis, qui in lineâ directâ ſunt poſiti: v. g. Joannes duos habet filios, Petrum & Paulum. Duo illi fratres duos quoque habent filios. Petrus & Paulus reſpectivè ad Joannem ſunt in lineâ directâ: ſed filius Petri eſt tantùm cognatus filii, qui eſt Pauli, in lineâ collaterali. Nam quamvis Joannem habeant pro communi ſtipite, alter tamen ab altero non fuit genitus.

Ex jure Romano *agnati* dicuntur, qui à patre, *cognati* verò, qui à matre oriuntur.

Impedimentum cognationis naturalis & perpetuum, eoque continentur ii omnes, qui ſunt in lineâ directâ, abſque ullâ exceptione, & in quocumque ſint, quantumvis remoto gradu. At non obtinet in lineâ collaterali, niſi ad quartum uſque gradum incluſivè.

Gradus nominatur, diſtantia cognationis, quæ reperitur inter cognatos, quæque ex jure Canonico computatur per unam aut plures generationes. Sic filius eſt conſanguineus patris ſui in primo gradu; quia inter eos una tantùm intercedit generatio; nepos verò in ſecundo gradu, quia duæ ſunt generationes; ita ut tot ſint numerandi conſanguinitatis gradus, quot ſunt perſonæ, excepto communi ſtipite, qui non eſt computandus.

Advertendum eſt, in Orientali Eccleſiâ etiamnùm antiquam teneri diſciplinam, ex quâ ad ſeptimum uſque gradum excluſivè prohibitum erat matrimonium. Hac de re conſuli poſſunt itineraria liturgica Galliæ, pag. 472.

(h) S. Anton. 3. part. ſum. tit. 1. c. 1.

(i) Polm. 3. part. n. 526.

(k) Id. ibid n. 530.

Digitized by Google

Certum eſt, Quirinum & Reyneldem ſimul nuptias inire poſſe ſine ullâ diſpenſatione: cùm enim gradibus inter ſe diſcrepant lineæ, à gradu remotiori ſemper inchoanda eſt graduum numeratio, ut docent ſanctus Thomas, Sylvius (*a*) aliique Authores ſeu Theologi, ſeu Canoniſtæ. Sed ad iſtas authoritates alia certior accedit, Gregorii ſcilicet IX. (*b*), qui rem ita in unâ è ſuis Decretalibus definit: *Vir qui à ſtipite quarto gradu*, inquit hìc Papa, *& mulier, quæ ex alio latere diſtat quinto, per regulam approbatam, quâ dicitur: quanto gradu remotior differt à ſtipite & à quolibet per aliam lineam deſcendentium ex eodem; licitè poſſunt matrimonialiter copulari.*

(*a*) S. Tho. in 4. diſt. 40. q. un. art. 2. in corp.
(*b*) Greg. IX. in c. *Vir qui.* fin. de conſanguin. & affinit. l. 4. tit. 14.

Quod pertinet ad rationem, quâ gradus debent numerari, tres ſunt regulæ certiſſimæ ex Angelico Doctore, cæteriſque, qui eâ de re ſcripſerunt.

Prima regula his verbis à Sylvio effertur (*c*): *Perſonæ conſanguineæ*, inquit, *in linea recta tot gradibus inter ſe diſtant, quot progreſſiones generationis factæ ſunt à ſtipite ad ipſas, ſive quot ſunt perſonæ in ea linea ordine ſanguinis collocatæ, unâ demptâ, nempe ſtipite. Sic filius à patre diſtat primo gradu: nepos ab avo, ſecundo: pronepos à proavo, tertio... & ſic deinceps.*

(*c*) Fr. Sylvius in ſuppl. 3. part ſum. S. Th. q. 54. art. 2.

Secunda regula, quæ ad lineam indirectam ſeu collateralem pertinet, ab eodem Authore ſic proponitur. *Perſonæ conſanguineæ in linea tranſverſa, ſi æqualiter diſtant à communi ſtipite: quoto gradu ab eo diſtant, eodem diſtant ab invicem: quia cùm non habeant inter ſe conſanguinitatem, niſi ratione communis ſtipitis, ex quo deſcendunt, neceſſe eſt gradus attendi penes diſtantiam ab illo ſtipite. Ac proinde duo fratres, itemque frater & ſoror, quia uno tantùm gradu differunt à communi ipſorum patre, diſtant etiam uno ſolùm gradu inter ſe: filius verò unius fratris, quia duobus gradibus diſtat à communi ſtipite, duobus etiam gradibus diſtat à filio alterius fratris.*

Tertia Regula, quæ ad eandem ſpectat lineam, eſt quòd, cùm lineæ collaterales gradibus ſunt inæquales, numeratio inchoanda eſt à remotiori (*d*); nullâ habitâ ratione propinquioris. Sed juvat hìc ejuſdem Theologi verba referre. *Tertia regula*, ait Sylvius, *ſi perſonæ conſanguineæ inæqualiter diſtant à communi ſtipite, eodem diſtant inter ſe ..... quia, cùm tota ratio propinquitatis, vel diſtantiæ collateralium inter ſe ſumatur ex Ordine ad communem ſtipitem, non poſſunt eſſe conjunctiores inter ſe, quàm ſint cum illo ſtipite. Si autem haberetur ratio propinquioris, ille qui eſt in quinto gradu, eſſet propinquior ei qui eſt in ſecundo gradu; quàm ſtipiti.* Addit hìc Author, iſtam numerandi rationem à quarto Lateranenſi œcumenico Concilio & ab Alexandro III. fuiſſe approbatam; & ob eam cauſam atque conformiter ad hanc regulam aſſeruimus, duas perſonas, de quibus agitur in caſu propoſito, ſimul validè nubere poſſe; cum una ſit in quinto gradu, in quo licitum eſt matrimonium ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. & Tridentino.

(*d*) Gloſſ. in arbor. Conſang. & affinit.

CASUS II.

Judas Raymundi filius illegitimus poteſt-ne validè matrimonium contrahere cum unâ conſanguineâ Patris ſui in tertio aut quarto gradu lineæ collateralis?

nor: *Prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt abſque gravi diſpendio hujuſmodi prohibitio generaliter obſervari ..... Cùm ergo jam uſque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ ſit restricta, eam ita volumus eſſe perpetuam, non obſtantibus Conſtitutionibus ſuper hoc dudùm editis, vel ab aliis vel à nobis; ut ſi quis contra prohibitionem hujuſmodi præſumpſerit copulari, nullâ longinquitate defendatur annorum, cùm diuturnitas temporum non minuat peccatum, ſed augeat, tantòque ſint graviora crimina, quantò diutiùs infelicem animam detinent illigatam.* Cui Conſtitutioni nullatenùs derogavit Concilium Tridentinum (*h*). Atqui Lateranenſe Concilium non diſtinguit inter conſanguinitatem legitimam & illegitimam. Unde ſequitur, futurum Judæ, licèt illegitimi eum conſanguineâ patris ſui in tertio aut quarto gradu matrimonium, fore omninò invalidum.

& 3. Can. Nullam. 7. ibid. Can. Ad ſedem. 2. 35. q. 5.
(*g*) Innoc. III. in c. Non debet. 8. de conſanguin. & affinit.
(*h*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de ſacram. matrim. c. 2. & 3.

CASUS III.

Gerundius & Olympia Conſanguinei, unus in quarto, altera verò in quinto gradu, ſimul nupſere, exiſtimantes, ſe eſſe ambos Conſanguineos in quarto gradu. Nùm validum eſt eorum matrimonium?

Respons.

Quamvis ob malam ſuam fidem Gerundius & Olympia peccati mortalis ſint conſcii; ex hoc non fit, ut irritum ſit eorum matrimonium, ſi illud ſe contrahere validè putaverint; quandoquidem in hoc caſu conſenſus eorum eſt verus & abſolutus; at ſi econtrà exiſtimaverint, ſe invalidè contrahere ob impedimentum dirimens, quod inter ſe ſupponebant, invalidum eſt eorum matrimonium *Si hujuſmodi impedimento non obſtante, putant ſe poſſe inire validum contractum, valebit*, inquit Sylvius (*i*). *Si autem credunt non valere non valebit, quia deeſt conſenſus.* Ita quoque docent Sylveſter & Navarrus.

(*i*) Fr. Sylvius in ſuppl. 3. part. ſum. S. Th. q. 55. art. 9. & apud eum Sylveſter & Navar. Manu. c. 22. n. 41.

CASUS VI.

Abraham & Rachel, Calviniſtæ, in tertio gradu conſanguinei, olim in Gallia matrimonio juncti à quodam Religionis prætenſæ reformatæ Miniſtro vi 41. articuli ſecreti Edicti Nannetenſis, quo ipſis licitum eſt tale matrimonium, Catholicam fidem amplexi ſunt. Nunquid in conſcientiæ foro tenentur, ab Eccleſia diſpenſationem obtinere de impedimento conſanguinitatis, quo non obſtante contraxere? An etiam neceſſe eſt, ut coram Parocho ſuum renovent conſenſum?

Respons.

Licèt Conjuges pagani aut infideles ad Chriſtianam religionem tranſeuntes, Eccleſiaſticâ non indigeant diſpenſatione, ut matrimonium ſuum in conſanguinitate contractum retinere valeant, tenentur tamen hæretici, qui Catholicam fidem amplectuntur. Ratio hujuſce diſcriminis eſt, quia, ut ait Innocentius III. (*k*), infidelium matrimonium invalidari non poteſt *Conſtitutionibus Canonicis*,

(*k*) Innoc. III. in c. *Gaudemus*. 8 de divortiis l. 4. tit. 19.

generait, in quo tota congregatur Eccleſia, conſtitutum; & ex eâ tantùm fiat, ut in foro externo ii non puniantur, qui eo modo nupſère; ut ad ſeparationem non cogantur, nec filii eorum illegitimi declarentur. Id manifeſtum fit ex ipſis Edicti Bleſenſis terminis, in quibus ſic habetur: „ ſua „ quoque Majeſtas non vult etiam, ut ii prædictæ „ Religionis, qui anteà contraxerint aut poſteà „ matrimonium contrahent in tertio & quarto gra„ du, ex eo moleſtiâ afficiantur, aut validitas „ prædictorum contractuum in dubium revocetur, „ nec pariter hæreditas tollatur aut diſputetur filiis „ natis aut naſcituris; & quoad matrimonia jam habeientur novi ad fidem converſi eâ ratione nupti, Apoſtolica ſedes Congregationi ſancti officii poteſtatem fecit, ipſis gratuitò omnes concedendi neceſſarias diſpenſationes, ut valida fiant ipſorum matrimonia ita contracta.

Ex dictis hactenùs ſequitur, quod, cùm ex conſtitutionibus Canonicis invalidum ſit omninò Abrahami & Rachelis matrimonium; ad ejus redintegrationem abſolutè neceſſe eſt, ut legitimam obtineant diſpenſationem, & ſuum renovent conſenſum coràm Parocho & duobus teſtibus, ut ſtatuit Concilium Tridentinum.

IMPEDIMENTUM COGNATIONIS SPIRITUALIS.

COGNATIO ſpiritualis hîc dicitur affinitas ſpiritualis quæ contrahitur ex adminiſtratione ſacramentorum Confirmationis vel Baptiſmi, & quæ matrimonium reddit invalidum inter perſonas, de quibus mentio fiet in primâ & ultimâ deciſione.

Oritur quoque ſpiritualis affinitas ex adminiſtratione ſacramenti Pœnitentiæ inter Confeſſarium & Pœnitentem; eò quod Confeſſarius habeatur tanquam pater ſpiritualis illius, quem abſolvit, quia dando ipſi abſolutionem ipſum ad ſtatum gratiæ per peccatum amiſſæ reſtituit. At de eâ nihil dicemus, quia ſpecies illa affinitatis inter impedimenta dirimentia matrimonii non recenſetur, & aliunde Sacer ordo Confeſſarii unum eſt ſingulare, de quo poſteà fiet ſermo.

CASUS PRIMUS.

PASCHASIUS & Maria de ſacro baptiſmi fonte Beatricem, filiam Catharinæ, viduæ Joannis ſuſceperunt. Quam è tribus uxorem ducere poteſt Paſchaſius abſque diſpenſatione?

RESPONS.

Certum eſt, Mariam ſolam à Paſchaſio ſumi poſſe uxorem; nam ex Concilio Tridentino (a) cognatio ſpiritualis non contrahitur per baptiſmum 1. niſi inter baptizantem & baptizatum. 2. Inter baptizantem ac baptizati Patrem ac matrem 3. Inter ſuſcipientes è ſacro fonte & infantem ſuſceptum ex una parte & ſuſcepti parentes ex aliâ. *Sancta Synodus*, inquiunt Patres Concilii, ... *ſtatuit, ut ... ad ſummum unus & una baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant; inter quos & baptizatum ipſum & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem ac baptizatum baptizatique patrem ac matrem tantùm ſpiritualis cognatio contrahitur ... omnibus inter alias perſonas hujus ſpiritualis cognationis impedimentis omninò ſublatis.* Quo circa ſuſceptores ſeu Patrinus ac Matrina, qui in caſu propoſito ſunt Paſchaſius & Maria, inter ſe nullam cognationem ſeu affinitatem ſpiritualem contrahunt, atque ita ſimul nuptias abſque diſpenſatione inire poſſunt. Ob eam cauſam 1. Conjuges puerum è ſacro baptiſmi fonte ſuſcipere poſſunt retento jure mutuo à ſe invicem conjugale exigendi debitum, quamvis ſimul infantem ſuſcipere abſque peccato nequeant in iis Diœceſibus, ubi illud eſt vetitum, uti Bonacina id vetari in Mediolanenſi teſtatur. 2. Ob eandem rationem viduæ Patrini ſui nubere poſſet Paſchaſius, modò eum cum viro defuncto non ſuſcepiſſet. 3. Sic etiam baptizatus filiæ patrini ſui vel illius à quo baptizatus eſt, nubere poteſt, quia à Concilio Tridentino Confraternitas jam non eſt in uſu.

(a) Conc. Trid ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 2.

Confirmari poteſt hæc deciſio ex Conſtitutione ſancti Pii V. latâ 28. Aprilis an. 1566. & quæ in magno Bullario poſt decimam quartam ipſius Bullam reperitur (b): en ipſius verba: *Ab aliquibus dubitari accepimus, an ſaltem impedimentum cognationis ſpiritualis hujuſmodi inter maritum vel uxorem ſuſcipientis & baptizatum, nec non inter maritum vel uxorem ſuſcipientis, & patrem ac matrem baptizati vigeat ... Nos ... à præciſis verbis Concilii minimè diſcedendum in præmiſſis eſſe cenſuimus: & propterea nullum ampliùs impedimentum ratione cognationis hujuſmodi ſubeſſe decernimus & declaramus, quominùs inter dictos maritum vel uxorem ſuſcipientis & baptizatum, baptizatique patrem & matrem, & quaſcumque alias perſonas, tam ex parte ſuſcipientis quàm & baptizatis, in dicto Concilio nominatim non expreſſas, matrimonium licitè & liberè contrahi poſſit.*

(b) S. Pius V. in conſtitut. Cum aliàs &c. in Bullario. tom. 2. pag. 193. col. 2.

CASUS II.

NICETIUS ab Alexandro ſeptemdecim annos nato baptizatus eſt: aliquantò poſt Alexander nubens Mathurinam duxit uxorem, & elapſis tribus menſibus obiit. An poteſt deinceps Nicetius matrimonium inire cum Mathurina ſine diſpenſatione?

Digitized by Google

tutione, Concilii Tridentini Decreto (*a*) omninò conſentanea.

Certum quidem eſt, aliter ſenſiſſe Doctorem Angelicum (*b*) pro iis, qui ſuum conſummarunt matrimonium: ſed advertendum, ſanctum Thomam diu ante Tridentinum ſcripſiſſe, & eſſe locutum conformiter ad jus antiquum (*c*), quod ſuo vigebat tempore, quodque ab illo Concilio fuit reformatum. Ita obſervat Sylvius his verbis (*d*): *Docet cognationem ſpiritualem à viro tranſire in uxorem & contra, ſecundùm ſcilicet jus antiquum, quo tranſibat à viro in mulierem carnaliter cognitam: ſed nunc poſt conſtitutionem Concilii Tridentini res non ſe habet, nec enim eſt ſpiritualis propinquitas ſeu cognatio inter baptizantem & ſuſceptorem, neque inter ſuſcepturos, neque inter baptizatum & filios baptizantis vel ſuſceptoris; ſed tantùm eſt propinquitas baptizantis cum baptizato & ejus parentibus; ſuſcipientis aut ſuſcipientium etiam cum baptizato & ejus parentibus ... nec aliquid prohibet filiaſtrum accipere in matrimonium uxorem aut filiam ſui patrini* (*e*).

(*a*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 2.

(*b*) S. Th. in 4. diſt. 42. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 2. in corp.

(*c*) Bonifac. VIII. in cap. *Nedum*. 1. de cognat. ſpirit. in 6. l. 4. tit. 3.

(*d*) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Th. q. 56. art. 4.

(*e*) Item Navar. Manu. l. c. 22. n. 39. & alii omnes. id.

CASUS III.

AUDENTIUS in urgenti neceſſitate puerum ſacris baptiſmi aquis abluit, quem ab Apollonià, puellà à ſe corruptà ſuſcepit. An ex facto Audentii oritur ſpiritualis cognatio inter ipſum & Apolloniam, quæ ſit impedimentum dirimens matrimonii, quod cum ipſa contrahere intendit, licèt neceſſarium penitùs ei fuerit, proprium filium brevi moriturum baptizare?

RESPONS.

In hoc caſu inter Audentium & Apolloniam interjacet impedimentum dirimens cognationis ſpiritualis, quam iſte ſuam baptizans prolem contraxit; atque adeò cum Apollonia nubere validè non poteſt, niſi poſt obtentam diſpenſationem legitimam. Neque ea neceſſitate baptizandi impeditur hujuſmodi cognatio: cùm enim impedimentum illud Eccleſia non conſtituerit tanquam pœnam, quam mereantur illud contrahentes, ſed tanquam mutuæ & indebitæ in ſe invicem reverentiæ teſtimonium; dici nequit, abſque ſuâ culpâ puniri Audentium iſtam contrahendo affinitatem, cùm ea contrahi etiam poſſit per actionem bonam, uti contrahi poteſt irregularitas aliquid faciendo, quod ſit coram Deo remuneratione dignum. Ita communiter docent Theologi & Canoniſtæ celeberrimi. *Si quis in neceſſitate baptizaret filium ſuum*, inquit Doctus ſancti Thomæ interpres (*f*).... *Talis incurreret impedimentum dirimens: adeòque non poſſes inire validum matrimonium cum ſua concubina. Si dicas*, addit hic Theologus, *neque hunc debere puniri propter actum baptizationis licitum, imò neceſſarium: Reſpondeo, eum non puniri; contrahit enim cognationem, quæ ſubſequens matrimonium dirimat non ad pœnam, ſed ad quodam amicitiæ genus pertinet.* Nec aliter ſentiunt Proſper Fagnanus & Navarrus (*g*).

(*f*) Fr. Sylvius in ſuppl. 3. part. ſum. S. Th. q. 56. art. 1.

(*g*) Proſper. Fagn. in c. *Si vir* de cognat. ſpirit. Navarr. Man. 2. 2. n. 4. & conſilio 5. de cognat. ſpirit.

rum, cujus ipſe pater erat, filium ſimiliter baptizavit; & utrum ob eam rationem validum cùm eâ non poſſit inire matrimonium?

RESPONS.

Conſtat, Joannem, qui primum Mariæ filium, licèt in extrema neceſſitate baptizavit, cum ea ſpiritualem contraxiſſe affinitatem, quæ eſt impedimentum dirimens matrimonii, quod cum illa cupiebat inire. Id probatur Authoritate Bonifacii VIII. (*h*), qui cùm præmiſit, eum, qui de ſacro fonte puerum ſuſcipit, cognationem ſpiritualem contrahere cum patre & matre pueri, & cum ipſo puero, addit, *& eadem, quæ de ſuſceptione ſunt dicta, ſunt etiam de baptiſmate cenſenda.* 2. Ex Concilio Tridentino, quod idem in pari caſu definit (*i*): neque ex præſuppoſitâ baptiſmatis neceſſitate impeditur, ne cognationem iſtam Joannes contraxerit, ut docent Hoſtienſis, Archidiaconus, Bellamera, Angelus de Clavaſio, Covarruvias, Sylveſter, aliique Canoniſtæ (*k*).

(*h*) Bonifac. VIII. in c. *Nedum*. 1. de cognat. ſpirit. in 6. l. 4. tit. 3.

(*i*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 2. de refor. matrim.

Nec minùs certum eſt, uti probamus in reſponſione ad caſum proximum, Joannem contraxiſſe impedimentum dirimens cognationis ſpiritualis in ſecundo caſu, ſactis abluendo aquis baptiſmi filium, quem è Maria ſuſcepit, quamvis eum in extremâ tantùm neceſſitate baptizaverit; nihil quippe in jure reperitur, quo excuſari poſſit. Equidem Joannes VIII. (*l*) ſcribens ad Anſelmum, Epiſcopum Lemovicenſem de patre, qui in neceſſitate pari ſuum coactus fuerat baptizare filium, aſſerit, quod propter hanc cauſam à muliere ſuâ non debet ſejungi *quoad thorum*; quia in hoc laudabiliter tantum egit: *Benefeciſſe laudatur: idcirco ſuæ uxori ſibi jam legitimè ſociatæ, impunè, quamdiu vixerit, judicavimus manere conjunctum.* At ſi jus in ſimili circumſtantia legitimo patri faveat, nihil tale reperitur, quod ei faveat, qui, Joannis inſtar, eſt tantùm filii pater naturalis. Et quidem ob eam rationem maritus qui ſuum baptizavit filium, à propria uxore ſeparari non debet, quia non æquum eſt, ut ex eo quòd laudabiliter egerit, jus amittat jam acquiſitum in corpus uxoris ſuæ: at idem nequit affirmari de illo, qui filium, infelicem criminis ſui factum baptizavit, cùm ei nullum jus competeret in corpus Mariæ, & cui etiam deinceps commiſceri nequit abſque novo crimine. Colligendum eſt itaque, Joannem validum cum Maria non poſſe matrimonium inire, cùm actu baptizandi filium, quem ab eâ ſuſcepit, factus eſt ejus compater, uti jam contraxerat affinitatem in primo caſu. Ita rem definit Canon antiquus, quem Gratianus Papæ Deo-dato (*m*) (quamvis falsò) adſcribit, loquendo de iis, qui proprios filios de ſacro baptiſmi fonte abſque neceſſitate ſolùm levaverant: nam Papa declarat Gordiano, Epiſcopo Hiſpalenſi, in ſua conſtitutione ſe Prædeceſſorum ſuorum Julii, Innocentii & Celeſtini ſequi veſtigia. Multa quoque poſſent aſſerri juris teſtimonia; at ſuperfluum jam allatæ probationes, ut nobis videtur; addemus tantùm quòd de ſe loquens aſſerit Navarrus (*n*), quòd nimirum. *Interrogatus Romæ*, inquit, *an qui infantem ſemeſtrem filium ſuum, quem abortivit amica ejus, baptizavit jam moriturum, abſente Clerico, poſſet ducere in uxorem illam amicam: reſpondit*

non

(*k*) Hoſtienſis in ſum. eod. tit. §. *Et an aliquis*. n. 8. Archidiaconus & Bellamera in can. *Omnes*. §. 30. q. 1. Angelus de Clavaſio v. *Matrimonium* 3. impedimento. 6. in 16. Covarruvias in l. 2. Decretal. 2. part. c. 6. §. 4. n. 4. Sylveſter. v. *Matrimonium* 8. q. 7.

(*l*) Joannes VIII. in can. *Ad limina*. 30. q. 1.

(*m*) Can. *Pervenit*. 1. 30. q. 1.

(*n*) Navarr. Man. c. 16. n. 33.

Digitized by Google

de matrim. l. 7. diſput. 62. n. 10.

Pagn. in c. *Si vir*. de cognat. ſpirit.

CASUS V.

JOSEPHA, puellâ nobilis, octo tantùm annos nata, de ſacro baptiſmi fonte Armandum ſuſcepit. Nùm duo illi aliquando ſimul nuptias inire poſſunt?

RESPONS.

Generalis eſt regula, perſonam, quæ aliam de ſacro fonte ſuſcipit, cum ea contrahere impedimentum dirimens, ſcilicet affinitatem ſpiritualem. Atqui Concilia omnia, Canones & decretales, quibus conſtituta eſt illa impedimenti ſpecies, univerſim loquuntur, & ne uno quidem excipiuntur impuberes; unde ſequitur, quòd, cùm de omnibus indiſtinctè jus loquatur, inter eos quoque nulla adhibenda eſt diſtinctio, juxta illud juris effatum: *ubi jus non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus* (c). Atque adeò veram cognationem ſpiritualem cum puero à ſe ſuſcepta Joſepha contraxit; quâ cognatione ad contrahendum ſimul fiunt inhabiles. Ita nimirùm rem definivit Congregatio Concilii, ut teſtatur Fagnanus his verbis (d): *Reſpondit* (Sacra Congregatio) *Contractam quidem eſſe Cognationem ſpiritualem non obſtante ætate.* Ejuſque rei quatuor potiſſimùm affert rationes 1o. *quia nullus canon, nullum Concilium, nullus Doctor in terminis decidit contrarium*: 2o. *tùm quia ſicut ætas levati non impedit, quin levans major 14. annis contrahat hanc cognationem cum levato, quamvis anniculo, vel paucorum menſium, aut dierum, ita nec impedit, quando levans eſt minor quatuordecim.* 3o. *tùm quia licet minor quatuordecim, potuit tamen inſtruere minorem*: 4o. *tum quia, reperiuntur Canones tantùm, qui repellunt non baptizatum, Abbatem & Monachos, nec alii repelluntur; ergo etiam infantes & impotentes admiſſi cenſebuntur.* Quæ ultima ratio, quamvis negativa, alicujus tamen eſt momenti.

(c) Arg. leg. *De pretio*. ff. de publicanâ in rem actione. lib 6. tit. 2.

(d) Fagnan. in cap. Ex litteris. de cognat. ſpirit. n. 16.

CASUS IV.

THEODATUS, hæreticus, ſchiſmaticus, aut infidelis baptizavit aut de ſacro fonte Nicolaum ſuſcepit. An ex eo ſpiritualem contraxit cognationem, quæ ſit impedimentum dirimens matrimonii, quod ſimul inire intendunt?

RESPONS.

1o. Si Theodatus ſit infidelis, aut nondum baptizatus, nullam ſpiritualem contraxit cognationem cum Nicolaa, quam baptizavit, vel de ſacro fonte ſuſcepit; quia nondum baptizatus, cùm non habeat in ſe ſpiritualis vitæ principium, nullum ejus poteſt recipere effectum; uti probant iſta ſancti Thomæ verba (e): *Qui non eſt baptizatus non poteſt aliquem levare de ſacro fonte, cùm non ſit membrum Eccleſiæ, cujus typum gerit in baptiſmo ſuſcipiens, quamvis poſſit baptizare, quia eſt creatura Dei; cujus typum gerit baptizans, nec tamen aliquam cognationem contrahere ſpiritualem poteſt, quia eſt expers ſpiritualis vitæ, in quam homo primò per baptiſmum naſcitur.* Alibi ſententiam ſuam probat Angelicus Doctor (f) hac ratione; quia patrini tenentur docere filios ſuos ſpirituales ea omnia, quæ pertinent ad fidem, & neceſſaria ſunt ad ſalutem. Eccleſia enim recèns baptizatis patrinos concedens hoc unum intendit, ut eorum ſaluti conſuleret, *firmatus*. Cujus rei hanc rationem profert Gloſſa; *quia patrini debent inſtruere filiolos ſuos in ſymbolo & in aliis* ∴ *hoc facere non poſſunt, qui primò in eis inſtructi non fuerint.* Quod probat authoritate Gratiani (i), quibus probationibus iſtud addi poteſt ratiocinium. Qui nondum ſecundùm carnem natus eſt, non poteſt habere conſanguineos aut affines ſecundùm carnem. Ergo qui non natus eſt ſecundùm ſpiritum per Baptiſmum, eoſdem habere nequit ſecundùm eundem ſpiritum (k).

(e) S. Thom. in 4. diſt. 41. q. 1. art. 3. quæſt. 1. ad 3.

(f) Idem 3. part. q. 57. art. 8.

(i) Gratian. §. *Neceſſe*. diſt. 47.

(k) Sylvius in 3. part. ſum. S. Thom. q 67. art. 7. & in ſuppl. q. 56. Richardus & alii dd. in 4.

2o. Quod ſpectat ad baptizatos, conſtat, quòd puerum vel baptizando, vel de ſacro baptiſmi fonte levando, cognationem ſpiritualem contrahunt, quamvis ſint hæretici, ſchiſmatici aut Apoſtatæ, ut patet ex rationibus hactenùs allatis, quæ ſimul probant, omnes hujuſmodi homines nunquam eſſe admittendos, ut ſint patrini vel matrinæ (l).

(l) Domini. Sotus. in 4. diſt. 42. q. 1. art. 3.

CASUS VII.

SERVIUS, Chriſtianus, Amurati infidelis filiam baptizavit. An ideò cum patre & matre hujus filiæ cognationem ſpiritualem contraxit?

RESPONS.

Quamvis Servius cognationem hanc ſpiritualem cum puellâ à ſe baptizata certò contraxerit, certum eſt etiam hunc ipſum non contraxiſſe cum parentibus infidelibus filiæ; quia, ut in ſuperiori deciſione probavimus, nullius cognationis ſpiritualis infideles ſunt capaces, quia unicum hujus principium eſt baptiſmus, quem non receperunt. Cùmque cognatio illa ſit qualitas relativa, quæ proinde eſſe nequit in baptizante, niſi ſit in baptizato; contrahi non poteſt à Servio pro patre & matre, cùm duo illi infideles hanc pro ſe ipſo contrahere non poſſint. Ita ſentit ſanctus Thomas, ut patet evidenter ex ejus verbis in præcedenti deciſione laudatis. Ita quoque Richardus & Navarrus (m).

Eandem quoque Doctrinam tuetur Dominicus Sotus angelici Doctoris authoritatem allegans: ſic autem quæſtionem proponit (n), *Utrùm ſi quis baptizat, aut levet de fonte filium Judæi vel Gentilis, contrahat cum patre affinitatem?* ad quam petitionem ita reſpondet: *Gloſſa canonis 1. 30. q. 1. illud affirmat. At verò divus Thomas id meritiſſimò negat: neque in dubium revocari debet, quoniam fundamentum cognationis ſpiritualis eſſe eſt, ſpirituale, quod per regenerationem baptiſmi ſuſcipimus; & ideò, ſicut non baptizatus baptizans nullam contrahit cognationem cum baptizato, ita ex adverſo neque baptizatus ullam contrahit cum non baptizato.*

(m) Navarr. man c. 22. n. 36. Et apud eum S. Thom. & Richardus in 5. diſt. 42. q 1. art. 3.

(n) Dom. Sotus in 4. diſt. 42. q. 1. art. 3. Concluſ. 2. §. *Poſtremo*.

CASUS VIII.

CÆSAR de ſacro fonte levavit Agnetem, quæ jam domi ab Obſtetrice baptiſmi aquis fuerat abluta, & qui baptiſmi ceremoniæ ſupplebantur. An inter ipſum & Agnetem in hoc caſu intercedit cognatio ſpiritualis, quæ ſit impedimentum dirimens matrimonii?

RESPONS.

Diximus ſupra in ſolutione primæ difficultatis, quæ ad rem iſtam pertinet, affinitatem ſeu cognationem ſpiritualem, quæ eſt impedimentum diri-

mem

Digitized by Google

iis, qui patrini vices in ceremoniarum tantum ſupplemento gerunt. Conſentit hæc ſententia cum iſta juris regula (*b*) : *Odia reſtringi & favores convenit ampliari* : nam impedimentum illud eſt res odioſa, eo quòd voluntatem eorum; qui nubere cupiunt, reſtringat, iiſque facultatem matrimonii adimat, cùm inter eos intercedit iſta cognationis ſpecies.

(*b*) Reg. 15. de reg. juris in 6.

Probari poteſt noſtra hæc opinio authoritate ſupplementi ſancti Thomæ, cujus hæc ſunt verba (*c*) : *ſicut cognatio carnalis*, inquit, *non contrahitur niſi per actum generationis completum : unde etiam affinitas non contrahitur niſi factâ commixtione ſeminum ex quâ poteſt ſequi generatio carnalis : ſpiritualis autem generatio non perficitur niſi per aliquod Sacramentum. Unde non videtur conveniens, quod ſpiritualis cognatio contrahatur niſi per aliquod ſacramentum.* Ita quoque manifeſtiùs rem definit Sylvius (*d*) dicens : *ſi quis poſt Baptiſmum, domi propter neceſſitatem collatum, adhibeatur ut patrinus, tunc quando ſolemnes ceremoniæ ſupplentur, nullam etiam contrahit propinquitatem.* Eandem opinionem tuentur Navarrus (*e*) Bancelios & Authores Colloquiorum Luconenſium (*f*) & Andegavenſium (*g*).

(*c*) ſupplem. 3 part ſum. S. Thom. q. 46. art. 2. in corp.

(*d*) Fr. Sylvius in cit. q. art. 3.

(*e*) Navarr. Manual. c. 22. n. 20.

(*f*) Ludovicus Bancel. v. *Matrimonium*. ad q. 8. Colloq. Lucon. tom. 9. colloq. 9. q. 2.

(*g*) Colloq. Andega. octob. an. 1703. q. 4.

CASUS IX.

Leopoldus puerum de ſacro baptiſmi fonte ſuſcepit, uti procurator Theotimi, quem patrinum parentes elegerunt, quamvis abeſſet. An ſpiritualem contraxit propinquitatem cum puero ejuſque parentibus ?.

Respons.

Reſpondemus, Leopoldum, cum puerum hunc Theotimi ſolùm nomine & tanquam ejus in hanc rem procurator ſuſceperit, nullam & cum puero & cum parentibus ejus ſpiritualem contraxiſſe cognationem. Ratio eſt, quia ex his Concilii Tridentini (*h*) terminis : *Si alii ultra deſignatos baptizatum tetigerint, ſpiritualem cognationem nullo pacto contrahant*, ſatis manifeſtè apparet nullam contrahi ab eo propinquitatem, qui alterius tantùm nomine & ut ejus procurator puerum ſuſcipit, cùm procurator ipſe non eligatur, neque deſignetur patrinus, ſed ille ſolus, cujus in hoc munere eſt procurator. Quam rationem urget Sylvius (*i*) aſſerens, ita fuiſſe definitum à ſacrâ Cardinalium congregatione (*k*). *Procurator autem*, inquit hic Theologus, *eſt ultra deſignatos : deſignantur enim principales, non autem eorum procuratores. Ita reſpondit congregatio Cardinalium, ut tradit Emmanuel Sa*, verb. *matrimonii impedimenta.* opinionem ſuam multis rationibus confirmat Sylvius, quarum præcipua eſt ; *quia quæ procurator agit, non agit nomine ſuo, ſed alterius.* Ex quo ita conclùdit : *Ergo non ipſe cognationem contrahit, ſed alter.* Deciſioni huic aſſentiuntur permulti inſignes Canoniſtæ, quales ſunt Panormitanus, Joannes de Anania, Joannes Andræas, Navarrus & Fagnanus (*l*).

(*h*) Conc. Trid. cit. cap. 2.

(*i*) Fr. Sylvius in ſuppl. 3. part. ſummæ S. Thom. q. 56. art. 3.

(*k*) Pius IV. in Bullâ. aliàs. 81. Sixtus V. in Bullâ *Immenſa*. 74. Bullar. mag. tom. 2. pag. CXII.

(*l*) Panorm. in cap. *Veniens*. de cognat. ſpirit. Joan. Andr. in cap. *Poteſt quis*. de reg. juriſ. in 6. Proſp. Fagn. in cit. cap. *Veniens*.

CASUS X.

Marcellinus ab Ambroſio rogatus, ut modò pituræ conjugis prolem de ſacro fonte vellet levare, & in longinquam regionem iter habere coactus, Marcum conſtituit procuratorem ſuum, cum puero, quem ipſius nomine Marcus è ſacro fonte ſuſcepit, & cum patre & matre ejus, ſpiritualem contraxit cognationem. Cujus rei rationem præcipuam ſuppeditat iſta juris regula (*m*) : *Qui facit per alium, perinde eſt ac ſi faciat per ſe ipſum.* Ex ea quippe colligi poteſt, quòd, cum Marcellinus à parentibus pueri patrinus deſignatus fuerit, & Marci miniſterio, quem ſpecialiter ad id commiſit, munus illud obierit, per ſe ipſum illud obiiſſe cenſetur, cùm de mandato proprio illud obierit ipſius procurator ; ut docet Sylvius (*n*), qui aſſerit, quòd, ſi is, qui procuratori partes ſuas demandat, ſpiritualem non contraheret cognationem, nullus puero eſſet patrinus, cùm procurator ipſe nec ſuo nec mandantis nomine eam contrahat. *Alioquin dicendum foret, illi puero, quem ſoli procuratores ſuſcipiunt, nullos eſſe patrinos, ſi nolint eum ſuſcipere nomine proprio, ſed tantùm alieno : id quod non videtur admittendum, quia hoc eſſet contra univerſalem Eccleſiæ legem & conſuetudinem.*

(*m*) Reg. 72. de reg. juriſ. in 6.

(*n*) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 35. art. 3.

Id unum apparenter objici poteſt. Quando pater pueri Parochum rogavit, ut ſuum baptizaret puerum certum eſt, quòd, ſi Parochus ille alium committat Sacerdotem, qui pro ſe baptizet ; non Parochus, ſed ſolus Sacerdos commiſſus & baptizans ſpiritualem contrahit affinitatem. Ergò à pari idem dicendum de eo, qui alium committit, ut nomine, ſuo puerum ſuſcipiat ; cùm non potior videatur eſſe ratio contrahendi in mandante, quàm in Parocho.

Argumento huic reſpondet Sylvius negando conſequentiam ; quia non valet paritas inter Parochum & Patrinum mandantes, ut is pro ſe baptizet, alter verò pro ſe ſuſcipiat. *Reſpondeo*, inquit hic Author, *negando conſequentiam, quia iſte alius baptiſmum miniſtrat, & non Parochus. Jure autem Eccleſiaſtico eam cognationem contrahit baptizans : qui vero, ut procurator, baptiſmo aſſiſtit, officium ſuſceptoris non acceptat ſibi, ſed principali : cognationem autem contrahit is, qui fit ſuſceptor, ſeu qui officium ſuſceptoris ſibi acceptat.*

CASUS XI.

Apollonius, Sancti Ildefonſi Parochus, factam à Concilio Tridentino (*o*) prohibitionem, ignorans, ne plures, quàm unum patrinum, aut ſaltem patrinum unum cum matrinâ admittantur ad baptiſmum, Tertullo, Parœciæ ſuæ Domino ita indulſit, ut patrinos duos matrinaſque duas admitteret. An iſti quatuor ſpiritualem omnes contraxêre propinquitatem cum baptizato ejuſque parentibus : An verò duo ſolùm contraxêre, & quinam ſunt ?

(*o*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 2.

Respons.

Certum quidem eſt, quòd iſta à Concilio Tridentino facta fuerit prohibitio, imò ſtatuit ſacroſancta iſta Synodus, ut, *ſi Parochi culpâ vel negligentiâ ſecùs factum fuerit, arbitrio Ordinarii puniatur.* At non declarat, quòd ſi plures, quam unum, admiſerit patrinos omnes ſpiritualem non contraherent affinitatem. Unde videtur, nihil de novo fuiſſe conſtitutum à Concilio, de hac parte diſciplinæ, atque adeò patrinos omnes matrinaſque ſtatutum ſuperantes numerum cum baptizato ejuſque parentibus ſpiritualem, ut ante, contrahere propinquitatem. Ita docet Sylvius his verbis

Digitized by Google

ſecuritate, petenda diſpenſatio: nec deberet Parochus ante illam conjungere eos, de quibus eſſet hæc difficultas.* Subjungitque idem Sylvius, ita ſentire ſacram Congregationem Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, alioſque permultos, quos laudat, Authores (c).

(c) Martinus Alphonſus. Vivaldus. Molanus. Cabrera. Henriquez. Carol. Fevres apud cit. Sylvium.

CASUS XII.

Bertoldus, qui Patrini munia obivit in baptiſmo Marthæ, neque ſuſcepit, neque omninò tetigit hanc puellam per totam baptiſmi Ceremoniam. An tamen cognationem ſpiritualem non minùs contraxit, quàm ſi tetigiſſet?

Respons.

Contendunt nonnulli Authores, quòd juxta iſta Tridentini verba: *Si alii ultrà deſignatos baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant* (d), neceſſe ſit, ut puer tangatur ad contrahendam cognationem. Veriſimilius tamen videtur, ex his verbis non probari, quòd neceſſarius ſit ad illam contrahendam pueri contactus corporeus, ſed quòd ſufficit, ut quis deſignetur & admittatur ad functionem Patrini: præterquàm quod poſt Sylvium dici poteſt (e), ad litteram & rigoroſo ſenſu verbum, *tetigerint* non eſſe ſumendum, uti ſumunt quidam Authores (f), ſed latiori ſignificatu, pro *ſuſceperint*, aut *fidejuſſerint*. Exiſtimamus igitur ſatis eſſe, ſi verbo aut ſigno, aut præſentiâ ſuâ oſtendat quis, ſe de ſacro fonte puerum ſuſcipere. *Ex iis enim verbis*, ait Sylvius, *habetur quidem non ſufficere contactum, niſi is qui tangit fuerit ad hoc deſignatus: ſed non dicitur, quòd ille contactus ſit neceſſarius.* Alibi etiam ſic loquitur (g): *Ut quis ſit patrinus, debet eum quem ſuſcipit manu tenere, vel ſignis, verbis & aſſiſtentiâ declarare, quod eum officio ſuſceptoris offerat ad baptiſmum.*

(d) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 2. cit.

(e) Fr. Sylvius in 3. part. q. 67. art. 7. cit.

(f) Martin Bonacina. & Petrus Ledeſma.

(g) Fr. Sylvius. in ſuppl. S. Tho. q. 56. art. 3.

Videtur quoque, deciſionem iſtam confirmari poſſe ex variis Diœceſeon uſibus: in aliis quippe, uti in Cameracenſi, Mechlinienſi & Yprenſi, ex Paſtorali conſtituitur, ut, dùm abluitur infans, eum Patrinus tangat. Atrebatenſe verò Rituale tantùm exigit, ut tangatur dum accipit ſtolam candidam & lampadem ardentem; quâ in re conſentit cum Ordine Romano (h). Alcuinus, Præceptor Caroli Magni, & diſcipulus Venerabilis Bedæ, loquens de patrinis, aſſerit, eos intra manus ſuas pueros ſuſcipere, ſtatim atque baptiſmo initiati ſunt, eis Sacerdos orationem recitavit, quæ immediatè poſt ſuſceptionem hujuſce Sacramenti dicitur. Denique Rituale Romanum ſtatuit quidem, ut patrini puerum teneant, cùm ipſi per immerſionem confertur baptiſmus; ſed eum excipit caſum, in quo ipſi confertur per effuſionem, ut advertit Sylvius. Ex his igitur diverſis uſibus concludi poteſt, non neceſſarium eſſe abſolutè pueri contactum, ut cognatio aut affinitas ſpiritualis contrahatur.

(h) Ordo Rom. tit. de Sabbato ſancto.

CASUS XIII.

Cum se quatuor homines obtuliſſent ad ſuſcipiendum de ſacro baptiſmi fonte puerum, quatuor ſpiritualem affinitatem cum baptizato ejuſque parentibus contraxerint; ut patet ex definitione Bonifacii VIII. (i), qui in unâ è Decretalibus ſuis ita loquitur. *Quamvis non plures, quàm unus vir, vel una mulier accedere debeant ad ſuſcipiendum de baptiſmo infantem juxta Sacrorum Canonum inſtituta; ſi tamen plures acceſſerint, ſpiritalis cognatio inde contrahitur matrimonia contrahenda impediens & etiam pòſt contracta diſſolvens.* Ad quod ait Gloſſa (k): *Scilicet cum omnibus, & ſic multa fieri prohibentur, quæ facta tenent.*

(i) Bonifac. VIII. in cap. *Quamvis.* fine de cognat. ſpirit. in 6.

(k) Gloſſa in cit. c. *Quamvis* v. *Contrahitur.*

Confirmari poteſt hæc ſententia ex ipſis Concilii Tridentini verbis: nam prohibuit quidem illud Concilium, ne plures, quàm duo admitterentur ad ſuſcipiendum puerum in baptiſmo; at non declaravit, quòd tres quatuor-ve admiſſi cognationem ſpiritualem non contraherent: econtrà manifeſtè ſupponit, quoſlibet deſignatos & admiſſos eam contrahere, affirmando, quòd non deſignati eam non contrahant (l): *Si alii, ultra deſignatos, baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem non contrahant.* Atqui quatuor illi homines, de quibus fit mentio in caſu propoſito, indiſtinctè à Parocho fuere admiſſi, cùm nemo ex iis fuerit excluſus. Igitur illi quatuor eam contraxerunt, quamvis Parochus deliquerit in regulas Eccleſiæ, quæ prohibet, ne plures, quam duo admittantur. Ita ſentit Sylvius cum aliis permultis, quos laudat (m).

(l) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reſor. matrim. c. 2. cit.

(m) Sylvius in 3. part. ſum. S. Th. q. 57. art. 7. Et apud eum Navarr. Man. c. 22. n. 39. Molanus. Vivaldus. Cabrera. Henriquez.

CASUS XIV.

Gracilianus, qui Benedicti in confirmatione fuit patrinus, poteſt-ne validè uxorem ducere matrem aut ſororem Benedicti?

Respons.

Magnum eſt in caſu propoſito diſcrimen inter Matrem & Sororem Benedicti: nam Gracilianus validè quidem poteſt nubere cum ejus ſorore abſque ullâ diſpenſatione; ſed non poteſt cum ipſius matre. Ratio eſt, quia cognatio ſeu affinitas ſpiritualis eodem modo in confirmatione contrahitur, atque in baptiſmo, uti declarat Bonifacius VIII. (n): *Ex confirmatione, ſeu frontis Chriſmatione*, inquit hic Papa, *ſpiritualis cognatio eiſdem modis contrahitur, matrimonia ſimiliter impediens, contrahenda, & dirimens pòſt contracta.* Atqui cognatio ſpiritualis, ut diximus, contrahitur tantùm inter patrinum, & filiaſtram, & matrem ejus, & inter matrinam & filium ſpiritualem & patrem ejus. Ita in confirmatione non contrahitur, niſi inter confirmantem & confirmatum, & inter patrinum & eundem confirmatum, & patrem ac matrem confirmati. *Ea quoque cognatio*, inquit Concilium Tridentinum (o), *quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, illiuſque patrem & matrem ac tenentem non egrediatur: omnibus inter alias perſonas hujus ſpiritualis cognationis impedimentis omninò ſublatis.*

(n) Bonifac. VIII. in c. *Nedum.* 1. §. 1. de cognat. ſpirit. in 6.

(o) Concil. Trid. ſeſſ. 26. de refor. matrim. c. 2. cit.

Digitized by Google

illa ſuppleret.

Duplex eſt adoptionis ſpecies: prior, quæ *adrogatio* dicitur, his verbis definiri ſolet. *Adrogatio, eſt perſonæ ſui juris in alienam familiam aſſumptio.* Altera, ea eſt, quæ ſimplex ſeu civilis adoptio nuncupatur, & definitur, *filii-familias in alienam familiam aſſumptio* (*b*). Patebit in ſequentibus deciſionibus, 1. inter quas perſonas adoptio ſit impedimentum dirimens. 2. Quæ ſint perſonæ, quibus liberum eſt adoptare. 3. In quibus circumſtantiis fieri poteſt adoptio.

(*b*) Id. ibid. n. 548. & ſeq.

CASUS PRIMUS.

BLASIUS, recens Parochus, & juriſprudentiæ non ita peritus, ſcire peroptat, utrùm quælibet adoptionis ſpecies ſit impedimentum dirimens matrimonii. Quid ipſi reſpondendum eſt?

RESPONS.

1. Parocho huic exponendum eſt, quid ſit adoptio, cujus definitionem iſtam affert Sylvius (*c*) poſt ſanctam Thomam. *Docet* (ſanctus Thomas (*d*), *adoptionem convenienter definiri quod ſit*: Perſonæ extraneæ in filium, vel nepotem, vel deinceps legitima aſſumptio: quâ de re obſervandum eſt, verbis iſtis, *perſona extranea* intelligi perſonam, *quæ erat extra poteſtatem adoptantis, & à jure, ad quod aſſumitur, aliena*, ut loquitur idem Theologus· & iſtis aliis verbis, *legitima aſſumptio*, intelligi adoptionem, *quæ debet fieri ſecundùm formam legum.*

(*c*) Sylvius. ſuppl. S. Tho. q. 17. art. 1.
(*d*) S. Th. in 4. diſt. 42. q. 2. art. 1. ad 7.

2. Blaſio dicendum, quod duplex eſt adoptionis ſpecies: una perfecta, quæ à Juriſconſultis propriè dicitur *adrogatio*, quâ is, qui, cùm eſſet ſui juris, adoptatur, tranſit in poteſtatem adoptantis, eique ſuccedit, uti filius ejus aut hæres: quæ adoptionis ſpecies à ſolo Principe confirmari poteſt. Altera adoptionis, ſimplicis dictæ, ſpecies, fit per ſolam Magiſtratûs authoritatem, quin adoptatus tranſeat in poteſtatem adoptantis, aut jus acquirat ad ejus hæreditatem, & neceſſe ſit, ut adoptatus ſit *ſui juris*. Sic autem de duplici illâ adoptionis ſpecie leges loquuntur: *Generalis enim adoptio duobus modis fit*, inquit una ex his legibus (*e*), *aut Principis authoritate, aut Magiſtratûs imperio. Principis authoritate adoptamus eos, qui ſui juris ſunt, quæ ſpecies adoptionis dicitur adrogatio; quia & is, qui adoptat, rogatur, id eſt, interrogatur, an velit, eum, quem adoptaturus ſit, juſtum ſibi filium eſſe: & is, qui adoptatur, rogatur, an id fieri patiatur. Imperio Magiſtratûs adoptamus eos, qui in poteſtate parentis ſunt, ſive primum gradum liberorum obtineant, qualis eſt filius, filia, ſive inferiorem, qualis eſt nepos, neptis, pronepos, proneptis &c.* Lex illa jure novo Imperatoris Juſtiniani (*f*) confirmata eſt, ac duplicem illam adoptionis ſpeciem agnoſcit Eccleſia, de quâ ſic loquitur ſanctus Thomas (*g*): *Filiatio adoptionis eſt quædam imitatio filiationis naturalis, & ideò duplex eſt adoptionis ſpecies. Una, quæ perfectè imitatur naturalem filiationem, & hæc vocatur adrogatio, per quam reducitur adoptatus in poteſtatem adoptantis: & ſic adoptatus ſuccedit patri adoptanti ex inteſtato, nec poteſt eum ſine culpâ privare quartâ parte hæreditatis. Sic autem adoptari non poteſt, niſi ille, qui ſui juris eſt, qui ſcilicet poſtquam adoptatur, non habet poteſtatem, aut ſi habet, eſt mancipatus, & hæc adoptio non fit niſi authoritate Principis. Alia eſt adoptio, quæ imitatur naturalem filiationem imperfectè, quæ vocatur ſimplex adoptio, per quam adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis: unde magis eſt diſpoſitio quædam ad perfectam adoptionem, quàm adoptio perfecta: & ſecundùm hanc poteſt adoptari etiam ille, qui non eſt ſui juris & ſine authoritate Principis, ex authoritate Magiſtratûs, & ſic adoptatus non ſuccedit in bonis adoptantis, nec tenetur ei adoptans aliquid de bonis ſuis in teſtamento dimittere, niſi velit.*

(*e*) L. Generalis. 2. ff. de adopt. l. 1. tit. 7.
(*f*) §. Adoptio. Inſtitution. eod. tit.
(*g*) S. Th. cit. art. 1. ad 2.

3. Parocho huic reſpondendum, ex ſancto Thoma & Sylvio (*h*) ſolam priorem adoptionis ſpeciem eſſe impedimentum dirimens matrimonii, eò quòd ſimplex adoptio nullam queat producere cognationem. *Hanc autem eſſe mentem beati Thomæ patet, cùm ex corpore hujus articuli*, inquit Sylvius, *tùm ex reſponſione ad primum & quartum articuli ſequentis.* Idem quoque docent alii multi primæ notæ Authores.

(*h*) Sylvius loco cit. art. 2.
Et apud eum Sylveſter de Prierio. v. *Matrimonium* 8. q. 8.
Innocent. I.
Dom. Soto. in 4. diſt. 42. art. 2. q. 2.
Petrus Ledeſma. Sanchez.

CASUS II.

BLASIUS iterùm poſtulat, quotuplex ſit ſpecies cognationis legalis propriè dictæ, quâ illicitum fiat, aut invalidum matrimonium.

RESPONS.

Ad quæſitum illud reſpondendum, triplicem eſſe cognationis legalis ſpeciem. *Prima* (ſpecies cognationis legalis) *eſt aſcendentium & deſcendentium*, inquit Sylvius (*i*), *quæ ſcilicet contrahitur inter adoptantem & adoptatum, ac adoptati filios & nepotes uſque ad quartum gradum*: atque hæc cognationis legalis ſpecies eſt impedimentum dirimens matrimonium, quod durat etiam poſt ſolutionem adoptionis, aut emancipationem perſonæ adoptatæ. Quod probat hic Theologus ex antiquo Canone Nicolai I, (*k*), in quo ſic habetur: *Nec inter eos, qui naturâ, & eos qui adoptione filii ſunt veneranda Romana leges matrimonio contrahi permittunt.*

(*i*) Sylvius in ſuppl. S. Tho. q. 57. art. 3.
(*k*) Nicolaus I. in can. Ita. 1. 30. q. 3.

Secunda *eſt Lateralis*, inquit idem Author, *inter adoptatum & filium ſeu filiam naturalem adoptantis*; neque in hac lineâ ultrà progreditur. Hinc filius matrimonio jungi nequit cum filia, quam pater ſuus adoptavit *per adrogationem*: (nam de hâc ſolâ adoptionis ſpecie hîc agitur); verùm illa legalis cognatio non eſt impedimentum dirimens, niſi quamdiu perſona adoptata manet in poteſtate adoptantis; ut fert Canon, quem è Lege Digeſtorum (*l*) deprompſit Gratianus: quare mortuo patre, aut filiis emancipatis, aut extra poteſtatem patris quâcumque ratione factis, deſinit impedimentum. *Per adoptionem quæſita fraternitas eò uſque impedit nuptias*, inquit hic Canon, *donec manet adoptio: ideòque eam, quam pater meus adopta-*

(*l*) L. Per adoptionem. 17. ff. de ritu nuptiar. in can. Per adoptionem 6. eâd. causâ & q.

... & uxorem adop-
tantis. Tertia hæc cognationis legalis ſpecies, eodem modo ac prima, matrimonium dirimit, ut fert Lex, cujus hæc ſunt verba (n): *Adoptivus filius, ſi emancipatur, eam qua Patris adoptivi uxor fuit, ducere non poteſt, quia novercæ locum habet. Item ſi quis filium adoptaverit, uxorem ejusdem, quæ nurûs loco eſt, nequidem poſt emancipationem filii, ducere poteſt, quoniam aliquando nurus ei fuit.*

(a) Leg. Adoptivus. 14. ff. de ritu nuptiarum. c. 23. tit. 2.

CASUS III.

Blastus denique rogat, utrùm dici poſſit, intercedere cognationem legalem 1. inter adoptantem & Matrem perſonæ adoptatæ. 2. inter Petrum & Joannam ab Antonio adoptatos?

Respons.

Reſpondetur, nullam eſſe cognationem legalem inter perſonas in propoſito caſu enuntiatas, quia de eâ nulla fit in jure mentio; & illa tantùm debet cognatio agnoſci, quæ in ipſo exprimitur, ut docet Navarrus (b) qui tàm apertè exponit ea, quæ debent inferri ex diviſione cognationis legalis, de quâ in duobus ſuperioribus caſibus dictum eſt, ut ejus textum non futurum ſit abs re afferre. En igitur ipſius verba: *ſequitur.... quod adoptans aliquam in filiam ſuam, non poteſt cum illa, neque cum aliqua ejus deſcendente intra quartum gradum matrimonium contrahere: quia ſunt tanquam aſcendentes & deſcendentes. Item quod non poteſt contrahere cum uxore filii adoptivi, eo mortuo, nec filius adoptivus cum Matre adoptantis, eo mortuo, quia eſt cognatio tertia ſpeciei, quamvis cum ejus Matre, etiam filio vivente, quia inter illos nulla cognatio intercedit. Sequitur item, quod filius adoptivus cum filia naturali adoptantis, hoc vivente, & illâ in ejus poteſtate manente, contrahere non poteſt: ſed ſic Patre mortuo, aut filia emancipatâ, ... aut ipſe eſt jam emancipatus: quia hæc cognatio his modis ſolvitur ſecundùm omnes.*

(b) Navarr. Manual. c. 21. n. 45.

Idem dicendum de duobus ab eodem homine adoptatis, quales eſſent Petrus & Joanna ab Antonio adoptati: nam inter duos illos nulla intercedit legalis propinquitas, non magis, quàm inter Patrinum & Matrinam, qui eundem puerum ſimul de ſacro fonte levarunt: atque adeò licitè & validè matrimonio jungi poſſunt. Conſentiunt hæc omnia cum legibus & doctrinâ Sancti Thomæ (c), Sylvii & aliorum Theologorum atque Canoniſtarum.

(c) S. Thom. in 4. diſt. 42. q. 2. art. 3. in corp. ad 1. & 2.

CASUS IV.

Archembaldus, triginta annorum ætate provectus, Joſephum, octodecim annos natum, filium ſibi adoptare cupit. Nunquid illud poteſt legitimè?

Respons.

Non licet Archembaldo Joſephum pro filio ſibi adoptare in præſuppoſitis circumſtantiis: ſunt enim regulæ atque conditiones, quibus non obſervatis unus ab alio nequit adoptari.

Prima eſt, ut adoptans ſit de præſenti connubio, aut fuerit junctus; aut ſaltem poſſit conjungi.

Secunda: ut ætatis ſuæ vigeſimum quintum attigerit annum, & ſit ſui juris, ut docet S. Thomas his verbis (d): *Adoptio ordinatur ad hæreditatis ſucceſſionem; & ideò illis ſolis competit, qui habent poteſtatem diſponendi de hæreditate ſuâ. Unde ille, & octo annis eum præcedere debet.* Idem aſſeruit Juſtinianus his verbis (f): *Minorem natu majorem non poſſe adoptare placet: adoptio enim naturam imitatur, & pro monſtro eſt, ut major ſit filius, quàm Pater. Debet itaque is, qui ſibi filium per adoptionem vel adrogationem facit, plenâ pubertate, id eſt, decem & octo annis præcedere.* Ad quæ ultima verba ait Gloſſa: *Id eſt, decem & octo annos debet habere plus adoptans, quàm adoptatus.* Atque eo nixus fundamento regulam iſtam ſtatuit Angelicus Doctor, (g), *quòd minor non poteſt adoptare ſeniorem: & ideò oportet ſecundùm leges, quòd adoptatus ſit in tantùm adoptante junior, quòd poſſit ejus naturalis eſſe filius.*

(d) S. Thom. in 4. diſt. 42. q. 2. art. 1. ad 3.

1. tit. 7.

(f) §. Minorem natu 4. inſtit. de adoptionib. l. 1. tit. 11.

(g) S. Thom. loco cit. ad 5.

Hinc ſequitur, eos, qui defecto naturali potentiæ generandi ſunt ad contrahendum matrimonium inhabiles, quales ſunt, qui utroque teſte carent &c; jure quoque adoptandi carere, ut obſervat idem Sanctus Thomas (h). dicens: *Qui habet impedimentum perpetuum ad generandum.... ei non competit adoptare, ſicut nec naturaliter generare.*

(h) idem ibid. ad 4.

Denique addendum eſt, jus adoptandi mulieribus, uti eo potiebantur in lege Moſaïca, non competere: *Mulier non poteſt adoptare aliquem*, inquit Sanctus Thomas; quod Jus ipſis ademit Juſtinianus (i): *Feminæ quoque adoptare non poſſunt*, inquit hic Imperator, hanc dicti ſui rationem afferens, *quia nec naturales liberos in ſuâ poteſtate habent. Sed ex indulgentia Principis* ſubjungit iſte, *ad ſolatium liberorum amiſſorum adoptare poſſunt.* Quod etiam cum Juſtiniano aſſerit Angelicus Doctor dicens (k): *Mulier non poteſt adoptare aliquem, niſi ex ſpeciali conceſſione Principis.* Idem obſervat Gloſſa in Canonem Decreti Gratiani (l).

(i) § Feminæ. 10. inſtit. t. de adopt.

(k) S. Thom. loco cit. ad 3.

(l) Gloſſa in c. Iſmael. 9. diſt. 58 v. *Poteſtas.*

CASUS V.

Eduardus à Jacobo adoptatus, poteſt-ne validè uxorem ducere filiam illegitimam illius?

Respons.

Panormitanus (m) & Angelus de Clavaſio exiſtimant, tale matrimonium eſſe invalidum. Putamus tamen, contrariam opinionem eſſe probabiliorem; quare etiam magis eſt communis. Dicimus itaque, Eduardum validè poſſe conjungi matrimonio cum filiâ illegitimâ Jacobi, à quo fuit adoptatus, quia ſoli legitimi filii adoptantis impedimentum cognationis legalis cum adoptato contrahunt. Ratio hujus rei eſt aperta: nam legalis cognatio merus eſt juris civilis effectus; quare ab iis contrahi nequit, quos uti veros filios Jus illud non conſiderat. Atqui conſtat, illegitimos civilibus legibus non haberi tanquam veros Patris ſui filios, quoad effectus civiles: atque ideò *Filius illegitimus non* cenſetur eſſe, ſeu, ut loquitur Baptiſta Trovamala (n) *non eſt in poteſtate Patris, & ideò poteſt copulari filiæ adoptivæ Patris*: Quâ in re Aſteſanum ſeu Aſtenſem ſequitur. Eandem opinionem tuetur Sylveſter de Prierio (o) cum Hoſtienſi & aliis permultis. Ita quoque ſentiunt Toletus & Navarrus (p), uti Gloſſa (q)

(m) Panorm. in un. de cognat. legali l. 4. tit. 12.

(n) Bapt. Trovamala in ſumma roſella. v. *Impedimentum.* 7. n. 8.

(o) Sylveſter. v. *Matrimonium.* 8. q. 8. §. 8. & apud eum Hoſtienſis &c.

Non fuſiùs eâ de re dicemus, quòd adoptio non ſit in uſu in Galliæ Regno, niſi in Regionibus ſcripti juris, in quibus Parochus, difficultate aliqua diſtentus, eam facilè elucidare poſſet, conſulens Authores, qui de hoc argumento egerunt, quales ſunt ii, quos jam laudavimus, & Joannes Andræus, Felinus Sandæus, Hoſtienſis, & plerique Galliæ Juriſperiti.

(p) Toletus inſtr. Sacerd. l. 7. c. 4. Sanchez l. 7. diſput. 63. & alii apud eum.

(q) Gloſſa in c. Si qua. uni. de cognat. legali.

Digitized by Google

cognovit conſanguineam uxoris ſuæ vel ſponſæ.

affinitatem & conſanguinitatem: quamvis enim affinitas & conſanguinitas ex carnali copulâ oriantur; attamen definitio iſta non poteſt convenire conſanguinitati, quæ non poteſt eſſe abſque omni parentelâ, cùm affinitas contrahatur inter perſonas, quæ nullâ inter ſe parentelâ ligantur; quamvis fieri poſſit aliquando per accidens, uti loquitur Sanctus Thomas, ut perſonæ conſanguineæ contrahant affinitatem, quam tamen contraherent abſque illâ conſanguinitate.

Affinitas à marito non contrahitur, niſi cum uxoris ſuæ conſanguineis, & à muliere, niſi cum conſanguineis viri ſui, quin tamen utriuſque parentes affinitate aliquâ ligentur; unde fratres duo duabus ſororibus nubere poſſunt (*c*).

(*c*) Innoc. III cap. *Quod inper.* §. de conſanguinit. & affinit. l. 4. tit. 14.

Impedimentum affinitatis proveniens ex copulâ conjugali tot gradus complectitur, atque cognatio naturalis, hoc eſt, ad quartum uſque gradum incluſivè extenditur. Atqui ut facilè dignoſcatur, quotum affinitatis Jacobus v. g. Luciæ maritus obtineat gradum erga conſanguineos uxoris ſuæ, id unum notum eſſe debet, quo in gradu conſanguinitatis ſit Luciæ conſanguineus: Jacobus enim huic conſanguineo erit affinis in eodem gradu, quo conſanguineus eſt hujus uxoris: & idem dicendum de Lucia pro affinitate, quam ipſa contraxit cum mariti ſui conſanguineis.

Quod pertinet ad affinitatem, quæ ex coïtu illicito oritur, ultrà ſecundum gradum non extenditur, ut definivit Concilium Tridentinum (*d*)

(*d*) Conc. Trid. ſeſſ. 14. de reform. c. 4.

CASUS PRIMUS.

THEOGENES, ductâ uxore Eliſabeth orbus remanſit, nondum conſummato matrimonio; an poteſt deinde nubere Mariæ, conſanguineæ uxoris ſuæ defunctæ in tertio gradu, abſque diſpenſatione Romana?

RESPONS.

Affinitas ex Sancto Thoma (*e*), nunquam oriri poteſt, niſi ex copula completa; hoc eſt, in qua adfuerit commixtio ſeminum: quare ſic loquitur S. Doctor: *Quantumcumque aliquis clauſtra pudoris invadat vel frangat, niſi commixtio ſeminum ſequatur, non contrahitur ex hoc affinitas.* cujus rei Gloſſa (*f*) hanc affert rationem, quia *affinitas eſt perſonarum proximitas ex coitu proveniens, omni carens parentelâ.* Nunquam igitur oriri poteſt ex matrimonio non conſummato, ut conſtat ex duobus Canonibus à Gratiano relatis, quorum alter eſt Benedicti I. (*g*), & alter Urbani II. (*h*), & ex conſtitutione duorum aliorum, qui reperiuntur etiam in decreto ejuſdem Gratiani, quorum prior eſt Sancti Gregorii magni (*i*), poſterior verò Zachariæ Papæ (*k*), atque ut docent Panormitanus (*l*), Dominicus Sotus (*m*), aliique Theologi & Canoniſtæ.

Verum quidem eſt, aliter ſentire Sylvium (*n*), ſed huic aſſentiri non poſſumus poſt allatas authoritates, quibus addere licet, huic deciſioni favere Innocentium III. (*o*), ſupponendo, ut reipſa facit, impedimentum, de quo loquimur, provenire è carnali copulâ: *Probibitio quoque copulæ conjugalis*, inquit, *quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat*; termini quippe iſti, *copula conjugalis* evidenter propoſitionem noſtram confirmant. Concludendum eſt itaque, Theogenem ſecundas cum Maria nuptias inire poſſe abſque ullà diſpenſatione affinitatis, quamvis iſta ſit prioris ejus uxoris conſanguinea in tertio gradu; cùm inter eos nulla intercedat affinitas.

Dicimus: *abſque ullâ diſpenſatione affinitatis*: quo non fit, ut is non teneatur ad diſpenſationem petendam de impedimento publicæ honeſtatis, quod è tali matrimonio oritur, quodque locum habet ad quartum uſque gradum incluſivè, uti probabimus ſequenti titulo; nam abſque tali diſpenſatione Mariæ nubere non poſſet Theogenes, licèt non ei affinis.

(*e*) S. Thom. in 4. diſt. 41. q. un. art. 1. quæſtiunc. 4. ad 2.
(*f*) Gloſſa in declarat. arboris affinitatis 53. q. 3. §. *Eſt autem*
(*g*) Benedict. I. in can. *Lex divinæ.* 28. 27. q. 2.
(*h*) Urban. II. in can. *Extraordinaria.* 2. 35. q. 2. & 3.
(*i*) S. Greg. in can. *Fraternitatis.* 1. 35. q. 10.
(*k*) Zachar. can. *Porro.* 3. 35. q. 5.
(*l*) Panorm. in cap. *Sponſam.* 8. de ſponſalibus & matrim.
(*m*) Dom. Sot. in 4. diſt. 45.
(*n*) Fr. Sylvius in ſuppl. q. 55. art. 4.
(*o*) Innoc. III. in can. *Non debet.* de conſang. & affinit.

CASUS II.

MARIA nupſit cum Petro fratre meo, poſt cujus obitum ſecundas iſta nuptias iniit cum Titio; Maria verò mortuâ paulò poſt, Titius Annam uxorem duxit. Poſſumus ne ego, an ſoror mea cum aliquâ ex iſtis perſonis matrimonio conjungi?

RESPONS.

Antequam propoſitæ difficultati fiat ſatis; ſciendum 1. ex jure antiquo triplex eſſe genus affinitatis (*p*), quod his verbis exprimit Pithæus: *Frater uxoris mihi primo gradu affinis eſt; uxor ejus, ſecundo gradu; ſoror uxoris, primo gradu, maritus eſt ſecundo: uxor ſecunda iſtius mariti tertio.* 2. id ſupponendum, ſolam primam affinitatis ſpeciem eſſe impedimentum dirimens matrimonii, duabus prioribus abrogatis ab Innocentio III. in quarto Lateranenſi œcumenico Concilio, cujus eſt tale decretum (*q*). *Cum ergo probibitiones de conjugio in ſecundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo & de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptiis cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando pericula pariant animarum; cùm ceſſante probibitione, ceſſet effectus, Conſtitutiones ſuper hoc editas ſacri approbatione Concilii revocantes, præſenti conſtitutione decernimus, ut ſic contrahentes liberè copulentur.*

(*p*) Can. *De propinquis.* 3. 35. q. 2. & 3. Can. *Nullum.* 7. & can. *Nulli.* 19. 35. q. 3.
(*q*) Innoc. III in cap. *Non debet.* cit. de conſang. & affin.

Hoc præſuppoſito, reſpondemus, quòd contracto & conſummato inter Mariam & Petrum matrimonio, nullam frater Petri affinitatem contraxit cum Mariæ conſanguineis, ſed ſolùm cum ipſâ Mariâ, ac proinde, licèt frater Petri Mariæ copulari non poſſit, ipſum tamen cum ejus conſanguineis poſſe matrimonio conjungi. At mortuo Petro, & Mariâ ipſius viduâ ſecundis conjunctâ nuptiis cum Titio, ſoror Petri, mortuâ Mariâ, Titio

CASUS III.

Florianus matrimonium contraxit cum Julianâ viduâ Jacobi, cui filiam, Mæviam nomine peperit, Nunquid Ludovicus, Floriani filius validè cum Mævia matrimonio jungi poteſt?

Respons.

Certum eſt, in caſo propoſito Ludovicom validè ac licitè matrimonio cum Mævia jungi poſſe. Ratio eſt, quia affinitas non parit affinitatem, atque adeò affines viri & affines mulieris nullâ inter ſe affinitate ſunt conjuncti. Unde, licèt Mævia Floriano ſit affinis; eò quòd Julianæ matri ſuæ nupſerit, & Ludovicus, filius Floriani, Julianæ ſit affinis, quia Floriano patri ſuo nupſit, Mævia tamen cum Ludovico nullâ eſt affinitate conjuncta: atque ob eam cauſam fratres duo ſororibus duabus nubere poſſunt, uti pater & filius matri atque puellæ poſſunt nubere.

Deciſionem iſtam aſſerit Innocentius III; qui de ſimili difficultate interrogatus, his verbis reſpondet (a): *Super eo igitur, quod pater & filius cum matre & filia, avunculus & nepos cum duabus ſororibus contrahunt matrimonium, taliter tibi duximus reſpondendum, quòd, licèt omnes conſanguinei viri ſint affines uxoris, & omnes conſanguinei uxoris, ſint viri affines* (b): *inter conſanguineos tamen uxoris & viri, ex eorundem ſcilicet viri & uxoris conjugio, nulla prorsùs eſt affinitas contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri.* Ea quo ſequitur, Ludovicum cum Mæviâ, filiâ ex priori conjugio Julianæ, Jacobi viduæ, & altero ejuſdem cum Floriano patre ſuo natâ matrimonium contrahere poſſe. Ita quoque docet ſanctus Thomas (c).

(a) Innoc. III. in cap. *Quod ſuper*. 5. de conſang. & affinit. l. 4. tit. 14.

(b) S. Greg. in can. *Nec eam*. 10. 35. q. 3.

(c) S. Thom. in 4. diſt. 41. q. 1. art. 1. quæſt. 5. ad 6.

CASUS IV.

Christianus, Suſannæ maritus; non ita pridem ipſi ſuperſtes fuit. Nunquid ex obitu Suſannæ deſinit impedimentum affinitatis inter Chriſtianum conſanguineaſque uxoris ſuæ; atque adeò nonne alicui ex iis ejus conſanguineis iſte nubere poteſt; licèt ſibi fuerit affinis in tertio & quarto gradu?

Respons.

Conſtat, Chriſtianum validè matrimonium contrahere non poſſe cum aliqua ex conſanguineis uxoris ſuæ defunctæ, niſi ultrà quartum gradum. Ratio eſt, quia poſt obitum alterutrius contrahentium manet affinitas (d): quocirca viduus maritus uxoris mortuæ conſanguineis manet affinis ad quartum incluſivè gradum; quod idem dici debet de uxore pro conſanguineis viri ſui defuncti. Ita docet S. Thomas de his verbis (e) *Cauſatur* (affinitas) *ex hoc, quod aliqui conjuncti ſunt, non ex hoc quod conjunguntur: unde non dirimitur manentibus illis perſonis, inter quas affinitas eſt contracta, quamvis moriatur perſona, ratione cujus contracta fuit.* Ejuſque rei iſtam ab Angelico Doctore deprompptam rationem affert Sylvius (f): *quia eſt relatio fundata in conjunctione, quæ eſt, vel fuit. Relationes autem quæ fundantur in actione præterita, non pereunt, niſi deſtruatur alterum extremorum*: unde ſic concludit: *quamvis ergo moriatur maritus, conſanguinei tamen illius manent affines uxori ſuperſtiti, &*

(d) Innoc. III. in cap. *Non debet*, ſupra cit.

(e) S. Thom. in 4. diſt. 41. q. 1. art. 1. quæſt. 2. in corp.

(f) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 55.

Tetradius cum Tertulla fornicatus eſt. Nunquid ex eo crimine oritur affinitatis impedimentum inter hominem iſtum, Tertullæque conſanguineos; præſertim cùm per vim cum eâ fornicatus fuerit?

Respons.

Affinitas non minùs oritur ex tali crimine, quàmvis per vim patrato, quàm ex actu conjugali; ut declarat Innocentius III. in duabus ſuis Decretalibus, quarum unam ſcribit ad Archiepiſcopum Magdeburgenſem (h), & alteram ad Præpoſitum ejuſdem Eccleſiæ (i). Verum tamen eſt, impedimentum illud non obtinere niſi in primo & ſecundo gradu, ut definivit his verbis Concilium Tridentinum (k) *Præterea ſancta Synodus* &c. *impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & matrimonium poſteà factum dirimit, ad eos tantùm, qui in primo & ſecundo gradu conjunguntur, reſtringit: in ulterioribus verò gradibus ſtatuit, hujuſmodi affinitatem matrimonium poſteà contractum non dirimere.* Unde ſequitur, quòd poſt habitam cum Tertulla carnalem copulam, Tetradius validè matrimonium contrahere non poteſt cum puellâ aut viduâ ipſius conſanguineâ in primo aut ſecundo grado, quales ſunt Mater ipſius, Abavia, Soror, Amita, Neptis, & Patruelis, ſeu Germana conſobrina; & contrà Tertulla nulli eorum poteſt nubere, qui in alterutro eorum graduum Tetradii ſunt conſanguinei, quales ſunt Pater ipſius, Avus, Frater, Avunculus, Nepos, & Germanus. At verò alteruter matrimonium validè contrahere poteſt & licitè cum alterius conſanguineis in tertio gradu, uti expreſsè declaravit ſanctus Pius V. in Conſtitutione lata 18. Novembris an. 1566. (l) his verbis: *Nos omnem ambiguitatem tollere & animarum tranquillitati, ac matrimonii libertati, quantùm cum Deo poſſumus, conſulere volentes declaramus & authoritate Apoſtolicâ decernimus, nullum hodie impedimentum remanere, quominùs in ulterioribus gradibus hujuſmodi liberè & licitè matrimonium contrahi poſſit.* Quibus verbis eorum tollitur ſcrupulus, qui poſſent exiſtimare à Concilio non abrogatum fuiſſe impedimentum dirimens in tertio & quarto gradu affinitatis.

(h) Innoc. III. in cap. *Veniens*, q. de eo qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ vel ſponſæ. l. 4. tit. 13.

(i) Idem in c. *Diſcretionem*. 5. eod. tit.

(k) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 4.

(l) S. Pius V. in Bulla. *Ad Romanum*, in Bullario magno. tom. 2. p. 193. col. 2.

CASUS VI.

Nonne intercedit impedimentum dirimens affinitatis in tertio gradu inter eas perſonas, quarum una nata eſt ex *fornicaria copula* v. g. inter Stephanum & Mariam in ſequenti ſchemate.

Nicolaus Pater	
Joannis &	Magdelenæ illegitimæ
Patris	Matris
Ludovicæ	Joannis
Matris	Patris
Mariæ	Catharinæ
	Uxoris
	Stephani.

Quæritur itaque, utrùm, mortuâ Catharinâ, Stephanus diſpenſatione non indigens, Mariam uxorem ſibi ſumere poſſit?

Respons.

Priuſquam difficultati propoſitæ fiat ſatis; ſciendum 1°. affinitatem tantùm contrahi inter maritum & conſanguineos uxoris ſuæ ex unâ parte, & inter uxorem atque conſanguineos mariti

Digitized by Google

uxor ſint una caro ex matrimonio conſummato ; par eſt, ut unius propinqui conſanguinitate, fiant & alterius affinitate : *Porrò*, inquit canon iſte (a) *de affinitate, quam dicitis parentelam eſſe ; quæ ad virum ex parte uxoris, ſeu, quæ ex parte viri ad uxorem pertinet ; manifeſtiſſima ratio eſt, quia, ſi ſecundùm divinam ſententiam, ego & uxor mea ſumus una caro, profectò mihi & illi mea, ſuaque parentela propinquitas una efficitur. Quo circa ego & ſoror uxoris meæ in uno & primo gradu erimus : filius verò ejus in ſecundo gradu erit à me, neptis verò in tertio : idque utrimque in cæteris agendum eſt ſucceſſionibus, uxorem vere propinqui mei, cujuſcunque gradûs ſit, ita me oportet attendere, quemadmodum ipſius quoque aliqua ſemina propriæ propinquitatis ſit, quod nimirùm uxori de propinquitate viri ſui in cunctis cognationis gradibus convenit obſervari.*

(a) In can. Porrò. 3. 35. q. 10.

Præſuppoſitis iſtis principiis tanquam certis, ad quæſtionem propoſitam reſpondemus, Stephanum, poſt mortem Catharinæ uxoris ſuæ, ſecundas non poſſe cum Maria inire nuptias, niſi requiſitam obtineat diſpenſationem, quia inter eos intercedit impedimentum dirimens ob eorum affinitatem in tertio gradu, quæ affinitas legitima eſt, quia oritur ex matrimonio legitimè contracto inter Stephanum & Catharinam, quo hic homo affinitatem contraxerat cum parentibus Catharinæ, inter quos Maria recenſebatur : quod quidem certum eſt, licèt Catharina Stephani conjux Mariæ non eſſet conſanguinea, niſi ratione fornicationis Magdalenæ, ipſius Stephani Abaviæ, è qua natus erat Joannes Pater ipſius : nam cognatio legitima, aut illegitima ex æquo impedimentum dirimens pariunt, ut docet ſanctus Thomas his verbis (b) : *Etiam fornicarius concubitus affinitatem cauſat, in quantùm habet aliquid de naturali conjunctione* : idque eò certius eſt, quòd à Tridentino inter utramque cognationem nulla admittatur diſtinctio, quod Concilium adeò non derogavit juri antiquo, quod ſimiliter inter duplicem illam cognationis ſpeciem, quoàd effectum, quem parit nullatenùs diſtinguit. Quibus addendum eſt, ex obitu Catharinæ, quâ Stephanus Mariæ factus erat affinis, non ceſſaſſet affinitatem, quam is cum Maria, Catharinæ nubens contraxerat, ut patet verbis expreſſis alterius Canonis ex operibus ſancti Gregorii Magni deprompti, & ad finem ſolutionis quarti caſûs, relati, quem proinde hîc repetere non vacat.

(b) S. Thom. in 4. diſt. 42. q. un. arti. 1. quæſtiunc. 3. in corp.

CASUS VII.

Geduinus, viduus amiſſa Juſtina conjuge, nubere cupit cum Agadreme, quam pepera Juſtina, primùm nupta cum Alexandro. An idipſum poteſt tutâ conſcientiâ, ſi Romanam fortè obtinere queat diſpenſationem ?

Respons.

Noſtra hæc eſt ſententia, Geduinum videlicet tutâ conſcientiâ Agadremem uxorem ducere non poſſe; nam puellæ huic affinis eſt in primo gradu lineæ directæ, in quo de jure naturali invalidum eſt matrimonium ; ita ut Eccleſiæ nulla ſit poteſtas matrimonium permittendi inter Vitricum & Privignam, uti in propoſitâ ſpecie, neque inter Socrum & Privignum. Cujus rei hæc afferri poteſt ratio, quia ex ſancto Auguſtino (c). Privigna contrahere non poteſt cum Vitrico ſuo, non aliter quàm penſationibus matrimonii, quas poteſt aut non poteſt concedere ſummus Pontifex, verba fecimus (d).

(c) S. Aug. lib. 12. c. contrà Fauſtum. c. 61.

(d) v. diſpenſatio matrimonii, caſ. 3.

CASUS VIII.

Petrus Mariam conjugem primâ vice carnaliter cognoſcendo, virginitatis quidem clauſtrum fregit ac in ipſo actu conjugali ita ſeſe retraxit, ut extra vas muliebre ſemen effuderit. Oritur-ne ex tali Concubitu affinitatis impedimentum inter Petrum ac uxoris conſanguineas ?

Respons.

Nullam in hoc caſu inter Petrum ac uxoris conſanguineas affinitatem exurgere patet ex argumentis, alibi jam à nobis allatis ; cùm copula fuerit incompleta ; nec ulla adfuerit ſeminum commixtio. *Vir & mulier*, inquit beatus Thomas (e), *efficiuntur in carnali copula una caro per commixtionem ſeminum. Unde quantumcumque aliquis clauſtra pudoris invadat vel frangat, niſi commixtio ſeminum ſequatur, non contrahitur ex hoc affinitas.* Idem omninò docent (f) ſanctus Antoninus, Navarrus, Covarruvias, Toletus & alii communiter. Neque verò refert, an ſigillum pudoris violatum fuerit, nec-ne ; cùm ex ſolâ virginitatis clauſtri fractione affinitatis impedimentum oriri nequeat, ut cum ſancto Thoma & aliis ſentit Gloſſa communiter recepta (g).

(e) S. Th. in 4. diſt. 42. q. un. art. 1. quæſtiunc. 4. ad 2.

(f) S. Anton. in 2. part. ſum. theol. tit. 1. c. 11. init. &c. 12. §. 2. Navarr. man. c. 22. n. 41. &c.

(g) Gloſſa in c. *Extraordinaria*. 11. 35. q. 3. v. *Impedire*. & in declarat. arbor. conſanguin. v. *Eſt autem*. 35. q. 5.

CASUS IX.

Si quis intra vas muliebre ſemen emitteret, ſine membri genitalis introductione, naſceretur-ne affinitas ex tali copulâ ?

Respons.

Certum videtur, quod ex hujuſmodi copula affinitas exurgeret, quando quidem ex ſeminum commixtione, quæ hic adeſt, oritur. Ita cenſent Author ſupplementi ſancti Thomæ, ſanctus Antoninus, Paludanus, Dominicus Soto, Angelus de Clavaſio, Sylveſter Prierias, & alii (h). Porrò ad hoc quod ſeminum fiat commixtio, neceſſe non eſt, ut mulier ipſa ſemen emittat ; ſed ſatis eſt, quod per matricis attractionem fiat. Ratio eſt, quia juxta ſanctum Thomam (i), ſanctum Antoninum, Sylvium & alios, ſemen femineum non eſt materia ad conceptionem neceſſaria. Unde ſequitur, ſolam ex parte viri ſeminationem ad efficiendam affinitatem ſufficere. Per commixtionem ſeminum igitur intelligendum eſt ex parte mulieris, vel id quod verum eſt ſemen, aut id quod eſt loco ſeminis, qualis eſt ſanguis, ex quo & ex ſemine viri, ſecundùm Ariſtotelem, ſequi poteſt generatio. Ita cenſent præfatus Sylvius in ſupplemento tertiæ partis ſummæ Theologiæ Doctoris Angelici (k), & alii complures.

(h) ſupplem. S. Thom. q. 57. art. 3. & 4. S. Ant. 3. part. ſum. theol. tit. 1. c. 11. & alii apud eum. Petrus Palud. in 4. & dom. Sotus ibid. diſt. 47. q. 2. art. 4. &c.

(i) S. Thom. 3. part. q. 31. art. 3. & ibi Sylvius art. 4. & 5.

(k) Fr. Sylvius in ſupplem. cit. q. 55. art. 3.

CASUS X.

Carolus uxorem ſibi Cæciliam expoſcit: at Cæcilia communi & incerto rumore novit, Carolum cum matre ſuâ libidinosè egiſſe. Poteſt-ne tutâ conſcientiâ ipſum ſibi virum ſumere, & Parochus ipſe nonne talis conjugii celebrationem declinare tenetur ?

Respons.

Publicus & Incertus rumor, per ſe loquendo, nullam meretur fidem: *Fama per ſe nihil probat*, inquit Gloſſa (l). Hinc Cæleſtinus III. (m) declarat matri-

(l) Gloſſa in can. *Si ſeſſio*. 3. §. *ſæpè*. 4. q. 2. v. *Fama*. Item in c. *Qualiter*. 24 de accuſationibus, inquiſitionibus & denuntiat. v. *Et famam*. l. 5. tit. 1.

(m) Celeſt. III. in c. *ſuper eo*. 5. de eo, qui cognovit conſanguin. uxoris ſuæ &c.

Digitized by Google

innnxias virorum cum mnlieribus frequentiores converſationes; eamque poſteà famam facilè divulgari à malignis nbtrectatnribus, quibus eredi ſuâ publicam famam confirmaret, & fidem incerto adderet (*b*).

(*b*) De Ste. Beuve. tom. 2. cas. 181.

IMPEDIMENTUM PUBLICÆ HONESTATIS.

HONESTATIS publicæ definitio apud ſanctum Thomam (*c*) his verbis utcumque reperitur: honeſtas publica eſt *propinquitas*, inquit, *ex ſponſalibus proveniens, robur trahens ab Eccleſia inſtitutione propter ejus honeſtatem.* Aſt accuratior eſt ea, quam affert Polmanus, definitio. *Honeſtas*, ait, ſeu *juſtitia publicæ honeſtatis, eſt apparens propinquitas, orta ex matrimonio rato, non conſummato, & ex ſponſalibus validis* (*d*).

Magnum intercedit diſcrimen inter honeſtatem, quæ oritur ex matrimonio rato & non conſummato, & inter eam, quæ ex ſponſalibus procedit: prior namque matrimonium irritat ad quartum uſque gradum inter virum & uxoris ejus conſanguineas ac viciſſim inter uxorem ac viri conſanguineos. Quâ in re viguit ſemper jus antiquum (*e*), etiam à Concilio Tridentino, quod nihil contrà ſtatuit (*f*); cùm honeſtas, quæ ex ſponſalibus provenit, ultrà primum gradum non extendatur; & etiam neceſſe ſit, ut ex eodem Concilio, cui ſcriptis ſuis prævivit Angelicus Doctor, ſponſalia ſint valida (*g*): ità ut juxta præſentem uſum ſponſus validè contrahere non poſſit cum matre, ſorore, ac filia ſponſæ ſuæ; nec ſponſa cum patre, fratre & filio ſui ſponſi; ut ſuſiùs in hoc titulo exponetur.

(*c*) S. Th. in 4 diſt. 41. q. un. art. 1. quæſtiunc. 4. in corp.

(*d*) Polm. brev. theol. part. 3. n. 571.

(*e*) Can. *Si quis uxorem.* & can. *Si quis deſponſaverit.* 27. q. 2.

(*f*) Bulla. *Ad Romanum.* an. 1568.

(*g*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 3.

CASUS PRIMUS.

PALLADIUS cum Antonia invalidum contraxit matrimonium nb impedimentum dirimens quo ligabantur; & matrimonium non fuit conſummatum. An tamen ex invalido illo matrimnnio nritur impedimentem dirimens, qund dicitur publicæ honeſtatis; ita ut Palladins cum aliquâ Anteniæ conſanguineâ, aot viciſſim Aotonia cum aliquo Palladii conſanguineo ad quartum incluſivè gradum validè nuptias inire neqoeat?

RESPONS.

Quamvis matrimonium ſit invalidum, ex eo tamen nritur impedimentum publicæ honeſtatis. Quare Palladius cum aliquâ Antoniæ cnnſanguineâ, ac viciſſim Antonia cum aliqun Palladii cnnſanguineo ad quartum incluſivè gradum matrimonio validè conjungi nequit; niſi ex defectu conſenſûs nriretur ejus invaliditas. Ratin eſt, quia impedimentum publicæ hnneſtatis, ex antiqun jure (*h*) nritur, non ſnlùm ex ſponſalibus, ſed ex matrimnniis qnoque, etiam invalidis, licèt non conſummatis; modò, nti diximus, ex defectu conſenſus non ſint invalida; ut probant ita Bonifacii VIII. verba (*i*): *Ex ſponſalibus puris & certis etiamſi conſanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, Religionis, aut aliâ quâvis ratione ſint nulla, (dummodò non ſint nulla ex defectu conſenſus) oritur efficax ad impediendum & dirimendum ſequentia ſponſalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia diſſolvendum, impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis.* Atqni jus novnm à Concilio Tridentino conſtitutum eâ de re quoad matrimonium nihil innovavit; at ſolùm declaravit, impedimentn huic lncum non eſſe, cùm oriretur ex ſpnnſalibus invalidis, omiſſn illn impedimentn, quod parerent matrimonis nulla: atque adeò, ut ante Coucilium, ita etiamnum obtinet jus antiquum. Idem quoque definivit ſanctus Pius V. ex Bullâ ſuâ ſexageſimâ ſecundâ 1. Julii an. 1568. latâ (*k*), in quâ declarat, impedimentn huic locum eſſe, etiam de præſenti, in omnibus caſibus & gradibus, uti ante Concilium: *Tenore præſentium declaramus & definimus*, inqoit hic ſanctus Papa, *Decretum Concilii hujuſmodi omnino intelligendum eſſe & procedere in ſponſalibus de futuro duntaxat, non autem in matrimonio ſic, ut præfertur, contracto; ſed in eo adhuc durare impedimentum in omnibus illis caſibus & gradibus, quibus de jure veteri ante prædictum Decretum Concilii interdictum erat.*

(*h*) Can. *Deſponſatum.* 12. §. 2. & can. *Si quis.* 15. &c. 27. q. 2.

(*i*) Bonifac. VIII. in c. *Ex ſponſalibus.* unic. de ſponſal. & matrim. in 6.

(*k*) S. Pius V. in Bulla. *Ad Romanum.* 62. in magno Bullario. tom. 2. p. 237. col. 1.

Eò certior eſt hæc ſententia, quòd, ut ait Lex (*l*), jus antiquum ſemper retinendum ſit, cùm huie à novn non fuit derogatum: atqui jns novom veteri non derogavit de impedimentn publicæ honeſtatis, niſi qnoad ſponſalia, nee de matrimonio rato & non conſummatn lnquitur. Juri ergo veteri ſtat rnbur ſuum. His addi poteſt, quod aſſerit Bonifacius VIII. in conſtitntione ſnperiùs relatâ, ſcilicet matrimonium nullum & nnn ennſummatum eſſe prn ſponſalibus, & ex en oriri impedimentum dirimens honeſtatis publicæ. *Per dictum tamen contractum, qui valuit, ut potuit, non ſicuti agebatur, publicæ honeſtatis juſtitia eſt inducta.* Quæ nmnia argumenta nobis firmiora videntnr, quàm ut à nuſtrâ poſſimus diſcedere ſententiâ, quam tenent Panormitanus, Petrus Paludanus, Covarruvias (*m*), & alii complures.

(*l*) L. *Præcipimus.* 32. cod. de appellat. & Conſultat. lib. 7. tit. 62.

(*m*) Panorm. in c. *Sponſam.* de ſponſal. & matrim. Petrus Palud. in 4. diſt. 41. q. 2. n. 8. Didacus Covarruvias à Leyva 2. part. de matrim. c. 6. §. 2.

CASUS II.

OLNNEMIRUS, jam cum Flaminia deſpnnſatus, *de facto* Henricæ Sorori ipſius nupſit, nec matrimoninm conſummavit. Cngnitâ deinde matrimonii ſoi invaliditate nb impedimentum publicæ hnneſtatis, nrtnm ex ſponſalibus ſuis priùs cum Flaminia conventis, ad medelam patrati à ſe mali Flami-

Digitized by Google

neſtatis quoad Flaminiam non contraxit ex ſuppoſito ſuo cum Henrica matrimonio, quamvis ſimili fuiſſet ligatus impedimento quoad Henricam ex ſponſalibus ſuis cum Flaminia.

Ratio eſt, quia ex jure novo, quod conſtituit Tridentinum (a), ſponſalia, quâcumque ratione invalida, nullum pariunt honeſtatis publicæ impedimentum: *Juſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia quâcumque ratione valida non erunt, iſta Synodus prorſùs tollit*, inquiunt Patres hujuſce Concilii. Atqui matrimonium ſuppoſitum Olodimiri cum Henrica ad ſummum haberi nequit, niſi ut ſponſalia invalida ob præcedens eorum impedimentum. Nam de hujuſmodi matrimonio idem dicendum, atque de eo, de quo loquitur Bonifacius VIII. (b), hoc eſt, quòd, cùm verum non ſit matrimonium, ſponſalium tantùm vim habere poteſt, ex his aliis ejuſdem Papæ verbis: *Sponſalia illa* (de præſenti) *juris interpretatione, tantùm fuerunt ſponſalia de futuro; licèt verba, conſenſum exprimentia, de præſenti haberent, & matrimonium contrahere intenderent contrahentes*. Igitur, ut invalida eſſent ſponſalia, quæ cum Henrica contraxiſſet, neque ullum parerent honeſtatis publicæ impedimentum pro matrimonio, quod poſteà cum Flaminia contrahere vellet; ita ex hoc falsò credito matrimonio nullum oritur impedimentum, quominùs Olodimirus cum Flaminia, uti tenetur, nubere poſſit: honeſtas quippe publica eſt impedimentum, quo matrimonium & ſubſequentia ſponſalia contracta cum ſponſæ conſanguineâ ad quartum incluſivè gradum invalidantur ex his ejuſdem Papæ Bonifacii VIII. (c): *Ex ſponſalibus ... oritur efficax ad impediendum & dirimendum ſequentia ſponſalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia diſſolvendum, impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis.*

(a) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 3.

(b) Bonifac. VIII in cap. *Si infantes*, t. de deſponſat. impub. in 6. §. *Idem quoque, qui valuis, ut potuit, non ſicuti agebatur.*

(c) Bonifac. VIII. in c. *Ex ſponſalibus*, t. de ſponſal. & matrim. in 6.

CASUS III.

Cum Vitellius Sophiæ, Georgii viduæ deſponſatus fuiſſet, Sophia elapſis octo diebus mortua eſt. Quâ de re quæritur, utrùm Vitellius cum Julitta, Sophiæ filia matrimonium validè contrahere poſſit?

Respons.

Reſpondemus, Vitellium cum Julittâ validè contrahere non poſſe: nam inter ipſum & Julittam intercedit impedimentum dirimens pnblicæ honeſtatis; hoc eſt, *propinquitas ex ſponſalibus proveniens, robur trahens ab Eccleſia inſtitutione propter ejus honeſtatem*, ut definit ſanctus Thomas (d), quo irritum fit matrimonium, tam in lineâ directâ, quam collaterali, uti declarat Alexander III. ad Papienſem Epiſcopum ſcribens (e), at in ſolo primo gradu; uti conſtitutum eſt à Concilio Tridentino his verbis (f): *Juſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia quacumque ratione valida non erunt, ſancta Synodus prorſus tollit: ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt hujuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſervari.* Quocirca poſt conditum illud Decretum jam validè matrimonium contrahi nequit, cum Patre, Matre, filiis, filiabus, fratribus & ſororibus eorum vel earum, quibuſcum ſponſalia fuere inita, hoc eſt, cum iis perſonis, quæ ſunt in primo gradu lineæ

(d) S. Th. in 4. diſt. 41. q. un. art. 1. quæſt. 4. in corp.

(e) Alex. III. in c. *Ad evidentiam*. 4. de ſpons. & matrim.

(f) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 3.

ta. An tamen, quamvis invalida, pariunt impedimentum publicæ honeſtatis?

Respons.

Nullum eſt in caſu propoſito honeſtatis publicæ impedimentum: nam certum quidem eſt, ante Tridentini Concilii celebrationem, ex quocumque ſponſalium genere, etiam invalido oriri hoc impedimentum, niſi, cùm ſponſalia erant invalida defectu conſenſûs, uti definierat Bonifacius VIII in conſtitutione ſuâ proximè laudatâ: at impedimentum illud poſt habitum illud Concilium jam non oritur, niſi ex ſponſalibus certis, abſolutis & validis, ut conſtat ex Decreto in præcedenti deciſione relato.

Cæterùm obſervandum eſt, 1. ex hoc impedimento, uti jam advertimus, invalidari matrimonium inter ſponſum & ſponſæ conſanguineas in primo gradu, hoc eſt, Matrem ejus, ſororem & filiam; uti etiam inter ſponſam & ſponſi quoque conſanguineos in primo gradu, ſcilicet Patrem ipſius, filium & fratrem; quòd impedimentum illud à Concilio ad primum duntaxat gradum fuerit redactum. 2. Impedimentum illud oriri etiam ex matrimonio rato tantùm & non conſummato, etiamſi illud validum eſſet, ut explicuimus in reſponſione ad primam difficultatem. 3. Certum quoque eſſe, cùm ad validitatem ſponſaliorum à Concilio non requiratur præſentia Parochi, abſolutè non eſſe neceſſe, quò ſint valida, ut in Eccleſia aut palàm fuerint contracta, ſed ſatis eſſe, ut privatim facta fuerint ad inducendum publicæ honeſtatis impedimentum eodem modo, ac ſi publicè & in Eccleſia fuiſſent celebrata (h), ut fusè probat Sanchez (i), contra opinionem quinque ſex-ve juriſperitorum, qui enntrarium tenent unico fulti ratiocinio, quod validè refellit Author ille è ſocietate Jesu, & ſuam confirmat ſententiam authoritatibus ſancti Antonini, Hoſtienſis, Soti, Covarruviæ, Navarri, & plurium etiam, quàm quinquaginta Authorum, quos hîc referre nullius eſt uſûs.

(h) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 13. ſect. 4. & Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 9. q. 9.

(i) Tho. Sanchez de ſponſal. diſp. 12. n. 2.

CASUS V.

Clementi deſponſato Chriſtinæ, mutuo utriuſque conſenſu, aut ex ſententia Officialis ſponſalia fuere diſſoluta. An etiam poſt eorum ſolutionem remanet impedimentum publicæ honeſtatis inter Clementem & Conſanguineas Chriſtinæ in primo gradu, & viciſſim Chriſtinam & Conſanguineos Clementis in eodem gradu?

Respons.

Certum quidem eſt, ex Decreto Concilii Tridentini in ſecundâ deciſione allato, impedimentum illud non oriri ex ſponſalibus, quâcumque ratione invalidis: at ſi valida ſemel fuerint ſponſalia, uti fuere inter Clementem & Chriſtinam, partum jam ex iis impedimentum neque mutuo ſponſorum conſenſu, neque Judicis ſententiâ, ſolutionem proferentis, neque alterutrius contrahentium obitu poſſe diſſolvi: cùm enim impedimenta matrimonium dirimentia legitimè authoritate univerſæ Eccleſiæ fuerint conſtituta, eâdem tantùm authoritate poſſunt abrogari ex hac juris regula

matrim. n. 17.

jam hac, cum à principio valida fuerint, induxiſſe impedimentum publicæ honeſtatis, licèt mutuo conſenſu diſſoluta; quia Concilium hoc ſolùm conſiderat, quòd à principio valida ſint, & quia à principio valida, deinde dirempta per mortem id impedimentum inducunt, ita & diſſoluta conſenſu. Addit poſteà de aliis ſponſalibus, quæ validè contracta, mutuo duarum partium conſenſu fuerant diſſoluta, eandem ſacram Congregationem cenſuiſſe, quòd ſemper manebat impedimentum publicæ honeſtatis. *Pluries propoſito dubio, ac maturè examinato, tandem ſub die ſextâ Julii 1658. Eminentiſſimi Patres in antiqua ejuſdem Congregationis ſententia conſiſtentes, cenſuerunt non eſſe ſublatum* (impedimentum). *Cujus ſententiæ*, tùm ſubjungit, *unà cùm rationibus hinc inde deductis, & recentioribus ejuſdem Congregationis in hac materia reſponſis factâ relatione ad Sanctiſſimum; Sanctitas ſua die 10. ejuſdem menſis prædictum Congregationis reſolutionem probavit, eandemque juſſit in dubium non revocari.*

Certum quidem eſt, aliter ſenſiſſe quoſdam Authores, quos allegat Sanchez (c); ſed abſque ratione: quia ſtandum eſt Deciſioni Concilii, quod jus antiquum duntaxat emendavit eà in re, pro ſponſalibus, quæ *ab initio* fuere invalida, aliter quàm per defectum conſensûs; & idem jus antiquum, à quo conſtitutum eſt illud impedimentum, vigere permiſit pro quibuſcumque ſponſalibus validè contractis; & etiam pro quibuſcumque aliis, etiam invalidis ob quamlibet rationem, ut aſſerit idem Tridentinum Concilium, cujus Decretum in ſecundâ deciſione attulimus. Ex quibus omnibus colligitur, ex ſponſalibus inter Clementem & Chriſtinam contractis, ortum eſſe impedimentum dirimens publicæ honeſtatis inter Clementem & Chriſtinæ conſanguineas in primo gradu, & viciſſim inter Chriſtinam Clementiſque conſanguineos in eodem grado; quamvis mutuo utriuſque conſenſo fuerint diſſoluta, aut Judicis Eccleſiaſtici authoritate ſponſalia.

(c) Sanchez de matrim. l. 7. diſp. 68. n. 2.

CASUS VI.

Cùm CESSELLIUS Paulæ deſpondiſſet, & poſtea cum eâ copulam habuiſſet, aliquantò poſt de communi utriuſque conſenſu ſoluta fuêre ſponſalia. Deinde Ceſſellius vi Pontificiæ diſpenſationis Martinæ Paulæ ſorori nubere conſtituit. An abſolutè requiritur, ut in libello ſuo ſupplici duo impedimenta affinitatis *ex illicitâ copulâ*, & publicæ honeſtatis exponat?

RESPONS.

Tenetur Ceſſellius, duo impedimenta in libello ſuo ſupplici, implicitâ ſaltem ratione, Papæ exponere; alioquin invalida foret diſpenſatio, & contractum exinde matrimonium, irritum. Ita docet Sylveſter (d), qui Toletum ſequitur, ut patet ex his ejus verbis (e): *Aliquando accidit, ut ſimul ſit impedimentum affinitatis & honeſtatis publicæ: & tunc qui petit diſpenſationem debet utrumque ſaltem implicitè declarare, aliàs invalida eſſet diſpenſatio.*

Cum Toleto dicimus, *implicitâ ſaltem ratione*; quia ut poſt Panormitanum advertit Sylveſter (f), non neceſſe eſt, ut expreſſa fiat mentio de publicâ honeſtate, cùm neceſſariò affinitatis expreſſæ gradui annectitur, quandoquidem eam *conſequenter feci mentionem de publica honeſtate: & ſic per conſequentiam videtur ſublata, virtute diſpenſationis. Si verò ex narratione verborum non comprehenditur; ut, ſi impetro diſpenſationem, ut liceat mihi ducere Blancham uxorem, non obſtante, quod ſit mihi affinis in tertio gradu, non valet diſpenſatio, ex quo de publica honeſtate non eſt facta mentio expreſſa, vel tacita: quia affinitas poteſt contrahi ſine matrimonio.*

(d) Sylveſter de Prierio v. *Matrimonium* 8. q. 14. §. tertium.

(e) Toletus inſtruct. Sacerd. lib. 7. c. 15. n. 2.

(f) Sylveſter loco cit. Et apud eum Panormit. in cap. *Non debet* 8. de conſang. & affinit.

CASUS VII.

CALLISTRATUS, contractis cum Nicolaâ ſponſalibus, deinde cum Juliana Nicolaæ ſorore contra datam fidem, copulam carnalem habuit. Alterutri è duabus is nubere offert: Quam ſibi uxorem validè ſumere poteſt abſque diſpenſatione?

RESPONS.

Validè cum neutrâ matrimonium contrahere poteſt; eſt enim impedimentum publicæ honeſtatis inter ipſum & Julianam ob ſponſalia cum Nicolaâ contracta, & aliud impedimentum affinitatis inter ipſum eandemque Nicolaam, ortum ex illicita copula, quam habuit cum Juliana, ſponſæ ſuæ ſorore. Ita docet Sylvius his verbis (g): *Si ergo ſponſus de facto contraheret cum ſorore ſua ſponſa per verba de præſenti, deberet redire ad priorem. Si autem conſummaret matrimonium cum ſecunda, neutram poſſet accipere in uxorem: non priorem, quia obſtaret affinitas; non poſteriorem; quia obſtaret juſtitia publicæ honeſtatis.* Ita quoque docent Toletus, Navarrus & alii, ſeu Theologi, ſeu Canoniſtæ (h).

(g) Fr. Sylvius in ſuppl. 3. part. ſum. S. Thom. q. 43. art. 1. quæſito 3.

(h) F. Tolet. inſtr. Sacerd. l. 7. c. 15. n. 2. Navarr. Man. c. 21. n. 27. & alii in c. *Literas*. 4. de ſponſ. impub. & in c. *Ex Literis*. de eo qui cognovit conſang. uxoris &c.

CASUS VIII.

ELIGIUS, Adrianæ maritus, duas habebat filias, ſcilicet Danielam è legitimo matrimonio natam, & Cordulam ante matrimonium ſuum è concubina ſuſceptam. Danielæ ſpopondit Saturninus; ſed illâ brevi mortuâ, Cordulæ jam is vult nubere. Num id poteſt, non indigens diſpenſatione; atque locum non habet impedimentum publicæ honeſtatis pro Cordulâ, licet Danielæ ſit tantùm ſoror illegitima?

RESPONS.

Quandoquidem præcipuè *in contrahendis matrimoniis naturale jus & pudor inſpiciendus eſt*, inquit Lex (i); dici neceſſe eſt, publicæ honeſtatis impedimentum ad omnes conſanguineos, ſeu legitimos, ſeu naturales tantùm in primo gradu pertinere; cùm reipsâ & ſecundùm naturam ex æquo utrique ſint conſanguinei, & hoc unum inter eos diſcrimen intercedat, quòd eos Leges conſanguineos non agnoſcant, qui è legitimo thoro non ſunt procreati, in odium ac pœnam ſceleris, quo nati ſunt (k): *Ex complexu nefario, aut inceſto, ſeu damnato, liberi nec naturales ſunt nominandi*, ait Lex. Non minùs ergo prohibet publica honeſtas, in propoſito caſu, ne cum iſtis potiùs, quàm cum legitimis nuptiæ contrahantur. Quod cum ratione eò magis congruit, quia, cùm in jure Canonico inter eos nulla ſit differentia in his, quæ ſpectant ad conſanguinitatem, affinitatem, & cognationem ſpiritualem, nulla quoque debet admitti quoad publicam honeſtatem (l). Validè igitur cum Cordula nuptias inire non poteſt Eligius ob impedimentum dirimens publicæ honeſtatis, quo invicem obſtringuntur.

(i) Leg. *Adoptivus*. 14. §. *Serviles* 8. ff. de rit. nuptiarum l. 23. tit. 2.

(k) Autent. *Ex complexu*. Cod. de inceſtis & inutilibus nuptiis. l. 5. tit. 5.

(l) Fr. de Genet. Theol. mor. tom 4. part. 2. tract. 9. cap. 6. n. 22.

publicæ honeſtatis?

R e s p o n s.

Validè nubere poteſt; nam impedimentum publicæ honeſtatis, uti cetera, authoritate tantùm Eccleſiæ conſtitutum eſt, ut fert definitio ſancti

... Quare, cum (c) 1. Corinth. 5. 12.
nondum Chriſtianus eſſet Ali, quando Adelaïdæ ſpopondit matrimonium, ex ipſius eum eâ ſponſalibus oriri non potuit impedimentum honeſtatis publicæ; quo adeò prohiberetur, ne cum aliqua ex dictis in caſu propoſito nuberet perſonis.

IMPEDIMENTUM ORDINIS.

Impedimentum Ordinis pro iis tantùm obtinet, qui aliquo ſacro Ordine fuêre initiati, quales ſunt Subdiaconatus, Diaconatus & Sacerdotium, quibus ex Canonicis Conſtitutionibus (d) annexa eſt ſervandæ caſtitatis & continentiæ neceſſitas, quæque illius votum implicitè continent, ut jam dictum eſt, dum de impedimento voti.

(d) Innoc. III. in c. Cùm olim de Clericis conjug. & in c. *A multis*. 9. de ætate & qualit. &c. Et Bonifac. VIII. in cap. *Quod votum*. unic. de voto in 6.

Advertendum eſt autem, iſtam ſervandæ caſtitatis neceſſitatem obtinere duntaxat in Eccleſia Latina: Nam apud Græcos pro Epiſcopis tantùm viget Lex iſta: apud quos Clerici, Sacris Ordinibus initiati, matrimonio liberè uti poſſunt, ante ordinationem ſuam contracto, quà ſemel acceptâ jam contrahere nequeunt. Quæſtio eſt ſolùm difficillima, an ſcilicet Ordo ſacer, metu gravi, & in virum conſtantem cadente ſuſceptus, ſit impedimentum dirimens matrimonii, quòd poſteà contrahit is, qui hoc modo ordinatus eſt. Quæſitum verò illud perpendimus in reſponſione ad ultimam deciſionem hujuſce tituli.

CASUS PRIMUS.

Adolphus uxoratus, conſummato matrimonio ſuo, invitâ aut inſciâ muliere, ſacros ſuſcepit Ordines. An tenetur cum eâ maritali affectu remanere eodem prorſus modo, atque ante Ordinationem ſuam; an verò ab eâ debet recedere, ut Clerici more vivat, ac novæ obligationi ſuæ ſatisfaciat?

R e s p o n s.

Certum eſt, Adolphum ſub peccati reatu teneri ad cohabitandum atque vivendum cum muliere ſuâ eodem prorſus modo, ac ſi non eſſet ordinatus; ut is ex ſancto Gregorio (e) teneretur, qui invitâ uxore ſuâ religionem fuiſſet ingreſſus, eumque etiam per cenſuras Eccleſiæ, requirente uxore ſuâ, ad id poſſe compelli: quod verum eſt, licèt nondum matrimonium fuiſſet conſummatum, niſi in hoc ultimo caſu ſolemnem Religionis profeſſionem emitteret. Ita docet ſanctus Thomas (f), & declarat Joannes XXII. in unâ è Conſtitutionibus ſuis, his verbis (g): *Præſenti declaramus edicto, quod licèt votum ſolemnizatum per ſacri ſuſceptionem Ordinis, quantùm ad impediendum matrimonium contrahendum & dirimendum, ſi pòſt contractum fuerit, ſecundum ſtatuta Canonum ſit efficax reputandum. Ad diſſolvendum tamen priùs contractum, etiam ſi per carnis copulam non fuerit conſummatum.... invalidum eſt cenſendum. Quod ſi ſecùs à quoquam forſitan attentatum fuerit .... ipſum, ſi ſponſa ejus inſtiterit, per cenſuram Eccleſiaſticam compellendum decernimus, contractum matrimonium conſummare.*

(e) S. Greg. in can. *Agathoſa*. 21. 27. q. 2.

(f) S. Th. in 4. diſt. 35. q. 1. art. 2. ad 1.

(g) Joan. XXII. in extravag. *Antiquæ*. un. de voto & voti redemp. extravag. 9. tit. 6.

Advertendum tamen 1. quòd, licèt Adolphus petenti uxori conjugale debitum reddere teneatur, illud tamen ipſe abſque reatu peccati mortalis exigere nequit; cùm juri huic ſacrorum Ordinum ſuſceptione renunciaſſe cenſeatur, & quod ipſi petenti reddere non teneretur mulier. *Qui Ordinem ſuſcipit*, inquit ſanctus Thomas.... *non poteſt petere debitum, nec uxor tenetur ei reddere.... ſed.... ipſe uxori tenetur debitum reddere, ſi non poſſit eam ad continentiam inducere.* 2. Quòd ſi de conſenſu mulieris ſuæ ſacris fuiſſet initiatus Ordinibus, non jam ei jus competeret ipſum ad ſe revocandi; & ſi fortè rediret, ambo tenerentur vivere, uti frater & ſoror; quòd in hoc caſu jure ſuo pariter ceſſiſſe mulier cenſeatur, ut ait idem Doctor Angelicus (h): 3. Quòd ſi matrimonium ſuum non conſummaſſet, ſolemnia Religionis vota poſſet emittere, invitâ muliere ſuâ, quamvis ad id non teneretur, ſi eum vellet recipere; ut inferri poteſt ex laudatâ mox conſtitutione, in qua Joannes XXII. eo uno contentus aſſerit, ipſum monendum eſſe & acriter inducendum ad Religionis ingreſſum, quod ſi deneget, ad debitum uxori reddendum per cenſuras Eccleſiaſticas compellendus eſt. *Ad ingreſſum hujuſmodi* (Religionis) inquit hic Papa, *ſic ordinatum, ſi matrimonium conſummatum non fuerit, per Diœceſanum inſtanter moneri præcipimus & induci; quòd ſi forſan renuerit adimplere, ipſum, ſi ſponſa ejus inſtiterit, per cenſuram Eccleſiaſticam compellendum decernimus contractum matrimonium conſummare.* Ad quod Gloſſa exponens hæc verba, *ſi forſitan renuerit*, inquit; *ſupponit expreſſè quod poſſit renuere.* 4. Quòd hæc omnia intelligenda ſunt in eo caſu, ſi legitimam ei divortii perpetui cauſam mulier non præbuerit, qualis eſt cauſa adulterii, ut notat ſanctus Gregorius in laudato ſuperiùs Canone. Ita ſentit & obſervat Sylvius, cujus textum referre longius eſſet (i).

(h) Idem Thom. ibid. ad 2.

CASUS II.

Medardus Acolytus & Prior ſancti Fantini ſuſceptum clam nubendi conſilium perfecit. Numquid validum eſt ejus matrimonium?

(i) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 54. art. 4. concluſ. 1. & quinque ſeq.

R e s p o n s.

Matrimonium, quod contraxit Medardus Acolythus & Beneficiarius, procul dubio eſt validum: quia Ordines non ſacri non ſunt impedimentum dirimens

Digitized by Google

ad Archiepiſcopum Cantuarienſem ejuſque ſuffraganeos rem eandem determinat iſtis terminis (*b*): *Si quis clericorum infrà ſubdiaconatum acceperint uxores, ipſos ad relinquenda beneficia Eccleſiaſtica & retinendas uxores diſtrictione Eccleſiaſticâ compellatis. Sed ſi in ſubdiaconatu & aliis Superioribus Ordinibus uxores accepiſſe noſcuntur, eos uxores dimittere & pœnitentiam agere de commiſſo per ſuſpenſionis & excommunicationis ſententiam compellere procuretis.* Denique Clemens V. Bonifacius VIII. & Concilium Tridentinum idem definierunt (c): cujus rei hanc rationem affert Sanctus Thomas (*d*), quia, *illi*, inquit, *qui ſunt in minoribus ordinibus conſtituti.... quamvis ordines illi deputentur ad aliqua ſpiritualia, non tamen immediatè habent acceſſum ad tractandum ſacra, ſicut illi qui ſunt in ſacris ordinibus.* Advertendum tamen eſt, Medardum prioratu ſuo fieri privatum ex matrimonio, quod contraxit, quem proinde retinere nequit ſine crimine, ut docent omnes Canoniſtæ poſt Sanctum Antoninum (*e*).

(*b*) Alex. III. in c. *Si qui.* 1. de Clericis conjug. lib. 1. tit. 3.

(c) Clemens V. in Conc. Viennenſ. in Clement. *Eos qui.* unic. de conſang. & affinit. Bonifac. VIII. in c. *Quod votum.* un. de voto & voti redempt in 6. l. 3. tit. 15. Conc. Trid. ſeſſ. 24. de Sacram matrim. can. 9.

(*d*) S. Thom. in 4. diſt. 37. q. un. ad 4.

(*e*) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 8.

CASUS III.

Agapius, contracto cum Mævia ſed non conſummato matrimonio, Religionem ingredi conſtituit; quod quidem ut faciliùs perficiat, ſacris vult initiari ordinibus, priùs quàm Religioſum induat habitum. Quâ de re quæritur, utrùm ſubdiaconatum ſuſcipere ad minimum queat abſque conſenſu ſponſæ ſuæ?

Respons.

Non putamus, Agapium in caſu propoſito ſubdiaconatum poſſe ſuſcipere, invitâ aut inſcia uxore ſuâ, abſque reatu mortalis peccati deciſionis hujus hæc afferri poteſt ratio, quia ordinari nequit, niſi committendo ſe periculo dehoneſtandi poſteà ordinem ſacrum, quem ſuſciperet, cùm fieri poſſet, ut ordinatus ad ſolemnem Religionis profeſſionem non admitteretur, aut ipſe conſilium mutaret, atque adeò teneretur manere ſæcularis cum obligatione reddendi uxori conjugale debitum. Huic deciſioni favet Sylvius, ita loquens (*f*): *Si quis uxore invitâ ordinetur ante conſummationem matrimonii, cum animo ingrediendi Religionem, non videtur ex hoc à mortali excuſandus; quia ſe exponit periculo dehoneſtandi ordinem; ſi enim non admittatur ad profeſſionem, manet obligatus ad reddendum debitum.*

(*f*) Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 53. art. 4. Concl. 4.

Addi poteſt; quòd Eccleſia Miniſtris ſuis matrimonium prohibens non diſtinxit inter matrimonium ratum duntaxat, & matrimonium conſummatum, nec prius excepit. Cùm igitur prohibitio iſta ſit de re graviſſimâ, ejus tranſgreſſio proculdubio eſt lethalis. Unde ſequitur, teneri abſolutè Agapium ad conſummationem matrimonii ſui, aut ad ſolemnem Religionis profeſſionem, quæ ſola matrimonii tantùm rati, & non conſummati vinculum poteſt diſſolvere (g); quæ vis non competit voto tacito, quod in ſuſceptione ordinum mittitur, ut definivit Joannes XXII. in conſtitutione ad primum caſum relatâ.

(g) Alex. III. in c. *Verum.* 2. de converſ. conjug. l. 3. tit. 32.

CASUS IV.

Hermocrates, invalidè ſubdiaconatu initiatus, quamvis ſe validè ordinatum fuiſſe putarit, tùmque intenderit, continentiæ lege ſeſe obſtringere, aliquantò poſt ordinationis ſuæ invaliditatem cognovit: quo factum eſt, ut cum Annâ, quâ deinde ob ſimplex votum, quo ſe obſtrinxit (*h*); quia convictus de validitate ordinationis ſuæ, continentiæ lege, quantùm potuit, ſeſe devincire intendit: quare, licèt à parte Eccleſiæ ad contrahendum matrimonium non ſit inhabilis ob nullitatem ordinationis ſuæ; promiſſam tamen Deo continentiam ſervare, & in perpetuum matrimonio valedicere ſub mortali reatu tenetur.

(*h*) S Greg. in can. *Nullum.* 1. diſt 28. Alex. III. in c. *Sanè.* 2. de Clericis conjug. Suppl. S. Thom. q. 51. art. 3.

Confirmari poteſt noſtra ſententia exemplo viri, qui Religionem abſque conſenſu uxoris ſuæ profeſſus eſſet: quamvis enim ipſius profeſſio ſit invalida, eumque mulier cogere poſſit ad exeundum è Monaſterio, ut ſuum cohabitet; certum eſt tamen, quòd uxori ſuæ vir ſuperſtes, alteri nubere non poſſet; quam rem ſi faceret, dirimeretur ipſius matrimonium, ut definivit Clemens III. in unâ è ſuis Decretalibus (*i*). Ratio eſt, quia ſeſe obſtrinxiſſet, quantùm in ſe erat, ad amplectendam Religionem, ac morte uxoris ſuæ factus liber ad implendam obligationem ſuam, primum ſuum teneretur perficere conſilium, ad Monaſterium remigrando. *Reſpondemus*, inquit hic Papa, *quod prædictus vir, nec habitum poteſt abjicere, quem aſſumpſit, nec aliquam ſibi matrimonio copulare. Quod ſi contraxerit, matrimonium ipſum decernimus dirimendum.* Nec ſtatuit Celeſtinus III. in una è ſuis Decretalibus (*k*), in quâ declarat, mulierem, quæ mortuum virum ſuum, licèt vivum, exiſtimans, ſolemnem emiſerat Religionis profeſſionem, & quæ ad virum ſuum redire coacta fuerat, poſt obitum conjugis ſui manere tamen obligatam ad tenendam caſtitatem, quòd præſumi debeat, ſufficienter ad eam ſervandam ſeſe obſtrinxiſſe voto ſimplici, quo bonâ fide ſe obligarat. *Licèt votum ejus uſquequaque non tenuerit*, inquit hic Papa, *eatenùs tamen fuit obligatorium, quatenùs ſe poterat obligare; promiſit enim intrando Monaſterium ſe non exacturam carnis debitum, quod erat in poteſtate ipſius; redire verò ad ſæculum in ejus poteſtate non erat, ſed in poteſtate viri; & ideò quantùm ad ipſam tenuit votum, quod poſt viri obitum tenere non deſiit.*

(*i*) Clemens III in c. *Conſuluit.* 10. de converſione conjugat.

(*k*) Celeſt. III. in c. *Placet.* 1. eod. tit.

Nunc verò facile eſt caſui propoſito iſta accommodare exempla: nam idem dicendum de Hermocrate, qui in ſua ordinatione invalidâ quidem ſeſe tamen obſtringere continentiæ voto exiſtimavit, quod aliquo ſenſu dici poteſt, *ſolemniſatum..... per ſuſceptionem Sacri Ordinis*, ut loquitur Bonifacius VIII. (*l*). Et qui proinde ad illud ſervandum, ſaltem ex adſtricto voti ſimplicis, teneri cenſetur. Si tamen Hermocrates ſubdiaconatum ſuſcipiens, nullatenùs ſeſe voto ligare ad caſtitatem ſervandam intendiſſet, ſed tantùm legi ab Eccleſia ſubdiaconis impoſitæ obedire, diſpenſatione non indigens contrahere valeret, modò poſſet abſque ſcandalo, quia in hoc caſu iſta eum Lex non obligaret.

(*l*) Bonifac. VIII in c. *Quod votum.* un. de voto &c. in 6. l. 3. tit. 15.

CASUS V.

Fulvia conſenſit, ut vir ſuus ſacros ſuſciperet ordines: quo facto perpetuam ipſa vovit continentiam. An poteſt manere in ſæculo, & etiam in eâdem urbe, ubi commoratur ipſius maritus; an verò tenetur in conſcientia Religionem profiteri?

Digitized by Google

pedimento publicæ honeſtatis?

R e s p o n s.

Validè oubere poteſt; nam impedimentum publicæ honeſtatis, uti cetera, authoritate tantùm Eccleſiæ conſtitolum eſt, ut fert definitio ſancti

mihi de iis, qui foris ſunt judicare? Quare, cùm (c) nondum Chriſtianus eſſet Ali, quando Adelaïdæ ſpopondit matrimonium, ex ipſius com eâ ſponſalibos oriri non poloit impedimentum honeſtatis publicæ; quo adeò prohiberetur, ne eum aliqua ex dictis in caſu propoſito ouberet perſonis.

(c) 1. Corinth. 5. 12.

IMPEDIMENTUM ORDINIS.

Impedimentum Ordinis pro iis tantùm obtinet, qui aliquo ſacro Ordine ſuêre initiati, quales ſunt Subdiaconatus, Diaconatus & Sacerdotium, quibus ex Canonicis Conſtitutionibus (d) annexa eſt ſervandæ caſtitatis & continentiæ neceſſitas, quæque illius votum implicitè continent, ut jam dictum eſt, dum de impedimento voti.

(d) Innoc. III. in c. Cùm olim de Clericis conjug. & in c. A multis, 9. de ætate & qualit. &c. Et Bonifac. VIII. in cap. Quod votum, unic. de voto in 6.

Advertendum eſt autem, iſtam ſervandæ caſtitatis neceſſitatem obtinere duntaxat in Eccleſia Latina: Nam apud Græcos pro Epiſcopis tantùm viget Lex iſta: apud quos Clerici, Sacris Ordinibus initiati, matrimonio liberè uti poſſunt, ante ordinationem ſuam contracto, quâ ſemel acceptâ jam contrahere nequeunt. Quæſtio eſt ſolùm difficillima, an ſcilicet Ordo ſacer, metu gravi, & in virum conſtantem cadente ſuſceptus, ſit impedimentum dirimens matrimonii, quòd poſteà contrahit is, qui hoc modo ordinatus eſt. Quæſitum verò illud perpendimus in reſponſione ad ultimam deciſionem hujuſce tituli.

CASUS PRIMUS.

Adolphus oxoratus, conſummato matrimonio ſoo, invitâ aut inſciâ muliere, ſacros ſuſcepit Ordines. An tenetor eum eâ maritali affecto remanere eodem prorſus modo, atque ante Ordinationem ſuam; an verò ab eâ debet recedere, ut Clerici more vivat, ac novæ obligationi ſuæ ſatisfaciat?

R e s p o n s.

Certom eſt, Adolphum ſub peccati reatu teneri ad cohabitandom atque vivendum cum moliere ſuâ eodem prorſus modo, ac ſi non eſſet ordinatus; ut is ex ſancto Gregorio (e) teneretur, qui invitâ uaore ſuâ religionem fuiſſet ingreſſus, eumque etiam per cenſuras Eccleſiæ, requirente uxore ſuâ, ad id poſſe compelli: quod verum eſt, licèt nondum matrimonium fuiſſet conſummatum, niſi in hoc ultimo caſu ſolemnem Religionis profeſſionem emitteret. Ita docet ſanctus Thomas (f), & declarat Joannes XXII. io unâ è Conſtitutionibus ſuis, his verbis (g): *Præſenti declaramus edicto, quod licèt votum ſolemnizatum per ſacri ſuſceptionem Ordinis, quantùm ad impediendum matrimonium contrahendum & dirimendum, ſi pòſt contractum fuerit, ſecundum ſtatuta Canonum ſit efficax reputandum. Ad diſſolvendum tamen priùs contractum, etiam ſi per carnis copulam non fuerit conſummatum.... invalidum eſt cenſendum. Quod ſi ſecùs à quoquam forſitan attentatum fuerit.... ipſum, ſi ſponſa ejus inſtiterit, per cenſuram Eccleſiaſticam compellendum decernimus, contractum matrimonium conſummare.*

(e) S. Greg. in can. Agatheſa. 21. 27. q. 2.

(f) S. Th. in 4. diſt. 35. q. 1. art. 2. ad 1.

(g) Joan. XXII. in extravag. Antiquæ. un. de voto & voti redemp. extravag. 9. tit. 6.

Advertendum tamen 1. quòd, licèt Adolphus petenti uxori conjugale debitum reddere teneatur, illud tamen ipſe abſque reatu peccati mortalis exigere nequit; cùm juri huic ſacrorum Ordinum ſuſceptione renunciaſſe cenſeatur, & quod ipſi petenti reddere non teneretur mulier. *Qui Ordinem ſuſcipit*, Inquit ſanctus Thomas.... *non poteſt petere debitum, nec uxor tenetur ei reddere.... ſed.... ipſe uxori tenetur debitum reddere, ſi non poſſit eam ad continentiam inducere.* 2. Quòd ſi de conſenſo mulieris ſuæ ſacris fuiſſet initiatos Ordinibus, non jam ei jus competeret ipſum ad ſe revocandi; & ſi fortè rediret, ambo tenerentur vivere, uti frater & ſoror; qoòd in hoc caſo jure ſuo pariter ceſſiſſe mulier cenſeatur, ut ait idem Doctor Angelicus (h): 3. Quòd ſi matrimonium ſuum non conſummaſſet, ſolemnia Religionis vota poſſet emittere, invitâ muliere ſuâ, quamvis ad id non tenaretur, ſi eum vellet recipere; ut inferri poteſt ea laudatâ mox conſtitutione, in qua Joannes XXII. eo uno contentus aſſerit, ipſom monendum eſſe & acriter inducendum ad Religionis ingreſſum, qood ſi deneget, ad debitum uxori reddendom per cenſuras Eccleſiaſticas compellendus eſt. *Ad ingreſſum hujuſmodi* (Religionis) inqoit hic Papa, *ſic ordinatum, ſi matrimonium conſummatum non fuerit, per Diœceſanum inſtanter moneri præcipimus & induci; quòd ſi forſan renuerit adimplere, ipſum, ſi ſponſa ejus inſtiterit, per cenſuram Eccleſiaſticam compellendum decernimus contractum matrimonium conſummare.* Ad qood Gloſſa exponens hæc verba, *ſi forſitan renuerit*, inquit; *ſupponit expreſſè quod poſſit renuere.* 4. Quòd hæc omnia intelligenda ſunt in eo caſu, ſi legitimam ei divortii perpetui cauſam mulier non præboerit, qualis eſt cauſa adulterii, ut notat ſanctus Gregorius in laudato ſoperiùs Canone. Ita ſentit & obſervat Sylvius, cujus textum referre longius eſſet (i).

(h) Idem Thom. ibid. ad 2.

CASUS II.

Medardus Acolytus & Prior ſancti Fantini ſuſceptum clam nubendi conſilium perfecit. Nunquid validum eſt ejus matrimonium?

(i) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 54. art. 4. concluſ. 1. & quinque ſeq.

R e s p o n s.

Matrimonium, quod contraxit Medardus Acolythus & Beneficiarius, procul dubio eſt validum: quia Ordines non ſacri non ſunt impedimentum dirimens

Digitized by Google

[illegible] ejuſque ſuffraganeos rem eandem determinat iſtis terminis (*b*): *Si quis clericorum infrà ſubdiaconatum acceperint uxores, ipſos ad relinquenda beneficia Eccleſiaſtica & retinendas uxores diſtrictione Eccleſiaſticâ compellatis. Sed ſi in ſubdiaconatu & aliis Superioribus Ordinibus uxores accepiſſe noſcuntur, eos uxores dimittere & pœnitentiam agere de commiſſo per ſuſpenſionis & excommunicationis ſententiam compellere procuretis.* Denique Clemens V. Bonifacius VIII. & Concilium Tridentinum idem definierunt (*c*): cujus rei hanc rationem affert Sanctus Thomas (*d*), quia, *illi*, inquit, *qui ſunt in minoribus ordinibus conſtituti.... quamvis ordines illi deputentur ad aliqua ſpiritualia, non tamen immediatè habent acceſſum ad tractandum ſacra, ſicut illi qui ſunt in ſacris ordinibus.* Advertendum tamen eſt, Medardum prioratu ſuo fieri privatum ex matrimonio, quod contraxit, qoem proinde retinere nequit ſine crimine, ut docent omnes Canoniſtæ poſt Sanctum Antoninum (*e*).

(*b*) Alex. III. in c. *Si qui.* 1. de Clericis conjug. lib. 1. tit. 3.

(*c*) Clemens V. in Conc. Viennenſ. in Clement. *Eos qui.* unic. de conſang. & affinit. Bonifac. VIII. in c. *Quod votum.* un. de voto & voti redempt. in 6. l. 3. tit. 15. Conc. Trid. ſeſſ. 24. de Sacram matrim. can. 9.

(*d*) S. Thom. in 4. diſt. 37. q. un. ad 4.

(*e*) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 8.

CASUS III.

Agapius, contracto cum Mævia ſed non conſummato matrimnnio, Religionem ingredi ennſtituit; quod quidem ut faciliùs perficiat, ſacris vult initiari ordinibus, priùs quàm Religioſum induat habitum. Quâ de re quæritur, utrùm ſubdiaconatum ſuſcipere ad minimum queat abſque conſenſu ſponſæ ſuæ?

Respons.

Non putamus, Agapium in caſu propoſito ſubdiaconatum poſſe ſuſcipere, invitâ aut inſcia uxore ſuâ, abſque reatu mortalis peccati deciſionis hujus hæc afferri poteſt ratio, quia ordinari nequit, niſi committendo ſe periculo dehoneſtandi poſteà ordinem ſacrum, quem ſuſciperet, cùm fieri poſſet, ut ordinatus ad ſolemnem Religionis profeſſionem non admitteretur, aut ipſe conſilium mutaret, atque adeò teneretur manere ſæcularis cum obligatione reddendi uxori conjugale debitum. Huic deciſioni favet Sylvius, ita loquens (*f*): *Si quis uxore invitâ ordinetur ante conſummationem matrimonii, cum animo ingrediendi Religionem, non videtur ex hoc à mortali excuſandus; quia ſe exponit periculo dehoneſtandi ordinem; ſi enim non admittatur ad profeſſionem, manet obligatus ad reddendum debitum.*

(*f*) Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 53. art. 4. Concl. 4.

Addi poteſt; quòd Eccleſia Miniſtris ſuis matrimonium prohibens non diſtinxit inter matrimonium ratum duntaxat, & matrimonium conſummatum, nec prius excepit. Cùm igitur prohibitio iſta ſit de re graviſſimâ, ejus tranſgreſſio procul dubio eſt lethalis. Unde ſequitur, teneri abſolutè Agapium ad conſummationem matrimonii ſui, aut ad ſolemnem Religinnis profeſſionem, quæ ſola matrimonii tantùm rati, & non conſummati vinculum poteſt diſſolvere (*g*); quæ vis non competit voto tacito, quod in ſuſceptione ordinum mittitur, ut definivit Joannes XXII. in conſtitutione ad primum caſum relatâ.

(*g*) Alex. III. in c. *Verum.* 2. de converſ. conjug. l. 3. tit. 32.

CASUS IV.

Hermocrates, invalidè ſubdiaconatu initiatus, quamvis ſe validè ordinatum fuiſſe putarit, tùmque intenderit, continentiæ lege ſeſe obſtringere, aliquantò poſt ordinationis ſuæ invaliditatem cognovit: quo factum eſt, ut cum Annâ, quâ de-

[...] can. *Nullum.* 1. diſt. 28. Alex. III. in c. *Sanè.* 2. de Clericis conjug. Suppl. S. Thom. q. 53. art. 3.

quia convictus de validitate ordinationis ſuæ, continentiæ lege, quantùm potuit, ſeſe devincire intendit: quare, licèt à parte Eccleſiæ ad contrahendum matrimonium non ſit inhabilis ob nullitatem ordinationis ſuæ; promiſſam tamen Deo continentiam ſervare, & in perpetuum matrimonio valedicere ſub mortali reatu tenetur.

Confirmari poteſt noſtra ſententia exemplo viri, qui Religionem abſque conſenſu uxoris ſuæ profeſſus eſſet: quamvis enim ipſius profeſſio ſit invalida, eumque mulier cogere poſſit ad exeundum è Monaſterio, ut ſuum cohabitet; certum eſt tamen, quòd uxori ſuæ vir ſuperſtes, alteri nubere non poſſet; quam rem ſi faceret, dirimeretur ipſius matrimonium, ut definivit Clemens III. in unâ è ſuis Decretalibus (*i*). Ratio eſt, quia ſeſe obſtrinxiſſet, quantùm in ſe erat, ad amplectendam Religionem, ac morte uxoris ſuæ factus liber ad implendam obligationem ſuam, primum ſuum teneretur perficere conſilium, ad Monaſterium remigrando. *Reſpondemus*, inquit hic Papa, *quod prædictus vir, nec habitum poteſt abjicere, quem aſſumpſit, nec aliquam ſibi matrimonio copulare. Quod ſi contraxerit, matrimonium ipſum decernimus dirimendum.* Nec ſtatuit Celeſtinus III. in una è ſuis Decretalibus (*k*), in quâ declarat, mulierem, quæ mortuum virum ſuum, licèt vivum, exiſtimans, ſolemnem emiſerat Religionis profeſſionem, & quæ ad virum ſuum redire coacta fuerat, poſt obitum conjugis ſui manere tamen obligatam ad tenendam caſtitatem, quòd præſumi debeat, ſufficienter ad eam ſervandam ſeſe obſtrinxiſſe voto ſimplici, quo bonâ fide ſe obligarat. *Licèt votum ejus uſquequaque non tenuerit*, inquit hic Papa, *eatenùs tamen fuis obligatorium, quatenùs ſe poterat obligare; promiſit enim intrando Monaſterium ſe non exacturam carnis debitum. quod erat in poteſtate ipſius: redire verò ad ſæculum in ejus poteſtate non eras, ſed in poteſtate viri; & ideò quantùm ad ipſam tenuit votum, quod poſt viri obitum tenere non deſiit.*

(*i*) Clemens III in c. *Conſuluit.* 10. de converſione conjugat.

(*k*) Celeſt. III. in c. *Placet.* t. eod. tit.

Nunc verò facile eſt caſui propoſito iſta accommodare exempla: nam idem dicendum de Hermocrate, qui in ſua ordinatione invalidâ quidem ſeſe tamen obſtringere continentiæ voto exiſtimavit, quod aliquo ſenſu dici poteſt, *ſolemniſatum..... per ſuſceptionem Sacri Ordinis*, ut loquitur Bonifacius VIII. (*l*). Et qui proinde ad illud ſervandum, ſaltem ex adſtricto voti ſimplicis, teneri cenſetur. Si tamen Hermocrates ſubdiaconatum ſuſcipiens, nullatenùs ſeſe voto ligare ad caſtitatem ſervandam intendiſſet, ſed tantùm legi ab Eccleſia ſubdiaconis impoſitæ obedire, diſpenſatione non indigens contrahere valeret, modò poſſet abſque ſcandalo, quia in hoc caſu iſta cum Lex non obligaret.

(*l*) Bonifac. VIII in c. *Quod votum.* un. de voto &c. in 6. l. 3. tit. 15.

CASUS V.

Fulvia conſenſit, ut vir ſuus ſacros ſuſciperet ordines: quo facto perpetuam ipſa vovit continentiam. An poteſt manere in ſæculo, & etiam in eâdem urbe, ubi commoratur ipſius maritus; an verò tenetur in conſcientia Religionem profiteri?

profiteatur uxor ejus; cum pro utraque parte decertent inter ſe Authores: nihilominùs, quia ordinatio eſt actus voluntariæ juriſdictionis, & proinde Epiſcopus ordinationem cui magis libuerit denegare poteſt, de eo apud Deum tantùm rationem reddere coactus; maximè conveniens eſt, ut ad ordines eum non admittat, cujus mulier eſt etiamnum juvenis, nec extra omnem ſuſpicionem poſita; donec Religionem ingreſſa fuerit: quamvis enim Alexander III. in ſua ad Archiepiſcopos duos Hungariæ Decretali (a), non exigat, ut mulier juvenis Religionem profiteatur, cùm ſimpliciter dicat: *Nullus conjugatorum eſt ad Sacros Ordines promovendus, niſi ab uxore continentiam profitente fuerit abſolutus*; non addens, *& ad Religionem migrante*; hinc non fit, ut eam ad id cogere non poſſit Epiſcopus, cùm id utile judicat ad bonum Eccleſiæ, & neceſſarium ad animarum ſalutem: quippe qui neminem ad ordinationem, quæ merè eſt gratuita, admittere tenetur, niſi ſub conditionibus, quas duxerit opportunas. Inſuper multi doctores (b) hæc tantùm verba *continentiam profitente*, intelligunt de muliere etiamnum juveni; quod probant ex Canone, quem ſuppeditat Agathenſe Concilium (c).

(a) Alex. III. in c. *Conjugatis*, 5. de converſ. conjugat.

(b) S. Thom. in 4. diſt. 37 q. 2. art. 2. ad 2. Albert. Magn. Petrus Palud. Dom. Sotus Covarruvias. Aug. Barboſa. Navarrus. Sanchez & alii.

(c) Conc. Agathenſe in can. *Epiſcopus* 6. diſt. 77.

Addi poteſt, eſſe etiam convenientius, ut Sacerdotis mulier juvenis, quando viri ſui Ordinationi aſſentitur, Religionem profiteatur, quàm ea, quæ mariti ſui Religioſæ profeſſioni aſſentiretur; cùm multò faciliùs ſit, ut Sacerdos cum uxore ſuâ frequens ſit, quàm Religioſus, qui Monaſterii ſeptis continetur, è quo ſine comite non exit. Ergo ſi apud omnes ſit in confeſſo, uxorem juvenem, quæ mariti ſui profeſſioni religioſæ aſſentitur, teneri pariter ad Religionem amplectendam; à fortiori idem dicendum de eâ, quæ viri ſui ordinationi Sacerdotali ſuum præbet aſſenſum. Nihilominùs, ſi Epiſcopo foret perſuaſum, talem uxorem eſſe ſapientem & ab omni ſuſpicione immunem, ipſi permittere poſſet, ut in ſæculo maneret, ab ipſâ continentiæ votum exigendo *ad tempus*. Hoc eſt, ad tempus mortis mariti ſui; quo in caſu alteri poſſet nubere, ſi primus ipſe moreretur.

Aſt è contra ſi mulier iſta ſit ſenex, Epiſcopus maritum ejus ordinare poteſt, ſimulque diſſimulare, quòd ea in ſæculo remaneat. Ratio hujuſce deciſionis eſt, quia videtur, Epiſcopum eodem modo ſe gerere debere pro Ordinatione Sacerdotis conjugati, quo exigunt Canones, ut agatur pro Religioſâ profeſſione, quam idem conjugatus vellet amplecti. Atqui prohibent Canones, ne ad ſolemnem Religionis profeſſionem admittatur, niſi mulier ipſius, ſi ſit juvenis, eam ſimul profiteatur; & è contra ſi ſit ſenex, & ab omni ſuſpicione libera, ad id cogi non debet, uti declarant Alexander III. Scribens ad Exonienſem Epiſcopum & Innocentius III. in ſua ad Piſanum Archiepiſcopum Decretali (d): *Verùm*, inquit Alexander III. *Si ita uxor ſenex eſt & ſterilis, quòd ſine ſuſpicione poſſit eſſe in ſæculo, diſſimulare poteris, ut ea in ſæculo remanente & caſtitatem promittente, ad Religionem tranſeat vir ejuſdem.* Dicit quoque Innocentius III. *Niſi fortè ſit ejus ætatis, ut ſine ſuſpicione incontinentiæ valeat in ſæculo remanere.*

(d) Alex. III. in c. *Cùm ſis*. de converſ. conjug. Innoc. III. in cap. *Ad Apoſtolicam* 13. eod. tit.

2. Si vir uxoris illius, de quo ſit mentio in propoſito caſu, jam Sacerdotio initiatus eſt de conſenſu mulieris ſuæ, quæ ſe voto tantùm ſimplici continentiæ obſtrinxerit, Religionem ſequi nullatenùs intendens; dicendum cum Angelico Doctore *intrare, ſi ſibi non timeat de periculo caſtitatis propter hoc quod vir ejus ſolemne votum emiſit..... Si autem ſine ejus conſenſu ſuſceperit, non tenetur: quia ex hoc nullum ſibi præjudicium generatur.* Sed quia ea præcepto caritatis tenetur omnem vitare ſcandali occaſionem, Religionem debet amplecti, aut ſaltem in aliquem recedere locum, ubi Sacerdotis uxor non agnoſcatur, donec eam attigerit ætatem provectam, quâ extra omnem ſit poſita ſuſpicionem.

CASUS VI.

Renatus, ſuſcepto ſubdiaconatu cum intentione formali, ſe ad continentiam ſervandam voto non adſtringendi, poſteà nupſit, exiſtimans ſe validè poſſe contrahere. An invalidum eſt ipſius matrimonium?

Respons.

Certum eſt, contractum à Renato poſt ſuſceptum ſubdiaconatus ordinem, matrimonium eſſe invalidum; quamlibet habuerit non ſervandæ continentiæ intentionem. Ratio eſt, quia invalidum fit matrimonium contractum poſt ſuſceptionem majorum ordinum, ut his verbis declarat Bonifacius VIII. (f) *Præſentis declarandum duximus oraculo ſanctionis, illud ſolum votum debere dici ſolemne, quantùm ad poſt contractum matrimonium dirimendum, quod ſolemnizatum fuerit per ſuſceptionem Sacri Ordinis, aut per profeſſionem, ... factam alicui de Religionibus per Sedem Apoſtolicam approbatis.*

(f) Bonifac. VIII. in cap. *Quod votum*. unic. de voto & voti redempt. in 6.

Concilium Rhemenſe habitum an. 1148. ſub Eugenio III. qui huic præfuit, contra Eonem hæreticum, qui ſe filium Dei profitebatur, & contra Gilbertum Porretanum, Epiſcopum Pictavienſem, primum declaravit, Ordinis Sacri ſuſceptionem deinceps futurum eſſe impedimentum dirimens matrimonii (g). Sic autem loquitur hic Summus Pontifex in hoc Concilio: *Quia verò continentia & Deo placens munditia in Eccleſiaſticis perſonis & Sanctis Ordinibus dilatanda eſt ſanctorum Patrum & Prædeceſſoris noſtri Papæ Innocentii veſtigiis inhærentes, ſtatuimus, quatenùs Epiſcopi, Preſbyteri, ſubdiaconi, regulares Canonici, Monachi, atque converſi profeſſi, qui ſacrum tranſgredientes propoſitum, uxores ſibi copulare præſumpſerint, ſeparentur: hujuſmodi namque copulationem, quam contra Eccleſiaſticam rationem conſtat eſſe contractam, matrimonium non eſſe cenſemus.*

(g) Conc. Rhem. an. 1148. con. 7.

Alexander III. ſcribens ad Cantuarienſem Archiepiſcopum ejuſque ſuffraganeos Epiſcopos, hujuſce Concilii deciſionem ſecutus eſt exeunte eodem ſæculo (h), hoc eſt, ad annum 1180. Sic autem loquitur: *Si qui.... Clericorum in ſubdiaconatu & aliis Superioribus Ordinibus uxores accepiſſe noſcuntur, eos uxores dimittere & pœnitentiam agere de commiſſo per ſuſpenſionis & excommunicationis ſententiam compellere procuretis.*

(h) Alex III. in c. *Si qui*. 1. de Clericis conjugat.

(i) Quini ſex. Synod. cap. 6. in can. *Si quis*. 7 diſt. 32.

Conſtitutiones iſtas firmat jam priùs facta ab Eccleſia ſubdiaconis cæteriſque Sacris Miniſtris nubendi prohibitio, ut videre eſt 1. ex Concilio Conſtantinopoli an. 692. habito in Palatio Imperatorio, & quod idcirco dicitur, *Concilium Trullanum*. uti etiam *Synodus Quini ſexta*, in quo ſic habetur (i): *Si quis eorum, qui ad Clerum accedunt, voluerit nuptiali jure mulieri copulari: hoc ante ordinem ſubdiaconatûs faciat.* 2. ex Sancto Gregorio Magno in ſua Epiſtolâ ad Bonifacium Epiſcopum Rhegienſem (k). 3. ex Decreto Urbani II. in Concilio Melphitano (l). 4. ex Concilio Carthaginenſi an 398. (m).

(k) S. Greg. in can. *Subdiaconis*. 9. diſt. 32.

(l) Urbanus II. in can. *Eos qui*. 10. ibid.

(m) Conc. Carthag. V. cap. 3. in can. *Placuit*. 15. ibid.

His

Digitized by Google

initiari ordinibus, ad contrahendum, iis ſuſceptis, ſint inhabiles; quos quidem ſuſcipiendo, inhabilitati huic libenter ſe ſubmittunt, uti aiunt Paludanus, Scotus (c), cæterique Theologi. Hinc dicit ſanctus Thomas (d), Loquens de voto continentiæ: *quod etiamſi quis verbotenùs non emittat; ex hoc ipſo quod ordinem ſuſcipit ſecundùm ritum Occidentalis Eccleſia, intelligitur emiſiſſe.* Quâ de re, etiam dilucidiùs loquitur Paludanus his verbis: *In ſuſceptione ſacri ordinis eſt votum præſumptum præſumptione juris & de jure, contra quam non admittitur probatio. Unde ſi quis, non intendens vivere caſtè, nec ſe obligare, nihilominùs volens ſuſcipit ſubdiaconatum, nihilominùs obligatur ad continentiam vi ſtatuti & non voti. Imo etiamſi contrarium protestaretur, nihilominùs obligaretur.* Eandem doctrinam verbis expreſſis tuetur ſanctus Antoninus (e),

Cæterùm obſervandum eſt quoàd præſentem difficultatem; 1°. Renatum ita contractis nuptiis in excommunicationem incurriſſe, ut fert Conſtitutio Clementis V. his verbis (f): *Clericos in ſacris ordinibus Conſtitutos, matrimonia contrahentes refrænare metu pœna ab hujuſmodi eorum temeritatis audaciâ capientes, ipſos excommunicationis ſententia ipſo facto decernimus ſubjacere.* 2°. in irregularitatem quoque ipſum incidiſſe, juxta definitionem Innocentii III. (g), atque ut docet ſanctus Antoninus poſt Paludanum & Richardum, quos ſequuntur Covarruvias, Navarrus & alii (h). Certum quidem eſt, juxta quorumdam opinionem in hoc caſu irregularitatem non incurri, niſi cùm ſuppoſitum matrimonium fuit conſummatum, at Covarruvias iſtam diſtinctionem, nullo canone fultam refellit.

CASUS VII.

Si Renatus ordinem ſacrum, non niſi invitus & ex metu gravi ſuſcepiſſet, & expreſsè ſignificaſſet, ſe non intendere, ut ſe ad ſervandam continentiam obligaret, ſed ècontra ſe velle nubere; matrimonium, quod poſteà contraheret, eſſet-ne in hoc caſu invalidum?

RESPONS.

Ordo ſacer, quamvis eâ, quâ fertur in propoſito caſu, ratione ſuſceptus, eſt impedimentum dirimens, atque adeò matrimonium, quod in his circumſtantiis contraheret Renatus, eſſet omninò invalidum. Ratio eſt, quia ordines ſacri non ſunt impedimentum dirimens matrimonii præcisè ob ſolam, quæ ipſis annexa eſt, ſervandæ caſtitatis promiſſionem, ſed ob inhabilitatem eos ſuſcipientium ad quare, ſi puerulo conferrentur ordines ſacri, etiam ante uſum rationis; certum eſt, quòd, licèt ſpirituali caractere eſſet inſignitus ob ordinationem, ut docent Sanctus Thomas, (m), Sanctus Bonaventura aliique Theologi contra Durandum, nec teneretur ad ſervandam caſtitatem, ut docent Paludanus, Dominicus Sotus, *Sylveſter* & Richardus (n); quia implicat votum abſque conſenſu ſaltem tacito, cujus abſolutè incapax eſt hujuſmodi puerulus, attamen ex proprio ſuo ſtatu eſſet inhabilis ad contrahendum matrimonium, juxta Doctrinam ſancti Antonini Paludani, Gabrielis Biel, *Sylveſtri* & aliorum.

Certum quidem eſt, à quibuſdam Caſuiſtis, quos laudat Sanchez, exiſtimari, talem ſubdiaconum validè matrimonium contrahere poſſe: at conſentit hic author, contrarium à multis aliis defendi, *valdè probabiliter*, inquit, nec ſine ratione; nam pro quatuor, quinque-ve Caſuiſtis, quos pro ſuâ laudat opinione, fatetur alios undecim, quos appellat, & quorum plerique magnam obtinent famam, ipſi eſſe oppoſitos, quales ſunt ſanctus Antoninus, ſanctus Raymundus, Paludanus, Hoſtienſis, Pânormitanus, Joannes Andræas, Cardinalis, Albericus, Goffredus, Sotus & Sylveſter (o). Ad hæc octavum Concilium Toletanum an. 653. habitum (p), de eo loquens, qui ordines ſuſcepit *aut evcata neceſſitatum aut metu periculorum* (hæc ſunt ejus verba) & qui poſteà nubit non obſtante ſacro, quem ſuſcepit ordine, declarat, quòd vir talis *mox omni Eccleſiaſtici ordinis dignitate privatus, verè, ut Apoſtata, à ſancta Romana Eccleſia liminibus & ſocietate fidelium habeatur prorsùs excluſus, Monaſterii clauſtris, donec advixerit, ſub pænitentiâ retrudendus.* Hæc ſunt hujuſce Concilii verba quæ Sanchez, eo, quo in actis ejus legimus, modo non retulit.

Ex quibus colligendum eſt, quòd, quamvis is, qui metu quantumcumque gravi, ordinatus eſt, nullo voto (q) ad ſervandam continentiam teneatur ſtatus tamen ſui ſanctitate tenetur cœlibatum obſervare & ad contrahendum eſt inhabilis. In jure huic noſtræ deciſioni contrarium nihil reperitur: Canones enim, qui huic videntur oppoſiti, intelligi ſolùm debent de ipſo uſu matrimonii ante ordinationem contracti, qui Græcis eſt permiſſus, quibus, ut jam dictum eſt; non magis, quàm Latinis eſt licitum nubere poſt ſuſceptionem ſacrorum ordinum; quidquid in Contrarium aſſerat Gratianus (q), qui hac in re hallucinatus eſt & poſt ipſum Cajetanus.

Rhem.
Conc. Arelat. III. in can. *Prætereà.* 7. diſt. 28.
Conc. Arelat. IV. in can *Aſſumi.* 6. ibid.
Conc. Tolet. III. in can. *De his.* 5. ibid.
Conc. Tolet. IV. in can. *Quando.* 3. ibid.
S. Greg. in can. *Nullum.* ibid.
Can. *Ante.* 1. diſt. 31.
(c) Petr. Palud. in 4. diſt. 38. q. 2.
Scotus in 4. diſt. 37. q. 1.
(d) S. Thom. in 4. diſt. 37. q. 1. art. 1 in corp.
(e) S Anton. in 3. part. ſum. theol. tit. 1. c. 8.
(f) Clemenſ. V. in Clementina. *Eos qui.* init. de conſang. & affinit.
(g) Innoc. III. in c. *A nobis.* fin. de bigamis non ordinandis l. 1. tit. 2.
(h) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit. 1. c. 8. &
Petr. Palud. in 4. diſt. 37.
Richardus ibid. art. 4. q. 1.
Navarr. man. c. 27. n. 195.
Covarruvias & alii.

olim. 6. de Clericis conjugatis.
(l) S. Thom. in 4 diſt. 40. q. 1. art. 1. in corp.
S. Anton. loco cit.
Joan. major. in 4. diſt. 24. & 27. q. 1.
Alphonſus à caſtro.
Dom. Sotus.
Paludanus.
Scotus.
Richardus.
Sylveſter de Prierio.
Didacus Covarruvias de matrim. 2. part. c. 65. § 3. n. 1.
(m) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 2. in corp
(n) Richardus in 4. diſt. 29 art 1.
(o) S. Anton. ſupr. cit. loco.
S. Raymundus in ſum. l. 5. §. 16. de ætate ordinandorum. &c.
Palud. in 4. diſt. 38. q. 3. art. 4. concluſ. 6.
Hoſtienſis. cit. tit. de ætate & c. n. 5.
Panorm. Ibid.
Joan. Andræas in c. *Majores.* de bapt. in fine.
Cardinalis in Clemens. fin. de ætate & qualitate ordinand.
Albericus in dictionario Lit. O. v. *Ordinatus.* 1.
Goffred. in ſum. de ætate & qualit. ordin. n. 11.
Sylveſter. v. *Ordo.* 4. q. 1. dicto. 2.
Rota. *In noviſſimis.* part. 1. deciſ. 560.
Sotus de juſtitia & jure l. 7. q. 2. art. 5. in reſp. ad argum. & alii plures.
(p) Conc. Tolet. III. can. 7.
(q) Idem ibid. q. 2.
(r) Gratianus §. Ecce hac. diſt. 28.
(s) Polm. brev. theol. part. 3. n. 558. & ſeqq.

IMPEDIMENTUM DISPARITATIS CULTUS.

RELIGIONE ſeu cultu quis ab alio diſpar eſſe poteſt duplici ratione primâ, cum alter Chriſtianam profitetur religionem, alter verò eſt paganus, aut infidelis de hac autem cultûs diſparitate agitur in hoc titulo, quam hoc modo definiunt Theologi (r): *Cultûs diſparitas, quâ matrimonio jungendorum, unus baptizatus, colit Deum verum; alter non baptizatus colit Deum falſum*: vel, *diverſitas Religionis baptizati matrimonium contrahentis cum non baptizatâ, vel è contrario.* Alterâ; cum ambo ſunt Chriſtiani; ſed unus eſt Catholicus, & alter Hæreticus. Licèt abſque crimine matrimonium contrahi non poſſit cum Hæretico, qui baptiſmum ſuſcepit; certum eſt tamen, validum eſſe illud matrimonium. At verò non idem dicendum de eo, quod contrahit Chriſtianus cum infideli, quamvis Cathecumenâ, aut viciſſim; nam invalidum eſt, ut patet ex authoritatibus in primâ deciſione relatis.

Multæ ſparſim reperientur regulæ in reſponſionibus noſtris ad difficultates, quæ ad materiam hujus tituli pertinent; quare eâ de re quidquam, hic addendum non putamus, ut vitentur repetitiones.

Digitized by Google

Conſtat, matrimonium Chriſtiani cum infideli eſſe probibitum : 1°. ob præſens diſcrimen, in quo fermè ſemper verſatur Chriſtianus ratione mutui conjugum amoris, & intimæ, quâ ſimul vivunt, familiaritatis. Hanc veritatem nimis comprobat magno ſui infortunio experientia ſapientiſſimi regum Salomonis, cujus *depravatum eſt cor*, inquit ſcriptura (*a*), *per mulieres, ut ſequeretur deos alienos.* Inſuper conſtans eſt Eccleſiæ regula, quam docent Patres, ac ſtabiliunt Concilia, & præſertim Eliberitanum an. 305. ſub Marcello Papa habitum (*b*); Concilium œcumenicum Calcedonenſe an. 451. (*c*); Agathenſe an. 506; quod in ſuo decreto refert Gratianus (*d*); ſecundum Aurelianenſe an. 536. (*e*) & quartum Toletanum an. 533. coactum, quod pariter laudat idem Gratianus (*f*). Hanc eandem regulam docent ſancti Patres, ac præſertim SS. Cyprianus, Ambroſius & Auguſtinus (*g*).

Altera hujuſce prohibitionis ratio eſt, quia religionis illa diſparitas noxia eſt debito Deo cultui, ui libertati & fidelitati, quâ Chriſtiana & Catholica Religio exerceri debet, familiarum quieti bonæ puerorum inſtitutioni, ac denique mutuo conjugum ac debito in ſe invicem amori. Hinc etiam ſtrictè prohibita fuerint hujuſmodi matrimonia in antiquâ lege, in quâ dicitur (*h*) : *Cave, ne unquàm cum habitatoribus terræ illius jungas amicitias ∴. nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis* : & iterùm (*i*) : *neque ſociabis cum eis conjugia, filiam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo.* Ob eam quoque cauſam eadem prohibentur in novâ lege : *Nolite jugum ducere cum infidelibus*, ait Apoſtolus (*k*), *quæ enim participatio juſtitiæ cum iniquitate, aut quæ conventio lucis ad tenebras? Quæ autem conventio Chriſti ad Belial? aut quæ pax fideli cum infideli?* Et alibi (*l*) : *Qui vult, nubat tantùm in Domino*, hoc eſt, mulier fidelis, cui voluerit, poteſt ſociari marito, modò is ſit Chriſtianus : ſic enim intelligi debent iſta ſancti Pauli verba, juxta interpretationem ſanctorum Patrum, ac præſertim Tertulliani, ſanctorum Cypriani, Hieronymi, Chryſoſtomi, Auguſtini, & Theodoreti (*m*); quam etiam interpretationem confirmant Concilia à nobis ſuperiùs laudata.

Conformiter ad Eccleſiæ conſtitutiones à Chriſtianis Imperatoribus probibitum eſt indictâ etiam capitali pœnâ, ne fideles cum Judæis matrimonia contraherent, ut fert lex codis (*n*). & cum Gentilibus, ut legere eſt in codice Theodoſiano (*o*), & alibi.

Verum tamen eſt, matrimonium Chriſtiani cum infideli, quamvis prohibitum, non eſſe invalidum jure naturali vel divino, ut docent Scotus (*a*), Durandus, Covarruvias, aliique poſt ſanctum Auguſtinum, cujus verba inferiùs referemus. 1°. quia non adeò fini conjugii contrarium eſt, ut, abſolutè loquendo, pueri religione Chriſtianâ & Catholicâ imbui non poſſint ; quamquam id rariùs & difficiliùs eveniat, præſertim cùm pater eſt infidelis, ob majorem ejus in pueros authoritatem. 2°. quia multa ſunt ſeu in lege naturæ ſeu ſcriptâ hujuſmodi matrimoniorum exempla : nam temporibus legis naturæ Joſeph uxorem duxit Aſenet, filiam Putiphare Ægyptiam (*q*) ; Eſaii, uxores Chananæas (*r*). Tempore legis ſcriptæ Moyſes uxorem accepit Sephoram, filiam Jethro Æthiopem (*ſ*) ; Booz uxorem Moabitidem, Eſther, virum Aſſuerum Chaldæum ; Salomon plurimas uxores peregrinas & ido-

(*a*) 3. Reg. 11. 4.
(*b*) Conc. Eliber. can. 16.
(*c*) Conc. Calcedon. part. 2. act. 15. can. 14.
(*d*) Conc. Agath. can. 67. in can. *Non oportet*. 16. 28. q. 1.
(*e*) Conc. Aurelian. II. can. 18.
(*f*) Conc. Tolet. IV. in can. *Judæi*. 10. & duobus ſeqq. 28. q. 1.
(*g*) S. Cyprian. l. 3. contrà Judæos. c. 62. & ſerm. de lapſis. S. Ambroſ. l. 1. de Abraham. c. 9. in can. *Cave*. 15. 28. q. 1. S. Aug. lib. de conjugiis adult. c. 25. ſeu. n. 31.
(*h*) Exod. 34. 12. & 16.
(*i*) Deuteron. 7. 3. Item 2. Eſdræ q. 1. & ſeqq. & 2. Eſdræ 13. 23. & ſeqq.
(*k*) 2. Corinth. 6. 14. & 15.
(*l*) 1. Cor. 7. 39.
(*m*) Tertull. lib. 2. ad uxorem. c. 2. S. Cyprian. lib. 3. teſtimoniorum. c. 62. S. Hieron. l. 1. c. contr. Jovinianum. c. 5. S. Chryſoſt. & Theodoret. in 1. Corint. c. 7. S. Aug. loco cit.
(*n*) Leg. *Nequis*. 6. cod. de Judæis & Cælicolis l. 1. tit. 9.
(*o*) Cod. Theodoſia. l. 3. tit. 14.
(*p*) Joan. Duns vulgò Scotus in 4. diſt. 39. art. 2.
(*q*) Geneſ. 41. 45.
(*r*) Geneſ. 16. 30.
(*ſ*) Exod. 2. 2.

tis etiam Clodoveo, Franciæ Regi nupſit, dum adhuc ethnicæ ſuperſtitioni ſubjaceret, ut teſtatur ſanctus Gregorius Turonenſis (*u*). His addi poſſunt exempla Berthæ, cum Rege Angliæ idololatrâ nuptæ ; Dingundæ principis è ſtirpe regia Gallorum Regum ortarum, Theodelindæ Reginæ Longobardorum, & aliorum plurium, quibus probatur, fidelium cum infidelibus conjugia primis ſæculis paſſam eſſe Eccleſiam, ut patet ex hoc ſancti Auguſtini teſtimonio (*x*) ; *Quæ* (matrimonia videlicet cum infidelibus contracta) *noſtris temporibus jam non putantur eſſe peccata* : *quoniam*, ait ejus rei ſubjiciens rationem, *reverâ in novo teſtamento nihil inde præceptum eſt ; & ideò aut licere creditum eſt, aut velut dubium derelictum.* Hæc ſunt verba ſancti Doctoris, qui eandem alibi rationem iterat (*y*) : *Non enim*, inquit *tempore revelati Teſtamenti novi in Evangelio, vel ullis Apoſtolicis litteris ſine ambiguitate declaratum eſſe recolo, utrùm Dominus prohibuerit fideles cum infidelibus jungi.*

Attamen, quàm diuturna fuerit hæc tolerantia, certum eſt adhuc, hujuſmodi matrimonia ab Eccleſia nunquam fuiſſe probata & confirmata ; & econtra, quamvis ſtatim ea vituperare contenta fuerit, non irrita declarans, poſteà ab eâdem Eccleſia habita fuiſſe tanquam invalida, ut patet ex allatis jam argumentis, & fuſiùs probat ipſe Gratianus ex multis decreti ſui canonibus (*z*) : quamvis, ut obſervat Eſtius, (*aa*) nullâ tùm lege poſitivâ declarentur invalida. Nunc itaque tanquam invalida haberi debent, ob generalem conſuetudinem, quæ vim legis obtinet. *Si infidelitas in altero conjugum matrimonium præcedat*, inquit ſanctus Thomas (*bb*), *dirimitur matrimonium ſequens, etiam, quantùm ad vinculum.* Ratio eſt, quia, uti jam dictum eſt, omnimoda Religionis diverſitas multis in rebus bonis matrimonii adverſatur, ac præcipuè optimæ ac liberali prolis educationi, quæ cùm Patris ac Matris authoritati cuiſque ſit annexa, certò fit, ut uterque parens Religionis ſuæ ſenſus atque regulas ipſi inſtillare contendat : *Parentes ad diverſa prolem trahere intendunt* (*cc*). Unde ſi unius, Religio alterius fidei ſit contraria, fieri non poteſt ; quin prolis fides titubet, ex & diverſa parentum religione oriatur inter eos diſſidium, ac proinde eadem varietas optimam puerorum ſuorum inſtitutionem deſtruat. Ratiocinium iſtud urget Angelicus Doctor his verbis (*dd*) : *Principaliter bonum matrimonii eſt proles ad cultum Dei educanda. Cùm autem educatio fiat communiter per patrem & matrem, uterque ſecundùm fidem ſuam intendit ad cultum Dei prolem educare, & ideò, ſi ſint diverſæ fidei, intentio unius alterius intentioni contraria erit : & ita inter eos non poteſt eſſe conveniens matrimonium ; & propter hoc diſparitas cultûs, præcedens matrimonium impedit, ne contrahi poſſit.*

Sed quia generalior haberi poſſet iſta ratio, & ex eâ concludi poſſe quis aſſeveraret, matrimonium cum hæretico contractum pariter invalidum fore ; aliam addimus, quæ nullatenùs refelli poſſe videtur : quia nimirùm, cùm Baptiſmus primum ſit & unicum cæterorum ſacramentorum fundamentum, quo eadem recipiendi homo capax fit, infidelis homo, qui baptiſmo non initiatus eſt, Sacramenti matrimonii, uti aliorum, Capax eſſe nequit, ut ait Gloſſa (*ee*). Id ipſum quidem declaravit Innocentius III. ad Epiſcopum Ferrarienſem ſcribens (*ff*) his terminis : *Ubi fundamentum*

(*u*) S. Greg. Turon. lib. 2. hiſt. c. 28.
(*x*) S. Aug. lib. de fide & operib. c. 19. ſeu. n. 35.
(*y*) Id. l. de conjug. adult. c. 25. ſeu n. 31.
(*z*) Totâ cauſâ 28. q. 1.
(*aa*) Guill. Eſtius. in 4. diſt. 39. §. 3.
(*bb*) S. Thom. in c. ad Hannibaldum diſt. 39. art. 2. in corp.
(*cc*) Idem in 4. diſt. 29. q. unic. art. 2. ad 2.
(*dd*) Idem ibidem art. 1. in corp.
(*ee*) Gloſſa in can. *Pervenit*. 2. 30. q. 1. v. *Pabulo*.
(*ff*) Innoc. III. in c. *Veniens*. 3. de Presbytero non bapt. lib. 3. tit. 42.

Digitized by Google

mentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur, ſed ratum efficit conjugii ſacramentum, ut ipſum in conjugibus, illo durante perduret.

Supereſt igitur, ut poſt tot authoritates adeò Decretorias concludamus, matrimonium à Marino Chriſtiano contractum cum Hildegardâ infideli neque validum eſſe, neque licitum: nam, ut loquitur ſanctus Ambroſius (*b*): *Quomodo poteſt conjugium dici, ubi non eſt fidei concordia? Cùm oratio communis eſſe debeat, quomodo inter diſpares devotione poteſt eſſe conjugii communis caritas? Sæpè plerique capti amore fœminarum fidem ſuam prodiderunt, ut Patrum populus in Beelphegor.* Indulgentiùs ergo accipi Marinus non meretur, quàm agi ſtatuit Canon primo Nicæno Concilio adſcriptus (*c*) cum muliere fideli, quæ cum infideli nupſit, cùm uterque in ſimili caſu verſetur: ſic autem loquitur ille Canon. *Quæcumque mulier fidelis viro infideli nupſerit; ipſa quoque ab Eccleſia ejiciatur: quæ ſi pœnitentiam egerit maleficii, & eum virum, quem habere non poterat, id eſt, infidelem, dimiſerit, non eſt recipienda, niſi eo modo, quo recipitur, qui, poſtquàm fidem negavit, ad fidem revertitur, debetque ipſa infidelem relinquere.*

(*b*) S. Ambroſ epiſt. 19. n. 7.

(*c*) Conc. Nicæn. Alphonſi Liſani. lib. 3. can. 67.

CASUS II.

Selimus, infidelis, Chriſtianam amplexus eſt religionem. Huic tres actu erant uxores. Poſt contractum cum primâ matrimonium, eam juxta legem ſuam repudiarat; altera ipſi conſanguinea eſt in ſecundo gradu lineæ collateralis; tertia verò, nullo ipſi conſanguinitatis gradu conjuncta, Chriſtianam quoque fidem amplexa eſt. Conſentiunt tres illæ mulieres cum eo pacificè & conjunctim vivere: quam è tribus poteſt, aut tenetur habere legitimam conjugem ſuam?

Respons.

Innocentius III. (*d*) Evangelii atque Apoſtoli doctrinâ fultus apertè difficultatem iſtam ſolvit. *Qui autem ſecundùm ritum ſuum legitimam repudiaverit uxorem*, inquit hic Summus Pontifex, *cùm tale repudium veritas in Evangelio reprobaverit, nunquam eâ vivente poterit aliam etiam ad Chriſti fidem converſus habere; niſi poſt converſionem ipſius illa renuat cohabitare cum ipſo; aut etiamſi conſentiat, non tamen abſque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad peccatum mortale.* Quibus verbis manifeſtum fit, unum è conjugibus infidelibus, qui ad fidem convertitur, alterum dimittere non poſſe, niſi tribus in caſibus. 1. Cùm is, qui in infidelitate remanet, ab eo ſeparari cupit, qui convertitur. 2. Quando cum eo manere non conſentit, qui fuit converſus, niſi ſemper in Deum aut Chriſtianam religionem blaſphema verba proferendo, ſeu de Deo loquendo cum contemtu, ſeu nomen Chriſti audire nolendo, aut pueros ſuos, famulos-ve à divino cultu amovendo, aut aliquâ aliâ ſimili ratione. 3. quando converſum pervertere nititur, ipſum inducendo ad abnegandam fidem, quam amplexus eſt.

(*d*) Innoc. III. in c. *Gaudemus*. 8. de divortiis. l. 4. tit. 19.

Eandem rem aſſerit prædictus ſummus Pontifex in aliâ Decretali, quam ad Epiſcopum Ferrarienſem ſcribit (*e*), & in quâ ſic loquitur: *Si enim alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non ſi*-

(*e*) Idem in c. *Quanto*. 7. eod. tit.

Hinc ſequitur, teneri Selimum ſub conſcientiæ reatu, ad redeundum cum primâ ſuâ uxore, poſtpoſitis aliis duabus; licèt eam, infidelis adhuc, repudiarit, cùm, ut ſupponitur, pacificè & conjunctiſſimè cum eo vivere proteſtatur, abſque blaſphemia in Deum vel in religionem Chriſtianam. Ratio eſt, quia ab eâ reſumendâ non diſpenſatur ex ejus repudio; quia Eccleſia, cujus membrum factus eſt baptiſmo, hujuſmodi divortium non agnoſcit. Ita docet ſanctus Thomas his verbis (*g*): *Repudium uxoris… eſt contra legem naturæ; unde non licet infideli uxorem repudiare; & ideò ſi convertatur poſtquam unâ repudiatâ alteram duxit; idem judicium eſt de hoc & de illo, qui plures uxores habebat, quia tenetur primam, quam repudiaverat accipere, ſi converti voluerit, & aliam abjicere.* Ita quoque ſentiunt Panormitanus, Hoſtienſis, S. Bonaventura, ſanctus Antoninus, Sotus, Covarruvias, Navarrus, Sylvius, aliique Doctores (*h*), quorum ſententia nititur. 1. his Apoſtoli verbis (*i*): *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam; & ſi qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum*: quæ verba juxta expoſitionem Tertulliani (*k*), & S. Hieronymi (*l*) non pro ſimplici conſilio, ſed pro vero præcepto ſumenda ſunt. 2. Ex iſtis aliis, quæ refert Innocentius III. *Si infidelis diſcedit, diſcedat* &c. Hoc eſt, ſi infidelis à fideli facto diſcedit, cum eo pacificè vivere nolens, tunc infidelem dimittere poteſt, & Chriſtiano nubere; at ſi infidelis cum fideli pacificè habitare conſentiat, alteri nubere non poteſt fidelis, quamvis ipſi ſit licitum ab infideli diſcedere, *quoad thorum & cohabitationem* tantùm, ex ſancto Thoma (*m*). Unde colligendum eſt, quòd, licèt Selimus, de quo fit mentio in caſu propoſito, cum primâ uxore ſua habitare nollet, nec cum eâ maritali affectu vivere, uni è duabus reliquis nubere non poſſet, ſed in caſtitate permanere teneretur. *Quando alter conjugum*, inquit Doctor Angelicus, *altero in infidelitate remanente, diſtinguendum eſt; quia ſi infidelis vult cohabitare ſine contumelia Creatoris, ſine hoc quod ad infidelitatem inducat, poteſt fidelis liberè diſcedere, ſed diſcedens non poteſt alteri nubere. Si autem infidelis non velit cohabitare ſine contumelia Creatoris, in verba blaſphemiæ prorumpens, & nomen Chriſti audire nolens; tunc, ſi ad infidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis diſcedens poteſt alteri per matrimonium copulari.*

(*g*) S. Th. in 4. diſt. 39. q. un. art. 2. ad 5.

(*h*) Panorm. & Hoſtienſis in c. *Quanto*. cit.
S. Bonavent. in 4. diſt. 39. art. 2. quæſito 2. & 4.
S. Antoo. 3. part. Sum. Theolog. tit. 1. c. 6.
Dom. Sotus in 4. diſt. 27. q. 1. art. 4. Concl. 1.
Didacus Covarruvias à Leyva de matrim. 2. part. c. 7. §. 4. n. 5.
Navarr. Man. c. 22. n. 49.
Fr. Sylvius in ſuppl. S. Th. q. 59. art. 3. & 4. & alii.

(*i*) 1. Corinth. 7. 12. & 13.

(*k*) Tertull. lib. 2. ad uxorem. c. 2.

(*l*) S. Hieron. l. 1. contra Jovini. c. 5.

(*m*) S. Th. cit. diſt. 39. art. 4. in corp.

CASUS III.

Achmetus et Æmilia infideles, in gradu prohibito Conſanguinei, ſimul nuptias contraxere; Achmetus verò paulò pòſt ad Chriſti fidem converſus poteſtne, aut debet, ut antè, cohabitare cum Æmilia, quæ, licèt infidelis, cum eo pacificè remanere conſentit, neque verbo, neque facto viri ſui religionem offenſura; an verò quâdam indiget diſpenſatione?

Respons.

Cùm ſint gradus jure divino prohibiti (*n*), alii verò ſolis Eccleſiæ legibus; ut quæſtioni propoſitæ fiat ſatis, dicendum cum ſancto Thoma (*o*), quòd *Infideles non baptizati, non ſunt aſtricti*

(*n*) Levitici 18.

(*o*) S. Th. in 4. diſt. 39. q. un. art. 3. ad 3.

ſtatutis

Digitized by Google

ſione alterius. Si igitur Archmetus & Æmilia ſint in primo caſu, hoc eſt, conſanguinei in gradu prohibito vi juris divini, ſimul habitare nequeunt converſi, ut vir & mulier, & à ſe invicem diſcedere omnino tenentur: at verò, ſi tantùm ſint cognati in gradu prohibito ſolis Eccleſiæ legibus, ſimul, ut antè, poſſunt & debent manere, cùm uterque conſentiat.

(a) Innoc. III. in c. *Gaudemus*, 8. de divortiis. Item in cap. *De Infidelibus* 4. de conſang. & affin.

Deciſionem iſtam aſſerit Innocentius III. his verbis (a); *Utrùm pagani uxores accipientes in ſecundo, vel tertio, vel ulteriore gradu ſibi conjunctas, ſic conjuncti debeant poſt converſionem ſuam in ſimul remanere, vel ab invicem ſeparari, edoceri per ſcriptum Apoſtolicum poſtulaſti.* En quæſtio, quam proponit Epiſcopus, ad quam ita reſpondet hic ſummus Pontifex: *Saper quo taliter reſpondemus, quòd... in præmiſſis grad bus à paganis, quò ad eos, matrimonium licicè ſit contractum, qui conſtitutionibus Canonicis non arctantur; quid enim ad nos, ſecundùm Apoſtolum eundem, de his qui foris ſunt judicare!* Hactenùs dictis addendum, quòd, ſi Achmetus & Æmilia ſint tantùm cognati in gradu prohibito ſolis Eccleſiæ legibus, non neceſſe eſt, quò in matrimonio ſuo remanere queant, ut ea, quæ ad validitatem matrimoniorum præſcribit Tridentinum, ab iis ſuppleantur; cùm tempore conjugii ſui legibua Eccleſiæ non eſſent ſubditi, uti jam diximua cum ſancto Thoma & Innocentio III.

CASUS IV.

Mahometes, Religione Turca, ſumptia ſibi matrimonio uxoribus quinque, fidem Chriſtianam amplexus eſt, ipſiuſque exemplum uxores ſuæ omnes ſecutæ ſunt? Poteſtne eligere & retinere ſibi uxorem legitimam, eam, quam voluerit è quinque uxoribus?

Reaſpons.

Ad ſolutionem præſentis difficultatis ſufficit ampla, quam attulimus, ad ſecundum caſum reſponſio: ibi enim oſtendimus, in ſimili caſu virum, qui ab infidelitate ſuâ ad Chriſti fidem converſus eſt, non retinere poſſe, niſi primam mulierum, cui ante converſionem ſuam nupſerat. Hìc igitur unicum ſancti Thomæ addemus teſtimonium, quo ſic quæſtio ita ſolvitur. *Habere plures uxores*, inquit Angelicus Doctor (b), *eſt contra legem naturæ,... cui etiam fideles ſunt aſtricti & ideò non eſt verum matrimonium infidelis, niſi cum illa, cum quâ primò contraxit. Unde, ſi ipſe cum omnibus ſuis uxoribus convertatur, poteſt cum prima cohabitare & alias debet abjicere.*

(b) S. Th. in 4. diſt. 39 q. un. art. 3. ad 4.

Juvat hìc obſervare, quòd, ſi prima uxor pertinaciter in infidelitate ſuâ maneret, nec cum viro ſuo ob religionis mutationem vivere pacificè nollet; inter quatuor alias ad fidem converſas eam, quam magis vellet, uxorem ſibi legitimam eligere poſſet; ſed in hoc caſu de novo contrahere juxta ſolitam Eccleſiæ formam teneretur Mahometes, quia priùs contractum cum ea matrimonium non eſt validum, cùm juri naturali contraria ſit Polygamia. *Si autem prima converti noluerit, & aliqua aliarum convertatur*, inquit idem ſanctus, *idem jus habet contrahendi cum illa de novo, quod cum alia haberet.*

poſſit, ut ad ſe redeat; aut econtra alteri nubere ipſi liberum ſit?

Reſpona.

Quandoquidem Chriſtianorum matrimonium, quod *ratum* ab Eccleſia dicitur & exinde ſit verum ſacramentum, diſſolvi poſſit quoad vinculum per ſolemnem Religionis profeſſionem, cùm non fuit conſummatum; à fortiori idem dici poteſt de matrimonio infidelium, licèt conſummato, cùm propriè loquendo, non ſit ſacramentum, neque adeò indiſſolubile, ſed ſimplex contractus naturalis & Civilis. Unde ſequitur; ab Haſſano Sophiam cogi non poſſe, ut poſt ſolemnem Religionis profeſſionem ſuam è monaſterio egreſſa ad ſe redeat.

Advertendum tamen, hoc diſciplinæ punctum ab Eccleſiâ nunquam fuiſſe definitum: ſed in hoc ſequimur ſententiam ſancti Bonaventuræ (c) & multorum Theologorum, ac præcipuè Sylvii (d) dicentis: *Notandum etiam probabile eſſe, quod etiam per profeſſionem Religionis diſſolvatur matrimonium in infidelitate contractum, quamvis conſummatum; hoc enim licet non inveniatur definitum, ex communi tamen ſententia Bonaventuræ, Richardi, Dominici & aliorum in 4. diſt. 39. habetur.*

(c) S. Bonavent. in 4. diſt. 39. art. 2. q. 2. in reſp. ad argum.

(d) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Th. q. 59. art. 1. quæſtio 2.

CASUS VI.

Solimanus à Mahumetanâ ſectâ, in quâ natus erat, ad fidem Chriſti converſus eſt; at Irene, uxor ipſius in infidelitate ſuâ perſeverara voluit: quâ de re quærit Solimanus 1. utrùm Sacerdos fieri poſſit, aut Religioſus. 2. Utrùm ad Irenem poſteà converſam & ſe ipſum petentem redire teneatur, quamvis Sacerdus aut Religioſus?

Raspons.

Ad ſimilem difficultatem ita reſpondet ſanctus Thomas (e): *Si autem non ſit ſpes de converſione* (uxoris) *poteſt ad ſacros Ordines vel ad Religionem accedere, priùs requiſitâ uxore, quod convertatur; & tunc, ſi poſtquàm vir Sacros Ordines accepit, uxor convertatur, non eſt ſibi vir reddendus; ſed debet ſibi imputare in pœnam tardæ converſionis, quod viro ſuo privatur.* Idem docet ſanctus Bonaventura (f). Unde ſequitur, Solimanum fieri poſſe Sacerdotem vel Religioſum, ſi ſpretia inſtantibua precibus ſuis, uxor ipſius Chriſtianam ſequi religionem abnuat, & eum poſteà non coactum iri ad redeundum cum illa, ſi fortè convertatur.

(e) S. Th. in 4. diſt. 39 art. 5. ad 4.

(f) S. Bonavent. in 4. cit. diſt. 39. art. 2. q. 2.

CASUS VII.

Sergiua Chriſtianus, & Catholicus, nuptias contraxit cum Berenice; quæ etiamnum Cathechumena erat, & quæ citò ſe Chriſtianam Religionem eſſe amplexuram promiſerat. Nunquid validum eſt illud matrimonium?

Reſpona.

Probavimus fusè in reſponſione ad primam difficultatem, invalidum eſſe Chriſtiani cum infideli matrimonium. Atqui verum eſt dicere, perſonam, quæ nondum ſacris baptiſmi aquis abluta eſt, ſemper infidelem cenſeri, quamvis ſit Cathechumena, ac in voto baptiſmi; atque adeò Chriſtianum validè cum ea matrimonium contrahere non poſſe. *Si aliquis Catechumenus, habens rectam fidem*, ait ſanctus Thomas (g),

(g) S. Th. in 4. diſt. 39. q. un. art. 1. ad 5.

ſed

Digitized by Google

in corde jam fidelis ſit Catechumenus. Verùm huic objectioni facilis eſt reſponſio. Nam 1. Experientià apud omnes conſtat, oon Catechumenum duntaxat, ſed Neophytos ipſos ſæpè ſæpiùs in fide eſſe inſtabiles, debiles & incertos; & ſic, licèt noo tantum ab ipſis immineat ſubverſionis diſcrimen, aliquod tamen eſſe; qood ſufficit, ut ſua Eccleſiæ hujuſmodi matrimonia prohibenti certa mancat & incuſſa authoritas. 2. Inſuper nullum debet poni diſcrimen inter Catechumenom aliumque infidelem qooad ſuſceptiooem ſacramentorum, inter quæ recenſetur matrimonium; cum ea recipiendi otterque ex æquo ſit incapax. & eorum ſuſceptionis capax fieri nequeat, niſi poſt ſuſceptionem Baptiſmi, ut probavimus in primâ deciſione. Unde inferre neceſſe eſt, Berenicem Catechumenam, quæ nondum baptiſmo initiata eſt, contrahendi Chriſtianom, de quo ſolo hîc loquimur, matrimonium eſſe incapacem, & ipſom, quod eootraheret nondum haptizata, haberi tantùm poſſe, oti merum civilem contractum, ut conſtat ex dictis Innocentii I. ad Epiſcopos Macedoniæ ſcribentis (a) & Innocentii III. in ſuâ ad Epiſcopum Ferrarienſem Decretali (b). Author Gloſſæ (c), Navarrus, Sylvius, Iſambertus, aliique complures ſeu Theologi ſeu Canoniſtæ de hac difficultate cum Angelico Doctore conſentiunt.

(a) Innoc. I. in can. *Deinde*. 3. diſt. 26.
(b) Innoc. III. in cit. c. *Veniens*. 3. de Presbytero non baptizato. l. 3. tit. 43.
(c) Gloſſa in can. *Cave*. 15. 28. q. 1 v. *Alienam*. & initio cauſæ 30. q. 1.

CASUS VIII.

JANUARIUS Catholicus Judithæ hæreticæ, aut oomioatim excommonicatæ & palàm denuntiatæ nupſit. Nùm validum eſt illud matrimonium?

RESPONS.

Matrimonium, quod cum Judithâ, quamvis hæreticâ, aut excommunicatâ denuntiatâ contraxit Januarius, eſt validum. Ita docet ſanctus Thomas his verbis (d): *Si aliquis fidelis cum hæreticâ baptizatâ matrimonium contrahit, verum eſt matrimonium, quamvis peccet contrahendo, ſi ſciat eam hæreticam; ſicut peccaret, ſi cum excommunicata contraheret: non tamen propter hoc matrimonium dirimeretur.* Et iterùm (e): *Crimen hæreſis impedit matrimonium ſemper contrahendum, ſed non dirimit contractum, niſi ſit talis hæretica, quæ baptiſmi ſacramentum non acceperit, aut non in forma Eccleſiæ fuerit baptizata.* Ita quoque ſentit Gloſſa (f), & quod videtur ex ſtatuto onius è Decretalibus Boniſacii VIII. (g), in quâ tale matrimonium ab eo Papa validum, quamvis illicitum ſupponitur.

(d) S. Th. in 4. diſt. 3. q. un. art. 1. ad 5.
(e) Idem ibid. in expoſit textus.
(f) Gloſſa in can. *Non oportet*. 16. 28. q. 1. v. *Hæretici*.
(g) Boniſac. VIII. in *Decrevit*. 14. de hæreticis in 6. l. 5. tit. 2.

Hujus verò deciſionis hæc afferri poteſt ratio, quia ea eſt vis Caracteris baptiſmo recepti, ut matrimonium, eo accepto contractum indiſſolubile efficiat. Ita qnoque ſentiuot ſanctus Antooinus (h), Sylvius (i), aliique omnes Authores, qoi eâ de re ſcripſêre.

(h) S. Anton. 3. part. ſum. theol. tit. 1. c. 6.
(i) Sylvius in ſuppl. S. Tho. q. 59. art. 1. quæſito 2.

CASUS IX.

GERUNDIUS Catholicus, cum Danielâ hæreticâ matrimonium contraxit, ſeu ob eximias ejus animi dotes, ſapientiam oataliumque ſplendorem, ſeu ob dotem ejus ſummam. An ipſi potuit abſque mortali culpâ nubere?

RESPONS.

Certum quidem eſt, Gerundium in hoc letha-

ti Sylveſtri habito, in Calcedonenſi an. 451. in Agathenſi an. 506. & in alio Conſtantinopolitano an. 692. habito in Trullo, ſeu Imperatoris Palatio (m). Eliberitanom quidem in parentes; qui hujuſmodi matrimoniis conſenſerint, in eorum odiom ita ſtatuit: *Hæretici, ſi ſe transferre noluerint ad Eccleſiam Catholicam, nec ipſas Catholicas dandas eſſe puellas, eò quod nulla poſſit eſſe ſocietas fidelis cum infideli. Si contra interdictum fecerint parentes, abſtinere* (hoc eſt, à fidelium communione ſeparari) *per quinquennium placet.* En Decretum Concilii Eliberitani: *Quod non oporteat cum hæreticis univerſis nuptiarum fœdera celebrare, nec eis filios dare, aut filias.*. Decretum Coocilii Conſtantinopolitani his verbis exprimitur: *Non licere virum orthodoxum cum muliere hæretica conjungi, neque verò orthodoxam cum viro hæretico copulari.* Cujus rei hanc rationem afferunt Patres hujuſce Concilii.... *Neque enim ovem cum lupo, nec peccatorum ſortem cum Chriſti parte conjungi oportet.* Additâ etiam in refractarios excommunicationis pœnâ: *Si quis autem ea, quæ à nobis decreta ſunt, transgreſſus fuerit, ſegregetur.*

ſeu c. 31.
(m) Conc. Eliber. can. 15. & 16. apud Gratianum. 28. q. 1.
Conc. Laodicæn. can. 3.
Conc. Calced. can. 14.
Conc. Agat. c. 67. in can. *Non oportet*. 16. 28. q. 1.
Conc. Quiniſextum Conſtantinopolit. in Trullo. can. 72.

Igitor de hujuſmodi matrimonio utique dici poteſt. quod aſſerit ſanctus Hieronymus (n) de mulieribus Chriſtianis, quæ com infidelibus copulantur; earum videlicet corpora eſſe, *non templa Dei viventis, ſed fana & idola mortuorum.* Hæc ſunt etiam graviſſima ſancti Ambroſii verba (o): *Cum ſancto ſanctus eris, & cum perverſo perverteris. Si hoc in aliis, quantò magis in conjugia, ubi una caro & unus ſpiritus eſt? Quomodo autem poteſt congruere caritas, ſi diſcrepet fides? Et ideò: Cave Chriſtiane, Gentili aut Judææ filiam tuam tradere. Cave Gentilem aut Judæam, atque alienigenam, hoc eſt, hæreticam & omnem alienam à fide tuâ uxorem accerſas tibi.* Hæc ſunt inclyti hujuſce Doctoris Eccleſiæ verba: Reipsa, quî poteſt Catholicus, membrum ſcilicet Chriſti myſticum, cum eo, quàm maximè fieri poteſt, coojungi, qui ei apertus eſt hoſtis? Nam ſi conjux cooſortem ſuam in matrimonio habere debet, uti donum Dei, juxta illud Sapientis dictum (p): *Domus & divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem propriè uxor prudens.* Quo pacto ſibi perſuadere poteſt pars, quæ Catholicam profitetur fidem, hæreticam ſibi a Deo deſtinatam fuiſſe perſonam? Si eò præcipuè fine nuptias à Coojugibus contrahi neceſſe eſt, ut ſalutem ſuam in eo operentur; qoo pacto ſperare poteſt Catholicus, hæreticam perſonam ſalvam fore, dùm in ſuâ permanebit hæreſi, cùm ei, utpotè excommunicatæ, omnis ad ſalutis viam occludatur aditus.

(n) S. Hieron. l. 1. contra Jovinian. c. 5.
(o) S. Ambroſi l. 1. de Abraham. c. 9.
(p) Prov. 19. 14.

Verùm ad has rationes, accedit etiam, in legem naturalem certiſſimè peccare Catholicam perſonam, dùm ſe ex tali cum hæreticâ connubio, perverſionis manifeſto committit periculo: uti Regum ſapientiſſimo contigit, qui adeò immoderatè infidelibus, quibus nupſerat, uxoribus indulſit, ut idolis earum ſacrificia offerret, templaque ædificaret.

Præſentius etiam videtur hoc diſcrimen pro ſuſceptâ prole, ut jam advertimus in reſponſione ad primam difficultatem; ac præcipuè cùm pater hæreſi eſt infectus, quòd Maternæ authoritati ejus prævaleat authoritas. Hinc eſt iſtud Toletani

Digitized by Google

Catholicus etiam in Legem peccat Divinam, quæ hæreticos devitare imperat, & prohibet, ne ullâ cum iis familiaritate ſit conjunctus, ne dùm patiatur, ut cum iis matrimonium contrahat. *Hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem devita*, inquit Apoſtolus Paulus ſcribens ad Titum (*b*). Longiùs etiam procedit ſanctus Joannes (*c*) ita ſcribens: *Nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis: qui enim dicit illi ave, communicat operibus ejus malignis.* Idem quoque apprimè probat ſanctus Cyprianus (*d*), qui authoritate Apoſtoli comprobat, cum hæreticis non eſſe cibum ſumendum, & profert exemplum Prophetæ, qui ad Jeroboam à Deo miſſus, ut facta ejus peſſima ei exprobraret, & divinam ipſi minaretur vindictam, à Leone dilaniatus eſt, quòd apud hunc infidelem Principem contra expreſſam Dei prohibitionem cibum potumque ſumpſiſſet: *Quòd cùm non cuſtodiſſet, divinâ ſententiâ, inde rediens, morſu Leonis in itinere interiit.*

(*b*) Tit. 3. 10.
(*c*) Epiſt. 2. Joan. c. un. v. 10.
(*d*) S. Cyprian. in c. *Si quis*, 70. 1. q. 1.

Ex his igitur teſtimoniis concludimus, Catholicum quempiam in nullo caſu hæreticam uxorem ducere poſſe abſque reatu peccati mortalis: cùm Sacramentum matrimonii gratiam ſponſis conferat, cujus recipiendæ indignus & incapax eſt hæreticus, cùm à corpore Eccleſiæ avellatur per excommunicationem, quâ ligatur; quâ ratione potiſſimùm nititur prohibitio Concilii Narbonenſis an. 1609., hujuſmodi matrimonia vetantis his terminis (*e*): *Non contrahent Catholici cum hæreticis: neque enim fas eſt ad Sacramentum matrimonii, quod gratiam confert, excommunicatum, talis gratiæ incapacem recipere.* Cæterùm hinc neceſſariò ſequitur, lethaliter quoque peccare Sacerdotem, qui tale celebrat matrimonium, ad ſuſceptionem Sacramenti eos admittendo, quos illius novit eſſe indignos: Aſt inſuper ſuſpenſionem Ordinum ſuorum *ipſo facto* incurrit in quibuſdam Diœceſibus, ut in Pariſienſi.

(*e*) Conc. Narbon. an. 1609. c. 28. matrim.

Vide Dispensatio Matrimonii Caſ. XXXI.

CASUS X.

Theodorus & Gabriela conjuges, ambo Catholici contraxêre matrimonium; at Gabriela recens converſa, ad infidelitatem, aut hæreſim, quam ante erat profeſſa, denuò incidit; & nedum cum viro ſuo pacificè vivere velit, eum, quantùm in ſe eſt, ab exercitio Religionis ſuæ amovet, de eâ non ſine contemptu loquens ac blaſphemiis. An ob eam cauſam diſſolvitur eorum matrimonium quoad vinculum, ita ut Theodorus abſque peccato nuptias cum aliâ muliere, quæ ſit Catholica poſſit inire?

... centius III. ad Archiepiſcopum Lugdunenſem ſcribens (*f*), *illis viventibus in nullo caſu poteſt diſſolvi, ut vivente reliquo, alter ad ſecunda vota tranſmigret, etiamſi unus fidelium, inter quos eſt ratum conjugium, fieret hæreticus & nollet permanere cum altero ſine contumelia Creatoris.* Alibi quoque rem eandem declarat hic Papa (*g*), ſcribens ad Epiſcopum Ferrarienſem: *Si verò alter fidelium conjugum*, ait, *vel labatur in hæreſim, vel tranſeat ad Gentilitatis errorem, non credimus, quòd in hoc caſu is qui relinquitur, vivente altero poſſit ad ſecundas nuptias convolare.*

(*f*) Innoc. III. in cap. *Ex parte*. 14. de converſ. conjug.
(*g*) Idem in c. *Quanto*. 7. de Divortiis.

Doctrinam quoque eandem his exprimit verbis Angelicus Doctor (*h*): *Si infidelitas in altero conjugum matrimonium præcedat, dirimitur matrimonium ſequens, etiam quantùm ad vinculum; ſi verò infidelitas conjugis matrimonium ſequatur, non propter hoc vinculum matrimoniale dirimitur, ſed poteſt fieri ſeparatio à thoro & cohabitatione, ſicut & propter fornicationem carnalem.* Id tandem a Concilio Tridentino ſic definitum eſt (*i*): *Si quis dixerit propter hæreſim aut moleſtam cohabitationem.... à conjuge poſſe diſſolvi matrimonii vinculum, anathema ſit.* Cæterùm conſtat, hanc deciſionem eſſe veram, etiam quoad matrimonium, non conſummatum; cùm in eam rem non diſtinguant Concilium, Innocentius III. & Angelicus Doctor inter matrimonium conſummatum & non conſummatum.

(*h*) S. Thom. in 4. ad Hannibald. diſt. 19. art. 1. in corp.
(*i*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de Sacrament. matrim. c. 5.

CASUS XI.

Valerius Catholicus, & Paulina hæretica ſimul matrimonio conjuncti, ex nuptiali contractu convenerunt, ut è prole ſuâ futurâ, filii religionis paternæ, filiæ verò maternæ elementis imbuerentur. Nunquid omni peccato vacat tale pactum, & Valerius poteſt-ne? an etiam tenetur illud exequi?

Respons.

Certum eſt, à Valerio talem fieri non potuiſſe pactionem abſque gravi peccato: neque enim Patri in aliquo caſu prolis ſuæ damnationi æternæ aſſentiri unquam eſt licitum: Atqui ex hac pactione filiarum ſuarum damnationi aſſentitur ille Pater, permittens, ut à Matre falſis hæreſeos elementis imbuantur. Iniqua eſt igitur hujuſmodi pactio, & contraria ipſi juri naturali, ac fini matrimonii, quo exigitur, ut proles ex eo naſcitura veræ Religionis doctrinâ imbuatur, ut Deum cognoſcere, diligere, eique ſervire valeat, uti tenentur veri fideles: quæ veritas adeò certa nobis videtur & indubitata, ut probatione eam indigere non exiſtimemus.

Vide Divortium Caſ. XX. & XXI.

IMPEDIMEN-

Digitized by Google

formalitates, quarum aliæ ſunt tantùm de præcepto, & accidentariæ, uti promulgatio triplex futuri matrimonii: aliæ verò eſſentiales ad ejus validitatem ut v. g. ſi contractum fuerit abſque præſentia proprii Parochi contrahentium, aut alterutrius eorum, aut Sacerdotis in eam rem à Parocho commiſſi; aut cùm teſtes duo * ſaltem juxta Tridentinum non adfuêre; ex quo duplici defectu invalidum eſt matrimonium aliter contractum, ut definivit idem Concilium.

* In Galliâ ex Edictis, quatuor requiruntur teſtes

De hoc autem impedimento fusè dicemus in viginti novem deciſionibus hujuſce tituli, in quo etiam verba faciemus de variis pœnis, quas infligit Eccleſia infractoribus Legum, quas eâ de re condidit: quibus etiam addentur ſimiliter pœnæ conſtitutæ à Galliæ Regibus, quibus competit jus faciendi Leges de matrimonio reſpectivè ad id, quod ad contractum civilem pertinet.

CASUS PRIMUS.

SERGIUS & Apollonia, factis inter ſe ſponſalibus *per verba de futuro*, coram proprio Paſtore, duobus teſtibus, & cognatione ſibi proximis, paulò poſt inter ſe clandeſtinò contraxeruot *per verba de præſenti*, & ab eo tempore affectu conjugali uti conjuges inter ſe vixêre. Nunquid dici poteſt eos verè & coram Dèo contraxiſſe validum matrimonium, quod conſcieotiæ vocatur?

RESPONS.

Quamvis hujuſmodi matrimonia ante Concilium Tridentinum eſſent valida, ut conſtat ex moltis Decretalibus in Corpore Juris relatis (*a*); Certum eſt tamen, à tempore hujuſce Concilii eadem eſſe clandeſtina & invalida; quia contrahentes neceſſariò conſenſum præbere debent requiſitum ad legitimum matrimonium *per verba de præſenti* coram proprio Parocho ſuo, & duobus tribuſ-ve teſtibus, & quidem juxta Galliæ Juriſprudentiam coram quatuor teſtibus.

(*a*) Alex. III. in cap. *Veniens*. 15. de ſponſal. & matrim. & paſſim. eod. tit.

Dicimus, *per verba de præſenti*, quia promiſſiones *per verba de futuro*, quæ ſponſalia dicuntur, quamvis in Eccleſia & coram propio Parocho & teſtibus factæ, non ſufficiunt, ut verum ſit matrimonium; quâ de re homines indocti in ſuo perſeverarunt errore, uti advertunt Synodi Diœceſis Alectenſis, ab an. 1640. ad an. 1674. (*b*), & ſtatuta ejuſdem Diœceſis, ab eodem anno 1640. ad an. 1659. emiſſa (*c*). Quippe qui exiſtimaverint, etiam longo poſt tempore ab habito Concilio Tridentino, ſe poſſe ſequi jus antiquum, ex quo promiſſiones illæ ad eſſentiam matrimonii ſufficiebant *accedente copulâ carnali, animo conjugali factâ*, atque adeo ſponſos ſecum invicem maritali affectu cohabitare poſſe: Unde prohibita eſt in hac Diœceſi & abrogata ſponſalium ceremonia (*d*): quod tamen non probamus.

(*b*) Synod. Alect. tit. 4. n. 15.

(*c*) Statut. Alectens. o. 52.

(*d*) Rituale Alectenſ. 21. inſtruct. de Sacram. matrim. pag. 521.

Ut igitur propoſitæ quæſtioni reſpondeatur, dicendum eſt, nullum eſſe verum matrimonium inter Sergium & Apolloniam, ſi in ea ſint regione, ubi Concilium Tridentinum, ſaltem quoad rem iſtam, uti in Gallia fuerit promulgatum & admiſſum; ac proinde eorum inter ſe copulam merum eſſe concubitum. Id quidem probari poteſt ex his Sancti Caroli Borromæi verbis in quinto ſuo Mediolanenſi Concilio, an. 1679. habito (*e*): *Si quis ætate etiam legitimâ, & Parocho præſente, teſtibus duobus adhibitis, & Notario; item jurati ſpoponderunt, ſe matrimonium inituros, ac deinde non contracto legitimè per verba de præſenti matrimonio, copulationem inter ſe inierunt, eorum matrimonium nullum ab Epiſcopo declaretur*, ac decernatur.

(*e*) Conc. Mediolan. v. 3. part. tit. 17. *quæ ad matrimonium pertinent*.

Diximus: *Si in ea ſint regione, ubi Concilium Tridentinum fuerit admiſſum*: Nam ſi in Regno aut Principis aut Reipublicæ ditione manerent, ubi diſciplina ab eo Concilio in eam rem conſtituta non eſſet recepta, duo illi vero inter ſe conjuncti eſſent matrimonio; quòd jus antiquum vigere non deſinat niſi ex promulgatione & acceptione juris alterius contrarii (*f*).

(*f*) Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 4. q. 1.

CASUS II.

JOANNES, Sacerdos ſecularis aut regularis, eò temeritatis acceſſit, ut matrimonio adeſſet, quaſi Parochus contrahentium, quamvis non eſſet reipsâ Parochus, nec à proprio Parocho, aut Epiſcopo Diœceſano hanc obtinuiſſet licentiam. Nunquid irritum eſt matrimonium, & Sacerdos ipſe in aliquam pœnam Canonicam incurrit?

RESPONS.

Certum eſt 1. matrimonium illud eſſe invalidum, quia ex Concilio Tridentino ad validitatem matrimonii abſolutè requiritur, ut præſens huic Sacerdos ſit Parochus proprius, vel ſi non ſit proprius Parochus, ſpecialem à proprio contrahentium Parocho facultatem, aut ſaltem generalem conficiendi Sacramenta in ipſius Parochiâ licentiam obtinuerit; uti definivit ſacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum 12. Junii an. 1581. referente Fagnano (*g*). 2. Conſtat etiam, Joannem ſuſpenſione fuiſſe innodatum; quilibet enim Sacerdos ſecularis aut regularis, qui loco proprii Parochi matrimonio adeſſe præſumit abſque ejus licentia, vel ordinarii, aut nuptialem contrahentibus benedictionem impertit, fit *ipſo jure* ſuſpenſus, & de hac cenſurâ tantùm abſolvi poteſt ab Epiſcopo Parochi illius, ut declarat Tridentinum Concilium (*h*): *Si quis Parochus*, inquiunt Patres hujus Concilii, *vel alius Sacerdos, ſive regularis, ſive ſecularis, etiamſi id ex privilegio, vel immemorabili conſuetudine licere contendat, alterius parochiæ ſponſos ſine illorum Parochi licentia, matrimonio conjungere, aut benedicere auſus fuerit, ipſo jure tandiu ſuſpenſus*

(*g*) Proſper. Fagn. in c. *Quod nobis*. 2. de Clandeſtina deſponſat. n. 32.

(*h*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 1.

Digitized by Google

vilegiis & ex- ceſſ. privile- giatorum. l. 5. Clementina- rum. tit. 7.

non habita.... Paræcialis Presbyteri licentia ſpeciali, præſumpſerint, excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto per ſedem Apoſtolicam duntaxat abſolvendi, inquit hic Papa: quæ excommunicatio etiamnum obtinet, ut docet Navarrus (*b*), quidquid in contrarium aſſerant Decius & Saïrus (*c*).

(*b*) Navarr. lib. 5. Conſiliorum de pœnit. Conſ. 1.

(*c*) Philippus Decius in c. *De cauſis*. de officio judicis delegati. Greg. Sairus l. 4. theſauri caſuum conſcientiæ. c. 15. n. 9.

Juſtâ igitur de causâ Galliarum Rex Ludovicus XIV. edicto ſuo an. 1697. jubet, ut præter ſolitum lis inſtruatur in omnes Parochos, tam ſæculares, quàm regulares, qui eorum matrimonio, qui non ſunt Parœciani ſui, adeſſe temere præſument, niſi ſcriptam habeant licentiam proprii Parochi contrahentium, aut Epiſcopi, & ut præter Canonicas pœnas Beneficiorum ſuorum redditibus per triennium mulctentur primâ vice, quò dicti reditus in pia opera adhibeantur; & ſi iterum in ſimilem incidant culpam, per novem annos exulent. Addit hoc idem Edictum, ut Sacerdotes, qui beneficium non obtinentes ejuſdem culpæ conſcii futuri ſunt, primâ vice per tres annos, & alterâ per novem exulent, ac denique, ſi ſint regulares, in tali monaſterio vel conventu includantur, quem deſignaverint Judices, quin ex eo per totum tempus ſententiâ in ipſos latâ determinatum exire valeant.

CASUS III.

LAMBERTUS, Sacerdos manſionarius Parœciæ ſancti Guillebaldi, duorum hujuſce Parœciæ ſponſorum matrimonio adfuit, ad licentiam, quam per fraudem & mendacium obtinuit à Parocho. An validum eſt illud matrimonium?

RESPONS.

Matrimonium illud validum eſt, ſi dolo aut mendacio tantùm inductus eſt Parochus ad concedendam faciliùs hanc licentiam: v. g. ſi Sacerdos iſte hanc requiſierit à parte perſonæ nobilis quam multi facit Parochus. Aſt è contra non tenet matrimonium iſtud, ſi fraus & mendacium præciſè ad cauſam pertinerent, ob quam Parochus licentiam conceſſit, ita ut eam certò denegaſſet, ſi nota ſibi fuiſſet cauſæ falſitas ac ſuppoſitio. *Quid enim*, ut ait Lex (*d*), *tam contrarium eſt conſenſui, quàm error?* Quo circa dici poteſt, in hoc caſu Parochum non verum præbuiſſe conſenſum; *Cùm nullus ſit errantis conſenſus*, ut loquitur Lex alia (*e*), cui conſentit iſta Juris regula: *Non videntur qui errant, conſentire* (*f*).

(*d*) Leg. *Si per errorem* 15. ff. de juriſdict. omnium judicum l. 2. tit. 1.

(*e*) Leg. *Non idcirco*. 9. cod. de juris & facti ignorantia. lib. 1. tit. 18.

(*f*) Leg. *Nihil*. 116. ff. de diverſis regulis juris antiqui. l. 50. tit. 17.

Hactenùs dicta confirmari poſſunt duabus aliis Innocentii III. Decretalibus, in quibus declarantur diſpenſationes aut permiſſiones mendaciis obtentæ, invalidæ ob eandem rationem, quam ſuprà diximus, hoc eſt, ob defectum conſensûs in concedente (*g*).

(*g*) Innoc. III. in cap. *Super* 20. de reſcriptis lib. 1. tit. 3. & in c. *Quia circa* 9. de conſang. & affin. l. 4. tit. 14.

CASUS IV.

LUCILIUS Lovanii in Parœcia ſancti Pauli bonâ fide habitans, verùm à paucis diebus; in ea coram Parocho matrimonium contraxit cum intentione biduo poſt celebratas nuptias in aliâ Parœcia domicilium ſuum eligendi. An validum eſt illud matrimonium, & Parochus ille cenſeri debet proprius ejus Parochus in eam rem?

RESPONS.

Exiſtimamus, eum, qui eſt proprius Parochus quoad Sacramentum Pœnitentiæ & communionis nec alibi præcipuum actu haberet domicilium, & quamvis tum in eâ diu permanere non intenderet. Nam ad validitatem matrimonii ſui ſatis eſt, ut habitatione ſua Parochianus ſancti Pauli factus ſit. Id quidem luculentè probat inclytus Canonum interpres (*i*) ex Decretali Cæleſtino III. adſcriptâ, quæ tamen eſt Innocentii III. ut obſervat Pithæus, in quâ dicitur, incolas Hieroſolymæ, qui durante ſacræ terræ bello Anconam confugerant, ultimæ hujus Urbis Parochianorum titulum juſque acquiſiviſſe, quamvis expreſſam ſemper retinuiſſent voluntatem Hieroſolymam redeundi, ubi ſita erant omnia bona ſua, ut primùm bello finis imponeretur. Sic autem loquitur hic Author: *Nota ex illis verbis*: Ad habitandum in ea ſe quam plurimi contuliſſent, *ad hoc, ut quis efficiatur Parochianus & recipiatur ad Eccleſiaſtica Sacramenta, non requiri formalem tranſlationem domicilii, ſed ſufficere ſimplicem habitationem de præſenti: nam ad hunc effectum ibi quis dicitur habere domicilium ubi habitat, ut dicit Gloſſa I. hic per textum in Leg.* Municeps §. Miles ff. *ad municipalem.... & ſecundùm hanc opinionem hodie cùm ex Decreto Concilii Tridentini.... non aliter contrahi poſſit matrimonium, quàm præſente Parocho &c. validum eſſet matrimonium contractum coram Parocho habitationis.*

(*i*) Proſp. Fagn. in c. *Significavit*. c. de Parochis & alienis Parochianis. n. 18.

Ad majorem partis hujuſce diſciplinæ elucidationem, obſervandum cum eodem Canoniſta (*k*), quòd *maxima eſt diſſentio inter Doctores*, inquit *qualis habitatio requiratur, ut quis dici poſſit alicujus Parochianus*; præſertim quoad matrimonium. Author iſte poſt relatas tres opiniones, quas improbat quartam addit, dicens (*l*): *At verò*, ait, *alii tenent ex ſola habitatione quem effici Parochianum alicujus Eccleſiæ, dummodò non ſit ibi recreationis gratiâ, vel ad ruralia exercenda, aut ex alia brevi cauſa, ſtatim reverſurus ad primam Parochiam.... quæ opinio, ſicuti eſt magis communis, ita eſt verior.* Acuta eſt ſanè hæc exceptio, *dummodò non ſit ibi &c.* Et Bonifacii VIII. Conſtitutioni Conformis, in quâ ſic habetur (*m*): *Is qui habens domicilium in Civitate vel Caſtro, quandoque ad Villam ruralem ſe transfert, recreationis causâ, vel ut ruralia exerceat in eâdem, ſi non electâ ſepulturâ decebat ibidem, non in Eccleſia dictæ Villæ, ſed in ſua Paræciali... ſepeliri debebit.*

(*k*) Idem ibid. n. 20.

(*l*) Idem n. 27. 31. & 32.

(*m*) Bonifac. VIII. in c. *Is qui*. 3. de ſepulturis in 6. l. 3. tit. 22.

Denique peritus hic Author objectionem anteoccupat quæ fieri poſſet, quoad diſcrimen, quod quis vellet apponere inter matrimonii celebrationem, aliorumque Sacramentorum receptionem, eamque ſolvit his terminis: *Neque enim conſtituenda eſt differentia inter Sacramentum pœnitentiæ & matrimonii, cùm ſæpè non minor ſit neceſſitas nubendi, quàm confitendi, ut contingit in his, qui continere non poſſunt: Nam melius eſt nubere quàm uri.... ideòque communiter is dicitur eſſe Proprius Parochus ad conjungendos aliquos in matrimonium, qui in cap.* Omnis utriuſque ſexûs *appellatur proprius Sacerdos ad confeſſiones audiendas.*

Sylvius eandem ſequitur ſententiam, ut conſtat ex his ejus verbis (*n*): *Verior ſententia eſt, illum eſſe* (Parochum contrahentium) *qui habet poteſtatem ordinariam adminiſtrandi illis Sacramenta, ut idem in Concilio Tridentino proprius Parochus, qui in cap.* Omnis utriuſque ſexûs.... *quæ igitur habitatio ſufficit ad eſſe Parochianum alicujus quantùm ad confeſſionem & communionem,* eadem

(*n*) Fr. Sylvius in ſuppl. 3. part. ſum. S. Thom. c. 45 art. 5. quæſito 5.

Digitized by Google

Sacra Cardinalium Congregatione, quod etiam teſtatus Riccius (*a*).

Ex dictis hactenùs ſequitur, ſcholares, qui in aliquâ Urbe Gymnaſia frequentant, præſidiarios ejus milites, Tyrones & famulos ibi miniſtrantes, pro matrimonio eundem proprium habere Parochum; quem habent pro aliis Sacramentis; quia Incolas.... domicilium facit, ut loquitur Lex (*b*).

Cæterùm ad caſum propoſitum non reſpondimus, niſi conformiter ad id, quod in eo dictum eſt de bonâ fide Lucilii, nam ad validitatem matrimonii abſolutè neceſſe eſt, ut contrahens ſit Parochianus bonâ fide. Quare ſi legitimam ſuam & ſolitam malâ fide relinqueret Parœciam, eo fine in aliam migraturus, ut proprii Parochi ſui authoritati ſe ſubtraheret, ibique matrimonium contraheret brevi in propriam Parœciam rediturus, certum eſt, ipſius matrimonium fore invalidum defectu præſentiæ proprii Parochi, cùm verus non eſſet Parœcianus illius, qui ſuis adeſſet nuptiis: quod manifeſtum eſt ex hoc Concilii Tridentini Decreto (*c*): *Qui aliter quàm præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi ſeu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit: & hujuſmodi contractus irritos & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti Decreto irritos facit & annullat.*

Prinſquàm autem deciſioni huic finis imponatur, obſervandum 1. eos cenſeri eſſe proprios contrahentium Parochos, quibus in ipſos competit juriſdictio ordinaria, uti Papæ in totâ Eccleſiâ, Cardinalibus in iis Eccleſiis, quarum habent titulum; Epiſcopis aut ipſorum Vicariis generalibus in eorum Diœceſibus; aut Capitulo Cathedralis Eccleſiæ Sede vacante; Prælatis inferioribus, qui juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habent in ſuis Eccleſiis; ac denique Parochis in ſuis Parœciis. 2. Pariter referre ac neceſſe eſſe, ut teneantur Principis conſtitutiones & Epiſcoporum, uti ſtatuta Diœceſeon in hoc quod pertinet ad tempus requiſitum ad acquirendum ſufficiens domicilium, quò contrahantur nuptiæ. Atqui in Gallia ex Edicto 2. Martii an. 1697. tempus illud ad ſex menſes protenditur pro iis, qui ante in alia ejuſdem Diœceſis Parœcia manebant, & ad annum pro iis, qui ſuum in aliâ Diœceſi domicilium habebant; ac denique determinat, quodnam debeat eſſe pupillorum domicilium. En propria hujus Edicti verba: „Prohibemus ſingulis Parochis ac Sacerdotibus ſeu Sæcularibus, „ſeu Regularibus, ne alios matrimonio jungant, „quàm eos, qui veri ſunt eorum & Ordinarii „Parœciani, qui actu & palàm in eorum habitent Parœcia, ſaltem à ſex menſibus, pro iis, „qui manebant ante in aliâ Parœcia ejuſdem Urbis ejuſdem Diœceſis, & ab anno pro iis, qui „in alienâ Diœceſi manebant..... Declaramus, „filiorum filiarumque minorum 25. annis eſſe „domicilium Patrum ac Matrum, aut mortuis „eorum Parentibus Tutorum ac Curatorum ſuorum: Et ſi aliud defecto habuerint domicilium, „ſtatuimus, denuntiationes futuri matrimonii „faciendas eſſe in Parœciis prædicti domicilii ſui, „& in Parœciis Patrum, Matrum, Tutorum

(*a*) Aloyſius Riccius deciſione 144.

(*b*) Leg. *Cives*. 7. cod. de incolis & ubi quiſque domicilium habere videtur. l. 10. tit. 39.

(*c*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 1.

CASUS V.

Flavius, qui plerumque ſex menſes in Parœcia ſancti Joannis, ſex verò alios menſes in Villa ſuâ Parœciæ ſancti Jacobi habitat, in Parœciâ ſancti Joannis matrimonium contraxit, licèt actu in Parœcia ſancti Jacobi habitaret. An validum eſt ejus matrimonium?

Respons.

Licèt matrimonium, ut plurimùm, in eâ Parochia debeat celebrari, in quâ de præſenti manent contrahentes; Videtur tamen, affirmari poſſe, Flavii matrimonium eſſe validum, quamvis illud contraxerit coram Parocho ſancti Joannis, in cujus Parœcia tum non remanebat: cum enim æquo anni tempore in utraque Parœcia habitet, Parochus ſancti Joannis non minùs eſt proprius ejus Parochus, quàm Parochus ſancti Jacobi.

Nititur hæc deciſio certiſſimâ iſtâ regulâ, quâ videlicet aſſeritur, eidem poſſe competere duo æqualis temporis domicilia; ut conſtat ex Conſtitutione Bonifacii VIII. in ſexto relatâ (*d*), his verbis: *Cùm ab eo, qui duo habet domicilia, ſe collocans æqualiter in utroque, in loco tertio eligitur ſepultura, domiciliorum Eccleſiæ habebunt inter ſe dividere Canonicam portionem*; & ex Gloſſa in plures alias Decretales (*e*), quæ in primam earum quas ad marginem indicamus, ita loquitur: *Benè poteſt quis habere domicilium in pluribus locis, dummodò ſe in utroque æqualiter collocaſſe videatur.* Quod probat ex multis Legibus, & inter cæteras ex iſtâ, in quâ ſic Ulpianus loquitur (*f*): *Prudentibus placuit duobus locis poſſe aliquem habere domicilium, ſi utrobique ita ſe inſtruxit, ut non idem minùs apud alteros ſe collocaſſe videatur.*

Iſto fultus principio Sylvius hanc noſtram ſequitus opinionem: *Qui vero habent duplicem Parochiam*, inquit (*g*), *regulariter videntur debere contrahere coram illo*, (Parocho) *in cujus Parochia manent tempore matrimonii contrahendi; quamvis ſi coram altero contraherent, videatur fore validum; quia etiam ille cenſetur proprius eorum Parochus.* Quà in re ſenſit hic Theologus cum aliis multis, quos laudat, & à quibus tamen diſſentit Navarrus, quamvis abſque ſufficienti, ut putamus, ratione. Verum tamen in ſimili caſu ſatiùs eſt, ut contrahentes utriuſque Parochi conſenſum obtineant, quò nullus ſit alicui dubio locus.

(*d*) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm quis*. 2. de ſepul. in 6.

(*e*) Gloſſa in c. *Cùm dilectus* 29. v. *Domicilium*. de reſcriptis l. 3. tit. 3. & in c. *Ex parte*. 15. v. *Andegavenſi*. de foro competenti l. 2. tit. 2. & in cap. *Cùm nullus*. 3. v. *Domicilium*. de temporibus ordinationum & qualit. ordinand. &c. l. 3. tit. 9.

(*f*) Leg. *Aſſumptio*. 6. ff. ad municipalem & de incolis §. 2. lib. 50. tit. 1.

(*g*) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 45 art. 5. quæſit. 5. & apud eum Thom. Sanchez de matrim. l. 3. diſp. 24. Et Henriquez l. 6. c. 7. Item Aloyſius Riccius. Bonacina & alii contra Navarrum de clandeſtio deſpontat. conſilio 7 n. 3.

CASUS VI.

Pratoculo è Parochia ſancti Paterni, Diœceſis Brioceniſis, & Bibianâ è Parochia ſancti Amandi Diœceſis Trecorienſis nubere volentibus, Pepinus Parochus ſancti Paterni Sacerdotem delegavit, ut eorum adeſſet matrimonio in Parœcia ſancti Amandi, inſcio, aut etiam invito ultimo iſto Parocho. Nunquid valet illud matrimonium?

Respons.

Validum eſt illud matrimonium: Nam ſemper verè dici poteſt fuiſſe celebratum coram proprio contrahentium Parocho; quod ad ejus validitatem ſufficit, non quid ultrà requirente Tridentino Concilio. Hanc rationem his verbis affert

aliud quàm alternativè talem præſentiam requirentis, ut in hac ſpecie arguit Rota deciſione 730. *n.* 1. *part.* 1. *divers.*

Et quidem, licèt Papinus Sacerdotem iſtum commiſerit ad celebrandum iſtud matrimonium extra fines territorii ſui, illud tamen non minùs eſt validum; ob duas rationes. 1. Quia, ut obſervat Idem Canoniſta (*b*): *Concilium nihil de loco expreſſit: Ergo*, inquit, *ubicumque celebretur matrimonium præſente Parocho, vel alio Sacerdote de Parochi licentia, validum exiſtit.* Addit hic Author, idem ab Hoſtienſi (*c*) adhiberi ratiocinium ad probandum, ſolâ ſuâ authoritate Parœcianum ſuum à Parocho validè poſſe abſolvi in alterius Parœcia; quia de loco nihil conſtituit Lateranenſe Concilium. 2. Ob eam quoque rationem validum eſt tale matrimonium, quia celebratio ejus eſt tantùm actus juriſdictionis voluntariæ, quæ extra limites proprii territorii exerceri poteſt, ut ait Lex (*d*), & conſentiunt juriſperiti omnes & Canoniſtæ. Dici poteſt etiam cum Fagnano (*e*), ad cujus ſententiam accedimus, Sacerdotem delegatum, ut matrimonio interſit, propriè loquendo, juriſdictionis voluntariæ actum non exercere; quia in functione iſtâ nudam ſuam exhibet præſentiam. *Verè in dubio propoſito non agitur de juriſdictione exercendâ, ſed de exhibenda nudâ præſentiâ.*

(*b*) Idem ibid. n. 35.

(*c*) Hoſtienſis in ſum. tit. de pœnit. & remiſſ. §. *Cui confitendum*, v. *Et nunquid.*

(*d*) L. *Omnes.* 2. ff. de offic. proconſulis. lib. 1. tit. 16. Item. D. D. in c. *Novit.* 7. de officio legati. lib. 1. tit. 30.

(*e*) Proſp. Fag. in cit. c. *Quod nobis.* n. 30.

CASUS VII.

Theodemirus, è Parœcia ſancti Blaſii, & Elizabeth è Parœcia ſanctæ Honoratæ, à Parocho ſancti Blaſii in ſuâ Eccleſiâ matrimonio conjuncti ſunt, invito Parocho ſanctæ Honoratæ, & quamvis id expreſsè ſit vetitum Conſtitutionibus Diœceſeos, quibus ſtatuitur, ut ſolus ſponſæ Parochus matrimonium celebret. Quid ſentiendum de validitate hujuſce matrimonii?

Respons.

Cùm ex Concilio Tridentino id ſolùm requiratur, ut celebrentur nuptiæ coràm proprio contrahentium Parocho, omiſſo caſu, in quo contrahentes è diverſis ſunt Parochiis, benignè ipſius Decretum exponendum eſt; & dicendum, quòd in hoc caſu ſatis eſt, ut unus è duobus Parochis interſit. Id quidem declaravit ſacra congregatio ſub Pontificibus Sancto Pio V. & Gregorio XIII. teſtante Fagnano (*f*), qui cùm ſpeciem præſenti caſui omninò ſimilem retulit, poſteà narrat, ex undecim Cardinalibus qui tùm Congregationi aderant, quinque ſenſiſſe, tale matrimonium eſſe invalidum; ſex verò reliquos in contrariam abiiſſe ſententiam: quâ de re conſultus Papa, ſententiam eorum, qui pro validitate matrimonii opinabantur, approbavit. *Sanctiſſimus*, inquit hic Author, *audita relatione opinionum congregationis approbavit ſententiam ſex Cardinalium pro validitate matrimonii, & quod in futurum ita reſpondeatur nullâ habitâ ratione alterius deciſionis, edita* 15. *Decemb. an.* 1574. *quâ dictum fuit ſufficere præſentiam ſolius Parochi mulieris, ſi in ejus Parochia matrimonium contrahatur: item ſufficere præſentiam Parochi viri, ſi contrahatur in Parochia viri; ideòque ſi vir unius Parochiæ acceſſerit ad mulierem alterius Parochiæ, & ſecum duxerit ſuum proprium Parochum, & coràm eo ſolo matrimonium contraxerit ſine licentia ſeu præſentia Parochi mulieris* ita ut, cùm Parocho cuilibet indubitatum jus canonicum competat ſuum matrimonio jungendi Parochianum; eum proinde conjungere poteſt cum perſona, cui vult nubere. Ex quo inferri neceſſe eſt, contractas à Theodemiro & Eliſabeth nuptias eſſe omninò validas; quamvis eas celebrans ſancti Blaſii Parochus peccaverit, quòd non Diœceſani interdicti rationem habuerit.

(*f*) Proſp. Fagn. in cap. *Quod nobis.* 2. de Clandeſt. deſponſat. n. 33.

CASUS VIII.

Franciscus, ſancti Geneſii Parochus, cùm legitimo ſuam titulo Parœciam non obtineret, multa tamen celebravit matrimonia. An iſta ſunt valida?

Respons.

Legitima ſunt hæc matrimonia, 1. Si Franciſcus titulum habeat coloratum & præſumptivum; hoc eſt, ſi à legitimo ſuperiore Parœciæ ſuæ collationem acceperit, quamvis ex parte ſui aliunde ſit invalida ob impedimentum aliquod, proviſiones ſuas irritans, quale eſt impedimentum ſimoniæ, ſeu collationem anteceſſerit, ſeu ſubſecuta ſit: ideòque functiones omnes Parochi qui litigioſam per vindicias ſeu recredentiam obtinuit Parœciam, ſunt validæ; licèt deinceps jure prætenſo cadat, & juridicè invalidus declaretur ejus titulus. 2. Modò hic Parochus nullo innodetur impedimento, quod ſit de jure naturali vel divino, & communiter habeatur Parochus. Sed econtra matrimonia illa eſſent invalida; ſi Parochus ille eſſet intruſus, hoc eſt, ſi abſque legitimâ authoritate & Canonicâ inſtitutione, ſaltem coloratâ, Parochiam ſuam adierit, & intruſio illa ſit publica.

Difficultatem iſtam ſic paucis ſolvit verbis Sylvius (*h*): *Quid ſi Parochus fuerit intruſus ſine legitima authoritate?* Ita proponit hic Profeſſor inclytus, & ad quæſitum ſic reſpondet: *Reſpondeo, matrimonium coram eo contractum non ſubſiſtere: ſecùs, ſi obtinuerit inſtitutionem, vel canonicam, vel coloratam, & communiter habeatur pro legitimo Parocho.* Idem ante Sylvium docuerat Navarrus (*i*).

(*h*) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Th. q. 45. art. 5. quæſito 7.

(*i*) Navarr. l. 4 conſil. de Clandeſt. deſpons. conſil. 8. Item Sanchez diſput. 21.

Diximus: modò Franciſcus *communiter habeatur Parochus*: quod probari poteſt ex lege Digeſtorum (*k*), quæ loquens de quodam fugitivo ſervo, qui induſtriâ ſuâ & bonâ fortunâ ad Prætoriam dignitatem pervenerat, dùm occulta maneret ſervilis ejus conditio, aſſerit latas ab eo ſententias, priuſquàm ſervus agnoſceretur, habendas eſſe tanquam validas, cùm haberetur communiter legitimus, licèt reipsâ non eſſet: *Et verum puto, nihil eorum reprobari*, inquit Ulpianus in hac lege. Ad quod Gloſſa (*l*): *Nota hìc*, ait, *quòd circa factum error communis facit jus*: Idem quoque docet Gratianus (*m*). Ex hoc exemplo inferri poteſt, paritatem tamen limitando, quòd, cùm errore communi verè Parochus cenſeretur Franciſcus; functio curialis, quam obivit, matrimonia Parochianorum ſancti Geneſii celebrando, haberi debet uti legitima, & quòd matrimonia illa ſunt valida.

(*k*) L. *Barbarius.* 3. ff. de officio Prætorum. l. 1. tit. 14.

(*l*) Gloſſa in cit. L. *Barbarius.* v. *Reprobari.*

(*m*) Gratian. §. *Verumtamen.* 3. q. 7.

CASUS IX.

Alphonsus Dominus Parœciæ ſancti Elredii, Julittæ, ruſticæ pauperi nubere cupiens, Parochum

tantùm intellexit, quæ abſque Parochi duorumque teſtium præſentia contrahuntur. In caſu autem propoſito adſunt Parochus teſteſque duo: igitur Clandeſtinum non eſt, & irritum matrimonium in ſenſu Concilii, cùm cum caſum non exceperit, in quo intervenirent fraus & vis. Reipsâ dolus & vis non impediunt, quominùs iſti animo & corpore huic matrimonio ſint præſentes, & teſtari valeant, illud fuiſſe celebratum: ob quam potiſſimùm rationem conſtitutio iſta à Tridentinis Patribus fuit edita.

Propoſitionem noſtram luculentè confirmat Fagnanus his verbis (a): *Non eſt cur matrimonium ob diſſenſum Parochi ſit dicendum irritum cùm verbis & menti Concilii ſit ſatisfactum. Verbis quidem, quia coràm eo præſente & intelligente fuit contractum: menti autem, quia Parochi ſola præſentia excludit Clandeſtinitatem. Nec credendum eſt*, addit hic Author, Concilium, *quod maxime ſtuduit libertati matrimonii (b), adeo ut noluerit, contradictionem ſeu diſſenſum patris obeſſe validitati matrimonii, voluiſſe illud ſubjicere conſenſui Parochi.* Suam confirmat ſententiam declaratione ſacræ Congregationis, quæ interrogata, nùm valeret matrimonium coràm Parocho diſſentiente, & nullum quidem obeunte miniſterium, duobuſque teſtibus contractum, reſpondit valere: *Sacra Congregatio*, inquit, *die 2. Martii an.* 1580. *reſpondit: illa verba* (c) *cap.* 1. *vers.* Ubi Parochus viro & muliere interrogatis, *non pertinere ad ſubſtantiam matrimonii: ideòque matrimonium valere, etiamſi verba prolata ſint tantùm à contrahentibus, & non à Parocho, dummodo adſit præſentia Parochi, quam abſque verbis ſufficere putavit.* Idem a fortiori dicendum de teſtibus, cùm certum ſit eorum conſenſum minùs ad validitatem matrimonii eſſe neceſſarium, quàm Parochi.

(a) Fagn. in c. *Quod nobis.* ſupra cit. n. 48. & in cap. *Litteræ.* 1. de matrim. contra interdictum Eccleſiæ contracto. n. 14.

(b) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 1. & 2.

(c) Scilicet Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 1. cit.

Fagnanum ſequitur Sylvius his verbis (d): *Si autem Parochus aut teſtes ſint præſentes per violentiam, vel contradicant; intelligant tamen & advertant, id quod geritur, matrimonium erit ratum, quia ſatisfit Decreto Concilii, nec requiritur ad valorem contractûs, ut Parochus eum approbet, vel quicquam dicat aut faciat.* Cum Fagnano & Sylvio ſentit Cabaſſutius (e).

(d) Sylvius ſup. cit. q. 4. art. 5. quæſito 6.

(e) Joan. Cabaſſut. Juris can. theor. & prax. l. 3. c. 20. n. 12.

Poſt expreſſa illa tantæ famæ authorum teſtimonia, aſſentiri non poſſumus Theologo noſtri temporis (f), qui putat, valde probabile eſſe, non validum eſſe tale matrimonium. Certum eſt tamen, eos, qui tali modo contrahunt, mortaliter peccare, habendos eſſe, uti peccatores publicos & ſcandaloſos, & excommunicationem *ipſo facto* incurrere in multis Diœceſibus, ac præcipuè in Pariſienſi, in quà ſtatuta eſt illa cenſura occaſione Domini Germain, qui ita nubere Pariſiis auſus eſt in Eccleſia ſancti Nicolai de Cardoneto, præſente quidem ſed diſſentiente Domino Fenger illius Parœciæ Paſtore.

(f) De Ste. Beuve. tom. 3. cas. 164.

Eadem excommunicationis pœna eſt conſtituta 26. ſtatuto inter Synodalia Emmentiſſimi Cardinalis de Noailles Archiepiſcopi Pariſienſis, quæ 26. ſept. an. 697. promulgata ſunt (g); in quo ſic habetur. „Renovantes, & veteres Ritualis noſtri conſtitutiones confirmantes, omnibus & ſingulis fidelibus ſub pœna excommunicationis *ipſo facto* „prohibemus, ne cum Notariis & teſtibus, & „timonium. & ſingulis aliis perſonis, ne ut teſtes eidem interſint ſub pœnâ excommunicationis „*ipſo facto*, de quâ prædicti Notarii, & teſtes, „atque contrahentes à nobis tantùm poterunt abſolvi poſt exemplarem ſatisfactionem „. Quæ ultima verba intelligenda ſunt, excepto mortis periculo.

(g) Synodus Pariſienſis an. 1674.

Objicient forsàn adverſarii noſtræ ſententiæ; quòd, cùm Parochus ſit miniſter Ordinarius ſacramenti Matrimonii, tale matrimonium nequit eſſe validum, quando quidem huic non volens, ſed potiùs expreſſè diſſentiens interſit hic miniſter. En unica, quæ cum aliquâ veriſimilitudine fieri poteſt objectio; ſed reſpondendum, juxta opinionem communiorem & firmioribus munitam authoritatibus, quam fusè probat Fagnanus (h), Parochum non eſſe hujuſce ſacramenti Miniſtrum, & matrimonio non intereſſe, niſi ut teſtem publicum; cùm illud ſacramentum ſibi adminiſtrent contrahentes, ut docent ſanctus Bonaventura, Scotus, Paludanus, Dominicus Sotus, Richardus, Melchior Canus, Eſtius, Cardinalis Cajetanus, Bellarminus, Thomas Sanchez (i), aliique complures Theologi & Canoniſtæ, quorum Doctrina hac in re omninò conformis eſſe videtur ſententiæ ſancti Thomæ dicentis (k): *Verba quibus conſenſus matrimonialis exprimitur, ſunt forma hujus ſacramenti, non autem benedictio Sacerdotis, quæ eſt quoddam ſacramentale*: & iterùm (l): *Conſenſus expreſſus per verba de præſenti inter perſonas legitimas ad contrahendum matrimonium facit. Alia autem omnia ſunt de ſolemnitate ſacramenti, quia ad hoc adhibentur, ut convenientiùs fiat. Undè, ſi omittantur, verum matrimonium eſt, quamvis peccent ſic contrahentes.* Quod confirmari poteſt ex Decreto Eugenii IV. ad Armenos, quod in Concilio Florentino an. 1438. conditum eſt (m): in quo manifeſtum videtur, ipſos contrahentes ſolos eſſe ſacramenti adminiſtros, cùm declarat, quòd *cauſa efficiens matrimonii regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus.* His denique addi poteſt, quòd, ſi Parochus eſſet hujuſce ſacramenti miniſter, ut volunt Authores nonnulli, dicendum eſſet, omnia matrimonia Clandeſtina, ante Concilium Tridentinum facta, non vera fuiſſe ſacramenta, cum non fuiſſent indiſſolubilia; quæ indiſſolubilitas ex ratione ſacramenti potiſſimùm oritur; quod formaliter contradicit, non ſolùm Doctrinæ ſancti Thomæ, ſancti Bonaventuræ aliorumque, quos priùs laudavimus, Authorum; ſed etiam his Concilii verbis: *Dubitandum non eſt, Clandeſtina matrimonia, libero contrahentium conſenſu facta, rata & vera eſſe matrimonia, quamdiu ea Eccleſia irrita non fecit, & proindè jure damnandi... illi, ut eos ſancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata eſſe negant* (n).

(h) Fagn. in cit. c. *Quod nobis.*

(i) S. Bonavent. in 4. diſt. 28. q. 5. reſp. ad arg. Scotus in 4. diſt. ead. Palud. q. 4. n. 22. Richad. ib. diſt. 25. q. 2. art. 4. Eſtius diſt. 26. §. 10. Melchior Canus de locis Theologicis. l. 8. c. 5. Cajetan. de matrim. inter abſent. Bellarm. l. 1. de matrim. c. 9. 10. & 11. &c.

(k) S. Th. in 4. diſt. 46. q. 2. art. 1. ad 1.

(l) Idem ibid. diſt. 28. q. 1. art. 3. in corp.

(m) Decret. Eug. IV. pro unione Armenorum apud Philip. Labbe. tom. 13. Concilior. col. 539.

(n) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 1.

CASUS X.

Ancelinus matrimonium contraxit coràm Parocho, cui ab Epiſcopo ſuo prohibitum fuerat, ne cui matrimonio intereſſet; quòd unum contra ſtatuta Diœceſeos celebraſſet. An validum eſt Ancelini matrimonium?

Respons.

Ancelini matrimonium eſt validum; licèt enim certum ſit, Parochum contra Epiſcopi ſui interdictum

(a) [illegible] Fagn. in cap. *Litteræ*. 1. de matrim Contracto contra interdict. Eccleſiæ n. 6.

(b) S. Thom. quodl. 5. art. 15. ad 1.

[illegible] Fagnanus (a), qui ſuam probat ſententiam authoritate ſancti Thomæ (b), cujus hæc ſunt verba: *Eccleſia in his, quæ ad matrimonium pertinent, tripliciter ſe habet: uno quidem modo per modum judicantis... alio modo ſe habet per modum prohibentis, vel punientis, & hoc quidem impedit matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum.. Tertio modo ſe habet per modum ſtatuentis.* Ad quod Fagnanus: *Hæc poteſtas*, inquit ſecundùm *quam Ordinarius inhibuit, non refertur niſi ad ſecundum modum & tunc, etiamſi matrimonium impediatur contrahendum, non dirimitur contractum.* Septem iterùm aliis argumentis, quæ referre longiùs eſſet, ſuam Doctus ille Canonum interpres ſententiam probat: ſed quia ex iis tertia nobis videtur omnium maximè peremptoria, non exiſtimamus, eam eſſe omittendam (c): *Per hanc inhibitionem ſibi factam*, ait, *Parochus non deſinit eſſe Parochus: ergo matrimonium coram Parocho, licèt inhibito factum, ratum erit & validum; quia de eo verè enuntiatur, coram Parocho fuiſſe contractum juxta requiſitionem Concilii: & quamvis ex parte Parochi ejus interventus, ut potè contra præceptum Epiſcopi, dici poſſit non licitus, ex parte tamen contrahentium & ipſius contractus, legitimus cenſeri debet: nec dicendum eſt, hoc caſu, propter illam prohibitionem factam Parocho, inhabiles redditas eſſe perſonas ad ſic contrahendum à Concilio.* Quæ omnia conſentiunt cum Decretali, quam exponit hic Author, Alexandri III. ſcribentis ad Patavinum Epiſcopum. Qui fuſiorem eâ de re cupient expoſitionem, Fagnanum ipſum conſulant, qui poſt aſſertam opinionem ſuam plurimis rationibus, ad quinque inſuper objectiones ſibi factas reſpondet, & tandem concludit, hanc eſſe ſacræ Congregationis ſententiam. *Epiſcopus Vienneſis*, inquit (d) *dubitavit, an validum ſit matrimonium adhibito Parocho, cui ab Epiſcopo fuerat interdictum ne illi matrimonio intereſſet, ſacra Congregatio cenſuit eſſe validum.* Eandem quoque ſacræ Congregationis authoritatem multorumque Authorum ſuffragia urget Cabaſſutius (e), ad probandum hanc noſtram ſententiam.

(c) Id. Fagn. ibid. n. 11.

(d) Idem ibid. n. 5. & ſeqq.

(e) Joan Cabaſſut. juris can. theor. & prax l. 2. c. 26. n. 17.

Objici poteſt, invalidum eſſe, regulariter loquendo, actum factum contrà interdictum legitimi ſuperioris; licèt ipſum talem non declaret, ut probari poteſt ex lege Codicis, quâ utitur ſanctus Gregorius, ad Caralitanum Epiſcopum in Sardinia ſcribens (f): *Licèt legiſlator*, inquit Lex illa, *fieri prohibuerit tantùm, nec ſpecialiter dixerit, inutile eſſe debere quod factum eſt, ſed & ſi quod fuerit ſubſecutum ex eo, vel ob id quod interdicente lege factum, illud quoque caſſum atque inutile eſſe præcipimus.* Quod etiam docent famoſiſſimi Canoniſtæ ac juriſperiti (g). Ad quam objectionem reſpondet idem Fagnanus, hoic non eſſe locum regulæ, niſi in caſu, in quo ſuperior ille talem actum facienti communicat, idque certis quibuſdam Conditionibus; uti evenit pro iis, quos delegat. *Hoc tamen procedit, ſi eodem contextu ſuperior tribuat poteſtatem & adjiciat prohibitionem ne actus fiat, niſi hoc vel illo modo, tunc enim recipitur poteſtas qualificata, ſeu modificata, & ideò actus, non ſervatis modis præſcriptis à ſuperiore, redditur nullus ex defectu poteſtatis, ut in judice delegato, qui formam delegationis non ſervat.* Verùm non idem evenit, quando quis faciens actum, eum poteſt facere inde Canoniſta, quam profert [illegible] rem Gloſſæ (i), multoſque alios, quos ipſe laudat Canonum interpretes.

(f) L. *Non dubium.* cod. de legibus & Conſtitutionibus Principum & edictis. l. 1. tit. 14. can. *Imperiali* 13. 25. q. 2.

(g) Hoſtienſis, Joannes Andræas & alii in c. *Ad Apoſtolicam.* 16. de regularibus. &c. l. 3. tit. 31.

(i) Gloſſa in Clement. de jure patronatûs. v. *In bibentes.* §. *Sed quare.*

Quod hactenùs de Parocho diximus, idem pariter de ipſius Vicario intelligendum eſt, ſuppoſito quòd ſit talis pro omnibus functionibus curialibus, aut ſaltem pro adminiſtratione matrimoniorum, niſi ex interdicto Epiſcopi conſtaret, ipſius poteſtatem eſſe revocatam. Ita ſentit etiam Fagnanus noſter, qui ita à ſacra Congregatione fuiſſe determinatum aſſerit (k): *Eadem concluſio*, inquit, *procedit in Vicario Parochi, licèt temporali. ſuppoſito quod habuerit licentiam generalem adminiſtrandi omnia ſacramenta: & alia gerendi, quæ ad proprium Parochum pertinent, vel ſaltem ſpecialem licentiam matrimonii celebrandi, juxta declarationem ſacræ Congregationis Concilii in cauſa Janueńſi. Quod ſic ex inhibitione conſtaret de revocatione licentiæ ab Epiſcopo conceſſæ, ſecùs dicendum eſſet, non propter inhibitionem, ſed propter revocationem:* tùm ſubjungit: *Si tamen habuiſſet licentiam à Parocho, dubitari poſſet. an hujuſmodi licentia ab Epiſcopo revocari poſſet per inhibitionem illi factam; quandoquidem Concilium pariter loquitur de matrimonio celebrato de licentia Parochi aut Ordinarii.*

(k) Id. Fag. ib. n. 17.

Putat tamen Sylvius (l), quòd, ſi Parochus eſſet excommunicatus denuntiatus, matrimonium à Vicario, quem in eam rem committeret, celebratum eſſet invalidum; quia ob cenſuram privaretur delegandi poteſtate, quia poteſtas illa ex eodem Sylvio eſt actus juriſdictionis, quâ in re Theologo huic non aſſentitur Fagnanus: Ideòque dicimus, tutiorem in hoc caſu viam eſſe futuram, ſi ad Epiſcopum recurratur & acceptâ ejus ſententiâ mandatum ipſius conficiatur.

(l) Fr. Sylvius ſuppl. S. Th. q. 45. art. 5. quæſito 8.

CASUS XI.

Columbanus, ſancti Nectarii Parochus, excommunicatus denuntiatus, duos ſuos Parœcianos junxit matrimonio. An illud eſt validum?

Respons.

Tenet illud matrimonium: nam à Concilio Tridentino nuda Parochi contrahentium præſentia requiritur, non eo excluſo vel excepto, qui foret interdictus, aut excommunicatus. Atqui Parochus, quantumvis excommunicatus, Parochi ſemper qualitatem retinet, donec beneficio ſuo ex ſententiâ juridicâ fuerit privatus. Igitur matrimonium, ipſo præſente celebratum, cenſetur verè celebratum coram proprio Parocho; atque adeò eſt validum. Ita docet Fagnanus, qui aſſerit, ita ſenſiſſe ſacram Congregationem Cardinalium ſacroſancti Tridentini Concilii interpretum. En ipſius Fagnani verba (m): *Suſpenſio ab omnibus ſacramentis, non debet operari nullitatem ſacramenti matrimonii, in quo Parochus nullam exercet juriſdictionem, ſed exhibet nudam præſentiam & miniſterium facti .... & propterea valet matrimonium contractum coràm Parocho excommunicato; ſi ſit toleratus, ſecundum Navarrum* (n), *quin imò & coràm Parocho denuntiato excommunicato, ut*

reſpon-

(m) Fagn. in ſup. cit. c. 5. *Litteræ*. 1. n. 16.

(n) Navarrus Manual. c. 27. n. 2.

nium contraxêre. An validum eſt & legitimum eorum matrimonium ?

Reſpons.

Ad ſolutionem propoſitæ difficultatis, dicendum eſt, ſtrictè teneri Parochos iſtâ Concilii Tridentini conſtitutione (a) : *Multi ſunt, qui vagantur* .·.·. *Parochis autem præcipit* (Sancta Synodus), *ne illorum matrimonio interſint, ni prius diligentem inquiſitionem fecerint, & re ad Ordinarium delatâ, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Quod idem Provinciæ ſuæ Parochis expreſsè jubet etiam ſanctus Carolus Borromæus (b) : *Vagantium hominum & peregrinorum matrimonia non facilè celebrabit*, inquit, *ſed diligenti primùm, ex Concilii Tridentini præſcripto, inquiſitione factâ, & teſtimoniorum, quibus de illis teſtatum fuit, cautione ſtudioſè adhibitâ, reque omni ad Archiepiſcopum delatâ, de facultate celebrandi matrimonii ab eodem impetratâ.*

(a) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform matrim. c. 7.

(b) Act. mediol. Eccleſiæ. part. 4. de ſacram. matrim. tit. *Quæ parochus doceat.* tom. 1. pag. 457.

Attamen, ſi æquas illas Parochus non adhiberet cautiones, validum adhuc eſſet vagorum illorum hominum matrimonium; modò nullum inter eos eſſet aliundè impedimentum dirimens. Prima quæ hujuſce rei afferri poteſt ratio, eſt, quia vagi illi domicilium in eo loco habere cenſentur, ubi ſunt de præſenti; hac in re militum haud abſimiles, qui in propria patria domicilio boniſque carentes, in iis omnibus locis ſuam habere domum cenſentur, ubi ſunt, juxta hæc legis verba (c) : *Miles ibi domicilium habere videtur, ubi inhæret, ſi nihil in patria poſſideat.* Unde ſequitur, hujuſmodi vagis eundem eſſe pro matrimonio proprium Parochum, atque pro Pœnitentiâ, communione & extrema unctione, quæ ſacramenta iis adminiſtrare poteſt quilibet Parochus loci, in quo commorantur : cùm matrimonium, ſub ratione remedii concupiſcentiæ conſideratum, certiſſimè permultis ſit neceſſarium, ut tutam præſtent ſalutem ſuam. Secunda ratio eſt, quia Parochus iſte non minùs cenſetur proprius eorum Parochus, quàm ordinarius cenſetur eſſe proprius eorumdem Epiſcopus : atqui, ex ipſius Concilii terminis, ordinarius locorum habetur tanquam proprius eorum Epiſcopus, cùm aſſerat Concilium, eos de licentiâ tantùm Epiſcopi à Parocho eſſe conjungendos. Ergo loci Parochus, in quo ſunt, pariter eorum proprius eſt Parochus. *Vagi autem & qui certas ſedes non habent*, inquit Sylvius (d), *contrahere debent coram illo Parocho, ubi ſe reperiunt, & ubi confeſſionis & Euchariſtiæ ſacramenta poſſunt recipere, quia nullus eſt alius proprius eorum Parochus.* Addit poſteà hic Theologus, verum quidem eſſe, ex mente Concilii à Parochis hujuſmodi vagos homines non eſſe conjungendos, niſi præmiſsâ diligenti de eorum ſtatu inquiſitione, & obtentâ ordinarii licentiâ : *Si tamen*, ſubjungit, *de facto aſſiſterent*, (Parochi) *abſque tali licentia, quamvis peccarent, matrimonium tamen valeret, quia tàm ſunt Parochi talium, quàm Epiſcopus ſit eorum ordinarius. Ita Ledesma q. 4. art. 5. Henriquez lib. 11. cap. 3. & Sanchez diſput. 25. hæc ille.*

(c) Leg. *Municep.* 23. §. 2, ff. ad municipalem & de incolis l. 52. art. 1.

(d) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 45. art. 5. quæſito 3.

Verum tamen eſt, Parochum graviſſimè eſſe

etiam unius anni, cùm ſunt ex alienâ diœceſi.

Ad quam objectionem reſpondetur 1o. quòd ſi attentè ac mente liquidâ legantur verba edicti, manifeſtè apparebit, nullam à Principe in eo fieri mentionem de iis perſonis, quæ nullum habent domicilium, quæque oſtiatim mendicato pane veſcentes, dùm è vico in vicum, è provincia in provinciam migrant, in horreo pernoctant, aut ſtabulo loci, quò eos introducere non dedignantur in egenos miſericordia commoti : verùm de iis tantùm loquitur illud edictum, qui actu in unâ Paræciâ habitantes, priùs ſuum habebant in aliâ domicilium.

2o. Quòd ſi ea eſſet mens edicti, ut illo continerentur vagantes, ſequerentur, eos neceſſariò teneri quò matrimonium contrahere poſſent, ad commorandum ſaltem menſibus ſex aut ſæpè anno integro in eodem loco, priuſquàm ad nuptias poſſent admitti, vel ad nunquam contrahendum. Aſt unde ſumerent habitationis ſuæ mercedem ? quis ipſis gratuitò victum tandiu ſuppeditaret ? comperta eſt ſatis Ruſticorum paupertas, quorum pars maxima ſubſidiis indiget, nedùm aliis ipſis præſtare queant. An iſtud Parochis imponetur onus ? At 1o. ſæpè non ſuppetit Parocho Hoſpitium pro hujuſmodi gente vaga.

2o. Quod ſi hoſpitium haberet, non ſineret prudentia, ut eam exciperet, non ſolùm ob ſexûs diverſitatem, & ignota ſibi capita illa tranſeuntia, ſed quia plerumque pravis inficiuntur moribus, & *improbi ſunt ingenii*, ut loquitur Tridentinum. 3o. Parochus ſubditos ſuos potiùs eleemoſynis paſcere debet, quàm vagantes incognitos, qui in ſua tantùm commorarentur paræcia, donec nuptias iniiſſent, & qui ob eam cauſam bonâ fide domicilium non acquirerent.

3o. Reſpondetur, quòd pauper vagus, qui cum puellâ à ſe ſub ſpe matrimonii vel aliter corruptâ, per multos annos libidinoſè vixiſſet, quique curâ propriæ ſalutis, & ſuſceptam jam prolem legitimam efficiendi deſiderio ipſius requireret matrimonium, duplici huic oneri, vellet, nollet ſatisfacere omninò non poſſet matrimonio ſuo præſentiam ipſi denegante Parocho; ob eam videlicet cauſam, quòd contrahere volentes in ſua Paræcia unius anni aut ſex menſium domicilium non acquiſiviſſent : quâ quidem ratione iſti præſentiſſimo, quodque moraliter certum dici poteſt, producendæ, etiam ad mortem, libidinis ſuæ periculo atque occaſioni proximæ committerentur, nullatenùs ipſis opitulante Eccleſiâ in his circumſtantiis, quæ in omnibus aliis caſibus filiorum ſaluti omni remediorum genere novit proſpicere : quod nequit defendi, niſi, ultrà quàm par eſt, procedendo, & moralia ſeveriùs ac vehementiùs pertractando.

CASUS XIII.

Simplicius, qui nullam certam habet ſedem Natatiæ nupſit, quæ fixum habet domicilium, ac matrimonium illud à primo loci Parocho, in quo ſe reperit Simplicius, celebratum eſt. An dici poteſt illud eſſe validum ?

Reſpons.

Videtur affirmari poſſe, abſolutè loquendo, ma-

Digitized by Google

ciat, ut coràm alterutræ contrahentium Parocho celebretur, quamvis ex regulâ communi coràm proprio ſponſæ Parocho debeat celebrari. Ea antecedenti ſequitur deciſio iſta: Quo circa Parochus, antequam nuptias illas celebret, eodem prorſus modo quo ſuperiùs dictum eſt: ſe gerere debet.

CASUS XIV.

PHILEMON & Paulina, tribus factis matrimonii ſui denuntiationibus, aliquot poſtea diebus piam ſuſcepere peregrinationem ad beatam virginem latam in aliâ Diœceſi ſitam, cum Parocho ſuo, qui ibi eos conjunxit. An validum eſt illud matrimonium?

RESPONS.

Negari non poteſt à quopiam, matrimonium illud eſſe validum. Ratio eſt, quia id unum conſtituit Tridentina Synodus, ut matrimonium celebretur coram proprio contrahentium Parocho, nullam faciens mentionem de loco, ubi debeat celebrari. Unde, modò celebretur coràm Parocho ac teſtibus requiſitis, conſtat, illud eſſe validum, in quocumque loco celebretur; cùm ſolius contentioſæ juriſdictionis actus qui extra limites proprii territorii exercentur, ſint invalidi; uti obſervat Author Colloquiorum Luconenſium (a), poſt Gaugericum ad ſummulam Cajetani (b).

(a) Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 7. q. 2. p. 307.
(b) Gaugeric. annotat. ad Summulam Cajetani de matrim. Clandeſt. n. 1.

Verùm in caſu propoſito obſervandum 1. rationi pariter & æquitati conſonum eſſe, ut Philemonis & Paulinæ Parochus ante celebrationem eorum matrimonii ab Epiſcopo alterius illius Diœceſis licentiam ſcripto obtineat, quam conjungat eum inſtrumento matrimonii celebrati. 2. Pariter conveniens & æquum eſſe, ut de conſenſu tantùm Parochi matrimonium illud celebret; quamvis illa Parœcia non eſſet alterius Diœceſis.

CASUS XV.

BASILISEUS, Vicarius imperpetuus Parœciæ Sanctæ Fidei, unum è ſuis amicis Sacerdotem delegavit ad Celebrationem matrimonii hujuſce Parœciæ. An validum eſt illud matrimonium, ac dici poteſt contra iſtam juris regulam: delegatus *delegare non poteſt* (c), Baſiliſcum, cui competit tantùm juriſdictio delegata, validè Sacerdotem hunc delegare potuiſſe, ut nuptiis illis intereſſet?

(c) Gloſſa in c. *Cum cauſam* Gl. v. *Delegatus*. de appellat. &c. l. 2. tit. 28.

RESPONS.

Valet illud matrimonium: nam licèt verum ſit dicere, delegatum ad negotium aut miniſterium ſingulare, alium non poſſe ſubdelegare ad ejus executionem, ut declarat Gregorius IX. (d), niſi, ut ait Honorius III. ſit à Principe delegatus; *cùm non, niſi delegatus à Principe, cauſam alii valeat delegare* (e): Attamen generaliter delegatus, uti Baſiliſcus, poteſt ſubdelegare ad aliquam rem particularem eorum, quorum ipſi univerſim adminiſtratio commiſſa eſt; *Si ei eſſet delegata univerſitas cauſarum*, ut loquitur Gloſſa, à quâ deprompta eſt, juris regula, quæ opponitur; idque evidens eſt ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiſcopum Cantuarienſem (f): atqui Vicarius, quantumvis imperpetuus & temporalis, generatim delegatur ad regimen Parœciæ, quam ei commiſit ipſius ſuperior: Alium igitur ſubdelegare poteſt Sacerdotem, ut aliquam miniſterii ſui partem exequatur, & quan-

(d) Gregor. IX. in c. *Quoniam*. fin. de officio & poteſt. judicis delegat.
(e) Honor. III. in cit. c. *Cùm cauſam*.
(f) Innoc. III. in c. *Super* 27. de officio & poteſt. judicis deleg. l. 1. tit. 19. Gloſſa ibid. v. *Quicumque*.

valida.

Cæterùm ex poſito nunc principio ſequitur, quòd, ſi Sacerdos à Vicario Sanctæ Fidei delegatus, alium, qui pro ſe matrimonium celebraret, ſubdelegaſſet, tùm invalidum eſſet matrimonium, & quòd in hoc caſu obtineret illa regula, *delegatus delegare non poteſt*: cùm ipſe ad functionem particularem delegatus, alium ad eandem functionem obeundam ſubdelegare non poſſet.

CASUS XVI.

HELIODORUS & Juſtina ortu ſuo Parœciæ ſancti Furſei incolæ in Diœceſi Meldenſi Pariſios ſe contulerunt ad contrahendas nuptias in Parœcia ſancti Pauli, coràm Sacerdote, quem in eam rem delegavit ipſorum Epiſcopus, & duobus teſtibus. An validum eſt illud matrimonium, quamvis eorum ſuſcepto interceſſerit proprius Parochus, & Epiſcopi mandato reclamarit?

RESPONS.

Certum eſt, matrimonium illud eſſe validum: nam Concilium Tridentinum (b) loquitur duntaxat de præſentia aut licentiâ proprii Parochi, vel Ordinarii nihil ſtatuens de loco, ut jam diximus in reſponſione ad decimam quartam difficultatem. *Qui aliter, quàm præſente Parocho, vel alio Sacerdote; de ipſius Parochi ſeu Ordinarii licentia & duobus vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omninò inhabiles reddit.* Hæc ſunt verba Tridentini. Atqui Heliodorus & Juſtina contraxere ſolùm de licentiâ Epiſcopi, qui ex Concilio hanc eis concedere poteſt; quantumvis interceſſerit & huic obſtiterit Parochus ſancti Furſei; cùm Epiſcopus quilibet in totâ Diœceſi ſuâ Paſtor eſſe cenſeatur, uti Papa in totâ Eccleſia, & Parochus in Parochia ſua. Igitur verum eſt affirmare, Heliodorum & Juſtinam ex præſcripto hujuſce Concilii matrimonium contraxiſſe. Nec vacat objicere, illud fuiſſe contractum extra proprium Epiſcopi territorium; quandoquidem datum Sacerdoti ab ipſo mandatum, ſi tantùm actus juriſdictionis voluntariæ, quæ in quocumque loco exerceri poteſt; in quo iſta diſcrepat à juriſdictione contentioſa, quæ proprii territorii limites tranſgredi non poteſt, ut videri poteſt ex tertia lege, quam in ſequenti deciſione afferemus.

(b) Concil. Trid. ſeſſ. 2. de ſacram. matrim. c. 1.

CASUS XVII.

CAMILLUS & Columba, ſimul nubere cupientes, matrimonii ſui futuri denuntiationes fieri curant, nemine huic intercedente: at Parochus, haud ipſis amicus, multas obtendit difficultates, ut nuptias eorum diſcutiat, earumve Celebrationem proroget; quare ſponſi iſti ſupplicem officiali dant libellum, quo ipſum rogant enixè, ut ipſe vel matrimonium ſuum celebret, aut authoritate ſuâ miniſterium illud Sacerdoti cuipiam demandet. Petitis eorum acquieſcit officialis, finitimum ſubſtituens Parochum, qui juxta præſcriptas ab Eccleſia ſolemnitates celebrat. An validum eſt eorum matrimonium?

RESPONS.

Priuſquàm ſolvatur hæc difficultas, certæ quædam præmittendæ ſunt regulæ. Prima eſt, duplicem eſſe juriſdictionem; unam, quæ voluntaria; alteram, quæ contentioſa dicitur. Diſtinctio iſta legis

Digitized by Google

rum obligat. lib. 45. tit. 1.

ni loco exerceri poteſt, exceptis quibuſdam caſibus, qualis eſt Ordinatio: at contentioſa intra fines proprii territorii duntaxat exerceri poteſt, *Extra territorium jus dicenti impunè non paretur*, inquit Lex (*d*).

(*d*) L. *Extra*. fin. ff. de juriſdict. omnium judicum. l. 2. tit. 1.

Secunda regula hæc eſt, duplicem nimirum illam juriſdictionem verè pertinere ad Eccleſiam, cujus miniſtri, qui utramque obtinent, diverſâ ratione eam exercent; ſcilicet voluntariam, *de plano*; & contentioſam *pro tribunali*, ut videre eſt ex antiquo Decreti Gratiani Canone (*e*). Per ſe ipſum Epiſcopus, vel per Vicarium ſuum Generalem voluntariam exercet; at in Galliâ per Officialem ſuum aut Vicegerentem tantùm contentioſam exercere poteſt, uti ſolent Domini, qui altam habent juriſdictionem, & qui per ſe ipſos juriſdictionem ſuam exercere non poſſunt, ſed tantùm per Officiarios, quos inſtituunt, & ad eam rem delegant. Attamen Epiſcopus, ſi opportunum duxerit, unius duntaxat miniſterio utramque exercere poteſt, ipſum ſimul & Vicarii generalis & Officialis titulis inſigniendo.

(*e*) Canon. *Si quem*. 82. q. 3.

Tertia regula eſt, Vicarium generalem, qui voluntariam tantùm obtinet juriſdictionem, nihil in contentioſa poſſe moliri; & eum viciſſim, qui contentioſam habet, iis, quæ ad voluntariam pertinent, ſe immiſcere non poſſe; niſi fortè de expreſſo Epiſcopi conſenſu: qui in caſu Vicarii generalis munus obiret. Aliter quod ab uno fieret in præjudicium juriſdictionis alterius, defectu poteſtatis prorſus eſſet invalidum. Quo circa ſi Vicarius generalis, uti talis, de re contentioſâ cognoſcere ſe ingereret; inſtructa ab eo litis ſeries & redditæ Ordinationes eſſent abuſivæ, & in omnibus Galliæ Parlamentis, ut tales judicarentur, & hac juris regula (*f*): *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*; quam regulam deſumpſit Bonifacius VIII. è ſancto Gregorio Magno, quem laudat Canon Decreti Gratiani (*g*): & ob eandem rationem, ſi Officialis juriſdictionem voluntariam exercere ſe immiſceret, invalida eſſent acta ipſius. Idcircò dimiſſorias dare non poteſt litteras ad recipiendum Tonſuram vel Ordines: *Cùm ad hoc ſe ipſius officium non extendat*, ut loquitur Bonifacius VIII. (*h*). Ideò quoque uti Officialis, quod docent Hoſtienſis, Sylveſter aliique Canoniſtæ, in foro pœnitentiæ validè abſolvere nequit à caſibus Epiſcopo reſervatis; quia hujuſmodi abſolutio eſt actus juriſdictionis voluntariæ. Quare is in omnibus Officialitatibus mos obtinet, ut jubeatur, eos, qui in excommunicationem, vel jure latam, vel ab Epiſcopo decretam inciderunt Pœnitentiario ſe præſentes ſiſtere, ut abſolvatur. Certæ ſunt iſtæ omnes regulæ & in Gallia non controverſæ; ut Conſentiunt Officiales omnes, qui eâ de re ſcripſere (*i*), ac præſertim Bordenave, Audoux & du Caſſe.

(*f*) Bonifac. VIII. in reg. 64. de reg. juris in 6.

(*g*) S. Greg. in can. *Imperiali* 13. 25. q. 2.

(*h*) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm nullus*. 3. de temporibus ordinat. in 6.

(*i*) Bordenave. official. Laſcuren. tract. de Curiis Eccleſiaſt. edit. Par. an. 1625. Audoux official. Cadurcens. Theoriæ practica officialit. edit. Paris. an. 1648. Du Caſſe official. Condom. prax. juriſdict. Eccleſiaſt. volunt. & Conten. edit. Aginn. a. 1696. & 1697.

Ex dictis facilè colligitur, ab officiali, de quo loquitur caſus propoſitus, finitimum non potuiſſe delegari Parochum, ut Camilli & Columbæ matrimonio intereſſet; cùm tale mandatum ſit actus juriſdictionis merè voluntariæ, quam, uti officialis exercere non potuit. Ex quo ſequitur matrimonium illud eſſe invalidum quippè quod celebratum fuerit à Sacerdote, qui huic intereſſe le-

Respons.

Conſtat, matrimonium illud eſſe irritum; ſi Archiepiſcopus iſtud illud propriâ authoritate & abſque conſenſu Epiſcopi ſuffraganei ſui, aut Contrahentium Parochi celebraverit. Ratio eſt, quia Archiepiſcopo nulla competit juriſdictio ordinaria in Diœceſanos ſuffraganeorum ſuorum, niſi in cauſa appellationis; uti nullam Patriarcha vel Primas obtinet in Archiepiſcopum, neque in ſuffraganeos ſuos, niſi in eadem appellationis cauſa, *niſi cauſa per appellationem ad ejus audientiam perferatur*, ut loquitur Innocentius III. in unâ Decretali ad Archiepiſcopum Turonenſem (*l*).

Firmatur iſte Diſciplinæ articulus hac regulâ, *ſi ſua unicuique juriſdictio non ſervetur, Eccleſiaſticus ordo confunditur*; quam Gloſſa (*m*) deprompſit è ſcriptis ſancti Gregorii, quem laudat Canon Decreti Gratiani; cui Author addit, quòd, quamvis Archiepiſcopus ſit judex Ordinarius provinciæ ſuæ, non eſt tamen cujuſlibet de provincia, cùm poteſtatem habeat legatam quoad rem illam. *Eſt tamen judex Ordinarius totius provinciæ, quia ejus gerit ſolicitudinem* (*n*): *nec ideò ſequitur, quòd cujuſlibet de provincia; vel poteſt dici, quod habet juriſdictionem ſuper quemlibet, ſed impeditam & ligatam ex quo non habet, niſi in quibuſdam articulis*, uti eſt appellationis cauſa, ſicut diximus.

(*l*) Innoc. III. in c. *Duo ſimul*. 9. de officio judicis. ordinarii. lib. 1. tit. 31.

(*m*) Gloſſa in c. *Paſtoralis*. 11. v. *Invitum*. eod. tit. ex S. Gregorio in can. *Pervenit*. 39. 11. q. 1.

(*n*) Can. 1. & 2. 9. q. 3.

CASUS XIX.

Pamphilus, non quidem Epiſcopus, ſed tamen Prælatus Ordinarius Balthazaris & Annæ; quia juriſdictionem quaſi Epiſcopalem obtinet in incolas oppidi ſancti Cheremundi, ubi ab ortu ſuo habitant duo illi ſponſi, ipſis ſcriptam conceſſit licentiam ad nubendum coram Vicino Parocho, ſimulque ultimæ denuntiationis diſpenſationem. Nunquid validum eſt illud matrimonium, cùm *de Ordinarii licentia* celebratum fuerit; quod ex Tridentino ſufficit ad ejus valorem?

Respons.

Fatendum eſt, de propoſitâ difficultate à ſe invicem Authores diſſentire. Sylvius & Navarrus contendunt, verbo *Ordinarii*, quo utitur Concilium, intelligendum eſſe, non ſolùm Epiſcopum, ſed etiam Prælatum quemlibet inferiorem, qui poteſtatem quaſi Epiſcopalem obtinet. *Illos quoque*, inquit prior ex his duobus (*o*), *qui juriſdictionem Epiſcopalem habent, poſſe licentiam intereſſendi matrimoniis concedere: cujuſmodi ſunt Abbates Eccleſiarum, nulli ſubjectarum, cum multis aliis tradit Barboſa* (*p*); *quia tales Prælati ſunt ejuſmodi Eccleſiarum* (Prælati) *Ordinarii*. Barboſæ quoque & Sylvio aſſentiens Navarrus dicit: *Sufficit licentia illius Ordinarii, cujus præſentia ſufficeret ad contrahendum in Parochia hujuſmodi Parochi; ita quod ſufficeret licentia Epiſcopi vel Vicarii ejus Generalis, vel alterius Prælati, qui habet juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, quâ eſſet ſuperior Parocho, cujus Parochianus eſt, qui, vel vult contrahere, qualem habent Illuſtriſſimi Cardinales in ſuis titulis* (*q*).

(*o*) Fr. Sylvius in ſup. S. Th. q. 45. art. 5. quæſito. 8.

(*p*) S. Aug. Barboſa allegat. 32. n. 121. & 122. & ad cap. 1. ſeſſione 24. Conc. Trid. Navarr. l. 4. conſilior. conſil. 24.

(*q*) Cap. *Hiquæ*. 11. de majoritate &c. lib. 1. tit. 33.

Ab opinione tamen illorum Authorum in contrariam abeuntes, exiſtimamus, nomine *Ordinarii*, in hoc Concilii textu intelligendum eſſe ſolum

Digitized by Google

tem præcipuas rationes, quas affert inclytus hic Canonum interpres, ad probandum dictum ſuum, hæc veriſimillima videtur, quia videlicet Concilium, quando de diſpenſatione proclamationum, quam juſtis de cauſis concedere poteſt Ordinarius, locutum eſt; declarat poſteà, *quòd ſi quis Parochus vel alius Sacerdos, ſive regularis, ſive ſæcularis, etiamſi id ſibi ex privilegio vel immemorabili conſuetudine licere contendat, alterius Parochiæ ſponſos conjungere aut benedicere auſus fuerit, ipſo jure tamdiu ſuſpenſus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſolvatur.* Hæc ſunt verba Concilii, à quo additur: *Ne verò hæc tam ſalubria præcepta quemquam lateant, Ordinariis omnibus præcipit* (ſancta Synodus) *ut, cùm primum potuerint, curent hoc Decretum populo publicari ac explicari in ſingulis ſuarum Diœceſeum Parochialibus Eccleſiis; idque in primo anno quàm ſæpiſſimè fiat.* Ex quibus colligit Canoniſta noſter, omnes illas expreſſiones propriè intelligi non poſſe, niſi de Ordinariis, qui Diœceſes habent, ut apertè indicant verba iſta: *In ſingulis ſuarum Diœceſeum Parochialibus Eccleſiis*, hoc eſt, de iis, qui titulo Epiſcopatûs ordinariam ex jure communi juriſdictionem obtinent (*b*), non verò de aliis Prælatis inferioribus, qui Ordinarii ſunt tantùm vi exemptionum aut privilegiorum, quæ ipſis conceſſere vel Pontifex ſummus, vel ipſimet Epiſcopi. *Hæc opinio*, addit inſuper hic Author, *jam videtur carere difficultate ob aliam deciſionem ſacræ Congregationis, tempore Gregorii XIII. editam & ab ipſo approbatam, quâ declaratum fuit, Alexandrum Cardinalem Farneſium, Commendatarium Abbatiæ Farſenſis, juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentis, carere facultate has denuntiationes remittendi, quam ei ex Gratia ſpeciali Gregorius, vitâ Cardinalis durante conceſſit, & in libris ſacræ Congregationis manu bonæ memoriæ Cardinalis Caraffa adnotatum eſt, Gregorium dixiſſe in Decreto dicti capitis 1. appellatione Ordinarii non venire, niſi ſolum Epiſcopum.* Quæ verba Canoniſtæ hujus eò majori fide digna ſunt, quòd is eſſet Congregationis ejuſdem Secretarius, & ejus acta in manibus haberet.

(*b*) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm Epiſcopus*, 7. de officio Ordinarii in 6.

Concludimus ergo, Balthazaris & Annæ matrimonium, de quo loquitur caſus propoſitus eſſe invalidum, quia legitima illud celebrandi facultas vicino Parocho non competebat: Pamphilo quippe jus non erat Sacerdotem ad eos conjungendos delegandi; nec ipſe per ſe-ipſum matrimonio huic adeſſe poterat, niſi dignitati ipſius annexa eſſet animarum cura.

CASUS XX.

Catholici permulti, hæreticæ regionis incolæ, uti Sueviæ, ubi 1. Epiſcopo, Parocho, aut alio Sacerdote carent, qui ſui invicem locum ſupplere valeant. 2. vel qui, cùm eos habeant, de ipſis quid certi addiſcere nequeunt, quòd ob hæreticorum perſecutionem ſe ſe occultent. 3. Denique, vel qui, cùm præſentes ſint, ab ipſis nullum poſſunt ſacramentum ſuſcipere, id ipſum vetante Principis lege, indictâ incarcerationis, exilii, aut mortis pœnâ, ne ullam Catholicæ Religionis functionem exerceant; ob iſtas rationes coràm Magiſtratu loci Domicilii ſui nuptias inire tenentur, vel nullum habere Epiſcopum, vel Parochum, neque alium Sacerdotem ab alterutro legitimâ authoritate munitum; vel ſi quis ſit in eâ regione, de eo nihil addiſcere valent. Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum de ſimili difficultate ab Octavio, ſanctæ ſedis in Germaniâ Nuntio conſulto occaſione matrimoniorum, quæ tùm hoc modo in Batavia, Zelandia & Friſia contrahebantur, matrimonia illa valida declaravit 19. Januarii an. 1603. Conformiter ad ea quæ jam ad eundem Nuncium Apoſtolicum his verbis ſcripſerat Cardinalis Bellarminus (*c*): *De matrimoniis contractis, ubi nulli jam ſunt proprii Paſtores, jam olim actum fuit cum ſanctiſſimo Domino noſtro, & cum Congregatione Concilii Tridentini, & ſententia communis fuit, illa eſſe rata, nec ad ea pertinere Decretum Concilii, cùm in ejuſmodi locis obſervari non poſſit. Non video ergo, cur ea matrimonia non debeant tolerari, cùm ſatis conſtet Concilii Decretum, quod jubet matrimonium fieri coràm Parocho, non ſe extendere ad ea loca, ubi nulli ſunt Parochi.* Idem nuntius Octavius ad Mechlinienſem Archiepiſcopum ſcripſit, teſtante Sylvio (*d*), qui ita concludit: *Sive ergo diſpenſatione Pontificiâ, ſive juris interpretatione in oppidis & Pagis illis, ubi nec Paſtor, nec vicem ejus gerens haberi poteſt, validè Chriſtiani contrahunt ſine illo.*

(*c*) Bellarm. Octavio Epiſcopo Tricarienſi nuncio Apoſtol. per Germaniam & Belgium. Apud Chapeaville Vic. Gener. Leodicenſem. q. 15. de matrimonio.

(*d*) Sylvius in ſuppl. 3. part. Sum S Tho. q. 45. art. 5. quæſito 4.

In tertio quoque caſu valida ſunt illa matrimonia, in quo ſupponitur eſſe Epiſcopus aut Parochus, ſed cui Principis lege vetitum eſt, ne ullam Catholicæ Religionis functionem exerceat ſub pœna mortis, exilii aut Carceris, & cujus miniſterium adhibere nequeunt contrahentes, vitatis malis hujuſmodi: Idem enim eſt, ac ſi eo carerent, cùm moraliter ipſis impoſſibile ſit, ejus uti miniſterio. Ut igitur ſacra Congregatio valida declaravit matrimonia contracta in iis regionibus, ubi nullus eſt Epiſcopus, nullus Paſtor; idem videtur dici poſſe de illis, quæ in hoc tertio caſu contrahuntur. Ac tale reipsâ fuit reſponſum Doctiſſimi Eſtii, 29. Martii an. 1607. datum Miræo, Andegavenſi Epiſcopo, à quo de eâdem re fuerat conſultus, ut teſtatur idem Sylvius. Attamen ſi Sacerdos ab Epiſcopo legitima authoritate munitus: aut Epiſcopus ipſe proprio marte ac libenter tali matrimonio intereſſe vellet, quamvis hujuſmodi pœnarum diſcrimen ſubiens, ſponſi, qui contrahere vellent, ipſius miniſterium acceptare tenerentur: alioquin invalidum eſſet eorum matrimonium. *Invalidè contrahunt*, inquit Sylvius, *quia licèt Sacerdos, non ſine ſuo periculo præſtet operam, cùm tamen eam offerat, contrahentes poſſunt ſervare Decretum Concilii, ideòque ad illud tenentur.*

CASUS XXI.

Dioecesani duo Pariſienſes, derelictâ Galliâ, ac Londinum aut in aliam regionem hæreticam commigrantes, ibi perpetuò habitaturi, ubi Tridentinum Concilium nunquam promulgatum eſt, anno poſteà elapſo, ibi coràm Magiſtratu Civili juſta legem patriam contraxere. An validum eſt eorum matrimonium?

Resp.

Digitized by Google

Theologus ſententiam authoritate ſacræ Cardinalium Congregationis, quæ difficultatem iſtam hoc modo ſolvit, reſpondens ad Epiſcopum Antverpienſem, à quo de ſimili quæſitu fuerat conſulta, ob duos Diœceſanos ſuos, qui Notarii publici miniſterio in regione hæretica, ubi ſuuio dicârant domicilium, matrimonium contraxerant.

Equidem, cùm duo illi Pariſienſes Diœceſani legitimum Londini acquiſierint domicilium ex his Legis verbis (*b*): *In eo loco ſingulos habere domicilium non ambigitur, ubi qui larem, rerumque ac fortunarum ſuarum ſummam conſtituit; unde rursùs non ſit diſceſſurus, ſi nihil avocet*; eâdem frui debent prærogativâ; quâ omnes bujus Urbis incolæ, nubendi videlicet juxta Legem patriam, cùm Lex à Conciliu Tridentino edita de præſentia proprii Parochi, in Anglia nunquam recepta nec promulgata ſit, & aliunde declaret illud Concilium, Decreto ſuo non teneri fideles, niſi ipſis juxta formam promulgatum fuerit, ut patet ex his ejus terminis (*c*): *Decernit inſuper* (ſancta Synodus), *ut hujuſmodi Decretum in unaquaque Parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat, à die primæ publicationis in eadem Parochia factæ numerandos.* Sed conſtat, tale matrimonium fore invalidum, ſi in exteris regionibus admitteretur hoc Decretum, ubi celebratæ eſſent nuptiæ; ut declaravit laudata ſuperiùs ſacra Congregatio.

(*b*) Leg. Cives. 7. cod. de incolis &c.

(*c*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 1. in fine.

Ratio hujus deciſionis eſt, quia Lex Eccleſiaſtica vim non habet obligandi eos, quibus non fuit promulgata, & à quibus non fuit acceptata, ut jam diximus. Unde, cùm neque materia neque forma matrimonii à Concilio fuerint invalidatæ, quia ad ejus eſſentiam pertinent, ac ſint de jure Divino, & eos tantùm ad contrahendum inhabiles declarare voluerit ſancta Synodus, qui Decretum ſuum non obſervarent, eodem ſuo Decreto illos continere voluiſſe non cenſenda eſt, quibus non promulgatum, & apud quos admiſſum non fuit.

Ac fruſtrà quis hîc objiciet, quòd, cùm duo illi è regione illâ ſint oriundi, ubi Concilii Decretum receptum fuit, illud idem ſervare tenentur, in quamcumque migrent regionem: Nam certum eſt, Concilium Lege ſuâ obligare noluiſſe ſubditos, niſi in ordine ad regionem, in quâ commorantur. *Nec obſtat*, addit Sylvius (*d*), *quod prioribus Decretum fuerit publicatum, poſterioribus autem non fuerit: quia publicatio non eſt perſonalis, ſed localis, ideoque comprehendens perſonas pro omni & ſolo eo tempore, quo ſubjecta ſunt locis illis.* Ob eandem quoque rationem incolæ regionis illius, in quâ non promulgatum eſt Tridentinum, qui domicilium ſuum, etiam ad breve tempus, in eo loco collocant, ubi promulgatum fuit & admiſſum, matrimonium tenentur contrahere ſub formâ à Concilio præſcriptâ, hoc eſt, coram proprio Parocho, & duobus tribuſve teſtibus; alioquin erit invalidum; quia tunc Lex ejus, utpotè promulgata & admiſſa, generalis eſt, & omnes incolas de præſenti obligans. Paludanus, Richardus, Durandus aliique Theologi idem cum Sylvio docent.

(*d*) Sylvius cit. quæſito 4.

quam promulgatum, neque receptum eſt, & ubi proinde coram Deo non obligat?

RESPONSA.

Matrimonium in præſenti caſu expoſitum eſt invalidum; quia Paſchalis & Ludovica Concilii Decreto tenentur, utpotè Pariſiorum Diœceſani, ubi receptum eſt & viget tale Decretum. Atqui Decretum illud eos ad matrimonium contrahendum inhabiles declarat, qui illud abſque præſentia proprii Parochi, duorumque aut trium teſtium contrahere præſumunt. Igitur validè non contraxerunt, cùm nubere, omiſsâ illâ Eccleſiæ conſtitutione, temerè præſumpſerint. Nec vacat dicere, quòd cùm in peregrinâ ſint regione, ejus uſus Legeſque ibi conſtitutas ſequi potuerunt: Hæc enim ratio non obtinet, niſi pro iis tantùm, qui ibi certam ſuam ſedem domiciliumque collocârunt, & bonâ fide prioribus ædibus ſuis valedixêre, in ea regione poſitis, unde egreſſi ſunt, & hac mutatione ſubditi eſſe deſierunt Eccleſiæ, ubi Concilii Decretum obtinet. Atqui Paſchalis & Ludovica bonâ fide ædes ſuas non dereliquerunt, cùm in Angliam non ſe contulerint, niſi in fraudem Legis, quâ tenebantur, & deditâ operâ in priſtinum redeundi domicilium. Igitur ſemper habendi ſunt Parœciani ſancti Nicolai, uti ſunt reipſa; quamvis Eccleſiæ Legi fraudem facere voluerint, & quæ proinde nullatenùs ipſis favere, poteſt, ex hoc effato Innocentii III. (*e*): *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent*: Alioquin clandeſtinis permultis aperiretur via matrimoniis contra intentionem Legemque Eccleſiæ, quæ ea abrogare unicè intendit in Concilio Tridentino: nam, ut ait Gloſſa (*f*) in Decretalem Honorii III. *Qui facit in fraudem Legis, contra ipſam Legem videtur facere.*

(*e*) Innoc. III. in c. *Officii*. 14. de teſtament. & ultimis volunt. l. 3. tit. 26.

(*f*) Gloſſa in c. *Quanto*. 26. de privilegiis & exceſſib. privileg. v. *In fraudem*. lib. 5. tit. 33.

Sententiam noſtram amplectitur Sylvius (*g*), à quâ nonnullos diſſentire Authores fatetur, qui contendunt, quòd, ut quis propriæ Diœceſeos jejunia ac feſta obſervare non tenetur, ſi ſit in alienâ; ita Decretum Concilii tenere non obligatur, cùm eam habitat regionem, in quâ illud non viget. Aſt opinionem hanc refellit, & ſuam probat iſto ratiocinio, quod jam ſupra à nobis allatum eſt: *In quibuſcumque enim Parochiis publicatum fuit Decretum Concilii Tridentini, irritans clandeſtina matrimonia; eorum Parochiani poſt triginta dies à primâ publicatione, illo Decreto obligantur: Atqui Diœceſani, de quibus quæritur, ſunt Parochiani Eccleſiæ, in qua ejuſmodi publicatio fuit facta; neque enim per ſuum illum tranſitum in aliam Diœceſim deſinunt eſſe Parochiani Eccleſiæ illius, è quâ veniunt, cùm ponatur, quòd aliò tranſeant, non intentione habitandi, ſed ſolummodò clandeſtinè illic contrahendi. Ergo Decreta Concilii obligantur, & per conſequens ſunt inhabiles ad clandeſtinè contrahendum.* Addit poſtea hic Theologus, quòd ſi inhabilitas contrahendum clandeſtinè prædictas perſonas non ſequeretur, cùm illius vitandæ causâ in aliam tranſeunt regionem; fruſtra eſſet & inutile remedium, quo clandeſtinitatis mala cohibere voluit Concilium, pro innumeris perſonis, quæ adeò Sanctam impunè frangerent Legem.

(*g*) Fr. Sylvius in ſuppl. 3. part. ſum. S. Thom. q. 45. art. 5. quæſito 4. cit. & fuſiùs reſolut. vari. v. *Matrimonium* 8.

cùm de induſtriâ & in fraodem Diœceſanæ Legis abſuere, quamvis eâdem non teneantur, ſi bonâ fide abſint. *Adde quòd illi demùm Diœceſani ſint immunes ab obſervatione feſtorum & jejuniorum ſuæ Diœceſis, qui ſeclusſis fraude & dolo extra eam diverſantur.*

CASUS XXIII.

Suecı duo Lutherani, contractò ex Legibus patriis coram Miniſtris ſuis aut Magiſtratibus matrimonio, aliquot poſt annis à labe Lutheranâ ad Catholicam fidem in Galliâ, quò ſeceſſerant, converſi, poſtulant, utrùm matrimonium ſuum ſit invalidum, ita ut illud denuò celebrare juxta formam à Concilio Tridentino præſcriptam teneantur; an verò ſatis ſit, ut mutuum ſuum renovent conſenſum?

Responſ.

Ad ſolutionem propoſitæ difficultatis, diſtinctione opus eſt: Nam certum eſt, hæreticorum matrimonia in iis Regnis ſen Imperiis eſſe valida, ubi Concilium Tridentinum, vel ſaltem illius Decretum pertinens ad rem matrimouii, neque promolgatom fuit, neque receptum; cùm Lex Eccleſiaſtica vim obligandi eos, pro quibus condita eſt, non habeat; cùm neque promulgata, neque fuit acceptata, ut docent communiter Canoniſtæ (*a*): Et inde Concilium Tridentinum, poſtquàm declaravit, clandeſtina matrimonia (*b*): *Rata & vera eſſe matrimonia, quandiu Eccleſia ea irrita non fecit*; & poſtquàm protulit, quòd *hujuſmodi coutractus irritos & nullos eſſe decernit; prout præſenti Decreto irritos facit & annullat*, ſcilicet pro futuro tempore; poſtea addit ſe velle, ut præſens ſuum Decretum *Robur poſt triginta dies habere incipiat à die primæ publicationis.... numerandos.* Unde ſequitur, quòd ex mente Coucilii matrimonia illa non ſunt invalida in iis regionibus, ubi Decretum ſuum non fuit promulgatum, cùm illud vim ſeu robur tantùm habere decernat triginta diebus poſt ipſius promulgationem. At ſi ibidem fuiſſet promulgatum, invalida eſſent matrimonia; quamquam jam ibi non obſervaretur, eò quòd à pauco tempore huc introducta fuiſſet hæreſis. *Et propterea*, inquit Sylvios (*c*), *in his locis, hæreticorum etiam matrimonia abſque forma Concilii, quamvis coram Miniſtro hæretico vel Magiſtratu loci, contracta, Congregatio Cardinalium cenſuit nulla atque irrita eſſe.*

(*a*) D. D. in c. *Treugas.* 1. de Treuga & pace l. 1. Decretalium tit. 36.

(*b*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 1. cit.

(*c*) Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 4. art. 5. quæſito 4. cit.

At verò in Gallia matrimonia illa ſunt invalida, ubi Decretum illud fuit receptum & confirmatum Edictis Henrici III. Ludovici XIII. & Ludovici Magni (*d*): Et idem dicendum de aliis regionibus, ubi Coneilium fuit promulgatum. Hine igitur inferendum eſt, Suecorum illorum, de quibus fit mentio, conjugium eſſe validum, cùm io Succiâ Concilium nunquam fuerit promulgatum; atque adeò eoa non teneri ad contrahendum de novo poſt ejuratam hæreſim ſuam.

(*d*) Edict. Bleſenſ. an. 1579. art. 4. Edict. an. 1659. Edict. an. 1697.

CASUS XXIV.

Theophrastus cum Theonilla matrimonio junctus eſt coram Hieronymo proprio ſuo Parocho, ſed nondum Sacerdote. An validum eſt hoc matrimonium?

ſcribit, eandem Congregationem in contrariam inclinaſſe opinionem. Ita quoque cum aliis multis quos laudat ſentit Barboſa (*g*). Verum tamen eſt, eorum opinionem, qui volunt Parochum eſſe Sacerdotem, tutiorem eſſe, ut fatetur Navarrus. Hanc eandem tuetur Sylvius cum aliis qui putant, proprium Parochum eſſe Miniſtrum matrimonii, iſtis fulti verbis Concilii: *Parocho vel alio Sacerdote*; & terminum *alio*, tanquam relativum uſurpantes, qui proinde Sacerdotii dignitatem ſupponit in Parocho, uti in eo, quem is delegat. At verò dici poſſe videtur, ita loqui duntaxat Concilium, quod Parochi vulgò ſint Sacerdotes, & ſi fortè non ſint, Sacerdotem debent committere, qui nuptialem benedictionem, quam Sacerdotalem appellat Concilium, Conjugibus impertiatur. Quæ cùm ita ſint, putamus Theophraſti & Theonillæ matrimonium eſſe validum; licèt proprins eorum Parochus non ſit Sacerdos. Attamen Parochus iſte in dubio tutiorem debuit partem ſequi, Sacerdotem videlicet delegando, qui hoc matrimonium celebraret, ſi quem invenire potuit, qui vices ſuas impleret.

... in c. *Quoniam*, de conſtitutionibus. n. 26.

(*g*) Aug. Barboſa ad ſeſſ. 24. Conc. Trid. c. 1. n. 97. & alii apud eum.

CASUS XXV.

Protasius & Luciana juxta omnes præſcriptas ab Eccleſia formulas matrimonium contraxêre; At Petrus & Paulus, qui huic, ut teſtes adfuêre, erant excommunicati denuntiati. Num validum eſt eorum matrimonium?

Reſponſ.

Validum eſt hujuſmodi matrimonium; licèt teſtes, qui huic adfuêre, ſint notoriè excommunicati, & etiam tales à Judice Eccleſiaſtico declarati. Ratio eſt, quia, licèt in re civili & capitali cujuſlibet non admittatur teſtimonium, ſed illius duntaxat, qoi dotes habet ad teſtandum requiſitas, ut videre eſt ex multis Canonibus (*h*); non idem tamen dici poteſt de matrimonio, quia res eſt maximè favorabilis, uti aſſerunt Gregorius IX. & Clemens III. (*i*), & ad illud teſtes adhibeantur, ad teſtificandum in aliis rebus aliunde jure inhabiles; ut declarat Alexander IV. in quâdam Conſtitutione ſuâ ad Inquiſitores fidei (*k*), in quâ excommunicati & criminis hæreſeos participes admittuntur, uti teſtes legitimi contra hæreticos.

(*h*) Can. *Teſtes*, 1. & 2. ſeqq. 4. q. 1. & 2. Can. *Nullus* 1. 4. q. 4. Can. *Teſtes*. 39. & Can. *Placuit*, 53. 2. q. 7. Can. *Non poteſt*. 24. ibid. Can. *Abſens*. 18. 3. q. 9. & totâ causâ q. 5. & toto tit. de teſtib. & atteſtationib. l. 2. tit. 20.

(*i*) Greg. IX. in c. *Duobus*, fin. de ſent. & re judicatâ. l. 2. tit. 27. Clemens III. in cap. *Videtur*. 3. qui matrim. accuſare poſſunt, vel contra illud teſtari. l. 4. tit. 18.

Ob eaodem quoque rationem Tridentina Synodus duorum triumve teſtium requirens præſentiam præter Parochi proprii, ad validitatem matrimonii, terminis generalibus, nullâque adhibitâ exceptione vel diſtinctione de teſtibus loquitur. Atqui *quod generaliter dicitur, generaliter eſt intelligendum*, inquit Sylvius (*l*), conformiter ad hæc verba Gloſſæ (*m*): *Ubi jus non excipit, nec nos excipere debemus.* Quod iſta probat ex multis teſtimoniis ſive Juris Canonici ſive Civilis. Unde ſequitur, quemlibet pro matrimonio idoneum eſſe teſtem, ſeu fidelem, ſeu infidelem, Catholicum, hæreticum, aut excommunicatum, cognatum, affinem, aut peregrinum, conjugio junctum vel non, uxorem vel puellam, puberem aut impuberem; modò eo ſint judicio, ut cognoſcant id quod fit in celebratione hujus Sacramenti.

(*k*) Alex. IV. in c. *In fidei favorem*. 5. de hæreticis. in 6. l. 5. tit. 2.

(*l*) Fr. Sylvius in ſuppl. q. 45. art. 5. quæſ. 9.

(*m*) Gloſſa in c. *Quoniam*, 2. de conjug. leproſorum. l. 4. tit. 8.

Difficultatem iſtam ſic ſolvit Sylvius: *Dicendum eſt non eſſe neceſſarium, ut illi teſtes ſint omni exceptione majores*, inquit hic Author, *ſive ut habeant qualitates jure in aliis negotiis requiſitas,*

Digitized by Google

validitatem magis obolam, quàm ante efficere, ſed ejus duntaxat clandeſtinitati mederi. Atqui contractûs validitatem, cognitu difficiliorem, quàm ante effeciſſet, ſi intendiſſet, quòd teſtes, quorum præſentiam requirit, eſſent locupletiſſimi ac religioſiſſimi. hoc eſt, haberent omnes qualitates quas exigit Canon in iis, qui in negotiis vel civilibus vel criminalibus teſtantur, cùm certum ſit, eum nunc integrum poſſe eſſe teſtem, qui poſtea non erit audiendus. Non ergo veriſimile eſt, quòd Patres Concilii in ſuo Decreto intenderint, ut teſtes matrimonii eſſent integri & incorrupti. Addit idem Author, ad validitatem matrimonii nullatenùs requiri, ut Parochus ipſe vir ſit integer & innocens. Ergo à fortiori, ita colligit, non neceſſe eſt, ut teſtes ipſi ſint certiſſimi & integerrimi. Reipſa cognatorum & affinium in matrimonio adhiberi poteſt teſtimonium, ut declarat Clemens III. in Decretali ſuperiùs laudatâ, & affirmat Canon, quem his verbis refert Gratianus (*b*): *Quod autem parentes, fratres & cognati utriuſque ſexûs in teſtificationem ſuorum ad matrimonium conjungendum.... admittantur, tàm antiquâ conſuetudine, quàm Legibus approbatur* (*c*). Atqui certum eſt, hujuſmodi teſtes non ſemper eſſe admittendos, cùm eos ne quidem jus admittat ad dicendum teſtimonium in rebus criminalibus, ut fatetur idem iſte Summus Pontifex. Quæ tertia ratio in confirmationem ſententiæ ſuæ ab hoc affertur Authore, qui hanc tandem Octavii Frangipani Conſtitutionem addit: *Quando ob periculum perſecutionis alius magis idoneus teſtis haberi non poterit, coram duabus fœminis, aut impuberibus, doli capacibus teſtibus & proprio Parocho, vel alio Sacerdote ad hoc poteſtatem habente, contractum matrimonium ratum habeatur; quoniam non rei arduæ aut difficilis, ſed luculenter manifeſtæ, quam obſervare etiam fœminæ ac impuberes doli capaces, æque ac viri poſſunt, teſtes requiruntur.* Atqui teſtes illi non ſunt *omni exceptione majores*: Igitur illa qualitas non neceſſariò ad validitatem matrimonii requiritur. Fatendum tamen eſt, quod, cùm tutior pars ſit ſemper eligenda, ubi agitur de validitate Sacramenti, Parochus, qui Protaſii & Lucianæ nuptias celebravit, Petri ac Pauli teſtimonium accipere non debuit; ſi noverit, eos eſſe excommunicatos, alioſque invenire teſtes potuerit; & quòd cùm aliter fecerit, graviter etiam deliquit.

(*b*) Clemens III. in cit. cap. *Videtur.*

(*c*) Can. *Videtur.* 2. 35. q. 6. §. 1.

CASUS XXVI.

Urbanus cum Valentina matrimonium contraxit coram proprio utriuſque Parocho, duobuſque teſtibus Scholaſticis Parochianis ejus, quorum alter undecim alter verò duodecim natus eſt annos. An validum eſt illud matrimonium, non obſtante teſtium infima ætate?

Respons.

Quamvis matrimonium illud validum putemus, fatendum tamen eſt, non ſine causâ validitatem ejus in controverſiam venire poſſe, ob infimam præſertim duorum teſtium ætatem; nam inter Authores non convenit de eorum qualitate, dicio.

Priores duas præcipuè afferunt opinionis ſuæ rationes: 1. Quia Eccleſia teſtium neceſſitatem in Tridentino Concilio conſtituens, hunc potiſſimùm ſibi finem præſtituit, ut Eccleſiam ſtatumque legitimæ celebrationis matrimonii tuta efficeret; quod fieri nequit abſque eorum teſtimonio, qui pubertatem judiciumque perfectum aſſecuti ſunt, ex hoc dyſthico.

Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides: in teſtibus iſta requiro.

2. Quia præſumi non poteſt, *teſtium* nomine alterius qualitatis teſtes à Concilio fuiſſe comprehenſos, quàm eos, qui ex Legibus vulgò legitimi agnoſcuntur, è quorum numero iſtæ impuberes excludunt, alioſque omnes, quorum teſtimonium aliquatenùs refelli poteſt. Pro impuberibus ratio eſt, quia eâ non ſunt diſcretione, ut verum facere queant judicium de iis, quæ in celebratione matrimonii inter contrahentes geruntur; quod tamen omnino neceſſarium eſt, quia quid coram eo factum non cenſetur, qui factum non intelligit, ut patet ex iſtis Legis verbis (*d*): *Coram Titio aliquid facere juſſus, non videtur præſente eo feciſſe, niſi is intelligat. Itaque ſi furioſus aut infans ſit.... non videtur coram eo fuiſſe.*

(*d*) Leg. Coram, 209. ff. de verborum ſignificat. l. 59. tit.

Qui verò contrariam ſequuntur opinionem, contendunt, eos omnes, qui tali ſunt intelligentiâ, ut cognoſcere queant, quid à contrahentibus matrimonium agatur, teſtes eſſe poſſe, cujuſcumque ſint qualitatis, hoc eſt, ſive boni ſint, ſive mali, pueri aut ſenes, fideles aut infideles, vel alii hujuſmodi. Hanc ſententiam in ſuperiori deciſione fuimus amplexi poſt Sylvium, qui eam ſolidè fuſèque probat (*e*), ut oſtendimus, referendo præcipuas rationes & authoritates, quas adhibet, & quas hic denuò inculcare foret inutile. Id tantùm addetur, quòd objectioni huic reſpondet: *Ad probandum matrimonium fuiſſe irritum requiruntur teſtes omni exceptione majores: Ergo etiam ad validè contrahendum.* Ad quam objectionem reſpondet 1. negando conſequentiam, *quia cauſa matrimonialis*, inquit, *eſt favorabilis, ideòque difficilius probatur fuiſſe irritum, quàm vel ſit ratum, vel ratum eſſe probetur, præſertim cùm in contractu authoritas Parochi ſuppleat, ſi quid legalitatis ex parte teſtium deſideretur.* 2. Dicendo, ipſum quidem antecedens non omnino evidens eſſe, quia, licèt Alexander III. (*f*) aſſerat, matrimonium inter duas perſonas, in quarto gradu cognatas, debere diſſolvi ad atteſtationem duorum teſtium integrorum; *per teſtes circumſpectos*, ait, *omni exceptione majores*, Clemens III. (*b*), vult tamen, ut parentes proximi, viri, aut mulieres, ad teſtimonium admittantur, ubi de ſolvendo aut contrahendo matrimonio agitur; neque tamen exigit hic Papa, ut ſint integri omnino & innocentes, ut reipsâ non omnes plerumque ſunt hujuſmodi: *Hoc autem conſtat non eſſe omni exceptione majores*; ut loquitur noſter idem Theologus.

(*e*) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 45. art. 5. quæſito 9.

(*f*) Alex. III. in cap. *Ex litteris* 1. de conſang. & affin. l. 4. tit. 14.

(*g*) Clemens III. in cap. *Videtur.* 3. qui matrimon. accuſare poſſunt.

Hæc ſunt potiſſimùm, quæ in utramque partem de hac difficultate dici poſſunt. Cùm argumenta, quibus

Digitized by Google

paces ad ferendum verum judicium de iis, quæ fiunt in celebratione matrimonii; quales ſunt illi, qui undecimum aut duodecimum ætatis ſuæ annum attigêre. Atque hinc colligimus, dici non poſſe, invalidum eſſe teſtium defectu Urbani & Valentinæ matrimonium, ſi, qui adſuere teſtes, eâ fuerint intelligentiâ, ut quæ fiebant in ejus ceremoniâ, apprimè cognoſcerent. Quia tamen nihil periclitandum eſt, ubi de validitate Sacramenti agitur & tutior pars eſt eligenda, hujuſmodi pueros admittere nunquam debet Parochus ad teſtimonium, cùm alios omni exceptione majores invenire poteſt teſtes.

Cæterum in Galliâ non obliviſcatur Parochus, ex edicto Bleſenſi & edictis an 1639. & 1697. conſtitui, ut matrimonium quodlibet coram teſtibus quatuor celebretur, & Rituale Parisienſe, quòd ex decreto Concilii Tridentini duos tres-ve tantùm exigit ad ipſius validitatem, velle tamen, ut à Parochu coràm quatuor duntaxat celebretur, quò impleantur Principis edicta. Quod eò accuratiùs ab ipſo obſervari neceſſe eſt, quòd, cum fit, ut ex parte Clandeſtinitatis impugnetur matrimonii validitas, requiritur ſeu in Curiis ſæcularibus ſeu Eccleſiaſticis, ut probatio contraria fiat per teſtes quatuor, qui in actis Parochi ſubſcripſerint.

CASUS XXVII.

Hierophylus Olympiæ nupſit, omiſſis in Parœcia ſua futuri matrimonii denunciationibus abſque diſpenſatione neceſſaria. Etiam nocte mediâ nuptiæ celebratæ ſunt, non à Parocho, ſed à Sacerdote expreſsè delegato à vicario Generali Epiſcopi, coràm duobus tamen teſtibus. An clandeſtinum eſt & invalidum illud matrimonium?

Respons.

Matrimonium illud clandeſtinum eſt in foro externo civili; At, rigoroſè & ad mentem Eccleſiæ loquendo, non eſt clandeſtinum, ſaltem clandeſtinitate, quâ fiat invalidum. Ratio eſt, quia ex jure novo, quod conſtituit Tridentinum, & cui conſentit Bleſenſe Edictum, in iis, quæ ad Clandeſtinitatem pertinent, matrimonium illud duntaxat clandeſtinum dicitur, quod contrahitur ſine teſtibus, aut ſine præſentia proprii Parochi. Atqui Hierophylus & Olympia contraxêre, non quidem coram proprio ſuo Parocho, ſed coràm Sacerdote expreſsè delegato à Vicario Generali; quod idem eſt, ac ſi ab ipſo Epiſcopo fuiſſet commiſſus, & quod ex Concilio Tridentino ſufficit, à quo ſtatuitur, ut matrimonium contrahatur *præſente Parocho vel alio Sacerdote de ipſius Parochi ſeu ordinarii licentia* (a), *& duobus vel tribus teſtibus.* Adfuere quoque teſtes duo, quos exigit Concilium: non igitur ad mentem ejuſdem Concilii Clandeſtinum eſt ipſorum matrimonium, hoc eſt, eâ clandeſtinitate, quâ irritum ſit & invalidum; cùm nimirum certum ſit, ex defectu proclamationum nunquam invalidari matrimonium, ut alibi oſtendimus, dùm de matrimonii denuntiationibus dictum eſt.

(a) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 1.

CASUS XXVIII.

Ambrosius, ſancti Gregorii Parochus, peccati mortalis conſcius, duorum è ſuis Parœcianis brorum non novo ſe ligaſſe mortali, dum conſcius lethalis culpæ duorum e ſuis ſubditis matrimonium celebravit, quia huic tantùm, ut teſtis honoratius & publicus interſuit, uti cum multis Theologis & Canoniſtis ſentimus.

Nititur hæc noſtra ſententia verbis ſancti Thomæ (b) aſſerentis, Sacerdotalem benedictionem in celebratione matrimonii non eſſe formam hujus Sacramenti, cujus eſſentia in mutuo contrahentium conſenſu poſita eſt, ſed meram ejus eſſe Ceremoniam. *Verba, quibus conſenſus matrimonialis exprimitur, ſunt forma hujus Sacramenti*, inquit, *non autem benedictio Sacerdotis, quæ eſt quoddam Sacramentale; & alibi Sacerdotis benedictio non requiritur in matrimonio, quaſi de eſſentia Sacramenti.* Matrimonio igitur non intereſt Parochus, niſi ut teſtis præcipuus ab Eccleſia delegatus; quo munere fungens in ſtatu mortalis peccati, dici non poſſe videtur, novo ſe ligare delicto mortali.

(b) S. Thom. in 4. diſt. 26. q. 2. art. 1. ad 1.

CASUS XXIX.

Olympius ſecretò Eleonoræ nupſit, coram tamen proprio Parocho, duobuſque teſtibus. Ab annis octo celebratum fuit illud matrimonium, è quo quatuor jam ſuſcepti ſunt infantes, quin tamen illud hactenùs promulgare voluerit Olympius ob privatas quaſdam rationes, quantumvis ab Eleonorâ hanc gratiam enixè rogatus. An tenetur ſub conſcientiæ reatu illud declarare?

Respons.

Certum eſt, Olympium teneri ad promulgandum matrimonium ſuum. Ratio eſt, quia vel remotiſſimis ſæculis Eccleſia ſemper conſtituit, ut publica eſſent matrimonia; & quia ob mala, quæ ex occultis nuptiis oriebantur, eadem cum Concubinatu comparavit, uti mox oſtendemus ex multis Canonibus.

Equidem evenit plerumque 1o. ut qui occultas habent nuptias ſuas, dùm ſimul maritali affectu conveſcentes habitant, aut ſaltem ſecum invicem ſæpè frequentes ſunt, iis ſcandalum pariunt, qui eos inter ſe conjugio junctos non noverunt, & qui proindè eos habent tanquam diſſolutiores vitæ homines, aut ad minùs de incontinentia valdè ſuſpectos. 2o. fieri poteſt, ut vir, qui liber cenſetur, ad petitum aliud connubium admittatur vel in proprio domicilii ſui loco, vel in alio loco remoto, & ſub hac ſpecie ſimplicitati & bonæ fidei parentum puellæ illudat. 3o. etiam contingere poteſt, ut, alterutro præmoriente, ſuperſtes alteras ineat nuptias, quaſi nunquam connubio junctus fuerit, quamvis ex occulto ſuo conjugio prolem ſuſceperit ut, in propoſito caſu, unde impoſterùm lites, unde jurgia in familiis exoriri poſſent. Ex quo ſequitur, quòd hujuſmodi conjugia haberi debent, tanquam mala, quæ damnat Eccleſia, quæque ſeverè Principum legibus puniuntur.

Ad probandum verò has ab Eccleſiâ damnatas fuiſſe nuptias, ſimulque accuratè prohibitas; legi tantùm ſatis eſt ſex primos Canones, quos refert Gratianus, in quæſtione quinta. Cauſæ trigeſimæ, quorum primus ab inclyto illo Collectore Evariſto Papæ, quamvis falsò, adſcribitur, alter Hormiſdæ; Tertius Nicolao I.; quartus

depro-

Digitized by Google

Quod ſpectat ad interdictum Principis legibus ſactum, id unum obſervare ſufficiat, edictum an. 1639. (c) nominatim proferre, quòd hujuſmodi occultæ nuptiæ concubinatum redolent, eoqoe recuſat, cùm Eccleſiæ & Principum legibus non obtemperet, & filios ſuos illegitimitatis atque exhæredationis tam in ſuis quàm Eleonoræ bonis, periculo committat (e).

(c) Art. 5. & 6.

(e) De St. Beuve. tom. 1. caſ. 63. & tom. 2. caſ. 161.

IMPEDIMENTUM LIGAMINIS.

VErbo LIGAMEN, intelligitur, ut definit Polmanus (f), *indiſſolubile vinculum matrimonii, quo conjux obligatus eſt conjugi, durante vitâ ipſius*: quod ſolum debet intelligi de conjugibus Chriſtianis, qui ſuum conſummarunt matrimonium; quia cùm matrimonium eſt tantùm ratum & non conſummatum: ipſis licitum eſt, illud, etiam quoad vinculum diſſolvere, ſolemnem Religionis emittendo profeſſionem in Ordine approbato ab Eccleſia, aut à Summo Pontifice (g), uti jam ſupra diximus. Aſt in alio quolibet caſu vinculum eſt indiſſolubile uſque ad obitum præmorientis.

(f) Polman. prac. theol. part. 3. n. 569.

(g) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de matr. cap. 6. Cap. *Ex publico.* 7. de convers. conjugat. & ex c. *Ex parte tuá.* ibid.

CASUS PRIMUS.

CHRISTIERNUS juxta formam à Concilio Tridentino præſcriptam Dariæ matrimonio junctus eſt, at ipſa matrimonium conſummare recuſavit, religionemque ingreſſa, eam deinde ſolemniter profeſſa eſt? An alteram ſibi ducere uxorem abſque peccato poteſt Chriſtiernut?

RESPONS.

A nobis jam dictum eſt, dum de impedimento voti (h), matrimonium non conſummatum, quoad vinculum poſſe diſſolvi per ſolemnem Religionis profeſſionem; idque probatum fuit ex Decretali Alexandri III. ſancto Thoma, & Concilio Tridentino; quibus addi poſſunt aliæ duæ ejuſdem Summi Pontificis Decretales (i), ſcribentis ad Epiſcopos Exonienſem, & Brixinionenſem, & una etiam Innocentii III. ad Archiepiſcopum Lugdunenſem, quem his verbis alloquitur (k): *Nos tamen nolentes à Prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis declinare, qui reſpondere conſulti, antequàm matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum, licere, alteri conjugum, reliquo inconſulto, ad Religionem tranſire, ita quod reliquus ex tunc legitimè poterit alteri copulari, hoc ipſum tibi conſulimus obſervandum.* Antiquitas plura nobis ſuppeditat exempla, quæ hanc doctrinam aſſerunt, quorum nonnolla refert Gratianus (l), ut exempla ſancti Macarii, ſancti Alexii, quæ deinde ex multis Canonibus confirmat (m). Reſpondemus itaque, Chriſtiernum abſque peccato alteri poſſe nubere oxori poſt ſolemnem Dariæ profeſſionem.

(h) Caſ. 1.

(i) Alex III. in cap. *Commiſſum.* 16. de ſponſalib. & matrim. & in cap. *Ex publico.* de convers. conjug.

(k) Innoc. III. in c. *Ex parte.* 14 eod. tit.

(l) Gratianus §. *Ecce.* ad can. *Scripſit.* 27. q. 2.

(m) Can. *Deſponſatum.* 27. & can. *Decreta.* 29. q. 2.

CASUS II.

CALIXTUS, ducta ſibi uxore Valentina juxta omnes præſcriptas ab Eccleſiâ formulas, nec dum conſummato cum eâ matrimonio, Ulricæ ſecundò nupſit, quâcum matrimonium per carnalem copulam conſummavit. Quodnam è duobus conjugiis legitimum eſt & validum?

RESPONS.

Conſtat primom duntaxat Calixti cum Valentina matrimonium eſſe legitimum & validum, & alterum eſſe invalidum & nefandum. Ita rém definivit Alexander III. in Decretali ad Archiepiſcopum Salernitanum (n), à quo de ſimili difficultate fuerat conſultus; *Conſultationi tuæ reſpondemus*, inquit hic Papa, loquens de muliere, quæ in ſimili caſu alteras ſe poſſe inire nuptias contendebat, *quòd ſi inter virum & mulierem legitimus conſenſus interveniat de præſenti, ita quidem quod unus alterum in ſuo mutuo conſenſu verbis conſuetis expreſsè recipiat, utroque dicente: Ego te accipio in meam; & ego te accipio in meum..... non licet mulieri alii nubere: & ſi nupſerit, etiamſi carnalis copula ſit ſecuta, ab eo ſeparari debet, & ut ad primum redeat Eccleſiaſticâ diſtrictione compelli.* Eſt & alia deciſio ejuſdem Papæ ſcribentis ad Archiepiſcopum Senonenſem inſerta tertio Lateranenſi Concilio, quod habitum eſt an. 1179. cujus hæc ſunt verba: *Perrò ſi qui vir & mulier pari conſenſu contraxerint matrimonium, & vir eâ incognitâ aliam duxerit in uxorem, & eam cognoverit, cogendus eſt ſecundam dimittere, & ad primam redire.* Denique Gregorius IX. (o) eandem rem expreſſis verbis definit, & declarat, in caſu propoſito *ſecundum matrimonium de facto contractum, etiam ſi ſit carnalis copula ſubſecuta, ſeparari debet, & primum in ſua firmitate valere.*

(n) Alex. III. in c. *Licèt.* 3. de ſponſa duorum. l. 4. tit. 4.

(o) Greg. IX. in c. *Si inter.* 31. de ſpona. & matrim.

CASUS III.

NEBRIDIUS in regione habitans, ubi nondum receptum eſt Concilium Tridentinum, occultè Titiæ nupſit,

gotio ut in tuto ſuam habeat conſcientiam?

RESPONS.

Certum eſt 1. in caſu propoſito validum eſſe Nebridii & Titiæ matrimonium, eumque proinde abſque mortali peccato alterum cum Mævia contrahere atque conſummare non potuiſſe matrimonium; quod, licèt publicè contractum eſt invalidum. 2. Id quoque certum eſt, eum primum ſuum non poſſe conſummare matrimonium, niſi abſit omnis infamia omneque ſcandalum. Si igitur eum damnet Eccleſia ad retinendam Mæviam, quam legitimam ſuam uxorem eſſe judicat; quia *Eccleſia non judicat de occultis*, ut loquitur Concilium Tridentinum (*a*), cum ea remanere tenetur uti frater cum ſorore ſuâ; modò nullum ſit incontinentiæ periculum; alioquin ſub peccati reatu eam dimittere tenetur; quæcumque in ipſum lata fuerit excommunicatio; quippe quæ cenſura tùm coràm Deo inutilis evadit. *Debet potiùs excommunicationis ſententiam humiliter ſuſtinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale*, ut loquitur Innocentius III. (*b*). *Cùm illa contra Deum non debeat in hoc judici obedire, ſed potiùs excommunicationem humiliter ſuſtinere*, ait etiam idem Summus Pontifex in Decretali ad Archidiaconum Bituricenſem ſcriptâ de muliere, cui nota erat matrimonii ſui invaliditas; quæque virum ſuum idcircò dimiſerat, qui eam ad ſe redire compellere volebat (*c*).

(*a*) Conc. Trid ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 1.

(*b*) Innoc. III. in c. *Inquiſitioni*. 44. de ſentent. excomm. &c. l. 5. tit. 39.

(*c*) Idem in c *Litteras*. 13. de reſtitut. ſpoliatorum. l. 2. tit. 13.

CASUS IV.

GERMANICUS & Flora juxta ſolitam formam in facie Eccleſiæ matrimonio juncti, Parocho ſuo ſe ſiſtentes declararunt, invalidum eſſe matrimonium ſuum ob occultam affinitatem à Germanico ante cum Florâ contractam ex fornicatione cum ipſius ſorore, ac divortium poſtularunt: at Parochus eos ad judicem Eccleſiæ, tanquam ad eum, ad quem pertinet cognitio cauſæ illius, remiſit. Ambo jurati affirmarunt Officiali, rem ita ſe habere, uti reipſà erat rumor. An eos quoad vinculum ſeparare debet hic judex, eiſque facultatem facere nubendi, cui voluerint: & ſi jam matrimonium contraxerint, an eos in ſuis debet relinquere ſecundis nuptiis, nec eos cogere, ut ad ſe invicem redeant?

RESPONS.

Officialis in caſu propoſito Germanicum & Floram quoad vinculum non debet ſeparare: nam verum quidem eſt, contrahentium conſenſum primam eſſe validitatis matrimonii cauſam; at ſolutio ipſius à conſenſu contrario non dependet. Quare iſta juris regula (*d*) *Omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per caſdem diſſolvitur*, non obtinet in matrimonio. Ratio eſt, quia à Chriſto Domino indiſſolubile factum eſt ob dignitatem Sacramenti, ad quam illud evexit: ita ut homo illud diſſolvere nequeat, juxta illud (*e*): *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*.

(*d*) Regula 1. de reg. juris in antiquis.

(*e*) Matth. 19. 6.

Deciſionem iſtam affert Celeſtinus III. in una è ſuis Decretalibus in corpore juris relatâ (*f*), in qua ad ſimilem propoſitam quæſtionem *Reſpondemus*, inquit, *quòd propter eorum confeſſionem tantùm, vel rumorem viciniæ, ſeparari non debet* (conjugatus) *cùm & quandoque nonnulli inter ſe contra matrimonium ſuum*, eo tantùm fine illud ſæpe proponunt, ut ſuam faciliùs aſſequantur libertatem: igitur eorum ſolius teſtimonii non eſt habenda ratio. Ita argumentatur Gloſſa in decretalem modò relatam (*g*), & poſt citatas leges quaſdam Romanas (*h*), & etiam decretalem Innocentii III. (*i*), quibus probari videtur, ſtandum eſſe partium teſtimonio; tùm oſtendit, quòd *in iſto caſu non ſtatur confeſſioni contrà matrimonium*, hæc ſunt ejus verba, *propter rationem, quæ hic in littera redditur; & eſt ratio*, addit, *quia contra ſe quiſque teſtificari poteſt, pro ſe vero, minimè*: quod probat ex multis textibus juris (*k*): quibus allatis denique ſubjungit: *Præterea iſte non confitetur contra ſe, imò pro ſe. Unde jure communi non prodeſt ei talis confeſſio; nam iſte petit ſeparari ab uxore, quia dicit ſe cognoviſſe ejus conſanguineam.... ſed... ſpeciale eſt in matrimonio, ubi non creditur viro, vel uxori in prejudicium conjugii.* Ex his probationibus ſequitur, quòd, ſi privatà authoritate à ſe invicem diſceſſerint Germanicus & Flora, & cum aliis ſecundas contraxerint nuptias, ad ſe invicem redire à judice Eccleſiaſtico compelli deberent. At ſi verum ſit, quod narrat Germanicus, teneretur in foro interiori ad vivendum cum Flora, uti frater cum ſorore, ſaltem quoad uſque legitimam obtinuiſſet diſpenſationem, quâ ſuum matrimonium in integrum poſſet reſtitui.

(*f*) Celeſt. III. in cap. *Super eo*. 5. de eo qui cognovit conſang. uxoris ſuæ vel ſponſæ l. 4 tit. 13.

(*g*) Gloſſa in cit. c. *Super eo*.

(*h*) Leg. *Confeſſus*. un. Cod. de confeſſis. l. 7. tit. 19. Leg. *Confeſſus*. ff. eod. tit. & Leg. *Certum*. 6. ibid. l. 42. tit. 2.

(*i*) Innoc. III. in cap. *Olim*. 20. de cenſibus. l. 3. tit. 39.

(*k*) 14 q. 2. §. 1. & Leg. *De ætate*. ff. de interrogationibus in jure faciendis &c. lib. 11. tit. 1.

CASUS V.

PORPHYRIUS exiſtimans, mulierem ſuam adhuc luce frui, quamvis reipſa ultimum diem obiiſſet, cum Joanna matrimonium contrahit. An validum eſt illud matrimonium; & ſi tale non ſit, quomodo validum fieri poteſt?

RESPONS.

Si Porphyrius eà fuerit imperitià & ſimplicitate, ut crediderit, ſe verè contrahere nubendo Joannæ, & verè conſenſerit, validum eſt illud matrimonium, quamvis mortaliter peccaverit. Sed è contra, ſi exiſtimaverit, ſe validè non contrahere, invalidum eſt ipſius matrimonium defectu legitimi conſensûs; cùm eum non præbuerit matrimonio, quod contrahere intenderit, ſed adulterio, quo ſe ſub nuptiarum ſpecie inquinare intendebat; & in hoc caſu, neque reddere, neque petere debitum conjugale poteſt, niſi de novo liberè & ſincerè conſentiat, tumque validum fiet ipſius matrimonium, modò juxta formulas ab Eccleſia præſcriptas celebratum fuerit, nec Joanna ſuum revocarit conſenſum, nec conſilium mutaverit. Quod probant duæ decretales, altera Innocentii III. (*l*), & altera Alexandri III. in quibus declarant duo illi Summi Pontifices, tale matrimonium, cum ſervâ contractum, quam liberam ſponſus exiſtimabat, fieri validum & legitimum, cùm ſuum renovat conſenſum agnito errore conditionis ſervilis ſponſæ ſuæ eandem rem probat Gloſſa in quamdam decretalem (*m*).

(*l*) Innoc. III. in c. *Ad noſtram*. fin. de conjugio ſervorum.

Alex. III. in c. *Propoſuit*. 2. eod. tit.

(*m*) Gloſſa in c. *Non debet*. 8. v. *De cætero*. de conſang. & affin.

Et quidem abſolutè non eſt neceſſe ad validitatem matrimonii, ut contrahentes eodem tempore & loco conſentiant; quidquid in contrarium ſentiat Panormitanus (*n*): nam rigoroſè loquendo ſufficit,

(*n*) Panorm. in cap. *Dilectus*. de ſponſal. & matr.

Digitized by Google

que tempore eodem moraliter fieri cenſeatur. Idem dici poteſt de motuo contrahentium conſenſu, qui, ut fert communior opinio, quam ſolam veram putamus, locum habet materiæ & formæ ſub variis reſpectibus in Sacramento matrimonii. Ita etiam Sylveſter & Toletus (*b*).

(*b*) Sylveſter v. *Matrimonium*. 8. q. 13. Fr. Tolet. inſtr. Sacerd. l. 7. c. 13.

CASUS VI.

Marcellinæ perſuaſum eſt, Hieronymum virum ſuum, qui Moſcuam petiit à quindecim annis, in cruento certamine cum Turcis poſt ejus diſceſſum collato, & ubi tanquam ductor copiarum Imperatoris Moſcoviæ militabat mortem oppetiiſſe; cùm ab ejus profectione de eo quidquam audire non potuerit, niſi ejus adventum in hanc regionem. Quâ de re poſtulat hæc mulier, utrùm Ambroſio, quo ardere cœpit, nubere non poſſit?

Respons.

Olim juxta Leges Romanas licitum erat mulieri, quæ de abſente viro ſuo à quinquennio aliquid non audierat, alteri nubere (*c*). At Juſtinianus Imperator Leges iſtas abrogavit, & prohibuit, ne mulieres aute aliis nuberent, quàm certò conjugis ſui obitum didiciſſent. Idem quoque prohibet Jus Canonicum, ac præcipuè Canon (*d*) à Gratiano depromptus è Concilio Compendienſi *, quod habitum eſt an. 757. cujus hæc ſunt verba: *Si quis neceſſitate inevitabili cogente in alium Ducatum ſeu Provinciam fugerit, & ejus uxor, cùm valet & poteſt, amore parentum & rerum ſuarum eum ſequi noluerit, ipſa omni tempore, quandiu vir ejus, quem ſecuta non fuit, vivit, ſemper innupta permaneat.* Siricius Papa ſcribens ad Himerium Epiſcopum Tarraconenſem (*e*), prohibet quoque, ne ſecundæ contrahantur nuptiæ, donec priores alterutrius ex conjugibus obitu fuerint diſſolutæ. *Tale ergo connubium anathematizamus, & modis omnibus, ne fiat, prohibemus*, inquit hic Papa.

(*c*) Leg. *Uxor* 6. ff. de divortiis & repudiis. l. 24. tit. 1.

(*d*) Can. *Si quis*. 4. 34. q. 1. & 2.

* *Pithæus*.

(*e*) Siricius in Can. *De conjugali*. 50. 27. q. 2.

obitu prioris. *Sanè*, inquit hic Summus Pontifex, *ſuper matrimoniis, quæ quidam ex vobis, nondum habitâ obeuntis conjugis certitudine, contraxerunt, id vobis reſpondemus, ut nullus à modò ad ſecundas nuptias migrare præſumat, donec ei conſtet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus.* Quocirca ſi mulier iſta alteri viro nuberet, priore ſuperſtite & apparente, illum indeſinenter dimittere in conſcientia teneretur, & ad Judicem Eccleſiaſticum recurrere; ut, expoſitâ ipſi totâ facti ſerie ac veritate, ab eo ſententiam obtineret, quâ irritæ declararentur ſecundæ, quas contraxit, nuptiæ.

Dominum. 2. de ſecundis nuptiis.

Ex dictis hactenus ſequitur, Marcellinam in propoſitâ ſpecie Ambroſio nubere non poſſe, quia ob diuturnam Hieronymi conjugis ſui abſentiam à mortali non eximeretur, ſi ſecundò nuberet, omiſſis aliis teſtimoniis, quibus de obitu viri ſui moraliter certa fieri poſſet; cùm aliter continuè cum Ambroſio mœchandi periculo ſe committeret. Atqui ea certitudo videtur fore moralis, & conſequenter ſufficiens, ut à mortali excuſetur, ſi teſtis unus fide dignus & integer affirmaret; ſe vidiſſe morientem maritum ſuum, aut, cùm eum initio pugnæ vidiſſet, jam non ipſum inventum eſſe neque inter ſuperſtites è pugnâ, aut captivos. In hoc caſu exiſtimamus, Marcellinam Ambroſio nubere poſſe, modò accedat licentia Eccleſiaſtici Judicis: At cùm & teſte & omni aliâ probatione deficiat, in eo, in quo eſt, ſtatu permanere debet.

Juvat hic obſervare, ut unus è conjugibus mortaliter peccat, quando nubit abſque morali certitudine de morte alterius, ita pariter eum Parochum fieri lethalis noxæ conſcium, qui tale celebrat matrimonium, ſi novit, nullam ſuppetere probationem de ipſius obitu: 1. Quia efficaciter confert ad periculum, cui ſe committunt contrahentes, in adulterio vivendi, & ad ſcandalum cæteraque mala, quæ è tali matrimonio poſſunt oriri. 2. quia juſtum Eccleſiæ interdictum in materia maximi momenti tranſgreditur.

IMPEDIMENTUM METUS.

Quemadmodum ad validitatem matrimonii abſolutè neceſſe eſt, ut cum libero partium conſenſu contrahatur, certum eſt quoque, ab eo illud validè non contrahi, qui metu gravi, injuſto & cadente in prudentem & conſtantem virum ad conſenſum ſuum præſtandum cogitur; quandoquidem metu illo abſolutè tollitur conſenſus ad quemlibet contractum requiſitus, & præcipuè ad contractum matrimonialem, cujus obligatio ad mortem uſque perſeverat, & cujus conſecutiones tanti ſunt ponderis ad felicitatem vitæ, prolis educationem, ſalutemque æternam. Hinc Alexander III. ſcribens ad Epiſcopum Vigormienſem (*h*), *Quæ metu & vi fiunt*, inquit, *de jure debent in irritum revocari*: Quod idem aſſerit Innocentius III. in Decretali ad Decanum & Canonicos Lincolnienſes his verbis (*i*): *Quæ vi metus-ve causâ fiunt, carere debent robore firmitatis.*

(*h*) Alex. III. in c. *Abbas*. 2. de his quæ vi metûsve cauſâ fiunt. l. 5. tit. 40.

(*i*) Innoc. III. in c. *Ad audientiam*. 4. eod. tit.

Exponet octava deciſio, quodnam ſit diſcrimen inter conſtantem perſonam & non conſtantem, & in quo ſitum ſit diſcrimen illud, explicabitur pariter quid ſit metus juſtus & metus injuſtus, & quæ debeat adhiberi diſtinctio inter utriuſque effectus.

Digitized by Google

Matrimonium, qnod ea metu gravi contraxit Ceſtius, non factum eſt ex conſummatione validum; cùm, ut ſupponitur, illud ex eodem metu conſummaverit. Ratio eſt, quia ad eſſentiam matrimonii requiritur, ut conſenſu integro, pleno & libero fiat, ut conſtat ea duabus Decretalibus Aleaandri III. & Honorii III. (*a*). Atqui à Ceſtio non datus eſt conſenſus liber, cùm ex metu tantùm gravi & in virum generoſum & conſtantem cadente illod matrimonium contraxerit; invalidum igitur ſemper remonet illud matrimonium, etiam ex eodem metu conſummatum juxta iſtam Alexandri III. ad Epiſcopum Vigormienſem ſeribentis regulam (*b*): *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.*

(*a*) Alea. III. in cap. *Cùm locum.* 14. de ſponſal. & matrim.
Honorius III. in c. *Conſultationi.* 28. eod. tit.
Item Clemens III. in c. *Ad id.* 21. ibid.

Nec minùs conſtat, à Ceſtio conſummati non potuiſſe conjugium illud abſque reatu mortalis peccati, qnia ad committendum mortale ſufficit conſenſus etiam non omnino liber: Nam quamvis is, qui ea hoc timore agit, directè ac præcipuè peccatum non intendat; vult tamen ſufficienter, facere volendo & reipsà faciendo, quod ſine peccato facere nequit. Id quidem apertè docet ſanctus Auguſtinus; cùm propoſitam ſibi quæſtionem iſtam (*c*): *Quæritur, quæ ſint ipſa peccata nolentium.... an etiam rectè poſſit dici eſſe peccatum nolentis quod facere compellitur: Nam & hoc contra voluntatem facere dici ſolet?* His verbis diſſolvit: *Sed utique vult propter quod facit; tanquam ſi pejerare nolit, quod tamen facit, cùm vult vivere, ſi ſcilicet quiſquam, niſi fecerit, mortem minetur. Vult ergo facere, quia vult vivere, & ideò non per ſe ipſum appetendo ut falſum juret, ſed ut falſum jurando vivat.* Poſtea aſſerit, hunc hominem, qui pejerat ut vivat, peccare, hanc dicti ſui rationem ſubjungit: *Omnes quippe homines, qui ſcientes faciunt, quod non licet, vellent licere.* Hic autem facilè componi poſſunt dicta ſancti Auguſtini eum actione Ceſti, dùm ex metu gravi matrimonium conſummat: Cùm enim in hoc prohibitum à Deo actionem committat, ut imminens ſibi malum declinet; certum eſt, ipſum propriam quietem remque ſuam conſcientiæ ſuæ atque ſaluti anteferre, & volendo hanc actionem cenſeri quoque neceſſariò velle crimen ab eâ inſeparabile.

(*b*) Alex. III. in c. *Significavit.* 3. de eo qui duxit in matr. quam polluit per adul.
S. Thom. in 4. diſt. 29. q. un. art. 3. in corp.
Alex. III. in c. *Abbas.* 2. de his quæ vi metûsve cauſa fiunt. lib. 1. tit. 40.
(*c*) Aug. l. 4. qq. q. 24. in tum. in c. *Meritò.* 1. 15. q. 1.

Doctrinam eandem his verbis inculcat ſanctus Antoninus (*d*): *Si mulier*, ait, *poſt conſenſum coactum carnaliter cognoſcitur, ſi habuit opportunitatem reclamandi, præſumitur tacitè conſentire in matrimonio: ſi coacta fuit per vim abſolutam vel metum ſufficientem non eſt matrimonium.* Ita quoque Panotmitanus (*e*), Navarrus, Sylveſter & alii complures.

(*d*) S. Ant. in 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 7. ſub finem.
(*e*) Panorm. in c. *Conſultationi.* 28. de ſponſ. & matrim.

CASUS II.

Alphonsus, qui filiam ſuam Antonio renuenti in matrimonium collocare vehementer optat; mortem, aut grave aliquod aliud incommodum minatur, non quidem Antonio; ſed quibuſdam è propinquis ejus, quos in ipſum authoritate plurimùm novit valere, uti Patri aut Matri, Patruo vel Patruæ, fratri aut ſorori ipſius, ſi in ſua perſeveret repulsâ. Antonius timens, ne quid malè propinquis ſuis contingat, ex hoc metu ſe determinat ad ducendam in uxorem Alphonſi filiam, An validum eſt matrimonium?

ſonam vel uxoris, vel filiorum aut aliorum hujuſmodi. Doctori Angelico aſſentitur ſanctus Antoninus (*g*).

ad 2.

Id ita tamen eſt intelligendum, ſi Antonio ſit perſuaſum, Alphonſo minas ſuas perficiendi nec voluntatem nec poteſtatem deficere: In hoc quippe caſu ipſius conſenſus, utpotè non liber, foret invalidus: *Cùm locum non habeat conſenſus, ubi metus vel coactio intercedit: neceſſe eſt, ut ubi aſſenſus cujuſque requiritur, coactionis materia repellatur*, ut loquitur Alexander III. ſcribens ad Epiſcopum Papienſem (*h*).

(*g*) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 7.
(*h*) Alex. III. in c. *Cùm locum.* 14. de ſponſal. & matrim.

CASUS III.

Florentianum, qui per vim Eliſabeth filiam familiæ vitiârat, carcere ob illud crimen detentum, Judex damnavit aut mori, aut ipſi nubere: Florentianus autem vitæ ſuæ conſulens, nuptias elegit, eamque duxit uxorem, priuſquàm è carcere exiret. Matrimonium illud, ex hoc metu contractum, eſt-ne validum?

Respons.

Certum eſt, matrimonium Florentiani cum Eliſabet eſſe validum: Nam, quamvis metus gravis & cadens in conſtantem virum, qualis eſt metus carceris perpetui, aut diuturni, mutilationis aut mortis, ſervitutis, aut jacturæ bonorum ſuorum, aut cujuſvis alterius mali hujuſmodi, ſit impedimentum dirimens matrimonii, cùm à causâ externâ procedit, quæ tendit ad extorquendum matrimonio conſenſum, ut definiunt plures Summi Pontifices in ſuis Decretalibus, & docent Sancti Bonaventura, Thomas, Antoninus, necnon Scotus, Sotus, Richardus, Paludanus, Joannes Major, Navarrus, Sylvius, aliique Authores tùm Theologi, tùm Canoniſtæ: Conſtat tamen, quòd metus juſtè illatus, qualis eſt in caſu propoſito, irritum non efficit matrimonium, modò is, qui nubit, verè ac ſine figmento internum ſuum præbeat conſenſum. Ratio eſt, quia Judex metum incutiens, jure ſuo utitur, nec propriè loquendo eſt cauſa matrimonii, ſed huic tantùm præbet occaſionem, munus ſuum ex regulis juſtitiæ exercens, & qui metum patitur, vera eſt ejus cauſa ob juſtam rationem, quam Judici ſuppeditavit, ipſum ad conſentiendum matrimonio, cogendi. Conſentit hæc deciſio cum Decretali Gregorii IX. (*i*), in qua ſic ſtatuit hic Summus Pontifex in eum, qui puellam vitiaverat: *Si tenuendum putaverit*, inquit, *corporaliter caſtigatus, excommunicatuſque, in monaſterio, in quo agat pœnitentiam, retrudatur.*

(*i*) Greg. IX. in c. *Pervenit.* 2. de adult. & ſtupro.

Confirmari poteſt hæc deciſio noſtra authoritate Sancti Thomæ (*k*), qui duplicem vult diſtingui metum: Alter eſt, qui liberum penitùs tollit conſenſum, & ſic invalidum omnino efficit matrimonium: Alter verò eſt, qui eum penitùs non tollit, & cum liberâ voluntatis determinatione poteſt ſubſiſtere, ut probat illius exemplum, qui metu naufragii merces ſuas in mare projicit: quæ ſpecies timoris, de quâ videlicet in caſu propoſito agitur, interiorem non deſtruit conſenſum, ſed ſufficientem relinquit libertatem, atque adeò irritum non reddit matrimonium. *Duplex eſt coactio, vel violentia*, inquit Angelicus Doctor; *una, quæ facit neceſſitatem abſolutam; & tale violentum dicitur à Philoſopho, violentum ſimpliciter, ut cùm quis alium corporaliter*

(*k*) S. Thom. in 4. diſt. 29. q. un. art. 1. in corp.

impellit

Digitized by Google

Elizabeth, niſi ſecundâ hac ſpecie metûs: igitur ex Angelico Doctore validum eſt ejus matrimonium.

Ex hoc principio dicendum 1. eum, qui vitandæ mortis causâ, quam ei intentat inimicus, viri potentis qui periculum poteſt repellere, filiam ducit uxorem, validè contrahit, licèt reipſa ipſi ſolo mortis metu nubat. Ratio eſt, quia hic inimicus, qui eſt cauſa externa metûs illius hominis, non intendit ipſum ad conjugium hujus puellæ cogere, ſed tantùm ob conceptam animo invidiam eundem interficere. Ita Judex, qui Florentianum morte damnavit, præſertim intendit, ut is lege conſtitutam in tali caſu lucret pœnam, à quâ tamen liberum ei voluit eſſe ſe ſe eximire, nubendo puellæ, quam vitiavit.

2. Idem etiam dicendum eſt; cùm metus ex cauſa naturali aut internâ oritur; qualis eſſet metus hominis, qui ſe damnatum iri putaret, niſi puellæ à ſe corruptæ nuberet: ex hoc enim metu, quantumcumque magno, non fit invalidum matrimonium. Ita etiam ſi homicida carcere detentus, & qui mortem vitare nequit, ut vitæ ſuæ conſulat filiæ carcerium Cuſtodis nubit, tenet matrimonium, quamvis ſolo vitæ omittendæ metu contractum. Convenienter hactenùs dictis inclytus Covarruvias loquens de antiquâ quâdam conſuetudine loquens, ex quâ reus capitalis morti eripiebatur, ſi meretricem uxorem duceret, aſſerit, valere ejuſmodi matrimonium; quia metum mortis ipſi Judex ad nubendum non infert, ſed reus ipſe ejus eſt unica & vera cauſa crimine, propter quod à judice morte damnatur. Sed juvat hic ipſa docti hujus Canoniſtæ verba referre (a): *Matrimonium contractum ab exiſtenti in mortis periculo, naufragii, prælii, ægritudinis-ve cauſâ cum concubina, non ex eo nullum erit, quòd timore illius periculi ſit contractum. quod aliàs minimè contraheretur: is enim metus ad illum actum non fuit illatus... ſi quis autem ad mortem damnatus meretricem uxorem acciperet, minimè poſſet allegare, matrimonium eſſe nullum propter metum mortis; is enim metus à nemine ad illum contractum agendum infertur, ſed ſibi ipſe eum intulit, & eundem metum habebat, ac potiùs ab eo timor mortis auſertur, quàm infertur.*

(a) Didac. Covarruvias de matrim. 2. part. §. 4. n. 28. & 29.

CASUS IV.

Festus, falsò accuſatus, quòd ſeductam ſpe ac promiſſis Angelicam, puellam nobilem, quæ erat ſub poteſtatem parentum, corrupiſſet, ad teſtificationem duorum falſorum teſtium damnatus eſt, vel ipſi nubere, vel caput amittere: quâ dictâ ſententiâ, reipsâ eam, unicè vitandæ mortis causâ, duxit uxorem. An validum eſt illud matrimonium?

Respons.

Certum quidem eſt, legitimam latam fuiſſe ſententiam à judice, qui judicare tenetur ſecundum legem, quæ in ſimili caſu talem pœnam conſtituit, & ſecundum allegata in judicio & probata, ut aſſerit ſanctus Ambroſius. à Gratiano relatus (b): *Bonus judex nihil ex Arbitrio ſuo facit, & Domeſticæ propoſito voluntatis; ſed juxtà leges & jura pronuntiat, ſtatutis juris obtemperat, non indulges propria*rit, ut matrimonio is aſſentiretur, & aliunde metus ille talis ſit, ut in conſtantem virum cadat; certum eſt, tale matrimonium coram Deo eſſe invalidum (c). His addimus, Angelicam injuſtitiæ ac vis illatæ Feſto fuiſſe participem, eoque proinde marito eſſe indignam, quòd ſiluerit de falsâ ejus accuſatione, cùm ejus innocentiam, apertâ rei veritate judici, tegere deberet.

(b) S. Ambr. In can. *Judices* 4. §. 1. 3. q. 7.

(c) Fr. de Gënet. Theol. mor. tom. 4. part. 1. tract. 9. c. 1. n. 13. Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 5. q. 2.

CASUS V.

Barnabas, cùm Guillemum cum filia ſuâ fornicantem de improviſo occupaſſet, ipſum detinuit, atque ad judicem vi ducere voluit, ut accuſatus aut morte aut remis damnaretur & præſcripto legis, quæ ita in corruptores filiarum familias ſtatuit; vel mortem ei minatus eſt, niſi filiæ ſuæ nuberet: Guillelmus verò, carcere, quò ducebatur, vel morte aut remis, debitâ crimini ſuo pœnâ exterritus, aut denique minis mortis, quibus in ipſum Barnabas intonabat, Henricæ nubere conſenſit, ac reipſa, dùm erat in Barnabæ poteſtate, eidem nupſit. An validum eſt illud matrimonium?

Respons.

Matrimonium illud in primo caſu validum eſt; in quo ſupponitur Barnabas Guillelmum vi ducere velle ad judicem, ut morte vel remis; debitâ crimini ſuo pœnâ, ab eo damnetur. Ratio eſt; quia, cùm Barnabæ jus competat, pœnas exigendi à corruptore filiæ ſuæ, ſi fortè ipſi nubere recuſet, ut ademptum ei reſtituat pudorem, metum, quo concutitur Guillemus, pariunt, ſtrictè loquendo, tùm legum ſeveritas, tùm natura criminis ipſius, quod talem meretur pœnam. Quo circa metus iſte à cauſa naturali & internâ procedit atque adeò irritum nequit facere matrimonium, non magis, quàm votum, ex pari metu emiſſum (d) cujus radix & origo eſt in animo delinquentis, qui ob crimen ſuum pœnæ legibus conſtitutæ in reum, ſeſe ſubjicere voluit. Quare, ſi crimen commiſit Guillelmus intra fines juriſdictionis Parlamenti, ubi morte aut remis damnentur hujus conſcii, certum eſt, quòd matrimonium ab eo cum Henrica contractum, ut jam oſtendimus in reſponſione ad præcedentem difficultatem, eſſe validum; cùm, ut ait Ulpianus (e) in lege Digeſtorum, ſolâ vi atroci & contra bonos mores illatâ contractus irritari queat; non verò vi à Magiſtratu incuſſâ; *Sed vim accipimus atrocem, & eam, quæ adverſus bonos mores fiat, non eam, quam Magiſtratus rectè intulit; ſcilicet jure licito & jure honoris, quem ſuſtinet.* Ita Lex mox laudata.

Idem quoque manifeſtè probari poteſt ex Decretali Gregorii IX. ſcribentis ad Epiſcopum Sipuntinum (f), in quâ Summus hic Pontifex conſultus de ſtupro, quod vi quidam, Felix nomine, puellæ intulerat, reſpondet, eum ad nuptias eſſe cogendum; ſed juvat ipſa Decretalis verba, pœnamque in ea conſtitutam referre. *Pervenit ad nos*, inquit Papa, *quòd Felix quandam virginem ſtupro decepit: quòd ſi verum eſt, quamvis eſſet de Lege pœnâ plectendus, nos*

(d) Didac. Covarruvias de matrim. 2. part. §. 4. n. 28.

(e) Ulpian. in L. *Continet*. 8. §. *Sed vim*. ff. quod metûs causâ geſtum erit. l. 4. tit. 2.

(f) Greg. IX. inc. *Pervenit*. 2. de indulr. & ſtupro. l. 5. tit. 16.

 alii,

que ad eligendum matrimonium cogere, ut eas evitaret. Igitur, cum ea jure valeat matrimonium Felici ſub his minis propoſitum, metus quantumvis gravis ſit, cùm legitimus eſt, matrimonium non irritat.

Deciſionis hujuſce adeò conſtans eſt veritas, ut metus iſte non ſit vera cauſa matrimonii, ab eo, cui incutitur, contracti; ſed ipſe ſibimet metum hunc incutiat, atque adeò à cauſâ externâ non procedat: & de hoc metu idem dici poteſt, atque de eo, quo quis manumiſſus aliquid dederit, ne in priſtinam quam ob ingrati animi vitium meruit, ſervitutem incidat; atque ut donatio iſta legitima eſt, quia hunc ipſe ſibi metum infert, ut ait Lex iſta (*a*): *Si mulier contra patronum ſuum ingrata facta; ſciens ſe ingratam, cum de ſtatu ſua periclitabatur, aliquid patrono dederit, vel promiſerit, ne in ſervitutem redigatur, ceſſat edictum; quia hunc ſibi metum ipſa infert.* Pariter matrimonium ex hujuſmodi metu contractum eſt legitimum; cùm ejus cauſa ſit reus ipſe, vel ad ſummum Lex; non verò judex, qui conformiter ad legem judicare tenetur, unde ait ſanctus Augustinus: *Cùm homo juſtè occiditur, Lex eum occidit, non tu.*

(*a*) *l. Mulier.* 2. ff. quod metûs cauſa geſtum erit.

At verò aliter omninò dicendum eſt in ſecundo caſu, in quo ſupponitur Barnabas Guillelmo necem minari, niſi filiæ ſuæ nubere velit: neque enim ei jus competit, huic privatâ authoritate eripiendi vitam. Quare metus ex mortis minis injuſtis oriens, ob quem matrimonio aſſentitur, eſt impedimentum dirimens matrimonii, quo fit invalidum (*b*). Quod certum eſt, ſive metus gravis ſit in ſe ipſo iniquus, ut cùm mortem immeritam quis nobis minatur; ſive ſit injuſtus in modo, quo infertur, ut cum privatus homo, qui nos de improviſo occupavit in crimine quod mortem aut grave aliquod meretur ſupplicium, nobis necem intentat, ut fit in caſu propoſito: nam metus ille utroque modo injuſtus eo fine incuſſus ad extorquendum matrimonio conſenſum, ipſum invalidat, quicumque huic interior accedat conſenſus, quia ex hoc metu penitùs extinguitur voluntatis libertas, ſine quâ nullum unquam poteſt eſſe legitimum matrimonium; aut eam ſaltem notabiliter minuit & ideò *Talis coactio*, inquit Sanctus Antoninus (*c*), *conſenſus per talem metum matrimonium impedit, & quantùm ad judicium Dei, & quantùm ad judicium Eccleſiæ, etiamſi adſit conſenſus interior in matrimonio, quamvis enim conſenſus interior ſufficienter cogi non poſſit, tamen per prædictum tam vehementer inducitur, quod multo in ipſo diminuitur de ratione voluntarii: & ideò nec Deus nec Eccleſia voluerunt hominem per talem conſenſum eſſe ligatum, & ratio eſt duplex. Una eſt, quia matrimonium ſignificat conjunctionem Chriſti & Eccleſiæ, quæ fit per liberum amorem. Alia, quia talia matrimonia malos exitus haberent ... poteſt etiam dici ſecundùm aliquos, quòd Eccleſia aliquo modo inſtituit, ut perſona, modo prædicto coacta, ſit illegitima, durante prædictâ coactione, ad contrahendum cum illa, ad quam ducendam cogitur.*

(*b*) Alex. III. in c. *Veniens.* 15. de ſponſ. & matr.

(*c*) S. Anton. 3. part. tit. 1. c. 7.

CASUS VI.

STEPHANUS Martinam duxit uxorem, quæ matrimonio non conſenſit, niſi ex metu gravi, injuſ-

eo petitur, quòd cæteri contractus authoritate judicis facilè reſcindi, & aliis multis juris rationibus invalidari poſſunt, & damnum ea via emergens facilè pariter reparari poteſt: at idem de matrimonio dici nequit; nam legitimè ſemel contractum diſſolvi neque invalidari poteſt ob ſacramenti dignitatem, quâ fit indiſſolubile. Unde de iſto, uti de cæteris & uſitatis contractibus idem ferri non debet judicium, cùm, ſi metui gravi aut vi additum jusjurandum ipſum validum efficeret, jam in poteſtate cujuſpiam judicis non eſſet, eum ſub quocumque obtentu diſſolvere; quare maximum eſſet abſque remedio malum, & graviſſimum damnum, quod reparari non poſſet. Igitur integræ libertati, quâ matrimonium, ut ſit validum, contrahi debet, nunquam ſupplere poteſt juramentum. Nam, licèt abſolutè loquendo dici queat, non omni coactione deſtrui libertatem in contractibus; certum eſt tamen, quòd ab his excipiendus eſt matrimonialis contractus, juxta Gloſſam, quæ differentiæ hujus hanc affert rationem (*d*) *coacta voluntas, voluntas eſt*, inquit ... *ſecùs in matrimoniis, ubi exigitur voluntas directa vel ſpontanea:* quod probat Authoritate Alexandri III. jam in reſponſione ad ſecundam difficultatem laudata.

(*d*) Gloſſa in c. *Notificaſti.* 2. 31. q. 5. v. *Licentiam.*

Probari poteſt deciſio hæc regulâ Alexandri III. in reſponſione ad primam difficultatem relatâ: *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari* (*e*): & hac Bonifacii VIII. (*f*): *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.*

(*e*) Alex. III. in c. *Abbas* de his quæ vi metuſve cauſâ fiunt.

(*f*) Reg. 64. de reg. juris in 6.

Confirmari poſſunt hactenùs dicta authoritate Innocentii III. qui ad Archiepiſcopum Genuenſem ſcribens (*g*) dicit, quòd *ſi poſt hujuſmodi juramentum* (hoc eſt, contrahendi matrimonii) *mulier fieret, non ſolùm leproſa, ſed etiam paralytica, vel oculos, vel naſum amitteret, vel quicquam ei turpiùs evenerit ... nunquid non ductam admittere teneretur?* Hæc ſunt verba hujus Papæ; ex quibus colligi poteſt, non urgere obligationem adimplendi juramenti in caſu propoſito; quandoquidem in primo caſu ceſſat obligatio juramenti, quamvis validè facti; & in ſecundo eſt invalidum ſufficientis conſenſus defectu, atque vim non habet obligandi jurantem. Inſuper ſi nuda corporis diſſormitas, quæ matrimonio non eſt contraria, ſit cauſa ſufficiens abſtinendi ab eo contrahendo, quamvis adſit jusjurandum; à fortiori dicendum, vim & coactionem, utpotè libero contrariam conſenſui, quem omninò deſtruit aut valdè notabiliter minuit, legitimam eſſe cauſam non implendi hujuſmodi juramenti. His denique addi poteſt, quòd, licèt ſit obligatio, vulgò loquendo, implendi juramenti; ceſſat tamen hujuſmodi obligatio, ubi adimpleri nequit ſine periculo ſalutis, ut declarat Gregorius IX. ſcribens ad Archiepiſcopum Senonenſem (*h*). Atqui moraliter impoſſibile eſt, ut ſervato juramento tale matrimonium permanere poſſit *ſine interitu ſalutis æternæ*, ob exitus periculoſos, qui illud fermè ſemper comitantur. Quare ſi velit Celeſtinus III. in Decretali ſcripta ad Epiſcopum Brunduſinum (*i*), ut remittantur juramenta metu facta, & jurati relaxentur; procul dubio multò majoris eſt & momenti & æquitatis, ut in hac materia nullam obligandi vim obtineant. Ita ſentit nobiſcum Sylvius (*k*), & evidenter probat: Canonem, quem à ſancto Auguſtino deprompſit Gratianus (*l*), ſuæ nullatenùs adverſari ſetentiæ.

(*g*) Innoc. III. in c. *Quemadmodum.* 25 de jurejurando. l. 2. tit. 24.

(*h*) Greg. IX. in c. *Si verò.* 8. eod. tit.

(*i*) Celeſt. III. in c. *Verùm.* 15. eod. tit.

(*k*) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Th. q. 47. art. 1.

(*l*) S. Aug. in can. *Inter.* 1. q. 4.

CASUS

Digitized by Google

... animo conjugali Marinus & Fabia conſenſum renovent: quod quidem ſi fieri nequeat, ſeu propter repulſam, ſeu ob aliquam aliam juſtam rationem; tenenda eſt ſententia Authoris Gloſſæ (*a*), cui *videtur relinquendum arbitrio judicis, an verba, vel minæ, vel potentia hominis ſit juſta cauſa metus*: quod probat hic Aothor ex lege digeſtorum (*b*), quâ his verbis idem ſtatuitur: *Non ſufficit quodlibet terrore abductum timuiſſe; ſed ejus rei diſquiſitio judicis eſt.* Idem docet Navarrus (c): *Omnis rectus judex*, inquit hic Canonum interpres, *conſiderabit.... non ſolùm ipſum malum objectum, ſed etiam circumſtantias fortitudinis, vel fragilitatis, non ſolùm ſexûs.... ſed etiam ætatis, innatæ magnitudinis, vel parvitatis animi, aliorumque accidentium metum paſſi, ita quod ejuſdem mali objecti metum in alio judicabit juſtum, in alio vanum.* Ita quoque ſentit Covarruvias (*d*). Ex hoc igitur principio æſtimanda eſt qualitas metûs, quo perculſus Marinus Fabiæ nupſit, & conſequenter validitas aut invaliditas ipſius matrimonii.

> (*a*) Gloſſa in c. Cùm dilectus, 1. de his, quæ vi metûs-ve causâ fiunt. v. Metum. mortis.
> (*b*) Leg. Metus. ff. ex quibus cauſis majores 25. an. in integ. reſtitur. l. 4. tit. 6.
> (c) Navarr. Manual. c. 22. n. 51.
> (*d*) Didac. Covarruvias à Leyva de matrim. 2. part. §. 4.

CASUS VIII.

Servia Tullio nubere conſenſit ob metum ſibi ab eo illatum, publicè ſe-ipſam infamandi ſparſo habitæ ſecum copulæ rumore; ſeu verum ſit illud, ſeu falſum. An validum eſt illud matrimonium? Nunquid dici poteſt, metum, quo perculſa eſt Servia, amittendæ famæ ſuæ, eſſe metum verè gravem & cadentem in conſtantem puellam, atque adeò matrimonium ipſius non valere?

Respons.

Priuſquàm ſolvatur propoſita difficultas, præſupponendum eſt illud Sancti Thomæ principium, ſimulque diſcrimen, quod affert, inter conſtantem & inconſtantem hominem. *Cadere metum in aliquem, eſt aliquem metu cogi*, inquit Angelicus Doctor (*e*); *cogitur autem aliquis metu, quando aliquid facit quod aliàs non vellet, ad evitandum aliquid quod timet. In hoc autem conſtans ab inconſtanti diſtinguitur quantùm ad duo: primò, quantùm ad qualitatem periculi, quod timetur, quia conſtans ſequitur rationem rectam, per quam ſcit aliquid pro quo ſit dimittendum vel faciendum; ſemper autem minus malum vel majus bonum eligendum eſt. Et ideò conſtans ad minus malum ſuſtinendum cogitur metu majoris mali; non autem cogitur ad majus malum, ut evitet minus malum: ſed inconſtans cogitur ad majus malum propter metum minoris mali, ſicut ad peccatum propter metum corporis pœnæ. Secundò*, pergit idem, *differunt quoad æſtimationem periculi imminentis, quia conſtans non niſi ex forti æſtimatione & probabili cogitur, ſed inconſtans ex levi.* Quod probat ex his verbis ſapientis (*f*): *Fugit impius, nemine perſequente.*

> (*e*) S. Thom. in 4. diſt. 24. q. un. art. 2. in corp. Idem 3. 2. q. 6. art. 6.
> (*f*) Prov. 28.

His præſuppoſitis dicendum eſt, infamiæ metum non talem eſſe, ut in hominem verè conſtantem cadere debeat; quia, licèt grave ſit malum, huic de facili remedium afferri poteſt, atque adeò, cùm Servia ex hoc metu ſuum præbuerit conſenſum ad contrahendum cum Tullio, ob eam cauſam

promiſſum nubendo perfecit, perterrita minis violentiæ, quam ſibi minabatur. An validum eſt matrimonium?

Respons.

Si Joannæ verè perſuaſum fuit, Lampridio voluntatem reipſa, ſimul & poteſtatem eſſe minas ſuas exercendi, ita ut eas declinare non poſſet, matrimonium, quod cum eo ex hoc metu contraxit, eſt invalidum. Ratio eſt, quia in hoc caſu metus ejus gravis eſt, & cadens in mulierem conſtantem; cùm ex Sancto Thoma (*h*), *mors, verbera, dehoneſtatio per ſtuprum, & ſervitus* adeò gravia ſint mala, ut hujuſmodi metum procreare valeant, cum is qui minatur, ea poteſt inferre, nec impediri poteſt: aſt ècontra, ſi Joannæ foret perſuaſum, ipſum minis ſuis exercendis imparem eſſe, metus hic non cenſeretur gravis & cadens in conſtantem perſonam; nam ex Sancto Bonaventurâ talis metus duntaxat levis eſt, ut patet ex his ejus verbis (*i*): *Cùm quis parvum malum minatur, vel cùm talis minatur, de quo præſumitur, quòd implere non poſſit; & talis metus non facit conſenſum adeò defectivum, quo impediat matrimonium contrahendum, vel dirimat jam contractum; ſed conſenſus cum tali metu facit matrimonium.*

> (*h*) S. Thom. in 4. cit. diſt. 29. q. un. art. 2. ad 2.
> (*i*) S. Bonavent. in 4. diſt. 29. q. 1. reſp. ad argum.

In caſu autem propoſito non ſupponendum eſt, Joannæ metum fuiſſe gravem, ſi extra manus ac poteſtatem Lampridii poſita, tùm ipſi nupſit juxtà formulas ab Eccleſia præſcriptas; cùm facilè Parocho, parentibus, amicis ſuis intentatas ab hoc homine ſibi minas declarare, eorumque non ſolùm, ſed & judicis Eccleſiaſtici, aut ſæcularis præſidium implorare poſſet: quocircà metus ejus non poteſt cenſeri gravis, niſi dùm ipſi non fuere vires aut viæ reſiſtendi, uti per id tempus, quo ſola erat & abſque ſubſidio, aut apud eum incluſa.

CASUS X.

Alcimus Leonardæ nupſit ex timore gravi injuſtè illato à causâ externâ & libera eo fine, ut matrimonio aſſentiretur. An idipſum is potuit abſque peccato?

Respons.

Videtur, Alcimum ſic contrahendo à peccato excuſari non poſſe, cùm ita nubere non potuerit, niſi affirmando, ſuum matrimonio ſe præbere conſenſum: quamvis enim ex timore mentitus ſit loquendo contra mentem ſuam, attamen peccavit; certum quippe eſt; id, quod naturâ ſuâ peccatum eſt, uti mendacium, in nullo caſu unquam fieri poſſe licitum; uti manifeſtè oſtendemus, loquendo de hoc peccato; atque ut probari poteſt teſtimonio Sancti Auguſtini, allato in reſponſione ad primam difficultatem, quodque repetere inutile eſt.

CASUS XI.

Felix juſſit filiæ ſuæ, ut Ferdinando nuberet hæc autem ob timorem & reverentiam paternam oblatum matrimonium recuſare non auſa eſt, & celebratæ ſunt nuptiæ. Nonne ex hoc ſolo timore invalidum eſt matrimonium?

Res-

10. q. 3. v. *Parrem.*

(d) Abbas in c. *Veniens*. 13. de ſponſal. & matr.

Præpoſitus in c. *Cùm locum*. 14. eod. tit.

Covarruvias de matrim. part. 2. §. 6. n. 338. & alii.

IMPEDIMENTUM CRIMINIS.

Dari poteſt generalis definitio, quæ duo criminum genera includat, quibus inducitur impedimentum dirimens: Hæc autem à docto Theologo profertur (e): *Hoc crimen eſt machinatio in mortem conjugis, aut adulterium cum attentato permiſſove matrimonio.* Duo criminum genera complectitur hæc definitio. Primum eſt illud, quo de viri aut mulieris morte fit conſpiratio, & meditatum patratur mortis conſilium, illatâ quidem eo fine nece, ut cum participe facinoris matrimonium contrahatur.

(e) Polm. Brev. theol. part. 3. n. 556.

Dicimus, *& meditatum patratur mortis conſilium*; Nam ſi mortis tantùm ſumeretur conſilium, nec perficeretur, tùm inter conſcios non intercederet impedimentum dirimens. In uno etiam caſu eſſet impedimentum dirimens homicidium, licèt ab uno fuiſſet commiſſum, altero inſcio & non conſentiente; nimirum quando inter eos adulterium commiſſum eſt.

Alterum crimen, quo inter duas perſonas inducitur impedimentum dirimens, eſt adulterium, commiſſum *conſtante matrimonio*, cum eâ perſonâ, quam quis vult ducere, adjunctâ promiſſione contrahendi matrimonium poſt mortem naturalem conjugis ſui, aut ſuæ mulieris; quando promiſſio illa à conſentiente fuit acceptata, & promittentem actu matrimonio teneri cognovit.

Sed de hoc impedimento fuſiùs dicere inutile eſt, cum hactenus dicta tot ſint regulæ certæ, quarum probationem afferent ſequentes Deciſiones, in quibus etiam de circumſtantiis rei hujuſce fuſiùs dicetur.

CASUS PRIMUS.

Albinus, Ludovicæ maritus, derelictâ uxore ſuâ in remotam Urbem abiit; ac ſecum Mariam abduxit, quâcum ab anno libidinosè agit: At cognitâ certò morte Ludovicæ poſt aliquod tempus, Mariæ nubere conſtituit. An id ipſum validè poteſt?

Respons.

Certum eſt, Albinum validè matrimonium contrahere poſſe cum Maria, ſi inter eos ſolum interveniat adulterii crimen, non additâ promiſſione ipſam ducendi in uxorem, poſt obitum prioris ſuæ conjugis, neque mulieris hujus mortis ex iis quiſquam particeps fuerit: Nam ex quibuſdam antiquis Canonibus prohibetur quidem matrimonium inter conſcios adulterii (f): Sed ex hac prohibitione invalidum non fit matrimonium. Hanc deciſionem aſſerit ſanctus Augustinus his verbis (g): *Mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri verum connubium poteſt, cum quo priùs adulterium fuit.* Id quoque ſic definivit Innocentius III. in Decretali ad Epiſcopum Spoletanum ſcripta (h): Hæc autem Sanctiſſimo propoſita fuerat quæſtio: *Significaſti nobis, quòd, cum P. Civis Spoletanus, quandam M. mulierem duxiſſet legitimè in uxorem, eâ relictâ, cuidam meretrici adhæſit. Verùm, tùm uxor ipſius eſſet viam univerſæ carnis ingreſſa, meretricem cui adhæſerat, deſponſavit.* En ipſius reſponſio: *Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd, niſi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel, eâ vivente, ſibi fidem dederit de matrimonio contrahendo, legitimum judicet matrimonium ſupradictum.*

(f) Can. *Nullus*. 1. & Can. *Illud*. 3. 31. q. 1.

(g) S. Aug. l. 1. de nuptiis & concup. c. 10. ſeu n. 21.

(h) Innoc. III. in c. *Significaſti*. 6. de eo qui duxit in matrim quam polluit per adult. c. 4. tit. 7.

CASUS II.

Theogenius promiſit puellæ, cujus amore ardet, ſe ipſi nupturum poſt mortem Bertæ uxoris ſuæ omnino infirmæ. Promiſſio iſta bonâ fide facta eſt, neque eam anteceſſit aut ſubſecutum eſt adulterium, aut prava aliqua in vitam Bertæ molitio. An tenetur in hoc caſu Theogenius filiæ huic juxta promiſſionem ſuam nubere; & ſi ei nuberet, an validum tunc foret matrimonium?

Respons.

Promiſſionem ſuam exequi nullatenùs tenetur homo iſte, quia injuſta eſt, nec eam abſque gravi peccato facere potuit; niſi fortè ipſum coram Deo, *à tanto* ſi *non à toto* excuſaverint ignorantia atque bona fides. Ob eam verò cauſam illicita eſt talis promiſſio, quia periculoſa eſt, utpotè quæ adulterio anſam præbere poteſt, aut pravæ alicui molitioni in ejus vitam, cujus mors expectatur: & certum eſt, tale promiſſum manifeſtè eò ſpectare, ut ipſo deſtruatur, aut multum ſaltem minuatur amor debitus à promittente conjugi ſuæ.

Attamen, ſi poſtea perficeretur promiſſum, teneret matrimonium, modò non præceſſerit adulterium, aut nefaria in vitam defunctæ perſonæ molitio; ut clarè patet ex Decretali Gregorii IX. (i), cujus hæc ſunt verba: *Si quis uxore vivente, fide datâ, promiſit aliam ſe ducturum, vel cum ipſa de facto contraxit, ſi nec ante nec poſt,* legitimâ

(i) Greg. IX. in c. *Si quis*. fin. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium.

Digitized by Google

[illegible], promittens, ſe illam ducturum poſt obi-
tum uxoris ſuæ; & promiſſum illud Gilberta acceptavit. Quâ de re quæritur, utrùm Celerinus in utroque caſu cum ipsâ validè poſſit contrahere?

RESPONS.

In neutro caſu matrimonium validè contrahere poteſt Celerinus cum Gilberta ob impedimentum dirimens, quod in utroque caſu reperitur. In primo quidem eſt impedimentum dirimens; quia qui alteram ducit uxorem, etiam matrimonio junctus, & cum eâ ſub ſpecie alterius illius matrimonii copulam habet, ſcientibus ambobus, priorem conjugem etiamnum eſſe ſuperſtitem, poſteriorem hanc ſibi uxorem retinere nequit, & ambo inhabiles fiunt ad contrahendum ſimul de novo: Igitur ſi Gilbertæ notum erat, Joviam eſſe ſuperſtitem, & ita quoque noverit Celerinus, cum Gilbertam carnaliter novit, eam jam uxorem ducere nequit abſque legitimâ diſpenſatione; quòd verum eſt, ſeu copula carnalis præceſſerit, aut ſubſecuta fuerit ſuppoſitum illud matrimonium, ut dicit Gregorius IX. in Decretali citatâ in deciſione præcedenti (a): *Tolerari non debet* (tale matrimonium) *ſi priùs vel poſtea, dum vixerit uxor ipſius, illam adulterio polluiſſet.*

(a) Greg. IX. in cap. *Si quis.* ſupra cit.

Verbis quoque expreſſis ejuſmodi matrimonii invaliditatem declarat Clemens III. (b) in duabus Decretalibus ſuis, quarum textum, quem in ſumma juris videre eſt, longiùs eſſet referre.

(b) Clemens III. in 6. *Ex litterarum.* 4. & in cap. *Cùm haberet.* 5. de eo qui duxit in matrim. quam &c.

Diximus: *Si Gilbertæ notum erat, Joviam eſſe ſuperſtitem*: Nullum quippe eſſet impedimentum dirimens, ſi exiſtimaret, Celerinum eſſe liberum; aut ſi cognito, Joviam eſſe ſuperſtitem, omnem Celerino carnalem copulam denegaſſet, ut declarant Alexander III. & Innocentius III. in duabus Decretalibus, quas ad marginem indicamus (c).

(c) Alex. III. in c. *Propoſitum.* 1. Et Innoc. III. in c. *Veniens.* 7. eod. tit.

Eſt etiam impedimentum dirimens in ſecundo caſu propoſito: Nam ex adulterii crimine adjuncto promiſſioni nubendi conſorti criminis, prorſus fit invalidum matrimonium, quod ſimul contrahere poſtea vellent perſonæ adulteræ, quamvis liberæ: Si igitur Celerinus cum Gilbertâ adulterans, quæ, ut ipſe, novit etiamnum vivere ipſius uxorem, ipſi ſe nupturum, mortuâ uxore ſuâ, promittat, ſtatim contrahit impedimentum dirimens, quo fit irritum matrimonium, quod poſt obitum Joviæ uxoris ſuæ contrahere vellet, præſertim cùm Gilberta ipſius promiſſionem acceptavit, ut obſervant Paludanus, Gabriel Biel, Dominicus Soto & Angelus de Clavaſio.

(d) Conc. Tribur. c. 40. in can. *Relatum.* 431. q. 1.

Impedimentum illud in jure conſtituitur 1. ex Concilio Triburienſi habito an. 895. (d), quod refert Gratianus his verbis: *Relatum auribus ſanctorum Sacerdotum, quemdam alterius uxorem ſtupro violaſſe, & inſuper mœchæ, vivente viro ſuo juramentum dediſſe, ut poſt legitimi mariti mortem, ſi ſupervixiſſet, duceret uxorem: quod & factum eſt: tale ergo connubium prohibemus & anathematiſamus.* 2. Ex Alexandro III. (e) & Innocentio III. (f) 3. Ex ſancto Thoma (g), Magiſtro ſententiarum, ſancto Antonino, Sylvio, aliiſque omnibus Doctoribus, qui hac de re ſcripſêre.

(e) Alex. III. in c. *Super hoc.* de eo qui duxit in matrim. &c.

(f) Innoc. III. c. *Significaſti* 6. & in c. *Veniens.* 7. eod. tit.

(g) S. Thom. in 4. diſt. 15. in expoſit. Litteræ. & diſt. 4. q. unic. art. 4. quæſtiunc. 5. ad 2.

ſteberrimi noſtri Canonum Interpretes (b), ut Joannes Andræas, Ancharanus, Alexander de Nevo, Veracruz, Bartholomæus à Ledeſma, Andræas Vega, Graffius, Sanchez, aliique permulti, quos ſequitur Author Colloquiorum Lucionenſium.

(b) Joan. Andr. in c. *Significavit.* 2. de eo qui duxit &c. n. 2. Petrus Anchar. ibid. n. 2. Alexander de Nevo ibid. n. 9. Veracruz. 1. part. ſpecul. art. 35. concluſ. 9. Joan. à Graffiis 1. part. deciſ. lib. 2. c. 85. n. 8. Barth. à Ledeſma. de matrim. dubio 58. concluſ. 5. Sanchez de matri. n. diſp. 79. n. 10.

CASUS IV.

MARCELLUS, commiſſo cum Æmilia adulterio, ei ſe nupturum etiam ſpopondit: Atque Æmilia inſcia ipſius matrimonii, promiſſionem ejus acceptavit, & ſic per annum in eodem libidinis commercio vixêre: Aſt Marcellus factus liber ex obitu ſuæ conjugis, Æmiliam uxorem duxit; quâ de re quæritur utrùm ex promiſſione factâ nubendi Æmiliæ, cum adulterio conjunctâ matrimonium non fiat invalidum?

RESPONS.

Matrimonium à Marcello cum Æmilia in expoſitis circumſtantiis contractum eſt validum: Nam ut promiſſio matrimonii adulterio adjuncta ſit impedimentum dirimens, non ſufficit, ut fuerit acceptata; ſed inſuper neceſſe eſt, ut ei qui promiſſionem acceptat, notum ſit, alium de præſenti matrimonio eſſe ligatum; cùm aliter ipſius acceptatio, in ſe ipſa conſiderata, non eſſet nefaria; unde colligitur, Æmiliæ cum Marcello, qui ex obitu uxoris ſuæ factus erat liber, matrimonium eſſe validum, cùm ipſa Marcelli conjugium eo tempore ignoraret, quo ejus promiſſum acceptavit. Id expreſsè definivit Alexander III. in una è ſuis Decretalibus ad Abbatem ſancti Albani (i), in quâ ſic habetur: *Propoſitum eſt nobis*, inquit hic Summus Pontifex, *quod vir quidam uxorem habens, ſibi aliam, hujuſmodi rei inſciam, copulavit; ſed primâ mortuâ nititur diſcedere à ſecundâ. Licèt autem in Canonibus habeatur, ut nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maximè, cui fidem dederat, uxore ſuâ vivente.... quia tamen præfata mulier erat inſcia, quod ille aliam haberet uxorem viventem, nec dignum eſt, ut prædictus vir, qui ſcienter contra Canones venerat, lucrum de ſuo dolo reportet, conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod niſi mulier divortium petat, ad petitionem viri non ſunt aliquatenùs ſeparandi.*

(i) Alex. III. in c. *Propoſitum,* ſupra cit.

CASUS V.

CASSIUS, vir matrimonio junctus, adulterio cum Anna commiſſo promiſſionem eam ducendi poſt obitum uxoris ſuæ adjungit; verùm eâ conditione, ut ſibi mille nummorum dotem afferret, quam conditionem ipſa accepit. An ſufficit talis promiſſio conditionalis, ut inter eos impedimentum dirimens inducat?

RESPONS.

Quamvis promiſſio conditionalis vim obligandi non obtineat, niſi poſt impletam conditionem, verum tamen eſt ſemper, dicere, eſſe promiſſionem veram & realem, quæ proinde impedimentum dirimens, de quo nunc agitur, verè inducit, cùm huic adjungitur adulterium. Ita ſentit Navarrus his verbis (k). *Licèt enim promiſſio conditionalis non habeat effectum obligandi promitten-*

(k) Navarr. l. 4. conſilior. tit. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult. conſil. 2.

terio adjunčta, eos inhabiles fieri ad contrahendum ſimul matrimonium; licèt à Caſſio facta fuerit ſub conditione dotis mille nummorum.

CASUS VI.

Blosius lento veneno Magdalenam uxorem ſuam interemit, ut Nicolaam cujus amore deperibat, ſibi matrimonio copularet. Ao crimine illo inducitur impedimentum dirimens inter ipſum & Nicolaam, cui notum eſt crimen, quod etiam probavit?

Respons.

Inducitur profecto impedimentum dirimens, inter Bloſium & Nicolaam, quoad contrahendum ſimul fiunt inhabiles, ob homicidium Magdalenæ, quod conſentiente Nicolaa commiſit Bloſius: Nam ex jure perſona conjugata, quæ per ſe ipſam, aut alterius miniſterium conjugi mortem eo fine procurat, ut cum aliâ perſonâ, homicidii conſciâ, aut conſentiente matrimonium contrahat, ei jam validè abſque Pontificiâ diſpenſatione nubere non poteſt, licèt nullum fuerit inter eos adulterium commiſſum. Id ita definitum eſt à Celeſtino III. (a) in unâ è Decretalibus ſuis, in quâ loquens de quibuſdam mulieribus, quæ viros ſuos à Saracenis captivis trucidari conſenſerant, aſſerit eas non poſſe homicidis iſtis, licèt ad fidem Chriſtianam converſis nubere, atque in eam rem Triburienſe laudat Concilium: En deciſio hujuſce Summi Pontificis: *Hic Triburienſis Concilii regula* (b), *contenti ſumus, aſſerentis, quòd, ſi in mortem ipſorum malitiosè fuerint machinata, licèt earum ſtudio ad fidem acceſſerint, nec tamen eis adhærere debent, nec ſunt, ſi adhæſerint, etiam tolerandi, cùm tale damnum tali lucro Eccleſia compenſare non velit*: Ad quod Gloſſa (c): *Nota*, inquit, *quòd mulier non poteſt contrahere cum illo, qui virum ſuum interfecit, ſi mortem ejus fuerit machinata.* Idem jam ante ſtatuerat Vermerienſe Concilium habitum an. 752. quod refert Decretum Gratiani (d). Addendum inſuper, quòd, ut impedimento ſit locus, ſatis eſt, ut alterutrius conſilio facinus ſit patratum, altero conſentiente, & ambo contrahere ſimul intendant, uti advertunt (e) S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoninus, Richardus, Durandus, Scotus, & Dominicus Sotus, & poſt ipſos (f) Navarrus, Bellarminus, & Toletus, qui omnes contendunt, non ſatis eſſe, ut homicidium factum ſit, ſed inſuper eſſe neceſſe, ut ſubſecutum fuerit *vi machinationis*: Quod videtur conforme verbis Decretalis Celeſtini III. qui declarat, eum quidem, qui ex conſenſu mulieris ejus virum in bello occidit, eâ mente, ut ei nuberet, cum eâ validè non poſſe matrimonium contrahere: Sed tamen poſſe, ſi occiderit eum duntaxat, uti hoſtem Reipublicæ. Sic autem Pontifici huic propoſita fuerat quæſtio: *Saraceni quidam in bello ſunt Chriſtianos interfeciſſe notati, & Chriſtiani ſimiliter Saracenos: poſtea verò Saraceni ad fidem converſi, uxores eorum, quos in belli certamine occiderunt, matrimonialiter copularunt, & idipſum Chriſtiani de Saracenis mulieribus converſis ad fidem feciſſe noſcuntur: quæ poſtquàm de priorum virorum morte* (g) *ſentire*, ex ſolo homicidio perpetrato, etiam abſque propoſito nubendi ſuperſtiti, induci teſtimonium dirimens inter homicidam & uxorem viri ab iſto interfecti: Verum hallucinantur hi duo Authores; nam ex Concilio Vermerienſi & Decretali Celeſtini III. manifeſtum eſt, hujuſmodi matrimonia non fuiſſe ab Eccleſiâ invalidata, eo ſolùm fine, ut vitarentur homicidia; ſed etiam ne homicida lucrum de ſuo crimine referat, illud ad propoſitum ſuum referendo, ut expreſsè aſſerit Alexander III. loquens de adulterio (h): *Nec dignum eſt, ut prædictus vir, qui ſcienter contra Canones venerat, lucrum de ſuo dolo reportet.* Unde ſequitur, quòd, ſi reus ſuperſtiti nubere non intendat, cenſetur Eccleſia non intendiſſe ipſi pœnam infligere interdicto matrimonii, quod homicidio non quæſivit: quod reipſa manifeſtè apparet ex terminis Decretalis Celeſtini III.

(a) Celeſtin. III. in c. *Laudabilem*. t. de converſ. in fidelium l. 3. tit. 3.

(b) Conc. Tribur. Can. 40. & 51.

(c) Gloſſa in cit. cap. *Laudabilem*, v. *Ex hoc*.

(d) Conc. apud Vermerias in Can. *Si qua*, 6. 31. q. 1.

(e) S. Thomas in 4. diſt. 37. art. 2. in corp.

(f) Navarr. Manual. c. 22. n 45. Bellarm. de matrim. c. 22. Tolet. inſtr. Sacerd. l. 7. c. 10.

(g) Cajetan. in ſum. v. *Matrimonium*. n. 11. & 13. & Armil.

(h) Alex. III. in c. *Propoſitum*. t. de eo, qui duxit in matr. quam polluit per adult.

CASUS VII.

Antonia, poſt tranſactum tempus aliquod in adulterio cum Symphoriano, Ludovicæ viro, Ludovicam veneno interemit, inſcio Symphoriano, cui nubere intendebat. Num inter eos inducitur ex hoc crimine impedimentum dirimens?

Respons.

Exiſtimant Authores quidam, quòd, cùm non ſatis ſit apertus Decretalium, in quibus iſtâ de re agitur, ſenſus de hoc particulari caſu, non affirmandum eſt, eſſe impedimentum dirimens in caſu propoſito. 1. Quia impedimentum dirimens ad duas ſpectat perſonas: Hic autem una tantùm eſt conſcia. 2. Quia antiquo juri, quo conſtitutum fuerat illud impedimentum (i), derogavit conſuetudo.

Opinionem tamen iſtam, utpotè, quæ parùm ſolidâ niti ratione nobis videatur, complecti non poſſumus; cùm opinio contraria, quam ſequimur, ſit procul dubio magis tuta & Pontificum Decretalibus conſentanea. Dicimus ergo, eſſe impedimentum dirimens in caſu propoſito: Nam expreſsè jus conſtituit, quòd cùm inter duos reperitur adulterium, & alteruter alterius conjugi mortem affert, hi duo tùm validè inter ſe contrahere non poſſunt, ſeu adulterium necem anteceſſerit, ſeu fuerit ſubſecutum; ſeu ambo homicidio conſenſerint, aut unus tantùm ſit conſcius, altero inſcio.

Hæc deciſio eſt Alexandri III. ad Epiſcopum, à quo de hac difficultate fuerat interrogatus, reſpondentis (k): *Reſpondemus*, inquit hic Papa, *quòd ſi adultera eſt in mortem uxoris aliquid machinata, ſive fidem dedit, ſive non, quòd, eâ defunctâ, hanc eſſet ducturus, ſecundùm Canones ab ejus conſortio prohibetur: & hæc prohibitio perpetuò eſt ſervanda.* Idem declarat Innocentius III. Nam ab Epiſcopo Spoletino conſultus, num vir uxorem validè eam poſſet ducere, quam, ſuperſtite ſuâ, adulterio polluerat, his verbis reſpondet: *Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd niſi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel, eâ vivente, ſibi fidem dederit de matrimonio contrahendo, legitimum judices matrimonium ſupradictum.*

(i) Can. *Interfectores*. 5. & c. *Admonere*. 8. 33. q. 2.

(k) Alex. III. in cap. *Super*. 3. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult.

Conſentit

Digitized by Google

IMPEDIMENTUM IMPOTENTIÆ.

IMPOTENTIA nihil aliud eſt, quam *inhabilitas ad habendam copulam carnalem*; ſeu inhabilitas iſta ab ipſâ oriatur naturâ, aut aliquâ cauſâ liberâ, vel denique à quâcumque cauſâ: Copula verò carnalis dicitur, *emiſſio ſeminis virilis in vas muliebre.*

Multiplex eſt autem impotentia; abſoluta una; alia relativa tantùm: una perpetua; alia temporalis. Impotentia abſoluta eſt *inhabilitas habendæ copulæ cum quacumque diverſi ſexûs perſona*; relativa verò eſt *inhabilitas habendæ copulæ cum certâ tantùm perſonâ*; ut vulgò fit in iis, qui impotentes ſunt duntaxat *ex maleficio*, uti loquitur ſanctus Thomas (*d*).

(*d*) S. Thom. in 4. diſt. 34. q. unic. art. 2. in corp.

Impotentia abſoluta & perpetua ea eſt, quæ ſemper remanet, quæ nimirum tolli non poteſt citra miraculum aut citra peccatum, aut citra periculum mortis hæc impotentia matrimonium dirimit, non ſolùm jure Eccleſiaſtico, ſed etiam jure naturæ: Et ſi fortè aliqua ex his rationibus deſinat illud impedimentum, matrimonium, quòd priùs ex hoc defectu erat invalidum, non idcirco fit validum: Quocirca duobus contrahentibus liberum eſt, aut novum contrahere matrimonium, aut ſimul remanere conſentiendo de novo matrimonio, quod ſe contrahere poſſe exiſtimaverant.

Impotentia temporalis ea eſt, quæ proceſſu temporis auferri poteſt, ut in impuberibus, aut ſolitis medicinæ remediis, *ſecluſo mortis periculo*. Quæ ſpecies impotentiæ matrimonium non dirimit, ſi impuberum impotentiam excipias, qui licèt eorum impotentia progrediente ætate deſinat, non tamen validè contrahere poſſunt, uti Canonicis ſtatutum eſt Conſtitutionibus.

Priuſquàm autem articulo huic finis imponatur, id neceſſariò obſervandum duximus, nimirum, quando legitimum eſt dubium, num impotentia ſit perpetua, an verò ſolùm temporalis, ab Eccleſia triennii ſpatium concedi, ut veritas experimento comprobetur: quo tempore elapſo diſſidii quoad vinculum ſententiam profert, cùm perſeverat impotentia, & alias inire nuptias permittit, in caſu ſolùm impotentiæ reſpectivæ: *Ad hoc experiendum*, inquit hic Sanctus, ... *Eccleſia tempus triennii præfixit.*

CASUS PRIMUS.

VALET-NE matrimonium cum arctâ muliere contractum?

RESPONS.

Validum eſſe hujuſmodi matrimonium cenſent Thomas Sanchez (e), & alii nonnulli; licèt ſtrictioris ſit orificii vulva; modò per inciſionem, citrà vitæ illius periculum; operâ Chirurgi remedium afferri poſſit; tunc enim impedimentum iſtud non reputatur perpetuum, ſed tantùm temporale (f), cùm *præter divinum miraculum, per opus humanum abſque corporali periculo*, ut loquitur Innocentius III., valeat removeri. Fatentur autem feminam arctam non teneri inciſionem pati, virumque, eâ vivente, tunc cum alia nec licitè nec validè poſſe matrimonium contrahere, ſed utrumque ſimul convivendo, debere continentiam ſervare.

(e) Thom. Sanchez de matrim. l. 7. diſput. 93. & alii apud eum.

(f) Innoc. III. in c. *Fraternitatis*. 6. de frigidis & maleficiatis & impotentia coeundi. l. 4. tit. 15.

Alii verò è contra docent (g), fœminam, etſi talem inciſionem pati queat, non tamen ad eam ſubeundam teneri: 1. Quia arctationis impedimentum cenſendum eſt perpetuum, non modò cùm abſque vitæ mulieris periculo tolli nequit; Verùm etiam quando remedium quod adhiberi poteſt, repugnat juſtitiæ ac honeſtati. Talis autem inciſionis remedium videtur injuſtum ac honeſtati contrarium; quid enim turpius, quàm ut virgo nuda oculis ac manibus Chirurgi ſubjecta, tam gravem inciſionem pati cogatur. 2. Quia ſui corporis poteſtatem viro tradidiſſe æſtimanda non eſt, niſi ſub eâ conditione, quod viri genitale membrum eſſet proportionatum, aptumque ad conjugale debitum ſibi reddendum. Cùm ergo vir ob diſproportionem membri debitum reddere nequeat, nullam in mulieris corpus poteſtatem acquiſivit. 3. Quia Eccleſia nunquam talem inciſionem fieri mandavit, ſed ſolam cohabitationem triennalem permiſit; quia ſcilicet perſuaſum habuit, fœminam, quæ ab initio nimis erat arcta, poſſe viro idoneam effici per frequentem copulæ niſum; & huic quidem ſententiæ eò lubentiùs adhærendum nobis eſſe putamus, quòd certius eſſe videatur, nullam unquam inveniri poſſe fœminam, quæ tam gravi, tamque inhoneſtæ inciſioni conſentire vellet, ſi ante initum matrimonii contractum ei ſubeunda proponeretur: ac proinde nullum ejus in hoc caſu præſumi poſſe tacitum in talem inciſionem conſenſum.

(g) Baſilius Pontius de matr. l. 7. c. 62.

enim quælibet impotentia, quæ ceſſare poteſt, temporalis exiſtimanda eſt, ſed ea duntaxat, quæ, ut cum Innocentio III. loquar, *præter Divinum miraculum per opus humanum abſque corporali periculo removeri potuit* (*a*). Unde ſequitur præfatæ mulieris impotentiam reſpectu Antonii cenſeri perpetuam, proindeque impedimentum dirimens inter utrumque conſtituere, ut intelligitur ex Innocentio III. (*b*) junctâ Gloſſâ. Ita ſentit ſanctus Antonious, cujus hæc verba ſunt (*c*): *Si verò nec per inciſionem, nec per uſum ejus fieri poteſt cognoſcibilis ab iſto; quamvis poteſt fieri cognoſcibilis per uſum alterius, non eſt ſeparanda ab illo ſecundo, ſi cum eo contraxerit, nec reddenda primo, etiamſi per alium fiat aptata: quia quamdiu eſt juncta, non poteſt alter eâ uti: & ſic illud remedium eſt impoſſibile de jure divino & poſitivo, quia eſſet adulterium vel fornicatio.* Huic eidem ſententiæ adſtipulantur Panormitanus, Richardus, Durandus, Paludanus (*d*) & alii. Attamen aliter omninò ſentiendum eſſet, ſi Mævia abſque vitæ periculo & gravi incommodo poſſet, velletque inciſionem pati, ex quâ viro fieri poſſet idonea. Tunc enim illius impotentia non cenſeretur perpetua, valeretque prius matrimonium, ac proinde teneretur Antonius, Titiâ relictâ, ad Mæviam reverti; eique ut uxori legitimæ cohabitare, ut docent ſanctus Thomas, ac ſanctus Antoninus (*e*).

(*a*) Innoc. III. in cit. c. *Fraternitatis.*

(*b*) Id. ibid. §. *Similiter.* & ibi Gloſſa. v. *Simili.* & v. *Debeat.*

(*c*) S. Ant. 3. part. Sum. theol. tit. 1. c. 12. §. 1.

(*d*) Panorm. in cit. c. *Fraternitatis.* Richardus in 4. diſt. 34. art. 2. q. 2. Durand. ibid. q. 2. Petr. Paludanus ib. q. 2. n. 4. 14.

(*e*) S. Th. in 4. diſt. 34. a. 2. in corp. S. Anton. loco cit. Item Sotus, Armilla &c.

CASUS III.

ÆGIDIUS Mariam uxorem duxit, ac ita arcta inventa eſt, ut judicio medicorum abſque vitæ periculo apta copulæ per inciſionem fieri non poſſet. Poſteà tamen periculum ſponte ſubire voluit, ac inciſionem paſſa, apta facta eſt. Quæritur an eo ipſo convaleſcat matrimonium, quod ante nullum erat?

RESPONS.

Non fieri matrimonium eo ipſo validum, niſi accedente novo utriuſque conſenſu, docent Sylveſter de Prierio (*f*), Bartholomæus Fumus in aurea Armilla, Joannes Fagoatius, vulgò Tabiena, & alii.

(*f*) Sylveſter v. *Matrimonium.* 8. q. 14.

CASUS IV.

RODANUS, qui copulæ ac generationis potens eſt, cum Titia ad utrumque impotente ſcienter contraxit. Poteſt-ne ſe ſe ab eâ ſeparare, & aliam in matrimonium ducere?

RESPONS.

Certum eſt Rodanum copulæ ac generationis potentem, ſe à Titiâ impotente, & eâ etiam invitâ, ſeparare poſſe, imò ac debere; niſi ſecluſo omni incontinentiæ periculo, velit eam, quaſi ſororem habere. Ratio eſt, quia impotentia abſoluta aut relativa perpetua eſt impedimentum, quo matrimonium poſteà contractum dirimitur. Talis quippe impotentia, ſive ſit nota, ſive ignota, contra ſubſtantiam matrimonii militat; quia traditionem corporis ad copulam conjugalem excludit.

Neque obſtat, quod qui novit impotentiam alterius, videatur juri ſuo renuntiare, ſi cum eo conſilium eſt.

Hanc noſtram ſententiam tuentur Navarrus (*i*), Cardinalis Toletus, & apud eum Panormitanus, Hoſtienſis & Innocentius (*k*).

(*i*) Navar. Manual. c. 22. n. 6. contra Palud. in 4. diſt. 34. q. 2.

(*k*) Panormitanus. Hoſtienſis & Innocent. in c. *Conſultationi*, 18 de ſponſal. & matr. Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 13. ſect. 4.

CASUS V.

QUANDO conjugum alter copulam ſæpiùs tentatam perficere non potuit, unde ſe impotentem ante ipſum contractum fuiſſe ſuſpicatur; poteſt-ne imposterùm ſine lethali crimine licentiâ uti conjugali?

RESPONS.

Difficillimum quidem eſt, impotentiam perpetuam à temporali diſcernere: unde Innocentius III. ait (*l*): *De talibus autem non eſt facilè judicandum; cùm finale judicium pendeat ex futuro.* Quapropter, ut obſervat Angelicus Doctor (*m*), ad dignoſcendam rei veritatem experientiæ triennium ab Eccleſia conceſſum eſt, intrà quod tempus carni operam dare conjugibus licèt, ut intelligitur ex cap. *Accepiſti.* 1. Et ex Innocentio III. in citato capite *Fraternitatis*, tit. *de frigidis &c.* quo quidem tempore elapſo ſeparari debent, ſi copulam perficere nequiverint; aut ſaltem ſimul inſtar fratris ac ſororis convivere, modo abſit omne ſcandali & incontinentiæ periculum, ut eis indulget Celeſtinus III. (*n*). poſt ſanctum Gregorium (*o*). & Lucium III. (*p*).

Porrò diximus; *inſtar fratris ac ſororis*: his quippe nefas eſt, non tantùm actui carnali, ſed & nequidem tactibus amplexibus aut oſculis vacare, ſtatim ut certò deprehendunt ſe eſſe impotentes.

(*l*) Innoc. III. in c. *Fraternitatis.* 6. de frigidis &c.

(*m*) S. Th. in 4 diſt. 34. q. un. art. 2.

(*n*) Celeſt. III. in c. *Laudabilem.* 5. de frigidis &c.

(*o*) S. Greg. in c. *Requiſiſti.* 2. 33. q. 1.

(*p*) Lucius III. in c. *Conſultationi.* 4. de frigidis &c.

CASUS VI.

QUI CERTÒ ſcit ſe impotentem fuiſſe, antequam matrimonium contraheret, poteſt-ne ſine peccato mortali ad alias nuptias propriâ authoritate, & non expectatâ judicis ſententiâ, convolare?

RESPONS.

Quamvis matrimonium, ab impotente contractum, ſit omninò irritum, à neutro tamen conjugum ſine Eccleſiæ judicio ſeparari poteſt; tùm quia ex tali divortio ſcandalum naſceretur, tùm etiam quia is, qui ab altero privatâ authoritate recederet, debitam Eccleſiæ obedientiam violaret, ideòque graviſſimè peccaret. Hoc patet ex Concilio Agathenſi (*q*), in quo ſub excommunicationis pœnâ ſtatutum eſt, ne quis conjugum conſortem relinquat, niſi priùs diſſidii cauſa probetur. *Si antequàm apud Epiſcopos comprovinciales diſſidii cauſas dixerunt* (hæc ipſa ſunt præfati Concilii verba) *& priùſquàm in judicio damnentur, uxores abjecerint, à communione ſancta Eccleſiæ & populi cœtu ... excludantur.*

(*q*) Conc. Agathens. c. 25. §. in can. *Seculares.* 1. 30. q. 2.

CASUS VII.

QUI UTROQUE teſte carent virili tamen membro valent, poſſunt-ne validè matrimonium contrahere?

RESPNOS.

Utriuſque teſticuli privationem perpetuam cenſeri impotentiam, ex quâ matrimonium pòſt con-

Digitized by Google

ſeparari. *Fraternitati tuæ per præſentes committimus, & mandamus.* inquit Sixtus V. *ne conjugia per dictos & alios quoſcumque eunuchos & ſpadones, utroque teſte carentes, cum quibus-vis mulieribus defectum prædictum ſive ignorantibus, ſive etiam ſcientibus contrahi prohibeas, eoſque ad matrimonia quomodocumque contrahenda inhabiles autoritate noſtrâ declares; & tam locorum Ordinariis ne hujuſmodi conjunctiones de cætero fieri quoquo modo permittant interdicas. quàm eos etiam, qui ſic de facto etiam matrimonium contraxerint ſeparari cures, & matrimonia ipſa ſic de facto contracta, nulla, irrita, & invalida eſſe decernas.* Hoc aotem Apoſtolicum Breve Madriti publici juris factum eſt die decimâ ſeptimâ Novembris ejuſdem anni.

Porrò hæc ſententia certiſſima eſt, etſi talis impotentia utrique cootrahentium, aot alteri tantùm nota ſit, quia potentia ad copulam carnalem exercendam eſt de eſſentia matrimooii. quamvis ipſe actus copulæ ei non ſit eſſentialis, ot docet Angelicus Doctor, qui ait (*b*); *quamvis actus carnalis copulæ non ſit de eſſentia matrimonii; tamen potentia ad hoc eſt de eſſentia ejus; quia per matrimonium datur utrique conjugum poteſtas in corpore alterius reſpectu carnalis copulæ*: Quod idem docent Richardus, Scotus & Durandus (*c*), ac poſt ipſos Sylvius (*d*). Hinc Pariſienſis Senatus decretum dedit die octavâ januarii an. 1665. quo tales Euouchos, etiam mutuo conſenſu & ſcienter nuptias inire volentes, declaravit ad cootrahendum prorſus inhabiles.

(*b*) S. Th. in 4. diſt. 34. q. un. art. 2. ad 1.

(*c*) Richard. Scot. & Durand. in cit. diſt. 34.

(*d*) Sylvius in ſupplem. S. Tho. q. 58. art. 1. quæſtio 4.

CASUS VIII.

Defectus alterios tantùm teſticuli conſtituitne etiam impedimentum dirimens?

Respons.

Cùm vir uoo tantùm teſte carens verum ac prolificum ſemen poſſit emittere, cooſtat eum non eſſe ad contrahendum inhabilem. Ita doceot ſanctus Antoninus, Petrus Paludanus, Dominicus Soto, Sylveſter de Prierio, Franciſcus Sylvius & alii communiter, quod & ante hos docuerat Panormitanus (*e*).

(*e*) Panorm. in c. *Quod ſedem.* de frigidis & maleficiatis &c.

CASUS IX.

Procopius, vir cui anguſta fluit ingenii vena, ductâ oxore Claudiâ, impotens extitit, nec unquam per integrum quadrieouinm matrimonium conſummare potuit. Claudia verò à Georgio vicino ſuo corrupta, ex en filium peperit, cujus ſe Patrem eſſe Procopius exiſtimavit, licèt omnino certum ſit, quod toto illo Quadriennii ſpatio nonqoam ſemen intra vas emiſit. Hinc conſcientiæ ſtimulis valdè aogitur Claudia, quòd Procopio licentias maritales denegare nequeat; quaſi verus eſſet maritus. Quâ de re qoæritur, qoid ipſa ſit actura ad conſcientiæ ſuæ ſecuritatem, & quâ ratione erga ipſam ſe gerere debeat ipſius Confeſſarius in his circumſtantiis?

ligentiam, ad obtinendam ab officiali divortii ſenteotiam; & ſi fortè monitis ſuis obtemperare noluiſſet, ipſi abſolutionem recuſare: quod dicimus in caſu tantùm impotentiæ certæ, quia v. g. nuoquam mentulam intromiſit, nec in vaſe ſeminavit; nam ſi aliquoties intromiſiſſet; majus profectò hinc naſceretur impotentiæ dubium; poteſt ſiquidem eunuchus intromittere, nec tamen poteſt ſeminare; attamen in caſu propoſito præſumendus eſſet ſeminaſſe Procopius; at oequidem quoad thorum poſſet Claudia ab ipſo ſine Eccleſiæ judicio ſeparari.

2. Dicimus, ſuppoſitâ certitudine impotentiæ Procopii, Claudiam ſemper teneri oeceſſariò ad ipſi denegandum, quidquid Caſtitatem Lædere poteſt, quin ei quidquam contrarium permittere queat; licèt ei judex Eccleſiæ ſob excommunicationis pœnâ injungeret, ut prætenſo ſuo marito debitum redderet, oti alibi probamus * pro alio impédimeoto dirimente ex Decretali Innocentii III. (*f*).

* v. Debitum Conjugale. cas. 47.

(*f*) Innoc. III. in c. *Litteras.* 13. de reſtitut. ſpoliat.

Certom quidem eſt, ob filium, quem è Georgio Claudia peperit, inſuperabilem divortio naſci obicem, cùm ejus eſſe patrem Procopio ſit perſuaſom, atqoe adeò ipſi impotentiam ſoam à Claodia non poſſe objici, neque multò minùs divortium ab ea poſtulari juridicè poſſe; quod ipſi procul dubio in quolibet Tribunali denegaretur: non minùs tamen coram Deo tenetur ad vivendum cum Procopio, uti cum fratre ſoo, nihil ipſi concedens, quod caſtitati aliquatenùs adverſari queat. Id uoum igitur ſupereſt, ut moneatur, ſe aliter agere non poſſe ſine reatu graviſſimi peccati.

3. Certom eſt denique, Claudiam teneri de reſarciendo damno, quod legitimis Procopii hæredibus inferet filius ſous adulterinus, bona ejus poſt ipſius obitum hæreditate capiens ooo ſine eorum præjudicio: at hîc obligationes ejus pro re iſtâ minotim non perſequemur, qoòd alibi fusè de ſimili difficultate agatur.

CASUS X.

Epimenides quatuordecim annos integros, & Sempronia totidem ætatis ſuæ annos nati, à Parentibus ſuis matrimonio juncti ſunt, ipſa die poſterâ, qoâ ætatem hanc attigere. Jam à tribus annis ſimul viventes nondum matrimonium ſuum ob temperamenti debilitatem conſummare potuerunt. An validè contractum eſt illud matrimonium; nec à ſe invicem ſunt ſeparandi?

Respons.

Certum eſt, Epimenidem & Semprooiam validè cootraxiſſe ac proindè non eſſe ſejungendos, niſi conſtet, præſentem, quæ in ipſis nunc apparet, impotentiam fore perpetuam. *De illis, qui in minori ætate deſponſantur,* inquit Alexander III. ad Archiepiſcopum Genuenſem ſcribens (*g*): *Reſpondemus, quòd ſi ita fuerint ætati proximi, quòd potuerint carnali copulâ conjungi, minoris ætatis intuitu ſeparari non debent, ſi unus in alium viſus fuerit conſenſiſſe, cum in eis ætatem ſuppleviſſe malitia videatur.* Quibus verbis videtur, Epimenidem & Semproniam, licèt eam, quâ matrimonio juncti ſunt, ætatem oondum attigiſſent, legitimè tamen eſſe copulatos, ſi carnali copula conjungi potuerint;

(*g*) Alex. III. in c. *De illis.* 9. de deſponſatione impuberum. l. 4. tit. 2.

à triennio nuptiis copulati matrimonium ſuum nondum conſummaverint: nam verum quidem eſt, ab Eccleſia tres tantùm annos concedi (*b*), ad experiendum, nùm impotentia haberi debeat, tanquam perpetua vel ſolùm temporalis: at verò ab ætate tantùm octodecim annorum pro viris, & quatuordecim an. pro fœminis tempus illud computari debet; quia ex Canoniſtarum ſententia perfectæ pubertatis annos attigiſſe tantùm cenſentur, quando illum annorum numerum complevere (*c*).

(*b*) Celeſt. III. in c. *Laudabilem.* 5. de frigidis & maleficiatis &c. l. 4. tit. 15.

(*c*) Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 9. q. 2.

CASUS XI.

Hippolytus, octoginta & plures etiam ætatis ſuæ annos natus, Hortenſiæ, viduæ ſeptuaginta annis ætate provectæ cupit nubere, è quâ proinde nulla eſt ſpes ſuſcipiendæ prolis. An abſque peccato matrimonium ſimul contrahere poſſunt, non obſtante impotentiâ ſuâ naturali, quæ præcipuè pro Hortenſia eſt perpetua?

Respons.

Ad ſolutionem hujuſce difficultatis, præſupponenda eſt certa regula, quam in variis operum ſuorum locis docet ſanctus Auguſtinus, ſcilicet validè matrimonium contrahi poſſe cum expreſſa intentione ab ejus uſu abſtinendi, & perpetuam colendi continentiam. *Quibus verò placuerit ex conſenſu ab uſu carnalis concupiſcentiæ in perpetuum abſtinere*, inquit ſanctus Doctor (*d*), *abſit ut inter illos vinculum conjugale rumpatur: immò firmius erit, quo magis ea pacta ſecum inierunt, quæ cariùs concordiùſque ſervanda ſunt, non voluptariis nexibus corporum, ſed voluntariis affectibus animorum.* Ex hac regula matrimonium Beatæ Virginis cum ſancto Joſeph. Verum fuit matrimonium, ut probat idem ſanctus his verbis: *Neque enim fas erat, ut ob eum à conjugio Mariæ ſeparandum putaret, quod non ex ejus concubitu, ſed virgo peperit Chriſtum. Hoc enim exemplo magnificè inſinuatur, fidelibus conjugatis, etiam ſervatâ pari conſenſu continentiâ, poſſe permanere, vocarique conjugium non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodita mentis affectu.*

(*d*) S. Aug. l. 1. de nupt. & concupiſcent. c. 11. ſeu n. 12. item l. 1. de conſenſu Evangeliſt. c. 1. & ſerm. 51. alias 63. c. 13. ſeu n. 21. & l. 23. contra Fauſtum c. 8.

Præſuppoſitâ iſtâ regulâ, in dubium non revocanda eſt validitas matrimonii Hyppolyti cum Hortenſiâ; licèt iſta ſit impotens ad ſuſcipiendam prolem; cùm teneret adhuc ipſorum matrimonium, licèt contractum cum expreſſa intentione ab ejus uſu in perpetuum abſtinendi: & quia rariſſimè fit, ut eâ mente contrahatur matrimonium, quòd omnibus non concedatur continentiæ donum, hi duo conjugati licitè matrimonio uti poſſunt, modò vir poſſit perfectam cum illa copulam habere; id eſt, ſemen intra vas uxoris emittere, quamvis fortè per accidens, ſcilicet ob ſenilem ætatem, frigidioremque corporis conſtitutionem, illius ſemen non ſit prolificum.

Dicimus; *modò vir poſſit perfectam cum illa copulam habere*; quia, uti ait ſanctus Thomas (*e*), matrimonio eſſentiale eſt, ut *fiat mutua traditio corporum ad copulam carnalem: hoc autem fieri nequit palam, & ideo conceditur eis matrimonium, ſecundùm quod eſt in remedium, quamvis non competat eis, ſecundùm quod eſt in officium naturæ.* Idem aſſerit Angelicus Doctor, de iis, qui ſteriles ſunt ob imbecillitatem virium corporis (*g*), quod etiam docet Gloſſa (*h*), nec non ſanctus Antoninus (*i*). Annus 1708. ſingulare nobis ſuppeditat exemplum matrimonii, quod menſe januario contraxit Timotheus Blanche mercator è Diœceſi Vaſatenſi, qui natus annos centum & ſeptemdecim cum tribus menſibus, ad nuptias admiſſus eſt cum N. Vigniau de Droine, quæ decimum octavum ætatis ſuæ annum nondum compleverat (*k*). Quidam nomine Lacher, in ſuburbio ſancti Marcelli olitor, centum treſque annos ætate provectus mulieri ſeptuaginta ſexque annos natæ nupſit anno 1713. in Eccleſia Parochiali ſancti Hippolyti. an. 1711. Eduardus Kork in Joannæ Serimphaw 3. Aprilis an. 1584. natæ, atque adeò centum viginti ſeptem annorum ætate provectæ nupſit. Quæ duo ultima exempla nobis præbuit Verodunenſe Diarium (*l*), ac multò minor eſt difficultas pro viro, quantumvis decrepitus videatur, cùm infantariæ nubit: nam certum eſt, virum, licèt jam omninò grandævum, poſſe generare, ut probat exemplum fabri armorum è Monte Falcone in Velaunibrum tractu, qui ætatis ſuæ an 86. mulieri nupſit, quæ ei filios peperit (*m*). Quatuor etiam alia illuſtriora exempla retulere nuntii publici. Primum eſt Davidis Bergeron, in vico nomine de Salles, diſtante à Rupella duas Leucas mortui, qui ætatis ſuæ an. 86. tertiæ nupſit mulieri, è quâ tres ſuſcepit filios. Alterum eſt Pharmacopolæ cujuſdam Britanni, qui primò nuptus ætatis ſuæ anno 50. ſexdecim è muliere ſua ſuſcepit pueros, & ſecundis initis nuptiis totidem procreavit filios, quorum duo gemelli nati ſunt, cùm 103. ætatis ſuæ annum ageret (*n*). Tertium exemplum eſt Joannis Manſart è Parœcia de Chalivoi-Milon in Diœceſi Bituricenſi, qui cùm novies nupſiſſet, decimam duxit uxorem, an. 99. natus, & biennio poſt hæc ei filium peperit (*o*). Quartum exemplum eſt Franciſci Maille, in Pago Pontnez è Provincia nati, qui 100. ætatis ſuæ annum agens illegitimum ſuſcepit filium è puellâ Caſtri-novi, & elapſo 19. an. ſpatio tantùm mortuus eſt menſe Januario an. 1710. Multa denique hujuſmodi exempla Fagnanus refert, plurium, quos laudat, Authorum teſtimonio nixus (*p*).

(*e*) S. Th. in 4. diſt. 34. q. un. art. 2. in corp.

(*g*) Idem in expoſit. textûs.

(*h*) Gloſſ. in c. *Nuptiarum* 41. v. *In quibuſdam.* 27. q. 1.

(*i*) S. Anton. 3. part. Sum. theol. tit. 1. c. 12. §. 2.

(*k*) Mercurius Menſis Feb. an. 1708.

(*l*) Diarium Verodunenſe Men. Sept. anno 1713. art 10.

(*m*) Idem April. an. 1709.

(*n*) Idem Jan. 1799.

(*o*) Acta temp. 18. Jan. an. 1710.

(*p*) Fagn. in c. *Cùm ſit.* de convers. conjugat. n. 67. & 68.

Cæterùm, cùm in caſu propoſito objectum fuerit impedimentum impotentiæ naturalis, opportunum duximus, hic annotare præcipuas regulas, quæ hac in re tanquam certæ haberi debent. Iſtæ autem potiſſimùm recenſentur.

Ut impotentia matrimonium dirimat, duo requiruntur: primò enim neceſſe eſt, ut ſit antecedens; id eſt, matrimonium præceſſerit; quia ſi ei superveniat, ex ea matrimonium dirimi nunquam poteſt, ut docet ſanctus Thomas (*q*), patetque ex Gratiano (*r*). Deinde debet eſſe perpetua, ut docet idem Angelicus Doctor (*s*) reſcribitque ad Epiſcopum Antiſſiodorenſem Innocentius III. (*t*) Perpetua autem cenſetur; quando ſine miraculo, vel abſque vitæ peri-

culo,

(*q*) S. Th. cit. diſt. 34. art. 4. in corp.

(*r*) Gratianus §. *Ecce impoſſibilitas.* 27. q. 2.

(*s*) S. Th. cit. diſt. 34. art. 2. in corp.

(*t*) Innoc. III. in c. *Fraternitatis.*

Digitized by Google

[...] poſt contractum non diſſolvit, ut alibi diximus; quia contra ſubſtantiam matrimonii non militat. Hoc autem inter utramque impotentiam diſcrimen ex ſancto Thoma deſumpſimus; ſic enim loquitur: *Impotentia coëundi ... poteſt ... eſſe vel ex cauſa intrinſeca & naturali, vel ex cauſa extrinſeca accidentali, ſicut per maleficium....ſi autem ſit ex cauſa naturali, hoc poteſt eſſe dupliciter; quia vel eſt temporalis, cui poteſt ſubvenire beneficio medicinæ, vel proceſſu ætatis; & tunc non ſolvit matrimonium; vel eſt perpetua, & tunc ſolvit matrimonium, ita quod ille, ex cujus parte allegatur impedimentum, perpetuò maneat abſque ſpe conjugii, alius nubat cui vult in Domino.*

Sequitur ex dictis virum morti proximum impotentem pariter non eſſe cenſendum: in moribundo enim manet adhuc potentia ad coïtum, etſi per accidens, ſcilicet vi morbi, ad actum hîc & nunc reduci nequeat, quod quidem ſufficit, cùm, uti dictum eſt, ſola ad coïtum potentia matrimonio ſit eſſentialis. Huic ſententiæ favet ipſa Eccleſiæ praxis, quæ ſæpiùs viris, morti etiam proximis, præcepit, ut quas priùs habuerant concubinas, in matrimonium ducerent, tùm ad tollendam earum infamiam, tùm etiam ut prolem ex eis natam hoc modo legitimam, niſi Principis edicto contrarium caveretur, efficerent. Ita Didacus Covarruvias à Leyva.

CASUS XII.

Mirocles, ſcortator inſignis, contracto morbo venereo, ejuſque curatione neglectâ, Titiæ nupſit, quæ, cùm is matrimonium conſummare non potuerit, ipſum impotentem exiſtimans, juridicè requiſivit, ut irritum declararetur matrimonium ſuum: quo facto cùm requirente Titiâ Mirocles ex præſcripto judicis fuiſſet inſpectus, & Chirurgi deputati ad inſpectionem pro impotentia ſtetiſſent, judex ſententiam tulit, quâ matrimonium invalidè contractum declaravit, & Titiæ permiſit, ut quem vellet, ſibi conjugio jungeret, factâ ſimul Mirocli prohibitione, ne ſecundas iniret nuptias: at iſte adhibitâ periti Chirurgi manu, & recuperatâ omninò valetudine, ſecundò Sylviæ nupſit, non obſtante judicis interdicto, & ex eâ multos ſuſcepit pueros. Quâ re cognitâ, Titia perſpiciens, ipſum non impotentem eſſe, petivit, ut ad ſe rediret; at reſpondit, ſe ad eam redire non poſſe, cùm ſuum cum eâ matrimonium irritum declaraverit judex Eccleſiæ, & ſecundum cum Sylvia contraxerit & conſummarit conjugium. Cùm itaque ad Titiam redire deneget Mirocles, cum Alexandro matrimonium hæc inire conſtituit.

Quâ de re quæritur 1. utrùm invalidum ſit primum matrimonium, imprimis poſt declarationem Eccleſiæ; & conſequenter ad latam ſententiam Mirocles validè cum Sylvia contraxerit. 2. Utrùm Sylvia, cui notum erat primum matrimonium, abſque peccati reatu debitum conjugale Mirocli reddere potuerit, aut ſaltem cum ipſo habitare, inſtar fratris ac ſororis cum eo convivens. 3. Utrùm denegante Mirocle ad Titiam redire, abſque culpæ reatu Alexandro nubere poſſit. 4. Utrùm moriente Titia, dùm Mirocles eſt cum Sylvia, tutâ conſ-cientia [...] lis tantùm erat, uti certò probavit ſuſcepta è ſecundo matrimonio ipſius proles. Unde ſequitur 1. primum matrimonium eſſe validum, & alterum proindè irritum, ut conſtat ex deciſione Innocentii III. ad Epiſcopum Antiſſiodorenſem reſcribentis (b), 2. ſi notæ fuerint Sylviæ priores nuptiæ, uti fert caſûs expoſitio, eam Mirocli debitum abſque mortali peccato reddere non potuiſſe, ubi primùm eum novit non eſſe impotentem, cùm legitimus ejus non eſſet maritus: & ſi ei nubendo ſibi perſuaſum fuit, eum eſſe impotentem, ipſam quoquo mortaliter peccaſſe. Neque etiam cum viro iſto ſororis inſtar permanere poteſt, ſed ab eo debet recedere; is enim abſolutè tenetur ad reſumendam Titiam, ſolam ſuam legitimam conjugem, & à Sylvia recedere, ut tuta ſit conſcientia, & ſimul eorum tollat ſcandalum, quibus nota eſt prioris ſui conjugii validitas. 3. Titiam neque licitè neque validè ſecundas cum Alexandro inire poſſe nuptias, ob eam videlicet cauſam, quòd ad ſe redire ſibi denegarit Mirocles, cùm ignorare hæc non potuerit, ipſum non eſſe impotentem, & divortii ſententiam, quam obtinuit, reipsâ eſſe injuſtam, quòd judex falsâ Chirurgorum relatione deceptus fuerit, atque adeò ipsâ non uti potuiſſe ad convolandum ad alias nuptias. 4. Denique, ſi Titia moreretur, priuſquàm ad eam rediret Mirocles; ipſum cum Sylvia remanere non poſſe, niſi de novo coràm proprio parocho ex teſtibus contrahendo, quia impedimentum ligaminis prioris matrimonii erat publicum; & ſolùm poſt obtentam ab officiali facultatem, cùm utrique apprimè notum ſit, ipſum fuiſſe deceptum in prima ſententia, quam tulit, non ſine damno prioris matrimonii, quod erat validum. At ſi impedimentum illud prioris matrimonii erat occultum, non neceſſe eſſet iterùm in facie Eccleſiæ contrahere; & ſatis eſſet mutuum inter ſe occultè renovare conſenſum. Ita peritus ultimi ſæculi Theologus (c), cujus deciſio congruit Doctrinæ ſancti Thomæ (d), qui ita loquitur: *Eccleſia, ſi ſe deceptam inveniat per hoc, quòd ille, in quo erat impedimentum, invenitur carnalem copulam cum alia vel cum eâdem perfeciſſe, reintegrat matrimonium præcedens & dirimit ſecundum, quamvis de ejus licentia ſit factum.* Idem docet Sylvius cum cæteris Theologis.

(b) Innoc. III. in c. *Fraternitatis*. ſup. cit.

(c) De Ste-Beuve tom. 3. cas. 159.

(d) Suppl. 2. part. Sum. S. Tho. q. 58. art. 1. in corp. & ibi Sylvius quæſito. 1.

CASUS XIII.

Daniel, ſemel à conjuge ſuâ ob impotentiam in perpetuum ſeparatus, & poſteà ſolemniter Religionem profeſſus, aut omnibus ſacris initiatus ordinibus, tenetur-ne ſub conſcientiæ reatu ad ſuam redire, ſi certò appareat, ipſius impotentiam non eſſe perpetuam?

Respons.

Certum eſt, quòd ſi Daniel ſolemnem religionis profeſſionem emiſerit, ad conjugem ſuam abſolutè redire nequit, quandoquidem ipſius matrimonium non conſummatum *ipſo jure* diſſolutum eſt, etiam quoad vinculum, per ſolemne ipſius Religionis votum: At ſi Novitius tantùm eſſet, nec dum profeſſus eſſet, ad eam redire poſſet, ſi

vellet,

Digitized by Google

conſummarat, reſpondet primò, impedimentum, quod reperiebatur inter mulierem hanc & priorem ejus virum, non eſſe perpetuum, ac proinde matrimonium primum eſſe validum: *Impedimentum illud non erat perpetuum*, inquit Innocentius, *quod præter divinum miraculum per opus humanum abſque corporali periculo potuit removeri ... cùm pateat ex poſt facto, quod ipſa cognoſcibilis erat illi, cujus ſimili commiſcetur: & ideò inter ipſam & primum virum dicimus matrimonium extitiſſe.* En verba ſummi Pontificis, qui inde ſic concludit: *Quare* ait, *inter eam & præfatum Guilelmum* (ſecundum illius maritum) *matrimonium non eſſe cenſemus, eoſque præcipimus ab invicem ſeparari.* Quibus dictis duo addit hic Papa: primum eſt, quòd ſi mulier iſta ſolemnem emiſerit Religionis profeſſionem; ſecundum matrimonium ab eo contractum, à quo fuerat ſeparata, remanere debet validum, quia prioris vinculum voto ſolemni Religionis ab hac priore conjuge emiſſo diſſolutum eſt: *Etſi prædicta mulier ad Religionem tranſivit ... primus vir, qui non cognovit eandem, cum eâ remaneat, cum quâ poſt modùm Eccleſiæ authoritate contraxit.* Alterum eſt, quòd ſi hæc Religionem non fuerit profeſſa, primus ejus & ſolus legitimus ſponſus ad eam redire tenetur: *Alioquin eâ dimiſſâ debet ad illam redire, cum quâ primò contraxit.* Cum hac tamen exceptione ... *Niſi ſe fornicario modo alii viro miſcuerit, ut primus vir prætextu fornicationis ejus velit conſortium declinare.* Cæterùm quidquid aſſerit ſanctiſſimus de muliere, idem de viro in ſimili caſu dicendum eſt.

At verò non idem evenit, ſi Daniel ſacros tantùm ſuſceperit ordines, Religionem non profeſſus: nam in hoc caſu ad conjugem ſuam, ſi ipſum poſtulet, redire tenetur; niſi Religionem ſolemniter profiteri velit. Cujus rei hanc rationem poſt ſanctum Thomam affert inclytus Theologus (*b*); quia *Ordo poſt matrimonium, ſive conſummatum ſive inconſummatum ſuſceptus, non diſſolvit matrimonium*; quod probat iſte non ſolùm authoritate Angelici Doctoris: *Ita beatus Thomas hîc*: ſed etiam ex Decretali Joannis XXII. (*c*), qui ſic loquitur: *Votum Solemnizatum per ſacri ſuſceptionem Ordinis .... ad diſſolvendum ...., priùs contractum, etiamſi per carnis copulam non fuerit conſummatum ... invalidum eſt cenſendum.*

(*b*) Fr. Sylvius in ſuppl. 3. part. Sum. S. Thomæ q. 33. art. 4. concl. 1.

(*c*) Joan. XXII. in Extravaganti. *Antiqua.* de voto & voti redempt. tit. 6.

CASUS XIV.

Theocritus cum Thomaſſinâ, quam duxit uxorem, matrimonium conſummare non potuit, utpote impotens ex maleficio, vel ex frigiditate naturali. An invalidum eſt illud matrimonium?

Respons.

Difficultatem iſtam ſolvit ſanctus Thomas dicens (d): *Impotentia coëundi ex maleficio ...* ait hic ſanctus, *aut eſt perpetua, & tunc matrimonium dirimit, aut non eſt perpetua, & tunc non dirimit: & ad hoc experiendum eodem modo Eccleſia tempus præfixit, triennium ſcilicet, ſicut & de frigiditate dictum eſt. Tamen hæc eſt differentia inter maleficium & frigiditatem, quia qui eſt impotens ex frigiditate, ſicut eſt impotens ad unam, ita ad aliam,* taverint, & cum juramento affirment ſe matrimonium conſummare non potuiſſe: id enim jure præſcribitur his verbis (*e*): *Si ita eſt, & conſtiterit vobis, præfatum virum & mulierem intra prædictos octo annos per continuum triennium inſimul habitaſſe, ipſis cum ſeptimâ propinquorum manu firmantibus juramento, ſe commiſceri carnaliter nequiviſſe, proferatis divortii ſententiam inter eos.*

(d) S. Th. in 4. diſt. 34. q. un. art. 3. in corp.

(*e*) Honorius III. in c. *Litteræ.* fin. de frigidis & maleficiatis &c.

Non abs re fore putamus, ſi proponantur regulæ quædam, quibus dignoſci poſſit, num impotentia è maleficio procedat: ſunt autem iſtæ: prima: *Quando uxor virum ad ſe accedentem pati recuſat, quòd illius mentulam tantæ magnitudinis imaginatur, ut ſe ab eo cognoſci, ferre nequeat.* Secunda: *quando conjuges, cùm aliàs ſeſe diligant, odio tamen inflammantur, vel exhorreſcunt, quando ad coitum veniendum eſt.* Tertia: *Quando vir, quem ad alias fœminas potentem eſſe conſtat, cum ſolâ uxore, in quâ nullum eſt obſtaculum, eſt impotens.* Quarta: *Quando vir coïtum appetens, & mentulâ erectâ paratus eſt ad copulam, ſubitò riget, organumque relaxatur & concidit.*

Juvat etiam obſervare, quo pacto maleficium à Dæmone produci queat. De eo autem ita loquitur ſanctus Antoninus (*f*) poſt Paludanum, cujus propria refert verba. *Poteſt* (Diabolus) *corpora impedire, ne ſibi mutuò appropinquent, vel directè, vel indirectè, interponendo ſe inter eos, corpore aſſumpto... ſecundo modo poteſt inflammare ad actum illum, vel refrigerare ab actu illo, adhibendo occultè vires rerum, quas optimè novit ad hoc validas. Tertio modo turbando imaginationem & phantaſiam æſtimativam, quæ reddit mulierem exoſam. Quia poteſt imaginationem imprimere. Quarto modo, prohibendo directè rigorem membri ſicut & motum localem cujuſcumque organi. Quinto modo, prohibendo miſſionem ſpirituum ad membra, in quibus eſt virtus motiva, quaſi intercludendo vias ſeminis, ne ad vaſa generationis deſcendat, vel ne ab eis recedat, vel ne excidat, vel ne emittatur; & multis aliis modis ... hæc Petrus de Palude.*

(*f*) S. Ant. 3. part. ſum. theol. tit. 1. c. 12. §. 3.

CASUS XV.

Liberius, maleficiatus, aut naturaliter frigidus, jam à triennio matrimonium ſuum cum Marthâ conſummare non potuit: quam ob rem Martha ſententiam obtinuit, quâ irritum declaratur eorum matrimonium. Deinde alteri nupſit Liberius, quâcum abſque ullâ difficultate matrimonium conſummavit, nec jam maleficiatus, aut frigidus videtur. Poteſt-ne tutâ conſcientiâ cum hac ultimâ muliere remanere; an verò ad Martham redire tenetur?

Respons.

Magnum intercedit diſcrimen inter maleficium & frigiditatem naturalem: nam, ut ſuperiùs ex ſancto Thoma probavimus, impotens ex maleficio talis eſt tantùm, ut fit plerumque, erga hanc & non erga alias; at impotens ex frigitate naturali talis eſt erga omnes (g): quare validè cum nullâ aliâ muliere contrahere poteſt, quando ob eam cauſam irritum declaratum eſt ipſius matrimonium. Unde ſequitur, in caſu propoſito, quòd ſi Liberius, qui ſe frigidum naturaliter cum Martha putabat, contrarium expertus ſit, alteram tenetur

(g) S. Th. ſup. cit. art. 3. & can. *Requiſiſti* 2. 33. q. 2.

ſub

Digitized by Google

qua non eſt impotens, remanere debet. Ad authoritatem Angelici Doctoris, qui multis in locis operum ſuorum quæſtionem hanc ita definit (*b*), accedit etiam Canon à Gratiano relatus, cujus hæc ſunt verba (*c*): *Si per ſortiarias atque maleficias, occulto, ſed nunquam injuſto Dei judicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non ſequitur.*.... *ſi fortè ſanari non potuerint, ſeparari valebunt; ſed poſtquàm alias nuptias expetierint, illis in carne viventibus quibus juncti fuerant, prioribus quos reliquerant, etiamſi poſſibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.* Depromitur Canon iſte è ſcriptis Hincmari (*d*): idem docet Author Gloſſæ (*e*).

(*b*) S. Thom. cit. diſt. 34. art. 3. & in expoſit. textûs & quodlib. 11. art. 11.

(*c*) Can. *Si per ſortiarias*, 4. 33. q. 2.

(*d*) Ex Hincmar. lib. ad q. 23. de matrimonio Lotharii Regis. (Pithæus)

(*e*) Gloſſa in cap. *Fraternitatis*, 6 de frigidis &c. v. *Divinum*.

CASUS XVI.

NICANDER *ex maleficio* impotens erga Paulam, cui nupſit, ab eâ ex Officialis ſententiâ poſt triennalem cohabitationis, quam Eccleſia requirit, experientiam ſeparatus eſt. Deinde Geſtrudi matrimonio ſe ſociavit, pro quâ, non minùs quàm pro Paulâ impotens fuit. Sui autem ſtatûs pertæſus, maleficio ſuo ſe liberavit, aliud adhibens maleficium, cujus uſum edoctus eſt, & ſic pro utrâque potens factus eſt. Quam è duabus ſibi uxorem legitimam ſumere debet?

RESPONS.

Impedimentum quodlibet, ſi maleficio duntaxat tolli poſſit, cenſetur perpetuum, ut docet Sanctus Thomas (*f*): *Tamen*, inquit, *ſi poſſet per maleficium remedium adhiberi, nihilominùs perpetuum reputatur; quia nullo modo debet aliquis dæmonis auxilium per maleficia invocare*: Idem quoque docet Sanctus Antoninus (*g*), dicens: *Nota quòd ſi maleficium non poteſt revocari niſi per aliquod illicitum, ut per dæmonis auxilium & hujuſmodi, etiamſi ſciret ſic poſſe revocari, nihilominùs impedimentum perpetuum judicabitur, quia remedium non eſt licitum.* Quod dictum ſuum confirmat Sanctus Archiepiſcopus authoritate Sancti Thomæ mox laudati, Alberti Magni, & Cardinalis Hoſtienſis. Unde ſequitur, Nicandrum ad Paulam non poſſe reverti, quâcum validè non contraxit, ſed eum cum Gertrude permanere debêre, cùm pro ea, licet non ſine gravi peccato, impotens eſſe deſierit: ſed quia invalidè cum ea contraxerat, neceſſe eſt, ut ambo ſuum renovent conſenſum, ſeu expreſsè, ſeu animo conjugali copulam habentes.

(*f*) S. Thom. in 4. cit. diſt. 34. art. 3. ad 3.

(*g*) S. Ant. 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 12. §. 3.

CASUS XVII.

HENRICUS, impotens ex maleficio, hominem detexit, à quo faſcinatus eſt: Poteſt-ne veneficum ſuum cogere, ut rem comburat, cui affixum eſſe novit maleficium, aut eam ipſe comburere, aut aliâ quâcumque ratione deſtruere, ut pro muliere ſuâ, uti pro aliâ quâlibet potens fiat?

RESPONS.

Antequam peculiari huic difficultati ſua ſit reſponſio, præſupponenda eſt ſimulque probanda regula certa, ſcilicet, maleficio tolli aut deſtrui non poſſe abſque peccato mortali: eſt enim Apoſtaſiæ & idololatriæ ſpecies, uti ope dæmonis aut miniſtrorum ejus ad producendum talem effectum, ut docent Albertus magnus Sanctus Bonaventura, Durandus aliique Theologi poſt Sanctum Chriſoſtomum, qui dicit (*h*): *Ea res eſt nitus execratione repudianda atque damnanda.* Hinc dicit Sanctus Thomas, quod *ea quæ ſunt ſupra facultatem humanam & natura, à ſolo Deo requirenda ſunt: & ideò*, ſubjungit, *ſicut graviter peccat, qui illud quod eſt Dei, creaturæ impendit per idololatriæ cultum, ita etiam graviter peccat: qui ea quæ à Deo expetenda ſunt, auxilio dæmonum implorant..... in his enim omnibus eſt apoſtaſia à fide per pactum initum cum dæmone, vel verbo tenus, ſi invocatio interſit, vel facto aliquo.* Quòd ſi crimini huic aliqua ſubjiciatur excuſatio, magna videlicet, quæ ex eo percipitur utilitas, cum eodem Sancto dicendum: (*l*) *Nulla utilitas eſſe poteſt, pro quâ aliquid faciendum ſit, quod in Dei vergat injuriam; quod contingit, quando quod ipſius eſt, non ab ipſo quæritur, ſed cum ejus adverſario fœdus initur.*

(*h*) S. Chryſoſt. hom. 8. in Epiſt. ad Coloſſ.

(*l*) Idem ibid. ad ſ.

Nec minùs excuſari poteſt crimen illud ex bonâ intentione committentis; nam ut vana adeò tollatur excuſationis ſpecies, ſatis eſt, ut legatur iſta Alexandri III. decretalis (*m*), in quâ de Presbytero quodam, præpoſterè ſuperſtitioſo ſic loquitur hic ſummus Pontifex: *V. Presbyter cum quodam infami ad privatum locum acceſſit*, hæc ſunt verba decretalis, *non eâ intentione ut vocaret dæmonium, ſed ut inſpectione Aſtrolabii, furtum cujuſdam Eccleſiæ poſſet recuperare; verùm licet hoc ex bono zelo & ſimplicitate ſe feciſſe proponat, id tamen graviſſimum fuit, & non modicam inde maculam peccati contraxit.*

(*m*) Alex III. in c. *Ex tuarum*. 2. de ſortilegiis. l. 5. tit. 21.

Præſuppoſitâ illâ ſolidè-que firmatâ præcipui momenti regulâ, dicimus, non licêre, quidquam fieri, quod vel minimum habeat ad ſuperſtitionem reſpectum, ut deſtruatur maleficium, quo quis vexator, uti quærere ſub limine januæ ceræ figuras, oſſa, papyrea aliave hujuſmodi, quæ ſupponi potuêre ab iis, qui vulgò ſponſorum faſcinatores, Gallicè *Noüeurs d'aiguillette*, hoc eſt, ab iis, qui authores ſunt maleficii, de quo loquimur; uti etiam ſolvere nodum quempiam, in quo poſitum eſſe vulgò dicitur maleficium; cùm hoc unum dæmon intendat, ut ſimplicibus ſuadeat, hiſce rebus hanc eſſe vim, ut maleficium producant; quamvis certum ſit, quod *hoc permiſſu Dei fit, ut ipſi qui hæc audiunt vel vident, probentur: & appareat quâ fide ſint vel devotione erga Deum*, inquit *Canon antiquus* (*n*).

Non alia igitur adhiberi debent remedia, quàm quæ præſcribit Hincmarus (*o*), Confeſſionem videlicet, preces, eleemoſynas, lacrymas & jejunia cum exorciſmis Sacerdotum. *Si per ſortiarias atque maleficas, occulto, ſed nunquam injuſto Dei judicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non ſequitur: hortandi ſunt, quibus iſta eveniunt, ut corde contrito & ſpiritu humiliato Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis ſuis puram confeſſionem faciant, & profuſis lacrymis, & largioribus eleemoſynis, & orationibus atque jejuniis Domino ſatisfaciant, & per exorciſmos, ac cætera Eccleſiaſticæ Medicinæ munia Miniſtri Eccleſiæ tales, quantùm annuerit Dominus, qui Abimelech ac domum ejus Abrahæ orationibus ſanavit, ſanare procurent.* Hæc ſunt ſalubria media, quæ proponit doctiſſimus ille Præſul, quibus adhibitis nihil ſupereſt faciendum, niſi ut ſponſi ſeparentur. *Quod ſi fortè ſanari non potuerint, ſeparari valebunt.*

(*n*) Can. *Nec mirum*. 14. 26. q. 1.

(*o*) Hincmarus in can. *Si per ſortiarias*. 4. 33. q. 1.

tum dedignans ipſum è corpore puellæ hujus precum ſuarum fervore expulit. *Exire me cogis*, ſolitario ait dæmon, *& ligatus ſubter limen teneor; non exeo, niſi adoleſcens qui tenet, dimiſerit*; cui Sanctus Hilario; *grandis fortitudo . . . . . tua, qui licio & laminâ ſtrictus teneris*. Subjungitque Sanctus Hieronymus: *Noluit autem Sanctus* (Hilario) *antequàm purgaret virginem, vel adoleſcentem ſigna jubere perquiri, ne aut ſolitis incantationibus receſſiſſe dæmon videretur, aut ipſe ſermoni ejus accommodaſſe fidem, aſſerens fallaces eſſe dæmones, & ad ſimulandum eſſe callidos.*

Concludimus, ad caſum propoſitum reſpondendo, ab Henrico cogi non poſſe authorem maleficii, quo vexatur ad comburendam rem, cui affixum eſſe maleficium exiſtimat, cùm ita ad dæmonem recurreret ſi illius, qui dæmonis eſt miniſter, ope uteretur ad recuperandam ſanationem ſuam, quam à Deo ſolo expectaturus eſt, & quam ab ejus bonitate ſperare tantùm debet ob pœnitentiæ opera, ut loquitur Sanctus Auguſtinus (*b*). Id ipſum conſentit cum iſtis verbis 72. Capituli Martini Epiſcopi Bracarenſis an. 572. (*c*): *Si quis autem Paganorum conſuetudinem ſequens, divinos & ſortilegos in domum ſuam introduxerit, quaſi ut malum foràs mittant, aut maleficia inveniant, quinque annis pœnitentiam agant*.

(*b*) S. Aug. lib. 10. de civit. Dei c. 22.

(*c*) Conc. Martini Bracar. in can. *Non liceat*. 3. 26. q. 5. ex Collect. de Syn. græc.

Fatemur tamen, neglectâ authoris maleficii ope, ejus ſigna tolli & comburi poſſe, eo tantùm fine, ut deſtruantur opera Diaboli, nec ab eo expectetur, quòd nocere deſinat, ex eo quòd ejuſmodi ſigna fuerint combuſta aut ſublata: nam ſi eâ intentione comburerentur tollerenturve, ab eâ non abeſſet ſuperſtitio. Uno verbo ſigna comburendo neceſſe eſt, ut omne cum Diabolo pactum rejiciatur, nec eâ ratione quidquam ab eo expectetur: atque eo ſenſu intelligendum eſt Rituale Romanum (d), quando præſcribit, ut exorciſta *jubeat dæmonem dicere, an detineatur in illo corpore ob aliquam operam magicam, aut maleſica ſigna vel inſtrumenta: quæ ſi obſeſſus ore ſumpſerit, evomat: vel ſi alibi extra corpus fuerint, ea revelet, & inventa comburantur.*

(*d*) Ritual. Rom. tit. de exorcizandis obſeſſis à dæmonio. in fine.

CASUS XVIII.

NORBERTO & Julianæ, matrimonio junctis datum eſt maleficium, quo jam à ſex menſibus, à matrimonii conſummatione impediuntur, ob mutuum, vehemens & ſubitum odium, quo in ſe invicem corripiuntur, ubi copulam habere volunt. Notum eſt ipſis, quoſdam, ſimili vexatos maleficio, iteratâ matrimonii celebratione fuiſſe ſanatos. Poſſunt-ne abſque peccato hanc eandem adhibere viam, cùm ex iteratione hujuſce Sacramenti nullum oriatur incommodum?

RESPONS.

Certum quidem eſt, quando juſta ſubeſt cauſa, nullum ex iteratâ matrimonii celebratione oriri incommodum, cùm omnia ſacramenta, quæ nullum imprimunt caracterem, iterari poſſint, & iſta etiam ſub conditione poſſunt iterari, quando legitima eſt de eorum validitate dubitandi ratio: at id non eſſe licitum in caſu propoſito contendimus, quia in iteratione eſſet ſuperſtitio, ut docet inclytus Theologus (*e*): *Exiſtimo*, inquit, *illam* ficium Eccleſia admoverit. Nam ita petitur ex Sancto Thoma dicente (*f*): *In his quæ fiunt ad aliquos effectus particulares inducendos, conſiderandum eſt, utrùm naturaliter videantur tales effectus cauſare: ſic enim non erit illicitum . . . . ſi naturaliter non videantur poſſe tales effectus cauſare; conſequens eſt, quod nec adhibeantur ad hos effectus cauſandos, tanquàm cauſa, ſed ſolùm quaſi ſigna, & ſic pertinent ad pacta ſignificationum cum dæmonibus inita.*

(*e*) Fr. Sylvius reſolur. var. v. *Maleficium*.

(*f*) S. Thom. 2. 2. q. 96 art. 2. in corp.

Nec prodeſt dicere, ſimili ratione alios à maleficio ſuo fuiſſe ſanatos: conſtat enim, quòd ſi ita res evenerit, effectus ille uni dæmonis aſtutiæ ac fraudi adſcribi debet, non verò ceremoniæ iterandi matrimonium, quæ nullam cum tali effectu poteſt habere connexionem: *Multa per hujuſmodi obſervationes eveniunt per deceptionem, dæmonum, ut in his obſervationibus homines implicati curioſiores fiant, & ſe magis inſerant multiplicibus laqueis pernicioſi erroris*. Ita Doctor Angelicus iterùm poſt Sanctum Auguſtinum (*g*), quem laudat.

(*g*) S. Aug. l. de doctr. Chriſtiana. c. 23.

Hinc ſeverè damnatur mos ille ex antiquo exorciſmorum Manuali, quod iterùm an. 1618. probavit Epiſcopus Antverpienſis, in quo hæc leguntur verba: *Cavebit autem Sacerdos diligenter, ne permittat illum errorem & rei ſacræ abuſum, qui hodie in nonnullis vigere dicitur, quo aliqui tali maleficio vexatis ſuccurri poſſe putant, ſi vir & mulier priori matrimonio legitimè & in facie Eccleſiæ contracto, mutuo conſenſu renuntient, & novum coràm Sacerdote contrahant: eſt enim hoc diabolicum inventum ſuperſtitionis inducendæ causâ, vel ut res ſacras hominibus ludibrio exponat, & Sacramento Chriſti gravem irroget injuriam.* Ex allatis igitur authoritatibus manifeſtè conſtat, Norbertum & Julianam abſque reatu ſuperſtitionis, matrimonii ſui celebrationem eo fine non poſſe renovare, ut hac ratione à maleficio, quo vexantur, fiant immunes; illiſque ea tantùm ſuppetere remedia, quæ in præcedenti deciſione ſunt à nobis notata.

CASUS XIX.

SI in cauſa divortii Theocritus affirmet, ſe eſſe potentem; neget verò uxor illius; cui potiùs è duobus fides eſt adhibenda?

RESPONS.

Cùm vir ſit caput mulieris, in caſu propoſito fides Theocrito eſt adhibenda, ut docet Sanctus Thomas (*h*), præcipuè ſi eum eo ſatis longo tempore vixiſſet abſque querela, ut fert decretum iſtud Concilii Compendienſis an. 757. *Si quis accepit uxorem & habuit eam aliquo tempore, & ipſa fœmina dicit, quòd nunquam coiſſet cum eâ, ille vir dicit quod ſic fecit, in veritate viri conſiſtat, quia vir eſt caput mulieris* (*i*). Si tamen requireret, ut inſpiceretur vir ſuus, aut aliâ quâcumque ratione Theocriti impotentiam poſſet certò probare, ad audientiam deberet admitti.

(*h*) S. Thom. in 4. diſt. 34. in expoſit. Litteræ.

(*i*) Conc. apud Compend. in can. *Si quis*. 3. 33. q. 1. & ibi Gloſſa.

Idem quoque expreſſis terminis definit decretalis in corpore juris relata, cujus hi ſunt termini (*k*): *Illa autem* (mulier) *ſi prior poſt annum aut dimidium ad Epiſcopum, aut ejus miſſum proclamaverit dicens, quòd non cognoviſſes eam, tu autem contrarium affirmas*, tibi credendum

eſt,

(*k*) Cap. Accepiſti. 1. de frigidis &c.

Digitized by Google

... ſi ſe impotentem profiteatur, & contrariam uxor ejus affirmet, mulieri fides eſt adhibenda, qoia ea non præſumitur velle manere cùm viro impotente, & aliunde pateret ad dictus divortio, quod injuſtè attentare multi conjuges attentarent, ſi affirmationi eorum crederetur. Ita Sanctus Thomas, quem laudavimus. *Si autem,* inquit, *vir neget copulam carnalem præceſſiſſe, non eſt dandum juramenta ejus, quamvis ſit caput mulieris, ſi mulier affirmet; quia ſic daretur facultas multis viris dimittendi uxores ſuas.*

CASUS XX.

MALIO & Luciâ, de impotentia litigantibus, cujus mulier iſta virum ſuum poſtulabat, à judice conſtitutus conjogum congreſſus coràm duobus teſtibos. Nàm legitimum eſt illud judicium & ſine peccato prolatum?

RESPONS.

Notum ſatis eſt infame illud impotentiæ viri experimentum jam à 120. annis in Gallia obtinuiſſe, fierique ſolitum coram Chirurgis & Matronis ad ſententiam judicis Eccleſiaſtici vel ſæcularis: at dubitare non poſſumus, qoominùs judices graviter peccaverint, hujuſmodi ferendo judicia 1o. Quia turpes impudentia ſola ſuſtinere poteſt formulas congreſsûs, quo vel magis communis læditur pudor, & quia honeſtati ac bonis moribus adverſatur. 2o. Quia ex congreſſo incertum omninò ducitor argumentum virilitatis aot impotentiæ conjugis, ut evidenter probat Venettus (a): qoare ob iſtas rationes Parienſis ſenatus Arreſto ſuo 18. feb. an. 1677. quod forenſi diario inſertum eſt, congreſsûs oſum omninò abrogavit. Quà autem occaſione latum fuerit ſapiens illud arreſtum, legi poteſt apud Cabaſſutium, (b) qui congreſsûs originis & abolitioois hiſtoriam narrat, abrogatio congreſsûs & aliquatenùs debetur Vincentio Tangereau, qui in ſuo Tractatu de impotentia ejus. Dictionarium Trevollienſe v. *Gillemene.*

(a) Nicolaus Venette, effigies. amoris conjugalis p. 578. & 579. editione ſeptimâ.

(b) Joan. Cabaſſut. Juris can. Theor. & prax. l. 3. c. 25. n. 6. & ſeqq.

RESPONS.

Matrimonium ſemel ratum, etſi nondùm conſumatum, nunquam ſolvi poteſt quòad vinculum, niſi per ſolam Religionis profeſſionem ſolemnem; proindeque ob quamvis impotentiam ſupervenientem nonquam illud poſſe dirimi certum eſt: ut intelligitur ex Sancto Auguſtino, cujus hac de re ſententiam io decreto ſuo refert Gratianus (e), & ex his Gloſſæ verbis (f): *Poſt matrimonium contractum, ſi superveniat impedimentum, non debent ſeparari.* Quod quidem auctor iſtius Gloſſæ probat autoritate Nicolai Papæ ad Carolum Moguntinum ſcribentis (g). Idem communiter docent Sanctus Thomas ac cæteri Theologi. Itaque etiamſi vir otriuſque teſtis ex ſectione fieret ad coïtum impotens, uxor ab eo ſeparari non poſſet.

(e) S. Aug. in can. *Si uxorem.* 18. 32. q. 5.

(f) Gloſſa in c. *Fraternitatis.* v. *divinum.* de frigidis &c.

(g) Nicolaus I. in can. *Si qui.* 25. 32. q. 7.

CASUS XXII.

MARGARITA, exiſtimans virum ſuum eſſe impotenrentem tenetur-ne ſub reatu mortalis culpæ ad debitom ei conjugale reddendum?

RESPONS.

Si mulieri huic non omninò comperta ſit viri ſui impotentia, tenetur, etiam ſub reatu mortalis culpæ, ad ei reddendum conjugale debitum per triennium, ut docet Sanctus Thomas (h): Qoia, inquit Sanctus Doctor, *ad hoc experiendum ... Eccleſia tempus præfixit, triennium.* Quo circa mulier virum ſuum abſque peccato nequit jure privare, quod ei coocedunt Eccleſiæ regulæ.

(h) S. Thom. in 4. diſt. 34. q. un. art. 1. in corp. & art. 3. in corp.

Diximus: *Si mulieri huic non omninò comperta ſit viri ſui impotentia.* Nam ſi certò eam noviſſet, cognoſcendo V. G. quod utroque teſte carebat, tunc ſe ipſam ab eo ſeparare valeret oihil inſuper expectans, ac oedum in hoc caſu ei debitum reddere teneatur, ut potiùs abſque reatu mortali non poſſet. *Si eſt evidens impedimentum, ut in Eunuchis* ait, Agelicus Doctor, *poſſunt ſtatim ſeparrari.*

IMPEDIMENTUM RAPTUS.

RAPTUS eſt *femina invita abductio, matrimonii contrahendi, libidiniſque explenda causâ.* Ita raptum definit Polmanus, ſtricto ſenſu & propriè ſumptum (i): At definitio iſta non ſatis convenit & Galliæ moribus, & ſenſui, quo ſumitur hic terminus in hoc titulo, ob duplicem rationem.

(i) Polm. 3. part. 592.

Prima eſt, quia duplicem diſtinguimus raptûs ſpeciem: prior dicitur raptus violentus; alter verò raptus fraudulentus. Raptus violentus is eſt, quem ſuprà definivit hic Theologus, quo perſona invita & diſſentiens & etiam renitens ab eâ ab ducitur quæ, ei cupit nubere. Raptus vero fraudulentus is eſt, quo promiſſis, argento, vel aliter captatur filius-familias, & invitis parentibus ſuis, Tutore, vel curatore ad contrahendum matrimonium ducitur: quod crimen ex Legibus noſtris pœnâ infamante ſæpè judices puniunt, & quandoque capite, pro diverſis facti circunſtantiis, & perſonarum qualitate.

Secunda ratio eſt, quia Raptores tantùm puellarum vel mulierum comprehendit definitio, nihil exponens de raptu viri à muliere facto; quod tamen viri legibus eſt prohibitum. Verum quidem eſt, Concilium Tridentinum loqui duntaxat de raptu puellarum invitarum factâ à viro, omiſſâ abductione viri à muliere factâ, tamen ex juriſprudentia Galliæ, edicto Bleſenſi innixa, ut inferiùs videbitur in utriſque ex æquo punitur illud crimen.

micilio ſuo, coràm Parocho loci duobuſque teſtibus matrimonii contrahendi viam inveniunt. An cenſeri poteſt Maximianus conſcius raptûs, ac matrimonium illud eſt-ne invalidum?

R e s p o n s.

Ex crimine raptus, cujus conſcius eſt Maximianus, invalidum eſt illud matrimonium: nam raptus eſt, ſi quis puellam, etiam conſentientem, abducat, invitis ejus parentibus, tutoribus aut curatoribus, ut docet Barboſa (a) poſt Gratianum (b). Id conſtat ex antiquo canone deprompto è primo Concilio Aurelianenſi an. 511. habito, in quo dicitur (c): *Si verò quæ rapitur, patrem habere conſtiterit, & puella*, inquit canon *raptori conſenſerit, poteſtati patris excuſata reddatur, & raptor patri ſuperioris conditionis ſatisfactione teneatur obnoxius.* Ad quod Gratianus; *ex hac ait authoritate liquet, quod aliquando vis infertur parentibus, non puellæ.*

(a) Aug. Barboſa in remiſſionibus ad cap. 6. ſeſſion. 24. Conc. Trid.
(b) Gratianus §. Ex hac 36. q. 1.
(c) Conc. Aureli. 1. in can. *de Raptoribus*, 3. 36. q. 1.

Equidem in caſu propoſito, licet apertam Roſæ parentibus aut tutori vim non intuliſſet Maximianus, certum eſt tamen, eos ab ipſo atroci fuiſſe affectos injuriâ, quâ ergà ipſos non fermè minùs fieret conſcius, quam vi apertâ: Parentes quippe ac tutores puellarum ſuarum ſunt quaſi ſequeſtri, dùm iſtæ minores ſunt, ut patet ex juris præſcripto, quod ea de re conſtituit Tridentinum Concilium (d). Idem docet Sanctus Thomas dicens (e). *Violentia*, inquit, *quandoque infertur tam ipſi virgini, quàm patri, quandoque autem infertur patri, ſed non virgini: putà cum ipſa conſentit, ut per violentiam de domo patris abſtrahatur ... qualitercumque enim violentia adſit, ſalvatur ratio raptûs.*

(d) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 6.
(e) S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 7. in corp.

C A S U S II.

Martialis Juſtinam, invitam quidem, at conſentiente patre ipſius aut tutore, abduxit. An conſcius eſt criminis raptûs, & matrimonium quod cùm ea contraxit, dùm erat in poteſtate ſuâ, eſt irritum?

R e s p o n s.

Certum eſt, Martialem raptus eſſe conſcium, atque ex hoc crimine invalidum eſſe matrimonium, quod cum Juſtinâ contraxit. Ratio eſt, quia Patri in propriam filiam, ac multò minùs tutori in pupillam ſuam talis non competit poteſtas; licet ſplendidiſſimè collocari deberet. *Puella non eſt in poteſtate patris, quaſi ancilla, ut ſui corporis poteſtatem non habeat*, inquit Sanctus Thomas (f).

(f) Idem in 4. diſt. 18. q. unicâ. art. 3. ad. 5.

Probari poteſt hæc deciſio 1o. ex antiquo canone, quem concilio Meldenſi adſcribit Gratianus, ſed qui ut obſervant emendatores Romani, è capitularibus Caroli Magni depromitur (g), in quo ſic habetur: *Placuit, ut hi, qui rapiunt feminas, vel furantur, aut ſeducunt eas, nullatenùs habeant uxores, quamvis eis poſt-modùm conveniat, aut eas dotaverint, vel nuptialiter cum conſenſu parentum ſuorum acceperint.* 2. Idem probari poteſt authoritate Gratiani, dicentis (h): *Puella autem: non parentibus vis infertur, cùm voluntate patris puella violenter abducitur, ut ejus patiatur concubitum, cujus copula nunquam conſenſum adhibuit.* Quo circa ſive patri ſimul & filiæ, ſeu filiæ tantùm vis inferatur, verus ſemper eſt raptus, ut ſuprà ex Sancto Thomâ diximus; hinc caſum hunc particularem non excipit Concilium Tridentinum, & generatim Raptorum matrimonium quo ſic conſtitutum eſt, ut omnis tollatur violentiæ occaſio in matrimonio: quâ in re Innocentii III. decretalem (k) emendavit, à quo tale matrimonium declaratum erat validum, quando rapto nubere raptori conſentiebat, & res omnes ad eum reſtituit ſtatum, in quo à primo concilio Aurelianenſi fuerant conſtitutæ, ſtatuendo, ut, ſi raptor in Eccleſiam ſeſe cum raptâ reciperet, is ſervituti manciparetur, & filia patri redderetur, licet abductioni ſuæ conſenſiſſet. Leges Principum etiam ſeveriores omni ævo fuêre in raptores eorumque participes, quos Capitali pœnâ damnavêre, ut videre eſt ex legibus Imperatorum Juſtiniani & Joviniani (l) & quas multis edictis confirmarunt Galliæ Reges, ac præſertim Edicto Bleſenſi (m) lato ab Henrico III. Men. Mai. an. 1579. in quo ſic legitur: „ Nihilominùs volentes ut, qui invenien-
„ tur filios aut filias minores viginti quinque annis
„ ſubornaſſe ſub ſpecie matrimonii aut alio præ-
„ textu, abſque nutu, ſcientia, & conſenſu expreſ-
„ ſo Patrum, Matrum & tutorum, morte plec-
„ tantur abſque ſpe gratiæ & veniæ, non obſ-
„ tante quolibet conſenſu, quem poſteà prædic-
„ ti minores affirmare poſſent, ſe dediſſe prædic-
„ to raptori, tum, cùm factus eſt, aut ante
Quod confirmavit Ludovicus XIII. edicto ſuo an. 1639. (n)

(g) Lib. 7. capitular. cap. 395. in can. *Placuit* 11. 36. q. 2.
(h) Grat. tit. 5. *Ex hac.*
(k) Innoc. III. in cap. *Accedens.* fin. de raptoribus &c. l. 5. tit. 17.
(l) Juſtinianus in leg. *Raptores.* un. cod. de raptu virginum ſeu viduarum &c. l. 9. tit. 11. Et Jovinianus in can. *Si quis* 3. 36. q. 2. Ex lege *Si quis.* 5. cod. de Epiſcopis & Clericis l. 1. tit. 3.
(m) Edictum. Bleſ. art. 42.

Advertendum autem circa præſentem difficultatem exiſtimare quoſdam Authores, raptum, quem vocant fraudulentiæ ſeu ſeductionis, non eſſe impedimentum dirimens; quia, cùm eâ de re non manifeſta ſit Concilii expoſitio, rigoroſè illud intelligendum eſt, neque ampliandum ultrà proprium verborum ſenſum, quæ adhibuit, & quæ raptum tantùm violentiæ deſignant. Verùm attendendum eſt ad mentem Sacro Sanctæ Synodi, quæ raptum fraudulentiæ excipere non intendit, quia fraudulentia ſeu ſeductio propriè loquendo, impedimentum iſtud dirimens inducit; vis enim eſt alia impedimenti ſpecies, quando infertur intento fine matrimonii; qui ſi abſit, jam vis deſinit eſſe impedimentum; ut ſi quis puellam abducat: non matrimonii, ſed fornicationis causâ, ut declaravit ſacra Cardinalium congregatio an. 1585. Hinc Galliæ Regum edicta inter raptum violentiæ & raptum fraudulentiæ non diſtinguunt, ſed utrique parem imponunt pœnam. Quâ de re ad majorem difficultatis elucidationem obſervandum 1. raptum, qui dicitur fraudulentiæ, ſupponi formalem abductionem, cum motivo contrahendi matrimonii factam, & cum perſonâ ſeductâ meditatam; aut ejus receptum è domo paternâ cum raptore meditatum. 2. minoritatem perſonæ ſeductæ, nam adoleſcens triginta annos natus, aut filia, viginti quinque annorum non jam deceptionis, quoàd rem matrimonialem, capaces cenſeri non debent, licèt ſint antè iſtam ætatem. 3. puellæ corruptelam ſeu deceptionem, præclaris fultam promiſſis & inſciis ejus parentibus: nam ſi conſentirent parentes, jam non eſſet deceptio: hiſque omnibus addimus, manifeſtiùs ac certiùs patêre ſeductionem, quando inter perſonas reperitur conditionum inæqualitas, ut cùm ſervus heri ſui filiam ſubornat, aut cùm filia ab eo corrupta eſt, qui eam decepit, & in cujus poteſtate verſatur.

(n) Edict. an. 1639. art. 3.

C A S U S III.

Mutius Serviam, quam de conſenſu patris ejus deſponſaverat, ipſo poſteà ſine legitimâ ratione ſibi

Digitized by Google

… Thomas(a), quia *ſponſus ex ipſa deſponſatione habet aliquod jus in ſua ſponſa, & ideò, inquit, quamvis peccet, violentiam inferendo, excuſatur tamen à crimine raptus.* Quod probat authoritate Gelaſii Papæ: *Gelaſius Papa dicit* (b): *Lex illa præteritorum Principum ibi raptum dicit eſſe commiſſum, ubi puella, de cujus nuptiis nihil actum fuerat, videatur abducta.* Idem aſſerit Lucius III. cum Gelaſio his terminis (c): *Reſpondemus, quòd, cùm ibi raptus dicatur admitti, ubi nil ante de nuptiis agitur, iſte raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris aſſenſum, & priùs eam deſponſaverit, quàm cognoverit, licet parentes reclamarent, à quibus eam dicitur rapuiſſe.* Ad quod Gloſſa dicit (d), re ipsâ, ex rigore legum Romanarum (e), quod admitti quidem crimen raptûs, etiam quoàd deſponſatam ſed contrarium jure canonico fuiſſe conſtitutum, cùm eâ à ſponſo adducitur, ut patet ex hac decretali: *ſed canon præjudicat ut hic.*

2. 2. q. 154. art. 7. ad. 4.

(b) Gelaſius in can. *Lex illa.* 2. 36. q. 1.

(c) Lucius III. in cap. *Cùm cauſam* 6. de raptoribus &c. lib. 5. tit. 17.

(d) Gloſſa in cit. cap. *Cùm cauſam* v. *dicatur admitti.*

(e) Leg. un. cod. de raptu virg.

Idem quoque docet Sylvius (f), ob iſtam rationem, *Quia ſcilicet ſponſus ratione ſponſalium habet aliquid juris ad matrimonium cum ipſa conſentiente perficiendum, etiamſi parentes reclament.* Quibus addit hic Theologus, qui ita poſt Sanchez, Azorium & Filliucium (g) loquitur, quod juxta probabiliorem opinionem, quam amplectuntur Azorius & Bonacina, ſponſus fieret conſcius criminis raptus, niſi ſponſa abductioni ſuæ conſentiret; quia jure, quod in ipſam habet, vi ad matrimonium eam compellere non poteſt. *Si ſponſus talem ſuam ſponſam rapiat invitam ad matrimonium quia vim infert puellæ, non habet autem jus ad eam vi compellendam, ut matrimonium promiſſum perficiat.* Cæterùm Sanchez pro noſtrâ ſententiâ laudat Panormitanum, Angelum de Clavaſio, Baptiſtam Trovamalam, Sylveſtrem de Prierio, Joannem Tagnatium ſeu Tabienam, Henriquez & novem alios Authores (h): quibus verbis conſtat non incurri crimen raptûs, niſi cùm abducitur perſona omninò voluntare ſuâ libera, & qu cum nullum contractum eſt vinculum per præcedentia ſponſalia.

(f) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 154. art. 7. §. Petes.

(g) Thom. Sanchez de matrim. l. 7. diſput. 12. n. 15. & diſp. 13. n. 15.
Joan. Azorius inſtitut. moral. 3. part. l. 3. c. 14.
Filliucius tract. 30. c. 6. n. 113.

Teſtimoniis iſtis addi poteſt authoritas Gregorii II. qui raptores excommunicatos declarans, eandem ponit exceptionem (i): *Si quis virginem vel viduam, niſi deſponſaverit, rapuerit, vel furatus fuerit in uxorem, cum ſibi faventibus anathema ſit.* Hæc ſunt verba ipſa, quæ refert Gratianus.

(h) Abbas in cit. cap. *Cùm cauſam.* n. 1. Notabili 1. & n. 4. Angelus. v. *Raptor.* n. 3.
Roſella. v. *Luxuria* n. 1.
Sylveſter q. 6. dicto 2.
Joan. Tabiena. v. *Raptor.* n. 2. v. 1.
Henriquez. de matrim. l. 11. c. 14. n. 4. & 5.
Corneus Boſſius & alii.

(i) Greg. II. in can. *Si quis.* 5. 36. q. 2.

CASUS IV.

ANTONIUS Carolam filiam majorem, quæ ſuæ conſentiebat abductioni, ſtricto etiam enſe repulſis parentibus ejus, ſibi eam è manibus ſuis eripere contendebant, domum ſuam deduxit, eique nupſit. An vir ille conſcius eſt raptûs, & matrimonium ejus eſt-ne invalidum?

RESPONS.

Dicendum, eſt, Antonium non eſſe raptûs conſcium, propriè loquendo; & verbum illud juxta ſenſum Canonum uſurpando: cùm enim Carola *ſui juris* eſſet ob majoritatem ſuam, & ſuæ conſenſerit abductioni, atque matrimonio ſuo cum Antonio, nullam paſſa eſt injuriam ex hac juris regulâ (k): *Scienti & conſentienti non fit injuria neque dolus.* Neque Parentibus puellæ illius injuriam intulit Antonius, cùm jam in eorum non eſſet poteſtate, atque ſui juris eſſet. Igitur causâ

(k) Reg. 27. de reg. juris. in 6.

vicus XIII. Declaramus conformiter Sacro Sancta Decreta, & canonicas conſtitutiones, matrimonia eorum, qui rapuerint & abduxerint Viduas, filios & filias, cujuſcumque ſint ætatis & conditionis, invalidè contracta. Cui edicto conſentaneum videtur Concilium Tridentinum, in eo quòd loquens de raptu, nullum ponit diſcrimen inter majores & minores, & generatim declaret matrimonium cum raptis contractum eſſe invalidum, atque adeò non diſtinguendum eſſe inter minores, eos qui majoritatis ætatem attigere, ex hac juris regulà (l): *ubi jus non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus.*

(l) Argum. legis de pretio ff. de publiciana in rem actione. lib. 6. tit. 2.

Objectio iſta nullius eſt ponderis: nam Edicto an. 1539. cæteriſque ejus vel antecedentibus vel ſubſequentibus intelligitur raptus in ſenſu cannonum ſumptus hoc eſt, raptus vi commiſſus & contrà raptæ perſonæ voluntatem, aut ejus parentum, cùm ob minoritatem in eorum eſt, poteſtate, neque de ſe abſque eorum conſenſu diſponere poteſt: & ob eam cauſam edicta illa voce, *rapere*, Gallicè *ravir*, utuntur: ad exprimendam vim, quæ in raptûs crimine admittitur. Neque ullus reperitur vel canon vel decretalis, quæ terminum raptûs alio ſenſu uſurpent, & quibus perſonæ majori quæque ſuis juris eſt, tollatur facultas diſponendi de perſone ſuâ, factis, & actionibus ſuis; præſertim in iis quæ ſpectant ad matrimonium, quod à Tridentino etiam validum agnitum eſt in minoribus, qui illud abſque Parentum ſeu Patris & Matris conſenſu contrahunt. Fatemur itaque, juxta mentem edicti an. 1539. ab iis validè contrahi non poſſe cum perſonis majoribus, qui vi eas & diſſentientes abducunt; quòd ſic ab Eccleſia ac Principibus ſtatutum fuerit, ut matrimonia ſua ſtaret libertas, quæ ab eo ſeparari non debet: ſed contendimus, neque Eccleſiam, neque Principes perſonam majorem privare voluiſſe plenâ libertate, quam ipſi concedunt leges omnes, ſeu civiles, ſeu Canonicæ. Quæ cùm ita ſit, jure dicimus, cum Carolâ ſit major & ſe ab Antonio abduci nuptiarum causâ conſenſerit, ejus cum eo matrimonium validum eſſe, licet huic præter æquum & rationem interceſſerint ipſius parentes.

Certum quidem eſt, præter raptum violentiæ; alium quoque admitti, quem fraudulentiæ ſeu ſeductionis vocamus, qui vulgò ſupponitur, & reipsâ ſæpè ineſt matrimoniis, quæ minores contrahunt ſine conſenſu aut præter conſenſum Patris, Matris, tutorum, curatorum-ve ſuorum. Sed hæc nunquam in majoribus præſumitur fraudulentia, qui de ſe ſuâque voluntate, ad arbitrium ſuum diſponere valent; quare hæc altera raptûs ſpecies non obtinere in caſu propoſito.

CASUS V.

ANASTASIA, matrona vidua nobilis & potens, adoleſcentem pariter nobilem, qui etiamnum in patris erat poteſtate; octodecim videlicet tantùm annos natum rapi curavit, & quidem de ipſius conſenſu; eique nupſit coràm proprio ſuo Parocho multiſque teſtibus. Quæritur utrùm validum ſit illud matrimonium?

RESPONS.

Cum lex ultrà ſenſum ſuum litteralem & nativum

Digitized by Google

tuens in mulieres, quæ ſimul uterentur violen-
tiâ, matrimonium inter mulierem & virum, quem adduci curavit, eſſe validum, cùm, ut in caſu propoſito, vir abductioni ſuæ & ſecutn ex eâ matrimonio liberè conſenſit (b) Teſtatur Fagnanus, hanc opinionem non ſolùm probabilem

(b) Petrus Fultenſis de præceptis decalogi c. 6. art. 2. Andræas Victorellus ad inſtruct. ſacerd. Tolet. lib. 7. c. 17.

contrahit pupillus ſine conſenſu parentum ſuorum aut tutoris curatoris-ve ſui.

Vide { SPONSALIA. MATRIMONIUM. DISPENSATIO MATRIMONII. }

IMPEDIMENTA IMPEDIENTIA.

IMPEDIMENTUM impediens tantùm, eſt *illud quod impedit matrimonium contrahendum, ſed non invalidat contractum* (d): Duodecim autem vulgò recenſentur hujuſmodi impedimenta impedientia, quæ ſeorſim exponentur in primâ hujuſce tituli deciſione, in quâ oſtendetur, quatuor prima etiamnùm obtinere, cætera, verò conſuetudine oppoſitâ fuiſſe abrogata.

(d) Polm. brev. Theol. 3. part n. 484.

CASUS PRIMUS.

JODOCUS, quamvis Ligatus impedimentis quibuſdam, quæ *impedimenta impedientia* vocantur matrimonium contraxit. An ita ſeſe gerere potuit abſque mortali peccato?

RESPONS.

Priuſquàm difficultati huic fiat ſatis, juvat hîc exponere, quæ ſint hujuſmodi impedimenta, quæ dicuntur impedientia, & quæ numero duodecim his verſibus comprehenduntur.

Ecleſiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechiſmus, ſponſalia, jungita Votum,
Inceſtus, raptus ſponſatæ, mors mulieris,
Suſceptus propriæ prolis, mors preſbyteralis,
Vel ſi pœniteat ſolemniter aut monialem,
Accipiat. Prohibent hæc conjugium ſociandum.

En terminorum illorum expoſitio, unà cum probationibus horum impedimentorum, quæ ad marginem indicantur.

Eccleſiæ vetitum ſignificat 1. prohibitionem ab Epiſcopo, aut Vicario ejus generali aut Officiali aut etiam à ſolo Parocho alicui factam, ne matrimonium contrahat, donec manifeſtum fiat, nullum eſſe impedimentum dirimens, quo invalidari poſſint meditatæ nuptiæ; vel Epiſcopum ipſum conſultaverit. 2. excommunicationem majorem vel minorem & interdictum, quo durante prohibita eſt matrimonii celebratio. 3. omiſſionem promulgationis triplicis futuri matrimonii.

Tempus feriatum (e) tempus eſt Adventûs & Quadrageſimæ, quo durante non licet nubere.

Catechiſmus (f) deſignat impedimentum, quod contrahitur ex unâ parte ab eo, qui puerum duntaxat ſuſcipit iis cerimoniis, quæ baptiſmum anteredunt, aut quæ ſupplentur cùm domi baptizatus eſt infans; & ex aliâ parte à Patre & matre infantis.

Sponſalium (g) nomine intelliguntur, ſponſalia; quæ fuêre valida, nec legitimè fuêre ſoluta.

Votum (h), ſignificat votum ſimplex caſtitatis, ad quod referuntur Vota Religionis, Sacri ordinis ſuſcipiendi & nunquam nubendi.

Inceſtus (i), eſt copula carnalis, habita cum defunctæ mulieris conſanguinea in primo aut ſecundo gradu, non verò in tertio aut quarto, ut vult Toletus (k) nam à ſancto Pio V. in conſtitutione 18. Novemb. an. 1566. Latâ (l) declaratum eſt impedimentum illud ſecundum affinitatus gradum non excedere quo circa reus hujus

(e) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 10. & cap. 1. & 2. de matrim. contracto contra interdict. Eccleſiæ Lib. 4. tit. 16. can. *Non oportet.* 10. 33. q. 4.

(f) Cap. *Per catechiſmum.* 2. de cognat. ſpirit. in 9. 2

(g) Cap. *Veniens.* 15. &c. *Si inter* 31. de ſponſal & matrim. ex cap. *Accepiſti.* 2. & cap. *Licet.* 3. de ſponſa duorum.

(h) Cap. *Meminimus* 3. &c. *Veniens.* 5. qui Clerici vel voventes &c.

(i) Cap. *Tranſmiſſæ.* 4. de eo qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ &c.

(k) Tolet. inſtruc. Sacerd. l. 7. c. 19.

(l) S. Pius V. in Bulla *Ad Romanum.* Mago. Bullar. tom. 2. pag. 193. col. 2.

jam criminis alteras cum aliâ perſonâ nuptias licitè non poteſt contrahere.

Raptus ſponſatæ (m), ſignificat abductionem ab homine factam illius, quæ alteri jam ſpopondit eo fine ut cum eâ carnaliter peccet; eoque interdicto ipſa continetur ſponſa, ſi ſuæ conſentiat abductioni.

Mors mulieris (n), hæc eſt mors, quam privatâ ſuâ authoritate vir mulieri ſuæ attulit, quo crimine fit, ut ex canonibus alteri nubere non poſſit quâ de re animadvertit Toletus, idem jure non fuiſſe conſtitutum impedimentum pro muliere, quæ virum ſuum interfecit.

Suſceptus propriæ prolis (o) fit ex peccato, quod alteruter conjugum committeret, ſuum è ſacro baptiſmatis fonte puerum eo fine ſuſcipiens, ne alter uſum matrimonii poſſet requirere.

Mors prebyteralis (p) ſignificat homicidium commiſſum in perſona ſacerdotis, ac præcipuè ut advertit Panormitanus, (q), cùm reus convictus eſt, & juridicè damnatus.

Si pœniteat ſolemniter (r) quibus verbis illud duntaxat tempus intelligitur, quo ſubſiſtit publica, quæ injuncta eſt, pœnitentia.

Aut monialem accipiat. (s): hoc eſt, illius auſus neſarius, qui Religioſæ præſumpſiſſet nubere perſonæ.

His præſuppoſitis, ad propoſitam quæſtionem reſpondemus, dicendo, mortale admitti peccatum, cùm matrimonium contrahitur, non obſtante impedimento interdicti, quo matrimonii celebrationem prohibet Eccleſia 1. à primâ Adventûs die dominicâ ad Epiphaniam, & à die cinerum ad octavam Paſchatis incluſivè. 2. non obſtante illo impedimento, quo ab Eccleſiaſtico ſuperiore prohibetur matrimonii celebratio, donec eâ, quæ intervenire potuit, elucidetur difficultas, quæ prohibitio duabus Alexandri III. (u) decretalibus continetur. Idem dicendum da impedimentis ſponſalium & voti. Ita nobiſcum ſentiunt Sylveſter, Petrus Sotus, Cardinales Cajetanus & Toletus, Navarrus & Sylvius (x)

1. Quod ad interdictum pertinet, ſeu hac voce intelligatur tempus illud, quo durante matrimonii celebrationem prohibet Eccleſia, aut ipſa legitima ſuperioris Eccleſiaſtici prohibitio, à peccato mortali eximi poſſe non videntur inobſequentes; nam ſi interdicti nomine intelligatur prohibitio juxta à ſuperiore legitimo iis facta, qui contrahere volunt, certum eſt, id abeis fieri non poſſe abſque ſcandaloſa Eccleſiaſticæ authoritatis contemptu; quâ in releve non

(m) Can. *Statutum.* 34. 27. q. 2.

(n) Can. *Interfectores* 5. & can. *Admonere* .8. 33. q. 2.

(o) Can. *De eo* 5. 30. q. 1.

(p) Cap. *Qui Preſbyterum,* 2. de pœnitentiis & remiſſ

(q) Panorm. in cit. c. *Qui Preſbyterum.*

(r) Can. *De his* 12. 33. q. 2.

(s) Can. *Hi ergo.* 13. 27. 9 1. & can. *Si quis* 17. ibid.

(u) Alex. III. in cap. *Literas.* 1. & in c. *Ex Literis.* de matrim. contracto contra interdict. Eccleſiæ.

(x) Fr. Sylvius in ſupplem. ſancti Thom. q. 60. art. un. quæſito 4 concluſ. 2. 3 4 5. & 6. Sylveſter *Matrimonium* 6. q. 10. Tolet. inſtruct Sacerdot l. 7. c 21. Petrus Sot. Lat. 9. &c.

Digitized by Google

tas. Quæ pœna nititur iſtâ Joannis VIII. regulâ (*b*) : *Quod contra leges accipitur, per leges diſſolvi meretur.* Hoc eſt, mulier illa digna erat, ob inobedientiam ſuam, quæ ab eo ad tempus quoad thorum & domicilium ſejungeretur, cui nubere contra Epiſcopi ſui vetitum præſumpſerat, licèt ſuum valeret matrimonium. Et quidem tantoperè cavet Eccleſia, ut hac in re ſua ſarta tectaque teneantur mandata, ut quemlibet Parochum ſeu ſecularem ſeu regularem, qui prohibita illa non impedit matrimonia, trium annorum ſuſpenſione puniri jubeat, ut fert iſta Innocentii III. decretalis in corpore juris relata (*c*) : *Sanè ſi parœcialis ſacerdos*, inqnit hic Papa, *tales conjunctiones prohibere contempſerit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur, graviùs puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit.*

(*b*) Joan. VIII. in can. *Vides*. 20. diſt. 10.

(*c*) Innoc. III. in cap. Cùm *inhibitio* 3. § 2. de clandeſt. deſp.

Pariter ſi voce ioterdicti ſumatur pro tempore, quo matrimonium contrahere non licèt; dubium eſſe non poteſt, quin mortale inſit peccatum transgreſſioni prohibitionis, quam eâ de re emiſit Eccleſia in multis ſuis Conciliis ſeu œcumenicis ſeu privatis, quæ legi poſſunt in Canonibus, à Gratiano in decreto ſuo relatis (*d*), ac præcipuè in Tridentinâ ſynodo, quæ antiquas omnes innovet prohibitiones hoc ſuo decreto : *Ab adventu Domini noſtri Jeſu-Chriſti uſque in diem Epiphaniæ, & à Feriâ quartâ Cinerum uſque ad Octavam Paſchatis incluſivè antiquas ſolemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obſervari ſancta ſynodus præcipit.*

(*d*) Conc. Laodicen. an. 320. in can. *Non oportet*. ſup. cit. Conc. Martini Bracarens. in can. *Non licèt*. 9. 35. q. 4. Nicolaus Papa in can. *Nec uxorem*. 11. ibid.

Contendunt equidem Authores quidam, nuptiarum tantùm ſolemnitatem hoc tempore à ſacroſancto illo Concilio prohiberi; quod quidem ſatis manifeſtè ex ipſis probari poſſe videtur Concilii terminis, (*e*), à quo antiqui duntaxat renovantur Canones, qui ſolas interdicebant ſolemnitates, ut nuptialem dare benedictionem, publicè conjugatam in domum mariti deducere, nuptiales apparare epulas : quæ ſententia confirmari poteſt, 1. ex his Ritualis Romani terminis (*f*) : *Meminerint Parochi à Dominicâ primâ Adventûs uſque ad diem Epiphaniæ & à Feria quarta Cinerum uſque ad octavam Paſcha incluſivè ſolemnitates nuptiarum prohibitas eſſe, ut nuptias benedicere, ſponſam traducere, nuptialia celebrare convivia, matrimonium autem omni tempore celebrari poteſt.* 2. ex declaratione Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, datâ die 31. Maii an. 1597, cujus hæc ſunt verba : *ſacra Congregatio cenſuit ab Adventu Domini noſtrè Jeſu-Chriſti uſque ad diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum uſque ad octavam Paſchatis incluſivè, convivia nuptiarum, ſolemnitates, traductiones ad domum, & Carnalem copulam decreto Concilii, decimo capite ſeſſionis 24. de reformatione matrimonii prohiberi : ſed matrimonium coram Parocho & teſtibus & eo tempore contrahi poſſe.*

(*e*) Fr. Sylvius loco cit. & Cajet. in ſumma. v. *Nuptiarum peccata.*

(*f*) Ritual. Rom. tit. de matrim.

Verùm omiſsâ iſtâ quæſtione, ao videlicet privatim & abſque ſolemnitate matrimonium contrahi poſſit, ut volunt iſti Authores; hoc unum aſſerere ſat eſt, in hoc tenendam eſſe Eccleſiarum Conſuetudinem, quæ ne quidem privatitatis, Religionis, ſacros ſuſcipiendi ordines, vel prorsùs a matrimonio abſtinendi; certum eſt, eum qui aliquo ex his votis ligatur, abſque mortali peccato matrimonium contrahere non poſſe, licet votum eſſet tantùm ad tempus limitatum & nondum finitum. Ita docet ſanctus Auguſtinus (*h*) his verbis : *In virginali & viduali continentia*, inquit ſanctus Doctor, *excellentia muneris amplioris expetitur, quâ expetitâ & electâ & voto debito oblatâ, jam non ſolùm capeſſere nuptias, ſed etiam, ſi non nubant, nubere velle damnabile eſt.* Quod probat hic ſanctus authoritate Apoſtoli (*i*), addens : *Nam ut hoc demonſtraret Apoſtolus non ait : cùm in deliciis egerint, in Chriſto nubunt, ſed* nubere volunt, habentes, *inquit*, damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt. Idem docet ſanctus Hieronymus in canone relatus (*k*) : hinc alio legimus canone ſic fuiſſe ſtatutum (*l*) : *ſi vis ſimplex votum virginitatis habens, adjungitur uxori*, ait iſte canon, *poſteà non dimittat uxorem, ſed tribus annis pœniteat.*

... an. 1584. de matrim. tit. 27. can. 14. Conc. Narbon. an. 1609. c. 12. Conc. Burdigal. an. 1624. de matri. c. 7. n. 5.

(*h*) S. Aug. 1. de bono conjugali c. 8. in can. *Nuptiarum*. 41. 27. q. 1.

(*i*) 1. ad Timoth. 5.

(*k*) S. Hieron. in can. *Si nupſeris*. 5. diſt. 27.

(*l*) Can. *Si vir*. 3. eâd. diſt.

3. Quod ad ſponſalia pertinet, loquendo ut plurimùm, contrahi non poſſunt nuptiæ cùm aliâ, perſonâ non ſine ejus præjudicio, quâcum jam inita ſunt ſponſalia, abſque reatu mortalis peccati; cum data fides ſervari debeat, ſactaque promiſſio confici dicimus; *ut plurimùm loquendo*, quia in contrarium legitimæ quandoque haberi poſſunt, rationes, uti obſervabitur, dum de ſponſalibus.

4. denique affirmari poteſt, non eſſe peccatum, ſi quis matrimonium contrahat, non obſtantibus aliis impedimentis, de quibus dictum eſt : quòd iis diuturna & contraria conſuetudo ita derogaſſe videatur, ut ab iis jam diſpenſari nemo poſtulet; ſciente Eccleſiâ, quæ tamen veteres ſuas non renovat prohibitiones. Ita ſentiunt ſanctus Antoninus, Paludanus, Richardus, aliique Theologi, quibus aſſentiuntur Navarrus (*m*), Sylvius (*n*), Sanchez & Cabaſſutius, qui dicit (*o*), his non opus eſſe immorari, quia jam omnino ſublata ſunt; *nam his irretiti*, inquit, ſine ullâ diſpenſatione videntibus Prælatis contrahunt.

(*m*) Navarr. Manual. cap. 22. n. 75.

(*n*) Fr. Sylvius in ſupplem. ſancti Thomæ. q. 50. art. un. quæſito 4. Conclus. 5.

(*o*) Sanchez de matrim. l. 7. diſp. 17. n. 8 Cabaſſut. l. 3. cap. 21. in fine.

CASUS II.

Candido notum eſt impedimentum impediens inter duas perſonas deſponſatas, quarum factæ ſunt futuri matrimonii denuntiationes. An tenetur ſub reatu mortalis peccati, illud Parocho revelare?

Respons.

Exiſtimamus, in caſu propoſito teneri Candidum, ad revelandum Parocho tria ultima impedimenta, de quibus dictum eſt in reſponſione ad ſuperioram difficultatem; hoc eſt, ea quæ continentur his vocibus : *Interdictum, ſponſalia, votum*, ſumptis eo, quo explicuimus ſenſu : cùm enim abſque lethali culpâ hujuſmodi impedimentis ligatus matrimonium contrahere nequeat; is profectò, cui nota ſunt, ſub reatu ejuſdem pœnæ eadem ſuperiori revelare tenetur, cùm aliter in re gravi Eccleſiæ revelationem imperantis mandatum infringeret; & aliundè eorum fieret particeps criminis, qui in hoc ſtatu contraherent juxta illud Apoſtoli (*p*) : *Qui talia agunt digni ſunt morte : & non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

(*p*) Roman. 1. 32.

INCESTUS

Digitized by Google

n. 1119. diſpenſationem de conſanguinitate, cujus Eccleſiæ prohibitio ad quartum incluſivè gradum extenditur, aut de affinitate, quæ eandem habet graduum amplitudinem, eâ exceptâ, quæ oritur *ex illicitâ copulâ*, quæ ad ſecundum tantùm gradum protenditur.

Ex hac definitione liquet, duplicem diſtinguendam eſſe inceſtûs propriè dicti ſpeciem; unus eſt, qui inter perſonas conſanguineas; alter verò qui inter affines committitur; quo circa ut conſanguinitas & affinitas duplicem conſtituunt cognationis ſpeciem; ſic inceſtus uterque à ſe invicem ſpecie differt. At tertia eſt etiam inceſtûs ſpecies, qui ſpiritualis dicitur, quòd ad eas ſpectet perſonas, quibuſcum cognatio ſeu Spiritualis affinitas Baptiſmi, aut Confirmationis Sacramentis contracta eſt, quibus à nonnullis Theologis Sacramentum quoque pœnitentiæ adjungitur: quâ de re fusè agetur in ſecundâ deciſione.

Inceſtus eſt impedimentum matrimonii, quod per legitimam tantùm diſpenſationem deſinere poteſt, quodque poſt contractum matrimonium reum hujuſce criminis privat jure debiti conjugalis exigendi, quod jus ſolâ Epiſcopali diſpenſatione recuperare poteſt (*b*).

(*b*) D. Godeau. tom. 2. Pag. 5·4.

CASUS PRIMUS.

ABRAHAM commiſſum à ſe inceſtum cum Anſgardâ, puellâ viginti annos natâ, conſanguineâ ſuâ, Parocho ſuo, cui ſimplicem fornicationem in confeſſione declaravit; quòd ſibi perſuaſum foret, non requiri, ut Anſgardam ſuam eſſe conſanguineam aperiret, cùm ambo matrimonii Lege eſſent ſoluti. Quâ de re inquiritur, nùm circumſtantiam iſtam reticêre potuerit, quin invalida fieret confeſſio ſua?

RESPONS.

Id primò pro principio ſtatuendum eſt, inceſtum videlicet crimen eſſe ſpecie diverſum à ſimplici fornicatione ab eo namque pendet difficultatis propoſitæ nodus.

Certum eſt igitur, ab Abrahamo debuiſſe in Confeſſione manifeſtari, eam fornicationem, de quâ ſe ipſum accuſabat, fuiſſe inceſtum, ſimulque exprimi gradum conſanguinitatis, quo Anſgardæ junctus erat; quo omiſſo confeſſionem ipſius ex hoc defectu fuiſſe invalidam.

Ratio eſt, quia declarari neceſſe eſt circumſtantias, quæ ſpeciem peccati immutant: atqui circumſtantia, de quâ in caſu propoſito agitur, peccati, quod admiſit Abrahamus, ſpeciem immutat; quia fornicationis peccato novam addit alterius generis peccati difformitatem, ſcilicet reverentiam violendam iis à naturâ impreſſam, qui conſanguinitatis aut affinitatis vinculo ſunt conjuncti. En verba Sancti Thomæ eâ de re loquentis (*c*): *Circumſtantia peccatum in aliud genus mutat, quando alterius generis peccati deformitatem addit. Et ſecundùm hoc.... inceſtus, quis eſt conſanguinearum vel affinium abuſus.... quia caſtitatem violat in illis qui maximo fœdere conjunguntur, addit ſpecialem deformitatem, ſcilicet naturalis fœderis violationem.* Eandem rem alibi fusè probat Angelicus Doctor (*d*) his terminis: *Ibi neceſſe eſt inveniri determinatam ſpeciem luxuriæ, ubi invenitur aliquid repugnans uſui debito venereorum. In uſu autem conſanguineorum vel affinium invenitur aliquid incongruum commixtioni venereæ.* Quod probat idem Sanctus Doctor tribus rationibus, quibus quartam ex Ariſtotele deſumptam ſuperaddit.

(*c*) S. Thom. in 4. diſt. 41. q. 1. art. 4. in corp.

(*d*) Idem 2. 2. q. 5. art. 2.

Prima ratio eſt iſta: *Primò quidem*, inquit, *quia naturaliter homo debet quandam honorificentiam parentibus, & per conſequens aliis conſanguineis qui ex eiſdem parentibus de propinquo originem trahunt.... manifeſtum eſt autem ſecundùm prædicta, quòd in actibus venereis maximè conſiſtit quædam turpitudo honorificentiæ contraria. Unde de his homines verecundantur. Et ideo incongruum eſt, quod commixtia venerea fiat talium perſonarum ad invicem. Et hæc cauſa videtur exprimi Levitici* 18. *ubi dicitur*: Mater tua eſt; non revelabis turpitudinem ejus: *Et poſteà dicitur in aliis.*

Secunda ratio *eſt, quia perſonas ſanguine conjunctas neceſſe eſt ad invicem ſimul converſari. Unde ſi homines non arcentur à commixtione venerea, nimia opportunitas daretur hominibus veneræ commixtionis; & ſic animi hominum nimis emolleſcerent per luxuriam.*

Tertia ratio eſt: *Quia per hoc impediretur multiplicatio amicorum. Dum enim homo uxorem extraneam accipit, junguntur ſibi quaſi ſpeciali amicitiâ omnes conſanguinei uxoris, ac ſi eſſent conſanguinei ſui... addit autem Ariſtoteles quartam rationem in* 2. *Politicorum; quia cùm naturaliter homo conſanguineam diligat, ſi adderetur amor, qui eſt ex commixtione venereâ, fieret nimius ardor amoris & maximum libidinis incentivum, quod caſtitati repugnat.* Ex quibus rationibus ita concludit ſanctus Doctor: *Unde manifeſtum eſt, quòd inceſtus eſt determinata luxuriæ ſpecies.*

CASUS II.

VIGILIUS Sancti Patricii Parochus de libidinoſo commercio convictus eſt, habito cum puellâ, quam confitentem audierat. An idcirco ſpiritualem commiſit inceſtum, & debitam inceſtuoſis ferre debet pœnam?

RESPONS.

Priuſquàm ſua ſit difficultati huic reſponſio, ſciendum eſt, inceſtum eſſe crimen commiſſum cum perſona alteri conjuncta cognatione naturali aut ſpirituali, vel affinitate; & quodlibet aliud peccatum cum aliâ quâlibet perſonâ commiſſum dici non poſſe inceſtum.

Hoc præſuppoſito, dicimus, juxta quoſdam Theologos ſpiritualem intercedere affinitatem inter Confeſſarium & perſonam, quam in confeſſione Sacramentali audivit, atque adeò, ſi cum eâ fornicatus fuerit, conſcium fieri criminis inceſtûs, & tanquam inceſtuoſum eſſe puniendum; Ita ſentit Paludanus (*e*), & cum eo alii nonnulli, qui opinionem

(*e*) Petr. Palud. in 4. diſt. 42. q. 1. art. 1.

tè, quod abſit, hoc contigerit, ſic pœniteant, quo modo de filiâ ſpirituali

Attamen contrarium ſentiunt alii omnes Theologi, & contendunt, ſpiritualem affinitatem propriè loquendo, non oriri, niſi ex adminiſtratione Sacramentorum Baptiſmatis & Confirmationis; non verò Pœnitentiæ; ut expreſsè declarat Bonifacius VIII. (c), qui, cùm præmiſit, ex adminiſtratione duorum illorum Sacramentorum ſpiritualem contrahi affinitatem, tum addit: *Ex datione verò aliorum Sacramentorum ſpiritualis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat vel diſſolvat.* Idem quoque docet ſanctus Thomas his verbis (d): *Per Sacramentum Pœnitentiæ non contrahitur, propriè loquendo ſpiritualis cognatio .... nec obſtat, quòd per Pœnitentiam tollatur peccatum actuale: quia hoc non eſt per modum generationis; ſed magis per modum ſanationis.*

(c) Bonifac. VIII. in cap. *Quamvis.* 3. de cognat. ſpirit. in 6.

(d) S. Thom. in 4. diſt. 42. q. 1. art. 2. ad 8.

Eandem ſententiam amplectitur Dominicus Sotus (e), quam iſta ratione aſſerit: *Quod aliorum* (Sacramentorum) *nullum cenſetur generatio*, uti Baptiſmus & Confirmatio, *ſed vel alimentatio, ut Euchariſtia, vel ſanatio & reconciliatio ut Pœnitentia.* Quo dicto, tum Symmachi Papæ verba exponit, dicens: *Sed dicuntur filii ſpirituales; quia per doctrinam & monita atque adminiſtrationem Sacramenti reconciliat eos Deo; quod quamdam gerit cum ſpirituali genitura ſimilitudinem.* Deinde ſubjungit, nullam eſſe agnoſcendam ſpiritualem affinitatem, quæ ſit realis & propriè dicta, niſi eam, quæ oritur ex adminiſtratione Baptiſmi & Confirmationis: atque adeò peccatum à perſonis commiſſum, quæ hujuſmodi affinitatem non contraxerunt, verum non eſſe inceſtum. *Attamen illa ſpecies peccati ſpiritualis inceſtûs, qui committitur inter cognatos ſpirituales, non niſi cum illis, quos nec Sacerdos vel alius baptizavit, vel levavit de fonte.*

(e) Dom. Sotus. in 4. diſt. 42. q. 1. art. 2.

Eandem quoque doctrinam expreſsè tuetur Gamachæus his verbis (f): *Unde & ſolvitur quod alii opponunt de cognatione ſpirituali ex miniſterio generationis; itaque nec propriè parit cognationem: non enim intelligitur cognatio inter eum, qui ſuſcitat, & eum qui ſuſcitatur, ſicut eſt inter illum qui generat, & illum qui generatur.*

(f) Gamachæus tract. de Sacram. matrim. c. 20.

Canones igitur Summorum Pontificum Symmachi & Celeſtini, ex quibus opinionem ſuam firmat Paludanus, intelligi tantùm debent de cognatione ſpirituali impropriâ, uti eos exponit S. Thomas, & quæ ob eam tantùm cauſam talis dicitur, quia, ut loquitur idem ſanctus Doctor, ſimilitudinem quamdam habet cum verâ proprièque dicta cognatione. Unde inferri neceſſe eſt, Confeſſarium, qui cum ſuâ fornicatur pœnitente, inceſtûs non eſſe conſcium, ſed criminis duntaxat inceſtui valdè affinis. & quo fit, *ut tantùm peccet*, pergit idem Sanctus (g); *eam carnaliter cognoſcens, ac ſi eſſet ſua ſpiritualis filia.* Hinc Sacri Canones eandem pœnam pro utroque crimine imponunt, ne ob nimiam ſuam familiaritatem ad ſcelus ac libidinem invitentur hujuſmodi perſonæ. *Hoc ſcelus ſi quis perpetraverit*, inquit Symmachus Papa (h), *non ſolùm dignitatis honorem amittat; verùm etiam uſque ad exitum vitæ ſuæ jugi pœnitentiæ ſe ſubdat.* Hæc ſunt etiam Celeſtini Papæ (i) verba: *Ab omni officio deponatur & peregrinando duodecim annis pœniteat. Poſteà verò ad Monaſterium vadat; ibique cunctis diebus vitæ ſuæ Deo ſerviat.* Denique nullum hic Summus Pontifex diſcrimen ponit inter pœnam utrique criminis debitam. *Sic pœniteat*, inquit (k), *quomodo de filiâ ſpirituali, Epiſcopus quindecim annis, Presbyter duodecim, & deponatur, ſi tamen in conſcientiam populi devenerit.* Secundus Canon inter eos, qui pœnitentiales dicuntur, eandem præſcribit pœnam. Vigilius itaque eandem ſubire debet pœnitentiam, quam ipſi ſapiens imponeret Confeſſarius, ſi reàdem commiſiſſet inceſtum, licèt ſimilitudinarii, ſit tantùm reus (l). Cæterùm de verbo *Inceſtus*, fuſiùs hic non agemus, quòd de eo alibi multa fiat mentio.

(g) S. Tho. cit. loco.

(h) Symmachus in cit. can. *Omnes.*

(i) Celeſt. in can. *Si quis.* 9. 30. q. 1.

(k) Idem in can. *Non debes*, eod. loco cit.

(l) De Sainte Beuve, tom. 3. caſ. 184.

INDULGENTIÆ.

NOmen INDULGENTIA, juxta Sylveſtrum de Prierio (m), derivatur à verbo Latino, *Indulgere*, quod ſignificat remittere, ſeu alicui condonare culpas, quarum factus eſt reus; quocirca Indulgentia, eo ſenſu ſumpta, quo in hoc titulo intelligitur, ſignificat *veniam & remiſſionem*, unde olim, *remiſſionum* nomine dictum eſt, quod hodie *indulgentiarum* verbo intelligitur, ut conſtat ex his verbis trigeſimi octavi tituli, Libri quinti Decretalium Gregorii IX. *De Pœnitentiis & remiſſionibus*; & ex hiſce aliis Authoris Gloſſæ (n), *remiſſiones*, ſeu *Indulgentias*: Id quidem manifeſtiſſimum fit ex Decretali Alexandri III. ad Archiepiſcopum Cantuarienſem in Anglia (o) à quo fuerat conſultus hic Summus Pontifex de amplitudine poteſtatis Præſulum pro conceſſione Indulgentiarum: quamvis enim in ſummario, quod huic Decretali præfixit ſanctus Raymundus de Pegnafort, adhibeatur vox iſta, *Indulgentiæ*, Summus tamen hic Pontifex verbum duntaxat, *remiſſiones* uſurpat. Sic autem ſuam incipit reſponſionem: *Quod autem conſuluiſti, utrùm remiſſiones, quæ fiunt in dedicationibus Eccleſiarum... aliis proſint, quàm his, qui remittentibus ſubſunt:* Et ſic concludit: *Remiſſiones prædictæ*

(m) Sylveſter de Prierio. v. *Indulgentia.* n. 1.

(n) Gloſſa in cap. *Romana.* 1 hoc tit.

(o) Alex. III. in c. *Quod autem.* 4. eod. tit.

Digitized by Google

tivis remiſſionem. Quâ in re eadem divina ſcriptura veterum Romanorum ſequitur loquendi rationem Imperatorum, qui publicis ac generalibus quibuſdam diebus, pœnas remittere ſolebant, quarum digni erant nocentes, quibus deliĉtorum ſuorum gratiam facere volebant. Quod quidem in Codice Theodoſiano videre eſt titulo *de indulgentiis criminum* (*c*).

Explicato hoc modò Indulgentiæ nomine; jam ipſius exponenda eſt natura ac definitio, quæ triplex affertur, quæ ad eundem redit ſenſum prima eſt Angeli de Clavaſio (*d*) Authoris ſæculi 15. qui eam ſic definit: *Indulgentia eſt quædam remiſſio pœnæ debitæ pro peccato, poſt contritionem habitam de eo.* Altera eſt Sylveſtri, quæ ſic habet: *Eſt ... Indulgentia Eccleſiaſtica donatio alicujus ſumpti de theſauro ſpirituali Eccleſiæ, facta peccatori, ut inde ſatisfaciat Deo pœnarum creditori.* Tertia denique eſt Polmani. qui indulgentiam univerſim ſumptam ita definit: *Indulgentia eſt abſolutio, poteſtate clavium à pœna injuncta, vel injungenda.*

Indulgentiarum virtus à ſolis omnium ſanctorum meritis oritur, quæ ad Eccleſiæ theſaurum non pertinent, niſi ut ſubſidium, unicè mentis Chriſti Domini ſubnixum, ut explicat Clemens VI. in unâ è conſtitutionibus ſuis titulo 9. Etravagantium relata, cujus hæc ſunt verba: *Ad cujus quidem theſauri cumulum, Beatæ Dei genitricis, omniumque electorum à primo juſto uſque ad ultimum merita adminiculum præſtare noſcuntur* (*e*).

Hic varias cum Van-Eſpen Indulgentiarum ſpecies, quæ in Eccleſia fuere in uſu, non recenſebimus, neque etiam de tempore fiet mentio, quo vigere cœperunt, neque etiam de variis, quas refert, opinionibus multorum illuſtrium, quos laudar, Theologorum, quales ſunt Guillelmus Epiſcopus Antiſſiodorenſis (*f*), Pater Morinus (*g*), & Cardinalis Baronius, unicâ fidei profeſſione contenti, quâ dicitur; *Indulgentiarum poteſtatem à Chriſto in Eccleſia relictam fuiſſe*, primis ſcilicet paſtoribus ejus,) *illarumque uſum Chriſtiano populo maximè ſalutarem eſſe.* At verò immoderatos earum abuſus comprobare non poſſumus, in quos prærupêre quidam Præſules poſt ſæculum decimum ſecundum, de quibus loquitur quartum Lateranenſe Concilium, habitum an. 1215. ſub Pontificatu Innocentii III. cujus Decretum refertur in corpore juris Canonici, in quo dicuntur indiſcretæ & ſuperfluæ; quòd antiquæ Eccleſiaſticæ Diſciplinæ vigorem debilitarent, & ex earum facilitate Indulgentiæ tantùm à fidelibus haberentur, ut facilè medium, quo integram pœnarum deliĉtis ſuis debitarum remiſſionem obtinere poterant, quin eadem convenienti ſatisfactione expiarent; cùm eas tantùm habere deberent, uti medium ſupplendi impotentiæ ſuæ atque infirmitati, ut earum ope pleniùs divinæ juſtitiæ ſatisfacerent.

Equidem ſtolidè errat, ſi quis putet, ſub obtentu quarumdam oratiuncularum, nec non aliquot Eleemoſynarum modicarum, ſe debitis juſtitiæ divinæ ob crimina ſua omnia pœnis eſſe defunctum. *Pœnitentiales Presbyteri*, inquit Chriſtianus Lupus (*h*), Van-Eſpen relatus (*i*), *qui tempore indulgentiæ pro gravibus peccatis imponunt leves pœnitentias, hallucinantur inſigniter, & peccatoribus plurimùm nocent: quò major ei pœnitentia imponitur, eò fiunt viciniores ſatisfactioni, & ad Indulgentiæ fructuum aptiores.* Unde ſequitur nulla tutiori atque utiliori viâ pœnitente ſpeccatores ad Lucrandas indulgentias magis eſſe paratos, quàm, ſi laborioſis pœnitentiæ operibus mereantur, ut Eccleſia eorum infirmitati atque bonæ voluntati indulgens defectum pœnitentiæ, oblatæ ſibi indulgentiæ auxilio ſuppleat, ut ſcitè exponit ſanctus Carolus Borromæus, de Jubilæo loquens (*k*). Reipsâ, quâ Lætitia, animi alacritate atque fortitudine Romam, aut etiam in aliam multò etiam remotiorem, urbem quis ſe conferret, ſi hinc amplas opes temporales, licèt fluxæ ſint & caducæ, ſe aſportaturum ſperaret, tanquam hujuſmodi itineris mercedem & earum, quæ in eo conficiendo toleratæ ſunt, defatigationum? Quid igitur Chriſtiano faciendum, ut ab Eccleſia copioſè & gratuito divitias ac ſpirituales theſauros obtineat, quorum adminiſtrationem ac diſpenſationem habet. Ita ratiocinatur ſanctus iſte Archiepiſcopus.

(*c*) Cod. Theodoſiano l. 9. tit. 38.

(*d*) Summa Angeli ad v. *Indulgentia.*

(*e*) Clem. VI. in c. *Unigenitus*. 2. de pœnit. & remiſſ.

(*f*) Guillelm. Antiſſiod. in ſum. l. 4.

(*g*) Morinus l. 10. c. 20.

(*h*) Chriſtianus Lupus differtat. prœmiali. c. 8.

(*i*) Van-Eſpen. jus Eccleſiaſticum. Univerſum. 2. tit. 7. n. 16.

(*k*) S. Carol. ait. Eccleſ. Mediol. part. 7. tom. 1. pag. 931.

CASUS

Digitized by Google

[illegible] illius publicationem permittere poteſt ex decreto Concilii Tridentini (*a*): *Indulgentias verò, aut alias ſpirituales gratias, quibus non ideò Chriſti fideles decet privari, deinceps per Ordinarios locorum* (*adbibitis duobus de Capitulo*) (clauſula hæc in Gallia non obtinet) *debitis temporibus populo publicandas decernit* (Sancta Synodus).

(*a*) Conc. Trid. ſeſſ. 21. de reform. c. 9.

Intereſt autem plurimi ad bonum ſpirituale populorum, qui Epiſcopi juriſdictioni ſubjacent, ut ſibi Brevia eſſe authentica non verò abuſiva, conſtet: quod quidem prævio tantùm examine diſcernere queunt Præſules. Hinc Clemens V. cùm per ſe Concilio Viennenſi œcumenico, in Delphinatu an. 1311. habito præeſſet, loquens de quæſtoribus, quos ſibi miniſtros habebat eo tempore Eccleſia, & qui à Concilio Tridentino penitùs fuêre ſuppreſſi, juſſit, ut Diœceſani, quos adirent, Epiſcopi Brevia diligenter examinarent, vi quorum collecta ſua mendicabant, ut eorum falſitatem, vel, ſi qui eſſent, abuſus cognoſcerent. *Litteras quoque Apoſtolicas Diœceſani Epiſcopi*, inquit hic Papa (*b*), *ne quid fraudis committi valeat per eaſdem, antequàm admittant quæſtores ipſos, examinent diligenter.*

(*b*) Clem. V. c. *Abuſionibus*, 2. de pœnit. & remiſſ. lib. 5. Clement. tit. 9.

Idem conſtitutum eſt à Concilio Cameracenſi an. 1567. his verbis (*c*): *Probibet ſancta Synodus, ne quis ullas novas aut ignotas Indulgentias populo commendet, aut promerendas offerat; niſi priùs ab Ordinario viſitatæ fuerint & probatæ.* Sic etiam ſtatuit Concilium Rhotomagenſe an. 1581. (*d*), loquens de Indulgentiis à Papa conceſſis Xenodochiis: *Statuimus, ne deinceps à noſtris Officiariis recipiantur, aut ſubſignentur, priùſquam Epiſcopis de Sanctæ Romanæ Eccleſiæ diplomate per ipſius inſpectionem conſtiterit.* Nec aliter loquitur Concilium Turonenſe an. 1583. (*e*), cujus hæc ſunt verba: *Sublato etiam, qui in multis Diœceſibus invaluit, abuſu, omnibus Eccleſiaſticis cujuſcumque ſtatûs, ordinis, aut dignitatis exiſtant, probibemus, ne Indulgentias, aut alias ſpirituales gratias, ſive ab antiquo, ſive poſt Tridentinum Concilium conceſſas, audeant impóſterum publicare, præter eas, quas ordinarii locorum .... debitis temporibus populo publicandas judicaverint.* Ita quoque rem expreſsè definivit Aquenſe Concilium an. 1585. (*f*) eſt etiam Narbonenſis Concilii an. 1609. (*g*) Conſtitutio iſta: *Statuimus, ne in Eccleſiis, aut alias quoquo modo publicentur Indulgentiæ, niſi ab Epiſcopis viſæ, & per eorum ſigillum aut ſignum & Secretarii ſuſcriptionem, appareat Parochis eas à ſummo Pontifice conceſſas fuiſſe.*

(*c*) Conc. Camer. tit. de Indulg.

(*d*) Conc. Rhotomag. tit. de Epiſc. off. §. 35.

(*e*) Conc. Turon. init. ſcilicet de profeſſionis fidei tuendæ curâ.

(*f*) Concil. Aquenſ. tit. de Indulgentiis.

(*g*) Conc. Narbon c. 12.

Denique iſtud diſciplinæ caput univerſim tenetur in Gallia, ut patet ex hac Comitiorum Cleri Gallicani an. 1625. (*h*) ordinatione: *Probibetur omnibus Religioſis, & aliis, ne ullas promulgent Indulgentias abſque licentiâ ſcriptâ Epiſcopi Diœceſani.*

(*h*) Comitia general. Cleri Gallic. an. 1625. art. 9.

CASUS II.

Cùm Religioſa Communitas, Epiſcopi authoritati ſubdita pro ſeptennio Breve Apoſtolicum Indulgentiæ plenariæ obtinuiſſet in favorem ſodalitatis recens conſtitutæ; illudque Communitatis ſuperior Epiſcopo examinandum obtuliſſet ad obtinendam illius promulgationis, facultatem, breeam ad tempus prorogare poteſt, quo id ipſum ſpirituali fidelium bono convenientius judicat. Ratio eſt, quia, cùm ſummus Pontifex ad ſpiritualem tantùm fidelium utilitatem hujuſmodi gratias concedat, neque ipſe legitimum ferre queat judicium de tempore, quod magis conveniens eſt, idipſum ordinariorum judicio permittitur, ut patet ex verbis iſtis Concilii Rhotomagenſis in ſuperiori deciſione illatis, quæ conveniunt pariter cum dictis Concilii Tridentini: *Quas ordinarius locorum ...... debitis temporibus populo publicandas judicaverint.*

Obtinet uſus, ut quibuſdam hebdomadis Bullarum etiam Jubilæi univerſalis promulgationem differant, cùm id ſibi faciendum ob aliquam legitimam cauſam putant. A fortiori ad aliquod tempus ſimplicis Brevis indulgentiarum publicationem prorogare valent, cùm ſibi perſuaſum eſt, opportunè eam differri poſſe. Unde dici nequit, Epiſcopum, de quo loquitur caſus propoſitus, in juſtitiam officii-ve ſui debitum peccaſſe, ſi fidelium bono conveniens exiſtimaverit petitam prorogare licentiam, eamque tribus poſt menſibus tantùm ejus petitione concedere (*i*).

(*i*) De Sainte Beuve, tom. 3. caſ. 37.

CASUS III.

Cùm Innocentius Papa XI. Indulgentiarum Breve ad annos novem conceſſiſſet pro Eccleſia Parochiali Sanctæ Julitæ, cujus promulgationem neglexit Parochus, qui etiam præmortuus eſt; Indulgentiæ illæ non niſi poſt decem annos à data Brevis publicatæ ſunt cura ipſius Succeſſoris quâ de re quæritur, nùm iſte defuncti Parochi ſucceſſor non peccaverit, populo ſuo Indulgentiarum iſtâ ſpecie illudens, cùm earum tantùm promulgationem obtinuerit anno & ampliùs poſt elapſum terminum?

Respons.

Ad ſolutionem hujuſce difficultatis, id tanquam regula certa præſupponendum eſt, Breve videlicet Indulgentiarum ſuum non obtinere effectum, niſi à die promulgationis ipſius, ut ſatis indicant verba Tridentini Concilii aliorumque in primâ deciſione citatorum. Quod cùm ita ſit, dicendum, Breve de quo agitur, tantummodò defectu promulgationis fuiſſe ſuſpenſum, neque lapſu temporis irritum evaſiſſe; ſed, ut Lex Principis, quæ decennio pòſt, quo lata eſt, tantùm promulgata fuit, ſuum à die promulgationis ſortitur effectum; ita pariter Breve illud ſuum obtinere effectum inito calculo à die, quâ Epiſcopi authoritate promulgatum eſt; quòd novem Indulgentiarum anni non incipiant à die datæ, aut receptionis Apoſtolici Brevis, verùm à die ipſius promulgationis. Unde ſequitur, Parochum, qui illud executus eſt, obtentâ illius promulgandi veniâ, non peccaſſe, nec Parochianorum ſuorum credulitate abuſum fuiſſe: cum breve illud ſit authenticum, nullamque includat clauſulam, quâ irritum declaretur defectu publicationis in tempore determinato (*k*).

(*k*) Idem tom. 1. caſ. 93.

CASUS IV.

Arsenius, Sancti Gaudentii Abbas regularis, cujus Abbatia intra fines Parœciæ Sancti Lupi poſita eſt, Breve Indulgentiarum obtinuit pro Eccleſia

Digitized by Google

tæ indulgentiæ ?

RESPONS.

Epiſcopis jus illud competit, ut omnem Indulgentiarum promulgationem, vel factam, vel faciendam, abſque authoritate ſuâ, intra fines diœceſeon ſuarum impedire valeant; eæque tanquam obreptitiæ vel ſubreptitiæ poſſunt haberi. Ratio eſt, quia jus illud habent à Concilio Tridentino, aliis omnibus excluſis perſonis, uti ab aliis quinque ſuprà laudatis in reſponſione ad primam difficultatum, quorum verba hic denuo afferre inutile eſt. Juvat tantùm hic recitare decretum quinti Concilii Provincialis Mediolanenſis, ſub ſancto Carolo Borromæo an. 1579. habiti, cujus hæc ſunt verba decretoria quoad propoſitum caſum (a): *Ne cuivis Rectori Eccleſiæ, etiam exemptæ, quovis modo, neque ulli ordini Regularium, neque cuiquam ſcholæ, etiam Confratriæ, Roſarii & Cruceſignatorum, loci-ve pii Collegio, prætextu, cauſa-ve vel privilegiorum antiquiorum, vel indulgentiarum, quas ſibi quovis modo Confratriarum-ve urbis Romæ, habet. liceat illas ipſas in ſuis Eccleſiis promulgare: ſed, ut decreto Tridentino cavetur, per Epiſcopum .˙.˙. illæ quatenùs ſtatuto tempore publicentur atque evulgentur.*

(a) Conc. Mediol. 5. part. 1. tit. 5.

CASUS V.

CUM Cyrillo, Ulyſſiponenſi Archiepiſcopo ablatum fuiſſet Breve Indulgentiarum; adverit hic Præſul, eas eſſe immoderatas ac nimias; quare earum promulgationem concedere gravatus. An earum publicationem recuſare poteſt, illæſâ Apoſtolicæ ſedi debitâ reverentiâ ?

RESPONS.

Certum eſt hanc non eſſe Papæ intentionem, ut effuſas immoderataſque concedat Indulgentias quæ eo tantùm conferunt, ut Eccleſiaſticæ diſciplinæ vigor debilitetur, ac plebs credula decipiatur. Præſul itaque, cui hujuſmodi offeruntur Indulgentiæ, eas ſubreptitiè obtentas fuiſſe judicare & earum in ſua diœceſi promulgationem recuſare debet.

Nititur hæc deciſio decretali Innocentii III. (b), in quâ declarat hic ſummus Pontifex, quod *Per indiſcretas & ſuperfluas Indulgentias*, hæc ſunt ejus verba, *quas quidam Eccleſiarum Præſules facere non verentur, & Claves Eccleſiæ contemnuntur & Pœnitentialis ſatisfactio enervatur*, quibus addit: *Cùm Romanus Pontifex; qui plenitudinem obtinet poteſtatis hoc in talibus moderamen conſueverit obſervare.* Cùm igitur videntur Indulgentiæ 20000. vel 35000. & etiam 58000. annorum, uti vidimus typis excuſas ac publicè expoſitas in Eccleſiâ monaſterii cujuſdam, cujus nomen ſilere congruum ducimus; ipſæ procul dubio ſpectari debent, uti abuſivæ ac ſubreptitiæ, ac dici poteſt cum docto Theologo (c): *ſolus Papa Chriſtus*, hæc ſunt propria ejus verba: *poteſt illam tot dierum & annorum mille millium Indulgentiam concedere, qualis poſita reperitur in diverſis conceſſionibus ſummorum Pontificum vel aliorum ſub variis temporibus, locis & cauſis.* Cujus rei hanc ſubjungit cauſam: *Et fortè talis enormitas conceſſionis ab aliquibus quæſtuoſis, aut aliter malè motis conficta eſt.* Addit etiam hic Author inclytus (d) quòd *Indulgentiarum conceſſio per tot millia ne dum dierum, ſed & annorum videtur difficulter ſalvabilis poſt remiſſionem æternæ pœnæ &*

(b) Innoc. III. in cap. Cùm ex eo. 14. de pœnit & remiſſionibus. lib. 5. tit. 38.

(c) Joan. Gerſon. tract. de indulg. conſid. 8.

(d) Idem ibid. conſider. 10.

Ob iſtas rationes alibi concludit hic Author, quòd (e), *fatua ſunt & ſuperſtitioſa quædam inſitulationes de indulgentiis mille annorum .˙.˙. & eſſet per Prælatos providendum: quia cedit hoc in contemptum & irriſionem Indulgentiarum, nec continet veritatem.* Hinc Prælati Concilii Rhotomagenſis an. 1581, ſub Cardinali Carolo Borbonio coacti ita ſummum Pontificem exorandum eſſe duxerunt (f). *Supplicandum duximus ſanctiſſimo Domino noſtro Papæ*, inquiunt, *ut in his condendis moderatio juxta veterem & probatam in Eccleſia conſuetudinem adhibeatur, quandoquidem vileſcunt propter frequentiorem uſum, & earum in omnibus feſtis ſolemnioribus multitudinem, quam ad quæſtum omnes interpretantur. Deinde nimia facilitate & frequentia indulgendi omnia graviora crimina, etiam reſervata, ſine expreſſa reſtitutione & ſatisfactione aut confeſſione proprio Parocho facienda, Eccleſiaſtica diſciplina enervatur, & ad eadem, aut majora perpetranda creſcit hominum audacia. Vileſcunt inſuper ex Curatorum in his publicandis irreverentia, qui populo nec annuntiant ſua ſcelera; nec peccata, nec pœnas norunt explicare, quibus illa ſunt obnoxia, & quanta egeant Indulgentia* (g).

(e) Idem opuſc. de Confeſſ. ſacramentali. q. 2.

(f) Conc. Rhothomag. an. 1581. tit. de Epiſcop. officiis. §. 35.

(g) D. Thiers. tom. 4. de ſuperſt. cap. 13. p. 284. 285.

Ex dictis hactenùs manifeſtum fit, Archiepiſcopum, de quo in caſu propoſito agitur, non poſſe ſolùm, ſed & debere etiam; oblatum ſibi Indulgentiarum breve promulgandi licentiam denegare, cùm ſint nimiæ & immoderatæ; neque ipſum quidquam in debitam Apoſtolicæ ſedi reverentiam eſſe acturum, cùm hujuſmodi Indulgentias concedere non intendat ſummus Pontifex; quippe quæ menti Eccleſiæ ſunt contrariæ atque adeò abuſivæ.

CASUS VI.

CUM PAROCHUS atque æditui Eccleſiæ Parochialis ſancti Lucæ à ſummo Pontifice Breve obtinuiſſent, quo iis omnibus plenaria concedebatur Indulgentia, qui ritè diſpoſiti in ſacello Beatæ virginis in hac Eccleſia poſito communicaſent, die feſtâ Annuntiationis, quæ in vigeſimam quintam Martii diem incidit, cùmque feſtum illud ob Paſchatis ſolemnitatem ad menſem Aprilem fuiſſet tranſlatum; quærit hic Parochus, utrùm indulgentia quoque tranſlata præſumenda ſit; ita ut qui contenta in Pontificio Brevi perficiunt, eam revera lucrentur eo ipſo die, ad quem tranſlata eſt ?

RESPONS.

Sylvio an. 1623. ſimilis fermè propoſita eſt quæſtio (h), ad cujus ſolutionem multos laudat Authores, qui contendunt, in tali caſu Indulgentiam cum Feſto non transferri, niſi privilegium illud expreſsè Brevi contineatur, quo conceſſa eſt Indulgentia. Ipſorum opinionem probat & ſequitur doctus hic Theologus; ſed cum hac adſtrictione, quòd ſi Breve generatim diem feſtum deſignet, non deſignato præcisè 25. Martii, probabile eſt, tùm Indulgentiam transferri ad diem, quo celebratur & ſolemnitas feſti, & in exemplum affert eundem hunc feſtum diem Annuntiationis. En verba ipſius: *Unde, ſi conceditur Indulgentia in Feſto Annuntiationis B. Virginis & quoniam dies vigeſimus quintus Martii cadit in ſeptimanam ſanctam, Feſtum ſimul cum officio transfertur.*

(h) Fr. Syl. reſolut. veri. v. *Indulgentiæ.* & apud cum Joan. Azorius. tom. 2. l. 1. c. 28. q. 8. Laurent Portell. qq. de regular. v. *Feſti dies.* et Fagundez.

Digitized by Google

[illegible] eſt cum regula juris, qua dicitur: *Favores convenit ampliari.* Et quidem ſi obtineat hæc regula pro gratiis temporalibus, quas concedunt ſæculares Principes, ex his Legis verbis: *Beneficium Imperatoris, quod à divinâ ſcilicet Indulgentiâ proficiſcitur, quam pleniſſimè interpretari* debemus (*a*); quantò magis obtinere debet pro gratiis purè ſpiritualibus, quas ad ſalutem duntaxat Fidelium concedit Eccleſiæ caput: alioquin ſequeretur eos, quibus iſta fuiſſet gratia, ejus Beneficio privarentur pro re, quæ ſuâ carêret culpâ, contra iſtam S. Gregorii regulam: *Rem quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit* (*b*).

(*a*) Leg. *Beneficium.* 3. ff. de conſtitutionibus Principum. l. 1. tit. 4.

(*b*) S. Greg. in cap. *Cognoſcentes.* 2. de conſtitutionibus. l. 1. decretal. tit. 2.

CASUS VII.

Sancti Tarini Parochus ab annis triginta Indulgentiarum perpetuarum obtinuit pro Eccleſia ſua, quæ ad diem Sancti Nominis Jesu fuere aſſignatæ. Mortuo illo Parocho, Gilbertus ipſius ſucceſſor Parochianis ſuis declaravit Indulgentias iſtas non ampliùs ſubſiſtere. Quò ejus dictum Scandali occaſionem præcipuis loci illius præbuit, incolis qui illas ſemper ſe poſſe lucrari contendunt: Numquid pro ipſis ſtat jus?

Respons.

Hallucinantur illi Parochiani. Quamvis enim Indulgentiæ Brevibus conceſſæ, in iis perpetuæ dicantur; verum eſt tamen, vocem hanc ad litteram non eſſe ſumendam; ut ſumuntur illæ, de quibus in decimâ ſextâ deciſione fit mentio; ſed conformiter ad Stilum Curiæ Romanæ, & ad interpretationem ejuſdem Romanæ Cancellariæ, quæ in quinquageſimâ Septimâ regulâ ſua declarat vocem, *perpetuæ*, ad viginti duntaxat annorum ſpatium eſſe reſtringendam. Ex quo ſequitur, non ſine causâ Gilbertum contendiſſe, Indulgentias à Prædeceſſore ſuo jam antè triginta annos obtentas non ampliùs ſubſiſtere. Sic autem de re iſtâ loquitur inclytus Doctor Sorbonicus (c): *Reduci ſemper debet Indulgentia perpetua ad curriculum viginti annorum propter Regulam 57. Cancellariæ Romanæ, in quâ habetur, Indulgentiam abſolutè conceſſam alicui Eccleſiæ pro tali die cujuslibet anni futuri reſtringendam eſſe ad viginti annos, ut rectè notat Navarrus.* En verba Navarri, quem Laudat hic Theologus: *Conceſſio Indulgentiarum ſtrictè interpretanda eſt; quoniam Indulgentia pro certis dubus feſtis cujuſlibet anni futuri reſtringenda eſt uſque ad viginti annos Regulâ Cancellariæ 57. Cùm tamen in alia materia reſtrictio non fiat.* Addit poſteà Gamachæus, quoſdam eſſe Auctores, (*d*) qui aliter ſentiunt. *Alii volunt*, inquit, *dictas Indulgentias, communiter extendi ad proximum Jubilæum, quo ſcilicet omnes plenariæ remiſſiones ſuſpenduntur, etiamſi perpetuæ illæ ac perennes fuerint.* Ad quam ſententiam ita reſpondet Idem Gamachæus: *Atqui hoc ſpatium ait, eſt circiter viginti annorum, aut ad ſummum viginti-trium annorum: ſiquidem anno vigeſimo-quarto ſolet ſummus Pontifex ſuſpendere omnes Indulgentias uſque ad finem Jubilæi anni ſequentis; vel etiam quandiu placuerit, ut patet ex Bulla Gregorii XIII. & Clementis VIII.....deinde & alii reſpondent ſatis probabiliter, nullas hodiè amplius eſſe Indulgentias perpetuas, ſtrictè & propriè ſumptas, ſed tantùm impropriè & latè:*

(c) Gamachæus Tract. de Indulg. c. 60.

(*d*) Benſon. l. 4. c. 4. dubio 6. Zerola l. 2. de Indulg. r. 19. §. 8.

[illegible] apud eum Suarez & alii.

Summus Pontifex plenariam conceſſit Indulgentiam Eccleſiæ Sancti Paulini ad diem feſtum Sancti Joannis Baptiſtæ, cum ſolitâ iſtâ clauſulâ, Brevi inſertâ: *Volumus autem, quòd, ſi in dictâ Eccleſia aliæ Indulgentiæ perpetuò, vel ad tempus nondum elapſum duraturæ, conceſſæ ſint.....præſentes, nullius ſint valoris.* Atqui jam ſimilis erat Indulgentia perpetua in eâdem Eccleſiâ pro die feſto Sancti Patroni. Quæritur ergo, an invalidum ſit Breve illud propter priorem Indulgentiam; an verò intelligenda ſit tantûm & exponenda clauſula Brevi inſertâ de feſto die Sancti Joannis Baptiſtæ; ita ut, cùm huic diei nulla ſit Indulgentia, hæc ſuum debeat habere effectum licèt alia fuerit jam conceſſa pro die feſto Sancti Patroni?

(*f*) Jacobus de Graſſiis in appendice deciſionum aurearum l. 2. c. 8. n. 3.

Respons.

Clauſula ultimi Brevis intelligenda eſt de quâcumque aliâ Indulgentiâ plenaria conceſſâ huic Eccleſiæ pro quâcumque die; quare ſecundum illud Breve nullum habere poteſt effectum, cùm eidem Eccleſiæ ſimilis jam conceſſa fuiſſet Indulgentia in diem feſtum Patroni. *Nobis innotuit*, inquit Sylvius (g), *mentem Pontificis eſſe, ne Indulgentiæ, quas cum ejuſmodi clauſula concedit, nullæ ſint; ſi pro eodem, vel pro quocumque alio die anni conceſſæ ſint aliæ Indulgentiæ perpetuò, vel ad tempus nondum elapſum duraturæ, eandem Eccleſiam viſitantibus.* Sententiam ſuam probat hic Theologus ex Epiſtola, quam Leodicenſis Epiſcopus 22. Maii an. 1642. ſcripſit ad D. Vant Laurenium, cujus hic eſt tenor: *Sua Eminentia dominus Cardinalis Barberinus per Epiſtolam de data 5. menſis Aprilis, mihi mandat, quod ſua Sanctitas* * *ad intentionem ſuam melius explicandum contra interpretationem dictæ clauſulæ per aliquos Religioſos datam ſtatuit, ut deinceps in iiſdem Indulgentiis inſeratur ſequens clauſula:* Volumus autem, ſi aliàs pro Chriſti Fidelibus in quocumque anni die dictam Eccleſiam, ſive Capellam, aut altare in eâ ſitum viſitantibus aliquam aliam Indulgentiam, etiam diſſimilem perpetuò, vel ad tempus nondum elapſum duraturam conceſſerimus, præſentes nullæ ſint.

(g) Fr. Sylvius reſolut. Vari. v Indulgentia. 3.

* Urbanus VIII.

Addit Sylvius, ſub eâdem clauſulâ ab Urbano VIII. die 1. Aprilis conceſſum fuiſſe Breve Indulgentiarum Religioſis monialibus Sanctæ Cathariuæ Senenſis Duaci pro die aſſumptæ Virginis, aliudque ſimile ſub eadem clauſulâ viſitantibus Eccleſiam Sanctæ Brigittæ ejuſdem urbis.

Certum eſt itaque, Indulgentiarum litteras à Papa conceſſarum viſitantibus Eccleſiam Sancti Paulini die Sancti Joannis Baptiſtæ eſſe prorſùs irritas; quandoquidem pro alio die jam in eadem Eccleſia erat ſimilis Indulgentia.

CASUS IX.

Plenaria à Summo Pontifice conceſſa eſt Indulgentia perpetua pro Eccleſia Sanctæ Clotildis. Superior hujuſce Eccleſiæ, conſtituto recèns in eâdem Eccleſia, ſodalitio, quod probavit Epiſcopus, Breve plenarum Indulgentiarum pro ipſius ſodalibus ad Septennium in Romanâ curiâ obtinuit. An Breve illud promulgari poteſt & ſuum obtinere effectum, dùm plenaria ſubſiſtit Indulgentia?

queat; quia brevibus ad ſeptennium hæc vulgo inſeritur clauſula: *Volumus autem, ut ſi aliàs Chriſti fidelibus in quocumque alio anni die, dictam Eccleſiam, ſeu Capellam, aut altare in eâ ſitum viſitantibus, alia aliqua Indulgentia, vel perpetua, vel ad tempus nondum elapſum conceſſa fuerit, præſentes nullæ ſint*: Nihilominùs, cùm clauſula iſta intelligi tantùm debeat de aliâ Indulgentiâ plenaria locali, non verò de perſonali; dici poteſt, quòd cum ea, de quâ agitur, Indulgentia perpetua ſit merè localis, breve Indulgentiæ plenariæ ad ſeptennium conceſſæ promulgari poteſt, ſuumque ſortiri effectum, cùm certum ſit, Indulgentias Sodalitio ſeu Confraterniæ conceſſas eſſe perſonales, ac proindè eas poſſe ſubſiſtere cum iis, quæ merè ſunt locales; qualis eſt Indulgentia conceſſa Eccleſiæ Sanctæ Clotildis (*a*).

(a) De Sainte Beuve, tom. 3. caſ. 37. pag. 134.

CASUS X.

Cum breve ſeptennalis Indulgentiæ plenariæ à Papa fuiſſet conceſſum Sodalitio Sancti Sepulchri Domini noſtri Jesu Christi, inſtituto in Eccleſia regulari Sancti Franciſci; Confratres libellum ſuum ſupplicem 1. Sept. 1706. Campſori eo fine commiſerunt, ut ad alios annos ſeptem ejuſdem Indulgentiæ prorogationem obtinerent, eumque datis ipſi commentariis ſui monuerunt, priorem Indulgentiam ultimam tantùm Decembris conſequentis die eſſe elapſuram. Alterum, quod poſtulabant breve primâ die Octobris obtentam eſt, iiſdem terminis, atque ſub iiſdem conditionibus enunciatum, & iſtâ imprimis: *Volumus Eccleſiam N N. ſimili ad præſens privilegio, ut accipimus, minimè decoratam, hoc ſpeciali dono illuſtrare*. Quâ de re quæritur 1. utrùm alterum illud breve non ſit obreptitium ac nullum; cùm in eo declaretur contra veritatem, nullam eſſe ſimilem Indulgentiam in Eccleſia, ubi conſtituta eſt hæc Sodalitas, & tamen in ea primum breve ſubſiſtat, quod poſt ultimam tantùm diem Decembris debet deſinere. 2. Utrùm, poſito quòd non ſit invalidum, ſuum debeat habere effectum à die datæ ſuæ, hoc eſt, primo Octobris, & ejus promulgatio conceſſa fuerit?

Respons.

Alterum Indulgentiarum breve validum eſt, non verò obreptitium, quamvis in eo declaretur, nullam ſimilem eſſe Indulgentiam in Eccleſia, in quâ inſtituta eſt Sodalitas iſta, *Eccleſiam ſimili ad præſens privilegio minimè decoratam*.

Ratio eſt, 1. quia ut libello ſupplici ſua ſtet veritas, ſufficit, verum eſſe, quòd hæc Eccleſiæ ſeptennalem hanc non habeat Indulgentiam pro tempore, pro quo à Papa requirebatur, neque etiam pro tempore, quo eam concedebat Pontifex. Atqui non requiſita fuit nec etiam conceſſa à Papa: niſi pro tempore incipiendo poſt ultimam Decembris diem, quâ primum breve finiebator, quo tempore verum erat, Eccleſiam iſtam ſimili Indulgentiâ non eſſe decoratam, cùm prima eſſet in exitu, & eò pertineret ſupplex libellus, ut ejus tantùm obtineretur prorogatio, cùm ſpatio ſeptem annorum eſſet finita.

2. Niſi alterum illud breve eo ſenſu interpretari liceret, ſequeretur, quòd in Regionibus Româ valdè remotis, ut in Gallia, Hiſpania, Luſitania, Peruvienſi aut Canadenſi regione Indulgentiarum brevia ad ſolam Romanam Curiam pertinere, eamque benignè eſſe exponendam, conformiter ad iſtam jam ſuperiùs laudatam Juris regulam, quâ dicitur: *Favores convenit ampliari* (*b*): quod conforme eſt iſti Juris Romani regulæ (*c*): *In re dubiâ benigniorem interpretationem ſequi non minùs juſtius eſt, quàm tutiùs*: Nec non iſti alteri (*d*): *In ambiguis orationibus maximè ſententia ſpectanda eſt ejus, qui protuliſſet*. Ad quod Gloſſa: *Hæc regula obtinet in reſcriptis*.

(b) Bonifac. VIII. in cit. reg. 15. de reg. juris in 6.

(c) Leg. *Proximè*. 3. ff. de his, quæ in teſtam. delentur, inducuntur, vel inſcribuntur. l. 28. tit. 4

(d) Reg. 96. ff. de diverſis reg. juris antiqui. l. 50. tit. 17.

4. Denique addi poteſt, nullum eſſe dubitandi locum, quominùs Campſor: cujus miniſterio alterum breve fuit impetratum, Papæ expoſuerit ex iis, quæ acceepit monitis, primum breve ultimâ Decembris die eſſe finiendum, & ſecundum a Papa fuiſſe conceſſum cum ſolita clauſula eâ intentione ut in alterius exim iſtud ſuum haberet effectum, non obſtante illâ declaratione. Ita ſentit Sylvius, cujus verba referre longius eſſet (*e*).

(e) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Altare privilegiatum*. reſponſ. ad quæſtiunc. tom. 5.

CASUS XI.

Nicephorus, Conventûs Mendicantium Superior, obtento ad ſeptennium brevi Indulgentiarum pro Altari privilegiato, cum hac clauſula: *Ut quandocumque Sacerdos ejuſdem Eccleſiæ duntaxat ad præfatum Altare celebrabit, Indulgentiam conſequatur*, poſtulat, utrùm Religioſi, qui ex aliis quotidie veniunt Monaſteriis tranſeunter tantùm, & per dies aliquot, ex brevis intentione cenſeri debeant Religioſi Conventûs, cujus eſt Superior, ita ut in hoc Altari privilegiato celebrantes, indulgentias lucrentur.

Ratio dubitandi eſt, quia non verè ad Corpus Communitatis pertinent, cùm ſint tantùm, ut vocantur, *Hoſpites*: unde inferri poſſe videtur, eos Indulgentias non lucrari, dùm in hoc Altari celebrant.

Aliundè videtur, affirmari poſſe, eos eſſe Religioſos hujuſce Conventûs; quia, ubi primùm advenerunt, ei ſint ſubjecti, qui eſt Superior, cui etiam jus competit eos puniendi, ſi demereretur, uti alios omnes Religioſos Conventûs.

Respons.

Certum eſſe videtur, hoc unum intendere Papam, ut Indulgentiam ſolis concedat Religioſis, in hoc Altari privilegiato celebrantibus, qui ſunt de Communitate Conventûs, cujus Nicephorus eſt Superior, non verò externis Religioſis, qui ex aliis Conventibus huc adveniunt, quique ſolo hoſpitalitatis jure potiuntur. Ita ſentit Sylvius (*f*): *Reſpondetur*, inquit, *Religioſos ex diverſis Conventibus venientes, quos vocant Hoſpites, non videri poſſe uti privilegio, de quo quæritur; quia non ſunt Sacerdotes iſtius Eccleſiæ, & ſic his non convenit, quod Sacerdotibus ejuſdem Eccleſiæ duntaxat conceſſum eſt*.

(f) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Altare privilegiatum*. 2. reſp. ad 3. quæſit.

Neque peremptoria eſt, quæ in expoſito affertur ratio, dicendo, quòd, ubi primùm Conventum ingreſſi ſunt, fiunt ſubditi Superioris: quamvis enim ex Ordinis Conſtitutionibus, Conventûs, quò veniunt, Superiori ſubjaceant, hinc non fit, ut non ſint verè *Hoſpites*, pro Communitate. *Etſi Hoſpites ſubjiciantur per Conſtitutiones Priori Conventûs, ad quem veniunt*, addit hic Theologus, *non tamen deſinunt eſſe Hoſpites, neque fiunt Sacerdotes illius Eccleſiæ; alioquin non dixiſſet Pontifex*: Quandocumque Sacerdos ejuſdem Eccleſiæ duntaxat; *ſed*, quandocumque Sacerdos ejuſdem Ordinis duntaxat. *Secundùm enim ea*,

qua

Digitized by Google

non habentur tanquam Sacerdotes iſtius Conventûs vel Eccleſiæ.

CASUS XII.

Eucherius Religioſus, commiſſis quàm plurimis culpis, ob quas ei Superior ipſius multas in Capitulo pœnas ſatisfactorias impoſuit, earum ſe poſſe remiſſionem obtinere contendit, Plenariam lucrando Indulgentiam. An *idipſum* poteſt?

Respons.

Certum eſt, Eucherium, plenariam lucrando Indulgentiam, obtinere non poſſe remiſſionem pœnarum, quas ipſi Superior in capitulo impoſuit. Ratio eſt, quia Eccleſia plenarias concedens Indulgentias, regularem non intendit exercere diſciplinam: quare hac viâ non remittuntur pœnæ hujuſmodi; cùm ſuum Indulgentiæ effectum habeant pro pœnis duntaxat peccato in externo pœnitentiæ foro debitis: Ita docet Sanctus Thomas his verbis: *Nec iterùm per Indulgentias remittuntuntur pœnæ, injunctæ in capitulo: quia in capitulo agitur forum quaſi judiciale magis, quàm pœnitentiale; (unde etiam non Sacerdotes Capitulum tenent). Sed abſolvitur à pœna injuncta vel debita pro peccato in foro pœnitentiali.*

CASUS XIII.

Innocentius, cupiens Septennalem lucrari Indulgentiam, à Papâ iis conceſſam, qui preces quaſdam recitabunt, & eleemoſynas pariter erogabunt. Preces voluntariò diſtractus recitavit, & ex jactantiâ ſtipem dedit: quamvis ad mortalem culpam non pervenerint ipſius vanitas atque mentis evagationes. Nunquid in hoc caſu Indulgentiam lucratus eſt?

Respons.

Videtur, affirmari poſſe hominem hunc in ſpecie propoſita Indulgentiam eſſe lucratum. Ratio eſt, quia juxta opinionem Sancti Thomæ aliorumque Theologorum, quorum multi à Bellarmino laudantur (*a*), ad lucrandam Indulgentiam ſat eſt, ut quis ſit immunis à peccato mortali & in ſtatu gratiæ, Atqui ſi Innocentius aliorum non ſit conſcius peccatorum, quàm jactantiæ mentiſque evagationum, quas habuit conficiens res ex Indulgentiarum Brevi præſcriptas, procul dubio eſt in gratiæ ſtatu; cùm gratia non tollatur ex venialibus tantùm peccatis, eâque ſolum ex peccato mortali privari queat peccator. Ita ſentit Sanctus Antoninus (*b*).

(*a*) Bellarm. 6. de Indulg. c. 13.

Contendunt etiam Auctores inclyti, uti Sanctus idem Antoninus (*c*), poſt Paludanum, ad lucrandam Indulgentiam, ſatis eſſe, ut quis ſit in ſtatu gratiæ, eo ipſo momento, quo ejus fructum percipit, ultimam rem perficiens ex iis, quæ à Superiore eam concedente fuere præſcriptæ. Nihilominus, quamvis hæc opinio innumeris faveat hominibus, qui mortalis culpæ rei, preces eleemoſynas & jejunia imperata exequuntur, priuſquàm in gratiam redierint per Sacerdotalem abſolutionem, aut perfectam Contritionem, quando non ſuppetit copia Confeſſarii; exiſtimamus tamen contrariam ſententiam Bellarmini, aliorumque quos laudat, Auctorum,

(*b*) S. Anton. 1. part. ſum. Theol. tit. 10. §. 5.

(*c*) Idem ibid. cit. §. 5. in fin.

CASUS XIV.

Ferdinandus, Præſul, cujus vitam ſolutiorem eſſe norunt omnes, Indulgentias conceſſit. An validæ ſunt?

Respons.

Doctor Angelicus, qui hanc ſibi proponit difficultatem, huic affirmativè reſpondet (*d*); ejuſque rei hanc affert rationem, quia Præſul ob peccatum mortale juriſdictionem non amittit: atqui poteſtas concedendi Indulgentias oritur ex Juriſdictione Præſulum. Igitur, ait, Præſuli improbus non minorem, quàm Sanctiſſimus, poteſtatem habet, Indulgentias concedendi, cum propriis ejus non fulciantur meritis, ſed meritis Chriſti ipſius & Sanctorum. *Elargiri Indulgentias, pertinet ad Juriſdictionem*, ait hic Sanctus Doctor, *Sed per peccatum homo non amittit juriſdictionem. Et Indulgentiæ æquè valent, ſi fiant ab eo, qui eſt in peccato mortali, ſicut ſi fierent ab eo, qui eſt Sanctiſſimus: cùm non remittat pœnam ex vi ſuorum meritorum; ſed ex vi meritorum reconditorum in theſauris Eccleſiæ.* Idem ſentit Sanctus Antoninus (*e*). Validæ ſunt igitur Indulgentiæ, quas conceſſit Ferdinandus, quantumvis immoderata ſit vita ipſius; eaſque lucrari potuêre ipſius Diœceſani, res ab illo in hanc rem præſcriptas exequendo.

(*d*) S. Thom. in 4. diſt. 20. art. 4. quæſtione. 4. in corp.

(*e*) S. Anton. 1. part. cit. §. 2.

CASUS XV.

Cum Leander Epiſcopus Vernonienſis unius anni Indulgentiam conceſſiſſet iis, qui Sancti Celerini Eccleſiam, eo ipſo die viſitarent, quo eam conſecrabat, Thomas incola oriundus è vicinâ Diœceſi, conſultò venit, ut hanc lucraretur Indulgentiam, & omnia ab hoc Præſule injuncta opera confecit. An Indulgentiam reipſa lucratus eſt, quamvis ex aliâ, quam Vernonienſi Diœceſi oriundus?

Respons.

Thomas in caſu propoſito Indulgentiam non eſt lucratus. Nam Epiſcopus. Indulgentiam iis tantùm, qui juriſdictioni ſuæ ſubjiciuntur, hoc eſt Diœceſanis ſuis concedere poteſt, ut docet Sanctus Antoninus (*f*), *Epiſcopi dare poſſunt tantùm* (Indulgentias) *in ſuo Epiſcopatu*; Conformiter ad deciſionem Alexandri III. (*g*) qui in una decretali ad Cantuarienſem Archiepiſcopum: à quo de ſimili quæſtione conſultus his verbis: *Quòd autem conſuluiſti, utrùm remiſſiones quæ fiunt in dedicationibus Eccleſiarum....aliis proſint, quàm his qui remittentibus ſubſunt*; Reſpondet his terminis: *Hoc volumus tuam fraternitatem tenere, quod cùm à ſuo judice ligari nullus valeat, vel abſolvi, remiſſiones prædictas prodeſſe illis tantummodo arbitramur, quibus ut poſſint proprii judices ſpecialiter indulſerunt.*

(*f*) S. Ant. cit. §. 2.

(*g*) Alex. III. in c. *quod autem.* 4. de pœnit. & remiſſ. l. 5. tit. 38.

Ita quoque docet Sylvius, ſuamque probat ſententiam authoritate ejuſdem decretalis (*h*): *Indulgentia, quæ conceditur vivis*, inquit, *non eſt valida, niſi concedatur ſubditis. Ergo requirit, ut concedens habeat juriſdictionem in eos, quibus concedit.... huc pertinet caput* quod autem &c.

(*h*) Sylvius in ſupple. S. Thom. q. 25. art. 1. q. 2

CASUS XVI.

Cum Epiſcopus Cremonenſis quadraginta dierum Indulgentiam conceſſiſſet viſitantibus Eccleſiam

Quando perpetua eſt Indulgentia, nec ad certum annorum numerum limitatur ſeu determinatur, qualis eſt ea, quæ conceditur iis, qui ſancti Petri Romanam Eccleſiam inviſunt, toties obtineri poteſt, quoties viſitatur Eccleſia deſignata, & cætera, quæ præſcripſit Pontifex, qui ſolus talem poteſt concedere Indulgentiam, adimplentur. At non idem dicendum, ubi ad quoddam tempus determinatur Indulgentia: nam ſemel tantùm obtineri poteſt, quia talis eſt concedentis intentio. Deciſionem iſtam affert ſanctus Thomas (a): *Nec tamen quotieſcumque vadit infra tempus Indulgentiæ, toties eam conſequitur*, inquit Angelicus Doctor; *quando autem ad determinatum tempus datur, ut cum dicitur: quicumque vadit ad Eccleſiam talem uſque ad tale tempus, habeat tantùm de Indulgentia*, intelligitur *ſemel tantùm. Sed ſi in aliqua Eccleſia ſit Indulgentia perennis, ſicut in Eccleſia divi Petri quadraginta dierum; tunc quoties vadit aliquis toties Indulgentiam conſequitur.*

(a) S.Th. in 4. diſt. 20. q. 1. art. 3. quæſt. 2. ad 4.

CASUS XVII.

Epiſcopo Algerienſi in Sardinia defuncto, Capitulum Cathedralis Eccleſiæ juriſdictionem Epiſcopalem occupavit, cujus exercitium incepit mandato, quo quadraginta Indulgentiarum dies concedit, iis omnibus, qui Eccleſiam ſuam Parochialem viſitabunt, ibique rogabunt Deum, ut dignum ſibi velit in Epiſcopatu dare ſucceſſorem? An Capitulo huic jus competit emittendi tale mandatum?

Respons.

Quando Eccleſiæ Cathedralis Capitulum defuncto Epiſcopo in Diœceſis regimine ſuccedit, juriſdictionem tamen Epiſcopalem non obtinet tantâ amplitudine, ac Epiſcopi ipſi, ut alibi dicimus: atqui poteſtas concedendi Indulgentias, jus eſt, quod Epiſcopo perſonale eſt, & quod in aliquo caſu non poteſt devolvi ad Capitulum; cùm & eo ne quidem Generalis Epiſcopi Vicarius uti poſſit. *Ecce ergo ex parte diſpenſandi theſaurum ſumitur prima ratio, cur ſolis Prælatis tanquam Eccleſiæ Principibus ex proprio Officio incumbat Indulgentias conferre*, inquit inclytus Theologus Hiſpanus (b): *Capitulum autem Cathedralis Eccleſiæ, ſede vacante, hâc non pollet authoritate quia eſt poteſtas Epiſcopalis... Capitulum verò Cathedrale non habet plenam juriſdictionem niſi ſecundam limitationem Eccleſiæ* (c). Id quidem fusè probant Calderinus (d), Navarrus (e), Archidiaconus (f), Joannes Andræas (g) de Butrio (h), Ancharanus (i) & Fagnanus (k) qui eos laudat, quique jus idem ordinum Generalibus denegat, niſi ſpeciale ad hoc habeant privilegium, & qui eâ de re opinionem Emanuelis Roderici (l) improba Navarrus tamen jus illud admittit, *ubi vigee conſuetudo*; quod idem acriter negat Cardinalis à ſancto Sixto, ſeu de Turrecremata (m). Hujuſce rei ſanctus Thomas profert rationem (n). Solus ille, qui præficitur Eccleſiæ, poteſt Indulgentiam largiri. *Sed cùm Eccleſia ſit congregatio fidelium; congregatio autem hominum ſit duplex, ſcilicet œconomica, ut illi qui ſunt de unâ familiâ; & politica, ſicut illi, qui ſunt de uno populo; Eccleſia ſimulatur congregationi politicæ: quia ipſe populus Eccleſia dicitur... & ideò ſolus Epiſcopus propriè Prælatus Eccleſiæ dicitur: & ideò ipſe ſolus habet plenam poteſtatem in diſpenſatio-*

(b) Sotus in 4. diſt. 21. q. 1. art. 4. §. *ad quæſtionem.*
(c) Idem ib. ad 2 arg vers. *Hinc fit.*
(d) Calderinus in c. *Noſtro.* de pœnit. & remiſſ. col. penult. & fin.
(e) Navarr. tract. de Indulg. *Notabili.* 31. n. 6.
(f) Archid. in c. *Romana.* eod. tit. 6. in vers. multò fortius.
(g) Andræas in c. *Accedentibus.* de exceſſu Prælatorum & ſubditorum n. 2. in fine. l. 5. tit. 31.
(h) Butrio n. 4. vers. *Ex his.*
(i) Ancharan. n. 4. vers. *Ex prædictis.* Cardinalis ſancti Xiſti tract. de Indulg. art. 5.
(k) Fagnan. cit. n. 18.
(l) Redericus qq. regular. tom 2. q 86. art. 1. vers. 2. *Dico.*
(m) Joan. de Turrecremata tract. de Indulg. a. 5. cit.
(n) S. Th. in 4. diſt. 20. art. 4. q. 1.

bates, qui jus ſibi Indulgentias concedendi arrogabant, *qui ſuis finibus non contenti, manus ad ea, quæ ſunt Epiſcopalis dignitatis extendunt ... concedendo etiam Indulgentiarum* (o) *litteras*; cujus Decretalis ſummarium his terminis enuntiatur: *Indulgentias concedere ſpectat ad Epiſcopalem dignitatem.*

Cæterùm, quæ diximus de Capitulo, pariter intelligi debent eſſe Abbatibus, cæteriſque Prælatis inferioribus, ut obſervat Archidiaconus (p), & apertè declarat Decretalis Innocentii III. modo laudata, cui conſentanea eſt Doctrina ſancti Thomæ, quem citat Author Gloſſæ (q).

(o) Innoc. III. cap. *Accedentibus.* 2. de exceſſ. Prælat.
(p) Archidiac. in c. *Romana.* de pœnit. & remiſſ. b. v. *Indulgentiis.*
(q) S. Th. in qq. additis ad 3. part. q. 26. per totam.

CASUS XVIII.

Pantænus, Abbas regularis ſancti Jobi, quaſi-Epiſcopalem obtinens juriſdictionem, propriâ authoritate Indulgentiam iis conceſſit, qui intra fines territorii ſui reſident. Quâ re offenſus Epiſcopus Diœceſanus Indulgentiam hanc abuſivam & nullam declaravit. Quæritur autem eâ de re, an ii, qui mandato Pantæni præſcripta omnia confecerunt; non verè Indulgentiam fuerint conſecuti.

Videtur, hanc Prælato inferiori non competere poteſtatem, quippe quæ de jure ſoli ſummo Pontifici & Epiſcopis conveniat.

Econtrà videtur, hanc ad ipſum pertinere poteſtatem, atque adeò ſibi ſubditos iſtam potuiſſe lucrari Indulgentiam. Nam Epiſcopus, licèt ſolùm electus & confirmatus, & nondum conſecratus Indulgentias, ut omnes conſentiunt, concedere poteſt: quo manifeſtum fit, hanc Epiſcopos non obtinere poteſtatem vi Caracteris Epiſcopalis, ſed propter Epiſcopalem ſolùm juriſdictionem, quâ etiam, nondum conſecrati, potiuntur. Unde ſequitur, quòd cùm Abbas iſte quaſi-Epiſcopalem habeat juriſdictionem, eodem quoque jure frui cenſendus eſt.

Respons.

Qui intrà fines territorii hujuſce Abbatis reſident. Indulgentiam, quam ipſis concedere ſe poſſe contendit, non lucrati ſunt. Ratio eſt, quia, ut ait Cardinalis Bellarminus (r) præter ſummum Pontificem & Epiſcopos nullus inferior Prælatus Indulgentias poteſt elargiri. Ita rem definivit Innocentius III. (s), dum Concilio Lateranenſi habito an. 1215. his verbis: *Accedentibus ad nos de diverſis mundi partibus Epiſcoporum querelis, intelleximus graves & grandes quorumdam Abbatum exceptus. qui ſuis finibus non contenti, manus ad ea, quæ ſunt Epiſcopalis dignitatis extendunt ... concedendo etiam Indulgentiarum litteras, & ſimilia præſumendo. Unde contingit interdum quod vileſcit Epiſcoporum auctoritas apud multos. Volentes igitur in his & Epiſcoporum dignitati & Abbatum providere ſaluti, præſenti Decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia ſe præſumat extendere, ſi proprium voluerit periculum evitare, niſi forſan quis eorum ſpeciali conceſſione. vel aliâ legitimâ causâ valeat ſe tueri.* Ex quibus ultimis verbis Abbates aut alii Prælati inferiores videntur Indulgentias validè concedere poſſe ex ſpeciali Papæ aut Epiſcopi mandato, ſed aliter non poſſe.

Quod ſpectat ad rationem in caſu propoſito allatam, ad probandum. Pantænum Indulgentiam potuiſſe concedere, quia juriſdictionem quaſi-Epiſcopalem obtinet; dicendum cum ſancto Thoma magnum eſſe diſcrimen inter Juriſdictionem Epiſcopalem, & eam, quæ *Quaſi-Epiſcopalis* dicitur: quia

(r) Rob. Bellarm. l. 1. de Indulgen. c. 11
(s) Innoc. III. in c. *Accedentibus.* de exceſſibus Prælatorum. l. 5. tit. 3.

Digitized by Google

penſatione omnium ſacramentorum, nec omnimodam in ſuos ſabditos juriſdictionem, quam habent Epiſcopi.

Soli ergo Epiſcopi, præter ſummum Pontificem, ſunt Ordinarii diſpenſatores, per modum Indulgentiæ, gratiarum; hoc eſt, meritorum infinitorum vitæ, Mortis & Paſſionis Jeſu Chriſti, & ſuperfluentium meritorum omnium ſanctorum, qui ſunt in cœlo & ſuper terra, ex quibus theſaurus Eccleſiæ, qui à Clemente VI. *Infinitus theſaurus* (b), dicitur, & quem *Cæleſtes ... Eccleſiæ theſauros* vocat Concilium Tridentinum (c), componitur. Omnes quippè alii Clerici ipſis inferiores hac uti nequeunt poteſtate, niſi ex licentiâ & delegatione ſpeciali, uti jam diximus.

(b) Clemens VI. in c. *Unigenitus.* 2. de pœnit. & remiſſ. l. 5. extravag. commit. 9.
(c) Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 9.

CASUS XIX.

Aldericus, qui Romæ commorans Indulgentiam obtinuerat in articulo mortis applicabilem, poſt ſuum in Galliam reditum adeò gravi morbo affectus eſt, ut morti vicinus fuerit, & præſcripta ad eam lucrandam perfecerit; quo facto ſanitatem recuperavit. Poſtulat utrùm hanc Indulgentiam lucratus fuerit; an verò ipſius effectus ad aliam vicem maneat ſuſpenſus?

Respons.

Exiſtimamus, Aldericum verè Indulgentiam ſibi à Papâ ad mortis articulum conceſſam lucratum fuiſſe. Ratio eſt, quia ad lucrandam hujuſmodi Indulgentiam, ſufficit, ut æger morti proximus videatur: alioquin ſequeretur, Indulgentiæ effectum manere ſuſpenſum, ad extremum uſque ſpiritum, poſtquàm æger impoſito ſibi à Papa opere fuiſſet defunctus: quod tanquam verum defendi nequit: igitur his terminis *in articulo mortis*, intelligendus eſt ſtatus, quo exiſtimatur æger, juxta majorem veriſimilitudinem brevi eſſe moriturus; non verò inſtans ipſum, quo à corpore anima per mortem dirimitur.

Hactenùs dicta probari poſſunt ex paritate abſolutionis, quam Sacerdos quilibet, quamvis non approbatus, conferre poteſt iis, qui in articulo mortis ſunt conſtituti, de omnibus peccatis, etiam Papæ reſervatis: nam ut certum eſt, talem abſolutionem eſſe validam, nec ægro, ſi valetudinem recuperet, ad ſuperiorem non opus eſſe recurſu, ut ab eo de iiſdem peccatis alteram accipiat abſolutionem; dicendum pariter Albericum in caſu propoſito Indulgentiam verè eſſe conſecutum, cùm in tali mortis periculo verſatus fuerit, ut nulla appareret recuperandæ ſanitatis ſpecies, atque, ut effectus abſolutionis in noſtrâ hypotheſi non poteſt manere ſuſpenſus, ſic etiam Indulgentiæ effectum in caſu propoſito non poſſe manere ſuſpenſum.

Diximus: *Ut alteram à ſuperiore accipiat abſolutionem*; neque enim loquimur de aliis obligatio-

culpam. Nunquid in hoc Indulgentiarum valorem exaggeravit?

Respons.

Certum eſt, ab eo Parocho non ſolùm ultrà modùm auctum fuiſſe Indulgentiarum valorem, ſed ipſum etiam contra veram Eccleſiæ Doctrinam locutum fuiſſe.

Prima, quæ afferri poteſt, hujus aſſertionis ratio, eſt quia Eccleſiæ non competit poteſtas remittendi culpam mortalis peccati, niſi mediantibus ſacramentis: quia peccatum mortale remitti tantùm poteſt per infuſionem gratiæ ſanctificantis, quam unicâ hâc viâ communicare poteſt.

Secunda ratio eſt, quia ligandi aut ſolvendi poteſtatem Eccleſia non accepit, niſi ſpeciem judicii exercendo: atqui non per modum judicii, ſed per modum gratiæ conceduntur Indulgentiæ. *Uno ore*, inquit Doctus Jeſuita (d), *omnes Theologi, nemine excepto, reſpondent Indulgentiam non eſſe remiſſionem culpæ, ſed pœnæ*: Unde addit hic Author; *Reſpondeo*, inquit, *illum eſſe abuſum: & multos eſſe Theologos bonos, qui affirmant nullum Pontificem dediſſe unquam ſub illâ formâ, ſed verbum illud à* culpâ *eſſe additum ab illis ad quos pecunia pertinet*. Et alibi (e): *Negari non poteſt, multa irrepſiſſe per abuſum in formam dandi Indulgentias, quale eſt illud, quod ab omnibus reprehenditur, quod dicatur dari Indulgentia à* pœnâ & culpâ, *eò quod dicatur* plenaria, plenior & pleniſſima.

(d) Maldonat. tom 1. de pœnit. q. 6. tit. de Indulg. 1. p. q 1.
(e) Id. ibid. 2. p. 1. q.

Addi poteſt, terminos iſtos, *ab omni culpâ & pœnâ*, fuiſſe inſertos à quæſtoribus, quibus Decimo-tertio & quarto ſæculo demandata eſt cura, fidelium eleemoſynas colligendi, quique à Concilio Tridentino (f) penitùs fuere ſublati. Certam hujuſce rei probationem ſuppeditat conſtitutio Clementis V. (g), in quâ hic ſummus Pontifex, inter cæteras abuſiones, quibus utebantur iſti Quæſtores, & quas damnat; iſta expreſsè notatur his verbis: *Cùm aliqui ex hujuſmodi Quæſtoribus ... non ſine multa temeritatis audacia & deceptione multiplici animarum Indulgentias populo, motu ſuo proprio, de facto concedant ... remiſſionem peccatorum indulgeant, & aliqui ex ipſis eos à pœnâ & à culpâ (ut eorum verbis utamur) abſolvant: nos abuſus hujuſmodi, per quos cenſura vileſcit Eccleſiaſtica, & Clavium Eccleſiæ authoritas ducitur in contemptum, omnimodè aboleri volentes &c.*

(f) Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 9. de reform.
(g) Clemens V. in Clementinâ *Abuſionibus*. 2. §. *Ad hæc*. de pœnit. & remiſſ. l. 5. tit. 9.

Ob eam quoque cauſam Patres Conſtantienſis Concilii (h) inter cætera poſtularunt, ut Papa revocaret Indulgentias, quæ ſub titulo, *plenariæ Indulgentiæ*, remiſſionem peccatorum promittebant quoad pœnam & quòad culpam; cùm Chriſtus ſolus talem poſſet concedere remiſſionem. *Solus Papa ſupremus, cùm Patre & ſpiritu ſancto, poteſt dare plenaria authoritate remiſſionem omnimodam à pœna & culpa*; ita loquitur inclytus Cancellarius Pariſienſis, Gerſonius, qui huic aderat Concilio (i).

(h) Conc. Conſtantienſ. ſeſſ. 42.
(i) Joan. Gerſon. tract. de Indulg. Conſider. 5.

Digitized by Google

tûs Pariſienſis dignitates obtinent, in cujus vim Rex jubet expediri Cancellariæ litteras, ad Collatores ſcriptas, quibus mandat, ut in iis deſignatos de beneficio proxime vacaturo Collationis ſuæ Indultarios provideant.

Gratiam hanc primò conceſſit an. 1381. Clemens VIII. Illuſtriſſimis Magiſtratibus Senatûs Pariſienſis: Eugenius IV. qui an. 1431. ſummus Pontifex denuntiatus eſt, & an. 1447. obiit, gratiam hanc confirmavit, quæ iterùm an. 1538. à Paulo III. confirmata eſt & perpetua reddita: huic tandem multas prærogativas adjunxit Clemens IX.

Præcipui illi Magiſtratus ſunt ſupremus Regni Cancellarius, Majorum Regis ſigillorum cuſtos, Præſides, ſupplicum libellorum Magiſtri, Curiæ Conſiliarii, Generales Advocati, Primarius ſcriba, quatuor Notarii ſcribæ curiæ, & primus Apparitor (*b*). Quâ de re obſervandum 1. eos, qui matrimonio juncti ſunt, aut jungi meditantur, teneri ad nominandum ſui loco Clericum. 2. Clericos ſe-ipſos poſſe nominare. 3. Cùm ſupremus Cancellarius ſigillorum ſimul eſt cuſtos, duas eum habere nominationes. 4. Regios Officiarios Aulæ, qui non ſunt membra Parlamenti, jure Indultariorum non potiri. 5. Quæſtorem Ærarium Regium, cui incumbit cura ſolvendi honoraria Officiariorum Parlamenti, cui jus illud fuerat denegatum, jam eo jure frui conſequenter ad Regia diplomata conceſſa 6. Octob. an. 1677. & Arreſtum Sanctionis Concilii latum 30. Martii an. 1701. 6. eum, qui munus obtinebat, quo jure Indulti potiebatur, alterâ vice nominare poſſe; quando aliud munus obtinet, v. g. quando Curiæ Conſiliarius fit ſupplicum libellorum Magiſter, Advocatus Generalis aut Præſes honorario cudone inſignis. 7. Indultum eſſe irrevocabile, ac proinde perpetuum, quicumque fiat Papæ adventus, aut Regis ipſius mors eveniat (*c*).

Ut autem hujuſce Indulti fiat uſus, ejus fieri debet ſignificatio per Notarium Apoſtolicum (*d*), Collatori, ſeu Archiepiſcopo, Epiſcopo, Abbati vel Capitulo, à quo pendet Beneficium requiſitum, ejuſque dati debet ei detcripuo coràm duobus teſtibus; ac tandem fieri inſinuatio in Tabulario Collatoris ante vacantiam Beneficii requiſiti: quâ de re admonendum, quòd ab hoc Edicto non viget Arreſtum Majoris conſilii an. 1666. quo injungebatur, ſignificationem eſſe fieri ab Apparitore duobuſque teſtibus, non ampliùs viget.

Collatores omnes ac Patroni Eccleſiaſtici Galliæ ſemel in vita tantùm indulto gravari poſſunt (*e*), modò collator de beneficiis decem providere queat, & communitates etiam ſemel tantùm indulto Senatûs Pariſienſis, Rege vivente, qui ſolus Senatus in Gallia privilegio iſto potitur.

Indultum juri Graduatorum (*f*) & eorum, qui habent indulta juramenti præſtiti fidelitatis, aut læti ad Regnum adventûs.

Unicum duntaxat vi Indulti obtineri poteſt Beneficium, & Collator unicâ tantùm Indulti nominatione gravari poteſt, quantùm ad ſe pertinet.

Conſilium majus, ſolus eſt judex Indultorum Senatûs, & generatim eorum omnium, quæ ad Indulta ſpectant (*g*).

Cardinales, qui Indulto obnoxii declarati fuerant à Franciſco I. ab eo immunes declarati ſunt à Clemente IX.

Indultis continetur irtitans Decretum, quo caduca redditur Ordinarii collatio & nulla ex Indultarii requiſitione: quod Decretum non continetur in Indultis præſtiti Regi fidelitatis ſacramenti, & lati adventûs.

Indultarius, cujus nominatio à Rege facta prior eſt datâ ſua, ei anteponi debet, cujus nominatio eſt datâ ſuâ poſterior; quamvis qui poſtremus eſt datâ jam Beneficium petiiſſet, & Indultum nominationis ſuæ collatori ſignificari curaſſet.

Si collator Beneficium conferat, de quo Indultarium providere debebat, atque is ſex menſes elabi permittat, beneficium non requirendo aut querendo, tenet collatio, nec Indultario datur locus interceſſionis; at ſi intra ſex vacationis menſes conqueratur, tunc facta cum ſuo detrimento collatio fit invalida, & collator poteſt etiam in hoc caſu iterùm Indultarium providere, aut ſi providere recuſet: jus ei datur conteſtationis in ipſum collatorem, modò tamen ſcripto de ejus recuſatione conſtet, & actus iſte intra menſem fuerit inſinuatus.

Indultarii non tenentur petere, vel acceptare quodlibet Beneficium, quando reditus ejus ſunt infrà valorem 600. librarum, ſed unum etiam minoris valoris pro arbitrio poſſunt requirere (*h*); quo in caſu jus ipſorum fit conſummatum.

Dignita-

(*b*) Arreſtum Conſilii 20. Aug. an. 1678.

(*c*) Boniſac. VIII. in c. Si eui. de præbendis in 6.

(*d*) Edict. menſis Decembris an. 1691.

(*e*) Declarat. Henrici II. menſis Novemb. 1558.

(*f*) Declarat. Franciſci I. 18. Jan. 1541. 30. die in ſupremo conſilio confirmata.

(*g*) Ex litteris patentibus julii an. 1668 in majori conſilio confirmatis 16. Nov. ſequentis, datis ad acceptationem Bullæ ampliativæ Clementis IX.

(*h*) Clem. IX. in Bulla Summi. regis an. 667.

Digitized by Google

Tale eſt Indultum Regi conceſſum ab Alexandro VII. & Clemente IX. ad nominandum ad Epiſcopatus Metarum, Tulli & Veroduni, & ad alia Beneficia Conſiſtorialia, quales ſunt in his tribus Diœceſibus præcipuæ dignitates Cathedralium poſt Pontificales & ad primas Collegialium; quamvis eo jure Rex non utatur in aliis Galliæ Eccleſiis; licèt illud Carolo IX. illud conceſſiſſet Pius IV. & confirmatum fuerit regio diplomate Henrici II. quamvis neque Bulla, neque regium diploma in ampliori conſilio inter acta publica fuerint relata. Hoc privilegium vulgò Principibus, Cardinalibus, aut aliis quibuſdam Præſulibus conceditur.

Indulta paſſiva ea ſunt, de quibus agitur in hoc titulo, quibus Indultariis fit poteſtas obtinendi aliquod Beneficium.

Alias quaſdam prætcrimus regulas, quæ ad hanc ſpectant materiam, quòd in ſequentibus deciſionibus reperientur: qui fuſiorem de Indultis explicationem requirent, conſulant præclarum, quem hac de re D. Præſes Cochet de S. Vallier ſcripſit, Tractatum.

CASUS PRIMUS.

CUM ex obitu, aut voluntariâ Titularis demiſſione vacaſſet dignitas aut Præbenda Eccleſiæ Cathedralis Gratienſis, de eâ Theogenem providit Epiſcopus, aut à Capitulo electus eſt. Paulò poſt Theophilus Indultarius Theogenis, dignitatis vel Præbendæ aditioni interceſſit, Indultoque ſuo ſignificato, ab Epiſcopo vacantis Beneficii proviſiones petiit. An poteſt abſque injuſtâ vexatione Theogenem in ſuâ poſſeſſione interturbare?

RESPONS.

Species, de quâ hîc agitur, modo ſanè æquivoco proponitur; at priuſquàm res explicetur, diſtinguendum eſt antè, quid ſit Indultum & Brevetum, quæ eſt alia ſpecies Indulti; & quodnam diſcrimen intercedat inter haſce gratias expectativas, quæ ſunt in uſu apud Gallos.

1. Indultum, ut jam diximus, eſt gratia expectativa à ſummo Pontifice conceſſa Galliæ Cancellario, ſigillorum Regiorum cuſtodi, Præſidibus & conſiliariis Senatûs Pariſienſis, & ex uſu, Magiſtris libellorum ſupplicum, (quamvis de iis non fiat mentio in Bullâ Pauli III. quia habentur tanquam membra ſenatui adjuncta) ut etiam Primario Scribæ, quatuor Secretariis, primo Apparitori ejuſdem Senatûs, quibus collatores ordinarii, exceptis Cardinalibus, tenentur conferre primum vacans Beneficium; modò dotes habeant requiſitas, vel Clericis, quibus Indultum ſuum tranſtulerunt.

Jus illud conceſſum eſt iſtis, qui primas togæ dignitates obtinent ab Eugenio IV. Bullis ipſius an. 1431. 1434. & 1435. Caroli VII. causâ, cujus patrocinium ambiebat, & à Paulo III. in colloquio, quod Niſciæ cum Franciſco I. & Carolo V. habuit, ut obſervat Carolus Molinæus in ſuo commentario in decimam octavam regulam Romanæ Cancellariæ (*a*) (Bulla hujus Pontificis data eſt 6. Junii an. 1538.) ac denique à Clemente IX. Bullâ ſuâ datâ 19. Martii an. 1678. contendunt etiam nonnulli authores hujuſmodi gratias eſſe antiquiores. Ita ſentit Louetus (*b*).

2. Indultarius olim Beneficium ab Epiſcopo ſibi collatum acceptare tenetur, licet 200. tantùm librarum eſſent ipſius reditus. Ita dijudicatum eſt in ampliori conſilio ex Arreſto ſuo lato 4. Decembris an. 1657. conformiter ad Bullam Pauli III. datam 19. Junii an. 1538. at obſolevit iſta juriſprudentia, ex quo tempore Clemens IX. Brevi ſuo dato 1. Aprilis an. 1667. declaravit, Indultarium cogi non poſſe ad accipiendum Beneficium, niſi 600. eſſet librarum annui reditûs: ae Breve illud confirmatum & ad acta publica relatum eſt in majori conſilio 16. Novembris an. 1668.

3. Indultariis nullum jus competit, niſi ad Beneficia ex obitu vacantia; non verò ad Beneficia ex demiſſione aut aliter vacantia; quòd Indultariorum litteræ de ſolâ ex obitu vacatione loquantur: quod idem aliis omnibus Mandatariis commune jure declaratur, ut patet ex multis conſtitutionibus ſummorum Pontificum (*c*). His addi neceſſe eſt, collatorem in vitâ ſuâ uno tantùm gravari poſſe Indulto; Capitulum verò ſemel tantùm per vitam cujuſque Regis ex Edicto Henrici II. an. 1550.

4. Iiſdem Indultariis jus competit Canonicos requirendi Præbendas, & etiam dignitates. Nam Regium diploma Henrici IV. ſub formâ edicti datum 9. Decembris an. 1606. quo à dignitatibus excludebantur, in ampliori conſilio non fuit confirmatum, neque in ipſo Senatu acceptum eſt, niſi ſub iſtâ reſtrictione: *Non derogando juribus Indultariorum.* Excipiendæ ſunt tamen 1. dignitates, quæ ſunt electivæ confirmativæ, ut declarat Clemens V. in Concilio Viennenſi in Delphinatu an. 1311. habito (*d*); quod obſervat Rebuffus (*e*): 2. Præbendæ Theologales & Pœnitentiariæ, ex edicto Caroli I. an. 1560. (*f*)

5. Quando Indultarius Patrono & collatori Indultum ſuum ſignificavit, jam ad aliud Beneficium obtinendum eo uti non poteſt, neque is, ad quem jus ſuum tranſtulit, nominationem ſuam mutare juxta conſtitutionem Henrici IV. quam apud Fontanon legere eſt (*g*).

6. Duplex eſt genus Brevetorum; priora ſunt ea, quæ Rex Clericis concedit ob ſuum lætum ad Coronam regiam adventum. Altera ſunt ea, quæ Rex concedit, cùm novus Epiſcopus apud eum ſe fidelitatis Sacramento obſtringit: ob hujuſmodi

(*a*) Carol. Molinæus in reg. de infirmis reſign. n. 224. tom. 5.

(*b*) Georg. Louet. litt. G. c. 10. Item. litt. B. n. 16.

(*c*) Bonifac. VIII in c. *Licet*. un. de rerum permutat. in 6. l. 3. tit. 10. & in cap. *Si tu*. 2. de renunciatione in 6. l. 1. tit. 7. Clemens V. in Clement. *Ne conceſſione*. unic. de rerum permutat. lib. 3. tit. 5.

(*d*) Clem. V. in Clement. *Si dignitatem*. 1. de præb. & dignit.

(*e*) Petr. Rebuffus in praxi benefic. tit. de clauſulis mandatorum. n. 33.

(*f*) Edict. an. 1569. art. 2.

(*g*) Fontanon. tom. 4. p. 109.

Digitized by Google

7. Brevetarii ad dignitates Cathedralium, quæcumque illæ ſint, aſpirare nequeunt, uti conſtitutum eſt ex declaratione Ludovici XIV. dicti Magni data 15. Martii an. 1646. & dijudicatum ex Arreſto amplioris conſilii lato 5. Julii an. 1672.

8. Ob indultum nulla fit collatio ab Ordinario conceſſa in præjudicium Indultarii: at eadem vis Brevetis non competit: quo circà Ordinarius nondum manus, ut aiunt ligatas habeat per requiſitionem Brevetarii: validè Beneficium vacans confert, & poſteriori Brevetarii interceſſione non irritatur ipſius collatio. Ita dijudicat amplius conſilium, quod tamen in hoc caſu jubet, ut teneatur Ordinarius ad conferendum Brevetario primum vacaturum Beneficium, quod facere ſi recuſet, altero Arreſto tenetur erga eum de ſolutione penſionis æqualis reditibus Præbendæ, donec ipſum de ſimili præviderit: idque conſentit cum iis, quæ conſtituuntur pro mandatis Apoſtolicis ab Innocentio III. ad Epiſcopum Vercellenſem ſcribente: *Fraternitati tuæ mandamus*, inquit hic Papa (*a*), *quatenùs ſi tibi conſtiterit, quòd in Navarienſi Eccleſia præbenda vacaret tempore, quo ejuſdem Eccleſiæ Canonici noſtras litteras receperunt, cùm tam alii in eluſionem mandati noſtri duxerunt conferendam; eundem Clericum, ſi non habet ſufficiens Beneficium Eccleſiaſticum, in Canonicum recipi facias, & ſibi de reditibus Eccleſiæ ſingulis annis aſſignari proventus, donec ſit ei beneficio Præbendali proviſum.*

(*a*) Innoc. III. in c. *Dilectus*, 27. de Præbend. & dignit. l. 3. tit. 5.

9. Indultarius & Brevetarius ſtatim Indultum ſuum collatori ſignificare tenentur: atque ſignificatio iſta à Notario cum duobus teſtibus fieri debet. Cumque vacat Beneficium aliquod, iterari debet hujuſmodi ſignificatio, quâ vacans Beneficium requiratur; quâ requiſitione jus ad Beneficium iſtud acquiritur, modò Indultis fiat inſinuatio in Tabulario Eccleſiaſtico Diœceſano quo facto Papali jam non datur locus præventioni contrà Indultarium, ut obſervat Rebuffus (*b*). Cæterùm neceſſitas hujuſce ſignificationis & requiſitionis omnibus Mandatariis communis eſt, ut patet ex duabus Conſtitutionibus Bonifacii VIII. (*c*).

(*b*) Petr. Rebuffus in concordat. tit. de Mandatis Apoſtol. 9. *Declarantes. v. Jure preventionis.*

(*c*) Bonifac. VIII. in c. *Tibi*. 12. de reſcriptis in c. *Si Clericus*. 11. de Præb. & dignit. in 6.

1. Tandem his addemus, in concurſu, ut probat Blondellus (*d*) authoritate Loveti & Molinæi in Rebuffum, Indultarium Graduato prævalere ex Edictis & Declarationibus Galliæ Regum, ac præſertim conformiter ad Edictum Franciſci I. latum 18. januarii an. 1541. ut obſervat Cabaſſutius (*e*).

Præſuppoſitis iſtis regulis; tanquam certis, ad propoſitam difficultatem reſpondemus, quòd, ſi Theophilus ſit Indultarius, & præter Indultum ſuum, regiam habeat nominationem, ad Epiſcopum Gratienſem ſcriptam unà cum litteris teſtimonialibus Religionis, vitæ morumque; ac Prælato huic aut ipſius Generali Vicario, omnium, quæ neceſſaria ſunt, inſtrumentorum debitum dederit exemplar, ac tandem omnia hæc inſtrumenta in Tabulario Inſinuationum Eccleſiaſticorum ejuſdem Diœceſis fuerint inſinuata ante vacationem Beneficii requiſiti; quibus omnibus confectis ipſum adierit Epiſcopum intra ſex menſes, inito calculo à die vacantis Beneficii: (nam elapſo illo ſex menſium ſpatio jam admitti non poteſt ex Ordinatione an.

(*d*) Blondeau en Biblio. t. can. Bochelli v. *Indults*, n. 733.

(*e*) Cabaſſut. juris can. theor. & prax. lib. 2. c. 4. n. 3.

copi collatio legitima eſt. 1. Quia Brevetariis nullum jus competit ad dignitates Eccleſiarum Cathedralium, uti obſervavimus. 2. Quia, ſi eſſet ſimplex Canonica Præbenda, cùm Epiſcopus liber fuerit, ſeu manus ligatas non habuerit ex Brevetarii petitione, tùm cùm ab eo facta eſt collatio, validè conferre poteſt: quòd Breveto, uti Indulto, non inſeratur Decretum irritans.

CASUS II.

Lævius, Sacerdos, Indultum habet, ſibi à conſiliario Senatus Pariſienſis datum: at cùm apud Dominum Cancellarium amico ſit deſtitutus, cujus gratiâ id obtinere queat, ut collocetur Indultum in Epiſcopatu vel Abbatiâ; niſi poſitis in Provinciis à patriis laribus remotiſſimâ, ubi nullo familiarium conſortio uti poteſt: hominem habuit; qui hanc ſibi gratiam obtinuit pretio centum nummorum, quos ipſi dono dedit. An idipſum facere potuit abſque peccato.

Ratio dubitandi eſt; quia amicus ille Indulti ſui collocandi occaſionem ſibi præbens, non ſolùm Beneficium ſibi non confert; ſed ne quidem jus ad Beneficium aliquod; cùm actu nullum vacet, nec jure deinceps vacaturum poſſit obtinere, niſi obſervatis omnibus requiſitis formulis. Aliunde jus ſibi acquirit petendi primum, quod vacabit. Ob duas iſtas rationes oppoſitas ſcrupulis angitur, neſcius, quæ ex duabus ſit legitima?

RESPONSIO.

Quamvis Indulti executionem procurando in Epiſcopatu vel Abbatiâ, actu non conferatur Beneficium, neque etiam determinatum jus ad aliquod particulare, verè tamen dici poteſt, procurari jus, primum, quod vacabit, Beneficium petendi & obtinendi: atqui jus illud, cùm ſit merè ſpiritualis, pecuniâ comparari non poteſt. Lævius igitur Indulti ſui executionem ſibi procurare non potuit pretio centum, quos dedit, nummorum; cùm hac viâ Beneficium obtinere nunquam liceat.

Confirmari poteſt hæc deciſio 1. Exemplo hominis, qui in præmium temporalis cujuſdam miniſterii Beneficium promittit, aut illius obtinendi viam aperit. Cùm enim abſque ſimonia fieri nequeat tale promiſſum, ut definivit Alexander III. in Concilio œcumenico Lateranenſi habito an. 1179. (*f*); à fortiori dicendum, procurari non poſſe aut pecuniâ acquiri jus alicujus obtinendi. 2. Authoritate Gregorii IX. (*g*), qui expreſsè declarat omnem illicitam eſſe pactionem pro rebus ſpiritualibus: *Cùm in hujuſmodi omnis pactio, omniſque conventio debeat omninò ceſſare*, ut loquitur hic Papa: atqui in ſpecie propoſitâ, non ſolùm pactio occurrit, ſed & pecunia data ad obtinendum jus Eccleſiaſticum & ſpirituale, quo pro certo obtinebitur Beneficium. Igitur à gravi peccato atque ſimoniâ excuſari non poteſt Lævius.

(*f*) Alex. III. in c. *Cùm eſſent*. 12. de ſimonia &c. l. 5. tit. 3.

(*g*) Greg. IX. in c. *Pactiones*. 8. de pactis. lib. 1. tit. 35.

Digitized by Google

dicitur Indultum nominationis.

Rex hujuſmodi Indulta ad Beneficia nunquàm confert, niſi actu ſint vacantia, nomenque ultimi Titularis in libello ſupplici, qui Regi offertur, debet exprimi.

Indultum Epiſcopatûs non complectitur jus conferendi Beneficia huic annexa, ſed Regis eſt ad ea nominare, ſi vacent, exceptis tamen Beneficiis Curatis.

Triennali poſſeſſione excluditur quodlibet Indultum à Rege conceſſum.

Indulta ad Coadjutorias non niſi rarò conceduntur, pro Beneficiis commendatariis.

Rex nullum dat Indultum in Abbatias ac Prioratus Religioſarum, niſi cùm Abbatiſſa, aut Prioriſſa reſignare vellet, quo in caſu ipſi ad vitam attribui debet penſio 300. lib. ad ſummum.

Indultum quodlibet à Rege conceſſum ſubſcribi debet à ſcriba Regni, & ad Indicem ſcribæ illius, qui menſe illo miniſtrat, eſſe relatum. Legi etiam poſſunt alii quidam articuli in præſcripto eâ de re emiſſo, quod refert Rochellus (a).

Duplex diſtinguitur hujuſmodi Indultorum particularium genus, ſcilicet Indultum læti ad Regnum adventûs: alterum præſtiti fidelitatis juramenti. Quod ultimum, uti prius, non perantiquum eſt; cum de iis non fiat mentio in Concordato an. 1516. inter Leonem X. & Franciſcum I. inito, neque in ſtilo Parlamenti (b), neque apud Authores ſæculi decimi ſexti.

Jus Regium ad dandum Indulta læti ad Regnum adventûs, quæ ad ſolas Præbendas, excluſis Cathedralium dignitatibus (c), extenditur, non fuit conſtitutum, niſi an. 1577. (d) ab Henrico III. diplomatis ejus menſe martio ejuſdem anni emiſſi; ſunt & aliæ ordinationes 12. octob. an 1612. & menſis Januarii an. 1629., in majori tantùm Concilio ad acta publica relatæ, quæ jus illud ordinant.

Cæterùm jus illud, quod tantùm in qualibet Regis mutatione obtinet, à ſenatu ſemper improbatum eſt, uti liberæ ordinariorum collationi contrarium, ut teſtatur Brodelius, qui id probat ex duobus ſolemnibus arreſtis in Curia prolatis; præſidente D. Verduns, uno 13. decembris an. 1612. ad requiſitionem Advocati Generalis D. Servin, & altero 7. Januarii an. 1616. conformiter ad requiſitionem D. Lebret advocati Regii: hinc à Parlamento nunquam confirmatum eſt diploma Regium Henrici III. Attamen declaratio menſis Octob. an. 1646. (e), quæ inter acta publica relata eſt à Parlamento 2. Aug. an. 1646. expreſsè inter gratias expectativas in Regno Galliæ probatas complectitur non ſolùm gratias Indultariorum & Graduatorum; ſed etiam gratias præſtiti fidelitatis juramenti & ad læti Regnum adventûs. At eum ſenatus duo iſta ſemper jura improbârit, reſiſtentiam ipſius in proprium lucrum vertit amplius Conſilium: & ſibi ſoli de eis cognoſcere attribuit.

Indultum, quod dicitur præſtiti fidelitatis juramenti, quâ Rex primam confert Præbendam à præſtito fidelitatis ſacramento ab Epiſcopo, nititur tantùm Regio diplomate; quod in ampliori conſilio 3. Aprilis an. 1597. inter acta publica relatum eſt & multis poſteà arreſtis in hoc Tribunali latis confirmatum, tamen jus illud cenſetur inter gratias nunc in Regno approbatas, uti ſtatuitur declaratione an. 1649. (f):

Indulto utroque Regio nullum inſeritur decretum irritans, atque ſimplex à Rege Epiſcopo facta commendatio; quare proviſiones Epiſcopi conceſſæ ante requiſitionem Indultarii validæ ſunt; atque is tantùm decretum obtinere poteſt, quo ſtatuatur, ut Epiſcopus ei primam vacaturam Præbendam conferat, ut illius defectu ad vitam ei tribuat penſionem Beneficii valoris æqualem.

(a) Biblioth. can. tom. 1. pag. 170. & 171.

(b) Concord. tit. de Regul. ad Prælat. nominat fac. ſtil. Parlam. part. tit. 44. de privilegiis Apoſt. Regi conceſſis.

(c) Arreſt. amplioris conſilii 5. Julii. an 1672.

(d) Chopin. lib. 2. de doman. tit. 12. n. 11.

(e) Art. 17.

(f) Declaratis an. 1649. art. 7.

Vide Titulos { GRADUATUS. INDULTARIUS. }

Digitized by Google

dæi, Turcæ, Perſæ, Tripolitani, Tunetes; Algerienſes, & Marochiani verumDeum agnoſcunt; jure tamen Infideles vocantur, quia ſanctiſſimam Trinitatem, Jeſum Chriſtum, nec Chriſtianas credunt veritates.

Cum neutris Chriſtiani communicare poſſunt in iis, quæ ad ſuam pertinent Religionem abſque reatu criminis vel atrociſſimi: at poſſunt in iis rebus, quæ ad Commercium ſpectant aliaſque occaſiones, quando idipſum poſtulat Juſtitia vel Caritas. Alia permulta omittimus, quæ ſpectant ad Infideles, quia de iis in hoc titulo, & aliis ſex verba facimus, ut videre eſt in indice rerum, *verbo* Infidelis.

CASUS PRIMUS.

AMURATUS, Infidelis, qui Chriſtianam & Catholicam Religionem profeſſus, ad ſacramentum Pœnitentiæ recipiendum ſe diſponit, poſtulat, utrùm quot admiſit actiones, tot ſint peccata, quæ proinde in confeſſione, accuſare teneatur?

RESPONS.

Certum eſt omnes Amurati Infidelis actiones, durante Infidelitate factas, non eſſe tot peccata. Ratio eſt, quia, licet peccato mortali tollatur gratia habitualis juſtificans, non omninò tamen bonum naturale hominis deſtruitur quare, cùm Infidelitas ſit mortale peccatum, Infideles gratiâ quidem privantur, ſed in iis quoddam tamen naturale bonum ſupereſt. Conſtat igitur, Infideles bona non poſſe exercêre opera, quorum gratia ſit principium ſcilicet opera meritoria; quamvis bona aliquomodo opera facere queant, ad quæ ſufficit bonum naturale. Unde ſequitur, Infideles in omnibus actionibus ſuis non peccare, quamvis toties peccent, quoties ex Infidelitate ſuâ agunt. Ita ſanctus Thomas ratiocinatur, cujus hæc ſunt ver-
(a) S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 4. in corp. ba (a): *Peccatum mortale tollit gratiam gratum facientem; non autem totaliter corrumpit bonum naturæ. Undè cùm Infidelitas ſit quæddam peccatum mortale, Infideles quidem gratiâ carent: remanet tamen in eis aliquod bonum naturæ. Undè manifeſtum eſt, quòd Infideles non poſſunt operari opera bona, quæ ſunt ex gratia ſcilicet opera meritoria, tamen bona opera, ad quæ ſufficit bonum naturæ, aliqualiter operari poſſunt. Undè non oportet, quod in omni ſuo opere peccent; ſed quandocumque aliquod opus operantur ex Infidelitate, tunc peccant.*

Dcciſio iſta conformis eſt cum multis Bullis & Conſtitutionibus ſummorum Pontificum, & præcipuè Conſtitutionibus ſancti Pii V. I. Octob. an. 1567. Gregorii XIII. immediati huic ſucceſſoris. 28. jan. 1579. & Urbani VIII. 6. Martii an. 1642. quibus damnatæ ſunt 72. Propoſitiones Michaëlis Bai, inter quas iſtæ 25. & 65. recenſentur: *Omnia opera Infideſium ſunt peccata.* Et iſta, quæ Et 65. *Infidelitas purè negativa in his, quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.*

CASUS II.

HORTENSIUS mercaturæ causâ Pechinum & Nanchinum profectus, ubi multos annos commoratus eſt ſæpè cum Paganis & Infidelibus harum regionum communicavit. Nùm id potuit abſque peccato?

RESPONS.

Potuit iſte ſine peccato cum ethnicis aut infidelibus communicare, inter quos vitam egit; modò non communiaverit in iis, quæ ad Religionem ſpectant. Ita docet ſanctus Thomas (b) qui (b) S. Thom. 2. 2. q. 10. art.
ſtatum duplicem diſtinguit cauſam, ob quam 7. in corp.
Fidelibus quorumdam prohibetur communio hoc modo: *Communio alicujus perſonæ interdicitur Fidelibus dupliciter*, inquit Angelicus Doctor; *uno modo in pœnam illius, cui communio Fidelium ſubſtrahitur. Alio modo ad cautelam eorum, quibus interdicitur, ne aliis communicent.* Quâ diſtinctione factâ, tùm ſubjungit: *Primò ergo modo non interdicit Eccleſia Fidelibus communionem Infidelium, qui nullo modo fidem Chriſtianam ſuſceperunt, ſcilicet Paganorum, vel Judæorum: quia non habet de eis judicare ſpirituali judicio ſi autem*, addit poſteà, *ſint ſimplices & infirmi in fide, de quorum ſubverſione probabiliter timeri poſſit, prohibendi ſunt ab Infidelium communione, & præcipuè, ne magnam familiaritatem cum eis habeant, vel abſque neceſſitate eis communicent.*

Si igitur Hortenſius cum Pachini & Nanchini incolis commercii ſui causâ duntaxat communicaverit, neque ullum perverſionis periculum adfuerit; certum eſt, in hoc eum nullo peccato eſſe damnandum; ſed eum fore reum & abſque excuſatione, ſi cum eis communicaſſet in iis, quæ ad Religionem ſpectant.

CASUS III.

TIMOLEON, Dominus Catholicus, & è Turcico apud Hungaros bello rediens Turcas duos ſibi famulos adduxit. An poteſt abſque peccato duos illos Infideles in famulatu ſuo retinêre?

RESPONS.

Quandoquidem *magis eſt probabile*, inquit ſanctus Thomas (c), *Quod ſervus, qui regitur* (c) S. Thom. 2. 2. q. 10. art.
imperio Domini convertatur ad fidem Domini fi- 9. ad 3.
delis, quàm è converſo; Et ideò non eſt prohibitum, quin fideles habeant ſervos Infideles. Tale nobis exemplum ſcriptura ſacra ſuppeditat, in quâ le-
gitur, (d) Salomonem à Rege Tyri petiiſſe ope- (d) 3. Reg. v. 8. & ſeqq.
rarios ligni Cedrini cædendi peritos, cujus opus ei erat ad ædificandum Templum, quod Hieroſolimæ conſtruere cupiebat, quamvis ſervi illi, non minùs quàmRex ſuus, eſſent Infideles. *Si tamen Domino*, ſubjungit AngelicusDoctor, *periculum immineret ex communione talis ſervi, deberet eum à ſe abjicere. ſecundum illud mandatum Domini, Matth.* 18. Si pes tuus ſcandaliaaverit te, abſcinde eum & projice abs te.

CASUS

3. in corp. *das ; & tales nullo modo ſunt ad fidem compellendi, ut ipſi credant ; quia credere voluntatis eſt ; Alii verò ſunt Infideles*, addit idem Sanctus, *qui quandoque fidem ſuſceperunt & eam profitentur, ſicut Hæretici & quandoque Apoſtatæ : & tales ſunt ; etiam corporaliter, compellendi, ut impleant quod promiſerunt, & teneant quod ſemel ſuſceperunt.*

Conſentit hæc doctrina cum dictis Sancti Auguſtini, qui de hæreticis ſuæ ætatis loquens, ſcribendo ad Vincentium (*b*), dicit : *Hæc primitùs mea ſententia non erat, niſi neminem ad unitatem Chriſti eſſe cogendum ; verbo eſſe agendum ; diſputatione pugnandum, ratione vincendum ; ne fictos* ... *Chriſtum, & poſteà docentem, priùs ferientem & poſteà conſolantem.... quis enim noſtrûm velit, non ſolùm aliquem illorum* (Hæreticorum) *perire ; verum etiam aliquid perdere ? Sed ſi aliter non meruit pacem habere domus David, niſi Abſalom filius ejus, in bello, quod contra pacem gerebat, fuiſſet extinctus.... quid ei reſtitit, niſi perditum flere ; & ſui Regni pace acquiſitâ ſuam mæſtitiam conſolari ? Sic ergo Catholica Mater bellantibus adverſus eam quibus aliis, quam filiis ſuis.... ſi aliquorum perditione cæteros tam multos colligit.... dolorem materni cordis lenit & ſanat tantorum liberatione populorum.*

(*b*) S. Aug. Epiſt. 93. aliàs 48. c. 5. ſeu n. 17. & 18.

INIMICUS.

Vide { CHARITAS. ODIUM. }

INJURIÆ.

VOx, INJURIA, eſt terminus univerſalis, ſub quo varias injuriarum ſpecies in hoc titulo complectimur, ut eas, quæ Latinè quoque dicuntur *convicium ; contumelia, improperium, & maledictio*, quarum quælibet ſuum habet proprium ſenſum.

Terminus iſte in proprio ſenſu ſumitur, pro injuria, quæ actu committitur, jus alienum abſque legitima cauſa violando ; unde definitur ; *Alieni juris violatio facta ſine juſta cauſa.*

Convicium à Polmano definitur : *Objectio mali pœnæ coram facta, per violationem honoris alieni* (*d*), ſeu objectio pertineat ad mentem, ſeu ad defectum corporeum ; ut cum alicui exprobratur, ipſum eſſe ignarum, eſſe illegitimum, aut alio quovis corporeo defectu inſignem. Idem Author dicit etiam : *Contumelia eſt injuſta honoris violatio, irrogata præſenti & ſcienti ;* improperium verò juxta eundem, eſt *indulgentiæ objectio.* Ad quod referenda eſt exprobratio collati beneficii in alicujus neceſſitate. Denique maledictio eſt *mali imprecatio* alicui facta, quas omnes definitiones affert idem Theologus.

(*d*) Polman. brev. Theol. part. 2. 2. n. 101. 1148. & ſeq. & 496.

Diverſæ illæ injuriarum ſpecies huic titulo materiam præbent, in quo notabimus, quibus in caſibus ſint tolerandæ abſque ullâ defenſione, & quandonam earum ſatisfactionem juridicè petere, aut licitum eſt, aut etiam neceſſarium.

CASUS PRIMUS.

HILARINUS injurioſa quandoque verba eo fine in quempiam protulit, ut ipſum offenderet. An dici poteſt, eum toties mortaliter peccaſſe, quoties ea protulit ?

RESPONS.

Certum eſt, omne verbum injurioſum non ſemper eſſe peccatum mortale ; ſed quandoque veniale tantùm, ut cùm leve eſt ; & ex animi levitate profertur ; nec multùm dehoneſtat eum in quem profertur ; aut denique ex levi motu iræ, ut contriſtetur aut humilietur is, in quem profertur abſque ullâ intentione ipſum dehoneſtandi. *Cum peccatum convicii, vel contumeliæ ex animo dicentis dependeat*, inquit S. Thomas (*e*). *poteſt contingere, quod ſit peccatum veniale ; ſi leve ſit convicium ; non multùm hominem dehoneſtans, & proferatur ex aliquâ animi levitate. vel ex levi irâ abſque firmo propoſito aliquem dehoneſtandi ; putà cùm aliquis intendit aliquem per hujuſmodi verbum leviter contriſtare.*

(*e*) S. Thom. 2. 2. q. 72. art. 2. ad 3.

Ex hoc itaque Sancti Thomæ principio difficultas propoſita ſolvenda eſt : Quocirca ſi Hilarini verbis injurioſis notabili afficiatur is infamiâ, aut offendatur, quem iſtis afficit ; à mortali eximi non poteſt, quoties ea profert : At ſi verba illa leviter tantùm ſint contumelioſa, aut, cùm ſint notabiliter, ea proferat ex inadvertentiâ, aut nimiâ animi levitate abſque propoſito notabiliter offendendi aut probro afficiendi eum in quem proferuntur ; dici poteſt ipſius peccatum in his circumſtantiis eſſe tantùm veniale.

CASUS

Digitized by Google

Certum eſt, vindictam ad Deum ſolum pertinêre, *Mihi vindicta; Ego retribuam* (a), atque ut ait Sapiens (b): *Qui vindicari vult, à Domino inveniet vindictam.* A Chriſtiano quidquam igitur dici, aut fieri non debet animo ulciſcendi.

(a) Rom. 12. 19.
(b) Eccl. 28. 1.

Attamen *Quandoque oportet*, inquit Sanctus Thomas, *ut contumeliam illatam repellamus, maximè propter duo. Primò quidem propter bonum ejus, qui contumeliam infert; ut videlicet ejus audacia reprimatur, & de cætero non talia attentet, ſecundùm illud* Prov. 27. *Reſponde ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens videatur. Alio modo*, pergit idem Angelicus Doctor, *propter bonum multorum, quorum profectus impeditur, propter contumelias nobis illatas. Unde Gregorius dicit ſuper* Ezechiel Hom. 9. *quorum vita in exemplo imitationis poſita eſt, debent, ſi poſſunt, detrahentium ſibi verba compeſcere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterant.* Idemque Angelicus Doctor perpendens modum, quo contumelia debet repelli, & quo motivo (c): *Audaciam conviciantis contumelioſi debet aliquis moderatè reprimere, ſcilicet propter officium charitatis, non propter cupiditatem privati honoris:* Quod confirmat iſtis Sapientis verbis (d): *Ne reſpondeas ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne ei ſimilis efficiaris.*

(c) Idem ib. ad 1.
(d) Prov. 26.

Principia itaque iſta conſulere debet Elias quòad contumelias, quas à Fulcidio patitur: Quocirca abſque ullo peccato eas repellere ac reprimere poteſt legitimis rationibus; modò tum agat motivo charitatis erga hunc hominem; aut in aliqua dignitate vel Eccleſiaſticâ, vel ſæculari conſtitutus judicet, hoc eſſe neceſſe ad bonum Eccleſiæ, vel publicum, vel privatum. At ſi ex odio aut vindicta, vel etiam ex immoderatâ privati honoris cupiditate ſe gerat, à peccato nequit eſſe immunis. Quâ in re conſuli debent hæc tria Scripturæ Sacræ teſtimonia (e): *Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata ſolventur.* Alterum ſic habet: *Dico vobis non reſiſtere malo, ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* Eſt etiam illud Apoſtoli: *Nulli malum pro malo reddentes, ... Non voſmet ipſos defendentes cariſſimi, ſed date locum iræ.*

(e) Eccli. 28. 2.
Matth. 4. 39.
Rom. 12. 17. & 19.

CASUS III.

Possidius, à Saturnino contumeliis affectus, qui ne quidem contumeliis atrocibus, quas in eum protulit, contentus, ipſum etiam palmâ apertà coram multis graviter percuſſit, quærit, utrùm abſque ullo peccato inflictæ ſibi injuriæ ſatisfactionem nec non pœnam juridicè repoſcere queat, cùm privatâ authoritate hanc ulciſci injuriam non ſinat Religio?

Respons.

Dubium eſſe non poteſt, quin Poſſidius Saturnino litem inferre, ac juſtitiæ ope illatæ ſibi contumeliæ ſatisfactionem exigere queat; quamvis majoris eſſet perfectionis, hanc ei condonare injuriam, atque patientiam Chriſti Domini imitari, qui ne quidem unquam in aliquo Tribunali conqueſtus eſt de conviciis immanibus, quibus ipſum homines tam crebrò, tamque injuſtè affecerunt.

Attamen ut Poſſidius abſque ullo peccato Saturninum juridicè proſequi queat, id tantùm facere tenetur ad ejus emendationem, ne ſe deinceps videlicet contumeliis afficiat, alioſ-ve, pe- [illegible] *bibitionem ejus & quietem aliorum, & ad juſtitiæ conſervationem & dei honorem, poteſt eſſe vindicatio licita, aliis debitis circumſtantiis ſervatis.* Iſtæ autem circumſtantiæ, quas requirit Angelicus Doctor, ſic à Sylvio exponuntur (g): *Et ſi ſerventur aliæ circumſtantiæ, cujuſmodi ſunt, ne optetur inferri major pœna, quàm peccator meruerit, nec illa inferatur, nec deſideretur inferri, niſi authoritate publicâ.* 2. Requiritur, ut omnis deponatur vindictæ libido, atque intacta ſervetur charitas, unicum ſibi finem proponendo Dei gloriam, & nocentis ſpirituale bonum, animoque ad majores perpetiendas injurias ſinceré diſpoſito potiùs quàm Chriſtiana amittatur charitas. *Si verò animus vindicantis aut vindictam expetentis*, addit hic doctus Interpres, *feratur principaliter in pœnam, ſeu ſupplicium ejus qui peccavit, vindicatio erit illicita, quia eſt actus odii, delectari malo alterius. Tenemur autem diligere proximum, etiam eum qui nos læſit. Sicut ergo non licet odientem nos habere odio; ita non eſt licitum, injuriam facienti velle malum, quatenùs malum eſt.* Unde colligere neceſſe eſt, actiones illas, quæ tam ſæpè juridicè inferuntur, perquàm raro coram Deo eſſe innoxias; licèt æquæ ac juſtæ hominibus videantur: quia à paucis, qui actiones illas infecunt, iſtæ ſervantur conditiones, & è contra omnes fermè libidini ſuæ indulgent, & vindictam ſuam cum detrimento Chriſtianæ charitatis meditantur.

(g) Fr. Syl. in cit. locum S. Thom.

CASUS IV.

Sostenes quoſpiam aliquando verbo laceſſit, quod ex ſe ipſâ, & juxta naturalem ſuum ſenſum eſt contumelioſum; ſed ille jocosè tantùm profert, & abſque ullâ intentione illos lædendi, neque contemnendi. An idcirco peccatum aliquod ab eo committitur?

Respons.

Non eſt in eo peccatum ex Sancto Thoma (h), modò ſerventur debiti ex prudentiâ & modeſtiâ limites. Res eſſet tamen omnino damnabilis, ſi Soſtenes hoc proferret verbum eâ mente, ut præſentibus riſum moveret, non curans an iis, ad quos dirigitur illud verbum, eo offendantur, necne. *Ad Eutrapeliam pertinet dicere aliquod leve convicium, non ad dehonorationem, vel ad contriſtationem ejus in quem dicitur; ſed magis causâ delectationis & joci: & hoc poteſt eſſe ſine peccato, ſi debitæ circumſtantiæ obſerventur.* Ita S. Thomas, qui ſubjungit: *Si verò aliquis non reformidet contriſtare eum, in quem profertur hujuſmodi jocoſum convicium, dummodo aliis riſum excitet; hoc eſt vitioſum.*

(h) S. Thom. 2. 2. q. 72. art. 2. ad 1.

Addendum tamen, per quàm rariſſimè fieri, ut hujuſmodi joci ſint penitùs abſque peccato; quamvis non adſit expreſſa intentio eos offendendi, qui dicteriis iſtis appetuntur; quia vulgò non omnes obſervantur circumſtantiæ, quæ ex regulis charitatis, honeſtatis, ſapientiæ & modeſtiæ debent teneri. Quare cavere debet Soſtenes, ne blandus nimium conſcientiæ ſuæ ſit Judex; dum leviùs iſtos jocandi modos perſtringit, à quibus quandoque obtineri exigit prudentia, ne proximus contriſtetur, vel præſentibus occaſio ſcandali præbeatur; præſertim, cùm iſti nimium infirmi exiſtimantur.

CASUS

Digitized by Google

ſis, aut injurioſis uti poſſe abſque peccato, quando id ipſum neceſſe putat, ad corrigendos reprimendoſque liberos ſuos atque Domeſticos: Cùm ex eo quòd Pater ſit vel Dominus hanc habeat licentiam, ut eam, quæ ſibi magis conveniens videtur, rationem emendandi adhibere poſſit. Ratio eſt, quia verberibus etiam jure eos plectere poteſt, ut ipſos in officio ſuo contineat, cùm nec minis, nec verbis convicioſis poteſt. Ita ſentit Sanctus Thomas, cujus tutò ſententia teneri poteſt, quam his verbis exprimit (a): *Sicut licitum eſt aliquem verberare, vel in rebus damnificare causâ diſciplinæ, ita etiam & causâ diſciplinæ poteſt aliquis alteri, quem debet corrigere, verbum aliquod convicioſum dicere.* Quod probat ex multis exemplis Scripturæ Sacræ, addens: *Et hoc modo Dominus Diſcipulos vocavit ſtultos; & Apoſtolus Galatas, inſenſatos.*

(a) S. Thom. 2.2. q. 72. art. 2. ad 2.

Nihilominùs, quia rarò fit, ut verba illa ex motivo charitatis proferantur, ac ſæpe ſæpius iræ impetus potiùs quàm æquitas ac recta ratio verba iſta ſuggerat, intereſt maximi, hujuſmodi convicia, non niſi raro & in ultima neceſſitate adhibere. Tamen addit Angelicus Doctor, *ſicut Auguſtinus in libro de Sermone Domini in monte* arripere debuit?

RESPONS.

Reſpondemus, quòd, ſi Paulinus ſe ſolùm defenderit, ut illatam ſibi injuriam repelleret, & debitam adhibuerit moderationem, ita ſe gerere abſque peccato potuit juxta Doctrinam S. Thomæ, his verbis contentam (c): *Si ſolo animo repellendi injuriam illatam, & cum debita moderatione ſe defendat, non eſt peccatum; nec propriè poteſt dici rixa ex parte ejus. Si verò*, pergit idem Sanctus Doctor, *cum animo vindictæ vel odii, vel cum exceſſu debitæ moderationis ſe defendat; ſemper eſt peccatum: Sed veniale quidem, quando aliquis levis motus odii, vel vindictæ ſe immiſcet; vel cùm non multùm excedit moderatam defenſionem: mortale autem, quando obfirmato animo in impugnantem inſurgit, ad eum occidendum, vel eum graviter lædendum.* Perpendat igitur Paulinus ſecum, quâ ratione injurioſam Alexandri aggreſſionem repulerit, & dicta Sancti Thomæ conſulat ad dijudicandum, num peccaverit, & quale ſuum fuerit peccatum.

(c) S. Thom. 2.2. q. 41. art. 1. in corp.

I N S I N U A T I O.

INSINUATIO nihil aliud eſt juxta ſtilum forenſem, quàm inſtrumenti alicujus in publicas tabulas relatio; quocirca inſinuare idem eſt, atque *in eaſdem publicas tabulas inſtrumentum aliquod referre*, ut fidem faciat, & in neceſſitate pateat huc recurſus. Publica ſunt Inſinuationis Tabularia in diverſis Urbibus conſtituta, tàm pro rebus Sæcularibus, quàm Eccleſiaſticis.

Multa ſunt Edicta, quibus dirigitur, quidquid ad Inſinuationes pertinet. Edicto an. 1646. exigitur, ut omnes Litteræ, Graduum, Nominationum, Requiſitionum, Inſtrumenta recuſationis, aliaque hujuſmodi ad Tabularium Inſinuationum Diœceſis intra menſem referantur initâ numeratione à die datæ ſuæ ſub pœnâ nullitatis conformiter ad hoc Edictum in ampliori Conſilio latum eſt Arreſtum 6. Martii an. 1662. ac ſimile tulit Senatus Pariſienſis 1. Martii an. 1666.

Ex eodem Edicto (d) inſinuari debent Procurationes ad reſignandum aut permutandum, quando ad Romanam Curiam mittuntur, & etiam antequàm mittantur, uti Proviſiones Papæ vel Ordinarii, Præſentationes, Litteræ, quæ *viſa* dicuntur, miſſiones in poſſeſſionem, idque intra menſem poſt miſſionem in poſſeſſionem.

(d) Art. 16.

Si ab Ordinario conceſſæ fuerint Beneficiariis proviſiones, ſeu reſignationis, ſeu permutationis causâ ex utraque parte vivente perfecta expeditione Proviſionum, neceſſe eſt, ut, ſi ad Indultarios graduatos alioſ-ve expectantes, aut præſentatos à Patronis Clericis res pertineat, indeque patiantur incommodum; miſſio in poſſeſſionem ad Tabularium Inſinuationum Eccleſiaſticarum loci referatur biduo integro ante obitum Reſignantis, ex eodem Edicto an. 1646. (e). Idem denique dicendum, de Revocationibus, Reſignationibus & Retractationibus inito menſis numero à die ſignificationis, ut videbitur in caſu *Leufridus*, ſecundo hujus tituli

(e) Art. 13.

te inter vivos facta fuerint, ſunt generales, & aliunde uſus invaluit contra opinionem contrariam, quam tuetur Bacquetus (*c*).

Quando dotalia à marito poſt mortem ſuam uxori conceſſa abſque regreſſu inſtrumento ſcripta ſunt, & bono immobili mariti conſtituuntur, tunc Contractus Inſinuationi eſt obnoxius, *quia tunc Contractus ille eſt donatio*, inquit D. Ferrerius (*d*), *quæ dotalia poſt mortem ex conſuetudine relinqui ſolita ſuperat, quæ in ſolo uſufructu poſita ſunt.*

Omnes pariter donationes inter vivos, ſeu merè gratuitæ aut mutuæ & oneroſæ (*e*), à Donatariis acceptatæ, Inſinuationum juribus ſubjacent, ut poſteà probabitur ex ſeptem Edictis Galliæ Regum, quæ confirmata ſunt Edictis anno 1690. & 1703.

Edicta illa intelligi tantùm debent de immobilibus, qualia ſunt agri, domus & Officia ex ſententia Bourdini (*f*), Loueti, Le Prêtre, Bacqueti, Carondæ & D. Ferrerii in conſuetudinem Pariſienſem (*g*); niſi omnium mobilium univerſalis facta fuerit donatio ex Loüeto & Bacqueto; vel ſaltem majorem bonorum Datoris partem auferat, ex Richardo (*h*), Tronçonio (*i*), & Loïſeau (*k*).

A Lege Inſinuationis eximendæ ſunt. 1. Donationes à Rege factæ bonorum Fiſco addictorum liberis damnati, ut docet Chopinus (*l*); & idem dicendum eſt de aliis omnibus donationibus, quas Rex ſubditis ſuis concedit. Quod pertinet ad alia dona à Rege conceſſa, is eſt ordo, ut ad Compactorum Curiam referantur (*m*).

2. Donationes Patrum ac Matrum liberis ſuis factæ anticipatæ hæreditatis causâ ex contractu ipſorum matrimoniali, & non aliter, quod probat D. Ferrerius (*n*) ex tribus recentibus Arreſtis Senatûs Pariſienſis: primum latum eſt 27. Martii an. 1673. Alterum 31. Julii ejuſdem anni, & tertium 14. Maii. Tria alia à Baſſeto quoque referuntur Arreſta, quæ eandem confirmant juriſprudentiam.

Dictum eſt: *Donationes Patrum ac Matrum*: Nam quando fiunt hujuſmodi donationes à fratribus, aut ſororibus, vel ab aliis; validæ non fiunt niſi ex Inſinuatione.

3. Pacta nuptialia inſinuatione non indigent, niſi iis adjuncta ſit donatio, qualis foret, ſi adjungeretur clauſula, quâ diceretur, quod penes maritum manerent omnia conquiſita (*o*), vel penes mulierem omnia mobilia & acquiſita.

4. Ab Inſinuationis quoque neceſſitate immunis eſt titulus Clericalis, quem filio ſuo Pater ſcribit (*p*): Quod probat D. Ferrerius ex tribus Arreſtis Senatûs Pariſienſis, quorum primum eſt 26. Januar. an. 1610. alterum 5. Decemb. an. 1619. & tertium 29. Maii an. 1645. & aliter diceretur, ſi ab alio, quàm Patre ſcriberetur hic titulus (*q*).

Formulæ in Inſinuationibus requiſitæ adeò neceſſariæ ſunt ad validitatem donationis juxta Loüetum (*r*), ut ſuppleri non poſſint aliquâ ſignificatione, publicatione, aut aliâ quâvis ſimili ratione: Ratio eſt, quia tale inſtrumentum non ſolùm pro præſenti, ſed etiam pro futuro tempore debet eſſe publicum: quod fieri nequit per inſinuationem ſeu in publicas tabulas relationem ad quam recurrere poſſunt ii, quorum intereſt; ſi opus ſit.

Inſinuatio inſtrumenti facta priùs, quam illud ſit perfectum, eſt invalida: talis eſt inſinuatio donationis, quæ nondum acceptata fuiſſet, ut poſteà oſtendemus.

Inſinuatio fieri poteſt, etiam abſente donatore, & abſque ejus procuratione. Idem dicendum de inſinuationibus, in materia Eccleſiaſticâ (*s*).

Inſinuatio fieri debet in Regia juriſdictione, conformiter ad Declarationem ann. 1594. quâ expoſitus eſt Articulus 132. Edicti an. 1539. cui conformis eſt Edicti Molinenſis Articulus 58. quo fertur, *Inſinuationem faciendam eſſe in tabulariis Curiarum noſtrarum ſolitarum, ubi ſita ſunt bona data, & domicilium contrahentium.* Quo articulo cæteræ omnes excluduntur juriſdictiones, etiam ex, quæ ad Ducatus Pariſ. dignitatis Franciæ pertinent; uti à Senatu Pariſienſi dijudicatum eſt ex duobus Arreſtis, latis in quintâ Inquiſitionum Curia 16. Aprilis an. 1615. & 1664.

(*c*) Tract. de juribus juſtitiæ c. 21. n. 376.

(*d*) D. de Ferriere ibid n. 73.

(*e*) Declaratio in Parlam. Pariſ. confirmata 5. Decemb. an. 1622.

(*f*) Bourdin in Edict. an. 1539. Louetus L. D. n. 24. Le Prêtre, Bacquet tract. de Juribus juſtitiæ cap. 21. n. 401. Carondas in art. 272. conſuetud. Pariſ.

(*g*) D. de Ferriere in conſuetud. Pariſ. tom. 3. tit. 13. p. 292.

(*h*) Ricard. tract. de donat. part. 1. cap. 4. ſect. 3. gl. 1. n. 1154.

(*i*) Tronçon in art. 284. ejuſdem conſuetud. v. *Debet eſſe*.

(*k*) Loiſeau tract. de offic.

(*l*) Chopin. in art. 148. conſuet. Pariſ. n. 17.

(*m*) D. de Ferriere loco citato. n. 39.

(*n*) Idem ib. n. 56. 57. & 58.

(*o*) Arreſt. Parlamenti Pariſ. 14. Aug. 1573. Arreſt. 22. Feb. an. 1681.

(*p*) D. de Ferriere ibid. n. 61. p. 295.

(*q*) Arreſt. 4. Sept. an. 1649.

(*r*) Arreſt. Senatûs Pariſi. 8. Aprilis an. 1597. à Loueto relatum.

(*s*) Bourdin. parph. in art. 232. Edict. an. 1539. Chopin. Charondas Arreſt. Senat. Pariſ. 23. Maii an. 1661.

Obſervan-

… (b) & Ricardus (c): quia edicti hæc tantum fuit intentio, ut promulgarentur donationes inter vivos quas de bonis ſuis feciſſent donatores. Idem Ricardus duo Arreſta ſupremæ Curiæ Senatûs Pariſienſis refert, quibus ita dijudicatum eſt menſis Februarii anno 1638. & 5. Auguſti anno 1539.

Quando immobilia data in diverſis ſita ſunt juriſdictionibus, tunc in qualibet earum fieri debet inſinuatio. Ita ſentit Chopinus (d) & cum eo Carondas, qui Arreſtum conformiter latum anno 1585. refert. Ita quoque Ferrerius (e): & idem dicendum, ſi res datæ ſint cenſus domaniales quia cenſus illi cenſentur poſiti, ubi ſita ſunt dominia. Quod ſpectat ad cenſus pecuniâ emptos, ſufficit, ut eorum donatio inſinuetur intra fines juriſdictionis, ubi poſitum eſt donatoris domicilium; uti dijudicatum eſt Arreſto Curiæ edicti anno 1606. quod refert Le Prêtre (f), idem quoque dicendum eſt de donatione rerum mobilium in quocumque reperiantur loco, quia naturaliter donatoris domicilium ſequuntur.

Sufficit, ut inſinuatio donationis dominii cujuſdam fiat in Tabulario juriſdictionis loci, ubi præcipua ſedes eſt dominii: licèt aliæ multæ ſint dependentiæ, poſitæ im aliis juriſdictionibus Regiis. Ratio eſt, quòd ſedes ſeu manſio ſit cæterorum caput; cætera verò, uti acceſſoria haberi debeant. Id quidem luculentèr probat Ricardus (g). Idem ſentit Chopinus (h), & Arreſtum Parlamenti profert latum conformiter 22. Maii anno 1552.

Donatio officii inſinuari debet in Tabulario juriſdictionis domicilii Donatoris, & in Tabulario, in quo ſit officii exercitium, ſi ſit diverſum à juriſdictione domicilii ejuſdem Donatoris.

Tempus, quo fieri debet inſinuatio, his verbis articuli 58. Edicti Molinenſis notatur. „Intra quatuor menſes initâ numeratione à die & datâ earumdem donationum; quòad bona & perſonas eorum, qui intra Regni noſtri fines habitant; & „intra ſex menſes, pro iis qui erunt extra Regni noſtri limites: & ſi intra illud „tempus Donator aut Donatarius mortem oppeteret, inſinuatio tamen fieri poterit intra prædictum tempus, initâ, ut ſuprâ, numeratione à die contractûs.

Voces iſtæ, *à die & datâ eorundem donationum*, intelligendæ ſunt tantummodò de donationibus acceptatis & perfectis: quo circa ſi donatio facta fuerit primâ die Martii, & ſolùm acceptata primâ Aprilis, tempus inſinuationis numerari tantùm debet à primâ Aprilis.

Ex Arreſtorum juriſprudentiâ, inſinuatio donationum, quæ ex contractu nuptiali factæ ſunt, aut aliter, quæ non facta eſt tempore, quod præſcribit edictum, deinceps fieri poteſt; modò actu viventes ſuperſint Donator & Donatarius, ex Arreſtis Senatûs Pariſienſis 8. Martii anno 1578. 17. Septembris 1584. & 5. Auguſti 1603. quæ refert D. Ferrerius (i): At ſi Donatarius poſt quatuor. Menſes elapſos, obiiſſet, quamvis ſuperſtes foret Donator, inſinuatio foret invalida (k).

Cùm inſinuatio facta eſt duntaxat poſt tempus edicto determinatum, nullum habet effectum retro-agentem, in detrimentum creditorum intermediorum, hoc eſt, qui contraxerunt à quatuor menſibus Lege conceſſis, & ante inſinuationem: nam Donatario anteponuntur. Ita quippe dijudicatum eſt Arreſtis Senatûs Pariſienſis, & Curiæ Edicti 5. & 21. Martii anno 1588. & 1595.

Donum mutuum inter maritum & conjugem intra quatuor menſes inſinuari debet: & ſi poſteà inſinuetur, exiſtimat D. de Ferriere, id faciendum eſſe de utriuſque conſenſu. At putat Ricardus (l), quòd, cùm donum mutuum fieri nequeat, niſi à conjugatis benè valentibus, inſinuari quoque non poteſt, niſi tempore bonæ valetudinis ex Arreſto Senatûs Pariſienſis menſis Septembris anno 1612. quod refert idem Author. Attamen D. Ferrerius (m) & Brodeus (n) in Louetum contra ſentiunt, ob eam potiſſimùm rationem, quia omnis donatio acceptata eſt perfecta, licèt nondum inſinuata; quòd inſinuatio ſit ſimplex cautio & formula, pro hæredibus Donatarii conſtituta, & etiam pro creditoribus, qui poſteà cum Donatore contrahentes decipi poſſent, ſi publicæ non fierent ex inſinuatione donationes. Prior horum

(b) … Baquet, tract. de jurib. juſtitiæ. c. 21. n. 3.83.
(c) Ricard. tract. de donat. part. 1. c. 4. ſect. 3. glol. 6. n. 1212.
(d) N. 16.
(e) Chopin loco cit. n. 100.
(f) Le Prêtre. centuria 1. c. 44.
(g) Ricard. loco cit. n. 1217.
(h) Chopin loco cit. n. 16.
(i) N. 119.
(k) Arreſt. Parlament. Paris. 17. Aprilis 1610.
(l) Ricard. cit. n. 126.
(m) D. de Ferriere n. 128. & 129.
(n) Brodeau in Louetum. litt. d. n. 4.

Digitized by Google

CASUS PRIMUS.

ALEYDIS, adoleſcentula vidua, quæ è primo ſuo conjuge deſuncto pueros tres ſuſceperat, ſecundis eum Anthimo contractis nuptiis parem ei cum uno è puetis ſuis prærogativam ex eontractu ſuo nuptiali juxta conſuetudinem Pariſienſem dedit. Anthimus datum ſibi contractûs exemplar, & in arcâ concluſum 12. annis & pluribus etiam reliquit, omiſſâ ejus inſinuatione in Tabulario Regiæ juriſdictionis, uti neceſſe erat, propter factam ſibi ab Aleyde donationem.

Poſteà obiit Aleydis, & Anthimus à forenſi viro monitus, ad validitatem donationis omninò neceſſe eſſe, ut ejus inſinuatio iotrà quartum à datâ contractûs menſem, aut ſaltem Aleyde ſuperſtite, facta fuiſſet, defectum hunc formalitatis ſubdolè ſupplendi artem iovenit, obtinendo ut anterior octo diebus data huic inſinuationi apponeretur; ita ut octo ante hujus molieris obitum diebus facta eſſe videatur; quamvis reipſa morte illius ſit poſterior. Qua de re quæritur, utrùm donatio iſta inutilis facta fuerit, etiam in foro conſcientiæ, quòd tempore juxta Edictum requiſito in tabulas publicas non fuerit relata.

Multas quidem rationes affert Anthimus, ut probet, factam ſibi ab Aleyde donationem eſſe validam, ſaltem in foro interno. Prima eſt conſtans Aleydis voluntas, quæ à nullo ſollicitata, ſed merâ ſuâ generoſitate hanc ſibi dooationem facere non dubitavit. Altera ejus ratio eſt, acceptatio à ſe facta, cùm nuptiali contractui ſubſcripſit. Tertia eſt, quia ſi donum illud non ſibi Aleydis obtuliſſet, ne de ejus matrimonio unquam cogitaſſet. Quarta petitur ex integra & bonâ fide, in quâ ambo, ſtante matrimonio ſuo fuêre; cùm de validitate donationis, qualis erat, ambo numquam dubitarint, nec à quoplam audierint, inſinuationem factam ſuprà notato tempore, eſſe neceſſariam ad validitatem hujuſmodi contractûs. Ex quo colligit, quòd, cùm nulla ſibi poſſit imputari negligentia; nec aliunde ex ſtatu ſuo teneatur ad juris peritiam, talem defectum præſtare non debet, atque adeò non par eſt, ut ex tali defectu gravetur. Quinta denique ratio, quam affert eſt, quia ſibi perſuaſum eſt, quòd ſi rem, uti geſta eſt, tres pueri è primis nuptiis ſuſcepti callerent, nullam à ſe in caſu propoſito reſtitutionem exigerent. Nunquid ex iſtis rationibus ſufficienter ac legitime ab omni reſtitutione erga tres illos pueros immunis eſt?

RESPONS.

Noo tecens eſt Lex illa, qua jubetur quorumdam inſinuatio inſtrumentorum, qualia ſunt ea, quibus inſtituitur donatio, cùm à tempore Romanorum Imperatorum vigêret. Primum ejus veſtigium in eodice Theodoſii (a), deinde Juſtiniani (b) reperitur, in quo legere eſt, ab Imperatoribus Romanis conſtitutam fuiſſe inſinuationis neceſſitatem, non determinato tamen, tempore, quo fieri deberet. Quod poſteà ab Imperatoribus Leone & Anaſtaſio diverſimodè fuit inſtitutum (c).

(a) Leg. 1. cod. Theod. de ſponſ.

(b) Leg. Data 17. cod. de donationibus.

(c) Leg. In hac. 30. Leg. In donationibus. 3. & Leg. Secundùm. 3. eod. tit. cod. l. 8. tit. 54.

Juriſprudentiam iſtam adoptârunt Reges Galliæ edictis ſuis; ac 1. Fraociſcus I. edicto ſuo an. 1539. (d), in quo ſic legitur: „Volumus, „ut donationes quælibet à ſubditis noſtris & „inter eos faciendæ inſerantur, & ad Curiarum „noſtrarum & Juriſdictionum partium & rerum „datarum publicas tabulas referantur; alioquin „invalidæ reputabuntur, & ſuum tantùm ef„fectum habebunt à die prædictæ inſinuationis. Henricus II. Edicto ſuo anoo 1548. & Declaratione ſuâ anno 1549. eum Fraociſco I. conſentit. Carolus IX. Edicto ſuo Aurelianenſi (e), & ſtrictiùs Edicto Molioenſi anno 1566. Idem imperat his verbis: „Atque ut deinceps „omnis tollatur fraudis occaſio ac dubiorum, „quæ oriri poſſent pro inſinuatione donatioonm, „quæ poſteà fient, inter ſubditos noſtros, or„dinavimus, ut deinceps omnes donationes inter „vivos factæ, mutuæ, reciprocæ, oneroſæ; cu„juſcumque formæ & qualitatis ſint, inter vivos „factæ, referendæ ſint ad Tabulatia noſtrorum „Tribuoalium conſuetorum, in quibus res da„tæ, contrahentiumque domicilia erunt poſita, „intra quatuor menſes incipiendo numerationem „à die & datâ earumdem donationum quòad „bona & perſonas incolatum Regni noſtri, & „iotra ſex menſes quòad eos, qui erunt extra „ejuſdem limites. Aliter & defectu dictæ inſi„nuationis, erunt & permanebunt dictæ dona„tiones invalidæ, & nullius effectûs ac valo„ris, tam pro creditore, quàm pro hærede do„natoris.

(d) Edictum an. 1539. art. 132.

(e) Edict. Aurelian. art. 8. 86.
Edict. Molinens. art. 58.

Is eſt legis tenor, quæ abſque ullâ expoſitione, clarè oſtendit, quemlibet donationis eootractum eſſe invalidum, niſi per inſinuationem tempore requiſito factam publicetur. Quod authenticè confirmavit Ludovicus Magnus Declaratione ſuâ 17. Novemb. an. 169.... quâ permittit, ut poſt quatuor menſes fiat inſinuatio, modò ſuperſtes ſit ac vivus Donator. „Donationes ad publicas tabulas inſi„nuatione poterunt referri poſt quatuor menſes, „modò adhuc ſuperſtes ſit Donator donationes, „inquit hæc declaratio, poterunt inſiouari per vi„tam Donatorum, licèt à pluribus, quàm men„ſibus quatuor factæ fueriut; quio opus ſit ullo „conſenſu Donatoris, aut ſententiæ; quâ ſic ordi„natum fuerit: & quando poſt quatuor tantùm „menſes earum fiet inſinuatio, nullum ex obtine„bunt effectum contra emptores bonorum dato„rum, & contrà creditores Donatorum, niſi à „die earumdem inſinuationis. Mandamus amatis „& fidelibus conſiliariis noſtris, ut legi, promul„gari, & ad acta publica referri & in iis conten„tum, ſervari eoreot hæc noſtræ declarationis „juſſa...... non obſtantibus mandatis articulo„rum 57. & 58. Edicti Molinenſis, quibus in „eam rem derogavimus & per præſentes deroga„mus.„. Huic igitur ultimæ legi ſtandum eſt, & ſtant reipsâ ſupremæ Regni Curiæ.

Quæ eùm ita ſint, & conſentieotibus Theologis omnibus cum ſancto Thoma, teneri ſubditos in foro conſcientiæ & coram Deo ad obſervationem Legum Principum, quæ ad communitatem

Digitized by Google

[illegible] ; quæ ſolo ducta amicitiæ nomine, nec cujuſquam ſollicitationibus inducta, hanc ei prærogativam concedere voluit: nam ex ſolâ voluntate valida non fit donatio facta contra regulas lege præſcriptas: neceſſe eſt igitur, ut præter voluntatem dandi, Donator & donatarius ejus accuratè regulas iſtas obſervent; & cùm in donationibus inſinuatio præſcripta tempore facta ad earum valorem abſolutè neceſſaria ſit, Anthimuſque contractûs ſui inſinuationem neglexerit; appoſita ipſi Donatio, ex obitu uxoris ſuæ invalidata fuerit.

Quod ſpectat ad acceptationem donationis, quàm à ſe factam profitetur Anthimus, nuptiali contractui ſubſcribendo; Reſpondetur, hac in re ſufficientem ac validam fieri non poſſe acceptationem, niſi ope inſinuationis, quam lex requirit; ut conſtat ex terminis edicti Franciſci I. menſis Aug. an. 1539. (a) & edicti an. 1549.

(a) Edictum. an. 1539. art. 139.

Cùm verò addit Anthimus iſte, ſe Aleydi nunquam fuiſſe nupturum, niſi hanc ſibi donationem prælegaſſet, ſit ita ſanè: ſed quid inde poteſt inferre pro ſe, & cum detrimento prolis primò ſuſceptæ? nam ipſi, neque mater eorum Aleydis hunc inſinuationis defectum præſtare debent, hancque ſibi tantùm ſoli culpam adſcribere poteſt.

Fruſtrà Anthymus fidei ſuæ integritatem legumque imperitiam obtendit: neque enim præſumi poteſt, ipſum eâ fuiſſe ignorantia, qua excuſetur pro lege, quæ recepta eſt & in omnibus ſupremis Regni Tribunalibus promulgata, & quæ etiam diebus ſingulis in omnibus regiis juriſdictionibus obſervatur, qualis eſt Lex inſinuationis. Equidem ſi ob talem rationem quis ab obſervatione Legis ſeſe excuſare poſſet, nulla jam eſſet Lex, quæ non impunè violaretur, & quæ ſpecioſo bonæ fidei atque ignorantiæ prætextu pro ſubditis non fieret inutilis. Cæterùm ſi Anthimus eâ non erat conditione, ut jus forenſiaque negotia ſciret; eò minùs excuſatione dignus eſt, quòd eam non ſumpſerit curam donationis ſuæ validitatem cognoſcendi, ope ſcilicet Notarii ſui, Procuratoris vel Advocati.

Tandem fruſtrà prætendit hic homo tacitum & præſumptivum conſenſum puerorum è primo thoro natorum propoſito ſuo, ſi rem, uti eſt, cognoſcerent nam præſumptus tantùm conſenſus non ſufficit, ut tutâ ſit conſcientiâ contra injuſtitiam realem & manifeſtam. Oporteret igitur, ut pueri illi apprimè donationis nullitatem edocti, poſteà ſuum & omninò liberè præberent conſenſum; alioquin ipſis debitam tenetur reddere æquitatem, illis portionem reſtituendo, quam ipſi ex nuptialibus, pactis dare voluerat Aleydis, & quam non par eſt, eum ſuam facere ſub ſpecie inſinuationis ſuppoſitæ, quam fieri curavit; & cujus gratiâ ſeveram debet amplecti pœnitentiam.

Tres hic addere obſervationes opportunum ducimus ad majorem hujuſce argumenti elucidationem in eorum ſavorem, quibus res non ſatis eſt perſpecta.

Advertendum itaque 1. per Edictum inſinuationum derogari privatis Regni Provinciarum conſuetudinibus, ex quibus alio modo ſtatuitur: quia edictum illud Lex eſt generalis: quæ omnes Regis ſubditos obligat.

[illegible] ſub poteſtate viri conſtitutæ exprobrari nequit, quòd obſervationi adeò rigoroſæ formalitatis invigilare potuerit. ut ait Bacquetus in ſuo tractatu de juribus juſtitiæ (b); atque ut dijudicatum eſt ex multis Arreſtis Senatûs Pariſienſis, atque inter cætera ex Arreſto 2. Feb. 1595. referente D. le Prêtre quintæ Inquiſitionum Curiæ conſiliario; & ex alio lato in eadem curiâ, referente D. du Vaire 14. Julii an. 1587. Si tamen ex donatione attribueretur pecuniæ ſumma ex immobilibus Donatoris, aut ex eorumdem immobilium uſufructu deducenda, tunc præviæ ſubjaceret inſinuatione; quia tunc eſſet illorum prædiorum ſeu immobilium affectatio & hypotheca, quæ abſque inſinuatione valère nequit cum præjudicio creditorum, qui ſunt hypothecarii.

(b) Bacquet. tract. de juribus juſt. cap. 21. n. 185.

Advertendum 3. quòd, cùm intrà quartum menſem non facta eſt inſinuatio; ſed v. g. decennio pòſt, creditores intermedii Donatoris, hoc eſt. Qui contraxerunt inter tempus donationis & tempus inſinuationis, Donatario anteponuntur; quia jus hypothecæ non obtinet, niſi ab inſinuationis die, cùm è contra intrà quatuor menſes inſinuando, inſinuatio retroagit, & ad dictum diem hypothecam adducit. Ab hac tamen regula juriſdictionem Toloſani Parlamenti excipit Louetus (c), ubi inſinuatio, intra tres menſes facta, nullum habet effectum retrò agentem. Qui majorem requiret horum expoſitionem, conſulat eâ de re Dictionarium civile & canonicum. Dictionarium Arreſtorum D. Brillon, uti Bacquetum, Ricardum alioſque Galliæ juriſperitos.

(c) Louet. v. Inſinuatio. n. 1.

CASUS II.

Leufridus, Sancti ſecundi Prior, cùm infirmâ, eſſet valetudine; in Romana Curia Prioratum Julio nepoti ſuo reſignavit. Julius verò acceptis proviſionibus ſuis, & obtento *viſa* ſuum prioratum adivit, non præmiſsâ inſinuatione procurationis *ad reſignandum*, neque proviſionum ſuarum, neque *viſa* ſui, neque miſſionis in poſſeſſionem tempore, quo requirit Edictum. Poſt hæc Germanus, qui cognitâ Leufridi morte, Proviſiones *per obitum* de eodem prioratu. Romæ obtinuerat. ipſius poſſeſſionem adivit, contendens Julium perperàm eſſe proviſum ob inſinuationis defectum; & ipſi lite illatâ, Arreſtum obtinuit, quo ſibi Prioratus adjudicatur, eoque defectus Julius declaratur.

Respons.

Reſpondemus, quòd, cùm inſinuationis defectus hac in re ſit eſſentialis, & contractus huic obnoxios invalidet, Germanus tutâ conſcientiâ omnem, quam ſibi Arreſtum ſuum procurat, utilitatem percipere poteſt. Ratio eſt, quia, ut pro inſinuationibus Laïcis, ſic pro inſinuationibus Eccleſiaſticis viget Lex, quæ eos ad quos pertinet, etiam ſub conſcientiæ reatu obligat. Id quidem probatur ex Edicto Martii an. 1552. quod 20. ejuſdem menſis die in Parlamento confirmatum eſt, quo Henricus II. ordinat, ,, quòd ,, omnes collationes, præſentationes, & aliæ quæ- ,, cumque proviſiones Beneficiorum, Officiorum ,, & Eccleſiaſticarum dignitatum, cujuſcumque ſint

etiam continentur Beneficiorum Miſſiones in poſſeſſionem, & alia multa inſtrumenta, quæ Rex iſte deſignat, & quæ vult à Judicibus tanquam nulla haberi ob ſolum inſinuationis defectum.

(a) Acta Cleri tom. 2. parte 2. p. 524.

Acta Cleri Gallicani (a) integrum referunt illuſtreque arreſtum Senatûs Pariſienſis, huic edicto conſentaneum 15. Julii an. 1625. Latum per modum regulæ. En ipſius verba: „ Et rationem
„ habens (Senatus) concluſionum dicti noſtri Pro-
„ curatoris Generalis, jubet ut omnes Eccleſiaſ-
„ tici, qui deinceps proviſiones habebunt Abba-
„ tiarum, Prioratuum aliorumque Beneficiorum,
„ teneantur, ad inſinuandum cum dictis ſuis
„ Proviſionibus, inſtrumentum Miſſionis in poſ-
„ ſeſſionem dictorum Beneficiorum in actis pu-
„ blicis Inſinuationum Diœceſeon, in quibus
„ ſita erunt dicta Beneficia: quo omiſſo, habe-
„ buntur prædicta inſtrumenta Miſſionis in poſ-
„ ſeſſionem nulla & nullius effectûs & valoris.
„ Quod præſens Arreſtum curâ ſubſtitutorum
„ Procuratoris noſtri Generalis legetur, promul-
„ gabitur & in Regiis Tribunalibus hujuſce
„ juriſdictionis aliiſque locis, quorum intererit,
„ inter acta publica referetur „.

Ludovicus XIII. declaratione ſua 31. Decembris ejuſdem anni 1625. jubet etiam, ut omnia Superiors edicta de inſinuatione Proviſionum aliorumque actorum, ad res Beneficiarias pertinentium facta, religioſè obſerventur, ut omnia inſtrumenta, de quibus in eo fit mentio, inſinuentur ſub nullitatis pœna. „ Volumus, nobiſque
„ placet, inquit hic Princeps, ut omnia. Edictâ
„ à Prædeceſſoribus noſtris facta de inſinuatio-
„ ne Proviſionum & actorum ad res Benefi-
„ ciarias pertinentium, inviolatè cuſtodiantur,
„ obſerventur & teneantur juxta formam eorum
„ ac tenorem: ac præcipuè, ut omnes Bullæ,
„ Tituli ac Proviſiones Beneficiorum & alia
„ inſtrumenta in dictis Edictis deſignata ac ſpeci-
„ ficata,....inſinuentur in Tabulariis Inſinuatio-
„ nem tempore determinato ex Ordinationibus
„ noſtris, Regumque Præd eceſſorum noſtrorum.
„ Aliter, eoque omiſſo ea declaravimus nulla
„ & nullius effectûs & valoris. Prohibemus ſin-
„ gulis & omnibus, ne ſe immiſceant poſſeſſioni
„ Beneficiorum ſibi conceſſorum, ſeu à Sanctiſſi-
„ mo Patre noſtro ſummo Pontifice, à nobis,
„ aut ab Ordinariis, quin priùs ipſorum Bullæ,
„ Proviſiones & acta Miſſionis in poſſeſſionem in-
„ ſinuentur; quæ ipſius injungimus ut inſinuari
„ curent intra menſem poſt aditum Beneficium.
„ Aliter & quo neglecto declaramus de præſenti
„ dictam Miſſionem in poſſeſſionem nullam nul-
„ liuſque effectûs, quin continuata eadem poſſeſſio,
„ ullum ipſis jus acquirere poſſit „. En aliud Edic-

(b) Edictum an. 1629. art. 24.

tum an. 1629 (b), quo ſtatuitur eadem nullitatis pœna omnium hujuſmodi inſtrumentorum, quæ non fuerint inſinuata.

Ordinationes iſtas excepit famoſum Edictum de publica recognitione juridicorum inſtrumentorum, latum menſe Novembri an. 1635. cujus abrogationem obtinuit Clerus Gallicanus declaratione menſis Octobris an. 1646. confirmatâ 2. Aug. 1649. conſequenter ad diploma provocationis ad Pariſienſem Senatum, ut confirmationem proſequeretur: quæ omnia referuntur in ſecundo Tomo Actorum Cleri (c) hæc autem declaratio ſic habet (d): „ Volumus & Ordinamus, ut omnes

(c) Acta Cleri. tom. 2. p. 528. & ſeq.

(d) Declarat. an. 1686. art. 16.

„ tationes, repræſentationes inſtrumenta Miſſionis
„ in poſſeſſionem, publicationis & alia generaliter
„ quæcumque ſint (exceptis (e) expeditionibus Be-
„ neficiorum, quæ ad Regiam nominationem &
„ collationem pertinent,) ſimiliter referantur ad
„ Tabularia inſinuationum poſt menſem à miſſione
„ in poſſeſſionem: ubi etiam revocationes & retrac-
„ tationes intra eundem menſem, poſtquàm fuerint
„ ſignificata: eaque omnia ſtatuta volumus, ſub
„ pœnâ nullitatis, tam miſſionum in poſſeſſio-
„ nem quàm dictarum Proviſionum, aliorumque
„ inſtrumentorum.

(e) Nota quod exceptio iſta revocata eſt art. 15. edicti an. 1691 c.

Articulus iſte 16. modò exſcriptus aliâ declaratione menſis januarii an. 1651. confirmatâ 31. Martii ſequentis expoſitus eſt ſic autem in eâ loquitur Rex Ludovicus XIV. „ Ordinamus, exponendo
„ articulum 16. Dictæ declarationis menſis Octo-
„ bris an. 1646. ut omnes procurationes ad re-
„ ſignandum, aut permutandum, referantur ad
„ Tabularia Diœceſeon, in quibus Procurationes
„ & alia inſtrumenta quorum jubetur inſinuatio,
„ ſcripta fuerint; idque antequàm ad Romanam
„ Curiam mittantur: quas procurationes proviſi de
„ prædictis Beneficiis inſuper tenebuntur referre
„ ad Tabularia inſinuationum Diœceſeon, in qui-
„ bus ſita ſunt Beneficia, ſex ſeptimanis poſt ex-
„ peditionem dictorum Beneficiorum; eaque om-
„ nia ſtatuimus ſub pœnâ nullitatis „.

Obſervandum ex Arreſto confirmationis dictæ declarationis trimeſtre concedi ſpatium pro ſex ſeptimanis ab expeditione Proviſionum, conformiter ad quam declarationem Parlamentum multa tulit arreſta, ex quibus celeberrimum eſt 20. Aug. an. 1668. Latum per modum regulæ, quam ſequi tenentur cæteri omnes juriſdictionis ejuſdem Senatûs judices, & quo conſtituitur pœna nullitatis omnium inſtrumentorum, quæ hac declaratione inſinuationi ſunt obnoxia, & inſuper infligitur punitio contra inobſequentes: quod jam conſtituerat idem Senatus alio Arreſto 15. Julii an. 1623. Legi poſſunt hæc arreſta citata in actis Cleri (f). Parlamentum Britanniæ ſimile jam tulerat arreſtum per modum regulæ 4. Julii an. 1634. Eandem juriſprudentiam amplexum eſt majus conſilium, ut videre eſt ex duobus Arreſtis 9. Martii an. 1593. & 29. Januarii an. 1695. quæ refert Author diarii forenſis (g).

(f) Acta Cleri tom. 2. tit. 9. n. 7. pag. 287. & tit. 10. n. 9. pag. 304.

(g) Blondeau diarium fori. tom. 2. p. 7. 9. & 89.

Aſſerit quidem hic Author in ſuis additionibus ad Bochellum quaſdam ſupremas Curias non ſemper attendiſſe ad ordinationes, quibus requiritur ut Procurationes *ad reſignandum* inſinuentur ſub pœna invaliditatis: niſi cùm fraus aliqua legitimè præſumi poterat; & cùm res bonâ fide actæ videbantur, tunc ordinationum rationem non haberi. Eâ de re Blondellus refert Arreſtum amplioris conſilii 4. Aprilis an. 1675. Latum pro Ludovico Pean, qui litigabat cum Nicolao Ronichon, de Præbendâ Sancti Honorati Pariſienſis; licet in ipſius inſtrumentis eſſet Inſinuationis defectus (h).

(h) Idem tom. 5. p. 150. & ſeqq.

Verùm Ludovicus Magnus edicto ſuo menſis Decemb. an. 1691. Confirmato 2. Jan. 1692. (i) hanc ſtrictè ſententiarum quorumdam judicum varietatem prohibuit; & omnibus Regni ſui curiis imperavit, ut uniformem ſequerentur juriſprudentiam, iterùm confirmando ſuperiora Edicta & declarationes, quæ eâ de re fuerant conſtituta ſic autem in hoc Edicto rex loquitur (k): „ Edicta à Regibus Anteceſſoribus noſtris lata de inſinuatione inſtrumentorum, quæ ad ſtatum perſonarum

(i) Edit. an. 1691. art. 9. 10. 11. 14. & 22.

(k) Art. 9.

Eccle-

Digitized by Google

„ poſſeſſionem adeundam, ipſæ miſſiones in poſ- „ ſeſſionem, Publicationes earum .·.·. inſinuentur „ tempore poſteà declarato omnes Procurationes „ (b) ad reſignandum iri favorem, vel ad permu- „ tandum, inſinoabuntur, priuſquam ad Roma- „ nam Curiam mittantur, in Tabulariis diœce- „ ſeon, in quibus eas Notarii ſcripſerint; & ſi „ fuiſſent tranſactæ extra diœceſes, in quibus ſi- „ ta ſuntBeneficia reſignata, Proviſi de dictis Bene- „ ficiis earum cauſa, inſuper tenebuntur, eas re- „ ferre ad Tabularium Inſinuationum diœceſis, „ intra cojus limites Beneficia erunt poſita, intra „ tres menſes poſt expeditionem proviſionom „ ſuarum, quod totum ſub nullitatis pœna conſ- „ tituitur. Procurationes ad adeundam poſſeſſio- „ nem (c), miſſiones in poſſeſſionem, aliæque ex- „ peditiones intra menſem referentur ad Tabu- „ larium Diœceſis, in qua ſita ſunt Beneficia; & „ ſi dictis expeditionibus appoſita fuerir data in „ loco extra Diœceſim poſito neque ibi commo- „ dè intra dilationem iſtam inſinuari queant; „ Contrahentes tenebuntur, eas intra menſem re- „ ferre ad Tabularium Diœceſis, in qua fuerint „ tranſactæ; & inſuper tenebuntur eaſdem intra „ duorum menſium ſpatium poſtea teferre ad Ta- „ bularium Diœceſis, in quâ ſita ſunt Beneficia .·. „ qund totum ſub nullitatis pœna conſtituitur. In- „ jungimus (d) Curiis noſtrorum Parlamentorum, „ ampliori noſtro conſilio; cæteriſque aliis omni- „ bus Judicibus noſtris, ut præſentis noſtri Edicti „ executionem accurent: iiſdem prohibemus, ne „ ullam habeant rationem inſtrumentorum, quæ „ ſuperiùs fuère deſignata, quæ non fuerint in- „ ſinuata: & ſi quod Arreſtum vel judicium in „ contrarium latum fuerit, nunc jam illud irri- „ tum declaravimus, & nullius effectus atque va- „ loris „. En ptopria ultimi hujuſce edicti, quod referre neceſſe duximus 1. in eorum favorem, quibus non ſatis notum atque perſpectum eſſe poſ- ſet. 2. quia Edictum proprie ſola lex eſt, quam ſequi debent & reipsâ ſequuntur omnes judices in ſententiis ſuis vel Arreſtis: & ex quâ proinde Germanus, de quo in caſu propoſito fit mentio, haberi debet, ut ſolus Poſſeſſor legitimus Prioratûs ſancti ſecundi.

(b) Art. 11.

(c) Art. 14.

(d) Art. 22.

Cæterùm inſinuatio non minùs abſolotè neceſſaria eſt ad validitatem inſtrumentorum, quæ ad graduatos ſpectant, quàm ſit in caſu modò perpenſo. Quare novas de iis, quæ ad ipſos pertinent, difficultates proponere inutile putamus. Qui ea noſcere penitùs cupient, Pragmaticam & Concordatum Actis cleri inſerta (e) conſulant, uti Edictum Ludnvici XII. an. 1499. & declarationem ejuſdem Regis an. 1512. in iiſdem actis relata (f): ac præcipuè declarationem an. 1629. art. 17. & Edictum an. 1691. in Parlamento 2. janu. 1692. & in ampliori Concilio 19. ejuſdem menſis confirmatum.

(e) Acta cleri tom. 2. tit. 10. p. 200.
(f) Edict. an. 1499. art. 8. & 9. Declarat. an. 1512. art. 11. 12. & 13. Ibid. pag. 298.

CASUS III.

Gurdinelus, Pariſiis habitans, Henricum cognatum ſuum prædio 1000. lib. Cenſûs annui donavit, donationemque ſuam ad publicas tabulas referri curravit, priuſquàm Henricus, qui Pali commorabatur ... cùm igitur hujuſmodi inſtrumentum fieri nequeat perfectum niſi ex acceptatione inſtitutæ in eo donationis, abſolutè neceſſe eſt ad ejus valorem, ut inſinuationem antecedat acceptatio. Hinc, licèt Henricus poſteà donationem ſibi a Gurdinelo factam acceptaverit, fieri nequit valida, niſi per novam inſinuationem factam poſt ejus acceptationem.

Tenetur iſta in ſenatu Pariſienſi juriſprudentia, ut probat Ferrerius ex tribus Arreſtis, quibus ita judicatum eſt (g); quorum primum latum eſt 3. junii an. 1614. in majori Curia, requirente D. AdvocatoGenerali Servino. Agebatur de donatione inter vivns tranſactâ & acceptatâ à Notariis ſolùm pro abſente donatario, qui præſens eam à donatore non acceptârat, niſi poſt tres annos. Eam invalidam Arreſtum declaravit, non obſtante inſinuatione ejus, quæ paulò poſt ſcriptum ejus inſtrumentum facta fuerat, & ob defectum inſinuationis acceptatione poſterioris. Secundum Arreſtum latum eſt 20. Aug. ejuſdem anni in Curia Edicti, referente D. Hatte, ad provocationem de ſententia Seneſcalli Pictavienſis, quo donatio, quamvis per Procuratorem acceptata & deinde inſinuata, nulla ſimiliter declarata eſt, quòd eam donatarius ad publicas tabulas iterùm non retulerit, poſtquam eandem præſens acceptaviſſet. Tertium latum eſt 10. junii an. 1633. de eodem caſu in ſecunda Curiâ Inquiſitionum, referente D. Madelaine, confirmando ſententiam Curiæ libellorum fori.

(g) D. de Ferriere. in conſuetud. Paris. tit. 13. art. 284. n. 83.

Cæterùm ratio, propter quam generatim & abſque exceptione introducta eſt Inſinuatio donationum inter vivos ex Edicto Francicſi I. an. 1539. art. 132. Edicto Molinenſi an. 1560. art. 58. & aliis, confirmatis Edicto decembris an 1703. ad publicas ſenatûs Pariſienſis tabulas relato 8. feb. 1704. fuit 1. ad impediendas fraudes, quæ poſſent admitti contrà creditores bonæ fidei, occultis donatorum & donatariorum conſiliis, qui donationes occultare poſſent non ſine detrimento legitimorum creditorum, qui facilè pecuniam ſuam commodarent iis, qui viderentur bonorum adhuc habêre dominium, quæ jam dediſſent. 2. ut ſarta tectaque Regis, aliorumque jura ſerventur. „ Cùm, inquit Rex in Edicto ſuo an. 1703. „ nihil plutis Intereſt ad tutelam, tàm dominio- „ rum noſtrorum, quàm Dominorum omnium „ ſeu Clericorum vel laïcorum Regni noſtri, „ quàm ut accuratè noſcantur omnes mutationes, „ quæ fiunt tùm intra fines prædiorum noſtræ „ clientelæ, & feudorum cenſualium, quàm ex dic- „ torum dominorum, quæ nobis & illis jura „ domanalia parere debent, quibus tàm nos, „ quàm ipſos perſæpe fruſtrantur novi poſſeſſores, „ eas accuratè occultando, volumus, ut deinceps „ &c. „ Et in Gallia nulla habetur ratio exceptionum omnium, quas ſtatuont leges Romanæ apud Ferrerium legi poteſt, qui ſint contractus, qui inſinuatione non indigent, (h), quæ fuerit ſententiarum varietas juriſperitorum Galliæ eâ de re; uti etiam quo in loco fieri debeant Inſinuationes.

(h) D. de Ferriere tom. 3. p. 191.

Vide Donatio Caſu V.

INSPIRA.

Digitized by Google

gelo bono excitetur.

Cùm multis argumentum iſtud non ſit implicitum difficultatibus, & aliunde Paſtor aut prudens Confeſſarius facilè atque juſtè diſcernere queat inter veram inſpirationem & ſuggeſtionem malam, atque etiam conſilium ſalutare conſulentibus ſe dare hoc uno contenti erimus, ſi per Doctrinam ſancti Thomæ caſus explicemus, in quibus inſtat obligatio ſub mortalis reatu divinis obtemperandi inſpirationibus.

CASUS UNICUS.

THECLA, inſigni pietate puella; quandoque experitur, ſe inſtigari divinitus ad facienda opera bona, quæ ſunt tantùm conſilii. Poteſt-ne abſque peccato ſuam non ſequi inſpirationem?

RESPONS.

Puella illa abſque peccato opera illa bona poteſt omittere, ad quorum praxim ſe inſtigatam divinitùs experitur. Cùm enim ſub peccati reatu ad opera conſilii perficienda, quis non teneatur, ut v. g. omnia ſua bona vendere, eorumque pretium pauperibus erogare, virginitatis votum emittere, aut religionis, aut piæ cujuſdam peregrinationis; etiam is non tenetur ad obtemperandum hujuſmodi inſpirationibus; quandoquidem non magis ligare poſſint, quàm ipſum conſilium, ad quod ſufficit non habere contemptum: ad evitandum peccatum. *Cùm conſcientia non ligat, niſi ex virtute ejus, quod in conſcientia habetur*, inquit S. Thomas (b), *conſcientia, quæ ex conſilio ſequitur, non alio modo poteſt obligare, quàm ipſum conſilium, ex quo aliquis obligatur ut non contemnat; ſed non ut impleat.*

(b) S.Tho. q. 27. de conſcient. art. 3. ad 2.

Idem alibi docet ſanctus Doctor (c). Addit tamen, quòd ſi cuiquam eſſet perſuaſum rem inſpiratam eſſe de præcepto; licèt reipſa eſſet tantùm de conſilio, aut etiam ex ſe-ipsâ foret indifferens; tùm peccaret, qui eam omitteret. *Conſcientia... obligat virtute præcepti divini*, inquit, *ſub cujus ratione apprehendit illud, quod ratio dictat. Et ideò ſi illud aprehendatur, ut directè cadens ſub præcepto, vel probibitione; tunc non fit directè contra conſcientiam, ſed præter eam: & ita non peccatur mortaliter, ſed venialiter; vel etiam nullo modo: ſicut quando conſcientia dictat alicui, quod bonum eſt facere aliquod opus conſilii; ſi non facit, non peccat, quia non apprehendit illud, ut bonum debitum & neceſſarium ad ſalutem & præcepto ſubjacens.*

(c) Idem in 2. ſentent. diſt. 39 q. 3. art. 3. ad 6.

INTEMPERANTIA.

CUm INTEMPERANTIA ſit vitium, quod in eo, quod nunc intelligitur, ſenſu, alia multa includit, quæ contraria ſunt abſtinentiæ, ſobrietati, & caſtitati, de quibus alibi ſub variis titulis agimus; hìc tantùm dicemus, quòd ut vitium contrarium ſobrietati conſiſtit in appetitu uſuque immoderato liquorum, qui poſſunt inebriare; pariter vitium, quod intemperantia dicitur, conſiſtit propriè non immoderata ciborum ſumptione & ſatisfactione nimiâ ſenſuum guſtûs & tactûs. *Inordinatus affectus, uſus-ve delectationum guſtûs & tactûs* (d). Ita intemperantiam definiunt Theologi. Quo circa intemperantiæ nomine hìc intelligimus omnem appetitum immoderatum potûs & cibi, ſeu reſpectivè ad ciborum qualitatem potuſque exquiſitioris; ſeu relatè ad nimiam quantitatem; ſeu etiam quoàd ſenſualem delectationem: quæ in iis reperitur; ſeu quoad temporis ſpatium, quod ad commeſtionem adhibetur; aut tempus ab Eccleſia prohibitum, aut aliunde non conveniens.

(d) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 158.

Declaratio, quæ ex intemperantiâ oritur, ſemper eſt peccatum, quando propter ſe ipſam requiritur, nec ad bonum finem refertur: nam, propriè loquendo, eâ eſt frui, non verò, uti. *Comedere, vel bibere, aut alias ſenſum delectationes quærere propter voluptatem peccatum eſt.* Contrarium dicere, eſt Manichæorum errorem amplecti, qui contendebant, abſque peccato eſſe conſenſum datum concupiſcentiæ motibus; quia ex eorum principio, concupiſcentia non erat res mala.

Quælibet igitur intemperantia peccatum eſt, modò lethale, modò veniale mortale eſt, 1. Quando ultimus finis in ea conſtituitur; quod faciunt ii, de quibus loquitur Apoſtolus (e): *Quorum finis interitus; quorum Deus venter eſt.* 2. Quando ad comedendum vel bibendum infringitur aliquod præceptum divinum vel Eccleſiaſticum; ut cùm ob intemperantiam non ſervatur jejunium ab Eccleſia præſcriptum; aut quis præ nimio ad menſam ſumptu debita ſua perſolvere, aut rem alienam reſtituere nequit. 3. Cùm immoderatis exceſſibus notabiliter læditur ſanitas. 4. Cùm ex intemperantia proximo ſcandali præbetur occaſio. 5. Quando quis prævidet, intemperantiam fore cauſam cujuſdam mortalis peccati, ſeu impuritatis, blaſphemiæ, conviciorum aut aliorum hujuſmodi.

(e) Phillip. 3. 13.

CASUS

R e s p o n s.

Ille mortalis peccati ſit couſcius, qui ob hujuſmodi immoderationes præceptum notabile, naturale aut divinum non adimplet. Atqui naturali ac divino præcepto æs alienum perſolvi debet, niſi abſoluta adſit illius ſolvendi impotentia. Unde ſequitur, Gerardum eſſe cenſendum reum peccati mortalis ob ſenſuum Delectationes, quibus non vult abſtinere; cùm ex iis verè oriatur injuſtitia, quam committit in creditores ſuos, quos vel ex toto vel ex parte perſolvere facilè poterat, ſi neceſſaria tantùm ad vitam inſumendo, reliquum in ſolutione debitorum ſuorum collocare vellet.

CASUS II.

Theodelinda, puella quindecim aut 16. annos nata, ſæpè poma ex horto paterno decerpta, aut condita ſaccharo, aliaſve cupedias comedit, quamvis apprimè noſcat, ſe iſtis non egere, ſed ſolùm ut palato ſuo ſatisfaciat. An dici poteſt, eam in hoc peccare ex intemperantia?

R e s p o n s.

Non putandum eſt, in hoc eſſe peccatum, ſi quis cum delectatione rem guſtui gratam manducet: alioquin dicendum foret, quamlibet delectationem ſenſibilem futuram eſſe peccatum; quod falſum eſt. *Gulæ peccatum*; inquit Cajetanus, *conſiſtit non in hoc quòd cibus delectabilis delectabiliter ſumitur: quoniam in hoc nullum eſt peccatum; niſi quis ſit adeò inſipiens, uti putet omnem voluntariam delectationem ſenſibilem eſſe peccatum.*

Equidem voluptas, ſenſuum propriè loquendo, nihil aliud eſt, quàm via à natura conceſſa, quâ impellimur ad actiones neceſſarias ad vitæ noſtræ conſervationem: nec non generis humani: quo circa honeſtè ac ſine peccato adhiberi poteſt, tanquam medium legitimum; at nunquam licitum eſt, eam ſibi ut actionum ſuarum finem proponere, agendo propter voluptatem; ut loquitur inclytus lædi poteſt temperantia. *Quinque nos modis gula vitium tentat*, inquit hic ſanctus Doctor; *aliquando namque indigentiæ tempora prævenit. Aliquando verò tempus non prævenit, ſed cibos lautiores quærit. Aliquando qualibet quæ ſumenda ſunt præparari accuratiùs expetit. Aliquando autem & qualitati ciborum & tempori congruit: ſed in ipſa quantitate ſumendi menſuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam verò & abjectius eſt quod deſiderat; & tamen ipſo æſtu immenſi deſiderii deterius peccat.* Quæ omnia probat ſanctus Doctor ex exemplis ſcripturæ ſacræ, quæ ad marginem indicamus (d).

[redacted] 13. in can. Quinque 22. de conſecrat. diſt. 5.

(d) Geneſ. 3. Geneſ. 15. 1. Reg. 2. 1. Reg. 14. 3. Reg. 17. Ezech. 16. Matth. 4.

Idem quoque apprimè explicat ſanctus Thomas his verbis (e): *Gula importat inordinatam concupiſcentiam edendi. In eſu autem duo conſiderantur, ſcilicet ipſe cibus qui comeditur, & ejus commeſtio. Poteſt ergo inordinatio concupiſcentiæ attendi dupliciter. Uno quidem modo quantùm ad ipſum cibum qui ſumitur. & ſic quantùm ad ſubſtantiam vel ſpeciem cibi quærit aliquis cibos lautos, id eſt, pretioſos. Quantùm ad qualitatem, quærit cibos nimis accuratè præparatos: id eſt ſtudiosè. Quantùm ad quantitatem, excedit nimis in edendo. Alio verò modo attenditur inordinatio concupiſcentia quantùm ad ipſam ſumptionem cibi, vel quia prævenit debitum tempus commedendi, quod eſt præproperè; vel quia non ſervat modum debitum in edendo; quod eſt ardenter.*

(e) S. Th. 2. 2. q. 148. art. 4. in corp.

Hinc facile eſt concludere, quòd, cum Theodelinda fructus illos, ſaccharo conditâ, aliaſque cupedias, de quibus fit mentio, tantùm edat ſolo deſiderio ſatisfaciendi palato ſuo, & ſenſuum, quam experitur delectationem ſibi procurandi, quam etiam ſibi tanquam finem proponit, quin ullatenùs egeat, ac denique eadem non convenienti tempore comedat, à peccato intemperantiæ excuſari nequit.

Vide { Gula; Jejunium; Ebrietas, Cas 5. }

INTENTIO.

Quæ ad hunc titulum pertinent, duabus deciſionibus ſequentibus complectemur, ſcilicet definitionem diverſaſque ſpecies intentionis, principia ac regulas, quas ſequi neceſſe eſt, ut tutò ſolvantur difficultates, quæ eâ de re fieri poſſunt. Quod cùm ita ſit, lectorem remittimus ad caſum ſequentem; nec non etiam conſulere poteſt titulos *conſecrare, Famulus, ordo & occidere, in quatuor caſibus, qui in indice indicantur, verbo* Intentio.

CASUS PRIMUS.

Marculphus, Sacerdos, Pœnitentiæ ſacramentum adminiſtravit, nullam habens intentionem actualem vel virtualem, ſed ſolùm habitualem. An validæ ſunt abſolutiones, quas ita contulit?

R e s p o n s.

Priuſquàm fiat reſponſio, ſcire neceſſe eſt.

1. Quòd intentio nihil aliud eſt, quàm voluntas quidquam faciendi.

2. Quòd voluntas illa poteſt eſſe abſoluta vel conditionalis tantùm.

3. Quòd voluntas, ſeu intentio abſoluta eſt vel actualis, vel virtualis, vel habitualis.

4. Quòd intentio vocatur actualis, quando immediatè antecedit & comitatur actionem, quæ ex eâ fit. v. g. Si Sacerdos velit immediatè adminiſtrare ſacra-

Digitized by Google

quopiam definitur: relatio dependentiæ effectûs ad anteriorem intentionis actum, qui jam non ſubſiſtit, ſed tamen qui præſentis eſt cauſa actionis. Eaemplum quod retulimus verbo, *conſecrare* manifeſtè ſenſum hujuſce definitionis declarat; & ita docet Sanctus Thomas (*a*). *Si poſteà in ipſo exercitio actûs, inquit, cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur ſacramentum.*

(*a*) S. Thom. 3 parte ſum. q. 64. art. 8. ad 3.

6. Quod utraque intentio vel eſt explicita, vel ſolùm implicita: explicita; ut ſi baptiſmum conferendo; expreſsè & formaliter intendat Sacerdos ſacramentum Baptiſmi conferre: implicita; cùm generalis eſt ejus intentio faciendi per hanc actionem, quod in hoc Eccleſia intendit & ſolet facere, aut facere, quod ab ipſa requiritur.

7. Quòd intentio habitualis non eſt vera intentio. Non enim aliud quidquam eſt, quàm habitudo, ſeu facilitas habendi intentiones, aut exercendi actiones ex intentionibus factas: quæ habitudo poteſt eſſe in dormient, ebrio vel phrenetico. Non eſt igitur actus voluntatis humanæ ſeu rationalis, ſed ſolùm facilitas illum exercendi; ut habitus cantandi, qui reperiri poteſt in eo, qui nullatenùs cantat.

Præſoppoſitis illis principiis tanquam certis, ad propoſitam quæſtionem reſpondemus 1. certum eſſe in Theologia, quòd ad validitatem Sacramenti neceſſaria eſt in illius Miniſtro intentio actualis, aut virtualis faciendi quod facit Eccleſia, ut iſto Concilii Tridentini decreto fuit definitum (*b*): *Si quis dixerit in Miniſtris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi quod facit Eccleſia, anathema ſit.* Cujus rei iſtam rationem affert Sanctus, quia neceſſe eſt, ut hic miniſter applicationem materiæ ad formam determinet ad conficiendum Sacramentum; quia res ex ſe ipſis indifferentes ad producendos varios effectus, abſolutè determinari debent ad producendum hunc, potiùs, quàm alium. Sed juvat ipſa Angelici Doctoris verba referre: *Quando aliquid ſe habet ad multa oportet, quod per aliquid determinetur ad unum, ſi illud effici debeat: ea verò, quæ in Sacramentis aguntur, poſſunt diverſimodè agi: ſicut ablutio aquæ, quæ fit in Baptiſmo, poteſt ordinari, & ad munditiem corporalem, & ad ſanitatem corporalem, & ad ludum, & ad alia multa hujuſmodi: & ideò oportet, quòd determinetur ad unum; ideſt, ad Sacramentalem effectum per intentionem abluentis: & hæc intentio exprimitur per verba, quæ in Sacramentis dicuntur: putà cùm dicit: Ego te Baptizo &c.* Unde ſequitur, quod ſi Marculpho nulla fuerit intentio vel actualis vel virtualis, ut dicitur in propoſito caſo, collatæ ab eo abſolutiones ſunt invalidæ.

(*b*) Conc. Trid. ſeſſ. 7. Can. 11.

Conſentit hæc Doctrina Sancti Thomæ cum Tridentino Concilio (*c*), quod aſſerit, quòd *Ideò non debet pænitens adeò ſibi de ſuâ ipſius fide blandiri, ut etiamſi nulla illi adſit contritio, aut Sacerdoti animus seriò agendi, & verè abſolvendi deſit, putet tamen ſe propter ſuam ſolam fidem verè & coram Deo eſſe abſolutum.*

(*c*) Idem con. ſeſſ. 14. c. 6 & loco cit.

2. Dicimus, quòd intentio, quæ eſt tantùm habitualis, hoc eſt quâ res fit ex puro habitu & abſque ulla advertentia & deliberatione, non fit ſufficiens ad valorem Sacramenti, quodcumque illud ſit; quia ex habitu agere, non eſt humano modo agere, ut quiſque fatetur de eo, quod ſtultus aut phreneticus agit, vi habitus quem contraxit: atqui *Diſpenſatio Sa-*

Quamvis hic Miniſter non crederet, Sacramento produci gratiam; ignoraret etiam, Eccleſiam Catholicam eſſe veram Eccleſiam ut obſervat Sanctus Thomas (*e*), & poſt ipſum Innocentius IV. (*f*).

(*e*) S. Thom. 3. part. ſum. q. 64. art. 9. ad 1.

(*f*) Innoc. IV. in c. *Si quis puerum.* de Bapt.

Eandem de habituali intentione doctrinam tradit Sylvius, cujus hæc ſunt verba (*g*): *Habitualis intentio dicitur, vel promptitudo quædam operandi ex habitu, ſive infuſo, ſive acquiſito: vel intentio, quam præceſſit voluntas operis faciendi; ſed poſteà nullo modo influit in operationem: quia nec eſt in memoriâ, vel cognatione, nec per ſe, nec per aliud eſt cauſa talis actionis.* Sic autem definitâ vel potius deſcriptâ intentione habituali, ſubjungit: *Collatio Sacramenti debet eſſe actus humanus ex judicio rationis procedens: ab intentione autem ſolùm habituali non procedit actio deliberata: Eſt enim indifferens ad hanc vel illam actionem: poteſtque eſſe in ebrio, aut dormientibus. Ergo illa non ſufficit.*

(*g*) Fr. Sylvius in 3. p. S. Thom. q. 64. art. 8. conclus. 6. init.

Obſervandum tamen, ne erroris ſit occaſio, quoſdam Theologos, ut ipſum Doctorem Angelicum (*h*), aliquando intentionem virtualem dicere nomine intentionis habitualis: ſed ex verbis ſuis manifeſtè oſtendunt, ſe loqui de intentione virtuali, quam habitualem vocant in ſenſu tantùm improprio, & forſan juxtà modum loquendi inter alios Thologos ævi ſui uſitatum.

(*h*) S. Thom. loco cit.

Objicitur ad tollendam neceſſitatem intentionis actualis, vel virtualis; quòd ſi ad validitatem Sacramentorum eſſet neceſſaria; à Sancto Alexandro Alexandriæ Epiſcopo Baptiſmus à Sancto Athanaſio, *adhuc impuberi*, inquit Solomenus, ſociis ſuis jocosè & per modum oblectamenti collatus, dùm imitari, quòd in Eccleſia viderat factum vellet non fuiſſet, uti reipſa fuit, comprobatus, Additur, quòd cùm Sanctus Geneſius ſibi Commodus in Theatro in deriſionem Baptiſmatis Chriſtianorum Baptiſmum conferri voluiſſet, ipſius Baptiſmos, uti validus, comprobatus eſt; quamvis præſumi non poteſt Sanctum, Athanaſium, aut eum, à quo baptizatus eſt Sanctus Geneſius, in hac occaſione ullam habuiſſe ſacramentum adminiſtrandi intentionem.

Sed reſpondendum 1. ſi vera ſit Sancti Athanaſii hiſtoria, qualis à Gratiano (*i*) refertur, Baptiſmum quem ludendo contulit, validum eſſe potuiſſe; ſi cum adminiſtrans intentionem habuerit faciendi quod facit Eccleſia: *Dico etiam*, inquit Author Gloſſæ, (*k*) *Quod licet formam ludendo accipiat, dum tamen baptizare intendat, baptizat. Si autem omnia jocosè fiant, non erit baptiſmus.* certum eſſe debet puerum Athanaſium hanc habuiſſe intentionem, cùm interrogatus à Sancto Alexandro, de eo quod fecerat; reſpondit ſe facere voluiſſe, quod ab Epiſcopo Alexandrino fieri viderat. Unde ſequitur, Baptiſmum ab eo collatum, non aliâ de cauſâ fuiſſe approbatum, niſi quia judicatum eſt, eum ſimilem habuiſſe intentionem cum Epiſcopo, cujus actionem imitabatur: & inde juſta ac vera perſuaderi debet hæc præſumptio, quòd declaret; ſe ſolos Catechumenos baptizaſſe. Ita ad hanc objectionem reſpondet Sanctus Thomas (*l*): *Dicitur quod puer Athanaſius, ludendo ſimulans ſe Epiſcopum baptizavit quoſdam, & judicatum ab Alexandro Epiſcopo, ut non rebaptizarentur: quia inventum eſt, quod ipſe intentionem baptizandi habuit: quod etiam patet ex hoc, quod non baptizabat niſi Catechumenos.*

(*i*) Gratianus. §. *Ecce quomodo.* can. *Spiritus Sanctus.* §8. 1. q. 1.

(*k*) Gloſſ. in cit. can. v. *integrùs.*

(*l*) S. Thom. in. 4. diſt 6. in expoſit. textûs.

Dixi-

Digitized by Google

311. Sanctus Athanaſius hujus ſucceſſor imme-diatus; tùm quatuordecim annos natus eſſe debebat, quando quidem, cùm Nicæno concilio an. 325. habito adfuit, jam erat diaconus, & poſt quinque menſes poſt habitum illud conciliom, ſancto Alexandro ſucceſſit, atque adeò tum 35. ætatis ſuæ annum attigerat juxta diſciplinam hujuſce temporis, quâ vetitum erat, ne quis diaconatu ante 25. Preſbyteratu ante 30. & Epiſcopatu ante. 40. ætatis ſuæ annum initiaretur.

2. Qoia ſi Alexander Alexandriæ Epiſcopus renuntiatus eſt tantùm an. 321. ut fert chronicum ſancti Hieronymi, ad Epiſcopalem dignitatem ab anno ætatis ſuæ 19. evectus fuiſſet ſanctus Athanaſius, quod omnem fidem ſuperat; cùm Ariani pro falſis in eum accuſationibus, hoc unom allegare potuiſſent, quòd irregulariter ſoiſſet conſecratus ad exequendum pravum ſuum conſilium.

Reſpondendum 2. ad hiſtoriam ſancti Geneſii, quòd is a quo baptiſatus eſt, perfectè chriſtianorum cœrimonias ſimulare cupiens, veram habuit intentionem faciendi id ipſum, quod agebat, baptiſmum conferendo: quod ſufficit ad validitatem ſacramenti; quæcumque pro ſe vel pro aliis intendatur oblectatio, ipſum conferendo.

Cæterùm Uſuatdus, qoi de ſancto illo mentionem facit 25. Aug. oon refert, ipſum fuiſſe comædum, nec in ſcenâ mimicè fuiſſe baptiſatum; ſed cum generoſum fuiſſe martyrem, qui crudeliſſima patiens tormenta, generoſe exclamavit: *Non eſt Rex præter Chriſtum, pro quo ſi millies occidar. ipſum mihi de corde auferre non poteris* verum quidem eſt, quòd ab Adone, *mimus. themele artis magiſter* vocatur, qui ad ſcenam coram Diocletiano Chriſtianorum Baptiſmum adducere voluit. & qui partes agebat ægroti, qui Baptiſmum poſtulabat, ſed quidquid ſit eâ de re huc ſemper revertendum, quod ſi comœdus à quo baptiſatus eſt, veram habuerit intentionem faciendi id, quod in Eccleſia chriſtiana fieri ſolitum erat, ſancti hujuſce Baptiſmus fuit validus; at qood, ſi eum baptiſando mimicum tantùm intenderit jocum, verè non eſt baptiſatus; quo in caſu certum eſt, eum paulò poſt in ſanguine ſuo fuiſſe baptiſatum illuſtri Martyrio qood pro Chriſto pertolit.

CASUS II.

Amelius et Gentianus, Adoleſcentes Theologi ſimul diſſerebant; quorum alter contendebat, quamlibet actionem in materia morum non eſſe bonam vel malam, niſi ex intentiooe, quâ fiebat, alter econtra volebat, ut ſæpè actio mala eſſet, quamvis eum buna intentione conjuncta; cui jus?

Respons,

Prinſquàm ad difficoltatem iſtam reſpondeatur, juvat hic multa afferre principia, authoritata ſancti Auguſtini, ſancti Thomæ & S. Antonini ſulta.

Primum eſt: intentio, in materia morum, nihil aliud eſt; quam voluntatis actus, quo finem determinatum ſibi proponit ad agendum. *Intentio eſt volitio finis per medium aſſequendi*, inquit Polmanus (a), vel *eſt actus voluntais, tendentis in finem per medium ad eum ordinatum.* quæ definitio conſentit cum doctrina ſancti Thomæ, (b) chriſtiano, ut ſit meritorius, Deum reſpicere debet, oti finem ultimum. Mala Intentio econtra ea eſt, quâ ad actionem impellimur ob malum finem; ſeu actio illa ex genere ſuo bona ſit ſeu non.

(a) Polm. brev. Theol. part. 3. n. 151. & 152.
(b) S. Thom. 1. 2. q. 12. art. 1. in corp.

Tertiom duplex diſtingui debet actionum diverſarum genus. Quædam, quæ vel naturâ ſuâ malæ ſont; vel aliunde illicitæ: aliæ, quæ malæ ſunt ob malam dunt axat intentionem. quâ fiunt; nam, ut ait ſanctus Thomas (e), *Malitio voluntatis ſufficit ad hoc quod actus malus eſſe dicatur: quia quod malo fine agitur, malum eſt*, unde ait Sanctus Auguſtinus (f) *cùm itaque facit homo aliquid ubi peccare non videtur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare convincitur.* Et alibi (g): *Intereſt quidem plurimùm quâ causâ, quo fine, quâ intentione quid fiat.* Et Boetius (h) à ſancto Thoma laudatus (i): *cujus finis bonus eſt, ipſum quoque bonum eſt; & cujus finis malus eſt, ipſum quoque malum eſt* & Ipſe ſanctus Thomas (k): *actiones humana... habent rationem bonitatis ex fine. à quo dependent præter bonitatem abſolutam, quæ in eis exiſtit*; cui conſentiunt hæc alia Sancti Auguſtini verba (l) *Ea quippe opera hominum, ſicut cauſas habuerint bonas ſeu malas nunc ſunt bona, nunc mala, quæ non ſunt per ſe ipſa peccata.* Inter exempla, qoæ poſſunt afferri ad aſſerendam hanc veritatem, eleemoſynæ exemplum affert ſanctus doctor: *ſicut victum præbere pauperibus, bonum opus eſt, ſi ſit causâ miſericordiæ cum rectâ fide ... hæc atque hujuſmodi*, ſubjungit, *ſecundùm ſuas cauſas opera ſunt bona, vel mala: quia eadem ipſa, ſi habeant malas cauſas, in peccata vertantur: velut, ſi cauſa jactantiæ pauper paſcitur.*

(e) S Thom. quodlib. 9. art. 15. q. 7.
(f) S. Aug. l. 4. contra Iulian. c. 3. ſeu n. 21.
(g) Idem lib. contra mendacium c. 7. ſeu. n. 18.
(h) Boetius l. 3 topic. c. 1.
(i) S. Thom. 1. 2. q. 18 art. 4. in atgum. ſed contra.
(k) Idem ibid. in corp
(l) S. Aug l. cont. mendac. c. 7. ſeu n. 18.

Quartum, quod ex duobus præcedenlibus ſequitur, licèt ſufficiat mala intentio, ut fiat actio mala; bonitas tamen intentionis non ſufficit, ut bona fiat actio, quæ naturâ ſuâ mala eſt. *Malitia voluntatis*, inquit ſanctus Thomas (m), *ſufficit ad hoc quod actus malus eſſe dicatur: quia quod malo fine agitur, malum eſt. Non autem bonitas voluntatis intendentis ſufficit ad bonitatem actûs: quia actus poteſt eſſe de ſe malus, qui nullo modo benè fieri poteſt.*

(m) S. Thom. in 2. ſent. diſt. 40. q. 1. art. 2. in corp.

His itapræſoppoſitis, dicimus, propoſitionem Amelii eſſe univerſaliorem: quia, ut animadverſum eſt, actio, quæ ex ſe mala eſt, nunquam bona fieri nequit vel recta ex quâcumque bonâ intentione. v. g. vox blaſphemia, mendacium aot adulterium nullo in caſu fieri poſſunt licita, quia eo tantùm fine admittuntor ad proximi vel etiam propriam ſalutem. *Sed ea; quæ conſtat eſſe peccata*, inquit ſanctus Aoguſtinus, *nullo bonæ cauſæ obtentu, nullo quaſi bono fine, nulla velut bona intentione facienda ſunt.... cùm vero jam opera ipſa peccata ſunt ſicut furta, ſtupra. blaſphemiæ, vel cætera talia; quis eſt qui dicat cauſis bonis eſſe facienda, ut vel peccata non ſint, vel, quod eſt abſurdius, juſta peccata ſint*; atque in hoc ſenſu vera eſt Gentiani propoſitio, Amelius verò falſa ob eandem quoque cauſam aſſerit ſanctus Antoninus (n): *quod ſi quis fænus exerceret, ut Hoſpitalia & Eccleſias conſecraret; vel etiam aliena raperet, ut pauperibus ſubveniret; ſe ipſum deciperet; cùm nil mereretur, ſed peccatum incurreret quod ergo dicitur, quod quicquid agant homines, intentio judicat omnes intelli-*

(n) S. Anton. 1. p. tit. 4. c. 6. §. 2.

ob quam agimus, ad diſjudicandum, nùm actiones noſtræ bonæ ſint vel malæ v. g. vetitum eſt mihi rem alienam furari, at ſi extrema me premat neceſſitas, nec aliter vitam conſervare poſſim, non erit peccatum, ſi rem alienam rapiam. Pariter, ſi ad populum ſacra verba faciam, bonam poſſum actionem facere, miniſterium illud exercendo ex mera, quam mihi propono, intentione ignaros edoeendi, & ad peccatorum converſionem cooperandi: at ſi conciones habeam turpis lucri gratiâ, mala ſit actio mea ex malo fine, quem mihi propono. Confeſſarius tandem caſuiſtam legit, qui de ſexto fuſe agit mandato, ut rem iſtam apprimè noſcat ſicque alios, qui conſcientiæ ſuæ moderamen ſibi confidunt, edoceat: in hoc benè agit, propter intentionis ſuæ rectitu.

Ex his principiis & regulis in hac deciſione poſitis innomeræ propemodum ſolvi poſſunt ed de re quæſtiones, ut v. g utrùm famulo liceat, hero ſuo famulari in ipſius amoribus, quod per hoc nihil aliud intendat, quàm ejus iram declinare, aut famulatum ſuum retinere è quo amplam colligit mercedem: quod olim affirmarunt eſſe licitum, quidam caſuiſtæ; ſed quod damnavit Innocentius XI. 4. Martii an. 1679. in quinquageſima propoſitione Morali inter ſexaginta quinque quas ut falſas & pernicioſas damnavit multæ aliæ proponi poſſent difficultates, quæ faciſè ſolvi poſſunt, ſuppoſitis principiis, quæ conſtituimus, quæque omnia ſolia ſunt doctrinâ ſancti Auguſtini, Sancti Thomæ & Sancti Antonini, & ab omnibus Theologis approbata.

INTERDICTUM.

OPERÆ pretium eſt, ſcire, quid ſit interdictum, & quæ ejus origo. Interdictum *eſt cenſura, quâ quibuſdam perſonis, aut locis, prohibentur ſacramentorum, divinorum officiorum, ſepulturaque ſacræ celebratio*; definitionem iſtam affert Polmanus (*a*), qui eam exponit, addens, per voces iſtas, *quibuſdam perſonis* interdictum perſonale; per iſtas *aut locis*, Interdictum locale, ac denique per ultimas haſce, *Sacramentorum* intelligendum eſſe interdictum eorundem Sacramentorum non quidem omnium, ſed quorumdam duntaxat, de quibus poſtea ſit ſermo.

(*a*) Polm. brev. Theol. part. 3. n. 409.

Perperàm contenderunt authores quidam, Interdicti originem acceptam referendam eſſe ad Alxandrum III. qui an. 1159. Papa electus eſt; nam cenſura iſta clarè deſignatur in operibus Jvonis, & Fulberti Carnotenſis; in ſecundo Concilio Lemovicenſi an. 1031. aut circiter habito, & in S. Gregorio Turonenſi (*b*). Ejus itaque origo repetenda eſt à ſola ligandi & ſolvendi poteſtate, quam Chriſtus Eccleſiæ ſuæ contulit. Vide ad majorem rei hujuſce elucidationem quatuor obſervationes noſtras primi caſus reſponſioni appoſitas.

(*b*) Yvo Carnotenſis epiſt. 50. & ſeqq. Fulbert. ep. 3. & 92. Conc. Lemovicenſe 2. S. Greg Turon. l. Hiſt. Franc. c. 31. & lib. 2. de gloria Martyr. c. 79. & l. de gloria confeſſ. c. 71.

CASUS PRIMUS.

INTERDICTO toto à Papa Bagoxi urbis populo, Armandus, qui ibi Epiſcopatum obtinet quærit, utrum ipſemet omneſque urbis Clerici interdicto ſubjacêre ſint cenſendi?

RESPONS

Priuſquàm ſequentium difficultatum perpendatur ſolutio, juvat obſervare 1. juxta prudentiæ regulas non eſſe licitum, ut ſummi Pontificea ſuo utantur jure generali mulctandi interdicto; deerrant ſpiritualium fulminum ictus, inquit D. Abbas Fleuri (*c*) ab iis, qui eos reformidare nolunt: quia, nedum corrigantur, ut potiùs indurantur, eiſque novorum præbetur criminum occaſio. Addit hic Author inclytus, cenſuras hujuſmodi, nedum Eccleſiæ proſint, ipſis pernicioſas fieri, malorum omnium maximum pariendo, ſchiſma videlicet, ipſamque ob nimiam armorum ſuorum profuſionem exarmando. Velle, inquit doctus hic Author, omnes peccatores ab Eccleſia divellere, eſt inſanum imitari Principem, qui ſubditos ſuos omnes, quos novit conſcios, ferro interimeret, non ſine periculo regnum ſuum incolis ſpoliandi.

(*c*) D. Abbas Fleuri ſerm. initi. 13. vol. Hiſtor. Eccles.

2. Ad confirmationem dictorum d. Abbatis, ipſos eſſe conſulendos ſummos Pontificea, qui fatêri coguntur funeſtos exitus, ac mala incredibilia, quæ fermè ſemper ex interdictis naſcuntur. Sic enim de iis loquitor Bonifacius VIII. (*d*): *Interdicti tempore organa ſuſpenduntur & laudes; nec Eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrantur, ut ſolent, tolluntur mortuis, ſeu minuuntur ſuffragia præſertim per oblationem frequentem Hoſtiæ ſalutaris; Adoleſcentes & parvuli, participantes rarius ſacramentis, minùs inflammantur, & ſolidantur in fide. Fidelium tepeſcit devotio. Hæreſes pullulant, & multiplicantur pericula animarum.*

(*d*) Bonifac. VIII. in extrav. provide, 2. de ſent. excom. L. 5. extravag. com. tit. 10.

3. Ad evitanda tam horrenda mala, in Regno Galliæ non tolerari hujuſmodi interdicta; ſive à Parte Papæ, ſive Epiſcoporum, ut patet ex his terminis diplomatis Regis Joannis 23. Novemb. an. 1330. *Licet alicui, non liceat in domanio noſtro apponere interdictum, ſeu ceſſum &c.* quod dixit hic Princeps occaſione interdicti, quo Monsferrandum oppidum ejuſque incolas mulctarat Epiſcopus Claromontanus (*e*) quam praxim ſecutus eſt ſenatus Pariſienſis arreſto ſuo 12. Decemb. an. 1468. quo decreta eſt corporea detentio in officialem Veſuotinum ob interdictum, quod protulerat in urbem diœceſimque Nivernenſem, & in Joannem Loyre, qui illud ſollicitationibus ſuis obtinuerat.

(*e*) Probationes Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ tit. 11. c. 4. n. 6. p. 43. tit. 24. c. 4. n. 5. p. 32.

Cum igitur ſummi Pontifices tam inſuperabiles interdictis ſois obices in Gallia opponi animadvertiſſent, ut ab eo non ſine honore ſe expedirent negotio,

Regi-

Digitized by Google

... in Gallia, aut ab ea pertinent.

4. Cùm hæc ita ſint, dicenda poſtea de interdicto intelligenda eſſe tantùm pro exteris regionibus & ditionibus, ubi ejus toleratur uſus.

Quatuor iſtis animadverſis, ad propoſitam difficultatem Reſpondemus, neque Armandum neque clericos urbis Bagoxi cenſeri interdictos Ratio eſt, quia, cùm interdictum illud ſit generale & perſonale; quandoquidem omnis ei populus ſubjiciatur, ad eum ſolum populum ſpectat, neque adeò Epiſcopum aut urbis clerum obligat: nam interdictum perſonale, ſeu generale, ſeu perſonale unicè in perſonas in eo deſignatas cadit. Ut igitur interdictum in oppidi cujuſpiam clerum prolatum, incolas ejus non ligat, ita pariter interdictum in ſolam plebem latum in eam ſolam cadit, non verò in clerum, quia in eo non deſignatur.

Idem dicendum de interdicto prolato in Eccleſias Loci alicujus, nullâ de incolis factâ mentione quamvis enim in hoc caſu incolæ ſacro adeſſe nequeant in his Eccleſiis, ipſis tamen eſt licitum, imò verò tenentur ſe ad alias, ſi poſſint, conferre Eccleſias non interdictas, ad audiendum ſacrum, ut poſtea oſtendemus; denique ſi incolæ ſoli ſint interdicti, Eccleſiæ loci non cenſentur interdictæ. Unde ſequitur, quod, quamvis incolæ ſacramenta nequeant ſuſcipere, neque in iis Eccleſiis adeſſe ſacro, Peregrini vel advenæ illud abſque ullo peccato audire poſſunt; & ibi ſacramentorum fieri participes, quæ omnia fulciuntur non ſolùm iſtâ juris regulâ (b) *odia reſtringi, & favores convenit ampliari*, ſed etiam formali deciſione Bonifacii VIII. (c) quæ reperitur in conſtitutione ab eo factâ de re iſta. *Si ſententia interdicti*, inquit hic Papa, *preferatur in clerum, non intelligitur, niſi aliud ſit expreſſum in eâ, interdictus populus. Nec etiam è converſo. Unde uno interdicto ipſorum, alius licitè admittitur ad divina* Deciſionem iſtam accipit Author Gloſſæ dicens (d) *Hoc idem probatur olim per decretalem 1. de privilegiis, ubi lata fuit ſententia interdicti in clerum & populum: ſed ibi unum eſſet ſuperfluum, ſi interdicto uno, intelligeretur alterum interdictum.*

(b) Boniſac. VIII. in reg. 15. de reg. juris.

(c) Idem in c. *Si ſententia* is de ſent. excommunicationis in 6. Lib. 5. tit. 11.

(d) Gloſſa in cit. c. *Si ſententia* v. *è converſo.*

Advertendum tamen, clericos, qui ſunt è familiâ interdictâ, cenſeri interdictos, ut alios privatos, qui ejus ſunt membra: quia nomen & idea naturalis familiæ abſque exceptione omnia ejus membra complectitur, & quia prolato interdicto in totum, totius quoque partes ſunt interdictæ, cùm econtra prolatum in partem, in totum non cadat.

CASUS II.

Cum Populum, omneſque Eccleſias Volaterris interdixiſſet Papa, ſingulis tamen diebus Epiſcopus in cathedrali Eccleſia miſſam celebravit. An idcirco ſtatutam canonibus pœnam in eos, qui hanc infringunt cenſuram, incurrit?

Respons.

Diſtinctione opus eſt; nam ſi nominatim deſignatus fuerit Epiſcopus; aut cenſuræ huic anſam præbuerit, certum eſt, ipſum celebrare non potuiſſe, ne quidem in cathedrali, non incurrendo pœnas canonicas contrà inobſequentes latas; at Bonifacius VIII. (f) hanc eandem omnibus indiſtinctè ſacerdotibus poteſtatem facit ſub iiſdem conditionibus. *Adjicimus præterea*, inquit hic ſummus Pontifex, *quod ſingulis diebus in Eccleſiis & Monaſteriis miſſæ celebrentur, & alia dicantur divina officia ſubmiſſa tamen voce, januis clauſis, excommunicatis ac interdictis excluſis, & campanis etiam non pulſatis.* Quod intelligendum eſt de Eccleſiis non ſpecialiter interdictis, in quibus divina non licet celebrare officia, niſi ſemel in hebdomadâ ſacrum facere, uti permittit Gregorius IX. (g) *causâ conficiendi corpus domini*, inquit, *quod decedentibus in pœnitentia non negatur*: quod idem dicit Innocentius III. (h) conſule Sylveſtrum & Navarrum (i).

... vilegiatorum l. 5. tit. 33. c. 58.

(f) Boniſac. VIII. in c. *Alma mater.* fin. de ſent. excom. in 6.

(g) Greg. IX. in c. *permittimus.* 55. de ſent. excommun. &c.

(h) Innoc. III. in c. *quod in te.* 11. de pœnit. & remiſſ.

(i) Sylveſ. v. *Interdictum.* 5. Navarr. man. c. 27 tit. de interdic.

CASUS III.

Cum Papias, Archiepiſcopus & Patriarcha Aquileius generale interdictum in omnes Urbis Eccleſias & capellas protuliſſet, hac cathedrali quidem exceptâ, huic ſe ſubmittere recuſarunt Religioſi duorum Monaſteriorum; quòd Archiepiſcopus iſte nullam in eos obtineat juriſdictionem, & immediatè ſedi Apoſtolicæ ſubjaceant. Nunquid legitima eſt hæc ratio, ut interdicto obtemperare non teneantur; præſertim ſi ad Papam de interdicto appellaverint?

Respons.

Non legitima eſt iſtorum Religioſorum ratio; neque ob eam à cuſtodiendo interdicto eximuntur. Nam Religioſi omnes ſeu exempti, ſeu non exempti, cujuſcumque ſint ordinis, abſque exceptione in Eccleſiis Monaſteriorum ſuorum vel conventuum, generale interdictum ſervare tenentur, latum in omnes Eccleſias urbis, cujus ſunt incolæ. Ita definitum eſt à Clemente V. In generali concilio Viennenſi in Delphinatu: *Nos igitur in ſancta Dei Eccleſia... uniformitatem, quantùm commodè poſſumus, conſervare volentes*, inquit hic Papa (k) *circa interdictorum obſervantiam prædictorum; authoritate ſedis Apoſtolicæ vel à locorum ordinariis poſitorum... Mandamus, quatenùs religioſi quicumque tam exempti, quàm non exempti, cujuſcumque ordinis & conditionis exiſtant cùm cathedralem, vel matricem, ſeu parrœcialem loci Eccleſiam illa viderent aut ſciverint obſervare, abſque dolo & fraude, cum moderatione decretalis* Alma *inviolabiliter conſervent*: Quibus hic ſummus Pontifex addit pœnam excommunicationis *ipſo facto*, in caſu *inobedientiæ, alioquin non ſervantes excommunicationis ſententiæ hoc ipſo volumus ſubjacere.* 2, quod appellatio quæ interdicti ſententiam præceſſerit, licèt ad apoſtolicam ſedem, aut ad alium Epiſcopo ſuperiorem interpoſita nullius ipſis uſûs erit nec impediet, quominus in excommunicationem incurrant illud non ſervantes, *non obſtantibus quibuſcumque appellationibus, antea etiam ad eandem ſedem vel alium, ſeu alios interjectis; & aliis objectibus quibuſcumque.* 3. pœna illa à fortiori locum habebit, quando Interdictum à Provinciali Concilio fuerit poſitum: *non obſtantibus*, inquit, *privilegiis, conventionibus, ſtatutis & conſuetudinibus quibuslibet, quæ contra præmiſſa... religioſis ipſis in nullo volumus ſuffragari.* 4. ſed tamen, quòd hanc cenſuram ſervare non tenebuntur niſi cum moderatione, quam ipſi attulit Bonifacius VIII. (l) *ex una conſtitutione, quam alia deciſione exponimus.*

(k) Clem. V. in C. *Ex frequentibus* 1. de ſent. excom. mun. l. 5. tit. 10.

(l) Boniſac. VIII. in c. *Alma* fin. de in 6. excomi. ſent.

Digitized by Google

a regularibus in eorum Eccleſiis publicentur atque ſerventur.

CASUS IV.

Cum Philastrius, Bacconiæ in Moldavia Epiſcopus Catholicus omnes hujus urbis Eccleſias & incolas interdicto ſubjeciſſet, ob nimiam eorum cum ſchiſmaticis ac pertinacem familiaritatem, in iis, quæ ad ſpirituale pertinent non obſtante ſui ipſius defenſione; Unus è Parœcis exiſtimavit, ſe moribundo non viaticum ſolùm, ſed & extremam unctionem adminiſtrare, nec non matrimonia celebrare poſſe. An id ipſum potuit ſine peccato, & intracto interdicto?

Respons.

Obſervandum ante omnia duplicem eſſe interdictorum generalium ſpeciem: priorum eſt perſonale, & alterum locale; & durante utroque interdictu, Sacramenta neque adminiſtrari, neque ſuſcipi, neque Eccleſiæ officia poſſe celebrari ſolito more, exceptis ſolis caſibus jure permiſſis Bonifacius VIII. (*b*) de priore his verbis loquitur: *Cùm verò alicujus terræ populus interdicto ſuodatur, ſingulares ex eo perſona, quas interdictas eſſe conſtat* (*nec ſententia effectu careat, cùm divinorum auditio & Sacramentorum perceptio populo, ut univerſis non competant, non debent alicubi* (*caſibus expreſſis à jure duntaxat exceptis*) *audire divina, vel Eccleſiaſtica recipere Sacramenta.* Alibi quoque de interdicto locali loquitur idem Papa dicens (*c*): *A noſtris dudum fuit prædeceſſoribus conſtitutum, ut in terris ſeu locis Eccleſiaſtico ſuppoſitis interdicta nulla, ſi certis caſibus & Sacramentis exceptis*) *divina celebrentur officia, vel miniſtrentur Eccleſiaſtica ſacramenta.* Quâ de re obſervandum, his verbis, *divina Officia*, intelligendum eſſe non ſolùm officium quod in choro decantatur, ſed & quamlibet actionem, quæ ad ordines refertur, & quæ ex Eccleſiæ regulis exercenda eſt à perſonis econſuratis, aut ab iiſdem in hanc rem deputatis: quales ſunt omnes Benedictiones, quæ fieri debent à Miniſtris, ut Benedictiones Cinerum, Ramorum, cerei paſchalis, cereorum in die purificationis, Mappartum Altaris, calicum & ornamentorum Sacerdotalium; proceſſiones, Collationes ordinum, etiam minorum & alia hujuſmodi.

(*b*) Bonifac. VIII. in c. *Si ſententia* 26. de ſent. excom. in 6.

(*c*) Idem in c. *Alma*, ad tit. in 6.

2°. Quòd ex antiquo jure certum erat non eſſe licitum ægris extremam unctionem miniſtrare per interdictum generale, ut ait Innocentius III. in unâ è decretalibus ſuis (*d*); *Licet autem per generale interdictum denegetur omnibus tam unctio, quàm Eccleſiaſtica ſepultura &c.*

(*d*) Innoc. III. in c. quod in te. 11. de pœnit. & remiſſ. l. 5. tit 38.

3. Quòd Idem ſummus Pontifex, & alii nonnulli, ut Grogorius IX. & Innocentius IV. & poſt ipſos Bonifacius VIII. multùm antiquam diſciplinam mitigarunt, quæ olim ab Eccleſia quoàd interdictum tenebatur, permittendo id, quod antea strictè vetitum erat.

4. Quod Bonifacius VIII. qui de quibuſdam capitibus ampliùs remiſit, nihil tamen immutavit, quoàd extremam unctionem, neque etiam quoad Ordinem, & antiquam hac in re jus retinuit, quale erat tempore Innocentii III. Unde ſequitur, etiamnum non licitam eſſe ejus adminiſtrationem alicui ægroto; licèt clericus eſſet vel Religioſus; ſeu Interdictum accuratè ſervaverint, ſive non, aut etiam nominatim non ſint interdicti: Ratio eſt, quia, cùm ab Eccleſia generaliter facta eſt prohibitio, ea ſemper permanere cenſetur, donec expreſſam ſe: quòd ipſi jure antiquo ſit et vetitum; nec novo permiſſum; Ita ſentiunt Sylveſter. (*f*), Panormitanus (*g*), Antoninus de Butrio (*h*), Joannes Andræas & Joannes Calderinus.

Idem dicendum de matrimonio; de quo etiam non locutus eſt Bonifacius VIII. attamen matrimonium, durante tali interdicto contractum & validum, ut valet illud excommunicati, ex Decretali Innocentii III. ad Spoletanum ſcribentis Epiſcopum. (*i*) *tenet etiam matrimonium tempore interdicti*, inquit Gloſſa (*k*), *cùm teneat etiam contractum ab excommunicato majori.*

Putant etiam Authores inclyti, licitum eſſe celebrare matrimonium, non obſtante interdicto generali; modò contrahentes nominatim & ſpecialiter non ſint interdicti; horum autem Authorum celeberrimus eſt Innocentius IV. qui in ſuo commentario in decretalem Alexandri III. (*l*) dicit: *Matrimonium credimus poſſe fieri apud interdictas*, & alibi (*m*): *Si contraxerint, tenet matrimonium.* Eandem opinionem ſequitur Sylveſter, & fatetur ſolum, quòd *Benedictio tamen nuptialis prohibetur ſecundùm Innocentium quartum* (*n*). Eidem ſententiæ adhæret Author Colloquiorum Andegavenſium (*o*), & etiam contendit, dari poſſe benedictionem nuptialem, modò id fiat, 1. ſuppreſſâ voce. 2. Januis Eccleſiæ clauſis. 3. contrahentes non ſint excommunicati, neque perſonaliter interdicti.

Ultrò quidem fatemur, Innocentium IV. quem hujus opinionis Authorem agnoſcunt illius defenſores, & cujus potiſſimum authoritate nituntur, præcipuâ quâdam dignum eſſe veneratione: at verò quæritur, utrùm de validitate tantùm hujus matrimonii, an verò de licitâ illius celebratione loquatur. Nos autem exiſtimamus, ipſum de ſolâ validitate loqui, ut videtur ſatis manifeſtè id ipſum verbis illis indicare: *Si contraxerint, tenet matrimonium*, cum immediatè pòſt hanc addit paritatem, *Quia & apud infideles eſt.* hoc eſt, ut agnoſcitur validitas matrimonii Infidelium, eadem quoque agnoſci debet in matrimoniis tempore interdicti generalis contractis. Hinc id unum ſecundùm naturalem ſuum ſenſum ſignificant iſti termini *ſi contraxerint tenet matrimonium:* hoc eſt, tale matrimonium eſt validum, nec diſſolvi poteſt: quam veritatem ultrò fatemur ſed inde concludi nequit, quòd, cùm ſit validum, ita quoque licitum eſt, cum matrimonium poſſet eſſe validum & ſimul illicitum, quale eſſet illud, quod contraheretur abſque præviis promulgationibus, aut tempore ab Eccleſiâ prohibito.

Putamus ergo, eos, qui tale matrimonium validum exiſtimant, fruſtrà Innocentii IV. authoritatem allegare; unde opinionem eorum rejicimus: Equidem ſi vera eſſet, regula iſta juris à Clemente V. conſtituta, & nobis ſuperius relata, *ubi aliquid alicui generaliter prohibetur quod expreſsè non conceditur intelligetur denegatum*, abſolutè eſſet falſa. Conſtant autem, jure antiquo prohibitam fuiſſe adminiſtrationem & uſum omnium Sacramentorum in Eccleſiis interdictis, uni verſa Sacramenta Eccleſiaſtica interdicta erant, ut loquitur Innocentius III. (*p*), exceptis quibuſdam in antiquo novoque jure deſignatis. Certum eſt etiam, nullum extare Canonem, nullam decretalem, quâ matrimonium vel extrema unctio à regula generali excipiatur. De utroque igitur idem ſtatuendum eſt, & inferendum, quòd, ut non ſicèt extremam unctionem adminiſtrare; quia jure non excipitur, neque etiam aliquod matrimonium

in

(*g*) ... in c. *Reſponſo*, 43 de ſent. excomm.

(*h*) Ant. de Butrio. in c. *non eſt vobis*, 11. de ſpons.

(*i*) Innoc. III. in cap. *Significaſti*, 6. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium. l. 4. tit. 7.

(*k*) Gloſſa in cit. c. *Alma*, v. *Sacramentis*.

(*l*) Innoc. IV. ad cit. cap. *Non eſt vobis*.

(*m*) Idem in c. *in privilegia*, 24. de privilegiis & excell. privilegia. l. 6 tit. 31.

(*n*) Sylveſter. v. *interdictum* 5. q. 7. §. *quinta exceptio*

(*o*) Colloq. Andeg. menſis Octob. an. 1712. q. 3.

(*p*) Innoc. III in c. *Reſponſo* 43. de ſent. excomm.

Digitized by Google

communitatem, donec de eo fuerint abſoluti?

R e ſ p o n ſ.

Nullus ex privatis, qui communitatis illius erant membra ligatus remanet interdicto, hujus Epiſcopi, ſolo ſuperiore excepto, qui cùm ſolus ſit reus, debitam peccato ſuo pœnam debet luere. Ratio eſt, quia communitas ſit omninò ſoluta, nec ampliùs ſubſiſtit, ſeceſſione atque receptu membroeum ſuorum; atque adeò interdictum in ipſam prolatum, nullum jam habere poteſt effectum, niſi in Authorem peccati, qui cenſuræ hujus cauſa fuit: quod quidem adeò verum eſt, ut ſi poſt interdictum in communitatem prolatum, privatus quiſpiam, eam io perpetuum relinquens, jam interdicto ſubjectus eſſe deſineret; modò iſtà non eſſet ligatua cenſurâ, quod huic anſam præbuerit: nam iis omnes, qui vel ex toto vel ex parte interdicti cauſa fuêre, jam de hac cenſura ob receſſum eximi nequeuot. Ratio eſt, quia interdictum, utpote pro iis perſonale, eos ubique ſequitur; donec de eo fuerint abſoluti à legitimo ſuperiore, qui ooo alius eſt, quàm is, qui illud protulit, vel quem delegavit, ſuusve ſucceſſor, aut in caſu appellationis, ſuperior ſnus major immediatus. Id ita obſervavit acutus doctuſque Author colloquiorum Andegavenſium (*a*).

(*a*) Colloq. Andeg. menſis. Nov. an. 1712. q. 3. p. 359. & ſeq.

Advertendum 10, de interdicto à *jure*, ſi ei fuerit reſervatum, à quo latum eſt, ab eo ſolo illod quoque jure remitti poſſe; ſed ſi non ſit reſervatum, à quolibet Confeſſario approbato illud poſſe remitti, uti excommunicationem & ſuſpenſionem reſervatas; ut alibi diximus. Atque ſecuudum hunc ſenſom intelligenda ſunt iſta abſolutionis verba Sacramenti Pœnitentiæ, *abſolvo te primùm ab omni vinculo excommunicationis ſuſpenſionis* (ſi pœnitens ſit ſacris initiatus Ordinibus) *& interdicti*, *in quantùm poſſum & tu indiges.*

2. Quòd ſi interdictum locale adquod dam determinatum tempus limitaretur, aut ſub quâdam conditione fuiſſet prolatum; ubi tempus illud eſſet finitum, aut impleta conditio, tunc deſineret, nullâ requiſitâ abſolutione.

3. Quòd interdictum Generale locale tolli nequit per abſolutionem *ad cautelam præſenti generali declaramus edicto*, inquit Gregorius X. in ſecuodo generali Concilio Lugdunenſi; *Beneficium relaxationis ad cautelam, quò ad interdicti ſententias, in civitates; caſtra vel qualibet alia loca, ſive terras generaliter promulgatas locum aliquatenùs non habere* (*b*).

(*b*) Greg. X. in c. *præſentium*. de ſent. excomm. in 6.

Cùm uſus interdicti non ſit frequens, præcipuè extraditiones Italiæ, & ipſi ſummi Pontificis magna mala ac pernicioſos cognoſcant exitus, qui hodiè etiam nimiùm patent in actis non ita pridem Siciliæ, non ultrà de hac difficultate verba faciemus, cujus præcipuas ſufficienter elucidaſſe difficultates putamus.

C A S U S VI.

Cornelius Chonadii in Hungaria Epiſcopus, & ſuperior natus numeroſæ communitatis ejuſdem urbis communitatem illam totam interdicto ſobjecit. Nunquid ipſe tali interdicto continetur, cùm totius ſit caput communitatis; & nonne, ut alii

circa, ſi Eccleſia, v. g. foret interdicta, talis eſſet pro ſuperiore, uti pro ioſerioribus: atque ſuperioe iſte, aut quilibet alius in ea celebrare non poſſet, niſi irregularitatem incurrendo, exceptis jure conceſſis diebus. Ratio eſt, quia *loco interdicto intelligitur omnibus interdictum*, ut loquitur Sylveſter, (*d*), poſt Hoſtienſem alioſque Canoniſtas. Unde alibi concludit hic Author, quòd *non interdictus exercens ea* (quæ interdictis ſunt propria) *in loco interdicto ..... eſt irregularis* (*d*).

(*b*) Sylveſter. *Interdictum*. 2. q. fin. vers. *decimum nonum*.

(*d*) Id v. *Interdictum*. 6. q. 2. §. *ſecundum*.

Et verò interdictum tantùm perſonale, ſuperiorem à quo prolatum eſt, uoo comprehendit. Ratio eſt evidens: quia nemini competit *authoritas*, ut ainnt, *coactiva*, vel in ſe ipſum vel in ſoperiores ſuos, vel etiam in ſuos æquales, ſed tantùm in ſuos inferiores. Quibua addi poteſt, quòd, ubi de interdicto & ſuſpenſione agitur, Epiſcopus iſtas non incurrit cenſuras, quando terminis generalibus exprimuntur, quia eum tali modo à cæteris clericis atque laicis ſecernit ipſius dignitas, ut iis ipſe continere non cenſeatur; niſi expreſsè fuerit deſignatus ab eo, qui cenſuram protulit. *Epiſcopi non incurrunt aliquam ſententiam ſuſpenſionis vel interdicti, prolatam vel ab homine vel à jure: niſi ſpecificè exprimantur*, inquit Sylveſter (*e*): Idemque declarat Innocentius IV. in unâ è ſuis conſtitutionibus in primo Concilio œcumenico Lugdunenſi emiſſa, quæ in Sexto (*f*) relata his verbis continetur: *duximus ſtatuendum, ut Epiſcopi & alii ſuperiores prælati, nullius conſtitutionis occaſione, ſententiæ ſive mandati, prædictam* (interdicti vel ſuſpenſionis) *incurrant ſententiam ullatenùs ipſo jure, niſi in ipſis de Epiſcopis expreſſa mentio habeatur.*

(*e*) Sylveſter v. *Interdictum*. 1. q. 1. §. *differunt*.

(*g*) Innoc. IV in c. *quia periculoſum*. 4. de ſent. excom. in 6.

Cum igitur Cornelius ſe ipſum non deſignaverit, & ſolâ ratione motus ſe ipſum judicio à ſe prolato ſubmittere non deberet, quod in ſolos tantum reos proferebat; dici nequit abſque abſurditate ipſum inter interdictoa comprehendi. Ita quoque ſenſit Author colloquiorum Andegavenſium (*g*).

(*g*) Colloq. Andeg menſis Octobris an. 1712. q. 5.

C A S U S VII.

Tyndarus, Dominus comitatus Sancti Luciani in Provincia Luſitaniæ Regni, qui decimas 40. agrorum Diœceſano Epiſcopo debet, cum pertinacia à tribus annis eas perſolvere recuſat, & Collectores earum malè habet: quam ob rem Epiſcopus Eccleſiam loci interdixit, ut comitem ad officium redigat, & ad debitom ſibi jus reddendum compellat. Nunquid eo ſe modo gerere potuit hic Epiſcopus?

R e ſ p o n ſ.

Epiſcopus viam interdicti in caſu propoſito adhibere oon potuit. Ratio eſt, quia Bonifacius VIII. poſt-quàm ſex numeravit gravia, mala, quæ ex interdictis naſcuntur, prohibet, ne quis ſuperior Eccleſiaſticus hac cenſurà utatur pro quocumque debito, aut ullâ re civili. *Præſentis conſtitutionis providemus edicto*, inquit hic Papa (*b*) *ut nulla Provincia, civitas, caſtrum, villa, locus territorium vel diſtrictus authoritate ordinaria vel delegatâ ſupponatur Eccleſiaſtico interdicto, pro pecuniario debito, vel pro cujuſvis monetæ vel pecuniæ quantitate, quacumque occaſione vel cauſâ, ſeu quoviſquæſito colore*

(*b*) Bonifac. VIII. in c. *provide*. 2. de ſent. excomm. in extrav. communibus lib. 3. tit. 10.

pro

Digitized by Google

contigerit attentari ; illudque revocamus omnino, non obſtantibus quibuſcumque contractibus, compoſitionibus, ſubmiſſionibus, fidejuſſionibus, conſenſibus & ſententiis ſuper hoc habitis, vel habendis, juramentorum, pœnarum ſpiritualium & temporalium, ſeu mulctarum appoſitione, vel quâcumque aliâ firmitate vallatis.

Decretalis iſta adeò in Gallia viguit, ut conformiter ad illam, Parlamenta ſemper abuſivum declarârint interdictum hujuſmodi ; ut teſtatur Fevretus in ſuo tractatu de abuſu (*a*), in quo, poſtquàm antiquum retulit uſum, ex quo adhibebatur via excommunicationis & ſuſpenſionis à *Divinis*, ad cogendum Clericos ad ſolutionem debitorum ſuorum, talis abusûs abolitionem probat ex Edicto Henrici III. an. 1571. (*b*), Aurelianenſi, & Bleſenſi, quæ Senatûs Pariſienſis, Britanni & aliorum authoritate confirmata executioni fuere mandata ex multis eorum Arreſtis, quæ referuntur in Commentatore Loüeti (*c*) apud Bellordeau (*d*), apud Carondam (*e*), apud Peleum (*f*), & apud Chenu (*g*). Addit hic Canoniſta, quòd pariter Epiſcopi viam interdicti adhibere non poſſunt pro civili debito in aliquam Eccleſiam, aut Collegium : Atque ut dictum ſuum confirmet, profert Arreſtum Senatûs Pariſienſis, quo abuſivum declaratum eſt interdictum latum ab Epiſcopo Baïonenſi in Eccleſiam d'Athran, quòd ipſi jus viſitationis denegaverit : quâ de re conſuli poſſunt etiam Mornacius (*h*) & Molinæus (*i*), quos ad marginem laudamus, cum aliis Areſtographis modò citatis.

(*a*) Fevret. tract. de abuſu. l. 7. c. 3. n. 18.

(*b*) Edict. Henrici III. 1571. art. 18. Edict. Aurelian. art. 18. Edict. Bleſenſ. art. 21.

(*c*) Brodeau in Louetum. lit. C. n. 11.

(*d*) Bellordeau. l. 2. c. 17. obſervat. for.

(*e*) Carondas l. 13. reſponſ. 4.

(*f*) Peleus act. forenſ. l. 2. c. 37.

(*g*) Chenu cent. 1. c. 12.

(*h*) Mornacius ad Leg. *Hi qui*. 3. cod. de apoſtatis.

(*i*) Molinæus ad c. *Romana*. de ſent. excomm. in 6. v. *Penitùs benè ſiet*.

Hæc autem Juriſprudentia non minùs in Luſitania aliiſque paſſim locis vigere debet, quàm in Gallia : cùm ad omnes omninò regiones, ubi admiſſa eſt, pertineat Conſtitutio Bonifacii VIII. atque adeò ad Luſitaniam.

CASUS VIII.

Ecclesia Barcinonenſi Cathedrali nominatim interdictâ ; Geofridus, Parochus unius è Parœciis Barcinonis, in ſua Eccleſia celebravit, in ipſis etiam caſibus, qui durante interdicto, ex jure ipſo non ſunt liciti. Quâ de re quæritur, utrùm Parochus ille peccaverit, nec etiam interdictum violaverit ?

Respons.

Certum eſt, quòd præcipuâ loci alicujus Eccleſiâ interdictâ, Eccleſiæ inferiores, tàm Collegiatæ quàm Parochiales interdictum quoque ſervare debent, quoad ſpeciem, hoc eſt, quòd clauſæ debent eſſe earum januæ, nec pulſari Campanæ : Si Eccleſiæ illæ nominatim in interdicto non ſint expreſſæ, in iis ſolito more Divina celebrari poſſunt Officia, verùm ſubmiſſâ voce, ita ut, qui foris ſunt, quidquam audire nequeant, ut fert Conſtitutio quædam Bonifacii VIII. (*k*) : Quâ in re Summus hic Pontifex aliam Innocentii III. eâ de re Conſtitutionem (*l*), mitigavit : *Concedimus*, inquit Bonifacius VIII. *quod tempore interdicti ab homine, vel à jure prolati... ſingulis diebus in Eccleſiis & Monaſteriis Miſſæ celebrentur, & alia dicantur divina Officia, ſicut prius, ſubmiſſâ tamen voce, & januis clauſis, excommunicatis ac interdictis excluſis, & campanis etiam non pulſatis.* Unde ſequitur, quòd, ſi Geofridus celebrans præſcriptas ex iſta Bonifacii VIII. Conſtitutione regulas ſervaverit, nec peccavit, nec interdictum infregit latum in Cathedralem Eccleſiam Urbis, in qua poſita eſt ipſius Parœcia.

(*k*) Bonifac. VIII. in c. *Almai*. 24 de ſent. excommun ſuſp. & interd. in 6.

(*l*) Innoc. III. in c. *Quod in te*. 11. de pœnit. & remiſſ.

enim Conſtitutio, ex qua verba illa fuere deprompta, de interdicto non loquatur, ſed de aliâ re ; ex eâ tamen manifeſtè ſatis oſtenditur, Cathedralem ſub nomine & expreſſione generali Eccleſiarum Urbis, aut Diœceſis non contineri ob debitum ipſi honorem, & ſingularem, quam in omnes alias Eccleſias obtinet, prærogativam.

de præbendis &c. in 6. lib. 3. tit. 4.

CASUS IX.

Interdicta Sancti Joannis Eccleſiâ cum omnibus aliis Urbis Bambergæ ; Sacerdos quidam loci hujus incola, ſolo ductus pietatis motivo, & abſque neceſſitate publicè in eâ celebravit, feriâ ſecundâ poſt Corporis Domini diem feſtum. An potuit abſque mortali peccato, nec fracto interdicto ?

Respons.

Potuit hic Sacerdos abſque ullo peccato, nec fracto interdicto, in hac Eccleſia die illâ celebrare, non obſtante generali interdicto, cui omnes Bambergæ Eccleſiæ fuerant ſuppoſitæ. Nam de jure licitum eſt 1. celebrare, etiam publicè, ac pulſatis campanis Divina Officia in Eccleſiis, quæ nominatim non ſunt interdictæ, diebus Nativitatis Domini, Paſchatis, Pentecoſtes, & Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis, ut declarat Bonifacius VIII. Conſtitutione conſultò datâ (*n*) : *In feſtivitatibus verò Natalis Domini*, inquit hic Papa, *Paſchæ ac Pentecoſtes & Aſſumptionis Virginis glorioſæ, campana pulſatur, & januis apertis altâ voce, divina Officia ſolemniter celebrentur excommunicatis prorsùs excluſis ; ſed interdictis admiſſis.... quibus præfatis diebus participationem permittimus divinorum.* Attamen, qui interdicto locum dedêre, ad altare non debent accedere, neque ad oblationem ſe præſentes ſiſtere ; quod quidem ab Eccleſia ipſis eſt prohibitum, ut eos aliquatenùs deprimat, ad pœnitentiam excitet, nec non ad reparandum ſcandalum ſuum compellat. 2. Martinus V. feſtis hactenùs declaratis addit feſtum Corporis Domini & totam ejus Octavam, ut declarant hæc ejus Bullæ verba quæ 26. Maii an. 1429. lata eſt (*o*) : *Quodque in feſto, & diebus Octavarum hujuſmodi, etiam in terris & locis Eccleſiaſtico quâvis authoritate ſuppoſitis interdicto, pulſatis campanis, januis apertis & altâ voce, excommunicatis prorsùs excluſis, ſed interdictis, ut citiùs reconciliari ſtudeant, admiſſis, & illis, qui cauſam, vel occaſionem hujuſmodi interdicti dederint, Altari tunc nullatenùs appropinquantibus, miſſa & prædicta Officia celebrari poſſint, authoritate Apoſtolicâ concedimus.* Non idem foret dicendum, ſi Sacerdos iſte hoc modo celebraſſet aliâ die, quæ in jure non eſſet expreſſa. Tunc enim graviter peccaſſet, & interdicto infracto in irregularitatem adeò incurriſſet, juxta Deciſionem ejuſdem Papæ Bonifacii VIII. (*p*).

(*n*) Bonifac. VIII in c. *Alma*. 24. de ſent. excom. ſuſp. & interd. in 6.

(*o*) Martin. V. in Bulla. *Ineffabile*. §. 3.

(*p*) Bonifac VIII. in c. *Si cui*. 20. cod. tit. in 6.

CASUS X.

Philopomenus, Urbis Parochus, cujus incolæ omnes generali interdicto fuere ſuppoſiti, Baptiſmum & Sacrum Viaticum multis è ſuis Parœcianis adminiſtravit, omnes ab Eccleſia uſitatas Ceremonias adhibendo ; atque etiam Sacrum Viaticum cum omni pompa exteriori, extra tempus interdicti adhiberi ſolitâ, detulit, hoc eſt, cum umbella, duobus cereis accenſis & tintinnabulo ; quod quibuſdam magnæ fuit admirationi. Nunquid in hoc interdictum violavit ?

Resp.

Digitized by Google

(a) Colloq. Andeg. menſis Octobris an. 1712. q. 3.

Colloquiorum Andegavenſium (a), haud cum jure horum Sacramentorum licita ſit adminiſtratio, licitus quoque eorum rituum eſſe uſus ex eodem jure non ſine cauſâ præſumitur. 1. quia ex eodem Bonifacio VIII. in unâ è ſuis juris regulis: *plus ſemper in ſe continet quod eſt minus :* Atque jus terminis generalibus utriuſque Sacramenti adminiſtrationem permittit. Præſumendum itaque, ex eodem licitas eſſe omnes cæremonias in eorum adminiſtratione adbiberi ſolitas: cùm Sacramentum quodlibet ſit quid præſtantius & multò dignius, quàm Ceremoniæ ſimplices, quæ ejus ſunt comites: igitur licitæ cenſeri debent ex hac aliâ regulâ: *Cui licet quod eſt plus, licet utique quod eſt minus.* 2. quia certum eſt, ceremonias Sacramento eſſe tantùm acceſſorias; atqui *acceſſorium*, ut ait idem ſummus Pontifex in iſta aliâ juris regulâ, *naturam ſequi congruit principalis.*

Equidem ſi Bonifacius VIII. Sacramentorum ceremonias, quæ tempore interdicti adminiſtrari permittit, vetare intendiſſet: eas procul dubio prohibuiſſet expreſsè, uti divinorum officiorum, quorum ritus præcipuos interdixit, ſtatuendo, ut ſuppreſsâ tantùm voce, non pulſatis campanis, & januis Ecleſiæ clauſis celebrarentur, exceptis feſtis anni ſolemnioribus, quæ à regulâ generali demit. Atqui ſummus hic Pontifex Baptiſmi atque Sacri Viatici adminiſtrationem permittens, nullatenùs mentionem fecit de ceremoniis, quæ ſunt in uſu in Eccleſiâ cum iſta adminiſtrantur Sacramenta. Non putandum igitur, quòd intenderit, ut ea nudè & abſque debita ipſis decentiâ adminiſtrarentur.

Ac fruſtra à compoſitoribus Alectenſis Ritualis allegatur conſtitutio *Alma Mater* : ex eâ quippe exigit quidem Bonifacius VIII. ut ſolemnes demantur Ceremoniæ, quæ in Officiis divinis Eccleſiaſticis obſervantur; at perperàm ratiocinatur, dùm inde colligit, ab eo Pontifice fuiſſe quoque exactum, ut pariter Sacramentorum ceremoniæ demerentur; quandoquidem Officia divina de quibus loquitur, & adminiſtratio Sacramentorum duæ ſunt res diverſæ; & Eccleſia Sacramentorum adminiſtrationem tempore interdicti abſque ullâ reſtrictione permiſit.

(b) Sylveſt. v. *interdictum.* 5. q. 7. §. *prima.*

(c) Boniſac VIII. Cap. *quoniam.* de Sent. excom. in 6.

Deciſioni huic conſentit Sylveſter (*b*), & dicit Bonifacii VIII. Conſtitutionem referendo (*c*), quæ Baptiſmum permittit, ceremonias omnes, quæ Sacramentum illud vel antecedunt vel ſubſequuntur, pariter habendas eſſe ut licitas: *Et conſequenter Officium baptiſmi tanquam acceſſorium, & omnia per quæ venitur ad baptiſmum, & ſine quibus expediri non debet, cujuſmodi eſt Catechiſmus ante baptiſmum .... & idem intellige de pœnitentia & aliis conceſſis.* Quod de Baptiſmo, idem de Sacro Viatico ſpecialiter aſſerit hic Canonum interpres (*d*): *Nam dari & deferri poteſt morientibus*, inquit, ... *etiam cum campana & lumine, in præſentia aſtantium & venientium & cum aliis conſuetis.* Quâ in re Calderini ſententiam amplectitur, quam hac ratione probat, quæ tanquam juris regula haberi poteſt : *Cùm aliquid permittitur,*

(d) Idem ibid §. *quarta exceptio.*

in loco Sacro inhumari poſſent fidelium corpora, alter contendit; id abſolutè & indiſtinctè eſſe vetitum: alter verò dixit, hanc prohibitionem non adeò eſſe generalem, ut nullam pateretur exceptionem, præſertim pro perſonis innocentibus, Nunquid pro iſto ſtat jus?

R e s p o n s.

Priuſquàm reſpondeatur, advertendum eſt duplicem eſſe interdicti generalis ſpeciem: alterum perſonale; ut cùm Clerus totus, aut totus urbis populus interdicto ſubjacent. Alterum ſimpliciter locale, ut cùm Eccleſiæ omnes aut urbis cœmeteria fuere interdicta : quo ſuppoſito.

Dicimus, quòd in utraque hujuſmodi interdictorum ſpecie; prohibitio non adeò generalis eſt, ut nullam patiatur exceptionem. Certum quippe eſt, in decretali Clementis V. approbante Concilio generali Viennenſi, emiſsâ, expreſsè vetitum eſſe, ne interdicti nominatim ſepeliantur, & prohibitioni huic pœnam excommunicationis *ipſo facto* contrà in obſequentes fuiſſe additam. Eos, inquit hic Papa (*e*), *qui propria temeritatis audaciâ defunctorum corpora, non ſine contemptu Clavium Eccleſiæ, in cœmeteriis, interdicti tempore, in caſibus non conceſſis à jure, vel excommunicatos publicè aut nominatim interdictos.... ſcienter ſepelire præſumunt, decernimus ipſo facto excommunicationis ſententiæ ſubjacere, à quâ nullatenùs abſolvantur, niſi priùs ad arbitrium Diœceſani Epiſcopi, eis quibus per præmiſſa fuerit injuria irrogata, ſatisfactionem exhibuerint competentem: nullo eis circa præmiſſa exemptionis, vel quovis alio privilegio, ſub quacumque formâ verborum conceſſo, aliqualiter ſuffragante.*

(e) Clem. IV. in Clement. *Eos qui* 1. de ſepulturis. l. 3. tit. 7.

Idem quoque generatim prohibitum fuiſſe ab Innocentio III. excommunicatione tamen exceptâ, etiam conſtat; attamen hic ſummus Pontifex (*f*) exceptionem adjunxit, de quâ nec Clemens V. nec alii ſummi Pontifices mentionem fecerant, pro Clericis videlicet, quos, ſi interdictum accuratè ſervaverint, in cœmeterio ſepeliri permittit, omiſſis tamen ſolitis Eccleſiæ ſolemnitatibus, ut ex his ejus patet verbis: *Licet autem per generale interdictum denegetur omnibus Eccleſiaſtica Sepultura*, inquit hic Papa, *Concedimus tamen ex gratia, ut Clerici decedentes, qui tamen ſervaverunt interdictum, in cœmeterio Eccleſiæ, ſine Campanarum pulſatione, ceſſantibus Solemnitatibus omnibus, cum ſilentio tumulentur.* Illi verò, qui temerè interdictum violaverint, atque ex eo facti ſunt irregulares, abſolutè Eccleſiaſticæ ſepulturæ jure privantur (g).

(f) Innoc. III. in c. *quod inte.* 11. de pœnit. & remiſſ.

(g) Boniſac. VIII. in c. is qui. 18. §. 1. de Sent. excomm. in 6.

Ultrò fatemur, quòd toto tempore interdicti generalis localis, loquendo ut plurimùm, abſque crimine concedi nequit Eccleſiaſtica ſepultura illis omnibus, qui ſunt intra limites locorum, quæ interdicto ſunt ſuppoſita ; niſi ex ſpeciali privilegio hanc obtineant gratiam : at inde non fit, ut cùm ſpecies illa interdicti non in perſonas, ſed in Eccleſias tantùm & cœmeteria cadat, in quolibet alio loco Sacro non interdicto, ſepeliri nequeant; modò interdicto perſonali non ſint ligati, nec interdicto locali ob ſuam culpam

Digitized by Google

generaliter aut ſpecialiter interdictis concedere: quod tamen aſſerere non audemus, niſi forſan moraliter fieri non poſſit, ut in alio loco ſacro non interdicto inhumarentur. At cùm eâ de re in jure expreſſa non fiat mentio; tutius eſt eos non ſepelire, & ultrà juris ſtatutum mitiori interpretatione, quæ huic videtur contrariâ, non procedere. Hactenùs dicta conſulere tanquam regulam ſuam debent illi duo, de quibus in caſu propoſito fit mentio, canonum interpretes.

Juvat obſervare, ex jure conſtitutionibus modò relatis præſcripto, in loco ſacro inhumari poſſe infantes, qui ante rationis uſum decedunt, non obſtante interdicto generali perſonali: quia, cùm innocentiæ prærogativâ gaudeant, præſumi non debet, eos iſto interdicto Eccleſiam voluiſſe contineri. At contrarium dicendum eſt, ſi interdictum ſit locale, nam ob eorum innocentiam non fit, ut locus interdictus ſeu generaliter ſeu ſpecialiter, non ſit incapax ad recipienda eorum corpora.

CASUS XII.

Cùm Meſſanæ incolæ unà cùm Urbis Eccleſiis interdicto fuiſſent ſuppoſiti, quidam ex iis in Parœcialem vicini pagi Eccleſiam ſe contulerunt, ibique Miſſæ diviniſque officiis adfuerunt. Nùm idcirco interdictum violàrunt?

Respons.

Si privati illi incolæ, de quibus loquitur caſus propoſitus, nullatenùs conſcii ſint peccati, in cujus pœnam latum eſt interdictum, Miſſam cæteraque Divina officia in Parochiali pagi vicini Eccleſia potuerunt audire, ut dictum eſt in ſuperiori deciſione: at ſi conſciti ſint, & ob malos eorum mores interdictum latum fuerit; non potuerunt, quin interdictum violaverint, adeòque conſtitutam ex Canonibus pœnam in hoc caſu incurrerint, ſe in iſtam quidem conſerre Eccleſiam ad audiendum ſacrum, cæteraque divina officia: quia, cùm perſonæ ipſorum interdictum ſit annexum, eos ubique ſequitur; donec de eo fuerint abſoluti. *Si propter aliquos puniendos, vel alium in eis, veluti dominum, vel familiam, poſitum ſit interdictum; etiam extra terram, non poſſunt audire officium. Si autem non deliquerunt, nec cauſam aliquam præſtiterunt, quare terra interdiceretur; ſi terra, provincia vel villa pro alio delicto interdicta eſt; tunc ſecùs eſt. In hoc caſu non ſunt perſonæ interdictæ; vel ſi ſunt, ad hoc tantùm ſunt interdictæ, ne ibi accipiant Sacramenta, vel audiant divina; & ideò bene audient divina extra terram interdictam.* Hanc difficultatem verbis iſtis ſolvit Paludanus (a).

(a) Paludan. in 4. diſt. 18. q. 8. art. 2. fol. 103. Edit. Pariſ. an., 1518.

CASUS XIII.

Athenagoras, Judex Civilis & Criminalis Syracuſarum, qui à ſummo Pontifice obtinuit, privilegium, ut minori Miſſæ aliiſque poſſet adeſſe divinis officiis, quæ ſubmiſſâ voce dicuntur in Eccleſiâ ſuâ Parochiali, quæ cum aliis urbis Eccleſiis fuit interdicta, huc ſe comitari jubet quatuor quinque-ve è famulis ſuis. Nunquid ipſe aut famuli illi Interdictum violant?

Respons.

Athenagoræ famuli ſuum ad Eccleſiam comitamestici, *ad audiendum eum eâ & celebrandum ſibi divinum officium licitè admittuntur.* Si tamen Athenagoræ domeſtici ob aliquam ſui culpam interdicto locum dediſſent; hac prærogativâ non frui poſſent, ut patet ex his ejuſdem conſtitutionis verbis: *Hujuſmodi quoque conceſſione gaudere non poteſt is, cujus causâ, ſuâ culpâ; dolo vel fraude, fuit ſententia interdicti prolata: ſeu qui ad perpetrandum delictum, cujus occaſione lata extitit, præbuit conſilium, auxilium vel favorem.* At privilegium illud non concedit hic Papa domeſticis Conventuum aut Communitatum; quare ſine crimine & interdicti violatione Miſſæ vel divinis officiis intereſſe non poſſent. *Non autem ſic in familiaribus alicujus Conventûs, ſeu Collegii, eſt cenſendum; illi enim, niſi privilegiati fuerint, admitti* non debent.

Intereſt autem advertere, hactenùs dicta pertinere tantùm ad caſum interdicti localis generalis. Nam ſi locale tantùm eſſet particulare, hoc eſt, ſi talis & talis urbis Eccleſia foret interdicta; nullum ibi celebrari poſſet officium, quocumque anni feſto: exceptâ Parochiali Eccleſiâ, ubi ſemel tantùm in Hebdomadâ Miſſa celebrari poſſet voce ſubmiſsâ & januis clauſis, ut conſecrarentur Hoſtiæ, deſtinatæ ad Viaticum ægrotorum, juxta datam à Gregorio IX. licentiam.

CASUS XIV.

Navigius, qui juridicè ab ingreſſu Eccleſiæ fuerat interdictus, correptus morbo violento, quo intra unius horæ ſpatium è vivis ſublatus eſt, omnibus, qui præſentes fuêre, de peccatis ſuis ſe dolere vehementer teſtatus eſt, & de eo præſertim, pro quo talem incurrerat cenſuram; quo cognito ipſius Parochus eum in cœmeterio ſepelivit; ob eam potiſſimùm rationem, quòd Innocentius III. Eccleſiaſticâ non privet ſepulturâ, niſi eum, qui in interdicto *ab ingreſſu Eccleſiæ* moritur, ſub iſta tantùm conditione; *niſi pœnituerit.* An quidquam in hoc Eccleſiæ legibus contrarium egit iſte Parochus?

Facilior fuit iſte Parochus in hac occaſione: nam Chriſtianam Navigii, quamvis in ſincero pœnitentiæ affectu mortui, corpori ſepulturam concedens, mentem Eccleſiæ non eſt ſecutus.

Id quidem probari poteſt exemplo hominis excommunicati, qui moriens ſinceræ de peccatis ſuis pœnitentiæ ſigna præbet, & vehementis etiam affectus, ut Eccleſiæ reconcilietur. Nam quamvis tam ſanctè diſpoſitus obierit hic homo, pro ipſo tamen nomine Eccleſiæ preces fundi non debent, niſi, cùm à ſuperiore ſublata eſt excommunicatio, quâ erat ligatus: quia iſtâ cenſura privatus erat jure participandi communibus fidelium ſuffragiis, nec jus illud recuperare poterat, niſi ex Eccleſiæ Indulgentiâ, & excommunicationis relaxatione, ut patet ex decretali Innocentii III. ad Abbatem ſancti Andreæ (c): *Statuimus*, inquit hic Papa, *ut illius mortui abſolutio à Sede Apoſtolicâ requiratur, qui cùm viveret, ab ea fuerat abſolvendus; aliorum autem abſolutionem ex præmiſsâ causâ cæteris indulgemus, à quibus dum viverent, fuerant abſolvendi.* Pariter, cùm obierit Navigius jure Eccleſiaſticæ ſepulturæ privatus ob ejus interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, eoque

(c) Innoc. III. in c. *A nobis.* 28. de ſent. excom.

Digitized by Google

[illegible] … rit ſepultum, exhumetur, in loco profano inhumandum.

Cæterùm, ſi tempore interdicti accideret, ut in loco profano quorumdam corpora fuiſſent ſepulta; è loco illo eſſent eruenda poſt ſublatam cenſuram, & in loco ſacro, adhibitis ſolitis Cæremoniis ſepelienda; modò non fuiſſent authores vel participes Criminis, quod interdicto locum præbuiſſet. Conſentit hæc deciſio cum opinione Authoris Colloquiorum Andegavenſium (a).

(a) Colloq. Andeg menſis Nov. an. 1712. q. 1. p. 387. & ſeqq.

CASUS XV.

VIRGINIUS, Sacerdos, interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ, quòd celebraſſet coràm homine, quem noverat interdictum, nominatim denuntiatum; in eam tamen ingreſſus eſt, quaſi laïcus fuiſſet, & ſolus ibi Officium Breviarii recitavit. Quâ de re duo quæruntur. 1. utrùm in eam ingredi potuerit abſque peccato? 2. utrùm ex hoc in irregularitatem incurrerit?

RESPONS.

Conſtat 1. Virginium in Eccleſiam ingredi non potuiſſe, niſi peccando in regulas Canonicas; cum id ipſi jure vetitum eſſet. 2. ipſum tamen ob inobedientiam ſuam irregularitate non fuiſſe ligatum. Ratio eſt, quia ii, qui ab ingreſſu Eccleſiæ ſunt interdicti, irregularitatem non incurrunt, niſi, cùm in eam ingreſſi ſolemniter aut publicè aliquod Eccleſiaſticum munus exercent; ut expreſsè definivit Bonifacius VIII. (b) his verbis: *Is cui eſt Eccleſia interdictus ingreſſus (cùm ſibi per conſequens cenſeatur in ipſa divinorum celebratio interdicta) irregularis efficitur, ſi contra interdictum hujuſmodi divinis in ea ſe ingeſſerit, in ſuo agens Officio, ſicut priùs.* Addit etiam hic Papa: *Talis quoque ſi hoc interdicto durante, decedat, non debet in Eccleſia, vel cœmeterio Eccleſiaſtico, niſi pœnituerit, ſepeliri. Sanè, ſicut excommunicatio, ſic ab Officio vel ab ingreſſu Eccleſiæ lata ſuſpenſio, aut ipſius effectus, per appellationem ſequentem minimè ſuſpenduntur.*

(b) Bonifac. VIII. in c. *is cui.* 20. de ſent. excom. in 6.

CASUS XVI.

CLODOMIRUS abſque neceſſitate cum multis communicavit, qui nominatim denuntiati fuerant interdicti. An potuit abſque peccato, nullamque incurrens canonicam pœnam?

RESPONS.

Reſpondemus 1. Clodomirum non potuiſſe abſque gravi peccato cum iſtis communicare in rebus divinis, aut ſacris, quæ ipſis erant interdictæ; tùm enim cum hujuſmodi perſonis eodem modo agendum eſt, atque cum excommunicatis denuntiatis; cùm jure eodem ponantur ordine in defenſionibus, quæ ipſis quoad rem iſtam fiunt (c), licet eadem non urgeat obligatio ante publicam hujus cenſuræ denuntiationem, ex conſtitutione *Ad evitandum ſcandala*, quam tulit Martinus V. (d)

2. Clodomirum non peccaſſe, ſi in aliis rebus cum iis communicaverit, quia hujuſmodi communio non prohibetur, cùm nullus adeſt Eccleſiæ contemptus.

(c) Bonifac. VIII. in c. *alma.* ſuprà cit. Innoc. III. in c. *quòd in te.* II. de Pœnit. & remiſſ. Greg. IX. in c. *permittimus.* 57. de ſent. excomm.

(d) Martin. V. in bulla *ad vitandum.* quæ extat apud pragmaticam ſanct. p. 575.

ſpecialiter & expreſſè.

4. Clodomirum, ſi eſſet ſacerdos, & cum interdicto communicaſſet celebrando in loco interdicto (extra caſus, jure exceptos) 1. irregularitatem incurriſſe, non quòd ſacrificium coram interdicto celebrare præſumpſiſſet; quod tamen abſque mortali peccato non potuiſſet; ſed quia celebraſſet in loco interdicto; & à ſolo Papa abſolvi poſſet ſi foret publica, ut fert conſtitutio Bonifacii VIII. 2. cum ab ingreſſu Eccleſiæ *ipſo facto* interdictum fore, quòd coràm perſonâ interdictâ celebraſſet; licèt eſſet privilegiata vel exempta, donec Deo & Eccleſiæ ob peccatum ſuum ſatisfeciſſet ad arbitrium ſuperioris ſui, ut jure conſtituitur (e): *Ingreſſum Eccleſiæ noverint ſibi interdictum donec de tranſgreſſione hujuſmodi ad arbitrium ejus, cujus ſententiam contempſerunt, ſatisfecerint competenter*: & idem foret dicendum, ſi Clodomirus, poſito quòd eſſet laïcus interdictus, ſacerdotem coegiſſet ad celebrandum in Eccleſia vel Capella interdictâ ut eâdem Conſtitutione ſtatuitur.

(e) Bonifac. VIII. in c. *is cui.* 20. de ſent. excom. in 6.
Id Bonifacius VIII. in c. *Epiſcoporum.* 8. de priv. in 6.

CASUS XVII.

INTERDICTO Generali ſuppoſitis omnibus vici ſancti Symphoriani incolis; quoſdam tamen in confeſſione, licet non ægrotantes, audivit Parochus, quibuſdam ægrotantibus ſacrum porrexit viaticum? Nunquid in eo peccavit, aut interdictum violavit?

RESPONS.

Parochus abſque peccati reatu, aut interdicti violatione ad Confeſſionem ſeſe offerentes admittere potuit: nam Eccleſia tempore Generalis interdicti non ſolùm Baptiſmum & Confirmationem adminiſtrare permittit; ſed etiam ſacramentum pœnitentiæ; modò illud requirentes non ſint excommunicati, aut nominatim interdicti; niſi in mortis articulo eſſent conſtituti: & etiam periculosè ægrotantibus ſacrum viaticum petendi & recipiendi licentiam facit: atque illa ſacramenta tunc cum omni reverentia atque decentia ipſis debita adminiſtrari debent: ſed in Eccleſiam ad Baptiſmi adminiſtrationem admitti tantùm debent ii, qui ad Cæremoniam ſunt neceſſarii.

Quòd pertinet ad Baptiſmi & Confirmationis adminiſtrationem, id expreſsè ſtatuit Innocentius III. in ſuâ decretali ad Epiſcopum Ferrarienſem (f), cui declarat, ipſum durante interdicto hæc duo ſacramenta adminiſtrare poſſe: *ſicut baptizari poſſunt pueri*, inquit, *ſic & baptizati ad confirmationem in frontibus à te poſſunt ſacro Chriſmate deliniri.*

De pœnitentiæ ſacramento ita conſtituit Bonifacius VIII. (g): *Concedimus*, inquit, *quòd tempore interdicti ab homine, vel à jure prolati, non tantùm morientes, ſed etiam viventes, tàm ſani etiam, quàm infirmi ad pœnitentiam, quæ propter pronitatem & facilitatem hominum ad peccandum ſummè neceſſaria eſt, licitè admittantur dùm tamen excommunicati non fuerint, quos admitti, præterquàm in mortis articulo nolumus ad eandem.*

Denique de viatico probationem ſuppeditat decretalis Gregorii IX. (h) in quâ ſic habetur: Permittimus

(f) Innoc. III. in c. *reſponſa.* 43. de ſentent. excomm. &c. lib. 5. tit. 39.
Item Bonifac. VIII. in c. *quoniam.* in eod. tit in 6.

(g) Bonifac. VIII. in c. *alma.* 24. eod. tit. in 6.

(h) Greg. IX. in c. *permittimus.* 57 de ſent. ex comm. &c.

Digitized by Google

cultatem, authores, aut Criminis participes, cujus cauſâ Ecclesia vel locus fuêre interdicta. abſque peccato nec celebrare, nec corpus Dominicum ſumere, neque divinis officiis adeſſe, neque dare aut recipere poſſe ſacramenta, neque etiam ad pœnitentiam poſſe admitti; niſi priùs, quantùm in ſe eſt, de ipſo malo & ſcandalo, quod attulit eorum crimen aut inobedientia, Eccleſiæ ſatisfecerint. Id ipſum addit Conſtitutio Bonifacii VIII. à nobis mox laudata, in quâ ſic ſubjungit hic Papa: *Illis etiam, propter quorum culpam, dolum, vel fraudem lata eſt ſententia interdicti, vel qui ad perpetrandum delictum, cujus occaſione interdictum eſt latum, præbuerunt auxilium, Conſilium, vel favorem; niſi de ipſo delicto, ſi ſint tales, quod id facere valeant, priùs ſatisfecerint, vel de ſati faciendo idoneam dederint cautionem, juraverint, quòd cùm poterunt, ſatisfacient .·. non eſt pœnitentiæ beneficium aliquatenùs concedendum.*

CASUS XVIII.

Almachius, Parochus ſancti Florentiani, die ſancti Patroni publicè ſacram habuit Concionem, coràm majori incolarum numero; quamvis Eccleſia cum omnibus incolis foret interdicta. Nunquid in hoc interdictum violavit hic Parochus?

Respons.

Parochus ille interdictum non violavit, in ſuâ Eccleſiâ prædicans in tali occaſione: nam certum eſt quidem prohibitum eſſe, ne tempore Generalis interdicti in Eccleſiâ celebrentur divina Officia, hoc eſt, Officia, quæ à Clericis celebrari ſolent, quale eſt inter cætera Miſſæ ſacrificium, exceptis quibuſdam diebus jure expreſſis, horæ Canonicæ, & Benedictiones, quas dare poſſunt Eccleſiæ Miniſtri: ſed in iis non continetur prædicatio: quidquid in contrarium ſentiat Author Gloſſæ in Clementinas.

Deciſionem iſtam aſtruit Innocentius III. qui ad Epiſcopum Ferrarienſem ſcribens, à quo de ſimili difficultate conſultus fuerat (a), declarat, quòd tempore Generalis interdicti in Eccleſiam convocari poteſt populus & huc abſque ſcrupulo convenire, *ſine ſcrupulo conſcientiæ hoc facere poteris*, ad audiendum verbum divinum; *dummodo contra formam interdicti*, ſubjungit, *nullum eis divinum Officium celebretur.* Equidem ſi populo demerentur Inſtructiones, exhortationes & prædicationes, tùm præcipuum ei demeretur Converſionis medium; & fieret contra Dei ipſius & Eccleſiæ intentionem, qui nihil aliud volunt, quàm ut convertantur peccatores.

(a) Innoc. III. in c. *reſponſo.* 43. de ſent. excom. ſuſpenſ. & interdicti.

CASUS XIX.

Capella & Cœmeterium, Eccleſiæ ſancti Marculphi contigua, juxta præſcriptam formam ab Epiſcopo Diœceſano fuere interdicta; ab eo tamen tempore in eâdem Eccleſiâ Miſſæ ſacrificium celebravit Parochus. Nunquid in eo interdictum violavit?

Econtrà ſi Eccleſia nominatim fuiſſet interdicta, & in hac Capella celebraret, aut demortui corpus in hoc cœmeterio inhumaret, An interdictum frangeret?

contiguum, non cenſeri interdictam ex hac juris regulâ, quâ dicitur, quod *acceſſorium naturam ſequi congruit principalis* (b). In ſecundo verò caſu interdictum violaret ille Parochus, quia Eccleſiâ interdictâ, verè quoque interdicto ſubjacent Capellæ & Cœmeterium ipſi contigua, & quæ ejus ſunt acceſſorium: atque adeò Parochus iſte poſt latum interdictum in Eccleſiam, non poſſet celebrare in Capella ipſi contigua aut mortui Cadaver ſepelire in Cœmeterio ipſi adjacente, niſi interdictum violaret, atque adeò in irregularitatem incurreret; Ita rem definivit Bonifacius VIII. (c): *ſi ſit Eccleſia interdicto ſuppoſita vel ſubjecta*, inquit hic Papa, *nec in Capella ejus celebrari, nec in cæmeterio ipſius, eidem Eccleſiæ contiguis, poterit ſepeliri: ſecùs, ſi ei contigua non exiſtant.*

(b) Reg. 42. de regulis juris in 6.

(c) Bonifac. VIII. in c. *Si civitas.* 17. de ſent. excomm. &c. in 6. & ibi Gloſſa.

Ex hoc igitur principio dicendum, interdictum latum in locum integrum, in omnes ejus partes cadere; ac proinde Urbis interdicto contineri non omnes tantùm Urbis ædes, ſed etiam ſuburbia omnia, quæ ſunt pars ejus, ut declarat idem Papa (d): *ſi Civitas*, ait, *Caſtrum aut villa ſubjiciantur Eccleſiaſtico interdicto, illorum ſuburbia & continentia ædificia eo ipſo volumus interdicta*: cujus rei hanc ſubjicit rationem: *ne vilipendi*, inquit, *valeat ſententia interdicti: quod fieret, ſi poſſet in ipſorum ſuburbiis, vel Continentibus ædificiis licitè celebrari*: imò ſi eveniret, ut intrà alterius Diœceſis limites ſitum eſſet ſuburbium; tamen interdictum eſſet *à jure*, quamvis ob defectum juriſdictionis Epiſcopi in iſtud ſuburbium, non eſſet interdictum *ab homine*. Sed econtrà parte interdicto ſuppoſitâ, totum, cujus eſt pars, non cenſetur interdictum quo circa unâ urbis Parœcia, aut ejus ſuburbiis interdictis, tota urbs non cenſetur interdicta.

(d) Idem ibid.

CASUS XX.

Burchardus, ſancti Eutropii Parochus, die dominicâ Miſſam celebrans ſolemnem; Licinium videt, qui nominatim fuit interdictus ab Epiſcopo, mittit ad eum, qui referat, ipſi exire eſſe neceſſe; at non optemperat. Quid igitur acturus eſt hic Parochus? Poteſt-ne abſque aliquo culpæ reatu ſacro-ſanctum Miſſæ ſacrificium illo præſente perficere?

Respons.

Qui perſonas interdictas ad divina admittunt Officia, *ipſo facto* fiunt privati ingreſſu Eccleſiæ; donec ſatisfactionem ſuperiori debitam dederint, cujus ſententiam contempſerunt. *Præſenti decreto duximus ſtatuendum*, inquit Bonifacius VIII. (e), *ne aliqui ſeculares aut Regulares .·. excommunicatos publicè, vel interdictos ad divina Officia, ſeu Eccleſiaſtica ſacramenta, vel Eccleſiaſticam ſepulturam admittant: qui verò contrà præſumpſerint præter alias pœnas à jure ſtatutas ingreſſum Eccleſiæ ſibi noverint interdictum, donec de tranſgreſſione hujuſmodi ad arbitrium ejus, cujus ſententiam contempſerunt, ſatisfecerint competentur.*

(e) Bonifac. VIII. in c. *Epiſcoporum.* 8. de privilegiis in 6. lib. 5. tit. 7.

Ex hoc itaque ſtatuto concludendum, Parochum, ubi primùm in Eccleſia hominem nominatim interdictum videt per Miſſæ ſacrificium, alia-ve divina officia, teneri ad imperandum ei, ut exeat; & ipſo exire recuſante, ad abſtinendum ab Officiis

&

Digitized by Google

omnes laicos, qui interdictum seu locale seu perſonale violant, ſive interdicto locum dederint, ſive non; uti irregularitas pœna eſt, quam in ſimili caſu incurrunt Eccleſiaſtici, qui interdicto perſonali abſque reſtrictione ligati, quandam Ordinis ſacri functionem exercent, aut in Eccleſiâ interdictâ celebrant: qui duo ſunt caſus, in quibus fiunt irregulares per violationem interdicti.

Quod hactenùs diximus de excommunicatione, quam incurreret Licinius, manifeſtè probatur ex Conſtitutione Clementis V. in Concilio œcumenico Viennenſi emiſſâ (b). in quâ dicit hic ſummus Pontifex: *Qui in ipſis Eccleſiis nominatim à Celebrantibus ut exeant, moniti, remanere præſumpſerint, excommunicationis ſententiâ ... ſacro approbante Concilio, innodamus.*

(b) Clem. V. in Clement. Gravis 2. de ſent. excom. lib. 5. tit. 10.

CASUS XXI.

Licinius, ab ingreſſu Eccleſiæ interdictus, & talis denuntiatus. Parocho divina officia, aut miſſam celebranti obtemperare recuſavit, ſimulque imperanti, ut ex Eccleſiâ exiret. Solutus de interdicto, de inobedientiâ ſuâ ſeſe in Confeſſione accuſavit apud Sacerdotem unum è manſionariis Parœciæ. An potuit hic Serdos ſolito more ipſi abſolutionem concedere; ſi promiſerit hic pœnitens, ſe à Parocho ſuo veniam coràm multis eſſe petiturum?

Respons.

Laïcus, qui interdicto non obtemperat, ex Eccleſia exire recuſans, cùm jubetur, & qui in eâ pertinaciter remanſit, licèt interdictus eſſet denuntiatus, actu propter inobedientiam ſuam in excommunicationem incurrit, de quâ à ſolo Papa abſolvi poteſt, uti jam probavimus in ſuperiori deciſione ex Conſtitutione iſta Clementis V. (c): *Ne igitur exceſſus. Sic graves excedentium impunitate trahantur ab aliis in exemplum; præſumtores præfatos ... nec non excommunicatos publicos & interdictos, qui in ipſis Eccleſiis, nominatim à celebrantibus ut exeant moniti, remanere præſumpſerint, excommunicationis ſententiâ, à quâ per ſedem duntaxat Apoſtolicam* ... protulit (d).

(c) Clemens V. in c. Gravis, ſuprà cit.

(d) Confer. Condom. Tom. 1. colloq. 6. ſect. 2.

CASUS XXII.

Quadraginta aut quinquaginta privati, incolæ oppiduli ſancti Galmerii, Sacerdotes communitatis, qui ibi ſedem ſuam collocarunt, expellere voluerunt, eoſque malè omnino exceperunt. Epiſcopus Diœceſanus oppidum illud interdicto ſupponere ob nefarium hunc auſum ſollicitatur. An poteſt, aut etiam debet ſuſceptum exequi conſilium?

Respons,

Supponendum hîc, tanquam certum, ex interdicto ſæpiſſimè gravius oriri malum, quàm ſit ipſum crimen, cui hoc modo remedium afferri conſtitutum eſt, ut patet ex conſtitutione Bonifacii VIII. cujus verba retulimus in ſecunda obſervatione, quæ titulo huic præſuppoſita eſt.

Quod cùm ita ſit, Epiſcopo Diœceſano tale non debet, ſuaderi remedium, quod malo ab his incolis admiſſo vix ac ne vix quidem mederi poſſe videtur. Dici etiam poteſt, ipſum, ut videtur, tutâ non poſſe conſcientiâ: quia, licèt crimen publicum & ſcandaloſum hac pœnâ ulciſci poſſit Epiſcopus; hanc tamen pœnam adhibere non debet, niſi cùm ab omnibus communitatis incolis, in unum corpus coactis admiſſum eſt, ut putat Rebuffus in ſuo commentario in concordatum, & cum eo Author Gloſſæ in Pragmaticam ſanctionem. Atqui quadraginta aut quinquaginta illi incolæ, nudi erant Privati homines, ut fert expoſitio caſûs, qui nec ab Urbis Magiſtratibus. nec ab ipſa communitate aliquam obtinebant authoritatem. Inſuper injuriâ affecti Sacerdotes ſolitâ judiciorum formâ pœnas à conſciis exigere, eoſque in officio hac viâ continere poſſunt, non requiſitis Eccleſiæ ſpiritualibus armis. Satius eſt igitur, eos hanc ultimam adhibere viam. Ita ſentit Author rei hujuſce peritiſſimus, qui Condomenſis Diœceſis generalis Vicarii, nec non Officialis munus obtinebat (e).

(e) Du Caſſe praxi Juriſd. Eccl. voluntariæ c. 11. §. 2. n. 4.

INTERSTITIA.

Vox, Interstitium, in re Eccleſiaſticâ nihil aliud ſignificat, quam intervallum temporis ab Eccleſia conſtituti ad ſuſcipiendos licitè Ordines.

Statutum eſt illud intervallum temporis, ut nota eſſe poſſet atque perſpecta morum probitas, capacitas, ac veritas vocationis Clericorum: *Ut in eis*, inquit Concilium Tridentinum (*f*) loquens de interſtitiis, quæ obſervari cupit, etiam inter quamlibet Minorum Ordinum ſuſceptionem, *cùm ætate vitæ meritum & doctrinas major accreſcat: quod & bonorum morum exemplum & aſſiduum in Eccleſia miniſterium ... maximè comprobabunt.*

(f) Conc. Trid. ſeſſ. 23 c 2. de reform.

Concilium in Dalmatia habitum, cui præerant legati Innocentii III. conſtituit, ut annus interjaceret inter ſuſceptionem ſubdiaconatus, & Diaconatus, & idem etiam temporis intervallum inter Diaconatum & Presbyteratum; idque ſub pœna ſuſpenſionis *ipſo facto* ab Epiſcopo incurrendâ, quandiu ſummo Pontifici placet, ſi Decreto huic contradiceret. Tridentini Concilii Patres (g) ſignificarunt etiam, ſe cupere, ut ſubdiaconatus

(g) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 14.

Digitized by Google

ex Canonibus tempore, hoc eſt, quatuor anni temporibus: verùm diſpenſare nunquam debet, abſque cauſa legitimâ, quæ ad neceſſitatem vel utilitatem Eccleſiæ pertineat, *niſi ob Eccleſiæ utilitatem, ac neceſſitatem aliud Epiſcopo videretur*, inquit idem Concilium (*a*). Non ſat igitur reprehendi poſſunt ii, qui brevi tempore ordines ſuſcipere feſtinant, prætermiſſis eâ de re Eccleſiæ regulis; nimirum ex ſancto Gregorio (*b*) *Ordinatè ad Ord nes aſcendendum eſt; nam caſum appetit, qui ad ſumma loci faſtigia, poſtpoſitis gradibus per abrupta quærit aſcenſum.*

(*a*) Conc. Trid. c. 14.
(*b*) S. Greg. l. 7. indict. ep. ext. ad Syagrium.

CASUS PRIMUS.

Amphilochius, Diaconatus ordine initiatus Sabbatho quatoor temporum qoadrageſimæ anni ſuperioris; hoc anno ſimili die Sacerdotium ſoſcepit; licet dies ille, anni ſoperioris diem viginti diebus præceſſerit, nec adeò inter ordinationes duas annus integer interceſſerit, neque eum Epiſcopus de interſtitiis diſpenſarit. Nunquid legitima eſt iſta ordinatio, nec is, qui ita ordinatus eſt, aliquam incorrit pœnam Canonicam?

Respons.

Certum quidem eſt, ex Canonibus annum præſcribi inter quodlibet ſacrorum Ordinum interſtitium; neque eos in tenorem iſtorum Canonum non poſſe ſuſcipi; niſi de iis ad utilitatem Eccleſiæ diſpenſare Epiſcopo opportunum videatur eum, qui ante annum elapſum ordinationem ſuam poſtulat: at duplex anni ſpecies diſtinguenda eſt, ſcilicet annus naturalis ſeu annus civilis, de quo loquitor Juriſconſoltus Paulus in unâ Digeſtorum lege dicens (c): annum civiliter... ad dies numeramus, & annus Eccleſiaſticus.

(c) L. *Anniculus*. 134. ff. de verborum ſignificat. l. 50. tit. 16.

Annus naturalis conſtat 365. diebus & ſex fermè horis, ex quibus cùm quarto quolibet anno dies fiat, hic annus vocatur biſſextilis (d), qoia bis numcrator *ſexto kalendas*.

(d) Gloſſ in c. 40. *Dies*. de conſecrat. diſt 5. & in Clem. I. §. *Licèt*. v. *Certum diem*. de reliq. & venerat. ſanctorum.

Annus Eccleſiaſticus non dierum numero computatur, sed ſacris temporibus, quæ celebrat Eccleſia, ut ab uno Paſchate ad ſequens Paſcha. Certum eſt autem à Concilio in ſuo de interſtitiis decreto uſurpari annum Eccleſiaſticum, non verò annum civilem. Unde ſequitur, ordinationem Amphilochii eſſe legitimam, ac proinde eum in nullam incurriſſe Canonicam pœnam.

Deciſionem iſtam aſtruit Fagnanus in ſuo commentario in Decretales (*e*), qui teſtatur, id ità declaratum fuiſſe, approbante Clemente VIII. à Congregatione Cardinalium conſtitutâ ad expoſitionem Concilii Tridentini in iis, quæ pertinent ad mores & diſciplinam, & cujus ipſe Secretarius fuit. *Porrò*, inquit hic Canoniſta, *cùm Concilium dicat annum integrum, hoc intelligas non de anno naturali vel civili... ſed de Eccleſiaſtico; ita ut ſi ordinatus Diaconus in quatuor temporibus quadrageſimæ* (*f*) *ordinetur Sacerdos in quatuor temporibus quadrageſimæ anni ſequentis, annus dicatur integer judicio Eccleſiæ, licet Paſcha celeriùs advenerit quàm præcedens* (*g*). *Cùm aliàs dubitatum eſſet in ſacra Congregatione Concilii, an qui ad Diaconatum promotus fuerat an. 1566. in quatuor temporibus quadrageſimæ poſſet an. 1567. ſequenti ad Presbyteratum promoveri; licèt lapſus non eſſet integer annus: quia Paſcha an. 1567. celeriùs adveniebat quàm præcedens; ſacra Congregatio cenſuit poſſe: quia judicio Eccleſiæ iſte videtur annus integer; quam Congregationis ſententiam Clemens VIII. ad ſe relatam approbavit.*

(e) Fagnan. in c. *Licèt* 8. de temporib. ordinationum. n. 8.
(*f*) Ordinetur Sacerdos in quatuor temporibus quadrageſimæ anni &c.
(*g*) Id. in c. *Ad noſtram*. n. 18. §. *Et confirmatur*. de regularibus. l. 3. tit. 31.

CASUS II.

Flodoardus, non ſervatis interſtitiis à Concilio Tridentino (*h*) conſtitutis, nec obtentâ de iis ab Epiſcopo diſpenſatione. Sacerdotium ſuſcepit. An idcircò aliquâ fuit Canonicâ pœnâ ligatus?

(*h*) Conc. Trid. ſeſſ. 3. 11.

Respons.

Quidam Authores contenderunt, eos, qui non ſervatis interſtitiis aliquos ſuſcipiunt Ordines, ſuſpenſione & irregularitate ligari; atque nituntur Bullâ Sixti V. quæ eſt 95. ab hoc Pontifice lata 5. janu. an. 1589. (*i*). At nulla ex iis re incurritur pœna in hoc caſu. Certum eſt enim, eas non incurri, niſi in caſibus jure expreſſis; ut probari poteſt ex Conſtitutione Bonifacii VIII. qui loquens de Sacerdote, qui in Eccleſiâ polluta, aut coràm excommunicato celebravit, declarat, ipſum irregularitate non fuiſſe ligatum; cujus rei iſtam affert rationem; *Cùm id non ſit expreſſum in jure* (*k*): quam rationem quoque poſt alios Canoniſtas affert Caballutius (*l*); *Ratio in promptu eſt, quia nulla eſt inducenda cenſura, quam jus non expreſſerit*. Atque, ut ait hic Profeſſor Avenionenſis ad noſtram reſpondens difficultatem: nullibi jus exprimit, infligi ſuſpenſionem, Ordines ſacros recipiendo non ſervatis interſtitiis. Nulla eſt igitur in hoc caſu pœna Canonica vel irregularitas: *incurritur tamen grave peccatum*, ſubjungit hic Canoniſta, .. *quatenùs in re gravi prohibitio Eccleſiæ violatur*.

(*i*) Sixtus V. in 95. Bulla, quæ incipit, *Sanctum & ſalutare*.
(*k*) Bonifac. VIII. in c. *Is cui*. 18. de ſent. excom. &c in 6.
(*l*) J. Caballutius jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 16. n. 7.

Objici quidem poteſt, ultimum provinciale Concilium Toloſanum conſtituiſſe, ut accuratè teneretur Conſtitutio Sixti V. At Reſponderi facilè poteſt. 1. Statutum hujuſce Concilii uſu non fuiſſe comprobatum. 2. Bullam Sixti V. fuiſſe revocatam à Clemente VIII. in Bulla ſua datâ 28. Feb. an. 595. & quæ redigitur ad terminos alterius Conſtitutionis S. Pii V. & Concilii Tridentini (*m*), uti obſervant Zerola (*n*) & Proſper Fagnanus (*o*).

Unde colligimus, Flodoardum in caſu propoſito neque ſuſpenſione neque irregularitate fuiſſe innodatum; quamvis aliunde gravis ſit conſcius peccati, ut jam cum Caballutio diximus, eumque mereri, ut aliquam ei ſuus pœnam infligat Epiſcopus (*p*).

(*m*) Clemens VIII. in Bulla Romanum. 40.
(*n*) Zerola. 2. part. prax. Epiſcopalis. v. *Ordo*.
(*o*) Proſp. Fagn. in c *Vel non eſt*. de temp. ordinat. n. 12.
(*p*) Du Caſſe prax. juriſd. Eccleſ voluntariæ. c. 3. §. 2. n. 4.

CASUS III.

Theophanes Diaconatum ſuſcepit ad dimiſſorias litteras, quas ei Ferdinandus Vicarius Generalis Diœceſanus conceſſit, & quibus cum eo de interſtitiis diſpenſabat. An validè fuit ordinatus?

Resp.

Digitized by Google

extendat ; inferiores nequeunt licentiam impartiri. Quâ de re Gloſſa, loquens de Vicario Generali, dicit *niſi habeat ſpeciale mandatum.* Caſum unum tamen excipit hic Papa, in quo jure poteſtatem hanc abſque ſpeciali mandato obtinet Vicarius Generalis, cùm videlicet Epiſcopus è ſuâ Diœceſi valdè eſt diſſitus. *Epiſcopo autem in remotis agente*, inquit hic Summus Pontifex, *ipſius in ſpiritualibus Vicarius Generalis... vel is ad quem tunc temporis adminiſtratio ſpiritualium noſcitur pertinere, dare poſſunt licentiam ordinandi.* Cùm tamen iſti termini, *Epiſcopo in remotis agente*, multos eoſque

3. de temp. ordin. & qualit. ordin. in 6. & ibi Gloſſa v. *Non extendat.* l. 1. tit. 9.

teſt, ut docet Fagnanus (*b*), & definivit Sacra Congregatio Cardinalium Tridentini Concilii Interpretum 5. Martii an. 1597. *Quin imò* hæc facultas diſpenſandi ſuper Interſtitiis ex ſententiâ Sacræ Congregationis competit etiam Vicario Generali, abſente Epiſcopo, poſito quod habeat mandatum Generale in formâ. Ita ſentit Author nuperus (*c*).

Vide { Dimissoriæ Litteræ. / Ordo. }

(*b*) Prosp. Fagnan. in c. *De eo.* 3. de temp. ordin. &c. n. 12. l. 1. tit. 11.

(*c*) Du Caſſe prax. juriſd. Eccl. voluntar. 2. c. 3. §. 2. n. 2.

INVENTARIUM.

Inventarium dicitur juxta ſtilum forenſem, quod ab Ulpiano *Repertorium* dicitur (*d*). ; hoc eſt, deſcriptio effectuum hæreditatis alicujus facta cum formalitatibus jure aut conſuetudine requiſitis.

Priuſquam autem rem iſtam aggrediamur, juvat obſervare, quòd, ut hæres quilibet jus obtinet accipiendi & adeundi hæreditatem, quæ ſibi obtigit, aut eam repudiandi ; ſic ei competit jus deliberandi de alterutrius delectu, ut cognoſcat, an ſibi ſit fructuoſa, necne, *ut perinde inſtruere ſe poſſint, expediet, nec ne agnoſcere hæreditatem* (*e*). Nam nec damnoſam *quiſquam hæreditatem adire compellitur* (*f*), ait Lex.

Hæres tamen in dubio valoris bonorum hæreditatis, ſe pro hærede gerere poteſt, Inventarii Beneficio utens, quo de juſto rei hæreditariæ pretio certus eſſe poteſt : *Sin autem dubius eſt* (hæres).... *Inventarium ab eo conficiatur* (*g*).

Modus ille ſe hæredem gerendi dicitur, *Beneficium Inventarii* : quia ejus hic eſt effectus, quòd ſi à defuncto rei derelictæ valorem ſuperent hæreditatis onera, de iis non tenebitur hæres niſi ad concurſum acceptæ hæreditatis, conformiter ad hæc Legis verba : *In tantùm hæreditariis Creditoribus teneantur, in quantùm res ſubſtantiæ ad eos devolutæ valeant* (*h*). Alioquin ſe nudum ac ſimplicem gerens hæredem de toto exceſſu teneretur.

Quando hæres Beneficiarius eſt defuncti Creditor, qualecumque ſit creditum ſuum, jus ſuum retinet, & cum aliis Creditoribus concurrit, ſervans quoque hypothecam aut privilegium ſuum, ſi quod habeat. *Si verò & ipſe aliquas contra defunctum habeat actiones ; non hæ confundantur : ſed ſimilem cum aliis Creditoribus habeat fortunam, temporum prærogativâ inter Creditores ſervandâ.* Ita ſtatuit Lex Codicis (*i*). Habenda eſt quoque ratio ſumptuum, quos neceſſarios impendit in funebres impenſas, ad inventarium, reparationes aut alia hujuſmodi.

Si hæres Beneficiarius tantùm æris alieni perſolviſſet, quantùm ex hæreditate collegit, & poſteà accederent alii Creditores, ipſis ſatisfactum eſſet, accepti & expenſi rationes habendo : *Et ſi nihil reliquum eſt ; poſteriores venientes* (Creditores) *repellantur* (*k*).

Hæredi ex Edicto an. 1667. (*l*) tres conceduntur menſes ad deſcribendam hæreditatem ; numeratione factâ, à die aditæ hæreditatis ; & quadraginta dies pariter ab eo tempore obtinet ad deliberandum ob cognitionem ex inventario partam, an eam ſub tali beneficio velit acceptare, an verò repudiare ; & ſi fortè ante aut poſt inventarium, aut per quadraginta dies quid urgens negotium contingeret, tunc in hæreditate nominandus eſſet Curator, qui eam procuraret.

Pariter ſi inter idem medium tempus, rebus periclitantibus providere neceſſe eſſet ; qualia ſunt fructus, grana & vina, aut quorum conſervatio impenſam inutilem pareret, ut equorum v. g. quos alere inutile eſſet, hæres iſta aut Curator vendere poſſet, re-

quiſitas

(*d*) Leg. *Tutor.* 7. ff de adminiſtrat. tutorum & pup. lib. 26. tit. 7.

(*e*) Leg. *Ariſto.* 5. ff. de jure deliberandi. l. 6. tit. 8.

(*f*) Leg. *Nemo* *emore.* 16. cod. de jure deliberandi. l. 6. tit. 30.

(*g*) Leg. *Scimus.* fin §. 2. cod. eod. tit.

(*h*) Cit. Leg. *Scimus.* §. 4. cod. de jure deliber.

(*i*) Cit. Leg. *Scimus.* §. 9. cod. de jure deliberandi.

(*k*) Cit. Leg. *Scimus.* §. 4.

(*l*) Tit. de dilationibus ad deliberandum.

Digitized by Google

functus, iſto jure caret.

Hæres quilibet ſtatim abſque deliberatione, ſe Beneficiarium hæredem profiteri poteſt, & inventarium omnium bonorum & inſtrumentorum hæreditatis procurare; ſed quia ad Creditores & Legatarios pertinet de inventario, neceſſariò ex uſu Galliæ fieri debet authoritate Judicis & ab Officiario publico, poſtquàm omnia hæreditatis mobilia publico conſignata fuere ſigillo; ac priuſquam inſtituatur inventarium, hæredis atque famulorum defuncti exigitur jusjurandum de occultatione aut receptione fraudulentâ mobilium hæreditatis. Atque hæ ſunt præcipuæ regulæ, quæ ad rem iſtam pertinent.

CASUS PRIMUS.

THEODRADA, vidua Ludovici, Pannorum Mercatoris, Civis Pariſienſis, quæ cum iſto bonorum Communitate erat ſociata, non curavit fieri inventarium bonorum Communitatis, niſi poſt tres annos à morte viri ſui. cùm nimirum alias volebat inire nuptias: At filii ejus, qui erant pupilli, ab eâ bona paterna petierunt cum dimidio augmento Communitatis, quam ſecum invicem contraxerant, initâ numeratione à die nuptiarum ejus cum Ludovico Patre ſuo ad diem petitionis ſuæ. Vult quidem Theodrada dimidium iis numerare lucrum Communitatis, quod viri ſui mortem præceſſit. non verò dimidium illius, quod ab ejus obitu retulit; quandoquidem haud æquum videtur, ut defuncto tribuatur, quod curis ſuis ac proprio labore lucrata eſt. Nunquid pro eâ ſtat jus?

RESPONS.

Ludovici & Theodradæ filii, utpotè ſubditi conſuetudini præpoſituræ & Vice-comitatûs Pariſienſis, à Matre ſuâ jure poſſunt exigere dimidium lucrum Communitatis mutuæ ad diem petitionis ſuæ. Nam juxta conſuetudinem Pariſienſem (a) Communitas conjugum poſt obitum viri pro pupillis perſeverat, donec repertorium factum & perfectum fuerit, & clauſum juxta præſcriptam formam tribus menſibus, poſtquàm confectum eſt: & formalitates quæ requiruntur, ſunt 1. quòd ejus clauſura in publico Tabulario fiat. 2. Quòd is vel ea, quæ eam exigit ſimpliciter affirmet, ſe nihil occultaſſe ac fidelem eſſe bonorum indicem: 3. Quòd affirmationi ſuæ ſubſcribat. 4. Quòd Tabularius inventarii primo exemplari Chirographum ſuum apponat, poſtquàm hæc ſcripſit verba, *ad clauſuram*, & anni menſiſque datam expreſſit. Formalitas iſta eſt conditio neceſſaria juxta conſuetudinem Pariſienſem ad diſſolutionem Communitatis conjugatorum, ut dijudicavit Pariſienſis Senatus 23. Decembris an. 1529. ex Arreſto lato in Pictavienſi conſuetudine, quod refert Imbertus in ſuo Enchiridio (b), & Du Luc (c): Ex alio Arreſto lato in conſuetudine Andegavenſi 19. Decembris an. 1598. (d): Ex alio lato in conſuetudine Rupellenſi 6. Martii an. 1606. à Domino Proto-præſide Harlæo in viduam cujuſdam, nomine Champfertant: Ex alio in conſuetudine Carnutenſi 14. Feb. an. 1612. & alio in conſuetudine Duneenſi 10. Julii an. 1627. tria quoque alia Arreſta profert Brodeus (e) iſtis conſentanea; quorum primum latum ex 22. Martii an. 1622. Alterum 29. Aprilis 1606. & tertium 18. Junii 1622. (f): Aliter dicendum foret, ſi vidua Communitati renuntiaſſet; quia tunc neceſſaria non eſt inventarii clauſura, & ejus renuntiatio facta, *re adhuc integra*, ſola ſufficit ad eam diſſolvendam; niſi id expreſsè poſtularet loci conſuetudo, uti dijudicatum eſt ex Arreſto Parlamenti Pariſienſis 18. Novembris 1600. quod refert Louetus (g). Ex eo petitur ratio hujuſce diſcriminis, quòd conſuetudo Pariſienſis (h) nullam in hoc caſu de clauſura mentionem faciat, nec ea ſubintelligi queat: quia conſuetudines ſunt *ſtricti juris*; at proinde ultra Litteram ac proprium ſuum, etiam in pœnalibus, extendi nequeunt.

Hactenùs dictis duo notatu digna addere intereſt: Primum: Quòd juxta articulum 237. conſuetudinis Pariſienſis neceſſe eſt, ut inventarium ſit factum & clauſum intra tres menſes poſt viri obitum. ut effectum habeat retrò agentem ad diem diſſolutionis matrimonii, & ut communitatis curſus impediatur, & finis ejus ad diem obitûs præmortui determinetur, quaſi reipſa clauſum fuiſſet ipſo die ejus obitûs: qui effectus non competit inventario poſt tres menſes elapſos confecto, licèt aliunde valeat, & à die perfectionis ſuæ ſuum habeat effectum, ut obſervat D. Ferrerius (i), in conſuetudinem Pariſienſem, qui pro ſua opinione laudat Molinæum in articulum 118. ejuſdem conſuetudinis (k), & Carondam, qui refert Arreſtum Senatûs Pariſienſis, latum conformiter 13. Auguſti an. 1557. Qua in re nova conſuetudo reformavit antiquam, quæ mox dictis contraria, exigebat, ut de Creditorum medietate teneretur mulier, quæ Communitati renuntiare non poterat.

Alterum obſervatione dignum eſt, quòd Communitatis continuatio ob inventarii defectum non obtinet, niſi pro pupillis, non verò pro hæredibus Collateralibus, quibus tantùm actio competit in ſuperſtitem, quem ad inventarium faciendum cogere poſſunt: quod à pupillis fieri nequit. Ita dijudicavit Senatus Pariſienſis ex Arreſto lato in quinta Inquiſitionum Curiâ, referente D. de Flexelles 10. Aprilis an. 1610.

Vide { COMMUNITAS. MULIER CONJUGATA. HÆRES. }

CASUS II.

ATHENAGORAS, in Normannia natus, & Rothomagi habitans, cum Viſigardæ in eadem Provincia manenti nupſiſſet, ex contractu nuptiali communitatem bonorum admiſit, non obſtante Normannâ conſuetudine, quæ inter virum & uxorem eam non admittit, & quæ ob eam cauſam nihil de inventario conſtituit, quod ex conſuetudine Pariſienſi neceſſariò exigitur ad diſſolutionem Communi-

(a) Conſuetudo Pariſienſ. art. 240. & 241.

(b) Imbertus Enchiridion. v. Societas. p. 298.

(c) De Luc. l. 8. *Placitorum.* tit. 3. Arreſt. 1.

(d) Louet. litt. C. n. 30.

(e) Brodeau in Louetum litt. C. n. 30.

(f) Ibid.

(g) Louet. litt. I. n. 11.

(h) Conſuetudo Pariſ. art. 237.

(i) D. de Ferriere in conſuetud. Pariſ art. 241. Gloſſ. 1. n. 6. & 7.

(k) Du Moulin. in conſuetud. Pariſienſem n. 21.

... inventarium. Athenagoras verò ipſis rem maternam obtulit, at alterum eis denegavit articulum, qui ad contionatam communitatem pertinet, contendens, ſe Normannam conſuetudinem non abjeciſſe, niſi quoad communitatem bonorum, quam non admittit; non verò quoad alias ejuſdem conſuetudinis formalitates. An pueri illi ſuam judicio, tutâ conſcientiâ, petitionem tueri poſſunt?

RESPONS.

Athenagoræ filii procul dubio à Patre ſuo non modo bona Matris defunctæ, quæ ſua ſunt, jure poſſunt exigere, ſed etiam ut dimidium ſibi is præſtet communitatis augmenti à die celebrati matrimonii ad diem requiſitionis ſuæ; cùm certum ſit, mutuam inter eum & Matrem ſuam communitatem ad diem illum perſeveraſſe, quòd poſt Viſigardæ mortem inventarium non fecerit juxta formulas conſuetudine Pariſienſi, cui voluntariè ſe ſubmiſit, præſcriptas.

Id quidem probari poteſt famoſo exemplo ſimilis quæſtionis, quæ olim in Senatu Pariſienſi agitata eſt, in quo ſoluta eſt Arreſto lato 19. Auguſt. an. 1655. quod in ſuo fori Diario refert D. du Frêne, pro pupillis in D. Turgot, Dominum Sancti Clari, Regni Conſiliarium, qui Pariſiis Dominæ Annæ Favier an. 1619. nupſerat, cujus bona in Normannâ Provincia erant poſita. Ex ipſorum nuptiali contractu ſcripta fuerat inter eos bonorum communitas, non obſtante Normanniæ conſuetudine, cui expreſsè derogabant, Pariſienſem admittendo in iis omnibus, quæ è ſuo contractu matrimoniali procederent.

Poſt mortem illius Matronæ, D. Turgot quoſdam ſcripſit indices omninò deficientes & invalidos ob defectum formalitatum, quas exigit conſuetudo Pariſienſis, quæ requirit, ut inventarium fiat & claudatur cum legitimo Contradictore, hoc eſt, Curatore, aut ſubrogato Tutore, qui pupillorum jura defendit. Ex quibus filii ejus, quorum unus erat Conſiliarius in Parlamento Rothomagenſi, concludebant, quòd, cùm Normanna conſuetudo nihil conſtituiſſet de neceſſitate inventarii, quod ſequitur ex bonorum communitate, quam non admittit, & cùm aliunde Pater ſuus eam abjeciſſet, adoptatâ Pariſienſi, quâ ſtatuitur, ut conjugum alter ſuperſtes inventarium conficere juxta omnes formas requiſitas in hoc caſu teneatur; neceſſe erat, ut hanc ultimam ſequeretur.

Sic reipsâ dijudicavit Curia ex Arreſto, quod tulit, etiam contra requiſitiones D. Advocati Generalis Bignon. Idem jam priùs judicatum fuerat 5. Martii an. 1574. quod Arreſtum refert D. Tronçon (*a*) & poſt ipſum D. Ferrerius (*b*), in articulum 241. conſuetudinis Pariſienſis.

(*a*) Tronçon v. Communitas continuata.

(*b*) D. de Ferriere in art. 241. Gloſſ. 2. n. 5.

CASUS III.

LAMBERTO, Pariſienſi Cive mortuo 1. Januarii an. 1650. Juliana vidua ejus elapſis octo diebus inventarium condere inſtituit, ut communitati finem imponeret cum duobus filiis ſuis pupillis, quos è ſuo procreârant matrimonio. At vix alterum finierat juſtitium, cùm peſtilenti morbo correpta, ... rogatam, quoniam nec tempore nec formâ ex conſuetudine requiſitis deſcribi inventarium non curaverat Mater ſua; nec quidquam ſe detrimenti pati debere ob fortuitum peſtis ſupervenientis caſum. Contra Mater contendebat, ſibi non adſcribendam eſſe moram inventarii; cùm non in ſe culpa reſideret, & in Provinciam tantùm eſſet profecta, ut tutam tectamque præſtaret ſuam ſalutem. Cui jus?

RESPONS.

Affirmari poſſe videtur, pro Matre jus ſtare: Cùm enim ex Ulpiano Legis Digeſtorum Authore (*c*) Tutor excuſetur, quòd pupilli ſui bona non recenſuerit, quando legitimâ causâ prohibitus eſt: *Niſi aliqua neceſſaria & juſtiſſima cauſa allegari poſſit.* Juliana pariter in caſu propoſito debet excuſari, quandoquidem nihil magis neceſſarium eſt, & æquitati conſonum, quàm vitæ ſuæ conſulere in manifeſto graſſantis peſtis diſcrimine; atque adeò perperam Lamberti filii Matri ſuæ adſcribere volunt temporis defectum, quod conſuetudine præſcriptum eſt, ut conficiatur ſimul & claudatur inventarium bonorum, quæ ſibi viroque ſuo erant communia. Ita quidem ſentit Molinæus in articulum 245. conſuetudinis Borboniæ, qui refert Arreſtum Senatûs Pariſienſis 3. Feb. an. 1597. latum in Codice cauſarum Silvanectenſium pro Patre in filium ſuum. Eſt hæc etiam opinio aliorum plurium conſuetudinis noſtræ interpretum, ut obſervat D. Ferrerius (*d*).

(*c*) Leg. Tutor. 7. ff. de adminiſtrat. & periculo Tutorum l. 26. tit. 7.

(*d*) D. de Ferriere in conſuetud. Pariſ. art. 241.

Attamen cùm generalem & abſolutam regulam, nullâque modificatione vel exceptione, expreſsâ vel tacitâ limitatam conſuetudo includat; tutius videtur eam ſequi, ut ait Auzanet in titulo; *Quod Communitatem diſſolvere poteſt.* Quod ſpectat ad Legem Digeſtorum laudatam, ex ea illata *à pari* concluſio non videtur legitima: Nam Lege iſtâ continetur exceptio legitimi impedimenti, *niſi aliqua neceſſaria & juſtiſſima cauſa allegari poſſit*: Cùm articulus conſuetudinis Pariſienſis ſit generalis, nullamque admittat exceptionem. Quare ad propoſitum caſum ea applicari nequit.

Ratio, quæ pro Juliana affertur dicendo, eventum morbi peſtilentis eſſe merè fortuitum, ex quo proinde damnum eam pati non æquum eſt, non ipſi magis favet, quàm filiis ipſis, qui etiam affirmare poſſunt, non minùs jus ſuum æquum eſſe, cùm ille caſus ſit merè fortuitus: quoniam conſuetudine, quæ Legis vim obtinet, non fuerit exceptus à regulâ generali, ut excipere potuiſſent conſuetudinis Authores, ſi opportunum duxiſſent, uti Ulpianus citatus.

Denique quod ſpectat ad Arreſtum an. 1567. dici poteſt, Molinæum & Tournetum, à quibus profertur, ejus motivum non afferre, neque rationem exponere, vel cauſam, propterquam à Patre plus, quàm annuo temporis ſpatio dilatum fuerat inventarium.

CASUS IV.

JOACHIM mortuo, Apollonia, vidua ejus, quæ tres ex eo peperit filios, accuratum confici curavit inventarium omnium bonorum mobilium, obligationum,

quam fraudulenter occultaſſe. Au malè egit ?

Respons.

Neceſſe non eſt, ut qui bonorum ſibi cum præmortuo communium inventarium deſcribit, propria ſibi bona declaret, niſi quatenùs defuncti hæredes jus habent ad fructus, ſeliquationes quationes attinebant ad communitatem inter ſe virumque ſuum initam quæ ex obitu tantùm defuncti & poſt inventarii clauſuram tantùm deſierat, & quia earum participes erant filii, uti Patris ſui hæredes. Quo circa abſque perjurii reatu affirmare non potuit, ſe quidquam fraudulenter occultaſſe (a).

Vide Testamentum.

(a) De ſainte Beuve. tom. 3. caſ. 186.

INVIDIA.

Invidia eſt peccatum Caritati oppoſitum, quod his verbis definitur : *invidia eſt triſtitia de proximi bono, tanquam malo proprio (b)*; hoc eſt, triſtitia concepta de bono proximi noſtri, quia illud, tanquam malum noſtrum ſpectamus, quòd putemus ex eo minui gloriam, meritum, aut excellentiam noſtram; definitionem iſtam Polmanus ex iſtis ſancti Thomæ verbis deprompſit (c) : *alio modo bonum alterius æſtimatur, ut malum proprium, in quantum eſt diminutivum propriæ gloriæ vel excellentiæ, & hoc modo de bono alterius triſtatur invidia.* Atqui de bono alterius multimodè quis poteſt contriſtari, ex eodem Doctore Angelico.

(b) Polm. brev. Theol. part. 2. n. 255.

(c) S.Thom. 2. 2. q 36. art. 2. in corp.

1. Metu, *cùm aliqui de bono alicujus*, ut loquitur idem ſanctus Thomas, *in quantùm ex eo timetur nocumentum, vel ſibi ipſi, vel etiam aliis bonis : & talis triſtitia*, inquit, *non eſt invidia.*

2. *Aliquis triſtatur de bono alterius*, pergit idem, *in quantùm ille, cui accidit bonum, eſt eo indignus* : quod non intelligit, niſi de bonis illis, *quæ poſſunt provenire dignis & indignis*, ut loquitur.

3. Quando quis contriſtatur, quod alter bonum poſſideat, eoque privetur : quod propriè dicitur *æmulatio.*

4. Cùm quis de bono alterius contriſtatur, & econtra non niſi malum ei imprecatur : quod potius odium, quàm invidia vocari debet.

5. Quando quis contriſtatur de proſperâ fortunâ vel divitiis malorum, quòd iis utantur ad offenſam Dei, quæ triſtitia, ne dum ſit criminoſa, ut potiùs eſt effectus caritatis.

Sed triſtitia, quatenùs eſt effectus invidiæ, eſt ea, quâ quis afficitur, ob alterius bonum, quatenùs exiſtimat illud eſſe diminutivum boni ſui; ſpecies hæc triſtitia, aut potiùs invidia, ex quâ oritur, eſt peccatum, quod eſt mortale, quando magna eſt & ab imaginatione ad voluntatem tranſit, & pro objecto habet bonum aliquod excellens & magni momenti hac invidiæ ſpecie peccavit Diabolus, & impulſus eſt ad tentandum proto-parentem Adamum, cujus felicitatis invidus eſt factus : quod ſapiens hoc verbo exprimit (d) : *Invidia .·. Diaboli mors intravit in orbem terrarum* : quo circa invidi Dæmonem imitantur, & graviter delinquunt in caritatem, quæ ſemper de alterius bono lætatur, uti de ipſius malo dolet; cùm invidia de ipſius malo gaudeat, & de bono contriſtetur.

(d) Sap. 2. 24.

CASUS PRIMUS.

Fastidius, pauper, ſæpè contriſtatur, videndo, divitiis affluere vicinum ſuum. Nùm ex eo ſit conſcius iuvidiæ ?

Respons.

Id ipſum, propriè loquendo, vocatur peccatum invidiæ : quare criminoſa eſt ſpecies hæc triſtitiæ, neque onquam poteſt eſſe licita. *Quarto modo*, inquit ſanctus Thomas (e) *aliquis triſtatur de bonis alicujus, in quantùm alter excedit ipſum; & hoc propriè eſt invidia, & illud ſemper eſt pravum.* Cujus rei hanc affert rationem; *quia dolet de eo, de quo eſt gaudendum, ſcilicet de bono proximi* ſcilicet, juxta regulas caritatis. Unde ſequitur, quòd, cùm Faſtidii triſtitia ſit invidiæ effectus, innoxia eſſe nequit.

(e) S.Thom. 2. 2. q. 36. art. 2. in corp. Item q. 10. de malo. art. 1.

Verùm quidem eſt, quòd, ſi homo iſte non contriſtaretor præciſè de eo : quod dives ſit vicinus ſuus, ſed quòd ipſe tot non poſſideat divitias, quibus ad familiæ ſuæ ſuſtentationem indigeret, ex eo non fieret invidiæ conſcius, cùm ipſi licitum ſit neceſſaria ſibi peroptare, modò ea ambiens mente & animo ſit perfectè Deo ſobmiſſus, neque ambiat niſi ad libitum ejus.

Addere poſſumus 1. abſque peccato quempiam poſſe contriſtari de bono proximi, quando nota eſt omninò ipſius indignitas. v. g. poſſum mœrere, quòd Petro collatum fuerit Beneficiom curatum, quia certò ſcio, ipſum eſſe vitiis deditum & ignarum : vel etiam, quòd Paulus Magiſtratum obtinuerit, quia incapacitati ſuæ injuſtitiam addit & avaritiam, quâ apud ipſum venalis erit juſtitia; vel denique quòd Jacobo pinguis obtigerit hæreditas, quia, cùm libidinoſus

ſit

Digitized by Google

CASUS II.

Cæsar in Confeſſione ſe de peccato invidiæ quàm ſæpiſſimè accuſat, quas debet conſulere regulas ipſius Confeſſarius, ut mortale peccatum à veniali ſecernat?

RESPONS.

Mortale peccatum à veniali non tutiùs ſecernere poteſt Confeſſarius, quàm rationes & exempla illa conſulens, quæ profert Doctor Angelicus, de peccato invidiæ differens (a): *Poteſt contingere*, inquit, *quòd aliquis motus invidiæ non eſt peccatum mortale, quamvis invidia ſecundum ſuum genus ſit peccatum mortale; propter imperfectionem ipſius motûs, vel quia eſt ſubitus & non procedit ex ratione deliberata, vel quia homo triſtatur de aliquo bono alterius, quod eſt adeò parvum; quod non videtur eſſe aliquod bonum. Putà ſi quis invideat alieno ſimul ludenti, quod vincat in ludo; putà cum eo currendo, vel aliquod hujuſmodi ludicrum faciendo.* Si igitur quandam ex his circumſtantiis obſervet Confeſſarius Cæſaris in peccatis, de quibus ſe ipſum accuſat, ea non debet habere uti peccata mortalia, ſed tantùm venialia.

(a) S. Thom. q. 10. de malo. art. 2. in corp.

CASUS III.

Scipio, videns, multùm auctam eſſe & rem & gratiam Proſperi, de eo contriſtatur, quia timet ſibi impendentis, non verò privatio divitiarum atque gratiæ, quæ poſſidet. Ita ſentit Sanctus Thomas (b), qui aſſerit, ſpeciem hanc triſtitiæ non eſſe propriè invidiam, & eam poſſe eſſe ſine peccato; quod probat Sanctus Doctor authoritate Sancti Gregorii: En utriuſque verba: *Invidia eſt triſtitia quædam de alienis bonis: Sed hæc triſtitia poteſt contingere quatuor modis: Uno quidem modo, cùm aliquis dolet de bono alicujus, in quantùm ex eo timetur nocumentum, vel ſibi ipſi, vel etiam aliis bonis, & talis triſtitia non eſt invidia.... & poteſt eſſe ſine peccato. Unde Gregorius ait* (c): Evenire plerumque ſolet, ut non amiſsâ charitate & inimici nos ruina lætificet, & rurſùm ejus gloria ſine invidiæ culpâ contriſtet, cum & ruente eo quoſdam benè erigi credimus; & proficiente illo pleroſque injuſtè opprimi formidamus.

(b) S. Thom. 2. 2. q. 36. art. 2. in corp. & q. 10. de malo art. 1. in corp.

(c) S. Greg. l. 22. moral. c. 11. ſub init.

At non idem foret dicendum, ſi Proſperi rem & favorem cuperet Scipio cum ejus detrimento: tunc enim Scipionis triſtitia eſſet effectus peccati invidiæ, & eſſet damnabilis; quia tunc contradiceret Ordinationi Divinæ Providentiæ, quæ ſemper juſta eſt & adoranda in diſtributione hujuſmodi bonorum. *Secundùm Doctrinam fidei*, ait Sanctus Thomas loco citato, *temporalia bona, quæ indignis proveniunt, ex juſta Dei ordinatione diſponuntur, vel ad eorum correctionem, vel ad eorum damnationem.... & ideò hujuſmodi triſtitia prohibetur in Scriptura Sacra.*

JOCATIO.

Vide IRONIA.

IRA.

IRA *Paſſio eſt naturalis*, inquit Cajetanus (d), *qua appetimus vindictam.* Quæ definitio conformis eſt ſententiæ Sancti Thomæ (e): *Non enim*, inquit, *inſurgit motus iræ.... niſi adſit deſiderium & ſpes ulciſcendi*; & Sancti Bonaventuræ (f): *Ira eſt motus & fervor ſanguinis ex evaporatione fellis, propter appetitum vindictæ.* Hanc aliam Caſſiodori definitionem refert Sanctus Bonaventura (g): *Ira eſt animi motus concitatus, ad pœnam provocans inferendam*; & alias multas, quæ ad eundem ſenſum redeunt, & quas è Sancto Auguſtino, Sancto Damaſceno aliiſque Authoribus inclytis deprompſit.

Quando paſſionem iſtam ratio moderatur, tùm non eſt peccaminoſa; ſed aliàs ſit. *Si ratione reguletur*, ait Cajetanus, *non eſt peccatum; ſed ſi à rectâ ratione exorbitet, peccatum eſt.* Sic non peccat Pater, qui filio inobſequenti, aut libidinoſo iraſcitur; aut qui eum pro merito caſtigat: At ſi pœnæ appetitus, aut pœna ipſa rationi atque charitati ſit contraria; certum eſt, eum peccare. Ira igitur, ut non ſit peccaminoſa, ratione dirigi debet; at ſi contraria ſit amori, qui Deo & proximo debetur, aut adeò immoderata, ut rationem perturbet, nunquam apud Deum excuſari poteſt. *Attenditur ordo rationis circa iram*, inquit S. Thomas (h), *quantùm ad modum iraſcendi; ut ſcilicet motus iræ non immoderatè ferveſcat, nec interiùs nec exteriùs: quod quidem ſi prætermittatur, non erit ira abſque peccato; etiamſi aliquis appetat juſtam vindictam.*

(d) Cajetan. in ſum. v. Ira n. 2.

(e) S. Thom. 1. q. 46. in corp.

(f) Bonavent. opuſcul. declaratio terminorum Theologiæ. tom. 6. pag. 201.

(g) Idem centiloq. 1. part. ſect. 20.

(h) S. Thom. 2. 2. q. 158. art. 2. in corp.

Perturbatio illa facilè agnoſcitur ex effectibus, quos exteriùs producit illa cupiditas uti eos deſcribit ſanctus Gregorius (*b*) verbis iſtis: *Ira ſua ſtimulis accenſum cor palpitat; corpus tremit; lingua ſe præpedit; facies igneſcit, exaſperantur oculi & nequaquam recognoſcuntur noti: ore quidem clamorem format; ſed ſenſus quid loquatur, ignorat; ..... unde fit, ut plerumque uſque ad manus ira proſiliat, & quò ratio longiùs recedit, audacior exurgat, ſeque ipſum animus retinère non valet; quia factus eſt poteſtatis alienæ ..... aliquando verò manus non exerit, ſed in maledictionis jaculum linguam vertit ..... atque in irati oculo feſtuca in trabem vertitur, dum ira in odium permutatur.*

(*b*) S. Greg. l. 5. Moral. c. 30.

Ira, generatim loquendo, duplici modo rationi poteſt eſſe contraria 1. relatè ad exceſſum vindictæ, quæ appetitur. *Putà, ſi appetat punire eum, qui non meruit vel ultrà quàm meruit*, inquit ſanctus Thomas (*c*): v. g. ſi mors ei peroptetur, cui quis eſt iratus; etiamſi eam non mereatur: aut, cùm eam eſt meritus; ipſi peroptatur contrà ordinem formamque juſtitiæ; *vel etiam non ſecundùm ordinem*, addit ſanctus Doctor; vel denique cùm ei peroptatur, non ut juſta, verum ut expleatur vindictæ deſiderium & propria cupiditas; *vel non propter debitum finem, qui eſt conſervatio juſtitiæ, & correctio culpæ* (*d*). 2. Relatè ad immoderatum iræ interioris exceſſum, aut externos motus, quos producit, quoſque tam graphicè depingit ſanctus Gregorius, ut conſtat ex ejus terminis modò allatis.

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 158. art. 5. in corp.

(*d*) Id. ibid.

CASUS PRIMUS.

LUCIUS in confeſſione de multis iræ peccatis ſe accuſat; at Confeſſarius ejus, qui eo non pollet judicio, ut venialia à mortalibus diſtinguat, quærit, utrùm ſint quædam certæ regulæ, quibus dignoſci queat, quale ſit peccatum illius, qui irâ commotus eſt?

RESPONS.

Ut difficultati huic fiat ſatis, ſupponendum eſt, iram quandoque poſſe eſſe laude dignam ac ſine peccato, cùm eam moderantur juſtitia ac ratio. *Ira, ... propriè nominat quandam paſſionem*, inquit ſanctus Thomas (*e*): *Paſſio autem appetitûs ſenſitivi in tantùm eſt bona, in quantùm ratione regulatur: ſi autem ordinem rationis excludat, eſt mala.* Hoc eſt, abſque illâ regulâ eſt peccatum mortale vel veniale. Ut autem de qualitate peccati fiat judicium; ira conſideranda eſt non ſolùm in ordine ad appetitum, quem excitat, finemque, quem ſibi proponit homo iratus; ſed etiam in ordine ad perſonam, quæ agit irata.

(*e*) S. Thom. 2. 2. q. 158. art. 2. in corp.

Si primo modo ira conſideretur, ut cùm is, qui irâ commotus eſt, injuſtæ in proximum ſuum vindictæ deſiderio æſtuat, volendo v. g. punire per ſe ipſum, aut per alium, eum qui non meritus eſt, vel ultrà quàm meritus eſt; aut volendo, hanc pœnam, quamvis in ſe juſtam, ab eo exigi, qui authoritatem non habet; aut denique eam non appetendo ob bonum finem, qualis eſt intentio boni publici, aut privatæ emendationis rei, ſed odio & animoſitate in ipſum ſolum commotus; tunc judicandum eſt, vitium illud naturâ ſuâ eſſe mortale; quia contrarium eſt caritati & juſtitiæ. *Motus iræ poteſt eſſe inordinatus & peccatum dupliciter*, inquit S. Thomas (*f*), *uno modo ex parte appetibilis; ut potè cùm aliquis appetit injuſtam vindictam: & ſic ex genere ſuo ira eſt peccatum mortale; quia contrariatur caritati & juſtitiæ.* Fieri tamen poteſt aliquando, ut ſit tantùm veniale, ut cùm ſufficiens non eſt deliberatio: aut iræ impetu abripitur ratio; aut de re modicâ appetitur vindicta. *Poteſt tamen contingere*, addit idem Sanctus, *quòd talis appetitus ſit peccatum veniale propter imperfectionem actûs; quæ quidem imperfectio attenditur, vel ex parte appetentis, putà cùm motus iræ prævenit judicium rationis; vel etiam ex parte appetibilis, putà cùm aliquis appetit in aliquo modico ſe vindicare, quod quaſi nihil eſt reputandum, ita etiam quod ſi actu inferatur, non eſſet peccatum mortale: putà, ſi aliquis parùm trahit aliquem puerum per capillos, vel aliquid hujuſmodi.*

(*f*) Idem ibid. art. 3. in corp.

Si ira conſideretur in ordine ad eum, qui iraſcitur, ut cùm motus internus hujuſce affectûs immoderatè eſt vehemens, aut majora hujus præ ſe fert ſigna; quamvis ex eo non ſit ſemper peccatum mortale, fieri tamen poteſt, ſi tanta ſit ejus vehementia, ut dilectio Dei vel proximi amittatur, licet ira in ſe ſit juſta. *Alio modo poteſt eſſe motus iræ inordinatus, quantùm ad modum iraſcendi*, ita pergit idem ſanctus, *ut potè ſi nimis ardenter iraſcatur interiùs, vel ſi nimis exteriùs manifeſtet ſigna iræ: & ſic ira ſecundùm ſe non habet de ſuo genere rationem peccati mortalis. Poteſt tamen contingere, quòd ſit peccatum mortale: putà, ſi ex vehementia iræ aliquis excidat à dilectione Dei & proximi.* Hæ ſunt potiſſimùm regulæ, quas conſulere debet Confeſſarius, ad ferendum judicium de peccato iræ, & ex quibus mortale à veniali tantùm poteſt ſecernere.

Eandem rem poſt ſanctum Thomam, quem in omnibus ſuum profitetur Magiſtrum, docet Sylvius his verbis (*g*): *Ira, quæ ſolùm ex modo iraſcendi vitioſa eſt, non eſt ex ſuo genere peccatum mortale. Poteſt tamen eſſe mortale, ſi vehementia ſit tanta, ut vel ſcandalum magnum infirmis præbeat, vel iraſcentis valetudini multùm noceat, vel alioquin deſtruat caritatem ſive in opere externo, ſive tantùm in animo.* Atque hæc eſt iræ ſpecies, de quâ, ut ait S. Gregorius Magnus (*h*), *rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio & blaſphemiæ proferuntur*, & quæ ex Apoſtolo (*i*) tali modo iraſcentibus Regnum cælorum occludit. *Manifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt ..... iræ, rixæ, diſſenſiones ..... quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.*

(*g*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 158. art. 3. concluſ. 3.

(*h*) Greg. Papa l. 31. Moralium in Job. c. 17. v. 19. & ſeqq.

(*i*) Galat. 5.

CASUS

Digitized by Google

Cum ira Paoli ea ſit, quæ à Sancto Thomâ *ira per Zelum* dicitur, de peccato damnari non poteſt modò abſit omnis exceſſus, eamque dirigant juſtitia & caritas. Certum eſt enim, quòd cum ira ſit animi paſſio indifferenter boni malive poteſt eſſe Inſtrumentum, & eſſe innoxia, vel criminoſa, ut patet ex primo Sancti Thomæ teſtimonio, quod in reſponſione ad Superiorem difficultatem attulimus, in quo Sanctus Doctor, poſtquàm præmiſit, paſſionem quæ ratione regulatur non eſſe damnabilem, oſtendit poſteà, quo pacto intelligi debeat hæc regula in ordine ad iram. *Ordo autem rationis in ira poteſt attendi quantùm ad duo*, inquit, (a), 1. *quidem quantùm ad appetibile, in quod tendit, quod eſt vindicta: unde ſi aliquis appetat, quod ſecundum ordinem rationis fiat vindicta, eſt laudabilis iræ appetitus, & vocatur ira per zelum. Si autem aliquis appetat quod fiat vindicta qualitercumque contra ordinem rationis; putà ſi appetat puniri eum, qui non meruit, vel ultrà quàm meruit, vel etiam non ſecundum legitimum ordinem, vel non propter debitum finem, qui eſt conſervatio juſtitiæ & correctio culpæ; erit appetitus iræ vitioſus, & nominatur ira per vitium. Alio modo attenditur ordo rationis circa iram; quantùm ad modum iraſcendi; ut ſcilicet modus iræ non immoderatè ferveſcat, nec interiùs, nec exteriùs: quod quidem ſi prætermittatur, non erit ira abſque peccato; etiamſi aliquis appetat juſtam vindictam.*

(a) S. Thom. 2. 2. q. 158. art. 2. in corp.

Ulterius etiam progreditur idem Sanctus Doctor (b), & ex Sancto Chryſoſtomo (c) probat, iram quandoque eſſe neceſſariam. En ipſius verba: *Chryſoſtomus dicit ſuper Matthæum*: Qui ſine cauſa iraſcitur, reus: qui verò cum cauſa, non erit reus nam ſi ira non fuerit; nec doctrina proficit, nec judicia ſtant, nec crimina compeſcuntur.

(b) Idem ibid. art. 1. in arg. ſed contra.

(c) S. Chryſoſt. Hom. 11. in Matth.

Ex dictis hactenùs videre eſt, duplicem eſſe iræ motum; nam ut docet Sanctus Gregorius Papa (d): quidam ſunt iræ motus, quos in nobis excitat impatientia; & ſunt etiam qui ex ſolo juſtitiæ amore oriuntur. *Alia eſt ira, quam impatientia excitat; alia quam zelus juſtitiæ format. Illa ex vitio: hæc ex virtute generatur.* Probatque Sanctus hic Papa iram eſſe quandam, quam parit amor juſtitiæ: 1. exemplo iræ Phinées, qui gladio ſuo uſus eſt, ut divinam compeſceret vindictam. 2. Verbis iſtis Prophetæ Regii (e), *Iraſcimini & nolite peccare.* Unde colligendum eſt, hanc iræ ſpeciem non eſſe damnandam; cùm & ſuos zeli motus habeat caritas, uti lenitatis atque benignitatis ſenſus; ſed eam tantùm, quæ ex impatientia oritur, quæ in nobis caritatem deſtruit, quâ Chriſto ſimiles eſſe debemus, & quæ animam perturbans hominem reddit incapacem juſtitiæ leges amplectendi;

(d) S. Greg. l. 5. Moral. c. 30.

(e) Pſalm. 4. 5.

Servianus, irâ commotus, in ea perſeveravit per diuturnum tempus; inſuper eo vitio laborat, ut irâ frequenter ferveſcat, & aliquando ſcandaloſè. An ex his circumſtantiis judicandum, ipſum lethaliter peccaſſe?

Respons.

Quamvis ira diuturno tempore perſeveret, ac frequens ſit, hujus tamen paſſionis natura ex eo non immutatur; niſi aliqua alia circumſtantia, ut inobedientiæ aut contemptus, ſpeciem ejus immutet: Tale eſt Sancti Thomæ principium (f): *Diuturnitas non eſt circumſtantia trahens in aliam ſpeciem*, inquit hic Sanctus; ſimiliter *nec frequentia, vel aſſiduitas: niſi fortè per accidens ex aliquo ſupervenienti. Non enim aliquod acquirit novam ſpeciem ex hoc quod multiplicatur, vel protelatur; niſi fortè in actu protelato, vel multiplicato ſuperveniat aliquid, quod variet ſpeciem; putà inobedientia, vel contemptus, vel aliquid hujuſmodi.* Judicium ergo ferri debet de qualitate peccati iræ, præſertim ex fine hujuſce paſſionis; v. g. ſi eam comitetur appetitus proximo nocendi. Quo circa ſi homo, qui irâ commovetur, non grave ei damnum cupiat, cui iraſcitor; at in re tantùm levi ipſi nocere deſideret, & quæ de ſe-ipſâ non eſt peccatum mortale; judicandum eſt, ipſius peccatum eſſe tantùm veniale, niſi fortè ex aliquo gravi ſcandalo, aut ex aliquâ aliâ circumſtantiâ mortale fieret. Ita concludit idem Sanctus ex principio ſuprà poſito: *Dicendum ergo*, inquit, *quod cùm ira ſit motus animæ ad nocendum proximo; ſi ſit tale nocumentum, in quod tendit motus iræ, quod ex genere ſuo ſit peccatum mortale, ſicut homicidium, vel furtum, talis ira ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Sed quod ſit peccatum veniale habet ex imperfectione actûs, in quantùm eſt motus ſubitus ſenſualitatis. Si verò ſit diuturna, redit ad naturam ſui generis per conſenſum rationis. Si verò nocumentum, in quod tendit motus iræ, eſſet veniale ex genere ſuo..... non erit ira peccatum mortale, quantumcumque ſit diuturna, niſi fortè per accidens, ſi ex hoc grave ſcandalum oriatur, vel propter aliquid hujuſmodi.*

(f) S. Th. 2. 2. q. 85. art. 5. ad. 2.

Ex hoc Sancti Thomæ ratiocinio manifeſtè ſequitur, non judicandum eſſe Servianum, peccati mortalis fieri conſcium, ex hoc præcisè quòd in irâ ſuâ diu quandoque perſeveret; aut quod facilè ac frequenter iræ indulgeat. At ſi ira ejus eſſet conjuncta cum appetitu notabiliter nocendi ei, cui iraſcitur, tum à peccato mortali non poſſet excuſari: hæc ſunt potiſſimùm, quæ generatim de propoſitâ quæſtione dici poſſunt, quæque obviis paſſim caſibus applicare facile eſt.

Digitized by Google

IRONIA juxta proprium ſenſum, eſt Urbana quædam cavillatio, quâ quis quempiam ingenioſè irridet, eique illudit.

Quamvis ironia, ſit modus quidam loquendi ingenioſus & lepidus quo ſubtiliter manifeſtantur defectus illius, cui, aut de quo ſit ſermo: Perraro tamen ac difficilè omninò adhiberi poteſt abſque peccato, ſeu ex imprudentia, aut ex defectu caritatis, vel quia verba, quæ uſurpantur, ſunt verba otioſa, quæ Chriſtus in Evangelio damnat; vel quia denique cum aliis quibuſdam, ex quibus ſit vitioſa, circumſtantiis conjuncta eſt.

Eſt & alia ironiæ ſpecies, de quâ in hoc titulo non ſit ſermo, quæ ſemper eſt peccatum, quia eâ mendacium continetur; quando nimirum aliquis eos ſibi adſcribit defectus, quos in ſe non agnoſcit, aut aliquam negat de ſe virtutem, aut præclaram animi dotem contra propriæ conſcientiæ dictamen; atque hæc eſt ironiæ ſpecies, quam peccaminoſam eſſe aſſerit angelicus Doctor, ut poſteà dicetur.

CASUS PRIMUS.

CLAUDIUS, qui ingenio eſt faceto ac lepido, ſæpè ironia utitur in familiaribus amicorum aliorumque colloquiis. Ipſi inculcatum eſt, id non eſſe ſine peccato: at exiſtimat ipſe, ſe in hoc non peccare. Nunquid pro eo ſtat ratio?

RESPONS.

Affirmari nequit, ironiam ex genere ſuo eſſe peccatum; cùm uſum ejus ipſa confirmet Scriptura Sacra primum omnium & certiſſimum rei hujuſce teſtimonium in Geneſi reperitur (a), in qua Deus his dæmonis tentatoris verbis alludens (b) Evam alloquendo: *Eritis ſicut Dii, ſcientes bonum & malum*, Adamum ſic affatus eſt, ipſi inobedientiam exprobrans: *Ecce Adam, quaſi unius ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum. Nunc ergo, ne fortè mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & vivat in æternum &c.*

(a) Geneſ. 3. 22.
(b) Ibid. v. 5.

Aliud quoque ironiæ exemplum ſuppetitat tertius Regum liber (c), in quo Elias Propheta quadringentos falſos Baal Prophetas irridens, qui à primo mane ad meridiem idolum hoc fruſtrà invocaverant ad obtinendum ignem miraculoſum, quem poſtulabant ad conſumptionem Sacrificii ſui, eos hortatur, ut clamores ſuos ingeminent, ut à falſis diis ſuis promptiùs audiantur. *Cumque eſſet jam meridies, illudebat illis Elias, dicens: clamate voce majore; Deus enim eſt; & forſitan loquitur, aut in diverſorio eſt; aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur.* Unde ironiam adhibere in quibuſdam caſibus vel ipſi Sancti non timuerunt, teſte Baſilio, qui officiario juridico ſibi miniſtranti jecur avellere, niſi à defenſione viduæ abſtinêret, quæ huic nubere homini nolebat, & quæ, ut ejus vim evitaret, in Eccleſiam ſeceſſerat, reſpondit: *Gratias tibi habebo; etenim haud mediocriter mihi jecur moleſtum eſt* (d).

(c) 3. Reg. 18. 27.
(d) Brev. Pariſ. in Feſto S. Baſil. 14. junii in 2. lect. 2. Noct.

Manifeſtum eſt igitur Ironiam non eſſe ex ſe peccatum, & eam quandoque adhiberi poſſe, ſeu cùm utilis reputatur vel ad tuendam veritatem, vel ut merentes pudore ſuffundantur: nam, ut ait Tertullianus (e) *Congruit veritati, ridere, quia lætans; de annulis ſuis ludere, quia ſecura eſt..... cæterùm ubicumque dignus riſus, officium eſt.* At illæſâ caritate, adhiberi nequit ironia, cùm illud ſit ex contemptu, ſuperbia, aut pravâ aliquâ intentione. *Curandum planè, ne riſus ejus videatur; ſi fueris indignus*, inquit idem Author.

(e) Tertull. l. cont. Valentin. c. 6.

Perpendat igitur Claudius, qua mente ironicè loquatur; nam ſi honeſti causâ oblectamenti ironiam adhibeat, proximum contemnere vel offendere non intendens, aut finem quemdam legitimum ac juſtum ſibi proponens, in hoc nullum admittit peccatum. At ſi criminoſa ſit ejus intentio, abſque peccato non poteſt.

Cæterùm obſervare eſt, hîc vocem, *ironia*, à nobis eodem ſenſu non uſurpari, atque à ſancto Thomâ (f), qui hoc termino ſolum intelligit mendacium, quod committitur, res haud veras de ſe enuntiando, ut quis ſe depsimat. Certum eſt enim, quòd ironia hoc ſenſu ſumpta nunquam excuſari poteſt de peccato; cùm pariter certum ſit, mendacium quodlibet, quantumvis leve ſit & ad quemcumque finem referatur, ſemper eſſe peccatum, ut alibi oſtendemus. Hîc autem ironiæ nomine intelligi tantùm debet ſpecies quædam jocationis, atque facetiæ, quâ proximo, non intentâ tamen ejus offenſione, ingenioſâ quâdam ac lepidâ ratione ipſius defectus manifeſtantur.

(f) S. Thom. 2. 2. q. 113.

CASUS II.

LUCIUS quandoque ludo Natalis pietatem vertit, quòd ſæpè ad confeſſionem ſacramque Synaxim accedat, & ſcrupuloſiùs mundanorum cœtus devitet. Ironia, quam in hac occaſione adhibet Lucius, eſt-ne ſemper peccatum, & quale peccatum?

RESPONS.

A peccato eximi nequit hujuſmodi ironia, quia tacitum ſaltem bonorum proximi morum contemptum continet, quia interiùs ipſum pudore atque perturbatione ſuffundit, & ex ſe tendit ad avocandum à pietate, non eum ſolùm, cujus actiones pietatis vel Sanctiſſimæ, ac laudibus digniſſimæ ludo vertuntur; ſed etiam teſtes hujuſmodi cavillationum. Unde ait Author modernus (g) rerum Moralium peritiſſimus: *Lethale peccatum eſt irridere juſtos. Per hujuſmodi enim irriſionem multi revocantur ab colendâ virtute, quam alioqui ſtrenuè capeſſerent.* Et inferiùs: *ipſa virtutis deriſio peſtilentiſſimum eſt vitium, & ut plurimùm peccatum lethale, etiamſi fiat, nullo proximi pudore ſuffendendi conſilio.* Quare de illis irriſoribus apte ſatis dici poteſt, verendum ſibi eſſe imprimis, ne in die judicii in eorum numero reprobatorum cenſeantur de quibus loquitur ſapiens, quique tùm de juſtis dicent (h): *Hi ſunt quos habuimus aliquando in deriſum & in ſimilitudinem improperii. Nos inſenſati*

(g) Merbeſius in ſum. Chriſt. part. 1 q. 126. tom. 2. fol. 528.
(h) Sap. 5.

Digitized by Google

veniali, eoque graviſſimo, ac proinde omni proſsùs curâ eſſe vitandam.

CASUS IV.

Samuel ironicè Gilbertum ſolet alloqui in frequenti cœtu. Hoc unum verò intendit Samuel, ut vanam Gilberti oſtentationem deprimat & ejus audaciam retundat, quâ loqui conſuevit. At cùm ſæpè expertus ſit, Gilbertum, ne dum emendetur, eâ re offendi, & audaciorem fieri; timet, ne in ea peccet. Quid videtur?

Respons.

Exiſtimamus Samuelem in caſu propoſito abſque peccato ironiam eo fine adhibere non poſſe, ut Gilberti oſtentationem reprimat. Ratio eſt, quia Equidem Chriſtianus quilibet proximum ſuum, ut ſe-ipſum diligere debet, ut præcipit Chriſtus (*b*), *diliges proximum tuum, ſicut te ipſum.* Atqui is, qui proximo occaſionem peccandi ſuppeditat, non verè eum diligit, uti ſe-ipſum diligere debet; enim verò cùm nollet ipſe, ut ſibi alter peccandi anſam præberet, ſe-ipſum ad iram aut ſuperbiam ſponte impellendo, illi quoque peccati occaſionem ſuppeditare non debet. Sed longiùs progrediamur: quamvis ironia res eſſet ex ſe bona & laude digna, eam tamen in propoſito caſu adhibere non liceret, cum vel bonum opus facere non liceat ad quod proprio quis officio non tenetur, eo quòd naturâ ſuâ bonum ſit, quando aliunde experientiâ compertum eſt, ex eo oriri ſcandalum, & proximo illud eſſe occaſionem pertinaciùs in peccato remanendi.

(*b*) Matth. 22. 29.

IRREGULARITAS.

Irregularitas non eſt cenſura, quia non eſt pœna medicinalis ad emendationem peccatoris conſtituta: ſed Irregularitas eſt tantùm, inquiunt Theologi & Canoniſtæ, *Impedimentum Canonicum, quo quis prohibetur ad Tonſuram, Ordineſque promoveri, & miniſtrare in iiſdem* (*c*).

Ex hac definitione liquet, duplicem eſſe irregularitatis ſpeciem: alia eſt enim irregularitas juris divini, qualis eſt perſonæ non baptizatæ, aut ſexûs muliebris: alia eſt juris Eccleſiaſtici, qualis eſt Natalium defectus, mutilatio, & alia hujuſmodi.

(*c*) Poſm. brev. theol., part. 3. n. 421.

Irregularitas juris divini definitur: *Inhabilitas ordinatione divinâ reddens perſonam incapacem ordinis Eccleſiaſtici* (*d*).

(*d*) Idem. ibid. n. 423.

Irregularitas verò juris Eccleſiaſtici eſt *inhabilitas ordinatione Eccleſiæ impediens directè ſuſceptionem Tonſuræ & ordinum, indirectè uſum ſuſceptorum.*

Dividi poteſt etiam irregularitas in totalem & partialem. Ex priore homo fit irregularis in perpetuum, qualis eſt v. g. muti aut cœci irregularitas.

Altera eſt, quæ ad quoddam tempus ſubſiſtit; qualis eſt irregularitas pueruli nondum loquentis; aut qualis eſt inhabilitas illius, qui ad quaſdam tantùm functiones eſt ineptus, qualis eſſet Sacerdotis, cui pollex fuiſſet abſciſſus; qui, quamvis ad celebrandum inhabilis, confeſſiones tamen audire, aut alias exercere poſſet functiones ſacerdotales.

Denique alia duplex diſtinguitur irregularitas; una quæ dicitur *ex delicto*, hoc eſt, quæ ex aliquo crimine contrahitur, ut ex homicidio, aut cenſuræ violatione, aut ex procurato abortu fœtûs animati, aut mutilatione alterâ; quæ *ex defectu* dicitur, incurritur ex aliquo facto, quod omnis eſt expers peccati. Qualis eſt irregularitas bigami; Judicis, qui capitis aut mutilationis ſententiam in reum protulit, cùm ſententia fuit peracta.

De Irregularitate, cùm non ſit peccatum, neque abſolvere, neque diſpenſare poteſt Confeſſarius, niſi poteſtatem ad hoc habeat ſibi conceſſam à ſuperiore, qui vulgò eſt Papa, aut, in multis caſibus, Epiſcopus: quod verum eſt, etiam tempore jubilæi, niſi ex Bullâ hæc formaliter & expreſsè Confeſſariis fiat poteſtas.

Poteſt etiam quandoque contrahi abſque ullo peccato à Laïcis, uti à Clericis; at nunquam incurritur, niſi in caſibus jure expreſſis, ut declarat Bonifacius VIII. (*e*).

Irregularitatis effectus iſti ſunt. 1. Mortaliter peccatur ordines ſuſcipiendo, aut ſuſceptos exercendo; niſi ab eo excuſent, vel urgens neceſſitas, vel inculpabilis ignorantia. 2. Beneficii collationem irritam efficit, licèt *ipſo facto* non privet de Beneficiis anteà collatis (*f*).

(*e*) Boniface. VIII. in cap. *Is qui*. 18. de ſent. excom. in 6. l. 3. tit. 11

Irregularitas nunquam per ſe irregularitatem parit.

(*f*) Navar. Manual. c. 27. 251.

Multæ ſunt irregularitatum ſpecies, quæ ſolâ Baptiſmi ſuſceptione, aut ſolemni Religionis profeſſione deſinunt. At in centum triginta quatuor ſequentibus deciſionibus reperientur iſtæ regulæ paſſim expoſitæ.

CASUS

[illegible] potuit abſque reatu novi peccati ?

R e s p o n s.

(a) Alex. III. in c. *Sicut dignum.* de homicidio. §. *Clericos.*

Extat in corpore juris Decretalis Alexandri III. ad Epiſcopum Exonienſem, ad homicidium ſancti Thomæ Archiepiſcopi Cantuarenſis emiſſa (a), in quâ ſummus hic Pontifex loquens de Clericis, qui conſilio ſuo ad mortem Sancti hujuſce Martyris contulerunt, puniendis, ita ſtatuit: *Perpetuò non ſolùm ab Altaris miniſterio deponendos eſſe cenſemus, ſed etiam quod in Eccleſiis nullo unquam tempore lectiones legant, vel Reſponſoria in choro ſeparatim cantent.* Unde concludunt quidam Canoniſtæ, uti Tancredus, Abbas (antiquus) (b) & Cardinalis Florentinus (c), quos ſequitur Fagnanus (d), eos igitur cum aliis Canonicis poſſe pſallere, cùm eis tantùm ſit vetitum, ne Reſponſoria *ſeparatim* cantent: cùm non cenſeatur hic Papa hanc inutiliter vocem, *ſeparatim*, appoſuiſſe; nec intendiſſe hoc eis permittere, ut eam officii partem cantarent, quæ conjunctim cum aliis omnibus Canonicis decantatur.

(b) Tancredus & Abbas antiquus in dict. cap. v. *Separatim.*
(c) Cardinalis ibid. n. 4.
(d) Fagn. in d. c. n. 2. & ſeq.

Hæc autem opinio mitior nobis videtur erga hominem, qui uti Marinus, tantùm admiſit flagitium, quale eſt homicidium, quod tam nefario conſilio ſuaſit: hinc addit hic Papa, Clericos hujuſce criminis participes in Religioſorum, ſi fieri poteſt, Monaſterium eſſe detrudendos ad pœnitentiam, eoſque ab ingreſſu Eccleſiæ per ſeptem aut ſaltem quinque annos eſſe arcendos. *Ita quod uſque ad ſeptennium, vel quinquennium, debeant ab Eccleſiarum introitu coerceri.* Quod manifeſtè oſtendit, Alexandrum III. nedum approbet, eos choro adeſſe & uti antè cum aliis pſallere, judicare potiùs eos indignos ingreſſu Eccleſiæ tam diuturno tempore; ut meliùs nota fieret omnium in eos indignatio. Hanc eandem nobiſcum ſententiam tuentur Hoſtienſis (e), Joannes Andreas (f) Antonius de Butrio (g) Joannes de Anania (h), & Petrus Ancharanus (i).

(e) Hoſtienſis. in d. c. *Sicut dignum.* v. *ſeparatim.* n. 26.
(f) Andreas ibid. n. 16.

Fruſtrà igitur miſticam quandam vocis hujus, *ſeparatim*, expoſitionem quærit Fagnanus; quaſi talem Canonicum, jure cum aliis pſallendi privare non intendiſſet Pontifex. Atque id etiam fruſtrà probare nititur ex his verbis, quæ leguntur in Conſtitutione Bonifacii VIII. (k), *cùm verba aliquid operari debeant.* Quia hic Papa loquitur tantùm de privilegiis quibuſdam, quæ nullam cum re præſenti habent affinitatem, & aliunde Gloſſa apertè oſtendit, rerum potiùs, quàm ſolorum verborum habendam eſſe rationem: *Lex tamen non debet imponi verbis; ſed rebus.* Quam regulam deprompſit è conſtitutione Bonifacii VIII. quam laudat, & in quâ eodem ſenſu iiſdemque fermè verbis loquitur hic ſummus Pontifex denique addit Fagnanus, talem Canonicum ſibimet ipſi fore ſcandalo, ſi aliis pſallentibus ipſe ſileret. Nam 1. ſi id fieret, ſcandalum ſibimet deberet adſcribere. 2. Quia Canonicus iſte à choro poteſt abeſſe certo quodam dierum anni numero, ex decreto Concilii Tridentini, & tùm, ſi velit abeſſe poteſt, ſimulque abſentiæ ſuæ tempus occupare ad peragendam pœnitentiam, & clàm obtinendam à ſuperiore legitimo diſpenſationem ſuam, ut deinde ad chorum redeat, atque ita ſcandalum quodlibet ſeu activum ſeu paſſivum evitabit.

(g) Anton. de Butrio. 16. n. 24. v. Clericos.
(h) J. de Anania. §. *Clericos.*
(i) Petr. de Ancharan. n. 9 notabili 11.
(k) Boniface. VIII. in c. *Si Papa.* 10. de privileg. l. 5. tit. 7.

[illegible] in regione peregrinâ; in quâ capite damnantur ii, qui ſe Catholicos profitentur, Henricum ſuperiorem ſuum conſuluit, nùm ſibi licitum eſſet Religionem ſuam diſſimulare, ſi fortè juridicè de hoc articulo interrogaretur; licèt id ipſum facere non poſſet abſque gravi multorum ſcandalo, qui clàm erant Catholici; reſpondit, illud ab eo non poſſe abſque reatu gravis peccati. Triduo pòſt Calligonus in vincula, uti Catholicus conjectus eſt, & fidem confeſſus, morte damnatus fuit. Nunquid Henricus in irregularitatem incurrit ob conſilium à ſe datum, quod vera fuit cauſa mortis hujuſce Sacerdotis?

IV. & Abbas in c. 2. de Clerico pugn in duello de irregul. n. 19.
(o) Navar. cap. 27.

R e s p o n s.

Tanquam principium certum ſupponendum eſt, Chriſtianum in quolibet caſu teneri, ad confitendam, ut corde, ſic ore, veram Religionem. *Corde enim creditur ad juſtitiam; ore autem Confeſſio fit ad ſalutem* inquit Apoſtolus (p): *Qui autem me negaverit coràm hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*, inquit Chriſtus dominus (q). Hinc Auguſtinus (r), *non ſolùm abnegat Chriſtum, ait, qui dicit eum non eſſe Chriſtum, ſed ille etiam, qui, cùm ſit, negat ſe eſſe Chriſtianum ..... negavit ergo ipſum* (Petrus) *cùm ſe negavit eſſe ejus diſcipulum.* Unde etiam ex eodem ſancto Patre, *Primum eſt capitale mendacium longèque fugiendum, quod fit in doctrina Religionis* (s); cùm eam nimirum profiteri qui tenetur. Ob eam quoque cauſam Author hom. liæ 25. operis imperfecti in S. Matthæum, quæ inter opera ſancti Chryſoſtomi (t) recenſetur, exponens hæc Chriſti verba: *Nolite timère eos qui occidunt corpus* (u). Aſſerit, tunc prodit veritatem, quando non manifeſtatur, ſi urgeat neceſſitas: *Sic ergo*, inquit, *ex his verbis oſtenditur, quòd non ſolùm ille proditor eſt veritatis, qui tranſgrediens veritatem palam mendacium loquitur; ſed etiam ille, qui non liberè veritatem pronuntiat, quam liberè pronuntiare oportet .... proditor eſt veritatis.*

(p) Rom. 10. 10.
(q) Matth. 11. 33.
(r) S. Aug. in Can. *Non ſolùm.* 35. 11. q. 3.
(s) S. Aug. in Can. *Primum eſt.* 2. 22. q. 2.
(t) Apud S. Chryſoſt. in can. *Nolite.* 86. 11. q. 3.
(u) Matth. 10. 33.

Quod cùm ita ſit, Henricus igitur non cenſeri debet irregularis, quòd Calligono conſilium dederit, quod ad ipſius ſalutem abſolutè pertinêret: Henricus quippe contrarium dare non poterat, quin particeps fieret ſceleris atrocis, quod admiſiſſet hic Miſſionarius Religionis ſuæ veritatem prodens in articulo adeò gravi, ut eſt articulus Catholicæ Religionis.

Hinc ſequitur, cùm aſſerit Alexander III. (x) incurri irregularitatem, quando dato conſilio vel aliter cujuſpiam mors procuratur, ab hac generali regulâ excipiendum eſſe caſum, de quo loquimur, ut obſervat Innocentius IV. (y) his verbis: *Sed ſi ei conſulat, quod ſe exponat indubitatæ morti pro honore Chriſti vel pro fide, vel pro ſtatu Eccleſiæ, non fit irregularis, etiamſi ſequitur mors, cùm Chriſtus mortem ſubierit pro nobis, & ſancti Martyres pro Eccleſia ſanguinem ſuum fuderint.* Ita quoque ſentit Archidiaconus (z).

(x) Alex. III. in c. *De cætero.* 11. de homicidio.
(y) Innoc. IV. in c. *Ad audientiam.* n. 6. verſ. *Sed & ſi conſulat.* de homicid.
(z) Archidiaconus in ſum. 23. q. 8. n. 4. verſ. *Sed & ſi conſulat.*

Ob eam rationem dicit Fagnanus (aa) judices, inquiſitores fidei, in regione, ubi admittitur fidei inquiſitio, non incurrere irregularitatem judicando reum eſſe hæreticum; licèt pro com-

(aa) Fagn. in d. c. *De cætero.* n. 26.

martyr. c. 5. in can. Si audietis. 32. 23. q. 5.
(g) 1. Machab. 2.

Latro Aqualem argenteum Parocho ſuo Julio ſubreptum, dum in furto deprehenſus eſt, Aqualem fugiens in puteum Presbyterii projecit, in quo modica tantùm erat aqua, ut ſi in fugâ detineretur, cum eo non detineretur. In puteum Julius Paulum demittit, nepotem ſuum, adoleſcentem Clericum, priùs novo ligatum fune, qui ſat validus eſſe videbatur, ut Aqualem è puteo educeret, quo facto ipſum hinc extrahere tentavit: At funis in lapidem putei attritus, & aliunde in medio deficiens ruptus eſt, atque Paulus in eum decidit & aquâ fuit ſuffocatus. An irregularis factus eſt Julius ob caſualem nepotis ſui mortem?

R e s p o n s.

In hoc tota vertitur quæſtio, ad dignoſcendum videlicet, an Julius in propoſito caſu rem licitam fecerit, eamque faciens nullius ſit culpæ conſcius. Nam ſi hoc ſit, dicendum eſt, ipſum in irregularitatem non incidiſſe: Duplex eſt autem eâ de re opinio.

Prior opinio eſt eorum, qui putant, non illicitum quid ab eo Parocho fuiſſe admiſſum, neque ullam proinde culpam; cùm omnes, quantùm in ſimili caſu fieri poterat, cautiones adhibuerit. Nihil quippe, inquiunt, magis rationi eſt conſonum, quàm eniti, ut res amiſſa recuperetur, cùm id fit prudenter, ut ab illo Parocho factum eſt. Igitur innocens eſt de morte Pauli, neque ullam adeò irregularitatem incurrit, ut aiunt. Opinionem ſuam confirmant authoritate Gregorii IX. (h) occaſione cujuſdam hominis, quem vocârat Sacerdos, ut ad movendam trabem opem ſibi præſtaret, quique ſe ipſum interemerat, cum trabe cadendo; eò quòd declaret hic Papa, quòd, cùm in eâ re conſcius non ſit hic Sacerdos, irregularitatem quoque non incurrit. Ejuſque rei hanc profert rationem, *quod Sacerdos ipſe dabat operam licitæ rei: ſtuduit etiam quam debui diligentiam adhibere.... ob hanc cauſam, vel quia omnes caſus fortuitos qui prævideri non poſſunt, forſitan non prævidit.* Quod etiam aſſerit Honorius III. (i), loquendo de Sacerdote, qui campanam pulſabat, ut populum convocaret, & cujus lapſa clava proximum ſibi puerum occiderat: *Dicto Sacerdoti qui dabat operam rei licitæ nihil potuit imputari, ſi caſus omnes fortuitos non prævidit.* Atque hæc ſunt potiora argumenta, quibus innituntur prioris hujuſce opinionis aſſertores, qui funis ruptionem non conſiderant, niſi ut caſum merè fortuitum, quem prævidere non potuit hic Sacerdos.

(h) Greg. IX. In c. *Quidam.* 25. de homicidio.

(i) Honorius III. in c. *Joannes.* 23. ibid.

Altera opinio eſt eorum, qui volunt, in caſu propoſito irregularitatem inveniri: quia Julius in hoc rei de ſe illicitæ dedit operam, nec culpâ vacat: Cùm nepotem ſuum in puteum demittere non potuerit, licèt fune ligatum, abſque aliquo mortis periculo, non ſolùm ob funis ruptionem ſed etiam ob aliquam vertiginem aut pavorem, quæ adoleſcenti illi Clerico poterant contingere. Id probat Covarruvias (k) *à ſimili* ex duabus Decretalibus Innocentii III, aliiſque textibus, quos præterimus.

(k) Covarruvias in Clement. c. *Furioſus.* de homicidio. 2. part. §. 4. n. 10.

qui ob ſolam ætatis ſuæ & modicæ agilitatis circumſtantiam timore magis & pavore percelli poterat, ſe ipſum in puteo videns, cujus aqua & & tenebræ ipſum terrore facilè percellere, atque phantaſiam perturbare poterant, quàm homo maturæ ætatis, agilior atque fortior.

2. Quia facilè dignoſcere poterat Parochus funis attritum, & utrùm talis eſſet ejus defectus, ut ipſius fractio inde ſequeretur.

3. Quia aliâ ratione æqualem ſuum è puteo educere poterat, ſeu huc hominem expertum & huic deſcenſui aſſuetum demittendo, quales ſunt ii, qui puteos ſolent purgare; ſeu ferreum adhibendo uncinum tali uſui deſtinatum. Julius igitur cùm nullam ex his cautionibus adhibuerit, ſaltem imprudentiæ aut negligentiæ reus cenſeri debet: quod ſufficit ad inducendam irregularitatem *ex homicidio caſuali*, præſertim cùm agitur de actione quadam. Ita ſentit doctiſſimus Abbas à Fagnano (l) his verbis laudatus: *Unde, ut ait Abbas, ... ut quis caſu fortuito non teneatur, intelligitur de fortuito, quem etiam diligentiſſimus prævidere non poteſt, ut Lege*, ſi quis domum ff. *de locato.* Addit hic Canoniſta, ob nimiam ſuam feſtinationem ad recuperandum Aqualem ſuum, à latrone in puteum conjectum, Julium fieri potuiſſe reum culpæ etiam gravis, quæ Legibus dicitur *lata culpa*: quòd probat authoritate Felini Sandei (m), qui proponere non dubitat, quamvis nimium univerſim, ex morte hominis contingente ob actionem factam ad recuperandum bonum ſuum fieri Clericum irregularem licèt contra voluntatem ſuam mors illa contigerit: *Imputatur Clerico, ſi ex actu, per quem nititur conſervare bona, ſequitur homicidium, etiam ultra propoſitum.*

(l) Fagnan. in c. *Quidam.* fin. de homicid. n. 21. ult. notabili.

(m) Felinus in c. *Suſcepimus.* 19. init. eod. tit.

CASUS IV.

Tribonianus, Galterii, qui ex vehementi febre phreneſi laborabat, hæres futurus, feneſtram cubiculi, in quo jacebat hic æger, aperuit, ut frigidum, inquiebat, aerem ſpiraret; at reipsâ cum ſecretâ intentione, ut Galterius in vicum ſe dejiceret; Galterius autem ſe ſolum conſpiciens, revera ſe dejecit, atque interiit. An ex illâ ſolâ intentione Tribonianus ſit irregularis?

R e s p o n s.

Ex ſolâ ſuâ occultâ intentione Tribonianus non fit irregularis; At nefaria illa intentio cum actione, quâ feneſtram tenuit apertam, ut ſuum intentio ſortiretur effectum, conjuncta, procul dubio ipſum irregularem reddit. Neque enim ipſum latere poterat, hoc unum phreneticos quærere, ut ſe per feneſtram præcipites dejiciant, uti omnibus notum eſt. Id quidem Triboniano erat perſuaſum quando prævidebat, hunc eventum eſſe futurum, Galterium ſine auxilio, & feneſtram apertam relinquendo. Quare haberi debet hæres ille indignus, uti vera cauſa necis Galterii. Certum quidem eſt, aperire feneſtram eſſe rem de ſe licitam neque directè ac proximè eam ad homicidium referri: At fit criminoſa ob pernicioſam intentionem ipſi adjunctam.

Probari poteſt hæc deciſio duplici paritate. Prioris exemplo hominis, qui furioſo gladium cum mala intentione daret, quo ſe ipſum, aut alium

Digitized by Google

caſuali. irregularis, ut declarat Papa antiquus in Canone, qui ſic habet (*b*): *Hi qui arbores incidere videntur, ſi contigerit, ut cadens arbor occiderit hominem, inculpabiles ſunt atque innoxii: quia nec voluntate eorum, nec deſiderio homicidium perpetratum eſt. Si verò aliquâ culpâ eorum, vel neglectu, morientis hominis interitus cognoſcitur adveniſſe; abjiciendi ſunt à gradu; & in ſacro ordine nullatenùs ſuſcipiendi.* Atqui manifeſtum eſt, Tribonianum non meræ tantùm negligentiæ eſſe conſcium, ſed eum reipsà Galterii mortem intendiſſe & procuraſſe: igitur dubitari nequit, quin ſit homicidii reus, ac proinde irregularis; quamvis cauſa mortis hujuſce videatur eſſe cauſa duntaxat remota. *Idem videtur in remotâ*, inquit Gloſſa (*c*), *ſi animo nocendi hoc faciat, vel minori diligentiâ.* Et alibi (*d*): ita punitur, qui cauſam cauſæ præſtat. Ita Marianus Socinus (e) & poſt eum Fagnanus (*f*).

(*b*) Nicolaus in Can. *Hi qui arbores*, 49. diſt. 10. Item. c. *Sepè*, 50. ibid.

(*c*) Gloſſa in c. de *Cætero*, 11. de homicidio. v. *Cauſam dediſſe*.

(*d*) In c. *Presbyterum*. 7. ibid. v. *Aliam infirmitatem*.

CASUS V.

Callistratos, Eccleſiæ ſancti Capraſii apparitor, die Feſti hujuſce campanas numeroſe pulſans, & perſpiciens, unum ex funibus campanæ cujuſdam ab imâ campanilis parte attrahi, ad ſe eundem retraxit, ex pondere judicans puerulum quendam ab eo pondere, eumque tigno cuidam affixit; quo circa viribus deficientibus puerulus iſte nondum ſeptennis quinque ſex-ve pedum altitudine decidit, & fracto capite, biduo poſt è vulnere accepto obiit. An irregularis eſt Calliſtratus?

(*e*) Marian. Socinus in c. *Ad audientiam* n. 237. de hom.

(*f*) Fagn. in c. *Ad audientiam*. de homicidio n. 45. & ſeqq.

Respons.

In hoc ſita eſt tota difficultas, ut cognoſcatur, an Calliſtratus in hac occaſione prudenter ſe geſſerit. Nam ſi res ita non ſit, de peccato excuſari nequit, ac proinde de irregularitate; licet culpa illius de earum eſſet genere, quæ jure leviſſima dicuntur.

Videtur autem, defendi non poſſe, Calliſtratum egiſſe prudenter, cùm ex pondere & reſiſtentia, quam funem attrahendo ſentiebat, facilè judicare, potèrat, puerum illi eſſe appenſum, & eum ad ſe trahere atque retinere non poſſe, abſque certo lapsûs periculo, qui viribus deficientibus diu ſe ſuſpenſum in aere retinere non poterat, ut re ipsâ puerulo illi contigit. Igitur ob ſupinam imprudentiam ſuam mortem illi attulit; atque adeò in irregularitatem ex homicidio incurrit.

Contigit hic caſus: quo tempore Fagnanus ſacræ Congregationis erat Secretarius; & refert, quòd *Sacra Congregatio habuit Clericum pro irregulari*; inquit (g), ſubjiciens eandem, quæ ſuperiùs allata eſt, rationem: *Quia dum chordam onuſtam trahebat, advertere poterat, & debebat, aliquem eſſe illi appenſum; & inde poſſe illi aliquid nocumenti contingere.*

Diximus, Calliſtratum irregularitate fuiſſe obligatum. *Licet culpa illius de earum eſſet genere, quæ jure leviſſimæ dicuntur.* Quamvis enim contendant nonnulli Authores, quos laudat Fagnanus (*h*), quales ſunt Abbas (*i*), Navarrus & alii quidam, irregularitatem non induci *& culpâ leviſſimâ*, ipſis tamen putamus Gloſſam eſſe anteponendam (*k*), quæ dicit de homicidio, quod ..... *negligentiæ imputatur.* Idem ſentiunt Hoſtienſis & Joannes Andreas (*l*): & etiam Authores ipſi, culpa leviſſima tranſit, in culpam levem.

(*g*) Fagn. in c. *Ad audientiam*. de homicidio. n. 44.

(*h*) Idem in c. *Quidam*. fin. eod. tit. n. 9.

(*i*) Abbas. in c. *Quæſitum*. 7. de pœnit & remiſſ. n. 2.

(*k*) Gloſſa in c. *Significaſti*. 16. de homic. v. *Negligentibus*.

(*l*) Hoſtienſis & Joan. Andr. in d. c. *Significaſti*.

In propoſito autem caſu agitur de actione, eâque præcipui momenti, à Calliſtrato admiſsâ qui ignorare non poterant, ſe puerulum quondam una cum fune ad ſe trahere, cùm pondus illius ſentiret. Quod confirmari poteſt ex Lege (*n*) *Si ces* 29. *ff.* cujus hæc ſunt verba: *Culpa autem abeſt, ſi omnia facta ſunt, quæ diligentiſſimus quiſque obſervaturus fuiſſet.* Lege etiam (*o*), quæ aſſerit, quod *imperitia culpæ eſt adnumeranda*; confirmari poteſt dictum noſtrum. Atqui Calliſtratus in eo caſu non eſt poſitus; econtra negligentiùs eam adtribuit cautionem, quam ab eo exigebat pondus ſolum, quod ſentiebat funem retrahendo. Igitur de irregularitate eximi nequit.

(*n*) Leg. *Si mercer*. 25. ff. Locati. §. *Qui columnam*. l. 9. tit. 2.

(*o*) Leg. *Si quis domum*. §. Celſus. ff. eod. tit.

CASUS VI.

Marius ad ſingulare certamen Maxentium provocavit, & Cajum ſibi adjutorem; Maxentius verò Salvium ſibi pariter elegit. Marius neque interemit, neque mutilavit Maxentium: at Cajus ipſi adjutor Salvium occîdit. An Marius eſt irregularis?

Respons.

In hujuſmodi difficultatibus ſemper ad illud redeundum eſt principium, quod in decretalibus ſuis conſtituunt ſummi Pontifices, ac præſertim Alexander III. (*p*) eum videlicet qui eſt cauſa homicidii, non minùs eſſe reum, quàm ipſum interfectorem: *Diaconus, qui homicidio cauſam dediſſe videtur, non videtur ad Sacerdotium promovendus.* De quibus verbis advertere juvat, vocem, *videtur*, non ſignificare Dubium quoddam, ſed conſtantem veritatem, quando in aliqua lege vox illa reperitur; atque adeò, *non videtur*, idem ſignificare, *ac non eſt*, ut docent Cardinalis Zabarella, Antonius de Butrio (*q*), Marianus Socinus (*r*), & Joannes Andreas (*s*), qui id ipſum probat ex lege digeſtorum ad marginem indicatâ (*t*). Ratio eſt, quia *Conſtitutio Apoſtolicæ Sedis ...... nihil debet obſcurum, vel ambiguum continere.* Sed ex æquo debet eſſe juſta & intellectu facilis, ut loquitur Gregorius IX. (*u*), ut debet eſſe juſta & utilis, uti ait ſanctus Iſidorus; pariter debet eſſe clara, neque aliquos continere terminus æquivocos aut dubios (*x*). *Erit autem Lex honeſta, juſta ...... utilis, manifeſta quoque, ne aliquid per obſcuritatem in captionem contineat.* Quæ qualitates à conſtitutione Alexandri III. abeſſent; ſi voce iſtâ, *non videtur*, aliquod de ſuâ deciſione dubium indicare voluiſſet. Marius autem eſt vera cauſa, cur Salvium interſecerit Caïus: igitur pariter cum eo irregularitatem incurrit Marius.

Deciſio iſta omnimodè conſentit cum decretali Celeſtini III. (*y*), qui reſpondens ad ſimilem fermè huic, quæ propoſita eſt, quæſtionem, dicit: *Tales pugiles homicidæ veri exiſtunt; nec prædictus Sacerdos, licet non ipſe, ſed alius pro eo in duello pugnaverit*, non debet in Sacris ordinibus miniſtrare, ſicut tradunt Sacrorum Canonum inſtituta (*z*).

(*p*) Alex. III. in c. *Sicut dignum*. 6. & in c. de cætero. 11. de homicidio.

(*q*) Ant. de Butrio. n. 2.

(*r*) Marian. Socin. in d. c. n. 1.

(*s*) J. Andr. in c. *De cætero*. cit. n. 1.

(*t*) Leg. *Quid tamen*. 21. ff. de receptis, qui arbitrium receperunt aut ſententiam dicant. §. 1. l. 4. tit. 8.

(*u*) Greg. IX. in c. *Quoniam*. 13. de conſtitut. l. 1. tit. 3.

(*x*) Iſidorus in can. *erit autem*. 2. diſt. 4.

(*y*) Celeſtin. III. in c. *Henricus*. 2. de Clericis pugnant in duello. l. 5. tit. 14.

(*z*) Can. *Si quis*. 8. diſt. 50. &c.

CASUS VII.

Triberianus, Sacerdos ſæcularis, *à divinis* ſuſpenſus declaratus, multoties tamen à tribus menſibus ſacram ad populum concionem habuit.

1. An

Digitized by Google

ſe ponunt, licet ipſis non ſit licitum illis adeſſe divinis Officiis, ut declarat Innocentius III. ſcribens ad Epiſcopum Ferrarienſem de incolis Ferrariæ, qui erant excommunicati & interdicti, quibus ſub iſtâ conditione prædicationem audire permittit *dummodò contra formam interdicti nullum eis divinum Officium celebretur.* Equidem extat in corpore juris titulus expreſſus de celebratione Miſſæ aliiſque divinis Officiis (*b*) in quo ne ullum quidem verbum de prædicatione profertur ex quo manifeſtum ſit, eam inter divina non recenſeri Officia. Atque hinc inferendum eſt cum eodem Canoniſtâ, quòd *ſuſpenſus à divinis non intelligitur ſuſpenſus à prædicationis Officio, nec è converſo.*

Quod cùm ita ſit, dicimùs, quòd, licèt juxta canones (*c*), qui celebrat ſuſpenſus à divinis, irregularitatem incurrat, non idem tamen aſſerendum eſt de eo, qui eſt ſuſpenſus à prædicatione, quæ, ut ait Gloſſa (*d*), viginti duas ſuſpenſionis ſpecies cum earum diviſionibus afferens, inducit *novam ſpeciem ſuſpenſionis*, nam ſi verba ad populum faciat, non obſtante illâ ſuſpenſione, irregularis non fit, quamvis ob inobedientiam ſuam graviter peccet. *Si verò ſit* (ſuſpenſus) *ab Officio prædicationis*, inquit Sylveſter (*e*), *non efficitur irregularis prædicando & celebrando*: quod etiam aſſerit Calderinus (*f*), & poſt ipſum Fagnanus (g) his verbis: *Quamvis ſuſpenſus à divinis, celebrando efficiatur irregularis, .·.·. tamen ſecus eſt in ſuſpenſo à prædicationis Officio.* Ratio præcipua, quâ fulciuntur iſti Canoniſtæ, eſt, quia Miniſterium prædicationis non adeò cuipiam ordini ſacro eſt annexum, ut authoritate Epiſcopi à Clerico ſolâ tonſurâ initiato exerceri nequeat, uti præclarum hujus rei præbet exemplum defunctus D. Abbas Gaillard qui ſacro illo Miniſterio functus eſt, ſæpe, etiam multoties in die prædicando in multis miſſionibus, quas proprio ſumptu confecit, & quas ad annum 80 ætatis ſuæ, de Præſulum licentiâ in multis regni Diœceſibus continuavit; quamvis clericalem tantum ſuſcepiſſet tonſuram.

Et vero nullus in toto corpore juris canon reperitur, quo prohibeatur, ne prædicationis Miniſterium iis committatur, qui minores tantùm ordines, vel tonſuram ſuſcepêre. Ita quoque cenſuit ſacra congregatio Concilii; 23. junii an 1530. referente Fagnano (*h*): *Hanc partem*, inquit, *aliàs probavit ſacra Congregatio Concilii articulo diligenter examinato. Nam .·.· die 23. Junii 1539. cenſuit, munus prædicationis committi poſſe etiam Clerico; qui non ſit in ſacris ordinibus conſtitutus.* Hinc ſequitur, Tiberianum non incurriſſe irregularitatem in primo caſu propoſito, neque eum etiam incurſurum fuiſſe in ſecundo caſu.

Ac fruſtrà objicerentur Canones quidam (*i*), quorum alii Officium poteſtatemque prædicandi Epiſcopis & ſacerdotibus, alii diaconis adſeribunt hinc enim inferri legitimè non poteſt, quòd, cum Diaconus vel ſacerdos ab Officio ordini ſuo conveniente fuit ſuſpenſus, cenſendus ſit ob neceſſariam connexionem ſuſpenſus quoque à Miniſterio prædicationis. Ratio eſt 1. quia Canu-

(*b*) Decretal. l. 3. tit. 41. de celebrat. Miſſarum .·.·. & divinis officiis.

(*c*) Can. *Si quis Epiſcopus.* 7. 11. q. 3.

(*d*) Gloſſa in Clement. *Cupientes.* 8. de pœnis. l. 5. tit. 8. v. *ſuſpenſi.*

(*e*) Sylveſter. v. *Suſpenſio.* q. 5. ſub fin.

(*f*) Calderinus. in D. Clement. *Cupientes.*

(*g*) Fagn. loco cit. & n. 11.

(*h*) Fagn. in D. *reſponſo.* n. 19.

(*i*) S. Leo. in. can. *A ſjicimus.* 19. 16. q. 1. Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 4. S. Greg. in can. *In ſancta.* 2. diſt 92. Iſidor. in can. *Perlectis.* 1. diſt. 25. §. *Ad diaconum.*

CASUS VIII.

FUSCIANUS diaconus, non ita pridem de beneficio proviſus, quo exigitur, ut intra annum ſit ſacerdos, iter faciens in ſylva latrones offendit, qui gladiis ſuis tres ei digitos abſciderunt in manu dexterâ; quâ re factus eſt irregularis. An cogi poteſt in hoc caſu ad dimittendum beneficium illud ſacerdotale?

Hinc autem oritur difficultas, quòd Pictavienſe Concilium an. 1078. (*m*) habitum conſtituit, ut Abbates, decani & Priores teneantur ad ſuſcipiendum ſacerdotium ſub pœnâ amittendi Beneficii ſui, quamcumque poſſint obtendere cauſam, ut ſeſe excuſent. *Quòd ſi aliquâ juſtâ causâ prohibente, Presbyteri .·.·. eſſe non potuerint, Prælationes amittant.*

RESPONS.

Diaconus iſte ad dimittendum Beneficium ſuum cogi non debet, eo quòd factus ſit irregularis ad ſacerdotium, cùm legitimè. Beneficio ſuo, utpotè innoxius privari non poſſit, & afflicto jam non ſit danda afflictio (*n*). Hoc ſenſu debent intelligi decretales, quæ loquuntur de neceſſitate, in quâ ſunt quidam Beneficiarii, ſuſcipiendi ſacerdotium. *Hoc intelligitur*, inquit Gloſſa (*o*), *qui ſine culpa ſua factus eſt talis, quòd ordinem recipere non poteſt ſecundùm canones. Unde propter hoc non debet removeri; licèt ordinem non poſſit recipere.* Cujus rei hanc affert rationem, *quia non eſt addenda afflictis afflictio*, quam rationem deprompſit author Gloſſæ ex his ſancti Gregorii magni verbis (*p*): *non debet à nobis addi flagellatis* (à Deo) *afflictio*, & ex Innocentio III. ſcribente ad Archiepiſcopum Arelatenſem de Epiſcopo Arauſicano, qui ab annis quatuor ægrotans, Epiſcopales ſuas functiones obire non poterat (*q*). Ita etiam explicat author Gloſſæ in decretalem depromptam è Concilio Pictavienſi, quæ objicitur in præſenti caſu (*r*). *Hoc intellige*, inquit, *quando per culpam ſuam ad talem ſtatum pervenit, quod promoveri non poteſt; contrà verò, quando ſine* culpâ; & tunc non debet addi afflictis afflictio. Ita ſentit Fagnanus, qui pro ſua ſententia laudat Innocentium IV. (*s*), Abbatem Antiquum (*t*) & Hoſtienſem. (*u*)

At verò, ſi Clericus culpâ ſuâ factus ſit irregularis, ut ſi v. g. quempiam ad ſingulare certamen provocaſſet, in quo oculum, manum, aut aliud quod ſimile amiſiſſet membrum, tunc mereretur beneficio ſuo privari, ut aſſerit Hoſtienſis, (*x*), qui exponens hæc verba, *juſta cauſa*, profert hæc exempla: *putà, quia amiſerunt oculum, vel pedem, vel manum, vel aliud ſimile. Intelligas tu: culpâ ſuâ interveniente: putà, quia ei, de quo quæritur duellum, obtulit aut ſponte ſuſcepit .·.·. vel quia vir reperit ipſum, cum uxore ſuâ turpiter converſantem.* Quibus addit contrarium eſſe dicendum, *quando ſine culpâ talia acciderunt.*

Vide {BENEFICIUM. BENEFICIARIUS.}

(*m*) Concil. Pictav. in c. *Ut Abbates.* 1. de ætate & qualitate præficiend. l. 1. tit. 14.

(*n*) Fagn. in c. *Quæris.* 6. eod. tit. n. 40.

(*o*) Gloſſa in c. *Cùm in cunctis.* 7. de elect. *Si Canones.*

(*p*) S. Greg. in can. *Cùm percuſſi.* 2. 7. q. 1.

(*q*) Innoc. in cap. *Ex parte.* 5. de Clerico ægrotante vel debilitato. l. 3. tit. 6.

(*r*) Gloſſa in c. *Ut Abbates.* cit. v. *Amittant.*

(*s*) Innoc. IV. in D. c. *Amittant.*

(*t*) Abbas Antiquus in D. c. *Ut Abbates.* v. *prohibente.*

(*u*) Hoſtienſ. in eod. cap. v. *Juſta cauſa.*

(*x*) Hoſtienſ. loco citat. v. *Juſta cauſa.*

Vu 2 CASUS

Digitized by Google

RESPONS.

(a) Archid. in can. *Si quis*. fin. 25. q. 1. n. 2.

Archidiaconus Bononienſis, Author ſæculi XIII. (a) qui hanc ſibi difficultatem propoſuit, ad eam reſpondet, dicendo, non quemquam fieri irregularem ex hoc facto, quantumvis ea ſe enorme ſit & inhumanum.

(b) Innoc. III. in c. *Nuper*. 4. de bigamia non ordin. l. 1. tit. 21.

(c) Idem in c. *A nobis*. fin. ib.

Contrà verò ſentiunt quidem Authores nonnulli, ex hoc caſu irregularitatem induci ob criminoſam intentionem, quam ſequitur actio; idque probant exemplo hominis, qui priori uxore viduus & Sacerdotio initiatus, matrimonium contrahit *de facto*, illudque cum aliâ uxore conſummat. Nam ex Innocentio III. (b) haberi debet tanquam bigamus, licèt reipsâ non ſit ac proinde tanquam irregularis *propter affectum intentionis cum opere ſubſecuto*; ut loquitur hic ſummus Pontifex, qui in ſequenti Decretali (c) eandem ſtatuit regulam pro ſubdiacono, qui tale ſuppoſitum matrimonium contrahit cum vidua, & illius rationem eandem affert. Addunt illi Authores antiquum Canonem, depromptum è Concilio primo Toletano, quem in ſuo Decreto citat Gratianus (d), in quo dicitur, Clericum, qui militavit, ad Diaconatum admitti non poſſe ob affectum occidendi, quem habuit arma ſuſcipiens, licet neminem occiderit aut mutilaverit: *Etiamſi gravia non admiſerit, ſi ad Clerum admiſſus fuerit, Diaconi non accipiat dignitatem*. At illi textus non concludunt: nam quod pertinet ad primam Decretalem Innocentii III. manifeſtum eſt, nullam fuiſſe bigamiam in caſu Papæ huic propoſito, ut ipſe agnoſcit his verbis: *Tanquam cum bigamis non liceat diſpenſari, licèt in veritate bigami non exiſtant*, intelligendo vocem, *tanquam*, uti notam, non quidem veritatis, ſed meræ ſimilitudinis. *Hoc tanquam*, inquit nota ad marginem Gloſſæ appoſita, *non eſt expreſſivum veritatis, ſed ſimilitudinarium, juxta illud: ex iſtis tanquam ad latronem*. Non eſt quoque irregularitas, uti nec bigamia: attamen Innocentius III. vult talem Sacerdotem puniri, quaſi verè eſſet bigamus, *propter ſimilitudinem facti*, ut loquitur Gloſſa (e). Ita ex Concilio Ancyrano (f), *quotquot virginitatem pollicitam prævaricatæ ſunt, profeſſione contemptâ, inter bigamos id eſt, qui ad ſecundas nuptias tranſierunt, haberi debebant*, licèt tales non eſſent. At jus eſt expreſſum in caſu prioris illius Decretalis, uti in caſu alterius; nam utraque Sacerdotem hunc & ſubdiaconum ſubjicit eorum pœnæ, qui verè ſunt bigami; *unde bigamus reputatur quantùm ad effectum; licèt in veritate non ſit: & ſic punitur propter affectum tantùm cum opere ſubſecuto, & non propter defectum ſacramenti*. Hæc ſunt verba Gloſſæ (g), cùm tamen nullo canone ſtatuatur Irregularitas, in caſu quem propoſuimus, & in materiâ odioſâ, qualis eſt irregularitas, argumentum à pari non poteſt inſtitui, nec legitimè concludere. Unde ſequitur, quòd cùm amputare caput Cadaveri ſit actio penitùs diverſa ab homicidio, quo homini vita eripitur, de uno, uti de alio fieri non poteſt idem ratiocinium, neque ex poſteriori concludi, priore induci irregularitatem, *Cùm id non ſit expreſſum in jure*. Hæc regula eſt Bonifacii VIII. (h).

(d) Conc. Toletan. c. 8 in can. *Si quis*. 4. diſt. 51.

(e) Gloſſ. in d. c. *Nuper* v. *Tanquam bigamis*.

(f) Concil. Ancyran. c. 18. in can. *Quot quot*. 24. 27. q. 1.

(g) Gloſſa in d. c. *Nuper*. v. *Diſpenſari*.

(h) Bonifac. VIII in c. *Is qui*. 18. de ſent. excom. in 6. l. 5. tit. 11.

Fagnanus (i) & alii cum eo permulti ita ſentiunt,

(i) Fagn. in c. *A nobis*. de ſent. excom. n. 22. & alii apud eum.

cadaver læſit quempiam, non induci irregularitatem; cùm id nulla Canone ſit expreſſum.

CASUS X.

LEONIDES, Sacerdos, cui notum erat, à Paulo ſub fallaci nuptiarum promiſſo ſtupratam eſſe Mariam neptem ſuam, eos ſimul accubantes inveniendi occaſionem captavit, ut Paulum ad judicium adduceret, eumque dictâ ſententiâ adigeret ad nubendum Mariæ, jam gravidæ, quæ proinde de famâ ſuâ manifeſtè periclitabatur. Cùm igitur horâ poſt mediam noctem in Mariæ cubiculum cum duobus ſuis parentibus ingreſſus fuiſſet Leonides; Paulus huc intromiſſus, jam crepare fores percipiens, captum ſubitò ſe per feneſtram in vicum è primo tabulato dejiciendi conſilium perfecit; at lapſus in ſectilem lapidem, ictu ex templô interiit. Quærit Leonides, utrùm ea hoc caſu irregularitatem non incurrerit, nec diſpenſatione indigeat?

RESPONS.

Exiſtimamus, in Leonidem non referendam eſſe Pauli necem, quam ipſe ſibi imprudenter ac temerè attulit, atque adeo irregularitatem in hoc caſu eum non incurriſſe.

Ratio eſt, quia ex principio alibi jam poſito, mors caſualis ei non debet imputari, qui rei licitæ dat operam, & quas exigit prudentia, cautiones adhibet. Hæc regula multis fulcitur Decretalibus (l).

(l) Alex. III. in c. *Presbyterum*. 7. de homicid. Innoc. III. in c. *Dilectus*. 13 & in cap. *Ex litteris*. 11. & 2. ſeqq. 16. Honorius III. in cap. *Joannes*. 23. de homicid.

Atqui Leonides non quidquam contra jus egiſſe videtur: cùm legitimè à Paulo exigere judicio poterat, ut matrimonii promiſſum Mariæ datum perficeret, quæ libidini ejus non niſi ſub ſpe nuptiarum fuerat obſecuta; quando aliter manſiſſet infamata. Neque Leonidi nocere poteſt circumſtantia, quâ dicitur, hunc ſecum duos conſanguineos ſuos adduxiſſe comites; neque enim, ut ſani, ſic prudentis erat Sacerdotis, ut ſolus ad mediam noctem & in tali caſu neptis ſuæ cubiculum ingrederetur: cui etiam addi poteſt, ſibi duobus opus eſſe teſtibus, ut de crimine ſuo Paulum convinceret.

Conformiter ad hanc deciſionem reſpondit ſacra congregatio Cardinalium ſacro ſancti Concilii interpretum 29. Novemb. an. 1612. Sacerdoti, qui illam de caſu omnino ſimili conſuluit, illum irregularitatem non incurriſſe, ut refert Fagnanus. *Sacra Congregatio, cui undecim Cardinales interfuerunt*, inquit hic Canoniſta, *cenſuit Petrum prædictum, ſecundùm ea quæ probantur, non incidiſſe in irregularitatem*.

In hoc itaque caſu idem de Leonide dicendum, uti de Sacerdote, qui ad noctis meditullium furem in domo ſuâ reperiens, & opem inclamans, furem hunc ad fugam adigit. Nam ſi fugiens in præcipitem locum fur cadat, ibique pereat; ex hoc eventu, Sacerdos iſte non fit irregularis, cujus nimirum eſt occaſio tantùm, non verò cauſa: pariter Leonides in caſu propoſito cenſeri non debet irregularis, cùm verè cauſa non ſit mortis Pauli, quam ſuâ ipſe ſibi culpâ attulit, quin ejus aliquatenùs particeps ſit Leonides.

Pariter

tit.

… ejus exquireretur. Aliud est denique exemplum, in quo Honorius III. (c), aſſerit, adoleſcentem Clericum, irregularem non eſſe factum, quod ludens in ſocium quemdam lapides, non animo feriendi ſed ipſum tantùm ad fugam adigendi projecerit, licèt in fugâ lapſus in magnum lapidem interierit.

(c) Honorius III. in c. *Exhibita.* 22. eod. tit.

CASUS XI.

Inchadus, filius Mahudi & Abaſſæ conjugum, infidelium, & conſanguineorum in tertio gradu lineæ Collateralis, Chriſtianam Religionem amplexus, militiæ poſteà Clericali nomen dare voluit. At ipſi perſuaſum eſt, ipſum eſſe irregularem *defectu natalium*, quia ex eo natus erat matrimonio, quod merè erat contractus civilis. An verè illegitimus eſt, ac proinde irregularis?

Respons.

Certum eſt, duorum infidelium, quamvis in tertio gradu lineæ collateralis conſanguineorum, matrimonium eſſe validum; *Cùm Sacramentum conjugii apud fideles & infideles exiſtat, quemadmodùm oſtendit Apoſtolus* (d), ut loquitur Innocentius III. (e). Ratio eſt, quia licèt Ethnicorum & Infidelium matrimonium non ſit Sacramentum propriè dictum; eſt tamen contractus legitimus & naturalis, etiam inter eos, qui cognati ſunt in gradibus jure tantùm Eccleſiaſtico prohibitis, quia Eccleſiæ Legibus non ſubduntur. *Cùm… in præmiſſis gradibus à Paganis, quoad eos matrimonium licitè ſit contractum, qui Conſtitutionibus Canonicis non arctantur*, ut etiam loquitur idem Summus Pontifex. Unde ſequitur, procreatos ex tali matrimonio inter illegitimos non eſſe cenſendos, nec adeò irregulares. Ita concludit S. Innocentius I. In Epiſtola, quam ex Bioio (f) an. 404. ad Victricium, Epiſcopum Rhotomagenſem ſcripſit, in quâ poſt ſtatutam hujuſmodi matrimoniorum legitimitatem, deinde concludit: *Quod ſi non putatur uxor eſſe computanda, quæ ante Baptiſmum ducta eſt, ergo nec filii, qui ante Baptiſmum geniti ſunt, pro filiis habentur.* Veritatem hanc multò etiam fuſiùs probat hic Sanctus Pontifex in Epiſtolâ aliâ, in quâ refellit errorem, in quo erant iſtâ de re Epiſcopi Macedones (g), & dicit, quòd non niſi abſurdè defendi poteſt, tales filios eſſe illegitimos: *Quòd cùm ita ſentire atque judicare abſurdum eſt &c.*

(d) 1. Cor. 7.

(e) Innoc. III. in c. *Gaudemus.* 8. de divortiis. l. 4. tit. 19.

(f) Innoc. I. Ep. 2. ad Victricium. c. 6. apud Labbe tom. 2. col. 49.

(g) S. Innoc. I. Ep. 22. c. 2. (apud Labbe tom. 2. col. 1273.)

Hinc ſequitur, Inchadum eſſe cenſendum legitimum, atque adeò, cùm *ex defectu natalium* non ſit irregularis, conditionem ortûs ſui non obſtare conſilio, quod iniit, ſuſcipiendi ſtatum Clericalem.

CASUS XII.

Daniel, cui oculus caſu effoſſus fuerat, hujus defectum reparavit, utens encauſto oculo, tam graphicè elaborato, ut abſque magnâ attentione res percipi nequeat. Inſuper dextero bene eſt oculo, quo facilè legere poteſt. An Irregularis in hoc caſu haberi debet, ita ut ipſum Epiſcopus abſque diſpenſatione ordinare non poſſit?

… dicendo, hoc ſenſu intelligendum eſſe Gelaſium Papam, in Gratiani Decreto citatum (k), qui declarat, Sacerdotem altero orbum oculo, ad celebrandum eſſe inhabilem. *Ideò*, inquit, *Caput*, *ſi Evangelica*, *diſponens de carentia oculi*, *quæ gravem inducit deformitatem, non eſt extendendum ad carentiam visûs, quæ eam non facit.*

(i) Navarr. man. c. 25. n. 199. §. *Quarto.*

(k) Gelaſ. in can. *Si Evangelica.* fin. diſt. 55.

Gregorius Saïrus his quoque verbis eâ de re mentem ſuam aperit (l): *Si quæras*, inquit, *an qui caret viſu unius oculi, habet tamen alium oculum integrum & ſanum, irregularis ſit? Reſpondeo, non eſſe irregularem.* Quod probat authoritate Navarri modò laudati, Gregorii de Valentia (m), & Henriquez (n). *Sin verò*, ait, *orbatus eſſet oculo ſiniſtro, & legere poſſet oculo dextro ſine ullâ indecentiâ, ad Ordines admitti poſſet, ceſſat enim ratio irregularitatis, cùm nec careat membro neceſſario, nec ſit deformitas.* Eandem opinionem tuetur Emmanuel Sa (o), ut videre eſt in editione operis ſui, quæ Romæ poſt ejus emendationem Typis excuſa eſt. Idem aſſerit Mercerus (p) cum aliis permultis. Igitur abſque temeritatis periculo audemus contendere, Danielem in caſu propoſito non eſſe irregularem.

(l) Greg. Saïrus Theſauri caſuum conſc. l. 6. c. 8. n. 8.

(m) Greg. de Valentia. to. 4. diſp. 7. q. 19. punct. 3. §. 2.

(n) Henriq. l. 14. de irregul. c. 8. §. 2.

(o) Emman. Sa. v *Irregularitas ex corporis vitio.*

(p) Mercerus in ſuppl. q. 14. dub. 13.

Attamen certum eſt, quòd ſi res dubia ſit, ad Epiſcopum pertinet ejus deciſio, ut fatetur Navarrus, Henriquez (q), Rebuffus (r), Simon Majolus (s), Alphonſus Vivaldus (t), Saïrus, Sylvius & alii.

(q) Navarr. Henriq. locis citatis.

(r) Rebuffus in praxi benef. tit. de diſpenſ. cum corpore vitiatis. n. 7. & 8.

(s) Simon Majolus l. 1. de irregular. c. 20. n. 4. verſ. *Ille quoque.*

(t) Alphonſ. Vivald. tract. de irregular. n. 141.

CASUS XIII.

Patrophilus, vir bellicoſus, qui vitiis omninò deditus fuit, nunc militiæ Clericali nomen cupit adſcribere. At cùm ſemel Sodomitico ſe inquinârit crimine; poſtulat, utrùm ex hoc atroci ſcelere in irregularitatem inciderit, atque adeò Epiſcopali aut etiam Papali indigeat diſpenſatione, priuſquàm ad Sacros Ordines promoveatur?

Respons.

1. Certum eſt, ab incunabulis Eccleſiæ gravia crimina irregularitatem induxiſſe & totius Orbis Epiſcopos, ut loquitur Sanctus Cyprianus (u), conſenſiſſe, ut à Sacerdotio ſtatuque Clericali conſcios atrocis cujuſdam peccati removerent. Ex ſolo adulterio per adoleſcentiam commiſſo ad Ordines ſuſcipiendos fiebat quis incapax ex Concilio Eliberitano (x); Idem ſtatuit ſexageſimus Canon inter eos, qui Apoſtolici (y) dicuntur his verbis: *Si accuſatio contra fidelem inſtituatur de fornicatione, aut adulterio…. & convictus fuerit, ad Clerum ne provehatur.* In primo etiam Nicæno Concilio (z) ſtatutum eſt, ut deponerentur ii, qui poſt admiſſa quædam gravia crimina ſine prævio examine ad Sacerdotium fuerant promoti; licèt etiam ipſa in examine, quo de moribus eorum fuerat inquiſitum, eſſent confeſſi. Nitebatur vetus hæc diſciplina his S. Pauli verbis (aa), *nullum crimen habentes*, (de Diaconis hîc loquitur) & iſtis aliis (bb), *reliqui te Cretæ; ut ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per Civitates Presbyteros…. ſi quis ſine crimine eſt.*

(u) S. Cyprian. Ep. 68.

(x) Concil. Eliberit. can. 30.

(y) Can. 60. Apoſt.

(z) Conc. Nicæn. 1. can. 9.

(aa) Ad Timoth. 2. 10.

(bb) Ad Tit. c. 1. v. 5. & 6.

Tale eſt crimen, de quo reus ſupponitur Patrophilus in caſu propoſito: in toto enim juris Canonici corpore nullibi invenitur, ex hoc crimine, quantumvis atroci, irregularem fieri; qui eo ſe contaminavit. Certum eſt autem, non adeſſe irregularitatem, niſi jure exprimatur, ut ex Bonifacio VIII. (a) ſuperiùs declaratum eſt. Attamen quamvis verum ſit, ex hoc crimine, quantumvis horrendum ſit, non induci irregularitatem, ſi terminus iſte ſumatur in eo ſenſu, quo ſumitur in novo jure decretalium an ab eo minùs abhorret Eccleſia? An Caſta illa & illibata Chriſti ſponſa ſpiritum mutare potuiſſet, ac fieri poſſet, ut ad Sacerdotium eum admitteret, qui ſe tam turpi abomiuatione fœdavit; dùm per ſeptem octo-ve Sæcula eos ab illo gradu accuratè excluſit, qui peccata multò leviora commiſerant? Si igitur integram velimùs illibatamque manere Eccleſiæ intentionem, quæ ſemper invariabilis eſt, Patrophilo reſpondendum, ne ſe ad ordines ſuſcipiendos offerat, licèt pro peccato ſuo ſatisfecerit 1. quia eos ſuſcipere non poteſt, niſi perrumpendo prohibitionem, unanimi totius urbis Epiſcoporum, in primis Eccleſiæ Conciliis congregatorum, conſenſu latam. 2. quia ſi ad ordines ſe promovendum offerret, præſumptionis manifeſtè damnabilis ſe conſcium redderet, ſe ipſum tàm Sancto ſublimique gradu dignum exiſtimans; dùm eo indignum omninò reputat Eccleſia, & publica laïcorum judicium vindictæ eos è ſuis miniſtris dimittit, qui eo ſe crimine deturparunt; poſtquàm eos omni honore privilegioque Clericali ſpoliavit, ut fert Bulla Sancti Papæ Pii V. (b), quam ad marginem indicamus.

(a) Boniſac. VIII. in cap. Is qui. de ſent. excomm. in 6.

(b) S. Pius V. in Bullâ Horrendum. 72. §. 3.

CASUS XIV.

Firminus, Epiſcopus Traunctinus, ſuſpenſione ligatus, ab ordinum quidem Collatione ac celebratione *in Pontificalibus* abſtinuit, at cùm ſecundis Sacro-Sancti Sacramenti veſperis interfuiſſet, Populum ſolemniter ſe benedicere poſſe in fine officii exiſtimavit; dicendo ut mos eſt: *Sit nomen domini benedictum &c.* quamvis de hac cenſurâ nondum abſolutus fuiſſet; quòd Benedictionem hanc, uti meram haberet cæremoniam, ex quâ irregularis fieri non poterat quâ de re quæritur, utrùm reipsâ irregularis factus ſit, nec ne?

Respons.

Putamus, hunc Epiſcopum irregularitate fuiſſe ligatum. Ita Saïrus ſentit (c) his verbis: *Idem erit*, hoc eſt, (*quod incurrit irregularitatem*) *de Epiſcopo, qui ſuſpenſus ſolemniter benedicit per illa verba*: Sit nomen domini benedictum, *de quâ agitur in cap. Abbates* (d).....*erit enim irregularis.* Quod confirmat ſuffragio antiqui & inclyti Canoniſtæ, duorumque aliorum cujuſdam nominis Authorum: *Ita expreſſim ſcripſit Nicolaus Dioniſii de Peruſio, ſcriptor & eruditus & antiquus in c. primo* (e) §. Caveant. *De Sent. Excommunicationis libro ſexto, quem refert & ſequitur Majolus* (f); *& expreſsè docet Ugolinus citatus* (g).

Opinionem eandem tuetur Fagnanus (h): *Irregularis eſt Epiſcopus*, inquit, *qui ſuſpenſione durante, ſolemnem benedictionem impertitur per* *Scilicet, ſolemnem quæ ſit per iſta verba*: Sit nomen domini benedictum. Quod etiam notat hujuſce Gloſſæ Author in Canonem deprompum ex Concilio primo Aurelianenſi. Addit Fagnanus: *Suſpenſionis enim violatio irregularitatem inducit, non ſolùm per actum alicui ordini competentem jure divino, ſed etiam jure humano, videlicet ex præcepto Eccleſiæ, vel ex univerſali conſuetudine:* Idem quoque aſſerunt Durandus (l), Paludanus (m) Sanctus Antoninus (n) & Angelus (o), quibus additur Navarrus, qui ut cœteri Canoniſtæ contendit contra opinionem multorum Theologorum, Epiſcopatum eſſe ordinem diſtinctum ab ordine Sacerdotii. *Mea ſententia.....eſt.....Epiſcopatum eſſe verè & propriè Sacramentum* (p). Ex quo concludit (q), Epiſcopum, qui functionem exercet *cum apparatu Pontificali*, actum exercere peculiarem & proprium Ordinis Epiſcopalis: atque adeo, ſi eum exerceat, *durante ſuſpenſione*, ipſum irregularitate innodari conſtitutâ ex decretalibus ſuperiùs allatis, in eos qui ſuſpenſi functionem aliquam annexam & propriam ordini ſuo exercent. *Ex quo infertur primò, quòd verius eſt: Epiſcopum celebrantem in apparatu Pontificali incurrere irregularitatem, quia,* inquit, *id eſt actus peculiaris ordinis Epiſcopatus.*

(c) Saïrus Theſauri caſuum conſ. l. 4. c. 16. n. 16.

(d) Alex. IV. in c. *Abbates.* de privilegiis. in 8.

(e) Innoc. IV. in c Cùm *medicinalis.* 1. §. *Caveant.* de ſent. excomm. 6.

(f) Majolus l. 3. de irregularit. c. 19. n. 3.

(g) Ugolinus l. 1. de cenſuris Eccleſ. tab. 1. c. 14. §. 1. n. 2.

(h) Fagnan. in cap. *vel non eſt compoſ.* 14 de temp. ordin. n. 37. & 8. l. 1. tit. 11.

(k) Gloſſ. v. *Benedictionem.* ead. Gloſſ. in can. *Cùm ad celebrandas.* 65. de conſecrat. diſt. 1.

(l) Durand. in ſpeculo. tit. diſpenſ. §. *Juxta.*

(m) Paludan. in 4 diſt. 18. q. 7. art. 3. concl. 2.

(n) S. Anton. 3. p. tit. 28. de irregularit. c. 1. §. 1.

(o) Angelus. v. *Suſpenſio.* 3. n. 8.

(p) Navarr. man. c. 22. n. 18. verſ. *quare.*

(q) Idem c. 27. n. 163. v. *Ex quo infertur.*

CASUS XV.

Andreas, acceptâ juſſu Patris ſui Vandelini tonſurâ, cùm ſeptennis eſſet, & ad decimum octavum ætatis ſuæ annum Laïcâ ſemper veſtè indutâ; nunc verò Eccleſiaſtico ordini nomen dare cupiens, denuò Tonſuram ſuſcepit, & poſteà omnes Sacros ordines dictum eſt ei, eſſe irregularem quòd bis Tonſurâ fuiſſet initiatus. An id verum eſt?

Respons.

Difficultas præſentis caſus in hoc tota poſita eſt, ut cognoſcatur, an Tonſura ſit ordo. Id plures affirmant Canoniſtæ; at negant communiter Theologi, & certam putamus iſtorum ſententiam, quam ſecuti ſumus loquentes de Tonſura, quo in loco novem attulimus peremptorias, ut nobis videtur, ejus rei probationes.

Quod cùm ita ſit, Andreas cenſeri nequit irregularitatem incurriſſe, quòd Tonſuram bis ſuſceperit, quamvis in Eccleſiæ regulas peccarit. Sententiam Theologorum hac in re etiam ſecuta eſt juriſprudentia civilis, ut videre eſt ex Arreſto Senatûs Pariſienſis 17. Octob. an. 1657. quod refert du Frêne, in diario ſuo forenſi (r).

(r) Du Frêne. Diarium Fori. tom. 3. pag. 586.

CASUS XVI.

Augustal, nobilis adoleſcens, equo conſcenſo ad deambulandum aut inviſendum amicum, cùm equus ruptâ frœnâ domaſſet, infantis corpus is equo contrivit eumque occidit; An irregularis eſt Auguſtal?

Respons.

In caſu propoſito Auguſtal, ut plurimùm loquendo, non debet haberi irregularis. 1. quia rei illicitæ operam non dedit equo ambulans, aut inviſens amicum. 2. quia ſimplici caſûs hujuſce

Digitized by Google

... operam ... res, non impedias, quominùs divina Officia poſſit Celebrare. Idem quoque probari poteſt ex duabus aliis Decretalibus, quarum prior, eſt Honorii III. (*c*), & altera Gregorii IX. (*d*).

(*c*) Honor. III. in c. *Joannes.* 23. eod. tit.
(*d*) Greg. IX. in c. *Quodam.* 25. eod. tit.

Diximus: *ut plurimùm loquendo*, hoc, eſt ſupponendo Auguſtalem reum non eſſe vel peccati, vel negligentiæ, vel imprudentiæ. Nam ſi v. g. agnoſcere facilè potuiſſet, trita eſſe equi fræna; quæ facilè lacerari poſſent, & proinde ſe periculo obtemperandi equo exponere, non videtur excuſari poſſe de irregularitate, cùm in hoc caſu mora infantis ob ejus imprudentiam & culpam contigiſſet. Ita Gloſſa probat ex multis textibus (*e*). Ita quoque ſentit Angelus (*f*): *quòd ſi de facili*, inquit, *frenum potuit frangi, erit irregularis.* Id quidem manifeſtum eſt ex ſtatuto Decretalis Alexandri III. (*g*) in Corpore juris relatæ, cujus ſummarium his verbis enuntiatur: *Homicidium caſuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, ſi non adhibuit diligentiam, quam debuit.* Idem etiam declarat hic ſummus Pontifex in alia Decretali ad Archiepiſcopum Coſentiæ, urbis, quæ caput eſt Calabriæ (*h*).

(*e*) Gloſſ. in D. c. *Diſcernur.* 13. v. Freno. de homicid.
(*f*) Angelus. ibid.
(*g*) Alex. III. in c. *Preſbyterum.* 7. eod. tit.
(*h*) Idem in c. *Continebatur.* 8. eod. tit.

Videtur, quòd, ut ait Angelus, idem ferri debet judicium de eo, qui in pari caſu non neceſſariam haberet induſtriam ad domandum equum.

CASUS XVII.

Ithacius, Sacerdos, Parochus ſancti Tyberii, *à beneficio* ſuſpenſus ab Epiſcopo ſuo, ab eo tamen tempore celebravit, & etiam fructus caſuales Paræciæ ſuæ percepit. An idcircò irregularitatem incurrit?

Respons.

Suſpenſio *à beneficio* tantùm irregularitatem non poteſt inducere pro iis, qui hanc non tenent cenſuram hæc ſententia, referente Saïro (*i*) eſt omnium Doctorum, ac præcipuè Paludani (*k*), Innocentii IV. in ſuo commentario in Decretales (*l*). Durandi (*m*), & Majoli (*n*). En ipſa Paludani verba, quæ non refert Saïrus; *Si aliquis eſt ſuſpenſus à beneficiis tantùm & ingerat ſe divinis, nec peccat, nec eſt irregularis.* Nititur Decretali ab Innocentio IV. lata in primo Generali Concilio Lugdunenſi (*o*), in quâ hic ſummus Pontifex loquens de eo, qui ſuſpenſus eſt *à beneficio* per triennium, aſſerit ſolùm, quòd ſi ad ejus adminiſtrationem ſe ingerat, jure ſit illo privatus, nullâ de irregularitate mentione factâ. *A beneficiis Eccleſiaſticis triennio noverit ſe ſuſpenſum: ad quæ ſi intrà illud tempus propriâ temeritate ſe ingeſſerit, eis ipſo jure perpetuò ſit privatus* Nicolaus III. (*p*) non alio modo de aliâ re loquitur. Addit hic antiquus Theologus: *ſed ſi ingerat ſe illis, quibus eſt privatus, aliam pœnam poteſt incurrere, ſcilicet non irregularitatem: quia non incurritur ex hoc quòd homo ingerit ſe divinis, niſi hoc ſit actu alicujus Ordinis ſacri, per ſe requiſiti ac jure vel conſuetudine.*

(*i*) Sairus Theſaurus caſuum conſcient. l. 4. c. 16. n. 2.
(*k*) Palud. in 4. diſt. 8. 4. 7. art. 3. concluſ. 2.
(*l*) Innoc. IV. in c. *Niſi cùm pridem.* de renunt.
(*m*) Speculator. tit. de diſpenſat. §. *Juxta.* v. *Item. Nota.* v. *Suſpenſio.* q. 5. *Si vero ſit à Beneficio.*
(*n*) Majolus l. 3. c. 19. n. 14.
(*o*) Innocent. IV. in c. *Statuimus.* 1. §. 2. de elect. in 6.
(*p*) Nicolaus III. in c. *Cupientes.* 16. ibid.

Innocentius IV. in ſuo Commentario in Decretalem Innocentii III. ſcribentis ad Epiſcopum Caralitanum in Sardinia (*q*) eandem tradit doctrinam his terminis: *Nota, quod ſuſpenſi ab Officio ... à collatione ordinum, à Pontificalibus & ... ab ingreſſu Eccleſiæ*, irregularitatem non incurrere, triplex illud ſuſpenſionis genus non ſervando. Nunquid in juſtitiam peccavit ob id ſolum Baccalaureo illi ſuffragium ſuum reſecans?

(*q*) Innoc. IV. ad c. *Niſi cum pridem.* 10. de renunciat. n. 9. l. 1. tit. 9.

Respons.

Intereſt, priuſquàm reſpondeatur, duo ſtabilire principia certa, primum: quòd neceſſe ſit, ut actus, in quem cadit ſuſpenſio, ſit actus *proprius ordinis, aut deputatus ordinis*, ſeu poteſtas exercendi hunc actum ad ipſum pertineat jure divino, vel jure tantùm Eccleſiaſtico. Ita docent Abbas (*r*), Felinus (*s*), S. Antoninus (*t*), Angelus (*u*), Sylveſter (*x*), Innocentius IV. (*y*), Navarrus (*z*), & alii.

(*t*) S. Anton. 3. part. tit. 29. c. 3. in fine de ſuſpenſione.
(*u*) Angelus. v. *Suſpenſio.* 3. n. 7.
(*x*) Sylveſter eodem v. q. 5.
(*y*) Innoc. IV. ad c. *Cùm æterni.* de ſent. & rejudicatâ in 6. & in c. *cum medicinalis.* de ſent. excom. in 6.
(*z*) Navarr. man. c. 27. n. 163.

Alterum eſt: quòd ad incurrendam irregularitatem, neceſſe ſit, ut qui hunc actum exercet, illo fungatur, uti Miniſter Eccleſiæ; uti patet ex Gloſſa in Decretalem è Concilio Antiocheno (*aa*) depromptam, atque ut manifeſtum fit ex his terminis Canonis à Gratiano relati: *Si quis Epiſcopus ſive preſbyter aut diaconus poſt excommunicationem præſumpſerit .... facere oblationem, vel matutinum aut veſpertinum ſacrificium quaſi in Officio ſuo agens, ſicut priùs, non liceat ei in alio Concilio ſpem reconciliationis habere.* His autem conſentiunt hæc alia Boniſacii VIII. verba (*bb*): *Si ..... ſe ingerat in ſuo agens Officio ſicut priùs.* Ita quoque ſentiunt Sylveſter (*cc*), Navarrus (*dd*), & Fagnanus (*ee*), poſt Marianum Socinum (*ff*).

(*aa*) Gloſſ. in c. *Si quis.* 2. de Clerico excomm. depoſito vel interdicto miniſtrante. v. *Præſumpſerit.* & in c. *Cùm medicinalis.* citat. v. *Sicut prius.*
(*bb*) Boniſac. VIII. in c. *Is cui.* 20. de ſent. excom. in 6.
(*cc*) Sylveſt. v. *Irregularitas.* n. 14. v. *Sexto.*
(*dd*) Navarr. man. c. 27. n. 163.
(*ee*) Fagn. in c. *Vel non eſt compoſ.* 14. de temp. ordinat. n. 22. & ſeqq. l. 1. tit. 11.
(*ff*) Marian. Socin. in c. *Ad audientiam.* de homicidio. n. 106.

His præſuppoſitis, reſpondemus, quòd, cùm Epiſcopatus videatur eſſe verus ordo à Sacerdotio diſtinctus, ac verum ſacramentum, ut alibi dicimus; Epiſcopus ſuſpenſus *à collatione ordinum*, non aliquem poteſt conferre ordinem quin irregularis fiat; quoniam ordinum collatio eſt actus proprius & præcipuus Epiſcopatûs, ut docet ſanctus Leo (*gg*), relatus in Canone Decreti Gratiani, atque ut definivit Tridentinum Concilium (*hh*): ac proinde cùm iſta ſuſpenſio ſit vera cenſura Eccleſiaſtica, eam violare nequit, quin in irregularitatem incidat, ex deciſione Innocentii IV. in Decretali emiſſâ in œcumenico Lugdunenſi Concilio (*ii*). Idque verum eſt etiam quoad Collationem quatuor minorum ordinum; ſi terminis Generalibus ſuſpenſio lata fuerit, ut in caſu propoſito eſſe ſupponitur. Id quidem probat Fagnanus (*kk*) in Dominicum Germinianum & Philippum Francum. Præcipua ejus ratio eſt quia collatio minorum ordinum non attinet *jure ordinario*, niſi ad Epiſcopum ſolum, nec dici poteſt abſque hæreſi, poſt definitionem Tridentini, Concilii (*ll*), hanc poteſtatem Communem eſſe Preſbyteris atque Epiſcopis: unde inferendum, Epiſcopum eos conferentem ordinis igitur ſui Epiſcopalis actu ſungi, & ſi id ipſum, quamvis ſuſpenſione ligatus, faciat, eum fieri irregularem.

(*gg*) S. Leo. Ep. 86. aliàs 88. in c. *Quamvis.* 4. diſt. 68.
(*hh*) Conc. Trid. ſeſſ. 23. de ſacram. ordinis. c. 4. de reform. & can. 7.
(*ii*) Innoc. IV. in cit. c. *Cùm medicinalis.*
(*kk*) Fagn. loco cit. n. 32. & ſeqq.
(*ll*) Conc. Trid. cit. can. 7.

Quod pertinet ad ſuſpenſionem *à Pontificalibus*, Exiſtimant quidem nonnulli Authores talem Epiſcopum graviſſimè peccare, cum Epiſcopali apparatu celebrandi, eum tamen in irregularitatem non incidere. Ita ſentiunt Innocentius IV. (*mm*), & S. Antoninus (*nn*), qui dicit: *Nota ſecundùm Hoſtienſem, quòd ſuſpenſus à Pontifi-*

(*mm*) Innoc. IV. loco cit.
(*nn*) S. Anton. 3. p. tit. 28. c. 4. poſt med.

Digitized by Google

Aliter tamen ſentiunt multi alii Authores, & putamus; eorum ſententiam legitimis nixam eſſe fundamentis. Eorum ratio, inquit Fagnanus (*d*), eſt: *Quia etſi Pontificalia non ſint de ſubſtantia ordinis, nec officii, cùm etiam ſine ipſis poſſit quodlibet officium exerceri, ſecundùm Innocentium* (*e*): *tamen ſunt actus proprius ordinis Epiſcopalis, ut* (*f*). & *notat Abbas* (*g*). Multos inſuper inclytos & antiquos hic Canoniſta laudat Doctores, uti Geminianum (*h*), Joannem Calderinum (*i*) Paludanum (*k*), Angelum (*l*), & Navarrum (*m*): quo circa in hoc juris dubio & adeò controverſâ hac opinione tutior pars eſt, ut Epiſcopus talis in foro conſcientiæ ſuæ ſe-ipſum ut irregularem habeat.

Tandem de ſuſpenſione *ab ingreſſu Eccleſiæ*, certum eſt, quod, ſi Epiſcopus in Eccleſia celebret, à cujus ingreſſu eſt interdictus, ex eo fit irregularis, uti declaravit Bonifacius VIII. in unâ è ſuis conſtitutionibus (*n*) his verbis: *Is cui Eccleſia eſt interdictus ingreſſus, cùm ſibi per conſequens cenſeatur in ipſa divinorum celebratio interdicta, irregularis efficitur, ſi contra interdictum hujuſmodi divinis in ea ſe ingerat, in ſua agens officio. ſicut priùs.* Additque hic Papa: *Talis quoque, ſi hoc interdicto durante decedat; non debet tamen in Eccleſia vel Cæmeterio Eccleſiaſtico* (*niſi priùs pœnituerit*) *ſepeliri.*

Intereſt autem animadvertere, 1. quòd Gloſſa exponens verbum, *interdictus*, dicit: *ab homine vel à jure*: quod probat ex primo capite ejuſdem tituli (*o*), in quo rem ita explicavit Innocentius IV. Lugdunenſis Concilii præſes, & ex aliâ Conſtitutione Bonifacii VIII. (*p*).

2. Quòd, cùm dicit hic Papa: *Si... divinis in ea ſe ingerat*; ſequitur, quòd ſi is, cui ingreſſus Eccleſiæ cujuſdam eſt interdictus, fit tantùm irregularis in eâ celebrando, nullam alibi celebrans incurrit irregularitatem, ut obſervat Gloſſa (*q*). quæ ita concludit: *Ergo ſecùs, ſi extra eam... ſi igitur ſub aëre vel ſub tentorio, vel in domo privata celebret... Irregularis non erit.* Addit Joannes Andræas, ita ſentire Innocentium IV. Hoſtienſem (*r*) & Durandum (*s*); & Fagnanus (*t*) refert quoque, hanc eſſe ſententiam Abbatis (*u*) & Mariani Socini [*x*].

CASUS XIX.

Cum exterum Regnum generali interdicto ſuppoſitum fuiſſet, ibique obſervaretur hæc cenſura, ne Rege quidem intercedente; Urbis primariæ Epiſcopus aliquoties tamen Miſſam celebravit. An factus eſt irregularis in hoc caſu?

Respons.

Si Epiſcopus iſte culpâ ſuâ locum dederit interdicto, aut ſpeciatim in ſententia interdicti denominetur; certum eſt, ipſum in hoc caſu irregularitate fuiſſe ligatum: ſecùs ſi non ſit, celebrare potuit abſque irregularitatis periculo: omnis quippe Epiſcopus, qui interdicto locum non præbuit, & qui nominatim non eſt interdictus, ſine peccato celebrare poteſt, ſervatis tamen conditionibus in hac Innocentii III. dùm Lateranenſi Concilio præeſſet, conſtitutione expreſſis (*y*): *Concedimus, ut, cùm commune terræ interdictum fuerit, excommunicatis & interdictis excluſis, poſſint quandoque, januis clauſis, ſuppreſſâ voce, & non pulſatis campanis divina celebrare officia, niſi & hoc ipſum eis expreſsè fuerit interdictum. Verùm hoc illis concedimus, qui cauſam aliquam non præſtiterint interdicto* (*z*).

tor. tit. 3. de diſpens. §. *Juxta*.
(*c*) Sylveſter. v. *Suſpenſio*. q. 5. cit.
(*d*) Fagn. ibid. n. 30.
(*e*) Innoc IV. in d. c. *Cum medecinalis*. n. 2. v. *Secus autem*.
(*f*) C. *Tranſmiſſam*. 15. de elect.
(*g*) Abbas in c. *Cum dilect*. n. 20. v. *Aut ſuſpenditur*.
(*h*) Geminianus. in cit. c. *Cum medecinalis* §. *Si quis autem*. n. 5.
(*i*) Joan. Calder. tract. de interdicto Eccleſiaſt. membro 2. q. 3
(*k*) Paludan. in 4. diſt. 18. q. 7. art 3. conclus. 2.
(*l*) Angelus v. *Suſpenſio*. §. *Tertio*. n 3.
(*m*) Navar. man. c. 27. n. 163. v. *Ex quo infertur*. 1.
(*n*) Boniſac. VIII. in c. cit. *Is cui*. l 5. tit. 11.
(*o*) § *Si quis*
(*p*) Bonifac. VIII. in c. *Epiſcoporum*. 8. de privilegiis. in 6. l. 5. tit. 7.
(*q*) Gloſſa ibid. v. *In ea*.
(*r*) Hoſtienſis in cap *Sacro*. 48. de ſent. excom.
(*s*) Durand. in ſpeculo de legibus. c. 2.
(*t*) Fagn. ad d. c. *Vel non eſt compos*. n. 19.
(*u*) Abbas in c. *Cum dilectus*. n. 20. v. *Aut eſt*. de conſuetudine.
(*x*) Marian. Socin. ind. c. *Ad audientiam*. de homicidio. n. 130.
(*y*) Innoc. III. in Conc. Lateran. in c. *Quod nonnullis*. 15. de privilegiis l. 5. tit 33
(*z*) Sylveſt. v. *Interdictum* 5. q. 4. §. *Quintum*.

cretali Bonifacii VIII. (*aa*).

2. Ex Joanne Andræa (*bb*) quem laudat Fagnanus (*cc*) privilegium illud etiam cenſeri conceſſum Cardinalibus non Epiſcopis, ut obſervat Gloſſa (*dd*). Vide quatuor obſervationes initio reſponſionis ad primum caſum verbi, *interdictum*, appoſitas.

CASUS XX.

Methodius, Epiſcopus Nucerienſis, ab ipſo Papâ ſuſpenſus *à collatione beneficiorum*, quia Cleros de multis Beneficiis provideras, qui ipſis erant indigni, ab eo tamen tempore unum contulit. An factus eſt irregularis?

Respons.

Collatio Beneficiorum, inquit Fagnanus [*ee*] non eſt actus alicujus ordinis, ſed actus meræ juriſdictionis, ut ait Gloſſa (*ff*) & ut obſervat Abbas (*gg*), quod etiam declarat Alexander III. (*hh*): qui dicit Epiſcopum, licèt nondum conſecratum, modò electio ejus confirmata fuerit, poſſe conferre beneficia. Hinc in Gallia jus conferendi quædam Beneficia ad Regem, imo & ad privatos quoſdam pertinet Laïcos, qui illud, nemine contradicente exercent, ut alibi dicimus. Unde ſequitur, Methodium in caſu propoſito non incurriſſe irregularitatem.

Id conſentit cum deciſione Innocentii III. (*ii*), qui in una è ſuis Decretalibus declarat, ad querelam Archiepiſcopi Eporacenſis, quòd qui beneficia abſque ſua anthoritate occupârant, dùm erat ſuſpenſus, cogi deberent, etiam adhibitâ excommunicatione, ad dimittenda illa beneficia; præſertim, cùm non neglexiſſet abſolutionem petere de ſuſpenſione ſuâ; *etſi fuerit ſuâ culpâ ſuſpenſus, non tamen ad ipſum Capitulum ex illâ culpâ præbendarum erat Donatio devoluta, ſed ad illum tempore ſuſpenſionis illius præbendarum donatio pertinebat, qui præter ejus deſidiam & negligentiam poterat præbendas donare.*

Ita ſentit Saïrus, qui Majolum criminatur, quod contrarium protulerit. Ex quibus *infertur*, ait (*kk*), *errare Majolum, dum dicit tàm ſuſpenſum à collatione Beneficiorum, quam ſuſpenſum ab ordinibus, ſi conferat Beneficium, eſſe irregularem. Cùm verò collatio Beneficii nullius ordinis ſit actus, ſed ſolùm juriſdictionis, ita ut Epiſcopus etiam non conſecratus beneficia conferre poſſit; ſequitur neceſſariò neque inducere irregularitatem, cùm... irregularitas non niſi exercitio actûs ordinis incurri poſſit.* Cui rei conſectanea ſunt hæc Fagnani dicta (*ll*): *Cùm Beneficiorum collatio nullius ordinis actus ſit, ſed ſolius juriſdictionis.... Epiſcopus à collatione Beneficiorum ſuſpenſus, ſi illa conferat, irregularitatem non incurrit... quicquid contrà ſcripſerit Majolus* (*mm*), *cujus errorem redarguit Saïrus* (*nn*).

CASUS XXI.

Cum Papa quandam Hungariæ Diœceſim interdicto ſubmiſiſſet, tamen Epiſcopus ſolito more die in cœna Domini conſecravit Chriſma, ad unctiones Baptiſmi & confirmationis adhiberi ſolitum. An potuit non violato interdicto, neque incursâ irregularitate?

Respons.

Epiſcopus iſte in caſu propoſito Chriſma conſecrare potuit abſque irregularitatis periculo: cujus quidem

Bonifac. VIII. in cap. *Alma*. fin. de ſent. excom. in 6. l. 5. tit. 11.
(*bb*) J. Andræas in addit. ad ſpecul. tit. de legatis. §. *Sequitur*. v. *Item per hoc dico*.
(*cc*) Fagn. in cit. c. *Quod nonnullius*. de priv. n. 4.
(*dd*) Gloſſa in c. *Quoniam*. fin. de privilegiis in 6. v. *Indulgemus*.
(*ee*) Fagn. in c. *Vel non eſt* de temp. ordin. n. 24.
(*ff*) Gloſſa in c. *Tranſmiſſam* 15. de elect. & 4. v. *Talibus*.
(*gg*) Abbas in c. *Cùm dilectus*. de conſuet. n. 17.
(*hh*) Alex. III. in c *Noſtri*. 9. de elect.
(*ii*) Innoc. III. in c. *Quia diverſitatem*. 5. de conceſſ. præbendæ c. *Eccleſiæ non vacanti*. lib. 3. tit. 8.
(*kk*) Sairus l. 3. de irregularitate. c. 19. n. 2. vers. 2. v. *Extenſio*. & n. 8. v. 14. *Extenſio*.
(*ll*) Fagnan. in c. *Vel non eſt compos*. de temp. ordinat. n. 24.
(*mm*) Majolus de irregularitate l. 6. c. 19. n. 2.
(*nn*) Sairus de cenſuris. l. 4. c. 26. n. 3.

Chriſmate ungendo, neceſſe eſt omninò ut Epiſcopis die in Cænâ Domini novum conſecret, quia vetus debet comburi, ut jubet Eccleſia (b). Sie autem Author Gloſſæ hujus ultimæ conſtitutionis Bonifacii VIII. verba exponit (c); *Quaſi dicat, conceſſio Baptiſmo & confirmatione tempore interdicti; ſatis & conceſſum; Confici Chriſma. Et eſt ratio, quia vetus Chriſma non debet eſſe uſui; nec de illo veteri Chriſmate debet quis Chriſmari: & deponitur Sacerdos, qui de illo cæteri Chriſmate ungit baptiſatum, niſi in mortis articulo* (d). *Unde omni anno in die Cænæ debet Chriſma confici, & vetus cremari* (c). *Vere ergo inſurgit hoc decretalis dictum: quia ſi tempore interdicti permittuntur Sacramenta, in quibus utimur Chriſmate, & vetus Chriſma non debet eſſe uſui, ergo reſtat; quod permiſſum intelligitur, eo tempore die Cænæ Chriſma conficere: quia conceſſo principali eſt acceſſorium.*

(b) Conc. Lugd. in can. *Si quis*. 122. de conſecrat. diſt. 2.

(c) Gloſſa ibid.

(d) Can. *Si quis*. de conſ. diſt. ff. can. *Si quis de alio*.

(e) De conſecr. diſt. 3. can. *Litteris*.

CASUS XXII.

Camillus, lapſus in mortale peccatum, quo ex præſcripto Canonum fit ſuſpenſus; non obſtante iſtâ cenſurâ celebravit; poſtquam tamen culpam ſuam ſincerâ pœnitentiâ expiavit. An ex eo factus eſt irregularis?

Respons.

Regula eſt, de quâ omnes conſentiunt, à nobis jam conſtituta in aliâ deciſione, irregularitatem non contrahi, niſi in caſibus jure expreſſis: hoc eſt, aliquo Canone vel decretali in corpore juris Canonici contentis: Id declarat Bonifacius VIII. (f) in unâ è ſuis Conſtitutionibus, in quâ dicit, quòd v. g. ſi Sacerdos coràm excommunicatis celebrat, non fit irregularis, ejuſque rei hanc affert rationem: *Cùm id non ſit expreſſum in jure.* Ita quoque ſentiunt Durandus (g) & Hoſtienſis (h), qui dicit *Ego neminem de facili irregularem judico, niſi jus expreſſum ad tale judicium me compellat.* Cardinalis Zabarella idem aſſerit (i), & duo iſti ultimi conſentiunt, quòd *hæc regula optima eſt.* Quo circa is qui tale crimen admiſit, non fit irregularis, niſi, ut obſervat idem Cardinalis (k), ſuſpenſio lata ſit *per modum ſententiæ*, hoc eſt, niſi ſimul Canon declaret, reum irregularitatem eſſe incurſurum, ſi violet ſuſpenſionem, ut patet in quibuſdam decretalibus, quæ rem ita explicant. Reperitur una in ſexto (l), in quo Innocentius IV. anno uno ſuſpenſum declarat Judicem Eccleſiaſticum, qui à recto abſtractus injuſtam feret ſententiam; & addit, quòd in hoc caſu in irregularitatem incidet, ſi ſuſpenſionem non teneat. *Scituros, quòd, ſi ſuſpenſione durante, damnabiliter ingeſſerit ſe divinis; irregularitatis laqueo ſe involvet.* In alia quoque Conſtitutione declarat Bonifacius VIII. (m), quòd is, qui ab Eccleſiæ ingreſſu eſt interdictus. *Irregularis*, inquit *efficitur, ſi contra interdictum hujuſmodi divinis in ea* (Eccleſia) *ſe ingerat; quo in caſu fit irregularis.*

(f) Bonifac. VIII. in c. *Is quis*. 18. de ſent. excom. in 6. l. 5. tit. 11.

(g) Speculat. tit. de diſpenſ. §. *Juxta*. n. 21.

(h) Hoſtienſis in c. *Si quis propter*. n. 4. de Clerico excom. miniſtrante. Et in c. *Quod ad tranſlationem*. 11. n. 3. de temp. ordi- nat.

(i) Cardinal in c. *Si celebrat*. 10. de Cler. excom. n. 4. col. 3. verſ. *Sed inter.* & col. 4. verſ. 4.

(k) Card. Zabarel. loc. *Veſtra*. 7. n. de cohabit. Clericorum & mulierum.

(l) Innoc. IV. in c. Conc. Lugd. in c. *Cum æterni*. 1. §. *Scituros*. de ſent. & re judicatâ. in 6. l. 2. tit. 14.

(m) Bonifac. VIII. in c. *Is qui*. 20. de ſent. excom. in 6.

Nobiſcum ſentit Fagnanus (o) de propoſitâ difficultate, & in hoc ſequitur Archidiaconum (p), quem laudat Ancharanus, qui dicit (q): *Suſpenſum propter crimen tùm demum irregularitatem incurrit, cùm Canon hoc exprimit.* Quod etiam aſſerunt alii Canoniſtæ à Fagnano laudati.

Unde ſequitur, quòd ſi Camillus ſit criminis conſcius cui ab aliquo Canone annexa fuerit ſuſpenſio *per modum* ſententiæ, & irregularitatem Canon expreſſerit pro iis, qui cenſuram hanc violabunt, qualia ſunt homicidium voluntarium, confidentia & ſimonia; & in hoc ſtatu celebraverit, irregularitate ligatus eſt; quamcumque de peccato ſuo pœnitentiam habuerit ante celebrationem: ſed quod, ſi Canone tantùm ſuſpenſus declaretur hujuſce criminis reus, non additâ ſuſpenſionis infractioni irregularitatis pœnâ, tùm non eſt irregularis: quamvis graviſſimè deliquerit non obtenta priùs ſuſpenſionis abſolutione.

Juvat obſervare, Authorem Gloſſæ (r), & Toletum (s) ab Innocentio IV. diſſentire: at Conciliari poſſunt duæ illæ opiniones adhibito medio, dicendo cum Sylveſtro & aliis multis, quòd, cùm ſuſpenſio *à Canone* non oritur niſi *ex defectu*, tunc non incurritur irregularitas, ſi quis celebret hac ſuſpenſione ligatus; & quòd econtrà, ſi hæc ſuſpenſio orta fuerit ex aliquo crimine; tunc irregularitas incurritur. Tutior ad conſcientiam nobis videtur hæc opinio, quam tenendam putamus cæterùm, quæcumque ſit ſuſpenſio *à jure*, certum eſt, irregularitatem ſemper incurri, in hac ſuſpenſione celebrando; cum id jure exprimitur, uti obſervatum fuit.

(o) Fagnan. in c. *Quæſitum*. de cohabit. Cler. & mulier. n. 14. & ſeqq.

(p) Archidiaconus in c. *Cùm æterni*. de re judicatâ. in 6. n. 5.

(q) Ancharan. in c. *Veſtra*. 7. de Cohabit. Cler. & mulierum. l. 3. tit. 2. n. 12. v. *Præterea*.

(r) Gloſſ. in c. *Si celebrat*. 10. de Clerico excommunicato, &c. v. *Nec eligere*.

(s) Tolet. lib. 1. cap. 47.

CASUS XXIII.

Cùm tempore belli in terram Rex inſulæ evadere Angli tentaſſent, huicque excurſioni obſtitiſſent milites unà cum incolis armatis, arma quoque ſumpsêre octo decem-ve Religioſi, totidemque Sacerdotes unicâ ſe tuendi, non verò quempiam occidendi intentione; ſimulque cum aliis diploſis minoribus tormentis in hoſtes detonuêre; ita ut eos repulerint, interfectis ducentis aut trecentis, non cognito tamen, an quemquam ex iis occiderint alii Sacerdotes & Religioſi. Quâ de re quæritur, núm in hoc caſu irregularitatis laqueo fuerint involuti; an verò in dubio, ſe uti irregulares & habere & gerere debeant.

Videtur, quòd eam non incurrerint, & in dubio ſuo ſub reatu conſcientiæ ſuæ teneantur ad ſe gerendos uti irregulares, & à celebratione cæteriſque functionibus Eccleſiaſticis abſtinendum, quia tunc agebatur de tutandâ Religione, patriâ, & etiam libertate, nec non de vitâ ſuâ, quam aliter incolumen præſtare non poterant, quàm hoſtes ſuos apertâ vi congredientes occidendo.

Videtur è contrà, quòd ſint irregulares, ut jure multiſque iiſque validiſſimis rationibus probari poteſt.

1. Quia Conſtitutio Clementis V. (t), quâ fertur occidi poſſe aggreſſorem abſque irregularitatis

(t) Clemens V. in c. *Si furioſus*. unico. de homicidio &c. L. 5. de Clementinarum, tit. 4.

erat, vel ſic arctatus, quod fugere non poterat, nec ſe juvare clamore, vel aliter: Quod non poteſt intelligi niſi de pugnâ ſingulari, in quo quiſpiam vitæ ſuæ vel fugâ, vel clamore conſulere poteſt; non verò de pugnâ bellicâ in quâ fugere non licet, & omnes pugnantes ſibi invicem opem præſtare tenentur. Hac igitur Conſtitutione unicus ille excipitur caſus, neque ea nullatenùs antiquis derogat Canonibus, ex quibus homicida quilibet eſt irregularis; abſque ullâ exceptione, neque ulla adhibitâ diſtinctione inter bellum juſtum, vel injuſtum, neceſſarium, vel neceſſarium; offenſivum aut defenſivum.

2. Clementina illa nequit intelligi de pugnâ militari; alioquin in bello juſto hoſtes poſſent occidi, abſque ullo irregularitatis vinculo; cùm tantùm ad defenſionem patriæ ſuæ, libertatis & vitæ occidantur, & aggreſſores ipſos eadem urget neceſſitas, nullus quippe miles eſt, qui de vitâ ſuâ non periclitetur, niſi hoſtem ſuum occidat. Notum eſt tamen, ad ſtatum Clericalem milites non admitti abſque Papali diſpenſatione de geſtione armorum; licet pro certo non habeant, ſe hoſtem quempiam interfeciſſe.

3. Eadem Conſtitutio Sacerdotibus atque Religioſis prædictis favère non poteſt; quia de iis ſolùm loquitur, qui aliter mortem vitare non poſſunt, quàm hoſtes occidendo. Atqui Sacerdotes & Religioſi illi ex inſulâ in continentem terram migrare poterant, ut alii multi jam ſeceſſerant. In remotum etiam locum poterant secedere; ibique Deo ſubmiſſi orantes ac gementes ex cenſionis expectare exitum; quòd arma offenſiva ordinis ſui viris non convenirent, qui aliundè ob paucitatem ſuam vel minimam in hac occaſione præſtare opem poterant.

4. Clemens V. nullatenùs de Clericis, ſed de laïcis tantùm verba facit, & decretalis ipſius pro Clericis antiquos non abrogat Canones modò referendos, ex quibus indiſtinctè irregulares declarantur in ſimilibus caſibus. Huic, de quo agitur, igitur priſtinum ſuum illi Canones obtinent vigorem præ Clericis & Religioſis, quibus præcipuè dictum eſt, quod Petro Chriſtus mandavit

(b) Matth. 26. 51. (b): *Converte gladium tuum in locum ſuum*, ex ex his Innocentii I. verbis in Canone (c) relatis,

(c) Innoc. I. in can. Cùm à Judæis. 2. 23. q. 8. *Cùm à Judæis ..... Dominus caperetur, & Petrus cujuſdam inobedientis aurem abſcinderet; ferire prohibuit, & forma omnium Sacerdotum; quorum prior erat, etiam pro ſe ipſo rapi arma Carnalia prohibuit.*

5. Ex multis Canonibus irregulares declarantur hujuſmodi clerici. Nam v. g. extat Canon

(d) Nicol. I. in can. De his. 6. diſt. 50. Nicolai I. (d), qui homicidium tam ſtrictè ac generaliter prohibet, ut excipi nequeat caſus ille, in quo facere Sacerdotes illi ac Religioſi: En ipſius verba: *Scito nos nullam occaſionem dare, nec ullam tribuere eis licentiam quemlibet hominem quolibet modo occidendi.* Hæc ſunt etiam verba alterius Canonis ex antiquo Concilio de-

(e) In can. Si quis. 8. diſt. 24. prompti (e): *Similiter ſi homicidii, aut facto, aut præcepto, aut Conſilio, aut defenſione; poſt baptiſmum conſcius fuerit, per aliquam ſubreptionem ad clericatum venerit, dejiciatur.*

Concilium Ilerdenſe, an. 524. habitum, à Gra-

(f) Conc. Ilerdenſ. in can. De his. 36. ead. diſt. tiano, uti ſuperiores Canones, relatum non minùs loquitur (f), ac præter irregularitatem incurſam, ſeveram quoque ac diuturnam imponi *ta contrectant, ab omni humano ſanguine, etiam hoſtili ſe abſtineant. Quòd ſi in hoc inciderint, duobus annis tàm officio, quàm communione Corporis Domini priventur: ita ut his duobus annis, vigiliis, jejuniis, orationibus & eleemoſynis pro viribus, quas dominus donaverit, priventur.*

6. Antiqui illi Canones jure novo decretalium confirmantur, ac præſertim ex decretali Innocentii III. ſcribentis ad Archiepiſcopum Cantuarienſem (g), in quâ hic ſummus Pontifex Clericos omnes, & à fortiori Religioſos, quòd omninò mundo valedixerint, inhabiles ad pugnandum in bello. *De Clericis verò duximus reſpondendum*, inquit, *quòd cùm Clericatus officium eos reddat inhabiles ad pugnandum &c.*

(g) Innoc. III. in c. *Ex multa*. 9. §. 3. de voto &c. l. 3. tit. 34.

7. Eſt etiam decretalis Honorii III. (h), quâ etiam certiùs probari poteſt, Sacerdotes illos & Religioſos ex Rea inſulâ, eſſe irregulares. Nam declarat, quemdam Sacerdotem, nomine Pelagium, qui armatus ſeipſum defenderat in hæreticos, aut infideles, à quibus obſeſſum fuerat caſtellum, in quo remanebat, & qui tamen dubitabat, nùm quempiam horum occidiſſet, à celebratione abſtinere debere, quia in hoc dubio ſe irregularem reputare debebat. Hæc ſunt verba hujuſce Pontificis: *Mandamus, quatenùs ſi de interfectione cujuſquam in illo conflictu tua conſcientia te remordet, à miniſterio altaris abſtineas reverenter; cùm ſit conſultiùs in hujuſmodi dubio abſtinere, quàm temerè celebrare.*

(h) Honorius III. in c. *Petitio*. 24. de homicidio voluntario vel caſuali.

8. Eandem doctrinam docet ſanctus Thomas (i), iſto niſus Chriſti præcepto: *Converte gladium tuum in locum ſuum*; unde ita concludit, *ergo non licet eis* (miniſtris ſcilicet Dei & Eccleſiæ) *pugnare*; nullâque adhibita diſtinctione inter aggreſſionem & defenſionem, addit, Clericos omnes, qui occidunt, fieri irregulares; quod intelligit de irregularitate *ex delicto*, ut patet manifeſtè ex ejus reſponſionibus ad objectiones.

(i) S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 1. in argum. *Sed contra*. & in corp.

9. Denique confirmari poſſunt hæc omnia argumenta ex Concilio Tridentino (k), quod decretali Clementis V. modum quemdam poſuiſſe videtur; dicendo: *Si verò*, inquiunt Patres hujuſce Concilii, *homicidium, non ex propoſito, ſed caſu, vel vim vi repellendo, ut quis ſe à morte defenderet, fuiſſe commiſſum narretur; quam ob cauſam etiam ad Sacrorum Ordinum & altaris miniſterium & beneficia quæcumque ad dignitates jure quodammodo diſpenſatio debeatur; committatur* loci *Ordinario, aut ex cauſâ, Metropolitano, ſeu viciniori Epiſcopo, qui nonniſi cauſâ cognitâ & probatis precibus, ac narratis, nec aliter diſpenſare poſſit.* Quibus verbis conſtat, neceſſariam eſſe diſpenſationem ad ſuſcipiendos aut exercendos Ordines, ac poſſidenda Beneficia, quamvis nulla eſſet culpa quòad mortem occiſi: quæ neceſſitas procul dubio irregularitatem ſupponit in eo, qui diſpenſatur.

(k) Conc. Trid. ſeſſ. 14. de reformat. c. 7.

Atque hæc ſunt potiſſimùm argumenta, quibus probari poteſt, Sacerdotes ac Religioſos, de quibus in caſu propoſito agitur, eſſe irregulares. Nonne ad hanc rem iſtæ ſufficiunt probationes?

Responsa.

Sacerdotes & Religioſi, qui ſumptis armis in caſu propoſito pugnaverunt, in quo ducenti trecentive ex hoſtium copiis cæſi ſunt; non cognito tamen, qui ſint homines privati, à quibus fuère occiſi, in irregularitatem non incurrerunt.

Ratio

pro quo tamen ſolo tuendo vitam ſuam committere debet quilibet ſubditus. Inſuper de interoecione periclitabantur Sacerdotes illi ac Religioſi, ſi copiarum atque incolarum agmina fuiſſent perrupta: Unde major ipſis inſtabat ratio ſumendi arma unà cum jam armatis ad hoſtem vi repellendum: Cùm jure naturali vim vi repellere cuique ſit licitum (a). Quare irregularitatem non incurrerunt, quæ dicitur ex *delicto*; ut probare nituntur adverſarii ex authoritatibus in propoſitâ ſpecie allegatis; cùm nulla ſit culpa in defendendâ vitâ ſua, aggreſſorem etiam occidendo eâ, quâ diximus ratione. *Idem de illo cenſemus, qui mortem aliter vitare non valens, ſuum occidit, vel mutilat invaſorem*, inquit Clemens V. (b).

(a) Ibid. in can. *Jus naturale*. 7. diſt. 1. Innoc. III. in cap. *Olim* 12. de reſtitut. ſpoliatorum l. 2. tit. 13.

(b) Clemens V. in Clementina *Si furioſus*. cit.

Ad majorem hujuſce deciſionis elucidationem, ſatis erit, ſi allatis objectionibus ad ſtabiliendam contrariam ſententiam ſua ſubjiciatur reſponſio.

Dicimus ergo 1. Conſtitutionem Clementis V. non intelligendam eſſe tantùm *de rixâ privatâ*, uti affirmatur: Nam termini, quibus utitur hic Papa, ſunt generales, iiſque proinde continentur hoſtes quilibet, ſeu privati, ſeu in unum corpus coacti, qui ſunt *invaſores*, & quorum vis aliter nequit repelli, quam vim adhibendo eoſque occidendo, quin de vitâ moraliter certum incurratur periculum ob eorum furorem. Ex quo ſufficienter refellitur altera ratio, quæ objicitur: cùm iſta conſtitutio ad privatam aggreſſionem non reſtringatur, ſed non minùs de bello defenſivo intelligi poſſit, quàm *de rixâ privatâ*: præſertim, cùm agitur reſpublica, defenſio patriæ ac propriæ ſalus: quia ex hac juris regula (c): *Ubi Lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus*. Et quidem jure naturali non minùs communitati, quàm privato homini, licitum eſt injuſtos occidere invaſores ad tuendam vitam ſuam. Atqui jus naturale poſitivo tolli nequit; non igitur jure præſumi poteſt, hanc fuiſſe intentionem Eccleſiæ, ut interdictum ſuum eique conjunctam pœnam ad caſum in propoſitâ ſpecie expreſſum ampliaret. Nam cùm ab irregularitate expreſsè illos exemerit, qui in privato certamine injuſtum occidunt invaſorem, cùm aliter vitam ſuam incolumem præſtare nequeunt; eò magis probabile eſt, hanc exceptionem ex ejus intentione ad eos extendi, qui eâdem neceſſitate preſſi ſimul congrediuntur; cùm publicum bonum ſine dubio hominis privati vitæ ſit anteponendum.

(c) Argum. Legis *De pretio*. ff. de publicianâ in rem actione. lib. 6. tit. 2.

Quod additur dicendo, milites Clericalem ſtatum non poſſe amplecti abſque prævia diſpenſatione de irregularitate; quamvis non conſtet, eos quempiam ex hoſtibus occidiſſe; nullius eſt momenti, ob paritatis inſtitutæ diſſimilitudinem; quandoquidem Sacerdotes ac Religioſi, de quibus loquimur, non ſunt milites ad bellum auctorati: quod quidem ſi ab iis factum fuiſſet, rei eſſent, quod id eis Canonibus ſit vetitum, uti conditio incompatibilis cum ſtatu ac miniſterio ſuo. At arma tantum ſumpſere in urgenti & improviſâ neceſſitate, in quâ agebatur de tuendâ patriâ ſua, Religione ac propriâ ſalute: quæ ratio ſufficiens erat, ut arma caperent, abſque metu pœnæ alicujus Canonicæ, ac irregularitatis; cùm ut diximus jure naturali vitam ſuam tueri ſit li-

eſſe bella defenſiva, quæ quis ſequi poteſt, quamvis mors vitari queat non bellum ineundo, & ſalva poſſit eſſe & incolumis patria, quin iſti & iſti privati teneantur hujus eſſe participes, nec adeò quemquam mutilare vel occidere; & propriè in tali bello auctorati milites diſpenſatione indigent; ſed uſus non obtinet ut requiratur in eo caſu, *in quo mors aliter vitari non poteſt, nec patria conſervari.*

3. Quando objicitur, Sacerdotes illos ac Religioſos ex inſulâ potuiſſe exire inſtar aliorum, qui jam fugam ceperant; atque adeò, cùm fugâ vitæ ſuæ poſſent conſulere, eos in caſu Conſtitutionis Clementis V. non eſſe conſtitutos. Reſpondendum verba illa Clementis V. *Mortem aliter vitare non valens &c.* non eſſe intelligenda de eventu, ſed de judicio periculoſi ſtatûs, in quo quis verſatur. Atqui talis erat iſtorum Sacerdotum ac Religioſorum ſtatus, ut vitam ſuam incolumem præſtare ac patriam non poſſent moraliter, niſi hoſtes oppugnantes mutilando vel occidendo; ac prudenter de ſuo ſtatu judicabant, habitâ ratione circumſtantiarum ipſius. Nam parùm tutam oppugnabant inſulam hoſtes patriæ ac Religionis: Et ſi vim eorum non repuliſſent incolæ, gladio ipſis interemptis, & patriam & Religionem funditùs evertiſſent. Tam manifeſtum erat diſcrimen, ut vel minus perſpicaces illud cognoſcerent. Igitur in ſuo non errabant judicio, atque adeò ad ſui defenſionem erant coacti, eâ quâ fecerunt ratione, pro ſua patriæque ſalute.

4. Nec vacat dicere, Sacerdotes illos ac Religioſos vitæ ſuæ fugientes poſſe conſulere. Cum enim in eo, eos, quo ſupponitur, ſtatu res eſſent poſitæ, nec vitari poſſet periculum; jam ad continentem terram transfugere non poterant, quamvis paratas habuiſſent naves, abſque periculo non minùs, quàm prius erat manifeſto: præterquàm quòd & ſuam patriam & Religionis defenſionem contra officii ſui debitum turpiter deſeruiſſent.

5. Ad antiquos verò, qui referuntur, Canones facilis eſt reſponſio, dicendo, eos non debere intelligi de homicidio, quod ineluctabili neceſſitate patratur, ut obſervat Author Gloſſæ in unum ex his Canonibus (d), quo de caſu tamen in propoſitâ ſpecie agitur: *Si fuit inevitabilis neceſſitas, ſine omni diſpenſatione poteſt miniſtrare in ordine jam habito*; ut loquitur hæc Gloſſa, quæ rem eandem in alterius Canonis expoſitione repetit, in quâ rationem perpendens, ob quam Clerici in caſtello obſeſſi arma ſumpſerant, & contrà oppugnantes non ſine ſanguine fuſo ſe defenderant, pœnitentiæ ſubjiciuntur, ex functionum ſuarum exercitio privantur, his verbis de eâ re loquitur: *Intelligimus iſtud de neceſſitate evitabili, quâ poterant bene exiviſſe Caſtrum ante adventum paganorum. Si enim eſſet inevitabilis neceſſitas, non imponeretur eis pœnitentia. Unde dicas, quòd ſi eſt neceſſitas inevitabilis, ſine omni diſpenſatione poteſt celebrare in ordine habito.*

(d) Gloſſa in cap. *De his*. cit. diſt. 50. eod. v. *De his*.

6. Innocentii III. Decretalis laudata, quâ fertur ex Officio Clericali perſonas Eccleſiaſticas fieri *inhabiles ad pugnandum*, huic Deciſioni non adverſatur: quia loquitur tantùm hic Summus Pontifex de iis, qui ad ſacrum bellum arma

Digitized by Google

III. Decretalis. Nam declarat tantùm, quòd conſultus hic Papa à Sacerdote, qui in area à Sarracenis obſeſſus, & cum obſeſſorum parte factâ in hos barbaros irruptione, quoſdam perculerat, dubitabat, nùm eſſet irregularis; Reſpondet Papa, quòd, ſi quemdam occidiſſet, ſatius erat, ut in hoc dubio à celebratione abſtineret: neque hoc ei dat conſilium, niſi factâ hypotheſi, quòd quempiam occidiſſet; nec abſolutè definit, eum eſſe irregularem: Neque enim ex percuſſione tantùm, ſed ex mutilatione aut occiſione alterius tantùm fit quis irregularis, cùm aliter vitæ ſuæ poteſt conſulere. Nihil igitur aliud aſſerit hic Papa, quàm conſultius eſſe in hujuſmodi dubio abſtinere, quàm temerè celebrare; atque adeò quidquam deciſioni noſtræ contrarium non definit.

7. Quod pertinet ad Sanctum Thomam, intelligi debet de Clericis, qui aliquem mutilant aut occidunt in bello, aut aliquâ peculiari occaſione, in quâ vitam ſuam aliâ viâ tutare poſſent. Fruſtra igitur ejus allegatur authoritas in præſenti quæſtione, ut patet evidenter ex hactenùs dictis. Certum quidem eſt, alibi ab Angelico Doctore affirmari, à Clericis unquam neminem eſſe occidendum, licèt aliter vitæ ſuæ conſulere non poſſent: Quâ in re jus antiquum ſequitur, quod tempore ſuo vigebat, & cujus illuſtre videtur veſtigium in Canone Concilii Triburienſis (a); *Si quis Clericus nimium coactus homicidium fecerit, ſive ſit Presbyter, ſive Diaconus, deponatur.* Et in uno ex iis, qui fuere objecti (b); At contrarium poſteà ſtatutum reperitur Conſtitutione Clementis V. qui eâ in re juri antiquo derogavit.

(a) Concil. Tribur.

(b) Cit. can. *De his.* 6. diſt. 50.

8. Neque adverſariis noſtræ ſententiæ favet Concilium Tridentinum; Certum quidem eſt, quòd ſi de eo nude & ex verbis judicetur, reliquum quid irregularitatis antiquo jure conſtitutæ retinere videtur Sacro-ſancti hujuſce Concilii Decretum; ſed intelligi tantùm debet de caſu, in quo quis alium interficit, *ſine moderamine inculpatæ tutelæ*, aut potens vitam ſuam ſervare incolumem, non occiſo aggreſſore ſuo; quo in caſu procul dubio incurritur irregularitas. Equidem dicit illud Concilium: *Vim vi repellenda, ut quis ſe à morte defenderet*; at cum Clemente V. non addit. *Mortem aliter vitare non valens.* Quâ ſolâ circumſtantiâ vitantur culpa & irregularitas, & quæ in caſu noſtro reperitur. Hinc etiam ſuaderi poteſt, germanam hanc eſſe Concilii mentem, quòd Clementis V. Conſtitutionem non revocet; quam profectò renovaſſet, ſi irregularitatem jure antiquo conſtitutam innovare intendiſſet. Eo igitur fine latum eſt illud Decretum, ut poneretur diſcrimen inter eos, qui conſultò occidunt, & eos qui occidunt tantùm datâ occaſione, & iræ impetu abrepti, quamvis ad ſui tutelam interficiant, at cùm occidere non poſſent, aut cùm non ſervant moderamen inculpatæ tutelæ: quo in caſu ob humanam infirmitatem eos ad reconciliationem admittit, quam abſolutè iis recuſat, qui deliberatâ mente proximo ſuo crudeliter vitam abripiunt. *Cùm etiam quis per induſtriam occiderit proximum ſuum & per inſidias, ab altari avelli debeat qui ſuâ voluntate homicidium perpetraverit; etiam ſi crimen id, nec ordine judiciario probatum, nec aliâ ratione publicum, ſed occultum fuerit; nullo tempore ad ſacros Ordines promoveri poſſit, nec illi aliqua beneficia Eccleſiaſtica, etiamſi curam non habeant animarum conferre liceat.* Hæc patæ tutelæ moderamen.

9. Denique reſpondendum ducimus ad teſtimonium S. Matthæi, quo probare contendunt, mandatum illud Chriſti Sancto Petro factum: *Converte gladium tuum in locum ſuum*, ad Clericos potiſſimùm ſpectare. Dicimus itaque præceptum illud non ſpecialiùs ad Clericos pertinere, quàm ad omnes Chriſtianos in genere, quibus à Chriſto Domino proximi vetatur homicidium. Id quidem luculenter patet ex verbis immediatè poſt additis: *Omnes enim qui acceperint gladium gladio peribunt.* Ratio eſt, quia Petrum tunc Chriſtus non habebat, ut Eccleſiæ ſuæ caput; quicquid de eâ re ſentiat Gratianus (c), quia Principatum hunc ipſi tantùm contulit poſt Reſurrectionem ſuam; ſed ut privatum hominem, quem arma ſumere vetabat ad ſui defenſionem in Judæos, aut aliquem occidere, vel mutilare. Reipsâ ſi injuſtum invaſorem ad propriam vitæ ſuæ tutelam occidere aut mutilare licitum ſit, cùm mors aliter vitari non poteſt; non idem dicendum, cùm agitur tantùm de vitâ Domini ſui aut amici; fatemur enim, eum non poſſe occidi, qui Domino aut amico vitam adimere contendit, niſi irregularitatem incurrendo; quòd caſus iſte Clementis V. Conſtitutione, vel alio Canone non excipiatur. Ex hoc igitur exemplo quidquam concludi non poteſt in Sacerdotes & Religioſos, de quibus loquimur. Quare eos nullam in propoſito caſu incurriſſe irregularitatem perſeveranter affirmamus, non modò ob allatas rationes; ſed quia cùm irregularitatis materia ſit odioſa, reſtringi debet ex hac juris regula (d): *Odia reſtringi... convenit*; & proinde in dubio juris, quale eſt iſtud præſumi non debet, hominem eſſe irregularem, ut alibi probabimus (e). Quibus addi poteſt quòd, ut iſti Sacerdotes ac Religioſi irregularitatem quæ dicitur *ex delicto*, & de quâ nunc agitur, incurrerint; ſupponendum eſt, ut cum aliis Canoniſtis obſervat Navarrus (f), eos mortaliter peccaſſe, & Eccleſiæ regulas contemſiſſe, oppugnantes ſe hoſtes vi armiſque repellendo; atqui valde probabile eſt, ne dicamus, certiſſimum, in hoc eos mortaliter non peccaſſe; & ſaltem non certum eſt, ſed ad ſummum, dubium eſt tantùm, jure irregularitatis pœnam iis infligi, qui in ſimili caſu verſantur: Ita ſentiunt Sylvius & Fagnanus, qui plures alios laudat Canoniſtas, uti Hoſtienſem, de Butrio, Goffredum, Innocentium, Joannem Andræam, Cardinalem, Abbatem, alioſque permultos (g).

(c) Grat. 25. q. 8. §. 1.

(d) Reg. 15. de reg. juris in 6.

(e) Caſ. 31.

(f) Navarr. Manual. c. 27. n. 252.

Cæterùm putamus, in ſimili caſu conſultius eſſe ad Papam recurrere, ſaltem ad vitandum puſillorum futurum ſcandalum; quamvis id abſolutè neceſſarium eſſe non judicemus.

CASUS XXIV.

LUCAS manifeſto mortis periculo expoſitus à Gregorio, inimico ſuo infenſiſſimo, qui propiùs ſtricto enſe ſe perſequebatur, ipſum occidit, aliter mortem vitare non valens timet, ne irregularitatem incurrerit, quòd hominem hunc primus atrocibus injuriis affecerit, quibus ad vindictam impulſus fuerat, & quia data ob culpam ſuam homicidio commiſſo occaſione, pœnam ipſe ferre debeat. An irregularis eſt ob iſtam circumſtantiam?

RESPONSIO.

Contendunt Authores quidam, ex hac circumſtantiâ non effici, ut homo iſte ſit irregularis quia,

(g) Sylvius reſol. var. v. *Irregularitas.* 3. Fagn. in c. *Pervenit.* 2. de immunit. Eccleſiarum &c. n. 11. §. *Alii demum.* & apud eum Hoſtienſ. d. t. de Butrio n. 5. Goffredus in ſum. ejuſd. tit. §. *A quibus v. Materna.* Innoc. IV. in c. *Nominis.* eod. tit. n. 5. Joan. Andræas ibid. n. 8. Cardinalis n. 3. in 30. oppoſito. Abbas. n. 3. v. *Secretè.* Angel. n. 34. & alii. De Sainte Beuve tom. 3. caſ. 108.

Digitized by Google

non valens, ſuum occidit vel mutilat invaſorem. Et qoidem addunt, jure naturali vim vi repellere cuique licitum eſt; hinc ait Lex (*b*): *Jure hoc evenit, ut quod quiſque ob tutelam corporis ſui fecerit, jure feciſſe exiſtimetur.* Et his aſſentitur. Sanctus Thomas, dicens (*c*): *Secundum jura vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ.* Quod verum putant, quamvis homicida in hoc caſu, etiam odioſè, alteri vitam eriperet: quamvis enim in hoc caſu ob pravum animi affectum lethaliter peccaret, quoad actionem tamen licitum foret homicidium, cùm aliter, ut ſupponitur, propriæ vitæ ſuæ conſulere non poſſet, neque occidendo homicidium intendiſſet: quod ex eorum ſententiâ ſatis eſt, ut irregularitatem non incurrat, ad ſenſum litteralem & nativum Conſtitutionis Clementis V.

...ſi furioſu. unic. de Homicid. l. 5. Clement. tit. 4.

(*b*) Leg. Ut vim. 2. ff. de juſtitia & jure. l. 1. tit. 1.

(*c*) S. Thom. 1. 2. q. 64. art. 7. in corp.

Aliter tamen ſentiunt quidam Authores, fulti potiſſimùm Concilio Tridentino (d), quod diſpenſationem exigendo in eo qui interfecit, *vim vi repellendo, ut.....ſe à morte defenderet,* cenſetur à fortiori eam exigere in illo, qui invaſorem interfecit, quem atrocibus convitiis provocavit, & cujus aggreſſionem aut prævidebat, aut prævidere debebat.

(*d*) Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7.

At reſpondent prioris opinionis aſſertores, Concilium intelligendum eſſe duntaxat de neceſſitate evitabili; quo in caſu conſentiunt, homicidio annexam eſſe irregularitatem. Addunt verba Concilii poſſe intelligi de irregularitate præſumptâ in foro externo, non verò in foro interno, ſeu conſcientiæ: atque ideò, inquiunt, Concilium, quando diſpenſationem ad ordines ſuſcipiendos exigit, utitur verbo, *quodammodo*, hoc eſt, non abſolutè, ſed aliquâ ratione, quoad forum externum, & ad majorem ſecuritatem.

Sed quicquid ſit, & non habitâ eorum, quæ pro prima opinione diximus, ratione, exiſtimamus, tutiorem eſſe aſſertorum ſecundæ opinionis viam, quatenùs conſentanea eſt huic regulæ, quam jus aſtruit (*e*): quòd nimirum, cùm rei illicitæ datur opera, ac præcipuè ſi ad homicidii periculum res ſpectaret, qualis eſt Lucæ inſultatio Gregorio facta, tùm incurritur irregularitas, ubi homicidium etiam caſuale ſequitur: quia qui vult cauſam proximam & immediatam homicidii, ſufficienter quoque homicidium ſequens velle cenſetur. Hinc dicit Alexander III. (*f*); *Diaconus*, inquit, *qui homicidio cauſam dediſſe videtur, non videtur ad Sacerdotium promovendus.* Id quoque docet Angelicus Doctor his verbis (*g*): *Si verò (aliquis) det operam rei illicitæ; vel etiam det operam rei licitæ, non adhibens diligentiam debitam, non evadit homicidii reatum, ſi ex ejus opere mors hominis ſequatur.* Cæterum ſupponi neceſſe eſt, quòd ut jam in 23. Deciſione diximus, ad vitandum homicidii reatum, & inde ſequentem irregularitatem, nulla debet neceſſariò eſſe intentio, occidendi aggreſſorem ſuum, ſed ſolùm vitam ſuam defendendi.

(*e*) Alex. III. in c. *continebatur*. 8. de homicidio voluntario vel Caſuali. Innoc. III. in c. *Suſcepimus*. 10. & in c. *ficut*. 20. eod. tit. l. 5. tit. 12.

(*f*) Alex. III. in c. *de cæteris*. 11. eod. tit.

(*g*) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 6. in corp.

CASUS XXV.

Galtarius, morte damnatus, ob cædem ex inſidiis à ſe commiſſam, à quinque ſex-ve ſu-

aut etiam occidi poſſit aggreſſor, cùm aliter mors vitari nequit, idque fit *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, ut loquitur Sanctus Thomas (i); id tamen intelligi tantùm debet de iis, qui injuſtè impugnantur, nec præcisè occidere, ſed ſe defendere tantùm intendunt. Atqui Galterius non injuſtè impugnabatur, cùm aggreſſores illius Judicis authoritate, tanquam Juſtitiæ miniſtri, fulcirentur. Igitur vim ad ſui defenſionem abſque crimine adhibere non potuit, ac proinde irregularis eſt.

...tinâ. *Si furioſus*. ſuprà cit.

(*i*) S. Thom. cit. q. 64. art. 7. in corp.

CASUS XXVI.

Mathurinus & Bernardus, Religioſi cùm furem ex Eccleſiæ ſuæ Sacrario exeuntem, qui pleraque ejus vaſa, ceteraque argentea Suppellectilia auferebat, deprehendiſſent, cumque furem hunc detinere non poſſent, quòd impervius ſibi eſſet locus, quà fugiebat, ipſum emiſſo unanimiter Sclopeto occiderunt, An ſunt irregulares?

Respons

Certum eſt, Religioſos illos eſſe irregulares: quamvis enim ſolo furis homicidio rem ſuam quis retinere poſſit, abſque irregularitatis reatu committi nequit illud homicidium. Ita definit Alexander III. (*k*), qui de duobus Religioſis conſultatus. quorum alter in furto per noctem deprehenſum furem interfecerat, his verbis reſpondet. *Quoniam expediebat potiùs poſt tunicam relinquere pallium, & rerum ſuſtinere jacturam, quàm pro conſervandis vilibus rebus & tranſitoriis tàm acriter in alios exardeſcere; abſtineat iſte humiliter ab altaris miniſterio, & uterque peccatum ſuum ad arbitrium tuum ſtudeat expiare. Conſtat enim eos contra manſuetudinem Eccleſiaſticam ex utrinſque ope interemptos.*

(*k*) Alex. III. in c. *Suſcepimus*. 10. de homicidio, &c.

Contendunt quidem nonnulli Authores, ut vim hujuſce decretalis eludant (*l*), tùm in hoc caſu duntaxat irregularitatem incurri, cùm occiditur latro, quando aliter bonum ſuum conſervari poteſt, & ob id ſolùm duos illos Religioſos ab hoc ſummo Pontifice irregulares declarari, quia rem ſuam, fure non occiſo, recuperare poterant: Sed falſa eſt hæc expoſitio; nam ex terminis hujuſce decretalis apertè conſtat, eos in irregularitatem incidiſſe, quia Clerici & Religioſi, ut potè Deo Sacri, Laïcis etiam ſtrictiùs tenentur, omnibus ſuis temporalibus rebus hominis vitam anteponere.

(*l*) Suarez.

Addi poteſt, ad defenſionem propriæ famæ quempiam non poſſe occidi abſque irregularitatis notâ, quamvis fama ſit bonum potius aliis rebus omnibus temporaneis, ut docet Gloſſa in conſtitutionem Clementis V. quam attulimus in reſponſione ad Superiorem difficultatem (*m*): *Licet ſit licitum*, inquit Author hujuſce Gloſſæ, *vim illatam repellere, ita quod non teneatur fugere, cùm eſſet honeſta perſona, cui non eſſet honeſtum fugere: ſi reſiſtendo occidat, incurrit irregularitatem.* Unde inferri neceſſe eſt, eam à fortiori incurri, quando committitur homicidium, ad conſervandam aliam rem temporalem, quæ minoris eſt momenti; & quam etiam abdicare ob amorem

(*m*) Cit. Clement. *Si furioſus*. un. de homicid. &c.

Digitized by Google

caſi. 18. de homicidio &c. n. 2.

Salomon, uni è famulis ſuis imperavit, ut Genebaldum, quem oderat, denſis baculi ictibus contenderet; cavens tamen, ne eum occideret: at prætermiſſo heri ſui mandato, famulus tot eum plagis affecit, ut poſt quindecim vel viginti dies obierit. Nunquid in hoc caſu irregularitatem Salomon incurrit?

R e s p o n s.

Cùm herus ille peccaverit, famulo ſuo imperans, ut Genebaldum, quia ipſum oderat, baculo malè multaret, & prævidere debuerit, ex hoc homicidium contingere potuiſſe; certum eſt, quòd irregularitatem incurrit. Ita rem definivit Bonifacius VIII. in unâ è conſtitutionibus ſuis in Sexto his verbis relata (c): *Is qui mandat, aliquem verberari licèt expreſsè inhibeat, ne occidatur ullatenùs, vel membro aliquo mutiletur; irregularis efficitur, ſi mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat; mandando in culpâ fuerit, & hoc evenire poſſe debuerit cogitare.* Quibus ultimis verbis manifeſtè indicatur hujus deciſionis ratio: quo circa verè dici poteſt, Salomonem verè conſcium eſſe necis Genebaldi, quamvis ipſe non eum occiderit, ex hac Alexandri III. regulâ; *Cùm his committat verè, cujus authoritate, vel mandato delictum commiti probatur*: nam eſt cauſa ſaltem indirecta necis hujuſce hominis. Ita communiter ſentiunt Canoniſtæ omnes, ac imprimis Covarruvias, qui Bonifacii VIII. (d) conſtitutionem exponens, aſſerit, tale homicidium habendum eſſe, uti voluntarium: *Non caſuale, ſed voluntarium, ... non directâ, ſed indirectâ occidendi voluntate commiſſum.*

(c) Bonifac. VIII. in c. *Is qui* 3. de homicidio &c. in 6.

(d) Covarr. 2. part releƈt. Clem. *Si furioſus.* de homicid. §. 1. v. *Tertio.*

CASUS XXVIII.

Ursinus ab homine laceſſitus, qui ſe viribus longe ſuperabat, amico, quem comitem habebat, enſem ſuum ad ſuam defenſionem dedit; amicus verò ille aggreſſorem interfecit. Nunquid Urſinus factus eſt irregularis?

R e s p o n s.

Cùm abſque peccati & irregularitatis reatu occidi poſſit aggreſſor, ad vitam ſuam defendendam, cùm aliter mors vitari nequit, & nihil aliud intenditur, quàm ſui ipſius defenſio; Urſinus procul dubio enſem ſuum amico ad ſui defenſionem dare potuit, cùm ſe ipſum iis non eſſe viribus experiretur, quibus aggreſſori ſuo reſiſtere poſſet; quin ullam tamen incurrerit irregularitatem ob mortem aggreſſori ab amico ſuo illatam; cùm alterius ope non minùs, quam ſuâ ad propriam defenſionem ſuam quis uti poſſit. Inſuper enſem ſuum dans amico, non præſumendus eſt voluiſſe, ut amicus ſuum occideret aggreſſorem; ſed tantùm intendiſſe, ut amicus ille impediret, quominùs ab aggreſſore occideretur aut læderetur: quod legitimè reprehendi non poteſt; cùm jure naturali cuilibet licitum ſit, ſe-ipſum propriis viribus, quando poteſt, defendere; aut adhibito amici auxilio, ſi per ſe-ipſum non poteſt.

CASUS XXIX.

Uranius, natu Andegavenſis, in Flexienſi Gymnaſio litteris dans operam, cùm cognoviſſet, unum è ſuis popularibus à Britanno quopiam verberibus malè multatum eſſe, alios ad vindictam excitavit, cum iis factâ conventione, poſtridiè horâ decimâ ſe quemquam lædere non intendebat, ſocios etiam non niſi ægrè ſequens, & ne apud eos ignavus & iners haberetur attamen enſis ſui mutuatarius unum è Britanis interfecit. En factum: jam quæritur, utrùm Uranius ſe laqueo involverit irregularitatis *ex homicidii voluntarii vel caſualis delicto*, quòd enſem commodaverit, quo unus è ſuis adverſariis occiſus eſt, cognoſcens utique, cur eum commodaret, & quòd ſocios ſuos ad pugnam inſecutus excitarit?

R e s p o n s.

Cardinalis Toletus, quem ſequitur modernus Theologus (e), exiſtimat.

1. Cùm, qui in Uranii caſu reperitur, non incurriſſe irregularitatem *ex homicidii voluntarii delicto*; ſi ex verbis ſuis ad occidendum aut mutilandum adverſarios non fuerint Socii excitati; ſecùs irregularem factum eſſe ſi fuerint.

2. In dubio facti hujus, ſe, uti irregularem, & habendum eſſe & gerendum.

3. Hunc hominem, ſi enſem commodans, noviſſet eum utendum acceptum fuiſſe ad occidendum aut mutilandum aliquem pariter eſſe irregularem: ſed eum talem non eſſe habendum, reipsâ, ſi enſem crederet, non fuiſſe petitum ad occidendum, vel mutilandum, neque inſuper ad id ſocios excitarit quamvis, ſi ſit in dubio facti, ipſe ſe reputare debeat irregularem.

4. Quod ſpectat ad Circumſtantiam, quâ notatur, ipſum ſocios ſuos in rixâ adverſariis injuſte illatâ fuiſſe proſecutum; exiſtimare quoſdam Authores, excitantem alios ad pugnam & inſequentem fieri irregularem, quando quis eorum occidit, vel mutilat: cujus dicti ſui hanc afferunt rationem, quia ex præſentiâ ipſius fiunt ſocii audaciores, & adverſarii timidiores: at contrà tamen ſentire quoſdam Authores: unde fit, ut in hoc caſu ſit *dubium juris* & in tali dubio conſtans eſt regula, nunquam hominem cenſendum eſſe irregularem, ut obſervavimus in primâ deciſione. Quare dici poteſt, Uranium non factum fuiſſe irregularem in tali caſu, quamvis tutior ſit contraria ſententia.

5. Ipſum non incurriſſe irregularitatem *ex homicidii caſualis delicto*, quòd enſem ſuum commodaverit, & occiſorem ſecutus fuerit, ſi homicidium verè caſuale fuerit: nec quòd Socios ſuos excitaverit ad inſultandum adverſariis eorum; ſi fortè nullatenùs quempiam occidere vel mutilare intenderint; quia, ut ait Panormitanus (f), præcipuè conſideranda eſt intentio actionis, ad quam conſecutum eſt homicidium. Ita Toletus.

Attamen certiſſimum eſt ſolam intentionem, quâ quis voluit, ut neque mors neque cujuſpiam mutilatio contingeret, non ſolam eſſe regulam tenendam, ut quis ab irregularitate excuſetur, uti conſtat ex Conſtitutione Bonifacii VIII. quam in quinta deciſione noſtrâ retulimus: ſed præſertim habenda eſt ratio, cujus naturæ ſit actio, quam ipſe aut fecit, aut ſuaſit: nam ſi hæc ſit illicita, tùm irregularis ille cenſendus eſt, ſi alicujus aut mors aut mutilatio eam ſubſecuta fuerit: atqui negari non poteſt, illicitum abſolutè eſſe, quod & egit, & ſuaſit Uranius in propoſito caſu. Igitur ab irregularitate immunis cenſeri non poteſt, quæcumque fuerit ejus intentio. Hæc noſtra eſt ſententia, quam, ut potè jure fultam, tutiorem putamus. Ita etiam ſentiunt Sylveſter (g), Sylvius & Suarez. *Quando aliquis non percutit*, inquit alter ex

(e) Franc. Tolet. inſtr. Sacerd. l. 1. c. 77. n. 6. De Ste. Beuve tom. 2. cas. 117.

(f) Panorm. in c. *Significaſti*, 18. de homicidio volunt. vel caſuali.

(g) Sylveſt. v. *Homicidium*, 1. 9. 13.

Digitized by Google

cognoſcens, opemque in eos conclamans, ne ipſe occideretur, aut res ſua ſubriperetur, cauſa fuit, cur tres ipſius amici, qui huc accurrerunt, unum ex his occiderint. An ex hoc homicidio factus eſt irregularis?

RESPONS.

Dicendum, Geneſium eo præciſè, quòd amicorum ſuorum auxilium vocaverit, non factum eſſe irregularem; licèt unus ex Latronibus in hac occaſione interfectus fuerit. Ratio eſt, quia is, qui latrones Clamoribus avertere conatur, id ipſum facere tantùm cenſetur, ut auxilium in eos poſcat, qui ſibi rem furari volunt, atque ut eos à prædà ad fugam convertat, aot à ſe-ipſo vim eorum avertat, quod æque Clericis ac Laïcis eſt licitum, ut docet Panormius (b), atque jure naturali eſt conceſſum. Etiam abſque peccati reatu aut irregularitatis pœnâ, dato ſibi auxilio latrones detinere eoſque judiciorum rigori ſubjicere poteſt, quamvis poſteà capite à judice damnentur, ut docet inclytus Canoniſta (c); modò tamen coràm judice illo eâ, quâ jus requirit, ratione proteſtatus fuerit. *Prælatis vel Clericis quibuſcumque*, inquit Bonifacius VIII. (d), *qui de Laïcis ſuis malefactoribus, querelam penes ſæcularem judicem deponentes, petunt emendam ſibi fieri & provideri, ne contra eos talia de cætero præſumantur, proteſtando expreſsè, quod ad vindictam, ſeu pœnam ſanguinis non intendunt, imputari non debet, quamvis aliàs in tali caſu de jure debeat pœna ſanguinis irrogari, ſi judex mortem illis inferat juſtitiâ exigente.* Unde colligendum, quòd ſi adhibitâ hujuſmodi proteſtatione, judicis arbitrio latronem permittere poteſt abſque irregularitatis formidine, à fortiori auxilium invocare poteſt in ſpecie ppnpoſitâ, quin fiat irregularis; quamvis latronem alius forſan occidat. Ita ſentiunt Panormus, Hoſtienſis, ac Sylveſter, à quo citantur (e).

(b) Panorm. in cit. c. *Significaſti*. de homicid. &c.

(c) Navarr. Man. c.27. n. 226.

(d) Bonifac. VIII. in cap. *Prælatis*. 2. de homicidio &c. in 6. l. 5. tit. 4.

(e) Sylveſter. v. *Homicidium*. 3. q. 7. v. *Quartum* & apud eum Panorm. & Hoſtienſis.

Attamen, ſi Geneſius, auxilium invocando, intendiſſet ut interficeretur latro, quò rem ſuam, quam auferret, recuperare poſſet, exiſtimamus, eum fore irregularem, ſaltem *ex defectu lenitatis*. Ita docet Navarrus his verbis (f): *Infertur, quòd Monachus ... vel Clericus beneficiarius, aut ordine ſacro initiatus, videns furem ſubripientem, vociferatur:* latro, latro, *ſecutâ deformatione eſt irregularis hujus ſpeciei*, (ſcilicet ex defectu lenitatis) *ſi animo ut deformaretur, clamavit; aut credens quod ſupervenientes eum deformaturi erant, vel ad judicem ut deformaretur ducturi; aliàs non.* Idem ſtatuit Toletus (g), iſtamque difficultatem ſic explicat: *Qui Clamavit in defenſionem perſonæ, etiamſi veriſimiliter ſciret, venientes occiſuros latronem, atque intenderet mortem illius, ſi aliter liberari non poterat, nullam incurrere irregularitatem: quia licebat ipſimet abſque irregularitate occidere invaſorem ſervato moderamine. Qui verò clamavit in defenſionem rerum, ſi intendebat occidi latronem, erit irregularis: quia qui in defenſionem rerum occidit, irregularis eſt ex defectu; & ſi Clericus ex delicto ... at ſi non intendebat mortem etiamſi veriſimiliter cognoſceret mortem inde ſecuturam, tàm pro perſona, quàm pro rerum defenſione, non eſſet irregularis, morte ſecutâ.*

(f) Idem Navar. cit. c.27. n. 236.

(g) Fr. Toletus inſt. Sacerd. l. 2. c. 85. n. 7.

eſſe impedimentum Canonicum, hoc eſt, Canonibus inductum, & ſolâ Eccleſiæ authoritate conſtitutum, quo fit quis inhabilis ad Ordines ſuſcipiendos, aut ſuſceptos exercendos.

Irregularitas *ex delicto*, ea eſt, quæ procedit, non quidem ex quolibet peccato, ſed ex eo, cui expreſſe jure annexum eſt illud impedimentum; qualia ſunt homicidium & mutilatio.

Irregularitas *ex defectu lenitatis*, ea eſt, quæ oritur ex ſimplici defectu ſine peccato; ſeu defectus ille ad animam pertineat, ut defectus lenitatis aut ſcientiæ; ſeu ad corpus ſpectet, ut privatio manûs, aut membri alterius. Hæc præſuppoſito tanquam certo.

Ad propoſitam difficultatem reſpondemus, & dicimus, Agathonem non incidiſſe in irregularitatem *ex delicto*; quia non peccavit; & è contrà ipſum caritatis opus exercuiſſe ſubveniendo patri; cùm ex præcepto Chriſtianæ caritatis teneretur ad opem præſtandam proximo ſuo, ac patri imprimis in tàm manifeſto periculo: *Cùm liceat cuilibet, ſuo vicino vel proximo, pro repellendâ ipſius injuriâ ſuum impertiri auxilium. Imò, ſi poteſt & negligit, videatur injuriantem fovere, ac eſſe particeps ejus culpæ*, ut loquitur Innocentius IV. in primo generali Concilio Lugdunenſi an. 1245. in conſtitutione in eodem emiſsâ, quæ in Sexto Decretalium reperitur (h).

(h) Innoc. IV. in c. *Dilecto*. 6. de ſent. excom. ſuſpenſ. & interdict. in 6. l. 5. tit. 11.

Verùm putamus, hominem hunc irregularitatem incurriſſe, quæ dicitur *ex defectu lenitatis*: ut incurrit Judex, qui reum morte damnavit, & tortor, qui ſententiam perfecit. Ratio eſt, quia ex antiquo jure, quod ante Clementis V. tempora vigebat, ex quocumque homicidio, quodcumque eſſet, inducebatur irregularitas, quamvis inevitabili vitæ defendendæ neceſſitate commiſſo. Atqui Clemens V. huic antiquo juri non derogavit, niſi in ſolo caſu, quem expreſſit in conſtitutione ſuâ de homicidio latâ (i), eo nimirum, in quo quis poſitus mortem aliter vitare non valet, niſi invaſorem illius occidendo. Cùm igitur ab iſto differat caſus propoſitus, quia Agatho ad propriæ vitæ defenſionem non occidit latronem, ſed tantùm ad patris ſui vitam tuendam; dicendum eſt, ipſum in irregularitatem *ex defectu lenitatis* incidiſſe uti reipsâ incidiſſet ante conſtitutionem hujuſce ſummi Pontificis. Ita ſentit Navarrus dicens [k]; *Eſt irregularis qui deformat* (id eſt, occidit aut mutilat) *alium ob defenſionem juſtam vitæ alterius, etiam patris aut matris. etiam in bello juſto.* Sic quoque Gloſſa (l) cum Sylveſtro (m) & Toleto (n).

(i) Clemens V. in c. *Si furioſus*. unic. de homicid. volunt. vel caſual. l. 5. Clement. tit. 4.

(k) Navar. Man. c.27. n. 113.

(l) Gloſſa in cit. Clem. *Si furioſus*. v. *Suam*.

(m) Sylveſt. de Prierio. v. *Homicidium*. 1. §. 13.

(n) Fr Toletus inſtruct. Sacerd. l.1.c.83 n. 10.

CASUS XXXII.

PALAMEDES, Nauplium patrem ſuum videns, imprimis iratum Lyſimacho inimico ſuo, à quo graviſſimè fuerat offenſus ipſi ſuaſit, ut eum occideret. Nauplius aliquantò pòſt cum filio ſuo, obvium ſibi Lyſimachum ſtricto gladio aggreditur: At cùm Lyſimachus viribus & dexteritate ipſi ſuppar eſſet, in præſenti mortis periculo ſe verſari percipit; ac reipsâ fuiſſet occiſus, niſi conjectam in eum petitionem avertiſſet Palamedes. Tandem Lyſimachum Nauplios interficit. Quâ de re quæritur, utrùm Palamedes ſit irregularis ob pravum conſilium auxiliumque patri ſuo datum?

RESP.

Digitized by Google

ſuo Nauplio homicidium ſuaſit, ſed etiam ipſum adjuvit, cùm ipſum defenderit in Lyſimachum, qui ſe morte liberare poterat, niſi interveniſſet Palamedes. Unde ſequitur, ipſum efficaciter ad homicidium à patre ſuo commiſſum contuliſſe, ac proinde irregularem eſſe.

Deciſio iſta depromitur ex antiquo Concilio, cujus Canonem vigeſimum ſextum hia verbis refert Gratianus (a): *Si homicidii, aut facto, aut præcepta, aut conſilio, aut defenſione poſt Baptiſmum conſcius fuerit, & per aliquam ſubreptionem ad Clericatum venerit; dejiciatur, & in fine vitæ ſua laïcam communionem tantummodò recipiat.* Panormitanus hanc eandem amplectitur ſententiam fultus eodem Canone (b), & Decretali Alexandri III. ad Epiſcopum Exonienſem ſcriptâ; eamque ſequuntur Sylveſter (c), Toletus (d), Navarrus (e), Author colloquiorum Luconenſium (f), aliique permulti.

(a) Conc. Martin. Papæ in can. *Si quis.* 8. diſt. 50.

(b) Panorm. in c. *Ad audientiam.* 12. de homicid. &c. n. 2. & in cap. *Sicut.* 6. eod. tit. n. 5.

(c) Sylveſt. de Prierio. v. *Homicidium.* 1. q. 8. §. 4.

(d) Card. Tolet. inſtr. Sacerd. l. 1. c. 35. n. 1.

(e) Navarr. Manual. cap. 27. n. 231.

(f) Colloq. Lucon. tom. 1. Colloq. 22. q. 1.

CASUS XXXIII.

Andronicus, vir præceps in iram, qui capitali odio ab Germano diſſidet, non ſolùm famam illius appetit; ſed & ipſi vultum deformare parat, uti jam duobus ſuis inimicis deformavit, quorum alteri oculum effodit: alteri naſum abſcidit. Quo animadverſo Germanus ſtricto gladio ipſum extemplò occidit, cùm ſibi omnino perſuaſum eſſet, alterutrum ex his ſibi impendere ineluctabiliter malum. An ex hoc homicidio ſit irregularis?

Respons.

Certum eſt, Germanicum eſſe irregularem ex homicidio Andronici. Ratio eſt, quia juxta jus antiquum commune; hoc eſt, jus, quod Conſtitutionem Clementis V. anteceſſit (g), irregularitas *ex defectu lenitatis* inducebatur, etiam in caſu, in quo mors aliter vitari non poterat; niſi invaſorem ſuum occidendo, ut patet ex ſancto Thoma (h), qui ſcripſit ante Pontificatum hujuſce ſummi Pontificis; atque adeò eadem inducebatur in quocumque alio caſu, etiam minùs favorabili. Atqui jus illud antiquum, ut alibi diximus, priſtinam vim ſuam ſemper obtinuit, excepto ſolo caſu homicidii ineluctabili ſervandæ vitæ neceſſitate perpetrati, quem expreſſit Clemens V. igitur ob metum deformitatis in vultu, aut amiſſionis famæ, abſque irregularitate *ex delicto*, aut *ex defectu lenitatis* incurſa, occidi nequit aggreſſor, cùm ille caſus in exceptione non reperiatur, quæ jus antiquum commune abrogat; occiſor quippe non inevitabili premitur neceſſitate occidendi invaſorem ſuum ad mortem vitandam, quam ipſi, ut ſupponitur, non parat.

(g) Clemens V. in cit. c. *Si furioſus.* de homicidio.

(h) S. Th. 2. 2. q. 64. art. 7. ad 3.

Fatemur equidem, aliter ſentire quoſdam modernos Authores: at cùm nullum pro ſuâ opinione textum expreſſum proferant, eò potiori jure hactenùs dictis ſtandum eſſe putamus, quòd in caſu etiam dubii de irregularitate, tutior ad conſcientiam pars teneri debeat: *Cùm in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorem*, ut loquitur Clemens III. de Sacerdote, cujus inceps ſibi videbatur irregularitas (i).

(i) Clemens III. in cit. c. *Ad audientiam.* 11. de homicid. &c.

CASUS XXXIV.

Ernestus, ſuadente Euphronio, hominem occidit hoſtem rerum publicarum cujus ſanguinem Princeps addixerat pretio: ac Juſtinus Manfredo conſilium ejus eſſet de re juſtâ ac licitâ, directè tamen ad hominis à Principe proſcripti mortem pertinebat.

Juſtinus quoque irregularitatem pariter incurrit, quia, licèt directè homicidium factum non ſuaſerit; ipſi tamen adſcribi debet, quod rem injuſtam & illicitam ſuaſerit, Manfredum impellendo, ut è domo ſuâ Marcellum vi apertâ & privatâ authoritate expelleret; ac prævidere debebat, homicidium inde ſecutum, ex tali vi poſſe contingere. Id ipſum probat Panormitanus, qui poſt allata quædam hujuſmodi exempla, ſubjungit (k): *Nunquid conſulens ſit irregularis, ex quo directè non conſuluit in mortem alicujus? Innocentius concludit, quod ſic: quia fuit cauſa propinqua homicidii. Debuit enim cogitare, quod veriſimiliter ex talibus ſequeretur homicidium.* Quibus dictis hanc adjungit obſervationem: *Et hæc nota: quia extenduntur jura dicentia, quem effici irregularem ex ſolo conſilio 50. diſt. c.* Si quis viduam &c. Sicut dignum. *Suprà ead. ut procedant nedum quando directè conſuluit in mortem alicujus; ſed etiam quando præſtatur cauſa propinqua ad mortem: Et hoc intellige, ubi conſuluit aliquis rem illicitam: ſecùs rem licitam ſecundum Innocentium.* Sic difficultates iſtas definivit Author Moralis Gratianopolitanæ (l).

(k) Idem Panormit. in c. *Ad audientiam.* 12. de homicid. &c. n. 8.

(l) Fr. de Genet. theol. mor. tract. 6. c. 3. n. 11.

CASUS XXXV.

Joannes Petro ſuaſit, ut Jacobum ſibi inimicum occideret. Petrus Joannis Conſilio obſequens Jacobum aggreſſus eſt: at ipſe à Jacobo occiſus fuit. An irregularitatem Joannes incurrit ob datum à ſe conſilium?

Ratio dubitandi eſt, quia Joannis Conſilium in ſolam Jacobi, non verò Petri mortem cadebat.

Respons.

Aſſerit Panormitanus, quoſdam putare Authores, quòd ſi veroſimile eſſet, aggreſſorem potuiſſe occidi ab eo, quem invadebat, tunc qui tale dediſſet conſilium, eſſet irregularis: at quòd ſi id præſumi non poſſet, quòd aggreſſor adverſario ſuo longè fortior erat, tunc in irregularitatem non incideret. En verba inclyti hujuſce Canoniſtæ (m): *Innocentius & Hoſtienſis concludunt, quòd ſi veriſimiliter poterat occidi ab invaſo; tunc eſt irregularis: quia debebat cogitare hoc poſſe evenire. Secùs, ubi ceſſat illa præſumptio, ſeu veriſimilitudo, ut quia ille, cui datum erat conſilium, erat illo longè fortior & potentior.*

(m) Panorm. in c. *Ad audientiam.* n. 7.

Verùm Docto huic Authori non arridet iſta ſententia, at cum celebri Joanne Andrea conſentit, qui ècontrà contendit, eum, qui tali modo conſuluit, procul dubio fieri irregularem, ut nullo effugio, nullâ exceptione vel diſtinctione ab hac pœnâ queat eximi. *Sed Joannes Andreas*, inquit, *in cap. fin. Suprà eod. tit. lib. 6. contrarium tenet per textum illum: & iſtud verius. Nam omni caſu iſta incurrit irregularitatem, tanquam dans operam rei illicitæ: quia cogitare debuit, hoc evenire poſſe. Nam ſi mando, vel conſulo*, pergit idem, *ut Titius verberetur; & iſte mandatarius excedendo fines mandati illum interficiat; ego teneor, quia præſtiti cauſam propinquam mortis, ut eſt textus in dicto capite finali. Ergo fortiùs, quando dedit conſilium ad mortem, per illum textum idem dicendum eſt in caſu noſtro, ſi conſuleret, ut occideret, & invadens fuiſſet occiſus: & tunc conſulens ſit irregularis, tanquam dans operam rei illicitæ.*

CASUS

Digitized by Google

quacumque ratione conferunt, illius vere eſſe conſcios, ac proinde Irregulares. At alii volunt, quod, ſi rixa non ſit meditata, ſed merè caſualis, ut in propoſito caſu, nemo ſit Irregularis, niſi is, qui lethale vulnus inflixit (a): modo tamen 1. alii directè ad vulnus non contulerint, ex quo mors ſecuta eſt. 2. modo notus ſit ille, qui vulnus intulit.

(a) Fr. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 5. c. 86. o.9.

Putant tamen Authores nonulli, omnes in caſu propoſito eſſe Irregulares, hoc eſt, quamvis rixa non ſit meditata, & notus ſit is, à quo inflicta eſt lethalis plaga, licet alii leviter tantùm lethali vulnere læſum percuſſiſſent. Horum autem Authorum hæ ſunt potiſſimum rationes.

1. Quia omnes rei illicitæ dant operam, & quæ manifeſtum homicidii includit periculum, quod prævidere poſſunt & debent. Ex quo inferunt, eos omnes juxta canonum conſtituta (b) homicidii eſſe conſcios ac proinde Irregulares.

(b) Bonifac. VIII. in c. *1. qui.* fin. de homicidio in 6.

2. Quia unam eandemque omnes actionem facere cenſentur.

3. Quia moraliter fieri non poteſt, ut in hoc caſu omnes ad homicidium non concurrant, ſeu percuſſorem efficiendo audaciorem ac fortiorem, aut percuſſum magis timidum vel temerarium, aut denique ex aliis circumſtantiis ipſi illatæ injuriæ. Hæc autem ſecunda opinio procul dubio tutior eſt ad conſcientiam.

Innoc. III. in cap. *Tua nos.* 19. eod. tit.

CASUS XXXVII.

Duodecim aut quindecim homines ſeu Clerici, ſeu Laici, rixa fuere impliciti in quinque ſex ve milites, quorum unus ſubitò occiſus eſt, ignoto penitùs homicida. An omnes, qui pugnârunt in milites, Irregularitatem contraxêre?

Respons.

Quæſtionem iſtam ſolvit Sanctus Thomas (c), aſſerens in tali caſu omnes & ſingulos eſſe cenſendos Irregulares propter dubium, ne ab horum quolibet homicidium fuerit patratum. *Si aliquis percuſſus in bello moriatur, ſi ignoretur quis eum percuſſerit, propter dubium, quilibet qui in bello interfuit, Irregularis habetur ſecundum jura.* Sanctus Raymundus, quem ſequitur & laudat Sanctus Antonious, eamdem tradit doctrinam his verbis (d): *Ubi plures reperiuntur in pugna, in qua aliqui ſunt interfecti, vel mutilati, & noſcitur à quibus: quantùm Irregularitatem omnes cenſentur Irregulares.*

(c) S. Thom. quod lib. 4. in arg. *Sed contra.*

(d) S. Raymund. apud S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 28. c. 2. §. 6.

Ratio hujus deciſionis eſt, quia, licet ex communi Doctorum ſententia, qui nituntur hac juris regulâ (e), *Ignorantia facti.....excuſat*, quis ſe ipſum Irregularem habere non debeat in dubio facti, quale eſt iſtud, juxta hanc aliam regulam (f) *in obſcuris minimum eſt ſequendum*; ab eâ tamen excipi neceſſe eſt homicidium, ut declarat Clemens III. (g). qui conſultus, utrùm à Sacerdote incurſa fuiſſet Irregularitas, qui, cùm unum è famulis ſuis caſtigare voluiſſet, eumque cingulo, quo pendebat gladius, ſuâ thecâ incluſus, verberaſſet, tergo ipſum caſu læſerat: quo ex vulnere ſanatus fuerat; at in morbum relapſus obierat, his verbis reſpondet. *Quia verò utrùm occaſione vulneris deceſſiſſet dubium habetur, tua diſcretioni duximus*

(e) Reg. 25. de reg. juris. in 6.

(f) Reg. 30. ibid.

(g) Clemens III. in c. *Ad audientiam.* 12. de homicidio &c.

octove dies protenſum obiit. Chirurgi duo peritiſſimi, qui à judice ſuêre deſignati, ut corpus ejus viſitarent, retulerunt, ictum à defuncto acceptum, nullatenùs periculoſum eſſe vel lethalem, & mortem ejus unicè referendam eſſe ad negligentiam, quâ venam ſibi incidi, aut morbum ſuum aliquâ ratione curari neglexit, & quia ſolito ſuo labori nimiùm indulſit, unde ſecuta eſt febris, quæ ipſi mortem attulit. An dici poteſt, in hoc caſu Athenodorum eſſe Irregularem?

Respons.

Contendunt Authores nonnulli, uti Angelus de Clavaſio, Sotus & Leſſius, in tali caſu Irregularitatem non incurri (h): quia mors defuncti uni negligentiæ vel læſi vel Chirurgi adſcribi debet; verò accepto vulneri; quod quidem cùm periculoſum non eſſet, ſubſequentis mortis cauſa haberi non debet.

(h) Angelus v. *homicidium* 2. n. 12. Dom. Sotus l. 5. de juſtit. & jure q. 1. art. 9. Leonard. Leſſius l. 2. c. 9. dub. 15.

Sylvius (i) tamen, olim de ſimili difficultate conſultus, contrarium docet in deciſione ſuâ 17. Aug. an. 1643. nam duplex, inquit, diſtinguenda eſt cauſa partialis hujuſce mortis. Prior eſt ictus inflictus. Altera eſt negligentia ictum accipientis, aut ſanantis. Ex priori percuſſor fit reus. 1. Quia illicitè & ſine jure percuſſit. 2. Quia, licet vulnus de ſe non eſſet periculoſum ac lethale, ſufficit ut læſo febrim, & ex febre mortem attulerit.

(i) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Irregularitas.* 7.

Ex hoc principio dicit Sylveſter (k), verum eſſe, quod *percutiens aliquem vulnere non mortifero non eſt Irregularis.....ſi ex imperitia medici, vel incuriâ aut expoſitione ad labores & ſudores moriatur.* Sed quod percutiens injuſtè, in hoc caſu in Irregularitatem cadit, ſi mors ſequatur. *Si tamen quis animo nocendi faciat, aut minorem diligentiam adhibeat, conſideratur etiam cauſa remota.* Hæc ſunt verba hujus Authoris, qui paulo antè præmiſerat (l). *Si quis autem alium percuſſerit vulnere non mortifero, dans tamen operam rei illicita, ſi ille moriatur ex negligentia medici, vel incuriâ ſui, Irregularis eſt.*

(k) Sylveſt. v. Homicidium. 2. q. 22.

(l) Idem Ibid. q. 2.

Sententiam ſuam fusè probat. Sylvius authoritate multorum, inter quos præcipui ſunt Covarruvias (m), Navarrus (n) Vivaldus (o), Avila (p), & alii multi, quorum teſtimonia non referimus, quòd certiores etiam nobis ſuppetant probationes.

(m) Didac. Covarr. à Leyva. 2. 3. art ad clementianam? *Si furioſus.* §. 2.

(n) Navarr. Manual. c. 27. n. 223.

(o) Martinus Alphonſus Vivald. in c. *Candelabro aureo.* tit. de homicid. caſuali.

(p) Avila part. 7. diſp. 6. ſect. 1. dub. 5.

Prima ducitur ex Decretali Innocentii III. [q], in qua conſultus hic ſummus Pontifex de religioſo Sacerdote, qui Chirurgiæ peritus vomicam ruperat in ſinu mulieris, quæ mortua fuerat, quòd patentiorem aërem contrà ipſius vetitum ſpiraſſet, Reſpondet, Epiſcopum ipſi myſteriorum celebrationem indulgere poſſe poſt peractam ab illo convenientem ſatisfactionem, & non aliter, *non eſt ex eo quod per culpam mulieris contra conſilium ejus accidit adeò reprobandus, quod non poſt ſatisfactionem condignam cum eo miſericorditer agi poſſit, ut divina valeat celebrare.* Ex quibus Papæ verbis manifeſtum fit, ab eo Irregularem reputari Religioſum iſtum; cùm nolit, ut celebret, niſi poſt factam Deo & Eccleſiæ ſatisfactionem, & hac ratione obtentam ab Epiſcopo celebrandi licentiam, *alioqui*, addit *interdicenda eſt ei Sacerdotalis ordinis executio de rigore.*

(q) Innoc. III. in *Tua nos* 19. de homicid. &c.

v. *Irregulari-tas.* 7.

Doctus hic Theologus, qui non curare volens, ſed lædere; non ex piâ intentione, ſed ex inordinatâ paſſione graviter in capite percuſſit Titium, qui poſt tres ſeptimanae, cùm neglexiſſet remediam ſuis vulneribus adhibere, mortuus eſt, ex ſua quidem negligentia; ſed ſimul etiam ex illis vulneribus?

(*b*) Innoc. III. in c. *Dilectus.* 13. eod. tit.

Altera probatio nititur] aliâ decretali ejuſdem Papæ, ad Lingonenſem Epiſcopum Scribentis (*b*), qui declarat, quemdam Clericum, cujus equus, quem conſcenderat, calcitrans puerum occiderat non eſſe irregularem; modò caſus ille præter voluntatem ejus contigerit, neque in hac occaſione rei illicitæ operam non dederit. *Cùm idem Capellanus nec volantate, nec actu homicidium perpetravit, nec dedit operam illicitæ rei, non impedias quominus divina poſſit officia celebrare.* Athenodorus autem in hoc caſu non verſatur; neque de eo, uti de Capellano dici poteſt, *Nec voluntate, nec actu homicidium perpetravit, nec dedit operam illicitæ rei*, quandoquidem ſubito iræ impetu abreptus & non ferendo in Sacerdote, Luduvico caput ictu baculi contudit, quæ corporis pars faciliùs vulneri patet, & cujus vulnera ceterarum partium plagis ſunt periculioſiora. Ut igitur Innocentius III. Capellanum judicaſſet Irregularem, ſi conſcenſo equo illicitum quid fecisſet, de Athenodoro idem fieri debet jodicium.

(*c*) Alex. III. in c. *De cætero.* 11. eod. tit.

Tertia nititur Alexandri III. authoritate, qui declarat, quod diaconue, *qai homicidio*, inquit (*c*), *cauſam dediſſe videtur*, cenſeri debet Irregularis, ſeu, ut ipſe loquitur, *non videtur ad Sacerdotium promovendus*: Athenodorus autem occaſionem præbuit, aut potiùs, cauſa fuit mortis illius, quem percuſſit; cùm ictus, quo caput ei contudit, Ludovici incuriæ conjunctus, febrim' pro certo ei attulit, & febris mortem. Igitur dubitari nequit, quin ex morte Ludovici factus ſit Irregularis.

(*d*) Idem in c. *Preſbyterum*, eod. tit.

Quartam probationem ſuppeditat ejuſdem Papæ Alexandri III. alia Decretalis (*d*) in quâ expreſsè dicitur, Sacerdotem quemdam, qui puerum in capite percuſſerat, ex quo ictu puer non pòſt multos dies obierat, eſſe Irregularem *ſi ex ipſa*, inquit, *percuſſione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noſcitur expiraſſe.* Atqui multò magis conſcius eſt Athenodorus, quàm Sacerdos ipſe, de quo loquitur Papa, cùm Ludovicum non percuſſerit *intuitur diſciplina*, ſed vi & iræ impetu; ac febris, quæ Ludovico mortem attulit, ex vulnere orta eſt, ut mortem proximè febris procreavit, conjuncta incuria defuncti ad remedium malo ſuo adhibendum.

(*e*) Clemens III. in c. *Ad audientiam* 12. tit.

Quinta Denique probatio ducitur etiam ex decretali Clementis III. (*e*), in quâ ſummus Pontifex Sacerdotem declarat Irregularem, quòd famulo imprudens mortem attuliſſet, quem intuitu diſciplinæ verberaverat; & qui etiam non niſi poſt accepti vulneris ſanationem morbo conſumptus obierat; cùm ex ſolo dubio; num vulnus morbi, atque adeò morbus ipſius mortis cauſa fuiſſet Papa determinatus fuerit ad ferendum illud judicium. *Quia verò*, inquit, *utrùm occaſione vulneris deceſſiſſet dubium habetur, tuæ diſcretioni duximus reſpondendum, quòd, cùm in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorem, te convenit injungere Preſbytero memorato, ut in ſacris ordinibus non miniſtret.* Athenodorus autem multò magis eſt reus, quàm vit. His addendum, vulnus Ludovici nondum eſſe ſanatum, cùm febre correptus eſt; ac proinde minùs dubium eſſe, mortem ipſius ab accepto vulnere ortam eſſe, quàm eſſet ſamuli hujus Sacerdotis, de quo conſulebatur Clemens III. *cùm ille vulneratus aliquandiu vixiſſet & convaluiſſet à vulnere*, inquit Papa, *& aliâ graviori, ut dicitur infirmitate percuſſus, viam univerſæ carnis ingreſſus.* Ex omnibus iſtis tamque variis circumſtantiis manifeſtè oſtenditur, ab Irregularitate Athenodorum eximi non poſſe.

CASUS XXXIX.

Faustinus. videns, Petrum fratrem ſuum pugnara cum Firmino, qui magis robore valebat, ipſi opem tulit, atque gladio Firmidum in humero vulneravit Firminus adhibita ad medelam vulneris chirurgi manu, poſt dies quindecim Anginâ laborans intra viginti quatuor horarum ſpatium mortuus eſt. An Fauſtinus eſt irregularis? contendit, ſe non incurriſſe irregularitatem, quia ex atteſtatione Medici, atque chirurgi telatione dicitur 1. vulnus non eſſe lethale. 2. illud occaſiunem præbere non potuiſſe anginæ, quâ laborans Firminus mortuus eſt, & caſum hunc, qui poſt inflictum vulnus quindecim diebus, obtigit, alii cauſæ naturali adſcribendum eſſe, nempè pravo defuncti habitu corporis, quo morbo huic fiebat obnoxius, & quo aliquoties jam laborarat. Addi poteſt pro Fauſtino, malè curatam fuiſſe plagam quam ideò negligebat chirurgus, quòd eam nullatenùs periculoſam exiſtimaret.

Videtur è contrà, Fauſtinum Irregularitatem incurriſſe, quandoquidem veriſimile ſit lethalem Firmini morbum, ex accepto vulnere à Fauſtino ortum eſſe, aut ſaltem fuiſſe acceleratum.

Respons.

Sat probabiliter defendi poteſt. Fauſtinum in caſu propoſito non factum eſſe Irregularem. Neque enim accuratiùs cognoſci poteſt cauſa mortis Firmini: quàm ex teſtimoniis Medici ac chirurgi, qui ipſum per morbum, atque vulneris accepti tempus curàrunt: Atqui uterque vivâ voce ſcriptoque aſſerit, lethalem Firmini morbum oriri non potuiſſe ex accepto vulnere, quippe quod eſſet abſque periculo, eumque unicè referendum eſſe ad pravum ejus habitum, quo morbo huic fiebat obnoxius, & quo jam antè laboraverat. Unde ſequitur, Fauſtinum non habendum eſſe conſcium mortis Firmini, nec proinde Irregularem. Ita ſentit Sylvius, ut conſtat ex ejus deciſione 24. Julii an. 1642. (*f*) in ſimilem quæſtionem; ſuamque affirmat ſententiam ex Decretali Alexandri III. in reſponſione ad præcedentem caſum allatâ (*g*); in qua ſummus hic Pontifex ab Archiepiſco Salernitano conſultus de Sacerdote, qui puerum corrigendo, ipſum in capite fortuitò vulneraverat, Prælato huic reſpondet, Sacerdotem hunc factum fuiſſe Irregularem; *ſi ex ipſa percuſſione*, inquit Papa, (puer) *interiit; vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noſcitur expiraſſe.* Ex quo concludit inclytus iſte Duacenſis Profeſſor, quòd, ſi qui plagam accepit, non moriatur *ex ipſa percuſſione*, neque ex morbo ex hac plagâ procreato, *vel aliam &c.* Vulnerans non incurrit Irregularitatem; quod planè conſentaneum eſt alteri Decretali Clementis III. quam jam in deciſione præcedenti rent-

(*f*) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Irregularitas.* 6.

(*g*) Alex. III. in c. *Preſbyterum.* 7. de homicid. &c.

Digitized by Google

PELAGIUS Baſilium aggrediens ipſum enſe leviter vulneravit. At quamvis plaga non eſſet lethalis, quindecim poſt diebus tamen obiit ob ignorantiam, aut incuriam Chirurgi; qui ipſum curavit. An ex hac morte irregularitatem incurrit Pelagius?

R E S P O N S.

Duplex eſt de hac difficultate opinio. Prima eſt, eorum, qui ſentiunt, nullam eſſe Irregularitatem in caſu propoſito, quia is qui alium leviter vulneravit, non eſt cauſa proxima ſed remota tantùm & occaſio mortis, unde colligunt, nullam ab eo incurri Irregularitatem.

Altera opinio eſt eorum, qui contra contendunt, Irregularitatem induci ex morte ad illatum vulnus conſequente; licèt ob imperitiam, aut incuriam chirurgi contingat, præſertim cùm vulneravit *dando operam rei illicitæ*; hoc eſt, injuſtè, & abſque ratione, ut in caſu propoſito. Ratio, quam afferunt, nititur iſto axiomate philoſophico: *Qui eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati*. Ex quo inferunt, quòd, cùm vulnerans ſit cauſa phyſica vulneris & vulnus mortis, is quoque cenſetur cauſa mortis. Ita Sanctus Antoninus his verbis (*b*): *Si vulnus intuliſſet, non de ſe mortale, & vulneratus propter imperitiam medici, vel propter defectum cuſtodiæ; quia ſcilicet non cavet ſibi à noxiis, mortuus eſt, vulnerans eſt Irregularis.*

(*b*) S. Anton. 3 part. ſum. Theol. cit. 18. c. 2. init.

Confirmari poteſt hæc ſecunda opinio duobus exemplis, quæ in jure reperiuntur. Primum exemplum ſuppeditat conſtitutio Bonifacii VIII. cujus hæc ſunt verba (*c*): *Is qui mandat aliquem verberari, licet expreſsè inhibeat, ne occidatur ullatenùs, vel membro aliquo mutiletur, Irregularis efficitur, ſi mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat*. Ejuſque rei iſtam affert Papa rationem. *Cùm mandato in culpa fuerit, & hoc evenire poſſe debuerit cogitare.* Atqui Pelagius Baſilium ſtricto enſe aggrediens peccavit, ac cogitare debuit, mortem ſequi poſſe, ſi ipſum vulneraret. Non minùs igitur irregularis eſt, quàm ille, de quo loquitur Bonifacius; alioqui falſum eſſet hujus Papæ ratiocinium

(*c*) Bonifac. VIII. in cap. *Is qui*. fin. de homicid. volunt. vel caſuali. in 6.

Alterum exemplum eſt Religioſi, qui Irregularis declaratur, quòd in ſinu mulieris vomicam ruperit, ex quà ruptione obiit mulier quamvis ex propriâ ſuâ culpâ, quòd aëri ventoque ſe ſe expoſuerit contra expreſſam Religioſi prohibitionem, non verò defectu experientiæ illius, quippe qui chirurgiæ peritiſſimus erat, ægroſque permultos ex artis hujus regulis ſanarat hanc autem deciſionis hujus rationem affert, quòd Religioſus iſte peccaverat, *officium alienum* (à Religioſi profeſſione) *uſurpando, quod ſibi*, ut ait hic Papa (*d*) *minimè congruebat*. Atqui Pelagius Religioſo iſto magis eſt nocens: Igitur ab Irregularitate excuſari nequit, cùm mors Baſilii non contigit, niſi ab actionem criminoſam, quam commiſit, hominem hunc aggrediens & vulnerans; & quia toties incurritur Irregularitas, quoties fit res illicita; quamvis eam faciendo cujuſquam mortem non quis intenderit. (*d*) Ex his rationibus atque teſtimoniis evincitur, alteram opinionem priori eſſe anteponendam, ac Pelagium eſſe irregularem.

(*d*) Alex. III. in cap. *Continebantur*. 8. & in cap. *ſuſcepimus* eod. tit.

CASUS XLI.

JOANNES, Jacobus, Ægidius & Gilbertus,

tiare intenderit. Ratio eſt, quia cenſeri debet, efficaciter ad mortem equitis à Joanne occiſi contuliſſe, cùm ei ſe comitem pravo conſilio dediſſet, eumque armatus unà cum aliis duobus juvaret ad vim equitibus inferendam, atque omnes reipsâ concurrerent ad pravum facinus, uno aliis audaciam ob præſentiam & opem injiciente, & quolibet eorum partialiter ſaltem homicidium procurante à Joanne commiſſum, qui duos equites ſolus aggredi non auſus fuiſſet.

Probari poteſt hæc deciſio ſat manifeſte ex decretali Alexandri III. ad Bartholomæum, Epiſcopum Oxonienſem ſcriptâ, de homicidio Sancti Thomæ, Archiepiſcopi Cantuarienſis (*e*), qui Pontifex ſummus declarat, quod *Hi quoque*, inquit, *non ſunt à culpa liberi, nec à pœna debent eſſe immunes, qui licet fuerint illius machinationis ignorari; tamen eis, quos ſicarios eſſe ſciebant, in ſarcinis cuſtodiendis miniſterium præbuerunt.* Et paulò poſt (*f*) Irregularitati ſubjicit hic ſummus Pontifex clericos omnes, qui in armis fuère cum iis, qui Sanctum Archiepiſcopum detinere volebant, *Clericos, autem, quos conſtat armatos interfuiſſe tanto facinori, & alios, qui conſilium dederunt, ut Sanctus vir caperetur, perpetuò, non ſolùm ab altaris miniſterio deponendos eſſe cenſemus; ſed etiam quòd in Eccleſiis nullo unquam tempore lectiones legant &c.*

(*e*) Alex. III. in cap. *Sicut*. 6. §. 4. eod. tit.

(*f*) Idem Ibid. §. 7.

Noverat autem Gilbertus 1. pravum trium ſociorum ſuorum conſilium. 2. eadem ipſi cum iis mens inerat obvios aggrediendi atque expilandi. 3. noverat, aut ſcire ad minimum debebat manifeſtum diſcrimen homicidii, quod ſemper cum tali auſu nefario conjungitur. Reus eſt ergo homicidii equitis ex his aliis ejuſdem Papæ verbis (*g*): *Quia cùm ſcriptum ſit: qui potuit hominem liberare à morte, & non liberavit, eum occidit; conſtat ab homicidii reatu immunes non eſſe, qui occiſoribus opem contra alios præſtare venerunt.*

(*g*) Idem ibid. §. 2.

Validam quoque in Gilbertum probationem ſuppeditat Bonifacius VIII. (*h*) Conſtitutio, cujus verba in quadrageſima deciſione retulimus. Aſſerit enim ibi ſummus Pontifex, quod *is qui mandat aliquem verberari, licet expreſſe inhibeat, ne occidatur ullatenùs, vel membro aliquo mutiletur, Irregularis efficitur, ſi mandatarius fines* mandati excedens mutilet, vel occidat. Unde inferendum eſt, Gilbertum eſſe Irregularem, quando præſentiâ ſuâ & quantum in ſe fuit, commiſſum homicidium approbavit & procuravit, nec eum ſua excuſat intentio illud per ſe ipſum non committendi, non magis, quàm eum, qui alteri mandavit, ut alium verberet, expreſſa prohibitio, ne ipſum occidat aut verberet, quia eſt cauſa ſequentis homicidii vel mutilationis; non ſolùm quia, ut jam diximus, criminis à Joanne commiſſi participem ſe effecit, præſentiâ ſuâ illatæ duobus equitibus violentiæ & occiſi morti conferendo, ſed quia homicidium ex tam nefario auſu conſequi poſſe prævidere debuit.

Denique his addimus, quod, ut ab Irregularitate is ſit immunis, cujus culpâ homicidium, etiam caſuale contigit, neceſſe eſt, ut *nec voluntate nec actu* ut loquitur Innocentius III. Scribens ad Epiſcopum Lingonenſem commiſſum fuerit, ſed

tulit, Igitur eſt irregularis, Atque hæc de præſenti difficultate dicta ſufficiant, in cujus deciſione Sylvium fuimus ſecuti qui alios permultos laudat Authores qui rem eandem tradunt, & qui advertit, quòd, cùm tale homicidium Gilberto non ſit voluntarium, eo ſenſu quo intelligitur à Concilio Tridentino, orta ex eo Irregularitas Papæ non eſt reſervata, ac de eâ proinde diſpenſare poteſt Epiſcopus, modò ſit occultum, nec delatum ad forum contentioſum. (a) Confirmari poteſt hæc deciſio, ex nonâ præcedenti, in quâ oſtendimus Irregularitatem incurri, in caſu, qui magis, quàm præſens, excuſari poteſt.

(a) Fr. Sylvius. reſol. var. v. Irregu. 8. Conclus. 3. & apud eum Fr. Suarez tom. 5. in 3. part. S. Thom. diſp. 4. ſect. 3. n. 35. & laur. Portel. v. Homicidium. n. 16. & 17.

CASUS XLII.

ETHERIUS, à Titio odio Capitali averſus, à quo rerum omnium ſamæque jacturam paſſus eſt, Sempronio mandat, ut ipſum interficiat, ubi præſens erit occaſio. Aliquantò poſt mandati ſui pœnitet, & Sempronio prohibet, ne quid in ipſum moliatur; aut etiam non revocato expreſsè mandato, quod Sempronio dederat, coràm ipſo Titium adiens cum eo pacem init. Is tamen elapſis octo diebus Titium interficit, parvi pendens Etherici prohibitionem; ne mandatum ſuum exequeretur, aut etiam reconciliationem, Cajus ipſe teſtis fuerat. An Etherius ex hoc homicidio ſit Irregularis?

RESPONS.

Quamvis incurratur Irregularitas, cum ad homicidium aliquatenùs collatum eſt, ſeu mandato, ſeu Conſilio illud perpetrandi, ut fert Canon (b); conſtat tamen, eam non incurriſſe Etherium in caſu propoſito; cùm enim mandatum Sempronio datum revocârit, & contrarium penitùs dederit, aut initâ coram eo pace cum Titio manifeſtavit; jam primum nefarium, quod acceperat mandatum exequi non cenſetur Sempronius; cùm illius perficiendi conſilium abjicere omninò debuerit, convictus ex contrario Etherii mandato aut ex ejus cum Titio reconciliatione, iſtum omnem vindictæ depoſuiſſe affectum, quo circa perfectum homicidium ſoli malitiæ atque crudelitati Sempronii adſcribi debet. Ita docet Innocentius IV. in ſuo commentario in quinque libros decretalium his verbis: *Qui mandaſſet fieri homicidium pro ſe, videretur ſufficere, ſi tantùm contrarium mandaret, vel ſi pacem iniret cum occidendo, vel parentalem, vel aliam amicitiam cum eo contraheret, ſciente eo, cui mandatum erat de occidendo ..... quia quando mandato alterius, & pro alio tantùm fiebat homicidium, videtur, quod contrario mandato, vel contrariâ voluntate oſtensâ debet ab homicidio ceſſare.*

(b) Conc. Martin. Papæ in can *Si quis*. 8. diſt. 50.

Deciſionem iſtam communiter ſequuntur canoniſtæ, & præ cæteris Navarrus, Cabaſſutius (c), & alii permulti ſeu veteres ſeu recentiores, qui Innocentii IV. ſententiâ nituntur.

(c) Navar. Manual. c. 27. n. 233. Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. lib. 5. c. 20. n. 5.

CASUS XLIII.

AVENTINUS, ſubdiaconus, cognitâ Ebrulphi Cyrillum ulciſcendi cupiditate, conſulit & ſuadet, ut eum interficiat. Elapſis aliquot diebus dati conſilii pœnitet, Ebrulphoque ſuadet; imò & ipſum rogat, ne quid tale admittat. Ebrulphus tamen Cyrillum interficit. An ex illâ pernicioſi conſilii ſui revocatione ſit Aventinus immunis ab Irregularitate?

RESPONS.

Magnum intercedit diſcrimen, inter datum conſilium, & mandatum; nam altiores conſilium in ejus animo, cui datur, agit radices, quare ob perſuaſum, datum ſibi conſilium penitùs eum abjeciſſe, qui tali modò conſultus eſt; alioquin incurritur Irregularitas, quantumvis dediſſe conſilium pœniteat, ſi contingat homicidium, priuſquàm ſufficienter revocatum fuerit conſilium.

Deciſionem iſtam aſtruit Innocentius IV. (e) his verbis: *Item non intereſt, ſi ille, cui conſulitur homicidium, ſtatim faciat homicidium, poſt conſilium, vel poſt, etiam longo tempore interpoſito, niſi contrarium diſſuaderet, & primum conſilium revocaret. Imò & plus videtur neceſſe quod etiam illi, de cujus morte tractatum eſt, denuntiet, quod ſibi caveat, niſi firmiter & probabiliter credat, quod poſt revocationem conſilii, revocetur ille cui conſultum eſt homicidium, à propoſito occidendi ... Ubi non fit homicidium, pro alio, ſed pro ſe, ille qui conſuluit, ſemper debet contra ſuadere, & etiam plus facere: ſi hoc dictat conſcientia; cautè tamen, ne prodeat ſi autem, antiquam revocet conſilium, procedat, ſed poſtquam conſulens jam pœnituerat, tunc videtur, quod irregularis ſit; quamvis tempore homicidii fuerit caritate.*

(e) Innoc. IV. in cit. cap. *Ad audientiam.* de homicidio &c. n. 2. & 3.

Navarrus, Cabaſſutius (f) & alii canoniſtæ hujuſce ſummi Pontificis deciſionem ſequuntur: En verò hujuſce ultimi Authoris verba: *Hoc tamen diſcrimen inter mandantem & conſulentem aſſignant doctores, ut is qui mandavit, revocato antè factum ſuo mandato, non ampliùs ſit Irregularitati obnoxius; tametſi mandatarius poſt mandati revocationem exequatur demandatum homicidium conſulens verò non ſit immunis ab iſta & aliis canonicis pœnis, etiamſi Conſilium revocaverit & pro viribus diſſuaſerit ſi is qui conſilium accepit, fuerit delictum executus, poſtquam fuit ei intimata revocatio conſilii* Solidior eſt & præceptis plenior ratio hujus diſcriminis ab iſto Profeſſore allata, quàm ut hic prætermittatur; *Quia mandatum,* inquit *fit in ipſius mandantis commodum & gratiam: conſilium verò dirigitur, in gratiam & commodum ejus cui datur.* Unde ſic concludit *ideòque is qui dat conſilium,* non *cenſetur ſuaſionis ſuæ influxum revocare niſi is cui & cujus commodo datum eſt conſilium deſtiterit velle conſilium ſibi datum exequi. Diſpoſitio enim ejus, quod noſtrâ inter eſt noſtro ſubeſt & non alieno arbitrio. Quâ eâdem ratione ſufficit mandanti ſuum revocaſſe mandatum, quod in ejus commodum refertur. Ideoque ſi poſt revocationem mandatarius velit illud exequi, non id tribuetur influxui præcedentis mandati, ſed propria ejus qui exequitur malitia. Ideoque mandans, poſt revocationem opportunam, non tenebitur Canonicis pœnis.*

(f) Navar. Manual. loco cit. Joan Cabaſſut. cit. loco

CASUS XLIV.

COSMAS & FERRANDUS ſubdiaconi, in horto arcu ſagittas emittere oblectabantur; at Coſmas infeliciter Ferrandum emiſsâ ſagittâ interfecit, ipſum nullatenus percellere volens, An ex hoc caſu Irregularitatem incurrit?

RESPONS.

Quoties fit homicidium dando operam rei illicitæ, toties fit quis reus homicidii, atque adeò incurritur irregularitas, ut obſervat Gloſſa in Canonem decreti Gratiani (g) & docet Sanctus Thomas. his verbis (h): *Si verò* (quis) *det operam rei illicitæ, vel etiam det operam rei licitæ, non adhibens diligentiam debitam, non evadit homicidii reatum ſi ex ejus opere mors hominis conſequatur.* Coſmas autem ſaggittando operam dabat rei pro ſe illicitæ: enim verò ex Sacro-Sanctis Canonibus prohibentur Clerici,

(g) Gloſſa in v. de his. 8. diſt. 50. init. (h) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 8. in corp.

Digitized by Google

nebatur. §. de homicid. &c.

reuerent, levandi laboris gratia, quemdam ludum imitari viatorum, baculos ſuos ſtudebant jacere in directum, & alter alterius fuſtem ferire, cujus ludi ſolet eſſe conditio, ut qui alterius baculum percuteret, quaſi victor, pro equo alio uteretur; ſed præfati Clerici equitandi licentia non utentes, ſola erant jactatione contenti. Quidam autem Laicus, dùm baculum ejuſdem diaconi percuſſiſſet, incautus in eum equitaturus inſiliit, & à falce illius diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo poſt dies octo interiit. En factum, ſimulque deciſio hujuſce Papæ: *Ideòque mandamus, quatenùs eundem diaconum, ſine Licentia Romani Pontificis ad ſuperiorem gradum non aſcendere, vel in diaconatus officio nullo unquam tempore miniſtrare permittas: ſed eum diſpenſative miniſtrare in ſubdiaconatus officio patiaris.* Ecce tibi diaconus, qui irregularis declaratur, licèt neque percuſſerit, occiderit, vel mutilaverit, quia hominis morti occaſionem præbuit, cum eo illo ludens ludo, clericis illicito, uti ex Legibus probat Gloſſa (*b*), & quia falcem, quæ è cingulo ſuo pendebat, non dimiſerit; quod fuiſſet ſatis, ad illum irregularem in hoc caſu efficiendum, quamvis Ludus ipſe fuiſſet licitus, ut obſervat eadem Gloſſa (*c*) Ex quo inferri debet, Coſmam eſſe irregularem irregularitate *ex homicidio caſuali*, quòd Ferrando mortem attulerit illum in ludo clericis illicito percutiens. Igitur ordines ſuos exercere nequit, niſi poſt obtentam diſpenſationem neceſſariam, quam Epiſcopus jure ei poteſt concedere, ſi factum ſit occultum, ex hoc Tridentini concilii decreto (*d*): *Liceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus & ſuſpenſionibus & delicto occulto provenientibus (excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario & exceptis aliis deductis ad forum contentioſum) diſpenſare.*

(*b*) Gloſſ. in cap. *Continebatur.* v. *Ludum.* ex Leg. *Nam ludus.* ff. ad Leg. Aquiliam. & Leg. *In furti aſt* §. *eum* ff. de furtis.

(*c*) Eadem Gloſſ. v. *Romani.*

(*d*) Conc. Trid. ſeſſ. 14. de reformat. c. 6.

CASUS XLV.

Constantinus, cùm eſſet phreneticus aut ebrius, Tertullum occidit. An irregularis eſt ex hoc homicidio?

Respons.

Nulla eſt pro phrenetico irregularitas, uti declaravit Clemens V. in unâ è ſuis conſtitutionibus approbante generali, cui an. 1311. præerat, Vienneſi concilio (*e*): *Si furioſus. . . . . ſeu dormiens hominem mutilet vel occidat nullam ex hoc irregularitatem incurrit.* Ita loquitur hic ſummus Pontifex.

(*e*) Clemens V. in Clementinâ *Si furioſus.* unit. de homicidio &c.

At ſi Conſtantinus, cùm eſſet ebrius, Tertullum mutilavit aut occidit, irregularis eſt. Ratio eſt, quia, cùm voluntariè atque culpâ ſuâ vino mentem obruerit, at ebrietas ejus vera ſit homicidii cauſa, conſtat, quòd, cùm voluerit cauſam, effectum quoque inde ſecutum voluiſſe cenſetur, cujus proinde pœnam luere debet.

CASUS XLVI.

Hypparchus, puer ſeptennis, Julium interfecit, tenſum emittendo brevius ſclopetum. An irregularis eſt, ita ut ordines aliquando ſuſcipere nequeat?

Respons.

1. Si puer iſte rationis uſum nondum attigiſſet, quando Julium interfecit, nullam irregularitatis ſpeciem incurrit. Ratio eſt, quia tale homicidium haberi debet, uti merè & abſolutè caſuale, neque data (*h*), in quâ ſic habetur: *ſi furioſus aut infans . . . . hominem mutilet vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit.*

(*h*) Clemens V. in ſuprà cit. cap. *Si furioſus.*

2. At ſi eò rationis uſum attigiſſet hic infans, ut jam Lethalis culpæ conſcius eſſe potuerit, ex hoc homicidio irregularis cenſeri debet, quòd ipſius actio ſufficienter voluntaria cenſeatur dicimus, *Si jam culpæ Lethalis conſcius eſſe potuerit:* nam ſi imperfectu tantùm rationis uſu polleret, & culpæ venialis duntaxat reus eſſe poſſet in caſu propoſito non fieret irregularis, quia irregularitas *ex delicto homicidii* neceſſario mortale delictum ſupponit.

3. Denique ſi legitimè dubitari queat, nùm Hypparchus tùm ſufficienter ratione uteretur, ut in ipſum mortale peccatum cadere poſſet, noſtra hæc eſt ſententia, quòd, licèt a multis authoribus ab irregularitate in hoc dubio, eximatur, tamen probabile eſt, ipſum eſſe irregularem, uti probari poteſt ex decretali Clementis III. qui conſultus, nùm irregularis cenſeri deberet Sacerdos quidam, dubitans, ſe in re quâpiam ad mortem puerili contuliſſe, reſpondet, eum irregularem eſſe cenſendum, eumque pro tali ſe gerere debere *cùm in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorem*; quam rationem affert hic Pontifex.

CASUS XLVII.

Agilus in ſaltu venationi dans operam, dormientem hominem interfecit, exiſtimans ſe belluam occidere. Aliâ vice exciſo ingenti arboris ramo, illa tranſeuntem hominem obtrivit. Denique in attingendo ſcopo ſeſe exercens cum ſclopeto, hominem, quem non videbat, occidit. Nunquid in omnibus iſtis caſibus factus eſt irregularis?

Respons.

Priuſquàm ad iſtas quæſtiones reſpondeatur, tria ſunt obſervanda. 1. quòd homicidium caſuale, de quo hic agitur, illud eſt, quod fit abſque voluntate occidendi, ſeu propriis admittatur manibus, ut in primo caſu, in quo agitur de venatore, qui belluam putans ſe occidere hominem latentem, quo ictum collineabat, interfecit; ſeu aliter committatur, ut cùm homini jubetur ut puerum caſtiget, aut quempiam percutiat, & mandati modum excedens, ipſum interficit. 2. quod homicidium aliquando caſuale eſt abſolutè & omnimodè; ita ut neque directè, neque indirectè, in effectu vel in cauſâ ſuâ ſit voluntarium; quale eſt homicidium à phrenetico aut dormiente commiſſum. 3. denique, quòd homicidium aliquando caſuale eſt *ſecundum quid*, tantùm, ut loquuntur ſcholæ, hoc eſt, quod; quamvis caſuale ſit quoàd effectum, indirectè tamen & in ſuâ cauſâ voluntarium eſt, quale eſt homicidium ab ebrio patratum, qui ebrietati indulgens, prævidebat aut prævidere debebat, ſe illud committere poſſe.

Hoc præſuppoſito ad propoſitas difficultates reſpondemus, cuipiam in culpam verti non debere actionem, cùm ab eo ſit omnino involuntariè quare dici nequit, eum eſſe homicidam, ac proindè irregularem, qui ignorans & caſu merè fortuitò alium interfecit.

Illum tamen caſum excipi neceſſe eſt, in quo occiſor homicidium commiſiſſet, rei illicitæ dans operam;

Digitized by Google

… operam *rei illicitæ, uel, niſi omiſerit debitum diligentiam: quia jam quodammodo efficit uoluntarium; nec hoc eſt propter hoc quod culpâ careat, quia etiam ſine culpâ iecurritur Irregularitas.*

(*b*) Idem. 2. 2. q. 64. art. 8. in corp.

Eandem alibi doctrinam tradit Angelicus doctor (*b*), dicens: *Contingit tamen, id, quod non eſt uctu & per ſe valitum vel intentum, eſſe per accidens volitum vel intentum, ſecundùm quòd cauſa per accidens dicitur removens, prohibens.* Quo dicto ſic pergit *Unde ille, qui non removet ea, ex quibus ſequitur homicidium, ſi debeat removere, erit quodam modo homicidium voluntarium. Hoc autem contingit dupliciter. Uno modo, quando dans operam rebus illicitis, quas vitare debebat, homicidium incurrit. Alio modo, quando non adhibet debitam ſollicitudinem.* Unde iſtam ducit concluſionem alibi jam allatam, & quam tamen hic iterare neceſſe eſt; *& ideò ſecundum jura, ſi aliquis det operam rei licitæ, debitam diligentiam adhibens, & ex hoc homicidium ſequatur, non incurrit homicidii reatum. Si verò det operam rei illicitæ, vel etiam det operam rei licitæ non adhibens diligentiam debitam, non evadet homicidii reatum, ſi ex ejus opere mors hominis conſequatur.* Iſto principio multi ſummi Pontifices (*c*) deciſiones ſuas ſtabilierunt, quodque ſufficit ad ſolutionem plurium difficultatum, quæ eâ de re fieri poſſunt, cum facilis ſit ejus applicatio: & ex quo concludimus, quòd, ſi Agillus, de quo fit mentio in caſu propoſito fuerit Clericus, Irregularitatem incurrit ſi belluam occidere putans, hominem interfecit, aut ſi ſcipum collineans cum ſclopeto, quempiam occidit quem non videbat, quia venatio & armorum ad nocendum geſtio Clericis ſunt prohibita, quamvis etiam Clericus iſte omnem adhibuerit diligentiam ad vitandum homicidium, ut obſervat Toletus his verbis: *Clericus venationi, in qua ſagittæ, aut ſclopeta emitti ſolent, incumbens & caſu occidens; quantumquè omnem priùs diligentiam adhibuerit, Irregularis eſt; quia operam dabat rei illicitæ, & talibus perſonis prohibitæ.*

(*c*) Alex. III. in cap. *Preſbyterum.* 7. in c. *continebatur.* 8. & ſeqq. de homicid. &c & Clemens III. in c. *Ad audientiam.* Innnoc. III. in c. *Dilectus.* 13. & tribus ſeqq. Honorius III. in c. *Joannes.* 23. eod. tit.

Ex eodem principio ſequitur, Agilum pariter Irregularem factum eſſe ex obitu hominis, qui lapſu arboris exciſæ occiſus eſt, ſi ob culpam ſuam aut negligentiam caſus iſte contigerit; v. g. ſi ramum arboris exciderit in viâ, aut publico loco, quâ ſolitus erat hominum tranſitus, non præmonitis viatoribus. At ſi palàm ramum illum excidens, vicinos præmonuerit, ut diſcederent, quòd caſui proximus eſſet, non reus eſt homicidii illius hominis, cui per tempus recedere licuit, & neglexit; atque adeò non eſt Irregularis. *Hi qui arborem incidere videntur*, inquit Nicolaus I. in canone, quem in ſuo decreto refert Gratianus (*e*). *ſi contigerit, ut cadens arbor hominem occiderit, inculpabiles ſunt atque innoxii, quia nec voluntate eorum, nec deſiderio homicidium perpetratum eſt. Si verò aliqua culpa eorum vel neglectu, morientis hominis interitus cognoſcitur adveniſſe, abjiciendi ſunt à gradu, & in ſacro ordine nullatenus ſuſcipiendi.*

(*e*) Nicolaus I. 4. in can. *Hi qui* 49. diſt. 50.

CASUS XLVIII.

Radulphus, Sacerdos, potentis cujuſdam domini Eleemoſynarius, venatores alioſque ad venationem in ſaltu faciendam homines cogendi acceptum mandatum confecit, venatoreſque die conſtitutâ in ſaltu adfuêre, circa quem quiſque ſuum obtinuit locum & angulum. Radulphus ipſe laicâ … it Irregularis ex homicidio caſuali, quod commiſit hic venator?

Respons.

Priuſquàm ſolvatur propoſita difficultas; advertendum eſt, Radulphum ſibi non permiſſum mandatum in ſe ſuſcepiſſe. Nam ex quarto generali Concilio Lateranenſi an. 1215. ſub Innocentio III. habito (*f*), quarto Aurelianenſi, vel potiùs, ut obſervat Pithæus, Concilio Agathenſi an. 506. (*g*), ex quibus deprompta ſunt duæ decretales in corpore juris relatæ (*h*), & ex multis canonibus, qui in Decreto Gratiani reperiuntur (*i*), Sacerdotibus & omnibus generatim Clericis venatio prohibetur. Is vero Irregularis eſt, qui rei illicitæ dans operam, hominem interficit, quamvi fortuito caſu, uti invictè probavimus, in præcedenti deciſione, ex authoritate Sancti Thomæ, & multis Decretalibus ſummorum Pontificum. Ergo Radulphus Irregularitatem incurrit; cùm indirectè ſaltem procuraverit caſuale homicidium ab uno venatore commiſſum: belluæ canem immittendo & venatores clamoribus ſuis monendo. Ita ſentit inſignis Theologus, qui menſe Martio an. 1666. de pari difficultate conſultus eſt (*k*).

(*f*) Conc. Lateran. 4. c. 15.

(*g*) Conc. Agath. in can. *Epiſcopum* 2. diſt. 34.

(*h*) Cap. *Epiſcopum* 1. & cap. *Omnibus.* 2. de Clerico venatore. l. 5. tit. 24.

(*i*) Can. *Epiſcopum.* eod. tit. can. *Omnibus.* 3. diſt. 34. Can. *Qui venatoribus.* 8. & 5. ſeqq. diſt. 86.

(*k*) De Sainte Beuve tom. 2. caſ. 66.

Advertit autem Caballutius (*l*), quòd, ſi culpa, ex quâ ortum eſt caſuale homicidium, eſſet tantùm venialis, nulla inde ſequeretur Irregularitas. *Levis autem culpa*, inquit hic Canoniſta: *ſeu venialis negligentia non ſufficit; Nam Irregularitas ex delicto præſupponit mortale peccatum. Idque ulteriùs ex hoc probatur, quia decernitur in capite.* Quæſitum. *De pœnis, Parentes qui noctu inter dormiendum infantem oppreſſerunt, non eſſe Irregulares; quamvis id aliquo eorum incuria .... acciderit, niſi*, inquit, *ex negligentia fuerit ſtudioſa.*

(*l*) J. Caballut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 20. n. 10.

CASUS XLIX.

Martialis, Sacerdos, Eccleſiæ ſtructuræ dans operam hominem vocavit, qui ſibi opem præſtaret ad ſolvendam trabem; eſt hic homo cum trabe lapſus extemplò mortuus eſt. An ex hoc caſu Martialis factus eſt Irregularis?

Respons.

Ex principio Sancti Thomæ, quod jam ſuprà in reſponſione ad caſum Agili retulimus, Martialis in caſu propoſito non factus eſt Irregularis. Ratio eſt, quia rei licitæ dabat operam, & ſine culpâ ſuâ contigit mors hominis, qui cum trabe lapſus eſt. Ita difficultatem hanc ſolvit Gregorius IX. in unâ è ſuis decretalibus (*m*): *Quidam, ut aſſeris*, inquit hic Papa, *ad ædificationem Eccleſiæ à Preſbytero vocatus ruens cum ligneo, quod idem Preſbyter ſolvere nitebatur, hac occaſione rebus eſt humanis exemptus..... attendentes igitur, quod Sacerdos ipſe dabat operam licitæ rei, ſtuduit etiam quam debuit, diligentiam adhibere: circumſtantibus, quibus periculum imminebat, ita tempeſtivè & alta voce permonitis, quod intelligere & fugere potuerunt, inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod ob hanc cauſam, vel quia omnes caſus fortuitos, qui prævideri non poſſunt, forſitan non prævidit, non debet quoad officium, vel beneficium impediri.*

(*m*) Greg. IX. in c. *Quidam.* fin de homicid. voluntas vel caſuali.

CASUS L.

Sergius, amiſſâ conjuge, cupiens Sacros ſuſcipere ordines, recordatus eſt quod, cùm in eodem ſecum & muliere lecto puellulum, recens natum collocaſſet, ſuâ culpâ fuerat ſuffocatus. Quâ de re poſtulat, utrùm ex hoc caſu non factus ſit Irregularis?

Resp.

ſi ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit homicida eſt, quantò magis qui unius ſaltem diei puerulum peremerit, homicidam ſe eſſe excuſare nequibit? Ex quo colligitur, Sergium in caſu propoſito eſſe irregularem, atque eum ideò in hoc ſtatu ſacros ordines non poſſe ſuſcipere quod verum eſt ex nonnullis Authoribus licet in hoc leviſſimam tantùm culpam admiſerit, ut inferri poteſt ex his canonis verbis, *ne negligentia qualibet proveniente ſuffocentur* quod tamen Cabaſſutii ſententiæ contrarium eſt,

Hæc eadem difficultas clarè definita reperitur in quâdam decretali Clementis III. (*b*) in quâ ſummus hic Pontifex irregulares declarat quoſdam Græcos ſacerdotes, qui pueros ſuos propriâ culpâ ſuffocaverant. Navarrus eandem hanc ſententiam noſtram tuetur (*c*), & eum duntaxat caſum excipit, in quo omnem parentes adhibuiſſent diligentiam quam viri ſapientes & prudentes adhibere potuiſſent ad vitandum tale infortunium, ſcilicet pueri ſuffocationem v. g. inquit hic canoniſta (*d*): *quia cubile eſt amplum, & puerum à ſe longè poſuit* (mater):

(*b*) Clemens III. in c. *Quaeſitum*. 7. de pœn. & remiſſ. l. 5. tit. 38.

(*c*) Navarr. Manual. c. 27. n. 256.

(*d*) Idem ibid. 15. n. 83.

CASUS LI.

Gennadius, Sacerdos, ab Ariſtarcho famulo ſuo ſubreptâ re ſuâ, de eo apud capitalem judicem conqueſtus eſt, qui poſt factam de delicto inquiſitionem, Ariſtarchum detentum Capite damnavit, ſuumque ſententia ſortita eſt effectum An ex iſtâ ſententiæ executione irregularis factus eſt Gennadius? Cleri ſyndicus, qui ad cauſam intervenit, & qui latam in Ariſtarchum ſententiam proſecutus eſt, potuit-ne id-ipſum facere, præter miſſa irregularitate?

Respons.

Regula generalis eſt, ex ſacris canonibus eos omnes irregularitatem incurrere, qui efficaciter ad alicujus mortem conferunt, ſeu mors ſit juſta; ſeu injuſta. Unde ſequitur, Clericos nunquam debere, ſe cauſis & proceſſibus immiſcere, quæ ad effuſionem ſanguinis ſpectant, quantumvis æquæ ſint & legitimæ. Quia tamen non par eſt, Clericos improborum vi atque malitiæ patere, eiſque omnem præcavendi ab illis occaſionem abripere; ex jure ipſis licitum eſt apud judices querelas deferre de injuriis ſibi illatis, quin ullam incurrant irregularitatem ſeu *ex delicto*, ſeu *ex defectu Lenitatis*; modò regulam in conſtitutione Bonifacii VIII. (*e*), contentam obſervent. in quâ declarat hic Papa, non damnandos eſſe Prælatos ceteroſque clericos, qui ſuam apud ſeculares judices querelam deponunt in eos, à quibus injuriam aut damnum aliquod paſſi ſunt, ut eorum exigant reparationem, & ne tali modo deinceps habeantur; modò juridicè proteſtentur ſe non animo vindictæ conqueri, & declarent, hoc unum ſibi proponere, ut indemnitatem ſuam atque injuriæ reparationem obtineant, non verò ut Malefactores capire, aut pœnâ aliquâ quæ ad effuſionem ſanguinis pertineat, damnentur. En verba hujuſce conſtitutionis. *Prælatis, vel Clericis quibuſcumque qui de Laicis, ſuis malefactoribus querelam penes ſecularem judicem deponentes, petunt mendam ſibi fieri, & provideri, ne contra eos talia præſu-*

(*e*) Bonifac. VIII. in c. *Prælatis*. 2. de homicid. &c. in 6.

blicam, ſeu ad procuratores Regios, aut dominorum, qui altam obtinent juriſdictionem, pertinet, reorum ſupplicium proſequi, non verò ad privatos, quibus tantùm competit actio civilis (*f*).

Idem dicendum de Cleri Syndico, qui cauſæ ſe immiſcuit, & litem proſecutus eſt. 1. quia ipſi competit proteſtationis via. 2. quia in Gallia ſolus procurator Regius poteſt eſſe actor criminalis. & qui ſub eâ ratione vel rei mortem vel pœnam afflictivam poſtulare queat.

(*f*) De Sainte Beuves tom. 2. cas. 68. & tom. 3. cas. 109.

CASUS LII.

Alanus, Sacerdos, Auguſtæ Taurinorum habitans cui Nicetius, vitiis & improbitate omnibus notus rem ſuam ſurripuit, apud Capitalem conqueſtus eſt judicem, eoque præſente proteſtatus eſt, ſe ad pœnam ſanguinis non intendere; ſed ad formam tantùm in foro exteriori requiſitam; ſic proteſtatus eſt, intùs cupiens, ut Nicetius, ut potè peſtis publica, morte plecteretur, & ob eam cauſam judici neceſſarias ad ejus damnationem probationes ſuppeditans; An ſufficit illa exterior proteſtatio, ut ab irregularitate immunis ſit Alanus?

Respons.

Sentit Toletus (*g*), ex tali proteſtatione, quæ veritati nec ſpiritui Legis Eccleſiaſticæ conſentanea eſt, non impediri irregularitatem. *Qui proteſtatur, ſe non ob vindictam facere* inquit hic Author *tamen reverà animum habet vindictæ, irregularis eſt ex delicto, ac ſi non faceret proteſtationem. Erit tamen in ſolo foro conſcientiæ quia animus ejus latebit, ſicut in homicidio occulto, ſi tamen conſtaret de animo, eſſet etiam in foro exteriori irregularis.* Ejuſque rei hanc affert rationem, *quia proteſtatio.... ſupponit animum non vindicandi, & eam habenti ſuffragatur. Aliter enim non eſt vera proteſtatio.... nec ergo proteſtatio ſine animo, nec animus ſine proteſtatione ſufficit* addit, quòd cùm objicitur, quòd *Eccleſia non judicat de occultis*, reſpondendum eſt, regulam illam, quæ è concilio Tridentino deprompta eſt, non intelligi, niſi de actibus purè internis, non verò de iis, qui actibus externis ſunt conjuncti, ut in caſu propoſito. *Eccleſia enim judicat de actibus animæ quando conjuncti ſunt cum actibus exterioribus*

(*g*) Fr. Toletus inſtruct. Sacerdot. l. 1. c. 86. n. 5.

Igitur Alani proteſtatio externa & contra animi ſui ſenſum facta non eum ab irregularitate coram Deo eximit, licet coràm hominibus & in foro externo non ſit irregularis. Reipsâ proteſtatio, quam jus requirit, ſupponit abſolutè intentionem expreſſam, ſinceram & veram, non exigendi vindictam ex rei morte aut ejus mutilatione; & hæc eſt mens Eccleſiæ, quam quiſque ſequi tenetur in omnibus regionibus, ubi neceſſaria eſt & viget hæc proteſtatio hanc ſententiam tuetur Joannes Andræas (*h*), & Hoſtienſem laudat. Eandem quoque rem tradunt ſanctus Antoninus, Angelus de Clavaſio, Aſtenſis, Vivaldus, Navarrus & alii multi (*i*), qui eâdem, quâ nos, ratione nituntur.

(*h*) J. Andræas in cit. c. *Prælatis*. 2. de homicid. in 6. Tom. 5. & apud. eum Hoſtienſis.

(*i*) S. Anton. 3. part. ſum. theolog tit. 28. c. 2. §. 4. Angelus de clavaſio v. *Homicidium*. 2. n. 6. Aſteſanus, ſeu ſumma Aſtenſis. part 2. l. 6. tit. 14. art. 8 q. 1. Alphonſ. Vivaldus tract. de irregular. n. 233. Nav. Manual. c. 27. n. 226 & alii plures.

CASUS LIII.

Onuphrius, Sacerdos, voluntariè abortum procuravit, ut Mariæ ſororis ſuæ famæ conſuleret. An ex hoc crimine irregularitatem incurrit?

Resp.

Digitized by Google

hic Papa de Religinſo Sacerdote, criminis hujus conſcio, *alioquin debet ab altaris officio abſtinere.*

Conſentit hæc decretalis cum doctrina ſanctorum Patrum, Theologorum atque Canoniſtarum, ac præcipuè ſancti Auguſtini, quem laudat Gratianus (*b*), in canone, in quo docet ſanctus doctor, eum qui fœtûs nondum animati abortum procurat, homicidam non eſſe cenſendum. *Quod vero* inquit, *non formatum puerperium, voluit* (lex vetus) *ad homicidium pertinere? profectò nec hominem deputavit, quod tale in utero geritur.... ideò lex noluit, ad homicidium pertinere, quia nondùm dici poteſt anima viva in eo corpore; quod ſenſu caret.*

Eandem quoque rem docet ſanctus Bonaventura (*c*) idque probat ex alio teſtimonio ejuſdem ſancti Auguſtini (*d*), & ex his verbis ſancti Hieronymi (*e*) *ſemina paulatim formantur in utero, & tamdiu non reputatur homicidium, donec elementa confecta ſuas imagines membraque ſuſcipiant. His apparet, tunc eos homicidas eſſe, qui abortum procurant, tàm formatum eſt, & animatum puerperium.* Nec aliter Loquitur ſanctus Thomas (*f*): *Nec eſt judicandus talis, irregularis,* inquit, *ni jam formato puerperio abortum procuret.*

Ex his igitur teſtimoniis conſtat, quempiam non eſſe irregularem, quod fœtûs inanimati abortum procuraverit, nam ut ait Gloſſa (*g*), non cenſetur qui in hoc caſu homicida niſi *quantùm ad pœnam Legalem* (*h*) *& quantùm ad pœnam ſpiritualem. Sed non eſt irregularis, ac ſi hominem interfeciſſet. Illa enim irregularitas non contrahitur, niſi actu homo interficiatur jam animatus.*

Theologi omnes & Canoniſtæ idem docent, ac præ cæteris ſanctus Antoninus his verbis: *Qui percutit mulierem prægnantem, vel dat ei aliquid, ut faciat abortum, ſi ex hujuſmodi percuſſione, vel rei datione, illa abortitur, ſi jam erat formatus conceptus, eſt irregularis; ſecùs, ſi nondum erat formatum puerperium* (*i*). hanc eandem doctrinam ſolidè probat Covarruvias. (*k*).

Addit verò ſanctus Archiepiſcopus; *Quòd ſi dubitatur, utrùm ex percuſſione, vel rei ſumtione ſecutus fuerit abortus vel alia cauſâ vel utrùm eſſet puerperium formatum, vel non; ſi probabiliter dubitat, debet à promotione & miniſterio abſtinere, ne periculo ſe committat, & multò magis, ſi hoc credit. Si autem habet temerariam opinionem, deponat.*

Quod ſubjicit hic ſanctus Antoninus, eò potioris eſt momenti, quia difficillimum eſt agnoſcere, utrùm fœtus ſit animatus; an non: cùm hactenus inter Medicos omnes & Philoſophos convenire non potuerit de tempore præciſo & ſtabili, quo cœpit eſſe animatus. Alii ſiquidem, ut Hypocrates [*l*], exiſtimant, pueri corpus perfectè eſſe conformatum, atque adeò animatum trigeſimâ ſecundâ die ab ejus conceptu; puellæ verò, Corpus quadrageſima ſecunda die alii verò ut Ariſtoteles [*m*] à ſancto Thomâ [*n*], laudatus contendunt marem quadrageſimâ die, feminas autem nonageſimâ tantum vivere at omnes illi Authores de eo, uti de re valde incertâ loquuntur. Addit ſanctus Thomas, ex opinione Sancti Auguſtini, fœtum non eſſe animatum, niſi quadrageſimâ ſextâ die. Navarrus poſt Gloſſam & alii multi Ariſtotelis opinionem ſequuntur [*o*].

Advertendum autem, quòad præſentem difficultatem. Sixtum V. ex bulla ſua octogeſimâ ſeptimâ 29. octobris an. 1588. lata generatim declaraſſe

(*b*) S. Aug. in can. quod verò 8. 32. q. 2.

(*c*) S. Bonav. in 4. ſent. diſt. 31.

(*d*) S. Aug. in cap. aliquando 7. 22. q. 2.

(*e*) S. Hieron. apud S. Bonav. cit.

(*f*) S. Thom in 4. diſt. 31. in expoſit. textus.

(*g*) Gloſſ. in c. *Si aliquis.* 5. de homicid. l. homicida.

(*h*) Leg. *Si quis aliquid* §. qui *Abortionis.* ff. de pœnis & Leg. *Si mulierem.* ff. ad leg. cornel. de ſicariis.

(*i*) S. Anton. part. 3 ſum. Theol. tit. 28. c. 2. §. 3. Item Sylveſt. de Prierio. v. *irregularitas* 1. q. 3. Fr. Toletus inſtr. Sacerd. l. 5. c. 76. n. 5. Joan. Caballur. jur. can. theor. & prax. l. 1. c. 50. n. 6. poſt. Hoſtienſem, Panormit. & alios.

(*k*) Didac. Covar. 2. parte relectionis Clementinæ. *Si furioſus.* de homicidio. §. init.

(*l*) Hypocrat. l. de pueri fœtuſque natura.

(*m*) Ariſtoteles L. 9. de animalibus.

(*n*) S. Thom. in 4. ſunt diſt. 3. q. 5. art. 2. in corp.

(*o*) Navarr. Man. c. 27. n. 223. & apud eum Gloſſa in princ. diſt. 5.

(*p*) Sixtus V. in Bulla *Effrenatam.*

non; quamlibet adhibuerit diligentiam ad explitionem dubii ſui. An ſe irregularem in hoc caſu exiſtimare debet, & pro tali ſe gerere?

R E S P O N S.

In dubio juris poſitivi humani, irregularem ſe coràm Deo, & pro tali ſe gerere quis non tenetur quòad functiones Eccleſiaſticas. Ratio eſt 1. quia lex neminem obligat, niſi ſufficienter à ſubdito ſit cognita, præſertim cum per ſe non ſtetit, ut eam cognoſceret.

Hic vero ſupponitur, Nicephorum irregularitatis legem non ſufficienter cognoviſſe, nec per eum ſtetiſſe, quominùs eam cognoſceret igitur illum lex non obligat, atque adeo ſe irregularem putare & pro tali ſe gerere non tenetur 2. qui omnem, quantùm potuit, diligentiam adhibuit, ad cognoſcendam veritatem, dubiumque deponendum, invincibili cenſetur ignorantiâ laborare. Atqui legi poſitivæ humanæ nemo ſubjicitur, quam invincibiliter ignorat. Idem ergo dicendum de eo, qui dubio juris humani laborans, quale eſt dubium de irregularitate, illud nequit deponere, quamcumque adhibeat diligentiam. 3. non incurritur irregularitas, niſi jure ſit expreſſa, aut ſaltem ſufficienter deſignata, ut probari poteſt ex conſtitutione Bonifacii VIII. qui dicit (*r*). *Irregularitatis tamen, cùm id non ſit expreſſum in jure, laqueum non incurrit.* Atqui in dubio juris, irregularitatem non ſat manifeſtè jus deſignat non ergò incurritur.

Confirmari poteſt hæc deciſio ex hac juris civilis regulâ (*s*). *In re dubia benigniorem ſententiam ſequi, non minùs juſtius eſt, quàm tutius;* & ex hac alia; *ſemper in dubiis benigniora præferenda ſunt.*

Caballutius (*t*) putat, idem dicendum eſſe de dubio facti, excepto ſolo dubio homicidii, quod probat ex duabus regulis juris Canonici. *Æquitati conſentanea & communis aſſertio eſt,* inquit doctus hic Profeſſor, *non eſſe pro irregulari habendum, in aliis facti dubiis, ſolo excepto dubio homicidii. Ratio eſt quia....* (*u*) *odia ſunt reſtringenda, potius quàm extendenda, & quia ſunt partium jura obſcura, reo potiùs favendum eſt, quàm actori* (*x*). Ratio, cur dubium homicidii accipit hic canoniſta, petitur ex duabus decretalibus, quas Laudat, quarum prior eſt Clementis III. & altera Innocentii III. (*y*) & addit, quòd in tali dubio inducta cenſeri debet irregularitas ſeu irregularitas, de quâ dubitatur, ſit *ex delicto,* ſeu *ex defectu Lenitatis* Quod confirmat aliâ decretali Honorii III. (*z*).

C A S U S LV.

Leontius, profeſſione Reſtiarius, à multis annis carnifici funem ſuppeditat, quâ novit eum uti ad ſtrangulandum eos, qui ultimo patibuli ſupplicio damnati ſunt.

Henricus, Lignarius, ipſi quoque patibula, ſcalas aliaque artis ſuæ inſtrumenta præbet, quæ novit pariter eidem uſui eſſe deſtinata. An duo illi ſunt irregulares, quòd ſic ad reorum mortem contulerint?

R E S P O N S.

Dicendum videtur, Leontium & Henricum in caſu propoſito irregularitatem incurriſſe, non eam quidem, quæ *ex delicto* vocatur, cùm non peccaverint, unus funem, & alter ſcalas ac patibula vendentes; ſed eam, quæ dicitur *ex defectu Lenitatis,* ſi conſultò fecerint & hac intentione ſupplicii inſtrumenta vendiderint, ut Reorum morti conferrent, uti videntur feciſſe ex propoſito caſu. *Fit irregularis.... vendens....* *vel*

(*r*) Bonifac. VIII. c. ſi. qui 18. de ſent. excom. &c. in 6. l. 5. tit. 4.

(*s*) Leg. 192. §. 1. & leg. 56. ff. de diverſis regulis juris antiqui 50. tit. 17. Item leg. *Proximè.* 3. ff. de his quæ in teſtament. delentur &c. l. 28. tit. 4.

(*t*) Joan. Caballut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 20. n. 4.

(*u*) Reg. 15. de regulis juris in 6.

(*x*) Ibid. Reg. 11.

(*y*) Clem. III. in c. *Ad audientiam.* 22. & Innoc. III. in cap. *Significaſti* 16. de homicidio &c.

(*z*) Honor. III. in c. *petitio.* 24. eodem.

Digitized by Google

qua compilatione ſunt ſuſpecti, ut quandoque ſit in urbe ab hoſtibus obſeſſâ, in quâ periculum eſt ſeditionis aut rebellionis. 3. Adhibentur etiam tanquam ſigna juriſdictionis Dominii alicujus, aut denique viarum è loco in locum. Ita advertit S. Antoninus (*b*), qui cùm præmiſit, eos, qui ferunt funem, ſcalam, aut gladium, cùm reus ad ſupplicium ducitur, fieri irregulares; poſteà ſubjungit: *Secùs de eo, qui fecit ſcalas, vel funes, vel gladium, non ad mortem inferendam; ſed ad omnes uſus, & caſu poſteà aliquis utitur ipſius ad occiſionem.*

(*b*) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 28. c. 2. §. 5.

Ratio eſt, quia in hoc caſu Reſtio ac Lignarius non ſunt cauſa proxima: ſed cauſa tantùm remota & indirecta mortis damnati. Sententiam ſuam probat ſanctus Archiepiſcopus authoritate S. Auguſtini in Canone relati (*c*), qui aſſerit, à nemine præſtandum eſſe rei uſum, quæ ex ſe non eſt deſtinata ad abuſum quorumdam: quod probat ex multis exemplis, quæ affert, & ex quibus ſic concludit: *Abſit, ut ea quæ propter bonum ac licitum facimus, aut habemus, ſi quid per hæc præter noſtram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur: quid enim eſt in uſu hominum bono ac licito, unde non poſſit etiam pernicies irrogari?*

(*c*) S. Aug. in can. *De occidendis*, 8. 2. q. 5.

Concludendum eſt itaque, Leontium & Henricum potuiſſe, non incursâ irregularitate, funes & ſcalas Carnifici vendere; modò expreſſè & formaliter non intenderint ea ad reorum ſupplicium adhiberi; non inquirentes, ad quem uſum ille iis uti vellet; cùm certum ſit: Carnificem non minùs, quàm alii, eadem ad uſus communes & ordinarios adhibere poſſe.

CASUS LVI.

Juvenalis, Judex capitalis, multos capite damnavit, & damnatos eodem ſupplicio puniri juſſit; qui illud merebantur. An idcircò incurrit in irregularitatem?

Respons.

Contrahitur irregularitas, non ſolùm ex quibuſdam peccatis: qualia ſunt homicidium, abortus, & iteratio Baptiſmi; ex ſuſceptione aut exercitio Ordinum in quibuſdam caſibus jure deſignatio; ſed etiam ex quibuſdam defectibus corporeis, ut ex privatione unius membri corporis, aut partis notabilis, ex quâ oritur gravis difformitas; aut ex ſpiritualibus, ut cùm quis uſu rationis caret, aut ſufficienti ſcientiâ, uti etiam natalium defectu; aut libertatis, ut cùm illegitimus eſt aut ſervus; ex defectu ſignificationis in Sacramento, uti cùm quis eſt bigamus, etiam bigamiâ interpretativâ, qualis eſt ea, quam contrahit vir nubens viduæ; ac denique *ex defectu lenitatis*; quæ in judice occurrit, cùm reum ex ſententiâ ſuâ capite minuit: ex hoc igitur ultimo defectu irregularis eſt Juvenalis; quantumvis æquitati conſonæ fuerint, quas tulit, ſententiæ; quo circa inhabilis eſt ad ſuſceptionem aut exercitium Ordinum; donec de irregularitate legitime fuerit diſpenſatus. *Irregularitas non incurritur propter peccatum tantùm*, inquit S. Thomas (*d*), *ſed principaliter propter ineptitudinem perſonæ ad Sacramentum Euchariſtiæ miniſtrandum.*

(*d*) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 2. ad 2.

hæc ſententia ſuum non ſortita ſit effectum, vel ob rei fugam, vel ei conceſſam à Principe gratiam?

Respons.

S. Thomas (*f*), reſpondens ad objectionem, quæ fieri poteſt ad probandum, ex eventu augéri poſſe malitiam vel bonitatem actionis, aſſerit in hoc caſu judicem non eſſe irregularem; cujus rei hanc affert rationem, quia nimirum hæc irregularitatis ſpecies non oritur ex peccato, ſed ſolum *ex defectu lenitatis*, qui ſententiæ executionem ſupponit: *Ratio illa procederet*, inquit, *ſi irregularitas ſequeretur culpam: Non autem ſequitur culpam, ſed factum propter aliquem defectum Sacramenti.* Igitur in propoſita ſpecie Gabriel non factus eſt irregularis; quia, ut ait idem Sanctus (*g*) ad incurrendam irregularitatem, neceſſe eſt, ut ſententia fuerit perfecta. *Irregularitas conſequitur actum homicidii, etiamſi ſit abſque peccato.*

(*f*) S. Thom. 1. 2. q. 20. art. 5. ad 4.

(*g*) Idem 2. 2. q. 64. art. 7. ad 5.

CASUS LVIII.

Tiburtius, S. Gratiani Parochus, cùm vidiſſet cædem inſidioſam Germani à Deſiderio factam, juſſus eſt, curante Germani uxore, ut juridicum ferret teſtimonium; ac poſtridiè vadimonio ſibi dicto teſtificatus eſt; atque ob ejus teſtimonium alteri adjunctum Deſiderius morte damnatus ultimum ſubiit ſupplicium. Nunquid in hoc caſu irregularis eſt Tiburtius?

Respons.

1. Antequam propoſitæ difficultati reſpondeatur, juvat advertere Clericos, etiam in re civili, coram Laico judice teſtes non poſſe adhiberi, ut patet ex antiquo Canone, quem S. Sylveſtro tribuit Gratianus (*h*), & qui multis etiam Romanis Legibus ſtabilitur (*i*), & etiam ex antiquo Concilio Rhemenſis; quod in ſuo Decreto refert idem Gratianus (*k*); unde Colligit S. Thomas (*l*), eos à Laico judice ad dicendum teſtimonium cogi non poſſe, præſertim in re capitali, cùm agitur de crimine, cujus pœna eſt vel mors, vel mutilatio. *Operari & cooperari ad occiſionem hominis, non competit Miniſtris altaris*, inquit Doctor Angelicus, *& ideò ſecundum juris ordinem compelli non poſſunt ad ferendum teſtimonium in cauſa ſanguinis.*

(*h*) Can. *Teſtimonium*. 9. 11 q. 2

(*i*) Leg. *Ne honore*. 6. & Authenticâ. Sed *jnaex*. cod. de Epiſcopis & Clericis. l. 1. tit. 3.

(*k*) Conc. Rhem. in can. *Nullus*. 22. q. 5.

(*l*) S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 3.

Conformiter ad Canonicas conſtitutiones à dicendo teſtimonio in quâlibet inſtantiâ ſeu civili, ſeu criminali, Conſtantinopolitanos Clericos diſpenſavit Imperator Marcianus (*m*), ac prærogativam hanc ad cæteros omnes extendit Imperator Zeno, ut obſervat Cujacius (*n*). Talis eſt juriſprudentia Canonica ab Imperatoribus Chriſtianis confirmata, quæ tamen hoc tempore non univerſim admittitur & obſervatur.

(*m*) Leg. Cum Clericis 25. cod. de Epiſcop. & Clericis.

(*n*) Cujacius in c. 1. de juramento calumniæ, & in Novell. 19. Juſtiniani.

2. Hoc ita obſervato, ad propoſitum caſum reſpondemus, ex opinione doctorum Ultramontanorum, teſtem, quem judex ad ferendum teſtimonium cogit *in cauſa ſanguinis*, & qui in hoc obtemperat, fieri irregularem, ſi reus fuerit damnatus, & ultimo affectus ſupplicio. Nituntur autem 1. Decreto Concilii Agathenſis an. 506. quod refert Gratianus (*o*), quo videtur incurri poſſe irregularitas ſolo

(*o*) Conc. Agath. in can. *Si quis*. 8. diſt. 50.

Digitized by Google

Rom. in cit. can. *Teſtimonium.*

jumodi ſit cauſa proxima mortis ipſius rei.

3. Hæc Italorum Doctorum opinio non admittitur in Gallia, ubi non viget Canonicum ſtatutum, qoo à ferendo coram Laïcis Judicibus teſtimonio non eximuntur Clerici. Nam ex univerſâ illius Regni Juriſprudentiâ, quam firmat poblica utilitas, veritatiſque cognoſcendæ ae juris reddendi neceſſitas, eos eogere poſſunt Jodices Laïci, *levi* tamen *coercitione*, ot loquitur Guido Papa in ſuis Deciſionibus (c), eom multis aliis Authoribos, qoamvis Clerici eſſent Religioſi, ad ferendum teſtimonium non mudò in causâ civili, ſed etiam io Capitali, ut docet Rebuffus, in Proëmio ſuo ad Regias Ordinationes (d). *Non vidi ſervari Legem, nec honore, nec authenticam* ſed Judex. *Seq. Cod. de Epiſcop's & Clericis*, inquit hic Juriſperitus; *ſed hodie tàm Epiſcopi, quàm Clerici veritatem dicere, & teſtimonium ferre, ſicut Laïci, coguntur.* Idem aſſeruot Cujacius, uti Carolus Molinæus (e), Bugnion in ſuo tractatu de Legibus abrogatis (f), Carolus Fevretos in ſuo tractato de abuſu (g), aliique multi Canoniſtæ ac Joriſperiti. Edicto criminali (h), quod in Galliâ Legis vim obtinet hac in re fertur: „ Quòd omnis & „ quilibet aſſignatus, ot ejus audiatur teſtimo„nium, ... tenebitur ſe Judici præſentem ſiſte„re.... atque ad id damnari poterunt Laïci.... „ etiam Clerici mulctâ peconiariâ.... ad cujus „ ſolutionem cogentur temporalis ſoi proventûs „ juridicâ detentione.

(c) Guido Papa Deciſ. 65.

(d) Petrus Rebuffus in Conſtitut. ſeu ordinat. Regiarum proemiu. Gloſſ 5. n. 27.

(e) Carol. Molinæus & Cujac. in c. *Dilectorum.* de teſtibus.

(f) Bugnion l. 3. c. 130.

(g) Fevret. l. 7. c. 2.

(h) Edict. crim. tit. 6. art. 6.

4. Advertere tamen intereſt, Clericos in re capitali nunqoam teſtificari debere ad ſimplex vadimonium ſibi datum, at ſolùm poſt Judicis ſententiam; alioqui, ſi teſtimonium ferrent non coacti, & mors rei ex ſuo teſtimonio ſequeretur, ex Canonum præſcripto eſſet irregulares. Quod verum putamos, licèt juxta formam præſcriptam fuiſſent proteſtati, prioſquàm teſtificarentur. 1. Quia non licet ipſis teſtimonium ferre, prioſquàm à Jodice fuerint coacti. 2. Quia proteſtatio à Bonifacio VIII. (i) ſolùm conſtituta eſt pro Clerico accuſatore, non verò pro teſtibus, aut alio quolibet, uti manifeſtum ſit ſolâ hojuſce Conſtitutionis Pontificiæ lectione, atque ut ritè obſervat Toletus (k), qui loquens de teſtibus, Advocatis, aliiſque qui non ſunt accuſatores, dicit: *Illi, etiam proteſtantes, ſiunt irregulares.* Idem aſſerit Covarruvias (l): Quibus omoibus addi poteſt, proteſtationem hanc, ut alibi obſervavimus, nullius eſſe oſus in Galliâ, ubi accuſator nonqoam rei pœnam requirit, & pro ſuis tantùm civilibus agit, cùm ſoli ſint Procuratores Regii, qui uti criminum publici ultores, reo inſerri debitum ſupplicium poſtolent.

(i) Bunifac. VIII. in c. *Prælatis.* 2. de homicid. &c. in 6.

(k) Fr. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 1. c. 86. n 4. v. *Secundò.*

(l) Covarruv. tom. 1. relect. ad element. *Si furioſus* de homicidio &c. in 6. part. 2. §. 5.

At verò, ut obſervat Modernos Theologus, ubi Clericus ad ferendum teſtimonium à Judice cogitur, nullam is incurrit irregularitatem; quamvis ad ejos teſtimonium ultimo reos afficiatur ſupplicio. 1. Quia nollus in toto Canonici Juris corpore Canon reperitur, qui io hoc caſu expreſsè irregularitatem cooſtituat, ot multis eadem ſtatuitur in Clericos, qui Judicis officio fungentes, mortis ferunt ſeotentiam (m). 2. Quia ex bono publico inducitur ad manifeſtandam veritatem juxta regulas Juriſprudentiæ omoium Coriarom Regni, atque tunc deſinit præceptum Eccleſiaſticum non teſtificandi ſob irregolaritatis pœnâ; quippe qodd iſtud ſit tantùm juris humani, alind verò, quo torum Ultramontanorum, quod facile fieri poteſt. Nam quod ſpectat ad Canooes, quos allegant, nullus eſt pro ipſorum opinione expreſſus: Primus eoim, qoi citatur ab ipſis, oollatenùs loqoitur de teſtibus; alter loquitur tantùm de Clericis, qui eo temeritatis prorumperent, ot mortis ſententiam ferrent, aut qui per ſe quempiam mutilarent, aut mutilari joberent: *Ne indiſtreta præſumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum eſt, ſententiâ propriâ judicare præſumant, aut truncationes quibaſlibet perſonis per ſe inſerant, aut inſerendas præcipiant.* Hæc ſunt verba hujus Canonis, qui ad præſentem quæſtionem non pertinet. Tertia probatio etiam minùs eſt ad rem: Nam ſimpliciter ita aſſerit Sanctus Sylveſter, *teſtimonium Cleriti adversùs Laïcum, nemo recipiat*; iſtamque affert rationem: *Nemo enim Cleritum quemlibet in publico examinare præſumat, niſi in Eccleſia.* Inſuper Correctores Romani ad hunc Caoonem hanc apparuere notam, ex quâ omnis ejus vis amittitur (n): *Verùm in Epilogo ejuſdem Concilii habetur, teſtimonium Laïci adversùs Clericum nemo recipiat, & eodem modo legitur in Capitulis Hadriani c. 72. in Concilio Triburienſi c. 4. & ex ipſo apud Burchardum & Ivonem.* Denique ratio, quam addunt, dicendo teſtium allegationem eſſe cauſam proximam mortis rei, in qoem tulere teſtimooium, & quemlibet Chriſtianum, qui eſt cauſa proxima mortis alicujus, fieri irregularem, quamvis eam actu etiam licite procuret, excepto ſolo caſu inevitabilis neceſſitatis defendendi propriam vitam: Hæc, inqoam, ratio nullius eſt ponderis. Nam reſpondendum eſt, eam noo admitti uti veram à Theologis atqoe Canoniſtis Galliæ, qui volunt è contra teſtes eſſe cauſam tantùm remotam mortis rei; neque aliam eſſe quærendam cauſam proximam, niſi 1. Regium Procoratorem, qui ſolus in Galliâ mortem rei poſtulat: 2. Judicem, qui capitalem fert ſententiam. 3. Carnificem ipſum. Quare in Galliæ Parlamentis neque Procurator, neque Advocatus, nec hoſtes ipſi habentur, uti irregulares.

(m) Alex. III. io c. *Clericis.* 5. & Innoc. III. in c. *Sententiam.* 9. ne Clerici vel Monachi ſecular. negotiis ſe immiſceant. l. 3. tit. 50.

(n) Correct. Rom. ad cit. can. *Teſtimonium.*

CASUS LIX.

Philometor, Sancti Gualterii Parochus à loci Baillivio rogatus, ut Procoratoris fiſcalis abſentis vicem ſopplere vellet, atque libellum ſupplicem dare Judici io hominem, qui in Domini ædibus ſuppellectilia argentea ſurans deprehenſus fuerat, Baillivii petitis obſecotus eſt: Quo facto ad hunc libellum à Judice ſcriptum factæ ſunt inquiſitiones, ac fur damnatus, atqoe ultimo affectus eſt ſopplicio. Philometor, qui nullâ aliâ io re facti in reum proceſsûs foit particeps, an ideò irregolaritatem incorrit?

Respons.

Certum eſt, quòd Philometor irregolaritatem incurrit ex *defectu lenitatis*, & etiam ex *delicto*, juxta hæc Ionocentii III. (o) verba: *Nec quiſquam Clericus Litteras dictet, aut ſcribat pro vindictâ ſanguinis deſtinandas.* Quod conſentit cum antiqoo Canone, quem in ſuo Decreto refert Gratianus (p) his verbis: *Similiter ſi homicidii, aut facto præcepto, aut conſilio, aut defenſione poſt baptiſmum conſcius fuerit, & per aliqaam ſubreptionem ad Cleritatum venerit, dejiciatur.*

(o) Innoc. III. in Conc. gener. Later. io cap. *Sententiam.* 9. ne Clerici vel Monachi &c.

(p) Conc. Martini in can. *Si quis.* diſt. 50.

Ratio eſt, quia ex hoc libello Philometor factus eſt Actor Capitalis. Atqui ex Juriſprudentia Galliæ

Digitized by Google

Beuve, tom. 2. cas. 21. & tom. 3. cas. 109.

CASUS LX.

ÆLIOS, ſcriba Caſtellanæ juriſdictionis Pariſienſis, multas ſententias mortis latas & perfectos in eos quàm plures ſubſcripſit atque expedivit; earumque pro Officii ſui debito, executioni adfuit. An irregularis eſt?

De eo quidem nullum videtur eſſe dubium: 1. Quia neceſſe eſt omninò, ut ſententia mortis damnatoria ſubſcribatur & expediatur à Scribâ juriſdictionis, in quâ lata eſt hæc ſententia. 2. Quia inter irregulares Gloſſa (c) eos recenſet, qui mortis ſcribunt ſententiam. 3. Ita ſentit inclytus Profeſſor Sorbonicus (d).

(c) Gloſſa in c. *Sententiam*, 9. ne Clerici vel Monachi ſecularib. negot. ſe immiſceant.

(d) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 20.

RESPONS.

Doctores Ultramontani, ut jam diximus in quinquageſimâ octavâ deciſione, inter irregulares recenſent, non judicem duntaxat, actorem Criminalem, & ſententiæ Executorem; ſed etiam accuſatorem, teſtes, ſcribam & eos omnes, qui conferunt ad detentionem aut condemnationem rei, cujus mors conſecuta eſt; eâque potiſſimùm ratione fulciuntur, quòd ii omnes, inquiunt fuere cauſa proxima mortis rei, cùm ea ſubſequitur. At in Gallia cauſam proximam mortis rei agnoſcunt Doctores & Juriſperiti, Actorem tantùm Criminalem, Judicem & Carnificem; ceteris omnibus habitis, uti causâ remotâ: quo circa ſcriba ipſe in Regni hujuſce Parlamentis non habetur, ut irregularis. Unde ſi obtento Beneficio non fuiſſet eum eo diſpenſatus, non idcirco Beneficium amitteret: ex quo concludimus, Ælium non eſſe cenſendum irregularem. Id quidem probatur ex celebri Arreſto Senatûs Pariſienſis, lato 11. April. an. 1623. Referente D. Brozian, quo dijudicatum eſt pro ſcriba, qui per 25. annos mortis ſententias ſubſcripſerat, & reorum ſupplicio adfuerat; locum non eſſe devoluto Beneficii, de quo nondum obtentâ diſpenſatione proviſus fuerat (e). Cujus arreſti hæc affertur ratio; quia ſcriba non eſt cauſa mortis rei, nec ſanguinem fundit.

(e) Georg. Louet. l. 6. n. 1. D. Perrerius tract. de jure Canon. Galliæ. l. 5. c. 4. n. 16.

Quod ſpectat ad objectionem ex Gloſsâ allatam, dicendum 1. Eam ſolùm intelligendam eſſe de eo, quod ipſe Judex ſcribit, non verò ſcriba, ut patet ex ipſis, quibus ea utitur, terminis: *Epiſcopi*, ait, *non poſſunt ſententias ſanguinis ferre....nec dictare, vel ſcribere ſententiam.* De Epiſcopis igitur, non de ſcribis loquitur hæc Gloſſa. 2. Addi poteſt etiam, quòd quamvis de ſcribis loqueretur, nullius eſſet authoritatis in Gallia, ubi contraria tenetur juriſprudentia.

De Theologo autem, qui in propoſito caſu laudatur, dicendum eſt, ipſum obiter & datâ ſolùm occaſione aſſeruiſſe, ſcribam inter eos recenſeri qui ſunt cauſa proxima mortis rei: at eâ de re in varios abiit ſenſus & contrarium alibi expreſsè docet (f).

(f) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 68.

Quia tamen deciſioni huic adverſantur Doctores peritiſſimi (g) jure merito agnoſcimus, tutius eſſe; ſi talis ſcriba, qui aut Beneficium obtinere, aut Ordines ſuſcipere cupit, anteâ diſpenſationis Breve obtineat *ad majorem cautelam.*

(g) Mart. Navar. Manual. c. 27. n. 212. Tolet. Juenin &c.

RESPONS.

Putamus, nullam irregularitatem incuriſſe duos illos advocatos in caſu propoſito nam primò Lucius Ludovici Advocatus in eam non incidit, quia ex defenſione ipſius, non niſi indirectè & ex accidenti conſecuta eſt mors calumniatoris; cùm in omnibus aut dictis aut ſcriptis ſuis innoxium defendere intenderit, morſque falſi accuſatoris, calumniæ tantùm, cujus erat conſcius, & quæ ſolâ veritatis defenſione detecta eſt, adſcribi debeat. Secundò, Geofridus quoque non debet haberi irregularis cùm ei tribui nequeat mors Joannis, qui eam ſibi attulit ob falſam accuſationem, quam Ludovico conflavit; ac Joannis partes male tantùm defendit, quòd ab ipſo non ſtarent juſtitia & veritas. Ita Hoſtienſis in ſuo Commentario in decretales: *Nec obſtat*, inquit hic Canoniſta (h), *quòd accuſator pœnam patitur talionis: quia illud fit ex vi juſtitiæ, & eſt potiùs fatuitati, ſeu malitiæ, vel duritiæ accuſatoris quàm alterius imputandum.... maximè cùm ipſimet ſciret, hoc evenire poſſe. Unde & recedendo ab accuſatione debuit ſibi cavere ab initio.*

(h) Hoſtienſis in cap. *Ad audientiam.* 12. de homicidio. &c, n. 1.

Contrà omninò dicendum eſſet, ſi accuſatio veritati fuiſſet omninò conſentanea in hoc quippe caſu procul dubio irregularis eſſet Lucius; ſciens, reum cujus cauſam defendebat, vere eſſe conſcium criminis, juſtum accuſatorem morte damnandum procuraſſet, quandoquidem in caſu efficaciter & directè ad mortem innocentis contuliſſet. Pariter Geofridus, qui partis ſuæ innocentis malè cauſam defendiſſet, vel ob ignorantiam vel negligentiam ſuam, in irregularitatem incidiſſet; quia ad ejus mortem contuliſſet; idque ob eandem rationem, quâ Medicus fit irregularis, ut ait Panormitanus (i), cùm ob ignorantiam ſuam aut incuriam ægri mortem procurat: Nam in utroque caſu mors Advocato & Medico juſtè debet tribui: cùm prior accuſatoris defenſionem; alter ægri Sanationem ſuſcipere non debuerit, niſi ſufficientem habeant peritiam, aut ſi eâ præditi, omnem curam atque diligentiam neceſſariam nolint adhibere ad fungendum officio ſuo. Ita quoque Toletus (k).

(i) Panormit. in cit. c. *tua nos.* 19. eod. tit. n. 4.

(k) Fr. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 1. c. 86. n. 2.

CASUS LXII.

LICURGUS, Sacerdos Agathæ Confeſſarius ipſam jam in agone conſpiciens, ſic ut mulier iſta à quatuor jam horis nullum cibum ſumpſiſſet, ipſemet ductus motivo caritatis, juſculum ipſi ſumendum porrexit, quo vix dimidio ſumpto ſuffocata, extemplo interiit. An idcirco irregularitatem incurrit Licurgus?

RESPONS.

Nullâ de causâ dici poteſt, ex hoc caſu Licurgum in irregularitatem incidiſſe. 1. Quia mortem hujuſce mulieris non parere aut accelerare, ſed potius ei ſuccurere, vitamque ejus porrectâ nutritione protendere intendebat. 2. Quia hac in re illicitæ rei non dedit operam, quam nimirum cuilibet præſtare licitum eſt homini ægro-

 tanti,

ritatem incurrere ; etiamſi præter eorum opinionem accidat, quod ex ipſorum actione contingat mortem accelerari, niſi interveniat culpabilis negligentia ; ita ut periculum accelerationis fuerit præviſum ; vel prævideri potuerit : & ex notabili negligentia prætermiſſum fuerit. Cujus rei hoc profert exemplum : *Ac proinde qui bonâ fide infirmum revolvit, ut commodiùs cibum ſubminiſtret, vel ut meliùs quieſcat, licèt acceleretur mors, non eſt irregularis, ſive is ſit Laïcus, ſive Sacerdos, aut Religioſus, ſi culpa lata non interveniat.*

(*b*) Joan. Cabaſſ. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 25.

Non aliter etiam docet Cabaſſutius (*b*) : *Multò minùs ergo peccant*, inquit, *vel irregularitatem incurrere dici poſſunt, ſive Sacerdotes, ſive Laïci, qui bonâ intentione, neque credentes ægrum ex hoc citiùs moriturum, ei juſculum propinant, unde fiat ut æger inopinatò citiùs moriatur, & ſuffocetur, aut ex motione ſui corporis expiret.* Cujus dicti ſui hanc affert rationem, parem cum ſuperiori jam allatâ : *Hujuſmodi enim officia per ſe, directè non tendunt ad mortem, neque ad ejus accelerationem, Itaque nihil commune habent cum irregularitate.* Idem quoque tenet Gregorius Saïrus cum novendecim, quos laudat, Authoribus, & quos recenſere longiùs eſſet (*c*).

(*c*) Greg. Saïrus theſaur. Caſuum conſcient. l. 7. c. 6. n. 13.

(*d*) Cajetan. in 2. 2. q. 64. art. 8.

Denique Cajetanus idem ſentiens mox laudatis Authoribus præiverat (*d*) dicens : *Tutè poſſunt Sacerdotes Religioſi, ſerviendo infirmis eos, etiam in finem vitæ, volvere in lecto, ut quietiùs jaceant : & cætera ſervitia exhibere cum prudentia, quæ in hujuſmodi conſueta eſt. Nec oportet inde ſcrupulum capere, ſi mors fortè ex hoc acceleratur.... nec ullus eſt irregularitatis timor in propoſito, ubi nulla eſt culpa negligentia.*

CASUS LXIII.

Leïdradius, Sacerdos, primus Eleemoſynarius, & unus inter amicos ſupremi cujuſdam Principis, animadvertens, in ipſius ditione jam jam graſſari nefandi ſceleris peſtem, ipſum impulit ad edicendam Lege mortis pœnam in eos, qui de crimine iſto forent convicti, Conſilio ipſius morem geſſit Princeps, jamque duo tres-ve hujuſce criminis cenſeri ultimo affecti ſunt ſupplicio. An irregularis factus eſt Leïdradius ex morte illorum, ob datum à ſe Principi conſilium ?

Respons.

Eleemoſynarius iſte in propoſito caſu nullam incurrit irregularitatem. Ratio eſt, quia non eſt cauſa mortis eorum, qui ultimo fuere affecti ſupplicio ob violatam Principis Legem, niſi remotiſſimè, ut probatu facile eſt. Nam eum ſibi conſilii dati Principi finem non propoſuit, ut alicui mortem afferret, ſed ut bono publico conſuleret, & etiam privatorum, qui ab improbis opprimerentur, niſi malitiam ipſorum coerceret Legum ſeveritas ; atque ob eandem cauſam Princeps Legem condens, quâ in ejus infractores mortis pœna ſtatuitur, non fit irregularis ex eorum ſupplicio, quos damnarunt Judices. Ita docet Cabaſſutius (*e*). Poſt Ugolinum, Avilam, Suarem, alioſque permultos, quos laudat, Authores. *Licitum eſt*, inquit hic Canoniſta, *& irregularitatis expers, ſi Sacerdos intendens flagitia reprimi, ſuadeat Principi, ut Legem ferat, quâ certorum criminum rei morte digni plectantur capite. Non enim per generalem iſtam proviſionem poteſt dici cauſa mortis, niſi remota.*

(*e*) Joan. Cabaſſut. Juris can. theor. & prax l. 5. c. 19. n. 17.

captoque homicida, Macarius Baillivo ſuo imperavit, ut debitum conſcio jus redderet ; quo perfectò à Judice pœnalis rotæ ſupplicio ſeu crurifragio damnatus eſt : quæ ſententia fuit confirmata ex Arreſto Parlamenti lato ad appellationem interpoſitam à reo, qui poſteà ultimum paſſus eſt ſupplicium. Nunquid ex nece hujus hominis irregularis eſt Macarius ob data Baillivo ſuo mandata adeò expreſſa ?

Respons.

Certum eſt, in caſu propoſito nullam irregularitatem Macarium incurriſſe. Nam Epiſcopi aliique Præſules non fiunt irregulares, cùm Laïcis exercendæ criminalis juſtitiæ intra fines juriſdictionis ſuæ partes demandant, eiſque generatim imperant, ut juxta Leges de reis ibi paſſim obviis ferant ſententiam : dicimus, *eiſque generatim imperant* ; quia nunquam Clerico licitum eſt ſuadere Judici, aut ipſum hortari, ut reum aliquem ſpeciatim morte damnet, aut mutilatione.

Deciſionem iſtam aſtruit Bonifacius VIII. (*f*) in unâ è ſuis conſtitutionibus, in quâ ſic legitur : *Epiſcopus*, inquit hic Papa, *ſeu quicumque alius Prælatus vel Clericus, juriſdictionem obtinens temporalem, ſi homicidio, aut alio maleficio ab aliquibus in juriſdictione ſuâ commiſſo, Baillivo ſuo, aut alii cuicumque injungat, ut ſuper hoc veritatem inquirens, juſtitiæ debitum exequatur, irregularis cenſeri non debet ; quamvis ipſe Baillivus, vel alius contra malefactores ad pœnam ſanguinis proceſſerit, juſtitiâ mediante. Nam licet Clericis cauſas ſanguinis agitare non liceat*, addit Bonifacius VIII. *eas tamen, cùm juriſdictionem obtinent temporalem, debent & poſſunt, metu irregularitatis ceſſante, aliis delegare.* Hactenùs dicta ſolidiſſimè ac fusè probat Hoſtienſis (*g*), & cum eo Sanctus Antoninus (*h*), aliique permulti (*i*), quorum verba, uti aliorum Canoniſtarum, referre non neceſſe putamus, poſt tam claram tamque expreſſam Bonifacii VIII. Deciſionem.

(*f*) Bonifac. VIII. in c. *Epiſcopus.* fin. Ne Clerici vel Monachi ſæculat. negotiis ſe immiſceant in 6. l. 3. tit. 24.

(*g*) Hoſtienſis in c. *Clericis.* 5. ne Clerici vel Monachi &c.

(*h*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 28. c. 5. init.

(*i*) Didac. Covar. in Clementina. *Si furioſus.* part. 2. §. 5. n. 8.

Aſteſanus. c. 6. part. 2. tit. 14. art. 4. q. 1.

Angelus de Clavaſio v. *Homicidium.* 1. n. 10.

Sylveſt. de Prierio eod. v. 3. q. 5. v. 1. & q. 7. v. 2.

CASUS LXV.

Fulbertus, Confeſſarius Bauduini, Judicis Capitalis in Oppido Coſellenſi, hujus Confeſſione auditâ agnoſcens, ipſum nullatenùs eſſe affectum ad ferendam de reis duobus juxta Leges ſententiam, ipſi declarat, ſe ei abſolutionis Beneficium non eſſe conceſſurum, niſi promittat, ſe deinceps officio ſuo eſſe functurum, ſententias ſuas ferendo ex ſeveritate Legum, nullo reo excepto. Id quidem promittit Bauduinus, ac reipsâ paucis elapſis diebus, duos reos ex ſententiâ morte damnat, ac ſuam jubet perfici ſententiam. Quâ de re quæritur, utrùm abſque irregularitatis reatu Bauduinum cogere potuerit Fulbertus ad ferendam talem ſententiam, præſertim, ſi duo illi rei de eorum eſſent numero, aut hujuſmodi, quos punire nollet Judex iſte ?

Respons.

Confeſſarius ille non eſt irregularis, quòd Bauduinum coegerit ad ferendam de reis ſententiam juxta Principis Leges ; quamvis de quibuſdam agatur criminibus, quorum pœna capitalis eſt, atque promiſerit Judex ille ad impetrandam abſolutionem, ſe deinceps ſuo functurum officio, quo reipſa functus eſt, multis prolatis ſententiis capitalibus, quas confici pro flagitioſis hominibus curavit.

Ratio

[illegible] Officio juxta Dei Eccleſiæque præſcriptum: quod dici nequit abſque abſurditate.

Objiciet forſan aliquis, judicem, ex Eccleſiæ Deique mandato teneri ad partes judicis explendas, hoc eſt, ad damnandum capite flagitioſos, quod tamen ſine irregularitatis nota facere nequit at objectio illa nullius eſt momenti. Magnum quippe diſcrimen intercedit inter judicem & Confeſſarium, de quo loquimur: nam judex, qui reum damnat mortem ejus directè & expreſsè intendit, ejuſque cauſa eſt proxima; quamvis talem ferens ſententiam non peccet: at Confeſſarius, de quo in caſu propoſito agitur, hanc præcisè voluntatem non habet; at præcipuè intendit Judicis emendationem & ſalutem, quam ei procurare nequit, niſi ipſum cogendo ad ſungendum Officio, quod ipſi neceſſario incumbit, in ſuis judiciis ſequendi leges Principis, cujus eſt miniſter.

Intereſt tamen advertere, Confeſſarium hunc, qui judicem cogere poteſt ad implendum Officii ſui debitum, nunquam mortis pœnam ipſi intimare debere, ipſi jubendo v. g. ut talem flagitioſum capite damnet, tunc enim efficaciter & directè ad mortem hujuſce hominis conferret, atque adeò in irregularitatem incideret. Generatim itaque loqui tantùm debet, ipſi imperans, ut flagitioſos juxta legis præſcriptum caſtiget, abſtrahendo à tali, vel tali pœnâ, ut jam diximus.

(a) J. Caballut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 7.

Ita ſentit Caballutius his verbis (a): *Poteſt quoque citra irregularitatem Confeſſarius recuſare abſolutionem magiſtratui; nolenti punire ex Officio & ſecundùm leges flagitioſum, quem lex jubet capitis damnari: modò generatim loquatur, ut puniat ſecundùm legem, neque directè intimet mortis pœnam.* Ita quoque docent Gregorius Saïrus (b), aliique quàm plurimi.

(b) Greg. Saïrus in theſauro Theol. moralis. l. 6. c. 19. n. 16.

CASUS LXVI.

Theodosium, Carcere detentum, & de homicidio accuſatum, Gaſto ipſius Confeſſarius, cui notum erat, hunc verè hujus eſſe conſcium ob depoſitionem teſtis ocularis, ipſum obligavit ipſi abſolutionem denegans, ut crimen ſuum judici declararet, qui eum morte damnavit, ac ſententiam ſuam executioni mandari curavit. Nunquid Gaſto factus eſt irregularis?

Respons.

Ad ſolutionem hujuſce difficultatis: præſupponendum eſt principium illud certiſſimum, ſcilicet reum à judice ſuo legitimo juridicè interrogatum teneri ad confitendam veritatem, cùm in ſe eſt probatio ſemiplena. Ita ſanctus Thomas his verbis docet (c): *Non aliquis tenetur omnem veritatem confiteri, ſed eam ſolum, quam ab eo poteſt, & debet requirere judex ſecundùm ordinem juris: putà, cùm præceſſit infamia ſuper aliquo crimine; vel aliqua expreſſa indicia apparuerint, vel etiam cum præceſſit probatio ſemiplena.* Atqui in propoſito caſu eſt *probatio ſemiplena*, in Theodoſium, cùm teſtis integræ fidei referat ſe eum vidiſſe patrantem homicidium, de quo accuſatur. Igitur Theodoſius tenetur ad confitendam judici veritatem ſub reatu peccati.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 10. in corp.

Poſito iſto ſancti Thomæ principio, tanquam judex non eſſet competens, aut ſi crimen, de quo accuſabatur Theodoſius, non eſſet ſemiprobatum, ut explicat Doctor Angelicus, de nullâ prorsùs manifeſtatione reus teneretur. *Si verò judex hoc exquirat, quod non poteſt ſecundùm ordinem juris*, inquit hic ſanctus, *non tenetur ei accuſatus reſpondere; ſed poteſt vel per appellationem, vel aliter licitè ſubterfugere.* Atque adeò Confeſſarius ipſum aut abſolutionem denegando, aut aliter cogere non poſſet ad confitendum proprium crimen, niſi incurrendo irregularitatem, ſi ob factam Confeſſionem reus iſte ultimo afficeretur ſupplicio.

loco cit. & q. 67. art. 1. in corp.

Vide Accusatus. Caſ. Theodemarus.

CASUS LXVII.

Sylvanus, potens impedire, ne Publius ab inimico ſuo occideretur, opem ei præſtare neglexit. An ex hac omiſſione factus eſt irregularis?

Respons.

De eâ difficultate à ſe invicem diſſentiunt Canoniſtæ. Alii ſiquidem, ut Hoſtienſis (f), contendunt, eos omnes, qui poſſunt impedire, nec tamen injuſtam alicujus mortem impediunt, fieri abſque ullâ exceptione aut diſtinctione irregulares. Alii econtra exiſtimant (g), nullam incurri irregularitatem, quamvis non impediatur, etiam malâ intentione & non ſine delectatione de ipſius occiſione. Nonnulli verò authores (h) caſum excipiunt, in quo habetur talis intentio mala, quâ ex ipſis incurritur irregularitas.

(f) Hoſtienſis in c. *Significaſti.* 18. de homicidio &c. n. 2.

(g) Altenſis l. 6. tit. 14. art. 8. q. 8. Tabiena v. *Homicidium.* 1. §. 2. & alii apud Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 1. c. 7. n. 2.

(h) Angelus de Clavaſio. v. *Homicidium.* 2. §. 17. v. *Irregularitas.* §. 8. Sylveſter. de Prierio. v. *Homicidium.* 1. q. 14.

Ad hanc autem quæſtionem ſic reſpondendum ducimus, ne eâ in re quid acerbius ſtatuatur. Vel Sylvanus Publii homicidium impedire tenebatur ex ſolo Caritatis, vel etiam ex juſtitiæ debito: ſi ſolo Caritatis debito teneretur, in irregularitatem non incidit, quamvis mortaliter peccaverit; tam grave malum non impediendo. Ita ſentit ſanctus Antoninus (i): *Qui videt aliquem occidi, & delectatur, & poſſet etiam ſine ſui periculo liberare, ſi vellet, quamvis peſſimè faciat, non tamen eſt irregularis.* At ſi ex debito juſtitiæ & ex proprio Officio teneretur Sylvanus, non ſolùm mortaliter peccavit; ſed etiam factus eſt irregularis, non impediens mortem, quam debebat, & quam impedire poterat; cùm homicidium illud in ipſius negligentiam, tanquam in veram cauſam poſſit refundi; *Tenetur ille qui non obſtat, cùm obſtare tenetur*, inquit S. Thomas (k). atque in hoc caſu de eo idem dici poſſit: 1. ac de Nauclero, qui ſæviente tempeſtate abſque cauſâ gubernaculum deſerens naufragio anſam præbet, ac navigantium mortem procurat. 2. ac de Carceris cuſtode, qui captivos datâ pecuniâ nutrire debens, eos fame tabeſcere permittit. 3. aut denique idem ac de Medico; qui ad Curationem ægroti acceptâ mercede, ipſum ſine ope, ſine remedio deſerit, quorum defectu is moritur. Iſti omnes irregularitatem ex *delicto* incurrunt, peccando in juſtitiam propriumque Officii ſui debitum. Idem itaque de Sylvano dicendum eſt, ex hac ejuſdem ſancti Thomæ (l) regula: *Non ſolùm peccat ille, qui peccatum exequitur; ſed etiam ille, qui quocumque modo peccati eſt cauſa.*

(i) S. Anton. 3. part. ſum. theol. tit. 28. c. 2. init.

(k) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 7. in corp.

(l) Idem ibid. ad 2.

Ratio allati à nobis diſcriminis inter eum, qui

ad

Digitized by Google

ſetur : at cùm res eſt tantùm debita titulo caritatis ; is cui res ea debetur hoc titulo, nullum ad eam jus habet acquiſitum ; quare ſi ei denegetur, non quidquam ei ſuum aufertur : ita ut non ſit *rem ei auferre*, ſed ſolùm *rem ei non dare* ; in quo ſimplex eſt dandi negatio : atqui magnum eſt diſcrimen inter *rem auferre*, & *rem non dare* : quia prius eſt cauſa proxima effectûs conſequentis, ac proinde irregularitatem parit, quando effectus ille eſt mors aut mutilatio hominis : cùm alterum ſit tantùm cauſa remota & impropria.

Ex hoc itaque principio ſolvenda eſt propoſita difficultas, quo poſito dicimùs, Sylvanum in irregularitatem non incidiſſe, quòd Publii mortem impedire, cùm poſſet, neglexerit, ſi ex debito juſtitiæ & ex proprio officio ad id non tenetetur ; at verò in eam incurriſſe, ſi potens impedire, cùm ad id ex debito juſtitiæ teneretur, non impedivit (a).

(a) Navarr. Man. c. 27. n. 201. Fr. Tolet. inſtr. Sacerd. l. 5. c. 87. n. 6. & 7. & apud eum Covarruv. Gregor. Sairus theſaur. caſuum conſciens. l. 7. c. 8. n. 2. & apud eum Aſteſanus part. 2. l. 6. tit. 14. art. 8. q. 9. ſum. Piſanella. v. *Homicidium*. 4. § penult. Angel. de Clavaſio v. *Homicidium*. 1. n. 17.

CASUS LXVIII.

Cum Ariſtides Barnabam de Crimine læſæ Majeſtatis falsò inſimulaſſet, Ludovicus, ipſorum Parochus, qui compertam habens rei falſitatem, Barnabam liberare poteſt de præſenti, in quo is verſatur mortis periculo ob hujuſmodi accuſationem, quam tuentur teſtes duo ab accuſatore pecuniâ conflati, poſtulat, nùm accuſationis injuſtitiam ac falſitatem patefaciens, irregularitatem ſit incurſurus ex morte Ariſtidis, qui procul dubio, uti falſus accuſator, capite damnabitur ?

Respons.

Certum eſt, Ludovicum, omni ceſſante irregularitatis metu, accuſationis ab Ariſtide in Barnabam conflatæ falſitatem judici manifeſtare poſſe. Ratio eſt, quia in hoc caſu innoxium protegere, ipſumque ab injuſtâ oppreſſione vindicare præcipuè intendit ; ad quod etiam caritatis præcepto tenetur ; non verò mortem afferre falſo accuſatori, qui reſpectivè ad Ludovicum, per accidens tantùm punitur. *Clerico teſtificari non licet in cauſâ ſanguinis*, inquit peritus Canoniſta (b) *.... ſanè poteſt teſtificari ad innocentis oppreſſi liberationem .... quamvis exinde præter ipſius teſtis intentionem ſequatur, ut Calumniator ultimo puniatur ſupplicio : id enim contingit per accidens. Talis enim, qui abditam veritatem manifeſtavit, ſolam intendit innocentis rei liberationem ; non verò, ut ſupponimus, accuſatoris pœnam .... atque ita nulla inde naſcitur irregularitas.* Hic author pro ſuâ ſententiâ laudat Ugolinum, Avilam, Saïrum, Suarem & quoſdam alios caſuiſtas.

(b) Joan. Cabaſſut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 20.

CASUS LXIX.

Domicius per quatuor annos ſtipendia in bello meritus eſt ; quo toto tempore pro comperto habet, ſe neminem occidiſſe vel mutilaſſe, quòd nulli unquam obſidioni aut pugnæ adfuerit. Tùm arma depoſuit, & Epiſcopo ſuo non manifeſtans, ſe arma tuliſſe, ab eo ſubdiaconatûs ordine initiatus eſt. An idipſum potuit ſine peccato, & nunquid erat irregularis ?

Respons.

Contendunt authores quidam, in caſu propoſito irregularitatem reperiri ; quod probant ex communi praxi Papalem requirendi diſpenſationem, quando quis militavit, licet neminem occiderit vel mutilaverit. At cùm jure merito inficiari quis non poſſit, uſum hunc ob avaritiam ſi in jure ſit expreſſus. Atqui jus non modò exprimit, eam incurri præcisè ex eo quòd quis arma tulerit, neminem etiam occidendo vel mutilando ; contrarium potiùs in eo ſat manifeſtè fuiſſe definitum videtur. Nam Honorius III. à Sacerdote quodam Pelagio dicto conſultatus, qui incluſus in caſtello quodam à Sarracenis obſeſſo unà cùm aliis eos repulerat non ſine magnâ eorum clade, reſpondet hoc modo (c) : *Mandamus, quatenùs ſi de interfectione cujuſdam in illo conflictu tua conſcientia te remordet, à miniſterio altaris abſtineas reverenter, cùm ſit conſultiùs in hujuſmodi dubio abſtinêre, quàm temerè celebrare.* Dubium illud, de quo loquitur hic ſummus Pontifex, non in armorum geſtionem cadere poterat ; cùm ea ſe tuliſſe & etiam in pugnâ adhibuiſſe declaraſſet hic Sacerdos : *Cùm pro eo quod aliquos percuſſiſti, irregularitatem metuas incurriſſe,* ait ipſi Honorius. Cadebat igitur dubium illud in mortem duntaxat aut mutilationem alicujus, quam attuliſſe poterat : & ſummus hic Pontifex non ipſi declarat, eum ab altari abeſſe debere, niſi legitimum ſit ipſius dubium, *de interfectione tua conſcientia te remordet* ; non verò quòd ſolùm in hos infideles ſimul cum reliquis Caſtelli præſidiariis militibus pugnaverit. Unde ſequitur evidenter, irregularitatem non eo præcisè induci, quòd quis arma tulerit, cum perſuaſum habet, ſe quempiam non occidiſſe vel mutilaſſe (d).

(c) Honor. III. in c. Petitio. 14. de homic. volunt. vel caſuali.

Exiſtimamus tamen, ad Domicii prudentiam pertinere, ut diſpenſationem obtineat duabus de cauſis. 1. ut futuros conſcientiæ ſuæ remorſus devitet, tùm ob uſum petendi diſpenſationem in ſimili caſu ; tùm ob opinionem quorumdam Caſuiſtarum Ultramontanorum, qui eam putant eſſe neceſſariam. 2. ac præcipuè, quia, ſi de quodam poſteà beneficio provideretur, ipſum in foro externo interturbare poſſet aliquis competitor, quòd diſpenſationem ſuam non obtinuiſſet *ſuper portu armorum*, ac difficillimè probare poſſet, ſe bellica per quatuor annos ſtipendia meruiſſe, neminem occidendo aut mutilando.

(d) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 7. ſect. 2.

CASUS LXX.

Annibal, per triennium Dymacharum ductor, neminem occidit vel mutilavit : At milites ipſius quoſdam ſæpè occiderunt hoſtes, quibus juſtum à Principe bellum fuerat illatum. Poſteà ductor ille armis depoſitis militiam Clericalem profeſſus eſt, non obtentâ Papali diſpenſatione neque *à ſavir*, neque *à portu armorum*. Sacris initiatus curatum obtinuit Beneficium, cujus functiones omnes ferè per biennium abſque ullo conſcientiæ ſcrupulo exercuit. Non ita pridem verò dictum eſt ipſi, eum eſſe irregularem, nec proinde potuiſſe clericali ordini adſcribi aut de Curâ, quam poſſidet, Canonicè provideri, non priùs obtentâ Papali diſpenſatione. An illud verum eſt ?

Respons.

Ductor ille non erat irregularis, neque adeò Pontificiâ diſpenſatione indigebat : nam primò irregularis non erat, quòd nudè arma tuliſſet, cùm neminem interfeciſſet aut mutilaſſet. Romanâ igitur diſpenſatione ei non opus erat *ſuper portu armorum*, cum hæc diſpenſatio ſit tantùm neceſſaria in caſu illatæ mortis aut mutilationis, ut in ſuperiori deciſione oſtendimus.

Neque etiam irregularis factus fuerat Annibal, quia

Digitized by Google

eſſet, ad ſuſcipiendum Clericatum; uti docent idem Navarrus, Sylveſter, Avila, Suarez, Sylvius & alii (c); quicquid in contrarium ſentiant Authores nonnulli. En verba Navarii: *Imò & quicquid dicat Speculator* (d) *& nonnulli alii. Not opinionem, Innocentii, Panormitani & communem in cap. penultimo homicidio, certam putamus ſcilicet; quòd qui in prælio, vel aliâ quâcumque rixâ interſunt illis, ex quorum parte ſuns injuſta, auxiliando vel favendo, ſunt irregulares; ſi aliquis in eis deformetur, ſive interſint armati, ſive inermes; ſive deforment, ſive non, ſive ob id timor nimiùs augeatur, ſive non.*

(c) Navar. cit. n. 224. & l. 5. conſil. 14. Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Irregularitas.* 1. Sylv. de Prierio. v. *Bellum.* 3. q. 3. Suarez & alii.
(d) Durandus de diſpenſat. §. *Juxta.* n. 56.

CASUS LXXI.

Falicianus, Sacerdos, Eleemoſynarii munere in exercitu Belgico fungens, accinctos ad pugnam milites hortatus eſt ad ſtrenuè decertandum; atque ipſis etiam arma, pulverem pyrium glandeſque plumbeas cum aliis diſtribuit tùm utrinque pugnatum eſt acriter, atque in loco certaminis plura etiam, quàm quatuor cæſorum Hoſtium millia jacuere. An ideò factus eſt irregularis?

Respons.

Non putamus, quòd ſi bellum ſit legitimum, irregularis factus ſit Felicianus, quòd generatim milites ad ſtrenuè decertandum pro bono Regni, vel Religionis hortatus ſit. Ratio eſt quia non cenſetur præcisè mortem hoſtium poſtulare, ſed juſtam tantùm in eos Victoriam, quæ abſque Sanguinis effuſione, aut ſaltem cujusquam morte aut mutilatione, abſolutè loquendo, obtineri poteſt; quamquam verum ſit, id tarò contingere.

Confirmari poteſt noſtra hæc ſententia 1. Ex decretali Honorii III. (e), quam ſæpè jam in reſponſionibus ad alias difficultates laudavimus: nam in ea is tantùm irregularis ab hoc ſummo Pontifice declaratur, qui manu propriâ occidit vel mutilavit, ut oſtendimus in ſeptima deciſione. Unde ſequitur, in ſimili caſu Eleemoſynarium, qui milites hortatur ad certandum fortiter, alioſque, qui neminem occidunt vel mutilant, quales ſunt vulgò Imperatores, Tubicines, & Tympanatribæ, nullam incurrere irregularitatem. 2. Ex aliâ Decretali Alexandri III. Ad Epiſcopum Lucenſem (f); cujus argumentum his verbis expreſſum (g) referre ſat eſſe ducimus: *Non punitur Clericus ut homicidi, ſi fuit ipſe in conflictu pro parte violentiam repellentium: Licet ibi aliqui mortui ſint, & ipſe lapides projecit, ex quo nullum ipſe percuſſit.*

(e) Honor. III. in cit. c. *Petitio.* de homicid. &c.
(f) Alex. III. in c. *Præſentium.* 3. de Clerico percuſſore l. 5. tit. 25.
(g) Argument. dicti capit.

Si tamen arma, pulverem aut plumbum præcisè ſubminiſtraſſet Felicianus, ad occidendum quoſdam privatos, irregularitatis laqueo fuiſſet involutus, quod ad mortem inde ſecutam efficaciter contuliſſet.

Neque arbitraria eſt, ſed Legitimis fulta rationibus allata differentia inter eos qui pugnant, aut ad pugnam excitant in bello juſto, & inter eos, qui in bello injuſto ita ſe gerunt. Nam prioris rei juſtæ ac licitæ dant operam; alii verò qui norunt bellum eſſe injuſtum, rei de ſe illicitæ ac malæ, committendo videlicet, aut alios adhortando ad patrandum *ibi ab aliis occiſi vel mutilati.* Laudat hic Author pro ſuâ ſententiâ Sylveſtrum, Navarrum, Avilam, Suarem, alioſque nonnullos (i), quibus addi poterat Sanctus Antoninus (k), qui eandem poſt alios multos, quos refert, Canonum interpretes (l) tuetur Doctrinam, quam probat ex Epiſtola Papæ Leonis IV. ad exercitum Gallorum an. 849. ſcripta, quæ decreto Gratiani inſerta reperitur (m).

Denique allatis hactenùs probationibus addi poteſt Gloſſæ ſententia (n), quæ eandem etiam probat veritatem ex tribus Canonibus in Decreto Gratiani allatis (o), quibus conſtat, ipſis Pontifices ſummos Leonem IV. Adrianum II. Et Sanctum Gregorium Magnum ad bellum juſtum & ad pugnam ſine difficultate excitaſſe quamvis enim dici queat, irregularitati non ſubjici ſummos Pontifices, ex eorum tamen exemplo authoritatem ſumere poſſunt bellici Eleemoſynarii ad hortandum ſimiliter milites, qui ad pugnam in bello juſto ſunt parati.

Exiſtimarunt quidem Canoniſtæ nonnulli, ut Hoſtienſis eos, qui milites hortantur ad pugnam *Inſtante ipſo conflictu*, fieri irregulares: at contrarium non ſine ratione docent Covarruvias, Toletus, & alii. Nam hæc diſtinctio nullâ fulcitur legitimâ ratione cùm pro re iſtâ nullius ſit momenti temporis circumſtantia.

(i) Sylveſt. de Prierio v. *Bellum.* 3. q. 3. Nav. Manual. c. 27. n. 2. 15. & 224. Avila part. 7. diſput. 6. ſect. 3. dub. 2. Suarez. tom. 3. diſput. 47. ſect. 5. n. 1.
(k) S. Anton. 3. part. tit. 28. c. 2. §. fin. init.
(l) Hoſtienſis, Archidiaconus, Innocentius. Joan. Calderinus & Joan. de Legnano.
(m) Leo IV. in can. *Omni*, 9. 23 q. 8.
(n) Gloſſa in c. quod in dubiis. 5 de pœnis v. *Incitat.* l. 5. tit. 17.
(o) Can. *Igitur.* 7. can. *Hortari.* 10. & can. *Ut pridem.* 17. 23. q. 8.

CASUS LXXII.

Diotmus, in Parlamento Rhedonenſi conſiliarius Clericus, cùm relationi proceſsûs Capitalis Maglorii interfuiſſet, è curia tantùm receſſit, quando non proferendum erat mortis Arreſtum; atque ultimo flagitioſi hujuſce hominis ſupplicio præſens eſſe voluit. An ideò incurrit irregularitatem?

Respons.

Conſiliarius iſte Irregularitatem non incurrit, quòd proceſsûs Criminalis Maglorii, relationi, & publicè lati in ipſum Arreſti executioni interfuerit. Nam 1. nullo Canone irregulares declarantur Clerici, quòd proceſsûs Criminalis relationi adfuerint, ſed ſolùm quod ſententiam protulerint *in cauſa ſanguinis*, hoc eſt, mortis aut mutilationis. 2. Quamvis prohibuerit Secundum Concilium Matiſconenſe, habitum an. 585. Sub Pontificatu Pelagii II. & cui adfuere præſentes ſexaginta duo Epiſcopi, præter multos aliorum legatus, ne Clerici cauſis criminalibus ſe immiſcerent, aut ultimæ reorum adeſſent ſupplicio: *Definientes ut ad locum examinationis reorum nullus Clericorum accedat, neque interſit. Atrio Sauriolo, ubi pro reatûs ſui qualitate quiſpiam interficiendus eſt*, loquiunt Patres hujuſce Concilii (p). & quamvis Decretum illud à quarto Lateranenſi Concilio, an 1215. ſub Innocentio III, habito fuerit confirmatum (q), In quo ſic habetur: *Sententiam ſanguinis nullus Clericus dictet, aut proferet; ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur interſit:* Certum eſt tamen, Clericum ex eo non fieri irregularem, quòd interſit ultimo rei alicujus Supplicio, aut mutilationi, licet in Eccleſiæ prohibitionem delinquat. Ita ſentit Gloſſa his verbis (r): *Sed ſi intereſt tantùm, nunquid propter hoc efficitur irregularis, ut propter hoc deponat,*

(p) Conc. Matiſcon. 2. can. 10.
(q) Conc. Lateranenſ. gener. 4. in c. *Sententiam.* 9. ne Clerici vel Monachi ſecular. negotiis ſe immiſceant. l. 3. tit. 50.
(r) Gloſſa in d. c. *Sententiam.* v. *Sanguinis.*

Digitized by Google

...tiam. ſit, Concilii Lateranenſis; *hoc non irregularem*, inquit hic Papa, *niſi interſit, autoritatem præſtans, vel auxilium.* Unde colliguot Authores quidam, Clericum, qui habens temporalem juriſdictiooem, rei alicujus ultimo adeſt ſupplicio, qoem capite damnavit ipſius Baillivus, ex hoc fieri irregularem: quia cenſetur, inquiunt, cooperari morti hujuſce hominis, ipſius ſententiæ executionem præſentiâ ſuâ aſſerendo.

CASUS LXXIII.

Acharius, ſancti Altini Parochus, detinoit ac judicis poteſtati permiſit Paulinum, qui modò hominem interfecerat ex inſidiis; iſque viciſſim ob crimen illud ultimo affectus eſt ſupplicio. Ao Acharius irregularis eſt, ex *defectu lenitatis*, quòd ad mortem flagitioſi hujuſce homiois contulerit?

Respons.

Certum quidem eſt, ex opinione Doctorum omniom Tranſmontanorum, Acharium in irregularitatem incidiſſe: at verò contrariam. Theologi atque Canoniſtæ Galliæ tenent opinionem, quæ conſentanea eſt juriſprudentiæ, quæ univerſim in omnibus hujuſce Regni Parlamentis tenetur: eorumque hæc eſt potiſſimùm ratio, quia, ut jam alibi diximus, ii tantùm in hac ditione irregulares habentur, qui extra caſum inevitabilis neceſſitatis propriam defendendi vitam, fuere cauſa proxima mortis rei; qoales ſunt Actor criminalis, qui in Galliâ ſolus eſt Regius Procurator, judex, qui tulit ſententiam, & Carnifex, qui eam executus eſt. Atqui Acharius non fuit cauſa proxima mortis Paulini, quòd ipſum detentum judicis poteſtati ſubjecerit; ſed cauſa ſolùm remota, quales ſunt actor civilis, teſtes, Advocatus qui dicit aut ſcribit in accuſatum, & ii, qui indicia judici præbent, aut monita, ut reus damnetur (*b*).

(*b*) De Ste. Beuve tom. 2. Cas. 20. 56. & 68.

CASUS LXXIV.

Balthazar, cùm cognoviſſet in vicinâ ſuis ædibus domo adeſſe furem, conſilium dedit, aut imputavit, ut is detineretur. At fur aggreſſoribus ſuis reſiſtens occiſus eſt. An ex nece hujuſce hominis irregularitatem, incurrit Balthazar?

Respons.

Certum eſt, quòd Balthazar ex nece hujuſce hominis non factus eſt, irregularis, nam omni irregularitatis metu ceſſante, ſuaderi aut etiam Imperari poteſt res licita, quæ ex ſe & ſecundùm veriſimilitudinem neque homicidium, neque mutilationem parere debet, quamvis per accidens contingat, ut quis occidatur aut mutiletur: atqui Balthazar non oiſi licitum quid ſuaſit aut imperavit: neque ipſi adſcribi poteſt negligentia ad providendum eventum futurum; atque adeò neque homicidii particeps fuit, neque irregularis. Quæ omnia ſunt conſentanea principio ſancti Thomæ (*c*), ut videre eſt in deciſione 47. hinc quæſtionem iſtam ſic definivit Innocentius IV. (*d*), in ſuo commentario in quinque libros Decretalium, in quo ſic loquitur: *Sed ſi inſiſteret conſilio liciti operis; ut quod caperetur maleficus, vel alter conſimilis; tunc non fit irregularis conſiliarius, etiamſi capiens maleficum eum occidat: quia hoc non conſuluit.* Idem ergo tùnc dicendum, ac de patre, qui uni è ſuis famulis ſapienti ac diſcreto imperaſſet, ut moderatus, quòd ægrotanti remedium nondum experientiæ ſubjectum porrexerit, ignorans, an ipſi utile foret, an verò noxium, mortuoque paulò poſt ejus ſumptionem ægrotante Dracontius, ab eo tempore continuo conſcientia eâ de re remorſu agitur. Nunquid in hoc caſu ordines poteſt ſuſcipere abſque prævià diſpenſatione?

(*c*) S. Th. in 4. diſt. 15. q. 2. art. 2. quæſt. 2. ad 3 vel 2. 2. q. 64. art. 8. in corp.
(*d*) Innoc. IV. in c. *Audientiam.* n. de homicidio. &c. n. 1.

Respons.

Medicus iſte tutâ conſcientiâ ſacros nequit ordines ſuſcipere abſque diſpenſatione. Ratio eſt, quia, cùm profiteretur Medicam artem; ſe gerere tenebatur prudenter ac juxta artis regulas: at prudentia exigebat, ne ægro huic remedium daret; ignorans, an ipſi foret utile, ac prohibebat, ne vitam hominis committeret fortunæ remedii, cujus nec vim nec effectum noverat. Cum igitur ex pravo hujus remedii effectu obierit homo iſte, factus eſt coràm Deo reus homicidii, atque adeò irregularis. Idque eò certius eſt, quod Medicus ſcire tenetur omnia medicamenta, ut ait Lex, eſſe venena (*f*): *Qui venenum dicit, adjicere debet utrùm malum, an bonum. Nam & medicamenta venena ſunt:* atque adeò iis nunquam ipſum uti debere, quin ei ſit moraliter comperta, vis eorum, & quis futurus ſit eorum effectus.

(*f*) Leg. *Qui venenum.* 2. 6. ff. de verborum ſignific. l. 1. tit. 14.

Inſuper ex conſcientiæ ſuæ ſtimulis ſat manifeſtè noſſe poterat Dracontius, ſe eſſe irregularem, atque exteriùs ſe pro tali gerere debere; ut in ſimili caſu expreſsè definivit Clemens III. (*g*) in Decretali ſcriptâ ad Canonicum, qui erat Medicus, & cui incertas erat remediorum, quæ ægris ſuis dederat, eventus. En factum, de quo Interrogatus fuerat hic ſummus Pontifex: *Ad aures noſtras, te ſignificante, pervenit, quòd cum in arte Phyſica eruditus ſis, juxta ipſius artis traditionem exhibuiſti cum diligentia medecinam, licèt pluries in contrarium ſucceſſerit; & quibus putabas adhibere medelam, medecinæ præceptis, mortis periculum incurrerunt. Verùm quia ad ſacros Ordines deſideras promoveri, ſuper eos nos conſulere voluiſti.* En verò definitio hujuſce Papæ: *Tibi breviter reſpondemus, quòd ſi ſuper præmiſſis conſcientia tua te remordeat, ad majores Ordines de noſtro conſilio non aſcendas.* Ad quod ducit Gloſſa (*h*): *Hoc eſt conſilium reverentia cui obediendum eſt... ſecùs in conſilio perfectionis.* Atqui conſtat, Canonicum hunc non videri procul dubio eſſe reum: neque etiam legitimo ipſius dubium niti videtur fundamento, cùm ægris ſuis juxta artis ac prudentiæ regulas remedia ſemper porrexerat. *Non videtur imputandum, ſi adhibuit diligentiam, quam potuit*, ait iterum Gloſſa eadem (*i*): Ipſi tamen declarat hic Pontifex, ob ſolum conſcientiæ ſuæ remorſum eum Ordines ſuſcipere non debere. Econtra Dracontius, de quo fit mentio in caſu propoſito, procul dubio reus eſt, neque de gravi peccato excuſari poteſt, cùm in omnes ſibi præſcriptas arte medicâ, prudentiâ & Caritate regulas, dubium expertus ſit, vel potiùs noxium remedium cum detrimento vitæ ægroti ſui: atque adeo potiori jure cenſendus eſt irregularis, quàm Medicus Canonicus, de quo loquitur Decretalis Clementis III. Ita quoque docent (*k*) Navarrus, Toletus, Cabaſſutius aliique poſt duos celeberrimos, Canoniſtas Hoſtienſem ſcilicet & Panormitanum, qui in hoc Innocentii IV. ſententiam tantùm ſecuti ſunt (*l*).

(*g*) Clemens III. in c. *Ad aures.* 7. de ætate, qualitate & Ordine proficiendorum. l. 1. tit. 14.
(*h*) Gloſſ. in cit. c. v. *Conſilio.*
(*i*) Gloſſ. ibid. v. *Cum diligentia.*
(*k*) Navarr. Manual. c. 27. n. 228. Fr. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 1. c. 81. n. 7. J. Cabaſſut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 21. & c. 10. n. 15. & alii communiter poſt Hoſtienſ. & Panormit. in c. *Tua nos.* de homicidio &c.
(*l*) Innoc. IV. ſup. citat. c. *Tua nos.*

CASUS

Digitized by Google

Si Acolythus iſte, chirurgiæ peritiſſimus, in curationibus ſuis omnes hac arte præſcriptas regulas obſervârit, non factus eſt irregularis; licèt quorumdam mors ægrotorum ſubſecuta ſit. Ratio eſt, quia Innocentius III. Ex Conſtitutione ſuâ in Concilio Lateranenſi œcumenico quarto emiſſâ (a) Subdiaconos tantùm, Diaconos & Sacerdotes prohibet exercere Chirurgiam: *Nec ullam Chirurgiæ artem*, inquit, *Subdiaconus, Diaconus vel Sacerdos exerceat, quæ aduſtionem vel inciſionem inducit.* Unde ſequitur, ſimplices Clericos, eoſque, qui nondum Sacris initiantur Ordinibus, quamvis Beneficiom obtineant, non fieri irregulares ex uſu Chirurgiæ cùm membrum aliquod corporis amputare, aut adurere teneutur, quamvis aliquoties mors ægrotorum ſubſequatur, modò ſine ſuâ contigerit culpâ, omneſque artis ſuæ regulas obſervarint. Ita docet inclytus Theologus his verbis (b): *Clericus qui ſecundum artem abſcidit vel aduſſit, & mors quidem eſt ſecuta, at non ex aduſtione vel abſciſione, ſed ex gravitate morbi, juxta Avilam & Bonacinam qui Saïrum, Molinam & alios citant, non eſt irregularis: quia mors non videtur imputanda abſcindenti vel adurenti, ſed gravitati morbi.* Tùm ſubdit hic Author: *Si tamen dubium eſſet unde mors ſecuta ſit, Clericus pro irregulari eſſet habendus.* Quod probat ex Decretali Clementis III. quam attulimus in deciſione proximâ.

(a) Innoc. III. in c. *Sententiam.* 9. ne Clerici vel Monachi ſecular. negotiis ſe immiſceant.

(b) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Chirurgus.* quæſito 2. Conclus. 2.

CASUS LXXVII.

Maximinus, Sacerdos, Julittæ ſorori ſuæ vomicâ laboranti in mammis emplaſtrum, ut ſibi dictum fuerat, mollificativum hujuſmodi abſceſsûs dedit, quo uſa eſt Julitta, & poſt apertam vomicam copioſumque puris profluvium extincta eſt. Nunquid in hoc caſu irregularis eſt Maximinus? an eſſet pariter, ſi abſceſſum ſanare per inciſionem ſuaſiſſet, unde mors eſſet ſubſecuta?

Respons.

Res odioſæ, quales ſunt cenſuræ & irregularitas; ſtrictè ac rigoroſè ſunt exponendæ; nec extendendæ ultrà id quod in jure exprimitur, ex hac Bonifacii VIII. (c) regulâ: *Odia reſtringi ..... convenit.* At jure inter irregulares tantùm recenſentur Sacerdotes, Diaconi & Subdiaconi, qui Chirurgiam exercent *per inciſionem aut aduſtionem.* Ex quo inferendum, cùm Maximinus in propoſito caſu nullum amputaverit membrum, aut inciderit, vel aduſſerit, eum non eſſe irregularem, quòd emplaſtrum ad ſanationem vulneris dederit. *Sacerdos*, inquit Sylvius (d), *qui Secundùm regulam artis applicat emplaſtrum mollificativum, quo apoſtema ſeſe aperit, & mors inde, ſequitur ſine ejus culpâ non eſt irregularis, quia non exercet Chirurgiam, ſcindendo vel urendo.* Ita ſentit Doctus iſte Theologus de primâ quæſtione propoſitâ.

(c) Reg. 15. de reg. juris in 6.

(d) Fr. Sylv. reſolut. var. v. *Chirurgus.* quæſito 2. conclus. 5.

Quod ad Secundam pertinet, idem dicendum eſt ac de priore, ut docet idem Author, qui ſubdit: *Idemque judicium eſt, ſi, Secundùm peritiam artis jubet, vel conſulit inciſionem vel aduſtionem;* Dictique ſui eandem jam à nobis Superius allatam rationem profert: *Quia Clericis inhibetur ipſa inciſio & aduſtio; non autem mandatùm vel conſulunt aut mandant actionem fieri, cui annexa eſt irregularitas.*

Idem poſt Sylvium docet Cabaſſutius (f): *Poteſt etiam Sacerdos*, inquit, *conſulere ſecundùm regulas Medecina, vel exhortari, ut membrum amputetur Sphacelismo affictum, dum caveat, ne abſciſionem per ſe exequatur. Id enim ..... Canones ei prohibent:* Quod verum eſſe aſſerit; quamvis ex abſciſione membri æger moriatur. *Neque peccato aut irregularitati ſubditur Sacerdos, qui juxta Medicina præcepta juſſerit vel conſuluerit membri amputationem, aut venæ Sectionem, tametſi fortuitò & ex accidenti mors inde ſecuta fuerit.*

(f) Joan. Cabaſſut. juris can. theor & prax. l. 5. c. 19. n. 22.

CASUS LXXVIII.

Cygiranus, Chirurgus laïcus, ſtatum Clericalem amplexus; poſt ſuſceptum etiam Subdiaconatum, ſorori ſuæ Paulinæ Thoracis diſtillatione laboranti venam aperuit; ac poſt venæ ſectionem morbus Paulinæ adeò increvit, ut poſtridie obierit. An irregularis eſt Cygiranus?

Respons.

Qui Sacris initiati ſunt Ordinibus fiunt irregulares ex exercitio Chirurgiæ *per inciſionem*, vel *per aduſtionem*, uti probavimus ex quarto Lateranenſi Concilio œcumenico, cujus decretum retulimus in Septuageſima ſexta deciſione, quod innovatum eſt à pluribus aliis Conciliis ac præſertim Budenſi an. 1279. (g), à Nemauſenſi an. 1284. (h). & à Synodo Bajocenſi an. 1300. (i), quæ omnia Concilio Lateranenſi fulciuntur.

Quod cùm ita ſe habeat ac venæ apertio ſit vera inciſio, dubia eſſe nequit Cygirani irregularitas, ut ſentit Sylvius (k): *Quia qui venam aperit*, inquit, *propriè dicitur incidere, & huic ſententiæ* (affirmativæ) *libenter ſubſcribo.*

(g) Conc. Budens. can. 9.

(h) Conc. Nemau. can. 7.

(i) Synod. Bajocenſ. c. 35. apud Labbe Tom. 11. Conc. p. 1415.

(k) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Chirurgus.* quæſito 2. Conclus. 2.

CASUS LXXIX.

Ennodius, Religioſus Sacerdos, artis Chirurgicæ peritiſſimus, Titiæ vomicam aperuit, ac neceſſaria ei adhibuit remedia ex ſolo caritatis motivo, & abſque ullâ propriè lucri intentione. Tùm citiùs Titia liberum ſpirans aërem, ac etiam fatigata labore contra expreſſam Ennodii defenſionem, inde mortem præmaturam ſibi aſcivit. Nunquid Ennodius in hoc caſu irregularitatem incurrit?

Respons.

Priùs jam dicta non iterabimus hic de prohibitione Eccleſiæ factâ Clericis ſæcularibus & regularibus, qui Sacris initiati ſunt ordinibus, ne ſub irregularitatis pœnâ Chirurgiam exerceant. Sed ad propoſitæ difficultatis ſolutionem referimus tantùm Decretalem Innocentii III. ad Epiſcopum Placentinum (l), & qui de ſimili difficultate fuerat interrogatus, in quâ declarat hic ſummus Pontifex, Sacerdotem Religioſum, qui mulieri tumorem aperuerat, quæ paulò poſt obierat, quòd præter prohibitionem ipſi factam, liberiorem ſpiraſſet aërem, graviter peccaſſe artem exercendo ſtatûs ſui Sanctitati haud congruam; *Licet ipſe Monachus multum deliquerit, officium alienum uſurpando, quod ſibi minimè congruebat:* Et dignum eſſe, ſi in hoc proprii lucri cupiditate egiſſet, qui juxta rigorem Canonum à functionibus ſuis interdiceretur: *Alioqui interdicenda eſt ei Sacerdotalis Ordinis executio de rigore.*

(l) Innoc. III. in c. *Tuæ nos.* 19. de homicid. &c.

Digitized by Google

micidio &c. *vivificatus conceptus, miniſtrare poterit*. Reſpondit hic Papa de Religioſo Sacerdote, crimiois hujos conſcio, *ulioquin debet ab altaris officio abſtinere.*

Conſentit hæc decretalis eum doctrina ſanctorum Patrum, Theologorum atqoe Canoniſtarum, ac præcipuè ſancti Auguſtini, quem laudat Gratianus (*b*), in canone, in quo docet ſanctus doctor, eum qui fœtûs nondum animati abortum procurat, homicidam non eſſe cenſendum. *Quod verò* inquit, *non formatum puerperium, voluit* (lex vetus) *ad homicidium pertinere? profectò nec hominem deputavit, quod tale in utero geritur.... ideò lex noluit, ad homicidium pertinere, quia nondùm dici poteſt anima viva in eo corpore; quod ſenſu caret.*

Eandem quoque rem docet ſanctus Bonaventura (*c*) idque probat ex alio teſtimonio ejuſdem ſancti Auguſtini (*d*), & ex his verbis ſancti Hieronymi (*e*) *ſemina paulatim formantur in utero, & tamdiu non reputatur homicidium, donec elementa confecta ſuas imagines membraque ſuſcipiant. His apparet, tunc eos homicidas eſſe, qui abortum procurant, cùm formatum eſt, & animatum pueperium.* Nec aliter Loquitur ſanctus Thomas (*f*): *Nec eſt judicandus talis, irregularis,* inquit, *ni jam formato puerperio abortum procures.*

Ex his igitur teſtimoniis conſtat, qoempiam non eſſe irregularem, quod fœtûs inanimati abortum procuraverit, nam ut ait Gloſſa (*g*), non cenſetur qui in hoc caſu homicida niſi *quantùm ad pœnam Legalem* (*h*) *& quantùm ad pœnam ſpiritualem. Sed non eſt irregularis, ac ſi hominem interfeciſſet. Illa enim irregularitas non contrahitur, niſi actu homo interficiatur jam animatus,*

Theologi omnes & Canoniſtæ idem docent, ac præ cæteris ſanctus Antoninus his verbis: *Qui percutit mulierem prægnantem, vel dat ei aliquid, ut faciat abortum, ſi ex hujuſmodi percuſſione, vel rei datione, illa abortitur, ſi jam erat formatus conceptus, eſt irregularis; ſecùs, ſi nondum erat formatum puerperium* (*i*). hanc eandem doctrinam ſolidè probat Covarruvias. (*k*).

Addit verò ſanctus Archiepiſcopus; *Quòd ſi dubitatur, utrùm ex percuſſione, vel rei ſumtione ſecutus fuerit abortus vel alia cauſa vel utrùm eſſet puerperium formatum, vel non; ſi probabiliter dubitat, debet à promotione & miniſterio abſtinere, ne periculo ſe committat, & multò magis, ſi hoc credit, Si autem habet temerariam opinionem, deponat.*

Quod ſubjicit hic ſanctus Antoninus, eò potioris eſt momenti, quia difficillimum eſt agnoſcere, utrùm fœtus ſit animatus; an non: cùm hactenus inter Medicos omnes & Philoſophos convenire non potuerit de tempore præciſo & ſtabili, quo cœpit eſſe animatus. Alii ſiquidem, ut Hypocrates [*l*], exiſtimant, pueri corpus perfectè eſſe conformatum, atque adeò animatum trigeſimâ ſecundâ die ab ejus conceptu; puellæ verò, Corpus quadrageſima ſecunda die alii verò ut Ariſtoteles[*m*] à ſancto Thomâ [*n*], laudatus contendunt marem quadrageſimâ die, feminas autem nonageſimâ tantum vivere at omnes illi Authores de eo, uti de re valde incertâ loquuntur. Addit ſanctus Thomas, ex opinione Sancti Auguſtini, fœtum non eſſe animatum, niſi quadrageſimâ ſextâ diè. Navarrus poſt Gloſſam & alii multi Ariſtotelis opinionem ſequuntur [*o*].

Advertendum autem, qoòad præſentem difficultatem. Sixtum V. ex bulla ſua octogeſimâ ſeptimâ 29. octobris an. 1588. lata generatim declaraſſe

(*b*) S. Aug. in can. quod verò 8. 32. q. 2.

(*c*) S. Bonav. in 4. ſent. diſt. 31.

(*d*) S Aug. in cap. aliquando 7. 22. q. 2.

(*e*) S. Hieron. apud S. Bonav. cit.

(*f*) S. Thom in 4. diſt. 31. in expoſit. textus.

(*g*) Gloſſ. in c. *Si aliquis*. 5. de homicid I. homicida.

(*h*) Leg. *Si quis aliquid* §. qui *Abortionis*. ff. de pœnis & Leg. *Si mulier*. m. ff. ad leg. cornel. de ſicariis.

(*i*) S. Anton. part. 3 ſum. Theol. tit. 28. c. 2. §. 3. Item Sylveſt. de Prierio. v. *irregularitas* 2. q. 3. Fr. Toletus inſtr. Sacerd. l. 5. c. 76. n. 5. Joan. Cabaſſut. jur. can. theor. & prax. l. 1. c. 50. n. 6 poſt. Hoſtienſem, Panormit. & alios.

(*k*) Didac. Covar. 2. parte relectionis Clementinæ. *Si furioſus*. de homicidio. §. init.

(*l*) Hypocrat. l. de pueri fœtuſque natura.

(*m*) Ariſtoteles L. 9. de animalibus.

(*n*) S. Thom. in 4. ſunt diſt. 3. q. 5. art. 2. in corp.

(*o*) Navarr. Man. c. 27. n. 223. & apud eum Gloſſa in princ. diſt. 5.

(*p*) Sixtus V. in Bulla *Effrænatam*.

catum, dubitat an ipſi annexa ut irregularitas; an non; qoamlibet adhibuerit diligentiam ad explitionem dubii ſui. An ſe irregularem in hoc caſu exiſtimare debet, & pro tali ſe gerere?

RESPONS.

In dubio juris poſitivi humani, irregularem ſe coràm Deo, & pro tali ſe gerere qois non tenetur quòad functiones Eccleſiaſticas. Ratio eſt 1. quia lex neminem obligat, niſi ſufficienter à ſubdito ſit cognita, præſertim cum per ſe non ſtetit, ut eam cognoſceret.

Hîc vero ſupponitur, Nicephorum irregularitatis legem non ſufficienter cognoviſſe, nec per eum ſtetiſſe, quominùs eam cognoſceret igitur illum lex non obligat, atque adeo ſe irregularem putare & pro tali ſe gerere non tenetur 2. qui omnem, quantùm potuit, diligentiam adhibuit, ad cognoſcendam veritatem, dubiumque deponendum, invincibili cenſetur ignorantiâ laborare. Atqoi legi poſitivæ humanæ nemo ſubjicitur, quam invincibiliter ignorat. Idem ergo dicendum de eo, qui dubio juris humani laborans, quale eſt dubium de irregularitate, illud nequit deponere, quamcumque adhibeat diligentiam. 3. non incurritur irregularitas, niſi jure ſit expreſſa, aut ſaltem ſufficienter deſignata, ut probari poteſt ex conſtitutione Bonifacii VIII. qui dicit (*r*). *Irregularitatis tamen, cùm id non ſit expreſſum in jure, laqueum non incurrit.* Atqui in dobio juris, irregularitatem non ſat manifeſtè jus deſignat non ergò incurritur.

Confirmari poteſt hæc deciſio ex hac juris civilis regolâ (*s*), *In re dubia benigniorem ſententiam ſequi, non minùs juſtius eſt, quàm tutius*; & ex hac alia; *ſemper in dubiis benigniora præferenda ſunt.*

Cabaſſutius (*t*) putat, idem dicendum eſſe de dubio facti, excepto ſolo dubio homicidii, quod probat ex duabus regulis juris Canonici. *Æquitati conſentanea & communis aſſertio eſt*, inqoit doctus hic Profeſſor, *non eſſe pro irregulari habendum, in aliis factis dubiis, ſolo excepto dubio homicidii. Ratio eſt quia....* (*u*) *odia ſunt reſtringenda, potius quàm extendenda, & quia ſunt partium jura obſcura, reo potiùs favendum eſt, quàm actori* (*x*). Ratio, cur dubium homicidii accipit hic canoniſta, petitur ex duabus decretalibus, quas Laodat, quarum prior eſt Clementis III. & altera Innocentii III. (*y*) & addit, quòd in tali dubio inducta cenſeri debet irregularitas ſeu irregularitas, de quâ dubitatur, ſit ex *delicto*, ſeu ex *defectu Lenitatis* Quod confirmat alia decretali Honorii III. (*z*).

CASUS LV.

LEONTIUS, profeſſione Reſtiarius, à multis annis carnifici funem ſuppeditat. quâ novit eum uti ad ſtrangulandom eos, qui ultimo patibuli ſupplicio damnati ſunt.

Henricus, Lignarius, ipſi quoqoe patibulo, ſcalas aliaque artis ſuæ inſtrumenta præbet, quæ novit pariter eidem oſui eſſe deſtinata. An duo illi ſunt irregulares, quòd ſic ad reorum mortem contulerint?

RESPONS.

Dicendum videtur, Leontium & Henricum in caſu propoſito irregularitatem incurriſſe, non eam quidem, quæ ex *delicto* vocatur, cùm non peccaverint, unus funem, & alter ſcalas ac patibulo vendentes; ſed eam, quæ dicitur *ex defectu Lenitatis*, ſi conſultò fecerint & hac intentione ſupplicii inſtrumenta vendiderint, ut Reorum morti conferrent, uti videntur feciſſe ex propoſito caſu. *Fit irregularis.... vendens....*

vel

(*r*) Boniface. VIII. c. *Is qui* 18. de ſent. excom. &c. in 6. l. 5. tit. 4.

(*s*) Leg. 192. §. 1. & leg. 56. ff. de diverſis regulis juris antiqui 50. tit. 17. Item leg. *Proxime*. 3. ff. de his quæ in teſtament. delentur &c. l. 28. tit. 4.

(*t*) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 30. n. 4.

(*u*) Reg. 15. de regulis juris in 6.

(*x*) Ibid. Reg. 11.

(*y*) Clem. III. in c. *Ad audientiam*. 22. & Innoc. III. in cap. *Significaſti* 16. de homicidio &c.

(*z*) Honor. III. in c. petitio. 24. eod. tit.

Digitized by Google

fit in urbe ab hoſtibus obſeſsâ, in quâ periculum eſt ſeditionis aut rebellionis. 3. Adhibentur etiam tanquam ſigna juriſdictionis Dominii alicujus, aut denique viarum è loco in locum. Ita advertit S. Antoninus (b), qui cùm præmiſit, eos, qui ferunt funem, ſcalam, aut gladium, cùm reus ad ſupplicium ducitur, fieri irregulares; poſteà ſubjungit: *Secùs de eo, qui fecit ſcalas, vel funes, vel gladium, non ad mortem inferendam; ſed ad omnes uſus, & caſu poſteà aliquis utitur ipſius ad occiſionem.*

(b) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 28. c. 2. §. 5.

Ratio eſt, quia in hoc caſu Reſtio ac Lignarius non ſunt cauſa proxima: ſed cauſa tantùm remota & indirecta mortis damnati. Sententiam ſuam probat ſanctus Archiepiſcopus authoritate S. Auguſtini in Canone relati (c), qui aſſerit, à nemine præſtandum eſſe rei uſum, quæ ex ſe non eſt deſtinata ad abuſum quorumdam: quod probat ex multis exemplis, quæ affert, & ex quibus ſic concludit: *Abſit, ut ea quæ propter bonum ac licitum facimus, aut habemus, ſi quid per hæc præter noſtram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur: quid enim eſt in uſu bonorum bono ac licito, unde non poſſit etiam pernicies irrogari?*

(c) S. Aug. in can. *De occidendis*, 8. 23. q. 5.

Concludendum eſt itaque, Leontium & Henricum potuiſſe, non incurſâ irregularitate, funes & ſcalas Carnifici vendere; modò expreſsè & formaliter non intenderint ea ad reorum ſupplicium adhiberi; non inquirentes, ad quem uſum ille iis uti vellet; cùm certum ſit: Carnificem non minùs, quàm alii, eadem ad uſus communes & ordinarios adhibere poſſe.

CASUS LVI.

Juvenalis, Judex capitalis, multos capite damnavit, & damnatos eodem ſupplicio puniri juſſit; qui illud merebantur. An idcircò incurrit in irregularitatem?

Respons.

Contrahitur irregularitas, non ſolùm ex quibuſdam peccatis: qualia ſunt homicidium, abortus, & iteratio Baptiſmi; ex ſuſceptione aut exercitio Ordinum in quibuſdam caſibus jure deſignatio; ſed etiam ex quibuſdam defectibus corporeis, ut ex privatione unius membri corporis, aut partis notabilis, ex quâ oritur gravis difformitas; aut ex ſpiritualibus, ut cùm quis uſu rationis caret, aut ſufficienti ſcientiâ, uti etiam natalium defectu; aut libertatis, ut cùm illegitimus eſt aut ſervus; ex defectu ſignificationis in Sacramento, uti cùm quis eſt bigamus, etiam bigamiâ interpretativâ, qualis eſt ea, quam contrahit vir nubens viduæ; ac denique *ex defectu lenitatis*; quæ in judice occurrit, cùm reum ex ſententiâ ſuâ capite minuit: ex hoc igitur ultimo defectu irregularis eſt Juvenalis; quantumvis æquitati conſonæ fuerint, quas tulit, ſententiæ; quo circa inhabilis eſt ad ſuſceptionem aut exercitium Ordinum; donec de irregularitate legitimè fuerit diſpenſatus. *Irregularitas non incurritur propter peccatum tantùm*, inquit S. Thomas (d), *ſed principaliter propter ineptitudinem perſonæ ad Sacramentum Euchariſtiæ miniſtrandum.*

(d) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 2. ad 2.

ob rei fugam, vel ei conceſſam à Principe gratiam?

Respons.

S. Thomas (f), reſpondens ad objectionem, quæ fieri poteſt ad probandum, ex eventu augéri poſſe malitiam vel bonitatem actionis, aſſerit in hoc caſu judicem non eſſe irregularem; cujus rei hanc affert rationem, quia nimirum hæc irregularitatis ſpecies non oritur ex peccato, ſed ſolum *ex defectu lenitatis*, qui ſententiæ executionem ſupponit: *Ratio illa procederet*, inquit, *ſi irregularitas ſequeretur culpam: Non autem ſequitur culpam, ſed factum propter aliquem defectum Sacramenti.* Igitur in propoſita ſpecie Gabriel non factus eſt irregularis; quia, ut ait idem Sanctus (g) ad incurrendam irregularitatem, neceſſe eſt, ut ſententia fuerit perfecta. *Irregularitas conſequitur actum homicidii, etiamſi ſit abſque peccato.*

(f) S. Thom. 1. 2. q. 20. art. 5. ad 4.

(g) Idem 2. 2. q. 64. art. 7. ad 5.

CASUS LVIII.

Tiburtius, S. Gratiani Parochus, cùm vidiſſet cædem inſidioſam Germani à Deſiderio factam, juſſus eſt, curante Germani uxore, ut juridicum ferret teſtimonium; ac poſtridiè vadimonio ſibi dicto teſtificatus eſt; atque ob ejus teſtimonium alteri adjunctum Deſiderius morte damnatus ultimum ſubiit ſupplicium. Nunquid in hoc caſu irregularis eſt Tiburtius?

Respons.

1. Antequam propoſitæ difficultati reſpondeatur, juvat advertere Clericos, etiam in re civili, coram Laico judice teſtes non poſſe adhiberi, ut patet ex antiquo Canone, quem S. Sylveſtro tribuit Gratianus (h), & qui multis etiam Romanis Legibus ſtabilitur (i), & etiam ex antiquo Concilio Rhemenſis; quod in ſuo Decreto refert idem Gratianus (k); unde Colligit S. Thomas (l), eos à Laico judice ad dicendum teſtimonium cogi non poſſe, præſertim in re capitali, cùm agitur de crimine, cujus pœna eſt vel mors, vel mutilatio. *Operari & cooperari ad occiſionem hominis, non competit Miniſtris altaris*, inquit Doctor Angelicus, *& ideò ſecundum juris ordinem compelli non poſſunt ad ferendum teſtimonium in cauſa ſanguinis.*

(h) Can. *Teſtimonium.* 9. 11 q. 1.
(i) Leg. *Nemo honore.* 6. & Authenticâ. Sed *judex.* cod. de Epiſcopis & Clericis l. 1. tit. 3.
(k) Conc. Rhem. in can. *Nullus.* 22. q. 5.
(l) S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 3.

Conformiter ad Canonicas conſtitutiones à dicendo teſtimonio in quâlibet inſtantiâ ſeu civili, ſeu criminali, Conſtantinopolitanos Clericos diſpenſavit Imperator Marcianus (m), ac prærogativam hanc ad cæteros omnes extendit Imperator Zeno, ut obſervat Cujacius (n). Talis eſt juriſprudentia Canonica ab Imperatoribus Chriſtianis confirmata, quæ tamen hoc tempore non univerſim admittitur & obſervatur.

(m) Leg. Cum Clericis 25. cod. de Epiſcop. & Clericis.
(n) Cujacius in c. 1. de juramento calumniæ, & in Novell. 59. Juſtiniani.

2. Hoc ita obſervato, ad propoſitum caſum reſpondemus, ex opinione doctorum Ultramontanorum, teſtem, quem judex ad ferendum teſtimonium cogit *in cauſa ſanguinis*, & qui in hoc obtemperat, fieri irregularem, ſi reus fuerit damnatus, & ultimo affectus ſupplicio. Nituntur autem 1. Decreto Concilii Agathenſis an. 506. quod refert Gratianus (o), quo videtur incurri poſſe irregularitas ſolo

(o) Conc. Agath. in can. *Si quis.* 8. diſt. 50.

conſi-

jusmodi ſit cauſa proxima mortis ipſius rei.

(b) Conc. Rom. in cit. can. *Teſtimonium.*

3. Hæc Italorum Doctorum opinio non admittitur in Gallia, ubi non viget Canonicum ſtatutum, quo à ferendo coram Laïcis Judicibus teſtimonio non eximuntur Clerici. Nam ex univerſâ illius Regni Juriſprudentiâ, quam firmat publica utilitas, veritatiſque cognoſcendæ ac juris reddendi neceſſitas, eos cogere poſſunt Judices Laïci, *levi* tamen *coercitione*, ut loquitur Guido Papa in ſuis Deciſionibus (c), cum multis aliis Authoribus, quamvis Clerici eſſent Religioſi, ad ferendum teſtimonium non modò in causâ civili, ſed etiam in Capitali, ut docet Rebuffus, in Proëmio ſuo ad Regias Ordinationes (d). *Non vidi ſervari Legem, nec honore, nec authenticam* ſed Judex. *Seq. Cod. de Epiſcopis & Clericis*, inquit hic Juriſperitus; *ſed hodie tàm Epiſcopi, quàm Clerici veritatem dicere, & teſtimonium ferre, ſicut Laïci, coguntur.* Idem aſſerunt Cujacius, uti Carolus Molinæus (e), Bugnion in ſuo tractatu de Legibus abrogatis (f), Carolus Fevretus in ſuo tractatu de abuſu (g), aliique multi Canoniſtæ ac Juriſperiti. Edicto criminali (h), quod in Galliâ Legis vim obtinet hac in re fertur: „ Quòd omnis & „ quilibet aſſignatus, ut ejus audiatur teſtimo- „ nium, ... tenebitur ſe Judici præſentem ſiſte- „ re.... atque ad id damnari poterunt Laïci.... „ etiam Clerici mulctâ pecuniariâ.... ad cujus „ ſolutionem cogentur temporalis ſui proventûs „ juridicâ detentione.

(c) Guido Papa Deciſ. 65.

(d) Petrus Rebuffus in Conſtitut. ſeu ordinat. Regiarum proemio. Gloſſ 5. n. 27.

(e) Carol. Molinæus & Cujac. in c. *Dilectorum.* de teſtibus.

(f) Bugnion l. 3. c. 150.

(g) Fevret. l. 7. c. 2.

(h) Edict. crim. tit. 6. art. 6.

4. Advertere tamen intereſt, Clericos in re capitali nunquam teſtificari debere ad ſimplex vadimonium ſibi datum, et ſolùm poſt Judicis ſententiam; alioqui, ſi teſtimonium ferrent non coacti, & mors rei ex ſuo teſtimonio ſequeretur, ex Canonum præſcripto eſſet irregulares. Quod verum putamus, licèt juxta formam præſcriptam fuiſſent proteſtati, priuſquàm teſtificarentur. 1. Quia non licet ipſis teſtimonium ferre, priuſquàm a Judice fuerint coacti. 2. Quia proteſtatio à Bonifacio VIII. (i) ſolùm conſtituta eſt pro Clerico accuſatore, non verò pro teſtibus, aut alio quolibet, uti manifeſtum fit ſolâ hujuſce Conſtitutionis Pontificiæ lectione, atque ut ritè obſervat Toletus (k), qui loquens de teſtibus, Advocatis, aliiſque qui non ſunt accuſatores, dicit: *Illi, etiam proteſtantes, fiunt irregulares.* Idem aſſerit Covarruvias (l): Quibus omnibus addi poteſt, proteſtationem hanc, ut alibi obſervavimus, nullius eſſe uſus in Galliâ, ubi accuſator nunquam rei pœnam requirit, & pro ſuis tantùm civilibus agit, cùm ſoli ſint Procuratores Regii, qui uti criminum publici ultores, reo inferri debitum ſupplicium poſtulent.

(i) Bonifac. VIII. in c. *Prælatis.* 2. de homicid. &c. in 6.

(k) Fr. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 1. c. 86. n. 4. v. *Secundò.*

(l) Covarruv. tom. 1. relect. ad element. *Si furioſus* de homicidio &c. in 6. part. 2. §. 5.

At verò, ut obſervat Modernus Theologus, ubi Clericus ad ferendum teſtimonium à Judice cogitur, nullam is incurrit irregularitatem; quamvis ad ejus teſtimonium ultimo reus afficiatur ſupplicio. 1. Quia nullus in toto Canonici Juris corpore Canon reperitur, qui in hoc caſu expreſsè irregularitatem conſtituat, ut multis eadem ſtatuitur in Clericos, qui Judicis officio fungentes, mortis ferunt ſententiam (m). 2. Quia ex bono publico inducitur ad manifeſtandam veritatem juxta regulas Juriſprudentiæ omnium Curiarum Regni, atque tunc deſinit præceptum Eccleſiaſticum non teſtificandi ſub irregularitatis pœnâ; quippe quòd iſtud ſit tantùm juris humani, aliud verò, quo torum Ultramontanorum, quod facilè fieri poteſt. Nam quod ſpectat ad Canones, quos allegant, nullus eſt pro ipſorum opinione expreſſus: Primus enim, qui citatur ab ipſis, nullatenùs loquitur de teſtibus; alter loquitur tantùm de Clericis, qui eo temeritatis prorumperent, ut mortis ſententiam ferrent, aut qui per ſe quempiam mutilarent, aut mutilari juberent: *Ne indiſcreta præſumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum eſt, ſententiâ propriâ judicare præſumant, aut truncationes quibuſlibet perſonis per ſe inferant, aut inferendas præcipiant.* Hæc ſunt verba hujus Canonis, qui ad præſentem quæſtionem non pertinet. Tertia probatio etiam minùs eſt ad rem: Nam ſimpliciter ita aſſerit Sanctus Sylveſter, *teſtimonium Clerici adversùs Laïcum, nemo recipiat*; iſtamque affert rationem: *Nemo enim Clericum quemlibet in publico examinare præſumat, niſi in Eccleſia.* Inſuper Correctores Romani ad hunc Canonem hanc apponere notam, ea quâ omnis ejus vis amittitur (n): *Verùm in Epilogo ejuſdem Concilii habetur, teſtimonium Laici adverſùs Clericum nemo recipiat, & eodem modo legitur in Capitulis Hadriani c. 72. in Concilio Triburienſi c. 4. & ex ipſo apud Burchardum & Ivonem.* Denique ratio, quam addunt, dicendo teſtium allegationem eſſe cauſam proximam mortis rei, in quem tulere teſtimonium, & quemlibet Chriſtianum, qui eſt cauſa proxima mortis alicujus, fieri irregularem, quamvis eam actu etiam licite procuret, excepto ſolo caſu inevitabilis neceſſitatis defendendi propriam vitam: Hæc, inquam, ratio nullius eſt ponderis. Nam reſpondendum eſt, eam non admitti uti veram à Theologis atque Canoniſtis Galliæ, qui volunt è contra teſtes eſſe cauſam tantùm remotam mortis rei; neque aliam eſſe quærendam cauſam proximam, niſi 1. Regium Procuratorem, qui ſolus in Galliâ mortem rei poſtulat: 2. Judicem, qui capitalem fert ſententiam. 3. Carnificem ipſum. Quare in Galliæ Parlamentis neque Procurator, neque Advocatus, nec hoſtes ipſi habentur, uti irregulares.

(m) Alex. III. in c. *Clericis.* 5. & Innoc. III. in c. *Sententiam.* 9. ne Clerici vel Monachi ſecular. negotiis ſe immiſceant. l. 3. tit. 50.

(n) Correct. Rom. ad cit. can. *Teſtimonium.*

CASUS LIX.

Philometor, Sancti Gualterii Parochus à loci Baillivio rogatus, ut Procuratoris fiſcalis abſentis vicem ſupplere vellet, atque libellum ſupplicem dare Judici in hominem, qui in Domini ædibus ſuppellectilia argentea furans deprehenſus fuerat, Baillivii petitis obſecutus eſt: Quo facto ad hunc libellum à Judice ſcriptum factæ ſunt inquiſitiones, ac fur damnatus, atque ultimo affectus eſt ſupplicio. Philometor, qui nullâ aliâ in re facti in reum proceſsûs fuit particeps, an ideò irregularitatem incurrit?

Respons.

Certum eſt, quòd Philometor irregularitatem incurrit *ex defectu lenitatis*, & etiam *ex delicto*, juxta hæc Innocentii III. (o) verba: *Nec quiſquam Clericus Litteras dictet, aut ſcribat pro vindictâ ſanguinis deſtinandas.* Quod conſentit cum antiquo Canone, quem in ſuo Decreto refert Gratianus (p) his verbis: *Similiter ſi homicidii, aut facto præcepto, aut conſilio, aut defenſione poſt baptiſmum conſtitus fuerit, & per aliquam ſubreptionem ad Clericatum venerit, dejiciatur.*

(o) Innoc. III. in Conc. gener. Later. in cap. *Sententiam.* 9. ne Clerici vel Monachi &c.

(p) Conc. Martini in can. *Si quis.* diſt. 50.

Ratio eſt, quia ex hoc libello Philometor factus eſt Actor Capitalis. Atqui ex Juriſprudentia Galliæ

Digitized by Google

2. cas. 21. & tom. 3. cas. 109.

CASUS LX.

Ælius, ſcriba Caſtellanæ juriſdictionis Pariſienſis, multas ſententias mortis latas & perfectos in eos quàm plures ſubſcripſit atque expedivit; eaſumque pro Officii ſui debito, executioni adfuit. An irregularis eſt?

De eo quidem nullum videtur eſſe dubium: 1. Quia neceſſe eſt omninò, ut ſententia mortis damnatoria ſubſcribatur & expediatur à Scribâ juriſdictionis, in quâ lata eſt hæc ſententia. 2. Quia inter irregulares Gloſſa (c) eos recenſet, qui mortis ſcribunt ſententiam. 3. Ita ſentit inclytus Profeſſor Sorbonicus (d).

(c) Gloſſa in c. *Sententiam.* 9. ne Clerici vel Monachi ſecularib. negot. ſe immiſceant.

(d) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 20.

Respons.

Doctores Ultramontani, ut jam diximus in quinquageſimâ octavâ deciſione, inter irregulares recenſent, non judicem duntaxat, actorem Criminalem, & ſententiæ Executorem; ſed etiam accuſatorem, teſtes, ſcribam & eos omnes, qui conferunt ad detentionem aut condemnationem rei, cujus mors conſecuta eſt; eâque potiſſimùm ratione fulciuntur, quòd ii omnes, inquiunt fuere cauſa proxima mortis rei, cùm ea ſubſequitur. At in Gallia cauſam proximam mortis rei agnoſcunt Doctores & Juriſperiti, Actorem tantùm Criminalem, Judicem & Carnificem; ceteris omnibus habitis, uti causâ remotâ: quo circa ſcriba ipſe in Regni hujuſce Parlamentis non habetur, ut irregularis. Unde ſi obtento Beneficio non fuiſſet cum eo diſpenſatus, non idcirco Beneficium amitteret: ex quo concludimus, Ælium non eſſe cenſendum irregularem. Id quidem probatur ex celebri Arreſto Senatûs Pariſienſis, lato 11. April. an. 1623. Referente D. Brozian, quo dijudicatum eſt pro ſcriba, qui per 25. annos mortis ſententias ſubſcripſerat, & reorum ſupplicio adfuerat; locum non eſſe devoluto Beneficii, de quo nondum obtentâ diſpenſatione proviſus fuerat (e). Cujus arreſti hæc affertur ratio; quia ſcriba non eſt cauſa mortis rei, nec ſanguinem fundit.

(e) Georg. Louet. l. 6. n. 1. D. Perrerius tract. de jure Canon. Galliæ. l. 5. c. 4. n. 16.

Quod ſpectat ad objectionem ex Gloſsâ allatam, dicendum 1. Eam ſolùm intelligendam eſſe de eo, quod ipſe Judex ſcribit, non verò ſcriba, ut patet ex ipſis, quibus ea utitur, terminis: *Epiſcopi*, ait, *non poſſunt ſententias ſanguinis ferre....nec dictare, vel ſcribere ſententiam.* De Epiſcopis igitur, non de ſcribis loquitur hæc Gloſſa. 2. Addi poteſt etiam, quòd quamvis de ſcribis loqueretur, nullius eſſet authoritatis in Gallia, ubi contraria tenetur juriſprudentia.

De Theologo autem, qui in propoſito caſu laudatur, dicendum eſt, ipſum obiter & datâ ſolùm occaſione aſſeruiſſe, ſcribam inter eos recenſeri qui ſunt cauſa proxima mortis rei: at eâ de re in varios abiit ſenſus & contrarium alibi expreſsè docet (f).

(f) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 68.

Quia tamen deciſioni huic adverſantur Doctores periti ſſimi (g) jure merito agnoſcimus, tutius eſſe; ſi talis ſcriba, qui aut Beneficium obtinere, aut Ordines ſuſcipere cupit, anteâ diſpenſationis Breve obtineat *ad majorem cautelam.*

(g) Mart. Navar. Manual. c. 27. n. 212. Tolet. Juenin &c.

Respons.

Putamus, nullam irregularitatem incurriſſe duos illos advocatos in caſu propoſito nam primò Lucius Ludovici Advocatus in eam non incidit, quia ex defenſione ipſius, non niſi indirectè & ex accidenti conſecuta eſt mors calumniatoris; cùm in omnibus aut dictis aut ſcriptis ſuis innoxium defendere intenderit, morſque falſi accuſatoris, calumniæ tantùm, cujus erat conſcius, & quæ ſolâ veritatis defenſione detecta eſt, adſcribi debeat. Secundò, Geofridus quoque non debet haberi irregularis cùm ei tribui nequeat mors Joannis, qui eam ſibi attulit ob falſam accuſationem, quam Ludovico conflavit; ac Joannis partes male tantùm defendit, quòd ab ipſo non ſtarent juſtitia & veritas. Ita Hoſtienſis in ſuo Commentario in decretales: *Nec obſtat*, inquit hic Canoniſta (h), *quòd accuſator pœnam patitur talionis: quia illud fit ex vi juſtitiæ, & eſt potiùs fatuitati, ſeu malitiæ, vel duritiæ accuſatoris quàm alterius imputandum.... maximè cùm ipſemet ſciret, hoc evenire poſſe. Unde & recedendo ab accuſatione debuit ſibi cavere ab initio.*

(h) Hoſtienſis in cap. *Ad audientiam.* 12. de homicidio. &c. n. 1.

Contrà omninò dicendum eſſet, ſi accuſatio veritati fuiſſet omninò conſentanea in hoc quippe caſu procul dubio irregularis eſſet Lucius; ſciens, reum cujus cauſam defendebat, vere eſſe conſcium criminis, juſtum accuſatorem morte damnandum procuraſſet, quandoquidem in caſu efficaciter & directè ad mortem innocentis contuliſſet. Pariter Geofridus, qui partis ſuæ innocentis malè cauſam defendiſſet, vel ob ignorantiam vel negligentiam ſuam, in irregularitatem incidiſſet; quia ad ejus mortem contuliſſet; idque ob eandem rationem, quâ Medicus fit irregularis, ut ait Panormitanus (i), cùm ob ignorantiam ſuam aut incuriam ægri mortem procurat: Nam in utroque caſu mors Advocato & Medico juſtè debet tribui: cùm prior accuſatoris defenſionem; alter ægri Sanationem ſuſcipere non debuerit, niſi ſufficientem habeant peritiam, aut ſi eâ præditi, omnem curam atque diligentiam neceſſariam nolint adhibere ad fungendum officio ſuo. Ita quoque Toletus (k).

(i) Panormit. in cit. c. *tua nos.* 19. eod. tit. n. 4.

(k) Fr. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 1. c. 86. n. 2.

CASUS LXII.

Licurgus, Sacerdos Agathæ Confeſſarius ipſam jam in agone conſpiciens, ſic ut mulier iſta à quatuor jam horis nullum cibum ſumpſiſſet, ipſemet ductus motivo caritatis, juſculum ipſi ſumendum porrexit, quo vix dimidio ſumpto ſuffocata, extemplo interiit. An idcirco irregularitatem incurrit Licurgus?

Respons.

Nullâ de causâ dici poteſt, ex hoc caſu Licurgum in irregularitatem incidiſſe. 1. Quia mortem hujuſce mulieris non parere aut accelerare, ſed potius ei ſuccurere, vitamque ejus porrectâ nutritione protendere intendebat. 2. Quia hac in re illicitæ rei non dedit operam, quam nimirum cuilibet præſtare licitum eſt homini ægrotanti,

ritatem incurrere ; etiamſi præter eorum opinionem accidat, quod ex ipſarum actione contingat mortem accelerari, niſi interveniat culpabilis negligentia ; ita ut periculum accelerationis fuerit præviſum ; vel prævideri potuerit : & ex notabili negligentia prætermiſſum fuerit. Cujus rei hoc profert exemplum : *Ac proinde qui bonâ fide infirmum revolvit, ut commodiùs cibum ſubminiſtret, vel ut meliùs quieſcat, licèt acceleretur mors, non eſt irregularis, ſive is ſit Laïcus, ſive Sacerdos, aut Religioſus, ſi culpa lata non interveniat.*

Non aliter etiam docet Cabaſſutius (*b*) : *Multò minùs ergo peccant*, inquit, *vel irregularitatem incurrere dici poſſunt, ſive Sacerdotes, ſive Laïci, qui bonâ intentione, neque credentes ægrum ex hoc citiùs moriturum, ei juſculum propinant, unde fiat ut æger inopinatò citiùs moriatur, & ſuffocetur, aut ex motione ſui corporis expiret.* Cujus dicti ſui hanc affert rationem, parem cum ſuperiori jam allatâ : *Hujuſmodi enim officia per ſe, directè non tendunt ad mortem, neque ad ejus accelerationem, Itaque nihil commune habent cum irregularitate.* Idem quoque tenet Gregorius Saïrus cum novendecim, quos laudat, Authoribus, & quos recenſere longiùs eſſet (*c*).

(*b*) Joan. Cabaſſ. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 25.

(*c*) Greg. Sairus theſaur. Caſuum conſcient. l. 7. c. 6. n. 13.

Denique Cajetanus idem ſentiens mox laudatis Authoribus præiverat (*d*) dicens : *Tutè poſſunt Sacerdotes Religioſi, ſerviendo infirmis eos, etiam in finem vitæ, volvere in lecto, ut quietiùs jaceant : & cætera ſervitia exhibere cum prudentia, quæ in hujuſmodi conſueta eſt. Nec oportet inde ſcrupulum capere, ſi mors fortè ex hoc acceleratur.... nec ullus eſt irregularitatis timor in propoſito, ubi nulla eſt culpa negligentiæ.*

(*d*) Cajetan. in 2. 2. q. 64. art. 8.

CASUS LXIII.

Leïdradius, Sacerdos, primus Eleemoſynarius, & unus inter amicos ſupremi cujuſdam Principis, animadvertens, in ipſius ditione jam jam graſſari nefandi ſceleris peſtem, ipſum impulit ad edicendam Lege mortis pœnam in eos, qui de crimine iſto forent convicti, Conſilio ipſius morem geſſit Princeps, jamque duo tres-ve hujuſce criminis cenſeri ultimo affecti ſunt ſupplicio. An irregularis factus eſt Leïdradius ex morte illorum, ob datum à ſe Principi conſilium ?

Respons.

Eleemoſynarius iſte in propoſito caſu nullam incurrit irregularitatem. Ratio eſt, quia non eſt cauſa mortis eorum, qui ultimo fuere affecti ſupplicio ob violatam Principis Legem, niſi remotiſſimè, ut probatu facile eſt. Nam cum ſibi conſilii dati Principi finem non propoſuit, ut alicui mortem afferret, ſed ut bono publico conſuleret, & etiam privatorum, qui ab improbis opprimerentur, niſi malitiam ipſorum coerceret Legum ſeveritas ; atque ob eandem cauſam Princeps Legem condens, quâ in ejus infractores mortis pœna ſtatuitur, non fit irregularis ex eorum ſupplicio, quos damnarunt Judices. Ita docet Cabaſſutius (*e*). Poſt Ugolinum, Avilam, Suarem, alioſque permultos, quos laudat, Authores. *Licitum eſt*, inquit hic Canoniſta, *& irregularitatis expers, ſi Sacerdos intendens flagitia reprimi, ſuadeat Principi, ut Legem ferat, quâ certorum criminum rei morte digni plectantur capite. Non enim per generalem iſtam proviſionem poteſt dici cauſa mortis, niſi remota.*

(*e*) Joan. Cabaſſut. Juris can. theor. & prax l. 5. c. 19. n. 17.

captuque homicida, Macarius Baillivo ſuo imperavit, ut debitum conſeio jus redderet ; quo perfectò à Judice pœnalis rotæ ſupplicio ſeu crurifragio damnatus eſt : quæ ſententia fuit confirmata ex Arreſto Parlamenti lato ad appellationem interpoſitam à reo, qui poſteà ultimum paſſus eſt ſupplicium. Nunquid ex nece hujus hominis irregularis eſt Macarius ob data Baillivo ſuo mandata adeò expreſſa ?

Respons.

Certum eſt, in caſu propoſito nullam irregularitatem Macarium incurriſſe. Nam Epiſcopi aliique Præſules non fiunt irregulares, cùm Laïcis exercendæ criminalis juſtitiæ intra fines juriſdictionis ſuæ partes demandant, eiſque generatim imperant, ut juxta Leges de reis ibi paſſim obviis ferant ſententiam : dicimus, *eiſque generatim imperant* ; quia nunquam Clerico licitum eſt ſuadere Judici, aut ipſum hortari, ut reum aliquem ſpeciatim morte damnet, aut mutilatione.

Deciſionem iſtam aſtruit Bonifacius VIII. (*f*) in unâ è ſuis conſtitutionibus, in quâ ſic legitur : *Epiſcopus*, inquit hic Papa, *ſeu quicumque alius Prælatus vel Clericus, juriſdictionem obtinens temporalem, ſi homicidio, aut alio maleficio ab aliquibus in juriſdictione ſuâ commiſſo, Baillivo ſuo, aut alii cuicumque injungat, ut ſuper hos veritatem inquirens, juſtitiæ debitum exequatur, irregularis cenſeri non debet ; quamvis ipſe Baillivus, vel alius contra malefactores ad pœnam ſanguinis proceſſerit, juſtitiâ mediante. Nam licet Clericis cauſas ſanguinis agitare non liceat*, addit Bonifacius VIII. *eas tamen, cùm juriſdictionem obtinent temporalem, debent & poſſunt, metu irregularitatis ceſſante, aliis delegare.* Hactenùs dicta ſolidiſſimè ac fusè probat Hoſtienſis (*g*), & cum eo Sanctus Antoninus (*h*), aliique permulti (*i*), quorum verba, uti aliorum Canoniſtarum, referre non neceſſe putamus, poſt tam claram tamque expreſſam Bonifacii VIII. Deciſionem.

(*f*) Bonifac. VIII. in c. *Epiſcopus.* fin. Ne Clerici vel Monachi ſæcular. negotiis ſe immiſceant in 6. l. 3. tit. 24.

(*g*) Hoſtienſis in c. *Clericis.* 5. ne Clerici vel Monachi &c.

(*h*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 28. c. 2. init.

(*i*) Didac. Covar. in Clementina. *Si furioſus.* part. 2. §. 5. n. 8.

Aſteſanus. c. 6. part. 2. tit. 14. art. 4. q. 1.

Angelus de Clavaſio v. *Homicidium.* 1. n. 10.

Sylveſt. de Prierio eod. v. 3. q. 5. v. 1. & q. 7. v. 2.

CASUS LXV.

Fulbertus, Confeſſarius Bauduini, Judicis Capitalis in Oppido Corellenſi, hujus Confeſſione auditâ agnoſcens, ipſum nullatenùs eſſe affectum ad ferendam de reis duobus juxta Leges ſententiam, ipſi declarat, ſe ei abſolutionis Beneficium non eſſe conceſſurum, niſi promittat, ſe deinceps officio ſuo eſſe functurum, ſententias ſuas ferendo ex ſeveritate Legum, nullo reo excepto. Id quidem promittit Bauduinus, ac reipsâ paucis elapſis diebus, duos reos ex ſententiâ morte damnat, ac ſuam jubet perfici ſententiam. Quâ de re quæritur, utrùm abſque irregularitatis reatu Bauduinum cogere potuerit Fulbertus ad ferendam talem ſententiam, præſertim, ſi duo illi rei de eorum eſſent numero, aut hujuſmodi, quos punire nollet Judex iſte ?

Respons.

Confeſſarius ille non eſt irregularis, quòd Bauduinum coegerit ad ferendam de reis ſententiam juxta Principis Leges ; quamvis de quibuſdam agatur criminibus, quorum pœna capitalis eſt, atque promiſerit Judex ille ad impetrandam abſolutionem, ſe deinceps ſuo functurum officio, quo reipſa functus eſt, multis prolatis ſententiis capitalibus, quas confici pro flagitioſis hominibus curavit.

Ratio

tum : quod dici nequit abſque abſurditate.

Objiciet forſan aliqois, judicem, ex Eccleſiæ Deique mandato teneri ad partes judicis explendas, hoc eſt, ad damnandum capite flagitioſos, quod tamen ſine irregularitatis nota facere nequit at objectio illa nullius eſt momenti. Magnum quippe diſcrimen intercedit inter judicem & Confeſſarium, de quo loquimur : nam judex, qui reum damnat mortem ejus directè & expreſsè intendit, ejuſque cauſa eſt proxima; quamvis talem ferens ſententiam non peccet : at Confeſſarius, de quo in caſu propoſito agitur, hanc præciſè voluntatem non habet; at præcipuè intendit Judicis emendationem & ſalutem, quam ei procurare nequit, niſi ipſum cogendo ad fungendum Officio, quod ipſi neceſſario incumbit, in ſuis judiciis ſequendi leges Principis, cujos eſt miniſter.

Intereſt tamen advertere, Confeſſarium hunc, qui judicem cogere poteſt ad implendum Officii ſui debitum, nunquam mortis pœnam ipſi intimare debere, ipſi jubendo v. g. ut talem flagitioſum capite damnet, tunc enim efficaciter & directè ad mortem hujuſce hominis conferret, atque adeò in irregularitatem incideret. Generatim itaque loqui tantùm debet, ipſi imperans, ut flagitioſos juxta legis præſcriptum caſtiget, abſtrahendo à tali, vel tali pœnâ, ut jam diximus.

(a) J. Caballut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 7. Ita ſentit Caballutius his verbis (a) : *Poteſt quoque citra irregularitatem Confeſſarius recuſare abſolutionem magiſtratui; nolenti punire ex Officio & ſecundùm leges flagitioſum, quem lex jubet capitis damnari : modò generatim loquatur, ut puniat ſecundùm legem, neque directè intimet mortis pœnam.* Ita quoque docent Gregorius Saïrus (b), aliique quàm plurimi.

(b) Greg. Sairus in theſauro Theol. moralis. l. 6. c. 19. n. 16.

CASUS LXVI.

Theodosium, Carcere detentum, & de homicidio accuſatum, Gaſto ipſius Confeſſarius, cui notum erat, hunc verè hujus eſſe conſcium ob depoſitionem teſtis ocularis, ipſum obligavit ipſi abſolutionem denegans, ut crimen ſuum judici declararet, qui eum morte damnavit, ac ſententiam ſuam executioni mandari curavit. Nunquid Gaſto factus eſt irregularis?

Respons.

Ad ſolutionem hujuſce difficultatis : præſupponendum eſt principium illud certiſſimum, ſcilicet reum à judice ſuo legitimo juridicè interrogatum teneri ad confitendam veritatem, cùm in ſe eſt probatio ſemiplena. Ita ſanctus Thomas his verbis docet (c) : *Non aliquis tenetur omnem veritatem confiteri, ſed eam ſolum, quam ab eo poteſt, & debet requirere judex ſecundùm ordinem juris : putà, cùm præceſſit infamia ſuper aliquo crimine; vel aliqua expreſſa indicia apparuerint, vel etiam cum præceſſit probatio ſemiplena.* Atqui in propoſito caſu eſt *probatio ſemiplena*, in Theodoſium, cùm teſtis integræ fidei referat ſe eum vidiſſe patrantem homicidium, de quo accuſatur. Igitur Theodoſius tenetur ad confitendam judici veritatem ſub reatu peccati.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 16. in corp.

Poſito iſto ſancti Thomæ principio, tanquam

... 67. art. 2. in corp.

quo accuſabatur Theodoſius, non eſſet ſemiprobatum, ut explicat Doctor Angelicus, de nullâ prorsùs manifeſtatione reus teneretur. *Si verò judex hoc exquirat, quod non poteſt ſecundùm ordinem juris*, inquit hic ſanctus, *non tenetur ei accuſatus reſpondere; ſed poteſt vel per appellationem, vel aliter licitè ſubterfugere.* Atque adeò Confeſſarius ipſum aut abſolutionem denegando, aut aliter cogere non poſſet ad confitendum proprium crimen, niſi incurrendo irregularitatem, ſi ob factam Confeſſionem reus iſte ultimo afficeretur ſupplicio.

Vide Accusatus. Caſ. Theodemarus.

CASUS LXVII.

Sylvanus, potens impedire, ne Publius ab inimico ſuo occideretur, opem ei præſtare neglexit. An ex hac omiſſione factus eſt irregularis?

Respons.

De eâ difficultate à ſe invicem diſſentiunt Canoniſtæ. Alii ſiquidem, ut Hoſtienſis (f), contendunt, eos omnes, qui poſſunt impedire, nec tamen injuſtam alicujus mortem impediunt, fieri abſque ullâ exceptione aut diſtinctione irregulares. Alii econtra exiſtimant (g), nullam incurri irregularitatem, quamvis non impediatur, etiam malâ intentione & non ſine delectatione de ipſius occiſione. Nonnulli verò authores (h) caſum excipiunt, in quo habetur talis intentio mala, quâ ex ipſis incurritur irregularitas.

(f) Hoſtienſis in c. *Significaſti.* 18. de homicidio &c. n. 2.

(g) Alenſis l. 6. tit. 14. art. 8. q. 8. Tabiena v. *Homicidium.* 1. §. 2. & alii apud Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 1. c. 7. n. 2.

(h) Angelus de Clavaſio. v. *Homicidium.* 2. §. 17. v. *Irregularitas.* §. 8. Sylveſter. de Prierio. v. *Homicidium.* 1. q. 14.

Ad hanc autem quæſtionem ſic reſpondendum ducimus, ne eâ in re quid acerbius ſtatuatur. Vel Sylvanus Publii homicidium impedire tenebatur ex ſolo Caritatis, vel etiam ex juſtitiæ debito : ſi ſolo Caritatis debito teneretur, in irregularitatem non incidit, quamvis mortaliter peccaverit; tam grave malum non impediendo. Ita ſentit ſanctus Antoninus (i) : *Qui videt aliquem occidi, & delectatur, & poſſet etiam ſine ſui periculo liberare, ſi vellet, quamvis peſſimè faciat, non tamen eſt irregularis.* At ſi ex debito juſtitiæ & ex proprio Officio teneretur Sylvanus, non ſolùm mortaliter peccavit; ſed etiam factus eſt irregularis, non impediens mortem, quam debebat, & quam impedire poterat; cùm homicidium illud in ipſius negligentiam, tanquam in veram cauſam poſſit refundi; *Tenetur ille qui non obſtat, cùm obſtare tenetur*, inquit S. Thomas (k). atque in hoc caſu de eo idem dici poſſit : 1. ac de Nauclero, qui ſæviente tempeſtate abſque cauſâ gubernaculum deſerens naufragio anſam præbet, ac navigantium mortem procurat. 2. ac de Carceris cuſtode, qui captivos datâ pecuniâ nutrire debens, eos fame tabeſcere permittit. 3. aut denique idem ac de Medico; qui ad Curationem ægroti acceptâ mercede, ipſum ſine ope, ſine remedio deſerit, quorum defectu is moritur. Iſti omnes irregularitatem *ex delicto* incurrunt, peccando in juſtitiam propriumque Officii ſui debitum. Idem itaque de Sylvano dicendum eſt, ex hac ejuſdem ſancti Thomæ (l) regula : *Non ſolùm peccat ille, qui peccatum exequitur; ſed etiam ille, qui quocumque modo peccati eſt cauſa.*

(i) S. Anton. 3. part. ſum. theol. tit. 28. c. 2. init.

(k) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 7. in corp.

(l) Idem ibid. ad 1.

Ratio allati à nobis diſcriminis inter eum, qui

ſetur : at cùm res eſt tantùm debita titulo caritatis ; is cui res ea debetur hoc titulo, nullum ad eam jus habet acquiſitum ; quare ſi ei denegetur, non quidquam ei ſuum aufertur : ita ut non ſit *rem ei auferre*, ſed ſolùm *rem ei non dare* ; in quo ſimplex eſt dandi negatio : atqui magnum eſt diſcrimen inter *rem auferre*, & *rem non dare* : quia prius eſt cauſa proxima effectûs conſequentis, ac proinde irregularitatem parit, quando effectus ille eſt mors aut mutilatio hominis : cum alterum ſit tantùm cauſa remota & impropria.

Ex hoc itaque principio ſolvenda eſt propoſita difficultas, quo poſito dicimùs, Sylvanum in irregularitatem non incidiſſe, quòd Publii mortem impedire, cùm poſſet, neglexerit, ſi ex debito juſtitiæ & ex proprio officio ad id non teneretur ; at verò in eam incurriſſe, ſi potens impedire, cùm ad id ex debito juſtitiæ teneretur, non impedivit (*a*).

(*a*) Navarr. Man. c. 27. n. 201. Fr. Tolet. inſtr. Sacerd. l. 5. c. 87. n. 6. & 7. & apud eum Covarruv. Gregor. Sayrus theſaur. caſuum conſcient. l. 7. c. 8. n. 2. & apud eum Aſt-ſanus part. 2. l. 6. tit 14. art. 8. q 9. ſum. Piſanella. v. *Homicidium*. 4. § penult. Angel. de Clavaſio v. *Homicidium*. 1. n. 17.

CASUS LXVIII.

Cum Ariſtides Barnabam de Crimine læſæ Majeſtatis falsò inſimulaſſet, Ludovicus, ipſorum Parochus, qui compertam habens rei falſitatem, Barnabam liberare poteſt de præſenti, in quo is verſatur mortis periculo ob hujuſmodi accuſationem, quam tuentur teſtes duo ab accuſatore pecuniâ conflati, poſtulat, nùm accuſationis injuſtitiam ac falſitatem patefaciens, irregularitatem ſit incurſurus ex morte Ariſtidis, qui procul dubio, uti falſus accuſator, capite damnabitur ?

Respons.

Certum eſt, Ludovicum, omni ceſſante irregularitatis metu, accuſationis ab Ariſtide in Barnabam conflatæ falſitatem judici manifeſtare poſſe. Ratio eſt, quia in hoc caſu innoxium protegere, ipſumque ab injuſtâ oppreſſione vindicare præcipuè intendit ; ad quod etiam caritatis præcepto tenetur ; non verò mortem afferre falſo accuſatori, qui reſpectivè ad Ludovicum, per accidens tantùm punitur. *Clerico teſtificari non licet in cauſâ ſanguinis*, inquit peritus Canoniſta (*b*) ..... *ſanè poteſt teſtificari ad innocentis oppreſſi liberationem .... quamvis exinde præter ipſius teſtis intentionem ſequatur, ut Calumniator ultimo puniatur ſupplicio : id enim contingit per accidens. Talis enim, qui abditam veritatem manifeſtavit, ſolam intendit innocentis rei liberationem ; non verò, ut ſupponimus, accuſatoris pœnam .... atque ita nulla inde naſcitur irregularitas.* Hic author pro ſuâ ſententiâ laudat Ugolinum, Avilam, Saïrum, Suarem & quoſdam alios caſuiſtas.

(*b*) Joan. Cabaſſut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 20.

CASUS LXIX.

Domicius per quatuor annos ſtipendia in bello meritus eſt ; quo toto tempore pro comperto habet, ſe neminem occidiſſe vel mutilaſſe, quòd nulli unquam obſidioni aut pugnæ adfuerit. Tùm arma depoſuit, & Epiſcopo ſuo non manifeſtans, ſe arma tuliſſe, ab eo ſubdiaconatûs ordine initiatus eſt. An idipſum potuit ſine peccato, & numquid erat irregularis ?

Respons.

Contendunt authores quidam, in caſu propoſito irregularitatem reperiri ; quod probant ex communi praxi Papalem requirendi diſpenſationem, quando quis militavit, licet neminem occiderit vel mutilaverit. At cùm jure merito inficiari quis non poſſit, uſum hunc ob avaritiam ſi in jure ſit expreſſus. Atqui jus non modò exprimit, eam incurri præcisè ex eo quòd quis arma tulerit, neminem etiam occidendo vel mutilando ; contrarium potiùs in eo ſat manifeſtè fuiſſe definitum videtur. Nam Honorius III. à Sacerdote quodam Pelagio dicto conſultatus, qui incluſus in caſtello quodam à Sarracenis obſeſſo unà cùm aliis eos repulerat non ſine magnâ eorum clade, reſpondet hoc modo (*c*) : *Mandamus, quatenùs ſi de interfectione cujuſdam in illo conflictu tua conſcientia te remordet, à miniſterio altaris abſtineas reverenter, cùm ſit conſultiùs in hujuſmodi dubio abſtinère, quàm temerè celebrare.* Dubium illud, de quo loquitur hic ſummus Pontifex, non in armorum geſtionem cadere poterat ; cùm ea ſe tuliſſe & etiam in pugnâ adhibuiſſe declaraſſet hic Sacerdos : *Cùm pro eo quod aliquos percuſſiſti, irregularitatem metuas incurriſſe*, ait ipſi Honorius. Cadebat igitur dubium illud in mortem duntaxat aut mutilationem alicujus, quam attuliſſe poterat : & ſummus hic Pontifex non ipſi declarat, eum ab altari abeſſe debere, niſi legitimum ſit ipſius dubium, *de interfectione tua conſcientia te remordet* ; non verò quòd ſolùm in hos infideles ſimul cum reliquis Caſtelli præſidiariis militibus pugnaverit. Unde ſequitur evidenter, irregularitatem non eo præcisè induci, quòd quis arma tulerit, cum perſuaſum habet, ſe quempiam non occidiſſe vel mutilaſſe (*d*).

(*c*) Honor. III. in c. *Petitio*. 14. de homic. volunt. vel caſuali.

(*d*) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 7. ſect. 2.

Exiſtimamus tamen, ad Domicii prudentiam pertinere, ut diſpenſationem obtineat duabus de cauſis. 1. ut futuros conſcientiæ ſuæ remorſus devitet, tùm ob uſum petendi diſpenſationem in ſimili caſu ; tùm ob opinionem quorumdam Caſuiſtarum Ultramontanorum, qui eam putant eſſe neceſſariam. 2. ac præcipuè, quia, ſi de quodam poſteà beneficio provideretur, ipſum in foro externo interturbare poſſet aliquis competitor, quòd diſpenſationem ſuam non obtinuiſſet *ſuper portu armorum*, ac difficillimè probare poſſet, ſe bellica per quatuor annos ſtipendia meruiſſe, neminem occidendo aut mutilando.

CASUS LXX.

Annibal, per triennium Dymacharum ductor, neminem occidit vel mutilavit : At milites ipſius quoſdam ſæpè occiderunt hoſtes, quibus juſtum à Principe bellum fuerat illatum. Poſteà ductor ille armis depoſitis militiam Clericalem profeſſus eſt, non obtentâ Papali diſpenſatione neque *à ſavis*, neque *à portu armorum*. Sacris initiatus curatum obtinuit Beneficium, cujus functiones omnes ferè per biennium abſque ullo conſcientiæ ſcrupulo exercuit. Non ita pridem verò dictum eſt ipſi, eum eſſe irregularem, nec proinde potuiſſe clericali ordini adſcribi aut de Curâ, quam poſſidet, Canonicè provideri, non priùs obtentâ Papali diſpenſatione. An illud verum eſt ?

Respons.

Ductor ille non erat irregularis, neque adeò Pontificiâ diſpenſatione indigebat : nam primò irregularis non erat, quòd nudè arma tuliſſet, cùm neminem interfeciſſet aut mutilaſſet. Romanâ igitur diſpenſatione ei non opus erat *ſuper portu armorum*, cum hæc diſpenſatio ſit tantùm neceſſaria in caſu illatæ mortis aut mutilationis, ut in ſuperiori deciſione oſtendimus.

Neque etiam irregularis factus fuerat Annibal, quia

Digitized by Google

eſſet, ad ſuſcipiendum Clericatum, uti docent idem Navarrus, Sylveſter, Avila, Suarez, Sylvius & alii (c); quicquid in contrarium ſentiant Authores nonnulli. En verba Navarri: *Imò & quicquid dicat Speculator (d) & nonnulli alii. Nos opinionem, Innocentii, Panormitani & communem in cap. penultimo homicidio, certam putamus ſcilicet; quòd qui in prælio, vel aliâ quâcumque rixâ interſunt illis, ex quorum parte ſunt injuſta, auxiliando vel favendo, ſunt irregulares; ſi aliquis in eis deformetur, ſive interſint armati, ſive inermes; ſive deforment, ſive non, ſive ob id timor nimiùs augeatur, ſive non.*

(c) Navar. cit. n. 224. & l. 5. conſil. 14.
Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Irregulari-tas.* 2.
Sylv. de Prierio. v. *Bellum.* 3. q. 3. Suarez & alii.
(d) Durandus de diſpenſat. §. *Juxta.* o. 56.

CASUS LXXI.

Felicianus, Sacerdos, Eleemoſynarii munere in exercitu Belgico fungens, accinctos ad pugnam milites hortatus eſt ad ſtrenuè decertandum; atque ipſis etiam arma, pulverem pyrium glandeſque plumbeas cum aliis diſtribuit tùm utrinque pugnatum eſt acriter, atque in loco certaminis plura etiam, quàm quatuor cæſorum Hoſtium millia jacuere. An ideò factus eſt irregularis?

Respons.

Non putamus, quòd ſi bellum ſit legitimum, Irregularis factus ſit Felicianus, quòd generatim milites ad ſtrenuè decertandum pro bono Regni, vel Religionis hortatus ſit. Ratio eſt quia non cenſetur præcisè mortem hoſtiom poſtulare, ſed juſtam tantùm in eos Victoriam, quæ abſque Sanguinis effuſione, aut ſaltem cujusquam morte aut mutilatione, abſolutè loquendo, obtineri poteſt; quamquam verum ſit, id rarò contingere.

Confirmari poteſt noſtra hæc ſententia 1. Ex decretali Honorii III. (e), quam ſæpè jam in reſponſionibus ad alias difficultates laudavimus: nam in ea is tantùm irregularis ab hoc ſummo Pontifice declaratur, qui manu propriâ occidit vel mutilavit, ut oſtendimus in ſeptima deciſione. Unde ſequitur, in ſimili caſu Eleemoſynarium, qui milites hortatur ad certandum fortiter, alioſque, qui neminem occidunt vel mutilant, quales ſunt vulgò Imperatores, Tubicines, & Tympanatribæ, nullam incurrere irregularitatem. 2. Ex aliâ Decretali Alexandri III. Ad Epiſcopum Lucenſem (f); cujus argumentum his verbis expreſſum (g) referre ſat eſſe ducimus: *Non punitur Clericus ut homicidi, ſi fuit ipſe in conflictu pro parte violentiam repellentium: Licet ibi aliqui mortui ſint, & ipſe lapides projecit, ex quo nullum ipſe percuſſit.*

(e) Honor. III. in cit. c. *Petitio.* de homicid. &c.

(f) Alex. III. in c. *Præſentium.* 3. de Clerico percuſſore l. 5. tit. 25.
(g) Argument. dicti capit.

Si tamen arma, pulverem aut plumbum præcisè ſubminiſtraſſet Felicianus, ad occidendum quoſdam privatos, irregularitatis laqueo fuiſſet involutus, quod ad mortem inde ſecutam efficaciter contuliſſet:

Neque arbitraria eſt, ſed Legitimis fulta rationibus allata differentia inter eos qui pugnant, aut ad pugnam excitant in bello juſto, & inter eos, qui in bello injuſto ita ſe gerunt. Nam prioris rei juſtæ ac licitæ dant operam; alii verò qui norunt bellum eſſe injuſtum, rei de ſe illicitæ ac malæ, committendo videlicet, aut alios adhortando ad patrandum ſibi ab aliis occiſi vel mutilati. Laudat hic Author pro ſuâ ſententiâ Sylveſtrum, Navarrum, Avilam, Suarem, alioſque nonnullos (i), quibus addi poterat Sanctus Antoninus (k), qui eandem poſt alios multos, quos refert, Canonum interpretes (l) tuetur Doctrinam, quam probat ex Epiſtola Papæ Leonis IV. ad exercitum Gallorum an. 849. ſcripta, quæ decreto Gratiani inſerta reperitur (m).

Denique allatis hactenùs probationibus addi poteſt Gloſſæ ſententia (n), quæ eandem etiam probat veritatem ex tribus Canonibus in Decreto Gratiani allatis (o), quibus conſtat, ipſis Pontifices ſummos Leonem IV. Adrianum II. Et Sanctum Gregorium Magnum ad bellum juſtum & ad pugnam ſine difficultate excitaſſe quamvis enim dici queat, Irregularitati non ſubjici ſummos Pontifices, ex eorum tamen exemplo authoritatem ſumere poſſunt bellici Eleemoſynarii ad hortandum ſimiliter milites, qui ad pugnam in bello juſto ſunt parati.

Exiſtimarunt quidem Canoniſtæ nonnulli, ut Hoſtienſis eos, qui milites hortantur ad pugnam *Inſtante ipſo conflictu*, fieri irregulares: at contrarium non ſine ratione docent Covarruvias, Toletus, & alii. Nam hæc diſtinctio nullâ fulcitur legitimâ ratione cùm pro re iſtâ nullius ſit momenti temporis circumſtantia.

(i) Sylveſt. de Prierio v. *Bellum.* 3. q. 3.
Nav. Manual. c. 27. n. 2. 15. & 224. Avila part. 7. diſput. 6. ſect. 3. dub. 2.
Suarez. tom. 3. diſput. 47. ſect. 5. n. 1.
(k) S. Anton. 3. part. tit. 28. c. 2. §. fin. init.
(l) Hoſtienſis, Archidiaconus, Innocentius. Joan. Calderinus & Joan. de Legnano.
(m) Leo IV. in can. *Omni.* 9. 23 q. 8.
(n) Gloſſa in c. quod in dubiis. § de pœnis v. *Incitat.* l. 5. tit. 17.
(o) Can. *Igitur.* 7. can. *Hortari.* 10. & can. *Ut pridem.* 17. 23. q. 8.

CASUS LXXII.

Didymus, in Parlamento Rhedonenſi conſiliarius Clericus, cùm relationi proceſsûs Capitalis Maglorii interfuiſſet, è curia tantùm receſſit, quando mox proferendum erat mortis Arreſtum; atque ultimo flagitioſi hujuſce hominis ſupplicio præſens eſſe voluit. An ideò incurrit irregularitatem?

Respons.

Conſiliarius iſte irregularitatem non incurrit, quòd proceſsûs Criminalis Maglorii, relationi, & publicè lati in ipſum Arreſti executioni interfuerit. Nam 1. nullo Canone irregulares declarantur Clerici, quòd proceſsûs Criminalis relationi adfuerint, ſed ſolùm quod ſententiam protulerint *in cauſa ſanguinis*, hoc eſt, mortis aut mutilationis. 2. Quamvis prohibuerit Secundum Concilium Matiſconenſe, habitum an. 585. Sub Pontificatu Pelagii II. & cui adfuere præſentes ſexaginta duo Epiſcopi, præter multos aliorum legatos, ne Clerici cauſis criminalibus ſe immiſcerent, aut ultimæ reorum adeſſent ſupplicio: *Definientes ut ad locum examinationis reorum nullus Clericorum accedat, neque interſit. Atrio Sanriolo, ubi pro reatûs ſui qualitate quiſpiam interficiendus eſt*, inquiunt Patres hujuſce Concilii (p), & quamvis Decretum illud à quarto Lateranenſi Concilio, an 1215. ſub Innocentio III. habito fuerit confirmatum (q), in quo ſic habetur: *Sententiam ſanguinis nullus Clericus dictet, aut proferet; ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur interſit:* Certum eſt tamen, Clericum ex eo non fieri irregularem, quòd interſit ultimo rei alicujus Supplicio, aut mutilationi, licet in Eccleſiæ prohibitionem delinquat. Ita ſentit Gloſſa his verbis (r): *Sed ſi intereſt tantùm, nunquid propter hoc efficitur irregularis, ut propter hoc*

(p) Conc. Matiſcon. 2. can. 10.
(q) Conc. Lateranenſ. gener. 4. in c. *Sententiam.* 9. ne Clerici vel Monachi ſecular. negotiis ſe immiſceant. l. 3. tit. 50.
(r) Gloſſa in d. c. *Sententiam.* v. *Sanguinis.*

depon-

Digitized by Google

(a) Innoc. IV. ind. e Sententiam.

ſit, Concilii Lateranenſis; *hoc non irregularem*, inquit hic Papa, *niſi interſit, autoritatem præſtans, vel auxilium.* Unde colligunt Authores quidam, Clericum, qui habens temporalem juriſdictionem, rei alicujus ultimo adeſt ſupplicio, quem capite damnavit ipſius Baillivus, ex hoc fieri irregularem: quia cenſetur, inquiunt, cooperari morti hujuſce hominis, ipſius ſententiæ executionem præſentiâ ſuâ aſſerendo.

CASUS LXXIII.

Acharius, ſancti Altini Parochus, detinnit ac judicis poteſtati permiſit Paulinum, qui modò hominem interfecerat ex inſidiis; iſque viciſſim ob crimen illud ultimo affectus eſt ſupplicio. An Acharius irregularis eſt, *ex defectu lenitatis*, quòd ad mortem flagitioſi hujuſce hominis contulerit?

Respons.

Certum quidem eſt, ex opinione Doctorum omnium Transmontanorum, Acharium in irregularitatem incidiſſe: at verò contrariam Theologi atque Canoniſtæ Galliæ tenent opinionem, quæ conſentanea eſt juriſprudentiæ, quæ univerſim in omnibus hujuſce Regni Parlamentis tenetur: eorumque hæc eſt potiſſimùm ratio, quia, ut jam alibi diximus, ii tantùm in hac ditione irregulares habentur, qui extra caſum inevitabilis neceſſitatis propriam defendendi vitam, fuere cauſa proxima mortis rei; quales ſunt Actor criminalis, qui in Galliâ ſolus eſt Regius Procurator, judex, qui tulit ſententiam, & Carnifex, qui eam executus eſt. Atqui Acharius non fuit cauſa proxima mortis Paulini, quòd ipſum detentum judicis poteſtati ſubjecerit; ſed cauſa ſolùm remota, quales ſunt actor civilis, teſtes, Advocatus qui dicit aut ſcribit in accuſatum, & ii, qui indicia judici præbent, aut monita, ut reus damnetur (b).

(b) De Ste. Beuve tom. 2. Cas. 20. 56. & 68.

CASUS LXXIV.

Balthazar, cùm cognoviſſet in vicinâ ſuis ædibus domo adeſſe furem, conſilium dedit, aut imputavit, ut is detineretur. At fur aggreſſoribus ſuis reſiſtens occiſus eſt. An ex nece hujuſce hominis irregularitatem, incurrit Balthazar?

Respons.

Certum eſt, quòd Balthazar ex nece hujuſce hominis non factus eſt, irregularis, nam omni irregularitatis metu ceſſante, ſuaderi aut etiam imperari poteſt res licita, quæ ex ſe & ſecundùm veriſimilitudinem neque homicidium, neque mutilationem parere debet, quamvis per accidens contingat, ut quis occidatur aut mutiletur: atqui Balthazar non niſi licitum quid ſuaſit aut imperavit: neque ipſi adſcribi poteſt negligentia ad providendum eventum futurum; atque adeò neque homicidii particeps fuit, neque irregularis. Quæ omnia ſunt conſentanea principio ſancti Thomæ (c), ut videre eſt in deciſione 47. hinc quæſtionem iſtam ſic definivit Innocentius IV. (d), in ſuo commentario in quinque libros Decretalium, in quo ſic loquitur: *Sed ſi inſiſteret conſilio liciti operis; ut quod caperetur maleficus, vel alter conſimilis; tunc non ſit irregularis conſiliarius, etiamſi capiens maleficum eum occidat: quia hoc non conſuluit.* Idem ergo tùnc dicendum, ac de patre, qui uni è ſuis famulis ſapienti ac diſcreto imperaſſet, ut modera-

(c) S. Th. in 4. diſt. 15. q. 2. art. 2. quæſt. 2. ad 3 vel 2. 2. q. 64. art. 8. in corp.
(d) Innoc. IV. in c. *Audientiam.* n. de homicidio. &c. n. 1.

pere conſilio ... tus, quòd ægrotanti remedium nondum experientiæ ſubjectum porrexerit, ignorans, an ipſi utile foret, an verò noxium, mortuoque paulò poſt ejus ſumptionem ægrotante Dracontius, ab eo tempore continuo conſcientia eâ de re remorſu angitur. Nunquid in hoc caſu ordines poteſt ſuſcipere abſque prævià diſpenſatione?

Respons.

Medicus iſte tutâ conſcientiâ ſacros nequit ordines ſuſcipere abſque diſpenſatione. Ratio eſt, quia, cùm profiteretur Medicam artem; ſe gerere tenebatur prudenter ac juxta artis regulas: at prudentia exigebat, ne ægro huic remedium daret; ignorans, an ipſi foret utile, ac prohibebat, ne vitam hominis committeret fortunæ remedii, cujus nec vim nec effectum noverat. Cum igitur ex pravo hujus remedii effectu obierit homo iſte, factus eſt coràm Deo reus homicidii, atque adeò irregularis. Idque eò certius eſt, quod Medicus ſcire tenetur omnia medicamenta, ut ait Lex, eſſe venena (f): *Qui venenum dicit, adjicere debet, utrùm malum, an bonum. Nam & medicamenta venena ſunt:* atque adeò iis nunquam ipſum uti debere, quin ei ſit moraliter comperta, vis eorum, & quis futurus ſit eorum effectus.

(f) Leg. *Qui venenum.* 2. 6. ff. de verborum ſignific. l. 1. tit. 14.

Inſuper ex conſcientiæ ſuæ ſtimulis ſat manifeſtè noſſe poterat Dracontius, ſe eſſe irregularem, atque exteriùs ſe pro tali gerere debere; ut in ſimili caſu expreſsè definivit Clemens III. (g) in Decretali ſcriptâ ad Canonicum, qui erat Medicus, & cui incertus erat remediorum, quæ ægris ſuis dederat, eventus. En factum, de quo interrogatus fuerat hic ſummus Pontifex: *Ad aures noſtras, te ſignificante, pervenit, quòd cum in arte Phyſica eruditus ſis, juxta ipſius artis traditionem exhibuiſti cum diligentia medecinam, licèt pluries in contrarium ſucceſſerit; & quibus putabas adhibere medelam, medecinæ præceptis, mortis periculum incurrerunt. Verùm quia ad ſacros Ordines deſideras promoveri, ſuper eos nos conſulere voluiſti.* En verò definitio hujuſce Papæ: *Tibi breviter reſpendemus, quòd ſi ſuper præmiſſis conſcientia tua te remordeat, ad majores Ordines de noſtre conſilio non aſcendas.* Ad quod ducit Gloſſa (h): *Hoc eſt conſilium reverentia cui obediendum eſt ... ſecùs in conſilio perfectionis.* Atqui conſtat, Canonicum hunc non videri procul dubio eſſe reum: neque etiam legitimo ipſius dubium niti videtur fundamento, cùm ægris ſuis juxta artis ac prudentiæ regulas remedia ſemper porrexerat. *Non videtur imputandum, ſi adhibuit diligentiam, quam potuit,* ait iterum Gloſſa eadem (i): Ipſi tamen declarat hic Pontifex, ob ſolum conſcientiæ ſuæ remorſum eum Ordines ſuſcipere non debere. Econtra Dracontius, de quo ſit mentio in caſu propoſito, procul dubio reus eſt, neque de gravi peccato excuſari poteſt, cùm in omnes ſibi præſcriptas arte medicâ, prudentiâ & Caritate regulas, dubium expertus ſit, vel potiùs noxium remedium cum detrimento vitæ ægroti ſui: atque adeo potiori jure cenſendus eſt irregularis, quam Medicus Canonicus, de quo loquitur Decretalis Clementis III. Ita quoque docent (k) Navarrus, Toletus, Cabaſſutius aliique poſt duos celeberrimos, Canoniſtas Hoſtienſem ſcilicet & Panormitanum, qui in hoc Innocentii IV. ſententiam tantùm ſecuti ſunt (l).

(g) Clemens III. in c. *Ad aures.* 7. de ætate, qualitate & Ordine proficiendorum. l. 1. tit. 14.
(h) Gloſſ. in eo c. v. *Conſilio.*
(i) Gloſſ. ibid. v. *Cum diligentia.*
(k) Navarr. Manual. c. 27. n. 218. Fr. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 1. c. 81. n. 7. J. Cabaſſut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 21. & c. 10. n. 15. & alii communiter poſt Hoſtienſ. & Panormit. in c. *Tua nos.* de homicidio &c.
(l) Innoc. IV. ſup. citat. c. *Tua nos.*

CASUS

Digitized by Google

Si Acolythus iſte, chirurgiæ peritiſſimus, in curationibus ſuis omnes hac arte præſcriptas regulas obſervàrit, non factus eſt irregularis; licèt quorumdam mors ægrototum ſubſecuta ſit. Ratio eſt, quia Innocentius III. Ex Conſtitutione ſuâ in Concilio Lateranenſi œcumenico quarto emiſsâ (*a*) Subdiaconos tantùm, Diaconos & Sacerdotes prohibet exercere Chirurgiam: *Nec ullam Chirurgiæ artem*, inquit, *Subdiaconus, Diaconus vel Sacerdos exerceat, quæ aduſtionem vel inciſionem inducit.* Unde ſequitur, ſimplices Clericos, eoſque, qui nondum Sacris initiantur Ordinibus, quamvis Beneficium obtineant, non fieri irregulares ex uſu Chirurgiæ cùm membrum aliquod corporis amputare, aut adurere tenentur, quamvis aliquoties mors ægrotorum ſubſequatur, modò ſine ſuâ contigerit culpâ, omneſque artis ſuæ regulas obſervarint. Ita docet inclytus Theologus his verbis (*b*): *Clericus qui ſecundum artem abſcidit vel aduſſit, & mors quidem eſt ſecuta, at non ex aduſtione vel abſciſione, ſed ex gravitate morbi, juxta Avilam & Bonacinam qui Sairum, Molinam & alios citant, non eſt irregularis: quia mors non videtur imputanda abſcindenti vel adurenti, ſed gravitati morbi.* Tùm ſubdit hic Author: *Si tamen dubium eſſet unde mors ſecuta ſit, Clericus pro irregulari eſſet habendus.* Quod probat ex Decretali Clementis III. quam attulimus in deciſione proximâ.

(*a*) Innoc. III. in c. *Sententiam.* 9. ne Clerici vel Monachi ſecular. negotiis ſe immiſceant.

(*b*) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Chirurgus.* quæſito 2. Conclus. 2.

CASUS LXXVII.

Maximinus, Sacerdos, Julittæ ſorori ſuæ vomicâ laboranti in mammis emplaſtrum, ut ſibi dictum fuerat, mollificativum hujuſmodi abſceſsûs dedit, quo uſa eſt Julitta, & poſt apertam vomicam copioſumque puris profluvium extincta eſt. Nunquid in hoc caſu irregularis eſt Maximinus? an eſſet pariter, ſi abſceſſum ſanare per inciſionem ſuaſiſſet, unde mors eſſet ſubſecuta?

Respons.

Res odioſæ, quales ſunt cenſuræ & irregularitas; ſtrictè ac rigoroſè ſunt exponendæ; nec extendendæ ultrà id quod in jure exprimitur, ex hac Bonifacii VIII. (*c*) regulâ: *Odia reſtringi ..... convenit.* At jure inter irregulares tantùm recenſentur Sacerdotes, Diaconi & Subdiaconi, qui Chirurgiam exercent *per inciſionem aut aduſtionem.* Ex quo inferendum, cùm Maximinus in propoſito caſu nullum amputaverit membrum, aut inciderit, vel aduſſerit, eum non eſſe irregularem, quòd emplaſtrum ad ſanationem vulneris dederit. *Sacerdos*, inquit Sylvius (d), *qui Secundùm regulam artis applicat emplaſtrum mollificativum, quo apoſtema ſeſe aperit, & mors inde, ſequitur ſine ejus culpâ non eſt irregularis, quia non exercet Chirurgiam, ſciudendo vel urendo.* Ita ſentit Doctus iſte Theologus de primâ quæſtione propoſitâ.

(*c*) Reg. 15. de reg. juris in 6.

(*d*) Fr. Sylv. reſolut. var. v. *Chirurgus.* quæſito 2. conclus. 5.

Quod ad Secundam pertinet. idem dicendum eſt ac de priore, ut docet idem Author, qui ſubdit: *Idemque judicium eſt, ſi, Secundùm peritiam artis jubet, vel conſulit inciſionem vel aduſtionem;* Dictique ſui eandem jam à nobis Superius allatam rationem profert: *Quia Clericis inhibetur ipſa inciſio & aduſtio; non autem mandatùm vel conſulunt aut mandant actionem fieri, cui annexa eſt irregularitas.*

Idem poſt Sylvium docet Cabaſſutius (*f*): *Poteſt etiam Sacerdos*, inquit, *conſulere ſecundùm regulas Medecinæ, vel exhortari, ut membrum amputetur Sphacetiſmo affectum, dum caveat, ne abſciſionem per ſe exequatur. Id enim ..... Canones ei prohibent:* Quod verum eſſe aſſerit; quamvis ex abſciſione membri æger moriatur. *Neque peccato aut irregularitati ſubditur Sacerdos, qui juxta Medicinæ præcepta juſſerit vel conſuluerit membri amputationem, aut venæ Sectionem, tametſi fortuitò & ex accidenti mors inde ſecuta fuerit.*

(*f*) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 22.

CASUS LXXVIII.

Cygiranus, Chirurgus laïcus, ſtatum Clericalem amplexus; poſt ſuſceptum etiam Subdiaconatum, ſorori ſuæ Paulinæ Thoracis diſtillatione laboranti venam aperuit; ac poſt venæ ſectionem morbus Paulinæ adeò increvit, ut poſtridie obierit. An irregularis eſt Cygiranus?

Respons.

Qui Sacris initiati ſunt Ordinibus fiunt irregulares ex exercitio Chirurgiæ *per inciſionem*, vel *per aduſtionem*, uti probavimus ex quarto Lateranenſi Concilio œcumenico, cujus decretum retulimus in Septuageſima ſexta deciſione, quod innovatum eſt à pluribus aliis Conciliis ac præſertim Budenſi an. 1279. (g), à Nemauſenſi an. 1284. (*h*). & à Synodo Bajocenſi an. 1300. (*i*), quæ omnia Concilio Lateranenſi fulciuntur.

Quod cùm ita ſe habeat ac venæ apertio ſit vera inciſio, dubia eſſe nequit Cygirani irregularitas, ut ſentit Sylvius (*k*): *Quia qui venam aperit*, inquit, *propriè dicitur incidere, & huic ſententiæ* (affirmativæ) *libenter ſubſcribo.*

(*g*) Conc. Budens. can. 9.

(*h*) Conc. Nemau. can. 7.

(*i*) Synod. Bajocenſ. c. 35. apud Labbe Tom. 11. Conc. p. 1415.

(*k*) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Chirurgus.* quæſito 2. Conclus. 2.

CASUS LXXIX.

Ennodius, Religioſus Sacerdos, artis Chirurgicæ peritiſſimus, Titiæ vomicam aperuit, ac neceſſaria ei adhibuit remedia ex ſolo caritatis motivo, & abſque ullâ propriè lucri intentione. Tùm citiùs Titia liberum ſpirans aërem, ac etiam fatigata labore contra expreſſam Ennodii defenſionem, inde mortem præmaturam ſibi aſcivit. Nunquid Ennodius in hoc caſu irregularitatem incurrit?

Respons.

Priùs jam dicta non iterabimus hic de prohibitione Eccleſiæ factâ Clericis ſæcularibus & regularibus, qui Sacris initiati ſunt ordinibus, ne ſub irregularitatis pœnâ Chirurgiam exerceant. Sed ad propoſitæ difficultatis ſolutionem referimus tantùm Decretalem Innocentii III. ad Epiſcopum Placentinum (*l*), & qui de ſimili difficultate fuerat interrogatus, in quâ declarat hic ſummus Pontifex, Sacerdotem Religioſum, qui mulieri tumorem aperuerat, quæ paulò poſt obierat, quòd præter prohibitionem ipſi factam, liberiorem ſpiraſſet aërem, graviter peccaſſe artem exercendo ſtatûs ſui Sanctitati haud congruam; *Licet ipſe Monachus multum deliquerit, officium alienum uſurpando, quod ſibi minimè congruebat:* Et dignum eſſe, ſi in hoc proprii lucri cupiditate egiſſet, qui juxta rigorem Canonum à functionibus ſuis interdiceretur: *Alioqui interdicenda eſt ei Sacerdotalis Ordinis executio de rigore.*

(*l*) Innoc. III. in c. *Tuæ nos.* 19. de homicid. &c.

Digitized by Google

artem exerceet abſque Papali diſpenſatione & contra vedtum Canonum; quamvis aliunde neceſſariâ ſit peritiâ, & omnes requiſitas adhibeat cautiones: Nam in hoc caſu irregularitatem incurreret, ſi mors aut mutilatio ſequeretur, quòd rem feciſſet ſibi ab Eccleſia prohibitam. *Dans operam Officio, vel rei illicitæ*, ait Panormitanus [a], *imputatur eventus mortis, quantumcumque proceſſerit ſine culpa ejus*; uti eam quoque incurreret, quamvis rei licitæ operam daret, ſi ob notabilem ejus negligentiam mors aut mutilatio contingeret, ut expreſsè definivit Alexander III. [b], ac docet Hoſtienſis his verbia [c]: *Si ante factum, vel in facto, vel ex poſt facto reperiretur de morte culpabilis, irregularis eſſet*; & cum eo Panormitanus.

(a) Panormit. in cit. ca. *Tua nos*.
(b) Alex. III in c. *Continebatur* 8. eod. tit.
(c) Hoſtienſ. in cit. c. *Tua nos*. Item Panorm. ibid.

Unde colligendum eſt, ad reſpondendum propoſitæ difficultati, quòd, licèt Ennodius artis Chirurgicæ eſſet peritus, habendus eſt tamen irregularis, quòd uſus illius ex Canonum præſcripto ipſi ſit interdictus. Quod quidem evidens eſt non ſolùm ex Decretali Alexandri III. modò citatâ, ſed etiam Innocentii III. qui loquens de Sacerdote Religioſo, qui hanc exercuerat curationem, vult tantum rationem haberi ipſius peritiæ, diligentiæ quam adhibuerat, & charitatis, quâ remotâ omnis lucri ſpe egerat, & ob eas cauſas conſentit, ut neceſſaria ipſi concedatur diſpenſatio. *Si tamen* inquit hic Papa, *cauſâ pietatis, & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in exercitio Chirurgiæ, omnemque ſtuduit, quam debuit, diligentiam adhibere; non eſt ex eo, quod per culpam mulieris contra conſilium ejus accidit, adeò reprobandus, quod non poſt ſatisfactionem condignam, cum eo miſericorditer agi poſſit, ut Divina valeat celebrare* [d].

(d) Item Alex. de novo in addit. ad Panorm. in c. *Exhibita* 21. eod. tit.

CASUS LXXX.

Gatianus, Sacerdos, videns Chirurgum accinctum ad amputandam Guiberto tibiam, ipſum in hac curatione juvare voluit, neceſſaria ipſi in manibus præbendo inſtrumenta & etiam tenendo ægrotum per amputationis tempus. Sed quia paulo poſt peractam abſciſſionem mortuus eſt Guibertus, timet ne irregularis factus ſit, quòd ejus mortis fuerit particeps. An legitimus eſt ipſius timor?

Respons.

Sacerdos iſte in caſu propoſito non factus eſt irregularis. Ratio eſt, quia de iis tantùm jus loquitur, qui membrum aliquod amputant aut adurunt; non verò de iis, qui opem tantùm præſtant, non adhibito ferro vel igne. At, ubi agitur de irregularitate aut cenſuris, non extendi debent Legis verba, ultrà proprium eorum ſenſum, quia res eſt odioſa, quam proinde reſtringi & juxta ſtrictum verborum Legis ſenſum exponi neceſſe eſt, ut alibi jam probavimus ex hac juris regulâ [e]: *Odia reſtringi.... convenit*; quæ ex hoc alio Juris Romani effato confirmari poteſt [f]: *expreſſa nocent, non expreſſa non nocent*.

(e) Reg. 15. de reg. juris in 6.
(f) Reg. 155. ff. de diverſis regulis juris antiqui l. 50. tit. 17.

Ita ſentit Navarrus [g]; ſuamque probat ſententiam, 1. ex hoc Sancti Gregorii dicto [h]: *Rem quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit*: Cui rationem iſtam addit inclytus iſte Canonum interpres: *Quia nullo jure cavetur, quod juvans Chirurgum incurrat irregularitatem abſque ſua culpa propter mortem vel mutilationem.*

(g) Navarr. Manual. c. 27. n. 217.
(h) S. Greg. in c. *Cognoſcentes*. 2. de conſtitution. l. 1. tit. 4.

Quamvis idem non ſit dicendum de eo, qui efficaquit Sanctus Hieronymus [l], *ſed crudelis ideò vocatur, quòd crudelis patientibus eſſe videtur. Nam & latro ſuſpenſus patibulo crudelem Judicem putat.* Atque ob eam cauſam Eccleſia, quæ cupit, Miniſtros ſuos in omnibus actionibus ſuis pietate ac miſericordia prælucere, & eos Chriſti Domini ſui ac prototypi exemplum imitari, eos etiam arcet ab officio Eccleſiaſtico in quibus non elucet illa manſuetudo. Sed è contra, quia Chirurgus ægro membrum amputans, ipſi nullatenùs crudelis videtur, & ægro potiùs eſt perſuaſum, non ſibi membrum abſcindi, niſi ad vitæ cuſtodiam; eadem Eccleſia nihil idcirco in eos conſtituit, qui Chirurgo amputanti ſuam præſtant opem. *Chirurgus autem*, addit Navarrus, *& qui juvant illum, miſericordia & pietate moti, nec ſunt crudeles, nec ſimiles crudelibus: & ita longè diverſa ratio induxit Eccleſiam ad conſtituendum Judicem, etiam juſtè judicantem & juvantem eum, irregulares, quàm Chirurgum & eum juvantem.*

(k) Alex. Halenſ. 3. part. q. 34. memb. 1. art. 3.
(l) S. Hieron can. *Non eſt*. 28. 23. q. 5.

Altera ratio eſt, quia totius Miniſterii Evangelici finis eſt Euchariſtia, quæ eſt Sacramentum unionis ac vitæ, in eo quod inſolubilem Chriſti & Eccleſiæ conjunctionem ſignificet, ac dignè ſuſcipientes vivificet. Unde ſequitur, eos, qui vitam adimunt, aut in ſceleris vindictam membrum aliquod è corpore avellunt, non eſſe habiles, ut inter Eccleſiæ Miniſtros recenſeantur, non magis quàm eos, qui in his cruentis actionibus illos adjuvant: At è contra eò tendit officium ac intentio Chirurgi, ut corporis vita ſervetur, nullumque abſcindatur membrum niſi ad bonum ſalutemque ipſius corporis; Unde, qui eum in curationibus ſuis adjuvant, Eccleſiaſtico Miniſterio non ſunt indigni. Idem communiter cum Navarro docent Præpoſitus, Avila, Sylvius aliique permulti tum Theologi, tum Canoniſtæ [m].

(m) Joan. Ant. à ſancto Georgio Cardinalis vulgò Præpoſitus. Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Chirurgus*. Avila part. 6. diſp. 6. ſect. 3. & alii communiter.

CASUS LXXXI.

Hierotimus, enſe cum Benedicto dimicans, ipſi dimidium pollicis aut indicis abſcidit, aut ictum in vultu ipſum occæcavit, atque adeò irregularem effecit. An ideò Hierotimus irregularitatem incurrit?

Respons.

Certum quidem eſt, parem eſſe homicidii ac mutilationis effectum quoad irregularitatem, ut patet ex Decretali Alexandri III. ad Epiſcopum Salernitanum [n]: Attamen Hierotimus non cenſendus eſt irregularis, quòd Benedicto dimidium pollicis aut indicis abſciderit: ne in eam quidem irregularitatem incurriſſet, quando alterutrum ex his digitis amputaſſet: Ratio eſt, quia non inducitur irregularitas, niſi ex mutilatione membri: Atqui digitus non cenſetur eſſe membrum, ſed ſolùm pars membri, ut ait Lex [o], & probat Navarrus [p], qui poſt Panormitanum dicit [q]: *Illa pars hominis dicitur membrum, quæ officium per ſe diſtinctum habet, ut manus, pes, auris, argum. Can.* ſingula. *Diſt. 89. quare digitus non eſt membrum, ſed pars membri juxta Barrholum in Leg. 2. ff. de pub. judic. quem firmiter ſequimur contra Cajetanum 2. 2. q. 95. licèt eum ſequatur Sotus l. 2. q. 5. art. 1. de juſt. & jure.* Atque ad refellendam Cajetani opinionem addit hic Canoniſta; *falſum eſt id quod Cajetanus pro ſe adducit, ſcilicet quod, ut ſit membrum, non eſt neceſſe ut habeat officium diſtinctum ab aliis membris, & ſatis eſt, quod ſit ſocius & adjutor in illo officio faciendo: quia etiam*

(n) Alex. III. in cap. *Porrò* de Clericis pugnant. in duello l. 5. tit. 14.
(o) Leg. *Idem Offilius*. 10. ff. de ædil. edict &c. l. 21. tit. 1.
(p) Navar. Ma. cap. 27. n. 106. & 107.
(q) Panorm. in cap. *Cum illorum* 32. de ſent. excom. &c. n. 8.

pars

Digitized by Google

&c. in 6. init.

(*b*) Panorm. in cap. *De Diacono*. n. 10. qui Clerici vel voventes &c.
Didac. Covarruv. in Clement. *Si furioſus*. de homicid. part. 13. cit. tit. n. 8.
Felinus in cap. *Ego*. de jurejur. col. 2. & in cap. *Cùm illorum*. ſup. cit.
Michael Salon. in 2. 2. q. 52. art. 1. controverſ. 4. & ſeptem alii.

chael Salonius (*b*), aliique plurimi authores graviſſimi.

Hierotimus etiam irregularitatem non incurrit, quòd Benedicto eâ ratione cæcitatem attulerit, quâ in propoſito caſu refertur. Nam, quamvis ex ictu accepto in vultu occæcatus fuerit, verè ſemper dici poteſt, ipſum ab Hierotimo non fuiſſe mutilatum, quamvis in utroque caſu graviter peccaverit, ac Benedictum irregularem reddiderit.

CASUS LXXXII.

Ranulphus, Cum Alexandro rixatus, eùm ad pugnam res exceſſiſſet, tantâ vi Alexandri manum baculo percuſſit, ut ictu illo prorsùs manu debilitata uti jam non poſſit. An irregularis eſt Ranulphus?

Respons.

Ad ſolutionem hujuſce difficultatis ſufficere poſſet reſponſio facta ad proximam. Nam, uti non inducitur irregularitas ex abſciſione partis alicujus membri, quamvis is, cui pars illa abſciſſa eſt, factus ſit irregularis; Ita non inducitur, quòd adeò debilitatum fuerit membrum aliquod, ut fiat inutile, & ex debilitâte illius læſus fiat irregularis. Ita ſentit Navarrus, (c) qui eâ de re eo magis fide dignus eſt, celeberrimos ſequatur Canoniſtas, quos laudat ad majorem ſententiæ ſuæ confirmationem. *Quamvis paria ſint quò ad hoc*, ait, *interficere & membrum abſcindere ..... non tamen ſunt paria abſcindere illud & debilitare, etiam adeo ut nihil eo facere poſſit*. Et paolò poſt (*d*), *Non eſt irregularis qui non occidit vel mutilat: licet debilitet membrum, adeò ut nequeat celebrare*. Cujus rei hanc affert rationem, quia talis ictus nullam ei offert deformitatem, qui hoc modo læditur, *quia ſaltem excuſat à deformitate*. Additque neminem hoc modo fieri irregularem niſi in caſibus jure expreſſis, ut aſſerit Bonifacii VIII. Conſtitutio his verbis (e): *Irregularitatis tamen, cùm id non ſit expreſſum in jure, laqueum non incurrit*. Atqui jure exprimitur tantùm caſus homicidii & mutilationis; neque in eo ulla ſit mentio de membri debilitatione; ea igitur non parit irregularitatem. Ita cum Navarro ſentiunt alii multi authores Hiſpani, ut Dominicus Sotus, Covarruvias, Alphonſus Toſtatus, Suarez, & alii permulti Doctores inclyti quorum ſententiam amplectitur Sylvius in reſponſione ſuâ Duaci 17. Martii an 1631. facta ad hanc difficultatem (*f*). Denique ſic docet Fumus in ſummâ ſuâ inſcriptâ, *Aurea* armilla (*g*) qui pro ſe Panormitanum laudat, licet fateatur, hunc Canoniſtam alibi non ſibi conſtare (*h*).

(*c*) Navarr. Manual. c. 27. n. 206. & 207. & apud eum Cardinalis.
Præpoſitus & Calderinus in cap 1. *Qui Clerici vel voventes &c.*
(*d*) Idem ibid. n. 224.
(*e*) Bonifac. VIII. in cap. *Is qui*. 18. de ſent. excom. in 6. lib. 5. tit. 11.
(*f*) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Irregularitas*. 1.
(*g*) Barthol. Fumus *in aurea armilla*. v. *Irregularitas*. n. 64. & apud eum Panormit. in cap. 1. *Qui Clerici*, vel voventes, &c.
(*h*) Idem Panormit. in c. *Cum illorum*, de ſent.

CASUS LXXXIII.

Eutadius, ſubdiaconus Diœceſis Valentinæ in Delphinatu Nemauſum ſe contulit ad ſuſcipiendum diaconatum ex litteris dimiſſoriis Epiſcopi ſui, verùm in examine recuſatus, poſt reditum ſuum finxit, ſe hoc ordine fuiſſe initiatum, ejuſque etiam functionea exercuit in Miſſa ſolemni, quam celebrabat Parochus, in eâ Evangelium decantando. Nonne ob eam cauſam factus eſt irregularis?

quis. 1. de Clerico non ordinato miniſtrante. lib. 5. tit. 28.

rat. *Diaconus*, inquit, *Cùm non impoſuiſſet ei manum, Miſſarum celebrationem uſurpare præſumpſit ..... ad Sacerdotis Officium poterit promoveri*; & ſummus hic Pontifex addit etiam ſuſpenſionis pœnam pro diaconatu: *A Diaconatu quoque biennio vel triennio pro tuâ maneat proviſione ſuſpenſus*.

His denique additur authoritas Clementis VIII. qui expreſſè rem eandem definivit ex octogeſimâ primâ Bullâ ſuâ lata 1. decembris an. 1601. (*l*), & cujus verba poſteà referemus, in caſu *Landericus*.

(*l*) Clemens VIII. in Bullâ *Ex ſi aliàs*, §. 2. Bullar. mag. tom. 3. pag. 125.

CASUS LXXXIV.

Severinus, ſubdiaconus, excommunicatione majori ligatus ob crimen occultum, quod commiſit, in Miſſa ſolemni miniſtravit, non ſumpto tamen manipulo, Sacerdoti vinum & aquam porrigendo, manus aquâ aſpergendo, atque factâ communione Calicem detergendo. An irregularitatem incurrit iſtas exercens functiones, quamvis cenſurâ ligatus?

Respons.

Cùm functiones iſtæ ſubdiacono ſolo non conveniant, alio quocumque excluſo, cùmque exerceri queant ab Eleemoſynario, aut à quocumque alio Clerico, qui non eſt *in ſacris*, quamvis nudo ſuperpelliceo ſit tantùm indutus, non irregularis cenſendus eſt Severinus, quòd eas cenſurâ ſuâ ligatus obierit. Ratio eſt, quia Eccleſia ſubdiaconum irregularem, non judicat, niſi eùm aliqua innodatus cenſurâ, ordinis ſui functiones ſolemniter exercet: at Severinus in caſu propoſito ordinem ſubdiaconi ſolemniter non exercuit, eùm manipulum non haberet, ſine quo ſubdiaconus non cenſetur, uti talis, ſuas obire functiones, ut docet ſanctus Antoninus (*m*), qui poſt Paludanum dicit: *ſolemni apparatus ſubdiaconi videtur eſſe manipulus ..... quem nullus infertur ſubdiacono portare debet*.

Ob eandem rationem Sacerdos ſuſpenſus *ab ordine*, qui in caſu neceſſitatis & abſque ſolemnitate baptiſmum adminiſtraret, non fieret irregularis, cùm in ſimili caſu baptizare poſſet vel ipſe laïcus. Ita etiam Epiſcopus ſuſpenſus *à Pontificalibus*, qui Miſſam minorem celebraret *ſine apparatu Pontificali*, eo modò, quo eam celebraret ſimplex Sacerdos, irregularitatem quoque non incurreret (*n*).

(*m*) S. Anton. 3. art. ſum. theol. tit. 28. c. 1. §. 1. & apud eum Petrus Paludan. in 4.
(*n*) Navarr. Manual. c 24. n. 24.
De ſainte Beuve tom. 2. caſ. 18 & tom. 3. caſ. 107.

CASUS LXXXV.

Emporius, Diaconus, cùm ante Miſſam Parochialem Parochus ægrum audire ſine mora in Confeſſione vellet, ab ipſo rogatus eſt, ut aquam & ſalem benediceret, quò redux factâ iſtâ cæremoniâ populum aſpergere poſſet; quod Emporius perfecit. Quâ de re quæritur 1. nùm Emporius irregularis factus ſit ex hac benedictione, quam, ut Diaconus, facere nequit? 2. à quo, ſi factus ſit irregularis, in integrum reſtitui poteſt? 3. utrùm peccaverit Parochus, hanc ipſi benedictionem mandans?

Reg.

functio meræ Sacerdotalis. Quare ſi publicè & in conſpectu totius populi benedictionem hanc feceris Emporius, ad Papam debet recurrere, ut rehabilitetur. At ſi eam non publicè fecerit, uti v. g. in Sacrario & ſubmiſsâ voce, eum in integrum reſtituere poteſt Epiſcopus, quòd factum ſit occultum, ut ſtatuit Concilium Tridentinum (*b*). Denique Parochos, qui Diacono huic ſunctionem hanc mandavit, graviter in hoc peccavit, cùm efficaciter ad ipſius peccatum & ſequentem ex eo irregularitatem incurrerit. Ita ſentiunt Sylveſter, Navarrus & alii (*c*).

...rico non ordinato miniſtrante.

(*b*) Concil. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 6.

(*c*) Sylveſt. v. *Irregularitas.* q. 21. Navarr. n. 244. ſuprà cit. De Sainte Beuve tom. 3. caſ. 107.

CASUS LXXXVI.

Apollodorus, Laïcus, aut Acolythus, rure commorans aliquandiu, cùm ad miniſtrandum in Miſsâ ſolemni Parocho ſeſe obtuliſſet; Epiſtolam in ea decantavit, inductus Albâ & dalmaticâ. Nunquid ex hoc irregularis factus eſt, quòd Subdiaconatûs functionem exercuerit, quo nondum erat initiatus?

Respons.

Non cenſetur quis ſolemniter & ex officio Subdiaconi functionem exercere, niſi manipulum habeat. Atqui Apollodorus Albâ tantùm & dalmaticâ erat indutus ſine manipulo. Igitur functio, quam obivit, non cenſeri poteſt ut propria Subdiaconi, atque adeò in caſu propoſito irregularitatem non incurrit; cùm à multis ſæculis iis in Eccleſiam uſus inductus fuerit, ut Laïci ipſi loco Acolythorum & Subdiaconorum, ipſorum miniſterium obire poſſint, cum hoc tamen diſcrimine, quòd manipulum non ſumant, qui proprius eſt Subdiaconorum ornatus & teſſera. *Laïcus verò*, inquit Cabaſſutius (*d*), *cantans in Miſsâ Epiſtolam, etiam cum dalmaticâ, ſed ſine manipulo, non contrahit irregularitatem.* Covarruvias (*e*), Angelus de Clavaſio (*f*), Baptiſta Trovamala (*g*), Tabiena (*h*), Gregorius Saïrus (*i*) & alii multi idem nobiſcum ſentiunt.

(*d*) Joan. Cabaſſ. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 20. n. 4.

(*e*) Covar. in Clement. *Si furioſus*, de homicidio, &c. in 6. part. 1. §. 1. n. 1.

(*f*) Angelus v. *Irregularitas*, n. 8.

(*g*) Roſella v. *Irregularitas*, 2. init.

(*h*) Tabiena v. *Irregularitas*, 4. n. 2.

(*i*) Saïrus theſaur. Caſuum conſc. l. 7. c. 10. n. 6.

CASUS LXXXVII.

Landericus, Diaconus, ſcire cupiens mulieris peccata, cujus mores ſibi erant ſuſpecti, ad veſperam pro pœnitentiæ tribunali ſedit, ſimulans ſe eſſe Confeſſarium, qui ibi audire confeſſiones ſolebat, & cui peccata ſua confiteri mulierem hanc ſolitam eſſe noverat; quam reipſa, cùm ſe obtuliſſet ad confitendum audivit: quo facto ipſi per modum ſatisfactionis pœnas quaſdam injunxit, eamque remiſit, cùm eam abſolvere ſimulaſſet. Quâ de re quæritur, utrùm irregularitas, aut alia quædam pœna ſceleri, quod facto iſto commiſit, ſit annexa?

Respons.

Cùm Clericus quilibet, quocumque ſit Ordine initiatus, qui Superioris ei, quem habet, Ordinis functiones omnes exercet, fiat non ſolùm ſuſpenſus *ab Ordine* ſuſcepto, ſed etiam irregularis quoad Ordines ſuſcipiendos; ut concludunt omnes Canoniſtæ ex duabus Decretalibus, quæ titulum componunt *De Clerico non ordinato miniſtrante* (*k*), dicendum eſt, Landericum eaſdem incurriſſe pœnas, quamvis eò audaciæ non pervenerit, ut mulierem, cujus confeſſionem audivit in tribunali pœnitentiæ, Sacramentaliter non abſolverit, quia aliunde cenſetur Sacerdotis functionem ſufficienter exercuiſſe, ſuperpellicеum induens; promotos, *Miſſarum celebrationem uſurpare præſumentes..... Confeſſiones autem audientes, non ſolùm Sacramenti Pœnitentiæ dignitatem contemnere, verùm etiam Chriſti fideles decipere, dum ſcilicet iniquè ſibi aſſumunt gradum Sacerdotalem & authoritatem abſolvendi à peccatis, magno cum periculo & ſcandalo plurimorum..... hâc perpetuò valiturâ conſtitutione decernimus atque ſtatuimus, ut quicumque non promotus ad ſacrum Presbyteratûs Ordinem repertus fuerit Miſſarum celebrationem uſurpaſſe, aut Sacramentalem Confeſſionem audiviſſe.... à foro Eccleſiaſtico abjiciatur, & ab Ordinibus Eccleſiaſticis, ſi quos habuerit, ritè degradatus, ſtatim Curiæ ſæculari tradatur, per Judices ſæculares debitis pœnis plectendus.* Quâ de re obſervat Barboſa (*m*), conſcium hujuſce criminis ab Epiſcopo eximi poſſe à ſuſpenſione & irregularitate; modò factum ſit occultum, cùm de iis abſolvere atque diſpenſare non ſibi reſervârit Papa in hoc caſu. At ſi crimen foret publicum, neceſſe eſſet omninò ad Curiam Romanam recurrere ad obtinendam abſolutionem ac reſtitutionem in integrum.

(*k*) Lib. 5. Decret. tit. 28.

(*m*) Alex. Barboſa in cap. 1. de Clerico non ordinat. miniſtrante. tom. 3. in Decretales.

CASUS LXXXVIII.

Symmachus, Sacerdos, excommunicatus, aut ſuſpenſus, in hoc ſtatu celebravit, ignorans ſe alterutrâ cenſura eſſe ligatum. An tamen factus eſt irregularis?

Respons.

Si ignorantia Symmachi non ſit craſſa aut culpabilis, in hoc caſu irregularitatem non incurrit, quia ob ignorantiam ſuam excuſatur, ut apertè probat Decretalis Gregorii IX. ad Canonicos duos Eccleſiæ Pragenſis, qui in eodem erant caſu, ac Symmachus ipſe. En ipſius verba (*n*): *Verùm quia tempore ſuſpenſionis ignari celebraſtis Divina, vos reddit ignorantia probabilis excuſatos.*

Diximus: *Si ignorantia Symmachi non ſit culpabilis.* Nam ſi craſſa eſſet & culpabilis, ab irregularitate non eximeretur, uti nec à peccato, ut patet ex his verbis, quæ addit hic Summus Pontifex: *Cæterùm ſi fortè ignorantia craſſa & ſupina, aut erronea fuerit, propterea quòd diſpenſationis gratiâ egeatis, eam vobis de benignitate Apoſtolicâ indulgemus.*

Idem ex Navarro (*o*) dicendum de eo, cui legitima eſſet ratio, quâ celebrans eximeretur à peccato, qualis eſſet v. g. neceſſitas indiſpenſabilis perficiendi Miſſam Sacerdotis, qui poſt verba conſecrationis prolata moreretur.

(*n*) Greg. IX. in cap. Apoſtolicæ 9. de Clerico excommunicato, ſuſpenſ. vel interdict. miniſtrante. l. 5. tit. 27.

(*o*) Navarr. Manual. c. 27. n. 244.

CASUS LXXXIX.

Sallustius, Sacerdos, citatus in judicium coram Judice Eccleſiæ, neglecto vadimonio ſibi dicto, propter contumaciam ſuam declaratus eſt ſuſpenſus. Elapſis diebus octo, Superioris ſui mandato obtemperavit: quo facto non requiſitâ abſolutione, celebravit. Nunquid in irregularitatem non incidit?

Respons.

Sacerdos ille non factus eſt irregularis in hoc caſu: Nam certum eſt, finito ſuſpenſionis tempore poſſe celebrari ut ante, abſque auxilio novæ abſolutionis. Ita docent Innocentius IV. in ſuo Commentario in Decretales (*p*) & Gloſſa (*q*) in conſtitutionem Clementis V. Atqui ſuſpenſio lata propter contumaciam

non

(*p*) Innoc. IV. ſuper cap. *Ex litteris.* 11. de conſtitution. n. 2. & ad cap. *Sicut.* 4. de cohabit. Cleric. & mulier. n. 2.

(*q*) Gloſſa in Clem. *Religioſi.* 1. de decimis primit. & oblat. v. *Donec.* lib. 3. tit. 8.

Digitized by Google

modi ſuſpenſio ab excommunicatione, quæ nunquam tolli poteſt, niſi per expreſſam & formalem abſolutionem, ut obſervat Gloſſa eadem.

Difficultatem iſtam ſic ſolvit Felinus Sandeus in commentario ſuo in Decretalem Innocentii III. ad Patiſienſes Doctores ſcriptam (a); atque hæc deciſio iſtâ ejuſdem ſummi Pontificis regulâ innititur: *Cùm tam juris Canonici, quàm noſtri moris exiſtat, ut is qui propter contumaciam communione privatur, cùm ſatisfactionem congruam exhibuerit, reſtitutionem obtineat.*

(a) Felinus in c. *Ex litteris.* 51. de conſtitutionibus.

CASUS XC.

Marsilius, Sancti Galli Parochus à promotote de crimine à ſe commiſſo accuſatus, & deinde Decretâ ejus comprehenſione, ex ſententia officialis contradictoriè latâ declaratus eſt ſuſpenſus ab omnibus functionibus ſuis Curialibus & Sacerdotalibus, donec in ſeminarium Diœceſanum receſſerit, ibique ſex menſes integros permanſerit.

Hoc facto Marſilius, ſuperiorem Seminarii, qui ipſum admittere recuſavit, juridicè appellavit, ut ad illud admitteretur, at videns in ſuâ ſuperiorem perſeverare repulsâ, per ſex quidem menſes ab exercitio alicujus Eccleſiaſticæ functionis abſtinuit; at elapſo illo tempore, poſt obtentum à Parlamento arreſtum abſolutorium de accuſatione ſibi illatâ, Miſſam celebravit, hoc ſibi putans eſſe licitum; cum ſententiam, quantùm in ſe erat, fuiſſet exceutus, & aliunde de accuſatione liber eſſet. An id ipſum potuit abſque reatu irregularitatis, præſertim ſi in alienâ tantùm Diœceſi celebraverit?

Respons.

Parochus iſte in hoc ſtatu celebrare non potuit, & irregularitatem contraxit, cenſuram violando, quâ ex ſententiâ juridicâ & contradictoriâ erat ligatus, & quâ ſolvi non potuit ex ſimplici appellatione ſuperioris Epiſcopalis Seminarii, aut ex Arreſto abſolutorio de accuſatione ſibi illatâ; cùm certum ſit, eum de ſuſpenſione in ſe canonicè latâ abſolvi non potuiſſe niſi à ſuperiore ſuo legitimo, ex hac juris regulâ; *Ejus eſt ſolvere, cujus eſt ligare* (b), quæ his ſancti Ambroſii verbis fulcitur (c), *Dominus par jus & ſolvendi eſſe voluit & ligandi, qui utrumque pari conditione permiſit.*

Marſilius itaque ad Epiſcopum ſuum recurrere debebat ut ipſius authoritate admiſſionem ſuam in Seminarium obtineret, aut aliud ſibi deſignaret, ubi ſententiam Officialis poſſet explere, vel, ſi recuſaſſet Epiſcopus: ad Metropolitanum appellare, ſi legitima ſibi ſuppeteret ratio, quò infirmaretur judicium illud, quò fuerat condemnatus.

Quod pertinet ad Arreſtum, quod ad ſui defenſionem jactat iſte Parochus, illud nullius eſt omnino uſûs, cùm ſæcularibus judicibus nulla competat Poteſtas Clericum legitimè condemnatum à cenſurâ ſolvendi; & ipſe aliunde jus condemnationis ſuæ agnoviſſet, acceptâ ingreſsûs in ſeminarium conditione, ut ſententiæ ſummam exequeretur, & factâ ſuperiori denuntiatione, ut ad Seminarium admitteretur

(b) Gloſſ. in can. *Inferior.* 4. diſt. 21. v. *inferior.* & in can. *Ejectionem.* fin. diſt. 79. & in c. *Cùm inferior.* 16. v. *Ligare.* de majorit. & obed. lib. 1. tit. 33.

(c) S. Ambros. in can. *Verbum.* 51. de pœnit. diſt. 1. §. 1.

Promotoris 1. Janu. an. 1700. & quæ his erat verbis enuntiata: *D. Landulpho revocamus omnem licentiam ſacro ſanctam Miſſam celebrandi, & ſacramenta adminiſtrandi in noſtrâ Diœceſi.*

Poſteà Landulphus in Diœceſim ſuam ſe recepit: at poſt trimeſtre ſpatium Regio indulto de Canonicatu ejuſdem Eccleſiæ proviſus, nec ad ejus poſſeſſionem acquirendam *viſa* indigens, capitulo ſe ſtitit præſentem ut ad eum admitteretur; quòd ipſi à capitulo conceſſum eſt, eâ tamen conditione, ut ſine conſenſu Epiſcopi Miſſam in dictâ Eccleſiâ celebrare non poſſet, atque concluſionis hujus ſcriptum maneret inſtrumentum Capituli ſigillo munitum.

Landulphus negat, ſibi traditum fuiſſe illud inſtrumentum, nec de eo fit mentio, in actu immiſſionis ſuæ in poſſeſſionem dicti Canonicatûs. Attamen, vivente Epiſcopo ab auditione Confeſſionum ac Miſſarum celebratione abſtinuit.

Cùm verò rem omnem à Capituli deputatis expreſsè cognoviſſet Epiſcopus, retulerunt iidem deputati, ab Epiſcopo vetitum eſſe, ne tabulæ chori inſcriberetur Landulphus, aut ad Capitulum tanquam Canonicus admitteretur: quæ relato edixit Capitulum, ut à Secretario ſuo hæc probibitio Landulpho ſignificaretur; & ad Miſſarum Chori atque anniverſariorum celebrationem Sacerdotem in ejus locum ſuffecit.

Biennio pòſt Epiſcopus iterùm Eccleſiam hanc viſitans, ordinationem ſuam an. 1700. confirmavit, & paucis pòſt diebus è vivis exceſſit. Landulphus verò, ubi primùm Præſulis hujus mortem audivit, Miſſam celebravit, nullatenùs recurrens ad Vicarios generales, quos Capitulum ſede vacante ad regimen ſpirituale Diœceſis nominaverat.

Quâ de re quæritur, utrùm Landulphus non verè eſſet interdictus, & proinde in irregularitatem non incideret, quia celebravit hac cenſurâ ligatus.

Ad defenſionem ſuam adducit Landulphus, ordinationem Epiſcopi in ſe latam haberi non poſſe ſententiam ſuſpenſionis vel interdicti, ſed meram eſſe revocationem ſibi conceſſæ poteſtatis, ac proinde ſe potuiſſe celebrare, etiam ſine ullo peccato, poſt obitum hujus Præſulis, & abſque ullo irregularitatis incurſu duo addit, primò, ſe non eſſe Lingonenſem Diœceſanum; atque adeò ordinationem hanc nullius eſſe effectûs, cùm domum ſuam receſſerit; 2. Se in Diœceſim redeuntem proviſum fuiſſe de Canonicatu, atque à reditu ſuo nullam fuiſſe ordinationem vel ſententiam in ſe juridicè latam, quæ ſibi denuntiata fuerit.

Reſpondetur autem, primam ordinationem non fuiſſe extinctam, cùm abrogationem ejus obtinere non potuerit; ipſumque ab Epiſcopo, uti interdictum ſemper habitum fuiſſe, cùm permittere noluerit, ut celebraret, ejus-ve nomen tabulis chori inſcriberetur. Nam interdictum, ut dicitur, nihil aliud eſt, quàm *cenſura Eccleſiaſtica prohibens quibuſdam perſonis aut locis celebrationem quorumdam ſacramentorum & divinorum officiorum.* Atqui Landulpho, ex quo tempore Canonicatum adivit, Epiſcopus verbo probibuit, ne celebraret, aut capitulo adeſſet. En igitur *Eccleſiaſtica cenſura, qua privat eum uſu ordinis & beneficii*: Quandoquidem, ut

Digitized by Google

pondetur cum Doctore Sorbonico (a), quòd *ſuſpenſio non deſinit eſſe valida, quamvis ſcripto non fuerit mandata: quia ſcriptura. Non ad illam requiritur tanquàm eſſentialis formalitas, ſed ſolùm ut formalitas accidentalis.* Concludi itaque poteſt, ut videtur, Landulphum in irregularitatem incidiſſe; qualcumque in ſui defenſionem rationes afferat.

(a) Jacob. du Mets. tract. de cenſuris. ſect. 3. art. 2. p. 409.

R e s p o n s.

Exiſtimamus, in caſu propoſito Landulphum non factum fuiſſe irregularem, ob triplicem rationem diverſam.

1. Quia, ut docet Graffius (b), ſimplex revocatio facultas celebrandi aut Confeſſiones audiendi, facta ab Epiſcopo, non eſt verum interdictum; nam interdictum eſt pœna Eccleſiaſtica. Atqui ſimplex revocatio hujuſmodi, non eſt pœna, propriè loquendo, ſed ſolùm denegatio gratiæ, quam Epiſcopo liberum eſt omnino concedere, vel non concedere, aut conceſſam revocare; quin is, in quem cadit ejuſmodi repulſa, legitimè queri valeat, præſertim cùm ex alienâ Diœceſi eſt oriundus.

(b) Jacob. de Graffiis. deciſion. aurearum. l. 4. c. 47. n. 12. & apud eum Navar.

2. Qui Landulphus poſt revocationem ſibi conceſſæ facultatis haberi debet eodem modo, ac priùs, quàm eam obtinuiſſet. Atqui certum eſt, quòd, ſi Miſſam celebraſſet Landulphus ante obtentam ab Epiſcopo licentiam, ſuſpenſione vel interdicto non fuiſſet ligatus, niſi ſtatuto vel ordinatione in hoc caſu hæc pœna conſtitueretur, atque adeo irregularitatem conſequenter non incurriſſet. Igitur nec interdicto nec irregularitate ligatus eſt, quòd poſt factæ ſibi poteſtatis revocationem celebraverit.

3. Denique, quia revocatio, de quâ agitur, dici poteſt res odioſa; quòd ſit aliquatenùs noxia & moleſta ei, pro quo fit: atqui ex regulâ juris *odia reſtringi & favores convenit ampliari* (c): Igitur revocatio illa dici non debet, niſi impropriè interdictum, cujus proinde violatio non parit irregularitatem.

(c) Reg. 15. de reg. juris in 6.

Cæterùm cùm Landulphus ipſe dicitur agnoviſſe revocationem iſtam eſſe verum interdictum, cùm ſuperſtite Epiſcopo nunquam celebrare auſus fuerit; dici poteſt eum à celebratione abſtinuiſſe; 1. Quia exiſtimavit, ſibi obtemperandum eſſe Præſuli huic, quamvis non ſibi foret perſuaſum, ſe verâ eſſe cenſurâ ligatum. 2. Aut ſi id ſibi fortè perſuaſum eſſet, exiſtimavit, quamvis abſque ratione, eùm cenſura eſſet tantùm *ab homine*, ex obitu Epiſcopi eam deſinere, ſeque ad priſtinum ſuum ſtatum reſtitui. Ita ſentit Author Colloquiorum Diœceſis Andegavenſis (d).

(d) Colloq. Andegav. menſis Aug. 1711. q. 2. pag 258.

CASUS XCII.

Richardus, Acolytus, licèt Officialis ſententiâ nominatim excommunicatus, eò tamen Audaciæ prorupit, ut Ordinis ſui functionem in remotâ quâdam Parœciâ exerceret. An dici poteſt ex hoc incurriſſe irregularitatem?

R e s p o n s.

Quamvis ille, qui excommunicatione majori ligatus aut aliâ cenſurâ ſacros Ordines ſolemniter exercet, fiat irregularis, ut conſentiunt omnes Authores, & conſtat ex Canone Concilii Antiocheni an. 341. habiti, & in Decreto Gratiani relati (e); non idem tamen dicendum à ſimplicibus Clericis tonſuratis, & etiam à Laïcis, etiam ſolemniter in Eccleſia exercentur: quòd hac in re uſus generalis antiquo derogârit juri quod nullum excipiebat ordinem. Ita quoque ſentit ſanctus Antoninus (h): *Dicit tamen Guillelmus*, hæc ſunt ejus verba, *quòd in minoribus Ordinibus conſtitutus miniſtrando, ſeu exercendo Officium ſuum & cum ſolemnitate, cùm eſt excommunicatus, non efficitur irregularis quia illa duo capita, ſi quis Epiſcopus 1. & 2. 11. q. 3. non loquuntur de eis; & pœnæ ſunt reſtringendæ.* Ita quoque cenſet Navarrus (i).

(e) Conc. Antioc. in can. *Si quis*. 7. 11. q. 3.

c. 1. de Clerico excommunic. &c. miniſtrante. n. 10.

(g) S. Th. in 4. diſt. 24. q. 2. art. 2. ad 9.

(h) S. Anton. 3 part. Sum. Theol tit. 28. c. 1. §. 1.

Putamus igitur ſecundam hanc opinionem amplectentes, Richardum in propoſito caſu irregularitatem non incurriſſe, quàmvis graviter peccaverit, quod temerè Acolythatûs ſui Ordinem exercere præſumpſerit, non ſine contemptu excommunicationis quâ perculſus fuerat.

(i) Navar. Manual. c. 27. n. 244.

Ob eandem rationem Diaconus, ab exercitio Ordinum ſuorum ſuſpenſus, qui Acolyti functiones peragit, irregularitatem quoque non incurrit: cùm minorum Ordinum functiones ab iis exerceri queant, qui eos non ſuſceperunt. Quocircà Canones, quibus ſtatuitur irregularitas in eos, qui aliquâ ligati cenſurâ, Ordinum ſuorum functionem aliquam conficiunt, intelligendi ſunt tantùm de functionibus Ordinum ſacrorum, non verò de functionibus minorum Ordinum.

CASUS XCIII.

Achilles, excommunicatus, vel ſuſpenſus, aut interdictus, Ordines tamen ſuſcepit: An factus eſt irregularis?

R e s p o n s.

Si Achilles ſit excommunicatus; diſtinctione opus eſt: nam excommunicatio, quâ ligatur, vel eſt major, vel minor: ſi ſit tantùm minor, atque is adeò activâ tantùm ſacramentorum participatione privetur, certum eſt, ipſum irregularitatem non incurriſſe in caſu propoſito, hoc eſt, Ordines ſuſcipiendo; quandoquidem ne eam etiam incurriſſet, eos exercendo, ut conſtat ex Decretali Gregorii IX. (k), in corpore juris relatâ. At ſi excommunicatio, quâ ligatus eſt Achilles, ſit major; dicendum, quòd probabile eſt, hanc ipſum incurriſſe, ut communiter docent permulti Doctores, (quorum nonnulli, ne quidem minorum Ordinum ſuſceptionem excipiunt) (l). Sententiam ſuam confirmant ex Decretali Alexandri III. ad Epiſcopum Lingonenſem (m), in quâ ſummus hic Pontifex, loquens de Subdiacono, qui contra factum, ſibi interdictum ſub pœna excommunicationis, *furtivè*: hoc eſt, abſque dimiſſoriis litteris, aut non vocatus vel admiſſus ab Epiſcopo, aut alio ſibi ſuppoſito in examine Diaconatum ſuſcepiſſet, declarat, eum in hoc caſu *in ſuſcepto Ordine* eſſe permanſurum; quin hujus functiones exercere, aut ſuperiorem poſſit Ordinem adipiſci abſque diſpenſatione: quod ex his Doctoribus formalem deſignat irregularitatem. Aliam quoque Innocentii III. ad Angliæ Epiſcopum ſcribentis Decretalem allegant (n).

(k) Greg. IX. in c. Si *celebrat.* fin. de Clerico excom. ſuſpens. vel interd. miniſtrante.

(l) Sylveſt. de Prierio. v. *Irregularitas*, q. 15. & apud eum Durandus.

Navar. Man. c. 27. n. 241.

Fr. Tolet. inſtr. Sacerd. l. 1. c. 71.

Du Caſſe prax. juriſdict. Eccleſ. volunt. c. 12. n. 4.

(m) Alex. III. in c. *Veniens*. 1. de eo, qui ordinem furtivè ſuſcepit. l. 5. tit. 30.

(n) Innoc. III. in c. *Cùm illorum*. 12. de ſent. excommun. &c.

Exiſtimant tamen alii Authores nullam ab eo incurri irregularitatem, qui majori excommunicatione ligatus ſacros Ordines ſuſcipit: ratio ipſorum eſt, quia id non ſatis expreſsè jure declaratur, & quia termini Decretalium Alexandri III. & Innocentii III. optimè poſſunt intelligi de ſuſpenſione

ſolâ,

Digitized by Google

Quod ſpectat ad ſuſpenſionem *ab Ordine*, vel interdictum eâ quoque de re diſſentiunt Authores. Sunt qui velint ſuſpenſum aut interdictum, qui Ordines ſuſcipit, fieri irregularem (*a*); quia, inquiunt, Ordo ſuſcipi nequit, niſi ejus functiones exercendo, & quas exercendo in cenſuræ reatu, incurritur irregularitas.

(*a*) Syveſter. v. *Irregularitatis*. n. 4.

Alii econtrà volunt, Clericum interdictum, aut *ab Ordine* ſuſpenſum nullam incurrere irregularitatem, Ordines ſuſcipiendo; quia jus, à quo conſtituta eſt irregularitas, de iis tantùm loquitur, qui ſuſceptos ordines exercent, non verò de iis, qui actu eoſdem ſuſcipiunt: & juxta illorum Authorum ſententiam falsò dicitur, quòd *Ordinis ſuſceptio*, ſit, propriè, loquendo *Ordinis actus*, ut volunt alii, cùm manifeſtè oppoſitum conſtet ex terminis, quibus utitur jus in omnibus textibus, in quibus de utroque loquitur.

At in omnibus rebus odioſis, qualis eſt irregularitatis materia, ex hac Bonifacii VIII. regulâ jam ſæpè laudatâ (*b*), *Odia reſtringi & favores convenit ampliari*. Et ex hac aliâ ejuſdem ſummi Pontificis: *In obſcuris minimum eſt ſequendum*.

(*b*) Bonif. VIII. in reg. 15. & 30. de reg. juris in 6.

Poſtremam iſtam ſententiam defendit Author colloquiorum Condomenſium (*c*), qui eam probat ex priori regulâ juris modò citatâ, & qui addit, ſuſceptionem ſacramentorum non eſſe functionem Eccleſiaſticam, cùm æquè Laïcis communis ſit ac Clericis; hinc etiam conſtat, ab Eccleſia olim conceſſam fuiſſe communionem Euchariſtiæ depoſitis ab Officio & degradatis, ut patet ex tertio Aurelianenſi Concilio habito an. 538. Regnante Childeberto, ac Sylverio ſummo Pontifice; & ex quinto Concilio Cognomine, habito an. 549. ſub Pontificatu Vigilii (*d*).

(*c*) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 5. ſect. 1.

(*d*) Conc. Aurelian. 3. can. 7. Conc. Aurelian. 5. can. 4.

Ex dictis hactenùs colligimus, in hac opinionum varietate, eam poſſe teneri, quæ magis favet Achilli, dicendo ipſum in caſu propoſito irregularitatem non incurriſſe; quamvis contrariam opinionem habeamus ut tutiorem ad conſcientiam; quam proinde ſequi eum, ſuadendum eſt, cùm aliunde conſtet, iſtam defendi à multis Doctoribus.

CASUS XCIV.

Hector, Sacerdos, excommunicatione minori ligatus, quòd abſque juſtâ neceſſitate cum homine publicè excommunicato & nominatim denuntiato communicaverit, in hoc ſtatu celebravit. An idipſum potuit abſque irregularitatis incurſu?

Respons.

Certum eſt, Hectorem, excommunicatione tantùm minori ligatum irregularitatem non incurriſſe quamvis graviter peccaverit in hoc ſtatu celebrans. *Minor* (excommunicatio) *quamvis ſufficiat ad peccandum, non tamen ſufficit ad irregularitatem incurrendam*, inquit Navarrus (*e*). Ita definivit Greg. IX. (*f*): *Si celebrat minori excommunicatione ligatus, licèt graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit*, inquit hic ſummus Pontifex. Idem dicendum de Sacerdote, qui in hoc eodem ſtatu Ordinum ſuorum reliquas functiones exercet, uti probant Theologi omnes & Canoniſtæ. 1. Ex Decretali ab Innocentio IV. in primo Concilio œcumenico Lugdunenſi an. 1245. habito (*g*), emiſſâ, in quâ loquens ſummus hic Pontifex de eo, qui eſt ſuſpenſus *ab Officio*, dicit: *Scituras, quod ſi, ſuſpenſione durante, damnabiliter ſe ingeſſerit divinis, irregularitatis laqueo ſe involvet ſecundùm Canonicas ſanctiones*. 2. Ex alia Decretali ejuſdem Papæ (*h*), quâ iiſdem verbis expreſſis ſtatuitur: *Si contingeret, eos ſic ſuſpenſos divina officia exequi ſicut priùs, irregularitatem non effugient, juxtà Canonicas ſanctiones*. Quod verum eſt; ſive ſuſpenſio ſit *à jure*, ſeu *ab homine*; ſive ſit perpetua, ſeu ad tempus limitatum.

(*e*) Navarr. Man. c. 27. n. 241.

(*f*) Greg. IX. in c. *Si celebrat*. 1. de Clerico excom. ſup. vel interdict. miniſtrante. & ibid. Gloſſa. v. *Irregularitas*.

(*g*) Innoc. IV. in c. *Cùm æterni*. 1. de ſent. & re judic. in 6. l. 2. tit. 14.

(*h*) Idem in c. *Cùm medecinalis*. de ſent. excom. &c. in 6. l. 5. tit. 11.

At non idem dicendum eſt de ſuſpenſione tantùm *à Beneficio*: nam irregularitatem non inducit: ratio eſt, quia ſuſpenſus *à Beneficio*, non idcirco eſt ſuſpenſus *ab Officio*; ac perceptio fructuum Beneficii, non eſt exercitium functionum Ordinis; cùm eos percipere queat ſimplex Clericus tonſurâ tantum, non verò alio quolibet Ordine majori vel minori initiatus. Ob eandem cauſam ſuſpenſus *ab ingreſſu Eccleſiæ*, qui ipſam ingreditur, divinumque audit Officium, non ideo fit irregularis, licèt mortaliter peccet, niſi aliquam majorum Ordinum ſuorum functionem exerceat contra defenſionem ſuſpenſione ſuâ latam, ut declarat Bonifacius VIII. (*i*).

(*i*) Bonifac. VIII. in cap. *Is qui*. 10 de ſent. excom. &c. in 6.

CASUS XCVI.

Eulogius, ſancti Paciani Parochus, cùm eſſet irregularis *ex delicto*, publicè ſacro-Sanctam Miſſam die Dominicâ in Eccleſiâ ſuâ Parochiali audacter celebravit. An alteram ex hoc facto irregularitatem incurrit?

Respons.

Certum eſt, Parochum hunc in caſu propoſito, alteram non incurriſſe irregularitatem, quamvis graviter deliquerit, cùm irregularitas irregularitatem non pariat: cujus rei hæc afferri poteſt ratio, quia irregularitas non eſt cenſura, quia cenſura quælibet neceſſariò peccatum aliquod ſupponit, & econtrà irregularitas contrahi poſſit & ſæpè ſæpiùs reipsâ ſine peccato contrahatur, & etiam ob defectum aliquem merè naturalem; qualis eſt defectus cœcitatis, legitimorum natalium. Unde propriè loquendo non eſt pœna, quam reo infligat Eccleſia, uti eſt cenſura, neque inter cenſuras Eccleſiaſticas recenſetur in Decretali Innocentii III. (*k*), in quâ interrogatus hic Papa de ſignificatione verbi, *cenſura*, reſpondet, hac voce intelligenda eſſe tantùm interdictum, ſuſpenſionem, & excommunicationem: *Quærenti, quid per cenſuram Eccleſiaſticam debeat intelligi ... reſpondemus, quod per eam, non ſolùm interdicti, ſed ſuſpenſionis & excommunicationis ſententia valeat intelligi*; ut loquitur hic ſummus Pontifex.

(*k*) Innoc. III. in c. *Quærenti*. 20. de verbor. ſignificatione. l. 5. tit. 40.

Addi poteſt hæc alia quoque ratio, irregularitatem videlicet nunquam poſſe incurri, niſi in ſolis caſibus jure expreſſis, quia res eſt odioſa: atqui jure non exprimitur caſus de quo agitur in

ſpecie

Digitized by Google

incidiſſet in hoc caſu irregularitatem; nam primò irregularis eſſet non ſolùm quia ante præſcriptam Canonibus ætatem ad Sacerdotium fuiſſet promotus; ſed etiam eſſet ſuſpenſus *ipſo jure*, ob eundem ætatis defectum ea Conſtitutione Pii II. (*b*), quæ ſeptima eſt lata ab hoc Pontifice 17. Novemb. an. 1461. ac proinde novam irregularitatem *ex delicto* contraxiſſet, non quidem ob priorem, quam jam contraxerat, ſed quia celebrando, ſuſpenſionem, quâ jam erat ligatus, violaſſet, ut manifeſtum eſt ex aliâ Conſtitutione Bonifacii VIII. in ſexto relatâ (*c*). Animadverſionem autem iſtam faciendam eſſe opportunæ duximus, quamvis præcisè ad difficultatem propoſitam non ſpectet.

(*b*) Pius II. in Bullâ *Cùm ex ſacrorum*. Bullar. mag. tom. 1. p. 389.

(*c*) Bonifac. VIII. in c. *Is qui*. 20. &c. ſent. excom. &c. in 6.

CASUS XCVII.

Cajetanus Præſul, aut Clericus in dignitate conſtitutus, cùm ob interdicti infractionem irregularis factus eſſet, quoſdam voluntariæ, quam ratione dignitatis ſuæ obtinet, juriſdictionis actus exercuit. An id ipſum potuit validè?

Respons.

Non potuit. Nam qui interdictum legitimè prolatum infringunt, ipſo facto fiunt ſuſpenſi non ſolùm ab Officiis ſuis ac Beneficiis; ſed etiam privantur omni actu juriſdictionis; qualia ſunt jura præſentationis, collationis, inſtitutionis, deſtitutionis, electionis, prolationis cenſurarum, & alia hujuſmodi.

Id expreſsè definivit Gregorius IX. in Decretali ſuâ ſcriptâ ad Archiepiſcopum Pragenſem de Epiſcopo Conimbricenſi, qui fracto interdicto hujuſmodi exercuerat actus, quos irritos declarat Papa, quaſi ab eo factos, cui eos exercendi non competebat poteſtas. *Authoritate Dei omnipotentis*, inquit hic Papa (*d*), *omnem inſtitutionem, deſtitutionem, collationem Præbendarum, Beneficiorum ac Dignitatum præſumptas per eundem Epiſcopum, & excommunicationis, ſeu interdicti ſententias in quoſcumque hac occaſione prolatas ab eo poſt interdicti violationem ejuſdem, decernimus irritas & inanes.... mandamus, quatenùs.... eam præſumptores eoſdem, quàm omnes alios, qui præfatum interdictum damnabiliter violarunt, ſuſpendas authoritate Apoſtolicâ ab Officio & Beneficio.* Ad quod Gloſſa dicit (*e*): *Nota, quod qui non ſervat ſententiam interdicti, Beneficia vel Dignitates conferre non poteſt..... nec talis poteſt aliquem excommunicare; cùm quantùm ad Sacramenta Eccleſia excommunicatur reputetur: quia ex eo quod dicit:* Irritas; *patet quod inſtitutiones & excommunicationis ſententiæ nulla fuerunt, quia, cùm ipſe ſit officio privatus, alium privare non poteſt.... ita negligere, nec eligi, nec etiam poſtulari poſſunt.* Author hujuſce Gloſſæ id ipſum probat ea multis Canonibus & Decretalibus, quæ hìc referre non eſt neceſſe.

(*d*) Greg IX. in c. *Tanta*. 18. de exceſſib. Prælat. lib. 5. tit. 31.

(*e*) Gloſſa ibid. v. *Irritas*.

CASUS XCVIII.

Benignus, Sancti Tarini Parochus, ex Officialis ſententiâ ſuſpenſus, in hoc tamen ſtatu celebravit, atque adeò factus eſt irregularis. Quâ de re quæritur, utrùm *ipſo facto* ob hanc irregularitatem de Beneficio ſuo factus fuerit privatus?

hac multoties jam allegata Bonifacii VIII. (*f*) regulâ: *Odia reſtringi.... convenit.* Atque ut probari poteſt ex præſcripto Conſtitutionis ejuſdem Papæ (*g*), in quâ declaratur, non induci irregularitatem, niſi in caſibus jure expreſſis: *Irregularitatis tamen (cùm id non ſit expreſſum in jure) laqueum non incurrit.* At verò conſtat nullibi in jure exprimi, Beneficiarium quemlibet, generaliter loquendo, *ipſo facto*, beneficio ſuo privari ob irregularitatem ſuam. Igitur Benignus ſemper verus remanet, eâ non obſtante Beneficii ſui Titularis.

(*f*) ... de reg. juris in 6.

(*g*) Bonifac. VIII. in c. *Is qui*. 18. de ſent. excom. & in 6. lib. 5. tit. 11.

Et verò eâ de re jus tantùm loquitur tempore futuro, aſſerendo, tales irregulares Beneficiis ſuis eſſe ſpoliandos. Ita ſcribit Innocentius III. ad Archiepiſcopum Veſuntinum (*h*): *Presbyteros autem*, inquit, *& alios Clericos, qui pro ſuis exceſſibus à te nexibus anathematis canonicè innodati, præſumpſerunt, vel præſumunt Officia celebrare divina; rationabiliter poteris omnibus Beneficiis Eccleſiaſticis ſpoliare.* Ex quibus verbis liquidò conſtat ab hoc Summo Pontifice non aſſeri, illos irregulares Beneficiis ſuis *ipſo facto* ſpoliari, at eos Epiſcopum ex juridicâ ſententiâ ſpoliare poſſe. Id etiam probari poteſt ex alia ejuſdem Papæ Decretali, in quâ is loquens de Epiſcopo quodam, qui latæ in latronem capitalis ſententiæ aliquatenùs particeps fuerat, vult, ut Epiſcopatum ſuum abdicet, quod ſi facere recuſet, in ejus locum alter ſufficiatur (*i*).

(*h*) Innoc. III in c. *Fraternitati*. 6. de Clerico excommun. depoſito vel interdict. miniſtr. l. 5. tit. 27.

(*i*) Idem in c. *Ex litteris*. 18. de exceſſib. Prælat. &c. §. *Quæſiviſtis*.

Hactenùs dictis addi poteſt, quòd ſi quilibet irregularis fieret *ipſo jure* Beneficio ſuo privatus, præcisè ob irregularitatem ſuam; ſæpe contingeret, ut præter omne fas & æquum Beneficiarius immeritò ex hac privatione puniretur contrà iſtam juris regulam (*k*): *Sine culpâ niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus.* Ratio eſt, quia uti in deciſione 75. diximus, multæ ſunt irregularitates, quæ ſine peccati alicujus reatu contrahi poſſunt: hinc multi ſunt caſus, in quibus ſtatuitur, ut, nedum Beneficiarius irregularis ſuo ſpolietur Beneficio, hoc ipſi tutum & integrum ex Canonibus ſervetur: cujus rei exemplum ſuppeditat Decretalis ejuſdem Papæ Innocentii III. ad Archiepiſcopum Arelatenſem (*l*), in quâ prohibet, ne deponatur Epiſcopus quidam, qui contractâ infirmitate functiones ſuas à quadriennio obire non poterat. Idem conſtituitur à Lucio III. (*m*), pro Parochis, qui facti fuerant leproſi, & ab Honorio III. (*n*) pro Archidiacono paralytico. Unde colligimus, Beneficiarium irregularem ſeu ex delicto, ſeu ex defectu, poſſe ut plurimùm 1. Beneficium ſuum reſignare *in favorem*. 2. Ipſum debere Beneficium ſuum relinquere, aut ſuper irregularitate ſuâ diſpenſationem obtinere.

(*k*) Reg. 23. reg. juris in 6.

(*l*) Innoc. III in c. *Ex parte*. de Clerico ægrot. vel debilitato lib. 3. tit. 6.

(*m*) Lucius III. in c. *De rectoribus*. 3. eod. tit.

(*n*) Honor. III. in c. *Conſultationibus*. 6. eod. tit.

In hac deciſione per illuſtrium Canoniſtarum ſententiam amplectimur. *Excommunicatio, aliave cenſura atque irregularitas*, inquit Caballutius (*o*)..... *collato jam Beneficio ſuperveniens, non inducit Beneficii vacationem.* Quod probat hic Author 1. ea deciſione Rotæ (*p*). 2. Authoritate Didaci Covarruviæ (*q*) & Gomeſii, aliorumque multorum. 3. Ex Decretali Innocentii III. (*r*), qui loquens de celebrantibus in loco interdicto, ſuam declarat mentem, eâdem, quâ jam ſuperiùs diximus, ratione, dicendo: *Clerici qui talia præſumpſerunt, ſunt Eccleſiaſticis Beneficiis ſpoliandi.* Ex quibus verbis ſic infert Caballutius:

(*o*) J. Caballut. juriscan. theor. & prax. lib. 5. c. 7. n. 8.

(*p*) Deciſ. Rotæ 195. in novis.

(*q*) Didac. Covarruv. in c. *Alma mater*. 1. part. §. 6. n. 4 not. 11. Gomeſius tract. de expectativis n. 60. & alii.

(*r*) Innoc. III. in cap. *Poſtulaſtis*. 7. de Clerico excom. depoſ. vel interdict. miniſt.

Lugdunenſi primo œcumenico Concilio præeſſet: hæc ſunt autem ipſius conſtitutionis verba: *Sacri approbatione Concilii ſtatuimus, utquicumque Princeps, Prælatus, aut quævis alia Eccleſiaſtica ſæcularis-ve perſona, quempiam Chriſtianorum per prædictos aſſaſſinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit, quanquam mors ex hoc forſitan non ſequatur... excommunicationis & depoſitionis à dignitate, honore, ordine, officio & beneficio incurrat ſententias ipſo facto: & illa liberè, aliis per illos, ad quos eorum collatio pertinet, conferantur.* Quâ in deciſione apprimè conſentit hic ſummus Pontifex cum deciſione Innocentii III in quarto œcumenico Lateranenſi Concilio an. 1215. his verbis prolatâ (*b*): *Beneficiati Beneficium amittant*: Quod ſane verbum Beneficii privationem *ipſe jure & ipſo facto* ſat manifeſtè indicat. His addamus iſtud ultimi œcumenici Concilii Decretum (*c*): *Cùm etiam qui per induſtriam occiderit proximum ſuum & per inſidias ... nullo tempore ad ſacros ordines promoveri poſſit ... nec illi aliqua Eccleſiaſtica beneficia, etiamſi curam non habeant animarum, conferre liceat: ſed omni ordine ac beneficio & officio Eccleſiaſtico perpetuo careat.* Attamen dici poteſt, quòd in caſu homicidii voluntarii, qui illud committit, is non fit privatus *ipſo facto*, Beneficio ſuo. præcisè ob irregularitatem, quam incurrit, ſed potiùs ob crimen ipſum, quod admiſit, cujus hæc privatio eſt effectus.

...mani.l.5.2.de homic.&c.in 6. lib.5.tit.4.

(*b*) Innoc. III in c. *In quibuſdam.* 12. de pœnis lib.5. tit. 37.

(*c*) Conc Trid. ſeſſ.14. Decreto de reform. c. 7.

Hic duos alios caſus omittimus, de quibus in jure fit mentio (d), in quibus irregularis fit *ipſo facto* privatus Beneficio ſuo; ſcilicet cùm tantùm Cardinalem aut Epiſcopum verberavit, quia hujuſmodi crimina per quàm raro uſuvenire poſſunt.

(*d*) Bonifac. VIII. in c. *Felicis.* de pœnis in 6. lib. 5. tit 9. & Clemens V. in Clement. *Si quis.* 1. eod. tit. l. 5. tit. 8.

CASUS XCIX.

Cyriacus, Diaconus, Sacerdotii Ordinem ſuſcipere; conſtituit ſed quia deeſt ſibi in dexterâ manu digitus, timet, ne ſit irregularis. An legitimus eſt timor illius?

Respons.

1. Si digitus, qui Cyriaco deeſt, ſit pollex aut index; certum eſt, ipſum eſſe irregularem, ac proinde Sacerdotio initiari non poſſe; ſeu mutilationi huic ſuâ culpâ anſam præbuerit; aut ad eam non contulerit. Ratio eſt, quia duo illi digiti in utrâque manu ſunt neceſſarii ad fractionem ſacro-Sanctæ Hoſtiæ, & ad Celebrationem ſacro-Sancti Sacrificii cum decentiâ requiſitâ. Id quidem probatur ex Decretali Honorii III. (*e*) ſcribentis ad Engoliſmenſem Epiſcopum, in quâ Religioſo cuidam, qui caſu, cui locum non dederat, pollicis unguem amiſerat, non permittit hic Papa, ut ſe ad Sacerdotium promoveri requirat, niſi in hoc digito ſat virium ſuperſit, ut Hoſtiam frangere poſſit: ſic autem loquitur: *Mandamus, quatenùs ſi adfrangendam Euchariſtiam, ſit in pollice ipſo potens ... propter difformitatem hujuſmodi non dimittas, quin eum ad ordinem promoveas Sacerdotis.* Ex

(*e*) Honor. III. in cap. *Thomas.* 7. de corpore vitiatis ordinandis vel non. l. 1. tit. 20.

2. Quod ſpectat ad quemlibet ex aliis digitis, ſi eo penitùs ſit orbus Cyriacus, aut ejus tantùm parte notabili, ſibique eum voluntariè, ex impatientia, aut aliter ex culpâ ſuâ abſciderit, eſt etiam irregularis, non tam ex defectu corporis, quàm ex defectu lenitatis & ex delicto, ut probari poteſt ex antiquo Canone, quem ſancto Gregorio adſcribit Gratianus (*h*), ſed qui, ut obſervant Romani Correctores (*i*), eſt Gennadii; quo prohibetur ordinare *eum, qui ſemet-ipſum quolibet corporis ſui membro, indignatione aliquâ, vel juſto vel injuſto timore ſuperatus, truncaverit.* Hæc ſunt verba hujuſce Canonis, in quo voce iſta, *membro*, non intelligendum eſt duntaxat membrum propriè dictum, ſed etiam pars quæpiam corporis aut membri, qualis eſt digitus. Certius etiam hujus veritatis nobis præbetur argumentum in alio Canone, quem refert Gratianus (*k*), in quo Innocentius primus dicit: *Qui partem cujuſlibet digiti ſibi ipſi volens abſcidit, hunc ad Clerum Canones non admittunt.*

...to. l. 3. tit. 6.

(*h*) Can. *Maritum.* 2. diſt. 3.

(*i*) Gennadius de Eccleſiaſticis dogmatibus: c. 72.

(*k*) Innoc. I. in can. *Qui partem.* 6. diſt. 55.

3. At ſi Cyriaci digitus omnino aut partim ab alio abſciſſus fuerit, non debet cenſeri irregularis, quamvis abſciſſioni huic culpâ locum dederit: 1. Quia juxta definitionem Bonifacii VIII. (*l*), irregularitas non incurritur, niſi in caſibus jure expreſſis, nec in eo caſus iſte manifeſtè deſignatur. 2. Quia ex defectu unius digiti, etiam integri, quis non ſit ad Sacerdotium ineptus, modò digitus ille nec ſit pollex, nec index. 3. Quia difformitas, quæ inde oritur non talis eſt, ut irregularitatem pariat: & ob eam partim rationem ait Author Gloſſæ (*m*), *quòd Clericus mutilando digitum, non efficitur irregularis quia digitus*, inquit, *non eſt membrum; ſed officium membri*; quam rationem his quoque verbis adducit Navarrus (*n*): *illa ſola pars hominis dicitur membrum, quæ officium per ſe diſtinctum habet, ut manus, pes &c.* Quod probat ex antiquo Canone (*o*), & authoritate Bartholi (*p*).

(*l*) Bonifac. VIII. in c. *Is qui.* 20. de ſent. excom. &c in 6.

(*m*) Gloſſa in Clement. *Si furioſus.* un. de homicid. volunt. vel caſuali.

(*n*) Navar. Manual c. 27. n. 205.

(*o*) Can. *Singula.* 1. diſt 8.

(*p*) Barthol. in L. 1. ff. de publicis judicis. l. 48. tit. 1.

Idem docet Covarruvias (*q*): *Doctores*, inquit, *propriè dici membra cenſent, quibus diverſo & proprio officio corpus movetur, aut juvatur; aut oculo ad viſum, pedibus ad progreſſum; auribus ad auditum; manibus ad palpatum; naribus ad odoratum; linguâ ad ſermonem*: quod probat ex Ariſtotele (*r*), ex Baldo & aliis juriſperitis (*s*): quo dicto ex Bartholo ſubjungit: *Sic ex eodem Bartholo* (*t*) .... *apparet, in humano corpore quaſdam partes eſſe, quæ propriè membra non ſunt; membris tamen opem ferant. ut digitis manui; dens, lingua & gutturi ... quidam tamen indiſtinctè membra appellant.*

(*q*) Didacus Covarr. 2. part. relectionis Clementinæ. *Si furioſus.* de homic. &c. n. 8. & 9.

(*r*) Ariſtotel. l. 1. de partibus animal. n. 50. l. 4. meteor. c. fin.

(*s*) Baldus & alii Doctores in L. *Idem.* ff. de ædilit. edicto, & in L. *Non ſunt.* ff. de ſtatu hom.

(*t*) Barthol. in L. *Publicorum.* n. 12. ff. de publicis judiciis.

Contrariam tamen noſtræ opinionem tenent authores nonnulli, eamque probare nituntur ex Decretali Alexandri III. (*u*), in quâ interrogatus hic Papa, nùm Sacerdos, qui duello certans partem digiti amiſerat, cenſendus eſſet irregularis, reſpondet, Sacerdotem hunc poſt peractam pœnitentiam ad ſuas functiones admitti poſſe; modò abſque ſcandalo celebrare poſſit. Verùm ex hac reſpon-

(*u*) Alex III. in c. *Presbyter.* 1. de corpore vitiatis ordinandis. vel non.

Digitized by Google

periculum pœnitentiam cum eo miſericorditer agere & permittere ipſum in ſuo ordine miniſtrare; licèt ejus exceſſus gravis admodum extitiſſet (*a*).

(*a*) Navar. loco cit. Sylveſter de Prierio v. *Corpore vitiati.* Fr. Tolet. inſtruct. Sacerd. l. 1. c. 73. & alii plures.

CASUS C.

Æmilianus, ad Sacerdotium irregularis, quòd ipſi pollex abſciſſus fuerit, an cenſendus eſt etiam irregularis ad Subdiaconatum, ad cujus functiones non eſt inhabilis?

Respons.

Qui ad Sacerdotium irregularis eſt, cenſendus eſt talis pro omnibus aliis inferioribus Ordinibus. Ratio eſt, quia cæteri omnes inferiores Ordines neceſſariò referuntur ad Sacerdotium, atque ut ait Sanctus Thomas, ad *conficiendam Eucharistiam*, ad quam functionem inhabilis eſt, qui ad Sacerdotium irregularis eſt. Quare Æmilianus, amiſſo manûs pollice irregularis eſt, non ſolùm ad Sacerdotium, ſed etiam ad cæteros Ordines inferiores, licèt eorum poſſit obire functiones.

Ita docent plures eruditi Authores, laudati à Caballutio (*b*), cujus hæc ſunt verba: *Habens corporis defectum, impedientem ſuſceptionem Ordinis Sacerdotalis, cenſendus eſt irregularis ad reliquos Ordines inferiores & Sacros, ex communiori ſententia Angeli, Ugolini, Navarræ, Avilæ, Bonacinæ &c.* Fatetur tamen hic Canoniſta, contra ſentire Paludanum, Sairum & alios quoſdam.

(*b*) J. Caballut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 15.

Obſervandum eſt, non idem ferendum eſſe judicium, cùm ſuſcepto Ordini ſupervenit irregularitas; quia, ut ait Gratianus (*c*), *Non omnia quæ ordinandum impediunt, ordinatum rejiciunt.* Sic Presbyter, cui duo abſciſſi eſſent digiti cum medietate palmæ non eſſet irregularis ad confeſſiones audiendas, quamvis eſſet ad celebrandum; ut expreſſè definivit Summus Pontifex his verbis (*d*): *Presbyterum cujus duos digitos cum medietate palmæ à prædone abſciſſos ſignificaſti, Miſſam non permittimus celebrare.... ipſum autem cæteris Officiis Sacerdotalibus fungi minimè prohibemus.* Id ipſum quoque verbis ſuperiùs citatis addit Caballutius. *Sed is qui poſt ſuſceptum Sacerdotium evaſit irregularis quò ad Miſſæ celebrationem, ut ſi amiſit pollicem aut indicem, aut oculos, poterit adhuc reliqua munia celebrare, ad quæ ſupereſt ei habilitas, ut eſt Confeſſionum auditio.*

(*c*) Gratianus §. *Sicut ergo.* ult. 55. q. 1.

(*d*) Eugenius in c. *Presbyterum.* de Clerico ægrot. vel debilitato.

CASUS CI.

Anastasio, rixæ contra voluntatem ſuam implicito, naſus fermè totus abſciſſus eſt ictu enſis, quo ſe defendens perculſus eſt. An ex hoc caſu factus eſt irregularis?

Respons.

Ex hoc caſu procul dubio Anaſtaſius factus eſt irregularis: Conſtat enim ex quolibet defectu, quo notabilis inducitur deformitas, aut Ordinum exercitium impeditur, hominem fieri irregularem ut docet S. Thomas his verbis (*e*): *Aliquis efficitur ineptus ad ſuſceptionem Ordinis, vel propter impedimentum actûs, vel propter impedimentum claritatis perſonæ. Et ideò patientes defectum in membris impediuntur à ſuſceptione Ordinis; ſi ſit talis defectus, qui maculam notabilem inferat, per quem obſcuretur perſonæ claritas, ut abſciſſio naſi, vel periculum in executione facere poſſit. Aliàs non impediuntur.*

(*e*) S. Thom. in 4 diſt. 25. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 4. in corp.

Deciſionem iſtam Angelici Doctoris adſtruit quartum Concilium Toletanum (*f*), an. 633. à

(*f*) Conc. Tolet. IV. in can. *Qui in aliquo.* 5. diſt. 51.

Daniel, amiſſo per juveniles annos, oculo, qui ipſi improviſo caſu, cui nullum dedit locum, avulſus eſt, Ordines ſuſcipere peroptaret. Nunquid ex hoc irregularitatem contraxit, ex quâ ad eos fiat ineptus?

Respons.

Reſpondemus, Danielem factum eſſe irregularem ex amiſſione oculi, qui ipſi avulſus eſt eumque proinde ad Ordines admitti non poſſe, licèt facilè altero oculo legere poſſit. Ratio eſt, quia induci poteſt irregularitas ex ſimplici defectu corporeo, ſeu ex hoc defectu perſona omninò fiat inepta ad obeundas Ordinum functiones, qualis eſt cœcitas, ſurditas, privatio loquelæ (*g*), ſeu defectus ille notabilem afferat deformitatem; qualis eſt privatio oculi.

(*g*) Can. 77. Apoſtol.

Deciſionem iſtam affert Gelaſius Papa, ſcribens ad Epiſcopum: En verba ipſius (*h*): *Illi cui erutus eſt oculus, non poſſunt ſecundùm Canones, Sacerdotii jura concedi. Neque enim aliquid ei prodeſt, quòd oculum invitus amiſit; cùm nec volens quiſquam oculum amiſiſſe credendus eſt; nec Sacratiſſimos Canones aliquem caſum in amiſſione oculi, qui ad Sacerdotium adipiſcendum non impediret, ſuis excepiſſe ſegulis invenimus; ſed hoc tantummodo ad prohibitionem ſuffeciſſe videmus Patribus, ut qui careret oculo, Sacerdotii Officium adipiſci non poſſit.*

(*h*) Gelaſius in can. *Si Evangelica.* 13. diſt. 55.

Manifeſtè patet de eo hunc loqui Canonem, cui avulſus eſt oculus, ut ſupponitur Danieli. Quare in hoc caſu nulla debet admitti exceptio; nam ut ait Gloſſa (*i*): *Ubi Canon non excipit, nec nos excipere debemus.*

(*i*) Gloſſa in cit. can. v. *Excepiſſe.*

CASUS CIII.

Joannes Baptista, Sacerdos, in ſiniſtro oculo viſum penitùs amiſit; at hinc non fit, ut dextro legere non poſſit è medio Altari Canonem, etiam abſque indecentia. An ex hoc defectu irregularis eſt?

Respons.

Communis ſententia eſt, in hoc caſu Sacerdotem non eſſe irregularem: Idque probari poteſt ex Decretali Eugenii Papæ (*k*), qui Presbyterum declarans irregularem, cui duo digiti cum medietate palmæ in eâdem manu fuerant abſciſſi, hanc affert rationem: *Miſſam non permittimus celebrare*, inquit, *quia nec securè propter debilitatem, nec ſine ſcandalo propter deformitatem membri hoc fieri poſſe confidimus.* Nullus autem ex his defectibus in propoſito caſu reperitur: Nam ſiniſtri oculi debilitas omnino dextri acumine reparatur, quo facilè Canonem & decenter legere poteſt Joannes Baptiſta, Miſſale tantiſper approximando; quod ipſi factu eſt facillimum; aut paulò per ab Altari recedendo.

(*k*) Eugenius in c. *Presbyterum.* 2. de Clerico ægrotante &c.

Addi poteſt etiam alia probatio magis expreſſa, depromta ex Decretali Alexandri III. in quâ declarat hic Summus Pontifex (*l*), eum, qui in oculo maculam habet, nullâ illius defectûs habitâ ratione, ad Epiſcopatum promoveri poſſe. *Tibi quod in oculo maculam habeas, ... eſt objectum. Unde Cantuarienſi Archiepiſcopo dedimus in mandatis.... ut cum conſilio ſuffraganeorum ſuorum, quod exinde ſibi viſum fuerit, exequatur.* Unde ſequitur à fortiori, eum qui nullum alium habet defectum, quàm viſûs in oculo ſiniſtro, abſque prævia diſpenſatione ad Sacerdotium promoveri poſſe, cum difformitate careat: aut ſi qua appareat,

(*l*) Alex. III. in c. *Cùm de ſuo.* 2. de corpore vitiatis &c. l. 1. tit. 20.

Digitized by Google

CASUS CIV.

...gularitas. & apud eum Navarr. Manual. c. 27. n. 159. Avila part. 7.diſp.3.dub. 1. Suarez. diſp. 51. & alii. Item de Ste. Beuve tom. 2. cas. 5.

Irenæus deformitate eſt corporeâ, quæ valdè inſignis quibuſdam videtur, aliis verò leviſſima. An tenetur, ſe ut irregularem babere, atque indiget diſpenſatione ad ſuſcipiendos ordines ſacros?

Respons.

Exiſtimamus, quòd in hoc caſu non tenetur Irenæus, ſe habere ut irregularem, ſed ipſum ſuum Epiſcopum adire, ut de ejuſmodi deformitate judicet, ac ipſius ſtare judicio. Nam Epiſcopi eſt de hoc dubio decidere, ut declarat Alexander III. in Decretali ad Epiſcopum Chicheſtrienſem in Angliâ, quem remittit ad Archiepiſcopum Cantuarienſem, ut ab eo diſcat, an ex maculâ oculi irregularis eſſet (c).

(c) Alex. III. in ſupra cit. c. *Cùm de tud.* 2. de corpore vitiatis.

Attamen ſi deformitas conſiſteret in ademptione alicujus membri, ipſi neceſſaria foret Papalis diſpenſatio 1. Quia talis eſt conſuetudo univerſim recepta. 2. Quia ſpecies illa irregularitatis conſtituta eſt Canonibus Conciliorum œcumenicorum, de quibus Papa ſolus diſpenſare poteſt.

CASUS CV.

Guillebaldus, qui Eunuchus eſt, eſt-ne irregularis, ita ut Ordines ſacros recipere nequeat, aut ſuſceptos tutâ conſcientiâ exercere?

Respons.

Iſte non eſt irregularis 1. Si conſilio atque mandato Medicorum aut Chirurgorum exſectus ſit in aliquâ ægritudine, ut contingere poteſt, cùm neceſſaria judicatur ad vulnus ſanandum talis curatio.

2. Idem dicendum, ſi vi Barbarorum aut hoſtium Eunuchus factus ſit Guillebaldus. Quare ſi aliunde morum probitate ac Doctrinæ laude ad Sacerdotii gradum promoveri mereatur, in utroque caſu ex hoc defectu, ab eo non debet removeri.

3. At non idem dicendum, ſi proprio motu ſeipſum caſtraverit, eo etiam intuitu, ut accuratius caſtitatem obſervaret. In hoc quippe caſu verè irregularis eſſet, neque adeò ordines ſuſcipere, aut jam ſuſceptos poſſet exercere.

Ducitur iſta deciſio ex Canone antiqui Concilii, quem in Decreto ſuo his verbis refert Gratianus (d): *Si quis pro ægritudine natalia à medicis ſecta habuerit: ſimiliter & qui à Barbaris, aut Dominis ſuis fuerint caſtrati, & moribus digni fuerint viſi; hos Canon admittit ad Clericatûs Officium promoveri. Si aliquis autem Sanus, non per Diſciplinam Religionis & abſtinentia, ſed per abſciſſionem plaſmati à Deo corporis, exiſtimans poſſe à ſe carnales concupiſcentias amputari, caſtraverit ſe; non eum admitti decernimus ad aliquod Clericatûs officium. Quòd ſi jam ante promotus fuerit ad Clerum; prohibitus à ſuo officio deponatur.* Ejuſque rei hanc rationem affert alter Canon, in quo ſic habetur (e): ſi quis abſcidit ſemet ipſum, id eſt, ſi quis amputavit ſibi virilia; non fiat Clericus: quia ſui eſt homicida, & Dei conditionis inimicus.

(d) Can. *Si quis.* 3. diſt. 55.

(e) Can. *Si quis abſcidit.* 4. ead. diſt.

Eadem conſtitutio jam fuerat emiſſa in primo

latui præſentatum, quòd, cùm ipſe in cunabulis ſectus fuerit, poſtmodum ſub regulâ & Abbate devotè Deo militans, in Diaconatûs Ordinem eſt promotus ... ſanè, cùm ſecundum ſtatuta Nicænæ Synodi, illi ad Clericatus Ordinem prohibeantur accedere, &, ſi etiam in Clero fuerint, ceſſare debeant, qui ſe ipſos ſani abſciderint, vel affectaverint, ut ab aliis obſcindantur; non credimus ei impedimentum afferre, quominus poſſit provehi, qui in cunabulis ſectus fuerit: quia non videtur, hoc eo tempore affectaſſe, quo judicium animi non habebat. Quod Apoſtolicorum Canonum authoritate probat hic ſummus Pontifex addens: *Præſertim cùm in Canonibus Apoſtolorum* (k) *ſit manifeſtè ſancitum, quòd eunuchus, ſi per inſidias hominum factus, vel ita natus ſit, aut etiam in perſecutione ſint ei amputata virilia, & ſit dignus; poſſit in Epiſcopum promoveri.* Canon autem ille Apoſtolorum ſic habet: *Eunuchus, ſi per inſidias* (ἐξ ἐπηρείας, *id eſt ex inſultu & injuria*) *hominum factus eſt, vel ſi in perſecutione ejus ſunt amputata virilia: vel ſi ita natus eſt, & eſt dignus, fiat Epiſcopus.*

in c. *Ex parte* 5. eod. tit.

(i) Clemens. III in c. *Ex parte Bartholomæi.* 3. eod. tit.

(k) Can. Apoſt. 21. in can. *Eunuchus.* 8. diſt. 55.

CASUS CVI.

Hermanus, duodecim annos natus, eunuchum ſe fieri conſenſit, vel ut amœnam ſibi vocem ſervaret, quò inter muſicos Principi eſſe poſſet; aut quia eum morbus vexabat, unicâ illâ curatione ſanabilis ad Chirurgi mentem. An irregularis eſt?

Respons.

Certum eſt, Hermanum in primo caſu eſſe irregularem, non autem in ſecundo; in primo irregularis eſt, ut patet ex Canonibus in proximâ deciſione relatis (l): in altero vero non eſt irregularis, ut manifeſtè conſtat, ex terminis primi Concilii œcumenici Nicæni, aliiſque argumentis in eâdem deciſione allatis.

(l) Cit. Can. *Si quis abſcidit.*

Item Conc. Arelat. 2. an. 452.

CASUS CVII.

Julius, cùm Petrum in flagranti adulterio cum uxore ſuâ deprehendiſſet, irâ ſubitò excandeſcens, in eum inſurrexit, ac ipſi virilia amputavit. Fit-ne Petrus hinc irregularis, licèt per vim abſciſſus fuerit?

Respons.

Petrum ex hac mutilatione irregularitatem contraxiſſe certum eſt, ut docet Joannes Cabaſſutius (m) his verbis: *Is qui ſuâ culpâ gravi, quamvis invitus, aliquo membro mutilatus fuit, etiamſi ea membri privatio alioqui non cauſaſſet irregularitatem, quia vel occulta eſt, vel deformitatem gravem non cauſat, nec actum Ordinis impedit, eſt nihilominùs irregularis .... cujuſmodi ille cenſendus eſt, cui in adulterio deprehenſo, virilia in pœnam, vel ultionem, exciſa fuerint.* Quod quidem is author probat exemplo illius, cui per vim & injuriam erutus eſt alter oculus, quique hinc fit irregularis juxta Canonem *ſi Evangelica.* fin. diſt. 55. Ubi Gelaſius ſummus Pontifex à Ruffino Epiſcopo conſultus, an is Preſbyter, cui vi & injuria erutus fuerat oculus,

(m) J. Cabaſſut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 14.

poſſet

Digitized by Google

cendum non impediret, ſuis excepiſſe regulis inve nimus: ſed hoc tantummodo ad prohibitionem ſuffeciſſe videmus patribus, ut qui careret oculo, Sacerdotii officium adipiſci non poſſit. Ex quibus verbis apertè colligitur, Petrum etſi per vim exſectum, eò juſtiùs ceoſendum eſſe irregularem, quò riminoſiùs hanc ipſe ſibi conſcivit injuriam. Porrò huic Cabaſſutii ſententiæ Ugolinus, Navarrus, Avila & alii Doctores permulti ſuffragantur. *Defectus cujuſlibet membri principalis*, inquit Navarrus (*a*), *contingens ob culpam, inducit ſecundæ ſpeciei irregularitatem... quamvis membrum ſit occultum, neque facultatem utendi Ordine impediat, ut ſunt pudenda... quamvis quis ſibi non abſcindat; ſed alius ſuâ culpâ: quia juſſit aut rogavit; aut quia rei illicitæ dans operam, id caſu perdidit... aut in pœnam alicujus delicti ab inimicis fuit illi abſciſſum.* Hoſtienſis (*b*) eamdem tuetur ſententiam, eamque ſequitur Joannes Andræas (*c*) & alii communiter.

(*a*) Navarr. Manual. c. 27. n. 198.

(*b*) Hoſtienſis in ſum. de corpore vitiatis. §. *Et qua.* & in c. *Ex parte*, eod. tit.

(*c*) Joan. Andræas. ibid.

CASUS CVIII.

HELVIDIUS, ortu Occitanus, in hæreſi natus, in quâ ad vigeſimum ætatis annum vixit, fidem Catholicam amplexus eſt, & ab Epiſcopo ſuo Diœceſano, tùm de hæreſi ſuâ, tùm de peccatis ſuis abſolutus eſt. Aliquantò poſt Clericatum amplecti ſimul & Sacerdotium conſtituit. Eſt-ne etiam poſt converſionem ſuam irregularis, & ſi fortè ſit, an neceſſe eſt, ut ad ſui reſtitutionem in integrum ad Papam recurrat?

RESPONS.

Juvat obſervare, antequam ad propoſitum caſum reſpondeatur, hæreticos occultos, hoc eſt, qui nulla exteriùs hæreſis ſuæ præbuêre indicia, non eſſe irregulares; quia legibus Eccleſiaſticis puniri nequeunt actus purè interni, juxta illud Tridentini Concilii (*d*): *Eccleſia de occultis non judicat.* De iis ergo tantùm agitur, qui exteriùs hæreſim ſuam manifeſtârunt, & qui ab eo tempore fidem amplexi ſunt. Hoc præſuppoſito dicimus 1. Ex Angelo de Clavaſio, Sylveſtro, Navarro & aliis multis, hæreticum, qui de hæreſi ſuâ fuit abſolutus, manere irregularem, atque adeò Papali eum indigere diſpenſatione ad ſuſcipiendos ordines. Probatur iſta eorum ſententia 1. ex ſancto Leone in ſuâ ad Januarium Aquileïenſem Epiſcopum Epiſtolâ, à quo conſultus fuerat, nùm hæretici converſi, ad Ordines, quos requirebant, eſſent admittendi, aut ſaltem ad Ordinum jam ſuſceptorum exercitium: nam declarat hic ſummus Pontifex, eos eſſe irregulares, atque, ut tales, ad Ordines promoveri non poſſe; promotis ad Ordines ante hæreſim ſuam id tantùm concedens, ut eoſdem converſi ab hæreſi exercere poſſent (*e*): *Circa quos*, inquit, *etiam illam Canonum conſtitutionem præcipimus cuſtodiri, ut in magno habeant beneficio, ſi ademptâ omni ſpe promotionis, in quo inveniuntur ordine, ſtabilitate perpetuâ maneant;* eâ etiam additâ conditione, *ſi tamen iteratâ tinctione* (hoc eſt bis accepto baptiſmo) *non fuerint maculati.* 2. Ex Alexandro IV. qui pariter hæreticos eorumque fautores declarat irregulares (*f*).

(*d*) Conc. Trid. ſeſſ. 14. de reform. c. 1.

(*e*) S. Leo. in can. *Saluberrimum.* 11. 1. q. 7.

(*f*) Alex. IV. in c. *Quicumque.* 2. §. 1. de hæreticis in 6. l. 5. tit. 2.

Philiarchus tamen (*g*) aliique Authores (*h*) aliter ſentiunt; iſque contendit, ex crimine hæreſeos præciſè irregularitatem non induci, licèt quis ipſius occaſione irregularis fieri poſſit in triplici caſu. 1. Si poſt hæreſim, vel in hæreſi, ordines ſuſcipiat... [continued] ciſè ob hæreſim ſuam, irregularitas eorum ex converſione deſineret pro ſuſceptione Ordinum ex hac regulâ: *Sublatâ causâ, tollitur effectus.*

(*g*) Coſm. Philiarchus. l. 4. c. 15.

(*h*) Greg. Sayrus. l. 7. de cenſuris. c. 11. n. 16.

Neutra autem ex his opinionibus in Gallia tenetur. Ibi namque hæretici non habentur irregulares, neque præciſè ob hæreſim ſuam, neque ob conſequentiam ad hæreſim. 1. Quia nullus ibi agnoſcitur Canon expreſſus, quo tales declarentur. 2. Quia juridicè non citantur, neque, ut tales, ibi damnantur. 3. Quia non habentur ut infames (hîc autem loquimur de Calvinianis, ac tempore, quod Edicti Nannetenſis abrogationem anteceſſit); & quamvis ex abrogatione illius Edicti Religionis prætenſæ reformatæ ſectatoribus adempta fuerit licentia Religionem ſuam publicè profitendi; qui permanent in hæreſi, eam occultè tantùm profitentur, quia omnes ad Eccleſiæ ſinum, ſaltem apparenter confugere, neque de hæreſi in hoc Regno capitaliter accuſantur per vitam ſuam, neque tandem ut infames habentur illi, qui in errore ſuo perſeverant. Ex his Colligimus, Helvidium ab Epiſcopo ſuo poſſe ordinari, non obtentâ priùs in eam rem Apoſtolicâ diſpenſatione, ſi aliundè dignus ſit.

Quod pertinet ad textus à Navarro (*i*), aliiſque allegatos, quibus ſuam firmant opinionem; eos non admittit juriſprudentiâ Canonica & Civilis, quæ in Galliâ obſervatur: præterquàm quòd Decretalis Alexandri IV. quæ priori opinioni favere videtur, non diſtinguit inter hæreticos pertinaces & non pertinaces, ſeu qui ad Eccleſiam reverſi ſunt; quo circa de primis tantùm optimè intelligi poteſt. Inſuper non loquitur de ſuſceptione ordinum, ſed de Beneficiis duntaxat & officiis publicis: *Ne... hæretici... ad aliquod Eccleſiaſticum Beneficium ſeu Officium publicum admittantur.* Igitur inferri, non poteſt, hæreticos illos converſos manere irregulares quoad ſuſceptionem Ordinum: quia cùm irregularitas ſit res odioſa, nunquam extendi debet ultra caſus jure expreſſos, ut multoties diximus (*k*), conformiter ad hanc juris regulam (*l*): Expreſſa nocent, non expreſſa non nocent.

(*i*) Navar. Manual. c. 27. n. 205.

(*k*) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 154.

(*l*) Reg. 154. ff. de divers. regulis juris antiqui. l. 50. tit. 17.

Vide Caſum ſequentem.

CASUS CIX.

GUILLELMO, Diœceſano è monte Albano, cùm ſe ad ſuſceptionem Ordinum diſponeret, dictum eſt, eum eſſe irregularem, quia è patre Calviniano natus erat. An reipsâ ob hanc rationem irregularis eſt?

RESPONS.

Bonifacius VIII. (*m*), relatis Alexandri IV. (*n*) & Innocendi IV. Decretalibus, quibus pro beneficiis & officiis publicis irregulares declarantur filii ac nepotes hæretici patris, eorum exponit conſtitutiones, vultque eas duntaxat obtinere 1. Pro filiis matris hæreticæ, & filiis ac nepotibus patris. *Primum & ſecundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam verò ad primum duntaxat volumus extendi.* 2. *Hoc ſanè de filiis & nepotibus hæreticorum*; pergit, *qui tales eſſe tales etiam deceſſiſſe probantur, intelligendum eſſe videtur: non autem illorum, quos emendatos eſſe conſtiterit, & reincorporatos Eccleſiæ unitati, & pro culpâ hujuſmodi & mandatum Eccleſiæ puniten-*

(*m*) Bonifac. VIII. in cap. *Statutum.* 15. de hæreticis. in 6.

(*n*) Alex. IV. in c. *Quicumque.* 2. §. 2. eod. tit.

Digitized by Google

Patrum ſuorum aut avorum lapſum fuerant proviſi : atque cootendit hic Canoniſta, eos à ſolo Papâ in integrum poſſe reſtitui ; at verò irregularitas illa, ut jam diximus in proximâ deciſione loquendo de hæreticis converſis, non debet extendi ad ſuſceptionem ordinum, oeque ad eorum uſum, cùm de eâ noo loquatur Bonifacius VIII. uti nec duo ſummi Pontifices, quos iſte laudat; neqoe in re odioſa lex ultra ſenſum propriorum ſuorum terminorum extendi debeat. Aliter quidem cenſet Navarrus, & opinionis ſuæ hanc affert rationem, quia infamia, qoæ ex ipſo ab hæreſi ſejungi nequit, in filios hæreticorum patrum redundat : aſt econtrà dicit Saïrus (*a*), quòd *Nemo dicendus eſt irregularis, niſi in jure ſit expreſſum non eſt autem in jure expreſſum hujuſmodi filios eſſe irregulares ; & hujus ſententia eſt Toletus libro* 1. c. 25. hiſque addit ad refellendam Navarri rationem : *Quod ſi dicas, eſſe infames, & eo ipſo eſſe irregularis, hoc non valet ; quia licet reputentur infames ad Officia publica non tamen inde ſequitur eſſe inhabiles ad ordines : quia infames, qui ob infamiam irregulares habentur, ſunt illi, qui ex proprio delicto in jure dicuntur infames vel jure vel facto.* Hujuſce authoris ſententia conſentit cum diſciplinâ ſeu Canonicâ, ſeu Civili, qoæ in Galliâ tenetur, ubi per tolerantiam Calviniſmi, is non erat cauſa infamiæ, neque pro patribus, neque pro filiis.

(*a*) Greg. Saïrus.

Ad ſolutionem itaque præciſam difficultatis propoſitæ concludimus, Guillelmum non adeò eſſe irregularem qoòd ea patre Calviniſtâ natus ſit, ac proinde ſacros eum poſſe ordines ſuſcipere abſque prævià diſpenſatione ; cùm Alexandri IV. & Bonifacii VIII. decretales in Gallia non admittantur, ut obſervat doctus Theologus (*b*), cujus deciſiones poſt ipſius mortem 3. voluminibus in 4. in lucem prodiêre.

(*b*) De Sainte Beuve tom. 1. caſ. 154.

CASUS CX.

Valerius, Joannæ maritus, cùm in remotam profectus eſſet regionem, ibi alteri uxori Joannâ ſuperſtite, nupſit 1. an. factus eſt irregularis ex ſuppoſitis illis ſecundis nuptiis. 2. ſi, mortuâ uxore ſuâ, alterum contraxiſſet invalidum matrimonium, an eſſet quoque irregularis ?

Respons.

Valerius factus eſt in primo caſu irregolaris ; & eſſet quoqoe in ſecundo, ſi conſummato eum Joannâ uaore ſuâ legitimâ matrimonio, ſecundum qoqoe iovalidum matrimonium *affectu maritali* conſummaſſet. Ita definitum eſt ab Innocentio III. qui de hac loquens bigamiæ ſpecie, quæ interpretativa vocatur, dicit (*c*) : *De hujuſmodi Clericis, qui quantùm in ipſis fuit, ſecundas mulieres ſibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum bigamis non liceat diſpenſari : licèt in veritate bigami non exiſtant ; non propter defectum ſacramenti, ſed propter affectum intentionis cum opere ſubſecuto.* Quibus verbis oſtendit hic Papa, ſe in hoc potiorem intentionis, quàm facti ipſius rationem habere & irregularitatem ab actione præcipuè noo induci niſi, quia fit *animo conjugali.* Ad quod Gloſſa (*d*) : *Hic loqui videtur*, ait, *de eo*,

(*c*) Innoc. III. in c. *Nuper.* 4. de bigamis non ordinandis l. 1. tit. 21.

(*d*) Gloſſa in cit. cap. v. *Diſpenſari.*

Prierius duabus ſucceſſivè nupſit mulieribus at eum alterâ matrimonium tantùm conſummavit, priori ipſo nuptiarum die mortuâ. An bigamus eſt ; atque adeò irregularis ?

Respons.

Cum matrimonium Chriſtianum unionem Chriſti eum Eccleſia repræſentet, ut perfecta ſit illa ſacramenti ſignificatio, oeceſſe eſt, ut uni tantùm uaori vir nupſerit, uti Chriſtus unicam ſibi Eccleſiam ſponſam elegit, & uxor uni tantùm viro. *Sacramentum autem matrimonii*, inquit ſanctus Thomas (*f*), *ſignificat conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam, quæ eſt unius ad unam : & ideò requiritur ad perfectam ſignificationem ſacramenti, ut vir ſit, tantùm unius vir, & uxor, tantùm unius uxor. Et ideò bigamia, quæ hoc tollit, irregularitatem inducit.*

(*f*) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 3. art. 1. quæſtiunc. 1. io corp. Item diſt. 42. q. 3. art. 2. ad 4. & 2. 2. q. 108. art. 4. ad 2.

At cùm matrimonium noo ſit perfectum unioois Chriſti & Eccleſiæ Symbolum, niſi quando fuit conſommatum ; ita ejus non deſinit eſſe Symbolum, niſi, quando cum multis fuit conſummatum, hoc eſt, niſi quando vir aut uxor multa conſummarunt matrimonia. *Bigamia cauſat irregularitatem*, inquit Doctor Angelicus (*g*), *in quantùm tollit perfectam ſignificationem matrimonii, quæ quidem conſiſtit in conjunctione animorum, quæ ſit per conſenſum, & in conjunctione corporum. Et ideò ratione utriuſque oportet ſimul eſſe bigamiam, quæ irregularitatem faciat. Unde per decretalem Innocentii abrogatur* id, *quod Magiſter* (ſententiarum) *in littera dicit, quod ſolus conſenſus per verba de præſenti ſufficit ad irregularitatem inducendam.*

(*g*) Idem cit. quæſtiunc. 1.

Ob eandem rationem vir, qui ſecundas contraxit nuptias, quas non conſummavit, noo cenſetur bigamus, nec adeò irregolaris, cum ea ratiocinio ſancti Thomæ non inducitur irregolaritas, niſi ex duobus matrimoniis conſummatis, ut obſervat ſanctus Raymundus, (*h*), & patet ex antiquo Canone decreti Gratiani (*i*), & ex decretali Innocentii III. ſcribentis ad Epiſcopum Metenſem, (*k*), in quâ dicit hic Papa : *Profectò ubi deficit inter hujuſmodi conjuges commixtio corporum, non deeſt hujuſmodi ſignaculum ſacramenti* ; hoc eſt, non matrimonium Chriſtianum excidit prærogativâ ſigni matrimonii myſtici, qood inter Chriſtum ejuſque Eccleſiam intercedit ; niſi ex alterius conſummatione : : & propter hunc defectum, qui dicitur *defectus ſacramenti*, Eccleſia irregolaritatem conſtituit. His additur pro ſecundâ ratione timor Eccleſiæ, ne Miniſtri ſui, qui unicâ non fuiſſent muliere contenti, noo ſat efficaciter Fideles ad Continentiam hortarentur. Nam, ut ait ſanctus Auguſtinus in Canone laudatos (*l*) : *Quomodo ..... poteſt eſſe hortator viduitatis, qui ipſe conjugia frequentaverit* ? aut ne ipſi forent incontinentes, cùm tales ex bigamiâ præſumantur, ut ait Innocentius I. ſcribens ad Exuperium Epiſcopum Toloſanum (*m*).

(*h*) S. Raymund. in ſum. l. 3. tit. 4 de bigamis §. 5. p. 263. edit. Rom.

(*i*) Pelagius in can. *Valentino.* fin diſt. 34.

(*k*) Innoc. III. in c. *Debitum.* 5. de bigamis non ordinandis.

(*l*) S. Aug. in can. *Una.* diſt. 27.

(*m*) Innoc. I. in can. *Propoſuiſti.* 2. diſt. 82.

Ex his manifeſtè patet, Prierium, de quo fit mentio in narratione caſûs non eſſe bigamum, nec proinde irregularem, cùm unicum duntaxat conſum-

Digitized by Google

Arnaldus, dum eſſet ethnicus, Sophiæ nupſerat, poſt cujus obitum Chriſtianam & Catholicam fidem amplexus, cum Magdalenâ contraxit. An bigamus eſt, ac proinde irregularis? Ratio dubitandi eſt, quia bigamiæ effectus tollitur ex ſuſceptione Baptiſmi à primo ſuo matrimonio?

Respons.

Ex ſecundo ſuo matrimonio Arnaldus fit bigamus, ac proinde irregularis. Ratio eſt, quia Baptiſma non fuit inſtitutum, niſi ad remiſſionem peccatorum & pœnæ ipſis debitæ: quare bigamia, cùm non ſit peccatum, neque pœna peccati, per Baptiſmum tolli nequit. *Baptimus ſolvit culpas & non ſolvit conjugia*, inquit Angelus Doctor (b); *unde cùm ex ipſo conjugio ſequatur irregularitas, per Baptiſmum ſolvi non poteſt.*

(b) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 3. art. 2. in corp.

Certum quidem eſt, quòd, ſi teneretur ſententia ſancti Hieronymi ad Oceanum ſcribentis de antiquo Hiſpaniæ Epiſcopo, Carterii nomine, qui ante Baptiſmum ſuum mulieri nupſerat (c), foret dicendum, Arnaldum in ſpecie propoſitâ irregularitatem non incurriſſe. Nam Doctor ille Eccleſiæ, qui in hoc Græcæ Eccleſiæ uſum ſecutus eſt, exiſtimavit, Baptiſmum, delendo peccata, prioris etiam matrimonii delêre memoriam, & irregularitatem purgare, quæ ex ſecundo poſſet oriri conjugio. At econtra Eccleſia Latina eos omnes irregulares judicavit, qui fuêre bis matrimonio conjuncti, nullâ adhibitâ diſtinctione inter tempus antecedens & ſubſequens Baptiſmum, ut videre eſt ex quarto Concilio Toletano (d) habito ſub Pontificatu Honorii Papæ an. 633. in quo ſexaginta duo Epiſcopi, ſeu Hiſpani ſeu Galli, qui huic adfuere, cùm varias irregularitatum ſpecies referunt, præſentem inter eas recenſent, nullâ factâ temporum diſtinctione: *Qui ſecundæ uxoris conjunctionem ſortiti ſunt.*

(c) S. Hieron. ep. ad Ocean. in can. *Unius*, 1. diſt. 26.

(d) Conc. Tolet. 4. c. 19.

Antiquæ etiam hujuſce diſciplinæ teſtis eſt nobis locuples in Romanâ Eccleſia ſanctus Gregorius magnus (e) cujus hæc ſunt verba: *ſimiliter verò de quodam bigamo requiſiti, an ad Sacrum Ordinem potuiſſet accedere juxta Canonicam regulam, omninò vetuimus: Abſit enim, ne noſtris temporibus ..... aliquid contra Eccleſiaſticum inſtitutum fieri permittatis.* Et alibi (f): *Præcipimus autem, ne unquam illicitas ordinationes facias, nec bigamum, aut qui virginem non eſt ſortitus uxorem ad ſacros ordines permittas accedere.*

(e) S. Greg. l. 11. Epiſt. 8.

(f) Idem lib. 2. indict. 10. ep. 25. in can. *Præcipimus*, 10. diſt. 34.

Innocentius III. (g) in decretali ad Epiſcopum Metenſem, & in aliis multis expreſsè deſignat ſpeciem hanc irregularitatis, quâ abſolutè quis à ſtatu Clericali excluditur, conformiter ad decreta ſecundi Concilii Lugdunenſis, habiti à ſexaginta & etiam pluribus Archiepiſcopis, & quingentis Epiſcopis, ut narrat Baudran (h) an. 1274. & Concilii Tridentini (i).

(g) Innoc. III. in c. *Debitum*. 5. de bigamis non ordinandis. & ibi Gloſſa.

(h) Michael Antoninus Baudran. Diction. Geog. v. *Lugdunum*.

(i) Conc. Lugdun. Gener. 2. tit. de bigamis. Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 17.

At alia etiam hujuſce diſciplinæ omnibus hactenùs allatis antiquior extat probatio apud ſanctum Auguſtinum, qui idem docet, eandemque rationem affert, quam in præcedenti deciſione notavimus. *Acutiùs intelligunt* inquit hic Doctor Eccleſiæ (k), *qui nec eum, qui catechumenus, vel paganus habuit alteram, ordinandum cenſuerunt, quia de ſacramento agitur, non de peccato ..... non abſurdè viſum eſt, bigamum non peccaſſe; ſed normam ſacramenti amiſiſſe, non ad vitæ meritum; ſed ad ordinationis Eccleſiaſticæ ſignaculum neceſſariam.*

(k) S. Aug. in can. *Acutiùs*. 2. diſt. 26.

Denique Sanctus Innocentius I. (l) & ſanctus

(l) Innoc. I. in can. *Una deinde*. 3. ead. diſt.

le corruptam, vel conjunctam matrimonio. An factus eſt irregularis ex hac bigamiæ ſpecie, non obſtante ignorantiâ ſuâ, vel errore?

Conc. Arauſic. 1. an. 441. can. 25. Conc. Agath. can. 1. Conc. Andegavens. can. 11. Conc. Hiſpalens. 2. can 4. Conc. Arelat. 4. can. 3.

Respons.

Simeonem ex hoc matrimonio irregularem evaſiſſe conſtat: cùm ſemper verè dici queat, eſſe in eo *defectum ſacramenti*, neque perfectum illud eſſe ſignum unionis, quæ reperitur inter Chriſtum & Eccleſiam: nec juvat ipſius cauſari ignorantiam; quia non agitur hic de peccato vel pœnâ, ſed de defectu, qui ſemper defectus eſt, licet ejus particeps non fuerit voluntas. *Irregularitas non eſt pœna inflicta, ſed defectus quidam ſacramenti*, inquit ſanctus Thomas (o). *Et ideò non oportet quòd ſemper ſit voluntaria bigamia, ad hoc quod irregularitatem cauſet. Et ideò ille, qui uxorem ducit corruptam, quam virginem credit, irregularis eſt; eam cognoſcens.* Alibi etiam ſic loquitur ſanctus Doctor (p): *In conjunctione Chriſti & Eccleſiæ*, inquit, *unitas ex utraque parte invenitur: & ideò ſive diviſio Carnis inveniatur ex parte viri, ſive ex parte uxoris, eſt defectus ſacramenti.* Inter mulierem tamen & virum pro re iſtâ aliquod intercedit diſcrimen: Nam Canones, ex quibus conſtituta eſt realis bigamia pro viro, qui corruptæ nubit, nullam ſtatuerunt ratione fornicationis, quam vir commiſit, modò virgini nubat: *Sed tamen diverſimodè*, pergit idem: *quia ex parte viri requiritur, quod aliam non duxerit in uxorem, non quod (ipſe) ſit virgo. Sed ex parte uxoris requiritur etiam; quod ſit virgo.* Ejuſque rei ſolidam hanc ſubjicit rationem. *Cujus ratio ..... eſt quod defectus in ipſo ſacramento cauſat irregularitatem. Corruptio autem carnis extra matrimonium contingens quæ præceſſit matrimonium, nullum defectum facit in ſacramento ex parte illius in quo eſt corruptio, ſed facit defectum ex parte alterius: quia actus contrahentis matrimonium non cadit ſuprà ſe ipſum, ſed ſuprà alterum, & ideò ex termino ſpecificatur, qui etiam eſt reſpectu illius actus, quaſi materia ſacramenti.* Conſentit hæc deciſio cum duobus Canonibus à Gratiano relatis (q), & ad marginem indicatis.

(o) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 3. art. 1. quæſtiunc. 5. ad 3.

(p) Idem cit. quæſtiunc. 3. in corp.

(q) Can. *Si quis*. 13. Can. *Si quis*. 15. & paſſim. diſt. 45.

CASUS CXIV.

Amphilochius Monegondæ nupſit, quam alter cognoverat carnaliter per vim, cui reſiſtere ipſa omninò non potuerat. Eſt-ne tamen irregularis, licet crimini nullum Monegondes præbuerit conſenſum?

Respons.

Ex Principio Angelici Doctoris, multoties jam in ſuperioribus deciſionibus relato conſtat, Amphilochium in caſu propoſito irregularitatem contraxiſſe, quæ interpretativa dicitur, quæque eundem parit effectum, ac ſi viduæ nupſiſſet. Nam in hoc peculiari caſu irregularitatem reperiri docet ſanctus Doctor: ubi enim præmiſit, non merito atque Gloriâ virginitatis ſuæ excidere puellam, quæ vi ſtuprum paſſa eſt, addit, eum tamen, qui cum ea contrahit, fieri irregularem ex bigamia interpretativâ, in quam incurrit ob defectum ſignificationis ſacramenti. En ipſius verba (r): *Quia tamen in ſignationibus ſacramentorum magis attenditur, quod exteriùs geritur, quàm quod interiùs ſit irregularitas, quæ ex defectu ſignationis in ſacramento cauſatur, nihilominus induceretur in illum, qui virginem defloratam violenter duceret in uxorem:* &

(r) S. Thom. in 4. diſt. 33. q. 3. art. 1. ad 7.

Rom. in can. *Curandum*. 9. diſt. 14.

Caooniſtæ (c).

Conc. Tolet. 4. in can. *Qui in aliquo*. 5. diſt. 51.

(c) J. Cabaſſut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 4.

CASUS CXV.

Rogerius, noto ſibi apprimè Gervaſiæ mulieris ſuæ adulterio, ipſi tamen benigniùs ignoſcere voluit, atque ab eâ ut ante conjugale debitum deinceps exegit. An factus eſt ex hoc irregularis, ita ut ſi præmoriatur uxor, ipſe Sacros nequeat ordines ſuſcipere?

Respons.

Rogerius ;io caſu propoſito factus eſt irregularis. Ita ſentit Sanctus Thomas, rujus deciſionis hæc ſunt verba (d): *Si mulier fornicetur poſt contractum matrimoninm, non efficitur ex hoc vir irregularis, niſi poſt corruptionem adulterinam eam itrratò rognoſcat: quia aliàs corraptio uxoris nullo modo cadit ſub actu matrimonialis viri; ſed ſi etiam per jus ei debitum compellatur reddere, vel ex conſcientiâ propriâ, illâ petente debitum, ante condemnationem adulterii, irregularis efficitur, quamvis de hoc ſint opiniones: ſed hoc quod dictum eſt, eſt probabilius; quia hic non quæritur, quid ſit peccatum, ſed ſignificatio tantùm.*

(d) S. Thom. in 4 diſt. 27. q. 3. art. 1. quæſtiunc. 3. ad 4.

Conſentit hæc Sancti Doctoris ſententia cum Neocæſarienſi Concilio an. 314. cujus decretum his verbis refert Gratianus (e): *Si cujus uxorem adulterium commiſiſſe, cùm eſſet Laicus, evidenter fuerit comprobatum, hic ad miniſterium Eccleſiaſticum admitti non poteſt. Quod ſi in Clericatu jam eo conſtitutio adulteravit, dato repudio dimittere eam debet. Si verò retinere ejus conſortium velit, non poteſt ſuſcepto miniſterio perfrui.*

(e) Conc. Neocæſar. in can. *Si cujus*. 11. diſt. 34.

Idem quoque reperitur in ejuſdem Canonis interpretatione factâ à Martino Bracarenſi Epiſcopo an. 572. his verbis (f): *Si alicujus Laici uxor in adulterio fuerit deprehenſa, hic talis ad miniſterium Eccleſiaſticarum nullo modo adducatur. Si autem poſt ordinationem alicujus Clerici uxor adulterata fuerit, dimittat eam. Si autem voluerit cum ipſa permanere, à miniſterio alienus ſit.*

(f) Can. *Si Laici*. 20. ead. diſt. ex can. 28. Martini Bracarenſ. apud Labbe tom. 5. Concil. general. col. 909.

CASUS CXVI.

Petrus filiæ nupſit, quacum antè fornicationis peccatum commiſerat. Au ex hoc factus eſt bigamus, & proiode irregulaıis?

Respons.

Similem hanc ſibi Doctor Angelicus quæſtionem proponit (g), & dicit, quod *In tali caſu diverſæ ſunt opiniones, tamen probabilius eſt, quòd non ſit irregularis*, neque ex antecedenti bigamus, *quia carnem ſuam non diviſit*, inquit, *in plures*, quippe qui eandem Carnaliter cognoverit.

(g) S. Thom. in 4. cit diſt. 27. q. 2. art. 1. quæſtiunc 3. ad 2.

Idem docet Cabaſſutius verbis expreſſis (h): Sic autem loquitur: *Si vir conjugatus adulteretur, non ideò ſit irregularis, ſicut neque qui eam duxerit, quam anteà defloraverat.* Cujus rei hanc rationem affert, quia *Bigami non tam propter incontinentiam arcentur ab Ordinibus, quàm ob diſparitatem. quam habent cum myſticis Chriſti & Eccleſiæ nuptiis, quarum imaginem nuptiæ Chriſtianorum referunt.* Epheſ. 5. *per bigamiam enim tollitur illa*

(h) J. Cabaſſut. juris can. Theor. & prax. lib 5. c. 19 n. 4.

Respons.

Exiſtimamus, Caſſium, propriè loquendo, veram non incurriſſe irregularitatem, quia ſuppoſitum ipſius matrimonium reipsâ fuit irritum propter impedimentum dirimens ordinis ſui, aut Religioſæ profeſſioois. Qui tamen facinus illud admittunt, ut irregulares habentur *irregularitt ſimilitudinariâ*. Hinc dicit Sanctus Antoninus (i), poſt Paludanum quòd *Eſt etiam talis irregularitas ſecundùm Petrum de Palude in 4. diſt.* 37. Ratio eſt, quia Sacerdos vel Religioſus ſpeciem quandam ſpiritualis matrimonii cum Deo contraxerunt, ut probari poteſt ex Canone deprompto ex Concilio Ancyrano an. 314. (k), in quo puellæ, quæ virginitatus ſuæ votum fregerunt, inter bigamos recenſentur. *Inter bigamos, id eſt, qui ad ſecundas nuptias tranſierunt, haberi debebunt.* Idem aſſeritur ab Innocentio III. de Clericis, qui antè ordinationem ſuam matrimonio juncti, alteram poſteà, quamvis invalidè temerè contrahere præſumunt (l). *Reſpondemus, quod cum hujuſmodi Clericis, qui quantùm in ipſis fuit, ſecundas mulieres ſibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum bigamis non liceat diſpenſari; licet in veritate bigami non exiſtant, non propter Sacramenti defectum, ſed propter affectum intentionis cum opere ſubſecuto.* Ita ſentit Sanctus Antoninus, Angelus de Clavaſio (m), Sylveſter & Navarrus (n).

(i) S. Anton. 3. part. tit. 21. c. 8.

(k) Conc. Ancyr. in can. *quot quot*. 24. 27. q. 1.

(l) Innoc. III. in c. *Nuper*. 4. de bigamis non ordinandis. l. 1. tit. 21.

(m) Angelus. v. *Irregularitas*. n 18.

(n) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 21. c. 1. Angelus v. *Bigamia*. init. Nav. Manual. c. 27. n. 195.

CASUS CXVIII.

Vitalis, Vivarienſis Diœceſanus, cùm Fulviæ nupſiſſet, filiæ civis Cameracenſis ipſo nuptiarum die eam dimiſit ob ſparſos de moribus ejus præteritis parùm pudicis rumores; cùmque in Diœceſim ſuam ſe recepiſſet, Clericali militiæ nomine dato omnibus poſteà initiatus eſt ordinibus. Sex elapſis menſibus ad Fulviam redux cum eâ matrimonium conſummavit. quæ ei filium, Alexandrum nomine peperit. Cùm filius iſte ad vigeſimum ſecundum ætatis ſuæ annum perveniſſet, Sacerdotium ſuſcipere conſtituit: at Religioſus quidam ex ejus amicis, cui noti ſunt pravi mores patris ipſius, ipſi dixit, eum Ordines ſuſcipere noo poſſe, quia illegitimus erat, ac proinde irregularis. Alexander tamen ultrà progreſſus, ſubdiaconatum ſuſcepit, non requiſitâ priùs diſpenſatione vel Apoſtolica, vel Epiſcopali. Quâ de re quæritur, An verè eſſet irregularis, ac ordines abſque peccato ſuſcipere potuierit?

Respons.

Ad ſolutionem hujus difficultatis, quatuor præſupponenda ſunt principia certa.

Primum eſt. Matrimonium ratum duntaxat, & nondum conſummatum, diſſolvi non poteſt qooad vinculum per Sacrorum Ordinum ſuſceptionem, at ſolùm per ſolemnem Religionis profeſſionem.

Alterum: is, qui abſque mulieris ſuæ conſenſu Sacros Ordines ſuſcepit, ad eam ſub conſcientiæ reatu tenetur redire, cùm ipſa exigit; ſeu matrimonium fuerit conſummatum ante ſuſceptionem Ordinum, ſeu non, niſi Religionem ingrediatur, eamque ſolemniter profiteatur.

Tertium:

Digitized by Google

Is qui. de ſent. excom. &c. in 6.

regulares declarat natalium defectu, niſi ſolos illegitimos, non eos verò, qui è legitimo matrimonio ſunt procreati.

Præſuppoſitis iſtis principiis tanquam certis, ad propoſitam difficultatem reſpondemus, Alexandrum non eſſe cenſendum illegitimum, nec proinde irregularem; 1. Quia ex valido natus eſt & legitimo thoro; & Vitalis Pater ejus, requirente uxore ſuâ, etiam per cenſuras Eccleſiaſticas compelli poterat ad conſummandum cum eà matrimonium, niſi ſolemnem vellet Religionis profeſſionem emittere. 2. Quia nihil in jure exprimitur, quo in hoc caſu irregularitas conſtituatur.

Id unum, illudque validiſſimum objici poteſt, Decretalis videlicet Clementis III. [c], in quâ Summus hic Pontifex filium Sacerdotis è legitimo thoro procreatum ordinare permittit. *Intelleximus*, inquit, *quod H. in Sacerdotio genitus, de uxore legitimâ natus & conceptus, affectavit à pueritiâ miniſtrars Domino in Officio Clericali. Verùm licèt à filiis paterna concupiſcentia modis omnibus repellenda noſcatur: Si tamen aliter dignus inventus fuerit; permittimus ipſum Ordinari in Clericum, & ad Eccleſiaſticum Beneficium, unde commodè ſuſtentari valeat, promoveri.*

(c) Clemens III. in cap. *Litteras.* 14. de filiis Preſbyterorum. l. 1. tit. 17.

At reſpondetur, ex textu hujuſce Decretalis non ſtatui, filium hujuſce Sacerdotis eſſe irregularem; & è contra dici poteſt, à Clemente III. ipſum talem non haberi, quando dicit: *Permittimus ipſum ordinari in Clericum*; ſed ipſum propoſito tantùm ſibi reſpondere dubio, utrùm ſcilicet hujuſmodi Patris filius ad Ordines poſſet admitti. Equidem hic Summus Pontifex, alibi loquens de filiis, quos perperêre Epiſcopi, declarat, eos licitè ad Sacros Ordines promoveri valere, ut conſtat ex ejus Decretali ad Epiſcopum Hibernum in quâ ſic loquitur [d]: *Sciat fraternitas tua, quòd ſi ex legitimo ſint matrimonio procreati, nec aliud Canonicum obviat, licitè poſſunt ad Sacros Ordines aſcendere.* Ad quod Gloſſa: *Nota*, inquit, *hanc Decretalem generaliter pro omnibus filiis Clericorum de legitimo matrimonio genitis*, (qualis eſt Alexander) *quod poſſunt ad Sacros Ordines promoveri & Eccleſiaſtica Beneficia habere.*

(d) Idem in c. *Ad hac.* 12. eod. tit.

Reponi quidem poteſt, hanc Decretalem intelligendam eſſe de filiis, quos procrearunt Epiſcopi de legitimo matrimonio, priuſquàm militiæ Clericali numen dediſſent & Epiſcopatum ſuſcepiſſent; at non idem eſſe dicendum de caſu propoſito, in quo Alexander de Patre natus eſt, qui etiam ante ejus conceptum Ordines Sacros receperat. Sed reſpondendum eſt 1. ex Patris peccato non illegitimum fieri ipſius cum Fulvia matrimonium, eumque non teneri ad vivendum cum eâ maritali affectu, ſi Religionem ſolemniter profiteri aut nollet, aut non poſſet. 2. Æquum non eſſe, ut filius è legitimo thoro procreatus portet iniquitatem Patris, ut probat Gratianus ex multis Canonibus, quos in ſuo refert Decreto [e], in quo obſervat, particulares Canones, quibus illegitimi videntur declarari Sacerdotum filii, de iis duntaxat eſſe intelligendos, qui Patrum ſuorum incontinentiam irritantur, *Sed hoc intelligendum eſt de illis, qui paternæ incontinentiæ imitatores fuerint*, non verò de illis, quorum vita caſta eſt & integra. *Verùm*. addit, *ſi morum honeſtas eos commendabiles fecerit exemplis & authoritatibus, non ſolùm Sacerdotes, ſed etiam Summi Pontifices fieri poſſunt.*

(e) Gratian. § *Sed hoc.* ad can. *Presbyterorum.* 1. diſt. 56.

Duplex eſt de eâ difficultate opinio. Affirmant alii nullam eſſe in hoc caſu irregularitatem; quorum ratio hæc eſt, quia nullibi jus loquitur de expoſititiis, uti illegitimis & irregularibus; unde inferunt, eos, uti tales, non eſſe habendos. 1. Quia nulla eſt irregularitas, quæ in jure non exprimatur. 2. Quia & illud certum eſt; ob egeſtatem quandoque patrem cogi ad exponendum filium ſuum legitimum, præſertim in Urbibus, ubi novit eſſe Xenodochium ſpeciatim ad eorum opem & inſtitutionem deſtinatum: cujus quidem rei multa Pariſiis & alibi fuere exempla an. 1693. & 1709. tempore famis. 3. Iſtas etiam laudant regulas, *Odia reſtringi & favores convenit ampliari, & in obſcuris minimum eſt ſequendum.* Ex quibus Inferri poteſt, in dubio favorabiliter eſſe judicandum de ſtatu hujuſmodi puerorum, eoſque, uti legitimos eſſe habendos.

Alii è contrario volunt, hujuſmodi expoſititios cenſendos eſſe illegitimos; cùm experientiâ conſtet, non alios vulgò exponi: Unde fit, ut in hoc caſu non ſit ſimplex dubium facti; ſed moralis potiùs adſit certitudo eorum illegitimitatis.

Exiſtimamus, ultimam hanc ſententiam priori eſſe opinioni anteponendam: Licèt enim verum ſit, tempore famis, quandoque cogi parentes ad exponendum ſuos infantes, ut miſeriæ eorum levamen procurent, id tamen tàm raró fit, ut hinc generaliter in favorem expoſitiorum concludi non poſſit, ſed è contra omnes ut illegitimi debeant haberi, quod probant etiam, tum iſta Juris Romani regula [f]: *In obſcuris quod veriſimilius eſt attenditur*: Et hæc alia Juris Canonici [g]: *Inſpicimus in obſcuris quod eſt veriſimilius, vel quod plerumque fieri conſuevit.* Ita ſentit inclytus Doctor Hiſpanus, cujus ſententiam laudat & ſequitur Author Libri inſcripti: *Jus Canonicum Galliæ* [h].

(f) Leg. 124. ff. de diverſ. reg. juris antiqu.

(g) Bonifac. VIII. in reg. 45. de reg. juris in 6.

(h) D. Perrerius. l. 3. cap. 6. n. 35. Et apud eum Garcias 7. part. de beneſ. c. 2. de legitimitate. tom. 2. n. 6. & 7. & cap. 3.

CASUS CXX.

Bertrandus eſt illegitimus, Joannes remis damnatus, Jacobus verò ignominioſo cippo, Hagro, aut perpetuo exilio. An tres illi ſunt irregulares?

Respons.

Certum eſt, Bertrandum, Joannem & Jacobum eſſe irregulares. Ratio eſt, quia illi, qui Ordines ſuſcipere volunt, debent eſſe bonæ famæ in publico, & eſſe exempti omni notâ infamiæ tàm juris, quàm facti; cùm ex ordinatione ſuâ ad eum honoris gradum promoveantur, quo inter cæteros fideles eminent. Quare infamati publicè, aut illegitimi, cenſentur inhabiles ad ſuſcipiendos Ordines. Ita docet Sanctus Thomas, qui ob eam cauſam inter irregulares eos recenſet, qui publicam etiam egêre pœnitentiam. *Ordinati in quadam dignitate præ aliis conſtituuntur*, inquit hic Sanctus [i], *ideò ex quâdam honeſtate requiritur, in eis claritas quædam, non de neceſſitate Sacramenti, ſed de neceſſitate præcepti, ut ſcilicet ſint bonæ famæ, bonis moribus ornati, non publicè pœnitentes. Et quia obſcuratur hominis claritas ex vitioſâ origine; ideò etiam de illegitimo thoro nati à ſuſceptione Ordinum repelluntur, niſi cum eis diſpenſetur.* Quibus addi poteſt Sancti Thomæ doctrinam quarto Concilio Toletano an. 633. [k]. penitùs eſſe conſentaneam, à quo pariter hujuſmodi homines declarantur irregulares. Qui in aliquo

(i) S Thom. in 4. diſt. 25. q. 2. art. 2. quæſt. 3. in

(k) Concil. Toletan. 4. in can. *Si in aliquo.* 5. diſt. 51.

Digitized by Google

Bituricenſ. can. 8.

ſacros ordines non accipiant ſed in quacumque gradu nunc ſunt, in eo tantùm permaneant & ultrà non pramoveantur. 3. Concilium Pictavienſe an. 1078. habitum (*b*), Bituricenſis Concilii Decretum confirmaſſe, & ad laicorum illegitimos illud extendiſſe. *Filii Preſbyterorum & cæterorum ex fornicatione nati ad ſacros gradus non provehantur; niſi aut monachi fiant, aut in congregatione canonicâ regulariter viventes.* Quod confirmatum eſt, nullis illegitimis exceptis, ab alio Concilio Claromentano habito coram Urbano II. an. 1095. 4. Prohibitionem hanc pro Laïcorum illegitimis non accuratè in Galliâ, uti nec alibi, fuiſſe obſervatam, ubi iſta illegitimorum excluſio uti ſcrupuloſior ac ſine cauſâ delicatior habita eſt, at Eccleſiam firmiter defenſionis ſuæ propoſitum tenuiſſe, adeò ut nunc ille diſciplinæ articulus adeò manifeſtè decretalium jure eſt ſtabilitus, ut illud in Controverſiam vocare, aut de eo dubitare nefas ſit, uti videre eſt in decretalibus ad marginem indicatis (*c*).

(*b*) Conc. Pictav. can. 8. in cap. *Ut filii*. 1. de filiis Presbyterorum. lib. 1. tit. 17.

Obſervandum autem, infamiam facti, quam ex publica criminum ſuorum notorietate quis incurrit, per publicam morum ſuorum emendationem deſinere; ſed infamiam juris non finiri niſi per diſpenſationem Papalem, aut canonicam criminum, pro quibus fuerat damnatus, purgationem.

(*c*) Alex. III. in c. *Conſuluit* 5. de ſervis non ordinandis l. 1. tit. 18. Innoc. III. in c. *Niſi* 10. de renunciat. l. 1. tit. 9. & in cap. *Pervenerabilem.* 13. qui filii ſint. legit. l. 4. tit. 17. Greg. IX. in c. *Nimis* fin. cit. tit de filiis Presbyter. Bonifac. VIII. in c. *Is qui.* 1. cod. tit. in 6.

CASUS CXXI.

Rainerius, vigeſimo ſecundo ætatis ſuæ anno, jam quinquies aut ſexies Epilepſiâ ab octodecim menſibus, correptus eſt, ſed à tribus menſibus eâ non vexatus eſt. Poteſt-ne ſine peccato ordines poſtulare?

Respons.

Exiſtimamus, Rainerium. Sine peccato ordines non poſſe requirere; quia illi omnes, qui comitiali morbo laborant; non minùs ſunt Irregulares, quàm lunatici, & arreptitii ſeu à Dæmone poſſeſſi aut obſeſſi; quod facilè probari poteſt ex his tribus à Gratiano relatis Canonibus, quorum primus (*d*), quem inclytus ille Canonum Collector Papæ Pio I. adſcribit, inſcribitur: *Arreptitii vel epileptici Sacris altaribus non miniſtrent.* En verba textûs ipſius: *Communiter definimus, ut nullus de iis, qui, aut in terram arrepti à Dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incurſibus efficiuntur, vel Sacris audeant altaribus miniſtrare, vel indiſcuſsè ſe ingerant Sacramentis divinis.* Secundus eſt Nicolai I. (*e*), & Tertius Gelaſii I. (*f*), in quibus omnibus, quamvis verbum, *Epilepticì*, non exprimatur, ſubintelligi tamen debet, ut expreſsè notat Gloſſa in primum & tertium ex his Canonibus. Extat etiam decretalis Innocentii III. ad Archiepiſcopum Genuenſem, & ad Epiſcopos Placentinum & Bobienſem, quâ conſtat epilepticum ad dignitatem Eccleſiaſticam eligi non poſſe (*g*). Ita etiam nobiſcum ſentit Author colloquiorum Condomenſium.

(*d*) Can. *Communiter.* 4. diſt. 35.

(*e*) Nicolaus I. in can. *Clerici* 4. ibidem.

(*f*) Gelaſius I. in can. *Uſque adeo.* 5. ibidem.

(*g*) Innoc. III. in c. *Cùm inter.* 23. de elect. &c. l. 1. tit. 6.

Obſervandum tamen, eum recentiore canoniſta (*h*), quòd *Conſuetudine tamen receptâ*, inquit hic Author, *non ſolent computari ad Irregularita-*

(*h*) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 8.

ferè comitatur ad mortem uſque. Alter eſt hujuſmodi; *Plurimi pueriles morbi, alii intra dies quadraginta; nonnulli intrà ſeptem menſes; alii ipſis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui verò permanſerint, neque pueris circa pubertatem, neque feminis, cùm menſtrua erumpunt, ſoluti fuerint, inveteraſcere conſueverunt.* Quod aſſerit Princeps iſte medicorum noſtram, de Irregularitate Rainerii in propoſito caſu ſententiam confirmat.

aphor. 28. ſect. 3.

CASUS CXXII.

Sulpitius, epileptico morbo ter vexatus; primâ vice natus duodecim, alterâ viginti duos, tertiâ denique viginti quinque annos natus, ſubdiaconatus atque diaconatus ordines ſuſcepit, non obſtante illâ infirmitate, ex Conſilio tamen virorum doctorum. Quâ de re quæritur 1. utrùm abſque peccato duos illos ordines ſuſcipere potuerit 2. utrùm peccatum ipſius ſit mortale ſi fortè irregularis eſſet 3. utrùm à dicennio comitiali illo morbo non correptus! Sacerdotium ſuſcipere queat non obtenta priùs diſpenſatione?

Respons.

In reſponſione ad præcedentem difficultatem advertimus, Epilepſiam, quæ poſt pubertatis annos contingit, & præſertim poſt vigeſimum quintum ætatis annum, vulgò inſanabilem eſſe, ac proinde Irregularem fieri eum, qui morbo illo corripitur. Unde concluditur, Sulpitium, verè Irregularem fuiſſe, quando ordines ſuſcepit, cùm ter morbo illo correptus ſit, & præſertim duobus ultimis vicibus, cùm viginti duos ac viginti quinque annos natus eſſet. Imò contendunt Authores nonnulli, ex ſolâ illius morbi correptione Irregularitatem induci, nullâ adhibitâ ætatis diſtinctione. Ita ſentit Navarrus (*k*): *Et ideò*, inquit, *eſt Irregularis ut ſemel hoc morbo infectus nunquam ampliùs poſſit ordinari; quamvis omninò ſanus appareat.* Idem quoque affirmat Sylveſter (*l*).

(*k*) Navar. Manual. c. 27. n. 203.

(*l*) Sylveſt. de Prierio. v. *Corpore vitiati* q. 8.

Quòd cùm ita ſit 1. Dubium non eſt, quominùs in caſu propoſito peccaverit Sulpitius. Sed quia ordines tantùm ſuſcepit ex conſilio virorum, quos ſapientes ac prudentes exiſtimabat, non affirmandum eſt, illius peccatum fuiſſe mortale, cùm bonâ fide egerit, & ex prudentiæ regulis, quamvis conſtet, imprudenter ſe egiſſe conſultores ipſius. 2. Sacerdotium ſuſcipere nequit, imò etiam ſuſceptos exercere ordines, niſi cum eo priùs fuerit diſpenſatum in Romanâ Pœnitentiariâ, ſi cauſa ſit occulta, & in Dataria, ſi ſit publica. 3. Si Sacerdoti fuiſſet initiatus, in eo, quo ſupponitur eſſe, ſtatu, abſque difficultate celebrare poſſet poſt obtentam priùs diſpenſationem, cùm morbo illo à decem annis non fuerit correptus (*m*) qui morbus ex ſe non eſt ſanabilis.

(*m*) De Sainte Beuve tom. 2. caſ. 4.

CASUS CXXIII.

Trophilus Sacerdos, comitiali morbo à quinque ſex-ve menſibus correptus eſt. An tutâ conſcientiâ hoc ei concedi poteſt, ut miſſam celebret?

Respons.

Quamvis Sacerdos, hoc malo vexatus abſque magna irreverentiæ periculo miſſam celebrare nequeat,

in cap. *In tuis* 5. 7. q. 2.

que, hæc ſunt verba ipſius, *ut ſi frequenter hoc morbo tangitur, ab oblatione & Miſſarum celebratione modis omnibus prohibeatur; indecens enim eſt & periculoſum, ut in conſecratione Euchariſtiæ morbo victus epileptico cadat.*

(*b*) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 18. c. 5. in fin.

Idem docet Sanctus Antoninus (*b*), aliquam tamen addens exceptionem his verbis: *ſi verò*, ait ſanctus Archiepiſcopus, *non omnino ex toto ſunt liberati* (furioſi, caduci, Lunatici & dæmoniaci) *tunc aut frequenter aliqua dictarum paſſionum vexat eos, aut raro; & ſi quidem frequenter, omnino debent ceſſare ab officio miſſæ. . . . ſi rarò; tunc, aut cum ſpumæ jactatione & vocis confuſione, & ſic debent abſtinere, aut rarò & ſine hujuſmodi exſpumatione & confuſione vocis; & tunc non prohibentur ab officio Miſſæ; dùm tamen habeant juxtà ſe alium Sacerdotem; ut, ſi ille cadat, vel deficiat; iſte ſuppleat*: ex decreto ſcilicet undecimi concilii Toletani, an. 675. quod in ſuo decreto refert Gratianus (*c*).

(*c*) Conc. Tolet. in can. *Illud*. 14. 7. q. 1.

Si igitur rariſſimè Trophilus morbo illo epileptico cadat, tunc ei concedi poteſt miſſæ celebratio. Aſt econtra, ſi frequentes fiot caſus illius, ipſi abſolutè prohiberi debet. Atqui caſus illius frequentes exiſtimamus, ſi ſemel in menſe, non verò ſi bis ter-ve tantum intrà annum contingerent. (*d*).

(*d*) Fr. de Genet Theol. moral. tom. 3. tract 5. cap. 2. quæs. 4.

CASUS CXXIV.

Engugrandus, Sacerdos fermè octogenarius, vertiginibus obnoxius, quibus & mens & memoria ipſi fuere imprimis debilitatæ, die feſto Sancti Petri Miſſam celebravit; poſteà exutis in ſacrario indumentis Sacerdotalibus, & flexis genibus ad actionem gratiarum, ipſe caſus iſte contigit, & diſcuſſa vertigine indumenta reſumens alteram Miſſam celebravit; prioris, quam celebraverat, miſſæ penitùs oblitus. Nùm ex his vertiginibus, mentiſque ac memoriæ alienatione fit irregularis & ad celebrationem Miſſæ omninò impotens?

Respons.

Enguerandus ob vertigines debilitatemque memoriæ ſuæ non eſt cenſendus irregularis. Ratio eſt, quia irregularitas eſt impedimentum & inhabilitas canonibus ſtatuta; at nullus extat in jure canon, quo irregulares declarentur, qui hujuſmodi infirmitatibus ſunt obnoxii. Certum quidem eſt, quòd ſi vertigines, quibus ſacerdos iſte corripitur, eſſent hujuſmodi, ut ob eas celebrare omninò non poſſet, tunc eum ab altari abſtinere ei neceſſe eſſet; at extra periculum iſtud à celebratione amoveri non debet, modò caveat, quantùm fieri poteſt, ne ſibi caſus hujuſmodi, aut quid ſimile contingat hanc deciſionem affert ſanctus Thomas his verbis (*e*): *Ægritudo, ſuperveniens Ordini Sacerdotali, ordinem non tollit, executionem tamen Ordinis tollit, quantùm ad conſecrationem Euchariſtiæ. . . . quandoque autem propter periculum, ſicut patet in eo, qui patitur morbum caducum, vel etiam quamcumque alienationem mentis.* Ita quoque ſentit Modernus Theologus (*f*).

(*e*) S. Thom. 3. 3. part. ſum. q. 12. art. 10. ad 3.

(*f*) De ſainte Beuve. tom. 3. cas. 117.

CASUS CXXV.

Eupolamus, per tres quatuorve annos fuit concubinarius publicus; & inſuper crimen pariter commiſit omnibus notum, quod adeò grave eſt, ut in Sacerdote depoſitionis & degradationis pœnâ plecteretur. In vulgus omne ſparſi ſunt pravi mores ejus, & omnibus ſcandalo fuit; poſteà

tiis qui eâ de re ſcripſêrunt, enodare non poſſumus nam 1. in Gallia nulla dignoſcitur irregularitas, ex delicto notorio, niſi ex eorum eſſet numero, quæ ex canonibus depoſitionem aut degradationem mereotur in ſacerdote; aut irregularitas hoie eſſet annexa peccato, conformiter ad decretales in Galliâ receptas. Ex quo ſequitur, Ex uſu Galliæ Eupolemum non eſſe cenſendum irregularem, niſi juridice damnatus ſit, uti reus criminis atrocis, quod patraſſe ſupponitur, & quod ſpectat ad crimina, quæ atrocia ſeu enormia jure dicuntur, ſimplicem concubinatum inter ea non contineri; quare, cum vir iſte ſcelus illud exemplari pœnitentiâ expiârit, atque infamiam ex eo ſequentem reparârit, non diſpenſatione indiget, ut ad ſacros ordines admittatur, ſi aliundè dotes habeat requiſitas, & ob legitimas cauſas, ſi quæ poſſunt eſſe ad talem ergs eum indulgentiam in ſimili caſu adhibendam, Epiſcopus, cui nota eſt ipſius libido, ad eos ipſum admittat. Ita caſum hunc olim ſolvit inclytus Sorbonæ Profeſſor (*g*).

(*g*) De ſainte Beuve tom. 3. cas. 115.

CASUS CXXVI.

Robertus, frater converſus Religioſæ domûs, qui ne quidem Latine novit, eâ tamen fuit ſolertiâ, ut ſacros omnes ſuſciperet ordines, quamvis tanta ſit ejus imperitia, ut ordinum ſuorum functiones exercêre non poſſit. An irregularis eſt?

Respons.

Certum eſt, Robertum ex tali ignorantiâ eſſe irregularem: quare nullam tutâ conſcientiâ ordinum ſuorum exercêre poteſt functionem, donec in integrum ſit reſtitutus; qui favor ei concedi legitime non poſſet, niſi poſt neceſſavim, ſi fieri poſſe comparatam ſcientiam.

Id quidem probant Navarrus, (*h*), aliique canoniſtæ ex canone decreti Gratiani, in quo Gelaſius Papa ſic loquitur. *Illiteratos. . . . nullus præſumat ad Clericatus ordinem promovere: quia Literis carens ſacris non poteſt eſſe aptus officiis.* Neceſſitatem quoque ſcientiæ in Miniſtris Eccleſiæ fuſe probat Gratianus, ex teſtimoniis ſexdecim, è veteri novoque Teſtamento deprompris ad ſtabiliendam hanc veritatem, quæ hîc exſcribere longius eſſet, cùmque aliunde res ſit certa, lectorem ad Gratianum ipſum remittimus.

(*h*) Navarr. Manual. c. 27. n. 165.

Si ex ignorantiâ ſuâ non impediretur Robertus ab exercitio ordinum ſuorum, non eſſet irregularis; quo circa ad eorum exercitium diſpenſatione non indigeret; quamvis mortaliter peccaverit ordines ſuſcipiendo abſque ſcientiâ canonibus requiſitâ.

CASUS CXXVII.

Bonifacsus, Acolythus, ad ſubdiaconatum admiſſus, in ſubdiaconorum ordinem, qui diaconatum erant ſuſcepturi, ingreſſus, unà cum iis ordinem hunc ſuſcepit. An ex hoc ſactus eſt irregularis, nec ſubdiaconatum in proximâ Ordinatione poteſt ſuſcipere?

Respons.

Quamvis reus imprimis ſit Bonifacius, exiſtimamus tamen eum non eſſe irregularem in caſu propoſito; ſed ſuſpenſionem ſolam eum incurriſſe, ut definit Alexander, II. Scribens ad Rumaldum Conſtantiæ in Germania Epiſcopum (*i*) loquens de Clerico, qui omiſſo

(*i*) Alex. II. in can. *Sollicitudo*. un. diſt. 52.

ſubdia,

Digitized by Google

putamus; cum aliter in jure alibi non ſit expreſſum.

At ſi Bonifacius, ſuſcepto diaconatu per ſaltum hujus functiones objiſſet, non ſublatâ prius ab Epiſcopo ſuo ſuſpenſione; certum eſt, eum in hoc caſu fore irregularem, quòd cenſuram hanc violaſſet. Ita ſentiunt Navarrus & Author Colloquiorum Lueonenſium (*a*).

(*a*) Mart. Navar. Manual. c. 27. n. 242. Collog. Lucon. tom. 7. colloq. 19. q. 2.

CASUS CXXVIII.

Marinus, Sacerdos, ad decanatum à Rege nominatus, vi indulti Papalis Regi conceſſi, cùm de eo in curià Romanâ provideri non potuiſſet, ſupremi Concilii arreſtum obtinuit, quo ipſi ſit facultas, ut beneficium illud ad jus ſuum conſervandum poſſit adire, modò tamen intra ſex menſes proviſiones ſuas obtineat. Ipſum tali arreſto munitum ob privatam proprii meriti nataliumque ſplendoris rationem capitulum ad decanatus aditionem admiſit eique permiſit, ut omnes dignitatis ſuæ functiones obiret, atque inter alias ut capitulum haberet, eique præeſſet, Quâ de re quæritur 1. nùm Marinus non ſit in Beneficium illud intruſus, atque adeò irregolaris. 2. utrùm, cùm res ita ſe habeat, non teneatur capitulum ad ipſum à celebratione Miſſæ capitularis amovendum?

Respons.

Certum eſt, quod, cùm Marino nulla ſit canonica inſtitutio, ſed nudum tantùm arreſtum, quo ad Regis nominationem fit ei licentia, ut decanatum poſſit adire nullas tutâ conſcientiâ dignitatis hujuſce functiones obire potuit. *Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licite ſine inſtitutione Canonicâ obtineri* inquit Bonifacius VIII. (*b*), & quas proinde obeundo in irregularitatem incidit; cùm ex intruſione ſuâ factus ſit ſuſpenſus *ab officio & beneficio*. ex decreto concilii Londinenſis an 1268. (*c*) unde ſequitor, omnes actus illius manifeſtæ eſſe intruſionis; quare eorum exercitium non ei modò concedere potuit Capitulum, ſed etiam impedire tenetur, ne chori Miſſam celebret, neve ullas decani functiones obeat, donec de intruſione ſuâ, & conſequenti ad eam irregularitate fuerit exemptus, inſtitutionemque canonicam à Papâ vel ab Epiſcopo obtinuerit.

(*b*) Bonifac. VIII. in leg. r. de reg. juris in 6.

(*c*) Conc. Londinens. can. 10. tom. 11. concil. general. p. 877.

CASUS CXXIX.

Bonaventura, excommunicato denuntiato, in Eccleſiâ ſancti Lubini ſepulto, Bernardus hujus Eccleſiæ vetitum in eâ tamen Miſſam celebravit, & etiam coràm homine, quem notoriè quoque eſſe excommunicatum noverat, Nonquid ex duplici illo peccato factus eſt irregularis?

Respons.

Bernardus in caſu propoſito non factus eſt irregularis quamvis graviſſimè peccaverit, Eccleſiæ prohibitionem in re maximi momenti infringendo.

Ponamus, quòd aliqua Eccleſia eſt ſuppoſita interdicto Eccleſiaſtico. Aliquis in ea celebravit; utrùm efficiatur irregularie? Reſpondetur, quod ſic... & talem celebrantem in loco interdicto ſolus Papa poteſt abſolvere. Celebrane divina in Eccleſia polluta eſt puniendus ad arbitrium ſuperioris.

Denique advertit eadem Gloſſa, celebrantem coram excommunicato notoriè, fieri duntaxat ſuſpenſum, quâ ſuſpenſione durante, jam ei celebrare non eſt licitum: *Nota, quod celebrane præſente excommunicato non contrahit irregularitatem, ſed eſt proximus irregularitati: quia eſt ſuſpenſus; & durante ſupenſione, non debet celebrare, & ſi faceret, eſt puniendus.* Quamvis autem Bonifacii textus adeò ſit apertus, ut expoſitione non indigeat, huic tamen gloſſam hanc addendam eſſe putavimus, ut oſtenderetur, ipſum nullam omninò pati interpretationem; hinc etiam ita ſentiunt omnes Theologi atque Canoniſtæ (*f*) quare ſi Bernardus hac ſuſpenſione fuiſſet ligatus, atque in hoc ſtatu celebraſſet, ex hoc irregularis factus eſſet.

(*f*) Fr. Tolet. inſtr. Sacerd. l. 2. c. 2. n. 2. Greg. Saitus theſaur. caſuum conſcient. l. 5. c. 16. n. 29. Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 20. n. 12. Petr. Paludan. domin ſoto Navar. & alii.

CASUS CXXX.

Lælius, cùm à quibuſdam ortûs ſui loci incolis audiviſſet, ſibi dictum eum non fuiſſe baptizatum, hinc animo tantum cepit ſcrupulum, ut ſe iterùm baptizari curaverit, abſque diligentiori inquiſitione. Nonne irregularis eſt; & is qui ipſum baptizavit nixus tam infirmo dubio, irregularitatem pariter incurrit?

Respons.

Lælius ut irregularis eſt cenſendus, cùm ad ſimplicem ſuſpicionem, nullis fultam legitimis probationibus baptiſmo ſe iterùm tingi curaverit. Id quidem probari poteſt ex his canonis antiqui verbis (*g*): *Qui bis ignoranter baptizati ſunt, non indigent pro eo pœnitère niſi quod ſecundùm Canones ordinari non poſſunt, niſi magna aliqua neceſſitas rogat. Qui autem non ignari, quaſi iterùm crucifixerunt chriſtum, per ſeptem annos pæniteant.* ad quod dicit Gloſſa: *ſcienter rebaptizatus eſt in perpetuum irregularie: ſi autem ignoranter, diſpenſetur cum eo ex cauſa.* Quod quidem eò æquius videtur, quòd certum ſit, Lælium videri criminoſiorem, quam is, qui iterùm baptizatus eſt ignoranter. Igitur, ſi is ad ordines ſuſcipiendos diſpenſatione indigeat, quæ non niſi in neceſſitate & ob juſtam cauſam eſt concedenda, eâ potiori jure indiget Lælius, cùm legitimè excuſari nequeat ipſius imprudentia & temeritas: cùmque diſpenſationis neceſſitas irregolaritatem ſupponat, fatendum eſt, ipſum eſſe irregularem, aut talem eſſe reputandum; nam *ſollicita primùm examinatione & longo tempore*, ut de eâ re loquitur Sanctus Leo (*h*), inquirere debebat, nùm audita ab ipſo vera eſſent, an falſa, ac legitimus eſſet ſcrupulus ſuus tùm prudentium ac ſapientium virorum adhibêre conſilium, quibus omiſſis par eſt, ut negligentiæ ſuæ pœnam luat.

(*g*) Can. *Quibus*. 17. de conſecrat. diſt. 4.

(*h*) S. Leo in can. *Cùm itaque* 212. cit. diſt. 4.

Idem dicendum de eo, qui Lælium baptizavit, exiſti-

quæſtio 1.

Firminus, Parochus, Sancti Amabilis, ſæpe ſub conditione baptizavit infantes, quos in domo paternâ aquis tinxerat ſalutaribus obſtetrix, cùm iis mortem imminêre cerneret. Parochus autem ita ſe geſſit, quòd femina in his caſibus feſtinanter quandoque agat, atque ea ignorantiâ, vel attentionis defectu, in aliquâ re Sacramento eſſentiali deficere poteſt; quod detegi nequit, niſi ipſam interrogando ipſo tempore adminiſtrationis & coram tum præſentibus; quod non ſine aliquo ejus pudore fieri nequit Parocho illi dictum eſt, ipſum in Irregularitatem incidiſſe, ea ſententia quorumdam Theologorum, & ex doctrinâ catechiſmi Concilii Tridentini, juſſu Sancti Pii V. promulgati. Quæritur itaque 1. Utrùm in hoc peccaverit? 2. Utrùm ſit Irregularis?

Respons.

Certum quidem eſt, Concilii Tridentini Catechiſmum docere, eos qui ſub conditione babtizant, infantes, quos in caſu urgentis neceſſitatis ab obſtetrice, aut ab alio quopiam fuiſſe baptizatos norunt, eſſe Irregulares. En Catechiſmi verba (c): *Quâ in re tamen à Paſtoribus aliqua providenda ſunt, in quibus ferè quotidiè, non ſine maximâ Sacramenti injuria peccatur. Non enim deſunt, qui nullum ſcelus admitti poſſe arbitrentur, ſi quemvis ſine delectu cum adjunctione illa baptiſent. Quare ſi infans ad eos deferatur, nihil prorſus quærendum putant, an is priùs ablutus fuerit; ſed ſtatim ei Baptiſmum tribuunt. Quin etiam, quamvis exploratum habeant, domi Sacramentum adminiſtratum eſſe: tamen ſacram ablutionem in Eccleſia, adhibita ſolemni cæremonia, cum adjunctione repetere non dubitant. Quod quidem ſine Sacrilegio facere non poſſunt, & eam maculam ſuſcipiunt, quam divinarum rerum Scriptores Irregularitatem vocant. Nam ea Baptiſmi forma ex Alexandri Papæ* (d) *autoritate in illis tantùm permittitur, de quibus, re diligenter perquiſita, dubium relinquitur, an Baptiſmum ritè ſuſceperint.*

(c) Catechiſm. ad Parochos part. 2. de Baptiſ. Sacramento. n. 56.

(d) Alex. III. inc. de *Quibus* 2. de Bapt. & ejus effectu. lib. 3. tit. 42.

Opinionem tamen iſtam non tenendam putamus; & quamvis de peccato excuſari nequeat Firminus, adeò leviter ſub conditione baptizans, non priùs inquiſitâ, ut ipſi incumbebat, validitate vel invaliditate Baptiſmi, quem obſtetrix adminiſtraverat, putamus, iſtum Parochum in hoc nullam incurriſſe Irregularitatem. En autem argumenta noſtra.

Jure quidem Irregulares declarantur illi qui bis ſuſcepêre Baptiſmum, ut videre eſt ex Decreto quinti Concilii Carthaginenſis, quod refert Gratianus his verbis (e): *Neque unquam permittendum eſt, ut rebaptiſati ad Clericatûs gradum promoveantur*; & ex deciſione Felicis III. (f): *Qui in qualibet ætate..... rebaptizati ſunt ad Eccleſiaſticam militiam prorſus non permittantur accedere.* Quod eodem jure extenditur etiam ad Acolythum, qui in alterius Baptiſmi adminiſtrationem miniſtrat (g), cum factum eſt publicum & ſcandaloſum *ſi publicum eſt quod proponitur.* At nullo Canone, nullâ Decretali Irregularis declaratur is, qui Baptiſma ſub conditione iterat, ſeu bonâ fide, aut ignorantiâ, vel mente deliberatâ. Reipsâ dici nequit, eum, qui baptizat ſub hac formâ, ab Alexandro III. præſcriptâ (h): *Si baptizatus es, non te baptizo; ſed ſi non es baptizatus, ego te baptizo &c.* verè Baptiſmum iterare cùm econtra primis verbis expreſsè declarat, ſe intendere non al-

(e) Conc. Carthag. 6. in can. *Confirmandum.* 65. diſt. 50.

(f) Felix. III. in can. *Qui in qualibet.* 10. 1. q. 1.

(g) Alex. III. in c. *Ex diverſarum.* 2. de Apoſtat. & reiterantibus Baptiſma.

(h) Idem in c. *De quibus.* 2. de Bapt. & ejus effectu.

Minutius, bis confirmationis Sacramentum accepit, ac bis etiam diaconatum ſuſcepit. An Irregularis eſt?

Respons.

Nullus extat, in toto juris corpore canon, nullave decretalis, quâ quis Irregularis declaretur, quòd bis confirmationem, aut Sacros ordines ſuſceperit. Quare Minutius in caſu propoſito non cenſendus eſt Irregularis, cum in re odioſâ aut pœnali, non ultra ſenſum ſuum litteralem extendi debeant Canones ex hac Bonifacii VIII. regulâ; *Odia reſtringi convenit* [i] & ex hac aliâ juris civilis [k]: *In pœnalibus cauſis benignius interpretandum eſt.* Unde dicit Covarruvias (l): *Apertiſſimi juris eſt Irregularitatem nullo in caſu eſſe conſtituendam, niſi in jure Pontificio id fuerit expreſſum.* Hanc etiam rationem adhibet ipſe Bonifacius VIII. [m] ad probandum, nullam eſſe in propoſito ſibi caſu Irregularitatem. *Licet in hoc temerariè agat; Irregularitatis tamen, cùm,* inquit, *id non ſit expreſſum in jure, laqueum non incurrit.*

Inclytus Sancti Thomæ interpres eodem modo difficultatem iſtam explicat: Sic autem quæſtionem proponit iſte Theologus: *Difficultas eſt, an iteratò confirmationem dans, aut recipiens ſit Irregularis, ſicut de iterantibus Baptiſmum diximus.* Sic quæſtionem proponit; de quâ duplicem eſſe opinionem aſſerit, tùm ob rationem ſuperiùs allatam, negantem amplectitur his verbis: *Sed cùm pœnæ ſint reſtringendæ;* inquit, *nec Irregularitas incurratur, niſi in caſibus jure expreſſis; negantium opinio verior eſt & ſecura, quam præter recentiores Theologos tradit Scotus, Petrus de Alliaco, Paludanus, Dominicus Sotus:* quibus Cabaſſutium addimus dicentem [n]: *Iteratio Confirmationis, vel ordinis, nullam inducit Irregularitatem .... id enim proprium eſt Solius Baptiſmi*, cap. 2. de Apoſtatis.

Nec juvat contrarium velle aſſerere ex paritate ductâ à Baptiſmo: *Quia* inquit idem Canoniſta, *ſolus Baptiſmus eſt Eccleſiæ janua, & ad reliqua Sacramenta introductio. Igitur iteratione Baptiſmi major injuria Eccleſiæ irrogatur, quàm iteratione cæterorum Sacramentorum. Qui enim baptizatur, ipſo actu proteſtatur, ſe non fuiſſe hactenùs Eccleſiæ ſubditum, aut ejus legibus adſtrictum.*

(i) Reg. 15. de reg. juris in 6.

(k) Leg. *Factum.* 197. §. 2. ff. de diverſis regulis juris antiqui.

(l) Didac. Covar. à Leyva in Clemens: *Si furioſus.* de homicid. &c. n. 8. & apud eum Sotus in 4. diſt. 7. q. 5. Richard. Ibidem. q. penult. Archidiac. in can. diſt. 68. Paludanus. Joan. de Turrecremata. S. Antoninus. 3. part. tit. 14. c. 14. §. 4. Alphonſus à Caſtro & alii.

(m) Fr. Sylvius in 3. part. Sancti Thom. q. 72. art. 15.

(n) J. Cabaſſut. juris can. Theor. & prax. l. 5. 20. n. 13. Idem Cabaſſut. ibid.

CASUS CXXXIII.

Chrysostomus publicâ rei ærariæ exactione onuſtus cujus ultima nondum habuit ratiocinia, ad ſubdiaconatum ſuſcipiendum ſe obtulit; non priùs declarans ſe de reddendâ, rei alienæ ratione eſſe obſtrictum, atque ordinatus eſt; An potuit abſque peccato; & nonne Irregularis erat?

Respons.

Qui publicam rem ærariam, aut etiam privati cujuſdam gerunt, quique illius rationem non habuere, ſunt Irregulares, ac proinde Sacros ordines abſque peccato ſuſcipere nequeunt. Unde ſequitur, Chryſoſtomum in caſu propoſito à peccato immunem eſſe non poſſe.

Prima deciſionis hujuſce ratio ducitur à primo Concilio Carthaginenſi habito an. 348. quod refert decretalium liber primus [o]: En ipſius verba *Gratus Epiſcopus dixit: Si poſt depoſita onera &*

(o) Conc. Carthag. 1. can. 8. in cap. *Magnus.* unde obligat. ad ratiocinia. ordinandis, vel non. l. 1. tit. 9.

Digitized by Google

Diximus : *Qui publicam rem ærariam, aut etiam privati cujuſdam gerunt* : Quâ de re obſervandum eſt, magnum eſſe inter utroſque diſcrimen faciendum. Nam quod pertinet ad reipublicæ procuratores, nulla eſt, quæ fieri poſſit, diſtinctio ; cùm abſolutè neceſſe ſit, ut rationes habuerint confectas & conſolidatas ; aliter ad ordines nequeunt admitti : Quod etiam ſtatuitur expreſsè ex Legibus Imperatorum Chriſtianorum (*d*) At verò quod ſpectat ad eos, qui res privatorum adminiſtrant, adhibenda eſt diſtinctio : Sic autem de iis Gloſſa, quæ dicta ſua ex legibus & canonibus comprobat, ſuperiùs laudata loquitur ; cujus tamen probationes omittemus, ne longiores ſimus. *Si publica ſint ratiocinia, promoveri non debet* (obligatus) *ante redditam rationem . . . . . Si verò privata, aut in ipſa promotione movetur ſibi quæſtio, aut non. Si movetur, aut priùs mota eſt, diſtinguitur. Aut conveniatur de dolo ; vel de culpa, tamen ſi de dolo vel perfidia, non debet ante finem litis promoveri . . . . Si de culpa tantùm convenitur, promoveri poteſt, non obſtante reclamatione creditoris, cùm ſuo marte currere poſſit, ut priùs . . . . . Si verò nec lis ſibi movetur, nec mora eſt ; non obſtante obligatione promovetur, niſi manifeſtum ſit ipſum de dolo teneri. Tunc enim Epiſcopus ex officio ſuo repellere poteſt.*

(*c*) Arg. ... can. *Pervenit.* 1 & can. *Cretum.* 2. 21. q. 3. & argum. capitis. *Multa.* c. &c. c. *Sacerdotibus.* 2. de Clerici vel Monachi ſecular. negotiis ſe immiſceant. l. 5. tit 50.

(*d*) Leg. Officiales. 4. cod. *De Epiſcopis & clericis* &c. l. 1. tit. 4.

Advertendum eſt autem, à regulâ generali excipi Epiſcoporum adminiſtratores, & quos excipit Gloſſa, & eos, qui bonorum pupilli, aut viduæ aut indefenſorum adminiſtrationem ſuſcepêre, ut expreſsè declarat Canon Concilii Calcedonenſis an. 451. habiti, in quo ſic habetur (*e*) : *Decrevit ergo Sancta & magna Synodus neminem horum* (qui in Clero connumerantur) *deinceps, hoc eſt, Epiſcopum, ſive Clericum aut monachum, conducere poſſeſſiones, aut miſceri ſecularibus procurationibus ; niſi fortè qui legibus ad minorum ætatum tutelas, ſive curationes inexcuſabiles attrahuntur, aut cui civitatis ipſius Epiſcopus Eccleſiaſticarum rerum commiſerit gubernacula, vel orphanorum ac viduarum, quæ indefenſæ ſunt, vel earum perſonarum, quæ maximè Eccleſiaſtico indigent adminiculo, propter timorem Dei.*

(*e*) Conc. Calced. c. 5. in can. *Pervenit.* 46. diſt. 86.

CASUS CXXXIV.

Onesimus, qui Irregularis eſt ob homicidium à ſe commiſſum, & aliunde ob defectum Legitimorum natalium Monaſterium ingreſſus eſt, ibi-

... profeſſionem, ordines Sacros poſſet ſuſcipere, non requiſitâ priùs diſpenſatione in hanc rem : at Irregularis manêret quòad dignitates & Prælaturas, ad quas ex diſpenſatione tantùm Pontificiâ habilis fieri poſſet. Ita decidit Concilium Pictavienſe an. 1078. in Decretalibus (*f*) his verbis relatum : *Ut filii Presbyterorum & cæteri ex fornicatione ad ſacros Ordines non promoveantur, niſi aut Monachi fiant vel in congregatione canonica regulariter viventes ; Prælationem verò nullatenùs obtineant.*

(*f*) Conc. Pictav. in c. *Ut filii.* de filiis Presbyteror. ordinandis vel non l. 1. tit. 17.

At Religioſa profeſſio non eundem parit effectum, quòad irregularitatem, quæ oritur ex crimine voluntario, ut docet Fagnanus & manifeſtum fit ex decretali Alexandri III. in jure relata (*g*) & ex Gloſſâ in hanc eandem decretalem, quæ dixit : *Irregularitas illa, quæ conſurgit ex proprio delicto, non tollitur per ingreſſum Religionis ; ſed favore Religionis cum eo diſpenſatur* : Quod Author Gloſſæ hujus probat etiam ex aliâ decretali ejuſdem Papæ ad Epiſcopum Lingonenſem (*h*) quam excipere poſſunt duæ ſequentes Celeſtini III. (*i*), quibus evidens eſt, Religioſum Irregularem ob crimen, quod ante profeſſionem ſuam commiſit, ad ſacros ordines non poſſe admitti, niſi legitimam obtinuerit diſpenſationem. Eadem Gloſſa priùs laudata addit : *Cùm verò non ſurgit ex delicto proprio . . . tunc per ingreſſum Religionis tollitur illa Irregularitas ; ita quod ſine diſpenſatione poteſt ad Ordines promoveri . . . . . ſed non ad dignitatem, ſine diſpenſatione. Infrà de pœnis cap.* in quibuſdam. *& ſuprà de filiis Presbyter. cap.* 1.

(*g*) Alex. III. in c. *Ex litterarum.* 2. de apoſtatis &c. & ibi Gloſſa. v. *Religionis.*

(*h*) Alex. III. in c. *Veniens.* 1. de clerico, qui furtivè Ordinem ſuſcepit. l. tit. 1 30.

(*i*) Celeſt. III. in c. *Cùm Lator.* 2. & in cap. *Innotuit.* 3. eod. tit.

Vide { Absolutio. | Beneficiarius. | Confidentia. | Dispensatio *ab Irregularitate* cas. 26. *& quinque ſequentibus.* | Excommunicatio. Cas. *Gentianus.* | Illegitimus. | Interdictum. | Officialis Caſu *Diomedes.* | Provisio. | Simonia. | Suspensio. }

JUBILÆUM.

Jubilæum ſivè Indulgentia plenaria in forma Jubilæi conceſſa definitur his terminis : *Jubilæum eſt Indulgentia plenaria cum privilegiis annexis* : & hæc privilegia ſonant idem, ac autoritas à S. Pontifice tradita Confeſſariis ab Ordinario loci approbatis, in ordine ad abſolutionem ab omnibus delictis, & cenſuris, etiam reſervatis, & inſuper ad votorum commutationem.

Ut clariùs præfata Definitio innoteſcat, opus eſt recolere, quæ ſupra tradidimus, cum de Verbo Indulgentiæ egimus, initio tituli de eadem materia ; à quibus ſuperſedere autumamus, ne actum agere cogamur.

Digitized by Google

tis præſcripta.

Longè à veritate aberrant, qui autumant Jubilæum diſpenſare peccatorem ab agenda pœnitentia juxta gravitatem, & numerum ſuorum peccatorum, ut infra probabimus.

CASUS PRIMUS.

Calixtus Epiſcopus Pacis Auguſtæ Bullam pro Jubilæo Univerſali à Pontifice tranſmiſſam accepit, ad finem, & effectum à Deo impetrandi Pacem, & Concordiam generalem inter Principes Chriſtiani nominis, qui tunc temporis mutuis bellis erant impliciti, Hinc ſine mora promulgari juſſit in urbe Epiſcopali & dumtaxat poſt intervallum trium menſium in aliis urbibus, & Pagis ſuæ Diœceſi ſubjectis; Quæritur, an publicationem præfatæ Bullæ potuerit differre in tempus adeò prolixum abſque culpæ nota?

Respons.

Reſpondetur Prædictus Epiſcopus non potuit ſine culpa protrahere tamdiù hujuſce Bullæ promulgationem, ſi modò aliqua urgens ratio pro tali procraſtinatione non militaverit. Ratio eſt primò quia ita ſe gerendo directè contra mentem, & Decretum explicitum Pontificis eſt operatus, qui virtute Bullarum iſtius modi vult. & ſtatuit, ut ſine mora, atque immediatè earum promulgatio ſequatur. Secundò, quia Gratia conceſſa ab Eccleſiæ capite cum ſit univerſalis, cui communicare jus habent omnes fideles, Epiſcopus tenetur quamprimùm ſuis ſubditis exhibere.

Nihilominus non inficiamur, quod Epiſcopus aliquando non poſſit juſtis de cauſis ad aliquod tempus prorogare, v. g. Duodecim, vel quindecim dies inter promulgationem reſpectu urbis, & diœceſis; & hoc idem eſt in praxi apud Doctos Prælatos, propter rationes legitimas ſibi notas Verumtamen non eſt facilè creditu quòd talis dilatio extendi poſſit uſque ad duos menſes dumodo non ſupervenIant motiva maximi momenti, quæ valde rarò contingunt, ut jam recenſuimus (b).

(b) De Sainte Beuve. tom. 3. cas. 35.

CASUS II.

Appollonius Archiepiſcopus Leopoldii accepit à S. Pontifice; Bullam Jubilæi Univerſalis pro omnibus, & ſingulis fidelibus, hujus publicationem diſtulit per annum, & ultra in propria, Diœceſi, tum propter negotia, valdè urgentia, quæ ipſum cogebant ad Curiam Poloniæ accedere tunc temporis Varſoviæ exiſtentem, tum ſedandi ergo diſſenſiones, & tumultus in toto Regno graſſantes; primò; An peccaverit differendo; 2. An adhuc in Epiſcopo reſideret auctoritas Bullam hanc promulgandi poſt tantam dilationem & præcipuè ſi ceſſaſſent cauſæ motivæ Jubilæi.

Respons.

Non poteſt Appollonius à culpa vindicari, quippe quod evidenter egit contra Voluntatem, & Ordinem S. Pontificis. cum Bullæ præfatæ, ut ſuperius diximus, contineant in re mandatum expreſſum, ut ab omnibus Archiepiſcopis & Epiſcopis immediatè, & ſtatim, ac abſque ulla mora publicentur: *Tenore præſentium in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictè præcipimus atque mandamus venerabilibus fratribus noſtris, Patriarchis. Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Eccleſiarum Prælatis, ut cùm præſentium Literarum tranſumpta, aut exempla acceperint; illa ſtatim, abſque ulla mora, retardatione, vel impedimento per ſuas Eccleſias...... publicent, & publicari faciant.* Hæ ſunt formulæ ordinariæ omnium Bullarum Jubilæi, præter quam quod urgentiæ tum Eccleſiæ, tum ſtatus, propter quæ Pontifex concedit Jubilæum ſolent eſſe ſemper maximi momenti. Ideoque Epiſcopus indiſpenſabiliter tenetur abſque mora promulgationi operam dare; nam ſecus operando grave infert detrimentum tum toti Corpori Eccleſiæ in genere, tum etiam membris, videlicet Chriſti fidelibus in individuo.

Rationes adductæ in propoſitione Caſus nullius ſunt roboris. Neque valent eximere Appollonium à culpa. Nam ſi juſtis de titulis aberat à propria Diœceſi, dum urgebat tempus talis publicationis hoc totum potuit perficere committendo tale onus Vicario Generali, ſicut habetur expreſsè in eiſdem Bullis. Conciliatio diſſenſionum, cui ſupponitur eo tempore operam præſtaſſe, tantum abeſt, ut antiſtitem à delicto obedientiæ vindicet; ut potiùs culpam augeat. Etenim eidem compertum eſſe debebat quòd Preces, & Pœnitentia fidelium ſunt media validiora ad hæc incommoda avertenda, quam totum humanum ſtudium, & ejus curæ particulares; cùm ferè ſemper iſtæ calamitates ſint pœnæ delictorum, ex quo ſequitur beneficio pœnitentiæ, & bonorum operum exercitio tolli. Hæc eſt reſponſio ad primam quæſtionem.

Quoad ſecundum quæſitum, nos ſtamus pro hac ſententia, quòd Appollonius potuit promulgare Jubilæi Bullam, etiam poſt longinquam temporis dilationem. Ratio aſſertionis eſt, quia Bulla ex ejus verbis non ſpoliat differentes publicationem Jure eam poſtea promulgandi. 2. quia etiamſi ſupponantur omnes cauſas propter quas Papa Jubilæum conceſſit, hic, & nunc forſitan ceſſaſſe, attamen extra dubitationis aleam eſt quod aliæ plures potuerint animum Pontificis movere, quæ adhuc ſubſiſtunt maximè quòd Eccleſiæ neceſſitates ſint perpetuæ, & urgentes. Præſens deciſio eſt antiqui Sorbonnæ Profeſſoris de Theologia optimè meriti, tum pariter de Eccleſiaſtica diſciplina (d).

(c) De Sainte Beuve tom. 3. cas. 35.

CASUS III.

Gasto Samogitiæ Epiſcopus, occaſione Jubilæi Univerſalis à Papa conceſſi, edictum edidit, quo ſtatuebat, ut omnes incolæ Parochiarum ruſticarum ad tres uſque leucas percircuitum accederent proceſſionaliter ad Cathedralem Eccleſiam viſitandam, & ibi ſtationes lucrandas. Quatuor, aut quinque ex his Parœciis non adimplevere Decretum circa

hoc

quòd Fideles ſe congregent ad preces fundendas; & eſt medium indubitanter tutius, ad hoc ut à Deo exaudiantur; quæ ratio coëgit Tertullianum aſſerere, quòd Deo quodam modo vis iofertur infertur, ut gatias largiatur poſtulantibus & inſuper addit, quòd hæc Violentiæ ſpecies Deo ipſi arridet: (a) *Coimus ad Deum, ut quaſi manu facta precationibus ambiamus: Hæc vis Deo grata eſt.*

(a) *Tertul. Apolog. c.* 10. *n.* 39.

Attamen Theologus non obſcuri nominis, cui alias hæc prædicta difficultas fuit propoſita opinatur Incolas dictarum quatuor, vel quinque Parochiarum, qui non ſunt executi Epiſcopale mandatum reſpectu Proceſſionum, non fuiſſe fraudatos conſecutione Indulgentiæ Jubilaris; cujus ratio eſt, quia omnia in Bulla Pontificia præſcripta executioni mandarunt. Acceſſit, quòd Epiſcopus caret facultate aggravandi. Fideles additione aliarum conditionum in Jubilæi adeptione, præter illas in Pontificis Bulla expreſſas, & nominatas. Hoc igitur poſito, Diplomata Jubilæi numquam imponere ſolent. quòd Preces ſtationalea in forma Proceſſionis fiant; ſed dumtaxat, quòd quilibet fidelis in particulari hoc adimpleat viſitando Eccleſias à locorum Ordinariis deſtinatas. Non eſt igitur Epiſcopus præditus tali Jure, nam Papa eſt ille unicus, qui gratiam largitur, & conſequenter ad ipſum ſpectat illam concedere ſub iis conditionibus quas dignas exiſtimet pro communi Fidelium utilitate. Et de facto, ſi apud Epiſcopum reſideret facultas addendi talem conditionem neceſſariam ad Jubilæum lucrandum, citra dubium eſt, quod plures, & plures licèt aliunde benè diſpoſiti aut omitterent, aut negligerent acquiſitionem, partim propter improbitatem laboris Itineris, partim præ remiſſiore ſtudio pietatis vel incommodi ergo; quibus addi poteſt; primò quòd ſæpe ſæpius prolixæ Proceſſiones pariunt multas evagationes mentis, & non rarò aliquid deterioris conſequentiæ. Secundò, ei Parochi tenerentur proprias Parœchias deſerere propter Proceſſionem trium leucarum ſpacio proſequendam, ſe periculo exponerent non præſtandi ſuam aſſiſtentiam, & auxilium illis, qui impotentes Proceſſioni intereſſe. fuiſſent aliquo morbo correpti, vel omittendi collationem Baptiſmi, vel alterius ſacramenti in urgentibus circumſtantiis. Quicquid ſit, & omnibus prælatis abſurdis non obſtantibus, aſſerere non audemus ſententiam hujus Doctoris (b) eſſe tutam; habito reſpectu ad axioma communiter a Theologis approbatum circa Bullas, & Reſcripta Indulgentiarum: *Tantum valent, quantùm ſonant.*

(b) *Idem. ibid.*

CASUS IV.

Paulinus cupiens lucrari Jubilæum elegit propria auctoritate Sacerdotem, juxta ſuam Voluntatem ad finem confitendi ſe apud eundem; quæritur, an hanc electionem ad arbitrium potuerit facere, utrum ejus Confeſſio ſit valida.

numero Approbatorum, neque iis, pro quibus tempus Approbationis expiravit, & realiter omnes Jubilæi Bullæ expreſsè ſtatuunt, quòd Confeſſarius eligendus, ſit ſæcularis, aut regularis, debet eſſe approbatus ab Epiſcopo diæceſano. *Licentiam concedimus, & facultatem, ut ſibi ad hunc effectum eligere poſſint quemcumque Preſbyterum Confeſſarium tam ſecularem, quàm cujuſcumque Ordinis, & Inſtituti ex approbatis, ut præmittitur à locorum Ordinariis.* Hæc ſunt verba præciſa Bullæ ultimi Jubilæi conceſſi à SS. Papa Clemente undecimo ſub die 2. Decembris 1706. & ejuſdem Tenoris ſunt aliæ Bullæ cæterorum Pontificum (c).

(c) *Col. Agdenſ. coll.* 20. *q.* 5.

CASUS V.

Palamedes miles obſtrictus peccato reſervato cui erat annexa excommunicatio *ipſo facto*, ſubjecit hanc culpam clavibus Sacramentalis Confeſſionis tempore Jubilæi apud Marcellum ſimplicem Confeſſarium Parochiæ, in qua degebat, à quo fuit abſolutus tam à peccato, quàm à cenſura illi annexa; omiſſis omnibus operibus in Bulla præſcriptis, quia nullam habebat intentionem lucrandi Jubilæum; quæritur, num ſit validè ab excommunicatione abſolutus?

Respons.

Idem Judicium ferendum eſt circa abſolutionem à Palamede receptam in propoſito quæſito, ac ſi illam obtinuiſſet ab eodem Preſbytero ante, & extra tempus Jubilæi. Ex quo fit, quòd ſi dictus Sacerdos carebat facultate abſolvendi ante tempus Jubilæi à Delicto reſervato, & cenſura eidem annexa, & quòd non ſit impartitus beneficium abſolotionis niſi dependenter à poteſtate ſibi tradita, & collata virtute Bullæ Pontificis; abſolutio eidem collata eſt omninò invalida, tàm quo ad peccatum, quàm quo ad Cenſuram.

Ratio patet, Quia ſummus Pontifex virtute Bullæ non concedit Confeſſariis ſimplicibus poteſtatem abſolvendi à caſibus reſervatis, & cenſuris niſi in favorem, & beneficium pænitentium voluntatem habentium ſinceram adipiſcendi Indulgentiam Bullæ, excludendo, & privando omnes cæteros ſpernentes, vel non curantes hunc ſpiritualem Theſaurum. Marcellus igitur nulla pollebat auctoritate abſolvendi Palamedem neque tempore Jubilæi; nam intentione carebat illud lucrandi. Et hoc adeo verum eſt, ut opus ſit Palamedi, ad hoc ut tutò conſulat animæ ſuæ ſaluti iterùm confiteri apud Sacerdotem, qui poſſideat aliunde facultatem abſolvendi à culpa, & cenſura, quam incurrit in ejuſdem culpæ commiſſione, & ita abſolutionem recipere; vel ſi adhùc ſupereſt tempus ſufficiens pro Jubilæo acquirendo, adimpleat opera univerſa in Bulla expreſſa, & rurſus confiteatur cum recta Intentione

Digitized by Google

mani in Laya quæ eſt memorum ejuſdem Diæceſis data opera perrexit pro confeſſione facienda Piſiacum ſitum in Diæceſi Carnutenſi ubi adhuc oon fuerat Jubilæum promulgatum, & regreſſus ad D. Germanum ibi viſitationem, Orationes eleemoſynas, & communionem perfecit; An Jubilæum eſt adeptus?

RESPONS.

Euſtaſius non eſt Jubilæi effectus conſecutus, quia de induſtria non potuit Confeſſionem elicere in alia Diæceſi. Ratio hujus eſt, quia, ut jam animadvertimus, Papa Jubilæi eoncceſſione non intendit perturbare, aut confundere ordinem Juriſdictionis Epiſcoporum ſtatutæ a Jure communi. Econverſo ſemper decernit, quod Diæceſani confiteantur apud Confeſſarios approbatos à propriis Ordinariis; atque in ejus Bulla derogatur ſolummodò Juriſdictioni Parochorum, tribuens fidelibus poteſtatem eligendi ad nutum, & arbitrium ipſorum quemlibet ex confeſſariis ab Ordinario approbatis.

Iſta Deciſio confirmari poteſt ex tenore Edictorum ab Epiſcopis editorum circa Jubilæi Publicationem. Nam ſemper mandant, ut Confeſſiones fiant apud Confeſſarios ab ipſis approbatos. Cùm igitur Euſtaſius non aperuerit in Confeſſione peccata ſua apud Sacerdotem approtum à proprio Ordinario, ſed dumtaxat ab Antiſtite Carnuti, cujus pœnitens non eſt ſubditus, dici nequit, quòd ita ſe gerendo Bullæ Pontificiæ fecerit ſatis, neque mandato Epiſcopi, ideòque Jubilæum non ſit conſecutus.

Animadvertendum eſt tamen, quòd ſi Euſtaſius non fuerit ſcienter Piſiacum profectus Confeſſionis Jubilaris faciendi cauſa ſed bona fide illuc ſe contulerit more peregrinorum, abſque ulla intentione evitandi Juriſdictionem ſui Præſulis, Confeſſio in hac hypotheſi eſſet legitima, & non careret probabilitate, quòd eſſet ſufficiens ad Jubilæi conſecutionem, cùm ſit permiſſa peregrinis, & itinerantibus Confeſſio extra eorum Diæceſes; juxta morem generaliter receptum in Eccleſia, quæ ſupplet in Confeſſariis defectum Juriſdictionis tacito conſenſu omnium Epiſcoporum, & Paſtorum,

CASUS VII.

SANCTUS Pontifex vigore Bullæ Jubilæi univerſis fidelibus utriuſque ſexûs tam ſæcularibus quàm Regularibus largitus eſt licentiam quemcumque confeſſarium juxta eorum voluntatem eligendi, cùm hac clauſula, dummodò ſit approbatus à Locorum Ordinariis. Varii Religioſi diverſarum Religionum, & monaſteriorum urbis Pariſienſis confeſſionem elicuerunt apud confeſſarios ordinarios, ſed ſolùm approbatione ſuorum ſuperiorum Regularium reſpectu Religioſorum monaſterii; utrum hoc non obſtante fruiti ſint beneficio Jubilæi?

Ratio dubitandi eſt quia iſti Regulares ſuperiores noo cadunt ſub illis terminis io Bulla contentis.

Equidem fateor Caſuiſtas non paucos, uti Barboſam (b) Lopez, Suarez, & Henriquez, ſtare pro ſententia Ordinariis favorabili videlicet, quod eodem pariter modo, & præcepto tenentur tam ſæculares, quàm Regulares peccata confiteri apud confeſſarium ab Epiſcopo approbatum & quòd aliter faciendo Regulares eſſent incapaces Gratiarum virtute Jubilæi collatarum; nam, ut argumentantur allati Doctores, non ſervarent conditionem in Bulla expreſſe notatam.

(b) Aug. Barboſa ad ſeſſ. 23. conc. Trid. cap. 15. Lopez part. 1. c. 26. Suarez. tom. 4. in 3. p. S. Thom. diſp. 28. ſect. 6. n. 11. Heriq. lib. 6. cap. 6. ad lit. k in comment, & lib. 7. c. 2. n. 3.

Alii tamen Doctores eximii oppoſitam ſententiam tuentur; inter quos Sylvius eſt; in iſtorum claſſe, ſicut apparet in una ex ſuis deciſionibus ſub 25. Maji 1641. ubi licèt judicet priorem opinionem valdè probabilem, *benè.... probabilis* (c) nihilominus ſubſcribit ſecundæ, quam appellat probabiliſſimam; & in praxi tutam.

(c) Fr. Sylvius reſol. var v. Jubil 1. & apud eum Coriolanus, Zerola, Diana & alii, Tom. 5.

Prima ratio, quam affert; eſt quòd Superiores Regulares ſunt verè Prælati ordinarii reſpectu ſuorum ſubditorum. *Quia ſuperiores Regulares ſunt ordinarii reſpectu ſuorum ſubditorum.* Altera ratio, quia Pontifex non imponit Regularibus onus eligendi Confeſſarium ab Epiſcopo Diœceſano approbatum ad excluſionem cujuſcumque alterius confeſſarii. Sed tantùm impertitur libertatem unum ex his eligendi, ſi ipſis libuerit, cùm mens Pontificis non ſit eos ſpoliandi jure, quo gaudent, & pacifica poſſeſſione quâ fruuntur abſque ulla Epiſcoporum contradictione. Ita ut hæc Bullæ clauſula intelligenda, ac interpretanda eſt, reſpectu Religioſorum, tanquam ſpeciale privilegium, & tanquam gratia conceſſa intuitu Jubilæi, concedentis eiſdem plenam auctoritatem confitendi apud quemlibet confeſſarium ab Epiſcopo approbatum, quod extra tale tempus vetitum erat. Iſta Ratiocinatio eſt Authoris (d) allegati per Theologum apprimè doctum, ita loquentem: *Hanc ſententiam valde probabilem exiſtimans, cenſet illa verba, quæ in Bulla Jubilæi exprimuntur, ut etiam Regulares poſſint eligere Confeſſarium ab ordinario approbatum, non intelligenda eſſe privativè, quaſi ſummus Pontifex velit privare pœnitentem jure ſuo, quo poteſt confiteri confeſſario per ſuum Prælatum approbato; ſed cumulativè, & ampliative in favorem ipſius pœnitentis: ità ut non ſolùm confiteri poſſit illi, cui ante Jubilæum poterat, verùm etiam aliquem alium eligere poſſit approbatum ab ordinario; quamvis ante Jubilæum non poſſit ei confiteri.*

(d) Bonac. diſp. 5. q. 7. p. 2. n. 25. apud Sylvium cit.;

Prædictis additur, quòd ſi Religioſi abſolutè tenerentur Confeſſionem facere apud Sacerdotem approbatum ab Epiſcopo, non pauci exiſterent, veluti inter alios Carthuſiani, Camaldulenſes, & alii ſolitarii perpetuam clauſuram ſervantes, quibus hæc lex eſſet jugum intolerabile; nam oporteret præfatas ſuas cellas relinquere, ac ſolitudinem, quærendi gratia confeſſarium ab Epiſcopo approbatum, cum apud iſtos ex eorum familia nullus eſſet ab Ordinario Loci approbatus, ſicuti verè, & realiter nemo ordinariè reperitur Adde inſuper, quòd Religioſi unius Cœnobii ſunt magis idonei pro audiendis confeſſionibus ſuorum cænobitarum, quàm cæteri omnes ſivè ſæculares, ſivè

Digitized by Google

cum actum Contritionis, quantum potuit, per-
fectionis; & poſt deteſtationem omnium ſuorum peccatorum mortalium cum intenſo dolore, & efficaci propoſito potiùs moriendi, quàm relabendi, acceſſit ad menſam Eucharisticam, cum voto ſincero confitendi quàm primùm. Utrum ſit lucratus Jubilæum?

Respons.

Nos cenſemus Philocratem Jubilæum non percepiſſe. Ratio eſt, quia omnes Bullæ Jubilæi exprimunt, quòd à Papa conceditur tantùm illis, qui ſunt verè contriti, & confeſſi; *verè pœnitentibus, & confeſſis*, Hæc ſententia eſt Navarræ [a] eam probantis per Gloſſam ſuper Conſtitutionem Bonifacii VIII. [b] quæ declarans hoc verbum, *& confeſſis*, inquit, *confeſſis propoſito, & facto, ...* Et paulò poſt [c] eadem Gloſſa adjungit, *tu die; confitebuntur propoſito, & facto .... hæc enim Indulgentia ſolis pœnitentibus, & confeſſis conceditur.*

Citatus Canoniſta ingenuè fatetur, ipſum quoque aliàs aliam amplexum eſſe opinionem [d] quæ eſt eadem Paludani [e], & quorundam aliorum; ſed inductum ad eam retractandam authoritate Cardinalis Joannis Monachi Auctoris iſtius Gloſſæ Doctiſſimi Canoniſtæ contemporanei Bonifacii VIII. quem pluries audierat interpretari Conſtitutionem ab eodem editam in Conſiſtorio, ubi ut Cardinalis interfuit ex aſſertione ipſius in Decurſu Gloſſæ, nec non authoritate Cardinalis Cajetani, quem Navarrus vocat [f]: *Doctiſſimus: & acutiſſimus, & rerum Romanarum ad hoc ſpectantium peritiſſimus;* addito inſuper, quòd hæc verba: *verè pœnitentibus, & confeſſis*, ſunt duo termini adeò inter ſe connexi, quòd unus ab altero non poteſt ſeparari, niſi Bullæ ſenſus deſtruatur; *Quia quæ diſpoſitio copulata eſt, utriuſque partis veritatem exigit.* Quod item confirmat tribus Legibus Digeſtorum [g] approbantibus ſuam propoſitionem, quos textus referre operæ pretium non ducimus. Sed quotieſcumque aliquis ambigendi locus relinqueretur circa verum verborum ſenſum, ſemper tamen juxta naturalem ſenſum, quem præ ſe ferunt, eſſent intelligenda, juxta Axioma legale in alia materia [h]. *Non aliter à ſignificatione verborum recedi oportet, quàm ut cùm manifeſtum eſt, aliud ſenſiſſe Teſtatorem.*

Cæterùm in dubium revocari non poteſt ſententiam exigentem neceſſitatem Confeſſionis non eſſe certiorem, & tutiorem pro ſalute omnium, qui Jubilæum adipiſci amant, nam quis eſt hic, qui poſſit eſſe certus ſe elicuiſſe actum contritionis perfectæ? Sed adhùc ſuppoſita certitudine contritionis, nonne oportet obedientiam præſtare tum literæ, tum contentis in Bulla præſcribente Confeſſionem præviam ad Communionem, tanquam conditionem eſſentialem? Alioquin ſi populo perſuaſum foret ſolam Contritionem ſufficere, quot ſub prætextu difficul-

(a) Navarrus commen. de Jubilæo, & Indulg. notabili, 8. n. 1. & ſeqq.

(b) Gloſſa in extravag. antiquorum, 1. de pen. & remiſſ v. & confeſſis, lib. 5. extravagant comm.

(c) V. Confitebuntur.

(d) In Clem. 1. de reliq. & vener. Sanctor.

(e) Paludanus in 4. diſt. 20.

(f) Cajet. Tract. de Indulg. c. 10.

(g) L. *Si hæredi.* 5. ff. de conditionib. Inſtitutionum lib. 28. tit. 7. Leg. *Si ita quis* 63. & Leg. *Si quis ita* 129. ff. de verborum obligat. lib 45. tit. 1.

(h) Leg *Non aliter* 69. Leg. *Si cui* 70. & ſeqq. ff. de Legatis 3. lib. 32. tit. 1.

non confeſſus potuerit omnia opera Bullæ ... poſſibilia. Idem ſentit hic Canoniſta de eo, qui poſt ultimam Confeſſionem factam ante Jubilæi promulgationem, poſtea non eſt relapſus in aliquod mortale.

Casus IX.

Post Jubilæi Univerſalis promulgationem in omnibus Galliæ Diœceſibus; Abbas quidam regularis auctoritate propria, & ſine approbatione Epiſcopi Diœceſani deputavit duos Religioſos ſui Monaſterii audiendis Confeſſionibus, intuitu Jubilæi, non ſolum ſuorum Religioſorum, ſed etiam Domeſticorum Abbatiæ & aliorum ſæcularium morantium intra ſepta Monaſterii, qui appellantur *Donati*; quæritur, an Confeſſiones factæ apud duos iſtos Religioſos ſint validæ, & ſufficientes pro Jubilæo.

Ratio dubitandi eſt, quòd Bulla in terminis expreſſis mandat, quòd Confeſſarii debeant eſſe approbati ab Ordinariis, quorum nomine intelliguntur Epiſcopi?

Respons.

Ut præſenti difficultati fiat ſatis, præmittendum eſt; quòd ſub nomine *Ordinarii* non veniunt ſolummodo Epiſcopi Diœceſani, ſed etiam omnes ſuperiores illi, qui gaudent Juriſdictione quaſi Epiſcopali, & ſunt ab Epiſcopo independentes.

Hoc præſuppoſito, concludimus, quòd ſi Abbas Regularis, de quo eſt quæſtio, ſit de illorum Claſſe, ſupra quos Epiſcopus nullam Juriſdictionem prætendat, eſſe verum Ordinarium non ſolùm reſpectu ſuorum Religioſorum, ſed etiam Domeſticorum ſui Monaſterii, ſicuti pariter ſæcularium *Donatorum*, qui morantur inter ſepta regularia Abbatiæ; & hoc Titulo habet jus confitendi omnes domicilium in Monaſterio habentes, nec non approbandi quemcumque ſuorum Religioſorum quos ſibi expedire videbitur ad finem audiendi eorum Confeſſiones independenter ab Epiſcopi conſenſu, quoniam Juriſdictione quaſi Epiſcopali fruitur. Ex quo definimus Confeſſiones duobus Religioſis antedictis factas, licitas, ac validas eſſe; & ſufficiunt pro illis, qui apud eos ſua peccata accuſavere, ad hoc ut ſint capaces lucrandi Indulgentiam Jubilæi, ſervatis tamen, & adimpletis cæteris in Bulla contentis.

Non occurrit autem eadem paritas circa alios Superiores, qui non gaudent pacifica exemptione à Juriſdictione Epiſcopi. Nam iſti minimè cenſentur eſſe locorum Ordinarii, & conſequenter nulla fulgent facultate approbandi Confeſſarios, neque exercendi alia munera, quæ ſunt propria Officii Epiſcopalis. Ratio hujus eſt, quia Abbas iſtius qualitatis cùm careat hac poteſtate, Confeſſiones ſuppoſitæ eſſent illicitæ, ac irritæ; & ſæculares licèt intra Monaſterium degentes, qui apud duos præ-

nam peccatorum molem, qui à Confeſſario obſtrictus ſubire onus jejunandi bis in hebdomade per ſpacium unius anni, & alia opera pœnitentiæ exercere, recuſavit acceptare hanc ſatisfactionem, hac ratione motus, quòd Indulgentia Jubilæi plenaria cum imbibat remiſſionem omnium pœnarum temporalium, quæ ſubiri debent pro ſatisfactione pœnæ patratis culpis debitæ, ſibi ſuadebat eſſe deobligatum à ponendis aliis operibus ſatisfactoriis, præſcindendo ab illis per Bullam præſcriptis; nam aliter non eſſet neceſſe Indulgentiam lucrari. Quo poſito, 1. Quæritur, an argumentatio Thierii ſit malè fundata? 2. An Confeſſarius potuerit infirmitati, & rationibus pœnitentis connivere, imponendo leviorem ſatisfactionem motivo Jubilæi?

Respons.

Extra dubium eſt, quòd diſcurſus Thierii ſit falſus; & falſo ſuppoſito nixus: Verum quidem eſt, quòd intuitu Indulgentiæ plenariæ per Jubilæum acquiſitæ, Eccleſia, habito reſpectu tum ad fervorem pœnitentium, tum ad pia opera præſcripta, indulget, & remittit aliquam portionem pœnarum Canonicarum, quas primitiva Eccleſia olim imponebat peccatoribus pœnitentibus, qui fregerant, & violarant promiſſiones in Baptiſmate factas, poſt relapſum in culpam mortalem; verùm Eccleſia non intendit concedere talem Indulgentiam niſi illis, qui omnes conatus adhibent ad exequendam veram pœnitentiam ſuorum delictorum, quæ non conſiſtit in ſimplici narratione coram Confeſſario, ſed etiam requiritur, ut omnis labor impendatur, ut expientur, & deleantur per opera ſatisfactoria, quod eſt dignos pœnitentiæ fructus facere. Cùm igitur Indulgentia quantumvis plenaria non diſpenſet ab exercenda pœnitentia, ſed ſuppleat ſolùm noſtram debilitatem, & defectum illius, quam facere tenemur, & quam adimplere non valemus juxta totum rigorem antiquorum Canonum; Eccleſia in hoc Apoſtolum imitata [b] circa Corinthium inceſtuoſum, quem animadvertens per annum, & ultra ſeveram ſubiiſſe pœnitentiam, cenſuit à longiori, ſatisfactione diſpenſare, attenta etiam pro tunc ejus infirmitate; ita ut Jubilæum non debeat inſervire pro fomento noſtræ accidiæ, quaſi nos liberos reddat à ſatisfaciendo Divinæ Majeſtati læſæ. Hæc ipſa eſt doctrina, divi Cypriani dum ait Eccleſiam promittere, quòd Deus ratam habebit Indulgentiam reſpectu eorum, qui curant agere pœnitentiam, noſque cernimus Pontifices illis duntaxat ſpondere Jubilæi effectus, & fructus, qui verè ſunt pœnitentes, *verè pœnitentibus*, & peccatorum confeſſioni ſuperaddunt dignos pœnitentiæ fructus. *Dominus .... effundet in nos divitias miſericordiæ ſuæ, ſi iniquitates noſtras, quibus eum offendimus nimis, humili confeſſione agnoſcamus, dignoſque pœnitentiæ fructus faciamus.* Hæc ſunt ipſiſſima Verba, quæ adhibet Papa

(b) Sufficit illi qui ejuſmodi eſt, objurgatio hæc quæ fit à pluribus; ita ut è contrario magis donetis, & conſolemini, ne fortè abundantiori triſtitia abſorbeatur. 2. Cor. 2. 7. & 8.

Sacramentalis. Si igitur duæ priores ſunt neceſſariæ, & eſſentiales Sacramento, inferendum eſt ſimiliter tertiam, nempe ſatisfactionem eſſe eodem modo abſolutè neceſſariam, ſaltem *in voto*, ad Sacramentum perfectè integrandum; ex quibus de ducitur Thierium dignè Sacramentum non poſſe ſuſcipere, niſi intentionem habeat acceptandi, & adimplendi pœnitentiam congruam, quam Confeſſarius adjungere intendit.

D. Thomas [c] addit aliam rationem, quæ veriſimiliter militat pro Indulgentiis, quòd pœnitentes teneantur acceptare opera pœnitentiæ injuncta, dicens quòd etiamſi eſſent liberi à ſubeunda pœna temporali peccatis debita; adhuc tamen debeat acceptare laborioſa opera injuncta, nam certum ipſis eſſe debet ſe eſſe Divinæ Juſtitiæ debitores, valde pluris, quàm exiſtimat; *ut etiam ex his* (operibus pœnitentiæ) *remedium conſequantur, quamvis à debito pœnæ eſſent immunes: & præcipuè, quia quandoque ſunt plurium debitores, quàm credunt.*

(c) S. Th. in 4. diſt. 20. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 1. ad 4.

Idem S. Doctor affert aliam rationem [d] dicens, quòd licèt Indulgentiæ vim maximam poſſideant ad obtinendam remiſſionem pœnæ temporalis culpis debitæ, non per hoc eſſe omittenda opera pœnitentiæ, cùm ſint majoris meriti reſpectu compenſationis eſſentialis: *Quamvis hujuſmodi Indulgentiæ multùm valeant ad remiſſionem pœnæ, tamen alia opera ſatisfactionis ſunt magis meritoria reſpectu præmii eſſentialis, quod in infinitum melius eſt, quàm dimiſſio pœnæ temporalis.* Hæc ſunt ipſius verba.

(d) Ibidem quæſtiunc. 1. ad 2.

Tandem poſſumus confirmare noſtrum argumentum per aliam Doctrinam Angelici Doctoris [e] ſatisfactio reſpicit duos fines. Primus eſt ſatisfaciendi Juſtitiæ divinæ propter deletionem peccati commiſſi. Alter ſatisfactionis finis eſt, præſervatio à culpis, in quas in poſterùm relabi poſſumus, *Pœna ſatisfactoria eſt ad duo, ſcilicet ad ſolutionem debiti, & ad medicinam pro peccato vitando.* Ex quo facilè concludi poteſt; quòd cùm Indulgentiæ tanta virtus non inſit, ut pœnitentem præſervet à relapſibus in peccata, neceſſe eſt, & maximè intereſt, ut acceptet pœnitentiæ opera, quæ ſint idonea ad illum ſtabiliendum in propoſito non ampliùs recidendi; aliter cenſeri non poteſt verè diſpoſitus, neque pœnitens, neque etiam in diſpoſitione prærequiſita ad Jubilæi conſecutionem. Et hæc eſt noſtra reſponſio circa primum propoſitum dubium.

(e) Idem ibid art. 2. q. 1. quæſtiunc. 3. in corp.

Quoad alterum quæſitum, clarè patet; quippe quod jam diximus Confeſſarium Thierii, ſi muneri ſuo ſatisfacere intendat, non poſſe levem ſatisfactionem imponere pro magna peccatorum caterva, quibus ſupponitur fœdatus. Confeſſarius enim in quacumque temporis differentia obligatur ad ſe conformandum præcepto Evangelico præcipienti cuilibet peccatori facere dignos pœnitentiæ fructus; & ideò tenetur ſalutares imponere pœnitentias omnibus ad eum accedentibus.

Digitized by Google

quibus injunguntur, & veluti habenæ cohibent, removent, atque obſtringunt ad præcavendum majori cura, ac attentione. *Proculdubiò enim à peccato revocant, & quaſi freno quodam coërcent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, cautioreſque, & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt;* præterquàm quòd ſunt valdè utiles ad delendas peccatorum reliquias, & ad deſtruendas pravas conſuetudines contractas vitæ perperam antè actæ vitio. *Medentur quoque peccatorum reliquis*, ſubjungit idem Concilium, *& vitioſos habitus malè vivendo comparatos, contrariis virtutum actionibus tollunt.* Undè ſequitur, quòd ſi Confeſſarius Thierii non imponeret, falſo Jubilæi prætextu, pœnitentiam ſalutarem, & conſentaneam, ſed loco iſtius injungeret levem pro magno culparum numero, de quibus ſe accuſavit, teneretur Deo rationem reddere ſuæ culpabilis conniventiæ, & inſuper aliquo modo eſſet in cauſa, quòd hicce pœnitens relaberetur in poſterum in eadem delicta propter nimiam felicitatem prioris abſolutionis cum ſatisfactione leviſſima.

CASUS XL.

CLITARCHUS Sacerdos juridicè damnatus ad jejunium, & recitationem ſeptem Pſalmorum pœnitentialium bis in hebdomada per curſum unius anni, lucratus eſt Jubilæum, & præſumit ſe liberatum ab hac pœnitentia intuitu plenariæ Indulgentiæ, & effectum ab ea productorum: An veritas, & ratio ſtat pro Clitarcho?

RESPONS.

Perſpicuum eſt Clitarchum decipi, ejuſque prætenſionem falſam eſſe & malè fundatam. Ratio eſt, quia Bulla Jubilæi condonantis pœnas peccatis debitas, ac pœnitentias injunctas, nullo pacto attendit ad pœnas impoſitas in foro externo Eccleſiæ, ſed ſolùm injunctas in foro interno Sacramentalis pœnitentiæ. *Septimo infertur*, ait Navarrus (b) *per Indulgentiam ſolùm condonari pœnam peccato debitam in foro Dei, vel pœnitentiali, non autem debitam in foro exteriori, ideòque caſtigari poſſe per Judicem Sæcularem, & etiam Eccleſiaſticum in foro exteriori eum, qui indulgentiam quamlibet pleniſſimam eſt aſſecutus: quoniam omnis indulgentia reſpicit pœnitentias injunctas, vel quæ injungi potuerunt, vel debuerunt à Confeſſario ..... & ita ſolùm reſpicit forum pœnitentiale.* Ita ut qui fuit abſolutus in foro pœnitentiæ, per hoc non ſequitur, quòd puniri non poſſit in foro exteriori propter crimen patratum, uti probat idem Canoniſta. 1. Ex Canone, qui, ex Judicio Pithou, tribuitur Paulino Epiſcopo urbis Foroiulii, quam Veneti appellant *Ciudad di Friuli*, ſcribendo anno 794. Heiſtulfo inter-

(b) Navarrus Comm. de Jubilæo Notabili 11. n. 20. & 21. com. 2.

ſequitur Navarrus (e) *remittuntur illis impoſitæ in foro Capituli; quia illud .... quaſi judiciale, & non pœnitentiale. Propter Indulgentias tamen quærendas obſervantia regularis non debet diſſolvi: quia licet plus valeant quoad remiſſionem pœnæ, quàm obſervantia: hæc tamen plus prodeſt quò ad acquiſitionem præmii, quod eſt melius, quàm illæ.*

rus Ibid. Notabili 31. n. 32.

CASUS XLI.

ALANUS Confeſſarius tempore Jubilæi audivit pœnitentes conſuetudinem peccati mortalis habentes: An favore Jubilæi potuerit impertiri beneficium abſolutionis, quam negare debuiſſet in alia temporis circumſtantia?

RESPONS.

Hic Confeſſarius non potuit conferre abſolutionem ſimilibus pœnitentibus in caſu nuper propoſito. Nam nulla major facultas apparet tempore Jubilæi, quàm alio tempore, recedendi à regulis ordinariis, quæ ſunt conformes intentioni Eccleſiæ, ſcilicet procurandi converſionem, & ſalutem peccatorum. Et ratio eſt in promptu, nam graviter peccaret, ſi abſolutionem tribueret conſtitutis actualiter in habitu peccati mortalis; quia illius nimia facilitas eſſet potiùs in ruinam, quàm in beneficium pœnitentium; experientia teſte, qua Confeſſarii docentur, quòd talis conniventia in impertienda abſolutione conſuetudinariis ſubminiſtrat hujus generis peccatoribus majorem anſam relabendi in eadem crimina. *Facilitas veniæ incentivum præbet delinquendi*; ait S. Ambroſius [f]; vel ut ait Concilium Burdigalenſe apud citatum Patrem: *Cum facilitas ..... veniæ maxima ſit peccandi illecebra.* (g). Suſpendenda eſt igitur hujuſcemodi peccatoribus abſolutio, donec appareant indicia veræ converſionis, ut tunc poſſit applicari gratia Jubilæi cognoſcendi ſinceram converſionem nullum ipſis affert detrimentum, nec impedit niſi ad tempus Jubilæi conſecutionem; quoniam obedientia Confeſſario exhibita eſt impedimentum non minus legitimum, quàm detentio in carcere, vel abſentia itinerantis, quibus etiam Eccleſia favorem Jubilæi concedit, ſicut apertè teſtantur omnes Jubilæi Bullæ. Hæc ſanè eſt Eccleſia mens, quæ nihil aliud deſiderans, quàm animarum ſaluti proſpicere, non cenſetur velle punire præfatos privatione Jubilæi, ob dilationem eiſdem maximè ſalutarem, cauſatam ab humili obtemperantia præſtitam JESU CHRISTI Miniſtro. Auctor Colloquiorum Agathæ ſuffragatur huic ſententiæ [h].

(f) S. Ambroſ. in Pſal. 1. 8.

(g) Concil. Burdigal. an. 1582. tit. 2. de pœnitentia.

(h) Colloq. Agathæ Colloq. 20. dem. 7.

Pontifici, tum Epiſcopo, illum dimittit inabſolutum, & Jubilæum ad menſem prorogat. Duo hic quæruntur, 1. An propriâ auctoritate Juſtinus poſſit Jubilæum differre, abſque Epiſcopi licentiâ. 2. An tempore ſtatuto poſſit pœnitentem revertentem ab omnibus reſervatis abſolvere?

RESPONS.

Opinio noſtra eſt, quòd Confeſſarius prædictus potuit Juſtino ſolâ, & propriâ auctoritate Jubilæum differre inſcio Epiſcopo. Quòd ſuprà diximus in reſponſione ad priorem difficultatem ſufficere poſſet pro præſentis probatione; ſed addimus ultrà, quòd eſt Summus Pontifex, qui illi hanc impartitur facultatem. Hanc Bulla exprimit, Confeſſarium poſſe commutare opera præſcripta in alia pietatis opera, reſpectu detentorum in carcere, infirmorum, & laborantium legitimo impedimento; vel differre in aliud tempus non multùm diſtans. Juvat hic afferre verba Bullæ Jubilæi noviſſimè promulgati ſub initio anni 1707. audiamus, quomodo ſe explicet S. Pontifex Clemens XI. (a) *Nec non aliis quibuſcumque tam Laïcis, quàm Eccleſiaſticis, Secularibus, vel Regularibus, etiam in carcere, aut captivitate exiſtentibus, vel aliquâ corporis infirmitate, ſeù alio quocumque impedimento detentis, qui ſupra expreſſa, vel eorum aliqua præſtare nequiveriat ut illa Confeſſarius …, eis in alia pietatis opera commutare; vel in aliud proximum tempus prorogare poſſit, eaque injungere, quæ ipſi pœnitentes efficere poterunt, pariter concedimus, & indulgemus.*

(a) Clem. XI. in Bulla Jubilæi 2. Decembris 1706.

Inter alia verò impedimenta, illud, quod reſpicit animæ diſpoſitionem, eſt ſine dubio magis legitimum. Dum igitur Confeſſarius Juſtini non cenſuit diſpoſitum pro abſolutione, & gratiâ Jubilæi; non tantùm potuit prorogare in aliud tempus rationabile, ad hoc ut hujus temporis morâ poſſit ſatagere, ut ſincerè per converſionem reſipiſcat, ſed etiam ut ſuo muneri faceret ſatis; & Juſtino notum eſſe debet dilationem à Confeſſario confeſſam nihil ſibi profuturam, niſi fideliter tempus ſtatutum impendat in exercitia pœnitentiæ, ut dignus reddatur Beneficiis Jubilæi mediante præviâ, abſolutione à peccatis, quam Confeſſarius in tali caſu poterit elargiri incluſivè cum iiſdem reſervatis Pontifici, vel Epiſcopo juxta tenorem Bullæ.

CASUS XIV.

TRUSSARDUS multis delictis onuſtus cupiens Jubilæum lucrifacere incipit ponere jejunium tribus diebus per Bullam requiſitis, Viſitationes, Orationes, & Eleemoſynas; differendo Confeſſionem, & Communionem in ſequentem Dominicam, quas de facto adimplet. Quæritur, an in tali hypotheſi Jubilæum ſit adeptus? Motivum dubitandi eſt, quia poſuit jejunia, ſtationes, preces, & eleemoſynas, exiſtens in ſtatu peccati lethalis cum actu conſtitutionis imperfectæ. Quid cenſendum?

RESPONS.

1. Juxta D. Thom. S. Antoninum, & Theologorum torrentem, certiſſimum eſt volentem Indulgentiam lucrari debere exiſtere in ſtatu gratiæ omnia per Bullam præſcripta, ideòque initium à Confeſſione capere; nam pia opera facta poſt acceptam abſolutionem, & reditum ad gratiam ſunt magis Deo grata, & utiliora pœnitenti.

3. Tamen negari non poteſt cum ſanâ Theologiâ opera iſta facta antè receptionem gratiæ eſſe utilia ponenti ea cum voluntate ſincerâ converſionis; nam gratia, quam recipit poſteà per Sacramentum Pœnitentiæ facit reviviſcere opera dicta, & conſequenter pœnitenti utilia, & Deo grata. Ex quo concludi poteſt, Truſſardum ſubjectum iſtius caſus verè eſſe Indulgentiam lucrarum.

Noſtra Aſſertio concordat omninò cùm ſententia D. Antonini ſic difficultatem proponentis, (c) *Quæritur, utrum qui adimplevit ea, quæ continentur in formâ Indulgentiæ ad hoc, quòd conſequatur eam, in peccato mortali etiam per eum cognito, conſequatur, effectum Indulgentiæ? v. g. in ejus Indulgentiæ formâ exprimitur, quod eroget certam quantitatem pecuniæ, & quòd jejunet per annum, ſi poteſt, unâ die in hebdomadâ, aliàs non habeat eam, vel, ſi poſita ſit Indulgentia ad certum locum, putà in viſitando aliquas Eccleſias, ut Indulgentia Jubilæi habeatur; in mortali exiſtens ſumit iter ad urbem atrùm conſequatur Indulgentiam?* Poſt hæc refert opinionem, quam non ſequitur: *Et videtur, quòd non, quia ab omnibus Doctoribus tenetur, quod eſt neceſſarium hominem eſſe extra mortale peccatum, ad hoc quod valeat conſequi fructum ejus; ſed talis eſt in mortali; ergo* &c. En tandem Deciſionem iſtius difficultatis: *Reſpondendum videtur per diſtinctionem, quia aliud eſt dicendum de eo tempore, & loco, quo conceditur Indulgentia; aliud de tempore, quo itur, vel diſponitur ad Indulgentiam. Nam de tempore, quo conſecuturus eſt Indulgentiam, ubique oportet, quòd ſit contritus, & per conſequens ſine mortali; aliàs non prodeſſet; videlicèt cum eſt in articulo mortis, quando fit ejus talis abſolutio, vel conceſſio, ſeù quòd eo tempore, quo viſitat Eccleſiam, vel Eccleſias, ubi poſita eſt Indulgentia, ut Indulgentia Jubilæi. Sed tempore, quo pergit ad urbem, ubi ſunt dictæ Eccleſiæ; vel tempore, quo dat eleemoſynas, vel facit jejunium ..... non videtur neceſſarium, quòd illa faciat extra mortale: quamvis utique tutius, & melius foret, & utilius etiam tunc eſſe ſine mortali; ſicut etiam dicunt plures Doctores, ut Thomas in 4. quòd eas ſatisfactiones injunctas à Confeſſore, quæ poſt expletionem earum relinquunt effectum in ſatisfaciente, in mortali peractas non oportet iterare, ut Jejunia, & Eleemoſynæ, & peregrinationes; quia effectus ille remanens valet reverſo ad gratiam.*

(c) Idem ibid. §. 5.

Prolixitas hujus textus forſan non arridebit amantibus breves Deciſiones; ſed ſicuti hic Sanctus Archiepiſcopus nihil inquit, quod ſciri non mereatur, ut clarè propoſitæ difficultati poſſit reſponderi, & ex alio capite pauci habeant præ manibus ſummam Theologicam hujus Sancti; operæ pretium duximus hic afferre.

CASUS XV.

FIRMILIANUS cupiens Jubilæum lucrari, poſitis primo loco confeſſione, & communione pti-

Digitized by Google

gratiæ; cum nequeat remitti pœna peccatis debita, niſi priùs remiſſa ſit culpa.

(a) S. Thom. in 4. diſt. 20. q. 1. art. 5. quæſtiunc. 1. in corp.

Hæc eſt doctrina S. Thom. (a) qui ſibi proponens hanc objectionem: *Videtur, quòd Indulgentia valeat exiſtentibus in peccato mortali: quia aliquis poteſt alteri mereri etiam in peccato mortali gratiam, & multa alia bona. Sed Indulgentiæ habens efficaciam ex hoc, quòd merita Sanctorum applicantur ad iſtum. Ergo habent effectum in illis, qui ſunt in peccato mortali;* reſpondet his terminis: *Hoc non videtur verum, quia quamvis merita illa, quæ per Indulgentiam communicantur, poſſint valere ad merendam gratiam; non tamen propter hoc diſpenſantur: ſed determinatè ad remiſſionem pœnæ. Et ideò non valent exiſtentibus in peccato mortali; & ideò in omnibus Indulgentiis fit mentio de verè contritis, & confeſſis.*

S. Doctor confirmat hanc veritatem comparatione membri mortui, quod non poteſt gaudere influxu vitali aliorum membrorum viventium; & ſubjungit, quod homo in mortali exiſtens cum ſit membrum Eccleſiæ mortuum non poteſt communicare meritis aliorum fidelium, qui ſunt membra viventia. (b) *Membrum mortuum non ſuſcipit influentiam ex aliis membris vivis. Sed ille, qui eſt in peccata mortali eſt quaſi membrum mortuum; ergo per Indulgentias non ſuſcipit influentiam ex meritis vivorum membrorum.*

(b) Idem ibid. in 1. arg. ſed contra.

(c) Fr. Sylvius in ſuppl. 3. p. S. Thom. qu. 27. art. 1. init.

Sylvius in hac parte inhæret veſtigiis S. Thomæ adamuſſim (c). Nos ſuperſedemus hic ejus verba ſubjicere, cum ſatis ſit attuliſſe illa D. Angelici. Unum tantùm adjicimus, quòd cum Jubilæum ſit gratia extraordinaria ab Eccleſiâ ſuis filiis conceſſa, ſcilicet remiſſio pœnæ temporalis peccatis debitæ, & per ſacros antiquos Canones ſtatutæ; opus eſt pro talis gratiæ conſecutione, & remiſſionis peccatorum adeptione, ut ſint liberi à culpâ mortali, quæ eos reddit obnoxios ſuppliciis æternis. Quomodo enim fieri poteſt, ut quis liberetur à pœna temporali peccato annexâ, cum actualiter eſt debitor pœnæ æternæ propter idem peccatum; & a Deo hanc gratiam obtineat, quando hic, & nunc eſt ejus inimicus? Igitur ſtatuendum eſt, quòd licèt ſatis ſit habere ſinceram intentionem reſipiſcendi, adimplendo opera Bullæ; & quòd neceſſe non ſit exiſtere in gratiâ, cum ponuntur; tamen de neceſſitate eſt ultimum opus præſcriptum in ſtatu gratiæ adimplere.

(d) Jo. Maldonat. de pœnit. tom. 2. de Indulg. q. 1.

Hac de causâ doctus Maldonatus (d) animadvertit acutè, cenſendos eſſe, & habendos tanquam Bullæ corruptores omnes eos, qui promittebant virtute Indulgentiarum remiſſionem culpæ peccatis debitæ, nam, ut exponit Cardinalis Cuſani Legatus Pontificis in Concilio Magdeburgenſi anno 1450. nullus Pontifex has Bullas conceſſit cum tali promiſſione; quæ non potuit eſſe adjecta niſi fraudulenter à perſonis pecuniarum cupidis. *Reſpondeo illum eſſe abuſum*, inquit hic Author, *& multos eſſe Theologos bonos, qui affirmant nullum Pontificem* dos, & ad majus lucrum capiendum; apertè damnat hanc fraudem veluti aptam reddere contemptibiles claves Eccleſiæ à Chriſto Domino traditos. Inſuper quotieſcumque in Bullis Indulgentiarum reperiuntur hæc verba: *Remiſſio peccatorum*; intelligenda ſunt tantummodò de pœnis debitis culpis; ſicut animadvertit Cardinalis Bellarminus (g). *Pari ratione*, inquit, *cum dicant Pontifices, ſe per Indulgentias abſolvere pœnitentes à peccatis, vel condonare omnia peccata, vel dimidiam, aut tertiam partem peccatorum, ſemper loquuntur de peccatis quoad pœnam, non quoad culpam, quæ antè Indulgentiam remiſſa eſſe creditur.*

(g) Robert. Bellarm. l. 1. de Indulg. c. 7.

Facile conjici poteſt non eſſe habendam, tanquam ſupervacaneam, prolixam citationem Maldonati, & Bellarmini. Cùm enim Indulgentia careat virtute delendi culpam peccati, quæ peccatorem reum conſtituit æterni ſupplicii; neceſſariò fatendum eſt, ut priuſquàm Indulgentiæ beneficio liberetur à pœnâ temporali, antecedenter, in quam, ab æternâ per Confeſſarii abſolutionem liberatus exiſtat.

CASUS XVI.

Petrus caſu reſervato obſtrictus, cui adeſt annexa cenſura excommunicationis ipso facto, occaſione oblatâ Jubilæi cupiens reſipiſcere, primâ die publicationis confitetur, & abſolutionem tam à peccatis, quàm à cenſura recipit, cum animo ſincero, & firmo propoſito adimplendi omnia opera Bullæ. Sed poſt tres, vel quatuor dies elapſos cum reincideri in novum mortale, pudore ſuffunditur, & Jubilæum negligit perficere. Hic oritur quæſtio, utrum reſervatio peccati, & excommunicatio, à quibus fuerat à beneficio Jubilæi abſolutus, iterùm reviviſcant; itá ut neceſſe ſit ad ſuperiorem accedere pro novâ abſolutione, poſt Jubilæi tempus tranſactum?

Respons.

Abſolutio à Petro recepta bonâ fide tempore Jubilæi cum intentione rectâ exequendi omnia per Bullam præſcripta ad finem Jubilæi lucrandi, valida eſt; ideòque non reincidit in reſervationem caſus, neque in excommunicationem à quibus anteà fuerat abſolutus primâ die, & conſequenter eximitur ab onere iterùm ſiſtendi ſe ſuperiori pro ſecundâ vice.

Ratio, quæ poteſt adduci, eſt, intentionem Papæ Jubilæum largientis, conferre Confeſſariis ab ordinario canonicè approbatis facultatem abſolvendi omnes ad Tribunal Pœnitentiæ accedentes cum diſpoſitionibus requiſitis pro Indulgentiâ. Jam Petrus erat itá diſpoſitus die ſuæ confeſſionis, ut ſupponitur in caſu præſenti. Fuit ergo validè abſolutus; cum abſolutio ipſi fuerit collatâ abſolutè, & ſimpliciter, & non ſub ullâ conditione, ſicuti verè conferri debet.

 Ita

Digitized by Google

poteſt aliquis alicujus hominis authoritate compelli ad confitendum peccatum, quod alteri confeſſus eſt, qui abſolvere potuit. Poſt hanc primam propoſitionem, Navarrus ſequitur ſuum argumentum hoc pacto; *Ab iis, de quo quæritur, legitimè fuit ſemel confeſſus peccata reſervata, & legitimè abſolutus; ergo non tenetur iterùm confiteri.*

CASUS XVII.

MARTINUS primâ hebdomadâ complevit omnia opera per Bullam Jubilæi injuncta, & poſt abſolutionem omnium caſuum tam reſervatorum, quàm non reſervatorum, ſacram ſynaxim ſumpſit; poſt tres dies, relapſus in peccatum reſervatum, de eo efficacem dolorem elicuit cum propoſito non peccandi de cætero; ad Sacramentum Pœnitentiæ accedit, & ſuum peccatum aperit proprio ſuo Confeſſario ordinario, ad finem etiam iterùm Jubilæum lucrandi, & quod reiteravit omnia opera pia, ſicuti egerat in primâ hebdomadâ; hinc quæritur, 1. num Martinus fuerit validè abſolutus ſecundâ vice, eſto ipſius Confeſſarius extra tempus Jubilæi non gauderet facultate abſolvendi à reſervatis; 2. Utrum Jubilæi Indulgentiam iterùm ſit adeptus?

RESPONS.

Theologus primæ Claſſis [*b*] in reſolutione hujus difficultatis ſub 27. 27. Maji 1641. putat juxta opinionem, quæ ipſi viſa fuit probabilior, prædictum pœnitentem non potuiſſe validè abſolvi alterâ vice, nec conſequenter recepiſſe iterùm Jubilæi gratiam.

(*b*) Fr. Sylvius reſol. var v. Jubilæum 2. & 3.

Ratio ejuſdem eſt, quòd juxta tenorem, & methodum ordinariam à Pontifice adhibitam in Bullis Jubilæi, & per verba, quibus ejus mens exprimitur, apparet ejus voluntatem eſſe, quòd ſemel tantummodò acquiratur, aut in primâ, aut in ſecundâ hebdomadâ, ſicuti judicare licèt ex illa particulâ disjunctivâ, quâ re explicat, dicens: *Qui in primâ hebdomadâ poſt publicationem, vel in ſequenti poſt illam.*

Ad ſuam roborandam ſententiam, allegat Doctorem [*c*] qui plures annos in almâ urbe fuit Theologiæ Profeſſor, teſtantem, quòd Clemens VIII. conſultus circa hanc difficultatem, reſpondit juxta opinionem allatam; & quòd ſacra Cardinalium Congregatio Concilii Tridentini interpres in iis, quæ ſpectant ad Diſciplinam, & mores, idem declaravit menſe Maji 1620. [*d*]

(*c*) Filiucius tom. 1. tract. 8. n. 278.

(*d*) Idem Filiuc. ibid. n. 261.

Porrò noſter citatus Theologus addit vota quinque Theologorum, qui antè illum defenderunt poſſe unicâ tantum vice conferri abſolutionem à caſibus reſervatis, tempore Jubilæi durante. Fatetur nihilominus Confeſſarium adhærentem contrariæ ſententiæ non eſſe redarguendum, ſi abſolverit in ſecundâ hebdomadâ pœnitentem reſervatis irretitum, quem anteà abſolviſſet à culpis ſimilibus in præcedenti dummodò talis pœnitens in alterâ ſequenti hebdomadâ fuiſſet executus quicquid in Bullâ ſtatuitur; vel intentionem veram hadimpleat opera omnia per Bullam expreſſa. Non videtur igitur ratio, cur debeat hæc gratia reſtringi ſolis pœnitentibus, qui uſque adhuc non ſunt Theſaurum Jubilæi conſecuti, aut deneganda illis, qui eum primâ hebdomadâ lucranti, ſe diſponunt in ultimâ hebdomadâ ad iterùm abſolutionem reportandam de delicto, in quod miſerabiliter ſunt relapſi.

Nos igitur exiſtimamus 1. Martinum validè fuiſſe abſolutum in caſu expoſito; cum validitas abſolutionis non pendeat abſolutè ab Indulgentiâ; quippe quòd validè poteſt conferri abſolutio primâ die inchoationis Jubilæi, priuſquam conditiones per Bullam requiſitæ fuerint executioni mandatæ, etſi pœnitens poſteà voluntatem mutaverit, omittendo opera injuncta.

2. Martinum eſſe his Jubilæum lucratum. Nam ſubſcribere non poſſumus opinione eorum, qui reantur ſemel dumtaxat Jubilæum poſſe acquiri, quod pluribus rationibus fulcietur.

Prima ratio ſit; quia expreſſio generalis includit, & comprehendit caſus omnes, ad quos applicari poteſt, & extendi intra ſuum ſenſum naturalem, & obvium, quod item verificatur in materiâ odioſâ, & lege pœnali. Jam verò verba, quibus utitur Sixtus IV. in Bullâ 29. Auguſti 1473. & Gregorius XIII. in alia Bullâ à ſe editâ 1575. & generaliter in cæteris omnibus, quibus Pontifices Jubilæi Theſaurum aperiunt, continent ſemper expreſſionem generalem, indigitantem omnes Jubilæum adipiſci volentes, poſſe confiteri cuilibet Sacerdoti approbato, nullâ factâ mentione pro ſolâ primâ vice prædictorum ergo Pontificum intentio eſt indifferenter intelligenda, tam pro primâ, quàm ſecundâ vice; & ſi aliqua dubitatio occurreret circa hoc punctum, interpretatio facienda eſſet in favorem, & beneficium piarum perſonarum, qui ſunt in poſſeſſione talis uſus, juxta regulam Juris [*f*] *In re dubia benigniorem Interpretationem ſequi, non minùs juſtius eſt, quàm tutius.* &c. Cohæret huic ſententiæ dogma Innocentii III. [*g*] *Cum beneficia Principum ſint interpretanda largiſſimè*, quod hic Papa didicit ex Lege digeſti, ubi habetur: *Beneficium Imperatoris, quod à divinâ ejus ſcilicet Indulgentiâ proficiſcitur, quàm pleniſſimè interpretari debemus.* Aphoriſmus inconcuſſus in ſubjectâ materiâ; Jubilæum ſiquidem eſt pura, & ſimplex gratia à Primario Eccleſiæ Principe donata in profectum & utilitatem fidelium, nulli præjudicium afferens, neque Eccleſiæ, neque perſonis ſingulariter ſumptis.

(*f*) Leg. *Ea quæ* 151. §. 1. ff. de reg. juris.

(*g*) Innoc. III. in cap. *Olim* 16. de verb. ſignific.

Altera ſententiæ ratio; quia quotieſcumque legitimus ſuperior generali conceſſione permiſit electionem Confeſſarii ad beneplacitum, vel aliunde jus poſſidetur per Privilegium, citra dubium eſt, quòd unus hodie, cras alius eligi poteſt. *Quicumque potens eſt ſibi eligere* [Confeſſarium] Paludanus ait [*b*] *ſi electo uno, vult eum mutare alium eligere, ſivè eo mortuo, ſivè non poteſt; licèt aliter ſit in Jure civili .... & ſic quemcumque eligit in Confeſſorem, ille eſt Confeſſor ... unde ſicut primum eligent*

(*h*) Paludanus in 4. diſt. 17. q. 3. art. 2. v. Item quicumque.

Digitized by Google

... tempus, aut dies non ... fixa; & determinata per Breve Pontificium. *In perennibus ergo* (Indulgentiis) ſubjicit Paludanus [a] *non apparet, quòd magis voluerit* (concedens) *de primâ die, quàm de ſecundâ, ſicut nec primo anno; quàm de aliis: quia non minùs voluit viſitari Eccleſiam: cui dedit Indulgentiam perennem, quàm illam, cui dedit temporalem.* Unde ſi ibi lucratur quolibet anno, ita & hic. Qua ratione autem quolibet anno, eadem ratione, quolibet die, & menſe.

(a) Paludanus in 4. diſt. 20 q. 4. art. 5. conclud. 3.

Ex quo diſcurſu infertur, quoniam tempus determinatum pro Jubilæo lucrando non eſt præciſè fixum, nec annexum uni tantùm hebdomadæ vi Bullæ; ſed conceditur arbitrium deligendi aut primam, aut ultimam, poſſe denuò comparari in alterâ hebdomadâ, quamvis obtentum in primâ. Ita Navarrus [b].

(b) Navarrus tom. 2. comment. de Jubilæo, & Indulg. notabili. 32 n. 6. v. Circa hoc & tom. 1. in Can. placuit de pœnit. diſt. 6. n. 167. & ſeqq.

CASUS XVIII.

Honoratus Civis Ambiani Vir tenui devotione præditus pro jejunando plures dies, & Viſitando Eccleſias diſtinctas, ſicuti decernitur in Bullâ Jubilæi Univerſalis promulgati, & inchoati in Diœceſi, & non ignorans aliunde Jubilæum quòad effectum principalem non differre ab Indulgentiâ plenariâ, Propoſuit viſitare ſemel tantùm die natalis Domini Xenodochium generale Urbis, ibi recitando quinquies Pater, & Ave, & eleemoſynam erogando, quæ ſunt opera per quandam Bullam Papalem deſignata largentem plenariam Indulgentiam omnibus, qui ea præſtabunt, & die præfatâ Noſocomii Eccleſiam viſitabunt. Concludi ne poteſt Honoratum hoc modo lucratum Indulgentiam plenariam, & etiam Jubilæum?

Respons.

Lucidè patet Honoratum ſibi comparaſſe, neque Indulgentiam neque Jubilæum. Ratio eſt, quia durante toto anno Jubilæi Univerſalis, omnes ceteræ Indulgentiæ plenariæ ſuſpenduntur, ita ut nulla poſſit acquiri; ſicuti declaratum eſt in Bulla Xiſti IV. à nobis ſuprà citatâ in antecedenti diſcuſſione, & in aliis pluribus Bullis poſterioribus. Attendamus Pontificis verba: *Nos .... ne propter aliarum Indulgentiarum à nobis ...., vel aliis Prædeceſſoribus noſtris conceſſarum hujuſmodi effuſionem, hoc ſanctum opus, ac remiſſionis, & gratiæ annus Jubilæus intermittatur, aut fideles ipſi à tanto munere reddantur expertes .... omnes, & ſingulas plenarias, etiam ad inſtar Jubilæi, ac .... facultates, conceſſiones; & indulta à nobis, & eâdem ſede (Apoſtolicâ) vel illius authoritate, quibuſcumque Eccleſiis, Monaſteriis, Hoſpitalibus, & piis locis, tam in perpetuum, quàm ad certum tempus in vitâ, ſeu in mortis articulo, quovis modo, aut quâ*nonem generalem omnium aliarum Indulgentiarum [c].

(c) Colloq. Luſſan. tom. 7. colloq. 22. q. 1.

[d] Placet hic animadvertere, Navarrum examinare quæſtionem, an Indulgentiæ non plenariæ, ſeu partiales cadant pariter ſub revocatione contentâ in Bulla Xiſti IV. adhuc Jubilæo permanente; & hunc Canoniſtam pendere pro parte negativâ, probantem ſuam opinionem quinque, aut ſex rationibus contra ſex alias, quas ſibi objicit; & refellit iiſdem verbis Bullæ, utì videre eſt apud eundem, D. E.

(d) Navarrus comment. de Jubilæo, & Indulg. notabili 25. n. 1. & ſeqq. & notab. 35. n. 1.

CASUS XIX.

Epimachus Religioſus concionem habens in Parœciâ S. Evroldi dies octo ante inchoationem Jubilæi, ſubjungit Indulgentiam eſſe indiſcriminatim conceſſam tam pro defunctis, quàm pro Vivis, & utriſque certò, & infallibiliter prodeſſe; Bullâ plenè in omnibus ejus partibus adimpletâ. Paſtor dictæ Eccleſiæ Dominicâ ſubſequenti Pulpitum conſcendens, acriter probavit dictum Religioſum erraſſe, & Indulgentias Jubilæi non prodeſſe defunctis. Pro quibus iſtorum ſtat Ratio?

Respons.

Ut perfectè evacuetur hæc difficultas, opus eſt diſtinguere duo Indulgentiarum genera. Indulgentiæ primi generis conceduntur *per modum abſolutionis*; aliæ applicantur *per modum ſuffragii*, ut ſcholæ loquuntur. Indulgentiæ *per modum Abſolutionis* dicuntur illæ, beneficio quarum Eccleſia relaxat fidelibus pœnam peccatis alligatam, quorum culpæ Pœnitentiæ Sacramento ſunt remiſſæ; hancque gratiam largitur virtute poteſtatis à Chriſto Domino ſibi communicata, quando Apoſtolorum Principi dixit [e]. *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis;* proferendo è ſuo Tribunali hanc Abſolutionem; quæ neceſſariò ſuum ſortitur effectum, *poſitis ponendis.* Ratio à Sylvio adducta eſt, quod iſta verba [f]. *Quodcumque ſolveris*, ſunt generalia atque in ſe ipſis includunt integram, & perfectam poteſtatem ſolvendi ab omnibus vinculis, quæ poſſunt præpedire peccatores à poſſeſſione æternæ beatitudinis. *Cùm enim*, argumentatur hic Theologus, *hæc verba* ..... Quodcumque ſolveris ſuper terram, *ſint generalia, complectuntur omnem poteſtatem tollendi qualibet vincula, & obſtacula, quibus homines impediri poſſunt à conſecutione regni cæleſtis, non tantùm quòad culpam, ſed etiam quòad pœnam.* Ex quo hanc deducit conſequentiam [g], *promittitur ergo illis verbis beato Petro ſumma poteſtas non ſolùm abſolvendi à peccatis; ſed etiam à pœnis, cenſuris, votis, juramentis, & aliis, quæ hominem quo*que

(e) Matth. 16. 19.

(f) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. q. 25. art. 2. concluſ. 1.

(g) Idem ibid. quæſito 2. concl. 8.

Digitized by Google

futuro ſæculo luenda. Itâ Sylvius.

Proponatur exemplum familiare mirabiliter explanans juſtam differentiam inter utraſque Indulgentias. Lex vult è carceribus emancipare duos ſubditos detentos, quorum unus in proprio dominio, alter Bizantii. Quomodo primo libertatem donabit? Hoc fiet ejus propriâ, & ſupremâ auctoritate, pronuncians gratiam *per modum abſolutionis*, abſque auxilio, & concurſu poteſtatis extraneæ. Sed pari modo nequit alterum liberare, quia non poteſt ſuam Juriſdictionem exercere extra limites ſuæ ditionis abſque conſenſu Principis, ſub cujus Imperio, & Dominatu moratur in carcere. Non poteſt igitur ultimum in libertatem vindicare, *niſi per modum ſuffragii*, intercedendo pro eo apud Sultanum, cujus eſt captivus, vel mancipium, & ſolvendo ejus redemptionem. *In hoc diſtinguitur Indulgentia* (per modum abſolutionis) *à modo juvandi per ſuffragia, quod hic privatâ auctoritate fieri poſſit, non illa*, ſubdit idem Theologus [a]. Ita pariter ſe gerit Eccleſia in largiendis Indulgentiis. Reſpectu enim vivorum fidelium, qui propriè ſunt ejus ſubditi, his applicat *per modum abſolutionis*: & ob hanc rationem Martinus V. concedens Indulgentiam in terminatione Concilii Conſtantienſis, *dicit ſe abſolutionem concedere*, ut iiſdem verbis Sylvii uramur addentis hanc eſſe locutionem eandem S. Thomæ: *Et Beatus Thomas q. 27. art. 2. docet, quòd Indulgentiam facere, ſit remittere pœnam cum poteſtate Juriſdictionis.* Verùm reſpectu Defunctorum, qui in Purgatorio detinentur, eos reſpicit tanquam extra ſuam juriſdictionem, & poteſtatem, ſicut declarat Gelaſius I. in quodam Canone decreti Gratiani [b] ob hoc non applicat illis Indulgentias, niſi per modum ſuffragii, orando Deum, ut dignetur per ſuam infinitam miſericordiam ſuſcipere, & acceptare ſatisfactiones ſuperaffluentes Jeſu Chriſti, & Sanctorum pro ſolutione pœnarum, quarum ſunt Divinæ juſtitiæ debitores?

(a) Idem cit. diſt 25. art. 1. quæſito 2.

(b) Gelaſius I. in Can. ligatus 1. 24. q. 2.

dignos redderunt hujus auxilii participatione, à fortiori ſunt capaces talis beneficii per applicationem meritorum, & ſatisfactionum exuberantium ſalvatoris ab Eccleſiâ factam. Eſt opinio D. Bonaventuræ, D. Thomæ, & magnæ Theologorum catervæ, quos citat doctus Bellarminus [c] dicens Eccleſiæ ſenſum in ſubjectâ materiâ fundari ſuper antiquas conſuetudines, & obſervationes plurium ſæculorum; cùm Paſchalis I. qui obiit anno 824. largitus ſit Indulgentias, & alii plures Pontifices ducti ejus exemplo, & hoc ad normam traditionis Apoſtolicæ, & doctrinæ Sanctorum Patrum [d].

Hoc toto præſuppoſito, ſupereſt examinanda quæſtio propoſita, utrum ſcilicet Indulgentiæ proficiant animabus defunctorum certò, ac infallibiliter. Circa quod Theologi, & Canoniſtæ diſcrepant inter ſe. Etenim Dominicus Soto, & Navarrus pugnant pro affirmativâ ſententiâ, ſed alii in majori numero ſtant pro negativâ, videlicet D. Bonaventura, Richardus, Cajetanus, & Durandus aſſerentes probabilius eſſe effectum harum Indulgentiarum pendere totaliter *ex liberali Dei acceptantis voluntate*; & iſtorum opinio concordat cum Eccleſiæ praxi orantis publicè pro animâ defuncti, & itidem pluries offerentis Sanctum Sacrificium pro ejuſdem liberatione.

Ex jam dictis concluſio noſtra ſit, Epimachum potuiſſe ſine errore propugnare, Eccleſiam concedere Indulgentias tam pro vivis, quàm pro defunctis, licèt diverſo modo, ut declaravimus; eaſque prodeſſe certò, ac infallibiliter Defunctis juxta aliquorum ſententiam, quamvis oppoſita ſit probabilior. Ex quo ſequitur propoſitionem Parochi S. Euroldi rectum ſenſum pati poſſe.

(c) Robert. Bellarm. lib. de Indulg. c. 14.

(d) Conc. Ancyran. can. 5. Conc. Nic. 1. can. 5. & 11. Conc. Laodic. can. 2. S. Cyprian. tract. de lapſis apud Sylvium.

Vide { Indulgentia. Confessarius. Confessio, Caſus 15. 16. 17. Absolutio. }

J U D E X.

HOMO appellatur Judex, quia eſt conſtitutus pro reddendâ Juſtitiâ omnibus Poſtulantibus. *Judex dictus, quaſi Jus dicens populo*, ait D. Iſidorus in Canone [e] adjiciens Judicem non mereri hunc Titulum, niſi ſequatur regulas juſtitiæ. *Non eſt etiam Judex, ſi non eſt in eo Juſtitia* [f].

Accipe definitionem traditam ab inſigni Theologo Belgâ [g] *Judex eſt perſona, publicam habens poteſtatem Juriſdicendi*; ſcilicet homo publicâ authoritate ſupremi Principis creatus, ad finem Juſtitiam faciendi ſingulis ſuis ſubditis juxta regulas Legis, & ordinem ab ipſâ præſcriptum [h], in quo patet diſcrimen inter Judicem, & Arbitrum, qui poſtremus poteſtatem ſolùm poſſidet per conventionem eorum, qui ipſum elegerunt tenetur abſolutè ſervare formalitates Tribunalis, neque Judicium ferre juxta vigorem nec Legis, ſed tantùm *ex æquo & bono*, id eſt juxta æquitatem.

Item non ſufficit, Judicem, ut ſit legitimus, eſſe electum pro tali officio à ſupremâ Auctoritate, & quòd ſervet ordinem Juſtitiæ in ſuis Judiciis proferendis; ſed inſuper requiritur, quòd illi, quos judicat, ſint ſubditi illius Juriſdictioni; & cauſa, ſupra quam

(e) Iſidorus in can juſtum eſt 1. 23. q. 2. §. 1. & in cap. Forus eſt 10. de verbor. ſignific. lib. 5. tit. 40.

(f) Cit cap. Forus.

(g) Polm. brev. Theol. part. 2. 2. n. 654.

(h) Can. In iſtis 3. diſt. 4.

ſarias ad convincendum accuſatum criminis imputati.

Binas Judicum ſpecies diſtinguere oportet, juxta duos Ordines Juriſdictionis, Eccleſiaſticæ, & ſæcularis, & in utriſque Judex, aut eſt ſuperior aut inferior.

Sicut Judici ſæculari non licet ſibi uſurpare Juriſdictionem Judicis Eccleſiaſtici, ita Judex Eccleſiaſticus non poteſt agere in præjudicium Judicis ſæcularis; cùm uterque teneatur juxta Canones, Leges & ſtatuta ſe continere intra limites poteſtatis ſibi traditæ, quod pariter locum habet tam in Judice ordinario, quàm poteſtatem delegatam habente.

Non eſt officium Judicis, ſed ſolius Legiſlatoris, Legem interpretari. Attamen in caſibus à Legiſlatore omiſſis, Judex ſemper obligatur, ſervatâ æquitate, ſequi partem mitiorem, & benigniorem, & ſuper omnia in cauſis criminalibus, & quando agitur de pœnâ infligendâ, ad tenorem Regulæ Bonifacii VIII. (*c*). ***In pœnis benignior eſt interpretatio facienda.***

(c) Bonifac. VIII. in reg. 49. de reg. Juris in 6.

Non eſt licitum Judici munera accipere à litigantibus, & accepta tenetur reſtituere.

Qui Judex extitit in aliquâ cauſâ, coram quo fuit lis inchoata, non poteſt amplius officium arbitrii ſuſcipere. *Si quis verò Judex ſit; arbitrium recipere ejus rei, de quâ Judex eſt, & in ſe compromitti jubere prohibetur Lege Juliâ, docet Canon erutus è Digeſto, & Codice* (*d*).

(d) Can. *Infames*. 2. §. 19. q. 7.

Si Judex ſit ſubalternus, parti condemnatæ licet appellare ab ejus ſententiâ ad Tribunal ſuperius, pro reformatione ſententiæ latæ, ſive quòad ſubſtantiam, ſive quòad modum, & ordinem; ſed ſi pars appellans non proteſtetur ſuam appellationem intra tempus ſtatutum; Judex inferior, *ſeu à quo*, iterùm redit in poſſeſſionem ſuæ Juriſdictionis, ut apparet ex multis Decretalibus Alexandri III. & Clementis III. (*e*).

Porrò Judici vetitum eſt, regulariter loquendo, pronunciare ſuas ſententias diebus feſtivis, ut infrà oſtendemus.

(e) Alex III. in cap. *reprehenſibilis* 26. cap. *Ad hæc*. 27. cap. *Ad aures*. 33. & Clemens III. in cap. *Directæ*. 39. de appellatione, recular. & relationibus lib. 2 tit. 18.

CASUS PRIMUS.

SEDITIONE generali ortâ in Urbe Hamburgi, minitantibus populis ignem applicare Palatio Urbis, atque interficere omnes Magnates ibi congregatos, niſi Tullius Caput Senatûs, & alii ipſi adhærentes ferant ſententiam mortis, aut perpetnæ triremis contra Sempronium, hic Magiſtratus exiſtimavit pro ſalute Urbis, & Civium præſervatione, nec non ſedandi ergo tumultum, qui minabator certum Urbis exitium, & necem plurium perſonarum inſignium, ſubſcribere in hac eatrema circumſtantia petitioni populi irritati, & conjurati pronuncians ſententiam mortis in Sempronium, eſtò eſſet conſcius ſuæ innocentiæ. An potuerit tutâ conſcientiâ damnare, ad præſervandam unius nece vitam multorum inſontiom, & evitandam Palatii combuſtionem?

RESPONS.

Tullius, & ipſius adhærentes non potuerunt abſque gravi peccato damnare Sempronium in caſu propoſito. Siquidem numquam permittitur Magiſtratui damnare innoxium ad pœnam afflictivam, qualis eſt mors, mutilatio, fuſtigatio, verberatio, aut triremis. Eſt germana D. Thomæ Doctrina dicentis (*f*). *Nunquam ſecundum humanum judicium aliquis debet puniri ſine culpâ, pœnâ flagelli, ut occidatur, vel mutiletur, vel verberetur.* Verùm puniri poteſt ſuorum bonnrum direptione, licèt culpâ vacet, quando ſubeſt aliqua cauſa ſic permittendi, ut in expoſito caſu. *Pœnâ autem damni punitur aliquis*, ſequitur S. Doctor (*g*), *etiam ſecundum humanum judicium etiam ſine culpâ, ſed non ſine causâ.* Ratio ab eodem aſſignata eſt, quòd, juxta Auguſtini Doctrinam, Judices in ſuis ſententiis imitari debent illis, quibus Deus manifeſtè peccatores damnat. *Sicut Auguſtinus dicit: judicium humanum debet imitari judicium divinum in manifeſtis Dei judiciis, quibus homines ſpiritualiter damnat proprio peccato.*

(f) S. Thom. 2. 2. q. 108. art. 4. ad 2.

(g) Item in 2. ſentent. diſt. 33. q. 1. art. 2. ad 4: & in 4. diſt: 45 q. 2. art. 2. quæſtiunc. 2: ad 3.

Sed numquam imitari poſſunt ordinem Divinæ Providentiæ in ſuis arcanis judiciis reſpectu eorum, quos flagellat temporalibus ſuppliciis, licèt peccata non patraverint; nam judicia iſta ſecreta, ſunt incomprehenſibilia hominibus, qui prævidere nequeunt, quid cuique ſit proficuum, & conveniens. *Occulta verò Dei judicia, quibus temporaliter aliquos punit abſque culpâ, non poteſt humanum judicium imitari: quia homo non poteſt comprehendere horum judiciorum rationes, ut ſciant quid expediat unicuique.* Et in hoc ſenſu intelligenda eſt regula iſta Bonifacii VIII. (*h*). *Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus.*

(h) Bonifac. VIII. in reg. 23. de reg juris in 6.

Juxta idem principium filius rei læſæ Majeſtatis morte mulctati poteſt juſtè privari hæreditate paternâ, licèt non ſit conſcius criminis. Nam in hoc caſu conſideratur pœna, non ſolùm ut remedium delicto præterito, ſed

CASUS II.

Alberto in flagranti crimine furti capto Cyprianus Judex Criminalis damnationis ſententiam in eum tulit inappellabiliter niſus atteſtatione trium, aut quatuor Teſtium, qui eum ceperant in criminis actuali patratione, nullo accuſatore contra ipſum apparente. An Judex legitimè ſe geſſerit?

Respons.

Dubitari non poteſt judicem non potuiſſe legitimè Albertum morti adjudicare, neque aliis pœnis afflictivis, abſque ullius accuſatoris interventu, & ſententiam prolatam contra eundem eſſe injuſtam, & irritam. Ratio à S. Thomâ aſſignata eſt, quia Judex eſt interpres Juſtitiæ (*b*). Juſtitia quippe importat neceſſario relationem unius perſonæ ad aliam, V. E. Accuſatoris ad accuſatum. Propter quod Judex non poteſt Judicium ferre contra eum, qui caret accuſationibus; idemque Sanctus probat textu Divinæ ſcripturæ: Iſta ſunt ejus verba: *Judex eſt interpres Juſtitiæ. Unde ſicut Philoſophus dicit in 5. Ethicorum homines ad Judicem confugiunt, ſicut ad quandam Juſtitiam animatam. Juſtitia autem.....non eſt ad ſe ipſum, ſed ad alterum: & idcircò oportet, quòd inter aliquos duos dijudicet: quod quidem fit, cum unus eſt Actor, alius eſt Reus, & ideò in criminibus non poteſt aliquem judicio condemnare Judex, niſi habeat accuſatorem ſecundum illud.* Act. 25. Non eſt conſuetudo Romanis damnare aliquem hominem priusquàm is, qui accuſatur præſentes habeat accuſatores locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina, quæ ei objiciuntur. Hæc unica auctoritas ſufficere poteſt pro Deciſione Quæſtionis propoſitæ.

(*b*) S. Thom. 2. 2. q. 108. art. 4. ad 2. Item in 2. ſentent. diſt. 33. q. 1. art. 5. ad 4. fin. 4. diſt 46. q. 2. art. 2. quæſtiunc. 2. ad 3.

CASUS III.

Sylvius accuſatus coram Theophilo Judice Criminali de homicidio Martialis, ſuffulto tribus, aut quatuor Teſtibus, qui depoſuerunt ſe fuiſſe teſtes oculares hujus Interfectionis, contra quos non habet, unde legitimè ſe ſe Sylvius purget; Theophylus non ignorat depoſitiones eſſe falſas, cùm ipſemet Judex viderit Martialem morientem ex lapſu cujuſdam culminis; hic omnibus adhibitis conatibus ad infirmandas depoſitiones falſorum teſtium abſque ullo fructu poteſt-ne tutâ conſcientiâ judicare Sylvium *ſecundùm allegata, & probata*, atque eum tradere morti, quæ infligitur Sicariis, quamvis ei conſtet accuſati Innocentia?

Respons.

Iſta celebris Controverſia ventilata fuit à pluribus Doctoribus, tam Theologiæ quàm utriuſque Juris, Canonici, & civilis, quorum alii pro parte affirmativâ, alii pro negativâ pependerunt.

Prima opinio eſt aſſerentium Judicem in hac Hypotheſi teneri ſententiam ferre contra Innocentem, quotieſcumque contra hunc tenet ſufficientes probationes, ſicut exigunt leges; veluti impræſentiarum, licet aliunde, ſcilicet pri-

Innocentem, ſed illi, qui eum aſſerunt nocentem.

Rationes, quibus nituntur Fautores hujus opinionis ſunt, 1. Quod Judex quà Judex reduplicativè conſideratus, eſt perſona publica, qui in tali ſtatu tenetur judicare cohærenter ad legis Decreta, & non juxta ejus ſcientiam, & notitiam privatam. 2. Quòd ſcriptura apertè ſuffragatur huic opinioni. Idem Deus ipſe teſtatus eſt per us Moyſis (*d*) his formalibus verbis, quòd qui fuerit accuſatus per duos, aut tres Teſtes, neceſſariò eſt morte mulctandus. *In ore duorum vel trium teſtium peribit qui interficietur:* Et quòd debet haberi tanquam certum, quod ab his teſtibus proponitur (*e*). *In ore duorum, aut trium teſtium ſtabit omne verbum;* Documentum confirmatum à Jeſu Chriſto, & Apoſtolis in pluribus locis novi Teſtamenti (*f*) 3. Eorum opinionem fulciunt quibuſdam Patrum textibus, & ſpecialiter D. Ambroſii citati in Canone (*g*) *Bonus Judex nihil ex arbitrio ſuo facit, & domeſtico propoſito voluntatis; ſed juxta Leges, & Jura pronunciat, ſcitis Juris obtemperat; non indulget propria voluntati; nihil paratum, & meditatum domo refert; ſed ſicut audit, ita judicat; & ſicut ſe habet negotii natura, decernit; obſequitur legibus, non adverſatur.* Author Gloſſæ ſuper Decretales (*h*) amplectitur primam hanc ſententiam, *Judex debet judicare ſecundùm allegata, & ſecundùm Canones, & Leges, & non ſecundùm conſcientiam.* His verbis ejus mentem aperit.

(*d*) Deuter. 7. 6.

(*e*) Deuter. 19. 15.

(*f*) Matth. 18. 16. Joh. 8. 17. 2. Cor. 13. 1. Heb. 10. 28.

(*g*) S. Ambr. in can. judicet 4. 3. q. 7.

(*h*) Gloſſa in cap. pernicioſum. 1. de officio judicis ordin. lib. 1. tit. 31.

Altera Opinio, quam magis ad veritatem accedere putamus, eſt eorum, qui docent Judicem numquam in nullo excogitabili caſu poſſe judicare *Secundùm allegata, & probata*; Quando certò ſibi notum eſt probationes accuſatoris falſitate laborare; cùm hic modus ſit contrarius non ſolùm omnibus legibus civilibus, ſed etiam repugnet Legi naturali, & divinæ ac tandem Doctrinæ Patrum, & Eccleſiæ. Afferamus in medium argumenta præcipua.

1. Lex naturalis vetat occiſionem Innocentis; hæc propoſitio non indiget probatione; ſed omnes humanæ Leges non poſſunt diſpenſare ab obligatione per Legem naturalem impoſitâ; quia, ut loquitur D. Thomas (*i*), *Nec voluntas hominis poteſt immutare naturam*, Ergo concludendum, juxta principia ejuſdem Doctoris; omnes Leges continentes aliquid contrarium Legi naturali, eſſe injuſtas, nec eſſe veras Leges, & conſequenter carere vi obligândi ad earum obſervationem: & ideò nec tales ſcripturæ Leges dicuntur; ſed potiùs corruptelæ & ideò ſecundùm eas non eſſe judicandum.

(*i*) S. Thom. 2. 2. q. 60. art. 5. ad 1.

Deus ipſe fieri voluit judicum Præceptor, docendo, quomodo gerere ſe debeant in judiciis ferendis (*k*) *Non ſuſcipies vocem mendacii.....nec in judicio plurimorum acquieſces ſententiæ, ut à verò devies.....Inſontem, & juſtum non occides: quia averſor impium.* Verba iſta perſpicuè declarant judicem non poſſe abſque gravi crimine Innocentem morte damnare, vel aliis pœnis afflictivis, non obſtantibus quibus libet probationibus contra accuſatum, quando clarè cognoſcit eſſe Innocentem criminis imputati. Hoc enim eſſet recipere vocem mendacii contra hominem juſtum, & veritatem deſerere optimè perſpectam, aſſentiendi gratia plurimorum opinioni, contra expreſſam inhibitionem

(*k*) Exod. 23. 1. 2. & 7.

Digitized by Google

Deum referebat, ut ſecundum ejus imperium judicaret.

quam cohoneſtari poteſt in quocumque caſu; cùm pœna capitis infligi nequeat juſtè, niſi in eum, qui reus eſt. *Omnis autem pœna*, docet D. Auguſtinus (*b*) *ſi juſta eſt, peccati pœna eſt, & ſupplicium nominatur.*

Innoc. IV. in c. Cum æterne de ſent. & re judicatâ in 6. l. 1. tit. 14.

(*b*) S. Aug. l. 3. de lib. arbitr. n. 51.

3. Certiſſimum eſt Leges non obligare Judices ad Judicandum *ſecundùm allegata, & probata*; ne obſequentes præventionibus, inclinationibus; & propriis affectibus à veritatis ſemitâ diſcedant, injuſtum judicium reddendo. Hic eſt finis intentus à Lege. *Non ſequeris turbam ad faciendum malum: nec in Judicio plurimorum acquieſces ſententiæ, ut à vero devies.* (*c*). Si igitur Judex in aliquo particulari caſu perfectam notitiam habens innocentiæ Accuſati, eum mulctat pœnâ præſcriptâ crimini imputato, non ſe conformat menti, & ſpiritui iſtius Legis, imò violat, quoniam profert ſententiam contra Veritatem, & juſtitiam. *Certum eſt, quòd is committit in Legem, qui Legis verba complectens, contra Legis nititur Voluntatem*; decernit Bonifacius VIII. (*d*) poſt Imperatorias Leges Theodoſii, ac Juſtiniani; Ratio, cur Judex in caſu propoſito non poteſt, nec debet obtemperare legi præcipienti ſententiam dicere juxtà publicas probationes ſibi oblatas, eſt, quia decideret contra mentem Legiſlatoris, cui quilibet Judex tenetur ſe conformare in Judiciis ferendis; in quo Doctores omnes, & Juriſperiti conveniunt.

(*c*) Exod. cit. 23. 2.

(*d*) Bonif VIII. in reg. 88. de reg. juris in 6.

4. Judex gaudet facultate ſibi à Lege tantùm conceſsâ; verùm Leges humanæ nequeunt conferre auctoritatem tollendi de medio Innocentem; quoniam ſuprema Dei Lex, contra quam omnes humanæ Leges nihil valent, prohibet expreſsè (*e*) *inſontem, & juſtum non occides*: non poteſt ergo ad ſententiam Damnationis procedere ſine læſione Legis divinæ, & naturalis.

(*e*) Exod. 23. 7.

5. Omnes Leges, ut juſtæ ſint, & rectæ, debent habere pro objecto bonum publicum; ſed nemo non, videt redundare in bonum communeprotectionem, & incolumitatem innocentium; & punitionem duntaxat delinquentium: & dato etiam, quòd commune bonum, & Reipublicæ ſalus exigeret necem inſontis, adhuc foret illicitum, quia Deus Legiſlator ſupremus hoc vetat.

Ex præjactis igitur argumentis reſolvendum, 1. Theophylum præfatum in ferendâ ſententiâ contra Sylvium, ſicuti quemcumque Judicem certâ ſcientiâ perſpectam habentem accuſati innocentiam, reos eſſe mortis ſecutæ, quotieſcumque ſupplicio tradunt, licèt Teſtium depoſitione nitantur. 2. Pro nihilo habendas eſſe opiniones contrarias; cùm nec ſcripturs, nec Patres, neque Leges formaliter in nullo Textu doceant, Judicem poſſe condemnationis cauſam proferre contra Accuſatum, cujus innocentia patet.

Verum equidem eſt, quòd ſacra ſcriptura præcipiat Judici acquieſcere atteſtationi duorum; vel trium teſtium; hoc eſt, ne propriam ſequatur intentionem, quia ſæpe ſæpiùs hallucinari poteſt, ſed probationibus ſibi expoſitis ſundetur; verùm hoc militat in ſuppoſitione, quòd evidenter non conſtet de falſitate; nam ſciens prudens de expoſitè ad iniquum Judicium pertrahere poſſunt. Sed caſu, quo non conſtet de falſitate probationum, neque de Innocentia accuſati, morem gerite Legibus Divinæ, & humanæ imperantibus, & ſtatuentibus, ut veſtræ ſententiæ fiant *ſecundùm allegata, & probata.* Hinc vos monitos volo, quænam eſſe debeat veſtræ mentis, & cordis diſpoſitio, quandò judicium pronunciatis, nec non quàm conſummatâ prudentiâ, & recto ordine opus ſit. Hic eſt germanus ſenſus D. Ambroſii; *In judicando magis cordi ſit veritatis cuſtodia, quàm obedientia voluntatis.* Quibus ex verbis nihil inferri poteſt pro ſententiâ nobis oppoſitâ.

Porrò Gloſſa nobis objecta aliam admittit ſenſum, quemadmodùm videre eſt ea verbis, quibus utitur, docendo Judicem obligari ad ſententiam ferendam. *Secundum allegata, & probata, & non ſecundùm conſcientiam*; ſcilicet non eſſe Judicium fundandum ſuprà propriam privatam notitiam, quia aliquandò poteſt eſſe veritati difformis, ſed probationibus facti exterioribus nitendum, juxta normam ſanctorum Canonum ſic decernentium. Et realiter nullus poteſt aſſignari Canon, qui aſſerat Judicem dependenter à depoſitione aliquorum teſtium mendacium poſſe damnare accuſatum contra evidentiam ipſius innocentiæ. Ex quo colligitur evidenter, talem eſſe unicum, & obvium ſenſum Gloſſæ allegantis pro aſſertione Canonem excerptum ex Libris D. Gregorii (*f*), ubi hic Pontifex Judicibus Inculcat, ne ad ſententiam procedant niſi cum maximâ maturitate, non ex affectu, vel perſonarum acceptione; ſed jubet funditus metiri, & ponderare facta, quæ obſcuritatis ſipario teguntur; nullam mentionem faciendo de caſu, quo Judici nota ſit innocentia accuſati. *Summoperè præcavere debent ... qui judicia publica exercent*, ſunt verba Canonis, *ut in dictandis ſententiis nullatenùs levitate, aut furore ducti, ſint præcipites; ſed cauſis priùs diligenter ventilatis, cùm res, quæ ignorabatur, pleniter ad notitiam venerit, remota perſonarum acceptatione definitiva proferatur ſententia.* Hoc totum veriſſimum eſt, ſed nihil ſubſidii affert primæ opinioni, quam impugnamus; & ipſius Gloſſæ Auctor oſtendit eam nolle fulcire, neque illi patrocinari. Cæteri Canones (*g*) & Leges Romanæ citatæ minùs Adverſariis adſtipulantur. Præſens Deciſio eſt affinis opinioni Nicolai Lyrani, Cardinalis Oſtienſis, Angeli de Clavaſio, & magnæ catervæ inſignium Auctorum (*h*).

(*f*) S. Greg. in can. *Summoperè*. 70. 11. q. 3.

(*g*) Can. *Judicet*. tit. can. *Si tantùm*. 6. q. 2. &c.

(*h*) Lyranus in Exod. c. 23. Oſtienſis, & Panormitanus in c. *Paſtoralis*. 8. de ff. & poteſt. Jud. delegati.

CASUS IV.

Justinianus Judex cauſæ Criminalis pendentis inter Petrum, & Paulum, dubius de Veritate; & Juſtitiâ cauſæ Pauli accuſati, quæ tantùm probabilis exiſtit, in conflictu cauſæ Petri probabilioris, inſtituitur quæſtio; 1. Utrum ex dictamine conſcientiæ teneatur decidere in materiâ pœnali, in ſavorem Petri contra Paulum; 2. An in controverſia Civili in pari cauſâ nuper expoſitâ, opinionem majori probabilitate fulgentem ſequi debeat?

Adrianus quod 6 art. 3. Petrus Navar. c. 3. n. 6. Angelus. v. *Judicare*, n. 7.

Digitized by Google

babilitate, & conſequenter Juſtinianus non tene-tur ex vi conſcientiæ in propoſito caſu judicare pro Petro contra Paulum.

Ratio eſt, quia in cauſis Criminalibus Judex debet potiùs pendere in favorem partis accuſatæ, quam accuſantis, cohærenter ad ſex Canones legis, quorum primus eſt (a). *Cùm ſunt partium jura obſcura, reo favendum potiùs, quàm actori.* Secundus (b) *Obſcuris minimum eſt ſequendum.* Tertius (c) *In pœnis benignior eſt Interpretatio facienda.* Quartus (d) *ſemper in dubiis benigniora præferenda ſunt.* Quintus (e) *In re dubiâ benigniorem Interpretationem ſequi non minùs juſtius eſt, quàm tutius.* Sextus (f) *Favorabiliores rei potiùs, quàm actores habentur.*

(a) Bonif. III. in reg. 11. de reg. jur in 6.
(b) Reg. 30. ibid Item lege ſemper 9. §. de reg. juris antiqui.
(c) Reg. 49. de reg. jur. in 6.
(d) Leg. ſemper. 56. §. de diverſis reg. jur. ant.
(e) Leg. ea. quæ 152 §. cod. tit.
(f) Leg. favorabiliores, 167. §. eod. tit.

Circa verò alterum quæſitum, aliter reſpondendum eſt, nempe Juſtinianum obligari ad judicandum juxta meritum opinionis majori probabilitate ſuffultæ, multò magis ubi agitur de aliquo ſpoliando à poſſeſſione boni, cujus actu habet jus in re; quia, ut loquitur Bonifacius. VIII. (g) *In pari causâ potior eſt conditio poſſidentis*; quod concordat cum tribus regulis juris Romani, quarum prima ait (h) *Nemo de domo ſuâ extrahi debet.* Secunda *Cùm de lucro duorum quæratur, melior eſt cauſa poſſidentis.* Tertia (i) *In pari causâ poſſeſſor potior haberi debet*: quæ regulæ omnes perfectè cohærent cum ſententiâ Alexandri III. (k) *De jure divino, & humano melior eſt conditio poſſidentis.*

(g) Reg. 45. de reg. jur. in 6.
(h) Leg. nemo 168. §. 2. ff. cod. tit.
(i) Leg. in pari 170. ff. eod. tit.
(k) Alexander. III. in cap. ad aures 6. de præſcriptionibus lib 2. tit. 26.

CASUS V.

Tribunianus Judex tum Civilis, tum criminalis, ſibi ſuadens, non eſſe ſemper adſtrictum jure conſcientiæ ſequi in ſuis ſententiis legem ad literam, ſed poſſe uti libertate, tanquam Judicem, eam interpretandi in iis caſibus, in quibus ſubeſt juſta ratio dubitandi de vero illius ſenſu. Talis judex ſic agendo decipitur-ne, & utrum peccet.

Respons.

Judex propoſitus non errat, ſi non ſequatur juxta apicem literæ terminos legis; Itaque poteſt, & debet pariter in quibuſdam caſibus interpretari, applicando eidem ſenſum favorabilem, quando hoc expedit pro bono Juſtitiæ; dummodò à materiali literæ diſcedens, non diſcedat ab animâ, & Intentione legis. Hoc videtur innuere D. Gregorius inquiens (l) *non debet Intentio verbis deſervire, ſed verba Intentioni*; hoc eſt, quòd verba ſunt inſtituta ad intentionem exprimendam; cui addit alibi (m) quòd *Certis legis nimis ſcrupuloſè adhærendo, plerumque agitur contra intentionem legis plerumque, dum proprietas verborum attenditur, ſenſus veritatis amittitur.*

(l) S. Greg. cùm humanæ ii. 22. q. 5.
(m) Idem in cap. Propoſuit. 8. de verbor. ſignificat. lib. 5. tit. 40.

Ratio dicti eſt, quia cùm leges antiquæ à Principibus Gentilibus conditæ contineant plura naturali juri adverſantia, ita de illis per Chriſtianos Principes elaboratis, licet Chriſtianæ legi conformius aliquando cadere poſſet ſub dubio, quòd jubeant aut inhibeant aliquid ei repugnans, ſi cum toto rigore literæ ſemper ſervarentur, nam legiſlatores prævidere non potuerunt omnes caſus individuales poſſibiles, in quorum aliquo ſola litera legis eſſe poteſt contraria legi naturali; & proinde Judex ut ſuo Officio ſatisfaciat, non poteſt literam ſequi. *Neque leges, neque ſenatus* ... *tu eſt, ei, qui juriſdictioni præeſt, ad ſimilia procedere, atque ita jus dicere debet* Hæc ſunt argumenta a nobis allata, quorum aliqua exempla practica afferemus in reſolutione ſequentis dubii.

Doctrina à nobis tradita, eſt eadem D. Thomæ (p) aientis: *ſicut leges iniquæ ſecundùm ſe contrariantur juri naturali, vel ſemper, velut in pluribus, ita etiam leges, quæ ſunt rectè poſitæ, in aliquibus caſibus deficiunt, in quibus, ſi ſervarentur, eſſent contra jus naturale. & ideò in talibus non eſt ſecundùm literam legis judicandum; ſed recurrendum ad æquitatem, quam intendit legiſlator....& in talibus etiam Legiſlator aliter judicaret; & ſi conſideraſſet, lege determinaſſet.*

(p) S. Thom. 2. 2. q. 60. art. 5. ad 2.

Idem ſanctus alibi probat eandem Doctrinam (q) exemplo viſibili. Si accidat caſus, quo lex evadat, & redundet in detrimentum boni communis non eſt tunc obſervanda; exempli causâ, ſi tempore Urbis obſeſſæ, adeſſet lex, ut portæ ſemper manerent clauſæ; non eſſet audienda, ſi occaſione irruptionis Civium contra hoſtes, Cives repulſi, & fugati, recurrerent ad urbem, tanquam ad aſilum; imò ex juſtitia eſſent patefaciendæ ad ſartam tectam tuendam vitam illorum à præſenti diſcrimine, quo laborant; audiamus verba Doctoris: *ſi emergat caſus, in quo obſervatio talis legis ſit damnoſa communi ſaluti, non eſt obſervanda. Sicut ſi in civitate obſeſſa ſtatuatur lex quòd portæ Civitatis maneant clauſæ, hoc eſt utile, ut in pluribus. Si tamen contingat caſus, quòd hoſtes inſequantur aliquos Cives, per quos Civitas conſervatur, damnoſiſſimum eſſet Civitati, niſi eis portæ aperirentur, & ideò in tali caſu eſſent portæ aperiendæ contra verba legis, ut ſervaretur Utilitas communis, quam legiſlator intendit.* Et hujuſmodi eſt lex dicens, (r) *Etſi maximè verba legis hunc habeant intellectum; tamen mens legiſlatoris aliud vult*; & alia (s) *ſcire leges, non hoc eſt, verba earum tenere; ſed vim, ac poteſtatem.* Attamen abſtrahendo à caſu extremæ neceſſitatis, Judex non debet unquam à verbis legis recedere.

(q) Idem 1. 2. q. 96. art. 6. in corp.
(r) Leg. ſcire 13. §. 2. ff de excuſationib. tutorum lib. 27. tit. 1.
(s) Leg. ſcire 17. ff. de legib. ſenatuſque conſultis &c.

CASUS VI.

Judices Duodecim ejuſdem ſupremæ Curiæ, quibus demandata eſt principalis authoritas Principis in ferendo Judicio in perſonam rei, pepercerunt condemnare ad pœnam, quam merebatur, juxta legis decreta. Utrum hoc potuerint exequi ſolâ pietate commoti?

Respons.

Non potuere ſine labe criminis deſtinare reum ad dulciorem pœnam, quam quòd merebatur. Conſtans quippe eſt, judices non poſſidere auctoritatem ſibi à Principe delegatam, niſi illam exercendo ad conformitatem legis ab ipſo latæ; neque poſſe titulo Clementiæ modificare pœnas ab ipſâ ſtatutas; & hæc propoſitio tribus argumentis propugnabitur.

Primò; quia judices non ſunt Domini legum Principis, & non ſunt electi niſi pro illarum executione; unde fit, ut nullum jus habeant pro iis commutandis. *Lex ſuperioris per Inferiorem tolli non poteſt*, ſtatuit Clemens V. (t), *& hoc maximè, cum ille Inferior ab illo Superiore recipit poteſtatem.*

(t) Clem. V. in Clement. Romani 2. de elect. &c. Item canon Inferior 4. diſt. 21. & Greg. X. in cap. cùm Inferior 16. de majorit. & obedient. lib. 1. tit. 33.

Secundò, quia Communitati expedit, ut Delinquentes pœna afficiantur, ad hoc, ut punitio paucorum inſerviat cæteris pro frœno, ne in talia

Digitized by Google

alicujus Judicis; quia quilibet Judex tenetur Jus ſuum reddere unicuique. Alio modo impeditur ex parte reipublicæ, cujus poteſtate fungitur, ad cujus bonum pertinet, quòd malefactores puniantur.

Rationes adductæ ſunt tanti momenti, ut Doctor Angelicus concludat ſolum Principem de plenitudine poteſtatis reo poſſe condonare pœnam debitam juxta Legem (ſatisfacto tamen accuſatore,) & cæteros judices omnimodè, & abſolutè hac facultate carere. *Judex enim Inferior*, addit Doctor, *non habet poteſtatem abſolvendi reum à pœnâ contra Leges à Superiore ſibi impoſitas; Unde ſuper illud Joannis* 19. 11. Non haberes adverſum me poteſtatem ullam, niſi tibi datum eſſet deſuper, *dicit Auguſtinus*; talem Deus dederat Pilato poteſtatem ut eſſet ſub Cæſaris poteſtate, ne ei omninò liberum eſſet accuſatum abſolvere. Quinimò dicti Judices neque gaudent facultate legi derogandi in aliquâ parte, titulo Charitatis, circa menſuram pœnæ à Jure taxatæ contra delinquentem: quod appertè docet D. Thomas (*b*) niſi reſpectu delictorum, quorum punitio à Judicis pendet arbitrio. *Miſericordia Judicis habet locum in his, quæ arbitrio Judicis relinquuntur; in quibus boni viri eſt; ut ſit diminutivus pœnarum, ſicut Philoſophus dicit in* 5. *Ethicorum. In his autem, quæ ſunt determinata ſecundùm Legem Divinam, vel humanam, non eſt ſuum, miſericordiam facere.* Doctrina Angelici coincidit cum ſententiâ Auguſtini (*c*). *In iſtis temporalibus Legibus, quanquam de his homines judicent, cùm eas inſtituunt; tamen cùm fuerint inſtitutæ, & firmatæ, non licebit Judici de ipſis judicare.*

(*b*) Idem ibid. ad. 1.

(*c*) S. Aug. in can. in iſtis 3. diſt. 4.

Confirmari poteſt eadem deciſio alio principio ejuſdem Angelici (*d*) judicare, ſic ipſe loquitur, nihil aliud importat niſi definire, & determinare quod juſtum eſt; inde ſubdit; aliquid dici, & eſſe poteſt juſtum duobus modis diſtinctis; vel enim juſtum eſt ex naturâ propriâ, (& hoc appellatur *Lex naturalis*) vel eſt tale ex communi conventione, & hominum conſenſu, (quod vocatur *Lex poſitiva*). Jam vero univerſæ leges ſcriptæ ad alium finem non tendunt niſi ad elucidanda iſta duo genera Legum. Ptima quidem Lex continetur in jure ſcripto, ſed ab illo non ſortitur ejus vim, & pondus, ſed ab ejuſdem rei naturâ, & eſſentiâ. Secunda verò non ſolùm in jure habetur expreſſa, ſed ab ipſo ſuam efficaciam, & robur accipit, & acquirit. Audiamus D. Thomam loquentem: *Judicium nihil aliud eſt, quàm definitio, vel determinatio ejus, quod juſtum eſt. Fit autem aliquid juſtum dupliciter; uno modo ex ipsâ naturâ rei, quod dicitur jus naturale, alio modo ex quodam condicto inter homines, quod dicitur jus poſitivum. Leges autem ſcribuntur ad utriuſque juris declarationem; aliter tamen, & aliter; nam legis ſcriptura jus quidem naturale continet, ſed non inſtituit; non enim habet robur ex Lege, ſed ex naturâ. Jus autem poſitivum ſcriptura Legis, & continet, & inſtituit;*

(*d*) S. Thom. ibid. q. 60. art. 54. in corp.

ſubeundi hanc pœnam, vel propter ætatem provectam, vel aliunde non ſit ad remum idoneus; in tali hypotheſi judici eſt integrum commutare pœnam à Lege ſtatutam in aliam mitiorem, nam hæc eſt infallibiliter Legis intentio; eademque exceptio legitur in digeſto (*e*) his verbis: *Niſi quatenus interdum miſeratio ætatis ad mediocrem pœnam judicem perduxerit.* Item reſolvendum eſt pariformiter in caſu, quo Lex ſtatuat pœnam pecuniariam taxatam ſub tali quantitate in tranſgreſſorem; qui non ſit ſolvendo, ob ejus gravem impotentiam; judici permittitur pœnam moderari; abſque læſione ipſius Legis. Addi poteſt prædictis, quòd modus, quo reus tranſgreſſus eſt legem poteſt ſuffragari apud judicem, ne cum toto rigore juſtitiæ condemnetur. Homo ſiquidem vehementi animi paſſione ductus malum committens, minùs peccat, & conſequenter minori pœna dignus, quàm ſi peccaſſet ex purâ malitiâ, & cum totâ advertentiâ. Ob hanc rationem aſſeri poteſt, judicem non peccare contra mentem Legis, modificando ex rationabili causâ pœnam in Lege expreſſam; quod planè convincitur per legem docentem (*f*) *Planè in levioribus cauſis proniores ad levitatem judices eſſe debent: in gravioribus pœnis ſeveritatem Legum cum aliquo temperamento beniguitatis ſubſequi.*

(*e*) Leg. *Auxilium.* 37. ff. de minorib. 25. annis lib. 4 tit. 4.

(*f*) Leg. *Perſpiciendum* 11. ff. de pœnis lib. 48 tit. 19. Item Leg. *Abſentem.* 5. ff. eod. tit.

CASUS VII.

Manilius, & Leander agitant controverſiam ſuper fundi proprietate aſcendentis ad pretium 2000. librarum apud Feſtum judicem, qui tantùm ex imprudentiâ, & abſque malitiâ, tulit injuſtam ſententiam contra Leandrum; an hic Judex teneatur reſarcire damna Leandro illata?

Respons:

Feſtus tenetur indemniſare Leandrum læſum per iniquam ſententiam contra eundem prolatam, eſtò inconſideratè, & abſque malitiâ; nam quando ſententiam tulit, aut ignorabat meritum cauſæ, nec ne; ſi primùm, eſt obnoxius culpæ ex defectu valde notabili; ut pote aſſumens onus pronunciandi ſupra cauſam non perfectè ſibi perſpicuam, & conſequenter ejus inconſideratio ad reparationem damni ſecuti condemnat. Si verò ſciens prudens hoc judicium protulit, injuſtè judicavit, quia recuſavit opus, & munus ſuum adimplere, ut certior fieret cauſæ inter diſputantes vertentis, tædii, & temporis ergo evitandi; ita ut non minùs meretur excuſationem in primo caſu, quàm in ſecundo. Tenendum igitur eſt obligari ad integram reparationem damni Leandro ſecuti propter injuſtam ſententiam contra eundem pronunciatam; dummodò non reddatur Leander indemnis, ab eo qui principaliter tenetur.

Præſens reſolutio eſt juxta doctrinam D. Raymundi de Pennafort (*g*), qui poſtquam definivit judicem in ſententiâ injuſtè latâ advertenter, & ſubdolè, teneri ad omnia damna ſecuta; ſubjungit hoc idem procedere in judicis perperam ex imprudentiâ enunciatis; *In ſecundo caſu, ſcilicet*

(*g*) S Raym. in Summ. l. 2. tit. 5. de Raptorib. §. 35.

Digitized by Google

revolvere, & ſtudere. Sed quia fuit negligens, & noluit ſtudere; quem debuit condemnare, abſolvit; & è converſo.

CASUS VIII.

In Regione Galliæ contermina vigent Leges vel ſtatuentes, vel permittentes actiones injuſtas, veluti uſuras; hic quæritur, an judici liceat in ſuis ſententiis, prædictis Legibus ſe conformare?

RESPONS.

Omnes homines ſimul ſumpti non pollent facultate condendi Legem ullam contrariam, aut præjudicialem juri naturali. Ratio propoſitionis eſt, quia omnis Lex mandans, aut confirmans aliquid oppoſitum huic juri, eſt injuſta, & conſequenter non obligatoria; ideòque Judex nequit abſque culpâ ad illius normam ſententias dirigere. *Lex ſcripta*, eſt doctrina S. Thomæ [*b*], *ſicut non dat robur juri naturali, ità nec poteſt ejus robur minuere, vel auferre; quia nec voluntas hominis poteſt immutare naturam. Et ideò ſi ſcriptura Legis contineat aliquid contra jus naturale, injuſta eſt, nec habet vim obligandi. Ibi enim jus poſitivum locum habet, ubi, quantùm ad Jus naturale nihil differt, utrum ſic, vel aliter fiat.... Et ideò nec tales ſcripturæ, Leges dicuntur: ſed potiùs Legis corruptiones.... & ideò ſecundùm eas non eſt judicandum.* Contractus igitur uſurarius adverſatur Juri naturali, & Divino, ut ſuo loco demonſtrabimus, conſequenter ex dictis patet, judicem etiam in Regionibus, ubi viget conſuetudo approbans uſuras, non poſſe ſuas ſententias ad normam iſtius Legis proferre; nam ut ait S. Doctor [*c*] *Judicium nihil aliud eſt, quàm quædam definitio, vel determinatio ejus, quod juſtum eſt.*

(*b*) S. Thom. 2. 2. q. 60. art. 5. ad 1.

(*c*) Idem ibid. in corp.

CASUS IX.

David à Rege electus Judex civilis in Urbe quâdam, librarum bis mille ſtipendio, negligit munus ſibi commiſſum, incumbendo ad domeſticas curas, vel venationes, vel deambulationes, & hujus generis alia, 1. An peccet? 2. An ſit obnoxius reſtitutioni ergà Regem aut communitatem?

RESPONS.

Catechiſmus Romanus juxtà Tridentini Concilii decreta editus [*d*] docet generaliter, quoſcumque ſtipendium, aut mercedem habentes pro exercitio muneris civilis, aut criminalis, publici, aut privati, ſuum onus non adimplentes, à culpâ injuſtitiæ non vacare, & etiam delicto furti ſe obſtringere: *Illi quoque in furum numero reponendi ſunt, qui cùm ad privatum aliquod, vel publicum officium conducti ſunt, nullam, vel parvam operam navantes, munus negligunt, mercede tamen, ac pretio fruuntur.* Ex prædictis facile eſt concludere, hujuſmodi Judices, & Officiales coram Deo obligari; 1. Ad reſtitutionem ſtipendiorum, quæ à Principe exegerunt, ſaltem *pro rata* eorum omiſſionis, & negligentiæ. 2. Ad omnia detrimenta compenſanda, quorum fuêre conſauſæ ob eorum malitiam, ignorantiam, aut notabilem negligentiam, juxtà doctrinam D. Bernardini Senenſis [*e*], cujus textum alibi per extenſum allegamus. Nulla ergo ratio militat pro Davide, quæ illum à culpâ, & reſtitutione reddat immunem [*f*].

(*d*) Catech. Conc. Trid. p. 3. de præcept. n. 17.

(*e*) S. Bernardin. ferm. 14. in Dom. 4. Quadrag.

(*f*) F. Genetus Theol. mor. tom. 6. tract. 8. cap. 5. q. 53.

CASUS X.

[Beginning of this Casus not on this page] ...dulphus humiliter reſpondet, ſe tali præcepto non urgeri; an Parochus teneatur denegare beneficium abſolutionis, niſi promittat hujus furfuris mulieres ſe abjecturum?

RESPONS.

D. Thomas [*g*] probat tam auctoritate Auguſtini, quàm Divinæ Providentiæ regulâ, quâ Deus ipſe utitur omnipotens, & optimus qualis, & quantus eſt erga hominum gubernationem, tolerari poſſe hujus generis fœminas, ad evitanda majora incommoda, quæ probabiliter evenient ex earum expulſione. S. Doctoris verba digna ſunt, ut audiantur. *Humanum regimen derivatur à Divino regimine, & ipſum debet imitari. Deus autem, quamvis ſit omnipotens, & ſummè bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in univerſo, quæ prohibere poſſet; ne eis ſublatis, majora bona tollerentur, vel etiam pejora mala ſequerentur. Sic ergo & in regimine humano illi, qui præſunt, rectè aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur; vel etiam ne aliqua mala pejora incurrantur, ſicut Auguſtinus dicit in libris de Ordine* [*h*]. *Aufer meretrices de rebus humanis, turbaveris omnia libidinibus.*

Traditur eadem doctrina ab antiquo Theologo citante alium textum D. Auguſtini [*i*]. *Hoc facit meretrix in mundo; quod ſentina in mari, vel Cloaca in Palatio; tolle Cloacam, & replebis fœtore Palatium; & ſimiliter de ſentinâ. Tolle meretrices de mundo, & replebis ipſum Sodomiâ.*

Ex quibus infertur, ſi Fridulpho ſit perſuaſum, non poſſe dictas meretrices expelli ex Urbe, cujus eſt Gubernator, ſine periculo pejoris inconvenientis, non teneri hanc oneroſam provinciam ſuſcipere, & conſequenter Parochum poſſe, & debere largiri beneficium Sacramentis abſolutionis, cùm ejus inobedientia ſit inculpabilis, quia moraliter impoſſibilis.

(*g*) S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 11. in corp.

(*h*) S. Aug. lib. 2. de Ordine c. 4.

(*i*) Apud S. Thom. opuſc. 20. de regimine Princip. lib. 4. c. 14.

CASUS XI.

Thucydides munus 20. Aureorum obtulit Edmundo Judici in quâdam causâ contra adverſarium, ad hoc ut ſententiam favorabilem reportaret, dubitans de perfectâ cauſæ bonitate: Edmundus equidem tulit ſententiam in gratiam Thucydidis, motus tamen à rectâ juſtitiâ, poteſt-ne ſibi retinere ſummam prædictam tutâ conſcientiâ, quoniam juſtam ſententiam pronunciavit?

RESPONS.

Certo certius eſt, Edmundum obligari ad reſtitutionem 20. Aureorum, quæ à Thucydide recepit. Nam juxta D. Thomæ doctrinam [*k*], ille tenetur ad reſtitutionem, qui pecuniam accepit ob actionem illicitam, quotieſcumque hoc fecit contra intentionem Legis prohibentis; at in caſu noſtro Edmundus nummos aureos accepit contra mentem Legis, quæ inhibet juſtitiam vendere pretio; ideoque reſtituere tenetur acceptum, non quidem Thucydidi, qui tradidit; cùm & ipſe peccaverit contra Legem, munera Judici exhibendo, (eſtò aliqui Doctores [*l*] ſentiant pecuniam reddendam Domino, qui numeravit) ſed pauperibus eroganda, vel ad pia opera applicanda erit. *Aliquis dupliciter dat illicitè*, inquit D. Thomas, *uno modo; quia ipſa datio eſt illicita, & contra*

(*k*) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 2.

(*l*) Gabr. Vaſquez. de reſtitut. c. 7. dub. 9.

Digitized by Google

(a) S. Aug. in can. *Non ſané.* 15. 14 q. 5.

(a) *judicia & teſtimonia, quæ nec juſta, nec vera vendenda ſunt, iniqua, & falſa venduntur; multò ſceleratiùs utique pecunia ſumitur: quia ſcleratè etiam, quamvis à volentibus datur.* Cui addi poſſunt verba Prophetæ Micheæ (b), à D. Hieronymo allegata (c): *Principes ejus in muneribus judicabant, & Sacerdotes ejus in mercede docebant: & Prophetæ ejus in pecuniâ divinabant.... propter hoc causâ veſtri, Sion quaſi ager arabitur, & Jeruſalem quaſi acervus lapidum erit, & mons Templi in excelſa ſylvarum.* In hoc ſpeculo Judices videant horrendas Prophetæ minas ex Dei mandato enonciatas contra Judicantes tenacitatis, & avaritiæ labe laborantes.

(b) Micheæ 3. 11.

(c) S. Hieron. in can. *Judices.* 23. 1. q. 12.

Judex ergo opus eſt, ut exclamare poſſit & voce, & corde ad inſtar Samuelis, qui apud populum ſermonem habens pro quo diù Judicis fungebatur officio, dixit (d) *Loquimini de me coram Domino, & coram Chriſto ejus, utrùm bovem cujuſquam tulerim, aut aſinum: Si quempiam calumniatus ſum: ſi oppreſſi aliquem: ſi de manu cujuſquam munus accepi; & contemnam illud hodie, reſtituamque vobis.*

(d) 1. Reg. 12. 3.

D. Raymundus de Pennafort Canoniſta maximè doctus idem confirmat Dogma (e), & mordicùs ſuſtinet quemlibet Judicem argenti captum amore pecuniâ ſumptâ ab alterutrâ parte ob ferendum juſtum, aut iniquum Judicium teneri in foro conſcientiæ, & coram Deo reſtituere, nam ex vi muneris ſibi commiſſi tenetur gratis juſtè judicare; cui doctrinæ addit, reſtitutionem faciendam eſſe comparti læſæ, in cujus præjudicium pecunia tradita fuit; niſi in foro exteriori aliter ſit ſtatutum; ut egregiè notat Sylveſter (f); nam in foro poli amplectenda eſt ſententia D. Thomæ à nobis ſuprà citata. D. Raymundus corroborat Deciſionem noſtram 1. auctoritate Canonis à Lege Codicis deſumpti (g), in quo Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius acriter condemnant Judices venales in ferendâ Juſtitia. 2. Per duas Epiſtolas Decretales (h), quarum prima edicta ab Alexandro III. altera à Celeſtino III. & tandem per Auguſtini auctoritatem ſuprà à nobis allatam.

(e) S. Raym. in ſumm. l. 2. tit. 5. de raptorib. §. 36.

(f) Sylv. ver. Judex q. 12. §. ſextum.

(g) Can. *Jubemus.* 16. 16. 44.

(h) Alex. III. in cap. *Nemo.* 34. de ſimonia & Celeſtin. III. in cap. *Dilectus.* 28. eod. tit.

Porrò ſubdit D. Raymundus, quòd ſi traditor pecuniæ hoc egerit bonâ fide, & cum conſcientiâ invincibiliter erroneâ, ad finem tuendi Jus ſuum, & ne in Judicio vexaretur; reſtitutionem traditæ pecuniæ tradenti eſſe faciendam; ſed præſcindendo à tali caſu, erogandam eſſe in pauperis vel illi, qui paſſus eſt injuſtè detrimentum, ſi in foro fori fuerit reſtitutio Decreta. Subdamus ipſiſſima Canoniſtæ verba. *Non licet Judici vendere juſtum judicium. Sed cui reſtituet? licèt quidam aliter dixerint; dico, quòd illi, qui dedit; ſi bonâ intentione dedit: ſcilicet, ut jus, & quietem ſibi conſervaret.... ſi dedit, ut animum Judicis ſibi ſub ſpecie recti inclinaret, ità ut indirectè, ac tacitè intendebat ipſum corrumpere; non illi, ſed pauperibus; & illi, in cujus injuriam data fuit; juxta arbitrium Eccleſiæ reſtituenda pecunia, ut in præallegato c.* Non ſanè (14. q. 5.)

eſt, quòd ſi ille, qui contrariam ſententiam reportavit, juſtitiâ cauſæ præfulſerit, & conſequenter damnum ſit paſſus; ipſi reſtitutionem deberi in priori ad quodlibet; præterquam quòd ſi ſumma pecuniæ reſtitutæ ſatis non eſſet pro integrâ damni reparatione; Judex & ille, in cujus favorem ſententia lata fuit, in ſolidum ſupplere defectui obligarentur.

ſeqq. Navarr. Manual. c. 17. n. 50.

Pro Corollario obſervandum eſt, quod Lex, à D. Thomâ citata: ipſa *datio eſt illicita, & contra Legem,* eſt Lex; *ſi ob ſtuprum* (l) obligans Judicem pecuniam ſumentem ob ſententiam quocumque modo latam ad reſtitutionem; quam Legem Juſtinianus amplificat, mandans, ut Judex hujus tenoris ſolvat triplum ſupra id, quod accepit (m), & inſuper ad depoſitionem, & amiſſionem. *Qui accepit, vel promiſſionem ſuſcepit, ſi cauſa pecuniaria ſit, dari triplum, promiſſi duplum à comite privatarum rerum exigatur, dignitate, ſeu cingulo amiſſo. Si verò criminalis cauſa fuerit, confiſcatis omnibus bonis, in exilium mittatur.*

(l) Leg. *Si ob ſtuprum.* 4. ff. de condict. ob turpem, vel injuſtam cauſam 12. tit. 5.

(m) Authent. novum Jure. Cod. de pœna judicis §. qui malè judicavit &c. lib 7. tit. 49.

CASUS XII.

Edmundus Judex in controverſiâ ortâ inter Julianum & Juſtinum recuſavit, propter Juliani familiaritatem, & affectionem, judicare in favorem Juſtini, cujus cauſa certitudine, & juſtitiâ eminebat, & ob hanc ſuſpenſionem Judicis Juſtinus jus ſuum amiſit, ad quid obligatur Judex ex rigore juſtitiæ & coram Deo?

Respons.

Citra dubium eſt Edmundum tanquam Judicis officio fungentem obligari ad juſtitiam reddendam omnibus poſtulantibus, quantum Juriſdictio permittit; & conſequenter teneri ratione doli, vel negligentiæ craſſæ, totum damnum, quod Juſtinus paſſus eſt, reſarcire, quantacumque ſit ſumma. Ita deciſum à D. Raymundo (n). *Quod ſi nullo modo voluit ſententiam ferre Judex, & propter hoc pauper aliquis, vel alius amittit jus ſuum, dico, quòd tenetur Judex, & facit litem ſuam; id eſt debet reſtituere litis æſtimationem ei, qui propter ejus negligentiam læſus eſt.* Quod ab eodem Sancto probatur Jure Canonico, & Romano (o).

(n) S. Raym. in ſumm. lib. 2. tit. 5. §. 36.

(o) Gener. Theol. mor. tom. 6. tract. 8. cap. 5. quæſt. 54.

CASUS XIII.

Duobus Adverſariis litem promoventibus, quorum cauſa æquali probabilitate fulgeat; An Judex in dictâ hypotheſi poſſit ab alterutro munera accipere, ut Judicium ferat in favorem donantis?

Respons.

Deciſio undecima ſatis, ſuperque demonſtrativè probat, Judicem non poſſe in caſu citato

neque

Digitized by Google

hypotheſi judicem nequire abſque notabili culpâ pecuniam, vel alia munera accipere ad decidendum in judicio in favorem munerantis; nam ut docet Bertolus (a) *Qui præmium recipit, ut faciat id quod gratis facere tenetur turpiter accipit.* Hoc idem definitum eſt ab Alexandro VII. proſcribente opinionem illorum qui aliter ſentiebant. Subjiciamus terminos propoſitionis ab hoc Pontifice damnatæ feriâ quintâ die 24. Septembris 1665. Quam vetat defendere, docere, ad praxim reducere ſub pœnâ anathematis *ipſo facto*, ſedi Apoſtolicæ reſervari, præciſo mortis articulo: *Quando litigantes habent pro ſe opiniones æquè probabiles, poteſt Judex pecuniam accipere pro ferendâ ſententiâ in favorem unius præ alio*; Cujus ſenſus eſt, quòd cum opiniones litigantium æquali pollent probabilitate, Judex pecuniam exigere poteſt, ut ſententiam in gratiam unius præ altero pronunciet. Equidem ſi talis propoſitio locum haberet, ſequeretur judicem poſſe juſtitiam mercatui exponere, atque vendere impunè, quod perinde eſſet ac omnia jura divina, & humana ſubvertere. Non eſt item à periculo alienum, ſi Judices munera gratis, & titulo donationis oblata recipiant; juxta monitum Eccleſiaſtici (b) *Dona excæcant oculos Judicum, & quaſi mutus in ore avertit correptiones eorum*; Et alia à Moyſe juſſu Dei Judicibus tradita (c) *Non accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & ſubvertunt verba juſtorum.* Quibus rationibus permotus Cardinalis Lugonius aſſeruit Judicem ante cauſæ Deciſionem, *Lite pendente*, teneri reſtituere Largitiones munerum, & maximè notabilium, ut periculum evitet injuſtè decidendi; quamvis probabilitate non careat, juxta præfati Purpurati mentem, non teneri poſt latam ſententiam, quia amplius non ſubeſt periculo, in quo priùs verſabatur.

(a) Argum. legi. Si veſtimenta fin. ff. de condict. ob turpem cauſam vel injuſtam l. 52. tit. 5.

(b) Eccli. 20. 31.

(c) Exod. 23. 8.

CASUS XIV.

Casimirus Judex in cauſâ ſuſcitatâ à magnate cujuſdam Parochiæ in præjudicium natu minorum ſui ſubditi, titulo charitatis motus flagrat deſiderio cooperandi in Beneficium pupillorum omni humano auxilio deſtitutorum, contra potentem virum, qui motam controverſiam urget, ad finem ſuæ actionis dirigendæ ad normam conſilii à ſapiente traditi (d) *In judicando eſto pupillis miſericors, ut Pater.* Utrum hoc liceat Caſimiro, in foro Animæ, & an evitet delictum acceptionis perſonarum?

(d) Eccli. 4. 10.

Respons.

In dubium revocari non poteſt, quod ſi Judicium à Caſimiro ferendum Juſtitiæ adverſetur; nequit abſque gravi culpâ favere pupillis in Præjudicium divitis litem promoventis. Ratio patet, dum Judices teneantur jus reddere indifferenter tum divitibus, tum pauperibus, amotâ quâcumque perſonarum acceptione. *Homo in Judicio*, tradit D. Thomas, *Debet pauperi ſubvenire, quantùm fieri poteſt, tamen ſine Læſione juſtitiæ; alioquin locum habet illud, quod dicitur Exodi* 23. Pauperis quoque non miſereberis in Judicio.

Verum equidem eſt Judici charitatem eſſe in hoc caſu citato; ſicuti nunc reducuntur verba Iſaiæ (e) redarguentis Judices, qui pupillos vexatos negligunt tueri: *Pupillo non judicant, & cauſa viduæ non ingreditur ad illos*; & illa Jeremiæ (f) *Cauſam viduæ non judicaverunt, cauſam pupilli non direxerunt, & judicium pauperum non judicaverunt.*

(e) Iſa. 1. 23.

(f) Jer. 5. 28.

Antequam gradum faciamus ad futura Quæſita, operæ pretium eſt monita D. Iſidori in Canone citati in lucem ferre, ubi Scopulos non paucos ſub oculos ponit, ſub queis Judices naufragium animarum patiuntur; quorum quatuor notabiliores; *Quatuor modis pervertitur humanum Judicium*, monet laudatus Pater, *Timore; dum metu poteſtatis, alicujus veritatem loqui pertimeſcimus; Avaritiâ; dum præmio animum alicujus corrumpimus, Odio; dum contra quemlibet adverſarium molimur, Amore; dum amico vel propinquo complacere contendimus.* Allatis periculis licet & quintum annectere nimis forſitan commune; nempe ignorantiam, vitium impellens Judicem, etiam contra propriæ voluntatis imperium, ad perperam judicandum. Sub hâc periculorum catervâ plurimi Judices obruuntur; quæ omnia evadere arduum eſſe neminem latet.

CASUS XV.

Nicostratus Judex Criminalis difficultate preſſus extorquendi a fure veritatem delicti, æquivocis & doloſis interrogationibus uſus eſt, quorum Beneficio Reus faſſus eſt delictum, licèt aliunde Judex eſſet criminis inſcius an Nicoſtratus his cavillationibus delicti veritate compertâ, Reum potuerit matis pœnâ adjudicare, & an peccatum commiſerit hoc pacto ſe gerendo?

Respons.

Ratio nulla affulget excuſans Nicoſtratum à peccato, cum verba ambigua, & captioſa adhibuerit, ut veritatem à Reo extorqueret; Judici enim numquam licet Rete extendere Reo; hoc etenim perinde eſſet ac gerere vices Partis, & accuſatoris, non autem Judicis æqui, & indifferentis, qui tenetur, ſervatis Juſtitiæ regulis, accuſato ſavere; cohærenter ad Doctrinam Honorii III. (g) Cardinali Columnæ traditam: *In his verò, ſuper quibus jus non invenitur expreſſum, procedas* (æquitate ſervatâ) *ſemper in humaniorem partem declinando.*

(g) Honor. III. in cap. Finali de Tranſact. lib. 1. tit. 36.

CASUS XVI.

Diogenianus Judex in cauſâ Capitali Homicidam interrogans, contra quem vehementis indicia, & ſuſpiciones dumtaxat militabant, Reo expoſuit ſe eſſe munitum probationibus omni exceptione majoribus, blandè offerens vitæ conſervationem, ſi ſpontaneè veritatem aperiret. Reus hoc ſtratagemate deceptus omnia patefecit; An Judex licitè ſe geſſerit?

Respons.

Non defuere Caſuiſtæ, qui ſtarent pro Judice, propter periculum, ne delicta impunita manerent cum magno Communitatis detrimento, & præcipuè, hoc locum habet, quoties non eſt ſub Judicis poteſtate reo condonandi pœnam à lege inflic-

Digitized by Google

mendacium ſint intrinſecè mala, & idcircò in nullo caſu adhibenda.

Altera quoque rejicienda videtur; nam eſtò Judex jus poſſideat ad carceres, & quæſtionem ſubeundam reum damnandi, quoties extant ſemiprobationes, & indicia fortiſſima; hoc tamen conceditur judici ab ipsâ lege; quæ, ſive Eccleſiaſtica, ſive Politica minimè conferunt facultatem reum decipiendi per verba æquivoca, quæ quòad ſubſtantiam non differunt à fraude, & mendacio. Bailus nobiſcum ſentit (d): *Cùm enim ipſi* (Judices) *valdè abhorreant reſponſa æquivoca in reis, de quorum vitâ agitur... quantò magis in ſe ipſis debent æquivoca verba circa reos abominari; ne ipſis præbeant exemplum eludendi per æquivocationes eorum interrogata?* Igitur ſimplicitas, veritas, & ſinceritas debent inſeparabiliter eſſe Juſtitiæ comites, licèt quandoque ex earum obſervantiâ crimen impunitum remaneat; cùm Judici obligatio inſit, puniendi ſolùm delicta cognita juxtà ordinem Juris excludentis fraudem, & mendacium quodcumque relativè tum ad judicem, tum ad accuſatum. *Nec poteſt judex aliud crimen punire*, proſequitur Doctor laudatus, *quàm quod eſt notum ſecundùm juris ordinem, qui ordo mendax eſſe non debet.*

(d) Bail. p. 3. de exam. pœnit. q. 13. de exam. judicum p. 577.

CASUS XVII.

ANTONIO aggreſſo, contumeliis affecto, & uſque ad ſanguinis effuſionem per Sampſonem vulnerato, plagâ tamen mortem non miniſtrante; Regius Procurator ex Officio detulit aggreſſorem apud Magiſtratum, & capitis judicio eſt perſecutus: aliquo elapſo tempore partes iniêre reconciliationem ſolutione viginti ſcutorum Antonio ab aggreſſore factâ; an Judex in caſu allato poteſt, tutâ conſcientiâ, ſuſpendere cauſam; & Judicium contra Sampſonem reum ſolummodò pœnæ pecuniariæ?

RESPONS.

Quilibet Judex ex præcepto conſcientiæ tenetur ſe legibus conformare, quarum eſt executor, maximè quandò agitur de publico commodo. Leges autem, & bonum commune poſtulant, ut Regius Procurator malefactores puniat; nam licèt partes contendentes inter ſe conveniant, & cedant juri ſuo, per hoc non ſtat, quin bonum, & publica tranquillitas exigant legitimam ſatisfactionem pro illatâ injuriâ. Undè infertur, in expoſito caſu à judice pronunciandam ſententiam contra Sampſonem delinquentem propter facinus patratum, ut juſtitiæ legali fiat ſatis. Ita celebris Theologus (e).

(e) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 107.

CASUS XVIII.

DARIUS Judex Regius ſententiam tulit in Ancelinum reum adulterii, & Uſuræ, quorum criminum cauſâ trecentarum librarum mulctâ damnavit, & inſuper ad ignominioſum cippum ſubeundum;

ſunt in iiſdem peccatis, vel minoribus, ut Chriſoſtomus dicit ſuper illud Matthæi 7. Nolite judicare &c: *& præcipuè hoc eſt intelligendum, quandò illa peccata ſunt publica, quia ex hoc generatur ſcandalum in cordibus aliorum.* Verùm ſi judicis delicta ſint occulta, uti ſupponuntur in Dario, & ſit adſtrictus ſententiam dicere, hoc exequi datum eſt abſque culpæ ſcrupulo, concurrentibus humilitate, & timore erga Deum. *Si autem non ſunt publica* ſequitur Thomas nuper laudatus, *& neceſſitas judicandi immineat propter officium, poteſt cum humilitate, & timore vel arguere, vel judicare .... nec tamen propter hoc homo ſic ſe-ipſum condemnat: ut novum condemnationis meritum ſibi acquirat; ſed quia condemnans alium, oſtendit ſe ſimiliter condemnabilem eſſe propter idem peccatum, vel ſimile.*

Liquidò ergo patet, juxta Doctrinam D. Thomæ allatam, Darium, licèt ſimilibus culpis fœdatum, ſed clandeſtinis, propter quas Ancelinum mulctavit, potuiſſe ſine delicti maculâ damnare accuſatum, ut ſuo muneri faceret ſatis, & Regis imperium exequeretur.

CASUS XIX.

PRÆSIDIALIS edixit Eccleſiaſtici capturam propter crimen ſuo foro non ſubjectum; tres judices contra opinionem cæterorum ſenſerunt; ſed animadvertentes, Decretum jam vigorem habuiſſe ex vocum pluralitate; tres prædicti ſua ſuffragia ad normam aliorum adjunxêre contra propriam opinionem; utrùm eorum concurſus, licèt inutilis, à culpâ vacat?

RESPONS.

Tres Judices, de quibus eſt quæſtio, nullâ peccati maculâ ſe obſtrinxerunt, Decretum ſignando; cùm non ſolùm potuerint, ſed debuerint aliis unanimiter ſe conformare. Ratio patet ex eo, quia opus eſt, ut neceſſariò appareat, judicium eſſe juridicè pronunciatum; quod verificari nequit, niſi mediante judicum ſubſcriptione. Tum quia etiam adhærentes ſententiæ oppoſitæ debent acquieſcere, & ratificare Judicium emanatum; cùm omnium Judicum concordantia, ſit ſimplex argumentum veritatis cauſæ jam cognitæ, ut talis (g).

(g) De Ste. Beuve tom. 2. cas. 35.

CASUS XX.

PRÆSIDIALIS Galliæ, Decreto edicto de Presbytero apprehendendo propter cauſam maximi ponderis, abnuente ſe Judicibus ſiſtere, tanquam in tali caſu facultate carentibus; unâ cum cæteris palam ſatellitibus mandavit, ut caperetur; unus Judicum elicit confeſſionem apud proprium Parochum, de delicto ſe accuſat, cui Parochus onus injungit publicè declarandi uſurpaſſe auctoritatem ſibi indebitam, judicem

Digitized by Google

ſub ſequenti dilemmate in bono lumine collocabitur; Aut enim Sacerdotis crimen erat ſubjectum Curiæ Præſidialis, vel non? Si primum; Parochus injuſtè impoſuit Judici in Tribunali Confeſſionis onus palam fatendi, exceſſiſſe limites Juriſdictionis, & immeritò abſolutionis beneficio defraudavit; talis enim cauſæ cognitio ab hoc Tribunali legitimè pendebat, ut ex hypotheſi ſatis conſtat; nec non ex Regiis ſanctionibus; verùm ſi captus ignorabat detentionem aliquo privilegio niti, nec cadere ſub laicali Juriſdictione, Parochus optimè ſe geſſit tum obligando Judicem publicæ atteſtationi, tum abſolutionem denegando.

Ratio hujus eſt, quia Confeſſarius nullo pacto prædictu Judicio potuit ſubſcribere, utpote injuſto: *Non ſemper obediendum eſt Judici*, inquit Gloſſa (a), *ſi evidenter iniquum eſt mandatum ipſius, ſive contra Jus.* Idem confirmatur ex Regula Juris (b): *Ea quæ fiunt à Judice, ſi ad ejus non ſpectant officium, viribus non ſubſiſtunt*; nec non ex ſequenti (c) *quæ contra jus fiunt debent utique pro infectis haberi*; & prædicta Doctrina optimè concordat cum Alexandri III. Decreto (d) *ſententia à non ſuo Judice lata non tenet.* Porrò ſciendum Eccleſiaſticum, uti perſonam particularem non poſſe cedere Juri communi, è quo privilegium ſortitur; ut pro legitimo Judicem agnoſcat, qui à parte rei non eſt talis. Doctrina ſuperiùs tradita fulcitur Decretali Epiſtolâ Innocentis III. Pictavienſi Epiſcopo miſsâ, & alterâ Gregorii IX. (e).

(a) Gloſſa in cap. *Audientiam*, 3. de conſuetudine v. *Judice.* & in cap. *ſignificaſti*, 18. de foro competenti.

(b) Reg. 2. 2. de reg. juris in 6.

(c) Reg 64. in eod. tit.

(d) Alex. III. in c. *Si Clerici* 4. de Judiciis l. 2. tit. 1.

(e) Gloſſa in cap. *Audientiam* 3. de conſuetudine v. *Judice.* & in c. *Significaſti* 18 de foro competenti.

In allatâ reſolutione retulimus, *niſi clarè conſtet hujus caſus materiam ad laïcum forum ſpectare*; quippe caſu quo non liquidò conſtaret cauſam minimè ad dictum Præſidem pertinere cum dubio Juriſdictionis, Confeſſarius non erraſſet abſolutionem denegando; nam Judicis opinioni nequaquam tenetur ſubſcribere, quoties non conſtet de Juſtitiæ certitudine, quæ omnem hæſitationem debet excludere; juxta Authorem Gloſſæ à Gratiano citatum (f) *ſi dubium eſt, an ſit licitum, parendum eſt.*

(f) Gloſſa in c. *Qui juſtus.* 40. ſi q. 3. v. *Æquitatem.*

CASUS XXI.

JUDEX, poſt Mauritii conſummatum examen ad Inſtantiam Procuratoris Regii, abſque interventu Partis Civilis propter injuriam finitimo illatam, 100. librarum pœnâ mulctavit, haſque ſibimet applicavit ex mercede Mauritio debitâ, ſi interfuiſſet in cauſâ Pars læſa; an potuerit, tutâ conſcientiâ ſummam præfatam applicare; vel aliâ viâ exigere ſolutionem à Mauritio poſt ſententiam peremptoriam, vel oblationem proviſionalem.

Videtur, quòd ſic; 1. Quia quâ Judex nullâ mercede fruitur; 2. Quia Lex naturæ dictat quemlibet proprio labore ſibi conſulere, 3. propter conſuetudinem, quâ Judex hujuſmodi Cauſarum ſibi applicare ſolet mulctam pecuniariam; 4. Quia pecuniam exegit ad Inſtantiam ipſiuſmet accuſati.

Videtur tamen aliunde non potuiſſe, cùm antiquæ conſtitutiones Judicibus inhibeant exactionem expenſarum propter petitiones ad unius Regii Procuratoris poſtulationem.

RESPONS.

Nequit Judex in foro conſcientiæ nihil ſibi ap-

Judicibus taxare pretium alicujus Judicii, quando interveniunt ſoli Procuratores Generales, eorum Vicarii, tanquàm partes. Ita Henricus III. in noviſſimo edicto.

...tum Aurelian. art. 43. Decreta Molin. art 20. Edictum Bleſen. art. 129.

Haud dubium eſt igitur Judicem in ſubjecto caſu nihil exigere potuiſſe ſub aliquo colore, aut prætextu, quocumque modo, propter ſuum laborem; Vacationes, aut Judicia, ob abſentiam partis civilis; cum cauſa fuerit inſtituta ad unius Regii cognitoris poſtulationem.

Rationes in oppoſitum nullo negotio refelluntur; nam 1. Ante Officii acceptationem non ignorabat ſe onus ſuſcipere gratis, & abſque mercede, ut Edicta loquuntur; idcircò nullum elucet motivum querendi de labore ſine præmio, quoniam ab initio ei liberum erat amplecti, nec ne. 2. Ipſius labor ſatis compenſatur per omnia Judicia, ubi partes Civiles interſunt, vel Criminales præter Regium Procuratorem, ex quo evacuatur ſecunda ratio nobis objecta. His addendum Leges prædictas à Principibus, & ſupremis Curiis edictas in beneficium commune, quod ſemper particulari debet præponderare.

Circà conſuetudinem, quæ anteà vigebat in tali Juriſdictione roborata per praxim Prædeceſſorum, dicendam eſſe abuſum dignum qui eliminetur, utpote contrarium edictis, quæ tenent vicem Legum, & debent præferri quibuſque uſibus; *Uſus auctoritati cedat*, ait Canon, *pravum uſum Lex, ratio vincat* (b). Hoc idem confirmat Conſtantinus in Canone à Gratiano relato *Conſuetudinis, uſuſque longævi non vilis authoritas eſt, verùm non uſque adeò ſui valitura momento, ut aut rationem vincat, aut legem.* Quæ prohibitiones adeò exactè ſervantur uſque in hodiernam diem, ut ſecùs agentes à Senatu arguerentur, & damnarentur ad reſtituendum totum id, quod hâc viâ fuit acquiſitum, concurrentibus querelis, & probationibus contra Judicem.

(b) S. Iſidor. in can. *Uſus.* 1. diſt. 11.

CASUS XXII.

EPHAMIANUS Judex in Oppido Provinciæ fuit electus à communitate Collector Vectigalium pro primâ vice poſt 20. annos, quibus Judicis officio fungitur; omnem lapidem movet, ut ab hoc onere liberetur, cujus rei causâ litem habitantibus movet; quæritur, an cauſam perſequi poſſit inchoatam, ut ab hoc onere ſit liber, utpote aliqualiter incompatibili cum Judicis miniſterio.

RESPONS.

Character Judicis non abſolvit hâc dignitate fulgentem à tributorum ſolutione (i), & per conſequens neque ab onere Collectoris, dummodò hoc officium aliquo ſpeciali non gaudeat privilegio. Ritus iſte ſervatur communiter in auxiliorum Curiis, fundatus Regio Decreto edito 1600. in materiâ Vectigalium (k): *Nullus ex Contribuentibus Parochia, ſive dives ſive pauper, & ſolvendo idoneus audiatur, ad finem ſe ſubſtrahendi ab officio Aſſeſſoris Collectoris, ſed unuſquiſque teneatur tale munus exercere per ordinem*; & in articulo 13. habetur: *Nemo poterit diſpenſari, niſi*

(i) Edict. Lud. XIII an. 1614. art. 4. Edict. 1634. art. 14. 48. & 491. Declaratio Novemb. 1640.

(k) Edict 1600. art. 11

Digitized by Google

ubi plures ſententias pronunciavit. Philemon af-ſlictione tactus propter pœnam 20. librarum ab hoc judice ſibi taxatam, ſummam ſolvere reluctatur, allegans nullitatem ſententiæ, quia exercitæ in loco ſibi non ſubdito; an Philemoni ſuffragatur hæc ratio?

RESPONS.

Ratio Philemoni favet; nam conſtat, judicem non poſſe validè exercere ſuum munus extra Territorium ſuæ Juriſdictionis. Atqui tùm Cæmeterium, tum Eccleſia non dependet à foro ſæculari, nam fundi prædicti Deo unicè ſunt dicati, ſuperque Principes, nec Feudatarii aliquid ſibi Juris reſervarunt, ut optimè notat Terrianus (a). Idem ſtatutum eſt in Concilio Generali Lugdunenſi 1274. ſub Gregorio X. tenore ſequenti (b). *Ceſſent in Eccleſiis, earumque cæmeteriis negotiationes ac præcipuè nundinarum, ac fori cujuſquam tumultus. Omnis in eis ſæcularium Judiciorum ſtrepitus conquieſcat... nulla inibi cauſa per Laïcos, criminalis maximè, agitetur. Sint loca eadem a Laïcorum cognitionibus aliena. Ordinarii locorum hæc faciant obſervari... proceſſus judicum ſæcularium, ac ſpecialiter ſententia prolatæ in eiſdem locis omni careant robore firmitatis.*

(a) Terrian. lib. 5. c. 7.

(b) Conc. Lugd. 2. in cap. *Decet.* 2. de Immunit. Eccleſ. Cœmet. & aliorum locorum religioſ. in 6. l. 3. tit. 23.

Attamen hac occaſione eſt animadvertendum aliquos fundos Eccleſiæ dono datos eſſe titulo ſimplicis eleemoſynæ, de quibus proprietarii adhuc eorum ſervant Dominium temporale integrum, & perfectum, ſicut aliàs, antequam fuiſſet Eccleſiæ incorporatum, eſto jus feudi fuerit ſolutum à ſervitute, ut advertit Terrianus; quo caſu retinent vel per ſe, vel per alios ſupra eorum fundos poteſtatem.

CASUS XXIV.

MELANIUS Judex in cauſâ homicidii à Joanne patrati, ut accuſatio indicat, datâ opera; Delatore probationibus carente; tres viri acceſsêre deponentes contra Joannem, quorum teſtimonio nixus Judex, non citatâ parte ad ſe tuendum, morti adjudicavit. Quæritur, an juſtè?

RESPONS.

Tantum abeſt ut Judex ſuo muneri fecerit ſatis, ut ſententiam injuſtam, ac irritam pronunciaverit. Nam teſtes nullius ſunt roboris, quotieſcumque accuſatus legitimè citatus non comparuerit ad teſtium depoſitionibus reſpondendum. Ita definitum à D. Gregorio in Decretalibus relato (c) ubi decernit, ſervandam eſſe Legem Juſtinianam (d): *Oportet etiam illum in eâ civitate conſtitutum, in quâ teſtationes dantur, admonitum à judice, ſive à defenſore, præſentem eſſe, & audire atteſtationes,* nempe, *ſacramentum, quando jurant,* (teſtes)... *non tamen reſponſiones audire* (e) *ſed in ſecreto judicis debent dici, abſente adverſario, & aliis teſtibus, ut per Danielem inductum eſt.* Sic commentatur Gloſſa (f) ex quâ ſic concludit D. Gregorius (g): *Ecce admonendus eſt ſemper adverſarius, ut ad audiendos teſtes veniat; quod quia hic omiſſum eſt, ne-*

(c) D. Greg. in cap. *In nomine Domini.* 2. de teſtibus, & atteſtat. l. 2. tit. 20.

(d) Autent. Id tùm de teſtibus collat. 7. lib. 2. c. 10.

(e) Leg. *Sic quando.* cod. de teſtibus &c.

(f) Gloſſa ibid. v. *Præſentem.*

(g) S. Greg. in can. *Inprimis.* 7. 2. q. 1. §. *Quia ergo.*

Pauli accuſati, & convicti notabilis delicti, pro quo Leges pœnam Capitis minimè ſtatuerunt, morti adjudicavit, hâc opinione firmâ ductus, ut cæteris eſſet exemplo, ne in tale crimen laberentur; juxta aphoriſmum legalem (p); *multis delinquentibus pœna unius debet eſſe metus multorum;* An ſine culpâ hoc exequi potuerit?

(m) Socinus conſil. 253. col. 2. inis. l. 2.

(n) Ruinus conſil. 46 n. 2. c. 4.

(o) Guido Pap. *Deciſ.* 231.

(p) Arg. Leg. *Aut facta.* 16. ff. de pœnis l. 48. tit. 19.

RESPONS.

Judex nullo pacto potuit morte plectere Paulum propoſiti caſus ſubjectum. Ratio aſſerti eſt, quia Judex eſt Executor duntaxat Legum, neque eſt Dominus vitæ hominum, niſi in caſibus in Lege ſtatutis. Idcircò in Romanis Legibus decernitur (q). *In perſonis tam plebeiorum quam Decurionum, illud conſtitutum eſt, ut qui majori pœna afficitur, quàm legibus ſtatuta eſt, infamis non fiat.* Æquitas ergo judicia non fert, ut reus morti adjudicetur, niſi hæc pœna a lege Principis infligatur. Ob id olim teſtes mendaces non tradebantur morti, quia nulla Lex hoc ſtatuerat, niſi poſt edictum Franciſci I. Argentinæ editum 24. Aprilis 1552. igitur procul dubio Poligonius eſt reus mortis Pauli.

(q) L. *In ſervor.* 10. § 2. ff. de pœnis. §. *In ſervorum perſonâ.*

Allata reſolutio eſt homogenea ſententiæ Brunaldi in opere noviſſimè in lucem edito (r); & roborari poteſt auctoritate Ambroſii à Gratiano citati (s). *Bonus Judex nihil ex arbitrio ſuo facit & Domeſticæ arbitrio voluntatis; Sed juxta leges jura pronunciat, ſtatutis juribus obtemperat; non indulget propriæ voluntati, ſed ſecundùm leges, & jura pronunciat.* Gloſſa (t) paulò poſt refert eadem verba Auguſtino applicata. Igitur Judex mortis ſententiæ addicens reum à Lege non damnatum, *ex arbitrio facit*, indulget propriæ voluntati, neque pronunciat *juxta leges, & jura*, uti docet D. Ambroſius, & decernit Juſtinianus (u) *omnis autem Judex... cuſtodiat Leges, & ſecundùm eas proferat ſententias.* Fatendum eſt ergo judicem à juſtitiâ, & æquitate recedere.

(r) Brunald. obſervationes. & maxim. in materiia criminalib.

(s) In can *Judices* 2. 2. q. 7.

(t) Goſſ. in extrav. unicâ de dolo & contuv. v. *Non obſtantib.* §. *Ex hoc.*

(u) Authent. de Judicib. collat. 6. tit. 11. c. 13.

His ſuperiùs prædictis addimus judici, quando verſatur in materiâ pœnali, amplectendam eſſe opinionem dulciorem, quando non adeſt Lex Principis explicita; *In his verò, ſuper quibus jus non invenitur expreſſum* ait Honorius III. reſpondens Cardinali Interroganti (x); *Procedas, æquitate ſervatâ ſemper in humaniorem partem declinando, ſecundùm quòd perſonas & cauſas, loca, & tempora videris poſtulare.*

(x) Honor. III. c. *Ex parte.* fin. de tranſact. l. 1. tit. 36.

CASUS XXVI.

IN Neratium accuſatum peſſimi Criminis Judex vehementibus nixus indiciis generaliter, tormenti pœnam inflicturum declaravit; utrùm judici liceat hoc ſupplicio Neratium mulctare, attentâ criminis imputati enormitate?

RESPONS.

Cùm Judex non ſit Dñs, ſed merè executor Legum, nequit pœnam cujuſlibet generis reo infligere,

niſi

to. n. 46. & ſeqq.

quod ſarcinat Baldi, & plurium Juriſconſultorum authoritate (*e*).

(*e*) Idem n. 5.

Hæc eſt ratio potiſſima, quare Judex nequit ſine gravis criminis incurſione morti, vel triremi reum addicere, quando talis pœna per Legem Principis ſtatuta non fuit, quod æquè locum habet in Judicibus Supremis, & Subalternis; cùm ambo teneantur Legibus ſe conformare. Sententia videtur nixa hoc axiomate trito; *Nullus poteſt ſupra Jus, quod non condidit, ſed conditum præſupponit* (d), & alio D. Ambroſii (e). *Bonus Judex nihil ex arbitrio facit, ſed ſecundùm Leges, & Jura pronunciat.* Quæ omnia ſunt intelligenda de pœnis expreſsè à Lege taxatis.

(*d*) Gloſſ. in Octav. rem non novam unica dolo & conitum in communib. eo. Non obſtantib.

Cohærenter igitur ad hanc methodum ſe gerere debet Neratius circa accuſarum, & ad amuſſim Legem Principis exequi, nihil proprio marte agendo, præter id quod à Lege præſcribitur.

(*e*) S. Ambroſ. in pſal. 118. ſerm. 20. in cant *Judices*. 4. 3. q. 7.

CASUS XXVII.

Guerinus Diaconus, patrato in viâ Regiâ homicidio, fuit definitivè judicatus, & morti damnatus, licèt apud Senatum appellaſſet. Utrùm Judex legitimè morte mulctaverit?

Respons.

Judex evidenter contra juſtitiam peccavit, impediendo appellationem Guerini. Ratio in promptu eſt; licèt enim crimen ſit ultimâ animadverſione dignum, Judexque poſſit ſententiam executioni committere, hoc totum verificatur quòad Laicos, non autem quòad Eccleſiaſticos; cùm iſti privilegio gaudeant non ſubeundi ſententiam capitalem, neque per Præſidiales, niſi appellatione intermediâ. Idem probatur à Caſſio (*f*), ex articulo 13. primi tituli Edicti Criminalis, ubi Ludovicus XIV. Tribunorum Juriſdictione, & poteſtate fundatâ, declarat per dictum Articulum nolle præjudicium inferre Eccleſiaſticorum privilegiis. Idemque confirmatur ab eodem Rege in Edicto Aprilis 1691. expreſsè declarante, Tribunos Capitales non poſſe cognoſcere Cauſas Eccleſiaſticorum, neque Præſidiales Judices in cauſis privilegiatis judicare, niſi in caſu appellationis. Judex ergo, qui Guerinum morte mandavit, injuſtè egit, violando tum Principis Legem, tum privilegium Ordini Eccleſiaſtico conceſſum.

(*f*) Caſſius tract. de juriſd. Eccleſiaſt. comment. cap 18. pag. 315.

CASUS XXVIII.

Hermogenes Judex Præſidialis rogatus ab Antonio, ut Henricum apprehenderet 200. librarum Debitorem, ſuper ipſius juratâ atteſtatione abſque ullâ ſchedulâ, quas Henricus inficiabatur, ſciens aliunde, Debitorem eſſe perditæ conſcientiæ, in aliis experientiis convictum de perjurio; poteſt-ne ſine peccato exigere ab Henrico jusjurandum ad Antonii poſtulationem, eſtò prævideat pejeraturum?

Respons.

S. Thomas tradit (*g*), Judici licere ſine delicto exigere juramentum ab Henrico, quoties Adverſarius poſtulat, licèt certus ſit de perjurio faciendo. Quia Judex eſt perſona publica conſtituta ad unicuique jus reddendum, juxta Edicta Principis, & conſuetudines Magiſtratûs, ita ut non ſit in ejus arbitrio ſecùs facere, dum juratus.

(*g*) S. Th. 2.2.q 67. art. 4. in corp.

Univerſa Theologorum, & Canoniſtarum cohors, Sotus, Angelus, Sylveſter, Suarez, Sanchez, Reginaldus & Covarruvias (*h*) conveniunt in eàdem ſententiâ.

(*h*) Covarruvias in c. *Quamvis pactum*. 2. de pactis in 6. 1. p. 9. 6. n. 2.

CASUS XXIX.

Baldrius à Roſcio in Jus vocatus, ut ſolveret 300. libras ſibi mutuas datas abſque ſchedulæ teſtimonio, irritatus in Roſcium propter agendi modum, debitum inficiatur, paratus jurare ad inſtantiam Poſtulatoris, & ad Judicis nutum. Judex non ignorans, Baldrium laborare publicâ infamiâ, Roſcium verò probatæ bonitatis eſſe, antequam juramentum præſtaret Baldrius; illud exegit à Roſcio de veritate pecuniæ mutuæ datæ ad labefactandum tali medio perjurium debitoris, & ut ſibi via aperiretur ad ejus condemnationem ſignandam, cùm Roſcius inſuper teſtem haberet omni exceptione majorem de pecuniâ traditâ Baldio.

Judex potuitne hàc viâ procedere, ut benè & juſtè gereret negotium Roſcii?

Respons:

Judex non potuit ſine culpâ juramentum exigere à duabus partibus in materiâ controverſâ; nam in hoc caſu alterutrum ad perjurium induceret infallibiliter veritatem inficiando; idcireò Patres in Concilio Valentiæ anno 855. ſub Leone IV. talem agendi methodum ut deteſtabilem, impiam, & Religioni contrariam damnarunt (*i*): *Quia impia, & Deo inimica, & Chriſtianæ Religioni contraria, ex iniquiſſimâ, ac deteſtabili conſtitutione quarumdam ſæcularium Legum conſuetudo invaluit, ut in forenſi judicio litigantes ex utrâque parte contendentium æqualiter juramentum dare cogantur, ubi ſine dubio, duobus contra ſe jurantibus; unus perjurus efficitur: tanti ſceleris immanitatem & animarum perditionem dolentes, ſtatuimus, ut quicumque, uno juramento legitimè dato, quod ſecundùm Legem divinam humanæ controverſiæ finis eſſe debet; alterum è contrario juramentum opponere præſumpſerit, ab ipſis liminibus Eccleſiæ, quæ ſua impietate profanavit, excluſus, omnium Chriſtianorum conſortio, atque convivio reddatur extraneus; niſi ſe continuò admonitus, ad agendam pœnitentiam tanti reatûs, humili ſatisfactione inclinaverit.*

(*i*) Conc. Valent. 3. can. 11.

Verùm è contra, cùm Judex ab unâ partium duntaxat exigit juramentum, non eſt reus coram Deo perjurii ſecuti, etſi certò ſecuturum prævideret; nam, in rigore loquendo, non eſt ipſe, qui exigit, ſed Adverſarius, ad cujus inſtantiam petit tanquam perſona publica, & tanquam Legum executor. Ita ratiocinatur D. Thomas, cujus authoritatem retulimus in præcedenti quæſito (*k*).

(*k*) S. Thom. 2.2. q. 98. art. 4. in corp.

CASUS XXX.

Guido Præsbyter Diœceſis Laſcarræ verbis contumelioſis petitus à Rogerio Diacono, eundem citavit pro famæ reparatione ad comparendum coram Judice; an dictus Rogerius ſe præſentare tenetur?

Respons.

Si Rogerius eſſet Laicus, cum materia hujus

cauſæ

Digitized by Google

rum & diſciplinæ, in quibus Clerici tenentur habere proprium Epiſcopum pro judice ordinario, vel ejus vicem gerentem, ideòque ſine culpâ non patet ei legitimus recurſus ad forum ſæculare. Regula tradita habetur in Capitulari Caroli magni ſub anno 789. (*b*), optimè concordante cum Ordinationibus Concilii Calcedonenſis (*c*) medio ſæculo quinto habito: *ſi quis Clericus habet cum Clerico litem, aut negotium, proprium Epiſcopum ne relinquat, & ad ſæcularia judicia ne excurrat.* Corpus juris Canonici abundat aliis probationibus ſuper hâc materiâ.

(*b*) Capitul. Caroli magni c. 37.
(*c*) Conc. Calced. can. 9.

Prima habetur in Decretali Innocentii III. ad Piſanum Archiepiſcopum miſſâ, (d) in quâ vetat omnibus Clericis ſe ſubmittere ſæcularibus Judicibus; *Cùm non ſit hoc beneficium perſonale, cui renuntiari valeat, ſed potiùs toti Collegio Eccleſiaſtico publicè ſit indultum, cui privatorum pactio derogare non poteſt*; cujus Papæ declaratio fundatur ſuper Concilium Milevitanum, & Tertium Carthaginenſe, ubi Gratiani Canones reperiuntur. (*e*)

(*d*) Innoc. III. in cap. *Si diligenti*. 12. de foro compet. l. 2. tit. 2.
(*e*) Conc. Tolet. 3. c. 13. in can. *Mulia*. 42. & Conc. Carthag. 3. in can. *Placuit*. 43. 11. q. 1.

Secunda traditur à Gregorio IX. (*f*) ad Abbatem ſcribente his verbis: *licèt privatorum conſenſus eum, qui juriſdictioni præeſſe dignoſcitur, ſuum poſſit judicem conſtituere; Clerici tamen in Judicem non ſuum (niſi fortè ſit perſona Eccleſiaſtica, & Epiſcopi Diœceſani voluntas accedat) conſentire non poſſunt.* Super quo ait Gloſſa (*g*) *hic expreſſè patet, quòd Clericus in non ſuum Judicem, etiam Eccleſiaſticum, ſine conſenſu expreſſo ſui Epiſcopi, conſentire non poteſt*; Quod auctor Gloſſæ confirmat authoritate Canonis collecti ex epiſtolâ S. Innocentii I. (*h*) ad Victritium Rothomagenſem Epiſcopum ſcriptâ, & ex aliis duobus Canonibus à Gratiano relatis. (*i*)

(*f*) Greg. IX. can. *Significaſti*. 16. de foro compet.
(*g*) Gloſſa ibid. 2. Clerici tantùm.
(*h*) Innoc. I. ep. 2. c. 3. ad Victricium in c. *Non liceat*. 14. 5. q. 6.
(*i*) Can. *Nullus*. 1. & can. *Placuit*. 2. 9. q. 2.

Tertia porrò colligitur ex Honorio III. (*k*) ſtatuente, quòd Clericus ad Judicem ſæcularem recurrens contrà ſuum Epiſcopum, ſit anathemate percuſſus, & beneficiis privatus. Ita diſponit jus Canonicum obligans Guidonem ad ejus obſervantiam ſub gravi culpâ, & pœnâ non levi; cùm noſtra conſuetudo optimè concordet cum jure Canonico in caſu expoſito.

(*k*) Honor. III. in c. *Gravem*. 15. de exceſſ. Prælat. lib. 5. tit. 31.

Non militat autem eadem ratio quoad cætera delicta; non obſtante lege per Decretales ſtatutâ, In Galliâ Eccleſiaſtici habentur tanquam membra ſtatûs, & ſub hoc titulo dependent à Principum legibus, & ſuorum Officialium ſententiis in pluribus, & differentibus Caſibus. Nam etſi juxta Edictus plurimi, qui Privilegiati vocantur, quos videre licet in Dictionario ſententiarum Domini Brillon (*p*) quorum atrocitatis notitia non ſpectat ad ſolum Judicem Eccleſiaſticum, ſed etiam ad Laïcum; in quo caſu Eccleſiaſticus duobus Judicibus ſubjicitur; Eccleſiaſtico, ratione ſacrorum Ordinum, & Regio, utpote Regis ſubditus.

(*p*) Brillon. Dictionar. ſentent. v. *Cleric*. n. 2. & ſeqq. & v. *Judices*. n. 360. & ſeqq.

Non ſerit abs te hic advertere, 1. quòd licèt Concilium Tridentinum (*q*) largiatur privilegium Clericale omnibus Clericis gerentibus habitum, & Clericalem Tonſuram etiam uxoratis; attamen in Regno Galliæ conceditur, talis prerogativa ſolùm Clericis in ſacris, ſeu majoribus Ordinibus conſtitutis, ut habetur Edictis Ruſſinonenſe (r), & Molinenſe (s).

(*q*) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 6. de reformat.
(*r*) Edict. Ruſſinon art. 21.
(*s*) Edict. Molin. art. 4.

2. Quòd (delicto læſæ Majeſtatis excepto) permittitur Eccleſiaſtico ſua Remiſſio ad judicem Eccleſiaſticum, ſed cum judice Regio unitum in caſu privilegiato, ut apparet per ſententiam Conventûs Pariſienſis menſe Aprilis 1374. citatam à de Luca (*t*) in collectione ſententiarum, quâ Curia recurſum permiſit Clerico falſæ monetæ accuſato. Idem Curia conceſſit per decretum 22. Februarii 1586. cuidam Marcello Durando Decano Lavalli de veneficio accuſato (*u*) Presbyter (*x*) addit plures alias ſententias; eſtque Conſuetudo recepta, & roborata per edictum Melodunenſe (*y*), per Regis Declarationem Februarii 1678. & Julii 1695. (*z*) circa Eccleſiaſticam juriſdictionem omnia ſupradicta collecta ſunt ex conſultatione ſignatâ 24. Maii 1704. per Valentem Cauſidicum celebrem Curiæ Pariſienſis, & Noüet pariter Cauſidicum in quâdam Conſultatione 16. Maii ejuſdem ann. allegantes eadem decreta à nobis citata, animadvertentes inſuper, Eccleſiaſticum volentem ſe ſubjicere foro laico, non eſſe audiendum, ejuſque conſenſus eſſet inutilis, nec poſſet ſuum judicem ordinarium ſuâ Juriſdictione privare; nam ejus privilegium non eſt in gratiam perſonæ particularis, ad totius ordinis Eccleſiaſtici ex Declaratione Innocentii III. & Gregorii IX. ſuprà citatâ (*aa*).

(*t*) De luca l. 2. c. 8.
(*u*) Annas rob. lib. 1. rerum judicatarum.
(*x*) Preſbyter. cent. 1. c. 20.
(*y*) Edict. melodunenſe art. 2.
(*z*) Edict. 1695. 138.
(*aa*) Innoc. III. in cit. cap. *Si diligenti*. Greg. IX. in cit. cap. *Significaſti*.

3. Notandum in quibuſdam Provinciis, ut Normanniæ judices Regios gaudere poſſeſſione judicandi actiones ſimplicium injuriarum contra perſonas Eccleſiaſticas per longam temporis continuationem, quod fuit confirmatum per ſententiam Curiæ Rhotomagenſis 18. Novembris 1664. relatam a Baſnagio in primo Articulo de Conſuetudine illius Provinciæ, non obſtantibus Regiis declarationibus 1678. 1684. 1695.

Vide	Absolutio. Accusator. Accusatus. Adulter. Arbiter. Dominicæ et Festa. Ecclesiasticus. Testis.	CASUS	*Audentius.* *Marcellinus* & *Bertrandus.* *Blaſius Hermocrates* & *Ceſſelius.* *Antonius.* *Heribertus*, & *Galcherius.* *Heraclius*, & *Gilbertus.* *Marculius*, & ſeqq.

Jeſum, ut verum Meſſiam; & humani Generis Redemptorem. Tituli 9. & 10. Primi libri Codicis Juſtiniani Imperatoris circa eos verſantur, eademque materia in Titulo libri Quinti Decretalium tractatur. (*a*)

(*a*) Tit. 6.

Dagobertus primus ex Galliæ Regibus, Judæos à toto Dominio eliminavit ductus exemplo Siſibuti Viſigothorum Regis, qui omnes hujus furfuris ab Iberiæ Regno expulerat, demptis tantummodò iis, qui Chriſtianam fidem fuerant amplexi. Verùm labente curſu temporis adeò numero increbuêre, ut Philippus Auguſtus rursùm in exilium expulerit anno 1186. ſed pauco temporis intervallo, nam Ludovicus Hutinus copia pecuniæ laborans reditum permiſit anno 1315. magnâ argenti copiâ numeratâ. Tandem Curia Pariſienſis Decreto à Buchelio relato (*b*) ſtatuit, ne quis Chriſtianorum apud Judæos, qui forſan incogniti remanſerant, manſionem haberet, tanquam domeſticus, & familiaris, & ne quis Judæorum domi retinere poſſet Chriſtianos. Idem interdixerat Alexander III. in quinque ſuis Decretalibus (*c*). Bartholomæus Fumus Chriſtianos cohabitantes à peccato non eximit (*d*). *Cohabitare, & ſervire eis domeſticè in quolibet miniſterio* (peccata) *videntur mortalia : quia hæc habent periculum perverſionis annexum.* Dato tamen, quòd nullum ſubeſſet hujuſmodi periculum, gravi culpâ non damnat, dummodò eorum miniſterium non lœderet fidem Chriſtianam; *ſed ceſſante periculo ſubverſionis, & injuriâ fidei noſtræ, & contemptu, non video mortale.*

(*b*) Buchel. tom. I. pag. 752.

(*c*) Alex. III. in cap. *Judæi*, & in cap. *Ad hæc*. 8. & paſſim de Judæis &c. lib. 5. tit. 6.

(*d*) v. *Judæus*. n. 3.

Interdictum tamen non eſt mercaturam cum eis exercere, quando neceſſitas cogit, ut patet ex Decretali Innocentii III. (*e*) in margine citatâ.

Sunt etiam Judæi incapaces magiſtratûs, dignitatis, & Officii publici, juxta Decretalem ejuſdem Papæ in quarto Concilio Oecumenico Lateranenſi (*f*) neque Teſtes eſſe poſſunt ex Canonum Ordinatione (*g*).

Alexander III. & Innocentius III. decernunt, ne, ubi ſunt tolerati, è domibus egrediantur diebus Paraſceve, & Paſchatis, clauſis domorum januis, & feneſtris. (*h*)

Judæis inhibetur acquirere, vel emere quemcumque fundum immobilem in toto Regno, ut advertit Guido Papa, (*i*) Delphinatu excepto.

Judæi cùm jure merito collocentur in numero, & Catalogo Infidelium, applicanda eſt eis Doctrina tradita in titulo, *Impedimenta differentiæ Religionis*, quò lectorem remittimus.

Eccleſia vetat abſolutè celebrare matrimonium cum Judæis, neque familiariter converſari cum eis; & conſequenter commeſſationes tam activas, quàm paſſivas (*k*); & ob id Panormitanus colligit, mulierem Chriſtianam non poſſe ſine peccato eſſe nutricem infantis Hebræi (*l*), neque Chriſtianum poſſe uti operâ Medici Judæi in ſuis morbis (*m*).

Authoritas Eccleſiæ non ſe extendit ad cogendos Hebræos, ut Chriſti fidem amplexentur, cùm non ſint ejus Subditi ex defectu Baptiſmi, ut declarat Clemens III. (*n*).

(*e*) Innoc. III. in cap. *Poſt miſerabilem*. 12. de uſuris l. 5. tit. 19.

(*f*) Cap. *cùm ſit*. 16. de Judæis &c.

(*g*) Can. *Alieni* 23. 2. q. 7.

(*h*) Alex. III. in c. *Quia ſuper*. 4. Innoc. III. in cap. *Innonullis*. 15. eodem tit.

(*i*) Guido Papa deciſ. 399.

(*k*) Can. *Judæi*. 10. can. *Nullus*. 13. & can. *Omnes*. 14. 28. q. 4.

(*l*) Panormit. in dict. c. *Ad hæc*, cit.

(*m*) Cit. c. *Nullus*.

(*n*) Clemens. III. in c. *Sicut*. 9. de Judæis.

CASUS PRIMUS.

SUPREMUS Princeps è ſuo Dominio Judæos expulit, & bonis expoliavit, quæ mediis uſuris fuerant adepti, & fiſco ſubiecit; quæritur an licitè, an juſtè?

RESPONS.

D. Thomas à Du. iſ à Brabantiæ conſultus (*o*) ſuper hâc difficultate ſic reſpondit: *Cùm ea, quæ Judæi per uſuras ab aliis extorſerunt, non poſſitis* (Principes) *licitè retinere; niſi forſan eſſent talia, quæ à vobis, vel antecesſoribus veſtris hactenus extorſiſſent, conſequens eſt, ut ſi etiam vos hæc acceperitis ab eis, non poſſitis licite retinere. Si qua verò habent, quæ extorſerunt ab aliis, hæc ab eis exacta illis debetis reſtituere, quibus Judæi reſtituere tenebantur. Unde ſi inveniantur certæ perſonæ, à quibus extorſerunt uſuras*, debent eis reſtitui. Addit denuò Doctor laudatus, ſi verus bonorum Dominus inveniri non poteſt; *Alioquin* debent in pios uſus ſecundùm conſilium Diœceſani Epiſcopi, & aliorum proborum; vel etiam in communem utilitatem terræ, ſi neceſſitas immineat, vel expoſcat communis Utilitas, erogari. Ecce normam, cui Princeps ſe conformare tenetur.

(*o*) S. Thom. opuſc. 2. cap. 1.

CASUS II.

JUDÆO à Magiſtratu pœna pecuniaria mulctato, in beneficium Principis, an Princeps poſſit ſummam prædictam ſibi applicare, certò ſciens, omnia bona Judicati eſſe uſurarum labe infecta?

RESPONS.

Judicis ſententia jus nullum Principi conferre poteſt in allatâ hypoteſi; cùm majori facultate non gaudeat, quam ſimplex particularis; cum nequeat ſibi applicare alterius bona, etiam quâcumque accedente ſententiâ. Rationem reddit D. Thomas (*p*) *Pecunia autem pœnæ nomine ab uſurariis ablata retineri non poteſt, ſed in uſus prædictos debet impendi, ſi nihil aliud habeant, quàm uſuras.*

(*p*) S. Thom. cit. opuſc. ...

D. Thomas proponit, & ſolvit objectionem circa jus Principum exigentium bona per uſuras acquiſita: *ſi verò dicatur, quòd ex hoc Principes terrarum damnificantur, hoc damnum ſibi imputent, utpote ex negligentiâ eorum proveniens, meliùs enim eſſet, ut Judæos laborare compellerent ad proprium victum lucrandum, ſicut in partibus Italiæ faciunt, quàm quòd otiosè viventes, ſolis uſuris ditentur: & ſic eorum Domini ſuis reditibus defraudentur.* Additque prætereà paritatem; *Ità enim & per ſuam culpam principes defraudarentur reditibus propriis, ſi permitterent ſuos ſubditos ex ſolo latrocinio, vel furto lucrari. Tenerentur enim ad reſtitutionem ejus, quodcumque ab eis exigerent.*

CASUS

UT hujus Tituli materia funditùs elucidetur, à Juramenti definitione capiemus exordium; ſic à Theologis definitur: *Juramentum eſt Divini numinis atteſtatio*, id eſt; *Invocatio Divini teſtimonii ad faciendam fidem, promiſſionemque firmandam.* Ita ut Jurare nihil aliud ſit, quàm Deum vocare tanquam primam, & infallibilem veritatem in teſtimonium alicujus dicti affirmantis, aut negantis, aut promittentis, exorando, ut veritas eluceſcat, quando ſuæ fuerit placitum voluntati. Juramentum itaque, D. Chryſoſtomo teſte (*b*) eſt aſſumere, & conſtituere, ſeu offerre Deum tanquam ſponſorem noſtrarum aſſertionum.: *Vocare teſtem, & quaſi fidejuſſorem dare dictis.*

(*b*) S. Chryſoſ. hom. 9. in Acta Apoſt

Multipliciter dividitur Juramentum 1. in expreſſum, ſcilicet Deum invocando, vel aliquod ejus Attributum, ſive vivâ voce, ſive ſcripturis, ſive ſignis. manum elevando, more ordinario Laicorum; vel pectori admovendo, more Eccleſiaſticorum, vel tangendo Librum Evangeliorum, ex Decreto Pelagii Papæ, vel Reliquias, vel Crucifixum; quæ omnia præſtari poſſunt tam Judicis publicâ authoritate, quam uniuſcujuſque particularis arbitrio (*c*).

(*c*) Can *Heretamur.* 20. 3. q. 9.

2. In tacitum, & indirectum, e. g. per Cœlum, per talem Eccleſiam, per Evangelium, & cæteras Creaturas.

Communiter dividitur Juramentum in aſſertorium, promiſſorium, & execratorium, quæ omnia fient nota in deciſionibus ſequentibus.

Certò patet Juramentum eſſe licitum, cùm ſit res intrinſecè bona ſuâpte naturâ, & pertineat ad Actum Religionis, ſicut conſtat ex Divinis Litteris, tum Veteris, tum Novi Teſtamenti; & de facto Jusjurandum ſæpe neceſſarium evadit, ad fidem faciendam de re promiſsâ, vel propoſitâ.

Juramentum non ſolùm à Chriſtianis approbatur, & adhibetur, ſed etiam fuit in uſu apud Judæos, & ante Legem à Moyſe promulgatam, Abraham, Iſaac, & Jacob legitur per Dei Nomen juraſſe. In Lege Evangelicâ legimus D. Paulum nomen Domini invocantem, & pro teſtimonio aſſertæ veritatis aſſumentem: *Ego autem teſtem Deum invoco in animam meam* (*d*), ſcribit ad Corinthios, ut ſe vindicet à cujuslibet levitatis, & inconſtantiæ ſpecie, & ſuſpicionis umbram fugaret: *Teſtis enim mihi eſt Deus, quomodo cupiam omnes vos in viſceribus Jeſu Chriſti*, inquit ad Philippenſes (*e*). *Deus teſtis eſt* (*f*) ad Theſſalonicenſes, ut omnem avaritiæ ſuſpicionem à ſe removeat. Porrò ejuſdem tenoris eſt Epiſtola ad Romanos, ut certiores fierent ſe indeſinenter pro eis orare.

(*d*) 2. Cor. 1. 23.

(*e*) Philip. 1. 8

(*f*) 1. Theſſal. 2. 5. Rom. 1. 9.

Nimius tamen, & frequens Juramenti habitus non vacat à periculo; nam D. Auguſtini teſtimonio, conſuetudo jurandi in perjuria inducit; pariterque jurando culpa committitur, quoties non cohoneſtatur ïis conditionibus, quibus concurrentibus Jusjurandum licitum, & æquum evadit.

Conditiones autem Juramenti comites tres ſunt ex Divinâ Scriptura, ſimpliciter neceſſariæ ad tranſmittendam bonitatem in actum Juramenti; ita ut, his deficientibus, lethale, vel veniale delictum non abeſt.

Prima conditio in Jurejurando requiſita eſt juſtitia; hoc eſt, rem affirmatam, aut Juramento promiſſam juſtam licitam, ac honeſtam eſſe.

Secunda conditio eſt veritas, nempe affirmatum eſſe verum, & ut tale à Jurante certò dignoſci.

Tertia, & poſtrema eſt judicium; ſcilicet abſtinendum eſſe à Juramento, niſi hoc neceſſitas, aut prudentia exigat.

Verbis æquivocis, & reſtrictionibus mentalibus utentes ad declinandam Juramenti obligationem, proximum decipiunt, ſe obſtringunt perjurii crimine coram Deo duplicitatis inimico, qui invocandus eſt tanquam teſtis ſinceritatis, & veritatis.

Porrò quorumdam Caſuiſtarum opiniones tanquam errore ſcatentes ſunt rejiciendæ; e. g. jurandi ſine animo jurandi, vel non ſe obligandi ex vi juramenti, quaſi hæc perjuria non ſint, & non inducant debitum executionis.

Sententiæ hujuſmodi fuere à Clero Gallicano proſcriptæ 1700. ut mox recenſebimus cum aliis uſque ad 127.

PROPOSI-

Digitized by Google

PROPOSITIO LXII.

Qui jurat cum intentione non ſe obligandi, non obligatur ex vi juramenti.

CENSURA.

Hæ propoſitiones ſunt temerariæ, ſcandaloſæ, pernicioſæ, bonæ fidei illudentes, & Decalogo contrariæ.

id neceſſarium, aut utile ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas.... ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens, & ſtudioſa.

CENSURA.

Hæ propoſitiones temerariæ ſunt, ſcandaloſæ pernicioſæ, illuſoriæ, erroneæ, mendaciis, fraudibus, & perjuriis viam aperiunt: Sacris Scripturis adverſantur.

CASUS PRIMUS.

JOSSEUS ſibi videtur conſtitutus in neceſſitate jurandi in quibuſdam occaſionibus; An licitè poſſit?

RESPONS.

Extra hæſitationis aleam eſt, Joſſium in quibuſdam caſibus citra culpam juramento uti poſſe, quoties neceſſitas confirmandi veritatem aſſertam, quæ non ſit parvi momenti, id exigit. Nam eſtò,
(a) Eccli. 23. 12. Salomonis judicio (a), *Vir multùm jurans replebitur iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga*; Attamen aliquando urget neceſſitas juramenti, cujus finis eſt, ex Apoſtoli Doctrinâ, verita-
(b) Heb. 5. 16. tem difficulter creditam roborare (b) *ad confirmationem eſt juramentum*; Idemque docetur à D.
(c) S. Thom. in ep. ad Heb. ſec. 4. Thomâ (c): *Nihil enim aliud eſt jurare, niſi dubium confirmare*; Nam in rebus difficultatem non
(d) Idem in 3. ſent. diſt. 39. art. 1. in corp. Item 2. 2. q. 89. art. 1. in corp. patientibus, non opus eſt juramento (d): *Confirmatio autem in ſcibilibus per rationem fit, quæ procedit ex aliquibus naturaliter notis, quæ ſunt infallibiliter vera.* Sed cùm humana facta nequeant hominum auctoritate confirmari, utpote mendacio frequenter laborantium, tum defectu cognitionis, cùm neque arcana cordis, nec futura penetrare valeant, *ſed particularia facta contingentia hominum non poſſunt per rationem neceſſariam confirmari*; ad Deum recurrere oportet, qui eſt ipſa veritas, & ſapientia, in quem non cadit ignorantia, aut falſitas; & hoc propriè dicitur jurare: *Aſſumere autem Deum in teſtem, dicitur jurare; quia quaſi pro jure introductum eſt, & quod ſub invocatione Divini teſtimonii, dicitur, pro vero habeatur.* Semper laudatus Angelicus uſque hîc
(e) Idem ib. locutus (e).

Eſt igitur juramentum licitum, quod à D. An-
(f) S. Antonin. 2. p. ſum. Theol. tit. 10. c. 3. tonino definitur (f) ſic: *Juramentum eſt affirmatio, aut negatio de aliquo, ſcilicet facto, vel faciendo, ſacræ rei atteſtatione confirmata*; quod à D. Thomâ dividitur in aſſertorium, & promiſſorium
(g) 2. 2. q. 89. art. 2. in corp. (g). *Divinum autem teſtimonium quandòque inducitur ad aſſerendum præſentia, vel præterita & hoc dicitur juramentum aſſertorium: Quandòque autem inducitur ad confirmandum aliquid futurum, & hoc dicitur juramentum promiſſorium*; & eſt pariter ſpectans ad actum Religionis; *Juramentum*
(h) Idem ib. art. 3. in corp. (h), eſt actus Religionis, ſive latriæ; quo medio uti poſſumus ad humanas controverſias abſolvendas. Aliter ſentire, eſſet incidere in hæreſim Joannis Wiclephi à Generali Concilio Conſtantienſe
(i) Conc. Conſtan. ſeſſ. 8. damnatam 1414. (i), ut jacet in terminis: *Juramenta illicita ſunt, quæ fiunt ad roborandos humanos contractus, & commercia civilia.* Hoc eſſet pariter damnare praxim Sanctorum Patriarcharum
(k) Gen. 14. 22. Exod. 2. 21. 3. Reg. 17. 1. & 12. 8. Abraham, Iſaac, Jacob, Moyſis (k), & aliorum, tum Apoſtoli, qui frequenter non ſolùm veritatem ſimpliciter enunciaverunt, ſed juramento firmaverunt, adhibitâ Divini nominis invocatione in teſtimonium veritatis aſſertæ, quoties neceſſitas poſtulabat. *Teſtis enim mihi eſt Deus*; ad Romanos
(l). *Deus ſcit, quòd non mentior*, ad Corinthios (l) Rom. 1. 9.
(m); *Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior*; ad Galatas (n), ex quibus ma- (m) 2. Cor. 11. 31.
nifeſtè patet juramentum, juxta Auguſtini inter- (n) Gal. 1. 20.
pretationem (o). *Qui dicit*: Ecce coram Deo, quia non mentior, *jurat utique. & quid ſanctius hac juratione*? Additque, nullum ſanæ mentis inficiari poſſe, hunc loquendi modum juramentum (o) S. Aug. in ep. ad Gal. n. 9.
non eſſe (p): *Ridiculum eſt hoc putare*; ex quo deducit non eſſe habendum tanquam generale & abſolutum præceptum Domini in Evangelio Juſjurandum inhibentis; ſed explicandum, quoties (p) Idem l. 1. de ſerm. Dom. in monte c. 17. ſeu n. 51.
hoc fiat abſque neceſſitate, & prudentiâ, aut ex conſuetudine; in tali enim caſu nomen Domini deſpicitur, neque eſt actus Religionis, quo Deus colatur, ſed defectus debitæ reverentiæ. Eadem interpretatio currit in ſententiis quorumdam Pa-
trum (q), qui damnare videntur quemcumque ju- (q) S. Amb. in pſal. 118. ſerm. 14. n. 14. S. Baſil. in pſal. 14. S. Chryſoſt. hom. 17. in Matth. S. Athanaſ. ſerm. de paſſ. & cruc. Dom. ſub initium.
randi modum, ut Jacobus Apoſtolus (r) dicit: Ante omnia autem. *Fratres mei, nolite jurare, neque per Cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem ſermo veſter; eſt, eſt; non, non; ut non ſub judicio decidatis*; Cùm liquidò conſtet tum Patres, tum Apoſtolum ſuper laudatum non tollere de medio juramentum, tanquam rem de ſuâ naturâ, & intrinſecè malam; ſed propter periculum malæ conſuetudinis, & (r) Jac. 5. 12.
praxis. D. Athanaſius reipsâ juramento uſus eſt, ſe defendendo ab apocrypha accuſatione, quaſi intentaſſet prodere Conſtantium Imperatorem; Deum invocando elevatâ manu Apoſtoli exemplo: *Manu extenſâ, quod didici ab Apoſtolo, dum in meam ipſius animam teſtor. & ut ſcribitur in Libris Regum; juſjurandum concipio: Teſtis ſit Dominus; teſtis ſit Chriſtus ejus.... numquam in malum tui mentionem feci.*

Ut autem juramentum ſit licitum, tribus conditionibus ſtipari debet, videlicèt veritate judicio, & juſtitiâ: *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, & in juſtitiâ, & in judicio*; monet Jeremias (s). (s) Jer. 4. 2.
Juramentum ſecundùm ſe eſt licitum, & honeſtum ex D. Thomâ (t), *quod patet ex origine, & fine; ex origine quidem, quia homines credunt, Deum habere infallibilem veritatem, & univerſalem omnium cognitionem, & proviſionem: ex fine autem, quia juramentum inducitur, ad juſtificandum homines, & ad finiendum controverſias, ut dicitur ad Hebræos 6.* (t) S. Thom. cit. art. 2. in corp.

Ratio à laudato Doctore aſſignata circa trium conditionum neceſſitatem (u), nititur optimo uſu, & fine, propter quos adhiberi poteſt. Ad hoc igitur, ut uſus illius ſit honeſtus, non eſt temerè juramentum uſurpandum, ſed maturè & diſcretè; *Juramentum non eſt bonum, niſi ei, qui bene utitur juramento: ad bonum autem uſum juramenti duo requiruntur: 1. quidem, quod aliquis non leviter, ſed ex neceſſariâ causâ, & diſcretè juret; & quantum* (u) Idem ibid. art. 3. in corp.

Digitized by Google

Has igitur regulas ſibi habeat ante oculos propoſitas Joſſius, ut juramenti crimen evitet; & maximè cavere debet, ut circumſpectus incedat in neceſſitate examinandâ, ne ab apparente ſpecie veri decipiatur.

CASUS II.

JUVENALIS habitum contraxit frequenter juramento utendi, ſed in rebus ſibi certè notis, & veris; An ſemper lethaliter peccet?

RESPONS.

Non currit eadem ratio juramenti ac perjurii, nam hoc ſemper Dei contemptum imbibit, quod nunquam à gravi culpâ vacat; verùm primum, licèt careat neceſſitate, non includit formalem Dei contumeliam; ideoque tale juramentum aliquando nonniſi veniali culpâ notandum; juxta Doctrinam S. Thomæ (a): *Jurare ſine causâ, non directè opponitur illi præcepto* (non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum) *ſed indirectè. Directè autem opponitur ei jurare falſum, quia hoc eſt, quod confirmari non poteſt. Unde vana eſt juratio. Unde non oportet, quòd jurare ſine causâ ſemper ſit peccatum mortale, ſicut jurare falſum.* Non eſt igitur ratio aſſerendi, Juvenalem in noſtro caſu ſemper peccare lethaliter.

(a) S. Thom. in 3. ſenten. diſt. 39 quæſtiunc. 1. col. 3.

CASUS III.

PANSOPHIUS ſæpe hac jurandi formulâ utitur; Per Cœlum, verum eſt, quod dico: An peccet?

RESPONS.

Non cadit ſub dubio, quòd Panſophius peccet, cum ejus juramento deſint tres præmiſſæ conditiones requiſitæ ad licitum jurandi uſum, uti in præcedenti reſolutione explanavimus, ad quam Lectorem remittimus. Hoc evidenter conſtat ex reſponſione à Chriſto Domino Phariſæis traditâ (b): *Qui jurat in Cœlo, jurat in Throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum.* Quem textum ſic commentatur Auguſtinus (c), *Cùm juras per Cœlum, aut per terram, non arbitreris, non deberi Domino jusjurandum: quia per eum jurare convinceris, cujus Cœlum Thronus eſt, & cujus ſcabellum terra eſt.*

(b) Matth. 23. 22.

(c) S. Aug. lib. 1. ſerm. Domin. in mont. ſecundùm Matth. c. 17. ſeu n. 52.

CASUS IV.

URSINUS quoties jurat, his formulis utitur: *Per meam vitam, per meum caput*: An verè jurare dicatur, & an peccet, nullâ cogente neceſſitate?

RESPONS.

Ex Auguſtini Doctrinâ (d) colligitur, juramentum execratorium gravius eſſe præ cæteris; cùm ita jurans non ſolùm Deum vocat in teſtem, ſed in Judicem, & vindicem, ſi veritas dictis deſit. *Jurare videtur per execrationem, quod eſt graviſſimum jusjurandi genus, cùm homo dicit, ut illud feci, illud patiar.* Quando igitur Urſinus jurat per meum caput, per vitam meam, verum profert juramentum, quod reſolvitur in hæc verba: Deus mihi vitam eripiat, ſi mea dicta, vel promiſſa veritate careant. Jusjurandum Urſini eſt ergo verum & proprium juramentum, ideòque peccaminoſum; quippe quod neceſſitate deſtitutum, & pravo habitu contractum. Idem expreſsè inhibetur à Do- … cujus veritas in Evangelio manifeſtatur.

(d) S. Aug. in pſ. 7. n. 3.

CASUS V.

EUDESIUS à Superiore obedientiæ virtute jurare coactus in materiâ ſibi jam notâ, ſed cujus hic, & nunc eſt oblitus, loco petendi tempus, & moram, ut in mentem revocaret, illicò jurat ſe ignorare. An coram Deo juramenti ſit reus?

RESPONS.

Inficiari non poſſumus, Eudeſium hoc pacto jurantem peccaſſe; cùm tali juramento deſit ſecunda conditio ad licitè jurandum requiſita, nempe judicium, & prudentia; nam falsò jurat defectu negligentiæ in veritate examinandâ, eſtque indiſcretione, & temeritate notandus, quod adverſatur præcepto allegato: *Jurabis in veritate, & in judicio* (f).

(f) Jer. 42.

Noſtra ſententia fulcitur authoritate Auguſtini (g) dum inquit, homines non tantùm falſo juramento obſtringi, quando decipiunt, ſed etiam cum decipiuntur; *Homines enim*; infert Doctor laudatus, falſum jurant, vel cùm fallunt, vel cùm falluntur; aut enim putat homo, verum eſſe, quod falſum eſt, & temerè jurat, ex quâ doctrinâ ſequitur culpam non deeſſe, etſi materia juramenti merito veritatis eſſet ſuffulta, propter temeritatem, & inconſiderationem, dum ſe exponeret evidenti periculo vel verum, vel falſum indifferenter aſſerendi.

(g) S. Aug. ſerm. 180. aliàs 28. de verbis Apoſt. Jacobi c. 2.

CASUS VI.

OTHON quandoque venerabile Dei nomen jurat, nullâ habitâ actuali advertentiâ ad malitiam his verbis imbibitam; An, re ita ſe habente, culpæ reus exiſtat?

RESPONS.

Quidam Theologus (h) perperam hanc propoſitionem protulit: *Hominem nunquam peccare, niſi actualiter advertat ad moralem malitiam operis, aut omiſſionis.* Nam citra dubium peccatum committitur, quotieſcumque agitur contra Dei præceptum, vel dictamen conſcientiæ; cùm ad peccatum incurrendum, ſufficiat, quòd ejus malitia ſit voluntaria vel in ſe, vel in causâ. In propoſitâ hypotheſi Othon contra Dei Legem peccat, prohibentis aſſumere nomen Domini in vanum (i), *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtrà*; licèt enim careat actuali advertentiâ ad malitiam juramenti prolati, adhuc in causâ peccat, propter contractam jurandi conſuetudinem, quam deponere, & extirpare tenetur, omnem moralem diligentiam adhibendo. Tantum enim abeſt, ut ejus intentio contraria excuſet à culpâ, ut potiùs aggravet, cum obligetur animum applicare ad id, quod à Lege imperatur, aut interdicitur. Aliter ſequeretur abſurdum, videlicet blaſphemantem ex habitu contracto culpâ vacare, eò quia nihil actualiter cogitat de malitiâ blaſphemiæ à ſe vomitæ, quod ab omnibus Theologis omninò rejicitur (k).

(h) Laym. l. 1. trac. 3. c. 5. n. 13.

(i) Exod. 20. 7.

(k) De Sainte Beuve. tom. 1. c. 177.

R e s p o n s.

Ad præſentem difficultatem enodandam, diſtinctione opus eſt. Si enim Diogenes in actu jurandi interiùs habuit aliam intentionem, quàm poſtulans, jam convincitur reus deceptionis; 1. Namque duplici ſe delicto adſtringit, non tantùm propter damnum proximi decepti, ſed etiam ratione injuriæ contra Deum commiſſæ, quem auſus eſt vocare in teſtem, & protectorem ſuæ duplicitatis; cùm juramentum, ut habetur in Lege Codicis (a) ſit actus Religionis, quo jurans Deum aſſumit in teſtem ſuæ ingenuitatis, & fidelitatis; aut in Judicem, & Ultorem, ſi infideliter ſe gerat. *Jurisjurandi contempta Religio ſatis Deum Ultorem habet.* 2. Tenetur in foro conſcientiæ ad executionem promiſſi juramento firmati; juxta expreſſam D. Thomæ doctrinam (b). *Quando non eſt eadem jurantis intentio, & ejus, cui jurat, ſi hoc provenit ex dolo jurantis; debet juramentum ſervari ſecundùm ſanum intellectum ejus, cui juramentum præſtatur. Unde Iſidorus dicit: quâcumque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, itâ accipit, ſicut, cui juratur, intelligit; & quod hoc intelligatur de doloſo juramento, patet per id, quod ſubditur: dupliciter reus fit, qui & nomen Domini in vanum aſſumit, & proximum dolo capit.*

(a) Leg. *Jurisjurandi.* 2. cod. de reb. creditis, & jurejurando l. 4. tit. 1.

(b) S. Thom. 2.2. q. 89. art. 7. ad 4.

Verum equidem eſt, ſi Diogenes juramentum emiſit alio fine intento à poſtulante, procul à malitia eum circumveniendi, aut decipiendi, & bonâ fide proceſſit; non teneri promiſſa adimplere niſi ad menſuram intentionis jurantis: *Si autem jurans*, ſequitur D. Thomas, *dolum non adhibeat, obligatur ſecundùm intentionem jurantis; Unde Gregorius dicit 27. Moralium:* Humanæ aures talia verba noſtra judicant, qualia foris tonant; divina verò Judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur; & alibi (c). Si autem ſimpliciter juret abſque dolo; tunc in foro conſcientiæ non obligatur, niſi ſecundùm ſuam intentionem.

(c) Idem in 3. ſentent. diſ. 19. q. un. art. 3. quæſtiunc. 3. in corp.

CASUS VIII.

Papirius, à Reinerio interpellatus, an promiſſioni ſibi factæ ſatisfecerit; aſſeruit, & aſſertionem juramenti robore confirmavit, eſtò Reinerius conſtanter atteſtationi ſimplici fidem plenam adhibuerit, præciſo juramento. Petitur, an peccatum incurrerit, propter ſuperadditum juramentum?

R e s p o n s.

Jurabis in judicio (d) ecce unam ex conditionibus, ſine quibus juramentum vitioſum redditur, & illicitum; hoc eſt, non eſſe jurandum, ſeclusâ neceſſitate. *Ad bonum autem uſum juramenti duo requiruntur*, ait D. Thomas (e), *primò quidem quod aliquis non leviter, ſed ex neceſſariâ causâ, & diſcretè juret, & quantùm ad hoc requiritur judicium, ſcilicet diſcretionis ex parte jurantis.*

(d) Jer. 4. 2.

(e) S. Thom. 2.2. q. 89. art. 51. in corp.

Jam evidenter patet Papirium indiſcretè, & nulla preſſum neceſſitate juraſſe; cùm hoc non exigeret Reinerius, imò acquieſceret ſimplici atteſtationi Papirii. Juramentum igitur emiſſum temeritate non caret, & conſequenter à culpâ non vacat.

Prædicta concluſio D. Auguſtini authoritate *Ita ergo intelligitur præcepiſſe Dominum, ne juretur*, (inquit Pater laudatus) (f), *ne quiſquam ſicut bonum appetat jusjurandum, & aſſiduitate jurandi ad perjurium per conſuetudinem delabatur. Quâpropter qui intelligit, non in bonis, ſed neceſſariis jurationem habendam, refrenet ſe quantùm poteſt; ut non eâ utatur, niſi neceſſitate; cùm videt pigros eſſe homines ad credendum quod eis utile eſt credere; niſi juratione firmetur.* Ex præjacto fundamento infert citatus Doctor juramentum veritate carens, pernicioſum eſſe. *Falſa juratio exitioſa eſt;* juramentum verò veritate conjunctum rarò ſine peccato evenire; *Vera juratio pericloſa eſt;* & tandem juramenti omiſſionem tutiorem eſſe (g). Dictis addimus verba Synodi Lingonenſis 1404. à Buchelio citata: *Qui enim jurat abſque causâ, accipit nomen Dei in vanum; Qui ſummam veritatem nominat inaniter .... eandem veritatem contemnit.*

(f) S. Aug. l. 1. de ſerm. Dom. in mon. te c. 17. ſed n. 15.

(g) Idem ſerm. 180. aliàs 28. de verbis Apoſ. n. 4.

CASUS IX.

Alcimus, apprimè gnarus, ad juramentum ſine culpâ eliciendum tres conditiones in ſcriptura expreſſas requiri; videlicet veritatem, juſtitiam, & judicium, tanquam faculas neceſſitatem indigitantes; ultrà petit in quibus circumſtantiis neceſſitas jurantem excuſet à culpâ.

R e s p o n s.

D. Thomas (h) ſex caſus exponit, in quibus jurandi neceſſitas habet jurantem à culpâ eximium. Primò, quando materia juramenti eſt pacis concluſio. 2. Ad ſartam tectam tuendam propriam exiſtimationem. 3. Pro ſecuritate fidelitatis. 4. Pro cuſtodiendâ fidelitate Superiori præſtandâ. 5. Quandò major cautio requiritur pro re promiſsâ. 6. Porrò, quandò urget neceſſitas teſtificandi veritatem, quæ difficulter creditur. *Cauſæ autem, in quibus liceat jurare*, ait S. Doctor, *hæ ſunt; pro pace firmandâ, ſicut Laban juravit Geneſ.* 30. *Secundò pro famâ conſervandâ.* 3. *Pro fidelitate tenendâ, ſicut ſeudatarii jurant Dominis.* 4. *Pro obedientiâ implendâ, ſi præcipitur à Superiori aliquid honeſtum.* 5. *Pro ſecuritate faciendâ.* 6. *Pro veritate atteſtandâ; ſic juravit Apoſtolus Rom.* 1. *Teſtis eſt mihi Deus.* Itâ Alcimi interrogationi ſatisfaciendum.

(h) S. Thom. lec. 4. in ep. ad Hebræos 6.

CASUS X.

Severus vir ad ſolvendum promptus, ac idoneus indigens pro negotiatione 30000. librarum ſummâ, mutuas à Gabinio petit, cum onere reſtitutionis trium menſium ſpatio. Gabinius cæteroquin dives ſe daturum ſpondet, ſponſione juramento firmatâ: hoc propoſito mente retento, petendi diſpenſationem à juramento exhibito, in ipſo actu jurandi. Quæritur impræſentianum, num Gabinius tale potuerit juramentum elicere, & perjurium patraverit?

R e s p o n s.

Gabinius abſque perjurii labe nequit juramento Severo promittere cum intentione petendi diſpenſationem, & promiſſum non adimplendi. Ratio clarè patet, cùm ejus promiſſio, & jusjurandum habeant pro objecto materiam honeſtam, ac licitam, cujus executio eſt in ejus poteſtate. Rationem

Digitized by Google

ut factus eſſe verum id, quod juratur, ſecundum ſuam poſſibilitatem, niſi in deteriorem exitum vergat. Quod igitur Severo Gatinius ſpopondit, eſt licitum, & inſuper ab ejus volontate execurio pendet, & ex alio capite muneri ſuo non faceret ſatis; ſi ab onere contractæ diſpenſationem exigeret, utpote injuſtam, & ſimul indebitam. Concludendum eſt igitur, intentionem præfatam tendentem ad proximi deceptionem à culpâ non vacare; cùm obligatio tali pacto contracta non tantùm relationem habeat ad eum, in cujus favorem fuit exhibita, ſed ad Deum ipſum, utpote teſtem promiſſionis ingenuæ. Juxta hunc ſenſum accipienda eſt D. Auguſtini Doctrina, dum inquit (c). *Expectationem autem eorum, quibus iuratur, quiſquis deceperit; non poteſt eſſe non perjurus.*

(c) Epiſ. 12. aliàs 52. n. 19.

Vide: Perjurium: Caſus. *Laurentius.*

CASUS XI.

Lucilius promiſſione Jurejurando affirmatâ Juſtino ſpondet aliquid ſe executurum in gratiam ipſius intra menſem Martii, cujus temporis intervallo impotens fuit ad promiſſionem adimplendam; quam poſt tres menſes elapſos exequi poterat; An, tempore ſtatuto elapſo, adhuc vigeat obligatio juramento contracta?

Respons.

Obligatio Voti, & Juramenti pari inceſſu gradiuntur, utriuſque eadem eſt ratio; teſte divinâ ſcripturâ utramque veluti identificatam expulante (d). *Si quis virorum votum Domino voverit, aut ſe conſtrinxerit juramento, non faciet irritum verbum ſuum; ſed omne, quod promiſit implebit.* Ut igitur innoteſcat obligatio orta ex vi juramenti ſtatuto tempori affixa, quæ non potuit executioni mandari tunc temporis, bene quidem ſequenti; examinare opus eſt conſimilem obligationem ratione voti contractam, dum utrobique militat eadem paritas, & ratio.

(d) Num. 3. 4. 5. &c.

Hoc præmiſſo fundamento, noſtra opinio fert, ad hoc ut voti obligatio perſeverer poſt tempus à vovente ſtatutum, cujus executio in illâ temporis circumſtantiâ erat impoſſibilis, facta verò poſteà poſſibilis, perpendendùm eſſe, an circunſtantia temporis, quo votum fuit elicitum, ſed pro executione impoſſibile, fuerit cauſa primaria motiva voti eliciti, ità ut hac circumſtantiâ deficiente, votum non fuiſſet emiſſum; quo caſu ceſſaret totaliter voti obligatio. Doctrinam illuſtremus exemplo; Joannes votum elicuit ingrediendi Ordinem Theatinorum in Domo Pariſienſi, ità diſpoſitus, quòd ſi menti occurriſſet negatio ſuæ petitionis facienda à Capitulo domûs jam prædictæ, & adhuc urgeri ad alterius Religionis ingreſſum, tale votum non emiſiſſet; proculdubio in dictâ hypotheſi excluſus à profitendo individualiter in eâ Domo, eſſet liberatus ab onere vi voti contracto; & illius obligatio totaliter extingueretur; nam circumſtantia individualis Ordinis Theatinorum fuit motivum primarium eliciti voti, quod numquam eliciiſſet, ſi poſt præviſam excluſionem, in aliâ Religione profeſſionem emittere cogeretur.

ſſius: Si in vovendo prius cogitavit de Religione quam ... intrando; & poſtea elegit talem Religionem, vel 6.
talem locum; obligatur ſimpliciter ad Religionem. Unde ſi non poteſt in illâ, quam elegit, recipi, debet aliam quarere. Si autem primò, & principaliter cogitavit de tali Religione, vel tali loco; in voto ſuo intelligitur hæc conditio, ſi illi volunt eum recipere; aliàs eſſet indiſcretum votum. Si autem dubitet, quomodo ſe in vovendo habuerit, debet tutiorem viam eligere; ne ſe diſcrimini committat.

Doctrina voti præmiſſa pariformiter juramento applicanda eſt. Si enim tempore promiſſionis juramento firmatæ aliquo tempore determinato; & tunc promittens erat taliter diſpoſitus, ut adhuc promiſiſſet, etſi prævidiſſet in temporis circumſtantiâ ſtatutâ adimplere non poſſe, vivit obligatio juramenti pro alio tempore, quo executio poſſibilis redditur. Fiat hypotheſis; Jacobus Paulo promiſit jurejurando libras centum Calendis Maii ſe præbiturum, adeò diſpoſitus, ut datâ impoſſibilitate pro die fixâ, adhuc pro menſe Junii promiſiſſet; licèt Jacobus ſit impotens ad promiſſi executionem pro die aſſignatâ, tenetur adimplere menſe Junii, impoſſibilitate ſublatâ. Aliter dicendum eſt, ſi in actu promiſſionis, ità reſpectum habuiſſet ad notatam temporis circumſtantiam, ut alio tempore noluiſſet obligationem contrahere. Quod ſi incidat dubium de obligatione ut ſic generaliter, ſcilicet non tantùm pro tempore indicto, ſed etiam pro alio; tunc in dicto caſu tenetur, ut D. Thomas docet de voto, tutiorem partem pro animæ tranquillitate ſequi, ſcilicet exequendo promiſſum, quandò poſſibilitas adeſt.

Facilè applicari poteſt Doctrina D. Thomæ caſui expoſito; cum Lucilio incumbat ſuam conſcientiam diſcutere, quomodo eſſet diſpoſitus tempore promiſſionis, ſe gerendo juxta methodum nuper traditam.

Cæterùm placeat animadvertere, juramenti obligationem ceſſare ex condonatione illius, in cujus gratiam eſt emiſſum; idcircò Lucilio obligationem juramento contractam remittente, ceſſaret onus executionis reſpectu Juſtini.

CASUS XII.

Paschalis Præfectus exercitûs votum elicuit ſuſcipiendi peregrinationem ad D. Balmam in Provinciâ, & votum juramento munivit. Rex factus conſcius hujus promiſſionis interdixit executionem, eò quòd opus haberet perſonali ejuſdem aſſiſtentiâ. An Regio juſſui obtemperare teneatur abſque culpâ perjurii, vel votum exequi, Regis prohibitione non obſtante, causâ obedientiam Deo præſtandi, qui jubet vota elicita adimpleri?

Respons.

Haud dubium eſt, votum ad peccatum non obligare ex D. Auguſtino allegato in Canone: *Juramentum non ob hoc fuiſſe inſtitutum invenitur, ut eſſet vinculum iniquitatis.* Cùm igitur adimpletio

Digitized by Google

(b) Colloq. Lucionis 7. q. 3. tom 1. Gener. Theol. mor. tom. 5. trac. 3. c. 2. quæſt. 12. &c.

videtur excuſatus eſſe à faciendo quod juravit (b).

CASUS XIII.

Epimenides Sacerdos pietate, & Doctrinâ præditus, ſibi humiliter conſcius non eſſe ad Prælaturam idoneum, neque ad alias Dignitates, votum elicuit nullam acceptandi, & ſimùl reſpuendi quamcumque à Superioribus oblatam. An votum hojus naturæ ſit licitum, & an poſſit, & debeat adimplere?

Respons.

Ultrò concedimus aliquandò reſpui poſſe Prælaturas, & ſuperioritates, quandò rationabilis cauſa intercedit; ſed imprudenter elicitur juramentum de nullâ unquam acceptandâ, cum tale jusjurandum poſſit adverſari Divinæ Providentiæ Ordini, & ſit impeditivum obedientiæ legitimo Superiori debitæ. Undè infertur, dictum Sacerdotem non potuiſſe tale votum elicere, neque pertinaciter reſiſtere Superiorum præcepto obligantium Prælaturæ, vel Dignitati ſe ſubmittere.

Noſtra ſententia ad amuſſim cohæret Doctrinæ D. Thomæ nixæ authoritate D. Gregorii, & exemplis Moyſis & Jeremiæ (c) *Quamvis prælationem fugere, poſſit quandoque ex bona procedere, tamen pertinaciter reſiſtere, ſemper malum eſt, ſicut in Gloſſâ Gregorii Hieremiæ, I. qui hoc probat exempla Hieremiæ, & Moyſis, qui cùm primò recuſaſſent prælationis officium, ad ultimum humiliter obedierunt. Unde hujuſmodi juramentum incautum reputatur; quia quantùm in ſe eſt, divinæ providentiæ præjudicat, & obedientiam ad Superiores excludit, quibus in hoc* (inferior) *obedire tenetur.*

(c) S. Thom. in 3. ſent. diſt. 39. quæſtiunc. 1. ad 3. q. un. art. 3.

CASUS XIV.

Maximinus juramento ſe obſtrinxit, ſe aliquid facturum ex ſuâ naturâ neque bonum, neque malum; ſed indifferens; partim bonum, & partim malum, hoc eſt, dubium; tenetur-ne in foro animæ juramentum adimplere, nec ne?

Respons.

Quemadmodùm juxtà D. Thomam (d) adimplendum eſt juramentum, quando eſt de re bonâ, ſecùs ſi de malâ; itidem quando materia eſt partim bona, & partim mala, obſervandum eſt quoad eam partem, quæ eſt honeſta ſolummodò, in ſuppoſito quod materia voto ſubjecta, ſit diviſibilis. Sed quandò voti materia eſt dubia, conſulendus eſt ſuperior vel pro diſpenſatione, vel executione; Hæc Regula in praxi à Maximino ſervanda. *Si partim bonum, partim malum,* ait S. laudatus, *partim eſt tenendum, partim frangendum. Si verò dubium, non eſt authoritate propriâ, ſed Superioris interpretatione, frangendam.*

(d) S. Thom. lib. 3. ad Hannibaldum diſt. 39. q. 2. art. 2. in corp.

Idem docet alibi Angelicus (e) addens pariter, in caſu dubii Epiſcopum facultate diſpenſandi gaudere. *Quandoque verò aliquid ſub juramento promittitur; de quo dubium eſt, utrùm ſit licitum, vel illicitum, proficuum, vel nocivum, aut ſimpliciter, aut in aliquo caſu, & hoc poteſt quilibet Epiſcopus diſpenſare.*

(e) Idem 2. 2. q. 89. art. 9 ad. 3.

CASUS XV.

Memnas in Sylvâ à Latronibus aggreſſus fuit

D. Thomas alibi laudatus reſolvit difficultatem in terminis (f) *In juramento, quod quis coactus facit, duplex eſt obligatio, una quidem, quâ obligatur homini, cui aliquid promittit: & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille, qui vim intulit hoc meretur, ut ei promiſſum non ſervetur.* Quòad obligationem relativè ad Deum contractam, equidem valere non dubitamus, ſed diſpenſatione tolli poſſe propter jusjurandum annexum. *Alia autem eſt obligatio,* ſequitur laudatus, *quâ quis Deo obligatur, ut impleat, quod per nomen ejus promiſit, & talis obligatio non tollitur in foro conſcientiæ: quia magis debet damnum temporale ſuſtinere, quàm juramentum violare.*

(f) S. Thom. 2. q. 89. art. 7. ad 3.

Addidimus clauſulam in Reſponſione, *dummodò legitimam diſpenſationem non obtineat*; quippe quòd non tantùm poteſt à legitimo Superiori diſpenſari, ſed in foro Juſtitiæ poteſt prætendere reſtitutionem omnium damnorum, quæ propter fures paſſus eſt: *Poteſt tamen repetere in judicio quod ſolvit, non obſtante quòd contrarium juravit,* addit D. Thomas; *quia tale juramentum vergeret in deteriorem exitum: eſſet enim contra juſtitiam publicam. Romani autem Pontifices ab hujuſmodi juramentis homines abſolverunt non quaſi decernentes, hujuſmodi juramenta non eſſe obligatoria; ſed quaſi hujuſmodi obligationes ex juſtâ cauſâ relaxantes.* Eadem quoque facultas reſidet in Epiſcopo.

Confirmatur deciſio per Decretalem Epiſtolam Innocentii III. ad Archiepiſcopum Senonenſem miſsâ ab eodem conſulti de præſenti materiâ; *Duximus tibi reſpondendum, quòd non eſt tutum, quemlibet contra juramentum ſuum venire, niſi tale ſit, quòd ſervatum vergat in interitum ſalutis æternæ.*

Hinc deducitur, tantum abeſſe, ut Herodes teneretur ſervare juramentum præſtitum Hærodiadi, utè converſo ut nullum & irritum debebat reſpuere, ut pote quod præſtari nequibat ſine culpâ aſſentiendo neci D. Joannis Baptiſtæ.

Nimis futilis objectio tentans excuſare Memnam à repetitâ obligatione, quia Graſſatores cogentes Memnam ad muniendam promiſſionem jurisjurandi vinculo grave delictum contraxère: nam etiam uſurarius in eodem caſu renuens pecuniam dare mutuam, niſi interpoſito juramento ſolvendi uſuras, indubitanter peccat, & hoc non obſtante quòd juramentum, licèt neceſſitatis vi extortum quod elicuit, ſervare obligatur; ut patet ex Deciſione Alexandri III. (g) reſcribentis ad Epiſcopum Biſeliæ in Regno Neapolitano: *Si verò* (Debitores) *de ipſarum* (uſurarum) *ſolutione juraverint: cogendi ſunt Domino reddere juramentum: & cùm uſuræ ſolutæ fuerint, creditores ad eas reſtituendas ſunt Eccleſiaſticâ ſeveritate, ſi neceſſe fuerit, cogendi.* Idem cohærenter Judicium faciendum in caſu Memnæ.

(g) Alex. III. in cap. Debitores 6. de jurejurando.

CASUS XVI.

Mutius Judex Regius obligavit Claudium puerum decennem, vel duodennem, ad præſtandum juramentum tanquam Teſtem in cauſâ magni momenti; An Judex jus obligandi habuerit, & an pueri juramentum ſit validum?

Respons.

Ad hujus quæſiti Reſolutionem præmittendum eſt cum D. Thomâ, juramenti vinculo vocari Deum in Teſtem veritatis aſſertæ, & conſequenter maximam reverentiam adhibendam: *Et quantùm ad hoc, debetur juramento maxima reverentia.* Atqui

pueri.

Digitized by Google

[illegible] ; cùm nequeat ſententiam ferendam pueri teſtimonio fulcire, cùm ejus juramentum ſit à parte rei nullius valoris.

CASUS XVII.

Guerieus Chriſtianus habitans Petrini Metropolis Imperii Sinenſis mutuos dedit centum Scutos Gentili Sinenſi, quos progreſſu temporis eſt inficiatus. Hinc quæſtio inſtituitur, an citando ſuum Debitorem coram Judice poſſit exigere juramentum, ſciens prudens juraturum per falſos Deos?

Respons.

Difficultas conſimilis fuit à Publicolâ D. Auguſtino propoſita; quo Duce, & Authore facilè nobis occurrit reſolutio, aſſerendo, eſſe licitum, ac permiſſum fideli petere, & accipere juramentum ab Idololatrâ. *Alia ergo quæſtio eſt*, ſic magnus Doctor Eccleſiæ laudatus
(a) S. Aug. ep. 47. alias 154. [a], *Utrùm non peccet qui per falſos Deos ſibi jurare fecit: quia ille, qui ei jurat, Deos falſos colit. Cui quæſtioni poſſunt illa teſtimonia ſuffragari, quæ ipſe commemoraſti de Laban, & Abimelech; ſi tamen Abimelech per Deos ſuos juravit; ſicut Laban per Deum Nachor. Hæc, ut dixi, alia quæſtio eſt, quæ me meritò fortaſſis moveret; niſi illa exempla occurriſſent de Iſaac, & Jacob, & ſi qua alia poſſunt inveniri.*

(b) Gratian. §. ſic etiam. 1. 22. q. 1. Gratianus [b] allegat textum D. Auguſtini ferè iiſdem verbis, cui annectit exemplum Ju-
(c) L. 1. Machab. c. 8. dæorum, qui fœdus iniêre cum Romanis [c], quod proculdubio fuit ſtipulatum à Judæis jurantibus per Deum verum, & à Romanis per eorum apocryphos Deos. *Sic etiam*, idem ait, *cùm in libro Machabæorum Romani leguntur pacem firmaſſe cum Judæis: intelligendi ſunt juraſſe per falſos Deos, ſicut & Judæi juraverunt per Deum verum.*

Hoc non obſtante animadvertendum eſt Chriſtiano non licere Paganum ad jurandum impellere per falſos Deos; quia interdictum eſt, aliquem ad peccatum inducere. Verùm ſi dictus infidelis ſeſe offerat, ad juramentum ponendum, quolibet amoto ſcrupulo, accipi poteſt; quoniam & ipſe Deus perſæpe bonum à malo depromit. *Licet malo uti propter bo-*
(d) D. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4. *num*, ait D. Thomas [d] *ſicut & Deus utitur, non tamen licet aliquem ad malum inducere.* Unlem debitorem ad juramentum præſtandum [illegible] 27. c. 1.
per ſua Idola; verùm in hypotheſi, quòd à Chriſtiano de centum nummorum reſtitutione poſtulatus, ſe ultrò judici offerat ad juramentum exhibendum, nulla ratio convincit, aſſentiri non poſſe.

CASUS XVIII.

Hieronymus Canonicus Eccleſiæ Cathedralis Nolenſis, juramenti vinculo ſe obſtrinxit tempore ſuæ inſtallationis, ſervare omnes Capitulares Conſtitutiones. Poſt aliquod tempus animadvertit, unam ex iſtis, eſtò legitimam, practicè minimè ſervari ab ullo Canonicorum Confratrum, ab integri ſæculi ſpatio. Utrùm à culpâ vacet, aliorum veſtigia ſequendo?

Respons.

Quæcumque Lex omnibus ſolemnitatibus munita amittere poteſt vim obligandi per contrariam conſuetudinem, quandò fit generalis; quinimò ex Decreto Juſtiniani Imperatoris in Canone laudati [g] talis conſuetudo, dummo- (g) Juſtinian. in l. 1. inſtit. tit. 2 in can. diuturni 6. diſt. 18.
dò nihil contineat vitioſum, gerit locum veriſſimæ Legis: *Diuturni mores conſenſu utentium approbati, Legem imitantur*; quod adæquatè cum jure antiquo concordat [h] *Inveterata con-* (h) Leg. de quibus 32. §. 1. de legib ſenatûſqueconſultis l. 1. ff. tit. 3.
ſuetudo pro Lege non immeritò cuſtoditur; & hoc eſt jus, quod dicitur moribus conſtitutum. Quæ omnia limitanda ſunt circa Legem humanam, cum reſpectu naturalis, aut divinæ nihil immutari poſſit, ex doctrinâ Gregorii IX. in ipſius Decretali [i]. (i) Greg. IX. in cap. *Cùm tanto.* fin. de conſuetud.

Cùm hæc ita ſe habeant, à fortiori concedendum eſt, Legem particularem, aut ſimplex ſtatutum omni vi obligatoriâ ſpoliari, quando contra illud militat contraria conſuetudo ab immemorabili. Hinc legitimè infertur, Hieronymum nullum delictum incurrere, ſectando conſuetudinem jam in poſſeſſione exiſtentem apud Capitulum non ſervandi prædictam Conſtitutionem; neque ſcrupulo torqueri debet juramentum violandi, quippe quòd iſtud non cenſetur eliciuiſſe, niſi dependenter à legitimâ praxi, & obſervantiâ Legum, quæ hic, & nunc vigent, vel vigere debent in ſuo robore; non verò quoad illas, quæ jam obſoleverunt per diſſuetudinem à ſæculo introductam, & poſſeſſione firmatam.

JURAMENTI DISPENSATIO.

Vide Perjurium.

Digitized by Google

PERGRATUM futurum Lectoribus, exiſtimamus, ſi cum Yvone Carnotenſi (*a*) obſervemus: 1. Quantum ſit ſtatuendum diſcriminis inter inveſtituras, quarum jus ſibi ſumpſerunt olim quidam Imperatores, ut Henricus III. atque Henricus IV. tradendo Prælatis annulum ac pedum paſtorale, quæ ſymboli rationem præ ſe ferunt in Epiſcopo ſpiritualis affinitatis, quam cum Eccleſiâ ſuâ contrahit, quæque plurimis noſtris Conciliis tanquàm illicitæ ac ſimoniacæ reprobatæ fuerunt, ac condemnatæ. 2. Juramentum fidelitatis, quo ſeſe obligat Epiſcopus ergà Regem Galliæ, non ſpectare niſi ad temporalem tantummodò Sedis Epiſcopalis reditum, cujus poſſeſſio viris Eccleſiaſticis non vindicatur niſi ex humano jure: *Quæ conceſſio*, ait celeberrimus iſte Carnotenſis Epiſcopus, *ſive fiat manu, ſive nutu, ſive linguâ, ſive virgâ, quid refert? Cùm Reges nihil ſpirituale ſe dare intendant: ſed tantùm aut votis potentium annuere, aut villas Eccleſiaſticas, & alia bona exteriora, quæ de magnificentiâ Regum obtinent, Eccleſiæ electis concedere.*

Advertendum eſt, jus ad beneficia, quod obtentum fuit vi juramenti fidelitatis à Prælatis recenter deſignatis præſtiti in Regiis manibus, non ita antiquum eſſe, quemadmodùm oſtendemus poſteà, & ſicut plurimi primi ordinis authores Gallicani ipſammet prædicti juramenti præſtationem impugnaverunt tanquàm à communi jure prorſùs abhorrentem, (*b*) quo fertur, Eccleſiam eſſe ipſo jure liberam ab omni juramento fidelitatis, etiam juxtà interpretationem Cujacii juris in Scholâ Bituricenſi quondàm Profeſſoris.

Suam verò fulciunt opinionem authores prædicti eo potiſſimùm fundamento, quòd ſcilicet Eccleſia numquàm moriatur, & poſſeſſio bonorum ac jurium, quibus gaudet, cenſeatur nullo temporis momento ceſſare, ut docet Baldus, (*c*) adeo ut Eccleſia, quæ ſemel venit in poſſeſſionem rei alicujus, eandem in perpetuum poſſideat, & cùm Eccleſiaſtici non ſint ejuſdem niſi diſpenſatores, vel adminiſtratores, non verò proprietarii, videatur, nihil cauſæ eſſe debere, cur iidem ejuſmodi juramentis adigerentur, quæ nunquàm, niſi quantùm ad prædia juris Clientelaris, exigi conſueverunt. Atque reverà eodem innixi fundamento Prælati quidam, ac inter alios quidam Archiepiſcopus Auſcitanus, & Epiſcopus Nannetenſis quidam non priùs ſeſe ejuſmodi juramento voluerunt obligare, quàm ad illud idem præſtandum Arreſtis condemnati fuerint, ſicut etiam Arreſtis fuit damnatus ad illud exhibendum Raouldus Archiepiſcopus Remenſis, de quo loquitur Yvo Carnotenſis in Epiſtolâ ſuâ ad Paſchalem II. (*d*)

En quas eâ de re Bouchelius proponit obſervationes, (*e*) à quo refellitur prædictorum Authorum opinio, & ejuſdem penitùs evertuntur fundamenta, aſſerendo 1. Ut Eccleſiaſtici, non minùs quam Laici, poteſtati Regiæ ſubjiciuntur; nec poſſident Beneficiales reditus niſi ex ipsâ Principis authoritate, æquum eſſe, ab iiſdem ipſi promitti tùm reverentiæ, tùm fidelitatis obſequium, quo ab omnibus ſuis aliis ſubditis ſine ullâ diſtinctione colendus eſt juxtà doctrinam duorum Apoſtolorum S. Petri atque S. Pauli & quemadmodùm docent unanimiter Patres Eccleſiaſtici. ac inter alios S. Auguſtinus, cujus verba alibi referimus, (*f*) & S. Chryſoſtomus (*g*) ſcribens in Epiſtolas S. Pauli. 2. Siquidem Eccleſiaſtici ſint illius Reipublicæ membra, ex quâ oriundi ſunt, eos eſſe Legibus ſupremi Principis ſic obnoxios, quantùm ad ſuos temporales reditus, quemadmodùm Baldus (*h*) & vulgus omnium Juriſconſultorum fatentur, ut iiſdem obſequentes debeant *etiam propter conſcientiam* ſeſe exhibere; ſecundùm S. Paulum; adeoque nequeant eaſdem ſine peccato perfringere; ut alibi demonſtramus authoritate S. Thomæ, atque evidenter patet ex Canone quodam, qui ſecundùm Gratianum, Yvonem Carnotenſem, & Burcardum, excerptus eſt ex ſcriptis S. Auguſtini, & cujus verba leguntur in Canone decimo ſexto Concilii Toletani, ut obſervant Romani Correctores, in quo ſic fertur: *Si quis Laicus juramentum violando, profanat, quod Regi & Domino ſuo jurat ..... anathema ſit. Epiſcopus verò, Presbyter & Diaconus, ſi hoc crimen commiſerit, degradetur* (*i*). Quod quidem antiquum jus licet etiam cernere verbis expreſſis confirmatum à ſummis Pontificibus Adriano, & Leone VIII. in gratiam Caroli magni, atque Othonis primi, in duobus Canonibus, quos ibidem ad marginem indicamus (*k*). Non debent igitur obſiſtere prædictæ Legi, quæ eſt Monarchiæ Galliarum coæva, ut deindè inferiùs advertemus.

Quod

(*a*) Yvo Carnot. Ep. 60.

(*b*) Cujacius l. 4. de Feudis. tit. 101.

(*c*) Bald. in Leg. *Edicto*. fin. cod. de Edicto Divi Hadriani tollendo, &c. l. 6. tit 33. & in Leg. unic. cod de caducis tollend. lib. 6. tit. 51.

(*d*) Yvo Carnot. Ep. 187.

(*e*) Bouchel Biblioth. can. v. *Fidelitas*.

(*f*) S. Aug. in can. *Quo jure*. diſt. 8.

(*g*) S Chryſoſt Hom. 23.

(*h*) Bald. in cap. *Cum omiſſis*. de eo qui mittitur in poſſeſſ. lib. 2. tit. 15.

(*i*) In can. *Si quis*. 19. 22. q. 5.

(*k*) Can. *Hadrianus*. 22. & can. *In Synodo*. 23. diſt. 63.

Digitized by Google

tatis juramentum exhibens Regi, nihil quidquam ſimile facit neque contrahit, aut ſuſcipit in ſe ejuſmodi obligationes ergà Principem, cui promittit tantummodò, futurum ut ei, quam ſicut ſupremo ſuo Principi debet, ſervet fidelitatem nullo nunquàm in caſu, nullâque de causâ, violandam. Quid æquitati magis conſentaneum eſt, Quodnam verò Eccleſiæ detrimentum indè poteſt accedere? Nonne debet Epiſcopus Principi ſuo ſubjici quoad omnia, quæ ſpectant ad politicum regimen, quanquàm etiam nullis temporalibus bonis impreſentiarum gauderet? uno verbo fidelitas & clientela, quas laïcus aliquis profitetur, ſolemnem actum important, quo ſeſe ſui Domini clientem eſſe, palàm agnoſcit ac confitetur; juramentum autem fidelitatis Epiſcoporum nihil aliud inducit, quàm ſimplicem obligationem, Regem tanquàm ſuum legitimum ſupremum Principem ſemper habendi, & meram neceſſitatem officii, quo teneantur, ad nihil unquàm ſuſcipiendum, quod eidem poſſit ullo modo nocere, & ad obſequium ipſi præſtandum in omnibus, quæ tùm dignitatem, quâ inſigniuntur, tùm ſacrum miniſterium, cui toti devoventur, poterunt decere. Atque reverà hoc ipſiſſimum eſt juramentum fidelitatis, quod Hincmarus Epiſcopus Laudunenſis olim præſtitit: En ejuſdem verba, prout referuntur ab Aimonio in eâ, quam conſcripſit, Hiſtoriâ: (a) *Quia modò*, inquit, *fidelis & obediens ero Domino Carolo Regi, ſeniori meo, ſecundùm miniſterium meum, ſicut homo ſeniori ſuo. Anno* 870. ſed Epiſcopus omnis profitendæ clientelæ conſtituitur immunis ex ipſâ prædiorum clientelaris juris extinctione, ac temporalis reditûs, qui Epiſcopali ejus ſedi annexus eſt, quemadmodùm ait Bouchelius. (b)

(a) Aimonius, l. 5. c. 24.

(b) Bouchel Biblioth. canon v. *Juramentum fidelitatis.*

Ex prædictis ſatis apertè colligitur, opinionem ergò laudatorum Autorum intelligi non poſſe, niſi de fide, ac clientelâ, quas perperàm permiſcent cum ſimplici juramento fidelitatis, aut de ſolo tempore, quo perſecutionibus Eccleſia jactabatur, & bonis temporalibus nuda, ſolâ ſpirtualis poteſtatis prærogativâ præſtabat, nequaquàm autem de ſtatu, quem deinceps experta eſt ex illâ divitiarum abundantiâ, quibus tùm liberalitate Principum, tùm Populorum largitionibus, cumulata eſt; neque etiam de tempore, quo Epiſcopi facti ſunt, ex prodigioſâ nimis tot tantorumque bonorum ſuæ dignitati acceſſione, potentiores: atque hinc eſt, quòd inter rationum momenta, quibus vindicantur immunitates Eccleſiæ Gallicanæ (c), Illud potiſſimùm referatur, quòd nimirùm anno 921. Carolus III. cognomine dictus Simplex, omnibus Epiſcopis Imperii ſui imptimis quàm maximè commendaverit, ut ei religioſiſſimè ſervarent, quam ei juramento conſtrinxerant, fidelitatem: *Debitam, quam nobis polliciti eſtis, fidelitatem.* Quæ ipſiſſima ſunt ejus verba.

(c) Probationes immunitatum Eccleſ. cap. 14. n. 20. pag. 336. Edit. anni 1639. tom. 2.

CASUS PRIMUS.

DUo Juniores advocati in ſupremâ Paleſi Curiâ diſceſſerunt in varias opiniones circà ſequentes quinque quæſtiones, ad quas deciſionem acommodari, petitur, quæ recepto apud Gallicam noſtram Gentem uſui conſentiat.

Prima, ſcilicet, utrùm Epiſcopus recenter inſtitutus, qui vi Pontificiarum Bullarum, quibus Romæ donatus eſt, venit in poſſeſſionem ſuæ ſedis Epiſcopalis, liberè poſſit Epiſcopales quaſcumque functiones ſuas, omneſque ſuæ juriſdictionis actus exercere, priùſquàm ſeſe Regi, quantùm ad temporalem Epiſcopatûs ſui reditum, fidelitatis juramento conſtrinxerit, idemque curaverit in tabulas Curiæ Regiarum rationum referri?

Secunda, utrùm, denegantibus Judicibus præpoſitis prædictæ Curiæ juramentum iſtud in tabulas ſuas referre, jus Regium ſemper obtinere perſeveret?

Tertia: utrùm, Rege à regno ſuo abſente, ſatis ſit, ejuſmodi juramentum Majeſtati Regiæ præſtari in manibus illius, quem ipſe Rex Generalem ſui Regni præfectum, vel procuratorem conſtituit?

Quarta: utrùm omnes Epiſcopi Regni, nullo prorsùs excepto, obligentur, ad prædictum juramentum per ſeipſos exhibendum, ut Regio juri finis imponatur?

Quinta denique: Utrùm, cùm ad ſola Capitula præbendarum conferendarum jus devolvitur, jus Regium obtinere debeat, quantùm ad ea, quæ pertinent ad juramentum fidelitatis?

Resp.

Digitized by Google

domienſis edicto prohibitorio 15. Auguſti 1583. juſſit illuſtriſſimo Joanni du Chemin Civitatis ejuſdem Epiſcopo, ne functiones ullas Epiſcopales exercere præſumeret, quòad uſque certis indiciis comprobaviſſet, à ſeſe præſtitum fuiſſe fidelitatis juramentum (a). At falſiſſima eſt ac prorſus iniqua ejuſmodi opinio; licet namque Epiſcopo, vi Proviſionum, aut Pontificiarum Bullarum, quibus in Romanâ Curiâ donatus fuit, ac poſſeſſionis, quam inivit, Epiſcopales ſuas quaſcumque functiones, atque omnes ſuæ juriſdictionis actus ſine controverſiâ exercere: Verum eſt tantummodò, ab hac regulâ eſſe excipiendam collationem Beneficiorum, quorum vacatio occurrit currente Regio jure, de quibus nullâ ratione poteſt diſponere, niſi poſtquàm ſeſe Regi conſtrinxerit juramento fidelitatis, & curaverit illud in tabulas Curiæ Pariſienſis rationum Regiarum referri (b); ſiquidem huc uſque reſideat in Epiſcopo quaſi quædam inhabilitas, quæ tamen merè politica eſt, ad gaudendum ſuo temporali reditu, & fructibus annexis dignitati Prælati, quâ fulget, in quorum partem collationes venire cenſentur; ſed nequaquàm inhabilitas Canonica, ad functiones ejuſdem dignitatis exercendas, neque ad Curas conferendas. Quod obſervat D. Brillon in ſuo Dictionario Arreſtorum, in quo refert poſt du Freſne (c) Arreſtum quoddam Supremi Senatûs Pariſienſis, quo ſic conſtitutum fuit 18. Aprilis 1624. & aliud Conſilii de rebus ad Regnum pertinentibus 26. Aprilis 1657. Atque ita placuit Regi, illud ſic obtinere, ipſius declaratione 10. Februarii 1673.

(a) Probationes Immunitatum Eccleſiæ Gallic. tom. 2. cap. 16. n. 47. p. 397.

(b) D. Brillon. Dictionar. Arreſtorum. v. *Juramentum fidelitatis*, n. 72.

(c) Du Freſne. Ephemerid. Audientiarum. l. 5. cap. 25.

Circa ſecundam quæſtionem aſſerimus, poſtquàm Epiſcopus ſeſe juramento fidelitatis erga Regem obligavit & acceſſit ad Curiam rationum Regiarum, ut obtineret, illud idem in ejuſdem tabulas referri, eo ipſo diſſolvi penitùs ac ceſſare jus Regium, licèt Judices prædictæ Curiæ præpoſiti denegarent, hoc ipſum juramentum in tabulas ſuas referre; quod reverà æquitati prorſus conſentaneum eſt, quæ non patitur, quemquam jure proprio ſine ſuâ culpâ defraudari; neque culpam ei imputari, qui bonâ fide acceſſit officio, quod ſibi incumbebat, perfuncturus, juxta regulam juris (d). *Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per eum erat faciendum*; adeo ut nullo cum jure poſſit objici, Epiſcopum ejuſmodi eſſe *in morâ*: Siquidem, ut ſupponitur, per eum non ſteterit, quin ſatisfecerit formulæ juramentum ſuum in *prædictas* tabulas referendi, & eâ de re poſſit legitimam prætexere excuſationem: *Non eſt in morâ, qui poteſt exceptione legitimâ ſe tueri*, fert alia regula Juris (e). Verum eſt equidem, juxta eum, qui viget apud Gallos, uſum Edictis Regiis innixum, neceſſe eſſe, ut finis Regio juri imponatur, juramentum fidelitatis referri in prædictas tabulas: Sed quando per Epiſcopum non ſtetit, quin prædictis Edictis, quantùm ad eam rem pareret, cenſendus eſt iiſdem ſatisfeciſſe, ſecundùm iſtam aliam regulam Bonifacii VIII. (f). *Cùm non ſtat per eum, ad quem pertinet, quominùs conditio impleatur, haberi debet perinde ac ſi impleta fuiſſet.* Quæ principia confirmantur celeberrimo quodam Arreſto Curiæ, quod refertur in ſecundo tomo probationum Immunitatum re.

(d) Reg. 41. de reg. juris in 6.

(e) Reg. 60. ibid.

(f) Bonifac. VIII. in Reg. 66.

Quòad tertiam quæſtionem, dicendum eſt, iſtud juramentum ipſimet Regi eſſe præſtandum; ſi verò Rex à Regno voluntariò abſit, non ſatis eſſe, illud exhiberi in manibus illius, quem conſtituiſſet generalem ſui Regni præfectum. Quod probatur excerpto quodam tabularum Supremi Senatûs Pariſienſis; cui dies aſcribitur 13. Auguſti 1493. quodque refertur in eodem Opere, quod citavimus modò (h), ex quo habetur, Magiſtrum Joannem Oliviarium Advocatum, qui propoſitionem oppoſitam aſſeruerat, eâ de causâ à Curiâ acceſſitum, ab Illuſtriſſimo Primario Præſide objurgatum fuiſſe. Dicimus, *voluntario abſit*: Nam ſi invitus abeſſet, putà ſi captivus ab alio Principe detineretur, quemadmodùm olim detentus eſt Rex Joannes in Angliâ, & Franciſcus I. in Hiſpaniâ; tunc neceſſitas Legis vicem ſuppleret: Atque inde eſt, quòd S. Ludovicus, cùm ſeſe obligaviſſet ex neceſſitate Sacri Belli, ad arma in limites uſque terræ Sanctæ inferenda, Reginæ Blanchæ ſuæ matri poteſtatem fecerit menſe Junii 1248, recipiendi, quandiù abeſſet, juramentum fidelitatis ab Epiſcopis, quibus non ita pridem proviſum fuiſſet; ut cernitur in probationibus libertatum Eccleſiæ Gallicanæ (i), inter quas prædictum factæ poteſtatis inſtrumentum deſcribitur; & paulò anteà (k) refertur aliud inſtrumentum Illuſtriſſimi Maurier Cenomanenſis Epiſcopi, menſis Novembris 1223. in quo leguntur iſthæc verba: *Ipſe tamen electus* (Epiſcopus Cænomanenſis) *tenebitur bonâ fide adire Dominum Regem, ſi fuerit in Regno infrà 40. dies poſt ſuſceptionem Regalium, & eidem Sacramentum fidelitatis præſtare: & ſi infrà 40. dies ad Dominum Regem.... non venerit, Dominus Rex poterit ſaiſire Regalia ſua, & eadem tandiù tenere, quò ad uſque Domino Regi fidelitatem ſuam fecerit.*

(h) Cap. 16. n. 46. pag. 397.

(i) Cap. 16. n. 12. pag. 367.

(k) Ibid. pag. 66. n. 7.

Quod pertinet ad quartam quæſtionem; dicimus, omnino conſtare, quòad uſque prædictum Sacramentum Regi præſtitum fuerit, & relatum in Tabulas Curiæ Rationum Regiarum, jus Regium ſemper perſeverare, exceptis caſibus, quos jamjam indigitavimus; adeoque Regem continuare ex prædicto jure Regio conferre Beneficia, quibus cura animarum non annectitur, & quorum intereà vacatio contingit. Quod ita fertur (l) in antiquo quodam Edicto Regio excerpto de Codicibus Curiæ Regiarum rationum; quo dicitur, juri Regio locum eſſe debere, illudque ſemper perſeverare: *Donec & quòad uſque futurus ſucceſſor Epiſcopus legitimè intrans, ſuum debitum fidelitatis juramentum dicto Domino noſtro Regi, prout tenetur, fecerit: quodque Litteræ Regiæ atteſtantes, dictum juramentum ſic fuiſſe factum, præſentatæ, regiſtratæ, & expeditæ fuerint in Camerâ Computorum; & quòd receptor ſeu commiſſus ad receptam ipſius Regaliæ receperit mandatum à dictâ Camerâ emanatum, per quod mandetur, ut levet manum Regis, & permittat, dictum Epiſcopum uti & gaudere, ponendo ipſam temporalitatem ad plenam deliberantiam: nec antè receptionem hujuſmodi Mandati à dicto receptore ſeu Commiſſo, reputatur dicta Regalia clauſa, &c.* Quæ ipſiſſima ſunt verba laudati Edicti, cui nulla dies aſcripta reperitur.

(l) Ibid. pag. 386. Commentar. Cleri tom. 2. part. 2. n. 6. pag. 112.

Præterea

Digitized by Google

tendat ad omnes Præbendas, quæ antè vacare incipiunt, quàm Epiſcopus præſtiterit, & referri curaverit in prædictas tabulas ſuum fidelitatis juramentum, ut judicatum fuit à ſupremo Pariſienſi Senatu 15. Martii 1686. de Præbendis Capituli Baionenſis: (b) verùm iſtæc intelligenda ſunt, cùm Prælatus omninò poteſt ejuſmodi officio ſatisfacere; ſi namque obſtaret aliquid, quod penes eum non foret ſuperare, æquum non eſſet, in eum recidere pœnam culpæ, cujus in ejuſmodi caſu nullâ ratione conſcius foret, juxtà Regulam iſtam juris Canonici: (c) *Nemo poteſt ad impoſſibile obligari*, quæ petitur ex Regulis juris Romani: (d) atque deceret ipſam Principis æquitatem, ex ejuſmodi impedimento nolle cum ſummo jure quidquam accipere commodi.

(b) Ephemerid. audientiarum forenſium, tom. 2. pag. 582.

(c) Reg. 6. de reg. Juris in 6.

(d) Reg. 185. ff. de reg. Juris.

2. Certum quoque eſt, non ſufficere, ut juri Regio finis imponatur, ab Epiſcopo prædictum juramentum per Procuratorem præſtari, ſiquidem ſequens regula juris, (e) *Qui facit per alium, perindè eſt, ac ſi faciat per ſe ipſum*; quantùm ad caſum præſentem ſeſe non extendat; quoniam eidem potiſſimùm adverſantur Edicta Regis; ſed ipſum obligari, ad juramentum illud per ſemetipſum præſtandum: quemadmodùm ſtatuitur Edicto quodam Regis Caroli VII. dato in Pago vulgò dicto Montis Lez-Tours. 14. Februarii 1451. quo prædictus Princeps declarat, nihil obſtante juramento fidelitatis, quod ab Epiſcopo Cardinali Teruanenſi fuerat de Regiâ licentiâ per procuratorem præſtitum, tamen ſeſe intelligere ac velle, ut beneficiorum, quorum occurreret vacatio, collatio ad ſeſe devolvi continuaretur ex ſuo jure Regio, quòad uſque prædictus Cardinalis Epiſcopus juramentum ei fidelitatis per ſemetipſum præſtitiſſet. (f) Quod Edictum in integrùm tranſcriptum legitur apud eum locum, quem mox citavimus, in quo etiam occurrit aliud inſtrumentum 18. Februarii 1440. relatum in tabulas Curiæ, quod inter alia continet intercesſionem eo fine factam à D. Couſinot Regio Procuratore Generali, ne Rex admitteret nllum quemquam Epiſcopum, niſi per ſemetipſum, nequaquàm verò per Procuratorem fidelitatis Sacramento ſeſe obligaturum. Atque reverà ſic conſtitutum eſt à ſupremo Pariſienſi Senatu 13. Aprilis 1496.

(e) Reg. 72. de reg. Juris in 6.

(f) Probationes Immunit. Eccles. Gallicanæ tom. 2. cap. 16. n. 42. pag. 392. & 395.

Ad quintam & ultimam quæſtionem Blondaqua reſpondet, Capitula Cathedralium, quibus ab omni retrò antiquitatis memoriâ poſſeſſio vindicatur, omnes omninò conferendi Præbendas, nullatenùs obnoxia eſſe expectativæ ſacramenti fidelitatis, quod Epiſcopus recenter inſtitutus tenetur Regi præſtare, ut pronunciatum eſt 17. Septembris 1675. pro Eccleſiâ Cathedrali Metenſi. Ratio autem Arreſti prædicti in eo nititur, quòd diploma ſacramenti fidelitatis debitum perſonale conſtituat quòad Epiſcopum, nequaquam verò quòad Capitulum. Adeoque, qui illud conſecutus eſt, non poteſt requirere niſi Beneficia, quæ tantummodò pendent ab Epiſcopo, qui recenter inſtitutus: eſt in eoque differt fidelitatis ſacramentum à jure Regio, quod, ut Molinæus ob ſer-

Fullonius Sacerdos, cùm ad Epiſcopum Graſſenſem acceſſiſſet, ab eo conſecuturus ex indultario jure, aut conceſſione ex ſacramento fidelitatis Canonicatum quemdam vacantem; repulſam ab eodem Epiſcopo paſſus eſt, neque potuit proviſiones ejuſdem conſequi, quoniam ipſum Canonicatum Epiſcopus Paulino jam contulerat: Quod in cauſâ fuit, cur Fullonius in Paulinum ageret, cujus poſſeſſioni jam inceptæ obſtitit. Utri amborum cedit legitimum jus ad prædictum Canonicatum?

(i) Idem Ephemerid. forenſium audientiarum part. 4. pag. 115.

Respons.

Differunt prorsùs inter ſe & Indultarius, & ille, qui nonniſi ſimplici diplomate juramenti fidelitatis donatus eſt. Indultarius etenim privilegio eodem, quo Graduatus, gaudet, vi cujus non poteſt præveniri, intrà ſex priores menſes à vacatione Beneficii, nec ab Ordinario, nec vel etiam ab ipſo ſummo Pontifice, quo differt à Graduato, qui poteſt à ſolo duntaxat Papâ præveniri. At verò, qui deſignatus eſt à Rege vel ex cauſâ juramenti fidelitatis, vel ex ratione jucundi adventûs ad Regnum, poteſt ſemper ab Ordinario præveniri, quòad uſque curaverit, eidem ſignificari ac notificari tùm diploma nominationis, quo donatus fuit, tùm diplomata Regia, quæ conſequenter conſecutus eſt; quæ quidem omnia priùs ſignificanda ſunt atque notificanda, quàm Beneficium, quod ſpectatur, vacare incœperit, alioquin planè licet Ordinario, illud idem, cui libuerit, conferre, ac tenent ipſius proviſiones: verùm poſtquàm ejuſmodi denunciationes habuit apud Epiſcopum, prima Præbenda, cujus vacatio contingit, ad ipſum pleno jure devolvitur. Nihilominùs, quoniam in diplomate juramenti fidelitatis nullum decretum irritans continetur; ſi Epiſcopus antè Beneficium conferat, quàm fuerit ab eo requiſitum, qui prædicto Diplomate donatus eſt, ipſius collatio valet; & amplius Conſilium ſatis habet jubere, futurum ut Epiſcopus teneatur primam, cujus occurrerit vacatio, Præbendam eidem conferre. Verùm, ſi conferret Epiſcopus, poſtquàm, juxtà formulas in ejuſmodi caſibus obſervari conſuetas, beneficium fuiſſet requiſitum; obtinet hæc Juriſprudentia apud ſupremum iſtud Tribunal, ut jubeatur, futurum ut Epiſcopus teneatur, ad primam, quæ vacatura eſt, Præbendam eidem conferendam; & interim ſolvendam ipſi penſionem annuam ad tempus uſque, quo primò vacare incipiat aliquis Canonicatus, ut pronunciatum eſt Arreſto anni 1612. contrà Epiſcopum Audegavenſem, quod refertur à Blondaquâ in Bouchel. (k)

Ex quibus inferendum eſt, ſi Fullonius ſit Indultarius; Canonicatum, quem requiſivit, ipſi potiori jure cedere, quàm Paulino, cui à Graſſenſi Epiſcopo proviſum eſt; ſiquidem non potuerit præveniri: at verò, ſi nullo alio jure fulciatur, quàm diplomate juramenti fidelitatis, aut jucundi adventûs: & Epiſcopus contulerit Præbendam, antequàm curaverit, ſuum ei diploma ſignificari, & prius quàm requiſiverit Beneficium; jus, cui providit Epiſcopus, totum Paulino vindicatur.

(k) Claudius Blondeau in additamentis ad Biblioth. Canon. Bouchel. v. *Fidelitas*. pag. 634.

Digitized by Google

tate ſupremi Parlamenti Senatus, menſe Auguſti
(a) Art. 17. 1649. (a) quæ recenſet in ordinem gratiarum ex- SERVUS, ET FAMULUS.

JURISDICTIO.

JURISDICTIO appellatur legitima Superiorum authoritas circa regimen eorum, qui à ſuâ poteſtate dependent; vel eos dirigendo ad normam juſtitiæ & æquitatis, prout opus, & neceſſitas poſtulat; vel Edicta, & Leges ſanciendo, quas autumat idoneas ad malum præcavendum, vel ad Violatores puniendos, vel tandem ad ſubditos in officio, & tranquillitate ſervandum: *Eſt legitima poteſtas gubernandi ſubditos*, docet Polmanus (b), *jus dicendo, ferendo Leges coërcendo refractarios, & puniendo tranſgreſſos.*

Præſciendum, juriſdictionem dividi in binas Claſſes ſcilicet in Eccleſiaſticam, & Politicam.

Juriſdictio Eccleſiaſtica, utpote primarius hujus Tituli ſcopus, aut eſt Voluntaria, aut Contentioſa. Prima, quæ etiam appellari ſolet *Gratioſa*, exercetur abſque fori ſtrepitu, prætermiſſis Ritibus, & formalitatibus Judicii, ut Prælato, cujus eſt judicare, expediens eſſe videbitur. Secunda exercetur, 1. judiciariè procedendo; 2. obſervando ad amuſſim omnes ritus à Lege præſcriptos 3. Prætorium habendo deſtinatum ad juſtitiam reddendam, ſtatutis diebus, & locis & non aliter; nam, ut tradit Cujacius (c) in juriſdictione contentioſâ diſputatur de rebus, quarum plenam, & perfectam notitiam poſſidere opus eſt; quod impoſſibile redderetur, ſi ad beneplacitum judicis permutari poſſent d es, horæ, & loca, ubi eſſet erigendum Tribunal; non obſtante conſtitutione Bonifacii VIII. aliter ſanciente; (d) quæ in Galliis locum, nec robur habet, utpote numquam acceptata.

Juriſdictio Contentioſa nec licitè, nec validè exerceri poteſt extra Limites Territorii à judice dependentis, ſivè Eccleſiaſtico, ſivè Sœculari (e).

Juriſdictio autem voluntaria, ſivè Gratioſa è contra poteſt abſque contradictione exerceri ab Eccleſiaſtico ſuperiore ultra terminos territorii, ad quod Contentioſa coarctatur. Et hac regulâ ſequitur, Epiſcopum adhùc non conſecratum, etiam extra propriam Diœcœſim, audire poſſe confeſſiones ſibi ſubditi; limita tamen, ſi ordine Præſbyteratûs ſit inſignitus, & à Papâ confirmatus; hoc eſt, ſecundùm noſtrum loquendi morem, ſi mediante Reſcripto Regiæ nominationis impetraverit à Romano Pontifice Bullas ſui Epiſcopatûs; tunc enim temporis facultatem juriſdictionis acquirit, licèt Epiſcopatûs Ordine non ſit initiatus, eamque exercere immediatè valet; concurrente tamen præviâ Bullarum notificatione Capitulo Cathedralis oſtenſâ, ac poſſeſſione Epiſcopatûs acceptâ vel per ſe, vel medio Procuratore; Juxta Doctrinam Ducaſſi nixam Conſtitutione Bonifacii VIII. authoritate Guimerii, Melchioris Paſtoris, Solerii, Gonzalez & Riccii (f). Gaudet inſuper facultate diſpenſandi indulgentias, approbandi Sacerdotes ad Confeſſionem audiendam, Beneficia conferendi, diſpenſationes largiendi, Cenſuris ligandi, atque ab eis abſolvendi, in Irregularitate diſpenſandi, in caſibus tamen ſedi Apoſtolicæ minimè reſervatis; propriæ diæceſis Eccleſias viſitandi, & generalitèr exercendi quæcumque non exigunt ullam formalitatem, aut ritum judiciarium (g): demptis tamen iis, quæ à lege vetantur, de quibus ſigillatim ſermonem habebimus in locis inferiùs citandis.

Animadvertendum eſt juriſdictionem Pœnitentiæ ſacramentum reſpicientem, eſſe tantoperè Confeſſario neceſſariam, ut eâ deficiente nulla poſſit validè abſolutio conferri; mortis periculo excepto: nam hæc facultas juriſdictionis eſt perfectio, & complementum poteſtatis per Ordinis Sacramentum collatæ. *Poteſtas ordinis*, ait Polmanus (h) *eſt incompleta authoritas remittendi peccata, Sacerdoti in ſuâ ordinatione collata in actu primo..... impotens exire in actum ſecundum, niſi compleatur per poteſtatem juriſdictionis, collatam ab Eccleſiâ.* Quamobrem laudatus Theologus ſic tradit Definitionem juriſdictionis: *Poteſtas, juriſdictionis eſt authoritas ſuperaddita poteſtati Ordinis; & completiva illius*; Scilicet, ut idem explicat, *eſt, authoritas, quâ Sacerdos tanquam judex poteſt ferre ſententiam abſolutionis.*

Facultas

(b) Polman. brev. Theol. p. 1. 2. n. 496.

(c) Cujacius Novellam. 95.

(d) Bonif. VIII. in cap. Cum Epiſcopus 7. de offic. ordin. in 6. l. 1. tit. 17.

(e) Can. nullus 1. & can. Epiſcopum 7. 9. q. 2. cap. Novit. de off. Legati leg. omnes de offic. Proconſulis. & legati l. 1. tit. 16.

(f) Bonif. 8. in cap. Injunctæ 1. de elect. in 6. l. 1. tit. 4. Guimer. in pragmat. & tit. de elect. §. cenſuit v. Promotus paſtor. l. 1. tit. 6. Soler ad cit. tit. Paſtoris Gonzalez in reg. Cancellar. Gloſſa. 15. §. 2. n. 87. & ſeqq. Aloyſius Riccius deciſ. 476.

(g) Gloſſa & DD. in cap. novitius Joan de ſylvâ de beneſ. 3. 4. qq. 40. & 63. Rebuff. tract. de nominat. q. 14. n. 49. Gemmian in c. Generali fin. de elect. in 6. Bengæus trac. de modis acquirendi beneſ. Zerola praxis Epiſc. p. 1. v. Juriſdictio. Caſſius tract. de juriſd. Eccl. volun. c. 1. q. 4. Guimer. & alii.

(h) Polman. cit. p. 1. n. 327. & 328.

ti; ſicut & aliorum ſpectantium ad Diœceſes ultramontanas: *Committatur Epiſcopo N. aut ejus vicario Generali*; per quæ facilè comprehenditur, non diſtingui Juriſdictionem Officialium, nec Vicarii Generalis ab Epiſcopi auctoritate, cujus perſonæ vices gerunt, & auctoritatis ſimplices extant depoſitarii. Aliter fatendum eſſet, admitti appellationem ab aliquo ex recenſitis ad Epiſcopum; Jam verò hujus generis appellationes reprobantur à Lege tanquam nullæ; & abuſum redolentes; ſicuti declaratur per binas Conſtitutiones Innocentii IV. & Bonifacii. VIII. (*a*) in 6. relatis. Horum tamen juriſdictio ceſſare poteſt. 1. per Privationem, aut Revocationem facultatis; 2. per Tranſlationem Prælati ex hac in aliam diœceſim 3. per obitum Epiſcopi. 4. per Renuntiationem Epiſcopatûs à Romano Pontifice approbatam.

(*a*) Innoc. IV. in Conc. Lugd. in cap. Romana 3 de appell. in 6 l. 2. tit. 15. Bonif. VIII. in cap. non putamus 2. de conſuetud. in 6.

Extremam huic materiæ imponemus manum, binis non inutilibus præmiſſis reflexionibus; Prima ſit, notabilem intercedere differentiam inter juriſdictionem Officialium, Vicariorum Generalium, & Delegatorum. Delegati enim, inchoato materiæ examine, cujus deciſio fuit ipſis demandata, jus habent proſequendi, & conſummandi judicium; etſi delegans, aut Committens morte deficiat, ut ab Urbano III. declaratur in Decretali in corpore juris citatâ. (*b*)

(*b*) Urban. III. in c. Gratum de offi. & poteſt. Judicis delegat.

Verùm eadem diſpoſitio non procedit circa Officiales, & Generales Vicarios cùm horum facultas expiret, Epiſcopo vitâ functo; præciſo ſingulari caſu, videlicet, ſi contingeret Epiſcopi mors in longinquis Regionibus, vel in loco, unde non conſtaret legitimè de ejus obitu, in dictâ enim hypotheſi ſicuti publicè habetur, & cenſetur Officialis Epiſcopi viventis; quod ab eo exercetur cenſetur Legitimè factum, juxta Regulam juris: *Circa factum error communis facit jus*. (*c*)

Prætereà ex Doctrinâ Loiſeau, (*d*) Officialis non cenſetur dignitate privatus, vel remotus *ipſo jure* per Epiſcopi obitum; ita ut ſi quædam Capitula Cathedralis Eccleſiæ ex vi privilegii non fruerentur poſſeſſione deponendi Officialem, aliumque ſubſtituendi; tunc poſſet Officialis uti jure ſuo, hoc eſt ſuo munere, ſicut antea vivente Epiſcopo. Hæc Doctrina fulcitur celebri Edicto à Curiâ Tholoſanâ edito in favorem Bernardi Ducaſſi contra Capitulum Reitureuſe omnem lapidem movens ad eum deponendum, Epiſcopali ſede vacante per Tranſlationem Domini de Valtortâ ad Vannenſem Cathedram; cujus Decreti authoritate in dicti Miniſterii exercitio permanſit (*e*).

(*c*) Gloſſa in l. Barbarius ff. de off. Prætoris l. 2. tit. 23 v. Reprobari.

(*d*) Loiſeau l. 5. c. 6.

(*e*) Caſſius Tract. de juriſd. Eccl. content. c. 1. q. 6.

CASUS PRIMUS.

MONASTERIUM S. Deodori olim Epiſcopo diœceſano ſubjectum, fruitur jure præſcriptionis cum pacificâ poſſeſſione ſpatio annorum ſupra ſeptuaginta, circa exemptionem ab Epiſcopali juriſdictione. Præfato tempore diuturno elapſo, Prudentius ad Epiſcopatum promotus junixus natalium nobilitate, & propriæ perſonæ famâ tentavit ſe reſtituere in juris poſſeſſionem propter Prædeceſſorum neglectum amiſſi; ut opus mente conceptum ad praxim reducat; ſolemniter ſe confert ad viſitandam hujus Monaſterii Eccleſiam; verùm ſuperior omnium Religioſorum aſſiſtentiâ munitus validè ſe opponit, viſitationemque ſatagit impedire; Quæritur impræſentiarum, an ſuperior unâ cum Religioſis rationabiliter Epiſcopo in faciem reſtiterit, poſt præſcriptionem ſuffultam diuturni temporis poſſeſſione, numquam aliàs perturbatam; & an tutâ conſcientiâ, & abſque inobedientiæ notâ poſſit contra Epiſcopum ſe defendere controverſiam inchoatam urgentem?

RESPONS.

Superior, ac Religioſi monaſterii S. Deodori perperam ſe geſſerunt, viſitationem Epiſcopalem impediendo; nec ſine culpâ & Canonicarum Regularum violatione poſſunt in prædicta oppoſitione perſiſtere.

Ratio Aſſertionis eſt, magnum intercedere diſcrimen inter Epiſcopi, & Exemptorum juriſdictionem, nam cùm in uno Epiſcopo poteſtatis Eccleſiaſticæ, & ſpiritualis plenitudo reſideat; Ipſius juriſdictio eſt adeò ſtrictè dignitati, & Caracteri Epiſcopali annexa, ut, non obſtante quâcumque præſcriptione prolixi temporis ſpatio acquiſitâ, amitti non poſſit. è contra verò exemptorum privilegium etiam Pontificio Indulto innixum, nec non Epiſcopi conſenſu, legitimè ab alio Epiſcopo ſucceſſore præſcribi poteſt poſt poſſeſſionem 40. annorum non interpolatam; cùm vehemens præſumptio evincat, Exemptos, qui tali privilegio poſt diuturnum tempus uſi minimè ſunt, reverâ renunciaſſe. Hâc ratione motus Innoc. III. decidit Templarios, qui virtute privilegii a decimarum ſolutione erant immunes, adhùc nihilominus obligari poſſe per eos, qui jus haberent exigendi Decimas, etiam elapſâ 40. annorum poſſeſſione:

(b) S. Bern. Ep. 42.

justitiam, dùm ovium portionem Eccleſiæ adimit. (c) Ita queritur S. Laudatus in epiſtolâ ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum ſcriptâ contra oppugnantes Epiſcoporum authoritatem à Chriſto Domino eiſdem traditam, & è contra à ſuis ſubditis auſteram exigentes dependentiam; *Miror*, (d) ait S. Pater, *quoſdam in noſtro ordine Monaſteriorum Abbates humilitatis regulam odiosâ contentione infringere, & ſub humili, quod pejus eſt, habitu, tonſurâ tam ſuperbè ſapere, ut, cùm ne unum quidem verbulum de ſuis imperiis ſubditos prætergredi patiantur, ipſi propriis contendant obedire Epiſcopis, ſpoliant Eccleſias, ut emancipentur, redimunt ſe, ne obediant.* Tali auctoritate nixus Doctus Talonius cauſam dicens pro D. Procuratore Generali in celebri controverſiâ ab Archiepiſcopo Pariſienſe inſtitutâ contra exemptiones, & privilegia, quibus fruebantur Abbas, Religioſi, ac Monaſterium S. Genovefæ, Decretum à magna Camera emanatum 4. Julii 1668. perorando reportavit, quo prædictum Monaſterium juribus fuit ſpoliatum, ut habetur in primo tomo Inſtructionum Cleri (d).

(c) Idem ibid.

(d) Inſtruct. Cleri tom. 1. p. 1. pag. 3. & ſeqq.

Silentio prætermittimus tria, aut quatuor incommoda notabilia, ob quæ juxta laudatum Patrem, hæc privilegia illicita evadunt. Petrus Bleſenſis ad Alexandrum III. ſcribens, & in aliâ ad Germanum fratrem nuper in Abbatem electum, acriter invehitur contra exemptionum abuſum. Unanimiter ergo aſſerendum eſt, odioſas ac deteſtabiles ſemper eſſe, ſivè perſonales ſint, ſivè reales; & quoad ejus fieri poteſt, reſtringendas exemptiones. 1. Quia evertunt ordinem Eccleſiaſticæ Hierarchiæ 2. Quia ſæpè Religioſis occaſionem ſuppeditant altercandi contra Epiſcopos, qui tamen naturaliter, & de jure ſunt eorum legitimi ſuperiores, præciſo quocumque privilegio. 3. Quia opponuntur juri communi per antiqua noſtra Concilia firmato: quale eſt Concilium nationale Aurelianenſe habitum 511. (e) Arelatenſe ſub Childelberto 554. Vernonenſe ſub Pipino 755. (f) Moguntinum (g) Pariſienſe ſub Ludovico Pio (h) & Aquiſgranenſe, ex cujus primo canone conditum eſt Capitulare (i) conceptum iiſdem terminis, ac 4. canon Concilii Calcedonenſis; & omnia cohærent antiquæ diſciplinæ ab Eccleſiâ ſancitæ in eodem Generali Concilio Calcedonenſi ab univerſâ Catholicâ Eccleſiâ approbato: virtute cujus ſubjiciuntur Epiſcopis omnia Monaſteria in eorum reſpectivè Diœceſibus fundata [k]. Ex quibus eruitur, quòd ſicut Dominus Feudi numquam poteſt amittere jus ſupra ſubditum per præſcriptionem quamcumque, ità nec Epiſcopus, circa ea, quæ tangunt ſuam Juriſdictionem.

(e) Can. 19.
(f) Can. 5.
(g) Can. 10. & 2.
(h) Can. 37.
(i) L. 5. Capitul. c. 26.

(k) Placuit. Monachos per unamquamque civitatem, aut Religionem ſubditos eſſe Epiſcopo. Conc. Calced. can. item can. 7. 23. 34.

Ad dictorum Confirmationem ſatis eſt in Diario fori, & Palatii diverſa Decreta videre à Curiâ edi- tra Abbates, & Religioſos S. Valerii, ſuper reciprocas conteſtationes propter Viſitationem Parochialis Eccleſiæ S. Martini ab Epiſcopo factam, cui contradixerant ſuperior, & monachi, & ab eâ tanquam abuſivâ appellarunt: virtute cujus Decreti jura Epiſcopalia Epiſcopo ſunt reſtituta, non obſtante immemorabili præſcriptione, etiam quatuor Pontificiis Bullis, & aliis Actibus authenticis fundatâ. Hæc ſententia exarata eſt in eodem tomo Inſtructionum Cleri. (l) ubi refertur per extenſum [m] oratio Talonis pro Procuratore Generali perorantis. Accedit tertia ſententia in eodem tomo relata (n) pro Domino Franciſco de Faierta Epiſcopo Lemovicenſi contra Dominam Joannam de Verthamonte Abbatiſſam Noſtræ Dominæ de Regula ejuſdem urbis, in quo habetur, gratis à Domino Bignone Cauſidico Generali recitata, quâ probat Epiſcopalem authoritatem præſcriptionem non pati, tam quoad jus viſitationis, & cætera à caractere Epiſcopali inſeparabilia. Talis ſententia poſt ſeptem annorum diſputationem Epiſcopum remiſit in poſſeſſionem ſuorum jurium 16. Martii 1653.

(l) Pag. 478.
(m) P. 879.
(n) P. 936.

Blondeau Auctor Diarii Parlamenti refert aliud Decretum ſub 2. Septembris 1670. in favorem Archiepiſcopi Senonenſis contra Capitulum ſuæ Cathedralis, prætendens exemptionem à juriſdictione Epiſcopi, eamque fulciens tabulâ ſcriptâ Capitulo conceſsâ 1550. ab Hugone Archiepiſcopo Senonenſe. nec non Bullâ Clementis VIII. 1390. poſt plures Tranſactiones, & ſtatuta per diuturni temporis ſpacium roborata; quibus omnibus non obſtantibus, Curia declaravit, Bullam & Tranſactiones abuſum redolere; ideòque Archiepiſcopi juriſdictioni Capitulum ſubjiciendum eſſe.

Citatis Decretis porrò addimus aliud emanatum in favorem ſapientis Domini Boſſuet Epiſcopi Meldenſis 26. Januarii 1690. contra Dominam Abbatiſſam de Jouar, quod nos vidimus executioni mandari (o). Hujus beneficio Epiſcopus, & ſucceſſores jus regendi dictum Monaſterium conſervarunt; nec non exercendi Epiſcopalem juriſdictionem tam ſupra Abbatiſſam, & Religioſas, quàm ſupra clerum, Capitulum, Parochum, Populum, & Parochiam. Privilegium autem, quo Abbatiſſa fruebatur erat ſuffultum tranſactione approbatâ per Cardinalem Romanum Legatum Honorii Papæ; neque manet dubitandi locus, dictam exemptionem antiquiſſimam fuiſſe, cùm Innocentius III. qui in Romanâ Cathedrâ ſedit à menſe Januarii 1198. uſque ad 16. Julii 1216. eam confirmans appellat *antiquum* jus, antiquum nempè privilegium à ſuis Prædeceſſoribus conceſſum. In eodem tomo videre licèt alia plura Decreta inſerta relatè ad eandem materiam.

(o) Inſtruct. cler. tom. 1. tit. 2. c. 14.

Vide	ABSOLUTIO.	Caſus.	*Franciſcus.*
	APPROBATIO.		*Florentius.*
	CONFESSARIUS.		*Marcellinus.*
	CONFESSIO.		*Almondus.*
	CAPITULUM.		*Amabilis.*
	EXCOMMUNICATIO.		*Amedeus.*
	EPISCOPUS.		*Gabriel, &*
	JUDEX.		*Colombanus.*
	RELIGIO.		
	RELIGIOSA.		

JUSTA

Digitized by Google

tum eſt ex nullo alio titulo niſi ex conſuetudinis fundamento deſtituta.

Juſtæ Caducariæ origo, ſecundum Molinæi opinionem, ducitur ex eo quòd olim Archidiaconi Eccleſiarum, quæ vacabant intra limites Archidiaconatûs ipſorum, illarum œconomi naturales erant, & curabant, ut fructus illarum futuris Succeſſoribus reſervarentur, quandò ejus naturæ erant, ut facilè ſervari poſſent, & ut impenderentur ad utilitatem Eccleſiæ vacantis illi, qui hâc qualitate non præditi erant. Idque eo magis juſtum fiebat, quòd illæ Eccleſiæ, cum Paſtoribus deſtitutæ eſſent, tali protectore vere indigebant. (c) *Hæc origo cuſtodiarum*, inquit ille Juris-Conſultus, *quas Galli* DEPORTUS *vocant*; Unde accidit, ut in ſequenti tempore, ſibi attribuerint illius ſacri depoſiti proprietatem, contra expreſſam deciſionem Concilii Cabillonenſis, habiti anno 650. (d) quodque nominatim interdicit Epiſcopo & Archidiacono quominùs quidcquam auferant ex illo bonorum genere. *Ut defuncto Presbytero... nihil ab Epiſcopo auferatur, vel Archidiacono, vel à quocunque de rebus Parochiæ... quod qui fecerit, juxtà ſtatuta Canonum debeat coërceri.* Hæc ſunt ipſiſſima hujus Concilii verba. Concilium Albigenſe, habitum anno 1254. idem pronunciavit interdictum, his verbis; *Firmiter inhibentes, ne reditus Eccleſiarum vacantium præſumat quiſquam, præterquam ipſius Eccleſiæ, quæ vacat, uſibus applicare* (e). Idem prohibuit Concilium quoddam, Latinè *Copriniacenſe* vocatum; de nomine antiquæ Aquitaniæ urbis, quam Cornelius in ſuo Dictionario Geographico Copriniacum appellat, quæque, ſecundum quoſdam, eadem eſt cum Conaco, quod Concilium convocatum eſt anno 1260. à Petro de Roſcidavalle, Archiepiſcopo Burdigalenſi (f). Ex quibus auctoritatibus evidenter patet, quòd Juſta Caducaria eſt planè contraria menti Eccleſiæ, & juri communi: & quod per conſequens nulla ipſi extenſio tribui debet in Provinciis, in quibus toleratur; & quoniam ſatis difficile eſſet illum uſum planè abolere, ſaltem operæ pretium eſt impedire quominùs introducatur in eas, in quibus non locum habet.

(c) Car. Molinæus in c. *Cum vos* de offic. Jud. ordin. v. *Reſervare.*

(d) Conc. Cabillonenſe can. 7. apud Labbæum tom. 6.

(e) Conc. Albigenſe can. 5. apud Labbæum tom 11. part. 1. col. 734

(f) Conc. Copriniacenſe. conſtit. 3. apud Labbæum tom. 11. col. 799. 1. part.

Illa tamen juſta Caducaria toleratur, durante litigio, donec unus ex competitoribus Sententiam vindiciatum obtinuerit, in quo caſu Archidiaconus muneribus Beneficio adhærentibus fungitur, aut, ut ab alio præſtentur, curat, & ejus fructus percipit, *pro rata* temporis quo litigium durat.

Fraxinus (g) exiſtimat, quòd, cum illud jus in titulo legitimo fundamentum habet, (quod admodum raro evenit) tunc poteſt uſurpari, ſed, quòd cum titulo caret, tunc eſt merus abuſus. Cui tamen adjungendum eſt, quòd legitima conſuetudo tituli defectui ſupplere poteſt, ſecundum definitionem Bonifacii VIII. (h).

(g) Diarium Audientiarum. 7. 3. c. 5.

Verumtamen in omni Normanniâ, Juſta Caducaria locum habet, non modo in caſu obitûs Titularis, ſed etiam in caſibus demiſſionis puræ & ſimplicis, & reſignationis *in favorem*.

(h) Bonifac. VIII. in c. *Præſenti.* fin. de Offic. ordin. 6.

Nunquam bis in uno anno Juſta Caducaria locum habere poteſt; Si quidem fructus naturales ſemel tantùm colliguntur. Atque hâc de ratione, una ſolummodo annata Romæ ſolvitur, quum duo Titulares eodem anno vitâ excedunt, & ſi primæ Bullæ jam expeditæ eſſent, ſecundus Titularis immunis eſſet impenſæ, dummodò ſolveret ſtipendia Miniſtrorum Datariæ Romanæ, *ratione laboris*.

Juſta Caducaria, quæ conſiſtit in uſu fructuum anni integri in Normanniâ, nec in aliis Religionibus locum non habet, niſi quandiu vacat Beneficium, & donec occupetur, aut ſaltem ſententia vindiciarum lata ſit.

Juſta Caducaria locum habet reſpectu Parochiarum regularium, non ſecùs ac ſecularium, ſicut judicatum eſt Decreto Curiæ Pariſienſis 17. Decembris anni 1652. (i).

In Diœceſi Pariſienſi Juſta Caducaria aperta eſt, vel locum habet à die Cinerum uſque ad Sanctam crucem, tunc ſolummodò cum Titularis in eo temporis intervallo moritur: & in Diœceſi Meldenſi locum habet, quandò nullus exſtat Titularis die Mercurii ante Paſcha. (k).

(i) Comment. Cleri, tom. 5 part. 1. pag. 185.

(k) Vide c. ultim. de offic. ordin. in 6.

CASUS PRIMUS.

COſmus, Archidiaconus cujuſdam Eccleſiæ Cathedralis Galliæ, permagnum reditum percipit ex Juſta Caducaria Parochiarum, quæ itentidem vacantes fiunt in quibuſdam temporibus inter limites Archidiaconatus ejus. De hac re ipſi ſcrupulus initicitur, 1. Quoniam percipit fructus Beneficiorum, quorum debita munia non præſtat. 2. Quoniam illos in proprios uſus convertere non poteſt, quin exinde fidelium ſaluti officiat; ſi quidem officium Sacerdotale ut plurimum ſumma cum incuria præſtetur in Parochiis, quamdiu durat jus caducarium, cum Archidiaconus ipſe illud officium per ſe præſtare non poſſit; ſi quidem ejus dignitas eum adigit ut in choro Eccleſiæ Cathedralis adſit. & cum præterea ſæpè plures Parochiæ eodem tempore in ſtatu juſtæ caducariæ verſentur, Qua de re Coſmus rogat, an ſcrupulus, qui ipſi à quibuſdam injectus eſt fundamento quopiam innitatur?

Respons

Antequam Sententiam noſtram hac de quæſtione declaremus, obſervandum eſt, quòd origo juris caducarii, quod ſibi tribuunt Archidiaconi, non benè cognoſcitur. Opinio veriſimilior eſt hæc, ſcilicet quod illud jus in Eccleſiam introductum fuit ad exemplum Annatarum quæ olim præſumebantur ad opem ferendam Chriſtianis qui bellum contra Infideles gerebant; ex quibus tamen Benedictus XI. & Joannes XXII. jus ordinarium ſibi fecêre.

Quinimo origo juſtæ caducariæ ab alia cauſa antiquiori duci poteſt, ha nempe, quòd olim Archidiaconi muniis Vicariorum Generalium & Officialium Epiſcoporum fungebantur, & quod habebant cuſtodiam & curam Gubernationis Eccleſiarum ſingularum per tempus quo vacabant; & quod conſtituebant Presbyteros probatos, qui illarum munia obirent, donec à novis Titularibus obtinerentur. Quibus rebus tribui poteſt origo uſus juſtæ caducariæ quam ſibi in multis Provinciis Archidiaconi arrogant.

Concilium Baſileenſe & Sanctio Pragmatica annatas & juſtas caducarias aboleverunt: *Etiam prætextu cujuſvis conſuetudinis, privilegii, vel ſtatuti*, quod compulit Molinæum, ut diceret (a), quod uſus juſtarum Caducariarum merus eſſet abuſus, & propterea abolendus. Concordatum initum inter Leonem X. & Franciſcum I. annatas reſtituit, nulla juſtæ caducariæ mentione facta: quod in cauſa fuit, cur Curia Pariſienſis illam ut abolitam reſpiceret, ſubmovendo multos Archidiaconos, aut Archipresbyteros jure, quod in eam ſibi vindicabant, Decreto ſuo 11. Auguſti anni 1553. relato in Collectione Presbyteri. Eſt aliud Decretum à Brodello relatum, 3. Septembris 1605. datum ſub forma Præſcripti, quod juſtam Caducariam redigit ad duas quartas partes temporis, per quod munus eſt vacuum & litigium de eo durat, dummodo qui eam recipiunt, curent ut officium Sacerdotale in Parochiis accuratè fiat. Aliud adhuc recentius Decretum habemus 17. Decembris anni 1652. ex Concluſionibus D. Bignoni, tunc Advocati Generalis Regis, datum: quod retinet in fruitione & poſſeſſione juſtarum Caducariarum Archidiaconos Sueſſionenſes, qui expoſuerant Curiæ, ſe nullo alio reditu gaudere, quàm jure ſuo caducario, quod conſiſtebat in percipiendis fructibus Parochiarum vacantium, à die quo illæ vacabant uſque ad primam Synodum, quæ quotannis circa Pentecoſten habebatur. Qui hujus rei majorem elucidationem optabunt, conſulere poterunt Renatum Chopinum [b], Molinæum [c], Pinſonum [d], Presbyterum [e], Louetum (f), Fraxinum [g], ſtatuta Aurelianenſia, Bleſenſia, & Meldenſia, [h], commentarios Cleri (i) & Conſtitutionem Joannis XXII. (k) Inſpici etiam poteſt Dictionarium Decretorum D. Brilloni, Curiæ Parlamenti Advocati, in voce *Deportus* ſeu juſta caducaria; in quo citat magnum numerum Decretorum, quæ lata fuêre in gratiam Archidiaconorum, ac præſertim Archidiaconorum Normanniæ Provinciæ Diœceſium ut & Diœceſium Pariſiorum, Aureliæ, Carnuti, Sueſſionum Turonum & Cenomani.

Hoc ſuppoſito, ad difficultatem quæ mota eſt reſpondemus, quòd cum Archidiaconi jus habeant inſpiciendi & inviſendi omnes Parochias, quæ ſunt intrà limites Archidiaconatus ipſorum & magis, adhuc peculiariter, eas quarum ſedes vacat; eſt, ut videtur, æquum, ut ex illis partem alimenti ſui, quæque eorum curis & laboribus par ſit, percipiant. Quapropter damnandum non eſt jus caducarium, quod illis conſuetudine antiqua valde attribuitur. Quod dicimus conſentaneum eſt ſententiæ Guimieri (l), Fevreti (m), Fagnani & Cabaſſutii qui laudat duas Decretales, quæ ad illud jus confirmandum inſervire poſſunt. Sed cum non poſſint illud jus præſumere ex Parochiis quarum reditus eſt ſatis modicus, quin ejuſmodi Beneficiorum bono magnum præjudicium afferant, rationi conſentaneum eſt, inquit vir Theologus (n), cujus deciſiones publici juris factæ ſunt, ut altera manu ſumendo quod percipiendi jus habent ne damnum ſuis ſucceſſoribus afferant, & ut poſſeſſionem ſuam tueantur, id ipſum altera manu Parochis remittant exigendo ab illis ſcriptum quo profiteantur illud gratuitò ſibi donatum fuiſſe. Unde concludimus, quod Coſmus poteſt, tutà conſcien, frui juſtis caducariis Parochiarum quæ vacant intra Archidiaconatus ſui limites; & quod non ipſemet propterea tenetur ad officium Sacerdotale ibi præſtandum, ſed quod ſufficit ut hoc negotium mandet peragendum, ſi hoc poteſt facere, Presbitero ad peragenda munia Curialia idoneo, anteponendo tamen ſemper Titularem omnibus aliis, cum nempe ea officia præſtare capax eſt.

(a) Molinæus part. 7. ſtili Parlamenti.

(b) R. Chopin De ſacra politia l. 1 tit. 8. num 18. & l. 3. tit. 4. num. 5. & 11.

(c) Car. Molin. tom. 2. pag. 687.

(d) Pinſon. tit. de oneribus Eccleſiarum § 15.

(e) Presbyter. 2. centur c. 6.

(f) Louet. litt. D. ſumm. 62.

(g) Fraxinus l. 7. c. 12.

(h) Statut. Aurelianenſia art. 15. Statut. Bleſenſia art. 51. Edictum Meldenſe art. 37.

(i) Commentar. Cleri tom. 1. part. 1. pag. 185.

(k) Joannes XXII. in Extravag. ante *Suſcepti*. ac ſede vacante, &c. l. 3. extrav. tit. 3.

(l) Coſmas Guimier. in Pragmat. ſanct. tit de annatis. v. *Conſuetudinis*.

(m) Fevret. tract. de abuſu. l. 4. c. 3. n. 20.

Poſt per Fagnanus. Joan. Cabaſſut. jur. can. theor. & prax. lib. 5. c. 4. n. 5. & ibi caput. *Præ enti*. de offic. Judicis ordin. in 6 & caput *Significatam*. de Præbendis &c.

(n) San. Bovius tom. 2. cas. 185.

CASUS II.

GILBERTUS, cui conceſſa fuit Parochia ſancti Martini, in Diœceſi Ebriocenſi, ex reſignatione Fratris ipſius, nullum ibi officium Sacerdotale præſ-

Digitized by Google

100. lib. mercede, ita ut poſt-quam ſolvit Epiſcopo, Archidiacono & Vicario quæ ipſis debentur, centum libræ in proprium ipſius emolumentum ceſſerint. Qua in re rogat, an illud emolumentum ſit legitimum, & an illud ſibi, tutâ conſcientiâ, ſervare poſſit?

RESPONS.

Certum eſt, quod Gilbertus, qui cum Epiſcopo & Archidiacono de reditu Curiali juſtæ caducariæ pactus eſt, tenebatur ipſemet Sacerdotale officium præſtare in Parochia, quæ ipſi conceſſa erat; ſiquidem illius erat tranquillus poſſeſſor; nec debebat illius redituum redemptorem ſe efficere; quod nullo modo Presbyterum decet, & multo minus Parochum in propria ejus Parochia, cum ſic immutet qualitatem ſuam Paſtoris in Mercenarii qualitatem. Attamen exiſtimamus, quòd cum bona fide de illius Beneficii fructibus pactus ſit, ad nullam tenetur reſtitutionem pro emolumento quod ipſi ceſſit, numeratis Epiſcopo, Archidiacono, & Vicario pecuniæ ſummis, de quibus cum ipſis convenerat; quod ſupereſt non minori jure ad ipſum, quâm ad redemptorem alium pertinet. Ratio, quæ illius rei reddi poteſt, hæc eſt, quod nemo tenetur ad reſtitutionem, niſi quando contra juſtitiæ leges peccavit; Gilbertus autem in juſtitiæ leges non peccavit. Nam licet charitas illum obligaret ad officium Sacerdotale ex ſe præſtandum in ſua Parochia, per annum juſtæ caducariæ, ſiquidem ex ſolo titulo ſuo Pater & Medicus ſpiritualis Parochianorum ſuorum erat, jure ſtricto tamen ad hoc non obligabatur, cum non gauderet fructibus deſtinatis ad Paſtoris alimentum; cùmque illi fructus pertinerent ad Epiſcopum & ad Archidiaconum, cumque tandem illas 200. libras lucratus non ſit niſi quatenus erat tantummodò redemptor, ſicut quivis alius eſſe poſſet.

CASUS III.

PETRUS, Parochus Sancti Eligii, in Diæceſi Sagienſi, obiit menſe Februarii anni 1710. Paulo vero conceſſa eſt ejus Parochia, cujus juſta caducaria, hoc eſt, uſus fructuum primi anni ad Epiſcopum pertinet pro duabus tertiis partibus, (a): Probus (b) etiam affirmat quod ejuſmodi jura *apud ſapientes aſſeruntur magni abuſus*: Carolus Molinæus pariter affirmat, dum mentionem facit Decreti 108. Joannis Galli, Advocati Generalis in Curia Pariſienſi, quòd juſta caducaria eſt *jus abuſivum & prorſus abolendum* (c). Et revera, licet præſumptio fructuum anni juſtæ caducariæ quibuſdam Epiſcopis neceſſaria ſit, ut eorum dignitatem & onera ipſi adjuncta facilius ſuſtinere poſſint, quia modicus eſt eorum reditus; & quibuſdam Archidiaconis, qui nullum alium reditum habent, attamen negari non poteſt quin maxima incommoda per ſe creet: Inde fit ut Carolus Molinæus (d) dicere non dubitaverit, quod illa conſuetudo, quæ à quibuſdam laudabilis vocatur, magna mala prætexit *Hæc laudabilis conſuetudo eſt velamentum nequitiæ.* Hinc etiam factum, ut Decretum Curiæ Rotomagenſis latum 20. Martii 1561. ad ratum faciendum Edictum Aurelianenſe, expreſsè declaret, quod præter contentum in ſecundo illius ſtatuti articulo, quo annatæ ſupprimuntur, Rex rogabitur, ut tollat & planè aboleat juſtas caducarias, quæ præſumuntur ex Parochiis Provinciæ Normanniæ (e).

Hoc primum poſito, inde ſequitur, quod neque multiplicanda, neque nimis extendenda ſit juſta caducaria; nam ſi eadem duabus vicibus continuis admitteretur ſub prætexto duplicis mutationis Titularis; Parochi recens ad beneficium poſſidendum admiſſi per multos annos privati eſſent fructibus illius Beneficii, nec per conſequens eidem inſervire poſſent, alimenti neceſſarii defectu: Epiſcopus & Archidiaconus non poſſunt igitur, illæſa conſcientia, exigere duos annos continuos juſtæ caducariæ, in caſu propoſito, licet duabus vicibus in eodem anno Titularis immutatus ſit. Atque hæc eſt ſententia gloſſæ in Pragmaticam (f), citatæ à Ludovico Bouchello in ejus Bibliotheca canonica (g): quòd ille Juris conſultus confirmat exemplo reditûs annui hæreditatum pertinentium ad Dominum Feudi obitu ipſius vaſſalli, qui eas ab illo obtinebat jure Solario, vel mancipio, qui reditus pluribus vicibus non præſumitur, licet contingant variæ mutationes Feudatarii, ſeu vaſſali, in eodem anno, prout ſancitum eſt conſuetudine Aurelianenſi & variis aliis in Franciæ Regno vigentibus.

(a) Gloſſa in Prag. Sanct. tit. de annatis. v. *Conſuetudinis.* ſub. fin.

(b) Probus in g. Prag. v. *Deprædatum.*

(c) Car. Molin. tom. 2. pag. 687.

(d) Idem ad gl. cap. *Suam* 29. de Simonia &c. v. *Non datur actio ad hoc.*

(e) Addit. Claudii Blondelli in Biblioth. can. Bouchel. tom. 1. pag. 416.

(f) Gloſ. in Prag. Sanct. tit. de annatis. §. *Item quod ſi Eccleſia.*

(g) Lud. Bouchellus. Bibl. canon. tom. 1. pag. 415. col. 2.

LARVA

(a) Nonius Marcellus de ſerm. propriet. v. Larvatus.

cellus (a), & Aſiri omnes nunquam, teſte Cæcilio; (b) e domo ſine Larvis egrediebantur.

(b) Cæcilius l. 25. cap. 18.

Larva etiam appellatur ſerici panni alterâ parte vicoſi particula quæ, ne viſus impediatur, perforarur, & quâ Dominæ præſertim ruſticantes uruntur, ne delicatulam ſolis ardor faciem adurat, aut inſuſcet. Iſte larvarum uſus à Regina Elizabeth Caroli IX. uxore nunquam fuit approbatus. A larvis ipſa ſuique Palatii Dominæ abſtinuerunt.

Larva etiam in ſenſu figurato vulgò accipitur pro duplicitate, diſſimulatione; aut hypocriſi. Sed hîc juxta priorem ſignificationem uſurpatur.

(c) Art. 1.

Franciſcus primo ſuo anni 1539. Edicto (c) eorum corpora pœnis, & bona fiſco addicit, qui ſoli, vel cum comitibus in urbibus, pagis, viis, aut ſilvis incedent larvati, & cuique licentiam fecit manus injiciendi in eos, qui ſuo placito refragarentur, & eos in poteſtatem Judicis tradendi. (d).

(d) Ibid. art. 4.

(e) Art. 198.

(f) Ibid. art. 3.

(g) Ibid. art. 5.

Henricus etiam III. anno 1579. (e) edixir nequis larvis uteretur, & delatoribus dimidiam confiſcationum contra eos, qui deinceps uterentur larvis præceptarum partem promiſit. (f) & adeò diſtrictum erat iſtud edictum, ut qui larvaros interficiebant, non indigerent litteris, quibus delicti gratia fieret. (g)

Carolus IX. larvas pariter prohibuit ſuo anni 1561. Edicto; cui præiverat Parlamenti Pariſienſis 25. April. an. 1514. Conſultum, quo mercatoribus omnibus larvarum venditio interdicebatur. Jam antè, 28. à ſcilicet martii die an. 1508. Rorhomagenſe Parlamentum ſolemni prohibuerat Edicto, ne venderentur, aut emerentur non ſolùm larvæ, ſed etiam Naſi ficti, aut accomodatitiæ barbæ, aliaque ſimilia, quæ ad alienam formam ſibi dandam uſurpari poſſunt. Legi poteſt quod unus ex noſtris doctis Juriſconſultis *de larvis & perſonatis* ſcripſit. (h).

(h) Greg. Tholoſanus lib. 39. cap. 2.

CASUS PRIMUS.

VALERIANUS genio volens indulgere ſuo & Bachanalia ſolemnier celebrare adoleſcentulæ oviom Cuſtodis, & Lydia ſoror, ſenis, larvis aſſumptis, formas mentiti ſunt; & hoc modo perſonati aliquos amicos inviſerunt: an dici poteſt eos graviter peccaſſe?

RESPONS.

Nemini dubium eſſe debet, quin Valerianus & Lydia graviter peccaverint in caſu propoſito. Lex antiqua (i) ſtrictè prohibebat, ne quis veſtem indueret, quæ ſuo non convenit ſexui. *Non induetur mulier veſte virili, nec vir utetur veſte femineâ.* Et eadem lex antiqua eum qui contrà facit, execratur. *Abominabilis enim eſt qui facit hæc.* Porrò obſervandum eſt, ejuſmodi prohibitionem non eſſe ſimpliciter legalem, nec conſequenter abolitâ per Legem Evangelicam lege antiquâ antiquatam fuiſſe & ſublatam; ſed ècontrario ejuſmodi prohibitio habenda eſt tanquam præceptum morale negativum, quod non minus Chriſtiani quàm Judæi tenentur obſervare juxta S. Thomam (k), qui dicit, Deum per jam dictam prohibitionem non ſolum intendiſſe populum Judaicum à prophano cultu quem Veneri homines muliebrem formam, & Marti mulieres virilem aſſumentes exhibebant, revocare, ſed etiam avertere à luxuriâ, ad quam larvæ, heu ſæpius; viam patefaciunt. *Prohibitum fuit eis*, inquit S. Doctor, *ut mulier indueretur veſte virili: aut è converſo. Primò quidem ad vitandum idolatriæ cultum, hujuſmodi enim variis veſtibus ex diverſis contextis Gentiles in cultu ſuorum Deorum utebantur, & etiam in cultu Martis, mulieres utebantur armis virorum; in cultu autem Veneris è converſo viri utebantur veſtibus mulierum. Alia ratio eſt ad declinandam luxuriam....quod autem mulier induatur veſte virili aut è converſo; incentivum eſt concupiſcentiæ, & occaſionem libidini præſtat.*

(i) Deuteron. 22. 5.

(k) S. Thom. 1. 2. q. 102. art. 6. ad 2.

Idem Sanctus Doctor expreſſiùs alibi loquitur (l) dicens intriſecè malum eſſe alienam ſibi formam dare. *De ſe vitioſum eſt, quòd mulier utatur virili veſte, aut è converſo.* Et rationem affert, quam jam attulerat: *Et præcipuè quia hoc poteſt, eſſe cauſa laſcivia.*

(l) Idem 2. 2. q. 169. art 2. ad 3.

S. Auguſtinus ſatis oſtendit quantâ execratione crimen iſtud proſequeretur cum dicit (m) *Credo jure infames, inteſtabiles que haberi qui muliebri habitu ſe oſtentant; quos neſcio utrùm falſas mulieres, an falſos viros melius vocem; veros tamen hiſtriones, veroſque infames ſine dubitatione poſſumus vocare: aut ſi latent; nec infame quidpiam, niſi à turpi famâ nominatur, veros nequam non ſine veritate dicimus, ut opinor.*

(m) S. Aug. l. 1. ſoliloq. c. 16. ſeu n. 30.

Hæc deciſio congruit cum doctrinâ Apoſtoli qui præcipit (n) ut quiſque, prout ſexuum decet diverſitatem, ſeſe componat exteriùs, dicitque contrarium facere, eſſe turpiſſimum. Addamus ludos prohibitos, tripudia; nocturnas choreas & licentiam ferè ſemper certò dimanare ex preverſo larvarum uſu, qui fit inde multò deteſtabilior.

(n) Ad Cor. 11. 5. & 6.

CASUS II.

CLAUDIUS ruſtici, & Joanna matronæ nobilis ſpeciem induti, ambo Eduardo famulantes ſuos amicos, ut Helariorum tempore fieri ſolet, inviſunt. Eduardus non modo non hoc moleſtè fert, & impedit, quamvis ſciat & videat, ſed etiam inde ſibi ſumit oblectamentum. An propter hoc eſt alicujus peccati reus, quamvis veſtibus à ſuo ſexu alienis Claudius & Joanna non uſi fuerint.

RESP.

facta, quibus Chriſtiana læditur honeſtas; præter-
tim Bachanalium Diabolicâ adinventione inſtitu-
torum tempore, quo ſcilicet malè inſtituti & edu-
cati adoleſcentes, & præcipuè famuli & famulæ,
utpote qui longè minori ſæpiſſimè diſciplinâ fue-
runt exercitati, liberiori vivendi licentiæ, intem-
perantiæ, flagitioſiſque voluptatibus habenas
permittunt. Cùm igitur Eduardus habeat in Clau-
dium & Joannem poteſtatem, & eorum agendi
rationi invigilare, & conſulere teneatur, juxta
(a) 1. Ad Tim. 5. 8. hæc Apoſtoli (a) verba; *Si quis ſuorum, & maxi-
mè Domeſticorum curam non habet, fidem negavit
& eſt infideli deterior.* Dubitari non poteſt, quin
eorum peccati particeps ſit, quia cum eorum pec-
catum facilè impedire poſſit, non impedit, contra
verò ſignificatâ delectatione ipſi patrocinatur, &
ſic ſe ad pœnas pro ſcelere, quod patraut Claudius
(b) Sambovius 10. 2. cas. 196. & Joanna, dandas divinæ juſtitiæ obligat (b).

CASUS III.

Ædipus larvis, quas facit ſimiles iis, quæ Ge-
nialibus diebus aſſumuntur, victum quæritat.
quamobrem Cæſar Confeſſarius graviter ipſum
objurgavit, ipſumque ad deſerendam hujuſmo-
di artem adigere voluit; ſed Ædipus obedire re-
cuſavit propter tres rationes. 1. Quia ars iſta
Legibus Civilibus non eſt prohibita, imò permit
situr. 2. Quia nullatenùs intendit aſſentiri cri-
mini eorum, qui per vias & plateas larvati ince-
dunt, aut choreas frequentant. 3. Quia nullam
aliam doctus eſt artem, nec habet ulla bona,
quibus ſe, uxorem ſuam & liberos ſuſtentet,
ſed Confeſſarius his rationibus nil motus Ædi
pum denegato abſolutionis beneficio dimiſit. Non-
ne Cæſar paulò ſeverior fuit?

Respons.

Severior non fuit Cæſar in propoſito caſu;
nulla enim valida ratio prætendi poteſt, quæ
obligationem ſe ab arte, quæ aot per ſe mala
eſt, aut plerùmque proximo graviter peccandi
anſam præbet, abducendi tollat; atqui nega-
ri non poteſt, artem, quam profitetur Ædipus,
non eſſe per ſe malam; ergo ut abſolutione
dignus ſit, eam deſerere tenetur. Et verò ni-
ſi teneretur, dici poſſet Sculptorem Chriſtia-
num, qui apud Mogoles, aut apud Sinas vive-
ret, ſine peccato idola ſculpturum eſſe aut ven-
diturum. Quod Patres Eccleſiæ unanimi voce
damnant, non auditis rationibus, quas qui ido-
la fabricant aut vendunt, allegant, quaſque iiſ-
dem, quibus ſuas Ædipus, coloribus oblinium.
(c) Lib. de idolat. c. 5. *Planè impenſiùs*, inquit Tertullianus (c), *reſpon-
debimus ad excuſationes hujuſmodi artificum, quos
nunquam in domum Dei admitti oportet. Si quis
eam Diſciplinam norit.* Nullam aliam profiteor
artem, inquit hujuſcemodi artifex, quæ ad vic-
tum neceſſaria ſuppeditet, ſed reſpondet Ter-
tullianus. *Jam illa objici ſolita iſta vox, non
habeo quo vivam, diſtrictiùs repercuti poteſt. Vi-
vere ergo habes. Quid tibi cum Deo eſt, ſi*
*ri. Item eundem (Apoſtolum) præcepiſſe di-
cunt, ſecundum ſuum exemplum, ut manibus
unuſquiſque operetur ad victum. Si hoc præ-
ceptum ab omnibus, manibus defendatur. cre-
do & fures balnearios manibus vivere, & ip-
ſos latrones manibus agere quo vivant. Item
falſarios utique non pedibus, ſed manibus ope-
rari malas litteras, hiſtriones verò non mani-
bus ſolis ſed membris totis victum elaborare.*
Ita ſanè facilè ſe excuſare poterunt iſti omnes
Peccatores, & ſic omnibus Eccleſiæ Janua pa-
teret, ſi artium, quas permittit & quas prohi-
bet, nulla eſt exceptio. *Pateat ergo Eccle-
ſia omnibus qui manibus & ſuo opere toleran-
tur, ſi nulla eſt exceptio artium, quas Dei
Diſciplina non recipit.* Quamvis ergo dicat
Ædipus, ſe non intendere conſentire peccato
eorum, qui Larvis utuntur, excuſari nequa-
quam poteſt, nam reverà reus eſt, & gra-
viùs peccat iis, qui larvis vultum obtegunt;
cùm ſi nulli eſſent Larvarum opifices aut ven-
ditores, non tot Larvati in viis Choreiſque vi-
derentur, quor maximo cum virorum probo-
rum ſcandalo videntur; & ſi eorum peccato reip-
ſà renunciaret, ipſis peccandi anſam non præ-
beret. Idem igitur de illo dicendum eſt quod
de idolorum fabricatore. Quamvis enim ſe
expreſſæ idololatriæ non conſentire dictitet;
certum tamen eſt, eum idololatriæ formaliter
conſentire, cum idola non ſculpat, aut vendat, niſi
iis, quos ad cultum idolorum proclives eſſe ſcit,
eumque iiſdem idolis ſuam induſtriam immolet,
laboreſque ſuos libet. *Quicquid idololatra com-
mittit, in artificem quemcumque & cujuſcumque
idoli, deputetur neceſſe eſt*, inquit Tertullianus
(d) Tertull. loco cit. c. 4. (d), *quomodo enim renunciavimus Diabolo &
Angelis ejus, ſi eos facimus, quod repudium di-
ximus his: non dico cum quibus, ſed de quibus
vivimus?* Fruſtra ergo idolorum fabricatores
linguâ negant, quod manu confitentur. *Po-
tes linguâ negaſſe, quod manu confiteris? Ver-
bo deſtruere quod facto ſtruis; unum Deum præ-
dicare, qui tantos efficis. unum Deum prædicare
qui falſos facis: facio, ait quidam; ſed non co-
lo ... imò tu colis, qui facis, ut coli poſſint ... illis
ingenium tuum immolas; illis ſudorem tuum li-
bas.* Hæc ſufficiunt ad refutandam ſecundam
rationem, quam affert Ædipus. Primam Ædipi
rationem miſſam facimus, quia eam flocci faci-
mus, nec reſponſione dignam judicamus. Leges
Civiles non prohibent omnia mala, quæ Civium
mores corrumpunt, ſed multa tolerant pru-
denter, ne majora conſequantur. Ad tertiam
igitur Ædipi rationem tranſeamus. Non poſ-
ſum, inquit, arti meæ valedicere, quia uxo-
rem & liberos habeo, quibus nutriendis omni-
no impar eſſem abſque meæ artis ſubſidio.
Tertulianus idolorum fabricatorem iiſdem ver-
bis ſe excuſantem inducit, cui reſpondet, 1.
ipſum, ſi fortè evadet pauper, inter eos,
quos Chriſtus beatos vocat, annumeratum iri.
2. Chriſtianum non debere eſſe de victu,
aut veſtitu ſollicitum, & Deum omnibus

Digitized by Google

iıti providendum. Nemo aratro manum imponens & retrò ſpectans aptus eſt (Regno Dei) ... *nemo duobus Dominis ſervire poteſt. Si vis Domini diſcipulus eſſe; crucem tuam tollas & Dominum ſequaris neceſſe eſt .... parentes conjuges, liberi propter Deum relinquendi erunt ... fides famem non timet. Sit etiam famem non minùs ſibi contemnendam propter Deum, quàm omne mortis genus. Didicit non reſpicere vitam, quanto magis victum.*

(a) S. Aug. in Pſal. 18. n. 6. Eodem modo loquitur S. Auguſtinus (a) quo Tertullianus, dicitque, neminem aliter ſentire poſſe; niſi forſitan fures, feneratores, infames homines, elegerunt artem, quam prohiberi non poſſunt; illæſo eo, à quo omnes paſcuntur. *Audent etiam feneratores dicere: non habeo aliud unde vivam. Hoc mihi & latro diceret, deprehenſus in fauce: hoc & effractor diceret, deprehenſus circà parietem alienum. Hoc mihi & Leno diceret, emens puellas ad proſtitutionem. Hoc & maleficus incantans malu & vendens nequitiam ſuam. Quidquid tale prohibere conaremur, reſponderent omnes, quia non haberent, unde viverent ... quaſi non hoc ipſum in illis maximè puniendum eſt, quia artem nequitiæ delegerunt undè vitam tranſigant; & inde ſe volunt paſcere, unde offendant eum, à quo omnes paſcuntur.*

LAUDEMIA & VENDITIONES.

ID quod vocatur, verbis in Foro uſitatis, Laudemia et Venditiones, eſt vectigal Domino Villano debitum ſi contigerit, ut fundus, qui eſt in ejus Dominio, vendatur: quod congruit ſententiæ Loiſeau, qui dicit, vocari hoc jus, perindè ac ſi diceretur *Laudemia in venditionibus*; quia eſt laudemium, vel pars, quam Dominus retinet de pretio, quo fundus venüt; quæ cauſa eſt, cur quædam Conſue-
(b) Art. 48. tudines, ut Conſuetudo Stamparum (*b*), dicant, laudemia & venditiones unum idemque jus eſſe. Hoc etiam fatetur Du Moulin, quamvis quoddam diſcrimen inter utrumque admittat. Et quidem, dantur quædam Conſuetudines, quæ in his aliquam diſtinctionem admittunt, & quæ volunt, ut laudemia à venditore, venditiones verò ab emptore ſolvantur.

Quibuſdam in Conſuetudinibus aliter nominantur *Laudemia & Venditiones.* Con-
(c) Art. 2. ſuetudo Pictavienſis (*c*) illa vocat *Honores*; Conſuetudo Bituricenſis (*d*) *Pacta*: &
(d) Art. 1. Conſuetudo Carnutenſis (*e*): *Manicas & Venditiones.* Chopin idem aſſerit; quia,
(e) Art. 47. & 50. inquit, ſumma Domino ſolvenda, ubique eadem non eſt, & quia aliquando hac de re pro ſententia peritorum virorum pacta fiunt.

Vectigal laudemiorum & venditionum diversè ſolvitur, pro variis Conſuetudinibus. Conſuetudo Pariſienſis illud coërcuit ad duodecimam partem pretii rei venditæ; hoc eſt, ad unum denarium è duodecim denariis; & ad viginti denarios vel ſexdecim denarios *Pariſis* pro ſingulâ librâ. Vectigalia venditionum, inquit, hæc Con-
(f) Art. 76. ſuetudo (*f*), Domino Villano debita, ſunt ex duodecim denariis unus denarius, id eſt pro unâquâque librâ ſexdecim denarii *pariſis*. Alteræ Conſuetudines illud coërcuerunt, aliæ ad ſextam, aliæ ad octavam, & aliæ ad vigeſimam partem.

Hoc vectigal quoad ſummam unicè componendum eſt ad Pactum & pro ratione pretii rei venditæ: & quemadmodum, ſecundum Conſuetudinem Pariſienſem, Domino debetur *vi Conſuetudinis*; neque operiri Decreto, neque ejus damno uſu capi poteſt; quamvis illud non popoſcerit, & etiamſi de eo in ſuo cenſuum Contractu diſerta non fiat mentio; quod tamen uſu non venit in multis aliis Conſuetudinibus, quæ hoc vectigal Domino non tribuunt, niſi Contractus illud diſertis verbis exprimat.

Quandoque duplicia laudemia debentur, altera fundi Domino; modò jus & poſſeſſionem ſimul habeat, nec aliter: altera Domino Villano & Directo. Brodeau
(g) Brodeau v. *Laudemia & Venditiones* n. 9. (*g*) refert quinque Decreta ſupremi Senatûs Pariſienſis in gratiam ejuſmodi fundi Domini reddita: ſed cùm hoc vectigal ſit extraordinarium, operitur Decreto, cui non obſtitit.

Laudemia & venditiones occultare non licet, & Pactum venditionis Domino ex formula ſignificandum eſt intra viginti dies immunes, mulctæ pœnâ: *Propter venditiones occultatas nec Domino Villano ſignificatas intrà viginti dies ab acquiſitione, debetur nummus & nummi quadrans mulcta Domino Villano*, ait Conſuetudo
(h) Art. 77. Pariſienſis (*h*): quod tamen æquum eſt intelligere de caſu, in quo ſignificatio fieri

[illegible] ſe ignorante viginti dies eſſe elapſos, quandoquidem id ſola pacti lectione ſcire potuit.

Hæc regula viget etiam adversùs pupillos, ſalvo actionis ſubſidiariæ jure contra ſuos tutores: Sed mulcta ſimpliciter non committitur eo quòd ſoluta non fuerit; nam Domini eſt æris debiti ſolutionem urgere.

Hæc eadem regula ſimiliter locum habet in caſibus permutationis; quia in illis eadem vectigalia, ac in venditionibus, Dominis tribuuntur, ſecundum Edictum 1673. & Declarationem 1674.

Obſervandum eſt, dari quaſdam Conſuetudines quæ tempus longius, & alias quæ tempus brevius concedunt ad pactum acquiſitionis ſignificandum; ideoque hac in materia Regionis Conſuetudini hærendum eſſe.

Cæterùm, cùm mulcta ſit individua, committitur etiam parte tantùm acquiſitionis occultata. Unde ſequitur, quòd ſi per conniventiam inter venditorem & emptorem, verum ejus pretium ſignificatum non fuerit, & ſi Dominus probare poſſit, hoc pretium minus eſſe eo, quod pactum exhibet; mulcta tota ipſi debetur, quicquid dicat Brodeau (*c*), in pœnam fraudis ipſi factæ: & quia mulcta hac in materia ſancita fuit à Conſuetudine, quæ eſt Jus publicum, non eſt in poteſtate Judicis illam moderare, cùm è contra omnes alias mulctas temperare poſſit: hoc docet D. de Ferriere (*d*) in Articulum 77. Conſuetudinis Pariſienſis, poſt Tronçon, Labbé, & Ricard, qui laudant Decretum Supremi Senatûs Pariſienſis menſis Aprilis 1606. à quo res ſic fuit declarata. Quapropter ſententia contraria, quam tuetur Pontanus in Conſuetudinem Bleſenſem (*e*) admitti nequit.

(*c*) Brodeau n. 20.

(*d*) Ferrerius in art. 77. Conſuet. Pariſ. n. 25.

(*e*) Pontan. art. 118.

Brodeau obſervat (*f*), cùm ſunt duo vel plures emptores; ſufficere pro omnibus, ut unus ex illis pactum pro ipſo ſignificaverit, quando rem indiviſè poſſidet; quia hoc in caſu unica eſt acquiſitio: quæ cauſa eſt, ut ſi omnes pactum ſignificare prætermitterent: etiam contra illos omnes ſola & unica mulcta locum haberet.

(*f*) N. 19.

Emptore mulcta ſemel commiſſa & ea non ſoluta, mortuo, ab ejus hæredibus debetur, & ſi hic emptor moreretur quindecim diebus poſt pactum conſcriptum, nec illud Domino ſignificaſſet, ejus hæredibus in Conſuetudine Pariſienſi quinque dies tantùm ſupereſſent ut illud Domino ſignificarent, & ſic ſervata proportione in aliis Conſuetudinibus, in quibus datur tempus longius, vel brevius, quo neglecto mulctam committerent, ſecundùm ſententiam D. de Ferriere (*g*); quia, inquit, hæres *fictione juris* unus idemque homo cum defuncto habetur, ſicut ferunt Leges (*h*): *Computatur* (hæres) *quaſi una perſona cum ipſo* defuncto, ait Sanctus Thomas (*i*): Et hanc ob cauſam Lex dicit, vitium poſſeſſionis cadere in hæredem ejus, qui illud commiſit, *vitia poſſeſſionum, à majoribus contracta, perdurant; & ſucceſſorem authoris ſui culpa comitatur* (*k*).

(*g*) Loco cit. n. 27.

(*h*) Leg. *Hæres*. 22. ff de uſurpat. & uſucapionib. l. 41. tit. 3.

(*i*) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 3.

(*k*) Leg *Vitia*. 2. cod. de acquirenda & retinend. poſſeſſ. l. 7. tit. 32.

Non debentur laudemia & venditiones pro fundo adjudicato per licitationem inter hæredes variarum linearum factam: quia talis licitatio hoc in caſu inter ipſos partitionis locum tenet; ſed ſi unus ex iſtis hæredibus de ſuo jure ceſſiſſet alteri, qui non eſſet hæres, & ſi res ipſi adjudicaretur per licitationem, laudemia & venditiones ſolvere teneretur; tunc enim non ampliùs eſt id quod Juriſconſulti vocant *judicium familiæ erciſcundæ, ſed communi dividundo*.

Neque etiam debentur pro locatione purè emphyteutica, cùm aſſumptor nullam impendit pecuniam: ſed debentur 1. ſi poſteà vendat fundum qui ipſi ſub titulo emphyteoſis datus fuerat. 2. Si ſummam pecuniæ pro hac locatione dederit. 3. Quamvis locatio pro decem annis tantùm fieret; quia, ſecundùm noſtram Juriſprudentiam, omnis locatio, quæ ultrà novem annos progreditur alienationem ſecum trahere exiſtimatur. 4. Hoc vectigal debetur pro omnibus actibus qui venditioni æquipollent.

Digitized by Google

æque momentoſam, ac mihi cupere poſſent, propter magnam varietatem hujuſce Regni Conſuetudinum, quæ ſæpiùs diſpoſitiones contrarias continent.

CASUS PRIMUS.

FORTUNATIANUS, Civis Pariſienſis, emit domum per pactum à tribus menſibus factum abſque ulla fraude nec ſimulatione. Daniel qui eſt ejus Dominus clientelaris, & cui hoc nomine laudemia & venditiones debentur hac de venditione non edoctus, laudemiorum ſolutionem non exegit.

Fortunatianus tenetur-ne illa ſincerè ipſi ſolvere, antequam Daniel ea ab ipſo petierit?

Ad ea ſolvenda teneri videtur, quandoquidem vectigalia laudemiorum & venditionum Domino debentur à die, qua celebratum fuit Pactum.

E contra dici poteſt ad ea ſolvenda non teneri, quia titulum contra ſeipſum producere non tenetur. Quid juris?

RESPONS.

Jam alibi diximus laudemia & venditiones certò acquiſita eſſe Domino à momento, quo pactum venditionis in formulis præſcriptis conſummatum fuit; hoc eſt, ſtatim atque pacto nomen contrahentium & Tabellionum propriâ manu adſcriptum fuit; Ita ut, quamvis Dominus illa non exigat, ſive per negligentiam, ſive quia ignorat pactum: Emptor (in Conſuetudine Pariſienſi, vel Venditor in Conſuetudine Normanniæ) ingenuè & jure illa ipſi ſolvere teneatur: & hanc ob cauſam multæ Conſuetudines ferunt, Clientem tabulas bonorum ſuorum Domino repræſentare debere. Conſuetudo Normaniæ, inter omnes alias maximè favorabilis, vult (a), ut Cliens in loco pignerationis Domini compareat, ibique ipſe, vel per procuratorem, declaret, an quædam hæredia emerit aut vendiderit; quo pretio: Coram quonam Libellione vel Tabellione pactio facta fuerit, & quocum ita contraxerit: Conſuetudo Cenomaniæ (b), ſeverior, Clienti tantùm concedit octo dies dilationis numerando à die in pacto conſcripta; & vult; ut mulctetur mulcta arbitraria, quam in articulo ſequenti ad tres libras determinat, ſi annus præterreat antequàm pactum ſuum Domino oſtendat. Conſuetudo Borbonii agri præcedentibus adhuc durior eſt (c); nam fert, quòd, ſi Cliens pactum ſuum intra quadraginta dies non denuntiet, licitum eſſe Domino duplum ſuorum laudemiorum & venditionum exigere. Sunt etiam Regiones Galliæ confines, in quibus hac de re dantur Leges adhuc magis inexorabiles. In Anglia enim & Scotia, cùm Cliens prædium ſuum beneficiarium in integrum abſque approbatione Domini abalienavit; hoc prædium jure fiſco addicitur in commodum Domini: & etiamſi Cliens de eo in gratiam hæredis ſui præſumptivi teſtamento ſtatueret, Dominus illud retrahere poteſt, ſi velit. Thomas Cragius hoc notat.

(a) Conſuetudo. Nor. art. 185.

(b) Conſuet. Cenomaniæ art. 170.

(c) Conſuet. Borbonii agri §. 394.

Statuimus igitur, Fortunatianum ingenuè teneri, ad ſolvendum Danieli vectigal laudemiorum & venditionum quod ipſi debetur, non expectando ut ejus ſolutio ab ipſo petatur. Ratio quæ affertur in ejus gratiam nihil probat: intelligi enim nequit, niſi cùm evenit, ut utrinque detur dubium rectè poſitum, ſed non cùm agitur de vectigali non dubio & quod debitor in litem vocare non poteſt: Aliàs ordo juſtitiæ inverteretur, & plerique eorum, qui bonum alienum detinent, non ampliùs tenerentur ad illud reſtituendum ad quos pertinet.

CASUS II.

HERMOGENES, cùm prædium Clientelis & ditione illuſtre à Simone emiſſet, pro eo ipſi 20000. lib. numeravit: Sed quia timebat, ne Ferdinandus Clientelaris Dominus, illud pro eodem pretio retrahere vellet, aut aliquis è Simonis conſanguineis jure redhibitionis gentilitiæ uteretur; communi conſenſu cum ejus venditore pactum permutationis ſimulavit, ne in alterutrum horum incommodorum incideret. Tenetur-ne ad quidquam Ferdinando, vel conſanguineo, qui jure redhibitionis gentilitiæ uti poſſet, teſtituendum?

RESPONS.

Ut ad difficultatem quæ proponitur reſpondeamus, dicendum reſpectu juris retrahendi, quod Dominus Clientelaris habet, Hermogenem vel bona, vel mala fide egiſſe. Si ex æquo & bono egerit, hanc permutationem faciendo, & plenè perſuaſum habuerit hujuſcemodi permutationes licitas eſſe, ad quidquam reſtituendum cogi non debet. Si mala fide egerit, & hanc permutationem ſimulatam illicitam eſſe noverit: neque etiam ad quidpiam Domino Clientelari reſtituendum cogi debet. Ratio eſt, quòd ſecundum Juriſprudentiam generatim in Gallia admiſſam, Dominus Villanus, vel Clientelaris, jure ſuo retentionis uti nequit, niſi cùm contingit ut eadem gentis ſtirpe natus ſuo jure retractionis non utatur; & quod etiam eadem gentis ſtirpe natus jus habet à Domino, qui ſuo jure jam uſus eſſet, retrahendi. Unde ſequitur, quandoquidem eadem gentis ſtirpe natus, cùm venditio contigerit, jus ſuum Domino poſt habito exercere poteſt, abſolutè dici non poſſe, quòd, qui ſimulatas permutationes faciunt, Dominum legitimo jure retentionis fraudent, cujus damnum ipſi compenſandum ſit; cùm certum non ſit illum ſuo jure uti potuiſſe, vel voluiſſe.

Similiter ferè ratiocinari etiam poſſumus de eadem gentis ſtirpe natis, qui ſimulata permutatione ſuo jure retractionis fraudantur. Conſtat enim 1. dici non poſſe, illum qui hanc permutationem fecit damnum compenſare debere omnibus; quamvis omnes jus retrahendi habeant. 2. Neque etiam illum debere compenſare damnum iis omnibus qui jure ſuo uti vellent. Nam certum eſt, unum tantùm, vel ad ſummum quoſdam, inter omnes, ſecundum varias Conſuetudines, ſi inter ipſos contendatur, ad utendum iſto jure aliis poſthabitis admitti poſſe; quandoquidem, ſecundum quaſdam Conſuetudines, ut Pictavienſem, proximus eadem gentis ſtirpe natus aliis præfertur, quamvis non ſit celerrimus; & quandoquidem cùm talis proximitas, vel celeritas contingit jure ſuo æquali portione utuntur; cui non congruit Conſuetu-

Digitized by Google

voluntas hominis tantoperè mutationi obnoxia ſit. Ergo Hermogenes ad ullam damni compenſationem determinatam cogi non debet hac in occaſione; cùm revera dubium ſit, an ullus ex eadem cum Simone gentis ſtirpe natis ſuo jure uti voluerit, & etiam volens jus haberet, qui aliis anteponeretur. Adde, quod jus retractionis odio veniat; & ſæpius etiam damnoſum ſit iis qui eo utuntur. Sat igitur erit hunc virum monere de peccato quod commiſit, ſi contra bonam fidem egerit, eumque adhortari, ut ejus pœnitentiam agat. Hæc deciſio doctum Theologum anctorem habet (a).

(a) De Sie-Beuve tom. 2. caſ. 152.

CASUS III.

Dynamius prædium qnod habebat cum alio, quod ad Henricum pertinebat, permutavit. An laudemia & venditiones hoc in caſu Domino debentur?

Respons.

Cum duo hæredia ab eodem prædio beneficiario pendebant, laudemia & venditiones Domino olim non debebantur; quia ut ait Bouchel (b), quæ ſit ejus permutatio, producit tantùm mutationem imperfectam, quia iſta hæredia ab iiſdem Clientibus ejuſdem Domini ſemper poſſidentur. Talis eſt diſpoſitio multarum conſuetudinum Provinciarum Galliæ, quales ſunt conſuetudines Aurelianenſis, Turonenſis, Bleſenſis, Carnuti, Calvomontii, Montargii, Julioduni, aliæque.

(b) Bouchel Bibliotheca Juris Francilci.

Verùm hodiè pacta permutationis obnoxia ſunt laudemiis & venditionibus, ſecundum uſum in Regno generatim receptum, conſtitutum per Declarationem menſis Februarii 1674. in tabulas publicas Rationum Regiarum Curiæ relatam, qua Rex eadem tributa pro permutationibus ac conſuetudines pro venditionibus conſtituerant, ſibi tribuit: Talia ſunt ejus verba: » Dicimus ſtatuimus & edicto ſancimus, volu» mus & nobis placet, ut eadem Domini vecti» galia, quæ conſtituuntur & præſcribantur à » conſuetudinibus locorum pro mutationibus, » quæ ſiunt per Pacta venditionis, deinceps pe» cunia pendantur in omnibus mutationibus » per Pacta permutationis hærediorum, jurium, » aliarumque rerum non moventium, quæ à » nobis, vel Dominis Clientelaribus & Villanis » per totum Regni noſtri ſpatium, habentur, ut » & per omnes Regiones & Ditiones noſtri Im» perii; ſive permutationes fiant hærediorum » cum hærediis, vel hæredioum cum juribus, » annuis vectigalibus, & obligationibus cujuſ» cunque generis eſſe poſſint, abſque ullo diſcri» mine neglectis omnibus conſuetudinibus & » uſibus huic contrariis, quibus hoc reſpectu » expreſſim derogavimus & derogamus; quæ » vectigalia ſolventur pro Pactis, in quibus » erunt tantùm annuæ penſiones pecuniariæ, » in permutationem conceſſæ pro ratione præ» cipuarum illarum annuarum penſionum: & » quod attinet ad alia Pacta, in quibus utrinque » erunt hæredia, jura, vel obligationes, præ» ſcribentur pro ratione æſtimationis, quæ de qui annuis vectigalibus non eget, ſed pecunia numerata, illa tantùm accipit, ut eludat ſolutionem venditionum & laudemiorum Domino debitorum, ſicut ad id tenetur ſecundum conſuetudinem Normanniæ, in quâ habitat & ejus fundus ſtat; & quia fidum habet hominem, qui ipſi pecuniam præbet pro pretio prædiorum ſuorum. Qua de cauſa petitur, an hoc in caſu Alexander laudemia & venditiones Domino reſtituere non teneatur?

Respons.

Reſpondemus, Alexandrum teneri ad teſtituendum id, quod Domino debetur pro ejus jure laudemiorum & venditionum. Ratio eſt, quòd Rex, ſuo Edicto 20. Martii 1673. renovando Edicta menſis Maii 1645. & menſis Julii 1655. præſcripſerit ſolvere deinceps laudemia & venditiones, quintos nummos & quintas partes ex fundi beneficiarii venditi pretio, aliaque mutationis vectigalia per Conſuetudines conſtituta, etiam cùm acquiſitiones fiunt per commutationes, tam prædiorum clientelis & ditione illuſtrium, fundorum & domorum, quàm aliorum bonorum non moventium, cum annuis vectigalibus pecuniæ pretio, eodem modo, quo debentur pro venditionibus factis pro præſenti pecunia; & ſi excipias, cùm permutatio ſit hæredii cum hæredio.

CASUS V.

Vilmerus, Argentanum incolens, cùm promiſiſſet dare Valeriæ ſuæ filiæ decem millia nummorum pro dote; Gilbertus illam uxorem duxit, actu hanc ſummam non recipiendo, & ſat habuit, ut inſcriberetur in matrimonii Pacto, ejuſque fenus quotannis percipere. Triennio poſt Vilmerus dat Gilberto prædium æquivalens cum ſumma præcipua, ut nihil ampliùs ei debeat pro dote, quam ipſi promiſerat. Qua de cauſa Bernardus Judex Supremus poſtulat, ut ſibi laudemia & venditiones ſolvantur, propter mutationem Domini. An jus habet illa exigendi?

Respons.

Laudemia & venditiones Domino non debentur hoc in caſu, aliiſque ſimilibus, in quibus ejuſmodi Pacta non conſiderantur ut veræ venditiones, ſed ſolùm ut compoſitiones & pacis conditiones familiæ, in quas ingredi Dominus jus non habet. Hæc eſt Juriſprudentia Decretorum Supremi Senatûs Normanniæ, ut id teſtantur Godefroi & Berault in articulum 171. conſuetudinis illius Provinciæ, qui quatuor varia Decreta referunt, congruenter reddita à Supremo Senatu Rhotomagenſi. Baſnage idem docet; & ratio, quam poſt d'Argentré reddit, eſt, quod conſtitutio dotis, à Patre filiæ ſuæ facta, propriè loquendo, ſit tantùm anteceſſio portionis hæreditariæ, quam ſperat ex bonis Patris ſui. Undè Author ille concludit, quod, quemadmodum filius Patris ſui hæres nulla laudemia nec venditiones Domino debet, quamvis detur mutatio Domini; ipſi etiam non debentur pro dote à Patre conſtituta. Secundum idem princi-

Digitized by Google

Tractatus de Feudis cap. 2. ſect. 3. art. 2. n. 47.

Conſequenter illi eidem principio, cùm Pater in anteceſſum ſucceſſionem ſuam liberis ſuis tradit, ea lege ut ejus debita ſolvant, Dominus laudemia & venditiones exigere non poteſt, ſicut judicatum fuit Decreto Supremi Senatùs Normanniæ 18. Decemb. 1626. ubi agebatur de Patruo qui facultates ſuas fratris filio hæredi ſuo præſumptivo conceſſerat, ea lege ut ejus debita ſolveret; & alio Decreto ejuſdem Supremi Senatùs 8. Januarii 1627. quæ ambo referuntur à Berault & Baſnage in articulum 171. Conſuetudinis illius Provinciæ.

Pari modo res ſe habet, cùm pater qui quamdam ſummam liberis ſuis debet, ipſis prædium cedit, ut illam ſolvat, ſicut ſtatutum fuit ab eodem Senatu Supremo 8. Julii 1683. Hoc Decretum etiam refertur à Baſnage [b].

(b) Baſnage in conſuetudinem Normanniæ art. 171.

Denique perindè eſt, etſi ſucceſſio defuncti inter plures cohæredes dividatur, quamvis uni ex illis quædam pecuniæ ſumma detur, ut ejus pars aliorum portionem æquiparet. Sic Decretum fuit per articulum 26. Præſcriptionis factæ an. 1666. occaſione Conſuetudinis Normanniæ; & judicatum à Supremo Senatu Rhotomagenſi die 19. Martii 1637. & 29. Januarii 1683.

CASUS VI.

Eulogius & Michaël, Cadomi ſedem habentes, cùm litigarent propter hæredii proprietatem, pactionem fecerunt, quâ unus ex illis hæredii poſſeſſionem conſervare debet, modò ab alio ſumma 600. librarum ſolvatur. Hac de re quæritur, an hoc in caſu Dominus laudemia & venditiones, vel decimam tertiam partem hujus ſummæ, exigere poſſit?

RESPONS.

Diſtinguendum eſt. Nam, aut Eulogius in hæredii poteſtate non erat, nec in eam venit niſi ſolvendo illas 600. libras Michaëli, qui illud ut emptor poſſidebat; aut jam in ejus poſſeſſione erat nec Michaëli 600. libras dedit, niſi ut illam conſervaret. Si in ejus poſſeſſione non fuerit, & ut emptor dederit Michaëli hanc ſummam, quaſi pretii ſupplementum & ut ſe à litteris reſciſſionis à Michaële impetratis tutaretur; decima tertia pars hujus ſupplementi Domino debetur, ſicut Berault id probat in articulum 171. Conſuetudinis Normanniæ [c] Decreto Supremi Senatus Rhotomagenſis 21. Junii 1579. & multis aliis, quæ refert. Sed ſi è contra Eulogius jam in poſſeſſione hujus hæredii erat, & ſi in pactione dictum fuerit, ipſum illam poſſeſſionem conſervaturum dando 600. libras Michaëli: ſtatuendum eſt, quòd, hæredio Dominum non mutante, Eulogius has 600. libras non dedit ut illud à Michaële emeret; ſed tantùm ut ſe redimeret à lite injuſta, quam iſte illi intendit; ideòque, quandoquidem nulla ſit mutatio, Dominus nullum jus habet laudemia & venditiones exigendi, ut id docet Bouvot [d], qui refert Decretum redditum à Supremo Senatu Burgundiæ die 17. Februarii 1605. qui de re ſic judicavit. Quod ſi poſſeſſor talis hæredii illud per Contractum in formula pactionis concedat illi, qui de eo cum ipſo litigat, modò ſolvatur pretium de quo conſenſerunt; tunc ſtatuendum eſt, hoc Pactum includere veram venditionem quæ Domini mutationem reipsâ exiſtentem producit, & quæ ideò jus confert Domino decimam tertiam partem exigendi, niſi clarum ſit poſſeſſo-

(c) Berault in conſuetud. Norman. art. 171.

(d) Bouvot, qq. not. tom. 2. v. *Laud.* & *Vend.* q. 8.

... locavit ad ſex annos. Biennio poſt Pactum factum ſuo jure retractionis fiduciariæ uſus eſt erga duos aut tres privatos homines, qui domum & hæredia in Feudi ſui ſpatio incluſa emerant. Villicus contendit, debere ſibi reddi rationem laudemiorum & venditionum, quæ debentur propter venditionem factam. Urſinus è contrà contendit quòd, cùm jure ſuo in Clientes uſus fuerit, ſicque eos à laudemiis & venditionibus liberaverit, nihil Martiali debetur. Nonne pro Urſino pugnat ratio?

RESPONS.

Dominus hic Villico ſuo rationem laudemiorum & venditionum, de quibus agitur, reddere tenetur. Ratio eſt, quòd jura laudemiorum & venditionum ſint *in fructu*. Omnes autem fundi locati fructus ad Villicum pertinent; neque iis abſque manifeſtâ injuſtitiâ fraudari poteſt. Urſinus igitur Martiali pretium horum laudemiorum & venditionum à pretio ejus locationis deducere debet.

Inutile foret dicere, quòd, cùm Urſinus hæc prædia titulo Clientelari retraxerit, contrahentes nulla ipſi laudemia & venditiones debebant. Nam, ut id alibi probamus, ejuſmodi tributa debentur à contrahentibus ſtatim atque ab iis nomen Pacto adſcriptum eſt atque pactio in formulis requiſitis facta fuit. Urſinus autem ſuo jure retractionis uti non potuit antequàm Pacta perfecta fuerint: ideoque, cùm jus laudemiorum & venditionum Martiali acquiſitum eſſet ante retractionem; Urſinus ipſi ingenuè eorum rationem referre, atque eorum pretium ab ejus locationis pretio deducere tenetur. Sic reipſa ſtatutum fuit à Supremo Senatu Rhotomagenſi contra Dominum Comitem Toriniaci, ut teſtatur Baſnage in articulum 171. Conſuetudinis Normanniæ.

CASUS VIII.

Tremerius, cùm emiſſet à Gilberto fundum ſitum in Regione, ubi prædiatorii vectigalis Domini nullum tributum, ex permutationibus percipiunt, & cùm huic emptioni colorem ſimulatæ permutationis dediſſet, ut fraudaret Ferrandum, cui ut Domino, debentur laudemia & venditiones rerum non moventium, quæ præſenti pecuniâ venduntur; obiit vir iſte octo pòſt diebus, ejuſque hæredes quatuor numero, cùm ejus bona partiti eſſent; Hieronymus, unus ex illis, hunc fundum pro ſua hæreditatis parte obtinuit. Ferrandus cùm fraudem Tremerii cognoviſſet, ejuſque Hieronymum conviciſſet, ab iſto petiit reſtitutionem ſummæ 500. librarum, ad quam abibat laudemiorum & venditionum vectigal, quod ipſi ſolvi debuiſſet. Hieronymus ipſi offert ſolutionem partis ſuæ pro ratione partis quam in hæreditate defuncti obtinuit, ipſumque quoad reliquum ad tres ſuos cohæredes amandat. Cohæredes Ferrando quidquam reſtituere omninò recuſant. Tenetur-ne Hieronymus ſtricto jure ad illi ſummam integram 500. l. reſtituendam, quia hunc fundum poſſidet?

RESPONS.

Conſtat Hieronymum ad totam ſummam 500. l. Ferrando reſtituendam teneri. Ratio eſt, quòd obligatio, in qua reperitur emptor laudemia & venditiones Domino ſolvendi, non ſolùm ſit perſonalis, ſed etiam realis, ex eo quod

ſt citat.1 ro interiori conſcientiæ tenentur ad ipſum mutati-
onem præſtandum.

CASUS IX.

Trebatius, juvenis Advocatus in ſupremo Senatu Pariſienſi, & Ceranus Advocatus in ſupremo Senatu Rhotomagenſi menſe præterito litigabant hac de quæſtione; nempè cujus eſſet emptoris, aut venditoris domus vel heredii, laudemia & venditiones Domino ſolvere. Prior aſſerebat eſſe emptoris, & poſterior, venditoris. Uter æquum bonumque dicebat?

Respons.

Hujus difficultatis deciſio à Conſuetudine locorum pendet. Dantur Conſuetudines, quales ſunt Conſuetudo Pariſienſis, Antiſſiodorenſis, Durdani, & Melodunenſis, ſecundum quas emptor vectigalia laudemiorum & venditionum Domino ſolvere debet. Dantur aliæ, ut Conſuetudo Normanniæ, ubi venditor illa debet ſolvere, niſi hoc oneris emptori impoſuerit per diſertam clauſulam Pacti, quemadmodum id probat Terrien (b) per antiquam Conſuetudinem illius Provinciæ, quæ ferebat, neminem ſuum heredium abſque conſenſu Domini vendere aut pignerare poſſe. Undè concludit, venditorem ergo debere ſolvere hæc vectigalia, quæ in Normanniâ decima tertia pars vocantur; ſiquidem hujus permiſſionis locum tenent, ut ſtatutum fuit Decreto ſupremi Senatûs Rhotomagenſis anni 1526. quod à Berault in ſuo Commentario in Conſuetudinem ejuſdem Provinciæ (c), pluribuſque aliis, refertur.

(b) Terrien in antiq. conſuet. Normanniæ.

(c) Berault. comment. in conſ. Normanniæ art. 171.

Dicendum eſt igitur pro Trebatio rationem pugnare, ſi quæſtionem tantùm intelligat de laudemiis & venditionibus in extenſione Conſuetudinis Pariſienſis debitis, & Ceranum etiam æquum bonumque dicere, ſi ſolùm loquatur de decima tertia parte, quæ in Normanniâ ſolvitur, & quæ ſolvendam tenetur, quia ejus reſpectu eſt debitum perſonæ affixum; & quia præterea hoc in caſu dantur duo Pacta: alterum lubenter inter ipſum & venditorem factum, & alterum coactum & judicio factum, pro quorum ſingulo tributa Domino debentur, cùm hoc in caſu duæ fuerint mutationes: quod locum non habet in caſu, quo emptor per retractionem poſſeſſione pellitur; quandoquidem unicum tantùm eſt Pactum, pro quo emptor decimam tertiam partem Domino debet, ſtatim atque Pacto nomen à Partibus adſcriptum, vel Pactum in formulis factum fuit, & quandoquidem abſque alio Pacto res empta immediatè tranſit è manu emptoris in manum illius, qui jure ſuo retractionis utitur.

3. Adhuc obſervandum eſt, in quibuſdam aliis Conſuetudinibus peculiaribus, vel horum tributorum ſolutionem inter contrahentes diſpertiri, ut in Conſuetudinibus Meldarum & Silvanecti, vel emptorem & venditorem vectigalia laudemiorum & venditionum unumquemque per dimidiam partem ſolvere. Uno verbo, his in rebus regula, quam in foro exteriori & in foro conſcientiæ ſequi fas eſt, eſt regula, quam præſcribit locorum Conſuetudo, quæ inſtar legis eſt illis, qui illi ſubjiciuntur.

Antequam hanc materiam abſolvamus, neceſſe eſt obſervare 1. Equites, Commendatores & Præfectos ordinis ſancti ſpiritûs, ab omnibus laudemiis & venditionibus Regi ſolvendis immunes eſſe, per articulum 65. ſtatutorum hujus Ordinis. 2. Dominos Curiæ rationum Regiarum pari privilegio frui per Edictum anni 1580. & per Codicillos à Rege Ludovico XIII. impetratos die 29. Julii 1610. 3. Et tandem eamdem gratiam Regis Scribis conceſſam fuiſſe à Franciſco I. primâ die Decembris 1518. & à Ludovico XIII. 20. Decembris 1635.

LAUS.

Laudare aliquem, eſt de ipſo cum elogio & in ejus commodum loqui: atque hoc ſenſu Doctus Theologus (e) Laudem definit, cùm dicit, *laus eſt locutio de aliquo cum approbatione, ſive, eſt excellentia aliena honorifica enuntiatio.* Ad quod redeunt hæc Ariſtotelis verba: *Eſt autem laus elucidans magnitudinem virtutis (f).*

Hâc definitione paret, propriè non poſſe vocari laudem, illam quam aliquis ſibi ipſi tribuit: ſapiens quoque dicit (g): *laudet te alienus; & non os tuum: extraneus, & non labia tua.* Revera vulgò tantùm homines parùm ſapientes laudes ſibi tribuunt. *Ne te collaudes, nec te culpaveris ipſe: hoc faciunt ſtulti, quos gloria vexat inanis (h):* Undè ortum eſt hoc verbium, *laus proprio ſordeſcit in ore.*

(e) Polman. brev. theol. part. 2. n. 817.

(f) Ariſt. l. 1. & 3. Rhetor.

(g) Prov. 17.2.

(h) Menage

Dicimus *vulgò*, ut non excludamus duos caſus peculiares, in quibus gloriari poſſumus in Domino, ut id per auctoritatem D. Thomæ in prima deciſione probabimus.

Ille ſolus laudari debet, qui laude dignus eſt, & cùm certi ſumus, neminem laudem ipſi tributam pernegaturum: *ſibi laudator ſecurus eſt, ubi non timet, ut de laudato erubeſcat,* inquit Divus Auguſtinus (i). Aliter agere, eſt indignè adulari hominem, ipſique viliori pretio blandiri, quod invidiæ tantùm magno ſtat pretio. Congruenter huic ſententiæ referente Euſebio, (k), Conſtantinus valdè excanduit in Præſulem, qui ipſi

(i) D. Aug. in Pſalm 94. n. 2.

(k) Euſeb. in vita Conſtant. lib. 4. c. 48.

Digitized by Google

... ſuâ (b) ... inter effectum, quem laus in juſto obtinet, & effectum, quem in peccatore producit, nempè quòd juſtus indè occaſionem ſumat ſeſe deprimendi atque ad perfectionem magis accedendi, cùm è contra peccator in ea ſe delectando majori ſit in culpa. *Plerumque fit, ut ſicut injuſtus ex laude ſua polluitur: ita vir juſtus, auditâ ſuâ laude purgetur (c).* Quod oſtendit, ſæpè periculoſum eſſe laudare illos, qui etiam digni ſunt, qui laudentur, cùm adſunt: niſi enim vera & ſolida humilitate præditi ſint, temerè objiciuntur periculo illam laudem approbandi & in ea ſibi aſſentandi, tantùm abeſt ut reſpuant, ſicut deberent, blanda elogia, quæ de eorum virtute fiunt, atque ad Deum bonum, quod ejus gratiâ in ipſis reperiri poteſt, referant.

(c) Id cit. cap. 5.

CASUS PRIMUS.

SIRICIUS, vir doctus & vitam agens quàm maximè in exemplum conſtitutam, ſibimet laudes, propter præclaras ſuas facultates, aut ſapientem ſuam agendi rationem, tribuit. An ita aliquandò abſque ullo peccato agere poteſt?

RESPONS.

Unanimiter ſtatuendum eſt, rariſſimè fieri poſſe, ut aliquis ſeipſum laudet, quin per oſtentationem peccet, adeò magna eſt hominis infirmitas. Poſſunt tamen reperiri quædam occaſiones, in quibus id fieri poteſt nullum committendo peccatum: ut, verbi gratiâ, cùm nobis ſubmiſſè in memoriam revocamus bona opera, quæ cum auxilio gratiæ ferimus, ut in tentatione deſperationis non ſuccumbamus, & in fiduciâ Dei corroboremur, ſicut Divus Thomas obſervat (d), vel cum putamus, perutile fore ad ſalutem proximi, ut virtutem noſtram cognoſcat & perſuaſam habeat; vel tandem cum nobis perſuaſiſſimum eſt, de gloriæ Dei agi. Propter hanc hanc rationem etiam, Sanctus Paulus ſcribendo ad fideles Eccleſiæ Corinthiacæ ſuum elogium facere ipſemet non dubitavit, ut ejus perſona & doctrina, quam nuntiabat, ab ipſis majori in pretio haberetur, ſicque eos ad obedientiam, quam ſibi reddere recuſabant, denuò adduceret. *Secunda cauſa eſt, propter utilitatem*, inquit Doctor Angelicus, *ut ſcilicet haberetur in majori famâ, & citiùs crederetur doctrina ſua & propter hanc cauſam hic Apoſtolus laudat ſe: nam Corinthii præferebant ſibi Pſeudo Apoſtolos, & condemnabant eum: & ideo non ſic obediebant ſibi. Ut ergo non vilipenderent eum & obedirent ſibi, præfert ſe eis & laudat ſe & dicit*: ſed ad hæc quis tàm idoneus ſicut nos, non pſeudo Apoſtoli: quia licèt ipſi prædicent, tamen adulterant verbum Dei, quod nos non facimus. *Undè dicit*: non ſumus ſicut plurimi, *ſcilicet pſeudo Apoſtoli*, adulterantes verbum Dei. Fatendum eſt igitur, modò Siricius ſeipſum non laudet, niſi propter ſimiles rationes; & modò ejus intentio pura rectaque ſit, hoc eſt, abſque oſtentatione & ſine ullo malo ſcopo, ipſum non peccare ſe laudando: verùm aliter, abſque peccato ſe laudare non poſſe.

(d) S. Thom. in 2. ad Corinth. 2. lect. 3.

CASUS II.

CONSTANTIA, mulier nobilitate clara & Aulica, ſæpè Dominis illuſtribus laudes in ore tribuit, cùm in earum cœtu verſatur. Num ſine peccato id facere poteſt?

RESPONS.

Dici nequit, abſolutè loquendo, Conſtantiam peccati culpam incurrere laudes ſuis amicis tribendo, quamvis eas in ore laudet. Ratio eſt, quòd intentio recta, quæ habetur aliquem laudando, laudem quæ ipſi tribuitur bonam efficere poſſit, alias conditiones neceſſarias obſervando. Quapropter, ſi, exempli gratia, Conſtantia laudet Fœminam afflictam propter rem laude dignam, conſilio ipſi cauſandi aliquam voluptatem, quæ ad ejus conſolationem conferat, & quæ impediat ne fracto ac demiſſo ſit animo, ſic agendo præclarum facit facinus, veràque amirâ dignum. Pariter ſi hanc mulierem laudet conſilio ipſi animum addendi ad virtutem, ejuſque amorem ipſi conciliandi: non modò non peccat laudem, quâ digna eſt, illi tribuendo, ſed èontra bonum facit opus. Id docet ſanctus Thomas, qui dicit (e) *laudare aliquem contingit & bene & malè, prout ſcilicet debitæ circumſtantiæ, vel ſervantur, vel prætermittuntur. Si enim aliquis aliquem velit delectare laudando, ut ex hoc eum conſoletur, ne in tribulationibus deficiat, vel etiam, ut in bono proficere ſtudeat: aliis circumſtantiis ſervatis, pertinebit hoc ad prædictam virtutem amicitiæ.*

(e) S. Thom. 2. 2. q. 115. art. 1. ad 1.

Econtra, certum eſt hanc Dominam peccare, ſi fœminam laudaverit animo adulatorio, eam laudando ob rem, quæ nullo modo digna eſt quæ laudetur, quia eſt mala vel incerta, ſimiliter ſe res habet, ſi laudando hanc fœminam ſuſpicari poſſit, eam inani gloria ductum iri: vel ſi eam laudet, ut indè ipſamet vanam gloriam aucupetur, aut ad quemdam ſcopum temporalem illicitum. Et multò majorem adhuc culpam committit, ſi eam laudet de quâdam actione malâ, vel de vitio, cujus crimen diluere velit. Hoc etiam dicit idem Doctor Angelicus, idque probat variis Scripturæ locis. *Pertinet autem ad adulationem*, addit, *ſi quis velit aliquem laudare, in quibus non eſt laudandus, quia fortè mala ſunt ſecundum illud (f)* laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ: *vel quia non ſunt certa, ſecundum illud (g)*: Ante ſermonem non laudes virum. *Et iterùm (h)*: Non laudes virum in ſpecie ſuâ. *Vel etiamſi timere poſſit, ne humana laude ad inanem gloriam provocetur. Undè dicitur (i)* Ante mortem ne laudes hominem. *Similiter etiam velle placere hominibus propter charitatem nutriendam, ut in eâ homo ſpiritualiter proficere poſſit, laudabile eſt. Quòd autem aliquis velit placere hominibus propter inanem gloriam; vel propter lucrum;* * *vel etiam (k) in malo; hoc eſſet peccatum, ſecundum illud* Deus diſſipabit, oſſa eorum, qui hominibus placent, *& Apoſtolus dicit .... (l)*: ſi adhuc hominibus placerem; Chriſti ſervus non eſſem.

(f) Pſalm. 9. 3.
(g) Eccli. 11. 8.
(h) Eccli. 11. 2.
(i) Eccli. 11. 30.
* Hic, ni fallor, intelligendum eſt turpe.
(k) Pſalm. 52. 7.
(l) Epiſt. ad Galat. 1. 10.

LEGA-

Digitized by Google

uſu, ad legati validitatem, quibuſnam verbis perſcribatur, non refert.

Nemo legatum legitimum facere poteſt, 1. ſi jus non habeat teſtamentum faciendi. Sic impubes, demens, homo ſurdus & mutus, Religioſus profeſſus, reus civiliter demortuus, vel homo judicio interdictus, legata facere non poſſunt; quia teſtamenti factionem non habent: & quoad teſtamentum quod impubes faceret, ſemper irritum manet, etiam poſtquam pubertatis ætatem attigit, ſecundùm Juris regulam quæ dicit: *Quod initio vitioſum eſt, tractu temporis non poteſt convaleſcere* (c). Sed hominis inſani teſtamentum, ante ejus dementiam factum, legitimum foret. 2. Si ille, cui legatum donatur, habilis non ſit ad eo utendum, quales ſunt extraneus, Religioſus profeſſus, aliique ſimiles. 3. Si res legatæ ejus non ſint naturæ ut teſtamento relinqui poſſint; hoc eſt, ſi in commercium non veniant inter homines (d), ſive ſint res moventes vel non moventes: ſic legari nequit res publica, nec res ſacra, qualis eſt Ædes Sacra, vel Cœmeterium (e). Legari tamen poſſet domus, in qua daretur Ædicula Sacra domeſtica, quia talis Ædicula Sacra conſideratur tantùm, ut quid ad domum accedens, ſicut jus patronatûs habetur acceſſio fundi legati aut venditi: Nam vocatur acceſſio rei legatæ, id quod cum ea quamdam connexionem quaſi naturalem habet, quæ cauſa eſt cur ab eâ divelli non debeat; quamvis rei ipſius pars non ſit; qualia ſunt capiſtrum, frenum, & ſoleæ ferreæ reſpectu equi, qui legatus, vel venditus fuiſſet (f).

Una eademque res, ut domus, fundus, aut annuum vectigal pluribus perſonis differentibus, legari poteſt: Tuncque ſi partes diſtinctæ non ſint, inter ſe rem legatam, vel æquum ejus pretium in æquales partes diſtribuunt. *In legato pluribus relicto*, ait Lex, *ſi partes adjecta non ſunt, aquæ ſervantur* (g).

Legatarius, cui teſtator plura fecit legata, ea quæ vult accipere, aliaque repudiare poteſt. *Duobus legatis relictis, unum quidem repudiare, alterum verò amplecti poſſe reſpondetur*, fert alia Lex (h). Verùm id intelligi non debet, niſi cùm legatum quod repudiaret ipſum ad quædam munera obeunda non cogeret: Aliàs enim legatum muneribus immune accipere non poſſet, quin ſimul ad alterius legati munera obeunda teneretur: ſic fertur eadem Lege quæ dicit: *Duobus legatis relictis unum quidem repudiare; ſed ſi unum ex legatis onus habet, & hoc repellatur, non idem dicendum eſt* (i).

Nullum legatum, niſi poſtquàm omne æs alienum teſtatoris diſſolutum fuerit, diſtribui debet: Sic res ſe habet in omni aliâ donatione cauſâ mortis. *Sicuti legata non debentur, niſi, deducto are alieno, aliquid ſuperſit: nec cauſâ mortis donationes debebuntur: ſed infirmantur per as alienum.* Hæc ſunt verba alius Legis, quæ addit, quod ideò, ſi teſtator plus æris alieni quàm opum reliquerit, legata infirmantur: *Quare ſi immodicum as alienum interveniat ex re, cauſâ mortis ſibi donata, nihil aliquis conſequitur* (k).

Omnes cauſæ quæ hominem hæredis qualitate indignum reddere poſſunt, legatarium pariter legati ipſi facti haud capacem efficiunt: Multæ autem ſunt ejuſmodi cauſæ quas, loquendo de voce *Teſtamentum*, explanabimus. Datur etiam caſus peculiaris, quo legatarius ſuum legatum amitteret, quamvis illud jam accepiſſet. Nempè cùm hic legatarius, poſt perceptum ſuum legatum, teſtamentum falſi argueret, hæredemque inſtitutum illud fabricaſſe criminaretur: ſi criminatione ſuâ caderet, jure legato ſuo orbaretur, in pœnam injuriæ in hæredem immiſſæ (l).

Incapacitas, vel inhabilitas ad legatum recipiendum, de legato alimentario intelligi non debet. Cùm enim alimenta ad vitam hominis abſolutè neceſſaria ſint: æquitas vult, ut tale legatum omnigenis hominibus qui eo egent fieri poſſit. Sic legatum illud homini civiliter demortuo, ut alii, donari poteſt. Hæc à regula generali exceptio, in Lege quam in margine indicamus reperitur (m).

Teſtator legatum homini, etiam ipſi ignoto, derelinquere poteſt, modò quadam circumſtantia peculiari ejus conſilium, & legati quod facit ratio, innoteſcere poſſint; exempli gratia, teſtator per formulam legati ſummam centum nummorum dare poteſt illi, qui hæredem ſuum adjuvabit, in expediendis negotiis impeditis ac confuſis, ad hæreditatem, quam ipſi linquit, pertinentibus; quamvis ignoret quis ſit ille, quo ejus hæres utetur. Talis eſt Legum diſpoſitio (n).

(c) Leg. *Quod initio*. 4 ff. de reg. juris.

(d) Si talis ſit res cujus commercium non ſit, vel adiſici non poteſt: nec æſtimatio ejus debetur. § 4 Inſtitut. de leg.

(e) Leg. *Cùm ſervus*. 5. §. 7. & ſeq. ff. de legat 1.

(f) Leg *Depoſitum*. 1. §. 9. ff depoſit.

(g) Leg. *Legata*. 19. § fin. ff. de legatis 1. l. 30 tit 1.

(h) Leg. *Si debitor*. 5 ff de legatis 2.

(i) Leg. ſu. cit.

(k) Leg. *Circa*. 66. §. 1. ff. ad leg. falcidiam.

(l) Leg. *Poſt legatum*. 5. §. 1. ff. de his, quæ ut indignis auferentur l. 34. tit. 9.

(m) Leg. *Si in metallum*. 3 ff. de his, quæ pro non ſcriptis habentur l. 34. tit. 8

(n) Leg. *Pamfus*. 5. ff. de rebus dub. leg. 34. tit. 5.

Digitized by Google

debitam non eſſe (*b*).

Cùm teſtator rem legat, quam pro pignore tradere coactus fuerat; ejus hæres ſummam, pro qua pignori data fuerat, creditori ſolvere tenetur, & deinceps legatum legatario addicere; vel, ſi res pro pignore tradita vendita fuerit, ejus æſtimationem ipſi ſolvere (*c*): niſi clarè pateat, teſtatoris animum fuiſſe, ut Legatarius eam propriis ſuis impenſis redimeret. *Niſi contraria defuncti voluntas ab hærede oſtendatur*, fert eadem Lex (*d*).

Legari poteſt res, quæ nondum exiſtit. Exempli cauſâ, fructus, quos arbores horti aut ſepti producent; vel frumentum, quod è terrâ recens ſatâ orietur: *Etiam quæ futura ſunt, legari poſſunt* (*e*). Sed ſi teſtator ſingulatim deſignaſſet talem frumenti aut vini quantitatem, in tali fundo ſumendam, minorque in eo reperirietur; legatarius reliquum ab hærede exigendi jus non haberet (*f*).

Quando teſtator certiſſimè rem, quaſi ad ſe pertinentem, ut talem equum, tale horologium, legat; eoque mortuo hæc res inter hæreditatis bona non reperitur, vel quia illam alienavit, vel amiſit poſt ſuum teſtamentum confectum, legatum infirmatur, ejuſque pretium legatarius exigere non poteſt. *Species nominatim legatæ, ſi non reperiantur, nec dolo hæredis deeſſe probentur; peti ex eodem teſtamento non poſſunt.* Talis eſt deciſio Legis (*g*). Sed planè aliter res ſe ſe haberet, ſi rem ſingulatim, quaſi ſibi propriam, non deſignaſſet; & verbis generalibus tantùm equum, aut horologium legaſſet; tunc enim legatum obtineret.

Quamvis jam aliquid, quaſi per tranſennam, de acceſſione legati dixerimus; inutile non erit addere, 1. dari acceſſiones, quæ rem legatam adeò naturaliter ſequuntur, ut jure ab illa divelli nequeant, Talis eſt, reſpectu horologii manualis, pyxis, quæ illud includit, quamvis gemmis ornata, majoriſque pretii eſſet, quàm horologium ipſum (*h*). Tales ſunt etiam, reſpectu fundi, arbores in eo poſitæ. Talis eſt ornatus & inſtructus equorum ad rhedam jungendorum, ut deinceps explicabimus; pluresque aliæ res ſimiles, quæ ſecundum uſum vulgarem & ſententiam generalem, acceſſiones habentur. Attamen, cùm res principalis peſſùm it, legatarius in acceſſiones nullum jus habet: Exempli gratiâ, ſi bijuges morbo pereant, ornatus & loramenta non ampliùs ad eum, cui bijuges legati fuerant, pertinent. *Quæ acceſſionum locum obtinent extinguuntur, cum principales res peremptæ fuerint* (*i*).

2. Alia eſſe genera acceſſionum, quæ naturaliter rem non ſequuntur, & quæ illi naturâ ſuâ alligandas eſſe vulgò non exiſtimantur. Tales ſunt res moventes domûs legatæ, quæ domûs acceſſio non reputantur, & quas conſequenter legatarius ambire nequit, niſi teſtator illas verbis diſertis in diſpoſitione ſuâ teſtamentariâ incluſerit: ſed claves domûs, arca, hortus adjacens, ſi detur, cæteræque ejus appendices, ſunt acceſſio & quaſi naturalis ſequela domûs; ideòque ad legatarium pertinere debent; quamvis teſtator in articulo, qui domûs legatum continet, nullam de iis mentionem fecerit.

3. Additamenta à teſtatore facta in fundo, quem legavit, ſive in ædibus, in plantariis, in majori extenſione novi terreni, quod ad amplificandum hortum, aut ſeptum, emerit, in legatarii commodum venire, quaſi vera acceſſio eſſet, quando teſtator primam ſuam diſpoſitionem nullatenùs commutavit.

Prætermittere non debemus hîc loqui de legatis, quæ *pia* vocantur. Sunt legata, quæ ad aliquod pietatis & charitatis opus deſtinantur, ſive ſpectent ad ſpirituale, vel corporale, aut ad utrumque ſimul: verbi gratiâ, alimonia pauperum, ædificatio, aut reſtaurationes Ædis ſacræ, vel Ptochodochii, aut quodcumque aliud bonum opus, cujus ratio ad bonum Religionis aut Eccleſiæ ſpectat, non attendendo ad reverentiam, quam legatarii per ſe mereri poſſent.

Si teſtator nullum hujuſmodi legatorum executorem nominaverit: neque Parochi, nec ipſe Epiſcopus, ſummas legatas exigendi jus ullum habent; ſed ſolùm invigilare poſſunt eorum executioni, quam Adminiſtratores Ptochodochii, cujus intereſſet, vel Æditui ſacræ Ædis, cui legatum factum fuiſſet, coram Judicibus poſtulare debent, hærede eam denegante: & ſi fortè legatum tantùm conſiſtat in certâ ſummâ quâdam die, vel quodam in loco, pauperibus diſtribuendâ; Juſtitiæ miniſtrorum eſt huic rei providere Regis Procuratore diligenter perſequente. Sic res uſu venit in Gallia ſecundum Regni Leges (*k*), neglecto Decreto Concilii Tridentini, quod ſoli Epiſcopo hanc auctoritatem tribuit.

Quando teſtator ſummam legavit, ad ædificandum Ptochodochium, vel Ædem ſacram Parochialem, & poſt ejus teſtamentum confectum tertia quædam perſona alterutrum executa

(*b*) §. 16. Inſtit. de legatis & Leg. *Propriæ*. 13. Cod. eod. tit. l. 6. tit. 37.

(*c*) L. *Prædia*. 6. Cod. de fideicommiſſis l. 6. tit. 42.

(*d*) Ead. L. cit.

(*e*) L. *Etiam*. 17. ff. de legatis 3. l. 32. tit. 1. & Leg. *Quod in rerum natura*. 24. ff. de legatis 1.

(*f*) L. *Cùm certus*. 1. ff. de tritico, vino vel oleo legato l. 33. tit. 6.

(*g*) Leg. *Si quis*. §. 1. ff. de legatis 2.

(*h*) L. *Omnia*. 32. §. 5. ff. de legatis 2. L. *Hæres*. 58. ff. de evictionibus l. 22. tit. 2. & Leg. *Qui concubinam*. 29. ff. de legatis 3.

(*i*) L. *Juſtiſſimè*. 44. ff. de ædilitio edicto l. 22. tit. 2.

(*i*) Leg. *At ſi*. & Leg. *Servo* 1. ff. de peculio legato l. 33. tit. 8.

(*k*) Edict. an. 1561. Decret. Molinenſe art. 73. Decret. Bleſenſe. art. 65. & 66. Edict. Melodunenſe art. 10.

Digitized by Google

... omnibus iis caſibus, ad quos accommodari poteſt, & in quibus non reperiuntur circumſtantiæ, quæ efficiant ut legatario magis quàm hæredi favendum ſit, locum habere debet. Attamen ſi de multis rebus ejuſdem naturæ ageretur; ut de pluribus equis diverſi pretii, hæres quidem optimum ſervare poſſet: verùm æquum foret, ut non peſſimum omnium, ſed unum ex illis, qui mediocri pretio venderentur, legatario traderet: hac in re attendendum eſt, non ſolùm ad nomina teſtatoris & legatarii, bonaque hæreditatis, verùm etiam ad alias circumſtantias, quibus iſtud temperamentum, congruenter ad æquitatem, componi poſſet. Talis eſt diſpoſitio Legum *(d)* quæ etiam volunt, ut etſi teſtator hæredi ſuo in legato indefinito poteſtatem dederit quamlibet è rebus legatis legatario tradendi, attamen ipſi peſſimam omnium dare non poſſet quin æquitatem naturalem læderet *(e)*.

... *ſervus*. 30. §. 6. ff. de legatis 1. Leg. *Qui filiabus*. 17. §. 1. & Leg. *Quis* 32. §. 1. Leg. *Legato*. 37. §. 1.

(*d*) Cit. Leg. *Legato*.

(*e*) Leg. *Si mihi*. 103. ff. eod. tit.

Si teſtator alterum è ſuis duobus equis legaſſet Joanni, cui eorum optionem reliquiſſet, hæreſque Joannem interpellaſſet ut eligeret utrumvis vellet, ſi Joannes ejus optionem facere remoratus eſſet, & equus hoc tempore interjecto abſque hæredis culpâ morbo aſſumeretur, ejus jactura in legatarium caderet in pœnam ſui remoramenti; etiamque ad æquam damni compenſationem hæredi debitam condemnari poſſet *(f)*.

Idem dicendum eſt reſpectu hæredis, ſi teſtator ipſi optionem detuliſſet, interpellatuſque à Legatario ut eligeret, electionem reſpuiſſet aut neglexiſſet; vel ſi aliundè dolus ab ejus parte daretur, ſive teſtamentum occultando, ut legatum ſolvere vitaret, aut alio modo.

(*f*) Leg. *Mancipiorum*. 6. & Leg. *Si sibi*. ff. de optione vel electione legata lib. 33. tit. 5.

Quando ambæ res, quarum altera Joanni legata erat, peſsùm eunt poſt mortem teſtatoris & antequam optio fiat; pro legatario, ſicut pro hærede pereunt, ſive electio priori, aut poſteriori delata fuerit, cùm earum jactura neutri imputanda eſt. Sed ſi altera tantùm è duabus peſsùm iviſſet, altera in commodum legatarii veniret, congruenter ad conſilium teſtatoris, quod erat, ut legatarius alteram è duabus haberet: quod verum eſt, etiamſi optio hæredi data fuiſſet.

Statim atque res electa fuit, ſive pro legatario, ſive pro hærede; pertinet ad eum qui illam elegit; ideoque, ſi pereat, ejus jactura in eum recidit, nec ullo modo aliam, quæ ſupereſt, ambire poteſt *(g)*.

Electione ſemel mutuo conſenſu factâ, ſive coram Judicibus, ſive à legatario, aut ab hærede; neutri ampliùs à ſententiâ diſcedere licet: quia jus eligendi à teſtatore conceſſum tunc planè conſummatum eſt, ut patet ex tribus Legibus quas in margine laudamus *(h)*.

(*g*) Leg *Hujuſmodi*. 84. §. 9. ff. de legatis 1.

(*h*) Leg. *Servi*. 5. & cit. Leg. *Hujuſmodi*. 84. §. 9. ff. de legatis 1.

Legatarius legitimè electionem facere nequit, antequam hæres declaraverit ſe hæreditatem accipere. *Optione legatâ, placet non poſſe ante aditam hæreditatem optari: & nihil agi ſi optaretur.* Sic Lex rem ſtatuit *(i)*.

(*i*) Leg *Statu liberum*. 2. in fine ff. de legat. 2.

Cum teſtator, inter multas res, quaſdam ex iis uni ex ſuis legatariis, (reliquaſque alteri.) eligendas tradidit, ſi prior legatum abnuat, in alterius commodum venit. Verbi gratia, Caius viginti Bibliothecæ ſuæ volumina eligenda Titio dat, & reliqua Mævio; ex Titii recuſatione iſte fructum percipit. *Cùm optio duorum ſervorum Titio data ſit; reliqui Mævio dati ſunt; ceſſante primo in electione, reliquorum appellatione omnes ad Mævium pertinent.* Sic fert Lex Digeſti *(k)*. Sed ſi Titius moriatur ante electionem factam, ipſius jus per obitum illius hæredi tranſmittitur, ut dicit alia Lex *(l)*.

Leg. *Aund*. 20. ff. de optione vel electione legati.

(*i*) Leg. *Optione*. 16. ff. eod. tit.

(*k*) Leg. *Cùm optio*. 17. ff. eod. tit.

(*l*) Leg. *Illud*. 19. ff. eod. tit.

Dantur quædam legata, quæ aliquando uſuras & fructus producunt, quæ eorum ſunt acceſſio. Uſuræ ejuſmodi legatorum nihil aliud ſunt quàm damni compenſatio legatario debita ab hærede, qui ipſi quamdam pecuniæ ſummam, vel quidquam aliud æſtimationi obnoxium, quod ipſi fuit legatum, debet *(m)*: & quam ſummam hæres iſte poſt denuntiationem factam ipſi non ſolvit *(n)*; nunquam enim, niſi à die poſtulationis debentur.

(*m*) Leg *Stipulationes*. 7. de verb. obligat. lib. 45. tit. 1.

(*n*) Leg. *Legatorum*. 1. cod. de uſuris & fructibus legatorum l. 6. tit. 47.

Fructus fundi legati, qui radicibus pendent; hoc eſt, qui fundo adherent, cùm legatum ſolvitur, ad legatarium, quaſi ejus legati acceſſio, pertinent; ſed fructus qui ab eo

Digitized by Google

Leg. *Legatorum*. 1 cod. eod. tit.

deberentur; quia res legata, à momento ipſius obitûs, ad legatarium pertinet; ideoque fructus quos producit ad eum pariter pertinent. Sed, quemadmodum fieri poteſt, ut legatarius ſit ignotus, aut degat in Regione remota, aut etiam legatum recipiendi capax non ſit, aut illi nuntium mittat, aut denique illud poſtulare negligat; & cùm aliunde pacis familiarum interſit, ut his in occationibus hæres, qui bona fide bona à defuncto derelicta poſſidet, ad fructus indiſcriminatim reſtituendos non cogatur; poteſt, ſi bona fide ſit, ut id ſupponimus, iis frui, uſquequò eorum petitio ab ipſo fiat. Hanc autem bonam fidem jure in ipſo ſuſpicari poſſumus, cùm defuncti teſtamentum palàm innotuit coram Judicibus, aut apud Tabellionem in loco domicilii teſtatoris depoſitum fuit, & cùm hæres ſemper paratus eſt ad legatum ſolvendum illi, cui legitimè debitum eſſe reperietur, & cùm ab ipſo petetur. Hoc in ſenſu, hiſque in circumſtantiis tantùm admitti debet regula conſtituta à Lege quam modò retulimus.

Fructus & uſuræ non ſolùm debentur legatario in caſu quem jamjam notavimus; ſed dantur etiam quidam alii caſus, in quibus fructus ipſi debentur; quamvis hæres in remoramento non ſit. Lex quædam Digeſti in exemplum præbet pullos equinos armenti equarum legati; quia hi pulli iſtius armenti pars fiunt. *Equitio autem legato, etiamſi mora* (hæredis) *non intercedat, incremento gregis fœtus accedunt* (*b*).

(*b*) Leg. *Equis* 39. ff. de uſuris l. 22. tit. 1.

Legatum verbis abſolutis & abſque conditione ſcriptum legatario à momento obitûs teſtatoris acquiritur. *Si purum legatum eſt, ex die mortis dies ejus cedit*, ait Lex (*c*): Sed cum legato conditio appoſita eſt, ipſi non niſi conditionis eventu acquiritur. *Si ſub conditione ſit legatum relictum*, inquit alia Lex (*d*), *non prius dies legati cedit, quàm conditio fuerit impleta.*

(*c*) Leg. *Si poſt diem*. ff. quando dies legatorum, vel fideicom. cedat. l. 36. tit. 2.

Operæ pretium eſt hic obſervaſſe 1. legatum non ſemper conditionale exiſtimari debere, quando teſtator voce *conditionis* uſus eſt; hæc vox enim pro onere legatario impoſito ſæpè uſurpatur: ſed, propriè dicta, vocatur conditio, in cujus complemento aut eventu, teſtator legati, quod facit, validitatem conſtituit. Quaſi diceret, verbi gratia, lego pratum meum Paulo, eâ lege ut Petrus per illud tranſitum habeat ad vineam ſuam adjacentem colendam. Ecce ſimplex onus, aut ſervitutem Paulo impoſitam. Si è contra diceret, lego domum meam Paulo, ſi contigerit ut die mei obitûs uxorem duxerit, tunc foret conditio propriè dicta. Unde ſequitur in priori caſu, legatarium cui legatum acquiritur morte ſua illud hæredi ſuo tranſmittere; ſed in poſteriori caſu, legatum ad ipſum non pertinere, ſi tempore quo teſtator obiit, nondum uxorem duxerit.

(*d*) Leg. 5. cit. §. 2. & Leg. *Et nomen*. unicâ §. 7. cod. de caducis tollendis. l. 9. tit. 51.

2. Quòd ſi teſtator quamdam conditionem injuſtam, impoſſibilem, aut adverſus bonos mores pugnantem appoſuiſſet, à qua legati validitatem pendere voluiſſet; nulla ejus ratio haberetur, legatumque purum ac ſimplex exiſtimaretur; cùm talis conditio legatarium ad quidquam cogere nequeat.

(*e*) Leg. *Legatis*, 1. §. 2. ff. de conditionibus & demonſtrat. l. 35. tit. 1.

Cùm ille, cui legatum fit à teſtatore, jam fato functus eſt, vel cùm priuſquàm teſtator ſupremum diem obit, ejus hæres nullum ad id jus habet, cujuſcumque naturæ ſit illud legatum: *Ad hæredem ejus legatum non tranſit, quia non ceſſit dies vivo eo.* Hæc eſt Legis definitio (*e*).

Item Leg. *Si poſt diem*, 5. ff. quando dies legatorum, vel fideicom. cedat. l. 36. tit.

Quando ex natura legati, aut ex verbis teſtamenti apparet, teſtatoris conſilium fuiſſe tantùm, illud ſoli perſonæ legatarii deſtinandi ac alligandi, ſi poſt obitum teſtatoris fortè moriatur, illud hæredi ſuo non tranſmittit, ſed ejus morte extinguitur. Talia ſunt legata uſusfructus, & legata penſionis alimentariæ, aut per vitæ tempus, quæ nunquam ad hæredem legatarii tranſmittuntur, niſi contrarium appareat ex vocibus quibus teſtator tale legatum exprimendo uſus eſt. *Quoties cohæres perſona id quod legatur, veluti perſonalis ſervitus, ad hæredem ejus non tranſit*, ſicut Lex loquitur (*f*).

(*f*) Leg. *Non ſolùm*. 8. §. 3. in fin. ff. de liberatione legata. lib. 34. tit. 3.
Leg. *Patr*. 6. ff. de ſervitute legata. l. 33. tit. 3.

Cùm teſtator legat ſummam, verbi gratia, centum nummorum, quotannis quandiu legatarius vivet ſolvendam, ſive inſtar penſionis, pro alimentis, aut aliter; hoc legatum conſiderandum eſt ſicut tot legata peculiaria, quot vitæ legatarii anni erunt. *Cùm in annos ſingulos legatur non unum legatum eſſe, ſed plura conſtat*, inquit Lex (*g*). Et ex quo ſingulus annus incepit, legatum ipſi acquiſitum eſt (*h*): Itaque ſi ab initio moriatur, antequam centum illos nummos acceperit, eorum Dominium hæredi ſuo tranſcribit, ad quem etiam cæteræ omnes uſuræ adhuc ſolvendæ pertinerent.

Leg. *Cùm ſervus*. 39. §. 4. ff. de legat. 1.
(*g*) Leg. *Cùm in annos*. 10. ff. quando dies legatorum cedat.
(*h*) Leg. *Nec ſemel*. 12. ff. eod. tit.

Hæres qui fruitur re legata, ejus conſervationi accuratè invigilare debet; ita ut ſi fortè

Digitized by Google

cio dejicitur? Julii hæres non tenetur dare Jacobo aliam Sylvam, nec æſtimationem illius quæ ipſi legata fuerat; judicandum eſt enim, quòd Julius hanc Sylvam non legaſſet, ſi eam ad ſe non pertinere ſciviſſet. *Forſitan enim, ſi ſciviſſet alienam rem eſſe, non legaſſet*, inquit Imperator Juſtinianus (*c*). Attamen planè contrarium dicendum foret, ſi Julius, bonis ſuis inter liberos ſuos diſtributis, uni ex illis hanc Sylvam cæduam dediſſet; ille enim qui eâ deinceps judicio dejiceretur, propter cautionem erga alios actionis ſubſidiariæ jus ſalvum haberet: cùm certum ſit, Julii conſilium fuiſſe faciendo talem diſtributionem, ut ille ſuam hæreditatis partem, ſicut alii, haberet (*d*).

Alia adhuc obſervatio facienda eſt; nempè, quòd, ſi evictionis ſententia ferret, ut pretium quod jam ſolutum fuerat redderetur, ſicut fieri poteſt in caſu venditionis factæ cum facultate redimendi, aut fundi qui à dominio Regis pendet; pretium quod reſtitueretur, ad legatarium, non verò ad hæredem, pertineret (*e*).

Legatum conditionale, aut ſolvendum tempore quod nondum exiit, ab hærede teſtatoris ſolvi poteſt; ipſi enim liberum eſt legatarium à conditione ejuſque effectu, eximere; modò id in damnum tertii cujuſdam hominis non vertatur, ut fieri poſſet reſpectu perſonæ ſubſtitutæ (*f*).

Legatum infirmatur 1. morte legatarii, ſive antecedat, ſive ſequatur diem in teſtamento adſcriptam, & ante mortem teſtatoris (*g*).

Attamen ſi legatum morte legatarii infirmatum, quoddam onus contineret, ut talem ſummam, vel talem rem tali homini tradendi; legatum reſpectu illius oneris ſubſiſteret, quia illud onus tanquam aliud legatum diverſum conſiderandum venit (*h*): & quamvis Leges Romanæ non loquantur niſi de ſolo caſu, quo mors legatarii accidit à legato facto & antè mortem teſtatoris; æquitas vult, ut eadem ſit ratio reſpectu oneris impoſiti legatario, quem teſtator viventem exiſtimabat, & qui mortuus erat; datur enim ratio æqualis hoc in caſu, ſicut in altero, hoc onus, ut ſecundum legatum reſpiciendi, ſecundùm prudentem obſervationem Domati (*i*).

2. Omne legatum adhuc infirmatur, cùm teſtator illud expreſſim revocavit, & revocatio etiam tacita illud irritum reddit. Id patet per unam è Legibus Codicis Juſtiniani, quæ ejus rei hoc affert exemplum. *Filia legatorum non habet actionem, ſi ea quæ in teſtamento reliquit vivus pater, poſtea in dotem dederit* (*k*).

3. Per repudiationem legati à legatario factam, & quando rei legatæ natura commutata fuit; quale foret legatum jugeri terræ, quod deinceps in Cœmeterium commutatum fuiſſet.

4. Solutio ſummæ legatæ extinguit legatum. Sic Claudio mille libras ab ipſo mihi debitas lego, legatum infirmatur ſtatim atque in poſterùm ejus ſolutionem accepi. *Si exactum eſt, evaneſcit legatum* (*l*).

5. Perindè eſt, ſi teſtator rem cuidam perſonæ legatam abalienaverit, ſive per venditionem, ſive per donationem. *Teſtator ſupervivens, ſi eam rem quam reliquerat, vendiderit, extinguitur fidei-commiſſum*, ait Juriſconſultus Paulus (*m*). Talis eſt noſter uſus, qui admittit tantùm quaſdam exceptiones, quas quædam Leges Romanæ continent. Sed ſi res iſta tantùm ſit pignerata, legatum permanet, ſicut etiam permanet reſpectu partis quæ ſupereſt, cum totum non fuit alienatum (*n*).

6. Infirmatur adhuc legatum, quando res legata formam aut ſtatum mutat: quamvis materia ſemper eadem remaneat. Ita cum Hieronymus Marcello tale panni volumen legavit, & poſtea ex eo veſtes ſibi confici juſſit; Marcellus illud legatum non ampliùs ambire poteſt, ut in ſequentibus fuſiùs explicabimus. Hæc regula cum uſu quem obſervamus congruit, non obſtante conditione lata à quadam Lege (*o*) quæ vult infirmationem legati pendere à defectu conſilii teſtatoris. Alia Lex hoc exemplum præbet; *Lana legata, veſtem, quæ ex ea facta ſit, deberi non placet.* En adhuc aliud exemplum ligni legati, quod teſtator poſtea adhibuit ad domum ſuam reparandam, aut ad navem conſtruendam: *Sed & materiâ legatâ, navis, armarium-ve ex eâ factum, non vindicatur* (*p*).

(*c*) § 4. Inſtit. de legatis.

(*d*) Leg. *Cum pater.* 77. §. 8. ff de legat. 2.

(*e*) Leg. *Qui ſolidum* 78 §. 1. ff de legat. 2.

(*f*) Leg. *Poſt mortem.* 12. cod. de fidei comm. l. 6. tit. 42. & Leg. *Uxorem.* 41. §. 12. de legat. 3.

(*g*) Leg. *Si eo tempore.* 4. ff. de his, quæ pro non ſcriptis habentur. l. 34. tit. 8.

Leg. *Ex nomen.* unicâ §. 2. cod de caducis tollendis lib. 6. tit 51.

(*h*) Leg Unicâ. § 4 cod. eod. tit.

(*i*) Domat. loco cit. pag. 487.

(*k*) Leg. *Filia.* 2. cod. de legatis l. 2. tit. 37.

(*l*) Leg. *Non ſolùm.* 7. § 4. ff. de liberatione legata. l. 34. tit. 3.

(*m*) Paulus l. 4 ſent. tit. 1. §. 9. Item Leg. *Cùm ſervus.* 5. ff. de adimendis vel transferendis legatis l. 34. tit. 4.

(*n*) Leg. *Qui poſt.* 3. cod. de legatis §. 12. Inſtit. de legatis.

Leg. *Si legatarius.* 8.

Leg. *Creditori.* 24. §. 3. ff. de legatis. 1.

(*o*) Leg. *Si pluribus.* 44. §. 2. ff. de legat. 2.

(*p*) Leg. *Lana.* 88. §. 1. ff. de legatis 3.

7. Hac

eamdem rem alteri legat; legatum omnino infirmatur reſpectu primi legatarii : ita ut etiamſi ſecundus ante teſtatorem ſupremum diem obiret, primus illud nequaquam ambire poſſet (*b*).

Homo qui ſe purum ac ſimplicem hæredem profeſſus eſt, omnia legata, quamvis hæreditatis pretium excedant, ſolvere tenetur.

Legata detractiones ferre poſſunt, quandò hæreditates non ſufficiunt ad æs alienum ſolvendum, legitimiſque hæredum juribus ſatisfaciendum. Verùm hæ detractiones ſimili modo ubique non fiunt. Etenim in Provinciis, in quibus Jus ſcriptum uſitatum eſt, hæres quartam hæreditatis partem habere debet, quod *Falcidia* vocatur, à nomine Falcidii ejus Inventoris : ita ut hæc Falcidia legata ad tres quadrantes bonorum hæreditatis redigat, altero quadrante ad hæredem pertinente. *Dum ita detur legatum, ne minus quam partem quartam hæreditatis eo teſtamento hæredes capiant.* Hæc ſunt legis verba (*c*).

Hæc Facidia ex omnibus defuncti bonis deſumitur, poſtquam hæreditatis æs alienum ſolutum fuerit, nequidem excepto ære alieno, quod ad hæredem ſpectat, nec aliter. *In imponendâ ratione Legis Falcidiæ*, inquit Lex, *omne æs alienum deducitur, etiam quod ipſi hæredi mortis tempore debitum fuerit : quamvis aditione hæreditatis confuſa ſint actiones* (*d*). Præter & quidem ante æs alienum ſumptus funerarii etiam deducendi ſunt. *Impenſa funeris ſemper ex hæreditate deducitur*, inquit alia Lex, *quæ etiam omne creditum ſolet præcedere, cùm bona ſolvendo non ſint* (*e*).

Nullus hæres ſive legitimus, ſive teſtamentarius, falcidiam ſuam exigere poteſt, niſi poſtquam ſe hæredem per beneficium inventarii profeſſus fuerit, oſtenderitque per inventarium fidum & in formulis factum, hæreditatis bona non ſufficere ; *Si verò non feceris inventarium*, inquit alia Lex, *non retinebit falcidiam, ſed complebit legatarios & fideicommiſſarios, licèt pura ſubſtantia morientis tranſcendat menſuram legatorum datio* (*f*).

Hæres beneficiarius qui fundum avertit, aut qui legatum abſcondit, jure ſuo falcidiæ in hunc fundum, vel in ſuum legatum, cadit (*g*).

Jus falcidiæ deſumi debet pro ratione bonorum actu exiſtentium tempore mortis teſtatoris definito, iis non addendo fructus adhuc pendentes, & quos tempore eorum maturitatis percipiendi ſolus hæres jus habebit. Attamen ſi iſti fructus jamjam colligendi eſſent, fundi majori pretio æſtimari deberent, ſive æſtimatio fiat mutuo conſenſu inter hæredem beneficiarium & creditores, ſive fiat coram Judicibus (*h*) : cùm æſtimatio, quam hæres teſtamento ſuo, aut alio modo, facere potuiſſet, eos, quorum intereſt, cogere non poſſit, ut ipſam ratam habeant (*i*).

Quoad uſufructum, penſionem per vitæ tempus, aut alimentariam, Leges quæ eorum falcidiam determinare voluerunt, in præſenti nullius ſunt uſûs; & præterea magnis incommodis quæ indè ſequuntur, non medentur. Quapropter ut duratio talium legatorum admodùm incerta eſt, quandoquidem à duratione vitæ aut mortis legatariorum pendet; abſolutè neceſſe eſt ad eorum æſtimationem, quæ fiat reſpectu habito ad hoc incertum, venire,

Bona quæ pendent ab eventu litis, aut à conditione, quâ incertum eſt, an quædam bona ad hæreditatem pertinerent vel non pertinerent, ad æſtimationem accedere non debent : & falcidia, niſi ex ſolis bonis præſentibus & certis, ſtatui non debet, ſed hæres, Creditores & legatarii, cùm eorum res communis agatur, inter ſe convenire debent de prudentibus & conſultis agendi rationibus adhibendis, ſi fortè contingat, ut hæc bona aut incertæ res iſtæ deinceps pars hæreditatis fierent (*k*).

Si poſt falcidiam ablatam, & legatorum detractionem factam, nova bona ad hæreditatem pertinentia delegerentur, ut, verbi gratiâ, ſi hæreditas teſtatori antè ejus mortem obtigiſſet, & tamen ignoraſſet; tunc hæres legatariis pro detractione ipſis facta, ejus hæreditatis rationem reddere teneretur.

Doctus Auctor, qui Leges Civiles ad ordinem eorum naturalem adduxit (*l*), diſſertationem conſcripſit, ut noſcatur, an ſit regula certa, legata pia falcidiæ non eſſe obnoxia, & oſtendit, Imperatorem Juſtinianum in novellâ ſuâ centeſimâ trigeſimâ primâ (*m*) hoc caput clarè non ſtatuiſſe ; quæ cauſa fuit, cur intepretes in varias partes abiverint : ſatque habet colligere, quòd optandum foret, ut hanc in rem quoddam Statutum poſitivum daretur.

Si contingeret, ut legati effectus præpediretur à conditione, ſub quâ factum fuiſſet, & quæ nondum eveniſſet tempore, quo de falcidiâ ſtatuendâ agitur; æquum non foret, ut cætera legata, quæ pura ſunt ac ſimplicia, etiam præpedirentur. Quapropter oportet hoc in caſu, ut hæres hæc legata ſolveret, & ut legatarii illa recipiendo ſe obligarent,

(*b*) Leg. *Ex ideo*. 8. ff. de adimendis vel transfer. legatis.

(*c*) Leg. *Lex falcidia*. ff ad leg. *Falcidiam*. lib. 35. tit. 2.

(*d*) Leg. *In imponenda*. 6. cod. ad leg. *Facidiam* l. 6. tit 50. Item leg *Subſignatum*. 39. § 1. de verb ſignif. & leg. *Pater*. 54 & leg. *Circa*. 63. §. 1. ff. ad leg. *Falcidiam*.

(*e*) Leg. *Impenſa*. penult. ff de religioſis & ſumptibus funerum l. 2. tit. 3.

(*f*) Novell. 1. 6. 2. §. 2.

(*g*) Leg. 59. ff. ad leg. *Falcid.*

(*h*) Leg. *In Falcidia* 9 ff. eod. tit.

(*i*) Cit. leg. *Quod bonis*. 15. §. fin.

(*k*) Leg. *In quantitate*. 73. §. 1. ff. eod. tit.

(*l*) Domat. loco cit. pag. 493. & ſeqq.

(*m*) Novell. 131. c. 12.

Digitized by Google

ni præbere teneretur. Nam, ſi poſt falcidiam à ſuo legato detractam, ipſi ſatis ſuperesſet undè hæc alimenta præberet, ad ea præbenda teneretur (*c*).

Equidem, ſecundum leges, legata in teſtamento miltari facta, falcidiæ obnoxia non ſunt: *In teſtamento militis jus legis Falcidiæ ceſſat* (*d*). Attamen quemadmodum certum videtur, belli Præfectum, aut militem teſtatorem conſilium habere hæredi ſuo magis quàm extraneis ſavendi, nec eum tota ſua hæreditate expoliandi; ſi hæc legata totam vel ferè totam hæreditatem exhaurirent, æquum foret, ut Judex tali incommodo mederetur.

Hæc materia amplioris eſt extenſionis, quàm cogitari poſſet, innumeraſque difficultates includit. Præcipuas enodare conati ſumus, utendo cognitionibus Docti Juriſconſulti Galli, quem laudavimus. Plures aliæ difficultates enodatæ reperientur in ſeptuaginta quatuor deciſionibus ſequentibus. Quapropter plura de iis dicenda eſſe non putamus.

(*c*) L. *Liberto*. 21. §. 1 ff. de annuis legat. lib. 33. tit. 1. & Leg. *Cùm Pater*. 77. §. 1. ff. de legat. 2.
(*d*) L. *In teſtamento* 7. cod. ad Leg. Falcid. Leg. *In teſtamento*. 12. & Leg. *Ne quidam*. 1. & Leg. *Omnes*. final. l. 6. tit. 21.

CASUS PRIMUS.

THEODECHILDA, nobilis mulier locuples plùs quàm 30000. libris annui reditûs, periculosè ægrotans, octo diebus antè ſuam mortem ſuum fecit Teſtamentum, quo multa legata ſat notanda fecit; interque alia, unum 1000. librarum Hieronymo, qui confeſſiones ſuas audit; unum 6000. librarum Hermogeniano Advocato ſuo; unum 3000. librarum Fulconio Procuratori ſuo; & unum 4000. librarum Sorano Medico vel Pharmacopolæ ſuo.

Paulus, filius unicus hæres hujus Dominæ, his quatuor legatariis legatorum ſuorum ſolutionem denegavit; & exiſtimat, illa irrita facere, utpote ſuggeſta à perſonis, de quibus Leges judicant eas non capaces eſſe, quæ illis utantur, propter nimiam poteſtatem quam in animum teſtatorum habent; & præcipuè cùm agitur de mulieribus, quæ ægrotant. Nonne injuſta eſt Pauli recuſatio.

RESPONS.

Juriſprudentia Decretorum tam pàrùm conſtans atque uniformis eſt in articulis, de quibus in re expoſita agitur, ut auxilium quod indè elicere poſſumus ad conſcientiam dirigendam exigui admodùm ſit momenti: Attamen animus eſt, reſpectu uniuſcujuſque horum articulorum in peculiari, ad examen revocare agendi rationem quæ in Foro adhibita fuit, quam plerique teſtatorum hæredes ad rem ſuam ſemper valdè attenti, pro unica regula ſuæ conſcientiæ ſumpſerunt.

Ab iis qui confeſſiones audiunt incipiamus. Reperiuntur Decreta pro & contra. Albertus (e) unum refert anno 1633. redditum: quod abrogavit legatum 300. lib. factum in gratiam cujuſdam Confeſſoris nomine Cadarict. Aliud etiam datum fuit 8. Menſis Maii 1656. quo ſupremus Senatus Toloſanus nullum declaravit legatum, quo nobilis femina Du Puy villam Domino Coſtes Directori ſuo legaverat quamvis legatum jam in duobus aliis Teſtamentis anterioribus reperiretur.

(e) Albertus v. *Teſtament*. art. 35.

Econtra multa alia Decreta pari in caſu Confeſſoribus faventia reperiuntur: Baſſet (*f*) unum refert ſupremi Senatûs Gratianopolitani, qui Decreto ſuo 9. Februarii 1635. articulum Teſtamenti in commodum Confeſſoris Teſtatoris facti confirmavit. D. Brillon (*g*) aliud citat, quod eſt diei 5. Junii 1620. Ricard (*h*) in Tractatu ſuo de Donationibus hanc quæſtionem agitat; & dicit quòd in hac Decretorum varietate, lubenter ſequeretur ſententiam eorum, qui hujuſmodi legata nulla declarant; *præcipuè*, inquit, *cùm legatum eſt notandum, & cùm ſit à perſonâ debili & cujus animus facilè affici poteſt*.

(*f*) Baſſet. tom. 1 l. 5. tit. 1. cap. 12.

(*g*) D. Brillon. Diction. Decret. v. *Legat*. n. 196.

(*h*) Ricard. Tractat. de Donationibus.

Putamus quod addere debuiſſet, 1. quòd probandum eſſet, Confeſſorem ſuggeſtione & ſollicitatione uſum fuiſſe, ut legatum ſibi procuraret; 2. Quod clariùs mentem ſuam aperire debuiſſet circa momentum ſummæ legatæ; quandoquidem ſumma quædam notanda exiſtimari vel non exiſtimari poteſt variis rationibus, & reſpectu habito ad bona nomenque Teſtatoris.

Præſes Faber, Juriſconſultus perſpicaciſſimus (i), putat, non ſolùm quòd legatum Directori ſuo fieri poteſt: ſed etiam quod tale legatum privilegium habere debet. Et revera ſi hoc legatum abſque hæredum ſuorum incommodo ipſi fieri potuit; ſine dubio coram omnis generis Tribunalibus confirmandum eſt, neglectis querimoniis iniquis hæredum avidorum, qui plerique nunquam contenti ſunt locupletibus hæreditatibus, quæ in eorum commodum cedunt; & qui ſæpè etiam improbis ſuis tricis forenſibus, auctoritate ſua fultis, miſeros & antiquos Domeſticos adigunt, ut contenti ſint tertia, aut ad ſummam, dimidia parte ejus quod ipſis grato animo vel benignè legatum fuit, ut ſibi ad victum neceſſaria ſuppeditare poſſint, cùm ad famulandum non ampliùs comparati ſunt, Equidem, ſi Confeſſor officii ſui ita oblitus fuiſſet, ut Teſtatorem ad ſibi legatum relinquendum induxiſſet, atque ſi prævaricationis adeo indignæ convinci poſſet; procul dubio dignus eſſet, qui privatione ſui legati plecteretur, quique ut ignavus mercenarius tractaretur: verùm, cùm ipſi nec ſuggeſtio, nec Inductio, nec fraus exprobari poteſt; in Judicis poteſtate non eſt ipſi auferre id

(i) Anton Faber. definit. 28. cod. de Sacro-ſanctis Eccleſ.

quod

Digitized by Google

...ſes. pag. 749.

(b) Boniface l. 2. tit. 2. ch. 9.

refert redditum 22. die Decembris 1674. (b). Illud adhuc exactiùs prohibitum fuit, cùm legatum durante morbo, quo Teſtator mortuus eſt, factum fuit; ut id decrevit ſupremus Senatus Pariſienſis Placito 22. Februarii 1617. in primario Senatûs Tribunali reddito contra nominatim Gamort, Pharmacopolam (c), & rurſus ſecundo Placito primæ diei Martii 1664. quod nullum declarat legatum à muliere ſuo Pharmacopolæ factum (d), congruenter ad Codicis Juſtiniani Legem hanc in rem latam ab Imperatoribus Valentiniano & Valente (e), quæ Medicis interdicit, ne quidquam ab ægrotis, niſi poſtquam planè ſanati fuerint, accipiant. *Quos etiam ea patimur accipere quæ ſani offerunt pro obſequiis: non ea quæ periclitantes pro ſalute promittunt.*

(c) Ricard. Tractat de Donationibus part. 1. c. 3. ſect 9. n. 498.

(d) Du Frêne l. 4. c. 33. & Dolive l. 5. c. 15.

(e) L. *Archiatri* 9. cod de profeſſ. & Medicis l. 10. tit. 52.

Sat innoteſcunt rationes, quæ Judices induxerunt ut ſe ſeveros & exactos præberent in re quæ eſt tantæ prudentiæ & conſilii. Leges Romanæ ſapienter providerant incommodis, quæ ea infidelitate & avaritia improbi Medici, oriri poterant. Ejus exemplum videri poteſt in eo quod præcavet Lex, quam in margine laudamus (f). Silentio prætermittimus multa alia ſimilia Decreta antiquiora à Supremo Senatu Burgondiæ reddita, de quibus Bouvot in ſuis Collectaneis loquitur (g). De Cambolas (h) unum etiam refert diei 21. Junii 1594. quod magis eſt ſingulare quàm omnia præcedentia: nullam enim declarat donationem ab homine, cancro laborante, factam fœminæ nobili quæ illum tantùm mero charitatis animo curaverat.

(f) L. *Si Medicus* 1. ff de variis & extraord. cognit. &c. l. 50. tit. 13.

(g) Bouvot. tom. 2. v. *Teſtament.* q 2. & 21.

(h) De Cambolas l. 2. c. 3.

Verum eſt tamen, Decreta tutata eſſe legata Medicis aut Pharmacopolis facta, duobus in caſibus. Primò, quando Legatarius Teſtatoris cognatus erat. Sic referentibus Soëſve & de la Gueſſiere, Decretum fuit in ſupremo Senatu Pariſienſi in gratiam Medici, cui Patruus ejus ægrotans legatum fecerat. Decretum eſt diei 15. Januarii 1662. (i). Secundò, quando Medicus ægroti, qui ipſi legatum fecit, non eſt Medicus Ordinarius, ſed tantummodò ejus amicus. Quod ita Decretum fuit ab eodem Senatu Supremo die 13. Aprilis 1658. (k).

(i) Soëſve tom. 2. cent. 2. c. 54. De la Gueſſiere. tom. 2. l. 4. c. 43.

(k) De la Gueſſiere. tom. 2. l. 1. c. 41.

Quod Decretorum Juriſprudentia his in duobus caſibus approbat, non minùs æquum nobis videtur in omni alio caſu, ubi neque fraus, neque inductio à parte Medici, vel Pharmacopolæ, reperitur; & cùm perſona quæ legatum fecit, merâ generoſitate aut juſtâ grati animi ſignificatione, ad illud faciendum inducta fuit.

Ratio quâ nitimur eadem eſt quam celeber Dominus Talon attulit in concluſionibus quas in gratiam Chirurgi legatarii dedit, quaſque Curia in Decreto quod in ejus gratiam pronunciavit die 31. Auguſtini 1665. ſequuta eſt (l). Nempè quòd Medici, Pharmacopolæ & Chirurgi nunquam à Decretis declarati fuerint inhabiles qui legata reciperent, cùm aliæ occurrerent cauſæ, præter rationem ſolius ſuæ artis, propter quas legata promeri poterant: quales ſunt, non ſolùm conſanguinitas vel affinitas, verùm etiam amicitia, fiducia, gratus animus, aliaque ſimilia incentiva. Ac revera, neque Decretum an. 1539. (m) nec Declaratio quam Henricus II. ad illud explanandum poſtea dedit: nec denique articulus 276. Conſuetudinis Pariſienſis ullo modo loquuntur de Medicis & Pharmacopolis tanquam de perſonis inhabilibus nem facit. Quemadmodum enim talis donatio voluntaria, (non reputaretur) vel lubenter facta; pariter pupillus exiſtimandus eſt non agere. niſi timore vel nimiâ veneratione, quâ Tutorem ſuum proſequitur: & ecce rationem propter quam Lex clara eſt, omneſque donationes, quas facere potuiſſet, irritas facit. Verùm nihil ſimile reperitur in legatis quæ ægrotus liberè & abſque inductione ſui Medico aut Pharmacopolæ facit; quandoquidem à neutro pendet, & è contra in ipſius poteſtate eſt eorum operâ non uti, ſi velit.

(l) Idem l. 7. c. 31.

(m) Decret. an. 1539. art. 31.

Tandem, reſpectu legatorum, Teſtatorum Advocatis aut Procuratoribus, factorum; minor eſt difficultas: quia Decreta ipſis multò magis, quàm aliis faverunt; ac imprimis Advocatis propter dignitatem & excellentiam ſuæ artis; quippe qui omnibus temporibus, & apud Ethnicos, ſicut apud Chriſtianos, maximi facti ſunt; Quapropter ſupremi Senatus non putarunt, eos tractandos eſſe tanquam homines ſuſpectos capaceſque aliquid contra conditionis ſuæ honorem faciendi, hoc eſt, Clientes ſuos inducendi ad ipſis partem bonorum ſuorum relinquendam ſub prætextu quòd iſti miniſterio conſiliiſque illorum egerent. Hanc ob cauſam Curiæ Supremæ in eorum gratiam plura Decreta reddiderunt, quæ illis jus conſervant quemdam fructum è legatis ipſis factis, etiam ab iis qui actu conſiliis ſuis utuntur, percipiendi. Tale eſt Decretum quod reddidit ſupremus Senatus Pariſienſis in gratiam Philippi de Gorillon Advocati, cui unus ex ejus Clientibus dereliquerat legatum 24000. librarum, & ſmaragdum pretii centum duplionum ejus uxori, non complectendo omne id quod ipſi debebatur pro honorario ejus, quod fecerat pro Teſtatore in lite quam habebat. Hoc Decretum eſt diei 8. Martii 1652. atque in Diario Forenſium Prætoriorum reperitur (o). Datur adhuc recentius Decretum, redditum die 29. Maii 1663. poſt concluſiones Domini Talon, Advocati Generalis, quod legatum 1000. librarum Edmo Didier, Pariſienſi Advocato ab uno ex ejus Clientibus factum, confirmat. Soëſve duo alia etiam refert (p) primum ab eodem ſupremo Senatu an. 1673. redditum in gratiam Jacobi Abraham, quem Antonius Pillot ejus Cliens etiam legatarium ſuum univerſalem fecerat; & ſecundum 2. die Aprilis 1675. pronunciatum. Denique in Diario Fori aliud Decretum habemus, in Foro primæ Inquiſitorum Curiæ an. 1684. pronunciatum, poſt concluſiones Domini De Harlay, tunc temporis ſupremi Senatûs Procuratoris Generalis, in gratiam Heliæ Soulet, Religionis, ut vocant, Reformatæ Advocati Conſilii Privati Regis; qui hoc Decreto confirmatus fuit in jure fructum percipiendi è legato decem mille nummorum, quod Domina de Mandegris, cujus Advocatus erat, ipſi ejuſque filiabus fecerat.

(o) Du Frene l. 2. tit. 7. c. 5.

(p) Soëſve. tom. 2 cent. 4. c. 89.

Fatendum tamen, hac in arte, ſicut in omni alia, reperiri poſſe perſonas quæ rei ſuæ magis quàm ſuo honori ſtudentes, ab officio ſuo diſcedunt. Datur etiam Lex clara quæ id ſupponit. Prohibet enim Advocatis, ne ſibi bonum Clientium ſuorum ullo pacto peculiari, eorum lite durante cum eis, facto alliciant. *Nullum cum eo litigatore contractum, quem in propriam recepit fidem, ineat Advocatus* (q).

(q) L. *Quiſquis.* Juris 6. cod. de poſtulando l. 2. tit. 6.

Hunc

Digitized by Google

modum Magiſtri Nicolai Du Bois, à muliere pro quâ operam impendebat in lite, quam coram ſupremo Senatu habebat. Tertium eſt ſupremi Senatus Gratianopolitani primæ diei Julii 1652. à Baſſet relatum (c). Quartum eſt ſupremi Senatus Pariſienſis anno 1674. pronuntiatum, quod confirmat inſtitutionem univerſalem, factam in commodum Procuratoris Floriopolis, à Domina quæ ejus Cliens erat. Quintum, quod maximè honorificum eſt Procuratoribus, eſt etiam ſupremi Senatus Pariſienſis, die 22. Junii 1700. redditum, quod confirmavit Franciſco Pilon, Procuratori in Caſtelleto, legatum univerſale (quod exiſtimabatur eſſe 150000 librarum) quod ipſi fecerat Domina Du Buat per Teſtamentum olographum tribus ante ſuam mortem annis, & cujus ipſe depoſitarius erat: quamvis inter litigandum probatum fuiſſet, quod Pilon actu pro iſta Domina cum nomen Teſtamento adſcriptum fuit, operam ſuam impendebat, & quod ab ea die ſemper in poſterùm continuaverat, & quod etiam illam conſiliis ſuis adjuvabat in litibus quas coram ſupremo Senatu habebat: & quod ſingulare eſt, Dominus primus Præſes, poſt decretum pronuntiatum, nomine Curiæ declaravit, ejus animum non eſſe auctoritate ſua firmare donationes factas in commodum eorum qui negotia aliena adminiſtrant; & deciſiones ejuſmodi Cauſarum à circumſtantiis factorum & perſonarum pendere; ſeque jamjam legatum, de quo litigatum fuerat, Franciſco Pilon non adjudicaſſe, niſi quia ejus probitas privatæque utilitatis neglectus ab omnibus agnita erant. Si idem de omnibus aliis dici poſſet, non amplius quereretur, ſicut fit aliquando, de tot fallaciis atque ſuggeſtionibus indignis, quas per Decreta reprimere neceſſe eſt.

(c) Baſſet. tom. 1. l. 5. tit. 11. cap. 15.

Colligimus ex iis omnibus quæ jamjam diximus, quatuor legata à Theodechilda facta legatariis ſolvi debere, Paulumque iis abſque injuſtitia eorum ſolutionem recuſare non poſſe, niſi adſint argumenta clara & certa, ab ipſorum parte dolum, aut terrorem, aut ſuggeſtionem adhibita fuiſſe, quæ libertatem, quâ Teſtator frui debet, magnoperè imminuere potuerint. Adde quod quatuor illa legata non niſi ad ſummam 14000. librarum, ſemel ſolutam, aſſurgant; quæ ſumma tanquam liberalitas modum excedens ſpectari nequit, reſpectu perſonæ nobilis quæ fruitur plus quàm triginta millibus librarum annui reditus; & quæ conſequenter adhuc plus quàm viginti novem millia librarum Paulo hæredi ſuo derelinquit.

CASUS II.

Chero, valdè ægrotans, ſummam 3000. librarum Leodegundæ fratris ſui filiæ legavit, ſi modo vitam religioſam & ſolitariam eligat. Hæc filia religioſum inſtitutum ſequuta eſt menſe uno poſt mortem Cheronis; ſed poſtquam per quinque aut ſex menſes inſtitutum illud obſervaſſet, illi nuntium miſit, & deinceps exegit legati ſui ſolutionem, quam hæres defuncti ipſi denegavit, hoc prætextu quòd conditionem ſub quâ Chero illud legatum ipſi fecerat, non adimpleverit. Hæres iſte poteſt-ne ingenuè in ſua recuſatione perſeverare?

abſque injuſtitia ejus ſolutionem denegare poſſet, quandoquidem conditionem ſibi impoſitam pro viribus ſuis adimpleviſſet: quod Fagnan confirmat per unam è legibus Codicis Juſtiniani (f). Verùm quòd, ſi è contra hæc filia vitam religioſam & ſolitariam non elegiſſet, niſi conſilio ſolutionem legati ſui adipiſcendi, nec in ea vita permanendi; & reverâ illi vitæ nuntium miſiſſet ſua culpa, nec dimiſſa fuiſſet, legatum ipſi non deberetur; Exiſtimaretur enim eam non adimpleviſſe conditionem, ſub quâ legatum ipſi factum fuerat. Quod idem Fagnan confirmat comparationibus, petitis à duabus Legibus Digeſti (g), quas referre neceſſe eſſe non putamus.

(f) Leg. ſi quis. 7. cod. de inſtit. & ſubſtitut. l. 6. tit. 25.

(g) Leg. Inter. 44. ff. de receptis qui arbitrium receperunt lib. 4. tit. 8. & Leg. Qui fit. ff. de jolut. l. 46. tit. 3.

Exiſtimamus ergo, congruenter huic deciſioni, quod, ſi Leodegunda vitam religioſam & ſolitariam bona fide non elegerit, ſed ſolummodo conſilio tres mille libras quas Chero ipſi legavit, ſibi accerſendi; hæres Cheronis ingenuè non tenetur ad ipſi legatum ſuum ſolvendum poſtquam vitæ religioſæ nuntium miſit; quandoquidem directè egit contra conſilium teſtatoris, qui hoc in caſu tale legatum ipſi non feciſſet: Verùm quòd ſi ejus conſilium in Monaſterium intrando ſincerum fuerit, nec ex eo culpa ſua exierit, illud legatum ipſi legitimè debetur: cùm ſuſpicandum non ſit Cheronem, qui illud ipſi fecit, contrarium in animo habuiſſe, nec ejus fuiſſe conſilium cogendi hanc filiam ad rem, quam adimplere in ejus poteſtate non erat, ad litteram exequendam.

CASUS III.

Hervæus, habitans in juriſdictione Fori Tribuni Capitulis Pariſienſis, per teſtamentum ſuum, Dionyſio, uni ex ejus hæredibus, legat quatuor boves & gregem ovium, eum anteponendo aliis, quibus cum attamen vult ut reliquum hęreditatis ęqualibus portionibus dividat. Dionyſius legatum accipit, poſteaque ad reliquum hæreditatis Hervæi cum ſuis cohęredibus dividendum, ſe accingit: ſed omnes iſti huic partitioni ſe opponunt, & affirmant ejus legatum ipſi partis loco eſſe debere, quamvis quiſq; eorum partem multo magis notandam haberet, ſi omne id quod ſupereſt ad eos pertineret? An eorum oppoſitio juſta eſt?

Respons.

Dionyſii Cohæredum æqua eſt oppoſitio; Conſuetudo enim Pariſienſis cui omnes ſubjiciuntur, fert verbis diſertis, *Neminem ſimul eſſe poſſe hæredem & legatarium defuncti* (h). Quapropter, quandoquidem Dionyſius legatum ſibi ab Hervæo factum accepit, oportet ut abſtineat à parte hæreditatis quæ ſibi reditura erat, & quam pro jure ſuo ſumere non potuit, niſi poſtquam legato ſuo renuntiaverit; ſicut fert eadem Conſuetudo quæ dicit (i): *Attamen, ſi ille, cui datum fuerit, donationi ſuæ hærere vellet, ejus in poteſtate ſtat, ab hæreditate abſtinendo (legitima hæreditatis portione aliis liberis reſervata.)*

(h) Conſuetud. Pariſienſis. art. 300.

(i) Ibid. art. 307.

Hæc optio quam Conſuetudo Pariſienſis hæredi legatario concedit, legatum ſibi factum accipiendi, hæreditati nuntium remittendo; aut ſeſe hæredem profitendi, legatum ſibi factum repudiando, jam conceſſa fuerat per Decretum ſupremi Senatus Pariſienſis, die 29. Auguſti 1571. redditum; atque hoc

te partem non imminuendo (b).

Quando dicimus, *Jus noſtrum moribus conſtitutum*, non niſi de Conſuetudine Pariſienſi quam laudavimus, aliiſque ipſi conſentaneis, loqui volumus. Dantur enim Conſuetudines quæ hac in re Legum Romanarum diſpoſitionem ſequuntur, prælegata admittendo. Talis eſt Conſuetudo Remenſis (c).

Obſervare neceſſum eſt, 1°. dari quaſdam Conſuetudines, ut Conſuetudines Normaniæ, (d) Andegavenſis, Turonenſis, Juliodunenſis, & Cenomaniæ, quæ liberis, commodis ſibi factis adhærendi, libertatem non linquunt, quamvis hæreditati nuntium mittant, ſed quæ eos ad ea referenda cogunt; ut ſic patri & matri locus adimatur per prædilectionem comparandi quibuſdam ex eorum liberis commoda adeò magna, ut alii liberi ad ſolam hæreditatis partem legitimam redacti reperiantur; dum eorum fratres aut ſorores maximam bonorum defuncti partem auferrent.

2°. Omnes Conſuetudines, quæ verbis generalibus & abſque diſtinctione ferunt, neminem ſimul hæredem & legatarium eſſe poſſe, intelligendas eſſe, non ſolùm de linea recta aſcendenti & deſcendenti, verùm etiam de linea collaterali; Quandoquidem enim hæ Conſuetudines, quæ Legis locum habent, non diſtinguunt, neque etiam diſtinguendum eſt inter hæc duo, pro hac Juris ſententia, *Ubi Lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus*; (e). Quod reipsâ pronuntiatum fuit Decreto ſupremi Senatus Pariſienſis, reddito in Tribunali primario ſenatûs prima die Aprilis 1661. quo Curia pronuntiavit articulum 72. Conſuetudinis Senonenſis qui verbis generalibus fert, *neminem per teſtamentum aliquid præcipuè dare poſſe uni ex ejus hæredibus, aut eorum liberis, iis antelegando, aut alio modo*, de linea collaterali, æquè ac de linea recta, intelligendum eſſe. Quod Carondas affirmat pariter etiam decretum fuiſſe in Conſuetudinib' Silvanectenſi & Claromontana, quæ cum Conſuetudine Pariſienſis congruunt.

3°. Idem dicendum eſſe de hærede beneficiario, ſecundum Decretum 15. Martii 1564. quod Carondas refert, & ſecundum duo alia Decreta à Louet laudata, (f) alterum diei 3. Auguſti 1577. & alterum 20. Auguſti 1609. Brodeau idem dicit.

4°. In Conſuetudine Pariſienſi, aliiſque ipſi congruentibus in articulo, de quo agitur, teſtatorê unius ex ejus hæredibus partem alteri ſubrogare non poſſe, ſi contingat, ut ille qui ſubrogatus fuit nullos habeat liberos: quia talis ſubſtitutio, ſi res eveniret, legati locum haberet, & quia ille in cujus commodum hæc ſubſtitutio cederet, ſimul hæres & legatarius reperiretur, contra Conſuetudinis verba Ricard hanc quartam obſervationem facit & dicit (g), illud pronuntiatum fuiſſe quatuor Decretis differentibus ſupremi Senatus Pariſienſis. Primum eſt 2. Julii 1639. infirmans Sententiam Caſtelleti diei 28 April. 1638. Secundum, redditum in Tribunali Curiæ Edicti 7. Auguſti 1647. Tertium, ſicut primum, pronuntiatum in primarii Senatus Tribunali 2. Martii 1654. Quartum, pronuntiatum ſuper provocatione de ſententia redditâ in Tribunali Libellorum Supplicum, 31. Martii 1654., & quò in Foro Ricard cauſam dicebat.

5°. Quòd, ſi ille qui hæres eſt in Conſuetudine Pariſienſi, legatarius ſit fundi ſiti in alia Conſuetudine differenti, ubi hæres non ſit, legatum ſuum exigere poteſt, hæredis qualitatem ſuam, quam in Conſuetudine Pariſienſi habet, non amittendo. Talis eſt ſententia Tournet, Joli, L'Abbé & Tronçon.

(b) §. Sed olim. 2. inſtit. de legatis. Leg. 1. §. Qui verò ff. quod legat. Leg. Qui filiabus. 17. ff. legat. 1. l. 30. tit. 1. Leg. 22. ff. de adimendis legat. Leg. Hoc interdictum 1. §. Qui verò 6. ff. quod legatorum &c. lib. 43 tit. 3. novella 18. &c.

(c) Conſuet. Remenſis art. 233. 287. & 288.

(d) Conſuet. Normaniæ art. 434.

(e) Arg. Legis De pretio. ff. de publicianâ in rem actione l. 6. tit. 2.

(f) Louët lit. H. n. 4.

(g) Ricard. Tractat. de ſubſtitutionibus cap. 4. n. 175. & ſeqq.

inter viventes & hæres in linea collaterali eſſe poſſit: Conſuetudines Aurelianenſis, Montargienſis, & Caletenſis idem ferunt: quod congruit cum Jure Romano, (h) & adverſatur quibuſdam aliis Conſuetudinibus, ut Conſuetudinibus Bleſenſis (i) & Rupellenſis (k).

CASUS IV.

ADOLPHUS Guſtavo fecit legatum his verbis conſcriptum. Rogo Titium, hæredem meum, ut Guſtavo 1000. libras dare velit. Titius tenetur-ne hoc legatum dare legatario, quamvis Adolphus illud ipſi expreſsè non imperaverit, ſed eum hac de re rogare ſat habuerit?

RESPONS.

Procul dubio Titius ad 1000. libras Guſtavo ſolvendas abſolutè tenetur. Quoquo modo enim Teſtator voluntatem ſuam exprimat, hæres eam adimplere tenetur, æquè ac ſi Teſtator illud ipſi verbis difertis mandaſſet. *Omne verbum*, inquit Lex (l), ſignificans teſtatoris legitimum ſenſum, legare vel fideicommittere volentis, utile atque validum eſt, ſive directis verbis, quale eſt: JUBEO: fortè, ſive precariis utatur teſtator: quale eſt: ROGO, VOLO, MANDO, FIDEICOMMITTO. Quapropter expreſſio in formula rogationis, qua uſus eſt Adolphus, conſideranda non eſt, niſi ſicut urbanitas & comitas quâ hæredem ſuum cohoneſtare voluit: quod impedire nequit, quominus ejus voluntas perficiatur eadem cum cura, ac ſi alio modo ſe ſe explicaviſſet. En ejus rationem quam reddit Imperator Juſtinianus hac in Lege, *Nos enim non verbis; ſed ipſis rebus legem imponimus*.

CASUS V.

AUGUSTINUS, 20. annos natus, mortaliter ægrotans, fecit ſuum teſtamentum, quo Paulino ſuo tutori, ſummam 1000. Nummorum legat, in grati animi ſignum, pro curis quas erga ſuam perſonam & in bonis ſuis adminiſtrandis adhibuit. Eo defuncto, ejus fratres hoc legatum tutori ſuo facere non potuiſſe contendunt; quia ſuſpicandum eſt hunc illud legatum ſibi conciliaviſſe per nomen ſuum tutoris, & propter auctoritatem qua hoc nomine erga Pupillum ſuum pollebat. Hanc in rem quæritur, an Auguſtini fratres abſque injuſtitia Paulino hujus ſummæ ſolutionem recuſare poſſint?

RESPONS.

Secundum legem Regni Galliarum, diſpoſitiones teſtamentariæ factæ à Pupillo in gratiam ſui Tutoris, Curatoris, Cuſtodis, vel alius Adminiſtratoris, per tempus eorum adminiſtrationis, irritæ ſunt. Id fert Decretum Franciſci primi pronuntiatum menſe Auguſto 1539. (m) cujus hæc ſunt verba: „ Declaramus omnes diſpoſitiones inter vivos, aut teſtamentarios, deinceps faciendas à donatoribus aut teſtatoribus, in commodum & utilitatem ſuorum tutorum, curatorum, cuſtodum, tutorum dativorum, aliorumque ſuorum adminiſtratorum, irritos, nulliuſque effectus ac pretii eſſe „. Quod confirmatum fuit ab Henrico II. per ejus Declarationem menſis Febr. 1549. (n) quæ addit, tales diſpoſitiones factas per perſonas interpoſitas à dictis tutoribus per tempus ſuæ adminiſtrationis, pariter irritas eſſe, ſive inter vivos, ſive cauſa mortis, factæ ſint.

(h) Leg. In ſucceſſione 1. cod. de legit. hæredib. l. 6. tit. 58. & ibid.

(i) Conſuet. Bleſ. art. 167.

(k) Conſuet. Rupell. art. 41.

(l) Leg. Omne verbum 2. Cod. communia de legat. &c. l. 6. tit. 43.

(m) Decret. an. 1539. art. 131.

(n) Joh. Nav. Conſiliar. in ſupr. Sen. v. Donationes.

Undè

Digitized by Google

ravit filiationes qui parentum & cognatorum hæreditatem cernerent, ſive ab inteſtato, ſive alio modo.

CASUS VI.

PETRUS teſtamento ſuo 1000. libras legavit, ut ab Iſaaco, hæredi ſuo, ad certum uſum determinatum impenderentur. Sed Iſaaco placet illam ſummam ad alium uſum certiſſime utiliorem majoriſque momenti impendere. Nonne ſine peccato hanc deſtinationem immutare poteſt?

RESPONS.

Iſaacus auctoritate ſua propria hanc deſtinationem mutare nequit. Ratio eſt, quòd hæres nullum jus ad hæreditatem bonorum defuncti habeat, niſi ea lege ut ultimam ejus voluntatem exequatur, muneraque ipſi impoſita adimpleat. Attamen, quemadmodum aliquando juſtæ dari poſſunt cauſæ cur hæc mutatio fiat, Judex civilis hærede poſtulante hanc mutationem reſpectu legatorum profanorum, (& poteſt,) jubere Præfectus Eccleſiaſticus reſpectu legatorum piorum, (:), ſicut declarat Gregorius IX. in una ex ſuis Decretalibus (a) quam è ſcriptis S. Gregorii Magni deſumpſit, quamque confirmat Lege Imperatoris Juſtiniani (b), aliaque Lege Digeſti (c) quamvis nominatim hos Leges non deſignet. Iſte Papa alibi adhuc (d) hanc eamdem Jurisprudentiam ſtatuit, in Epiſtola Decretali, quam ad Epiſcopum Noviodunenſem ſcribit. Quemadmodum illæ duæ Decretales ferè integræ hic tranſcribendæ eſſent, ut Deciſio hujus Papæ reſpectu legatorum piorum innoteſceret, eas tantùm illis qui eorum verba legere volent indicabimus. Hæc Deciſio cum ſententia Auctoris Colloquiorum Condomenſium (e). Cæterùm ſi lis oriatur Judex Civilis etiam de legatis piis pro uſu noſtro cognoſcit.

(a) *Greg. IX. in cap.* Nos quidem 3. *de teſtam. & ultimu volunt. l.* 3. *tit.* 26.

(b) *Leg.* Sancimus 45. *C. de Epiſc. & Cleric.* l. 1. tit. 3.

(c) *Leg.* Hereditas *ff. de heredit. petitione l.* 5. *tit.* 3.

(d) *Gregor. IX. in c.* Tua nobis. 17. *de Teſt. &c.*

(e) Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 13. ſect. 2.

CASUS. VII.

AUMUNDUS per ſuum Teſtamentum Legavit Summam 5000. librarum, ut impenderetur in conſtruenda Aula, quam Ædibus Ptochodochii Urbis, cujus erat incola, addi volebat, & poſtea evenit ut hæc Aula munificentia alius perſonæ benignæ conſtructa fuerit, vel ut adminiſtratores hanc Aulam Ptochodochio inutilem eſſe declaraverint. Gervaſius hæres Aumundi hoc legatum ſervare & in commodum ſuum vertere voluit, cùm effectum ſuum obtinere non poſſet: Verùm iſti Adminiſtratores ejus conſilio obſtiterunt, contenduntque ſummam legatam ſolvendam eſſe, ut ad alias neceſſitates pauperum, quos curant impendatur. Poſſunt ne juſtè ad illam ſummam ſolvendam cogere?

RESPONS.

Hujus Ptochodochii Adminiſtratores procul dubio Gervaſium ad ſibi ſolvendas 5000. libras ab Aumundo legatas, jure cogere poſſunt. Conſtat enim teſtatoris conſilium certum fuiſſe hanc ſummam à bonis quæ Gervaſio hæredi ſuo derelinquebat detrahendi, eamque in ſolatium pauperum conſecrandi; & jure ſuſpicandum eſt, quod ſi prævidiſſet fore ut alius Aulam de qua agitur ædificaret, vel ut Adminiſtratores eam neceſſariam non judicarent,

caſus (g).

CASUS. VIII.

PHILOLOGUS ſuo teſtamento 10000. libras ſocietati Religioſæ legavit ad cubiculum dormitorium ædificandum; declaravitque ſuam voluntatem eſſe ut hæc ſumma ab hærede ſuo non ſolvatur, ſi fortè contigerit ut in hunc uſum non adhibeatur.

... gatum. 16. *ff. de uſu & uſufruc. &c. l.* 33. *tit.* 2.

Hæc ſocietas illud legatum recipere nequit, quia cum auctoritate Principis conſtituta non fuit. Hæres poteſt ne illæſa conſcientia 10000. illas libras in commodum ſuum ſervare?

RESPONS.

Philologi hæres hanc ſummam ſervare non poteſt ut eam ſibi aſſerat: Ratio eſt, quod legata pia hoc propitium habeant, ut ſi ad uſum, cui à teſtatore deſtinata fuerant, applicari nequeant; Præfectus Eccleſiaſticus, ut voluntatis teſtatorum defunctorum Interpres, illa ad quidquam aliud deſtinandi jus habeat, quamcunque clauſulam contrariam teſtamentum complectatur; cùm talis clauſula Juri Eccleſiaſtico adverſetur, ut patet his verbis Decretalis Gregorii IX. (b) *Cum igitur in omnibus piis voluntatibus ſit per locorum Epiſcopos providendum, ut ſecundum defuncti voluntatem univerſa procedant: licet etiam à teſtatoribus id contingeret interdici; mandamus, &c.*

(b) *Greg. IX. in cap.* Tua nobis. 17. *de Teſtamentis &c.*

Diximus, *Ut Interpres voluntatis teſtatorum defunctorum,* Qualitas eſt enim quæ jure ad Epiſcopos pertinet, prout declarat idem Summus Pontifex; non ſolùm in Decretali quam mox laudavimus; verùm etiam in pluribus aliis (i), cui congruunt hæc Concilii Tridentini verba (k); *Epiſcopi . . . in caſibus à Jure conceſſis omnium piarum diſpoſitionum, tàm in ultima voluntate, quàm inter vivos, ſint executores.*

(i) *Idem in c.* Nos quidem 3. & *in cap.* Joannes 19. *Item Conc. Mogunt. in c.* ũ hæredes 6. *eod. tit.*

(k) *Conc. Trid. ſeſſ.* 22. *cap.* 8.

Opere pretium eſt tamen obſervare, quòd, cùm dicimus, ſolum Epiſcopum ultimæ defunctorum voluntatis Interpretem eſſe, id intelligendum ſit de caſibus, in quibus de re ipſa nulla lis orta eſt. Cùm enim litigatur, ſecundum Galliæ Juriſprudentiam, Judicis Regii eſt ea de re judicare, neglecto eo quod hanc in rem ſtatuit Concilium Tridentinum, cujus Decretum hoc in Regno circa iſtam materiam, receptum non eſt.

CASUS. IX.

GENTIANUS teſtamento ſuo 50. libras annui reditus Ptochodochio ſancti Joſſæi dereliquit, ut pauperes liberi artem quamdam edocerentur, ea lege ut è familia ſua oriundi, ſi quidam darentur, aliis anteponerentur; Antonia, mulier inops, teſtatori genere proxima, beneficii cauſa ab adminiſtratore Ptochodochii obtinuit uſum alius reditus annui per tempus vitæ ſuæ, etiam inſtigantibus ac conſentientibus aliis cognatis; & hoc auxilio per multos annos vixit; ac deinceps illum reditum annuum eidem Ptochodochio permiſit, quia feliciter parva hæreditas ipſi obvenit.

Hàc de re quæritur 1°. An Adminiſtrator uſum hujus annui reditus Antoniæ propter magnam ejus inopiam, ingenuè concedere potuerit, damno pauperum liberorum in quorum gratiam Legatum factum fuerat, & contra Conſilium Gentiani. 2°. An, ſupponendo quod id facere non potuerit abſque peccato, teneatur ad id

unius

ſe accingat. 4°. Denique, poſito ſe hanc donationem infirmare non poſſe, ad quid teneatur, ut ejus conſcientia in tuto ſit?

RESPONS.

(a) De ſainte Beuve tom. 2. caſ. 158.

Doctus Theologus (a) à quo de quæſtione æquè difficili conſilium petitum fuerat, ad eam reſpondit 2. Junii 1672. dicendo, Ptochodochii adminiſtratorem, illæſa conſcientia & abſque aperta injuſtitia, uſum 50. libr. annui reditus Antoniæ, etiam inopi & teſtatoris agnatæ, concedere non potuiſſe; cùm ipſi non liceret auctoritate ſua privata hujus legati deſtinationem immutare, quin teſtatoris voluntatem fraudaret, manifeſtamque pauperibus liberis, ad quos legatum pertinebat, injuriam inferret.

Auctoritates quas in deciſionibus præcedentibus retulimus, veritatem ejus quod ille Doctor profert, clarè probant; cùm ſolus ſuperior legitimus talem commutationem faciendi jus habeat, quantùmvis æquæ ſint rationes eam faciendi. Itaque dicendum eſt, 1°. Antoniam primam teneri ad ea omnia quæ ex annuo reditu percepit reſtituenda, eaque impendenda, congruentes conſilio Gentiani, ut pauperes liberi defuncto genere proximi, ſi dentur, vel ſi deſint, alii, artem edoceantur. Ideòque uti debere omnibus modis adhibendis ac legitimis ad hoc munus adimplendum, ſive donationem à ſe hæredibus ſuis præſumptivis factam, ſi adhuc penès eam ſit, revocando; ſive iiſdem hæredibus repræſentando ſe illis hoc bonum ingenuè derelinquere non potuiſſe eoſque adhortando ut illud prout debent, reſtituant; aut denique, ſi fortè id recuſent, pro viribus parcè vivendo, ut ſaltem partim, ſi in integrum nequeat fieri, bonum illud reſtituat. 2°. Si Antonia reſtituere non poſſit, aut cùm poſſet, ſi reſtituere nolit, nec etiam ejus hæredes præſumptivi; Ptochodochii adminiſtrator eorum loco ad eam reſtitutionem certiſſimè tenetur; cùm præcipua ſit cauſa injuriæ egenis liberis illatæ, in quorum commodum tantum 50. libræ annui reditûs cedere debebant.

CASUS X.

TERTULLUS Manfredo ſummam 2000. librarum legavit his verbis „Do Manfredo 2000. libras, „ quia magnas curas adhibuit in perſequenda capitis lite quam Johannes mihi intendit, & quia anno „ præterito me ſalvum & incolumem ſervavit, me „ tuendo contra latrones, qui mihi vitam adimere „ volebant „. Manfredus poſt obitum Tertulli obtulit ſe hæredi, ab eoque ſui legati ſolutionem petiit. Verùm hæres in manu habens argumenta certa hunc legatarium nullo modo Tertulli liti capitali ſe ſe immiſcuiſſe, neque cum Tertullo fuiſſe quo tempore à Latronibus appetitus fuit, ejus ſolutionem ipſi denegat. Nonne ingenuè denegare poteſt, cum ambo legati incentiva in teſtamento Tertulli prolata, falſa ſint?

RESPONS.

Legatum 2000. librarum Manfredo legitimè debetur, nec Tertulli hæres ab eo ſolvendo juſtè abſtinere poteſt. Cùm enim teſtator clarè loquutus eſt reſpectu legati quod alicui facit, ejus diſpoſitio teſtamentaria ſemper ſubſiſtit, quamvis addat quædam incentiva pro quibus eam feciſſe videtur, & licet ea incentiva veritati contraria reperiantur. Ratio eſt, quod ſola teſtatoris voluntas ſufficiat, nulla cujuſvis incentivi [quod habita,] ratione, ut diſpo-

gotia mea curavit, ſtichum Do, lego; *vel ita*: Titio, quia patrocinio ejus capitali crimine liberatus ſum, ſtichum do, lego. *Licet enim neque negotia teſtatoris unquam geſſerit Titius, neque patrocinio ejus liberatus ſit; legatum tamen valet* (c).

& demonſtrat. &c. Item Leg. Demonſtratio. 17. §. 2. eod. tit. 35. tit. 1.

(c) §. Longè. 31. inſtit. de legat. l. 2. tit. 20.

Verùm plane aliter res ſe ſe haberet, ſi teſtator ita incentivum ſuum enuntiaſſet, ut clare ſignificaſſet, ſe hoc incentivo conditionem apponere, à qua effectum ſuæ diſpoſitionis pendere volebat. Verbi gratia, ſi dixiſſet; Do 2000. libras Manfredo, ſi evenerit ut in perſequenda lite quam Johannes mihi intendit, me adjuvaverit. Tunc enim non ampliùs foret ſimplex incentivum; ſed conditio quæ effectum ſuæ diſpoſitionis ad tempus præcluderet, uſquedùm veritas manifeſta fieret: & propterea etiam prima Lex quam laudavimus addit: *Sed plerumque doli exceptio locum habebit: ſi probetur aliàs legaturus non fuiſſe*. Imperator Juſtinianus addit etiam hanc exceptionem poſt verba quæ retulimus; *Sed ſi conditionaliter enuntiata fuerit cauſa*, inquit, *aliud juris eſt, veluti hoc modo*: Titio, ſi negotia mea curaverit; fundum meum do, lego (d).

(d) Cit. §. 31. in fine. Item cit. leg. Demonſtratio.

CASUS XI.

PAMELIUS cùm oppigneraſſet domum quam per Teſtamentum ſuum Cajo legaverat, ut haberet locum hypothecæ ſummæ 7000. librarum, quam in urgenti neceſſitate ad quam redactus fuerat à Thierrico mutuo ſumpſerat; & cum etiam ſtipulatus eſſet quòd hæc domus ad Thierricum pertineret, ſi fortè hanc ſummam intra biennii ſpatium ipſi non redderet; ſupremum diem obiit anno poſt mutuationem factam. Cajus ſolutionem hujus legati petiit ab hærede defuncti, qui eam ipſi denegavit, affirmando oppignerationem & ſtipulationem evidens eſſe argumentum infirmationis hujus legati; cùm voluntatis teſtatoris mutatio adeò manifeſta ſat dilucidè ſignificet, ejus conſilium fuiſſe, ſi neceſſitate rerum ſuarum premeretur, illud revocandi.

Nonne pro hærede Pamelii ſtat ratio? & nonne ingenuè à domo Cajo liberanda abſtinere poteſt, cùm ejus dominus non ſit, oppigneratque ſit Thierrico, ad quem ſi fortè non ſolvatur, hæc domus pertinebit?

RESPONS.

Pro Pamelii hærede ratio non pugnat; teneturque ad legatum Cajo ſolvendum, & ad eum in domus poſſeſſionem mittendum, quamvis teſtator illam Thierrico oppigneraverit, ut 7000. libræ quas ab eo mutuo ſumpſit in tuto ponerentur; cum talis oppigneratio poſt teſtamentum facta, non ſufficiat ad legatum revocandum. Ratio eſt, quòd, quamvis homo teſtamentum ſuum fecerit, attamen ſemper in ejus poteſtate ſit bonis, de quibus ſtatuit, utendi; & eorum uſus non delet diſpoſitiones ſuas teſtamentarias, quæ pro ſtatu ſuorum bonorum tempore ſui obitus effectum ſuum habere, vel non habere poſſunt. Ita ut ſi res oppignerata ad eum adhuc pertineat antequam moriatur, legatarius ejus fiat dominus. Domus autem, de qua agitur, ad Pamelium adhuc pertinebat cum ſupremum diem obiit. Ad Cajum ergo, cui eam legaverat, tranſire debet: quod verum eſt, quamvis alienatio oppignerationem ſequi poſſit. Cùm enim alienatio nondum evenerit, dominiumque ejus domus teſtatori uſque ad ejus obi-

tus

venditis ſorticerent.

(c) *Leg. Prædia. 6. Cod. de fidei-commiſſis l. 6 tit. 41. & Leg. Si res. § 7. init. ff. de legat. & fidei-com. t. l. 30. tit. t.*

Equidem Jus Romanum (c) diſtinguit inter teſtatorem, qui ſciebat rem quam legabat oppigneratam eſſe, & teſtatorem qui id ignorabat. Sed quemadmodum omnis teſtator ſemper exiſtimatur perfectam notitiam ejus quod facit habuiſſe, Uſus noſter nullas ejuſmodi Juris ſubtilitates admittit. Quapropter iis quæ diximus hærendum eſt, nempè hæredem ad rem legatam redimendum teneri; & legatarium ad id cogi non poſſe, niſi teſtator hoc oneris ei impoſuerit.

CASUS XII.

CARPOPHORUS periculosè ægrotans, teſtamentum ſuum fecit, quo domum ſuam Theotimo legat. Cùm ex morbo convaluiſſet, ejus partem diruendam reficiendamque curat; Sex menſibus pòſt idem facit reſpectu alterius partis, ita ut intra biennium domus integra iteratis vicibus & per partes de novo reſtaurata reperiatur. Deinceps ſupremum obit diem abſque quo quidquam in teſtamento ſuo commutaverit. Theotimus legati ſui ſolutionem ab ejus hærede petit: hæres affirmat legatum infirmatum fuiſſe per magnas mutationes domui à defuncto factas; & cùm illa domus, cùm eam legavit, adeò antiqua eſſet, ut eam reædificare coactus fuerit, æquum non eſſe ut domum novam habeat: cùm ſuſpicandum non ſit, eum qui domum ruinoſam legavit, conſilium habuiſſe novam domum legatario ſuo dandi. Num hæres in ſua recuſatione æquo rectoque nititur?

RESPONS.

Reſpondemus Carpophori hæredem æquis rationibus non niti, dum recuſat Theotimum in domus ipſi legatæ poſſeſſionem immittere. Ratio eſt quòd mutatio partium, quæ totum componunt, non impediat quin hoc totum ſicut unum ac idem conſiderandum ſit; ideoque quominus hæc domus, identidem & per partes prorſus reſtaurata, eadem domus exiſtimetur.

(d) *Leg. Si ita. 15. § fin. ff. de legatu 1*

Talis eſt deciſio Legis quæ dicit (d); *Si domus fuerit legata, licet particulatim ita refecta ſit, ut nihil ex priſtinâ materia ſuperſit; tamen dicemus utile manere legatum.* Atque de hac domo idem dici poteſt, ac de ovium grege, qui à tempore quo legatus fuit, ita renovatus eſt, ut quo tempore obiit teſtator, nulla ovis, ex illis quæ gregem componebant, ſuperſit. Quemadmodum enim grex ille, quamvis omninò & ex toto per vices mutatus, ſemper idem eſſe exiſtimatur, & ad legatarium, cui ante hanc mutationem legatus fuiſſet, pertineret: pariter domus de quâ agitur, certiſſimè pertinet ad Theotimum, cui Carpophorus eam ante mutationes factas legaverat, quandoquidem ſicut eadem ac antea erat conſideranda eſt: Quemadmodum Legio vel Cohors militum, eadem Legio vel Cohors eſt, licet progreſſu temporis, ne unus quidem miles, ex iis qui hoc Agmen componebant, ſuperſit.

Hanc deciſionem adhuc firmare poſſumus exemplo Navis, quæ, cùm legata fuerit, ad legatarium pertinebit, & ſi à legato facto, de novo reædificata

bonum fecisset, legatum 4000. librarum Sancti Antonii Ædi ſacræ legavit, ea lege ut Paſtor & Æditui illud legatum collocarent in acquirendo Contractu 200. librarum annui reditus, ad ſolvendum honorarium ſacrificii ſine cantu, quod in perpetuùm hac in Æde ſacra ad animæ ſuæ requiem quotidiè celebrabitur. Conradus teſtamenti curator defunctique hæres, hanc ſummam iis ea conditione numerare pollicetur. Verùm Paſtor & Æditui hoc legatum recuſant. An Conradus poſt eorum recuſationem has 4000. libras illæsâ conſcientiâ ſibi vindicare poteſt?

RESPONS.

Si Ariſtobulus in teſtamento ſuo ſingulatim non deſignaverit, aut ſaltem viva voce declaraverit, Conradum illas 4000 libras ſibi vindicare poſſe, ſi fortè Paſtor & Æditui hoc legatum accipere recuſarent, certum eſt per conſcientiam teneri ad hanc ſumam ad alia pia opera adhibendam, 1°. Quia fieri poteſt ut defunctus præceperit, ut hæc ſumma ad illud bonum opus impenderetur, ad quaſdam reſtitutiones incertas exſolvendas, quibus hoc modo ſatisfacere ſe teneri exiſtimabat, quo caſu hæres qui una eademque perſona cum defuncto exiſtimatur, in eo quod ad ejus obligationes ſpectat, æquè ac ipſe ad eas exſolvendas teneretur. 2°. Quia Conradus perſuaſum habere debet, quòd, quamvis Ariſtobulus ad nullam reſtitutionem teneretur, ejus conſilium præſumptivum fuerit, ut hæc ſumma hoc in caſu ad quoddam aliud pium opus in animæ ſuæ ſolatium, impenderetur. Hic hæres igitur ſine peccato contra juſtitiam, & abſque ingrati animi vitio erga defunctum, in commodum ſuum accerſere non poteſt id quod defunctus detraxerat de bono quod ipſi relinquebat, quodque Deo ac Eccleſiæ conſecraverat (f).

(f) De Gener. Theol. mor. tom. 1 tract. cap. 5. dem. 1.

(g) *S. Antonin. 2 part. Sum. Theol. tit. 21. § 3.*

(h) *S. Hieron. in Can.* Gloria. 71. 12. q. 2.

Promte etiam hoc officio fungi debet; ſiquidem ſecundum Sanctum Antoninum (g), illi qui pia legata ſolvere differunt quoddam ſacrilegium committunt, ſic ſentiente Divo Hieronymo (h), *Qui detinent legata facta Eccleſiis, vel aliis piis locis, & non ſolvunt, ſacrilegium committunt, largè tamen ſumendo*; ait ſanctus ille Archi-Epiſcopus: *Unde Hieronymus*, „Amico aliquid ſubtrahere furtum eſt; „Eccleſiam verò defraudare, ſacrilegium eſt„. Eius ratio quam ſanctus ille reddit, eſt, quòd etſi hæc dilatio animæ teſtatoris nocere nequeat, quoad meritum gloriæ quam acquiſivit ſtatim atque hoc pium legatum præcepit, illi tamen multùm noceat quoad expiationem pœnarum ad quas teneri poteſt erga Juſtitiam divinam. *Et tales, multùm differenda* addit idem Sanctus, *utique peccant. quamvis enim non noceat hoc animabus defunctorum, qui illa legaverunt, quantùm ad meritum dignum præmio gloriæ, quia ex ipſa ordinatione Eccleſia faciendâ conſecuti ſunt meritum: nocet tamen, quantùm ad expiationem pœnarum, quibus eſt debitor: quia non ita citò evadet vel ſublevabitur, undè dicuntur tortores animarum.*

Hæc deciſio confirmari poteſt quarto Concilio Carthaginenſi, anno 398. (i) habito, in Gratiani Decreto relato, quod vult, ut qui differunt fungi officio adeò inevitabili excommunicentur. *Qui oblationes defunctorum aut negant Eccleſiis, aut difficulter red-*

(i) *Conc. Carthag. 4 in cit. Can.* Qui oblationes. 9. 13. q. 2.

Digitized by Google

divinæ exacerbationem; quia & fideles de corpore recedentes votorum ſuorum plenitudine & pauperes conſolatu alemoniæ & neceſſariâ ſubſtentatione fraudantur. Hi enim tales quaſi egentium necatores, nec credentes judicium Dei habendi ſunt.

CASUS XIV.

ERADIUS teſtamentum ſuum fecit coram Parœciæ ſuæ Paſtore præſentibus tantùm duobus teſtibus, & trecentas libras pauperibus legavit: ejus hæres hoc legatum ſolvere recuſat, affirmans teſtamentum irritum eſſe, quandoquidem ſecundum Conſtitutiones teſtamentum à Paſtore teſtatoris receptum, validum non eſt, niſi cùm quatuor adſunt teſtes. Nonne pro hærede pugnat ratio?

RESPONS.

Pro Eradii hærede pugnaret ratio reſpectu omnis alius legati, quod pro cauſa pia factum non eſſet. Verùm cùm hoc legatum pro tali cauſa factum fuerit, hoc eſt, in gratiam pauperum; ad illud ſolvendum in foro conſcientiæ tenetur; quod hoc ratiocinio probari poteſt. In regione Juris ſcripti, ubi Leges Romanæ obſervantur, equidem teſtamentum non valet, niſi cum fit coram ſeptem teſtibus, hanc in rem vocatis, & qui ſint mares, puberes, conditionisque liberæ; ſicut patet ex Lege quam in margine laudamus (*b*): Attamen miles teſtari poteſt ſecundum alias Leges (*c*), tam Digeſti quam Codicis, quin ad formulas à Jure requiſitas obſervandas teneatur. Legatum autem pro cauſa pia factum per teſtamentum à Paſtore coram duobus teſtibus receptum, non minùs favens exiſtimandum eſt, quàm illud quod per teſtamentum hominis militaris factum fuit. Ergo legatum ab Eradio in gratiam pauperum factum, dignum eſt quod à Lege generali excipiatur, ac validum exiſtimandum eſt propter cauſam pro qua factum eſt; ideoque hæres ad illud ſolvendum tenetur.

Hæc ſententia congruit cum eo quod Alexander III. declarat in una ex ſuis Epiſtolis Decretalibus quam ad Ubaldum Epiſcopum Oſtienſem ſcripſit (*d*) qui cùm hunc Papam conſuluiſſet de more in ſua Diœceſi obſervata, irrita faciendi omnigena teſtamenta, quibus ſeptem vel ad minimum quinque teſtes non adfuerant, congruenter Legibus Civilibus, hocce reſponſum ab eo accepit: *Qui verò à divina Lege & Sanctorum Patrum inſtitutis & à generali Eccleſiæ conſuetudine id noſcitur eſſe alienum, cùm ſcriptum ſit quod in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum, præſcriptam conſuetudinem improbamus, & teſtamenta, quæ Parochiani coram Preſbitero ſuo & tribus vel duobus aliis perſonis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus remanere ſub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujuſmodi audeat reſcindere teſtamenta.*

Idem Papa ſcribens ad Judices qui irrita faciebant talia teſtamenta, licet in gratiam Eccleſiæ facta, eorum agendi rationem vituperat, eiſque prohibet ne ſic in poſterum agant, ipſis præcipiendo ut pro validis agnoſcant diſpoſitiones teſtamentarias, & ſi duo aut tres teſtes tantùm illis adfuerint. *Mandamus* ait illis, (*e*), *quatenus cùm aliqua cauſa talis ad veſtrum fuerit examen deducta, eam . . . ſecundum Decretorum ſtatuta tractetis, tribus aut duobus teſtibus requiſitis.* Qua de re obſervandum eſt, 1°. Hanc ſecundam Decretalem de proprio Paſtore (*h*), à quo Caballutius hanc conſequentiam elicit, (*i*); *Itaque legata pia valent & ab hærede ſolvenda ſunt; etiamſi relicta fuerint in teſtamento aliàs nullo & invalido, in quo non alii, quàm duo teſtes, intervenerunt*; hoc eſt ſecundum hunc Juris Canonici peritum, etſi teſtamentum à proprio Paſtore receptum non fuerit; quod probat ſuffragio Covarruviæ & doctiſſimorum noſtrorum Juriſconſultorum, quales ſunt Carondas, Papon, Menard & Mornac.

Duas obſervationes, quæ ſunt ejuſdem Caballutii, addidiſſe inutile non erit 1°. Legata pia falcidiæ, nec trebellianicæ obnoxia eſſe non debere, ſicut fertur ab authentica quam in Codice habemus (*k*). 2°. Etſi ſecundùm Jus Romanum legata ſolvenda non ſint, niſi poſtquam hæres ſe talem profeſſus fuerit; (*l*) attamen pia legata ſolvenda eſſe, *etiam non adita hereditate*, ſicut docent Bartole, Balde, Gui-Pape, Ferrerius ejus Commentator (*m*) aliique Juriſconſulti.

(*b*) *Leg.* Hac conſultiſſima. 21. *cod. de teſtamentis &c. l.* 6. *tit.* 23.

(*c*) *Leg.* Divus. 24. & *Leg.* Miles. 25. *ff. de teſtam. militis lib.* 29. *tit.* 2. *Leg.* ſi à Fratre. 14. & *Leg.* Milites. 15. *Cod. eod. tit. l.* 6. *tit.* 28.

(*d*) *Alex. III. inc.* Cùm eſſet. 10. *de teſta. & ult. voluntatib.*

(*e*) *Idem in c.* Relatum 2. *eod. tit.*

(*h*) *Andreas Tiraq. tract. de privileg. cauſa pia. privileg.* 80. *num.* 1.

(*i*) *Joan. Caballut. juris can. theor. & prax. lib.* 6. *c.* 20. *num.* 5. *Et apud eum Tiraq. cit. Cov. incit. c.* Relatum *de teſtam. &c. n.* 2. & 3. *Julius Clarus §.* Teſtamentum *q.* 6. *n.* 9. *Carondas le Caron. l.* 10. *Reſponſorum tit.* 6. *c.* 90. *Mainard. l.* 5. *c.* 13. & 21. *Papo l.* 20. *Placitorum. tit.* 6. *art.* 1. 2. & 7. *Mornacius ad Leg.* 1. *ff. de legat. præſtand. contra tabulas.*

CASUS. XV.

CÆCILIUS per ſuum teſtamentum legatum fecit his verbis ſcriptum: *Eccleſiæ & pauperibus ſummam 6000. librarum per dimidiam partem dividendam do, lego;* Loci Paſtor contendit hæc verba unicè de Eccleſia & pauperibus ſuæ Parœciæ intelligenda eſſe: E contra Cæcilii hæres affirmat ſibi licitum eſſe debere hoc legatum tali Eccleſiæ & talibus pauperibus quos eligere voluerit applicare. An hæc optis ad hæredem pertinet.

RESPONS.

Cæcilii hæres, auctoritatem, talem Eccleſiam, taleſque pauperes, quos voluerit eligendi, ſibi arrogare non poteſt. Jure enim exiſtimandum eſt, conſilium teſtatoris fuiſſe ut Eccleſia ſui domicilii locique pauperes, legato quod fecit uterentur: Addi etiam poteſt, quod, etſi Cæcilius conſilium generale ac dubium ſolummodò habuiſſet, Eccleſia & pauperes ſuæ Parœciæ omnibus aliis anteponi deberent. Ergo æquum eſt quod Paſtor intendit, nec hæres ei obſtare debet. Imperator Juſtinianus ſic judicavit de ſimili difficultate in gratiam Eccleſiæ Parochialis teſtatoris; En ejus verba (*n*): *Si quis in nomine magni Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti hæreditatem, aut legatum reliquerit; jubemus Eccleſiam loci illius in quo teſtator domicilium habuerit, accipere quod dimiſſum eſt.* Hanc in rem obſervare juvat, quòd, quandoquidem legatum Deo & in nomine Jeſu Chriſti factum, Eccleſiæ parochiali teſtatoris applicandum eſt, potiori ratione dicendum ſit, legatum in gratiam Eccleſiæ pauperumque certiſſime factum, ad Eccleſiam & pauperes loci, in quo teſtator domicilium ſuum habet, pertinere. Hæc Deciſio eſt Docti D. Domat, Regii Advocati in Curia Præſidiali Claromontana, in ſuo magni laboris opere de Legibus Civilibus in ordine ſuo naturali (*o*).

(*k*) *Authen.* ſimiliter. *Cod. de Leg. Falcidiâ.*

(*l*) *Leg.* Quanquâ *Cod de fidei commiſſis.*

(*m*) *Bartol. in Leg.* 1. *Cod. de Sacro Sanct. Eccl. Baldus in Leg.* Qui filio. *ff. de hæred. inſtituendis. Guido Papa Deciſ.* 604. & *ibi Ferrerius.*

(*n*) *Novella* de regulis. 131. *c.* 9.

(*o*) *Domat.* 1. *part. l.* 4. *tit.* 8. *ſect.* 6. *n* 4.

CASUS XVI.

PROBUS teſtamento ſuo 100. nummos Thomæ legavit; & Thomas Probo ſuperſtes fuit ſolummodò per horæ quadrantem ad ſummum; An ejus hæredes jus habent 100. nummos ipſi legatos exigendi?

Res-

Digitized by Google

queret, 100. nummi reipſa ſibi acquiſiti forent, eorumque dominium puero naſcituro tranſmitteret. *Is, cui ita legatum, quandoque liberos habuerit*, ait Lex (*b*), *ſi prægnante uxore relicta deceſſerit, intelligitur expleta conditione deceſſiſſe, & legatum valere; ſi tamen poſthumus natus fuerit.* Concludimus ergo, quòd, cùm Thomas Peobo ſuperſtes fuerit, licet, per breviſſimum tempus, legatum à Probo ipſi factum, in commodum ejus hæredum, qui ipſum exhibent, cedere debet; cùm hoc legatum ſub hac conditione tantùm ei factum fuerit.

(*b*) *Leg.* Is cui. 18. *ff. eod. tit.*

CASUS XVII.

FORTUNATUS ſummam 1000. librarum Sebaſtiano legavit; & cùm Sebaſtianus ſemihora tantùm antè Fortunatum ex vita diſceſſerit; hujus legatarii hæres contendit, Fortunati hæredem ſibi hanc ſummam ſolvere debere. An ipſi reverà debetur?

RESPONS.

Hæc ſumma Sebaſtiani hæredi non debetur. Legatum enim legatario non acquiritur niſi à momento quo teſtator ex vita diſceſſit; Teſtator autem, ut hic ſupponitur, poſt obitum legatarii tantùm è vita migravit. Ergo hic legatarius in ſummam ſibi legatam nullum jus habuit, nec ideò ejus dominium hæredi ſuo tranſmittere potuit. Talis eſt deciſio Imperatoris Juſtiniani in Lege quâ declarat, cùm legatarius antè teſtatorem ſupremum diem obit, ejus legatum infirmari & quaſi nunquam factum fuiſſet, haberi (*c*). Cui congruit alia Lex Digeſti, quæ dicit (*d*); *ſi eò tempore, quo alicui legatum adſcribebatur, in rebus humanis non erat, pro non ſcripto hoc habebitur.*

(*c*) *Leg.* Et nomen. *unic. §.* pro. 2. *Cod. de caducis tollendis l. 6. tit.* 51.

(*d*) *Leg.* Si eo. 4. *ff. de his, quæ pro non ſcriptis habentur. l.* 34. *tit.* 8.

CASUS XVIII.

MACEUS domum ſuam, generatimque quicquid in ea tempore ſuæ mortis reperiretur, nulla re excepta, Michaeli legavit; In ea reperti ſunt duo ſacci, quorum unuſquiſque 1000. libris, numerata pecunia, conſtabat, & Contractus 300. librarum annui reditus à Baſilica Pariſienſi repetendi, cum quadam alia pecunia ſibi debita. Michael hæc omnia ad ſe pertinere contendit. E contrà Macei hæres affirmat, pecuniam numeratam, Contractum & nomina pecuniæ Maceo debitæ ad eum non pertinere. A cujus parte ſtat æquum?

RESPONS.

Reverà hoc legatum comprehendit omnes res mobiles quæ in domo tempore obitûs teſtatoris reperiuntur, nequidem exceptis duobus ſaccis, quorum quiſque 1000. libris conſtat (*e*): Verùm Contractus 300. librarum annui reditus, nec etiam nomina pecuniæ Maceo debitæ, cæteraque jura, in eo comprehendi non exiſtimantur. Ratio eſt, quòd jura & pecunia Maceo debita propriè non conſiſtant in chartis quæ eorum nomina continent, & quòd dici nequeat eo in quodam loco determinato ſita vel

(*e*) *Leg.* Generali. 32. § 2. *ff. de uſu & uſufructu &c. l.* 33. *tit.*

Tractatu de Legib. Civilibus in ordine ſuo naturali.

... *ſect.* 4. *n.* 15.

CASUS XIX.

ATTICUS domum ſuam Pariſiis ſitam, cum tota ſupellectili in ea reperienda, Leonardo legavit; & cùm in ea reperta fuiſſent aulæa Flandrica homines pictos habentia, quæ teſtator in loco, ubi ſupellectiles aſſervantur, incluſerat, conſilio ea vendendi, vel iis Villam ſuam inſtruendi; quod ante mortem ſuam exequi non potuit: Leonardus in hujus domus omniumque ſupellectilium poſſeſſionem venit, exceptis aulæis quæ Attici hæres ſibi vendicavit, per ſpeciem quòd partem ſupellectilium domus efficere non exiſtimarentur. Poteſt ne tutâ conſcientia iis Leonardum orbare, eaque in commodum ſuum vertere?

RESPONS.

Attici hæres illæſa conſcientia iſta aulæa ſervare poteſt; quia cùm à teſtatore ſepoſita fuerint ut venderentur; aut cùm pro alia domo deſtinata fuerint; conſtat ejus conſilium non fuiſſe ea inter ſupellectiles domus legatæ comprehendendi; quandoquidem domum ſuam non legavit cum iis omnibus quæ in ea generatim ac indefinitè reperirentur; ſed tantùm de ſupellectili verba fecit. Quapropter ut voluntas Teſtatoris lex eſt quam hac in re ſequi oportet; Leonardus jure contendere nequit hæc aulæa legati ſui partem efficere.

Sententia noſtra probari poteſt per Legem Digeſti quæ dicit (*b*), *ſi fundus legatus ſit cum his quæ ibi erunt; quæ ad tempus ibi ſunt, non videntur legata.* Sed è contra, ſi aulæa, quibus hæc domus vulgò inſtruebatur, tempore obitus teſtatoris non adeſſent, quia illa reſarcienda dederat, vel cuidam amico mutuò dederat, legatario deberentur, tanquam legati ſui partem efficientia: *Labeonis diſtinctionem valdè probo*, inquit Lex (*i*), *qui ſcripſit, nec quod caſu abeſſet, minùs eſſe legatum, nec quod caſu ibi ſit, magis eſſe legatum.*

(*b*) *Leg.* Si fundus. 44. *ff. de legatis & fidei-com.* 3. *l.* 32. *tit.* 1.

(*i*) *Leg.* Si ita. 26. *ff. eod. tit.*

CASUS XX.

SIGISMUNDUS domum ſuam ſupellectilibus inſtructam Bernardo legavit, hiſque verbis uſus eſt, *Domum meam cum ſupellectilibus Bernardo do, lego.* Item *Do ac lego eidem Bernardo aulæa Flandrica quæ ſunt in aula mea & quæ Acta Apoſtolorum exhibent.* Quâ de re quæritur, an duo alia aulæa quæ in hujus domus cubiculis reperiuntur, cum ſupellectilibus legatis comprehendenda ſint, quemadmodum Bernardus contendit adverſus hæredis teſtatoris ſententiam?

RESPONS.

Quamvis conſtet, quòd ſi teſtator, poſtquam legaviſſet domum ſuam cum omnibus ejus ſupellectilibus, adderet per articulum peculiarem, ſe etiam eidem perſonæ legare aulæa, legatum generale indè non imminueretur, ſicut habet Lex (*k*); *Si quis fundum ita, ut inſtructus eſt, legaverit; & adjecerit, cum ſupellectili, vel mancipiis, vel una*

(*k*) *Leg.* Quæſitum. 12. § 46. *ff. de inſtructo vel inſtrum. legato l.* 33. *tit.* 7.

Digitized by Google

tatoris conſilium non fuiſſe hæc aulæa in numerum cæterarum ſupellectilium reponendi, ipſumque ſola aulæa à ſe deſignata dare voluiſſe, ſecundum hanc Juris regulam à Bonifacio VIII. adoptatam quæ fert, id quod exprimitur in peculiari, derogare expreſſioni generali quæ omnia complectitur (*a*); *In toto jure generi per ſpeciem derogatur; & illud potiſſimum habetur quod ad ſpeciem directum eſt.* Unde ſequitur in ſpecie propoſita, exiſtimandum non eſſe Sigiſmundi conſilium fuiſſe duo alia aulæa Bernardo legandi, ideòque ea in hæredis teſtatoris commodum venire debere.

(a) *Leg.* In toto. 80. *ff. de diverſis reg. juris antiqui l.* 50. *tit.* 17.

Hæc deciſio diſerta eſt io alia Lege, his verbis enuntiatâ, (*b*) *Legatâ ſupellectili cùm ſpecies ex abundanti per imperitiam enumerentur, generali legato non derogatur. Si tamen ſpecies certi numeri demonſtratæ fuerint; modus generi datus in his ſpeciebus intelligitur.* Hæc argumenta electa fuerunt à D. Domat, quem jam, ut Juriſconſultum perſpicaciſſimum, laudavimus.

(b) *Leg.* Legata 9. *ff. de ſupellect. legatâ l.* 33. *tit.* 10. *Item Leg.* Cùm de lanionis 28. ff. *de inſtructo, vel inſtrum. legato, eod. lib. tit.* 7.

CASUS XXI.

Flavius, domus cujuſdam dominus, empto horto vicino propter utilitatem ac commoditatem hujus domus, ſupremum diem obit poſtquam domum ſuam Valerio legavit, nullam de horto mentionem faciendo. Valerius ab hærede petit ut eum in horti, æquè ac domus, poſſeſſionem mittat. Hæres id ipſi recuſat propterea quod de eo in teſtamento oulla fiat mantio; ejuſque animus eſt hunc hortum alii ad ſe pertinenti addere. Poteſt ne illæſa conſciantia & abſqua injuſtitia?

Respons.

Exiſtimamus hæredem Flavii hunc hortum ſervare non poſſe. Cùm enim Flavius illum non emerit nt alii domui adjnngeret, val ut eo alium infinem uteretur; ſed eum tantùm acquiſiverit ob utilitatam ac commoditatem domus quam Valerio legavit, [quod evidenter agnoſcitur ex janua condita ut à domo in hortum iretur], Patet eum domum & hortum tanquam ſolam ac unicam hæreditatem conſideraſſe, nempè domum, ut ſortem, & hortum, ut acceſſionem atque appendicem domus; utroque ſub nomine domus legatæ comprehenſo.

Ratio quæ afferri poteſt, eſt, quòd non magis neceſſarium erat hortum deſignare, quàm aream, aliaſque appendices ac commoditates, domui junctas. Conſtat antem nullo modo neceſſe eſſe aream, aliaſque appendices deſignare. Ergo neque neceſſarium erat de horto verba facere; cùm hæc omnia, ut diximus, ſint tantùm domus acceſſiones, cujus eamdem deſtinationem per conſequens ſequi debent, ſecundum hanc Bonifacii VIII. regulam (*c*), *Acceſſionem naturam ſequi congruit principalis.*

(c) *Reg.* 41. *de reg. juris in* 6.

Legem habemus quæ ſic hanc quæſtionem dirimit; Ex ejus verba (*d*); *Qui domum poſſidebat, hortum vicinum ædibus comparavit, ac poſtea domum legavit. Si hortum domûs causâ comparavit, ut amæniorem domum ac ſalubriorem poſſideret, aditumque in eum per domum habuit, & ædium hortus additamentum fuit; domus legato continebitur.*

(d) *Leg.* Prædiia. 91. §. 5. *ff. de legatis* &c.

Idem etiam probari poteſt ex alia Lege, qua dicit, eum qui teſtamento ſuo fundum legavit, & qui illi in poſterim aliquod additamentum fecit; hoc novum additamentum exiſtimandum eſſe par-

demus. Flavius enim hortum de quo agitur ſeparatim à domo non poſſedit, ſed conjunctim & tanquam rem quæ ejus erat pars atque appeodix. Per conſequens exiſtimandus eſt eum cum domo legaſſe Valerio, cui hæres de eo abſque injuſtitia contendere nequit.

CASUS XXII.

Romanus magnum aromatum comercium Burdigalæ ac Rhotomagi faciens & habens pecuniam coactam & coacarvatam, nominatim pro commercio harum duarum urbium deſtinatam & addictam, teſtamentum ſuum fecit durante morbo quo mortuus eſt, bonaque ſua Johanni & Jacobo duobus fratris filiis legavit. Johanni pecuniam coacervatam Commercii Rhotomagi & Jacobo coactam pecuniam Commercii Burdigalæ dedit.

Cùm uterque in rem præſentem veniſſet, ut unuſquiſque in poſſeſſionem partis hæreditatis Patrui ſui veniret; Johannes agnovit per Libeum diarinm defuncti & per epiſtolas negotiorum ſuorum Præfecti aut motui Procuratoris Burdigalenſis, Patruum ſunm menſe antè ejus mortem miſiſſe 12000. libras præſenti pecunia, vel quas ab alio menſario numerare juſſit, ad ſolvendas merces quas hac in urbe emere juſſerat pro Commercio ſuo Rhotomagenſi, quò mitti ac vendi debebant. Qua re nota ad Jacobum ſcripſit, & ei ſignificavit ut hujus ſummæ rationes ſecum putaret. Jacobus ad ipſum reſcripſit quòd, cùm merces emptæ nondum ſolutæ nec traditæ eſſent; & cùm 12000. libræ actu Burdigalæ repertæ fuiſſent tempore quo Patruus eorum ſupremum diem obiit, hæc bona tanquam pars, pecuniæ ad commercium ſuum coacervatæ, reſpicienda erant, oon verò tanquam pars pecuniæ ad commercium Rhotomagenſe coactæ. Nonne pro Jacobo pugnat ratio, & nonne 12000. librarum rationes conferre cum Johanne, recuſare poteſt?

Respons.

Dubium eſſe non videtur, quin Jacobus ingeouè teneatur ad conferendas cum Johanne rationes mercium Burdigale exiſtentium, quaſque Patruus ejus pro commercio ſuo Rhotomagenſi deſtinaverat: Et ſi merces iſtæ nondum Burdigalæ emptæ fuiſſent, Jacobus ad 12000. libras ad Johannem remittendas teneretur, cùm conſtet, hanc ſummam eſſe partem pecuniæ coacervatæ pro commercio quod defunctus Rhotomagi faciebat, eumque illam ſummam oon addixiſſe commercio Burdigalenſi, quod Jacobo legatum fuit.

Lex, fida æquitatis naturalis interpres, parem quæſtionem diremit in ſpecie ferè ſimili ei quam ad examen revocamus; & quia maximè expreſſa nobis videtur ad hanc quæſtionem dirimendam, eam integram ac totam referemus, in gratiam eorum qui in ea legenda elaborare volent. En ejus verba (*f*) *Ex facto proponebatur quidam* (*g*) *duos heredes ſcripſiſſe; unum, rerum Provincialium; alterum, rerum Italicarum; & cùm merces in Italiam devehere ſoleret pecuniam miſiſſe in Provinciam ad merces comparandas, quæ comparatæ ſunt, vel vivo eo, vel poſt mortem; nondum tamen in Italiam devectæ.* En factum; & ecce quæſtio: *Quærebatur, utrùm merces ad eum pertineant, qui rerum Italicarum heres ſcriptus erat, an verò ad eum, qui Provincialium....* Ecca deciſio: *Rerum*

(f) *Leg.* Ex facto. 35. *init. ff. de heredibus inſtituendis l.* 20. *tit.* 5.

(g) *Scilicet* teſtator *Gloſſa* 2. Quidam.

Digitized by Google

Italiam adveherentur in Italico patrimonio adjungendam. Nam etſi dediſſet in Provincia de pecuniis, quas in Italia exercebat, ituras & redituras; dicendum eſt, hanc quoque Italici patrimonii eſſe rationem (b). Igitur efficere dici, ut merces quoque iſtæ, quæ comparatæ ſunt, ut Romam veherentur, ſive profectæ ſunt eo vivo, ſive nondum, & ſive ſcit, ſive ignoravit, ad eum heredem pertinere cui Italicæ res ſunt adſcriptæ (c).

(b) Ibid. §. 4.

(c) Ibid. §. 5.

Nobis tantùm ſupereſt hanc conſequentiam elicere, nempè, cùm Romanus Burdigalæ merces ſolummodò comparare juſſerit, ut commercio ſuo Rhotomagenſi addicerentur, eas exiſtimandas eſſe tanquam partem pecuniæ pro illo commercio coacervatæ, & ad Johannem, cui ſoli hæc pecunia legata fuit, pertinere.

Facile eſt eodem principio plures alias quæſtiones ſimiles, quæ fieri poſſunt, dirimere; judicando de mente teſtatoris ex argumentis, præſumtionibus ac circumſtantiis privatis, quæ illam manifeſtare poſſunt: non anteponendo præſumtionibus æquis mentis teſtatoris, ſenſum contrarium, ſimulatiooe ſcrupuloſiùs adhærendi ſenſui litterali locutionis cujuſdam, quam circumſtantiæ verbaque ipſa teſtamenti alio modo intelligere adigerent, ut illi menti conveniret (*d*); quia conſtat primam regulam ſequendam in interpretatione ambiguitatum, aut aliarum difficultatum quæ in teſtamento reperiri poſſunt, eſſe teſtatoris volunratem (*e*), cujus cognitio non tantùm pendet à verbis diſertis quibus uſus eſt, verùm etiam à conſequentiis certis quæ indè elici poſſunt, vel etiam à conjecturis probè inſtitutis quæ fieri poſſunt.

(*d*) *Leg.* Non aliter. 69. *ff. de legatis &c.* 3. *l.* 32. *tit.* 1.

(*e*) *Leg.* Cùm quidam. 5. *Cod. de neceſſariis ſervis hæredib. inſtituendis vel ſubſtit. l.* 6. *tit.* 27.

CASUS XXIII.

HIDULPHUS teſtamento ſuo Gabrieli legavit uſufructum domus ſuæ, omniumque rerum in ea obitus ſui die reperiendarum, excepta pecunia præſenti. Mortuo Hidulpho in ea repertæ ſunt merces pretio 2000. librarum, quas commercio addicebat. Gabriel ab hærede defuncti petit, ut eum in domus, ſupellectilium, ac mercium in ea repertarum, poſſeſſionem mittat. Hæres ipſi mercium præſtationem denegat, contendens eas tanquam legati partem exiſtimandas non eſſe. Poteſt-ne abſque injuſtitia in ſua recuſatione permanere?

RESPONS.

Hæres ſine injuria recuſare poteſt Gabrielem mittere in poſſeſſionem mercium, in domo ab Hidulpho ipſi legata, repertarum. Ratio eſt, quòd teſtator has merces tantùm in domo ſua collocabat, ut eas in commercio ſuo adhiberet ac occaſione data venderet: Itaque exiſtimandus eſt Gabrieli ſolummodò legaviſſe uſufructum rerum addictarum ad inſtruendam vel exornandam domum, vel quæ in perpetuùm in ea remanere debebant. Hæc eſt decitio Legis Digeſti his verbis, (*f*); *Uxori uſumfructum domuum & omnium rerum, quæ in his domibus erant, excepto argento, legaverat... Quæſitum eſt an*

(*f*) *Leg.* Generali. 32. §. 2. *ff. de*

Mederico legavit, qui poſt obitum teſtatoris in earum poſſeſſionem miſſi ſunt: Anno poſt Raimundus domum ſuam attollere volnit, quod facere non poterat, quin luminibus domus Mederici multùm obſtrueret, qui ideò hujus ædificii in altitudinem extructiooi obſtitit. Num jure poteſt? Præterea, Raimundus cùm agnoviſſet neceſſe eſſe, ut murus quò duę domus innituntur denuò ædificsretur, contendit Medericum ad dimidium impenſæ partem ferendam cogere, cui Medericus conſentire non vult. Poteſt-ne adhuc abſque injuſtitia Medericum adigere ut de ſuo ad hanc impenſam conferat?

RESPONS.

Ad priorem quæſtionem, dicimus Raimundum domum ſuam extollere oon poſſe ita ut, per hanc in altitudinem extructionem, domus Mederici luminibus neceſſariis obſtruat; Abſolutè enim judicandum eſt teſtatorem ooluiſſe ut domum quam alteri legatario legavit, inutilem vel maximis incommodis obnoxiam redderet. Teſtatoris autem voluntas clara, aut quæ juſtè ſuſpicari poteſt, inſtar legis eſt reſpectu eorum quos ſuos Legatarios fecit. Hanc deciſionem aliaſque ejuſmodi probare pergimus per auctoritatem Legum, quæ id quod æquum erat his in caſibus privatis ſtatuerunt. En quod dicit una ex illis Legibus de priori quæſtione quæ proponitur. (*g*) *Binas ædes habeo; alteras tibi lego: hæres alteras altiùs tollit & luminibus tuis officit. Quid cum illo agere poteſt? ... Qui binas ædes habebat, ſi alteras legavit, non dubium eſt, quin hæres alias poſſit altiùs tollendo obſcurare lumina legatarum ædium. ... Sed ita officere luminibus & obſcurare legatas ædes conceditur, ut non penitùs lumen recludatur; ſed tantùm relinquatur, quantùm ſufficit habitantibus in usûs diurni moderatione.*

(*g*) *Leg.* Gaurus. 10 *in fin. ff. de ſervitut. urbat notum prædiorum l.* 8. *tit.* 2.

Quoad poſteriorem quæſtionem, dicendum eſt Raimundum jure Medericum cogere poſſe ad dimidiam partem impenſæ ferendam, quæ neceſſaria eſt ad muri de quo agitur reædificationem. Hic enim murus, qui antè legatum ad unicum dominum, nempè Marcellinum, pertinebat, communis factus eſt duobus legatariis propter diſpoſitionem teſtamentariam à teſtatore factam. Undè ſequitur eos teneri, unumquemque per dimidiam partem, ferre impenſas neceſſarias ad murum rurſùs ædificandum. *Si is qui duas ædes habebat*, inquit Lex, (*h*) *unas mihi, alteras tibi legavit; & medius paries, qui utraſque ædes diſtinguat, intervenit, eo jure, eum communem nobis eſſe exiſtimo.*

(*h*) *Leg.* Si is. 4. *Cod. de ſervitute legatâ. l.* 33. *tit.* 3.

CASUS XXV.

HIPPARCHUS Clementi legavit tertiam partem annui reditus cujuſdam domus, pretio 1500. librarum elocatæ, jam à decennio & ampliùs. Itaque hæc portio 500. libras ſingulis annis Clementi afferre debet: Hipparcho fato functo, ejus hæres hanc domum pretio 42000. librarum vendit. Clemens contendit, hunc hæredem ſibi ſolvere debere ſuam tertiam partem pro ratione annui reditus

Digitized by Google

quemdam fundum aſſignatum conſtituendum non ſit niſi habito reſpectu ad pretium annui reditus hujus fundi; non verò ad reditum quem pretium ejuſdem fundi venditi producere poteſt: quia teſtator aliud conſilium non habuit niſi legandi id quod hæc portio ſingulis annis afferre poſſet. Hujus deciſionis probatio reperitur in una ex Legibus Digeſti, ubi dicitur (a): *Liberto ſuo ita legavit*: „Præſtari „volo Philoni, uſque dum vivet, quinquageſimam „omnis reditûs, quæ prædiis à Colonis, vel emptoribus, * fructus ex conſuetudine domûs præſtantur. *Hæredes prædia vendiderunt, ex quorum reditu quinquageſima relicta eſt. Quæſitum eſt, an pretii uſuræ, quæ ex conſuetudine in Provinciâ præſtarentur, quinquageſima debeatur? Reſpondit: Reditûs duntaxat quinquageſimas legatas; licet prædia vendita ſint.*

(a) Leg. Liberto. 22 *ff. de annuis legatis & fidei-com. l. 33 tit. 1.*

* *Emptores fructuum hoc loco accipiendi ſunt pro conductoribus.* Gloſſ. in D. Leg.

CASUS XXVI.

Nicander fecit ſuum teſtamentum geminum; alterum ex autographis apud Tabellionem depoſuit, alterumque ſervavit, quemadmodum aliquando ad praxim revocatur, ſicut dicit Lex, (b) amboque abſque ullo vitio erant, ſcripta à teſtatore qui iis nomen ſuum appoſuerat: Repertum eſt, quod per unum Renato 100. numos, per alterum verò 200. numos legabat. Renatus 200. numos ab hærede Nicandri petit; hæres è contra intendit ipſi 100. numos tantùm dare: A cujus parte ſtat æquum? & quid ab hærede faciendum, ut conſcientiæ ſatisfaciat?

(b) *Teſtamentum pluribus exemplis conſignare quis poteſt; idque interdum neceſſarium eſt.*

Respons.

Hæres Nicandri conſcientiâ non tenetur ad ſolvendum Renato 200. numos ſed ſolummodò 100. numos. Quæ ejus afferri poteſt ratio eſt, quòd hac in ſpecie omninò impoſſibile ſit perfectè teſtatoris voluntatem cognoſcere, quia modo adeò diverſo ſcripſit, ut dijudicari non poſſit, quamnam ex duabus ſummis legatarius jus habeat petendi. Quam ob rem, quemadmodum nihil ad ipſi optionem præbendam determinat, & ut conditio hæredis naturaliter faventior eſt quam conditio legatarii, dicendum eſt hæredem niſi ad minorem ſumam dandam non teneri (c): *In obſcuris minimum eſt ſequendum*, inquit Bonifacius VIII. Itaque videtur dici poſſe, hæredem, qui eſt debitor, hac in occaſione agere poſſe, ſicut ipſi licitum foret agere, in caſu quo propoſitio legatum exprimens verbis alternis ſcripta eſſet; hoc eſt, quaſi teſtator dixiſſet hæres meus 100. vel 200. numos Renato dabit; quo caſu certiſſimè hæres eligere poſſet quamnam ex duabus ſummis ipſi dare vellet, ſecundum iſtum aliam Juris regulam, (d) *In alternativis, debitoris eſt electio; & ſufficit alterum adimpleri.*

(c) *Bonif. VIII. in reg. 30. de reg. juris in 6.*

(d) *Reg. 70 ibidem.*

Hæc quæſtio ſic diremta reperitur in una ex Legibus Digeſti; En ejus verba (e): *Sempronius Proculus nepoti ſuo ſalutem. Binæ tabulæ teſtamenti eodem tempore exemplari cauſa ſcriptæ, ut vulgò fieri ſolet, ejuſdem patrisfamilias proferuntur. In alteris centum, in alteris quinquaginta aurei legati ſunt Titio. Quæris utrùm & quinquaginta aureos, aut centum, duntaxat habiturus ſit? Proculus reſpondit: in hoc caſu magis hæredi parcendum eſt. Ideòque utrumque legatum nullo modo debetur; ſed tantummodò quinquaginta aurei.*

(e) Leg. Sempronius. 47. *ff. de legatis & fidei-com. 2.*

CASUS XXVII.

Ferdinandus 150. librarum penſionem Ferdinandi hæres abſque injuſtitia recuſare nequit legatum Rodolpho factum exequi. Ratio eſt, quòd inhabilitas ſuccedendi aut donum recipiendi per diſpoſitionem causâ mortis, ad legatum penſionis alimentariæ non extendatur, quia alimenta ad vitam hominis abſolute neceſſaria ſunt, & quia per charitatem chriſtianam non licet ea cuivis denegare, & multò minus homini ad mortem aut ad remum, aut ad exilium perpetuum damnato; quandoquidem illi qui ad hunc ſtatum redacti ſunt, opibus, & ſæpè auxiliis carent, ideòque commiſeratione digniores ſunt quàm alii. Leges Civiles, hac æquitate naturali innixæ, huic humanæ ſententiæ favent (f): *Si in metallum damnato*, inquit una ex his Legibus, *quid extra cauſam alimentorum relictum fuerit, pro non ſcripto eſt; nec ad fiſcum pertinet. Nam pœnæ ſervus eſt, non Cæſaris.* Atque hanc ob cauſam homo, qui poſtquam tali pœna mulctatus fuit, recepit legatum alimentarium ſibi derelictum poteſt etiam, poſtquam veniam ſuam à Principe impatravit, ejus ſolutionem in poſterum exigere, ſicut ab alia Lege fertur his verbis (g): *Is, cui annua alimenta relicta fuerant, in metallum damnatus, indulgentia Principis reſtitutus eſt. Reſpondi, eum & præcedentium rectè cepiſſe alimenta & ſequentium deberi ei.* Quod dicimus in gratiam hominis damnati ad pœnam quæ ſecum mortem civilem trahit, pariter intelligi debet de alienigena cui penſio alimentaria legata fuiſſet: cùm pro uno potior ratio quàm pro altero non detur.

(f) Leg. Si in metallum. 3. *ff. de his quæ pro non ſcriptis habentur. l. 34. tit. 8.*

(g) Leg. Is cui. 2. *ff. de alimentis vel cibariis legatis l. 34. tit. 1*

CASUS XXVIII.

Falcidius Coſmo legavit 200. libras penſionis per vitæ tempus ac alimentariæ, ejus ſolutione prima die April. 1705. incipienda: Coſmoque mortuo prima die Maji 1707 poſtquam ſolutionem duorum annorum præcedentium percepiſſet; Sempronius ejus hæres, cogere vult Mævium, teſtatoris hæredem, ad ſibi 200 libras pro tertio anno ſolvendas; quia, inquit, penſio in anteceſſum ſolvenda eſt; ideòque cùm tertius annus inceperit; [ille cùm in commodum ſuum vertendus ſit] jura defuncti nomine ejus hæredis aſſecutus eſt [:] E contrà Mævius contendit, quòd cùm hæc penſio Coſmo legata fuerit tantùmmodo ut ipſi ad vitam neceſſaria ſuppeditarentur, poſt ejus mortem non amplius locum habere debeat: Quanam à parte ſtat æquum?

Respons.

Regula generalis eſt, legatum penſionis alimentariæ annuæ legataria acquiſitum eſſe ſtatim atque annus incepit; ideòque ſummam legatam totam deberi, à quo annus initium habuit. *Si competenti Judici annua legata, vel fideicommiſſa tibi relicta probaveris; ab initio cujuſque anni exigendi ea habebis facultatem*, ait Lex Codicis Juſtiniani (h). Quæ ejus reddi poteſt ratio eſt, naturale eſſe, ut legatum quod ſundi locum habet pro alimentis neceſſariis, in anteceſſum legatario acquiratur; ut indè in poſterum ſibi ad vitam neceſſaria ſuppeditet.

(h) Leg. Si competenti. 1. *Cod. quando dies legati vel fidei-com. cedat. l. 6. tit. 53.*

Attamen ſi teſtator mentem contrariam aperuiſſet, & ſi, ut ejus hæredi levius onus imponeretur, ipſi tantummodò mandaſſet ſolvere penſionem legatario in anteceſſum ſingulis tribus menſibus uſque ad diem ſui obitus. Sempronius Coſmi hæres, in caſu propoſito jus tantùm haberet petendi penſionem trimeſtrem currentem, ſi ejus legatum ſit verbis

Digitized by Google

nes ideò dividentis ; quoniam non legatario conſultum, ſed hæredi proſpectum voluit, ne urgeretur ad ſolutionem ; Sic loquitur una ex his Legibus (*a*).

(*a*) *Leg.* Nec ſemel. 12. §. 4. *ff. quando dies legatorum &c. l.* 36. *tit.* 2.

CASUS XXIX.

THIEBALDUS Roberto legavit ſummam annuam 300. librarum per ſpeciem penſionis alimentariæ ; Aliquantò poſt Robertus alimenta, generatimque omnia ſibi ad victum neceſſaria obtinuit per munificentiam Patrui ſui ; ita ut à multis annis nullâ re defecerit, etiamque certus ſit in futurum de penſione 500. librarum per vitæ tempus, quam idem Patruus ipſi fecit : Quæ cauſa fuit cur Thiebaldi hæres ipſi ſolutionem 300. libr. non continuaverit, hoc prætextu defunctum ei hanc penſionem annuam tantùm legaviſſe, ut eum ex ſumma rerum inopia qua premebatur extraheret. Attamen Robertus contendit hunc hæredem teneri conſcientiâ ad ejus uſuras ſibi ſolvendas. An hæres ad illud præſtandum in foro conſcientiæ tenetur ?

RESPONS.

Dubitandum non eſt, quin Thiebaldi hæres ad omnes uſuras penſionis alimentariæ Roberto debitas ipſi ſolvendas teneatur, quamvis conſtet Patruum legatarii omnia ad vitam neceſſaria, tam pro præſenti tempore, quàm in futurum, ipſi ſuppeditaſſe. Ratio eſt, quòd etſi primum teſtatoris incentivum fuerit Robertum è gravi inopia extrahendi, ipſique præbendi undè victum ſibi compararet ; attamen ſit onus, quod hæredi ſuo, bona ſua ei derelinquendo, impoſuit, à quo ſe liberare in ejus poteſtate non eſt ; cùm bonis defuncti ſuccedere non potuerit, quin ad onera impoſita teneretur. *Hæredes onera hæreditaria agnoſcere . . placuit*, inquit Lex, (*b*) & cùm præterea injuſtum foret ut uteretur beneficio, quod defunctus Roberto gratificari voluerat.

(*b*) *Leg.* Pro hæreditariis. 2. *Cod. de hæreditariis actionib. l.* 4. *tit.* 16.

Nobis opus non eſt quærere alias hujus Deciſionis probationes, quàm æquitatem naturalem, quæ non ſinit ut quiſquam in commodum ſuum vertat bonum alteri datum, & in quod nullum jus habet. Leges etiam Romanæ, hac eadem æquitate nixæ, congruunt ſententiæ quam aſſerimus, quandoquidem dicunt indiſcriminatim & ſine ulla exceptiona, ſolvenda eſſe vetera nomina alimentorum debitorum, *Præteriti quoque temporis alimenta reddenda ſunt* (c).

(*c*) *Leg.* Cùm unus. 10. §. 1. *ff. de alimentis vel cibariis legatis.* *Item Leg.* Libertis. 18 §. 1. *l.* 34. *tit.* 2.

CASUS XXX.

PAPINIANUS Sulpicio, famulo ſuo, ſex menſes alimentorum, victûs & habitationis legavit ; Sulpicius alimenta, habitationem & victum apud Patrem ſuum per hos ſex menſes habuit ; deinceps ab hæreda Papiniani petiit, ut ſibi alimentorum, reliquorumque æquum pretium ſolvaret. An hæres ad illud pretium ſolvendum in foro conſcientiæ tenetur ?

RESPONS.

Exiſtimamus hæredem Papiniani ingenuè teneri ad ſolvendum Sulpicio çquum pretium ejus quod à ... mus (*d*).

(*d*) *Leg.* Cum unus. *& leg.* Libertis. *ſupra citat.*

CASUS XXXI.

THEOTIMUS, homo locuples, qui ſolitus erat ſingulis annis 300. libras dare Barnabæ, conſobrino ſuo, egeno diſcipulo, Remis ſtudiis vacanti, graviter ægrotans, fecit ſuum teſtamentum quo in ejus gratiam penſionem per vitæ tempus conſtituit ; ſed, per oblivionem, aut aliter, non deſignavit ad quamnam ſummam hæc penſio aſſurgere deberet, cùm tantummodò dixerit, *Barnabæ penſionem per vitæ tempus do.* Quâ de re quæritur an Theotimi hæres conſcientiâ teneatur ad 300. libras penſionis alimentariæ Barnabæ ſolvendas ? aut, an ab eo non pendeat minorem penſionem dare, & quidem talem qualem volet ?

RESPONS.

Cùm elocutio de qua agitur in teſtamento vitioſa eſt propter quamdam obſcuritatem quæ nulla alia elucidari poteſt, cujuſque cognitio à ſola teſtatoris mente pendet ; hoc in caſu neceſſe eſt recurrere ad alias probationes, vel ſaltem ad præſumtiones, quæ ejus voluntati detegendæ inſervire poſſent. Undè ſequitur, quòd, cùm in ſpecie propoſita, Theotimus ſolitus eſſet ſingulis annis 300. libras Barnabæ dare, ad ejus ſtudia promovenda ; ſuſpicandum aſt, quòd ſi adhuc in vivis eſſet, ejus conſilium non foret ipſi penſionem minoris ſummæ derelinquendi, præcipuè ſi attendatur quòd ille dives, Barnabas verò egenus ac ejus conſanguineus erat : ideòque defuncti hæredem Barnabæ 300. libras annuas ab eo petitus, denegare non debere.

Hæc deciſio æquitati naturali maximè congrua nobis videtur ; Quapropter etiam Leges judicarunt ſic agendum eſſe in pari caſu. *Si cui annuum fuerit relictum ſine adjectione ſummæ*, ait una ex his Legibus, (*e*) *nihil videri huic adſcriptum. Mela ait, ſed eſt verior Nervæ ſententia. quod teſtator præſtare ſolitus fuerat, id videri relictum : ſi minùs ; ex dignitate perſonæ ſtatui oportebit.*

(*e*) *Leg.* Si cui. 14. *ff. de annuis legatis & fideicom. l.* 33. *tit.* 1.

CASUS XXXII.

YVES Civis Antipolitanus, per teſtamentum hæredem inſtituit Mævium, filium ſuum primogenitum, nullam de Caſſio ſecundo ſuo filio mentionem faciendo, quia graviſſimè malam ejus agendi rationem ferebat : Attamen verbo Mævio præcepit ut illi ſummam notatu dignam ; quod Mævius facere promittit. Biennio poſt Caſſius moritur obrutus ære alieno, quod omne ferè coëgit, ut ſolitis ſuis pravis libidinibus ſuppeditaret. Mævius qui eò uſque minimam partem tantùm ſummæ, quam Yves Pater ejus ipſi crediderat, Caſſio dederat, petit, 1°. An ſummo jure teneatur ad ſolvendum hoc legatum voce prolatum, de quo in teſtamento nulla mentio fit ? 2°. An hoc in caſu teneatur ad æs alienum à Caſſio fratre ſuo coactum ſolvendum, reliquum ſummæ quam in manibus habebat hunc in finem impendendo ?

Digitized by Google

ſit niſi habito reſpectu ad pretium annui reditus hujus fundi ; non verò ad reditum quem pretium ejuſdem fundi venditi producere poteſt : quia teſtator aliud conſilium non habuit niſi legandi id quod hæc portio ſingulis annis afferre poſſet. Hujus decitionis probatio reperitur in una ex Legibus Digeſti, ubi dicitur (a) : *Liberto ſuo ita legavit :* „ Præſtari „ volo Philoni, uſque dum vivet, quinquageſimam „ omnis reditûs, quæ prædiis à Colonis, vel emptoribus, * fructus ex conſuetudine domûs præſtantur. *Hæredes prædia vendiderunt, ex quorum reditu quinquageſima relicta eſt. Quæſitum eſt, an pretii uſura, quæ ex conſuetudine in Provinciâ præſtarentur, quinquageſima debeatur? Reſpondit : Reditûs duntaxat quinquageſimas legatas ; licet prædia vendita ſint.*

(a) *Leg.* Liberto. 22 *ff. de annuis legatis & fidei-com. l.* 33 *tit.* 1.

* *Emptores fructuum hoc loco accipiendi ſunt pro conductoribus.* Gloſſ. in D. Leg.

CASUS XXVI.

Nicander fecit ſuum teſtamentum geminum ; alterum ex autographis apud Tabellionem depoſuit, alterumque ſervavit, quemadmodum aliquando ad praxim revocatur, ſicut dicit Lex, (b) amboque abſque ullo vitio erant, ſcripta à teſtatore qui iis nomen ſuum appoſuerat : Repertum eſt, quod per unum Renato 100. numos, per alterum verò 200. numos legabat. Renatus 200. numos ab hærede Nicandri petit ; hęres e contra intendit ipſi 100. numos tantùm dare : A cujus parte ſtat æquum ? & quid ab hærede faciendum, ut conſcientiæ ſatisfaciat ?

(b) *Teſtamentum pluribus exemplis conſignare quis poteſt ; idque interdum neceſſarium eſt.*

Respons.

Hæres Nicandri conſcientiâ non tenetur ad ſolvendum Renato 200. numos ſed ſolummodò 100. numos. Quæ ejus afferri poteſt ratio eſt, quòd hac in ſpecie omninò impoſſibile ſit perfectè teſtatoris voluntatem cognoſcere, quia modo adeò diverſo ſcripſit, ut dijudicari non poſſit, quamnam ex duabus ſummis legatarius jus habeat petendi. Quam ob rem, quemadmodum nihil ad ipſi optionem præbendam determinat, & ut conditio hæredis naturaliter faventior eſt quam conditio legatarii, dicendum eſt hæredem niſi ad minorem ſummam dandam non teneri (c) : *In obſcuris minimum eſt ſequendum*, inquit Bonifacius VIII. Itaque videtur dici poſſe, hæredem, qui eſt debitor, hac in occaſione agere poſſe, ſicut ipſi licitum foret agere, in caſu quo propoſitio legatum exprimens verbis alternis ſcripta eſſet ; hoc eſt, quaſi teſtator dixiſſet hæres meus 100. vel 200. numos Renato dabit ; quo caſu certiſſimè hæres eligere poſſet quamnam ex duabus ſummis ipſi dare vellet, ſecundum iſtam aliam Juris regulam, (d) *In alternativis, debitoris eſt electio ; & ſufficit alterum adimpleri.*

(c) *Bonif. VIII. in reg.* 30. *de reg. juris in* 6.

(d) *Reg.* 70 *ibidem.*

Hæc quæſtio ſic dirempta reperitur in una ex Legibus Digeſti ; En ejus verba (e) : *Sempronius Proculus nepoti ſuo ſalutem. Binæ tabulæ teſtamenti eodem tempore exemplari cauſa ſcriptæ, ut vulgò fieri ſolet, ejuſdem patrisfamilias proferuntur. In alteris centum, in alteris quinquaginta aurei legati ſunt Titio. Quæris utrùm & quinquaginta aureos, aut centum, duntaxat habiturus ſit? Proculus reſpondit : in hoc caſu magis hæredi parcendum eſt. Ideòque utrumque legatum nullo modo debetur ; ſed tantummodò quinquaginta aurei.*

(e) *Leg.* Sempronius. 47. *ff. de legatis & fidei-com.* 2.

CASUS XXVII.

Ferdinandus 150. librarum penſionem ... quit legatum Rodolpho factum exequi. Ratio eſt, quòd inhabilitas ſuccedendi aut donum recipiendi per diſpoſitionem causâ mortis, ad legatum penſionis alimentariæ non extendatur, quia alimenta ad vitam hominis abſolutè neceſſaria ſunt, & quia per charitatem chriſtianam non licet ea cuivis denegare, & multò minus homini ad mortem aut ad remum, aut ad exilium perpetuum damnato ; quandoquidem illi qui ad hunc ſtatum redacti ſunt, opibus, & ſæpè auxiliis carent, ideòque commiſeratione digniores ſunt quàm alii. Leges Civiles, hac æquitate naturali innixæ, huic humanæ ſententiæ favent (f) : *Si in metallum damnato*, inquit una ex his Legibus, *quid extra cauſam alimentorum relictum fuerit, pro non ſcripto eſt ; nec ad fiſcum pertinet. Nam pœnæ ſervus eſt, non Cæſaris.* Atque hanc ob cauſam homo, qui poſtquam tali pœna mulctatus fuit, recepit legatum alimentarium ſibi derelictum poteſt etiam, poſtquam veniam ſuam à Principe impetravit, ejus ſolutionem in poſterum exigere, ſicut ab alia Lege fertur his verbis (g) : *Is, cui annua alimenta relicta fuerant, in metallum damnatus, indulgentia Principis reſtitutus eſt. Reſpondi, eum & præcedentium rectè cepiſſe alimenta & ſequentium deberi ei.* Quod dicimus in gratiam hominis damnati ad pœnam quæ ſecum mortem civilem trahit, pariter intelligi debet de alienigena cui penſio alimentaria legata fuiſſet : cùm pro uno potior ratio quàm pro altero non detur.

(f) *Leg.* Si in metallum. 3. *ff. de his quæ pro non ſcriptis habentur. l.* 34. *tit.* 8.

(g) *Leg.* Is cui. 2. *ff. de alimentis vel cibariis legatis l.* 34. *tit.* 1

CASUS XXVIII.

Falcidius Coſmo legavit 200. libras penſionis per vitæ tempus ac alimentariæ, ejus ſolutione prima die April. 1705. incipienda : Coſmoque mortuo prima die Maji 1707 poſtquam ſolutionem duorum annorum præcedentium percepiſſet ; Sempronius ejus hæres, cogere vult Mævium, teſtatoris hæredem, ad ſibi 200 libras pro tertio anno ſolvendas ; quia, inquit, penſio in anteceſſum ſolvenda eſt ; ideòque cùm tertius annus inceperit ; [ille cum in commodum ſuum vertendus ſit] jura defuncti nomine ejus hæredis aſſecutus eſt [:] È contrà Mævius contendit, quòd cùm hæc penſio Coſmo legata fuerit tantùmmodo ut ipſi ad vitam neceſſaria ſuppeditarentur, poſt ejus mortem non amplius locum habere debeat : Quanam à parte ſtat æquum ?

Respons.

Regula generalis eſt, legatum penſionis alimentariæ annuæ legatario acquiſitum eſſe ſtatim atque annus incepit ; ideòque ſummam legatam totam deberi, à quo annus initium habuit. *Si competenti Judici annua legata, vel fideicommiſſa tibi relicta probaveris ; ab initio cujuſque anni exigendi ea habebis facultatem*, ait Lex Codicis Juſtiniani (h). Quæ ejus reddi poteſt ratio eſt, naturale eſſe, ut legatum quod fundi locum habet pro alimentis neceſſariis, in anteceſſum legatario acquiratur ; ut indè in poſterum ſibi ad vitam neceſſaria ſuppeditet.

(h) *Leg.* Si competenti. 1. *Cod. quando dies legati vel fidei-com. cedat, l.*6. *tit.* 53.

Attamen ſi teſtator mentem contrariam aperuiſſet, & ſi, ut ejus hæredi levius onus imponeretur, ipſi tantummodò mandaſſet ſolvere penſionem legatario in anteceſſum ſingulis tribus menſibus uſque ad diem ſui obitus. Sempronius Coſmi hæres, in caſu propoſito jus tantùm haberet petendi penſionem trimeſtrem currentem, ſi ejus legatum ſit verbis

Digitized by Google

[illegible] ; quoniam non legatario conſultum, ſed hæredi proſpectum voluit, ne urgeretur ad ſolutionem; Sic loquitur una ex his Legibus (*a*).

(*a*) *Leg.* Nec ſemel. 12. §. 4. *ff. quando dies legatorum &c. l. 36. tit. 2.*

CASUS XXIX.

THIEBALDUS Roberto legavit ſummam annuam 300. librarum per ſpeciem penſionis alimentariæ; Aliquantò poſt Robertus alimenta, generatimque omnia ſibi ad victum neceſſaria obtinuit per munificentiam Patrui ſui; ita ut à multis annis nullâ re defecerit, etiamque certus ſit in futurum de penſione 500. librarum per vitæ tempus, quam idem Patruus ipſi fecit: Quæ cauſa fuit cur Thiebaldi hæres ipſi ſolutionem 300. libr. non continuaverit, hoc prætextu defunctum ei hanc penſionem annuam tantùm legaviſſe, ut eum ex ſumma rerum inopia qua premebatur extraheret. Attamen Robertus contendit hunc hæredem teneri conſcientiâ ad ejus uſuras ſibi ſolvendas. An hæres ad illud præſtandum in foro conſcientiæ tenetur?

RESPONS.

Dubitandum non eſt, quin Thiebaldi hæres ad omnes uſuras penſionis alimentariæ Roberto debitas ipſi ſolvendas teneatur, quamvis conſtet Patruum legatarii omnia ad vitam neceſſaria, tam pro præſenti tempore, quàm in futurum, ipſi ſuppeditaſſe. Ratio eſt, quòd etſi primum teſtatoris incentivum fuerit Robertum è gravi inopia extrahendi, ipſique præbendi undè victum ſibi compararet; attamen ſit onus, quod hæredi ſuo, bona ſua ei derelinquendo, impoſuit, à quo ſe liberare in ejus poteſtate non eſt; cùm bonis defuncti ſuccedere non potuerit, quin ad onera impoſita teneretur. *Hæredes onera hæreditaria agnoſcere . . placuit*, inquit Lex, (*b*) & cùm præterea injuſtum foret ut uteretur beneficio, quod defunctus Roberto gratificari voluerat.

(*b*) *Leg.* Pro hæreditariis. 2. *Cod. de hæreditariis actionib. l. 4. tit. 16.*

Nobis opus non eſt quærere alias hujus Deciſionis probationes, quàm æquitatem naturalem, quæ non ſinit ut quiſquam in commodum ſuum vertat bonum alteri datum, & in quod nullum jus habet. Leges etiam Romanæ, hac eadem æquitate nixæ, congruunt ſententiæ quam aſſerimus, quandoquidem dicunt indiſcriminatim & ſine ulla exceptione, ſolvenda eſſe vetera nomina alimentorum debitorum, *Præteriti quoque temporis alimenta reddenda ſunt* (*c*).

(*c*) *Leg.* Cùm unus. 10. §. 1. *ff. de alimentis vel cibariis legatis.* *Item Leg.* Libertis. 18 §. 1. *l. 34. tit. 2.*

CASUS XXX.

PAPINIANUS Sulpicio, famulo ſuo, ſex menſes alimentorum, victûs & habitationis legavit; Sulpicius alimenta, habitationem & victum apud Patrem ſuum per hos ſex menſes habuit; deinceps ab hærede Papiniani petiit, ut ſibi alimentorum, reliquorumque æquum pretium ſolveret. An hæres ad illud pretium ſolvendum in foro conſcientiæ tenetur?

RESPONS.

Exiſtimamus hæredem Papiniani ingenuè teneri ad ſolvendum Sulpicio æquum pretium ejus quod à

mus (*d*).

(*d*) *Leg.* Cum unus. *& leg.* Libertis. *ſupra citat.*

CASUS XXXI.

THEOTIMUS, homo locuples, qui ſolitus erat ſingulis annis 300. libras dare Barnabæ, conſobrino ſuo, egeno diſcipulo, Remis ſtudiis vacanti, graviter ægrotans, fecit ſuum teſtamentum quo in ejus gratiam penſionem per vitæ tempus conſtituit; ſed, per oblivionem, aut aliter, non deſignavit ad quamnam ſummam hæc penſio aſſurgere deberet, cùm tantummodò dixerit, *Barnabæ penſionem per vitæ tempus do.* Quâ de re quæritur an Theotimi hæres conſcientiâ teneatur ad 300. libras penſionis alimentariæ Barnabæ ſolvendas? aut, an ab eo non pendeat minorem penſionem dare, & quidem talem qualem volet?

RESPONS.

Cùm elocutio de qua agitur in teſtamento vitioſa eſt propter quamdam obſcuritatem quæ nulla alia elucidari poteſt, cujuſque cognitio à ſola teſtatoris mente pendet; hoc in caſu neceſſe eſt recurrere ad alias probationes, vel ſaltem ad præſumtiones, quæ ejus voluntati detegendæ inſervire poſſent. Undè ſequitur, quòd, cùm in ſpecie propoſita, Theotimus ſolitus eſſet ſingulis annis 300. libras Barnabæ dare, ad ejus ſtudia promovenda; ſuſpicandum eſt, quòd ſi adhuc in vivis eſſet, ejus conſilium non foret ipſi penſionem minoris ſummæ derelinquendi, præcipuè ſi attendatur quòd ille dives, Barnabas verò egenus ac ejus conſanguineus erat: ideòque defuncti hæredem Barnabæ 300. libras annuas ab eo petitus, denegare non debere.

Hæc deciſio æquitati naturali maximè congrua nobis videtur; Quapropter etiam Leges judicarunt ſic agendum eſſe in pari caſu. *Si cui annuum fuerit relictum ſine adjectione ſummæ*, ait una ex his Legibus, (*e*) *nihil videri huic adſcriptum. Mela ait, ſed eſt verior Nervæ ſententia quod teſtator præſtare ſolitus fuerat, id videri relictum: ſi minùs; ex dignitate perſonæ ſtatui oportebit.*

(*e*) *Leg.* Si cui. 14. *ff. de annuis legatis & fideicom. l. 33. tit. 1.*

CASUS XXXII.

YVES Civis Antipolitanus, per teſtamentum hæredem inſtituit Mævium, filium ſuum primogenitum, nullam de Caſſio ſecundo ſuo filio mentionem faciendo, quia graviſſimè malam ejus agendi rationem ferebat: Attamen verbo Mævio præcepit ut illi ſummam notatu dignam; quod Mævius facere promittit. Biennio poſt Caſſius moritur obrutus ære alieno, quod omne ferè coëgit, ut ſolitis ſuis pravis libidinibus ſuppeditaret. Mævius qui eò uſque minimam partem tantùm ſummæ, quam Yves Pater ejus ipſi crediderat, Caſſio dederat, petit, 1°. An ſummo jure teneatur ad ſolvendum hoc legatum voce prolatum, de quo in teſtamento nulla mentio fit? 2°. An hoc in caſu teneatur ad æs alienum à Caſſio fratre ſuo coactum ſolvendum, reliquum ſummæ quam in manibus habebat hunc in finem impendendo?

[illegible] potuit, hoc eſt, præci-piendo Mævio ut ipſi ſtatim totam ſummam numeraret, ejuſque liberam diſpoſitionem relinqueret; vel eam per partes tantùm numerando, & quantum egeret ut ſibi victum compararet: conſtat in primo caſu, quod, cùm Mævius totam ſummam Caſſio legatam antè ejus mortem non ſolverit, tenetur ad reliquum ſummæ impendendum in ſolvendo ære alieno coacto, cum ejus creditores in ejus jura venerint; quod facile eſt probatu multis legibus quas jam laudavimus in duabus deciſionibus præcedentibus (a), quaſque hic non repetemus. Sed in ſecundo caſu eadem non eſt ejus obligatio; hoc eſt, ſi Yves ejus Pater præceperit ut Caſſio hanc ſummam tantùm daret per partes, & ut neceſſitati ad quam eum redactum videret, ſubveniret: Hoc enim in caſu ejus creditores nullum jus haberent in reliquum ſummæ, quod in ſuis manibus remanſiſſet. Talis eſt ſententia Docti Theologi, ſicut videri poteſt in tertio Tomo ſuarum Deciſionum (b).

(a) *Leg.* Cùm unus. *Leg.* Libertis. *& Leg.* Is cui. *ſuprà citat.*

(b) De ſainte Beuve tom. 3. caſ. 206.

CASUS XXXIII.

AURELIUS domum Proſpero legavit, ea lege ut Philemoni ſummam 500. librarum per ſpeciem legati daret, priuſquam in ejus poſſeſſionem mitteretur: Philemone verò die ante Aurelium mortuo, Proſperus contendit teſtatoris hæredem eum in plenam domus poſſeſſionem mittere debere, nemini quidquam è 500. libris ſolvendo. An animo cogitatum jus æquum eſt?

RESPONS.

Proſperi jus animo cogitatum æquum eſt; quia cùm lex, qua Aurelius ipſi domum ſuam legavit, naturaliter impoſſibilis reddita fuerit, nec adimpleri poſſit propter eventum mortis Philemonis; Proſperus illi legi non ampliùs obnoxius eſt, domumque habere debet, quin ad ſolvendas 500. libras teneatur: quandoquidem legatum extinguitur morte legatarii, quæ mortem teſtatoris præceſſit; & cum extinctio poſterioris legati nullum damnum priori inferre poſſit. Quibus addimus eodem modo rem ſe habituram, ſi Philemo, vita fruens poſt mortem teſtatoris, 500 libras ſibi legatas ac à Proſpero oblatas, accipere recuſaret; hoc enim in caſu, quemadmodum in priori, in Proſperi commodum cederet ſumma quam Philemoni tradere tenebatur, ſicut fert iſta Lex (c); *Si ita hæres inſtitutus ſim; ſi decem dedero, & accipere nolit, cùm dare juſſus ſum, pro impletâ conditione habetur.*

(c) *Leg.* Si ita. 1. *ff. de conditionibus inſtitut. lib.* 28. *tit.* 7.

Hæc deciſio nititur ratione Juris quæ alia in lege refertur, & quæ vult ut, cùm ille cujus intereſt conditionem adimplere, eam exequi recuſat, & ſi poſſit, conditio adimpleta exiſtimetur, *Jure Civili receptum eſt*, ait hæc Lex (d); *quoties per eum, cujus intereſt conditionem impleri, fit quo minus impleatur, ut periade habeatur, ac ſi impleta conditio fuiſſet.* Quod locum habet in ſpecie ad quam reſpondemus, ut oſtendunt hæc verba quæ ſequuntur ea quæ mox retulimus; *quod plerique & ad legata & ad hæredum inſtitutiones perduxerunt, cùm per promiſſionem factum eſſet, quominus ſtipulator conditioni pareret.*

(d) *Leg.* Jure. 24. *ff. de conditionibus & demonſtrat. l.* 31. *tit.* 1.

Cæterùm, cùm Canones his de caſibus privatis verba non faciant, ſolæque Leges ſingula expenderint ac deciderint; mirandum non eſt ſi alias auctoritates non laudemus; cùm cæteroquin hæ leges magni ſint ponderis in omnibus materiis de quibus Eccleſia nihil contrarium decidit; quia pleræq; nitun-

[illegible] rus ſupremum diem obit, & Barba bimenſi poſt. Qua de re quæritur, an legatum ad Catharinam velut filiæ ſuæ hæredem pertineat, aut an teneatur ad 200. libras Satyri hæredibus reſtituendas?

RESPONS.

Hæc quæſtio dirimi nequit niſi per Conſuetudinem regionis quam Catharina incolit. Etenim 200. libræ de quibus agitur pertinent ad perſonam, quæ hoc in caſu rerum moventium hæres eſt ſecundum morum & inſtitutorum civilium Codicem. Ergo ſi Catharina Conſuetudini Pariſienſi ſubjecta ſit, hæc ſumma ad eam legitimè pertinet. Nam hæc Conſuetudo fert (e), *parentes ſuccedere liberis ſuis, in fideli matrimonio ſuſceptis, ſi à vita ad mortem tranſmigrent, abſque hæredibus ex ipſis ortis; rebus moventibus, & non moventibus partis & acquiſitis*: idque excluſivè omnibus aliis conſanguineis, ſive ſint in gradu aſcendenti, ut avus & avia, ſive in tranſverſo gradu, ut fratres, & ſorores, aliique. Hic articulus etiam ſerpſit ad regiones Juris ſcripti quæ comprehenduntur in ſpatio ſupremi Senatus Pariſienſis, ſicut dijudicatum fuit Decreto diei 15. Febr. 1610. referente D. Ribier in quinta Inquiſitorum Curia inter Claudiam Nugon, & Antoniam Labron; alioquin Decreto reddito in Foro Prætorio 20 die Jul. 1620 inter Antoniam Rénel & Mariam Leſcard, quo ſtatutum fuit, ut ejus lectio aut promulgatio fieret in Tribunali Curiæ Præſidialis Aureliacenſis, ut in poſterùm inſtar Legis eſſet. Hæc Decreta laudantur à D. de Ferriere in ſuo Commentario in Conſuetudinem Pariſienſem (f), ubi adhuc tertium refert, quod eſt 1. Febr. 1600. referente D. de Fortia in eadem quinta Inquiſitorum Curia, redditum. Denique Chopin aliud Decretum antiquius præcedentibus laudat, quod eſt 14. Auguſti 1575. (g). Ferè omnes aliæ Regni Conſuetudines cum Pariſienſi hoc de articulo congruunt, ac præſertim Conſuetudines Meldenſis, Melodunenſis, Senonenſis, Antiſſiodorenſis, Cabilonenſis, Montfortii, Meduntæ, Silvanectenſis, Laudunenſis, Noviodunenſis, Sancti Quintini, Ambianenſis, Atrebatenſis, Nivernenſis, Turonenſis, Bleſenſis, Burdigalenſis, Pictavienſis, Britanniæ Minoris, Bituricenſis, Andegavenſis, Cenomaniæ, Engoliſmenſis, Santonenſis, Normanniæ, Burgundiæ, multæque aliæ quæ conſuli poſſunt in eodem Commentario quem mox laudavimus. Quæ omnes Conſuetudines confirmatæ reperiuntur Edicto Caroli IX. dato S. Mauri fano menſe Majo 1567.

(e) Conſuet. Pariſ. art. 311.

(f) D. de Ferriere. Comment. in Conſuet. Pariſ. tom. 3. p. 526.

(g) Renat. Chopin in eamdem Conſuetu. tit. de ſucceſſionibus in linea recta & coll. cap. 3. n. 3.

Verùm ſi Catharina ſubjecta eſſet alii Regioni, cujus Conſuetudo privata contraria foret, conſcientiâ teneretur ad illi ſe conformandam, 200 libras, iis, qui ſecundum hanc Conſuetudinem Barbæ res moventes hæreditate acciperent, reſtituendo.

CASUS XXXV.

NEPOTIANUS teſtamento ſuo Felici hæredi ſuo hoc oneris impoſuit, ut Lamberto famulo ſuo daret undè in quadam arte erudiretur. Nonne in Felicis poteſtate eſt talem artem, qualis ipſi videbitur, eligendi, cujuſq; tirocinium minimo pretio conſtabit?

RESPONS.

Quemadmodum autumandum non eſt Nepotiani conſilium fuiſſe ut Lambertus artem addiſceret, cujus tirocinium nimio pretio veniret, reſpectu habito ad ejus conditionem & ad bona quæ teſtator hæredi ſuo derelinquit: pariter exiſtimandum eſt,

ejua

Digitized by Google

ff. de legatis & fidei-com. 3.l.32.tit.1. „ ceat, unde ſe tueri poſſit, peto.„ Ecce deciſionem: *Pegaſus inutile fideicomiſſum eſſe ait: quia genus artificii adjectum non eſſet: ſed prætor aut arbiter, ex voluntate defuncti & ætate & conditione, & natura, ingenioq; ejus, cui relictum erit, ſtatuet. quod potiſſimum artificium hæres docere eum ſumptibus ſuis debeat.*

CASUS XXXVI.

MELETIUS Suſannæ pronepti ſuæ ſummam 400. librarum legavit, his verbis, *400. libras Suſannæ pronepti meæ, donec in matrimonium collocetur, do & lego.* Suſanna contendit hanc ſum̃am ſibi quotannis ab hærede proavunculi ſui ſolvendam eſſe, uſquedum alicui nubere velit. E contra hæres contendit hoc legatum conſtare tantùm debere hac ſumma ſemel ſoluta, quandoquidem Meletius non deſignavit penſionem annuam eſſe debere. An ſecundum juſtitiæ regulas tenetur ad hanc ſummam iſti filiæ ſingulis annis ſolvendam, donec vir nupſerit, ita ut hæc penſio per totam ejus vitam debeatur, poſito quod in matrimonium ſe collocare nolit?

RESPONS.

Hæc quæſtio dirimitur à Legibus, vel potiùs ab ipſa naturali æquitate, quæ vult ut verba, quibus ſcriptum eſt hoc legatum, intelligantur de penſiona 400. librarum quotannis Suſannæ ſolvenda, per omne tempus quo virgo remanſerit, niſi darentur quædam circumſtantiæ peculiares, quibus manifeſtò innoteſceret teſtatoris conſilium fuiſſe contrarium.

Ratio, quam afferre poſſumus, eſt, quod ſuſpicandum ſit teſtatorem pronepti ſuæ dare voluiſſe pecuniam idoneam ad ipſi ad vitam neceſſaria comparanda donec in matrimonium conveniens collocata fuiſſet: vel, ſi ſat opum haberet ad ſibi victum ſuppeditandum, per hanc penſionem ipſi modum præbere voluiſſe parcimoniam adhibendi, propriamque pecuniam augendi, ut meliorem conditionem reperire poſſit. Sic rem decidit Lex, quæ dicit (*b*); *Legatum ita eſt;* „Attiæ donec nubat quinquaginta do„ mnas eſto hæres meus dare „ *neque adſcriptum eſt,* „ in annos ſingulos „. *Labeo & Trebatius præſens legatum deberi putant. Sed rectiùs dicetur, id legatum in annos ſingulos deberi.*

(*b*) *Leg.* Legatum. 17. *ff. de annuis legatis &c. l. 33. tit. 1.*

CASUS XXXVII.

AGNESIA teſtamento ſuo ſummam 200. librarum penſionis annuæ Mariæ legavit, ea lege ut cum Martha filia ſua habitaret: Et cùm Maria ad illam ſe contuliſſet ut cum ea commoraretur, Martha triduò poſt ſupremum diem obiit. Agneſiæ hæres 50. libras Mariæ ſolvit pro tribus menſibus per quos cum Martha habitavit, & contendit ſe nihil ampliùs in poſterùm illi ſolvere debere. E contrario Maria affirmat ſuam penſionem per vitæ tempus deſinere non debere per mortem Marthæ. An æquum eſt quod animo cogitavit?

RESPONS.

Cùm Agneſia teſtamento ſuo non deſignaverit ejus conſilium eſſe, ut penſio à ſe Mariæ legata per

factum fuit, conditionem adimplevit. Maria autem à parte ſua adimplevit legem quâ legatum ipſi ab Agneſia factum eſt, quandoquidem apud Martham ſtatim poſt teſtatricis obitum ſe contulit, ut cum ea commoraretur: & ſuſpicandum eſt mentem Agneſiæ revera fuiſſe, ut hæc penſio illi per totam vitam ſolveretur, modò cum Martha filia ſua, uſque ad ejus obitum, habitaret; quod Maria reipſa fecit.

Ergo concludendum eſt, hæredem Agneſiæ abſque injuſtitia Mariæ recuſare non poſſe perſeverantiam in hac penſione ſolvenda quandiu vivet. Quod etiam claré admodùm patet ex his verbis alterius Legis (*d*). *Imperator Antoninus plus libertis Sextiæ Baſiliæ, quamvis verba teſtamenti ita ſe habeant* „ ut „ quoad cum Claudio Juſto morati eſſetis, alimenta „. & veſtiarium legata ſint. „ *Tamen hanc fuiſſe defunctæ cogitationem interpretor; ut poſt mortem Juſti eadem vobis præſtari voluerit; Reſpondit ejuſmodi ſcripturam ita accipi, ut neceſſitas alimentis præſtandis perpetuò maneat.*

(*d*) *Leg.* Gajo. 11. §. 1. *ff de alimentis vel cibariis legatis. l. 34. tit. 1. Item Leg. 14 ff. eod. tit. & Leg. 1. Cod. de legat.*

CASUS XXXVIII.

ARISTIPPUS habens duo vinearum jugera, vulgò vocata *Plantam*, & cùm deinceps ſex alia jugera plantaſſet, quibus etiam idem nomen dabatur, fecit teſtamentum, quo declarat, ſe dare ac legare Julio vineam ſuam, vocatam *Plantam*, non diſtinguendo inter priſcam & novam. Eo mortuo, Julius animo cogitat recentiorem Plantam ſibi vindicare, quia ſex jugera continet, & præterea multò magis in rem ſuam conducit, quàm priſca duorum jugerum. Ex adverſo Ariſtippi hæres contendit, optionem ad ſe pertinere poſthabito legatario, cui priſcam plantam ſolummodò dare vult. Nonne tuta conſcientia pergere poteſt in recuſatione novam ipſi tradendi?

RESPONS.

Pro hærede pugnat ratio cùm eligere vult, atque Julio novam plantam tradere recuſat. Cùm enim quæſtio à nulla alia conſideratione pendeat, niſi ab iſta, nempè utri, hoc in caſu, magis favendum ſit, aut hæredi, aut legatario? proculdubio in gratiam hæredis, non verò legatarii, dirimenda eſt: cùm æquiſſimum ſit ſuſpicare teſtatoris mentem fuiſſe priorem poſteriori anteponendi. Sic etiam decidunt Leges de ſimili quæſtione; En ſicut prima loquitur, (*e*) *Si de certo fundo ſenſit teſtator, nec appareat de quo cogitavit; electio hæredis erit, quem velit dare.* Secunda verbis adhuc clarioribus ſe ſe enuntiat (*f*); *Scio ex facto tractatum*, inquit, *Cùm quidam duos fundos ejuſdem nominis habens, legaſſet fundum Cornelianum, & eſſet alter, pretii majoris; alter, minoris; & hæres diceret minorem legatum; legatarius, majorem vulgò ferebatur utique minorem eum legaſſe; ſi majorem docere non potuerit legatarius.* Tertia adhuc idem probat, cùm dicit, quòd, ſi teſtator qui plures pelves argenteas habet, unam ex illis pelvibus legaverit, non deſignando quam-

(e) *Leg.* Legato. 37. §. 1. *ff. de legat. & fideicom. 1. l. 30. tit. 1.*

(*f*) *Leg.* Cùm ſervus. 39. *ff*. 6. *ff. eod. tit.*

Digitized by Google

optionem dare voluiſſe ; & ſi veriſimile non foret illi animum fuiſſe legandi rem quam hæres tradere vellet ; tunc dicendum foret optionem eſſe legatũ ; (*b*) exempli cauſa ſi teſtator unum è ſuis eqnis Julio legaſſet, hæres eum cogere non poſſet ad equum anhelum accipiendum, cùm nullo modo veroſimile ſit Ariſtippum illi ejuſmodi legatum facere voluiſſe, nec ejus conſilium fuiſſe tantoperè dilatandi jus eligendi, quod etiam disertè hæredi ſuo reliquiſſet. Quapropter quemadmodum hæres non teneretur ad optimum equum ſtabuli defuncti, legatario tradendum, pariter etiam equum adeò vitioſum ipſi dare non poſſet ; itaque hoc in caſu æquum medium ſervandum eſſet ; attendendo, non tantùm ad conditionem teſtatoris, bonaque ab eo derelicta ; verùm etiam ad alias circumſtantias, ne hæredis commodum læderetur, neque reverentia quâ teſtator legatarium proſequntus eſſet ; quod clarè patet ex eadem Lege quam jam laudavimus (*c*) ; *Legato generaliter relicto, veluti hominis, Cajus Caſſius ſcribit, id eſſe obſervandum, ne optimus, vel peſſimus accipiatur : quæ ſententia reſcripto Imperatoris noſtri & divi Severi juvatur, qui reſcripſerunt, homine legato, actorem non poſſe eligi.*

(*b*) *Leg.* Si hæres. 110. *ff. eod. tit.*

(*c*) *Cit. Leg.* Legato. 37. *tit.*

CASUS XXXIX.

Nicolaus teſtamenti ſui curatori horologium manuale aureum & adamantem legat, hocque legatum his verbis exprimit ; *Maglorio, teſtamenti mei curatori, meum horologium manuale aureum, meumque adamantem, lego.* Aliquantò poſt permutat ſuum horologium manuale cum horologio oſcillatorio, ejuſque adamas ſurripitur : poſtea ſupremum obit diem in ſuo teſtamento nihil immutando. Nonne hæres ingenuè tenetur ad æquum hujus legati pretium Maglorio ſolvendum ?

Respons.

Nicolaï hæres ad quidquam erga Maglorium non tenetur : Ratio eſt, quòd, cum teſtator deſignat res quas legat, quaſi ad ſe pertinentes ; legatum effectum ſuum non habeat, niſi cùm res ipſæ reperiuntur inter hæreditatis bona quæ hæredi ſuo relinquit. Verba autem quibus Nicolaus uſus eſt in exprimendo legato quod ſui teſtamenti curatori fecit, clariſſimè denotant ſe eas tanquam res tunc ad ſe pertinentes legare. Cùm igitur tempore obitus ſui non ampliùs dominus eſſet harum rerum, & cùm inter bona hæreditatis ſuæ non reperiantur ; Maglorius non poteſt eas ab hærede petere, neque earum pretium exigere. *Species nominatim legatæ*, inquit Lex (*d*) ; *Si non omnia reperiantur, nec dolo hæredis deeſſe probentur ; peti ex eodem teſtamento non poſſunt.*

(*d*) *Leg.* Omnia. 32. §. 5. *ff. de legatis & fidei-commiſſis 2.*

Verùm ſi Nicolaus tale horologium vel talem adamantem non deſignaviſſet, hiſque verbis indefinitis ſe ſe enuntiaſſet, dicendo ; *horologium manuale aureum & adamantem Maglorio lego* ; hoc legatum legatario deberetur : ita tamen ut ſi plura horologia aurea & plures adamantes inter bona hæreditatis reperirentur, legatarius id quod maximi eſſet pretii eligere non poſſet, niſi teſtator hanc ipſi poteſtatem dediſſet ; nec hæres ei viliſſimum tradere poſſet : ſed legatum moderandum ſecundum æquitatem, ratione allata à Lege (e) quam in præcedenti deciſione retulimus, & quemadmodum etiam dicit hæc alia Lex (*f*) ; *Illud verum eſt, hæredem in hoc teneri, ut non peſſimum det.*

(e) *Cit. Leg.* Legato.

(*f*) *Leg.* Si hæres. 110. *ff. de legat. & fidei-com. 1.*

CASUS XL.

Fabricius 250. libras Philberto mutuò dedit ; à

Respons.

Fabricii hæres ad illas 250. libras Philberto tradendas non tenetur. Ratio eſt, quòd teſtator legatum revocare poſſit, non modò expreſſim, hoc eſt per ſecundum teſtamentum vel per codicillos ; ſed etiam tacite & abſque ulla diſpoſitione expreſſa quæ contraria ſit, ut cùm aliter diſponit de re quam legaverat, ſicut ſupponitur eveniſſe in ſpecie de quâ agitur, ubi Fabricius ſolutionem 250. librarum ſibi à Philberto debitarum, & à ſe illi legatarum, exigendo, exiſtimatur voluntatem commutaſſe, hocque legatum revocaſſe, quod, propriè loquendo, erat tantùm apocha, non verò ſumma recipienda ; & quod conſequenter ſolutione recepta irritum ſit. *Liberatio autem debitori legata*, inquit Lex, (*g*) *ita demum effectum habet, ſi non fuerit exactum id à debitore dum vivat teſtator.*

(*g*) *Leg.* Non ſolùm. 7. §. 4. *ff. de liberat. legatâ. l. 34. tit. 3.*

Idem dicendum eſt ſi teſtator id quod legaverat vendiderit aut aliter alienaverit. Cùm enim eo ſeipſum ſpoliet, potiori ratione legatarium orbat jure quod ipſi morte ſua acquiſitum fuiſſet. Quod probatur per Legem à Paulo Juriſconſulto allatam (*h*) his verbis ; *Teſtator ſupervivens ſi eam rem quam reliquerat, vendiderit ; extinguitur fidei-commiſſum.*

(*h*) *Paulus l. 4. ſentent. tit. 1. §. 9.*

Denique pari modo ratiocinandum eſt, ſi teſtator poſt rem legatam, eam alii quàm legatario daret. Argumentum enim eſſet certum eum voluntatem immutaviſſe, donatariumque legatario anteponere voluiſſe. *Rem legatam ſi teſtator vivus alii donaverit, omnimodo extinguitur legatum* (*i*).

(*i*) *Leg.* Rem legatam. 18. *ff. de adimendis vel transferendis legatis &c. l. 34.* *Item Leg.* Legatum. 24. §. 1. *ibid.*

CASUS XLI.

Gabriel poſtquam Rollando legaſſet domum cum quatuor terræ arabilis jugeribus, juxta viridarium domus in qua habitat, anno poſt hæc quatuor jugera viridario ſuo adjecit ut illud augeret, & ea etiam muro claudere juſſit. Menſe poſt cum è vita migraſſet, Rollandus in poſſeſſionem domus ſibi legatæ venit, & ulteriùs contendit quatuor terræ jugera ſibi tradenda eſſe, congruenter teſtamenti verbis. Hæres ea tradere recuſat. Num injuſta eſt ejus recuſatio ?

Respons.

Recuſatio quam facit Gabrielis hæres Rollando tradendi quatuor terræ jugera à defuncto ipſi legata, juſta eſt. Ratio eſt, quòd cùm teſtator, fundum quem legavit non alienando, quamdam ejus partem reſecat, alterique fundo addit, ſive ad illum augendum, ſive ornandum, hæc reſectio legatum tantò imminuit : quia portio reſecata fit pars alterius fundi, ad quem legatarius nullum jus habet : cùm teſtator clarè ſic oſtendat, ſe voluntatem mutaviſſe, ejuſque mentem fuiſſe legatum imminuendi. Ecce ſicut de ea re Lex loquitur (*k*) ; *Quod ſi poſt teſtamentum factum ex fundo Titiano aliquid detraxit, & alii fundo adjecit ; videndum eſt, utrùm ne eam quoque partem legatarius petiturus ſit ; an hoc minùs, quaſi fundi Titiani eſſe deſierit : cùm noſtrâ deſtinatione fundorum nomina & domus, non naturâ conſtituerentur, & magis eſt, ut, quod alii deſtinatum eſt, ademptum eſſe videatur.* Qua de re Gloſſa dicit (*l*) : nota quod detractio eſt adeptionis loco.

(*k*) *Leg.* Quod in terum. 24. §. 3 *ff. de legatis & fidei-com. 1. l. 30. tit. 1.*

(*l*) *Gloſſa in cit. leg. v.* Et Domus.

CASUS XLII.

Apronius cùm Titio unam è ſuis villis cum

Digitized by Google

tæ adjeciſſet, non cauſa fuiſſent cur legatum factum revocaretur, atque in commodum Titii legatarii ceſſiſſent: æquum eſt etiam ut imminutionem à teſtatore factam, ferat. Sic ratiocinatur una ex Legib' Digeſti(a) quæ dicit; *Si ex toto fundo legato teſtator partem alienaſſet, reliquam duntaxat partem deberi placet: quia etiamſi adjeciſſet aliquid ei fundo, augmentum legatario cederet.* Quibus addi poteſt, jure ſuſpicandum eſſe, teſtatoris mentem non fuiſſe, ut ejux hæres ad talem damni compenſationem erga legatarium teneretur, cùm id non declaraverit, neq; in ſuo teſtamento, neque etiam, ut ſupponimus, viva voce.

(a) *Leg.* Si ex toto. 8. *de legatis & fidei-com.* 1.

CASUS XLIII.

BERNARDUS cùm Joſephum, conſobrinum ſuum, gratificari vellet, ei quinque prati jugera legavit. Sex menſibus pòſt voluntatem immutavit, & per codicillos expreſſim factos, eadem quinque jugera Ambroſio fratris filio legavit, nulla de priori legato quod Joſepho fecerat, verba faciendo. Paulò poſt Ambroſius è vita migravit antè teſtatorem, qui pariter ſupremum diem obiit menſe poſt hunc ſecundum legatarium. Quâ de re quæritur an primum legatum in gratiam Joſephi factum, effectum ſuum habere debeat: vel an infirmatum fuerit, ita ut in commodum hæredis Bernardi cedere debeat?

RESPONS.

Ut ad quæſtionem propoſitam reſpondeamus, dicendum eſt, quòd, cùm teſtator ſecundum teſtamentum aut Codicillos facit, quibus ſecundo legatario transfert eamdem rem quam alii legaverat, legatum quod primo fecerat abſolutè revocatur & in perpetuum extinguitur reſpectu primi legatarii: ita ut, licet ſecundus moriatur antè teſtatorem, primus ad illud legatum nullum jus ampliùs habeat. Undè concludimus quòd, cùm Ambroſius antè Bernardum teſtatorem è vita migraverit, quinque prati jugera ad defuncti hæredem redeant, & quòd Joſephus ea nequaquàm ambire poteſt; *Si vivo teſtatore, mortuus fuerit is, in quem tranſlatum legatum fuerit*, inquit Lex (b); nihilò magis ad eum, à quo translatum fuerit, pertinebit.

(b) *Leg.* Et ideò. 8. *ff. de adimendis vel transfer. legatis vel fidei-com.*

CASUS XLIV.

GILLIUS, veſtium interpolator, graviter ægrotans, Gotofredo, amico ſuo, quatuor panni volumina, quæ in apotheca ſua habebat, legavit. Cùm ex morbo convaluiſſet, hunc pannum omnem in veſtibus faciendis impendit. Tandem cùm menſe poſt denuò ægrotaret & ſupremum diem obiiſſet, Gotofredus ab ejus hærede legati ſui ſolutionem petiit. Hæres ipſi reſpondit res fuiſſe immutatas; quia defunctus è quatuor panni voluminibus veſtes texere juſſerat eo fine ut eas in officina ſua venderet; quod erat argumentum clarum mutatæ ſuæ voluntatis; ideòque, cùm legatum hac ratione funditùs extinctum fuerit, ad illud ipſi ſolvendum non teneri. Gotofredus reſponſum dedit, quòd, cùm pannus ex tum atque nomen commutavit; ita ut dici nequeat, hæc panni volumina, haſque veſtes, moraliter unum idemque eſſe. Revera inter utrumque tantum diſcrimen intercedit, quantum inter laneæ ſarcinulas colligatas, & pannum ex ea textum, daretur. Legatum autem harum ſarcinularum colligatarum, proculdubio funditùs extingueretur, ſtatim atque teſtator ex iis pannum texere curaſſet, quemadmodum decernitur hac Lege, (c); *Lanâ legatâ, veſtem, quæ ex ea facta ſit, deberi non placet.* Equidem alia Lex (d) hoc in caſu petit ut probetur teſtatoris voluntatem immutatam fuiſſe. Verùm praxis noſtra contraria eſt, & eò meliori fundamento nititur, quod mutatio quam teſtator in re legata facit, ſatis voluntatis ſuæ immutationem probet. Pariter igitur dicendum eſt, legatum quatuor panni voluminum infirmatum ac deletum fuiſſe, ſtatim atque ex iis teſtator veſtes texere juſſit.

(c) *Leg.* Lana. 88. *ff. de legat. & fidei-com.* 3. *l.* 32. *tit.* 1.

(d) *Leg.* Pluribus. 44. *§.* 1. *ff. de legat. vel fidei-com.* 2.

His etiam addi poteſt, de quæſtione propoſita æquè ratiocinandum eſſe ac de quæſtione, quâ ſupponeretur legatum factum plurium arborum, quarum ligno teſtator deinceps ad conſtruendam navem aut ad domum ædificandam uſus fuiſſet. Quemadmodum enim hoc in caſu legatum irritum fieret (e) non minùs irritum fieri debet in ſpecie quam ad examen revocamus.

(e) *Sed & materia legata, navis, armariam. ve ex ea factum non vindicetur.* Leg. Lana. cit.

Omnia quæ diximus eò minus in contentionem venire debent, quòd mutatio voluntatis teſtatoris clarè pateat, ex eo quòd has veſtes texendas curaverit ſolummodò, ut eas alienaret, hoc eſt, in officina ſua venderet mercatoribus, qui ad eas comparandas ſe ſe offerrent.

CASUS XLV.

FABIUS Sempronio legavit domum, quæ ab igne cœleſti pridie mortis teſtatoris penitùs conſumpta fuit. Sempronius contendit aream, hortum adjacentem, ſolumque illius domus, tanquam legati ſui acceſſionem ad ſe pertinere, atque à defuncti hærede petit ut in eorum poſſeſſionem mittatur. Num ejus animo cogitatum æquum eſt?

RESPONS.

Ad hanc quæſtionem dirimendam, ſciendum eſt quid ſit acceſſio. Dominus Domat Regis Advocatus in Curia Præſidiali Claromontii in Arvernis, Auctor operis quod inſcribitur, *Leges Civiles in ordine ſuo naturali &c.* hanc ejus definitionem dat (f), *congruenter ad unam è Legibus Digeſti* (g); *vocatur*, inquit, *acceſſio rei legatæ id quod cùm ejuſdem rei non ſit, quamdam cum ea habet affinitatem, quæ facit, ut ab ea divellendum non ſit, atque eam ſequi debeat.*

(f) Domat. Leges Civil. in ordine ſuo naturali l. 4 de l g [illegible] tit. 2. ſect. 4 n. 1.

His ita poſitis, dicimus quòd, quemadmodum, ſecundum hunc auctorem, acceſſio naturam principalis ſemper ſequi debet, juxta hanc Juris regulam (h), *Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis*; conſtet non deberi, niſi cùm res principalis, cujus eſt acceſſio, debetur. Domus autem à Fabio Sempronio legata ab hærede Sempronio non debetur. Ergo area, hortus & ſolum ubi conſtructa erat hæc

(g) *Leg.* 1. *§.* 5. *ff. depoſiti.*

(h) *Reg.* 42 *de reg. juris in* 6.

domus,

Digitized by Google

partimque altis arboribus, inſtar ſylvæ, refertum ſit; adeoque hac ratione deſinat eſſe acceſſio, & tanquam res principalis conſideranda ſit.

(b) *Idem ibid. n.16.*

Verùm, ut optimè dicit idem Auctor (b) „acceſſiones, quæ rem legatam ſequi debent, tales „non judicantur, niſi per uſum qui iis tribuitur, non „verò per earum pretium; ita ut, addit, acceſſio „ſæpè multò majoris pretii ſit quàm res ipſa. Sic, „verbi gratia, lapides pretioſi pyxide horologii ma„nualis incluſi, ejus tantùm ornamentum & acceſ„ſio ſunt; verùm horologii legatum ſequuntur.

Facile eſt huic exemplo multa alia ſimilia addere, ut exemplum picturarum udi tectorii, quæ, licet ſimplex acceſſio domus ſint, ejus pretium ſummopere ſuperare poſſunt: & exemplum mancipii, cujus peculium facilè ad pretium decuplò majus pretio ipſius mancipii aſſurgere poteſt. Quod clarè oſtendit hanc objectionem nullius eſſe momenti, peſſimoque fundamento niti.

En ſententiam Domati, & Leges quas laudat. Attamen dantur Doctores qui exiſtimant ſolum, quo domus ſuperædificata eſt, reputandum eſſe rem principalem, ædes verò tanquam acceſſionem; adduntque, cùm mens præſumptiva teſtatoris fuerit, ut ſolum, area & hortus adjacentia ad legatarium pertinerent, æquum eſſe ut in ejus commodum cedant, quamvis domus ante mortem teſtatoris peſſùm eat; Quod cum æquitate ſatis congruere nobis videtur.

CASUS XLVI.

Attalus Symphoriano duos ſolos vini ſemi-modios, qui in cella ſua die ſui obitus erant, legavit; ejus hæres neglexit adhibere curam neceſſariam ad vinum illud conſervandum, Symphoriano abſente; circuliſque doliorum propter nimium cellæ humorem putrefactis, vinum planè periit ante legatarii reditum. In quennam jactura recidere debet?

Respons.

Vini jactura in Attali hæredem venire debet, Ratio eſt, quòd, dum res legata in hæredis poteſtate remanet, teneatur ad ejus conſervationi, etiam magna cum cura, invigilandum, donec eam legatario tradiderit; ita ut ſi fortè pereat, aut ejus culpa vel negligentia rei detrimentum afferatur, ejus fidejuſſor erga legatarium remaneat. *Si res aliena, vel hæreditaria ſine culpa hæredis perierit, vel non compareat,* inquit Lex (c), *Nihil ampliùs quàm cavere eum oportebit; ſed ſi culpâ hæredis res perierit; ſtatim damnandus eſt. Culpa autem qualiter ſit æſtimanda videamus. An non ſolum ea quæ dolo proxima ſit; verùm etiam quæ levis eſt? An nunquid & diligentia quoque exigenda eſt ab hærede? quod verius eſt.*

(c) *Leg.* Cùm res. 47. §. 4. & 5 *ff. de legat. & fideicommiſſis* 1.

Videmus autem in ſpecie propoſita hæredem nullam curam adhibuiſſe in conſervando Symphoriani legato: & è contrariò neglexiſſe ejus conſervationi invigilare. Æquum eſt igitur, ut, quandoquidem ejus culpa & negligentia periit, illius jacturam ferat: quemadmodum eam ferre deberet, ſi cunctando ſolvere legatum, fortè periret, quoquo modo id fieret. *Ipſius quoque rei interitum poſt moram debet, ſicut in ſtipulatione, ſi poſt moram res interierit, æſtimatio ejus præſtatur* (d).

(d) *Leg.* Cùm ſervus. 39. §. 1 *ff. eod. tit.*

Quod jam diximus ſolummodò intelligendum eſt, ſi contigerit ut vinum à morte teſtatoris perierit. Nam ſi ante ejus obitum periiſſet, hæres ad da-

CASUS XLVII.

Samuel Michaeli duos vini modios, qui in cella ſua erant, legavit; hoc vinum planè coacuit antequam teſtatoris hæres illud in manus Michaelis tradiderit: Quiſnam ejus jacturam ferre debet? nonne legatarius?

Respons.

Si Michael legati ſui ſolutionem petierit, hæreſque Samuelis recuſaverit aut neglexerit eam concedere, atque hoc temporis intervallo vinum vitiatum fuerit; hæredis ſolius eſt ejus damnum ſufferre, juxta hanc Juris regulam, (g) *Mora ſua cuilibet eſt nociva:* niſi æquæ ipſi fuerint rationes ejus ſolutionem procraſtinandi; tunc enim mora reus non exiſtimaretur, juxta hanc aliam regulam (h), *Non eſt in morâ qui poteſt exceptione legitimâ ſe tueri.* Hæc deciſio congruit cum Lege, quæ dicit (i), *Ipſius quoque rei interitum poſt moram debet* [heres], *ſicut in ſtipulatione; ſi poſt moram res interierit, æſtimatio ejus præſtatur.* Ratio quæ inſervire poteſt ad confirmanda ea quæ dicimus, eſt, quòd, ſi hæres legati ſolutionem feciſſet, cùm eam facere debebat ac poterat; legatarius ejus jacturam prævertere potuiſſet, ſive vinum vendendo, ſive illud abſumendo antequam vitiaretur; ſive ejus vitiationem impediendo per quoddam remedium quod apponere potuiſſet.

(g) *Reg.* 25. *de reg. juris in 6.*

(h) *Reg.* 60 *ibid.*

(i *Leg.* Cùm ſervus. 39. §. 1 *ff. de legatis & fidei-com.* 1.

Verùm ſi hæres Michaeli legati ſolutionem obtulerit, atque legatarius eam accipere recuſaverit aut neglexerit, ſolus ille vini jacturam ferre debet, non verò hæres à quo non ſtetit quin legatarius in legati ſui poſſeſſionem mitteretur. Quod congruit cum iſta alia regula Juris Canonici (k), *Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per eum fuerat faciendum.* Id etiam congruit cum alia Lege Digeſti (l), quam retulimus, reſpondendo ad quæſtionem antecedentem, quæ vult ut jactura vel detrimentum rei legatæ hoc in caſu recidat in legatarium, non verò in hæredem, qui ad damna reſarcienda caſuum fortuitorum quibus legatum perire poſſet, etiam non tenetur cùm nulla culpa ipſi adſcribi poteſt.

(k) *Reg.* 41. *de reg. juris in 6.*

(l) *Cit. Leg.* Non amplius. 16. §. 1. *ff. de legat. & fidei-com.* 1.

CASUS XLVIII.

Genebaldo mortuo, ejuſque teſtamento patefacto, repertum eſt, è duobus equis ephippio inſtructis ad ſe pertinentibus, ſe unum Ludovico legare, non notando quemnam legaret, ejuſque optionem hæredi ſuo relinquendo. Verùm unus ex his equis paucis horis extinctus eſt violentis torminibus. Ludovicus alterum equum ab hærede petit, qui eum dare recuſat, affertque hanc rationem, ſe jus habere per teſtamentum Genebaldi quemnam è duobus voluiſſet retinendi; & æquum eſſe, cùm unus tantùm ſuperſit, ut eum habeat legatario poſtpoſito. Quâ de re quæritur, an hæres equum ſuperſtitem retinere non poſſit, quin Ludovico injuria fiat?

Respons.

Genebaldi hæres equum ſuperſtitem [:] Ludovici detinere non poteſt, [ingenuè damno,] poſito equum, ante optionem à Genebaldi hærede factam, non periiſſe. Conſtat enim, teſtatoris mentem fuiſſe, ut legatarius alterum è duobus equis haberet; ideòque

Digitized by Google

Apud. 20. ff. de optione vel electione legata l. 33. tit. 5.

Hoc etiam ... probatur per ... Legem (b) *Sti-chum aut Pamphilum, utrum hæres meus volet, Titio dato, ſi dixerit hæres, ſtichum ſe velle dare; ſticho mortuo liberabitur.*

(c) *Leg.* Hujuſmodi. 84. §. 9. *ff. de legatis & fidei-com.* 1. l. 30. *tit.* 1.

(d) *Cit. Leg* Hujuſmodi.

(e) *Leg.* Servi 5. *ff. eod. tit.*

Quod iſta Lex dicit de caſu, quo hæres optionem habet, potiori ratione æquum eſt de caſu quo legatarius ipſe optionem feciſſet: quod eò verius eſt, quò ab optione facta, cui illam faciendi jus erat, conventis ſtare debet, ſicut declarat eadem Lex (d) *Cùm autem ſemel dixerit hæres, utrum dare velit, mutare ſententiam non poterit.* Cui congruit hæc alia Lex (e); *Electione legatâ ſemel dumtaxat optare poſſumus.*

CASUS. XLIX.

Item Leg. Statu liberum, 2. § . 1. *ff. de legatis & fidei-com.* 2. *& Leg.* Apud 20. *ff. de optione vel electione legatâ.*

PROTOGENES habens duos patrueles fratres, quibus ambobus *Titii* nomen erat, ſuo teſtamento legatum fecit, his verbis enuntiatum, *Do ac lego Titio meo fratri patrueli domum quam incolo.* Teſtatore defuncto, unuſquiſq; è patruelibus fratribus legatum ad ſe pertinere contendit. E contrariò defuncti hæres affirmat, cùm impoſſibile ſit dignoſcere quænam teſtatoris voluntas fuerit, hanc domum in ſuum commodum cedere debere. Quâ de re quæritur, *Quid juris.*

RESPONS.

Tale legatum, ſecundum Leges, reſpectu amborum legatariorum irritum remanere debet, niſi agnoſci poſſit per aliquod aliud pactum aut per quamdam circumſtantiam, cuinam è duobus illud faciendi defuncti mens fuerit. Ratio eſt, quod certiſſimè hæres unicum legatum debeat, unique e duobus tantùm ſolvendum ſit. Neuter autem probare poſſet ſe verè eſſe legatarium; magiſque cum æquitate congruere videtur tale legatum, adeò vitioſè enuntiatum, irritum remanere, quam hæredem cogere ad illud ſolvendum alterutri, qui forſan is non eſſet, quem gratificandi defuncto animus non fuiſſet. *Si duobus Titiis ſeparatim legaverit*, inquit Lex, *& uni ademerit, nec appareat cui ademptum ſit; utrique legatum debetur; quemadmodum & in dando, ſi non appareat cui datum ſit, dicemus neutri legatum* (f). Hac eadem Lege patet, quod ſi è contra teſtator feciſſet duo legata diverſa duabus perſonis, quibus idem nomen eſſet, ac deinceps unum revocaſſet, nec dignoſci poſſet quodnam è duobus revocandi conſilium ejus fuerit, ambo legata ſtarent; cum æquius ſit, revocationem pravè enuntiatam ac explicatam irritam fieri, quàm illi tribuere effectum ambo legata delendi; Cum clarè conſtet ſaltem alterutrum ſtare debere.

(f) *Leg.* Si quis 3. § . 7. *ff. de adimendis vel transferendis legatis &c.* l. 34. *tit.* 4.

Hæc deciſio confirmari poteſt, ratiocinando de duobus hæredibus, tanquam de duobus legatariis ejuſdem nominis. Nam, ſi in regione Juris ſcripti, Protogenes duos patrueles fratres haberet, quibus ambobus *Titii* nomen eſſet; atque in teſtamento ſuo dixiſſet; *Titium meum patruelem fratrem, bonorum meorum hæredem deſigno.* Conſtat neutrum ad hæreditatem jus habiturum; cùm certùm ſit mentem teſtatoris fuiſſe tantùm ſibi unicum hæredem non verò duos hæredes conſtituendi; atque ut ſupponimus, neuter probare poſſet teſtatorem ipſum deſignaſſe altero excluſo (g). *Quoties non apparet*,

(g) *Leg.* In

pertum eſt teſtamentum, quo Gaſpardo legabat gregem 200. ovium, qui à defuncti hærede ipſi traditus eſt, ſex menſibus poſt, amicus defuncti è longinquo itinere quod ſuſceperat redux, alterum teſtamentum, cujus depoſitarius erat, produxit, quod primum revocabat, nominatimque legatum Gaſpardo factum. Hæres hoc teſtamento potitus, à Gaſpardo reſtitutionem 200. ovium aut æquum earum pretium, petiit: Verùm Gaſpardus illi reſpondit, omnes punctione, vel quodam alio ſimili morbo contagioſo, qui aliquando his animalibus contingit, extinctas fuiſſe, atque ſe verum dicere, indubitanter probavit. Ideò hæres ab eo petiit ut ergo ſibi earum pretium ſulveret pro æſtimatione peritorum. Gaſpardus adhuc recuſavit. Quam in rem hæres petit num illæſa conſcientia hunc legatarium cogere poſſit ad ſibi ſaltem ovium pretium reddendum, cùm eas reipsà reddere nequeat?

RESPONS.

Gaſpardus ad pretium ovium morbo extinctarum à quo ſibi traditæ fuerant, hæredi reddendum non tenetur. Ratio eſt, quod, cùm res, quæ ad alium pertinet, detrimentum patitur aut perit, in manibus ejus qui eam poſſidebat bona fide, & tanquam rem quam legitimè ad ſe putabat, poſſeſſor ad ejus pretium reſarciendum non teneatur, juxta doctrinam S. Thomæ (i): niſi res ab eo petita fuerit, dum adhuc eo temporis articulo in ejus poteſtate eſſet; atque in ea reddenda illi ad quem pertinebat, cunctatus fuerit. Ejus conditio enim eadem exiſtimari debet, ac ſi verus rei dominus fuiſſet, juxta hanc Juris Romani regulam (k); *Bona fides tantumdem poſſidenti præſtat, quantum veritas, quoties Lex impedimento non eſt.* Ergo cum Nepotiani hæres ovium gregem à Gaſpardo non petierit, niſi poſtquam morbo contagioſo qui irrepſit, extinctus fuit; & cùm Gaſpardus eum bona fide poſſideret, ad quidquam erga hæredem non tenetur. Verùm ſi hæres gregis reſtitutionem petiiſſet, antequam extinctus fuiſſet morbo, & Gaſpardus eum reddere denegaſſet aut neglexiſſet: tunc Gaſpardus ad ejus pretium hæredi reſtituendum teneretur; quamvis abſque ſua culpa grex periiſſet, ſicut multæ Leges ſtatuunt (l).

(i) *S. Thomas* 1. 2. *q.* 100. *art.* 6. *ad* 3.

(k) *Leg.* Bona fides. 78. *ff. de diverſis reg. juris antiqui.* l. 50. *tit.* 17.

(l) *Leg.* non ſolùm. 13. *& leg.* Item 15. §. *fin. ff. de rei vindicat* l. 6. *tit.* 1.

CASUS. LI.

VALENTINIANUS gregem ovium Chryſologo legavit; & cùm Valentiniani hæres eum in ipſius manus tradidiſſet, Chryſologus bona fide eum octiduo poſt viliſſimo pretio vendidit; quia æris egebat. Altero octiduo poſt, hæres repertis codicillis defuncti, quibus hoc legatum revocabat, Chryſologum appellavit de ovibus ſibi reddendis, vel æquo earum pretio. An Chryſologus ad id tenetur?

RESPONS.

Chryſologus ſimpliciter tenetur ad pretiū quod ex ovibus venditis percepit hæredi reddendum, quamvis eas viliſſimo vendiderit pretio. Id clarè patet ex hac Lege Digeſti (m); *Dedi ... hominem indebitum; & hunc ſine fraude modico diſtraxiſti. Nempè hoc ſolum refundere debes, quod ex pretio habes*, ſed planè contrarium dicendum eſſet, ſi Chryſologus quamdam revocationis ſui legati notitiam habuiſſet. Tunc enim illud mala fide accepiſſet, certò-

(m) *Leg.* Si non ſortem 26. §. 12. *ff. de conditione indebiti* l. 12. *tit.* 6.

HYACINTUS quinque habens equos, nempe duos carruccarios, duos ephippiatos & unum ad utrumque uſum adoptatum, Juhanni ſuus equos carruccarios, & Franciſco ſuos equos ephippiatus, legat abſque ulla alia deſignatione. Poſt ejus obitum unuſquiſque è legatariis petit equum ad utrumque uſum adoptatum, cum aliis quos habere debet. Ad quemquam pertinere debet?

RESPONS.

Equus ad utrumque uſum adoptatus, hoc eſt, qui aliquando rhedæ vehendæ inſervit, & qui etiam aliquando conſcenditur, ad duos legatarios conjunctim pertinere debet. Ratio eſt, quòd cùm teſtator legavit uni rem cujuſdam ſpeciei, alteri verò rem alius ſpeciei, ut equos carrucarios & equos ephippiatos; & cùm contingit ut res quædam ſit duarum ſpecierum, itaque comprehendatur ſub duabus enuntiationibus, ut nihil rem ad alterutram applicare aut determinare poſſit, res quæ eſt tantùm unius harum ſpecierum pertinet ad legatarium hujus ſpeciei deſignatæ; & res quæ duabus ſpeciebus communis reperitur, ad ambos legatarios pertinere debet. Hæc eſt deciſio Legis quæ dicit (a); *ſi in genere aut ſpecie utrique ſint; plerumque communicabuntur.* Quod adhuc definitum reperitur ab alia Lege, quam in margine indicamus (b).

(a) *Leg.* ſervis. 99. *ff. de legatis & fideicom.* 3.
(b) *Leg.* Titiæ. 36. *ff. de legatis & fideicom.* 2.

CASUS LIII.

EVANDER Balduino & Maximo domum legavit: & cum Balduinus hoc legatum accipere recuſaſſet, vel etiam cùm, eo tempore quo teſtator ſupremum diem obiit, inhabilis eſſet, qui illud in commodum ſuum verteret, quia ad mortem vel ad remos perpetuos damnatus erat: Evandri hæres, & Maximus ſecundus legatarius, inter ſe litigant, in cujus commodum cedere debeat pars quam Balduinus habere debebat: cùm uterque eam jure accretionis ambiat, ſicut inter cohæredes uſu venit. In cujus commodum res cedere debet?

RESPONS.

Magnum diſcrimen reponendum eſt inter cohæredes & legatarios, ait D. Domat, “cùm enim de
“hæreditate agitur, qui ad eam conjunctim vel ſepa-
“ratim vocantur, ſive eorum partes deſignatæ ſint
“ſive non; ſemper inter ipſos jus accretionis datur;
“quia jus ad hæreditatem eſt jus univerſale, quod
“omnia bona & onera complectitur, & quia hoc
“jus dividi nequit, ita ut quis hæres ſit tantùm u-
“nius partis hæreditatis; alteraque pars vacet & abſ-
“que hærede ſit. Undè ſequitur portiones eorum qui hæreditatem accipere nolunt aut non poſſunt, jure acquiſitas eſſe aliis cohæredibus, qui in ejus partem vocantur, pro ratione partis quam in hæreditate habent, ſicut à multis Legibus fertur (c).

(c) *Leg.* ſi quis. 35. & *Leg.* Qui ex duabus. 53. *§.* 1. *ff. de acquirenda vel omittenda hæred. l.* 29. *tit.* 2. *Leg.* Teſtamento. 6. *Cod. de impuberum & aliis ſubſtitut. l.* 6. *tit.* 26. *Leg.* Pater. 2. *Cod. de hæredibus inſtituendis l.* 6. *tit.* 14. & *Leg.* 19. *§.* 3. *ff. eod. tit.*

Sed res ſic ſe non habet inter legatarios. Etenim cùm hæc legata ad res legatas reſtringantur; ac dividi poſſint, ſaltem ratione æſtimationis, neceſſe non eſt, ut ſemper inter eos jus accretionis, detur. Attamen cùm hoc jus conſtitutum reperitur enuntiatione ipſa, qua teſtator uſus eſt, periodè eſt ac de cohæredibus.

In ſpecie autem propoſita hoc accretionis jus inter Balduinum & Maximum conſtitutum reperitur enuntiatione Evandri, qui ipſis domus ſuæ legatum fecit; quia fecit ambobus conjunctim, nec portionem quæ utrique competere debebat deſignando: ita ut ſolus eorum concurſus hoc legatum dividere & cuique partem ſuam tribuere poſſit. Undè ſequitur, cùm conjuncti ſint per rem legatam, vel potius per enuntiationem & naturam verborum, quibus *conjunctim legari, hoc eſt, totam hæreditatem & tota legata ſingulis data eſſe; partes autem concurſu fieri,* ait Lex (d); *ſententiæ* [Neratii] *congruit ratio Celſi dicentis, toties jus accreſcendi eſſe, quoties in duobus, qui in ſolidum habuerunt, concurſu diviſus eſt,* inquit etiam alia Lex (e) de uſuſfructûs accretione verba faciendo. Dantur adhuc multæ aliæ Leges (*f*) quæ idem expreſsè decernunt.

(d) *Leg.* Conjunctim. 80. *ff.* de legatis & fideicom. 3.
(e) *Leg.* Idem. 3. *ff. de uſufructu accreſcendo l.* 7. *tit.* 3.
(*f*) *Leg.* Si duobus. 16. *§.* 2. *ff. de legatis & fideicom.* 1. *Leg.* Et nomen. *unicâ §.* 4. *Cod. de Caducis tollendis l.* 6. *tit.* 5.

CASUS LIV.

ARCHAMBALDUS teſtamento ſuo Marino & Benedicto ſex vinearum jugera legavit, & deſignavit tria jugera quæ unuſquiſque habere debebat, Marino ad exilium perpetuum damnato, inhabilis factus eſt qui legatum in commodum ſuum verteret. Ideò Archambaldi hæres contendit tria jugera, quæ iste legatarius habere debebat, jure accretionis ad ſe pertinere debere. È contrà Benedictus ſecundus legatarius contendit ea in ſuum commodum cedere debere. A quanam parte ſtat æquum?

RESPONS.

Animo cogitatum Benedicti æquo non nititur fundamento. Etenim cum res duabus, aut pluribus perſonis, legatur, ita ut teſtator eam inter eos partiatur, unicuique partem ſuam aſſignando; nullum accretionis jus inter legatarios datur; quia dividuntur per ſua nomina, quorum ope unuſquiſque jus ſuum a jure aliorum ſeparatum habet, & ad portionem ſuam reſtringitur, nec quidquam de parte aliorum ambire poteſt: quæ cauſa eſt cur, cùm quædam ex aliis partibus vacat, nullum ad eam legitimum jus habeat; hæredique teſtatoris acquiratur, ſi hoc oneris hæredi impoſitum ſit; aut legatario cui à legato ipſi facto hujus ſecundi legati onus impoſitum fuiſſet.

In ſpecie autem propoſita, Archambaldus teſtator id omne Benedicto non legavit, hoc oneris ipſi imponendo ut dimidiam partem Marino daret; ſed unicuique horum legatariorum portionem ſuam aſſignavit. Ergo Marini portio vacans ad Benedictum jure accretionis non pertinet; Verùm ad hæredem teſtatoris.

Id facile probatur ex Lege (g) quæ dicit, quod, ſi teſtator rem quamdam ut fundum, aut domum legatario legaverit, hocque oneris ipſi impoſuerit ut ejus uſuſfructum aliis daret; uſufructuarii jus accretionis habere debent; Verùm quod ad eos non pertinet, ſi teſtator ipſis ſeparatim ac diſtinctim cuique portionem ſuam aſſignaverit. *Quoties uſusfructus legatus eſt,* habet hæc Lex, *ita inter fructuarios eſt jus accreſcendi, ſi conjunctim ſit uſusfructus relictus. Cæterum ſi ſeparatim unicuique partis rei uſusfructus ſit relictus; ſine dubio jus accreſcendi ceſſat.*

(g) *Leg.* Quoties. 1. *ff. de uſufructu accreſcendo l.* 7. *tit.* 2.

CASUS. LV.

ABEL lethaliter ægrotans, fecit ſuum teſtamentum, quo Gualterio & Gabrieli duobus fratris filiis legatum fecit, his verbis; *Lego Gualterio & Gabrieli fratris mei filiis ſummam* 3000. *librarum ſemel ſolutam.* Gualterius ſupremum diem obiit aliquot diebus ante Abelem, Gabriel contendit Abelis hæredem legatum integrum ſibi ſolvere debere; Verùm hæres affirmat è contra dimidiam partem tantùm ipſi ſolvere debere, quia cùm Gualterius ante teſtatorem è vita migraverit, legatum ejus reſpectu infirmatum fuit, quemadmodum reſpectu amborum infirmaretur, ſi antè Abelem ſupremum diem obiiſſent. An pro hærede pugnat ratio?

RES-

Digitized by Google

rios una jungit, non ſolùm reſpectu habito ad rem legatam, verùm etiam per enuntiationem ut in ſpecie propoſita, ubi Abel una eademque expreſſione Gualterium & Gabrielem conjunctim legatarios ſummæ 3000. librarum, facit. 3. denique cùm teſtator per verba tantùm legatarios jungit, ac partes quas unuſquiſque habere debet, diſtinguit; Johanni & Jacobo ſummam 3000. librarum æquis partibus Lego. Hæc omnia diſertis verbis à multis Legibus Romanis feruntur, atque inter alias ab iſta (a); *Triplici modo conjunctio intelligitur. Aut enim re per ſe* [hoc eſt, *tantùm* ſecundum Accurſium] *Conjunctio contingit, aut re & verbis; aut verbis tantum*: atque ab iſta alia (b); *Re conjuncti videntur; non etiam verbis, cùm duobus ſeparatim eadem res legatur. Item verbis, non etiam re.* „ *Titio &* „ *Seio fundum æquis partibus, do, lego.*

(a) *Leg.* Triplici. 142. *ff. de verb. ſignific. l.* 50. *tit.* 16.

(b) *Leg.* Re conjuncti. 89. *ff. de legatis & fidei-com.* 3. *l.* 32. *tit.* 1.

3°. Cùm teſtator duos legatarios conjungit, non ſolum *re*; id eſt, re ipſis legata; verùm etiam *verbis*, hoc eſt, vocibus quibus utitur; ut, ſi diceret, *Johanni & Jacobo domum meam do, lego*; de partibus quas unuſquiſque habere debet verba non faciendo, tunc altero moriente, etiam ante teſtatorem, alter dominus fit totius domus jure accretionis, æquè ac ſibi ſoli legata fuiſſet: ita ut legatum inter ſe, ſolo eorum concurſu, dividi poſſit; hoc eſt, cùm ambo vita fruuntur ac reipſa ejus domini ſunt. *Conjunctim legari; hoc eſt.... tota legata ſingulis data eſſe; partes autem concurſu fieri*, inquit Lex (c) a Juſtiniano confirmata (d).

(c) *Leg.* 80. *ff. eod. tit.*

(d) *Leg.* Et nomen. *un.* §. 3. 4. & 2. *Cod. de cadu. cis tollendis. l.* 6. *tit.* 51.

Ergo concludendum eſt ex his ſententiis, in Gabrielis commodum cedere debere ſummam integram 3000. librarum, conjunctim ipſi *re & verbis* cum Gualterio ab Abele legatam; cùm enuntiatio Teſtatoris eos conjunxerit non modò eadem ſumma legata, verùm etiam verbis non diſtinctis quibus uſus eſt, eos legatarios ſuos deſignando.

Verùm ſi Abel notaſſet, 3000. libr. inter ipſos inæqualibus aut æqualibus partibus partitum iri; procul dubio, hoc in caſu Gabriel nullum accretionis jus haberet, nec quidquam præter ſummam 1500. libr. exigere poſſet ab hærede, cui altera dimidia pars acquiſita foret, juxta hanc aliam Digeſti Legem (e); *Quoties uſusfructus legatus eſt, ita inter fructuarios eſt jus accreſcendi, ſi conjunctim ſit uſusfructus relictus. Cæterum ſi ſeparatim unicuique partis rei uſusfructus ſit relictus, ſine dubio jus accreſcendi ceſſat.*

(e) *Leg.* Quoties. 1. *ff. de uſufructu accreſcendo l.* 3. *tit.* 2.

Omnes noſtri Juriſconſulti de his placitis conveniunt, ac inter alios Johannes Maria Ricard, in ſuo tractatu de Donationibus; La Peirere, Soefve anno 1695. defunctus, Decanus ſupremi Senatûs Advocatorum, in quorum numerum anno 1636. recenſitus fuerat. Henrys, de la Gueſſire & Domat (f), qui laudant Decreta congruenter reddita, quorum unum aſt an. 1608. alterum an. 1647. & aliud 27. Auguſti 1666. redditum in caſu, quo legatarii *re & verbis* conjuncti, etiam ſpurii erant. Cæterùm à regulis quas conſtituimus legata alimentaria excipienda ſunt; cùm conſtet, juxta Leges (g) legatarios hoc reſpectu nullum jus accretionis habere, quoquo modo eorum legatum enuntiatum ſit.

(f) Ricard. Tractatus de Donationibus p. 3. c. 4. ſect. 3. & 7. n. 555. La Peirere, lit. A. n. 55. Soëfve, to. 1. cent. 2. cap. 31. Henrys. to. 1. l. 5. cap. 58. De la Gueſſiere tom. 2. l. 1. cap. 19. Domat. l. 3. tit. 1. ſect. 9. n. 5.

(g) *Leg.* Do-

CASUS LVI.

Octavius cùm hoc oneris teſtamento ſuo

ferri curaret; tenetur ſolummodò ad eos, in locu ubi teſtatur è vita demigravit, tradendos. Etenim æquum non eſt ut Cæcilius, hac parte hæreditaria defuncti orbatus, teneatur adhuc ad ſumptum, quem teſtator ipſi non impoſuit. *Cum res legata eſt*, inquit Lex (b), ſi quidem propria fuit teſtatoris & copiam ejus habet hæres, moram facere non debet: ſed eam præſtare abſque mora.... Sed ſi res alibi ſit, quàm ubi petitur: primùm quidem conſtat, ibi eſſe præſtandam ubi relicta eſt, niſi alibi teſtator voluit. Nam, ſi alibi voluit, ibi præſtanda eſt, ubi teſtator voluit, vel ubi veriſimile eſt, eum voluiſſe.

(b) *Leg.* Cùm res. 47. *ff. de legatis & fidei-com.* 1. *Item Leg.* Quod legatur. 38. *ff. de judiciis &c. l.* 5. *tit.* 1. *Et Leg.* Fidei-commiſſum. *unicâ Cod. ubi fidei-commiſſum peti oporteat. l.* 3. *tit.* 17.

CASUS LVII.

Nicomedes habens 30. volumina variorum Librorum Theologicorum, fecit ſuum teſtamentum quo decem volumina Bonaventuro legat, cum poteſtate eo quæ vellet eligendi, reliqua verò Bertino dedit. Nicomede mortuo, Bonaventurus hoc legatum repudiavit. Quâ de cauſa, hæres contendit, jus Bonaventuri ſibi translatum eſſe, atque eligere & in commodum ſuum ſervare poſſe 10 volumina, quæ iſte legatarius accipere recuſavit. E contrà Bertinus contendit 20 illa volumina legitimè ad ſe pertinere. A qua parte ſtat æquum?

Respons.

Ex ſpecie propoſita evidenter patet, mentem Nicomedis fuiſſe, hæredem ſuum 30. voluminibus à ſe legatis, orbandi, atque de iis Bonaventurum & Bertinum gratificandi. Quapropter Bonaventurus de jure ſuo deſiſtens, & legatum 10. voluminum recuſans, totum hoc jure accretionis in Bertini commodum cedere debet; quia teſtator præcipiendo eum habiturum quod Bonaventurus recuſabit, ipſi omnia [derelinquere poſt partem Bonaventuri recuſationē] voluiſſe exiſtimatur, [:] partem ſibi deſtinatam accipiendi. Quod (i) D. Domat probat per hanc Legem (k): *Cùm optio duorum ſervorum Titio data ſit: reliqui Mævio legati ſint; ceſſante primo in electione, reliquorum appellatione, omnes ad Mævium pertinent.* Quemadmodum Canones hanc materiam non agitarunt pergimus in adhibenda auctoritate Legum, quæ ſuis ſapientibus ac æquis deciſionibus, dignæ ſunt quæ ſummoperè venerentur, prout dicit Nicolaus I. (l)

(i) D. Domat. Leges Civiles &c. l. 4. tit. 2. ſect. 7. n. 14.

(k) *Leg.* Cùm optio 17. *ff. de optione vel elect. legat. l.* 33. *tit.* 5.

(l) Venerandæ Romanæ Leges *Nicolai I. in. Can.* Ita 1. 30. q. 3.

CASUS. LVIII.

Bonaventurus, cui Nicomedes 10. volumina librorum Theologicorum è 30. voluminibus quæ habebat, eligendo; cœteraque 20. reliqua Bertino, legaverat, cùm è vita migraſſet antequam jure ſuo uſus fuiſſet; Ejus hæres contendit ſe ipſi hoc in jure ſuccedere debere. E contrario Nicomedis hæres contendit hoc jus ſibi acquiſitum eſſe per mortem legatarii, qui eo jure non uſus eſt. Pro quonam pugnat ratio?

Respons.

Quod animo cogerit hæres Nicomedis luculenter injuſtum eſt. Quamvis enim Bonaventurus ſupremum diem obierit, antequam uſus ſit jure quod habebat 10. volumina ſibi legata eligendi;

Digitized by Google

quando dies legatorum vel fidei-com. cedit. l. 36. tit. 2.

Item Leg. Legatum 80. *ff. de legatis & fidei-com.* 2.

las quod eo pertinet ; ut ſi purè res relicta ſit & legatarius non repudiavit defuncti voluntatem. Rectâ via dominium, quod hæreditatis fuit ad legatarium tranſeat, nunquam factum hæredis. Quapropter hic legatarius ſua morte jus ſuum hæredi transfert, ſicut cœtera omnia jura & bona quæ ante obitum habebat. Undè ſequitur hæredem Bonaventuri legitimè uti poſſe jure 10. volumina quæ voluerit, inter triginta, eligendi.

Id etiam clarè probari poteſt per duas alias Digeſti Leges, quarum prima ſic habet, (*b*) *Illud aut illud utrùm elegerit legatarius, nullo à legatario electo, decedente poſt diem legati cedentem, ad hæredem tranſmitti placuit.* En ut loquitur ſecunda quam jam laudavimus, (*c*) *Si poſt diem legati cedentem legatarius deceſſerit ; ad hæredem ſuum transfert legatum* (*d*).

(*b*) *Leg.* Illud. 59. *ff. de optione, vel elect. legata.*

(*c*) *Cit. Leg.* Si poſt diem.

(*d*) *Domat. loco ſupra tit. n.* 15.

CASUS LIX.

JOSEPHUS cùm Jacobum fratris filium, matrimonio conjunxiſſet, & cùm annis valdè provectus eſſet, graviſſimèque ægrotaret, facit ſuum teſtamentum, ipſique legat ſummam 3000. librarum, ſi contigerit ut ex uxore ſua puerum ſuſcipiat. Jacobus etiam e vita migrat anno poſt, nec ullum habuit filium : Verùm uxorem ſuam tribus menſibus gravidam relinquit, quæ filium parit ſex menſibus poſt mariti ſui obitum, curatque ut ejus pupillaris cultos denuntietur. Hoc nomine petit 3000. libras à Joſepho Jacobo marito ſuo legatas, cùm conditio in legato apponſita per ortum filii poſthumi adimpleta ſit. E contra Joſephi hæres affirmat, ſe ad hoc legatum ſolvendum non teneri ; quia legatum conditionale, quale eſt legatum de quo agitur, legatario ſolummodò acquiritur, cùm conditio re ipſa adimpleta eſt dum viveret : Ideoque Jacobo mortua ante conditionem adimpletam, hoc eſt, antequam dici poſſit eum habuiſſe filium, legatum ipſi acquiſitum non fuiſſe, illudque conſequenter filio ſuo poſthumo transferre non potuiſſe. Nonne rationes hujus hæredis æquæ ſunt, & nonne ingenuè hoc legatum, quaſi infirmatum, in commodum ſuum vertere poteſt?

RESPONS.

Hæc quæſtio dirimi poteſt per regulam generalem, quæ vult, ut in ejuſmodi dubiis, voluntatem expreſſam aut tacitam teſtatoris, quantùm fieri poteſt, ſequamur. *Semper veſtigia voluntatis ſequimur teſtatorum* (*e*) Ratio eſt, quòd voluntas teſtatoris loco Legis ſit, reſpectu eorum qui ipſi ſuccedunt, juxta hæc Imperatoris Juſtiniani verba (*f*). *Diſponat itaque unuſquiſque ſuper ſuis, ut dignum eſt, & ſit lex ejus voluntas.*

Evidentiſſimum eſt autem, in ſpecie propoſita Joſephi non aliud conſilium fuiſſe, quam fratris filio 3000. libras relinquendi, ſi contigerit ut filius è matrimonio ſuo naſceretur. Neque omnino cogitaſſe de tempore quo puer naſceretur ; hoc eſt, ejus voluntatem fuiſſe, ut legatum quod faciebat effectum ſuum haberet ; modo puer ex hoc matrimonio oriretur, ſive dum pater viveret, ſive poſt ejus obitum. Undè concludendum rationes, quas Joſephi hæres affert, ut ſe à 3000. libris, Jacobo legatis, ſolvendis eximat, admittendas non eſſe. Conſtat enim hoc legatum eſſe conditionale, & ejuſmodi legatum non deberi, niſi poſt conditionem adimpletam : Verùm conditio, quâ Joſephus hanc ſummam fratris filio legaverat, reipsâ adimpleta fuit ;

(*e*) *Leg.* Quidam. 5. *Cod. de neceſſariis ſervis hæredibus inſtituendis vel ſubſtit. l.* 6. *tit.* 27.

(*f*) *Novella* Plurimæ. 2. *c.* 2.

(*g*), *In ambiguis rebus humaniorem ſententiam ſequi oportet.* Hanc etiam partem reipsà ſequutæ ſunt Leges reſpectu quæſtionis propoſitæ, de qua judicarunt adverſus teſtatoris hæredem, & in gratiam filii poſthumi. *Is cui legatum eſt*, " Quando libros habueris ,, ait una ex his legibus (*h*) ; *Si prægnante uxore relictâ deceſſerit ; intelligitur expleta conditione deceſſiſſe, & legatum valere ; ſi tamen poſthumus natus fuerit.* En adhuc ſicut de eo loquitur alia Lex (*i*) ; *Si ad tempus liberorum fuerit legatum relictum ; & uxore prægnante deceſſerit ; ad hæredem ſuum transfert legatum.*

(*g*) *Leg.* ... fuerit. 1. *§.* 1. *ff. de rebus dubiis.*

(*h*) *Leg.* Is cui. 18. *quando dies legatorum vel, fidei-com. cedat.*

(*i*) *Leg.* Sed etſi 20. *ff. ad ſenatuſconſult. Trebellianum. l.* 36. *tit.* 1.

CASUS LX.

EUSTOCHIUS viduus, plùs quàm 60. annos natus, liberis orbatus, teſtamento ſuo Ildephonſum legatarium ſuum univerſalem fecit, ea lege ut quædam legata à ſe tribus aliis perſonis facta, ſolveret. Anno poſt ſecundis nuptiis ſolvi nam uxorem duxit, ac ex ea filium ſuſcepit ; deindè è vita migrat, teſtamentum ſuum non revocando, nec immutando. Num Ildephonſus ejus legatarius univerſalis, aliiqua tres legatarii peculiares, ad ejus hæreditatem, ex toto, aut ex parte, jus quoddam legitimum habent?

RESPONS.

Ildephonſus nullum jus, ad legatum univerſale ab Euſtochio ſibi factum, habet. Ratio eſt, quod omne teſtamentum, licet juxta rectam formulam factum, quoad inſtitutionem hæredis aut legatarii univerſalis, irritum fiat per nativitatem filii. *Teſtamentum .... rumpitur*, inquit Lex Digeſti, *ex quo hæres exiſtere poterit .... agnatione ſui hæredis* (*k*). Altera Lex hanc ejus reddit rationem, Quod hæreditas liberis legitimis deleatur, non ſolùm per Legũ diſpoſitionem, verùm etiam per jus naturale, niſi digni ſint qui ea orbentur (*l*). *Cùm ratio naturalis quaſi Lex quadam tacita liberis parentum hæreditatem addiceret, velut ad debitam ſucceſſionem eos vocando : propter quod & in Jure Civili ſuorum hæredum nomen eis indictum eſt : ac ne judicio quidem parentis, niſi meritis de cauſis, ſummoveri, ab ea ſucceſſione poſſunt. æquiſſimum exiſtimatum eſt, &c.* Hæc ſunt Legis verba. Undè neceſſariò colligendum eſt, cùm Euſtochius nullam juſtam cauſam habeat filium ſuum recèns natum ex hæredandi exiſtimandum eſſe, quod teſtamentum ſuum non revocaverit, niſi quia improvisò à morte oppreſſus eſt, vel quia de eo non cogitavit.

Juxta Leges Romanas, hoc jus pueri Euſtochio nati, extendendum eſt ad omnem alium hæredem neceſſarium, hoc eſt ; non modò ad filium, aut nepotem, ſimul naturalem & legitimum ; ſed etiam ad eum qui ſolummodo legitimus eſſet, qualis foret ille, qui, ex auctoritate Principis vel Magiſtratus, pro filio adoptatus fuiſſet, hoc enim in caſu teſtamentum irritum & abſque effectu ullo fit. *Rumpitur autem teſtamentum*, dicit Imperator Juſtinianus, (*m*) *cùm, in eodem ſtatu manente teſtatore, ipſius teſtamenti jus vitiatur. Si quis enim poſt factum teſtamentum adoptaverit ſibi filium per Imperatorem eum, qui eſt ſui juris, aut per Prætorem ſecundum noſtram conſtitutionem, eum qui in poteſtate parentis fuerit, teſtamentum ejus rumpitur ; quaſi agnatione ſui hæredis.*

Cœterùm, deciſio, quam in quæſtionem propoſitam attulimus, vera non eſt, niſi filius, teſtatori natus, vivus ſupponatur, cùm ejus pater ſupremum diam obiit. Nam ſi fato functus fuiſſet antè patrem ſuum, teſtamentum in gratiam legatarii univer-

(*k*) *Leg.* Teſtamentum. 1. *ff. de injuſto, rupto & irrito facto teſtam. l.* 28. *tit.* 3. *Item Leg.* Adite. 1. *Cod. de ordine judiciorum l.* 3. *tit.* 8.

(*l*) *Leg.* Cùm Ratio 7. *ff. de bonis damnatorum l.* 48. *tit.* 20.

(*m*) *Lib.* 2. *Inſtitut. tit.* 17. *quibus modis teſtamenta infirmentur §.* Rumpitur 1.

Digitized by Google

Fulgosius Læliæ, ſororis filiæ, 2000. nummos legavit, ut ipſi à Caio, hærede ſuo, ſolvantur, qua die viro nupſerit, ipſique loco dotis ſit. Lælia matrimonio nuntium mittena, vitam religioſam & ſolitariam elegit; & cùm tirocinii ſui finis proximus eſſet, moxque ad vitam religioſam profitendam admitti deberet, à Caio legati ſui ſolutinnem petit. Cajus ipſi recuſat, affirmans ſe ad id nonteneri, cùm legatum ipſi à Fulgoſio factum ſolummodò fuerit, ſi contigerit ut viro nuberet, dotiſque loco ipſi eſſet. Nonne pro eo pugnat ratio?

Respons.

Pro Caio ratio non ſtat, nec abſque injuſtitia Læliæ recuſare poteſt ſolutionem 2000. nummorum ſibi ab avunculo ſuo legatorum. Quæ ejus reddi poteſt ratio eſt, quod legatum filiæ factum, hac lege *ſi nupſerit*, conſiderandum ſit, non ut conditionale, ſed ut abſolutè factum; cum hoc in caſu conditio ſicut non appoſita exiſtimetur, cùm hæc filiæ amplectitur ſtatum vitæ religioſæ, qui ſtatus perfectior eſt matrimonii ſtatu. Id declarat Imperator Juſtinianus *(b)*; Et ratio hujus diſpoſitionis Juris eſt, quòd cùm teſtator legatum in gratiam matrimonii contrahendi reliquerit; jure ſuſpicandum ſit, quod libentiùs adhuc illud in gratiam vitæ religioſæ feciſſet, ſi autumaſſet filiam, cui legatum faciebat, eam vitam, matrimonio poſthabito, eligere voluiſſe. Quibus addere poſſumus, quod etſi ſupponeretur teſtatorem hanc voluntatem præſumptivam non habuiſſe, Legislator per ſuam Legem huic vitio ſuppleviſſet. En verba Legis Juſtiniani, *ſi fortè quis*, ait ille Princeps, *ſub conditione nuptiarum, ſive liberorum, ſive dotis cauſâ, . . . donaverit, ſive reliquerit ſuis liberis, ſive alii cuicumque perſonæ hæreditatem, ſive legatum, . . . ſancimus, ſi perſonæ talibus conditionibus ſubjectæ, ſive maſculi, ſive fœminæ, monaſteria ingrediantur . . . . Tales conditiones invalidas & pro non ſcriptis eſſe, . . . In perſonis enim quæ in monaſterium, vel aſceterium ingrediuntur, ... Ubi à principio ingrediuntur, res ſub tali conditione donatas, aut relictas cum aliâ eorum ſubſtantiâ competere volumus.*

(b) Novella 123. de Sanctis Epiſcopis Collat. 9. tit. 6. c. 37.

Hæc eſt deciſio Sylvii *(c)* olim Duaci Profeſſoris, qui eam de ſimili quæſtione dedit 7. Julii 1628. ſicut etiam Sylveſtri *(d)* Mozolin, Barboſæ, Pontii, Zerolæ, & Sanchez *(e)*, qui ſententiam ſuam probat ſuffragio multorum Auctorum celebrium, nominatimque Felini Sandei, Covar. & Lopez.

(c) Fr. Sylvius reſolu. variar. v. Promiſſio dotis. &c.
(d) Sylveſt. de Prierio v. Hæreditas. 4. *ſub ſin.*
(e) Aug. Barboſa allegat. 83. n. 27. Baſilius Pontius l. 3. de matrim. c. 8. n. 7. & 9. Zerola v. Legatum. *reſp. ad 4. Thom. Sanchez. l. 1. de matrim. diſp. 33. n. 29. Et apud eum*

CASUS LXII.

Eustatius Damiano legavit rem, cujus hic legatarius dominium acquiſiverat antequam ſibi legaretur. Num Damianus ab Euſtatii hærede legati pretium exigere poteſt?

Respons.

Hæres Euſtatii non tenetur ad Damiano tradendum pretium rei ipſi legatæ ſi Damianus ejus dominium nomine lucrativo acquiſiverit, quale eſt nomen puræ ac ſimplicis donationis; quia eadem per- *conſequi poteſt. Si verò ex cauſa lucrativa, veluti ex donatione, vel ex alia ſimili cauſa, agere non poteſt. Nam traditum eſt, duas lucrativas cauſas in eumdem hominem & eamdem rem concurrere non poſſe.* En exemplum quod huic deciſioni elucidandæ inſerviet: Euſtatius legat Damiano horologium oſcillatorium pretio 20. Ludovicorum aureorum, quod pertinet ad Johannem, qui illud vendendum expoſuit; & hoc oneris hæredi ſuo imponit ut horologium oſcillatorium Damiano tradat, ejuſque pretium Johanni ſolvat. Damianus, qui hoc legatum ignorat, horologium oſcillatorium ante vel poſt, Euſtatii obitum emit. Sed cùm legatum ſibi innotuiſſet, ejus ſolutionem ab hærede petit; hoc eſt, viginti Ludovicos aureos, qui ejus ſunt pretium. Conſtat, hæredem eos ipſi ſolvere debere, quia legatarius horologium oſcillatorium nonniſi nomine oneroſo emit; & quia teſtatoris mens fuit illud ipſi gratis procurandi: Verùm ſi Damianus horologii oſcillatorii dominium nomine gratuito acquiſiviſſet; verbi gratia, ſi Johannes illud ipſi dediſſet, aut ſi quidam aliud illud ipſi munere dediſſet, poſtquam à Johanne emiſſet; tunc temporis ejus pretium exigendi jus non haberet, & legatum infirmaretur, atque in hæredis commodum veniret.

ff. de obligat. & actionibus. Item Leg. Ex promiſſione. 19. ff. eod. tit. l. 44. tit. 7.
(g) Lib. Inſtitut. §. 6. de legatis.

CASUS LXIII.

Johannes, Paulus ac Petrus, Jacobi hæredes, ſtatim poſt ejus obitum, in ejus bonorum moventium & non moventium poſſeſſionem miſſi ſunt. Quatuor legatarii, quibus Jacobus fecit legata, pro quorum ſolutione omnia defuncti bona non ſufficiunt, tribus hæredibus ſe ſe obtulerunt, legatorumque ſuorum ſolutionem ob iis petierunt. Num hæredes conſcientiâ tenentur, ad ſupplendum ex propriis opibus id quod bonis teſtatoris defuerit ad hæc legata in integrum ſolvenda: Et nonne liberantur hæreditatem Jacobi quatuor legatariis relinquendo?

Respons.

Si Johannes, Paulus & Petrus, defuncti hæreditatem accipiendo, præcoverint ut deſcriberetur index bonorum, quibus hæc hæreditas componebatur, tempore requiſito & juxta formulam à Legibus aut Conſuetudine locorum præſcriptam, non tenentur ex propriis opibus quidquam conferre ad perfectam legatorum à defuncto datorum ſolutionem: quia hac cautione adhibita, hæredes ſunt tantùm beneficio inventarii; hocque nomine ad ſolvenda legata non tenentur, niſi prout pretium bonorum à defuncto derelictorum, & pars quæ jure ad eos per Legem aut Conſuetudinem pertinet, ſic agendi iis poteſtatem confert. *Sin autem dubius eſt* [hæres] *utrumne admittenda ſit, nec ne defuncti hæreditas*, ait Lex, *(h)*, *non putet ſibi eſſe neceſſariam deliberationem; ſed adeat hæreditatem . . . Omni tamen modo inventarium ab ipſo conficiatur . . . . Exordium capiat inventarium ſuper his rebus, quas defunctus mortis tempore habebat . . . . Et ſi præfatam obſervationem inventarii faciendi ſolidaverint; hæreditatem ſine periculo habeant; & Legis Falcidiæ adverſus legatarios utantur beneficio, ut in tantùm*

(h) Leg. Scimus. *fin. Cod. de jure deliberandi l. 6. tit. 30.*

ſcribere neglexerint, atque ſine ulla alia formula in eorum poſſeſſionem venerint; in negligentiæ ſuæ pœnam ad ſolvenda omnia legata à teſtatore lata tenentur, non modò in foro exteriori, verum etiam in foro conſcientiæ, poſtquam ſaltem à Judice ad illud damnati fuerint. *Sin verò*, addit eadem Lex, quam modò laudavimus, *poſtquam adierint, vel ſe ſe immiſcuerint .... Inventarium facere diſtulerint .... Tunc ex eo ipſo quod inventarium ſecundùm formam præſentis conſtitutionis non fecerint; hæredes eſſe omnino intelliguntur, & debitis hæreditariis in ſolidum teneantur nec legis noſtræ beneficio perfruantur, quam contemnendam eſſe cenſuerunt*

Ex hac Lege patet, perindè eſſe reſpectu omnium aliorum debitorum à teſtatore relictorum, hoc cum diſcrimine tamen, quod hæres pro ſe nullam hæreditatis partem retinere poſſit nec etiam legatarii legatorum ſuorum ſolutionem ambire, niſi poſtquam hæc debita planè ſoluta fuerint. Ratio eſt, quod creditores habeant hypothecam & jus acquiſitum in bona debitoris ſui defuncti, quod antiquius eſt jure hæredum, quibus conſequenter anteponendi ſunt, juxta Juris regulam quæ dicit, *Qui prior eſt tempore, potior eſt jure (a)*! Acrevera, cùm, dicit Lex (*b*) hæredes ſolam ac eamdem cum defuncto perſonam ſiſtant, hoc nomine ad eaſdem obligationes eademque onera teneri debent, ad quæ tenebatur defunctus, cujus hæreditatem accipiunt (*c*).

(*a*) *Reg.* 54. *de reg. juris in* 6.
(*b*) *Leg.* Hæres ff. *de uſucapionibus &c.*
(*c*) Colloq. Condomenſ. tom. 1. coll. 13. ſect. 2.

CASUS. LXIV.

DEMETRIUS 1000. nummos Publio, totidemque Mævio legavit: Sempronius ejus hæres, eorum legata in ſolidum ſolvere recuſat, dimidiamque partem tantùm offert; quia bona hæreditatis omni æri alieno ſolvendo vix ſufficere poſſunt; An ſtricto jure tenetur ad iis totum ſolvendum, quin cum iis paciſci poſſit?

RESPONS.

Si Sempronius ſe hæredem non nominaverit niſi per beneficium inventarii, nec hæreditatis bona ad ejus omnia onera ſolvenda ſufficiant, jus habet cum his duobus legatariis paciſcendi, iiſque recuſantibus, coram Judicibus admittendus eſt ut eorum legata imminuere curet. Hoc privilegium hæredibus beneficiariis à Lege ac morum & civilium inſtitutorum Codice conceditur, *Fiat igitur inventarium ab hærede*, inquit novum Jus Romanum (*d*), *metuente, ne fortè non habeat, poſt debita & legata Falcidiam .... (e) Si verò non fecerit inventarium .... non retinebit falcidiam, ſed complebit legatarios .... licet puræ ſubſtantiæ morientis tranſcendat menſuram legatorum datio.*

(*d*) *Novel.* 1. *c.* 2. §. 1.
(*e*) Falcidia eſt 4ª. pars hæreditatis debitis ſolutis.

At ſi Sempronius ſe purum ac ſimplicem hæredem declaraverit, conſtat eum teneri ad unicuique duorum legatariorum 1000. nummos in ſolidum ſolvendos, ſibi enim culpam tribuere debet, quod uſus non fuerit beneficio à Lege ſibi conceſſo, ut tutus eſſet. Quod clarè patet ex verbis Legis quam modò laudavimus.

CASUS LXV.

LIEBALDUS cùm teſtamento ſuo legaſſet Hieronimo quatuor vini modios deſumendos ex uvis in vineis ſuis proximè colligendis; contigit ut duo tantùm modii collecti fuerint propter grandinem quæ maximam racemorum partem delevit. An Liebaldi hæres ingenuè tenetur ad alios duos modios aliundè ſupplendos, quatuorque Hieronymo ſolvendos?

ligendum ſit ſuo conditione tacita, ejus vineam quatuor modios producturam. Quamobrem cum duos tantùm produxerit, legatarius plures ambire nequit. Id luculentiſſime patet ex hac Lege Digeſti (*f*); *Si quis legaverit ex illo dolio amphoras decem; & ſi non decem, ſed pauciores inveniri poſſint; non extinguitur legatum. Sed hoc tantummodo accipit, quod invenitur.*

(*f*) *Leg.* Si quis. 8. §. 2. ff. *de legatis & fidei-com.* 2. *l.* 32. *tit.* 1.

Sed res ita ſe non haberet, ſi teſtator purè ac ſimpliciter quatuor vini modios Hieronimo legaſſet, non deſignando quod ex uvis talis vineæ deſumi deberent; tunc enim hæres ad quatuor modios tradendos teneretur, etſi ne unum quidem collegiſſet. *Si cui vinum ſit legatum centum amphorarum, cùm nullum vinum reliquiſſet; vinum hæredem empturum & præſtaturum*, Sic loquitur alia Lex Digeſti (*g*).

(*g*) *Leg.* Si cui 3. ff. *de tritico, vino, vel oleo legato l.* 33. *tit.* 6.
Item Leg. Legatum. 17. ff. *de annuis legatis & fidei-com. l.* 33. *tit.* 1.

CASUS. LXVI.

AMABLUS uſufructum duorum jugerum præſtantium vinearum Conrado legavit, cum hoc onere ut ſingulis annis modium vini inde oriundi Cornelio daret: Et Conradus cum hoc legatum accipere recuſaret, Amabli hæres in vineæ poſſeſſionem venit: & contendit ſe non teneri ad præbendum Cornelio modium vini quod Conradus ipſi debuiſſet, ſi legatum accepiſſet. Recuſationis ratio quam affert, eſt, quod ſoli legatario hoc oneris impoſitum eſſet; & quòd cùm legatum infirmatum ſit repudiatione à Conrado facta, lex qua Amablus legatum fecerat, etiam cum legato extincta exiſtimanda ſit. Num hæres abſque injuſtitia, in recuſatione hunc vini modium Cornelio præbendi, perſtare poteſt?

RESPONS.

Ratio quam Amabli hæres affert, ut ſe à vini modio quotannis Cornelio ſolvendo eximat, legitima non eſt. Quamvis enim legatum principale per recuſationem legatarii infirmatum ſit, id non impedit quominus Lex qua factum fuit, ſubſiſtat; & quominus Cornelius jus acquiſitum habeat in fructus hujus vineæ, uſque ad quantitatem vini ſibi à teſtatore datam: Quapropter cùm teſtator hujus ſecundi legati onus primo impoſuerit, ejus hæres illæſa conſcientia abſtinere non poteſt, quin illi ſatisfaciat; quandoquidem bonis & juribus defuncti ſuccedere nequit, quin ſimul ſuccedat debitis ab eo contractis, & oneribus quæ per ſuum teſtamentum aut aliter in bona ſua impoſuit. Sic decrevit Lex quæ dicit (*h*) *ſi ab eo, cui legatus eſſet uſusfructus, ad legatarium non pervenerit; hæres tamen, penes quem uſusfructus remanet, fidei-commiſſum præſtat.* Quibus addenda eſt hæc obſervatio; Quod ſi per quemdam caſum duo vineæ jugera per annum nihil producerent, attamen vini modius Cornelio legatus ab hærede ipſi deberetur; dummodò fructus qui per alios annos percipiuntur ſufficere poſſent, & teſtator nihil quidquam adverſum præcepiſſet. „ Vini ſolerni, *inquit alia Lex*, (*i*) quod domi naſ„ceretur, quotannis, in annos ſingulos binos culeos hæres meus Attio dato *etiam pro eo anno, quo nihil vini natum eſſet, deberi duos culeos; ſin modo ex vindemia cæterorum annorum dari poteſt.* Quod etiam approbat alia Lex quam in margine laudamus. (*k*)

(*h*) *Leg.* Si ab eo. 20. 9. ff. *de uſu & uſufructu &c. l.* 33. *tit.* 1.
(*i*) *Leg.* Legatum. 17. §. 1. ff. *de annuis legatis & fidei-commiſſis.*
(*k*) *Leg.* Ex eo. 13. ff. *de tritico, vino vel oleo legato.*

CASUS. LXVII.

RIQUIERUS domum Lamberto legavit, ea lege ut 500. libras Romano det. Hoc legato per mortem Lamberti, quæ ante teſtatoris obitum evenit, infirmato; num Romanus jus habet 500.

libras

Digitized by Google

conjuncti veniret; cùm Jus Romanum à momento quo teſtator ſupremum diem obiit ipſi acquiſitum ſit; licèt ille cui domus legata erat anteà e vita migraſſet.

(a) *Leg.* Et nomen, *unicâ §. 4. Cod. de caducis tollendis l. 5. tit. 5.*

Sic caſus iſte à Jure conſtitutus eſt (a) *Pro ſecundo verò ordine*, inquit Imperator Juſtinianus, *in quo ea vertuntur, quæ in cauſa caduci fieri contingebant, vetus jus corrigentes, facimus, ea quæ ita evenerint, ſimili quidem modo manere apud eos, à quibus ſunt relicta, hæredes fortè, vel legatarios, vel alios, qui fideicommiſſo gravari poſſunt; niſi in hunc caſum vel ſubſtitutus, vel conjunctus eos antecedat. Sed omnes perſonas quibus lucrum per hunc ordinem defertur eas etiam gravamen, quod ab initio fuerat complexum ſive in quibuſdam faciendis, vel in modo, vel conditionis explendæ gratia, vel aliâ quacunque viâ excogitatum: Neque enim ferendus eſt is, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum contemnit.*

Æquum eſſe videtur, ut idem ad praxim revocetur, ſi contigiſſet legatarium ſupremum diem obiiſſe, etiam antequam teſtatur, qui rem ignorabat, teſtamentum ſuum feciſſet. Ita ut ſi teſtator hoc oneris legatario, qui tempore ſui teſtamenti jam fuiſſet fato functus, impoſuiſſet, ut ex ſuo legato ſummam quamdam tertiæ perſonæ daret: hæres, aut ille in cujus commodum res legata cedere debet, ad huic oneri ſatisfaciendum teneatur, quippe quod teſtator facere voluit locum habet cujuſque validitas à legati principalis validitate non pendet: Et licet Juriſprudentia Romana quodammodo adverſaretur, quia vulgò hoc in caſu legatum *pro non ſcripto* conſiderabat, hoc eſt, quaſi nunquam factum fuiſſet: attamen illud admittebat quibuſdam in caſibus privatis, in Legibus deſignatis, quæ ſtatuunt ut ejuſmodi onera ſubſiſtant (b).

(b) *Cit. Leg.* Et nomen, *§. 3.*

Leg. Cùm quidam, 27. *ff. de Lege Corneliâ, de falſis, l. 48. tit. 10.*

Leg. Quod quis, *fin. ff. de his, quæ pro non ſcriptis habentur l. 34. tit. 8.*

CASUS LXVIII.

ARISTANDER Cæſari 10000. libras legavit, eâ lege ut emerit domum 7. aut 800. librarum pretio in pago ſuo, ut unus ex ejus conſanguineis in ea habitaret. Cæſar verò hanc domum emere non potuit, quia nullam domum venalem reperit, vel quia duplò majori æquo ejus pretio domus venalis erat; Ideò hæres Ariſtandri ipſi 10000. libras ſolvere recuſat, ſub prætextu quod legem, qua teſtator hanc ſummam ipſi legaverat, non adimplevit. Cæſar contendit hoc legatum ſibi deberi, quamvis conditionem non adimpleverit; quia ejus culpa id non accidit, cùm in pago nullam domum venalem invenire potuerit, vel ſaltem nullam acquirere potuerit, niſi pretium immodicum ac injuſtum ſolvendo. Qua de re quæritur, an hæres teſtatoris ad ipſi 10000. libras ſolvendas, teneatur.

RESPONS.

Judicandum non eſt; in caſu propoſito, mentem Ariſtandri, hoc legatum Cæſari lege dictâ faciendo, fuiſſe ut eum adigeret ad rem impoſſibilem, vel quam exequi non poſſet, niſi pretium immodicum ac injuſtum ſolvendo. Quapropter dicendum eſt, hæredem teſtatoris ad 10000. libras legatario ſolvendas teneri, ea lege tamen ut legatarius conſanguineo Ariſtandri daret ſummam quæ domui ipſi

tur enim defectum conditione, ſi parere conditioni non poſſit. Implenda eſt voluntas ſi poteſt.

tione 8. §. 7. *ff. de conditionibus inſtitutionum.*

Dicimus, *cùm nulla cæteroquin detur ratio, quæ efficiat ut inhabilis ſit qui legatum in commodum ſuum vertat.* Etenim ſemper non ſufficit, ut hæres, vel legatarius, quod in ejus poteſtate eſt, faciat ad implendam legem, quæ partim ab eo & partim à quodam alio, pendet. Dantur enim quædam ejuſmodi conditiones, quæ ſi reipſa non adimpleantur, legatum abſolutè infirmatur. Verbi gratia, ſi Cæſar, cui Ariſtander 10000. libras legavit, alienigena eſſet, & ſi teſtator hanc ſummam ipſi legaſſet, ea lege tantùm ut diploma, quo jus regni incolarum ſibi concederetur, obtineret; ſatis non eſſet ad hoc legatum exigendum, ut totis viribus illi diplomati obtinendo incubuiſſet, cum alioquin inhabilis ſit ad legatum recipiendum, quandiù, alienigena remanet (c).

(c) *Leg.* In tempus 62. *ff. de hæred. inſtit. l. 28. tit. 5.*

CASUS LXIX.

EPIPHANES cùm teſtamentum holographum feciſſet, unicum legatum his verbis ſcriptum, in eo repertum eſt; *Germano* 500. *libras*: quin teſtator priùs appoſuerit, *Do & Lego.* Epiphanis hæres contendit hoc legatum eſſe irritum. E contra, Germanus legitimum eſſe affirmat, quia his ſolis verbis facile eſt cognitu, mentem teſtatoris fuiſſe ipſi hanc ſummam dandi. Num hæres ad eam ſolvendam tenetur?

RESPONS.

Putamus hæc verba, *Germano* 500. *libras*, verum legatum complecti, ideoque Epiphanis hæredem ad eas Germano ſolvendas teneri: Cùm enim per oblivionem, aut per imprudentiam teſtatoris, qui ſuum teſtamentum ſcripſit, vel ejus qui eo jubente illud exaravit, deſunt verba neceſſaria ut enuntiatio intelligatur, ita ut intelligi nequeat, ſi ea verba non addantur; & ea addendo, enuntiatio ſenſum clarum & naturalem habeat, ſubintelligi debent. Si autem in ſpecie propoſita hæc verba ſuppleantur, *Do & Lego*, hiſque addantur, *Germano* 500. *libras*, enuntiatio clara ac naturalis eſt, præſertim in diſpoſitione teſtamentaria, in qua teſtator amicuis ſuis legata facere ſolet, & in qua ſuſpicari non poteſt, eum quidquam ab aliquo petere voluiſſe. Quibus addi poteſt, id quod teſtamentum ſequitur aut præcedit, aliquando ad oſtendendum talem fuiſſe teſtatoris voluntatem inſervire poſſe.

Quod dicimus à variis, tam antiqui, quàm novi Juris Romani, Legibus conſtitutum reperitur: En Legem Digeſti (f): *Si omiſſa fidei commiſſi verba ſint; & cætera quæ ſequuntur cum his, quæ ſcribi debuerant, congruant; rectè datum, & minùs ſcriptum exemplo inſtitutionis, legatorumque intelligitur, quam ſententiam optimus quoque Imperator noſter Severus ſecutus eſt.* Ecce adhuc aliam Legem Codicis Juſtiniani (g), quæ pro hujus quæſtionis deciſione diſertiſſima eſt; *Verbum*, volo, *licet deſit;* tamen quia additum perfectum ſenſum facit, pro adjecto habendum eſt.

(f) *Leg.* Unum, 67. *§. 9. ff. de legat. & fidei-comm.* 1.

(g) *Leg.* Verbum 10. *Cod. de fidei-comm. l. 6. tit.* 42.

Hæc

(b) *Scilicet alterutrum non utrumque* v. g. Titius hæres. *vel* Titius eſto, *ſecundum Gloſſ.* v. Hæres.

Conſequens eſt exiſtente hærede, legata, ſeu fidei-commiſſa, juxta voluntatem teſtatoris, oportere dari.

CASUS LXX.

JULIUS legatum 4000. librarum Hildeverto fecit; ejus hæres qui non autumavit ſe ab eo ſolvendo eximere poſſe, & qui præterea oſtentabat honorem facere memoriæ defuncti, cujus bonis ſuccedebat, adillud ſolvendum pacto conſcripto ſe adſtrinxit; Verùm octiduo poſt agnovit Julii diſpoſitionem teſtamentariam, in gratiam Hildeverti factam, Conſuetudini adverſari; & dimidio plus legaſſe quam ipſi per Conſuetudinem licitum erat. Quamobrem reſcindere vult pactum, cui nomen propria manu adſcripſit, tanquam per errorem factum. E contrario Hildevertus affirmat, Julii hæredem ſibi 4000. libras ſolvere debere, cùm ad eos ſolvendas ſcripto ſe ſe adſtrinxerit, nec ulla fraus, aut vis intervenerit. Qua de re quæritur an hoc pactum ſit irritum, & an hæres à ſumma in ſolidum Hildeverto ſolvenda, ſe aximere poſſit?

RESPONS.

Ignorantia, vel error hæredis Julii, eſt error Juris; hoc eſt, ejus quod Lex, ſeu Conſuetudo præcipit, permittit, aut deffendit. Conſtat autem quod ſi error iſte unica cauſa ſit pacti, quo aliquis ad rem non debitam ſe adſtringit; & obligatio quæ contrahitur nulla alia re niti poſſit, pactum eſt nullum ac irritum, quia cauſa eſt falſa. Exempli causâ, emo ſundum qui nullum vectigal debet Domino, cui tamen convenio ſolvere vectigal clientelaris præſtationis fructuum, quod autumo ipſi deberi propterea quod hunc fundum emi: pactum hoc nullum eſt, nec me ad quidquam adſtringit, quia error meus pacti unica cauſa eſt. *Omnibus* [perſonis] *juris error, in damnis amittendæ rei ſuæ non nocet,* (c) inquit Lex: Verùm cùm error non fuit unica cauſa pacti confecti, & cùm ille, qui pactum faciendo ſe ipſum læſit, quoddam aliud incentivum habere potuit, pactum tanquam nullum ac irritum, per ſolum errorem, conſiderandum non eſt. Unde inferri poteſt, Julii hæredem, qui cum Hildeverto legatario convenit ipſi ſummam integram 4000. librarum ſolvere, ab ea ſolvenda ſe excuſare non poſſe, ſub prætextu, quod cùm jus ſuum ignoraret, pactum ſit irritum. Hoc in caſu enim ejus error pacti ſui unica cauſa exiſtimandus non eſt; cùm conſtet, eum aliam rationem paciſcendi habere potuiſſe, ut voluiſſe legatum generoſe in ſolidum ſolvere ut perfectè ultimam teſtatoris, cujus hæres eſt, voluntatem adimpleret, atque Hildevertus illud jure ita ſuſpicare poteſt. *Is autem*, inquit Lex (d) *qui ſciens ſe poſſe retinere, univerſum reſtituit, conditionem non habet. Quin etiam, ſi jus ignoraverit, ceſſat repetitio.* En adhuc aliam Legem cum præcedenti congruentem (e); *Si quis jus ignorans Lege Falcidiâ uſus non ſit; nocere ei dicit Epiſtola Divi Pii.* Quod jamjam diximus, nobis adhuc magis conſtare videtur, cùm talis legatarius ſententiam condemnationis adversùs defuncti hæredem obtinuit.

(c) *Leg.* Error, 8. *ff. de juris & facti ignorantia, l.* 8. *tit.* 6.

(d) *Leg.* Error 9. *Cod. ad Legem Falcidiam l.* 6. *tit.* 50.

(e) *Leg.* Regula, *fin.* §. 5. *ff. de juris & facti ignorantia.*

Eadem ratione dicendum eſt, quod ſi hæres donatoris, qui approbaſſet, aut executus fuiſſet donationem, quam irritam eſſe per defectum inſinuationis ignorabat, ex errore ſuo commodum comparare non poſſet, quia non ſuſpiceretur ejus ignorantiam fuiſſe unicam cauſam cur illam executus eſſet. Hac de re ſic equidem decerneret Judex æquus in fundo exteriori; atque ad hanc regulam in foro

[illegible]
E contrariò Beatrix affirmat materteræ ſuæ hæredem monile gemmatum liberum omnique nomine ſolutum ſibi tradere, centumque nummos è bonis hæreditatis Mævio ſolvere, debere. Nonne pro ea pugnat ratio?

RESPONS.

Conſtat pro Beatrice rationem pugnare. Cùm enim teſtator rem creditori pigneratam legat, legatarium expreſſim non obligando ad ſolvendam ſummam pro qua pignerata eſt; hæres eam ſolvere debet, remque legatario abſque ullo onere tradere tenetur. Eleonoræ hæres igitur in ſpecie propoſita tenetur ad ſolvendos centum nummos à defuncto Mævio debitos, & ad monile gemmatum liberum omnique nomine ſolutum Beatrici tradendum & quidem, ſi contigiſſet, ut Mævius monile vendendum præbuiſſet, ut ſolutionem ſuam reciperet, idem hæres ad ejus pretium legatariæ ſolvendum teneretur. Quod probari poteſt per Legem quæ dicit (f), *Prædia obligata, per legatum aut fidei-commiſſum relicta, hæres luere debet; maximè cum teſtator conditionem eorum non ignoravit; aut ſi ſciſſet, legaturus tibi aliud, quod non minus eſſet, fuiſſet. Si verò à creditore diſtracta ſunt, pretium hæres exſolvere cogitur; niſi contraria defuncti voluntas ab hærede oſtendatur.*

(f) *Leg.* Prædia. 6. *Cod. de fidei-commiſſis.*

Equidem Lex iſta indicare videtur, hæredem ad rem legatam redimendam non teneri, niſi cum teſtator sciret rem pigneratam eſſe, & Imperator Juſtinianus illud alibi verbis diſertis dicit (g); Verum hæc conditio hac in ſpecie inutilis videtur, cùm ſola mens ſana velit, ut judicetur, omnem hominem ratione præditum cognoſcere ea quæ ad rem ſuam pertinent, & debitorem quid creditori ſuo debeat ignorare non poſſe. Sic revera hac de re judicandum eſt ſecundum noſtram Juriſprudentiam, quæ hæredem non admittit ad probandam cognitionem quam teſtator de pigneratione rei à ſe legatæ habere poterat. Quamobrem, excepto caſu voluntatis expreſſæ teſtatoris, quæ legatarium ad rem legatam repignerandam adſtringeret, ſemper in ſolum hæredem hoc onus incidit.

(g) §. *Sed & ſi rem.* 5. *Inſtit. de legatis.*

CASUS LXXII.

ELEAZAR qui cum Georgio litigabat, duo legata Gaſtoni fecit; Primum eſt horologium manuale aureum, quod ipſi purè ac ſimpliciter his verbis legavit, *Do & lego horologium meum aureum Gaſtoni, propter arctam amicitiam quâ illum proſequor.* Secundum eſt legatum 500. librarum, ea lege ut litem quam adverſus Georgium habet dijudicandam curet. Gaſto hæredi Eleazaris declaravit ſe primum legatum accipere, ſecundum verò legatum accipere nolle, propter labores & incommoda quæ hujus litis perſecutio ipſi cauſaret. Quâ de re hæres quærit num ad primum legatum ipſi tradendum teneatur, quamvis ſecundum cum onere impoſito accipere recuſet?

RESPONS.

Eleazaris hæres ad duo legata, Gaſtoni à defuncto facta, dividenda non tenetur. Licet enim legatarius cui varia legata facta ſunt, ea quæ vult accipere atque ea quæ ſibi grata non ſunt repudiare poſſit, cum ipſi abſque ullo onere fiunt; perindè non eſt, cum aliquod legatum datur, quod onus quoddam complectitur. Hoc enim in caſu, accipiendo legatum purè ac ſimpliciter factum, ad alte-

Digitized by Google

adimplere.

CASUS LXXIII.

Uladislaus & Honorina cùm antè biennium matrimonio ſe conjunxiſſent, conſobrius Honorinæ, cujus hæc uxor unica hæres erat, moriendo ipſi dereliquit omnia ſua bona, quæ maxima ex parte erant ſolummodò res moventes, ut præſens pecunia, vaſa argentea, gemmæ, tapetes, lintea, chirographa, ea exhibenti ſolvenda, aliaque ſimilia. Uladislaus cùm harum rerum, tanquam ſocietatis dominus, potius fuiſſet, de iis per teſtamentum ſuum diſpoſuit, variaque earum legata propriis ſuis conſanguineis fecit, nolente Honorinâ, quæ volebat ut ſaltem agnati ſui earum etiam participes fierent. Nonne injuſta ſunt hæc legata?

Respons.

Legata contenta in teſtamento, quod Uladislaus fecit, injuſta ſunt. Nam diſponere non potuit de dominio rerum moventium, quæ ipſi advenerant, [*conſtante matrimonio*,] à parte uxoris ſuæ, quæ aſſenſum ſuum non dedit, ut de iis, agnatis ſuis poſthabitis, eo modo diſponeret, & quæ volebat, ut ſaltem eas inter utriuſque conſanguineos partiretur.

Hæc eſt deciſio Sylvii qui ſic ad ſimilem quæſtionem, Duaci anno 1617. ipſi propoſitam, reſpondit (*b*); Ratio ejus quam reddit, eſt, quod maritus dominus non ſit bonorum, quæ uxori ſuæ per hæreditatem adveniunt, & quòd ea ſimpliciter adminiſtrare poſſit: ideòque de iis diſponere nequeat, niſi modo juſto ac legitimo, ita ut exindè nullum damnum uxori ſuæ exoriatur. *Nec maritus*, inquit, *in illis* [bonis] *habet ampliùs quàm jus adminiſtrandi.. Ita verò jus illud habet; ut non poſſit quocunque modo & in quacumq; quantitate illa alienare, ſed in ſuum & uxoris commodum, atque ſecundum dictamen rectæ rationis, ex cauſa ſcilicet rationabili, & in ea quantitate, quæ non præſumatur eſſe in fraudem uxoris. Alioquin non eſſet adminiſtratio, ſed diſſipatio, quæ non debet nocere ſociæ, ſed ſoli autori.* Ita ut, ſi ejus bona alienat imprudenter per donationem vel alio modo, ad talem injuſtitiam reparandam conſcientiâ teneatur, de proprio ſuo bono uxori, vel ea deficiente, ejus hæredibus reſtituendo, pro ratione injuriæ ipſis illatæ; Et ſi ſupremum diem obeat antequam id fecerit, ejus obligatio ad eos qui eum exhibent ejuſq; bona hæreditate accipiunt, transfertur. *Undè ſi ma-*

(*b*) *Fr. Sylvius reſolut. var. v.* Maritus.

ſuo diſponere poterat. Gloſſa (*e*) idem probat per multas Leges Romanas, quas hic retuliſſe neceſſe eſſe non autumamus.

Ex parte 10 de conſuetud. l. 1. tit. 4

(*e*) *Gloſſa in cit. cap. v.* Alienat.

CASUS LXXIV.

Aristarchus teſtamento ſuo unam è ſuis domibus Paſcaſio legavit, hoc oneris ipſi imponendo, ut loci Ptochodochio centum nummos daret; Et cùm Paſcaſius huic Ptochodochio jam parem ſummam dediſſet meræ liberalitatis incentivo & quin ullam notitiam legati ab Ariſtarcho ſibi facti haberet; deinceps obitum ac verba teſtamenti Ariſtarchi audit, à cujus hærede legati ſui ſolutionem petit, oſtendendo ſe jam in anteceſſum huic Ptochodochio centum nummos dediſſe ideòq; oneri à teſtatore ſibi impoſito ſatisfeciſſe. Sed hæres eum ad alios 100. nummos eidem Ptochoduchio denuò dandos adſtringere vult; quod ſi non fecerit ipſi legati ſui ſolutionem recuſat. Num Paſcaſius ad 100. nummos ſolvendos tenetur?

Respons.

Exiſtimamus pro Ariſtarchi hęrede rationem pugnare, Paſcaſiumque ad 100. nummos Ptochodochio loci, quem teſtator incolebat, denuò dandos teneri. Ratio eſt, quòd 100 nummi, quos proprio motu huic Ptochodochio dedit, conſiderandi ſint tanquam mera eleemoſyna quam illi largiri voluit, non verò tanquam effectus voluntatis teſtatoris, quandoquidem tunc temporis eam non noverat. Quapropter dici nequit eum ſic adimplevifſe legem quam Ariſtarchus ipſi impoſuit, unam ex ſuis domibus ei legando: Quod eò verius videtur, quòd conditio à legato lata evidenter notet, eum voluiſſe ut hoc donum à beneficio ſuo ortum duceret: Ita ut eleemoſyna, à Paſchaſio iſti Ptochodochio facta, tanquam res merè fortuita conſideranda ſit, reſpectu habito ad Ariſtarchi mentem; & tanquam merus caſus qui cum ea nullam connexionem habet. Id expreſſim patet ex una è Legibus Digeſti, quæ his verbis ſcripta eſt (*f*); *Ut paruiſſe quis conditioni videatur, etiam ſcire debet hanc conditionem inſertam. Nam ſi fato fecerit, non videbitur obtemperaſſe voluntati.*

(*f*) *Leg.* Conditionum. 2. *in fine ff. de condit. & demonſtrat. l. 35. tit. 1.*

Vide { Donatio. / Hæres. / Testamentum. }

LEGITIMUS.

Vide { Illegitimus & Adulterium. *Caſus* Leander. / Matrimonium 30. *Caſus* { Eunomius & Farultus. } }

Digitized by Google

I frequens.

Ad ſolos locorum Dominos jus leporarii pertinet ; etiamque oportet, 1°. ut, ſecundum antiqua Decreta, à Rege jus leporaria conſtituendi impetraverint, vel ſaltem ut locorum incolæ eorum conſtitutionem approbaverint, ſicut pronuntiatum fuit per Decretum Supremi Senatus Pariſienſis die 14. Aprilis 1339. redditum. 2°. ut reſarciant damnum quod exindè ruſticis in fundis ſuis leporario proximis contingere poteſt, cùm notabile eſt, de quo pronuntiare ad Judicem pertinet. De ea re ſic judicavit idem Supremus Senatus die 16. Januarii 1586. adverſus Dominum de Benoit, Curiæ Conſiliarium, quem Supremus Senatus, in damni compenſationem, ad ſolvendos 18. frumenti, treſque ſecalis, ſextarios, damnavit (a), propter vaſtationem quam cuniculi Leporarii ſui in fundis conterminis fecerant.

(a) La Roche Flavin Tract. de Jur. Dom. c. 27. art. 5.

Dicimus, *cùm notabile eſt damnum*, quia, juxta Leges (b), *pro modicâ re actio denegatur*. 3°. ut Leporarium à quodam loco in alium locum transferre, minùſque adhuc novum conſtituere, non ſuſcipiant.

(b) *Leg. Si quis. 9. ff. de dolo malo §. fin. lib. 4. tit.* 3.

CASUS PRIMUS.

BERYLLUS, Dominus Parœciæ Sanctæ Irenæ ad quem vitæ ac necis poteſtas pertinebat, cùm nullum in prædio ſuo clientelis ac ditione illuſtri Leporarium haberet, unum conſtituere voluit. Sed duodecim è præcipuis incolis quin conſtitueretur obſtarunt. Num ipſis invitis Beryllus leporarium conſtituere poteſt ?

Videtur illud conſtituere poſſe, 1°. quia ad eum poteſtas vitæ & necis pertinet, & quemadmodum hoc uno nomine jus Columbarium habendi ipſi acquiſitum eſt, pariter de jure Leporarium habendi cum eo diſceptandum non eſt. 2°. quia illi qui eum præceſſerunt olim leporarium habuerunt, ideòque illud reſtituere ipſi licitum ſit.

E contra videtur pro duodecim Incolis rationem pugnare, quia tota Sanctæ Irenæ Parœcia eſt regio vitifera, cui cuniculi Leporarii vaſtationem valde damnoſam inferrent. *Quid juris ?*

RESPONS.

Nomen ſupremi vitæ & necis Domini Beryllo non ſufficit, ut auctor ſit qui Leporarium conſtituendum ſuſcipiat. Incolæ enim, præſertim regionis vitiferæ, intercedendi jus habent, ſicut docet Mornac in Notis ſuis ad Legem Digeſti (c) ; Prohibitum etiam erat à Statutis, multiſque Decretis adhuc antiquioribus, omnibus Feudorum Dominis ulla Leporaria conſtituendi abſque expreſſâ Regis permiſſione, in acta publica Fiſci Curiæ legitime relatâ ; ſicut alibi probavimus. Ergo ſi Beryllus leporarium conſtituendum ſuſcipiat ſola ſua auctoritate & abſque Regis permiſſione, vel ſaltem ſine Incolarum Parœciæ, cujus eſt Dominus, conſenſu, contra æquum peccat, & Incolæ jus habent obſtandi quominus conſtituatur, ut & curandi ut leporarium propriis ejus ſumptibus deſtruendum præcipiatur.

(c) *Mornac. in leg. 65 ff. de uſufructu & quemadmodum &c.*

Collatio quæ juris Columbarii cum jure Leporarii fit, falſa eſt. Nam, ſicut Papon obſervat (d), optimè novum Columbarium fundari poteſt, non verò Leporarium nec Cuniculorum latibulum : Ratio eſt, quòd Leporarium Feudi acceſſio non ſit, quandoquidem, ut jamjam diximus, nullus Dominus, & ſi ad eum vitæ & necis poteſtas pertineret, olim Leporarium abſque expreſſâ Regis permiſſione, habere poſſet.

(d) Papon l. 13. tit. 2. n. 32.

Alia ratio, quam Beryllus affert, ipſi inutilis eſt : Quamvis enim illi qui eum præceſſerunt, Parœciæ Sanctę Irenæ Domini, olim Leporarium habuerint, ſemper verum eſt dicere, leporarium, quod hodiè conſtituere ambit, novum eſſe, ſolaque ſua auctoritate illud conſtituere non poſſe, quin juſtitiæ, quam ſubditis ſuis, qui conſtituendæ obſtarunt, debet, vim inferat. Adde quòd, in propria ſua cauſa Judex eſſe non debeat, juxta hanc ſententiam (e) ; *Nec in ſuâ causâ poteſt quis eſſe judex.*

(e) *Gloſſ. in can.* de occidendis. 8. *v.* pro ſe. 23 *q.* 5.

CASUS II.

EMILIUS, Parœciæ Sancti Dunſtani Dominus, in ea Leporarium, propriis ſuis fundis undique circumdatum, habet. Sed quia locus ubi ſitum eſt nimis paludoſus eſt, & quia multùm deperit, Bernardus ejus amicus, ipſi conſilium dedit, illud transferendi in parvum montem per leucæ quadrantem longiùs diſſitum, qui revera ad eum pertinet, ſed cujus omnes fundi confines ad Incolas Parœciæ ſubditos ſuos pertinent. Emilius hoc conſilium obſequutus eſt, & poſtquam illud ex ſecutioni mandaſſet, hoc novum leporarium Bertrando pretio 150. librarum quotannis elocavit. Fundorum quibus leporarium circumdatur Domini, conqueſti ſunt de magno damno quod cuniculi ejus ſegetea ſuas comedentes meſſi ſuæ inferebant, Emilius ad eos reſpondit, quod, cum jus leporarii haberet tanquam loci Dominus, tenerentur ad vaſtationem a cuniculis ſibi cauſatam perpetiendam, nec etiam ullam damni compenſationem exigere poſſent.

Quâ de re quæritur, 1°. An Emilius jus leporarii habens, quò voluerit leporarium transferre poſſit, modò in proprium ſuum fundum transferat, &, hoc poſito, an ad quamdam damni compenſationem erga eos qui exindè læduntur, non teneatur ? 2°. An Bernardus qui leporarium transferendi ipſi conſilium dedit, tale conſilium dare potuerit, nec ad quidquam etiam teneatur. 3°. An Bertrandus qui leporarii conductor eſt, & qui ſtatim illud bona fide conduxit, inſcitiæ cauſam prætexere poſſit reſpectu conqueſtionum dominorum fundorum leporario proximorum, atque conductionem ſuam incœptam abſolvere ; vel an ad quidquam aliud teneatur ?

RESPONS.

Quamvis Parœciæ Dominus jus leporarii habeat ; in ejus poteſtate non eſt leporarium transferendi e loco, ubi ſitum eſt, in alium locum, alterius damno. Quemadmodum igitur Emilius, leporarium ſuum, propriis ſuis fundis circumdatum, transferendo in locum, cujus fundi adjacentes ad varios incolas pertinent, ipſis notabile damnum creat, magna, quam in iis cuniculi faciunt, vaſtatione ; hanc permutationem abſque injuſtitia facere non poteſt, & quin ad reſarcienda omnia damna, quæ ſic ſubdi-

tis

Digitized by Google

ſtram faciunt, refert. Primum eſt anni 1256. quo pronuntiatum fuit, ut leporarium, quod Comes Bononiæ, Regis Avunculus, conſtituendum curaverat, deleretur; quia novum erat. Secundum eſt diei 14. Aprilis 1339. quod vetat, ne ullum novum leporarium abſque Regis expreſſa permiſſione, conſtituatur. Ultimum hoc Decretum ad acta publica Fiſci Curiæ refertum reperitur, teſtante Chopin (b): Henricus II. Conſtitutionem Regis Johannis confirmavit, prohibendo de nova leporaria fierent, aut antiqua augerentur; ea tamen quæ ante 40. annos facta reperirentur, eorum poſſeſſoribus conſervando. Ludovicus XIV. Conſtitutione ſua Menſis Auguſti 1669. (c), pariter vetat ne nova leporaria conſtituerentur, ſub pœna mulctæ 500. librarum, & deletionis, eorum, qui illa conſtituerint, ſumptibus.

(b) *Renatus Chopin. de Domanio. lib. 3. tit. 22. n. 4.*

(c) Conſtit. an. 1669. art. 19.

Conſtat ergò Emilium leporarium ſuum eodem in loco, ubi priùs erat, denuò collocare debere, vel emere fundos confines ab incolis, æquo eorum pretio numerato, ſi eos ipſi lubenter vendere voluerint, vel ad minimùm æquam damni perpeſſi compenſationem ipſis quotannis dare; interim que damnum jam ipſis illatum reſarcire.

Quoad Bernardum ad reſtitutionem erga eoſdem incolas teneretur, ſi leporarium transferendi, nec damnum ſubditis ſuis reſarciendi, conſilium dediſſet. Verùm, ut quæſtio propoſita ſimpliciter habet, eum verbis generalibus conſilium dediſſe, exiſtimandus eſt illud ſolummodò dediſſe, *poſitis ponendis*; hoc eſt, ea lege ut Emilius hanc translationem tantùm faceret, Juſtitiæ regulas obſervando.

Denique, leporarii Cuſtos, qui leporarium bona fide conduxit, ad nullam damni compenſationem tenetur. Verùm, ſi de damno incolis, dominis fundorum, in quorum medio ſitum eſt leporarium, illato convictus ſit; Emilium ſolummodò rogare debet, ut conductioni ſuæ reſcindendæ conſentiat; vel ruſticis, quorum intereſt, per reliquum tempus quo conductione ſua fruitu-

Orosius, Parœciæ Sancti Jocundi Dominus, cum permiſſionem leporarium conſtituendi à Rege impetraſſet, illud conſtituit in loco circumdato arationibus ac vineis ad ejus Clientes pertinentibus, qui per vaſtationem quam in iis cuniculi faciunt, notabile damnum perperiuntur.

Quæritur num Incolæ, abſque peccato, poſſint in propriis ſuis terris pedicas, vel retia ponere, ad cuniculos capiendos, & ad damnum, quod ipſis infertur, eo modo minuendum?

Respons.

Clientes Oroſii nullum jus habent quovis artificio cuniculos leporarii capiendi, ſub prætextu injuriæ ſegetibus aut vineis ſuis illatæ; quia, *nec in ſua cauſa poteſt quis eſſe judex*, ſicut loquitur Gloſſa (e); Quod igitur in eorum poteſtate eſt, ad hoc redit, ut æquam damni ſibi illati æſtimationem pronuntiandam, Oroſiumque ad damnum, ſi notabile ſit, reſarciendum, condemnandum curent. Sic, ut jam diximus, dijudicatum fuit à Decreto Supremi Senatus Pariſienſis die 16. Januarii 1586. adverſus Dominum de Benoit, Curiæ Conſiliarium, qui damnatus fuit ad octodecim frumenti, treſque ſecalis ſextarios ſolvendos, in compenſationem damni, quod leporarii ſui cuniculi in ſundis adjacentibus fecerant, D. Brillon (f) hoc Decretum laudat, quod à la Rocheflavin deſumpſit (g).

(e) *Gloſſ. in can. de occidendis §. v. pro ſe 23. q. 5.*

Diximus, *ſi notabile fuerit damnum*; Etenim ſi leve tantùm foret, in eum actionem habere non poſſent, juxta diſpoſitionem Legis quam in margine laudamus (h); quia ſententia eſt Juris à Sancto Thoma approbata, nullum reſpectum habendum eſſe ad rem ex ſe levem parvique momenti. *Parum pro nihilo reputatur*; vel, ſicut S. Antoninus loquitur, (i) *quod parum eſt, nihil deeſſe videtur.*

(f) D. de Brillon. v. Leporaria. n. 8.

(g) La Rocheflavin Tractat. de Juribus Dominorũ c. 27. art. 5.

(h) *Leg. Si quis. 9. §. 6. ff. de dolo malo. l. 4. tit. 3.*

(i) *S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 4.*

L E X.

OMnia Regna Imperiaque Mundi Legibus gubernantur; nec mirandum eſt; quemadmodum enim ſæpè magno alienigenarum numero immiſcentur, oportet ut ſint Leges ad eos omnes in concordia, conſimilique agendi ratione conſervandos; & ut etiam aliæ Leges dentur, quibus vitæ ac conſervationi hominum & Imperiorum ſaluti conſulatur. Hæ Leges ex auctoritate ſuprema Principis immediatè ortum ducunt; aliæ verò, ex poteſtate quâ Princeps Magiſtratus ac Judices induit. Utræque venerabiles ſunt, non modò ad Legiſlatorem reſpectu habito, verùm etiam ad earum objectum ac finem: Et unuſquiſque eorum qui regnum componunt, iis cum reverentia, quandiu vigent, obedire debet; hoc eſt, dum per deſuetudinem abolitæ, aut à Principe revocatæ non ſunt.

Lex omnis æqua in ſeipſa, & illis, pro quibus facta eſt, utilis eſſe debet. Hanc ob

Digitized by Google

ſimum totius Terræ Imperium dando, quia virtute prædiri erant; *perceperunt mercedem ſuam*, inquit Sanctus Auguſtinus *(a)*.

(a) S. Aug. l. 5. de Civit. Dei c. 15.

Moſes primus omnium antiquorum Legislatorum fuit, & Leges perfectiſſimas condidit, quia Deus ipſe illas ei dictabat. Deinceps Solon Athenienſium fuit Legislator; Licurgus verò Lacedemoniorum; Romulus & Numa fuere Legislatores Romanorum, qui ab Athenienſibus mutuarunt Solonis leges, quas meliores reddere conati ſunt, ut ait Sanctus Auguſtinus *(b)*; Denique Juſtinianus & Theodoſius Imperatores Chriſtiani compoſuerunt unuſquiſque Codicem ſuum è pleriſque antiquis Legibus Romanis, quarum multæ adeò ſapientes ac æquæ viſæ ſunt, ut plures Pontifices eas in Epiſtolis ſuis Decretalibus adoptaverint, quemadmodum id in hujus Operis Præfatione per auctoritates ſummè venerandas oſtendimus.

(b) Idem l. 2. de Civit. c. 16. & l. 3. c. 17.

Nihil magis Legum obſervationi adverſatur quàm avaritia & cupiditas, *omnia obediunt pecuniæ*. Facilè negliguntur, cùm de auro & argento agitur; quod non modò dicimus reſpectu habito ad privatos quibus hoc oneris impoſitum eſt ut eas obſervari curent; verùm etiam reſpectu habito ad Imperia integra, ſive Regna, ſeu Reſpublicas. Id diſcimus à Plutarcho in hiſtoria vitæ Licurgi, ubi obſervat, quòd Sparta, olim adeò florens ac celebris propter diligentiam quâ cum ſecundum primi ſui Legislatoris leges ſe ſe gerebat, ſtatim atque divitiarum amori immodico ſe ſe dedit, ita Leges neglexit, ut mox à primo ſuo ſplendore dejecta, ac deinceps penitùs deleta, fuerit.

Leges auctoritate pollere nequeunt, niſi cùm ſunt communes, omneſque ſubditos adſtringunt. *Lex eſt commune præceptum*, inquit prima Digeſti Lex *(c)*; id eſt, *communi utilitate ſtatutum*, addit Gloſſa, *vel communiter toti univerſitati factum*. *Jura*, ait alia Lex *(d)*, *non in ſingulas perſonas; ſed generaliter conſtituuntur*. Quatuor diverſa objecta habent, dicit adhuc alia Lex *(e)*: nempè præcipere, prohibere, permittere & plectere; *Legis virtus hæc eſt; imperare, vetere, permittere, punire*: hoc eſt, præcipere res neceſſarias & juſtas; eas prohibere quæ juri & æquitati adverſantur; id quod per ſe malum non eſt permittere, & quædam mala tolerare, quando nullum iis remedium afferre poſſunt.

(c) L. 1. ff. de Legibus l. 1. tit. 3.
(d) Leg. Jura. 8. ibid.
(e) Leg. Virtus. 7. ibid.

Omnes Principum Leges reſpiciunt perſonas, aut res, aut actiones, ait *(f)* Juriſconſultus Gajus in Lege. Leges æquæ à Deo, qui eſt Pater luminum, procedunt; quapropter ab obſcuritate & confuſione abhorrent. Perſpicuitatem tantùm, tanquam qualitatem naturæ ſuæ convenientiſſimam adſciſcunt. Attamen conſtans eſt ſententia, cùm varii ſenſus in cujuſdam Legis verba cadere poſſunt, ſenſum minùs ſeverum ſemper eligendum eſſe *(g)* *Benignius leges interpretandæ ſunt. In ambigua voce latiùs ea potiùs accipienda eſt ſignificatio, quæ vitio caret*. Quocum Jus Canonicum planè congruit.

(f) Leg. Omne 1. de ſtatu hominum l. 1. tit. 5.
(g) Leg. Benignius in ambigua 18. & leg.

Innumeri caſus dantur quibus Leges conſulere non potuerunt; quia Legislatores de iis non cogitarunt, ut dicit Juriſconſultus Julianus in alia Lege *(h)*.

(h) Leg. Neque 10. *eod. tit. & Leg.* Non poſſunt, 12. *ibid.*

Verùm fortaſſis diutiùs immoramur in loquendo de Legibus generatim. Singula igitur quæ hac de materia ſcienda ſunt expendamus, & loquamur de definitione ejus quod *Lex* vocatur, ac de variis Legum ſpeciebus.

Varia diſtinguuntur genera Legum, quæ ſingulæ propriam ſuam definitionem habent; nempè Lex æterna; Lex naturalis; & Lex poſitiva, quæ eſt vel divina vel humana, eccleſiaſtica aut civilis: Rursùs dividi poteſt Lex, in Legem Moſis, vel antiquam; & in Legem Evangelicam, ſeu novam.

Lex ſenſu generali conſiderata, eſt actionum humanarum regula ac menſura, quæ ad rem faciendam, vel non faciendam impellit. *Lex*, inquit Sanctus Thomas *(i)* *quædam regula eſt & menſura actuum, ſecundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur.*

(i) S. Thom. in 2. q. 90. art. 1. in corp.

Lex æterna, ait Sanctus Auguſtinus, *(k)* eſt ſuprema ratio, juxta quam Deus omnes res creatas gubernat, & cui omnes homines ſubjici debent, tanquam Legi, quam conſiderare non poſſunt, niſi ſicut immutabilem ac æternam. *Lex quæ ſumma ratio nominatur, cui ſemper obtemperandum eſt & per quam mali, miſeram; boni, beatam vitam merentur . . . . poteſt-ne cuipiam intelligenti non incommutabilis æternaque videri? . . . . eâ eſt quâ juſtum eſt, ut omnia ſint ordinatiſſima.* Lex illa, per divinæ Sapientiæ luciſque æternæ emanationem, omnibus hominibus lumen præbet, *illuminat omnem hominem (l)*, cognitionem hujus divinæ Legis eorum animis imprimendo; omneſque alias res creatas ratione orbatas, modo ipſis convenienti, gubernabat; hoc eſt, obſervatione mandatorum ſuorum, & propenſione ipſis indita ad mirandum hunc ordinem à Deo in univerſo Orbe conſtitutum neceſſariò conſpirandi,

(k) S. Aug. l. 1. de libero arbit. c. 6. ſeu n. 15.
(l) Joan. 1: 9.

Digitized by Google

penſ putabatur.

Lex naturalis ea eſt, quæ, licet ſcripta non ſit, nobiſcum naſcitur, & quam Deus omnibus hominibus inſpiravit, eam in uniuſcujuſque anima imprimendo, ipſamque iis manifeſtando per emanationem primi fontis omnis veritatis, nempè Dei ipſius. *Lex naturalis, quam Deus creator infudit ſingulorum pectoribus . . . qua non ſcribitur, ſed innoſcitur; nec aliqua præſcribitur lectione, ſed profluo quodam naturæ fonte in ſingulis exprimitur.* Hæc ſunt Sancti Ambroſii verba (*e*); Hac de Lege, loquitur Apoſtolus, cùm dicit (*f*) *Cùm enim Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciant; ejuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientiâ ipſorum.*

(*d*) *S. Greg. lib. 6. moral. c. 12. in fine.*
(*e*) *S. Ambr. l. 9. epiſt. 71.*
(*f*) *Rom. 2: 14. & 15.*

Præcipua hujus Legis præcepta hiſce verbis Domini Noſtri comprehenduntur, (*g*) *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tuâ: hoc eſt maximum & primum mandatum: ſecundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. In his duobus mandatis univerſa Lex pendet & Prophetæ:* Ad quæ ultima verba, hæc alia ejuſdem Servatoris verba, referuntur. *Prout vultis, ut faciant vobis homines; & vos facite illis ſimiliter* (*h*); Quibus cum congruunt hæc altera Sancti viri Tobiæ verba, *quòd ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias* (*i*).

(*g*) *Matth. 22:7. & ſeqq.*
(*h*) *Luc. 6: 31.*
(*i*) *Tobiæ 4: 16.*

Lex iſta cunctos homines adſtringit, ſtatim atque ratio ſufficiens eam ipſis manifeſtat; hoc eſt, ſtatim atque bonum à malo ſecernere poſſunt, ſatiſque luminis habent, ut optare poſſint bonum facere, & peccatum vitare. *Tempus intelligentiæ appetentis bona & vitantis mala*, inquit Sanctus Hieronymus (*k*). Ita ut nemo ea Lege ſolvi poſſit, à quavis Poteſtate, & quovis ſub prætextu, quis afferri queat. Ratio eſt quòd nullum Legis laxamentum legitimum eſſe poſſit, niſi juſta cauſa nitatur. Nullum autem ſupponi poteſt quod ſufficiat, ut eximamur à ſequendis luminibus quæ Deus ipſe intimis omnium hominum cordibus inſculpſit. Natura ipſa igitur deſtruenda eſſet, quod fieri nequit.

(*k*) *S. Hieron. Epiſt. ad Algaſiam q. 5.*

Lex poſitiva Divina ea eſt quam Deus hominibus in tempore dedit, diſcriminatim à Lege naturali quæ nobiſcum naſcitur, nec ſcripta, aut viva voce pronuntiata fuit. Talis eſt Lex quam Deus Moſi dedit, quæ, quoad præcepta ritualia, ad ſolum populum Judaïcum ſpectabat; & Lex quam Jeſus Chriſtus nobis dedit, quæ omnes Chriſtianos adſtringit ad agendum in omnibus ſuis actionibus, eo conſilio ut ultimum ſuum finem attingant.

Hoc eſt diſcrimen quod inter duas has Legum ſpecies reponi poteſt, 1°. Quod prior Lex eſſet tantùm principium & quaſi forma rudis ac adumbratio poſterioris, quâ Deus ſuſtulit velum myſticum, figurarum, ceremoniarum, & prophetiarum quæ Domini adventum ſignificabant; haſque umbras lumine ſuo diſpellendo, omnes quas abdebant veritates adimplevit (*l*).

(*l*) *Ad Galat. 3: 24. & 4: 3.*

2°. Quòd Lex Moſaïca, intimos animi & cordis motus æquè clarè & peculiariter, ac Lex nova, non dirigeret.

3°. Quod Lex Judæis data Lex timoris, at Lex Evangelii Lex gratiæ & amoris, eſſet. *Utriuſque Teſtamenti Autorem Deum venerans qui eſt veteri homini fugienti tanquam Dominus appoſuit quod timeret, & novo redeunti tanquam pater appoſuit quod amaret*, dicit Sanctus Auguſtinus (*m*); id eſt, quòd ſub antiqua Lege Judæi timoris incentivo obedirent, & ſub nova Chriſtiani charitatis motu obediant.

(*m*) *S. Aug. lib. contra Adimantum c. 16. n. 3.*

Nova Lex ad tria præceptorum genera adimplenda nos adſtringit. Primum eſt omnia myſteria fideique puncta quæ Deus Eccleſiæ ſuæ revelavit, credere.

Secundum reſpicit Sacramenta omnia, reverentiam quâ ea proſequi debemus, diſpoſitiones quibus cum ea recipere debemus, & tempus quo ad ea accipienda tenemur.

3°. Denique continet præcepta moralia quibus obtemporare debemus, & quæ eadem ſunt ac ea quæ Lex Moſis complectebatur, ſed quæ Jeſus Chriſtus ipſe clariùs nobis explicare voluit, quemadmodum ea expoſuit in Contione quam in Monte habuit (*n*).

(*n*) *Matth. 5: 3. & ſeqq.*

Lex Poſitiva humana, vel Eccleſiaſtica, vel Civilis eſt. Lex Eccleſiaſtica à Lancelot his verbis definitur: *Eſt . . . jus Canonicum, quod Civium actiones ad finem æterna*

Digitized by Google

Quoad Leges Eccleſiaſticas quæ ad diſciplinam tantùm ſpectant ; proculdubio poſſunt, atque etiam aliquando debent immutari, cùm id Eccleſiæ commodum poſtulat ; atque etiam uſu contrario legitimè præſcripto abrogari poſſunt.

Leges iſtæ fideles omnes per conſcientiam adſtringunt, juxta hoc Servatoris verbum, (b) *Si autem Eccleſiam non audierit ; ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.* Quod perfectiſſimè probatum reperitur à tribus Canonibus quos in margine indicamus (c).

(b) *Matth.* 18: 27.

(c) *Can.* violatores. 5. *& Can.* Hac conſona 13. 25. *q.* 1. *& Can.* Si quis. 18. 25. *q.* 2.

Lex poſitiva humana, quæ Civilis vocatur, ea eſt quæ à Principe ſancitur ; Sed ut valida ſit atque adſtringere poſſit, oportet 1°. ut cum Lege naturali congruat, nihilque manifeſtò injuſtum contineat. 2°. ut commune commodum ſit ejus objectum : 3°. & ut legitimè promulgata fuerit. Tunc ad illi obtemperandum conſcientiâ tenemur, ut deinceps probabimus.

Hæ Principum Leges planè neceſſariæ ſunt ad ſapienter gubernandas & conſervandas ſuas Ditiones, quæ alioquin continuò in perturbatione, in tumultuatione & confuſione reperirentur, adeò magna eſt hominum malignitas & inconſtantia.

De Legibus Romanis privatim verba non faciemus, quia in Gallia auctoritate non pollent, niſi quatenus congruunt cum æquitate naturali, & Edictis, Declarationibus ac Conſtitutionibus noſtrorum Regum, quæ nobis ſunt inſtar Legum, ſicut Conſuetudines noſtræ in regionibus ubi morum & civilium inſtitutorum Codex viget.

Nullus Legiſlator majorem auctoritatem Legibus ſuis conciliare poteſt, quàm cùm exemplum Populis ſuis præbet iis ſe ſe conformando ; quandoquidem ut ait Sanctus Gregorius Magnus, bona exempla multò meliùs quàm verba ſuadent : hanc etiam agendi rationem ſequuti ſunt, Licurgus, Zeleucus, Ageſilaüs, Theopompus, Themiſtocles, Alexander, Auguſtus, multique alii ſupremi Principes.

CASUS PRIMUS.

CLERICI multi, agitata quæſtione, num quædam Legis antiquæ præcepta dentur, quæ Chriſtiani poſſint, aut etiam debeant obſervare ? Alii affirmarunt, alii verò negarunt ; omneſque Sancti Thomæ auctoritate nitebantur. Quænam eſt vera hujus Sancti hac de re doctrina ?

RESPONS.

Tria præceptorum antiquæ Legis genera cum Sancto Thoma diſtinguenda ſunt, nempè moralia, ceremonialia & judicialia. Præcepta moralia, id eſt, ſecundum Sanctum Thomam, præcepta quæ jure naturali nituntur, æquè ſub nova Lege, ac ſub antiqua, adſtringunt, nec abſque peccato obſervari non poſſunt. Verùm eadem non eſt ratio reſpectu præceptorum ceremonialium, omnia enim Judæorum præcepta totidem publica erant teſtimonia fidei, quam habebant in Meſſia quem expectabant, & qui ex Virgine naſciturus erat. Quamobrem ut Chriſtiani credunt hunc divinum Meſſiam in mundum veniſſe, & in omnibus Incarnationis ſuæ myſterium adimpleviſſe ; nullum præceptum ceremoniale Legis antiquæ obſervari poſſet, quin fidei Chriſtianæ damnum inferretur, ideoque abſque crimine. *Sicut igitur*, inquit Sanctus Thomas, (d) *peccaret mortaliter, qui nunc ſuam fidem proteſtando diceret, Chriſtum naſciturum, quod antiqui piè & veraciter dicebant ; ita etiam peccaret mortaliter, ſi quis nunc ceremonias obſervaret, quas antiqui piè & fideliter obſervabant.*

(d) *S. Thom.* 1. 2. *q.* 10. *art.* 4. *in corp. ex S. Aug. l.* 19. *contra Fauſtum c.* 16. *poſt med.*

Ad præcepta judicialia quod attinet, conſtat, eorum obligationem perpetuam non fuiſſe, ac per Meſſiæ adventum deſiiſſe. Verùm quemadmodum ad ſignificandum Meſſiam venturum præcipuè conſtituta non erant, ejus adventu ita deleta non ſunt, ut etiamnum abſque peccato obſervari non poſſent, ſi quidam Princeps iis vim Legis daret, modò eo conſilio non præciperentur, ut efficaciam ſuam ab antiquæ Legis inſtitutione deſumerent. Tale enim conſilium peccatum mortale foret, non modò reſpectu Principis qui ea præcepiſſet ; verùm etiam reſpectu eorum qui illa hoc animo obſervarent. Talis eſt de quæſtione propoſita Sancti Thomæ doctrina (e) ; *Judicialia præcepta non habuerunt perpetuam obligationem*, inquit Sanctus ille, *ſed ſunt evacuata per adventum Chriſti ; aliter tamen, quàm ceremonialia ; nam ceremonialia adeò ſunt evacuata, ut non ſolùm ſint mortua, ſed etiam mortifera obſervantibus poſt Chriſtum, maximè poſt Evangelium divulgatum : præcepta judicialia ſunt quidem mortua, quia non habent vim obligandi ; non tamen ſunt mortifera, quia ſi quis Princeps ordinaret in regno ſuo, illa judicialia obſervari, non peccaret ; niſi fortè hoc modo obſervarentur, vel obſervari mandarentur, tanquam habentia vim obligandi ex veteris Legis inſtitutione ; talis enim intentio obſervandi eſſet mortifera.*

(e) *Idem* 1. 2. *q.* 102. *art.* 3. *in corp.*

CASUS II.

PONTIFEX Summus Legem ſancivit per Conſtitutionem Romæ publicatam & affixam, quæ punctum diſciplinæ præfinit reſpectu omnigenorum Canonicorum, qui in pluriſque à præcipuis Europæ Ditionibus reperiuntur. Canonici Burdigalenſes, quibus Conſtitutionis illius exemplar Romà miſſum eſt, illi ſe ſubjicere recuſant ; Num peccant ?

RESPONS.

Equidem publicatio Legis eſt conditio ejus naturæ ita propria, ut abſque ea eos, pro quibus facta eſt, obligandi vim non habeat. *In iſtis temporalibus Legi-*

mulgetur.

Uſus iſte nititur recta ratione, quæ vult, ut cùm Eccleſia per tam magnum numerum Ditionum, Provinciarum & Nationum Chriſtianarum, à Roma longiſſimè diſſitarum, extendatur; ejus Legum promulgatio in unaquaque harum variarum Regionum fiat, congruenter cum uſu qui in ea viget: cùm promulgationis formula ex uſu ordinanda ſit, quandoquidem à Jure non determinatur. Ac revera, ſæpè contingere poteſt, ut talis Lex non conveniat cuidam Eccleſiæ peculiari, aut cuidam Regno quod conſuetudines, jura & privilegia contraria habebit; & hoc in caſu mens Pontificis non ſit abrogandi has conſuetudines atque illos uſus, cùm bonis moribus non adverſantur; Quod eò magis rationi congruum eſt, quòd conſtet Summos Pontifices ſat amplam cognitionem habere non poſſe, ut ad ſingula hæc omnia ſe ſe extendere poſſit.

Hac in re nihil dicimus quod cum deciſione ipſa Bonifacii VIII. non quadret (c): Hic enim Pontifex declarat Conſtitutiones canonicas nullomodo derogare locorum conſuetudinibus ac ſtatutis, cùm æqua ſunt, neque etiam juribus privatis perſonarum: En ejus verba; *Quia tamen locorum ſpecialium & perſonarum ſingularium, conſuetudines & ſtatuta,* [*cùm ſint facti & in facto conſiſtant*] *poteſt* [Rumanus Pontifex] *probabiliter ignorare: ipſis, dum tamen ſint rationabilia, per conſtitutionem à ſe noviter editam* [*niſi expreſsè caveatur in ipsâ*] *non intelligitur in aliquo derogare.*

(c) *Bonif. VIII. in cap.* licet 1. *de conſtitut. in* 6

Indè ſequitur, quòd, cùm Bulla, aut Conſtitutio, de qua in quæſtione propoſita mentio fit, in Gallia auctoritate Regia recepta & promulgata non fuerit; Canonicos Burdigalenſes ſub pœna peccati non adſtringat, ideoque in antiquo ſuo uſu perſtare poſſe, dummodò nec juſtitiæ, nec bonis moribus adverſetur.

CASUS III.

Cum Rex tuliſſet legem æquam à populo perfectè notam, Hubertus pergit facere ea quæ adverſantur ejus præceptis, aut prohibitionibus ſub ſeveriſſimis pœnis latis; & contendit ſe nullomodo ad Legi obtemperandum per conſcientiam teneri, uſquedum in formulis conſuetis promulgata fuerit, Nonne errat?

Respons.

Hubertus hac in re non errat: Nulla Lex enim per conſcientiam adſtringere poteſt, ſi iis, pro quibus lata fuit, non innoteſcat, ſicut ex his verbis Legis paret (d); *Leges ſacratiſſimæ, quæ conſtringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent: ut univerſi præſcripto earum manifeſtiùs cognito, vel inhibita declinent, vel permiſſa ſectentur.* Lex autem ſat nota non exiſtimatur, niſi per ejus promulgationem. Ergo nemo ad ejus præceptis aut prohibitionibus obtemperandum tenetur, niſi poſtquam ſecundum formulam ſolitam publicè ejus promulgationem propriis auribus accipiant, cùm ſatis ſit ut eam noverint ope eorum qui illius promulgationis teſtes fuere, aut qui eam promulgatam ab aliis audiverunt, ſicut idem Doctor Angelicus habet his verbis (f); *Illi coram quibus Lex non promulgatur, obligantur ad Legem obſervandam in quantùm in eorum notitiam devenit per alios, vel devenire poteſt promulgatione facta.*

(d) *Leg.* Leges. 9. *Cod. de legibus & conſtitut. Principum & Edictis. l.* 1. *tit.* 14.

(f) *Idem ibid. ad* 2.

Rursùs obſervandum eſt, nequidem ſufficere ut Lex humana promulgata fuerit; ſed præterea neceſſe eſſe, ut recepta fuerit ab iis quibus data eſt; hoc eſt, ut tota Societas, vel ſaltem maxima pars, atque qui ſaniorem mentem habent, eam acceperint. Talis eſt ſententia Cardinalis Tolet. Ratio eſt, quod ſuſpicandum ſit, Legislatoris mentem non fuiſſe ullam Legem ſanciendi, niſi publici commodi cauſa. Cum autem tota quædam Societas, vel ſaltem maxima aut ſanior pars Legi ſe ſe opponit; indè judicandum eſt, hanc Legem publico commodo adverſari, ac ideò illam per conſcientiam non adſtringere. Theologi & Philoſophi hanc ſententiam admittunt, & illud eò verius eſt, quòd contingere poſſit ut Lex quædam Legislatori æqua videatur, quæ tamen populo nocebit, aut cujus praxis impoſſibilis erit; ut facillimè ex innumeris Legibus agnoſci poteſt, quos Legislatores utiliſſimas judicaverant, & quas eorum ſucceſſores attamen ut ſubditis ſuis noxias, abrogarunt; ſicut obſervat Sanctus Thomas (g); Quæ cauſa eſt cur Gratianus dicat (h); *Leges inſtituuntur, dum promulgantur: firmantur, cùm moribus utentium approbantur. Sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullæ Leges hodiè abrogatæ ſunt; ita moribus utentium ipſæ Leges confirmantur.*

(g) *Idem* 1. 2. *q.* 97. *art.* 1. *in corp.*

(h) *Gratian.* §. Leges. *diſt.* 4.

Ut hanc materiam magis adhuc elucidemus, addemus reſpectu promulgationis Legis cujuſdam; quòd, cùm Lex ſpectat ad Regnum longè latèque expanſum, non ſufficiat ut in urbe, quæ ejus caput eſt, promulgetur; ſed præterea neceſſe ſit, ut in omnibus Provinciis ab ea remotis etiam promulgetur. Id etiam in Gallia ad praxim accuratè revocatur, ubi Lex non adſtringit niſi eos qui jus petunt a Supremis Senatibus in quibus promulgata & comprobata fuit. Talis eſt etiam uſus aliarum Ditionum Civilium; quod adhuc verius videtur reſpectu Legum Eccleſiaſticarum, quæ univerſum orbem Chriſtianum adſtringunt: Licet enim Romæ promulgatæ fuerint, vel in urbe ubi Concilium œcumenicum habitum eſt; id non ſufficit, ut veniant ad notitiam omnium fidelium qui in variis Mundi Regnis reperiuntur; Atque juxta hanc ſententiam, quemadmodum jam indicavimus in deciſione præcedenti, in Gallia non obtemperatur Conſtitutionibus Romæ latis, niſi poſtquam ſecundum formulas hoc in Regno conſuetas, promulgatæ fuerunt (i).

(i) *Joan. Cabaſſut. notis can. theor.* [illegible]

CASUS IV.

Victor, Supremus Princeps, edoctus eſt innumera mala & flagitia in Ditione ſua regnare.

Au

Digitized by Google

conſcientiæ non teuetur, quia earum praxis impoſſibilis foret. Ejus ratio quam reddit Sanctus Thomas *(a)*, eſt, quod Leges accommodandæ ſint non modò uſibus ac moribus populorum, in quorum generatim conſideratorum commodum, Legislator eas ſancire debet; verùm etiam conditioni, viribus & infirmitati eorum pro quibus ſancitæ ſunt. Omnia autem mala quadam in Ditione inhiberi nequeunt, cùm malitia & infirmitas hominum id non ſinat. Sat igitur eſt Principi ut adhibeat Leges ad inhibenda flagitia maxima & ſocietati civili ſummoperè noxia, & ea quibus major pars hominum abſtinere poſſunt, qualia ſunt cædes, furta, ſacrilegia, aliaque ſimilia. *Lege humana non prohibentur omnia vitia, à quibus virtuoſi abſtinent*, ait Doctor Angelicus, *ſed ſolùm graviora, à quibus poſſibile eſt majorem partem multitudinis; & præcipuè, quando ſunt in nocumentum aliorum, ſine quorum prohibitione ſocietas humana conſervari non poſſet, ſicut prohibentur Lege humana, homicidia & furta & hujuſmodi.*

(a) S. Thom. 1. 2. qu. 96. art. 2. in corp.

Hæc ſententia adhuc confirmari poteſt alio ratiocinio Sancti Thomæ *(b)* qui de infidelitate loquendo, dicit hominum gubernationem imitari debere Dei regimen, à quo originem ſuam ducit, juxta hoc Sapientis verbum *(c)*; *Per me Reges regnant & Legum conditores juſta decernunt.* Deus autem, licet Omnipotens ac Summè Bonus, permittit tamen ut maxima mala in mundo fiant, quæ impedire poſſet, ſi abſolutè vellet, & attamen non impedit, ne alia majora eveniant; vel ne ea mala impediendo, id majoribus bonis impedimento eſſet. *Humanum regimen* [ait Sanctus ille Doctor] *derivatur à Divino regimine; & ipſum debet imitari. Deus autem quamvis ſit omnipotens & optimus, permittit tamen aliqua mala fieri in univerſo, quæ prohibere poſſet; ne eis ſublatis, majora bona tollerentur; vel etiam pejora mala ſequerentur.* Undè cum illo Sancto colligendum eſt, inter homines, eos, qui ad Leges ſanciendas conſtituti ſunt, juſtam habere rationem, quædam mala tolerandi, ne atrociora eveniant, aut ne quibuſdam bonis impedimentum afferant: quod congruit cum doctrina magni Sancti Auguſtini, cujus auctoritate S. Thomas nititur: *Sic ergo*, Hæc eſt ejus concluſio, *& in regimine humano illi qui præſunt rectè aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur; vel etiam ne aliqua mala pejora incurrantur, ſicut Auguſtinus dicit in L. de ordine*: „ Auſer meretrices de rebus humanis, turbaveris omnia libidinibus.

(b) Idem 1. 2. q. 10. art. 11. in corp.

(c) Proverb. 8.

CASUS V.

NARCISSUS ſæpè Principis Legem quandam, quæ tantummodò pœnalis eſt, violavit. Num hac in re mortaliter peccavit, ſi ex ejus verbis appareat Legislatoris mentem fuiſſe ſubditos ſuos ad eam obſervandam, ſub pœna peccati mortalis, obligandi?

RESPONS.

Ad hanc quæſtionem dirimendam, ſciendum eſt, mentem Legislatoris, quantumvis ſuprema ſit ejus poteſtas, conſulendam non eſſe, ut cognoſcatur num Lex ſub pœna gravis, vel levis peccati, adſtringat. Cùm enim Lex plurimùm ad bonum publicum confert, ſemper ſub pœna peccati mortalis obligat, licet etiam mens Legislatoris non eſſet, ut ita obligaret: Et è contra ſi Lex ejus non ſit momentùmmodò ſub pœna peccati venia digni, præciperet aut prohiberet. Igitur nec ex mente ejus qui Legem ſancivit, nec ex verbis quibus eam ſanciendo uſus eſt, verùm ex majori ſeu minori Legis ipſius momento, judicandum eſt de qualitate peccati quod committitur, eam tranſgrediendo. Cæterùm hanc in rem operæ pretium eſt obſervare, cavendum eſſe ne temerè judicetur de Legislatore, quando qualitatem peccati contra ſuam legem commiſſi exprimit. Quapropter ſi Lex quam Narciſſus violavit, parùm ad bonum publicum conferat, quibuſcunque verbis ſcripta ſit, ejus peccatum tanquam venia dignum ſolummodò conſiderandum eſt.

Cœterùm, quemadmodum in ſpecie propoſita de Lege pœnali mentio fit, ut hæc materia planè dilucidetur, addere debemus, cùm Lex aliquid ſub pœna mulctæ prohibet, eam tranſgrediendo peccatum non vitari, quamvis ad eam ſolvendam parati ſimus. Niſi Lex iſta pœnalis ſit, *mixtè disjunctivè*, ut ſi ferret, talem rem faciendam eſſe, ſin minùs mulctam eſſe ſolvendam. Cùm enim pœnalis eſt ſolummodò *mixtè disjunctivè*, ut ſi haberet, tale quid ſub pœna talis mulctæ faciendum eſſe; eam violare non licèt, ſimulando ſe mulctam ſolvere velle. Etenim ad illi obtemperandum tenemur; ita ut eam violando peccemus; præterquam quod ad mulctam ſolvendam nos exponimus. Sic Doctus ætatis noſtræ Theologus de eâ re judicavit. *(d)*

(d) De Sainte Beuve tom. 1. caſ. 105.

CASUS VI.

AMEDEUS, ſupremus Princeps, Legem in Dictionis ſuæ bonum publicum ſancivit. Num ipſe Legi ſuæ ſubjicitur?

RESPONS.

Ut hæc quæſtio decidatur, neceſſariò diſtinguendum eſt: Etenim Legi cuidam duobus modis diverſis ſubjici poſſumus. Primò, in eo quod ſpectat ad vim adſtringendi quam Lex habet, hocque ſenſu Amedeus, nec ullus alius Princeps illi ſubjicitur. 1°. quia dici nequit, eum ſeipſum adſtringere poſſe; quod tamen eſſet, ſi hoc modo Legi ſuæ ſubjiceretur; cùm omnis Lex efficaciam ſuam ex altero principio, niſi ex ipſius Principis, qui eam ſancivit, auctoritate, non ducat. 2°. quia cum ſupremus Princeps nullum ſuperiorem habeat ad Legem obſervandam cogi nequit. *Princeps dicitur eſſe ſolutus à Lege, quantùm ad vim coactivam*, ait Sanctus Thomas *(e)*, *nullus enim propriè cogitur à ſe ipſo: Lex autem non habet vim coactivam, niſi ex Principis poteſtate. Sic igitur Princeps dicitur eſſe ſolutus à Lege; quia nullus in ipſum poteſt judicium condemnationis ferre ſi contra Legem agat.* Atque hoc ſenſu intelligenda eſt Lex quæ dicit *(f)*, *Princeps Legibus ſolutus eſt.*

(e) S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 5. ad 3.

(f) Leg. Princeps. *31. ff. de Legibus Senatuſque Conſultis. l. 1. tit. 3.*

Secundus modus quo Legi cuidam ſubjici poſſumus, directè Legis objectum reſpicit; hoc eſt, bonum quod imperat, vel malum quod vetat: Hocque ſenſu dicendum eſt, Amedeum, omnemque alium Principem in foro interiori Legi ſuæ propria ſua voluntate ſubjici. . . . . *Sed quantùm ad vim directivam Legis*, addit Doctor Angelicus, *Princeps ſubditur legi propria voluntate, ſecundum quod dicitur, extrà. de conſtitutionibus. Cap.* „ Cùm „ omnes *(g)* quod quiſque juris in alterum ſtatuit, „ ipſe eodem jure uti debet, *& Sapientis (h) dicit aucto-*

(g) Innoc. III. in d. cap. Cùm omnes. *6. de conſtitut.*

(h) Scilicet Cato in diſt. moral. ut notat Contius.

Digitized by Google

&c.

Quamobrem cùm dicitur Principem eſſe Lege ſuperiorem, hoc intelligendum non eſt, niſi de poteſtate quam habet eâ ſolvendi, vel eam immutandi, quando illud ad bonum & commodum publicum conferre judicat. *Eſt etiam Princeps ſupra legem*, inquit Sanctus Thomas, *in quantùm, ſi expediens fuerit, poteſt legem mutare & in ea diſpenſare pro loco & tempore.*

CASUS VII.

JUVENALIS, videns quòd Lex æqua, quam ejus Princeps ſancivit, & quam, ut obſervaretur, per totam Ditionem ſuam promulgandam curavit, à maxima ejus ſubditorum parte non obſervatur; contendit per conſcientiam ſe non teneri ad illam obſequendam, eamque abſque peccato violare poſſe. Quæritur an non erret, hancque Legem tranſgrediendo, peccet?

RESPONS.

Ut ad hanc objectionem reſpondeamus, dicendum eſt, 1°. Legem uſu contrario abrogatam, non ampliùs obligare; *Rectiſſimè etiam illud receptum eſt*, ait Lex (c); *ut Leges non ſolùm ſuffragio Legiſlatoris; ſed etiam tacito conſenſu omnium per deſuetudinem abrogentur.* Multæ aliæ Leges idem dicunt (d). 2°. Licet ille qui legem ſancivit jus habeat obligandi eos qui ſibi ſubjiciuntur ad eam obſervandam, cùm tamen poteſtate ſua non teritis ſancivit, & quæ in poſterum obligare deſierunt, cùm uſus contrarius vicerit (e).

(c) *Leg.* De quibus. 32. *in fin. ff. de legibus, &c.*

(d) *Leg.* Præter. 20. *ff. de novi o-*

(e) *Can.* Pronunciandum 1. *Can.* Regiones 3. & *paſſim de conſecrat. diſt.* 3.

CASUS VIII.

CHAUMUNDUS parricidium occultum commiſit. Lex datur in regione quam incolit, quæ fert, eos, qui tale crimen patraverunt, ipſo facto omnibus ſuis bonis in commodum hæredum defuncti orbandos eſſe. Chaumundus poteſt-ne illæſa conſcientia bona ſua ſervare, iiſque ſicut antea frui, poſthabita Lege quæ contrarium imperat?

RESPONS.

Regulariter loquendo, leges pœnales ejuſmodi pœnas reis ſolummodò minitantur; ideòque ad eas ſubeundas per conſcientiam non tenentur, antequam ad eas ſolvendas ex Judicis ſententia damnati fuerint (*f*). Undè colligendum videtur, in ſpecie de qua agitur, Chaumundum ad Legem in ſeipſum adimplendam non teneri, ſibi pœnam latam applicando, antequam Judex ea de re pronuntiaverit, niſi Lex illa verbis diſertis ac claris contrarium exprimat. Tunc enim dubium non eſt, quin ad pœnas luendas teneretur, quemadmodum evinci poteſt exemplo Legis Eccleſiaſticæ, de qua alibi verba fecimus, quæ adſtringit omnes Beneficiarios, qui Preces divinas non recitant, ad Beneficiorum ſuorum fructus reſtituendos, quin opus ſit ut ulla ſententia feratur, quæ eos ad hanc reſtitutionem condemnet.

(*f*) *Leg.* 42 *ff. de pœnis l.* 48. *tit.* 19.

LIBER AMATORIUS.

Vide LIBRI PROHIBITI.

LIBRI PROHIBITI.

VOx *Liber* etymologiam ſuam ducit à voce Latina, quæ ſignificat philyram ſeu ſecundam ulmi vel alius arboris pelliculam, quæ antiqui utebantur ad ſcribendum, antequam charta inventa fuiſſet. *Liber eſt interior tunica corticis*, ait celebris Auctor; *undè eſt ſcriptores à libris arborum Librarios vocaverunt.* Et rursùs, *Liber corticis pars interior, dictus à Librato cortice; id eſt ablato. Eſt autem medium quiddam inter corticem & lignum* (*g*).

Liber vocatur, volumen compoſitum è pluribus foliis, variiſque partibus, quas ii qui libros compingunt vocant nervos, dorſum, exteriorem ſuturam, frontem, caudam, foliorum ſecturam, & tegmen. Libri dantur qui vocantur, *in folio*, nempè maximi: alii, qui ſenſim imminuuntur, vocantur, *in quarto, in octavo, in duodecimo, in decimo ſexto, in decimo octavo, in vigeſimo quarto, & in trigeſimo ſecundo.*

Innumeri Libri diverſi in mundo reperiuntur; nec mirandum eſt. Nam ſemper ſcripti ſunt libri, & ſemper ſcribentur, juxta hoc Sapientis dictum (*h*), *Faciendi plures libros nullus eſt finis.*

(*g*) *S. Iſidorus l.* 6. *etymolog c.* 13. *& l.* 17. *c.* 7.

(*h*) Eccleſ. 12.

quarum cognitio neceſſaria eſt ut ad vitam æternam perveniamus.

Innumeri alii libri præſtantes dantur, qui complectuntur ea quæ Sancti Patres, aliique Auctores Eccleſiaſtici de Religione docuerunt, tam quoad fidem, quàm quoad mores; & ea quæ Concilia decreverunt congruenter veritatibus fidei, in Verbo Dei ſcripto, aut in Traditione, quæ eſt verbum Dei non ſcriptum reperiendis. Verùm, quemadmodum homo naturâ ſemper proclivior eſt ad malum quàm ad bonum, multò plures libri mali, aut inutiles dantur, quàm boni.

His de libris malis agitur in hoc Titulo, ubi oſtendimus auctoritatibus maximè reverendis, qua cum cura verus Chriſtianus eorum lectionem vitare debeat, propter exitioſos effectus quos producunt in animo & corde eorum qui eos legunt, cum voluptate, aut curioſitate, aut abſque æqua neceſſitate quæ nitatur conſilio ex iis quæ bona ſunt fructum præcipiendi, ea verò quæ in illis mala reperiuntur, confutandi, aut rejiciendi.

Hanc æquam neceſſitatem ſupponendo, per tria vel quatuor priora Eccleſiæ ſæcula nullos Canones reperimus, qui prohibuerint lectionem librorum Ethnicorum ac Hæreticorum, quos legere etiam neceſſe erat ad pernicioſam doctrinam quam continebant deſtruendam. Plerique etiam Patres ejuſmodi libros attentè legerant, cùm eos alioquin confutare non potuiſſent.

Prima libros Gentilium legendi prohibitio facta fuit an. 400. in Concilio Carthaginenſi. Quod ad libros Hæreticorum attinet, Eccleſia eorum lectionem non prohibuit; verùm quiſquis eos legere, aut iis abſtinere poterat, prout prudentia chriſtiana ipſi dictabat.

Octavo ſæculo Summi Pontifices decreverunt, ut omnes libri hæretici comburerentur. In poſterùm etiam editus eſt Catalogus omnium librorum ab Inquiſitione Hiſpaniæ prohibitorum an. 1558. Exemplum quod ſecutus eſt an. 1559. Cœtus Inquiſitionis Romanæ expreſſo Pauli IV. mandato, cui ejus Succeſſores multùm adjecerunt, in numerum librorum prohibitorum referendo omnes eos quorum doctrina non modò fidei & bonis moribus adverſabatur; ſed etiam eos qui aliquid Ultramontanorum juribus animo præceptis, circa puncta meræ diſciplinæ, contrarium complectebantur. Hujuſcemodi Catalogum Romæ an. 1683. jubente Innocentio XI. editum habemus, qui continet *Appendicem* uſque ad an. 1696., volumen eſt in duodecimo 393. paginarum, quarum multæ plus quàm 40. genera Operum à Tribunali Inquiſitionis damnatorum continent; quo in volumine plurimi præſtantes libri in prohibitione generali implicantur. Tales ſunt Liber *de Schiſmate* Cardinalis Zabarellæ, qui in eo æquos Pontificis poteſtati fines conſtituit. Opera D. De Launoi; plura volumina Hiſtoriæ Patris Maimbourg; Inſtitutio ad Jus Eccleſiaſticum à D. Abbate Fleury: pluresque etiam Theſes à Procuratore Facultatis Theologiæ Pariſienſis approbatæ, ac in Sorbona nemine ſe interponente propugnatæ. Verùm hi omnes Catalogi [in Gallia] nullum locum habent [:], ubi quicquid Româ proficiſcitur, abſque Codicillis à Rege impetratis, in acta publica ſupremorum Regni Senatuum relatis, non accipitur.

Hoc in titulo de tribus librorum prohibitorum generibus ſolummodò verba facere animus eſt, nempè 1°. de iis qui ad Hæreticos pertinent. 2°. de iis qui tractant de arte divinandi, variiſque agendi rationibus ſuperſtitioſis, quibus harioli utuntur. 3°. denique de iis qui ad cor, moreſque puros corrumpendos ſpectant, quales ſunt libri fabularum obſcœnarum, cantilenarum inhoneſtarum ac indecorarum; Narrationes fabuloſæ & amoris artes, Comediæ, aliique ejus naturæ libri, quorum ſumma illis, qui in iis legendis delectantur, non niſi ſummoperè noxia eſſe poteſt; ideòque quorum lectio abſolutè interdicenda eſt fidelibus, utpotè illecebræ impudicitiæ, quæ ipſis non minùs periculoſæ ſunt, quàm imagines, & picturæ inhoneſtæ.

CASUS PRIMUS.

THOMAS, eruditus Doctor, & Parochus urbis Aleſiæ, ubi ſunt adhuc multi Calviniſtæ, quibuſcum, de iis quæ ad Religionem ſpectant, ſæpè colloqui tenetur, jam à longo tempore legit libros Calvini multorumque Religionis, quæ ſe Reformatam dicit, Miniſtrorum, eo conſilio ut de eorum opinione penitùs erudiatur, eorumque converſioni conſulat. An eos libros legere poteſt, quin à Summo Pontifice, vel à ſuo Epiſcopo licentiam eos legendi obtinuerit?

RESPONS.

mi. c. 17.

(b) Colloc. Andegav. Menſis Maji 1713. p. 128.

FIRMINUS, ſimplex Sacerdos, quadam in Eccleſia Parochiali ſedes habens, conſilio controverſiam addiſcendi, multos libros hæreticos, quos habet, legit, quamvis eos legendi veniam à Summo Pontifice non obtinuerit, & ſolummodò cum Epiſcopi ſui licentia. An hoc reſpectu tuta eſt ejus conſcientia?

RESPONS.

Galliæ Epiſcopi permanſerunt in poſſeſſione in qua ſemper fuerunt, iis quibus placet concedendi veniam legendorum librorum hæreticorum. Quam ob rem exiſtimamus Firmini conſcientiam tutam eſſe, bono conſilio libros hæreticos legendo cum licentia quam ejus Epiſcopus ei dedit, & neutiquam neceſſe eſſe ut Summi Pontificis veniam imperret. Talis eſt deciſio Docti Theologi, olim Sorbonæ Profeſſoris (c), quem Auctor Collocutionum Andegavi laudat & ſequitur (d).

(c) De Sainte Beuve Tom. 3. caſ. 95.

(d) Colloc. Andegav. Menſis Maji 1713. p. 128.

CASUS III.

CAROLUS quoſdam Chiromantiæ & Pyromantiæ libros habet, quos abſque ullo iis utendi conſilio ſervat, ſed ſolummodo ex deſiderio ea quæ continent cognoſcendi, vel ob meram curioſitatem, quia ejuſmodi Libri rariſſimi ſunt. Num eos illæsà conſcientià ſervare poteſt, cùm firmum ſit ejus propoſitum iis non abutendi?

RESPONS.

Reſpondemus, Carolum hujuſcemodi Libros ob rationes quas affert, tutà conſcientià ſervare non poſſe. Curioſitas enim ac deſiderium ea quæ continent ediſcendi, à peccato eximi nequeunt; quamvis ejus animus non ſit eos ad ullum malum uſum adhibendi, cùm ejuſmodi lectiones non modò vanæ, verùm etiam periculoſæ ſint, præcipuè juvenibus aciis qui religione & pietate non abundant.

Scriptura nobis præbet egregium exemplum neceſſitatis quæ cogit ad tales libros comburendos. Hoc exemplum reperitur in Actis Apoſtolorum (e) ubi dicitur, quòd, poſtquam Sanctus Paulus concionem habuiſſet, multaque miracula feciſſet in urbe Epheſi, cujus incolæ, teſtante Sancto Hieronymo (f), magicis artibus, omnigeniſque ſuperſtitionibus prorſus dediti erant, quam plurimi homines Evangelio fidem habuerunt, peccata ſua palam confeſſi ſunt, totque malos libros attulerunt ac in ignem apertè projecerunt, ut eorum pretium ad 50000. denarios aſcenderet. hoc eſt, ferè ad 20000. libras pecuniæ noſtræ. *Multi autem ex his, qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros & combuſſerunt coram omnibus*, ait Auctor ſacer, *& computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.* Novi iſti fideles ergo non autumarunt, ſat eſſe ad conſcientiam ſuam in tuto reponendam, iis libris uti nolle, & firmo conſilio ſtare eos non amplius ad ullam malum uſum adhibendi; ſed eos ſpectabant tanquam offenſionis lapidem & periculoſam occaſionem, quæ

(e) *Act.* 19. 19.

(f) *S. Hieron. Præfat. in Epiſt. ad Epheſios.*

conjiciant, ad exemplum primorum fidelium Epheſi, de quibus S. Lucas loquitur, *eoſque* [libros], *ut olim tempore Apoſtolorum factum legimus, comburant.*

tit. 7. de magicis artibus &c.

Concilium Avenionenſe, an. 1594. habitum, ſub Clementis VIII. Pontificatu, hanc in rem non minus accuratum ac ſeverum eſt. (i) En ejus Decretum: *Libros præterea de Aſtrologiâ Judiciariâ tractantes . . . . omninò rejici & extingui mandamus. Libros ſimiliter Geomantiæ, Hydromantiæ & ſimiles, qui divinationes, ſortilegia, ſuperſtitioneſque continent, funditùs deleri comburique præcipimus, pœnis propoſitis, quas Jura & Apoſtolicæ Conſtitutiones infligi debere decernunt.*

(i) *Concil. Avenion. tit. 7. in fine.*

Attamen dici poteſt, quòd, in caſu peculiari de quo in ſpecie propoſita agitur, ſi Carolus ejus eſſet characteris, ingenii ac profeſſionis, ut occaſione datà induceretur ad ea, quæ in illis malis libris continentur, confutanda, concione aut in Tribunali Confeſſionis, ſeu alio modo; vel ſi deſiderium quo ardet ea quæ libri illi complectuntur addiſcendi, nullum alium ſcopum habeat, quàm Religionis contemptores & oſores, ac impios, falſitatum, quæ in iis reperiuntur, convincendi; ipſi licitum foret hoc in caſu eos ſervare ac legere ſolummodò per tempus quod conſilio ſuo neceſſarium eſſet, nec aliter.

CASUS IV.

CASTORIUS, Bibliopola, à multis annis vendit & legendos præbet populo varios libros, quorum ſumma conſiſtit in Fabulis, Narrationibus fabuloſis, & Comœdiis, plenis hiſtoriis amatoriis, locutionibus æquivocis, & occultis amoris artibus, quæ juvenes, omneſque eos qui mediocri tantùm virtute præditi ſunt, ad impudicitiam impellere poſſent. Vir ille, cùm rem religioni habuiſſet, de eâ Confeſſori ſuo verba fecit, qui ad hos omnes libros comburendos eum adſtringere voluit. Sed, quemadmodum perſuaſum non habet, in hoc commercio exercendo mortale peccatum dari; quærit, num illud commercium perſequi non poſſit, ob quatuor rationes ſequentes.

Primò, quia totam horum Librorum editionem, vel eos qui ſibi ſuperſunt, terere aut comburere non poteſt, quin maximum damnum ſibi inferat, ratione habita ad exigua bona quæ poſſidet, & ad neceſſitatem ſibi comparandi undè ſe ipſum, uxorem, liberos ac domeſticos ſuſtentet, cùm ipſi nulla alia via ſit, res ad victum neceſſarias ſuppeditandi.

Secundò, quia præcedentes ejus Confeſſores, qui perſpicaciſſimi habebantur, nullam ipſi hac de re difficultatem objecerunt, quamvis optime rem noviſſent; cùm hujuſcemodi libros tantummodò reſpexerint, tanquam vanæ ac inanis occupationis argumentum, quod peccato mortali arguendum eſſe non autumarunt.

Tertiò, quia omnes hi Libri à Cenſore Regio approbati fuerunt ac confirmati privilegio Principis, qui per totam Ditionis ſuæ Amplitudinem eos Libros edendos ac vendendos permittit.

En præcipua argumenta quibus Caſtorius uti- tur, ut commercium ſuum à culpa eximat, reſpectu librorum, da quibus in ſpecie propoſita agitur. Num coram Deo legitima ſunt?

Respons.

Conſtat Caſtorium libros, de quibus agitur in propoſita ſpecie; nec vendere nec populo legendos præbere poſſe, quin in culpa ſit omnium peccatorum quæ eorum lectio creat; ideoque teneri ad eos comburendos aut deſtruendos, ita ut nunquam in cujuſquam manus venire poſſint. Quod facilè probari poteſt, ex eo quod Eccleſia ſemper hoſce libros ſeverè fidalibus interdixerit, ut oſtendere animus eſt.

Cùm Sanctum Concilium Tridentinum quoſdam è Patribus, qui illud componebant, delegaſſet, ut ad eam tamen revocarent ac pronuntiarent quinam erant Libri quorum lectio damnanda eſſet; varias hanc in rem ſtatuerunt regulas, quibus attendendum erat, ut rectè de re judicaretur. Ecce verba ſeptimæ regulæ (a); *Libri, qui res laſcivas ſeu obſcœnas ex profeſſo tractant, narrant, aut docent, eùm non ſolum fidei, ſed & morum, qui hujuſmodi librorum lectione corrumpi ſolent; ratio habenda ſit; omninò prohibentur: & qui eos habuerint ſeverè ab Epiſcopis puniantur.* Quæ regula, cum reliquis novem quæ eam præcedunt, aut ſequuntur, approbata & confirmata fuit per Bullam expreſſam Pii IV. diei 24. Martii 1564. (b), qui declarat eos, qui ſtatuto adeò ſancto non obtemperant, peccatum mortale committere.

(a) *Ad calcem Concilii Trident. de Libris prohibitis. reg. 7.*

(b) *Pius IV in Bulla* Dominici *apud Philipp. Labb. tom. 14. Concil. Gener. col.* 950.

Innumera alia Concilia quæ Concilium Tridentinum ſequuta ſunt, eamdem interdictionem iterarunt. Sanctus Carolus Borromæus, qui unus è primis ac ferventiſſimis Prælatis in hujus Sancti Concilii Decretis ad praxim revocandis, fuit; in Concilio, quod anno 1576. (c) Mediolanum convocavit, præcipit, ut Parochi accuratiſſimè inquirant de iis qui hujuſmodi Libros habent & legunt: *Indicem manu ſuâ confectum det ..... Libros de rebus obſcœnis, parìmque honeſtis conſcriptos ..... habentium.* eoſque ad Diœceſis Epiſcopum deferant; ut huic diſſolutæ morum licentiæ remedium afferat, eoſque qui in culpa erunt, puniat.

(c) *Concil. Mediol.* 4. *Conſtit. part.* 3. *tit. de viſitatione.*

Concilium Provinciale Burdigalenſe anno 1583. à Gregorio XIII. approbatum, vult etiam ut Parochi & Confeſſores horum periculoſorum librorum lectionem, tanquam lethale venenum, omnigenis perſonis indiſcriminatim interdicant. *Moneantur etiam ſæpiſſimè fideles Chriſtiani à ſuis Parochis & Confeſſariis*, inquit illud Concilium (d), *ut fugiant tanquam virus mortiferum lectionem librorum quorumcumque, qui vel ad artes magicas pertinent, vel obſcœnas & impias narrationes continent; eoſque, ut olim tempore Apoſtolorum factum legimus, comburant.*

(d) *Concil. Burdigal. an.* 1583. *c.* 7. *de magicis artibus & aliis Religioni Chriſtianæ contrariis.*

Concilium Turonenſe eodem anno habitum (e), dicit etiam, *Prohibet hæc Sancta Synodus, ne Libri magicæ artis, Hæreticorum, ſchiſmaticorum, aut ſortilegia, incantationes & curioſas artes docentes, vel ad laſciviam & luxum provocantes; imprimantur, vendantur, legantur, aut retineantur omnino. .... Jubetque ſicubi reperti fuerint, comburantur ſub ejuſdem anathematis pœna, quam ipſo facto incurrent, qui minimè paruerint.*

(e) *Conc. Turon. in fidei profeſſionis formula.*

|

... talis lectio origo ſit morum corruptionis: *Experientiâ compertum eſt, ex lectione Librorum, quibus turpia & obſcœna continentur, morum corruptelam oriri.*

Narbonenſe Concilium anno 1609. habitum (g), ſicut Concilium Turonenſe, decernit Excommunicationem *ipſo facto*, adverſus eos qui tales Libros retinent aut legunt. *Libros .... ex profeſſo de hæreſi & rebus obſcœnis tractantes, aut legi, aut domi retineri prohibemus ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrenda & aliis pœnis à Summis Pontificibus & œcumenicis Conciliis ordinatis.*

(g) *Conc. Narbon. cap.* 3. *de Libris vetitis.*

Omnia hæc ſapientia Decreta perfectè congruunt reſponſo quod Nicolaus I. fecit ad quæſtiones quas Bulgari ipſi propoſuerant (h), quibus declarat, malos eorum libros eſſe comburendos: *Utpote noxii & blaſphemi, igni tradendi:* quia nonniſi bonis moribus corrumpendis idonei ſunt. *Corrumpunt enim, ſicut ſcriptum eſt* (i), *mores bonos colloquia mala.*

(h) *Nicol. I. Reſponſ. ad Conſulta Bulgarorum Reſp.* 103. *apud Labb. tom.* 8. *Conc. General. col.* 547.

(i) 1. *Cor.* 15: 33.

Ac revera, horum Librorum lectio ferè ſemper eſt caſtitatis funeſtus ſcopulus, præſertim juvenibus, quorum affectus excitat ac inflammat, eoſque ſemper ad malum ſollicitat, quibus ſollicitationibus facilè ſuccumbunt, propter lene venenum quod eorum cordibus inſtillat. Ita ut, poſt Patres congregatos in ſecundo Concilio Nicœno, ſub Adriano I. anno 787. habito, (k) dici poſſit, idem judicium de Libris obſcœnis, ac de picturis inhoneſtis, ferendum eſſe; & quemadmodum picturæ, quarum repræſentationes pudori adverſantur, facillimè producunt ideas, quæ ſtatim imaginationem polluunt, & cor eorum, qui iis conſiderandis incumbunt, corrumpunt; pariter Libros pernicioſos, qui vulgò narrationes æquè ingenioſas, ac puritati contrarias, continent, eoſdem effectus ferè certiſſimè producere. *Pictura autem arte*, dicunt hujus Concilii Patres, *ſi in aſpectum turpitudinis quiſpiam uſus fuerit; exerabilis eſt & damnoſa: veluti ſi effigies meretricias & ſpectacula; item molles ſaltanti flexus ...., aut ſi quid his ſimile fuerit, pingat; ſanè opus illud, turpe & noxium cenſebitur ..... de Libris ſimiliter judicandum eſt. Nam, ſi quiſpiam turpes hiſtorias, aut geſta referat; turpis quoque & abjiciendus, & Chriſtianis auribus indignus cenſebitur. .... Intentio enim eſt modus, quorſum ſcilicet artis opus tendat, inſpiciendus; & ſi quidem ad pietatem vergat, admittendum erit; ſi verò ad turpitudinem aliquam, execrandum & rejiciendum.*

(k) *Conc. Nicæn.* 2. *Act.* 6. *apud Labb. tom.* 7. *Concil. general. col.* 827.

Finis dicendi non eſſet, ſi omnia alia argumenta colligere vellemus, quæ referri poſſent, ad eos, qui ſat religionis ac pietatis non habent, ut ab his libris peſte infectis vendendis aut legendis abſtineant, de peccati quod patrant atrocitate, convincendos. Hoc eſt ſolum diſcrimen quod inter utroſque reponi poteſt, nempè eos qui hos libros legunt propriorum ſuorum peccatorum tantummodò reos eſſe, cùm ii qui illos vendunt, coram Tribunali Juſtitiæ Divinæ, omnium peccatorum ab aliis horum librorum lectione patratorum, rationem reddere debeant: cùm conſtet eos illorum peccatorum cauſam ſufficientem eſſe.

Igitur nobis tantummodò ſupereſt, ut ad examen revocemus rationes quas Bibliopola prætexit, de quibus in ſpecie propoſita mentio fit, & quibus, hoc malorum librorum de quibus agitur

com-

Digitized by Google

male adoptatam, & ſitam in urbis regione injucunda, vel incommoda, cùm eam perſonis honeſtis locare non poſſit, pretio quod ex ea percipere deberet, ut ſibi familiæque ad victum neceſſaria comparet; ſub hoc ſpecioſo prætextu eam mulieribus impudicis locare poterit, ut in ea infame ſuum commercium exerceant; vel iis qui in ea ludos aleatorios & forum ludorum à Legibus prohibitorum publicè habere volent. 2°. Vir fenori deditus, cujus omnes opes in Contractibus, ubligationibus, chirographis, & in pecunia mutua cum fenore; eadem ratione ſe ſe excuſabit ab his nominibus vitioſis emendandis, à lucris feneratoriis [raſtituendis,] quæ percepit [:], & à nuntiò commercio ſuo quantumvis injuſto, mittendò. 3°. Vir qui vulgò falſo pondere aut falſo modulo vendit, ſe à peccato eximere autumabit, etiamſi commercio ſuo fraudulento, & populum impunè decipiendo, Juſtitiæ vim inferre non deſinat. 4°. Qui vendunt Libros de Magicis artibus tractantes, dicent ſolummodò, ſe ad eos comburendos non teneri; quia eos comburere non poſſunt, quin exindè iis maximum afferatur damnum, quod impediet quominus ad vitam neceſſaria ſibi comparare poſſint. 5°. Pictor, cujus præcipuæ opes in picturis maximè laſcivis conſiſtunt, ſimilem excuſationem poterit afferre, ac dicere, quòd cùm has infames picturas comburere aut diſcindere non poſſit, quin ad inopiam adigatur, ad id non teneatur. Uno verbo, ad Religionis & ſalutis commodum non ampliùs attendetur, ſolaque utilitas temporaria ubique vincet, ſi prima hæc, quam Caſtorius affert, ratio valeat.

Secunda ratio minùs adhuc digna eſt cui reſpondeatur. Nam 1°. ſi tot pravi Morales Theologi adeò apertè Simoniæ, fenori, vindictæ, plurimiſque aliis flagitiis, faverunt, an quadam cum ſpecie veritatis affirmari poteſt, omnia hæc crimina toleranda eſſe. Nimiò plus notum eſt quot dentur ignari, qui animabus dirigendis ſe ſe immiſcent; verùm nullum dubium eſt, quin totidem ſint cœci, qui alios cœcos in barathri puteum ſecum præcipites agunt. *Cœci ſunt, & duces cœcorum, Cœcus autem ſi cœco ducatum præſtet; ambo in foveam cadunt*; ſicut Dominus noſter loquitur (*a*): Ipſimet, juxta Prophetæ locutionem, (*b*) damno ſuo, molliculos pulvinos ſupponunt cubito & capiti fidelium, quos malitia, aut ignorantia ſua, decipiunt. *Væ qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite universæ ætatis ad capiendas animas.* 2°. Si iſti Rectores parùm perſpicaces ſæpè abſolvant eos qui etiamnùm in proxima peccati occaſione reperiuntur, aut jam à longo tempore in criminibus conſuetis perſeverant; num propterea dicetur, alios Rectores eorum agendi rationem imitari, pernicioſumque eorum exemplum ſequi poſſe? Num hi peccatores vana ſalutis ſpe indormiendi erunt, dum ſatis habebunt facere vaga & generalia promiſſa pœnitentiam agendi, nec volent vitare occaſiones, de rebus infallibiliter judicandi potestatem [illegible].

(*a*) Matth. 15: 14.
(*b*) Ezech. 13: 18.

Videmus etiam multos Libros variis in Regionibus typis impreſſos cum privilegio Principis, qui multa bonis moribus contraria complectuntur. Epiſcoporum eſt hiſce operibus invigilare, eorumque lectionem impedire auctoritate ſua; de qua poteſtas temporaria agnoſcit ſibi non licere de iis quæ ad fidem moreſque ſpectant, judicare.

Hanc ob rationem, quamvis Comœdi privilegium Regium prætexant, Eccleſia tamen, in magno Conciliorum numero, eos infames ac excommunicatos declarat. Ex privilegio igitur de Libri cujuſdam bonitate judicandum non eſt; ſed ex ejus congruentia cum Sententiis Evangelii, Conciliorum Decretis, traditione & Sanctorum Patrum doctrina.

Quarta ratio tandem, qua Caſtorius à culpa ſe eximere conatur, redit ad primam, cui amplè reſpondimus. Solummodò addimus, inutile eſſe huic Bibliopolæ ſuorum ſodalium exemplum afferre, cùm exemplum, quando damnandum eſt, nulla auctoritate polleat; & iſtud certiſſimè damnandum ſit, quemadmodum ex iis omnibus quæ hucuſque diximus, evidenter patet.

Concludimus ergo, Caſtorium, qui Libros, de quibus in ſpecie propoſita mentio fit, vendit, aut legendos præbet, de ſalute ſua certum eſſe non poſſe, niſi eos comburat aut alio modo deſtruat; ejuſque Confeſſorem ipſum abſolvere, nec ipſi alia ſacramenta adminiſtrare poſſe, ſi eos comburere vel deſtruere recuſet, niſi ejus inobedientia arcana eſſet, eoque publicè rogaret; quo caſu ſemper coram Deo culpandus eſt, & alia ſacramenta quæ recipit profanat. Sed difficile eſt creditu, peccatum talis hominis arcanum unquam exiſtimari poſſe; cùm ejus commercium iniquum publicè fiat, nec ignorari poſſit ab ullo eorum qui quamdam cum eo conſuetudinem jungunt; aut qui ejus nomen initio malorum librorum quos vendit, inſcriptum vident, aut etiam libellis quos publicè affigit, ut Libri illi omnibus innoteſcant. Quam ob rem, credimus, quòd, ut de ſinceritate pœnitentia ac promiſſorum Caſtorii certiores fierent, ejus Parochus, aut Confeſſor, optime agerent, ſi ab eo exigerent, ut commercio adeò damnando palam nuntium mitteret; hoc eſt, ut coram multis perſonis fide dignis, ſe illud facturum declararet: quemadmodum notum eſt id ad praxim revocatum fuiſſe ab uno è præcipuis Pariſiorum Parochis, reſpectu quorumdam Comœdorum Parœciæ ſuæ, qui cùm in lecto lethaliter jacerent, rogabant ut ad Sacramentorum participationem admitterentur.

CASUS V.

IPHIGENIA ſæpè delectatur in legendis fabuloſis Narrationibus in quibus amoris artes admodùm ingenioſæ ac jucundæ deſcribuntur; ſed in quibus etiam dantur locutiones quæ modeſtiam offendunt ac pudorem lædunt. Attamen quemadmodum ca-

Cùm omnes Libri profani, qui ejuſmodi artes continent ac docent, virtuti continentiæ Chriſtianæ prorsùs adverſentur, Iphigenia ad eos libros, de quibus in ſpecie prop- ſita agitur, dilacerandos vel comburendos tenetur. Ratio quam affert, dicendo ejuſmodi lectiones cor ſuum nullo modo afficere, merus eſt error, quo ſanè cupiditati ſuæ ſervire vult. Nam ſtatim atque iis lectionibus delectatur, argumentum eſt certum, ejus cor voluptatem, quam in iis reperit, deguſtare, & licet ejus conſilium non ſit, ea committendi quæ hi pernicioſi Libri eos legentes docent, ſemper verè dici poteſt, ejus cor purum eſſe non poſſe, cum delectatur in colloquendo de rebus pudori adverſantibus. Præterea num ſpondere poteſt, ſe ſemper receſſuram ab actionibus quæ caſtimoniam lædunt, [poſito quòd caſta ſit], dum ad animum iis replendum lubenter ſe ſe exponit?

Hujuſmodi lectiones longè pernicioſiores ſunt, quàm lectiones fabularum à Poetis excogitatarum, quæ tamen Chriſtiano prohibentur, quia voluptas quæ in iis legendis percipitur, vehementer cupiditatem excitat. *Ideò prohibetur Chriſtianus figmenta legere Poëtarum.. quia per oblectamentum inanium fabularum mentem excitant ad incentiva libidinum* (*a*); Hæc ſunt antiqui Canonis verba Iphigenia igitur timere debet, ne gratia, quæ in puris animabus piis exercitationibus incumbere poteſt, dum ejus imaginatio ideis inhoneſtis repleta eſt? Hanc ob cauſam S. Carolus (*b*) in primo ſuo Concilio Provinciali, anno 1565. habito, ejuſmodi lectiones, tanquam bonis moribus contrarias, damnavit: *Qui verò litteras docebunt*, inquit Sanctus ille Cardinalis, *non ſolùm libros indice, Sanctiſſimi Domini noſtri Pii IV. autoritate edito, nominatim vetitos, pueris non interpretentur, aut ab illis legi patiantur: ſed neque etiam alios, quibus obſcœna, vel turpia contineantur.* Eas lectiones etiam adeò pernicioſas exiſtimavit celebris Gerſo (*c*), ut non autumet perſonas iis deditas à peccato mortali facile eximi poſſe. Unde colligit Confeſſorem eos, qui tales Libros habent, ad illos comburendos, aut lacerandos, adſtringere debere. En ejus verba. *Difficile eſt legere libros, moventes ad luxuriam, quin ſit peccatum mortale: & hi, qui eos retinent, deberent compelli per eorum Confeſſores ad comburendos eos, aut lacerandos; ne ipſi, vel alii ampliùs peccarent.* Magni hujus Doctoris ſententia confirmatur exemplo quod nobis præbet Scriptura, ubi dicitur, Apoſtolos eos, qui malos Libros habebant, ad illos comburendos adegiſſe, licet eorum pretium ad magnam pecuniæ ſummam aſſurgeret (*d*). *Multi autem ex eis, qui fuerant curioſa ſectati contulerunt libros & combuſſerunt coram omnibus: & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium* (*e*).

(*a*) *Can. Ideò.* 15. *diſt.*37.

(*b*) *Conſtitut. Eccleſ. Mediol. par.* 1. *tit. de Ludimagiſtr.*

(*c*) *Joan. Gerſon ſerm.* 3. *de Adventu.*

(*d*) *Act.*19.

(*e*) Colloc. Petrocor. tom.5. colloc. 5. q. 1. Colloc. Senon. colloc. 2. q.2.

L I S.

LIS eſt diſſidium duorum vel trium quod judiciorum formulis dirimitur.

Lites quædam in Auditorio judicantur; aliæ dicuntur lites de ſcripto; hoc eſt, lis pronuntiata & tradita Conſiliario, qui inſtruit in provocationem de ſententiâ.

Lites nonnullæ dicuntur ordinariæ & civiles; & aliæ dicuntur extraordinariæ & capitis, quæ inſtruuntur in reum criminis de querelâ.

Lis verbalis eſt vox uſûs forenſis: eſtque inſtrumentum habens narrationem rei geſtæ in quodam negotio, quæ conſignatur ab Actore in Jure, ac alio qui juravit coram Judice. Verbalis nomen ſervavit, quia olim vivâ voce fiebat.

Veris Chriſtianis lis quævis eſt ſummo vitanda ſtudio. Cicero (*f*), ut ut Ethnicus, hanc firmat veritatem, dicens: *Nihil bono viro ac quieto magis convenit, quam abeſſe à civilibus controverſiis.* Et quidem aviditatem facultatis alienæ, quæ cavillationi præire ſolet, ac quæ ſæpiſſimè comitem habet litem, odium, ſimultatem, vindictam, falſum, fraudem, injuſtitiam, & mendacium, ſequitur pœnitentia, paupertas, pudor aut infamia. Summo igitur jure à Deo expetit Eccleſia, in precibus ſuis, concordiam & litium extinctionem: *Extingue flammas litium* (*g*). & Apoſtolus primis dicebat Chriſtianis, ferendam ipſis patienter injuriam & injuſtitiam, quàm litem inferendam in proximum (*h*): *Quare non magis injuriam accipitis, quare non magis fraudem patimini*? Vetus Eccleſia eam ita probavit doctrinam Apoſtolicam & celeſtem ut litigantibus ſacram negaret Euchariſtiam, quæ in ſe habet pacis Auctorem; neque ad ipſas admitteret preces communes, ut his patet antiqui Concilii verbis (*i*): *Ut oblationes diſſidentium fratrum neque in Sacrario, neque in Gazophylacio recipiantur.*

(*f*) Cicero ad Atticum.

(*g*) Hymn. ad Sextum.

(*h*) 1.Cor. VI. 7.

(*i*) Conc. Carth. IV. can. 93. in can. oblationes 2. diſt. 90.

Et quidem quandoque litem gerere perneceſſe eſt ut facultas aut fama defendatur; ſed in eam eſt eundum legitimâ & urgenti neceſſitate premente, & ſervandis cum parte adverſâ omnibus charitatis Chriſtianæ regulis.

De judiciorum formulis & ratione inquirendi hic diſſerendi non eſt animus: Cognitorum eſt ſcientia. At certiſſimè ſunt tot adeoque ab invicem ut vix eas calleat Cognitor peritus decennio exercitii expleto; præterea nova inſtituta, à Principe &

Par'a-

Digitized by Google

Meritò aſſerere licet lites univerſim eſſe mala, à fonte corrupto & venenato ortum ducentia, id eſt, à cupiditate. *Unde bella & lites in vobis*, ait Apoſtolus Jacobus (b)? *Nonne hinc, ex concupiſcentiis veſtris, quæ militant in membris veſtris?* Sanctus quoque Paulus (c) dicit vero Chriſtiano omnes contentiones eſſe fugiendas, quia ſunt omnium origo litium. Et quidem redundant omnia Tribunalia per multis litibus, quarum cauſa eſt ſæpè verbum contumelioſum, honoris error, aut modicum commodum, quod remittere non eſt animus, & quod gerere ſummo eſt exitio.

(b) Jacob. IV. 1.

(c) 2. Tim. II. 23. & 24

Reipsà lites æquo & bono nituntur: ſed ubinam geruntur abſque detrimento aut depravatione charitatis, & ſine vocibus calumnioſis & injurioſis in eos quicum lis eſt. Quot viis iniquis vincitur cauſa? Quot artes, doli & cavillationes adhibentur? Nonnulli Judicis fidem attentant ſollicitationibus potentibus, largitionibus quibus afficiunt ejus conſuetudine familiariter utentes, aut ipſos Judices? Sed qua falsà inſità jam ante menti opinione tractantur peſſimæ lites? Litigioſi eſt in litem iviſſe quamcumque, à qua deſiſtere non eſt animus; & victus tandem Cognitorem infidelitatis, & Judicem integerrimum injuſtitiæ poſcit: Hinc Auctor Gloſſæ, de litigioſis tractans, mirè eos pingit ſic: *Conſueverunt tales diſtemperati eſſe in moribus; ſolent enim eſſe adulatores, proditores & detractores, maledici, invidi, ſcurriles, ad ulciſcendum injurias ſuas prompti* (d). Nam extra ordinem & perraro fateretur litigator ſibi jus fuiſſe dictum: neminem unquam fuiſſe confeſſum audivimus. Ea igitur manifeſtiſſimè comprobant Parochi, cujus meminit quæſitum, ſententiam, & quàm falſa ſit Toxotii propoſitio oſtendit. Verum eſt, nec negamus Chriſtianos veros, in actione litium, ſummo ſtudio, nihil dicere, nihil facere aut ſcribere quod charitatem lædat: ſed heu! quàm rari non amantibus traditæ, dum tantam pauperibus erogaſſe ægrè foret. Tandem virium frequentiſſimum, cujus ne cogitatio quidem inſurgit eſt hoc, Litigatores, qui, renitentes conſcientiæ lumini, lites ſuſceperunt iniquas, ne cogitant quidem de reſarciendo damno, in proximum cavillationibus ſuis illato, & graviter læſos ſe habent quum eos ſummæ cuidam addixit Judex ob impendia, quamvis omnibus Partis adverſæ ſumptibus non æquivaleant.

(d) Gloſſ. in §. ſequitur 2. cod. diſt. 46.

CASUS II.

Cæsarius, vir genere clarus, & amicis præpotens, ſæpe Judices ſollicitat in eorum gratiam, quorum commendatio ipſi fuit concredita, tum in rebus capitis, cùm in negotiis forenſibus. Peccat-ne?

Respons.

Licet quandoque Judices ſollicitare in gratiam reorum, modò ſollicitationes menti Legis non repugnent, nec parti noceant quæ reum urget ad impendia & acceſſiones (e): At non perinde eſt de litibus civilibus: Nam niſi certius ſit jus ejus in cujus gratiam ſollicitatur, lubens adit periculum injuria afficiendi partem adverſam; quum Judex id huic addicat quod illi aufert. Atqui à peccato liber non eſt qui proximo injuſtitiam infert. Cæſarius igitur peccat quoties ſe dicit ſollicitationibus protectorem partis, cujus jus non eſt pernotum: quod tamen non accommodamus ſollicitationibus verbis generalibus conceptis, & quibus Judex compellatur ut diligenter perpendat cauſam, de qua agitur, & jus dicat ad quem pertinere arbitrabitur. Nam æquum eſt Judici commendare ut jus dicere operam det, quum munus imponat. Sed hodiè perraro hiſce ſollicitationibus figitur finis: plerique, qui Judices ſollicitant, nihil non faciunt ut iis perſuadeant jus ſtare ab iis quos protegunt, quamvis de eo nullo convincantur modo.

(e) Alphonſus de Caſtro.

LOCATIO.

Definitur Locatio, *Contractus, quo res, vel perſona ad uſum vel fructum, pretio conceditur* (f); hoc eſt, Pactum, quo, ad certum quodam tempus cujuſdam rei fructus, aut uſus, alicui conceditur, pro quadam pecuniæ ſumma, vel pro quodam alio commodo quod exindè percipitur.

(f) Polman. part. 2. 2. n. 626.

1°. Dicimus, *ad certum quoddam tempus*; quia hoc Pactum perenne eſſe non debet; alioquin à venditionis Pacto non differret.

2°. Addimus, *aut uſus*, ad notandum etiam, differre à venditione, qua dominium cum uſu conceditur, quemadmodum fit *in mutuo*.

3°. Subjungimus adhuc, *aut alicujus alius rei*; nam præter bona, tam moventia quàm non moventia, quæ conduci poſſunt; poſſumus etiam conducere equum, boves, & quidem perſonam, ut ab iis operam neceſſariam percipiamus, numerata quadam pecuniæ ſumma, de qua cum conductore convenimus.

4°. Denique dicimus, *aut pro quodam alio commodo*; quò deſignatur diſcrimen quod inter venditionem & locationem datur: cùm venditio pecunia ſolummodò fiat; & locatio, non modò pecunia, verùm etiam pretio omnis alius rei æquipollentis, quemadmodum obſervatur à Legibus quas in margine indicamus (g).

(g) Leg. Si olei 2. C. & Leg. Si quis 15. § 6. Cod. de locato l. 4. tit. 65.

Hoc

Digitized by Google

ſervitutem cuidam agro impoſitam, quale eſt jus per fundum vicini ſui tranſeundi, ut ad proprium fundum eatur.

Conditiones quinque neceſſariæ ſunt, ut locatio, à parte locatoris, legitima & æqua reddatur.

Prima: ut locator periculum rei quam locat, ut ejus dominus, in ſe trahat; *periculum rei locatæ remanet apud locantem*, ait Priſcus Doctor (*d*) ſi caſum excipias, quo res conductoris culpa periret, aut quando locator cum conductore conveniſſet rei periculum ſuſcipere (*e*).

Secunda: ut locator ad rem locatam reſarciendam, ſartam tectamque curandam, teneatur; niſi conductor convenerit cum locatore, quod iſte ab ea cura eximetur (*f*).

Tertia: ut locator moneat conductorem de vitiis noxiis quæ in re locata reperiri poſſunt; quale eſt vitium equi ſuſpicioſi, vel claudi (*g*), aliàs teneretur ad reſarciendum damnum hôc vitiô conductori illatum, ſive illud vitium noverit, ſive illud cognoſcere neglexerit; quemadmodum enim dicit S. Antoninus (*h*), *In hoc etiam contractu venit culpa levis, cùm gratiâ utriuſque celebretur.* Et dantur etiam quidam caſus, ubi hic contractus cauſam leviſſimam admittit (*i*).

Quarta: ut locator curet, ut conductor re locata per omne tempus de quo convenerunt, fruatur (*k*).

Hæc ultima regula tamen quatuor caſuum exceptionem admittit (*l*).

Primus: quando conductor pretium, quo ſe adſtrinxit, pro uſu rei quam conduxit, (*m*) locatori non ſolvit: quâ in re attamen Conſuetudo locorum obſervanda eſt.

Secundus: quando res locata neceſſaria ſit locatori (*n*), cujus, verbi gratia, domus corruit, & cui opus eſt domo quam elocavit ut in ea habitet, quo in caſu, ut in ſequenti, ad conductoris damnum reſarciendum tenetur, niſi contrarium expreſſim in quadam locationis clauſula ſcriptum ſit.

Tertius: quando res locata, exempli gratia, domus, quæ ab eo tempore quo conducta fuit, ruinam minatur, urgenſque opus habet quæ reædificetur aut reſarcietur.

Quartus: quando conductor re, quam conduxit, malè utitur, quemadmodum ſi ea uteretur ut meretrices in ea hoſpitio exciperet; vel propter alias cauſas à Legibus reprobatas (*o*).

Quinta denique conditio, à parte locatoris requiſita, ut locationis Contractus æquus reddatur, eſt, ut totum pretium, vel partem pretii locationis ſuæ, certis in caſibus, de quibus deinceps mentio fiet, conductori concedat: Quibus addi poteſt, quòd ſi domus elocata modo notatu digno incommoda fieret; verbi gratia, quia vicinus quidam ejus proſpectum obſcuravit, aut ejus luminibus obſtruxit per muri cujuſdam in altitudinem exſtructionem; locator ad conductoris damna & detrimenta reſarcienda tenetur (*p*).

Conductor etiam ad varia erga locatorem tenetur.

Primò, ipſi non licet uti re quam conduxit, niſi ad uſum, de quo cum locatore convenit. Ratio eſt, quòd rei quam conduxit dominus non ſit; & quòd injuſtum ſit, eam ad uſum voluntati ejus ad quem pertinet contrarium adhibere. Aliter agendo, furtum quodammodo committitur; ut loquitur Imperator Juſtinianus, *furtum committit* (*q*): & conductor ad omne damnum, quod indè exurgere poſſet, reſarciendum tenetur.

Secundò, ut rem conductitiam, domum verbi gratia, elapſo tempore præſcripto ſolummodò dimittat, niſi cauſa quadam juſta & urgenti ad eam dimittendam adigatur; quo caſu etiam locatorem, ſi poſſit, monere debet.

Tertiò, ut tanquam bonus Paterfamilias re utatur; hoc eſt, ut eam conſervet & reſarciat modo per locationem vel Conſuetudinem præſcripto (*r*); & ut eam integram, nec ejus culpa corruptam aut vitiatam, locatori reddat (*s*).

Quartò denique, ut pretium locationis, accuratè & tempore præſtituto, locatori ſolvat (*t*). Hæc omnia cum doctrina S. Antonini, quem jam ſæpiùs laudavimus, congruunt.

Conductor non modò de propriis factis, verùm etiam de factis perſonarum, quas præſtare debet, tenetur; quales ſunt ejus ablocatores & ejus famuli: Hæc eſt ſententia docti Juriſconſulti (*u*), qui eam probat quatuor Legibus quas hic citamus, & quæ verbis diſertis idem ferunt (*x*).

Quando

dati l. 13. tit. 6.
(c) *Authent.* De Lenonib. 1. §. Præconiſaverit.
(d) *Apud S. Thom. opuſc.* 73. c. 8.
(e) *Leg.* Si quis. 9. *ff. locati.*
(f) *Leg.* Ex conducto 15. §. 1. & 8 & *Leg.* Si merces. 25. § 2. *ff. locati.*
(g) *Leg.* Tres fratres 35. *ff. de pactis l.* 2 *tit.* 14 *Leg.* Habeo 21. & *Leg.* Cùm in Lege 33. *ff. de contrahenda emtion. l.* 18. *tit.*
S. Anton. part. 2. *tit.* 1. c. 15. §. 6.
(h) *S. Anton. loco cit.*
(i) *Cit. Leg.* Si merces. 25. *ff. locati* §. 7.
(k) *S. Anton. loco cit.* *Leg.* Ex conducto 15 § 1. *ff. locati.* & *Leg.* Si merces 21. §. 2. *ff. eod. tit.*
(l) *Leg.* Æde 3. *Cod. de locato & conducto.*
(m) *Leg.* Æde *cit.* & *Leg.* Colonus 61. *ff locati conducti*
(n) *Leg.* Æde 3. *Cod. de locato.*
Leg. Æde *cit. Leg.* Habitatores 17. *Leg.* Si fundus 33. & *Leg.* Et hæc 35. *ff. locati conducti.*
(o) *Cit. Leg.* Æde.
(p) *Leg. cit.* Si merces 25. §. 2. *ff. locati.*

(q) §. Furtum & *ſeqq. inſtitut. ac obligat.* (r) *Leg.* Si in Lege 24. §. 3. *ff. locati.* (s) *Leg.* In judicio 28. *Cod. de locato & Leg.* Si quis 9. *ff. eod. tit.* & *Leg.* Si ut certè 5. §. 2. *ff. commodati.* (t) *Leg.* Præſes 17. *Cod. de locato.* (u) Domat. Leges Civiles &c. l. 1. tit. 4. de locatione ſect. 2. n. 5. (x) *Leg.* Videamus 2. *ff. locati. Leg.* Si dominus 17. § 9. *ad Legem Aquiliam* l. 9. tit. 2. *Cit. Leg.* Si merces 25. §. 7. & *Leg.* Cùm in plures 60. §. 7. *ff. locati.*

Digitized by Google

Qui conducitur ad quoddam opus, aut ad aliquod inceptum, illud præſtare debet, uſquedùm obligationi ſuæ ſatisfecerit, ſi excipias caſus merè fortuitos; qualis foret terræ motus, ignis cœleſtis, & ſimilia accidentia.

Cùm conductor locationem ſuam perficit, & re fruitur tacitâ reconductione; conſuetudo Caſtelleti Pariſienſis eſt, ut locator & conductor ſe invicem dimittere non poſſint, quin dimiſſionem ſibi in formulis ſignificaverint, aut quin de ea aliquantò priùs inter ſe convenerint; hoc eſt, ſex hebdomadis, ſi agatur de ædium potte infra pretium 200. librarum Pariſiis; & tribus menſibus domo integra; ac denique intrà annum pro villa: Conceduntur etiam octo dies inſuper conductori, ut tempus habeat res ſuas moventes extrahendi, quando conductio ad 200. libras non aſſurgit; & quindecim dies ſi ad 200. libras, aut ampliùs, aſſurgat.

Locatio ſtat poſt locatoris, ut & conductoris, obitum; eorumque hæredes ad locationem ſervandam tenentur (c).

Quamvis plurimæ è regulis, de quibus jam verba fecimus, ad fundorum locationes aut agrorum conductiones, applicari poſſint; opere pretium eſt paulò fuſiùs de iis diſſerere.

Propriè loquendo, quod gallicè vocatur, *Bail à ferme*, eſt locatio fundi, qui natura ſua, eum colendo, fructus producit; ut terra arabilis, aut vinetum: vel eum non colendo, ut ſylva cœdua, pratum, paſcuum, ſtagnum, & lapicidina: qua in re ejuſmodi fundi differunt à domibus, aliiſque rebus quæ elocantur, & quæ nullos ſimiles fructus producunt (d).

Fundi locatio & domus locatio ab invicem differunt, in eo quod conductor neſciat quodnam erit pretium fructuum quos colliget, nec quænam erit eorum quantitas; quia in incerto verſatur reſpectu minoris aut majoris quantitatis, ut & caſuum fortuitorum qui accidere, & fructuum quantitatem, qualitatem ac pretium imminuere, poſſunt: Cùm in domûs locatione conductor perfectè noſcat rem quam conducit, & utilitatem quam ex ea percipere poteſt. Indè fit, ut in fundorum locationibus ſolummodò attendatur ad ſpem abundantis fructuum perceptionis quam habet, & ad periculum quod incurrit modicos tantùm fructus percipiendi: Et hanc ob cauſam locator ſtipulari poteſt cum conductore, quod iſte nullam imminutionem ab altero petere poterit, ſi contingat ut pauciſſimi fructus percipiantur. Sic ea de re Leges ſtatuunt (e).

Locator tenetur, quemadmodum in alia locatione, ad liberam rei poſſeſſionem conductori curandam, ſub pœna ei ſolvendi ea de quibus convenerit ſeu judicetur ad ejus damna ac detrimenta reſarcienda (f); quemadmodum ſub eadem pœna tenetur, ſi contingerit ut conductor poſſeſſione evincatur.

Locari poſſunt res quæ è fundo non prodeunt, ut jus venandi, piſcandi, vectigalia ex ponte aut ex cymba exigendi (g).

Si locator fundum locatum vendat, locatio venditione perficitur, propter domini commutationem; & ſi emptor expellat conductorem, iſte ad locatorem recurrere debet, ut eum ad damna & detrimenta ſua reſarcienda adigat (h): ſimili modo res ſe habet, ſi contigerit ut legatarius in hujus fundi, ſeu domus, poſſeſſionem veniat (i). Verùm in utroque caſu conductor expulſus hypothecam ſuam in fundum ſibi locatum ſervat, ſalvo actionis ſubſidiariæ jure quod emptor in venditorem, aut legatarius in defuncti hæredem, habet.

Quando fundi, ſeu domus, locator è vita migrat; qui ipſi nomine hæredis univerſalis ſuccedit, conductorem expellere nequit; quia talis hæres defuncti bona in commodum ſuum vertere non poteſt, quin omnia onera hæreditati impoſita & à defuncto contracta, ſubeat. Unum autem ex his oneribus erat, ut rei poſſeſſionem conductori per totum locationis ſuæ tempus, pretium præſtitutum ſolvendo, curaret.

Cùm tempus locationis fundi elapſum eſt, & conductor, locatoris conſenſu fundum ſervat, locatio renovata exiſtimatur, ſaltem ad certum tempus: idque tacita recon-

quis. .. §. 1. ff. locati.

(c) Loiſel. inſtit. Conſuet. l. 3 tit. 6

(d) Leg. Item 9. ff de uſufructibus Leg. Fragem. 77. ff. de verb. ſignific. & Leg. Qui fundum. 40. §. 4. ff. de contrahenda empt.

(e) Cit. Leg. Si quis . . § 2. ff. locati. Leg. Licet 8 Cod. de locato & conducto.

(f) Cit. Leg. Ex conducto. 15. §. 1. & Cit. Leg. Si merces. 25. §. 2. ff. locati.

(g) Leg. Item. 9. §. 5 ff. de uſufructu, l. 7. tit. 1 & Leg. Penes. 4. Cod. de vectigal. & commiſſ. l. 4. tit. 6.

(h) Cit. Leg. Si merces. 25. §. 1. ff. locati. Et Leg. Emptorem 9 cod. de locato & conducto.

(i) Leg. Si fundum. 32 ff. locati.

Digitized by Google

pus, à conductione præmiſſum, elapſum eſt : ita ut, congruenter reconductioni, locatori ſolummodò ſuperſit hypotheca naturalis quam in fructus è fundo ſuo prodeuntes habet : niſi reconductio coram Tabellione fiat, quo caſu etiam hypotheca locum non habet, niſi à die reconductioni adſcripta, quemadmodum Domat obſervat (c).

Fundi Conductor etiam ad varia erga dominum, ſeu locatorem, tenetur.

Primò, ut tanquam bonus paterfamilias fundo quem conduxit fruatur, eum nullo modo deteriorem reddendo ; & ut omnes conductionis ſuæ clauſulas obſervet. Ita, ſi agatur de terris arabilibus, terris, quæ in vervacto permanere debent, ſemen mandare nequit ; nec in agris frumentum ſeminare, cùm, pro uſu, in iis minuta grana ſolummodò ſeminanda ſunt. *Conductor omnia ſecundum legem conductionis facere debet*, inquit Lex (d).

Quando fundi conductio, in multos annos facta, fert, quòd dominus quamdam fructuum partem, loco pecuniæ, pro locationis ſuæ pretio, habebit ; conductor ex parte ſua ſeminum & culturæ ſumptus præbere debet : & quemadmodum ejuſmodi conductio quoddam eſt genus ſocietatis, in qua utrinque fortunæ aliquid committitur ; conductor caſus fortuitos hoc reſpectu ferre debet, nec à domino exigere ut ullo modo damnum reſarciat ; licet etiam fundus nullos fructus produxiſſet. *Partiarius Colonus, quaſi ſocietatis jure, & damnum & lucrum cum domino fundi partitur*, ait Lex (e). Verùm cùm fundi conductio ad annum pecuniæ pretio facta eſt, conductor à pretio præſtituto ſolvendo eximitur, cùm nullos fructus percipit caſu quodam fortuito, ut gelu, grandinis, inundationis, aut militum irruptionis : niſi fundi conductor, per conductionem ſuam, ad hoſce caſus ferendos ſe ſe adſtrinxiſſet (f).

Cùm fundi conductor, cujus conductio in annum ſolummodò eſt, leves tantùm jacturas perpetitur, ſive parva quantitate, ſive mala qualitate fructuum ; nullam pretii, quod domino ſolvere ſe ſe obſtrinxit, imminutionem exigere poteſt. Ratio eſt, quòd, quemadmodum commodum, quantumvis magnum, percipere debebat, æquum ſit, ut ejuſmodi jacturas ferat. Sic decretum fuit à tribus Legibus quas in margine deſignamus (g). Attamen ſi damnum notabile foret, æquum eſſet ut dominus partem damni ferret, fundi conductori concedendo quamdam imminutionem, de qua inter ſe convenire poſſunt, vel quæ à judice [ſtatuenda eſt] (h); aut æquo arbitro [:] : Licet etiam conductio plurium annorum eſſet, ſi jactura fieret de omnibus fructibus, vel maxima fructuum parte, fundi conductor poſſet adhuc petere quamdam imminutionem, quæ à judice arbitrari aut ſtatui deberet pro ratione variarum circumſtantiarum, & reſpectu habito ad alios annos qui abundantes fuiſſent, ut & ad locorum Conſuetudinem (i).

Conductor culturam fundi conducti deſerere nequit ; alioquin dominus eum proſequendi jus habet, ut damna & detrimenta reſarciat. *Poteſt Dominus, ſi deſeruerit habitationem vel fundi culturam Colonus, vel Inquilinus, cum eo ſtatim agere.* Hæc ſunt unius è Legibus Digeſti verba (k).

Qui fundum locat, omnia, quæ in locatione ſcripta ſunt, conductori præbere debet ; aliàs conductor ipſi actionem intendere poteſt, ut ad ea præbenda eum adigat, ex judicis ſententia. *Utiliter ex conducto agit is*, ait Lex, *cui ſecundum conventionem non præſtantur quæ convenerant* (l).

Dominus ad conductori præſtandum quod factum eſt impenſæ in fundo conducto meliori reddendo, tenetur ; cùm fundum meliorem facit, licet ad illud per conductionem ſuam non obligaretur ; verbi gratia, ſi plantaverit ſylvam cœduam, aut vineam in loco quodam ſterili : vel ſi ædificaverit, horreum aut ſtabulum, quæ neceſſaria erant, exſtruxerit ; vel ſi quædam alia, quæ fundi reditum augeant, fecerit (m).

Hic etiam quædam alia placita de locatione pretio conſtituto, & de aliis laboris aut induſtriæ locationibus, addi poſſent : verùm in deciſionibus ſequentibus, & in quibuſdam aliis ad nomen *Reſtitutionis*, reperientur.

ibid.

(c) Domat. Leges Civiles 1. par. 4. ſect. 4. n. 9 pag. 78. col. 2.

(d) Cit. Leg. Si merces. 23. §. 3. ff. locati.

(e) Cit. Leg. Si merces 25. §. 6. ff. locati. Et cit. Leg. Ex conducto. 15. §. 2. & 7

(f) Leg. Ex conducto 15. §. 2. ff. locati.

(g) Cit. Leg. Ex conducto. 15. §. 2. & 3 ff. locati. Leg. Si merces 25. §. 6. ff. eod. tit. Leg. Fiſtulas. 78. in fin. ff. de contrah. empt.

(h) Cit. Leg. Si merces 25. §. 6.

(i) Leg. Ex conducto. 25. §. 4. ff. locati. Leg. Licet 8. & Leg. Excepto 18. Cod. de locato.

(k) Leg. Si in lege. 24. §. 2. & 3. ff. locati.

(l) Leg. Si in lege. 24. §. 4.

(m) Leg. Dominus. 55. §. 1. ff. locati. Leg. Super. 16. Cod. de evictionib.

CASUS

Digitized by Google

[illegible] fortuito, & [illegible] fundi ſui conductoris culpa ; niſi Januarius jam in anteceſſum compenſatus fuerit per magnam duorum annorum antecedentium fertilitatem ; vel per abundantiam duorum annorum ſequentium compenſari poſſit : Hæc eſt deciſio Gregorii IX. qui dicit (a) ; *Propter ſterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitiò rei, ſine culpa coloni, ſeu caſu fortuito contingentem : colonis Eccleſiæ tuæ pro rata penſionis remiſſio eſt facienda ; niſi cum ubertate præcedentis, vel ſubſequentis anni valeat ſterilitas compenſari.* Univerſa hujus Regni Juriſprudentia cum hac Decretali congruit ; & magno quidem jure, ſors enim miſeri fundi conductoris ſatis deploranda eſt, cum ſata ſua & laborum ſuorum fructum amittit, quin adhuc teneatur ad ſolvendum locatori ſuo pretium fructuum quos non percepit ; & quorum perceptione tamen hoc pretium nititur. Congruimus tamen cum Papon (b), quòd vulgò fundi conductori imminutio non conceditur, cùm ejus conductio ad tres annos extenditur ; & multò magis cùm ad quinquennium, vel longius tempus progreditur ; quia ex æquo & bono ſupponitur, annum, qui ipſi fecundus non fuit, antecedentium & ſequentium annorum abundantia ſat compenſari : ſed aliter de re judicandum eſt, cùm fundi conductio non ultra annum, vel quandoque etiam biennium extenditur. Jus Civile hac in re cum Jure Canonico congruit, quemadmodum patet ex pluribus Digeſti Legibus, quas in margine indicamus (c) : Auctor Theologiæ Moralis qui ſupremum diem obiit dum eſſet Epiſcopus Vaſionis, in Comitatu Avenionis, ut & Auctor Collocutionum Condomenſium, hanc ſententiam ſequuntur (d).

(a) Greg. IX. in c. Propter 3. de locato & conducto. l. 3 tit. 18.

(b) Papon. tom. 1. l. 2. de locatione & conductione.

(c) Leg. Ex conducto 10. § Si vis 2. Leg. Si merces 25. §. Vis major 6. ff. locati conducti l. 19. tit. 2.

(d) Fr. de Genet. Theol. Mor. tom. 1. tract. 5. c. 3. interrog. 5. Colloc. Condom. tom. 1. colluc. 9. ſect. 2

Attamen obſervandum eſt, 1°. quòd ſi locator & conductor de contrario inter ſe conveniſſent ; aut ſi fundi conductio inter ſe facta fuiſſet ad multos annos, quorum unius abundantia ſterilitatem alterius, ut jam diximus, compenſare poſſet ; aut denique fundi conducti ſterilitati obnoxii eſſent, quales ſunt fundi fluvio affines, qui ab eo ſæpe inundantur ; conductor imminutionem pretii conductionis ſuæ à locatore petendi, jus non haberet : quia ſolitam talis fundi ſterilitatem prævidere potuit ac debuit ; ideoque ejus periculum incurrere voluiſſe exiſtimatur : & quia hac ratione ſuſpicandum eſt, quòd in tali circumſtantia fundos minori pretio conduxerit, quàm eos conduxiſſet, ſi ab hujus caſus periculo immunes fuiſſent. 2°. Obſervandum eſt etiam, ea quæ mox diximus de locatione pretio pecuniæ facta ſolummodò intelligenda eſſe. Nam ſi locator & conductor inter ſe conveniſſent, quòd fructus partirentur, & damnum aut commodum participarent ; hoc in caſu fundi conductor quamdam à locatore indemnitatem petendi nullum jus haberet. Quod ſapientiſſimè obſervavit Lex, quæ poſtquam dixit, (e) *Vis major . . . . non debet conductori damnoſa eſſe, ſi pluſquàm tolerabile eſt, læſi fuerint fructus alioquin modicum damnum æquo animo ferre debet colonus, cui immodicum lucrum non aufertur* : addit imme-

(e) Leg. Si merces 5. § 6. ff. locati conducti.

hos fructus intra biduum conſumpſerunt : Quam ob cauſam Bernardus ab anno Euſtaſio ſolvendo ſe eximere autumat ; E contrà Euſtaſius affirmat ſe ejus ſolutionem percipere debere, cùm in conductione ſcriptum ſit, quòd caſus fortuiti in Bernardum incident ; ſin minùs quòd ipſi longè cariùs locaſſet prædium ſuum, ex quo notabile commodum per tres primos annos percepit. An æquum eſt conductoris animo cogitatum ? Et an Euſtaſius ad jacturam, hoc caſu fortuito cauſatam, contra locationis ſuæ verba, ferendam, conſcientiâ tenetur?

Respons.

Antequam ad hanc quæſtionem, de qua jam aliquid diximus in deciſione antecedenti, reſpondeamus ; ponenda eſt ſententia generalis, quæ in omnigenis pactis tanquam norma & regula adhibenda eſt, nempè, quòd clauſulæ iis appoſitæ ſenſum ſuum reſpectu rei de qua agitur limitatum habere, [debeant] nec unquam extendi [:], ad ea quæ in contrahentium mentem non venerunt, nec veriſimiliter venire debebant. *Iniquum eſt*, ait Lex (f), *perimi pacto id de quo cogitatum non docetur.* Æquitas enim naturalis vult, ut nemo ſe adſtringat, vel alium ab obligatione ſua eximat, niſi ejus voluntas clarè enuntiata videatur. *Tranſactio enim, quæcumque ſit*, addit eadem Lex (g), *de his tantùm de quibus inter convenientes placuit, interpoſita creditur.*

(f) Leg. Qui cum tutoribus 9 in fine ff. de tranſactionibus l. 2. tit. 15.

(g) Ibid. §. 1.

Caſus autem fortuiti, de quibus mentio fit, in fundi locatione ab Euſtaſio Bernardo facta, naturaliter intelligendi non ſunt, niſi de iis quæ contingunt temporum injuria, & quæ expectari poſſunt, qualia ſunt grando, procellæ, gelu, pluvia continua, inundationes, nimia ſiccitas, aliaque ejuſmodi accidentia ; non verò de iis quæ evenire poſſunt actibus aut malitia hominum, ut bello, aut vi illata ; de quibus contrahentes cogitaſſe, aut quæ expectaviſſe, autumandum non eſt ; *de quo cogitatum non docetur.* Pro Bernardo igitur ſtat ratio, cùm à jactura, caſu fortuito, de quo in ſpecie propoſita agitur, cauſata, ſe eximere vult : cum nullo modo ſuſpicandum ſit, ejus mentem fuiſſe, ad talem eventum præſtandum ſeſe adſtringere, de quo, contrahendo, nequidem cogitabat ; nec Euſtaſium hunc caſum fortuitum, qui naturaliter non venit in mentem eorum qui fundos elocant, aut alia pacta faciunt, complecti voluiſſe : Ideoque dicendum eſt, damnum quod Bernardus hoc caſu improviſo perpeſſus eſt, unicè in Euſtaſium recidere debere. Hæc deciſio congruit cum ſententia eruditiſſimi Juriſconſulti, olim Advocati Regii in Curia Præſidiali Claromontii in Arvernis (h), qui eam probat ex Lege quam laudavimus, & ex duabus aliis Digeſti Legibus (i) ; D. de Ferriere etiam eamdem ſententiam propugnat (k) eamq e probat per Decretum quod de ea re ſic judicavit & quod à Menard refertur.

(h) Domat Leges Civiles in ordine ſuo nat. l. 1. tit. 4. n. 6.

(i) Leg. Cùm Aquiliana 5. de tranſactionibus. Leg. Age 3. Cod. eod. tit. l. 1. tit. 4.

(k) D. de Ferriere Tractatus de ſcientia Tabellionum tit. de locatione n. 23.

 CASUS

tus ad hoc damnum pro dimidia, vel minori parte participandum, conſcientiâ tenetur ?

Respons.

Juris ſententia generalis eſt, rem quamdam illi ſoli ad quem pertinet perire ; *res perit domino.* Conſtat autem dum ſegetes adhuc ſtant & terræ adhærent, fundi dominum partem damni, quod iis accidit, perferre debere ; quia tum quodammodo pars fundi exiſtimantur ; & quia Conductor obligationem pretii conſtituti domino ſolvendi non contrahit, niſi congruenter perceptioni fructuum. Sed cùm meſſis facta eſt, & cum frumenta ablata ſunt, conductor ſolus eorum fit dominus ſub conditione ea quæ promiſit fundi domino ſolvendi. Unde ſequitur, jacturam frumentorum à conductore collectorum, quæ caſu merè ſortuito contigit, in ipſum unicè, non verò in fundi dominum recidere debere ideòque Aquidanus hanc jacturam ſummo jure perferre debet, quin Vandelbertus ad dimidiam, vel minorem damni partem ſolvendam, teneatur. Hæc eſt ſententia Bartole, Gomez & aliorum Auctorum laudatorum à Bonacina (a), qui idem ſentit.

(a) *Bonacina de contractib. diſput.* 3 *q.* 7. *n.* 15.

Diximus, *ſummo jure* ; Nam æquitas & charitas volunt, ut Vandelbertus participet jacturam quam Aquidanus omnium ſuorum frumentorum combuſtione perpeſſus eſt ; cum tale incendium ipſum omnibus ſuis bonis evertere poſſit.

Obſervaſſe magni intereſt, Legem & Conſuetudinem fundi Conductori non concedere jus aut privilegium imminutionem exigendi, ſi caſus merè ſortuiti contigerint, niſi reſpectu fructuum qui ab induſtria pendent, hoc eſt, qui cultura, curis ac laboribus hominum ſolummodò producuntur Sed planè aliter ſe res habet reſpectu fructuum naturalium, id eſt, fructuum quos terra naturaliter producit, quin opus ſit ut ſeratur & colatur, qualia ſunt fena & ligna. Si igitur hujuſmodi fructus, inundatione, hoſtium regni incurſione, aut aliter, pereant ; ſolus Conductor integram eorum jacturam perferre, & ad fundi domini charitatem ac liberalitatem ſolummodò recurrere, debet.

CASUS IV.

Odo cùm prædium locaſſet Laodrico, ut eo per quinquennium frueretur, ſummâ 400. librarum ſingulis annis numeratâ. Landricus in hujus prædii poſſeſſione turbatur à Gothofredo, qui per vim ejus poſſeſſionem impedit. Num hic Conductor actionis ſubſidiariæ jus ſalvum habet in Odonem, non modò ut conductionis pretio eximatur, verùm etiam ut ſibi damna ac detrimenta reſarciantur ?

Respons.

Diſtinguendum eſt ; Nam, aut Odo hanc interpellationem & violentiam impedire poteſt, vel non poteſt. Si impedire poſſit, nec impediat damnum pretii conductionis in ipſum recidere debet, & inſuper tenetur ad omnia damna & detrimenta Landrico fundi ſui Conductori reſarcienda, & ad præſtandum omne lucrum quod vir ille facare potuiſſet per quinquennium quo ejus conductio ſtare debebat, vel per tempus quo illo prædio adhuc fruiturus erat. *Colonus, ſi ei frui non liceat,* inquit Digeſti Lex (b), *totius quinquennii nomine ſtatim re*ſit, hanc interpellationem ac violentiam impediendi, nec eam præſtare debeat, rai fecit ſatis, Landrico, fundi ſui conductori, pretium conductionis reſtituendo, pro ratione temporis quo prædio non fruitus eſt : nec ad lucrum quod fruendo percipere potuiſſet, præſtandum tenetur. *Sin verò ab eo interpellabitur*, addit eadem Lex, *quem tu probibere, propter vim majorem aut potentiam ejus, non poteris ; nihil ampliùs ei, quàm mercedem remittere, aut,* [ſi fortè in anteceſſum percepiſſet] *reddere debebis* (d).

(b) *Leg.* Si in lege 24. *§.* 4. *ff. locati conducti.*

tit.

(d) *Idem.* Domat ibidem *ſect.* 6. *n.* 6.

CASUS V.

Patroclus domum ſuam locavit Sylvano. Cùm iſti litigium fuiſſet cum vicino, & cum eo manum conſeruiſſet ; iſte vicinus, ut vindictam ſumeret, nocte ſequenti ignem injecit horreo domus quam Sylvanus conduxerat, quod flammis, cum omni frumento quo replebatur, abſumptum eſt. Patroclus Sylvanum ad horreum ſuum reædificandum adſtringere vult. Sylvanus rem à ſe removet, ex eo quòd ſit caſus fortuitus, cujus nullomodo particeps eſſe debet, etiamque contendit ſe ad frumenti damnum reſarciendum non teneri. Uter damnum perferre debet ?

Respons.

Similes caſus deciſionem reperimus in Lege (e), quæ, loquendo de arboribus à conductoris inimico cæſis, dicit, hunc conductorem damnum domino præſtare debere. *Culpæ autem ipſius & illud annumeratur, ſi propter inimicitias ejus vicinus arbores exciderit.* Hoc tamen intelligendum eſt, ſi contigerit, ut conductor culpa ſua hoc damnum, à parte ſui hoſtis, ſibi accerſiverit ; quemadmodum Sylvanus damnum, de quo in ſpecie propoſita agitur, ſibi accerſivit : quia ſi culpa ſua damno locum non dederit, æquum non eſt ut damnum domino præſtet ; quemadmodum probari poteſt ex alia Lege (f), quæ jubet, ut jactura bonorum dotalium *Liciniæ*, uxoris *Gracchi*, in bona mariti ſui recidat ; quia per ſeditionem quam moverat, damnum contigerat. *In his rebus,* inquit iſta Lex, *quos præter numeratam pecuniam, doti vir habet, dolum malum & culpam eum præſtare oportere Servius ait ; ea ſententia Publii Mutii eſt. Nam is in Licinia Gracchi uxore ſtatuit, quod res dotales in eâ ſeditione, quâ Gracchus occiſus erat, periiſſent, ait : [quia Gracchi culpa ea ſeditio facta eſſet] Liciniæ præſtari oportere.*

(e) *Leg.* Si merces 25. *§.* 4. *ff. locati conducti.*

(f) *Leg.* In his 66. *ff. ſoluto matrim. l.* 24. *tit.* 3.

Undè colligendum eſt, ut ad ſpeciem propoſitam veniamus, quòd, ſi Sylvanus culpa ſua vicini vindictam ſibi accerſiverit ; ſive quia prior ipſum inſultavit & malè accepit ; ſive quia ipſi notabile quoddam damnum creavit : horrei incendium reſpiciendum non ſit, ut caſus merè fortuitus, ſed tanquam accidens quod ſibi malitiâ aut imprudentiâ ſuâ accerſivit, & quod conſequenter præſtare debet, juxta hanc Gregorii IX. ſententiam (g) ; *Qui occaſionem damni dat, damnum* videtur *dediſſe* ; & juxta hanc Juris Romani regulam (h) ; *Qui occaſionem præſtat, damnum feciſſe videtur.* At ſi è contra vicinus iniquus aggreſſor fuerit, nec ulla Sylvano culpa imputari queat ; injuſtum foret, eum adſtringere velle ad præſtandos effectus vindictæ, cui culpa ſua locum non dediſſet. Exempli cauſa, ſi in capitis lite ab alia perſona in hunc vici-

(g) *Greg. IX. in c.* Si culpa. *fin. de injuriis & damno dato.*

(h) *Leg.* Qui occidit 30. *§.* 3. *ff. ad Leg. Aquiliam l.* 9. *tit.* 2.

[illegible] quam pro aratione, à Proſpero petit; quam compenſationem Proſper ipſi denegat. Pro utro pugnat ratio?

Respons.

Dici poſſe videtur, Proſperum ad ullam damni compenſationem Benigno, fundi ſui conductori, concedendam non teneri; quia cùm fundi conductio in tempus adeò longum protenditur, non numerata pecunia, ſed quadam fructuum perceptione; & cùm in quibuſdam ex illis annis contingunt notabilia damna, creata caſibus fortuitis non extraordinariis; hæc damna in fundi conductorem, non verò in locatorem tecidere debent. Ratio eſt, quòd ejuſmodi locationes ſint quædam ſocietatis ſpecies, inter locatorem, qui fundum ſuum dat, & conductorem qui fundo ſemen ſuum & culturam apponit; qua ſocietate unuſquiſque partem fructuum quos congruenter pacto ſuo reciproco ſperat, in periculum offerre cenſetur. Adde quod fundi conductor, commodo, quod per quinque annos antecedentes ex his terris percepit, ſat remuneratus exiſtimetur. Quod, ex Lege quam in deciſione præcedenti jam laudavimus, probari poteſt; quippe quæ dicit (a); *Vis major, quam Græci* Theu bian * *appellant, non debet conductori damnoſa eſſe . . . . . apparet autem de eo nos colono dicere, qui ad pecuniam numeratam conduxit. Alioquin partiarius colonus, quaſi societatis jure, & damnum & lucrum cum domino fundi partitur.*

(a) *Leg.* Si merces 25. §.6.*ff.locati conducti. l.* 19. *tit.*2.

* (Id eſt) Vim divinam.

Dicimus, *caſibus fortuitis non extraordinariis*, hoc eſt, caſibus qui naturaliter contingunt; quales ſunt caſus gelu, inundationis, ſterilitatis, aliique ſimiles; idque, congruenter alteri Legi quæ fert, (b) *Si verò nihil extra conſuetudinem acciderit, damnum coloni eſſe.* Undè colligimus Benignum admittendum non eſſe ad ullam damni compenſationem petendam; etiamque ad frumentorum quantitatem locatione ſua ſtipulatam Proſpero ſolvendam, teneri.

(b) *Leg.* Ex conducto 15. §. 2. *ff. eod. tit.*

CASUS VII.

Gothofredus in ſepteñium 45. terratum arabilium jugera Vincentio locavit; & cùm hic Conductor quotannis his in terris frumentum ſeminare vellet, Gothofredus ei obſtat, & contendit quòd in tertia harum terrarum parte ſolummodò frumentum, in alia parte tertia avenam ſeminare debet, & id quod ſupereſt in vervacto relinquere, nihil in eo ſeminando. Num abſque injuſtitia hanc interpellationem Conductori ſuo movere poteſt?

Respons.

Regula generalis ad quam ſe ſe comparare oportet in ſpecie propoſita, eſt, pacta locationis, ſeu id quod uſu generali Regionis conſtituitur, obſervare. Quamobrem fundi Conductor jus non habet ſemen committendi terris, quæ in vervacto permanere debent; nec in iis triticum ſeminandi, cùm in iis minuta tantùm frumenta ſerere debet; & ſi fortè con- [illegible] enim locationis pactis, fundi conductor ad uſum, tanquam ad Legem obſervandam, ſe ſe comparare debet. *Ex non ſcripto jus venit quod uſus approbavit*, inquit Imperator Juſtinianus (d), *nam diuturni mores conſenſu utentium comprobati, Legem imitantur.*

(d) *Lib.* 1. *Inſtit. tit.* 2. §. Ex non ſcripto 9. *de jure nat. gentium & civili.*

CASUS VIII.

Gratianus in quinquennium Bertino prædium locavit pretio 600. librarum ſingulis annis. Bertinus proprio motu & abſque Gratiani mandato prædium illud multò melius fecit, vineam & viridarium in locis anteà inutilibus ac incultis plantando. Locationis tempore prætetlapſo, nec Gratiano eam ipſi continuare volente, ab ipſo impenſarum adhibitarum ſolutionem petiit. Gratianus reſpondit, eum injuſſum hæc incrementa feciſſe, ideoque ſe eas impenſas in rationes ſuas inducere nolle. Num hic fundi dominus in recuſatione ſua æquo nititur?

Respons.

Si Bertinus, fundi conductor, ad hæc incrementa facienda conductione ſua teneretur, conſtat Gratianum in recuſatione ſua æquo niti, nec ad ullam ſolutionem ipſi præſtandam teneri. Verùm ſi conductione ſua ad hæc incrementa facienda ſe ſe nòn adſtrinxerit, & hac ratione prædii reditum auxerit, Gratianus ad eum indemnem præſtandum tenetur. Ita de re judicavit Lex (e), quæ dicit; *In conducto fundo ſi conductor ſuâ operâ aliquid neceſſariò, vel utiliter auxerit, vel ædificaverit, vel inſtituerit cùm id non conveniſſet, ad recipienda ea, quæ expendit, ex conducto cum domini fundo experiri poteſt.* En etiam ſicut alia Lex de eadem re loquitur (f); *Colonus, cùm lege locationis non eſſet comprehenſum, ut vineas poneret; nihilominus in fundum vineas inſtituit, & propter earum fructum denis ampliùs aureis annuis ager locari cœperat. Quæſitum eſt, ſi dominus iſtum Colonum fundi ejectum, penſionum debitarum nomine, conveniat an ſumptus utiliter factos, in vineis inſtituendis reputare poſſit, oppoſitâ doli mali exceptione? Reſpondit, vel expenſas conſecuturum, vel nihil ampliùs præſtaturum.* Ecce tandem tertia Lex, quæ non minùs diſerta eſt quàm duæ antecedentes ad hanc quæſtionem dirimendam (g): *Impenſas, quos ad meliorandam rem vos erogaſſe conſtiterit, habita fructuum ratione, reſtitui vobis jubebit,* [Præſes Provinciæ]. Hæc verbâ, *habitâ fructuum ratione*, deſignant, ea quæ diximus intelligenda eſſe tanquam in æſtimatione impenſarum quas acquiſitor, hæreditate evictus, ad eam meliorem reddendam feciſſet, & quæ ejus reditum annuum auxiſſent. Ita ut ſi horum fructuum perceptiones ſufficerent ad ſolvendum ſortem ac uſuras legitimas impenſarum ad fundum meliorem reddendum adhibitarum; nulla earum impenſarum

(e) *Leg.* Dominus 55. §. 1. *ff. locati, &c.*

(f) *Leg.* Colonus. 61. *ff. eod. tit.*

(g) *Leg.* Super 16. *Cod. de evictionib. l.* 8. *tit.* 45.

Digitized by Google

[illegible] modo ratiocinationum eſt reſpectu quæſtionis de qua in ſpecie propoſita agitur. Hæc omnia expreſſim feruntur à multis aliis Legibus quas referre longius foret, & quas ſolummodò in margine indicamus (*a*). D. Domat de quæſtione propoſita hac ratione judicat (*b*).

(*a*) *Leg.* Sumptus 48. *ff. de rei vindicat.* l. 6 *tit.* 1. *Leg.* Emptor 65. *ibid.* & *tit.* *Leg.* Super.
(*b*) Domat Leges Civiles &c. l. 1. tit. 2. ſect. 10. n. 17. & tit. 4. ſect. 6. n. 5.

CASUS IX.

Celestinus domum ſuam Martino in quinquennium locavit, pretio 1000. librarum ſingulis annis : & Martinus eam Johanni 1200. libris ſublocavit : anno poſt Celeſtinus eam reficere ac amplificare vult, petitque à Martino ut eam vacuam ſibi reddat. Martinus denegat, niſi damnum quod indè perciperet, reſarciat ; & è contra Celeſtinus contendit, ſe propterea nullam ipſi damni compenſationem debere. A quanam parte ſtat æquum ?

Respons.

Ad hanc quæſtionem dijudicandam diſtinguendum eſt. Nam vel datur urgens neceſſitas domum reficiendi, aut reædificandi ; vel non datur. Si revera neceſſe ſit eam reficere, ut ſi proximam ruinam minatur ; reſpicienda eſt hæc neceſſitas, tanquam caſus fortuitus, quam conductor ſubire debet, quin ullam damni compenſationem depoſcere poſſit à Celeſtino, qui ſolummodò tenetur ad conductorem eximendum à pretio locationis, quod ipſi ſolvere convenerat. Sic Leges rem ſtatuerunt. *Si averſione inſulam locatam dominus reficiendo, ne eâ conductor frui poſſit, effecerit*, ait una ex his Legibus, (*c*) *animadvertatur neceſſariò, nec ne id opus demolitus eſt. Quid enim intereſt utrùm locator inſulæ propter vetuſtatem cogatur eam reficere ; an locator fundi cogatur ferre injuriam ejus, quem prohibere non poſſit* : En adhuc quomodo alia Lex loquitur (*d*) ; *Similiter igitur & circa conductionem ſervandum puto, ut mercedem, quam præſtiterim* [in anteceſſum] *ejus ſcilicet majoris, quo fruitus non fuerim ; nec ultra actione ex conducto præſtare cogeris.*

(*c*) *Leg.* Et hæc 35. *ff. locati conducti* l. 19. tit. 2.
(*d*) *Leg.* Si fundus 33. *ff. eod. tit.*

At ſi è contrà nulla detur neceſſitas Celeſtini domum reficiendi, conductorem cogere non poteſt ut domo migret, ſub prætextu illius reficiendæ, quin teneatur ad damna & detrimenda reſarcienda, quæ locationis interruptio ipſi creare poteſt. Quapropter, quandoquidem in ſpecie quam ad examen revocamus, Martinus domum Johanni 1200. libris ſublocavit, Celeſtinus hoc in caſu ad omne lucrum, quod Martinus indè percipiebat, præſtandum tenetur, atque etiam ad curandum propriis ſumptibus ne interpelletur à Johanne, propter interruptionem locationis quam Martinus ipſi fecit. *Tantùm et præſtabis*, ait Lex quam jamjam laudavimus (*e*), *quanti ejus interfuerit frui, in quo etiam lucrum ejus continebitur.*

(*e*) *Cit. Leg.* Si fundus.

Idem etiam disertè fertur ab alia Lege, circa ejuſmodi quæſtionem. En ejus verba (*f*) : *Qui inſulam triginta conduxerat ſingula cœnacula ita conduxit, ut quadraginta ex omnibus colligerentur. Dominus inſulæ, quia ædificia vitium facere diceret, ſi is qui totum conduxerat ex conducto ageret ? Reſpondit : ſi vitiatum ædificium neceſſariò demolitum eſſet, pro portione quanti Dominus prædiorum locaſſet quod ejus temporis habitatores habitare non potuiſſent, rationem duci, & tanti litem æſtimari.*

(*f*) *Leg.* Qui inſulam 30. *ff. eod. tit.*

gatur ; æquum [illegible] incommodum [illegible], nullam ejus compenſationem poſcendo, ſicut ab hàc alia Lege fertur (*g*) ; *Ea enim conditione habitatorem eſſe, ut ſi quid tranſverſarium* (*h*) *incidiſſet, quamobrem dominum aliquid demoliri oporteret, aliquam partem parvulam incommodi ſuſtineret.*

(*g*) *Leg.* Habitatores 27. *ff. eod. tit.*
(*h*) Tranſverſarium id eſt, caſum fortuitum vel aliud novum emergens. *Gloſſa in d. leg.*

CASUS X.

Aristomenes domum ſuam Baſili in quinquennium locavit : paucis poſt menſibus vicinus quidam quàm proximè altum murum ædificandum curavit, qui ejus feneſtras valdè obſcurat, ejuſque luminibus planè obſtruit. Quamobrem Baſiles conductionis ſuæ reſolutionem, aut damni compenſationem incommodo quod percipit convenientem ab Ariſtomene petit. Locator ipſi utrumque denegat, hancque affert rationem, nempè eſſe caſum fortuitum qui ab ipſo non pendet, & cujus damnum per conſequens reſarcire non debet. Uter æquum dicit ?

Respons.

Pro domûs conductore pugnat ratio. Ariſtomenes enim abſque injuſtitia æquam damni compenſationem ipſi denegare nequit, nec etiam conductionis reſolutionem, ſi eam petierit. Ratio eſt, quòd, etſi mutatio de quâ in ſpecie propoſita agitur, opera locatoris non acciderit, & tanquam caſus fortuitus conſiderare poſſit, attamen conſtet locatorem eam præſtare debere ; quandoquidem Baſiles domum in uſum ſuum ſolummodò conduxit, atque Ariſtomenes in eumdem finem eam ipſi locavit : & conſequenter ſtatim atque uſus ceſſat, nec ampliùs idem eſt ac erat in principio ; hæc mutatio in ſolum rei dominum recidere debet. Ita fertur à Jure. *Si vicino ædificante obſcurentur lumina cœnaculi*, ait Digeſti Lex (*i*), *teneri locatorem inquilino. Certè quin liceat Colono, vel inquilino relinquere conductionem, nulla dubitatio eſt. De mercedibus quoque ſi cum eo agatur, reputationis ratio habenda eſt.* Hæc eſt deciſio D. Domat, de cujus præclara eruditione & doctrina juſtè dubitari nequit (*k*).

(*i*) *Leg. cit.* Si merces 25. §. 2. *ff. locati conducti.*
(*k*) Domat Leges Civiles &c. l. 1. tit. 4. ſect. 3. n. 6.

CASUS XI.

Christophorus ad ſex annos domum ſuam Jacobo locavit. Poſt annum præterlapſum, conſilium inivit domum ſuam ipſemet habitandi, & hanc ob cauſam à Jacobo petiit reſolutionem locationis quam ipſi fecerat. Jacobus cui res eſt anguſta domi, ipſi reſiſtere auſus non eſt, quia potens ac dives eſt, eumque ad litem ſibi movendam ut domo expelleretur, paratum videbat. Ergo de conductione ſua deſtitit, & domum Chriſtophoro reſtituit. Nonne injuſta eſt domini agendi ratio ? & nonne ad quamdam damni compenſationem erga conductorem tenetur ?

Respons.

Si Chriſtophorus bona fide domum ſuam habitare vellet, in ipſius poteſtate erat Jacobum ex auctoritate Judicis ad eam ſibi reſtituendam adigere, modò, per locationem domus iſti viro factam, juri ſuo expreſſim nuntium non miſerit. Ratio eſt, quòd dominus domum ſuam locare non exiſtimetur, niſi quia ea pro ſeipſo non eget, & ſub conditione tacita, quòd ſi fortè contigerit ut ea egeat, conductor ad eam ſibi reſtituendam tenebitur.

Æde

Digitized by Google

annis l.4.tit. 4.

juri ſuo nuntium miſit, non ampliùs illud reſumere poſſit abſque injuſtitia, per omne tempus quo ei nuntium remiſit.

(c) Innoc. III. in c. Ex conſcientia *9. de crimine falſi. l.5.tit.* 20.

CASUS XII.

Rochus cùm domum ſuam ad octo annos Paſchali locaſſet, eam triennio poſt locationem incœptam Juliano vendidit. Num Julianus conſcientia tenetur ad curandum ut locatio abſolvatur? vel num abſque injuſtitia in ejus poſſeſſionem venire, & conductorem eà expellere poteſt?

Respons.

(d) Leg. Invitos 2 *Cod. de locato & conducto.*

Locatio non modò ceſſat, tempore conſtituto elapſo, qui caſus vulgò in Jure notatur (d); verùm etiam mutatione domini, hoc eſt, cùm fundus elocatus dominum mutat. Etenim ille qui, emptione quam fecit, ejus fit novus dominus, ad pactum, inter venditorem & conductorem factum ſervandum non tenetur, quemadmodum Lex rem decidit his verbis (e) *Emptorem quidem fundi neceſſe non eſt ſtare colono, cui prior dominus locavit; niſi ea lege emit.* Ne quidem privatus locatoris hæres ad id tenetur; quia defuncti perſonam non ſiſtit, ſicut hæres univerſalis eam repræſentat. Atque ob hanc eamdem rationem, ille qui alteri ſuccedit in beneficio, per mortem, aut demiſſionem, vacanti, ad locationem fructuum beneficii ab anteceſſore ſuo factam, conductori continuandam non tenetur.

(e) Leg. Emptorem 9. *Cod.eod. tit.*

Juvat addere, inquilinum aut conductorem, ab emptore expulſum, pro damnis, quæ locationis ſuæ interruptio ipſi creare poteſt, in locatorem actionis ſubſidiariæ jus ſalvum habere; ſicut ab alia Lege his verbis fertur (f); *Qui fundum fruendum, vel habitationem alicui locavit; ſi aliquâ ex causâ fundum, vel ædes vendat; curare debet, ut apud emptorem quoque eadem pactione & colono frui, & inquilino habitare liceat: Alioquin prohibitus is aget cum eo ex conducto.*

(f) Cit. Leg. Si merces 25. *§. 1. ff. locati conducti l.19.tit.2*

CASUS XIII.

Ennius cùm domum in ſexennium locaſſet, numerata pecunia 200. librarum ſingulis annis, menſe poſt locationem initam ſupremum diem obiit. Num ejus hæres, citrà injuſtitiam peccatum, conductorem ad domum derelinquendam cogere poteſt? Vel an conductor ad conductionem ſuam continuandam tenetur?

Respons.

Ad hanc quæſtionem dirimendam, præſupponendum eſt principium certum, nempe hæredem cum defuncto unam eamdemque perſonam conſtituere (g), & quemadmodum dicit Lex (h), hæredem ejus qui locavit aut conduxit, omnibus obligationibus, ut & omnibus juribus defuncti

(g) Leg. Hæres 22. *ff. de uſurpat. & uſucapionib. l. 41. tit.3.*

(h) Leg.

cui venit, derelinquere poteſt; cùm nulla Lex detur, quæ in ſimili caſu conductores à pacto conductionis quod fecerunt obſervando, eximat. Hoc docet Auctor Theologiæ Moralis Gratianopolis (k).

(k) De Genet. tom.1. tractat. 5. cap. 6. quæſt. 3. & 5.

CASUS XIV.

Philemo domum ſuam Enguerrando in quinquennium, pretio 500 librarum, ſingulis annis, locavit, cùm eam facilè 800 libris locare potuiſſet: verùm ea lege ut ſi domus ventis furentibus diruta fuerit, vel quodam alio caſu fortuito perierit, Enguerrandus ad eam reædificandam tenebitur. Num Philemo illæſa conſcientia, huic pacto congruenter, Enguerrandum adigere poteſt, ad partem domus ſuæ reædificandam, quæ tertio conductionis ſuæ anno elapſo per accidens ruit?

Respons.

Primò conſtat in eum qui domum, vel quidquam aliud, locat, periculum rei locatæ venire, quia eam locando ejus dominium conductori non transfert, ſemperque ejus dominus remanet. *Cujus* [rei locatæ] *proprietas ſimpliciter manet apud locantem, & id eò periculum etiam ipſius remanet apud locantem*, ait Auctor opuſculi quod S. Thomæ tribuitur (l). Undè ſequitur, quòd cùm locatio nihil aliud ſit quàm pactum, quo fructus, aut uſum rei, vel perſonæ cujus domini ſumus, ad quoddam tempus ſolummodò concedimus, numerato pretio de quo convenimus, ſive præſenti pecunia, ſive alia re quæ æſtimari poſſit, & quæ eſt conductionis pretium, quod in numero pondere aut menſura conſiſtere debet: cùm res caſu quodam merè fortuito & abſque conductoris culpa perit, locatori non verò conductori perit, juxta hanc Juris Sententiam (m); *Res perit domino rei.* En regula generalis quæ in locatione obſervanda eſt, niſi pacto contrario diſerto de ea derogatum fuerit.

(l) Apud S. Thom. opuſc.73. c.8.

(m) Arg. Legis Pignus. 9. *Cod. de pignoratitia actione l. 4. tit.24.*

Contrahentes autem, de quibus in ſpecie, ad quam reſpondemus, mentio fit, ab ea regula expreſſim derogarunt, cùm Philemo domum ſuam pretio admodùm modico Enguerrando ſolummodò locaverit, ea lege ut ſi caſu quodam fortuito rueret, ad eam reædificandam teneretur. Ergò cùm hujus domus pars per conductionis ſuæ tempus tali caſu diruta fuerit, Philemo ad totum damnum quod in ea contigit reſarciendum eum adigendi jus habet.

Ratio quæ ad ea quæ dicimus probanda adhuc afferri poteſt, hæc eſt, quòd cùm tale pactum naturæ Contractûs locationis non adverſetur, nec ideò ejus eſſentiam deſtruat; obſervandum ſit ab Enguerrando, cui de Lege communi derogare placuit, pacto conſenſum ſuum præbendo propter vile pretium quo Philemo ipſi locavit.

Quæ dicimus Jure nituntur, quemadmodum ex hac Lege patet (n) *Julianus . . . . dicit; ſi quis*

(n) Leg. Si quis 9. *§.2. ff. locati conducti.*

Digitized by Google

tiis geſtis l.2. tit.18. *cipum, neque quo fraus cui eorum fiat ; facta erunt, ſervabo.* Addamus, quòd juxta hoc idem principium, etſi locator ad craſſiores domus, quam locat, reparationes teneatur naturaliter, hoc tamen oneris ſimili pacto conductori imponere poſſit.

CASUS XV.

FRANCISCUS domum io quodam Pariſiorum tractu minimè frequenti poſſidet. Jam plus quàm octodecim effluxerunt menſes à quibus neminem reperit cui eam locaret, quamvis oullum alium reditum habeat undè res ad vitam oeceſſarias ſibi comparet. Lucina, quam meretricem eſſe novit, & quæ hoc nomine omnibus innoteſcit, domum ab eo conducendam petit, ipſique etiam pretium opportuoum pro ea præbet. Num illæſa conſcientia domum ei locare poteſt, eam ſolummodò locando ut conductionis pretium recipiat, ad ees ad vitam neceſſarias ſibi comparandas?

RESPONS.

Vir iſte domum ſuam abſque gravi peccato locare nequit Lucinæ, nec cuivis alii perſonæ quæ eam tantùm locaret ut ad uſus noxios adhibeeet. Hoc enim de caſu eatiocinandum eſt, tan quam de caſu io quo reperiretur vir qui gladium venalem haberet. Quemadmodum autem dicit S. Raimundus Pœnitentiarius Romanus ſub Gregorio IX. (c), Homo qui venderet aut mutuò daret gladium illi quem ſcit, aut etiam probabiliter credit eo uſurum, ut ad ſingulare certamen cum aliquo deſeendat, licet eum vendendo, nullum aliud couſiliom habeat quàm indè recipiendi ex quo victum ſibi comparet, lethaliter peccaret. Idem igitur de Feanciſco io ſpecie peopoſita dicendum eſt. En Sancti Raimuodi verba: *Illi, qui faciunt, vel vendunt gladioſi ; . ſi ex qualitate perſonæ vel temporis cognoſceret, vel probabiliter dictaret ſibi conſcientia, quod ille non quærit rem, niſi ad malum perpetrandum : tunc enim non deberet ei vendere contra talem conſcientiam.* Undè colligendum, quod cum eadem eatione Franciſcus ſciat, vel probabilitee credat, Lucinam domum ſuam conducere, ut ea utatur ad infame ſuum commercium exercendum, abſque crimine eam ipſi ſub quovis prætextu locare nequit.

(c) *S. Raimund. in ſum. l. 2. tit. de negotiis ſecular. §. 6.*

Hæc deciſio confirmari poteſt auctoritate Legum Romanarum, quæ non modò ad mulctam 10. librarum aurearum condemnat eos, qui in domo ſua tolerant perſonam quæ puellarum pudicitiam proſtituant ; verùm etiam eos ad domus ipſius jacturam damnant : (d) *Præconiſamus itaque*, ioquit Imperator Juſtinianus, id eſt juxta Gloſſam „ Præconia, & alta & publica vo„ ce præcipimus „ *quia ſi quis de cætero præſumpſerit in vitam puellam aſſumere, & habere ad neceſſitatem nutritam & fornicationis ſibi deferentem quæſtum, hunc neceſſe eſſe à ſpectabilibus prætoribus populi hujus feliciſſimæ civitatis comprehenſum, omnia noviſſima ſuſtinere ſupplicia. . . . . Si quis autem patiatur in ſua domo quemdam lenonem & hujuſmodi præpoſitum operationis habere, & hæc denuntiata cognoſcens, non ex domo ſua expulerit ; ſciat ſe & decem librarum auri ſu-*

(d) *Novel.* 14. *de lenonibus* §. Præconiſamus. *authentic. collat.* 3. *tit.* 1.

Sanctus ille Cardinalis non vult ut Confeſſor abſolvat eos qui habent domus pro aliis paratas, ut foliis luſoriis, aut teſſeris ludaot, oiſi antea pravo iſti uſui nuntium remiſeriot. *Nec ii poſſunt abſolvi*, inquit, *qui ſincera reſolutione peccata mortalia & eorum occaſiones fugiendi non ſtatuerunt. . . . . Occaſiones porrò illæ, quæ ex natura ſua ad peccatum inducunt, ſunt ; ſi qui aleæ & ejuſmodi luſibus indulgent, qui domum in hunc finem præparatam aperiunt.* Sic fert Inſtrumentum archetypum ; *Il far profeſſione de givoco di carte, o dadi, overo tener caſa apparechiata a queſto effeto per altri.* Peccatum autem eorum qui forum aleatorium habent, æquè odioſum & infame non eſt, ac peccatum mulieris quæ lupanar publicum habet. Si ergo Sanctus iſte Archiepiſcopus peccati mortalis aequat eos qui hujuſmodi forum aleatorium habent, & ſi Confeſſoribus præcipiat oe eos abſolvat, quantò potiori ratione idem dicendum erit de eo qui domum ſuam locat mulieri, quam oovit ea uſuram ut commercium adeò deteſtandum exerceat? Sanctus ille etiam ad exemplum hujuſmodi perſonas addit, *aut qui domi retinent, aut ſuo nomine, aut quovis alio modo, mulierem, cum qua peccatur.*

Eccleſ. Mediol. part. 4. tit. inſtruct. pro Confeſſoribus. tom. 1. pag. 653.

Ex iis omnibus quæ diximus colligimus eego, Franciſcum domum ſuam vacuam potiùs derelinquere debere, quàm eam Lucinæ locaee ; & in penuriâ, in qua ſupponitur, hanc fiduciam habere debere, quod Divina Providentia eum non deſeret, & infinitò longius præſtaee quoddam temporale commoduom amittere, quàm in periculum bona æterna in ſempiteenùm amittendi venire. *Meliùs eſt*, ait Sanctus Hieronymus, *ut emolumentis carnalibus careas, quàm, dum vis lucrifacere, cauſam habeat minorum* (g).

(g) *Hieron. l. 3. in Matth.*

Verùm dices, nonne liceret Lucinæ res quibus veſcitur, vendere, ac pro ipſa laboeare, veſtem ipſi faciendo, modo illud bono fiat coofilio? Cue igitur, concludes, eam hoſpitio excipere non licebit, cùm res ad victum neceſſariæ & veſtes, ipſi noo minùs oeceſſariæ ſint ad peccandum, quàm ædes?

Hanc objectionem evertere facilè eſt, dicendo, quod maximum inteecedat diſcrimen inter rerum ad vitam oeceſſariarum venditionem, & domus locationem. Domus enim occaſio eſt proximior ad hoc infame commercium faciendum ; & præterea ejuſmodi perſonæ hoſpitio excipi non poſſunt, quin contra honeſtatem Chriſtianam peccetue, & quin verum ſcandalum hujus domus affinibus, omoibuſque iis qui rem norunt, detur. Quod eò verius eſt, quò moraliter loquendo fieri nequit, ut honeſtæ perſonæ non eeperiantur, quibus domus locari poſſit, præſertim eam vili pretio locando. Sylvius hujus quæſtionis occaſione data, quamdam exceptionem apponit, nempè, quòd ſi Princeps, aut Magiſtratus meretricibus concederent, ut in quemdam urbis tractum ſe ſo reciperent, atque in eo habitaee præciperent ; ut revera conceſſit Carolus VI. Edicto ſuo diei 14. Septembris 1420., qui in eo ſeptem vicos his miſeris mulieribus ut in iis habitarent, deſignavit, nempè vicum *Chapon*, & *Pavée, de l'Abbreuvoir Macon, de Glotigni, de Firou, de Bailleboë, & la Cour Robert* Urbis Pariſiorum;

Digitized by Google

caſum talium mulierum ; neque tenentur elocatores illud impedire.

Vide Caſum ſequentem.

CASUS XVI.

Clemens, domûs quam habitat Dominus, ædium ſuarom partem locavit molieri, quam ſapientem agendi rationem ſequi exiſtimabat ; ſed quam poſtea meretricem eſſe agnovit. Nom conſcienti i tenetur, ad eam domo expellendam, quamvis ejus flagitioſæ ac perditæ libidioes occultæ ſint, nec ullum ſcandalum ereeot ?

Respons.

Exiſtimamus, Clementem conſcientiâ teneri, ad hane mulierem dimittendam ; variaque hanc in rem argumeota afferte poſſumus.

Primum elicitur ex Lege Juſtiniani, quam in deciſiooe præcedenti retulimus (b), quâ Imperator iſte oon modò omnigenis perſonis prohibet, ne domos ſuas ullis mulieribus aut poellis improbæ vitæ locent, aut illas in eis excipiant : Verùm etiam vult per ſextum articulum, ut ſi fortè in eis exceptæ fuerint bona fide ac errore, ejus Lex locum habeat, ſtatim atque improbum earum commercium detectum fuerit, atque Domini, vel ædium conductores hac de re moniti fuerint, ſi eas quàm citiſſimè non expulerint. Et ſeptimus articulus addit, quòd ſi aliquis ſpoponderit aut ſe prædem dederit erga hos Dominos aut præcipuos conductores, ſe curaturum ut hæ mulieres aut puellæ libidinoſæ ædibus excipiantur ; ejuſmodi cautiones reſcindantur & irritæ fiant ; ſponſoreſque, ſi comprehendi poſſint, corporaliter puniantur, vel alioquin Urbe in exilium mittantur : *Si quis autem conſcriptionem de cætero in talibus præſumpſerit, aut fidejuſſorem acceperit ; ſciat nullam quidem ſe utilitatem hujuſmodi fidejuſſionis, aut conſcriptionis habere. Etenim fidejuſſor quidem obligatus non erit ; & ipſe in corpore ſupplicium ſuſtinebit, & à magnâ hac longiſſimè Civitate expelletur.* Sic Imperator Juſtinianus loquitur.

(b) Cit. Novellâ 14. de lenonibus. §. 6.

Secundum argumentum elicitur ex Conſtitutione Caroli Magni, anno 800. facta (c), quæ fert, ædium Dominum apud quem meretrix reperietur, ad eam uſque ad locum fori publici collo ſuo inferendam ad ductum iri ; quòd ſi fortè obedire recuſet, ipſe in forum deducetur, ſimulque cum eâ virgis cædetur.

(c) Capitul. Regum Franciæ apud Steph. Baluz. tom. 1. col. 342.

Carolus VI. Edictum pronuntiavit die 14. Septembris 1420. quod planè congruit cum Edicto Juſtiniani. quemadmodum etiam cum eo congruit Edictum Sancti Ludovici an. 1254. quod in ſua Edictorum Collectione à Fontanon refertur (d). Silentio prætermittimus innumera alia ſimilia argumenta, quæ ab Auctore Tractatûs de Diſciplina politica referuntur (e) : Qui auctor curioſis

(d) Fontanon. tom. 1. l. 3. tit. 73. art. 1. pag. 671.

(e) D. De la Mare tractat. de Diſcipl. politica l. 3. tit. 5. cap. 4.

Hilario fato functo ante conductionem expletam, num Julianos ab harum ædium Domino ſumptus adhibitos repetendi, jus habet ?

Respons.

Conſtat domûs locatæ Dominum, ad impenſas neceſſarias à conductore adhibitas, ut eam reſtitueret, reſaeciendas teneri, juxta hanc Juris regolam (f) : Qui ſentit onus, ſentire debet commodum, & contrà : Hoc eſt, quòd cùm locator commodum ſuum reperiat in impenſis à Conductore domui ſuæ adhibitis, ejuſque domûs ſic melior evaſerit, æquum eſt, ut impenſarum adhibitarum rationes cum eo conferat ; niſi Conductor eas impenſas ad proprium ſuum commodum feciſſet, & per tempus tantùm, quo conductio permaneret : Aliàs Dominus Conductoris ſumptibus ditior fieret, adversùs hanc aliam Bonifacii VIII. regulam (g) : *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura :* Quod etiam ipſi Juri naturali adverſaretur. quemadmodum dicit alia Juris Romani regula (h) : *Jure naturæ æquum eſt, neminem cum alterius detrimento, & injuriâ fieri locupletiorem.* Pari modo ratiocinandum eſt de hæredibus Domini, cùm ſupremum diem obit, cùm in ejus jura veniant, & ex ejus oneribus teneantur.

(f) Reg. 55. de regulis juris in 6.

(g) Reg. 48. ibid.

(h) Leg. Jure. 206. ff de diverſis regulis juris antiqui l. 50. tit. 17.

Verùm res aliter ſeſe habet, cùm locator ſolummodò uſufructuarius eſt domûs, quam elocat. Si enim ſupremum diem obierit, antequam damni compenſationem Conductori dederit, iſte pretium reparationum, quas ædibus fecit, repetere nequit ; quia autumare debebat, quòd uſufructuarius ſuus locator ante conductionis ſuæ terminum, ſupremum diem obire poſſet ; atque iſto obitu jus ſuum repetitionis ceſſaret. Quamobrem, quandoquidem periculum hujus damni ſubire voluit, jus non habet qui de eo conqueratur. Id expreſſim deciditur in Jure, ubi dicitur (i) : *Si fructuarius locaverit fundum in quinquennium, & deceſſerit ; hæredem ejus non teneri, ut frui præſtet.* Id etiam docet Auctor Collocutionum Condomenſium (k) ; & eruditus Juriſconſultus D. Domat, in ſuo magni laboris Opere cui titulus eſt, *Leges Civiles in ordine ſuo naturali* (l).

(i) Leg. Si quis. 9. §. 1. ff locati conducti.

(k) Collocut. Condom tom. 1. Colloq. 9. ſect. 1.

(l) Domat. Leges Civiles &c. l. 1. tit. 2. ſect. 3. n. 9.

CASUS XVIII.

Damasius, Dominus ædium in quodam Pariſiorum Suburbio ſitarum, eas Balduino in annum locavit, numeratis 300. libris. Balduinus timens, ne morbus contagioſus, qui in quadam Urbis parte viget, ſerperet ad Suburbium, ubi ædes iſtæ ſitæ ſunt, eas deſeruit ſex menſibus poſt conductionem initam, libraſque 150. ad Damaſium miſit, eum de fugâ ſuâ non monendo. Damaſius de Balduino conqueritur, & contendit ab eo 300. libras in ſolidum ſibi ſolvendas eſſe, quia cùm ipſum non monuerit, quòd domum ſuam

… Conductor eam dele-
tendi, à parte rei ipſius quam conduxit, legitimam cauſam habeat: & ſi fortè quamdam ejuſmodi cauſam habeat, ad locatorem monendum, ſi fieri poſſit, tenetur, ut ipſi alium Conductorem reperiendi ratio non auferatur. Juxta hoc principium, cùm Balduinus facilè Damaſium monere potuerit, de conſilio domus ejus deſerendæ, ut ſe reciperet in alium locum, ubi vita ſua à periculo morbi contagioſi tutior eſſet; conſtat, quòd ſi Damaſius, poſtquam Balduini egreſſus ipſi innotuit, domum ſuam elocare non potuerit, Balduinus ad damnum ipſi reſarciendum tenetur, cùm hoc in caſu, damni quod perpetitur vera cauſa ſit.

…us. 11. cod. de locato & conducto. l. 4. tit. 65.

Hæc deciſio, quæ æquitate naturali nititur Legibus Civilibus congruit, tres ſolummodò referemus. Prima ſic ſonat (b): *Exercitu veniente, migravit Conductor. Deinde hoſpitio milites feneſtras & cætera ſuſtulerunt. Si Domino non denunciavit, & migravit; ex locato tenebitur. Labeo autem, ſi reſiſtere potuit, & non reſtitit, teneri ait: quæ ſententia vera eſt. Sed & ſi denuntiare non potuit, non puto, eum teneri.* Secunda, quæ diſertior adhuc videtur ad quæſtionem noſtram enodandam, dicit: *Qui contra Legem conductionis fundum antè tempus ſine juſta ac probabili cauſa deſeruerit; ad ſolvendas totius temporis penſiones ex conducto conveniri poteſt, quatenus locatori in id, quod ejus intereſt, indemnitas ſervetur.* En denique quomodo tertia loquitur (c): *In judicio tam locati, quam conducti dolum & cuſtodiam non etiam caſum, cui reſiſti non poteſt, venire conſtat.*

(b) Leg. *Item.* 13. §. 7. ff. locati conducti

(c) Leg. *In judicio.* 18. cod. de locato & conducto.

Ex his omnibus Legibus patet, Balduinum præſtare debere damnum, quod culpa ſua Damaſio creavit. Sed ad illud præſtandum non teneretur, ſi in ejus poteſtate non fuiſſet de migratione ſua eum monere: quemadmodùm fieri poſſet ſubita incurſione militum adverſariorum, quorum violentiæ reſiſtere non poſſet. Quod iſta altera Lege fertur (d), *Iterum interrogatus eſt, ſi quis timoris cauſa emigraſſet* (è domo conducta) *deberet mercedem, necne? Reſpondit: ſi cauſa fuiſſet, cur periculum timeret; quamvis periculum verè non fuiſſet; tamen non deberet mercedem. Sed ſi cauſa timoris juſta non fuiſſet, nihilominùs debere.*

(d) Leg. *Habitatores.* §. iterùm. ff. locati conducti

CASUS XIX.

Ciprianus cùm domum ſuam Gilberto locaſſet, ignis eam incendit, magnamque ejus partem combuſſit. In utrum damnum hoc incendio creatum recidere debet?

Respons.

Si domus incenſa fuerit culpa Gilberti, Conductoris ſui, vel eorum pro quibus ſpondere debebat, totum damnum in ipſum decidere debet; Verùm ſi incendium abſque ulla ejus culpa contigerit, ut verbi gratia, igne Cœleſti, hoſtium occupatione per belli tempus, aut malitis cujuſdam incendiarii privati; Ciprianus ſolus, qui ejus eſt Dominus, damnum integrum perpeti debet, juxta hanc communem Juris ſententiam, *Res perit Domino rei* (e).

(e) Arg. Legis *Pignus.* 9. cod. de pignoratitiâ actione l. 4. tit. 24.

Pariter ratiocinandum eſt de omnibus aliis rebus, quæ locari poſſunt, exceptis illis quæ, tem-
ejuſque locum habeat juxta hæc Legis verba (g), *Cùm fundus locetur & æſtimatum inſtrumentum colonus accipiat, Proculus ait, id agi, ut inſtrumentum emptum habeat colonus; ſicuti fieret, cùm quid æſtimatum in dotem daretur.*

(g) Leg. *Cùm fundus.* 3. ff. locati conducti.

Diximus, *ſi domus incenſa fuerit culpa Gilberti, aut eorum pro quibus ſpondere debebat*, Conductor enim non modò ex facto ſuo, verùm etiam ex facto perſonarum, quas præſtare debet, tenetur; ſicut fertur à Lege, quæ dicit (h), *Id periculum præſtat; ſi quâ ipſius, eorumque quorum opera utereur, culpâ acciderit*: Et ab aliâ Lege quæ vult ut Dominus damnum quod alteri per negligentiam mulionis famuli ſui contigit, præſtet; *Quod ſi ſine definitione perſona Mulionem à me conduxiſti, & ego eum tibi dediſſem, cujus negligentia jumentum perierit; illam quoque culpam me tibi præſtaturum animo, quod eum elegiſſem, qui ejuſmodi damno te afficeret.* Hæc ſunt Legis verba (i). Unde ſequitur, quòd ſi incendium culpa unius è famulis Gilberti contigerit, totum damnum in ipſum decidat: quia Dominus ex facto famuli ſui tenetur.

(h) Leg. *Si merces.* 25. §. 7. ff. eod. tit.

(i) Leg. *Cùm in plures.* 60. §. 7. cit. ff. eod. tit.

Idem etiam dicendum eſt, ſi Gilbertus totam domum alteri Conductori ſublocaviſſet, qui eam incendiſſet, ſalvo ſuo in Subconductorem actionis ſubſidiariæ jure. *Videamus*, ait alia Lex (k); *an & ſervorum culpam & quoſcunque induxerit, præſtare Conductor debeat, & quatenùs præſtet? utrùm ut ſervos noxæ dedat; an verò ſuo nomine teneatur, adverſus eos quos induxerit; utrùm præſtabit tantùm actiones: an quaſi ob propriam culpam tenebitur. Mihi ita placet, ut culpam etiam eorum, quos induxit, præſtet ſuo nomine; & ſi nihil convenit; ſi tamen culpam in inducendis admiſit, quod tales habuerit vel ſuos, vel hoſpites.*

(k) Leg. *Videamus.* 11. §. eod. tit.

CASUS XX.

Altinus, Architectus, cùm ſe Demetrio locaſſet, ad ipſi domum ædificandam, opus incepit, domuſque fundamenta jam jecit; poſteaque ſupremum diem obiit. Demetrius Altini hæredes ad pactionem à defuncto ſecum factam ſervandam adigere vult; quod denegant. Num tutâ conſcientiâ eos adigere poteſt?

Respons.

Hunc caſum à Jure Romano in gratiam Demetrii claré dijudicatum reperimus. Dicitur enim in Lege Codicis Juſtiniani (l): Omnia promiſſa facta aliquid dandi, aut exequendi, vel ſimul dandi ac faciendi, ad hæredes tranſire, quin neceſſe ſit, ut id expreſſim ſtipulatum fuerit. *Generaliter ſancimus*, ait ille Imperator, *omnem ſtipulationem ſive in dando, ſive in faciendo: ſive mixta ex dando & faciendo inveniatur, & ad hæredes & contra hæredes tranſmitti; ſive ſpecialis hæredum fiat mentio, ſive non.* Demetrius ergo abſque injuſtitia Altini hæredes cogere poteſt ad pactionem à defuncto ſecum factam ſervandam: quemadmodum è contrà ſi Demetrius ipſe ſupremum diem obiiſſet, antequam Altinus domum perfeciſſet, iſte in Demetrii hæredes actionem haberet, pariterque eos ad pactionem initam ſervandam adigere poſſet (m).

(l) Leg. *Veteris.* 13. cod. de contrahendâ & commit. ſtipulat. l. 8 tit. 38.

(m) Fr. de Genet. Theol mor. tom. 1. tract. 5. cap. 6. quæſt. 4.

CASUS

De pacto locationis, ſicut de pacto emptionis & venditionis ratiocinari poſſumus, quemadmodùm dicit Imperator Juſtinianus in quâdam è ſuis Legibus, quam alibi laudamus, conſtans eſt autem ſententia, nunquam licitum eſſe rem minori quàm valet pretio emere, licet venditor erraverit, vel æquum ejus pretium ignoraverit. Neque etiam igitur abuti poſſumus errore, aut ignorantiâ operarii, quem conducimus, atque ad pretium operis ejus, pro ratione temporis quod in eo inſuper collocavit, augendum tenemur. Quod probari poteſt per Legem quæ dicit (a), quòd cùm operarius pretio quodam determinato opus aliquod ſuſceperit, & pactionem ſuam faciendo erraverit, jus habet damni compenſationem petendi ab eo cui fidem dedit, licèt uterque erroris culpandus non ſit. En hujus Legis verba: *Si quis.... per dolum obligatus eſt; competit ei exceptio.... Etſi nullus dolus interceſſit ſtipulantis; ſed ipſa res in ſe dolum habet.* Conſtat autem in ſpecie quæ proponitur, Petrum minus pretium Ariſtæo, quàm ex æquo ad ipſum pertinet, ſolvere velle. Ergo ad ſupplementum, quod rogat ipſi concedendum, tenetur, quamvis error ſola ſua ignorantia contigerit.

(a) Leg. *Si quis.* 46. ff. de verbor. obligat. l. 45. tit. 1.

Attamen obſervandum eſt, 1. quòd ſi Petrus pactionem ſuam cum Ariſtæo concludendo, ad majorem ſumptum, quàm cum lignatore convenerat, faciendum abſolutè diſpoſitus non eſſet; & ſi alioquin opus faciendum certiſſimè non curaſſet; ſtricto jure ad ſupplementum ſolvendum non teneretur. Exemplum afferamus; Petrus vult domum condere ad cujus conſtructionem 10000. libras ſolummodò impendendas habet, & quam ædificandam non curaret, ſi redemtor ipſum certiorem non feciſſet ſe hoc pretio domum illam ipſi ædificaturum: Poſt domum conditam non tenetur ad illi 2000. libras tradendas, quas ab eo in ſupplementum petit, ſub prætextu quòd in pactione ſua erraverit.

Secundò, obſervandum eſt, quòd ſi operarius caſu quodam fortuito, verbi gratiâ, mala tempeſtate coactus fuerit, ad plures dies quàm autumaverat, ad opus ſuum perficiendum, impendendos: Ille qui eum ad hoc opus conduxit; non tenetur etiam ad ullam pretii conſtituti accretionem; quia ſi operarius propter tempeſtatem ſecundam longè pauciores dies impendiſſet, ad quidquam de pretio ſibi promiſſo imminuendum non obligaretur. Hæc eſt ſententia Auctoris Collocutionum Condomenſium (b).

(b) Colloc. Condom. tom. 1. Colloq. 9. ſect. 2.

CASUS XXII.

Fullonius, decem homines operarios per hebdomadam conduxit, duodecim aſſibus unicuique quotidiè numeratis, conſilio eos ad meſſem faciendam adhibendi: Sed cùm quodam negotio improviſo coactus fuiſſet è domo diſcedere ad iter id caſu fortuito contingat; [illegible] tum ſolvendum eſt, perindè ac ſi reipſa operatus eſſet. *Qui operas ſuas locavit* (c), inquit Lex, *totius temporis mercedem accipere debet; ſi per eum non ſtetit, quominus operas præſtaret.* Juxta idem principium Lex iſta dicit adhuc, Patronum qui in anteceſſum pro cauſa dicenda mercedem accepit, ad pecuniam acceptam reddendam non teneri, quamvis cauſam non dixerit, cùm per ipſum non ſtetit, quin eam diceret. *Advocati quoque ſi per eos non ſteterit quominùs cauſam agant, honoraria reddere non debent.* Plures aliæ Leges, illis quas jamjam attulimus, addi poſſunt, quæ clarè eamdem ſententiam ſtatuunt. Verùm longiùs ac etiam inutile foret earum verba hic laudare (d).

(c) Leg. *Qui operas.* 38. ff. locati conducti l. 19. tit. 2.

Verùm ſi talis operarius alteri perſonæ operam navaſſet, eâ die, quâ primus Conductor eum non occupavit; iſte ad illi mercedem pro hac die tradendam non teneretur; ſiquidem hoc in caſu nullum damnum perpeſſus fuiſſet; ſicut à prima Lege, quam jamjam in margine indicavimus, fertur.

(d) Leg. *Si adder.* 9. §. 8. & Leg. *Colonus.* 61. §. 1. ff. eod. Leg. *Diem functo.* 4. ff. de officio aſſeſſorum l. 1. tit. 21.

Ergo dicendum eſt, ut ad quæſtionem propoſitam reſpondeatur, Fullonium per conſcientiam teneri, ad diurnam mercedem quam detraxerat, his decem operariis præſtandam, unicuique 12. aſſes numerando, quod pretium præſtitutum fuerat, nihil ab eo ipſis imminuendo ſub prætextu quòd operati non ſint; quandoquidem per eos non ſtetit, ipſeque ſolus cauſa fuit cur non laboraverint, quia abſens fuit, nec ipſis, antequam proficiſceretur, mandata ſua ſignificavit.

Obſervandum reſpectu hujus quæſtionis, quòd ſi decem iſti operarii mercedem in anteceſſum accepiſſent, nec operari voluiſſent; ad pecuniam acceptam Conductori reſtituendam tenerentur, ut & ad damnum, quod ipſi inferre potuiſſent, reſarciendum. Quòd ſi caſu quodam inevitabili ab operando deturbati fuiſſent, ad ullam damni compenſationem erga Conductorem non tenerentur; ſed ſolummodò ad mercedem in anteceſſum perceptam, pro tempore, quo operati non eſſent, reſtituendam.

CASUS XXIII.

Matthæus poſtquam Octavianum Pictorem in annum conduxiſſet, numeratâ 200. librarum pecunia, cum alimentis & habitatione, ea lege ut certum tabularum numerum ipſi faceret; picturæ ſatietas eum cepit ſex menſibus elapſis, Octavianumque dimiſit, ipſi ſolummodò 100. libras pro ſex menſibus tradendo, quamvis nihil in operibus, nec in perſonâ hujus Pictoris reprehendendum ſit, peteretque ut ſibi liceret tempus conductionis ſuæ præſtitutum adimplere, vel ſaltem ut ſibi ſumma integra 200. librarum ſolveretur. Nonne Matthæus ad pactum ſervandum, vel ad minimùm ad 200. libras Octaviano ſolvendas, tenetur?

ad pacta conventa fideliter obſervanda, quin neutri ea violare licitum ſit. Id expreſsè dijudicatum videmus à prima Lege cujus verba in reſponſione ad antecedentem quæſtionem retulimus (a): En verba ſecundæ Legis, quam etiam laudavimus (b): *Cùm per te non ſtetiſſe proponas, quominus locatas operas Antonio Aquilæ ſolveres, ſi eodem anno mercedes ab alio non accepiſti; fidem contractûs impleri æquum eſt.* Juxta idem principium Gloſſa dicit (c); quòd ſi cujus, qui ſe locavit, culpa contigerit, ut operam ſtipulatam non reddiderit, ex damno, quod conductor percepit, teneatur. Hæc omnia juſtitiæ ita congruentia videntur, ut alias auctoritates ad ea probanda afferre neceſſe non ſit; cùm pacta conventa reſpectu contrahentium legis locum habeant, juxta hanc juris Canonici regulam (d): *Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur*: cui congruit jus Romanum, quod etiam in quadam è ſuis legibus dicit (e): *Contractus enim legem ex conventione accipiunt.* Auctores Theologiæ moralis Gratianopolis, & Colloeutionum Condomenſium, eamdem ſeutentiam tuentur (f).

(a) Cit. leg. *Qui operas.* 38. ff. locati.
(b) Cit. leg. *Si addes.* 19. 3. 8. ff. eod. tit.
(c) Gloſſa in leg. *Ex conducto.* §. 4 ff. eod. tit.
(d) Reg. 85. de reg. juris in 6.
(e) Leg. *Depoſitum.* 1. §. 6. ff. depoſiti vel contrà. l. 16. tit. 3.
(f) De Genet. theol. mor. tom. 1. tract. 5. cap. 6. quæſt. 7. Colloc. Condom. tom. 1. Colloc. 9. ſect. 2.

CASUS XXIV.

FARO, qui navibus vecturam facit, cùm hoc oneris ſibi impoſuiſſet, Rhotomagu quatuor columnas marmoreas Pariſios tranſvehendi, numeratis 50. libris, quas Hieronymus, ad quem pertinebant, ipſi ſolvere debebat, unam ex his columnis, eas in portu exonerando, fregit: num ejus jacturam ferre debet?

RESPONS.

Si columna, Faronis, aut eorum, quibus ad eam deponendam uſus eſt, culpâ fracta fuerit, ejus jacturam præſtare debet. Verùm, ſi è contrà ipſe, aliique omnem curam, quæ à perſonis prudentiſſimis ac peritiſſimis expectari poteſt, adhibuerint; damnum in ipſum venire non debet. Id exigit juſtitia & decidit Lex, quæ dicit, (g) *Qui columnam tranſportandam conduxit, ſi ea, dum tollitur, aut portatur, aut reponitur, fracta ſit ita id periculum præſtat, ſi quâ ipſius, eorumque, quorum opera uteretur, culpâ acciderit. Culpa autem abeſt, ſi omnia facta ſunt quæ diligentiſſimus quiſque obſervaturus fuiſſet.*

(g) Leg. *Si merces.* 25. §. 7. ff. locati. &c.

CASUS XXV.

MICHAEL hoc oneris ſibl impoſuit equum ad Claudium pertinentem ſervandi, ea lege ut Claudius ipſi quatuor libras ad eum curandum ſingulis menſibus ſolveret. Aliquantò poſt, cùm equus in prædio ſatis remoto paſceret, à quibuſdam erronibus abreptus eſt. Num ad equi pretium Claudio ſolvendum tenetur?

RESPONS.

Quin Michaël ex jacturâ equi teneatur, dubitari nequit. Ille enim qui hoc oneris ſibi imponit rem ſibi traditam ſervandi, & qui propterea mercedem percipit, ad eam omni cum cura, cujus perſonæ vigilantiſſimæ capaces ſunt, conſervandam tenetur, ditur. Culpæ enim prorſus immunes non ſumus, niſi cùm fecimus quicquid perſona prudentiſſima & accuratiſſima facere poterat, juxta hanc juris ſententiam, (i) *Culpa autem abeſt, ſi omnia facta ſunt, quæ diligentiſſimus quiſque obſervaturus fuiſſet*; ideòque equi jacturam Claudio ejus Domino, & qui curas ſuas ad eum conſervandum conduxerat, præſtare debet.

(i) Leg. *Si merces.* 5. §. 7. ff. locati conducti.

CASUS XXVI.

SABINIANUS, puer inops, cùm res ad vitam neceſſarias ſibi comparare non poſſet, Gualterio ſeſe offert, ipſumque enixè rogat, ut eum domi tanquam famulum recipere velit, promittendo ſe, decem nummorum, quibus, contentus erit, pretio, ipſi æque magno uſui futurum, ac eos quibus viginti nummos diſtribuit. An Gualterius abſque injuſtitia Sabinianum decem nummorum mercede conducere poteſt, quin dici Poſſit, eum alterius inopia uti; ut eum viliori pretio conducat?

RESPONS.

Ut hæc quæſtio clariùs dirimatur, præſupponendum eſt, quemadmodùm ait Imperator Juſtinianus (k), magnam dari connexionem inter pactum emptionis & venditionis, ac locationis pactum, atque eaſdem juris regulas in utroque obſervari. *Locatio & conductio proxima eſt emptioni & venditioni, iiſdemque juris regulis conſiſtit.* Alia Lex idem etiam his verbis dicit (l), *adeò autem familiaritatem aliquam habere videntur emptio & venditio, item locatio & conductio; ut in quibuſdam quæri ſoleat, utrùm emptio & venditio ſit; an locatio & conductio.* De utroque igitur ferè eodem modo ratiocinandum eſt.

(k) Lib. 3. Inſtit. tit. 25. init.
(l) Leg. *Locatio.* 2. §. 1. ff. locati &c.

Conſtat autem, in emptionis & venditionis pacto, rem minori quàm valet pretio abſque injuſtitia emi non poſſe, quemadmodum etiam ultrà æquum ejus pretium vendi nequit. Hoc eſt Ethiees principium conſtitutum à S. Thomâ; qui dicit (m): *ſi pretium, vel excedat quantitatem valoris rei, vel è converſo res excedat pretium; tolletur juſtitiæ æqualitas: & ideò chariùs vendere, vel viliùs emere rem, quàm valeat; eſt ſecundum ſe injuſtum & illicieum.*

(m) S. Thom. 1. 2. q. 77. art. 1. in corp.

Ex hoc principio igitur colligi poteſt, quòd ſi Gualterius egeat famulo, à quo operam æqualem operæ, quam alius famulus, quem viginti nummorum mercede conduait, ipſi facit, exigat; illæsâ conſcientiâ minorem Sabiniano mercedem dare non poſſit, quandoquidem, ut ſuppoitur, viginti nummos æquè, ac alius famulus, meretur. Aliàs uteretur inopia quæ eum, ad ſe viliori pretio locandum, adigit; nec excuſatione digoior foret, quàm ille qui rem quamdam dimidio, minùs quàm æquo ejus pretio, emeret; quia venditor eam ſolummodò venderet, propter urgentem neceſſitatem, quâ premeretur præſentem pecuniam promtè inveniendi.

Attamen ſi Gualterius Sabinianum ſolummodò conduceret, ut ipſi gratum faceret, & cùm eo facilè carere poſſet, & ſi decem nummos quos ipſi daret cum ejus alimento æquè æſtimaret, ac operam, quam ab eo expectaret, hoc in caſu ad majorem

Digitized by Google

equorum mercatorem & locatorem adit. Sed ut eos viliori pretiò conducat, iis pro ſe & famulo indigere ſimulat, ut minoribus itineribus Lugdunum petant, ubi dicit ſe per octiduum commoraturum; indèque Toloſam petant, quò rurſus per aliquot hebdomadas ſe commoraturum ſupponit, & poſteà iterùm Lutetiam rediturum, ipſique conductionem duorum equorum pro ratione 3. librarum ſingulis diebus pro ambobus ſoluturum. Landricus rei aſſentitur, & equos ſuos tradit Saturnino, qui eos in uſum, quem animo agitaverat, adhibet. Qua de re quæritur, 1. An vir ille abſque peccato adhibere poſſit hos duos equos ad carrum onuſtum trahendum, quin rei aſſenſum expreſſim dederit Landricus, qui re notâ, forſitan eos pluris locare voluiſſet: 2. An, poſito id ipſi licitum non eſſe, ad quidquam Landrico reſtituendum teneatur?

RESPONS.

Generalis eſt regula, eum qui rem in quemdam uſum conducit, eam in alium uſum illæsâ conſcientiâ adhibere non poſſe, quin locator rei aſſentiatur, aut quin conductor legitimam rationem habeat autumandi, quòd locator ultrò aſſentiretur, ut eam in hunc diverſum uſum adhiberet, ſi illud ab ipſo peteret. Aliàs re, quæ ad ipſum non pertinet, contra ejus domini voluntatem, utendo, manifeſtæ infidelitatis ac injuſtitiæ reus eſt. Quamobrem Juſtinianus dicere non dubitat, illum furtum committere, qui re conductâ in alium uſum, quàm in quem eam conduxit, utitur; præſertim ſi locum habeat autumandi, quòd rei Dominus aſſenſum ſuum non præberet, ſi noſſet. *Sive creditor pignore .... utatur ....* ait ille Imperator (b): *ſive is, qui rem utendam accepit, in alium uſum eam transfert, quàm cujus gratia, ei data eſt, furtum committit.* Et in exemplum affert eum, qui cùm equum conduxiſſet ut locum quemdam determinatum peteret, eo uteretur, ut longiùs progrederetur. *Veluti .... ſi quis equum, geſtandi cauſa commodatum ſibi, longiùs aliquò duxerit.* Idem adhuc deinceps his verbis repetit (c), *Placuit tamen eos, qui rebus commodatis aliter uterentur, quàm utendas acceperint, ita furtum committere; ſi ſe intelligant id, invito Domino, facere; eumque ſi intellexiſſet, non permiſſurum. At ſi permiſſurum credant, extra crimen videri, optimâ ſanè diſtinctione, quia furtum ſine affectu furandi non committitur.*

(b) Inſtitut. lib. 4. tit. 1. de obligat. §. 6

(c) Ibid. §. 7.

Indè igitur colligendum eſt; quòd, cùm Saturninus uſus fuerit equis Landrici in uſum planè diverſum ab eo, quem huic locatori declaraverat; & cùm ipſe etiam judicaret, quòd ſi bona fide uſum quem animo agitaverat, declaraſſet, ejus aſſenſum non obtinuiſſet, ſaltem quin conductionis pretium notabiliter adauctum fuiſſet, contra juſtitiam ac fidelitatem, quam in pacto obſervare debebat, proquieſcendo; quemadmodum hic conductor Landrico imponebat (d).

(d) De Genet. Theol. mor. tom. 1. tractat. 5. quæſt. 1.

CASUS XXVIII.

LEOVIGILDUS ad quindecim dies equum à Narciſſo conduxit, ut è Pariſiis Aureliam peteret. Cùm huic equo ſoleæ in via excidiſſent, Leovigildus, re notâ, illi ſoleas inducere neglexit, undè factum eſt ut ejus pes planè vitiatus fuerit. Narciſſus contendit Leovigildum ex damno hoc caſu creato teneri. Nùm reipſa per conſcientiam ex eo tenetur?

RESPONS.

Nullum eſt dubium quin Leovigildus ad hoc damnum Narciſſo reſarciendum teneatur. Ratio eſt, quòd una è præcipuis Conductoris obligationibus ſit, ut re conducta tanquàm bonus paterſamilias utatur, ut eam conſervet, ac integram reddat; aut alioquin, ut locatori præſtet damnum, quod ſive malignè, ſive negligenter, ſive culpa notabili, ipſi creavit. *Proſpicere debet Conductor*, ait Lex (e), *ne aliquo vel jus rei, vel corpus deterius faciat, vel fieri patiatur.* Negari autem non poteſt, quin Leovigildus notabilioris negligentiæ culpandus ſit, quia ignorare non potuit, equum diſcalceatum per viam ſtratam, qualis eſt via Pariſiorum ad Aureliam, diu incedere non poſſe, quin pedem vitiet. Quamobrem ab omni damno, quod Narciſſus indè percepit, reſarciendo immunis eſſe nequit. *Si Conductor malè tractavit rem ſibi locatam*, ait S. Antoninus (f), *ſic plùs vel minùs peccavit, ſecundum læſionem; & præcipuè quando ex malitiâ, vel ex craſſâ negligentiâ hoc egit; & tenetur ad ſatisfactionem.* Quod huic Juris Romani regulæ congruit (g), *Dolum & culpam .... locatum recipit*, cujus ratio eſt, quòd locationis pactum, ad commune locatoris & conductoris commodum ſpectet, quemadmodùm hæc alia Lex fert (h), *Ubi utrinſque utilitas vertitur, ut in empto, ut in locato, ut in dote, ut in pignore; ut in ſocietate & dolus & culpa præſtatur.*

(e) Leg. *Videamus.* 11. §. 2. ff. locati &c.

(f) S. Anton. 2. part. ſummæ Theol. tit. 1. c. 15. §. 6.

(g) Leg. *Contractus.* 23. ff. de diverſis reg. Juris antiq.

(h) Leg. *Si ut certo.* 5. §. 2. ff. commodati, vel contrà. Item Leg. *Depoſitum.* 1. §. 10. ff. depoſiti, vel contrà.

CASUS XXIX.

FULICUS Baldrico locavit equum, quem 40. aſſibus ſingulis diebus locare ſolet, Vigintique aſſibus contentus fuit, eâ lege, ut ſi equus dum in Baldrici poteſtate eſſet, periret, quocunque modo id accideret, ejus pretium in ſolidum, vel ſaltem dimidiam ejus partem, ſolveret. Nùm quædam hoc in pacto injuſtitia datur?

RESPONS.

Iniquum eſt hoc pactum. Ratio eſt, quòd Fulicus, equum ſuum locando, ſemper ejus ſit Dominus. *Non ſolet locatio dominium mutare* (i), ait Lex; cùm autem res perit naturaliter, ſoli Domino perit, *Res perit Domino rei* (k); Hæc eſt Juris ſententia. Ergo, ſi equus naturaliter & abſque Baldrici culpâ periret, Fulicus ſolus

(i) Leg. *Non ſolet.* 39. ff. locati &c. l. 19. tit. 2.

(k) Arg. Legis, *Pignus.* 9. cod. de pignorat. actione.

vit Marcello qui eis indigebat ad terras ſuas arandas, 25. aſſibus quotidiè numeratis; verùm eâ lege, ut ſi Marcellus eos prima poſt menſem elapſum die ipſi non redderet, ad eos ſervandos, eorumque pretium pro ratione 90. librarum ſolvendum, teneretur. Marcellus eos triduò poſt tempus præſtitutum elapſum Ariſtotimo ſolummodò remiſit. Iſte eos recipere recuſavit, vultque ut Marcellus ſibi 90. libras ſolvar, boveſque ſervet. Quâ de re quæritur: An Ariſtotimus illæſa conſcientia & ſtricto jure Marcellum ad hoc pactum adimplendum, præſertim ſi boves ſuos ab ipſo non repetierit, adigere poſſit?

R E S P O N S.

Quamvis Ariſtotimus de ſuis bovibus tempore præſtituto elapſo ſibi reddendis Marcellum non monuerit, id non impedit quominus eum adigere poſſit ad eos ſervandos, eorumque pretium ſibi ſolvendum juxta æſtimationem pacto ſuo deſignatam. Hæc eſt ratio quæ ejus reddi poteſt, nempè, quandò debitor tempore à pacto præſcripto non ſolvit, aut conditionem in eo ſtipulatam non adimplet; attamen obnoxius eſt pœnæ cujus in eo mentio fit, licet creditor de re præſtanda eum non monuerit. *Cùm ea quæ promiſit ipſe in memoria ſua ſervare, non ab aliis ſibi manifeſtari debeat poſcere*, ait Lex (*a*): Ejus ratio quam Gregorius IX. in quadam è ſuis Decretalibus affert, hæc eſt (*b*), quod dies in pacto præſtituta debitorem ſat monere ac interpellare exiſtimetur, quin creditor ad eum monendum teneatur. *Cùm in hoc caſu dies ſtatuta pro domino interpellet*. Id docet Aurhor, Collocutionum Condomenſium (*c*).

(*a*) Leg. *Magnum*. 12. cod. de contrahendâ & committenda ſtipulat. l. 8. tit. 38.

(*b*) Greg. IX. in cap *Potuit*. fin. de conducto & locato. l. 3. tit. 18.

(*c*) Colloc. Condom. tom. 2. colloc. 16. ſect. 2.

C A S U S XXXI.

REMIGIUS in quadriennium Benedicto ſex boves elocat, unumquemque 40. libris æſtimatum, & decem vaccas, unamquamque 25. libris æſtimatam, ut iis utarur ad terras ſuas arandas, colendas & ſtercorandas, his legibus, 1. Ut Benedictus ſibi quotannis ſolvat modium frumenti pretio 50. vel 60. aſſium pro ſingulâ vaccâ, & duos modios pro unoquoque bove. 2. Ut fructus quos vaccæ reddent, inter ſe æqualibus partibus dividantur. 3. Ut unuſquiſque eorum dimidiam partem pecudum jacturæ ipſi locat, opera & ſenectute notabiliter deteriora fiunt & atterantur. Nonne æquum eſt hoc pactum?

R E S P O N S.

Hoc pactum, quod Gallicè vocatur *Gaſaille*, ſeu locatio pecudum arationi aptarum, iniquum eſt. Ratio eſt, quòd tertia conditio naturam contractûs locationis & ſocietatis deleat; quibus in pactis locator ſemper remaner dominus pecudum, quas locationis, aut ſocietatis nomine concedit, juxta hæc Legis verba (*d*), *Non ſolet locatio Dominium mutare*: ideòque ſolus renetur ad eorum jacturam ferendam, cùm pereunt abſque culpa conductoris, qui ſolummodo ex jactura pecudum, quæ malitia, aut negligentia ſua pereunt, tenetur. Undè ſequitur Remigium ſine injuſtitia hoc oneris imponere non poſſe Benedicto, ut præſtet dimidiam partem jacturæ boum aut vaccarum, quæ morte ſua naturali morerentur, aut alio modo, abſque ulla ejus culpa, perirent. Equidem igitur majorem frumenti quantitatem è pecudum ſuarum locatione percipere poreſt, ſi mos in regione generatim receptus, ſit majus commodum indè percipiendi: verùm per ſpeciem, quòd exindè vilius commodum percipiat, Benedictum ad rem injuſtam, & quæ pacti cum eo initi naturam deſtruit, adigere non poteſt.

(*d*) Sup. cit. Leg. *Non ſolet*. 39. ff. locati &c.

Iis quæ jam jam diximus addere poſſumus, vel æſtimationem ſexdecim pecudum venditionem præſtare, vel eam non præſtare. Si eam præſtet, juxta Legem, quæ dicit (*e*); *Æſtimatio venditio eſt*; hoc in pacto injuſtitia datur, in eo quod Benedictus; poſt dimidiam partem ſortis ſolutam, non majus commodum quàm Remigius perciperet; licet majus percipere deberet, quia pecudes curavit, hoſpitio excepit & nutrivit. Si è contra contendatur æſtimationem venditionem non præſtare, in pacto datur adhuc injuſtitia, cùm hoc in caſu pecudes, Remigio earum domino in ſolidum non perirent; & cùm dimidia pars earum jacturæ veniret in Benedictum, ad quem, hac in hypotheſi, non pertinent (*f*).

(*e*) Leg. *Plerumque*. 10. §. 5. ff. de jure dotium. l. 23. tit. 3. Item Leg. *Cùm fundus*. 3. ff. locati conducti. l. 19. tit. 2.

(*f*) De Ste. Beuve tom. 2. caſ. 138.

Vide { COMPENSATIO. MERCEDES aut Salaria. DOMINI PAROECIARUM. *Caſ.* Hugo. }

L O T E R I A.

LOTERIA quædam eſt ſpecies Ludi, à decimo quinto ſæculo in pleriſque Regnis & Ditionibus Europæ uſu recepti: Id patet ex Epiſtola Chriſtophori Longolii (*g*), qui cùm in urbe Machliniæ an. 1488. natus eſſet, ſupremum diem obiit an. 1522. trigeſimum quartum annum agens, & qui dicit, Loterias, ſeu ludicras ſchedularum ſortitiones, ætate ſua excogitatas fuiſſe. Attamen, teſtante Suetonio, ab Imperatoribus Romanis jam uſu receptæ fuerant, quemadmodùm deinceps videbimus.

(*g*) Chriſtoph. Longolius lib. 3. epiſt. 33.

Ludus iſte conſiſtit in quibuſdam ſchedulis numeris Arithmeticis notatis, quibus inſcribitur ſententia, vel quædam verba pro lubitu, & quæ, poſtquam omnes unà collocatæ & commixtæ fuerunt, ſorte extrahuntur in commodum ejus, cujus ſententia aut numerus, ipſis inſcripta reperiuntur.

Ex deciſione primi Caſûs innoteſcet, quibus conſtet corpus Loteriæ; quot ſint ejus ſpecies; & quænam ſint conditiones neceſſariæ, ad eam juſtam & licitam efficiendam.

CASUS

Digitized by Google

tur Loteriæ? 2. Quid ſint? 3. Quot ſint ejus ſpecies? 4. Quænam earum conditiones eſſe debeant?

Uſus Loteriarum oriundus eſt Italiâ, ubi Ludus iſte vocatur *Gi voco di bianca*, ſub intelligendo *Charta*, quia multò plures ſchedulæ albæ quàm nigræ in eo dantur (a): & quia Loteriam ſortiendo, Itali cootenta vuee pronuntiant verbum *bianca* (b); undè factum eſt ut ſtatim in Gallia huic Ludo datum fuerit nomen *Blanque*.

(a) Diction. Etymologic. de Meſnage.
(b) Bouchel Biblioth. juris Gallici tom. 1. pag. 369.

Uſus iſte, teſtante Suetonio, antiquiſſimus eſt (c); Imperatores Romani qui omnibus ſuis ſubditis gratificari, atque omnes ſuos milites remunerare non poterant, Loterias faciebant, quæ *Congiaria* vocabantur; quarum adhuc in Pinacothecis Numiſmata, *Congiaria* dicta, reperiuntur. Fiebant per ſchedulas, quæ ſorti commitebantur, aut fortuitò primis occupantibus projiciebantur; & præmia conſtabant pecuniâ, gemmis, frumentis, prædiis, rebuſque moventibus, ut tabulis, veſtibus, equis, aliiſque ſimilibus. Nero inter ludos ſolemnes in gratiam populi ſimiles Loterias fecit: ſimiliter egit Domitianus ſchedulaſque quinquaginta pro unoquoque Senatorum & Equitum, qui amphitheatro aderant, ordine adjunxit.

(c) Sueton. in vita Domit. c. 4. & in Neron. c. 2.

Duæ ſunt ſpecies Loteriarum, aliæ conſtant præſenti pecuniâ, aliæ verò conſtant mercibus, rebus moventibus, ornamentis muliebribus, aliiſque ſimilibus. Diſtingui adhuc poſſunt Loteriæ hodiernæ, in Loterias politicas ſeu ad Regnum aut Statum ſpectantes; in Loterias charitatis, in Loterias Commercii; & in Loterias ludi: Iſtæ ultimæ vulgò certis cibis tantùm conſtant, qui ad epulas inter amicos faciendas apponuntur.

Quæ pecunia præſenti conſtant Loteriæ duo pacta complectuntur; Primum, ut Loteria, omnibus legitimis ſumptibus deductis, quadam ſumma determinata conſtet, quæ præbebitur ab iis qui ſortitione aliquid in ea adipiſci autumant. Secundum, ut hæc ſumma unicum præmium componat, aut in plura præmia dividatur, quæ ad eos, qui bonas ſchedulas habuerint, pertinebunt: & ut ii, quibus ſchedulæ albæ contigerint, pecuniam ſorti commiſſam amittant.

Loteriæ rebus moventibus, ornamentis muliebribus, aliiſque ſimilibus conſtantes, duo etiam pacta comprehendunt; Primum eſt pactum venditionis & emptionis, quod tacitè contrahitur inter eum qui ejuſmodi Loteriam facit, qui eſt venditor; & eos qui pecuniam ſuam Loteriæ committunt, qui ſunt emptores. Secundum eſt pactum ſortis, quod tacitè fit inter eos qui pecuniam ſuam concredunt, quo paciſcuntur, quòd Loteriæ pecunia pertinebit ad eos quibus ſchedularum nigrarum ſortitione continget; & quòd ii qui ſchedulas albas habuerint, ne hilum quidem ex ea percipient.

Priores Loteriæ, quæ præſenti pecunia conſtant, injuſtæ ſunt: 1. ſi plus pecuniæ detineatur, quàm requiritur ad ſumptus neceſſarios faciendos;

docet auctor, qui ante annos propè modum 100. ſcribebat, (d) malas eſſe poſſe, non modò fraude & injuſtitia quæ in iis committuntur, verùm etiam quia evenit aliquando, ut quidam iis pecuniam ad victum ſibi neceſſariam committant, magna in iis lucri faciendi aviditate; & ut alii pecuniam ad ſe non pertinentem iis concredant; ut cùm uxor inſcio ac invito marito ſuo Loteriæ apponit, aut cùm filiiſamilias vel domeſtici, parentibus aut Dominis ſuis ſurripiunt undè habeant, ut Loteriæ committant. Omnia tamen hæc incommoda Loterias per ſe ipſas malas non efficiunt, ſed ſolummodò cauſa ſunt, cur per accidens, id eſt, earum abuſu, malæ fieri poſſint.

(d) Eſt in uſu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgò vocant Loteriam. *Delrio.* l. 5. *Diſquiſit. Magicar.* c. 4. ſ. 2.

Verùm, modò nulla in Loteriis injuſtitia, vel fraus, à parte eorum, qui eas faciunt, committatur, eas tanquam illicitas & malas condemnandas eſſe non autumamus. Hanc in re ſequimur ſententiam Clariſſimi Joannis Briſërt, *Doctoris & Cancellarii Univerſitatis Luvanienſis*, *Bailleul* propè urbem *Ath* in Hannonia oriundi, & cujus opera edita fuerunt Pariſiis anno 1527. ſexennio poſt ejus obitum ad calcem quæſtionum quodlibetariarum Papæ Adriani VI. Delrio & Sylvius idem docuerunt. En ſicut Sylvius loquitur (e); *Reſponſio tamen verior eſt, iſtum ludum eſſe licitum, ſi debitæ circumſtantiæ, obſerventur; quemadmodum olim Lovanii docuit J. Briſërt, quodlibeto 5. ac poſt eum Delrio, diſquiſitionum magicarum part. 2. lib. 4. c. 4.* En conditiones quibus doctus ille Theologus Loterias licitas exiſtimat. Primò, ut nulla injuſtitia vel fraus admittatur à parte eorum, qui eas faciunt, aut illorum qui iis operam impendunt. *Ut abſit omnis fraus, tam ex parte eorum, qui ſortes conferunt, quàm ex parte illorum, qui præmia proponunt, eorumque miniſtrorum: Et ideò non permutentur vel imminuantur præmia, non alterentur ſchedæ, per quas fit ſortitio; non exponantur oculis, tanquam præmia, quæ nec præmia ſunt nec poſſunt per ullam ſortem auferri.* Secundò, ne unuſquiſque privata ſua auctoritate Loteriis faciendis ſeſe immiſceat; verùm ut ſolummodò fiant auctoritate Superioris legitimi; & ut Superior ille eas faciendi licentiam, ob juſtam quamdam cauſam, tantùm concedat. *Cæterùm quando expediat illum* (ludum) *permittere; ex neceſſitatibus aliiſque cauſis urgentibus judicandum eſt.*

(e) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 95. art. 8. ſub finem. Et apud eum Joan. Briaërt. & Martinus Delrio.

Diximus Loterias per ſe ipſas malas non eſſe, id eſt, pro ratione conventûs ſeu pacti ſortis, quæ in illis uſu venit, & quæ à Theologis *ſors diviſoria* vocatur, quæ Sortis ſpecies nullo modò damnanda eſt: Quemadmodùm enim ait Sanctus Auguſtinus (f): *ſors.... non aliquid mali eſt, ſed res eſt in dubitatione humana divinam indicans voluntatem, nam & ſortes miſerunt Apoſtoli.* Quamobrem ſanctus Thomas dicit (g), eas variis in occaſionibus adhiberi poſſe, ut 1. in bonorum partitione, cùm illud neceſſarium eſt ad dirimendas controverſias

(f) S. Aug. in Pſalm. 30. enarr. 3. n. 13. in can. ſors. l. 26. q. 2.
(g) S. Thom. opuſc. 25. c. 5.

quæ

Digitized by Google

„ quoque dijudicat „. 2. In munerum partitione. *Nec ſolùm in rerum diviſione neceſſitas diviſoriæ ſortis poteſt provenire; ſed etiam in diviſione eorum, quæ ſunt à diverſis agenda*, addit Doctor Angelicus, quod auctoritate ſancti Auguſtini confirmat, his verbis, unde Auguſtinus dicit in Epiſtolâ ad Honoratum (a), „ ſi inter Dei Miniſtros ſit diſ„ ceptatio, qui eorum, perſecutionis tempore ma„ neant, ne fuga omnium *, & qui eorum ſugient; „ ne morte omnium deſeratur Eccleſia; ſi hæc diſ„ ceptatio aliter non poterit terminari; quantùm mi„ hi videtur, quæ maneant & qui fugiant, ſorte eli„ gendi ſunt „. 3. Quando de re quadam ſoli cuidam danda agitur; plureſque alii ſunt quibus eam dare æquè juſtum eſt. *Similiter etiam ſortis neceſſitas imminet*, hæc ſunt etiam ſancti Thomæ verba, *ſi aliquid dandum occurrat pluribus, quod nonniſi uni eorum dari poſſit. Unde Auguſtinus dicit in primo de doctrina Chriſtiana*; „ ſi tibi abun„ daret aliquid, quod oporteret dari ei, qui non „ haberet, nec duobus dari potuiſſet; ſi tibi duo „ occurrerent, quorum neuter alium, vel indi„ gentia, vel egeſtate aliqua, vel neceſſitate ſupe„ raret; nihil juſtius faceres, quàm ut ſorte legeres, cui dandum eſſet, quod dari utrique non poſſet „. Et ecce cauſam ob quam ſortis via inter plures hæredes quotidiè adhuc uſu recipitur, cùm non conveniunt de partitione factâ bonorum hæredii quod ipſis contigit.

(a) S. Aug. Epiſt. 228. aliàs 180. n. 11.

* Obſcurus S. Aug. locus.

Equidem ſanctus Thomas dicit, 1. Dari peccatum in hac ſortis ſpecie adhibenda, ſi abſque ulla neceſſitate adhibeatur. *Sciendum tamen*, inquit, *quatuor modis in hujuſmodi ſortibus peccatum poſſe contingere. Uno modo, ſi abſque ulla neceſſitate putet aliquis, ad ſortes eſſe recurrendum. Hoc enim videtur eſſe tentare Deum, ſi quis habens quod faciat ex humana induſtria: eo prætermiſſo, putet eſſe requirendum divinum judicium. Dicitur enim in* 2. *Paralip.* 2. „ Cùm ignore„ mus quid agere debeamus, hoc ſolùm habemus „ reſidui, ut oculos dirigamus ad te „. 2. Doctor ille Angelicus addit, quòd, quando etiam neceſſe eſt ſortis viam adhibere, nonniſi cum veneratione Divinæ Providentiæ debitâ adhiberi poſſit. 3. *Si abſque debita reverentia & devotione etiam in neceſſitate ſortibus requirat divinum judicium: undè Beda* (b) *dicit ſuper actus Apoſtolorum*; ſi qui „ neceſſitate aliqua compulſi, putant ſortibus „ exemplo Apoſtolorum eſſe conſulendum: vi„ deant hoc ipſos Apoſtolos collecto fratrum coe„ tu & præcibus ad Deum fuſis egiſſe.

(b) Venerab. Beda in can. *Non exemplo.* 4. 16. q. 1.

Hæc omnia vero ſunt reſpectu ſortis quæ *Conſultoria* vocatur; verùm reſpectu neceſſitatis quæ reperiri poteſt ſortem adhibendi in Loteriis, jure prout videtur, aequieſcere poſſumus judicio quod hac de re fert ſapiens Magiſtratus, qui Loterias permittit, quin omnes privati, qui pecuniam ſuam illis committunt, ad examen revocare adſtringantur, an Loteriæ illæ neceſſitate ſufficienti nitantur. Præthereà, quemadmodùm venerabilis Beda, ideoque ſanctus Thomas qui eum laudat, ſolummodò loquuntur de via ſortis, quâ uti vellemus ſine juſta neceſſitate, in ſimili occaſione ac Apoſtoli uſi ſunt in ſancti Mathiæ electione. Illud nullam connexionem habet cum ſorte, quâ in Loteriis utuntur. Quam ob rem ſi ſorte uti poſſimus in tribus diverſis occaſionibus, quas poſt ſanctum affirmat, in opere ſcilicet cui titulus eſt *Dies Caniculares* (c), Loteria, inquit, ſpecies eſt quædam pacti, in Europa frequenti admodùm uſu recepti. Publicè, aut privatim uſu venire poteſt. In primo caſu, Principis aſſenſus neceſſarius eſt; In ſecundo, penes unumquemque eſt, nec uſu venit niſi inter quemdam amicorum & perſonarum cognitarum numerum. Vir quidam, verbi gratiâ, poſſidet equum, quem 50. nummis aureis æſtimat, eum ſorti committere proponit. Ut ſcopum ſuum attingat, hanc ſummam in varias partes dividit: paremque facit numerum notarum arithmeticarum, vulgò *Numero* dictarum, aut Schedularum, quas vendit iis qui eas pretio à ſe illis indicto accipere volunt; & quæ omnes ſimul equi pretium componunt. Hæ Schedulæ deinceps commiſcentur & ſortes ducuntur. Equi præmium in quemdam è contrahentibus recidit, & cæteri nihil habent. Perindè eſt, addit Auctor iſte, de gemmis, libris, aliiſque rebus, quas hac ſortitionis ratione removere volumus. *Eſt in uſu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgò vocant* Loteriam. *Illi vel privatim, vel publicè. Privatim pro arbitrio cujuſque, quando aliquis ſimile, ſtatuto pretio, v. g. pro* 50. *aureis exponit ſortiendum cui obtingat; & deindè in hanc ſummam plures ſymbolam quiſque, conferunt & aleam jaciunt, quis equum ſit habiturus: vel etiam privatim plures annuli, libri, ſpecula, vel alia ſuppellex proponitur inter familiares eodem modo, collatis ſymbolis, quæ vocantur* Lota ſortienda. *Publicè verò cùm inſtituitur, opus eſt Principis vel Reipublica conſenſu.* Quibus Præſul addit, multas cautiones in Loteriis adhibendas eſſe, ut æquum conſervetur, impedianturque abuſus, qui in illis admitti poſſent, ſive Loteriæ illæ publicæ, ſive privatæ ſint: Atque hoc eſt Magiſtratuum officium ut his invigilent. *Suntque in hoc contractu, ſive publicè, ſive privatim, multa conſideranda, ut juſtitia contractus & perfectio illibata permaneat. Sed hæc Magiſtratûs judicio relinquo.*

(c) Simon Majolus Epiſc. Aſtenſis dierum Canicul. part. 2. colloq. 11.

Multo jure dicit Majolus, Loteriarum uſum frequentiſſimum eſſe in Europâ. Nam ut non conquiramus, quæ circa rem iſtam in Italia, in Anglia, in Hollandia & in variis aliis Ditionibus, aguntur; innumera Loteriarum exempla in Gallia habemus, à quâ earum uſus introductus fuit.

Primum Loteriarum exemplum quod habemus, eſt ab initio ultimi ſæculi, quo tempore cùm quidam privati Regi Franciſco I. propoſuiſſent, ut Loteriam in Galliâ inſtitueret, per ſpeciem cujuſdam vectigalis quod indè percipere poſſet in urgentibus neceſſitatibus, ad quas diuturna bella, quæ gerenda habuerat, eum redegerant; Princeps iſte hanc propoſitionem guſtavit, & Edictum ad Loterias inſtituendas menſe Maii an. 1539. Caſtro *Regnard* promulgavit, quo earum uſum in omnibus Regni Urbibus permittit, ſimulque omnia ſtatuta in iis obſervanda ſignificavit, concedendo Viro, cui nomen erat Joannes Laurentius, cæteris omnibus excluſis, privilegium tot, quot vellet, Loterias Pariſiorum inſtituendi, modò quotannis ſuæ Majeſ-

1

Digitized by Google

menſe Decembris 1656. & tali facti comproba-tique fuerunt in ſupremo Senatu 30. die ejuſdem menſis, & in acta publica Caſtelleti relati ſunt 10. die Januarii 1657. Conſtare debebat 50000. Schedulis, & unaquæque ſchedula pretio duorum Ludovicorum aureorum, harumque ſchedularum 1255. bonæ eſſe debebant, & reliquæ 45785. albæ. Ideò ejus Loteriæ ſumma ad uodecim centena millia librarum aſſurgere debebat, verùm nec adimpleta, nec ſorte ducta fuit.

Secundæ, quam Rex permiſit, Loteriæ ſortes publicè ductæ fuerunt coram Prætore Urbaoo & Diſciplinæ politicæ Miniſtris; hanc que Loreriam ſua Majeſtas quibuſdam privatis conceſſerat anno 5660. occaſione data pacis inter Galliam & Hiſpaniam initæ, & ovantis ingreſſus quem ſoæ Majeſtates hoc ipſo anno Lutetiam fecerunt.

Idem Princeps innumeras alias Loterias deinceps inſtituit, unam nempè Senatus Edicto diei 11. Maii 1700. quæ 400000. ſchedulis, unaquaque duorum Ludovicorum aureorum pretio, coonſtabat, quarum 475. bonæ erant, & quarum fundus erat 500000. librarum annuorum vectigalium per vitæ tempus, uſuris dextantibus; Edicto ejuſdem menſis, conſtitutis. Alia Loteria anno 1704. altero Edicto, in ſupremo Senatu comprobato, inſtituta fuit: ejuſque ſummas ad 200000. libras annuarum redituum aſſurgebat; quorum redituum dimidia pars erant reditus perpetui uſuris quincuncibus, altera verò dimidia pars annui tantùm per vitæ tempus reditûs erant. Alia inſtituta fuit menſe Decembris 1705. cujus ſumma ad decies centena millia librarum aſſurgebat, in 800. præmia diſtributa, quorum præmiorum 430. præſenti pecunia ſoluta fuerunt, reliqua verò Contractibus annuorum per vitæ tempus redituum. Denique ſua Majeſtas multas alias Loterias inſtituendi veniam dedit Parœciis & Communitatibus; treſque ſpeciatim in gratiam Ptochodochii Generalis Pariſienſis, quarum ultimæ ſortes anno 1702, ductæ fuerunt, ſeptem in gratiam Ptochodochiorum Remorum, Turonum, Rhotomagi, Bellovaci, Aodegavi, Aureliæ, & Maſſiliæ. Doaſin gratiam Ptochodochii Generalis Lugdunenſis, Duas ad ædificandas ſanctas ædes Parœciæ ſancti Ludovici Pariſienſis, & unam ad conſtruendas ſacras Aedes Pareciæ vocatæ *Saint Roch*, menſe Novembris 1705. Duas ad adjuvandam reſtaurationem ſacrarum Aedium Virginum Religioſarum Piſciaci, annis 1704. & 1705. Unam ad ædificandas Aedes ſanctas ſancti Petri *de Carville* in Pago dicto *Ernetal*, propè Rhotomagum. Duas ad perficiendas ſacras Aedes Parœciæ S. Nicolai *du Chardoner* Pariſienſis, quarum prior adaperta fuit anno 1705. Duas hoc eodem anno ingratiam Pauperum Verſaliarum & Lemovicarum. Quarum omnium Loteriarum ſortes ductæ fuerunt in Foris, & coram Archiepiſcopis & Epiſcopis, vel iis abſentibus, coram rie, ſancti Jacobi *Lanienæ*, ſancti Benedicti & ſancti Jacobi *du Haut Pas* certatim inſtituerunt durante frumentorum penuria anno 1709. ad Parœciarum ſuarum pauperes ſublevandos. Sic Princeps, Magiſtratus, ac deinceps Præſules & Paſtores Parœciarum, omnes adeò unanimiter ad Loterias inſtituendas & juſtificandas concurrerunt, ut videatur, eas abſque manifeſta temeritate hodiè improbari non poſſe, præſertim poſt exemplum, quod præbuit ſummus Pontifex Clemens XI. per Loteriam 100000. Nummorum, ejus mandato Romæ inſtitutam die 11. Martii 1713. in gratiam Ptochodochii ſancti Hieronymi Charitatis.

Ad confirmandam adhuc ſenteotiam quam tuemur, addi poteſt, Loteriam peccati argui non poſſe, quia, nec juri naturali, nec juri divino, nec juri humano, Eccleſiaſtico aut Civili, adverſatur.

Juri naturali non adverſatur, nihil enim huic juri magis congruit, quàm de rebus ſuis juxta voluntatem ſuam diſponere poſſe, nec quidquam juſtiùs acquiritur, quàm illud quod poſſidemus unanimi conſenſu eorum omnium, qui illud ambiendi jus habent.

Nec etiam adverſatur juri divino, cui etiam congruit, quemadmodum probari poteſt ex Scriptura, quæ nos docet, 1. Terram promiſſam ſortitione diviſam fuiſſe inter Tribus & Familias Iſraëlitarum, expreſſo mandato, quod Deus Moſi dedit, & quod Joſue ejus ſucceſſor obſecutus eſt (*a*); & unumquemque cum veneratione & gaudio, id quod ſibi contigerat, tanquam munus quod è manu Dei proficiſcebatur, accepiſſe 2. Quod hircus, Deo immolandus, ſorte ſolummodò diſtinguebatur ab hirco emiſſario, quem Sacerdos, peccatis Populi onuſtum, in deſertum dimittebat (*b*) 3. Saülem ſorte Regem electum fuiſſe (*c*) 4. Sorte etiam Jonatanem, ejus filium, reum violatæ Legis Saülis, Patris ſui, repertum fuiſſe (*d*) 5. Sacerdotes etiam ſorte electos fuiſſe à Davide inter duas Aaronis familias (*e*) 6. Eos qui laudes Domini celebrare debebant electos fuiſſe ſortitione uſque ad viginti quatuor vices iterata (*f*) 7. Eadem ratione etiam Templi janitores electos eſſe (*g*) 8. Et denique ſanctum Mathiam ſorte pariter electum fuiſſe Apoſtolum (*h*) Hæc omnia exempla totidem ſunt argumenta minimè dubia, ſortem juri Divino non adverſari, cum è contra jus divinum ſortem auctoritate ſua confirmet ideòque ſortem, quæ in Loteria admittitur, eam criminoſam efficere non poſſe.

Denique, Loteria juri humano, ſive Canonico, ſive Civili, non adverſatur; cùm nullæ Leges Eccleſiæ aut Principum Civilium reperiantur, quæ hujuſce modi ludum interdicant, modò cum requiſitis conditionibus fiat, nec in eo agatur de dignitatibus, aut beneficiis Eccleſiaſticis, (*i*) ad quæ, nemo ſortem adhibendo, eligi poteſt.

(*a*) Num. 26. 53. & ſeqq. & cap. 33. 54.

(*b*) Levit. 16. 8. & ſeqq.

(*c*) 1. Reg. 10 20. & ſeqq.

(*d*) Ibid. 14. 41. & 42.

(*e*) 1. Paral. 24. 5. & ſeqq.

(*f*) Ibid. 25. 8. & ſeqq.

(*g*) Ibid. 26. 13. & ſeqq.

(*h*) Act. 1. 26.

(*i*) Honor. III. in c. Eccleſia 3. de ſortilegiis l. 5. tit. 18.

turia, ſcandalum, & innumera alia mala ſimilia quæ non contingunt in Loteriis, quæ ideò cum ludis aleatoriis comparandæ non ſunt. *Quod dicitur iſte ludus eſſe comparandus cum ludo alearum negandum eſt*, ait Sylvius (a), *ludus enim alearum per leges probibetur, idque non quia innititur fortunâ: ſed quia frequentes oriri ſolent ex eo ludo rixæ, lites & blaſphemiæ: & inſuper quia tota ludentium ſubſtantia facile per hujuſmodi ludos exhauritur. Hæc autem regulariter non contingunt in ludo olla qui magis accedit ad fortem diviſoriam.*

(a) Fr. Sylvius loco ſupra cit.

Prætereа perſonæ de Religione tantiſper edoctæ, cùm pecuniam ſuam Loteriis committunt, nihil à mero caſu, verùm omnia à divina Providentia expectant, quemadmodum olim Iſraëlitæ in partitione terræ, quam Deus ipſis promiſerat, omnia expectabant. Neque etiam mero caſu legitimè poſſidetur lucrum quod in Loteriis fit, ſed etiam jure pacti aut conventûs inter eos omnes, qui pecuniam ſuam appoſuerunt; quod evidenter patet ex conſenſu generali eorum omnium, qui in iis non lucrantur, qui nunquam cogitant de iis, qui bonas habuerunt ſchedulas, ex injuſtitia arguendis. Nihil hac de re aſſerimus quàm id quod dicunt Auctores quos laudavimus. Ab eorum verbis referendis abſtinemus, ut hanc deciſionem, quæ jam longior eſt, contrahamus. Attamen autumamus, ab ipſiſmet Sylvii verbis laodandis abſtinere non poſſe, qui ita loquitur, *Iſte ludus non eſt ex ſe illicitus: neque per legem aliquam probibetur. Ergo licet eo uti; & quod per eum acquiritur, retinere. Antecedens probatur; quia neque injuſtitiam continet: neque adverſatur charitati. Continet enim pactum mutuum, idque omninò ſpontaneum, ſcienti autem & volenti non fit injuria. Sed neque fit aliquid contra charitatem, quandoquidem nemo cogatur pecuniam conferre, & ſiquis ad peccatam induci contingat, ut avaritia, cupiditatis, & ſimilia, hoc fit per accidens, neque oporteat aliquod opus, publicam, ſive communem utilitatem afferens prætermittere; quia quidem ex ea ſumunt occaſionem peccandi.* Aliquid ampliùs dicamus, quamvis alea Loteriis immiſceatur, id non impedit, quominùs licitæ ſint, & quin lucrum, quod in illis fit, legitimè acquiratur. Hoc ipſum idem Theologus aſſerit. *Non quicquid innititur fortunâ eſt illicitum*, ejus ſunt verba *docet enim beatus Thomas. . . . quod ſi ſortialium actuum eventus expectetur à fortuna, non videtur habere, niſi forte vitium vanitatis, ſi ergo ſit cauſa rationabilis, propter quam vitium vanitatis tollatur; ſine vitio licebit eventum fortuitò expectare.*

Prætermittere non debemus, ſcopum quem ſibi proponunt ii, qui Loterias inſtituunt, ad eos juſtificandos inſervire. Loteriæ enim quæ publicæ & cum Principis auctoritate fiunt, evidenter tendunt vel ad Regni commodum, vel ad pauperes ſublevandos, ad ædificandas aut reſtaurandas ſacras Ædes, vel ad aliquod aliud ſimile commodum, num aliquid magis cum juſtitia, charitate & ratione congruit? His addamus, quòd viderimus, in una è Loteriis quas Rex anno 1704 inſtituit, & cujus ſingula ſchedula ad 100. libras aſſurgebat, neminem quidpiam amiſiſſe, cùm ſua Majeſtas omnium ſummarum illi com-

de Hales, eas condemnat. Vulgò illud verum eſt. Verùm ſi tale conſilium damnetur, eâdem ratione omnigenum commercium damnandum erit. Ubinam eſt enim negotiator, in Regionibus alienis mercaturam faciens, vel aliter negotians, qui ſpe lucri commercium ſuum non faciat? Omnes à Providentia lucrum expectant, tam in commercio quàm in Loteriis. Quare ſpes iſta, in loteria potiùs quàm in commercio, damnabitur.

Inſtant, & dicunt, ad Injuſtitiæ culpam quæ in loteriis admittitur ſæpè conferri poteſt; idque ad eas illicitas reddendas ſufficere debet; cùm nunquam liceat ad alterius injuſtitiam operam conferre. Verùm reſpondemus hunc timorem imaginarium eſſe reſpectu Loteriarum publicarum, de quibus hîc loquimur: cùm ſortes ducantur ſub oculis Præſulum, Magiſtratuum, pluriumque aliarum ſpectatæ integritatis perſonarum.

En argumenta plus nimiò, ſicut nobis videtur, ad colligendum, Cajum, qui fecit Loteriam, de qua in ſpecie propoſita agitur, eam inſtituendo non peccaſſe, modò juſtitiam ac bonam fidem in ea neceſſariam ſervaverit & Polycratem ac Gabinium, alioſque qui pecuniam ſuam illi contulerunt, præmia, quæ ſibi contigerunt, legitimè acquiſiviſſe.

CASUS II.

Theophanes cùm Loteriam inſtituiſſet, cujus fundus variis panni voluminibus conſtabat, Mathæus, ejus vicinus, præmium quoddam habuit: pro cujus ſolutione acriter cùm Theophane diſceptavit, coactuſque fuit ad eum coram Urbis Agoranomo in jus vocandum, ut eorum lis judicio componeretur. Judex ille, nonnè, juxta muneris ſui debitum, ſententiam ſuam in gratiam Matthæi, ferre debet, ſi Theophanem in culpa eſſe reperiat?

Responsio.

Inter omnes Loterias tres earum ſpecies diſtinguendæ ſunt. Quædam prohibentur, Aliæ permittuntur à Principe, aut Magiſtratu, quemadmodùm permiſſæ fuerunt, eæ omnes, de quibus in deciſione præcedenti verba fecimus, aliæ deniquе ſolummodò tolerantur.

Reſpectu Loteriarum prohibitarum, tantùm abeſt ut privati, quorum res in illis Loterii agitur, quamdam actionem adverſus eum qui Loteriam inſtituit, habeant, ut è contra Judex eos in ſuis petitionibus auſcultare denegare debeat, juxta hæc Legis verba, (b) *Vbi autem & dantis & accipientis turpitudo verſatur, non poſſe repeti dicimus.* Et hoc etiam in caſu, ſi argumentum ſatis validum hujus Loteriæ inſtitutionis habeat, eum qui contra interdictum illam inſtituit plectere debet, ſive mulcta pecuniaria, ſive etiam eos qui pecuniam ſuam contulerunt, denariorum collatorum fiſco addictione, mulctando.

(b) Leg. *Ubi autem* 3. ff. de condict. ob turpem vel injuſtam cauſam l. 12. tit. 5.

Quod attinet ad Loterias, quæ inſtituuntur conſequenter veniæ, quæ à Principe, aut Magiſtratu Civili conceditur; illi quibus ſchedulæ nigræ contigerunt; actionem habent ad ſolutionem ſummæ

in

Digitized by Google

LUCRUM ULTRA SORTEM.

ID quod *Lucrum ultra Sortem*, gallicè *Interêt* vocatur, propriè loquendo, æſtimatio eſt commodi legitimi quod pecunia, illi cui debetur, producere potuiſſet, ſi ſibi tempore præſtituto ſoluta fuiſſet. Licèt enim pecunia natura ſua ſterilis ſit, nec ullum fenus præcisè propter mutuam pecuniam exigi poſſit; attamen, qui pecuniæ ſit uſus utilis, ſive in commercio, ſive in emptione alicujus fundi fructificantis, ſive denique in fenerando, legitimum lucrum producit. Undè ſequitur, illi, qui hoc emolumento orbatur, acceptum detrimentum lucro damno accomodato, reſarciendum eſſe.

Hujuſce autem emolumenti ceſſatio duabus è cauſis oriri poteſt, nempè ex lucro ceſſante, vel damno naſcente; Ita ut vera definitio vocis gallicæ *Interêt*, pendeat à cognitione lucri ceſſantis & damni naſcentis. Lucrum ceſſans his verbis definitur (d), *Lucrum ceſſans eſt carentia acquiſitionis pecuniæ, rei ve pecunia æſtimabilis, aliâs indebitæ*, & damnum naſcens, *damnum emergens eſt rei propriæ*, id eſt, *poſſeſſæ, vel ſtricto jure debitæ, detrimentum.* Id igitur quod gallicè *Interêt*, latinè verò *lucrum ultra ſortem*, vocatur, propriè loquendo, nihil aliud eſt; quàm *lucrum ceſſans, damnum-ve emergens*, ut Theologi loquuntur.

(d) Polit. part. 2. 2. n. 599 & duobus ſeqq.

Quam in rem obſervandum eſt, dari quamdam ſpeciem damni quod creari poteſt, abſque culpa ejus qui illud creat. *Damnum ſine injuria facientis datum:* Tale eſt damnum à pecude creatum, & quod in Lege duodecim tabularum vocatur *Pauperies*.

Antequam materiam lucri ultra ſortem aggrediamur, quaſdam obſervationes hic faciemus, quas depromſimus ex opere quod Clariſſimus D. Bretonier, antiquus in ſupremo Senatu Pariſienſi Advocatus nuper in lucem edidit (e).

Prima obſervatio eſt, quòd congruenter Decreto Aurelianenſi (f), fenus ſummæ mutuo datæ, debeatur propter ſolutionis moram, numerando à die, quâ vadimonii denuntiatio debitori in Caſtelleto Pariſienſi ſignificata fuit; Petitor neceſſariò ſolutionem ſortis & lucri ultra ſortem inferre debet, aliàs ſi unum vel alterum ſolummodò inferret, nullum ultra ſortem lucrum obtineret ſententiâ Judicis, ex quâ tantùm jus illud percipiendi habet. Econtrà in Provincia Arverniæ, ſatis eſt ſolutionem ſortis inferre, ut lucrum ultra ſortem obtineatur: In Provincia Lugdunenſi ſat eſt fenus petiiſſe; & in ſupremo Senatu Burdigalenſi ſimplex ſolvendi mandatum debitori injunctum, ſufficit, quin ulla petitione judiciali opus ſit, verùm Creditor hoc mandatum à triennio in triennium renòvare debet.

(e) D. Bartholomæus Joſephus Bretonius. Collectio Alphabet. præcipuarum quæſt. juris.

(f) Decret. Aurelian. art. 60.

Secunda, Æſtimationem lucri ultra ſortem pro variâ ſupremorum Senatuum Juriſprudentiâ differre. Supremus Senatus Pariſienſis illud lucrum uſuris quincuncibus præfinivit; In ſupremis Senatibus Burdigalæ, Toloſæ, Divionis, Rhedonum, Metarum, & Pali præfinitur lucrum ilud uſuris quincuncibus & ſemi, & in Delphinatu uſuris ſemiſſibus.

Tertia: Ex omnibus ſupremis Senatibus, unicum feré Pariſienſem ſupremum Senatum ſeſe accommodaſſe Juri Canonico, quod vetat ne pecuniæ mutuò datæ fenus exigatur; atque etiam quædam exceptiones dantur: 1. In gratiam urbis Lugduni: 2. in gratiam pecuniæ pupillaris, quæ mutuò dari poſſunt, de fenore ſtipulando uſuris quincuncibus, juxtà Decreta à Le Prêtre & Louët laudata (g); hoc reſpectu etiam ſtipulatio iſta locum habet in ſupremis Senatibus Normanniæ & Britanniæ minoris, ut & in Regionibus Breſſiæ & *Bugey*, in quibus lucrum ultra ſortem locum habet, etiam abſque ſtipulatione ac denuntiatione.

(g) Le Prêtre. cent. 2. cap. 27. Louet. Lit. I. cap. 8. n. 7.

Gratianopolis, Metarum, Pali & Veſuntionis: quemadmodum etiam in Alſatia, in Breſſia & Regionibus *Bugey*, Geſſæ, & *Valromey*.

Quinta: Secundùm Jus Romanum lucrum nunquam ſortem duplò ſuperare poſſe (*a*). Sed planè contrarium obſervatur in ſupremis Senatibus Pariſienſi & Rhedonenſi, in quibus lucrum, quoquo modo debeantur, ſortem excedere poteſt.

(*a*) Novell. 138. unicâ cod. de uſuris ſupra duplum. non computandis auth. collat. 9. tit. 21. & leg. *De uſuris* 27. cod. de uſuris l. 4. tit. 32.

Sexta: Juxta Leges Romanas, ſolutiones à debitore factas ſtatim lucro ultra ſortem compenſari, omneſque ſupremos Senatus Juris ſcripti huic Juriſprudentiæ ſe ſe accommodaſſe. Supremus Pariſienſis Senatus duas fenoris ſpecies diſtinguit. Alterum quod *ex natura rei*, aut *à lege*, debetur; quale eſt fenus, quod oritur è pretio fundi, è dote conſtituta, aut ex hæreditatis portione legitimâ; vel *ex officio judicis* debetur. Cùm de priori fenore agitur, ſolutiones ſtatim lucro compenſantur, antequam ſors attingatur: & vice verſa; cùm fenus nonniſi *ex officio judicis* debetur, ſorte primùm, ac deinceps lucro ultra ſortem hæc compenſatio fit.

Septima & ultima obſervatio eſt, Leges Romanas priores hypothecæ partes creditori anteriori concedere non modò quoad ſortem, ſed etiam quoad lucrum ultra ſortem debitum ſupremus Pariſienſis Senatus in omnibus ſuæ Juriſdictionis regionibus hanc Juriſprudentiam ſequitur, ſi excipias Provinciam Arverniæ, ubi hypotheca lucri ultra ſortem locum non habet, niſi poſt omnes creditorum ſortes. (*b*) Denique Supremi Senatus Gratianopolis & Rhedonum, abſque ulla exceptione Juris Romani diſpoſitionem hoc reſpectu ſequuntur: At ſupremus Toloſæ Senatus lucrum ultra ſortem nonniſi poſt ſortes adjudicat (*c*). quod etiam uſu venit in amplitudine ſupremi Senatûs Normanniæ congruenter Conſtitutionis Decreto diei 6. Aprilis 1666. (*d*).

(*b*) Louet. & Brodeau litt. D. Summario 42.

(*c*) D'Olive l. 4. cap 21. Catelan. tom. 2. cap. 42.

(*d*) Art. 150.

Omnia quæ jam jam diximus unicè ad Juriſprudentiam Civilem pertinent; nec autumamus, ea regulæ inſtar adhibenda eſſe in omnibus quantùm ad conſcientiam attinet, niſi ea ratione, qua rem in ſequentibus deciſionibus explicabimus.

CASUS PRIMUS.

TAURINUS & Barnabas lite inſtante circa plura ſocietatis capita, de quibus inter ſe controverſantur, conſilio & opera amici cujuſdam communis tranſigunt; qua tranſactione Taurinus à jure animo præcepto partim deſiſtit, ea lege, ut Barnabas 2000. nummos ſibi ſolvat, nempè 1000. nummos intra octo menſes ad ſummum, & reliquos 1000. nummos intra annum, intereaque lucrum ultra ſortem ſolvat, donec ſortem in ſolidum ſolverit. An Taurinus illæſa conſcientia, & abſque uſura, hoc lucrum ultra ſortem percipere poteſt?

RESPONS.

Conſtat, Taurinum hoc lucrum ultra ſortem, quin uſuræ culpandus ſit, percipere poſſe. Ratio eſt, quòd hujus lucri ultra ſortem ſtipulatio, pretii ſibi debiti pars ſit, atque conditio tranſactionis inter ipſum & Barnabam factæ, ſive ad compenſandum illud quod aliundè Barnabæ concedere poteſt, ſive propter quaſdam alias cauſas legitimas. Quibus addimus talem tranſactionem conſiderari poſſe, tanquam locum condemnationis, ſecundum juris formulam factæ, habentem: cùm tranſactiones rerum judicatarum vim ac autoritatem habeant, juxta hæc legis verba (*e*), *non minorem auctoritatem tranſactionum, quàm rerum judicatarum eſſe, recta ratione placuit.* Qua de re obſervandum eſt, quòd, poſtquam Barnabas dimidiam ſortis partem ſolverit, Taurinus lucrum alterius ſortis ſolvendæ partis exigere poterit.

(*e*) Leg. *Non minorem*. 20. cod. de tranſact. lib. 2. tit. 4.

CASUS II.

ARISTIDES unam è ſuis domibus Lampridio vendidit pretio 10000. librarum poſt ſexennium abſolutum, (ſolvendarum,) nec anteà, cum expreſſa ſtipulatione, Lampridium, cui ejus poſſeſſionem conceſſit, interea lucrum ultra ſortem, juxta conſtitutionem, ſibi ſoluturum. Num Ariſtides illud abſque uſura facere potuit, præſertim ſi Lampridius eam elocando 400. libras ſolummodo percipere potuit; aut etiam ſi illam elocare non poſſit?

RESPONS.

Hæc ſtipulatio nullomodò feneratoria eſt, quemadmodum ex hujus tituli obſervatione ſexta patet; quia domus ab Ariſtide vendita, eſt fundus, qui ipſi reditum annuum afferet, quo venditione orbatur; & æquum eſt, ut compenſationem huic reditui accommodatam percipiat. Id probari poteſt 1. Gloſſa in Decretalem Alexandri III. ubi dicitur (*f*) *uſuræ poſſunt peti etiam ſecundum Canones: ut cùm vendo tibi prædium, & trado, & percipis fructus, nec ſolvis mihi pretium ad terminum.... quia hujuſmodi uſuræ, non quaſi uſuræ, ſed quaſi intereſſe petuntur. Argum.* 14. *q.* 4. (*can.*) Quoniam multi ...*damna verò & intereſſe ſecundum Canones peti poſſunt:* 12. *q.* 2. (*can.*) Si quis Clericus, 2. Legibus Civilibus, hacque peculiariter (*g*), *ex vendito actio venditori competit ad ea conſequenda, quæ ei ab emptore præſtari oportet. Veniunt autem in hoc judicio infra ſcripta; imprimis pretium, quanti res venit: item uſuræ pretii poſt diem traditionis. Nam cùm re emptor fruatur, æquiſſimum eſt eum uſuras* pre-

(*f*) Gloſſa in cap. *Conqueſtus*. 8. de uſuris v. *de feudo*.

(*g*) Leg. *Julianus*. 13. §. 19. & 20. ff. de actionibus empti & venditi. lib. 19. tit. 13.

Digitized by Google

pretium ſolverit, & quod ideò ejus uſuras Ariſ-ſidi venditori ſolvere debeat.

Inutile eſt dicere, Lampridium 400. libras è domus ſuæ locatione ſolummodò percipere, quod pretium vilius eſt pretio lucri ultra ſortem, quod ſolvere debet, aut etiam neminem inveniſſe potuiſſe cui eam elocaret. Semper enim hoc lucrum ultra ſortem debet, pro jure ea fruendi ac utendi, atque ſi eam viliori pretio elocet, quàm uſurarum quas pendit pretium; vel etiamſi eam elocare non poſſit, damnum eſt quod tanquam rei dominus, ferre debet: Cùm cæteroquin hoc damnum, ejus reſpectu, conſiderandum ſit, tanquam caſus fortuitus, quem ſolus, ſuo Domini nomine præſtare debet quemadmodùm eodem nomine locationis accretio in commodum ſuum verteretur, ſi eam longè majori pretio elocaret, quàm uſuræ à ſe ſolvendæ aſſurgunt: Unde etiam æquum eſt ut imminutio ſeu damnum in ipſum recidat. Attamen ſi contrahentes aliomodo pretii uſuras conſtituiſſent, eorum pactum legis locum haberet, modò nihil contineret, quod juſtitiæ (adverſaretur) vel bonis moribus: *Contractus enim legem ex conventione accipiunt*, ſicut lex loquitur (d).

(d) Leg. *Depoſitum* 1 § 1. ff. depoſiti vel contrà. lib. 16. tit. 3.

CASUS III.

Gulielmus, domum ædificandam curans, opus habet 10000. libris ad eam perficiendam. Eas à Joſepho fœnore mutuò ſumpſit. Pactum fert quòd Gulielmus intra ſex menſes Joſepho uſûs apocham dabit; ſummamque acceptam chirographo fatebitur; & quod interea Tabellio totius ſummæ depoſitarius remanebit; eamque ſolummodò de manibus deponet ad Architectum vel operarios ſolvendos, quorum apochæ ferent denarios perceptos oriri è ſumma, quam Joſephus Gulielmo mutuò dedit.

Sex menſibus elapſis, cùm Gulielmus omnes ſuos operarios ſolviſſet, numerata ſumma 8000. librarum, Joſepho reliquas 2000. libras ſolvere offert, quia ipſi totius ſummæ uſûs apocham præbere non poteſt. Joſephus, acceptâ Gulielmi conditione. 200. libras percipit pro ſemeſtri lucro ultra ſortem 8000. librarum impenſarum, cum 2000. libris quas Gulielmus ipſi rependit: atque inſuper exigit ſolutionem 50. librarum pro ſemeſtri lucro ultra ſortem earumdem 2000. librarum, quibus attamen Gulielmus non uſus eſt, quandoquidem Tabellio ſemper earum depoſitarius remanſit. Num, quin turpis uſuræ culpandus ſit, has 50. libras percipere potuit?

Respons.

Joſephus abſque turpi fœnore, 50. libras, accipere potuit, pro ſemeſtri lucro ultra ſortem 2000. librarum, licet hæc ſumma per totum hoc temporis ſpatium apud Tabellionem depoſita fuerit, nec Gulielmus ea uſus ſit. Prima ratio eſt, quòd Joſephus reipſâ & de facto totam ſum-

quòd munus illud pignori opponetur uſquedum hæc ſumma rependatur. Paulò poſt Gilbertus animum mutat, & munus iſtud non ſuſcipiendo, illud munus emptum vendit Ludovico, qui pacto ſeſe adſtringit ad pretii partem ſolvendam Antonio primo venditori, cui Gilbertus totam ſummam non ſolvit; & ad ſolvendam alteram partem Joanni 8000. librarum Creditori. Joannes obſtat quominùs Ludovicus munus ſuſcipiat, & unà cum Antonio ſupplicem ſuum libellum dat, quo uterque petit, ut ea quæ ſibi debentur, ſolvantur, ac de pretio muneris, de quo Ludovicus cum Gilberto convenit, detrahantur.

Quæ intervenit ſententia 5000. libras Antonio, & 3000. Joanni adjudicat, eas omnes de pretio muneris deſumendas; & Joannes, pro cœteris 5000. libris ſibi adhuc ſolvendis, dimittitur ad alia bona Gilberti, qui præſenti pecunia eas ipſi ſolvit: & quod ad ejus interceſſionem attinet, ne Ludovicus munus ſuſciperet, iſte ipſi chirographum tradit, quo erga Joannem ſeſe adſtringit, 1. Ad ipſi ſolvendam intra ſex menſes ſupradictam 3000. librarum ſummam, ipſi judicis ſententia adjudicatam. 2. ad lucrum ultra ſortem per illud tempus ipſi ſolvendum. Num Joannes abſque turpi fœnore hoc lucrum à Ludovico exigere poteſt?

Respons.

Joannes abſque turpi fœnore, lucrum ultra ſortem ſummæ 3000. librarum ſibi inſuper debitæ, percipere poteſt; cùm conſtet, quòd alias damnum notabile exindè perferret, & quòd officium quod in Gilbertum contulit, ipſi noxium eſſe non debeat. Ratio eſt quòd hæc ſumma ſit pars pretii muneris; & quòd æquum non ſit, ut Ludovicus qui illud munus emit, emolumentis ac juribus muneri annexis fruatur, antequàm ejus pretium ſolverit: & quòd, pretio non ſoluto, Joannem orbet lucro partis pretii ad ipſum pertinentis ratione hypothecæ & prærogativæ, quas in illud pretium habet; Quod facilè probari poteſt ex Gloſſa (f), cujus verba retulimus ad ſecundam quæſtionem reſpondendo, & quæ non repetemus. Hoc etiam docet doctus Segoviæ Epiſcopus, Didacus Covarruvias, qui hanc illius rationem reddit (g), *ne ſequatur inæqualitas inter commutantes proprias res. Nam, ſi emptor percipit fructus rei emptæ, nondum ſoluto pretio, juſtum eſt, ut pretii uſuras uſque ad fructuum quantitatem ſolvat venditori: qui ei rem tradidit liberè, cùm eam tradere, pretio non ſoluto, minimè teneretur.* Quibus Doctus ille Juris Canonici peritus addit, hoc lucrum ultra ſortem conſiderandum non eſſe, tanquam *uſuras lucratorias*, quæ à Jure tanquam non legitimæ damnantur, ſed tanquam *uſuras recompenſatorias*, quas nemo condemnat: *quibus accedit, uſuras lucratorias omni jure reprobas eſſe; uſuras autem recompenſatorias omni jure admitti: quia*

(f) Gloſſa in cap. *Conqueſtus* de uſuris.

(g) Didacus Covarruvias à Levva. var. reſolut. l. 3. c. 4. n. 1.

CASUS V.

Hermannus & Juſtinus, fratres, patris ſui obitu duas domos hæreditate acceperunt, quarum altera 20000. libris, altera verò 15000. libris, æſtimatur. In hæreditatis partitione quam fecerunt, Hermannus accepit domum 20000. librarum, & domus 15000. librarum remanſit Juſtino, cui Hermannus ſe ſe ad 5000. libras ſolvendas, ut eum ſibi æquaret, adſtrinxit

Num Juſtinus abſque turpi fœnore lucrum ultra ſortem 5000. librarum exigere poteſt, donec ejus frater hanc ſummam ipſi ſolverit?

Respons.

Juſtinus lucrum ultra 5000. librarum ſortem, à fratre ſuo ſibi debitam, quin turpis fœnoris reus ſit, exigere poteſt. Cùm enim de fundo fructificante agitur, qui inter duos hæredes æqualiter dividendus eſt; æquum non eſt, ut alter majorem ejus, quàm alter, portionem habeat, quin ejus damnum reſarciat. Id probatur ex autore Gloſſæ cujus textum in ſecunda deciſione retulimus; qui Auctor eo nititur quod hujuſmodi lucrum ultra ſortem, locum æquæ compenſationis habeat (*a*). *Quia hujuſmodi uſuræ, non quaſi uſuræ; ſed quaſi intereſſe petuntur.* Quod etiam aſſerunt Covarruvias, in deciſione præcedenti laudatus, Navarrus, aliique, congruenter tribus Legibus quas in ſecundo caſu laudavimus, ubi de venditione agitur, cujus pretium ab emptore ſolutum non eſt. (*b*)

(*a*) Gloſſ. in cit. cap. *Conqueſtus*. 8. de uſuris v. de feudo.

(*b*) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 158.

CASUS VI.

Bertulfus, cùm Berenicem filiam ſuam Diodoro uxorem dediſſet; cum 10000 librarum dote nec hanc ſummam præſenti pecunia ipſi ſolvere potuiſſet, Diodorus, qui eam ſummam ſolummodò accepit triennio poſt diem ſuo matrimonii Contractui adſcriptam, ejus lucrum, ultra ſortem juxta uſuras à Conſtitutione conceſſas, exegit. Num illud abſque turpi fœnore exigere potuit?

Respons.

Diodorus nullam turpem uſuram admittendo, à Bertulfo, ſocero ſuo, lucrum ultra 10000. librarum ſortem, pro dote Berenicè uxori ſuæ promiſſam, exigere potuit. Quod evidenter congruere videtur Juri Canonico per diſpoſitionem cujuſdam Decretalis Innocentii III. (*c*), in qua Papa ille his verbis loquitur; *Sanè generum ad fructus poſſeſſionem, quæ ſibi à ſocero ſunt pro numerata dote pignori obligata, computandos in ſortem non credimus compellendum, cùm frequenter dotis fructus non ſufficiant ad onera matrimonii ſupportanda.* Quandoquidem enim, juxta iſtum Pontificem ſummum, fructus fundi, quem ſocer genero ſuo pignori dedit, ut dos ipſi promiſſa in tuto eſſet, ante ſortem principalem prænumerari non debent, quia gener tenetur ad ſuſtinenda onera matrimonii, quæ ſæpè fructus fundi pignori dati longiſſimè ſuperant; Inde ſequitur, quòd, cùm ſocer nullum fundum fructificantem ipſi pignoravit, certiſſimè ad lucrum ultra dotem ipſi ſolvendum teneatur, donec præſenti pecuniâ eam ipſi ſolverit.

(*c*) Innoc. III. in cap. *Salubriter*. 16. de uſuris l. 5. tit. 19.

Hæc deciſio planè congruit noſtræ Juriſprudentiæ, atque etiam Juri Romano. *Sin autem alia* uſuris conceſſiſſe; verùm hâc in re Jus Gallicum Juri Romano non congruit. In Judicum enim poteſtate eſt, ſecundùm circumſtantias oblatas, dilationem arbitrandi pro rerum in dotem promiſſarum ſolutione, & lucrum ultra ſortem adjudicandi, cùm id æquum exiſtimant.

CASUS VII.

Scipio, cùm paratus eſſet ad 2000. libras in ærarium Regium ferendas ut ſibi contractum 100. librarum annui reditûs in Baſilicam Pariſienſem procuraret. Cajus ejus amicus, eum rogavit ut illi ſummæ 1000. libras adderet, ea lege, ut earum lucrum ultra ſortem, pro ratione conſtitutionis aut Edicti creationis, ſolveret. Scipio res aſſenſum ſuum dedit, & accepto contractu 150. librarum annui reditûs, quotannis Cajo ſummam 50. librarum ſolvit. An Cajus abſque uſurâ hoc lucrum percipere poteſt?

Respons.

Diſtinguendum eſt. Datur enim chirographum inter Cajum & ſcipionem, vel non datur. Si chirographum detur, vel hoc chirographum de alienatione 1000. librarum à Cajo factam loquitur, vel in eâ ſolummodò mentio fit cujuſdam pecuniæ ad certum tempus vel ad lubitum mutuò datæ. Si chirographum de alienatione loquatur, verbi gratia, ſi his verbis ſcriptum, ſit, Scipionis nomine, „ Agnoſco Cajum ſummam 1000. librarum „ mihi mutuò dediſſe, qua de ſumma ſpondeo fenoris pactionem cum eo coram Tabellionibus facere quoties ipſi libebit; ac interdùm ejus lucrum „ juxta uſuras à Conſtitutione conceſſas ſolvere, Conſtat hoc in caſu Cajum quotannis 50. libras percipere poſſe, quin ullam uſuram admittat; cùm 1000. libris alienatis, eas à Scipione repetere non poſſit, qui ad ejus uſuras ipſi ſolummodò ſolvendas tenetur. Verùm ſi chirographum de pecunia ſimpliciter mutuò data mentionem faciat, Cajus nullum lucrum ultra hujus ſummæ ſortem exigere aut percipere poteſt, niſi damni emergentis aut lucri ceſſantis nomine. *Cùm omnis uſura & ſuperabundantia prohibeatur in Lege*, quemadmodùm loquitur Urbanus III. (*e*) poſt ſanctum Ambroſium, ſanctum Hieronymum, ſanctum Auguſtinum, alioſque Eccleſiæ Patres.

(*e*) Urban. III. in cap. *Conſuluit*. 10. de uſuris.

Si nullum chirographum inter has duas perſonas detur, Cajus quotannis à Scipione 50. illas libras percipere poteſt, 1. modò 1000. ſuas libras Scipioni mutuò dando, ſincera ipſi fuerit mens eas alienandi; & 2. modò nec ipſe, nec ejus hæredes, hanc ſummam à Scipione repetere poſſint. Aliàs enim merum eſſet mutuum feneratitium, ex quo nullum lucrum, quantumvis modicum percipere poſſet.

Diximus, *modò Cajus ſinceram mentem habuerit 1000. ſuas libras alienandi, eas Scipioni mutuò dando.* Solum enim conſilium percipiendi uſuras pecuniæ ſuæ, eam etiam non alienando, eum criminoſum ac turpis fœnoris reum coram Deo redderet: quia *ſola ſpes uſurarii uſuram inducere videtur*, ſicut loquitur Gloſſa (*f*), poſt ſanctum Auguſtinum, qui dicit (*g*); *ſi feneraveris homini, id eſt mutuam tuam pecuniam dederis. . . . . à quo aliquid plus quam dediſti expectes accipere*

(*f*) Gloſſa in c. *Mandato* fin. de ſimonia v. affectu animi.

(*g*) S. Auguſt. in Pſal. 36. in can. *Si feneraveris*. 1. 14. q. 3.

Digitized by Google

mæ partem ipſi præſenti pecunia ſolvit, & pro cæteris 20000. libris Chryſoſtomo ſeſe obligavit. Nonne Chryſoſtomus jus habet lucrum ultra ſummæ debitæ ſortem exigendi, donec pater ejus illam ipſi ſolverit, quemadmodùm gener uſuras partis dotis uxoris ſuæ à ſocero ſuo ſibi debitæ, exigere poteſt?

RESPONS.

Chryſoſtomus illæſa conſcientia uſuras 20000. librarum, quarum ejus pater ſe debitorem erga ipſum reddidit, exigere non poteſt, niſi poſtquam patrem ſuum ſententia juridica, bona fide & abſque colluſione lata, condemnandum curaverit, *in pœnam dilatæ ſolutionis*: licet enim gener lucrum ultra dotis uxori ſuæ promiſſæ ſortem exigere poſſit, aut etiam frui reditu fundi à ſocero ſuo ſibi pignerati, ut dos iſta in tuto eſſet, quin ad fructus è ſorte principali prænumerandos teneatur, quemadmodum Innocentius III. declarat (*b*), eadem non eſt ratio reſpectu ſummæ quam pater filio ſuo, eum cum uxore matrimonio jungendo, promiſit; cùm nullus Canon, nec ulla Decretalis detur, quæ declaret filium hoc in caſu uſuras exigere poſſe.

(c) Innoc. III. in cap. *Salubriter*. 16. de uſuris.

Revera objici poteſt, has uſuras ipſi ſolvendas eſſe, cùm ad onera matrimonii ferenda teneatur, quæ ratio eſt quam Innocentius III. affert in gratiam generi adverſus ſocerum ſuum. Sed reſpondendum eſt, non licere hanc rationem ex privata auctoritate ad alios caſus extendere, de quibus Jus non loquitur; & præterea Jus hanc gratiam peculiarem genero non concedere, niſi qui tenetur ad alendam & ſuſtentandam uxorem abſque dote ſufficienti, aut abſque uſuris dotis, ſi eam non acceperit.

CASUS IX.

GERALDUS, tutor Alexis, in manibus habet 10000. libras pecunia præſenti, ad pupillum ſuum pertinentes, quibus per Provinciæ conſuetudinem quæſtum facere tenetur, niſi ipſe earum uſuras ſolvere velit. Quærit occaſiones commodas, ut ex hac ſumma lucrum percipiat, nec ullam occaſionem tutam reperit. Nonne illæſa conſcientia, ſummam illam menſario, vel cuidam alii perſonæ, quæ ſit ſolvendo, mutuò dare poteſt, ejuſque lucrum ultra ſortem, juxta uſuras Conſtitutione conceſſas, percipere, ex ſententia quam obtinebit, ut cum pupillo ejus rationes conferat?

RESPONS.

Tutor iſte abſque turpi fænore hâc viâ uti nequit, ad lucrum è pecunia pupilli ſui percipiendum. Nullo enim in caſu licitum eſt quamcunque pecuniam apud aliquem fœnore occupare, eam mutuò dando; cùm illud interdictum ſit à Jure naturali, Divino & Eccleſiaſtico, quemadmodum alibi, de uſura tractando, invictè probamus: & cùm caſus propoſitus, qui maximè favens videtus, à nulla Lege divina, vel humana, nec ab *[illegible] utriuſque Teſtamenti pagina deteſte-tur: ſuper hoc diſpenſationem aliquam poſſe fieri non videmus: quia cùm ſcriptura ſacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multò magis, prohibendus eſt quis, ne, etiam pro redimenda vita captivi uſurarum crimine involvatur.*

[illegible] cap. Super eo. 4. de uſuris.

Oportet igitur ut Geraldus alio modo lucrum percipiat è 10000. libris ad Alexim pertinentibus, ſive emendo prædium, aut annuas penſiones, ſive ſocietatem ineundo cum quodam negotiatore, qui ſit ſolvendo. Et ſi Geraldus tutelam ſuſcipiendo; hanc ſummam in manibus cujuſdam debitoris reperiſſet facilè vitare poſſet ne ipſemet damnaretur ad ejus uſuras ſolvendas, petitionem ſuam coram Judicibus contrà debitorem faciendo, ſincero conſilio eam ſummam ad legitimum uſum adhibendi, ſi debitor eam ſolveret: ſi & fortè ad eam ſolvendam ipſum adigere non potuiſſet, ſententiam contra ipſum obtinendo, quæ eum ad uſuras ſolvendas adigeret, hoc enim in caſu lucri ceſſantis nomen pro ſe haberet, ex quo hujus ſummæ uſuras percipiendi jus haberet, ut deinceps cum pupillo ſuo earum rationes conferret. Sed quemadmodum hic ſupponitur, Geraldum actu 10000. libras in manibus habere, iis quæ diximus hærendum eſt.

Quod ſpectat ad difficultates, quas tutor ſupponit in bonis uſibus reperiendis, ut in tuto 10000. illæ libræ collocarentur, dicendum eſt magnas has difficultates ſæpè reperiri tantùm in imaginatione eorum, qui pecuniam, commodè apud aliquem occupandam quærunt, ope mutui, quæ via breviſſima & facillima ipſis videtur. verùm etiamſi hæ difficultates veræ eſſent, & ſi tutor vereretur, ne pecuniam adhiberet in quemdam malum uſum, quem deinceps erga pupillum ſuum præſtare deberet, facillimum eſt huic periculo remedium. Nam curâre ſolummodò debet, ut res confirmetur Judicum auctoritate, & conſilio conſanguineorum in formulis requiſito, pecuniæ uſus præcipiatur: cùm conſtet, eum hac ratione vitare periculum quod timet, omneſque diſquiſitiones vel lites quas pupillus ipſi quondam ſuſcitare poſſet. Hæc cautio congruit Conſtitutioni Aurelianenſi, menſis Januarii anni 1560. En enim quemadmodum Rex Carolus IX. in ea loquitur (*e*) „ Tutores & Curatores pupillorum, ſtatim atque index bonorum ad pupillos ſuos pertinentium deſcriptus erit, ad res moventes caducas ex auctoritate judicis vendendas, tenebuntur, ut & ad pecuniam exindè oriundam, cum cæterâ pecuniâ præſenti repertâ in prædiis, aut annuis penſionibus ex amicorum & conſanguineorum conſilio collocandam, uſurarum illius pecuniæ propriis ſuis nominibus ſolvendarum pœna.

(e) Conſtitut. Aurelian. art. 102.

Hæc conſtitutio duo fert. 1. pecuniam pupilli collocandam eſſe, non per ſimplex mutuum ad certum quoddam tempus, cujus uſuræ percipi poſſint, verùm prædia, vel annuas penſiones, emendo; quòd facillimè exequi poſſunt tutores. 2.

pecu-

Digitized by Google

quod à Laurentio Bouchel in ſua Juris Gallici Bibliotheca refertur (a); & ex celebri conſultatione, mandato Domini Epiſcopi Lucionæ, factà, (b) coi octo clariſſimi hujuſce ſupremi Senatus Advocati nomen ſuum propria manu adſcripſerunt die 23. Martii 1679. nempè Domini Abraham; Billard, Iſſaly, Pinſon, Ravierre, Nouët, Chuppè, & de l'Hommeau. En eorum ad quæſtiones ſibi factas reſponſum. „ Conſilium infrà ſcriptum, quod monitum ſcripto editum „ ſuppra collocatum vidit, circa primum articu„ ſenıit, ſupremum Senatum Pariſienſem aucto„ ritate ſua non firmare pecuniæ mutuum quod „ à Tutoribus fœnori datur, ſi pecunia ad pu„ pillos ſuos pertineat, cùm per obligationem, „ ſeu promiſſum, mutuò datur, quia ſupremi „ Senatus ſententia eſt, uſoræ ſtipulationem fœ„ neratitiam eſſe, cum de ſimplici mutuo agitur, „ idque licitum non eſſe, niſi cùm alienatiu „ datur per pactum annuæ penſionis, ſeu per „ pactum æqnipollens.

(a) Laurentius Bouchel. v. *Uſura*. pag. 944.

(b) Colloc. Lucion. tom. 4. Colloc. 35. q. 3.

„ Quod ad ſecundum caſum attinet, ejus mens „ eſt, equidem Totores ad lucrum pæcuniæ otioſæ „ quam in manibus habent ſolvendum, damnandos „ eſſe; verùm propterea Tutores nolla auctoritate „ firmantur, ad pecuniam per obligationem ſeu chi„ rographi cautionem cum fœnoris ſtipulatione, „ mutuò dandam. Ad tertium caſum quod ſpectat, „ ſi tutor diligentias, & argumenta, proponeret, „ quibus demonſtraret, in ipſius poteſtate non „ fuiſſe pecuniam de qua agitur in tuto collo„ care, re cognita, à lucro ultra ſortem immunis „ eſſe poſſet. Deliberatum Pariſiis die 23. Martii 1679.

Cùm clariſſimi illi Advocati dicunt, ſupremum Senatum Pariſienſem auctoritate ſua non firmare collationem pecuniæ à Tutoribus cum fœnore mutuò datæ, quæ ad pupillos ſuos pertinet, nihil aſſerunt quod non congruat cum Decreto ſat recenti primi hujus ſupremi Senatus Regni, qui 7. die Maii 1714. pronuntiavit, hujuſmodi uſuras, abſque ſortis alienatione fœneratitias eſſe. Quod Decretum lectum & pronuntiatum fuit in Caſtelleto, ubi ſententia contraria lata fuerat.

Hæc deciſio confirmari poteſt 1. Ex auctoritate Concilii Provincialis Mechliniæ (c), anno 1570. habiti, declarantis quòd cùm uſura prohibita ſit ſub pœna peccati mortalis, à Jure Divino, & Canonibus, nullus Tutor, nec Curator, abſque crimine, pupilli pecuniam fœnore apud quemquam occupare poſſit. Ecce hujus Concilii Decretum. *Quoniam uſura Jure divino & Canonico omnibus Chriſtianis ſub pœna peccati mortalis interdicitur, neque facienda ſunt mala; ut eveniant bona: Synodus ſtatuit, & ordinat ne quis Tutor, aut Curator, ſub prætextu augmentandi patrimonii pupillorum, aut ſub eorum Curatela exiſtentium, pecuniæ illorum ſub certo lucro, ſingulis annis ultra ſortem recipiendo, mutuo det, retenta facultate repetendæ ſortis, ... declarando hujuſmodi omnes contractus uſurarios, & contrà, ut præmittitur, mutuantes, tanquam contra uſurarios ad pœnam juris procedendum.*

(c) Conc. Mechlinienſ. tit. de uſuris.

2. Ex primo Concilio Provinciali Mediolanenſi ſub Sancto Carolo habito, quinquennio antè Conſilium Machlinienſe, hoc eſt, anno 1565. (d), ubi eadem doctrina ſtatuitur reſpectu pecu*adinſtar inſlati, & totum corpus macidum efficientis, omnem rempublicam enervare, omnibus notum, & compertum eſt. Quàpropter, ut tanto occurratur malo, curandum, ne quid ex mutuo, vel depoſitis apud Judæum factis aliquid præter ſortem à quovis homine percipi ex convento, vel principaliter ſperari poſſit: tametſi pecuniæ ſint pupillorum, aut viduarum.*

(d) Conc. Mediol. 1. 2. part. tit. 68. de uſuris. Melodun. tit. de uſuris.

Duo adverſus hanc deciſionem objici poſſunt. 1. Reperiri quædam Decreta, à Louët Commentatore relata, quæ permittunt ut lucrum ultra pecuniæ pupillaris à Tutore mutuò datæ, ſortem percipiatur. 2. Quod ſi Tutor hanc pecuniam apud aliquem fœnore non occupet, olim ad uſuras proprio ac privato ſuo nomine ſolvendas condemnabitur; ideoque habeat titulum damni emergentis, ex quo ipſi licitum eſt lucrum ultra ſortem percipere.

Verùm ad primam objectionem reſpondendum eſt, 1. Decreta, quæ aſſeruntur, antiquiſſima eſſe. 2. Juriprudentiam univerſalem hodiernam illis Decretis planè adverſari. 3. Decretum etiam dici 11. Junii 1559. quod laudavimus, redditum inter *Monſire d'Orleans*, quemadmodum Bouchel loquitur, & Curatorem Annæ *Du Vivier*, qui pupillæ ſuæ pecuniam, ratione ſeptimæ partis ex centeſimâ, ſupradicto *Monſire* fœnori mutuò dederat declaraſſe, uſuras receptas uſurarias, & fiſco in Regis commodum addictas; mulctam Partibus litigantibus in dixiſſe; & vadimonii per ſe obeundi denuntiationem decreviſſe contra Prætorem Generalem Aurelianenſem, quia hunc pecuniæ uſum auctoritate ſua firmaverat, Quod oſtendit noſtram hac de re Jurisprudentiam jam ab illo temporis magna cum cura obſervatam fuiſſe. Et 4. Denique conſcientiam ſimilibus Decretis ſe ſe accommodare non poſſe, cùm ſanctis Canonibus, atque etiam Conſtitutioni adverſentur.

Ad ſecundam objectionem reſpondendum eſt, Rationem quæ aſſertur, meram eſſe æquivocationem, quæ facillimè deſtrui poteſt. Ut enim damnum emergens, æquum ſit nomen lucrum ultra ſortem percipiendi, oportet, ut præciſè ex mutuo oriatur. In ſpecie autem propoſita, damnum emergens, quod aſſertur, ut Geraldus à culpa eximatur, ex mutuo præcipuè ac præciſè non oritur, verùm ex tutela ipſi impoſita, & quæ vera eſt origo hujus damni, quod certiſſimè ferret, etiamſi hanc pecuniam mutuo non daret. Quamobrem damnum illud emergens, quod vocant, nomen non eſt, quod eum ab uſura eximere poſſit. Adde quod penes ipſum ſit damnum illud antevertere, ea quæ à Conſtitutione præſcribuntur, ſequendo.

CASUS X.

Clemens 600. libras Jacobo mutuo dedit pro commercii ſui negotiis ſub Stephani cautione. Verùm quia Jacobus non multùm eſt ſolvendo, Stephanus ab eo petit, ut pro cautionis ſuæ vectigali, ipſi lucrum ultra 600. librarum ſortem uſuris quincuncibus ſolvat, donec eas Clementi reddiderit. Num illud lucrum abſque uſura percipere poteſt?

Respons.

Stephanus abſque injuſtitia exigere nequit lucrum ultra ſortem ſummæ, cujus pro Jacobo erga

Digitized by Google

(ſi qnoſdam caſus peculiares excipias) pariter ſe ſe prædem offerre liberum eſt: Verùm ſive aliquis mutuo det, ſive ſe prædem offerat, nunquam illud facere debet, niſi juſtitiæ & charitatis regulas ſedulò obſervando (a).

(a) De Sainte Beuve, tom. 2. Caſ. 57.

CASUS XI.

David cùm 3000. libras Gratiano mutuo dediſſet, nec deinceps earum ſolutionem percipere poſſet, eum in jus vocat, ut condemnetur ad hanc ſummam ſibi ſolvendam. Jndex, ſententia quam fert, biennium ad ſortem ſolvendam Gratiano concedit, eumqoe condemnat sd lucrum ultra ſortem Davidi per hoc tempns ſolvendum. Cùm biennium elapſum eſſet, & David lucrum conſtitutum percepiſſet; Gratianus adhuc annum præterlabi ſinit, 3000. libras non ſolvendo; poſtea illas Davidi reddit, qui ſimul 550. libras amliùs, pro lucro ultra ſortem illius tertii anni, percipit. Num illæ 150. libræ lucri ultra ſortem ipſi legitimè acquiſitæ ſunt?

Respons.

Illæ 150. libræ lucri ultra ſortem, quas David pro tertio anno accepit, ipſi legitimè acquiſitæ non ſunt. Cùm enim novam ſententiam non obtinnerit, quæ Debitorem ſuum condemner ad lucrum ulira ſortem tertii iſtius anni ſibi ſolvendnm, illud exigere non potuit niſi manifeſtam uſuram admittendo, cùm nullam nomen legitimum haberet, quo illud acquirere poſſet. Si enim illud ex mutuo percipere non potuit, nec etiam potuit ex ſententiâ quam obtinuit; cùm ſententia lucrum illud pro biennio elapſo ipſi ſolummodò adjudicaret. Quamobrem nulla alis ratio ipſi ſupererat, illins lucri exactionem licitam reddendi, niſi ut rursùs bona fide Gratianum, Debitorem ſuum, curaret condemnandum, ad lucrum illud ſibi ſolvendum, uſque ad perfectam ſummæ illi mutuo datæ ſolutionem: quo caſu abſqne uſurâ percipere potuiſſet lucrum ultra ſortem, quod hae ſecundâ ſententiâ ipſi adjudicatum fuiſſet, à die quâ illud petüſſet, numerando.

Attamen obſervandum eſt hanc deciſionem, intelligendam eſſe reſpectu eorum, qui ſunt ex Juriſdictione Supremi Senatûs Pariſienſis, aut aliarum Curiarum Supremarum, in quibus Conſtitutio Aureliauenſis uſu recepta eſt: Non verò aliarum Curiarum, in quibus hæc Conſtitutio non fuit recepta, & in quibus alia Juriſprudentia obſervatur; ut in Supremis Senatibus Burdigalæ & Toloſæ, in quorum priori, lucrum ultrà ſortem, à die meræ interpellationis, debetur; in poſterioris verò Juriſdictione, à die temporis præſtituti elapſi, quin etiam Creditor Debitorem ſuum ad ſummam ſibi debitam ſolvendam interpellaverit, ſicut alibi dicimus ad tertium Caſum reſpondendo (b).

(b) Idem tom. 2. Caſ. 61.

CASUS XXII.

* Maglorius, Civis Pariſienſis, cùm gratis 700. libras Bernardo in annum mutuo dediſſet, cepit, & à duobus vel tribus annis lucrum ultra ſummæ ſuæ ſortem percepit. Num illud, quin ullam turpem uſuram admitteret, percipere potuit?

Respons.

Exiſtimamus in ſpecie propoſitâ, Maglorium, qnin uſuræ culpandus ſit, lucrum ultra 700. librarum, quas Bernardo mutuo dedit, ſortem, percipere non potuiſſe, niſi illud nomine damni emergentis, vel lucri ceſſantis, perceperit. Ratio eſt, quòd ſimplex coram Judice petitio, nullum legitimum jus conferat, quo uſuræ pecuniæ mutuo datæ exigi aut percipi poſſint; & quòd Judex ſolus ſententiâ juridicâ Creditorem ad uſuras percipiendas anctoritate ſuâ confirmare poſſit. Hac ratione ad iſtam quæſtionem reſpondet Bouchel (c). „ Verùm, hoc in caſu, *ait*, non ſufficit, ut „ interpellatio aut in jus vocatio detur ad uſuras „ producendas: Occaſio enim eſſet ad Leges uſurarias fraudandas; ſed perſecutio continuanda „ eſt, atque contumaciæ & malæ voluntatis Debitor convincendus eſt; poſt concertationem „ aut coutumaciam defenſoris judicio definitivo, „ aut re judicio æquipollenti, tanquam tranſactione, abſque ulla fraude, poſt cauſam dictam.

(c) Laur. Bouchel. Biblioth. Juris Gallici v. *Uſura*. tom. 3. pag. 944. col. 4.

Revera Conſtitutio Aurelianenſis menſis Januarii 1560. (d) expreſſim prohibet, ne ullæ uſuræ percipiantur ante condemnationem juridicam, contrà Debitorem latam. En ejus verba: „ Adverſus damnatos ad ſolvendam quandam pecuniæ ſummam, ex Chirographo, aut obligatione debitam, adjudicabuntor damna & detrimenta petita propter ſolutionis commorationem, à „ die, qua ipſis vadimonii denuntiatio facta fuerit. Et licèt hæc Conſtitutio rata facta & comprobata non fuerit in Supremo Senatu Pariſienſi, attamen in eo uſu recepta eſt; quia Conſtitutio Ruſcinonenſis agri menſis Januarii 1563. „ facta, quemadmodùm antecedens, à Carolo „ IX. cujus articulus 36. præcipit ut Conſtitutio „ Aurelianenſis obſervetur, in Supremo Senatu „ Pariſienſi rata facta & comprobata fuit.

(d) Conſtitut. Aurelian. art. 60.

Uſus forenſis, cujus in ſpecie propoſitâ mentio fit, Tabulariorum, qui inconſulto Judice ſententias ſcribunt, abuſu nititur: ideoque ad Maglorii juſtificationem inutilis eſt. Verùm ut huic materiæ major lux afferatur, & ut hæc deciſio firmiùs ſtabiliatur, operæ pretium eſt duas objectiones quæ fieri poſſunt, hìc afferre.

Primò igitur objiciunt, contingere poſſe, ut Creditor reipſa quoddam damnum perpetiatur, antequam lata ſit ſententia, quæ ad uſuras ſolvendas condemnet, aut etiam antequam petitio juridicialis fiat: quod damnum creatur à Debitore, qui ſolvendo efficere potuiſſet, ut damnum illud ceſſaſſet. Tenetur ergo, inquiunt, ad damnum Creditori reſarciendum, non expectando, ut ad illud à Judice condemnetur, qui præterea ad uſuras, à die petitionis numerando, ſolvendas condemnando, quicquam aliud facere non exiſtimatur, quàm

quod, ſi Creditor aliquod damnum ex ſolutionis retardatione perpetiatur, ejus cauſam ſibi ſoli non verò debitori, imputare debeat, cùm de eo conqueri nolit & penes ipſum ſit ut eum condemnandum curet ad ſolutionem ſortis, & lucri ultra ſortem, uſque dum ſolutio perficiatur. Ita ut debitor nullam ipſi damni compenſationem nſquetum debeat, verùm ſolummodò à die, qua oſtendit quod hoc damnum diutiùs perpeti non vult, curando ut Judicio condemnetur ad ſibi ſortem ſolvendam, vel ſaltem ad damnum reſarciendum lucri ultra ſortem ſolutione.

Secundò objicitur, quòd adſtringendo Creditorem ad ſummarum ſibi debitarum ſolutionem judicio perſequendam, & ad debituris ſui bona, ut ab eo ſolvatur, in cuſtodiam tradenda, janua aperiatur innumeris litibus, quæ ſæpiſſimè æquè noxiæ ſunt Creditoribus ipſis ac eorum debitoribus, qui præterea vulgò magnum commodum reperiunt in uſuris legitimis ſolvendis, cùm è contra totalis exitii periculum ſubirent, ſi eorum Creditores curaſſent, ut omnia eorum bona venderentur, ad ſortem ſibi debitam percipiendam.

Ad hanc objectionem reſpondetur, id ſupponi, quod ſupponere neceſſe non eſt; Etenim ut in Juriſdictione ſupremi Senatûs Pariſienſis uſuræ illæſa conſcientia percipi poſſint, nullatenùs opus eſt longas ac diuturnas lites debitoribus intentare, nec eorum bona vendenda curare. Sat eſt enim adverſus eos obtinniſſe ſententiam, quæ illos ad uſuras ſolvendas condemnet: quod facillimum eſt, atque breviſſimum tempus & pauciſſimos ſumptus exigit.

Operæ pretium eſt Docto cum Theologo obſervare (*a*), ſententiam condemnationis ad lucrum ultra ſortem ſolvendum, colluſione inter creditorem & debitorem latam, conſcientiam creditoris qui hoc lucrum percipit in toto non ponere, meramque uſuram turpem obtectam eſſe, cùm creditori conſilium non eſt, ſummam, quam mutuo dedit, percipiendi, tempore in chirographo debitoris præſtituto; ſed ſolummodò lucrum ultra ſortem percipiendi ſub hujuſcemodi ſententiæ prætextu. Hac de veritate omnes Theologi ac juris Canonici periti, conſentiunt (*b*).

(*a*) De Sainte Beuve. tom. 2. caſ. 142.

(*b*) Idem tom. 1. caſ. 91. tom. 2. caſ. 178. tom. 3. caſ. 348. Collocut. Lucion tom. 2. colloq. 38. q. 3. &c.

CASUS XIII.

Leodebertus, qui Burdigalam, aut Toloſam incolit, cùm 1000. libras Gilberto, ad ſex menſium tempus præfinitum, mutuo dediſſet, ejuſque ſummæ ſoluti nem, poſt pecuniæ diem exitam, ab eo inſtanter petiiſſet, qui ea ad commercium ſuum fulciendum magnoperè indigebat, quin eam obtinere potuerit: & cùm Gilbertus eam ipſi ſolvere recuſaret, ſimulatione quòd exindè magnum incommodum perciperet; eum in formulis uſitatis interpellavit, ut ſummam ſibi debitam ſolveret. Gilbertus eum rogavit ut adhuc per annum vel biennium expectaret, hanc conditionem offerendo, nempè quòd illius ſummæ uſuras ipſi ſolveret, quam conditionem Leodebertus accepit. Quâ de re quæritur, num iſte creditor, quin turpem uſuram admittat, hocce lucrum ultra ſortem percipere poſſit, licet nullam obtinuerit ſententiam quæ Gilbertum, debitorem ſuum, ad illas uſuras ſolvendas condemnet, quem ſolummodò interpellavit, etiam ſolutioni percipere poſſe. In Juriſdictione enim ſupremi Senatûs Burdigalenſis, lucrum ultra ſortem, à die & ex mandato ſolvendi facto, creditori debetur, etiamſi nulla condemnationis ſententia. nec etiam olla lucri ultra ſortem coram Judicibus facta, detur. Etſi partes litigantes in Juriſdictione ſupremi Toloſæ Senatûs verſentur, lucrum ultra ſortem à die temporis præfiniti elapſi debetur; licet nulla præcurrens ſortis ſolvendæ in jus vocatio intervenerit.

Igitur Leodebertus, ſi Burdigalam incolat, lucrum ultra 1000. librarum Gilberto mutuo datarum percipere poteſt, ex mandato ſolvendi, à die, interpellationis, quia ex hujus ſupremi Senatûs uſu recepto, ipſi legitimè debetur: quemadmodum patet ex actis notitiæ pervulgatæ Sancti Mediolani Curiæ Præſidialis, quæ ab hujus ſupremi Senatûs Juriſdictione pendet, quæ conſcripta fuerunt menſe Januarii 1639. & à Juliano Brodeau referuntur, quæ ferunt, non modò in illa ſede, verùm etiam in tota hujus ſupremi Senatûs amplitudine, uſum receptum eſſe, ut *pecuniarum ſummæ chirographis & obligationibus debitæ, lucrum ultra ſortem a die qua ſolvendi mandatum ſignificatum fuit, producant, quod mandatum debitorem commorationis arguit, quin opus ſit uſurarum petitione juridiciali*. Ipſiſſima ſunt horum actorum verba.

Si Leodebertus Toloſam incolat, lucrum etiam ultra ſummæ ſuæ ſortem percipere poteſt, ad tempus quod diem pecuniæ de qua inter Gilbertum & ipſum convenit, ſequitur; etiamſi nulla interpellatio, petitio juridicialis, aut condemnationis ſententia præcedat; quia uſus eſt in tota hujus ſupremi Senatûs amplitudine receptus, quemadmodum patet ex aliis actis notitiæ pervulgatæ, in Seneſcalli, & Præſidiali hujuſce urbis Curia, quibus dies prima Auguſti 1626. adſcripta eſt, confectorum.

Uſus iſti, cùm confirmentur auctoritate ſupremarum Curiarum, in quibus Conſtitutio Aurelianenſis, nec rita facta & comprobata nec uſu recepta fuit, exiſtimandi ſunt tanquam Conſtitutionis locum habentes, & tacitam ad uſuras ſolvendas condemnationem includunt cùm ſolvendi mandatum Burdigalæ ejuſdem ſit roboris, ac Pariſiis condemnationis ſententia, & cùm pecuniæ dies Toloſæ etiam ſimilem effectum ſortiatur, quia *dies interpellat pro homine*.

CASUS XIV.

Abundius, Vir dives, 1000. libras Briando in triennium mutuo dedit, quo tempore elapſo, Briandum ad hanc ſummam ſibi ſolvendam condemnandum curavit vel ad ejus uſuras à Conſtitutione determinatas ſolvendas, numerando à die petitionis coram Judicibus factæ. Briandus cùm ipſi 1000. libras commodè reddere non poſſet, per biennium ſolutionem procraſtinavit, cùm 100. libras pro biennii uſuris ſolvere mallet. Num Abundius tutà conſcientià & abſque turpi uſura, hocce lucrum, ultra 1000. librarum ſortem, percipere poteſt, præſertim cùm notum ſit, nemini religioni eſſe hujuſmodi lucrum percipere, cùm Judex ad illud ſolvendum debitores condemnavit?

Res-

Digitized by Google

Priores dicunt, creditorem lucrum ultra ſummæ mutuo datæ ſortem percipere poſſe, licèt nullum damnum è ſolutionis retardatione perpetiatur; quia Judex qui debitorem ad lucrum illud ſolvendum condemnat, non unicè ſpectat ad damnum, quod Creditor perpeti poteſt, ſed etiam ad culpam in qua debitor eſt, id quod debet tempore de quo convenit non reddendo; & quia cum ad lucrum ultra ſortem ſolvendum condemnat, tanquam ad pœnam quam ipſi infligit, aut tanquam ad mulctæ ſpeciem quam ſubire meretur in odium contumaciæ ſuæ, & ex eo quod non obſtante interpellatione ſibi facta, tempore præfinito non ſolvat. Ideòque hunc Creditorem iſtud lucrum ultra ſortem licitè percipere poſſe, non *vi mutui*, nec *etiam ratione damni emergentis, aut lucri ceſſantis*: Sed *in pœnam dilatæ ſolutionis*: quam pœnam Judex illi, qui eam meritus eſt, infligendi jus habet: *Uſuras enim*, ait Lex (c), *non propter lucrum petentium, ſed propter moram ſolventium infliguntur.*

(c) Leg. Cùm quidam 17. §. 3 ff. de uſuris & lib. 22. tit. 2.

Iidem Auctores opinionem ſuam confirmant ex ratione, qua Lites his in occaſionibus promoveri ſolent, & ecce quomodo ratiocinantur. Creditori adjudicari nequit lucrum ultra ſortem, niſi in pœnam contumaciæ debitoris aut in creditoris damni compenſationem. 1. Quia Judex nullo modo inquirit, an creditor ille damnum perpeſſus fuerit, vel non. Ergo cùm ſententiam ſuam pronuntiat, reſpicere nequit ad creditoris damnum; ſed ſolummodò ad pœnam debitoris contumaciæ debitam. 2. Quia Judex omnibus Creditoribus æquales uſuras præſcribit, ſive majus, vel minus damnum perpeſſi fuerint; qua in re contra Juſtitiam peccaret, ſi ad damnum ipſis debitum reſpiceret. Ergo, concludunt hi Doctores, Judex lucrum iſtud ultra ſortem ſolummodò præſcribit in ſolutionis retardationis pœnam, non verò ad damni, quod creditores perpeti potuerint, compenſationem.

Ex hac ſententia ſequitur 1. Creditorem tuta conſcientia debitorem ſuum adſtringere non poſſe ad uſuras ſibi adjudicatas ſolvendas, cum debitor abſque ſua culpa ſolvere non poteſt. 2. Solum nomen ex quo lucrum ultra ſortem percipere poſſit, eſſe damnum emergens, aut commodum ceſſans, cùm debitor dilatæ ſolutionis culpandus non eſt.

Alii è contra affirmant, Conſtitutionis verba de damni compenſatione creditoribus debita ſolummodò intelligenda eſſe; ideoque ſi ille, cui uſuræ ex ſententia condemnationis adjudicantur, pro ſuo nomine non habeat damnum emergens, aut lucrum ceſſans, ſecundùm conditiones à Theologis requiſitas intellectum, lucrum ultra ſortem percipere non poſſe quin uſuræ culpandus ſit.

Eorum ratio eſt, quòd Judex tales condemnationes ſolummodò pronuntiet, quia autumandum eſt, eum, qui pecuniæ mutuò datæ reſtitutionem repetit, ea egere, & aliquod damnum ejus privatione perpeti, aut quoddam lucrum legitimum facere negligere, quod certiſſimè faceret ſi pecuniam ſuam hoc eſt, à die qua Jacobus petitionem ſuam coram Judice fecit; quia Judex ille autumat, Jacobum ab illa die ſolummodò incepiſſe, aliquod damnum perpeti ex ſuarum 10000. librarum privatione, aut aliquod lucrum percipere, quod tunc legitimè percipere potuiſſet, ſi eas habuiſſet.

Secunda ratio elicitur ex incentivo, quo motus eſt Rex, cùm voluit ut Judices debitores ad uſuras, Conſtitutione ſua præſcriptas, ſolvendas condemnarent. Etenim ante hanc Conſtitutionem Judices ſolummodò condemnabant debitores ad damnum, creditoribus ſuis ſolutione dilata creatum, reſarciendum. At quia longioris & difficilioris diſquiſitionis erat, ex æquo ſtatuere ad quam ſummam damnum aſſurgebat, & quia creditores etiam falſa damna facilè ſupponere poterant, ſicque debitores ſuis bonis exuere: *Rex Carolus* IX. Poſt querimonias à tribus Regni Ordinibus, Aureliæ anno 1560. Congregatis, hac de re factas, præcepit, ut in poſterum damna & intereſſe à die petitionis juridicialis ſolummodò adjudicarentur; eaque modo firmo preſcripſit, ut omnem forenſium tricarum, malæ fidei & injuſtitiæ occaſionem adimeret. En ipſiſſima clariſſimæ hujus Conſtitutionis verba (d), „ Adverſus eos qui condemnantur ad ſolvendas „ quaſdam pecuniæ ſummas ex chirographo aut „ obligatione debitas, adjudicabuntur damna & „ intereſſe, propter ſolutionem dilatam petita, à die „ in jus vocationis ipſis factæ numerando; idque „ pro ratione, nempè inter Mercatores uſurarum „ beſſium; atque inter alias perſonas, uſurarum „ ſemiſſium, exceptis attamen aratoribus, vinito„ ribus, & mercenariis, quos erga debitores dupli „ damnabuntur, cujus ſummæ debitores erunt; „ quin noſtri Judices hanc ſummam moderari poſ„ ſint „. Quibus ex verbis colligendum eſſe videtur, Regem hac Conſtitutione ſolummodò velle, ut creditoribus lucrum ultra ſortem adjudicetur, quia autumandum eſt, eos aliquod damnum ex ſolutione dilata percipere; Quod eò clariùs patet, quòd illius Principis voluntas ſit, ut majores uſuræ Negotiatoribus quàm aliis adjudicentur: quia vulgo Mercatores majus damnum quàm alii è pecuniæ ſuæ privatione percipiunt; Atque hanc eandem ob rationem Conſtitutio multò majores uſuras præſcribit Agricolis, Vinitoribus, & mercenariis: cùm ejuſmodi homines longè plus damni, quàm omnes alii percipiant, quandò ipſis debitum non redditur.

(d) Conſtitut. Aurelian. art. 160.

Denique iidem Auctores addunt, in reſponſum ad ratiocinationem eorum, qui priorem opinionem tuentur, ineptum, atque etiam Publico noxium futurum eſſe, ſi Judex damnum quod omnes creditores perpeti potuiſſent inquireret, reſpectu habito ad parvum eorum numerum qui exindè nullum damnum percipiunt; Ideoque ad bonum publicum multùm referre, ut omnibus æqualis damni compenſatio præſcribatur, quemadmodùm Conſtitutio, quæ hodiè nobis eſt inſtar regulæ, præſ-

Digitized by Google

Cabaſſut. Juris can. Theor. & prax. l. 6. c. 7 n. 7. *... tiam Judex uſuras iſtas adjudicet, ſpectandum erit, an fuerit mora iſta culpabilis, eò quòd reus, cùm ſolvere debuiſſet, vel neglexerit, vel ſua culpa, quæ obligatione poſterior ſit; putà luſibus aut ſuperfluis expenſis ſibi ademerit ſolvendi facultatem. Si ita res ſit, poterit uſura adjudicata exigi, tùm in pœnam culpabilis moræ, per ſententiam, eamque juſtam impoſita.....ſed ſi neque mora debitoris culpabilis ulla fuerit, aut juſtum lucri, vel damni intereſſe non intervenerit, non poteſt creditor in foro conſcientia hujuſmodi uſuras, etiam per ſententiam adjudicatas exigere; debetque contentus eſſe recuperatione rei petitæ & indemnitate expenſarum litis. Si verò ſit ex mora culpabili, ſive ex alia quavis culpa debitoris creditor verum damnum ſuſtineat, tenebitur in conſcientia mutuatarius illud reparare, quamvis nihil expreſsè conveniſſet, nec Judex quicquam decernеret.*

Secunda hæc opinio procul dubio magis congruit, quàm prima, cum æquitate ac mente Conſtitutionis, ideòque pro conſcientia tutior eſt. Verùmtamen quia ſolummodò agitur de interpretatione legis humanæ, cujus incentivum non clarè patet: & quia unaquæque harum ambarum opinionum argumentis ſat notandis nititur; prior ſententia abſolutè condemnanda non eſt, modò ita diſpoſiti ſimus, ut ſortis ſolutionem, uſurarum receptioni anteponamus, vel ne dilata ſolutio aliquod damnum nobis creet.

Dicimus ergo, ut preciſè ad ſpeciem propoſitam reſpondeamus, quòd ſi Abundius pro conſcientia tutiſſimum ſequi velit, uſuras ſibi adjudicatas percipere non debeat, ſi pro ſe nomen non habeat lucri ceſſantis, in ſenſu quo à Theologis ſumitur intellecti, & de quo deinceps verba faciemus de Uſura tractando: vel nomen damni emergentis: vel ſaltem Briandus ejus debitor dilatæ ſolutionis culpandus ſit: Verùmtamen quòd abſolutè condemnari non poſſit, tanquam uſuræ, aut injuſtitiæ reus, ſi priorem opinionem ſequendo, & ad duas modificationes, de quibus jam jam locuti ſumus, ſe ſe accommodando detineat centum libras uſurarum ſibi adjudicatarum à ſententia condemnationis, quam adverſus debitorem ſuum obtinuit, eas conſiderando tanquam mulctam, vel ut meliùs dicamus, tanquam pœnam ipſi in contumaciæ ſuæ odium æquè à Judice inflictam.

CASUS XV.

Aristeus gratis mille nummos Flavio mutuos dat, nullaſque uſuras ab eo petit, ſed hoc mutuum ipſi dando, conſilium ejus eſt ipſum paulò poſt in jus vocandi ſententiamque obtinendi, qua ad lucrum ultra ſortem, juxta uſuras à Conſtitutione præſcriptas, ſibi ſolvendum ... tanquam ejus principium non reſpiciens ... ab avaritia ortum ducat, uſurarium fieri. Ita ut ille qui mutuo dat ſolummodò benè agat, cùm ejus mens eſt de proximo ſuo benè merendi, eum in inopia ſublevando: ejuſque actio vitioſa ſit, cùm ad res ſuas ſolummodò ſpectat, & ope mutuo dati lucrari vult. Quamobrem Ariſtæus in ſpecie propoſita ab uſura eximi nequit. Licet enim ejus uſura diſſimulata ſit atque operta velo Juſtitiæ, quæ mutui uſuras ipſi adjudicat, id non impedit quominùs revera & coram Deo, maximè realis ſit uſura & quominùs vir ille peccet, non modò contra præceptum divinum quod omnigenam uſuram prohibet, verùm etiam contra Juſtitiam ipſam, cujus auctoritate niti autumat, & quâ abutitur. Quemadmodum enim ait Boniſacius VIII. (b), Ille in legem peccat, qui in legis animum ac mentem peccat, licet ejus litteram obſervet, & exteriùs ad verborum ſenſum ſe ſe accomodet. *Certum eſt*, inquit ſummus ille Pontifex, *quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.* Quod ſupremus ille Pontifex ſolummodò profert poſt hanc Codicis Juſtiniani legem (c), *Non dubium eſt in legem committere eum, qui verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem, nec pœnas legibus incertas evitabit, qui ſe contra juris ſententiam ſæva prærogativa verborum fraudulenter excuſat.* Ariſtæus autem manifeſtò peccat in mentem Legis; ex qua Judex ipſi lucrum, ultrà mille nummorum Flavio mutuo datorum ſortem, concedit, quia juxta Legis mentem, lucrum ultra ſortem adjudicandum non eſt, niſi in Caſu damni emergentis, aut lucri ceſſantis: aut in caſu veræ contumaciæ: quibus in Caſibus cùm Ariſtæus non reperiatur, nec ullum aliud conſilium habeat quàm commodum ex pecunia ſua mutuo data percipiendi, tuta conſcientia abuti nequit hujuſmodi ſententia, quam tantummodò à Judice exegit, ut manifeſtò Legi ac Juſtitiæ illuderet, ut ergo vir ille uſuras ſibi adjudicatas licitè percipere poſſet, oporteret ut mille ſuos nummos bona fide & abſque ullo conſilio ex pecunia mutuo data commodum percipiendi, mutuo dediſſet: & aliquod damnum è mutuo creatum ſuſtineret, aut eadem ratione aliquod lucrum legitimum facere prætermitteret; vel ut ad minimùm Flavius ejus debitor contumaciæ realis culpandus eſſet, hacque de cauſa ad uſuras iſtas ſolvendas condemnaretur.

Vide { Damna & Interesse. Mutuum. Restitutio. Usura. }

(b) Reg. fin. de regulis juris in 6.

(c) Leg. Non dubium. 5. Cod. de legibus &. l. 1. tit. 14.

ſui parcimoniis quas fecit, per lucrum ultra ſortem, aut penſionum annuarum uſuras receptas: Hoc enim in caſu earum uſurarum lucrum pupillo ſuo debet, cùm eas, quemadmodùm tenebatur, apud aliquem non occupavit.

Secundus Caſus reſpicit debitorem præcipuum ſummæ, cujus fidejuſſor pro eo creditori lucrum ultra ſortem ſolvit: quemadmodum enim hoc lucrum ſponſori ſortis loco venit, præcipuus debitor ex uſuris quas ſors illa ipſi producere potuiſſet, tenetur. Eodem modo ratiocinandum eſt de cohærede qui ad uſuras hæreditatis Creditori ſolvendas coactus fuit; cùm iſtæ uſuræ ſolutæ ipſi etiam ſortis loco ſint.

CASUS PRIMUS.

VALDRADUS cùm Balduino 10000. libras mutuo dediſſet, per ſchedulam annuam penſionem referentem, cui nomen manu adſcripſit; & cùm Balduinus quadriennio poſt 2000. librarum lucri ultra ſortem debitor eſſet, Valdradum rogat, ut hanc ſummam 2000. librarum 10000. libris ſortis ipſi debitæ, addere velit, ad duodecim mille librarum ſommam efficiendam, cujus novum Chirographum in fœnore, ſicut prius, poſitum ipſi offert. Valdradus conditionem accepit, ſicque ſibi ſexcentas libras annui reditûs, loco qoingentarum librarum ex prima ſchedula percipiendarum, conſtituit. Nonnè hoc pactum conventum illicitum ac damnandum eſt?

RESPONS.

Hoc pactum certiſſimè illicitum eſt, ac à Jure prohibitum, quemadmodum ex hiſce unius è Legibus Codicis verbis probari poteſt (a): *Ut nullo modo uſuræ uſurarum à debitoribus exigantur; & vetribus quidem Legibus conſtitutum fuerat; ſed non perfectiſſimè cautum; ſi enim uſuras in ſortem redigere fuerat conceſſum, & totius ſummæ uſuras ſtipulari; quæ differentia erat debitoribus, à quibus revera uſurarum uſuræ exigebantur? Hoc certè erat, non rebus, ſed verbis tantummodò legem ponere. Quapropter hac apertiſſima lege definimus, nullo modo licere cuiquam uſuras præteriti temporis, vel futuri in ſortem redigere, & earùm itèrùm uſuras ſtipulari.*

Idem etiam expreſſim prohibetur à Conſtitutione Philippi Pulchri latâ menſe Julii an. 1312. (b): *Præterea prohibemus*, ait ille Princeps, *ne quis creditor litteras obligatorias mutui, vel alterius crediti, ut lucrum ex tempore convertatur in ſortem, faciat renovari, vel alias uſuras, vel intereſſe quomodolibet in ſortem convertat. Quod ſi quis contra fecerit, dictam pœnam (corporis, & bonorum *,) ipſo facto incurrat.* Idem etiam interdictum fuit à Ludovico Magno per Edictum ſuum reſpectu Negotiatorum Commercii datum (c).

Curiæ Supremæ omnibus in temporibus ſapientibus his Conſtitutionibus ſeſe conformarunt, quemadmodum ex inumeris Decretis patet; Georgius Louët (d) multa refert, interque alia Decretum 26. Martii 1602. & alterum 28. Maii 1605. in primâ Inquiſitorum Curiâ referente Domino de Grieu, pronuntiatum, *Lucrum lucri ultra ſortem percipere*, inquit ille Juriſconſultus, *... prohibetur ac interdicitur quovis in caſu; cùm pecunia naturâ ſuâ ſterilis, cujuſque uſus fructus civiles modo ficto tantùm producit, ſecundò gignere non poſſit.* Quod probat 1. ex multis Legibus quas in margine indicamus (e), & quarum ſinguli textus diſerti ſunt.

2. Ex auctoritate ſancti Athanaſii & ſancti Ambroſii (f), 3. Ex Conſtitutione Philippi Pulchi, quam laudavimus, & quæ reperitur in ſtylo Supremi Senatus (g) & in Fontanon. Dominus Brillon qui magnum ſuum Decretorum Dictionarium in lucem edidit tribus voluminibus *in folio*, multa alia Decreta etiam laudat, præcedentibus congroentia, à variis Supremis Senatibus pronuntiata (h) quorum duo Decreta ſont Supremi Senatûs Pariſienſis 9. Junii & 3. Auguſti 1611. & tertium eſt Supremi Senatûs Divionenſis 20. Januarii 1572.

Ipſe etiam Carolus Du Moulin, licet uſurarum fautor, hanc uſuræ ſpeciem damnat, quæ *Anatociſmus* vocatur (i) & quæ manifeſtò ad totale exitium eorum qui uſuras annuarum penſionum conſtitutarum ut lucrum ultra ſortem debent, tendit; quia eas uſuras ſolvere negligunt, ea ſpe adducti quòd eorum Creditores uſuras ſorti adjungere, novumque pactum accipere volent; ſicque ad pacta ſuper pactis contrahenda inducuntur.

Hæc eſt etiam præcipua ratio, quæ ſanctos Eccleſiæ Patres movit, ad acriter in hanc damnoſam praxim declamandam, atque inter cæteros ſanctum Baſilium (k) & ſanctum Ambroſium (l). *Crevit centeſima*, inquit ſanctus ille Mediolanenſis Epiſcopus, *petitur, nec ſolvitur; adplicatur ad ſortem; fit maledictum Propheticum, dolus in dolo: uſura improbi fœnoris fœtura deteriore. Itaque non jam centeſima incipit eſſe; ſed ſumma, hoc eſt non fœnoris centeſima, ſed fœnus centeſimæ.*

Hæc eſt hujus deciſionis, quæ afferri poteſt ratio, nempè quòd uſuræ annuarum penſionum pecuniæ pretio conſtitutarum, non ſint natu-

(a) L. *Ut nullo modo*. 28. cod. de uſuris lib. 4. tit. 32.

(b) Fontanon tom. 1. p. 675.

* Prohibet anatociſmum ſub pœna corporis & bonorum. Carol. Molinæus.

(c) Tit. 6. art. 1. & 2.

(d) G. Louët litt. R. n. 55.

(e) L. *Ut nullo modo*. cit. L. *Præſes* 27. Cod. de re judicata. L. *Improbum* 20. Cod. ex quibus cauſis infam. irrog. L. fin. Cod. de uſuris. L. *Si non ſortem*. 16. §. 1. ff. de condictione indebiti. Leg. 2. § 2. ff. de adminiſtrat. rerum ad civitatem pertinentium.

(f) S. Athanas. in Pſalm. 14. S. Amb. l. 1. de Tobia c. 7. 12. & 13.

(g) 3. Part. Styl Parlamenti tit. 40. de Judæis & uſuris §. 3. n. 7.

(h) D. Brillon. v *Intereſt* o. 194. & 196.

(i) Car. Molinæus tract. de contract. uſur. & redit. §. 44.

(k) S. Baſil. in Pſ. 14.

(l) S. Amb. cit. l. de Tobia c. 12. ſeu n. 42.

Quod dicimus de uſuris annui reditus, longe potiori r. tione intelligendum eſt de uſoris mutui à ſententia juridiciali conſtitutis. Ejuſmodi enim uſuræ non ſunt reditus naturalis, *uſura non natura pervenit*, inquit Lex (a); *Uſura pecuniæ, quam percipimus, in fructu non eſt*, dicit adhuc alia Lex (b), *quia non ex ipſo corpore, ſed ex alia cauſa eſt; id eſt, nova obligatione*. A debitoris parte ſolummodò ſunt pœna; qua Lex ejus negligentiam, (plectit.) aut moram in ſolvendo, & a parte creditoris mera damni compenſatio, quod hac mora perpetitur.

(a) L. Si navis. 62. ff. de rei vindicat. l. 6. tit. 1.
(b) L. Uſura. 121. ff. de verborum ſignificatione.

Equidem Doctus Theologus, cujus Deciſiones in lucem prolatæ ſunt diebus noſtris, (c) affirmat, quòd ſi Creditor ſolutionem plurium uſurarum annui reditûs ſibi comparare non poſſit, quin debitorem ſuum peſſumdet, bona ejus judicio venalia declarando, vel quodam alio modo, & debitor iſte novum pactum ineundum ipſi offerat, quod has uſuras, tanquam fortis partem, complectatur; hanc conditionem illæſa conſcientia accipere poſſit.

(c) De Ste. Beuve tom. 3. cas. 244.

Ejus quam affert ratio eſt, quòd, ſecundùm multos Juris Canonici peritos, ut Navarrum & Azor, prohibitio hac via lucrum lucri ultra ſortem percipiendi, non ſit Juris naturalis, ſed tantùm juris humani poſitivi æquo innixi. Mens autem Legis, quæ hunc Anatociſmum prohibet, hæc eſt, nempè ut Creditor debitorem ſuum hac ratione non opprimat. Cùm igitur, tantùm abeſt, ut eum opprimat, officium in ipſum conferat ipſique tempus concedat malum rerum ſuarum ſtatum novis opibus renovandi, hoc in caſu contra Legiſlatoris conſilium, & contra Legis mentem non peccat, præcipuæ ſorti addendo uſuras, priori nomine legitimè ſibi debitas; atque de utroque de novo paciſcendo: cùm conſtet has uſuras, ſeu lucrum ultra ſortem, non minùs verè, quàm ſortem ipſam, quæ eas uſuras produxit, ad ipſum pertinere.

Verùm licèt Creditor, in ſpecie propoſita, hoc modo agere poſſet in foro conſcientiæ, attamen condemnaretur in foro exteriori Juſtitiæ, ſi talis compoſitio coram Judicibus declararetur ac probaretur; quia nunquam tolerant Judices, ut lucrum ultra ſortem aliud lucrum producat, propter rationes à nobis allatas. Quapropter hoc conſilium nemini dandum eſt, cùm peſſimo ſit exemplo, indèque graviſſima oriri poſſint mala; Adde quod tale pactum abſque mendacio fieri non poſſet, quia in eo ſors præſenti pecunia numerata falsò ſupponeretur, cùm ſolummodò lucro ultra ſortem debito, componeretur.

CASUS II.

Mamertus à Luciano mutuo ſumpſit mille librarum ſummam, cujus lucrum ultra ſortem à ſexcennio uſuris quincuncibus debet; Nicolaüs ejus conſanguineus hanc ſummam pro ipſo ſolvere voluit, ut eum liberaret ſumptibus oriundis è bonorum ſuorum in cuſtodiam traditione, quam facere Lucianus in procinctu erat. Anno poſt Nicolaüs ſolutionem trecentarum librarum quas pro ipſo dederat, ab eo petiit; & cùm eam obtinere non potuiſſet, curavit, ut damnaretur ad ejus ſummæ uſuras ſibi ſolvendas, uſque ad perfectam ſortem percipiendi, ſolummodo reſpiciat creditorem, qui lucrum lucri ultra ſortem à debitore ſuo ſibi debiti exigere vellet: quod evidenter patet ex verbis primæ Legis, quam in deciſione præcedenti laudavimus. Verùm interdictio illa non intelligitur de tertia perſona, quæ ut officium in debitorem conferat, pro illo lucrum ultra ſortem creditori debitum ſolvit. Hæc eſt ratio quæ ejus reddi poteſt, nempè pecuniam, quam tertia hæc perſona ſolvit, ſuo reſpectu eſſe ſortem, quam mutuo dat debitori, cujus lucrum ultra ſortem, judicio petere ipſi licitum eſt, præſertim ſi pro ſe habeat nomen damni emergentis aut lucri ceſſantis, ſi debitor hanc ſummam ipſi non reddat. Id obſervat D. Brilloo in ſuo Decretorum Dictionario (d), poſt D. Du Perrier (e), & Auctorem novi Dictionarii Civilis & Canonici (f). Sic etiam hac de re dijudicatum fuit Decreto Supremi Senatûs Provinciæ 30. Junii 1666. à Bonifacio relato (g).

(d) D. Brillon Diction. Decretor. V. Intereſt. n. 191. & 167.
(e) D. Du Perrier l. 1. q. 23.
(f) Jean Thaumas. Diction. p. 294.
(g) Bonifac. tom. 2. l. 4. tit. 4. c. 7.

CASUS III.

Maurus, poſtquam omnia ſua bona Claudio oppigneraſſet pro trium mille librarum ſumma, quam ab eo mutuo ſumpſerat, eadem bona denuò pignori oppoſuit pro octo mille libris, quas Samſo ipſi mutuo dedit. Quinquennio poſt, cùm negotia Mauri, qui nullum adhuc ſolverat lucrum ultra ſortem duobus ſuis Creditoribus, qui eum, ad hoc lucrum ſolvendum, damnandum egerant, peſſimo in ſtatu verſarentur: & cùm Samſo hypothecam ſuam firmare vellet, curavit ut in Claudii jura ſubrogaretur, ipſi 3750. libras ſolvendo, nempè 3000. libras pro ſorte Mauro mutuo data, & 750. libras pro quinquennio uſurarum à Mauro Claudio debitarum: & cùm hac ratione primus debitor hypothecarius factus fuiſſet, hodiè Maurum perſequitur per realem unius ex ejus domibus in cuſtodiam regiam traditionem, ut ſibi ſolvantur, non modò creditum octo mille librarum, & lucrum ultra ſortem à quinquennio debitum, verum etiam 3750. libræ pro eo Claudio ſolutæ, 750. libris lucri ultra ſortem additis. Qua de re quæritur, num Samſo jure nitatur, in conſilio, quod inivit lucrum ultra ſortem totius ſummæ 3750. librarum exigendi, licèt ſors tantùm tribus mille libris conſtet, & quod ſupereſt ex iſtius ſummæ uſuris oriatur?

Respons.

Samſo primò percipere poteſt quinquennii lucrum ultra ſortem, ſeu uſuras ſibi debitas pro octo mille libris Mauro mutuo datis, ut & uſuras trium mille librarum pro quibus in Claudii jura ſubrogatus eſt. At uſuras 750. librarum, quas Claudio ſolvit exigere nequit; non quia hæc ſumma è lucro ultra ſortem oritur, nam ſola hæc ratio eum uſuras exigendi jure non ſpoliatet, cùm Claudius, non verò ipſe, creditor eſſet ſortis quæ uſuras produxit: ſed quia eas Claudio non ſolvit pro negotiis ipſis & commodo Mauri, verùm pro ſua propria utilitate, & ut hypotheca, quam in hujus debitoris bona jam habebat, tutior ac cautior evaderet. Id evidenter patet ex Lege quæ dicit (h), *uſurarum, quas creditori primò ſolvit* (ſecundus credi-

(h) L. Creditor. 12. §. 6. ff. qui potiores in pignore vel hypoth. habeantur. l. 20. tit. 4.

Digitized by Google

RESPONS.

Clemens, illæsâ conſcientiâ, à Germano Tutore ſuo duarum ſummarum, de quibus mentio fit in ſpecie propoſitâ, uſuras percipere poteſt. Pupillus enim à tutore ſuo jus habet exigendi, non modò lucrum ultra ſortem ſummarum ortarum ex uſuris, quas hujus pupilli debitores tutori ſuo ſolverunt; verùm etiam lucrum lucri ultra ſortem, quod hic tutor proprio ſuo nomine debere poſſet.

* Ratio eſt quòd omnes hæ uſuræ conſiderandæ ſint in manibus Tutorum, tanquam ſors, ad quam in pupillorum ſuorum commodum occupandam ex Legibus, & conſcientiâ tenentur, poſt æquam, ut ſemeſtrem judicio conceſſam, dilationem; idque, ſub pœna uſurarum illius ſortis proprio ac

tur pubes factus, utrùm ejus tantùm portionis, quæ ab initio ex tutelæ ratione pervenerat ad defunctum contutorem uſuræ veniant: an etiam ejus ſummæ quæ ex ſortis uſuris pupillo aucta, poſt mortem ejus ad ſuperſtitem, æquè cum ſorte tranſlata ſit, aut transferri debeat? Reſpondit: ſi eam pecuniam in ſe vertiſſet; omnium pecuniarum uſuras præſtandas. Quod ſi pecunia manſiſſet in rationibus pupilli; præſtandum, quod bona fide percepiſſet, aut percipere potuiſſet. ſi fœnori dare, cum potuiſſet, neglexiſſet; cùm id quod ab alio debitore, nomine uſurarum cum ſorte datur, ei qui accipit, totum ſortis, vice fungitur, vel fungi debet. Ex quibus ultimis verbis, Gloſſa hanc conſequentiam elicit. *Ergo, & in noſtro caſu uſura eſt facta ſors: & ſic præſtabit tutor uſuram.. ſcilicet cùm vertit in rem ſuam, vel quandò non fœneravit, cùm potuit.*

tutorum & curat. l. 26. tit. 7.

LUCTUS.

Vide ECCLESIASTICUS. Caſus IX.
MISSA. Caſus Dorothæa XLVI.

LUDUS.

VOx LUDUS, Gallicè *Jeu*, ſumitur, 1. Ad ſignificandam exercitationem in qua oblectatur; 2. Aliquando ſumitur pro loco ipſo ubi luditur, ut cùm dicitur, eſt ludus pilæ, ludus globulorum, ludus mallei. 3. Pro pecunia, quæ ludo exponitur, quemadmodum dicitur, *il joüe gros jeu*, id eſt, magnam pecuniam in ludum effundit. 4. Pro re ipſa, quæ in ludo adhibetur, ut cùm vocatur, ludus foliorum luſoriorum, *jeu de cartes*, certus numerus foliorum quibuſcum luditur. 5. In pilæ ludo, dicitur, *gagner un jeu*, id eſt, unam luſionem vincere, quandò percipitur commodum, quod conſtat quatuor jactibus, quorum unuſquiſque quindecim puncta valet. 6. Vox iſta ſæpè etiam Gallicè in ſenſu figurato ſumitur, ut cùm dicitur, *faire bonne mine à mauvais jeu*, hoc eſt, ſpeciem vultu ſimulare; *donner beau jeu à ſon ennemi*, id eſt, amplam vincendi anſam hoſti ſuo præbere. Verùm de hâc voce, diverſis iſtis omnibus ſenſibus acceptâ, hîc non loquimur.

Ludus, ſenſu quo hoc in titulo ſumitur, definitur pactum conventum inter plures perſonas, quæ oblectationis causâ, conſentiunt ut quod apponunt, ad victorem pertineat. *Ludus eſt pactum oblectantium animum, & in commune deponentium aliquid, ceſſurum victori* (c).

(c) Polm. Brev. Theol. part. 2. 2. n. 648.

Ludi tres diverſæ ſpecies diſtinguuntur. Primus eſt ludus, ad quem ſolum ingenium, aut ſolertia, præcipuam curam & operam conferunt, quales ſunt ludi latrunculorum, ſcruporum, pilæ, follis, globulorum, ludus in quo globuli eburnei clavis agitantur, diſcus, metularum ludus, curſus, aliique ludi ſimiles.

Secundus unicè in alea conſiſtit, quales ſunt ludi teſſerarum, *d'hoca*, *du lanſquenet*, *du Pharaon*, *de l'oye*, & ludicra ſortitio.

Tertius vocatur mixtus, hoc eſt, qui partim ab induſtria, & partim ab alea pendet, ut, *le Piquet*, *la Triomphe*, *l'Ombre*, fritillus, ſeu *le trictrac*, pluresque alii ejuſdem naturæ.

Ludus,

Digitized by Google

Ludus qui vocatur *alea*, abſolute interdicitur, non modo Clericis, ab univerſis Conciliis, & præſertim à Concilio Tridentino (*a*), verùm etiam Laicis, quemadmodum deinceps oſtendemus; ac præcipuè cùm alea ludunt contra Legem Principis, qui aleam interdicit. Dantur etiam ludi induſtriæ qui Clericis interdicuntur, quia eorum vitæ inſtituto non conveniunt, quales ſunt ludi pilæ & follis.

(*a*) Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. 1.

Omnigeni ludi, etiam qui mixti vocantur, Clericis non conveniunt, eoſque ludos abſque peccato quodam ludere nequeunt; quia induſtria nullum in iis locum habet, niſi quatenùs alea unicè nituntur. Atque etiam hanc ob rationem multi ſacri Scriptores aſſirmant ejuſmodi ludos ab alea diſtinguendos non eſſe.

Ac revera quantumvis peritus ſit ille qui ludum *du piquet* vocatum ludit, nunquam proſpere ludet, dum ſibi tantùm vilia folia luſoria contingent, vel folia, quæ, licèt in ſeipſis bona ſint, omnino inordinata erunt; & dum ille qui ſecum ludit folia equidem minùs bona, at meliùs ordinata, & idonea ad vincendum. Uno verbo inutiliter non expendendo partem quam alea in omnibus aliis ludis, qui *Mixti* vocantur, habet, negari non poteſt, quin exitus exindè pendeat, ſaltem æquè ac ab ejus qui ludit induſtria, qui, quantumvis peritus ſit, nunquam vincere poteſt, niſi alea ipſi faveat; atque en cauſam ob quam Clerici ſapientes, & qui aliis bono exemplo eſſe volunt, nunquam ejuſmodi ludis incumbere debent. 1. Quia rariſſimum eſt, ut ludum cupiditas non comitetur, & quia pauciſſimi dantur, qui cum vero privatæ utilitatis neglectu ludant, & qui minùs lucro quàm voluptate alliciantur. 2. Quia turpiſſimum eſt ut Clericus ludo incumbat, dum Ethnici, quales ſunt Japonii, ludum tanquam crimen capitale reſpiciunt, referente de Rochefort (*b*). 3. Denique quia Ludus ſæpiùs peſſimos exitus habet, quemadmodùm Horatius hoc in verſu dixit.

Nam ludus genuit ſtrepitum, certamen, & iram.

(*b*) De Rochefort. Diction. General. v. *Jeu.*

Auctores inter ſe non conſentiunt, num illi qui aliquid in Ludis aleatoriis lucrantur, ad illud reſtituendum teneantur. Fuſiùs hanc quæſtionem tractabimus, ad caſum, *Lubinus*, hujuſce tituli quintum, reſpondendo.

Nulla actio in Judicium conceditur illi qui ludo vicit, contra eum qui victus eſt, quemadmodùm obſervat Chorier in Guy Papam, qui in argumentum profert Decretum à Supremo Senatu Gratianopolitano pronuntiarum die 20. Februarii 1685. Adverſus nominatum Arnaud de Vers, Appellante à ſententia Judicis *de Guilleſtre*, qui eum condemnaverat ad 39. librarum ſummam ſolvendam N. Robert qui globulorum ludo hanc ſummam lucratus erat. Aliud Decretum Supremi Senatûs Divionenſis Menſis Novembris 1608. litem compoſuit inter petitorem ſummæ quam foliis luſoriis lucratus erat, & defenſorem, hanc ſummam pauperibus adjudicando. Mornac refert aliud ſimile Decretum Menſis Julii 1611. reſpectu ludi aleatorii (*c*) D. Brillon multa alia Decreta indicat, quæ in ſuo Dictionario conſuli poſſunt (*d*); & ad Ludos aleatorios quod attinet, tanto odio erant Romanis, ut obſervante Sylveſtro (*e*), poſt Balde & Barthole, ſi vir quidam domum haberet qua exciperet eos qui hos ludos ludere vellent, fortè verberaretur, malè mulctaretur, aut ipſi bona eriperentur ab iis qui ludunt, aut ab aliis; eos, qui ipſi plagas congeſſerant, aut bona ſurripuerant, in jus vocare non poſſet (*f*).

(*c*) Mornac. l. 2. §. 1. ff. de aleatoribus. l. 7. tit. 5.
(*d*) Jeu. n. 14. & ſeqq.
(*e*) Sylveſtre v. *Ludus*. q. 9.
(*f*) L. Prætor. 1. §. & 2. ff. de aleatoribus.

CASUS PRIMUS.

CASSANDER, vir ludo admodùm deditus, ſæpè totos dies in ludendo conſumit. An circumſtantia temporis notabilis, quod in ludendo tranſmittit, ejus peccatum aliquando mortale efficere poteſt, cùm præterea ludus, quem ludit, in ſe licitus eſt?

RESPONS.

Negari non poteſt, quin homini licitum ſit modo quodam honeſto ſeſe oblectari ad animum relaxandum, quemadmodum S. Thomas id fuſiùs probat (*g*); ſed cavendum, ait ſanctus Ambroſius, ne hâc libertate innocuâ abutamur (*h*) & ſub ſpecie animi relaxandi, œconomiam & concentum bonorum operum deleamus. *Caveamus itaque*, ait Pater ille, *ne dum relaxare animum volumus, ſolvamus omnem harmoniam, quaſi concentum quemdam bonorum operum.* Illud enim vulgò accidit ludi immoderatione, quæ effrenatio adeò manifeſta eſt, ut ipſi Ethnici ab ea condemnanda abſtinere non potuerint. Hanc ob cauſam Ariſtoteles dicit, quòd ſi homines felicem vitam agere velint, incumbere debent actis laude dignis, non verò ludo & ſanæ menti adverſari; homines hoc in mundo non degere, ſolummodò ut ſe ſe oblectent, noſſe debent. Addit, ludum ſimilem eſſe quieti, ideoque ludo utendum non eſſe, niſi cùm opus eſt, & tanquam remedio adverſus virium exhauſtionem, ac tædium, diuturno labore, (creata). Aut etiam nimia animi attentio-

(*g*) S. Th. 2. 2. q. 168. art. 2.
(*h*) S. Ambr. l. 1. de offic. c. 20.

Digitized by Google

aut quæ notabiliter proximo nocent; tuncque temporis ejuſmodi eff:ænatio, natura ſua eſt peccatum mortale. *Superfluum in ludo accipitur*, inquit S. Thomas (d), *quod excedit regulam rationis: quod quidem poteſt eſſe dupliciter. Uno modo ex ipſa ſpecie actionum, quæ aſſumuntur in ludum... quando ſcilicet utitur aliquis, cauſa ludi, turpibus verbis vel factis; vel etiam his, quæ vergunt in proximi nocumentum; quæ de ſe ſunt peccata mortalia. Et ſic patet quod exceſſus in ludo eſt peccatum mortale.*

(d) S. Th. 3. eit. q. 168. art 3. in corp.

Secundus modus quo excedi poteſt in ludo, eſt per malas ludi circumſtantias, ſive ſpectent ad tempus, locum, aut perſonas ipſas quæ ludunt; ut, verbi gratia, cùm die Feſto ludunt per nimium tempus in loco ſancto (e), aut in platea cum multorum offenſione; aut cùm ii qui ludunt per vitæ ſuæ inſtitutum ludo incumbere nequeunt, quales eſſe poſſunt Epiſcopi, Sacerdotes, Religioſi & Magiſtratus; tunc enim ludus his circumſtantiis illicitus evadit; & aliquando etiam peccatum eſt mortale, ut quando cum immoderato ſtudio luditur, aut ludi oblectamentum anteponitur amori, qui Deo vel Eccleſiæ mandato debetur. *Alio autem modo*, addit S. Thomas, *poteſt eſſe exceſſus in ludo ſecundùm defectum debitarum circumſtantiarum; putà cum aliqui utuntur ludo, vel temporibus, vel locis indebitis; aut etiam præter convenientiam negotii, vel perſonæ, & hoc quidem quandoque poteſt eſſe peccatum mortale propter vehementiam affectus ad ludum, cujus delectationem præponit aliquis dilectioni Dei, ita quod contra præceptum vel Eccleſiæ talibus ludis uti non refugiat*: Atque de his qui ſtudioſè ludunt, intelligenda ſunt hæc S. Antonini verba (f), *verè vituperabilis eſt luſor, cùm viliſſimè ſervituti ſe ſubjicit, dum taxillum, quaſi Deum ſuum conſtituit; & ad hac aſtringens ſe, ut faciat quod ille juſſerit... luſor largitur ad præceptum taxilli quod non largiretur ad præceptum Dei.*

(e) Conc. Senonens. an. 1485. Conſtitut. Provincial. Dublini. an. 1518. Conſtitut. Synod. Lingon. art. 7.

(f) S. Anton. 2. part. Sum. Th. tit 1. c. 23. § 6.

Verùm aliquando etiam peccatum veniale in ludo tantùmmodò dari poteſt, ut cùm ille qui ludit, ſemper paratus remanet ad voluptatem quam in ludo percipit ita moderandam, ut nulla ratione quoddam præceptum violare vellet. *Quandoque autem*, D. Thomas adhuc loquitur, *eſt peccatum veniale, putà ſi aliquis non tantùm afficitur ad ludum: quod propter hoc velit aliquid contra Deum committere.*

Ut ergo dijudicetur de qualitate peccati quod Caſſander committit in caſu quem ad examen revocamus; ſciendum eſt 1. quodnam ſit ejus vitæ inſtitutum; ſi enim eſſet Religioſus, Sacerdos, aut ſi beneficium Eccleſiaſticum poſſideret, ejus peccatum procul dubio majus, quàm Laïci peccatum, foret. 2. Conſiderandum eſt tempus quod in ludo terit; nam ſi per totos dies ac integras noctes luderet, aut maximam Dierum Dominicorum & Feſtorum in ludendo partem conſumeret, hæc circumſtantia etiam ejus peccatum longè gravius efficeret, etiamſi Laïcus eſſet; quandoquidem juxta

CASUS II.

Chrisogonus, *Sacerdos, ſæpè ludit varios ludos foliis luſoriis cum amicis quibuſdam quos inviſit. Ejus Confeſſarius ipſum acriter hâc de re objurgavit, eique minitatus eſt ſe ipſi abſolutionem denegaturum, ſi in ludis illis ludendis pergeret. Num per conſcientiam ad Confeſſarii ſui ſententiam hac de re ſeſe conformandum tenetur?*

Respons.

Ut ad hanc quæſtionem reſpondeamus, neceſſe eſt obſervare, varias ſpecies ludorum foliorum luſoriorum dari. Quidam enim ludi merè aleatorii ſunt, atque in illis induſtria locum non habet, qualis eſt Ludus *lanſquenet* dictus; dantur alii ludi qui ſunt mixti, hoc eſt, in quibus alea ſola non decidit; at in quibus induſtria cum aleâ juncta reperitur; quales ſunt ludi qui vocantur, *le piquet*, *la triamphe & l'ombre*.

Foliorum luſoriorum ludi qui merè aleatorii ſunt, omnibus Clericis abſolutè interdicuntur. Quamobrem non poteſt non laudari animi firmitas Confeſſarii Chriſogoni, ſi Sacerdos ille hujuſce modi ludis incumbat; quia tolerare non debet, ut Clericus, mera etiam oblectatione hos ludos ludat, contra interdictionem Sanctorum Canonum, qui Eccleſiæ Leges ſunt.

Quod ſpectat ad alios foliorum luſoriorum ludos, in quibus induſtria locum aliquem habet, licet doctus Archiepiſcopus Panormitanus eos in numerum verorum ludorum aleatoriorum, recenſeat (h), *Iſti duo* (ludi) *parificantur.* Attamen non credimus Clericos, qui eos ludunt, ſemper peccare mortaliter, ut contendit Celebecrimus Epiſcopus Abulenſis (i); qui nequidem excipit caſum quo paucam pecuniam ludo apponunt. At perſuaſiſſimum habemus, Clericos eos ludos ludere non poſſe abſque quodam peccato, darique periculum etiam ne Deum mortaliter offendant, cùm pecuniam notabilem ludo apponunt; aut cùm his ludis aſſuefacti, tempus maximè notandum in iis conſumunt: Atque hoc probè diſquirere debet Chriſogoni Confeſſarius, antequam eum peccati mortalis culpet. En hujus deciſionis argumenta.

(h) Panormitanus in cap. *Clerici.* de vita & honeſt. Clericorum n. 13.

(i) Alphonſ. Toſtatus, Epiſcop. Abulenſis in c. 6. Matth. q. 55.

1. Canones qui vocantur Apoſtoli (k) omnigenos ludos aleatorios Clericis interdicunt, ne quidem inter ludos in quibus induſtria quemdam locum habet, & cæteros, diſtinguendo; & refractariis minatur pœnam depoſitionis ac privationis corporis Chriſti ſumptionis, quæ pœna certiſſimè infligi nequit niſi ob peccatum graviſſimum, quale foret horum ludorum habitus, obſtinatio quâ ad bonam frugem ſe recipere nolunt, & ſcandalum quod hac agendi ratione daretur. Ac revera, veriſſimum eſt dicere, aleam ſemper eſſe præcipuum fundamentum ludorum, in quibus quædam induſtria adjuncta reperitur, omnemque ſolertiam prorsùs inutilem fieri, cùm verbi gratiâ, alea ſolummodò viliæ

(k) Can. 41. & 42. ex Canonibus Apoſt.

 folia

Digitized by Google

35.

ſoliorum luſoriorum in numerum ludorum aleatoriorum recenſendos eſſe, cùm alea nitantur (*b*). *Circa hoc Capitulum*, ait ſanctus ille Archiepiſcopus, *notandum primò, quòd ludus aleæ ſecundum Guillelmum intelligitur omnis ludus, qui innititur fortunâ: ut ludus taxillorum; & idem videtur de chartis, quamvis ſit ibi aliquid induſtriæ; principaliter tamen eſt fortuna.*

(*b*) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 23. §. 2.

2. Concilium generale Lateranenſe ſub Innocentio III. Menſe Novembris an. 1215. Congregatum, idem interdicit Clericis (*c*); nec ſolummodò iis veniam dat ut adſint ſocietatibus in quibus hujuſmodi ludi luduntur. *Clerici .... ad aleas vel taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint.*

(*c*) Conc. Lateran. 4. can. 15. in c. Clerici 15. de vita & honeſt. Clericorum. l. 3. tit. 1.

3. Concilium Tridentinum (*d*) renovat antiquas interdictiones, quas Eccleſia hanc in rem fecit; & præcipit, ut adhuc ſeveriùs puniantur, ſi neceſſe fuerit, illi qui reperientur his interdictionibus non paruiſſe. *Statuit ſancta Synodus*, dicunt ſancti hujus Concilii Patres, *ut quæ aliàs à Summis Pontificibus, & à ſacris Conciliis de Clericorum vita, honeſtate... aleis, luſibus... copiosè ac ſalubriter ſancita fuerunt, eadem in poſterùm, iiſdem pœnis, vel majoribus, arbitrio Ordinarii imponendis, obſerventur.*

(*d*) Conc. Trid. ſeſſ. 22. de reform. c. 1.

4. Concilium Provinciale Burdigalæ anno 1583. habitum (*e*), planè congruit cum Conciliis Generalibus, atque etiam nominatim deſignat ludum ſoliorum luſoriorum quem omnibus Clericis, ſive palàm, ſive clàm, interdicit. *Ab alea, teſſeris, chartis, & quovis alio vetito & indecoro ludo, cùm privatim, tùm publicè penitùs abſtineant.* Hæc duo ultima verba clarè demonſtrant falſitatem Doctrinæ quorumdam Auctorum recentium, qui affirmare non dubitarunt, neglectis Eccleſiæ tam diſertis interdictionibus, Clericos non peccare, cùm per oblectationem foliis luſoriis ludunt: eorum enim ſententia manifeſtè tendit ad deſtructionem Legum Eccleſiæ, & ad rebellationem in ejus Statuta.

(*e*) Conc. Burdigal. tit. 21. de vita & moribus Cleric.

5. Concilium Senonenſe anni 1528. (*f*), idem adhuc prohibet, & ad exemplum interdictionis Concilii Lateranenſis, nec etiam vult ut Clerici his ludis interſint. En ejus verba; *A ludo alearum, aliiſque qui à ſorte pendent, abſtineant: neque ludentium fautores, ſpectatores, aut teſtes exiſtant.*

(*f*) Conc. Senonens. an. 1528. can. 25.

6. Denique ſanctus Carolus Borromæus idem dicit in primo ſuo Concilio Provinciali anno 1565. habito (*g*), *Nec ſolùm ludere vetamus*, inquit ſanctus ille Cardinalis, *ſed eos ludorum ſpectatores eſſe nolumus, aut quemquam ludentem in ædibus ſuis permittere.*

(*g*) Conc. Mediolan. 1 Conſtit. part. 2. tit. de armis, ludis... à Clericis vitandis.

Ratio ſapientis hujus interdictionis eſt, quòd vitia & peccata, quæ reſpectu Laïcorum levia tantùm videntur, graviſſima ſint in Clerici perſona, cujus morum ſanctitas, dignitati, quæ ipſum ſupra populum extollit, reſpondere debet. *Levia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem*, ait Concilium Tridentinum (*h*); Atque hanc ob cauſam Concilia interdicunt Clericis, ne palàm, nec etiam clàm ludant cum Laïcis, ludos in quibus mera etiam datur induſtria, quales ſunt ludi pilæ, follis, metularum, globulorum, diſci, aliique ſimiles (*i*), quia, ſicut dicit Concilium Mexicanum anno 1585. habitum, illi ludi non congruunt his in

(*h*) Conc. Trident. loco cit.

(*i*) Conc. Mexican. l. 3. tit. 5. de ludis Clericis prohibitis §. 1. & 2. Concil. Mediolan. 1. tit. de ludis, à Clericis vitandis.

fert in primo volumine præſtantis ſui operis, cui titulus eſt, Tractatus de Diſciplina politica & civili (*l*), ubi rursùs laudat aliam Caroli V. 3. Aprilis an. 1369. Conſtitutionem, præcedenti ſimilem.

(*l*) M. de la Mare Trait. de la Police tom. 1. p. 456.

Tandem iſtæ Leges Eccleſiæ, adeò ſanctæ ac æquæ Imperatoribus Chriſtianis viſæ ſunt, ut eas adoptaverint & Conſtitutionibus ſuis confirmaverint, quemadmodùm nominatim patet ex iſta celebri Lege Juſtiniani (*m*); *Interdicimus ſanctiſſimis Epiſcopis & Presbyteris, Diaconis & Lectoribus & omnibus aliis cujuſlibet Ordinis venerabilis Collegii... ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes eſſe, aut inſpectores fieri... ſi quis autem ex his in hoc deliquerit, jubemus hunc tribus annis à venerabili Miniſterio prohiberi, & in Monaſterium redigi.* Quam in rem Gloſſa obſervat, id intelligendum eſſe, cùm etiam ex oblectamento tantùm luditur, *etiam gratis.*

(*m*) Authent. *Interdicimus*, Cod de Epiſcop. & Clericis, & ibi Gloſſa.

Vide Caſum quartum.

CASUS III.

Lysimacus, miles, ad Sacerdotem deferens confeſſionem cujuſdam circumſtantiæ, in qua peccaſſe autumabat, ludendo teſſeris, aut cuidam alio ludo aleatorio; Confeſſarius ipſi ſuadere voluit, quòd ejuſmodi ludis abſque peccato mortali ludere non poſſet, ipſumque adſtringere voluit, ut ſibi promitteret quòd nunquam his ludis luderet. Lyſimachus contendit, hujus Confeſſarii ſententiam ſeveriorem eſſe, & petit, num verum ſit, quòd his ludis ludendo, mortaliter peccet.

Respons.

Conſtat ludos merè aleatorios, per ſe ipſos malos ac damnandos eſſe. Quamobrem prohibentur etiam Laïcis à Quadrageſimo ſecundo, eorum qui Apoſtolis tribuuntur, Canone; quem Gratianus in Decreto, cui ejus nomen adſcriptum eſt, refert (*n*), qui, non modò Clericis, qui hos ludos ludunt, verùm etiam Laïcis, minitatur, quòd à Communione arcebuntur, *ſimiliter & Laïci.* Quæ nota eſt certa, peccati, quod in quibuſdam circumſtantiis mortale eſſe poteſt; cùm Eccleſiæ nunquam pœnam adeò ſeveram, pro peccatis merè venialibus infligat; quemadmodum obſervat S. Raimundus (*o*), cujus ſententia tamen explicanda eſt ſenſu quo ſanctus Antoninus eam intelligit (*p*), cùm dicit ludos aleatorios Laïcis peccatum mortale non eſſe; 1. Cùm hi ludi luduntur tantùm per oblectationem, & ſine ſtudio. 2. Cùm pecunia quæ apponitur notabilis non eſt, reſpectu habito ad eorum qui ludunt facultates. *Nam ludere quid modicum, ut pueri faciunt*, ait Sanctus ille, *vel ob recreationem & moderatè, non videtur mortale; & quamvis Guillelmus dicat, tunc eſſe mortale, quando ducitur in Conſuetudinem, iſtud de ſe non videtur verum, quia conſuetudo, etſi aggravat peccatum, non tamen mutat ſpeciem peccati vel genus, ut de veniali fiat mortale ſecundùm beatum Thomam.* 3. Quando circumſtantiæ quæ incentivo fuerunt, cur ludi illi damnarentur, non adſunt; quarum prima eſt, tempus valdè notandum, quod vulgò conſumunt illi, qui ſtudiosè ludunt, & qui ſæpè poſt meridianum tempus, maximamque noctis partem hac in occupatione abſumunt; quæ occupatio per ſe ipſam adeò vituperanda eſt, & quæ hac circumſtantià longè magis damnanda evadit, quæ circumſ-

(*n*) Can. *Epiſcopus*, 1. diſt. 35.

(*o*) S. Raimundus l. 2. de negotiis ſecular. §. 11. in fine.

(*p*) S. Anton. 2. part. ſum. theol. tit. 1. c. 23. §. 2. cit.

Digitized by Google

qua, hujuſmodi ludos ludendo mortaliter peccari poteſt, & quæ incentivo fuit Legibus Canonicis & Civilibus ad eos condemnandos, ſunt animi impotentis effrenationes, juſjuranda & blaſphemiæ, quibus indulgent ii qui pecuniam ſuam ludendo amittunt. *In nullo exercitio ita frequenter blaſphematur, Deus, & tota Curia celeſtis*, ait adhuc idem S. Antoninus. Atque hæc eſt etiam ratio propter quam Imperator Juſtinianus hos ludos lege diſerta interdixit (b) his verbis, *Quidam* (in alearum ludo)..... *proprias ſubſtantias perdiderunt, die nocteque ludendo, argento, apparatu, lapidibus & auro conſequenter autem ex hac inordinatione blaſphemare: id eſt, Deo maledicere conantur* &c. quod ſuorum peccatorum etiam conſcios reddit eos, qui ſecum ludunt: cùm neglectis blaſphemiis quas audiunt, ludere non deſinunt, ſicque ipſis peccandi occaſionem præbent. Tertia denique circumſtantia eſt, cùm luditur immoderato multùm lucrandi ſtudio. *Ludus aleæ eſt peccatum mortale ſecundum Raymundum*, ait adhuc S. Antoninus, (c)... *quod Credo verum quando ex cupiditate quis ludit, ſcilicet principaliter motus; non ob recreationem, ſed ad acquirendum quid notabile per ludum.* Quod congruit doctrinæ S. Thomæ (d), quem jam laudavimus in reſponſione ad primam quæſtionem; qui de ludis etiam licitis loquendo, dicit; *Alio autem modo poteſt eſſe exceſſus in ludo, ſecundùm defectum debitarum circumſtantiarum, putà, cùm aliqui utuntur ludo; vel temporibus, vel locis indebitis ..... & hoc quandoque poteſt eſſe peccatum mortale propter vehementiam affectûs ad ludum cujus delectationem præponit aliquis dilectioni Dei, ita quod contra præceptum Dei, vel Eccleſiæ, talibus ludis uti non refugiat.*

(b) Leg. Alearum. fin cod. de Religioſis & ſumptibus funerum.

(c) S. Anton. cit §. 2.

(d) S. Thom. 2. 2. q. 178. art. 3. in corp.

Regum noſtrorum Conſtitotiones, quæ veræ leges noſtræ ſunt, congruunt iis quæ de ludis aleatoriis diximus; eos enim indiſcriminatim prohibent omnigenis perſonis quemadmodum patet ex Conſtitutione Henrici III. anni 1577. & ex altera Conſtitutione Ludovici XIII. 30. Maii an. 1611. quæ ſic ſonat. „ Prohibemus omnibus perſonis, cujuſcunque qualitatis & conditionis ſint, aleatorium forum, in quavis Regni noſtri urbe, habere, neque cœtus facere, ut chartis vel teſſeris ludatur. Irritaque declaramus omnia debita, pro ludo contracta; omneſque obligationes & promiſſiones pro ludo factas irritas facimus, quantumvis larvatæ ſint; eaſque omni obligatione civili & naturali immunes pronuntiamus. „

Idem Princeps aliam rursùs Conſtitutionem dedit, cui dies 15. Januarii anni 1629. adſcripta eſt, quæ verborum fulminibus ludos aleatorios non minus impetit. Nam articulo 137. ſtrictè prohibet omnes ludi cœtus, infames declarat eos omnes qui domus ſuas ad ludendum commodant, ideòque ad quodvis munus Regium exercendum non idoneos, vultque etiam ut urbibus expellantur, eorumque domus fiſco addicantur, Articulo 138. omnia decreta ... primum eſt diei 22. Auguſti 1659. ſecundum diei 16. Septembris 1680. tertium 23. Novembris ejuſdem anni, quartum, quod, ut ſequentia, deſignat ludos teſſerarum, *du hoca, de la baſſette, du Pharaon, & du lanſquenet*, eſt diei 18. Julii 1687. quintum 2. Februarii 1708. ſextum 22. ejuſdem menſis 1710. quæ omnia Decreta in eorum violatores 1000. librarum pœnam decernunt. Quod argumentum invictum eſt, Leges noſtras Civiles adhuc etiam vigere, tantùm abeſt ut abrogatæ ſint. Silentio prætermittimus innumera alia argumenta ſimilia, quæ à D. de la Mare in primo tractatûs ſui, de diſciplina politica & civili, volumine, referuntur, (e). Solummodò addemus factum notatu dignum, à ſancto Franciſco de Sales relatum (f), qui dicit, quòd cùm S. Ludovicus noviſſet, quòd Comes Andegavenſis, ejus frater, & Gualterius, Nemoroſii Comes, teſſeris ludebant in navi quam, in primo ſuo bello pro Religione ſuſcepto, conſcenderat; è lecto, in quo ægrotabat, ſurrexit, & poſtquam ejus indignatio in ipſos erupiſſet, menſam & pecuniæ eorum partem cum teſſeris in mare projecit, ipſiſque exprobavit, quòd hunc ludum ludendo, leges Dei & Regni violarent.

(e) M. de la Mare Trait. de la Police l. 3. tit. 4. c. 2. & ſuiv.

(f) S. Franc. de Sales Introd. à la vie devote 3. part. c. 32.

CASUS IV.

Macedonius, Preſbyter, equidem cum ſuis amicis aliquando alea ludit, verùm nonniſi per oblectamentum ludit, levemque tantùm pecuniam in ludo effundit. Num peccat.

Respons.

Macedonius ab omni peccato eximi nequit, quemadmodum facile eſt probatu ex innumeris auctoritatibus, quas in reſponſione ad ſecundam quæſtionem, retulimus, & quas repetere tædioſum ac inutile foret; quibus evidentiſſimum eſt Preſbyterum, aut alium Clericum nullo in caſu, nec quovis ſub prætextu, ullum ludum aleatorium ludere poſſe, etiamſi per meram tantùm oblectationem luderet; cùm Eccleſia nullam diſtinctionem nec exceptionem adhibuerit, in ſtricta & Generali interdictione, quam hac de re omnibus Clericis ſignificavit. His ſolummodò argumentis à nobis laudatis, addemus auctoritates multorum Conciliorum, de quibus verba non fecimus, in quibus eadem fit interdictio omnibus Clericis, æquè ac omnibus aliis. Qualia ſunt, Concilium Albigæ anno 1254. habitum: Concilium Bliterenſe anno ſequenti congregatum, Concilium Salisburgi anni 1420. Concilium Toletanum anni 1420. Concilium Senonenſe anni 1485. Concilium Narbonenſe anno 1609. habitum, multaque alia. quæ hoc de articulo nihil ſtatuerunt, quod ab ultimo Concilio Generali confirmatum ac comprobatum non fuerit (g).

Ergo Macedonii excuſatio legitima non eſt, cùm dicit, ſe ludos aleatorios nonniſi per oblectamentum ludere levemque pecuniam in iis effundere; ſemper enim conſtat eum violare interdictionem generalem Eccleſiæ, quæ nullam admittit exceptionem; ac revera, cùm juxta quartum Concilium Generale Lateranenſe, & juxta Leges etiam Romanas, licitum

(g) Conc. Trid. cit. ſeſſ. 22. de reformat. c. 1.

CASUS V.

Ludinus, cum Marino teſſeris ludendo, decem nummos lucratus eſt. Et ad Sacerdotem Confeſſionem peccatorum deferens, faſſus eſt, ſe hunc ludum aleatorium luſiſſe, tempuſque notabile in ludendo conſumpſiſſe, ejus Confeſſarius ipſi præcepit, hanc ut ſummam reſtitueret, cùm hic ludus prohibeatur à Canonibus, à Legibus Civilibus, & à Regum noſtrorum Conſtitutionibus, fultis & obſervatis à multis ſupremi Senatûs Decretis, quæ hunc ludum, Laïcis etiam, illicitum declarant. Verùm alter Confeſſarius, qui vir doctus habetur, ei dixit, ipſum per conſcientiam non teneri, ad hanc reſtitotionem faciendam. Quid agere debeat, quærit?

Respons.

Sanctus Bonaventura (a) affirmat in genere, eum qui aliqund lucrum fecit in ludo aleatorio, puro vel mixto, ad illud lucrum pauperibus reſtituendum, teneri; qoia inquit, hic ludus ratio legitima non eſt id acquirendi, quod ludo offertur. En ejus verba: *Si verò quæritur de aleatore, dicendum eſt generaliter, quòd malæ fidei poſſeſſor eſt & injuſta poſſidet titulo: & ideò nullo modo poteſt nec debet ſibi retinere quod lucratus eſt: cùm talis ludus ſit turpis & reprobatus & contra Deum, & contra omnia jura.*

(a) S. Bonav. in 4. diſt. 15. art. 2. q. 2.

Attamen alii docti Auctores contrarium ſentiunt, & affirmant, quæſtum in ludo aleatorio factum, legitimè acquiſitum eſſe. En qua ratione id probat Alexander *de Hels*, qui ſummam ſuam Theologieam mandato ſummi Pontificis Innocentii IV. in lucem edidit, (b). *Pactum enim intervenit inter partes, quod utrique parti placet, & obligatio condicti. Undè ſecundùm pactum illud & obligationem condicti, nec ille qui amiſit, de jure poteſt repetere; nec ille qui lucratus eſt, tenetur reſtituere: & quod antiqua jura jubent illud reſtitui: & concedunt actionem repetendi, nobis videtur magis eſſe quaſi civilis ſatisfactio pro peccato, quàm obligatio ad reſtitutionem. Non eſt enim honeſtum hujuſmodi lucrum, nec honeſta occupatio in talibus; imò ſæpè damnoſa efficitur reipublicæ; cùm occaſione ludi diſtrahantur poſſeſſiones & exhæredentur ſucceſſores & poſteri. Undè Juſtinianus dicit, quod alearum ludus prodit in lacrymas. Undè ad cohibitionem mali ſubſequentis data eſt iſta lex de aleatoribus: ſicut & in foro pœnitentiali injungitur ſæpè ſatisfactio pecuniaria non ſolùm eis qui lucrantur, ſed etiam qui amiſerunt, ut reprimatur inhoneſta occupatio & malum ſubſequens.* En totum ratiocinium hujus antiqui & docti Theologi, qui dignus fuit, cui nomen *Irrefragabilis* daretur.

(b) Alexand. Halenſis part. 4. q. 24. memb. 5. art. 3. §. 6.

Sylvius (c) idem docet ac nititur obligatione naturali quam luſores contrahunt per pactum conventum, & quod exeqni tenentur, ſi excipias Regiones, ſicut Caſtiliæ Regnum, in quibus Lex contrraria & generatim obſervata datur, quæ à tali obligatione eximit; Ita loquitur hic Theologus. *Verius eſt, qui ludendo perdidit, in conſcientiâ obligari ad ſolvendum, ſive præſenti pecunia*

(c) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 168. art. 3. concluſ. 3.

12. Sylvius quatuor alios auctores in ſententiæ ſuæ gratiam laudat (d).

(d) Valentia. Bannèſ. Salonius. Azorius.

Addi poteſt cum alio Doctore (e), tutiùs eſſe ſolvere id quod amiſſum eſt in ludo, abſque inductione, dolo vel fraude, propter pactum quod inter partes conventum fuit, congruenter huic Juris ſententiæ (f), *Nihil enim tam conveniens eſt naturali æquitati, quàm voluntatem Domini volentis rem ſuam in alium transferre, ratam haberi*: quam opinionem etiam amplectitur S. Antoninus, multique alii celebres auctores quos laudat (g), *Quamvis prima opinio ſit ſecurior*, ait Sanctus ille, *& ideò potiùs conſulenda; non tamen videtur de neceſſitate imponenda: ut propter hoc denegetur abſolutio nolenti hoc facere, quia non credit ſibi neceſſarium ad ſalutem.*

(e) De Sainte Beuve tom. 1. caſ. 173.

(f) Lib. 2. Inſtitut. de rerum diviſione tit. 1. §. 10.

(g) S. Anton. 2. part. ſum. Th. tit. 1. c. 20. §. 4.

Denique dantur alii Theologi, ut Gabriel Biel, (h) qui exiſtimant, utramque opinionem probabilem eſſe. His omnibus præſuppoſitis, ſingula quæ ad hanc materiam ſpectant, fuſiùs expendamus.

(h) Gab. Biel. in 4. diſt. 15. q 13. art. 7. ad 2.

1. Dicimus cùm S. Thomâ (i), eos qui in ludo lucrum fecerunt, ad illud reſtituendum per conſcientiam teneri: 1. iis omnibus in quorum poteſtate non eſt bona ſua alienare, quales ſunt pupilli ac inſani. 2. iis quos deceperunt ludendo: 3. iis quos ad ludendum adegerunt, ſive per vim, ſive ſolummodò per nimiam importunitatem: 4. cùm abuſi ſunt ſimplicitate ac minori ſolertia ejus, quem ad ludendum concitarunt. Quibus omnibus in caſibus perſonis ipſis quarum pecuniam lucrati ſunt reſtitutio facienda eſt. *Circa illa verò quæ per aleas acquiruntur*, ait Doctor Angelicus, *videtur aliquid eſſe illicitum ex divino jure, ſcilicet quod aliquis lucretur ab his, qui rem ſuam alienare non poſſunt, ſicut ſunt minores & furioſi, & hujuſmodi: & quòd aliquis trahat alium ex cupiditate lucrandi ad ludum: & quod fraudulenter ab eo lucretur, & in his caſibus tenetur ad reſtitutionem: & ſic de eo non poteſt eleemoſynam facere.* Sanctus Antoninus (k) obſervat, eos tamen non teneri ad reſtituendum lucrum quod perceperunt à pupillo, aut ab uxore quæ ſub mariti poteſtate eſt, aut ab aliis ſimilibus perſonis, cùm lucrum adeò minimi momenti eſt, ut æquè autumari poſſit, eorum patres, tutores aut maritos, non improbaturos jacturam ab iis factam, ſi eam noſſent, & facilè aſſenſum ſuum præbituros, ut talem ſummam fortunæ committerent ludendo pro ſua oblectatione. *Qui ergo acquirit ab his per ludum*, ait ille Sanctus, *tenetur reſtituere tutoribus, vel curatoribus, vel prælatis, aut Dominis eorum: niſi fortè ſit quid modicum, de quo præſumi poſſet, quòd eorum ſuperiores, ut patres, tutores, & hujuſmodi non curarent.* Operæ pretium eſt attamen hanc exceptionem longiùs non extendere, ne lucri cupiditate ſibi adulandi detur locus.

(i) S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2.

(k) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 23. §. 3.

2. Quod ad alios caſus ſpectat, idem ſanctus Thomas (l), & multi juris Canonici Peritiſſimi, exiſtimaot in locis, in quibus ludi aleatorii à Legibus Civilibus prohiti ſunt, & in quibus hæ Leges actu vigent, eos qui lucrum fecerunt, pariter ad illud reſtituendum teneri, non equidem iis, à

(l) Idem ibid.

quibus

Digitized by Google

„ ctionem ad ludos aleatorios allectos eſſe, in „ quibus ſubſtantiam ac juventutem ſuam amiſe- „ ront & conſumpſerunt: Præcepimus pecuniam „ & bona talibus in ludis amiſſa, repeti poſſe ab „ iiſdem pupillis, eorum Patribus, Matribus, Tu- „ toribus & Curatoribus aut Conſanguineis; & „ volumus, ut illa bona ipſis reddantur, ut in com- „ modum dictorum pupillorum adhibeantur.

Verùm quia Jus ubique non obligat, & quia Conſuetudo contraria de eo derogare potuiſſet: Sanctus Thomas, poſtquam dixit eos, qui ſubjiciuntur Legibus ludum prohibentibus, teneri ad lucrum quod fecerunt reſtituendum, hanc modificationem addit: *Niſi fortè contraria Conſuetudo prævaleat; aut niſi aliquis lucratus ſit ab eo, qui traxit eum ad ludum. In quo caſu non tenetur reſtituere; quia ille qui amiſit non eſt dignus recipere; nec poteſt licitè retinere tali jure poſitivo durante. Undè debet de hoc eleemoſynam facere in hoc caſu.*

(b) Alexand. Halenſis 4. part. q. 33. memb. 2. art. 5. ad. 4.

Alexander Halenſis (b), eadem cum firmitate profert obligationem reſtituendi pauperibus, aut in aliis piis operibus collocandi, omne lucrum in alea perceptum ab iis de quibus jamjam loquuti ſumus: & aſſerit reſtitutionem fieri debere perſonis ipſis, quæ amiſerunt, ſi ad ludendum coactæ fuerint. *Poteſt aliter dici, & juxta inſipientiam meam melius, ſalvo tamen meliori judicio*, inquit, *quòd illi qui ludit voluntarius, motu cupiditatis, vel libidine laſciviendi, ſi amittit aliquid; non competit repetitio* (in foro Dei, dico), *& de ſic acquiſito poteſt fieri eleemoſyna. Si autem ille qui ludit coactus, utpotè inductus à majore, quem timet ſive reveretur, vel inductus precum importunitate, ſi aliquid amittit: Illi competit repetitio, nec aliud poteſt de ſic acquiſito facere eleemoſynam. Imo nihil ſibi acquiritur hoc ludo. Si autem quis compulſus aliquid lucratur; non tenetur ad reſtitutionem. Imo poteſt de illo facere eleemoſynam & debet illud dare pauperibus.* Exiſtimavimus hunc locum fuſiùs referre debere, quia ea omnia quæ circa hanc quæſtionem ſcienda ſunt, complectitur.

Denique auctoritatem Sancti Raimundi de Pennaſorti omittere non poſſumus: En ejus verba (c) in quæſtionem, utrum illæſâ conſcientiâ lucrum in ludo aleatorio factum, in commodum ſuum verti poſſit? *Dicunt quidam, quod non, ſed pauperibus eroganda talis pecunia, ... alii dicunt & ferè omnes Doctores, quod poteſt recipi. Mihi videtur ſalvo meliori judicio, diſtinguendum, utrùm aliquis voluntarius & ex cupiditate luſit: & tunc, ſi amiſit; non poteſt repetere. Si lucratus eſt, tenetur reſtituere ſaltem in judicio animæ. An invitus eſt attractus vel parum, vel per nimiam alterius importunitatem, & ſi tunc amiſit, poteſt repetere, ſi lucratus eſt, non tenetur reſtituere, ſed poteſt & debet pauperibus erogare.*

(c) S. Raimund. de Pennaſorti. lib. 2. ſummæ tit. 8. de negotiis ſæcular. §. 12.

Cæterùm cùm incertum eſſe poſſet, an Leges

Leonor, cùm duos dupliones lucratus eſſet ludendo cum Æmilio, quem ad ludendum induxerat & allexerat, edoctus fuit juxta S. Thomæ ſententiam ejuſmodi lucra reſtituenda eſſe. *Quod aliquis trahat alium ex cupiditate lucrandi ad ludum* (d). Qua de re quæritur quo ſenſu hæc verba intelligenda ſint, & an reperiatur in caſu, quo S. Thomas vult, ut reſtitutio fiat?

(d) S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 6. ad. 1.

Respons.

(e) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 1. c. c. 23. §. 2.

Sanctus Antoninus (e), dicit intelligendum eſſe Sanctum Thomam, non de eo qui alium ſimpliciter invitavit ad ludendum, ſed de eo qui illum coëgit ad ludum per vim, aut etiam per nimiam importunitatem, ſive ſic egerit initio, vel continuatione ludi, quem alius deſeruiſſet abſque iſta vi aut importunitate. Hoc ſenſu tantùm Sanctus ille Archiepiſcopus S. Thomam laudat. *Cùm quis*, ait, *aliquem attraxit ad ludum per vim, vel nimiam importunitatem, ſive in principio ludi, ſive in medio, cùm alius vellet dimittere & non ſinit; tunc etiam tenetur reſtituere ſecundum Thomam & Raimundum.*

Hoc eodem ſenſu Cardinalis Cajetanus in Commentario ſuo in S. Thomam, Sanctum hunc Doctorem intelligit (f) cùm dicit eum loqui, *De quocumque tractatu, modò cauſetur involuntarium mixtum, ita quod ex hoc ille venit ad ludum, ductus precibus, inſultatione, exprobratione, & hujuſmodi, licèt voluntariè ludat.* Quod probat per comparationem quam proponit, ejus qui lucrum ultra, pecuniæ mutuo ſumptæ ſortem, uſurario ſolvit, cui illud voluntariè non ſolvit, niſi quia ab eo ſolvendo abſtinere nequit. *Sicut etiam voluntariè aliquis ſolvit uſuram. Hujuſmodi tamen voluntarium*, addit Doctus ille Cardinalis, *non transfert à ſe dominium; quia mixtum eſt & non omnino liberum; conſentaneum autem rationi eſt, ut hujuſmodi commutationes, quæ fiunt in ludo, quia ſunt ex natura ſua turpes, niſi cauſa recreationis fiant, ad hoc ut efficaces ſint, liberam omninò voluntatem exigant.* Sylveſter Mozolin, Dominicus, Soto, Bannés, pluresque alii, eamdem interpretationem ſequuntur.

(f) Cajetan. in S. Thom. cit.

Ergo dicendum eſt de ſpecie propoſita, quòd ſi Leonor ſimpliciter Æmilium invitaverit ad ludum, nullam ipſi vim inferendo, nec eum nimià importunitate urgendo; non reperiatur in caſu reſtitutionis, de quo Doctor Angelicus loquitur; Verùm ſi ipſi vim quamdam intulerit, vel talem moleſtiam ipſi exhibuerit, ut ludo aſſenſum non dederit, niſi ut vi aut nimiæ importunitati cederet, ad duos dupliones, quos ab Æmilio lucratus eſt, ipſi reſtituendos tenetur. Hæc eſt ſententia non modò S. Thomæ, S. Antonini, aliorumque Auctorum quos jamjam laudavimus; Verùm hæc eſt etiam ſententia vulgaris eorum, qui hac de ma-

Digitized by Google

dicere.

CASUS VII.

Melchior, & Cornelius, alter Diaconus, alter verò Preſbyter ſæpè unà ludunt latrunculis, ſcrupis, globulis, aliiſque ludis, in quibus victoria præſertim ab induſtria pendet. Num abſque peccato ſic agere poſſunt?

Respons.

Auctores dantur qui acriter in latrunculorum ludum invecti ſunt, propter magnam animi attentionem, quam exigit, & propter mentis aberrationem quam Clericis creat, quibus magnum eſt impedimentum, ne precibus, aliiſque officiis ſuis operam dent, & occaſio multum tempus conſumendi; cùm unica luſoria concertatio latrunculorum per totum tempus poſtmeridianum durare poſſit; reſpectu eorum, qui hunc ludum perfectè norunt, & quorum vires fermè æquales ſunt. Has ob rationes Auctores illi, referente Toſtato (*b*), peccati mortalis arguunt eos qui ludo illi incumbunt, & S. Lodovicus Conſtitutione ſua anni 1254. (*c*), in Concilio Biiterenſi publicata (*d*), anno ſequenti habito, ludum hunc, æquè ac ludos aleatorios prohibet. *Inhibemus diſtrictè*, ait Rex ille, *ut nullus omnino ad taxillos ludat, ſive ad aleas & ſcachos.*

(*b*) Alph. Toſtatus in cap. 6. Matth q. 54.
(*c*) Fontanon tom. 1. l. 3. tit. 73. art. 1. p. 672.
(*d*) Conc. Biiterenſ. c. 24.

Beatus Cardinalis Petrus Damiani, maximè omnium in latrunculorum ludum verborum fulminibus invectus eſt (*e*), nempè vocat eum ludum indecorum, abſurdum & infamem; *Quàm inhoneſtum, quàm abſurdum, quàm denique fœdum ſit hoc in Sacerdote ludibrium!* Atque eò uſque procedit, ut eum vocet ludum ſacrilegum, loquendo de ſevera objurgatione quam fecit Epiſcopo Florentino, quocum iter faciebat, & cui pœnam indixit, nempè ut ter Pſalterium recitaret, & lavaret pedes duodecim pauperum, unicuique nummum impertiendo, quia latrunculis poſt cœnam luderat. En ipſiſſima ejus verba, quæ ſequuntur verba ſupra laudata. *Rectè-ne, tuique erat officii*, dicit illi Epiſcopo, *veſpere in ſcacchorum vanitate colludere, & manum Dominici Corporis oblatricem, linguam inter Deum & populum mediatricem, ſacrilegi ludibrii contaminatione, fœdare.*

(*e*) S. Petrus Damiani l. 1. Epiſt. 10.

Non exiſtimamus tamen ſententiam magni hujus Cardinalis eſſe ſequendam: quia, licèt Clericorum præcipuum oblectamentum conſiſtere deberet in legendis libris Sacris, & in exercitiis vitæ ſanctæ, ad quam Deus eos vocavit, non verò in oblectationibus mundanis; attamen peccati arguendi, non ſunt illi qui hunc ludum, aut alios, de quibus in ſpecie propoſitâ mentio fit, ludunt; modò non ludant ex cupiditate lucri, quod incentivum ſemper damnandum eſt, juxta S. Thomam (*f*), præſertim in Clericis; quandoquidem ſecundum doctrinam ejuſdem Sancti (*g*), aliquando neceſſarium eſt ludere ad animum recreandum ejuſque vires reficiendas, ut nos accingamus ad officia noſtra meliùs adimplenda. *Ideò neceſſe eſt talibus* (ludis) *interdum uti, quaſi ad quandam animæ quietem.*

(*f*) S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2.
(*g*) Idem ibid. q. 168. art. 2. in corp.

Hæc deciſio confirmari poteſt, 1. ex auctoritate Concilii Provincialis Mexicani anno 1585. ſupererit, reſtituendum per conſcientiam teneantur. 2. Ex ſententia multorum celeberrimorum Auctorum, qui affirmant, hunc ludum Clericis licitum eſſe, modò conditiones requiſitas obſervent. Hæc eſt ſententia S. Antonini, & Toſtati, cujus tumulo hoc Epitaphium inſcriptum fuit: *Hic ſtupor eſt mundi, qui ſcibile diſcutit omne.* Hæc eſt etiam ſententia Panormitani, Cardinalis Oſtienſis, aliorumque Juris Canonici Peritorum Clariſſimorum, qui his verbis Gloſſæ Authenticæ 123. nituntur (*i*): *Quid de ſcachis? Reſpondeo: Poſſunt: cùm non fortunæ viribus, ſed naturali ingenio conſiſtat ille ludus?* 3. Quibus addi poteſt, quòd inter omnes ludos, quos Canones prohibent, latrunculorum ludus non nominetur; procul dubio quia, cùm in eo fortunæ locus non detur, & prorsùs ab induſtria pendeat, Canones eum tanquam indecorum & Clericis illicitum non conſiderarunt. Ac revera ludus ille non magis mentem avocat, aut ſpiritus diſſipat, quàm alii ludi honeſtiſſimi; modò illi moderatè incumbant luſores, tempus notabile non amittant, nec ludant niſi propter recreationem æquam & neceſſariam, quâ Clerici juſtè privari nequeunt, cùm fieri non poſſit, ut continuò ac indeſinenter orationi, ſtudio, aliiſque vocationum ſuarum officiis, vacent. Videmus etiam hunc ludum licitum eſſe ex quibuſdam Regum noſtrorum Conſtitutionibus, ſicut Conſtitutione Caroli VIII. menſis Octobris 1495. (*k*). Cæterùm ea quæ de latrunculis diximus, intelligenda ſunt de ſcrupis, diſco, globulis aliiſque ludis, qui in ſolertia vel induſtria conſiſtunt. Ita ut, in ſpecie propoſita Melchior & Cornelius peccati arguendi non ſint, hos ludos in ſe ipſis præciſè, & circumſtantiis, quæ illos illicitos efficere poſſent, exutos, conſiderando.

(*i*) Authent. 123. tit. 6. col. 9. c. 10.
(*k*) Fontanon tom. 1. pag. 228.

CASUS VIII.

Ægimius, mercimoniorum minutorum Mercator, folia luſoria & teſſeras vendit. Ejus Confeſſarius hac de re eum acriter objurgavit, ipſique abſolutionis denegationem minitatur, ſi ea vendere perſeveret. Se excuſat 1. ex eo quòd quibuſdam foliorum luſoriorum ac teſſerarum ludis abſque peccato ludi poſſit: 2. Ex eo quòd omnes qui ſimilem profeſſionem ſequuntur, talia, æque ac ipſe vendant, nec ea vendere deſinere poſſit, quin notabile damnum exinde percipiat. Num, neglectis his rationibus, ab iis vendendis abſtinere debet?

Respons.

Non exiſtimamus Ægimium abſolutè condemnandum eſſe, nec ideò ejus Confeſſarium ipſi abſolutionem denegare debere, quia folia luſoria & teſſeras vendit. 1. Quia illa adhiberi poſſunt in ludis, qui non ſunt merè aleatorii; ſic foliis luſoriis utuntur, *au piquet, au triomphe, & à l'ombre*, teſſeris verò in alveo luſorio, ſeu ſcruporum ludo, qui ludi mixti ſunt; id eſt, partim in alea, partim in luſorum induſtria conſiſtunt. 2. Quia dantur ludi merè aleatorii, quos Laïci abſque peccato ludere poſſunt, ſaltem abſque peccato mortali, cùm eos ſimpliciter ludunt per recreationem, & ſine avaritiæ animo, ſine ſtudio, ſine aliorum offenſio-

Digitized by Google

Jordanus forum aleatorium habet, id eſt, domum dedita opera adaptatam ad eos excipiendos qui foliis luſoriis & teſſeris volunt ludere, numerata quadam pecunia, quam ab uno quoque luſore percipit. Ejus Confeſſarius ipſi abſolutionem denegare vult, niſi hoc commercium deſerat. Se ſe excuſat ex eo quòd nullam aliam rationem habeat, quà ſe ſuſtentet, & numeroſæ ſuæ familiæ res ad vitam neceſſarias comparet, nec quemquam reperiat cui domum ſuam elocare poſſit, quippe quæ ſita in loco qui ad Urbis extremum vergit, & quæ præterea multis incommodis varias ob cauſas eſt obnoxia. Num Confeſſarius nihilominùs in ſuâ ſententiâ perſtare debet, & exequi minas Jordano factas ipſi abſolutionem denegandi, ſi fortè hoc commercium perſequatur?

Respons.

Proculdubio Jordani Confeſſarius per abſolutionis denegationem eum cogere debet ad abrumpendum commercium adeò indignum, & ab omnigenis Legibus prohibitum. Nam 1. Edicta Prætoris Romani, quæ complectebantur omnem Diſciplinam civilem Romanorum ante Auguſti adminiſtrationem, talem profeſſionem interdicebant (c). Quamobrem ii qui domus ſuas præbebant, ut in illis ludi aleatorii luderentur, quoddam commodum indè percipiendo, ita expoſi erant, ut ſi fortè acerbiùs ac duriùs tractarentur, eorum bona abriperentur, aut quadam alia injuria vel damno afficerentur, ludi tempore vel occaſione, in jus vocare non poſſent, ut pro illis ſibi fieret ſatis. *Prætor ait*, dicit Lex, *ſi quis eum apud quem aleâ luſum eſſe dicetur, verberaverit, damnumve ei dederit, ſive quid eo tempore dolo ejus ſubſtractum fuerit, judicium non dabo.*

Imperator Juſtinianus, qui in medio VI. Sæculi regnabat, ſeverè hujuſcemodi ludos condemnavit, ſicut alibi oſtendimus, & ſicut luculentiſſimè patet ex una è ſuis Legibus, quam nondum laudavimus, & quæ fert, ut ille qui his in ludis lucrum feciſſet, nullam actionem haberet, ut judicio ſolutionem ſuam expeteret; & ut è contra ille qui amiſiſſet, actionem haberet ad repetendum quod voluntariè ſolviſſet; & ut etiam ejus hæredes ſimilem actionem haberent in hæredes illius qui lucratus eſſet, quin triginta annorum præſcriptio ipſis impedimento eſſet: & ut denique, ſi fortè hæredes ejus, qui amiſiſſet, hanc repetitionem neglexiſſent, quævis alia perſona ad pecuniam amiſſam repetendam admitteretur; aut eorum defectu, Urbis, in qua ludo effuſa fuerit pecunia, Magiſtratus; hocque in caſu pecunia ad opera publica impenderetur. En Legis verba (d): *Victum in aleæ luſu non poſſe conveniri, & ſi ſolverit, habere repetitionem, tam ipſum, quàm hæredes ejus adverſus victorem & ejus hæredes; idque perpetuò, & etiam poſt triginta annos, &c.* Alia Lex (e) præcedentem confirmat, atque etiam

(c) Leg. *Prætor.* 6. ff. de aleatoribus. lib. 11. tit. 5.

(d) Leg. *Victum.* 1. cod. 1. de aleatorib. & alearum luſu. lib. 3. tit. 43.

(e) Leg. *Alearum.* fin. cod. de religioſis & ſumptibus funerum & aleatorib. & cit. lib. 3. tit. 44.

„ ... Reginæ Procu-
„ ratricis Regni, noſtræ honoratiſſimæ Dominæ
„ ac Matris, Principum Conſanguineorum noſ-
„ trorum, aliorumque Principum & Miniſtro-
„ rum Imperii noſtri, aliorumque Conſilii noſtri
„ Dominorum, nobis adſtantium, hiſce Præſen-
„ tibus, quibus propria manu nomen adſcripſi-
„ mus, omnibus perſonis, cujuſcunque dignita-
„ tis ac conditionis ſint, expreſſiſſimè inhibui-
„ mus ac inhibemus, ne in ullis Urbibus aut lo-
„ cis Regni noſtri fora aleatoria habeant, nec
„ Cœtus faciant, ut teſſeris aut chartis ludatur; etiam
„ Dominis, Poſſeſſoribus & Conductoribus do-
„ muum, ne in illis excipiant fororum aleatorio-
„ rum Magiſtros, aut Aleatores; ſub pœna mul-
„ ctæ arbitrariæ, & alterius animadverſionis, ſi
„ contigerit, atque proprio ac privato ſuo nomi-
„ ne præſtandi pecuniam amiſſam, eamque reſti-
„ tuendi: Hunc in finem præcipimus Judicibus
„ ordinariis uniuſcujuſque noſtrarum Urbium,
„ ut ſe ſe transferant domos & loca in quibus
„ talia fora aleatoria aut tales Cœtus dari, mo-
„ nebuntur; eos qui ibi reperientur apprehen-
„ dant, ſimulque corripiant pecuniam, orna-
„ menta muliebria, aliaque ludo apposita. Curent
„ ut eorum pecuniæ pauperibus Ptochodochio-
„ rum diſtribuantur, quibus Ptochodochiis has
„ pecunias, nunc, & in poſterùm, addiximus &
„ adjudicavimus, ſicut addicimus & adjudicamus
„ Atque inſuper actionem inſtruant ac perficiant,
„ tam in Aleatores, quàm in Dominos & Con-
„ ductores, qui eos excipient, tanquam in Le-
„ gum & Conſtitutionum noſtrarum violatores,
„ qui earum ſeveritatem ſubierint „. Primus Supremus Senatus Galliæ multa Decreta promulgavit adverſus eos, qui hæc fora aleatoria habent, quos non modò ad mulctas pecuniarias, verùm etiam ad pœnam corporalem, condemnant. Talia ſunt Decreta diei 22. Decembris 1541. diei 27. Martii 1547. & diei 12. Decembris 1555. ut taceamus plura alia Decreta ſimilia recentiora (h), quæ in tertia deciſione jam laudavimus: Quam in rem conſuli poteſt magnum opus à D. de la Mare circa Diſciplinam Civilem compoſitum (i), in quo dignus ille Auctor amplam & accuratam Collectionem facit, & ſex capitibus conſequentibus refert quicquid pulcherrimum hac de materia in antiquitate reperitur, & aliam adhuc ejuſdem Regis Ludovici XIII. Conſtitutionem 20. Decembris 1629. (k), quæ inſuper addit, ut domus in quibus Cœtus luſorii habiti fuerint, fiſco addicantur; eoſque qui hæc fora aleatoria erexerint, & exercitio adeò pernicioſo ſe ſe proſtituerint, infames declarat inhabiles qui teſtamentum faciant, aut quædam Munera Regia poſſideant: ac denique vult ut in ſempiternùm ejiciantur locis, in quibus hanc Conſtitutionem violaverint. Ludovicus Magnus confirmavit omnes præcedentes Conſtitutiones per ſuum Edictum Menſis Decembris 1666. quod 11. die ejuſdem menſis in ſupremo Senatu ratum factum atque comprobatum fuit.

(h) Font non tom. 1. pag. 70. Ordonn. des Rois de France 2. part. fol. 13.

(i) M. de la Mare Traité de la Police tom. 1. liv. 3. tit. 4. ch. 4. & ſuiv.

(k) Ordonn. de 1629. art. 137.

Licet

bus non obtemperant, non ponunt quin in maxi-
ma culpa ſint. *Quicumque ecgo Legibus Imperato-
rum, quæ pro Dei veritate feruntur, obtemperare
non vult, acquirit grande ſupplicium* (*b*). Attamen,
ut omnis culpa ab agendi ratione Confeſſarii Jor-
dani meliùs dimovetur, operæ pretium eſt oſ-
tendere has Leges perſectè congruere cum ſenten-
tiæ Sanctorum, quorum duo loca ſolummodò
laudabimus.

(*b*) S. Aug. in can. *Imperatores*. 1. ead. diſt. 3. 1.

Primus locus eſt S. Caroli Borromæi (*c*), qui,
in inſtructionibus quas Confeſſariis dat, & quas
Clerus Gallicanus adoptavit per earum interpreta-
tionem ejus mandato factam, ſic loquitur: *Nec
ii poſſunt abſolvi, qui ſincera reſolutione peccata
mortalia & eorum occaſiones fugiendi non ſtatue-
runt occaſiones porrò illæ, quæ ex natura ſua ad
peccatum inducunt, ſunt; ſi qui aleæ & ejuſmodi
luſibus indulgent; qui domum in hunc finem præpa-
ratam, aperiunt....pœnitentem ergo in aliqua ex
his occaſionibus verſantem, aut ſimilibus, ſi urgens
ſit illa occaſio....non debet ſine dubio Confeſſor ab-
ſolvere, niſi hanc occaſionem antea ſuſtulerit; pro ali-
is verò occaſionibus, quales ſunt aleæ vacatio, aſpec-
tus minùs pudici, & niſi eas dimittere pœnitens pol-
liceatur. Quod ſi jam aliàs pollicitus ſit, nec emen-
datus fuerit: abſolutio tamdiu differatur, donec
emendationem agnoverit.*

(*c*) S. Carol. Acta I Eccleſ. Mediolanenſ. inſtruct. Confeſſ. tom. 1. pag. 653.

Secundus locus eſt S. Bernardini Senenſis, qui
poſtquam loquutus fuiſſet de tribus generibus per-
ſonarum, quæ participes ſunt peccatorum, quæ in
ludis prohibitis committuntur; addit quartum
etiam earum genus dari, nempè earum quæ do-
mus ſuas aleatoribus elocant vel mutuo dant: En
ejus verba (*d*); *Quarti verò omnes malignitates
ludi participantes. ſunt, domos atque loca ad luden-
dum accommodantes, qui omnium malignitatem quæ
ibi fiunt, cauſa efficaciſſima dici poſſunt.* Quod
Sanctus ille probat, ut probavimus, ex Legibus
quas Imperatores fecerunt ad has perſonas plecten-
das. Poſteaque exclamat, *O igitur fons tot iniqui-
tatum, perjuriorum & blaſphemiarum maledictus
ludus! O domus profana & omni ſcelere plena! O
nimmi impietatis & conſummatæ iniquitatis! quæ
ex tua locatione procedunt, quæ horrenda judicia
præſentia & futura tuis locatoribus præparentur!*

(*d*) S. Bernardin. Sen. ſerm. 42. de Paſſ. in Quadrageſima, art. 3. c. 1. tom. 1. pag. 257. col. 1.

CASUS X.

Jovinianus S. Gordiani Parochus, ſolet ſæpè
intereſſe cœtui hominum profanorum, qui varios
ludos aleatorios ludunt, atque ſat notandum tem-
pus conſumit eos ludentes conſpiciendo, ut ſe
oblectet. Num hac in re peccat, & an ejus pecca-
tum grave, atque etiam mortale eſt?

Respons.

Dubitandum non eſt, quin Jovinianus peccet in
ſpecie propoſita, & quin ejus peccatum grave ſit.
Quænam enim ratio afferri poteſt; ad peccato exi-
mendum Presbyterum & Parochum, qui tam malè
collocat tempus, quod cultui Dei, Eccleſiæ & pro-
ximi conſecrare tenetur? Non negatur quin Cleri-
cus quandoque aliquod tempus abſumere poſſit in
recreatione; cùm ea eget, ad animum relaxandum,
poſt nimiam aut diuturniorem animi attentionem,
dummodò honeſta ſit, & *congruat perſonæ, tempori
& loco, & ſecundùm alias circumſtantias debitè ordi-
netur*, quemadmodum loquitur S. Thomas. (*e*)
Sed oblectatio quæ percipitur in ludis aleatoriis
ſive ludendo, ſive in aleatorum cœtu adſtando,
hujuſmodi ludi creant: præterquam quod inu-
ſitatum ſit luſoribus multa damnanda faciendi aut
dicendi, quæ Presbyter nunquam, abſque pecca-
to, approbare poteſt, etiam tacitè, ſilentio quod
obſervaret vecordi indulgentia, quam pro hujuſ-
modi perſonis haberet.

(*e*) S. Thom. 2. 2. q. 168. art. 2. in corp.

Attamen determinare non poſſumus, an Jovi-
niani peccatum ſolummodò veniale ſit, vel an
mortale exiſtimandum ſit. Quamvis enim, genera-
tim loquendo, peccati mortalis arguendus non
ſit Presbyter, qui Laïcos ludentes conſpicit; fieri
tamen poſſet, ut hoc peccatum mortale evaderet
in quibuſdam circumſtantiis admodùm notandis,
quales eas procul dubio ſupponit S. Bernardinus
(*f*), cùm invehitur in Clericos ludos conſpicientes,
utendo comparatione quam referre hic volumus,
& ſententiam ſuam confirmando per Leges quas
Imperatores Chriſtiani hanc in rem tulerunt. *Ar-
gumentum autem ad hoc quod ludi inſpectores mor-
taliter peccent, habetur in* Authentica de *Sanctiſſimis
Epiſcopis* §. interdicimus, *ubi ponitur quòd Clerici
inſpectores ipſius ludi tribus annis à miniſterio arceri
debent.* En ipſiſſima verba Authenticæ ab iſto Sanc-
to laudatæ (*g*): *Interdicimus Sanctiſſimis Epiſcopis,
& Presbyteris, & Diaconis & Subdiaconis & Lec-
toribus; & omnibus aliis cujuslibet Ordinis venera-
bilis Collegii. aut ſchemat s conſtitutis: ad tabulas lu-
dere. aut aliis ludentibus, participes eſſe, aut inſpec-
tores fieri....ſi quis autem ex his in hoc deliquerit,
jubemus, hunc tribus annis à venerabili miniſterio
prohiberi & in Monaſterium redigi.*

(*f*) S. Bernardin. Senen. ſerm. in Dom. Paſſion. art. 3. c. 3. tom. 1.

(*g*) Authentica de Sanctiſſimis Epiſc. §. *Interdicimus*. l. 1. cod. tit. 3. poſt leg. 17.

Angelus de Clavaſio (*h*), diſtinguit inter ludo-
rum inſpectores: & affirmat, quòd cùm ii qui lu-
dunt, abſque peccato mortali ludere non poſſunt,
quod aliquando plurimis modis fit, juxta Sanctum
Thomam (*i*), & cùm inſpectores eos ad ludum inci-
tant, vel præſentia ſua approbant, tonc iſti mor-
taliter peccent; verùm aliàs peccati mortalis arguen-
di non ſint. *Sive ſint Clerici, ſive Laïci inſpectores,*
ait Auctor ille, *Quod aut ex aſpectu eorum inducun-
tur efficaciter aliqui ad ludendum; & ſic, ſi luden-
tes peccant mortaliter, ſic inſpectores. Si verò eos
non inducunt ad ludendum ex eorum aſpectu, nec ad
continuandum ipſum: ſic. aliud mali non admiſcetur,
non peccant mortaliter eos videntes & aſpicientes:
niſi eſſent tales. qui corrigendo poſſent eos facere de-
ſiſtere à tali ludo, qui eſt peccatum mortale in ludente.*
Auctor ille addit, quòd tamen periculoſum ſit ſem-
per eos, qui ludos prohibitos ludunt, inſpicere, quia
facile fieri poteſt, ut in iis oblectentur. *Periculoſum
tamen eſt, tales aſpicere ludentes in ludo prohibito,
quia faciliter poſſes eis placere talis ludus deliberatè;
quod eſſet mortale, ut notant Theologi, in 2. ſentent.
diſt.* 24.

(*h*) Angelus de Clavaſio v. *Ludus* §. 6.

(*i*) Ex ipſa ſpecie actionum, quæ aſſumuntur in ludum.... quando ſcilicet utitur aliquis cauſa ludi turpibus verbis, vel factis. vel his quæ vergant in proximi nocumentum quæ de ſe ſunt peccata mortalia...cùm aliqui utuntur ludo, vel temporibus, vel locis indebitis. vel etiam.... propter vehementiam affectus ad ludum, cujus delectationem præponit aliquis dilectioni Dei, vel Eccleſiæ, talibus ludis uti non refugiat. S. Thom. 2. 2. q. 168 art. 3. in corp.

Sylveſter, Fumus in ſua ſumma *armilla*, & Na-
varrus eandem ſententiam tuentur (*k*).

Indè ſequitur, quòd ſi luſores, de quibus mentio
fit in ſpecie ad quam reſpondemus, Sanctum Dei
nomen, ludi occaſione, blaſphemarent: aut per
impietatem in ædibus ſacris luderent: & ſi Jovi-
nianus in eorum cœtu tranquillè intereſſet, quin eos
objurgaret, nec eorum impietati obſtaret, à pecca-
to mortali eximi non poſſet, non magis quàm Pater-
familias, qui reſpiceret liberos aut famulos ſuos
blaſphemantes, aut alia crimina patrantes ludendo
& ludi occaſione, nec ſe ſe accingeret ad impedien-
dum, quominùs ſic agerent.

(*k*) Sylveſter de Prierio v. *Ludus* q. 9. Barthol. Fumus eod. v. n. 11. Navarrus in manuali c. 21. n. 14

MALE,

Unde ejuſmodi maledictiones nunquam ſunt ſine peccato. Non ergo mirum eſt, cum ipſi Pagani (*b*) maledictiones deteſtati ſint, quòd Sanctus Auguſtinus (*c*), tam vehementer in eos, qui maledicunt, invectus fuerit.

(*b*) Plato de Leg. Dial 2.
(*c*) S. Aug. l. 2. contra litteras Petiliani c. 14. ſeu n. 31.

Maledictionis effectus ſemper timendos eſſe, quamvis non ſine crimine maledictio proferatur, teſtis eſt S. Auguſtinus (*d*), qui refert Matrem, quæ erat ex Urbe Cæſarea Cappadociæ, non fruſtra ſeptem filiis & tribus filiabus ſuis mala fuiſſe imprecatum. Iſta enim Mater æſtuans irâ quòd primogenito filio, qui ipſam percuſſerat, cæteri non obſtitiſſent liberi, ad Eccleſiam ivit ſupra cujus Baptiſmales fontes tam malè & horribiliter natis ſuis imprecata eſt, ut omnes poſtea omnibus artubus contremiſcerent: hinc factum eſt, ut oculos ſuorum Civium non ferentes, & publico ſe ſubtrahere opprobrio volentes, qua quâ versùm ire, & toto penè vagari Orbe Romano coacti ſint. *Tali pœnâ ſunt divinitùs coerciti, ut horribiliter quaterentur omnes terrore membrorum: in qua fœdiſſima ſpecie oculos ſuorum Civium non ferentes; quaquâ versùm cuique ire viſum eſt; toto penè vagabantur Orbe Romano.* Addit idem Sanctus Doctor, duos ex decem liberis, Paulum ſcilicet & Palladiam cùm Sancti Stephani Reliquiæ transferrentur, mirabiliter fuiſſe ſanatos, longe feliciores infelici matre, quæ, id quod fuerat imprecata, contigiſſe videns laqueo ſe ſuſpendit (*e*).

(*d*) S. Aug. l. 22 de Civit. Dei c. 8. n. 22. item ſerm. 322.
(*e*) Idem cit. ſerm. 322.

Paſquierius in ſuis inquiſitionibus (*f*) exemplum alterius terribilis maledictionis refert. Narrat ſcilicet Mathildem Regis Scotiæ Edgari ſororem, cùm ex Monaſterio in quo vitam Religioſam profeſſa fuerat, invita avulſa fuiſſet, ut uxor Henrico primo Angliæ Regi traderetur, fuiſſe imprecatam, ut omnes liberi, quos ex ſuo matrimonio haberet, perpetuis inter ſe diſcordiis odiiſque diſſiderent: quod contigit, narrant enim Hiſtorici Mathildis maledictionem ultra quartam generationem tranſiiſſe.

(*f*) Paſquierius l. 6. c. 24.

Sunt tamen quidam caſus, in quibus Sancti divinitùs afflati quibuſdam peccatoribus maledixerunt. S. Petrus (*g*) Simoni Mago maledixit: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem*; Et S. Paulus maledicit omnibus, qui Jeſum Chriſtum non amant. *Si quis non amat Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſit anathema (h).* Sunt talia ſimilia in Scripturis exempla, quæ probant, Deum ipſum aliquando præcepiſſe, ut maledictiones proferrentur adversùs eos quibus iratus erat, ut patet ex ſequentibus textibus: *Maledic populo huic* (*i*): *Veni, & maledic ei* (*k*): *Veni, inquit, & maledic* (*l*): *Inde maledicito ei* (*m*): *Stabunt ad maledicendum* (*n*): *Maledicite habitatoribus ejus. Maledicite terra Meroz* (*o*).

(*g*) Actuum 8. 20
(*h*) 1. Corinth. 16. 22.
(*i*) Num. 22. 6.
(*k*) Ibid. v. 2.
(*l*) Num. 23. 7.
(*m*) Ibid. v. 13.
(*n*) Deut. 27. 13.
(*o*) Judic. 5. 23.

Sed quia ſolus Deus, qui utpotè infinitè juſtus eſt, ſuis Creaturis maledicere poteſt, allata exempla, non excuſant eos, qui proximo ſuo vel rebus ad ipſum pertinentibus maledicunt. E contrà præcipit Dominus, ut maledicentibus benedicamus: *Benedicite maledicentibus vos* (*p*): *Benedicite, & nolite maledicere* (*q*): Præcepto Domini obtemperabant Apoſtoli, ut patet ex S. Pauli ſequentibus verbis: *Maledicimur, & Benedicimus* (*r*). Faciebant iſti Sancti quod fecerat Chriſtus, qui, ut ait S. Petrus (*s*): *Cùm malediceretur, non maledicebat.* Quapropter idem Apoſtolus omnem prohibet maledictionem (*t*): *Nec maledictum pro maledicto.* Uno verbo, Peccatorum tantummodò os maledictiones profert. *Venenum aſpidum ſub labiis eorum, quorum os maledictione, & amaritudine plenum eſt* (*u*).

(*p*) Luc. 6. 28.
(*q*) Rom. 12. 14.
(*r*) 1. Cor. 4. 12.
(*s*) Petr. 2. 23.
(*t*) Ibid. c. 3. 9.
(*u*) Pſalm. 13. 3. & Rom. 13. 14.

CASUS PRIMUS.

ORONTIUS aliquando maledicit. An toties, quoties maledicit, peccare mortaliter cenſendus eſt?

RESPONS.

Orontius difficilimé à peccato mortali excuſari poteſt; nam maledictio eſt juxta Sanctum Thomam, peccatum ex naturâ ſuâ mortale. *Maledictio... eſt per quam pronunciatur malum contra aliquem, vel imperando, vel optando. Velle autem, vel imperio movere ad malum alterius, ſecundùm ſe repugnat charitati, quâ diligimus proximum, volentes bonum ipſius; & ita ſecundùm ſuum genus eſt peccatum mortale* (*x*). Fieri tamen poteſt, ut maledictio ſit peccatum duntaxat veniale; ſive quia malum quod imprecamur proximo, leve eſt; ſive quia malum, quamvis ſit grave, *ex levi motu, vel ex ludo, aut ex ſurreptione* imprecamur. *Contingit tamen*, addit Doctor Angelicus, *verbum maledictionis prolatum, eſſe peccatum veniale,*

(*x*) S. Thom. 2. 2. q. 76. art. 3. in corp.

ximo imprecetur, & intentionis quam habet, cùm imprecatur. Nam ſi malum notabile eſt, & illud malum re ipſâ proximo deſiderat, proculdubio peccat mortaliter quoties malum aliquod imprecatur. Sed ſi malum notabile non eſt, aut malum, quamvis notabile ſit, ore tantùm non corde jocosè non ſeriò deſiderat, peccat tantummodò venialiter?

CASUS II.

Ranulfus aliquando verba maledictionis profert contra creaturas irrationales. An in hoc peccat mortaliter, quando malum notabile imprecatur & cum plena advertentia imprecatur.

Respons.

(a) S. Thomas cit. q. 76. art. 1. in corp.

S. Thomas (a), priuſquam huic quæſtioni quam ſibi proponit reſpondeat, ſtatuit tanquam certum, maledictionem & benedictionem ad creaturas rationales propriè pertinere; quia iis ſolis malum & bonum contingere poteſt, ſed tamen dici poſſe aliquod bonum vel malum creaturis irrationalibus poſſe contingere *in ordine ad Creaturam rationalem propter quam ſunt*. Referuntur verba S. ... mo in quem aliquatenùs redundant verba maledictionis prolata contra iſtas Creaturas, quibus malum quod deſideratur contingere non poteſt, quin is, ad quem pertinent, inde damnum notabile patiatur.

Si ergo Ranulſus malum, quòd imprecatur iſtis creaturis irrationalibus verè deſiderat, certum eſt eum mortaliter peccare, cùm malum notabile, & in proximum redundans deſideret. Addendum eſt, eum poſſe lethaliter peccare, ſi cùm creaturæ irrationali maledicit, eam præcisè quatenùs Creaturam Dei conſiderat: tunc enim maledictio blaſphemia eſt. Sed peccatum poteſt eſſe duntaxat veniale, ſi Creatura non conſideratur præcisè quatenus Creatura Dei, & ſi ex malo, quod iſti Creaturæ deſideratur, nullum damnum proximus patitur. Hoc docet S. Thomas, qui addit: maledicere autem rebus irrationalibus, in quantum ſunt Creaturæ Dei, eſt peccatum blaſphemiæ: *Maledicere autem eis ſecundùm ſe conſiderata, eſt otioſum & vanum, & per conſequens illicitum (b). Hoc & docent Card. Cajetanus, Navarrus, Card. Toletanus, & alii.*

(b) Cajet. in ſum. v. *Maledictio*. Navar. Man. c. 23. n. 17. Tolet. inſtr. n. 2.

MALUS.

Per verbum, Malus, non intelligimus hominem alicujus particularis criminis reum, ſed intelligimus hominem qui eſt in habitu criminis, & qui eſt ex numero eorum qui *lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis*; & quem Lipſius vocat: *Cognatum imò innatum omni ſceleri* (c) de malis hominibus loquitur S. Paulus (d) cùm ait: *Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, ut faciant ea quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitiâ, fornicatione, nequitiâ, plenos invidiâ, homicidio, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inventores malorum.... ſine miſericordiâ.* Cum malis igitur Chriſtianus nullam inire debet ſocietatem, niſi cum fundamento ſperet, iſtius modi ſocietatem eorum ſaluti non parùm eſſe profuturam. Tunc enim malos frequentare licet, modò tamen abſit perverſionis periculum: Sed quemadmodùm certum eſt, neminem ita eſſe bonum, ut ſemper bene agat, ita conſtat, neminem eſſe adeò malum, ut ſemper malè agat. *Non poteſt malus in omnibus, malus eſſe, ſed habet aliqua bona*, inquit S. Chriſoſtomus (e), *neque bonus in omnibus eſſe bonus; ſed habet aliqua peccata.* Quapropter, ſi quis in quibuſdam duntaxat malus eſt, & ſi nondùm *in reprobum ſenſum* traditus eſt, poteſt ſine crimine cum ipſo haberi ſocietas, modò abſit perverſionis periculum, nullumque proximo ſcandalum timeatur. E contra erga ipſum charitas oſtendi debet, ut ad meliorem frugem reducatur, quando charitatis officiis reduci eum poſſe, apparet; nullus ſiquidem eſt juxtà Horatium adeo malus, ut ſemper viri ſapientis monita audire refugiat.

Invidus, iracundus, iners, vinoſus, amator,
Nemo adeo ferus eſt, ut non miteſcere poſſit,
Si modo culturæ patientem commodat aurem (f).

(c) Lipſius 2. de conſtant.

(d) Rom. 1. 28. & ſeqq.

(e) S. Chriſoſt. in can. Quid ergo. 48. de pœnit. diſt. 3.

(f) Horat. lib. 1. Epiſt. 1.

CASUS PRIMUS.

An homo habendus eſt ut malus propter plurima crimina quæ ſæpiſſimè committit?

Juxta regulam Juris his conceptam verbis: *Semel malus, ſemper præſumitur eſſe malus* (g), videtur talem hominem ut malum haberi poſſe.

(g) Reg. 8. de reg. juris in 6.

Videtur etiam non ideo habendum eſſe ut malum, quia malus fuit: fieri etenim poteſt, ut ſe converterit.

Respons.

Certum eſt hominem, quantacumque ſit ipſius perverſitas, quolibet temporis momento poſſe adjuvante Dei gratiâ, quæ nunquam niſi malè petentibus denegatur, ad meliorem frugem ſe recipere. Magnum tamen diſcrimen ponendum eſt inter eos, qui ex certâ malitiâ & quaſi ex induſtriâ peccant, & eos, qui ex infirmitate, aut ex paſſione peccant. *Peccatum, quod eſt ex certâ malitiâ, eſt gravius peccatum, quàm quod eſt ex paſſione*, inquit S. Thomas (h), 1. quia peccatum, quod ex habitu & ex malitiâ committitur, longè magis voluntarium eſt, quam peccatum, quod committitur ex paſſione. *Cùm autem ex certâ malitiâ peccatur*, addit S. Doctor, *motus peccati eſt magis*

(h) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4. in corp.

cato : ſed habitus, quo homo ex malitia peccat, eſt qualitas permanens ; & ideo qui ex malitiâ peccat, diuturniùs peccat. Unde philoſophus comparat intemperatum qui peccat ex malitiâ, infirmo qui continuè laborat : incontinentem autem, qui peccat ex paſſione, ei qui laborat interpolatè. Ii porro qui peccânt ex habitu & ex malitiâ ſpecialiori modo mali dicendi ſunt. His poſitis reſpondemus,

1. Generaliter loquendo hominem non ideo dicendum eſſe malum, quia antea fuit in habitu criminis ; fortaſsè enim ad ſe rediit & reſipuit, fortaſſe tùm Deo eſt acceptior cùm malus creditur, quàm is à quo malus creditur.

2. Multò minùs eum dicendum eſſe malum qui paſſione veluti ſubitò abſtractus & illectus in crimen aliquod delapſus eſt ; faciliùs enim ſuum peccatum agnoſcere potuit, & de eo dolere ; aliunde charitas quam erga proximum Chriſtianus præ ſe ferre debet, nos cogit benignè de proximo judicare, niſi fortè validæ rationes de eo perperàm nos judicare cogant.

3. Bonifacii VIII. regulam quæ objicitur non

Juxta S. Thomam (b) *peccatoribus perſeverantibus, & pœnitere nolentibus non oportet communicare. De illis verò, de quibus ſperatur, diſtinguendum eſt ex parte illius qui habitat : quia aut eſt firmus aut infirmus. Si infirmus ; habitare cum eis non debet. Si firmus ; Competens eſt, ut cum eis habitet, ut eos ad Deum convertat.* Ex his Sancti Thomæ verbis Concludendum eſt Valerium poſſe ſocietatem habere, & habitare cum duobus, de quibus agitur, malis hominibus, Si firmus ſit, & veluti in virtute radicatus, & ſi ex frequentatione & cohabitatione ſperare poſſit, eos a ſe ad viam virtutis eſſe reducendos. Sed ſi infirmus ſit adſitque perverſionis periculum, non poteſt ſine peccato cum eis ſocietatem habere & habitare ; præſertim ſi eos in malo pertinaciter perſeverare & ſalutaria monita petulanter detrectare cognoſcat. Cæterùm in dubio Valerius ſuum Paſtorem, aut peritum Confeſſarium conſulere debet.

(b) S. Thom. in cap. 9. Matth. ante med.

Vide { CHARITAS. ODIUM. }

MANCIPIUM.

MANCIPIUM, vel *Servus*, ille eſt qui *non eſt ſui juris* ; hoc eſt, qui propriâ ſuâ peculiari libertate non gaudet (c), quæ in eô conſtitit, ut vivat & agat prout ipſi libet : *libertas eſt, ut libet vivendi poteſtas* (d) ; cùm ſervitutis ſtatus perſonam Dominio alieno, & poſſeſſioni alienæ ſubjectam reddat : *Conditio ſervilis eſt ſtatus perſonæ quæ non eſt ſui juris, ſed eſt ſub poteſtate Domini, tanquam poſſeſſio ejus* (e). Definitio illa nititur ſervitutis definitione, quæ his verbis traditur : *ſervitus eſt juris Gentium conſtitutio, quâ quis alieno Dominio ſubjicitur contra naturalem humanæ naturæ conditionem.* (f)

(c) Polm. brev. Theol. part. 3. n. 514.
(d) Ibid. n. 513.
(e) Ibid. n. 515.
(f) Id n. 2.

Servitutis uſus jamdudum in Galliâ ac cæteris omnibus Europæ Chriſtianis Regnis obſolevit ; quapropter ſupervacaneum eſſet fusè de hoc Titulô diſſerere.

Satis erit igitur obſervare, 1. Ea omnia, quæ Leges Civiles in permultis titulis circà Mancipia ſtatuerunt, hodie nullius nobis eſſe uſûs ; & in eô tantùm utilia eſſe poſſe, ut inde quaſdam eliciamus comparationes circà Monachos & Religioſos, qui reſpectu effectuum Societatis Civilis comparari poſſunt cum Mancipiis. 2. Quoſdam ex hiſce titulis adaptari poſſe domeſticis & famulis. Verùm non hîc locus de iis dicendi.

Cæterùm, in Galliâ quidem reperiri poſſunt Mancipia aliquot Nigritæ ex Africâ vel aliunde oriunda, quæ licet ſint extrà ſervitutis Regionem, cenſentur tamen *in rebus Domini* ; & Regis Edictum habemus anno 1685 promulgatum, quod declarat Mancipia eſſe ex naturâ Bonorum mobilium, niſi cuidam terræ alligata ſint (g).

(g) LeBrun, tract. de Commun. l. 1. c. 5. n. 18.

CASUS PRIMUS.

ARMENTARIUS, Servus, cùm uxorem duxiſſet Fabiolam, conditione liberam, ex eâ duos ſuſcepit liberos. An liberi illi Mancipia cenſeri debent ?

RESPONS.

Sententia eſt Juris Romani, liberos naſci in eâdem conditione libertatis vel ſervitutis, in quâ degit mater, eorum nativitatis tempore. *Secundùm Leges Civiles*, ait S. Thomas (b), *partus ſequitur ventrem ; id eſt, Matrem, quantum ad conditionem ſervitutis*

(b) S. Thomas in 4. diſt. 36.

formale, ſed à Matre ſubſtantiam corporis. Servitus autem corporalis, corporalis conditio eſt, cùm ſervus ſit quaſi inſtrumentum Domini in operando: Et ideo Proles in libertate & ſervitute ſequitur Matrem. Idque cum hiſce S. Gregorij verbis conſentaneum eſt (*b*), *indecens eſſe credimus, ut progeniti ex Libertâ ſive Liberâ filii ad ſervitium retrahantur.* Idque etiam affirmant S. Iſidorus (*c*), *Filii ex Libero & Ancillâ ſervilis conditionis ſunt: ſemper enim qui naſcitur deteriorem partem ſumit;* vel, prout Iſidori textus originalis habet, *deteriorem Parentis ſtatum ſumit.* S. Thomas ait, hanc eſſe Juris Romani ſententiam, *Secundum Leges civiles;* Non enim perinde eſt in Regionibus ubi Leges illæ non obſervantur: *In quibuſdam tamen Terris, quæ Jure civili non reguntur, partus ſequitur deteriorem conditionem, ut, ſi pater ſit ſervus, quamvis Mater ſit libera, erunt filii ſervi, non tamen, ſi poſt peractum matrimonium pater ſe in ſervum dedit, nolente uxore: Et ſimiliter ſic fit è converſo* (*d*).

(*b*) S. Greg. l. 1. Ep. 53. in c. *Indecens* unic de natis ex libero ventre. l. 4 tit. 10.

(*c*) S. Iſidorus Etymol. l. 9. c. 5. in can. *Liberi*, fin. 32. q. 4.

(*d*) Leg. *Partum.* 7. cod. de rei vindicat. l. 3. tit. 32.

Inde igitur concludi debet, quòd ſi duo filii nati ſint in Regione, in quâ Leges civiles obſerventur in iis quæ ſervitutem ſpectant, cenſendi ſunt nati liberi: At ſi contrà nati ſint in Regione in quâ non vigeant Leges Romanæ, cenſentur Mancipia, quandoquidem Armentarius eorum Pater, qui eſt nobiliſſimum principium unde originem ſuam trahant, Mancipium eſt.

Obſervandum tamen eſt, ea quæ diximus de Conditione ſervili filiorum ex Muliere ſervâ prognatorum, nullum habere locum in iis quæ ad Honores, Nobilitatem ad Dignitates attinent, cùm Pater liber eſt. In illis enim caſibus filii Patris conditionem ſequuntur, ſecundùm S. Thomam, S. Antoninum, Sylveſtrum, alioſque, & prout id ex multis Codicis Juſtinianei (*e*) Legibus comprobat Gloſſa (*f*).

(*e*) Leg. *Eas.* Leg. *Exempla.* & Leg. *Nullius.* cod. de decurior.

(*f*) Gloſſa in Can. *Dicat.* 9. 32. quæſt. 4. v. *Non ſanguinis.*

CASUS II.

Hassan, Turca, duos habet apud ſe ſervos Chriſtianos, quos emit; illos vetat Religionem ſuam exercere, ac præſertim Confeſſionis & Euchariſtiæ liberum uſum illis adimit: Et cùm aliquis eorum in hoc ipſi non obtemperaſſet, eò progreſſus eſt; ut eos ictibus & plagis peſſimè acceperit. Antonius unus ex illis malè ſic habitis, petit, annon cenſeri debeat ſolutus ob obligatione Confeſſionis annuæ ac Communionis Paſchalis; vel annon poſſit eo caſu Domini ſui domum deſugere?

Respons.

Sanctus Antoninus (*g*) Domini & ſervi obligationem mutuam expendens, docet, juxtà ſcripturam Sacram (*h*) & Sacros Canones (*i*), Mancipia teneri Dominis ſuis in omnibus obedire, iis exceptis, quæ à Dei Lege, vel ab Eccleſiæ, cui addicta ſunt, Legibus prohibentur. *Sed in rebus illicitis nullo modo obedire debet* (ſervus) *nec etiam minis vel verberibus coactus;* quod S. Hieronymi auctoritate comprobat, quæ in Canone Decreti Gratiani allata legitur (*k*), *Debent autem ſervare Dei mandata & Eccleſiæ, ſicut & cæteri*, addit Sanctus ille, *ſi ſalvari deſiderant; unde Confeſſionem facere, ac Communionem ſumere tempore debito.*

(*g*) S. Ant. tit. 3. c. 6. §. 7.

(*h*) 1. Tim. 6.

(*i*) Can. *Si quis.* 17. q. 2.

(*k*) S. Hieron. in Can. *Exiſtimant.* 84. 11. q. 3.

dormiant, quantum exigit vitæ neceſſitas; quomodo poſſet abſque impietate impedire, quominus Religionis Chriſtianæ actiones peragat Antonius, cùm æternæ ipſius ſaluris interſit? Unde concludendum eſt, quòd ſi Antonius Religionis ſuæ officiis fungi nullatenus poſſit, dum Haſſanis ſervus permanſerit, poteſt, abſque reatu & peccato libertatem ſuam fugâ quærere.

CASUS III.

Pontius, equitum Centurio in Imperatoris exercitu, dum eſſet Temiſwari, à Flavio duo emit Mancipia, Judæum alterum, alterum Turcam. Poſt menſem elapſum, ambo Mancipia Religionem Chriſtianam amplexa ſunt. An inde libertatem ſuam amplexa ſunt?

Respons.

Ea eſt S. Antonini ſententia, hujuſmodi Mancipia Religionis Chriſtianæ poſſeſſione à ſervitute non liberari (*l*): *Si autem Chriſtianus emerit Judæum vel Paganum, ſi velit effici Chriſtianus, non propterea efficitur liber. Unde & vendi poteſt ſicut priùs.* Sic loquitur Sanctus ille Archiepiſcopus, qui addit, id tamen emptoris caritate dignum fore, ſi eo caſu in libertatem hoc Mancipium vindicet, præſertim poſtquàm ab eo per aliquod tempus æquum ſervitium acceperit, licèt ad id ſummo jure non teneatur. *Quamvis pium eſſet, liberum facere præcipuè poſt certum tempus ſervitii.* Unde concludimus, ex caritate ad id Pontium impelli debere, ut ambos ſuos ſervos in libertatem vindicet, quandoquidem ad fidem Chriſtianam converſi ſunt. Ad id tamen ex jure eum non teneri.

(*l*) S. Anton. 3. part. tit. 3. c. 6. §. 5.

Hic Sanctus circà illud obſervat, quòd ſi qui hujuſmodi Mancipia emit, ignoraverit quænam fuerit eorum Religio: ac deinceps agnoverit ſervos illos jam Chriſtianos fuiſſe, cùm illos emit, tenebitur ex Religione eos in plenam libertatem vindicare, abſque Redemptionis pretio, ſalvo ipſius jure ad venditorem recurrendi, ut ab eo pretium quod pependit repetat. Ratio eſt, quòd ipſi licitum non fuerit Chriſtianum emere, ejuſque venditor nullum jus habuerit ipſum vendendi. *Sed ſi emit eum, qui à principio ſuæ venditionis primæ erat Chriſtianus, quamvis ignoraverit emptor, reputans fuiſſe Saracenum & hujuſmodi, cùm non potuerit vendi, nec iſte potuit etiam emere: & ideò ſine pretio debet eum liberum dimittere, & pretium à venditore repetere, ſi poteſt.*

CASUS IV.

Cælius ſervus, pertinens ad Societatem negotiatorum in Africa mercaturam facientium, & ibi Mancipia ementium, ut ea in Peruviâ vendant; Cælius, inquam, cùm eſſet Pariſiis, apud Gabinium virum auctoritate pollentem ſe recipit, ejuſque protectionem rogat, ut à ſervitute, quæ in Galliâ in uſu non eſt, ſe liberet. An Gabinius ſine injuſtitiâ protectionem ſuam illi concedere poteſt, eum clam mittens in prædium quod in Provinciâ habet, aut quamdam aliam adhibens viam, quâ illum Dominis ſuis ſubducat? Si Cœlius in bello ab Infidelibus in ſervitutem datus fuerit, an Gabinius Cœlii fugæ favere poſſet, ſi his locis præſens adeſſet, & id exequi valeret?

Res.

Digitized by Google

longi temporis præſcriptionem, manifeſtum eſt, ne ſervorum fuga Dominis ſuis ex quacumque cauſa fiat damnoſa. Sic loquitur Lex quædam Codicie Juſtinianei (*a*). Alia Lex quæ eſt Imperatoris Conſtantini (*b*) dicit præterea: *Si fugitivi ſervi deprehendantur apud Barbaros tranſeuntes, aut pede amputato debilitentur, aut metallô damnentur, aut quâlibet aliâ pœnâ afficiantur.*

(*a*) L. Servum. 1. Cod. de ſervis fugitiv. l. 6. tit. 1.
(*b*) L. Si fugitivi. 3. Cod. eod. tit.

Autores, quos mox laudavimus, addunt ſententiam ſuam conſentaneam eſſe Doctrinæ Concilii Gangrenſis, in Decretô Gratiani prolatæ (*c*): hujus hæc ſunt verba. *Si quis ſervum alienum occaſione Religionis docet Dominum ſuum contemnere, & ejus miniſterium deſtituere: ac non potiùs docuerit eum ſuo Domino bonâ fide & cum omni honorificentiâ deſervire, anathema ſit.* Cui conſentaneus eſt alius Canon excerptus ex quôdam Concilio ſub ſæculi ſexti finem habitô (*d*), qui Canon hie verbis enuntiatur: *Si quis ſervum alienum cauſâ Religionis doceat contemnere Dominum ſuum, & recedere à ſervitiô ejus, duriſſimè in omnibus arguatur.*

(*c*) Conc. Gangrens. in can. Si quis. 37. 17. q. 4.
(*d*) Can. Si quis. 38. ibid.

Sententiæ illi adverſantur tamen Autores alii, cùm Theologi, tùm Juris Canonici periti, nempe Dominicue Soto, Bannès, & Diego Covarruvias à Leyva, qui contenduut ſervos, bello quantumvis juſto captos, libertatem ſuam fugâ quærere poſſe, eo conſilio ut in Patriam revertantur, modò id poſſint nullâ adhibitâ vi in Do-*nes ſuos rediiſſet, priſtinum jus ſuum reciperet.*

Ultima hæc ſententia æquitati naturali magis conſentanea videtur quàm adverſa ſententia: ſi enim verum ſit, ſervitutem, bello juſto ortam, ex Jure Gentium conſtitutam fuiſſe, illud ipſum Jus permittit libertatem amiſſam recipere in Patriam redeundo: Et dici poteſt Leges, quibus Sylveſter ac Navarrus nituntur, optimè explicari poſſe de Mancipiis, quæ aufugiunt eo conſilio ut aliis Dominis ſe dent vel vendant, cum detrimento eorum ad quos legitimè pertinent, non verò de Mancipiis, quæ aufugiunt ſolummodò, ut libertatem perditam recipiant, & domum revertantur. Fatendum igitur eſt, eo caſu, Gabinium poſſe abſque peccato Cælii fugæ favere, ſi bello captivus factus fuerit.

Cæterùm, cùm dicimus, in aliis caſibus, de quibus locuti ſumus, Mancipiorum fugæ neminem legitimè favere poſſe, mens noſtra non eſt in hâc regulâ generali ſervos Chriſtianos complecti, qui in poteſtate Ethnicorum, Infidelium aut Hæreticorum verſantes, ad fidem ſuam abnegandam, aut aliquod crimen admittendum ſollicitarentur. Cùm enim ſalus cæteris omnibus anteponenda ſit, non ſolùm licet, ſed etiam ex præcepto caritatis tenemur proximum in eo juvare, ut è periculo, in quo hôc reſpectu degit emergat, ideoque protegere tenemur ſervum, qui eſt in hujuſmodi periculo.

MARTYRIUM.

MARTYRIUM his verbis definitur (*g*): *Martyrium eſt actus fortitudinis & teſtimonium* (externum) veritatis fidei, *alteriuſve veræ virtutis per tolerantiam mortis.*

(*g*) Polmad. part. 2. n. 1064.

Hæc verba: *alterius-ve veræ virtutis*, denotant, quempiam Martyrii coronam promereri poſſe, non ſolùm ſi moriatur, ut alicujus fidei articuli veritatem defendat; ſed etiam ſi vitam amittat, ut ſe caſtum vel cuipiam alteri virtuti addictum ſe conſervet; modo virtutem illam excitet caritas, ſine quâ virtutis illius nomen non mereretur.

Præter Martyrium perfectum & conſummatum morte illius, qui illud patitur, hoc nomen etiam tribuitur Martyrio quod vocatur *incompletum* & *inchoatum*; hoc eſt, quin mors conſequatur; ſive illam impediat Deus miraculo ſummæ ſuæ potentiæ, ſive non ſatis ſævi ſint cruciatus ut eos perpetienti mortem afferant.

Quod infantes & ab ortu dementes ſpectat, ſatis eſt ut veri ſint Martyres, ſi mors ipſis infligatur præ odio Religionis Chriſtianæ: In hoc ab adultis & ratione utentibus differunt, qui Martyrum nomen mereri non poſſunt, niſi ſponte & non repugnanter adeant mortem, quæ ipſis in odium Chriſti, vel ejus Doctrinæ infligitur; & niſi ſint in ſtatu gratiæ ipſo mortis momento, habeantque fidem & caritatem, juxtà hæc Apoſtoli verba (*h*): *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*: juxtaque alia iſta: *ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeam; caritatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt* (*i*).

Martyrium aliquando poteſt eſſe ex præcepto, prout docet S. Thomas (*k*). Veluti cùm neceſſe eſt illud perpeti, ad fidem defendendam, aut ad peccatum mortale vitandum.

(*h*) Hebr. 11. 6.
(*i*) 1. Cor. 13. 3.
(*k*) S. Thom. quodlibet 4. q. 10. art. 20.

Digitized by Google

R e s p o n s.

Rectè ſentit procul dubio. Nullum enim eſt dubium, quin ſint caſus quidam peculiares, in quibus Chriſtianus ſub pœnâ peccati mortalis tenetur Martyrium perpeti: Veluti, cùm verſatur inter Infideles, aut in regione hæreticâ, & ex judiciorum formulis interrogatur de Religione quam profitetur. Tunc enim tenetur ſub pœnâ damnationis, veram fidem apertè profiteri, licèt pro certò habeat ſe fidem profiteri non poſſe, quin vitam perdat. Idem etiam dicendum eſt de occaſione in quâ quis neceſſariò induceretur ad peccatum mortale admittendum, vel mortem patiendam: Ea eſt S. Thomæ Doctrina (a): *Aliquid cadit ſub præcepto dupliciter* inquit, *uno modo abſolutè; alio modo, ſecundùm animi præparationem ... & per hunc* (ſecundum) *modum ſuſtinere Martyrium propter Chriſtum, cadit ſub præcepto: quia ſcilicet homo debet habere animum paratum, ut priùs permitteret ſe occidi, quàm Chriſtum negaret, vel mortaliter peccaret.* Et iterùm alibi (b): *Suſtinere mortem propter Chriſtum, quantùm eſt de ſe, eſt opus ſupererogationis. Non enim quilibet tenetur, fidem ſuam coram perſecutore profiteri, ſed in caſu eſt de neceſſitate ſalutis, quando ſcilicet aliquis, à perſecutore deprehenſus, de fide ſuâ requiritur, quam confiteri tenetur.*

(a) S. Thom. quodl. 4. art. 20. in corp. Item. 2. q. 124 art. 1. ad 3. & art. 3. ad 1.

(b) Idem in 4. diſt. 29. q. 5. art. 3. quæſtiuncul. 2. ad 1.

CASUS II.

Maximus, Presbyter Evangelii præco in Regnum Tunkin miſſus, cùm Martyrii deſiderio flagraret, in animo habet fidei hoſtes ad id incitare ut propter Chriſtum mortem ipſi infligant. An id poteſt ſalvâ conſcientiâ?

R e s p o n s.

S. Thomæ ſententiâ eſt (c), id ipſi non licere: quia ſic Ethnicos ad crimen patrandum incitaret; quod nemini unquam licet. Hæc ſunt Sancti illius nificum Ethnicorum manus verſaretur, inſtante momento quô Martyrium paſſurus eſt, mortem ſuam approperet, ſe ipſum projiciens in ignem ſibi ad ſupplicium præparatum, vel ſe præcipitem det, quod quidam Sancti Martyres fecerunt; ad longiores cruciatus vitandos. An id poſſet agere ſine peccato?

(c) S. Tho. 2. q. 124 art. 1. ad 3. cit.

R e s p o n s.

Verum quidem eſt Hiſtoriam Eccleſiaſticam nobis quædam ſuppeditare exempla Sanctorum zelus eò progreſſus eſt, ut ſic Carnificum rabiem anteverterent, Eccleſiamque illos tanquam veros Martyres agnoſcere. Imò præ manibus habemus Epiſtolam, quam S. Ignatius Epiſcopus Antiochenus (d) ſcripſit ad fideles Romanos, paulò antequàm Martyrium pateretur, in quâ eos his verbis alloquitur: *Utinam fruar beſtiis, quæ mihi ſunt præparatæ; & oro mihi veloces eſſe ad interitum, & allici ad comedendum me ... quod ſi venire noluerint, ego vim faciam; ego me urgebo, ut devorer.*

(d) S. Ignat. Epiſt. ad Rom.

Dicendum tamen eſt cum S. Auguſtino (e) à S. Thomâ laudato, nemini licere mortem ſibi conſciſcere; ac ideò Sanctos, quorum exempla afferuntur, à ſpiritu Sancto impulſos fuiſſe, ut Carnifices ſuos anteverterent, cùm ad veri Dei gloriam, tum ut fideles, ipſorum Martyrii teſtes, in fide Chriſtiana magis confirmarent. *Secundum Auguſtinum in 1. de Civitate Dei*, ait Doctor Angelicus, *nulli licitum eſt, ſibi manus injicere, quâcumque ex causâ; niſi fortè ex divino inſtinctu fiat ad exemplum fortitudinis oſtendendum, ut mors contemnatur. Illi autem de quibus eſt objectum, divino inſtinctu mortem ſibi intuliſſe creduntur; & propter hoc eorum martyria Eccleſia celebrat.* Unde concludendum eſt Marculfium, de quo agitur in caſu ſuperiùs allato, non poſſe ſine peccati labe mortem ſibi accelerare, eo caſu de quo agitur, niſi ad id certiſſimè impulſus eſſet ab ipsô ſpiritu Sancto, quod facilè conjici non debet.

(e) S. Aug. l. 1. de civit. Dei. S. Tho. in 4. diſt. 49. q. 5. art. 3. quæſtiunc. 2. ad 6.

MATRIMONIUM I°. (*ſub Conditione*).

Deus ab initio mundi Matrimonii Author eſſe voluit, cùm illud inter primum hominem ac primam mulierem, Adamum & Evam, conſtituerit; veluti amoris & ſocietatis vinculum, ut humani Generis multiplicatione inſerviret generationis ope; & ut eſſet poſt peccatum, remedium ſalutiferum carnis concupiſcentiæ, quæ hoc auxilio intra juſtos limites coercetur.

Non hoc tamen fuit unicum Dei conſilium. Aliud ab omni æternitate iniverat longè nobilius, ac momentoſius, ſcilicet de Communione ac fœdere quod tempore ab ipſius infinitâ ſapientiâ definito pacturus erat, inter Chriſtum Filium ſuum & Eccleſiam; voluitque illud primo illo matrimonio corporeo repræſentare & adumbrare.

Utrumque illud matrimonium non alium quidem finem habebat præter filiorum generationem: ſed cum hoc diſcrimine, ſcilicet Adami & Evæ matrimonium, qui hoc poſt peccatum ſolummodo uſi ſunt filios tantum libidinoſos procreaturum erat; at filii qui ex Chriſti & Eccleſiæ Myſtico Matrimonio naſcendi erunt, ſpirituales futuri erant, filii gratiæ, filii adoptionis, & filii Dei ope Baptiſmi. Hanc in rem S. Auguſtinus ait (f), *duo Parentes nos genuerunt ad mortem; duo Parentes nos genuerunt ad vitam.* Adamus & Eva nos genuerunt ad mortem; Jeſus-Chriſtus & Ecleſia nos genuerunt ad vitam. En illud ſanctum fœdus quod Deus ex miſericordiâ ſuâ ante mundum conditum pangere decreverat, prout loquitur ſanctus Paulus (g).

(f) S. Aug. ſerm. 109. c. 10.

(g) Epheſ. 1. 4. & tit. 1. 2.

Chriſtianorum Matrimonium hoc habet commune cum Judæorum ac Gentilium Matrimonio, quòd ab utriſque pariter conſideretur tanquam fœdus & conjunctio & legitima hominis & mulieris, quæ non tam conſiſtit in corporum copulatione, quàm, in animorum, cordis & voluntatis concordia.

Matri-

Digitized by Google

Quia Polygamiam in quolibet caſu nunquam patitur, cùm Jeſus Chriſtus illam prohibuerit, & conjunctionem conjugalem ad primæ inſtitutionis formam revocaverit, quæ hæc eſt, ***erunt duo in carne unâ.*** 2. Quia verum eſt novæ Legis Sacramentum, & eò reſpectu fons eſt gratiarum abundantium iis omnibus, quos ad id vocat Deus, cùm ad id non accedunt, niſi ſanctis imbuti animi affectionibus, ipſis neceſſariis ut mereantur Deum gratias illas ipſis concedere. 3. Denique quia ejus vinculum conſummatione ita indiſſolubile fit, ut nunquam diſſolvi poſſit, niſi morte Conjugis qui primus obierit: Divortium enim alterutrius partis adulterii causâ, vel ob quamlibet aliam rationem vinculum tam Sanctum ac inviolatum diſrumpere non valet.

Non immorabimur in probandâ Sacramenti illius veritate, quia innumeri celeberrimi Theologi jam hoc in dogmaticis ſuis operibus ratione ita ſolida perfecerunt, ut argumentum iſtud pleniùs ac copioſiſſimè tractaverint. Aliquid tamen de Matrimonii Chriſtiani Sanctitate & excellentia dicere prætermittere non debemus.

Viri cum uxore conjunctio, quæ exteriore indigitatur actione, qua ſibi invicem manum tradunt; mutua inſuper donatio ſuæ perſonæ, quam poſtea ſibi invicem largiuntur, cum ſolemni promiſſo fidem intemeratam ſibi invicem ſervandi per totam vitam, poſtulant præterea ut Deus eorum concordiam ſanctificet, ipſis gratiam ſuam impertiendo; conjunctionem illam ratam faciat, & illi benedicat, quod Sacerdotis Miniſterio exequitur Deus: Ex eo enim ſolò fit ut Conjugum conjunctio Sancta evadat, ac, ſicuti modò dicebamus, Matrimonium poſt conſummationem ita indiſſolubile evadat, ut nullâ omninò causâ diſrumpi poſſit. Id dicit Jeſus Chriſtus ipſe in Evangelio S. Matthæi (*b*), alloquens Phariſæos ipſum interrogantes eo conſilio ut eum deprehenderet in reſponſo quod ab eo expectabant: ***Non legiſtis quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & fæminam fecit eos? Et dixit, propter hoc, dimittet homo Patrem & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne unâ: Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*** Quæ verba pariter probant firmitatem ſemper ſtantem & indiſſolubilem conjunctionis Conjugalis, ut & gratiam quæ conjunctionem illam comitatur, ſignificant quoque hæc verba. Deum Matrimonii autorem eſſe, ut & cœterorum omnium Eccleſiæ Sacramentorum.

(*b*) Matth. 19. 4. 5. & 6.

Illo etiam reſpectu Matrimonium ſpectarunt priſci omnes Juſti ſub Lege naturæ, & ſub Lege Judaïcâ, ut evidenter patet ex eorum agendi ratione in omnibus ſuis Matrimoniis, ac præſertim ex Abrahami agendi ratione circà Iſaaci, filii ſui, Matrimonium (*c*); ut & Tobiæ (*d*), ac ex verbis Salomonis (*e*), & Authoris Libri Eccleſiaſtici (*f*).

Sed ut ea quæ mox diximus confirmemus, attendamus ſulmmodò ad modum quo S. Paulus mentem ſuam explicat cùm ad Epheſios ſcribit (*g*): En præceptum quod Conjugibus tradit: ***Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, ipſe ſalvator corporis ejus. Sed ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus. Viri diligite uxores veſtras: ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſe ipſum tradidit pro ea: ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujuſmodi, ſed ut ſit Sancta & immaculata. Ita & viri debent diligere uxores ſuas ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit: Sed nutrit & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam: quia membra ſumus Corporis ejus, de carne ejus & de oſſibus ejus. Propter hoc relinquet homo Patrem & Matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne unâ. Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & Eccleſia.*** Quamvis locus iſte ſit longior, credidimus tamen hunc totum nos laudare debuiſſe, 1. Quia veritates & officia continet, quæ omnes tenere debent, præſertim verò Conjuges, aut qui Matrimonio jungi conſilium inierunt, ut perſuaſam habeant Sacramenti illius excellentiam & Sanctitatem. 2. Quia paucis complectitur quod jam de Matrimonio diximus maximè momentoſum.

(*c*) Genes. 24.

(*d*) Tob. c. 7. 8. 5. & 9.

(*e*) Prov. c. 19.

(*f*) Eccleſiaſt.

(*g*) Epheſ. 5. 26.

I. Matri-

Digitized by Google

2. Matrimonium tanquam Sacramentum conſiderari poteſt, & quoad vinculum, vel obligationem, quæ ex contractu oritur, quale eſt Matrimonium Chriſtianum, quod, quoniam eſt Symbolum conjunctionis hypoſtaticæ Naturæ divinæ cum Naturâ humanâ in Perſonâ Jeſu-Chriſti, & conjunctionis ejuſdem Salvatoris cum Eccleſia, eſt indiſſolubile. En quomodo Theologi illud definiunt reſpectu ſecundæ iſtius notionis. *Matrimonium eſt legitima Maris & Feminæ conjunctio, individuam vitæ ſocietatem retinens* (*b*). Vel magis propriè: *eſt novæ Legis ſacramentum, quo vir & mulier baptizati, corporum ſuorum Dominium mutuò tradunt & accipiunt*: quod intelligi debet, *ſecundùm præſcriptum Legum Divinarum & humanarum*, & *quoad uſum conjugalem.*

(*b*) Polman. ibid.

Matrimonium dividitur in *ratum*, ut vocant; hoc eſt, quod legitimè à partibus contractum fuit, & ab Eccleſiâ ratum factum eſt; & in *conſummatum*, quod ſcilicet ultimam ſuam perfectionem habuit, cum illo uſi ſunt Conjuges.

Prioris vinculum diſſolvi nequit niſi in unicô caſu, nimirum profeſſionis ſolemnis Religionis, ad differentiam poſterioris quod, ut oſtendimus, nullum diſſolutionis caſum admittit.

CASUS PRIMUS.

THARRASIUS & Mævia Matrimonium pacti ſunt ſub conditione. An legitimum eſt hoc Matrimonium à Concilio Tridentino?

RESPONS.

Antequàm quæſtioni propoſitæ reſpondeam, diſtinguendæ ſunt cum S. Thoma (*c*) variæ conditiones ſub quibus Matrimonium aſſenſu ſuo comprobare aliquia poteſt. Id enim fieri poteſt ſub conditione licitâ & honeſtâ, hæc verbi gratia: *Si Patri meo gratum & acceptum ſit, ſi autem fiat dicta promiſſio ſub conditione*; ioquit Doctor Angelicus, de ſponſalibus loquens. *Diſtinguendum eſt, quia aut eſt honeſta, ut cùm dicitur accipiam te; ſi parentibus placet.* Poſſunt etiam contrahere ſub conditione illicitâ boniſque moribus contraria; & quidem duobus modis. 1. Cùm conditio illa tendit ad deſtruendam Matrimonii ſubſtantiam; hoc eſt, unum ex tribus bonis Matrimonio eſſentialibus, quæ ſunt nimirum *proles, fides*, & *ſacramentum*, quod Matrimonium indiſſolubile facit. 2. Cùm Conditio contraria non eſt tribus hiſce bonorum generibus, ſed ſi aliâ de causâ ſit illicita. *Aut eſt inhoneſta*; addit S. Thomas, *& hoc dupliciter quia, aut eſt contraria bonis Matrimonii; ut ſi dicam, accipiam te, ſi venena ſterilitatis procures... aut non eſt contraria bonis Matrimonii; ut ſi dicam: accipiam te, ſi furtis meis conſentias.*

(*c*) S. Th. in 4. diſt. 27. q. 2. art. 1. in corp.

Hoc jam ſuppoſito, dicimus, 1. quòd ſi conditio ſit res honeſta & licita, Contractûs effectum cohibet vel ſuſpendit, cùm ab utrâque parte coram Presbytero ac teſtibus enunciata eſt, & antequàm adimpleta fuerit illâ non deſtiterint, prout patet ex Alexandri III. Decretali ad Archiepiſcopum Panormitanum datâ (*d*), & ex aliâ quæ eſt Urbani III. (*e*). Dicimus, *& quâ non deſtiterint*; liberum enim eſt ambobus paciſcentibus conditioni appoſitæ renuntiare.

(*d*) Alex. III. in tit. *De illis* 8. de condit. appoſitis in Deſponſationibus. l. 4. tit. 5.

(*e*) Urban. III. in c. *Super eo*. 5. eod. tit.

2. Dicimus Matrimonium quod pactum eſt ſub conditione eſſe irritum, ſi conditio tendat ad deſtruendam Matrimonii ſubſtantiam; hoc eſt unum ex tribus bonis Matrimonio eſſentialibus. Eo enim caſu, non iis eſt illud conſilium quod neceſſarium eſt ut validum ſit Sacramentum. *In ſacramentis poteſt eſſe duplex intentio*, ait S. Thomas (*f*), *prima eſt intentio conſtituendi ſacramentum. Secunda eſt intentio ſacramento utendi. Prima intentio eſt de neceſſitate ſacramenti. Unde per ejus defectum ſacramentum impeditur ... ſecunda vero intentio conſequitur ſacramentum: Unde defectus ejus ſacramentum non tollit ... Turpitudo ergo cauſæ, ſi contrarietur eſſentiæ Matrimonii, Matrimonium tollit: quia removet primam intentionem.*

(*f*) S. Th. in 4. ad Hannibaldum. diſt. 29. q. un. art. 3. in cor.

Sed ſi conditio, ſub quâ paciſcuntur, tribus bonis Matrimonio eſſentialibus contraria non ſit, Contractum irritum non reddit, licet, eùm aliâde causâ ſit illicita, ſine crimine adimpleri non poſſit. *Et tunc ſtat promiſſio; ſed tollenda eſt conditio*, ait adhuc idem Doctor Angelicus (*g*). Ita ut ejuſmodi conditio ſpectanda ſit, quaſi enunciata non fuiſſet, ut ſpectantur conditiones de re impoſſibili. *Licet aliæ conditiones appoſitæ in matrimonio, ſi turpes, aut impoſſibiles fuerint, debeant propter favorem ejus pro non adjectis haberi*, inquit Gregorius IX. (*h*): Quod nititur ejuſdem Papæ effato (*i*): *Pactum turpe, vel rei turpis, aut impoſſibilis, de jure, vel de facto nullam obligationem inducit.*

(*g*) Idem in 4. cit. q. 17. q. 2. art. 1. in corp.

(*h*) Greg. IX. in c. *Si conditiones*. fin. de condit. appoſitis, &c.

(*i*) Idem in c. *Pactiones*. fin. de pactis. l. 1. tit. 35.

Ex iis quæ jam diximus ſequitur, 1. Quòd ſi Tharraſius & Mævia Matrimonium pacti ſint, *per verba de præſenti*, ſub conditione honeſtâ & licitâ; mutuum eorum promiſſum eos invicem obligaverit, & Matrimonium eorum integrum habuerit effectum ſtatim atque conditio adimpleta fuit. 2. Si verò conditio illa cuipiam ex tribus bonis Matrimonio eſſentialibus contraria fuerit, eorum matrimonium irritum eſt. 3. Denique ſi conditio ſub quâ pacti ſunt ſit contra bonos mores, quin tamen ad Matrimonii ſubſtantiam deſtruendam tendat legitimus eſt Contractus; modò inſuper ſcriptus fuerit juxta formulas ab Eccleſiâ præſcriptas, licet graviter peccaverint ſub tali conditione paciſcendo.

CASUS II.

ANATOLIANUS Mariam duxit uxorem eâ conditione: *Te uxorem duco, ſi pater meus aſſentiatur.* Pater huic Matrimonio poſtea interceſſit: ſed poſtquam ſupra ſex menſes in illâ interceſſione perſtiterit, tandem filii ſui precibus adductus aſſenſum ſuum dedit. An legitimum eſt eo caſu Matrimonium?

RESP.

Digitized by Google

neceſſarium videtur, eô caſu, perfectionem conditionis illius fieri coram ſacerdote ac teſtibus, ut Matrimonii veritatem perfectè noſcant. Ratio eſt, quoniam juxtà Concilium Tridentinum, eſt de Matrimonii eſſentiá ut adſit ſacerdos cum duobus tribuſve teſtibus: Eccleſia nimirùm hàc viâ impedire voluit ne publicé ſecundum Matrimonium contraheretur damno prioris quòd clandeſtinum erat. Concilium autem propoſito decidiſſet ſi Sacerdoti ac teſtibus nota non eſſet conditionis perfectio; quandoquidem teſtari non poſſent Matrimonium ratum eſſe; nec impedire quominus Anatolianus aliam ducat uxorem Mariæ uxoris ſuæ legitimæ damno. Neceſſarium eſt igitur, aut eos præſentes eſſe, quando pater aſſentitur; aut ſaltem hoc aliunde certiſſimè noverint.

CASUS III.

Si in caſu præcedente Anatoliani pater ſileat nec intercedat, neque etiam conſentiat; An ratum eſt Matrimonium.

Respons.

Exiſtimamus Matrimonium eſſe validum, ſi ex ſilentio patris rectè ac meritò inferri poſſit, eum non intercedere: quia, ut ait Bonifacius VIII. in unâ ex ſuis Juris regulis (b) ſilentium habetur conſenſus, cùm illius qui ſilet intereſt loqui, ſicut in caſu propoſito, *qui tacet conſentire videtur*: idque cognoſci poteſt, ſcilicet ſi pater indifferens videatur circà Matrimonium quod pactus eſt ejus filius, & de ejus agendi ratione non queratur. Sed ſi contrarium pateat, anſa eſt exiſtimandi, Patrem tacere ſolummodò quia Matrimonio non aſſentitur, juxta iſtam aliam ejuſdem Papæ regulam: *Is qui tacet, non fatetur; ſed nec utique negare videtur.* Unde concludendum eſt, tale Matrimonium conditionale ſemper remanere, donec Pater voluntatem ſuam notam fecerit. In eâ ſunt ſententiâ & Navarrus (c) & Sylveſter de Prietio quem laudat. Illorum Autorum prior ſic loquitur: *Nobis placet opinio Sylveſtri quatenus ait confirmari* (Matrimonium) *ſi per ſigna colligitur, eum tacere, eò quòd ei placeat; & infirmari, ſi colligitur, tacere eò quòd diſpliceat: non autem quatenus ait cenſendum ideò in dubio tacere, quòd placeat quia id videtur eſſe contra regulam*; Is qui tacet non fatetur, &c.

(b) Reg. 46. de reg. juris in 6.

(c) Navarrus man. c. 22. n. 64. Et apud eum Silveſter v. Matrimonium. 3. q. 4.

CASUS IV.

Si Mævius Matrimonium contrahat eâ conditione ut aſſentiatur ejus Pater; an ratum eſt Matrimonium, ſi tunc noverit Patrem ſuum mortuum eſſe?

tam Bononienſem: *Joannes Andræas diſtinguit*, ait Sylveſter, *quia ſi ipſe ſciebat Patrem ſuum eſſe mortuum; iſta conditio habetur pro impoſſibili & non adjectâ: Unde tenet Matrimonium*: Quod probat ex eâdem Decretali Gregorii IX. ac poſtea addit Autor ille, quòd ſi qui in caſu Mævii verſatur ignoraverit Patrem ſuum mortuum eſſe; & in mente non habuerit reverà paciſci, *de præſenti*; ſed Matrimonio ſolummodò aſſentiri eô caſu, ſi Pater ipſius aſſenſum dederit, Matrimonium irritum eſt. Si *verò hoc ignorabat*, addit, *cum animus ſuus non eſſet, contrahere de præſenti; ſed ſuum arbitrium conferre in alienum; non eſt Matrimonium.* Hiſce Autoribus addere etiam poſſumus Baptiſtam Trovamalam, Autorem ſummæ cui titulus eſt, *Roſella* (f).

&c. (e) Fl. Tolet Inſtruct. Sacerd. l. 7. c. 17. Martinus ab Azulcueta Doctor Navarr. man. c. 22. 64. cit. Silveſter de Prietio. v. Matrimonium 3. q. 4. cit.

(f) Roſella v. Matrimonium 1. 8.

CASUS V.

Cùm Balduinus Ceciliam duxit, ipſi denunciavit illa, ſe Matrimonium inire cum illò eâ tantùm conditione, & quidem expreſſâ, ut ipſa per totam vitam virginitatem ſervaret; & quoniam Balduinus ſpopondit, ſe huic conditioni aſſentiri; ipſaque aſſenſum hâc ſolummodo conditione dedit: „ Balduine, Matrimonium „ tecum paciſci aſſentior, verbo de præſenti, & „ formulâ ab Eccleſiâ præſcriptâ, eâ conditione ut mecum vivas, tanquam cum ſorore „ tuâ, prout mihi ſpopondiſti; ſi verò hanc voluntatem ſincerè non habeas, nullatenus animo intendo tecum contrahere, licet ore dicam me contrahere. „ 1. An illud Matrimonium, hâc conditione contractum, ratum eſt. 2. An ratum eſſet ſi iſtâ aliâ conditione contraheretur: „ Tibi nubo, eâ conditione ut votô „ te adſtringas ad ſolennia Religionis vota „ Deo quamprimùm nuncupanda: vel eâ conditione ut Matrimonii conſummationem nunquam peragas, ut mihi ſpopondiſti?

Respons.

Sunt Autores qui affirment, Matrimonium duabus prioris conditionibus contractum legitimum eſſe, quoniam, inquiunt, dominium mutuum, quod Conjuges in corpus alterius invicem habent, ab uſu ſeparari poteſt, & licet ejuſmodi conditio contraria ſit primo Matrimonii bono, nempe generationi prolis, Matrimonium tamen irritum non reddit, quia illi contraria non eſt modô injuſtô & illicitô. Illi ipſi Autores aſſerunt contra, conditionem tertiam Matrimonio contrariam eſſe modô illicitô; ſola enim ſolemnis votorum Religionis nuncupatio; aut votum nuncupatum cum aſſenſu illius cui nubit Conjugem vel ſponſam liberare poteſt ab obligatione conſummandi Matrimonii.

tumcunque ſit favorabilis, caret effectu. Hæc ſunt Papæ illius verba. Ratio quæ reddi poteſt, hæc eſt, ut jam diximus, quoniam Matrimonium ratum eſſe non poteſt, ſine tribus bonis, quæ S. Auguſtinus vocat, *Proles, Fides, Sacramentum*, ſaltem *quoad propoſitum*, ut loquitur Gloſſa in Decretalem jamjam laudatam, quæ id probat ex autoritate S. Auguſtini laudati in Canone Decreti Gratiani (*b*) Conditiones autem in ſpecie propoſitâ expreſſæ, licèt honeſtæ, æquè contrariæ ſunt his quæ Matrimonio eſſentialia ſunt ac conditiones quæ bonis moribus contrariæ ſunt, & illicitæ, ac ideo nullum diſcrimen admitti poteſt eo reſpectu inter utraſque.

(*b*) S. Aug. l. 1. de nup. & concupis. in Can. *Omne* 10. 27. q. 2.

Ea eſt ſententia S. Thomæ (*c*) qui cùm hanc quæſtionem ſibi propoſuiſſet, nimirum an legitimum ſit Matrimonium, cùm contrahitur à muliere, quę viro cui nubit diceret *Conſentio in te ſub conditione, quòd non cognoſcas me*, reſpondet his verbis. *Illa conditio explicita, non ſolùm actui, ſed poteſtati contrariatur carnalis copulæ; & ideò eſt contraria Matrimonio.* Quia verò objici poteſt ſanctam Virginem nupſiſſe. S. Joſepho ſolummodò ſub ſimili tacitâ conditione, ſanctus ille Doctor huic objectioni duobus modis reſpondet, (*d*) dicendo, 1. Exiſtimandum eſſe, Beatam Virginem votum virginitatis abſolutum nuncupaſſe tantùm poſt Matrimonium contractum, licèt virginitatis deſiderium antea conceperit, & votum illud nuncupaſſe unà cum Joſepho poſtquam ipſi nupſiſſet. *Mater Dei non creditur, antequam deſponſaretur Joſeph, abſolutè Virginitatem voviſſe: ſed licet eam in deſideriô habuerit; ſuper hoc tamen voluntatem ſuam divino commiſit arbitrio. Poſtmodùm verò accepto ſponſo, ſecundum quod mores illius temporis exigebant, ſimul cum eô votum virginitatis emiſit.* 2. Vel ſi antea votum illud nuncupaverit, dominium in ſuum corpus ipſi dediſſe certiſſimè noſcens eôdem tempore revelatione divinâ, fore ut mandatô Dei apertô Joſephus dominiô illô non uteretur: Eumque idem iniviſſe conſilium, ac ipſam, Virginitatem ſervandi: ſicque illam amittendi periculum non adiviſſe Joſepho nubendo: Ita ut Matrimonio aſſentiens non cogitaverit de illo contrahendo conditione quę illud irritum reddiſſet. En S. Thomę verba (*e*) *In ſimili propoſitô erat: & ideò non ſe commiſit periculo nubens: nec tamen propter hoc aliquid veritati deperiit: quia illud propoſitum non fuit conditionaliter in conſenſu appoſitum: talis enim conditio cùm ſit contra Matrimonii bonum, ſcilicet prolem procreandam, Matrimonium tolleret.* Et paulò poſt: (*f*) *Copula carnalis cecidit implicité ſub conſenſu Beatæ virginis, ſicut actus implicité continetur in potentiâ .... Potentia autem ad carnalem copulam non contrariatur virginitati: nec diminuit aliquid de puritate ipſius, niſi ratione actûs, qui quidem nunquam fuit in propoſito Beatæ Virginis: ſed erat jam certificata, quòd actus nunquam ſequi deberet.* Ecce ſecunda ſancti illius Doctoris reſponſio. Prioris verba non proſcrimus, quia illam mutuatus eſt à S. Auguſtinô, cujus hæc ſunt verba (*g*) *Beata Maria .... ſubiecit ſe divinæ diſpoſitioni, dum propoſuit ſe perſeveraturam Virginem, niſi Deus aliter ei revelaret. Committens ergo virgi-*

(*c*) Sanct. Thom. in 4. diſt. 28. q. un art. 4. ad 3.

(*d*) Idem 3. part. ſummæ q. 28. art. 4.

(*e*) Idem in 4. diſt. 30. q. 2. art. 1. quæſt. 2. ad 2.

(*f*) Ibid. ad 3.

(*g*) S. Aug. in Can. *Beata*. 2. 27. q. 2.

& Cedrenô. (*h*)

(*h*) Joan. Damas, l. 4. de fid. ort. c. 15. Andr. Cretens. Orat. de Dormit. virg. Simeon Metaphraſtus. Orat de ortu virginis. Cedrenus in Compendio hiſtoriæ.

Operę pretium eſt addere ad pleniorem explanationem, immerito dici iſtiuſmodi conditiones matrimonium iritum non facere, quoniam uſus ſeparari poteſt à dominiô quod Conjuges in ſui invicem corpus habent. Illa enim ratio locum non habet niſi reſpectu voti ſimplicis caſtitatis, quo invito matrimonium legitimé contrahi poteſt, ut hanc quæſtionem decidit Alexander III. in illâ ſuarum Decretalium, quam ad Epiſcopum Exonienſem (*i*), juxta Canonem quem mox laudavimus. At eodem modo ratiocinari non debemus de effectu iſtiuſmodi conditionis: votum enim non deſtruit obligationem quâ contrahentes ſe adſtringunt ad Matrimonium conſummandum, licet eos liberet ab exequendâ illa obligatione: ſed ejuſmodi conditio omninò contraria eſt illi ipſi obligationi, quæ Matrimonio eſſentialis eſt, non autem executio. Ea eſt etiam deciſio Bonaventuræ, Panormitani, Adriani, Sylveſtri Mozolini, Dominici Soto Richardi de Mediavilla, Covarruvię, Navarri, & innumerorum aliorum (*k*)

(*i*) Alex. III. in c. Commiſſum. 16. de ſponſal. & matrimon. l. 4. tit. 1.

(*k*) S. Bonavent in 4. diſt. 28. q. 6. Panormit. in citat. c. Commiſſum. Adrian q. 9. Richardus de Mediavilla in 4. diſt. 28 art. 2. q. 4. Didacus Covar à Leiva, 2. part. de matrim. c. 3. §. 1. n. 5. Domin. Sotus. Navarrus & alii.

CASUS VI.

Tristanus Henricam quarto gradu cognatam ſuam duxit, eâ conditione. *Si Papa nobis immunitates neceſſarias conceſſerit circa impedimentum dirimens quod intercedit inter nos:* An Matrimonium legitimum factum eſt poſt datas immunitates?

Respons.

Quidam Autores, ſcilicet Pyrrhus Corradus, Boërius & Sanchez (*l*) affirmantium opinionem tuentur. Exiſtimamus tamen ejuſmodi Matrimonium ratum non fieri ſolummodo ob impetratas immunitates; ſed neceſſarium eſſe Triſtanum & Henricam iterùm aſſenſum ſuum dent poſt impetratas immunitates. Ratio eſt, quia primus eorum conſenſus legitimus non fuit, nec ideò fuit ſufficiens, quandoquidem ad contrahendum inhabiles tunc erant. Ea eſt ſententia Sylveſtri Mozolini (*m*), qui opinionem contrariam, ab aliquot Autoribus defenſam, refutat. *Sed hæc non concludunt propoſitum, inquit, ... Unde contrarium ſcilicet quod non valeat ſine novo conſenſu, tenet .... Innocentius & quidam alii; quia primus conſenſus erat omninò à jure reprobatus.* Quod multis Legibus & Autoritate quamplurium aliorum Canoniſtarum comprobat.

(*l*) Pyrrhus Corrad. prax. diſpens. Apoſtolic. l. 8. c. 5. n. 31. Th. Sanchez de matrim. diſput. 5. n. 12. Boërius Decis. 463. n. 27.

(*m*) Sylveſter de Prierio & Matrimonium. 3. q. 9. Et apud eum Card. Panormit. Innocentius, in c. ſuper eo, de condit. appoſitis. & alii. Leg inter ſtipulantem §. ſacram ff. de verbor obligationi. Leg. continuus §. cum quis ff. eod. tit. Leg. apud ff. de Legatis 1.

CASUS VII.

Artemius Matrimonium contrahens cum Juliana, aſſenſum ſuum dedit ſolummodò eâ conditione diſtinctâ *ſi te virginem invenero.* An Matrimonium illud ratum eſt?

Respons.

Cùm conditio illa ſit anceps, & duobus ſenſibus differentibus intelligi poſſit, diſtinguendum eſt: Nam ſi per hæc verba Artemius

Digitized by Google

(a) Greg. IX. in cit. cap. Si conditiones, fin. de condit. appoſitis &c.

nullam debet tempus ſine conditione contractum, juxtà Gregorii IX. deciſionem (a) Quod dicimus conſentaneum eſt ſententiæ Sylpraxi contrarius eſt. Quo circà hanc in rem plura non dicemus.

MATRIMONIUM II.

IN priori duorum iſtorum Titulorum ætatem expendimus, dotes ac animi affectiones proprias eorum qui Matrimoniô ſe jungunt. In poſteriori & ſequenti Titulô duas excurimus ſummas difficultates, quas multi celeberrimi Doctores variè admodum decidunt.

Prima eſt ſcilicet, in quo conſiſtat forma eſſentialis Matrimonii, & quis ſit ejus Miniſter. Secunda: num Matrimonium initum à minoribus, ſine Parentum vel Tutorum conſenſu valeat in foro conſcientiæ, & quo modo Parentes punire poſſint liberos, qui ſic Matrimonium pacti ſunt.

Expendimus prætereà quaſdam alias quæſtiones, quæ ſpectant 1. neceſſitatem conſenſûs amborum contrahentium; & an quædam ſigna exteriora, aut etiam ſilentium reverens aſſenſûs locum tenere poſſint quibuſdam in caſibus. 2. Ad quid teneantur ii qui ſimularunt ſe aſſentiri Matrimonio quod exteriùs pacti ſunt. 3. An, cùm agitur de Matrimonii promiſſione, ſtipulari poſſint multam pecuniariam adverſûs alterum contrahentium qui promiſſo ſtare nollet. 4. Num Matrimonium contractum ab homine morte damnatô ſit ratum. 5. Denique an Matrimonium legitimè per Procuratorem contrahi poſſit; & an, eô caſu, ſit verum ſacramentum.

CASUS PRIMUS

SIRANUS, qui nondum quatuordecim annos perfectos natus eſt, & Gabriella, quæ nondum ad duodecimum annum pervenit, matrimoniô juncti ſunt, inſtigantibus alterutrius Parentibus. Circà hoc quæritur, 1. An Matrimonium eorum valeat. 2. An contrahentes mortaliter peccent, quòd matrimonium inierint antequàm ætatem à Canonibus requiſitam attigiſſent.

RESPONS.

Primæ quæſtioni reſpondemus, ætatem requiſitam ut Matrimonium legitimè contrahi poſſit, eſſe, juxtà Jus Canonicum, ætatem quatuordecim annorum perfectorum, reſpectu mariùm, & duodecim annorum perfectorum reſpectu fœminarum prout denuntiarunt multi Papæ, præſertim verò Alexander III. reſcribens Epiſcopo Norvicenſi, qui ipſum de hoc argumento conſuluerat (e), & Urbanus III. ſcribens ad Epiſcopum Cenomanenſem, & in aliâ Decretali quàm Piſarum Archiepiſcopo inſcribit (f) Leges Romanæ in hòc conſentiunt cum Jure Canonico, ut patet ex hiſce Juſtiniani Imperatoris verbis (g) *Noſtrâ ſanctâ Conſtitutione promulgatâ pubertatem in maſculis poſt quartumdecimum annum completum illicò initium accipere diſpoſuimus; antiquitatis normam, in feminis benè poſitam, in ſuo ordine relinquentes, ut poſt duodecimum annum completum viri potentes eſſe credantur.* Hæc eſt etiam vulgaris Theologorum ſententia, privatimque S. Thomæ (h), qui dicit: *Hoc autem tempus ut in pluribus, eſt in maſculis in quarto-decimo anno; in feminâ autem, in duodecimo.* Ratio quam reddit eſt (i), quòd non ſatis ſit ad autoritatem Matrimonii, ut contrahentes perfectum rationis uſum habeant; ſed prætereà neceſſe ſit ut eâ ſint ætate quâ prolem procreare valeant: quod vulgò evenire nequit niſi ætate jamjam denotatâ. *Tempore contractûs matrimonii*, inquit ſanctus ille Doctor, *non ſolùm requiritur diſpoſitio ex parte uſûs rationis; ſed etiam ex parte corporis; ut ſit tempus aptum generationi.*

Hanc in rem duo obſervanda ſunt; primum, quandocunque evenire poſſe, ut maſculus, vel femina ad generationem ſint apti ante ætatem ordinariam, ob validius temperamentum, & corporis conſtitutionem magis robuſtam. Genebrardus exemplum affert extraordinarium (k) virginis novem annos natæ, quæ gravida facta eſt ex puero ejuſdem ætatis. Anno 1562. *puella novem tantùm annorum peperit filium*

(e) Alex. III. in c. Continebatur. 6. de deſpons. impuber.

(f) Urban. III. in c. Atteſtationes 10. & in Ex litteris 11. eod. tit.

(g) Inſtitut. l. 1. tit. 22. §. Quibus modis tutela finitur. Idem Leg. fin. Cod. quando tutores vel curat. eſſe deſinant.

(h) S. Thom. in 4. diſt. 36. q. un. art. 5. in corp.

(i) Idem ibi d. diſt. 27. q. 2. art. 2. ad 3.

(k) Genebrard. l. 4. ad an. 1341.

Digitized by Google

... ita, quod vigor naturæ & rationis defec-tum natura ſuppleat, matrimonium non diſſolvitur: & ideò, ſi contrahentes ante tempus pubertatis, carnaliter ante tempus prædictum fuerint copulati; nihilominus matrimonium ſtat. Illius ſancti ſententia

(b) Iſidor. in cap Puberes. 3 de deſpons. impuber Item cap A nobis 8. ibid. conſentit cum Canone (*b*) dicente: *Certum eſt autem eum puberem eſſe, qui ex habitu corporis pubertatem oſtendit & generare jam poteſt; & puerperæ ſunt, quæ in annis puerilibus pariunt.* Alexander III. idem etiam dicit in quâdam ex ſuis Decretalibus (*c*), ubi his verbis loquitur: *ſi ita*

(c) Alex. III. in cap. De illis 9. eod tit. *fuerint ætati proximi, quòd potuerint copulâ carnali conjungi; minoris ætatis intuitu ſeparari non debent Cùm in eis ætatem ſuppleviſſe malitia videtur.* Innocentius III. & Urbanus III. idem etiam de-

(d) Innoc. III. in cap. Tuæ nobis 14. & Urban III. in cap. Ex literis. 11. eod. tit. clarant (*d*).

Hoc ſecundum obſervandum eſt, ſcilicet, ſi contra maſculus quatuordecim annos natus, aut puella duodecim annos adimpletos nondum valerent matrimonium conſummare ob corporis habitum nimis debilem; certum eſt matrimonium ab alterutro contractum, irritum eſſe ex jure naturali; licet in forô exteriori legitimum cenſendum foret, Ideoque neceſſarium eſſet, ejusmodi matrimonium poſt perfectam pubertatem denuò celebrare, formulam ab Eccleſia præſcriptam obſervando. Dicimus *poſt perfectam pubertatem*: quan-

(e) Gloſſa in cit. cap. De illis & in d. cap. Tuæ nobis. doquidem, ut mox videbamus, & ut Gloſſa (*e*) probat, pubertatem reſpectu matrimonii ex annorum numero non ita metiri poſſumus ac ex corporis habitu, ac ex procreandæ ſobolis facultate. Et hæc dicenda habebamus circa primam quæſtionem in ſpecie propoſitâ de matrimoniô Sirani & Gabrielæ de cujus auctoritate vel vitiò facilé judicari poteſt ex diſtinctione à nobis allatâ.

Circà ſecundam difficultatem, ſcilicet an Siranus & Gabriela lethaliter peccaverint, ante ætatem à Canonibus præſcriptam contrahendo, exiſtimamus eos lethalitér peccaſſe, ſi cum cognitione ſufficienti contraxerint. Ratio eſt, quòd fecerint, quod ab Eccleſia hâc de re interdictum fuit, & quidem juſtiſſimé, & in argumentô mo-

(f) Nicol. I. cap. Ubi 2. de deſponſat. Impuberum. mentoſiſſimô (*f*); quando quidem cùm nondum apti eſſent ad procreandos liberos, ut ſupponimus, ſeipſos in periculum certum injecerunt multa peccata committendi adverſùs caſtitatem ſimulatione atque nomine matrimonii. Ea eſt ſenten-

(g) Panormit. in cap. 1. de deſponſat. Impuberum. tia Archiepiſcopi Panormitani (*g*), Paludani, Sylveſtri & multorum aliorum, quibus addi poteſt, quòd ſi non poſſint excuſari *à totô*, excuſari tamen poſſunt *à tantò*, ob ignorantiam Legum Eccleſię prohibentis, ſed idem dici non poteſt de iis qui nuptias illas confecerunt, & quibus demandata erat cura & gubernatio eorum, qui illud Matrimonium pacti ſunt, & quorum eſt præſtare eorum facta, ac ſtrictiùs tenentur cognoſcere & obſervare Eccleſię intredicta, quàm juvenes, qui vulgò ignorant quid ſit prohibitum.

CASUS II.

Gerasimus, duodecim tantùm annis natus, Joannam annis quindecim natam duxit, propter magnam dotem quam ipſi afferebat, Sed Joanna quæ paulò poſt ab illo faſtidio abalienata eſt, petit, an teneatur apud Deum contrahentes ab Epiſcopo permiſſionem impetraverint: Epiſcopus autem id permittere non poteſt niſi ob momentoſſimas & prægnantiſſimas cauſas, pront declarat Nicolaus 1. his verbis (*b*)

Diſtrictiùs inhibemus, ne aliqui, quorum uterque vel alter, ad ætatem legibus, vel Canonibus determinatam, non pervenerit, conjungantur; niſi forte aliquâ urgentiſſimâ neceſſitate interveniente; ut pote, bono pacis, talis conjunctio toleretur. (b) Nicol. I. in cap Ubi 2 de deſponſat. Puberum.

Illâ præmiſſâ obſervatione, ad difficultatem propoſitam reſpondemus, Joannam teneri apud Deum expectare, donec Geraſimus decimum quartum annum perfecerit, niſi quamdam aliam juſtam cauſam habuerit, quæ illam ſolvat fide ultrò datâ. Ratio eſt, quia de Contractu, quem ſimul pacti ſunt idem dici poteſt, quod diceretur de ſolemni Religionis votô, quod irritum eſſet ætatis defectu. Sicuti enim, votum illud ſolemne, licet irritum, vîm haberet ſimplicis voti Caſtitatis, & obligaret eum, qui votum illud nuncupavit ad virtutem illam obſervandam; ſic Matrimonium, licèt irritum ex vitiô pubertatis in Geraſimô, vim tamen habet & effectum ſponſalium; obligatque ideò Joannam ad expectandum, donec Geraſimus ad perfectam pubertatem pervenerit. Ea eſt Navarri ſententia.

CASUS III.

Barnabas, trigenta annis natus, factus eſt demens ab anno ætatis decimô: ſingulis tamen menſibus: dilucidis gaudet intervallis, per duas vel tres dies continuas; durante quodam ex iſtis intervallis denunciat, ſe velle ducere Angelam, quæ aſſentitur, & ſe unà cum illô Sacerdoti ſe ſiſtit, rogans ut eorum celebret Matrimonium; an illos conjungere debet ſacerdos.

Respons.

Conſtat, virum dementem vel furioſum non poſſe legitimé Matrimonium contrahere, quia dum in eô eſt ſtatu non aptus eſt ad verum aſſenſum dandum, ſine quô nunquam poteſt eſſe legitimum Matrimonium, ut denunciat Innocentius III. ſcribens ad Epiſcopum Vercellenſem his verbis (*i*): *Cùm autem eadem mulier cum ipſo viro, qui continuo furore laborat, morari non poſſit, & propter alienationem furoris legitimus non potuerit intervenire conſenſus; mandamus, quatenus ſi rem noveris ita eſſe, præfatas perſonas cures ab invicem ſeparari.* Cùm tamen demens ille dilucidis fruitur intervallis per tempus notabile, tunc legitimé paciſci poteſt, quamvis licité non poſſit. Quapropter Barnabæ Presbyter eum admittere non debet ad contrahendum matrimonium cum Angela, per totum tempus quo morbo eum vexante laborabit. (i) Innocent. III. in cap. Dilectus 24. deſponſal. & matrim.

Ratio quæ déciſionis iſtius reddi poteſt, hæc eſt nimirum, quòd præcipuus Matrimonii finis ſit, non ſolùm procreare liberos, ſed etiam illos Chriſtiano ritu educare, Homo autem tali morbo laborans plané idoneus non eſt ad liberos educandos modo, quo Deus & natura ipſa requirunt, quandoquidem illi integrum non eſt agere *humano more.*

Ea eſt S. Thomæ deciſio, dicentis (*k*) *ſi autem* (furia matrimonium) *præcedit aut furioſus habet lu-* (k) S. Tom. in 4. diſt. 34. q. un. art. 4. in corp.

Digitized by Google

binii Pattem filii ſui Matrimonio intercedere non debere, quamvis ab ortu ſurdus ſit & mutus; niſi aliæ ſint rationes, ob quas aſſenſum ſuum ipſi denegat.

Circà ſecundam quæſtionem exiſtimamus: Preſbyterum poſſe Gabinium & Barbaram admittere ad Matrimonium celebrandum, cùm duplex infirmitas, quâ Gabinius laborat, eum ad Matrimonium non aptum non teddat, ut patet ex Innocentii III. Decretali, quam ad Epiſcopum Arelatenſem inſcribit, qui ipſum de hâc difficultate conſuluerat (a) *ſanè conſuluiſti nos*, inquit ille Papa, *utrùm ſurdus & mutus alicui poſſit matrimonialiter copulari. Ad quod taliter reſpondemus, quòd cùm probibitorium ſit edictum de Matrimonio contrabendo, ut quicumque non probibetur, per conſequentiam admittatur & ſufficiat ad Matrimonium ſolus conſenſus illorum, de quorum, quarumque conjunctionibus agitur. Videtur, quòd, ſi talis velit contrabere, ſibi non poſſit, vel debeat denegari; cùm quod verbis non poteſt; ſignis valeat declarare.*

(a) Innocent. III. in cap. Cùm apud 23. de ſponſal. & matrim.

Inutile foret velle diſtinguere inter ſurdum & mutum ab ortu, & eum qui talis factus ab aliquo tempore; cùm prior illa circumſtantia quæſtionis ſtatum non mutet; quoniam qui ab ortu ſurdus eſt & mutus non minus aptus eſt ad ſignis declarandum ſuum Matrimonio aſſenſum, quàm qui aliquo caſu poſtea interveniente ſutdus & mutus factus eſt; quod ſufficit, ut Matrimonium ratum ſit. *Nam & ſurdi & muti poſſunt contrahere Matrimonium per conſenſum mutuum ſine verbis*, inquit idem Papa, in aliâ Decretali. (b)

(b) Idem in cap. *Tuæ fraternitati.* eod. tit.

Quod ad tertiam quæſtionem propoſitam ſpectat, dicimus quòd ſi Gabinius, ſurdus, mutus & cæcus eſſet, ſacerdos illum ad Matrimonium contrahendum admittere non debet. Non enim videmus quomodo homo ille extrinſecùs manifeſtum facere poſſet conſenſum ſuum interiotem. Sic dici poteſt, illum à naturâ inhabilem eſſe ad contrahendum Matrimonium, cùm aſſenſus apertus abſolutè neceſſarius ſit, ut Sacramentum illud ratum ſit, prout docet S. Thomas. (c)

(c) S. Thom. in 4. diſt. 28. q. un art. 3. in corp.

CASUS V.

Philostratus novit, ſe in excommunicationem majorem *à jure, vel ab homine* incurriſſe. Poteſt ne abſque mortali peccatô in eô ſtatu Matrimonium contrahere.

Respons.

Certum eſt Philoſtratum eô caſu Matrimonium contrahere non poſſe, quin peccati mortalis teus evadat. Ratio eſt, quia ſacramenti gratiam accipere non poteſt, dum in peccato mortali verſatur, quocirca in excommunicationem incurrit, & peccato liberari non poteſt, niſi poſtquam cenſurâ ſolutus fuerit. *Quicunque ab unitaté fidei, vel ſocietatis Petri & Pauli quolibet modo ſe ipſos ſegregant*,

tatam: An ſcilicet in caſu urgente & magni momenti, quis abſque peccatô Matrimonium contrahere poſſit, cùm actu in peccato mortali verſetur, & ſit ei conſilium in eô peccatô perſeverandi. Severinus inter hos ſacerdotes affirmantem opinionem tuetur. Nonne errat?

to, vel interd. miniſtrante l. 5. tit. 27.

Respons.

Neutiquam dubitandum eſt, quin Severinus erret, quia ejus opinio falſa eſt; ac planè damnanda; cùm nullus ſit caſus, in quô quis Matrimonium contrahere poſſit, quando in peccatô mortali degit, ac in eô perſeverare vult. Ratio eſt, quoniam Matrimonium verum eſt Sacramentum, prout declarat Lucius III. in quâdam ex ſuis Decretalibus (f), ac prout definivit ſacrum Concilium Tridentinum, (g) poſt Concilium Lateranenſe, ſub Innocentiô III. habitum, annô 1215. Ideóque ſacramentum illud accipi non poteſt in ſtatu peccati mortalis abſque teatu profanationis ſacrilegæ. Quapropter Concilii Tridentini Patres jubent (h) contrahentes peccata ſua Pœnitentiæ ſacramento expiare; & volunt eos poſteà ad Sacræ Euchariſtiæ ſacramentum accedere; ut ad Matrimonium ſe præparent.

(f) Lucii III. in cap. *Ad abolendam* 9 de hæreticis, &c. l. 5. tit. 7.

(g) Conc. Trid. ſeſſ. 7. Can. 1.

(h) Idem ſeſſ. 24. de de reformat. matrim. c. 1.

CASUS VII.

Barbara novit, Laurentium ipſi deſponſatum eſſe in peccatô mortali, & eum nolle Confeſſionis ſacramento animum ſuum perpurgare; An poteſt illi nubere, quin operam conferat ad ſacrilegium, quod Laurentius paratus eſt patrare Matrimonium in eô ſtatu ineundo?

Respons.

Exiſtimamus, Barbaram in caſu propoſito ſacrilegii participem non eſſe, in cujus reatum incidit Laurentius dum in peccatô mortali illam uxotem ducit: Eamque non magis ſontem eſſe, ſicuti neque ſons eſt ille, qui in juſtâ neceſſitate, acciperet ſacramenta à ſuô Preſbyterô, quem ſciret hôc ipſô tempore aliquô crimine implicatum. In eâ enim eſt neceſſitate Barbara, cùm velit nubere Laurentio, ut ejus Miniſteriô Matrimonii ſacramentum accipiat; quandoquidem, juxtà quamplurimorum Theologorum ſententiam, contrahentes ipſi ſint Miniſtri mutui ſacramenti illius (i) Ergo opportunè admodum hanc in rem dici poteſt cum S. Auguſtinô *Communio malorum non maculat aliquem participatione ſacramentorum, ſed conſenſione factorum. Nam ſi in malis factis non eis quiſque conſentiat; portat malus cauſam ſuam & perſonam ſuam, nec præjudicat alteri: quem in conſenſione mali operis ſocium non habet criminis.* Ea eſt deciſio Cardinalis de Lugo (k)

(i) Joan. Cabaſſut. juris can. theor. & prax. l. 3. c. 18. n. 1. & 2. Et apud eum Magiſter. ſent. S. Thom. & Scotus

(k) Cardin. de Lugo de pœnit. diſput 14. ſect. 8. §. 1.

CASUS VIII.

Lombardus, Juvenis nobilis, tringinta annos natus, & fortunæ bonis orbatus, uxorem duxit Dianam, viduam plebeïam, ſuprà ſexaginta annos natam, ipſius unicus, ſcopus fuit ducentis

 num-

Similis difficultas olim propoſita fuit celeberrimo cuidam Profeſſori Sorbonienſi, qui 10 Septembris 1666. reſpondit (m) dicens, virum illum non potuiſſe, quin peccati mortalis reus evaderet, uxorem ducere unicô hôc conſiliô utilitatis temporariæ, quia Matrimonii ſacramentô abuſus eſt, eô utens præcipuè ut finem merè humanum aſſequeretur. Reipſa, eadem eſt viri illius ratio, ac illius qui vel baptiſma, vel aliud ſacramentum acciperet, ut pecuniæ ſummam lucraretur, ea conditione promiſſam, nullumque aliud haberet conſilium. Uterque enim profanat ſacramentum quod eô ſolò conſiliò accipit.

Quod ad Dianam ſpectat, idem de ea judicium ferri, non debet. Licet enim præ ætate provectâ nullomodo idonea ſit ad procreandos liberos, qui eſt præcipuus Matrimonii finis; ſufficit illam aſſenſum ſuum dediſſe, ***in remedium ſua libidinis;*** quia ſecundus ille finis legitimus eſt ac ſufficit, ut ejus conſcientiam à peccato mortali tutam reddat, ut alibi fuſiùs dicimus.

(m) A S. Beuve, tom. 3. caſ. 165.

CASUS IX.

Cassianus & Paula ſacerdoti ſe ſiſtunt ut Matrimoniò jungantur tempore quo Eccleſia ſacrorum interdictione multata eſt, vi Interdicti generalis; petit ſacerdos ille; an ipſi liceat illos ibi Matrimoniò jungere?

Respons.

Credimus Sacerdoti licere Caſſianum & Paulam ad Matrimonii celebrationem admittere, imò tempore Interdicti generalis, & licet de Matrimaniô non loquatur Bonifacii VIII. Conſtitutio (a) quæ præſcribit quid hoc tempore ſit licitum. Ea eſt quamplurimorum celebrium Theologorum ac Doctiſſimorum Canoniſtarum deciſio.

Paludanus ait (b) ***Tempore generalis interdicti Matrimonium conceditur; ſed non benedictio nuptialis, imò negatur.*** Idem dicit S. Antoninus (c), cum decem duodecimve aliis à Sanchez laudatis. (d)

Inter Canoniſtas, qui eandem docent opinionem, eſt Papa Innocentius IV. in Commentario ſuo in Decretales, qui ait (e) ***Credimus Matrimonium poſſe fieri apud interdictos;*** Ut & Joannes Andræas, (f) Juriſconſultus Bononienſis Joannes Calderinus (g), Hoſtienſis (h), Petrus de Ancharano (i) Angelus de Clavaſio, Sylveſter de Prierio, Bartholomæus Fumus, Baptiſta Trovamala, Alexander de Nevo, Covarruvias, Navarrus, multique alii (k), cum Autore Gloſſæ. En tot Autores eruditione celebres, ut non credamus deciſionem illam jure meritò in controverſiam vocari poſſe, ſaltem quod ad Matrimonii auctoritatem ſpectat.

(a) Bonif. VIII. in Cap. *Alma* de ſent. excom. &c. in 6. l. 5. tit. 20

(b) Paludanus in 4. diſt. 18. q. 8. art. 2. principali concluſ. 4.

(c) S. Ant. 3. part. ſumm. tit. 26 c. 4. init.

(d) Th. Sanchez de Matrim. l. 7. diſput. 8. n. 2. Et apud eum Ludov. Lopez de Petrus de Ledesmo Bartholom. de Ledeſma, &c.

(e) *Innocent. IV in cap. non eſt* 11. de ſponſal. & Matrim.

(f) Joan. Andræas in cit. cap. *Non eſt* n. 5.

(g) Joan. Calderinus, de interdicto, membro 6. § viſo.

(h) Hoſtienſis ibid.

(i) Petrus Ancharanus, in cit. c. *Alma*. n. 10.

(k) Angel. de Clavaſio. v. *Interdictum* 6. n. 30.

CASUS X.

Fuldradus, S. Gualterii Parochus, ſolemniter benedixit Matrimonio Juvenis cujuſdam cum vidua. Circa hoc aliquis ipſi ſcrupulum injicere voluit. Petit an in hôc peccaverit.

Respons.

Non potuit Parochus ille ſine gravi peccato, Matrimonio illi benedicere; quia in hoc Eccleſiæ vetitum certum. Hoc probatur 1. ex Decretali Alexandri III. qui de ſimili difficultate con[ſultus] ... ab Autore ſupplementi S. Thomæ (o) cujus en verba: *Quamvis in ſe conſideratum ſit perfectum ſacramentum; tamen conſideratum in ordine ad primum, habet aliquid de defectu ſacramenti; quia non habet plenam ſignificationem; cum non ſit una unius, ſicut eſt in Matrimonio Chriſti & Eccleſiæ; & ratione hujus defectûs benedictio à ſecundis nuptiis ſubſtrahitur. Sed hoc eſt intelligendum, quando nuptiæ ſunt ſecundæ & ex parte viri, & ex parte mulieris; vel ex parte mulieris tantum. Si enim Virgo contrahat cum viro, qui habuit aliam uxorem, nihilominus nuptiæ benedicuntur: Salvatur enim aliquo modo ſignificatio, etiam in ordine ad primas: quia Chriſtus, etſi unam Eccleſiam ſponſam habeat; habet tamen plures perſonas deſponſatas in unâ Eccleſiâ. Sed anima non poteſt eſſe ſponſa alterius quàm Chriſti, qui aliàs cum Dæmone fornicatur, nec eſt ibi Matrimonium ſpirituale; & propter hoc, quando mulier ſecundò nubit; nuptiæ non benedicuntur propter defectum ſacramenti.* Sylvius (p) idem docet, ut & Navarrus (q), qui fuſé de hôc argumento agit.

(o) Supplement. 3. part. ſumm. S. Thom. q. 63. art 2. ad. 2.

(p) Fr. Sylvius in ſuppl. S. Thom. loco cit.

(q) Navarrus Man. c. 22. n. 83. 5. de benedict. nuptiarum.

CASUS XI.

Agilbertus mox ducturus eſt uxorem Luciam, decrevitque ei non ſignificare ſe ære alienô premi; quia perſuaſum habet, ipſam ejuſque conſanguineos Matrimonio aſſenſum denegaturos, ſi id ipſis notum foret. An tenetur ex conſcientiâ id ſignificare; & an Confeſſarius quem adibit Agilbertus, poteſt illum de peccatis abſolvere, ſi in tali conſiliò permanet.

Respons.

Exiſtimamus quòd ſi Agilbertus, à Luciâ vel ab ejus conſanguineis interrogatus fuerit de opibus ejus ac de ære alienô, & falſé affirmaverit, ſe non eſſe in ære alienô; aut [quod magis damnandum eſt] ſi ſuppoſuerit ſe poſſidere opes quas non habet, & ſine quibus illius matrimonio cum Luciâ aſſenſum denegarent; exiſtimamus, inquam; Confeſſarium neceſſariò debere illum cogere veritatem denunciare, antequàm ipſum à peccatis abſolvat; ſi verò, neque Lucia neque ejus conſanguinei ſciſcitati fuerint, non credimus Confeſſarium debere ipſi abſolutionem denegare; modò tamen opes poſſideat ſufficientes ut cautior ſit dos quam ipſi allatura eſt ejus ſponſa. Ea eſt deciſio Doctoris cujuſdam, quem olim Eccleſiæ Pariſienſis Vice-pœnitentiarius vidimus (r) ***Doctor quidam à me conſultus ea de re*** (inquit ille) ***tenet non adſtringi*** (mox nupturum) ***ad omnia debita manifeſtanda, ſi ea de re non interrogetur. Et certé quemadmodum Mercatores non ſemper obligantur ad detegenda omnia vitia rei venditæ; ſic nupturi ad aperienda omnia ſua dedecora, quæ inquirere aliorum eſt, & ut poteſt ordinari qui habet titulum; etiamſi aliqua debeat: ſic videri poſſet idem aſſerendum de nupturo. Quid quòd ſponſa futura non tenetur aperire omnes fornicationes præteritas: Cur igitur vir debita omnia? Dicendum videtur in hâc difficultate abſolvi poſſe, ſi non affirmavit poſitivè, ſe nulla habere debita, cum aliunde bona ſufficientia poſſideret pro dote puellæ, cujus ambit nuptias. Sed ſi de debitis interrogatus, negavit ſe habere, aut majores divitias, vel ſuppoſititias oſtentavit, non videtur poſſe abſolvi niſi velit deſiſtere à nuptiis, aut veritatem aperire,***

(r) Ludovic. Bail. 3. part. triplicis exam. pœnitentium q. 4. pag. 496.

MATRI-

Digitized by Google

affirmant, hæc verba: *Ego conjungo vos*, &c. eſſe formam ſacramenti Matrimonii, ac id eò ei eſſe eſſentialia. Hoc præcipuo nituntur fundamentô ſcilicet quòd Concilium Tridentinum (*b*) præſcribat ipſum contrahentium ſacerdotem, qui matrimonio adeſt, pronuntiare hæc verba. Unde Autores illi concludunt, ſacerdotem illos igitur conjungere, & ſacramentum efficere, quando quidem hæc verba aliàs falſa eſſent in ore ejus.

(*a*) Guill. Eſtius in 4. ſent. diſt. 26. §. 10. & 12. Fr. ſylvius in 3. part. ſum. S. Thom. q. 42. art. 1. Melchior Canus lib. 8. de Locis The.

(*b*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reformat. matr. c. 1.

Conſentanea eſt opinio illa cum multis Manualibus, in quibus Parœciæ Paſtor vocatur ſacramenti miniſter, & inter alia, 1. Promptuarium Iprenſe anni 1576. quod habet: *Dicat ſacerdos*; Et ego, tanquam Eccleſiæ Miniſter, vos in Matrimonium conjungo, &c. & cum Promptuariô Atrebatenſi typis mandatô anno 1600. quod idem ſupponit. 2. cum Promptuariis Mechlinienſibus, anni 1589. & anni 1607. *ſtante viro ad dexteram*, inquit hoc ultimum, *muliere verò ad ſiniſtram, ſacerdos hujus ſacramenti Miniſter.... datâ ſibi utrinque fide dicat*: Et ego tanquam Dei Miniſter, vos in matrimonium conjungo. 3. Cum ſacerdotali Romano, anni 1494, quod habet (*c*): *Et ego autoritate, quâ fungor, conjungo vos in Matrimonium*, &c 4. Cum ſacerdotali Toletano (*d*) in quô dicitur; *Efficiens cauſa Matrimonii ſunt ipſi contrahentes, in quantùm eſt contractus quidam: at verò, ut ſacramentum, Deus eſt cauſa principalis, Miniſter eſt cauſa inſtrumentalis ſicut in aliis ſacramentis.* 5. Cum Sinodo Cameracenſi, habitâ anno 1567. (*e*) quæ aït: *Cùm conſtet in Matrimoniô* habendam eſſe rationem, non ſolùm divinæ inſtitutionis, ſed etiam ſacramenti & gratiæ, quam in illo conſequuntur fideles admonendos eſſe dicimus parochos, hujus Miniſtros, &c.

(*c*) Sacerd. Rom. collectum per Albertum Caſtellanum an. 1494.

(*d*) Sacerdot. Toletan l. 7. c. 2.

(*e*) Synod. Camerac. c. 1. de matrim

Unde Theologi qui hanc primam defendunt opinionem, concludunt Matrimonia clandeſtina, quæ ante Concilium Tridentinum abſque ſacerdotis Miniſteriô celebrabantur, vera e'ſe Matrimonia, quod ad Contractum ſpectata; ſed non eſſe vera ſacramenta.

Recentiores Theologi, qui hanc amplexi ſunt ſententiam, ad eam eò libentius impulſi ſunt, quòd eam exiſtiment magis conſentaneam cum Traditione, & eam credant apriorem eſſe ad hęreticos convincendos illius ſacramenti veritatis.

Ut probent ſuam ſententiam Traditioni magis conſentaneam eſſe quàm opinio contraria, afferunt 1. ſancti Ignatii Martiris autoritatem, qui cùm ad Polycarpum ſcriberet, dicit (*f*): *Decet autem ducentes & ductas cum ſententia Epiſcopi unionem facere: ut ſit ſecundùm Dominum, & non ſecundùm concupiſcentiam. Omnia in honorem Dei fiant.* 2. Autoritatem Tertulliani dicentis (*g*); *Unde ſufficiamus ad enarrandam felicitatem ejus Matrimonii, quod Eccleſia conciliat & confirmat oblatio.* Et alibi idem Autor ait (*h*): *Penes nos occultæ quoque conjunctiones; id eſt non priùs apud Eccleſiam profeſſæ juxtà mœchiam & fornicationem judicari periclitantur* 3. Nituntur quoque au*que demùm benedictionem & velamen cæleſte ſuſcipiunt.* 6. Canone decimo tertio quarti Concilii Carthagine habiti annô 398. (*m*) *Sponſus & ſponſa cùm benedicendi ſunt à ſacerdote, à parentibus ſuis vel à paranymphis offerantur: qui cùm acceperint benedictionem, eâdem nocte pro reverentiâ ipſius benedictionis in virginitate permaneant.* 7. His verbis S. Ambroſii ſcribentis ad Virgilium Epiſcopum Tridentinum (*n*). *Cùm ipſum conjugium velamine ſacerdotali & benedictione ſanctificari oporteat.*

(*f*) S. Ignatius epiſt. 2. ad Polycarpum.

(*g*) Tertull. lib. 2. ad uxorem n. 8.

(*h*) Idem de pudicitia n. 4.

(*m*) Conc. Carthagin. IV. in Can. Sponſus 5. ibid.

(*n*) St. Amb. epiſt. 19. n. 7.

En omnia quæ Doctores illi, qui defendunt primam illam opinionem, afferunt graviſſima.

Secunda opinio eſt S. Thomæ & innumerorum Theologorum & Canoniſtarum, docentium, 1. Matrimonii materiam proximam eſſe ambarum partium manifeſtum aſſenſum; hoc eſt, contractum cùm interiorem tum exteriorem, quò contrahentes ad matrimonii officia & onera mutuò ſe aſtringunt. Id docet S. Thomas (*o*), qui ait; *ſacramentum matrimonii perficitur per actum ejus, qui ſacramentô illô utitur, ſicut pœnitentia: & ideò ſicut pœnitentia non habet materiam aliam, niſi ipſos actus ſenſui ſub ectos, qui ſunt loco materialis elementi, ita eſt de matrimoniô.* 2. Verba, quibus, contrahentes aſſenſum ſuum mutuum exprimunt, e'ſe formam ſacramenti. *Verba quibus conſenſus matrimonialis exprimitur*, air idem S. Thomas (*p*) *ſunt forma hujus ſacramenti, non autem benedictio ſacerdotis; quæ eſt quoddam ſacramentale.* Et alibi (*q*): *Conſenſus expreſſus per verba de præſenti inter perſonas legitimas ad contrahendum, Matrimonium facit: quia hæc duo ſunt de eſſentia ſacramenti; alia autem omnia ſunt de ſolemnitate ſacramenti; quia ad hoc adhibentur, ut matrimonium convenientiùs fiat. Unde ſi omittantur verum matrimonium eſt; quamvis peccent ſic contrahentes, niſi per aliquam cauſam excuſentur.* Ita ut, juxtà ſancti illius Doctrinam, verba aut ſigna, quæ contrahentium aſſenſum mutuum exprimunt, ſi conſiderentur tanquam expreſſio voluntatis mutuæ, quâ perſonæ liberæ & aptæ ad hoc ſacramentum contrahere volunt & ſibi invicem corporis ſui dominium dare, ſacramenti materiam efficiunt, & eadem verba, ſi conſiderentur tanquam acceptio mutua ac neceſſaria, quâ alter alterius voluntatem accipit, ſacramenti conſtituunt formam; quia voluntas illa atque donatio, quâ contrahentes corpus ſuum ſibi donant, imperfecta eſt, inutilis atque ſine effectu, donec ad eam deſcenderint, & perfectam reddiderint conſtitutô efficaci quod acceptio illa producit, & hâc ratione ſacramenti illius formœ locum tener.

(*o*) S. Thom. in 4. diſt. 26. q. 2. art. 1. ad 2.

(*p*) Idem ibid. ad 1.

(*q*) Idem in 4. diſt 28. q. un art. 3. in corp.

Ea ſententia nobis etiam videtur cum veritate magis congruens: ſi enim verba iſta: *Ego conjungo vos in matrimonium*, &c. huic ſacramento eſſentialia forent; inde neceſſariò ſequeretur, Sacerdotem illius eſſe Miniſtrum, quod tamen non credimus probari poſſe teſtimoniis ſatis evidentibus Scripturæ, Conciliorum vel Traditionis

&

Digitized by Google

autem illa indiſſolubilia eſſe non poterant, niſi quoniam vera erant ſacramenta. Unde ſequitur, ſacerdotem igitur matrimonii Miniſtrum non eſſe, licet à Concilio omninò neceſſaria ſit ejus præſentia ut ſacramentum ratum ſit, ut contrahentium aſſenſum accipiat, illumque confirmet benedictione quâ ipſis benedicit, utque ſic clandeſtina matrimonia vitentur.

Dicimus 1. Clandeſtina matrimonia ante Concilium Tridentinum indiſſolubilia fuiſſe, quod eſt ſine ullâ controverſiâ. 2. Juxta plurimorum Theologorum ſententiam indiſſolubilia fuiſſe matrimonia, ſolum modo quia vera erant ſacramenta: quod etiam certum nobis videtur: 1. Quoniam in Matrimonio Chriſtiano, qualitas Contractùs, qualitaſque ſacramenti ab eo ſeparari non poſſunt. 2. Quia Concilium ea vocat *vera ac rata ..... matrimonia*; hanc autem qualitatem Matrimonium Chriſtianum habere non poteſt, niſi quatenùs eſt ſacramentum, illamque capit à virtute Baptiſmatis, quo contrahentes tincti ſunt, cujuſque caracter eſt indelibilis ac perpetuus, & reddit Matrimonii vinculum indiſſolubile ac perpetuum; prout dicit Innocentius III. in unâ ex ſuis Decretalibus, quam ſcripſit ad Epiſcopum Ferrarienſem, cujus hæc ſunt verba:

(*b*) Innoc. III. in cap. Quanto. 7. de divortiis. l. 4. tit. 19.

(*b*) *Nam etſi matrimonium verum inter Infideles exiſtat non tamen eſt ratum. Inter Fideles autem verum & ratum exiſtit: quia ſacramentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur; ſed ratum efficit conjugii ſacramentum, ut ipſum in conjugibus, illò durante perduret.* His addamus, ante Concilium Tridentinum cauſas Matrimoniales fuiſſe Juriſdictionis fori Eccleſiaſtici, ut patet ex innumeris Decretalibus: quod evidenti ratione probat, Matrimonium tunc ſpectatum non fuiſſe tanquam Contractum merè civilem, ſed tanquam verum ſacramentum.

Cæterùm, non videmus argumenta, quibus utuntur opinionis contrariæ defenſores, S. Thomæ doctrinam vincere poſſe. Nam ex omnibus priſcis Canonibus, qui jubent Matrimonia benedictione ſanciri, ne unicum quidem eſt, quod dicat ſacerdotem ſacramenti eſſe Miniſtrum, neque Matrimonium, abſque illâ benedictione contractum, eſſe irritum; nec denique iſta verba: *Ego conjungo vos in Matrimonium* &c. ejus eſſe formam; in quô tamen conſiſtit tota difficultas, de quâ agitur in quæſtione quam expendimus. Neque id probari poteſt ex ſcripturâ, nec ex ullô Conciliò, ut jam diximus. Aliæ quæ objiciuntur Autoritates non magis ſunt expreſſæ ac claræ; cùm Autores ex quibus eruuntur indicent tantùm morem, tunc vigentem, quique ſemper viguit in Eccleſiâ, benedicendi fidelium Matrimoniis, nihilque inſuper dicunt.

Quod ſpectat ad libros rituales quos laudat Sylvius, reſponderi poteſt, 1. Ritualem librum Ipreenſem ſolum modò dicere: Sacerdotem eſſe *Eccleſiæ Miniſtrum*, quod non eſt controverſum: ſed non dicit ſacerdotem eſſe ſacramenti illius Miniſtrum. Alii quidem id affirmant, quia eorum Autores opinionem primam ſententiæ S. Thomæ prætulerunt, cujus tamen Doctrina maximis cum elogiis ſacræ ſedi in genere probata fuit, ut videre eſt ex Bullâ ejus adſcriptionis in numerum ſanctorum, Julii 18., anno 1323. (*c*) in qua

(*c*) Jean. XXII. in bullâ Redemptionem 11.

men peccavit, quod verba illa non pronuntiaverit cùm ab omnibus libris Ritualibus ſint præſcripta; Præter quàm quòd, cùm de ſacramentis agitur, quando Doctrinæ caput quoddam apud Theologos eſt controverſum, ſententia tutior ſemper ſequenda ſit.

in 4. dist. ... q. un. 5. ſed hic eſt Joan. Cabaſſut. juris can. theor & prax. l. 3. c. 18. n. 1. & 2. & 3. in commentar.

CASUS II.

Ludovicus, Sancti Nectarii Presbyter, Matrimonio junxit Nicolam, quæ ſalutavit ſolummodò, nec quidquam reſpondit, cùm ab eâ petiit ſacerdos, an Joannem maritum ac legitimum ſuum ſponſum acciperet: Cùm verò ſacramentum ratum eſſe non poſſit ſine materiâ & formâ, timet ne ſacramentum illud verum ſacramentum non ſit. An ratione nititur ejus ſcrupulus?

Respons.

Reſpondebimus, juxtà S. Thomæ doctrinam, contrahentium aſſenſum, accuratè loquendo, verbis exprimi debere, prout jubet Eccleſia. *Neceſſaria ſunt quantùm ad Eccleſiam verba, conſenſum exprimentia de præſenti.* Hæc ſunt Innocentii III. verba (*f*) ſigna tamen tantumdem valentia ſufficiunt ut ratum ſit Matrimonium. Id docet Sylvius poſt S. Thomam (*g*): *Articulo ſecundo probat,* (beatus Thomas) inquit doctus ille Theologus, *conſenſum debere verbis, aut ſignis æquivalentibus exprimi Diximus*: aut verbis æquivalentibus: *Quia licèt ex præcepto Eccleſiæ verbis utendum ſit, quando poteſt fieri commodè: ex matrimoniò tamen, per litteras, vel per Procuratores, aut inter mutos initò, conſtat verba contrahentium ſuppleri per ſigna.* Unde concludit, quòd ſi Virgo à ſacerdote interrogata nihil reſpondeat, ac ejus conſanguinei pro eâ reſpondeant, matrimonium ratum eſt; modò nullum prodat indicium ſe improbare ea quæ ipſius conſanguinei ejus nomine reſpondent: eò enim caſu ejus ſilentium tantumdem valet quantum aſſenſus clarus, juxtà Juris regulam, quæ vult; illum qui tacet in re quæ ipſius intereſt, ac ideò cùm loqui debet, aſſentiri cenſeatur (*b*) *Qui tacet conſentire videtur.* ſic etiam loquitur Sylvius: *Unde Beatus Thomas hîc ad 3.* addit ille, *affirmat fore matrimonium: ſi puella præſens taceat, parentibus viro tradentibus & pro eâ loquentibus: quia ſilentium contradicentis, quando eſſet contradicendum, eſt ſignum conſenſûs; niſi ſcilicet ex aliis circumſtantiis colligeretur tacere: quia diſſentit; & non audet ob metum Patris contradicere.*

(*f*) Innoc. III. in cap. Tuæ fraternitati. 25 de ſponſal. matr.

(*g*) Fr. Sylvius in ſupplem. 3. part. S. Tom. q. 45. art. 2.

(*b*) Bonif. VIII. in reg. 43. de reg. Juris. in 6.

Hæc eſt reipſa S. Thomæ doctrina [*i*], poſt Hugonem Victorinum (*k*) quem laudat. *Dicendum, quod ſicut dixit Hugo à ſancto Victore, eos qui conjunguntur, ſic oportet conſentire, ut ſe ſpontaneè recipiant: quod judicatur fieri, ſi in deſponſatione non contradicunt. Unde verba Parentum computantur in caſu illò, ac ſi eſſent puellæ. Sunt enim ſufficiens ſignum quod ſunt ejus, ex quô non contradicit.* Sic loquitur Doctor Angelicus.

(*i*) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 1. art. 2. quæſt. 2. ad 3.

(*k*) Hugo Victorinus. l. 2. de ſacram. part. 11. c. 4.

Inde ſequitur, Ludovici ſcrupulum ratione non niti, Nicolæque matrimonium ratum eſſe ac legitimum, cùm ejus ſalutatio ſignum ſit exterius & evidens aſſenſus interioris, quem matrimonio ab ipſâ contracto concedebat. Imò cùm ſola ipſius præſentia, addita reſponſo Patris vel Tutoris ejus, quin ullô indiciô voluntatem contrariam ſignificaſſet, ſufficeret juxtà ſententiam Autorum jamjam laudatorum.

Ad

Digitized by Google

plet eô caſu aſſenſui Luciæ, cùm non refragata ſit, ut debuiſſet, cùm fidem dare nollet?

Respons.

Licèt ſuſpicandum ſit puellam, quæ præſente tacet, Patre, pro eâ reſpondente, intùs aſſentiri; & licet eô caſu Matrimonium quod contrahit ſit ratum; ut claré in deciſione præcedenti probavimus; certum tamen eſt omninò irritum eſſe ejus Matrimonium, ſi intus non aſſentiatur; quandoquidem inter duos contractus eſſe non poſſit, abſque eorum aſſenſu mutuò; contractus enim nihil aliud eſt, niſi *duorum, pluriumve in idem placitum conſenſus*, ſicuti Lex loquitur (*d*) Id docet S. Thomas dum dicit (*e*) *Quantùm ad forum conſcientiæ, ſi interiùs diſſentiat* (puella) *quamvis exteriùs non reclamet; non eſt Matrimonium.* Idcircò Ritualis liber Romanus multique alii jubent, ſacerdotem ſemper curare contrahentes aſſenſum ſuum verbis prolatis exprimere; aut, ſi alteruter mutus ſit, ſignô quôdam exteriori aſſenſum ſuum ſignificare. Id ita verum eſt, ut licet quis verba aſſenſum ſuum exprimentia pronuntiaret, irritum tamen foret Matrimonium, ſi interiùs non aſſentiretur. *Expreſſio verborum ſine interiori conſenſu Matrimonium non facit.* Sic etiam loquitur S. Thomas, qui addit: (*f*) *Si deſit conſenſus mentalis ex parte unius, ex neutrâ parte eſt Matrimonium: quia Matrimonium conſiſtit in mutuâ conjunctione.* Certum eſt igitur Matrimonium Luciæ, de quâ in ſpecie propoſitâ agitur, cùm interiùs aſſenſa non ſit, Matrimonium inquam ejus eſſe irritum coram Deô, licèt in forò exteriori conjiciendum ſit ratum: Ibi enim de veritate ex eô ſolummodò dijudicatur quod exteriùs apparet.

(*d*) Leg. Pactum 1. §. 2. ff. de pactis.

(*e*) S. Thom. in 4. diſt. 29. in expoſit. textus.

(*f*) Idem in 4. diſt. 27. q. 1. art. 2. quæſt. 4. in corp. & d. art. 2. ad

CASUS IV.

Philemon ſimulavit ſe aſſentiri. Matrimonio à ſe contracto cum Honorinâ conditione ſibi æquali: quod tamen fecit tantummodo ut maximum vitaret damnum quod ne ipſi afferretur periculum erat, ſi conſenſum denegaſſet. An poſtea aliud Matrimonium contrahere ipſi ex conſcientiâ licet, aut ſaltem an poteſt aliud ratum contrahere Matrimonium?

Respons.

Qui uxorem duxit cum ſimulato conſenſu, tenetur, accurate loquendo, illam ſemper habere tanquam ſponſam ſuam legitimam, & Matrimonio ſinceré aſſentiri. *In tali caſu*, inquit S. Thomas (*g*) *ſponſus antequàm aliam duxerit, tenetur eam ducere in uxorem, ſi ſint æqualis conditionis, vel ſi ſponſa ſit melioris conditionis*

(*g*) S. Thom. in 4. diſt. 28. q. 1. art. 2. ad 4.

vertat in veritatem. Ergo ad hoc tenetur.

Ex duabus iſtis rationibus patet, Philemonem teneri ex ſtrictô jure Honorinæ concedere poteſtatem ſimilem poteſtati ab ipſâ acceptæ, ac eò major eſt obligatio illa, quod ſimulatio illa huic mulieri detrimentum magnum afferret, non ſolùm quod ad ejus bona, ejuſque famam ſpectat, ſed etiam quod ad ejus libertatem attinet. Quandoquidem enim fraudem probare poſſibile ipſi non eſſet, nec illius viri ſimulationem, neque etiam ſe nuptui collocare alterò Matrimoniô poſſet; ac etiamſi poſſet, cum commodò nubere non poſſet; quoniam divortium quod cum eô faceret non eſſet ab omni ſuſpicione vacuum incontinentiæ utriuſque. Non æquum eſt igitur Philemonem aliam ducere uxorem poſtquàm cum Honorinâ ſubdolé egit: fraus doluſve non debet eſſe in beneficium fraudulenti, juxtà hoc Innocenti III. effatum (*i*) *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.*

(*i*) Innoc. III. in cap. officii 14. de teſtam. & ult. voluntatibus. l. 3. tit. 16.

Ea ratiocinatione ſententiam ſuam confirmat Sylvius *Decepto, vel deceptæ ſequitur grave damnum*, inquit prætereà Theologus ille, *cùm enim non poſſit probare fictionem alterius, non permittitur inire aliud Matrimonium: & quamvis permitteretur; tamen ob famam tali divortio graviter læſam, non facilé inveniet conjugem ſe dignum.* Addit denique auctoritatem S. Thomæ, qui nititur Juris regulâ quam mox laudavimus. *Et ita ſentire videtur beatus Thomas, dum ait* (*k*), *quòd dolus verborum iſti ſimulatori, nec in forô conſcientiæ, nec in forò Eccleſiæ patrocinetur. Hoc enim ideo eſt, quia in utrôque foro obligatur eam ducere, quam decepit.*

(*k*) S. Thom in 4. diſt. 27. q. 1. art. 1. quæſtio 4. ad 1.

Cum Sylvio diximus, illum, qui cum aſſenſu ſimulato uxorem duxit, teneri illam uxorem ſuam legitimam ſervare, *regulariter & per ſe loquendo*: ſunt enim quidam caſus, in quibus ſe liberare poſſet, ut deinceps videbimus.

Ea eſt etiam Joannis Duns Scoti ſententia, ut & Joannis Majoris, Scoti quoque, Dominici Soti, Navarri & multorum aliorum. (*l*)

Concedendum tamen eſt, quòd ſi Philemon Matrimonium ab ipſô ſimulaté contractum, *animo conjugali*, non conſummaverit, cum aliâ rité contrahere poteſt, etſi contrahere non poſſit quin graviter peccet, & quin teneatur reſarcire, *judicio viri prudentis*, omne damnum quod Honorinæ attulit, illam decipiens *Quo tamen caſu*, inquit Sylvius, (*m*) *tenetur priori ad compenſationem prudentis arbitrio faciendam.*

(*l*) Scotus in 4. diſt. 30. q. 1. Joan. Major. ibid. diſt. q. 1. art. 3. Domin. Sotus ibid. q. 1. art. 3. Navarr. Man. c. 22. n. 76.

(*m*) Fr. Sylvius loco cit.

CASUS V.

Benignus, ingentis Parœciæ Dominus, cùm

Elizabetham,

ſignatam repoſuerat. Atque adeo hoc jure denegat illam tanquam uxorem habere, aſſenſum ſuum renovando: affirmatque ſe ad id non teneri propter ingentem inæqualitatem quæ intercedit inter genus ſuum nobile, & ignobile filiæ illius genus. Quid eo caſu ſacerdoti faciendum eſt, ſi Benignus pœnitentiæ Tribunali ſe ſiſtit?

RESPONS.

Licet Benignus graviſſimé peccaverit coram Deó, quòd Elzabetham deceperit, & ſacrilegium commiſerit; intet Theologos tamen hoc convenit eô caſu, virum generis tam inæqualis & ortus tam excelſi ſuprà puellæ ortum, cogi non debere ad reparandam injuriam quâ ipſam affecit, dum illam uxorem ducere ſimulavit; ad id inquam cogi non debere aſſenſus renovatione. Nam juxtà S. Thomam (a) ad id tenetur tantùm, *ſi ſint æqualis conditionis, vel ſi ſponſa ſit melioris conditionis.*

(a) S. Thom. in 4. diſt. 28. q. 1. art. 2. ad 4.

Ratio quæ hujus deciſionis reddi poteſt, hæc eſt ſcilicet, quòd dici non poſſit, eò caſu fraudem veram & ſufficientem fuiſſe ſed contrà cum ratione conjiciendum eſſe, puellam, cui viri illius genus notum erat, ſe ipſam decipere voluiſſe: *Quia præſumi probabiliter poteſt, quòd ſponſa non fuerit decepta; ſed decipi finxerit*, addit Doctor Angelicus. Sylvius ſancti illius Doctoris ſententiam ſequitur. *ſi decipiens*, inquit (b), *ſit conditionis longè majoris; vel evidentia ſigna præbuit ficti conſenſûs tunc præſumi poteſt, & quòd mulier non fuerit vere decepta, & quòd verbis viri non crediderit; ſed ſe credere ſimulaverit.*

(b) Fr. Sylvius in ſuplem. S. Thom q. 45. art. 4. quæſito. 1.

His addi poteſt, quòd ſi prorſùs cogeretur vir ille mulierem iſtam uxorem habere, metuendum foret ne pergeret vivere cum illâ eodem animô quo illam ducere ſimulavit: aut ne poſt renovatum conſenſum, ita inæquale matrimonium peſſimos habiturum ſit exitus. *Cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere* ut loquitur Lucius III. Papa. (c) Quod igitur Benigni Preſbyter ab ipſô exigere poteſt, in ſpecie propoſitâ, hoc eſt nimirùm, 1. ſeveris pœnis expiet fraudem ſuam, ſacramenti Elizabethæque ſimplicitatis abuſum, ac peccata quæ cum illâ per ſpeciem matrimonii commiſit 2. Curet Eccleſiæ judicem matrimonium irritum pronuntiare 2. Curet etiam pecuniæ ſummâ puellæ data illam æqué utiliter & æqué honorificé collocari, ac antea collocata fuiſſet. (d)

(c) Lucius III. in c. Requiſivit. 17. de ſponſal. & matrim.

(d) Colloq. Lucion tom. 9. colloq. 6. p. 1.

CASUS VI.

ALCUINUS ſimulavit Amaliam uxorem ducere cùm autem nullum interiorem aſſenſum matrimonio dederit, cum illâ habitare deinceps recuſavit, vt & matrimonium conſummare, ex morſu ſcilicet conſcientiæ, quoniam novit ſe matrimonium conſummare non poſſe abſque peccatô mortali. Imò ſecundum matrimonium contraxit, cui verum aſſenſum dedit. Illum Amalia vocavit apud Eccleſiæ Judicem, qui ipſum damnavit ſub pœnâ excommunicationis majoris, *ipſô factô*, ad habitandum cum eâ. An ſententiæ pronunciatæ obedire poteſt, ut cenſuram illam vitet?

[illegible] (e) [illegible]

eum ad ſtandum cum primâ uxore; quia judicat ſecundùm ea, quæ foris apparent: nec decipitur in juſtitiâ, quamvis decipiatur in factô. Sed ille debet potiùs excommunicationem ſuſtinere, quàm ad primam uxorem accedat, vel debet in alias regiones remotas fugere. Hujus deciſionis rationē alibi reddit ſanctus ille Doctor, (f) dicens; *Judicium Eccleſiæ circà ea quæ ad matrimonium pertinent, ſi veritas lateat, non impedit ſequens matrimonium contrahendum, nec dirimit jam contractum.*

(e) S. Thom. in 4. diſt. 27. q. 1. art. 2. quæſito 4. ad 4.

(f) Idem quod lib. 5. art. 15. ad 2.

Id etiam docet S. Bonaventura, cùm dicit: *ſi ſit conſenſus exterior, ſine interiori, non eſt matrimonium ſecundùm veritatem: nec ſecundùm divinum judicium, nec ſecundùm conſcientiæ forum; quamvis eſſe videatur & judicetur ſecundùm forum Eccleſiaſticum.* Ratio quam affert hæc eſt ſcilicet, in omnibus ſacramentis ut ſint rata, neceſſarium eſſe ut adſit ſpontaneum conſilium id faciendi quod facit Eccleſia: illud verò non reperitur in ſpecie propoſita, in quâ Alcuino nullus plané fuit animus cum Amaliâ contrahendi; ac ideò ſacramentum non accepit Alcuinus, nec cum eâ legitimé contraxit *& cùm hujus ſit multiplex ratio, hæc tamen eſt præcipua: quia in omnibus ſacramentis requiritur intentio voluntaria faciendi quod facit Eccleſia. Quia ergo talis ſecundùm veritatem non intendebat contrahere matrimonium, non fuit, nec eſt ſacramentum.*

(g) S. Bonavent. in 4. diſt. 27. q. 2. in concluſ.

Duorum illorum ſanctorum Doctrina confirmari poteſt ex Decretali, in quâ Innocentius III. conſultus, num ſcilicet ratum eſſet matrimonium contractum à quôdam, qui, ut puellam ſeduceret, ſimulavit illam uxorem ducere, fingens ſe vocari Joannem, quamvis ipſi aliud eſſet nomen, quoniam perſuaſum habuit ſuppoſitionem illam matrimonium irritum reddere, Papa ille reſpondet (h), ſi præter ſuppoſitionem expréſſé pateat hominem illum aſſenſum non fuiſſe, matrimonium illud irritum eſſe: quoniam Contractûs conjugalis ſubſtantia, forma quoque neceſſaria ut ratum ſit matrimonium deſunt in hôc caſu, cùm fraudulenter tantùm egerit homo ille, nullumque dederit verum conſenſum, ſine quo matrimonium legitimum nunquam eſſe poteſt. En Decretalis illius verba. *Finxit ſe vocari Joannem, non credens eſſe conjugium, eò quòd ipſe non vocaretur hoc nomine; nec haberet propoſitum contrahendi, ſed copulam tantùm exequendi carnalem; utrum inter prædictos ſit matrimonium celebratum, cùm mulier conſenſerit in eundem, & ille diſſenſerit & diſſentiat.* Ea eſt quæſtio: En vero Papæ illius deciſionem: *Reſpondemus quòd cùm præfatus vir prædictam deſponſaverit mulierem in propriâ perſonâ & ſub nomine alienô, quô vocari tunc ſe finxit; videtur forté pro conjugio præſumendum; niſi tu nobis expreſſé ſcripſiſſes, quòd ille non propoſuit nec conſenſit illam ducere uxorem .... nos autem quid juris ſit reſcribentes, dicimus; quòd, ſi res ita ſe habet, videlicet quòd ille eam non propoſuit ducere in uxorem, nec unquam conſenſit in prædictam perſonam; non debet ex illô factô conjugium judicari; cùm in eô nec ſubſtantia conjugalis contractûs, nec forma contrahendi conjugium valeat inveniri, quoniam ex alterâ parte dolus ſolummodò adfuit & defuit omninò conſenſus, ſine quô cætera nequeunt fœdus perficere conjugale.* Auctoritates illæ omnes probant, in ſpecie propoſitâ, dictum

(h) Innoc. III. in cap. Tua nos 26. de ſponſal. & matrim.

Alcui

Digitized by Google

recuſavit , quoniam illam uxorem ducere ſe finxit tantùm , quia aſſeveraverat ſe eſſe virginem , deinde verò certiſſimé ipſi notum fuit, illam ante ſex menſes à quodam juvene ipſius vicino vitiatam fuiſſe. An tamen Confeſſarius ille eum cogere debet , ipſi abſolutionem denegando , ut iterùm matrimonio aſſentiatur, & ad eam revertat, invitis rationibus ab ipſo allatis ?

R e s p o n s.

Si verum ſit Catharinam Paterno aſſeveraſſe ſe eſſe virginem, & eam talem tunc habitam fuiſſe, & illum alioquin eam uxorem ducturum non fuiſſe; videtur non debere Confeſſarium illum cogere abſolutionis denegatione ad aſſenſum ſuum ſinceré renovandum , & eam in uxorem habendam. Ratio eſt, 1. quòd æquum ſit , puellæ illius fraudem compenſari quâ decepta eſt : *Cùm paria crimina compenſatione mutuâ deleantur*, ut loquitur Innocentius III. in Decretali quam ad Epiſcopum Ambianenſem inſcripſit (a). 1. Quia cùm ipſa ſit cauſa detrimenti & injuriæ ipſi allatæ jus non habet querendi, neque in Paternum referendi , juxtà hanc juris Romani regulam (b) : *Quod quis ex cauſa ſuâ damnum ſentit , non intelligitur damnum ſentire.*

Ea eſt Sylvii deciſio. *Si mulier quæ decepta videtur* , inquit Autor ille excipiens tamen caſum regulæ generalis quam conſtituerat , *in ipſô contractu ſe virginem ſimulaverit , cùm non eſſet , aut ut talis paſſim habebatur, etiam à contrahente, nunquam alioquin contracturo. Per hanc enim deceptionem ſatis videtur ſatis factum injuriæ.*

(a) Innoc III. in cap. Tua fraternitas fin. de adulteriis & ſtupro. & in cap. Intelleximus , 6. eod. tit.

(b) Leg. 203. ff. de diverſis reg. juris antiqui L. 50. tit. 17.

Operæ pretium tamen eſt obſervare , in ejuſmodi caſibus (quod ſemel & in perpetuum dicamus , repetitionesque vitemus) ſcandalum ſemper vitandum eſſe , quantum fieri poteſt ; idcircò neceſſarium eſt ad Judicem Eccleſiaſticum recurrere, ut ab eô ſeparationis ſententia impetretur: alias enim ſi res nota foret, qui ad ſecundum matrimonium autoritate ſuâ privatâ convolarunt, tanquam in adulteriô viventes cenſerentur, vel ſi in divortiô viverent tanquam ſcandalum & offenſionem creantes haberentur. Quapropter etiamſi ſimulata matrimonia coram Deô irrita ſint, neceſſarium tamen eſt , ut vitetur ſcandalum , Eccleſiam irrita illa declarare , antequam ſecundum matrimonium ſine peccatô contrahi poſſit: Hanc cautionem adhiberi volunt Theologi , quando Matrimonium primum pervulgatum eſt ac ratum *Poterit inire ſecundum matrimonium & eô liberé uti* inquit Sylvius(c), *modò tamen conſentiat judicis Eccleſiaſtici ſententia ſi priùs matrimonium fuerit manifeſtum & pro validô paſſim reputatum.*

(c) Idem Ibid. quæſt 4. conc. 3.

Inutile quoque non erit, antequàm huic argumento finem imponamus, obſervare 2. nimis leviter adhibendam non eſſe fidem , iis quæ dicit quiſpiam circà ſimulationem quâ ſe uſum fuiſſe pertendit , cùm matrimonium contraxit. Qui enim confitetur , ſe eâ fuiſſe impudentiâ, ut Eccle- dem Papæ nititur Decretalibus(f) Jam autem juxtà Sylvium (g) quinque ſunt rationes , quæ nos impellunt ad credendum verum eſſe quod vir ille dicit. En rationes illas. *Primum argumentum*, inquit Doctus ille Duacenſis Profeſſor, *ſi ita ſtatim à contractu reclamet , ut videatur protuliſſe verba per inadvertentiam. Secundum, ſi poſtea & neget ſe conſenſiſſe , & de factô contrahat cum alterâ ; vel recipiat ſacros ordines, aut profiteatur Religionem. Tertium , ſi juramentô confirmet ſe non conſenſiſſe; & eſt talis , de quô præſumi non poſſit , quod pejeret. Quartum , ſi tanta ſit diſparitas , ut veriſimile ſit ; non voluiſſe contrahere cum tali. Quintum , ſi probet metum Patris ille qui neget ſe conſenſiſſe.*

(f) … in cap. Poſt ceſſionem 1. & in cap. Quoniam 11. eod tit:

(g) Sylvius cit. conclus. 3.

C A S U S VIII.

Gosselinus ac Joanna ſibi invicem promiſerunt, fore ut poſt tres menſes matrimoniô ſe jungerent , eâ propoſitâ pœnâ ut , qui promiſſô ſtare recuſaret, quingentas libras alteri ſolveret. Paulò pòſt Goſſelinus ſententiam mutavit. Illum Joanna apud Eccleſiæ Judicem compellavit , ut ad pecuniam illam ſolvendam damnaretur. An in foro conſcientiæ tenetur illam ſolvere, præſertim , ſi ad ſolvendum condemnet eum Judex ?

R e s p o n s.

Volebat olim antiqua Eccleſiaſtica Juris prudentia, cogi, imô cenſuris, illos qui matrimonii promiſſa à ſe data exequi recuſant. Id patet ex Decretali Alexandri III. (h) in quâ ad Epiſcopum Pictavienſem ſcribit & jubet, ut in ſimili caſu ſeveré agat. *Fraternitati tuæ mandamus, quatenus eum moneas, & ſi non acquieverit monitis, Eccleſiaſticis cenſuris compelles , ut ipſam , niſi rationabilis cauſa obſtiterit , in uxorem recipiat* Id reipſâ ab Officialibus in praxim revocatum eſt; illorumque judiciis auctoritatem adjunxerunt Curiæ ſupremæ.

(h) Alex III. in cap Ex litteris 10. de ſponſ & matrim.

Sed omninò obſolevit uſus ille, quoniam experientia comprobavit matrimonia per vim aliquam celebrata utplurimum peſſimos habere exitus : & antepoſita eſt Lucii III. ſententia. Hic conſultus ab Epiſcopô Rapollenſi in Apuliâ, circa puellam , quæ abſque vel minimâ ratione , recuſabat exequi promiſſum , ab ipſâ datum , fore ut nuberet ; petit, inquam Epiſcopus ille, num debeat illam cogere ? Præſuli reſpondet Lucius III. congruentius fore adhortationis , potiùs quàm vis , viam adhibere : quoniam matrimonia , citrà plenam libertatem contracta , ſæpé peſſimos habent exitus. (i) *Cùm libera debeant eſſe matrimonia* , inquit ille Papa , *monenda eſt potiùs , quam cogenda ; cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere.*

(i) Lucius III. in c. Requiſivit. 17 de ſponſal. & matrim.

Ipſe Alexander III. difficilium illorum exituum periculum agnoverat ; quandoquidem jubens cenſuras Eccleſiaſticas adhiberi adverſùs eos qui promiſſis ſuis ſtare recuſant , exceptionem addit à nobis jamjam indicatam ; *niſi rationabilis* cau-

tituunt; fieri quoque nequit quin ex iſtiuſmodi affinitatis conjunctionibus animi fiant alieni, exprobationes, odia, & ſcandala inter conjuges oriantur, ut & inter eorum affines.

Ob hanc rationem exiſtimamus, etſi Goſſelinus teneatur in forò conſcientiæ ſtare promiſſo à ſe Joannæ dato, ſe ipſam uxorem ducturum, datò nullam ipſi juſtam eſſe cauſam, quæ promiſſum diſſolvat, & ab eô immunem illum faciat, exiſtimamus inquam Judicis ſapientiam & prudentiam poſtulare, ut ad hoc illum non cogat ſententiâ, quæ illum condemnet ad ſolvendas quingentas libras, quas ſtipulatus eſt, tanquam pœnam; ne illum ſic cogens promiſſo ſuo erga Joannem ſatisfacere, ſummô hoc jure majori malo locum det. Quibus addi poteſt; Goſſelinum non cogendo, nullum detrimentum afferri Joannæ; cùm ipſius interſit, ſi & ſpiritualia & temporalia ſpectentur, non nubere viro illam contemnenti, & apertè declaranti ſe nolle eam uxorem ducere; quod manifeſtum eſt indicium, illum nec exiſtimatione nec amore duci ergà eam.

Judex prætereà nullum pœnæ pecuniariæ reſpectum habere debet, quam inter ſe ſtipulati ſunt, quia ejuſmodi pœnæ in Matrimonii promiſſionibus à Jure ſunt reprobatæ, tanquam quidpiam bonos mores lædens, nec non libertatem, quæ in Matrimoniis integra & perfecta eſſe debet. Id pronuntiat Gregorius IX. in quâdam ex ſuis Decretalibus. (a) *Cùm itaque libera matrimonia eſſe debeant*, inquit ille Papa, *& ideò talis ſtipulatio propter pœnæ interpoſitionem ſit meritò improbanda; mandamus, quatenus ſi ita eſt, eundem B. ut ab extorſione prædictæ pœnæ deſiſtat, Eccleſiaſticâ cenſurâ compellas.*

(a) Greg. IX. in cap. Gemma 24. eod. tit.

Hanc in rem Leges civiles cum Legibus Eccleſiaſticis ſunt conſentaneæ, ut patet ex Lege, quæ dicit: (b) *Libera matrimonia eſſe, antiquitùs placuit: Ideòque pacta ne liceret divertere, non valere; & ſtipulationes, quibus pœnæ irrogarentur ei qui, quæve divortium feciſſet, ratas non haberi conſtat.* Alia quoque Lex ejuſmodi pœnas reprobat, tanquam bonis moribus contrarias. En ejus verba: *Reſpondemus, ex ſtipulatione quæ proponeretur, cùm non ſecundùm bonos mores interpoſita ſit, agenti exceptionem doli mali obſtaturam: quia inhoneſtum viſum eſt, vinculô pœnæ matrimonia obſtringi, ſive futura, ſive jam contracta.* Cui conſentaneum eſt Supremi Senatûs Pariſienſis Decretum, datum 16. Maii 1639. quodque refert Horrius. Unde concludimus Goſſelinum in forô interiori non teneri pecuniam quam cum Joannâ ſtipulatus eſt ſolvere, licèt ad id in forô exteriori damnaretur, juxta Juris prudentiam cùm Canonicam tum Civilem, paſſim vigentem.

(b) Leg. libera 2. cod. de inutilibus ſtipulat. l. 8. tit 39.

Objici quidem poteſt, illum qui Matrimonii fidem datam frangit, dignum eſſe qui ob perfidiam puniatur. Sed his reſpondetur 1. Non eſſe Judicis Eccleſiaſtici illum condemnare ad damna reſarcienda illius cui promiſſum dedit: Sed Laïci Judicis ad quem eum amandare debet, ut apud eum damnetur; quoniam ibi pœna, quam ſtipulati ſunt, à parte conquerente repeti poteſt, non tanquam pœna, ſed nomine damni; eaque pecunia ipſi adjudicari debet, juxtà Curiarum Civilium Juriſprudentiam (c) En primum reſponſum. Secundum hoc eſt, ſcilicet, ubi quiſpiam fidem frangit, gemmas ac ornamenta muliebria quæ deſponſatæ ſuæ dederat amittit. De-

(c) Bardet. Collect Decretor. l. 8. c. 15.

cujuſdam recentioris, qui fuit Carcaſſonenſis, deinde Condomenſis magnus Vicarius & Officialis (f).

l. cap. 10.

(e) Cujacius in leg. 19. ff. de verborum ſignificatione

(f) Du Caſſe, Prax. Juriſd. Eccleſ. cont. cap. 2. §. 14 n. 4.

CASUS IX.

Timantes ambit nuptias Julianæ ipſi æqualis & genere & bonis, cujuſque mores ſunt Sanctiſſimi ac probatiſſimi. Timantis mater Paulina à ſex menſibus aſſenſum ſuum denegat, quoniam ab illâ puellâ odiô naturali refugit, quin ei ulla alia ſit ratio cur huic matrimonio obſtet. Imò ſeverè & arctè vetuit Timantem Julianam inviſere, & de eâ ducendâ cogitare. Timantes tamen clàm Julianam frequenter inviſit, colloquia illa facilia reddente Laurentiâ, puellæ Matre; ſpes enim illam tenebat Matrimonium felicem exitum habiturum. Id cùm novit Paulina, iracundiâ exarſit, non ſolùm in filium ſuum, ſed & in Laurentiam ejuſque filiam Julianam, illaſque verbis admodum contumelioſis laceſſivit. Hæc omnia edoctus Sacerdos valdè contendit à Paulinâ, ut Matrimonio aſſentiatur; & à Laurentiâ ut non ampliùs permittat filiam ſuam à Timante frequentari. Sed utraque planè recuſavit ipſius conſilio obtemperare. Circa hæc petitur. 1. Num Sacerdos ille Paulinam poſſit abſolutione ſolvere, licèt pertinaciter in recuſatione ſuâ perſtet. 2. Num Timantes qui perſuaſum habet puellæ illius nuptias aptiſſimè ipſi convenire, pergere poſſit illam frequentare, invitâ Matris ſuæ prohibitione, & num eô caſu Sacerdos debeat ipſi abſolutionem denegare, ipſius recuſationis cauſâ. 3. Num Laurentiam cogere debeat, abſolutionem ei denegando, ut non ampliùs faveat conſuetudini Timantis cum filiâ ſuâ contra Paulinæ voluntatem & apertam prohibitionem?

Respons.

Ut primæ difficultati propoſitæ reſpondeatur, diſtinguendum eſt. Vel enim Timantes triginta annos natus eſt, vel non. Si eâ ſit ætate, conſtat illum jus habere uxorem ſibi matrimoniô adjungendi, licèt intercedat Mater ejus. Lex Regni eô caſu dominum illum facit perſonæ ſuæ & voluntatis ſuæ, in iis quæ ad Matrimonium ſpectant. Ita ut, neque ejus Mater, nec ipſe ejus Pater, ſi adhuc vivat, ullum jus habeat impediendi quominùs hôc matrimoniô ſe jungat. Hoc ſolummodò præcavere debet, ut ſcriptô à Matre ſua poſtulet conſenſum, ut palam faciat ſe ipſi reverentiam debitam præſtitiſſe, eodemque tempore impediat ne ipſum exhæredet, ut eum exhærandi jus haberet juxtà Decretum. Si verò Timantes nondum triginta annos natus ſit, Julianam uxorem ducere non poteſt ſine Matris ſuæ approbatione, quam ipſi denegare poteſt, cùm conjiciendum ſit, eam apud ſe æquas habere rationes; & eò caſu prudens non eſſet Sacerdos ſi abſolutionis denegatione cogere illam vellet Matrimonio aſſenſum ſuum dare. 1. Quoniam diſſidium, quod jam intercedit inter Paulinam & Laurentiam, exinde multum augeri poſſet, nedum extingueretur. 2. Quoniam filiorum familias Matrimonia, adversùs Parentum voluntatem contracta, exitus ferè ſemper infelices habent, quia ut plurimùm illis non benedicit Deus. 3. Quoniam Paulinæ juſtiſſima poteſt eſſe ratio, cur non permittat filium ſuum Julianam uxorem ducere, ſive cogatur illam aperire, ſive caritatis præceptum illâ impedi-

ac

Digitized by Google

gari, his denique Dei maledictionem in ſe concitare poſſet, quam maledictionem ore ſapientis pronuntiat Dei ſpiritus, dum dicit: *Maledictus eſt à Deô qui exaſperat matrem.* (*a*)

2. Quia Mater ejus, quæ ab initiô odiô tantùm naturali Julianam refugiebat, odio capitali ac vocibus contumelioſis ſe tradidit in Julianam ejuſque Matrem, cum magnâ offenſione eorum quibus hæc nota fuerunt; certumque videtur; ſi Timantes pergat puellam illam inviſere, acerbiorem fore Paulinæ iram, diſſidiumque inter duas illas familias magis apertum fore. Non poteſt igitur non obedire matri ſuæ, nec interceſſionem ejus huic Matrimonio non ſpectare tanquam Providentiæ divinæ effectum, quæ hoc obſtaculum exoriri facit: ita ut ſi obedire recuſet, ipſi etiam abſolutionem denegare debeat ſacerdos.

(*a*) Eccli 3. 9.

Denique circà tertiam quæſtionem crédimus, ſacerdotem eodem modô cum Laurentiâ agere debere; cùm pateat, eam ſolam in cauſâ eſſe cur Timantes non obediat, & cur ſit diſcordia inter ipſam atque Paulinam. Tenetur itaque Laurentia remedium afferre, quod in ejus manu repoſitum eſt, vetando filiam ſuam quovis tempore Timantem excipere, ac deinceps nullatenus ſavendo illis colloquiis. Idque ipſi eò magis rationi conſentaneum ac juſtum videri debet, quòd certum ſit, eam non paſſuram, Paulinam ſavere Timantis colloquiis cum filiâ ſuâ, contra ipſius voluntatem & prohibitionem, ideoque eam teneri eodem modò ſe gerere Paulinæ ejuſque filii reſpectu, in caſu propoſitô.

CASUS X.

Eunomius adoleſcens, viginti duobus annis natus, Matrimonium pactus eſt cum Olympiade, nobili genere natâ viginti annis, eorum tamen neuter Parentum ſuorum conſenſum nec obtinuit, imò nec petit. Circà hoc petitur, 1. An eorum Matrimonium ratum ſit? 2. An mortale peccatum commiſerint, ſic contrahentes?

Respons.

Prima quæſtio in hac ſpecie propoſita difficillima eſt ſolutu: qua propter antequàm ad hanc reſpondeamus, operæ pretium eſt expendere, quænam fuerit Eccleſiæ ac Principum civilium ſententia; & quænam Juris prudentia huc uſque obſervata fuerit cùm in Oriente, tum in Occidente, circà hoc momentoſum Diſciplinæ argumentum.

Dicimus igitur primò, juxtà Leges Imperiales, Matrimonium liberorum pupillorum irritum fuiſſe, cùm illud paciſcebantur ſine conſenſu, ſaltem tacitô Parentum vel ſi deſint, ſine conſenſu eorum, in quorum ſunt poteſtate. *Nuptiæ conſiſtere non poſſunt*, inquit Lex (*b*), *niſi conſentiant omnes, id eſt, qui coëunt, quorumque in poteſtate ſunt*. Legeſque illæ nullos ab illò officiô ſolvebant, niſi filios familias emancipatos (*c*) ſpectabant enim filium emancipatum, quaſi non am-

(*b*) Leg. *nuptiæ* 2. ff. De ritu nuptiarum. Lib. 23 tit, 2.

(*c*) Leg. *Filius* 25. ff. eod. tit.

Conſtantinopolitani eandem ſecuti ſunt Juris prudentiam, præter hoc ſcilicet, quòd permiſerint filiis viginti annos natis, pro arbitrio Matrimonio ſe jungere, cùm eorum Patres aſſenſum ſuum denegabant.

(*b*) Lib. 10. Inſtitut. tit. 2. ink.

Orientales Eccleſiæ ſemper juſſerunt Fideles Diſciplinam illam obſervare, ut patet ex iis quæ S. Baſilius Epiſcopus Cæſarienſis ſcripſit ad Amphilochum Epiſcopum Iconienſem, quippe *fornicationes* appellat Matrimonia à filiis-familias contracta ſine eorum conſenſu, in quorum poteſtate erant. *Quæ ſine his, qui habent poteſtatem, ſiunt Matrimonia, ſunt fornicationes*, inquit Pater ille, (*i*), *Nec ergo vivente Patre, ei, qui conveniunt, ſunt ab accuſatione liberi, donec conjugio annuerit: tunc enim accipit firmitatem conjugium.* Multi Autores Græci, qui à nonô ſæculô uſque ad decimum quartum incluſivé ſcripſerunt, teſtantur ejuſmodi Matrimonia à viginti quinque annis minoribus, contracta irrita fuiſſe; nec legimus Patres Florentini Concilii, habiti anno 1438. quidquam hanc in rem Græcis exprobraſſe.

(*i*) S. Baſil. Epiſt. 346. ad Amphiloch. Cap. 42.

Dicimus ſecundò, Eccleſiam Latinam, cùm plané libera facta fuerit ſub Imperatoribus Chriſtianis, eorum adoptaſſe Leges, quæ ejuſmodi Matrimonia irrita pronuntiabant, ſicut illas jam probaverat, juxtà teſtimonium Tertulliani, (*k*), qui florebat & Romæ degebat imperante Severô, Imperatore factô circa annum 193. Dicit Tertullianus, filios Matrimonium contrahendi jus non habere, niſi obſervent regulas ordinarias, quæ ipſos vetant, Matrimonium abſque Parentum conſenſu contrahere. *Nec in terris filii ſine conſenſu Parentum ritè & jure nubent.* Quæ in medium proferimus his argumentis nituntur.

(*k*) Tertull. 2. ad uxorem.

Primum elicitur ex quartô Concilio Carthaginenſi habito anno 398. adſtantibus uno & viginti Epiſcopis ſub Anaſtaſiô 1. Papâ, & à Leone III. (*l*) comprobatô, ubi dictum eſt, eos qui Matrimonium contracturi ſunt, ſacerdoti ſiſtendos eſſe à Parentibus, vel à Paranymphis *ſponſus & ſponſa, cùm benedicendi ſunt à ſacerdote, à Parentibus ſuis, vel à Paranymphis offerantur.*

(*l*) Conc. Carthag. 4. c. 13. in Can. *ſponſus*. ſ. 30. g. 5. Item in Can. *ſponſus* 33. diſt. 23.

Argumentum ſecundum elicitur èx quartô Conciliô Aurelianenſi, habitô annô 541 regnante Childebertô. En hujus verba (*m*) *Ut nullus per Imperium poteſtatis filiam competere audeat alienam; ne conjugium, quod contra Parentum voluntatem impié copulatur, velut captivitas judicetur: ſed, ſicut eſt prohibitum, non admittatur; in his qui perpetraverint, excommunicationis ſeveritas pro modo piaculi imponatur.*

(*m*) Concil. Aurelian. 4 Can. 22.

Argumentum tertium eſt ex tertiô Conciliô Pariſienſi, habitô annô 557. Pontifice Joanne III. (*n*) quod excommunicationis pœnâ vetat, non ſolùm virginem viduamve rapere, ſed etiam illam uxorem ducere, obtentu permiſſionis Principis, ſine Parentum conſenſu. *Nullis viduam, neque filiam alterius extra voluntatem Parentum, aut*

(*n*) Concil. Paris 3. Can. 6.

Digitized by Google

Cùm non ſolùm Domini, glorioſæ memoriæ, Childebertus & Clotarius, Reges conſtitutionem Legum de hâc re cuſtodierint & ſervaverint, quam nunc Dominus Charibertus, Rex ſucceſſor eorum, præceptô ſuô roboravit, ut nullus ullam puellam abſque Parentum voluntate, trahere, aut accipere præſumat.

Quintum argumentum elicitur ex tertiô Conciliô Toletanô, habitô annô 389. Pontifice Pelagiô II. (b) adſtantibus 64 Epiſcopis Gallis & Hiſpanis, vetatque filias contra Parentum voluntatem nubere. *Ne citrà voluntatem Parentum, vel ſuam, cogantur maritos accipere.*

(b) Concil. Tolet. 3. Can. 10.

Auctoritas ſexta præcedentibus eſt magis diſtinctè enunciata, probatque Occidentalem Eccleſiam, ubi primùm ſe planè liberam vidit, ſtatim ad Imperatorum Regumque Leges ſe conformaviſſe, circà vitium Matrimoniorum a filiisfamilias contractorum, citra Parentum voluntatem. Ea autem eſt multorum ſummorum Pontificum actoritas, & inter alios Celeſtini 1. (c) qui Bonifacio 1. anno 423. ſucceſſit, quique non ſolùm ejuſmodi Matrimonia reprobat ac vetat, ſed præterea illa irrita pronuntiat. *Si non interfuerunt* (Parentes, & eorum defectu proximiores) *& conſenſum non adhibuerint; ſecundum Leges nullum fiat Matrimonium.* Eadem verba leguntur etiam in Decretali in Corpore Juris laudatâ. (d)

(c) Celeſtin I. in Can. videtur. 2. 35. q. 6.

(d) Idem in cap videtur 3 qui matrimon. accuſare poſſunt lib. 4. tit 18

Pelagius 1. (e) vult quoque, filiam, cujus Pater mancipium factus eſt, non poſſe nubere ni aſſentiente avô maternô, juxtà Legem jam laudatam (f) Pariter Nicolaus 1. Bulgaribus reſpondens, dicit, (g) neceſſarium eſſe Parentum aſſenſum, ſicut & contrahentium, ut legitimum fiat Matrimonium. *Fœdera quoque* (nuptiarum) *conſenſu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum poteſtate ſunt, celebrantur.* Denique legitur præterea Canon quidam antiquus in Gratiani Decreto inſertus, nomine Evariſti; licèt Papam illum Autorem non habeat, juxtà vulgarem Criticorum omnium Doctorum ſententiam, ex cujus verbis patet, Jus Canonicum conſentaneum fuiſſe cum Imperatorum Occidentis Conſtitutionibus. *Aliter legitimum non fit conjugium,* inquit Canon ille (h) *niſi ab his, qui ſuper ipſam feminam dominationem habere videntur: & à quibus cuſtoditur uxor, petatur, & à Parentibus, & propinquioribus ſponſetur. Ita peracta legitima ſcitote eſſe connubia; aliter verò præſumpta, non, conjugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes, potiùs quàm legitima conjugia, eſſe non dubitate; niſi voluntas propria ſuffragaverit & vota ſuccurrerint legitima.*

(e) Pelag. 1. in Can. Patrem un. 32 q. 3.

(f) Cit. Leg. ſi nepos Cod. de nupt

(g) Nicol. I. in Can. noſtrates. 30 q. 5.

(h) Can. Aliter 1. 30. q. 5.

Verum quidem eſt Patrem Sirmondum (i), poſt Cardinalem Bellarminum, (k), & innumeros alios celebres Theologos fuſiùs probare, Canonem illum intelligi non debere niſi reſpectu fori exterioris, ubi ejuſmodi Matrimonia irrita exiſtimantur, licèt in foro conſcientiæ legitiſſima eſſe poſſint. Legimus tamen Imperatorem Carolum-Magnum Canonem illum adoptaſſe in quodam ex ſuis Capitularibus (l) ſic enim mentem ſuam explicat. *Decretum eſt, ut uxor legitimè viro conjungatur; aliter enim legitimum, ut à Patribus accepimus & à ſanctis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus traditum invenimus, non fit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam feminam dominationem habere videntur, & à quibus uxor cuſtoditur, petatur; & à Parentibus propinliam alterius, non deſponſatam, ſibi acceperit uxorem; ſi pater ejus eam requirit, reddat eam; & cum quadraginta ſolidis eam componat.* Quod manifeſtum indicium eſt ejuſmodi Matrimonium illicitum & irritum tunc agnitum fuiſſe.

(i) Jacob. Sirmond. Concil. Gall tom. 3. col. 536.

(k) Robert. Bellarm. l. c. 20.

(l) L. 7. Capitul. Caroli magni cap. 463.

Denique Juriſprudentiæ illi auctoritatem tribuunt quædam facta illuſtria, quæ ſuppeditat Hiſtoria, & quæ à docto pioque Editore Colloquiorum Pariſienſium de Matrimonio narrantur. (n)

(n) M. l'I. semelier. Colloq. de Matrim l. 5. Colloq. 1. p. 293.

Primum eſt de Juditha, Ethelulfi ac Etelredi Regis Angliæ viduâ, filia Caroli II. cognomine *Calvi*, Regis Galliæ, ultimique liberorum Ludovici Manſueti, cui ſucceſſit anno 840. & qui Imperator factus eſt annô 875. Princeps illa cùm Balduino Flandriæ Comiti ſecundis nuptiis nupſiſſet, quin Caroli Patris ſui conſenſum habuiſſet, ſolemni Epiſcoporum judiciô rogante Carolo congregatorum, à Balduino ſeparata eſt Juditha, & excommunicatus eſt Balduinus, qui Romam ipſe ſe contulit, ac querelas ſuas ad Papam detulit: Sed hôc acerbo dolore enuſtus eſt quòd Epiſcoporum Flandriæ ſententiam à Nicolaô 1. confirmatam viderit. Ita ut Princeps ille, qui cum Carolô in gratiam rediit, operâ ejuſdem Papæ, qui Regi in ejus gratiam ſcripſerat, (o) coactus fuerit ab eôdem Rege conſenſum petere, Judithamque palàm in Eccleſia iterùm ducere. Hanc hiſtoriam narrat Flodoardus. (p)

(o) Nicol. 1. ad Carolum Calvum Ep. 9. & 23. apud Sirmond. tom. 3. Conc. Galliæ. p. 193. & 212.

(p) Flodoard. l. 3. hiſt. Eccleſ. Rhemenſis.

Aliud factum elicitur ex Reginone. Autor ille narrat, in Chronicis ſuis, quæ ſunt à Chriſtô natô ad annum 908, Ludovicum II, cognomine *Balbum*, filium ſucceſſoremque Caroli Calvi; cùm anno 882. clàm uxorem duxiſſet Anſgardam, Comitis Harduini filiam, ſine permiſſu Imperatoris Patris ſui, cum illâ divortium facere coactum fuiſſe, licèt ex eâ liberos jam ſuſcepiſſet, ac poſtea ducere uxorem Alixiam ſive Adelaïdam Anglam, ſororem Vilfridi, Abbatis Flaviniaci in Burgundiâ, ex quâ ſuſcepit Carolum cognomine *ſimplicem*, qui habitus eſt in Galliâ Ludovici filius & ſucceſſor coronatus ab Archiepiſcopo Fulquiô, annô 893. die Januarii 28. cùm quatuordecim annis quatuorque menſibus natus eſſet. Quibus addi poteſt Papam Nicolaum 1. Joannemque VIII. ſecundum illud matrimonium probaſſe, ſaltem tacitè, cùm hoc altô ſilentiô præterierint. Ea tunc erat Eccleſiæ Occidentalis Diſciplna. Videamus nunc quinam fuerint ejus effectus.

Dicimus igitur 3. Jandudum illam Diſciplinam ab undecimô ſæculo mutatam fuiſſe, cum ob ſummam ignorantiam ferè univerſalem, quæ exeunte ſeculô nonô irrepſit, per totum decimum ulteriùſque permanſit, tum quia inter Papas & Imperatores ferè continuæ interceſſerunt controverſiæ, quarum occaſione Infideles ac Hæretici Italiam Hiſpaniamque veſtarunt: quod in cauſa fuit cur Europæ pleraque Regna ac Reſpublicæ Leges Romanas neglexerint, ſibique Leges peculiares, præcedentibus derogantes, conſtituerint.

Illa mutatio manifeſtè patet ex Decretalibus, quas Papæ Romanam ſedem tunc occupantes, ſanciverunt. Ex iis enim videre eſt, eos contentos fuiſſe contrahentium liberum conſenſum exigere, ut ratum eſſet Matrimonium. *Matrimonium autem ſolo conſenſu contrahitur,* inquit Alexander III, (q) *Matrimonium in veritate contrahitur per*

legi-

(q) Alex. III. cap. cum locum 14. de ſponſal. & Matrim. lib. 4. tit 1.

3. ad 1. Et ad Hannibal dum dist. 30. art. 1. ad 4.

filia, ad educandum. Et ideò ſecundùm hoc, quod libera eſt, poteſt ſe in poteſtatem alterius abſque conſenſu Patris dare; ſicut etiam poteſt aliqua intrare Religionem, abſque conſenſu Parentum cùm ſit ipſa libera. Et iterùm alibi (*d*). *Ex quô homo venit ad annos pubertatis, non eſt ſub poteſtate alterius, ſi ſit liberæ conditionis, quantum ad ea quæ perſonam ſuam ſpectant. Et ideò, ſicut talis, invitis parentibus poteſt matrimonium contrahere; ita*, &c.

(*d*) Idem ibid. dist. 36. q. 1. art. 1. quæſt. 3. ad 2.

Nova illa Diſciplina viſa quidem eſt omninò favere plenæ illi libertati, quâ Gregorius IX. ait matrimonia eſſe contrahenda (*e*). Creavit tamen ingentia incommoda, veraque mala: Occaſionem enim præbuit filiis familias Parentibus morem non gerendi, eorumque conſilia deſpiciendi matrimonia contrahendo ortu ſuo indigna, familiæque ſuæ honori ac utilitati nocentia: dum alter Patris ſui ancillam uxorem duceret, alter verò clam vel aperté matrimoniô ſe jungeret cum ſcorto vel cum puellâ aliâ ignominiâ notata. Ille, licèt ſolus Patris ſui hæres legitimus, uxorem ſibi aſciſcit omnibus bonis ſpoliatam; hic etſi nobili genere ortus, plebeiam uxorem ducit; alius ſupponit ſe in ſocerdotis extranei paræciâ habitare, illumque teſtibus appoſitis fallit; aliuſque puellam honeſtam ſeducens, pœnæ periculo ſe offert, & in cauſâ eſt cur infamia in Parentes ſuos recidat. His addamus, horum malorum exitum feré inevitabilem, eſſe odium, ſæpé implacabile, inter Patrem ejuſque liberos; & inter ambas contrahentium familias.

(*e*) Greg. IX. in cap. *Gemma.* 29 eod. tit.

Omnia illa incommoda non tamen impediverunt, quominùs mutatio de quâ jamjam locuti ſumus locum habuerit. Fruſtrà Præſules Coloniæ annô 1536. congregati, (*f*) mala illa omnia defleverunt ac optarunt Eccleſiam Concilio generali repræſentatam, priſcam ſuſcitare Diciplinam circà hoc argumentum olim in Occidente ut & in Oriente obſervatam. Fruſtrà iſtiusmodi anathematis pœnâ prohibuerunt, expectantes donec Eccleſia Univerſalis illa irrita pronuntiet. *Interea verò*, inquiunt, *donec de hoc proſpiciat*, (Eccleſia) *ſi non irrita, probibita ſaltem ſint, & pœnæ canonicæ, hoc eſt, excommunicationi contrahentes, & qui his ope aut conſilio adfuerint, ſubiaceant.* Fruſtra Henricus II., anni 1556. Decretô ſuô, matrimonia illa prohibuit. Fruſtrà Carolus IX ſecundus ejus filius & ſucceſſor poſt Franciſcum II. ore Cardinalis Lotharingi Episcoporum Galliæ, & Legatorum ſuorum petiit à Patribus Tridentinis, matrimonia illa irrita declarari: Concilium ne videretur favere Doctrinæ Lutheri, Calvini, & eorum qui ab illorum partibus ſtabant, qui temerarié palàm aſſerebant matrimonium à filiis familias contractum, contrà Parentum voluntatem jure naturali & divinô irritum eſſe, & à Patribus ac matribus pendere illud comprobare vel infirmare pro lubitu, Concilium Tridentinum inquam appoſitum exiſtimavit in diciplinâ à multis ſeculis ab Eccleſiâ Latinâ tunc obſer-

(*f*) Conc. Colon. 1. part. 7. c. 43.

& vis clariùs cognoſcantur.

Primum Decretum eſt Henrici II. menſe Februario anni 1556. jam à nobis laudatum, in quô mentem ſuam ſic exprimit Princeps ille (*h*) „Quantum in nobis eſt, voluntatem & mandatum Dei exequentes dicimus, ſtatuimus & „mandamus Lege, ſtatutô, & Decretô perpetuis „& irrevocabilibus, filios-familias, qui jam con„traxerint, & deinceps contracturi ſint matrimo„nia clandeſtina, contra voluntatem ac conſen„ſum Parentum, vel ipſis inſciis, adverſus Legem „mandatumque Dei, & cum offensâ juris hone„ſtatiſque publicæ, quæ ab utilitate ſejungi non „poteſt, eos à Parentibus exhæredari, & ab ip„ſorum hæreditate excludi, quin ſpes ipſis re„maneat expoſtulandi de exheredatione ſic fa„ctâ„ Illud ipſum Decretum decernit etiam eò caſu Parentes reſcindere poſſe quaslibet donationes in liberorum ſuorum gratiam ab ipſis factas antequam ejuſmodi matrimonia contraxiſſent, ac denique, ea omnia, quæ illi ipſi filii Tabulis conjugalibus ſtipulati eſſent, irrita fieri.

(*h*) Edictum Februarii 1556. Martii ſequentis 1. comprobatum.

Decretum ſecundum eſt Henrici III. vocaturque Bleſarum Decretum, datum menſe Maio anni 1579, quodque ſimillimum eſt Henrici II. Decreto, ſi excipias ſecundum iſtud Decretum addere, ſi mortui ſint Parentes, liberos qui ſunt in tutelâ teneri, iisdem pœnis, Tutorum vel Curatorum ſuorum aſſenſum obtinere. Volumus, inquit Rex in illô Decreto præcedentia Decreta adverſus filios, matrimonium contrahentes abſque Patrum, matrum, Tutorum & Curatorum conſenſu, obſervari; imò Decretum quod eô caſu exhæredationes permittit.

(*l*) Bleſar. Decretum art. 41.

Tertium Decretum duobus præcedentibus feré ſimile, eſt Edictum datum die 26. novembris anni 1639, (*i*) quam Legem Regni ſenatus ſupremi hodie ſequuntur, in iis quæ ad Pupillorum matrimonium ſpectant, & quam Ludovicus XIII. Edicta præcedentia confirmat, addens tamen quod literis Italicis hic indicamus. ſic igitur loquitur Princeps ille „*Expreſſe derogantes moribus qui per„mittunt liberos matrimoniô ſe jungere, poſt annum „viceſimum, abſque Parẽtum cõſenſu*, declaravimus, „& declaramus, *viduas* filios & filias viginti quin„que annis minores, qui matrimonium contra„xerint contra ſupradictorum Decretorum ver„ba, orbatos & dejectos *ipſo facto*, ſimul & li„beros ex hôc matrimoniô naſcituros inhabi„les & indignos in perpetuum hæreditatibus „Parentum, avorum, & quorumvis aliorum di„rectis vel jure cognationis; ut & omni jure & „commodo ipſis acquiſito Tabulis Conjugalibus „& Teſtamentis, vel Regni noſtri moribus ac„Legibus; *imò jure legitimo*. Declaramus inſuper „donationes impediendas adverſus iſtud Edic„tum, ſive in gratiam Conjugum, aut ab illis „in gratiam Liberorum ex iſtis matrimoniis „procreatorum, irritas eſſe & nullius pretii:

„Volu-

(*m*) Edictum anni 1639. art. 18.

Digitized by Google

tum, Tutorum vel Curatorum conſenſus; ſicque Decretum illud ſpectaſſe non ſolùm ad effectus civiles Tabularum Conjugalium, ſed & ad eſſentiam Sacramenti, ſaltem indirectè & conſequenter. Id Eccleſiam Gallicanam impulit, cujus partes agebant Præſules juxtà formulas ordinarias tunc congregati ad Regi ſupplicandum ut mentem ſuam exprimeret, circà ſenſum quem his vocibus intendebat, & an animus ipſi eſſet Sacramento ut & Contractui civili obtrectare? En ipſiſſima ſuaſionis verba, quæ excerpſimus ex quintô tomô Commentariorum Cleri, ſcriptorum & in ordinem digeſtorum à Domino Joanne Le Gentil, annô 1675. pag. 671. „ Regi humillimè ſupplicant ut iſtius capitis momentum perpendat, „ Explicatione opus habere videtur ob duas difficultates, quæ ibi occurrunt. Prima ſcilicet: cùm „ explicabitur vox *legitimè*, vel *non legitimè contractum*, quæ vox inſerta eſt articulo Decreti „ Bleſarum, refertur que ad Matrimonii Contractum civilem, non verò ad Sacramenti Contractum ſpiritualem. Secunda hæc eſt: cùm non cogentur Judices Eccleſiaſtici ad hoc ut Matrimonia juxtà Edicta, & juxta hunc Articulum, judicent, ſed juxta ſacra Eccleſiæ Decreta & Conſtitutiones, unicam judiciorum ſuorum normam. Civilis enim Juriſdictio Judicibus Eccleſiaſticis legem imponere non poteſt, in rebus „ ſpiritualibus. Eóque nomine neceſſarium eſt ex „ hoc Articulo iſtud delere: *Ac tenebuntur Judices Eccleſiaſtici dictorum Matrimoniorum cauſas* „ *judicare juxtà hunc Articulum.* Hæc ſunt verba ſuaſionis, quam Domini Epiſcopi Sagienſis, Rhedonenſis, Carnotenſis & Bellovacenſis Regi Ludovico XIII. obtulerunt, nomine totius Cœtus, quamque in manus Sigillorum Regiorum Cuſtodis tradiderunt. Quocirca Rex Recuperatores, ſive Commiſſarios ut vocant, nuncupavit, qui poſtquàm Cleri petitionem expendiſſent, ſcriptis, ex mandatò & nomine Principis illius, reſponſum ſuum his verbis tradiderunt. „ Cleri ſuaſio definita eſt explicatione vocis *legitimè* vel *non legitimè contractum*, quæ vox intelligi non poteſt, à Judicibus civilibus, niſi relatè ad Contractum civilem. Quod ad ultimam ſignificationem ſpectat recta viſa eſt.

Docti duo Juriſconſulti, Galli, Louëtius, de quô mox loquemur, & Theveneau in Commentariô ſuô in articulum 40. Decreti Bleſarum (*b*), aiunt, Parentes, Tutores, & Curatores non jus habere petendi Pupillorum ſuorum Matrimonium reſcindi, tanquam irritum, *ob id ſolum quòd deſit eorum conſenſu*. Hujus rationem iſtam reddit Autor ille poſterior: ſcilicet, Conſtitutiones Canonicas noluiſſe hac in re ad Jus civile, antiquum & recens Digeſtorum, Novellâ 152. Juſtiniani ſe conformare. Doctus quidam Epiſcopus (*c*) Vabrenſis, in opere quod datâ operâ conſcripſit ut Ludovici XIII. Decretum defenderet, affirmat nullam eſſe repugnantiam Legum Eccleſiæ cum Regum noſtrorum Decretis. *Non multum laborandum eſt*, inquit, *de conciliandis Regiis Edictis cum Eccleſia ſententia: Nullô ſiquidem unquam Edictô matrimonia filiorum familias invalida ac nulla eſſe abſque conſenſu Parentum, Tutorumve conſtitutum eſt, etſi hic error multis impoſuerit. Prohibita quidem ſunt, ſed invalida & nulla eſſe haud*

(*b*) Theven. Comment in Edict. Bleſar. art. 40 Lib. 7. tit. 2 pag 440.

(*c*) Du Ffalier l. de Juſti connub. Edicti.

generibus obnoxium eſſe: Legi nempe naturali ſi conſideretur tanquam Naturæ officium; Legi divinæ, quatenus eſt ſacramentum, & Legi civili, cùm conſtitutum ſit ad commune Reipublicæ bonum. Unde concluditur, ex quâdam ex iſtis Legibus aliquem inhabilem reddi poſſe Matrimonio contrahendo, ac ideò inhabilem quoque reddi poſſe ex Lege civili, ut & ex aliis. En S. Thomæ textum. *Perſonæ illegitimæ ad Matrimonium contrahendum dicuntur ex eô, quòd ſunt contra Legem, quâ Matrimonium conſtituitur. Matrimonium autem, in quantum eſt in officium naturæ, ſtatuitur Lege naturæ. In quantum eſt ſacramentum, ſtatuitur jure divinò. In quantum eſt in officium Communitatis, ſtatuitur jure civili; & ideò ex qualibet dictarum Legum poteſt aliqua perſona effici ad Matrimonium illegitima.*

dist. 34. q. un art. 1. ad 4.

Ut evertatur conſequentia quæ ex iſtis S. Thomæ verbis elicitur, reſpondetur, ſatis eſſe illa ſenſu ſuo naturali explicare; & juxtà ſanctum illum Doctorem, verum quidem eſſe Matrimonium, generaliter loquendo, tribus illis Legum generibus ſubjectum eſſe; & illarum unamquamque, in iis quæ ad illam attinent, reddere poſſe quaſdam perſonas privatas, *aliqua perſona*, inhabiles Matrimonio legitimè contrahendo: hoc eſt, 1. Legem naturalem, cunctis hominibus communem, cuique Matrimonium eſt ſubjectum, ſi ſpectetur tanquam officium naturæ, dirimentia afferre poſſe impedimenta Matrimonio eorum omnium, qui juxta Legem illam inhabiles ſunt ad illud legitimè contrahendum; ac ejuſmodi eſt impedimentum impotentiæ naturalis: ejuſmodi quoque eſt inhabilitas impuberum, ſic conſideratorum. 2. Legem civilem, quæ Matrimonium ſpectat tanquam conſtitutum ad publicam utilitatem, afferre poſſe impedimenta, quæ Matrimonium non quidem irritum, ſed ſolummodò illicitum reddant; hoc eſt, adversùs Legis prohibitionem contractum; etiamſi ratum tamen ſit. *Quod enim fit contra Legem*, inquit Sylvius, (*e*) *rectè negatur eſſe legitimum; etiamſi ſubſiſtat, quomodo filii extrà Matrimonium nati vocantur illegitimi; etiamſi verè ſint filii.* Ac ejuſmodi impedimentum dirimens eſſe poteſt etiam reſpectu Matrimonii Judæorum, Muhammedanorum, cæterorumque Infidelium vel Ethnicorum, qui Principis, Chriſtiani ſunt ſubditi: quoniam hoc Matrimonium nihil aliud eſt præter Contractum merè civilem, qui ſubſiſtere nequit contra jus Legis à Principe conſtitutæ illorum reſpectu. 3. Cùm Matrimonium Chriſtianum non ſit contractus merè civilis, ſed præterea verum Sacramentum ex jure divino, Legem civilem non valere ullum impedimentum ipſi afferre, quod illud irritum reddat; Eccleſiæ enim reſervata eſt illa autoritas. *Prohibitio Legis humanæ*, inquit S. Thomas, (*f*) hoc eſt, *laicæ*, addit Sylvius, *non ſufficeret ad impedimentum Matrimonii niſi interveniret autoritas Eccleſiæ*: Etiamſi Lex illa poſſit tamen ſtatuere reſpectu contractûs civilis, declarando, verbi gratia, filios qui ſunt in poteſtate non indignos eſſe qui Legis effectibus propitiis fruantur, cùm Matrimonium contrahunt abſque conſenſu Parentum, vel eorum, ſub quorum tutelâ vel adminiſtratione ſunt.

(*e*) Sylvius in Supplem. S. Thom. q. 45. art. 5. ad 4.

(*f*) S. Tom. in 4. dist. 42. q. 2. art 2. ad 4. Item in ſupplem. q. 47. art 2. ad. 4. & ibi Sylvius q. 50. art. 5. quæſito 5. Concluſ. 4.

Objectio ſecunda hac ratiocinatione nititur;

Bleſarum

Digitized by Google

corruptelæ contrahuntur; in forô exteriori vulgò exiſtimari, eos ſeduxiſſe, qui corruptelam non adhibuerunt, præſertim quando inter partes inſignis eſt inæqualitas, reſpectu ætatis, generis, vel bonorum. Et eam ab cauſam ut ſacerdotes magis attenti evadant ad officium ſuum circà Pupillorum Matrimonium, Decretum illis pœnas minitatur tanquam raptûs fautoribus, quorum pœna eſt capitalis.

Objectio tertia, hâc aliâ ratiocinatione nititur Juxtà Juris prudentiam in Galliâ vigentem, ſenatus ſupremi, in innumeris Edictis quæ ſuperſunt, pronuntiant non ſolùm, ejuſmodi Matrimonia *non fuiſſe legitimè contracta*, ſed addunt prætereà prohibitionem diſtinctam, quâ vetitum eſt, ejuſmodi Conjuges inter ſe conſuetudinem colere, neque mariti vel uxoris nomen ſibi tribuere; licèt nulla ſint argumenta raptûs nec Matrimonii Clandeſtini. Unde concludunt, Curias ſupremas interpretari igitur verba Decreti, de ſacramento ipſo, ut & de contractu civili ejuſque effectibus.

Ad hoc reſpondetur, verum quidem eſſe ſenatus ſupremos, qui juxtà Regum noſtrorum Edicta ſententias ſuas pronuntiant, hæc Edicta exequentes ſolummodò; jure Decretis ſuis declarare Matrimonia illa eſſe irrita, quod ſpectat ad effectus civiles, imò indirectè ad vinculum conjugale, quando, præterquàm quòd deeſt conſenſus Parentum, Tutorum vel Curatorum, adeſt etiam raptus vel Matrimonium clandeſtinum: quia hæc duo ſunt impedimenta, quæ tanquam dirimentia agnoſcunt pariter & Eccleſia & Reſpublica, & quia his caſibus, ſenatus ſupremi curant tantùm omnes Principis Edicta exequi: Cùm autem Princeps ſit ipſemet Protector Eccleſiæ & Conſtitutionum Canonicarum, quæ in utroque caſu Matrimonium irritum declararunt, vult illas in ſuô Regnô accuratè obſervari, ſtatuitque ipſe pœnam mortis in eos qui raptûs ſunt rei, ſive per vim, ſive per corruptelam; quin ipſis *ſpes veniæ* remaneat, prout loquitur Henricus III. in Bleſarum Decreto. (*a*) Nec minus verum eſt, quando nullus eſt raptus, nec clandeſtinum Matrimonium, illa Decreta, quæ objiciuntur, intelligi tantùm debere juxtà Decreti mentem, & juxtà interpretationem ab ipſô Principe datam. Reverà ferè ſemper exiſtimatur in iſtiusmodi Matrimoniis eſſe raptum corruptelæ; Cauſidici ſaltem qui Parentum vel Tutorum cauſam agunt eâ ratione ferè ſemper utuntur, ut Matrimonii abrogationem obtineant; omnemque movent lapidem, ut vel minimis conjecturis veroſimilem raptum reddant: ſed denique quando deeſt tantùm Parentum, Tutorum vel Curatorum conſenſus, Edictorum illorum verba enunciata ſpectant tantùm ad Contractûs effectus civiles; hoc eſt, dotem, uſum-fructum ſuperſtiti uxori à maritò conceſſum, præcipuum, donationes *cauſâ Matrimonii*, aliaque pacta, ut & jus hereditatis &c. nec ſacramentum attingunt.

(*a*) Bleſarum Edict. art. 62.

Id probari poteſt interpretatione Edictorum

„nè pronuntiatur, ſpectet tantùm effectus civi„les, & more vigentes, affinitatem ſcilicet, uxo„ris ac Liberorum ſtatum, bonorum communio„nem, uſum fructum ſuperſtiti uxori à marito „conceſſum, hereditates & alia ſimilia: Circa quæ „actu Diciplinæ civilis, quæ attinet ad ſocietatem „civilem, familiarum tranquillitatem, Regisque „ſubditorum commodum, Judices & Curiæ ſu„premæ pronuntiant Matrimonia illa, non qui„dem *irrita*, ſed *non legitimè contracta*, quin attin„gant ſacramentum, & ſolummodò quoniam „ſunt contraria Legibus civilibus Reipublicæ, & „Regni Decretis. Reipſa, addit Magiſtratus ille, „nullum eſt incommodum in foro interiore con„ſcientiæ verum ſit Matrimonium; nullum verò „ſit reſpectu Legum, quod attinet ad actus & ef„fectus civiles & more receptos, quia in Matri„monio contractus civiles & ſacramentum ſunt „Juriſdictionis duarum differentium Poteſtatum „quarum altera ab aliâ in his rebus non pendet. Quod Autor ille hic addit exceptum eſt ex octavo libro quos numero viginti in lucem edidit Terentius Clemens. Lex illa agit de Matrimonio viri, qui cum Libertâ ſuâ, cui infamiæ nota inuſta eſt, Matrimonium contraxit atque ſic habet. (*c*) *ſi ignominioſam libertam ſuam Patronus duxerit; placet, quia contra legem maritus ſit, non habere eum hoc legis beneficium*; hoc eſt *in actu*, ait Baldus, juxtà multas alias Leges ejuſdem tituli.

(*c*) Le gi ſlio 48. ff. de ritu. nupt. §. 1. lib. 23. tit. 2.

Argumentum ſecundum, quod à Loiietio dictis autoritatem tribuit, ducitur ex ſententiâ cujuſdam ex doctiſſimis & perſpicaciſſimis Magiſtratibus quibus ortum dederit Gallia; celebrem dico Bignonum, qui agens de milite pupillo, qui ſine matris conſenſu uxorem duxerat, ait in concluſionibus ſuis, Matrimonium illud in foro conſcientiæ ratum eſſe poſſe, quamvis *irritum* eſſet quod ſpectabat ad effectus civiles; Curiaque ſuprema illud in utroque foro reipſa ratum judicavit. Decretum datum eſt die 26. Martii anni 1654. (*d*)

(*d*) Boivé Tom. 1. Cent. 4. cap. 62.

Objectio quarta hæc eſt, ſcilicet fatentur Edicta & Decreta Matrimonium directè & præciſè non attingere, cùm conſideratur tanquàm ſacramentum. Sed ſatis eſt ut ſacramentum nullum ſit, ſi nulla adſit materia. Nulla autem addunt, Matrimonii eſt materia, in caſu de quo agitur: quia Matrimonii Chriſtiani materia nihil aliud eſt præter Contractum civilem, contrahentium legitimô conſenſu nitentem: & quia pupilli contrahentes adverſus voluntatem Parentum, Tutorum vel curatorum, ab Edictis ac Decretis ad hunc Contractum paciſcendum inhabiles declarantur. Quando igitur, aiunt, Decreta & Edicta irritum pronuntiant Contractum civilem, indirectè & per conſectarium neceſſarium declarant, nullum eſſe ſacramentum in ejuſmodi Matrimoniis.

Reſpondetur, tria effata prius ſupponenda eſſe Primum; duas eſſe in mundo Poteſtates diſtinctas & differentes, Poteſtatem ſcilicet Eccleſiæ & Poteſ-

Digitized by Google

13. 1. 2.

ſtituto, qui Principum ut & Eccleſiæ Poteſtati reſiſtit, in rebus juſtis quas præcipiunt, & quæ ſunt Juriſdictionis eorum, juxtà hæc ejuſdem Apoſtoli verba: *Qui reſiſtit Poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit*, hoc eſt *iis in rebus, in quibus Poteſtas ſublimior & ſuperior eſt ; habetque jus & Juriſdictionem* ; ut explicat Cornelius à *Lapide*; (c) idque juxtà Decretum iſtud Concilii habiti in Andibus anno. 843. *ſi quis Poteſtati regiæ, quæ non eſt, juxta Apoſtolum, niſi à Deo contumaci ac inflato ſpiritu contra autoritatem & rationem pertinaciter contradicere præſumpſerit ; & ejus juſtis & rationabilibus imperiis ſecundùm Deum & autoritatem Eccleſiaſticam ac jus civile obtemperare irrefragabiliter noluerit, anathematiſetur.* (d) Tertium effatum hoc eſt, harum Poteſtatum alteram uſurpare non debere quod eſt alterius, ut docet S. Ambroſius in Epiſtola quam ad ſororem ſuam Marcellinam ſcribit (e) his Evangelii verbis nitens; (f) *Quæ ſunt Cæſaris, Cæſari ; & quæ ſunt Dei, Deo.*

(c) Cornel. à Lapide in Epiſt. ad Rom. 13.

(d) Conc. apud Launacum in pago Adegavenſi c. 3. apud Jac. Sirmondum, tom. 3. Conc. Galliæ p. 8.

Suppoſitis iis effatis, ad objectionem reſpondent, & dicunt, ſi Poteſtas Eccleſiaſtica Poteſtasque Civilis conſentirent inter ſe circa Diſciplinam quæ ſpectat filios in poteſtate alterius conſtitutos & qui Matrimonio ſe jungunt inſciis Parentibus aliisve quibus ſunt ſubjecti, ut conſentiunt circa impedimentum raptûs & clandeſtini Matrimonii, libenter conveniret inter eas de iis omnibus quæ in objectione dicuntur. Conſtat autem, addunt, ex Decreto Concilii Tridentini, (g) & ex innumeris aliis Autoritatibus, inter duas illas Poteſtates hàc de re non convenire: Eccleſia enim ejuſmodi Matrimonia tanquam rata tolerat & agnoſcit ; licét ea ut legitima non probet ; Et anni 1629. Decretum vult contrà, ea a Judicibus declarari *non legitimè contracta* ; hoc eſt irrita, juxtà eorum interpretationem, qui id objiciunt cui nunc reſpondetur. Objectio illa, inquiunt, nec rectè concludit neque eſt admittenda: Princeps enim Eccleſiæ auferre non poteſt jus ſtatuendi de ſacramentô, veluti Eccleſia quoque non poteſt Principi auferre autoritatem ſtatuendi de Contractu civili, conjunctô cum Matrimonii ſacramento. Idcircò, addunt etiam, Ludovicus XIII. interpretans Decretum ſuum Galliæ Epiſcopis datum, Commiſſariis ſuis declaravit ſibi animum non eſſe quicquam ſtatuendi de Matrimoniis, niſi reſpectu effectuum civilium & uſu receptorum, ut dictum eſt, quin ipſi mens fuerit ſacramentum attingere: noverat enim Princeps ille religioſus non ulteriùs extendi poteſtatem ejus: ſi verò quiſpiam contrarium aggredi ipſi ſuaſiſſet, Regni præſules jus habuiſſent ipſi dicendi, quod S. Ambroſius (h) potentiſſimo reſpondit Imperatori: *Noli te gravare, Imperator, ut putes, te in ea, quæ divina ſunt, Imperiale aliquod jus habere, . . . ſcriptum eſt: quæ Dei, Deo, quæ Cæſaris, Cæſari.*

(e) S. Ambroſ. Epiſt. 33. in Can. Conventor 11. 2; q. 8.

(f) Matth. 22. 21.

(g) Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. Matrim. c. 1.

(h) S. Ambroſ. loco cit.

Duabus rationibus confirmatur hoc reſponſum. Prima hæc eſt: ſcilicet ſacramentum & contractus civilis non ſunt duo inſeparabilia in Matrimonio Chriſtiano, cùm certum ſit alterum ſubſiſtere poſſe ſine alterô. Contractus enim civilis ſubſiſtere poteſt, ac ſæpé ſubſiſtit ſine ſacramento, quando verbi gratia Matrimonium irritum eſt, propter quoddam impedimentum occultum dirimens: ſacramentum & Reipublicæ legibus requiritur, negari non poteſt, quin iſtiuſmodi Matrimonium ſit ratum & Sacramentum ; Decretum tamen anni 1639. (i) contractum civilem nullomodo admittit. Ecce enim quomodo in eô loquitur Ludovicus XIII. „ ſi tamen prætextu ætatis quâ „ in tutelam ſuam venit, novum det conſen- „ ſum ; poſtquam in libertatem eſt vindicata, „ ut raptori nubat ; eam declaramus, ut & libe- „ ros qui ex hoc Matrimonio naſcituri ſunt, non „ idoneos & indignos omni heredirate legitimâ „ directâ vel ex jure affinitatis, quæ ipſis quo- „ vis jure obtingere poterit. Nonne ſic, inquiunt, in iſtiuſmodi Matrimonio ſacramenti dignitas agnoſcitur; & eodem tempore declaratur nullius effectûs, quod ad civilia ſpectat? Quare igitur dici non poterit; Matrimonium à Pupillo contractum contra Parentum, Tutorum, vel Curatorum voluntatem, valere quod attinet ad ſacramentum, quamvis non valeat quod attinet ad civilia ; quandoquidem duo ſunt omninò diverſa, & quæ à ſe invicem ſeparari poſſunt? Inde concluditur, Contractum civilem non eſſe, ut objiciunt, Sacramenti fundamentum, ſed niti contractu ſpirituali, quô contrahentes mutuo ſe adſtringunt ad id ut in perpetuum unà vivant tanquam maritus & uxor, & ſibi invicem inviolatam fidem ſervent.

(i) Edictum 1639. art. 3.

Secunda ratio hæc eſt, ſcilicet ſenatus ſupremi ſententias ſuas modo ſemper ſimili non pronuntiarunt; ſi enim ſæpé juxta Edictorum literam judicaverint, declarando Matrimonia illa *non validè contracta* ac illegitimos eſſe liberos qui ex illis procreabantur; aliquando etiam à priori inſtitutione deſciverunt, & Legis ſeveritatem moderati ſunt in caſibus, in quibus nec raptum nec clandeſtinum Matrimonium fuiſſe exiſtimarunt. Parentibus relinquentes jus liberos ſuos exheredatione puniendi, quin tamen illegitimos declarare vellent eos, qui jam nati vel naſcituri erant ex ejuſmodi Matrimoniis. Dominus Brillon (k), in ſuo Decretorum Dictionario, multa refert, quorum pleraque data ſunt à ſupremis Senatibus Pariſienſi, Rotomagenſi & Toloſano, à primo Ludovici XIII. Edicto, quæ excerpſit ex Soëfvio, Bardeto, Rocheflavino, Banagio, aliiſque qui Edictorum Collectanea conſcripſerunt.

(k) Brillon. v. *Matrimon.* n. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 230. 236. 240. 245. 248 252. & 28.

Primum Decretum datum eſt à ſupremo ſenatu Pariſienſi, die 7. Septembris anno 1632. hoc eſt, tribus annis poſt Edictum de quo jamjam loquebamur, quò Margarita Girarda pupilla, quæ cùm vidua evaſiſſet dum eſſet in tutela, invito Patre nupſerat D. Imberto Sevino; & quæ ſolummodo condemnata eſt veniam petere ab Alexandrô Girardô, Patre ſuô, (l) eumque orare ut ſecundo ejus matrimonio aſſentiretur; quin ea tamen ullam infamiæ notam ſubiret; Imbertuſque Sevinus, ejus maritus, condemnatus eſt à dictô veniam petere, & octingentarum librarum eleemoſynam largiri.

(l) Diarium Forenſe Tom. 1. l. 2. c. 216.

Decretum ſecundum pronuntiatum eſt die. 30 Junii 1633. circa factum ferè ſimile; utrique parti dicta eſt dies, ut diſceptaretur, num hoc Matrimonium legitimé fuerit contractum; & Dominus Talon contentus eſt concludere, Provocatos veniam petere debere à Patre viduæ, quæ erat in tutelâ & eô invitô ad ſecundas nuptias convolaverat. (m)

(m) Bardet. tom. 2. c. 47.

Ter-

claravit matrimonium *non legitime contractum.*(c)

(c) [illegible] Norm. ulus tom. 2. p. 50.

Sextum eſt die undecimâ Auguſti datum, annô 1642. ſtatuitque, filium, cui Pater quidpiam donaverat ac permiſerat matrimonio ſe jungere, poſſe pergere & perficere celebrationem matrimonii ſui, non obſtante intercesſione Patris, qui voluntatem mutaverat & intercesſionem ſuam filio ſuo ſignificaverat. (*d*)

(d) Bardet. tit. 2. l. g. c. 32.

Decretum ſeptimum datum eſt 9. Julii, anno 1647. & pronuntiavit legitimum matrimonium filii viginti quinque annis nati, quoniam Pater qui id noverat, in quinque annos diſtulerat intercedere. (*e*)

(e) Soëfvius t. 1. Cenſur. 2. cap. 29.

Octavum datum 26. Martii 1654., dequô jam locuti ſumus, ratum pronuntiavit matrimonium militis cujusdam, non ſui juris, qui abſque Patris conſenſu uxorem duxerat. Cauſam dixerat celeberrimus Bignonus, cujus nomen veneratione ſemper proſequentur omnes juris periti, omnesque viri literati; quippe confesſus eſt ejusmodi matrimonium poſſe ratum eſſe in forô interiori, non obſtante Lege *filius-familias* 35. ff De titu nuptiarum. (*f*)

(f) Soefvius t. 1. centur. 4. cap. 6.

Nonum Decretum eſt à curiâ ſupremâ Toloſanâ datum, in cujus Jurisdictione uſu non viget Ludovici XIII. Edictum, quod irrita declarat matrimonia filiorum qui ſunt in tutelâ ac matrimonium contrahunt abſque voluntate matrum, cùm poſt mariti ſui mortem malé ſe gerebant, quamvis eorum Pater heredes eos non inſtituiſſet, niſi eâ conditione, ut matrimonio ſe non jungerent, niſi ex matris voluntate. (*g*)

(g) Roche Flavin. l. 2. tit. M. tit. 4. Edicto 36.

Decretum decimum datum eſt à ſupremô ſenatu Pariſienſi, die 16. Julii, annô 1655. Ex hôc Decretô miles in tutelâ, qui ſine Parentum conſenſu uxorem duxerat, cujus genus inferius erat orbatus eſt tantùm beneficiô effectuum civilium nullamque mentionem injecit ſuprema illa Curia an ratum vel irritum eſſet matrimonium illud. (*h*)

(h) Soëfvius t. 1. Cent. 2 cap. 96.

Undecimum Decretum datum die 27. Julii 1657. feré ſimile eſt ſeptimo, quod in medium protulimus. (*i*)

(i) Ipem tom. 2. Cent. 1. cap. 66.

Duodecimum datum eſt die 16. Martii 1683. à ſenatu ſupremo Normanniæ, quo matrimonium cujusdam juvenis, viginti duobus annis nati, cum puella quam antea corruperat, confirmatum eſt, licet Juvenis illius mater intercederet. (*k*)

(k) Banagius in art. 369. Moris Normanniæ.

Decimum tertium datum eſt, die 28. novembris 1690 à Curiâ ſupremâ Pariſienſi, in gratiam Matrimonii quod filius, nobili genere ortus, viginti quinque annis natus, contraxerat non requiſito Parentum conſenſu. (*l*) Multa alia ſimilia Decreta prætermittimus, quæ videre eſt in Dictionariô D. Brillon, & in Autoribus ab eô laudatis, ex quibus patet, ſenatus ſupremos ipſos non interpretatos fuiſſe anni 1629. Edictum, de matrimonio irrito, ſi tanquàm ſacramentum ſpectetur, & reſpectu fori interioris; ſed eos hæc verba, *non legitimé contracta*, intellexiſſe tantùm reſpectu effectuum civilium ſolummodò.

(l) Diarium Forenſe tom. 1. lib. 5. c. 25.

Cabaſſutius, qui per tranſennam illam Edic-

præcedenda ignominia, Deus, cui us eſt uniformis & perpetuò conſtans operatio, nullam ſibi certam in ſacramento imprimendo præfigeret regulam; ſed ad arbitrium & inconſtantiam humanorum judiciorum ſuum ſuſpenderet actum; & pro eorum, etiam in paribus juris circumſtantiis varietate nunc ſacramenti ſui ſigillum imprimeret, nunc verò ſacramenti gratiam cohiberet; ſecundùm humanorum judiciorum inæquales, nec ſibi conſtantes ſucceſſus.

Hoc cùm ita ſit, dicimus 1. Quòd, quamvis innumeri Autores, cùm antiqui tum recentes, cùm Theologi tum Jurisperiti nequaquam dubitaverint ſcribere & docere, iſtiusmodi matrimonia rata eſſe in forô interiori, & verum eſſe ſacramentum, non dici tamē poteſt, eorum deciſionem circà momentoſam hanc controverſiam eſſe omninò indubitatam propter differentiam quæ intercedit inter eos innumerosque alios autores doctos, qui hanc difficultatem moverunt, ac propter vim argumentorum & ratiocinationum eorum. Dicimus 2. nos non culpare eos qui crediderunt ſe debere quæſtionem plané perſolvere, nobiſque ſatis fuiſſe quòd accuraté protulerimus argumenta quibus nituntur, ſimulque argumenta Autorum qui ab ipſis differunt cum objectionibus & reſponſis ab utraque parte allatis, Lectori permittentes judicare quamnam debeat amplecti ſententiam. Addimus 3. ſummoperé optandum fore ſummos Magiſtratus, alioſque Primates, quibus aditus ad Regem patet, & ejus conſiliorum ſunt participes, dignarentur Regi humillimé ſupplicare ut diſtinctiùs & clariùs voluntatem ſuam aperiat & explicet hanc in rem novô Edicto, ac jubeat unam eamdem Jurisprudentiam hâc de re deinde obſervari per totum ſuum Regnum, concordi conſenſu Cleri Regni ſui: certiſſima enim eſſet via ad eamdem ſententiam adducendi omnes Doctores; Magiſtratus obſtringendi ad unam eandemque rationem obſervandam in ſuis judiciis; & medelam afferendi graviſſimis malis quæ ita frequenter evenire videntur ex Matrimoniis quæ temeré contrahunt ii qui ſunt ſub poteſtate, invitis iis à quibus pendent, & contra Legis Principis verba ac tenorem.

Supereſt tantùm ut reſpondeamus ad ſecundam difficultatem ſpeciei propoſitæ; ſcilicet an peccatum mortale commiſerint Eunomius & Olympia Matrimonium contrahentes adverſus voluntatem Parentum, ſub quorum poteſtate erant Circà quod dicimus, accuraté loquendo, filios familias qui quatenus minores, ſunt actu ſub poteſtate Parentum, Tutorum vel Curatorum, non poſſe abſque peccatô mortali Matrimonio ſe jungere contra eorum voluntatem, niſi ipſis ſit cauſa juſta & momentoſa, quæ eos excuſet.

Ut id probetur, in memoriam revocandum eſt ſolummodo ſeveras pœnas, indictas non ſolùm à Canonibus, ſed etiam ab Edictis & Decretis Regum noſtrorum, quorum verba tenoremque protulimus, & quibus ſimile eſt Melodunenſe Edictum, anno 1580. datum (*n*) Pœnæ enim, illæ inflic-

(n) Edict. Melodun. ar. 25.

liter invitis, eſt regulariter peccatum mortale. Hæc ſunt Sylvii verba (*a*) qui hanc rationem addit, quòd cùm Parentum ſit providere collocationi ac neceſſitatibus & opportunitatibus liberorum ſuorum, conſtat liberos illos moliri non poſſe Matrimonio ſe jungere illis vel invitis vel inſciis, quin eos gravi injuriâ afficiant. *Cùm enim Parentes*, addit Theologus ille, *obligentur in omnibus, & præcipuè in deligendo ſtatu, & in iis quæ ad onera Matrimonii ſuſtentanda ſunt neceſſaria proſpicere, filiis magna eſt injuria, ſine ipſorum conſilio, vel contra voluntatem eorum rationabilem hoc aggredi.* Hoc impulit S. Baſilium ut diceret, eaMatrimonia ſpectari tanquam quædam concubinatus: Hinc fit etiam ut quartum Concilium Aurelianenſe affirmet eorumdem liberorum peccatum accedere ad impietatem. (*b*) *Ne conjugium quod contra Parentum voluntatem impiè copulatur, &c.*

(*a*) Fr. Sylvius in ſupplem. S. Thom. q. 47 art. 6. concl 4.

(*b*) Concil. Aurel. 4. cit. Can. 22.

Diximus veluti temperamentum reſponſi generalis; niſi ipſis ſit cauſa juſta & momentoſa, quæ eos excuſet: fieri enim poteſt filios familias nullum patrent peccatum eò reſpectu illorum imperium detrectantes. Verbi gratia, ſi Pater, cujus filius ad ætatem legitimam rei ſuæ gerendæ pervenerit, pertinaciter & abſque ratione recuſaret Matrimonio congruenti ac utili, quo ſibi conſulebat hic filius, aſſentiri: Aut ſi Pater ille filio ſuo proponeret puellam bonis orbatam, aut moribus non honeſtis, aut quæ non benè audiebat; vel denique cujus Religio eſſet heterodoxa vel ſuſpecta: certum eſt, iis caſibus filium nullatenus teneri ad Patris voluntatem ſe conformare, quia eſſet injuſta ac ipſius commodo contraria. Ratio hæc eſt, Patris poteſtatem quam à naturâ habet in filium, æquitate niti, & ad rationis normam exigi debere. Unde fit ut eo caſu non poſſet ex æquitate erga ipſum exhæredationis pœnam adhibere. Eam ob rem Pariſienſis ſupremus Senatus, Edictô die 5. Septembris datô, annô 1684. (*c*), Actione ſubmovit Nobilem Pictonicum, qui pertendebat impedire ne filius ſuus Matrimonium contraheret ipſi utile. Dicamus inſuper; liberi qui ad eam ætatem pervenerunt, quâ ſunt ſui juris Matrimonii reſpectu; quæ ætas eſt triginta annorum maſculis, & viginti quinque annorum puellis, ſine ullô peccatô poſſint Matrimoniô ſe jungere cum perſonis congruentibus, etiam contra voluntatem Parentum, dummodo formulas ab Edictis in Gallia vigentibus præſcriptas obſervent, ſcilicet ut priùs Parentum conſenſum ſcriptô poſtulent.

(*c*) Dictum Forenſe tom. 4. l. 8. c. 35.

Secunda hæc deciſio conſentanea eſt cum ſententia Paludani, Dominici Soti, Navarræ, Bellarmini, Sylvii, Gamachei, aliorumque Theologorum ac Canoniſtarum, quorum ſententiam ſecutus eſt Autor colloquiorum Lucionenſium. (*d*)

(*d*) Colloq. Lucion. tom. 9. colloq. 5. q. 2.

CASUS XI.

Macedonius viginti duobus annis tantùm natus, & qui ideo etiamnum eſt ſub poteſtate Patris ſui, dum in exterâ regione degeret, ipſi oblata eſt Virgo in Matrimonium cum ampliſſimâ dote. At cùm non poſſet id Patri ſuo notum facere, abſque ſummô incommodo, cùm ob locorum diſtantiam, tum quòd deſint publici curſores: timens præterea ne Matrimonium illud non aſſequatur, ſi diutiùs differat, autoritate ſua peculiari illud contraxit. Circa quod petitur, mortalis reus cenſeri non debet; quandoquidem, juxtà ſuppoſitionem, nulla eſt ab ipſo imperii detrectatio, nec contemptus, in caſu de quò agitur: aliàs dicendum foret, Tobiam adoleſcentem, qui uxorem duxit inſcio Patre (*e*); peccatum mortale commiſiſſe: quod affirmari nequit abſque ſummâ temeritate; quandoquidem conſtitutum eſt ejus Matrimonium mandato Dei ipſius, per Angelum Raphaelem. Exiſtimamus igitur Macedonium non peccaſſe uxorem ducendo in circumſtantiis commemoratis in ſpecie propoſitâ: modò inſuper Virgini quam uxorem duxit nulla infamiæ nota inuſta fuerit. Hæc eſt ſententia Autoris Theologiæ Gratianopolitanæ. (*f*)

(*e*) Tob. 6. 11. & ſeqq. & cap. 8. 1. & ſeqq.

(*f*) De Genes. Theol. moral. tom. 4. part 2. cap. 7. q. 1.

CASUS XII.

Hermelandus, viginti & octo annis natus, militiæ nomen dedit Colmariæ, tanquam miles ſub Ductore Equitum Draconum, ut vocant; poſt ſex menſes, miſſione non obtenta à caſtris diſceſſit, & ſe recepit in pagum quemdam decem leucis diſtantem, ibi Radegundam corrupit filiam ruſtici cujuſdam illius pagi, ipſi cum jure jurando promittens fore ut illam uxorem duceret. Se tutum non credidit in loco illo, procul magis receſſit, per devia iter ſemper agens, ne comprehenderetur, & tanquàm deſertor puniretur, filiamque illam ſecum abduxit. Diſceſſus ſui ab exercitu crimen in omnem locum ipſum inſequebatur, continuaque Sollicitudine afficiebatur, Sequanorum tractum adivit, denique ſe recepit in quemdam pagum Diœceſis Matiſconenſis cum puella illa, quæ cum quoquoverſus ſecuta eſt; per tres annos ac inſuper. Tandem Sacerdoti cum peccata ſua pateſeciſſet, illum oravit, ut eorum Matrimonium benedictione celebraret: At Sacerdos ei reſpondit, ſe id facere non poſſe, abſque conſenſu Patris puellæ, quæ ſub poteſtate erat, & quin impetraſſet immunitates requiſitas nuptiarum promulgationis, & quod domicilium conſtans ipſi non eſſet. Hic Sacerdotem oravit ut ad Epiſcopi Vicarium primarium ſcriberet immunitates illas depoſcens, & ad puellæ Patrem, ut ab eo aſſenſum peteret. Vicarius primarius ad eum immunitates miſit, quibus illi licebat ubivis Matrimoniô ſe jungere. Verum conſenſu Patris ſtatim non recepto, & in locô illô non amplius reperirent unde viverent, illinc diſceſſerunt, & in urbem Montargium ſe receperunt, in Diœceſim Senonum, ubi etiam num ab uno menſe degunt, eô conſilio ibidem remanendi, labore vitam quæritantes. Ibi Hermelandus Mœvium etiam Sacerdotem adit, ut ei peccata ſua patefaciat, & Matrimonii ſui celebrationem petat: At idem ei reſpondit ac alter Sacerdos, ad quem ſcripſit, ut ab eo audiret an non conſenſum à Patre puellæ petitum accepiſſet. Reſponſum fuit ab eo, ipſum conſenſum in formulâ editum accepiſſe, eumque ad ipſum miſit. Circa hæc Mævius petit, an poſt impetratas ab Epiſcopo Matiſconenſi immunitates circa nuptiarum promulgationem ac domicilium, & poſt impetratum Patris conſenſum, poſſit legitime Matrimonium illud celebrare, anve quaſdam alias cautiones adhibere debeat.

Respons.

1. Statim ſupponendum eſt, filium non poſſe

48.

non poſſe (*c*), abſque conſenſu Parentum, Tutorum vel Curatorum & ſine nuptiarum futurarum promulgatione repetita tribus diebus Dominicis vel diebus feſtis diffeteutibus, cum intervallo, cujus immunitatem impetrare non poterunt, niſi poſtquàm nuptiæ prima vice promulgatæ fuerint: Quibus Rex mortis pænam addit, ſine veniæ ſpe (*d*) in eos qui filios filiaſve ſubornaverint nondum viginti quinque annis natos, obtentu Matrimonii, ſine conſenſu diſtincto Parentum, Tutorum vel Curatorum.

(*c*) Art. 40.

(*d*) Art. 42.

4. Edicto anni 1606 (*e*) Bleſarum Edicti articulum. 40. confirmante.

(*e*) Art. 12.

5. Edicto anni 1629. (*f*) quô Ludovicus XIII. confirmat quoque Bleſarum Edictum, & illegitimos declarat, indignoſque qui hæredes ſint ſive in lineâ directâ ſive jure conſanguinitatis, eos liberos qui ex ejuſmodi Matrimoniis naſcituri ſunt.

(*f*) Art 39.

6. Edicto dato die 26. Novembris 1639. cujus auctoritas comprobata eſt in ſupremo ſenatu, die 16. Decembris ſequentis quo idem Princeps jubet, Edictum anni 1556. & quæ continentur articulis 41. 42. 43. & 44. Edicti Bleſarum, obſerventur; vultque filios ipſos triginta annis perfectis filiaſque viginti quinque annis natas ſcripto requirant ſententiam & conſenſum Parentum, priuſquàm Matrimonium contrahant, ſub pœnâ exheredationis, juxtà Edictum anni 1556.

7. Denique Edicto anni 1697. quo Ludovicus Magnus confirmat reintegratque præcipuos omnes articulos præcedentium Edictorum, additque novas multas graviſſimas pœnas in eos qui leges illas perfregerint.

3. Conjiciendum quoque eſt, probatam & obſervatam regulam hanc eſſe, ſacerdotem loci, ubi ſunt errabundi homines & abſque domicilio, non poſſe abſque peccato adeſſe Matrimonio iſtiuſmodi hominum, ſine diſtincta Epiſcopi permiſſione, prout præſcribit Concilium Tridentinum (*g*) *niſi re ad Ordinarium delatâ, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Licèt ſummo jure Matrimonium ratum eſſet, quamvis à ſacerdote irritum foret.

(*g*) Conc. Trid. ſeſſ. 4. c. 7. de Reformat. matrim.

4. Eſti contrahentes domicilium æqué diuturnum non habeant ac exiguut Diæceſis cujuſdam ſtatuta, ratum tamen contrahere poſſunt Matrimonium, licèt illegitimum, modo bonâ fide, non fraude, illud conſtiruerint.

Effatis illis omnibus ſuppoſitis, ad caſum peculiarem de quô agitur reſpondemus.

1. Hermelandum & Radegundam ſpectaris poſſe, quaſi nullum domicilium ſufficiens huc uſque habuerint, quandoquidem à tribus annis à quibus miles ille à caſtris diſceſſit, oppidatim & pagatim errabundus ſemper fuit, ut pœnæ deſertoribus debitæ ſe ſubduceret, illumque quoquoverſus ſecuta eſt Radegunda.

2. Eos contra ſpectari poſſe quaſi domicilium firmum & ſtatutum nunc habentes, & bonâ fide incolentes urbem ubi etiamnum degunt, & ubi

miſſione celebratum cæterùm ratum ſit, licèt illegitimum ſit à ſacerdote, ut jam obſervavimus.

4. Si verò ſpectentur quatenus bonâ fide ſedem defixerunt in loco ubi ſunt, licèt à paucis diebus, & quamvis fortiſan eorum conſilium non ſit illic ſemper habitandi, eô caſu Matrimonio eorum adeſſe poteſt ſacerdos, quandoquidem eô reſpectu eorum Paſtor ſatis cenſetur: ſed id legitimé facere nequit, abſque Epiſcopi conſenſu & licentiam, & poſtquàm ab eô neceſſarias impetraverit immunitates cùm quòd domicilii tempus requiſitum elapſum non ſit, tum ob defectum nuptiarum promulgationis, & niſi obſervet accnraté quod ab Edictis præcipitur.

Quod nos hac in ſententia confirmat hoc eſt ſcilicet, adoleſcens ſui juris eſt cùm triginta annos perfectos attigit poteſtque legitimé Matrimonium contrahere, licét ejus Parentes adhuc in vivis eſſent & huic Matrimonio intercederent; Eorum conſenſum requirere, ſi juxtà formulas præſcriptas deſpoſcatur, eô caſu neceſſe eſt tantùm in foro exteriore, ut caveat ne exheredetur; hanc enim pænam minitantur Edicta annorum 1556. 1579. 1613. 1629. 1639. &c. jam à nobis laudata. Hermelandus verò jam annis triginta & uno perfectis natus eſt. Poteſt igitur ratum Matrimonium contrahere, ſi periculum adire velit pænæ illius, ſi pænam petere velit Pater. Nulla eſt difficultas reſpectu Radegundæ; ſupponitur enim eam à Patre conſenſum obtinuiſſe, eamque præ manibus inſtrumentum habere juxtà formulas præſcriptas exaratum.

CASUS XIII.

METRODORUS filius-familias, octodecim vel novemdecim annis natus, poreſt-ne ſine peccatô Matrimonium contrahere, quin conſenſum à Patre à quo emancipatus eſt vel requirat vel expectet?

RESPONS.

Jus Romanum filiis emancipatis permittit Matrimonium contrahere auctoritate ſuâ privatâ, præcipitur Lege iſtâ: (*h*) *Filius emancipatus, etiam ſine conſenſu Patris uxorem ducere poteſt, & ſuſceptus filius ei heres erit.* Sed cùm Jus illud hôc reſpectu in Gallia non vigeat, conſtat Metrodorum graviter peccare ſi ſic Matrimonium contrahat. Nam ex Edictô Bleſarum, ac ex aliis à nobis jam laudatis in decimâ deciſione, ſeveré prohibetur, filios-familias Matrimonium contrahere, abſque Patrum ſuorum conſenſu. Emancipatio autem ipſis ad id tantùm prodeſſe poteſt, ut eos liberet quibuſdam obligationibus, quibus Leges civiles eos ſubjiciunt, non verò ad id ut eos liberet obligationibus ipſis à Lege Dei, vel ab ipſa naturâ impoſitis.

(*h*) Leg. Filius 25. ff. de ritu nuptiarum.

Hanc in rem obſervandum eſt, cùm Pater filii ſui,

Mater ejus comparavit ſe ad impetrandum ejus Matrimonium, ſi moriatur, irritum fieri, ejuſque liberos illegitimos declarari. Convaluit ex morbo Farulſus, matriſque Conſilium edoctus eſt, ac petit quid ipſi nunc faciendum ſit, ut Matris malevolentiam antevertat.

R e s p o n s.

Celeberrimus Theologus olim Sorbonicæ Profeſſor, (b) cui ſimilis propoſita eſt quæſtio, ad eam die 25. Decembris 1672. reſpondit, dicens eô caſu virum illum ſupplicis libellô officialem rogare debere, ut ab eô permiſſionem impetret curandi ut ipſius Matrimonium iterùm celebretur, Matre ſcripto priùs rogatâ ipſi aſſentiri. Ratio quæ eum ad hoc impellere debet, hæc eſt, ſcilicet curando Matrimonium ſuum comprobari juxta formulas ab Eccleſia Edictiſque Regiis præſcriptas, præripiet exitus litis quam ejus uxori ac ideò filiis ſuis intendere in animo habet mater, ſi forte ipſi ſuperſtes ſit: Exituſque illi acerbiſſimi eſſe poſſent, filiis præſertim, quandoquidem juxtà Edictum anni 1629. Farulſi mater ejus uxori actionem intendere poſſet raptu illam accuſans, quòd cùm non eſſet ſub poteſtate ſubornaverit filium ejus, qui ſui juris non erat: Cum autem raptûs criminis non ſit præſcriptio niſi poſt viginti annos elapſos, & à Matrimonio contracto ſex tantùm elapſi ſint anni, maximi eſt momenti, ut liberorum ejus ſtatui præcaveatur, habileſque evadant hereditatis ſuæ adeundæ poſt ipſius obitum, hanc cautionem adhiberi, ejus Matrimonium modo jamjam indicato comprobari.

(b) De S. Peuve, tom 2. Cas 107

C A S U S XV.

Medardus, triginta annos & ſuprà natus, Batildaque viginti quinque annis perfectis nata, adverſùs Parentum conſenſum Matrimonio ſe junxerunt. An Parentes in foro conſcientiæ tenentur illis dotem donare, parem doti cæteris liberis datæ?

(c) Decretum 1639. art. 2.

R e s p o n s.

1. Reſpondemus, Medardum atque Batildam, cùm ſint ſui juris, contrahere poſſe, etiam contra voluntatem Parentum, quia ipſis licet per Edictum. 2. Eos teneri ex Decreto anni 1639. (c) priùs ſcripto requirere ſententiam & conſenſum Parentum, eâ pœnâ ut ab iis exheredentur juxtà Bleſarum Edictum (d) quod eô reſpectu Edictum anni 1556. reintegrat, & confirmatur Decreto Henrici IV. anni 1606. ac Edicto Ludovici XIII, anni 1629. (e) quæ Edicta nituntur multorum Provincialium Conciliorum Decretis, præſertim Rhemenſi, Aquiſextano, Rhotomagenſi, Mediolanenſi & Mexicano, (f) quæ omnia vetant filios abſque Parentum conſenſu Matrimonium contrahere 3. Reſpondemus, cùm conjuges illi huic Decreti articulo ſatisfecerint, jure à Parentibus petere poſſunt parem dotem, quæ cæteris liberis data eſt; At verò ſi huic Articulo non ſatisfecerint, hoc ab ipſis legitimè petere non poſſunt. 4. Reſpondemus, Eorum Parentes teneri ipſis dotem donare ſimilem doti cæteris ab ipſis conceſſæ; modò eam dare in ipſorum ſit poteſtate & modò iſti Edicti verbis & tenori ſatisfecerint, non verò, ſecùs.

(d) Edict. Bleſar. art. 41.

(e) Decret. 1639. art. 39. & 1639. art. 1.

(f) Conc. Rhemens. an. 1583. tit. de matrim. n. 6. Conc. Aquis. an. 1585. eod. tit. Conc. Rhotom. an. 1581. Concil. Mediol. 3. an. 1573. n. 17. Conc. Mediol. 4. an. 1576. part. 3. n. 9. Concil Mediol 6. an. 1582. n. 27. Concil Mexicam. an 1585. lib. 4. tit. 2. §. 8

C A S U S XVI.

Cum Guericus morte damnatus fuiſſet, ob homicidium ab ipſo perpetratum; cùmque è carcere

Verum quidem eſt, eos qui damnantur pœnâ quâdam, quæ mortem civilem infert, ſicut pœna capitis, ad remos, aut exilii perpetui, carceriſve perpetui, non amplius poteſtatem habere de corpore ſive de voluntate ſuâ ſtatuendi: id verò intelligi tantùm debet reſpectu effectuum civilium. Quapropter eorum Matrimonium ratum tamen eſt, in iis quæ Sacramentum & vinculum conjugale ſpectant. Nunquam Eccleſia, Legeſve Principum iſtiuſmodi homines declararunt inhabiles ad Matrimonium contrahendum: Nemoque ad hoc inhabilis cenſeri debet, niſi ſit in eorum caſu, quos Lex vetat contrahere, ut ait Innocentius III. ſcribens ad Archiepiſcopum Arelatenſem (g), *Quicunque non prohibetur, per conſequentiam admittatur.*

(g) Innoc. III. in c Cùm apud. 23. de ſponſal. & matrim.

Ac ſanè, dici non poteſt ejuſmodi Matrimonium irritum eſſe, niſi tale evaderet errore perſonæ vel conditionis ſervilis. Horum autem errorum neuter reperitur in Matrimonio de quo agitur. 1. Enim, Guericus, cùm Matrimonió ſe junxit, non finxit ſe eſſe Titium, vel quempiam alium 2. Nec eſt *ſervus conditionis*, ut vocant; ſed tantùm *ſervus pœnæ*: quod non impedit quin uxori, quam duxit, poteſtatem tribuat ſufficientem in corpus ſuum, cùm iſtiuſmodi poteſtas unicum objectum habeat, officium ſcilicet conjugale, quod ei præſtare tenetur, cùm deſiderat. In eâ igitur hypotheſi eſt ſolummodo error perſonæ Guerici. Inter Theologos autem omnes, & inter omnes Canoniſtas convenit, iſtiuſmodi errorem nunquam Matrimonium irritum reddere poſſe, prout fuſiùs probat Gratianus (h).

(h) Grat. § Quod autem 29. q. 1.

Prætereà, Guerici Matrimonium ratum eſſe probari poteſt, comparatione factâ cum Matrimonio quod contrahit homo, cujus excommunicatio publicè denunciata eſt: Licèt enim homo ille ſit orbatus omni commercio, etiam civili, cum fidelibus, & ſit ſeclusus à *gremio S. Matris Eccleſiæ & à cõſortio totius Chriſtianitatis*, prout loquitur Concilium quoddam Arauſionenſe, à Gratiano laudatum (i); ita ut ne illum quidem alloqui liceat, illumque ſalutare, niſi violetur prohibitio ſacrorum Canonum: (k) quamvis denique *ſtare in judicio* non poſſit, ad quemlibet actum exercendum, donec ſaltem *ad cautelam* abſolutus fuerit; ratum tamen Matrimonium contrahere poteſt: ut obſervat Brillonus in ſuo Edictorum Dictionario (l); licèt legitimè contrahere non poſſit. Quare igitur privilegium idem denegari poſſet illi, adverſùs quem mortis ſententia lata eſt, ob crimen cujus fortè pœnitentiam ut par eſt egit.

(i) Can. Cannnica 107. 11. q. 3.

(k) Callix. in Can. Excommunicato 17. & ſeqq. eâdem cauſâ & quæſt.

(l) Brillon. Edictorum Dictiion. v. Excommunicat. n. 63.

Porrò, idem dici poteſt de muliere, ob adulterium ex juris formulis damnatâ, in aliquo loco per totam reliquam vitam includi. Nam ſi inde egreſſa fuerit, poſt mariti mortem nubat; ejus Matrimonium ratum eſt in forò conſcientiæ, quamvis in foro exteriori irritum declaretur, juxtà Regni iſtius juriſprudentiam, dummodo tamen cæterum contractum fuerit contractum juxta omnes formulas, ab Eccleſiâ præſcriptas (m).

(m) Collat. Condom. cit.

Obſervandum eſt, ea quæ jamjam dicebamus de rato Guerici Matrimonio, intelligi tantùm debere, *quoad fœdus Matrimonii*, non verò *quoad actus & effectus civiles*. Quapropter filii ex tali Matrimonio procreati inhabiles ſunt ad hæreditatem adeundam Patris, poſt ejus obitum prout

à

Digitized by Google

minus in Saſſe, anno 1606. contraxerat cum Joanna Mainard, poſtquam exiliò perpetuò damnatus fuiſſet, Decreto, ſenatûs ſupremi Rhotomagenſis dato anno 1599. Denique idem Louetii Commentator profert etiam latum die 13. Februarii, anni 1625. in gratiam liberorum procreatorum ex primo conjugio viri vocati Rocheboiſſeau, qui poſtquam capite damnatus fuiſſet per deſertum vadimonii diem, in primâ actione, a Caſtrenſium Præfectorum capitali Tribuno Andegavenſi, anno 1599. & à Curiâ ſupremâ Pariſienſi, annô ſequente, quòd uxorem ſuam trucidaſſet, ad alias nuptias convolaverat anno 1604. liberoſque ex ſecunda conjuge ſuſceperat, qui inhabiles ad hereditatem paternam adeundam declarati fuere.

Ex omnibus Autoribus, quos hanc in difficultatem legimus, nullum reperimus deciſioni noſtræ contrarium, excepto Abelio, qui dubitare videtur; cùm enim loquitur de impedimento conditionis ſervilis, ait, idem forſitan dici poſſe, de iis qui pœnis, quarum mentionem nunc faciebamus, damnati ſunt. *Niſi forte reſpectu eorum qui ſententiâ Judicis per totum vitæ tempus ad remos damnati ſunt, aut carceri perpetuo mancipati; tales enim cùm ſint ſervi pœnæ ... ſervilis conditionis Leges ſubire debent.* Hæc ſunt Autoris illius verba.(e)

(e) Ludov. Abeli. in Medulla. Theol. c. 8. de Matrim. ſect. 5. n. 3.

CASUS XVII.

Paula, viginti tribus annis perfectis nata, nupſit Patris conſenſu non requiſitò. De hoc quæritur, num Pater poſſit ſalvâ conſcientiâ, non ſolùm dotem ipſi denegare, ſed & illam hereditate orbare.

Respons.

Cardinalis Oſtienſis, & Archiepiſcopus Panormitanus (f) Covarruviaſque, & multi alii Canoniſtæ affirmant, eo caſu Patrem non poſſe, ſalva conſcientiâ, filium exheredare quoniam, aiunt illi, exheredationis metus cenſetur gravis metus, matrimonii libertati contrarius: Gloſſæ tamen Autor ait (g) Patrem poſſe exheredare filiam ſuam, quæ nundum viginti annis nata, contra voluntatem ejus nupſit viro, hàc conſanguinitate indigno, ſive ob ignobile genus, ſive ob pravos mores, ſive ob aliam infamiæ notam: *Pater tamen benè poteſt eam exheredare . . . Niſi major eſſet 25. annis, Tunc enim, ſi Pater diſtulit eam copulare, ſi alicui adhæſerit, remanebit cum illo, etiam invitò Patre; nec exheredabitur: . . . dummodo dignum eligat, Pater tenetur eam dotare.* Ea ſunt verba Gloſſæ, ſententiam ſuam multis Legibus comprobantis. (h)

(f) Hoſtienſis & Panorm. in cap. 1. de deſponſat. impuberum.

(g) Gloſſa in Can. *Raptoribus* 3. v. *Excuſata*, 36. q. 1.

(h) Leg. *Si filiam* Cod. de inoffic. teſtam. Lege *Qui liberos* ff. de ritu nupt.

Juriſprudentia, quam in Gallia obſervant, conſentanea eſt cum Gloſſæ ſententia. Regum enim noſtrorum Edicta, in decimâ Deciſione a nobis laudata, Parentibus permittunt punire exheredatione liberos ſuos, qui contra voluntatem eorum matrimonio ſe jungunt Maſculos ſcilicet ante trigeſimum annum perfectum, fœminaſque ante viceſimum quintum, ita ut ricæ Inſulas mittere cum multis aliis, quæ illuc ſe conferunt ut nubant, quoniam facillimè ibi nuberent, licèt bonis ſint orbatæ. At filiæ illæ longinquo huic itineri aſſentiri nolunt. An Alexander poteſt, ſalvâ conſcientiâ, illas invitas mittere?

Respons.

Patris poteſtas in liberos ſuos non eò extenditur ut jus ei tribuat eos in longinquas regiones transferendi, contra eorum conſenſum, eô prætextu fore ut ibi facilem nubendi occaſionem inveniant; ſic violaretur jus omnium maximè naturale, libertatem dico, quam Deus ipſe totam homini relinquit, quôvis modô eâ utatur. Si igitur Alexandro tales non ſint opes, ut filiabus ſuis congruentem dotem det, ſi quoque matrimonio ſe jungendi conſilium ineuntes, plebeis nubere velint; quoniam nullus Nobilis ſine dote eas uxores ducere vult, Pater impedire non debet quin plebejis nubāt, ne jure ab eô repetatur ratio, apud Deum, peccatorum in quæ forſan prolaberentur præ fragilitate hominibus, præſertim verò ſexui fœminino naturali. Hæc eſt ſententia cujuſdam docti Theologi noſtri ævi.(i)

(i) De ſainte Beuve tom 3. caſ. 102.

CASUS XIX.

Vigilius Semproniam uxorem ducit per Procuratorem, dùm in Provinciâ remota verſaretur. 1. An matrimonium illud eſt legitimum? 2. An eſt Sacramentum?

Respons.

Cùm nihil in matrimonii Sacramento immutaverit Concilium Tridentinum, eique nihil addiderit præter Sacerdotis & Teſtium præſentiam; dici debet, quòd quandoquidem Matrimonium per Procuratorem, ratum erat antea, ut videre eſt ex multis Decretalibus (k); etiam num hodie ratum eſt 1. Enim ſi ſpectetur tanquam contractus civilis, negari non poteſt illud ratum eſſe; cùm non ſit de eſſentiâ Contractûs, eos qui illum paciſcûtur præſentes eſſe; ſufficiatque ad eum ratum efficiendum, ut ei aſſenſum ſuum dent, ſive per ſe ipſos ſive per Procuratorem. Eam rationem affert Gloſſa (l) quæ poſtquàm petiiſſet; *An per Procuratorem contrahi poſſit matrimonium?* Reſpondet id à nemine in controverſiam verti. *De hoc non dubitatur . . . . omnes enim contractus, qui conſenſu contrahuntur, inter abſentes contrahuntur.* (m) Id reipſâ facile eſt probatu cæterorum omnium contractuum exemplo, veluti venditionis, emptionis, conductionis, mutui & ſimilium, qui omnes per Procuratorem contrahi poſſunt. Sicque Iſaacus Rebeccam uxorem duxit (n), cùm illam Eliezeris miniſterio duxerit. Hicque uſus etiamnum hodie viget reſpectu Principum, qui ferè ſemper per procuratorem Matrimonium contrahunt, nec quidquam contradicit Eccleſia. Reipſa, quilibet, præſertim cùm de contractu agitur, cenſetur verè per ſe ipſum facere, quod per aliū facit: juxtà iſtā Juris Canonici regulā (o) Qui facit per aliū, eſt perinde ac ſi faciat per ſe ipſum. Hæc circa primā quæſtionē dicenda habebamus.

(k) Innoc. III. in c. *Ex parte* 14. De converſione conjugat. & ibid. Gloſſa v. *Internum* Bonifac VIII. in cap. *Procurator.* fin. de Procuratoribus in 6 & ibi Gloſſa v *Idoneus.* Et in Can. *Ne illud* 8. v. *Uxor* 30. q. 5.

(l) Gloſſa citat. cap. *Procurator.* v. *Idoneus*

(m) Leg. 1. §. *Eſt autem* ff. de contrahenda empt.

(n) Genes 24. 4. & ſeqq.

(o) Bonifac. VIII. in reg. 72. de reg. Juris in 6.

Quod

Digitized by Google

...iudano, Catharino, Petro Soto, Dominico Soto, Bellarmino, Navarro, Eſtio, Iſanberto, Covarruvia (*b*) multiſque aliis, quorum ſententia eò magis vera videtur, quòd juxtà eos ipſos, qui contrarium tuentur, Matrimonium per Procuratorem contractum ratum ſit Matrimonium. Juxtà autem Eugenii IV. Decretum ſancitum in Concilio Florentino, & juxta Concilium Tridentinum (*c*) Chriſtianorum Matrimonium, legitimè contractum, provectum eſt à Jeſu-Chriſto ad virtutem & dignitatem ſacramenti, abſque ulla diſtinctione. Unde ſequitur, quandoquidem Matrimonium per Procuratorem contractum, eſt legitimus contractus, eodem tempore illud eſſe ſacramentum. Quibus addi poteſt, conditiones omnes eſſentialiter requiſitas in verô ſacramento, in ejuſmodi Matrimonio reperiri: Materiam ſcilicet, quæ eſt Contractus inter perſonas baptiſatas; & formam, ſive ſpectetur à ſacerdote præſenti & qui juxtà multos Theologos Matrimonii eſt Miniſter: ſive à contrahentibus, qui licèt abſentes ſint, mutuum ſuum conſenſum exteriorem & interiorem dant; Nimirùm præſens per ſe ipſum; abſens verò per Procuratorem, aut per inſtrumentum quod ipſi poteſtatem concedit ſuo nomine aſſentiendi.

Cajet. tom. 1. Opuſcul. 12. q. 1 de Contractu Matrimonii. Melchior. Canus de Locis Theol. l. 8. c. 5. Sylvius in ſupplem S. Thom. q 42. art 2. quæſito 3. & alii

(*b*) Petr. Paludanus in 4. diſt. 27. q. 2. n. 17. Domin. Sotus ibid q. 1. art 3. §. *At vero* Petr. Soto lect. 3. de Matrim. §. *Requiritur.* Amb. Catharin. l. 5. Robert Bellarm. l. 1. de Matrim. c. 5. Guillelmus Eſtius in 4. diſt. 29 §. 5. Yſambert. Diſput 3. art 4. de Sacram Matrim. Navarru & alii.

Auctores qui negantem opinionem tuentur, objiciunt, ſi ejuſmodi Matrimonium ſacramentum foret, inde ſequi Matrimonium contrahentem per Procuratorem gratiam ſanctificantem accipere poſſe tempore quò dormit; quandoquidem fieri poteſt, Procuratorem mandatum exequi dum dormiret qui mandaverat; quod abſurdum Doctoribus videtur. At iis reſponderi poteſt abſurdum non eſſe, Baptiſma effectum ſuum producere in infantem qui nequaquã cognoſcit quod fit ineò dum baptiſatur. Nonne etiã abſolvi poteſt moribundus, quamvis nullo fruatur uſu rationis, loquelæ, nec ſenſuum? Nonne in eo ſtatu ſacro oleo perungi poteſt? Quare igitur abſurdum erit, quempiam gratiam ſanctificantem accipere poſſe, dum dormit; modò mortali peccato obſtaculum non attulerit?

(*c*) Conc. Trident. ſeſſ. 11. de ſacram. Matrim, Can. 1.

Ne tamen quidquam omittamus eorum quæ neceſſe eſt ſcire & obſervare in Matrimoniis per Procuratorem contractis, obſervabimus 1. cùm Yſamberto conditiones quinque requiri.

Prima hæc eſt: Procurator habeat ſcripto attributam auctoritatem ſpecialem contrahendi Matrimonii nomine illius qui id ipſi demandavit, ut decidit Bonifacius VIII. (*d*) his verbis: *Procurator non aliter cenſetur idoneus ad Matrimonium contrahendum, quàm ſi ad hoc mandatum habuerit ſpeciale.*

(*d*) Bonifac. VIII. in cap. *Procurator* fin de Procuratorr, in 6.

Secunda Conditio hæc eſt: Cui demandata eſt Procuratio ipſe exequatur illam, eamque alteri non demandet, niſi hanc poteſtatem diſtinctis verbis ipſi tribuat Procuratio, ut jubet illius Papæ Conſtitutio, dicentis: *Et quamvis aliàs is qui conſtituitur ad negotia Procurator, alium dare poſſit, in hoc tamen caſu (propter magnum, quod ex facto tam arduo poſſet periculum imminere) non poterit deputare alium niſi hoc eidem ſpecialiter ſit commiſſum.*

Tertia conditio ea eſt; Requiritur ut qui Procurationem dedit, illam non revocaverit priuſquàm Procurator eam executus fuerit; ſi enim priùs eam revocaſſet, planè inutilia forent ea omnia quæ Procurator ageret, etiamſi poteſtatis ſi-

[illegible] ...rat. S. Thomas (*e*) *ſi antequàm pœniteat* (mandans) *quàm ille* (mandatarius) *conſentiat, non eſt Matrimonium; nec in rei veritate, nec ſecundùm judicium Eccleſiæ; ſi aliquibus ſignis appareat eum pœnituiſſe. Sed ex quo conſenſus per internuncios factus eſt* Matrimonium tenet, ac ſi ipſe feciſſet. Tres priores illæ conditiones ſunt omninò neceſſariæ, ut Matrimonium per Procuratorem contractum ratum ſit.

(*e*) S. Thom. in 4. diſt 29. in expoſit. textûs.

Quarta hæc eſt: Procuratio diſtinctè exprimat ac transferat poteſtatem illam nominatim ducendi. (*f*)

(*f*) Abbas in cap. *In cauſis* de electione.

Quinta denique hæc eſt: Procurator conditiones omnes in Procuratione appoſitas ad verbum obſervet; & in nullà re poteſtatem ipſi conceſſam tranſgrediatur: quoniam quod prætereà faceret, præter Legem eſſet, quæ dicit (*g*). *Diligenter igitur fines mandati cuſtodiendi ſunt. Nam qui exceſſit, aliud quid facere videtur.*

(*g*) Leg. *diligenter* 5. ff. mandati vel contra.

Secundam addimus obſervationem; Nempe, juxtà Sylvium, jam à nobis laudatum, 1. Virum, cui animus eſt Virginem per Procuratorem uxorem ducere, ſummo jure poſſe Mulieri Procurationem ſuam demandare, licèt longè magis appoſitum foret, ſi contrahentium unuſquiſque eâ occaſione Procuratorem eligat perſonam ejuſdem ſexûs. 2, Ut ratum reddatur Matrimonium, planè neceſſarium non eſſe, Procurationem ſcriptis tradi, ſed ſufficere ſi coram & verbis tradatur, modò ſit conſtans, nec revocetur ante executionem. 3. Ob rationes enunciatas in Decretalibus in medium prolatis, Matrimonium contrahi poſſe per Epiſtolas, inter abſentes, modò legantur; & contrahentes Epiſtolis illis declarent, ſe invicem in maritum & uxorem accipere; denique lectio illa fiat coram teſtibus ac ſacerdote proprio alterius contrahentium, & coram illo vel illâ quocum abſens contrahit, vel coram ejus Procuratore, Et ille illave aut ejus Procurator Matrimonio ſincerè aſſentiantur. 4. Iſtius modi Matrimonia non ſolùm iterari poſſe, cùm præſentes ſunt partes contrahentes; ſed etiam maximè appoſitum eſſe ſi id fiat; quoniam Doctores utrique opinioni faventes, illa iterari ſuadent: Hancque reddunt rationem, dubium eſſe num hocce Matrimonium verè ſit Sacramentum: Præterea fieri poſſe contrahentium alterutrum conſenſum ſuum revocaſſe, antequàm per Procuratorem contractum fuerit Matrimonium; quô caſu conſtat matrimonium eſſe irritum: Huic autem incommodo medentur partes contrahentes cùm Matrimonium iterant præſentes.

CASUS XX.

Paulus, poſtquàm procurationem ſuam Petro demandaſſet, ut Magdalenam duceret uxorem, ipſâ ſequente die in dementiam prolapſus eſt. Hunc caſum ignorans Petrus negotium ſibi demandatum executus eſt, Magdalenam nomine Pauli ducens. An ratum eſt illud Matrimonium? Quod nodum facit hoc eſt ſcilicet, certum eſſe Paulum ipſum tunc non habuiſſe poteſtatem legitimè Matrimonium contrahendi. Ergo neque etiam contrahere poterat Petrus ejus procurator.

Digitized by Google

[illegible]

... de Matrim, c. 4. n. 2. Thom. Sanchez l. 2 de Matrim. diſput. 21. n. 12.

MATRIMONIUM IV°.

IN toto hoc Titulo agitur tantùm de modo vario, quo irritum matrimonium in integrum reſtitui poteſt; hoc eſt quandonam & quo caſu contrahi debeat iterùm coram Sacerdote Parocho & teſtibus; quandonam verò ſatis ſit mutuum conſenſum interiorem iterare. Reliqua videri poſſunt in titulis, in quibus de Matrimonii impedimentis egimus. Ut verò peniùs perſpectas habeamus Leges & formulas, quæ circà Matrimonia in Galliâ obſervantur, legi debent Edicta à Regibus noſtris hanc in rem ſancita, quorum primum eſt Henrici II. menſe Februario anni 1556. ſecundum eſt Aurelianenſe anno 1560. (c) à Carolo IX. latum. Tertium eſt Bleſarum. anno 1579. (d) ab Henrico III. datum. Quartum eſt Edictum Meldunenſe ab eodem Principe, anno 1580 (e) ſancitum. Quintum eſt Henrici IV. anno 1606. (f) Sextum eſt Ludovici XIII. anno 1629 (g) Septimum ac celeberrimum latum eſt ab eodem Rege anno 1639. quæ omnia in variis hujus Operis locis laudamus; ibique quatuor alia prætermittimus, ſancita in gratiam Reformatorum, ut exiſtimari volunt, quæ Edicta legum habere deſierunt ab Abrogatione Edicti Nannetum.

(c) Art. 12.

(d) Art. 40. 41 42 43. 44. & 81.

(e) Art. 25.

(f) Art. 12.

(g) Art. 29.

CASUS PIMUS.

ANSELMUS cùm Antoniam coram proprio ſacerdote ac teſtibus uxorē duxiſſet, ex merâ ſimulatione, quin ullum conſenſum interiorem Matrimonio dederit, eâdem affectione motus Matrimonium perfecit, qua illud contraxerat: ſed aliquandiu pòſt eum criminis ſui pœnituit, vultque hodie culpam ſuam ſarcire, Antoniamque in uxorem habere. Petit, an ut Matrimonium illud in integrum reſtituat, neceſſe ſit eum iterùm contrahere; aut an ſufficiat ipſum ſolummodo intùs aſſentiri, abſque ulla alia formula?

RESPONS.

Quando contractum eſt Matrimonium obſervando formulam ab Eccleſiâ præſcriptam, & irritum eſt ſolummodò quia deeſt conſenſus, vel ob gravem metum, quem ſacerdos teſteſque non noverunt; neceſſe non eſt, ut ratum reddatur, formulas jam adhibitas iterare: ſed ſufficit ſi id quod irritum eſt, corrigatur ab eo qui verè non aſſenſus eſt, interiorem conſenſum iterando, modo alter conſenſum ſuum non revocaverit. Hæc eſt S. Thomæ ſententia, cujus hæc ſunt verba (h) *Ex conſenſu liberò illius qui prius coactus eſt, non fit Matrimonium, niſi in quantùm conſenſus præcedens in alterò adhuc manet in ſuo vigore.* Si ille, ait S. Bonaventura, (i) qui ſtatim conſenſum ſolummodo irritum dederat, deinceps ratum det conſenſum; hinc alter evadit obligatus conſenſu, quem reipſâ jam dederat, & qui ſemper ſtat, per vim & conſectarium acceptionis illius qui conſenſum ſuum iterat. *Ad illud quod objicitur*: ſi illa conſentiat, hæc ſunt *Doctoris ſeraphici verba*; *dicendum quod tunc* (alius) *incipit obligari; & non ratione conſenſûs alteri tantùm; ſed ratione ſui, qui præceſſerat in actu, & erat in habitu, qui etſi non illigaret, quia non erat qui acciperet, ideò alieno conſenſu adveniente, ille conſenſus habet vim obligandi; quamvis priùs non haberet.* Denique S. Antoninus idem etiam diſtinctis verbis docet, (k) dum dicit; *ſi poſteà tacitè conſentiat; & liberè perſonâ ligatâ in conſenſu priſtinò perſiſtente; verum efficitur Matrimonium; & tunc uterque ligatus eſt; quia quamvis tacitus conſenſus per ſe non ſufficeret; tamen ſufficeret; cum expreſſione exteriori, quæ præceſſit.* Certum eſt igitur, non neceſſe eſſe Anſelmum cum Antonia iterùm contrahere, formulas exteriores, quæ præceſſerunt, iterando; ſed ſufficere eum Matrimonio intùs aſſentiri, cui priùs ſimulate tantùm & in ſpeciem aſſenſus fuerat; modo tamen conſenſum ſuum non revocaverit Antonia.

(h) S. Thom. in 4. diſt. 29. q. un. art. 3. quæſtiuncul. 2. ad 2.

(i) S. Bonavent. in 4. diſt. 20. q. 2. p. 3.

(k) S. Anton. 3. part. ſumm. & Theſol. tit. 1. n 7.

CASUS II.

AUGUSTUS & Joanna Petri vidua, Matrimonium contraxerunt irritum impedimento criminis. Deinde à Papa immunitatem impetraverunt circa hoc impedimentum. An ſufficit ut inter ſe conſenſum ſuum mutuum clàm renovent, ad Matrimonium ſuum in integrum reſtituendum, poſtquàm immunitas conceſſa fuerit & approbata: vel anne tenentur iterùm contrahere coram Sacerdote & teſtibus?

RESPONS.

Duo certiſſima priùs ſupponenda ſunt, antequàm huic difficultati reſpondeamus 1. Impedimentum à crimine ortum ad contrahendum Matrimonium inhabiles reddere eos, qui crimen illud patraverunt, eo conſilio ut Matrimonio ſe jungerent; Et eos idoneos fieri

[illegible] fuit, quippe qui datus fuerat ab iis, quos Eccleſiæ Lex ad aſſenſum dandum inhabiles reddit; omninò neceſſarium eſt, ut mutuus conſenſus diſtinctus immunitatem ſequatur. Hæ ſunt Scoti, Navarri, & Sylvii obſervationes, quas ex S. Thomæ ſupplemento eduxit Sylvius (a)

(a) ſupplem. S. Thom. quæſt. 54. art 4. ad 6. Fr. Sylvius in d. ſupplem. q. 45. art. 1. quæſito 2. Conclus. 2. & Reſolut. var v. Matrim. 13. Conclus. 3. Scot. in 4. diſt. 35. Navarr. Manual. 6 23. n. 47. & 80.

Quo ſuppoſito, ad difficultatem præſentem reſpondemus, diſtinguendo. Nam, vel impedimentum apertum vel occultum erat. Si apertum fuerit: neceſſe eſt poſt impetratam immunitatem, Partes coram ſacerdore & Teſtibus iterùm contrahere, ut Concilii Tridentini voluntati fiat ſatis, occurratur ſcilicet ſcandalis; aliiſque malis, quæ clandeſtina Matrimonia afferunt, medela afferatur, Si occultum fuerit impedimentum, at in foro exteriori probari non poſſit, diſtinguendum etiam eſt. Vel enim ambabus Partibus notum erat, vel alterutri tantùm. Si ambabus Partibus notum fuerit, ſatis eſt, ſi poſt immunitatem impetratam, uterque contrahens conſenſum ſuum iteret verbis, ſive ſigno quodam exteriore, quin tamen neceſſaria ſit ſacerdotis, Teſtiumque præſentia. Ejus probatio ſatis patet, ex ratione quæ Concilium impulit ad ſtatuendum Matrimonia coram ſacerdote & Teſtibus celebrari debere, quæ ratio in caſu propoſito nullatenus locum habet, quandoquidem Matrimonium jam ratum cenſetur in foro exteriori. Decretum enim illud ſanciendi nulla alia fuit Concilio ratio, niſi ut peccata anteverteret, quæ à clandeſtinis Matrimoniis oriuntur, præſertimque multorum damnationem, qui cùm uxorem clàm duxiſſent, eam poſtea deſerebant, quaſi concubina fuiſſet, aliamque palam ducebant, ſicque in perpetuo adulterio vivebant; effrenatæ licentiæ medelam afferre non poterat Eccleſia, quia maritos cogere non poterat ad id ut ad uxores ſuas legitimas reverterentur, cùm nullis rationibus probari poſſet eas legitimas eſſe uxores. *Cùm ſancta ſynodus*, inquiunt ſancti illius Concilii Patres (b) *animadvertat prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodeſſe: & gravia peccata perpendat, quæ ex eiſdem clandeſtinis conjugiis ortum habent; præſertim verò eorum, qui in ſtatu damnationis permanent, dum priore uxore, cum quâ clam contraxerant, relictâ cum aliâ palàm contrahunt & cum ea in perpetuo adulterio vivunt: cui malo, cùm ab Eccleſiâ, quæ de occultis non judicat, ſuccurri non poſſit; niſi efficacius aliquod remedium adhibeatur, idcirco*, &c. Ea fuit Concilii mens, quæ, ut jam diximus, nullius eſt uſûs in caſu quem expendimus, in quo ſupponimus occultum impedimentum ambobus contrahentibus notum eſſe.

(b) Conc Trident. ſeſſ 24. de reform. Matrim. c. 1.

Si verò crimen ab ambobus conſpirante conſenſu perpetratum non fuiſſet, ſicque impedimentum contrahentium alterutri notum non fuerit, oportet non ſolùm, eum qui noverit conſenſum ſuum iterare; ſed etiam ab altero qui id ignorat conſenſum callidè eliciat, ſi id facere poſſit, quin ipſi ſcandalum offerat. Cùm enim utriuſque conſenſus planè illicitus & irritus fuerit, eô tempore quô contraxerunt, omninò neceſſe eſt illud vitium eſſentiale iteratô conſenſu reſarciri, quoniam error contrarius eſt conſenſus auctoritati, juxtà hæc Legis verba (c) *Cùm nullus ſit errantis con-*

(c) Leg. non id circo 9. Cod de juris & facti ignorantia.

[illegible] *ſere verbis annuens. Nunc pari amore & exiſtimatione te proſequor ac proſequebar cùm te duxi, licet etiam legitimè celebratum non fuiſſet Matrimonium noſtrum, pari gaudio te ducerem hodie ac olim, & libentiſſimè itero conſenſum, quo Matrimonio noſtro, aſſenſus ſum. Nonne hæ ſunt tuæ in me affectiones! nonne eadem eſt tua erga me voluntas?* Si altera idem reſpondeat, aut ſi verbis non reſpondens, conſenſus ſui indicia det, ſive *per copulam, affectu conjugali habitam*, vel alio modo; exinde ſtatim ratum ſit Matrimonium; qui enim impedimentum ignorat, non ſolùm in animo habet in Matrimonio, modò quô contractum eſt, perſtare; ſed etiam illud iterùm contrahere cenſetur, etiam ſuppoſito nullam fuiſſe prioris Matrimonii auctoritatem. Sic Sylvius ratiocinatur circà hanc difficultatem (e), in Commentario ſuo in S. Thomæ ſupplementum. Ejus hæc ſunt verba. *Quædam ſunt obſervanda, Primum, non eſſe neceſſe, ut cauſa Nullitatis Matrimonii exprimatur ei qui nihil ſcit de impedimento. Secundum, ſufficere ut perſona, quæ eſt impedimenti conſcia, dicat alteri, ſe in prius Matrimonium non conſenſiſſe, defectu bonæ inſtructionis; & propterea petere, ut conſenſum ſuum ambo renovent. Cùm enim conſenſus fuerit invalidus, apparet poſſe appellari non conſenſum. Tertium, ſufficere ſi novus conſenſus procedat ex cognitione, non quidem expreſſâ, nullitatis matrimonii; ſed æquivalenti; veluti ſi conſcius impedimenti ſollicitet alium in ſui amorem & dicat: Ita tibi afficior, ut ſi non eſſet inter nos Matrimonium, nihilominus te acciperem, & jam de facto ita te accipio. Numquid tu ſimiliter? Si reſpondeat, quod ſic, vel eo affectu ſe cognoſcant, Matrimonium convaleſcit: quia ignarus impedimenti non ſolum intendit permanere in Matrimonio priùs contracto, ſed etiam inire novum, ſi prius non fuerit validum.* Doctus ille Theologus verbis diſtinctis deinceps declarat, (f) eo caſu nullam eſſe neceſſitatem coram Sacerdote & Teſtibus rurſùs contrahendi. *Habita diſpenſatione*, addit, *non debent fieri novæ denunciationes: nec requiritur præſentia Parochi & teſtium; ſed ſufficit conjuges nullitatis, ut dictum eſt, conſcios, inter ſe ſolos renovare conſenſus*; Sententiamque ſuam niti affirmat auctoritate Sancti Papæ Pii V., à Navarro laudati. (g) *Ita Navarrus*, inquit, *qui & affirmat Pium V. ita declaraſſe*. Præter Navarrum, Barboſam quoque, & quatuor aut quinque alios Auctores laudat. (h).

(e) Fr. Sylvius in ſupplem. S. Thom q. 45. art 1 Concluſ. 3.

(f) Idem ibid. Concluſ. 4.

(g) Navarr Manuale c. 22. n. 70. & l. 4. Conſiliorum Conſil. 4 tit. de ſponſal. & Matrim.

Verùm, ſi ille qui novit impedimentum, ab alio conſenſum elicere nequeat, ſine ſcandalo, aut quin periculum adeat ſeparationis, quam occaſionem alius forſan arriperet, ſi cognoſceret ſe eâ uti poſſe; difficultas ex hâc circumſtantia longè magis intricata exoritur, quæ Auctores in varias dividit partes. Alii enim, veluti Scotus, Richardus, & Gabriel, affirmant eô caſu neceſſe eſſe verbis ſaltem generalibus, & quin deſignetur impedimenti qualitas, Matrimonii nullitatem ignoranti declarari, ut & libertatem quâ gaudet ſe ſejungendi, niſi verbis prolatis conſenſum ſuum iterare velit, vel ſigno quodam exteriore. Deinde, ſi ille qui nullitatem ignorabat, rurſùs aſſentiatur, ratum ſit Matrimonium, vi immunitatis, quæ eos ad legitimè contrahendum habiles reddit.

(h) Auguſt. Barboſa in ſeſſ. 24. Concilii Trident. c. 1. num. 158. 160. Sanchez, Zerola. & alii apud Sylvium loco cit.

Auctorum illorum ratio hæc eſt, ſcilicet ſi Matrimonii irrita autoritas non declaretur parti ignoranti

(b) Scotus in 4. diſt. 35. q. 1.

Doctoris. (b) *Primus conſenſus non fuit Matrimonialis; & ideò ad hoc quòd ſint conjuges, requiritur novus conſenſus. Et tunc dico; quòd ſi impedimentum non exprimatur perſona inſciæ; ipſa in copulâ carnali ſequenti non conſentit novo conſenſu; ſed ſolùm reddit in virtute primi conſenſûs, qui nullus fuit: Et ideò licèt perſona ſciens de novo conſentiat, non tamen ſufficit. Hoc expreſſè dicit Gloſſa... in primo conſenſu, qui nullus fuit, intelligitur perdurare: ſicut probatur de ſervo, qui creditur liber, cum quo contrahitur, ſi poſtea manumittitur, uxore ignorante, non contrahitur matrimonium: quia poſt manumiſſionem factam manendo cum eo ſemper intelligitur approbare conſenſum primum qui fuit erroneus, & non Matrimonium.* Jure meritò igitur, ut in re tam momentoſâ tamque difficili omne dubium tollatur, Tribunal Pænitentiarum Romanum in immunitatibus quas concedit ſemper inſerit, immunitatem executioni mandari non debere, niſi poſt quàm ille, in cujus gratiam conceſſa eſt, alteri manifeſtè aperuerit prioris conſenſus nullitatem, iis tamen verbis quæ non patefaciant crimen illius cui conceſſa eſt immunitas, ipſi veritatem aperiendo, verbi gratia, his verbis: Cùm te uxorem duxi, conſenſum ſufficientem non habui, quod Confeſſarius meus notum mihi fecit: Nonne vis igitur ut unà conſenſum iteremus? Hæc eſt tuta via ſatisfaciendi ordinariæ clauſulæ reſcriptorum, quæ primarius Pænitentiarius Romanus concedit per formulam Commiſſorii: *Cum ipſo latore diſpenſa, muliere de nullitate prioris conſenſûs certioratâ, Sed ita cautè, ut latoris delictum nuſquam detegatur.*

(c) Cajetan. Opuſc. 13. q. 2. Dom Sotus in 4. diſt. 18 q. 2. art. 4.

Malo illi curando majorem adhibent facilitatem quidam alii auctores; affirmantque: (c) ſufficere ſi qui Matrimonii nullitatem novit, intùs iterùm aſſentiatur; tuncque ratum fieri matrimonium, *per ſolam copulam animo conjugali habitam*, quin neceſſe ſit nullitatem declarare illi cui ignota eſt, hanc rationem reddunt, ſcilicet, circà hoc Matrimonium ratiocinandum eſſe, tanquam circa ſacramentum Pœnitentiæ, quod ratum eſt, licèt peccata Confeſſione patefacta fuerint certo quodam tempore, & aliô tantùm tempore abſolutio conceſſa fuerit. Sed ad hanc opinionem deſcendere non poſſumus. Quamvis enim rationi planè conſentaneum nobis videatur, illos cogi non debere coram ſacerdote & teſtibus denuò contrahere, quandoquidem juxtà Navarri teſtimonium ſanctus Pius v. declaravit, id neceſſe non eſſe, cùm ceremonia illa jam obſervata eſt; exiſtimamus tamen cum eòdem Auctore (d) qui Innocentii IV. auctoritate nititur, non ſatis eſſe, ut ratum Matrimonium fiat, ſi ille qui ſolus illius nullitatem novit, conſenſum ſuum intùs reintegret, poſt impetratam immunitatem, ſed omninò neceſſarium eſſe, ut jam diximus, alterum conſenſum etiam ſuum reintegrare, poſtquàm ſufficienter audiverit aſſenſum primum nullum fuiſſe.

(d) Navarr. cit. c. 22. n. 47. & 86. Et apud eum Innoc. in fine cap. 1. de eo qui duxit in Matrim. quam &c.

Quod attinet ad Exemplum allatum Con-

tiæ illius, cui ignota eſt nullitas.

CASUS III.

Euremundus & Bertha, quartô gradu conſanguinei, Matrimonium fide improbâ, & abſque immunitate, coram ſacerdote, duobuſque teſtibus Matrimonium contraxerunt. Teſtes illi æquè probè noverant ac Côtrahentes irritum eſſe illud Matrimonium. Ut illud in integrum reſtituatur an neceſſe eſt Euremundum Berthamque denuò contrahere coram ſacerdote ac teſtibus, poſtquàm immunitatem impetraverint circà impedimentum: Aut ſufficit ne contrahentes unanimi animo conſenſum ſuum clàm renovare?

Respons.

Non ſufficit ut Matrimonium illud validum reddatur, eos denuò clam contrahere abſque Sacerdotis & Teſtium præſentia; ſed neceſſe eſt Euremundum Berthamque conſenſum ſuum renovare juxtà formulam ordinariam à Concilio Tridentinô præſcriptam. Ratio eſt evidens: Teſtium enim præſentia tum tantùm valere poteſt, cùm teſtimonium ſuum dixerunt in gratiam Matrimonii, Eccleſiam certiorem facientes illud ratum eſſe. In caſu autem propoſitô Teſtes illi teſtimonium perhibere non poſſunt, Matrimonium legitimum & ratum eſſe, cùm contrarium noverint. Quapropter Contrahentes huic quod intendit Concilium ſatisfacere non poſſunt, niſi conſenſum ſuum reintegrando coram ſacerdote ac Teſtibus. Idem dicendum eſt in eô caſu, quo alter Teſtium ſolus novit Matrimonium cui adeſt, irritum eſſe. Ea eſt Sylvii deciſio (e) ut & auctoris Theologiæ Ethicæ Gratianopolis.

(e) Fr. Sylvius in ſupplem. S. Thom. q. 45. art. 2. quæſito 2. concluſ. 4. & q. 47. art. 3. quæſt. 2.

CASUS IV.

Sacerdos ſive Teſtes ignorarunt quidem impedimentum dirimens, quod intercedebat inter Balduinum & Ceciliam, eo ipſo tempore quo Matrimonium contraxerunt: ſed id ipſis aliquandiu poſt celebrationem innotuit. Nonne eô caſu neceſſe eſt eos, poſt immunitatem, coram ſacerdote illiſque teſtibus denuò contrahere; cùm dici non poſſit partes contrahentes nec Eccleſiæ præcepto, neque menti Decreti Concilii Tridentini ſatisfeciſſe, quoniam teſtes illi teſtimonium verum perhibere non poſſunt, ſe Matrimonio legitimo adfuiſſe, cum illius nullitas certiſſimè nota ſit?

Respons.

Ad difficultatem propoſitam reſpondemus; ſi impedimentum, quod Matrimonium irritum reddit, in foro exteriori probari poſſit, tanquam

Digitized by Google

quia hoc reſpectu Eccleſiæ præcepto ſatisfecerunt, neque contrarii convinci poſſunt juxtà id quod ſtatuimus, impedimentum eſſe & permanſurum omninò occultum. Hæc eſt cujuſdam docti Theologi ſententia (*b*) qui in ſuò Commentario in S. Thomam ait: Si *verò tunc ignorabant, & poſtea ſciant* (impedimentum) *ſed taliter, quod non poſſit probari in foro externo; non oportet* (coram Parocho & teſtibus conſenſum renovari) *quia fuerunt teſtes Contractûs, quando ſatis fiebat Decreto Tridentino; & in Eccleſia notum non eſt impedimentum.*

(*b*) Fr. Sylvius in ſupplem. S. Thom. q. 45. art. 2. quæſito 2. Concluſ. 4.

Sic teſte Navarro, hanc quæſtionem fuſe tractante, (*c*) Cardinalium ſacra Congregatio à Pio IV. ſecundâ die Auguſti 1564. inſtituta, & à Pio V. Sixtoque V. confirmata, ſimilem diremit quæſtionem, declarans hiſce in caſibus Concilii mentem non fuiſſe, cogere contrahentes partes ad denuô contrahendum coram ſacerdote ac Teſtibus, propter ſcandalum & incommoda quæ inde exoriri poterant. Sic loquitur celeber ille Romanus Pænitentiarius. *Ita illuſtriſſimus Cardinalis Alciatus, Propænitentiarius, retulit in ſignaturá placuiſſe ſanctiſſimo* (Papæ) *ut in hujuſmodi impedimentis occultis, quando Matrimonium eſt renovandum, poſſit hoc fieri inter Conjuges ſecretè; & quòd non ſit neceſſaria præſentia Parochi, vel teſtium: & ita exprimenda eſt clauſula: & ſecretè inter ſe contrahere.*

(*c*) Navarrus lib. 4. Conſil. tit. de ſponſal. & matrim. Conſilio 14. n. 15.

Obſervandum tamen, ut vitetur offenſio, quâ ſacerdos Teſteſve inde lædi poſſent, neceſſe eſſe ipſis notum facere impedimentum ceſſaſſe immunitate impetratâ, & conſenſu mutuo renovato. *Quamvis, ut tollatur ſcandalum,* inquit Sylvius (*d*) *ſive Parochus, ſive teſtis, qui conſcius eſt impedimenti; debeat illi impetratio diſpenſationis ſignificari.*

(*d*) Fr. Sylvius loco citat.

CASUS V.

Cum Hilarion bonâ fide & coram ſacerdote multiſque teſtibus uxorem duxiſſet Victoriam, cujus eſt affinis; *ex concubitu fornicario*, quia ante Matrimonium clàm peccavit cum puellæ illius amitta, & impedimenti illius dirimentis immunitas ipſi impetrata eſt. An eo caſu neceſſe eſt, ut Matrimonium illud in integrum reſtituatur, contrahentes denuò coram ſacerdote ac teſtibus contrahant, ſi iſtam clauſulam præcipiat eorum immunitas: *Eâ conditione ut ſupplices rurſùs contrahant, juxtà formulam à* Conciliô *Tridentino præſcriptam.*

Respons.

Ex iis quæ in Deciſione præcedente diximus evidenter patet, quando occultum eſt impedimentum, ac Matrimonium ab initio contractum & juxtà formulas ab Eccleſiâ præſcriptas, neceſſe non eſſe poſt impetratam immunitatem coram ſacerdote ac teſtibus denuò contrahere; & ad validum reddendum Matrimonium ſatis eſſe, ſi contrahentes conſenſum ſuum inter ſe renovent. *Sed (quod valdè notandum eſt* inquit Navarrus (*e*) *felicis recordationis Pius V. declaravit non illos,* (ſc. Parochum & teſtes) *eſſe neceſſarios in contrahendo Matrimonio ab iis, qui illud publicè cum denunciatione ſufficiente contraxerunt; ſed propter aliquod impedimentum occultum eſt nullum, quo ſublato oportet, ut denuò contrahatur, quod fieri poſſet ſine ullâ* contineat memoratam in ſpecie propoſitâ ut ait idem Canoniſta, ſub finem loci à nobis laudati, dum ad Caſum præcedentem reſpondebamus, & ut docet Sylvius (*f*) qui dicit: *Quid: ſi diſpenſetur ſuper impedimento occulto; ſed eâ conditione, ut contrahant ſervatâ formâ Concilii Tridentini? Reſp. etiam tunc illos poſſe conſenſum renovare abſque Parocho & teſtibus; ſi priùs contraxerant coram illis: neque enim attentaverunt contrahere aliter quàm coram Parocho & teſtibus.* Auctores alios non laudabimus; ſufficiant duo illi; quorum prior Romæ Pænitentiarius fuit Pontifice Gregoriô XIII. ac ideò materias illas perfectè noverat, ut & Pænitentiarii Tribunalis praxim; Secundus vero habetur ſine controverſiâ Theologus doctiſſimus, & in eâ eſt exiſtimatione ut non cenſeatur docere circà mores Diciplinam remiſſiorem.

(*e*) Navarr. Manuale c. 21. n. 70.

(*f*) Fr. Sylvius in ſupplem. S. Thom. q. 45. art. 2. quæſito 2. concl. 4.

CASUS VI.

Agustinus & Julita Matrimonium contraxerunt. At Julita conſenſum ſuum dedit tantùm præ gravi metu. Ut in integrum reſtituatur Matrimonium illud an ſufficit eam clàm aſſentiri, quin denuò coram Sacerdote & teſtibus contrahat; imo quin quidquam Auguſtino ſignificet.

Respons.

Cùm Matrimonii nullitas, quæ à metûs gravis impedimento oritur autex eò quòd deſit conſenſus, ab alterò tantùm contrahentium naſcitur; ſatis eſt ſi novô conſenſu interiore corrigat quod vitioſum fuit. Ratio hæc eſt, ſcilicet nihil aliud deerat niſi ejus conſenſus liber & ſincerus, ut ratum & legitimum eſſet Matrimonium. Ideòque, ſi corrigatur vitium illud verô conſenſu, eſſentiale nihil amplius deeſt, ut validum fiat; modò alter conſenſum ſuum non revocaverit; imò neceſſarium non eſt novum illum conſenſum ullo ſigno exteriore manifeſtum fieri; quando quidem ſignum illud in matrimonii celebratione præceſſit, nihilque tunc præter conſenſum interiorem deerat. Hoc conſentaneum eſt cum ſententia S. Antonini, qui dicit (*g*) Si *poſtea tacitè conſentiat & liberè, perſonâ ligatâ in priſtinô conſenſu perſiſtente, verum efficitur matrimonium. Et tunc uterque ligatus eſt: quia quamvis talibus conſenſus per ſe non ſufficeret; tamen ſufficeret cum expreſſione exteriori, quæ præceſſit .... ſi autem utraque perſona fuit coacta, tunc ad hoc quod ſit verum Matrimonium requiritur novus conſenſus ex utraque parte, ſed non nova exterior expreſſio.* In hoc ſanctus ille Archiepiſcopus S. Thomæ amplectitur ſententiam; quippe ait iſte (*h*) *Ex conſenſu libero illius, qui priùs coactus eſt: non fit Matrimonium, niſi in quantum conſenſus, præcedens in altero adhuc manet in ſuo vigore. Unde, ſi diſſentiret, non fieret Matrimonium.* Cardinalis Hoſtienſis, Cardinalis Toletus, Novarrus, Sylvius, aliique multi (*i*) idem dicunt ac ſanctus Antoninus.

(*g*) S. Anton. part. ſumm. Theol. tit. 1. c. 7.

(*h*) S. Thom. in. 4. diſt. 29. q. un. art. 2. quæſtiuncul. 2. ad. 2.

(*i*) Hoſtienſis in cap. *diſcretus*, de ſponſal & matrimon. Fr. Tolet. Inſtr. ſacerd. l. 7. c. 12. Navarr. manuale c. 22. n. 80. Fr. Sylvius in ſupplem. 3. part. ſumm. S. Thom. q. 47. art. 3. quæſtio. 2.

Deciſio illa nititur, 1. Decretali illa Alexandri III. (*k*), in quâ Papa declarat, quòd ſi vir quidam qui ſervam uxorem duxerat, quam liberam credebat, conſenſum ſuum dederit, Matrimonii jure utens, poſtquàm noviſſet illam ſervam eſſe, Matrimonium fieri validum; ideòque eum teneri illam tanquàm legitimam ſuam ſponsâ ſervare. *ſi conſtiterit quòd idem vir præfatam mulierem*

(*k*) Alex. III in cap. *Propoſuit* 2. de conjugio ſervorum l. 4. tit. 9.

poſtquàm

Digitized by Google

major. in 4. diſt. 27 q. 1. & alii.

pore, & certo quodam loco dedit, quem conſenſum non revocavit, alter alio tempore, alioque loco conſenſum etiam ſuum det. Ac reipſâ id optimé Sacramenti Pœnitentiæ Exemplo probatur. Non eſt enim de illius Sacramenti eſſentiâ, Sacerdotis abſolutionem immediatè ſequi peccatorum Confeſſionem. Contrà multi ſunt Caſus, quibus poſt Confeſſionem Abſolutio in aliud tempus differri debet, quin teneatur Pœnitens peccata eadem ſecundâ vice declarare, cùm eorum abſolutionem ipſi dare vult Sacerdos. Idem igitur dicendum eſt de Matrimonii Sacramento: Licèt enim contrahentium alter ei conſenſum ſuum det certo quodam tempore, alter verò alio tempore; remanet tamen Matrimonio quod ei eſſentiale eſt eô reſpectu. Præterea duo illi conſenſus, licet variis temporibus dati, ſemper cenſentur unà ſimulque dati, quoniam prioris conſenſus præſens ſemper cenſetur, dum non dum eſt?

RESPONS.

Vir ille abſtinere debet à petendo officio conjugali ab uxore ſuâ, quæ dum eâ eſt affectione, officium, illud, ut veriſimile eſt, ipſi præſtaret tantùm, quia falſo crederet ſe ad id teneri, Matrimoniique nullitatem ignoraret. Sed officium illud uxori ſuæ præſtare poteſt vir ille *affectu conjugali*, ſi id deſideret: quia cùm id ab eô petit, cenſetur etiam id à marito, petere, *animo conjugali*; ac ideò primum ſuum conſenſum renovare, prout deſiderabat Hieronymus.(d) Tutius tamen foret conſcientiæ viri illius, ſi antequam officium illud uxori ſuæ præſtaret, dextré illam alloqueretur verbis amicitiam ſinceram ſignificantibus, quibus illam impellat ad ipſi reſpondendũ modo indigitante eam officium illud ab eo tanquam à marito ſuo legitimò petere.

(d) A ſanctâ Beuve tom. 3. caſ. 161.

Vide. OPPOSITIONEM MATRIMONIO.

MEDICUS.

MEDICUS vocatur ille qui Medicinam exercet, & callet artem ægroris proſperam valetudinem reſtituendi, aut in malis ſuis illos juvandi, medicamentis quæ ipſis præſcribit imò bonam valetudinem conſervandi iis qui non ægrotant victûs rationem ipſis ſalubrem præſcribendo.

Scriptura ſacra de Medicis honorificè loquitur. *Honora Medicum propter neceſſitatem*, inquit Sapiens, honorem tribue Medico, & da ipſi mercedem quam meretur, propter opem A Deo enim eſt qualis eſt, Deuſque Auctor eſt omnium medicaminum *Etenim illum creavit Altiſſimus, à Deo eſt enim omnis medela.* (e) *Altiſſimus creavit de terrâ medicamenta: ... Etenim illum Dominus creavit: & non diſcedat à te quia opera ejus ſunt neceſſaria.* Ex arte ſua locum obtinet ipſi honorificum, imò Magnatum exiſtimationem ſummam ipſi conciliat. *Diſciplina Medici exaltabit caput illius; & in conſpectu Magnatorum collaudabitur* (f) Denique Scriptura Sacra nos docet Lucam fuiſſe Medicum, & divo Paulo cariſſimum: *Lucas Medicus cariſſimus.* (g)

(e) Eccli 38. 1. 2. 4. & 12.

(f) Ibid v 3

(g) Coloſſ. 4. 14.

Leges Romanæ, licèt hoc reſpectu uſui & conſuetudini noſtræ contrariæ, Medicis privilegia & immunitates inſignes concedebant: eorum tamen numerum in unaquaque urbe definiverant; quoniam eorum artem Reſpublica ſpectabat, tanquam omnibus utiliſſimam, ſicque eos impellere volebat ad Officii ſui partes libentiùs & accuratius implendas. *Exceptis qui liberalium ſtudiorum antiſtites ſunt*, ait Lex. *& qui medendi curâ funguntur, Decurionum decreto immunitas nemini tribui poteſt* (h): *Medicos & maximè Archiatros*, inquit alia Lex, *unà cum Uxoribus & filiis, nec non rebus, quas in civitibus poſſident, ab omni functione & ab omnibus muneribus, vel civilibus vel publicis, immunes eſſe præcipimus ..... ut ſi quis eos vexaverit, pœnâ, arbitrio judicis plectatur.* (i)

(h) Lege Exceptis 1. Cod. de Decreti Decur. ſuper immunitate quibuſd concedendâ lib. 10. tit. 46 Item Leg. Nec imma 5. Cod. de Profeſſoris & Medicis lib. 10. tit. 52.

Lector dubio procul, ſatis dijudicat, ea quæ mox de Medicis in genere dicebamus, de ignaris, & nomine illo indignis intelligi non debere: Nemo enim ignorat innumeros eſſe Medicinæ aliarumque Facultatum Doctores, qui nomine tantum ſunt Doctores. Illa etiam intelligi non debent de Medicis Mercenariis & circumforaneis, qui populo inſerviunt ſolummodò quantum ipſorum intereſt, populumve decipiunt.

(i) Leg. Medicos, 6. Cod. de Profeſſorib. & Medicis.

Medicis operæ ſuæ, ut & medicaminum quæ in curando morbo ſuppeditarunt, juſta merces perſolvi debet, cæteris omnibus Creditoribus poſthabitis, funerum tamen

impenſâ

Medici non ſunt idonei ad accipienda legata quæ demortuus ipſis legaſſet, juxtà Juriſprudentiam Edictorum promulgatorum ut interpretaretur Articulus 151. Decreti à Franciſco I. dato, annô 1539. ut obſervat Ricardus, (c)

(b) Louet. & Brod. Litter. N. n. 29.

Nullus Medicus, abſque gravi peccatô, experimenta facere poteſt, quorum exitus periculoſus ſit ægrotis quibus remedia præbet; ſemperque ſe gerere debet juxtà antiquas artis ſuæ regulas.

(c) Ricard. part. 1. cap. 3. ſect. 9.

Antiquas dicimus *regulas*: ut eorum nova experimenta excludamus, ſanguinis tranſfuſionem verbi gratia, quâ uti illos vetuit ſupremi ſenatûs Pariſienſis Decretum, ſecunda die Januarii 1670. (d) ſatis enim eſt, ſi in forô exteriore ab iis non repetatur ratio ignorantiæ ſuæ, ut apud Romanos ab iis repetebatur, quin etiam vitam noſtram exponamus periculo novorum periculoſorumque experimentorum, quibus incerta remedia experiri vellent.

(d) Diarium Forenſe tom 3. c. 15

Nullus Clericus vel Religioſus Medicinam exercere poteſt, niſi à Caritate impulſus, ſine ſpe lucri, accuratè tamen obſervando omnia artis illius præcepta.

Neque etiam abſque crimine Medicus negligere poteſt monere ægrotos, eos in periculo mortis eſſe, ut ſe præparent ad accipienda Sacramenta. Si verò quædam prudentiæ ratio non ſinit eum id ægroto ipſi declarare, debet ſaltem id monere Propinquos vel Paſtores, vel Confeſſarios, ut deinceps videbimus, tuncque loquemur etiam de officio, quô Medici ex Caritate tenentur, Pauperibus gratuitò adeſſe, præſertim cùm in urbe mercede conducuntur ut populum adjuvent, ut id incepit fieri in gratiam Galieni juſſu Imperatoris Commodi, cujus celeber ille Medicus coævus erat, ut & Conſtantini, Honorii ac Theodoſii.

Indignum eſt Medico, cum ægroto paciſci, fore ut ipſi pecuniæ ſummam quamdam perſolvat, modô eum ad proſperam valetudinem reducat; jure meritô Leges Romanæ Medicis turpia illa pacta prohibebant (e)

(e) Leg. Archiatri 9. Cod. de Profeſſoribus & Medicis.

CASUS PRIMUS

ALLEALMUS cui res eſt anguſta domi, aliquando invitatur ad juvandos Pauperes in morbis eorum, ſed eos inviſere ſæpè denegat; quoniam novit ob ſuum officioſum aditum mercedem ſe non acccepturum; An in hóc peccat?

RESPONS.

S. Antoninus ait, Medicum teneri ex præcepto caritatis Pauperes in morbis urgentibus juvare; eumque reum futurum quodammodo homicidii, ſi Pauper mortem obiret, quia noluit Medicus illum adire, curaſque ſuas in morbo ipſi denegavit. *Pauperibus non valentibus ſolvere; gratis mederi debet*, inquit Sanctus ille (f), *& non ſe ab eorum curâ abſtrahere, quia hoc eſſet indirectè occidere. Mortem enim probatur languentibus inferre, qui hanc, cùm poteſt, non excludit.* Quod Sanctus ille Archiepiſcopus dicit poſt Ennodium, cujus verba Gratianus refert in Decreto ſuo, (g) licèt immeritò Papæ Symmacho verba illa tribuat. Ac reipsâ Medicus Chriſtianus animo ſemper præſens habere debet illud Ambroſii appoſitè dictum: (h) *Vilis pecunia, ſed pretioſa eſt miſericordia*: Debet quoque noſſe proximi vitam pretioſiorem ipſi eſſe debere; quàm exiguam pecuniæ ſummam, quam lucraretur, divitem adeundo: *Medicus gratis tenetur curare pauperem infirmum: quia plus debet valere apud eum vita illius, quam propria pecunia*, inquit Gloſſa. (i)

(f) S. Anton. 3. part. tit. 7. c. 2. § 1. init.

(g) Diſt. 83. § Providendum.

(h) S. Ambros in Can. Medicina 76. de pænit. diſt. 1.

(i) Gloſſa in Can ſi quis 2 diſt 83. v. Infirmus.

Verum quidem eſt, ipſi licere mercedem percipere, ex curâ quam adhibet in gratiam ægrotorum, ſed quanti facere debet pecuniam, præ miſericordiâ, quam exercendi occaſionem habet erga miſerum ægrotum ab aliis deſertum? Nonne in eâ hypotheſi eodem modo ratiocinandum eſt de Medico, ac de Divite, qui Pauperibus quos gravis inopia premit eleemoſynam denegat & nonne dicendum eſt, quòd quemadmodum eô caſu dives ille purgari non poteſt de gravi peccatô; Medicus pariter excuſari non poteſt, qui Pauperibus operam ſuam denegat, eo obtentu quòd non habeant unde ipſi mercedem perſolvant? En igitur quid de Allealmo cogitandum ſit, qui eo prætextu quòd ipſi ſit res anguſta domi, ex quâdam inhumanitate Pauperibus denegat opem, quam ipſis ferre poſſet, abſque ullâ impenſâ: Attamen eô potiori jure ad eos operâ ſuâ juvandos tenetur, quòd non valeat eleemoſynis juvare, debet ſaltem erga illos opus illud miſericordiæ exercere, ut peccata ſua redimat: quandoquidem juxtà S. Ambroſium, *Medicina miſericordia tollit peccata magna.* (k) S. Antoninus quoque alibi datâ operâ eandem agitat quæſtionem, dicitque; *infirmis autem non valentibus ſolvere, tenetur* (Medicus) *gratis mederi: quin imò & medicinas pro eis ſolvere, ſi valeat & ipſi infirmi facultatem non habent.* Sapientem hanc conſiderationem addit tamen ſanctus ille: *Non autem tenetur Medicus omnibus infirmis Pauperibus ſimpliciter & indiſtinctè providere, ſed pro loco & tempore ſibi occurrentibus ... pro ut dicitur (l) de aliis operibus miſericordiæ*; hoc eſt hunce Medicum non teneri abſolutè & indiſtinctè opus illud Caritatis erga omnes Pauperes exercere: ſed ſolummodò reſpectu habitô variarum circumſtantiarum loci & temporis: Veluti, verbi gratia, ſi Pauper infirmus ab aliis juvari non poſſit; vel ſi ejus Morbus ita ſit urgens, ut tempus non ſuperſit alios vocandi, quin mortis periculum adeat.

(k) S. Ambros. in Can. Medicina 66. ut.

(l) Idem 2. part. tit 7. cap. 4. § 5.

CASUS II.

DORYLAUS, ſolus in exiguâ Urbe Medicinæ Doctor, ubi ſunt Pauperes ægroti, quos viſitare curat, imò quibus medicamenta gratis ſuppeditat, cum variis temporibus ab aliquot annis vocatus fuerit ab Alexandro Divite, periculoſè ægrotante, illum viſitare denegavit, quia nullam mercedem ab eô accipit; imò poſtulatio mercedis debitæ Divitem illum læſit. An ſine peccatô in recuſatione ſuâ permanere poteſt?

RESPONS.

Digitized by Google

habet ab antiquo quodam Concilio, de cujus nomine inter Burcardum, Yvonem Carnutenſem & Gratianum non convenit, quod Concilium hanc ipſam rationem his verbis affert (c) *Cùm ratio & uſus obtineat, neminem cui non vult, contra utilitatem & rationem cogi de proprio facere beneficium.*

(c) Conc. Mediomatricum in Can. precatio 4. 10. q. 2.

Evidens tamen videtur, non poſſe ſine peccatô, adverſùs Caritatis præceptum, conſilium à ſe in caſu propoſitô initum exequi, Dùm enim exiguæ illius Urbis ſolus ſit Medicus, Diviti illi miniſterium ſuum denegare non poteſt, & ſinere eum ſine auxiliô mori. Sed præter Caritatis Chriſtianæ rationem, quæ illum adſtringit ad opem ferendam huic ægroto in tam urgente neceſſitate; alia eſt quæ impedit quominùs hâc excuſatione utatur, quoniam ſcilicet ægrotus ille ipſum perſolvere recuſat: nimirùm actionem habet contra eum, & ejus heredes, ſi moriatur: & abſque vel minimâ difficultate impetrabit illum, vel ejus heredes damnari ad æquam mercedem perſolvendam, ipſi debitam quòd utiliter in ejus gratiam operam ſuam impenderit, in occaſione momentoſiſſimâ, in quâ de ejus ſalute agebatur: nec minùs dignus ſit cui merces tribuatur curæ adhibitæ; licèt mortem obierit ægrotus; juxtà iſtud Innocentii III. effatum (*d*): *Licèt non ſemper ſequatur laborem effectus: nihilominus tamen ipſe labor eſt meritorius.* Ea eſt Auctoris Gloſſæ Deciſio (*e*), cujus hæc ſunt verba: *Dico quòd tenetur eum curare ſuis impenſis.* (*f*) *Et ſi non convaluerit, repetat expenſas: quia utiliter geſſit negotium ejus .... etiamſi moriatur æger, poteſt petere impenſas: quia ſufficit, ſi utiliter cœpit gerere licèt eventus non ſit ſecutus.* Hoc autem probat Auctor ille ex Legis quam ad marginem laudamus auctoritate. (g)

(d) Innoc. III. in C. Niſi 10. de Renuntiatione. §. *Quippe* l. 1. c. 9.

(e) Loco cit.

(f) Leg. *non tantùm.* ff. de appellat. & L. *At ſi quis.* ff de relig. & ſum pt. fun. & Labeo. l. 11. tit. 7.

(g) L. *Illicitas* §. *ſicuti.* de negotiis geſtis. Leg *ſed an. ultrò* ff. de officio Præſidis.

CASUS III.

Philogonus, Medicus, poſtquàm Medicinam per quindecim annos exercuit, conſilium init ſacerdotio initiari. An id poteſt abſque immunitate?

Respons.

Ut ſacros Ordines accipiat Medicus nequaquam indiget immunitate, tantummodò propter artem ſuam, cùm illam juxtà regulas exercuit Id alibi probamus, cùm de Irregularitate loquimur; illudque evidens eſt ex quadam Decretali. quam Clemens III. (b) inſcribit cuidam Canonico Colonienſi, qui Papam illum conſuluerat, ut edoceretur num poſtquam variis cum ſucceſſibus Medicinam exercuiſſet, ſacros Ordines exercere poſſet; Et hoc verum eſt, quamvis ejus remedia exitum felicem non ſemper habuerint, multique ex infirmis quos curabat mortui ſint: Medicus enim non gaudet dono ſanandi omnes quos cu-

(b) Clemens. III in C. ad aures. 7. de ætate & qualitate & ordine præficiendorum. l. 1. tit. 14.

gentia, aliave culpa ad mortem alicujus ex infirmis quos curabat contulerit in foro conſcientiæ tanquam irregularem ſe ſpectare debet; & dum dubium ejus permanet, ad ſacros Ordines petendos ſe ſiſtere non poteſt, ut idem ſummus Pontifex Canonico ad quem ſcribit declarat. *Tibi breviter reſpondemus*, inquit, *quòd ſi ſuper præmiſſis conſcientia tua te remordeat, ad majores Ordines de noſtrô conſiliô non aſcendas.* In hæc ultima verba Gloſſa ait: (*k*) *Hoc eſt conſilium reverentiæ, cui obediendum eſt .... ſecus in conſilio perfectionis.* Quam diſtinctionem multis Canonibus probat, ſicut & multis aliis textibus, quos in medium proferre ſupervacaneum ducimus, Deciſionis illius ambo capita probat.

(k) Gloſſa ibid. v. *conſilio.*

CASUS IV.

Pomponius, Medicus, cùm accerſitus fuiſſet ut mulierem à tribus annis peripneumonicam curaret; A primâ viſitatione illam in eo ſtatu vidit, ut vix quatuor diebus vitam ducere poſſet, ipſi tamen multa remedia præcepit, quæ certò noverat ægrotanti illi inutilia eſſe ut ei ſanitatem reſtituerent, mortua eſt poſt quatuor dies, ut præviderat Medicus. Defunctæ heredes ipſi decem libras pependerunt, ob curam quam adhibuit. An ſummam illam pecuniæ legitimé acquiſivit?

Respons.

Reſpondemus, pecuniæ ſummam illàm Pomponio legitimé partam eſſe. Ratio eſt, quoniam Medicorum miniſterium non ad hoc unicé tendit ut à morte ægrotos ſervet. Cùm Deus ſolus ſit vitæ hominum & ejus durationis ſummus Dominus: *Vita & mors à Domino Deo eſt*, ait Sapiens (l) Quibus S. Auguſtinus addit (*m*) *Vita ſcilicet à donante, mors à vindicante.*

(l) Eccli 11 14.

(m) S. Aug. l. 1. retract. c. 21. n. 2.

Satis eſt igitur, ſi Medicus curam adhibeat, ad ſublevandum ægrotum quem curat, ut mercedem ipſi datam mereatur, cùm præterea non minor ejus ſit labor in ſublevando illo, cujus valetudo in deſperatis habetur, ac in curando alio, qui in eo ſtatu non verſatur. Quapropter jure meritò S. Antoninus (n) cum quodam priſco Auctore ait: *Medici non illicité recipiunt ſalarium ſeu ſtipendium, pro infirmitate, quam ſciunt eſſe incurabilem: Et ratio eſt ſecundum Auguſtinum de Anconâ ubi ſuprà;* (*o*) *quia Medicus inventus eſt ad inſtrumentum naturæ. Tamdiu inſtrumentum medicinæ non eſt ex toto ſubſtrahendum infirmo, quamdiu natura non ſuccumbit. Ideo non peccat Medicus, accipiendo ſtipendium de curâ ægritudinis, quam per principia artis Medicinæ credit eſſe incurabilem, niſi forté malitioſé, non indicando illis, qui illius curam habent, vel ſuperfluos ſumptus faciendo, vel eum curare omninò promittendo; ſed indicata veritate, quam novit de ægritudinis curâ, tamdiu juſté poteſt accipere ſtipendium ſuum, quamdiu exhibet in curâ ſui fidele miniſterium.*

(n) S. Anton. 3. part. t. 7. c. 2. §. 6.

(o) Auguſt. de Anconâ l. de poteſtate Eccleſiaſticâ.

CASUS.

nus ille abſque Confeſſione moriatur?

Respons.

Medicus ille proculdubio graviter peccavit negligentia ſua in monendo Anſelmo, vel eum curantibus, de periculo in quo verſatur, & de neceſſitate prægnante ipſi adminiſtrari ſacramenta, imprimis pœnitentiæ ſacramentum. Id facillimum eſt probatu Conſtitutione quam de induſtria edidit Innocentius III. hanc in rem quâ poſtquàm dixerit, morbos peccati effectum & pœnam aliquando eſſe, & ſublata cauſa, facilius eſſe effectum tollere, jubet omnes Medicos qui ad ægrotos ſublevandos vocantur, eos accuratè admonere, ut ad Medicum ſpiritualem confugiant & conſcientiæ ſuæ conſulant. ſic loquitur Summus ille Pontifex. (a) *Cùm infirmitas corporalis non nunquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido, quem curaverat:* Vade, & ampliùs noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat; *præſenti Decreto ſtatuimus & diſtrictè præcipimus Medicis corporum, ut cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant & inducant, ut Medicos advocent animarum; ut, poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute proviſum ad corporali medicinæ remedium ſalubrius procedatur, cùm cauſâ ceſſante ceſſet effectus.* Poſtea rationem reddit Papa ille præcipui incentivi quod illum impulit ad ſtatuendam illam Conſtitutionem, nimirùm, quoniam, quando ſeriùs monetur infirmus ut de iis quæ ad conſcientiam ejus pertinent cogitet, in animi perturbationem, & abjectionem incidit, quæ mortem ejus ſæpenumero approperent. *Hoc quidem inter alia huic cauſam dedit Edicto, quòd quidam in ægritudinis lecto jacentes, cum eis à medicis ſuadetur, ut de animarum ſalute diſponant, in deſperationis articulum incidunt, unde faciliùs mortis periculum incurrunt.* Denique præcipit, Medicum, qui huic Caritatis officio defuerit, ab aditu in Eccleſiam excludi, donec pænitentiam conſentaneam egerit. *Si quis autem Medicorum hujus noſtræ Conſtitutionis, poſtquàm per prælatos locorum fuerit publicata, tranſgreſſor extiterit, tandiu ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, donec pro tranſgreſſione hujus modi ſati fecerit competenter.*

(a) Innoc. III. in C. Cùm infirmitas 13. de pœnitentiis & remiſſ. l. 5. tit. 39.

Idem iterùm præcepit S. Pius V. tertia ſuâ Bullâ, data die 8. Martii 1566, (b) qua reintegrat & confirmat his verbis Innocentii III. Doctrinam *Hâc noſtrâ in perpetuum valiturâ Conſtitutione ſtatuimus & decernimus, quòd omnes Medici, cùm ad infirmos in lecto jacentes vocati fuerint, ipſos ante omnia moneant, ut idoneo Confeſſori omnia pecca-*

(b) S. Pius V. in Bulla ſupergregem §. 3. & 5.

Conſtitutionem illam confirmavit [illegible] gorius IX. (b) Bulla ſua 68. a, die 30. Martii data, anno 1581, in qua ob hanc rationem vetat Fideles Judæos Medicus unquam adhibere. S. Antoninus difficultatem eandem fusè ventilat, affirmatque omnem Medicum ſtrictè teneri obedire Decretis, quæ hanc in rem Eccleſia ſancivit, eumque mortale peccatum commiſſurum, ſi negligat monere ægrotum ut conſcientiæ conſulat, cùm novit illum conſcientiæ nondum conſuluiſſe; vel ſi tantùm dubitet, ac percipit infirmum illum in urgente mortis periculo verſari. *In tali caſu tenetur manifeſtare per ſe, vel per alium infirmo ex præcepto caritatis; & non faciendo peccat mortaliter.* Denique Eminentiſſimus Cardinalis Noaillenſis, Pariſienſis Archiepiſcopus, Mandato ſuo die nona Martii 1707. dato, enixè commendat Diœceſeos ſuæ Medicis, ut in hoc officio ſuo accuratè fungantur. En ipſius verba. *Sed imprimis mandamus Medicis, qui ex arte quam profitentur maximè tenentur ad hoc, ut ægrotorum ſtatui invigilent, in bonum animæ eorum, tanquam in corporis ſanationem, ut ſat citò eos conſiliis quibus indigent juvent, ad maturè conſcientiæ conſulendum neque eos diutiùs deſerant in falſâ illâ fiducia quæ tot homines morte improviſâ in flammas æternas præcipites dat. In dubium revocari nequit,* addit magnus ille Præſul, *quin Medici, qui ad hoc ſilentio ſuo conferunt, rei ſint apud Deum, quin etiam eum ab iis ſanguinem repetat animarum, quæ ipſorum culpâ perierint. Hæc verò eſt ſumma ægrotantium & Medicorum infelicitas.*

(c) Greg. XIII in Bulla antiq.

Eminentiſſimus Cardinalis, ut ignaris omnem de tam juſto ac momentoſo Decreto conquerendi prætextum tolleret, ejus Decreti rationem hanc palàm reddit, in medium proferens argumenta ducta à Conſtitutione, quam in quarto Concilio Lateranenſi Innocentius III. ſancivit, cujus verba jamjam protulimus; & ex Concilio Pariſienſi habito anno 1429, (d) in quo accepta eſt Conſtitutio illa, quodque his verbis loquitur. *Medicinalis artis Magiſtri, licèt juxta Canonum ſtatuta non debeant infirmis corporalem Medicinam exhibere, niſi priùs, exhortatione facta per eos, quòd ſua peccata confiteantur; nihilominùs iidem Magiſtri tam ſanctum & ſalutare ſtatutum ſervare contemnunt, in magnum præjudicium animarum, cùm frequenter eveniat, quòd infirmitatibus creſcentibus, & quàm repente invaleſcentibus, plures ſine confeſſione moriantur; nos ideò ſupradictis Epiſcopis injungimus, quatenùs Decretalem circà hoc editam, quæ incipit:* Cùm infirmitas, *de pœnit. & remiſſ. faciant inviolabiter cuſtodire.*

(d) Conc. Pariſ. ann. 1429. Can. 29.

MENDACIUM

Digitized by Google

quando perituum habeo tribus ... [illegible] ... ulrie dignus id mihi afferit. Hæc eſt S. Raimundi (*c*) Doctrina, ut & S. Auguſtini laudati in Canone (*d*) ubi dicit: *Nemo mentiens judicandus eſt, qui dicit falſum, quod putat verum; quoniam quantum in ipſo eſt, non fallit ipſe, ſed fallitur. Non itaque mendacii, ſed aliquando temeritatis, arguendus eſt qui falſa incautus credit & pro veris habet.*

(c) ... ſumm. l. 1. tit. de mendacio & adulatione §. 22.

(d) Can. Is autem. 22. q. 2.

Quamvis S. Auguſtinus (*e*) octo mendaciorum genera diſtinguat; poſſunt tamen ad tres ſpecies redigi, mendacium ſcilicet jocoſum, mendacium officioſum, & mendacium perniciosum. Mentiens autem, inquit S. Bonaventura (*f*) *aut intendit prodeſſe, aut delectare, aut lædere. Secundum quod intendit prodeſſe, eſt mendacium officioſum. Secundùm quod intendit delectare, eſt mendacium jocoſum. Secundum quod intendit lædere eſt mendacium pernicioſum.* Duo priora mendaciorum genera ſunt tantùm ut plurimum peccata venialia: ſed tertium naturâ ſuâ eſt mortale.

(e) S. Aug. l. de mendacio c. 4. in Canone Primum 22. q. 2.

(f) S. Bonavent. in 3. ſent. diſt. 38. art. 1 q. 5. in corp.

Non inutile erit addere ipſas definitiones quas Polmanus trium iſtorum mendacii generum tradit: Hæ ſunt.

I. *Mendacium jocoſum eſt locutio contra mentem, causâ voluptatis propriæ vel alienæ.*

II. *Mendacium officioſum eſt locutio contrà mentem, causâ utilitatis propriæ, vel alienæ*

Duæ illæ priores definitiones intelligi debent, *secluſo injuſto nocumento ſpirituali aut temporali.*

III. *Mendacium pernicioſum eſt locutio contra mentem, cum proximi nocumento injuſto* (*g*).

Conſtat, neminem unquam quovis caſu, & quamlibet ob rationem mentiri poſſe, imò utendo vocibus ambiguis, quin Deum offendat: quoniam omne mendacium naturâ ſuâ eſt peccatum: Id deinceps evidentiſſimè probabitur S. Auguſtini auctoritate.

(g) Polmann. citato loco n. 1037. 1038. 1039.

CASUS PIMUS.

PALAMEDES dixit, ſe vidiſſe Alexandrum per vicum tranſgredientem, cùm tranſgrederetur Paulus; an ſic aliquod commiſit peccatum, ſi verum dicere credidit, & ſi quod dixit, nemini nocere poſſit?

RESPONS.

Certum eſt Palamedis Mendacium, cùm materiale tantùm ſit, & nullatenus in animo habuerit contra veritatem loqui, peccatum non eſſe, quandoquidem rem narravit prout ipſi nota erat. Ea eſt S. Auguſtini Doctrina (*h*) dicentis: *Quiſquis autem hoc enuntiat, quod vel creditum animo, vel opinatum tenet, etiamſi falſum ſit, non mentitur. Hoc enim debet enuntiationis ſuæ fidei, ut illud per eam proferat quod animo tenet, & ſic habet ut profert.*

(h) S. Aug. l. de mendacio c. 3. ſeu n. 3.

CASUS II.

CUM Polydius aliquid facere promiſerit, an reus evadit Mendacii, cùm non ſtat promiſſo?

RESPONS.

Qui aliquid promittit eâ mente ut promiſſum exequatur, mendacii reus non eſt, licèt poſtea illud non exequatur; quandoquidem dum promittit, contra mentem non loquitur. *Ille, qui aliquid promittit*, inquit S. Thomas, (*i*) *ſi habet animum faciendi quod promittit non mentitur: quia non loquitur contra id quod gerit in mente. Peccat* tamen adverſùs fidem quam promiſſo dederat, ſi promiſſis non ſtet. *Si verò non faciat quod promiſit, tunc videtur infideliter agere per hoc, quod animum mutat*, ait etiam Sanctus idem, qui in hoc conſentit cùm S. Auguſtino, dicente (*k*) *Omnis autem fidei violator iniquus eſt.* Fieri tamen poteſt hominem illum nec adversùs veritatem, nec adversùs fidem peccare, veluti quando evenit quædam circumſtantia quæ eum culpâ liberat quamvis promiſſo non ſtet, prout S. Paulo evenit, qui procul dubio non peccavit, quòd Corinthum non adiviſſet, Ut illius Urbis Fidelibus promiſerat, ſcilicet propter obſtacula quæ occurrerunt, ac impediverunt quominus illuc iret. *Poteſt tamen excuſari ex duobus*, addit S. Thomas: *uno modo, ſi promiſit id quod manifeſtè eſt illicitum quia promittendo peccavit; mutando autem propoſitum benè facit. Alio modo, ſi ſunt mutatæ conditiones perſonarum & negotiorum. Ut enim Seneca dicit in lib. de beneficiis,* Ad hoc quod homo teneatur facere quod promiſit, requiritur, quod omnia immutata permaneant. *Alioquin nec fuit mendax in promittendo, quia promiſit quod habebat in mente ſubintellectis debitis conditionibus: nec etiam eſt infidelis: non implendo quod promiſit: quia eædem conditiones non extant. Unde & Apoſtolus non eſt mentitus qui non ivit Corinthum, ut dicitur, 2. ad Corinth. 1. & hoc propter impedimenta quæ ſupervenerant.*

(i) S. Thom. 2. 2. q. 110. art. 3. ad 5.

(k) S. Aug. l. 2. de Doctrinâ Chriſti c. 36. ſeu n. 40.

At quando aliquis quidpiam promittit, quod exequi in animo non habet, à culpâ mendacii liberari non poteſt, cùm promittens contra mentem ſuam loquatur. Inde ſequitur quòd ſi Polybius, de quo agitur in ſpecie propoſitâ, dum promittebat, in mente habuerit promiſſum exequi, dici non poſſe eum mentitum fuiſſe, quamvis

viß

mihi tantum dicit; at quando tacens, quodam ſigno vel quadam actione quod falſum eſſe novit, ſignificat eò conſiliò ut id verum eſſe perſuadeat.

Respons.

(a) S. Aug lib de Mend. c. 3. & 4.

Gaïo reſpondere facile eſt ipſis S. Auguſtini verbis. (*a*) *Ille mentitur, qui aliud habet in animo & aliud verbis, vel quibuſlibet ſignificationibus enuntiat: unde duplex cor dicitur eſſe mentientis;* rurſus: *Nemo autem dubitat, mentiri eum, qui volens falſum enuntiat causâ fallendi, quapropter enuntiationem falſam, cum voluntate ad fallendum prolatam, manifeſtum eſt eſſe mendacium.* Verba illa Gaium mendacii reum eſſe manifeſtò declarant; quandoquidem ſignum vel actio quam adhibuit, ut falſum perſuaderet, eum effectum produxit quem ipſiſſima ejus verba produxiſſent. Ideò ex S. Auguſtini Doctrinâ concludit S. Thomas (*b*) illum mendacii reum fieri quovis ſigno, cùm eò utitur ad mentiendum; quandoquidem, juxtà Patrem illum, ſicuti vox præcipuum eſt ex ſignis, alia ſigna ſunt etiam loco vocis. *Sicuti Auguſtinus dicit in 2. de Doctrinâ Chriſtiana*, ait Doctor Angelicus, *Voces præcipuum locum tenent inter alia ſigna, & ideò, cùm dicitur, quòd mendacium eſt falſa vocis ſignificatio, nomine vocis intelligitur omne ſignum. Unde ille, qui aliquod falſum nutibus ſignificare intenderet, non eſſet à mendacio immunis.*

(b) S Thom 2. 2. q. 110. art 1. ad 2.

(c) Idem ibid q. 111. art. 1 in Corp.

Doctrinam eandem alibi fuſiùs etiam docet idem Sanctus (c), cùm dicit, ut quis ſit verax, illum debere extrinſecùs ſignis exterioribus talem ſe præbere; qualis eſt intùs: Et quandoquidem actiones non ſunt minus ſigna exteriora quam voces, dicit quoque quempiam agere poſſe contra veritatem illis ut & iſtis, quando iis utitur ut ſignificet contrarium ejus quod habet in animo; Denique, in hoc propriè loquendo conſiſtit quod vocatur ſimulatio, quæ cùm ſit verum mendacium, verum itaque eſt peccatum. Addamus hic totum S. Thomæ locum. *Ad virtutem veritatis pertinet*, inquit, *ut quis talem ſe exhibeat exteriùs per ſigna exteriora, qualis eſt. Signa autem exteriora non ſolùm ſunt verba, ſed etiam facta. Sicut ergo veritati opponitur, quod aliquis per verba exteriora aliud ſignificet, quàm habet apud ſe, quod ad mendacium pertinet; ita etiam opponitur veritati, quòd aliquis per aliqua ſigna factorum vel rerum aliquid ſignificet contrarium ejus quod in eo eſt, quod propriè* ſimulatio *dicitur. Unde ſimulatio propriè eſt mendacium quoddam in exteriorum ſignis factorum conſiſtens. Non refert autem, utrùm aliquis mentiatur verbo, vel quocunque alio facto- - - - Unde cùm omne mendacium ſit peccatum - - - - Conſequens eſt etiam, quòd omnis ſimulatio eſt peccatum.*

Auditis tam apertis auctoritatibus, nullus dubitandi locus eſt, quin Gaius mendacii reus ſit, quando ſigno quodam vel quadam actione perſuadere vult, id quod falſum eſt, verum eſſe; vel contra, quod verum eſt eſſe falſum.

Casus IV.

Sebastianus dicit falſum jocando: quin tamen animus ipſi ſit id perſuadere tanquàm verum iis quos alloquitur. Perſuaſum habet inſuper illos id verum eſſe credere non poſſe. Exempli gratia, inter jocandum ait, ſe quatuor mundi partes jam peragraſſe, imò ſe multis annis apud Indos cùm Orientales tum Occidentales habitaſſe, quamvis ii quos alloquitur eum ſemper ab infantia viderint in loco ubi natus eſt; & quamvis duodecim tantùm vel quindecim annos tum ab eo quod ejus verba ſignificant, ut evenit in facto jamjam prolato.

Opinionis ſuæ rationem habent S. Thomæ auctoritatem, juxtà quem conſilium fallendi non eſt de eſſentia mendacii, ſed tantùm confert ad illud magis apertum reddendum (*f*) *Quòd autem aliquis intendat* inquit ſanctus ille, *falſitatem in opinione alterius conſtituere, fallendo ipſum non pertinet ad ſpeciem mendacii; ſed ad quandam perfectionem ipſius.* Quod paulò poſt repetit etiam, cùm dicit; (g) *Cupiditas fallendi pertinet ad perfectionem mendacii; non autem ad ſpeciem ipſius, ſicut nec aliquis effectus pertinet ad ſpeciem cauſæ ſuæ.*

(f) S Thom. 2. 2. q. 110. art. 2. in Corp.

(g) Id. ibid. art. 3.

Juxtà opinionem illam, mendacii tamen reus eſt Sebaſtianus, licèt conſilium ipſi non ſit fallendi illos quos alloquitur; & perſuaſum habeat ipſos nihil poſſe credere eorum quæ ipſis dicit.

Non credimus tamen nos deſcendere debere in opinionem illam. Omne enim mendacium intendit proximum fallere; hoc eſt, aliquid falſum tanquàm verum ipſi perſuadere, ut patet ex ipſa definitione, quam S. Auguſtinus mandacii tradit, quibuſdam in locis operum ſuorum (*h*) *Mendacium*, inquit, *eſt quippe falſa ſignificatio cum voluntate fallendi.*

(h) S Aug. l. contra mendac. c. 12. ſeu n. 26.

Quapropter Pater ille alibi dicit (*i*) *Culpa verò mentientis eſt in enuntiando animo ſuo fallendi cupiditas; ſive fallat, cùm ei creditur falſum enuntianti; ſive non fallat, vel cum ei non creditur, vel cùm verum enuntiat voluntate fallendi quod non putat verum.*

(i) Id. ci. l. de mendac. c. 3.

Unde concludi poſſe videtur, propriè loquendo, Sebaſtianum mendacium non commiſiſſe in circumſtantiis in ſpecie propoſitâ enuntiatis. Quod etiam confirmari poteſt auctoritate ejuſdem Patris, qui dum hæc Patriarchæ Joſephi verba explicat, (*k*) *An ignoratis quod non ſit ſimilis mei in augurandi ſcientia.* (*l*) ait ejuſmodi phraſes non eſſe mendacia: quia iis non utuntur modo ſerio; ſed tantùm quodam joco. *Mendacia enim à mendacibus feriò aguntur,* non joco. *Cùm autem quæ non ſunt, tanquàm joco dicuntur, non deputantur mendacia.* Id alibi etiam confirmat ſanctus ille Doctor, his verbis (*m*) *Nunquam* (joci) *ſunt putata mendacia: habent enim evidentiſſimam ex pronuntiatione atque ipſo jocantis affectu, ſignificationem animi nequaquam fallentis, etſi non vera enuntiantis . . . . .* (*n*) *ex animi enim ſui ſententia; non ex rerum ipſarum veritate, vel falſitate mentiens aut non mentiens judicandus eſt*: En argumenta potentiſſima quæ mendacii culpâ Sebaſtianum liberant, licèt non ſufficiant ut eximatur à culpâ quam forte præterea commiſit præ vanitate, ſeu præ ſummâ levitate, vel aliter.

(k) Idem l. qq. in Geneſim. q. 145.

(l) Geneſ. 44. 1.

(m) S Aug. l. de mend. c. 2.

(n) Ibid. c. 3.

Casus V.

Landrius Martiali mille nummos quos ipſi debebat, pependit, quorum apocham accepit: At cùm illam poſt aliquos menſes amiſiſſet, defuncti heredes ab illo pecuniæ illius ſolutionem petierunt, quoniam putabant ipſum pecuniam illam adhuc debere. Landrius ut vitaret litem quam ipſi minitabantur, ſi illam ſolvere recuſaret, Martialis chirographum tam accuratè imitatus eſt, ut ipſe novam apocham conſcripſerit, ac defuncti heredes crediderint illam eſſe veram, & deſtiterint à conſilio ipſi litem inferendi. De hoc quæritur, an alicujus peccati reus ſit Landrius, cùm in eâ occaſione nihil

Creditoris heredibus quamque voluit illos accipere; quandoquidem juxta S. Auguſtinum,(a) nemo poſſit, quin Deum offendat, ullum mendacium, vel quidquam falſum dicere, imò ut ſuam vitam ſervet. *Nec immeritò - - - ſcriptum eſt*, (b) os quod mentitur, occidit animam; *ne quis arbitretur perfectum & ſpiritualem hominem pro iſtâ temporali vitâ, in cujus morte non occiditur anima, ſive ſuâ, ſive alterius; debere mentiri.* Alibi etiam ait Pater ille, (c) imò non licere proximi ſaluti æternæ conſulere ope mendacii. *Ad ſempiternam verò ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mendacio.*

... 5. n. 7.
(b) Sapient. 2. 11.
(c) Idem. l. de mend. c. 20. ſeu n. 42.

Hujus hanc reddit rationem, ſcilicet non licere adhibere malum, quale eſt mendacium, ad bnnum quodpiam efficiendum, quod ait ſolum modò poſt Apoſtolum S. Paulum. (d)

(d) Rom. 3. 8.

Hæc eſt deciſio ſacræ Facultatis Theologiæ Pariſienſis, ut patet ex celebri Cenſurâ, quam pronuntiavit 3. die Februarii 1665. in propoſitionem illam eductam ex falſé ſic nominato Amadæo Guimenio (e). *Falſare non eſt; nec peccatum mortale, amiſſa ſcriptura de hereditate, aut nobilitate, etiam ſimilem efficere: Nulli enim fit injuria. Nota modo (f), quòd ſi quis privatam aliquam ſcripturam, aut ſyngrapham, aut apocham, quà conſtaret, ſe certæ quantitati pecuniæ, mutuo acceptæ, ſatisfeciſſe falſificaret; quia aliam legitimam à creditore confectam, amiſiſſet; nec alio modo probare poſſet ſolutionem; non damnarem peccati mortalis; quia falſificationes hæ, privatarum videlicet ſcripturarum, non ſunt ita Reipublicæ pernicioſæ.* En ipſa Guimenei verba; en verò verba Cenſuræ in Sorbonnâ pronuntiatæ: *Hæc Doctrina falſa eſt, ſcandaloſa & Reipublicæ pernicioſa.* Qui penitiùs noſſe cupient, quomodo reſpondendum ſit iis omnibus quæ objici poſſunt contra veritatem quam jamjam ſtatuimus, legant amplas & Achilleas ſolutiones à S. Gregorio, S. Thoma, & S. Bonaventura datis, in locis operum eorum quos hic laudamus. (g)

(e) Amadæus Guimen. pag. 111. n. 1.
(f) Idem ibid. pag. 112. n. 3.
(g) S. Aug. l. contra mendacium c. 15. S. Greg. l. 18. Moral. c. 4. S. Thom. 2. 2. q. 110. art. 1. ad 4 S. Bonav in 3. ſent diſt. 38. art. 1. q. 2. ad 2.

CASUS VI.

VALIERIO, cujuſdam Nobilis janitori, perpetua eſt conſuetudo reſpondendi iis qui dominum ejus adire volunt, eo tempore quô à nemine viſitari vult, eum domi non eſſe, licèt adſit: vel reſpondet verbis ambiguis, eum exiiſſe, eô obtentu quòd maturinô tempore exierit. 1. An homo ille quoties ſic reſpondet, toties mendacia enuntiat. 2. An ejus Dominus, cui jus eſt hâc libertate utendi & cui etiam neceſſarium eſt ut negotiis urgentibus operam det, an inquam peccat, quòd janitori præcipiat ſic reſpondere? Rationes quæ Valierium culpâ liberare videntur hæ ſunt; ſcilicet cùm ejus Dominus hoc ipſi demandet, non poteſt mandatum non exequi, quin Domino iraſcendi anſam præbeat, imò eum janitorem dimitendi. Aliquando præterea, inter eos, qui Domini … tunt.

Verum quidem eſt Auctores quoſdam (h) affirmaſſe, quemlibet verba ambigua adhibere poſſe quin mendacii reus evadat. 1. Quando ipſi eſt juſta cauſa id faciendi. 2. Quando non tenetur veritatem manifeſtè reſpondere interrogantibus 3. Denique cùm nulla eſt mentiendi voluntas. At licèt eorum opinio in tribus illis circumſtantiis defendi poſſit; ſemper vere dicitur verba ambigua, quibus utitur Valierius, non eſſe licita, nec mendacii culpâ vacare: Cauſa enim, ut ut juſta videatur, non poteſt efficere, rem falſam veram eſſe Præterea, cùm non ſit juſta cauſa Domino Janitori præcipiendi ipſum domo exiiſſe, vel eſſe in Urbe; eo prætextu quòd matutinis horis exiverit, aut quòd ejus domus ſit in Urbe; neque etiam juſta eſt Janitori cauſa dicendi, ſe id tantùm facere ut Domino ſuo obediat, quandoquidem ſic loquitur ſolum modò, ut fallat eos qui ipſum interrogant, & eô côſiliô, ut iis perſuadeat Dominum ſuum non eſſe domi, quod veritati adverſatur; ac ideò eſt mendacii peccatum, cujus particeps eſt Dominus: Quandoquidem, ſi quibuſdam urgentibus detineatur negotiis aut præ infirmâ valetudine non poſſit viſitantes admittere, nullum eſt incommodum ſi id dicatur ipſum petentibus, & quoniam ſunt æqui id audient ſine offenſione; ſi verò Domino illi nulla ſit juſta cauſa, cur ipſum viſitantes non excipiat, licèt forſan ipſi grati non ſint, debet illos excipere potiùs cum tædio & incommodo quodam, quàm jubere cum mendacio dimitti eos omnes, qui ipſum viſitare cupiunt. Vel ipſa comitatis ratio eum adſtringit ad veritatem declarandam; & ad præcipiendum eam declarari: *Ex honeſtate unus homo alteri debet veritatis manifeſtationem*, ait S. Thomas. (i) Hujus argumentum hoc profert ſanctus ille Doctor, ſcilicet cùm homo à naturâ ſit ſocietatis amans, cùm præterea ſocietas abſque veritate ſubſiſtere nequeat, tenemur eam declarare. *Quia homo eſt animal ſociale, naturaliter unus homo debet alteri id, ſine quo ſocietas humana ſervari non poſſit. Non autem homines poſſent ad invicem convivere, niſi ſibi invicem crederent tanquam ſibi invicem veritatem manifeſtantibus; & ideò virtus veritatis aliquo modo attendit rationem debiti.* Quòd ſimulatio omninò adverſetur præcipuis ſocietatis legibus, quæ inter homines ſubſiſtere nequit, niſi mutuâ obligatione ſe ad id obſtringant, ut ſe invicem in errorem non inducant, ſed loquantur & agant juxtà id quod in animo habent, quod cùm ab aliis cognoſci non poſſit, debet ipſis aperiri aut verbis aut ſignis ſinceris, niſi aliorum fiduciam fallere, eâque ſe indignos præſtare velint.

(h) S. Antoni. 2. part. tit. 10. c. 1. c. 10. S. Raimund. in ſumma, tit. de mendacio. Sylveſter v. mendacium q. 6. & v. Juramentum 4. q. 7. Bannes in 2. 2. q. 69. 2. 2. 3. part. Commentarii dub. 5. & alii recentiores.
(i) S. Thom. 2. 2. q. 109. art. 3. in Corp.

Confirmari poteſt deciſio illa exemplô à S. Auguſtinô allatô, (k) in quô neceſſitas videtur fuiſſe prægnans verbis ambiguis reſpondêdi. Sanctus ille ſupponit Patrem, qui mortifero morbo urgetur, quique de valetudine filii ſui inquirit, …

(k) S. Aug. l. contra men. c. 18. ſeu n. 35.

Digitized by Google

longiſſimè abhorrere ab admittendis verbis ambiguis, & reticentiis, modò quô morales Theologi, vel Caſuiſtæ ut vocantur, volunt ea admitti; contrà verò Patrem illum ea recenſere inter mandacia vera, licet qui illa adhibent juſtas credant habere cauſas illis utendi.

Deciſionis illius aliud argumentum addere poſſumus Decretum nempe Innocentii XI. quô, 2. die Martii 1679. damnavit quinque & ſexaginta Propoſitiones Ethicæ, ex quibus viceſima ſexta & viceſima ſeptima verborum ambiguorum licentiam confirmant. Hæc habet viceſima-ſexta Propoſitio. *Si quis, vel ſolus vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propriâ ſponte, ſive recreationis causâ, quocunque aliô fine juret, ſe non feciſſe aliquid, quod reverà fecit, intelligendo intra ſe aliquid, quod non fecit, vel aliam viam ab eâ, in quâ fecit; vel quodvis aliud additum verum; reverà non mentitur, nec eſt perjurus.*

En verba viceſimæ ſeptimæ Propoſitionis damnatæ: *Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum; ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens & ſtudioſa.*

En denique quomodo ſancta ſedes explicet mentem ſuam, duas illas Propoſitiones cum cæteris aliis ſexaginta tribus damnando. *Quicumque autem, cujuſvis conditionis, ſtatûs & Dignitatis, illas vel illarum aliquam conjunctim, vel diviſim, defenderit, vel ediderit, vel de eis diſputaverit, publicè aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, niſi forſan impugnando. ipſo facto incidat in excommunicationem latæ ſententiæ, à quâ non poſſit (præterquam in articulò mortis) ab aliô, quâcunque etiam Dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.*

Poſt argumenta, quorum tanta eſt auctoritas, non exiſtimamus nobis opus eſſe alia congerere, ad probandum amphibologias, quales ſunt eæ quarum in ſpecie propoſita mentio fit, mendacia eſſe aperta, ac ideò neminem illis abſque Dei offenſione uti poſſe.

CASUS VII.

Theodulphus, Religioſus cujuſdam Ordinis Reformati, ut vocant, multa mendacia enuntiavit officioſa vel jocoſa, coram multis Laicis, qui noverant ipſum mentiri, quique hæc cum ſummâ offenſione audiverunt, An mortale peccatum commiſit, ſi noverit illa mendacia ipſis offenſioni fuiſſe?

Respons.

Dicere poſſumus, quòd quamvis iſtiuſmodi mendacia naturâ ſuâ ſint tantummodò venialia; ea tamen per accidens mortalia aliquando evadere poſſe; hoc eſt, propter offenſionem inſignem quæ exinde oritur, vel propter ingens damnum quod proximo creare poſſunt. Ea eſt S. Tomæ doctrina. (a) *Per accidens autem* (Mendacium jocoſum, aut officioſum) *poteſt contrariari caritati ratione ſcandali, vel cujuſcumque damni conſequentis: & ſic erit etiam peccatum mortale, dum ſcilicet aliquis non veretur propter ſcandalum publicè mentiri.*

(a) S.Thom. 2. 2 q. 110. art. 4.

• Ergo dici poſſe videtur, mortale peccatum ſimulare, ut liberaret quemdam ex ſuis amicis ab ingenti malo, quod ipſi impendebat. An diſſimulatio ſpectari debet tanquam mendacium, ac ideò tanquam peccatum?

Respons.

S. Thomas, poſtquàm probaverit nunquam licere illum mendacium, vel leviſſimum enuntiare, & quovis prætextu, addit: (b) *Licèt tamen veritatem occultare prudenter ſub aliquâ diſſimulatione, ut Auguſtinus dicit in libro contra Mendacium.* Unde concludi debet, in ſpecie propoſitâ, Briandum mendacii damnari non debere, tantummodò quòd diſſimulaverit; modò nihil contra veritatem dixerit aut fecerit. At verò ſi diſſimulans, quibuſdam uſus ſit verbis aut ſignis eâ mente ut perſuaderet id quod veritati adverſatur, mendacii culpâ liberari non poteſt, juxtà hanc S. Auguſtini ſententiam. (c) *Mentiri nunquam licèt, Ergo nec occultare mentiendo.*

(b) S Thoma 2. 2. q 110. art 3. ad 4.

(c) S. Aug. l. de mend. c. 17.

CASUS IX.

Bertinus, ſubdiaconus, puellam ad peccatum ſollicitans, ipſi affirmavit ut peccato faciliùs illa aſſentiretur, ipſi nondum ordines ſacros adminiſtratos fuiſſe; ipſique licere illam ducere uxorem, ſi gravida fieret crimine quod reipſa cum illâ patravit. Peccatum ſuum deinde confeſſus eſt, nec tamen mendacii ſe accuſavit, ſpectabat enim illud tanquàm naturâ ſuâ veniale. An ejus confeſſio eſt integra; & an verum eſt hocce mendacium veniale tantùm eſſe?

Respons.

Omne mendacium quod proximo ſit perniciosum, certiſſimè mortale eſt, juxtà Doctrinam S. Auguſtini, qui dum explicaret octo varios modos, quibus mendacium committi poteſt, dicit quòd, ſi excipias mendacium quod committitur in iis quæ ſpectant ad fidem ac Religionem, maximum illud eſt, quod patratur ut injuſtum damnum proximo afferatur, quin tamen exinde ullum exſurgat commodum mentienti. *Secundum autem* (capitale Mendacium) inquit ſanctus ille (d) *ut aliquem lædat injuſtè, quod & tale eſt, ut nulli proſit & obſit alicui.* Illudque mendacii genus Gloſſæ Auctor (e) alibi vocat peccatum malignitatis & mortale. *Triplex eſt genus mendacii, malignitatis, quod fit causâ decipiendi: & illud omnibus eſt mortale peccatum.* Negari autem non poteſt quin Bertini Mendacium teterrimam malignitatem complectatur ſcopo nocente quem intendit Mendacium illud pronuntiando; ſimulque quin ideò ſit peccatum mortale. Ejus igitur Confeſſio integra non fuit, cùm Mendacium tam pernicioſum tacuerit. Ita ut omninò neceſſarium ſit, ipſum ultimam ſuam Confeſſionem veluti ſacrilegam denuò incipere, quoniam mendacii illius ſe non accuſavit, quod tamen tanquam veniale tantùm ſpectare non debuit, quandoquidem omnis peccator pœnitens ſacerdoti omnia peccata mortalia declarare tenetur, quorum reum ſe percipit, *omnia & ſingula peccata mortalia*, ut loquitur Concilium Tridentinum. (f)

(d) S. Aug. l de mend. c 14. in Can. primum 8. 22. q. 2.

(e) In Can. ne quis 13. ead. c. & q. 8 v. non videtur.

(f) Conc. Trid ſeſſ. 14. can. 7. & cap. 5. de ſacram. pœnit.

CASUS

Digitized by Google

[illegible] totius Eccleſiæ nomi-ne. Quapropter etiamſi quod ille dicit verum non ſit reſpectu ipſius; verum tamen eſt reſpectu Eccleſiæ, cujus nomine iſta verba recitat ille: *Oratio Dominica*, ait ſanctus ille, *profertur ex perſonâ communi totius Eccleſiæ: & ideò ſi aliquis nolens dimittere debita proximo, dicat Orationem Dominicam, non mentitur, quamvis hoc quod dicit non ſit verum, quantum ad ſuam perſonam Eccleſiæ, extra* quam eſt merito: & ideò fructu orationis caret.* Idem quoque docet Doctor ille Angelicus in multis aliis ſuorum operum locis (*b*) ac inter alios in ſeptimo ejus Opuſculo, ubi dicit, quod qui in caſu verſatur, de quò agitur, *non mentitur, quia non orat in perſonâ ſuâ, ſed Eccleſiæ, quâ non decipitur: & ideò ponitur ipſa petitio in plurali.*

* In Edit. Venet anni 1593 malè legitur. *Ex qua eſt meritum.*

(*b*) Id. in 3. ſent. diſt. 30. in expoſ. textûs & Opuſc. 7. de 5. Petitione Orationis Dominicæ in fine

Attamen operæ pretium eſt obſervaſſe, quempiam, Adrianum verbi gratia, qui hanc Orationem nuncupat ita pravé affectus, ſummâ in Deum irreverentia reum evadere, eumque tentare modo ſaltem implicito, quòd confidenter credet, ſe in eo eſſe ſtatu, quò dignus ſit qui exaudiatur: Illud autem tentationis genus, quamdam impietatem complectitur. *Ille*, inquit S. Thomas [illegible] *reſpectum ad homines - - - & propter hoc non oportet quòd tentatio Dei directè opponatur veritati.* (*d*)

(*d*) Id. ibid. ad 3.

Attamen S. Auguſtinus nequaquam rationem habet ideæ quam ſibi effingit S. Thomas: Etiamſi enim concedi poſſit, Chriſtianum quempiam, Orationem Dominicam recitantem, Eccleſiæ nomine loqui; conſtat tamen illum ſuo etiam nomine loqui, tanquam illius ejuſdem Eccleſiæ membrum. Idcircò priſcus ille Pater huncce hominem mendació damnat. En ipſius verba. (*e*) *Scitis - - - - - quid priùs Deo dicturi ſumus:* Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. *Agite, ut dimittatis, agite. Venietis enim ad verba iſta orationis. Quomodo ea dicitis? quomodo non dicitis? Poſtremò interrogo: dicitis, an non dicitis? odiſti, & dicis - - - - ergo, ſi dicis; mentiris: ſi non dicis; nihil mereris.*

(*e*) S. Aug. ſerm. 49. novæ Edit. aliàs 137 de temp. num. 8.

Vide { ABSOLUTIO Caſ. 9. & ACCUSATUS Caſ. 1. 2. 3. & 6. }

MENDICATIO.

Vide RELIGIOSI Caſus XXXIV.

MERCES.

MERCES, ſalatium, pretium ob officium præſtitum, ſunt voces ſynonimæ, quibus difinitio illa competere poteſt: *Merces eſt quid proportionatum & ex juſtitia repenſum operi meritorio.* (*f*) ſic famulus qui Hero ſuo famulatus eſt per aliquod tempus, aut operarius qui opus aliquod perfecit, jus habet à Domino, cui famulatus eſt, vel cujus gratia operatus eſt, mercedem exigendi æquam, & miniſterio vel labori congruentem, Licèt nullum de pretio inter eos intercesſiſſet pactum. Graviſſimum enim eſt peccatum, & cujus clamor ad cœlum uſque evehitur, ſi Mercenarius mercede, quam meritus eſt, defraudetur, juxtà hæc S. Jacobi verba, (*g*): *Ecce merces Operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit.*

(*f*) Polmann. Brev. Theol. part. 2. 22. n. 704.

(*g*) Jacobi 5. 4.

Quædam tamen difficultates exoriri poſſunt, circâ opus quoddam, quod operarius tempore, de quo inter eos convenit, non perfecit. De his titulo de *Locatione* locuti ſumus; Vel circâ famulum, qui poſtquàm famulatum ſuum in aliquos annos Domino ſuo locaſſet, à ſe ipſo famulatum ejus deſerit, vel ab eô dimittitur, antequàm tempus exierit: Hoc in ſecundâ Deciſione hic expendimus.

veret, & vino deditus eſſet, Ferdinandus illum dimiſit abſque ullâ mercede. De hoc conqueritur Lentulus. Cauſatur Ferdinandus, quòd cùm eum famulum accepit, nihil ipſi promiſit, nec quidquam ab eô petiit Lentulus; quibus addit, ſe expertum eſſe illum improbum famulum. Circà hoc quæritur, an ex æquitate teneatur Ferdinandus illi mercedem quamdam rependere, & quamnam?

Respons.

Exiſtimamus Ferdinandum recuſare non poſſe Lentulo æquam mercedem ſolvere, quam miniſterio præſtito meritus eſt. Ratio hæc eſt, ſcilicet, quilibet qui operatur mercede dignus eſt, juxtà
(a) Luc. 10 7. hæc Domini noſtri verba; & jure naturali nititur: (a) *Dignus eſt enim operarius mercede ſuâ.* Poſtulat igitur juſtitia Lentulum mercedem accipere ipſi debitam, ob quatuor annis præſtitum Domino famulatum eaque ratione uti non poteſt Ferdinandus, quòd Lentulus nihil ab ipſo petierit, & ipſe nihil ei promiſerit, cùm eum famulum accepit. 1. Quoniam merces illa eſt debita jure naturali, quin opus ſit de illa inter eos conveniſſe, niſi diſtinctè cõtrarium pacti ſint. 2. Quoniam famulus, qui præ timiditate, reverentiâ, vel aliâ de cauſâ, Hero ſuo non proponit mercedem quam expectat determinari, nunquam credi debet in animo habuiſſe illi gratis famulari cùm univerſus uſus ſit contrarius, & quia idcircò tantùm famulatur, quia aliunde non habet unde vivat.

Verum quidem eſt, æquam illam mercedem limites ſuos habere debere, eoſque circumſcribendos eſſe ex æquitate; eamdemque ejus eſſe rationem ac pretii æqui rerum venalium, Præfinietur autem merces, regionis morem vulgarem obſervando, qui Lex eſſe poteſt ad id determinandú & præfiniendum quod legitimé famulis debetur. Si igitur mos ſit ut quinquaginta Libræ ſingulis annis pediſſequo rependantur, in foro conſcientiæ tenetur Ferdinandus ducentas Libras Lentulo dare, quòd quatuor annis ipſi famulatus ſit.

Fruſtrà Dominus ille cauſabitur, Lentulum improbé famulatum fuiſſe, cùm enim quatuor annis eum apud ſe ſervaverit, conjiciendum eſt eum ipſius famulatu ſatis contentum fuiſſe, invitis vitiis quæ in ipſo agnoſcebat: Creditu enim facile non eſt, Herum quemvis tamdiu famulum apud ſe ſervaturum, à quo miniſterium neceſſarium non haberet. Fruſtrà etiam cauſatur Ferdinandus, Lentulum nihil ab ipſo petiiſſe, cùm famulatum hunc ſuſcepit. Ut enim jam diximus, exiſtimandum eſt, Lentulum mercedem quam ſperabat ſilentio prætermiſiſſe tantummodò præ reverentiâ, quâ Ferdinandum proſequebatur, & proſequi debebat. Licét itaque nihil ab illo petierit, nequaquam in animo habuit ei ſine mer-

ſimilem conduceret. Si verò pretium ſtatuendum eſt, heri arbitrio, vel boni viri arbitrio taxandum erit,

CASUS II.

Si Ferdinandus Lentulum in ſex annos locaverit & promittens quinquaginta libras ſingulis annis, & eum poſt quartum annum dimittat, an tenebitur ſex annos integros ei ſolvere: Si contra Lentulus Ferdinandi famulatum deſerat, poſt elapſos duos vel tres priores annos, an Ferdinandus tenebitur illi mercedem ſolvere pretio congruenti cum tempore, hoc eſt centum libras in duos annos, & centum ac quinquaginta libras in tres annos?

Respons.

Ad primam quæſtionem reſpondemus, quòd Ferdinandus Lentulum dimittens poſt quatuor priores annos, tenebitur ei mercedem dare ſex annorum integrorum, Qui enim locat, tenetur pretium, de quo inter eos convenit, ſolvere, quamvis re locatâ non utatur. ſic habet Lex, quæ dicit (c) *Qui operas ſuas locavit, totius temporis Mercedem accipere debet, ſi per eum non ſtetit quominùs operas præſtaret.* Quod tamen intelligendum eſt, 1. Cùm famulus dimiſſus inde detrimentum patitur, quando, verbi gratia, alium reperire non poteſt cui famuletur. 2. Quando Herus juſtam non habet cauſam cur eum dimittat: Si enim juſta ei eſſet cauſa, ſive ob famuli ſui diſſolutam vitam vel infidelitatem, ſatis erit ſi ei mercedem ſolvat modo congruenti cum tempore, quô ejus miniſterio uſus eſt.

(c) Leg. qui operas 38 ff. locati conducti Lib. 19. tit. 2.

Quod ad ſecundam quæſtionem ſpectat, videtur quòd quamvis Lentulus ſponte ſuâ, ante tempus de quô inter eos convenit Ferdinandi famulatum desereret, liberari non poſſet Ferdinandus, quominus Lentulo Mercedem ſolvere modo congruenti cum tempore, quô ſervus ille ipſi famulatus eſt; modô quoque congruenti cum circunſtantiâ temporis, quæ plus minusve intererat Heri. (d) Hujus hæc eſt ratio, nimirùm, ut jam diximus jure naturali Merces eſt debita Mercenario & famulo, qui Domino ſuo operam ſuam locavit.

(d) Sylveſter Prierius & apud eum Berthol in Leg. Diverſis §. quod in anno ff ſo uſo mariti.

Duo tamen ſunt excipienda. 1. modò Lentulus pactus non ſit, cùm in ſex annos operam ſuam locavit, ſe omni mercede privatum iri, ſi culpâ ſuâ ante tempus præfinitum dimitteretur. 2. modò Ferdinandus nullum patiatur detrimentum, ex eô quòd citiùs dimittendus fuerit famulus ille. Si enim inde detrimentum patiatur, æquum eſt hoc damnum à Lentulo reſarciri.

Vide { Locatio / Compensatio / Restitutio }

MERITUM

in merito de congruo; quo inter cætera peccator pœnitens poteſt primam gratiam ſanctificantem & peccatorum remiſſionem mereri ſibi, & juſtus, alteri.

Denique ultima hæc verba, *& gratui à liberalitate*, oſtendunt quomodo meritum illud differat à merito *de condigno*, quod his verbis definitur. *Meritum de condigno eſt opus bònum, cui ex ſuâ operantiſque dignitate merces debetur ex juſtitiâ*: Quibus Polmannus, ut clarius definitionem illam explicet addit, quòd quamvis merces illa ſit debita ex juſtitiâ, non tamen debetur ſi vox illa Juſtitia ſumatur ſenſu accurato & ſtricto quia meritum à gratia habituali & actuali originem imprimis ducit. *Non tamen ex illius rigore* perfecto, *Nam origo meriti provenit à gratia habituali* & actuali. Hôc merito, inquit, juſtus vitâ æternâ dignum ſe præſtat: *Ejuſmodi merito juſtus meretur vitam æternam.*

Meritum *de condigno* quinque exigit conditiones, quæ in Reſponſo ad primum Caſum reperientur, ac ideò de illis hic loci non loquemur.

CASUS PRIMUS.

PASCHALIS, & Paulus, qui Theologiæ ſtudio operam dant, inter ſe diſceptarunt de merito Eleemoſynæ, quam prior Pauperi jamjam erogaverat. Paulus affirmavit non opus eſſe, ut quis mereatur, eum eſſe in gratia; ſed ſatis eſſe ſi quis bonum opus faciat caritatis imperfectæ incentivo. Paſchalis contra defendit, nullum inde meritum ſpirituale educi poſſe, niſi ab eo qui ab omni peccato mortali immunis eſſet. An rectè ſentit hic ultimus?

RESPONS.

Quinque ſunt conditiones requiſitæ, ut quis mereri poſſit bono opere præſtito.

Prima hæc eſt: opus illud ſit liberum; conſtat enim omnem actionem peractam per vim, vel invito agente nihil quidquam mereri. Id probatione non eget.

Secunda conditio hæc eſt; bonum illud opus peragatur ob eo quem Theologi *viatorem* nuncupant, hoc eſt ab homine hiſce in terris viventе: *Nullus enim meretur, niſi in corpore, & hîc omne meritum comparatur*, prout Gloſſæ Auctor loquitur (*b*) qui id probat ex S. Auguſtino, in Canone (*c*) laudato: quoniam *poſt hanc vitam* non eſt ampliùs *ſtatus merendi*, inquit S. Thomas (*d*) quod Sylvius (*e*) probat, Domini noſtri verbis, à S. Joanne laudaris (*f*): *Omnis meriti tempus*, inquit Theologus ille, *finitur morte, juxtà illud Chriſti: venit nox, quando nemo poteſt operari, meritoriè ſcilicet aut demeritoriè.*

Tertia conditio: Bonum hoc opus gratiam habeat principium.

Quarta: ut ſit meritum *ex condigno*, ut in ſchola loquuntur, ſit in ſtatu gratiæ qui illud peragit. *Quantumcunque enim ſit in homine gratia*, inquit S. Bonaventura (*g*) *niſi ſit voluntas gratiæ conſentanea, nunquam eliciet opera meritoria.*

Ultima denique conditio, quam exigunt S. Thomas & S. Bonaventura (*h*) hæc eſt, bonum opus peragatur ſaltem virtualiter, ex caritatis incentivo. *Pondus enim amoris*, ait Doctor ſeraphicus (*i*) *eſt quod dat valorem operibus meritoriis.*

His ſuppoſitis, ad difficultatem, quæ Paſchalis & Pauli ſententias diſtraxit, dicimus, Paulum non rectè ſenſiſſe, Paſchalem verò rectè, ſupponendo tamen cæteras conditiones merito requiſitas excludere noluiſſe, conditiones dico, quas mox recenſebamus.

(*b*) Gloſſa in Can. *Nec quemquam* 127. de Conſecr. diſt. 4. v. *Septimo.*

(*c*) S. Aug. in Can. *Tempus* 23. 13. q. 2.

(*d*) S. Thom. q. 7. de malo art. 11. in Corp.

(*e*) Fr. Sylv. in ſuppl. S. Thom. q. 100 (à Collectore ſupplementi omiſſâ & à D. D. duacenſibus adornatâ. Editioni an. 1614 additâ) art. 6. verſ. *Secundum.*

(*f*) Joan. 9.

(*g*) Bonav. in 2. ſent. diſt. 20 art. 3. q. 2 in reſponſ. ad argum.

(*h*) Id in 4. diſt. 33 art. 2. q. 3. reſponſ. ad arg.

(*i*) Id in 2. ſent. diſt. 29. art. 8 q. 2 in Corp.

CASUS II.

JACOBUS, vir Caritate incenſus, conſuevit quotidie pomeridianum tempus inſumere in docendis & curandis pauperibus ægrotis: ſæpè verò opera illa peragit, quin cogitet de illis ad Deum referendis. Petit, an tamen omnia ſint apud Deum meritoria?

Gregorius, ſacerdos, toto matutino tempore detinetur, diebus Dominicis & Feſtis, in audiendis Confeſſionibus. Sed animi contentio, quæ ipſi adhibenda eſt, ut audiat & doceat pœnitentes, eum ſæpiſſimè impedit, quominus Deo offerat miniſterii ſui munera. An tunc operum ſuorum meritum amittit?

RESPONS.

Ut claré huic difficultati reſpondeatur, diſtinguendæ ſunt duæ conſiliorum ſpecies, unde opera noſtra meritum ſuum ducere poſſunt. Prima ſpecies, eſt conſilium actuale, quo opus à nobis peractum ad Deum referimus, tempore ipſo quo agimus. Secunda ſpecies ea eſt, quæ vocatur conſilium virtuale, quod nihil aliud eſt præter acceſſionis, ſive dependentiæ relationem, quæ intereſt inter effectum & conſilium actuale, quod anteceſſit, cujus vi agimus, licèt in ſe ipſo non ampliùs exiſtat.

Duabus illis conſiliorum ſpeciebus ſuppoſitis, facile eſt difficultatem de quâ agitur decidere. Si enim Jacobus Deo offert inſtitutiones quibus pauperes ægrotantes edocet, & officia quæ horis pomeridianis quotidie ipſis præſtat, in omnibus variis inſtitutionibus illis meretur, ut & in variis officiis, quæ illis præſtat, variis iſtis pomeridianis horis, modò in eô adſint etiam conditiones aliæ requiſitæ ad meritum, quia omnes illæ inſtitutiones & omnia illa officia præſtantur vi primi conſilii actualis, quod fuit apud ipſum, omnia illa opera peragendi præ amore Dei & Dei cauſa: Licèt ſæpè eveniat, mentis aberrationibus, quæ ipſum incogitantem abducunt, eum opera illa peragere, quin primum ſuum conſilium renovet. Eadem eſt Gregorii ratio.

De-

Digitized by Google

dam habet, ejuſque eſt effectus, inchoando, opus illud actu ad Deum relatum eſt. *Notandum eſt tamen*, hæc ſunt Doctoris Seraphici verba, *quòd ad hoc quòd aliqua actio ſit meritoria, non oportet quòd ſemper quis eam referat actualiter in Deum; ſed ſufficit relatio habitualis. Habitualem autem relationem voco, non quia habeat caritatem, per quam ſit habilis ad referendum; ſed quia in primordio operationis illius, vel alterius, ad quam illa conſequenter ſe habet, intentionem habet ad Deum directam.* ſic, addit ſanctus ille Cardinalis, ſi quis conſilium habeat centum nummos argenteos in eleemoſynam erogandi, Dei gratiâ, & incipiens eleemoſynam illius primam partem diſtribuere, actu illam ad Deum referat; ſed reliquum pergat diſtribuere, quin de Deo cogitet, meretur tamen variis eleemoſynæ ſuæ diſtributionibus. *Unde ſi aliquis intendit dare pro Deo centum marchas, & incipit dare & cogitat de Deo in prima marcha, & in aliis non cogitat; nihilominus omnes dationes illæ ſunt ei meritoria & fructuoſæ.* Quibus ſanctus ille Doctor addit, quòd ſi qui eleemoſynam illam erogat, illam intermittit, cuidam alteri operi naturæ differentis incumbens, tunc neceſſe foret ut primum conſilium renovaret, ut opus illud meritorium eſſet. *Si autem opus alterius generis inciperet, oporteret, quòd intentio renovaretur ac hoc, ut opus eſſet meritorium.* Denique S. Bonaventura oſtendit, quòd ſi conſilium virtuale nuncupet habituale, non intelligit conſilium quod propiè & ſenſu ſtricto habituale vocatur, quale eſſet, juxtà eundem ſanctum, conſilium quo quiſpiam ad Deum referret in genere omnia opera quæ die ſequente vel poſt annum peracturus eſt: ſed ſolummodo conſilium quo ad Deum refertur opus aliquod peculiare, cum quo ſequentia opera convenientiam habent, & cujus ſunt effectus, ut patet exemplo centum numerorum argenteorum eidem homini variis temporibus diſtributorum, vel multis aliis, in quo exemplo omnes diſtributiones priori poſteriores ad primam referuntur, & ejus ſunt conſequentia. *Relationem autem habitualem voco, non quâ quis in generali refert ad Deum opera omnia diei, vel anni; ſed quâ quis refert aliquod o-*

tum quod Proſper ex ſuâ Eleemoſynâ ducit majus eſt Antonii merito? Vel an ambo pariter merentur, quoniam agunt animo caritate incenſo?

RESPONS.

Ut quis in errorem non delabatur, in ſententia quam ampl exurus eſt, circà æqualitatem vel inæqualitatem meriti Proſperi ac Antonii, neceſſe eſt ſcire. 1. an dum invitus eleemoſynam illam erogabat Antonius, id oriebatur ex pravâ propenſione ad nimium diligenda terreſtia bona 2. ſi inde oriatur, expendendum eſt, an averſus ille animus quodammodo voluntarius ſit, ex eô quòd non ſatis enitatur huic reſiſtere huncque delere; vel an eo invito id eveniat, imò cùm repugnantiam vincere nititur. Si illam deſtruere annitatur, eleemoſynam erogando ut certiùs repugnantiam vincat dici poſſe videtur, Antonium majus meritum elicere ex Eleemoſynâ quam erogat, invitâ repugnantiâ naturali quam experitur, quàm Proſperum qui illam erogat cum delectatione, Hujus ratio hæc eſt, ſcilicet præ ſe fert, & reipſa habere videtur majorem in Deum amorem, vincendo animum averſum à naturâ, quem experitur, dum pecuniam ſuam largitur, quàm Proſperus qui largitur ex liberalitate & ſine repugnantia. *Quantitas meriti*, ait S Thomas, (*b*) *attenditur ſecundum radicem caritatis*. Et virtus, qua repugnantiam vincit, ſupponit ejus actionem magis eſſe ſpontaneam, ac ideò magis meritoriam: juxta iſtud ejuſdem ſancti Doctoris effatum (*c*): *Quantò magis quis voluntariè facit, tantò magis meretur.* At contrà ſi ejus averſus animus ſit ipſius cupiditatis effectus, & nullum adhibeat conatum ad eum vincendum, eô caſu ſine controverſiâ Proſper magis merebitur: aut ut rectiùs loquar, ipſe Antonius ex eleemoſyna ſua nullum ducet meritum, quoniam illam abſque Dei vero amore erogat ut ex S. Thoma probari poteſt, qui dicit, omnia virtute imbuta opera, ne quidem Martyrio excepto, meritoria eſſe non poſſe, niſi cùm peragantur ex amore Dei. *Quòd autem ſit meritorium* (Martyrium) *hoc habet ex caritate, ſicut quilibet virtutis actus; & ideò ſine caritate non valet.*

(*b*) S. Thom. in 3. diſt 24. a 3. quæſti. uncul. 3. in Corp.

(*c*) S. Thom. ibid.

MISSA

MISSA originem ducit juxtà multos antiquos Auctores, videlicet S. Bonaventuram (*d*) ac S. Thomam (*e*), ex voce *Miſſio*; quoniam, inquiunt, reſpectu Fidelium ſacerdos ipſorum Legati apud Deum tenet locum, & Deo pro iis ſacrificium offert; aut quia *Miſſio* dimiſſionem etiam ſignificat, ac verbis illis, *ite Miſſa eſt*, ſacerdos vel Diaconus Catechumenis declarabat, antequàm Myſteria ſacra celebrari inciperent, Miſſæ primam partem, quæ eorum nomine vocabatur *Miſſa Cathecumenorum*: quia ei adeſſe ipſis permittebatur, finem habuiſſe, & ipſis Eccleſia excundum eſſe. S. Auguſtinus ipſe videtur huic cogitationi auctoritatem dare, dum dicit (*f*) *poſt ſermonem Miſſa ſit Cathecumenis; manebunt fideles.*

(*d*) S. Bonav. Opuſcul. de expoſit. Miſſæ.

(*e*) S. Thom. 3. dart. q. 83. a 4. ad 9.

(*f*) S. Aug. 237. de temp c. 9. leu n. 8.

Verùm Etymologia illa è longinquo nimis accerſita & parùm congruens nobis videtur; quando quidem ſingulis diebus feriæ, in Miſſis votivis in quibus *Gloria in excelſis* non recitatur, & in omnibus Miſſis quæ vocantur, *de requiem*, nunquam dicitur in fine *ite Miſſa eſt*; ſicque non his verbis monetur Populus Miſſæ finem factum eſſe.

Alii exiſtimarunt ſe rectiùs cogitare, ſi *Miſſa* etymologiam à voce græcâ Μύησις ducerent, quæ *operationem Myſticam* ſignificat, unde derivatur Μυστήριον *Myſterium*, quâ voce utitur Eccleſiaſticæ Hierarchiæ Auctor.

Juxtà

Digitized by Google

ועשית חג שבעות ליהוה אלהיך מסת נדבת ידך

Jadca Nidebath Miſſath, Eloeca, Ladonaï Schabuhoth Hhag Vehaſcitha,

Tua manus ſpontaneam oblationem, Tuo Deo Domino Hebdomadarum, Feſtum facies Et

Juxtaque verſionem noſtram Vulgatam; *& celebrabis diem feſtum hebdomadarum Domino Deo tuo oblationem ſpontaneam, manus tua, quam offeres* &c. Circa quod obſervandum eſt, in gratiam eorum qui Linguam hebraïcam non callent, eos reprehendere non debere, ſi in eo textu legatur מסת *Miſſath*, non verò מסה *Miſſah*: Nam juxtà regulas Grammatices hebraïcæ, quando in conſtructione vox quædam terminatur per (ה) *he*; litera illa vulgò mutatur in (ת) *thau*, quod eſt noſtrum *th*; aliquando in (י) *hhiric magnum*, quod eſt I. longum, vel denique reſcinditur, idque juxtà regulam, quæ dicit, (ה) *hè quieſcens in fine non movetur*, hoc eſt; *non fit conſonaris: in medio*. In iſtò autem textu מסת *Miſſath* conſtruitur cum voce ſequenti נדבת *Nidebath*. Quapropter (ה) *hè* quod eſt ultima litera vocis præcedentis mutari debet in (ת) *thau*. Hujus exempla multa videri poſſunt in locis quos ad marginem indicamus, & alibi (*b*); hujuſque regulæ pauciſſimæ occurrunt exceptiones in toto textu hebraïco. Verum quidem eſt Verſiones Syriacam, Arabicam, Samaritanam & ſeptuaginta Interpretum non habere expreſsè *oblationem ſpontaneam*; quoniam Interpretes crediderunt, vocem *Miſſah* deduci à quibuſdam aliis verbis hebraïcis: Evidenter tamen patet, Verſiones illas omnes ad eundem ſenſum redire, ut fuſiùs illud probavimus in Diſſertatione, quam olim hanc in rem de induſtria ſcripſimus.

(*b*) Ruth. 4. 2. Proverb. 1. 7. Olée 2. 14. &c.

Credimus igitur nos concludere debere, quòd ſicut Galli efformarunt vocem *péché*, ex פשע *peſcha*, *peccatum*; vocem *Chair* de שאר *ſcheer*, *caro*; vocem *meſure*, *menſura*, ex משורה *meçoura* (*c*), eandem eſſe ratione vocis *Meſſe*, *Miſſa*.

(*c*) Levit. 35.

Quicquid ſit de Etymologia vocis *Miſſa*, certum eſt, eam à multis Sæculis uſu receptam fuiſſe; cùm S. Ambroſius in ſua ad Marcellinam ſororem ſuam Epiſtola eam adhibeat dicens: *Miſſam facere cœpi*. (*d*). Et alibi (*e*), *qui juxta Eccleſiam eſt, & ſine gravi impedimento poteſt, quotidie audiat Miſſam*. Ea pariter utitur S. Auguſtinus. Uterque autem vocem illam adhibet, tanquam priſcam, vulgarem & à tota Eccleſiâ cognitam. Sed omittamus nunc vocem, & ad rem deveniamus.

(*d*) S. Ambr. Ep. 33. ad Marcellinam.
(*e*) Id. ſerm. 34.

His verbis Miſſam Theologi definiunt: *Miſſa eſt ſacrificium incruentum corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini.*

Ut definitionis illius verus ſenſus rectiùs intelligatur, operæ pretium eſt noſſe, quid intelligi debeat voce ſacrificii. En quomodo definitur: *Sacrificium eſt oblatio externa rei ſenſibilis, per realem mutationem, à legitimo Miniſtro facta Deo, in teſtimonium ſupremi dominii ipſius & noſtra ſubjectionis.* (*f*)

(*f*) Polman. part. 3. n. 244. & ſeqq. vid. 2. 2. q. 85.

His verbis: *Oblatio externa rei ſenſibilis*, intelligi debet juxta Polmani explicationem, *in actu ſignato, oblatio panis & vini, tanquam materia tranſeuntis, præſuppoſitæ actioni ſacrificali: In actu exercito, oblatio corporis & ſanguinis Chriſti, tanquam hoſtia.... contenta in conſecratione, cui ex inſtituto Chriſti annexa eſt oblatio.*

Iſtis aliis verbis: *per realem mutationem*, intelligi debet mutatio, quæ fit ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Jeſu-Chriſti, qui iterùm producitur in Altari conſecrationis vocibus quas nomine Jeſu-Chriſti pronuntiat Sacerdos, qui ſolus legitimus eſt Miniſter ſacrificii, quod eſt verus Latriæ cultus, qui ſupremæ Dei Majeſtati tantùm debet & poteſt tribui (*g*); eſt quippe primum noſtrum principium, ultimuſque noſter finis: quod in cauſa eſt, ut dicat S. Auguſtinus (*h*): *Non aliter viſibile ſacrificium offerendum eſſe novertimus, quàm illi, cujus in cordibus noſtris inviſibile ſacrificium ipſi eſſe debemus.*

(*g*) Preterquam Domino ſoli. Exod. 22. 20.
(*h*) S. Aug l. 10. de civitate Dei c. 19.

variis modis præſignificandos effectus varios Sacrificii illius, quod Patri ſuo oblaturus erat Jeſus-Chriſtus, quâ Mediator inter Deum & homines, ad reconciliationem Generis humani; utque Sacrificium illud ſit figura Sacrificii, quod oblaturus erat, ut & acerbiſſimorum ejus cruciatuum, ac præcipuarum circumſtantiarum, quæ mortem & cruciatus ejus comitaturæ erant.

Verùm priſca illa omnia Sacrificia abolita & conſummata fuêre Crucis Sacrificio, quod in Eccleſia in perpetuum perpetuatur Sacrificio incruento, quod Sacerdotes in ſacra Miſſa offerunt, eſtque tanquam Memoriale & repræſentatio continua, & cujus virtus applicatur Fidelibus viventibus, & mortuis in gratia, & qui nondum expiarunt pœnas Juſtitiæ divinæ debitas, ob peccata quæ per vitam ſuam commiſerunt.

Præcipua differentia, quæ inter duo illa Sacrificia intercedit, in eo conſiſtit, quòd Servator noſter ſanguinem ſuum ſolus effuderit, ſoluſque reipſa mortuus ſit in Arbore Crucis: cùm in adorando Miſſæ ſacrificio, Jeſus-Chriſtus, qui ſimul eſt Pontifex & victima, ſe offerat cum Eccleſiæ ſuæ Fidelibus omnibus, qui ejus ſunt membra, & qui cum illo offeruntur Sacerdotum miniſterio.

Sacrificium illud Sanctum offertur ſuper ſanctorum Martyrum tumulis, ad gratias Deo agendas, prout ait Sanctus Auguſtinus, ob victorias, quas ejus auxilio illi reportarunt, & ad impetranda eorum interceſſione, auxilia neceſſaria ut eorum virtutum exemplum ſequamur, & in pietate Chriſtiana progreſſus faciamus. At Sacrilegium foret ſanctis ipſis Sacrificium illud offerre, quod ſoli Dei Majeſtati offerri debet, ut etiam dicit idem S. Auguſtinus: Et idcircò vocatur *Latreuticum*.

Sacrificium illud exterius & viſibile à Theologis præterea vocatur *Propitiatorium*, *Euchariſticum*; & *impetratorium*, ut ſignificetur Fideles, qui huic interſunt, addere debere Sacrificium interius animi & cordis caritate incenſi, cordis contriti & ſubmiſſi; cordis inflammati amore & grato animo erga ſummam bonitatem Dei, qui ſolus omnis gratiæ principium eſt & fons; cordis denique incenſi ſincero deſiderio evadendi purioris, ſanctioris, amore Mundi magis vacui & ſoluti, ut & vitæ rerumque creatarum, magiſque Deo dediti.

Abſque crimine mutari non poſſunt, nec omitti ceremoniæ ab Eccleſia inſtitutæ; neque quis illis novas addere poteſt privatâ ſuâ auctoritate. Neque etiam Sacerdotibus licet hanc libertatem ſibi tribuere, ut orationes privatas addant, ſicuti olim temerè fiebat, obtentu pietatis malè compoſitæ, prout obſervat Maldonatus (*b*), qui loquens de Sacramentis in Diſputationibus ſuis de Ceremoniis, ait, ante mille & ducentos annos abuſum illum viguiſſe, quamvis à multis Africæ Conciliis damnatus fuiſſet, quæ laudat doctus ille Jeſuita; *Tempore Caroli Magni*, inquit Auctor ille, *hujuſmodi abuſus ita increverat, ut Miſſalia eſſent iſtis orationibus privatis referta. Itaque Legem tulit ille Rex pius, quâ jubet, ut diligenter videantur Miſſalia Gallica; ut quæ minùs benè poſita ſunt orationes, & ab Eccleſiâ non approbata, reſecarentur*, quod utinam nunc fiat, addit ille, *& ita credo ex Miſſali, quod Summus Pontifex curat excudendum & edendum.*

(*b*) Maldonat. tract. de Ceremon. in gener. part. 2.

Nullus præterea abſque gravi crimine poteſt, Miſſam ſacram celebrare, niſi jejunus, exceptis quibuſdam caſibus, de quibus deinceps loquemur.

Neque etiam celebrari poteſt niſi ſemel in die, accuratè loquendo.

Qui in peccato mortali Miſſam celebrat, ſacrilegus fit.

Sacerdotes tenentur Miſſam celebrare in gratiam habitantium in ſuâ Paræcia, diebus Dominicis & diebus Feſtis, juxta Eccleſiæ definitionem (*c*).

(*c*) Concil. Trid. ſeſſ. 23. c. 1. de reformat.

Miſſam celebrare non debet Sacerdos, niſi in loco conſecrato, & hora congruente, ipſique adſit unus ſaltem reſpondens, ſitque indutus ornamentis ad hunc uſum deſtinatis, & quibus benedixerit Epiſcopus vel Sacerdos, ab Epiſcopo ad hoc prapoſitus.

Nunquam licèt in quolibet caſu in Miſſa uti alio pane, niſi ex tritico conflato, nec uti alio vino niſi à vite edito.

Fideles omnes tenentur ſub pœnâ peccati mortalis corpore & animo ſacræ Miſſæ adeſſe ſingulis diebus Dominicis & Feſtis; niſi juſta quædam cauſa hoc officio illos liberet (*d*). Imò adeſſe debent Miſſæ quæ vocatur Parœcialis, non ſolùm diebus Dominicis, ſed etiam præcipuis anni diebus Feſtis.

(*d*) S. Anton. 2 tit. 9. c. 10. §. 1.

Verum

Sacerdos qui celebrat, juxta ejus mentem, poteſt abſque peccato honorarium ipſi oblatum accipere, modò id fiat ſine ullo pacto antecedenti & abſque importuna exactione; idque accipiat non tanquam pretium vel mercedem Miſſæ; ſed tanquam eleemoſynam, quæ ipſum juvet non habentem, unde vivat.

Primis Eccleſiæ temporibus celebrabatur Miſſa idiomate ab omnibus intellecto: Omninò tamen neceſſarium non eſt eam ubique vulgari idiomate celebrari: At uniuſcujuſque Eccleſiæ ritus obſervandus eſt. Si verò populus non intelligat, Paſtores & Sacerdotes huic defectui ſupplere debent, illum docendo, quid in Miſſa dicatur.

Denique cùm dicimus, fideles teneri Miſſam audire diebus ab Eccleſia præceptis, id de Miſſa integrâ ejuſdem Sacerdotis intelligi debet. Ille enim Miſſam non audit, qui adeſt multis per partes Miſſis, quas multi Sacerdotes eodem tempore celebrant; ille, exempli causâ, illam inchoat, alius verò mediam celebrat. Id affirmare voluerunt quidam Morales Theologi, qui etiam varias alias propoſitiones falſas & ſcandaloſas aſſeruerunt hanc in rem, ut jamjam videbitur in earum Cenſurâ ſolemni, quam pronunciavit. Cleri Sacer Ordo Galliæ, in cœtu habito Sangermani in Laya anno 1700.

En propoſitiones illæ, ſcilicet 73. 77. 78. & 79. cum earum Cenſura, ex 127. Propoſitionibus, quas celeber ille Cœtus, cui præerat Eminentiſſimus Cardinalis Noaillius, Archiepiſcopus Pariſienſis, damnavit tanquam pernicioſas, temerarias & Sacris Canonibus contrarias.

PROPOSITIO LXXIII.

Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro qui duas ejus partes, imò quatuor ſimul, à diverſis celebrantibus audit.

CENSURA.

Hæc propoſitio abſurda eſt, ſcandaloſa, illuſoria, communique Chriſtianorum ſenſui repugnat.

PROPOSITIO LXXVII.

Nullus in foro conſcientiæ Parochiæ ſuæ intereſſe tenetur, nec ad annuam confeſſionem, nec ad Miſſas Parochiales, nec ad audiendum verbum Dei, Divinam legem, fidei rudimenta, quæ ibi in Catecheſibus annuntiantur & docentur.

PROPOSITIO LXXVIII.

Talem legem in hac materia, nec Epiſcopi, nec Concilia Provinciarum, nec Nationum ſancire, nec delinquentes aliquibus pœnis aut Eccleſiaſticis Cenſuris mulctare poſſunt.

PROPOSITIO LXXIX.

Plebs virtute Concilii Tridentini cogi non poteſt cenſuris & pœnis Eccleſiaſticis, ut eat ad ſuam Parochiam diebus Dominicis, ad audiendam Miſſam (Parochialem ſcilicet.)

CENSURA.

Harum propoſitionum doctrina falſa eſt, temeraria, ſcandaloſa, jam à Clero Gallicano graviter condemnata, ſacris Canonibus, Concilio Tridentino & Apoſtolicæ traditioni contraria, dicente Apoſtolo: Non deſerentes collectionem noſtram ſicut conſuetudinis eſt quibuſdam. (Hebr. 10. 13.)

CASUS PRIMUS.

DIDIERUS Sacerdos, Miſſam ſacram aliquando celebravit, poſtquàm hauſiſſet guttas tantùm duas liquoris corroborantis, propter ſtomachi ejus ſummam debilitatem; aliàs poſt quam forte fortuna hauſiſſet aliquot æquæ guttas, os denteſque colluens, vel quaſdam exiguas reliquias panis vel cibi, quæ inter ejus dentes remanſerant à cæna præcedenti. An mortale commiſit peccatum quod in eo ſtatu Miſſam celebraverit?

Conſtant. ſeſſ. 3.

ditionis eſt Apoſtolicæ. Licèt enim minima ſit liquoris illius quantitas, ille tamen diſcedit à reverentiâ, quâ proſequi debet Corpus Jeſu Chriſti, quod antequam accipiatur, nihil ore deſcendere debet in Corpus Chriſtiani, ut ait S. Auguſtinus (*b*), ſcribens ad Januarium. *Placuit Spiritui Sancto*, ait Paterille, *ut in honorem tanti Sacramenti priùs in os Chriſtiani Corpus Dominicum intraret, quàm cæteri cibi. Nam ideò per univerſum Orbem mos iſte ſervatur.*

(*b*) S. Aug. Ep. 55. Alias 119. c. 6. ſeu n. 8. in can. *Liquidò.* 54 de conſecrat. diſt. 2.

Idem reperitur præceptum fuiſſe à multis Conciliis, præſertim à tertio Carthaginenſi, habito Pontifice Papa Siricio; ab alio Concilio habito in Africa, & laudato in Gratiani Decreto (*c*). A Concilio Antiſſiodorenſe, habito anno 578. A ſecundo Matiſconenſi anno 585.* A ſeptimo Toletano habito anno 946. ab eodem Gratiano laudato (*d*), cujus Decretum hæc habet verba. *Ne tamen quod naturæ, languoris causâ, conſulitur, in præſumptionis perniciem convertatur; nullus, poſt cibum potumque quemlibet minimum ſumptum, Miſſas facere.... præſumat.... Si qui hæc temerare præſumpſerit, excommunicationis ſententiam ſuſtinebit.* Hæc verba evidenter denotant quam grave peccatum committant illi, qui tam ſanctum præceptum perſringunt, cùm ejus reis, pœnam interminentur maximè terrendam, quam adhibere poſſit Eccleſia morem non gerentibus.

(*c*) Conc. African. can. 8. in can. *Sacramenta.* 49. de conſecrat. diſt. 1.

* Can. 8.

(*d*) Conc. Tolet. 7. c. 1. in can. Nihil. 16. 7. q. 1.

Sancti Thomæ Doctrina (*e*) conſentanea eſt cum ſacris Canonibus. Dicit enim perfringi illud præceptum, licèt quod hauſtum eſt ante Communionem ſit quoddam medicamentum, & vel minima quantitate, ac licèt ſit res quæ nullam habeat virtutem nutrientem. *Neque poſt aſſumptionem aquæ vel potûs, vel etiam medicinæ, in quantumcunque parva quantitate, licet hoc Sacramentum accipere. Nec refert utrum aliquid hujuſmodi nutriat, vel non nutriat, aut per ſe aut cum aliis.* Veritatem eamdem confirmat S. Antuninus (*f*).

(*e*) S. Thom. 3. part. in ſumm. q. 80. art. 8. ad 4. Item in 4. diſt. 8. q. 1. art 4. quæſtiunc. 2. ad 2.

(*f*) S. Anton. 3. part. c. 13. t. 6. §. 8.

2. Non eadem eſt ratio quarumdam aquæ guttarum, quæ abſorbentur non attendendo, dum os colluitur; ut & minutarum reliquiarum panis vel cibi, quæ inter dentes remanſerunt à cænâ præcedenti, & quæ craſtinâ die mane hauriuntur cum ſalivâ, non attendendo: Quoniam jejunium ſic abrumpi non cenſetur, juxta ejuſdem Doctoris Angelici ſententiam. *Reliquiæ tamen cibi remanentes in ore*, addit, *ſi caſualiter transglutiantur, non impediunt ſumptionem hujus Sacramenti.* Hancque profert rationem, nimirùm ea deglutiuntur ſolummodò tanquam ſaliva, non verò tanquam alimentum vel medicamentum. *Quia non trajiciuntur per modum cibi; ſed per modum ſalivæ. Et eadem ratio eſt de reliquiis aquæ, vel vini, quibus os abluitur; dummodo non trajiciantur in magnâ quantitate; ſed permiſtæ ſalivæ: quod vitari non poteſt.* Unde concludimus in ſecundo caſu propoſito, Didierum abſque peccato celebrare potuiſſe: Hæc etiam eſt Sancti Antonini deciſio (*g*).

(*g*) S. Anton. 4. part. ſum Theol. tit. 13. c. 6. §. 8.

CASUS II.

JUSTINUS, Sanctæ Gudulæ Sacerdos, cùm non crediderit fore ut cogeretur Miſſam celebrare, aquæ hauſtum ſolummodò deglutiit, poſteà ipſi nuntiatum eſt quemdam ex ejus Parœciâ animam agere, cumque ardenti ſtudio Corpus Chriſti quidem jejunus non erat, ſicuti jam probavimus: Ita enim expreſsè enunciata, ita antiqua, ita univerſalis eſt Eccleſiæ prohibitio, circa hoc argumentum, ut nulla ſensûs circumſcriptio, nullaque exceptio afferri debeat, cùm nulla reperiatur in Canonibus, ſi unus vel alter caſus, de quo deinceps loquemur, excipiatur.

Juxtà immutabilem illam Eccleſiæ Legem, doctus quidam Theologus (*h*), reſpondet ad difficultatem de quâ agitur, & quam ſibi ipſi propoſuerat, huncce Sacerdotem nequaquam celebrare poſſe, cùm jejunus non ſit; hancque reddit rationem: *Eò quòd receptio hujus Sacramenti minoris eſt neceſſitatis & majoris reverentiæ, propter quam Eccleſia non diſpenſat ſuper jejunio in ejuſmodi caſu.* Eandem ſententiam jure meritò defendit Cabaſſutius (*i*). Præceptum Apoſtolicum debet igitur præferre Juſtinus, ſcilicet jejunus Sanctiſſimæ Euchariſtiæ myſteria percipere, præcepto quod obligat, eum, qui eſt ex ejus Parœciâ, ſanctum Viaticum accipere; quod præceptum ad Sacram Euchariſtiam percipiendam eum obligare deſinit, in caſu propoſito: Propterea tamen negligentiæ culpâ Sacerdotem illum liberare non pertendimus, qui non curavit Hoſtias conſecratas ſervare, ut ægrotos, cùm opus eſſet, Sanctiſſimo Jeſu Chriſti Corpore paſceret (*k*).

(*h*) Fr. Sylvius in 3. part. ſumm. S. Thom. q. 83. art. 33.

(*i*) Joan. Caballut. Juris can. theor. & prax. l. 3. c. 5. n. 11.

(*k*) Colloq. Lucion. tom. 5. Coloq. 16. q. 3. A Sainte-Beuve tom. 2. caſ. 87. & tom. 3. art. 9.

CASUS III.

CLARIUS, Sancti Taurini Presbyter, incautus ablutionem abſorpſit, dum Chriſti Domini natali die Miſſam mediæ noctis celebraret. Si duas alias, præſertimque tertiam non celebret, ingentis ſcandali cauſa erit, quoniam longè maxima pars ipſius Parochianorum Miſſa privabuntur, quia alium Sacerdotem reperire non poteſt, qui ipſius munus expleat. Nonne, eo caſu, tertiam ſaltem Miſſam celebrare poteſt, ut vitetur ſcandalum?

RESPONS.

Sunt Auctores qui exiſtiment, in pari caſu, Sacerdotem celebrare poſſe, ut vitetur ſcandalum. Eorum opinio nititur S. Thoma dicente (*l*), quòd ſi Sacerdos, poſtquàm Miſſam inchoaverit, meminerit ſe jejunum non eſſe, eum ab Altari recedere debere; idque tutius fore ipſius conſcientiæ, niſi recedere non poſſit abſque ingenti ſcandalo. *Ubi difficultas occurrit*, inquit Sanctus ille, *ſemper accipiendum eſt illud, quod habet minus de periculo: maximè autem periculoſum circa hoc Sacramentum, quod eſt contra perfectionem hujus Sacramenti; quia hoc eſt immane ſacrilegium: minus autem eſt illud, quod pertinet ad qualitatem ſumentis. Et ideo ſi Sacerdos poſt conſecrationem inceptam recordetur, ſe aliquid comediſſe, vel bibiſſe, nihilominus debet perficere ſacrificium & ſumere Sacramentum.... ſi verò ante conſecrationem alicujus prædictorum ſit memor; tutius reputarem, maximè in caſu manducationis.... quòd Miſſam inceptam desereret; niſi grave ſcandalum timeretur.* Ex ultimis hiſce verbis Auctores illi concludunt, quòd ſi Sacerdos ille Miſſam inchoatam perſequi poſſit, ut ingens ſcandalum vitetur, eadem ratione illam inchoare poteſt, licèt jejunus non ſit, quando aliter vitare non poteſt ſcandalum, quod neceſſariò eveniet, ſi Miſſam non celebret.

(*l*) S. Thom. 3. part. ſumm. q. 83. art. 6. ad 2.

Regula tamen Eccleſiæ, quæ vetat Sacerdotes non jejunos celebrare, generalis eſt, neque exceptionem

Digitized by Google

(*b*) Conc. Afric. in can. *Sacramenta*. de Conſecratio. diſt. 1. Conc. Cabillon. in can. *Solent* ad diſt. Conc. Tolet. in can. *Nihil*. ib. 7. q. 1.

(*c*) S. Aug. l. 1. ſeu Epiſt. 54. n. 7. & 8. apud Gratian. in can. *Liquido*. de conſecrat. diſt. 2.

(*d*) 1. Cor. 13.

creta refert Gratianus (*b*).

S. Auguſtinus (*c*), ſcribens ad Januarium, de hoc loquitur tanquam de more ab ipſo divo Paulo conſtituto, & universè in totâ Eccleſiâ obſervato: En ipſius verba. *Liquidò apparet, quando primùm acceperunt Diſcipuli Corpus & ſanguinem Domini, non eos accepiſſe jejunos. Nunquid tamen propterea calumniandum eſt universæ Eccleſiæ, quòd à jejunis ſemper accipitur? Ex hoc enim placuit ſpiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Chriſtiani priùs Dominicum corpus intraret, quàm cæteri cibi. Nam ideò per universum orbem mos iſte ſervatur.* Et laudatis his Apoſtoli verbis (*d*): *Cætera, cùm venero, diſponam*, hinc conſequentiam iſtam ducit: *Unde intelligi datur, (quia multum erat, ut in Epiſtolâ totum illum agendi ordinem inſinuaret, quem universa per orbem ſervat Eccleſia) ab ipſo ordinatum eſſe, quod nulla morum diverſitate variatur.*

Celeberrimi Theologi, inter quos extat Sylvius, duas iſtas ſolummodo exceptiones admittunt, quæ eadem ratione nituntur, nimirùm neceſſitate impediendi, ne ſacrificium imperfectum remaneat. *Quando id neceſſarium eſt ad perficiendum, vel conſummandum ſacrificium; ut, ſi Sacerdos, ſubitâ ægritudine correptus, non poteſt inchoatam Miſſam perficere; nec reperitur alius jejunus, poteſt non jejunus illud abſolvere & communicare; vel ſi una ſpecies erat per alterum conſecrata.* Ipſa ſunt Sylvii verba (*e*), deinde diſertè affirmantis (*f*), caſum de quo agitur in ſpecie propoſitâ, excipi non debere à regulâ generali. *Modò tamen ablutio non eſſet ſumpta in priori Sacrificio*: hæc ſunt etiam ejus verba: *alioquin nec in Natali Domini, nec in aliis caſibus ſecunda Miſſa poteſt fieri*: Quod Innocentii III. auctoritate jam à nobis laudatâ probat.

(*e*) Fr. Sylvius in 3. part. Sum. S. Thomæ, q. 80. art. 8. ſub fin.

(*f*) Id ibid. q. 83. art. 2. quæſito 4.

Cùm urgetur ſcandalum ingens quod fieret, ſi Sacerdos ille tertiam Miſſam ſolemnem Natali die Domini non celebraret, reſpondendum eſt, rationem illam neque ſufficientem neque legitimam videri. Quando enim Parœciæ incolæ noverint, Clarium ipſorum Sacerdotem, ablutionem imprudenter ſumpſiſſe in Miſsâ mediæ noctis; eumque Miſſas alias non celebrare, quia jejunus non eſt; quænam ipſis erit ſcandali cauſa; quandoquidem eorum Sacerdos non peccavit, propter oblivionem & imprudentiam, in quâ erat; & quandoquidem à ſecundâ & tertia Miſsâ celebrandâ abſtinet tantùm, ne Eccleſiæ Legem celebrare illi prohibentem violet? Nonne ejuſmodi oblivio in ſanctiſſimum hominem cadere poteſt? En igitur caſu incolæ illi ſpectare ſe debent, quaſi nullum haberent Sacerdotem, à quo Miſſam audire poſſint: Debent tamen conari, ut Parœciam vicinam adeant, ut ibi Miſſam audiant, ſi fieri poſſit.

Vide Deciſiones 18. 19. & 22.

CASUS IV.

Medericus Sacerdos, poſtquàm in Miſsâ ablutè adempletum eſt, cùm ab Altari ſeceſſit, & in Sacrarium iterùm ingreditur, non ccedimus ipſi licere illas ibi conſumere; niſi illas ſervare non poſſet abſque alicujus irreverentiæ manifeſto periculo.

Ea eſt Navarri deciſio, qui explicans Paludani opinionem, ut & Auctoris Summæ, cui titulus eſt *Roſella* (*g*), ait (*h*); *Peccat mortaliter qui reliquias Sacramenti, quæ in calice aut in Patena remanent, quaſlibet exiguas poſt ablutionem ſumit juxtà mentem Paludani ... & Roſella ... quòd verum eſt, ſi ex intervallo id faciat: ſecùs, ſi incontinenti ut nervoſè probat Cajetanus* (*i*): *quia quæ incontinenti fiunt ineſſe videntur, leg.* Lecta *digeſtis, De rebus creditis. Quare quas ex intervallo invenerit, cuſtodire debet in ulterum diem ſumendas; aut certè miniſtrare eas alicui ad communicandum diſpoſita juxtà eoſdem.*

(*g*) Petr. Palud. in 4. diſt. 9. q. 1. Baptiſt. Trovamala in *Roſella*, v. *Euchariſtia*, 3. §. 13.

(*h*) Navar. Manual. c. 25. n. 89.

(*i*) Cajetan. tom. 3. de celebrat. Miſſ. q. 1.

Diu ante Navarrum idem docuerat Sylveſter Prierius (*k*).

(*k*) Sylveſter Prierius v. *Euchariſtia*. 3. q. 8.

CASUS V.

Balduins Sacerdos, poſtquàm ablutionem primam ſumpſiſſet, animadvertit quaſdam vini guttas, quas in Calicem infuderat ut conſecraret, Pateræ oræ adhæſiſſe. An illas tanquam conſecratas ſpectare debet, ac ideò illas conſumere: aut anne ſatis eſt, ſi illas purificatorio abſtergat?

Respons.

Si illæ vini guttæ foris Pateræ Calicis adhæſerint, Balduinus eas tanquam non conſecratas ſpectare debet, & ſatis eſt eum purificatorio illas abſtergere; ſed ſi ſint intra Pateram, res difficultate non caret. Opinio tamen maximè vulgaris, & quæ veriſſima nobis videtur hæc eſt, ſi Sacerdoti illi ſingulariter animus non fuerit illas conſecrare, non conſecratæ cenſeri debent; quoniam Eccleſiæ vulgaris ac ordinaria mens, quam unuſquiſque Sacerdos habere cenſetur, dum Calicem conſecrat, ea eſt ſcilicet, vinum conſecrare quod in Calice eſt, quaſi totum quod continetur, *per modum unius*. Guttæ autem, quæ remanſerunt adhærentes in ſummâ & interiore parte Pateræ, totius illius pars non ſunt; quandoquidem ab eo ſeparatæ exiſtunt, ac earum unaquæque aliud totum componunt. Quapropter, licèt longè magis congruum, magiſque tutum ſit cum ablutione illas conſumere, attamen in caſu propoſito tanquam peccati reus damnari non debet Balduinus, ſi contentus ſit purificatorio illas abſtergere, non credens ſe malè agere. Semper tamen Sacerdos in caſu propoſito debet guttas illas conſumere, primam vel ſaltem ſecundam ablutionem ſumens.

Digitized by Google

Nunquam dirimitur jejunium naturale, niſi cùm aliquid in ſtomachum ore deſcendit, per modum alimenti, vel medicamenti, ut ait Sylvius (a).

(a) Fr. Sylvius in 3. part. S. Th. q. 80. art. 8.

Conſtat autem, tabacum in pulverem redactum naribus hauſtum, in ſtomachum non deſcendere, Affirmari igitur nequit, Andream jejunii naturalis præceptum violaſſe, quamvis antequàm celebraret tabacum ſic ſumpſerit.

Ex eodem principio dici debet, tabaci folia quæ manduntur nec etiam jejunium naturale perfringere. Nam foliorum illorum ſuccus non abſorbetur, nec abſorbentur aquæ, quas emunt tabaci ſolia. Contrà id præcavetur, propter plantæ illius ingratum & acrem ſaporem; verùm, quamvis fieret ut aliquantulum imprudenter abſurberetur, & incautè, hoc ſemper ſalivæ ope fieret, cui immiſceretur tabacum, & eodem modo ac quædam aquæ guttæ abſorbentur cùm os abluitur, prout dicit Auctor quidam, quem mox laudabimus. Fatemur tamen, Sacerdotem, qui ſic tabacum ſumeret, eo fine ut cerebrum ſuum aquas evacuando purgaret, valdè damnandum eſſe, hocque indecorum potius condonandum eſſe militi, quàm Eccleſiaſtico, qui Corpus & Sanguinem Jeſu-Chriſti, mox eſt ſumpturus.

Propter ingens illud indecorum, & ſuaſionem Decani ac Canonicorum Confeſsûs Hiſpalienſis, Urbanus VIII. Bullâ ſuâ 61. data die 30. Januarii anno 1642. omnibus vetuit, ne tabacum in Eccleſiis ſumerent; ac præſertim illius Diœceſeos Sacerdotibus, dùm ſacrum Sacrificium celebrarent, ut temerariò factitabant quidam: *Et ipſo facto* excommunicatos declaravit eos, qui tam juſto vetito non obtemperarent. *Ne de cætero*, hæc ſunt Papæ illius verba, *in quibuſvis Civitatis & Diœceſis prædictarum Eccleſiis earumque atriis & ambitu tabacum, ſive ſolidum ſive in fruſta concisum, aut in pulverem redactum, ore vel naribus, aut fumo per tubulos, aut alias quomodolibet ſumere audeant vel præſumant, ſub excommunicationis latæ ſententiæ, eo ipſo abſque alia declaratione incurrendæ pœnâ, autoritate Apoſtolica, tenore præſentium interdicimus & prohibemus.* Habemus præterea Mandatum D. Ludovici Annæ Auberti à Villeſerino Epiſcopi Sanitienſis, quod tabacum fumo ſumptum Diœceſis ſuæ Eccleſiaſticis prohibet, ſub pœna interdicti, *ipſo facto* (b).

(b) Mandat. Epiſc. Seniat. 2. Nov. 1677.

Prohibitio illa nititur, ut obſervavimus, eo quòd indecorum & ſumma irreverentia ſit in loco ſacro tabaco ſic palàm uti, non verò eo quòd illi inſit facultas nutritiva, prout doctè probat Paulus Zacchias (c) in opere cujus Editionem ſextam Lugduni anno 1661. in lucem editam Papæ Alexandro VII. dicavit. En Auctoris illius verba. *Verior tamen Dianæ opinio* (d), *quam ille cum multis Canoniſtis, quorum auctoritates ibi adducit, jure tuetur, qui omnes in hoc conveniunt, neque ſi per fumum, vel pulverem, vel folium tabacus aſſumatur, jejunium frangi; & rectè; quia neque habet unquam, neque habere unquam poteſt rationem cibi, vel rei alimentalis.* Quibus jure meritò addit, illos qui tabaci folia mandunt jejunium naturale juxtà Canoniſtas quoſdam perfringere. *Si aliqua folii particula per eos ad ſtomachum trajiciatur*, quo caſu fatetur, Sacerdotem ſacram Euchariſtiam ſumere non poſſe. *Tunc ea tabaci particula impediret Euchariſtiæ aſſumptionem; quemadmodum impedire dicunt Canoniſtæ aquæ communis ſtillam, quæ neque*

(c) Paul. Zacchias tom. 2. qq. Medico legalium. l. 9. tit. 7. q. un. fol. 83.

(d) Anton. Diana Clericus Reg Theatin. variarum reſolut. Moral. part 8. tract. 7. reſ. 3.

Sallustius, Presbyter Parœciæ ruſticæ, verſatur in obligatione celebrandi: 1. Quia dies eſt Feſtus & ſacrificio cum cantu adeſſe non potuit, quod celebravit ejus Vicarius, ac ideò Miſſâ illâ die privaretur. 2. Quia tunc audit quemdam ex ſuis Parochianis, mortis periculum adeuntem, Viaticum petere, quod ipſi dare non poteſt, niſi conſecrando Hoſtiam; conſecrare verò non poteſt niſi celebrando: Nam quæ ſupererant Hoſtiæ conſecratæ conſumptæ fuerunt ab iis qui in Miſſâ cum cantu ad ſacram Euchariſtiam acceſſerunt. Æditùus verò qui autumavit, Sacerdotem rure eſſe, omnes caſulas in arca incluſit, ejuſque clavem abſtulit, cum clave ſecreti loci in Sacrario, ubi arca illa repoſita eſt, & ivit rus negotiorum ſuorum causâ, ignoraturque quònam iverit. Circà hoc petitur, an Salluſtius eo caſu poſſit abſque peccato celebrare ſine Caſula ſcilicet ob duplicem neceſſitatem urgentem celebrandi, in quâ verſatur.

R e s p o n s.

Sacerdos ille nequaquam celebrare poteſt ſine Caſulâ, in ſpecie propoſita. Hæc eſt Docti cujuſdam Theologi ſententia, dicentis (e): *Abſque ſacris hiſce veſtibus celebrare grave admodum foret peccatum mortale: partim propter præcepti Eccleſiaſtici tranſgreſſionem in re notabili; partim propter magnam irreverentiam, quæ contra tantum Sacramentum committeretur. Unde ne quidem ut populus die Feſto Miſſam audiat; vel ut infirmus alioquin ſine Viatico moriturus, communicetur, liceret ſine illis veſtibus celebrare; quoniam id fieri non poſſet ſine magnâ irreverentiâ, & vix ſine gravi ſcandalo.* Quibus addit, duas rationes à ſe allatas, eo caſu Sacerdotem excuſare non poſſe: quoniam, inquit, præceptum Miſſam die Feſto audiendi, & in morbo periculoſo Viaticum accipiendi non obligat, cùm adimpleri non poteſt, quin Eccleſiæ Leges & irreverentia ſacris Myſteriis debita violentur. *Præceptum autem divinum de ſumendo Viatico ſolùm obligat infirmum pro illo tempore, quo ipſe poteſt ſine indecentia, vel irreverentia illud habere. Eccleſiaſticum quoque de Miſſâ audiendâ tunc duntaxat fideles obligat, quando poſſunt, eam audire celebrari ſecundùm Eccleſiæ conſtitutionem.*

(e) Fr. Sylvius in 3. part. q. 83. art. 6. quæſito 3. §. Sextum.

Theologi illius deciſio conſentit cum iis quæ determinavit ſacrum Concilium Tridentinum, quod vetat, quidquam planè innovari in Eccleſiaſticis ceremoniis, & in celebratione ſacrorum Myſteriorum. *Caveant* (Epiſcopi) *ne Sacerdotes... Ritus alios, aut alias cæremonias & preces in Miſſarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ ab Eccleſia probata, ac frequenti & laudabili uſu receptæ fuerint.* Sic loquuntur Concilii illius Patres (f), ac reverà in Sancto Miſſæ Sacrificio conſideranda ſunt non tantùm ea quæ repræſentant quæ facta ſunt in Paſſione Salvatoris: ſed ea etiam quæ attinent ad ſummam reverentiam, quæ in in Magni illius Myſterii celebratione obſervanda ſunt, prout obſervat S. Thomas (g), qui addit, idcircò inſtrumenta & ornamenta quibus utitur Sacerdos, conſecrari. Unde ſequitur, eum in Summam reverentiam tam Auguſto Myſterio debitam peccaturum, ſi ita temerarius eſſet, ut celebraret omnibus ornamentis non indutus, omnibuſque veſtibus ſacris, quas Eccleſia ad hunc uſum deſtinavit. Eadem eſt S. Antonini ſententia, ut & Paludani quem laudat (h).

(f) Conc. Trid. ſeſſ. 22. Decreto de obſervandis & vitandis in celebrat. Miſſæ.

(g) S. Tho. 3. part. Sum. q. 83. art. 3. in corp.

(h) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 13. c. 6. §. 5.

CASUS

Digitized by Google

moveat, cumque, in perpetuum ſpoliet munere Sacerdotali, functionibusve Sacerdotalibus, ac ejus Beneficio ſive id fecerit præ malitia, aut præ nimia ſimplicitate. En Papæ illius verba: *Inquiſitionis officium ieerans, ex ejus Confeſſionibus inveniſti, quòd idem* (Presbyter) *ſine igne ſacrificabat & aquâ. Cùm igitur vel ex apertâ malitiâ, vel nimiâ deſipientiâ peccaſſe probetur; mandamus, quatenus officio & beneficio perpetuò ipſum prives.* Hoc argumento utitur Sylvius, & eum ad dicendum impellit, peccatum eſſe mortale ſine lumine celebrare. (*b*) *Debet in altari eſſe lumen*, inquit Theologus ille, *ita ut, qui ſine lumine ſacrificaret, mortaliter peccaret.*

(*b*) Fr. Sylvius in 3. part S. Thom. q. 83. art. 6. quæſt. 3.

Hanc reverà cæremoniam Eccleſia ſemper in praxim revocavit, ut probat 71. Canon eorum, quos Apoſtolicos vocant, & qui certiſſimè antiquiſſimi ſunt, ibi dicitur excommunicandum eſſe Clericum vel Laïcum, qui Eccleſiæ oleum vel ceram ſubripuerit. *Si quis Clericus, aut laïcus ceram vel oleum ex ſanctâ ſubripiat Eccleſiâ, ſegregetur.* Hæc ſunt Canonis illius verba.

S. Athanaſius (*c*) conquerens de vi, quam Ariani in Eccleſiam ſuam intulerunt, ait, quòd illuc ingreſi, eos comitante magna militum catervâ, quorum alii Judæi, alii verò Ethnici erant, illam diripuerunt, vinum ebiberunt, candelabra, quæ ibi reperta ſunt abſtulerunt, & ad tantam impietatem devenerunt, ut Eccleſiæ cereos accenderint coram ipſorum Idolis: *Magnam vini copiam, illic repertam aut ebiberent, aut effunderent, aut aſportarent, oleum reconditum auferrent .... candelabra ad parietem ſtatim reponerent; Eccleſiæ cereos Idolis accenderent.*

(*c*) S. Athanaſ. Ep. ad orthod. tom. 1. part.

Concilium quartum Carthaginenſe, cui adfuit S. Auguſtinus anno 398. Pontifice Anaſtaſio I. quodque probavit Leo III. (*d*) nobis etiam anti qui illius moris argumentum ſuppeditat, dum declarat, Acolyti officium eſſe Eccleſiæ cereos accendere, vinumque offerre, quo utendum eſt ad offerendum Sacrificium. *Ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut ſciat, ſe ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari. Accipiat & urceolum vacuum ad ſuggerendum vinum in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti.*

(*d*) Conc. Carth. 4. n. 6.

Conſtat igitur, Lentulum abſque crimine morem ita laudandum, ita ſanctum, ita antiquum violare non potuiſſe; imò juxtà Sylvium, peccatum eſſet mortale non uti cereis ex cerâ factis, niſi id fieret ex ſummâ neceſſitate. *Unde qui citrà neceſſitatem celebraret cum alio lumine, non effugeret peccatum mortale*, inquit Theologus ille. (*e*) *Ubi tamen haberi non poſſet lumen ex cerâ, & ſcandalum abeſſet, probabile eſt, quod ſufficeret lampas, aut lucerna ex oleo: non Similiter candela ſebacea; niſi fortè magna eſſet celebrandi neceſſitas, nec haberi poſſet lumen ex cera, vel oleo.* Ergo potiori jure Sacerdos mortale peccatum com-

(*e*) Fr. Sylvius loc. cit.

quemdam Epiſcopum Anglum (*g*). Idem mandatum reperitur etiam in Concilio Mogontino habito anno 813. quod ait (*h*): *Nullus Presbyter, ut nobis videtur, ſolus Miſſam cantare valet rectè. Quomodo enim dicet*, Dominus vobiſcum; *vel* ſursùm corda *admonebit habere, & alia multa his ſimilia, cùm alius nemo cum eo ſit?* Theodulphus Epiſcopus Aurelianenſis idem præcepit anno 797. Capitulari ſuo ſeptimo (*i*). *Eſſe enim debent qui ei* (Celebranti) *circumſtent, quos ille ſalutet, à quibus ei reſpondeatur*; hæc ſunt priſci illius Epiſcopi verba. Idem etiam mandatum dedit Herardus in ſuâ Synodo habitâ anno 858. (*k*) *Ne Presbyter ſolus Miſſam canat, non enim poteſt dicere: Dominus vobiſcum, ſurſum corda. &c.* Hæc ſunt ejus verba.

(*g*) Alex. III. in cap. *Propoſui. 6.* de filiis Presbyterorum &c. lib. 1. tit. 17.

(*h*) Conc. Moguntin. can. 43. apud Sirmund. in Concil. Galliæ tom. 2. pag. 284.

(*i*) Theodulph. Aurel. capit. 7 apud Labbe Conc. Gener. tom. 7. col. 1138.

(*k*) Synodus Herardi cap. 28. apud Sirmund. tom. 3. Conc. Galliæ. pag. 112.

Imo priſci Canones præcipiunt, Celebrantem duos habere Miniſtros, qui in Miſſa ipſi miniſtrent, ut videre eſt in Canone, quem Gratianus, Burcardus ac Yvo Carnutenſis falso Sotero (*l*) Papæ tribuunt; ubi dicitur. *Hoc quoque ſtatutum eſt, ut nullus Presbyterorum Miſſarum ſolemnia celebrare præſumat niſi duobus præſentibus, ſibique reſpondentibus, ipſe tertius habeatur.*

(*l*) Can. *Hoc quoque.* 61. de Conſecrat. diſt. 1.

Decretorum illorum rationes duæ addi poſſunt: Prima eſt; quia Presbyter conſtituitur Mediator inter Deum & homines: oportet igitur, ut aliquis præſens adſit Sacrificio oblato, & pro populo reſpondeat. Secunda ratio eſt: quia fieri poteſt, Sacerdotem, dùm celebrat, in aliquem morbi caſum decidere; & ut eo caſu ſit aliquis qui ipſi opem ferre poſſit, aliumque Sacerdotem monere, qui ejus munus expleat, ſacrificium perficiendo, in caſibus in quibus neceſſarium eſt & quos alibi deſignabimus. Tertia ratio addi poteſt, quam profert Concilium Moguntinum jamjam à nobis laudatum.

Exiſtimamus tamen, Canones illos intelligi tantùm debere *ſecluſâ gravi neceſſitate.* Ac ideò, cùm Sidonius ſolus celebraverit tantummodò in caſu neceſſitatis juſtiſſimæ ac urgentiſſimæ, peccati damnari non debet, cùm ingens ſit Theologorum ac Canoniſtarum numerus, qui affirment, Sacerdotem ſolum celebrare poſſe, multis in caſibus, qui longè minùs momentoſæ ſunt neceſſitatis, quàm neceſſitas de qua agitur in ſpecie propoſitâ. Nam exempli gratiâ, Alexander Halenſis, ſub quo ſtudiis operam navarunt S. Bonaventura, & S. Thomas (*m*) ait quòd *Recluſus ſolus ſine aſſiſtente poteſt celebrare.* Hoc etiam dicit Gloſſa in Canonem mox à nobis laudatum (*n*): *Imò*, ait, *& Incluſus Miſſam ſolus cantare poteſt .... ubi Cleri copia non ſuffragatur.* Dominicus Sotus eruditus Dominicanus (*o*), idem ait de Presbytero, qui Miſſam audire non poſſet nec aliter celebrare die Feſto. *Quare*, ait, *ſi urgens eſſet neceſſitas, ut in Feſto, quando Sacerdos Miſſam audire nequit, niſi ipſe ſolus celebret, nullatenus licet. At quia hæc ſunt de jure poſitivo,*

(*m*) Alexand. Halenſis part. 4. quæſt. 36. memb. 7.

(*n*) Gloſſa in Can. *Hoc quoque.* cit. v. *Ipſe tertius.*

(*o*) Dom. Sotus in 4. diſt. 13. q. 2. art. 5.

citrà

Digitized by Google

ut in caſu de quo agitur, Sacerdos qui ſolus celebrat, peccati damnari non debeat, neque etiam, quando, ſi non adeſt Presbyter nec Clericus, qui eum juvet, dum Extremam Unctionem ægroto adminiſtrat, ſolus Sacramentum illud adminiſtrat; ut declarat Alexander III. in quâdam ex ſuis Decretalibus (c). *Solus poteſt infirmum ungere*, hoc eſt, *ſi neceſſe fuerit*, ut explicat Gloſſa.

(c) Alex III. in cap. *Quæſuit.* 14 De verborum ſignificatione. & ibi Gloſſa lib. 5. tit 40.

Navarrus, Azorius, multique alii difficultatem illam ſic decidunt, & poſt illos recens quidam Theologus doctiſſimus ac peritiſſimus (d).

(d) A Sainte Beuve tom. 3. caſ. 8.

CASUS X.

Hubertus Sacerdos, conſecravit Calicem, in quem tertiam vel dimidiam partem aquæ cum vino infuderat. An id potuit facere ſine gravi peccato?

Responsio.

Sacerdos ille non potuit, quin grave patraret peccatum, dimidiam aquæ partem cum alterâ dimidiâ vini parte infundere. Eccleſiæ enim mos univerſus eſt immiſcere aquam, minori quantitate, cum vino conſecrando. Et conſuetudini illi auctoritas affertur ex Decretali Honorii III. ſcribentia ad Archiepiſcopum Upſalienſem, in Sueciâ (e); damnat abuſum qui inter quoſdam Sacerdotes irrepſerat, ſcilicet plus aquæ quàm vini in Calicem infundebant: aitque. *Pernicioſus in ſuis partibus inolevit abuſus, videlicet quòd in majori quantitate de aquâ ponitur in ſacrificio, quàm de vino; cùm ſecundum rationabilem conſuetudinem Eccleſiæ generalis, plus in ipſo ſit de vino, quàm de aquâ ponendum. Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus id non facias, nec in tuâ Provinciâ fieri patiaris.* Quapropter Hubertus non potuit, quin gravis peccati reus evaderet, ita ſanctam conſuetudinem tranſgredi, aquam minore quantitate quàm vinum in Calicem non infundendo.

(e) Honor. III. in cap. *Pernicioſus*, 13. de celebrat. Miſſarum. lib. 3. tit. 41.

Sed ſi tertiam tantùm partem aquæ, cum vini bis tertia parte immiſcuerit, non ita grave peccatum commiſit. Nam in ſummo jure & ad conſecrationis validitatem ſufficit, ut ſit in Calice bis tertia pars vini cum aquæ tertia parte, juxtà determinationem antiqui cujuſdam Concilii anno 895. habiti. Pontifice Formoſo (f), ubi dicitur: *Nullus ſine commixtione vini & aquæ Myſteria Sacra conficiat; ſed, ut duæ partes ſint vini: quia major eſt Majeſtas Sanguinis Chriſti, quàm fragilitas populi; tertia, aqua per quam intelligatur infirmitas humanæ naturæ.*

(f) Conc. Triburienſ. can. 19.

Imò uſus ille adhuc obſervatur in Eccleſiâ Orientali, ut narrat D. De Moleon in opere cui titulus eſt, Galliæ itinera Liturgica, juxtà teſtimonium D. Philippi Guailon, Presbyteri Syrii, Religioſi Sancti Baſilii, & Archidiaconi Antiocheni (g).

(g) Pag. 447.

Ratio myſtica quam afferunt Patres illius Concilii ducitur ex S. Cypriano (h), & ex antiquo quodam Canone (i), qui habet: *Videmus, in aquâ Populum intelligi; in vino verò oſtendi Sanguinem Chriſti. Ergò cùm in Calice vino aqua miſcetur, Chriſto Populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & jungitur.*

(h) S. Cyprianus l. 2. Epiſt. 3. in can. *Sic in ſanctificando.* 2. de conſecrat. diſt. 1.
(i) Can. *Cùm omne.* 71. ibid.

Diximus, Sacerdotem illum non ita gravem culpam commiſiſſe, ſi tertiam tantùm aquæ partem immiſcuerit; Attamen ad denotandum eum adversùs Eccleſiæ uſum univerſum peccaſſe, qui uſus vult, exiguam tantùm aquæ quantitatem immiſceri vino. Ratio quæ reddi poteſt, ducitur à S. Thoma (k) ... *non poſſet, niſi adeo modicum apponeretur de aquâ, quod converteretur in vinum: Et ideo ſemper tutius eſt, parum de aquâ apponere; & præcipuè ſi vinum ſit debile: quia ſi tanta fieret appoſitio aquæ, ut ſolveretur ſpecies vini; non poſſet perfici Sacramentum.* Et alibi (l): *Aqua appoſita vino, in vinum convertitur; & ſic totum convertitur in ſanguinem. Unde non tantam de aquâ debet apponi, quòd vinum in aquam convertatur, vel in aliquod medium per mixtionem: Et ideo ſemper tutius eſt, apponere parum; quia quantumcumque apponatur parum, ſignificatio ſervatur.*

(k) S. Thom. 3. part. ſum. q. 74. art. 8. in corp.

(l) Id. in 4. diſt. 11. q. 2. art. 4. quæſtiunculâ 4. in corp.

Idem docent Theologi omnes, ac inter alios celebertimus Sylvius (m), qui mentem ſuam his verbis aperit. *Cui* (vino) *aqua modiciſſima miſceri debet.*

(m) Fr. Sylvius in 3. part ſumm. S. Thom. loco cit.

Gamachæus dicit quoque (n), ſe exiſtimare, quòd cùm Concilium Florentinum vult (o), *modiciſſimam aquam* vino immiſceri, id de unâ vel alterâ tantùm guttâ intelligi debere. *Tutius tamen in praxi*, inquit Doctor ille, *ut ſit valdè exigua aquæ quantitas; & ſufficiat una, aut altera gutta, ſicut apertè colligitur ex divo Thomâ, hîc, articulo 8. tum quia Concilium Florentinum id innuit in Decreto unionis Armenorum, dum ait miſcendam aquam modiciſſimam; & infra ſubjungit, Armenos quoque debere Latinorum exemplo infundere paululum aquæ: tum quia quo minor fuerit, eò faciliùs & citiùs convertitur in vinum ante conſecrationem.* Quod ſpectat ad Decretum Concilii Triburtini, dici poteſt, quòd cùm celebratum fuerit prope Rhenum, ubi vinum eſt valdè generoſum, nequaquam pertendit quidquam ſtatuere niſi reſpectu habito ad regionis illius vini qualitatem, &, ad impediendum, ne vino major aquæ quantitas adderetur, prout vidimus id à multis Sacerdotibus in praxim revocari in Upſalienſi Provinciâ ex magno abuſu.

(n) Gamachæus in eamd 3 part. q. 74. quæſito 2.
(o) Conc. Florent. in Decreto unionis Armenorum.

CASUS XI.

Si Titius Miſſam celebrans meminerit, ſe in Calicem aquam non infudiſſe, quid ipſi faciendum eſt?

Responsio.

Reſpondendum eſt diſtinguendo. Vel enim Titius oblivionem ſuam percipit ante conſecrationem, vel poſt conſecrationem. Si ante Calicis conſecrationem meminerit, licèt poſt Hoſtiæ conſecrationem, illicò debet aquam vino addere, antequàm illud conſecret; alias graviter peccaret, licèt legitima eſſet vini ſolius conſecratio. Id apertè patet ex hiſce S. Cypriani verbis, à Gratiano laudatis (p). *Si quis de Anteceſſoribus noſtris vel ignoranter, vel ſimpliciter non hoc ſervavit & tenuit, quod nos Dominus facere & exemplo & Magiſterio ſuo docuit, poteſt ſimplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi: Nobis verò non poterit ignoſci, qui nunc à Domino admoniti & inſtructi ſumus, ut Calicem Domini cum vino miſtum, ſecundùm quod Dominus obtulit, offeramus.*

(p) S. Cyprian. in can. *Scriptura.* 2. de conſecrat. diſt. 2.

Idem docet S. Thomas (q), cùm dicit: *Vinum ſine aquâ poteſt conſecrari; ſed conſecrans peccat graviter, ſi ſcienter omittat.* Ratio hæc eſt, quia negligi non poteſt, parum aquæ cum vino immiſcere, quin in re tam momentoſa perfringatur præceptum Eccleſiæ, quæ illam mixtionem præcepit, ut patet ex antiquâ Traditione, cujus ſpecimina

(q) S Thom. in 4. ad Hannibaldum diſt 11. art. 4. in corp.

innumera

Digitized by Google

præcedere, quia impoſitio aquæ....non eſt de neceſſitate Sacramenti .... nullo autem modo debet aqua vino jam conſecrato miſceri ; quia ſequeretur corruptio Sacramenti pro aliqua parte. (b) Cum Doctore Angelico conſentit S. Antonius, ut & Miſſalis Rubricæ. (c)

S. Cyprian. in can. *Sic in ſanctificando* 2. de conſecrat. diſt. 2. cit. S. Ambr. lib. 5. de ſacram. c. 1 in can. *In Calicem* 82. ibid. Honorius III. in cap. *Perniciosus* 13. ſupra citat. S. Bernard. Epiſt. 69. n. 2. Conc. Trident. ſeſſ. 22. can. 7. & can. 9. &c.

CASUS XII.

DELPHIUS, Sacerdos, dum tertiam Miſſam Natali die Domini celebraret, obſervavit poſt conſecrationem ſe vinum non infudiſſe, ſed ſolummodò aquam, in Calicem. Eâ occaſione quid ipſi faciendum eſt?

RESPONS.

Diſtinguendum eſt; nam, vel Delphius omiſſionem illam animadvertit, antequam Corpus Domini acceperit, vel poſtea. Si antea id animadverterit, debuit, aqua è Calice ablata, vinum & parumper aquæ infundere, verbaque conſecrationis Calicis repetere: *Si verò* inquit S. Thomas, [d] *percipiat poſt verba Conſecrationis, quod vinum non fuerit poſitum in Calicem; ſi quidem hoc percipiat ante ſumptionem corporis; debet depoſita aqua, ſi ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & reſumere à verbis Conſecrationis ſanguinis.* Verùm ſi id obſervaverit ſolummodo poſt conſumptam Hoſtiam, denuò panem ſumere debuit, & vino aquaque in Calicem depoſitis, conſecrare debuit, & utrumque ſumere. *Si verò hoc perceperit poſt ſumptionem Corporis, aliam Hoſtiam apponere debet iterùm conſecrandam ſimul cum ſanguine.*

(b) S. Thom. 3. part. ſumm. q. 83. art. 6. ad 4.
(c) S. Anton. 3. part. ſumm. Theolog. tit. 13. c. 6. § 1.
(d) S. Thom. 3. part. cit. art. 6. ad 4.

Sanctus ille Doctor ſententiam ſuam probat auctoritate ſeptimi Concilii Toletani; additque, quòd licèt Sacerdos imprudenter ſumpſiſſet aquam, quam in Calicem infuderat; id eum liberare non poſſet a faciendis illis, quæ mox indicata ſunt; quia præceptum, quod ad Sacrificii perfectionem ſpectat, eſt Juris divini, ac ideò magis momentoſum quàm præceptum quo tenetur Sacerdos eſſe jejunus. *Et debet in fine iterùm ſumere Hoſtiam conſecratam & ſanguinem, non obſtante etiam priùs quàm ſumpſerit aquam, quæ erat in Calice: quia præceptum de perfectione Sacramenti majoris eſt ponderis; quam præceptum quod hoc Sacramentum à jejunis ſumatur.* Sic loquitur Doctor Angelicus, cum quo planè conſentit S. Antoninus [e].

Miſſalis Romani Rubricæ, quas in Deciſione præcedente laudavimus idem etiam diſtinctè affirmant. En illarum verba. [f] *Si hoc* [ſcilicet vinum non fuiſſe poſitum, ſed aquam] *advertat poſt ſumptionem Corporis, vel hujuſmodi aquæ; apponat aliam Hoſtiam iterum conſecrandam, & vinum cum aqua ponat in Calice; offerat utrumque & conſecret, & ſumat, quamvis non ſit jejunus.* Miſſalis Pariſienſis Rubricæ [g] idem affirmant, & ferè iiſdem verbis; his nempè: *Si hoc advertat poſt ſumptionem Corporis, vel hujuſmodi aquæ, apponat aliam*

(e) S. Anton. 3. part. ſumm. Theolog. tit. 13. c. 6. §. 1.
(f) Rubric. Miſſalis Rom. part. 4. c. 4. n. 5.
(g) Rubric. miſſalis Pariſ. art. 4. de defectibus in celebr. miſſarum occurrentib. 9. n. 5.

CASUS XIII.

GASPARDUS Miſſam celebrans animadvertit, araneam vel muſcam eſſe in Calice, quid eo caſu facere debet?

RESPONS.

Si Sacerdos ille ante conſecrationem animadvertat in Calice eſſe araneam vel Muſcam, aliud vinum ſumere debet, ut illud conſecret, eo ſublato in quo eſt aranea, & abſterſo Calice. *Si muſca, vel aranea*, inquit S. Thomas, (b) *in Calicem ante conſecrationem ceciderit; aut etiam venenum deprehenderit eſſe immiſſum; debet effundi; & abluto Calice, denuò aliud vinum poni conſecrandum.* Si Gaſpardus id animadvertat tantùm poſt conſecrationem; animal è Calice, in quo eſt, extrahere debet, illud lavare, ac cremare, & *in ſacrario* reponere ablutionem & Cineres. Id etiam ait Doctor Angelicus. *Si verò aliquid horum poſt conſecrationem acciderit; debet animal cautè capi & diligenter lavari & comburi, & ablutio cum cineribus in Sacrarium mitti*: Si verò aranea mortua in Calice, in ſpeciem conſecratam venenum ſuum immiſerit, vel aliunde conſtaret aliquod aliud venenum eſſe in Calice, ſanguinem conſecratum ſumere non teneretur Gaſpardus; ſed eò caſu oporteret, ut illum in vas nitidum infunderet, illumque in loco ſancto aſſervaret, donec vini ſpecies immutata planè fuerit; & ut Sacrificium imperfectum non remaneret, neceſſarium foret, ut aliud vinum aſſumeret, illudque conſecraret, formulam Conſecrationis Calicis repetens. *Si verò venenum ibi eſſe deprehenderit immiſſum, nullo modo debet ſumere, nec alii dare; ne Calix vitæ vertatur in mortem*; hæc ſunt S. Thomæ verba, *ſed debet diligenter in aliquo vaſculo, ad hoc apto, cum reliquiis conſervari. Et ne ſacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in Calicem; & denuò reſumere à Conſecratione ſanguinis & Sacrificium perficere.* Si tamen ſub panis ſpecie jam ſanctiſſimo Domini Corpore paſtus fuerit, idem ſanctus Doctor exiſtimat, tunc neceſſarium fore, eum Hoſtiam novam denuò conſecrare, quod tamen intelligi debet, ſi id poſſit facere, quin inde ſcandalum eveniat, ut in præcedente Deciſione diximus. In omnibus illis circumſtantiis S. Antoninus in Doctoris Angelici ſententiam deſcendit. (i)

(b) S. Thom. 3. part. ſumm. q. 83. art. 6. ad 3.
(i) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 3. in med.

CASUS XIV.

CAROLUS, quoniam diu detinetur in Confitentibus audiendis, ægrotis viſitandis, & alibi, aſſuevit Miſſam ſacram ante diluculum celebrare, quod niſi faceret, horâ tantùm meridianâ cum quadrante celebrare poſſet. An culpandus eſt, & an peccat alterutrâ horâ celebrans?

RESPONS.

Accuratè loquendo, ante diluculum nec poſt meri-

tit. *Quæ pertinent ad celebrat.* Miſſar.

(*b*) Can. *Noſſe* 48. de Conſecrat. diſt. 1.

(*c*) Rubr. tit. de *Horâ celebrandæ Miſſæ*.

ſe ab aurorâ uſque ad Meridiem (*c*) S. Thomas ait quoque (*d*). *Quando incipit apparere aurora*, tempore ſcilicet quo ſol lucem afferre incipit; *dies autem judicatur non ſolùm ab ortu ſolis; ſed ex quò incipiunt orituri ſolis ſigna manifeſtari, per aliquam aëris illuſtrationem*, inquit idem ſanctus (*e*).

(*d*) S Thom. cit. 3. part. q. 83. art. 2. ad 4.

(*e*) Id in 4. diſt. 13. q. 1. art. 2 quæſtiunc. 4. in Corp.

Hujus rationem hanc afferunt Doctores poſt S. Thomam; quia ſcilicet Jeſus Chriſtus, qui in Miſſâ in Sacrificium offertur. in Scriptura vocatur, *Candor lucis æternæ. Lumen de Lumine. Lux vera, quæ illuminat omnem hominem*; Et quoniam Sacrificium illud Legis gratiæ eſt Sacrificium, in qua Fides aliaque dona, quæ ſunt ſuprà naturam, elucent longè majori ſplendore, quam ſub Lege Moſis. Hujus rationem eamdem reddit S. Antoninus his verbis: *Quia hoc ſacramentum ad tempus Gratiæ pertinet, quod per diem deſignatur.* (*f*) Quibus addi poteſt, tanquam ratio moralis, noctem nec ita aptam eſſe, nec ita opportunam ac diem, cùm Sacerdotibus celebrantibus, tum Populo, qui Sacrificio ſancto adeſt.

(*f*) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 4.

Navarrus (*g*) tamen exiſtimat meritò, non culpandam eſſe conſuetudinem, quæ in quibuſdam urbibus irrepſit Galliæ, Belgii & Germaniæ ſuperioris, ubi celebrant tribus vel quatuor horis ante ſolis ortum; hoc eſt unâ vel alterâ horâ ante auroram; quoniam id fit in gratiam pietatis multorum varii generis, veluti famulorum, opificum & operariorum, qui alio tempore Miſſæ adeſſe non poſſent. *Quæ tamen, ut audio, uſu recepta eſt* (conſuetudo) *defendi poſſe videtur ob Epiſcopi prærogativas*, inquit Canoniſta ille. .... *Et quia etiam, ut nos vidimus Tholoſæ ab hinc 60. circiter annos, in Gallia Aquitanica, ubi omnes, ferè quotidie audiebant Miſſam, quò operarii & filii & famuli eam audirent, longè ante lucem incipiebant fieri miſſæ: quod ipſum & in Galliâ Belgicâ etiam nunc fieri audio. Quem uſum difficile puto relictum iri etiam poſt receptum Concilium Tridentinum jubens, horis tantùm debitis celebrari.* Reipsà ob hanc rationem conſuetudo illa in uſu eſt Pariſiis, & in multis aliis urbibus, ubi Miſſa celebratur à quartâ horâ matutinâ, hieme ut & æſtate, ac ideò duabus horis & ſemi, & ſuprà ante auroram hiemalem, quod omnibus locorum illorum Ordinariis notum eſt, quin ullus id reprehendat; ideòque ſatis legitimè invaluit conſuetudo illa, ut illam ſine peccato quilibet obſervare poſſit. Idem dicimus de caſibus extraordinariis in quibus Epiſcopo videretur aliquem à regulâ generali hac in rem immunem facere.

(*g*) Navarr. Manuel. c. 25. n. 85.

Fatendum eſt quoque, quòd quamvis Miſſam celebrare uſque poſt meridiem differri non poſſit, pari tempore ac matutinis horis anticipari poteſt, licet tamen Miſſam inchoare poſtquàm audita eſt hora meridiana. cùm aliqua eſt cauſa legitima, veluti 1. quando neceſſe eſt Hoſtias conſecrare, ut ægrotis Sanctiſſima Euchariſtiæ Myſteria adminiſtrentur; illi autem in periculo verſarentur obeundi, quin ſacrum Viaticum ipſis adminiſtraretur 2. In cæremonia exequiorum, quæ citiùs celebrari non potuerunt. 3. Quando die quodam ſolemni ſermo habetur, qui meridie tantùm, vel poſt meridiem finem habuit. 4. Quando notum eſt quoſdam Miſſam audire non potuiſſe; huicque congruens eſt S. Leonis conſilium (*h*) 5. Quando Preſbyter, qui die feſto iter habet, citiùs celebrare non potuit, ſicuti Navarrus ait, id ab ipſo frequenter fac-

(*h*) S. Leo Ep. 79. Aliàs 81. in Can. *Neceſſe* 51. de Conſecrat. diſt. 1.

morali. Eò potiori jure in eam ſententiam deſcendimus quòd olim, imò tempore S. Thomæ, ut teſtatur Sylvius ejus Interpres (*k*), licuerit differre Miſſæ celebrationem uſque ad horam tertiam pomeridianam. *Etiam temporibus S. Thomæ ſolemniter celebrabatur ab hora tertia uſque ad nonam; ſive ab eâ, quæ nobis eſt nona ante meridiem uſque ad tertiam pomeridianam*. quâ horâ Chriſtus ſacrificium ſuum cruentum Patri Æterno obtulit; hanc rationem protulit Concilium Cabillonenſe, in Gratiani Decreto laudatum (*l*).

(*k*) Fr. ſylv. in 3. part. q. 83. art. 2. quæſito 4.

Ex iis, quæ huc uſque diximus, patet, Carolum, de quo agitur in ſpecie propoſitâ. peccati damnari non poſſe, quòd hiſce horis celebraverit, præſertim cùm id tantùm fecerit ob rationes legitimas.

(*l*) Conc. Cabillon. in can. *Solent.* 50. de conſecrat. diſt. 2.

Cæterùm, mens nobis non eſt hîc complecti caſus quoſdam extraordinarios, in quibus Miſſa celebrari non poteſt, niſi diu poſt meridiem, propter longam cæremoniam præcedentem, & quæ tardiſſimè tantùm ad finem perducetur; tunc enim ſine ullo peccato celebrari poteſt. Duos iſtos caſus exempli causâ afferimus. Primus hic eſt. Quando in calamitate publicâ corpus ſanctæ Genovefæ ab Eccleſiâ Abbatiali illius nominis longo agmine & ordine deportatur in Eccleſiam Noſtræ Dominæ Pariſienſis. Quandoquidem enim agmen longo ordine procedens horâ tantùm tertia pomeridiana vel circiter finem habebit, Miſſa ſolemnis ante tempus illud inchoari non poteſt. Secundus caſus eſt Agminis ſupplicantium longo ordine procedentis Rhotomagi, in quo S. Romani Archiepiſcopi urbis illius, corpus deportatur, cui agmini adeſt homicida, cui gratia conceſſa eſt, poſtquàm ter Reliquiarum illarum ſacrarum Capſam extulerit, qui ſupplicantium inſtructus ordo tantummodò finem habet ut plurimum poſt ſextam horam pomeridianam, ac ante illud tempus Miſſa celebrari non poteſt.

CASUS XV.

Gervasius, ſancti Hilarii Preſbyter, Miſſam celebrans, immediatè poſt ſacram Euchariſtiam monitus eſt, & antequàm ablutionem ſumpſerit, aliquem ex ſuis Parochianis animam agere, & ardenter Sanctum Viaticum petere. An ſine peccato poteſt ſecundam Miſſam celebrare, ut Hoſtiam conſecrare poſſit, quâ illi ægroto ſacram Euchariſtiam adminiſtrare poſſit, quando nullam habet Hoſtiam conſecratam? An id poſſet facere, ſi ejus Epiſcopus, aut aliquis Princeps vel Magnas ab ipſo peteret Miſſam audire die Feſto, poſtquàm jam celebraſſet, ut exiſtimat Panormitanus (*m*) vel ſi cogeretur eâdem die celebrare in requiem animæ alicujus defuncti, ut id permittit Canon, qui eſt Alexandri II. (*n*) vel denique ſi aliter Miſſis fundationis, quæ ipſi impoſitæ ſunt, ſatisfacere non poſſit?

(*m*) Panormit. in cap. *Conſuluiſti*, de celebrat. Miſſarum.

(*n*) Alex. II. in can. *Sufficit* 3 de Conſecrat. diſt. 1.

Respons.

Antequàm hiſce difficultatibus reſpondeamos, operæ pretium eſt hanc in rem quædam obſervare.

Primò, nullum præceptum divinum prohibet Sacerdoti multas Miſſas eadem die celebrare: Ideò Eccleſia permiſit, imò quibuſdam caſibus juſſit, Sacerdotem multas celebrare. Hac de re Priſci iſtud nos docuerunt, ut doctus quidam Theologus obſervavit. (*o*)

(*o*) A S. Beuve tom. 2. cas. 83.

S. Leo (*p*) ad Dioſcorum Patriarcham Alexandrinum ſcribens jubet, Sacerdotem duas Miſſas celebrare, diebus feſtis ſolemnibus, cùm Eccleſia contine-

(*p*) S. Leo Ep. 79. aliàs 81.

re non

... ad veſperam verò propter ſepulturam ... tes. Hæc ſunt Patris illius verba: nequidem tunc neceſſarium erat Sacerdotem ſemper jejunum celebrare Miſſam illam ſecundam, ut patet ex tertio Concilio Carthaginenſi habito anno 397. (b) in quo dicitur: *Ut Sacramenta Altaris nonniſi à jejunis hominibus celebrentur; excepto uno die anniverſario, quo Cena Domini celebratur.* Illud ipſum Concilium ſatis apertè præterea innuit, Sacerdotem poſſe ad veſperam ſecundàm Miſſam celebrare, defuncti alicujus exequias celebrando (c), nam id prohibet Sacerdotibus non jejunis. Unde concludi poteſt, conſuetudinem igitur tunc viguiſſe id facere; modò Sacerdos jejunus eſſet. *Nam ſi aliquorum pomeridiano tempore defunctorum ſive Epiſcoporum, ſive Clericorum ſive cæterorum commendatio facienda eſt: ſolis orationibus fiat, ſi illi qui faciunt jam pranſi inveniantur.*

(b) Conc. Carthag. 3. Can. 29.

(c) Idem ibid.

S. Proſper (d) teſtatur Sacerdotem Miſſas duas celebraſſe eadem die, ut Deo gratias ageret. quòd mulier quædam à 82. diebus Energumena; à Dæmone liberata fuiſſet ſacrâ Euchariſtiâ, quam in prima Miſſa ſumpſerat.

(d) S. Proſper de prædict. dimidii temporis. v. 6.

S. Gregorius Magnus, (e) teſtis eſt antiquæ conſuetudinis, quæ tunc in uſu erat, & quæ hodie etiam obſervatur, Miſſas tres celebrare die Natali Domini noſtri. *Largiente Domino. Miſſarum ſolemnia*, inquit, *ter hodie celebraturi ſumus*: quam conſuetudinem Walafridus Strabo (f) Papæ Teleſphoro tribuit. *Si quidem Teleſphorus, nonus in ordine Romanæ ſedis Epiſcopus, in Natali Domini noctu tres Miſſas celebrare conſtituit.*

(e) S. Greg. Hom. 8. in Ev.

(f) Walafridus Strabo l. de rebus Eccleſiaſt. c. 21.

Leo III. Papa electus die 26. Decembris anni 795. imò ſepties & novies ſæpè celebrabat eodem die, ut idem Walafridus teſtatur (g) *Fidelium relatione virorum*, inquit Auctor ille, *in noſtram uſque pervenit notitiam Leonem* (tertium) *Papam, ſicut ipſe fatebatur, unâ die ſeptem, vel novem Miſſarum ſolemnia ſæpiùs celebraſſe.* Et ut oſtenderet, id tunc liberum fuiſſe addit S Bonifacium martyrem Archiepiſcopum Moguntinum ſemel tantùm in die celebrare voluiſſe. *Bonifacium verò; Archiepiſcopum & Martyrem, ſemel tantùm per diem Miſſas feciſſe.*

(g) Idem Ibid.

Varia illa conſuetudo variis opinionibus ortum dedit: Aliis multas Miſſas unâ die celebrandas eſſe affirmantibus; aliis verò opinionem contrariam amplectentibus, ut obſervat idem Auctor, qui in priorum ſententiam deſcendit.

Amalarius Fortunatus, qui anno 820. florebat; & qui erat Diaconus Eccleſiæ Metenſis (h) dicit morem fuiſſe; Miſſam celebrare nocte quæ præcedebat Feſtum S. Joannis Baptiſtæ. duaſque alias ipſo die feſto. *Quapropter in exordio lucis diri. quaſi in exordio nativitatis Sacrificium Deo offertur in honore ejus, ad laudem Creatoris; qui illum dignatus eſt honorare ex utero Matris. Ideò autem tres Miſſæ celebrantur in feſtivitate beati Joannis: quia tribus inſignibus triumphis excellenter refulſit.*

(h) Amalarius l. 3. de Eccleſiaſt. officiis c. 38.

Udalricus Epiſcopus Auguſtanus decimô ſæculo, tres etiam Miſſas pari die celebrabat, ut

... declarat, ... ſi ... cupiditate id fiat, aut ad blandiendum vanitati Laïcorum. *Qui verò pro pecuniis, aut adulationibus ſecularium unâ die præſumunt plures facere Miſſas, non æſtimo evadere damnationem.*

Innocentius III. in Decretali quam inſcripſit ad Epiſcopum Worceſtrienſem, ſimile Decretum dedit, quo ſolum diem Natalem Chriſti excepit & aliquem caſum urgentis neceſſitatis, quæ necurrere poſſet (l) *Reſpondemus*, inquit, *quòd excepto die nativitatis Dominicæ, niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat, ſufficit Sacerdoti, ſemel in die unam Miſſam ſolummodo celebrare.* Odo, Epiſcopus Pariſienſis, caſum quoque momentoſæ neceſſitatis excipit, in prohibitione quam pronuntiavit in Synodo ſuâ anni 1175. (m) *Nullus bis in die Miſſam audeat celebrare.... niſi in magna neceſſitate.*

(l) Innoc. III. in cap. *Conſuluiſt.* 3. de celebrat. Miſſarum.

(m) Statuta Synodal Odonis Epiſc. Paris. c. 5. de ſacram. Altaris art. 9.

Tunc celeberrimus Petrus, Eccleſiæ Pariſienſis Chori Præfectus (n) incepit declamitare verbis aſperioribus adverſus multitudinem Miſſarum à Sacerdote eâdem die celebratarum ſic loquitur. *Si Chriſtus, ſemel oblatus, ſufficiens fuit Hoſtia & Redemptio Generis humani; ſufficit unico ſacerdoti ſemel paſſum ſemel in die repræſentare immolatum. Quod amplius eſt, à malo eſt* (o) *Item bis in die conficientes rurſum ſunt crucifigentes ſibimet ipſis Filium Dei, & oſtentui habentes.* (p).

(n) Petrus Cantor. in verbo abbreviato c. 28.

(o) Ex Matth. 5.

(p) Ex Epiſt. ad Ephes. 6.

Honorius III. ſcribens ad Archiepiſcopum Sipontinum, hodie Manfredoniæ, in Regno Neapolitano, circa annum 1220. prohibitionem ab ipſius Anteceſſoribus promulgatam confirmavit. (q) *Cùm cuilibet Sacerdoti*, inquit, *quâcumque dignitate præfulgeat. unam in die celebrare Miſſam ſufficiat. Nam & valdè eſt felix qui celebrat dignè unam.*

(q) Honor. III. in Cap. *Te referente* 12. de celebrat. Miſſar.

Conſuetudo tamen illa nondum omninò obſolevit. tuncque adhuc bis in die celebrari poterat, quando requirebat neceſſitas, ſicuti permiſerat Innocentius III. Id diſcimus à Concilio Londini habito anno 1200. (r); dicente: *Non liceat Presbytero bis in die celebrare, niſi neceſſitate urgente.* Idem nos docet Guillelmus Pariſienſis (s), qui ait in ſuâ Synodô; *Presbyteri uno die Miſſas duas non celebrent, niſi in neceſſitate*: Idem docet Alexander Halenſis (t), qui pariter neceſſitatis caſum excipit. *Si tamen imminet neceſſitas & deeſt pluralitas Sacerdotum*, inquit Auctor ille, *poteſt unam facere de die, & alteram pro defunctis, ſi neceſſe ſit.* Durandus (u) Auctor ſæculi decimi quarti, eumdem quoque neceſſitatis caſum excipit. *Conceſſum fuit tantùm ſemel in die Miſſam celebrare, niſi caſus neceſſitatis aliud ſuadeat.* Ea ſunt ejus verba.

(r) Conc. Londin. Can. 2.

(s) Guillelm Paris in ſynod.

(t) Alex Halenſis part. 2. q. 187 Memb. 4. art. 1.

(u) Durand. in 4. diſt. 18. q. 13. n. 13.

Dominicus Sotus, qui inchoato Concilio Tridentino adfuit, quà Theologus Hiſpanæ Eccleſiæ, neceſſitatis cauſas ad unicam redigit, ſcilicet cùm Sacerdos duas habet Parœcias quarum ſit Paſtor. (x) *Attamen*, inquit, *ex his omnibus antiquis caſibus, qui, dum Eccleſia Sacerdotum raritate laborabat, frequentes erant, quibus unus poſſet plures celebrare Miſſas, non eſt jam in uſu, præter diem Nativitatis niſi ille, dum quis propter Parœciarum paupertatem, duarum Curam habet.*

(x) Dom. Sotus in 4. diſt. 13. q. 2. art. 1.

Digitized by Google

poſſibile foret, alius Preſbyter ejus munus adimpleat, quamvis jejunus non eſſet. *Ideo enim Eccleſia curavit*, addit Auctor idem, *ut utraque ſpecies ſumatur à celebrante; vel quo caſu id fieri non poſſit, ab alio Sacerdote, etiam non jejuno; ne Sacrificium maneat imperfectum.* Quod probat Canone à nobis laudato, ac alio ſeptimi Concilii Toletani habiti anno 646. (*b*)

Denique S. Thomas (*c*) idem docet, idque multis Auctoritatibus probat, præſertimque hiſce Apoſtoli verbis, quæ laudat duodecimum Concilium Toletanum. *Nonne qui edunt Hoſtias, &c.* Unde concluſionem hanc educit: *Ideo neceſſe eſt, quòd Sacerdos quotieſcumque conſecrat, ſumat integrè hoc Sacramentum.*

(*b*) Conc. Tolet. 7. in Can. *Nihil* 16. 7. q. 1.
(*c*) S. Thom. 3. part. q. 82. art. 4 in corp.

CASUS XVIII.

Auxilius Miſſam ſæpè celebrat, ut habeat unde vivat, ope honorarii, quod ipſi debetur. An in hôc peccat?

Respons.

Conſtat, quòd ſi Sacerdos ille Miſſam celebret eâ mente ut pecuniam inde percipiat, in hoc peccati mortali reus evadit, ut docet S. Thomas (*d*) dicens; *Non poteſt Sacerdos illâ intentione celebrare, vel officiare, ut ex hoc pecuniam conſequatur: quia peccaret mortaliter.* Hæc ſunt ſancti Doctoris illius, verba vel ſaltem Auctoris operis cujuſdam quod S. Thomæ tribuitur, & addit, pecuniam quam Sacerdos accipit in Miſſæ ab ipſo celebratæ honorarium, non igitur eſſe debere finem præcipuum, propter quem Sacrificium offert, quamvis poſſit eſſe finis minus præcipuus, & occaſio quæ ad id eum impellit. *Pecunia ergo non debet eſſe cauſa celebrandi: ſed occaſio excitans & inducens: Cauſa enim debet eſſe id ad quod talia ſunt inducta.* Quapropter Sacerdos abſque peccato accipere poteſt honorarium ipſi datum, imò conſilium habere illud accipiendi, non tanquam Miſſæ pretium, ſed tanquam honorarium ſicut dicit S. Thomas in Commentario ſuo in ſententiarum Magiſtrum (*e*) *Facere pactionem de Miſſâ celebrandâ, eſt ſimoniacum ſemper*, hæc ſunt ejus verba; *ſi tamen non habet alias ſumptus, & non tenetur ex officio Miſſam cantare; poteſt accipere denarios, ſicut conducti Sacerdotes faciunt; non quaſi pretium Miſſæ, ſed quaſi ſuſtentamentum vitæ.* Et alibi (*f*) .... *Non tanquam pretium mercedis; ſed tanquam ſtipendium neceſſitatis.* Doctrina illa planè congruit cum Conciliis; unde concludimus, Auxilium, de quo mentio fit in exemplo propoſitô, non peccare, honorarium Miſſarum quas celebrat accipiendo; modò, ſicuti diximus, non habeat finem præcipuum pecuniam quam accipit ad victum; & imprimis mens ipſi ſit Deum colere Sacrificio ſancto quod ei offert, licèt ejus conſilium minùs præcipuum ſit habere unde vivat, hâc viâ.

(*d*) Apud S. Thom. opuſc. 65. de officio Sacerdotis art. [illegible]
(*e*) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 2. ad 4.
(*f*) Id 22. q. 100. art. 12. in corp.

potuit, inchoando ab his quibus Vincentius deſiit. Eô enim caſu neceſſarium eſt alium Sacerdotem, ſive ſit jejunus, vel non, ſufficiatur in locum illius, cui hic caſus evenit, ne imperfectum remaneat Sacrificium. Hæc eſt S. Thomæ deciſio (*g*), cùm dicit: *Si Sacerdos morte, aut infirmitate gravi occupetur ante conſecrationem Corporis & ſanguinis Domini: non oportet ut per alium ſuppleatur. Si verò inceptâ conſecratione hoc acciderit, putâ, conſecratô corpore, ante conſecrationem ſanguinis, vel etiam conſecratô utrôque, debet Miſſæ celebritas per alium expleri.* Quod ſanctus ille Doctor probat Conciliô ſeptimô Toletanô, à Gratianô laudatô (*h*) cujus hoc eſt Decretum: *Cenſuimus ergo convenire, ut cùm à Sacerdotibus Miſſarum tempore ſancta Myſteria conſecrantur, ſi ægritudinis acciderit quilibet eventus, quô cœptum nequeat conſecrationis expleri Myſterium; ſit liberum Epiſcopo, vel Preſbytero alteri, conſecrationem exequi officii cœpti. Non enim aliud ad ſupplementum initiatis Myſteriis competit, quàm aut incipientis, aut ſubſequentis benedictio Sacerdotis quia nec perfecta videri poſſunt; niſi perfectionis ordine compleantur.* Hæc deciſio congruens eſt quoque Doctrinæ S. Antonini (*i*) & omnium Theologorum ut congruens eſt Miſſalis Romani & aliorum Rubricæ.

(*g*) S. Thom. 3. part. ſumm. q. 83. art. 6. ad 1.
(*h*) Con Tolet. 7. in Can. *Nihil* 16. 7. q. 1.

Ratio quæ afferri poteſt neceſſitatis, alium Sacerdotem munus explere Sacerdotis mortui poſt conſecrationem, hæc eſt ſcilicet, quia juxtà ſententiam quam plurium Doctorum Theologorum eſt de eſſentiâ Sacrificii, Hoſtiam conſecratam Communione Sacerdotis conſumi, cui opinioni auctoritatem afferunt iſta duodecimi Concilii Toletani verba, (*k*) in deciſione decimâ ſextâ laudata. *Nam quale erit illud Sacrificium, cui nec ipſe Sacrificans particeps eſſe dignoſcitur?*

(*i*) S. Anton. 3. part. ſumm. Theolog. tit. 13. c. 6. §. 3. Rubric. Miſſal. Rom. tit. de defect. Miſſæ §. 5.
(*k*) Conc. Tolet. 12. in can. *Regularum*. 11. de conſecrat. diſt. 2.

CASUS XX.

Lucianus, qui ſolus reſpondebat in Miſſâ, quam Vincentius celebrabat, ita avocatô erat animô, ut affirmare non potuerit an mortis caſus evenerit Celebranti ante vel poſt conſecrationem. An eô caſu oportet alium Sacerdotem in mortui locum ſuffici, & quomodo ſuffici debet?

Respons.

S. Thomas difficultatem illam ſibi effingit, (*l*) & ad eam reſpondet dicens, in tali dubiô alium Sacerdotem defuncti munus explere debere, Miſſam inchoando, & totam illam celebrando: ac hoſtiâ novâ celebrare debere, ſeponendo illam, quæ eſt in Altari, & quæ forſan conſecrata eſt. *Alius Sacerdos*, ait Doctor Angelicus, *debet explere quod ille inchoavit, ita quod incipiat ſequens Sacerdos ubi primus dimiſit, ſi ſciatur. Si autem neſciatur, debet à capite incipere. Non enim dicitur iteratum, quod neſcitur eſſe factum. Nec aliquid per hoc derogatur*

(*l*) S Thom. in 4. diſt. 8. q. 2. art. 4. quæſt. 2. in corp.

Onosius, Presbyter & Paſtor, qui peccati mortali reus eſt, & cui non eſt Confeſſarius, an in eo ſtatu Miſſam celebrare poteſt, quin novum crimen committat, cùm populus congregatur, ut Miſſæ interſit, ut evenire poteſt die Dominico vel feſto Presbytero ruſticano, cui non eſt Vicarius vel alius Sacerdos, qui munus ejus explere poſſit: Aut an excuſationem quamdam, quæ legitima videatur, fingere debet, ut Miſſam non celebret?

R e s p o n s.

Sacerdos ille non poteſt, quin Sacrilegii reus evadat, Miſſam celebrare in iis circumſtantiis, quæ in exemplo allato indigitantur: Poſtquam tamen contritionis perfectæ actum ediderit, & ſincerum conſilium inierit peccata ſua confitendi, ubi occaſio data fuerit. Duæ rationes ipſum ad id impellere poſſunt. Prima ſcilicet hæc eſt, ut populus non privetur Miſſa, die quâ eam audire tenetur. Secunda ratio & præcipua hæc eſt: ut vitetur ſcandalum, quod certiſſimè eveniret, niſi celebraret. Ea eſt S. Thomæ ſententia (b), dicentis: *Si ſine ſcandalo poteſt vitare Communionem commodè, vel Vicarium ponendo, vel aliter, ita quòd debitis officiis populus non fruſtretur; vitare debet. Alioquin cum ſimili propoſito celebrare poteſt*, hoc eſt, *cum propoſito poſtea, quando occurreret opportunitas, confitendi*, ut loquitur idem Sanctus (c). Idem docent S. Antoninus (d), & innumeri alii Auctores, cùm Theologi tum Canoniſtæ, quorum Doctrina in hoc argumentum congruit cum Concilio Tridentino (e), quod poſtquàm dixerit, quemlibet Sacerdotem ad ſacram Communionem accedere non debere, quin peccata ſua confeſſus fuerit, cùm peccati mortalis reum ſe novit, & commodè Confeſſarium reperire poteſt, *quantumvis ſibi contritus videatur*, addit poſtea, quòd ſi verſetur in urgente neceſſitate celebrandi, tenetur Confeſſionis Sacramento animum perpurgare quamprimum poterit. *Quod ſi neceſſitate urgente, Sacerdos abſque prævià confeſſione celebraverit, quam-primum confiteatur.* Verba illa verum præceptum complectuntur, non verò tantùm conſilium, ut Auctores quidam recentes pertendebant, quorum Doctrina hoc in capite, ut & in multis aliis, ab Alexandro VII. damnata eſt, Decreto dato die 8. Martii 1666. Gratum forſan erit hìc legere Propoſitionem damnatam, quæ Doctrinam illam complectebatur; En eam: 38. eſt earum quas fulmine ſuo percuſſit Papa ille. *Mandatum Concilii Tridentini, factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quam-primùm, eſt conſilium, non præceptum.* Trigeſima nona Propoſitio dicit quoque: *Illa particula, quam primùm, intelligitur, cùm Sacerdos ſuo tempore confitebitur*; quas Propoſitiones Papa ille damnat, ſaltem tanquam ſcandaloſas, ac vetat illas docere, aut eas ad praxim revocare, ſub pœnâ Excommunicationis, *ipſo facto*, cujus abſolutionem ſacræ ſedi reſervat, præterquàm in articulo mortis. *Ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit, præterquàm in articulo mortis, ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.*

(b) S. Thom. ad Hannibal. in 4. diſt. 9. art. 3. ad 5.

(c) Id. ibid. ad 4.

(d) S. Ant. 3. part. ſumm Theol. tit. 13. c. 6. §. 7.

(e) Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 7.

ponendum eſt cum S. Thoma (f) principium certum, nempè in omnibus quæſtionibus vel dubiis ſimilibus, in quibus pendet animus, ſemper amplectendam eſſe ſententiam, quæ minori premitur periculo, & ex duobus malis inevitabilibus minus eligendum eſſe. In caſu autem propoſito, Sacrificii imperfectio longè majus, malum exiſtimanda eſt, quàm vitium affectionis animi Sacerdotis Sacramentum ſumentis. *Ubi difficultas occurit ſemper accipiendum eſt illud, quod habet minas de periculo. Maximè autem periculoſum circa hoc Sacramentum eſt, quod eſt contra perfectionem hujus Sacramenti: quia hoc eſt immane Sacrilegium; minus autem eſt illud, quod pertinet ad qualitatem ſumentis.* Hæc ſunt Doctoris Angelici verba, unde concludendum eſt cum eo, quòd ſi Sacerdos ille recordetur tantùm poſt conſecrationem, ſe jejunum non eſſe; Sacrificium perficere debet, & ſacram Euchariſtiam ſumere, ut Sacrificium imperfectum non remaneat. *Et ideo ſi Sacerdos poſt conſecrationem inceptam recordetur, ſe aliquid comediſſe, vel bibiſſe, nihilominus debet perficere Sacrificium & ſumere Sacramentum.*

(f) S. Thom. 3. part. art. 6. ad 2.

Sanctus ille Doctor addit, idem dicendum eſſe, ſi ſacerdos ille meminerit, *ſe peccatum aliquod commiſiſſe, debet pœnitere cum propoſito confitendi & ſatisfaciendi; & ſic non indignè, ſed fructuosè ſumet Sacramentum. Et eadem ratio eſt ſi meminerit, ſe excommunicationi cuicumque ſubjacere, debet enim aſſumere cum propoſito humiliter abſolutionem petendi; & ſic per inviſibilem Pontificem Jeſum Chriſtum abſolutionem conſequetur; quantùm ad hunc effectum, quod pergat divina Myſteria.*

En igitur quomodo Valentinus ſe gerere debeat in caſibus quorum mentio fit in ſpecie propoſita; ſi ſtatûs ſui meminerit tantùm poſt conſecrationem. Sed ſi ejus meminerit ante conſecrationem, tutius ipſi erit ab Altari recedere, præſertim ſi non ſit jejunus, aut ſi ſit in cenſuris; modò tamen id facere poſſit ſine gravi ſcandalo. Id dicit quoque idem Sanctus Doctor, cùm addit. *Si verò ante conſecrationem alicujus prædictorum ſit memor; tutius reputarem, maximè in caſu manducationis & excommunicationis, quòd Miſſam inceptam deſereret niſi grave ſcandalum timeretur.* Sic juxtà ſententiam S. Thomæ, Sacerdos qui Miſſam celebraret, cùm unicus reſpondens amicus ſuus adeſſet, non deberet illam pergere, ſi nondum conſecraverit. Attamen, quandoquidem peccatum mortale profectò eſt omnium malorum maximum, & cùm juxtà ejus opinionem ſufficiat ſi Sacerdos, qui illius reus eſt, contritionis actum edat, cum ſincero propoſito quamprimùm confitendi; cùm poſſit quoque celebrare in caſu neceſſitatis, licèt meminerit ante inchoatam Miſſam, dici poſſe videtur, idem remedium in aliis caſibus ſufficere debere, in quibus recordatur ante conſecrationem ſe jejunum non eſſe, aut ſe in excommunicationem incidiſſe. Reipsâ, S. Thomas non planè decidit, in utroque caſu celebrantem ab Altari recedere debere: Sed ait tantùm ſe exiſtimare tutius eſſe ſic agere, *tutiùs reputarem*, ac ſolummodò ſi grave ſcandalum non timeatur ſi recedat, quod tamen rariſſimum & difficilimum eſt eum vitare poſſe, cùm ſaltem ſic ſi-

bi

nem inceperit; & an etiam id facere poſſet, ſi conſecrationem incepiſſet?

R e s p o n s.

Reſpondemus, quòd eo caſu Toſſanus, qui videt evidens mortis periculum ipſi imminere, abſque peccato poteſt ab Altari recedere & aufugere, ſi conſecrationem nondum inceperit; imò poſt conſecrationem panis & vini illicò ſacram Euchariſtiam ſumens & omnes preces ac ceremonias ſuperſtites omittens.

Presbyter celebrans eo modo ſe gerere debet, ſi Baſilica ruinoſa ſit, quo caſu oportet, ſi ipſi poſſibile eſſet, Hoſtiam ſacram ac Calicem ad aliud Altare deferre, ut Miſſam adimpleat, ſi aliud ſit Altare, ubi ſimilis ruina metuenda non ſit.

Ea eſt Sylvii (a), & Cabaſſutii deciſio (b): *Si timeatur incurſus hoſtilis, vel alluvionis, vel ruina loci, ubi celebratur*, inquit prior Auctorum illorum; *tunc, ſi eſt ante conſecrationem, dimittenda eſt Miſſa. Si autem poſt conſecrationem, accelerare poteſt ſumptionem Sacramenti, omnibus alijs prætermiſſis; & ita abire; Quod ſi non poteſt, poterit Sacramentum cum corporali plicato ſecum deferre.* Quibus Theologus ille addit, hanc eſſe Cardinalis (c) Toleti ſententiam, quòd ſi Sacerdos nihil poſſit exequi eorum quæ jamjam notavimus, poteſt aufugere, ut vitam ſuam ſervet, & Sacrificium Imperfectum relinquere: quam opinionem probabilem exiſtimat. *Si ne hoc quidem poteſt; Toletus....probabiliter putat, quod non teneatur ſubire mortem; ſed quòd poſſit diſcedere: quia ſi permaneat, occidetur, & Sacrificium manebit imperfectum. Meliùs eſt ergo quòd ſolum Sacrificium maneat imperfectum.* Hanc tamen addit exceptionem: *Si tamen in fidei contemptum vellet quis eum occidere, niſi a ſacro deſiſteret, teneretur continuare & mortem ſubire.* (d)

(a) Fr. Sylvius in 3. part. ſum. Thom. q. 83. art. 6. quæſit. 2.
(b) Joan. Caballut. Juris can. Theor. & prax. l. 3. 35. o. fin.
(c) Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerdot. l. 2. c. 9.
(d) Colloq. Lucion. tom. 5. Colloq. 16. q. 3. A ſancta Beuve tom. 2. cas. 87.

CASUS XXIV.

Marsilius, Presbyter Sancti Eligii, cùm die Feſto Miſſam jam inchoaſſet, ac Epiſtolam recitaturus eſſet, ad ipſum deveniunt qui eum orent à Federico, Paræciæ Domino, ut eam non pergat, ſed expectet, donec ad Baſilicam devenerit, ne Miſſæ adeſſe non poſſit. Marſilius recuſare non audet, & ferè duabus horis expectat; cùm deinde Federicus advenerit, Marſilius pergit Miſſam cantare, vel etiam illam ab initio reſumit. Circà hoc quæritur, an Sacerdos ille ſine peccato potuerit eâ occaſione Sacrificium interrumpere?

R e s p o n s.

Noſtra ſententia hæc eſt, Marſilium tam diuturnam intermiſſionem admittere non potuiſſe, abſque gravi peccato. Nam, ſi excipias caſum urgentis neceſſitatis, Miſſa abſque intermiſſione ſemper celebrari debet, prout à ſeptimo Concilio Toletano, habito anno 646. (e), mandatur. Si verò longa ſit intermiſſio, ſicuti longa eſt procul dubio, in ſpecie propoſitâ, peccatum grave eſt. *Si fuerit notabilis interruptio, grave erit peccatum*, inquit Sylvius (f); *veluti ſi quis, poſt-quàm incœperit, celebrantem Sacrificium intermittere non poſſe, expectando per tempus notabile*, præſertim cùm nondum Evangelium recitavit. *Utrùm verò*, inquit, *ſit cauſa ſufficiens interrumpendi Miſſam, eamque ab introitu iterandi, ſeu reſumendi ſi Epiſcopus, vel eo major, aut Princeps aliquis superveniat, qui Miſſam die feſto non poterunt audire, niſi is, qui eam inchoavit, reincipiat, non liquet.* 2. Pro ſententia affirmante (*ſi ſolum dicta ſit Epiſtola*) laudat Azorium, Gavantum, Navarrum, multoſque alios (h): Deinde ſuam ſententiam enuntiat, dicens, eo caſu intermitti poſſe Sacrificium, modò nullum exinde oriatur ſcandalum: *Propter eorum auctoritatem credo fieri poſſe, ſicut & factum eſſe aiunt Navarrus & Henriquez, ubi nullum inde ſcandalum videretur naſciturum.* Addit tamen, ejuſmodi intermiſſiones contrarias eſſe uſui univerſo in Eccleſia obſervato, ac nolle ſe eas Sacerdoti ſuadere. *Quia tamen hujuſmodi uſus non eſt in Eccleſia, dicam cum Ledeſma, c. 24. de Euchariſtia*; Haud facilè in praxim redigendum olli Sacerdoti conſulnerim; *præſertim cùm illi excuſari poſſint à tranſgreſſione præcepti, qui Miſſam audiunt ab initio Evangelii, imò & à fine, ſi per eos non ſtet, quominus unam aliam audiant.* Satis apertè intelligitur, Theologum illum tantisper vacillare, circa hoc argomentum; ac ſi videatur multum concedere ſententiæ Auctorum quos laodat, id fit tantùm eo caſu ſi Cardinalis, Archiepiſcopus, aut Epiſcopus, aut Princeps hancce intermiſſionem à celebrante peterent; quod in exemplum duci non debet in gratiam Domini tantummodò Paræciæ, qui loci incolis exemplo eſſe debet, diligentia ſua ut Miſſæ & aliis cultûs divini ſolemnibus adſit horis ſtatutis. His adde, ferè impoſſibile eſſe multos ex præſentibus eâ occaſione non conqueri, imò eos quibus ſunt negotia urgentia, ut illis operam dent, ex Eccleſia non egredi, & à Miſſa abſint. Præterea ſi Sacerdotibus hoc eſſet inſtitutum & vitæ ratio, ut illud obſequium Paræciarum ſuarum Dominis tribuerent, multi ex illis Dominis hoc obſequio procul dubio abuterentur, cum detrimento publico, id autem impedire multum intereſt.

(e) Concil. Tolet. 7. in can. *Nihil*. 16. 7. q. 1.
(f) Fr. Sylvius in 3. part. S. Thom. q. 83. art. 6. quæſito 3.
(h) Joan. Azor Inſtit. Moral. lib. 10. c. 32. q. 3. Barthol. Gavantus. part. 3. §. 10. Navarr. c. 10. decorat. n. 55.

CASUS XXV.

Eustratus, Sancti Maurini Sacerdos, dum Miſſam celebraret, & Canonem inchoaturus eſſet monitus eſt infantem in Eccleſiam allatum eſſe baptizandum, cui præſens mortis periculum imminet. An ſine ullo peccato ab Altari poteſt recedere, ire infantem baptizatum, deinde Miſſam perficere?

R e s p o n s.

Miſſam interrumpere proculdubio poteſt Sacerdos ille, in eo caſu, quem Eccleſia à regula ordinaria excipere velle cenſetur, in neceſſitate tam æqua & tam momentoſa, cùm agitur de ſalute vel exitio infantis. Hoc docet Sylvius non dubitans (i). *Ex cauſa verò legitima*, inquit, *poteſt Miſſa interrumpi; ſeu diſcontinuari, etiam notabiliter; veluti ad baptizandum infantem moribun-*

(i) Fr. Sylvius in 3. part. S. Thom. q. 83. art. 6. quæſito 3.

ribundo adminiſtretur, qui Confeſſionis Sacramento animum non poſſet purgare. *Idem judicium eſt, ſi foret Extrema-Unctio adminiſtranda infirmo, qui aliud Sacramentum non poteſt recipere.*

Deciſio illa confirmari poteſt verbis ipſis, quibus Canones utuntur, qui vetant interrumpi ſacrificium, ſi ſemel inchoatum fuerit. Id enim intelligunt tantùm de iis qui id temerè ac ſine ratione factitant. En quomodo de iis loquatur ſeptimum Concilium Toletanum. (*b*) *Nullus abſque proventu patentis moleſtiæ Miniſter vel Sacerdos, cùm cœperit, imperfecta officia præſumat omninò relinquere. Si quis....hæc temerare præſumpſerit, excommunicationis ſententiam ſuſtinebit.* Circa quæ idem noſter Auctor ait, (*c*) obſervandum eſſe, verba illa; *abſque proventu patentis moleſtiæ præſumat*, & hæc alia: *Si quis... hæc temerare præſumpſerit*, neceſſariò confidentiam ac temeritatem ſupponere in illo cui Concilium hoc prohibet: ac ideo animum ipſi non eſſe illum damnare, cui juſta eſt ratio aliquam intermiſſionem adhibendi ſaltem ad breve tempus. *Per illa enim*, ait *non obſcurè ſignificatur quòd cùm eſt proventus patentis moleſtiæ, cùmque abeſt præſumptio temeraria, non ſit illicitum cœpta officia relinquere præſertim ſi ad breve tempus relinquantur, mox perficienda.* Quibus aliam addimus conſiderationem, nempe illa laudati Concilii verba, *omninò relinquere*, apertè præterea denotare, illud anathemate percutere illos tantùm præcipuè, qui omnino ſacra Myſteria intermittunt, quin curent illa perficere poſt intermiſſionem. Cæterùm in deciſione iſtâ agitur tantùm de caſu, quo Sacerdos nondum conſecravit, prout habet exemplum allatum. Nam poſt conſecrationem; Sacrificium ſacrum interrumpere non poteſt, nequidem per breve tempus, quovis obtentu. Cum quilibet Sacerdos tenetur Sacrificium perſequi & conſummare.

(*b*) Concil. Tolet 7. in Citat. can. Nihil. 16. 7. q. 1.

(*c*) Fr. Sylvius Reſolut. var. v. *Miſſæ interruptio.*

CASUS XXVI.

Martinus ſancti Joſti Presbyter, habet qui ipſi inſtent Miſſæ finem facere, eum celebrantem monentes, aliquem ex ejus Parochianis mortis periculum adire. Ipſe autem Canonis preces quaſdam omiſit quæ de eſſentia ſacrificii non erant, ut ei citiùs finem imponeret ac deinde ægrotantem juvaret. An id ſine peccato facere potuit, propter urgentem neceſſitatem, in quâ verſatur, Parochiano ſuo auxilium præbendi?

Respons.

Nequaquam dubitandum eſt, quin Martinus graviter peccaverit, in caſu propoſito. Id docet S. Thomas (*d*), qui poſtquàm dixerit, quòd quædam ſunt Sancto ſacrificio eſſentialia nempè; *Materia panis & vini, forma verborum, ordo Miniſtri & intentio*; alia verò accidentalia tantùm eſſe, addit, omiſſionem eorum, quæ eſſentialia ſunt, Sacrificium irritum reddere; illud autem ſubſiſtere, licet ommitantur ea quæ accidentalia tantùm ſunt: Ea tamen omitti non poſſe, ſine gravi peccato. *Si aliquid de ſubſtantialibus omittatur*, inquit ſanctus ille, *Sacramentum non conficitur. Si verò aliquid de*

(*d*) S. Thom. in 4. ad Hannibald. diſt 13. art. 2. in corp.

Aurelius, Sacerdos, degit in Regione ubi rariſſimum eſt vinum; & magno conſtat, ſæpè dum Miſſam celebrat ambas ablutiones poſt communionem facit aqua ſola. An in hoc peccati mortalis damnari poteſt?

Respons.

Non credimus Aurelium peccato mortali immunem declarandum eſſe. Ratio hæc eſt, quoniam Concilium Tridentinum (*e*) omnino vetat quidquam immutari in Miſſæ cæremoniis. *Ne ritus alios, aut alias cæremonias & preces in Miſſarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ ab Eccleſiâ probata, ac frequenti & laudabili uſu receptæ fuerint*, aiunt ſancti illius Concilii Patres. Conſuetudo autem univerſe in tota Eccleſia obſervata, hæc eſt ſcilicet, ut prima ablutio vino ſolo fiat, ſecunda verò vino aquæ immiſto. Aqua igitur ſola adhiberi non poteſt, ut fiat ablutio prima, quin conſuetudo illa perfringatur, ac ideò quin grave peccatum committatur. Sed præterea dicimus, eam non ſolùm eſſe Eccleſiæ conſuetudinem, ſed præceptum eſſe diſertum, uti patet ex Innocentii III. (*f*) Decretali, quæ ſic habet: *Semper Sacerdos vino perfundere debet, poſtquàm totum acceperit Euchariſtiæ Sacramentum*; Eadem Decretali utitur S. Thomas, ut probet eam neceſſitatem eſſe præcepti.

(*e*) Concil. Trid. ſeſſ 22. decret. de obſervandis & evit. in celebrat. miſſæ.

(*f*) Innoc. III. in cap. *Ex parte* cele brat. miſſarum.

Quod ad ſecundam ablutionem ſpectat, conſtat Sacerdotes teneri illam quoque facere cum vino, cui tamen immiſcetur aqua. Hæc eſt pariter Eccleſiæ conſuetudo univerſa, adversùs quam nulli Sacerdoti licet quidquam facere; hæc enim conſuetudo omnibus fidelibus veneranda eſſe debet: *Cùm conſuetudinis uſûſque longævi non ſit vilis autoritas*, ut loquitur Papa Honorius III, de alio argumento ſcribens ad Collegium Canonicorum Eccleſiæ Pariſienſis. (*g*)

(*g*) Honor. III. in cap. *Cùm conſuetudinis*, de conſuetudine.

Addi poteſt, tanquam argumentum, eadem Innocentii III. Decretalis, quam modo protulimus. Papa enim ille loquitur de ablutione in genere. Quapropter de ſecundâ, ut de primâ intelligi debet. Ea eſt reverà Gloſſæ ſententia, (*h*) quæ obſervat Papam quatuor ſolvere difficultates, quarum prima hæc eſt: *An Sacerdos poſt Sacramenta ſumpta perfundere debeat manus*? Secunda verò: *Cum quo liquore*? Idem docet Cardinalis Oſtienſis. Quamvis autem S. Thomas videatur Decretalem illam explicare ſolummodò de primâ ablutione, apertè tamen dicit, quod ſi conſuetudo in Eccleſia obſervata aqua & vino utendi in ſecunda ablutione, non diſtinctè nitatur illa Decretali, nititur tamen iſta ratione: *Quòd vinum ratione ſuæ humiditatis eſt ablutivum; & ideò ſumitur poſt ſuſceptionem Sacramenti ad abluendum os.* Unde Sanctus ille concludit, idcirco in uſu eſſe, illo quoque uti in ſecundâ ablutione. *Et eadem ratione perfundit vino digitos, quibus Corpus Chriſti tetigerat.* Doctus Dominicanus Hiſpanus (*i*), eſt quoque in eadem ſententia, & ait, Eccleſiam voluiſſe vinum potiùs adhiberi, quàm aquam in ablutionibus; quia, *vinum eſt magis abſterſivum quàm aqua.*

(*h*) Gloſſa in citat. cap. *Ex parte.*

(*i*) Dom. Sotus in 4. diſt. 13. q. 2. art. 5.

Concludimus igitur Sacerdotes ſtrictè teneri, non ſolum uſu univerſo, ſed etiam Eccleſiæ præcepto uti vino in primâ ablutione ſi autem non ſit præceptum clarum ac diſtinctum illo uti in ſecundâ, ad

id

rant. Decanus Canonicorum Conſeſsus, quem ſuſtinent & defendunt octo Canonici auctoritaſque Epiſcopi, uſum illum abrogare ſuſcipere volunt, tanquam contrarium uſui in omnibus aliis Eccleſiis obſervato. Sed duo & quadraginta Canonici intercedunt; & animo intendunt antiquum morem tueri. Petitur, an hi ultimi in ſua interceſſione permanere poſſint ſalvâ eorum conſcientiâ?

Ratio dubitandi nititur quatuor validis argumentis. Primum eſt ſcilicet, Concilium Agathenſe, habitum anno 506. (a) laudatum in Gratiani Decreto, jubere Populum, qui Miſſæ intereſt, ex Eccleſia non egredi niſi poſt benedictionem à Celebrante precatam. *Miſſas Die Domino ſecularibus totas audire ſpeciali ordine præcipimus*, inquiunt Patres Concilii illius antiqui, *ita ut ante benedictionem Sacerdotis Populus egredi non præſumat. Qui, ſi fecerint, ab Epiſcopo publicè confundantur.* Sanctus quoque Ceſarius Archiepiſcopus Arelatenſis, qui Concilio illi præfuit, idem ferè dicit his verbis (b): *Qui vult Miſſam ad integrum cum lucro animæ ſuæ celebrare, id eſt audire, uſque quo Oratio Dominica dicatur & benedictio populo detur, humiliato corpore & compuncto corde debet ſe in Eccleſiâ continere.*

(a) Conc. Agathenſe c. 47 in can. *Miſſas*. 64. de Conſecrat. diſt. 1.

(b) S. Ceſarius hom. 12.

Secundum argumentum ducitur ex primo Concilio Aurelianenſi habito anno 511. (c), ubi idem Mandatum legitur his verbis. *Cum ad celebrandas Miſſas in Dei nomine convenitur, populus non ante diſcedat, quàm Miſſæ ſolemnitas compleatur, & ubi Epiſcopus non fuerit, benedictionem accipiat Sacerdotis.* Unde patet, conſuetudinem illam tunc jam conſtitutam fuiſſe, & antiquiſſimam; ac ideò Segorbienſes Canonicos ad eam ſe conformare debere; cùm conſtet eos nullâ ratione alicujus ponderis uſum contrarium, quem obſervant, nullove Canone, probare poſſe; cum contrà abundanter condemnetur Eccleſiæ uſu univerſo, juxtà quem omnes Sacerdotes, in fine Miſſæ, ſi excipias defunctorum Miſſam, populo qui adeſt benè precantur, eo ſolummodo conſilio, ut ei benedictionem Dei concilient, juxta divinum ejus promiſſum. *Deus benedictioni Sacerdotum, tanquam Miniſtrorum ſuorum, promiſit ſuæ benedictionis ſuffragia*, inquit Doctus Eſtius (d); *Ita enim mox ſubjungitur:* Invocabuntque nomen meum ſuper filios Iſrael; & ego benedicam eis (e). *Hoc ſi promittebat Sacerdotibus Veteris Teſtamenti*, addit Auctor ille, *multò magis Novi.*

(c) Conc. Aurelian. 1. c. 28.

(d) Guill. Eſtius in cap. 6. Numerorum.

(e) Num. 6. 24. 27.

Tertia ratio quæ afferri poteſt hæc eſt, quandoquidem ſcilicet uſus Romanus in Eccleſia Segorbienſi obſervetur, non fuit in Canonicorum poteſtate illum immutare in re tam momentosâ.

Quarta ratio denique hæc eſt, conſuetudinem quantumlibet antiquam abrogari debere, cùm neque auctoritate Scripturæ, neque Canonibus Conciliorum, neque uſu univerſè in Eccleſiâ obſervato nititur. Id ait S. Auguſtinus (f). *Omnia itaque talia quæ, neque ſanctarum Scripturarum auctoritatibus continentur, nec in Conciliis Epiſcoporum ſtatutis*

(f) S. Aug. Ep. 51. aliàs 119. n. 35.

conſuetudinem aliquam non improbat S. Auguſtinus.

RESPONS

Hæc difficultas olim propoſita eſt quibuſdam Doctoribus Sorbonæ, qui die 17. Auguſti 1670. huic reſponderunt (h), ut videre eſt in Explanationibus, quas unus ex iis in lucem edidit. En eorum reſponſum, & argumenta quibus illud probarunt.

(h) A ſancta Beuve tom. 2. caſ. 86.

1. Benedictio, de quâ agitur, non eſt admodum antiqua, cùm in nullo antiquo Miſſali manuſcripto reperitur, ut fatetur P. Menardus in ſuis obſervationibus in S. Gregorii Sacramentarium (i).

(i) P. Menard. p. 29.

2. Reperimus in decimo Tomo Bibliothecæ Patrum, Tractatum cui titulus eſt, *Expoſitio Miſſæ*, quo patet, Populum ex Eccleſiâ exiviſſe ſtatim atque Celebrans illum dimiſerat hiſce verbis: *Ite Miſſa eſt*, & Sacerdotem nihil hiſce addidiſſe; quod conſentit cum hiſce Radulphi Tongrenſis verbis (k): *Finitis omnibus oſculatur Altare, dicens*, Placeat tibi ſancta Trinitas &c. Per Chriſtum Dominum noſtrum. *Exuens ſe veſtibus ſacris, cantat hymnum.* Ergo Eccleſia Segorbienſis nihil in hoc ſingulare in praxim revocat: ſed tantùm antiquum ſuum uſum ſervare voluit, ipſique non viſum eſt illum immutare, cùm cæpit introduci conſuetudo benedictionem illam in fine Miſſæ addendi; quod etiam aliæ quædam Eccleſiæ fecerunt.

(k) Radulph. Tongr. de Canon. obſervat. propoſ. 23.

3. Reipsâ, ſi benedictio illa Miſſæ pars eſſet, dimittendi eſſent Fideles verbis. *Ite Miſſa eſt*, poſtquàm benedictio pronuntiata eſt; non verò antea, ut fit.

Unde jure merito concludi poteſt juxta ſententiam Doctorum Theologorum, ex quorum ſcientia fructum percipimus, duos & quadraginta Canonicos, qui intercedunt abrogationi uſûs omni memoriâ antiquioris, qui viget in Eccleſiâ Segorbienſi, ut omittat benedictionem: quæ nunc pronuntiatur, poſtquàm Diaconus cecinit *Ite Miſſa eſt*, ex conſcientia non teneri à ſua interceſſione deſiſtere.

Sed ut nulla hac in re difficultas ſuperſit, neceſſe eſt verum ſenſum explicare Decretorum Conciliorum Agathenſis & Aurelianenſis: ad hoc autem ſatis eſt ſi legantur antiqui Auctores, qui illa interpretati ſunt, & qui benedictione, de qua loquuntur, non intelligunt, benedictionem, de quâ agitur in ſpecie propoſita, ſed tantùm eam quam Populo Celebrans pronuntiat immediatè poſt Communionem, oratione quam recitat & quam *Poſtcommunionem* vocamus.

Horum Auctorum primus eſt Walafridus Strabo, qui mortuus eſt circa medium ſæculum nonum (l); Sicque loquitur. *Statutum eſt autem Aurelianenſi Concilio, ut Populus ante benedictionem Sacerdotis non egrediatur de Miſſa: quæ benedictio intelligitur illa ultima Sacerdotis Oratio.*

(l) Walafrid. Strabo l. 3. de rebu. Eccleſiaſtic. c. 22.

Secundus eſt Rabanus Maurus, Alcuini Diſcipulus (m), qui dicit: *Poſt Communionem ergo, & poſt ejuſdem nominis Canticum, data benedictione à Sacerdote ad plebem, Diaconus prædicat Miſſæ officium eſſe peractum: dans licentiam abeundi.*

(m) Raban. Maurus l. 1. de Inſtit. Cleric. c. 33.

Tertius eſt Amalarius (n), qui eodem ſenſu loquitur,

(n) Amalarius l. 3. de Eccleſiaſt. officiis c. 36.

ab eo loco, quo incipit *Sacerdos, Sacrificium offerre Deo, uſque ad ultimam benedictionem*, id eſt, *ab offerendo, uſque ad* Ite Miſſa eſt. Denique quod probat ſine controverſia Auctorem illum benedictione intelligere Poſtcommunionem, hoc eſt; ſcilicet quòd Capiti ſequenti titulum nuncupat: *De ulteriore ultimâ benedictione*; id eſt, de Oratione quæ vocatur, *ſuper Populum*, quam dicere ſolent tempore quadragеſimali poſt *Poſtcommunionem. eſt ultima benedictio, de quâ nunc agimus*, inquit, *quam potiſſimùm frequentamus tempore quadrageſimali; hoc eſt poſt illam ultimam continuatam, in quâ ſpiritalis refectio commendatur* (a). Poſt ea, quæ tres illi antiqui Auctores aiunt, aliaſque rationes prolatas, inutile eſt immorari in reſpondendo rationibus, quæ objiciuntur in caſu propoſito; quandoquidem à ſe ipſis evaneſcunt.

(a) Idem ib. d. c. 37.

CASUS XXIX.

Fabianus à variis duodecim libras accepit ut Miſſas viginti quatuor in eorum gratiam celebret. Sed quia juxta conſuetudinem, imò juxta Mandatum Epiſcopi: quod unius cujuſque Miſſæ honorarium quinque decim aſſibus definivit, octodecim libræ ipſi dari deberent, ſexdecim tantùm Miſſas celebrat, non exiſtimans, ſe quidquam injuſti facere. ſe conformans ad ea, quæ à conſuetudine & Epiſcopi auctoritate inſtituta ſunt. An ſine peccato poteſt hiſce ſtare, quin plures Miſſas celebrare teneatur?

Respons.

Conſtat Fabianum teneri, *ex debito juſtitiæ*, omnes illas Viginti quatuor Miſſas celebrare, quandoquidem duodecim libras honorarii accepit, ea conditione ut ſtaret promiſſo. Ratio hujus hæc eſt, omninò obſervandas eſſe pactiones de quibus convenit. juxtà iſtam Juris regulam (b). *Contractus ex conventione Legem accipere dignoſcuntur.* Eadem enim eſt ratio Sacerdotis, qui in eo caſu verſatur, ac illius qui accipit Beneficium, quod non ſufficit ad ejus victum: Quemadmodum enim Beneficiarius ille hocce Beneficium accipere non potuit, quin in eam conditionem deſcenderet, ſcilicet ut fungeretur omnibus Beneficii illius muneribus, ac iis ſatisfaceret; debet vel ſe Beneficio abdicare, ut pronuntiat Alexander III. in Decretali, quam ad Epiſcopum Lingonenſem inſcripſit, ita ubi Sacerdos ſuſcepit quemdam Miſſarum numerum celebrandum ob honorarium conſtitutum, quantumlibet modicum, omninò tenetur apud Deum omnes Miſſas celebrare, vel pecuniam reſtituere iis omnibus, à quibus illam accepit.

(b) Reg. 58. de Regulis Juris in 6.

Ea eſt deciſio S. Antonini; Barboſæ, Navarri, Toleti, Bellarmini, Mirandæ, Suarez, Dianæ, Sylvii, qui illos laudat hancque reddit rationem (c): *Quia fructus Sacrificii reſpondent oblationi Sacerdotis, ut particulariter offerentis pro illo qui ſe commendavit, quippe propterea ſtipendium obtulit, ita & finitus, ut quò dividitur in plures, eò minùs ſinguli participent.* Unde doctus ille Theologus hiſce verbis concludit: *Ac proinde juſtâ ſuâ petitione fraudarentur illi, qui Miſſam unam petiverint ſinguli; ſi Sacerdos tantùm unam celebraret pro eis pluribus, pro quibus plures eſt celebrare rogatus.*

(c) Fr. Sylvius Reſolut. variar. V. *Miſſa* 2. & apud eum Auguſt. Barboſa allegat. 24. n. 5. Navarr. Manual. c. 25. n. 92. & l. 3. Conſilior. de celebrat. Miſſar. conſil. 8. S. Anton. Toletus, Bellarminus, Suarez, Miranda, Diana, & alii.

Fagnanus, (d) olim Secretarius ſacræ Congregationis, idem docet, & affirmat, difficultatem illam diremptam fuiſſe ab eadem Congregatione, cui bonum ſibi; *ſi dicatur pro illo, quàm ſi dicatur ſimul pro illo & pro alio. Ergo &c.* Celeberrimus ille Canoniſta innumera alia argumenta addit invicta, quæ longum nimis eſſet referre. Antonius Diana teſtatur quoque (g), Sacram Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum Congregationem eam quæſtionem ſic diremiſſe, Pontifice Urbano VIII. his verbis. *Ad quartum reſpondetur Sacerdotes, quibus diebus tenentur Miſſas celebrare ratione Beneficii, ſeu Capellæ. Legati aut ſalarii, ſi eleemoſynas pro aliis etiam Miſſis celebrandis ſuſceperint; non poſſe eâdem Miſſâ utrique obligationi ſatisfacere.* Vide Caſum ſequentem.

(d) Fagnanus in cap. *Fraternitatem* de ſepulturis.

Leg. in Executione. § Pro parte ff de verbor. obligatione. (f) Scotus quodl. 20. init.

(g) Anton. Diana Reſolut. 82.

CASUS XXX.

Albertus Sacerdos, cùm ſex honoraria admodum modica accepiſſet, quæ Bertrandus ipſi dedit, ut celebraret ſex Miſſas, ad converſionem cujuſdam peccatoris, unicam celebravit, quoniam perſuaſum habebat ſtricto jure ſe non teneri illas omnes celebrare, quia ſacrificium eſt pretii infiniti, juxtà omnium Theologorum ſententiam, ac ideò unica Miſſa eundem effectum, ac plures, operari poteſt. An mortale peccatum commiſit adverſus juſtitiam vel caritatem, & an planè tenetur quinque alias celebrare?

Respons.

Quamvis ea quæ diximus, dum præcedenti difficultati reſpondebamus, ſufficere poſſint, ut iſta dirimatur, cum quâ magnam habet affinitatem, ad eam tamen peculiariter reſpondebimus. Dicimus igitur, conſtare Albertum peccatum mortale commiſiſſe, cùm unicam Miſſam celebrare voluit, cùm ſex celebrare debuiſſet, quas ſuſceperat. eumque apud Deum teneri quinque alias celebrare; quia, ut ait S. Thomas (h): *Quamvis virtus Chriſti, quæ continetur ſub Sacramento Euchariſtiæ, ſit infinita; tamen determinatus eſt effectus, ad quem illud Sacramentum ordinatur.*

(h) S. Thom. in 4. diſt. 45. q. 2. art. 4. quæſt. 3. ad 2.

Difficultas illa reperitur ſic definita Decreto Sacræ Congregationis, (i), quod mandat Sacerdotibus, qui multa honoraria acceperint ad multas Miſſas celebrandas, ut totidem Miſſas celebrent quot eleemoſynas hunc in finem acceperint, quantumlibet modicas. En illius Decreti verba. *Deinde ubi pro pluribus Miſſis, etiam ejuſdem qualitatis, celebrandis plura ſtipendia quantumcumque incongrua & exigua, ſive ab unâ, ſive à pluribus perſonis collata fuerint, aut conferentur in futurum Sacerdotibus; Eccleſiis, &c.....Sacra Congregatio ſub obteſtatione divini judicii, mandat ac præcipit, ut abſolutè tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet. ſuæ obligationi non ſatiſfaciant, quin imò graviter peccent & ad reſtitutionem teneantur.* Albertus igitur mortale peccatum commiſit adverſus juſtitiam in caſu propoſito, & tenetur quinque illas Miſſas celebrare, quas nondum celebravit pro debito, vel tenetur reſtituere honoraria iis, à quibus ea accepit.

(i) Urban. VIII. in Bulla *Cum ſæpè*, §. 2. Magnae. Bullar. tom. 4 p. 88.

Aliud addi poteſt Decretum, datum die 24. Septembris, anno 1665. quo Alexander VII. viginti octo Propoſitiones Morales condemnat, tanquam falſas & Scandaloſas, cum prohibitione ſub pœna Excommunicationis, *ipſo facto*, illas docendi aut defendendi, Inter quas decima his verbis exprimitur.
„ Non eſt contra juſtitiam, pro pluribus Sa-
„ crificiis ſtipendium accipere & Sacrificium
„ unum

Ad majorem explanationem dicere debemus, rationem, quâ nititur Albertus, culpâ illum non liberare. Verum enim quidem eſt, ſancti Sacrificii pretium eſſe infinitum, ſi ſpectetur quod ad Victimæ oblatæ dignitatem attinet, & ad effectum quem habere poteſt. *Si per valorem intelligatur dignitas & æſtimatio illa Moralis, aut ea vis, ſive impetrandi, ſive ſatisfaciendi; quam ex re oblatâ, vel principali offerente habet, eſt infinitae: quia tam principalis offerens, quàm id quod offertur, infinita eſt dignitatis & virtutis.* Sic loquitur celeber Theologus (*a*), qui addit Sacrificii illius effectum non eſſe infinitum intenſivè, prout loquuntur in Scholâ, hoc eſt, ſi intelligatur de utilitate ipſa quæ ducitur ex ipſius effectibus. *Si autem per valorem intelligatur vis & efficacia, quam reſpectu ſui effectûs ex inſtitutione habet, quatenus per Eccleſiæ Miniſtros offertur, ſic valor eſt ſimpliciter finitus.* Ratio quam Auctor ille reddit, hæc eſt, ſcilicet oblationem à Sacerdote factam, non eſſe actionem infinitam, nec meritum Sacerdotis qui illam exequitur; & pretiom Sacrificii reſpectu illorum in gratiam quorum offertur, non debere duci ex dignitate victimæ, ſed ab inſtitutione Jeſu-Chriſti, & à naturâ actionis ipſius, quatenus fit ab ejus Miniſtro. *Quia oblatio, quæ fit à Sacerdote finita eſt, ipſeque Sacerdos finitus. Neque hic valor eſt æſtimandus ex infinitate rei oblatæ; ſed ex Chriſti inſtitutione, & operis, quatenus à Miniſtris procedit, naturâ.* Quapropter Dominus noſter voluit, divinum illud Sacrificium ſæpè iterari.

(*a*) Fr Sylvius in 3. part. ſum. S. Tho. q. 83. art. 1. quæſito 15.

Adverſus hanc Doctrinam objici poteſt, ac dici, quòd cùm Crucis Sacrificium ſit pretii infiniti, Sacrificium verò à Sacerdote oblatum cùm idem ſit, debet quoque eſſe pretii infiniti. Hiſce idem noſter Theologus reſpondet, effectus Crucis Sacrificii pretii infiniti eſſe tantùm reſpectu ſufficientiæ, non verò quoad applicationem, ac ideo idem dici debere de Miſſæ pretio. *Quia nequidem Sacrificium Crucis dedit valorem, aut effectum infinitum, quoad efficaciam; ſed ſolùm quoad ſufficientiam.* Unde ſequitur, Sacrificium pro multis oblatum non tantæ eſſe utilitatis cuivis privatim, quaſi offerretur tantùm in gratiam unius. Hanc reddit rationem Sylvius (*b*). *Quod enim eſt finitum, quando dividitur in plures non pertinet ad quemlibet ex eâ parte, quâ pertinuiſſet, ſi vel divideretur inter paucos, vel uni ſolùm applicaretur.* Ac ideò Sacerdos ſatisfacere non poteſt obligationi in quâ verſatur, cùm multa honoraria accepit à multis, unicâ Miſſâ quam in eorum gratiam celebraret, ut pertendebat Wiclefus, in quadrageſimo quinto articulo, ex iis quos Concilium Æcumenicum Conſtantienſe condemnavit (*c*), ac ſicuti quidam Caſuiſtæ vel Morales Theologi remiſſiores auſi ſunt affirmare ab illo tempore; peccaretque graviter, non ſolùm adversùs juſtitiam & fidelitatem, ſed etiam contra caritatem, dum orbaret illum vel illos à quibus accepit illa honoraria, gratiis quas à Deo impetrare potuiſſent. Miſſis quas ipſis animus erat, eumin eorum gratiam celebrare; peccaret denique contra

(*b*) Idem ibid. quæſito 16. Concluſ. 6.

(*c*) Conc. Conſtantienſe ſeſſ. 8.

lebratam mille hominibus, pro quibus forſan dicitur, quantùm ſi mille Miſſæ pro eâdevotione ſimili canerentur. Licèt ipſum Sacrificium ... ſit infinitæ virtutis: non tamen in Sacrificio ſuæ immenſitatis ſummam plenitudinem operatur (Chriſtus;) *alioquin pro uno mortuo nunquam oporteret, niſi unam Miſſam dicere.*

CASUS XXXI.

Victorius, qui à duobus duo honoraria accepit pro duabus Miſſis, nonne poteſt illas ſolvere unica Miſſa earum alteri applicans ſpecialem fructum quem percipere poteſt ex Sacrificio, quatenus Celebrans.

Respons.

Hoc eſt novum commentum, nova ara, ut fidelium pietas defraudetur, & ut ſatisfiat cupiditati; quam quidam Theologi Morales conati ſunt in Eccleſiam introducere. His verò intercеſſit Eccleſia, ut mox videbimus. Minimè ſic ſe gerere licet Victorio, quin infidelitatis ac injuſtitiæ apertæ reus evadat: Praxis enim illa Decreto ſacræ Congregationis prohibita eſt, cujus Congregationis tunc Secretarius erat Fagnanus: illudque Decretum probavit Urbanus VIII. (*f*) die 21. Junii anno 1625. Ibique præcipitur Sacerdotibus tot Miſſas celebrare, quot ab ipſis petitæ ſunt; licèt uniuſcujuſque honorarium ſit modicum, imò minus quàm ab Epiſcopo conſtitutum eſt, ibi quoque dicitur, eos qui contrarium agunt, graviſſimi peccati reos evadere & teneri reſtituere; cùm juſtitiæ adverſetur eleemoſynam ſibi tribuere, quæ ſub conditione tantùm data fuit, ſi eidem conditioni non fiat ſatis. Decreti illius verba in deciſione præcedenti protulimus. Alexander VII. præterea opinionem contrariam damnavit Decreto ſuo dato die Jovis 24. Septembris anno 1665. falſas & ſcandaloſas declarans octo & viginti Propoſitiones Ethicæ, quarum prima his verbis habetur: *Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſâ licitè accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructûs ipſimet celebranti correſpondentem: idque poſt Decretum Urbani VIII.*

(*f*) Urban. VIII. in cit. Bulla. *Cùm ſæpè contingat.* Bullar. Magno tom. 4. p. 88. columna 2.

Hujus deciſionis ratio eſt, ut jam oſtendimus in reſponſo ad præcedentem difficultatem, ratiocinatione Sylvii, ſcilicet quia Miſſa pro multis celebrata eorum unicuique tantumdem non prodeſt, ac ſi pro unico illam adaptaſſet Sacerdos. Hoc docet etiam S. Thomas (*g*), qui id probat Eccleſiæ agendi ratione, quæ vult Sacerdotem, qui honorarium accipit, offerre Sacrificium nominatim ac ſpecialiter in gratiam ejus, qui hoc ſtipendium pependit. Eccleſia verò hoc non præſcriberet, ſi verum eſſet, Sacrificium pro multis oblatum, eorum unicuique privatim æque utile fore, ac ſi pro unico offerretur; quandoquidem majus eſt bonum, omnia Eccleſiæ membra Sacrificio juvare, quàm ſublevare unicum privatum. *Melius eſt*, inquit, *plures particulares juvare, quàm unum. Si ergo ſuffragium pro multis factum tantum valeret ſingulis, ac ſi pro uno tantùm fieret; videtur, quòd Eccleſia non debuit inſtituiſſe,* ut

(*g*) S. Tho. in 4. diſt. 45. q. 2. in argumento. *Sed contra.*

dit; qui ſuperſunt viginti aſſes an ad ipſum legitimè pertinent?

RESPONS.

Quandoquidem lucrum illud manifeſtò indecorum eſt, turpe ac injuſtum, peccati excuſari non poteſt Demophilus, neque ii omnes qui ſic negotiantur, id enim avaritiam omninò redolet. Quapropter Alexander VII. Decreto ſuo dato die 24. Septembris anno 1665. adverſus octo & viginti Propoſitiones Ethicæ remiſſioris, eorum opinionem damnavit, qui huic praxi favere ſtuduerunt. En verba Propoſitionis damnatæ, nonæ ſcilicet ex illis viginti & octo. *Poſt Decretum Urbani VIII. poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio, aliâ parte ſtipendii ſibi retentâ.* Quam Propoſitionem ſummus ille Pontifex falſam & ſcandaloſam declaravit, ut & viginti ſeptem alias, vetuitque, illam docere ſub pœna excommunicationis, *ipſo facto*, reſervatæ ſedi Sanctæ, niſi in articulo mortis.

Papa ille ſic confirmavit tantùm Urbani Decretum, quod in eâdem Bulla reperitur, quam jam in præcedentibus Deciſionibus laudavimus (a). Ibique declaratur, non licere Sacerdoti, qui Eleemoſynam quamdam accepit, ut Miſſam celebret, curare eam ab altero celebrari, ei partem tantùm illius Eleemoſynæ tradendo. Et reſponſo ad ſeptimum dubium, in hanc rem propoſitum, mandatur illos, qui curant Miſſas in Eccleſiis celebrari, ſtipendii partem nullam ſibi ſervaturos, imò obtentu pro ſumptibus panis, vini, luminis & ornamentorum; niſi Eccleſiæ illæ aliunde non habeant reditum ſufficientem, ut ſumptus illi ſuſtineantur, quo caſu etiam de quolibet honorario tantumdem ſolummodo retinebitur, quantum preciſè neceſſe erit ad ſuppeditandum huic ſumptui. En Decreti illius verba. *Sacra Congregatio omne damnabile lucrum ab Eccleſia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Miſſam ſuſcepit celebrandam cum certâ Eleemoſynâ, ne eandem Miſſam alteri, parte ejuſdem eleemoſynæ ſibi retentâ, celebrandam committat &c.*

(a) Urban. VIII. in cit. Bulla *Cùm ſæpi* §. 4.

Addere poſſumus, ut Deciſionem illam confirmemus, celeberrimorum Theologorum ac Caſuiſtarum ſuffragium, veluti Majoris, (b) Antonii Cordubæ, Sylvii & Navarri.

(b) Joan Major. in 4. diſt. 45. q. 3. Anton. Cordula l. 1. q. 4. dub. 5. Navarr. Manuale c. 25. n. 91. Apud Sylvium in 3. part. S. Thom. q. 83. art. 1. quæſtio 17.

CASUS XXXIII.

SERVIUS, Sacerdos Sancti Leufridi habet ſupra centum Miſſas privatas, antiquæ fundationis, quolibet anno celebrandas, quarum honorarium eſt ſolummodo quinque aſſium pro unaquaque. Sacerdos ille nullum alium Presbyterum reperire poteſt qui illas perſolvat, niſi decem aſſes in honorarium ſolvat, quia hodie difficilius comparatur victus decem aſſibus, quàm quinque aſſibus comparabatur tempore, quo fundatæ ſunt Miſſæ illæ. Credidit igitur, ſe nullam commiſſurum injuſtitiam, ſi quinquaginta tantùm Miſſas perſolvi curet, pro centum illis, quæ Eccleſiæ ejus impoſitæ ſunt. An id ex conſcientiâ facere poteſt?

RESPONS.

Conſtat Servium non poſſe ſalvâ conſcientiâ quinquaginta Miſſas tantùm celebrari curare, pro centum, quas celebrare tenetur, etiamſi modicum ſit ſtipendium fundationis Tabulis promiſſum. Hujus hæc eſt ratio, ſcilicet non eſt penes Sacerdotem hanc imminutionem facere, Epiſcopus ſolus illam faciendi auctoritate pollet, quippe ſolus eſt hoc

26.

ris Juſtiniani (d). *In omnibus talibus piis voluntatibus ſanctiſſimos locorum Epiſcopos volumus providere; ut ſecundùm defuncti voluntatem univerſa procedant, licèt præcipuè à Teſtatoribus aut donataribus interdictum ſit eis habere ad hoc aliquod participium.* Hoc Concilium Tridentinum confirmat (e), dum dicit, jus curandi, defunctorum ultimam voluntatem obſervari, ad Epiſcopos pertinere. *Epiſcopi.....in caſibus à jure conceſſis omnium piarum diſpoſitionum, tam in ultima voluntate, quàm inter vivos, ſint Executores*; imò ipſis jus eſſe immutationes faciendi, quæ ipſis videntur juſtitiæ conſentientes (f). *In commutationibus ultimarum voluntatum, quæ nonniſi ex juſtitiâ & neceſſariâ causâ fieri debent, Epiſcopi...ſummariè & extra judicialiter cognoſcant.* Quod intelligi debet de caſibus in quibus nulla eſt lis illata circa vitium vel auctoritatem Teſtamenti vel fundationis: Tunc enim apud nos uſus eſt, Judicem Regium de eâ controverſiâ cognoſcere. Debuit igitur Servius adire Epiſcopum, rem qualis eſt ipſi explicare, & ab illo petere centum Miſſarum imminutionem ad quinquaginta Miſſarum numerum, denique ad Epiſcopi ſententiam ſe conformare.

(d) Authenticâ 131. c. 11. Collat. 5.

(e) Conc. Trident. ſeſſ. 22. de Reform. c. 8.

(f) Idem ibid c. 6.

CASUS XXXIV.

THEOPHILUS Sacellum Sancti Guillelmi poſſidet, cujus fundationis Tabulæ habent ſimpliciter, Titularem celebrare teneri Miſſam, diebus Dominicis & feſtis, ſextâ horâ matutinâ, quin denotetur quo conſilio; ut loci illius incolæ Sacro Sacrificio adeſſe poſſint, quando Miſſæ parochiali commodè adeſſe non poſſunt. Theophilus Miſſas illas accuratè ſemper perſolvit: Cùm autem cenſeat, ſe non teneri ex verbis fundationis fundatori illas accommodare; ſibi ipſi illas accommodat, aliquando aliis, qui ipſi ſtipendium ſolvunt. An id ſalva conſcientia facere poteſt?

Videtur eum non poſſe: exiſtimare enim debet, Fundatoris voluntatem fuiſſe, Theophilum celebrare in ejus gratiam, & ad requiem animæ ſuæ. Ex alterâ parte videtur, Theophilum poſſe, cùm jus ipſi ſit interpretandi ſecundùm ejus commodum fundationis verba obſcura, quando Fundator & potuit & debuit clariùs mentem ſuam aperire, juxtà hanc Bonifacii VIII. regulam (g). *Contra eum, qui Legem dicere potuit apertiùs, eſt interpretatio facienda.*

(g) Reg. 57. de Reg. juris in 6.

RESPONS.

Exiſtimamus, Theophilum ex conſcientiâ teneri omnes Miſſas ſacelli ſui fundatione indicatas accommodare ad mentem ſolorum Fundatorum. Nam, etiamſi fundationis ejus verba ſatis clara non videantur, nec ſatis diſtincta, ad id tamen tenetur. Ratio hæc eſt, quòd præſertim in re hujus generis, reſpectus haberi debet ad id quod ut plurimùm in praxim revocatur, & ad id, quod veri ſimilius videtur, & magis conſentaneum juſtitiæ & caritati, juxtà iſtam Juris regulam. (h) *Inſpicimus in obſcuris quod eſt veriſimilius.* Conſtat autem, 1. Longè veriſimilius eſſe, Fundatoris, de quo agitur, eam fuiſſe mentem, Miſſas, quas fundavit, ipſi adaptandas eſſe, cùm credibile non ſit, eum dum Eccleſiæ pecuniam ſuam largitus eſt, noluiſſe inde utilitatem ſpiritualem elicere. 2. Non minùs conſtat, univerſam conſuetudinem eorum, qui ejuſmodi fundationes conſtituunt, hanc eſſe, ut titularibus obligationem imponant precandi & Sacrum Sacrificium pro illis celebrandi, ut hâc viâ faciliùs ſpiritualia & æterna bona impetrent.

(h) Reg. 4 Ibid.

Imò

mitera. Item Clem. III in cap. Ad audientiam. 12. de homicidio volunt. vel caſuali. (c) Colloq. Cond. tom. 2. Colloq. 7. ſect. 1.

gioſo Sacerdoti demandatum eſt ab ipſius Superiore, ab aliquot annis, Miſſam illam celebrare in Monaſterio ubi degit. Cùm autem illud mentionem non faciat accommodationis illius Sacrificii, illud aliquando ſibi ipſi applicat, ſæpè etiam aliis quibuſdam, qui id ipſum rogant. An id ſalvâ conſcientiâ facere poteſt?

Videtur ei id licere, quandoquidem Decretum illud ad id ſolummodò illum devinciat, ut Miſſam celebret, quin ejus accommodatio denotetur, quoniam ex aliâ parte Decreti ingenio abundanter ſatisfacit, ut nimirùm ſic colatur Beata Virgo in omnibus Ordinis Ædibus.

Ab altera parte tamen videtur Marculfo id non licere, quia anſa eſt exiſtimandi, Ordinis Fundatorem, aut eos, qui Decretum illud ſtatuerunt in animo habuiſſe Miſſam illam applicatam iri bono communi uniuſcujuſque Monaſterii.

RESPONS.

(d) Fr. Sylvius reſolut. var. v. Religioſus. 17. […]

Similis difficultas olim propoſita fuit celebri Theologo Belgæ (d), qui die 30. anno 1643. eam decidit, dicens, huic Religioſo non licere Miſſam illam applicare nec ſibi ipſi, nec iis, qui id ab ipſo petunt: Sed eum teneri eam in bonum Ordinis in genère applicare, & præſertim in bonum ſui Monaſterii. *Reſpondetur*, inquit ille Doctor, *Sacerdotes, qui Miſſas illas de Beatâ Mariâ celebrant, non tantùm obligari ad Miſſam; ſed etiam ad aliquam applicationem; nec eos poſſe cui voluerint applicare; etiamſi in ſtatutis nulla fiat mentio applicationis.* Hujus autem hanc reddit rationem, exiſtimandum eſſe eos, qui hoc Decretum ſtatuerunt, in animo habuiſſe, non ſolùm, *ut in qualibet domo Ordinis quotidie celebretur Miſſa de Beata Maria, præſupponi debet factum eſſe* (ejuſmodi ſtatutum), *non tantùm ut Beata Maria quotidie honoretur, in unaquaque Domo Ordinis; ſed inſuper, ut cuique Domui Ordinis velit eſſe patrocinio & auxilio, tanquam pia Mater & efficax Advocata; præſupponique propterea debet, intentionem Patrum, qui tale ſtatutum condiderunt, fuiſſe, ut illa Miſſa celebretur pro quacumque Domo Ordinis, ſeu pro ejus bono, tum ſpirituali, tum temporali, per Beatiſſimæ Virginis interceſſionem impetrando: Nequaquam verò, ut Miſſæ valorem, cui voluerint, applicent Sacerdotes qui eam celebrant.* Hoc cùm ita ſit, Marculfus injuſtitiæ & peccati excuſari non poteſt in caſu propoſito.

Obſervandum eſt per tranſennam, quòd ſi ejuſmodi ſtatutum verbis generalibus & abſolutis exprimeretur, ad id ſe conformare nullus poſſet, ita ut Miſſam votivam Beatæ Virginis celebraret ſingulis anni diebus, nullo excepto; quoniam aliàs ſequeretur, eam celebrandam eſſe ipſo Paſcatis die. Ergo intelligi & obſervari debet tantùm modo conſentaneo, Eccleſiæ ingenio & Regulis.

CASUS XXXVI.

ADELAÏDA, Religioſa Cœnobii cujuſdam, ſimile vectigal emendum, ut Miſſarum illarum celebrationi ſatisfiat; quibus addebat, ſe prætereaduos obitus ſolemnes fundare, in requiem animæ ſuæ, & animarum defunctorum cognatorum.

Circà hoc quæritur, an illæ Religioſæ teneantur, ex conſcientia, curare illas Miſſas quotidianas Fundatori applicari, vel an poſſint curare illas applicari alicui alteri.

Videtur ſufficere, ſi Religioſæ Miſſas illas applicari curent cuilibet conſilio quod ipſis videbitur. 1. Quia Fundator non expreſſit, debere illam Miſſam quotidianam applicari ad requiem animæ ſuæ, ut diſtinctè denotavit reſpectu duorum obituum, quod indicare videtur, eum Miſſarum illarum applicationem liberam relinquere voluiſſe Congregationi Religioſarum, ut eis utilior eſſet fundatio. 2. Quia fundationem illam inſtituit tantùm, ut filiæ ſuæ precibus ac conſilio ſatisfaceret. Illius autem Virginis non aliud fuit conſilium, quàm ut Congregationis conſolationi conſuleret, ut quotidie Miſſam Sacram audire poſſet, nullo habito reſpectu applicationis, quam celebrans facere poſſet.

Contrà dici poteſt, exiſtimandum eſſe, Fundatoris illius eam fuiſſe mentem, Miſſas illas applicatum iri ad requiem animæ ſuæ. Quid igitur Religioſæ circà hoc facere debent?

RESPONS.

Satis patet ex iis, quæ jam diximus, dum difficultati præcedenti reſpondebamus, veritati & juſtitiæ magis conſentaneum eſſe, ſi dicatur, Fundatoris eam mentem fuiſſe, quantum conjici poteſt, Miſſas ab eo fundatas in illo Cœnobio celebrari & applicari ad requiem animæ ſuæ.

1. Quia jure merito conjiciendum eſt, ejus conſilium non fuiſſe differens à conſilio ordinario eorum omnium, qui ejuſmodi fundationes inſtituunt. Nemo autem ignorat Fundatores omnes Miſſarum & Obituum conſilium habuiſſe diſtinctum, Miſſas illas, illoſque Obitus applicatum iri ad bonum & ſolatium animarum ſuarum. Non aliter igitur judicari debet de mente Fundatoris, de quo agitur.

2. Quia ſi aliter de iis judicaretur, pertendendo, eum cenſeri aſſenſiſſe, ut Religioſis relinquatur libertas applicationis Miſſæ illius quotidianæ, inde ſequeretur, eum aſſenſiſſe illam applicatum iri hominibus ipſi planè incognitis, quod eſt extra omnem veriſimilitudinem.

3. Verum quidem eſt, eum diſertis verbis non ſignificaſſe, Miſſas illas ipſi applicandas fore, ſicuti ſignificavit reſpectu duorum Obituum: At neque etiam declaravit, earum applicationem fore liberam. Æquitati igitur, caritati & grato animo magis conſentaneum eſt, in dubio illo mentem ejus interpretari, modo ipſi favorabili; cùm præterea ejuſmodi interpretatio omninò conſentiat cum eo animo, quo vulgò fiunt ejuſmodi fundationes.

 4. Quod

Digitized by Google

alia Eccleſia hanc fundationem inſtituiſſet, nemo unquam perpendiſſet, licere Miſſas applicare in gratiam alterius, quàm Fundatoris. Neque etiam igitur dubitari nequit eamdem mentem ipſi fuiſſe in caſu propoſito.

5. Denique ea tantùm fuit Adelaïdæ mens, Congregationi viam ſuppeditare, quâ quotidie ſacro Miſſæ Sacrificio adeſſent, quin cogitaret de applicatione, quæ Miſſæ fieri poſſet. Huic igitur filiæ ſuæ menti perfectè ſatisfecit Pater, quandoquidem fundatione ſuâ hoc commodum in Congregationem contulit; quamvis tacitè Miſſæ illius applicationem ſibi reſervaverit, quod neutiquam adverſatur gratiæ, quam ab ipſo petierat ejus filia.

Hæc eſt docti cujuſdam Theologi deciſio, quam tradidit in ſimilem difficultatem, die decima Novembris 1642. (e) Ejus verba non proferemus, ne Lectoribus tædioſi ſimus.

(e) Fr. Sylvius reſolut var. v. *Miſſa*. 8.

CASUS XXXVII.

Arcudius in ſe ſuſcepit, ſingulis diebus lunæ uniuſcujuſque menſis celebrare Miſſam ad *requiem*, fundationis vel pietatis. Cùm verò aliquando hac die celebretur dies feſtus duplex, vel ſemi duplex diei illius Miſſam celebrat in gratiam defunctorum. An id ſine ullo peccato facere poteſt, & Miſſam ad *requiem* non celebrare, quamvis peculiariter inſtituta fuerit in ſolatium defunctorum, & licet Orationes quæ tunc recitantur videantur, illis magis prodeſſe debere, quàm preces, quæ recitantur in Miſſis diei illius?

Respons.

Verum quidem eſt, Miſſam, quæ vocatur ad *requiem*, ſpecialiter inſtitutam fuiſſe in ſolatium animarum defunctorum, ut probat Fagnanus (b) de decimo tertio Concilio Toletano, habito anno 683. laudato à Gratiano. (c) Certiſſimum tamen eſt, Sacrificium ſemper pariter utile eſſe defuncto, ſive cantetur Miſſa ad *requiem*, ſive Miſſa diei cujus Officium celebratur, ut docet idem Canoniſta (d). Quod attinet ad orationes quæ recitantur in Miſſis ad *requiem*, fateri poſſumus cum illo auctore (e); eas poſſe magis prodeſſe defunctis, quàm cæteras, ſed inæqualitas illa abundanter reſarciri poteſt, non ſolùm pietate peculiari Celebrantis, & pietate illius qui curat Sacrificium offerri; ſed etiam meritis ac interceſſione ſancti, cujus Officium die illâ celebratur. Id docet S. Thomas (f), cùm dixit: *In officio Miſſæ non ſolùm eſt Sacrificium, ſed etiam ſunt ibi orationes: & ideo Miſſæ Sacrificium continet duo horum, quæ hic Auguſtinus numerat ſcilicet, orationes & Sacrificium. Ex parte igitur ſacrificii oblati, Miſſa æqualiter prodeſt, de quocumque dicatur; & hoc eſt principium, quod fit in Miſſa: ſed ex parte orationum, magis prodeſt illa, in quâ ſunt orationes ad hoc determinatæ. Sed tamen iſte defectus recompenſari poteſt per majorem devotionem, vel ejus qui facit dici, vel iterum per interceſſionem ſancti, cujus ſuffragium in Miſſâ imploratur.*

Arcudius poteſt igitur ſine ullo peccato Miſſam diei celebrare pro Miſſa ad *requiem*; Quibus addere poſſumus; quòd cùm magis conſentaneum ſit Eccleſiæ praxi, celebrare Miſſam Sancti, cujus officium recitari jubet, prout decidit antiquum quoddam Concilium, laudatum in Corpore Decretalium, (g) jure merito exiſtimandum eſt, Fideles, qui Miſſam ad *requiem* expetunt, vel qui lotum qui Miſſam illam expetiverunt: ſi verò Feſtum ſit duplex, Miſſam diei hujus Feſti celebrare debet, imò ipſi non licet celebrare Miſſam privatam votivam, nec potiori jure Miſſam defunctorum.

(b) Proſper Fagnan. ſuper cap. *Quidam*. de celebrat. Miſſar. n. 10.

(c) Conc. Tolet. XIII. in can. *Quicumque*. 13. §. 8. 26. q. 5.

(d) Id Fagnan ibid. n. 21.

(e) Id ibid. n. 21.

(f) S. Thom in 4. diſt. 45. q. 2. art. 3. quæſt. 3. ad 5.

(g) Conc. Tolet. cit. in in D. cap. *Quidam*.

... miſſ. conſilio 37. n. 2.

Proſp. Fagnan. loco. cit. n. 9.

CASUS XXXVIII.

Basilius in ſe ſuſcepit celebrare ſingulis diebus Mercurii Miſſam ad *Requiem*, ad altare cui privilegium annexum eſt. An poteſt Miſſam ad *requiem* non celebrare, cantare verò Miſſam Sancti, cujus officium die illâ celebrat, quin detrimentum aliquod patiatur effectus indulgentiæ?

Respons.

Nullâ refert, quamnam Miſſam Baſilius celebret, ſi privilegio à Papâ conceſſo dicatur ſolummodò, eum indulgentiam concedere in gratiam defuncti cujus causâ celebrabitur Miſſa, & cui indulgentia applicabitur; quia defunctis applicari poteſt diei Miſſa, ut & Miſſa ad *requiem*. Si verò verba Diplomatis ſummi Pontificis Indulgentiarum habent, Papam illud privilegium concedere in gratiam defuncti, cujus cauſa Miſſa ad *requiem* celebrabitur; eo caſu omninò neceſſarium eſt, ut indulgentia defuncto illi applicetur, Miſſam ejus cauſa celebratam eſſe Miſſam ad *requiem*: Nam juxtà Gloſſæ axioma (i), Indulgentiæ *tantùm proſunt; prout verba ſonant*; vel ſicuti loquitur. S. Thomas (k), *tantum valent, quantum prædicantur*. Sic doctus ille Canoniſta Fagnanus (l) reſpondet ad difficultatem illam; & poſt illum auctor colloquiorum Condomenſium (m). Sed id intelligi debet tantùm de diebus, quibus Miſſam mortuorum celebrare licet: Nam obſervanda eſt Diſciplina præſcripta in Eccleſia ubi unuſquiſque degit.

(i) Gloſſ. in c. *Quod autem*. v. *Proſint*. de pœnit. & remiſſ.

(k) S. Thom. in 4. diſt. 22. q. un. art. 3. quæſt. 2. in corp.

(l) Proſp. Fagnan ad cap. *Quidam*. 2. de celebr. Miſſar. n. 14.

(m) Colloq. Condom. tom. 2 colloq. 6. ſect. 3

CASUS XXXIX.

Isidorus, Sancti Elpidi Presbyter, animadvertens incolas vici pendentis ex ipſius Parœcia, omninò negligere ſe conferre ad Eccleſiam Parochialem, ut adeſſent Miſſæ cum cantu, & inſtitutionibus, quas ſingulis diebus Dominicis docebat. Id factitabant præſertim tempore eluvionum, quæ viam inexplicabilem reddebant, contentique erant audire Miſſam ſine cantu, quæ celebrabatur die Dominicâ in ſacello illius vici. Iſidorus decrevit, conſentiente illo, qui Fundatoris perſonam gerit, curare Miſſam illam celebrari die Mercurii, ut eos ſic cogat ſe conferre ad Parœciam. Circa quod quæritur, an Sacerdos ille mutationem illam facere potuerit ex auctoritate ſua, & an Fundatoris ſucceſſor in id conſentire potuerit ſalva conſcientiâ?

Respons.

Sacerdos ille hanc mutationem auctoritate ſuâ privatâ facere non potuit, quamvis aſſenſum dederit ille, qui Fundatoris perſonam gerit. Non enim jus habet Sacerdos transferendi in aliam diem celebrationem Miſſæ quæ fundata eſt, ut die Dominicâ celebretur. Debebat igitur ſatis eſſe Iſidoro ſignificare vici Incolis, quòd cùm Miſſa illa fundata fuerit tantùm ob ſolam eorum neceſſitatem, & ne Miſsâ privarentur, ſi quodam tempore propter eluvionem ipſis impoſſibile foret ad Eccleſiam Parochialem ſe conferre; Eos verò non poſſe ſine peccato ſe liberare ab hoc officio, ſcilicet ut Eccleſiam Parochialem frequentent, cùm ipſis poſſibile erat, ut adeſſent Miſſæ cum cantu, ac inſtitutionibus Sacerdotis. Si autem conſilium illud neglexiſſent, Sacerdotis erat ad Epiſcopum confugere, ut ad obedientiam adigantur, & ejus mandata obſervent.

Deciſionis

RESPONS.

Sacerdos ille à peccato liberari non poteſt, ſi culpâ ſuâ differat Miſſas illas celebrare, & ſine ullâ cauſâ legitimâ; quia illas differens, detrimentum inſigne vivis ac mortuis affert, in quorum gratiam ſacrificium offerre tenetur. Contra verò vituperandus non eſt, dum illas accelerat, ſi prævideat fore ut illas celebrare non poſſit, tempore à fundatione definito: Modò tamen fundationis illius Tabulæ non habeant clauſulam huic anticipationi contrariam. Dici enim poteſt, quòd quemadmodum qui ſolvit debita ante tempus definitum, laude dignus eſt; pariter Celeſtinus dignus eſt qui laudetur ob ſuam providentiam, quâ præexequitur ea ad quæ tenetur ex fundatione. Deciſio illa eſt Auctoris Colloquiorum Diœceſeos Condomenſis (c).

(c) Colloq. Condom. tom 2. Colloq 6 ſect 3.

CASUS XLI.

APONIUS, Sacerdos, à Paulo accepit honorarium trium Miſſarum, quæ ipſi à Paulo demandatæ ſunt; ut à Deo impetret gratias & cognitiones neceſſarias in judicio litis momentoſæ, quæ poſt quinque vel ſex dies dijudicanda erat. Poſtea novit, litem dijudicatam fuiſſe Pauli detrimento; aut litem compoſitam fuiſſe compoſitione inter partes conſtitutâ. An Aponius tenetur Paulo reſtituere tria ſtipendia, quæ ab ipſo accepit, & propter quæ ipſi celebranda erat Miſſa tempore neceſſario, cui obligationi defuit?

RESPONS.

Quandoquidem Aponius præ negligentiâ non ſatisfecit voluntati peculiari Pauli, qui ei tria honoraria dederat; ac quandoquidem Paulum injuſtè orbavit fructu, quem inde ſperabat; non videtur reſtitutione liberandus. Ea eſt Cabaſſutii ſententia (d), dicentis: *Reſtituere tenetur Sacerdos Miſſarum ſtipendia, quibus non ſatisfecit, aut quarum celebrationem nimiùm diſtulit; adeò ut veriſimiliter non profuerit ſecundùm ſpecialem intentionem ejus qui ſtipem dedit.* Hujus deciſionis exemplum iſtud affert, quod idem eſt ac exemplum ſpeciei propoſitæ. *Ut ſi ad obtinendum aliquem ſucceſſum petita Miſſa, fuerit eò uſque dilata, ut occaſio præterierit ante celebrationem. Sic enim fruſtratâ per Sacerdotis culpam intentione petentis, non poteſt retineri ſtipendium oblatum, quin violetur commutativa juſtitia.*

(d) Joan Cabaſſut. Juris can. prax. & theor. l. 6. c. 14. n. 18.

CASUS XLII.

ÆMILIA, femina Turcica, cùm Religionem Chriſtianam amplexa fuerit, ac videat Haſſanum maritum ſuum in Religione Muhammedana obſtinatum remanere, orat Landrium Sacerdotem, ut ipſius cauſâ Sacrum Miſſæ Sacrificium offerat. An id facere poteſt ſine peccato; ſi autem Haſſanus Ethnicus eſſet ac Idololatra, an etiam id facere poſſet?

RESPONS.

Landrius offerre poteſt ſine ullo peccato Miſſæ Sacrum Sacrificium, ut Haſſani converſionem à [illegible]

in 1. ad Tim. 2. de Adam & Eva.

ſuam exprimat: *Sed fortè quis dixerit, pro omnibus quod ait, tantùm fideles intelligi voluiſſe.* At, id verum non eſſe, quæ ſequuntur, oſtendunt, denique ait: Pro Regibus, *neque enim tunc Reges Deum colebant; verùm multis poſtea temporibus in infidelitate, quam per ſeriem ſucceſſionis acceperant, perſtiterunt.* Et Pater ille, ut impediret, ne Fideles exiſtimarent eum ipſis præcipere orationes pro Regibus & pro in Dignitate conſtitutis, tantùm ut ab eis impetraret favere Religioni Chriſtianæ, cujus ſectatores pro iis orabant, addit, eos orare debere, ut à Deo impetrent gratiam vitam quietam & tranquillam in omni pietate agendi, eos denique certiores facit, ipſos ſic rem Deo gratam acturos, deſiderat enim Deus omnes homines ſalvos fieri: *Quoniam verò conſequens eſſe timebat, ut Chriſtiani animus ad iſtas torpeſceret, neque hujuſmodi admitteret monita, ſiquidem pro gentili Sacramentorum tempore preces oporteret offerri; vide, quid ſecutus adjunxit; ut ex conſideratione lucri admonitionem faciliùs libentiuſque ſuſciperent; ut quietam, inquit, & tranquillam degamus vitam; ac ſi dicat, in illorum ſalute ſecuritas noſtra conſiſtit.*

Omnia quæ ex S. Chryſoſtomo nunc retulimus, apertè probant Sacrificium Sacrum pro Infidelibus & Ethnicis offerri poſſe; cùm eo ſenſu explicet Apoſtoli verba, quæ eodem modo S. Auguſtinus (g) interpretatur, cùm ſcribit ad Paulinum; qui eorum explicationem rogaverat, & cui his verbis reſpondet. *Eligo in his verbis* (Apoſtoli) *hoc intelligere quod omnis, vel penè omnis frequentat Eccleſia, ut precationes accipiamus dictas, quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequàm illud quod eſt in Domini menſâ, incipiat benedici,* orationes *cùm benedicitur & ſanctificatur & ad diſtribuendum comminuitur; quam totam petitionem ferè omnis Eccleſia Dominicâ oratione concludit.* Eamdem Doctrinam Magnus ille Sanctus docet in Epiſtolâ, quam ſcribit ad Vitalem (h), qui nolebat orari pro Infidelibus ac Ethnicis: Illi autem probat, non ſatis eſſe illos inſtituere, ſed præterea pro iis orationes fundendas eſſe in celebratione Myſteriorum Sacrorum, cùm ea ſit Eccleſiæ praxis. *Numquid & orare prohibebis Eccleſiam pro infidelibus, ut ſint fideles? pro his qui nolunt credere, ut velint credere?.... Numquid ibi audieris Sacerdotem Dei ad ejus Altare Populum hortantem ad Deum orandum, vel ipſum clarâ voce orantem, ut incredulas gentes ad fidem ſuam venire compellat, non reſpondebis, Amen?.... Numquid poſtremò Apoſtolum Paulum pro Judæis infidelibus habentem talia vota culpabis?* Quibus addit, quòd ſi Vitalis contrarium docere pergat, ab Eccleſiæ corpore reſecabitur.

(g) S. Aug. Epiſt. 149. aliàs 59. n. 16.

(h) Id. Epiſt. 217. aliàs 197. n. 26. & 27.

Illis omnibus addi poſſunt Papæ Celeſtini auctoritates in ſuâ Epiſtolâ ad Epiſcopos Galliæ (i), in quâ idem his verbis docet: *Cùm enim ſanctarum plebium Præſules mandatâ ſibimet legatione funguntur, apud divinam Clementiam humani Generis*

(i) Celeſtinus Epiſt. ad Epiſcopos Galliæ c. 8. apud Sirmundum tom. 1. Conc. Gall. pag 63.

non eſſe Sacrificia ab hæreticis oblata, eaque ipſis utilia eſſe nunquam poſſe, niſi cùm ab Ecclesia Deo offeruntur in ejus converſionem; & ad id ſignificandum Deum Jobo præcepiſſe Sacrificium offerre in gratiam infidi illius amici, & duorum aliorum. *Pro quibus tamen* (tribus amicis) *Job exorare præcipitur: quia hæreticorum Sacrificia accepta Deo eſſe non poſſunt, niſi pro eis univerſalis Eccleſiæ manibus offerantur: ut ejus meritis remedium ſalutis inveniant, quam verborum ſuorum jaculis impugnando feriebant.*

(b Guillel. Eſtius in 4. diſt. 12. §. 15. Fr. Sylvius in 3. part. S. Thom. q. 83. art. 1. quæſtio 8. Rob. Bellarminus l. 2. de Miſſa c. 6.

Theologi ad literam ſanctorum Patrum doctrinam hac de re ſecuti ſunt. Eſtius, Sylvius, Bellarminus (*b*) & ingens aliorum numerus uno animo docent, Miſſæ Sacrificium ſacrum offerri poſſe pro Ethnicis, Idololatris, Infidelibus ac Excommunicatis; modò tamen eorum nomina ad Altare non exprimantur. *Exiſtimo id licere*, inquit Cardinalis Bellarminus, *modò nihil addatur ad Miſſam ſed ſolùm per intentionem Sacerdotis applicetur Sacrificium converſioni Infidelium, ſive hæreticorum. Id enim multi faciunt viri pii & docti, quos reprehendere non poſſumus; neque extat expreſſa Eccleſiæ prohibitio.*

Ratio quæ veritatis, quam jamjam confirmavimus, reddi poteſt, hæc eſt, ſcilicet ut ii quorum gratia offertur ſacrum Sacrificium, ex eo fructum percipiant, non omninò neceſſarium eſt, eos in ſe habere animi affectiones quæ ipſis neceſſariæ eſſent, ut ipſis prodeſſet Sacramentum quod acciperent. Quamvis enim Sacrificium ſacrum effectum ſuum producat, *ex opere operato*, ut Theologi loquuntur; hoc eſt, propriâ ejus efficaciâ, non attendendo ad bonitatem vel ſanctitatem offerentis, eum tamen effectum eodem modo non producit ac ſacramenta, quæ ſunt inſtrumenta, quibus Deus utitur ut gratiam ſuam certiſſimè producat in iis, qui huic obſtaculum non apponunt. At Sacrificium præcipuum ſuum effectum operatur ad modum impetrationis; hoc eſt miſericordiam divinam flectendo, & ab ejus Bonitate infinitâ impetrando ut eos convertat. Et idcircò offerri poteſt in gratiam eorum, in quibus nulla eſt ſancta affectio. *Ex his intelligi poteſt*, inquit Sylvius, (*c*) *quæ diſpoſitio requiratur pro quo offertur Sacrificium. Nam ad auxilium gratiæ prævenientis ad donum pœnitentiæ & converſionis impetrandum, nulla diſpoſitio eſt neceſſaria. Offertur enim etiam pro illis, qui toti ſunt averſi à Deo, ut convertantur.* Obſervandum tamen eſt, reſpectu privatorum, qui excommunicati ſunt, Celebrantem nunquam recitare debere eorum nomina in actione Sacrificii, ut jam dictum eſt, ſicuti nec etiam nominandi ſunt in precibus publicis, quas Eccleſia fundit pro fidelibus, qui ejus corpus componunt: cùm ab eâ excommunicatione ſe ſejunxerint, ac ejus vera membra non ſint amplius. Contentus igitur eſſe debet Sacerdos, ſi ſacrum Sacrificium Deo offerat, ut ab eo in eorum gratiam petat pœnitentiæ & ſinceræ converſionis donum.

(*c*) Fr. Sylvius loc. cit. quæſtio 14. concluſ. 4.

CASUS XLIII.

Euprepius, Sacerdos, nihil habet præter Miſſæ ſuæ ſtipendia, unde victum quærat: animadvertens autem quòd nullum erit ipſi ſtipendium per hebdomadam, per quam cogetur ruſticari; ſingulis tamen hebdomadæ illius diebus celebrat, & Sacrificium applicat iis qui poſt ejus reditum ab ipſo Miſſas petent. Circà hoc quærit, ſi quiſpiam deinceps ei ſeptem libras cum decem aſſibus tra-

[illegible] illam tunc intentionem habebat definitam, tempore quo per anticipationem celebrabat Euprepius, & forſan tunc non cogitabat de curando Sacrificium pro ſe offerri. Quippe voluntas illa & intentio illa oritur tantùm ut plurimum ex eò quòd actu quiſpiam indiget quibuſdam gratiis eò ſolùm tempore quo adit Sacerdotem, qui offerat ſacrum Sacrificium cujus ope gratias illas à Deo impetret.

Quapropter praxis illa, quæ tantoperè avaritiam ſordidam redolet, ſapienter admodum damnata eſt à ſacrâ Cardinalium Congregatione coram Paulo V. ipſo, & cum ejus approbatione, die quintâ Novembris 1605. ut teſtatur Gavantus. (*d*) *Citiùs quoque celebrando peccatur*, inquit auctor ille, *anticipatâ ſcilicet applicatione Sacrificii, nempe incertâ, pro eo; qui poſtea eleemoſynam dederit, cum ſuſpenſione effectûs Sacrificii: quæ anticipata applicatio probibita fuit à Paulo V. velut avaritiæ fomes, die 5. Novembris 1605.*

(*d*) Bartholom. Gavantus Manual. Epiſcoporum v. *Miſſa*. n. 33.
Et comment. in Rubricas Miſſalis part. 3. tit. 12. n. 16.

Ea eſt Sylvii deciſio (*e*), qui ſuſè & doctè probat, ejuſmodi praxim eſſe abuſum, immeritò introductum à quibuſdam Caſuiſtis, quos laudat; ac univerſo Eccleſiæ uſui contrarium: quod probat Clementis VIII. Decreto, à Barboſa (*f*) laudato, & quod ipſe totum refert, quo Papa ille praxim illam damnat, mandatque Epiſcopis, & Ordinum Diſciplinæ obſervantiſſimorum Generalibus Præfectis, ut excommunicationem adhibeant ad praxim illam abolendam. Videre eſt apud illum auctorem quibus ſolidis argumentis refutet rationes, quibus nituntur illi, qui opinionem contrariam defendere conati ſunt.

(*e*) Sylvius orat. 12. tom. 5. pag. 776. edit. Antuerp.
(*f*) Aug Barboſa Allegat. 24.

CASUS XLIV.

Ptochodochium Oppidi ſancti Juliani fundatum eſt, ut exciperentur pauperes loci illius, eâ conditione diſtinctâ, ut ibi ſingulis diebus Miſſa privata celebraretur: Poſtea evenit, proventus ſufficere non potuiſſe, ut ambabus illis obligationibus ſatisfieret, propter pauperum nimium numerum qui ei ſunt novo oneri. Ab aliquot annis eò res redierunt, ut Miſſa ibi celebrata fuerit ſolummodò diebus Dominicis & feſtis. Circà hoc quæritur, an Superiores & adminiſtratores illius Ptochodochii ſalvâ conſcientiâ potuerint ſic ſe gerere; & quid teneantur facere ſupponendo, eos non potuiſſe aliter agere?

Respons.

Ptochodochii illius Adminiſtratores ſalva conſcientiâ non potuerunt Miſſarum numerum à fundatione definitarum ſubtrahere: ſed debuerunt ut ſatisfacerent legi ipſis voluntate Fundatoris impoſitæ, curare, Miſſam quotidie in eorum gratiam celebrari, & quod ſupererat bonorum debuerunt adhibere in pauperum ſolatium; quoniam penes ipſos non eſt, quidquam immutare in fundatione, eo obtentu ut in Xenodochium illud exciperent majorem pauperum numerum, quàm ipſis permittere poteſt proventus, qui ſupereſt, Miſſis omnibus celebratis. Id probat Sylvius (*g*), auctoritate Concilii Tridentini. *Si Hoſpitale*, inquit, *ſit aquè fundatum cum onere Miſſæ quotidianæ, atque ſub onere excipiendi pauperes; omnes iſtæ Miſſæ ſic perſolvi debent ex bonis Hoſpitalis, ut quod, præter ea quæ pro Miſſarum celebratione ſunt neceſſaria, ſuperfuerit, in pauperum exceptionem expendatur, juxta Decretum Concilii Tridentini.* (*h*)

(*g*) Fr. Sylvius Reſolut. var. v. *Miſſa*. 3. Reſp. ad 2. quæſt.

Adminiſtratores non fuêre fideles Curatores, cùm

(*h*) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reformat. c. 8.

Digitized by Google

CASUS XLV.

Lampadius, miles, à multis annis in continuâ peccati mortalis conſuetudine vivit, eique ſemper fuit voluntas in illa perſtandi. In eo deflendo ſtatu Miſſam Sacram diebus Dominicis & Feſtis audivit. An peccavit, dum Miſſæ adfuit; & ſi peccavit, nonne potius abeſſe debuiſſet, ut ſic novum peccatum non committeret?

Respons.

Nullum eſt dubium, quin Lampadius peccaverit, dum Sacro Miſſæ Sacrificio adfuit in miſero illo ſtatu, & in eâ voluntate in illo permanendi; & quin debuerit, non quidem vacare quandoquidem ad hoc tenebatur ſub pœnâ peccati mortalis Miſſæ adeſſe, ſed adeſſe debebat animâ pœnitente, peccato & pravæ ejus agendi rationi nuntium mittens.

Veritatem illam perſuadere non eſt difficile iis, quibus ſupereſt quidam ſenſus fidei & Religionis, & quibus eſt ſana mens. Meritò enim Lampadius comparari poteſt cum filio ingrati animi reo & inhumano, qui poſtquàm Patrem ſuum convitiis laceſſiverit, ad ejus pedes provolvit, & pœnitentiam ſuam extrinſecùs denotat; dum in intimo corde ſemper paratus eſt eum iiſdem convitiis laceſſere, ei eumdem ingratum animum teſtari. Hic animi ſenſus ita culpandus eſt & contumelioſus, ut ſi notus foret Patri, neceſſariò ejus indignationem concitaret in eum. Filius quoque ille magis reus ſemper evaderet, Patris bonitati iterùm atque iterùm inſultans fraude & fallaciâ tam culpandâ. Idem planè facit ille, qui cùm in animo habeat pergere in peccato vivere, coram Deo genua flectit, & Sacro Miſſæ Sacrificio adeſt ſine ullo pœnitentiæ ſenſu. Nemo enim dubitare debet, quin Deus, cui perfectè nota eſt illius animi affectio omninò deflenda, magis etiam quàm antea ejus hypocriſim indignetur.

Reipsâ homini illi eæ ſunt animi affectiones, quæ planè ſunt contrariæ iis, quibus affici debet, dum Sacrificio Divino intereſt, cùm auguſtum illud myſterium, in quo Jeſus Chriſtus Patri Æterno offertur, ſignum ſit exterius perfecti obſequii, ſummæ obſervantiæ, quam Deo debemus, & clientelæ, quam apud eum profiteri debemus: Myſterio autem illi auguſto dignè adeſſe non poſſumus, niſi afficiamur animo pœnitente, & ſincero grato animo ob omnia beneficia, quæ ab ejus bonitate infinitâ accepimus. Quænam verò eſt animi affectio illius, qui vitam diſſolutiorem agere pergit, quin velit ab eâ ſe revocare, & qui eo nomine quòd velit Eccleſiæ præcepto obedire, maximo & formidando admodum Religionis Myſterio intereſt? Hæc eſt ſcilicet, Deo ſe ſubjicere recuſat, Leges ejus contemnit, eique dedecori eſt criminibus ſuis, ingrato eſt erga eum animo, ejus miſericordiam deſpicit, juſtitiæque ejus inſultat. Hiſ à miſericordiâ divinâ impetrandi, & cum voluntate ad eam ipſe conferendi, quantum poterit. Si Miſſæ eo animo adſit, non ſolùm non peccat, licèt deinceps in peccatum iterùm delabatur, vehemente cupiditate victus, ſed ſperare debet, fore ut ſi pergat Sacris Myſteriis adeſſe cum bonis iſtis animi affectionibus, impetret tandem merito & efficaciâ Sacrificii adorandi Corporis & Sanguinis Salvatoris, gratiam veræ & perfectæ converſionis. Si contrà Miſſæ adſit tantùm ex conſuetudine vel præ reverentiâ humanâ, ut non habeatur homo impius, ſi adſit cum conſilio diſtincto perſtandi in pravis ſuis conſuetudinibus; non ſolum ei inutile eſt divinum Sacrificium, ſed etiam graviter peccat, quòd abutatur Sanctiſſimo Myſteriorum noſtrorum, Sanctiſſimam oblationem profanet, & impietate ſuâ coram Deo abominandum ſe præbeat.

Novimus quidem, proh dolor! hancce agendi rationem nunquam ferè haberi culpandam apud homines carnales & profanos, quia planè vulgaris eſt. *Peccata quamvis magna & horrenda*, inquit Auguſtinus (a), *cùm in conſuetudinem venerint, aut parva, aut nulla eſſe creduntur*. At periculoſiſſimum eſt ſtare hominum judicio, cùm de peccatorum naturâ judicandum eſt, & Dei judicio ſolummodò ſtandum eſt: *Quæ ſint autem levia, quæ gravia peccata, non humano, ſed divino penſanda ſunt judicio*, inquit idem Pater.

(a) S. Aug. Enchiridion n. 21.

Non inde tamen ſequitur, quòd Eccleſia dum omnibus Fidelibus præcipit, ut Miſſæ adſint diebus Dominicis & Feſtis, peccati periculo exponat eos, qui nolunt pœnitentiam agere; cùm id ipſis præceperit tantùm, ut faciliorem illis indicet viam peccatorum ſuorum veniam, & converſionis ſuæ gratiam impetrandi. Quapropter qui ita ſunt ſceleſti, ut viâ tam facili tamque utili abutantur, de ſemetipſis conqueri ſolummodò debent, non verò de Lege Eccleſiæ, quæ eo tantùm tendit, ut fideles impellat ad Deum colendum prout debent, & ſaluti ſuæ operam navent modo magis efficaci. Deciſio illa conſentanea eſt cum ſententiâ Auctoris Colloquiorum Rupellenſium (b).

(b) Colloq. Rupell. de Sacrificio q. 57. 58. & 59.

CASUS XLVI.

Dorothea, Magnatis cujuſdam vidua, per viginti dies à mariti ſui obitu in ædibus ſuis remanſit, nec egreſſa eſt; juxtà morem feminarum ſui generis, obſervatum in regione ubi degit, & per totum tempus illud Miſſæ non interfuit. An mos ille peccati mortalis illam excuſat?

Respons.

Quidam Auctores hanc Matronam peccati mortalis culpâ liberant in regionibus ubi mos ille in uſu eſt, & cùm Epiſcopi huic conſuetudini non intercedunt Mandatis contrariis. Ea eſt S. Antonini ſententia (c). *Quod vidua*, inquit, *aliquibus diebus vel hebdomadis, in morte virorum maneant* domi

(c) S. Anton. 2. part. ſumm. Theol. tit. 9. §. 2.

v. Miſſa. n. 2.

diendi Miſſam .... excuſantur ... viduæ, poſt mortem mariti brevi aliquo tempore; putà hebdomadæ vel menſis ex conſuetudine. S. Carolus Borromæus videtur etiam conſuetudinem illam toleraſſe: hiſce enim verbis loquitur in primo ſuo Coocilio Provinciali, habito Mediolani anno 1565. *Viduæ ob maritorum mortem ad ſummum ne menſe ampliùs ſint ſine Miſſa auditione Quâ in re nulla valeat excuſatio cujuſvis conſuetudinis, quam irritam decernimus. Eas item Epiſcopi etiam cenſuris Eccleſiaſticis id facere cogant.* Denique Navarrus (c), qui poſtea ſcripſit, morem illum pariter tolerat: Quod indicium eſt, eum vulgò in Italia uſu viguiſſe, ut viget etiamnum hodie in Luſitaniâ, ubi Matronæ nobili genere natæ in ædibus ſuis manent ſeclusæ per quadraginta dies, à die maritorum ſuorum mortis.

(c) Navarr. Manual. c. 21. n. 4.

Ad confirmandam primam illam opinionem, in medium afferri videtur poſſe uſus in Orientali Eccleſia obſervatus, nempe femina quæ filium peperit, à partu ſuo tantùm poſt quadraginta dies in Eccleſiam ingreditur, vel poſt octoginta dies ſi filiam enixa ſit (d).

(d) Galliæ Itinera Liturgica. pag. 464.

Non exiſtimamus tamen, hanc conſuetudinem præcepto generali Eccleſiæ derogare poſſe, quod ſæpiſſimè iteravit, quo unuſquiſque tenetur adeſſe diebus Dominicis & Feſtis ſacro Miſſæ ſacrificio. Nam ſicut ait Innocentius III. (e) ſcribens ad Epiſcopum Pictavienſem. *Conſuetudo quæ Canonicis obviat inſtitutis, nullius eſſe debet momenti*: Atque idcircò abolenda eſt, prout dicit idem Papa in alia Decretali, quam inſcripſit ad Decanum Collegii Canonicorum Eccleſiæ Cenômanenſis (f).

(e) Innoc. III. in cap. *Ad noſtram.* 3. de conſuetudine l. 1. tit. 4.

(f) Idem in cap. *Cùm inter.* eod. tit.

Ejuſmodi autem conſuetudo omninò contraria eſt iis, quæ ſacri Canones hac de re omnibus fidelibus præceperunt, & apertè tendunt ad evertendam eorum auctoritatem: tanquam abuſiva ſpectari igitur debet. Ac reverà quonam fundamento nititur, niſi Magnatum vanitate? Nonne Religio quam profitentur eos docet, ut & cæteros fideles, illas luctûs demonſtrationes, & lachrymas planè inutiles eſſe ad ſolatium animarum eorum, quorum lugent mortem; & orationem ſolam, aliaque pietatis opera, ipſis utilia eſſe poſſe, ut docet (g) S. Auguſtinus.

(g) Pompæ funeris, agmina exequiarum ſumptuoſæ diligentiæ ſepulturæ monumentorum opulenta conſtructio, vivorum ſunt qualiacumque ſolatia, non adjumenta mortuorum. Orationibus verò ſanctæ Eccleſiæ & Sacrificio ſalutari & eleemoſynis, quæ pro eorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum, mortuos adjuvari, ut cum eis miſericordiùs agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt. S. Aug. ſerm. 172. n. 2. nov. edit.

Verùm nonne dici poteſt, conſuetudinem ita contrariam Eccleſiæ ingenio, Ethnicam potiùs quàm Chriſtianam Religionem redolere? Idcircò Epiſcopi Americani, in Concilium congregati, in urbe Lima, poſtea in urbe Mexica, anno 1585. uſum illum damnarunt, tanquam Eccleſiæ Regulis contrarium.

Unde concludimus, quòd quamvis ejuſmodi conſuetudo vigeat in quâdam regione, ad eam nemo ſe conformare poteſt abſque peccato: quia præcepti Eccleſiæ veritas hunc uſum vincere debet. Id probari poteſt eximiis hiſce S. Cypriani verbis in Canone laudatis: (h) *Conſuetudo, quæ apud quoſdam obrepſerat, impedire non debet quominus veritas prævaleat & vincat. Nam Conſuetudo ſine veritate vetuſtas erroris eſt: propter quod relicto errore ſequamur veritatem.* Verba illa, quæ Sylveſter Mozolinus laudat, & quibus nititur, ut probet viduæ non licere per ſex menſes poſt mariti ſui mortem abeſſe à Miſſa, probant pariter adverſus ejus opinionem, illi quoque non licere omittere præceptum, quod ad id ponderis: non enim probat uſum illum tolerandum eſſe per hebdomadam, vel menſem, potiùs quàm per multos menſes. Et ratio, quâ nituntur pariter probat, non licere abeſſe ab Eccleſiâ, & ſe immunem præſtare ab audienda Miſſâ vel etiam ſemel. Quando enim, ut oſtendat hunc eſſe abuſum, per ſex menſes Miſſæ non adeſſe, exemplum affert Magdalenæ ac Marthæ, quæ domi remanſerant, ut exciperent ipſas viſitantes dolorem ipſis ſignificandi gratia, ob mortem Lazari fratris ipſarum: Illæ autem è domo egreſſæ ſunt, ubi audiverunt Jeſum-Chriſtum accedere, Ideòque potiori jure debemus domum luctûs deſerere, ut ad Eccleſiam nos conferamus, & divinum illum Servatorem adeamus, qui ibi Patri ſuo in Sacrificium offertur ad remiſſionem peccatorum noſtrorum. Ratio illa, proculdubio, non minùs valida eſt, ad probandum Salvatorem adeundum eſſe, à primâ hebdomadâ, diebus obligationis.

(h) S. Cyprian. in can. *Conſuetudo.* 8. diſt. 8.

Quod attinet ad id quod habet Concilium Mediolanenſe, ſatis dignoſcitur, vanam pernicioſamque conſuetudinem, quæ tunc vigebat inter viduas Provinciæ Mediolanenſis, abeſſe ab Eccleſiâ per longum tempus, damnari à S. Carolo Borromæo, tanquam ingentem abuſum; Et Epiſcopos, qui cum ipſo Concilium illud componebant, intelligentes facile non futurum illicò conſuetudinem illam abolere, credidiſſe ſtatim ſe contentos eſſe debere, ſi *ad ſummum ne menſe ampliùs*, duraret licentia illa, quam ſibi viduæ permittebant, eam conſuetudinem ad longius tempus extendendi: Timebant autem Epiſcopi, ne priſca conſuetudo illorum prohibitionem vinceret, quocircàm andarunt illas excommunicatione coactum iri. Id etiam poſt viginti annos præcipit Concilium Mexicanum (i), à Sixto V. approbatum. Hæc ſunt, ut videtur, quæ ab illius Concilii verbis inferri poſſunt, & quæ de difficultate propoſitâ dicere poſſumus.

(i) Conc. Mexican. an. 1585. l. 2. tit. de Feriis §. 6.

Addemus tantùm argumentum allatum; ductum ab uſu Eccleſiæ Orientalis, non eſſe regulam in Eccleſiâ Occidentali obſervandam; His adde, quòd juxtà illum ipſum uſum, in Eccleſiâ illâ licet puerperis in vicos egredi, ubi per earum valetudinem vireſque licet, ſive ut amicos viſitent, ſive ut negotiis ſuis operam dent: quod difficile eſt conciliare cum prohibitione Eccleſiam non frequentandi, ubi ipſis poſſibile eſt, ut Deo gratiarum actiones debitas perſolvant, cæteris omnibus negotiis poſthabitis.

CASUS XLVII.

Herculus, neglexit ſat citò ad Eccleſiam ſe conferre, ut Miſſam ſacram die Dominicâ audiat, eò advenit tantùm Miſſæ tertiâ parte jam celebratâ. An præcepto ſatisfecit, quia cæteras Miſſæ partes audivit: vel anne peccatum mortale patravit?

Respons.

S. Antoninus, Archiepiſcopus Florentinus (k), ſibi objicit verba iſta antiqui cujuſdam Canonis, deprompti à Concilio Agathenſi, habito anno 506 (l) *Miſſas die Dominico ſecularibus totas audire, ſpeciali ordine præcipimus*: Illis autem reſpondet dicens, rem minimam poſſe cenſeri nullam omninò; & Canonem illum tam ſtricto jure explicandum non

(k) S. Anton. 2. part. ſumm. theol. tit. 9. c. 10. §. 1.

(l) Conc. Agathens. in can. *Miſſas.* 64. de conſecrat. diſt. 1.

peccatum patrale.

Difficultatem illam expendit Cabaſſ. (a), ac poſtquàm obſervavit inter Sommiſtas omnes non convenire de hoc argumento, addit opinionem vulgatiſſimam eſſe, omiſſionem eorum omnium, quæ Epiſtolam præcedunt, non cenſenda eſſe ſatis notabilia, ut qui illa non audiverit habeatur peccati mortalis reus, ſed eum reum evaſurum, ſi Miſſæ adeſſet tantùm poſt Epiſtolam, niſi aliqua cauſa legitima eum impediret; hancque eſſe opinionem Tabienæ, Navarri, Suarez, Henriquez, Toleti (b), Bonacinæ, & multorum aliorum Auctorom ab his ultimis laudatorum. *Quamvis diverſi diverſa ſentiant*, inquit Canoniſta ille, *communior tamen & probabilior ſententia eſt docentium omiſſionem auditionis à principio uſque ad Epiſtolam excluſivè, non eſſe partem notabilem; ſed ſi ipſa quoque omittatur Epiſtola, neque ulla excuſet neceſſitas, materiam eſſe mortalis delicti.* Non improbat tamen quorumdam Auctorum opinionem, exiſtimantium ſufficere, ut peccatum mortale vitetur, à principio Evangelii Miſſæ adeſſe. Reipſa, in multis Miſſis ſunt Epiſtolæ admodum breves, & quarum lectio duobus vel tribus minutis perficitur. Hanc ultimam ſententiam amplectitur Sylvius, imò credit quòd ſtricto jure loquendo, præcepto ſatisfaceret ille, qui Miſſæ adeſſe inciperet tantùm in fine Evangelii, ſi tamen illi eſſet quædam excuſatio legitima (c) *Cùm illi excuſari poſſint à tranſgreſſione præcepti, qui Miſſam audiunt ab initiò Evangelii, imò & à fine, ſi per eos non ſtet, quominùs unam aliam audiant.* Hæc ſunt docti illius Theologi verba. Cùm tamen certæ non ſint opiniones illæ, ſemper enitendum eſt Miſſæ ab initio adeſſe, ut circa hoc nihil ſibimet exprobrandum quiſpiam habeat.

(a) Joan. Cabaſſut. Juris. can. Theor. & Prax. l. 2. c. 32. n. 7.

(b) Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. l. 6. c. 7. n. 4.

(c) Fr. Sylvius in 3. part. ſumm. S. Thom. q. 83. art. 6. quæſtio 3.

CASUS XLVIII.

Germanus, cùm velit confeſſione peccatorum ſuorum animum perpurgare die Lunæ Paſchalis, confeſſionem ſuam incepit eo momento, quo Sacerdos Miſſam incipiebat; hancque ſolam die illa audire poterat: cùmque illam perficere non potuiſſet niſi paulò ante præfationem, cæteris Miſſæ partibus adfuit. An Eccleſiæ præcepto ſatisfecit de obligatione Sancto Sacrificio adeſſe diebus Dominicis & Feſtis?

Respons.

Exiſtimamus, Germanum in ſpecie propoſitâ Eccleſiæ præcepto non ſatisfeciſſe. Ratio eſt, quia attentio peculiaris, quâ unuſquiſque curare debet confeſſione animum ſuum perpurgare, eſt planè differens ab attentione requiſitâ, ut Sacro Miſſæ Sacrificio adſit. Nam attentio requiſita ad Miſſam audiendam, eſt ad modum Orationis: cùm attentio requiſita in Confeſſione, in eo conſiſtat, ut numerus, ſpecies, aliæque circumſtantiæ peccatorum admiſſorum declarentur: ut unuſquiſque attendat illa cognoſcen-

CASUS XLIX.

Helenæ maritus ita graviter ægrotat, ut jure meritò timeat, ne ſi illum derelinquat, ut die Paſchatis Miſſæ interſit, quidam moleſtus caſus adveniat: Videt enim, illi inſtare aliquem phrenitidis paroxiſmum. An ob rationem illam poteſt ſalvâ conſcientiâ die illa Miſſæ non adeſſe, cùm nullum habeat, qui Marito ſuo adſtare poſſit, & qui illâ abſente eum juvare valeat. An eadem eſſet ratio, ſi ipſi eſſent duo infantuli, eoſque ſolos derelinquere non poſſet, quin eos inſigni periculo exponat.

Respons.

Leges ut plurimùm ſunt perſcriptæ verbis generalibus, nullam includunt exceptionem. Fieri enim non poteſt, ut Legiſlator caſus omnes, qui in praxi evenire poſſunt, prævideat. Ergo æquum eſt & neceſſarium, illas interpretari ex æquitate in ejuſmodi caſibus: tuncque aliquando exiſtimandum eſt, hanc vel illam Legem non obligare, in ejuſmodi occaſione, quia exiſtimandum eſt, quòd ſi illam prævidiſſet Legiſlator, illam excepiſſet.

Ex illo principio concludimus, in ſpecie propoſitâ, Helenam ſine ullo peccato poſſe abeſſe à Miſſâ propter neceſſitatem in quâ verſatur maritum juvandi, & erga eum caritatem ipſi debitam exercendi; præſertim in occaſione ita momentoſa ac occaſio, de quâ agitur, cùm cauſa ſit exiſtimandi, Eccleſiæ mentem non fuiſſe illam cogere ad hoc, ut in hâc circumſtantia Miſſæ adeſſet. His addi poteſt, quòd cùm quis verſatur in caſu, in quo duæ variæ Leges eodem tempore obligant, ſemper obedire tenetur Legi magis momentoſæ, Lex autem caritatis, quâ devincimur erga proximum, quem morbus mortiferus urget, procul dubio magis momentoſa eſt, quàm Lex, quâ tenemur Miſſam audire, diebus Dominicis & Feſtis. Nam obligatio priori Legi obtemperandi juris eſt naturalis ac divini; obligatio verò poſteriori Legi obediendi eſt tantùm juris Eccleſiaſtici. Ea eſt S. Antonini ſententia (e), dicentis; *Excuſantur autem à præcepto audiendi Miſſam....ſervitores infirmorum, qui non poſſunt dimittere infirmos propter periculum.* Idem dicit reſpectu Matris, *quæ parvulos dimittere non poteſt ſine periculo.* Quibus Sanctus ille addit, eamdem eſſe rationem cæterorum omnium, qui impedimentis legitimis detinentur, aut negotiis, quæ derelinquere non poſſunt ſine inſigni ſcandalo ac detrimento: *Et alii qui impedimenta legitima habent, vel ardua negotia, quæ non poſſunt dimittere, ſine magno detrimento, ſcandalo, vel periculo,*

(e) S. Anton. 2. part. ſumm Theol. tit. 9. c. 10. §. 3.

CASUS L.

Vaubertus & Gervaſius, adoleſcentes Theologi, hanc quæſtionem moverunt, an ſatis

impedimentum propter quod à celebrandâ Miſsâ abſtinere debeat, modò nullo ſtudio afficiatur erga peccatum veniale; & Miſſam celebret præ ardenti in Deum amore. S. Antoninus (a) multas varias rationes refert, quæ ad hoc impellere poſſunt.

(a) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 15.

Prima ratio ducitur ab excellentiâ & dignitate Sacri Sacrificii, *nobilitas Sacramenti*, cujus qualitates, effectus generales, & miros fructus his verbis deſcribit: *Sacrum enim Corpus Chriſti, Corpus eſt, Redemptoris noſtri & Redemptionis noſtræ, futuræ jucunditatis amabile præludium; arrha ſponſæ, jocale divinum Cælitus ei donatum; Eccleſiæ militantis cum triumphante ſuave glutinum & unio fraternalis dulcedinis, dum eandem dulcedinem quâ ille fruitur ſine velamento, iſte habet ſub mirabili Sacramento.*

Secunda ratio eſt ſuavis & grata utilitas peculiaris, quam inde Sacerdos percipit. *Suavitas & utilitas. Quantæ enim jocunditatis & dulcedinis eſt, tantæ rei Sacramentum, verbo conficere, habere præ oculis, contrectare manibus, ore ſumere, & aliis miniſtrare..... hoc eſt quod ſolet accendere deſiderium; humilitatem ingerere; compunctionem inducere; præ aliis fiduciam & ſpem erigere; ad amorem inflammare; infundere gaudium; ad reverentiam excitare; totam mentem liquefacere & oblectare: propter hæc enim excitanda in nobis tanti boni præſentia indulta eſt.*

Tertia ratio eſt amor & zelus fervens quem Sacerdos celebrans ſibi conciliat à Jeſu Chriſto & ab Eccleſiâ ejus ſponsâ, tanquam Mediator inter utrumque. *Benevolentia quam celebrans non indignè à ſponſo ſuo Chriſto, & ſponsâ Eccleſiâ reportat. Eſt enim paranymphus amoris, & Mediator inter ſponſum & ſponſam.... quomodo autem poteſt non amare tam utilem ſibi Miniſtrum, quin eum ſponſo cordialiter recommendet; aut quomodo ſponſus non diliget eam in tam grato officio occupatam?*

Quarta ratio ducitur ex variis fructibus, quos fideles percipiunt ex divino illo Sacrificio, cùm ei adſunt: *Quartum allectivum, eſt multiplex fructuoſitas in aſſiſtentibus celebrationi. Dat enim celebrans occaſionem devotis affectibus, ſuſpiriis & compunctionibus; ſervit fidelibus ad multas oblectationes ſpirituales quas habent. Miſſæ aſtando, Corpus Chriſti videndo, reverenter adorando, & memoriam agendo ſuæ Sacratiſſimæ Paſſionis.*

Quinta eſt neceſſitas impoſita Sacerdotibus, fideliter ſatisfaciendi obligationibus, quas contraxerunt, cùm Sacerdotium acceperunt, ut ſint Mediatores inter Deum & homines, & orent pro vivis & mortuis. *Quintum inductivum, quod eſt quaſi cogens officii commiſſi fidelis executio. Eſt enim commiſſum tanti myſterii officium, ut offerat pro vivis & mortuis, & in memoriam Dominicæ Paſſionis. Si igitur officium hujus neceſſarium eſt, vel utile Sanctæ Matri Eccleſiæ; cur volunt Matri hoc ſubtrahere, vel negligere? Si autem non reputant neceſſarium vel utile, cur illud aſſumere voluerunt?*

Sexta denique ratio eſt, periculum quod adeunt Sacerdotes impedimenta contrahendi, vel in quædam vitia delabendi, quæ illos omninò indignos reddant, & inhabiles, ut tam juſto officio fungantur, cùm diutius morantur quin ad Sacrum Altare accedant. *Periculum moræ: quia de facili irre*credit, ſe in eo ſtatu eſſe quo accedere poſſit, in quo multi hallucinantur, quibuſdam tantùm anni vel hebdomadæ diebus celebrare volentes; ſicque ſæpè inutiles reddunt afflatus interiores & gratias, quibus frui poſſent, ſi ſæpiùs Sacrum Sacrificium offerrent. *Cùm autem Chriſtianum ſic vivere deceat, ut ſemper mereatur accipere; nunquam debet eſſe ſine deſiderio tunc & toties ſumendi quando & quotiens convenienter poterit & crediderit expedire. Hoc eſt ponere obicem gratiæ & ammonitioni Dei; & quaſi tempus miſerationum Dei in ſuâ poteſtate conſtituere.* Idem ille Sanctus antevertit objectionem, quam quidam Sacerdotes effingere poſſunt, nimirùm eos in ſe non percipere pietatem, quam ſibi credunt neceſſariam: Probatque, aliquando id eſſe vanam fraudem, quâ illos ſeducit Dæmon, ut illos à Sacris Altaribus amoveat, ſub falsâ humilitatis ſpecie, ipſis ſuggerens, eos ab hoc officio abſtinere debere, ſtatim atque percipiunt pietate inſigni ſe ſpoliatos eſſe quâ moveri vellent, cùm contra perſuaſum habere debuiſſent ſinceram pietatem non conſiſtere in contritione ac pietate ſenſibili, quæ ſæpè naturæ effectus eſſe poteſt. *Si quis autem*, pergit Sanctus noſter, *illam diſpoſitionem in ſe judicare voluerit, ex ſenſibili cordis compunctione, profuſione lacrymarum, fervore mentis & ſimilibus ſentimentis, ita quòd tunc credat ſe diſpoſitum, quando tale quid ſentit, & quando non percipit, indiſpoſitum: incautè valdè ambulat & ſæpiſſimè decipitur. Multoties qui nil talium habent, ſunt in magno ſtatu gratiæ; & qui habent ſunt omninò extrà gratiam gratum facientem: Sæpè enim contingit, hominem ab hujuſmodi ferveris affectibus impediri, ſine omni culpâ ſuâ, imò cum magno merito.* Ac reipsà innumeri ſunt Sancti Sacerdotes qui non fruuntur fervore illo ſenſibili, ſenes videlicet, valetudinarii, & ii qui diſtinentur muneribus valdè laborioſis, veluti in concionando, confeſſionibus audiendis, aliiſve ſimilibus pietatis operibus, in quibus tamen eſt pietas ſolida, ac ideò ſunt in eo ſtatu, quo quotidie dignè celebrare poſſint, ac cum pietate neceſſariâ. *Non enim poſſunt homines communiter, confecti ſenio, languentes corpore, gravati magnis curis & laboribus, prædicando, confeſſiones audiendo, curam infirmorum, aut alia neceſſaria gerendo, magnas in oratione percipere, vel expectare dulcedines: & ſic impium eſſet hominem pro his operibus removere à Sacramento pietatis.*

Imò fit aliquando, ut propter multas rationes peculiares à S. Antonino allatas, Deus fervorem ſenſibilem ſubtrahat, ad bonum & commodum quorumdam, quos vult probare, aut quos ad majorem fidei & perfectionis gradum perducere vult. *Valet ad multa ſubſtractio hujus gratiæ & ſuavitatis.* Sanctus ille Archiepiſcopus octo varias rationes affert. 1. *Ut tentatione vel tribulatione gaudium temperemus, & mens hominis ne laſciviâ temperetur. Valet 2. Ut timor homini incutiatur, ne tam delectabili bono hìc & in futuro privetur, ac eò ardentiùs tendat ad vitam æternam, ubi ſemper adhærendum eſt. Valet 3. Ut per fidem ambulantes ampliùs mereamur.... Valet 4. Ut tam deſiderabile bonum ferventiùs deſideremus, acceptemus gratantiùs, & cautiùs cuſtodiamus. Valet 5. Ut diſcamus grati eſſe gratiæ Dei, non noſtris viribus adſcribere, quoties nos promptos in*

Dei

gaudium & fervorem in cultu, quem priores Deo reddunt, alii verò Idolis ſuis: quod iis ſæpè evenit Dæmonis malitiâ & fraude. *Hujuſmodi effectus, ſeu dulcedines ſpirituales in Sacramentis perceptis, vel in aliis operibus de genere bonorum aliquando veniunt præter gratiam. Nam & Judæi & Gentiles in ritibus ſuis & Sacrificiis lacrymas fundunt ex affectione ad illa, quandoque in hoc cooperante Diabolo.* Unde concluſionem hanc elicit: *Unde ex defectu hujuſmodi conſolationum non debet dimitti Communio, vel celebratio; etiamſi quis ſciret, vel crederet hujuſmodi conſolationem ſibi ſubſtractam, ex peccatis diu præteritis; quod tamen non poteſt ſcire, vel debet credere, niſi aliqualiter evidenti ratione; ſed ſi crederet veriſimiliter propter peccata recentia, vel præterita ſed non emendata hoc pati, tum abſtinendum eſſet.* His addit, conſuetudinem quam quis ſuſcepit, bonum opus faciendi, ſi ſola ſit, non eſſe incentivum ſufficiens, ut quis credat, ſe eſſe in ſtatu celebrandi. Oportet enim præterea, ut expendat, an ad celebrandum ſufficienter ſit diſpoſitus; an in pietate progreſſus faciat, vel ad minùs fervens evadat; an ipſi ſit cauſa legitima ab Altari abeſſe, vel an nulla ſit. *Cavendum eſt ne quis ex ſolâ conſuetudine exterioris operis moveatur ad celebrandum non advertendo an diſpoſitus vel minùs diſpoſitus ſit: an ex celebratione proficiat, vel tepeſcat; ſive an habeat cauſam rationabilem abſtinendi vel non.*

Contrà, ſi Sacerdos (Idem autem dicimus de cæteris qui ſacra Euchariſtia paſcuntur) verſaretur, vel crederet ſe verſari in peccato mortali, ipſi non liceret hoc in ſtatu celebrare, & neceſſariò teneretur abſtinere, ſinceram pœnitentiam agere, & confeſſione ſe purgare antequàm ad Altare accedat.

Denique ſanctus ille Archiepiſcopus ex totâ illâ ratiocinatione concludit, quòd cùm cauſa, quæ Sacerdotem impedit ne celebret, oritur ex ipſius malitiâ vel negligentiâ, caret excuſatione, niſi det operam, ut dignum ſe præſtet qui celebret: adhibendo remedia, quæ Deus ac ejus Eccleſia ipſi ſuppeditant, veluti Sacramentum pœnitentiæ, preces, bonorumque operum praxim.

Cæterùm, non pertendimus affirmare Sacerdotem non poſſe aliquando abſtinere à celebratione, mero humilitatis incentivo, & ut accuratiùs ſe præparet ad accedendum ad ſanctum Altare. Zachæus non minùs colebat Jeſum-Chriſtum, dum indignum ſe agnoſcebat, qui illum in domum ſuam exciperet, quàm Centurio qui illum invitabat ut apud ipſum veniret. *Ambo honorificantes Salvatorem diverſo & quaſi contrario modo ambo peccatis miſeri, ambo miſericordiam conſecuti.* Hæc ſunt Canonis cujuſdam verba (*a*) partim depromptí ex S. Auguſtini (*b*) ſcriptis, partim verò ex Auctore de *Eccleſiaſticis dogmatibus*, quem S. Thomas (*c*) multique alii credunt eſſe Gennadium Maſſilienſem Presbyterum.

(*a*) In can. *Quoniam.* 13. de conſecrat. diſt. 2.

(*b*) S. Aug. Ep. 54. alias 118. c. 3.

(*c*) S. Thom. quodl. 12. art. 10.

prodeſſe poſſit. Sanctus ille ſententiam ſuam probat auctoritate Principis Apoſtolorum (*e*), qui vult fidelem diſpenſatorem adhibere in ſalutem proximi donum à Deo acceptum. *Unuſquiſque ſicut accepit gratiam, illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei:* id docet pariter Divus Paulus, cùm loquens de fine Sacerdotii (*f*), dicit *omnis namque Pontifex, ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis.* Unde ſequitur, Alexim & quemlibet alium Sacerdotem, cùm eligatur à Deo, ut offerat Sacrificia, peccare adverſus obligationem in quam deſcendit vocatione ſuâ, quando humilitatis obtentu, in perpetuum abſtinet ab offerendo Sacrificio propitiationis ad ſalutem ſuam & fidelium.

(*e*) 1. Pet. 4. 10.

(*f*) Hebr. 5. 1.

Sed referamus ipſiſſima S. Thomæ verba. En ea. *Quia ſecundùm Gregorium*, cùm creſcunt dona, rationes creſcunt donorum, *cùm Sacerdoti data ſit poteſtas nobiliſſima; reus negligentiæ erit; niſi illâ utatur ad honorem Dei, & ſalutem ſuam, & aliorum, vivorum & mortuorum ſecundùm illud:* Unuſquiſque, &c. Sanctus ille Doctor excipit tamen ab illâ obligatione, eos qui à celebratione abſtinerent afflatu ſpiritûs Sancti. *Niſi fortè aliquis ex familiari Spiritûs Sancti inſtinctu dimittat* (celebrare) *ſicut legitur de quodam Sancto Patre in vitis Patrum, qui ordinatus nunquam poſteà celebravit.* En Sancti illius ſententia quam alibi quoque confirmat (*g*), ubi dicit, Sacerdotem teneri, præſertim reſpectu cultûs Deo debiti, celebrare ſaltem præcipuis anni diebus feſtis, imprimis cùm fidelibus mos eſt ſacrâ Euchariſtiâ paſci. *Unuſquiſque tenetur uti gratia ſibi datâ, cùm fuerit opportunum, ſecundùm illud* (*h*), exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. *Opportunitas autem Sacrificium offerendi, non ſolùm attenditur per comparationem ad fideles Chriſti, quibus oportet Sacramenta miniſtrari; ſed principaliter per comparationem ad Deum, cui conſecratione hujus Sacramenti Sacrificium offertur: Unde Sacerdoti, etiamſi non habeat curam animarum, non licet omnino à celebratione ceſſare: ſed ſaltem videtur, quòd celebrare teneatur in præcipuis Feſtis, & maximè in illis diebus, in quibus Fideles Communicare conſueverunt.* Idcircò ſacrum Concilium Tridentinum præcipit Epiſcopis, ut curent Sacerdotes celebrare Miſſam ſaltem diebus Dominicis & feſtis ſolemnibus; & eos quibus animarum cura demandata eſt, illo officio fungantur æquè frequenter ac requirit eorum obligatio. *Curet Epiſcopus, ut Sacerdotes ſaltem diebus Dominicis & feſtis ſolemnibus; ſi autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent.*

(*g*) S. Tho. 3. part. ſummæ q. 82. art. 10. in corp.

(*h*) 2. Cor. 6.

Denique S. Carolus Borromæus qui ſemper ſibi Legem dixit ſanctam, curandi, illius Concilii Decreta obſervari, præcipit omnibus Sacerdotibus cujuſcumque fuerint conditionis, ne omittant celebrare ſingulis diebus Dominicis & feſtis, ſine ullâ

Digitized by Google

byt. & Clericis. c. 4. n. 1.

nitate conſtituti tandem ſint, Dominicis feſtiſque diebus, niſi juſto aliquo præpedimento avocati fuerint, Miſſæ Sacrificium celebrent.

Quæ huc uſque diximus conſentanea ſunt cum iis, quæ dicit Innocentius III. (c). qui verba faciens de quibuſdam Sacerdotibus, qui vix quater ſingulis annis divinum Sacrificium celebrabant, ipſis præcipit, ſub pœnâ ſuſpenſionis, ut vitium illud corrigant. *Sunt & alii*, inquit Papa ille, *qui Miſſarum ſolemnia vix celebrant quater in anno... hæc igitur & ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitùs inhibemus.*

(c) Innocent. III. in c. *Dolentes.* de celebrat. Miſſar.

Denique S. Antoninus omnino conſentit iis omnibus, quæ jamjam diximus; Ita ut non credamus neceſſarium ejus verba referre, nec verba S. Ambroſii, Paludani, & Alberti Magni quem laudat (d).

(d) S. Anton. 3. part. ſum. theol. tit. 13. c. 6. §. 12.

Poſt tot auctoritates ita validas ac diſtinctas, Sacerdos de quo agitur in ſpecie propoſitâ excuſari non poteſt gravis peccati, dum nunquam Miſſam celebrat. *Qui nunquam celebrat graviter peccat*, inquit Gavantus (e); *& in anno ſaltem ter aut quater quilibet celebrare tenetur.*

(e) Barthol. Gavantus Comment. in Rubricas Miſſalis & Breviarii Romani, part. 3. tit. 11. n. 6.

CASUS LII.

Peccantne mortaliter fideles, fornicatorii Presbyteri Miſſæ ſcienter contra Eccleſiæ prohibitionem aſſiſtentes?

Respons.

Tales Fideles mortaliter peccare juxtà mentem S. Thomæ certum eſt; ſi Presbyter ille ſit fornicator publicus, non item, ſi tantùm occultus. Angelicus enim Doctor (f), poſtquàm docuit, illos ſecundùm jus poſitivum mortalis delicti reos eſſe, qui Sacerdotis fornicarii Miſſam audiunt, ſubjungit: *Attendendum tamen eſt, quod hoc non intelligitur de quolibet Sacerdote fornicario; ſed de publicis fornicariis, qui propriè dicuntur publici, quando judicio & ſententiâ Eccleſiæ vocantur publici. Unde quicumque à tali fornicario publico audit Miſſam, peccat mortaliter.* Quod quidem verum eſſe aſſerit; etiamſi à Prælato per negligentiam, vel timorem, aliâve ſimili de causâ, in Miniſterio toleraretur. Et hoc quidem ſenſu intelligendi ſunt Nicolaus II. & Alexander II. (g), qui indiſtinctè vetant, ne quis Miſſam audiat Sacerdotis, concubinam habentis, ut alibi (h) obſervat idem Angelicus Doctor his verbis: *Sed hoc intelligendum de notorio (concubinario) vel per ſententiam, quæ fertur in convictum, vel per confeſſionem in jure factam.* Hoc eodem quoque ſenſu accipienda ſunt hæc verba Concilii Londinenſis an. 1138. *Presbyteros... concubinarios Eccleſiaſticis officiis & Beneficiis privamus; ac ne quis eorum Miſſam audire præſumat, Apoſtolicâ auctoritate prohibemus* (i).

(f) S. Thom. quodl. 11. art. 8. in corp.

(g) Nicol. II. in can. *Nullus.* 5. & Alex. II. in can. *Præter* 6. diſt. 32.

(h) S. Tho. 3. part. ſum. q. 82. art. 9. ad 3.

(i) Conc. Londin. an. 1138. apud Labbe tom. 10. Con. General. p. 996.

CASUS LIII.

Flavianus, habitans in Parœciâ Sancti Eugenii, in magna Urbe, pietate peculiari motus ferè ſemper vadit auditum Miſſam, diebus Dominicis & Feſtis, in Cœnobium Religioſorum, domi ſuæ vicinum. Ejus Confeſſarius vult illum cogere ad id, ut Miſſæ Parochiali cum cæteris adſit, ſaltem diebus Dominicis & Feſtis ſolemnibus. Ea verò excuſatione utitur, quòd ipſi dictum ſit, facilè probari poteſt innumeris argumentis, quæ controverſiam non admittunt.

Primum ducitur ex Concilio Eliberitano, habito anno 305. (k) quod ait: *Si quis in Civitate poſitus, per tres dies Dominicas Eccleſiam non acceſſerit; pauco tempore abſtineat, ut correptus eſſe videatur.* Circa quod Evcillon in eximio ſuo Tractatu de Excommunicationibus & Monitoriis (l), obſervat vocem *abſtineat*, in antiquis Conciliis, & à S. Cypriano ſumi pro *excommunicetur*, ut videre licet in quodam Canone Concilii primi Toletani, habiti anno 400. allati in Decreto Gratiani (m); Quibus Auctor (n) ille addit, reverà vocem illam, cæteraſque omnes, quibus utuntur antiqua Concilia, denotare tantùm excommunicationem continentem comminationem, non verò excommunicationem in quam incurritur *ipſo facto.*

(k) Conc. Eliberit. can. 21.

(l) Jac. Evcillon. tract. de Excom.

(m) Conc. Tolet. 1. in can. *Si quis Laicus.* 26. 11. q. 3.

(n) Evcillon. c. 13. citat. art. 3.

Secundum argumentum eſt ex Concilio celeberrimo Sardicenſi habito anno 347. in quo 300. Epiſcopi, & ſuprà congregati erant, Pontifice Julio I. & in quo Oſius, qui præerat nomine Papæ, loquens de iis quæ mandata fuerant à Concilio Niceno, cujus illud erat ſequela, ait (o): *Memini autem ſuperiore Concilio fratres noſtros conſtituiſſe, ut, ſi quis Laïcus in eâ, in quâ commoratur, civitate, tres Dominicos dies, id eſt, per tres ſeptimanas, non celebraſſet Conventum, communione privarentur.* Κανονιστικῶς τῆς κοινωνίας. Concilium illud, Decretum iſtud Concilii Niceni affert & confirmat. Concilium quoque œcumenicum habitum Conſtantinopoli anno 683. Pontifice Agathone (p), idem Decretum affert & confirmat his verbis: *Si quis Laïcus nullam graviorem habens neceſſitatem, vel negotium difficile, à ſuâ Eccleſiâ abſit diutiſſimè; ſed in civitate agens tribus diebus Dominicis in tribus ſeptimanis, una non conveniat... ſegregetur.*

(o) Conc. Sardic. can. 14.

(p) Conc. Conſtantinopol. can. 84.

Tertium argumentum eſt Concilii Nantenenſis (q), allati in corpore Decretalium, cujus hæc ſunt verba: *Ut Dominicis vel Feſtivis diebus Presbyteri antequàm Miſſam celebrent, plebem interrogent, ſi alterius Parœcianus in Eccleſiâ ſit, qui proprio contempto Parocho, ibi velit Miſſam audire; quem ſi invenerint, ſtatim ab Eccleſiâ abjiciant.*

(q) Conc. Nantenens. in cap. *Ut Dominicis.* 2. de Parochiis l. 3. tit. 29.

Quarta auctoritas ducitur ex undecimo ſtatuto Synodali cujuſdam Archiepiſcopi Rotomagenſis (r), Legati Apoſtolici, qui medio ſæculo decimo tertio florebat: En ejus verba. *Parochianus exiſtens in Parochiâ, ſi tribus diebus Dominicis continuis ad Miſſam non venerit, excommunicetur, & hoc frequenter in Eccleſiis publicetur.*

(r) Petrus de Colle Medio ſtat. Synod. 11. apud Evcillon, c. 13. citat.

Quintum argumentum eſt Concilii Ravennenſis, habiti anno 1311. Pontifice Clemente V. (s) in quo dicitur: *Monemus inſuper omnes & ſingulos Parochianos cujuſcumque Parochialis Eccleſiæ, quòd ſaltem in diebus Dominicis audiant Miſſam integram in ſuâ Parochiali Eccleſiâ & quicumque contra fecerit, tertiò admonitus excommunicationis ſententiâ percellatur.* Concilium Senonenſe anni 1528. idem etiam dicit (t).

(s) Conc. Ravenn. Rubrica 9.

(t) Conc. Senon. in Decretis Morum c. 12.

Sextum eſt primi Concilii Mediolanenſis, habiti anno 1565. (u) & Concilii Aquileïenſis habiti anno 1596. (x) cujus Decretum his verbis exprimitur: *Populum verò monendum & frequentiùs incitandum edicimus, ut Dominicis ſaltem ac Feſtis diebus ad Parochialem ſuam (Eccleſiam) accedat; & ibi Miſſæ ſacrum & Concionem audiat.*

(u) Concil. Mediol. I. Conſtitut. part. 2. tit. Quæ pertinent ad celebrat. Miſſæ.

(x) Conc. Aquileienſe 1. tit. 14. de feſtorum dierum Sanctificat.

Septi-

Digitized by Google

ſe abſentarent.

(c) Conc. Turon. tit. de Chriſti fidelibus Laicis

(d) Jacob. Eveillon c. 13. citat.

Nonum argumentum ducitur è Concilio Turonenſi, anni 1583. (c) cujus hoc eſt Decretum: *Sanctorum Patrum Decreta renovantes, omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus ſuis Miſſis Parœcialibus ... ſingulis diebus Dominicis & Feſtivis intereſſe diſtrictè præcipimus: à quibus ſi per tres Dominicos, continuè ſequentes, illos abeſſe contingat; niſi legitimo impedimento retineantur, pœnas à ſacris Canonibus indictas incurrere declaramus.* Quod conſentaneum eſt antiquo ſtatuto ejuſdem Diœceſeos Turonenſis allato ab Eveillon (d) his verbis: *Moneantque Presbyteri Parochiales Parochianos ſuos, in Concilio Eccleſiæ alias fuiſſe definitum, eos, qui per tres dies Dominicos Miſſæ ſuæ Parochiali non interfuiſſent, tanquam Anathema vitandos; ut per hoc cognoſcant criminis gravitatem, cui tanta pœna olim inflicta eſt.*

(e) Conc. Burdigal. c. 5.

(f) Conc. Burdigal. an. 1624. de divinis officiis art. 3.

Decimum ducitur à Concilio Burdigalenſi, habito eodem anno 1583. & approbato cum elogiis à Gregorio XIII. (e). *Vetus etiam Decretum denuntient* (Parochi) inquiunt Concilii illius Patres, *quo, propoſitâ Excommunicationis pœnâ, præcipitur, ne quis tribus continuis Dominicis à Parochialis Miſſæ celebratione abſit.* Aliud ejuſdem Provinciæ Concilium, habitum anno 1624. (f) Decretum illud confirmat; mandatque publicari, ne populus ignorantiam cauſetur. *Decernimus, vetus illud Decretum ... ſingulis quibuſcumque Dominicis denuntiari populo & publicari.* Quibus addit prohibitionem ſub pœna ſuſpenſionis *ipſo facto*, omnibus Concionatoribus ac Confeſſariis, ne concionentur, doceant, vel quidquam ſuadeant contrarium huic ipſi Decreto, ſive publicè ſive privatim.

(g) Act. 2.

(h) Dominus Dubois.

Denique addere poſſumus Cœtum Generalem Clericorum Galliæ, habitum anno 1615. (g) omnino ſe conformaſſe omnibus illis antiquis Decretis, quæ non impediverunt, quominùs quæſtio propoſita cùm magno ardore olim *ab utrâque parte* diſputata fuerit. Non ita pridem etiam iterum agitata fuit in Belgio Catholico, ex occaſione explicationis quam Profeſſor quidam Lovanienſis (h) tradidit 45. Propoſitionum Ethicæ damnatarum anno 1665. ab Alexandro VII. in quâ affirmabat, Concilii Tridentini verba intelligi non debere de obligatione ſtrictâ & conſcientiæ, ſed ſolummodo de obligatione condecentiæ: opinionem hanc Univerſitatis illius Rector condemnavit: ac curavit, ſcriptum, in quo eam docebat Profeſſor, ſupprimi: Profeſſor verò ad Pontificem appellavit.

(i) Dominus Colin Sacerdos B. Virginis Namurciæ.

P. Henraltus, & P. Charneux.

De eadem illa quæſtione recèns ſermo inſtitutus eſt à Presbytero quodam, duobuſque Religioſis ejuſdem illius Regionis (i). Cùm Religioſorum illorum prior nullum dediſſet reſponſum ad ultimum ſcriptum, quod Presbyter ille in lucem ediderat, ut defenderet obligationem ſtrictam frequentandi Miſſam Parochialem, poſterior ad ſcriptum illud reſpondit, Epiſtolâ quam in lucem edidit, quâ contrarium defendit, ac nititur primo deciſione quâ *ſatisfacere præcepto Eccleſiæ de Miſſâ audiendâ, nec in aliquam labem peccati mortalis, pœnam-ve incurrere in contrarium facientibus, nonobſtantibus quibuſcumque.*

(m) S. Pius V. in Bulla. Etſi Mendicantium. 4. §. 1. n. 8.

Tertiò, Religioſus ille nititur Bullâ 41. S. Pii V. (m), datâ die 16. Maii, anno 1567. in quâ ſummus ille Pontifex octavam refert vexationem, de quâ Religioſi Mendicantes querebantur apud Epiſcopos & Sacerdotes. *Aliqui verò*, inquit, *in ſuos Parochianos ad ſonum campanæ excommunicationem promulgans, ut non poſſint intereſſe Miſſis, Concionibus, & divinis officiis, niſi in propriâ Parochiâ.* En cauſa expoſtulationis, circà quam S. ille Papa decidit, Concilii Tridentini Decretum explicans his verbis: *Et inſuper ſeſſionis 22. Decretum, quod populum ſæpè ad ſuas Eccleſias, ſaltem Dominicis & majoribus Feſtivis diebus convenire debere monet, in ſequendo, volumus quòd Fratribus Mendicantibus hujuſmodi non ſolùm prohiberi non poſſit, ne Miſſas & alia divina officia faciant in eorum Eccleſiis, &c. Quicumque utriuſque ſexûs Chriſti fideles totius anni tempore illas & illa* (Miſſas & divina Officia) *in Eccleſiis Fratrum hujuſmodi audire poſſint. Ipſi Chriſti fideles ullatenus deſuper moleſtari, aut impediri per locorum Ordinarios, ſeu Rectores Parochialium Eccleſiarum ... non valeant, ſeu debeant. Sed præfati Chriſti fideles audiendo Miſſas & alia divina Officia in Eccleſiâ Fratrum hujuſmodi; diebus Dominicis aut Feſtivis, præcepto Eccleſiæ de illis audiendis ſati fecisſe cenſeantur.*

Patet inde, Papas illos diſtinctè declarare, Fideles omnes utriuſque ſexûs, qui in animo non habentes Paſtores ſuos contemnere, audiunt Miſſam diebus Dominicis ac Feſtis in Religioſorum Mendicantium Eccleſiis, ſatisfacere Eccleſiæ præcepto, quo jubet adeſſe diebus illis ſacro Sacrificio, eoſque ſic in nullam peccati mortalis labem incurrere, nec in ullam pœnam Eccleſiaſticam.

Sacerdos, de quo mox locuti ſumus, iis opponit Bullam Sixti IV. anni 1478. qui, licèt fuerit Religioſus Ordinis S. Franciſci, antequàm ad ſummum Pontificatum perveniſſet, vetat tamen Religioſis Ordinum Mendicantium in Concionibus docere, Fideles Miſſæ Parochiali adeſſe non teneri: Nititurque eo quòd Concilium Tridentinum vult Epiſcopum monere ſæpè Fideles, unumquemque eorum teneri verbum Dei audire in ejus Parœciâ, niſi aliquâ juſtâ causâ præpediantur. En Bullæ illius, cujus mentionem jam injecimus, verba: *Quòd Fratres Mendicantes non prædicent, populos Parochianos non teneri audire Miſſam in eorum Parochiis, diebus Feſtivis & Dominicis; cùm jure ſit cautum, illis diebus Parochianos teneri audire Miſſam in eorum Parochiali Eccleſiâ, niſi forſan ex honeſtâ causâ ab ipſâ Eccleſiâ ſe abſentarent.*

Tota igitur difficultas conſiſtit in hiſce duobus. 1. Quinam ſit verus ſenſus vocis *teneri*, quâ utitur Concilium Tridentinum; id eſt, an vox illa includat ſtrictam obligationem,

Digitized by Google

ſed & innumerorum Doctorum, qui omnes innixi Bullis Leonis X. & ſancti Pii V. Regularibus hàc in re favent. Secundò operæ pretium eſt cognoſcera, quænam ſint cauſæ juſtæ, quæ (ſuppoſitâ obligatione ſtrictâ) excuſare poſſunt quempiam, quòd non adfuerit Miſſæ Parochiali: Et an pietas, quæ movet ad audiendam Miſſam in aliâ Eccleſia, ſit cauſa legitima; vel an conſuetudo contraria universè recepta à peccato liberare poſſit illum, qui ad eam conſuetudinem ſe conformat.

S. Antoninos exiſtimat obligationem à Concilio Nannerenſi denotatam, quam ſibi objicit, quamque ſuperiùs attulimus, intelligi tantùm debere de caſu, quo fideles à ſuâ Eccleſiâ abſunt, ſolummodô præ contemptu Paſtorum ſuorum. Sic loquitur ſanctus ille Archiepiſcopus: (a) *Ad quod dici poteſt dupliciter; uno modo quòd Eccleſia intendat per hanc Conſtitutionem removere contemptum, id eſt, rebellionem & deſpectum, ſubditorum erga Pralatos ſuos, qui ſunt Sacerdotes Parochiales; & ſic mandat, quòd qui ex contemptu ſui Sacerdotis accedit ad audiendum divina in aliâ Eccleſiâ, quàm propria, expellatur de aliâ Eccleſiâ, ut de contemptu reſipiſcat.* Hanc interpretationem probat auctoritate Innocentii IV. *Ad hoc facit quòd Innocentius, Pater juris, ſuper dicto capite videlicet, quòd Parochianus ſi non facit ex contemptu; ſed ob aliam juſtam cauſam, non eſt ejiciendus de Eccleſiâ, ergo non peccat.* Ac reipsâ Papa ille dicit in Commentario ſuo in Decretalem depromptam ex Concilio Nannetenſi (b): *ſi autem non contemneret; ſed ex juſtâ causâ ad aliam Parochiam tranſiret, vel in tranſitu peregrinationis, non expelleretur*; quod fulcit auctoritate multorum Gratiani Decretorum. S. Antoninus addit, pietatem peculiarem, quâ quis movetur, ut eat in aliam Eccleſiam Miſſam auditum, cauſam eſſe ſufficientem ut eum peccati excuſet. *Satis juſta cauſa eſt, ſi ob majorem ſui devotionem hoc faciat.* Hoc eſt primum ejus reſponſum ad Decretum Concilii Nannetenſis, ac ideô ad multa alia ſimilia.

(a) S. Anton. 2. part. ſumm. theol. tit. 9. §. 2.

(b) Innoc. V. in cit. cap *Ut Dominicis*

Secundum quod addit ſanctus ille, hoc eſt ſcilicet, in Regionibus ubi uſus contrarius vicit, ejuſmodi Decreta non amplius obligare. *Alio modò*, inquit, *poteſt dici, quòd ſi contemptus ſumatur largè; ſcilicet ſolùm pro eo, quod non audit Miſſam ejus & Officium, non tamen contemnendo ſacramenta, vel ipſum* (Parochum) *tunc quia conſuetudo, quæ in hoc videtur præſcripta, & rationabilis, cùm ſcilicet ob majorem devotionem fit, tollat legem.* Quod probat Decretali in jure allatâ (c), ubi Gregorius IX. declarat conſuetudinem æquam & legitimè præſcriptam, vim habere Juri poſitivo derogandi. *Licet etiam longevæ conſuetudinis non ſit vilis auctoritas, non tamen eſt uſque adeo valitura, ut vel jure poſitivo debeat præjudicium generare; niſi fuerit rationabilis & legitimè ſit præſcripta.* Hæc ſunt Papæ illius verba. Quod S. Antoninus affirmat evenire poſſe reſpectu præcepti, quo fideles tenentur Miſſam audire in ſua Parœcia. *Ubi eſt conſuetudo audiendi indifferenter in quibuſcumque locis; quod quaſi ubique eſt, non peccat qui audit Miſſam extrà propriam Parochiam.*

(c) Greg. IX. in cap. Cùm tanto. fin de Conſuetudine l. 1. tit. 4.

Doctus ille auctor excipit tamen caſum, quo Epiſcopus Diœceſanus aliud præcepiſſet, quamvis ſentiat Epiſcopum id mandare debere contra conſuetudinem universè receptam, propter incommoda & ſcandalum, quæ inde exoriri poſſent. Si

Ex his omnibus, quæ nunc diximus, concludendum eſt, Flaviani Confeſſarium hunc virum docere debere obligationem, quâ tenetur adeſſe Miſſæ Parochiali loci ubi degit, diebus Dominicis & Feſtis, ſaltem ſolemnibus, quantum fieri poteſt. Non tamen credimus, Confeſſarium ad id Flavianum cogere debere ipſi abſolutionem denegando, ſi non abſit contemptu diſtincto Eccleſiæ vel ſui Paſtoris, vel ſine cauſis legitimis.

CASUS LIV.

Artus, Miles, Miſſæ adeſt diebus Dominicis & Feſtis, ſed ferè ſemper ſtat, ſi excipias per cæleſtis Hoſtiæ elevationem & Calicis, & quin ullas fundat preces, per maximam Miſſæ partem occupator tantùm in huc & illuc circumſpectando, & in obſervandis iis omnibus, qui oculis ejus ſeſe offerunt, imò occaſione datâ garrit aliquando. An dici poteſt, quòd quamvis in hoc peccet, ſtrictè tamen ſatisfacit præcepto, quo tenentur Fideles Miſſam diebus illis audire?

Responsio.

Ut ad hanc quæſtionem reſpondeatur, in animum ſolummodò revocandæ ſunt tres iſtæ conſiderationes, quæ clarè demonſtrant ſummam reverentiam, quâ Chriſtianus edoctus Religionem ſuam ſacrum Miſſæ Sacrificium proſequi debet, & quibus animi affectionibus adeſſe debeat

Prima conſideratio hæc eſt, ſcilicet Jeſum Chriſtum, hominum Servatorem, reverà præſentem eſſe in Altari, conſecratione à Sacerdote factâ panis & vini, & tranſubſtantiatione quæ fit in Corpus & Sanguinem illius ejuſdem Salvatoris. Ibi adeſſe ſolummodò Jeſum-Chriſtum, ut Patri ſuo ſeſe offerat, & ibi criminum noſtrorum expiationem continuet, Patri quotidie offerendo mortem, quam pro nobis paſſus eſt in Cruce, & ut meritis ſanguinis, quem effudit, nobis impetret miſericordiæ divinæ effectum, ac gratias nobis continuò neceſſarias, ut bona opera, quæ ejus gratiâ exequimur, cum ejus operibus jungere poſſimus, ut eâdem oblatione Patri Æterno offerantur. Hæc vel unica cogitatio ſufficere debet viro aliquo Religionis ſenſu ducto, ut ſummâ reverentiâ afficiatur, dùm Myſterio illi tremendo adeſt: Illique excuſari non poſſunt impietatis, qui Miſſæ adſunt cum animo variis cogitationibus agitato, quibus proculdubio non diſtraherentur durante quodam ſpectaculo, vel quâdam cæremoniâ profanâ.

Secunda conſideratio, quæ nos docet ſanctas animi affectiones, quibus affici debemus, dùm Miſſam audimus, duci poteſt ex ſtatu exinanitionis, quo Jeſus Chriſtus Patri ſuo ſeſe offert. Cùm enim ſit ſuper ſacris noſtris Altaribus ſine motu, ſine actione vel minimo Majeſtatis ſuæ infinitæ & ſummæ ſuæ potentiæ indicio, cùm huic Myſterio adſumus, maximo eorum quæ ab Eccleſiâ celebrantur, agnoſcere debemus debilitatis noſtræ fundum inexhauſtum, ut & miſeriarum noſtrarum, nec non neceſſitatis perpetuæ, quâ opus habemus, ut ejus gratiæ auxilium nos ſuſtineat & tueatur, quod auxilium ut plurimum iis tantùm concedit, qui illo dignos ſe præſtant orationis fervore. Quando quidem Divinus ille Servator eſt ſuper Altari ſine

indicio

… porta Cœli.
Quam ideam nobis efformare debemus ſanctitatis Templi peculiariter conſecrati Majeſtati omnipotenti Dei, & quà reverentià, quà pietate ibi nos gerere debemus?

Quod jam diximus evidenter probat, non igitur ſatis eſſe adeſſe ſacro Miſſæ ſacrificio, cùm quis corpore tantùm præſens eſt, ſed eum neceſſariò teneri adeſſe animo Deo addicto, & ſe cum Sacerdote conjungere ut cum eo adorandæ Majeſtati divinæ victimam offerat propitiationis quæ jacet ſuper Altari, & ut Deo ſe ipſum cum Jeſu Chriſto in ſacrificium offerat. Nam illud eſt verè Eccleſiæ ingenium, cùm Fidelibus præcipit ut diebus Dominicis & Feſtis Miſſæ adſint.

quam in Eccleſia exequuntur fideles quin perſuaſum habeat Sacrificium illud incruentum idem eſſe ac Calvarii ſacrificium cruentum. Dum fit Sacræ Hoſtiæ Elevatio genua flectit, ſed nonne ex aliis circumſtantiis denotatis judicare eſt, ipſum genua flectere, non ut Jeſu-Chriſti miſericordiam flagitet, ſed ut quodammodo ipſi inſultet? Denique, quòd careat fide, hoc eſt deflendum principium irreverentiæ quà ſe gerit in Eccleſià, & eum impedit quominus Legis Eccleſiæ ingenio ſatisfaciat.

Vide { Calix. / Conſecrare. / Corporale. / Ornamenta Eccleſiæ. }

MONASTERIUM.

Monasterium, vel Cœnobium, eſt locus ubi ſunt congregatæ perſonæ Religioſæ, quæ vitam agunt ſub eadem regulá ab Eccleſiá vel à Papa approbata.

Hæc Monaſteria conſtitui inceperunt in Occidente, ſtatim atque S. Athanaſius Romæ in lucem edidiſſet hiſtoriam vitæ S. Antonii, quam ſcripſerat. Ferè totidem fuerunt Regulæ quot Monaſteria; adeò ut Ludovicus Manſuetus curaverit mandari à Concilio habito Aquiſgrani nullam aliam admiſſum iri per totum ejus Imperium, præter regulam S. Benedicti, quæ ſtatim ferè universè accepta fuerat, & quæ ſic diu ſola remanſit; donec poſtea tot novæ inſtitutæ fuerint, ut Innocentius III. qui quarto Concilio Lateranenſi aderat, coactus fuerit prohibere ne novæ inſtituerentur.

Nulla ejuſmodi Congregationum, cujuſcumque Ordinis, antiqui vel recentis, in Gallià ſedem figere poteſt, quin priùs permiſſionem impetraverit à Rege, diplomate Regio, cujus auctoritatem comprobaverit Supremus Senatus, juxtà Edictum datum die 21. Novembris *1629.* (*e*) Et quandoquidem multa horum Monaſteriorum Reipublicæ ſunt oneri, hodie difficillimum eſt novas ſimiles Conſtitutiones impetrare. Circa quæ legere eſt Edictum menſis Decembris *1666.* cujus auctoritatem comprobavit Supremus Senatus die 31. Martii *1667.*; ut & præſcripta menſis Junii 1671.

(*e*) *Filleau 1.part.tit.1. 6.71.*

Nullum eſt in Gallià Monaſterium, quod Ordinis ſui Congregationem agnoſcere non teneatur „ Quælibet Monaſteria, inquit Henricus III. in Edicto Bleſarum „ (*f*), quæ conventibus generalibus non ſubjiciuntur, & quæ pertendunt ſe eſſe „ ſubdita immediatè Sedi Apoſtolicæ, tenebuntur in annò ſe adjungere cuidam „ Congregationi ſui Ordinis in hoc Regno; in eaque Congregatione ſtatuta inſtituantur & præficiantur Viſitatores, ut curent executioni mandari, & obſervari „ quod decretum fuerit ad Diſciplinam regularem. Si quis his obtemperare denegaverit, vel procraſtinaverit, providebit Epiſcopus.

(*f*) *Art.27.*

Ejuſdem Edicti Articulus ſequens hæc habet. „ Illi vel illa quæ ſolemnia vota „ Deo nuncupare voluerint, de bonis ſuis, directè neque indirectè ſtatuere non „ potuerunt in gratiam ullius Monaſterii; hoc eſt, in gratiam ullius Monaſterii Ordinis, cui ſe addicere volent; imò ſicut affirmat Ricardus (*g*), ullius Monaſterii alterius Ordinis, ne varii Ordines de compacto rem gerant, ut ejuſmodi donationes ſibi invicem concilient: imò cùm locorum conſuetudo id permitteret, ut judicatum eſt Mandato Supremi Senatûs Pariſienſis, dato die 27. Julii *1626.*, allatòque à Fraxineô (*h*).

(*g*) *Ricard. Tract.* de Donationibus, *part. 1.c.3. ſect.9.*

(*h*) *Fraxineus Diarium Fori l.1. cap.120.*

Conſuetudo periculoſa ac ſcandaloſa olim introducta, inſtituendi Monaſteria duplicia, id eſt, contigua, in quibus erant utriuſque ſexûs perſonæ, contra prohibitionem diſtinctam, à Novellâ 123. anni 546. *(a)*, latam, & adverſus Novellam Concilii Agathenſis, habiti anno 506. *(b)* abolita eſt Canone 20. Concilii ſecundi Niceni, Oecumenici octavi, habiti ſub Adriano I. anno 787. in quô dicitur : *Ex hôc definimus, minimè fieri Monaſterium, quia ſcandalum id, & offendiculum multis efficitur. Si verò aliquid cum cognatis abrenunciare & vitam Monaſticam ſectari voluerint, debent quidem viri virorum adire Cœnobium ; feminæ verò mulierum ingredi Monaſterium.*

(a) Juſtinian. is Novell. 5.c.35 & 36. *in Can* In Nullo 22.18.q.2.
(b) In Can. Monaſteria 23. 18. q.2.

CASUS PRIMUS.

MULTI Seculares Eccleſiaſtici & Laici, habitantes in Chorte Monaſterii cujuſdam Religioſorum, immunis ab Epiſcopali Juriſdictione, pertendunt ſe contineri in immunitate Monaſterii illius, recuſantque Paſtorem ſuum agnoſcere Sacerdotem Parœciæ in quâ ſitum eſt Monaſterium illud ; Circa hoc illos tuetur Superior regularis ; recuſatque Sacerdoti permittere ipſis quodvis Sacramentum adminiſtrare, eò obtentu quòd cùm ſint Religioſorum domeſtici, & ab iis mercedem accipiant, immunes eſſe debent ut & ipſi. Penes quos Juſtitia ſtat ?

RESPONS.

Quod intendit Sacerdos ille juſtum eſt & conſentaneum cum jure communi. Omnes enim Seculares, cùm Eccleſiaſtici, tum Laici, qui habitant in Monaſterii illius ædibus exterioribus, verè ſunt ejus Parochiani.

Prima ratio quæ hujus reddi poteſt, hæc eſt ſcilicet, omnes alios Sacerdotes frui hôc jure, iſtius modi perſonis Sacramenta adminiſtrandi. Secunda ratio hæc eſt, hujus Monaſterii Confeſſarios nullam habere auctoritatem Confeſſionem Secularium audiendi, abſque Epiſcopi permiſſione diſtinctâ ; & etiamſi hanc impetraſſent, id non impedire quominus Seculares illi ſemper Parochiani cenſeantur Sacerdotis loci illius, in cæteris omnibus. Ita ut ad illum ſolum pertineat, exempli gratia, eorum qui contrahere vellent matrimonium celebrare, ſive ille adſit ipſe, ſive conſtituat Sacerdotem qui ipſius nomine interſit ; idque juxtà Concilium Tridentinum *(c)*. Ad ipſum etiam pertinet Sacrum Viaticum, Extremæque Unctionis Sacramentum illis adminiſtrare, ſi in morbum delabantur ; id enim præſtare nullus Religioſus poteſt, quin in excommunicationem, *ipſo facto*, incurrat, juxtà illa Clementis V. verba, in Concilio Generali Viennenſi in Delphinatu : *(d) Religioſi qui Clericis aut Laicis Sacramentum Unctionis extremæ, vel Euchariſtiæ miniſtrare, Matrimoniave ſolemniſare, non habitâ ſuper hoc Parœcialis Presbyteri licentiâ ſpeciali . . . excommunicationis incurrant ſententiam* ipſo facto, *per Sedem Apoſtolicam duntaxat abſolvendi . . . . . nullo Religioſis eiſdem ſuper hoc exemptionis, vel alio privilegio ſuffragante.*

(c) Conc. Trid. ſeſſ. 24. *de Reform. c.* 1.

(d) Clem. V. in Clementinâ Religioſi 1. *de privilegiis & exceſſ. privilegiatorum. lib.* 5. *tit.* 7.

Hæc deciſio confirmari poteſt Decreto Concilii Tridentini *(e)*, quod dicit : *Nullum etiam regularem poſſe confeſſiones Secularium, etiam Sacerdotum, audire ; nec ad id idoneum reputari ; niſi aut Parochiale Beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur neceſſarium, aut aliàs idoneus judicetur & approbationem . . . . obtineat : privilegiis & conſuetudine quacumque, etiam immemoriabili, nonobſtantibus.* Illud Decretum acceptum eſt & confirmatum Declaratione menſis Aprilis 1696. eam confirmante Edicto anni 1656. de Juriſdictione Eccleſiaſticâ *(f)*. Si verò Monaſterii cujuſdam Confeſſarii, quà tales, ne habeant quidem poteſtatem Confeſſionem audiendi ſecularium quorumlibet, niſi Diœceſanus Epiſcopus licentiam conceſſerit ; potiori jure nullum aliud Parochi munus eorum reſpectu exercere poſſunt ; cùm hoc jure gaudeant tantùm reſpectu ſecularium, qui habitant *intra ſepta Monaſterii* ; id eſt, in interioribus ædibus ipſorum locorum regularium, qui ſunt ex eorum familiâ, & qui ſub eorum obedientia vivunt. Ea eſt Sylvii ſententia. *(g)*.

(e) Conc. Trid. ſeſſ. 28. *de reform. c.* 15.

(f) Declarat. anni 1696. *art.* 10. & 11.

Senatuum Supremorum Juriſprudentia conſentanea eſt huic Diſciplinæ, ut patet ex Edictô datô die 5. Maji 1689. à Supremô Senatu Pariſienſi, in gratiam D. Antonii Callot, Presbyteri S. Dionyſii, Sezanenſis in Bria, adverſus Abbatiſſam, & Religioſas Monaſterii B. Virginis *Du Bricol*, quod in urbem illam tranſlatum eſt, occaſione cujuſdam nomine Marthæ, Virginis *Janitricis ejuſdem Monaſterii ; quò mandatum eſt, in futurum Janitricem, alioſque domeſticos, qui in interioribus Abbatiæ ædibus non includuntur, ſi moriantur, ſepeliendos eſſe in Eccleſiâ Parochiali, ibique per vitam ſuam tenebuntur ſatisfacere Parœciæ officio, ſicut & cæteri Parochiani.* Edictum illud confirmatum fuit die 8. Junii ſequentis ſecundô Edictô, quod dictam Abbatiſſam Religioſaſque dejecit de interceſſione quam injecerant, circà executionem Edicti primi, eaſque ſumptibus damnavit. Edictum illud conſentaneum eſt duobus alteris quorum in iſto fit mentio ; Alterum datum eſt in gratiam Presbyteri S. Pauli, Urbis Pariſiorum, adverſus Minimos fori Regii, circà funalos cereos in funeribus ſecularium quæ celebrantur in eorum Eccleſiâ. Alterum Edictum datum eſt adverſus Decanum, Collegium & Canonicos Eccleſiæ Collegialis Noſtræ Dominæ Vallis Urbis Provini, in gratiam Sacerdotis Sanctæ Crucis ejuſdem Urbis, circà Sacramentorum adminiſtrationem. Denique idem Pariſienſis Senatus Supremus ſimile quoque dedit Edictum die 7. Julii 1682. ; quod nitens eôdem principio, tuetur Sacerdotes in omnibus eorum muneribus Parochialibus, ſuprà omnes Beneficio Eccleſiaſtico præditos, munus aliquod gerentes à Collegiis & Eccleſiis Collegialibus, qui in amplitudine ipſorum Parœciarum habitant, quod tamen locum non habet reſpectu præditorum Beneficiô dependenti à Collegiô Noſtræ Dominæ Pariſienſis, ut alibi dicimus.

(g) Fr. Sylvius Reſolut. var. v. Exemptio.

CASUS II.

Digitized by Google

fuerit, & alteri Monaſterio ſocium ſe adjunxerit eo tantùm conſilio, ut ab Epiſcopi Juriſdictione ſe ſubduceret. Id multis rationibus demonſtrari poteſt.

Prima hæc eſt: quia Monaſteriis immunibus ſolummodò liberum eſt in Congregationem ſe redigere, ut diſtinctè pronuntiatum eſt à Concilio Tridentino, (*a*) his verbis: *Monaſteria omnia, quæ Generalibus Capitulis, aut Epiſcopis non ſubſunt, nec ſuos habent Ordinarios Regulares, ſed ſub immediatâ Sedis Apoſtolicæ protectione ac directione regi conſueverunt, teneantur infra annum à fine præſentis Concilii . . . . . ſe ſe in Congregatione redigere.* Illud Decretum acceptum eſt & comprobatum auctoritate Edicti Bleſarum (*b*), dicentis: "Quælibet Monaſteria quæ "non ſubſunt Capitulis Generalibus, ac pertendunt ſe immediatè Sedi Apoſtolicæ ſubjici, teneti infra annum, ſe in Congregatione aliqua ſui "Ordinis redigere, in hoc Regnô.

(*a*) *Concil. Trid. ſeſſ. 25. de Regularibus c. 8.*

(*b*) *Edict. Bleſ. art. 27.*

Secunda ratio eſt: quia non ſatis eſt, Monaſterium eſſe es numero immunium, ut in Congregatione redigere ſe poſſit; oportet enim ut ejuſdem Ordinis Monaſterio ſe cooptet. Quapropter Monaſterium de quo in ſpecie propoſita agitur, alteri Ordinis differentis ſe adjungere non potuit. Id probatur Diſpoſitione Capitis duodecimi quarti Concilii Generalis Lateranenſis habiti anno 1215. Pontifice Innocentio III. (*c*) qui vult aggregationes fieri ſolummodo inter Monaſteria ejuſdem Ordinis. *In quo diligens habeatur Tractatus de Reformatione Ordinis.* Probatur quoque ex Conciliô Tridentinô, quod, ſicut Concilium Lateraneuſe, mandavit Monaſteriorum immunium & immediatè à Sancta Sede Apoſtolica pendentium aggregationes, fieri tantùm juxtà formulam à præcedente Concilio præſcriptam. (*d*) *Juxtà formam Conſtitutionis Innocentii III. in Concilio Generali*: hæc ſunt illius verba.

(*c*) *Innoc. III. in Cap.* In ſingulis *7. de ſtatut. Monacorum l. 3. tit. 35.*

(*d*) *Conc. Trid. loco cit.*

Tertia ratio hæc eſt: licèt ſupponeretur Sanctæ Cordulæ Monaſterium revera Papæ Juriſdictioni immediatæ ſubjici; atque ejuſdem ordinis eſſe ac Ordo cui ſocium ſe adjunxit, hoc tamen non ſufficeret ut aggregationem legitimam redderet. Neceſſe quoque foret ut tempore à Concilio Tridentino præſcripto facta fuiſſet, id eſt intra annum qui immediatè ſequutus eſt ſacri illius Concilii finem. *Teneantur infra annum à fine præſentis Concilii*; vel potiùs ut loquar juxtà noſtram Juriſprudentiam, intra annum poſtquàm celebrata ſunt Comitia Bleſarum, ubi Decretum illud acceptum & promulgatum eſt in Galliâ, quorum Edictum habet: *Si verò abnuerint vel procraſtinent, Epiſcopus providebit.*

Hóc autem fundamentô nitens Eccleſia Gallicana, repræſentata Legatis omnium Regni Provinciarum Eccleſiaſticarum, hanc præſcriptionem ſancivit, in Comitiis Generalibus Cleri Sa-

Unde concludimus, Sanctæ Cordulæ Monaſterium, quod ex immunium numerô non eſt, neque Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Juriſdictioni immediatè eſt ſubjectum, quodque Ordine differenti ſocium ſeſe adjunxit, imò ſuprà 25. annos poſtquàm Edictum Bleſarum promulgatum eſt, & in Acta publica relatum, ſancitum anno 1579. Concludimus, inquam, aggregationem illam nullius eſſe ponderis, & nullomodo Epiſcopi Diœceſani juri detrimentum afferre poſſe. Atque Epiſcopus propter illa omnia vitia in Monaſterium illud totam auctoritatem conſervat, quæ jure communi ipſi competit (*f*). Cum certum ſit, poſt tempus ab Edicto Bleſarum præfixum, non amplius penes Monaſterium quodlibet eſſe Juriſdictioni Epiſcopali ſe ſubducere, ſub obtentu ejuſmodi aggregationis, licet facta fuiſſet cum Congregatione ejuſdem Ordinis, niſi diſtinctè aſſenſus fuerit Epiſcopus Diœceſanus, ut probat Blondeau (*g*), 1°. Exemplo immunitatis Abbatiæ S. Dionyſii in Gallia, ut & Religioſorum S. Baſilei, quæ concedi non potuit niſi ex conſenſu diſtincto Epiſcopi Diœceſani 2°. Auctoritate celeberrimi Yvonis Carnutenſis (*h*), qui loquens de immunitate Eccleſiæ Sancti Quintini, eam tanquam legitimam comprobat tantùm quia conceſſa fuerat Epiſcopi conſenſu; quæ eſt conditio omninò neceſſaria, quam exigit quoque Dominus de Marca (*i*); *Juſtum enim non eſt*, inquit Magiſtratus quidam inſignis (*k*), *Epiſcopum pati juriſdictionem ſuam divelli, quia diſtinctè aſſenſus fuerit.* Imò conſenſus ille non ſufficit, ut legitima reddatur immunitas ejuſmodi aggregatione, vel aliter. Oportet enim præterea ut Sacræ Sedis ac Regis auctoritas accedat, prout iidem tres Auctores quos jamjam laudavimus docent.

(*f*) *A Sanctâ Beuve tom. 3. caſ. 132.*

(*g*) *Claud. Blondeau in Biblioth. to. 1 pag. 420. Biblioth. Can.*

(*h*) *Yvo Carnut. Epiſt.* 193.

(*i*) *De Marca, Concordiæ Sacerdotii & Imperii l. 3. c. 16.*

(*k*) *Conſultatio D. Talon, Advocati Gener. tom. 2. Diar. Fori l. 6. c. 8.*

CASUS III.

SANCTÆ Gudulæ Monaſterium Bullam habet, datam anno 1562. quâ Pontifex declarat, ſe illud Sancti Petri, & Sancti Pauli præſidio & tutelæ credere. Nonne illud ſufficit ut ſtatuatur immunitas à Juriſdictione Epiſcopali, & ut Monaſterium illud ſit ſub immediata Sacræ Sedis protectione.

RESPONS.

Certum eſt ejuſmodi Bullam non ſufficere ad ſtatuendam Monaſterii illius immunitatem, illudque Juriſdictioni Epiſcopi Diœceſani ſubducendum. Id evidenter patet ex Conſtitutione Bonifacii VIII. (*l*) cujus hæc ſunt verba. *Si Papa in aliquo privilegio, vel ſcripturâ, non factâ principaliter ſuper donatione, vel ſententiâ exemptionis, ſeu etiam libertatis aliquam Eccleſiam ad jus & proprietatem Romanæ Eccleſiæ pertinere, vel conſimilia verba narret; non propterea illint*

(*l*) *Bonifac. VIII. in Cap.* Si Papa. 10. *de privilegiis in 6. l. 5. tit. 7*

(a) Greg. IX. in Cap. Recepimus 8. de privileg. & exceſſ. privilegiat.

omne dubium videtur ex Gregorii IX. (a) Decretali, declarantis ipſiſſimis verbis, illos ab Epiſcopali Juriſdictione immunes non eſſe, licèt Sacræ Sedis Protectioni ſe ſubmiſerint, ipſique cenſum annuum pendant in gratum animum gratiæ ipſis conceſſæ. En Papæ illius verba. *Non omnes cenſuales* [Eccleſiæ Romanæ] *ab Epiſcoporum ſubjectione habentur immunes. Inſpicienda ſunt ergo Eccleſiarum privilegia, & ipſorum tenor eſt diligentiùs attendendus, ut ſi fuerit deprehenſum, quod Eccleſia, quæ cenſum ſolvit, ſpecialiter Beati Petri juris exſtat, & ad judicium perceptæ libertatis cenſus annuus conferatur, non immeritò poterit ſpeciali prærogativâ gaudere. Si verò ad judicium perceptæ protectionis cenſus perſolvitur; non ex hoc juri Diœceſani Epiſcopi aliquid videtur eſſe ſubtractum.* Etiamſi igitur Sanctæ Gudulæ Monaſterium non ſolum exiſteret ſub ſimplici Papæ protectione; ſed etiam obligationem cenſûs annui Papæ perſolveret, in gratum animum gratiæ illius; ſemper tamen remaneret Epiſcopo Diœceſano ſubjectum. Ratio eſt, quòd non minùs alteriùs inferior, quàm ſui ipſius inferior immediatus protegi debeat, ac poſſit.

CASUS VI.

Octavianus, Archiepiſcopus Liſbonienſis, cùm audiviſſet clauſtra Monaſterii Religioſarum Sanctæ Godebertæ non eſſe juxta Diſciplinam, illuc auctoritate ſuâ ingreſſus eſt, ut illa inſpiceret; quamvis illum monuerint Religioſæ, eum in ipſarum Monaſterium nullâ gaudere Juriſdictione, quippe ab alio Superiore Regulari vel ſeculari pendet Monaſterium; cum eô autem Superiore de Juriſdictione non contendit Archiepiſcopus ille; ab eo tamen nec impetravit, nec requiſivit conſenſum ut illuc ingrederetur. De his quæritur, an Præſul ille non incurrerit in excommunicationem à Concilio Tridentino (b) pronuntiatam in eos qui ſic in Virginum Monaſteria ingreſſi fuerint.

(b) Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 5. de regular. & Monialibus.

Reſpons.

In caſu propoſito in excommunicationem non incurrit Præſul ille. Epiſcopus enim in eam non incurrit, cùm ex jure in Virginum Monaſterium ingreditur, licèt omninò ab ejus Juriſdictione immune ſit, licètque ſola ſuâ auctoritate illuc ingreſſus fuerit, & ſine permiſſione Superioris. Octavianus autem jure in Monaſterium ingreſſus eſt, cùm ingreſſus fuerit ut clauſtra inſpiceret. Sic igitur in nullam incurrit cenſuram.

Dicimus eô caſu Epiſcopum illum jure in Monaſterium ingreſſum fuiſſe. Eo enim reſpectu, Epiſcopus, juxtà jus vulgare, eſt Superior naturalis cunctorum Cœnobiorum Regularium & Secularium, quæ in totâ ejus Diœceſi ſita ſunt, quibuſvis gaudeant immunitatis privilegiis. Ergo cùm jure illuc ingreditur, ingreditur quatenus eſt naturalis Superior, quô caſu nulla cenſura locum habet, præſertim quoniam, cùm de cenſuris agitur, nunquam Epiſcopi cenſentur illis complecti, niſi diſtinctè nuncupentur, ſicuti pronuntiavit Innocentius IV. cùm adeſſet primo Lugdunenſi Conciliô, habitô annô 1245. his verbis: (c) *Quia periculoſum eſt Epiſcopis & eorum Superioribus propter executionem Pontificalis officii, quod frequenter exercent, ſi quo caſu ... ipſo facto incurrant: ... Epiſcopos & alios Superiores Prælatos, nequaquam in hujuſmodi ſententiam incidere volumus, niſi de ipſis ſpecialis mentio habeatur.*

(c) Innoc. IV. in Cap. Quia periculoſum 4. de ſent. excommunic. &c. in 6. l. 5. tit. 11.

Concilium autem Tridentinum hanc in rem diſtinctam Epiſcoporum mentionem non facit. Ergo Octavianus nullam incurrit cenſuram, ob factum, de quo agitur in hoc caſu propoſito.

Operæ pretium eſt hanc in rem obſervare, quòd cùm non agitur de rebus quæ attinent ad Juriſdictionem Epiſcopalem in ejuſmodi Monaſteriis; veluti, verbi gratiâ, ſi Religioſa quædam Epiſcopum poſceret qui Confeſſionem ipſius audiat; id non caret omni difficultate. Navarrus enim, multique Auctores affirmant, Epiſcopum in Monaſterii illius immunis interiores ædes ſub eô prætextu ingredi non poſſe, abſque Superioris immediati conſenſu; quandoquidem aliis tradere non poſſint permiſſionem illuc ingrediendi. Multi alii tamen contrarium aſſerunt, voluntque Epiſcopum poteſtatem habere, aliis tradendi ingreſſûs permiſſionem: quoniam Concilium Tridentinum, à quô manat illa prohibitio, diſtinctè dicit: *Sine Epiſcopi, vel Superioris licentiâ.* Unde concludunt particulam disjunctivam *vel*, ſatis apertè indicare, permiſſionem ab Epiſcopô datam ſufficientem eſſe. Doctus Theologus quidam, à quô difficultas propoſita enodata eſt (d), ait illarum opinionum utramque defendi poſſe, quia unicuique earum ſua eſt probabilitas: ſed ſi quis ſecundam amplectatur opinionem, ſupponendum eſt juſtam eſſe cauſam in Monaſterium ingrediendi: aliàs enim quoddam eſſet peccatum, quamvis nullam incurreret cenſuram. Gregorii XIII. Bulla 28ª. quæ eſt *motu proprio*, data 23. Decembris 1691. (e) ſecundùm quam Epiſcopi qui ſine cauſâ legitimâ in Monaſteria ingrediuntur, ab ingreſſu in Eccleſiam, primâ vice, removentur; ſecundâ vice ab omnibus functionibus Pontificalibus, ut & ab iis omnibus quæ divinæ vocantur; ac denique *ipſo facto* excommunicantur, tertiâ vice; illa inquam Bulla nunquam promulgata eſt, nec recepta in Galliâ; ideòque ibi nullum locum habet.

(d) A Sancta Beuve tom. 3. caſ. 42.

(e) Greg. XIII. in Bulla In dubiis. Bullar. Magnar. tom. 2. p. 391

CASUS V.

Cajetanus, Epiſcopus Segeſteronenſis, pertendit ſe jus habere in Monaſterium Religioſarum Sanctæ Cunegundæ, licet immune ſit ab Epiſcopali Juriſdictione, ac ſit ſub immediata Summi Pontificis protectione. Voluit autem jus illud exercere, 1°. Inſpectione Sancti Sacramenti, ac oleorum ſacrorum, ſacrarum reliquiarum quæ in Monaſterii illius Eccleſiâ aſſervantur, clauſtrorumque locorum Regularium. 2°. Scrutinio in Electionem. 3°. Superiori prohibendo ne in poſterum Virginem ullam admittat ad ſolennia Religionis vota Deo nuncupanda, nec ad veſtem Ordinis aſſumendam quin priùs illam examinaverit. 4°. Declarando denique ſe contendere inſpectionem habere in Convictrices dum excipiebantur, ingrediebantur ac exibant; ut & in Seculares qui in interiores Cœnobii ædes ingrediebantur. Abbatiſſa vel Superior vi immunitatis ſuæ diſtinctè intercedit iis omnibus quæ præſumit Epiſcopus. An ſalvâ conſcientiâ intercedere poteſt? Vel an Epiſcopus nullum jus iſtiuſmodi exercere poteſt?

Reſpons.

Licèt Sanctæ Cunegundæ Monaſterium immune ſit ab Ordinarii Juriſdictione; ſi tamen Congrega-

Digitized by Google

„ tur Statuta, & conſtituentur Inſpectores, qui „ curent executioni mandari, & obſervari ea quæ „ ad Diſciplinam Regularem ſtatuta fuerint : Si „ autem abnuerint, vel moram injecerint qui- „ piam, iis ab Epiſcopo provideatur. Sic loquitur Edictum Bleſarum. Ex quibus patet. 1°. Ejuſmodi Monaſteriorum aggregationem fieri debere cum ejuſdem Ordinis Cœnobio, & juxta formulam præſcriptam à Concilio Generali Lateranenſi, habitô Pontifice Innocentiô III. ut jam diximus, dum alteri difficultati ſuperiùs reſpondebamus. 2°. Si verò aggregatio facta non fuerit tempore à Concilio Tridentino præfixo : *Infrà annum à fine præſentis Concilii*, & Edictô Bleſarum quod Decretum illud confirmavit ; ſi autem facta fuerit tantùm poſt annum elapſum à promulgatô & in Acta publica eelatô illô Edictô die 25. Januarii 1580. Nulla eſt, & irrita : ullamve illius rationem habere neutiquam tenetur Epiſcopus.

Sed non planè eadem eſt ratio Monaſteriorum Virginum, quæ ſunt in Congregatione : Io illa poteſtatem iotegram ac univerſam non habet Epiſcopus : Sed tantùm in quibuſdam caſibus, quorum primus eſt, quòd jus habeat illas cogendi cenſuris & interdictis ab ipsô pronuntiatis ſe ſubjicere, ut idem Concilium habet, dum ait (c) : *Cenſuræ & interdicta, nedum à Sede Apoſtolicâ emanata, ſed etiam ab ordinariis promulgata, mandante Epiſcopô, à regularibus in eorum Eccleſiis publicentur, atque ſerventur.*

(c) *Conc. Trid. ſeſſ. 25. cit. c. 12.*

Secundus caſus eſt, quòd illas cogat Feſta Diœceſeos obſervare. *Dies autem Feſti, quos in Diœceſi ſuâ ſervandos idem Epiſcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus, ſerventur*, addit illud ipſum Coocilium.

Tertius eſt, ut illoe illaſve puniat, qui ſcandalum creant, ſi eorum Superiores eos punire negligant, ut prætereà mandatur illius Concilii Decretô (d), his verbis : *Regularis non ſubditus Epiſcopo, qui intra Clauſtra Monaſterii degit & extrà ea, ita notoriè deliquerit, ut populo ſcandalo ſit : Epiſcopô inſtante, à ſuô Superiore, intrà tempus ab Epiſcopô præfigendum, ſeverè puniatur ; ac de punitione Epiſcopum certiorem faciat : ſin minùs à ſuô Superiore officiô privetur, & delinquens ab Epiſcopô puniri poſſit.*

(d) *Idem ibid. c. 14.*

Quartus caſus eſt, ut punire poſſit eos eaſve, qui cùm ſunt extrà ſua Monaſteria, alibi habitant, quin obedientiam juxtà formulas impetraverint, & ſeriptô, à ſuis Superioribus. *Nec liceat Regularibus à ſuis Conventibus recedere, etiam prætextu ad Superiores ſuos accedendi, niſi ab eiſdem miſſi, aut vocati fuerint. Qui verò ſine prædictô mandatô, in ſcriptis obtentô, inventus fuerit, ab Ordinariis locorum, tanquam deſertor ſui inſtituti puniatur.* Sic etiam loquuntur Concilii Tridentini Patres (e).

(e) *Ibid. c. 4.*

Quintus caſus eſt, ut Religioſis Virginibus etiam immunibus Confeſſarios extraordinarios tradant, bis vel ter in annô, ut præcipit Conci-

nium tantùm à die profeſſionis ; & tunc non aliter, niſi cauſas quas prætenderit, deduxerit coram Superiore ſuo & Ordinario.

Septimus caſus ſpectat Concionatores qui in Monaſteriis illis immunibus, Regularibus ſubditis concionantur. En Decreti verba : (b) *Nullus autem Secularis, ſive Regularis, etiam in Eccleſiâ ſuorum Ordinum, contradicente Epiſcopo, prædicare præſumat.* Quod intelligitur de Regularibus immunibus ut & de aliis, qui etiam in propriis ſuis Eeclesiis concionari non poſſont, quin coram Epiſcopo ſe ſtiterint, & ab ipsô benedictionem petiverint, ut expreſsè pronuntiatur Decretô ſeſſionis V[a]. illius Concilii.

(b) *Ibid. ſeſſ. 24. de Reform. c. 4. Item ſeſſ. 5. de Reform. c. 2.*

Octavus caſus ſpectat Seculares, qui in Monaſteriis illis degunt, eô tantùm modô quem præſcribit Concilium, cujus ecce Decretum : (i) *In Monaſteriis, ſeu domibus Virorum, ſeu mulierum, quibus imminet animarum cura perſonarum ſecularium præter eas quæ ſunt de illorum Monaſteriorum, ſeu locorum familiâ, perſonæ tam regulares, quàm ſeculares, hujuſmodi curam exercentes, ſubſint immediatè in iis, quæ ad dictam curam & Sacramentorum adminiſtrationem pertinent, Juriſdictioni, viſitationi & correctioni Epiſcopi, in cujus Diœceſi ſunt ſita : nec ibi aliqui, etiam ad nutum amovibiles deputentur, niſi de ejuſdem conſenſu, ac præviô examine per eum, aut ejus Vicarium faciendo.* His tamen tres immunitates apponit. Primam, in gratiam Monaſterii Cluniaci. Secundum in gratiam Monaſteriorum in quibus Abbates vel Generales ſedem ſuam fixerunt, & in quibus Ordinis conventus aguotur. Tertiam in gratiam Monaſteriorum, quæ Juriſdictionem Epiſcopalem & temporalom exercent in eos quorum curam gerunt animarum.

(i) *Idem ſeſſ. 25. c. 12.*

Nonus caſus denique, de quo agitur in ſpecie propoſitâ, eſt ut Epiſcopo liceat ingredi in loca regularia, ut eorum clauſtra inſpiciant, ut neceſſariò concluditur ex ejuſdem Concilii verbis iſtis, (k) quibus Bonifacii VIII. Conſtitutionem, *Periculoſo*, renovat : *Sancta Synodus univerſis Epiſcopis ſub obteſtatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ præcipit, ut in omnibus Monaſteriis ſibi ſubjectis ordinaria, in aliis verò, Sedis Apoſtolicæ auctoritate clauſuram Sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter reſtitui : & ubi inviolata eſt, conſervari, maximè procurent : Inobedientes atque contradictores per cenſuras Eccleſiaſticas aliaſque pœnas, quâcumque appellatione poſtpoſitâ, compeſcentes.* Quibus conſentaneum eſt Bleſarum (l) Edictum, quod neceſſariò ſupponit Epiſcopo jus eſſe ingrediendi io interiores Monaſterii ædes, etiamſi immune ſit ab Epiſcopi Juriſdictione, cùm de Clauſtris agitur ; quandoquidem aliàs illa inſpicere non poſſit niſi ingrediatur in loca regularia ut illorum expendat locum ad loquendum cum externis deman-

(k) *Idem ſeſſ. 25. c. 5.*

(l) *Edictum Bleſar. art. 31.*

des adhibenda ; ſed certiori viâ quærenda ſit veritas. Quibus addi debet, Epiſcopo jus etiam eſſe illuc ingrediendi ut ſcrutinium excipiat, & hanc in rem Superiorem & Religioſas examinet, ac eas puniat qui ſcrutinium violaſſent. Denique poteſt etiam potiori jure inſpicere Sanctum Sacramentum, Olea ſancta, ſacras Reliquias, Imagines, Ornamenta, & baptiſteria, ut ſertur præſcripto Cleri Gallicani, & prout permittit Juriſprudentia Conſilii Regii.

Quod attinet ad examen ut admittantur Virgines ad veſtes Religioſarum aſſumendas, & ad ſolemnia Religionis vota Deo nuncupanda, conſtat Abbatiſſam vel Superiorem cum Epiſcopo de hoc jure contendere non poſſe ; quandoquidem à Concilio Tridentino ipſi diſtinctè conceſſum eſt (*b*), in gratiam Virginum, quarum obligationes & vota cum plena ac perfectâ libertate fieri magni eſt momenti. Sic mentem ſuam aperit Concilium. *Libertati profeſſionis Virginum Deo dicandarum proſpiciens Sancta Synodus ſtatuit atque decernit, ut ſi puella, quæ habitum regularem ſuſcipere voluerit, major 12. annis ſit, non ante eum ſuſcipiat, nec poſtea ipſa, vel alia profeſſionem emittat, quàm exploraverit Epiſcopus, vel eò abſente, vel impeditò, ejus Vicarius, aut aliquis, eorum ſumptibus ab eis deputatus, Virginis voluntatem diligenter, an coacta, an ſeducta ſit, an ſciat quid agit. . . . . Cujus profeſſionis tempus ne Epiſcopus ignoret, teneatur Præfecta Monaſterio eum ante menſem certiorem facere.* Quibus Concilio addit pœnam ut Officio Superioris privetur, in quam pœnam incurrit Superior, ſi Epiſcopum certiorem non faciat. *Quòd ſi Præfecta certiorem Epiſcopum non fecerit, quandiu Epiſcopo videbitur, ab officio ſuſpenſa ſit.*

(*b*) *Concil. Trid. ſeſſ.* 25. *c.* 17.

Verum tamen eſt Decretum illud universè non obſervari in omnibus Regni Diœceſibus ; ac in iis ipſis ubi obſervatur, modum illud obſervandi ubique non eſſe ſimilem. Multæ enim ſunt ubi ſtant Edicto Bleſarum (*c*), in quô Rex Henricus III. his verbis loquitur. "Volumus "Abbatiſſas aut Præfectas, antequam Virginibus "veſtes ſolemnibus vitæ religioſæ votis adſtrictarum concedant, ut eas ad profeſſionem ad"mittant, teneri ante menſem certiorem facere "Epiſcopum, ejus Vicarium, aut Ordinis Su"periorem, ut illi inquirant Virginum illarum "voluntatem ; an fuerit vis ac perſuaſio ; & il"lis ſignificent ad quodnam votum ſe adſtrin"gunt". Ex quibus patet 1°. Edictum illud non exigere Præfectam certiorem facere Epiſcopum, cum agitur de examine Religioſi habitûs aſſumendi ; ſed ſolummodò quando agitur de examine votorum nuncupandorum 2°. Edictum illud Præfectæ libertatem concedere adeundi Epiſcopum vel Ordinis Superiorem ; in hôc autem Edictum illud à Concilii Decreto differt : ita ut in Diœceſibus ubi Concilii Decretum illud non eſt acceptum, ſequendus ſit uſus, ſive jubeat Epiſcopum ſemper, vel Ordinis Superiorem ſemper adire ; ſive uſus ille jubeat modò hunc modò illum adire. At in Diœceſibus, ubi Decretum illud eſt acceptum, veluti in Provinciâ Burdigalenſi (*d*), Abbatiſſa vel Præfecta tenetur Concilii Mandato obedire, ac ideò ſolum Epiſcopum Diœceſanum ſemper adire, cùm ad examen habitûs religioſi aſſumendi, tum ad exatricium, in Monaſterio immuni, & regulari Superiori ſubdito, Epiſcopum jus ſolummodò habere inſpectionis, ſi fuerit abuſus. 2°. Quod ſpectat ad mulieres conjugatas vel alias agnatas, quæ in Monaſteria immunia ingredi vellent, Epiſcopo jus eſſe illis ingreſſum abſque ſua permiſſione prohibendi, vel ſine regularis Superioris permiſſione, ille enim ingreſſus clauſtra perfringit. Imò ſi ingreſſum illum abſque juſta neceſſitate concederet Superior ille, Epiſcopus illius effectum jure impediret, & jure illi prohiberet in poſterum ſimiles permiſſiones concedere : Idque juxtà Decretum Concilii (*e*) & juxta Bleſarum Edictum. Sic difficultatibus hiſce reſpondet doctus quidam Theologus (*f*). Undè facile eſt intelligere, ad quænam extendatur Epiſcopi poteſtas, de qua agitur in ſpecie propoſitâ circà Sanctæ Cunegundæ Monaſterium.

(*c*) *Edict. Bleſar. art.* 27.

(*d*) *Conc. Burdigal. an.* 1583. *c.* 25. *de Monaſteriis à Greg. XIII. approb.*

(*e*) *Conc. Trid ſeſſ.* 25. *c.* 5.

(*f*) *A Sancta Beuve tom.* 3. *caſ.* 132.

CASUS VI.

SANCTI Gaciani Religioſis neceſſe eſt Eccleſiam ſuam & Cœnobium ruinoſum iterum ædificare, à menſe quindecim vel viginti ſtructorum vel aliorum operariorum operâ uſæ ſunt : ita ut cum in muro inſignis ſit ruina & aditus, multi ſeculares in dormitorium aliaque loca regularia ingreſſi fuerint, imò conſentiente Monaſterii Præfectâ, quæ nititur conſuetudine, quæ vulgò legitima habetur, & juxtà quàm cùm eſt ruina, ſaltem inſignis, in muro ædium religioſarum, clauſtrorum obligatio, ac prohibitio ſeculares vetans illuc ingredi, ceſſant donec reparata fuerit ruina. Circà hæc petitur an in illâ conſuetudine non ſit abuſus, ac ideò an ſeculares qui in Monaſterii Sancti Gaciani ædes interiores ingreſſi fuerunt, & an Præfecta quæ id permiſit non peccaverint ?

RESPONS.

Conſuetudo illa eſt manifeſtus abuſus, quia plane contraria eſt Conſtitutionibus Canonicis, & Eccleſiæ Regulis, quapropter Monaſteriorum Superiores huic auctoritatem tribuere non poſſunt. *Conſuetudo, quæ Canonicis obviat inſtitutis, nullius eſſe debet momenti*, inquit Innocentius III. (*g*). Contra abrogari debet, quippe quæ apertè tendit ad deſtructionem Diſciplinæ regularis, juxta ejuſdem Papæ effatum in Decretali (*h*) quam inſcribit Decano ac Collegio Canonicorum Eccleſiæ Cenomanenſis.

Deciſio illa nititur Conſtitutione Bonifacii VIII. in ſexto (*i*) prolata, quæ ſtrictè vetat omnigenas Religioſas, cujuſcumque Ordinis, non ſolùm exire Clauſtro ; ſed etiam illuc quempiam ſecularem introducere, cujuſcumque generis ac probitatis. *Præſenti Conſtitutione perpetuò irrefragabiliter valiturâ ſancimus*, inquit Papa ille, *univerſas & ſingulas moniales præſentes atque futuras, cujuſcumque Religionis ſint vel Ordinis, in quibuſlibet Mundi partibus exiſtentes, ſub perpetuâ in ſuis Monaſteriis de cetero manere clauſura. Ita quod nulli earum . . . . ſit vel eſſe valeat . . . . Monaſteria ipſa deinceps egrediendi facultas, nullique aliquatenus inhoneſtæ perſonæ, nec etiam honeſtæ [niſi rationabilis & ma-*

(*g*) *Innoc. III. in Cap.* Ad noſtram 3. *de Conſuetud. l.* 1. *tit.* 4.

(*h*) *Idem in Cap.* Cùm inter 5. *eod. tit.*

(*i*) *Bonifac. VIII. in cap.* Periculoſo 1. *de ſtatu Monachorum in* 6. *l.* 3. *tit.* 16.

Digitized by Google

Concilium Tridentinum iis quæ dicimus conſentaneum eſt. En verba Decreti quod hanc in rem conſtituit : (*a*) *Ingredi autem intra Septa Monaſterii nemini liceat, cujuſcumque generis, aut conditionis, ſexûs, vel ætatis fuerit, ſine Epiſcopi, vel Superioris licentiâ . . . . . ſub excommunicationis pœnâ, ipſo facto incurrendâ. Dare autem tantùm Epiſcopus, vel Superior licentiam debet in caſibus neceſſariis ; neque aliàs ullo modo poſſit.* Quibus verbis patet evidenter 1°. Caſum de quo agitur in ſpecie propoſitâ à regulâ generali exceptum non eſſe : cùm exceptio locum ſolummodò habeat in caſu ſolo neceſſitatis. 2°. Diſſimulationem vel permiſſionem imò diſtinctam Præfectæ omninò inutilem eſſe ut peccati Seculares excuſet cum in loca regularia per ruinam muri ingredi auſi ſunt, cùm Epiſcopus ſolus, ſoluſve Superior legitimus jus habeat hancce permiſſionem concedendi, & tantummodo cùm cauſa propter quam ab eo petitur permiſſio, juſta eſt & neceſſaria, qualis eſt reſpectu ſtructorum qui operam dat refectioni vel ædificationi Eccleſiæ vel Cœnobii, quoniam quin ingrediantur operari non poſſunt. Quod tamen non intelligimus de illis qui Eccleſiæ prohibitionem ignorantes bonâ fide illuc ingrederentur, non reputantes ſe quidquam mali perpetrare. Eo enim caſu in cenſuram à Concilio Tridentino pronuntiatam non delaberentur, imò rei non evaderent, ſi eâ eſſent animi affectione, ut illuc ingredi nolint, ſi perſuaſum habuiſſent in eo eſſe peccatum.

(*a*) *Conc. Trid. ſeſſ.* 25. *c.* 5. *de regularibus & Monialibus. c.* 5.

Neceſſarium non credimus diutiùs immorari in Deciſione noſtrâ probandâ. Qui fuſiora voluerint argumenta Sylvium conſulant, qui multas alias profert nitentes ratiocinatione ac auctoritate Doctorum quos laudat, in reſponſo à ſe dato, die 11. Aprilis 1640. de quæſtione ferè ſimili.

CASUS VII.

Athenodorus, Vir Nobilis, Presbyter & Doctor Doctrina & virtute præclarus, rogatus eſt à Præfecta Cœnobii cujuſdam, in quò ipſi erat amitta Religioſa votis adſtricta, ut in interiores Monaſterii ædes ingrederetur, ad Religioſam illam juvandam, apoplexia perculſam, eique Sacramenta adminiſtraret, ſi ipſi videretur in eo ſtatu ut digne illa ei adminiſtrari poſſint. Illuc ingreſſus eſt Athenodorus duabus diebus, horis matutinis & pomeridianis, tuncque diu ſatis ibi permanſit, partim ægrotanti adſtitit, partim quaſdam Religioſas amicas inviſit. An eâ occaſione peccavit ; Et an quoque dici poteſt ream eſſe Præfectam, quod illum rogaverit in valetudinarium ingredi ?

Respons.

Etiamſi, qui nec Superior, nec Confeſſarius

ſu, quò nec Superior nec Confeſſarius ordinarius vel extraordinarius tunc adeſſet, qui ægrotantem juveret. Si enim illorum quiſpiam adeſſe potuiſſet, graviter peccaſſet Præfecta, quòd Athenodorum in interiores ædes admiſerit ; ipſique Athenodoro illuc ingredi non licuiſſet, quandoquidem nulla illius reſpectu erat neceſſitas. Quibus addendum eſt, illum abſque peccato non potuiſſe ibi diutiùs quàm requirebat neceſſitas remanere ; ac ideò occaſione illâ uti non potuit, ut Religioſas amicas viſeret. Ea eſt ſententia (*b*) doctiſſimi recentis Theologi.

(*b*) *A Sancta Beuve to.* 2. *caſ.* 17.

CASUS VIII.

Sanctæ Euphemiæ Monaſterium ab Epiſcopi Juriſdictione immune eſt, & ſub Sacræ Sedis immediatâ protectione. Amadeus ejus Inſpector pleno jure, & abſque Epiſcopi Diœceſani approbatione Confeſſionem audivit Religioſarum, & ibi Miſſam ſacram celebravit, quin ab ipſo permiſſionem petiverit, Epiſcopus contendit id ipſi non licuiſſe, & vetuit illum pergere, pœnam ipſi minitans. Quis eorum rectè ſentit ?

Respons.

Rectè Amadeus ſe geſſit. Verum enim quidem eſt, Religioſarum, imò immunium Confeſſarios debere neceſſariò ab Epiſcopo Diœceſano comprobari, juxtà decimam octavam Gregorii XV. Bullam, datam die 5. Februarii 1622. (*c*) Cujus hæc ſunt verba : *Confeſſores verò, ſive ſeculares, ſive regulares, quomodocumque exempti, tam ordinarii, quàm extraordinarii ad Confeſſiones Monialium, etiam regularibus ſubjectarum audiendas nullatenus deputari valeant ; niſi priùs ab Epiſcopo Diœceſano idonei judicentur & approbationem . . . . . obtineant.* Verùm Conſtitutio illa in Galliâ accepta non fuit. Quapropter, quemadmodum Religioſarum exemptarum Inſpectores, ante Bullam illam Religioſarum illarum Confeſſionem audire poterant, abſque Epiſcopi approbatione, id quoque poſſunt in Regnò iſto, cùm ibi nec promulgata nec accepta fuerit (*d*). Quod ad Miſſam ſpectat, Religioſarum illarum Inſpector illam quoque celebrare poteſt in Eccleſia vel ſacellis Monaſterii tantùm, abſque Epiſcopi permiſſione.

(*c*) *Greg. XV in Bulla* Inſcrutabili, *Bullar. Magn. tom.* 3. *Pag.* 421.

(*d*) *A Sancta Beuve tom.* 3. *caſ.* 132.

CASUS IX.

Didacius, Religioſarum Monaſterii Sanctæ Donatillæ Confeſſor, petit quomodo ſe gerere debeat reſpectu clauſtrorum, quæ in illa Domò accuratè ſatis aſſervari ipſi viſa non ſunt ; ibi enim conſuetudo viget :

1°. Admittendi infantes utriuſque ſexûs, natos à tertio anno ad ſeptimum uſque, qui quarumdam

Monia-

buſve Monielibus, quæ callent venam aperire, pharmaciæque ſunt peritiſſimæ; quas præpoſuit Præfecta ut caritetem exerceant erga peuperes, qui aliàs auxiliò carerent, propter ſummam eorum miſeriam.

4°. Cognatos utriuſque ſexùs, qui illuc ingrediuntur, ut inviſant Matres ſuas, ſorores, ſororumque filias, aliaſve cognatas non Moniales, quæ in Monaſterium ſe receperunt, mortiferoque premuntur morbo, & quæ antequam moriantur hâc conſolatione frui cupiunt eas alloqui.

5°. Famulos extraneos, qui illuc quoque ingrediuntur inviſendi causâ cognetas ſuas Religioſas vel ſeculares, cùm pariter mortifero urgentur morbo.

6°. Mos eſt quoque, eos qui in loca clauſtris ſepta ingrediuntur ex neceſſitate, vel ſuperioris legitimi permiſſione, hinc non egredi ſtatim atque res neceſſerias, propter quas ingreſſi fuerant, perfecerunt; ſed præterea quoddam tempus terere in colloquiis cum Monielibus.

Circà hæc quæritur, an in omnibus his caſibus ſit excommunicatio, & an Didacius ex conſciantia teneatur Præfectæ abſolutionam denegere, quòd conſuetudinem illam comprobet, ut & Monialibue, quæ ſunt conſuetudinis illius participes; ſi officii ſui monitæ, hunc morem corrigere & abrogare recuſent?

Respons.

1°. Reſpondemus, abſque peccato, & quovis prætexto, intromitti non poſſe infantes, quales ſunt ii quorum mentio fit in ſpecie propoſitâ, in loca regularia Monaſteriorum Virginum, abſque Superioris permiſſione diſtinctâ, præſertim cùm evenit blanditias, quibus illis blendiuntur Moniales, ipſis tentationis elicujus occaſiones eſſe poſſe, vel immoderati cujuſdam affectûs, contra caſtitatis votum, ptopter ſummem ſexûs earum debilitatem. Imò quidam Theologi affirmant, ingreſſus illos vetitos eſſe; licèt pravos illos effectus non producant; nitentes denunciatione Secræ Congregationis habitæ die 5. Februarii 1585. exiſtimant Monieles, quæ illos in loca regularia introducunt, excommunicationem incurrere: idque omninò conſentaneum videtur Decreto in ſextâ Deciſione à nobis allato.

2°. Potiori jure vetitum aſt infantes natu majores illac intromittere, ſub prætextu illis probandi veſtes, quas Monieles confecerunt, quaſque in eleemoſynam ipſis largiuntur; cùm facillimum ſit curere veſtes illas probari à Monaſterii famulis: Cum autem Auctores quidam affirment id Monialibus vetitum eſſe ſub excommunicationis pœnâ, ipſerum conſcientiæ tutius erit id non facere, quemvis contrarium ſeotiant quidam Caſuiſtæ.

3°. Longè potiori jure dicendum eſt, non licere intromittere in Moneſterii ædes interiores pauperes ſeu homines, ſeu feminas, prætextu illis remedie præbendi, vel eorum vulnere curandi, quantomvis ab omnibus officiis deſtituti ſupponentur. 1°. Quoniem Caritas, quæ erga eos exerceri poteſt ac debet, nunquam vincere debet Eccleſiæ Conſtitutiones, circa Religionis bonum commune, clauſuram varbi gratiâ, nec ei detrimentum afferre debet. 2°. Quoniam pauperibus illis opem ferre poſſunt exteriores Moneſterii famuli, quos ad hoc informere poſſunt; vel pauperibus illis opem ferra poſſunt alii Chriſtianè caritate que in catuum neceſſariorum numerum recenſeri non poteſt. Idem de exterioribus domeſticis dici debet, qui ſimili conſolatione frui, aut illam cognatis moribundis procreare vellent.

5°. Quod ſpectat ad eos qui cum Superioris permiſſione, causâ neceſſariâ innixi ingrediuntur, eamque occaſionem arripiunt Moniales amicas inviſendi, cum illis ambulandi, vel colloquia ineundi per tempus ſetis longum; exiſtimamus eos quidem excommunicationem non incurrere libertate quam ſibi tribuunt, quamvis non deſint Auctores contrariæ ſententiæ, ſed tamen eos graviter peccare, abutentes permiſſione ipſis conceſsâ tantummodò ob res neceſſarias, non verò ob ſuperfluas, viſitationes verbi gratiâ, & inutilia colloquia.

6°. Deniqna, ex iis quæ jam diximue, concludendum eſt, Didacium, Monaſterii Sanctæ Donatilæ Monialium Confeſſarium, ex conſcientiâ teneri illis omnibus pravis conſuetudinibus intercedere, monendo Præfectam & Moniales, apud quas hæc conſuetudo viget, eas teneri illam abrogare; ſi verò renuant, abſolutionem ſuſpendere, & intereà Superiorem movere ut provideat. Si autem non provideat, nec ex monitionibus ejus fructum cepiant Moniales, munere ſuò ſe abdicare debet, ac domò illa recedere. Hæc eſt docti cujuſdam Theologi ſententia (b), cum quò conſentiunt Concilie noſtra Provincialia & Conſilii Regii Juriſprudentia, ut videre eſt ex Decretò datò die 18. Decembris 1696. insertò perſcriptis Actis Cœtûs Generalis Cleri Galliceni, habiti annò 1700. (c) quod abrogat Decretum Supremi Senatûs Britanniæ Armoricæ, quod permittebat ingreſſum in Cœnobia Virginum, abſque Ordinerii permiſſione.

(b) *Aſancta Beuve tom. 3. caſ. 131.*

(c) *Acta Cœtûs Cleri ann. 1700, pag. 735.*

CASUS X.

In quâdam Galliæ urbe, ſunt duo Monialium Cœnobia, veriorum Ordinum, ædificata eliud propè aliud, ita ut illius Moniales facilè colloquia inire poſſint cum alterius Monialibus. Cùm Superior alterius Monaſterii audiviſſet, quaſdam ſic inter ſe colloquie iniviſſe, juſſit inædificeri feneſtres, quæ ſunt è regione alterius Cœnobii: cui tota Communitas variis prætextibus interceſſit. De his quæritur 1°. An Moniales, quæ cum Monialibus alterius Cœnobii colloquia nectunt, peccent? 2°. An Superior ex conſcientiâ teneatur jubere feneſtras illas inædificari, nonobſtante Monialium interceſſione.

Respons.

Conſtat Monialibus illis non licere ſic colloquie inter ſe inire. 1°. Quia id ipſis vetitum eſt ferè omnibus Conſtitutionibus Ordinum Religioſorum alloqui exteros niſi in verſatili tympano, vel ad Clathros loci ad loquendum cum externis deſtinati. Idem vetuerunt multa Concilia Provincialia, verbi gratia Concilium Bituricum habitum anno 1584. (d) quod ait: *Cum Monialibus nemo colloquatur, niſi per clathros, & rotam, ſive turnum; idque præſente Monaſterii Præfectâ, aut duabus Sororibus.* Idem vetet Concilium Toloſanum (e), habitum anno 1590. his verbis: *Moniales cum nemine externo colloquentur, niſi per Cancellos ferreos, & rotam ſive turnum, præſente etiam præfectâ, aut duabus ſororibus.* 2°. Quoniam ejuſmodi colloquia modeſtiæ Religioſæ omninò repugnent, Iniri enim

(d) *Conc. Bituric. tit. 27. de Monaſteriis & domibus Religioſis. Ca. 24.*

(e) *Conc. Toloſ. part. 1 c. 3. de Monial. §. 6.*

Digitized by Google

[illegible] , inquit Concilium illud , *Moniales non audeant eò accedere , ut externum quidquam adſpiciant ; vel cum nullo omninò aut mare , aut feminâ colloquantur. Quæ id auſa fuerit , includatur in cellam , ubi tamdiu ſit , quamdiu Superiori videbitur.* &c.

Patet autem , Moniales quæ elatâ voce inter ſe colloquuntur ex feneſtris variorum Cœnobiorum , longè magis culpandas eſſe , illis quæ cùm eſſent intra ſepta ſua , accederent ad januam apertam , ut domos vicinas tantùm aſpicerent , vel aditum , & externa loca ſui Cœnobii ; ac ideò illas non minùs quam has mereri , quæ à Superiore puniantur.

Jure meritò igitur dicimus , Superiorem Cœnobii , de quò agitur in ſpecie propoſitâ , debere animum obfirmare ut Moniales privet illâ communicatione , quippe contrariâ optimæ Diſciplinæ , per quam non licet , in Monaſteriis conſpici poſſe ex domibus vicinis , ut quæ exigit ut hiſce provideant Superiores : *Curent Epiſcopi & alii Superiores* , inquit S. Carolus , *(b) ne è vicinorum ædibus , quicumque illi ſint , Monaſteria inſpiciantur.* Ideòque Superior de quo agitur , tenetur jubere feneſtras illas inædificari , vel extolli muros clauſtrorum ad eam altitudinem , quæ omnem communicationem cum vicinò Cœnobio præcludat. *Quò caſu parietes altiùs tolli & no- : ædificari jubeant eorum ſumptibus , quorum iſcopi , & ii qui Monaſteriorum curatores ſint eſſe judicaverint , quâcumque appellatione motâ.*

(b) *Conc. Mediol. I. cit. tit. 9. de Clauſurâ &c.* §. Curent.

CASUS XI.

MONIALIUM Monaſterii Sanctæ Irenææ ab aliquot annis Diſciplina longè remiſſior eſt , nullamque ferè ſeveram obſervant Diſciplinam. 1°. In eò quòd Abbatiſſa ſolâ ſuâ auctoritate ſtatuat de iis , quæ ad Virginum cooptationem attinent , cùm reſpectu tirocinii temporis , tum reſpectu votorum nuncupandorum. 2°. Ad vota Deo nuncupanda Virgines admittuntur tantùm , ſi dos & merces ingens ob convictum pendatur , quamvis certum ſit illis non egere Monaſterium , cui ſunt ingentia bona. 3°. Monialium unaquæque privatim vivit : quod multum illas avocat , occupantur enim curâ ſe ſuſtentandi , & ad hoc Præfecta pauca ipſis tradit. De his quæritur.

1°. An multæ ex iis Monialibus quæ ſincerè exoptant Diſciplinæ regularis reſtitutionem , & illorum abuſuum reformationem , ex conſcientia Præfectam ſollicitare teneantur , vel eà abſente , eos quibus jus eſt illis remedium afferendi , ut reformationem impetrent : aut an ipſis liceat ſilere , & contentas eſſe paratas eſſe Reformationem amplecti , cum reſtituetur ; ne aliter agendo , peccent adversùs obedientiam ab iis debitam Præfectæ intercedenti , & quæ vetat eas ſe hiſce interponere.

illæ ſciunt optimæ Diſciplinæ noxias eſſe ; vel quando illæ ipſæ Moniales , ad ſuum Superiorem ſcribunt , ut ab eò Confeſſores petant , quos iſtæ noverunt ad hoc tantùm idoneos ut remiſſiorem foveant Diſciplinam ; vel denique quando Epiſtolas aſſentatorias ſcribunt ad abſentem Præfectam , quibus ejus adminiſtrationem & gubernationem plauſibus proſequuntur ; benè animatæ illæ Moniales , an ad hæc ut & aliæ deſcendere debent , quoniam ſi recuſaverint certiſſimè perſecutionem in ſe concitabunt à Sororibus Diſciplinam remiſſiorem ſectantibus , & cùm ſint magno numero , epiſtolis illis nomen ſuum atramen ſubſcribent , eaſque ad eam mittent cui inſcriptæ ſunt.

4°. An Moniales illæ , quæ Diſciplinam illam molliorem lugent , teneantur , ex conſcientiâ Confeſſorum ſuorum ſententiæ & conſiliis ſe ſubmittere , quamvis noverint Confeſſarios illos à Præfectâ vel Abbatiſſâ accerſitos fuiſſe , & quòdammodò ab eâ pendere ; ac facilè in ejus ſententias & conſilia deſcendere , ut ipſi arrideant. Si verò Confeſſarii illi eis dicant eas cæcò animò obedire teneri Præfectæ ſuæ , quin expendant an ea quæ præcipit vel agit , bona ſint vel prava ; conſentanea vel contraria Legi divinæ , an in his ejus ſententiam amplecti tenentur ?

5°. Ordinis ſtatuta ſeveriſſimis pœnis vetant , externis aperire , ea quæ intra Monaſterium fiunt , benè animatæ illæ Moniales petunt præterea , an peccarent contrà votum ſuum obedientiæ , ac contrà arcani obligationem , quibuſdam externis amicis ſuis aperiendo aliarum remiſſiores mores ; ſive ut eorum conſilium audiant , ſive ut eos hortentur ad remedia afferenda , quod efficere valerent , præſertim Superiores ad hoc impellendo ut hiſce provideant.

6°. Cùm in Monaſteriô illô conſuetudo valeat , ut quæ nominatæ ſunt ad quoddam officium exercendum , aliquod donum Abbatiſſæ offerant , ſive ſalgama , vel quidpiam aliud inſignis pretii ; illæ ipſæ Virgines benè animatæ petunt denique , an ipſæ deſignatæ ad quoddam officium , ſine peccatò poſſint hanc conſuetudinem obſervare , ſimilia dona Superiori ſuæ offerendo , in grati animi & officii ſignum ; certiſſimè enim noverunt , quòd ſi huic officio defuerint , ipſi omninò injucundæ evadent , hoc enim illi videbitur contemptus , muneraque aliis concedentur , ad hæc inhabilibus , & quæ illis abutentur ?

RESPONS.

Ad primam quæſtionem reſpondemus , Moniales quæ Diſciplinæ optimæ reſtitutionem exoptant & reformationem , ex conſcientiâ teneri Abbatiſſam ſollicitare , ſi verò abſit , Superiores legitimos , ut hiſce provideant. Quapropter ut in tutò ſit earum conſcientia , non ſatis eſt ſi ſileant , & eâ ſint animi affectione , ut bono illi conſentiant , quando Superiores huic operam navare voluerint.

Digitized by Google

dubium eſt, Moniales illas teneri apud Deum ſincerè mentem ſuam aperire in Conventu, cùm agitur de aliquâ re contrariâ Regulis Canonicis, vel quæ remiſſioribus moribus ſavet; licet perſuaſum habeant fore ut nulla habeatur ratio ipſarum ſententiæ; imò libertatem reverentem, quâ utuntur inter loquendum, effecturam ut male habeantur. Conſcientiam enim ſuam, atque veritatem nullam ob rationem prodere debent: ſi verò ob id patiantur, feliciores ſe exiſtimare debent, patientur enim propter juſtitiam. Proderent autem conſcientiam ſuam & veritatem, non ſolùm ſi ore vel ſignis comprobarent id quod culpandum eſſe noverunt; ſed etiam ſi ſilerent, quandoquidem cùm adeſt obligatio loquendi, ut ad id tenentur in caſu propoſito, tacere nemo poteſt, quin tacitè aliorum ſententiam comprobet, juxtà illam Juris regulam (a): *Qui tacet conſentire videtur.* Porrò ſi verum non eſſet quod dicimus, ſequeretur Judicem, qui Collegas ſuos videret adversùs juſtitiam ſuffragium ſuum ferre, excuſandum fore ſi taceat, & iniquitati libere non intercedat: quod tamen defendi non poteſt: Cùm quilibet Judex apud Deum teneatur & coram hominibus, juſtitiæ partes tueri, & injuſtitiæ intercedere, juxtà Sapientis effatum iſtud: *Noli quærere fieri Judex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitatem.*

(a) *Reg. 43 de regulis Juris in 6.*

Inde ſequitur eaſdem illas Moniales, ex conſcientiâ non poſſe nomen ſuum ſubſcribere in Epiſtolis, quarum mentio fit in tertiâ quæſtione: cùm id facere non poſſint quin veritatem prodant, & ſcripto mentiantur, quod Monaſterii bono damnoſum eſt.

Quod ad quartam quæſtionem attinet, de Confeſſariis quas Præfecta Monialibus præbet, Moniales quæ Monaſterii remiſſiorem Diſciplinam improbant, non ſemper omninò tenentur in illorum ſententiam deſcendere, præſertim in circumſtantiis quas profert ſpecies propoſita. Imò difficilis ipſis conſilia impertiri; poſtquam tamen inutiliter Superiores adiverint. Ratio eſt, quoniam ſtatutum, quod ipſis prohibet extraneis Monaſterii remiſſiorem Diſciplinam aperire, intelligi non debet de caſu, in quo propria ſalus agitur illius quæ conſulere cupit, ac ſalus cæterarum Monialium, ut & bonum univerſum Monaſterii ipſius; aliàs enim injuſtum foret ſtatutum illud. Iſtiuſmodi ſtatutum ſancitum eſt ſolummodò adverſus illas, quæ ſine neceſſitate Cœnobii arcana revelant, & quæ illius remiſſiorem Diſciplinam aperiunt iis quos latere debuiſſent.

Denique conſuetudo, de quâ agitur in ſextâ quæſtione eſt abuſiva, & contraria ingenio paupertatis, cujus votum nuncupavit Superior, ut & cæteræ omnes Moniales. Quapropter illæ de quibus agitur, ex conſcientiâ non poſſunt ſe conformare ad conſuetudinem, quæ in Monaſterium irrepſit, nempè Superiori dona offerendi, in gratum animum ob munera quæ contulit. Incommodum denotatum ſcilicet Superiorem alteris indignis munera illa tradituram, & ſpectaturam tanquam ingratum animum, vel ſui contemptum, quòd dona ipſi non offerantur, illud inquam incommodum illas apud Deum excuſare non valet, & attinet ad Præfectam ſolam, quæ gravis peccati rea evadet, ſi perſonas nominet parum idoneas ut munera illa exerceant; ſi quoque tanquam ingratum animum vel ſui contemptum ſpectet quòd dona ipſi non offerantur; dona enim illa non ſunt illi debita, illaque accipere nequit, quin ſuum paupertatis votum perfringat. Ea eſt deciſio docti cujuſdam Theologi, olim Sorbonæ Profeſſoris, qui ſic ferè reſpondit ad ſimiles difficultates, die 7. Novembris 1671. (b).

(b) *A Sancta Beuve tom. 3. caſ. 133.*

Vide { Religioſus, Religioſæ. }

MONETA.

Moneta vocatur nummus aureus, argenteus, vel alterius Metalli, eâ formâ, pondere, ac pretiô quæ ordinavit Princeps, ut omnium rerum, quæ ſunt in commerciô, pretium definiatur, inquit Domatus (c). *Electa materia eſt, cujus publica ac perpetua æſtimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis ſubveniret*, inquit Lex (d).

(c) *Domat. Leges Civiles, Præfat. rerum. tit. 3. ſect. 2. nu. 6. pag. 18.*

(d) *Leg.* Origo 1. *ff. de contrah. Empt. lib. 18 tit. 1.*

Olim antiqua erat Moneta, quæ latinè vocabatur *ſextans*, qui paulò minùs teruncio monetæ noſtræ valebat.

Alia quæ valebat quatuor denariis, & paulò plus, quæque vocabatur *as*:

Alia quæ valebat 110. aſſibus, quæ vocabatur *centuſſis*.

Alia valebat 7. denariis turonenſibus, latinè *obolus*.

Alia valebat tribus aſſibus, ſexque denariis, latinè *dragma*.

Alia ſeptem aſſibus, latinè *didragma*.

Alia quæ apud Hebræos valebat quatuor dragmis, latinè *ſiclus*.

Alia valebat 14. denariis turonenſibus, latinè *ſtater*.

Alia valebat 10. denariis turonenſibus, latinè *nummus*.

Alia denique valebat decem nummis argenteis, latinè *mina*.

Vox Moneta his verbis definitur: *Pecunia eſt Metallum in monetam cuſum* (e).

(e) *Polm. part. 2. 2. n. 608.*

Dicitur *Metallum*, ſive aurum, ſive argentum, ſive æs, quibus Moneta cuditur,

Digitized by Google

falſarius. 10.*tit.*20.& 71.& *lib.*11 *tit.*7.

Nummi adulterini crimen patrari poteſt quatuor variis modis. (*d*)

1°. Cùm privarus quidam Monetam cudit, utens falsâ materiâ, cuprô inauratô videlicet, plumbô albô argentatô locô veri auri, vel veri argenti; quamque tradit tanquam eſſet aurum vel argentum: Eô enim caſu reus evadit criminis læſæ Majeſtatis, licèt Princeps poteſtatem ipſi conceſſiſſet Monetam fabricandi. *Cod. Theodoſ. lib.*9.*tit.*21.22.& 23 & *lib.*22. *tit.*7.

2°. Cùm quidam Monetam cudit, auctoritate ſuâ privatâ, & quin à ſummô Principe permiſſionem impetraverit: quod verum eſt, quamvis ejus moneta pondus legitimum haberet, & probi eſſent nummi. (*d*) *Bouchel Biblioth. Juris Gallic. v.* Fauſſetez & Faux Monnoieurs.

3°. Quando Moneta, & ſi boni ſint nummi, pondus non habet legitimum, aut quamvis pondus habeat Edicto conſentaneum, eſt nummus adulterinus.

4°. Quando quiſpiam ſciens Monetam falſam ſpargit, loco probæ, etſi illam non conflaverit.

Regis ſolius eſt Monetarum pretium definire, illudque minuere vel augere, vel denique, illiſque interdicere in commercio. (*e*) (*e*) *Fr. Marc. cit. q.* 648.

Supremus eſt Senatus conſtitutus ab Edictô menſe Aprili datô, annô 1551. ut judicentur illi qui adulterinos nummos cudunt, ut & de omnibus facinoribus quæ ad Monetam ſpectant, opera aurea, vel argentea, vel ex aliô Metallô. Conſtat Senatus ille Primariô Præſide, & octo aliis, triginta ſex Senatoribus, Procuratore Generali, duobus Pattonis Generalibus, ac Primariô Scribâ. Primarius Præſes, Procurator Generalis, & Primarius Scriba totô annô Magiſtratum ſuum exercent; Omnes verò alii ſemeſtri tantùm tempore.

In Edictis à Fontanone prolatis videre eſt immunitates, libertates, & privilegia conceſſa Tribuno Capitali, Regiis adminiſtris, ſive iis qui vocantur *Monetales Triumviri*, vel iis qui vocantur *Octoviri Monetales*, vel Operariis Monetarum, qui ſubſunt juri-jurando Galliæ. (*f*) (*f*) *Fontanon. tom.* 2. *lib.*3. *tit.*24. *pag.*1159.

Quando Eccleſiaſticus quidam adulterini nummi crimen patrat; ſacræ tonſuræ privilegiô cadit, & apud Judicem ſecularem tantùm judicari debet, juxtà Franciſci I. Edictum datum anno 1540. (*g*) & Edictum Henrici II. datum annô 1549. (*h*) Edicta illa confirmata ſunt Edicto Senatûs Regii, datô hanc in rem die 20. Septembris annô 1675. in gratiam Procuratoris Generalis Curiæ Monetarum adversùs Officialem Pariſienſem, de lite illatâ duabus Monialibus Profeſſis Ordinis S. Auguſtini, adulterini nummi accuſatis. (*g*) *Art.*38 (*h*) *Art.*28.

CASUS PRIMUS.

GUSTAVUS Princeps Supremus, exiſtimat Monetam, quæ in Regno ſuo admittitur, cariori pretiô præfinitam eſſe; ipſi viſum eſt jubere ejus deceſſionem promulgari; imò quoſdam nummos abrogare, & jubere illos non ampliùs admitti in commerciô, quoniam reſecati ſunt. Hanc in rem multorum Oppidorum Incolæ in Provinciâ remotâ, inter ſe decreverunt pergere in commerciô & in aliis neceſſitatibus admittere omnes nummos aureos & argenteos juxtà antiquum pretium, nullâ habitâ ratione deceſſionis vel abrogationis à Principe præſcriptatum. An id ex conſcientiâ præſtare poſſunt?

Videtur eos id poſſe. Lex enim obligare non poteſt, niſi poſtquàm promulgata eſt, & à Populo accepta, juxtà hæc Gratiani verba. (*i*) *Leges inſtituuntur, cùm promulgantur. Firmantur, cùm moribus utentium approbantur. Sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullæ Leges hodie abrogatæ ſunt; ita moribus utentium ipſæ Leges confirmantur.*

(*i*) *Gratianus* §. Leges *diſt.*4.

Contrà videtur, eos id facere non poſſe. Nemo enim ſine peccatô Principi inobſequens eſſe debet, in rebus juſtis quas præcipit, præſertim cùm attinent ad bonum publicum.

RESPONS.

Oppidorum illorum incolæ non poſſunt pergere in commerciô vel aliter, uti antiquis nummis abrogatis, vel cujus pretium imminutum eſt Principis auctoritate; ſed tenentur ad ſummi Principis Legem ſe conformare, ſive reſpectu abrogationis ſive reſpectu deceſſionis, quam in bonum publicum præſcripſit.

Ut probetur deciſio illa, ſupponendum eſt tanquam effatum quod controverti nequit, Principum Leges ſubditos eorum obligare, ſub pœna peccati; prout Eccleſiæ Leges Eccleſiaſticos alioſque fidel-

67. *Deô : quæ autem ſunt, à Deô ordinatæ ſunt.* Quibus verbis Apoſtolus ſignificat obligationem, cui ſubjacent omnes homioes, Principum ſuorum Legibus obtemperandi : quandoqnidem à Deô oritue poteſtas, quà gaudent, illas ſanciendi : Deus autem Dominus eſt Principum omnium, omniumque Orbis homionm. Quapropter immediatè ſubjungit, 1°. Neminem poſſe Poteſtatum ſecularium imperium detrectare, in eorum juſtis Edictis, quin Ordinem, à Deô inter homines conſtitutum, violet ; & quin apud Juſtitiæ illius Tribunal reus evadat : *Itaque qui reſiſtit Poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt ipſi ſibi damnationem acquirunt.* 2°. Addit cùm Princeps quilibet ſit Potentiæ ac juſtitiæ divinæ Miniſter, qui illi non obtemperat expectandam habet pœnam juſtam, quam meretur ejus inobedientia : *Non enim ſine causâ gladium portat ; Dei enim Miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malum agit.* 3°. Quod dicit Apoſtolus, intelligendum eſſe non tantùm de foro exteriori, ſed etiam de foro conſcientiæ. *Ideò neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram ; ſed etiam propter conſcientiam.* Unde denique Apoſtolus illo hanc elicit concluſionem : *Reddite ergo omnibus debita. Cui tributum, tributum : cui vectigal, vectigal : cui timorem, timorem : cui honorem, honorem.* His adjungi poſſunt ea quæ idem Apoſtolus ait, cum ad Titum Diſcipulum ſuum ſcri-

(b) *Epiſt. ad Tit.* 3. 1. bit (b), & quæ dicit S. Petrus in priori ſuâ Epiſtolâ (c).

(c) 1. *Petri* 2. 13.

(d) *S. Thom.* 1. 2. *q.* 96. *art.* 4. *in Corp.*

Effati, quod protulimus, ſecundum argumentum nititur S. Thomæ (d) Doctrinâ, dicentis quòd, *Leges poſitæ humanitus . . . . ſi quidem juſtæ ſint, habent vim obligandi in forô conſcientiæ, à lege æternâ, à quâ derivantur, ſecundùm illud Proverbiorum* 8. Per me Reges regnant, & Legum conditores juſta decernunt. Quod S. Auguſtinus, in Dialogô cum Evodiô (e), diu ante Doctorem Angelicum docuerat, his

(e) *S. Aug. lib.* 1. De libero arbitrio *c.* 6. *ſen n.* 15.

verbis : *Te videre arbitror in illâ temporali* [Lege] *nihil eſſe juſtum atque legitimum, quod non ex hac æternâ* [Lege] *ſibi homines derivarint.* Ita ut nemo contra Principis Legem agere poſſit, quin agat contrà Legem æternam, ac ideò quin peccet : cùm peccatum oihil aliud ſit, juxta Patrem illum, præter quod ſit, dicitur vel deſideratur illi ipſi Legi æternæ contrarium : *Peccatum eſt factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra æternam Legem.*

Tertium denique argumentum hoc eſt, Principes ſupremos non minorem habere poteſtatem reſpectu ſubditorum ſuorum, quam Patres in liberos ſuos ; cùm Principibus ſit jus in eorum libertatem imò & vitam, cùm aliquô crimine digni ſunt qui alterutrâ priventue. Conſtat autem Patres liberis ſuis obligationem imponere poſſe, ſub pœnâ peccati mortalis, aliquid ſaciendi vel non faciendi. Et idcircò S. Paulus (f), criminibus multis enumeratis ; quæ

(f) Rom. I. 30. & 32.

tunc univerſum orbem inundabant, & inter quæ annumerat filiorum inobedientiam erga Patres, *Parentibus non obedientes*, concluditque ejus criminis reos morte æternâ dignos eſſe : *Qui talia agunt, digni ſunt morte ; & non ſolùm qui ea faciunt : ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Negari igitur nequit illa conſequentia ; Principes parem quoque imponere poſſe obligationem ſubditis ſuis, in re

(g) *Fr. Sylvius Reſolut. var. v.* Moneta 1.

momentosâ & juſtâ. Hæc eſt Sylvii (g) ratiocinatio, in deciſione quam circà difficultatem illam tradidit Duaci, die 26. Februarii anno 1633.

Suppoſitô momentosô illô effatô, tanquàm certô, ad ſpeciem peculiarem, de quâ agitur, reſpondemus, dicentes, 1°. Leges quæ ad Monetam attinent juſtas eſſe, Principique ſoli jus eſſe illas ſancien- non liceat . . . . *Ergo ſimiliter poſſunt juſtum valorem monetarum & Leges, quibus eum determinant, juſtæ ſunt. Moneta enim, teſte Philoſophô, 5. Ethicor. c. 5. ad hoc inventa eſt, ut ſit menſura rerum venalium : & alioquin nulla ratio eſt, ob quam ſecularis poteſtas poſſit juſtas rerum menſuras ſtatuere, ac ut ſerventur præcipere ; non poſſit autem juſtum monetæ valorem decernere & jubere, ut obſervetur.* Idem ipſe Theologus addit, quòd cum Princeps jus integrum habeat rerum venalium pretium ſtatuendi, neque etiam negari poteſt quin Monetæ valorem, quæ in Commercio adhibetur, ſtatuere poſſit. *Imò cùm non tantùm menſuras rerum extrinſecas, ſed etiam ipſarum venalium pretia taxare poſſit ; quare non pariter poſſit taxare juſtum monetæ pretium ?*

Dicimus 2°., quòd quandoquidem iſtiuſmodi Leges juſtæ ſunt & neceſſariæ, cùm reſpectu boni publici, tum utilitatis privatorum, omnes Priocipis ſubditi ex conſcientiâ tenentur eas obſervare, & nequeunt, accuratè loquendo, abſque gravi peccato illa violare. *Conſequenter dicimus*, ſic etiam loquitur Sylvius, *Leges ſuper re monetaria publicatas, vel ſimiliter publicandas in foro conſcientiæ & coram Deo obligare ; idque ſub gravis, hoc eſt, ſub mortalis peccati reatu. Sunt Leges juſtæ ; eæque de gravi, ſeu notabili materia præcipientes ſcilicet juſtum monetarum pretium obſervari.*

Concludendum eſt igitur, Incolas urbium, de quibus agitue in ſpecie propoſitâ, ex conſcientiâ non poſſe pergere monetam abrogatam, & Lege Principis extra commercium poſitam, admittere ; neque etiam antiquum pretium tribuere monetæ, cujus deceſſio promulgata oſt, niſi Princeps Supremus certior factus, diſtinctè aſſentiatur, vel tacitè.

Supereſt tantùm ut verbum dicamus circà objectionem, quæ ducitur ex Gratiani verbis, ex quibus contendunt concludi poſſe, Incolas illos, cùm Legem, de quâ agitur, non acceperint, non teneri illi ſe ſubmittere. Cui reſpondemus cum eodem noſtro Theologo, effatum quod ſuppooit, Leges civiles obligare tantùm poſtquam eas accepit Populus, falſum eſſe reſpectu Legum juſtarum, & quæ ad bonum publicum attinent. Licèt enim verum ſit, quòd cum nondum Populus Legem accepit, & cùm Lex illa pergit non eſſe in uſu, conſcio & diſſimulante Principe, qui vident illam vulgò non obſervari, nec ipſi illam obſervant, neque peccant ; quoniam Legiſlatoris tolerantia & conſenſus tacitus, quo abrogata Lex cenſetur, vel ſaltem cujus effectus eſt ſuſpenſus illorum reſpectu, illos peccati excuſat, licèt inobedientiæ primi Auctores verè peccaverint, illam accipere recuſantes, aut illam acceptam perfringentes. Extrà dubium tamen eſt : Principem jus habere ſubditos ſuos ad Legum ſuarum obſervationem obligandi, etiam repugnante eorum voluntate, ubi Leges promulgatæ ſunt, illudque jus nihil aliud eſt, præter poteſtatem eos ad illas accipiendas cogendi, illaſque perfringentes puniendi. *Reges namque & Principes ex hoc, quòd poteſtatem habent leges ferendi, habent poteſtatem obligandi ſubditos, ut eas accepent. Poſſunt enim eos cogere ad obediendum, ſtatim atque fuerint ſufficienter promulgata, vel mox à lapſu temporis, quod præfignur. Sic autem cogere ad obediendum, eſt cogere ad acceptandum.* Sic loquitur Sylvius, additque hunc uſum vulgò ab omnibus Principibus obſervari, quos nullus injuſtitiæ circà hoc accuſat, cùm eorum Leges ſunt juſtæ. Ac proculdubio ſi aliter res ſe haberent, inde ſequeretur Legiſlatoris poteſtatem imaginariam tantùm eſſe,

quan-

Digitized by Google

CASUS II.

JOANNES BAPTISTA, Vir Nobilis, cui ingens eſt liberorum numerus, & ad ſummas anguſtias redactus, rationem adinvenit nummos cudendi, probos tamen, atque ex illis nullum aliud lucrum percipit, præter lucrum quod perciperet Princeps, ac ideò nullum cuivis detrimentum affert. An ſic mortale peccatum patrat?

RESPONS.

Quamvis moneta, quam vir ille cudit, ſit proba, & ejus conflatura ſit legitima, juxtà Edictum; ſic tamen peccati mortalis reus evadit. Prima ratio quæ deciſionis hujus reddi poteſt, hæc eſt, quoniam Lex, quæ vetat privatos monetam cudere, juſta eſt pariter ac antiqua, & magni eſt momenti quod ad Principis ac Reipublicæ commoda ſpectat. Quapropter nullum eſt dubium quin quilibet teneatur illi obtemperare ſub pœnâ peccati mortalis. Secunda ratio eſt, quoniam nullus debet voluntariè capitis periculum adire. Privatus autem qui monetam cudit, periculum illud neceſſariò adit, quamvis moneta ſit

manum amputatum iri. Id videre eſt in Edictò ſextò Regis Athelſtani, vel Àdelſtani, prolato in Concilio Angliæ anno 928. (d) *ſi Monetarius reus fuerit; amputetur ei manus.*

Adversùs incæptum ita injuſtum exſurrexit etiam Eccleſia. Concilium Generale Lateranenſe, habitum Pontifice Calixtò II. annò 1123. (e) declaravit adulterinos nummos cudentes quietis publicæ perturbatores, maledictos & excommunicatos, his verbis: *Quicumque monetam falſam ſcienter fecerit, aut ſtudiosè expenderit, tanquàm maledictus . . . . . & Civitatis turbator, à fidelium conſortiò ſeparetur.* Poſtquàm tria adulterinos nummos cudentium genera diſtinxiſſet Joannes XXII. (f) *ipsô factò* excommunicatos illos declarat, Conſtitutione ad hoc datâ: Et Sanctæ Sedi illos abſolvendi poteſtatem reſervat, niſi in articulò mortis. Quod oſtendit, crimen de quô agitur, profectò eſſe mortale, cùm Eccleſia nunquam excommunicationis pœnam adhibeat, ut plectat illos qui minoris peccati ſunt rei, ut habetur in quôdam priſcô Galliæ Conciliò, habito Meldarum, anno 845. (g) ubi dicitur: *Anathema eſt æternæ mortis damnatio; & nonniſi pro mortali debet imponi crimine.*

rilegis.

(c) *Gloſſa in Cap.* Quanto 18. *de Jure-jurando. v.* Defraudata *lib.* 2. *tit.* 23.

(d) *Apud Labbe tom.* 9 *Concil. Gener. p.* 584.

(e) *Conc. Lateran. an.* 1123. *Can.* 15.

(f) *Joan. XXII. In Extrav. ig.* Prodiens *unic. de crim. falſi. tit.* 10.

(g) *Conc. Meldenſe in Cap.* Nemo 41. 11. *q.* 3.

MONITORIUM.

MONITORIUM vocant Monitoriales Litteras ab Eccleſiæ Judice traditas, quod enuntiatô factô, circà quod pars conquerens jus poſtulat, præcipit fidelibus omnibus, qui factum verè & certè noverunt, ut illud denuncient, ſub pœna excommunicationis, ſive enuntietur Monitoriô ipsô, in eum qui non obtemperaverit, ſive excommunicatio à Monitoriô ſit ſejuncta.

Monitorium promulgari debet tribus variis diebus Dominicis continuis, debet quoque tempus præſtituere poſt tertiam monitionem, quô elapsô, qui non obtemperaverint, ſtatim in excommunicationem incurrunt, cùm ſic Monitoriô ipsô denuntiatur, ut olim denuntiabatur; vel Judex pronuntiat ſententiam, eamque promulgari curat, quâ Excommunicatio enuntiatur, juxtà formulam à Cardinali Zabarella (*h*) prolatam, quam videre eſt apud Eveillon, in ejus Tractatu de Excommunicationibus & Monitoriis, pag. 293., quod etiamnum hodie in multis Diœceſibus in praxim revocatur, veluti in Diœceſi Pariſienſi, Lugdunenſi, Turonenſi, Andegavenſi, Burdigalenſi, Bituricenſi, Aurelianenſi, Antiſſiodorenſi, Gratianopolitanâ, Colonienſi, & ipsâ Romanâ, quod vocant *Edictum peremptorium*, quoniam *perimit cauſam & tollit ſpem dilationis.* Præ caritate & moderatione ultimæ monitioni additur quartum tempus præſtitutum ſuperfluens, ſex, octo, duodecim, vel quindecim dierum, ut reo ſuperſit adhuc tempus illud, ut ipſum pœniteat, & excommunicationis cujus effectus ſuſpenſus eſt per tempus ab illâ ultimâ dilatione præſtitutum, mala vitet.

Concilium Tridentinum (*i*) agnoſcit, quòd niſi ſobriè & conſideratè excommunicatione utantur Epiſcopi, non ſolùm contemnenda, ſed & fidelium ſaluti noxia evadit. Quapropter Concilii illius Patres volunt, 1°. adversùs nullum peccatorem inmitti excommunicationem, niſi poſtquàm monitionibus Canonicis compellatus eſt.

(*h*) *Zabarella in Clementina* Diſpendioſam, *de Judiciis lib.* 2. *tit.* 1.

(*i*) *Conc. Trid. ſeſſ.* 25 *c.* 3. *de refor.*

Iiii 3 2°. Nul-

tummodo, ut qui illam pronunciat gaudeat Juriſdictione, apud quam controvertere li-ceat ; ſed etiam illam canonicè pronunciare non poteſt, niſi tres præceſſerint monitiones. Quod locum non habet reſpectu excommunicationis à Jure decreta : Canon enim ille, qui eam decernit, eſt loco monitionum, eaque cenſura incurritur eô ipsô momentô quô patratur crimen, quod ſub hâc pœnâ prohiberi notum erat.

Cognati, vel affines non tenentur teſtimonium dicere propter Monitorium, quod attinet ad eos quibus cum tam arctô vinculô conjuncti ſunt. Idem dici debet de eô, qui in conſilium adhibitus, bonô juvit conſiliô. Nam *nullus ex conſiliô dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur*. Eôque ſenſu interpretari debemus Monitorii verba, quæ inter res implicare videntur illos, qui conſiliis ſuis eos juvant : cùm eos ſolummodò intelligat Judex, qui pravis ſuis conſiliis criminis conſcii evaſerunt. Multi alii ſunt caſus, in quibus nemo tenetur retegere : At in multis hujus Tituli deciſionibus explicati reperientur : Quapropter de iis hîc loci non loquemur.

Monitorium quodlibet ſtatim enuntiare debet nomen & genus illius, qui Monitorium illud decrevit, ut cognoſcatur poteſtas & Juriſdictio, ſive ordinaria, ſive delegata, qua pollet hanc in rem.

Vulgò Monitorium ab Officiali ad Presbyteros inſcribitur ; quia oportet illud promulgari tempore, quô inter Miſſæ Parochialis ſolennia fidei Chriſtianæ explicantur capita, quam Miſſam celebrare Sacerdotis ſolius eſt. Ita ut, quando Monitoriales Litteræ ſacerdote inſcriptæ ſunt, *ſeu aliis Presbyteris*, additio illa intelligi tantùm debet, ſupponendo Sacerdotis recuſationem, ad quem ſolum jure communi pertinet Populum publicè monere & hortari in Eccleſiâ ſuâ : ſententiaſque denuntiare excommunicationis, quas decrevit Epiſcopus, vel Officialis quis Juriſdictionem ejus litigioſam exercet. Si verò recuſet, Judicis eſt Eccleſiaſtici providere, in ejus locum alium Sacerdotem ſufficiendo, obſervatis formulis Canonicis & à Jure præſcriptis.

CASUS PRIMUS.

PATERNUS, Civis Pariſienſis, Monitorium impetravit, quod perfici curavit, ob negotium in quô unicè agebatur de retegendo ac puniendo crimina, quod Pii V. Bullâ prohibitum eſt, jubetque ut adhibeatur tantùm propter res civiles ; quod etiam habet Concilium Mediolanenſe. An in hôc peccavit Paternus : Et an Superior Eccleſiaſticus Monitorium concedere potuit contrà Papæ illius Prohibitionem?

RESPONS.

Superior Eccleſiaſticus potuit ex conſcientiâ Monitorium in caſu propoſitô concedere, Paternus quoque illô potuit uti ſine peccatô. Ratio eſt, quoniam S. Pii V. Bulla in Galliâ neque accepta, neque promulgata fuit, ac ideò ibi Legis vim habere nequit. Huic adverſatur uſus contrarius univerſe obſervatus, illumque auctoritate ſuâ comprobavit Jus antiquum, ut patet Alexandri III. Decretali (*a*), & aliâ Clementis III. ſcribentis ad Epiſcopum Segovienſem (*b*). Ibi duo illi Papæ volunt, eos qui renuunt teſtimonium perhibere, in rebus capitalibus, ad id cogi Eccleſiæ cenſuris : *Ad illud ſunt per cenſuram Eccleſiaſticam compellendi.* Aliud habemus argumentum in Conſtitutione Joannis XXII. (*c*) qui excommunicationem pronuntiat adversùs tres homines Burdigalenſes, propter furtum quoddam. Id jure novô confirmatum eſt, à Concilio Tridentino (*d*) conſtituto ; ejus hæc ſunt verba : *In cauſis criminalibus, ubi executio realis, vel perſonalis . . . . . fieri poterit, erit à cenſuris abſtinendum. Sed, ſi dictæ executioni facilè locus eſſe non poſſet, licebit Judici, hoc ſpeciali gladiò in delinquentes uti, ſi tamen delicti qualitas, præcedente binâ ſaltem monitione, etiam per edictum, id poſtulet.* Reverà nihil juſtitiæ magis conſentaneum eſt ; quoniam niſi liceret ſeveritatem illam adhibere, graviſſima crimina, læſæ Majeſtatis, verbi gratia, rebellionis, ſacrilegii, vel homicidii ſæpè inulta remanerent, deficientibus argumentis ſufficientibus quibus rei convincerentur : quod bono publico noxium eſſet, imò & Eccleſiæ, ejuſque Miniſtris, qui opprimi poſſent, & adverſus quos vis omnis adhiberi poſſet impunè, ut ait Bonifacius VIII. (*e*) Idcircò eô nitens fundamentô, Edictum datum anno 1670. de rebus capitalibus, habet *patefactiones à Sacerdotibus auditas, vel à Vicariis, ab ipſis obſignatas mittendas eſſe ad forum Juriſdictionis, apud quam lis dijudicanda eſt.* (*f*) Ea eſt deciſio Cardinalis Oſtienſis, Navarri & Eveillon, qui eum laudat, ut & Auctoris Colloquiorum Condomenſium.

(*a*) *Alex. III. in Cap.* Pervenit 4. *de teſtib. cogendis vel non l. 2. tit. 2*

(*b*) *Clemens III. in Cap.* Pervenit 5. *eod. tit.*

(*c*) *Joan. XXII. in Extravag.* Infidelis. *unic. de furtis lib. 5.*

(*d*) *Conc. Trid. ſeſſ. 25. de Reform. c. 3.*

(*e*) *Bonif. VIII. in cap.* Prælatis 2. *de homicidio in 6. lib. 5. tit. 4.*

(*f*) *Eveillon. Tract. de Excommunicat. & Monitoriis, c. 19 art. 2.*

CASUS II.

DAMIANUS, Archiepiſcopus Diœceſeos cujuſdam in Germaniâ, Monitorium, de re maximi momenti conceſſit Bartulfo, hæretico. An id ſine peccatô concedere potuit?

RESPONS.

Archiepiſcopus ille graviter peccavit, leges Eccleſiæ perfringens, dum Monitorium hæretico conceſſit : Ipſæ enim Leges civiles vetant gratias concedere Religionem Catholicam non profitentibus. *Privilegia*, inquit quædam illarum Legum (*g*), *quæ contemplatione Religionis indulta ſunt, Catholicæ tantùm Legis obſervatoribus prodeſſe oportet. Hæreticos non ſolùm ab his privilegiis alienos eſſe volumus ; ſed adverſis muneribus conſtringi & ſubjici.*

(*g*) *Leg.* Privilegia *Cod. de Hæreticis & Manichæis l. 2. tit. 5.*

Eccleſia Gallicana, quæ tantiſper in ſuâ Diſciplinâ paſſa eſt, infelicibus illis temporibus, quibus hæreſis in Regnô illô tolerabatur, in hôc tamen capite, quantum potuit, ſe ſuſtentavit ; quandoqui-

Digitized by Google

[illegible], eam peſſimè habuit, in odium conſilii ab illâ initi; illamque domô expulit, horâ undecimâ, noctu. Filia illa confugit apud Thomaſſam, viduam, Catholicam, quæ inſciò patre abditam illam habuit. Aliquandiu poſteà apud Judicem conqueſtus eſt ille ſibi ereptam fuiſſe filiam ſuam, ac ſubornatam, Monitoriumque impetravit, decretum ex poſtulatione Procuratoris Regii, quò præcipitur iis omnibus qui norunt ubinam ſit puella illa, id declarare. Cùm id audiviſſet Thomaſſa, illam miſit rus, apud amicam, ut curaret illam doceri veritates Catholicas. An tenetur ex conſcientiâ, ut Eccleſiæ obediat, & excommunicationem vitet, quam ipſi minitatur Monitorium, illam tradere in manus Patris ſui, vel denunciare locum ubi eſt?

R e s p o n s.

Ad neutrum tenetur Thomaſſa, nec mulier apud quam miſit puellam illam. Mens enim Judicis eſt tantum adſtringere ad denunciationem eos, qui illam eripuerunt, vel ſubornarunt, eamque injuſtè detinent, adversùs Patris voluntatem. Thomaſſa autem neque rapuit, neque ſubornavit puellam. Contrà, ſummâ uſa eſt caritate, dum illam apud ſe excepit, mediâ nocte derelictam, ei viam ſuppeditans, quâ in manus Patris injuſti & inhumani iterùm non deveniat. Mulier illa, ad quam Thomaſſa puellam miſit rus, ejuſdem operis caritatis particeps fuit, & neutiquam rea eſt raptûs, nec ſubornationis; neque Thomaſſa, nec ideò tenetur ire denunciatum. Attamen ob Patris conqueſtionem, & ejus in Judicio actiones, quæ triſtem exitum forſan haberent in duas illas mulieres, prudentia requirit, ut puellæ illius curam in aliam transferant; via autem quæ rationi magis conſentanea ac ſequenda his in circumſtantiis videtur, hæc eſt nimirum, puella ſe ſiſtat apud Judicem Catholicum, ipſique ſignificet, ſe neque raptam neque ſubornatam fuiſſe à quòquam, ſed propriò motu & optione, decreviſſe Religionem Catholicam amplecti, ac propterea ſe ejus protectionem poſtulare, quam Judex ille ipſi denegare non poteſt, juxtà Edicta & Decreta. Ea eſt ejuſdem Theologi, ſuperiùs à nobis laudati deciſio (b).

(b) *A Sancta Beuve to, 1. caſ. 109*

CASUS IV.

Callinicus nocte furatus eſt Publio vaſa argentea quæ valent mille libris. Hic Monitorium impetravit, ac curavit promulgari, ut furti auctor retegeretur. An apud Deum tenetur Callinicus, & ſub pœna excommunicationis ſe furatum eſſe denunciare.

R e s p o n s.

„ Qui reus eſt facinoris, propter quod eſt Monitorium, inquit Eveillon (c), non tenetur ſe ipſum
nis, honoris, & vitæ curam gerere debet, & quod liberat quidquam denunciare, ob Monitorium, quod nocare poſſit conſanguineis, veluti Patri, Matri, fratri, ſorori, fratris vel ſororis filio vel filiæ, marito, uxori, &c. 20. Adversùs ipſam Superioris mentem, Monitorium decernentis, quamobrem ſæpè iſtam addit exceptionem: *Exceptâ parte & ejus conſiliô*, ut idem Eveillon obſervat. Sicque juxtà Bouchel judicatum eſt Decretò datò die 10. Octobris 1550. Extraordinariis Judiciis Molini. Idem Auctor laudat quoque ſimile Decretum, datum occaſione raptûs, die 6. Junii 1556. Eadem eſt ratio conſcii criminis: ſed uterque in ſolidum tenetur, ſub pœnâ cenſuræ excommunicationis, reſarcire omne damnum ab iis illatum, ſive ipſi reſarciant, ſive à quòdam alio reſarciri curent. Credimus, ea quæ nunc diximus de Monitoriis decretis circà res capitales, locum pariter habere, cùm agitur de rebus merè civilibus; & ad vitandam excommunicationem ſufficere, ſi ille, contrà quem Monitorium promulgatur, parti conquerenti jus debitum planè tribuat, antequàm pronunciata fuerit cenſura, ſi jus tribuere ſit penes ipſum.

(c) *Eveillon Trait. de* Excomunicat. & Monitoriis *c. 23 art. 2. §. 2.*

CASUS V.

Evodius, Sancti Baſilii Sacerdos, Monitorium promulgavit, de furto apud Balduinum commiſſo. Macolda, vidua, criminis illius rea, venit ad Evodium, animumque Confeſſione perpurgavit, eumque rogavit, ut nomine ſuo Balduino offerret pretium furti, cum toto damno & expenſis, Balduino legitimè debitis, & interea oravit illum duabus aliis promulgationibus ſuperſedere. Nonne Evodii caritas eum impellere debet ad illam promulgationem differendam?

R e s p o n s.

Quandoquidem juſtitia Evodii caritatem vincere debet, ex conſcientia tenetur duas alias promulgationes pergere, donec Macolda totum damnum Balduino illatum planè & actu reſarciverit, nonobſtante mulieris illius Confeſſione & promiſſo; neutrum enim ſolum differre poteſt effectum in judicio agendi formulas ordinarias. Id probari poteſt ex diſpoſitione Decretalis, quam Sanctus Raimundus, qui Decretales collegit, Papæ Eugenio tribuit; ſed quæ, ut obſervat Pithæus, vere eſt Alexandri III. (f) ubi obſervatur; confeſſionem impedire non debere, quominus, qui illam audivit, inquirat in reum qui peccatum ſuum ipſi confeſſus eſt, imò illum admoneat, arguat re, & pœnas quas in exteriore Eccleſiæ foro promeruit ipſi infligat, modò id fiat vocibus generalibus, illum non nominando: *Si ille, cui damnum illatum eſt petierit juſtitiam;* inquit Papa ille, *poteſt excommunicare auctorem damni; licèt etiam ei confeſſus ſit: ſed tamen non nominatim poteſt eum removere à Communione, licèt ſciat eum eſſe reum: quia non ut Judex ſcit; ſed ut Deus.*

(f) *Alex. III. in C.* Si ſacerdos 2. *de officio Judicis ordinarii lib. 1. tit.* 31.

Circà

Digitized by Google

cretô datô die 9. Julii 1630. allatô in tomô primô Diarii Fori (*b*), cujus incentivum fuit, quòd non liceat Sacerdoti, obtentu Confeſſionis auditæ, criminis probationem ſupprimere quæ fit juxtà normam juris; aliàs enim ſceleſtiſſima crimina, imò illa quæ ad Rempublicam directè attinent, ſæpè inulta remanerent, ſpecioſâ causâ caritatis malè intellectæ, & juſtitiæ contrariæ.

(*b*) *Fraxineus Diarium Fori tom.* 1. *l.*2.*c.* 64. *Edicl.* 1651.

Addamus 1°. Quòd ſi Preſbyter ille duas illas monitiones publicas non promulgaret: Macolda poſſet non ſtare promiſſis, & negare ea, quorum probationes ſufficientes Balduino non ampliùs ſuppeterent, quia vel ſubornaſſet eos, qui probationes ſuppeditare potuiſſent, vel timorem illis injeciſſet, qui ab illô locô recederent, aut morerentur. Eam ob rem Burgundiæ Senatus Supremus jam Decretum dederat, die 27. Novembris annô 1608., ferè ſimile Decreto Senatûs Supremi Pariſienſis, teſte Bouvotiô, illud afferente (*c*). 2°. Quòd nunquam eſt penes Sacerdotes Monitoriorum promulgationem differre; ſi verò ſive Epiſcupi vel Officialis mandatô expreſsô differrent, vel ſaltem ſine conſenſu illius, cujus intereſt, periculum adirent ad id cogi cùm ejus bona pignorarentur, ut expreſſe habet Edictum anni 1670. (*d*) quod in hiſce Concilii Tridentini Diſciplinam non obſervavit (*e*). Periculum quoque adirent Preſbyteri illi ob ſuam inobedientiam ab Epiſcopô puniri, Epiſcopus enim illis muneris ſui adminiſtrationem interdiceret, prout fertur quibuſdam ſtatutis Diœceſanis, vel aliter illos plecteret.

(*c*) *Bouvot.* 2. *v.*Monitiones.*q.*23

(*d*) *Edictum ann.* 1670. *tit.*7. *art.* 5. & 6.

(*e*) *Conc. Trid. ſeſſ.*25. *de reformat.*

CASUS VI.

HERVÆUS reus eſt inſignis furti Simoni facti. Hic curat Monitorium promulgari, ut furti habeat argumenta. An Vincentius furti teſtis, & qui Hervæum convincere poteſt tenetur ex conſcientiâ, antequam ex Monitorio eat denuntiatum furem, Hervæum clam monere, ut eum ad reſtitutionem impellat?

RESPONS.

Si ita occultum ſit furtum, ut ejus ſuſpicionem non habeat Hervæus, Vincentius ex Lege Caritatis tenetur eô caſu admonitionis fraternæ præceptum obſervare, in Evangelio præſcriptum, (*f*) reum clam monendo, eumque hortando ad reſtitutionem debitam, antequàm adversùs illum teſtimonium dicat. Ratio eſt, quoniam Dominus noſter hoc præceptum inſtituit, ut proximi famam ſervaret, quæ curæ nobis eſſe debet ut & noſtra, quandoquidem illum diligere debemus, ſicut noſmet ipſos, juxtà illa Jeſu-Chriſti verba (*g*): *Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum.* Vincentius igitur contra momentoſum illud præceptum peccaret, ſi, dum perſuaſum haberet ſe poſſe Hervæi famam tueri, illum clam & fraternè monendo, illum ſtatim denunciaret. Si verò omnibus notum ſit furtum, & jam reus cenſeatur Hervæus, ſive ex ſemi-argumento, ſive ex validis conjecturis, Vincentius poteſt ſtatim ire denunciatum, abſque ullâ præviâ admonitione, quandoquidem reus exiſtimatione jam erat damnatus apud omnes. Sic difficultatem illam enodat Auctor colloquiorum Condomenſium (*h*). Qui in lucem edidit Colloquia Andegavenſia (*i*), obſervationem addit, dignam quæ tum, abſque præviâ admonitione.

(*f*) *Matth.* 18. 15.

(*g*) *Matth.* 15. 44. & *c.* 19.

(*h*) *Colloq. Condom. to.*1 *Colloq.* 4. *ſect.*3.

(*i*) *Colloq. Andeg. Novembr.* 1711 *q.*1. *pag.*480

CASUS VII.

POMPONIUS centum nummos accepit, ut non eat denunciatum furtum, cujus prætereà conſcius eſt. An poteſt abſque peccatô ſibi aſſervare quod ipſi datum eſt; Aut an tenetur pecuniam illam reſtituere, & denunciare quod novit circa furtum: Denique ſi veritatem denunciare recuſaſſet, per annum integrum, an ſemper ei eſſet eadem obligatio?

RESPONS.

Homo ille non poteſt ſalvâ conſcientiâ ſibi aſſervare centum nummos ipſi datos, ut veritatem non denunciet, ex Monitoriô ab Eccleſiaſticô Judice decretô, & juxtà formulas promulgatô; prætereà reſtituere tenetur. Non tamen tenetur, cùm furti ſit conſcius, ſeipſum denunciare; quandoquidem non tantùm agitur de ipſius famâ, ſed etiam de vitâ: ſed tenetur furtum reſtituere, ſi illius præcipuus auctor non reſtituat, qui ad id primus tenetur. Si verò conſcius non eſſet Pomponius, & per annum verbi gratiâ, diſtuliſſet, vel neglexiſſet denunciare, à contortô excommunicationis fulmine; dici poteſt, eum neque teneri denunciare, quoniam ignominiæ periculum adiret, quòd non denunciaſſet, tempore quô denunciare tenebatur. Tenetur tamen ex conſcientiâ omnes adhibere rationes, quas Chriſtiana prudentia ipſi ſuppeditat, ut impellat furem ad reſtituendum; vel, ut jam diximus, ipſe tenetur reſtituere, ſi fur non reſtituat. Ea eſt docti cujuſdam Theologi deciſio, cujus ſententia nobis, hâc in re, amplectenda videtur (*k*).

(*k*) *A Sanctâ Beuve tom.* 3. *Caſ.* 96.

CASUS VIII.

JOACHIMUS neceſſariò cogitur de bonis ſuis omnibus decedere, propter triſtem negotiorum ſuorum ſtatum, cujus in causâ eſt, non ejus culpa, ſed temporum infortunium; id cum amicô ſuô Corneliô communicavit, ſub fide arcani, vel cum ſuô Advocato, vel cum ſuô Tabellione, ut ab iis conſilium audiat, quomodo ſe gerere debeat. Monitorium deinceps promulgatum eſt adversùs illum, & adversùs eos, quibus ejus negotia nota ſunt. An Cornelius, Patronus, & Tabellio, ſalvâ conſcientia, poſſunt non denunciare, quæ ipſis nota ſunt?

RESPONS.

Conſtat Cornelium, Patronum, Tabellionemque non teneri retegere ea quæ ſub fide arcani ipſis aperuit Joachimus. Ea eſt S. Thomæ doctrina; (*l*) hancque reddit rationem nempè, obligationem arcanum ſervandi eſſe juris naturalis, ac ideò leges omnes humanas vincere, cùm agitur de re, quæ directè non eſt contra bonum publicum, ita ut nullus Judex nec Superior cogere poſſint ea ipſis denunciari, quæ hâc tantùm viâ nota ſunt: En Doctoris Angelici verba. *Quandoque verò ſunt talia, quæ quis prodere non tenetur: Unde poteſt obligari ex hoc quòd ſibi ſub ſecretô committuntur: Et tunc nullô modo tenetur ea prodere, etiam ex præceptô Superioris: quia ſervare fidem, eſt de jure naturali: Nihil autem poteſt præcipi homini contra id, quod eſt de jure naturali.*

(*l*) *S. Thom. art.*2. *q.*70. *art.*1. *ad* 2.

Deciſio

Digitized by Google

& quibus nemo cenſetur confiſus, niſi conditione tacitá, eos ſecretum ſervaturos, cujus obligatio naturalis omnes devincit homines, eſt quippe ratio neceſſaria ſocietatem civilem conſervandi & fovendi; quod Sylveſtrum Mozolinum, doctum Dominicanum impulit ad dicendum, (a) hiſce in caſibus Deum liberare homines ab obligatione ſuperioribus obediendi: *In quibus quis per ſummum Prælatum, id eſt, Deum, eſt liber ab inferioris imperiò, non ſubintelligitur excepta ſuperioris autoritas, quia eò caſu nulla eſt.*

(a) *Sylveſter Prierius* v. Teſtis q. 8. §. ſecundum. *Colloq. Andeg. Novemb.* 1711. *pag.* 471. *& ſeqq.*

Undè ſequitur, ſuperiorem igitur non poſſe jubere, ſub pœna excommunicationis ea retegere, quæ dicta ſunt, vel expreſſe concredita vel tacitè, ſub fide arcani: Ac ideò Inferiorem non teneri id denuntiare: Illi enim juſta eſt exiſtimandi ratio, ſuperiori animum non eſſe eum ad id obligare. Ea eſt Navarri (*b*), Azorii, (c) & Sairi (*d*) ratiocinatio.

Duo tamen caſus excipiendi ſunt à regulà jamjam inſtitutà, ut alibi obſervamus. Primus eſt, cùm agitur de crimine animò agitatò, nondum perfectò, quod vergit ad exitium vel detrimentum ſpirituale vel temporale Reipublicæ, aut etiam privati cujuſdam. Tunc enim retegere tenetur quod novit, ut exitus antevertantur, ut Navarrus, (e) Gregorius Valentia (*f*) aliique multi docent. Secundus caſus eſt, cùm agitur de retegendo impedimentò matrimonium dirimente, ut obſervat Eveillon. (g)

(b) *Navar. in Can.* Inter verba 55. 11. *q.* 3. *Concluſ.* 6. *n.* 401.

(c) *Joan. Azor.* 3. *part. Inſtit. Moral. l.* 13. *c.* 28.

(d) *Greg. Sayrus, Clavis Regia ſacerdotum l.* 12. *c.* 20. *n.* 14.

(e) *Navar. ſupra cit. loco n.* 222.

(f) *Greg. de Valentia tom.* 3. *in ſumm. S. Thom. diſputat.* 1. *q.* 10. *Puncto* 5.

(g) *Jac. Eveillon. Tract. de Excommunicationib. & Monit. c.* 23. *art.* 2. §. 1.

CASUS. IX.

BERARDUS, coactus eſt argentaria præ inopià diſſolvere, omniaque ejus bona à Creditoribus ejus occupata ſunt. Se abdidit in domò Alexandri priſci ſui amici, qui generosè eum apud ſe recepit: quod duobus vicinis notum fuit, De hoc Monitorium promulgatur, quo præcipitur iis omnibus quibus negotium illud quodammodo notum eſt, ire denunciatum. An ex conſcientià tenetur Alexander retegere, ſe amicum recepiſſe; ſi verò non denunciet, an ejus ambo vicini eadem obligatione tenentur?

RESPONS.

Doctus Theologus, cui ſimilis quæſtio propoſita fuerat, (*h*) ad eam reſpondet diſtinguendo, ac dicendo, quod ſi dum amicus apud ſe eum recepit, id ſit detrimento Creditoribus; quia novit, verbi gratia, illum fraudulenter pecunias ſubduxiſſe, ut Creditores defraudet; tunc tenetur amicus ire denuntiatum: At ſi nullatenùs noverit, id Creditoribus detrimento eſſe, quod illum apud ſe receperit, non tenetur id retegere, neque eò caſu ad id tenentur ambo vicini. Hanc autem rationem reddit Doctor ille, ſcilicet, juris eſt naturalis miſeris ſuccurrere, & infelicibus adeſſe: Neque Eccleſiæ vel ſu-

(h) *A Sancta Beuve tom.* 2. *caſ.* 136.

ipſi debitas, tradit: paremque pecuniam in manus ipſi dat, Jacobo tradendam, ipſi quoque debitam, eſtque ejus pecunia numerata. Renatus eà ipsà die Jacobo dictam pecuniam tradidit, ipſique nuuciat, Guerinum bonis ſuis omnibus mox deceſſurum. Ceſſione peracta, Guerini creditores curant Monitorium promulgari, quo mandatur iis omnibus qui noverunt, quid in Ceſſione peractum ſit, ſub pœnà excommunicationis id retegere. An Renatus Jacobuſque, Guerini familiariſſimi, quibus debitum ſolutum eſt, aliorum creditorum detrimento, tenentur ire denunciatum ipſis perſolutum fuiſſe debitum, eo ipſo tempore quo Guerinus erat in procinctu de bonis ſuis omnibus decedere?

RESPONS.

Renatus & Jacobus ex conſcientia non tenentur ire denuntiatum vi Monitorii promulgati requirentibus Guerini Creditoribus. Ratio eſt, illos declarare non poſſe, ſibi ſolutam eſſe pecuniam immediatè ante ceſſionem, ipſis notam, quin indè injuſtè damnum patiantur inſigne. Certum enim eſt in foro exteriori, aliquem exiſtimaturum ab ipſis fraudem fuiſſe; hancque ob rationem fore ut cogantur pecunias acceptas referre ad congeriem bonorum da quibus deceſſit Guerinus. Ad id tamen nullatenùs tenentur in foro conſcientiæ, quandoquidem legitimè ipſis erant debitæ pecuniæ illæ ab eo qui foro ceſſit, & qui eas perſolvit, non ex ære alieno, ſed ſuà pecunià, quæ ſub manum Magiſtratùs tradita non erat à Creditoribus aliis.

Deciſionis illius ratio eſt, quoniam, ut jam alibi diximus, Eccleſiæ animus non eſt ad denunciationem cogere eos, qui denuntiare nequeunt niſi ſuo damno, & quin inſigne damnum inde patiantur, quod neceſſario paterentur Renatus & Jacobus, ſi retegerent Guerinum ipſis debitum perſolviſſe in circumſtantià, cujus mentio fit in ſpecie propoſità.

Diximus; *pecuniam quæ non tradita eſt in manum Magiſtratûs;* Nam reſpectu bonorum in cuſtodiam regiam Auctoritate Judicis traditorum, Creditor, cui perſoluta eſt pecunia, ad congeriem communem, quod accepit, referra debet, ut diſtinctè fertur Lege, quæ dicit (*i*): *Sciendum, Julianum ſcribere, eòque jure nos uti, ut qui debitam pecuniam recepit, antequàm bona debitoris poſſideantur, quamvis ſciens prudenſque ſolvendo non eſſe recipiat; non timere hoc edictum: ſibi enim vigilavit: qui verò poſt bona poſſeſſa debitum ſuum recepit, hunc in portionem vocandum, exæquandumque cæteris Creditoribus: neque enim debuit præcipere cæteris poſt bona poſſeſſa: Cùm jam par conditio omnium creditorum facta eſſet.* (*k*)

(i) *Lege* Qui autem 6. §. 7. *ff. quæ in fraudem Creditorum facta ſunt, ut reſtituantur, l.* 42. *tit.* 9.

(*k*) *A Sancta Beuve tom.* 3. *Caſ.* 136.

CASUS XI.

GALLERIUS eſt in procinctu foro cedere: Firminum adit amicum; & conſilium ipſi non ape-

riens,

… ut veritas peractorum pateat. An Fir-
minus, vel eò abſente, an Dionyſius ex conſcientiâ teneatur ire denunciatum?

R e s p o n s.

Extra dubium eſt, in caſu propoſitò, Firminum teneri veritatem aperire peractorum inter ipſum & Gallerium; quandoquidem huic viro nomen ſuum commodans, Creditoribus damnum attulit; atque adeò tenetur illis ſuppeditare vias fraudem in ipſos adhibitam retegendi, iiſque reſtituere ipſe teneretur, niſi denunciaret, ob damnum ipſis ab eò allatum, quòd ſic Gallerio nomen ſuum commodaſſet; quamvis bonâ fide egerit, abſque conſiliò cuipiam nocendi. Si verò veritatem retegere nolit Firminus, eò deficiente ad id tenetur Dionyſius; licèt perſuaſum habeat Firminum bonâ fide Gallerio nomen ſuum commodaſſe. Ratio eſt, quoniam agitur de alterius damnò inſigni, hoc eſt de damno Creditorum, qui injuſte bonis ſuis defraudarentur, ſi ſuppoſitio illa non retegeretur. Diximus, *illo deficiente*; ſi enim perſuaſum haberet Dionyſius Firminum denunciaſſe, denunciare non teneretur, illius enim teſtimonium inutile foret. Ea eſt ejuſdem Theologi ſententia, à nobis laudati, in reſponſo ad difficultatem præcedentem. *(a)*

(a) Idem ibid.

C A S U S XII.

F l a m i n i u s Lambertum occidit, cujus uxor & liberi impetrarunt Monitorium circa hoc homicidium; jamque tribus diebus Dominicis promulgari curaverunt; ita ut quinque tantùm dies ſuperſint temporis præſcripti, quibus elapſis, illi qui criminis certiores facti, illud non denunciaverint, actu erunt excommunicati. Flaminii fratris filius novit avunculum ſuum crimen illud patraſſe; Attamen ſinit tempus præſcriptum elabi, quin denunciet quidquam, ne cauſa ſit exitiì avunculi ſui. An eſt excommunicatus?

R e s p o n s.

Conſtat, Flaminii fratris filium in excommunicationem non incurriſſe, cujus fulmen contorſum eſt in caſu propoſito: Cum conſanguinei vel affines non teneantur teſtimonium perhibere adverſus illos quibus cum vinculis tam arctis conjuncti ſunt. Prima ratio quæ reddi poteſt, hæc eſt ſcilicet, neminem unquam ad rem inutilem teneri. Illorum autem denunciatio inutilis cenſeretur. Nam ſi juxtà Decretum anni 1667. tit. 22. art. 11. *Partium cognati & affines, uſque ad fratrum patruelium filios incluſos* [hæc ſunt Decreti illius ipſiſſima verba] *in rebus civilibus teſtes eſſe non poſſint, ut in eorum gratiam vel contra eos teſtimonium perhibeant*, potiori jure in rebus capitalibus teſtes eſſe non poſſunt, cùm de vita agitur, ut in ſpecie propoſitâ, exceptò tamen læſæ Majeſtatis crimine, ut & hæres eos, cùm clàm diſſeminatur. Hos binos caſus tantummodo excipit Cardinalis LeCamus, in ſuis mandatis Synodalibus. Secunda ratio, quæ liberat à teſtimoniò perhibendo in hàc occaſione, ea eſt nimirùm, quia inde naſcerentur innumeræ diſſenſiones & odia in familiis. Tertia ratio hæc eſt, cognati ſui commodum tanquam ſuum ſpectare debet, propter vinculum naturale quod illos conjungit. Non autem teneretur ſe ipſum reum declarare: Et ſatis …

… cum avunculo ſuo conjunctus eſt vinculo longè arctiori, quàm libertus cum Patronò ſuò; quandoquidem libertus conjunctus eſt ſolummodò gratò animò, filius verò fratris vel quilibet alius cognatus, conjunctus eſt naturâ ipſâ. Eam ob rationem Canon ille *(c)*, non ſolùm non vult Patres, Matres & liberos admitti tanquàm teſtes, alii adverſus alios, etiamſi ſponte ſe offerrent. *Parentes & liberi adverſùs ſe nec volentes ad teſtimonium admittendi ſunt.* Sed excipit præterea alios conſanguineos & affines. *Lege Juliâ Publicorum judiciorum cavetur, ne invitò denuntietur, ut teſtimonium dicat adverſùs ſocerum, Generum, Vitricum, privignum, ſobrinum, ſobrinam, ſobrinòve-natum, eoſve qui priori gradu ſint.* Eveillon qui tractavit de Excommunicationibus & Monitoriis magis dilucidè quam ullus alius idem docet *(d)*, & ut ſententiam ſuam auctoritate comprobet, Angelum de Clavaſio, Navarrum, Suarez, Avilam & Barboſam laudat *(e)*.

(c) Ibid. §. 34.

(d) Jac. Eveillon, Tract. de Excomun. & Monit. c. 23. *art.* 2. *§.* 3. *Et apud eum Angelum de Clavaſio* v. Denuntiatio. *Navarrum in Can.* Inter verba, *ſupra cit. Concluſ.* 6. *n.* 412. *& ſeqq.* Et *Manual. c.* 25. *n.* 46. *Suarez de Cenſuris diſput.* 20. *ſect.* 3. *n.* 10. *Avila, Barboſa &c.*

C A S U S XIII.

B e r t i l l a, Luciani ancilla, novit Dominum ſuum reum eſſe quòd fraudulenter foro ceſſerit, & ob hanc cauſam ejus Creditores curant Monitorium promulgari. An ſalva conſcientia, & quin excommunicationem ſubſequentem incurrat, poteſt ſe liberare, quin denunciet?

R e s p o n s.

Inter Auctores non convenit de hàc difficultate. Ille qui in ordinem digeſſit, & in lucem edidit Colloquia Condomenſia, & doctus quidam Theologus, cujus deciſiones in lucem editæ ſunt *(f)*, & cujus ſententiam amplectitur qui colloquia Andegavenſia in lucem edidit, exiſtimant *(g)* famulos non teneri eâ occaſione retegere ea quæ norunt adverſus ſuos Dominos. 1o. Quia, inquiunt, Judices ad eorum teſtimonium non attendunt, ac ideò eorum denunciatio conquerentibus inutilis evadit. 2°. Quoniam raro admodum denunciare poſſunt, quin inde inſigne damnum patiantur. 3o. Quia arcani Legem obſervare tenentur, circà ea omnia quæ in Dominorum ſuorum ædibus fiunt: Quibus addunt Auctores illi, Eccleſiæ animum non eſſe, famulos cogi ad teſtimonium perhibendum adverſùs Dominos ſuos, ſuaſve Dominas. Eæ ſunt rationes, quibus utuntur ii qui primam illam opinionem defendunt, quam amplexus eſt dominus Cardinalis Le Camus, Epiſcopus Gratianopolitanus, qui hoc reſpectu famulos recenſet inter Confeſſarios, Advocatos, Medicos, Chirurgos, obſtetrices *(h)*. Verùm opinionem illam impugnat Eveillon, *(i)* qui ait, „ famulos non comprehendi in „ privilegio & immunitate cognatorum, niſi ſit „ cognatio intra quartum gradum; ac ideò tenentur retegere, ut & cæteri, vi Monitorii, niſi adſit ratio peculiaris, quæ aliâ viâ illos liberet: „ verbi gratiâ, ſi periculum eſſet ne retegendo inſigne malum paterentur. „ Hæc ſunt Auctoris illius verba, cujus ſententia conſcientiæ tutior eſt, nobiſque veritati ac juſtitiæ magis conſentanea videtur. Rationes ab aliis allatæ ſatis prægnantes nobis non videntur, ut in eorum deſcendamus ſententiam. Nam 1o. Licèt conſtaret famulum non admitti apud Judices ad cujuslibet criminis Dominum ſuum accu-

(e) Colloq. Condom. 10. 1. *Colloq.* 4. *ſect.* 3. *Caſu Manifeſt. §.* 41. *A ſancta Beuve tom.* 2. *Caſ.* 62.

(f) Colloq. Condom. 10. 1. *Colloq.* 4. *ſect.* 3. *A ſancta Beuve tom.* 2. *Caſ.* 63.

(g) Colloq. Andegav. 1711. *pag.* 467.

(h) D. Le Camus Mandat. Synod. tit. 2. *art.* 2.

(i) Jac. Eveillon, loco ſupra cit.

[illegible], illum dominum ſui arcana retegere non debere iis quorum non intereſt, ſed id intelligi debet de caſibus, in quibus alter nullum patitur damnum. Hic verò Bertillæ ſilentium valdè noxium eſt Domini ſui Creditoribus, qui pecunias recuperare poſſent quas ipſi prædatur, ſi Bertilla veritatem ſibi notam declararet, ut ei præcipit Judex Monitoriò quod decrevit. Cùm enim Auctores illi addunt, Eccleſiæ animum non eſſe cogere famulos ut adverſus Dominos ſuos denuncient, id ſine ullâ probatione proferunt; cùm nulla reperiatur Lex, nullus Canon, nullum mandatum Eccleſiaſticum, quos ipſos denunciatione liberet, ut leguntur Mandata quæ cognatos liberent. Undè concludimus Bertillam ex conſcientiâ teneri ea declarare, quæ ipſi nota ſunt, circà Luciani fraudulentam deceſſionem. Si verò non declaret, excommunicationem Monitoriò latam incurrit.

CASUS. XIV.

Radulphus, Civis Pariſienſis, è Sancti Euſtachii parœciâ, cum Verſalias iviſſet Pentecoſtes dies feſtos exactum, ibi audivit Monitorium promulgari, de facto momentoſò, perfectè ſibi noto, quod Monitorium in ipſius Parœciâ promulgatum non eſt. An tenetur ex conſcientiâ ea quæ novit hanc in rem retegere?

Respons.

Verum quidem eſt, juxtà doctum quemdam Theologum, (a) Radulphum ſtrictò jure non teneri denunciare, circà factum de quo agitur, vi Monitorii Verſaliis promulgati, non verò in S. Euſtachii Ædibus: Quoniam, inquit, promulgatio illa ſpectat tantùm Incolas Parœciæ in qua promulgatur: ſed tamen ad id tenetur. 1o. Præ reverentiâ & obedientiâ quâ Superioris Mandatum ſufficienter notum proſequi debet. 2o. Certò quodam caſu ex naturâ facinoris, cujus occaſione Monitorium promulgatum eſt, ut alibi fatetur idem ille Doctor (b). Id ex S. Thomæ doctrinâ probari poteſt (c) qui poſtquàm dixerit, unumquemque teneri teſtimonium perhibere in rebus quæ ad Juſtitiam pertinent, cùm id poſtulatur auctoritate ſuperioris legitimi; addit, quemlibet ad id cogi poſſe aliâ viâ, quamvis ſuperioris auctoritas non interveniat. Verbi gratiâ cùm agitur de liberando quòpiam à morte injuſtâ, vel quâdam aliâ pœnâ non promeritâ, infamiâ, verbi gratiâ, vel inſigni damnò. *Si verò requiratur ejus teſtimonium*, ait Sanctus ille, *non autoritate ſuperioris, cui obedire tenetur, tunc diſtinguendum eſt: quia ſi teſtimonium requiritur ad liberandum hominem, vel ab injuſtâ morte, ſeu pœnâ quacumque, vel à falsâ infamiâ, vel etiam ab aliquo damno; tunc tenetur homo ad teſtificandum: Et ſi ejus teſtimonium non requiratur, tenetur facere quod in ſe eſt, ut veritatem denuntiet alicui, qui ad hoc poſſit* attulit. *Quia ſi circa hoc veritas occultetur; nulli ex hoc ſpeciale damnum naſcitur, vel ſi immineat periculum accuſatori, non eſt curandum: quia ipſe in hoc periculum ſponte ſe ingeſſit. Alia autem ratio de reo, cui periculum imminet, eo nolente.* Unde ſequitur, quòd quamvis Radulphus ſalvâ conſcientiâ poſſit non ire denuntiatum, juxtà ſpeciem propoſitam, reſpectu naturæ facinoris tantùm, eò ſenſu quem indicat S. Thomas, ad id tamen tenetur reſpectu reverentiæ, quâ tenetur proſequi Eccleſiam; & reſpectu obedientiæ, quâ tenetur proſequi ejus mandata, ſi ſufficienter ipſi nota ſint; tenetur que ſub pœnâ excommunicationis, cujus mentio fit in Monitoriò. Ac reverà non verum eſt, ſolos Parœciæ incolas, ubi promulgatur Monitorium, Epiſcopi ſui mandato obtemperare teneri; quandoquidem Monitorium exprimitur verbis generalibus, quæ cæteros omnes Diœceſanos complectuntur, quæ ideò eos omnes obligant, ex quacumque ſint Parœciâ, ad obtemperandum Mandato in Monitoriô prolatò, quod Ordinarii ſolâ Auctoritate decretum eſt, non verò auctoritate Sacerdotis promulgantis.

(a) *A Sancta Beuve tom. 2. caſ. 173.*

(b) *Idem tom. 3. Caſ. 33.*

(c) *S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 1. in Corp.*

CASUS XV.

Renatus perfectè notum habet negotiū momentoſum, circa quod audivit Monitorium promulgari; at non credidit ſe teneri ire denunciatum, niſi pôſt tertiam promulgationem, quamvis denunciare potuiſſet à primâ promulgatione. An ſic peccavit?

Respons.

Error eſt vulgaris, nunquam ſatis damnandus, neminem teneri retegere, niſi poſt tertiam Monitorii promulgationem. Certum enim eſt quemlibet ad id teneri ſtatim poſt primam promulgationem. Hæc autem reddi poteſt ratio, ſcilicet quemadmodum dici non poteſt filium Patri ſuo obedire, prout debet, cùm Patris mandata exequitur tantùm cum ter iterata ſunt: Ita fideles, qui Eccleſiæ, Matri ſuæ, ubi primum aliquid ipſis præcipit, peccati excuſari nequeunt, cùm nulla eſt cauſa legitima cur ejus mandatis non obtemperent. Secunda ratio addi poteſt, nempe ſæpè intereſſe illius qui Monitorium impetravit, ut illicò retegatur quod notum eſt circa detrimentum ipſi allatum: ſi autem per multas hebdomadas differatur id retegere, aliquando ipſi præripitur ratio reum cogendi damnum reſarcire prout debet: Ipſi nimirùm tempus ſuppeditatur avertendi vel abſcondendi furtum, vel teſtes corrumpendi aut amovendi; aut denique quoniam reus intereà evadet forſitan, vel ſolvendo non amplius erit. Prætérquàm quod partim in cauſa ille eſt cur magnos ſumptus fecerit in judiciò agendi formulis. Conſtat igitur ex omnibus iſtis rationibus, Renatum ſalva conſcientiâ differre non potuiſſe denunciationem ſuam poſt tertiam promulgationem Monitorii. Cùm nulla ſu-

continuis diebus Dominicis facta eſt promulgatio, mandans iis quibus notum erat ſurtum, ut ipſis cognita declararent, ſub pœnâ excommunicatioois, *ipsô factô*, niſi intra ſex dies ſequentes denuntiaſſent. Duobus diebus poſt ultimam promulgationem mortuus eſt Epiſcopus ille. An ejus mors impedit quominùs Joannes, qui novit quiſnam ſurtum illud commiſerit, & qui eum nondum denuntiavit, in excommunicationem, poſt elapſam ſextam diem, incurrat?

RESPONS.

Epiſcopus illius mors, quæ evenit antequàm Joannes excommunicationem incurrerit, illius effectum impedit; ita ut, quandoquidem obiit ante ſex illas moræ dies, Joannes, eô caſu, excommunicationem non incurrat, etiamſi denunciatum non eat. Ratio eſt, quoniam epiſcopus, vel ejus Officialis, Monitorium non decernit quà Legiſlator, ſed tantùm quà Judex peculiaris. Judicis autem Juriſdictio morte ejus finem habet. Ac ideò ejuſmodi Monitorium non amplius obligat, ab illô tempore quô moritur vel abrogatur ille, cujus auctoritate decretum ac promulgatum fuit. Et huic obediendi obligatio iterum vim habere nequit, niſi ſucceſſoris, vel canonicorum Collegii auctoritate, ad quod Juriſdictio Epiſcopalis vacante ſede pertinet. *Mortuô vel remotô ab Officio Prælati*, inquit Cabaſſutius (b), *qui, non ut Legiſlator, ſed tanquam Judex cenſuram inflixit, non ceſſat quidem cenſura in eo, qui illam anteà contraxerat; nam opus habet abſolvi: ſed tamen ita ceſſat, ut nemo illam poſthac contrahere poſſit, niſi per ſucceſſorem renovetur .... ejuſmodi eſt Monitorium revelandi aliquid ſub excommunicationis pœnâ. Hæc namque neminem ligat, ſi intermoriatur prælatus, niſi vel à ſucceſſore, vel à Capitulô, ſede vacante renovetur.*

(b) *Joan. Cabaſſut. JurisCanon. Theor. & prax. lib. 5. c. 15. n. fin.*

Idem ait Graffius, in operæ Ethices, quod edidit annô 1593. (c) Cùm enim aſſerviſſet cum Panormitanô, cæteriſque omnibus Canoniſtis, eum qui in excommunicationem incurrit ante Epiſcopi obitum, cenſurâ illâ verè ligatum remanere, licet poſtea moriatur Præſul ille. Addit non eandem eſſe rationem illius adversùs quem Mandatum excommunicationis, *ipſo factô*, decernebatur, cum Epiſcopus à quô datum ſuerat moritur, antequam perfectum habuerit effectum; hoc eſt, antequam homo ille actu excommunicationem incurrerit, quam ipſi minitabatur Mandatum. En illius Auctoris verba. *Duo ceciderunt in Excommunicationem, latam ab Epiſcopô per modum ſententiæ contra extrahentes libros prohibitos. Unus incidit tempore, quo Epiſcopus in ultimo mortis articulo conſtitutus erat: Alter mortuo jam Epiſcopo. Tunc nulli dubium eſt, hunc ſecundum ſolutum eſſe ab excommunicatione: Primum verò nequaquàm: quia primus, vivente adhuc Epiſcopo, in excommunicationem incidit. Undè per ejus mortem non eſt abſolutus: quia ſemel excommunicatione ligatus opus habet abſolutione. Secundus verò ideò ſolutus dicitur: quia ſententia excommunicationis non injecit vinculum tempore proferentis.... Pariter idem dicendum de ſententiis latis ſub conditione: quia ſi conditio exiſtit poſt extinctam juriſdictionem, non ligant.* At Doctor ille prudenter obſervat, non eandem eſſe rationem Excommunicationis ſtatutô latæ; hancque rationem reddit, ſcilicet; *ſententiam* [Excommunicationis] *debet præcedere mera culpa, vel offenſa: quod non eſt in ſtatuto, cujus eſt proprium, ligare futura & dare formam futuris, & non præteritis.* Quod conſentaneum eſt

(c) *Jacob. de Graffiis deciſ. aurear. l. 4. c. 2. n. 26 & ſeqq.*

CASUS XVII.

GUILLELMUS certò novit Oliviero, qui curavit Monitorium promulgari, ut furti apud ſe patrati Auctorem detegat; argumenta ſuppetere extra omne dubium poſita, & numerò ſuprà quod neceſſe eſt, adversùs furem. An iis nonobſtantibus, tenetur denunciationem ſuam dare circà ea quæ novit?

RESPONS.

Tres præſertim rationes nobis perſuadent Guillelmum teneri ex Monitoriô illô, in circumſtantiis ſpecie propoſitâ denotatis, denunciare. Prima hæc eſt, quia Eccleſia, quæ jubet poſt Monitorium declarare, cenſeri nequit caſum excipere, quô denunciatio conquerentis commodum promovit. Secunda ratio eſt, quia privati non eſt expendere & dijudicare, an conquerentis argumenta ſint ſufficientia vel non: ſed ſimpliciter ipſi obediendum eſt iis quæ Eccleſia præcipit. Tertia ratio eſt, quòd quamvis Oliviero ſuppetant argumenta prægnantia, adverſus furti auctorem, argumenta quæ Guillielmus ipſi præterea ſuppeditare poteſt, denunciatione ſua, ipſi valdè neceſſaria eſſe poſſunt; neſcit enim an accuſatus argumenta prima irrita reddendi rationem non habeat, vel rejectione vel alia via; cum nimis contiet artes ſubdolas ſæpiſſimè probationes vincere poſſe, quæ videntur juſtiſſimæ, & ſuprà omne dubium poſitæ: His adde, quod Guillelmi denunciatio alias ſaltem confirmabit, certiori auctoritate comprobatas reddet, ac difficilius avertentur. (g)

… *Nonniſi. Apud Steph. Daoyz. v.* Excomunicatio *n. 2.*

(e) *Sylveſter v.* Excomunicatio 2. *n. 1. 5.* Decimusquintus.

(f) *Panormit. in cap.* Com ad hoc *de Clericis non reſidentib.*

Et Paludanus apud Sylveſt. loco cit.

CASUS. XVIII.

CORIOLANUS Doctrinam hæreticam clàm diſſeminavit, duoſque vel tres homines pervertit. Officialis Monitorium decrevit, quô audiret quiſnam eſſet illius Auctor, illudque jam tribus continuis diebus Dominicis promulgari juſſit, poſtquàm inter ſacra fidei Chriſtianę explicata ſunt capita. Certiſſime novit Paulus Coriolanum pravæ illius Doctrinæ auctorem eſſe: ſed etiam novit eum ab aliquot diebus penituiſſe, imò eum actu operam dare ut errore eorum animum liberaret quos perverterat. De hôc quæritur an teneatur Paulus in eâ circumſtantia adverſus Coriolanum denunciare, ſub pœnâ excommunicationis, *ipſo facto*, cujus fulmen contorquetur die Dominicâ ſequenti?

(g) *Colleq. Condom. 10. 1 Colleq. 4. ſect. 3 Colleq. Ardeg. Novemb. 1711. pag. 476.*

RESPONS.

Ut enodetur illa quæſtio, ſatis eſt noſſe, Eccleſiæ animum præſertim eſſe, in excommunicationis comminationibus quas ſignificat vel exequitur, non alium eſſe, niſi ut peccatores ad pœnitentiam impellantur & ut ad officium revertantur. Hac veritate tanquam indubitatâ poſitâ, inde concludere facile eſt, quod cum Paulus certò noverit Coriolanum pœnituiſſe ſinceré, imò eum actu eniti malum à ſe allatum reparare, eoſque ad veram fidem reducere, quos ſeduxit; neque debet, neque etiam poteſt, quin adverſus Caritatem Chriſtianem peccet, Judici ulli ve alteri declarare crimen Coriolani, qui in rectam viã redux, jam perfecit, quod ab ipſo petebat Eccleſia. Hanc rem igitur altô ſilentiô premere debet Paulus: cum certum ſit excommunicationem contorquendam nec in Coriolanum nec in ipſum delapſuram. Hæc eſt Navarri, Sayri, Petri Navarræ, Cardinalis Toleti, Eveillonis, multorumque aliorum; (h) ſuperſedemus autem ab eorum verbis laudandis, quæ in illis Auctoribus videre eſt. Credimus tamen quòd ſi illius viri crimen pervulgatum

(h) *Navarrus Manual. c. 17. n. 134. & 25. n. 46. Et in c.* Inter Verba *55. 11. q. 3. concluſ. 6. n. 377. Greg. Sayrus Theſaur. l. 1. c. 9. Petrus Navarra lib. 1. de reſtitut. c. 4. n. 236. Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. lib. 5. c. 17. Eveillon Tract. de Excommunicat. & Monit. c. 23. art. 2. §. 6.*

Digitized by Google

[illegible] po- teſt ex unius teſtis teſtimoniò, quin alias habeat probationes. Unde ſequitur Petri teſtimonium, quod nullò aliò argumentò confirmatur, nullum alium effectum in ſpeciè propoſitâ procreaturum, niſi fore ut inutiliter Alexim infamiæ notâ inurat. Quapropter dici poteſt ſimili caſu, Petrum non teneri quæ vidit revelare. Ea eſt Navarri ſententia, ut videre eſt in locis operum ejus in margine laudatis (*a*). Idem docent Ludovicus de Beia, Bartholomæus Fumus, Antonius Genuenſis, & Jacobus Eveillon, qui illos laudat.

Tribus præcipuis auctoritatibus nituntur Doctores illi. Prima ducitur ex Decretali Innocentii III. ad Epiſcopum Vercellenſem inſcriptâ (*b*), ubi Papa ille loquens de jurejurando quò teſtes ſe ad veritatem enunciandam aſtringunt, illam adhibet exceptionem: *Exceptis occultis criminibus*; quia, ut ait Gloſſa (*c*), *ſuper his inquiſitio fieri non debet; ſed ſuper illis tantùm, de quibus infamia præceſſit.* Quôcum conſentiunt Innocentius IV. Panormitanus, aliique Canoniſtæ in ſuis Commentariis in Decretalem illam.

Secunda auctoritas ducitur ex aliâ ejuſdem Papæ Decretali, ſcribentis ad Epiſcopum Genevenſem, (*d*) ubi ait: *Reſpondemus nullum eſſe pro crimine, ſuper quô aliquâ non laborat infamiâ, ſeu clamoſa inſinuatio non præceſſerit, propter dicta hujuſmodi*; [id eſt, teſtimonia eorum quibus videntibus commiſſum eſt crimen] *puniendum. Quin imò ſuper hoc diſpoſitiones contra eum recipi non debere; cùm inquiſitio fieri debeat ſolummodò ſuper illis, de quibus clamores aliqui præceſſerunt.*

Tertia denique auctoritas eſt S. Auguſtini, à Gratianô laudati, (*e*) qui ait: *Plerumque boni viri propterea ſufferunt aliorum peccata, & tacent: quia ſæpè deſeruntur publicis documentis, quibus ea, quæ ipſi ſciunt judicibus probare non poſſunt.*

Ea omnia ſatis apertè oſtendunt, Petrum, de quò loquitur ſpecies propoſita, non teneri homicidium revelare, quod vidit Alexim patrantem; contra verò ipſum altum ſilentium obſervare debere, quin timeat incurrere excommunicationem quam minitantur Monitorium, promulgatum requirente Procuratore Regiò; modò tamen certum ſit eum ſolum, ut ſupponitur, adversùs reum teſtimonium prohibere poſſe. Deciſio illa hôc juris effatô confirmari poteſt: *Unus teſtis, nullus teſtis*; quod hiſce Scripturæ Sacræ verbis nititur: *Non ſtabit unus teſtis contra aliquem; quicquid illud peccati facinoris fuerit (f). ſed in ore duorum aut trium teſtium ſtabit omne verbum.* Ea ſunt, ot opinor, quæ prægnantiora & magis convincentia dici poſſunt, ut reſponſum illud extra controverſiam ponatur.

(*a*) *Navar. Man. c.* 17. *n.* 134. *in fin. & in C.* Inter verba, *ſupra citat. Concluſ.* 6. *n.* 379. *Lud. de Beïa Reſpon. part.* 1. *Caſ.* 2. *Barthol. Fumus, in Armillâ v.* Excommunicatio: *n.* 31. *Anto. Genuenſis Praxis Archiep. c.* 2 *n.* 2.

(*b*) *Innoc. III. in Cap.* Qualiter 17. *de accuſat. inquiſit. & denunciat lib.* 5. *tit.* 1.

(*c*) *Gloſſa in D. Cap.* Qualiter *v.* Exceptis.

(*d*) *Innoc. III in Cap.* Inquiſitionis 21. *de accuſationib. &c.*

(*e*) *S. Aug. in Can.* Plerumque 27 2. *q.* 7.

(*f*) *Deuter.* 19. 15.

CASUS XX.

Lysander, adoleſcens, duodecim vel tredecim annos natus, Virginis Nobilis raptum committi vidit. Ut raptûs illius ſuppetant argumenta, Monitorium promulgatur. Petit à ſuô Confeſſariô dicio perhibendum.

Juriſprudentia tamen quæ in hôc Regnô obſervatur, huic antiquæ Diſciplinæ adverſatur. Decretum enim anni 1670, (*c*) quod uſu viget, & quæ nobis regula eſſe debet, decernit *utriuſque ſexûs adoleſcentes, licèt ſint infrà pubertatis ætatem, admitti poſſe ad declarandum.* Ac revera negari nequit, quin eorum denunciatio conquerenti commodum afferat, propter lucem quam hinc educere poſſunt, quin ideo teneatur veritatem ipſi notam declarare. Lyſandri Confeſſarius ipſi igitur dicere debet eum teneri ire denunciatum, ac declarare ſe vidiſſe raptum, de quô agitur in ſpecie propoſitâ, committi.

(*c*) *Decret.* 1670. *tit.* 6. *art* 2.

(*d*) *Eveillon c.* 23. *art.* 1.

CASUS XXI.

Cum Ithacius videret nomen ſuum apud Judices deferri, de mille nummis quos furatus eſt; fugâ ſaluti ſuæ conſulit, ne puniretur. Deinceps capite damnatus eſt per deſertum vadimonii diem; ejus bona in publicum ſunt addicta; ter mille libris priùs ſepoſitis ut reſtituantur illi cui erepta fuerant. Ab ineunte lite, Publius Ithacii famulus, intelligens ſibi impoſſibile fore, ut ipſi ducentæ libræ penſolverentur, ab Ithacio ipſi debitæ in duorum annorum ſtipendia, occaſionem nactus eſt, ſimilem pecuniæ ſummam arripiendi, quam ipſius herus in Cubilis culcita ſtraminea abſcondderat. At promulgatum eſt Monitorium, excommunicationem *ipſo facto*, minitans iis omnibus, quibus in manibus eſt pecunia, vel aliud quidpiam ad Ithacium pertinens. Publius petit an teneatur ex conſcientiâ ire denunciatum, & declaratum ſe auctoritate ſuâ pecuniam illam arripuiſſe, ut hâc viâ ſtipendia perſoluta haberet: Petit quoque an non declarando excommunicationem incurrat?

Respons.

Reſpondemus Publium non teneri declarare ſe pecuniam illam, ducentas ſcilicet libras arripuiſſe: Ut enim in Deciſionibus præcedentibus diximus, conſtat Eccleſiæ, dum Monitoria decernit, mentem eſſe tantum, adſtringere fideles ad reſtituendum conquerentibus quod ad ipſos juſtè pertinet; & unicuique reddatur quod ipſi legitime eſt debitum. Publius autem non injuſtè apud ſe ſervat ducentas illas libras, quas Ithacio hero ſuo arripuit; quandoquidem juxta ſuppoſitum, pecunia illa ipſi erat debita in ſtipendia duorum annorum; & quia juſte illam prehendere potuit, auctoritate ſua privatâ, cùm ipſi impoſſibile eſſet aliàs ſolutionem percipere; quandoquidem præterea clàm id egerit quia inde ſcandalum ullum ortum ſit. Id docet Eveillon in doctô ſuô Tractatu de Excommunicationibus & Monitoriis, (*d*) poſt innumeros alios quos laudat, quorum celeberrimi ſunt Angelus de Clavaſio, Bartholomæus Fumus, Dominicus Sotus, Navarrus, Covarruvias, Cardinalis Toletus, Medina, Petrus Navarra, Lodovicus Lopez, Suarez, Jacobus de Graſſis, Comitolus, Sairus, Avila & Barboſa (*e*), qui omnes unò conſenſu ajunt, eò caſu, nullam eſſe revelandi obligationem ob Monitorium ejuſmodi, quamvis Superior Eccleſiaſticus enunciaſſet & expreſſus fuiſſet eos qui rem aliquam invaſiſſent ratione juſtæ expenſationis; quandoquidem aliena bona non ſunt retinenda, ſed etiam quia

(*e*) *Angelus v.* Furtum *n.* 41. *Barth. Fumus in Armillâ v.* Furtum *n.* 16. *Dom. Sotus in* 4. *diſt.* 22 *art.* 2. *Caſ.* 3 *& de Juſto & Jure l.* 5. *q.* 3. *art.* 3. *Navar. Manu. c.* 17 *n.* 114. *& Conſ.* 35. *de ſent. Excom. Didacus Covar. relect regulæ poſſeſſor malæ fidei p.* 3. *§.* 2. *n.* 4. *Franc. Toletus inſti. Sacerd. l.* 5 *c.* 27. *Medina de rebus reſtit.* 11. *Petrus Navar. de reſtit. l.* 3. *c.* 1. *n.* 402. *Ludov. Lopez inſtruct. Conſc. part.* 2 2. *c.* 9. *q.* 2. *Suarez de Cenſuris diſp.* 20. *ſect.* 2. *n.* 1. *& ſect.* 3. *n.* 12. *Jac. Graſſis deciſ. Aurearum part.* 1. *l.* 4. *c.* 8. *n.* 12 *Paulus Comitolus Reſponſ. Moral l.* 3. *q.* 35. *Avila de cenſ. part.* 2. *diſp.* 5. *dub.* 1. *Gr. Sayrus, Theſaur. l.* 1. *c.* 9. *n.* 12. *Aug. Barboſa de offic. & poteſt. Epiſ. p.* 11. 3. *alleg.* 56. *n.* 49.

ipſis quodammodo compenſatio [illegible]

ex oneribus quibus premuntur : verbi gratiâ, quod teneantur ſuis ſumptibus curare litem inferri maleficiis ex ſuis ſubditis ; ſuppeditare ea quæ ſunt neceſſaria ad ſuſtentandos infantes in ditione ſuâ expoſitos ; ut & Dominis fiduciariis, propterea quod tenentur militare ſub Rege, cùm primaria & ſecundariæ clientelæ Nobilitas ad bellum evocatur ; & habere Judices ut Clientibus ſuis jus dicatur. Ita ut jus illud quod Princeps, vel Provinciarum conſuetudines ipſis concedunt, ſit quædam ſervitus univerſa in prædia publica. Unde ſequitur, eos qui cum Reginaldo, pertendunt Dominos, quibus ſunt Columbaria, teneri omni tempore columbas ſuas alere, hallucinari ; ſic enim Dominis non majora eſſent privilegia quàm Plebeiis. Oporteret præterea, ut columbæ incluſæ ſemper detinerentur ; hoc autem nec fieri poteſt, nec æquum eſt.

Cæterum, facile eſt intellectu, Deciſionem illam niti effató certò, quamvis à Gerſone controverſò (d), nempe Eccleſiæ jus eſſe excommunicationem adhibere, ut qui damnum aliquod temporale intulerunt, illud reſarcire cogantur. Hæc eſt univerſa Eccleſia praxis, à tempore S. Baſilii (e), & S. Auguſtini (f) inſtituta, quam comprobavit Alexander III. in quâdam ex ſuis Decretalibus, inſeripta ad Archiepiſcopum Rotomagenſem, & ad Epiſcopos ejus ſuffraganeos (g), ut & Innocentius III. (h) ſcribens. ad Archiepiſcopum Piſarum, in Thuſciâ, Clemens III. (i) Johannes XXII. (k) S. Thomas (l), ac denique Concilium Tridentinum. (m)

(d) *Gerſon Tractat. de poteſt. Eccle. Conſid. 4. ſpirit. eccl. 4. Coroll. 7.*

(e) *S. Baſil. Epiſt. 244. & ſeqq.*

(f) *S. Aug. Epiſt. 153. ad Macedonium, alias 54. n. 6.*

(g) *Alex. III. in Cap.* Ad noſtra *7. de jurejur. lib. 2. tit. 24.*

(h) *Innoc. III. in Cap.* Ad noſtrà *20. eod. tit.*

(i) *Clem. III. in Cap.* Conqueſti *22. de ſent.* Excomun.

(k) *Joan. XXII. In extravag.* Inſidelis. *Univ. de furtu extrava. Comm. lib. 5. tit 5.*

(l) *S. Thom. 3. part. q. 21. art. 3.*

(m) *Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reſor. c. 3.*

CASUS XXIII.

ALPHAIDA, Mulier Summoperè pia, audivit Monitorium promulgari, quô præcipitur iis omnibus, qui norunt, quia ipſi viderunt, vel audiverunt, quiſnam homicidii, patrati in Sylvâ juxtà Pagum ubi habitat, Auctor eſſet, ſollicita petit à ſuô Sacerdote, an teneatur declarare, ſe à multis ejuſdem loci incolis audiviſſe, Fulbertum homicidii illius Auctorem eſſe. Quid ipſi ſuadere debet Sacerdos ?

RESPONS.

Verùm quidem eſt, quòd quando quis certiſſime novit factum aliquod, de quo Monitorium promulgatur, novit inquam, ſive quòd ipſe viderit, ſive id audiverit ab Auctore ipsô, aut aliunde certior factus ſit, *Si teſtis .... fuit ; aut vidit, aut conſcius fuit, id eſt, aliquò modò cognovit*, ut ait S. Auguſtinus, (n) neceſſariò tenetur veritatem retegere, quam ſic cognovit : ſi autem abſque juſtâ ratione non retegat, excommunicationem incurrit contortam poſt tres Monitiones, ſed non eadem eſt ratio, cùm factum notum eſt tantùm modò ambiguô, obſcurò & incertò. Quamvis enim quilibet teneatur declarare quod audivit à viris fide dignis, cùm ipſi id non denunciarunt ; ad id nemo tenetur, quando id tantùm audivit modô vagô, ab hominibus id narrantibus tantùm ex rumoribus vulgaribus & incertis ; iſtius enim generis rumores non merentur fidem ipſis adhiberi, ut ait Auctor Gloſſæ (o) : Quod impulit Celeſtinum III. (p) ut diceret, verba faciens de Divortiô, quòd *rumor .... viciniæ non à deo eſt judicandus validus .... niſi rationabiles & fide dignæ probationes accedant.*

Eadem eſt ratio, ſi auditum eſt illud tantùm ab hominibus præ levitate & inconſiderantia loquentibus juæ, &c.

(n) *S. Aug. in Can.* Hoc videtur *8. 22. q. 5.*

(o) *Gloſſa in Can.* Quoniam *21. 16. q. 7. v.* Ut rumore.

(p) *Celeſt. III. in C. ſuper 5. de eo qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ, &c.*

NARSES, Parœciæ S. Herminii Dominus, & qui ſolus gaudet jure Columbarium habendi, novit quemdam ruſticum ex ſuis Clientibus, qui Domini columbas ſæpe occidit, præſertim eô tempore quô ſolent ſemina terræ mandari, nomine Procuratoris ſui Fiſcalis impetravit, & promulgari curavit Monitorium, ut argumenta ipſi ſuppetant adverſus illum ruſticum, & curet illum puniri. Judas, Simonque ruſtici illius vicini, illum ſæpe id agentem deprehenderunt ? An ex conſcientia tenentur veritatem denunciare : ſi verò non denunciarent, an incurrerent excommunicationem poſt tres monitiones ordinarias latam ?

Videtur illos in illam cenſuram non delapſuros : cùm Eccleſiæ animus non ſit Fideles excommunicare, niſi quando ſcelerum inſignium ſunt rei, inter quæ recenſere æquum non eſſet Ruſtici illius facinus, cùm non deſint Caſuiſtæ, qui exiſtiment licere columbas occidere, quæ miſeri Ruſtici frumentum ſatum comedunt. Ex alterâ parte, ſuperior Eccleſiaſticus aliter dijudicaſſe videtur, quandoquidem Monitorium hâc de re conceſſit, ac pronunciavit, ut ſupponitur, excommunicationis ſententiam. *Quid juris ? quid factô opus ?*

RESPONS.

Dubitari nequit, quin graviter peccet ruſticus ille, cùm Edicta vetent ſub graviſſimis pœnis, ne occidantur Columbæ eorum qui Columbarii jure gaudent ; Variæque ex noſtris conſuetudinibus ſures pronunciant eos, qui occidunt Columbas. Reverà evidenter ſurantur, ut ait Beraltus in Normanniæ conſuetudinem (a) : cum Columbæ non minus pertineant dominiô ad loci Dominum ; quam Gallinæ, Galli gallinacei, Capones, Galli Indici, Anates, Anſeres, & cæteræ omnes aves domeſticæ, ut & Cuniculi ipſius Leporarii ; ideòque, qui columbas illas occidunt, detrimentum inſigne ipſi afferunt, ac conſequenter digni ſunt pœnis à Legibus Principis vel à Provinciæ conſuetudine latis. (b) Idemque neceſſariò cenſent Præſules, aliàs enim Cenſuris facinus illud non plecterent, cùm penes eos ſit Litteras ſuas Monitoriales denegare, quoties exiſtimant leviores ob cauſas illas poſtulari. Unde ſequitur, illos, qui ſicut & Judas & Simon, iſtiuſmodi factum noverunt, Eccleſiæ obedire teneri, veritatem ipſis certo notam declarando. Juſtitia Narſæ debita, reorum caſtigatio, juſtæ pœnæ quas promeruerunt ; Diſciplinæ civilis & boni ordinis conſervatio, obedientiaque Eccleſiæ debita adſtringunt igitur ad revelandum quod hac de re notum eſt : illumque ſcopum legitimum ſemper habere debent qui revelant ; ut nihil agant quod ſit contra Caritatis præceptum, ut S. Thomas docet (c), qui ait, peccantis pœnam juſtam eſſe & licitam hiſce in circumſtantiis : *Si verò intentia vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod perveniatur per pœnam peccantis, puta ad emendationem peccantis ; vel ſaltem ad cohibitionem ejus & quietem aliorum & ad juſtitiæ conſervationem & Dei honorem, poteſt eſſe vindicatio licita, aliis debitis circumſtantiis ſervatis.*

(a) *Beraltus in Normã. Conſuet. art. 137.*

(b) *Beralt. loc. citat.*

(c) *S. Thom. 2. 2. q. 108. art. 2. in Corp.*

Verùm quidem eſt Caſuiſtas quoſdam, & inter alios Cardinalem Toletum, exiſtimare, occidi poſſe columbas, quæ devaſtant terras recens ſatas ; ac ideò ejuſmodi excommunicationes injuſtas eſſe. Sed reſponderi debet, 1°. Non privatorum eſſe dijudicare de juſtitia Legum & Conſuetudinum, quæ

Digitized by Google

unis conjecturis prægnantibus additam, Judici utilem evadere poſſe, juxta effatum iſtud: *quæ non proſunt ſingula, multa juvant.* (a)

Ea eſt deciſio Auctoris Colloquiorum Andegavenſium (b), quæ ſapientiſſima exiſtimamus.

(a) *Gloſſa in C.* Illum *ſ. de præſumpt. v.* fama loci. *l. 2. tit.* 23.

(b) *Colloq. Andeg. Novemb.* 1711. *q.* 1. *pag.* 458.

CASUS. XXIV.

Parrhasius Jordano litem intulit, ila re merè civili; Monitoriumque impetravit, ut argumenta, quibus ipſi opus eſt, & quæ aliâ via habere nequit, ipſi ſuppetant. An Judex laicus potuit permittere, Monitorium illud concedi; & an Judex Eccleſiaſticus potuit illud concedere, quin peccet contra Eccleſiæ mentem, & contra Edicta Regia?

Respons.

Verùm quidem eſt, Juriſperitos quoſdam Gallos contendiſſe, Monitorium uſum locum habere tantùm in cauſis criminalibus, non verò in cauſis merè civilibus. Sed Auctores illi hallucinantur, ut Favretus (c) fatetur. „ In omnibus ſerè inquit, „ Regni ſupremis Senatibus obſervatur, in cauſis „ civilibus, circa quas quis litem infert & per„ ſequitur, Monitorium peti poſſe in probationem „ diſtractionum & ſpoliationum, ut aſſerunt, bono„ rum hæreditariorum, mobilium, Tabularum, „ & chartarum hereditatis vel ſocietatis litigioſæ. Quod Auctor ille comprobat, 1°. Decretò ſupremi Senatûs Pariſienſis, datò in gratiam Franciſci Drovot, die 15. Martii annô 1600. quod dejecit Dierum Milleton à Selougey ab appellatione in abuſu dicendi juris ad ſuperiorem judicem, quam provocaverat, ob ejuſmodi Monitorium, eumque injuriarum damnavit, & multam impoſuit. 2°. Decretò Senatûs Divionenſis datô 5. Octobris 1600. 3o. Abô Decreto Senatû, Supremi Pariſienſis, datò die 7. Maii 1604. in gratiam Petri Yvonis, contra Præfectos & Scabinos urbis Caſtillionis: Quæ omnia Edicta auctoritate ſua comprobant Monitoria in cauſis merè civilibus. Bacquetus (d), laudamus ab eôdem Fevreto (e), profert quoque ſimile Edictum Senatûs Supremi Pariſienſis, datum 9. Julii 1592. confirmans ſententiam Tribuni Capitalis Pariſienſis, quod auctoritate ſua comprobat conceſſionem Litteralium Monitorialium, eô caſu de quo agitur; Et denique Bouvotus (f) aliud ſimila laudat quoque, datum à Supremo Senatu Divionenſi, die 28. Novembris, 1611.

(c) *Fevretus Tract. de Abuſib. l.* 7. *c.* 2. *n.* 30.

(d) *Bacquet. Tract. de jur. Juſt. cap.* 7. *n.* 31.

(e) *Fevret. cit. ibid. n.* 32.

(f) *Bouvot. tom.* 2. *v.* Monitiones *q.* 1.

Nullatenus tamen Eccleſiæ animus eſt ejuſmodi Monitoria concedere, niſi ob res magni momenti & extraordinarias; *non alias quàm ex re non vulgari,* ut Concilium Tridentinum loquitur (g). Idcircò Romæ Papæ Vicarius nunquam ejuſmodi Monitoria concedit, niſi jactura, vel detrimentum, da quô eſt querela, ſit ſaltem pretii centum & quinquaginta librarum, ut Fevretus obſervat, (h) *dummodò petentis uſque ad ducatos* 50. *interſit.* Si igitur aliquis ſuſciperet alicujus excommunicationem

(g) *Conc. Trid. ſeſſ.* 25. *c.* 3. *de reſor.*

(h) *Fevret. loc. cit. n.* 26. *in fin,* & 35.

uterque Judex ſe gerere debet, circà Monitorium à Parchaſio petitum.

CASUS. XXV.

Geminius, Sanctæ Odillæ Presbiter, pridie diei Dominicæ Paſſionis, ab Officiali accepit Monitorium, quod minitatur excommunicationem *ipsò factò*, iis omnibus, qui diebus ſex proximis poſt tertiam promulgationem, non denunciaverint quod ipſis notum eſt, circa facinora in Monitorio contenta. Geminius illud primâ vice promulgavit, & dia Dominicâ palmarum ſecundâ vice: ſed dubitat an teneatur id ultimò promulgare die Paſchatis. Quid ipſi ſuadendum eſt hac de re?

Respons.

Verum quidem eſt, Sacerdotem non poſſe ſine imperii detrectatione, recuſare promulgationem Monitorii, quod ad eum miſſum eſt ab Epiſcopô vel ab Officiali, val ejus promulgationem intermittere, prima promulgatione facta, niſi ex mandatô diſtincto alterutrius; aut niſi id ab ipſo petierit illa qui Monitorium impetravit; vel deniqua niſi eum impediat interceſſio legitimè ipſi denunciata: ſed taman Ecclaſiæ ingenium & animus non aſt, ejuſmodi promulgationem fieri die Paſchatis vel Pentecoſtes, nec die Natali Domini noſtri, cum Feſtum illud eſt die Dominica, præſertim cùm tertia illa promulgatio denunciat excommunicationem, *ipsô factô.*

Quapropter credimus Sacerdotem exiſtimare debere, ſuperioris mentem eſſe, ut dies illæ ſanctæ excipiantur, niſi ſpecialiter id præcipiat ſuperioris Mandatum.

Ratio eſt, non decere diebus illis, quibus Eccleſia occupatur gaudio ſpirituali, quod ipſi affert complamentum maximorum Religionis myſteriorum, immiſceri dolorem, afflictionemque acerbiſſimam imminutione, corporis ſui, & membrorùm ſuorù condemnationa quorù ſalus ita ipſi cordi eſt. Id quoque in Provincia Ecclaſiaſtica Mediolanenſi obſervatur, ubi nunquam promulgatur Monitorium, ſine Epiſcopi diſtincto mandato diebus Paſchatis, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Feſti Corporis Chriſti, & aliorum Feſtorum ſolemnium & anniverſariorum; ut patet ex quarto Concilio, quod ibi habuit Sanctus Carolus anno 1576. *Cùm verò*, inquiunt Concilii illius Patres, (i) *pro ratione præſcriptâ aliquando concedentur* [axcommunicationum litteræ;] *ne tamen in ſanctiſſimis his diebus, in Nativitate ſcilicet Domini, Paſcha reſurrectionis, Aſcenſione, Pentecoſte, in celebritate ſacri Corporis Domini, & aliis anniverſariis ſolemnioribus diebus, ullomodo promulgentur; niſi Epiſcopus aliter cenſuerit.* Illud Decretum quædam aliæ Eccleſiæ adoptarunt; præſertimqua Eccleſia Andegavenſis (k), ubi conſuetudo eſt promulgationem illam in diem ſequentem differte, ut & fidei Chriſtianæ Capitum explanatio differtur.

(i) *Conc. Mediolan.* 4. *part.* 3. *tit.* 8. *de foro Epiſcopali.*

(k) *Statuta Synodalia Andeg. ann.* 1655. *art.* 6.

CA-

Digitized by Google

R e s p o n s.

Si certò noverit Epiſcopus, Lazarum facilè & abſque Monitorii ope Gualterium furti convincere poſſe, Monitorium petitum concedere non deber. Ratio eſt, quia Eccleſia Monitoria concedit tantùm ut probationes ſuppetant, hoc eſt, ut teſtium danunciatione ad veritatis cognitionem perveniatur, circa factum de quò conqueritur ille, qui Monitorium petiit. Ita ut, cùm in caſu propoſito Lazarus Eccleſiam in errorem velit deducere, ipſius auctoritatem abſque neceſſitate adhibendo; adverſus Eccleſiæ mentem & ingenium peccaret Epiſcopus, ſi auxilium illud extraordinarium ipſi concederet, cum ipſi aliæ ſint viæ ſufficientes, ut impetret Gualterium condemnari ad reſarciendum damnum, quod furtò ſuò Lazaro intulit.

Deciſio illa planè conſentanea eſt edicto dato circà Juriſdictionem Eccleſiaſticam, menſe Aprili 1695. (a) Hujus hæc ſunt verba: „ Archiepiſcopi, „ Epiſcopi, eorumque Officiales, Monitoria de„ cernere non poterunt, niſi ob crimina gravia, & „ ſcandala publica. Noſtrique Judices Monito„ riorum promulgationem non mandabunt, niſi „ in iiſdem caſibus, & cùm probatio aliter ſuppe„ tere non poſſet.

(a) Edictum ann. 1695. art. 26.

Senatus Supremus Pariſienſis, diu jam ante Edictum illud, duobus Decretis pronuntiaverat, die 14. Decembris 1532. & die 15. Aprilis annò 1567, à Papone allatis (b), Monitoria nulla complecti debere facta, quorum veritas tabulis probari poſſit, quæ ſi deſint, teſtes ſuffici poſſunt. Undè ſequitur Deciſionem noſtram conſentaneam pariter eſſe regulis Canonicis, Decretis & Juriſpruentiæ Edictorum.

(b) Papon. l. 18. tit. 7. 11. 12.

Vide Caſum ſequentem.

C A S U S XXVII.

O d i l l o n i quiſpiam viginti nummos aureos ſuratus eſt. Ille Monitorium impetravit in eos omnes, quibus notum eſt facinus, cujus ibi ſit mentio, vel qui illud ab aliis audiverunt. Johannes à Petro audivit Paulum nommos illos furatum eſſe eo præſente, an tenetur ex conſcientiâ, & ſub pœna excommunicationis, ire denunciatum, quamvis probè noverit Petrum denunciaſſe?

R e s p o n s.

Eo caſu Joannes non tenetur retegere quod à Petro audivit. Ratio eſt, quia ejuſmodi denuntiatio omnino inutilis eſſet, ut furtum retegeretur, & quoniam inde magis explorata notitia Judiei non afferretur: *Cùm jam revelavit is, à quò didiciſti; nam teneris amplius revelare*, inquit Bailus, (c) *non Judex ex eò teſtimoniò certior fieri poteſt.* Indè ſit ut Eccleſiæ nullatenus ſit mens, eo caſu adſtringere ad revelandum, quandoquidem factum certius inde non evadit.

(c) Bail. de examine pœnitentium part. 2. q. 68. p. 476.

Ea deciſio, ut obſervat Eveillon, in tractatu ſuo de excommunicationibus & Monitoriis, nititur hoc principio; Nimirùm, Monitorium nunquam concedi, vel promulgari debere, *niſi in ſubſidium*, hoc eſt, tanquam auxilium neceſſarium ad veritatem retegendam, & cum alia argumenta deſunt. Ita ut, cum veritas cognoſci poteſt, & damnum illatum reſarciri poteſt viis ordinariis Juris, aut aliis legitimis rationibus, Monitoria adhibere non liceat, nec excommunicationem ſubſequenté: autem Conciliò Tridentinò nititur. (e)

(e) Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 3. de reform.

Evidentar autem patet, quòd, ſicuti diximus, Odillou conquerens, & cui conceſſum eſt Monitorium, nullum commodum ex Joannis denunciatione ducere poteſt; quandoquidem, ut ſupponitur, Petrus jam denunciavit quod ab eo Juannes audivit; ac ideò Joannes nequaquam tenetur, in ſpecie propoſitâ, revelare.

Vide Caſum præcedentem.

C A S U S XXVIII.

P e l a g i u s, excommunicatus, nominatim denuntiatus, lethaliter vulneratus eſt in Sylvâ à Latronibus, ad Judicem Regium confugit, rogans inquiri de facinore, & ipſi liceat Monitorium in Latrones impetrare. An id ipſi permittere poteſt Judex; ſi verò mandet Monitorium promulgari, an Eccleſiæ Judex poteſt, vel debet id illi concedere?

R e s p o n s.

Qui in Eccleſiam publicè rebellis eſt, & maluit ab ipſius corpore, tanquam membrum putridum exſecari, quam ei obedire, ejus protectionem vel auxilium nequaquam meretur, ut obſervari poteſt ex Decretali, quam Gregorius IX. inſcribit ad Archiepiſcopos Toletanum & Compoſtellanum (f), & ex iſtò alterius Papæ eximiò effatò: *Indignum eſt eis ab Eccleſiâ ſubveniri, per quos conſtat in Eccleſia ſcandalum generari.* (g) Et ex iſto alio Clementis III. (h) effato: *Cùm fruſtrà Eccleſiæ imploret auxilium, qui committit in ipſam.* Undè concludi debet, quòd quamvis Judex civilis, præ errore vel dolò, Pelagio permiſiſſet curare. Monitorium promulgari, Epiſcopus, vel Judex Eccleſiaſticus nequaquam poteſt Pelagii ſupplicem libellum excipere, & Monitorium concedere cùm eum ſpectare debeat ſolummodo tanquam Ethnicum, juxta hæc ſervatoris verba (i): *Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Etnicus & Publicanus;* non verò ſicut ſubditus, qui ullo Eccleſiæ auxiliò dignus ſit.

(f) Greg. IX. in C. Immunitatem. fin. de immunitate Eccleſiar. l. 3. tit. 49.
(g) Hugin. I. in C. Sacerdotibus: 2. nec Clerici vel Monachi lib. 3. tit. 50.
(h) Clem. III. in C. In Audientia 25. de ſent. Excommun.
(i) Matth. 18. 17.

Deciſio illa conſentanea eſt cum Decreto quod S. Carolus condidit in quarto ſuo Concilio Provinciali, habito Mediolani annò 1576. (k) quo vetat hancce gratiam ulli excommunicato concedere. *Excommunicationum litteræ non concedantur .... cuiquam excommunicato, aut manifeſtè, aut notoriè criminoſo.* Id vetant quoque Conſilii Toloſani Patres, habiti annò 1590. (l) *Nullæ, in excommunicati aut perditi, ſceleſtique hominis gratiam .... excommunicationes decernantur.* Ex quibus verbis videre eſt, Concilium illud jure meritò accenſere peccatores publicos inter excommunicatos, hoc reſpectu. Quandoquidem utrique Monitorium petere non poſſunt, juxta ingenium Chriſtianæ Religionis, niſi ut impellant, cenſurarum ope, reos ad jus tribuendum proximo debitum, & ut eorum converſionem promoveant. Quomodo autem iſtius generis homines animo tam æquo ducerentur, dum ipſi ſalutem ſuam nequaquam curant, & vitam agunt in ſtatu ita deflendo? Hæc eſt obſervatio Auctoris Gloſſæ in Decretalem, quam Innocentius III. (m) inſcribit ad Præſules Galliæ. *Qualiter enim moveretur homo ad correctionem alterius, qui nondum eſt correctus?* Id Auctor ille mutuatus eſt à libro decimo quarto

(k) Conc. Mediolan. 4. tit. de foro Epiſcopali.
(l) Conc. Toloſ. part. 4. c. 1. n. 6.
(m) Gloſſa in Cap. Novit. 13. de Judiciis v. e,m Exceptio.

Digitized by Google

Species ſic expoſita multa complectitur ambigua, quæ elucidare neceſſe eſt, ut tuta ſit deciſio.

1. Cognoſcendum eſt, an Polgus Dolam ſe receperit, ut ibi habitet, & an in perpetuum ſedem ibi fixerit; anve illuc ſe contulerit ob quædam negotia & ad quoddam tempus ſolummodo.

2. Suppoſito, eum ibi ſedem fixiſſe, an jam ibi habitet; vel an etiamnum in Diœceſi Lingonenſi degat.

3. An die, quâ Lingonis exivit, ut Dolam ſe conferret, ibi habitaturus, Monitorii promulgatio jam inchoata fuerit, vel an prima promulgatio inchoata fuerit tantùm poſt ejus exitum è Diœceſi.

4. An criminis illius ſit inſons, circa quod promulgatum eſt Monitorium; vel an ejus ſit conſcius.

His ſuppoſitis, Reſpondemus 1. Quòd ſi Polgus Dolam ſe receperit, tantùm ob quædam negotia, & ad quoddam tempus, ſemper ſubditus cenſetur Juriſdictioni Epiſcopi Lingonenſis, ſi antequàm è Diœceſi exiverit, prima monitio inchoata fuerit: ideòque tenetur eo caſu ire revelatum. Si verò poſt ejus exitum è Diœceſi Lingonenſi inchoata fuerit Monitorii promolgatio; omneſque in judicio formulæ & actiones habitæ fuerint, dum à Diœceſi aberat, revelare non teneretur & non incurreret excommunicationem poſt tres monitiones contorquendam. Ratio eſt, quoniam Monitorii promulgatio eſt actus Juriſdictionis, qui obligare poteſt eos ſolummodò, qui in territorio degunt. hoc eſt, in Diœceſi, extrà quam nulla eſt Epiſcopo poteſtas, ut alibi probamus ex iſto juris effato, quod comprobavit Bonifacius VIII. *Jus extrà territorium dicenti non paretur impunè.* (c) Et Innocentius IV. (d) Unde ſequitur Pariſiis domicilium habentem: qui Rotomagum ſe conferens, Meduntæ duabus vel tribus diebus commoratur, ibique audit Monitorium ab Epiſcopo Carnutenſi decretum promulgari, de facto, cujus nullatenus eſt particeps, non teneri quidquam retegere eorum, quæ novit circa hoc factum; quandoquidem ſubditus non eſt Epiſcopi Carnutenſis Juriſdictioni; cùm in ejus Diœceſi nullum acquiſiverit domicilium, cùmque innocens ſit, prout ſupponitur, facti de quo agitur.

(c) Bonifac. VIII. in cap. *Ut animarum* 2. de Conſtit. in 6. l. 1. tit. 2.

(d) Innoc. IV. in c. *Romana* 5. de ſentent. Excomm. in 6.

2. Si tamen ille Lingonas reverſus fuiſſet, ante elapſum tempus præfixum tertiâ Monitorii promulgatione, teneretur Monitorio obtemperare, ſi rei actæ certior eſſet factus.

3. Si prima monitio promulgata fuerit, antequam Lingonis exiverit, ac deinde ſedem Dolæ in perpetuum fixerit, eo etiam caſu teneretur denunciare, circà facta in litteris Monitorialibus contenta, etiamſi tunc in aliâ Diœceſi domicilium haberet. Ratio eſt, quoniam ſatis eſt, eum ſubditum [...] *tionis alterius eſſe cœpit; unum intendit judicium declinare. Porrò tuæ prudentiæ dubium eſſe non credimus, quòd is in prædictâ causâ jus revocandi forum non habet, quaſi ab altero jam prævenṫus.* Circà quæ Gloſſa ait; (k) *Sic ergo patet, quòd per ſolam citationem perpetuatur Juriſdictio tam ordinarii, quàm delegati.* Id Gloſſæ illius Auctor probat duabus Legibus, quas jamjam laudavimus, & quinque aliis Paparum Decretalibus.

(i) Greg. IX. in c. *Propoſuiſti* 19. de foro compet. l. 2. tit. 2.

(k) Gloſſa in can. *Propoſuiſti* v. *Cauſus*.

Juxtà autem hypotheſim illam, Polgus Epiſcopi Lingonenſis Juriſdictioni ſubditus foret. primâ monitione canonicè omnibus urbis Incolis promolgatâ: quæ monitio reipsâ eſt vera in jus vocatio eorum omnium, quibus notum eſt factum, cujus in Monitorio mentio fit, cauſamque eorum reſpectu Epiſcopi Tribunali alligat. Eo caſu igitur neceſſariò teneretur huic obedire, quamvis aliò in perpetuum ſe receperit; quandoquidem ſola primâ monitione unuſquiſque ex conſcientiâ tenetur Eccleſiæ mandatis ſatisfacere, quin ſecundâ tertiâve monitione opus ſit.

4. Si Polgus Auctor ſit, vel conſcius criminis illius, quod ut puniatur, promulgatum eſt Monitorium tenetur huic obtemperare; quamvis impetratum & promulgatum fuerit, poſt ejus exitum è Diœceſi, ubi illud patraverat, & ubi domicilium habebat; ſi ad tempus tantùm quoddam abſens fuerit, quin ſedem fixiſſet in aliâ Diœceſi, ubi nunc degit: Si verò Monitorio non obtemperet, ubi primum ipſi notum eſt, excommunicationem ab Epiſcopi auctoritate contortam incurrit. Hoc enim ſi ita non foret, quilibet facinoroſus excommunicationes juſtiſſimas facilè ſubterfugere poſſet, in aliam Diœceſim conſultò ſe recipiens, quandoquidem ibi plecti non poſſet, ob crimen quod in eâ Diœceſi non patraſſet, ibi enim domicilium non habebat. Eo igitur ſenſu hæc juris ſententia locum habet; *ubi delictum, ibi forum*. quam ſententiam auctoritate ſuâ comprobant Decreta Ruſcinonenſe, (l) & Molinenſe (m), Ideòque hicce reus ab Epiſcopo loci, ubi patratum eſt crimen, plecti poteſt, ut alibi probamus.

(l) Decret. Ruſcinon. art. 19.

(m) Decret. Molin. art. 35.

Cæterùm, in iis omnibus, quæ diximus, ſupponimus, Polgum Chriſtianum eſſe: Si enim Chriſtianus non foret, planè aliter ratiocinandum eſſet: cùm conſtet, eos omnes, qui Chriſtiani non ſunt, non teneri vi Monitorii ea, quæ circà factum quodpiam norunt, revelare, quantilibet ſint momenti; ad id tamen aliunde teneri poſſunt aliquando, ex jure naturali.

Vide Excommunicationem.

condemnant (*a*).

Vox, *Monopolium*, in ſua origine odioſa non erat, & nihil aliud denotabat quam conſilium, quod unus homo aut plures ſimul capiebant de emendâ aut vendendâ, privatim, quâdam mercis ſpecie pro pretio, quod revera tunc obtinebat. Eumdem ſenſum ei voci aſſignat Polmanus in definitione ſua (*b*); *Monopolium eſt machinatio unius, pluriumve Mercatorum in unum conſpirans. ut ipſi ſoli vendant, emantve pretio licito.*

(*a*) ff. lib. 48. tit. 12. cod. lib. 4. tit. 59. Inſtit. lib. 4. §. fin.

(*b*) Polm. part. 2. n. 616.

Verum illa vox ſenſu odioſo hodie uſurpatur; hoc eſt ad ſignificandam conventionem factioſam & illicitam, quæ à pluribus Mercatoribus unanimiter fit, ſive conſilium, quod ab uno viro initur, de mercibus non emendis, niſi certo pretio, ut vendi queant pretio multò majori, in magnum detrimentum populi, ac præſertim pauperum, qui ad eos confugere coguntur, ut eas emant in inopia, quâ laborant. Hæc eſt ejus deſcriptio qualis à Martinio traditur, in ſuo Lexico Philologico (*c*): *Monopolium dicitur, cum unus ſolus aliquod genus mercaturæ univerſum emit; ut ſolus vendat, pretiumque ſuo modo ſtatuat, vel plures ſimul idem fecère. quò cariùs vendant.*

(*c*) Martinius Lexicon Philolog. pag. 35 edit. Amſtelodam. an. 1701.

Monopolium quoque vocatur conventio qua, exempli gratia, Opifices vel Artifices cujuſdam Urbis, ſimul aſſignant modo fixo mercedem eorum labori & operæ, pro lubitu ſuo, & minorem mercedem recuſant; aut inter ſe conſtituunt, quòd nullus eorum operam ab alio inchoatam perficiet. Hæc Monopolii ſpecies prohibita fuit ſub pœna exilii perpetui, & bonorum confiſcationis Præſcripto Franciſci I. dato Villeriæ ad Cotiam menſe Auguſti anni 1539. Qua in re Princeps ille ſe omnino conformavit Legibus ab Imperatoribus Romanis latis, quæ iiſdem pœnis afficiebant eos, qui ſimile peccatum admittebant. *Si quis autem Monopolium auſus fuerit exercere*, inquit una ex Legibus illis, *bonis propriis ſpoliatus, perpetuitate damnetur exilii* (*d*).

(*d*) Leg. *Jubemus*, unic. cod. de Monopoliis, &c. lib. 4. tit. 59.

Quibus addi poteſt alia Monopolii ſpecies, quam admittunt Mercatores, quum fraude impediunt, quominùs certæ quædam merces, aut cibaria aliunde adveniant, eum in finem, ut cariùs vendant, ea quæ ipſi habent, quod Leges Romanæ etiam prohibent ſub magnæ mulctæ pœnâ (*e*).

(*e*) Leg. *Lege Julia* 1. ff. de Leg. Julia, de annona lib 48. tit. 12.

Monopolium etiam exerceri poteſt, alia ratione arcana; quum nempe quæpiam res Judicum Decreto venditur, ſi tunc ille, qui eam habere cupit, pecuniæ ſummam alii tradat, ut eum cohibeat quominùs contra ſe licitetur. Sicuti id obſervat Carondas, qui Curiæ Decretum refert, à quo illa praxis injuſta, ut Monopolium damnatur, quodque latum eſt 26. Novembris 1559. (*f*).

(*f*) Carondas lib. 4. Reſponſ. 1.

Verumtamen, Monopolium licitum eſt quibuſdam privatis, quibus Princeps licentiam concedit, ut ſoli, excluſiſque omnibus aliis, vendant quaſdam merces, quas è Regionibus longinquis advehi curaverunt, aut alias res, quas invenerunt in publicam neceſſitatem, vel utilitatem; ut ſcilicet privilegium, quod ipſis à Principe conceditur, ſit ipſis loco mercedis, quam promeriti ſunt ingenio aut induſtria ſua, & impenſarum ſumptuumque, quos in anteceſſum fecerunt.

Monopolium injuſtum, quod à privatis exercetur abſque Principis auctoritate, & ut opes comparentur populi damno, ac præſertim pauperum detrimento, eſt crimen valde invidioſum, & deteſtandum. Quapropter illi qui tale peccatum admittunt à S. Raimundo *Belluæ nefandæ* vocantur, eoſque deteſtandos eſſe idem affirmat. *Illos... credo tanquam nefandas belluas, deteſtandos, qui ea intentione emunt res venales & præcipuè victualia, ut de talibus cariſtiam inducant* (*g*).

(*g*) S. Raim. lib. 2. tit. 7. de uſuris & pignoribus. §. 9.

CASUS PRIMUS.

CLEONICUS & VINCENTIUS, divites Mercatores, ſimul coëmerunt menſe Novembri omne ferè frumentum loci in quo degunt, & locorum vicinorum, eum in finem, ut poſtea adigerent privatos, qui illud rerum anguſtia vendidère, ad illud denuo à ſe emendum, præſertim per tres, aut quatuor menſes, qui meſſem antecedunt, in quo tempore frumentum vulgò carius venit. Attamen illud ipſis non vendunt, ſupra pretium juſtum, quod Theologi ſummum vocant, neque conſilium communicant cum ullo alio Mercatore, ut carius vendatur. An ea in re peccant, & an ad aliquam reſtitutionem tenentur?

RESPONS.

Antequam difficultati propoſitæ reſpondeamus, tenendum eſt, quòd illud, quod Monopolium vocatur, eſt tantummodò conſenſio, ſive conſpiratio plurium cujuſdam Urbis aut Pagi Mercatorum, qui inter ſe paciſcuntur de non ab aliis emendis mercibus, niſi certo pretio, quod ipſimet præfiniunt, aut de non iis vendendis, niſi pretio, quod juſtum earum valorem ſuperat, imo & de iis alterandis & de iis tradendis emptoribus, non ita bonis, ut ſunt naturâ ſuâ. *Primò*, inquit Sylvius (*h*), *quando Mercatores conſpirant, ut nullus eorum emat ſupra certum pretium, quod ipſimet ſtatuunt; neque ullus vendat infra pretium, de quo etiam*

(*h*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 77. art. 1. quæſit. 2.

ſummum

rius ab ipſis vendi quam venditum fuiſſet, ſi communi conſilio, & eum præcisè in finem ut carius venderetur, ab ipſis coacervatum non fuiſſet. Ratio quæ hujus deciſionis tradi poteſt, hæc juris regula à Gregorio IX. uſurpata innititur (a); *Qui occaſionem damni dat, damnum dediſſe videtur* & hoc etiam generali Sancti Thomæ axiomate: *Dare alicui occaſionem periculi, vel damni, ſemper eſt illicitum.... & tenetur venditor ad damni recompenſationem.* Negari autem non poteſt, quin Cleobulus & Vincentius, dum præſumunt & auferunt omne ferè tractûs ſui frumentum eum in finem ut illud carius iterum vendant, & illo monopolio penuriam in regionem inducunt, auctores ſint damni, quod privati patiuntur; ſiquidem, ut ſuperius diximus, certum eſt quod ſi per ipſos non fuiſſet, frumentum viliori pretio vendi um eſſet. Igitur coram Deo tenentur ad reſtitutionem totius damni, quod emptoribus creaverunt. Atque ad hanc injuriam reprimendam Leges abſolutè prohibuerunt omnia monopoliorum genera, & ad perpetuum exilium cum bonorum amiſſione ſeu, confiſcatione, conjunctum omnes qui illud crimen patrabant, damnavêre (b): *Jubemus.....* inquit Zeno Imperator, *ne quis illicitis habitis conventionibus conjuret, aut paciſcatur, ut ſpecies diverſorum corporum negotiationis, ne minoris, quàm inter ſe ſtatuerunt, venumdentur.... Si quis autem monopolium auſus fuerit exercere, bonis propriis expoliatus, perpetuitate damnetur exilii.* Hæc ſunt verba, quibus utitur Imperator Romanus in quadam ex Legibus Codicis Juſtiniani, quam jam in diſcurſu præliminari retulimus, cum quibus conſentiunt omnium ferè Principum Præſcripta.

(a) Gregor. IX. in cap. *Si culpa.* fin. de injuriis & damno dato, lib. 5. tit. 36.

(b) Leg. *Jubemus*, unica cod. de monopoliis &c. lib. 4. tit. 59.

pretium operum ab illis exigere, quoniam illi operarii conductitii inter ſe machinati ſunt de exigenda quarta parte mercedis ſupra eam, quam antea lucrari ſolebant. Unde ſequitur, quòd tenentur ad reparationem damni, quod creaverunt, prout docet Sylvius dum de eo monopolii genere verba facit (c) *Ad monopolii peccatum*, inquit ille *etiam ſpectat, quod Opifices conſpirant, ne opus ab uno inchoatum alter perficiat.* Quapropter ejuſmodi coitiones, conventiones & conſpirationes Opificum juſtâ de cauſa damnatæ ſunt Præſcripto Franciſci I. Villeriæ ad Cotiam lato menſe Auguſti 1539. (d). *Interdicimus*, inquit ille Princeps, *omnibus ſupradictis operum Magiſtris, & ſimul ſociis conductitiis, & famulis omnigenarum artium; quominùs ullas faciant congregationes, aut coitiones ſive parvo, ſive magno numero, quacunque cauſa ſeu occaſione ipſis detur, & quominùs ulla exerceant monopolia, aut ullam habeant aut accipiant inter ſe conſiliorum communicationem in factis ad ipſorum artem pertinentibus, ſub pœnâ confiſcationis corporis & bonorum.* Quod cum Jure civili Romanorum planè conſentit, à quo nempe ad eamdem pœnam damnantur illi, qui quodvis monopolii genus exercent (e): *Ædificiorum quoque artifices, vel ergolabi* (id eſt *Redemptores operum*, inquit Gloſſa,) *aliorumque diverſorum operum profeſſores, & balneatores penitùs arceantur pacta inter ſe componere, ut ne quis, quod alteri commiſſum ſit opus impleat, aut adjunctam alteri ſollicitudinem alter intercipiat: data licentia unicuique ab altero inchoatum & derelictum opus per alterum, ſine aliquo timore diſpendii implere.... Si quis autem &c.* Hujus Legis reliquum in fine præcedentis deciſionis occurrit.

(c) Fr. Sylv. in 2. 2. q. 7. art. 1. quæſito 2. in fine.

(d) Præſcript Villeriæ ad Cotiam art. 191.

(e) Leg. *Jubemus*, ſupra cit.

MOS VESTIUM.

Mos eſt vox, quæ vulgò uſurpatur ad deſignandam celebritatem ſive communem uſum, quem conſenſus ferè generalis alicujus gentis, aut Regionis, conciliat quibuſdam rebus, quæ ad modum veſtitûs aut ornatûs pertinent. Eo in ſenſu dicitur, ex more, vel ad morem veſtire ſe, capitis tegmen diſponere: Atque eodem planè in ſenſu, vox *Mos* à nobis hîc uſurpatur.

Cæſar à Rupeforti rem actu tetigit, cum dixit, quod mos nulla alia ratione innititur, niſi ea, quâ Rex in Edictis ſuis utitur; *Sic volumus, tale eſt beneplacitum noſtrum*: Siquidem mos nullum aliud habet fundamentum niſi voluntatem eorum, qui ipſi obſequuntur.

Varii veſtium modi non nunc primùm in Orbem intromiſſi ſunt. In Athenæo legere eſt, quòd ejus viri ævo Romani veſtium modum mutavêre: Et Suetonius in vita Cæſaris Auguſti teſtatur, quòd ille Imperator mandavit, ut ad aſſentandum Legatis, quos Græci ad ſe miſerant, Romani pallia Græcum in morem facta geſtarent. Ariſtoxenus aſſerit quoque, quòd Perſæ præmia dabant illis, quibus melius ſuccedebat in inveniendis novis ſe veſtiendi & ornandi modis.

geſtabant. Quod induxit Poetam nuperi ſeculi, ut diceret (*a*). *Mores ſunt quidam usûs, quibus Stulti & interdum Sapientes obſequuntur.* Sed mori recens invento nonniſi gradatim, & ſerò admodum morigerari debemus. Verum tamen à more, planè recedere nequit ullus homo, quin ſingularem animi diſpoſitionem oſtendat, quam qui ſequitur, omnibus ridendum ſe præbet. Teſtis ſit Horatius in hiſce verſibus (*b*).

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit conſiſtere rectum.

Nihil hic addemus de regulis, quæ circa mores obſervandæ ſunt; quoniam ſub titulo *Ornamentum*, explicabimus, quod hac de re ſcire operæ pretium eſt, ſecundum doctrinam Tertulliani, Sancti Cypriani, Sancti Auguſtini & Sancti Thomæ, ex qua oſtendemus, quandonam & quibuſnam in caſibus peccent, qui ejuſmodi mores inveniunt aut iis obſequuntur.

Vide { MISSA, *Caſ.* DOROTHEA. / ORNAMENTUM. / SINUS. }

(a) De la Suze.

(b) Horat. Sat. lib. 1. Sat. 1.

MULCTA.

Vox mulcta duplici ſenſu uſurpari poteſt. Primo ſenſu illa deſignat pœnam capitalem ſeu afflictivam, quæque conſiſtit in publica reparatione, quæ Gallicè *amande honorable*. Latinè verò *ignominioſa traductio* vocatur, quâ à Judice damnatur Reus, qui eam peragit nudo capite, collo laqueo conſtricto, ſimplici induſio veſtitus, facem ardentem in manu geſtans, à carnifice ſeu tortore deductus, quique in locis ſibi præſcriptis veniam petit criminis ab ipſo patrati à Deo, à Rege, à Judicibus, & ab univerſo populo, ut & à Parte à ſe læſa, coram Miniſtris Juſtitiæ ad hoc præpolitis. Hæc pœna natura ſuâ infamiæ notam inurit. Hoc in loco de ea mulctæ ſpecie non agimus.

Juxta ſecundum illius vocis ſenſum, mulcta vulgô ſignificat pœnam pecuniariam, qua à Judice damnatur ille, qui hanc meritus eſt aliqua culpa ſive delicto, quod commiſit, quod etiam à Latinis *mulcta* vel *multa* olim vocabatur.

Hæc ſecunda mulctæ ſpecies, quæ hujus tituli argumentum ſuppeditabit, à primis temporibus in uſu erat apud Græcos & Romanos. In Corpore Juris Civilis extant tituli, qui à ſummo ad extremum continent Leges, quæ ab Imperatoribus Gratiano, Valentiniano & Theodoſio latæ ſunt ad præſcribendas pœnas, quæ infligi debent illis, qui temere lites intentant, quique pertinaciter & ſine cauſa illas ſuſtinent. Reges quoque Franciæ ab omni tempore Statuta & Decreta hac eadem de re promulgavêre. Recentiora ſunt Edicta menſe Auguſti 1669. & menſe Februarii 1691. lata, quæque præſcribunt mulctas certis in caſibus ſolvendas; ſicut Curiarum Supremarum Decreta eas aliis in caſibus præſcripsêre. Sed ſingulatim hæc omnia, quæ ad Forum ſolummodo pertinent, enarrare non adgrediemur.

Ergo hanc in rem hæc tantum obſervanda eſſe exiſtimamus.

Primò, quòd cum crimen ſecum infert mortem civilem, tunc uxor rei non tenetur contribuere ad ſolvendam mulctam in maritum reum edictam. Cum extra caſum mortis civilis mulcta aſſumatur ex bonis communionis.

Secundò, quòd nulla mulcta in gratiam partis civilis adjudicatur, prout id olim fiebat, teſte Imberto (c), ſed ſolummodo civilia impendia vel intereſſe ipſi attribuuntur, quorum ſolutio debetur poſthabita mulcta, quæ Regi adjudicatur, ſecundum Decretum editum 10. Martii 1660. (d).

Tertiò, quòd cum Eccleſia fiſco careat, Judices Eccleſiaſtici non poſſunt cuiquam mulctam imponere, ſed ſolummodò eleemoſynam in quoddam pium opus impendendam.

Quartò, quòd in negotio civili, quandò plures mulctæ damnantur, ſinguli tantummodò pro parte ſua tenentur, cum è contra in rebus capitalibus omnes rei in ſolidum teneantur.

(c) Imbert. l. 3. c. 1. n. 10.

(d) Diarium Audientiarum tom. 2. l. 1. cap. 16.

Quinto,

Digitized by Google

admiſſum, condemnatus eſt à Judice inferiori mulctâ pecuniaria, & aliquot impendiis civilibus, ſententiâ de qua ille provocationem ad Curiam Parlamenti interjecit, quo facto ſupremum diem obiit, antequam ſententia illa Decreto confirmata eſſet. An illa mulcta in conſcientiæ foro debetur ab ejus Hæredibus?

R e s p o n s.

Arnaldi Hæredes tenerentur equidem ad illam mulctam ſolvendam, ſi ipſe fato functus eſſet, antequam provocaviſſet: Sed cum in ſpecie propoſita Arnaldus ante obitum ſuum de ſententia Judicis inferioris provocationem interjecerit, ad hoc non tenentur. Nam, provocatio ſententiæ effectum ſuſpendit, etiamſi petitio mulctæ pecuniariæ jam facta fuiſſet in jure, contra eeum. Ratio eſt, quod omnis actio criminalis rei morte penitùs ceſſat. *Non autem omnes actiones*, inquit Juſtinianus Imperator (*a*), *quæ in aliquem, aut ipſo jure competunt, aut à Prætore dantur, & in hæredem æque competunt aut dari ſolent. Eſt enim certiſſima juris regula, ex maleficiis pœnales actiones in hæredem non competere, veluti furti, vi bonorum raptorum, injuriarum &c.* Exceptis tamen criminibus læſæ Majeſtatis Divinæ vel humanæ, duelli, ſui ipſius homicidii, & Rebellionis contra Judices vi aperta, quandò reus ibi interfectus eſt (*b*).

(a) Lib. 4. Inſtitut. tit. 12. de perpetuis & temporalibus action. &c. §. *Non autem.*

Sed non idem dici poteſt reſpectu impendiorum civilium & reparationis damni aliquo crimine ſeu delicto creati, quæque adjudicatur Parti læſæ ſententia Judicis, quantumvis inferioris; *Furti quoque manifeſti actio*, ait Juſtitianus Imperator (c), *quamvis ex ipſius Prætoris juriſdictione proficiſcatur, tamen perpetuo datur. Abſurdum enim eſſe exiſtimavit, anno eam terminari.* Nam hæredes illius qui hoc damnum alteri intulit, de illo tenentur ſine ulla exceptione, cujuſcunque naturæ ſit crimen, ſeu delictum; ſive petitio de ea re in Judicio facta fuerit in reum, etiam ante ipſius obitum, aut poſt tantummodò, in ejus hæredes; etiamſi nullum emolumentum aut commodum ex eo delicto percepiſſent. Quoniam hæres in defuncti bona ſuccedere non poteſt, quin ſimul ſe obliget ad omnia onera illius hæreditatis ferenda, ſecundum hæc verba Legis (*d*): *Hæredes onera hæreditaria agnoſcere etiam in fiſci rationibus, placuit.* Si quidem hæres ille unus idemque cum defuncto eſſe cenſetur (e). nec bona defuncti in ejus manus tranſire queunt niſi ſub hac conditione: quod verum eſt, licet nulla fuerit actio intentata, aut petitio facta in Judicio contra eum, ante rei obitum; nec minus juſtum ſit, ut onera hæreditaria, quorum tituli expreſſi contra defunctum non dantur, ſolvantur, dum ratione juridica probari queant, quam ea onera, quorum tituli ex-

(*b*) Decret. Menſis Auguſt. 1670. tit. 22. art. 2.

(c) Inſtitut. loco citat. §. *Hoc.*

(*d*) Leg. *Pro hæreditariis* 2. cod. de hæreditariis action. lib. 4. tit. 16.

(e) L. *Hæres.* ff. de uſurpationis & uſucaptionibus l. 41.

dam, quæ illi damnum infert, quam ſimplici ſuo promiſſo, aut ſcripto in aliis gratiam cui ejuſdem obligatio commoda foret.

Expreſſè diximus; *Etiamſi ille hæres nullum emolumentum aut commodum ex defuncti delicto perceperit.* 1. Quoniam defunctus exinde emolumentum percipere potuit; ſi ſit furtum, aut falſi crimen, aut aliud ſimile delictum, ex quo non ſine ratione præſumi queat, auctam fuiſſe hæreditatem, 2. Quoniam ſi defunctus damnum quod intulerat ante obitum reparaviſſet, prout ad hoc tenebatur, hæres eo minus onus ſubiiſſet hæreditatem accipiendo; itaque haberi debet commodum, quod exinde ducit quaſi lucrum ipſius reſpectu. 3. Quoniam ſi defunctus nullum exinde emolumentum percepiſſet, non minus tamen ad reparationem tenebatur; ac proinde bona, quæ moriendo reliquit, præſtare debent damnum erga eum, qui illud paſſus eſt, in quaſcumque manus deveniant.

Adjunaimus, *Licet nulla fuerit actio intentata, aut petitio facta in Judicio.* 1. Quoniam contingere poteſt, ut neutrum factum ſit, quia ſat cito agnoſci non potuit, quòd defunctus verus erat Auctor delicti & damni, quod ex eo ortum duxit. 2. Aut, ſi utrumque factum ſit, ſuppeditari non potuerint probationes neceſſariæ ad eum convincendum, ſicque actio juridica contra eum ante ejus obitum inſtitui non potuerit. Atque hac eadem de cauſa Gregorius IX. in quadam ex Decretalibus ſuis (*f*), adigit hæredes cujuſdam defuncti ad reparanda damna, quæ ante obitum ſuum creaverat. *Parochiano tuo*, inquit ille Papa, *qui excommunicatus pro manifeſtis exceſſibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum injectione in perſonas Eccleſiaſticas, Eccleſiarum violatione, vel inceſtu, fuit, dum ageret in extremis per Presbyterum ſuum juxta formam Eccleſiæ abſolutus, non debent cœmeterium & alia Eccleſiæ ſuffragia denegari: Sed ejus hæredes & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipſius, ut pro eodem ſatisfaciant, cenſura ſunt Eccleſiaſtica compellendi.* Quod etiam Alexander III. (*g*) in caſu fere ſimili decreverat, in cauſa ſcilicet hominis qui Eccleſiam incenderat, quique aliquod poſt tempus mortuus erat, damno, quod hoc crimine fecerat, non reparato, de quo ille Papa declaravit, quod ipſius hæredes ad integram reſtitutionem compellendi erant: *Hæredes ejus moneas & compellas*, inquit ille, *ut his quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra juſtitiam irrogaverat, juxta facultates ſuas condignè ſatisfaciant, & ſic à peccato valeat liberari.*

(*f*) Greg. IX. in cap. fin. de ſepulturis.

(*g*) Alexand. III. in cap. *In litteris.* §. de raptoribus & incendiariis &c. l. 5. tit 17.

CASUS II.

Everullus intulit damnum centum ſcutatorum argenteorum Gildardo, vaſtatione quam fecerunt ejus pecudes in illius hominis meſ-

tendit, quòd hanc mulctam ſibi arrogare poteſt, quoniam ipſi adjudicata eſt ſententiâ contradictoriâ, de qua Everullus provocationem ad alios Judices non inſtituit. Everullus è contra contendit, quòd non poteſt, illæſa juſtitia, accipere pretium majus illo, quod revera obtinet damnum ipſi illatum. *Quid juris?*

RESPONS.

Gildardus poteſt, illæſa juſtitia, recipere mulctam quinquaginta librarum, quæ à Judice de- *ideo antequam ſit condemnatus per Judicem, non tenetur reſtituere plus quam accepit, ſed poſtquam condemnatus eſt, tenetur pœnam ſolvere.* Quamvis igitur verum ſit, quod Everullus non teneretur in foro conſcientiæ quinquaginta libras mulctæ Gildardo ſolvere, ſi à Judice ad hoc damnatus non eſſet, attamen ad hoc tenetur poſtquam ſententia hac de re lata eſt; & Gildardus rectè poteſt illam mulctam in proprium commodum convertere, licet damnum ipſi illatum eâdem ſententiâ jam planè reparatum ſit.

MULIER CONJUGATA.

HOc in loco ſex tantùm quæſtiones peculiares tractabimus.

Prima erit, de poteſtate, quâ gaudet Mulier conjugata diſponendi de propriis bonis, quæ Parapherna vocantur, tam ex Jure Civili Romanorum, quam ex noſtris conſuetudinibus.

Secunda, de vinculo, quo ſe obſtringit, dum ſe obligat una cum marito ad quæpiam debita ſolvenda.

Tertia, de neceſſitate in qua verſatur, in quibuſdam caſibus, ſequendi ſuum maritum, qui emigrat, ut in regione extera figat domicilium, & de rationibus, quæ eam hujus migrationis immunem præſtare poſſunt.

Quarta, quomodo & quo in caſu uxor poteſt plus Marito tribuere quam cæteris, aut maritus uxori; & an maritus ſemper ex conſcientiæ legibus teneatur rationem reddere hæredibus uxoris ſuæ bonorum, quæ ipſi in dotem attulit, aut eorum, quæ ipſi obtigerunt ex donatione, ſucceſſione, aut aliis modis.

Quinta, quænam ſit mariti poteſtas, ex Conſuetudine Normanniæ, reſpectu diſpoſitionis bonorum mobilium uxoris ſuæ, & ad quid eo in caſu teneatur.

Sexta tandem, an uxor quæ publicum mercium negotium exercet, ſe obligare poſſit erga alios Mercatores, ſine viri ſui auctoritate.

Videbuntur, in deciſionibus quas de illis controverſiis dabimus, principia & regulæ, quibus has deciſiones fulcimus. Quapropter ejus rei mentionem hìc facere plane inutile eſſet, niſi bis idem dicere velimus. Præterea legi poſſunt, quæ attulimus, dùm de *Communitate bonorum*, quæ inter maritum & uxorem intereſt, agebamus.

CASUS PRIMUS.

MANLIA, quæ Arnaldo nupſit, illi attulit in dotem omnia bona, quæ ipſa poſſidebat; nempe domum unam, viginti jugera terræ aratro inverſæ, ſex vinearum jugera, & duos Contractus quorum utriuſque annua penſio eſt ducentarum librarum. Poſt matrimonium contractum, avunculus ejus eidem teſtamento legavit ſummam mille librarum, & præterea obitu unius ex ejus fratribus inſtituta eſt hæres annuæ penſionis trecentarum librarum. Poteſt-ne ſalva conſcientia, privata auctoritate, & inſcio marito, diſponere de illis bonis, quæ illi data ſunt, matrimonio jam peracto, ſive per donationem inter-vivos, ſive ex mortis cauſa, aut aliter, ita ut hæc bona non cenſeantur dotis argumentum?

RESPONS.

Illi difficultati reſpondere non poſſumus, niſi diſtinctione priùs adhibita: Nam mulier conjugata varia bonorum genera poſſidere poteſt; hoc eſt, bona dotalia, & ea, quæ parapherna vocantur. Bona dotalia ſunt ea quæ ſecum attulit marito ſuo, ut illum adjuvaret ad onera, quæ maritis incumbunt ſuſtinenda, quibuſque per conſequens ex ſuo jure ille gaudet ad hunc effectum durante matrimonio, ſecundùm hanc Legem (b). *Dotis fructum ad maritum pertinere debere æquitas ſuggerit. Cum enim ipſe onera matrimonii ſubeat, æquum eſt eum etiam fructus percipere.* Bona quæ Græci παράφερνα dicunt, ſicut Lex (c) loquitur, hoc eſt, *præter dotem*, ſunt ea quæ uxor non affert in dotem marito cui nubit, (res) *quas extra dotem habet* (d), ſive expreſsè indicet ea tantummodo, quæ dare vult, ſive declaret ea, quæ ſibi reſervat, cætera omnia parapherna cenſentur (e).

(b) Leg. Dotis. 7. ff. de jure dot. lib. 23. tit. 3.

(c) Leg. Si ergo. §. 3. ff. eod. tit.

(d) Leg. Hac lege. 8. cod. de pactis conventis &c. lib. 5. tit. 14.

(e) Cit. Leg. Si ergo. §. 2. & 3.

Hac

[illegible] *lierem, quæ ſe ipſam marito commitrit, res etiam ejuſdem pari arbitrio gubernari: Attamen, quoniam conditores Legum æquitatis convenit eſſe fautores, nullo modo, ut dictum eſt, muliere probibente, virum in parapbernis volumus ſe immiſcere.*

Idem dici non poſſet, ſi Maulia, non expreſsè declaratis in matrimonii inſtrumento iis bonis quæ marito afferebat, illi in dotem dediſſet omnia bona ſua præſentia & futura; nam eo in caſu nullum bonum paraphernum ſibi habere poſſet; & non modo omnia ea bone, quæ ipſi matrimonium ineundo attuliſſet, ſed etiam quicquid illi contingeret ex ſucceſſione, donatione, aut abter dotale cenſeretue, de quo diſponece non poſſet, ne quidem in Regione ubi jus ſcriptum vigeret, ſine auctoritate & expseſſo marlti ſui conſenſu, ut jam ſuperius diximus, dum de dote verba faciebamus.

Sed ſi Manlia non ea degat in Regione, in quâ Leges Romanorum obſeeventue, opoetet neceſſariò, ut ſe conformèt Juri à conſuetudine inſtituto, quod vice Legis ibi fungitue.

CASUS II.

EMEBERTUS, Mercatoe & Civis Pariſienſis anno 1696. Beltradam uxorem duxit. Conditiones in contractu nuptiali contentæ hæ ſunt, 1. Quod Beltrada ipſi attulit dotem 6000. lib. nempe Contractum Baſilicæ Civitatis Pariſienſis, cujus annua penſio eſt trecentarum librarum, octodecimâ uſurâ, ſors verò 5400. lib. & 600. libras præſenti pecunia. 2. Quod tertia pars in communionem veniet. 3. Quod Beltrada habebit 200. libras annuæ penſionis, quæ ipſi cedent in uſumfructom ex bonis mariti defuncti. 4. Quod ſuperſtes ſive ultimus moriens 1000. libras præcipui obtinebit.

Emebertus à Rege accepit illius Contractûs ſolutionem anno 1699. Sequenti verò conſtituit ſub proprio nomine, in eadem Civitatis Pariſienſis Baſilica, ſummam 12000. librarum in duobus Contractibus æqualibus vigeſimâ uſurâ, nec declaravit quod 5400. libræ ad Beltradam pertinentes partem illius ſummæ efficiebant; & præterea tribus diverſis Contractibus plures alias annuas penſiones ſibi comparavit.

Omnes illi Contractus in ſequenti tempore à Rege redacti ſunt ad uſuram vigeſimam quintam, vel denarium vigeſimum quintum; adeo ut loco 700. lib. annui reditûs quas antea percibiebat; habeat tantummodò 456. libeas annui reditûs, ex ſorte 11400. lib. Poſtea Beltrada matris ſuæ obitu hæreditatem 20000. libras adivit. Cùm autem liberis careat, & hodie infirma valetudine fruatur, ac perſuaſa ſit, quod citò è vita bus & cautionibus uti poſſit ad conſilium ſuum exequendum. 2. An frater ejus uterinus poterit, abſque injuriâ, repetere ab Emeberto, ſex mille libras dotis ſuæ in integrum, licèt ſuus maritus magnam jacturam fecerit in Contractibus, quos ipſi in dotem attulit, & in aliis quos ſibi comparavit, ex redactione eorum, quæ Regia auctoritate facta eſt.

RESPONS.

Ad primum poſtulatum reſpondemus, 1. Quod ſicut obſervat D. Ferrerius in Conſuetudinem Pariſienſem (*b*), articulus 282. illius Conſuetudinis prohibet marito & uxori, quominùs ſibi invicem bona largiantur, præter id quod Lege ſtatutum eſt directè vel indirectè per donationes inter vivos, aut mortis causâ. 2. Quod ſolus & unicus modus benefaciendi Emeberto ſuo marito Beltradæ ſupereſt, ſi nempe ſibi invicem mutuum donum faciant uno eodem, æque inſtrumento, & illud inſinuari curent in Caſtelleto Pariſienſi in tempore præſcripto. Nam hoc modo ſi Beltrada prima ſupremum diem obeat, maritus ejus, tranquillè fruetur, quandiu vivet, bonis mobilibus & conquiſitis immobilibus factis durante eorum matrimonio, & inter ea communibus in die obitûs illius qui primus è vita decedet, ſaltem dummodo det pignus ſufficiens fratri ſuo uterino quo in tuto collocetur ſumma, quæ in ſuis manibus remanebit.

(*b*) D. Ferrerius in Conſuet Pariſienſem art. 280. Gloſſa 2. & 3.

Quam in rem obſervandum eſt, 1. quod mutuum donum neceſſariò peragi debet extra morbi tempus; hoc eſt, requirit ut uterque conjugum proſpera fruatur valetudine; nam ſi ille qui ægrotaret, caſu fortuito, morbo quo laboraret, è vitâ excederet, donum mutuum nullum eſſet, ſicut judicatum eſt duabus ſententiis Curiæ Pariſienſis, quarum altera 10. Februarii 1582. altera verò 15. Martii 1586. lata eſt, quæque à Charonda & à Turneto referuntur.

2. Ut donum ſit æquale, hoc eſt, tribuat utrique commodum æquale propter ſpem, quâ unus conjugum gaudet alteri ſupereſſe. Imo quædam Conſuetudines extant, ſicut ea quæ in Nivernenſi tractu viget (*c*), quæ jubent, ut conjuges ſint æquales ætate, aut ſaltem, ne unus altero pluſquam decennio ſenior ſit, *Sint ætate pares, ſaltem ne unus altero plus decem annis major ſit.* Hæc ſunt illius verba. Conſuetudo Altiſſiodorenſis illam æqualitatem uſque ad decimum quintum annum promovet. Quæ viget Silvanecti (*d*) hanc ætatis æqualitatem verbis generalibus poſtulat: Sed illa non ſenſu litterali intelliguntur, ſicut obſervat Ricardus (*e*), qui refert tria Decreta Curiæ Pariſienſis, alterum 16. Martii 1616. alterum 19. Februarii 1647. tertium denique 14. Auguſti

(*c*) Conſuetudo Nivernenſis. art. 27.

(*d*) Conſuetudo Silvanectenſi. de Senlis, art. 144.

(*e*) Ricard. Tractat. de dono mutuo n. 149.

æquitatis ſpecie nullam injicit mentionem, nul-
lius eſt momenti, quod attinet ad ipſorum doni mutui validitatem, ut ſint ætate pares aut impares, ſicut docent Charondas, Auzanetus & alii ejus Conſuetudinis Commentatores.

3. Ut non modò nullos habeant liberos communes, ſed etiam ut neuter conjugum prolem habeat ex præcedenti matrimonio ſuſceptam, quo die primus ex illis vita fungetur. Poſito tamen, quod illi liberi viventes civili morte non affecti eſſent; hoc eſt, ad mortem damnati, aut ad perpetuas triremes, aut in æternum exilium, aut denique ſolemnibus Religionis votis devincti non eſſent: nam illis in caſibus conjuges nullos liberos habere cenſerentur, ſicut D. Ferrerius id exiſtimat (a).

(a) D. Ferrerius in Conſuet. Pariſienſem, art. 280. gloſſ. 7. 10. 11.

Suppoſito igitur quod neque Emebertus neque Beltrada ullos liberos habeant ſeu ex eorum matrimonio ſeu ex alio præcedenti; Beltrada amplam mercedem marito concedet tum ejus laborum, tum curarum quas illum ſuſcepiſſe exiſtimat, tum omnium impenſarum quas fecit, quaſque tantum fecit impendio bonorum, quæ inter eos communia erant. Cui adjungere debes, quod ille ſummam 1000. lib. propriam habebit pro præcipuo ſuo, ſicut in eorum nuptiali contractu expreſſè dicitur.

De ſecundo poſtulato, dicimus, quod Emebertus tenetur rationem reddere Beltradæ Hæredi ſex mille librarum quas dotales accepit quoniam non ea cautione uſus eſt, ut declararet, ſicut jure obligabatur, quod ex 12000. libris quas in Baſilicâ Civitatis Pariſienſis conſtituit, 5400. in illis inerant quæ ex pecunia dotali uxoris ſuæ ortum ducebant. Imo fruſtra cauſaretur, quod proprii ſui reditûs redactione à Rege facta multum imminuti ſunt: ſiquidem nemo tenetur vadem ſe præſtare factorum Principis, niſi hac de re inter partes conventum ſit expreſſa ſtipulatione, quo in caſu hæc Bonifacii VIII. (b) regula locum haberet, *Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur.* Cùm itaque annui reditus imminutio facta fuerit in illum, quo tempore Dominus erat communionis, non vero in hæredem; hic non tenetur de ea ſpondere, & ſolus Emebertus obligatur ad damnum illud ferendum, cum præſertim de bonis dotalibus uxoris ſuæ tanquam de propriis diſpoſuerit?

(b) Bonif. VIII. in reg. 85. de reg. jur. in 6.

CASUS III.

Lucentius, qui natus eſt Bajocis & ibidem ſedem fixit, duxit Magdalenam, cui pater & mater ejus in dotem domum dederunt, cujus pretium eſt decem mille librarum. Magdalena vero pro peculio habebat 1000. lib. ſibi ab avunculo in mortis lecto jacente de manu in manum donatas: quod nemini declaraverat. Rogatur, an poſtquam Lucentio nupſit, poteſtatem habeat hanc ſummam in largitionibus inſumendi, aut eam pauperibus dandi; aut denique eam impendendi in reſtitutione quâdam, ad quam faciendam tenetur, prout ipſi dixit ſuus Confeſſor?

Respons.

Ad illam difficultatem decidendam, duæ regulæ primùm ponendæ ſunt. Prima eſt, quòd cum vir uxorem ducit, 1 Dominus ſit adminiſtrationis omnium ejus bonorum, ſecundum Conſuetu-
hoc ſibi jus reſervaverit.

Secunda eſt, quòd Maritus etiam obnoxius ſit debitis, quæ ejus uxor contraxit. Quod cum ita ſit aſſerimus, 1. Quòd Magdalena non poteſt impendere illas 1000. lib. quas ſecreto ſervavit, neque in largitionibus, neque in eleemoſynis, abſque Lucentii conſenſu, niſi illam poteſtatem ſibi reſervaviſſet expreſſo contractûs nuptialis articulo; quod tamen non fecit; ſiquidem illam rem nemini declaravit.

2. Quòd cum maritus, ſimul ac ſit Dominus abſolutus omnium bonorum mobilium uxoris ſuæ, fiat pariter ejus debitis obnoxius; cumque per conſequens ipſe teneatur ſolvere has 1000. lib. illis, quibus ab uxore ſua debentur, Magdalena poteſt eas ſolvere ejus nomine illi, cui hæc ſumma debetur, ſi eum agnoſcat, omnes prætérea cautiones adhibendo quæ neceſſariæ erunt ad impediendum, quominus Lucentius eidem debito ſecunda vice ſatisfacere cogatur poſito, quod creditor inſtructus eſſet titulo, ex cujus vi id debitum à ſe exigere poſſet; & quod Magdalena illum titulum arripere aut ſolvendo annihilare nequiret; Aut, ſi creditor ſit ipſi ignotus, Magdalena poteſt eas 1000. lib. pauperibus ſolvere; ſiquidem diſtributio illius pecuniæ, quæ ab ea in illo caſu fieret, non eſſet, propriè loquendo, eleemoſyna, ſed potius actus juſtitiæ commutativæ, ad quem ipſa proprio nomine, maritus verò uxoris nomine obligatur.

CASUS IV.

Christiana, Lintearia Mercatrix, uxor Landulfi, Magiſtri Ædium ſive Atrienſis cujuſdam viri Magnatis, fecit in gratiam Dionyſii Schedulam 1000. lib. ſolvendarum illi, cui hoc inſtrumentum cedet, pro telis Hollandiæ, quas à Dionyſio emit: non impetrata & ne rogata quidem à marito illius rei agendæ licentia. Deinceps vero cum Landulfus audierit, quod Dionyſius qui in tempore determinato ſummam in Schedula contentam recipere non potuerat, Chriſtinam in jus vocaverat coram Conſulibus, ipſe intervenit, ut ſe opponeret ſolutioni 1000. lib. pertendens, quod, cum ſine ſua auctoritate ejus uxor ad hanc ſe obligaſſet, ſchedula nulla erat, ſecundum Conſuetudinem Pariſienſem (d), quæ dum mulieris conjugatæ mentionem facit, his utitur verbis; *Et ſi ullum Contractum peragat abſque auctoritate & conſenſu ſupradicti mariti, talis Contractus eſt nullus, tam reſpectu illius, quam ſupradicti mariti, & de eo poſtulari nequit, neque ejus hæredes poſt viri ſui obitum.* Quibus adjungit, quod, id quod à Conſuetudine dicitur in hoc articulo reſpectu venditionis aut alienationis, quam mulier conjugata propria ſua auctoritate facere vellet, locum habet reſpectu obligationum ex vi articuli 234. (e). Nonne igitur Landulfus optimis de rationibus opponit ſe ſolutioni, quæ à Dionyſio poſtulatur.

(d) Conſuetudo Pariſienſis art. 223.

(e) Ibidem art. 234.

Respons.

Verum quidem eſt, 1. Quod propriè loquendo mulier conjugata nullam habet poteſtatem alienandi hæreditates ſuas aut bona immobilia ſine mariti ſui conſenſu, ut habetur in primo duorum

arti-

ff. de jure dotium 23. tit. 3.
Leg. *Rem in præenti.* unic. cod. de rei uxoriæ act. l. 5. tit. 13.
(*b*) Ulpiano d. lege *Dotis*

ſimplex conſenſus verbalis ad hoc non ſufficit, ſicut obſervat D. Ferretius in Conſuetudinem Pariſienſem (*c*), poſt Tronçonem (*d*) & Chaſſanæum (*e*) quos Auctores laudat.

Verumtamen quod mox diximus nullo modo Landluſo favet in ſpecie propoſita; quoniam duo caſus excipiendi ſunt, in quibus uxor ſine mariti conſenſu ſe obligare poteſt. Primus, de quo hic non agitur, eſt quando uxor ex vi contractûs nuptialis bona ſua ſejuncta à mariti bonis obtinet, & eorum adminiſtrationem ſibi ipſi reſervavit, aut quando ſeparata eſt à marito de corpore & de bonis, vel de bonis tantùm ſententia ex juris præſcripto & formulis requiſitia lata, hoc eſt, ex conſequentia Informationis ſive Inquiſitionis præcedentis; aut tandem quando pleno jure hoc adepta eſt, ut ſi maritus ad mortem damnatus ſit, aut in æternum exilium, aut ad triremes perpetuas. Nam eo in caſu illa modo valido obligare ſe poteſt ad id quod neceſſarium eſt ad ipſius ſubſiſtentiam & alios vitæ uſus, abſque mariti ſui auctoritate: Attamen eo ipſo in caſu poteſtatem non habet vendendi, alienandi, oppignerandi hæreditates, ſive immobilia bona, ea propria ſua auctoritate. Atque hæc eſt ſententia Carondæ in eundem articulum 223. & ſequentes. quæ innititur Decreto Curiæ Pariſienſis 12. Septembris anni 1579. Tronço qui idem Decretum laudat (*f*) in eadem eſt ſententia, non ſecus ac Auxanetus. Idem Tronço refert duo alia Decreta, quæ præcedenti conſentanea ſunt: Primum, in Conſuetudine Pariſienſi, latum 25. Martii 1593. Secundum vero, in Conſuetudine Meduanenſi, latum in Primario centumviralis Senatûs Tribunali 27. Februarii 1602. Brodellus in Loüetum duo quoque Decreta laudat: quorum unum an. 1602. & alterum an. 1608. data ſunt. Et ipſe Loüetus (*g*) duo alia ſimilia profert; quorum alterum 24. Aprilis 1586. Alterum vero 5. Julii 1605. promulgata ſunt.

(*c*) D. Ferretius. in Conſuet. Pariſienſem. art. 223.
(*d*) Tronçon. v. *Conſenſus.*
(*e*) Chaſſanæus in Conſuet. Burgundiæ.
(*f*) Tronçon. ibid. v. *Si non ſeparata ſit.*
(*g*) Louet. litt. 8. n. 30.

Silentio prætermittimus plura alia Decreta relata à D. Ferretio in articulum 224. (*h*). ex quibus omnibus Decretis apparet, quod mulier, licèt à marito ſeparata ſit, non poteſt tamen alienare fundos ſuos immobiles, quin prius muniatur auctoritate mariti ſui, aut, ſi ille recuſet, à Judicibus illud jus obtineat. Quin imo extat Decretum Primarii Curiæ Pariſienſis Tribunalis 22. Februarii 1611. editum, à quo obligatio 1200. lib. facta à muliere quadam abſque mariti auctoritate, nulla declaratur: quoniam talis obligatio includit in ſe immobilium alienationem in eo quod hypothecam in ejuſmodi bona producit, & quod illa hypotheca eſt alienationis ſpecies.

(*h*) D. Ferretius ibid. pag. 583. in art. 134.

Secundus caſus, in quo mulier conjugata poteſt ſe obligare abſque mariti auctoritate, eſt quum *publicum vidente & conſcio marito*, inquit Conſuetudo Veromanduorum (*m*). Ille conſenſus expreſſus, aut ſolummodo tacitus in cauſa eſt, cur maritus cenſeatur auctoritatem ſuam uxori concedere, quod hoc reſpectu ſatis ſit; ſicut inquit Loiſellus (*n*): Et ex conſequentia tantum unius ipſius conſenſus, mulier ſe obligare poteſt: Commercii favor & fides publica præterea requirunt, ut illi, qui commercium exercent, ſe obligent quando illud neceſſarium eſt.

(*m*) Conſuet. Veromand. art. 19.
(*n*) Loiſel. Inſtitut. ex Conſuetud. tit. *De perſonis.* art. 38.

Affirmamus, quod *conſenſus expreſſus, aut ſolummodò tacitus*, requiritur. Non ſatis eſt ſi maritus huic rei apertè non contradicat, vel adverſetur. Ratio ejus rei eſt, quod cum ipſi lucrum exinde obvenire poſſit, pariter æquum eſt ut etiam teneatur de obligationibus quæ ab uxore ſua contrahuntur. *Æquum Prætori viſum eſt*, inquit Ulpianus in Lege; (*o*) *ſicut commoda ſentimus ex actu inſtitorum; ita etiam obligari nos ex contractibus ipſorum & conveniri.* Quod conſentit cum Juris regula, (*p*) cujus hæc ſunt verba; *Ex qua perſona quis lucrum capit, ejus factum præſtare debet.*

(*o*) Ulpian. leg. *Æquum.* ff. de inſtitoria actione lib. 14. tit. 3.
(*p*) Reg. 191. ff. de regulis juris.

Sed ſi è contra maritus publicè adverſatus eſſet commercio ab uxore, ſe invito, incepto, tunc non teneretur de ære alieno ab ipſa contracto, & ipſamet in foru exteriori non obligaretur; ſicut habetur in Conſuetudine Remenſi (*q*) relata à D. Ferretio in articulum 234. Conſuetudinis Pariſienſis (*r*). Verùm cum huic negotio non interceſſerit, ſicut hoc agendi poteſtatem habebat, ipſemet obligatur de ære alieno ab uxore ſua contracto commercii ſui cauſa; ſicut docet Molinæus in eundem articulum 234. & D. Ferrerius qui ipſum laudat (*s*). Quod attinet ad mulierem Mercatricem publicam, corporis nexu adigi poteſt ad ſolvenda debita, quæ mercimonii ſui cauſa contraxit, ſecundum Statutum menſis Aprilis 1667. (*t*). Quod etiam locum habet reſpectu earum, quæ ſunt minorennes: prout Carondas (*u*) id probat Decreto à ſe laudato. Brodellus (*x*) in Loüetum, & Turnetus aliud Decretum referunt 5. Decembris 1606. Tronço quoque aliud affert 1. Martii anni 1580. latum & Chopinus (*y*) eadem habet in ſupradictum articulum 234. Ex his omnibus probatur, quod ſi Landulfus non in formulis requiſitis interceſſerit commercio à Chriſtiana ſuſcepto, tunc tenetur de ære alieno ab ipſa hac de cauſa contracto, ac per conſequens nullo fundamento innititur in opoſitione, quam formavit, ne ſolverentur Dionyſio mille libræ ipſi ab uxore debitæ.

(*q*) Conſuet. Remenſ. art. 13.
(*r*) D. Ferrerius tom. 2. pag. 589.
(*s*) D. Ferrerius ibid. pag. 590.
(*t*) Statut. an. 1667. *tit. de immunitate nexus corporis. Gall. decharge des contraintes par corps.* art. 8.
(*u*) Carondas in ſuis Pandectis. l. 4. cap. 9.
(*x*) Brodellus in Loüetum. litt. F. n. 11.
(*y*) Chopin. n. 9.

CASUS V.

BARBARA uxor Alexis, cum ſeipſam obligaſſet in ſolidum cum marito ſuo ad ſolvendum ſub anni finem centum ſcutatos argenteos Bernardo, qui eos ipſi mutuò dederat; eos ipſi reddidit ex propria ſua pecunia poſt Alexis obitum.

ſtatuto muniet nequeat ſe obligare modo valido ad ſolvenda mariti ſui debita, licèt ejuſdem auctoritate ad rem hanc muniatur. Bernardus tenetur ad reſtituendos ipſi centum ſcutatos argenteos. Poteſt-ne in foro conſcientientiæ, & abſque injuria illos nummos repetere, ſive, an ipſo hos reſtituere recuſante, jus habet illum coram Judicibus compellandi, ut ad hoc condemnetur?

Respons.

Ut quæſtionis propoſitæ clariorem Ideam tradamus, 1. obſervandum eſt, quod ſecundum Senatûs-conſultum Velleianum nulla mulier ſe ſolido modo obligare poterat, ne quidem pro proprio marito ſuo. 2. Quod Juſtinianus poſtea juſſit, ut obligatio à muliere contracta valida eſſet, modo eam biennio poſt ſemel confirmaret (a). 3. Quod ille Imperator excipit eam obligationem quæ à muliere in gratiam mariti ſui contracta eſt: quamvis eam ſæpiſſimè poſt biennium confirmaverit (b). 4. Quod Henricus IV. Edicto menſe Auguſti 1606. lato, juſſit ut in poſterum mulieres ſe valido modo per totum Regnum obligare poſſent, nec tamen tenerentur, ſicut antea tenebantur ex Decreto Curiæ Pariſienſis, dato ſub forma ſtatuti, 29. Julii 1595. renuntiare expreſſis verbis Senatus-conſulto Velleiano, ut & Authenticæ, *Si qua mulier*. Sed quoniam illud Edictum Conſuetudinibus non derogabat, ſed tantummodo Juri Civili Romanorum, Conſuetudines Pictonica (c), ſcilicet, Arverniæ (d), & Marchiæ (e), licèt illæ Provinciæ ſubſint Juriſdictioni Curiæ Pariſienſis, in quâ Edictum illud verificatum eſt, pervexerunt in uſu ſolito, quo, ut nullas rejiciebant omnes obligationes à mulieribus in gratiam maritorum factas. Curia Burgundiæ in cujus Commentarios illud Edictum relatum fuit 7. Auguſti 1609. ſe conformavit Curiæ Pariſienſi, ubi idem Edictum eſt in uſu. 5. Quod Senatus-conſultum Velleianum de quo mox, etiamnum hodie obſervatur in aliis Curiis ſeu Parlamentis, in quibus Jus ſcriptum pro regula habetur, licèt modo, ab eo quem ſupra retulimus, parumper diverſo. In Curia Toloſana, mulier illi renuntiandi poteſtatem non habet (f); & quando illa ſe obligavit procurare poteſt, ut in integrum reſtituatur obtinendo litteras reſciſionis intra decem annos, numerando à die quo Contractus ſcriptus eſt (g). In Curia Burdigalenſi decem annorum illorum initium ſumitur à die, quo matrimonium diſſolutum eſt. Quod etiam locum habet in Senatu Camberiaci, prout id teſtatur Faber (h): Sed in Provinciis juriſdictioni Curiæ Gratianopolitanæ ſubjectis, mulier nullatenùs opus habet litteris reſciſionis, ut in integrum reſtituatur, reſpectu obligationis quam contraxit (i).

Illis in antecessum obſervatis, aſſerimus quod ut illi difficultati reſponſum detur, tenendum eſt, quod illi quos natura non effecit inhabiles ad contrahendum, quique à ſola Lege hoc vitium ducunt, ſe tamen obſtringunt ad naturalem obligationem, quoties contrahunt, & quod etiamſi condemnari nequeant in foro exteriori & adigi ad promiſſa exequenda, illa tamen obligatio ſuum ſortitur effectum in quibuſdam circumſtantiis, ut v.g. in ſpecie propoſita, in quâ Barbara ſatisfecit obligationi qua tenebatur, dum centum illos ſcutatos argenteos Bernardo ſolvit. *Naturales obligationes*, inquit Lex (k), *non eo ſolo æſtimantur, ſi actio aliqua earum nomine competit; verum etiam*

(a) Leg. *Si mulier*. 11. cod. ad Senatus-conſult. Velleianum l. 4. tit. 29.
(b) Novel. 134. c. 8. & authent. *Si qua mulier*. eod. tit. cit.
(c) Art. 387.
(d) Cap. 18. art. 1.
(e) Cap. 14. art. 97.
(f) Catelan. tom. 2. lib. 4. cap. 1.
(g) Id. ibid. l. 5. c. 17.
(h) Faber cod. de præſcript. 10. vel 40. ann. def. 6.
(i) Chorier. in Guidonem Papam p. 333.
(k) Leg. *Naturales*. 10. ff. de obligat. & action. lib. 44. tit. 7.

etiam ſignificatur (m), quæ ita habet; *In quod natura hæreditati debetur, & peti quidem non poteſt, ſolutum vero non repetitur.* Undè ſequitur, quod licèt Barbara à Judicibus antea veniam impetraſſet petendi, ut obligatione ſua ſolveretur, non amplius tamen ad petitionem hanc admitti poteſt, ex quo ſolvit: *Peti quidem non poterat, ex ſolutione autem petitionem non præſtat*, inquit Lex (n). *Is naturâ debet*, infit alia Lex (o), *quem jure gentium dare oportet, cujus fidem ſecuti ſumus.* Ratio eſt, quòd cùm hæc mulier illud argentum ſolvit, Lege naturali ad hoc tenebatur: *Quanquam autem ſolvendo non repetant, quia obligatio naturalis manet* (p).

Cùm autem omnes illæ Leges, æquitati naturali conſentaneæ ſint, & nullas alias ipſis contrarias Eccleſia tulerit, adhærendum eſt ad id quod ipſæ jubent reſpectu difficultatis, ad quam reſpondemus, & exinde concludendum, quod in foro conſcientiæ Barbara nullum jus habet repetendi centum ſcutatos argenteos quos propria pecunia, poſt mariti obitum, Bernardo ſolvit, imò quod neque à Judicibus admitti poteſt, ad hanc petitionem faciendam.

CASUS VI.

Aurelianus, cùm uxorem dereliquiſſet, ut aliâ in Regione ſedem figeret, & ibi negotium exerceret, hæc illum ſequi recuſavit, licèt omnes ad ejus animum flectendum preces adhibuerit. Poteſt-ne abſque peccato mortali, in recuſatione ſuâ permanere?

Respons.

Navarrus (q) exiſtimat, quod illa mulier tenetur ad ſequendum eo in caſu maritum ſuum, & quòd ab illo officio, propriè loquendo, ſe eximere nequit, quin in culpæ mortalis reatum incurrat. *Peccat uxor*, inquit ille Canonici Juris Peritus, *qua non vult ſequi maritum aliò migrantem: etenim ſub reatu culpæ mortalis, eum tenetur comitari.* Quod probat auctoritate Sancti Auguſtini à Gratiano laudati (r), cujus hæc ſunt verba: *Unaquæque uxor ſequatur virum ſuum, ſive in vita, ſive in morte.* Ratio eſt, quod mulier tenetur ad officium à ſe debitum, marito ſuo præſtandum, in quocunque loco verſetur, quando id ab ipſa pendet, ſicut probari poteſt Gloſſâ, in unam ex Decretalibus, quam Innocentius III. inſcribit Juris Doctoribus Univerſitatis Bononienſis, & in aliam quæ ab Alexandro III. ad Epiſcopum Pariſienſem ſcribitur (s). Hæc obligatio quæ reciproca eſt inter conjuges, jure divino innititur, & neceſſariò præſtanda eſt ab omnibus illis qui juſtâ de causâ hujus non ſunt immunes. Eadem Gloſſa alibi quoque dicit (t): *Mulier ſemper tenetur ſequi virum ex quacumque causâ.* Et denique alio in loco (u): *Recedentem tenetur ſequi ex honeſtâ causâ.*

Omnia illa argumenta confirmari poſſunt Decretali quæ ab Alexandro III. ad Archiepiſcopum Cantuarienſem inſcribitur (x), in quâ ille Papa ipſi declarat, quòd cùm alter conjugum lepra laborat, vehementer adhortari debet eum qui proſpera valetudine fruitur ad ſequendum alium, & ad omnia debita officia ipſi præſtanda. *Quoniam igitur*, inquit ille, *cùm vir & uxor una caro ſint, non debet alter ſine altero eſſe diutius; mandamus*

(m) Leg. Leg. *Falcidia*. 1. §. 17. ff. ad leg. falcid. l. 35. tit. 2.
(n) Leg. *Si non. qui*. 94. §. 3. ff. de ſolut. & liber. lib. 46. tit. 3.
(o) Leg. *Amplius*. 84. §. 1. ff. de diverſis regul. juris ant. lib. 50. tit. 17.
(p) Leg. *Sed ſi*. 9. in fine. & Leg. *Quia*. 10. ff. de Senat. Maced. lib. 14. tit. 6.
(q) Navarr. Manual. c. 14. n. 20.
(r) S. Aug. in Canon. *Unaquæque*. 3. 13. q. 2.
(s) Gloſſ. in in cap. *Inter*. 31. de ſent. excom. &c. v. *Tenentur*. & in cap. *Relatum*. 1. qui matrim. accuſare poſſunt.
(t) Gloſſ. in cap. *Pervenit*. 1. de conjugio leproſorum v. *Sequantur*.
(u) Gloſſ. in canon. *Si quis* 4. 34. q. 1. v. *Eum ſequi*.
(x) Alex. III. in cit. cap. *Pervenit*. de conjug. leproſor. lib. 4. tit. 8.

Digitized by Google

que. 3. 13. q. 2. v. *Sequatur.*

pit.

Uxor etiam immunis eſſet obligationis ſequendi maritum ſuum in ſpecie propoſita, ſi ipſi nuberet ea tantùm conditione expreſſa, ut manere poſſet in loco certo, aut in regione conſtituta & determinata, licèt, ut verum profiteamur, talis conventio ejus reſpectu inutilis & ſine effectu evaderet, ſi ipſius maritus locum & ſedem mu-

Vide { Eleemosyna. Communio Bonorum. Furari. Caſus 3. Donatio. Dos. Ornare Se. Sinus. }

MUTUUM.

Prima Præſtationis ſpecies latinè *mutuum* vocatur, quaſi diceres, *ex meo tuum*, prout ſentit Imperator Juſtinianus (*d*): quoniam ille, cui rem aliquam mutuò do, illius rei acquirit proprietatem, qua me ſpolio hanc illi mutuò dando. *Mutuum*, inquit Juſtinianus, *appellatum eſt; quia ita à me tibi datur, ut ex meo tuum fiat.* (*d*) Lib. 3. Inſtit. tit. 15.

Mutuum hoc ſenſu intellectum definitur, contractus, quo aliquis alicui mutuò dat gratuito rem quampiam, quæ uſu conſumitur; qualis eſt pecunia, aut frumentum, vinum, aut alia ſimilia, eum in finem ut illi, quibus hæc mutuò dantur, eorum proprietatem acquirant, ea lege ut pretium eorum in rebus ejuſdem qualitatis, & ejuſdem naturæ reddant. Hæc definitio ex ipſis illius Imperatoris verbis deſumitur: *Mutui autem datio in iis rebus conſiſtit, quæ pondere, numero, menſura-ve conſtant, veluti vino, oleo, frumento, pecunia numerata .... quas res in hoc damus, ut accipientium fiant; & quoniam nobis non eadem res, ſed alia ejuſdem natura & qualitatis reddantur.*

Exinde videre eſt diſcrimen, quod intercedit inter illud mutuum & illud quod *commodatum*, ſive mutuum ad uſum, vocatur, quo non transfertur Dominium rei illi qui mutuò hanc accipit, quique proinde tenetur rem ipſam, quam ab alio accepit, reddere.

Operæ autem pretium eſt obſervare quod in definitione noſtra expreſsè diximus, contractus, quo aliquis alteri mutuò dat gratuito rem quampiam. Nam licèt Juſtiniani verba mutui gratuitatem non exprimant, illa tamen neceſſariò ſubaudiri debet, ſiquidem eſt conditio omnino eſſentialis illi contractui, ut ex eo omnem uſuram excludat. Atque hæc eſt ratio, cur Theologi illam vocem non omittant in definitione mutui, quam tradunt: *Mutuum eſt gratuita traditio rei, pondere, numero, vel menſura conſtantis, reddenda ſimilis ſpecie & bonitate.* Hæc ſunt ipſa Polmani verba (*e*). (*e*) Polm. part. 2. 2. n. 575.

Mutuum datur aut in tempus determinatum, aut in omne illud temporis ſpatium, quod ab illo qui mutuò dat conceditur.

Quamvis autem mutuum natura ſua gratuitum eſſe debeat, nihilominus ille qui mutuum exercet, exindè aliquod emolumentum facere poteſt in quibuſdam caſibus, in quibus quoddam damnum patitur ex mutuo, quod exercet: quod multis explicabimus, quando de uſura agemus.

Tandem addendum exiſtimamus in illorum, qui mutuò dant, documentum, certum eſſe, quod hoc ſemper agere debent ducti charitate erga proximum, & eo animo ut illi in inopia verſanti ſuccurrant, Quod induxit Davidem Prophetam & Regem ut diceret (*f*) *Beatus vir qui commodat.*

Nec minus certum eſt, ut & innumeris exemplis docetur, quod prudentia utendum eſt in mutuo dando, non vero illud omnigenis hominibus concedendum. Nam ſæpè, ut ait Aggæus Propheta (*g*): Qui ingrati animi viro mutuò dat pecucuniam ſuam, *mittit eam in ſacculum pertuſum.* Seneca quoque affirmat, quod illius, cui parvam pecuniæ ſummam mutuo damus, amicitiam conſervamus, & quod illius, cui magnam pecuniæ vim (*f*) Pſ. CXI. v. 1. & 5. (*g*) Agg. c. 1. v. 6.

lib. 6. in vita Vitellii. & quod diximus de neceſſitate prudentiæ ſervandæ in mutuis quæ ... non debent impedire, quominus mutuum ut officium debitum in quibuſdam caſibus conſideremus : ſiquidem Lex Divina etiam adigit Chriſtianos ad gratuito dandum ut proximus adjuvetur in quibuſdam circumſtantiis , hoc eſt in ejus inopia, ſive ſit extrema, ſive ſit tantummodò gravis.

CASUS PRIMUS.

SAMSON mutuo dedit 2000. libras poſt annum elapſum ſuvendas Landulfo, qui ære alieno obrutus eſt, ſed ſimul vigeſimam uſuram, ſeu fœnus pro ratione vigeſimi denarii exegit ; Primò quoniam juſtis de cauſis timet, ne hæc ſumma ſibi à Landulfo non reddatur, niſi difficulter admodum, & diu poſt tempus de quo conventum eſt. Secundo, quoniam eſt admodum veriſimile, quòd Landulphus maximum lucrum capiet ex pecunia, quam illi mutuò dedit, quod hac deficiente facere nulla ratione poſſet. An Samſon poteſt abſque uſuræ peccato hoc fœnus accipere?

RESPONSIO.

Certum eſt, quòd Samſon nequit abſque uſuræ peccato fœnus illud exigere. & recipere. Ad illud probandum, primum poonenda eſt regula indubitata . de qua omnes Theologi conſentiunt, ſcilicet, quum quæpiam actio naturâ ſuâ mala eſt, & jure naturali prohibita, ut & omnibus Legibus Divinis & humanis, tunc nulla eſt circumſtantia, nulla conditio quæ peccati immunem facere queat eum, qui hanc committit, niſi actionis natura per hanc circumſtantiam immutetur, hoc eſt niſi ex mala & illicita qualis in ſe erit, bona & licita per hanc fiat. *Sciendum igitur inprimis*, inquit Auctor opuſculi quod inter ſancti Thomæ opera invenitur (b), *quod regula eſt generalis apud omnes Doctores & firma eſſe debet, quod nulla conditio, ſive circumſtantia poteſt excuſare aliquem actum vitioſum, ſive habitum, niſi ſecundum quod poteſt tollere rationem vitioſitatis ab eo.* Dubium vero & periculum in quo verſatur ſummam principalem ſive ſortem non recipiendi, non poſſunt inmutare naturam actionis, qua fœnus uſurarium exigitur, eamque ex mala, ſicut eſt in ſe, bonam & licitam facere. Ratio eſt, quia id quod mutuum uſurarium & injuſtum reddit, eſt ſpes quæ habetur recipiendi aliquid præter ſortem. Periculum autem ſive timor ne ſors non reddatur, illam ſpem non deſtruit, & non impedit, quominus fœnus lucroſum & uſurarium præter ſortem principalem revera accipiatur. Cum ergo actio illius qui hoc fœnus accipit ſemper eadem ſit & maneat, hoc eſt natura ſua mala, periculum & timor, ne mutuum quod datur non ſolvatur, nunquam poſſunt immunem peccati uſuræ facere eum, qui hac ipſa de cauſa tale fœnus exigit. *Si igitur dubium vel periculum excuſare valeant*, ut etiam habet idem auctor, *hoc non erit niſi habeat virtutem tollendi rationem uſuræ verè dictæ. Et quia in mutuis vitium uſura annexum eſt ex eo, quod fiant ſpe lucri, quod eſt contra naturam mutui. Ideo quia dubium & periculum de ſua natura non tollunt hanc vitioſitatem à mutuo, quando fit ſpe lucri, nec dubium nec periculum excuſare poſſunt vitium uſuræ.*

(b) Apud S. Thom. opuſc. 73. de uſuris. c. 6.

Ac revera, ſi licitum eſſet accipere uſuras ex mutuo ſub prætextu dubii aut periculi in quod incurritur, ne ſumma, quæ mutuò datur nobis non ſolvatur, exinde ſequeretur, quòd quò majus eſſet periculum, eò majus eſſet jus exigendi aliquid ultra ſortem principalem. & quòd cum multo majus ſit periculum in mutuo, quod datur pauperibus, aut illis qui ſolvendo non ſunt, etiam fortiori de ratione tale fœnus ab illis exigi poſſet, quàm ab hominibus divitibus & iis qui ſolvendo eſſent : In quo tamen conſiſtit uſura magis deteſtanda & ab omnibus Legibus Divinis & humanis ſeverius prohibita. Affirmamus igitur è contra, quod ex mutuo neceſſariò ſequitur, ut exponatur aliquo modò periculo pecunia, quæ mutuo traditur : cum ſpes quæ habetur recipiendi mutuum, tantùm innitatur in bonam fidem & in poteſtatem ſolvendi, qua fruitur debitor, in quo, aliquando accidere poteſt, ut neutra ex illis qualitatibus reperiatur. Unde ſequitur, quòd cum illud periculum, in quod incurritur, inſeparabile ſit à mutuo, debet quoque gratuitum eſſe, ſicut mutuum eſt gratuitum.

Eodem fere modo ratiocinandum eſt reſpectu magni lucri, quod à Landulfo, aut ab omni alio debitore fieri poſſe, aut revera fieri, ſupponitur. Nam conſtat quod exindè nullum aliud emolumentum creditor captare poteſt, quam illud ut tutius & certius ſumma ab ipſo credita, reddatur ; & quod illud magnum debitoris lucrum ejus creditori nullum jus attribuit aliquid ex eo ultra principalem ſortem exigendi. Ratio eſt, quòd cum periculum quod ſubit dum mutuo dat, non immutet naturam actûs mali, quem committit ex uſura quam exercet, & eum perconſequens ille actus ſemper idem maneat, hoc eſt, malus, illicitus, jure naturali ut & Legibus Divinis Eccleſiaſticiſque interdictus ; pariter illud magnum lucrum, quod debitor recipit ex pecunia quam mutuo accepit, nullatenus immutat actum, quo creditor ſe ipſum reum facit peccati uſuræ fœnore, quod exigit vi mutui quod dedit. Siquidem quodcunque lucrum ab illo debitore fiat, ſemper vere affirmare poſſumus quod creditor ipſi mutuum gratuitum non facit, ſicuti ad hoc tenetur ſi modo mutuum exercere velit.

Quinimo ex illius veritatis conſequentia, ut nos affirmamus, ſanctus Carolus (c) in primo ſuo Concilio Provinciali Mediolani habito anno 1565. prohibet, quominus eo in caſu exigatur aut ſperetur ullum fœnus, ne quidem à Judæis, licet conſtet, illos pecuniam mutuo non ſumere, niſi ut ex ea magnum lucrum percipiant. *Ex mutuo, vel ex depoſitis apud Judæum factis, nihil præter ſortem à quovis homine percipi ex convento, vel principaliter ſperari poſſit.* Hæc ſunt ipſa illius Concili verba.

(c) Conc. Mediol. 1. 2. part. tit. de uſuris.

Tandem, ut omnem hominem ratione præditum convincamus, magnum lucrum quod à debitore fit, mediante pecunia, quam mutuo ſumpſit, legitimum titulum eſſe non poſſe, quo creditor utatur ad aliquam uſuram ex mutuo recipiendam, ſuperius dictis adjungemus, quòd ille qui pecuniæ ſummam mutuatus eſt, verè illius ſit Dominus, adeo ut ſi illa pecunia quodam caſu pereat, ſolus ille ipſius jacturam ferat. Unde ſequitur, quod cum verum illius habeat dominium, omne lucrum quod exinde colligere poteſt ad ipſum excluſis omnibus aliis, legitimè pertinet, ſecundum hanc juris regulam ; (d), *Is qui in jus ſuccedit alterius, eo jure, quo*

(d) Reg 46. de reg. juriſ. in 6.

Digitized by Google

re, ex ratione quinque pro centum. Nonne Joannes poteſt percipere illud modicum commodum ſicuti damni reparationem vel compenſationem.

RESPONS.

Huic difficultati reſpondemus, Joannem non poſſe abſque uſura exigere, aut accipere à Jacobo fœnus quinque pro centum, ſub prætextu illum immunem præſtandi cautionis vel fidejuſſoris ſummæ, quam ipſi mutuo dare offert; Nam beneficium quod in illum confert, dum nullam ab ipſo cautionem exigit, non impedit, quominus ille homo ipſi debeat 1000. lib. ex conſequentia mutui, quod erga eum exercuit. Verum quidem eſt quòd Joannes majus periculum ſubit dum nullus præs ipſi conceditur, ſed periculum ne Jacobus ſolvendo non ſit, ut ut magnum ſit, non poteſt unquam, eſſe titulus, ex cujus vi quæpiam uſura exigi poſſit. *Quia in mutuis vitium uſura annexum eſt ex eo quod fiant ſpe lucri, quod eſt contra naturam mutui*, inquit priſcus Doctor [c], *ideo quia dubium & periculum de ſua natura non tollunt hanc vitioſitatem à mutuo, quando ſpe lucri nec dubium nec periculum excuſare poſſunt vitium uſuræ.* Alioquin exinde ſequeretur, prout jam obſervavimus in reſponſione noſtra ad præcedentem difficultatem, quòd, ſub hoc prætextu, uſuræ exigi poſſint ex mutuis, quæ pauperibus darentur, quoniam qui illis mutuum dant ſæpe periculum amittendæ ſortis ſubeunt. Quod tamem Scriptura Sacra, Concilia & Patres, ut magnum crimen condemnant [d].

(c) Ap. S. Thom. opuſc. 73. de uſuris c. 6.

(d) Fr. de Gen. Theol. mor. tom. 1. tract. 6. c. 1. poſt. 4.

CASUS III.

SATURNINUS, pauper ruſticus, in manu ſua habebat dotem Hunegondæ uxoris ſuæ, quæ mille ſcutatis argenteis conſtabat. Cum vero illius mulieris conſanguinei, non abſque ratione, timerent, ne illam ſummam brevi concoqueret, eum adegerunt ad illam deponendam apud quempiam Mercatorem, ut exinde fructum acciperet, quo facilius onera matrimonii tolerare poſſet. De hac re ſcrupulus in eorum mentem injectus eſt; ſed deinde ſibi perſuaſerunt, ſe nihil niſi juſtum hac in re egiſſe; ſiquidem Papa Innocentius III. in quadam ex ſuis Decretalibus, quam ad Archiepiſcopum & Archidiaconum Genuenſes inſcribit [e], mandavit, ut talis cautio in ſimili caſu adhiberetur. An hac ratione ſalvam conſcientiam habent?

(e) Innoc. III. in cap. *Per veſtras*. 7. de donat. inter virum & uxor. l. 4. tit. 20.

RESPONS.

Hunegondæ conſanguinei non poſſunt tuta conſcientia, & ſine uſura recipere ullum fructum ex illis 1000. ſcutatis argenteis ex vi mutui illius ſummæ, quam Mercatori crediderunt; & unica via Societatis cum illo Mercatore legitimè initæ ipſis ſuppetit, qua aliquem fructum ex illa ſumma percipere queant, cum præſertim idem ille Papa alibi lucrum uſurarium damnaverit, ut lucrum pudendum prohibitum Lege Divina & Sanctis Canonibus.

Ac revera, ſi maritus mulieris, de qua in illa Decretali mentio fit, dives fuiſſet, Innocentius III. non juſſiſſet, ut ea dos ex ejus manibus auferretur; ac proinde hoc tantum præſcribit eum in finem, ut ſit æquè tuto in manibus Mercatoris, ac in manibus mariti divitis eſſet. Dici autem non poteſt, quod, ſi illa dos eſſet in manu mariti opulenti, omnis periculi & omnis caſûs fortuiti abſolute immunis foret. Ergo mens illius Papæ non eſt, ut illorum caſuum ſit immunis, dum Mercatori creditur.

Atque juxta hanc explicationem à nobis traditam Author Gloſſæ in eam Decretalem aſſerit [f], quod ex uxoris dote fructum percipere non debet ratione uſuraria; ſed quod illam collocare debet in ſocietate legitima, aut in aliquo commercio licito, ut exinde lucretur quod oneribus matrimonii ferendis inſerviat. *Non tenetur* (maritus) *fœnerari dotem, & de uſuris alere uxorem..... ſed convertat eam in ſocietatem honeſtam, vel aliquod commercium, ut ex lucro honeſto eam alat* [g].

(f) Gloſſa in cit. cap. *Per veſtras*. v. *Honeſti lucri*.

(g) De Gen. Theol. mor. tom. 1. tract. 4. cap. 14. q. e.

CASUS IV.

CECILIUS habet centum ſcutatos argenteos, quorum uniuſcujuſque pretium eſt trium librarum cum decem aſſibus uſque ad menſis currentis finem, poſt quod tempus unuſquiſque ſcutatus argenteus quinque aſſibus imminuetur, deceſſione de ejuſdem pretio, quæ à Rege in illud tempus promulgata fuit. Sempronius ut hi ſcutati argentei ſibi mutuò dentur in duos menſes poſtulat, ut Cecilius eos ipſi mutuo cedit expreſſo de pacto, ut non obſtante imminutione pretii eorum mox futura, hos ſibi reddat in centum nummis paribus & præterea viginti quinque libras in ſupplementum ejus, quod ex eorum pretio decedet. An illud pactum, quod à Cecilio fit, eſt uſurarium?

RESPONS.

Illud pactum non eſt uſurarium. Nam Cecilius, qui ſuos centum ſcutatos argenteos ſub ea conditione mutuò dat, non habet intentionem lucrifaciendi ratione mutui Sempronio dati, ſed ſolummodo vitandi jacturam, quam pateretur, ſi argentum ſuum ſervaret: quod non eſt prohibitum, & quod alio modo vitare poſſet. Ratio ejus rei evidens videtur: nam Sempronius, qui mutuo ſumit, nullum exinde patitur damnum; ſiquidem nemo ſanæ mentis mutuo ſumit pecuniam, ut illam ſibi reſervet uſque ad tempus imminutionis ipſius pretii mox futuræ; ſed ut eam impendat ante illud tempus, ac proinde pro pretio eodem, quod obtinet in ipſo tempore, quo eam mutuatur.

Digitized by Google

illud conſervet, in quo veriſimiliter minus valitura eſſet (pecunia;) *ſed ut ipſa uteretur pro tempore illo, pro quo valorem ſuum reſervaret quem habebat, cum eam in mutuo acceperat.* Attamen hæc deciſio locum tantùm habere debet in caſu hoc, ſi nempe Sempronius nolit mutuum reddere Cecilio ante tempus, de quo inter ipſos convenit. Nam ſi ille debitor Cecilio offerret ipſi reddere eoſdem centum ſcutatos argenteos, antequam dies imminutionis valoris veniſſet, hic non poſſet ſalva conſcientia recuſare eos accipere.

CASUS V.

Herveus mutuatus eſt à Bernardo quinquaginta dupliones Hiſpanicos ſive Piſtolas, ut debitum ſolveret, ad quod corporis vinculo ſeu metu, ne in vincula conjiceretur, tenebatur. Sed cum ex Bernardi domo exiret, hanc pecuniam ſecum auferens, hæc ipſi ſurrepta fuit, quo facto in Bernardi domum regreſſus eſt, ipſi declaravit furtum ſibi mox factum, & illi dixit, æquum non eſſe, ut hoc damnum in ſe caderet, ſiquidem nondum erat uſus hoc argento, imo ne quidem illud domum detulerat; & præterea hoc eſſe caſum mere fortuitum, de quo ſpondere non tenebatur. Qua de re rogatur num juſta ſit Hervei cauſa, & num Bernardus hanc jacturam tolerare teneatur?

Respons.

Bernardus non tenetur tolerare quinquaginta duplionum Hiſpanicorum jacturam, ſed hæc tota in Herveum recidere debet; licèt hæc pecunia caſu merè fortuito, & antequam ea uti poſſet, perierit. Ratio hæc eſt, quod à temporis momento, quo mutuum factum eſt, ille cui hoc mutuum datur, evadit in eodem momento dominus & proprietarius rei ipſi mutuo datæ; ac per conſequens ſi forte fortuna pereat illa, ſicut accidit in ſpecie propoſita, jactura incumbit illi, qui hanc mutuatus eſt, ſecundum vulgarem regulam: *Res perit domino rei* [a]. Idem deciditur in Lege, cujus hæc ſunt verba [b]: *Is quidem, qui mutuum accepit, ſi quodlibet fortuito caſu amiſerit quod accepit, veluti incendio, ruina, naufragio, aut latrorum hoſtiumve incurſu, nihilominus obligatus remanet.*

(a) Arg. Leg. *Pignus.* cod. de pignoratitia actione lib. 4. tit. 24.

(b) Lib. 3. Inſtit. tit. 5. *Quibus modis contrahitur obligatio.* §. 2.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 6. in corp.

Hæc deciſio conſentanea eſt doctrinæ Sancti Thomæ, & principiis quæ hoc de argumento ſtatuit [c], atque hoc eſt ejus ratiocinium, *Circa illum qui rem alienam accepit duo ſunt conſideranda, ſcilicet res accepta, & ipſa acceptio. Ratione autem rei, tenetur eam reſtituere, quamdiu eam apud ſe habet; quia quod habet ultra id quod ſuum eſt, debet ei ſubſtrahi & dari ei cui deeſt, ſecundum formam commutativæ juſtitiæ. Sed ipſa acceptio rei alienæ poteſt tripliciter ſe habere. Quandoque enim ... aliquis accipit rem alterius in utilitatem ſuam abſque injuria, cum voluntate ſcilicet ejus, cujus eſt res. Sicut patet in mutuis: & ſic ille, qui accipit, tenetur ad reſtitutionem ejus, quod accepit, non ſolùm ratione rei; ſed etiam ra-*

reſtituendos, etiamſi ipſi ſurrepti fuerint, ſtatim ac eos à Bernardo accepit.

CASUS VI.

Philemon cum mutuo dediſſet menſe Novembri Guiberto vini modium, ea lege ut hunc ſibi redderet prima die Junii anni ſequentis; cumque Guibertus in tempore, de quo convenerant, hunc ipſi non reſtituiſſet, ipſi diem dixit coram Judice, ut ab illo damnaretur ad ejus modii pretium ſibi ſolvendum. Guibertus ipſi ejus valorem ſolvere obtulit pro ratione pretii, quod illud vinum obtinebat in tempore, quo illud mutuò accepit, hoc eſt ſexaginta libras. Philemon è contra pertendit, hoc vinum ſibi ſolvi debere pro ratione pretii currentis, centum ſcilicet & quinquaginta libras ſibi tradendas eſſe, quoniam, cum vites gelu tactæ fuerint, vini pretium duplex factum eſt. A quânam parte ſtat jus?

Respons.

Reſpondemus 1. quod ille qui alias res, non vero pecuniam, mutuatus eſt, quique eas quales eſſe debent non reddit, aut eas non reddit in tempore, de quo convenit, earumdem æſtimationem ſolvere tenetur: *Si merx aliqua*, inquit Lex [d], *quæ certo die dari debebat, petita ſit; veluti vinum, oleum, frumentum; tanti litem æſtimandam, Caſſius ait, quanti fuiſſet eo die, quo debuit, ſi de die nihil convenit.* 2. Quod ſi vini modius à Guiberto ſumptus fuerit, juxta æſtimationem meram & ſimplicem, quæ de eo facta fuerit, quando Philemon hunc ipſi tradidit; eo in caſu Philemon nihil, ſalva conſcientia, amplius petere poteſt, licet vinum in ſequenti tempore longe carius factum ſit. Ratio eſt, quòd æſtimatio alicujus rei illius venditionem præſtat eo in caſu, ſicut hoc in multis Legibus annotatur [e]. 3. Quod ſi æſtimatio in ipſo mutui tempore facta non fuerit, tunc debet fieri pro ratione pretii quod obtinet res in tempore, quo reddi debet, & in loco quo reſtituenda eſt: quoniam in illo tempore & in illo loco debetur. Et ſi neque de tempore, neque de loco, conventum eſſet, tunc deberet æſtimatio fieri ex pretio, quod res obtineret in tempore & in loco, in quibus petitur. *Vinum, quod mutuum datum erat, per Judicem petitum eſt*, inquit alia Lex [f], *quæſitum eſt, cujus temporis æſtimatio fieret, utrum cum datum eſſet, an cum litem conteſtatus fuiſſet, an cum res judicaretur? Sabinus reſpondit: Si dictum eſſet, quo tempore redderetur; quanti tunc fuiſſet. Si non, quanti tunc, cum petitum eſſet. Interrogavi, cujus loci pretium ſequi oporteat? Reſpondit: ſi conveniſſet, ut certo loco redderetur; quanti eo loco eſſet. Si dictum non eſſet, quanti ubi eſſet petitum pretium.* Atque hæ ſunt regulæ quas conſtituunt Leges, quaſque ſequi poſſumus in foro interiori, non ſecus ac in foro exteriori; ſiquidem Eccleſia nihil hiſce contrarium ſtatuit.

(d) Leg. *Si merx.* fin. ff. de conditione triticaria. lib. 13. tit. 3.

(e) Leg. *Æſtimata res.* 51. ff. ſoluto matrimon. dos quemadmodum petatur. lib. 14. tit. 3.

(f) Leg. *Vinum.* 22. ff. de rebus creditis ſi certum petetur. lib. 12. tit. 1.

NAUCLE-

trinam Sancti Thomæ, & communem omnium Theologorum & Canonici Juris Peritorum ſententiam; Idque in ſequentibus clarius probabitur, in deciſione ſcilicet, quæ à voce, Theognoſtus, incipit.

Sex tantummodò in hunc titulum deciſiones trademus, quoniam ejus argumentum per ſe ſterile ſatis eſt, exiſtimamus tamen, quod moralis Doctrinæ reſpectu ſic ſufficienter à nobis elucidatum erit. Qui vero magis in illam rem penetrare ſatagent, legere poterunt Decretum ad rem Nauticam pertinens, datum Fontis Bliaudi menſe Auguſti anni 1681. & præſertim articulos, quos in hoc titulo citamus.

CASUS PRIMUS.

THEOGNOTUS videns, quod bellum indictum erat inter Gallos & Batavos, propriis ſumptibus & propria ſua auctoritate duas piraticas naves armavit, ut cum illis in hoſtes incurreret, & mercede conduxit quinquaginta milites ad unamquamque ex illis navibus complendam, præter Nautas; tribuſque aut quatuor hoſtilibus navibus prehenſis, brevi dives evaſit. An bona, quæ hac ratione lucratus eſt, ad ipſum legitimè pertinent, ſiquidem neque armavit, neque hoſtiles naves occupavit, niſi poſt belli denuntiationem, quæ publicè promulgata eſt, & qua licentia concedebatur omnibus Gallis in hoſtes, incurrendi, cum tamen Provincia à generali Navium Galliæ Præfecto ipſi demandata non fuerit.

RESPONS.

Non exiſtimamus nos, quod bona quæ Theognoſtus illa ratione comparavit, ad ipſum legitimè pertineant, licèt ille perſuaſus ſit in propria mente de belli iſtius juſtitia. Cujus deciſionis fundamentum habemus in Doctrina Sancti Thomæ, quam laudamus in reſponſione noſtra ad Caſum *Valerianus* (a). Nam ille Sanctus Doctor docet, quod privatus jus non habet bellum cuiquam inferendi propria ſua auctoritate, nec milites eo animo conducendi. Quod idem à Chaſſanæo docetur, cujus hæc ſunt verba: *Alteri cuicumque (b), præter Regem in ſuo Regno, non licet vocare ſubditis pro defenſione in militia; ſed ſoli Regi noſtro Franciæ competit tale jus ... quoniam notorium eſt in Gallia, quod omnibus, etiam Principibus inferioribus, armorum uſus eſt probibitus & congregatio militum, niſi de licentia Regis noſtri; illud eſt ita clarum, quod non poteſt tergiverſari, nec celari.* Quod idem Juriſconſultus confirmat Authentica Juſtiniani Imperatoris (c), qua expreſsè inhibetur, ſub graviſſimis pœnis, omnibus ſubditis armare, aut ullos milites conſcribere propria auctoritate. Quod ſcribit Chaſſanæus, id expreſsè declaratum eſt Decreto Henrici III. facto menſe Junii anni 1581. quo ille Princeps prohibuit, ne ulli milites conſcriberentur, ſine ejus procurationibus ritè conceſſis, ſub pœna capitis & bonorum confiſcationis (d). Eadem neceſſitas procurationem obtinendi, etiam expreſsè injungitur Decreto, dato Fontis Bliaudi menſe Auguſti anni 1681. (e). *Nulli liceat navem armare ad bellum gerendum ſine procuratione à generali navium Galliæ Præfecto conceſſa.* Hæc ſunt ipſiſſima illius Decreti verba: quæ procuratio referri debet in acta publica, quæ ſervantur in Tabulario ubi res nauticæ tractantur, ut eodem Decreto mandatur (f).

(a) Caſ. 5. v. *Nauclerus.*

(b) Chaſſanæus conſil. 66.

(c) Authenticorum collat. 8. tit 17. novella *Ut neque miles.* 116.

(d) Fontanon. tom. 4 p. 718.

(e) Conſtitut. maritimæ, l. 3. tit. 9. art. 1.

(f) Ibid. art. 2.

Quin imo eodem Decreto prohibetur (g), ſub pœna confiſcationis, ne ullæ naves onerariæ ab ullo portu exeant ſine licentia expreſſa Domini generalis Navium Præfecti, quæ conſcribatur in eodem Tabulario, ſicut in illo procurationes conſcribi debent. Cum autem Theognoſtus inſtruxerit & armaverit ſuas duas naves prædatorias propriâ ſua autoritate, & ſine Regis procuratione, bona quæ comparavit, diripiendo naves hoſtiles, eodem in loco haberi debent ac bona, quæ Pirata aut Prædo maritimus comparaviſſet: nam quod attinet ad licentiam generalem, quæ in publica belli denuntiatione continetur, non debet intelligi niſi ſub clauſula *Servatis Servandis*; hoc eſt obſervando ordinem & rationem, quam præſcribunt Decreta, quibus illâ publicâ belli denuntiatione Rex derogare non vult.

(g) Conſtitut. an. 1681. tit. 10. art. 1.

CASUS II.

NEMESIUS, Nauclerus natione Gallus recepit ab Anglis, cum quibus Gallia bellum gerebat, navem onerariam Tabaco onuſtam, quam hoſtes die præcedenti Mercatori Gallo abſtulerant; nonne illa navis capta reſtitui debet Mercatori, ad quem pertinet?

RESPONS.

Diſtinguendum eſt; nam, ſi illa navis oneraria per viginti quatuor integras horas in Anglorum poteſtate manſit, tunc cenſetur ad illos legitimè pertinere, ſecundum Leges belli; & in illo caſu ea navis rectè prehendi poteſt; nec Nemeſius tenetur ad illam reſtituendam Mercatori Gallo, qui ejus erat proprietarius. Sed, ſi Nemeſius illam navem occupavit & recepit antequam viginti quatuor horæ penitùs elapſæ eſſent, tunc reſtitui debet Mercatori, modò ſolvat impenſas recuperationis, ſecundum Edicta.

Idque expreſsè continetur in Decreto Regio de rebus Nauticis, dato menſe Auguſti anni 1681. in quo hæc Ludovici Magni verba exſtant (h). *Si quæpiam navis ad ſubditos noſtros pertinens ab hoſtibus noſtris recipiatur, poſtquam in illorum manibus per viginti quatuor horas manſerit, tunc illius captura bona erit, ſi verò contingat illa captura ante viginti*

quat-

(h) Conſtitut. Maritimæ l. 3. tit. 9. art. 8.

Digitized by Google

etiam poſt viginti quatuor horas elapſas, in ſuo caſu plane reſtitui debet ejus proprietario, quinimo ipſi conceditur annus integer cum uno die ad illam ſibi vindicandam ſecundum idem Decretum (a). (a) Ibid. art. 9.

2. Obſervandum quod eadem vindicatio locum quoque habet per idem temporis ſpatium ſcil. numerando à die in quo primùm vindicatio illius facta eſt in Tabulario ubi res nauticæ tractantur; & ſub eadem conditione, quando quæpiam navis recepta eſt à Piratis aut Prædonibus maritimis, ſecundum articulum decimum ejuſdem Decreti (b). (b) Ibid. art. 10.

CASUS III.

Cum bellum juſta de cauſa à Gallis in Batavos denuntiatum & illatum eſſet; Ferrandus, Nauclerus Gallus, impugnavit & occupavit navem Anglorum quadringinta dolia continentem quæ nolebat pati, ut à ſe viſitaretur, & in quam multi Mercatores Batavi coegeſſerant magnam quantitatem pannorum, telarum ſubtilium, Sacchari & aliarum mercium, eum in finem ut Signo Anglorum protectam, à Prædatoribus maritimis Gallorum ea navis non caperetur. An illa captura legitima eſt, & nonne Ferrandus ea in re in regulas juſtitiæ peccavit?

Respons.

Illa navis bonæ capturæ fuit, & Ferrandus potuit ſine ulla injuria eam occupare. Nam omnis navis, omnes merces, aut res pertinentes ad inimicos Status, ſecundum Leges belli rite abripi poſſunt; non ſecus ac illa navis quæ ad fraudem faciendam illis onuſta deprehenſa eſt. Idque expreſsè habetur in Decreto anni 1681. de rebus Nauticis lato (c), cujus hæc ſunt verba: *Omnes naves quæ deprehenduntur onuſtæ rebus ad inimicos noſtros pertinentibus & merces Subditorum aut Sociorum noſtrorum, quæ in navi hoſtili deprehenduntur, bonæ pariter capturæ erunt.* Ac revera, de illo caſu judicandum eſt idem, ac de eo, in quo Regis Officiarii retexiſſent in quapiam apotheca, aut ſecreto repoſitorio merces, aut alias res, quæ ad hoſtes pertinerent. Negari autem non poteſt, quin in eo caſo Princeps jus haberet ea omnia proprio fiſco addicendi. Eodem igitur modo ratiocinandum eſt in ſpecie, de qua agitur, & dicendum, quòd ſi Ferrandus habebat procurationem ſibi à generali Navium Galliæ Præfecto conceſſam, quæque rite in Tabulario in quo res Nauticæ tractantur, in publica acta relata eſſet, tunc potuit ſine injuria illam navem & merces, quæ in ea inerant, capere.

(c) Conſtitut. Maritimæ l. 2. tit. 9. art. 7.

CASUS IV.

Memmo, Nauclerus Gallus, inſtructus procuratione ſibi à Rege conceſſa, cùm in mari offendiſſet navem onerariam Gallorum; ipſi ſignum dedit, ut vela ſua dimitteret, ut viſitari poſſet, & ut illi oſtenderet procurationem ſuam, aut navigandi licentiam; cùmque illa navis onerata hoc agere recuſaret, tunc illam aperto Marte ad hoc adegit, imo & illam occupavit propter ejus adverſos conatus; & quia Magiſter ſeu Patronus illius navis nullam habebat Chartam-partitam, hoc eſt Inſtrumentum nauli ſcripto conſignatum, continens conventionem de mercede conductionis illius navis: An illa captura eſt legitima?

Respons.

Captura, quæ ab illo Nauclero facta eſt, bona eſt & legitima duabus de rationibus. Prima, quoniam Magiſter illius navis tenebatur illam admovere & in Naucleri navem ipſe conſcendere, & pati, ut ſua [...]

Secunda vero, quoniam [...] tum, intereſſe debet Charta-partita, hoc eſt, conventio ſcripto conſignata inter Mercatores & Magiſtrum ſive Proprietarium navis: & ſecundum ejuſdem articulum tertium, illud Inſtrumentum continere debet, 1. nomen & capacitatem navis; 2. Nomen Magiſtri aut Patroni & nomen illius, qui naulum ſolvit, hoc eſt, illam mercede conduxit. 3. Locum & tempus in quibus aut onuſta aut exonerata fuit & erit; 3. Pretium conductionis vel nauli: hoc eſt, pecuniæ promiſſæ pro mercede illius navis, cum fœnore debito propter moras & manſiones in quibuſdam locis; quibus adjungere poſſunt partes alias conditiones, de quibus inter ſe conventum erit. Articulus ille his verbis enuntiatur: *Magiſter tenebitur habere in navi ſua durante itinere, Chartam partitam & alia inſtrumenta, quibus conſtet de mercibus, quibus onuſta eſt ejus navis & ſi nulla talis Charta-partita in navi inveniatur, tunc bona capturæ haberi debet.* Atque hæc eſt Lex eodem Decreto ſancita cujus hæc ſunt verba (e): *Bonæ præterea capturæ erunt naves, cum mercibus quibus implebuntur, illæ in quibus nulla invenietur Charta-partita, neque indicatio, aut declaratio ſpeciei & pretii mercium.*

(e) Ibid. lib. 3. tit. 9. art. 6.

CASUS V.

Valerianus, Patronus navis prædatoriæ, quam ipſe ædificandam curavit, conſilium cepit illam bellico apparatu inſtruere, ad incurrendum in Turcas, ſub Vexillo & cum procuratione Magni Magiſtri Equitum Melitæ, rogat itaque amicos, ut ipſum adjuvent quibuſdam pecuniæ ſummis, quas ut ſibi mutuò dent ab ipſis, petit ut, ſe accingat ad illud cœptum exequendum. An ejus amici poſſunt ſalva conſcientia illi mutuo dare, quod ab ipſis petit, aut eundem in finem alia ipſi auxilia præbere?

Respons.

Valeriani amici poſſunt ſine ullo peccato favere conſilio quod cepit arma inferendi in infideles, & illi mutuo dare pecuniæ ſummas, quibus ad illud exequendum opus habet, aut alia ratione eum in hoc cœpto perficiendo adjuvare. Ratio illius rei eſt; quod Equites Melitæ indixerunt bellum juſtum & perpetuum Turcis & aliis Infidelibus tanquam hoſtibus nominis Chriſtiani & Eccleſiæ, quam certo deſtruerent, ſi illius rei peragendæ poteſtatem haberent. Cum igitur hoc bellum non modo juſtum ſit, ſed etiam neceſſarium, unuſquiſque poteſt ſalva conſcientia illi contribuere, imo & ad illud gerendum arma ſumere.

Illa deciſio fundamentum habere poteſt Sancti Thomæ auctoritatem (f), qui aſſerit, bellum eſſe juſtum quoties tres res concurrunt. Prima, auctoritas Principis, à quo illud declaratur; ſi quidem nullus privatus, qualicunque poteſtate gaudeat, jus habet bellum cuiquam inferendi. *Ad hoc quod aliquod bellum ſit juſtum tria requiruntur*, inquit ille Sanctus Vir, *primò quidem auctoritas Principis, cujus mandato bellum eſt gerendum. Non enim pertinet ad perſonam privatam bellum movere: quia poteſt jus ſuum in Judicio Superioris proſequi: ſimiliter etiam convocare multitudinem, quod in bellis oportet fieri, non pertinet ad privatam perſonam.*

(f) S. Th. 2. 2. q 8. art. 1. in corp.

Secunda: ut cauſa belli ſit juſta, adeo ut illi, cum quibus bellum geritur, mereantur mala ſibi à bello

illata.

Digitized by Google

(a) S. Aug. in can. Apud. 6. 23. q. 1.

ti Auguſtini teſtimonio (a), qui aſſerit, quòd Chriſtiani ſibi motuo bellum inferre poſſunt de utraque ex illis cauſis. *Unde Auguſtinus in libro de verbis Domini:* „ Apud veros Dei cultores etiam „ illa bella peccata non ſiut, quæ non cupiditate, aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geron„ tur; ut mali coërceantur & boni ſobleventur.

Concludendum eſt igitur tum ex illa Sancti Thomæ doctrina, tum ex auctoritate Sancti Auguſtini, qua illam confirmat, quòd Valerianus poteſt abſque pecato navem armare ad incurrendum in Infideles ſub vexillo & cum procuratione Religionis Melitenſis, & quòd ejus amici poſſunt ad hoc ſalva conſcientia contribuere 1. Quoniam illa Religio titulo ſupremæ Poteſtatis gaudet, qui agnoſcitur ab omnibus pariter Europæ Principibus, ac proinde bellum gerendi jus habet. 2, Quoniam juſtam habet cauſam bello laceſſendi Turcas, qui aboliverunt, ſaltem quantum in ipſis fuit, nomen Chriſtianum; non modo in terris ipſorum Imperio ſubjectis. ſed etiam in omnibus regionibus, in quas arma ſua intulerunt, & quoniam per conſequens digni ſunt, qui plectantur flagello belli, quòd perpetuum ſit ſicut perpetuum eſt eorum in Chriſtianos odium. 3.Quoniam illius intentio rectiſſima eſt, ſi quidem unice tendit ad impediendam Chriſtianiſmi exciſionem, & ad protegendam Eccleſiam cum Chriſtianis.

Hac de re obſervandum eſt, quòd ſi Valerianus natione Gallus eſſet, & quod omnia ad arſdum in illos, ex procuratione, quam obtinuerat à generali & ſupremo Navium Galliæ Præfecto. An illud bonum legitimè ad ipſum pertinet?

R E S P O N S.

De illo Nauclero ratiocinandum eſt ſicut de Officiariis & Militibus, qui ſub Principe ſtipendia merentur. Illi autem, qui ſui Principis militiæ nomen dedêre in bello juſto legitimè poſſunt in proprium commodum convertere id quod hoſtibus Statûs eripiunt. Nauclerus privatus poteſt igitur etiam in proprium uſum convertere in illo caſu capturas, quas de illis reportavit, dummodo tamen obſervet ſtatuta & Præſcripta hac de re facta. Ratio eſt, quòd Nauclerus bellum furtivum gerit, tantummodo ex vi procurationis expreſſæ Principis ſui, & prælia maritima miſcet ſolummodo ex ſupremi Domini ſui auctoritate. Vnde ſequitur, quòd modò Victorius privata auctoritate ſua capturas quibus ditatus eſt, non fecerit, & non pugnaverit niſi ſub Vexillo & auctoritate Regis, & denique non fraudaverit jura debita Regiæ Majeſtati & ejus ſupremo Navium Præfecto, ex navibus Anglorum, quas ipſe occupavit, tunc 10000. ſcutati argentei nummi, quos lucratus eſt ad ipſum legitimè pertinent. Hæc deciſio evidens eſt ex doctrina ſancti Auguſtini & Sancti Thomæ, quam mox in reſponſione ad præcedentem difficultatem retulimus.

NAUFRAGIUM.

NAUFRAGIUM vocatur Navis, aut cujuslibet alius navigii maria emetientis jactura, ſive in rupes illidat, ſive aquis abſorbeatur, cum nautis ac mercibus omnibus, aut illarum parte.

Naufragium ſemper inter magna infortunia numeratum eſt; unde antiquus Poeta, *demite naufragium, mors mihi munus erit* (c).

Præcipuas normas, quas in Gallia circa illud obſervare tenentur, in quatuor iſtius Tituli deciſionibus explicare conati ſumus; ſolummodo illis addemus.

1. Quòd, ſecundum Mornacium, quando inſtantis naufragii timore, merces in mare projicere vel illarum partem Nautæ coguntur, tunc illarum domini periculo elapſo per duos menſes earum mercium recuperationi vacare poſſunt, quo tempore præterito, urinatoribus, tertia pars rerum, quas à mari extrahunt, cedit, alia tertia pars Fiſco pertinet, alia denique Galliarum maris Præfecto datur. (d)

2. Quòd, præter Leges de Naufragiis annis 1543. 1573. & 1584. promulgatas, præcipue conſulenda eſt illa, quæ anno 1681. (e) in publicum emiſſa eſt, ſi quis perfectam noſtræ agendi rationis hoc reſpectu notitiam acquirere velit.

3.Quòd conſulere unuſquiſque, cui lubebit, poterit, in Juris civilis corpore Titulos, quos ad marginem indicamus, ubi Naufragiorum fit mentio (f).

(c) Ovid. lib. 1. Triſti. Eleg. 2.

(d) Mornacius lib. I. 1. §. *Res jacta.* ff. ad Leg. Rhodiam fol. 571.

(e) Lib. 4. Tit 19.

(f) De incendio, ruina naufragio. &c. ff lib. 47. tit. 9. De naufragiis. codicis lib. 11. tit. 5. cod. Theodos. Lib. 13. tit. 9. Novella 64.

Digitized by Google

mano peculiariter pertinere deprehenduntur. Deinde vero feliciter navis ad portum appellitur cum omnibus mercibus, quæ ad alios octodecim pertinent. Trophimus & Germanus pertenderunt iſtos teneri, unumquemque pro parte ſua, de damno, in quod per ſuarum mercium amiſſionem, incurrerant, in communi tolerando. Alii octodecim è contra contendunt, quòd, cum nullo modo conſcii ſint illius eventûs, qui caſu merè fortuito accidit de illo reparando non tenentur, quia nullus de caſu fortuito tenetur, præter eum in quem damnum ab eo caſu emergens incidit. Ab utra parte ſtat jus?

RESPONS.

A parte Trophimi & Germani jus ſtat: Quando enim in naufragii periculo, coguntur nautæ partem eorum, quibus navis eſt onuſta, in mare projicere, ad cætera omnia ſervanda, illi quorum merces ſervatæ fuerunt, de toleranda jacturæ parte eorum, quæ pro communi omnium utilitate in mare projecta ſunt, quiſque pro parte ſua, tenentur. *Lege Rhodia* ut habet Lex (*a*) *cavetur, ut ſi levandæ navis gratia, jactus mercium factus eſt, omnium contributione, ſarciatur quod pro omnibus datum eſt.* Id ipſamet æquitas à natura omnibus conceſſa exigit, ut in ſequenti Lege habetur, (*b*) *Æquiſſimum eſt, commune detrimentum fieri eorum, qui propter amiſſas res aliorum, conſecuti ſunt, ut merces ſuas ſalvas haberent.* Ita ut ii quorum res in mare projectæ fuerunt, jus habeant impediendi, etiam manus injectione, quominus aliorum merces in terram educantur, ut cogant alios, quæ ſibi debentur, reddere. *Servius quidem reſpondit, ex locato agere cum Magiſtro navis debere*, inquit eadem Lex, *ut cæterorum vectorum merces retineat, donec portionem damni præſtent.*

(*a*) Leg. Lege. ff. De Leg. Rhodia, De jactu Lib. 14. tit. 2.

(*b*) Leg. Si laborante. 2. ff. eod. tit.

Sed difficultas in eo conſiſtit, ut ſciamus qua proportione ſervata fieri debeat contributio ad ſarciendum damnum eorum, quorum merces in mare conjectæ fuêre. Lex exſtat quæ jubet, ut quod attinet ad res quæ à naufragio ſervatæ ſunt earum æſtimatio fiat, non pro pretio quo emptæ fuêre, ſed pro eo quo vendi poſſunt, ſed quod attinet ad *eas* quæ in mare projectæ ſunt, earum æſtimatio non fiat, pro pretio quo vendi potuiſſent. *Portio autem*, inquit ea Lex quam ſecundam citavimus (*c*) *pro æſtimatione rerum, quæ ſalvæ ſunt, & earum quæ amiſſæ ſunt, præſtari ſolet. Nec ad rem pertinet, ſi hæ, quæ amiſſæ ſunt, pluris vænire poterant, quoniam detrimenti, non lucri ſit præſtatio: ſed in his rebus, quarum nomine conferendum eſt, æſtimatio debeat haberi, non quanti emptæ ſint ſed quanti vænire poſſunt.*

(*c*) Cit. Leg. Si laborante §. 4?.

Nihilominus, ſi ſecundum hanc Legem, æquum eſt, ut rerum ſervatarum æſtimatio fiat pro pretio, quo vænire poſſent; quia revera eſt ille valor, qui à periculo liberatus fuit, pariter æquum videtur eſſe, ut eæ res quæ in mare conjectæ fuêre, eum tantum in finem, ut cæteræ ſervarentur, eadem ratione æſtimentur, & ut ſors eorum qui merces amiſêre, ut Trophimo & Germano contigit, non deterior ſit conditione aliorum, quorum merces ſervatæ fuêre: quoniam illæ eum tantum in finem projectæ ſunt in mare, ut iſtæ ſervarentur; & quia nulla erat cauſa quæ alias potiùs quam alias in aquas projicere compelleret. Quibus addere poſſumus, quòd, ſicut contribu[...] noſtri æri obſervat. Sed illa æſtimatio fieri debet *Judicio viri prudentis*, non vero abſolutè, & præciſe, pro ratione pretii quo merces ſalvæ, vendentur, ſi quidem moraliter fieri nequit, ut præciſe cognoſcatur quanti venum dabuntur ab omnibus illis ad quos pertinent, cum ſæpiſſimè accidat, ut non ſemper vendantur in portu, ad quem appulerunt. & ut in alia loca transferantur ſive terrâ, ſive mari cum novis ſumptibus, & aliquando cum novis periculis: aut ut non æquali pretio omnes vendantur, ſed plus aut minus prout plus aut minus illis indigent incolæ locorum, in quibus væneunt. Itaque juxta has regulas jus debet præſtari Trophimo & Germano ab aliis octodecim Mercatoribus qui in communi cum illis poſſident corpus navis, in qua inerant eorum merces.

& Edicta Wiſbui art. 20. & 39. laudata à D. Domat, in Tractatu Leg. Civilium l. 2. tit. 9. ſect. 2. n. 6.

Ut illud argumentum omnino elucidetur, 1. Obſervandum eſt, quòd omnia quæ à naufragio ſervantur, dum exoneratur navis, debent ad contributionem conferre, quæque pro pretio ſuo, & ſine reſpectu aut ad gravitatem aut ad majus vel minus ſpatium, quod occupant, ſive ſint lapides pretioſi aut metalla. Nam ad pretium quod in pereundi, periculo fuit & quod ſervatum fuit omnino attendendum eſt. *Cum in eadem nave varia mercium genera complures mercatores coegiſſent*, ut habetur in unâ ex Legibus quam ſupra laudavimus, (*e*) *præterea que multi vectores, ſervi, liberique in ea navigarent, tempeſtate gravi ortâ neceſſario jactura facta erat: quæſita deinde ſunt hæc: an omnes jacturam præſtare oporteat; & ſi qui tales merces impoſuiſſent, quibus navis non oneraretur, veluti, Gemmas, Margaritas; & quæ portio præſtanda eſt; & an etiam pro liberis capitibus dari oporteat; & quæ actione ea res expediri poſſit; Placuit omnes, quorum interfuiſſet jacturam fieri, conferre oportere, quia id tributum conſervatæ res deberent. Itaque dominum etiam navis pro portione obligatum eſſe.*

(*e*) Citata Leg. Si laborante §. 2.

2. Adhuc obſervandum eſt, quòd victus & cibaria, quæ eum tantum in finem in navem congeſta fuêre, ut nempe per navigationis ſpatium abſumerentur, non debent ad contributionem conferre, ut id indicat eadem Lex quam mox laudavimus, (*f*)

(*f*) Cit. §. 2. in fine.

3. Quòd Dominus navis; quæ ſæviente tempeſtate malum aut anchoras aut alias ejuſdem naturæ partes navis amiſit, nullum habet jus poſtulandi, ut illa jactura ſarciatur ab illis, quibus pertinent merces quæ ſunt in nave. *Si conſervatis mercibus deterior facta ſit navis*, eſt in eadem Lege de qua ſuprà (*g*) *aut ſi quid exarmaverit; nulla facienda eſt collatio; quia diſſimilis earum rerum cauſa ſit, quæ navis gratia parantur; & earum, pro quibus mercedem aliquis acceperit.*

(*g*) Cit. Leg. Si laborante §. 1.

Ratio illius rei eſt, quòd Dominus navis teneatur præbere navem ſuam omni ſuppellectile inſtructam & merces quæ in ea collocantur convehendi idoneam, ſiquidem pro eo ſtipendium accepit, non ſecus ac opifex artis ſuæ inſtrumenta comparare, & eorum jacturam ſolus ferre tenetur. *Nam etſi faber malleum aut incudem fregerit*, inquit eadem Lex, *non imputaretur ei qui locaverit opus.*

Attamen ſi ad vitandum naufragium, quod Navi imminet, utile duxiſſent vectores, quaſdam Navis partes in mare projicere, tunc communis eſſet earum partium jactura, quoniam non eam tempeſtas effeciſſet, ſed ea jactura à timore pericu-

Digitized by Google

merces corruptæ pertinent, non tenetur pro parte ſua conferre ad ſarciendam jacturam earum quæ in mare projectæ ſunt, niſi pro ratione pretii præſentis propriarum ſuarum mercium; ſi quidem verum eſt, illum nihil aliud, quam illud pretium conſervare. *Sed hic videamus*, inquit illa Lex de qua mox, *num & ipſi conferri oporteat; quod enim intereſt, jactatas res meas amiſerim, an nudatus deteriores habere cœperim? Nam ſicut ei, qui perdiderit, ſubvenitur; ita & ei ſubveniri oportet, qui deteriores propter jactum res habere cœperit. Hæc ita Papyrius Fronto reſpondit.*

de Leg. Rhodia, de jactu.

Licèt autem hæ obſervationes non præciſe pertineant ad difficultatem, de qua agitur in ſpecie propoſita, attamen neceſſarium duximus eas hic adjungere ad majorem circa illud argumentum elucidationem, & quia inſervire poſſunt ad decidendas aliis controverſias, quæ in eo tractantur, de quibus alii Caſuiſtæ nullam mentionem faciunt.

CASUS II.

Naves onuſta mercibus pretioſis, quæ pertinent Nicolao, Joſepho, & decem aliis Mercatoribus; qui omnes ſimul communi ſumptu corpus illius navis emerunt & eam omni victu & ſuppellectili inſtruxerunt, capta fuit à Pirata, nec ab eo liberata niſi poſtquam decem mille argenti libras, quæ illi præſenti pecunia numeratæ ſunt, accepit, vel ille Pirata à nave abſtulit per vim omnes merces, quæ Joſepho & Nicolao propriæ erant aliis omnibus relictis. Qua in re quærunt, an in primo caſu propoſito, decem alii propria conſcientia jubente teneantur tolerare damnum illud, quiſque pro parte ſua, & in ſecundo caſu rogatur, nùm omnes teneantur pecuniam conferre ad Nicolai & Joſephi jacturam reparandam.

Respons.

Illa ſpecies duas diverſas difficultates includit, Prima pertinet ad Navem à quodam Pirata captam, & ab eodem redemptam decem mille libris argenti, quæ ipſi præſenti pecunia ſolutæ ſunt. Secunda reſpicit merces, quæ privatim Nicolao & Joſepho pertinebant, quæque ſolæ à Pirata per vim ablatæ ſunt. De prima dicimus, quòd conſtat, Nicolaum, Joſephum & decem alios, qui cum illis ſocietatem inivenant in coëmenda & in inſtruenda nave omni ſuppellectili neceſſaria, pariter teneri naturali ſponſione, quam inter ſe inivenrunt, ac proinde quòd omnes conferre debent ad ſarciendam jacturam 10000. Lib. pro ratione rerum, quas ſervaverunt. Sed non eodem modo de ſecunda difficultate diſſerendum eſt. Nam jactura mercium à Pirata per vim ablatarum, unicè afficere debet Nicolaum & Joſephum, cui illæ pertinent, nec alii decem Mercatores, qui privatim poſſident merces in nave relictas, tenentur illius

CASUS III.

Navis oneraria, quæ ad Mercatores extraneos pertinet in Galliæ littoribus naufragium patitur, in reditu ſuo ex India, & omnes vectores pereunt; Iſidorus verò peritus urinator extraxit è mari quaſdam res ad illam navem pertinentes, & inter illas parvam arcam, in qua inerant Adamantes & alii lapides pretioſi, quorum valor erat 10000. nummorum argenteorum ſcutatorum. Illæ res nonne ad eum pertinent, præſertim ſi nullus eas repetat?

Respons.

Antequam difficultati propoſitæ reſpondeamus, tenendum eſt, quòd, ſecundùm Leges ſuper naturalem æquitatem fundatas, illud quod naufragio perit, pertinere non ceſſat illi, qui ejus rei Dominus antea erat; ſed quòd tantummodo cenſetur ejus reſpectu amiſſum. *Si naufragio quid amiſſum ſit, non ſtatim noſtrum eſſe deſinere*, inquit Lex quæ in Digeſto legitur (e). *Quod ex naufragio expulſum eſt non eſt in derelicto, ſed in deperdito*, ut in alia Lege habetur (f): Et eodem modo judicandum eſt de rebus quæ in naufragii periculo, in mare conjiciuntur (g). Doctus quidam Theologus idem docet (h), & poſt eum Sylvius (i), verba faciens de mercibus, quæ tempeſtas ſæviens coëgit in mare projicere; & ipſamet Eccleſia eas Leges ut legitimas agnoſcit, ut probari facile poteſt, 1. per viceſimam Bullam Julii II. quæ data eſt 14. Februarii, ann. 1509. (k) in qua ille Papa iſtis utitur verbis; *Nos conſiderantes, tam civili, quàm Canonica lege licere uniuique naufragium ſuum impune colligere, ac facta in mari, alleviandi oneris cauſa, recuperare; illaque arripientes furtum committere, ac graviter delinquere; ac Chriſtianos naufragium patientes rebus ſuis ſpoliantes diverſis pœnis puniri; & propterea conſuetudinem prædictam tanquam contra regulam fidei, qua unus alteri, auxilio eſſe tenetur, merito corruptelam appellari, nemini que ſuffragari debere, cujuſcumque temporis curſu munitam .... Conſuetudinem capiendi & retinendi bona per naufragium, vel jactum; levandæ navis gratiâ, aut alia urgente neceſſitate factum nulli in judicio, vel extra illud ſuffragari debere, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium decernimus & declaramus.* Ille ſupremus Pontifex adjungit illi Decreto pœnam confiſcationis omnium bonorum illorum, qui hoc violabunt, cum pœna excommunicationis *ipſo facto*, contra Dominos locorum & eorum Officiarios. Quod Paulus III. confirmat ſuâ quadrageſimâ ſecundâ Bullâ (l), datâ 15. Martii menſis an. 1545. qua in re illi duo Papæ tantummodo renovant Decretum Concilii, quod Romæ habitum eſt à Gregorio VII. (m) & Conſtitutionem factam in tertio Concilio generali Lateranenſi ab Alexandro III.

(e) Leg. Pomponius 44. ff. De acquirendo rerum dominio, lib. 14. tit. 1.

(f) Leg. Interdum 21. §. 1. ff. De acquir. vel amittenda poſſeſſ. cit. lib. 4. tit. 2.

(g) Ibid. §. 2.

(h) Joan. Major. in 4 diſt. 15. q. 22.

(i) Fr. Sylv. in 2. 2. q. 66. art. 5. concluſ 8.

(k) Julius II. in Bulla *Romanus Pontifex*. §. 2. & 3.

(l) Paulus III. in Bulla *Accepimus*.

(m) Con. Rom. ſub. Gregorio VII. apud Ant. Auguſtinum lib. 35. tit. 10.

naufragium tuta conſcientia ſibi arrogare poſſe declaramus. Adverſatur enim, non modo Chriſtianæ pietati, ſed etiam legi naturæ & civili, cum aliena jactura locupletari.

Præterea, ſcire adhuc operæ pretium eſt, quo Jure utantur in Gallia reſpectu rerum naufragio amiſſarum. Decreta publica tantummodo anni ſpatium Dominis earum rerum concedunt, per quod tempus eas repetendi & ſibi ut ſuas vindicandi poteſtas ipſis conceditur, ut declaratus in Edicto menſis Martii an. 1584. Pariſiis dato ab Henrico III. in quo continentur ſtatuta Juriſdictionis conſilii Præfectorum Navium Galliæ, quorum vigeſimus articulus his verbis profertur; *Ab omni re, generaliter quæ à mari in terram extrahetur, ſive ſint res.*

Fragmenta & quæcunque à fluctu in terram protruduntur, tertia pars eorum pertinebit ad illum aut ad illos, qui ea extraxerint & in tuto poſuerint, tertia pars ſupradicto Generali Navium Præfecto dabitur & alia tertia pars pertinebit ad nos, aut ad Dominos locorum, quibus conceſſimus eam tertiam partem, quæ jure noſtra erat, in terris ipſis ſubjectis, ſi modo Mercator non repetit mercem ſuam intra annum & diem unum à tempore quo amiſſa eſt. Nam ſi illam ſibi vindicat intra annum & diem quibus ſupradicta jactura acciderit, tunc illam recuperabit, dummodo ſolvat ſumptus in ea ſervanda factos, illis qui eam curam in ſe ſuſceperint (c).

(c) Fontanon tom. 4. pag. 1241.

Illa Juriſprudentia fundamentum habere poteſt in quadam Lege Romana, quam citare non inutile erit, licet annus, de quo mentionem facit, non reſpiciat caſum de quo hic agitur. Hæc ſunt illius Legis verba (d), *Si quis navicularius naufragium ſe ſuſtinuiſſe adfirmet, Provinciæ judicem ejus videlicet, in qua res agitur adire feſtinet, ac probet apud eum teſtibus eventum. relatioque etiam ad ſublimiſſimam referatur præfecturam; ita ut intra anni ſpatium, veritate revelata, competens diſpoſitio procedat. Quod ſi per negligentiam præfinitum anni ſpatium fortaſſe claudatur; ſupervacuas ſeraſque interpellationes emenſo anno placuit non admitti.*

(d) Leg. Si quis 2. cod. de naufragiis, lib. 11. tit. 5.

Hoc primùm poſito dicimus 1. Quod Iſidorus vel quilibet alius non poteſt ſibi vindicare res, quas è mari extraxit, niſi poſt annum integrum, numerando à tempore, quo naufragium accidit. 2. Quòd anno finito, ſi nullus repetitum venerit quod è mari extraxit, tunc tertia ejus pars ſolummodo ei pertinet, alia tertia pars Regi; alia denique tertia pars ſupremo Navium Præfecto, ut habetur in Edicto, quod mox citavimus, quodque conforme eſt alii Decreto dato Fontis Bliaudi à Franciſco I. menſe Februarii an. 1543. (e) articulo undecimo, & verificato in ſuprema Curia 10. menſis Martii ejuſdem anni. (f) Vide caſum ſequentem.

(e) Fontanon tom. 3. pag. 20.
(f) Domat tract. de Jure Gallico pag. 61.

CASUS IV.

Cymba mercibus onuſta, quæque ad Hubertum pertinet, naufragio perit verſus oras Provinciæ, cujus Conſuetudo tribuit Dominis locorum omnes navium reliquias & navium fragmenta, quæ mare in littus ejicit, Ferdinandus Pagi ſanctæ Auræ Dominus manus injecit in varios

Illius naufragii reliquiæ ad Ferdinandum non pertinent, licèt conſuetudo hæc illi attribuat, & Huberto ſoli & vero earum Domino reſtitui debent. Ratio ejus rei hæc eſt, quod talis Conſuetudo vim legis obtinere non poteſt, quoniam omnino injuſta eſt, & contraria juri naturali, quo exigitur ut, quantum fieri poteſt, res inventæ reddantur illis qui earum ſunt domini, & qui non ſponte ſua illarum Dominium deſeruêre; ut illud conſtat ex principiis quæ ſanctus Thomas ſtatuit (g). Cùm Sylvio itaque (h) de conſuetudine ſuper quam Ferdinandus jus ſuum ſtabilit, dicere non dubitabimus: *Non leges, ſed rapinæ ſunt in aliquibus locis, ubi ſtatuitur, quod bona naufragantium . . . pertineant ad Dominum, ut communiter Doctores ſentiunt.* Quod omnino conſentit cum doctrina doctiſſimorum Canoniſtarum (i), & peculiariter Covarruviæ ſententiæ, cujus hæc ſunt verba: *Apud Gallos Dominus Provinciæ & territorii ea bona* (eorum qui naufragium patiuntur) *uti oberrantia & Dominum incertum habentia, occupat & ſibi acquirit . . . . verum quoad hanc conſuetudinem attinet, ego ingenue fateor, me prorſus juxta æquitatis & juſtitiæ rectitudinem non percipere, qua ratione poſſit ea conſuetudo defendi. Nam iniquam eſſe non dubito; nec video, qua ex cauſa dubitari poſſit. Quid enim naufragus miſer fecit, ut dignus ſit amiſſione rerum, quæ ad ipſum lege naturæ pertinent? Quid item Regem Chriſtianiſſimum movere poteſt, ita ut tam impiam & crudelem conſuetudinem probaverit, aut eam à judiciis ſervari permiſerit.* Poſt quæ verba Rebuffum laudat, qui apertè ſententiam fert in tam pernicioſam Conſuetudinem, *Unde Petrus Rebuffus in Proœmio ad Leges Regias, Gloſſa 5. num 74. ſcribit, non eſſe in conſcientiæ foro tutas Dominos hæc bona occupantes.*

(g) S. Thom. 2. 2. q. 6. art. 1. 2. 5. & 6.
(h) Fran Sylvius Reſol. var. v. *Ligna* &c.
(i) Navarr. Manual. c 17. n. 170. & 176. Didacus Covarruvias in regulam. *Peccatum* tom. 1. part. 2. Relectionis §. 1. Aſtenſis. Lib. 1 v. 32. de 5. præcepto, & alii.

Tandem illis auctoritatibus adjungi poteſt Concilii Turonenſis Decretum, quod retulimus in deciſione tertii caſûs, quodque expreſſis verbis mentem ſuam hoc de argumento profert.

Cæterum, quod diximus de mercibus, quæ naufragio periêre, pariter intelligi debet de iis, quas in mare conjicere coëgit tempeſtas, quoniam, ut ſupra declaratum eſt, illi, quibus hæ pertinent, ſemper illarum domini cenſentur, licèt eorum reſpectu amiſſæ videantur. Illud expreſſe declaratur Bulla Julii II. de qua in tertia deciſione, & Bulla Pauli III. quam ibidem laudavimus. Hæc etiam fuit omnium fere Theologorum ſententia. Quæ de eo Sylvius habet, hæc ſunt (k) *Quæ in tempeſtate projiciuntur, levandæ navis cauſa manent dominorum; quia palam eſt, non eo animo ejici, quod quis nolit illa habere; ſed ut ipſe cum navi, fiat ſalvus.* Doctus ille Theologus dictum probat auctoritate Imperatoris Juſtiniani, qui hanc in rem Legem expreſſam tulit, quæ his verbis continetur. (l) *Alia ſane cauſa eſt aliarum rerum, quæ in tempeſtate levandæ navis cauſa ejiciuntur. Hæ enim dominorum permanent: quia palam eſt, eas non eo animo ejici, quod quis eas habere nolit, ſed quo magis cum ipſa navi maris periculum effugiat. Qua de cauſa ſi quis eas fluctibus expulſas, vel etiam in ipſo mari lucrandi animo abſtulerit, furtum committit.* (m)

(k) F. Sylv. in 2. 2. q. 66. art. 5. Concluſ. 8.
(l) Lib. 2. Inſtitut. tit. 1. De rerum diviſione §. fin.
(m) Conf. de Luçon tom. 1. Conf. 43. q. 2.

Vide Caſum præcedentem.

NOSO-

Digitized by Google

re valent, quique *Gerontocomium* appellatur. 6. Tandem de eo, in quo infantes & imbecilles aluntur, cui nomen *Brephotrophium* inditur.

Nomina propria variorum illorum Noſocomiorum generum ſic indigitantur in Lege ab Imperatore Juſtiniano lata, & in Gloſſa ipſi adjuncta (*a*). Operæ pretium eſt etiam legere, quæ de iis habentur in Canone in Decreto Gratiani incluſo, in quo de illis mentio fit (*b*).

(*a*) Juſtin. in L. *Illud.* 19 eod. de Sacroſanctis Eccl. Et ibi Gloſſ. lib. 1. tit. 2.

(*b*) Can. Si quis. 2. 1. q. 7. §. *Tarafius*

Ex illis omnibus Noſocomiis alia reputantur loci quæ in Jure *Religioſi* dicuntur, alia profana ſunt. Primi generis ſunt ea, quæ ſub auctoritate & cum interventu Epiſcopi inſtituta fuêre, antecedente Regio Diplomate quo eorum conſtructio permittitur. Secundi generis ſunt ea, quæ à quibuſdam Communitatibus aut privatis ſponte ſua & ſine ulla alia auctoritate erecta fuêre.

CASUS PRIMUS.

Ernestus Marchio & Princeps Sancti Imperii, olim ante obitum legavit teſtamento Capitulo Eccleſiæ Collegialis noſtræ Dominæ fundum, cujus annus reditus eſt 2000. lib. arg. ea conditione, ut illa pecunia in excipiendis & alendis Peregrinis atque aliis viatoribus egenis, qui pii ejus inſtituti tempore ſatis magno erant numero, impenderetur. Sed quoniam hodie neque Peregrini neque pauperes illac tranſeunt, illud Capitulum rectè ſe agere exiſtimavit, ſi illum reditum in ſolvenda mercede Miniſtrorum & Cantorum Eccleſiæ ad ipſos pertinentis, inſumeret: quod revera ad praxim revocavit ab anno integro, unanimi ſtatuto, cui omnes Canonici illius conventûs nomina ſua appoſuêre, quòd perſuaſi eſſent, ſe ita, quod in mente habuerat legator perfectè adimplere. Siquidem illi Cantores rectè ut pauperes haberi poſſunt. Qua de re rogatur, an ille conventus res ita immutare potuerit, ſalva Juſtitia & ſalvis regulis Canonicis?

Respons.

Ædificium, in quo fundi Dator juſſit, ut Hoſpitalitas exerceretor, in pauperum & extraneorum viatorum ſolatium, locus religioſus haberi debet, in quem pius Dator aut ille à quo repræſentatur jus inſpiciendi habet & cogere poteſt Donatarios ad conſervanda bona legata & ad ea pro mente legatoris impendenda. *Loca ipſa ſtudeant.... ſalubriter reformare, & occupata, deperdita & alienata indebitè in ſtatum reduci debitum faciant, & ad ipſarum miſerabilium perſonarum receptionem & ſuſtentationem juxta facultates & proventus locorum ipſorum rectores prædictos compellere non omittant.* Quæ verba ſunt Conſtitutionis Clementis V. (*c*) ab illo Papa factæ in Concilio Generali Viennæ habito cum illius ſacri Concilii approbatu. *Hoc ſacro approbante Concilio ſancimus,* quâque additur; quod ſi deſint Donatores aut Fundatores, tunc Epiſcopus Diœceſeos ei rei providere debet, etiam cenſuræ via, à qua nullus ſit immunis, Canonici autem Eccleſiæ Collegialis noſtræ Dominæ de administrandis illius fundi reditibus tenentur ratione conſentanea menti Erneſti, qui hanc adminiſtrationem illis non dedit, ut illos reditus ſibi arrogarent, nec ut illos impenderent in propriæ Eccleſiæ uſus, ſiquidem non majori jure illos tenent quam illo, quo Tutores aut Curatores in Pupillorum aut Minorum ætate bona gaudent, *quibus dictorum locorum gubernatio ſeu adminiſtratio committitur ad inſtar Tutorum & Curatorum*, inquit idem Papa; quibus ſignificatur, quòd capitulum illud in adminiſtrandis bonis de quibus, agitur, non aliter ſe gerere debet, quam Tutor reſpectu Pupilli bonorum aut Curator reſpectu eorum, quæ ad ætate Minorem pertinent, de quibus curandis & conſervandis non ſecus ac ſi propria eſſent, tenetur. Ac proinde cum neque Tutor neque Curator jus ullum habeant ea in proprios uſus convertendi aut ſibi arrogandi, pariter illud Capitulum, non poteſt ſine manifeſta prævaricatione ea tribuere Eccleſiæ ſuæ Cantoribus, dum illa in mercede Cantoribus à ſe aſſignata ſolvenda impendit, cum præterea Canonici in foro conſcientiæ teneantur cantare proprio ore officium canonicum, neque poſſint inſtituere muſicen, poſito quòd quæpiam in illa Eccleſia fiat, cum non habeant reditus ſibi proprios, ſufficientes ad exſolvendas illius muſices impenſas, intactis reditibus illius fundi, quem Erneſtus non dedit Capitulo illi niſi ſub conditione expreſſa & planè contraria, quam tamen Canonicorum conventus accepit.

(*c*) Clement. V. in Clement. *Quia contingit.* 2. de religioſis domibus. Lib. 3. tit. 11.

Concilium Tridentinum (*d*) renovavit & confirmavit eamdem Clementis V. Conſtitutionem & eamdem diſciplinam. Nam poſtquam commendavit omnibus generaliter Beneficiariis, pro uniuſcujusque facultate, Hoſpitalitatis exercitium, addit, quòd illi qui poſſident bona à legatoribus ipſis ad hunc ſanctum uſum deſtinata, ad hanc virtutem exercendam ſtrictiùs obligantur. *Iis verò, qui Hoſpitalia, ſeu alia pia loca ad peregrinorum infirmorum, ſenum pauperumve uſum præcipuè inſtituta in commendam, adminiſtrationem aut quemcumque titulum, aut etiam Eccleſiis ſuis unita obtinent.... præcipit omnibus* (Sancta Synodus) *ut impoſitum illis onus officiumve adminiſtrent atque Hoſpitalitatem, quam debent ex fructibus ad id deputatis, actu exerceant juxta Conſtitutionem Concilii Vien-*

(*d*) Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 8. de reformat.

 nen-

ſacra, quæque violari non debet, reſpici debet, ut id affirmat Imperator Juſtinianus (a): *hæc nobis lex poſita ſit*: Præcipuè quando illa ſad inſtitutionem, aut praxim alicujus boni operis refertur. Id quoque evidens eſt ex verbis S. Gregorii Magni, quorum ſenſus à Gratiano refertur, ut & ipſa illius verba à Correctoribus ipſius Decreti (b), quod compulit Innocentium III. ut in ſcribendo ad Archiepiſcopum Lugdunenſem, expreſè diceret, quòd voluntas Teſtatoris conſtans & immota manere debet, *noviſſimum enim hominis teſtamentum immobile perſeveret.* Nulli itaque privati jus habent illud teſtamentum immutandi, ſoli vero Epiſcopo, ſecundùm Concilium, aut Judici à Rege inſtituto, ſecundùm Juriſprudentiam noſtram Gallicam illud interpretandi poteſtas conceditur, neque tamen in eo quidquam immutare poteſt, niſi in quibuſdam caſibus peculiaribus, in quibus illa mutatio evidenter neceſſaria videtur. Canonici itaque Noſtræ Dominæ non potuerunt, illæsâ juſtitiâ, & abſque uſurpatione auctoritatis, quæ ad ipſos non pertinet, immutare deſtinationem eleemoſynæ tam rectè inſtitutæ tamque neceſſariæ ad ſuſtentandos veros pauperes, in quorum numerum ipſorum Cantores referri non poſſunt, quibuſque, ſi eorum miniſterio uti velint, mercedem ex propria pecunia ſolvere debent, ut jam diximus, aut ex ea, quam ex eorum Eccleſiæ redditibus colligunt.

(a) Authen. de nuptiis. c. 2. §Secundum.

(b) S. Gregor. in can. *Ultima* 4. 13. q. 2. & ibi correctores Romani.

Sed poſito non conceſſo, quòd illorum bonorum deſtinatio immutari potuerit, attamen conſtat, quòd illud fieri non potuit ex ſola illius Capituli auctoritate, quòdque omnino neceſſarium fuit, ut Epiſcopum auctorem haberet, qui formas requiſitas obſervando talem immutationem facere potuiſſet, ut habetur in Decretali Gregorii IX. ſcribentis ad Epiſcopum Noviodunenſem (c) de legatis piis. Ratio hujus rei eſt, quòd Epiſcopus, & in Gallia Judex à Rege inſtitutus, peculiarem poteſtatem habet interpretandi legatoris mentem. Non autem patet, quòd Epiſcopi Diœceſeos, aut alicujus alius Judicis auctoritas intervenerit in mutatione ab illo Canonicorum conſeſſu facta, qui cum ſe ipſum Judicem in propria ſua cauſa conſtituerit, contra regulam juris: *Nemo Judex in propria cauſa*, nullam poteſtatem habuit aſſignandi illa bona ad novum uſum contra ipſiſſima donationis verba & conditionem, ex qua donata fuerunt. Neque etiam apparet, quòd Capitulum advocaverit Donatoris ſucceſſores, nec per conſequens, quòd eorum conſenſum requiſiverit: quod tamen neceſſariò facere debuiſſet, ut mutationi tam momentoſæ ſaltem quamdam juris ſpeciem conciliaret.

(c) S. Greg. IX. in c. *tua nobis* 17. de teſtam. lib. 3. tit. 26.

Sed, inquiunt illi Canonici, à longo tempore Hoſpitalitatis exercitium in eo loco abſoleverat quia nullus eleemoſynæ accipiendæ cauſa, eo ſe conferebat. Juſtum itaque erat, ut deſtinatio illorum bonorum à Legatore facta immutaretur; cui objectioni facile reſpondebimus.

1. Quòd forſan Hoſpitalitas deſiit exerceri culpa eorum, qui de ea exercenda tenebantur, quod, ſi verum ſit, Capituli cauſam omnino inviſam & jure deſtitutam reddit.

2. Supponamus non eo modo rem ſe habuiſſe, ſaltem ille Canonicorum Conſeſſus dicere non poteſt, quòd nulli hodie exſtent pauperes auxilio egentes, ſiquidem in omni tempore & in omni re dendum eſt, quòd illi Cantores veri pauperes haberi non debent; nam ſi ſint Presbyteri, Miſſæ ab ipſis celebratæ accipiunt honorarium, præ omnibus aliis Presbyteris exteris, & quodpiam Beneficium obtinere poſſunt; ſi non ſint Presbyteri, Deus vocis facultatem ipſis conceſſit, quâ uti poſſunt in quavis alia Eccleſia ubi Officium Divinum cantatur, & ex ea vitæ neceſſaria ſibi ſufficienter comparare, ut exemplis, quæ paſſim occurrunt, oſtendere facile eſt: cum præterea illi, qui in aliquem ſacrum ordinem adſcripti ſunt ordinationem non accipiant niſi cum aliquo titulo Eccleſiaſtico, quo ipſorum ſubſiſtentiæ tantummodo providetur, quoque à vera & extrema, quam vocant, paupertate liberantur.

3. Quòd, ut jam obſervatum eſt, jus de illa re cognoſcendi Epiſcopo, aut ſecundùm conſuetudinem noſtram, Judici Regio competit: *Epiſcopo ſubſunt omnia loca pia & ad ejus ſollicitudinem ordinari debent* (d); Non verò Capitulo, cujus palam intererat veterem uſum aboleri & novum planè contrarium intentioni Donatoris aut Fundatoris introduci; Imo Diœceſeos Epiſcopus tenetur illos cogere ad obſequium præſtandum & ad exequendum quod pro regulis juſtitiæ hac de re ſtatuet, ſi recuſent aut id facere negligant, ut docet Auctor Gloſſæ, in unam ex Decretalibus Epiſtolis Gregorii IX. *Relicta ad pias cauſas per Diœceſanum Epiſcopum debent executioni mandari* (e): quod etiam ab eodem Papa expreſſis verbis affirmatur.

(d) Arg. cap. de Xenodochiis 3. de religioſis domibus. lib. 3. tit. 36.

(e) Gloſſa in c. *Tua nobis* 17. de teſtam. v. *Piis voluntatibus.*

Vide Beneficiarius, Legatum, Missa.

CASUS II.

Therapius Dominus Parœciæ S. Juniani inſtituit propriâ auctoritate, & donatione fundi, cujus magnus eſt reditus, Noſocomium in loco Caſtello ſuo proximo, & illius adminiſtrationem commiſit Parocho & Æditui Eccleſiæ Curialis. Biennio elapſo poſt illud inſtitutum, Epiſcopus Diœceſim inviſens ad ſuum officium pertinere duxit illius adminiſtrationis notitiam ſibi vindicare, ſecundùm Decretum de Noſocomiis in Concilio Tridentino factum. Therapius ei rei conſentire recuſavit, nec ut illud ab Epiſcopo fieret, paſſus eſt. An ab illius parte ſtat jus, poteſt-ne ſine peccato, diutius Epiſcopi ſententiæ obſiſtere.

Respons.

Ut difficultati, quæ prolata eſt in quæſtione mox propoſita, reſpondeamus, dicimus, quòd ex ſummo jure Epiſcopus poteſtatem non habet inſpiciendi in adminiſtrationem temporalem illius Noſocomii, quod vir iſte propria auctoritate & propriis bonis dotavit, licèt ea inſpectionis poteſtate rerum ſpiritualium reſpectu gaudeat. Verum equidem eſt, quòd aliorum Noſocomiorum reſpectu, Epiſcopus ea inſpiciendi jus habet, ſecundùm Concilium Tridentinum (f) ſaltem in locis, in quibus illius Concilii auctoritas agnoſcitur, quod congruit cum Decretali Eugenii Papæ in corpore juris relatæ (g) cum ea, quæ ab Urbano III. Scripta eſt (h), & cum Conſtitutione Clementis V. quam ad marginem citamus (i); Sed non idem ſtatui poteſt de Xenodochiis, quæ à privatis hominibus ſine conſilio & acceſſione Epiſcopi fundata fuêre; nam hoc in caſu Epiſcopus non habet jus inſpiciendi in adminiſtrationem illorum locorum, quæ eſt in manu Donatorum aut illorum, ad quos illam curam demandavê-

(f) Conc. Trid. ſeſ. 7. cap. 15. & ſeſ. 22. c. 8.

(g) Eugen. in c. *de Xenodochiis*, 3. de religioſis domibus. &c. l. 3. tit. 36.

(h) Urban. III. in c. *Ad hæc* 4. ibid.

(i) Clem. V. *Quia contingit.* 2. religioſis domibus l. 3. tit. 11.

Digitized by Google

curam & [illegible] Epiſcopi, ut pia voluntas defuncti executioni demandetur....quamobrem. etſi Hoſpitale hujuſmodi non teneatur Epiſcopo Diæceſano in Epiſcopalibus reſpondere; tamen Epiſcopus habere debet curam ipſius, cùm locus ſit pius (f), Abbas, Ægidius Romanus, Paulus de Caſtro, & duo alii Auctores, quos laudat Fagnanus, idem cum eo ſentiunt.

(e) Id. in cap. *De Xenodochiis.* n. 22.

(f) Abbas in cod. c *De Xenodochiis.* n. 3. v quod verum puto. Ægidius Roman. cons. 477 n. 2. Paulus de Caſtro. Conſil. 167. num 4. & alii.

CASUS III.

Noſocomium qooddam olim fundatum fuit & donatum annuo reditu 3000. lib. eum in finem non modo, ut ibi exciperentur alerentur & curarentur lepra infecti, ſed etiam ut in eo diverterent & nutrirentur advenæ pauperes, qui rogarent beneficium ibi per unam noctem cubandi; Accidit, in ſequentibus temporibus, quòd non tantùm nulli ibi viſi ſunt leproſi, quoniam ille morbus jam à multo tempore ſævire penitùs deſiit, ſed etiam quòd nulli viatores illoc ſe conferunt qui indigeant ope, cujus in fundationis inſtrumento fit mentio. Quod cum ita ſit Præfectus Eccleſiaſticus, Parochus ſcilicet illius loci, & quatuor Adminiſtratores Laïci, qui res temporales illius Noſocomii curant, exiſtimarunt rectum fore, ſi reditum illius impenderent in variis operibus piis, ut verbi gratia in eleemoſynis, quæ Parochiæ illius egenis diſtribuerentur, aut in Miſſis, quas quotidie celebrari curant, ut defunctorum animæ in pace requieſcant; aut in dotandis quibuſdam pauperibus virginibus, quæ maritis nobant aut denique in quibuſdam aliis piis uſibos. Nonne immunes ſunt ab omni peccato reſpectu modi, quo illis bonis otuntur?

Respons.

Certum mihi eſt, quòd Præfectus & Adminiſtratores Noſocomii, de quo moa mentio facta eſt, ab omni culpa immunes non ſunt, cum propria & privata auctoritate reditus illi attributos eo modo impendunt. Nam in eorum poteſtate non eſt eos reditus addicendi ad uſum ullum, qui ipſiſſimis fundationis verbis contrarius ſit, ſine conſenſu expreſſo Epiſcopi Diæceſani, cui illud jus competit, ut diſertis verbis habetur in Decreto Concilii Tridentini (g), quo jubetur ut in tali caſu, Ordinarius locorum, de qoibus nunc Epiſcopus illis, cum præſertim illi uſus ſint admodum remoô ab illo, quem fundatores in mente habuerunt, cùmque præterea illis non liceat eos reditus diſtribuere pauperibus ſine conſenſu & auctoritate Epiſcopi Diæceſani, cui ſoli jus de iis diſponendi competit pro modo, qui à Concilio Tridentino præſcribitur. Attamen obſervandom eſt, quòd ſi Epiſcopus eam rem procurare negligeret tunc Judex Regius, audita petitione Procuratoris, Regis illius notitiam ſibi arrogandi jus haberet, imo in Gallia illud jus ſoli Judici Regio pertinet.

(g) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reform. c. 8.

CASUS IV.

Octavianus reliquerat olim reditum 2000. lib. ut Noſocomium fundaretur in loco ubi natus eſt: Qui autem illius adminiſtratores ſunt quotannis impendunt tantummodo 1500. lib. propter parvum pauperom numerum, qui illuc adeunt, & 500. lib. quæ ſingulis annis ſuperſunt, inſumunt io mercede ſolvenda Concionatoribus, qui ibi Quadrageſimæ tempore & præcipuis anni Feſtis diebus conciones ſacras habent, ut & in mercede danda quibuſdam Eccleſiaſticis, qui ibi Diaconi & Subdiaconi officium præſtant in Miſſis alta voce cantatis, quas ibi celebrari curant, vice Miſſarum, quæ ſecundum inſtitutionem ſommiſſa voce recitari debebant. Nonne ſalva conſcientia in illis bonis operibus inſumere poſſunt has 500. libras, quæ ſuperſunt?

Respons.

Adminiſtratores illius Noſocomii non poſſunt & non debent ea ratione impendere 500. libras, quæ ſuperſunt ex reditibus pauperibus deſtinatis, licèt non ſufficiens ſit egenorum numerus, ut omnis reditus conſumatur. Ratio ejus rei eſt, quòd non ad ipſos pertinet jus impendendi pro lubitu id quod supereſt ex reditibus illi Noſocomio legatis, ſine auctoritate & conſenſu expreſſo Epiſcopi Diæceſani, cui Concilium Tridentinum tribuit illud jus, ea Decreto, quod in deciſione præcedenti retulimus, in quod Decretum innititur Sylvius (h), in ſolvenda illa quæſtione in die Martii 29. an. 1616. modo conſentaneo ad id quod mox diximus. Attamen ea Jure noſtro poteſtas cognoſcendi & dijudicandi de ejoſmodi rebus Judici Regio tribuitur, ut jam ſupra obſervavimos.

(h) Fr. Sylvius reſolut. var. v. *Hoſpital.* 2. v. *Miſſa.* ad 4. quæſt.

NOTARIUS.

NOTARII dignitas commendabilis & inſignis admodum evaſit Arcadio Imperante, tam in Principum Aula, quam in Eccleſia, ut illarum rerum curioſi videre potuerunt ex Gloſſario à Cangio compoſito (*a*).

In Gallia prima eorum inſtitutio cæpit haberi Philippo Pulchro regnante, qui Decreto menſe Martio anni 1301. *dato, ſibi & ſucceſſoribus ſuis, Galliæ Regibus reſervavit jus Notarios Publicos creandi, relinquendo tamen Dominis locorum poteſtatem eligendi Notarios Dominicos, ut illam more antiquo jam obtinebant.*

Notarii tunc diſtincti erant ab illis Miniſtris, qui Tabelliones appellabantur, ad quos primam Actorum perſcriptionem deferre tenebantur, & qui ſoli authentica exempla tradebant. Sed tandem Tabellionum munus abrogatum eſt Decreto ab Henrico IV. menſe Majo anni 1597. lato, & eorum officia Notariis, conceſſa; licèt nonnullis in Provinciis etiamnum hodie Tabellionum nomen Notariis indatur.

Notarius, pro ſenſu, quem vocabulum illud hodie obtinet, eſt Miniſter publicus qui ſcribit & excipit conventiones eorum, qui aliquid inter ſe paciſcuntur, aut Teſtamenta, aut alia Acta publica, quorum omnium primam perſcriptionem, hoc eſt Autographum ſibimet ſervant.

Officia Notariorum hæreditaria ſunt ſecundùm Edictum menſis Martii anni 1671. & idem jus hæreditarium ipſis confirmatum eſt aliis Edictis poſterioribus.

Sunt quidam Miniſtri publici, qui Notarii à Secretis Regis, vel Amanuenſes Regii vocantur, de quibus Jollius egit, dum Galliæ munera recenſet (*b*): ſunt etiam alii, qui quaternarium numerum non excedunt, qui dicuntur quatuor Notarii, quatuor Curiæ Amanuenſes, aut quatuor viri à Secretis Curiæ, de quibus Lucas mentionem facit (*c*).

Priſci Notarii eruditi erant nec alio idiomate, quàm Latino, inſtrumenta publica perſcribebant: unde fiebat, ut falſa raro admodum in ſcriptis eorum reperirentur, nec tam frequentes litibus occaſiones præberentur, cum hodie partes vel perſonæ, quæ inter ſe contrahunt, ſæpe in dictandis Notariis clauſulis quibuſdam ſe ingerant, unde lites, quæ nullum finem habent, oriuntur. Scaliger ait, (*d*) quòd Notarii officii exercitio nobilitatem olim acquirebant, ut idem refertur à Cæſare de Rupe Forti in ſuo Lexico generali & curioſo (*e*).

Notarius ſtrictè obligatur erga partes ad ſecretum ſervandum in omnibus rebus, quæ arcanum poſtulant; ſive agatur de Acto, quod perſcripſit, ſive de conſilio ab ipſo rogato & conceſſo. Ex hac eorum obligatione ad ſecretum fideliter ſervandum, ſequitur. 1. Quòd Notarii non poſſunt communicare eorum codices, libros aut Formulas nec tradere ullas authenticas tabulas Actorum, quæ perſcripſerunt niſi partibus, quæ inter ſe contrahunt, aut earum hæredibus aut aliis, ad quos ex omnium notitia illud jus pertinet; niſi hoc ipſi à Judicibus mandatum ſit ſecundùm Decretum anni 1536. (*f*) Falius (*g*), refert, quòd judicatum eſt, rem ſic ſe habere debere Decreto Curiæ Britanniæ lato octavo die Martii anni 1557. Bouchellus aliud Decretum de eâdem re à Curia Pariſienſi datum anno 1548. refert.

2. Ex conſequentia illius obligationis ad ſecretum ſervandum, qua erga Partes tenentur, èxempti ſunt à teſtimonio coram Judicibus dicendo in omnibus, quæ ad eorum munus pertinent, ut judicatum eſt duabus ſententiis Luteriæ in Caſtelleto latis, alia 21. Octobris an. 1609. alia vero 8. Januarii an. 1647. ut & duobus Curiæ Pariſienſis Decretis, quorum primum 7. Martii 1644. aliud verò 20. Auguſti 1650. prolatum eſt (*h*).

Notario nunquam licitum fuit excipere aut tranſigere ullum Actum Religioni vel bonis moribus contrarium, aut à Legibus prohibitum; & Imperatores Romani exilio perpetuo mulctabant eos, qui in tale crimen incidebant. Bouchellus refert Decretum à Curia Gratianopolitana latum anno 1460. quo eadem pœna illis denunciatur (*i*). *His Tabellionibus*, inquit Lex, *qui hujuſmodi contractuum vetitorum auſi fuerint inſtrumenta conſcribere, irrevocabilis exilii animadverſione plectendis* (*k*). Decretum Ludovici XII. Lugduni promulgatum anno 1510. (*l*), infert omni Notario, qui perſcribet contractus, quibus uſura debetur creditoribus, depulſionem privationemque muneris, & præterea mulctam pro arbitrio judicis ſolvendam.

(*a*) Cangius vid. Notar. vol. 2. col. 75. & ſeq.

(*b*) Jolli. l. 2. tit. 5.

(*c*) Du Luc. l. 4. tit. 10.

(*d*) Scaliger vid. *Britannia.*

(*e*) De Rupe forti dict. V. *Notarius.*

(*f*) Art. 177.

(*g*) Falius l. 1. cap. 42. Bouchel. cit. loc.

(*h*) D. Brillon. vid. *Notarii.* n. 245.

(*i*) Bouchel. Bibliotheca can. v. *Notarii.*

(*k*) Lege Jubemus. 13. §. 3. cod. de Sacro Sanctis Eccleſiis lib. 1. tit. 2.

(*l*) Art. 64.

Nota-

vel poſt horam meridianam factus ſit.

Edicto Curiæ Pariſienſis 5. Septembris anni 1680. Notariis interdicitur ſub pœna privationis muneris, quominus in poſterum ullum tranſigant Actum, quo Viri & mulieres declarent, quòd ſeſe mutuò in conjuges aſſumant (*g*).

Notarius, qui in re, quæ ad ipſius officium pertinet, falſum Actum perſcribit, capite damnatur, ſecundùm jus in hoc Regno uſurpatum (*h*).

Talis Miniſter publicus qui in acto à ſe tranſacto, declarat bona, quæ pignori opponuntur, ut in tuto collocetur id quod tertiæ perſonæ debetur, ſi eadem bona ipſi etiam pignori oppoſita vel oppignerata fuêre, tunc hypothecam amittit, ut pote quæ ab ipſo declarata non eſt, ut judicatum eſt Edicto lato 21. Martii anni 1581. quodque memoratur à Montholone (*i*), à Brodello (*k*), & à Veſto (*l*); & alio Edicto anno 1598. promulgato (*m*), quo eadem pœna reis indicitur.

Notarii Caſtelleti ſoli in Urbe & Suburbiis Pariſiorum gaudent jure inventoria deſcribendi, quo tunc privantur Quæſitores rerum Civilium & ſcribæ publici (*n*).

Secundùm Ricardi ſententiam (*o*) Notarii non poſſunt excipere Teſtamenta in quibus Legatarii nominantur. Illud jus in Edictis obſervatur, licet ſecundùm conſuetudinem Pariſienſem (*p*) Teſtes ſoli legata accipere non poſſint, licet etiam Decreta Aurelianenſia (*q*), & Bleſenſia (*r*) nullam Notariorum mentionem faciant.

Nulli Notario fas eſt tradere Partibus primas perſcriptiones Procurationum *ad reſignandum*; nec Menſariis licet illas in Curiam Romanam mittere, ſub pœna multæ 500. librarum, ſecundum Edictum Curiæ Pariſienſis 20. Martii anni 1663. (*s*).

Neque etiam Notarius tradere poteſt ſecundum exemplum primæ perſcriptionis, ne quidem Partibus, quarum intereſt, niſi hoc expreſsè mandetur à Judicibus, Partibus auditis, ut docet Mornacius (*t*), prout habetur in Articulo 178. Edicti anni 1539.

Omnis Contractus imperfectus & nullus habetur, imo nullam hypothecam includit, quando Notarius illi nomen ſuum non appoſuit, licèt Partes & Teſtes illi nomina ſua ſubſcripſerint, ut judicatum eſt à Curia Pariſienſi menſe Februarii anni 1597. Edicto quod à Presbytero refertur (*u*); & à Curia Divionenſi alio Edicto 10. Decembris anni 1610. cujus mentionem facit Bouvotus (*x*).

Quicquid Notarii in margine addunt, Paraphâ notari debet à Partibus, quæ pactionem faciunt, & à Teſtibus qui nomina ſubſcribere norunt, quibus Paraphis deficientibus, quicquid adjunctum nullum habetur, ſecundum Decreta Aurelianenſia (*y*), & Bleſenſia (*z*), & ut judicatum eſt à Curia Pariſienſi Edicto 11. Maii anni 1604. (*aa*).

Vetitum eſt Edicto Curiæ Pariſienſis dato ſub forma ſtatuti 21. Martii 1659. omnibus Notariis, ne ulla Acta ſubſignent, niſi poſtquam Partes eis nomina ſua appoſuêre.

Partitiones voluntariæ coram Notariis peraguntur, ſed partitiones contradictoriæ in executionem Sententiæ à Præpoſito Urbano Pariſiorum latæ, fieri debent à Quæſitoribus Caſtelleti, ſecundum Edicta Curiæ Pariſienſis 3. Decembris 1569. & 4. Aprilis 1573. (*bb*).

Notarii Pariſienſes jus habent inſtrumenta contractuum per omne Galliæ Regnum ſcribendi, prout illud obſervat Mornacius (*cc*), & ut expreſsè habetur in Decreto Ludovici XII. menſis Aprilis anni 1510. Notarii Aurelianenſes & ex Monte Peſſulo eadem prærogativa gaudent ac Notarii Lutetiæ, in qua tamen Urbe nullum Actum, quod validum ſit, tranſigere poſſunt (*dd*).

(*f*) Art. 167.
(*g*) Gueſſerius vol. 4. l.1. c.22. pag. 153.
(*h*) Edictum 8. Martii 1581. & 7. Martii 1684.
(*i*) Montholon. Edictum 2. fol. 3.
(*k*) Brodellus in Louet. lit. 9. num. 6. fol. 100. col. 2. fol. 101. col. 1.
(*l*) Edictum 168. fol 801.
(*m*) Papon. l. 11. tit. 3 num. 19.
(*n*) Bacquetus tract. de Juribus Juſtitiæ cap. 25. num. 41.
(*o*) Ricard. Tractat. de Donationibus inter Vivos. 1 part. c. 3 ſect. 10. 379. Idem. Edictum Curiæ Provinciæ 14. Januarii 1647. relatum à Bonifacio vol. 2. l. 2. tit. 1. c. 8.
(*p*) Art. 289.
(*q*) Art. 27.
(*r*) Art. 63.
(*s*) De Maiſons. lit. 11. n. 6. p. 411.
(*t*) Mornacius ad L. 6. § fin. ff. de edendo.
(*u*) Centur. 2. c 46. pag. 486.
(*x*) Tom. 2. Notarii q. 8.
(*y*) Art 81.
(*z*) Art. 165.
(*aa*) Papon. l. 9. tit. 8 n. 10.
(*bb*) Bacquetus, de Juribus Juſtitiæ c. 25. n. 41. p. 375. Brodellus in Louet. lit. n. num. 10. pag. 108. col. 1.
(*cc*) Mornacius in L. final ff. de juriſdict. p. 83. & ſequ.
(*dd*) Nero in ſuis Decretis p. 546.

1660. (*b*).

Quando Pars, quæ contrahit, Chirographum ſuum apponere neſcit, tunc Notarii tenentur, ſub pœna nullitatis Acti ab ipſis ſcripti, illius rei expreſſam mentionem facere, illiuſque cauſam declarare ſecundum Decretum Aurelianenſe (*c*), & Edictum Curiæ Pariſienſis 28. Januarii 1579. à Papone relatum (*d*).

Nullis Notariis, qui Contractus & alia inſtrumenta ſcribant aut Teſtamenta excipiant, licitum eſt adhibere Teſtes minores natu 20. annis adimpletis, ne quidem ipſorum Clericos, ſub pœna falſi & nullitatis, ut Sancitum eſt à Curia Pariſienſi 2. Julii 1708. (*e*).

In locis ubi conſuetudo viget Tabellionis munus certa pecunia locandi, illi, quibus illius exercitium à proprietario conceditur, tenentur, antequam poſſint inſtrumenta ſcribere, jurejurando coram Judicibus ſe obligare ad fideliter miniſterium ſuum exercendum; ſecundùm priſcum Edictum Curiæ Pariſienſis 14. Octobris 1593. datum (*f*).

Notarius, quando ſolus eſt, nullum contractum tranſigere poteſt, niſi præſentes ſint duo Teſtes, qui cum ipſo illi ſubſcribant (*g*). Sed in Pariſiis ſecundus Notarius Teſtium defectui ſupplet: Quod idem locum habet reſpectu Teſtamentorum, quæ excipiunt.

Secundùm Decretum anni 1539. (*h*), Notarii poteſtatem non habent excipiendi donationem inter vivos, quæ in gratiam abſentis hominis facta eſt, licèt ut Publici Miniſtri fruantur authoritate excipiendi donationem, quæ fit contractu matrimoniali in gratiam liberorum, qui ex eo naſcentur matrimonio (*i*).

Notarii tenentur de omnibus Actis, quæ tranſigunt loco interdictorum, ſecundùm Decretum Curiæ Pariſienſis 17. Januarii 1662. (*k*). Utque illi incommodo præcaveret eadem Curia juſſit Decreto 18. Martii anni 1614. lato, & à Mornacio (*l*) memorato, ut nomina & agnomina Notariorum interdictorum ſcriberentur in Catalogo, qui in omnium aliorum Tabulario appenderetur.

Notarii Apoſtolici quorum Officia non conjuncta ſunt cum illis, quæ à Notariis Regiis exercentur, nullam habent poteſtatem inſtrumenta ſcribendi in omni eo quod recta ad negotia privatorum & Laïcorum pertinet, ut ſunt venditionis contractus, teſtamenta & alia ejuſmodi acta; nec peragere poſſunt niſi ea quæ reſpiciunt Acta in Romana Curia expedita. Quod nullo modo probare neceſſarium eſt, cum omnes Juriſperiti hac de re conſentiant.

Legendus eſt de Notariis decimus Codicis liber, titulo de *Tabulariis*, *Scribis*, *Logographis*, & (*m*) 44. 47. & 73. Novella Imperatoris Juſtiniani, quibus adjungendus quartus liber Codicis tit. 21. *de fide inſtrumentorum*. Sed imprimis Mornacius (*n*), Bacquetus (*o*), & alii Juriſconſulti Galli præſertim conſulendi ſunt.

(*b*) Gueſſerius vol. 2. l. 2. cap. 26. pag. 149. & l. 3. cap. 29. pag. 285.

(*c*) Art. 165. Louet. litt. c. n. 3. pag. 370.

(*d*) Papon. l. 4. tit. 14. num. 12.

(*e*) D. Brillon. v. Notar. n. 55.

(*f*) Louet. litt. T. n. 11. pag. 449.

(*g*) Collat. Edictorum, l. 4. §. 2. fol. 617.

(*h*) Art. 133.

(*i*) Ricard. Tractatus de Donationibus inter vivos. 1. part. cap. 4. ſect. 1. 888.

(*k*) Gueſſerius, tom. 2. l. 4. cap. 42.

(*l*) Mornacius. in lege 11. ff. de inſtitoria act.

(*m*) Tit. 23. de Tabellionibus.

(*n*) Mornac. in Lege Extra. fin. ff. de juriſdict. pag. 83.

(*o*) Bacquet. loco citato.

CASUS PRIMUS.

MENANDER Notarius tranſegit obligationem aut contractum inter Fulbertum & Anthimum, quem rectè noverat uſuram includere reſpectu Fulberti. An ea in re peccatum mortale admiſit?

Respons.

Nullatenus dubitandum eſt, quin ille Notarius in caſu propoſito mortale peccatum commiſerit, 1. Quia ille fuit præcipuus Miniſter injuriæ, qua Fulbertus Anthimum affecit. 2. Quia violavit jusjurandum, quo ſe obſtrinxerat, quum in Notarii munus cooptatus eſt, de nullo Contractu uſurario tranſigendo. 3. Quia dum tale tranſegit actum legem Principis violavit: Edictum Ludovici XII. Lugduni datum menſe Januarii 1510. (*p*) omnibus Notariis interdicit excipere ullos contractus uſurarios ſub pœna mulctæ & privationis eorum officii, *Interdiximus & prohibuimus*, inquit ille Princeps, *denuo interdicimus & prohibemus omnibus Notariis, ne ullos excipiant contractus uſurarios, ſub pœna privationis eorum munerum & mulcta pro arbitrio noſtro ſolvendæ.* Jus Romanum majorem adhuc ſeveritatem minatur, nam jubet, ut perpetuo puniantur exilio qui contractus illicitos tranſegerunt, ut illud extat in Lege Codicis Juſtiniani (*q*), cujus hæc ſunt verba: *His Tabellionibus, qui hujuſmodi contractuum vetitorum auſi fuerint inſtrumenta conſcribere, irrevocabilis exilii animadverſione plectendis.*

Objici poteſt, quòd, cùm ſecundùm ſanctum Thomam (*r*) liceat fœnore pecuniam ſumere à fœneratore, quando hoc jubet neceſſitas, pariter Notario licitum eſſe debet conſcribere obligationis

aut

(*p*) Edictum anni 1510. art. 65.

(*q*) Leg. Jubemus. 13. §. 3. cod. de Sacroſanctis Eccleſiis &c. lib. 1. tit. 2.

(*r*) S. Thom. 2. 1. q. 78. art. 4. in corp.

Digitized by Google

Concilii illius verba.

2. Celebris conventus, Cleri Ordinis Galliæ, qui habitus eſt Meloduni anno 1579 mentem ſuam hac de re non minus clarè aperit; nam Præſules qui hic ſimul convenerant, deſignatis expreſsè variis caſibus, in quibus ut plurimum uſuræ crimen committitur, declarant quod non ſolum contrahentes & eorum miniſtri, ſed etiam Notarii qui horum contractuum inſtrumenta ſcribunt pœna ſevera digni ſunt (b). *Si qui autem in aliquo ex his aut aliis caſibus, uſuram redolentibus contraxerint*, inquiunt illi Antiſtites, *in foro conſcientiæ contractus irritos eſſe noverint; & contrahentes & contractus recipientes, proxenetæ uſurarum, aut lucri earumdem participes, aut miniſtri, ſciant, ſe graviſſima dignos ultione.*

(b) Conventus Melodun. tit. de uſuriſ.

3. Habemus Concicilium Rhemenſe, habitum anno 1583. à Ludovico Cardinali à Guiſio, & à Papa Gregorio XIII. approbato, quod tale Decretum continet, his verbis (c): *Actuarii, ſeu Notarii uſurarum proxenetæ, omneſque qui contractibus uſurariis aliquam operam vel conſenſum præbent, ejuſdem criminis cenſeantur eſſe participes.*

(c) Conc. Rhemenſ. an. 1583. tit. de fœnore, § 4.

Concilium Burdigalenſe eodem anno celebratum (d) ſimile tulit Decretum, in quo Notarii, qui contractus uſurarios tranſigunt, *nec non Tabelliones* includuntur in numero eorum, qui criminis uſuræ rei ſunt. Concilium Toloſanum habitum anno 1590 à Franciſco Cardinali à Joïoſa (e), talia etiam habet; *Notarii qui illicitos, uſurarios-ve contractus confecerint, pœnis à jure ſtatutis ſeverè plectantur.* Maxima autem pœnarum de quibus illud Concilium mentionem facit, eſt pœna excommunicationis *ipſo facto*, denuntiata à Conſtitutione quadam à Clemente V. facta, cum approbatu Concilii Generalis Viennenſis anno 1311. (f).

(d) Conc. Burdigal. an. 1583. tit. de uſuris, & illicitis contract. c. 29.

(e) Conc. Toloſan. an. 1590. part. 4. c. 14. §. 3.

(f) Clementina *Ex gravi*. un. de uſuriſ. l. 5. tit. 5.

Cum quonam igitur rationis ſpecimine quis poſſet, contra tot auctoritates adeo claras, liberare à peccato mortali Notarium, qui uſuræ favet modo tam efficaci, ſcilicet tranſigendo Actum, quo jus datur fœneratori fœnus exigendi, contra Eccleſiæ interdicta, & contra præſcripta Principis, cujus eſt ſubditus? Neceſſitas igitur illius, qui pecuniam fœnore accipit, nulla ratione inſontem facere poteſt talem Miniſtrum; Cum nullibi deprehendatur talem exceptionem in ejus gratiam facere; cumque non ad illum pertineat ad examen revocare, an ille qui mutuam pecuniam ſumit fœnore, ad tantam redactus ſit neceſſitatem, ut id ſine peccato facere poſſit, an vero ad eam nondum compulſus ſit (g). Cumque regula generalis ſit reſpectu omnium Notariorum, nullus ex iis exceptionem ei facere poteſt, nec ullo ſe tueri pretextu ad eludendas Leges Canonicas & Civiles, quin ſimul & perjurus & infamis evadat: *Perjuri.... & ſic per conſequens ſunt*

(g) Collat. Lucon. vol. 1. collat. 36. q. 2.

RESPONS.

Nec Daniel, nec quivis alius Notarius, tenetur denegare Miniſterium ſuum illis, qui eum adeunt ad aliquod actum excipiendum, modò illud actum nihil vitioſi in ſe contineat, è contra cum ſit publicus Miniſter & eo reſpectu obligatus ad Miniſterium ſuum præbendum illis omnibus, qui hoc ab eo requirunt, illud ſemper commodare debet in omnibus rebus, quæ ipſi juſtæ videntur. Undè ſequitur quod, ſi Daniel nihil quod uſuram redoleat in obligatinne cujus tranſactionem Lyſimachus ab eo poſtulat, deprehendat, tunc nullatenus de ea tranſigenda dubitare debet, licet ille ob uſuras malâ famâ laboret. Nam, quamvis in foro exteriori, talis homo poſſit exiſtimari fœnerator, propter uſuras, quas jam exercuit, ſecundum hanc juris regulari (i): *Semel malus ſemper præſumitur eſſe malus.* Non ad quempiam privatum pertinet tale judicium contra eum ferre, cum nullam probationem habet, quæ ipſi ſuadeat, actionem illius hominis damnandam & criminalem eſſe. Econtra charitas poſtulat, ut in re dubia & incerta honorificum de proximo feratur judicium. Ac revera nonne Lyſimachus potuit ſe in melius immutare, ex quo ut fœnerator publico judicio damnatus eſt? Et licèt non immutatus eſſet, nonne quampiam peculiarem amicitiam cum Renaldo contrahere potuit, quæ obſtat, quominùs ab illo mercedes uſurarias exigat? Nonne fieri poteſt, ut quopiam beneficio ab illo accepto devinctus ſit, quodque illum incitet ad mutuo ipſi dandas has mille libras abſque ullo fœnore, & mero animi grati impulſu? Tandem nonne fieri poteſt, ut verſetur in caſu damni emergentis aut lucri ceſſantis, in ſenſu Theologico intellectis? Omnes illæ rationes debent cohibere judicium, quod ille Notarius in Lyſimachi dedecus formare poſſet, cujus per conſequens actum tranſigere poteſt, cui Renaldus ſponte ſua ſubſcribit, ſine ulla peccati labe. Atque hæc eſt ſententia docti cujuſdam Theologi, (k) cujus deciſiones publicæ factæ ſunt.

(i) Reg. 8. de regulis juris in 6.

(k) Sancti Bovii, vol. 3. caſ. 144.

CASUS III.

NAZARIUS, Notarius, damnatus ut falsarius ſententia à Suprema Curia lats, venditionis inſtrumentum inter Joannem & Jacobum peractæ ſcripſit. An ille Contractus eſt validus?

RESPONS.

Reſpondemus cum Panormitano & Innocentio IV. diſtinctionem adhibendo. Nam ſi ille Notarius tale Actum tranſegit, antequam damnatus eſſet ut falſarius, licet de illo crimine jam

Digitized by Google

condemnatio pronuntiata fuerit in illum eo quod admiſerit falſi crimen in re, quæ ad ejus officium pertinet, non verò alia de cauſa, ut id explicat Battolus (c) juxta Codicis Legem (d) cujus hæc ſunt verba: *Si aliquid à Suſceptore vel à Tabulario fraudis admiſſum eſſe poſſeſſor deprehendat, nemo eorum, ſemel de interverſione convictus, id rurſus officium gerat in quo ante decoxit.* Sed cum Sylveſter clare admodum illam difficultatem explicet, ſperamus non improbatum iri; ſi ipſius verba referamus, reſecando tamen Legum & Juriſconſultorum, quos laudat loca, ab ipſo citata, ut in compendium redigatur longa pagina, quam referimus. Hocce igitur modo hanc dificultatem proponit.

(c) Bartolus in L. *Lex Julia*. 1. ff. ad L. *Juliam rep-tundarum*. l. 28. tit. 11.

(d) L. *Si aliquid* 12. Cod. de ſuſceptoribus præpoſitis & arcariis. l. 10. tit. 70.

Quæritur utrum inſtrumenta facta per Notarium falſum ſint nulla? Hæc vero ejus reſponſio eſt.

Dico, diſtinguendum eſſe, inquit ille Canonici Juris peritus (e); *nam aut loquimur de inſtrumentis confectis ante falſitatem, vel etiam poſt, eo tamen nondum damnato, ſed tolerato in officio; & ſic valent prætextu officii, licet poſtea damnetur ... aut loquimur de confectis poſt damnationem Notarii, & ſic non valent* (f). *Bartolus tamen ... limitat verum, quamdiu Notarius fuit damnatus propter falſitatem commiſſam in officio Tabellionatûs & ſic loquitur* (g) *dicta Lex*, Si aliquid. *Secus ſi alias fuiſſet damnatus de falſo, commiſſo extra illud officium, vel ſi ſit infamis ex alia cauſa ... & hoc verum; modo illud officium non habeat in ſe dignitatem, ut quia eſt Notarius Principis ... vel Salarium de publico ... quia tunc non valerent, alias ſic ... ſi verò*, inquit idem Auctor, *eſt officium publicum ſine dignitate, & quod exercetur inter conſentientes, ut eſt, eſſe ſimplicem Notarium*, (hoc eſt eum qui ſtipendium à Principe aut ab Urbe quadam non accipiat,) *& qui conficit inſtrumentum inter partes, ipſum rogantes, valida ſunt inſtrumenta quæ facit ante condemnationem hominis ac Legis poſt crimen, & quæ ſecuta eandem natione venit infamandus & privandus officio, etiamſi delinquit in officio, ut quia facit inſtrumentum falſum ... & ſunt valida etiamſi crimen illud erat notorium ... ſi autem lata erat ſententia officii privativa ... indiſtinctè non valent inſtrumenta poſtea confecta, ſecundum Baldum ... ſi autem ſententia lata fuit ſuper crimen, & non privativa afficii, ex qua incurrit infamiam; tunc locum habet quod dicit Bartolus ... & Baldus ... qui ſimpliciter dicunt, ipſum non prohiberi alia inſtrumenta conficere propter hoc.*

(e) Sylveſter v. *Falſarius*. q. 4.

(f) L. *Si aliquid*. Cod. de ſuſcept. præp. & arcariis.

(g) Bartol. d. L. *Si aliquid*.

CASUS IV.

Hildsgardus, Diœceſeos Uapincenſis Diaconus cum emiſſet & exercuiſſet ab anno integro Officium Notarii, Confeſſor ejus ea de re illi ſcrupulum injecit, & illum vult cogere, etiam denegando illi abſolutionem, illud officium deponere; pertendens, quòd ſic dedecore afficit ſtatum Eccleſiaſticum, quem amplexus eſt. An ea in re Hildegardus Confeſſori ſuo obtemperare tenetur?

Resp ons.

Confeſſor Hildegardi rectè agit, dum vult illum cogere ad deponendum Notarii Officium, quia nullutis, *Tabellionatûs Officium per Beneficiorum ſubſtractionem, appellatione poſtpoſita, interdicas.* Hæc ſunt ipſiſſima verba illius Supremi Pontificis (h). Cardinalis Hoſtienſis (i), Joannes Andræas, Antonius de Butrio, Zabarella, Ancharanus, Abbas, Oldradus, Calderinus Angelus de Peruſio & complures alii conſentiunt cum interdicto ab illa Decretali lato. Inter quos Cardinalis Hoſtienſis plures ejus deciſionis rationes affert.

(h) Innocent. III. in c. *Sicut* 8. ne Clerici vel Monachi &c. l. 3. t. 50.

(i) Hoſtienſis in c. *Sicut*. citat. n. 1. Joan. Andr. n. 7. Ant. de Butrio n. 6. v. *Rationem autem*. ibid. Zabarella n. 1. ibid. Ancharanus in cit. c. *Sicut*. n. 1. v. *Quæras Gloſſa*. Abbas ibid. n. 5. Oldradus Conſil. 75. n. 2. Calderinus conſil. 2. v. *Sed his non obſtantibus*. Angelus de Peruſio conſ. 284. & alii.

Prima eſt: quod timendum foret ne tales Notarii de inſtrumentis ſcribendis ſe immiſcerent in rebus, in quibus ageretur de morte aut de mutilatione, in quibus caſibus tale officium exerceri non poſſet, ne quidem à ſimplicibus Clericis tonſura affectis, qui in ſacros Ordines recipi vellent.

Secunda eſt: quod Tabellionatûs officium eſt ſpecies quædam commercii, quod nullatenus Eccleſiaſticos decet.

Tertia: quod cum Notarius jurejurando teneatur ad arcanum in multis rebus ſervandum, timendum eſſet, ne in perjurium incideret.

Quarta: quoniam ille qui ſe in æternum Jeſu-Chriſto & ejus Eccleſiæ conſecravit, non debet amplecti ſtatum, qui illum ſeculo denuo addicat. *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus*, inquit Apoſtolus (k), Qua de re Nicolaus I. ait (l): *Quod ſi ſeculi milites ſeculari militiæ ſtudent; quid ad Epiſcopos & milites Chriſti, niſi ut vacent orationibus.*

(k) 2. Timot. 2.

(l) Nicol. I. in can. *Reprehenſibile*. 19. 23. 7. 9.

Quinta: quod non convenit dignitati ejus, ut exerceat Officium quod eum in contemptionem adducit & dedecore afficit; ſiquidem, ut inquit Gloſſa (m), Notarii ſunt ſervi publici; *Publici dicuntur ſervi*: & ſic revera vocantur in quadam ex Legibus Digeſti (n), & in compluribus aliis quas citat Gloſſæ Auctor; quia officio ſuo tenentur ad Publico ſerviendum. Nonne autem omnino Eccleſiaſtico indignum eſſet, ævum tranſigere in conficiendis inſtrumentis Obligatoriis, Contractibus, Apochis, Tranſactionibus, Proteſtationibus, Bonorum Diviſionibus, aut in conſcribendis Catalogis & deſcriptionibus bonorum mobilium & immobilium, & innumeris ſimilibus Inſtrumentis; cùm è contra ſtatu ſuo teneatur ad orationem & ad Jeſum Chriſtum unicè colendum.

(m) Gloſſ. in l. univerſos. 15. *De Decurionibus*. v. *Temperare*. l. 10 tit. 31.

(n) L. *In ordinem*. 1. §. 15. ff. de Magiſtratibus conveniendis. l. 27. tit. 8. ibi Gloſſa v. *Servus*.

Atque hæ ſunt rationes, quibus compulſi Canonici Juriſperiti, quos modo laudavimus omnes unanimi conſenſu docent, quod Notarii Officium ab Eccleſiaſtico exerceri non poteſt. *Hoc officium*, inquit Fagnanus (o), *eſt publicum ſeculare, vile & ſapit negotiationem ... erga cenſeri debet interdictum omnibus Clericis indiſtinctè.*

(o) Fagnan. in D. c. *Sicut*. n. 18.

Concludimus igitur, quod Hildegardus non poteſt ſalva conſcientia pergere in exercendo Notarii officio reſpectu terum ſecularium; & quod ne quidem toleraretur, ut alii Eccleſiaſtici, qui neque in *Sacris* eſſent, neque Beneficiarii tali munere fungerentur, dum Tonſuram & habitum Eccleſiaſticum gererent.

Vide { Dominicæ et Festa. Restitutio Caſus. Damianus Marcullus et Artemidorus. }

NOTHUS

… probationis, quam Eccleſia præſcripſit peragendam, antequam facere queant ſolemnem Religionis profeſſionem. *Novitii*, inquit Cangius in ſuo Gloſſario, *qui in Monaſterio Religioſa vitæ experimenta ſubeunt, & probationis elapſo tempore, ſi idonei fuerint inventi, ad profeſſionem admittuntur.*

Annus Novitiatûs, debet numerari à die, quo habitus Religioſus induitur, & omnino impletus eſſe, ſine ulla interruptione, niſi ob aliquam gravem cauſam, quæque à Superiori approbata fuerit.

Novitius natus ſit ſexdecim annos integros, ſecundùm Conſtitutionem Bleſenſem (*a*), antequam ad ſolemnem profeſſionem admiti poſſit.

(*a*) Art. 28.

In caſu tranſlationis Religioſi, qui jam perfecit in alio Conventu annum Novitiatûs, uſus poſcit, ut admittatur Breve Papæ, ſeu Immunitas à Papâ conceſsa, quo redigitur ejus ſecundus Novitiatus ad ſex menſes, ut ita judicavit Magnus Conſeſſus, & poſtea Curia, Decreto lato anno 1698. litis ſtatum referente, Domino Bochardo à Sarrone (*b*), in gratiam Domini Melchioris Limonis, Religioſi Ordinis Sancti Benedicti, reſpectu Prioratûs regularis Cellenſis in Diœceſi Aquiſextana in Provinciâ.

(*b*) D. Brillon. v. *Novitii*. n. 4.

Omnis profeſſio tacita, quæ conſiſtit in gerendo habitu Novitii diu poſt Novitiatum abſolutum, eſt omnimodo nulla, ſecundùm noſtram Juriſprudentiam, quæ eâ in re contraria eſt Juri à Decretalibus conſtituto, & nullam aliam profeſſionem, ut validam agnoſcimus, quàm eam, quæ eſt expreſſa.

Novitius, poteſt equidem de bonis ſuis diſponere, antequam profeſſionem faciat; hoc eſt, ab anno ætatis decimo ſexto adimpleto, (niſi Conſuetudo exigat ætatem provectiorem, ad obtinendam facultatem de iis diſponendi,) ſecundùm Decreta Curiæ Pariſienſis 20. Februarii anni 1603. & 3. Auguſti anni 1627. relata à Caronda & à Ricardo (*c*); Sed hoc facere nequit in gratiam Monaſterii in quo degit, ut variis Decretis judicatum eſt, & inter alia Decreto Curiæ Pariſienſis 12. Julii an. 1658 (*d*).

(*c*) Carondas l. 13 reſponſ. 61. Ricard. 1. part. c. 3. ſect. 3. num. 86. & ſequ.

(*d*) Des Maiſons litt. T. num. 2.

Novitii non poſſunt ſibi reſervare ullam penſionem, ad vitæ tempus, in propria bona, ſiquidem talis reſervatio contraria eſſet voto paupertatis, quòd ſibi faciendum proponunt; Idque ita judicatum eſt à Curiâ Toloſanâ, reſpectu Novitii cujuſdam tertii Ordinis Sancti Franciſci 24. Maii anni 1672. (*e*). Bouvotus refert aliud ſimile Decretum Curiæ Divionenſis anni 1582. (*f*).

(*e*) Diarium Palatii. part. 2. fol. 145.

(*f*) Bouvot. vol. 2. v. *Monaſterium*. q. 12.

Novitius non obligatur ſub ullo peccato, aut pœnâ canonicâ, ad ſervandas Regulas aut ſtatuta Ordinis, in quem ingreſſus eſt, ſed tantummodò ad obediendum illi, qui eſt ejus Superior, & ad obſervandum quicquid regula præſcribit reſpectu Novitiorum (*g*).

(*g*) Geminianus in c. *Non ſolùm*. de regularibus 2. in 6. lib. 3. tit. 14.

Inſtrumenta Novitiatuum & Profeſſionum, continenti ſcriptione exarari debent, ſine ullo intervallo, ſubſcribi à Superiore, ſive viro, ſive fæmina, Monaſterii, & ab illo qui habitum acceperit, aut Profeſſionem fecerit, & à duobus ejus conſanguineis aut amicis, qui cœremoniæ adſuerint: & Diarium in quo ejuſmodi inſtrumenta ſcripta ſunt, debet paraphâ notari in principio & fine ab Epiſcopo Diœceſano, & à ſupradictis Superioribus ſive viris ſive fæminis, ut fert Edictum menſis Auguſti an. 1667. (*h*).

(*h*) Art. 16.

CASUS PRIMUS.

SEDE Abbatiali Monaſterii S. Gertrudis vacante, & Maria ſe offerente ad ſumendum habitum Novitiæ. Epiſcopus Diœceſanus, ſub cujus juriſdictione immediatâ eſt illa Abbatia, hunc illi ſolâ ſuâ auctoritate conceſſit. An hoc faciendi poteſtatem habebat?

RESPONS.

Illa quæſtio olim propoſita fuit quibuſdam Sorbonæ Doctoribus, quorum unus præcipuas deciſiones ſuas publici juris fecit (*i*): & ſecundùm eorum ſententiam, Epiſcopus Diœceſanus, licèt Superior eſſet immediatus Monaſterii Sanctæ Gertrudis, habitum Religioſum Mariæ concedere non potuit,

(*i*) Sancti Bovii vol. 2. caſ. 179.

CASUS II.

Florianus, qui à decem menſibus in Conventu S. Franciſci Novitius eſt, proprio impulſus animo ad excedendum ex illo propter labores, qui ipſi tolerandi incumbebant, corporis vexationes, & alias exercitationes mandatas ab Ordinis Conſtitutionibus, ex Cœnobio auſugit, & apud quempiam ex amicis divertit, animo deponendi habitum ſuum Religioſum, ſtatim atque ſæcularem alium habere poterit, quem eodem illo die ſe habiturum ſperat. Eo in temporis intervallo, Superior Cœnobii, qui illum quærebat, eo invento in illius amici ædibus, tribus aut quatuor horis elapſis, poſt ejus exitum è Monaſterio, illum adhortatus eſt, & clementer ipſi perſuaſit, ut iterum in Cœnobium ingrederetur, quod libenter admodum fecit, ſincerâ pœnitentiâ ductus, quòd tentationi priùs ſuccubuiſſet. An neceſſarium eſt, ut iterum inchoet decem menſes Novitiatûs, quos jam abſolverat; an verò ſatis eſt, ſi conficiat duos menſes, qui ipſi peragendi ſupererant, ad implendum tempus probationis ipſi impoſitæ, & ad faciendam modo valido profeſſionem?

Respons.

Licèt, ſecundùm quoſdam Auctores, tempus adeo breve non ſufficiat, ad interrumpendum annum Novitiatûs, quum Novitius nullatenus habitum Religioſum depoſuit; tutius attamen & certius dicas, quòd Florianus illâ fugâ probationis annum interrupit, & finem impoſuit Novitiatui, quem inchoaverat; Siquidem & animo & facto illi renuntiavit, ſe proripiendo ex Cœnobio ſine venia Superioris ſui & cum animo ſpoliandi ſe habitu ſuo Religioſo, ſtatim atque alium ſæcularem habere poſſet.

Atque hæc eſt ſententia Sylvii (a), in quâdam ex ejus deciſionibus 10. Septembris anni 1636. in quâ aſſerit, quòd annus Novitiatûs finem habet, ſtatim atque Novitius ſe proripit ex Monaſterio ſine Superioris licentiâ, licèt per breve admodum tempus ab illo abſens ſit: *Ad hoc, ut Novitiatus interrumpatur*, inquit celebris ille Theologus, *ſufficit egreſſio è Monaſterio ſine licentiâ Superioris, cum animo non redeundi ad Monaſterium; ſive egreſſio illa perſeveret longo tempore, ſive brevi. Per talem quippe egreſſionem, iſto animo factam, annus Novitiatûs deſinit eſſe continuus; ipſe Novitius interrumpit, imo excutit jugum obedientiæ, non tantùm mente, ſed etiam ipſo opere.*

(a) Fr. Sylvius Reſolut. var. v. *Novitius*. 3. & apud eum Sanchez lib. 5. in Decalog. c. 4. n. 31. & Lapus.

Qui verò contrariam tuentur opinionem pertendunt, quòd intervallum temporis adeo modicum pro nihilo haberi debet, ſecundùm illud axioma Sancti Antonini (b): *Parum pro nihilo reputatur*, aut ut loquitur S. Thomas (c), *quod modicum eſt ratio apprehendit quaſi nihil.* Sed illud axioma non eſt generaliter verum; præſertim in rebus à jure determinatis. Nam, exempli causâ, argumento, quod præ manibus eſt adhærendo, certum eſt, quòd annus probationis ita adimpletus eſſe debet, ut Novitius validam Profeſſionem facere non poſſit, licèt ab illo tantummodò quidam dies, aut etiam aliquot horæ deeſſent. Pariter etiam ſolemnis Religionis profeſſio valida eſſe non po-

(b) S. Anton. 2. part. ſum. Theolog. tit. 9. c. 10 §. 1.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 6. ad 3.

nionem tuentur.

Quibus addi poteſt, quòd illud axioma, *parum pro nihilo reputatur*, tolerari poſſet eo in caſu; ſi nempe Novitius nullum actum contrarium continuæ ſeriei Novitiatûs ejus feciſſet. Sed actio quam fecit, ei planè contraria eſt; ſiquidem aufugiendo à ſuo Monaſterio, illius continuationi renuntiavit, & vitam ſub poteſtate Superioris degere recuſavit. Axioma quod affertur eſt igitur inutile ad eum excuſandum; nec verum eſt, niſi reſpectu rerum, de quibus Jus nihil ſtatuit. Barboſa (d) conſentit cum Sylvio, non ſecùs ac complures alii.

(d) Aug. Barboſa ad cap. 15. ſeſſ. 25. Conc. Trid. Et de jure Eccleſiaſt. c. 42. n. 124. & 128. & alii plures.

CASUS III.

Romualdus, cùm novem menſes Novitiatûs confeciſſet in Monaſterio Sancti Taurini, ibique parum gratam ſibi vitam degeret, ivit ſpontaneo animi motu, in locum, ſex leucis à ſuo diſſitum, in quampiam domum ejuſdem Ordinis, ſervato habitu Religioſo, & ſine ulla interruptione, quinque aut ſex horis exceptis, cùmque ibi per tres alios menſes manſerit, ad profeſſionem ſolemnem ibidem admiſſus eſt; quoniam Superior illius ſecundi Monaſterii æquum eſſe judicavit, adjungere novem priores menſes tribus ultimis, ut ſic ſimul efficerent tempus probationi ejus neceſſarium. An profeſſio ejus valida eſt?

Respons.

Profeſſio Romualdi, nulla eſt propter defectum temporis requiſiti ad ejus Novitiatum. Ratio ejus rei eſt, quòd ſecundùm Concilium Tridentinum (e), annus Novitiatûs perfectè integer & expletus eſſe debet. *In quâcumque Religione, tam virorum, quàm mulierum, profeſſio non fiat ante decimum ſextum annum completum; nec qui minore tempore, quàm per annum poſt ſuſceptum habitum in probatione ſteterit, ad profeſſionem admittatur: Profeſſio autem antea facta, ſit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus regulæ, vel Religionis, vel Ordinis obſervationem, aut ad alios effectus.* Hæc ſunt ipſa Decreti Concilii verba.

(e) Concil. Trident. ſeſſ. 5. de regularibus & Mon. c. 5.

Quin etiam neceſſarium eſt, ſecundùm communem Theologorum & Canoniſtarum ſententiam, ut tempus illud ſit continuum, & ſine ullâ interruptione (f). Novitiatus autem Romualdi non fuit continuus, nec unius anni integri in Monaſterio, in quod primum ſub qualitate Novitii ingreſſus eſt; ſiquidem ſponte ex eo egreſſus eſt, & ſine licentiâ Superioris, à cujus obedientiâ, ſe propriâ ſuâ auctoritate ſubſtraxit, ut ſe alii Superiori dirigendum præberet, quod efficere non potuit, niſi deſerendo Monaſterium, ut reverà fecit, & valedicendo obedientiæ, quàm legitimo ſuo Superiori præſtare debebat. Cùm igitur Novitiatus ejus eſſet imperfectus, per conſequens validam profeſſionem facere non potuit.

(f) Fr. Sylv. Reſolut. var. v. *Novitius*. 6. & apud eum Barboſa allegat. 101. c. 23.

Illa ſententia confirmari poteſt auctoritate Innocentii III. qui cùm ad Archiepiſcopum Piſanum ſcriberet (g), affirmat, quòd tempus probationis conſtitutum fuit ab Eccleſiâ, non modo in Novitii gratiam, ut nempè probet ſtatum, quem ſibi amplectendum proponit; ſed etiam in gratiam Monaſterii, ut ſcilicet ad examen revocet, & cognoſcat, animum, mores & agendi rationem Novitii. *Non ſolùm in gratiam converſi, ſed etiam Monaſterii*,

(g) Innocent. III. in cap. *Ad Apoſtolicam*. 13 de regular. & tranſeuntibus ad Religionem, lib. 3. tit. 31.

Digitized by Google

lib. 3. Conſiliorum. conſ. 17. item conſ. 19. & 29. idem docet.

facultas ipſi proponebatur (a). *N ingreſſus quoddam Monaſterium, poſt decem menſes, ſine licentiâ illud egreſſus eſt, & ſe ad aliud ejuſdem Ordinis contulit, in quo receptus de conſenſu fratrum, poſt duos menſes emiſit profeſſionem; & multos annos poſtea perſeveravit. Quæritur, an hujuſmodi profeſſio N. valeat?* Ecce reſponſum illius doctiſſimi Juris Canonici Periti. *Profeſſio D. conſulentis non valuit; quia fuit ante unum annum continuum completum; & poſt Concilium Tridentinum, profeſſio facta ante finem anni Novitiatûs eſt ipſo jure nulla, quoad omnes effectus. Nec obſtat quòd novem vel decem menſes manſit in uno Monaſterio; & reliquum tempus adimplevit in alio & conſueverunt Monachi, ut haberetur annus pro completo; tum quia annus debet eſſe continuus, ut probat Lupus Abbas, & probat textus in capite primo ibi,* (ſcilicet de regulis Juris) *per totum annum.... tum quia ſic vidimus in Sacro Pœnitentiaria prætorio judicari.... quare arbitror, hunc D. conſulentem non eſſe Religioſum verè profeſſum alicujus Ordinis.* Ecce ſpeciem quæ hic reſpectu Romualdi proponitur, tam clarè deciſam, ut aliquid ſupradictis adjungere, omnino inutile fore exiſtimamus.

CASUS IV.

Genucius deſiderans fieri Religioſus in Sancti Juſti Monaſterio, in illud ingreſſus 1. Januarii, & in eo exercuit omnes functiones & uſus Novitiis proprios per ſex menſes integros, gerendo nihilominus per illud tempus habitum ſuum ſæcularem & ordinarium, quem non depoſuit ad ſumendum habitum Religioſum, niſi prima Julii die, quem deinceps per reliquum annum geſtavit. 1. An cenſeri debet confeciſſe annum integrum Novitiatûs, ut illud requirit Concilium Tridentinum, ita ut profeſſionem validam facere poſſit? 2. An etiam cenſeretur eum confeciſſe, ſi poſtquam geſtaviſſet habitum Religioſum per ſex menſes, & egreſſus deinde eſſet è Monaſterio, treſque menſes in ſeculo tranſegiſſet, in idem Monaſterium ingrederetur iterùm & ibi per ſex alios menſes Novitii habitum gereret?

Respons.

Ut primæ quæſtioni reſpondeamus, dicimus, quòd Genucius non cenſetur confeciſſe, niſi ſex menſes probationis, & quòd per conſequens validam profeſſionem facere non poteſt: Siquidem ſex priores menſes quos tranſegit in Monaſterio, veſte ſua ſæculari indutus, non poſſunt numerari, ut pars temporis requiſiti ad Novitiatum, licèt illius regulas & functiones omnes obſervaverit. Ratio ejus rei eſt, quòd Concilium Tridentinum (b) jubet, ut nullus admittatur ad profeſſionem, niſi tranſegerit ad minus annum integrum in Novitiatu, poſtquam habitum Religioſum ſumpſerit. *Nec qui minori tempore, quàm per annum poſt* cedentem difficultatem, in qua ille Papa aſſerit, quòd tempus Novitiatus ab Eccleſia conſtitutum & determinatum fuit, non tantùm in gratiam Novitii; ut ſe ipſum probet priuſquam voto ſolemni ad profeſſionem Religioſam ſe addicat, & ad probè noſcendum, an idoneus erit ad omnia ejus officia adimplenda, & ad omnes ejus auſteritates tolerandas; ſed etiam in gratiam Monaſterii, quod ſibi proponit illum recipere, & illi concedere poſſeſſionem omnium prærogativarum & privilegiorum, quæ illi adhærent. *Ut & ille aſperitates illius,* (Monaſterii) *& illud mores illius valeat experiri* (d). Quando verò magnum interponitur intervallum temporis inter initium & finem Novitiatûs, quale eſt trium menſium ſpatium, tunc probatio non ſortitur effectum quem ſibi Eccleſia propoſuit, neque reſpectu Novitii, neque reſpectu Monaſterii: Quandoquidem longè facilius eſt tolerare Religionis jugum per ſex menſes, & illud excuſſum per tres menſes iterum excipere, quàm illud per duodecim menſes continuos ferre; Monaſterium quoque longè melius de bonis qualitatibus & de verâ vocatione Novitii cujuſdam dijudicare poteſt, quum ille per annum integrum manet ſub oculis Superiorum & aliorum Religioſorum, qui illum ad profeſſionem admittere, aut ab illa excludere debent, quàm quum ibidem manet per idem tempus, ſed aliquoties interruptum (e).

(b) Concil. Trident. ſeſſ. 25. de regul. & Monac. 15. cit.

(d) Innoc. III. in cap. *ad Apoſtolicam.* cit. De regul. & tranſ. ad Religionem.

(e) Caſſius prax. Juriſdict. Eccleſ. & contentioſæ. cap. 6. §. 2. n. 1.

CASUS V.

Spiridion ingreſſus eſt in quoddam Monaſterium, & ibi habitum Novitii ſuſcepit. Sed quoniam, ut quidem ipſe ſentit, Magiſter Novitiorum illum habet nimis ſeverè in Confeſſione; libenter vellet eligere in Confeſſorem, alium Patrem ejuſdem Monaſterii, qui etiam ab Epiſcopo approbatur. Nonne illud ſalvâ conſcientiâ facere poteſt?

Respons.

Vir celebris Religioſus Minimus, natione Italus, illam quæſtionem decidit, dicendo, quòd talis licentia Novitiis non permittitur: *Novitii,* inquit ille, *non poſſunt confiteri, niſi Confeſſario, ſibi à Superiore aſſignato* (f) *: etiamſi alter, cui confiteri vellent eſſet approbatus ab Ordinario.* Eſtque id ipſum, quod reverà expreſsè continetur in Bullâ Clementis VIII. quæ invenitur in tertio volumine magni Bullarii (g), quæque ne Superiori quidem concedit licentiam audiendi confeſſionem Novitiorum, nec illis concedendi alium Confeſſarium, niſi ſemel aut bis tantùm in anno. Hæc ſunt illius verba: *Ipſi autem Magiſtro ſoli Novitiorum confeſſiones audiendi cura committatur.... liceat tamen Superiori, etiam locali, ſi ita expedire judicaverit, vel per ſe ipſum, vel per alium ab eo deputandum ſemel aut bis in anno eorumdem Novitiorum confeſſiones audire.*

(f) Laurent. de Peyrinis de offic. Prælati regularis q. 3. c. 1. n. 102.

(g) Clem. VIII. in Bulla regularis 84 §. 28. in Bullar. tom. 3. p. 128. edit. Lugdun. an. 1692.

CASUS

bant, propier adventum exercitûs hoſtilis, qui ad obſidionem urbis vicinæ ſe conferebat; quod tamen illa Novitia non fecit ſine conſenſu Superioris, imo & Epiſcopi, ſub cujus juriſdictione illud Monaſterium eſt; & manendo tamen ſemper ſub obedientia ejuſdem illius Superioris. Sed quoniam bellum per annum integrum in eadem illa Regione graſſatum eſt, & qood per conſequens illa Filia non potuit per omne illud temporis ſpatium tutò regredi in Monaſterium, ad ibi abſolvendum ſuum Noviciatum; Rogatur an poſt annum omnino elapſum illa admitti poſſit ad poſeſſionem, quin obligetur iterum inchoare alium Novitiatum, aut ſaltem perficere ſex alios menſes, qui ipſi abſolvendi ſupereraot ex Novitiatu, quem inceperat.

Respons.

Ea filia admitti poteſt ad profeſſionem ſolemnem in ea hypotheſi, ſi modo nulla alia ſubſit cauſa, quæ illam ea indignam faciat. Nam, licet Concilium Tridentinum exigat, ut Novitius non cenſeatur confeciſſe Novitiatum ſuum, niſi poſtquam annum integrum probationis confecit, non tamen abſolutè neceſſarium eſt, ut illud omne tempus tranſigat in Monaſterio ipſo in quo profiteri debet: ſed ſatis eſt ſi ferat ſemper & continuo habitum Novitii, ſi vivat & maneat ſub obedientia ſui Superioris, & à Monaſterio non egrediator niſi juſta de cauſa, & cum conſenſu ejuſdem illius Superioris. Atque eodem plane modo Navarrus reſpondit olim ad difficultatem omnino ſimilem cujus deciſio ipſi permiſſa fuerat à Sacra Congregatione Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, reſpectu cujuſdam Novitii Pompeiopolitani, qui poſt ſex priores Noviriatûs ejus menſes, miſſus fuerat à ſuis Superioribus in alium locum, ut ibi curaret rem momentoſam, quam ibi gerendam habebant; & in quo manſerat ſex alios menſes cum ſuo habitu Novitii, & ſub obedientia eorumdem Soperiorom. *Tenenda eſt pars affirmativa* inqnit ille doctus Canonici Juris Peritus (*a*), *tum quia prædictus Novitius detulit habitum ſuſceptum per totum unum annum, partim intra Monaſterium, partim extra illud, manens ſemper ſub obedientia ſui Superioris, & cum ejus licentia, juſta de cauſa data, & faciens ejus præcepta & mandata: quod videtur ſufficere ad implendum annum ſuæ probationis Novitiatûs.*

(*a*) Navarr. l. 4. conſiliorum conſ. 32. n. 2.

Auctor ille ſuam ſententiam confirmat, 1. Iſto argumento negativo. *Nullo jure cavetur, quòd Novitius debeat manere ſemper & continuè totum annum intrà Monaſterium.* 2. Auctoritate Panormitani (*b*), & Sylveſtris de Prierio qui eandem cum ipſo ſententiam tuentur. Cui poteſt adjungi, quod diſpoſitio unios Decretalis, quam Innocentius III. ſcribit ad Epiſcopos Ulyſſiponis & Conimbricæ (*c*), Doctrinæ illorom Canoniſtarom omnino favet. Caſus autem in quo Eugenia verſati ſupponitur, eſt ejuſdem oaturæ ac ille in quo verſabatur Novitius; de quo Navarrus conſultus erat. Nam habitum Novitiatûs ſuſcepit in Monaſterio Sancti Paulini, in eo manſit per ſex menſes; & exinde non egreſſa eſt niſi cum bona venia, quam ipſi ejus Legitimi Superiores juſta de cauſa conſenſum geſtaverit in alio loco ex mandato, & cum conſenſu ſui Superioris. *Videtur autem geſtare in Monaſterio* (habitum) *qui geſtat eum in loco, ubi de Superioris mandato manet.*

(*b*) Panormit. in cap. *Ex reſcripto.* De jurejur. num. 5. Sylveſter de Prierio. v. *Religio* 3. q. 19. §. 5.

(*c*) Innoc. III. in cap. *Inſinuante* 7. qui Clerici, vel, &c. lib. 4. tit. 6.

... 4. de regularibus n. 76.

Sylvius idem cum Navarro affirmat (*e*); *Requiritur quidem quod annus probationis ſit continuus; ſed non eſt putandum, quòd diſcontinuetur per abſentiam à Monaſterio, quando Novitius, ſeu Novitia, retinet habitum, & non abeſt, niſi cum licentia Superioris; manetque ſemper ſub ejus obedientia.* Hæc ſunt illius Theologi verba, qui hac in re ſequitur tantum variorum aliorum Auctorum celeberrimorum communem ſententiam.

(*e*) Fr. Sylv. Reſolut. var. v. Novitius. 1. & apud eum Suarez tom. 3. de relig. l. 5. c. 14. Auguſt. Barboſa Allegat 10. num. 18. Jacobus de Graſſis lib. 3. c. 5. n. 8. Joan. Aſor. tom. 1. Inſtitut. Moralium. 1. l. 12. c. 2. q. 8. Antoninus Diana part. 3. Tract. 2. de dubiis regul. Reſolut. 84. Ludovicus Miranda & alii.

CASUS VII.

Eutalia ingreſſa eſt in Religionem & ad faciendum Novitiatum ſuum à decem vel undecim menſibus admiſſa eſt. Sed poſtquam velum ſumpſit, adeo invalida evaſit, ut nullatenus veriſimile ſit, quod illa unquam fiat idonea ad obſervandas omnes regulas Religionis in quam ingreſſa eſt. Illa tamen enixè rogat, ut ad profeſſionem admittatur, & offert majorem dotem ea quam ſtatim promiſerat, eo nempe animo, ut non ſit oneri domui Religioſæ in qua manet. An Superior & aliæ Moniales ex quibus capitulum conſtat, poſſunt ſalva conſcientia admittere illam filiam ad vota facienda; licet ejus infirmitas corporea illam efficiat incapacem obſervandi Religionis regulas; & accipere id quod offert ſive in fundo ſive in penſione ad augendam dotem ſuam?

Respons.

Doctus quidam Theologus, cui ſimilis quæſtio olim propoſita eſt, illi reſpondit dicendo, quod ſi talis Novitia aliunde haberet magnas animi dotes, quæ eſſent capaces compenſandi ejus corporis infirmitates, & quod præterea vitam Sanctam & quæ aliis exemplo eſſet, degeret; tunc Superior poſſet illam ad profeſſionem admittere, licet certum videretur, quòd ejus infirmitates curari non poſſent: nam licèt tales forent, illud non impediret eam quominus fidelis eſſet in obſervando eo in quo voti eſſentia conſiſtit & ad quod perſona Religioſa præcipuè obligatur; Quin etiam obſervare valeret partem ſaltem regularum, licèt non foret habilis ad eas omnes ad rigorem obſervandas.

Oblatio, quam facit Euthalia, dotis augmenti, non eum in finem ut ea ratione ad profeſſionem admittatur, ſed tantum ea mente, ut non ſit oneri Monaſterio, non eſt vitioſa neque damnanda, ſi illud Monaſterium in tali ſtatu verſetur, ut eo auxilio carere non poſſit. Nam æquum eſt, ut filia quæ infirma eſt, & quæ talis ſemper in poſterum futura videtur, ſuppleat doti ſuæ pro ratione impenſæ, quam majorem facere in ejus gratiam domus Religioſa cogitur propter ejus infirmitates, quod non faceret ſi bona & integra valetudine frueretur (*f*)

(*f*) De Sancto Bovio tom. 1. caſ. 50.

Vide { Abbas. Caſus 4. & 5. / Abbatissa. Caſus 1. & 2. / Approbatio Caſus 15. }

NUMMU-

à quo inter alia. 1. Reputantur majorennes (*a*) illi ipſi nummularii qui minores annis eſſent, quique per conſequens nunquam poſſunt obtinere Litteras reſtitutionis ad annihilandum aut ad ſuſpendendum effectum obligationum, quas contraxerunt antequam majorennes eſſent.

(*a*) Decret. an. 1673. tit. 1. art. 6.

2. Quo injungitur omni Nummulario (*b*), ut habeat Codicem fidum, conſignatum, notatum & Paraphatum à capite & à fine à Conſule, aut à Mercatore cui Conſul curam illius negotii committit, quique contineat ejus negotiationem, ejus Litteras cambii, ejus debita tam activa, quàm paſſiva, & pecuniæ ſummas, quas in proprios uſus impendit.

(*b*) Ibid. tit. 3. art. 1. 2. & 3.

3. Quod non poterit Litteras prorogationis diei pecuniæ ſolvendæ obtinere (*c*), aut interdicta generalia quominus ad pecuniam debitam ſolvendam cogatur, niſi prius deposuerit in Tabulario Juriſdictionis Conſulum, in Urbibus in quibus ſunt Conſules; aut in Tabulario Curiæ Urbanæ, ſtatum omnium ejus bonorum, rerum ad ipſum pertinentium, & pecuniæ ab ipſo debitæ, cui nomen ſuum apponet, & verum eſſe teſtabitur; & niſi palam oſtenderit ſuos libros & codices creditoribus ejus, ſi hoc ab ipſo exigant.

(*c*) Repi) diei ſolvendæ pecuniæ prorogatio à principe conceſſa.

4. Tandem, quod ſi in fraude deprehendatur (*d*), excidat ex beneficio omnium litterarum Interdictorum quas antea obtinuiſſet, & ab omni ſpe alias in poſterum obtinendi, aut admitti ad beneficium ceſſionis.

(*d*) Ibid. tit. 9. art. 1. & 2.

Vide Vocem CAMPSOR.

Exſtat ſecunda Nummulariorum ſpecies, qui eo nomine in Curia Romana indigitantur, ſuntque illi, quibus ſolis conceditur poteſtas requirendi, obtinendi, & expediendi per ſuos Procuratores Romæ manentes Bullas, Proviſiones, Signaturas, Reſcriptas Diſpenſas, & alia inſtrumenta ſimilia, quibus opus eſt.

Rex eos creavit Edicto menſis Martii anni 1673. ſub titulo officii hæreditarii in omnibus Galliæ Urbibus, in quibus Curia aut Præſidialis conſeſſus exſtant. Illis interdicitur ſententia lata à Magno Conſilio anni 1655. requirere ullas Beneficiorum proviſiones, etiam jure devoluto, ſibi ipſis, aut liberis ſuis, ſive Rómæ, ſive Avenione.

CASUS PRIMUS.

GALERIUS, Nummularius exercet commercium Cambii, quod fit per litteras, quodque illud eſt in quo datur pecunia in quodam loco ut tradatur in alio; cumque, exempli cauſa, acceperit Luteriæ 5000. libras à Balthaſaro, ut illas curet numerari Genevæ, quoddam emolumentum ex illa re capit, licet nihil aliud agat, niſi quod ſcribit ad amicum quempiam, aut Mercatorem illius Urbis, qui ejus mandato accepto tradit 5000. illas libras Balthazaro, aut alii, quem Balthazarus indicat; ſive quia ille procurator debet parem pecuniæ ſummam Galerio, ſive quia Galerius paratus eſt eamdem ſummam viciſſim ſolvere accepto ejuſdem procuratoris mandato. An illud emolumentum eſt legitimum, & quomodo legitimum eſſe poteſt?

RESPONS.

Illud emolumentum eſt juſtum & legitimum, modò non ſit immoderatum; ſicut definitum eſt in 1.8. Bulla Sancti Pii V. data 18. Januarii anni 1571. (*e*) in qua ratio illius rei deſumitur ex neceſſitate & utilitate publica. *Cum itaque ad aures noſtras pervenerit legitimum cambiorum uſum, quem neceſſitas publicaque utilitas induxit*, &c. Cui aliæ duæ rationes adjungi poſſunt.

(*e*) S. Pius V. in Bulla. *In eam.* §. 1.

Prima eſt, quòd ille, qui accipit pecuniæ ſummam in quodam loco, ut eam ſolvendam curet in alio, in periculo verſatur reſpectu ſummæ à ſe acceptæ, adeo ut, ſi forte pereat illa, aut non tranſmittatur in locum, de quo conventum eſt, ſive propter infidelitatem ejus procuratoris, ſive quia ſolvendo non eſt, ſive quia foro ceſſit, aut alia de cauſa, tunc tenetur de illa reſpondere, & illius jacturam ferre.

Secunda ratio eſt, quòd labor incumbit & impenſæ ſunt faciendæ illi, qui tenetur transferre pecuniam in quempiam locum. Unde ſequitur, quòd emolumentum à Nummulario comparatum, non illi cedit præcisè propter pecuniam ipſam, quam in alio loco tradi curat, ſiquidem pecunia ſterilis eſt natura ſua, & nihil per conſequens producere poteſt, ſed propter periculum in quod incurrit, labores quos fert, & impenſas, quas facere tenetur, ad exercendum officium ſuum & ad publicæ utilitati inſerviendum; quales ſunt ædium merces, alimentum & ſtipendia Miniſtrorum ſuorum & Domeſticorum, quas ex propria pecunia facere non obligatur; & denique propter induſtriam ejus, quæ ſola meretur mercedem ipſi conſentaneam.

Hæc deciſio conformis eſt genio Auctoris Opuſculi 73. quod inter ea, quæ ſunt à S. Thomâ edita,

ſecura & licita; ne ſ. ipſi ponant operam & ſudorem ſuum pro re licita ad utilitatem aliorum. Sanctus Antoninus (*b*) idem docet, & iiſdem rationibus ſententiam ſuam probat. Adeo ut aſſeri poſſit, quòd, ſicut ille qui revera transferret illam pecuniam è Lutetia Genevam, & qui ſe ſponſorem præberet periculorum, in quæ illa incurrere poſſet, proculdubio mercedem proportionatam mereretur; pariter ille Nummularius talem meretur; ſiquidem ſponſor eſt reſpectu ſummæ, quam accepit, & reſpectu infidelitatis aut ceſſionum è foro, quæ ab ejus procuratoribus fieri poſſunt.

(*b*) S. Anton. 2. part. ſummæ theolog. tit. 1. c. 7. §. 48.

Quod attinet ad rationem, quæ in ſpecie propoſita affertur, quòd ſcilicet Galerius nullum laborem patitur, & nullas impenſas facit, ut illas 1000. libras Genevæ numerari curet; quoniam eſt illi in hac Urbe amicus, aut Mercator, qui ſimplici ejus litterà acceptà illam ſummam tradet, non eſt ſufficiens, ut damnetur quaſi uſurarius aut injuſtus, quando eo non obſtante, modicum emolumentum à Balthazaro accipit. 1. Quoniam, ut jam diximus, in periculum incurrit reſpectu procuratoris ſui. 2. Quoniam facilitas, qua ſine impenſis 1000. libras illas Genevam transfert, non oritur à natura ipſa contractûs campſorii, aut à conditinne perſoonali Balthazari, ſed tantummodo à conditione & induſtria Galerii, qui præterea forſan obligabitur in alia occaſione ad ſolvendam Lutetiæ ſimilem ſummam pro illo Mercatore Genevenſi. Et hoc eſt preciſè quod diſcrimen conſtituit inter Nummularium, qui tradit litteras cambii ab una urbe in alia ſolvendas, & hominem quemdam qui pecuniam mutuo dat cuipiam Mercatori, ut ex illa commercium exerceat; nam lucrum, quod ille homo facit negotiando, non oritur ex conditione pecuniæ quam mutuò dedit, ſiquidem pecunia naturà ſuà ſterilis eſt; ſed ex conditione, hoc eſt, ex induſtria illius ipſius hominis, qui commercium exercet; quapropter qui pecuniam mutuò dat nihil ſibi arrogare poteſt ex eo lucro, ſiquidem induſtria illius negotiatoris ad ipſum non pertinet: Sed è contra, facilitas, qua ille Nummularius has 1000. libras Genevæ ſolvendas curat, ſimplicem litteram ſcribendo ad Mercatorem quemdam ex illa Urbe, præciſè oritur ex ejus conditione, Nummularii ſcilicet, & ab ejus propria induſtria, qua reperit amicos, aut procuratores in aliis Urbibus, aut in aliis Regionibus; quapropter id quod hac ratione lucratur, ad ipſum legitimè pertinet.

Ex illo eodem principio ſequitur, quòd, licèt ſecundum ſanctum Thomam (*c*) in venditionis inſtrumento vendi, non poſſit utilitas quam emptor recipit ex re quam emit, quando illa utilitas tantummodò provenit ex ſola emptoris conditione, vendi tamen utilitas illa poteſt, quando ex propria vendentis conditione perſonali oritur. *Si verò aliquis multum juvetur ex re alterius, quam accepit, ille verò qui vendit non damnificatur, carendo illa re, non debet eam ſupervendere: quia utilitas, quæ alteri accreſcit, non eſt ex venditione, ſed ex conditione ementis. Nullus autem debet vendere alteri quod non eſt ſuum, licèt poſſit ei vendere damnum quod patitur.* Idem dici poteſt in caſu propoſito. Nam facilitas, quà Galerius Nummularius ſolvi curat Genevæ 1000. libras, quas à Balthazaro Lutetiæ accepit, ita ut non cogatur illuc hanc ſummam transferri curare, nullo modo oritur ex natura contractûs campſorii, ex qua oporteret, ut pecunia illuc transferretur, & multò mi-

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 77. a. 1. in corp.

parte Balthazari, non majus accipiat lucrum; nam illo in caſu uſura eſſet, ſiquidem retardatio ſolutionis eſt mutuum implicitum, ſecundum ſanctum Thomam (*d*): *Expectatio pretii ſolvendi habet rationem mutui. Unde quicquid ultra juſtum pretium exigitur, eſt quaſi pretium mutui, quod pertinet ad rationem uſuræ.* Ex quo fit, ut nihil ab eo exigi, aut expectari poſſit, quin uſuræ peccatum committatur. Secunda eſt, quòd Galerius non ſe obliget ad ſolvendum Balthazaro intereſſe 1000. librarum, quarum loco dedit ipſi litteram cambii, in caſu quòd ejus procurator Genevenſis illas non ſolvat in tempore deſignato, nam tunc uſura etiam ineſſet in ea re. Saltem Sanctus Papa Pius V. (*e*) vult, ut illæ duæ conditiones omni modo obſerventur, ut auferatur Nummulariis & aliis omnis ratio obtegendi uſuram ſub ſpecioſo prætextu permutationis pecuniæ, quæ fit per literas (*f*).

(*d*) Idem. 2. 2. q. 78. a. 2. ad 7.

(*e*) S. Pius V. in Bulla *In eam* cit. §. 2. in mag. Bullario tom. 2. pag. 325.

(*f*) Franc. à Genet. theol. mor. tom. 1. tract. 5. c. 1. interrog. 10. 11. & 12.

CASUS II.

Guerinus, cùm opus haberet 100. ducatis, illos petiit à Clemente Nummulario Florentino, ſub conditione, ut eos redderet decem poſt diebus, eodem pretio quo tunc Venetiis venirent, & ut, ſi Guerinus eos diutius ſervaret, Clemens prorogaret tempus ſolutionis ex menſe in alium menſem, tradendo illi novam litteram cambii, eodem pretio & iiſdem de conditionibus. Accidit autem, quòd elapſo tempore, de quo conventum erat, illi 100 ducati ſex pluris valerent Venetiis, quàm Florentiæ valebant. An lucrum illud, quod fecit Clemens, legitimum eſt? Ille equidem legitimum eſſe contendit, propter incertum juſti valoris illius pecuniæ, quia accidit aliquando, licèt raro, ut ducati Florentini non plus valeant in quibuſdam temporibus Venetiis, quàm Florentiæ, & ut aliquando etiam minus valeant, & ut per conſequens nihil omnino lucretur, imo ut in damnum quodpiam incurrat; quoniam cambium ipſi damnoſum eſt jactura, quam in eo facit. An rectè ratiocinatur?

Respons.

Sanctus Antoninus eamdem difficultatem ſibi ſolvendam proponit, & ei reſpondet, dicendo, quòd illud commercium vulgo uſurarium cenſetur. Ratio eſt, quòd ille Nummularius pecuniam ſolummodo mutuo dat, & quod hoc non facit niſi ſub ſpe, quam habet exindè lucriſfaciendi, quod ab omni uſura immune præſtari non poteſt. *Illud communiter cenſetur uſurarium*, inquit ille Sanctus (*g*), *quia ibi eſt mutuum & ſpes lucri in campſore: ex quibus duobus perficitur uſura* 14. *q.* 3. Can. *Si fœneraveris . . nec excuſat periculum, vel dubium amittendi; id eſt, quia minus poſſunt valere illa centum tempore redditionis; tum quia in mutuo aliquid ſperare non licet, argum. De uſuris, cap.* Naviganti; *tum quia rarò contingit, quòd perdat.* Hæc ſunt adhuc illius ſancti Archiepiſcopi verba, quibus alibi (*h*) utitur, dum, celebris auctoris alius veſtigiis inſiſtendo, cujus propria verba refert, eamdem quæſtionem tractat: *Reſpondetur, quòd illas decem libras groſſorum ſperat campſor recipere in majori valore, quàm dederit: alias non mutuaret, licèt quandoque illum non recipiat. Et ſic eſt ibi uſura; cùm interveniat mutuum cum intentione lucri.* Quod ille Auctor probat eodem Canone, qui à ſancto Antonino citatur, qui eruitur ex Commentario ſancti Auguſtini in Pſalmum trigeſimum ſextum.

(*g*) S. Anton. 2. part. ſum. theolog. tit. 8. c. 3. ante med.

(*h*) Idem part. 2. tit. 1. c. 7. § 48.

CASUS

Digitized by Google

pecuniam tempore præfinito ſolvendam cum ea intentione, certò uſuræ reus eſt. Attamen excuſari poteſt ex ratione lucri ceſſantis, aut damni emergentis, quod poteſt pati, ſi ſit Negotiator. Sed ut eo in caſu intereſſe quod accipit ex ratione unius aut alterius ex illis titulis, non ſit uſurarium, oportet 1. Ut ſic tradendo pecuniam ſuam tempore præfinito reddendam, non habeat præcipuam intentionem magis lucrifacere illo commercio, ſiquidem natura ſua iniquum eſt; ſed è contra ut præcipua ejus intentio ſit bene facere illis, quibus eà ratione mutuum dat. Sine illa conditione uſura ſemper ineſt in illo commercio: nam aliter, ſicut ait ſanctus Antoninus (a): *Campſor principaliter intendit exercere tale mutuum, quod cambium vocat, non.... ut ſerviat, ſed ut magis lucretur; quia magis per viam illam lucratur, quàm per viam negotiationis, & intentio lucri ex mutuo implicito aut explicito facit uſurarium.* 2. Oportet, ut reſpectu lucri ceſſantis, ille qui mutuò dat, mutuò det pecuniam, quam in animo habet commercio exponere, & ut nullam aliam habeat quam mutuo dare poſſit, quin commercio ſuo detrimentum afferat; nam aliter non verè dicere poſſet, quòd lucrum ejus ceſſat propter mutuum quod dat. 3. Ut lucrum quod facere poſſet commercium exercendo, non ſit tantum poſſibile & remotum; ſed ut ſit lucrum probabile, & ut occaſio illud faciendi ſit moraliter præſens. Unde facile animadverti poteſt, quòd, ſi Theologi exacti verbis uti velimus, nullum eſt lucrum verè ceſſans ſine damno probabili; hoc eſt: quin probabile ſit, quòd ille qui mutuo dat aliquod damnum patietur propter mutuum ab ipſo datum, licet illud non ſemper contingat. 4. Oportet ut reſpectu damni emergentis, illud ſit reale & à mutuo effectum; adeo ut, ſi damnum non contingat, ille qui mutuo dat nihil accipiat pro damno, quod pati exiſtimabat, quando nullum revera paſſus eſt. 5. Ut damni reparatio damno quod accidit ſit æqualis. 6. Ut creditor moneat illum cui mutuò dat de damno quod patietur illi mutuò ſuam pecuniam dando; ut ſcil. liberè poſſit mutuò pecuniam accipere ea ſub conditione, ut damnum reparet, aut ab illa re abſtinere.

(a) Mem cit. part. tit. 8. c. 3.

Omnes illæ conditiones ſunt abſolutè neceſſariæ, & cùm omnino conſtet, quòd rarò admodum reperiuntur omnes in cambio temporis præfiniti, quod in foro exercetur, concludendum eſt, quòd pariter raro admodum contingit, ut illud commercium ſit criminis uſuræ immune (b).

(b) Genet. Theol. Mor. tom. 1. Tract. 58. c. 1. interrog. 14.

CASUS IV.

Lombardus, dives Nummularius, cum in ſe ſuſceperit prægrandes ſummas Statui in anteceſſum repræſentare, & cum præterea teneatur ad varia alia momentoſa negotia gerenda in

tionem obligaretur, & quòd, ſi aliter menſam argentariam ſuſtinere non poſſet, illam deſerere tenebatur ſub pœna damnationis. Lombardus illi reſpondit, quòd de bono Statûs & de publica utilitate ea in re agebatur; quod menſa ſua argentaria commercium ſuſtentabat, aut ſaltem ut facilius in Regno exerceretur, efficiebat: quòd magna pericula adibat, non ſecus ac illi, qui pecuniam ipſi mutuò dabant; & quòd denique hæc omnia communi conſenſu & ſine ulla vis ſpecie agebantur. Quibus adjunxit, quòd & ipſe & omnes illi, qui ipſi commodabant, utilitatem mutuam exinde percipiebant, & quòd, cum ipſe ut plurimum ſeptem aut octo pro centum acciperet ex pecunia, quæ ipſi commodatur, pariter æquum eſt, ut illi qui ipſi pecuniam mutuò dant, ex ea etiam aliquod emolumentum percipiant, dum participes fiunt lucri, quod ipſe facit. An illæ rationes ſunt legitimæ, & an ſufficiunt, ut Lombardum peccati & reſtitutionis immunem præſtent?

Respons.

In ſpecie propoſita duæ exſtant difficultates ad examen revocandæ. Prima conſiſtit in eo, ut certò ſciamus, an Lombardus queat ſalva conſcientia pecuniam mutuari cum intereſſe ſolvendam, ut menſam argentariam ſuſtineat, & ut ſummas, quas numerandas in ſe ſuſcepit, in anteceſſum repræſentet, ſecunda, an illi liceat earumdem ſummarum, quas in anteceſſum repræſentat intereſſe accipere.

Circa primam difficultatem reſpondemus, quòd Lombardus non poteſt ſalva conſcientia mutuari pecuniam cum fœnore reddendam, ſub prætextu neceſſitatis in qua verſatur menſam argentariam ſuſtinendi. Ratio eſt quòd, ſecundum ſanctum Thomam (c) non poteſt ſine peccato pecunia mutuo ſumi cum fœnore ex ſimplici ſchedula, & in tempus definitum, niſi quando juſta neceſſitas ad hoc agendum adigit: *Nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum ſub uſuris*, inquit ille ſanctus Vir, *licet tamen ab eo, qui hoc paratus eſt facere & uſuras exercet, mutuum accipere ſub uſuris propter aliquod bonum, quod eſt ſubventio ſuæ neceſſitatis vel alterius.* Dici autem nequit, quòd Lombardus has pecuniæ ſummas mutuetur juſta neceſſitate ductus; cùm è contra evidens ſit, quòd illas mutuatur eum tantum in finem ut majus lucrum faciat ex pecunia, quam repræſentat; ex qua nempe majus intereſſe ipſe accipit, quàm illud, quod privatis illis tradit.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4. in corp.

Circa ſecundam difficultatem exiſtimamus, quòd ille Nummularius omnino tenetur ſeſe gerere ex ſententia Confeſſoris ſui. Siquidem illa omnis pecunia, quam mutuatur, & illud omne fœnus, quod ſolvit, aut quod accipit, ſunt manifeſtò res uſurariæ, quæque adverſantur Legi naturali, Legi Divinæ, Conſtitu-

… Unde ſequitur , quod ſi Lombardos alia ratione menſam ſuam argentariam ſuſtinere nequit ; tenetur , ſub pœna peccati mortalis , illam deſerere illique in perpetuom valedicere , quod ſi non præſtet , neqoe uſus , neqoe commodum publicum , neque privata utilitas , neque conſenſus eorum, qui uſuram ſolvont aut accipiunt, nec denique ulla alia ratio illum coram Deo excuſare poterunt.

Quod attinet ad periculum , quo Lombardus oſuram ſuam excuſare conatur , reſpondemus quòd fruſtra ab ipſo allegatur ; quoniam illud periculum intrinſecum eſt mutuo quod dat , aut quod accipit : & magis adhuc intrinſecùs conjunctum eſt , cùm mutuo quod datur pauperibos & egentibus ; Quapropter ſi illud periculum aliqua attentione illud debet reſtituere in integrum illis , a quibus id percepit , & quòd ſi ſit legitimum , illi quoque in integrom pertinet , ut ortum ducens ex propriis ipſius denariis , aut ex ejus induſtria nec ollum jus id ſibi arrogandi illis , qui ei mutuo pecuniam dederunt , competit. Sicut evidenter patet ex iſtis Sancti Thomæ verbis (*a*) : *Ille qui mutuat pecuniam , transfert dominium pecuniæ in eum cui mutuat. Unde ille , cui pecunia mutuatur, ſub ſuo periculo tenet eam ; & tenetur eam reſtituere integrè. Undè non debet ampliùs exigere, ille qui mutuavit.*

(*a*) Idem cit. q. 78. art. 2. ad 5.

Vide { Campsor. / Usura. / Restitutio. }

OBEDIENTIA.

(*b*) Polm. part 2.2.num 1017.

OBEDIENTIA , inquit Polmanus (*b*), *eſt virtus , inclinans ad executionem præcepti Superioris.*

Duæ diſtinguunrur obedientiæ ſpecies , prior vocatur à Theologis , obedientia materialis , & poſterior , obedienria formalis.

Obedientia materialis definitur : *Virtus , inclinans ad executionem operis præcepti , non quà præcepti* ; quæ ultima verba ſic explicat Polmanus : *Non quà præcepti , ſed quà habentis intrinſecam honeſtatem , aut relationem in Deum , aut motivum virtutis diſtinctæ ab obedientiâ* : Ad quod addit , iſtam obedientiam non eſſe virtutem ſpecialem , ſed extendi ad omnes virtures , quæ inclinant ad actionem , quæ præcipi poteſt.

Obedientia formalis definitur ab eodem : *Virtus inclinans ad executionem præcepti Superioris , quà præceptum eſt.* Quamvis obedientia formalis poſſit ad omnes virtutes extendi , nihilominùs eſt virtus ſpecialis propriè dicta ; quia ſpecialiter tendit ad obligandos inferiores Legibus Superioris qui , quatenùs Superior eſt , aliquid præcipit , & ſignificat , ſe intendere ad præcepti executionem obligare. Inferiores neceſſariò tenentur non tantùm Eccleſiaſticorum , ſed etiam Laïcorum Superiorum Legibus obtemperare , niſi fortè juſtitia læderetur aut æquitas , quia , ur ait S. Paulus , *non eſt.... poteſtas niſi à Deo* (*c*). Et quia homines Superioribus debenr , non ſolùm timore pœnæ , ſed etiam amore juſtitiæ parere. *Omnis anima* , inquir Apoſtolus (*d*) , *poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit , non ſolùm propter iram , ſed etiam propter conſcientiam* (*e*). S. Petrus idem cunctis fidelibus præcipit : *Subjecti igitur eſtote omni humana Creatura propter Deum ſive Regi , tanquam præcellenti , ſive Ducibus , tanquam ab eo miſſis.* Quapropter Chriſtianus non ſolùm debet obedire , in omnibus , quæ ad ſalutem animæ , & Regulas Religionis conſcientiæque pertinent , mandatis Confeſſarii , Parochi aut Epiſcopi , cui omnis Eccleſiaſticus inferior pariter ſincerè & perfectè debet obſequi , quemadmodum Religioſi ſuis Superioribus debent in omnibus ad obſervantiam regularem pertinentibus obedire , quemadmodùm filii parentibus , ſervique Dominis ; ſed etiam Principis Legibus obtemperare & Magiſtratuum , cæterorumque Politicorum , Civilium , militariumque Miniſtrorum mandata adimplere debet. Quiſquis enim obedit legitimis Superioribus , ipſimet obedit Deo , à quo Principes , Principumque Miniſtri ſuam habent poteſtatem.

(*c*) Rom. 13. 1.
(*d*) Ibid v. 5.
(*e*) 1. Petr. 2. 13. & 14.

Jeſus Chriſtus ipſe non tantùm Patri ſuo , ſed & Moiſi & Cæſari paruit ; Chriſtianus exemplum debet imitari Chriſti ; *exemplum dedi vobis , ut quemadmodùm ego feci , ita & vos faciatis* : Chriſti , inquam , ex cujus obedientiâ ſatis ſuperque obedientiæ colligitur encomium.

Explicabitur in primâ deciſione , quænam circumſtantiæ poſſint juxta doctrinam S. Thomæ (*f*) , ab obedientiâ Superioribus exibendâ diſpenſare.

(*f*) S. Thom. 2. 2. q. 104. art. 2. ad 3.

CASUS PRIMUS.

PAROCHUS , cùm in collatione publicâ propoſuiſſet quæſtionem , an inferior ſemper ſub pœnâ peccati in omnibus ſuo legitimo Superiori obedire teneatur , aliqui ex adſtantibus ſententiam affirmaovam , nollâ factâ diſtinctione , propugnarunt , alii negativam ; an negativa validioribus rationum momentis innititur , an affirmativa ?

RESP.

Digitized by Google

SERVIENDUM? ERGO SI ALIUD IMPERATOR, ALIUD DEUS JUBEAT, CONTEMPTO ILLO, OBTEMPERANDUM EST DEO. Unde ſequitur, Vicarium ſui Parochi mandatis etiam juſtis non teneri obedire, ſi Epiſcopus, ne res à Parocho præcepta fiat, vetet, imò tenetur in conſcientiâ obedire Epiſcopo. Item Religioſus ſuo Priori non tenetur obedire, aut ſuo Provinciali, ſed ſuo Magiſtro Generali, ſi Magiſter Generalis contrarium præcipiat. a. *Non tenetur inferior*, pergit S. Thomas, *ſuo Superiori obedire; ſi ei aliquid præcipiat in quo ei non ſubdatur.... & ideo in his quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, ſed ſolùm Deo.* Hinc apparet meum Superiorem non poſſe prohibere, ne de re, quæ mala non eſt, cogitem. Si ſim filius familias, Pater meus non poteſt niſi propter aliquas particulares & juſtas rationes mihi matrimonium interdicere, multò minus impedire me ab ingreſſu Religionis, aut ab Ordinum ſuſceptione, aut à voto perpetuæ continentiæ in ſæculo ſervandæ. Denique ſi multum fatigatus requieſcere cogar, non poteſt mihi requiem prohibere. *Tenetur.... homo homini obedire, in his, quæ exterius per corpus ſunt agenda*. inquit S. Doctor, *in quibus tamen ſecundùm ea, quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur; ſed ſolùm Deo: quia omnes homines naturâ ſunt pares, putà in his, quæ pertinent ad corporis ſuſtentationem, & prolis generationem. Unde non tenentur, nec ſervi Dominis, nec filii parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate ſervandâ, aut aliquo alio hujuſmodi.* Sed inferior tenetur obedire Superiori *in his, quæ pertinent ad diſpoſitionem actuum, & rerum humanarum*, ut loquitur idem S. Thomas. Itaque *miles, duci exercitûs*, pergit Doctor Angelicus, *in his quæ pertinent ad bellum; ſervus, Domino, in his quæ pertinent ad ſervilia opera exequenda; filius patri, in his quæ pertinent ad diſciplinam vitæ, & curam domeſticam: & ſic de aliis.*

Sed ut inferior obedire teneatur, neceſſe eſt. 1. ut Superior ſit Superior legitimus, & juxta Regulas inſtitutus. 2. Ut nihil contra præcepta Divina aut Eccleſiaſtica præcipiat. 3. Ut nihil, niſi quod ratione ſuæ Superioritatis imperare poteſt, imperet. Undè ſequitur, inferiorem non teneri obedire Superiori intruſo, aut contra Leges inſtituto, non teneri obedire Superiori mala præcipienti, aut etiam bona, ad quæ non habet auctoritatem. Id omne eſt ratiocinium S. Thomæ, cujus verba, brevitatis causâ, mittimus (*b*). Iſta Doctrina S. Doctoris quæſtionem propoſitam ſatis ſuperque ſolvit.

(*b*) Idem in 2. ſent. diſt. 41 q. 2. art. 3. in corp. & ad 1. 2. 3. 4. & 5. Idem quodlib. 2. quæſt. 5. art. 9. in corp.

CASUS II.

EMILIANUS Superior Eccleſiaſticus Petri, illi præcepit rem, quam prohibuit Superior Laïcus. Utri Petrus tenetur obedire?

his magis obediendum poteſtati ſpirituali, quàm Sæcnlari. In his autem, quæ ad bonum civile pertinent, eſt magis obediendum poteſtati Sæculari, quàm ſpirituali, ſecundùm illud Matth. 22. REDDITE QUÆ SUNT CÆSARIS, CÆSARI &c. Ad quod addit S. Doctor hanc exceptionem, *niſi fortè poteſtati ſpirituali Sæcularis poteſtas conjungatur.* Tunc enim nulla eſt diſtinctio inter utramque poteſtatem facienda.

CASUS III.

LEONTIUS, Religioſus, propter emiſſum obedientiæ votum tenetur-ne obedire ſuo Superiori, qui aliquid Ordinis Conſtitutionibus contrarium, ut aliquid arctius & difficilius, ad quod regula non obligat, præcipit?

RESPONS.

Leoncius in caſu propoſito non tenetur obedire. Sic ſentit S. Thomas (*d*), qui dicit, Religioſum non teneri obtemperare Superiori aliquid contra Deum, aut Ordinis regulam præcipienti. *Quòd enim Religioſus*, inquit, *non tenetur Prælato obedire in his, quæ ſunt contra Deum, vel contra regulam vel quantùm ad ea, in quibus Prælatis diſpenſatio non committitur, omnes communiter dicunt.* Quò ad ea, quæ ſunt arctiora, & ad quæ regula non aſtringit, non tenetur etiam obedire Superiori. Itaque quando regula præcipit tantùm, ut Religioſi bis ſingulis hebdomadis jejunent; quater jejunare non tenentur, neque etiam duo ſingularum hebdomadarum jejunia in pane & aquâ ſervare, etiamſi præciperet Superior. *Quòd etiam in his, quæ ſunt arctiora, quam regula, obedire non teneatur*, addit S. Thomas, *ſed ſic obedire, ſit obedientia perfectæ, ab omnibus dicitur.* Denique Angelicus Doctor declarat, ſe idem ſentire quòad ea, quæ ſunt indifferentia, neque ad regulam referuntur.... *Si tamen aliqua ſunt, quæ nullatenus ad regulam reducuntur, videtur eſſe verior opinio, quòd obedire in hujuſmodi non ſit de neceſſitate obedientiæ: ſed de perfectione; ut Bernardus manifeſtè dicit in libro de præceptis, & diſpenſatione: & hoc ideò, quia obedientia non ſe extendit ultra poteſtatem vel jus prælationis, quæ quidem ſecundùm regulam limitatur.* Et alibi (*e*). *Religioſi obedientiam profitentur, quantùm ad regularem converſationem, ſecundùm quam ſuis prælatis ſubduntur. Et ideò, quantùm ad illa ſola obedire tenentur, quæ poſſunt ad regularem converſationem pertinere.* Undè cum eodem Sancto concludendum eſt, Religioſum non peccaturum eſſe contra obedientiam, qui prohibente Superiore, barbam confricaret, vel feſtucam de terrâ levaret. *Votum obedientiæ*, inquit alibi (*f*), *habet quamdam univerſitatem; licèt non ſe extendat ad omnes particulares actus, quorum quidam ad Religionem non pertinent; quia non ſunt de rebus pertinentibus ad*

(*d*) S. Thom. quodl. 10 art. 10. in corp. Item in 2. ſent. diſt. 44. q. 2. art. 3. ad 3.

(*e*) Idem 2. 2. q. 104. art. 5. ad 3.

(*f*) Idem ibid. q. 186. art. 5. ad 4.

debet?

R E S P O N S.

Parem ſibi Cabaſſutius proponit difficultatem, ſolvitque diſtinguendo (*a*) nam, inquit, dubium iſtius Religioſi eſt circa ipſam perſonam Superioris, qui rem præcepit, vel circà rem ipſam præceptam. Si dubium ſit circa perſonam Superioris, id eſt, ſi dubitet, an Superior vere & legitimè Monaſterio regendo præfectus fuerit; debet, ad deponendum dubium, ſequi communiorem aliorum regularium opinionem; ita ut ſi à majori parte Superior verus & legitimus credatur, quamvis aliqui diſſentiant, obtemperare debeat. *In primo Caſu de dubio circa perſonam præcipientis*, inquit Doctus iſte Profeſſor, *vel favet ei communis regularium opinio; quamvis pauci aliqui diſſentiant, credentes non eſſe legitimum Superiorem, & tunc debet inferior, ſic dubitans, adhærere communi judicio, & ſic obtemperare.* Quod probat ex Lege (*b*) jacta quum, inquit, *Communis opinio facit jus*, ſi res aliter ſe habeat, id eſt, *ſi.... non faveat communis religioſorum opinio; non tenetur dubitans ei obedire; in dubio enim melior eſt conditio ſuam libertatem poſſidentis* (*c*).

(*a*) Joan. Cabaſſ. Juris can. Theo. & prax. l. 1. c. 21. nu. 17.

(*b*) L. *Barbarius* ff. de offic. Prætor.

(*c*) Ec regul. 656. de reg. Juris in 6.

Sed ſi dubium ſit circa rem ipſam præceptam; iſte Religioſus non debet obedire, ſi dubitet, an res ſit licita, nec dubium deponere poſſit. Ratio eſt, quia tunc ſe exponeret peccandi periculo; quod nunquam licitum eſſe poteſt. *De materiâ verò præcepti ſi inferior dubitat, num licita ſit*, addit citatus Autor, *non ei licet in eâ re obedire, quamdiu perdurat dubium: ſic enim peccaret, dum ſe peccati periculo exponit.* Diximus, *nec dubium deponere poſſit*, ut intelligatur, iſtum religioſum debere omnem diligentiam adhibere ad deponendum dubium neceſſariam; *Cùm enim in re dubiâ homo ſe frequenter determinet per alterius ſuaſionem & conſilium, cui tamen non habet obtemperandi obligationem multò major ratio eſt ſubmittendi ſe in re dubiâ illius arbitrio, cui debet ex officio ſubjici: non enim juſtum eſt, ut ex inferiorum ambiguitatibus dependeat Superiorum jus, & authoritas præceptiva, aut prohibitiva*; ita Cabaſſutius loco cit. poſt S. Thomam (*d*) & poſt S. Bonaventuram (*e*).

(*d*) S. Th. 1. 2. q. 96. art. 6. in corp. & ad 2.

(*e*) S. Bonavent. in 2. ſent. diſt. 39. art. 1. q. 3.

C A S U S   V.

CHRYSOLOGUS regularis Abbas Monaſterii quædam ſuis præcepit Religioſis, quæ prohibuit proprius loci Epiſcopus. Utri Religioſi tenentur obedire? An Abbati, qui eſt eorum Superior immediatus, & cui obedientiam voverunt, an Epiſcopo?

R E S P O N S.

Circa propoſitam difficultatem dicendum eſt, Religioſos teneri ſub pœnâ peccati ſuo Abbati obedire, ſi quæ præcepta ſunt, ad diſciplinam Monaſticam pertinent; ſed, ſi ad Diſciplinam Eccleſiaſticam pertinent, tenentur obedire proprio loci Epiſcopo, ad quem jure pertinet Diſciplinam Eccleſiaſticam tueri, & efficere, ut ab omnibus intra Diœceſis limites habitantibus diligenter obſervetur, nequidem exceptis Regularibus, ut clarè patet ex Decretis Concilii Tridentini (*f*).

(*f*) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regular. & mon. c. 11. 12. 13. 14. & 22.

Accedit & authoritas S. Thomæ (*g*) qui duas diſtinguit rerum ſpecies, quæ à Superioribus præbati, *quàm Epiſcopo in illis, quæ ad ſtatuta regulæ pertinent.* Tenetur enim Religioſus propter ſolemne votum ad obedientiam. Ut alibi (*h*) animadvertit S. Doctor. Unde in re magni momenti, qualis eſt obedientia, quam vovit Religioſus; Epiſcopus non poteſt diſpenſare, & peccaret, ſi quid permitteret contrarium regulæ, ſeu Monaſticæ Diſciplinæ, quam ipſe tutari, & à laxitatibus vindicare debet juxta Concilium Tridentinum (*i*). *In his autem*, addit S. Thomas, *quæ ad Diſciplinam Eccleſiaſticam pertinent, magis tenetur Epiſcopo: quia in his Abbas eſt Epiſcopo ſuppoſitus.* Verbi gratiâ, ſi Epiſcopus feſtum aliquod præciperet obſervandum in Diœceſi, Religioſi tenerentur Feſtum obſervare quidquid in contrarium obgarriret Abbas, vel præciperet. Et ſic in omnibus quæ ad Diſciplinam merè Eccleſiaſticam pertinent.

(*g*) S. Th. in 2. ſent. cit. diſt. 44. q. 2. art. 3. ad 3.

(*h*) Idem in 2. ſent. ad Hannibald. Cardinalem diſt. 44. q. 2. art. 2. ad 3.

(*i*) Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 1.

Non aliter olim 5. ſcilicet Maii 1618. præſentem difficultatem ſolvit Sylvius S. Thomæ jam cit. pluriumque veterum Theologorum, ut Angeli de Clavaſio, Sylveſtri de Prierio, & Sancheſii authoritatibus fretus (*k*).

(*k*) Franc. Sylv. Reſol. var. v. *Abbas.* 3. & apud eum Angelus v. *Obedientia.* Sylveſter v. end. q. 8. Sanchez lib. 6. in Decalog. c. 1. n. 11. & 12.

C A S U S   VI.

HIDULPHUS, Ordinis reformati Religioſus, vult identidem ſcribere ad Epiſcopum Diœceſanum, ſub cujus juridictione eſt Monaſterium in quo degit; ſed Abbas, ſeu Superior prohibet, ne Hidulphus ſcribat, niſi priùs ipſi litteras oſtendat, quàm ad Epiſcopum mittat, & niſi ipſi, quas ab Epiſcopo accipit, legendas exhibeat. An Religioſus iſte obtemperare tenetur Abbati, ſeù Superiori?

R E S P O N S.

Poteſt juxta ſententiam docti Theologi (*l*) abſque peccato iſte Religioſus ſuo Abbati ſeu Superiori non obedire in caſu propoſito. Ratio eſt, quia quemadmodum Religioſi non tenentur, litteras, quas ad Abbatem abſentem ſcribunt, vel ab ipſo recipiunt, ſuo Priori regulari oſtendere; ita nec Abbati ſuo ſeù Superiori litteras, quas ad Epiſcopum ſcribunt, vel ab eo recipiunt, oſtendere tenentur. Epiſcopus enim ex hypotheſi eſt Superior Monaſterii & Superioris, quemadmodùm Abbas, licet abſens eſt Superior Prioris Regularis. Ita ratiocinatur citatus Scriptor, & rationem addit; *Sicut non oportet*, inquit, *Priorem eſſe conſcium omnium eorum, quæ Abbas cum ſuis Religioſis tractat, aut quæ Religioſi cum eo; ita non oportet, Abbatem omnia ſcire, quæ ſuus Epiſcopus cum ſuis Religioſis communicat vel contra.*

(*l*) Fr. Sylv. Reſol. var. v. *Abbas.* 1. & apud eum Navar.

Eo æquior eſt iſta ſententia, quòd contingere poteſt, Religioſum ab Abbate ſuo injuſtè vexari; quo in caſu debet habere liberam ſe à vexatione injuſtâ redimendi poteſtatem, ſive per appellationem, ſive per querelam & conſequenter ad Epiſcopum ſcribendi, & ab eo litteras recipiendi. *Accedit, quòd ſi contingat, Religioſos injuſtè per Abbatem vexari & gravari; licitum eſt eis, ſive per appellationem, ſive per querelam ſuæ vexationi tollendæ conſulere, & interdum Epiſcopum monere; imò & interdum adire ſine licentia Abbatis.... quantò igitur magis licet ad eum ſcribere, & ab eo litteras accipere, etiam ab Abbate non viſas.*

Indè

te obedientiæ Abbati debitæ Hieronymus veritatem declarare teneatur, cùm præſertim, ut ſupponitur, facultatem declarandi ipſi fecerit Joſephus.

RESPONS.

Hieronymus non tenetur vi ſactæ facultatis Joſephi peccatum Abbati manifeſtare; præſertim quandò peccatum ex ſola Confeſſione cognovit; nec peccat contrà obedientiam, quamvis obedire renuat. Ita ſentit S. Antoninus, qui dicit: (a) *Si præciperet Prælatus alicui Confeſſori, quòd diceret ſibi peccatum alicujus quod eſt omnino occultum, etiamſi Confeſſus dediſſet licentiam illi, quòd diceret; non tenetur dicere, neque obedire, ut revelet illud: quia Prælatus non eſt judex occultorum.* Addit S. Archiepiſcopus, *imò etiamſi Confeſſus eſſet diffamatus de illo peccato, & per infamiam perveniret illud ad cognitionem Judicis; quamvis ipſe Confeſſus interrogatus à Judice, ſive Prælato, tenetur ſe manifeſtare; tamen Confeſſor ejus, etiam habitâ licentiâ ab eo dicendi, non tenetur dicere Judici ſibi præcipienti ut dicat, etiamſi ſcit, non tenetur dicere, nec debet dicere.* Ratio, quam affert, eſt, quia quod fit in pœnitentiæ foro, nullatenus ad forum exterius pertinet. *Quia fori non ſunt commiſcendi, ſcilicet pœnitentialis; & contentioſus.* Quod pariter dicit Paludanus (b).

(a) S. Antonin. ſummulæ Confeſſionalis 3. part. tract. de bono Confeſſoris c. 27.

Diximus, *quando peccatum ex ſola Confeſſione cognovit.* Si enim aliter cognoviſſet peccatum Hieronymus, ut ſi peccati ipſe teſtis fuiſſet oculatus, vel illud à viris cognitæ probitatis audiviſſet, poſſet revelare. *Sed ſi Confeſſor*, inquit idem ibidem, *Scit peccatum alicujus, non ſolùm per Confeſſionem, ſed etiam per alium modum; putà quia vidit, vel audivit per talem & talem modum; poteſt dicere, quòd illud vidit, vel audivit*: Cum hâc tamen reſtrictione: *dummodò non dicat, ſe ſcire per Confeſſionem; nec refert utrùm priùs per Confeſſionem audiverit, & poſteà per alium modum ſciverit, & è converſo.* Ferè idem aliis terminis dicit Paludanus, (c) adhuc tamen eſt addenda hæc exceptio: dummodò peccatum declarare poſſit abſque ſcandalo.

(b) Palud. in 4. diſt. 21 q. 3. Concl. 1. in fine.

(c) Idem ibid. art. 3.

CASUS VIII.

ATHANASIUS, Superior Monaſterii, cùm aliquo fundamento ſuſpicans, unum ex Religioſis ſuis graviter contra paupertatis votum peccaſſe, Theophilum Novitiorum magiſtrum, qui peccatum iſtius Religioſi non ignorat, vult cogere ad revelationem. An Theophilus ſuo Superiori ſub pœnâ peccati tenetur obedire?

RESPONS.

Diſtinguendum eſt. Nam vel peccatum iſtius

ceptum deferri non debet, niſi poſt, non dico unam, ſed ſecundam monitionem coram adhibitis teſtibus factam, eamque contemptam: *Contra quem ordinem ſi Prælatus præcipiat, ut peccatum fratris occultum ei dicatur, non eſt obediendum, & ipſe peccat, præcipiendo: quia oportet Deo magis, quàm hominibus, obedire.* Verba ſunt Angelici Doctoris, qui addit: *Si autem peccatum fratris non ſit adeo occultum, quin per aliquas ſuſpiciones* (aliquod fundamentum habentes) *in multitudinis notitiam veniat, unde multorum ſcandalum, oriatur, jam peccatum non ſolùm nocet illi, ſed multis: & quia bonum multitudinis præfertur bono unius; ideo Prælatus debet diſquirere veritatem de facto; ut ſcandalum multitudinis ceſſet, vel per pœnam peccantis, vel per ejus excuſationem. Et ideo in tali caſu poteſt præcipere ſcienti crimen fratris, quòd manifeſtet, & ille cui, præcipitur, tenetur Prælato obedire.* Et iterum alibi (f) *Prælato non eſt obediendum contra præceptum Domini ſecundùm illud act. 5.* OBEDIRE OPORTET DEO MAGIS QUAM HOMINIBUS. *Et ideo quando Prælatus præcipit, ut ſibi dicatur, quod quis ſciverit corrigendum; intelligendum eſt præceptum ſanè ſalvo ordine fraternæ correctionis, ſive præceptum fiat communiter ad omnes, ſive ad aliquem ſpecialiter. Sed ſi Prælatus expreſsè præciperet contra hunc ordinem à Domino inſtitutum, & ipſe peccaret præcipiens, & ei obediens quaſi contra præceptum agens. Unde non eſſet ei obediendum: quia Prælatus non eſt judex judiciorum occultorum, ſed Deus. Unde non habet poteſtatem præcipiendi aliquid ſuper occultis; niſi in quantùm per aliqua indicia manifeſtentur; putà per infamiam, vel per aliquas ſuſpiciones, in quibus poteſt Prælatus præcipere.* Ex hâc S. Thomæ doctrina evidenter patet, Theophilum non teneri obedire Superioris mandato, ſi peccatum Religioſi, de quo agitur, omninò occultum eſt, nec in ullius ſuſpicionem venit; ſi autem peccatum, Religioſi cognoſcitur à pluribus, aut per graves ſuſpiciones, ex quibus ortum eſt ſcandalum, aliquatenùs notum eſt. Theophilus debet obtemperare. Addendum eſt, aliter rem ſe eſſe habituram, juxta S. Doctorem, ſi ageretur de peccato, quod eſſet in nocumentum Communitatis v. g. de furto, hæreſi, & aliis ſimilibus; tunc enim Theophilus talia peccata certò cognoſcens teneretur ea Superiori declarare, etiam abſque ullà ſecretò præmiſsâ correctione fraternà, niſi fortè perſuaſum haberet, reum ſecretò monitum in rectam ſemitam rediturum eſſe. Ecce verba S. Thomæ (g) *quædam enim peccata occulta ſunt, quæ ſunt in nocumentum proximorum, vel corporale vel ſpirituale ... & quia ille, qui ſic occultè peccat, non ſolùm*

(f) Idem. 2. 2. q. 33. art. 7. ad 5.

(g) Idem cit. art. 7. in corp.

in

Digitized by Google

gioſum in Capitulo gravi peccato contra unum ex votis commiſſo accuſaſſet; Superior præcipit, ut omnes, quibus notum eſt, peccatum patefaciant. An poteſt hoc præcipere? An Religioſi præcepto tenentur obedire.

R e s p o n s.

Superior poteſt in hoc caſu Religioſos, qui cognoſcunt peccatum, quo accuſatur Florentinus, ad revelationem obligare, & Religioſi tenentur obedire. Ita ſentit S. Thomas, qui dicit (*a*): *Si ergo appareat accuſator in capitulo, qui ſe obliget ad talionem; poteſt Prælatus præcepto veritatis Confeſſionem exigere; ſicut & judex Eccleſiaſticus juramentum: & ſimiliter ſi præcedat infamia; poteſt Prælatus præcepto veritatem exquirere, & ſubditi tenentur obedire.*

(*a*) S. Th. quodl. 1. art. 16. in corp.

Eſt & alius caſus in quo ſuperior ſuos ſubditos poteſt ad declarandam ipſi veritatem obligare: quando ſcilicet aliquis ex Communitate aliquod crimen, quod nondum patravit, meditatur, & attentat; tunc enim ſi ex peccato, quod attentatur, naſciturum eſſe pluribus detrimentum prævideatur, ſive quoàd ſpiritualia, ſive quoàd temporalia bona, ſtatim admonendus eſt Superior, cui etiam non roganti peccatum attentatum alii inferiores detegere debent. De ejuſmodi peccato attentato ſcilicet & nondum patrato intelligit S. Thomas hæc Sancti Hyeronimi verba, quæ ſibi objecerat: *Non debet occultari culpa unius in præjudicium multorum.* Et dicit (*b*): *tunc enim non oportet admonitionem ſecretam expectare: ſed ſtatim periculo occurrere. Unde & Dominus non dicit*: Si peccare intendat, *in futuro;* Sed, si peccaverit, *in præterito.*

(*b*) Idem ibid ad 1.

CASUS X.

Mauritius, Viſitator Monaſterii Monialium, cum fundamento ſuſpicans, unam ex Monialibus graviter contra unum ex ſuis votis peccaſſe, eam ſecreto interrogat, imperatque, ut ipſi veritatem fateatur. An Monialis imperanti debet morem gerere?

R e s p o n s.

Iſta Monialis non tenetur in caſu propoſito peccatum ſuum Mauritio patefacere. Ratio eſt, quia non abſolutam & cœcam obedientiam, ſed juſtam & rationabilem vovit, de quâ loquitur Apoſtolus (*c*), cum dicit *rationabile obſequium veſtrum.* Id eſt obedientiam, quæ ſit ad regulam & ſtatuta Ordinis, in quo profeſſa eſt, relativa. Porro non eſt æquum, ut Viſitator cogat Monialem ad declarandum extra pœnitentiæ tribunal peccatum occultum, quod commiſit, & ab eâ exigeretur obedientia, quam in ſolo pœnitentiæ Tribunali debet. Dicendum igitur eâ de re eſt cum S. Gregorio Magno, inferiores, quamvis Superioribus obedire teneantur, non teneri tamen in omnibus, indiſcrimatim, & ſine ullis terminis obedire: E contra obedientiam denegare debent, quando adſunt legitimæ cauſæ (*d*). *Admonendi ſunt ſubditi, ne, plus quàm expedit, ſint ſubjecti.*

(*c*) Rom. 12. 1.

(*d*) S. Greg. in can. *Admonendi.* 57. 2. q. 7.

CASUS XI.

Vindonius, Parochus S. Pauli, cùm Joannem Parœciæ Dominum, qui ab aliquot annis concubinatûs publici reus erat, fraternâ chari-[illegible] Epiſcopo obedire tenetur?

R e s p o n s.

Doctus Gerſonius ad ſimilem quæſtionem reſpondens, putat, iſtum Parochum propter obedientiam debitam Epiſcopo poſſe crimen, in quod Joannes non amplius labitur, declarare (*e*). *Peccatum*, inquit iſte ſcriptor, *de quo frater peccans fuit ſecretè correptus, ſeu admonitus, & de quo ſe emendavit, poteſt dici Prælato præcipienti per obedientiam.* Sed Parochus has prudentiæ charitatiſque regulas debet obſervare. 1. Non debet crimen Joannis Epiſcopo declarare coram iis, qui illud ignorarent. 2. Non debet declarare, ſi Epiſcopus non intendens bonum ſpirituale Joannis, ſed ex merâ curioſitate, crimen ſibi declarari jubet. Nam, cùm talis curioſitas non ſit abſque peccato, non tenetur obedire Vindonius; nemo enim tenetur obedire niſi mandato juſto, juxta hæc Apoſtoli (*f*) verba: *Rationabile obſequium veſtrum*; nec inferior ſuperiori tenetur obtemperare, niſi ſuperior præcipiat, ut præciperet Deus; atqui Deus non præciperet, ut Joannis crimen declararetur iſti Epiſcopo curioſiori, nullatenus Joannis ſaluti conſulere intendenti; ejuſmodi enim curioſitas grata eſſe Deo non poteſt; ergo &c.

(*e*) Joan. Gerſon. de correct. proximi.

(*f*) Rom. 12. 15.

CASUS XII.

Robertus, Sacerdos, filius Leonardi, poteſt-ne ſine peccato non obedire patri ſuo, qui, priùs quàm iter ſuſcipiat, præcipit, ut Miſſam celebret ad felicem peregrinationem à Deo obtinendam; nonne Robertus poteſt abſtinere à celebratione Miſſæ, quàmvis nihil obſtet, quominùs celebret?

R e s p o n s.

Quamvis fieri poſſet, ut Robertus peccet contra charitatem, ſi verum eſt, eum nullam ob cauſam abſtinere à celebratione Miſſæ, dici tamen poteſt, eum non peccare contra obedientiam patri debitam. Conſtat enim, Sacerdotes non teneri obedire patribus aut matribus in rebus ad Sacras functiones aut alias ſtatûs Eccleſiaſtici obligationes; quàmvis eos honorare, eiſque in cæteris obedire teneantur. Quod probari poteſt allato exemplo ipſius-met Chriſti, qui adhuc puer ſe à S. Mariâ Virgine, & Sancto Joſepho ſuffuratus eſt, ut his, quæ patris ſui erant, vacaret; & cum Sanctiſſima Mater ipſum in templo Doctores interrogantem & docentem invenit per tres dies incredibili ſollicitudine quæſitum, & conqueſta fuit, quòd ſe ab eâ occultè ſeparaſſet, reſpondit his verbis (*g*), *Quid eſt quòd me quærebatis? neſciebatis, quia in his, quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe?*

(*g*) Luc. 2. 49.

Cavere ergo debent Eccleſiaſtici, ne naturali erga parentes amore plùs quam par eſt, ducantur, quando de implendo ſuo miniſterio agitur; ſed potiùs ſalutare Chriſti exemplum debent imitari, cum Matri, quæ ipſi ſponſorum Cana neceſſitatem exponebat, reſpondit (*h*), *Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea.* Ad quod addi poteſt, quod reſpondit ei, qui venit ipſi annuntiaturus eum à paren-

(*h*) Joan. 2. 4.

Digitized by Google

quando omnium myſteriorum myſterium Sanctiſſimum celebrandum eſt; & quamvis non ſe credat eſſe reum peccati mortalis, quod præcipuè Sacerdotem à ſacris altaribus debet amovere, contingere tamen poteſt, ut ſive propter languentem charitatem & indevotionem, ſive propter aliquos, quibus excruciatur, ſcrupulos, abſtinere poſſit à celebratione Miſſæ.

CASUS XIII.

Egbertus, Vir nobilis, peſſimam habet conſuetudinem cum Juliâ quam ſæpiſſimè adit famulum ſuum ſecum ducens Oneſiphorum ſine cujus comitatu Juliam non adiret. Oneſiphorus, qui iſtam conſuetudinem illicitam non ignorat, eamque in corde deteſtatur, poſtulat an ita diſpoſitus, nihilque aliud intendens, quam conditionis ſibi utiliſſimæ conſervationem poſſit ſine peccato obedire Egberto præcipienti ut ipſum, cum Juliam adit, comitetur, vel potiùs à ſervitio abire teneatur, quàm tali præcepto obtemperet?

Respons.

Putamus, Oneſiphorum teneri à ſervitio Egberti recedere, ſi ipſi Juliam adeunti comes non ire non poteſt, Ratio eſt, quia quodam modo Domini ſui peccato patrocinatur; cum, ut ſupponitur, Egbertus abſque famulo ſuo comite Juliam non adiret. Præterea Oneſiphorus dominum ſuum intereà, dùm peccat cum Juliâ, in domo, ſive ad fores expectans ſe exponit periculo Deum mortaliter offendendi, peſſimis ſcilicet cogitationibus & deſideriis; porro peccat qui ſe voluntariè periculo peccandi exponit, & ut intelligeremus quantòpere occaſionem peccati fugere debeamus, Christus in Evangelio dicit, (c) *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te; erue eum & projice abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mitti in gehennam.* Non alium iſtis Chriſti verbis ſenſum tribuunt Patres, & præſertim Sanctus Hilarius & Sanctus Auguſtinus (d).

(c) Matth. 5. 29.

(d) S. Hilar. conc. 3. in Matth. S. Aug. l. 1. de Serm. Domini in monte c. 13.

Noſtræ ſolutioni favet Cenſura quâ Namurcenſis Epiſcopus in ſuâ an. 1659. Synodo notavit 17. propoſitiones Morales, quarum una his erat concepta verbis: *Famuli comitantes Dominum noctu, vel die ad domum concubinæ, qui ſine ſocietate eò non irent, vel ferunt internuntia, vel litteras, vel referunt hinc inde horam ad peccandum, vel faciunt excubias, vel cuſtodiam, dùm ſimul cum concubinâ, vel altera committit peccatum, abſolvi non poſſunt, ſi conſentiant in peccatum Dominorum, ſecùs ſi id fieret propter commoditatem temporalem.* Iſta propoſitio & aliæ 16, à Synodo dicuntur novæ, periculoſæ, & ſalutis animarum deſtructivæ, prohibeturque, ne ullus Confeſſarius ſive in conſulendo, ſive in judicando & abſolvendo ejuſmodi ſequatur opiniones. *Inprimis monetur seriò omnis Con-*

illi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum *ſervaverunt.* Ad quæ verba reducuntur hæc Chriſti: (g) *Si quis venit ad me; & non odit patrem ſuum, & matrem.... non poteſt meus eſſe diſcipulus*; id eſt, ut alibi dicit idem Chriſtus (h), *qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus.*

(g) Luc. 14. 26.

(h) Matth. 10. 37.

Unde ſequitur patrem, qui ſcit filium tot annos natum, quot natus eſt Alphonſus, à Deo ad Religionem vocari, non poſſe ſine crimine prohibere, ne Religionem ingrediatur; filiumque patri prohibenti non teneri obtemperare. Deo enim oportet magis obedire quam patri. Quod dicimus validiſſimè probat S. Auguſtinus (i) ſcribens ad adoleſcentem quemdam cujus nomen erat *Lætus*, ut ipſi terrenis bonis, fallacibuſque mundi illecebris valedicere, & Deo ſpecialiter ſe conſecrare contra Matris voluntatem intendenti animum adderet. S. Doctor ut iſtum adoleſcentem efficaciùs ad ſequendum quod illi dat conſilium excitet, ponit ob oculos exemplum ipſius Chriſti, qui olim ad Virginem matrem, aut ad parentes ſuos non reſpexit, id eſt naturali amori non ſuccubuit, in iis quæ patris ſui erant. *Ita-ne matrem terrenam habebat imperator tuus;* inquit, *quæ tamen, non ei nuntiaretur agenti Cæleſtia, reſpondit* (k) *quæ mihi mater, aut qui fratres? & extendens manum in diſcipulos ſuos dixit, non pertinere ad cognitionem ſuam, niſi qui facerent voluntatem patris ejus.* Denique S. Auguſtinus nihil prætermittit, ſed efficacibus verbis, & validis perſpicuiſque argumentis utitur, ut probet Lætum, nullâ carnis aut ſanguinis habitâ ratione, debere ſalutaribus gratiæ ad ſanctiorem vivendi normam vocantis motibus obſequi.

(i) S. Aug. Epiſt. 243. aliàs 38. n. 9.

(k) Matth. 12. 48.

Concludimus igitur, Alphonſum poſſe, poſtulatâ priùs humiliter à patre Religionem amplectendi licentiâ, ſuum exequi propoſitum, quamvis pater renitatur.

CASUS XV.

Cum Polyxena, Milonis filia, 20. annos nata, ſuo patri declaraſſet, ſe nullatenus ad vitam Religioſam propendere; Milo eam valdè ſollicitat ad matrimonium contrahendum cum adoleſcente, qui eam poſtulat in uxorem, quique ab eâ plurimi æſtimatur. Polyxena conſentire non vult dicens, ſe non minùs à matrimonio, quam à vitâ Religioſâ eſſe alienam. Sed pater præcipit, ut ſe ad alterutrum determinet, ſcilicet vel ad matrimonium, vel ad clauſtrum. An Polyxena poteſt abſque peccato non obedire?

Respons.

Polyxena non tenetur in propoſito caſu patri obedire. Cùm enim electio ſtatûs ſit maximi momenti ad ſalutem, nemo ad electionem ſtatûs ſe determinare debet, niſi juxta Dei vocantis voluntatem, Ita docet Doctor Angelicus (l): *non tenentur*, inquit, *nec ſervi Dominis: nec filii*

(l) S. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5. in corp.

Digitized by Google

98.

(*b*) 1. Cor. 7. 7.

putant eſſe ad ſalutem, nunquam tamen illos cogere debent Religioſam vitam, aut matrimonium amplecti; quia, ut ait Apoſtolus, (*b*) *Unuſquiſque donum proprium habet ex Deo: alius quidem, ſic; alius verò, ſic.* Quapropter cùm agitur de electione ſtatûs; ſolus Deus conſulendus eſt, nec ullo modo carni aut ſanguini deferre licitum eſt.

Sed ſi hoc verum eſt de ſtatu Conjugali, quantò magis de ſtatu Eccleſiaſtico, vel Monaſtico? eâ de re fuſiùs hîc non loquemur; Lectorem remittimus ad opera Sanctorum Patrum, qui pro ſuâ non vulgari ſapientiâ, & ardenti zelo præſentem materiam tractarunt. & præcipuè ad S. Hieronymum, S. Auguſtinum, & S. Bernardum, ſeu potiùs ad Authorem declamationis S. Bernardo attributæ, ad quos addi poſſunt Petrus Bleſenſis,

S. Bernard. declamat. in hæc verba; *Ec ce nos reliquimus omnia.* Petrus Bleſ. Ep. 11. ad R. Clericum. Fe Conc. Burdig. c. 6. de ordine. n. 2.

(*d*) S. Thom. 1. 2. q. 104. art. 3. ad. 3.

ex neceſſitate faciendum eſt, vel non. Si prius, non tenetur Claudius ſuo Superiori obedire, imò peccaret ſi obediret. *Duplex eſt bonum,* inquit S. Thomas, (*d*) *quoddam, ad quod faciendum ex neceſſitate tenetur, ſicut amare Deum & aliquid hujuſmodi: & tale bonum nullo modo debet propter obedientiam prætermittere.* Si poſterius, Claudius aliquandò poteſt à bono opere incæpto deſiſtere, ne ſcilicet Contra obedientiam Superiori debitam peccet. *Eſt autem aliud bonum,* addit idem Sanctus Doctor, *ad quod homo non tenetur ex neceſſitate; & tale bonum debet homo quandoque propter obedientiam prætermittere; ad quam ex neceſſitate homo tenetur: quia non debet homo aliquod bonum facere culpam incurrendo.* Affatim ſuppetunt utriuſque caſûs exempla, quæ referre ſupervacaneum foret.

O B L A T I O.

(*e*) S. Hieron. in can. *Quia Sacerdotes.* 13. 10. q. 1.

OBLATIO definiri poteſt, juxta diſpoſitionem Canonis (*e*) *Voluntaria & ſpontanea præſtatio, quam Chriſtiani Sacerdotibus pro peccatis ſuis offerunt.*

Oblatio fieri ſolet poſt Evangelium Miſſæ Parochialis, & celebrans patenam ad os offerentis porrigit in ſignum pacis.

(*f*) Declarat. an. 1690.

(*g*) Loüet. lit. O. n. 6.

Oblationes præcipuè debentur Parochis, nec imputantur in portiones congruas (*f*) neque in tertiam partem pecuniæ ad reparationes debitæ, juxta Parlamenti Pariſienſis conſultum, die 13. Julii, an. 1599. (*g*)

(*h*) Can. 4.

(*i*) V. Can. Apoſtol. 3. & 4.

(*k*) Deuteron. c. 16. & 17.

(*l*) S. Thom. 2. 2. q. 86. artl. 4.

Antiquitùs fideles ſingulis Dominicis Sacerdoti panem & vinum offerebant; quorum oblatione partim ad Sacrificium Miſſæ utebatur. Panis & vini oblationem ſecundùm Concilium Mariſconenſe à Burcardo citatum, habitum an. 585. expreſſis verbis præcepit. (*h*) *Decernimus, ut omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus offeratur tàm panis quàm vini; ut per has immolationes & peccatorum ſuorum faſcibus careant, & cum Abel, vel cæteris Juſtis offerentibus; promereantur eſſe conſortes* (*i*): Quod conforme eſt, 1. His antiquæ Legis verbis Deuteron cap. 16. & 17. (*k*) *Non apparebis vacuus ante conſpectum Domini Dei tui; ſed offeret unuſquiſque ſecundùm quod habuerit.* Quæ verba juxta S. Thomam (*l*) morale præceptum continent; quia Chriſtiani non minùs tenentur quàm Judæi decorem domûs Dei diligere, & aliquid ad ſacrificium contribuere. Illi enim non minùs, quàm hi jure naturali & jure divino tenentur erga Deum ſe præbere memores.

(*m*) S. Juſt. apol. 2. S. Iren. l. 4. c. 34. Tertull. in Apocal. c. 30. S. Hierony. Epiſt. ad Heliodorum.

2. Conſuetudini ab omnibus primis Chriſtianis obſervatæ, de quâ teſtimonium reddunt S. Juſtinus, S. Irenæus, Tertulianus, Origenes, & S. Hieronymus (*m*).

(*n*) Tract. de miſ. & officio divino.

(*o*) Lib. 6. n. 157.

Fideles deferebant ipſi ad altare panem & vinum, quæ offerebant; & aliqua his etiam temporibus iſtius conſuetudinis ſuperſunt veſtigia, non ſolùm in Miſſa, quæ celebratur, quando Reges unguntur, quando Abbates aut Abbatiſſæ ſolemniter benedicuntur, & in Miſſis, quæ pro defunctis cantantur, ſed etiam in Eccleſia Cathedrali Mediolanenſi, in quâ mulieres quatuor indutæ nigris albiſque veſtibus ad Oſtium Chori ſingulis diebus veniunt, & Eccleſiaſticis oblationes colligentibus panem & vinum, quæ Sacerdos conſecraturus eſt, præſentant. Et ideo iſtæ mulieres vocantur Diaconiſſæ, ut obſervat Dominus Grancolas (*n*) qui addit, fideles omnes quotidie, aut ſaltem ſingulis Dominicis diebus debere aliquam oblationem Sacerdotibus offerre: quod probat allatis ſequentibus verbis unius ex Caroli Magni Sanctionis (*o*) *placuit, ut fideles oblationes Sacerdotibus quotidie, ſi fieri poteſt, in Eccleſiâ offerant: & ſi quotidie non poteſt; ſaltem Dominicâ die abſque ullâ excuſatione fiat:* Iſti antiquæ panem & vinum, ſpicas frumenti, racemos, aut alios fructus novos offerendi conſuetudini, quæ ferè ubique abiit in deſſuetudinem; ſucceſſit conſuetudo offerendi pecuniam, quâ Paſtores ſibi neceſſaria emere poſſent, ſi paupertatis premerentur anguſtiis, aut quam ad pauperum miſerias ſublevandas diſtribuerent, vel ad aliquod ſimile bonum opus impenderent, ſi ipſi ad honeſtam ſuſtentationem neceſſaria haberent.

Ex iſtâ antiquâ & verè laudabili conſuetudine factum eſt, ut Imperatores orientales ſingulis annis in Libyam, in quâ propter aridæ terræ ſterilitatem triticum non creſcebat, tum

ad

Digitized by Google

CASUS PRIMUS.

DOMITIUS, S. Joannis Parochus, & Joſſus ejus Vicarius à quinque aut ſex annis notabilem pecuniæ ſummam ex oblationibus fidelium, aut ex adminiſtratione Sacramentorum perceperunt. An ſunt perceptæ pecuniæ domini, ita ut ad nutum eâ uti poſſint, v. g. eâ parentes ſuos aut amicos munerare, vel eâ uti ad oblectamenta licita & honeſta?

RESPONS.

S. Thomas (*d*) ſatis oſtendit, miniſtros Eccleſiaſticos eſſe œconomos tantùm & diſpenſatores bonorum, de quibus agitur in caſu propoſito, non dominos quibus ad nutum iis uti liceat, nam juxta S. Doctoris ſententiam, *oblationes, quæ à populo Deo offeruntur, ad Sacerdotes pertinent, non ſolùm ut eas in ſuos uſus convertant: verùm etiam ut fideliter eas diſpenſent, partim quidem, expendendo eas in his quæ pertinent ad cultum divinum, partim verò in his quæ pertinent ad proprium victum: quia qui altari deſerviunt, cum altari participant, ut dicitur ad Corinthios 9. partim etiam in uſus pauperum, qui ſunt, quantùm fieri poteſt, de rebus Eccleſiæ ſuſtentandi: quia dominus in uſum pauperum loculos habebat, ut Hieronymus dicit ſuper Matthæum.* Illi tres uſus in quos expendendas eſſe oblationes dicit S. Thomas, ſatis probant, Miniſtros Eccleſiaſticos non eſſe oblationum Dominos, nec poſſe iis ad oblectamentum aut munera abuti; quod de oblationibus diximus, non eſt extendendum ad dona aut munera, quæ Sacerdos accepit à fidelibus qui ea dant, ut aliquorum in ſe collatorum Beneficiorum aut temporalium, aut ſpiritualium gratos ſe præbeant ac memores. Tunc enim præſumendum eſt, fideles voluiſſe ita dare Sacerdoti quod dederunt, ut Sacerdos tanquam Dominus re datâ ad nutum uti poſſet.

(*d*) S. Thom. 2. 2. q. 86. art. 2. in corp.

CASUS II.

POMPEIUS, magnæ Parœciæ Dominus, Caſtellum habet remotiſſimum ab Eccleſiâ Parochiali, ad quam conſequenter ire non poteſt niſi difficillimè, hyemali præſertim tempore. Quapropter Capellam, annuente Epiſcopo Diœceſano, ſub invocatione S. Huberti, in aula ſui Caſtelli conſtruendam curavit, & in eâ Miſſam ſingulis anni diebus, exceptis quatuor feſtis annualibus & primis Menſium Dominicis à Capellano in Caſtello commorante celebrandam inſtituit. Plurimi Ruſtici loci, & aliquarum Parœciarum vicinarum ad iſtam Capellam Religionis causâ recurrente die feſto Patroni conveniunt & peracto Miſſæ ſacrificio ſuas offerunt oblationes quas ſuper altare, vel in pelvi ponunt, iſtas oblationes ab annis viginti & ampliùs ſibi tribuit Capellanus, quamobrem Lucianus, recens inſtitutus Parochus, apud Pompeïum Capellanumque conqueſtus eſt, dicens, oblationes iſtas jure ad ſe pertinere. Capellanus regerit in contrarium, Parochum nullum jus ad eas habere, cum Capella non ſit in Eccleſia Parochiali, & pertinaciter renuit illi quidquam cedere. Utri jus patrocinatur?

RESPONS.

Ad Capellanum oblationes, de quibus agitur, pertinere ſentimus. Nam 1. Omnes Ruſtici offerentes nequidem de Parocho cogitant, cum offerunt, & cenſentur id unum intendere, ut oblationes Capellanus Miſſam celebrans ſuas faciat, & conſequenter oblationes ad Capellanum pertinent, pendent enim omnino ab offerentium intentione: *oblationes*, inquit S. Thomas, *de ſui naturâ habent quòd voluntariè offerantur* (e) quod probat his verbis Exodi (*f*) *ab omni homine qui offeret ultroneus, accipietis eas* (primitias) 2. Quia Sacerdotes, qui Capellis domeſticis deſerviunt, pejoris non ſunt conditionis quàm Religioſi, atqui juxta S. Thomam (g) Religioſi ſibi poſſunt, quæ offeruntur, tribuere, non ſolùm quando Parœciam regunt, ſed etiam quando Capellæ deſerviunt: *Monachi, ſive alii Religioſi.....ſi ſint miniſtri altaris, tunc poſſunt accipere oblationes ſponte oblatas.* 3. Quia iſte Capellanus viginti ab annis & ampliùs, abſque ullâ à Parochis Luciani anteceſſoribus mota lite oblationes ſibi tribuit; quod ſufficit juxta ſententiam Joannis de Uſſellis, & aliorum quatuor authorum, quos citat in 17. cap. libri 1. Deciſionum Covarruviæ.

(e) S. Thom. 2. 2. q. 86. art. 1. in corp.

(*f*) Exod. 25. 2.

(g) S. Thom. ibid art. 2. ad 1.

Verum eſt equidem Bleſenſi (*h*) & Melodunenſi (*i*) Edictis oblationes omnes Parochis attribui cum derogatione Aurelianenſis Edicti Caroli IX. quo pars aliqua Parochorum lucris ſubſtrahebatur, inquit Cabaſſutius. (*k*) ut ad Parochianorum lucra transferretur. Sed 1. duo ſupra dicta Edicta quoad rem de quâ agitur jam non vigent, *niſi in paucis locis*, inquit Cabaſſutius (*l*) 2. Quia non ſunt intelligenda, niſi de ſolis oblationibus, quæ in ipſa Eccleſiâ Parochiali offeruntur, non autem de iis, quæ in alia Eccleſia, offeruntur, aut in Capella, cui non deſervit Parochus, nec per ſe, nec per alium, ut dicit Zerola, (*m*) *Zerola denique....teſtatur oblationes, quæ in parochiali Eccleſia fiunt, pertinere ad Parochum: eas verò, quæ in aliâ fiunt Eccleſiâ, pertinere ad ejus Eccleſiæ Rectorem, ſeu præpoſitum.*

(*h*) Edict. Bleſ. art. 51.

(*i*) Edict. Melod. art. 21.

(*k*) Cabaſſut. loco ſup. cit.

(*l*) Cabaſſ. lib. 2. c. 29. in fine.

(*m*) Zerola in prax. part. 2. v. Oblationes.

Hanc noſtram deciſionem confirmat, quod obſervat Hevin in nonam ſententiam quam in ſuis exceptionibus refert Frain; obſervat nempe Hevin antiquam juriſprudentiam, juxta quam omnes indiſtinctè oblationes Paro-

rum primum, relatam à Frain (*a*), tulit Parlamentum Britanniæ minoris die 5. Maii an. 1610. Secundum die 13. Jan. an. 1654. & tertiam die 10. Nov. an. 1660.

(*a*) Frain cap. 558.

CASUS III.

In Parochia S. Geneſii inſtituta eſt celebris Sodalitas. Mævius dictæ Parochiæ Rector, ſeu præpoſitus contendit omnes oblationes, quæ fiunt in Miſſa, quæ ſingulis Dominicis diebus ante Miſſam Parochialem cum cantu celebratur, adſe pertinere. Sodales in contrarium dicunt, oblationes pertinere ad Thierrium Sodalitatis Capellanum, vel ſaltem ad ipſam Sodalitatem, ut iis ad amenda ornamenta, emendos cereos & cætera neceſſaria uti poſſit. Quomodo dirimi debet controverſia?

RESPONS.

Doctus Theologus (*b*) ad propoſitam difficultatem reſpondet oblationes quæ in Eccleſiâ Parochiali fiunt, regulariter loquendo, jure ad Parochum pertinere; niſi fortè per pactum contrarium juri ſuo renuntiaſſet, vel niſi longo uſu, legitimè præſcripto, fuiſſet introductum, ut quædam oblationes ad Eccleſiæ pauperum-ve utilitatem expenderentur.

(*b*) De Sainte Beuve tom. 3. cas. 14.

Hoc poſito principio dicendum eſt, Mævium S. Geneſii Paræciæ Rectorem in propoſito caſu oblationes cum fundamento ſibi poſtulare, ſi juri ſuo per aliquam conventionem factam cum Sodalitate, de quâ agitur, non renuntiavit, nec illud per uſum

oum lib. 1. tit. 6.) *hæc eſt, ut iſtæ....oblationes Parochi lucro cedant: ea verò, quæ appenduntur, ut dictum eſt,* (ſcilicet Parietibus Templi) *vel in Capſas immittuntur, fabricæ & reparationi, & ornatui Eccleſiæ deſtinentur: neque ſerventur niſi paucis in locis Edicta Henrici tertii duo, ſcilicet Bleſenſe, art 51. & Meloduneuſe anni 1580. art. 21. quibus oblationum integra jura Parochis attribuuntur cum derogatione Aurelianenſis Edicti Caroli noni quo pars aliqua Parochorum lucris ſubſtrahebatur.* Zerola, (*c*) quem citat Caballinus, idem docet. *Zerola....teſtatur, oblationes quæ in Eccleſia Parochiali fiunt, pertinere ad Parochum: eas verò, quæ in aliâ fiunt Eccleſiâ, pertinere ad ejus Eccleſiæ Rectorem, ſeu præpoſitum, ſed eas, quæ in parietibus affiguntur, aut ſuſpenduntur, eſſe ipſius Eccleſiæ.*

(*c*) Zerola in prax part. 1. v. *Oblationes.*

Henris (tom. 1. lib. 1. cap. 3. q. 30.) refert Edictum quod iſtius authoris ſententiam confirmat, datum ſcilicet die 8. Aug. an. 1643. pro Capellano Capellæ noſtræ Dominæ ab eremo dictæ, in Diœceſi Claromontanâ in Arvernis, contra Antonium Dechal Paræciæ de Nigra tabula præpoſitum, qui oblationes quæ in dictâ Capellâ fiebant, ad ſe pertinere contendebat.

Eſt & aliud ſimile Judicium latum die 5. Maii an. 1620. à Parlamento minoris Britanniæ & judicium iſtud refertur à Sevino pag. 825.

OBSEQUIUM OPERÆ.

Obsequium Operæ ſeu operarum præbitio, Gallicè *Corvée*, ſignificat operam corpoream & nihil aliud eſt quàm ſervitus, ſeu præſtatio perſonalis aut realis, quam alicujus loci incolæ Domino illius loci præſtare tenentur; talis foret verbi gratiâ ſervitus propter quam teneretur aliquis Domini fena ſuccidere, aſperas explanare vias, aut ruptas reficere; aut alia hujuſmodi facere.

Refert Carondas Edictum datum die 28. Jan. an. 1582. (*d*, quo ſtatuitur eos qui dominis debent obſequia operæ plenam habere, vel ea reddendi, vel ea pecuniâ redimendi libertatem.

(*d*) Carondas *Memorat obſervat* v. obſequium operæ

Obſequia operæ, ſive hominum, ſive Vehiculorum, ſive Jumentorum, ſive aliorum pecorum non reliquantur, ſeu, quod idem eſt; quandò non fuerunt ſoluta non retrotrahuntur. Ut pluribus Edictis eſt declaratum (*e*).

Obſequia operæ ſunt vel realia, vel perſonalia, realia ut potè à fundo debita non poſſunt extingui; quamvis fundus à viro nobili acquiratur; nam acquiſitor, quamvis nobilis ad obſequia operæ tenetur non quidem perſonaliter, ſed tamen ea per alium veluti Vicarium debet præſtare. Juxta Edicta Parlamenti Pariſienſis data die 23. Julii an. 1546. & 12. Decemb. 1587. ad jus obſequii operæ non tantùm requiritur poſſeſſio, ſed inſuper titulus legitimus adeſſe debet.

De obſequiis operæ fuſiùs locuti ſumus, in Verb. *Dominus Paræciæ.*

(*e*) De Rupe flavinâ tract. de jur. domin. c. 6. art. 6. Coquillus in consuetud. Nivernenſis Tractûs art. 5. Jovetus. v. *Dominus* n. 65. Bouvotus tom. 1. v. *obſequium operæ.*

OCCASIO PROXIMA PECCATI.

Vide Absolutio Caſus 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22.

OCCIDERE

Digitized by Google

lâ (*d*).

Longè potiori ratione nemini violentas manus ſibi inferre licet ſine gravi crimine, ut alibi idem docet Auguſtinus (*e*), his generalibus nixus verbis : *Non occides.* Attamen certum, eſt nonnullas ſacras Mulieres pudicitiæ ſervandæ, veræque fidei propugnandæ causâ ſe dejeciſſe : verùm ea facinora contigerunt inſpiratione Divinâ, ut docent Sanctus Hieronymus, Sanctus Auguſtinus & Sanctus Ambroſius.

Committitur homicidium quatuor modis diverſis. Primo, auctoritate publicâ : Secundo, auctoritate privatâ : Tertio, neceſſitate : & quarto caſu. Homicida reputatur quis pluribus modis, ſive homicidium per ſe faciendo, ferro, veneno, aut aliter, ſive per alium faciendo, juſſu & conſilio illud patrandi ; neglectâ lubenter cautione in opere faciendo, è quo ſequitur mors proximi, adhibendâ ; imò neglectâ interceſſione præſertim quando dignitatis partes poſtulant.

Homicidium plus minus-ve grave ex variis perſonarum, locorum, temporis, aliorumque hujuſmodi circumſtantiis.

Morte afficiuntur in Galliâ quicunque fecerunt, aut admitti juſſerunt hoc crimen, niſi à Rege impetraverint gratiam, quæ nunquam à damnis & commodis ei, cujus intereſt, debitis eximit.

Ex dictis concludendum, nemini unquam, quocunque in caſu, licere hominem bonorum temporalium ſervandorum aut defendendorum causâ occidere : Unde ait S. Evodius, comprobante Sancto Auguſtino (*f*). *Quomodo enim apud eam* (Divinam Providentiam) *ſunt iſti à peccato liberi, qui pro iis rebus, quas contemni oportet, humanâ cæde polluti ſunt ?*

Idem de famâ ſervandâ dicendum eſt : nam licèt cæteris bonis temporalibus ſit anteponenda, conſtat tamen apud omnes, ſitam eſſe in ſolâ hominum æſtimatione, quorum judicia ſæpius Dei judiciis adverſantur ; & præterea bonum eſſe fluxum, juxta ac reliqua bona temporalia, quæ vitæ proximi nunquam ſunt præferenda, quæ procul dubio cætera omnia dignitate ſuperat, invitâ fallaci ideâ ab arrogantibus & ſuperbis conceptâ, contra dictum Chriſtianiſmi certum, Evangelio innixum, nempe, Chriſtiano colendam & amandam famam, quæ in vitâ Chriſtianâ & injuriarum veniâ eſt poſita, Jeſum Chriſtum imitando : quod Apoſtolus breviter his includit verbis (*g*) : *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.*

Clerus Gallicus an. 1700. coactus, damnavit tredecim Ethicæ depravatæ Propoſitiones, jam à pluribus Pontificibus & Doctoribus Lovanienſibus proſcriptas. En memorandas in hoc Titulo.

PROPOSITIO XXX.

Non peccat maritus, occidens propriâ auctoritate uxorem, in adulterio deprehenſam.

CENSURA.

Hæc propoſitio eſt erronea : crudelitatem privatamque vindictam approbat.

PROPOSITIO XXXII.

Licet procurare abortum ante animationem fœtûs, ne puella, deprehenſa gravida, occidatur, aut infametur.

PROPOSITIO XXXIII.

Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero eſt, carere animâ rationali, & tunc primum incipere, eamdem habere, cùm paritur ; ac conſequenter dicendum, in nullo abortu homicidium committi.

CENSURA.

Hæ Propoſitiones ſunt ſcandaloſæ, erroneæ, infandis homicidiis, & parricidiis procurandis aptæ : Homicidii enim feſtinatio eſt, prohibere naſci, nec refert natum quis eripiat animam, an naſcentem diſturbet (*h*).

(c) ... §. *Hinc apparet.* 23. q. 5.

(*d*) S. Aug. in can. *De occidendis.* 8. 23. q. 5.

(*e*) Idem l. de Civit. Dei c. 17. in can. *Si non licet.* 9. ead. c. & q.

(*f*) S. Aug. de libero arbitrio 5. ſeu n. 13.

(*g*) 2. Cor. 1. 12.

(*h*) Tertull. Apol. c. 9.

Digitized by Google

Hæ Propoſitiones legi Dei & Ordini Charitatis divinitùs inſtituto, contrariæ ſunt, perniſioſæ & erroneæ (a).

(a) Exod. XXII. 2. 3.

CASUS PRIMUS.

BASILIUM cùm offendiſſet Ambroſius, jam pridem ſe eum occiſurum jactans, quocunque in loco obvium; & Ambroſium, qui ſtricto gladio eſt eum adortus, & occidere nitentem, occidit ipſum Baſilius. Nùm licuit ſine ullo peccato?

RESPONS.

Si Baſilius ſuam ſervare vitam non valuerit aliter quàm Ambroſium vitâ orbando, credimus ipſi licuiſſe ſine ullo peccato, modò vitâ eum ſpolianti ſimplex, & unica ſe defendendi, non verò certa eum occidendi mens fuerit. Ratio eſt quia, juxta jus naturale, ſatius erat propriæ vitæ ſervandæ ac defendendæ conſulere quam vitæ alienæ. *Nam jure hoc evenit, ut quod quiſque ob tutelam corporis ſui fecerit, jure feciſſe exiſtimetur*, habet Lex (b).

Variis in ſancti Thomæ operibus veritas defenditur hæc, primò hoc præſtruit fundamentum, (c) actionem ſequi duo effecta diverſa, quorum alterum convenit menti, quæ evenire optatur; & alterum, quæ evenit, nec optatur, nec intenditur. Unde concludit, actum, quo animus eſt vitæ conſervandæ propriæ non eſſe illicitum, quia naturâ homo, quantum penes eum eſt, ſervat quod ſit. *Actus ergo hujuſmodi*, ait ſanctus Doctor, *ex hoc quod intenditur conſervatio propriæ vitæ, non habet rationem illiciti: cùm hoc ſit cuilibet naturale, quòd ſe conſervet in eſſe quantùm poteſt.* Poſtea ſubjungit, optimum tamen animum non ſufficere ſolum ut actus fiat licitus; ſed inſuper correſpondendum eſſe fini, ne evadat illicitus; ac proinde ei, qui ſe vitæ ſervandæ causâ defendit, non licere ſine peccato violentiâ uti majore, quàm par eſt, ut ex voto ſuccedat. *Poteſt tamen aliquis actus ex bonâ intentione proveniens illicitus reddi, ſi non ſit proportionatus fini: & ideò, ſi aliquis ad defendendum propriam vitam utatur majori violentiâ, quàm oportet, erit illicitum: ſi verò moderatè violentiam repellat; erit licita defenſio: nam ſecundùm jura vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ, nec eſt neceſſarium ad ſalutem, ut hunc actum moderatæ tutelæ prætermittat ad vitandam occiſionem alterius: quia plus tenetur homo vitæ ſuæ providere, quàm vitæ alienæ.*

(b) Leg. Ut vim. 3. ff de juſtitia & jure lib. 1. tit. 1.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 7. in corp.

Sanctus Doctor adjungit rurſùs, vi principii modò conſtituti, quàm optimus & æquus ſit ſervandæ vitæ animus, nunquam tamen licere privato mentem eſſe interficiendi aggreſſoris. *Sed quia occidere hominem non licet, niſi publicâ auctoritate propter bonum commune ... illicitum eſt, quòd homo intendat occidere hominem, ut ſeipſum defendat, niſi ei qui habet publicam auctoritatem, qui intendens hominem occidere ad ſui defenſionem, refert hoc ad publicum bonum, ut patet in milite, pugnante contra hoſtes, & in miniſtro Judicis pugnante contra latronem, quamvis etiam & iſti peccent, ſi privatâ libidine moveantur.* En differentem Doctorem hunc Angelicum.

Hæc Doctoris Angelici doctrina innititur illuſtriſſimorum Eccleſiæ Patrum doctrinâ, & inprimis ſancti Cypriani (d), qui dicit Chriſtiano, perindè ac cæteris omnibus occidere non eſſe licitum. *Quibus occidere non licet, ſed occidi neceſſe eſt.* Et iterum (e): *cùm occidere innocentibus nec nocentem liceat.*

Sanctus Ambroſius mentem aperit certiùs hâc de re, quando dicit Chriſtiano nunquam, eſſe ſervandam vitam morte proximi (f). *Non videtur quòd vir Chriſtianus & juſtus & ſapiens, quærere ſibi vitam alienâ morte debeat, utpote qui etiamſi in latronem armatum incidat, ferientem referire non poſſit; ne, dum ſalutem defendit, pietatem contaminet.* Quod firmat Doctor Eccleſiæ, verbis, quibus Chriſtus allocutus eſt ſanctum Petrum, quum ſtrinxit gladium defenſurus eum adversùs eos, qui manus in eum injecerunt (g): *Converte gladium tuum in locum ſuum: omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Et deinde hoc eximium agitat ſecum. *Quis latro deteſtabilior quàm perſecutor qui venerat, ut Chriſtum occideret; ſed noluit ſe Chriſtus perſecutorum defendi vulnere, qui voluit ſuo vulnere ſanare.*

(d) S. Cyprian. Epiſt. 56. juxta edit. Pamelii, ſeu l. 4. epiſt. 6. juxta Eraſmum ſeu ep. 58 juxta edit. Anglican. Pearſonii.

(e) Idem epiſt. 57. ſecundùm Pamelium, ſeu lib. 1. epiſt. 1. ſecundùm Eraſmum, ſeu epiſt. 60. juxta eamd. edit. Anglican.

(f) S. Amb. l. 3. de Officiis c. 4.

(g) Matth. XXVI. 52.

Defendit apertè ſanctus Auguſtinus (h) eamdem doctrinam, quando, reſpondens Publicolæ ad plures difficultates, quarum ſolutionem poſtulaverat, dicit nemini, exceptis auctoritate publicâ agentibus, occidendum eſſe, datâ operâ, aggreſſorem, ne ipſe occidatur. *De occidendis hominibus, ne ab eis quiſque occidatur, non mihi placet conſilium, niſi fortè ſit miles, aut publicâ functione teneatur; ut non pro ſe hoc faciat, ſed pro aliis, acceptâ legitimâ poteſtate.* Quod comprobat hic Auctor iſtis Domini noſtri verbis (i): *Ego autem dico vobis non reſiſtere malo; ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam; præbe illi & alteram.*

(h) S. Aug. epiſt. 47. alias 154. n. 5. in can. *De occidendis* 8. q. 5. item. lib. 1. de libero arbit. n. 13.

(i) Matth. V. 39.

Ex hâc ſententiâ, juxta veterem Eccleſiæ diſciplinam, qui in caſu, de quo agitur, aggreſſorem occiderat, ſuam ſolummodò defenſurus vitam, pœnitentiæ ſuberat ſeptennali & à communione privabatur primo triennio, licèt nullo motus odio occidiſſet (k). *Si quis quietè gradiens per viam*, inquit Iſaac Epiſcopus Lingonenſis, *aut ſi etiam in domo ſuâ fuerit, aut in plateâ civitatis, aut in villâ, ſubitò ab alio ſit ſuperventus, aut litis commotione, volens ſe defendere, non habens contra illum ante odium interfecerit hominem; ſeptem annis, ſecundùm Canonicam inſtitutionem, pœniteat; tres verò à communione privetur.*

(k) Iſaac. Lingon. tit. 2. can. 13 apud Jac. Sirmund tom. 2. Conc. Gall. 655.

Alphonſus Toſtatus (l) vehementer comprobat hujus doctrinæ veritatem, & innixus principio ſancti Ambroſii, ſancti Auguſtini & ſancti Thomæ, demonſtrat, quando agitur non de bono publico, ſed ſolùm de privato; non licere abſque peccato, mente clarâ & directâ, occidere hominem, quamvis iniquum aggreſſorem, quia homicidium, auctoritate privatâ factum, eſt naturâ malum: ſed licet tamen ſe defendere nece ipsâ aggreſſoris: quia ſui defenſio eſt non modò bona & honeſta, ſed & naturalis & neceſſaria. Unde concludit hic doctus Epiſcopus

(l) Toſtat. comment. in Matth. c. V. part. 2. q. 109.

iniquè

Digitized by Google

ſitudinem ad finem. Idem dicendum de eo qui, perſuaſus, ſe mortem non vitaturum niſi nece aggreſſoris, intendit eum occidere, eumque re occidit. Nam, quum finis ſit ex ſe malus, actus, quo aſſequitur, eſt ſimiliter malus: & (quod attentè perpendendum) facilis eſt, ut idem ſubjungit Auctor, homini illi perſuaſio falſi, quum fortè ſuam ſervabit vitam, nec hoſtem occidet, qui forſan lapſurus erit aut aggredientem reformidaturus, & in quem non permittet fortè Deus, ut perniciosum, in eum conceptum, efficiat conſilium. *Dato quod aliquis conſtitutus in neceſſitate, putet non eſſe poſſibile evadere, niſi occidat hoſtem:* (idem Toſtatus pergit) *eſt tamen poſſibile hoc: quia fortè hoſtis cadet, vel timere incipiet, aut Deus impediet eum, & ſic poterit evadere, non occidendo hoſtem. Si tamen intenderit occidere, ut ſe defenderet, etiamſi poſtea iſta accidant, & non occiſo hoſte evadat; jam manet ei peccatum, quòd occidere aliquando intendit.* Ex hoc patet maximum eſſe interponendum diſcrimen inter velle ſe defendere, in caſu propoſito; & intendere diſtinctè & rectà aggreſſorem occidere, & maximo jure utrumque non eſſe confundendum, inferendo, licere velle occidere, quum ſe defendere liceat. Quando igitur licere dicitur aggredientem occidere *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, ſic interpretandum, licere vim repellere, & parare vim, ne malum efficiat conſilium; & ſi, nos contra eum vindicando, ſine animo eum occidendi, properet impetu odii ductus, & mortiferum ei impingatur vulnus, aut vitâ privetur; ſibi ſoli hoc eſſe vitio vertendum. Ea quoque eſt ſententia inclytiſſimi Paludani. Qui plura volent, conſulant Theologos hoc argumentum agentes, Sylvium, Colloquia Luconeotia, D. de Genet, alioſque (a).

(a) Fr. Sylv. in 2. 2. q. 64. art. 2. quæſito 5.
Colloq. Lucon. tom. 1. colloq. 20. q. 2.
De Genet. theol. mor. tom. 6. tract. 6. cap. 1. q. 4. & 5.

Nihilominus non diſſimulamus, nonnullos nominis Auctores (b) putaſſe, ſanctum Ambroſium & ſanctum Auguſtinum animo concepiſſe ſolùm caſum ſolitum, & ſæpè obvium, in quo interfectores aggreſſorum ferè nunquam moderaminis inculpati modum ſervant penitùs neceſſarium, ut coram Deo ſui defenſionem purget propriæ conſervatione vitæ, & quidem fatendum perrarò & difficilimè eum, qui ſe iniquè laceſſitum advertit, ſtrictè ei, quod eſt omninò neceſſe, adhærere, ut vim repellat illatam, nec ſervire affectui aut vindictæ. Hanc quoque ob rem interfectores aggreſſorum ſe ſontes habeant neceſſe eſt. Ex hoc ratiocinio igitur inferunt hi Auctores, licere iniquum aggreſſorem prævertere, morte ipſius, & datâ opera, quando aliàs vitam ſervare non datur.

(b) Navar. Manual. c. 15. n. 2. & alii apud eum

Innituntur Conſtitutioni à Clemente V. latæ in Concilio Viennenſi, habito ineunte decimo quarto ſæculo (c); en ejus verba. *Si furioſus aut infans, ſeu dormiens hominem mutilet, vel occi*

(c) Clement. ſi furioſus unicâ de homicidio volunt. & caſuali lib. 5. tit. 4.

dormientibus, qui liberé non agunt, & inſuper nihil profert, quod ſupponat homicidium ultrò, aut caſu, factum; hoc eſt, eum & ſine animo occidendi, qua in re vertitur difficultatis, de qua agitur, nodus.

CASUS II.

Gilbertus iniquè à Gervaſio laceſſitur, Gervaſius, ſe imparem & minùs dextrum in certamine percipiens, Gilberto offert finem imponere. Gilbertus fortiorem ſe habens deſiderio vindictæ ductus, conditionem ab aggreſſore oblatam negat; ita ut Gervaſius, prævidens periculum mortis ſuæ imminens, Gilberto erranti vulnus, quo eum humi ſternit, impingat. Qua de re quæritur, num Gervaſius, qui, ex hypotheſi, Gilbertum occidit, quia aliter vitam ſervare non valebat ſuam; teneatur tamen coram Deo hujus hominis nece?

Responſio.

Alphonſus Toſtatus, in deciſione præcedenti laudatus, ad difficultatem huic perſimilem reſpondens (d), dicit, primam conditionem, qua quis intra moderamen inculpatæ tutelæ ſe continere cenſeatur, eſſe ut nullo modo ſit aggreſſor: nam ſi primò hoſtem adortus & debilior ipſo, offerat finem imponere certamini; & tandem invitus ad perſequendum compellatur, ut ſe contra laceſſitum defendat; re coram Deo & hominibus tenetur homicidio, quamvis occiderit neceſſariò propriam ſervaturus vitam. Ratio, quam hic doctus Præſul apponit, eſt quia interfector, licèt occiderit, poſtquam prior prælio non laceſſiverit, eſt vera & immediata homicidii ſecuti cauſa, quod ipſe fecit, etiamſi non ſit perinde ſons ac ſi in primo ſtetiſſet animo. En ipſiſſima Toſtati verba, prout legimus. *Primò quòd ille qui occidit alium, ſit propriè defendens ſe. Nam ſi aggrediatur, & occidat alium, etiamſi ſit mutuò pugna, non eſt dubium quin teneatur: quia etiam ſecundùm legem humanam teneretur, etiamſi aggreſſus eſt, & alius cæpit pugnare; & aggreſſor vellet jam ceſſare, & alius non vult ſed pugnat, ut occidat aggreſſorem, ulciſci cupiens; aut nocere, & tunc aggreſſor, ut non occidatur, defendit ſe etiamſi cum moderamine inculpatæ tutela ſe defendat, & non potent aliter ſe defendere, adverſarium occidat, adhuc tenetur tanquam reus homicidii, & ſecundùm leges humanas; quoniam aggreſſor fuit, & dedit cauſam immediatam ad homicidium voluntarium, quod poſtea ipſe patravit; licèt quando patravit, jam non intenderet occidere: in judicio enim Dei reus erit homicidii. Sed non ita graviter, ſicut ſi ſemper habuiſſet voluntatem occidendi, ut habuit à principio, quando fuit aggreſſor.*

(d) Alphon. Toſtat. loc. ſupra cit.

Dicendum

Digitized by Google

lò poſt enixa infantem mortuum, viventem ante hunc caſum: is tenetur-ne homicidio?

RESPONS.

(a) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 8. in corp. Item in 4. diſt. 75 q. 2. art. 2. quæſtiunc. 2. ad 3.

Hujus difficultatis deciſio pendet à principio, quod ſtatuit Sanctus Thomas (a), qui de homicidio agens caſuali, dicit duplici fieri modo. Primo vetitum patrando ſenſu quem habent Cajetanus & Sylvius in ſequenti deciſione laudandi. Secundo licita committendo, non adhibitâ cautione neceſſariâ. *Hac autem contingit dupliciter*, inquit hic Doctor Angelicus, *uno modo quandò dans operam rebus illicitis, quas vitare debebat, homicidium incurrit; alio modo: quandò non adhibet debitam ſollicitudinem.* Utroque in caſu tenetur quis homicidio. *Si verò*, pergit, *det operam rei illicitæ; vel etiam det operam rei licitæ non adhibens diligentiam debitam, non evadit homicidii reatum, ſi ex ejus opere mors hominis conſequatur.* En principium, cui innititur hic Doctor, quæſtionem hîc propoſitam deciſurus, ex quo dicit, eum hominem teneri morte infantis: quia percutiens matrem, quæ eum in utero habebat, vetitum ſibi perpetravit. *Ille qui percutit mulierem prægnantem*, ſunt ejus verba (b), *dat operam rei illicitæ, & ideo ſi ſequatur mors mulieris, vel pueri animati, non effugiet homicidii crimen; præſertim cum ex tali percuſſione in promptu ſit, quòd mors ſequatur.* Quia tunc haud dubiè mors ſequens eſt hujus infelicis ictûs effectum. Concludendum igitur, non licere Palamedem ab homicidii crimine purgari, in caſu propoſito.

(b) Idem cit. art. 8. ad 2.

CASUS IV.

PORPHYRIUS hominem merâ occidit fortunâ, deſtitutus occidendi animo. Judicanduſ-ne eſt homicida?

RESPONS.

(c) S. Thom. ſupra cit. art. 8. in corp.

Ut propoſitæ fiat difficultati ſatis, dicendum eſt primò cum ſancto Thomâ (c), fortuitum, juxta normam loquendo, non eſſe peccatum; quia voluntas abeſt. *Caſus* ait hic Sanctus, *eſt cauſa agens præter intentionem: & ideo ea quæ caſualia ſunt, ſimpliciter loquendo, non ſunt intenta neque voluntaria: & quia omne peccatum eſt voluntarium, ſecundùm Auguſtinum, conſequens eſt, quòd caſualia, in quantum hujuſmodi non ſunt peccata.*

Præclarum hujus veritatis exemplum nobis præbet Scriptura ſacra, dicens, ſi duobus ſimul egreſſis amicè & cædentibus ligna proximè, ſecuris alterius caſu è manu excidat, alterumque occidat (d); hoc caſu interfectorem non fieri homicidam, ipſiuſque vitam eſſe ſervandam. *Qui percuſſerit proximum ſuum neſciens, & qui ... nullum contra eum odium habuiſſe comprobatur: ſed abiiſſe cum eo ſimpliciter in Sylvam ad ligna cædenda; & in ſucciſione lignorum ſecuris fugerit manu, ferrumque lapſum de manubrio amicum ejus percuſſerit & occiderit, hic ad unam ſupradictarum urbium confugiet & vivet.* Ea Scripturæ verba ſunt. Veritas igitur eſt omnibus perſpicua, homicidium ſimpliciter caſuale & involuntarium non eſſe abſolutè peccatum. *Abſit*, inquit Sanctus Auguſtinus (e), *ut ea, quæ propter bonum ac licitum facimus aut habemus, ſi quid per hæc præter noſtram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur.* Ratio eſt quia, ut ait idem Pater in Mani...

(d) Deut. XIX. 4. & 5.

(e) S. Aug. cit. epiſt. 47. aliàs 154. n. 5.

... loco cit.

per ſe volitum & intentum eſſe per accidens volitum & intentum, ſecundùm quod cauſa per accidens dicitur, removens prohibens; unde ille qui non removet ea, ex quibus ſequitur homicidium, ſi debeat removere, erit quodam modo homicidium voluntarium. Atqui hoc duplici fit modo diverſo, ut in deciſione præcedenti diximus cum eodem Sancto Doctore. Primo: illicitum & mortale faciendo, id eſt, *quod naturâ ſuâ eſt periculoſum, & via quadam ad homicidium*, ut interpretatur Sylvius poſt Cardinalem Cajetanum (h). Secundo: non adhibendo diligentiam & cautionem quæſitam in faciendo licito; ut probat idem Theologus (i) Decretali Alexandri III. aliâque Clementis III. (k) & ea mente dicunt Theologi mutuam poſſe indirectè operam conferri ad homicidium; hancque mutuam operam cenſeri voluntariam, etiamſi ponatur in omiſſione facti quod agendum aut removendum eſt, ut facinus Naucleri, qui naufragio perit, neglecto clavo, exemplum ipſum à Sancto Thomâ allatum (l): *Alio modo, indirectè, ex eo ipſo, quod non agit; ſicut ſubmerſio navis dicitur eſſe à gubernatore, in quantum deſiſtit à gubernando.*

(h) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 64. art. 8. concluſ. 2.

(i) Idem ibid. de concluſ. 2.

(k) Alex. III. in c. Preſbyterum & Clemens III. in cap. *Ad audientiam*. de homicid. volunt. & caſuali.

(l) Idem 1. 2. q. 6. art. 3. in corp.

Ex his ſancti Thomæ principiis facilis eſt concluſio, in caſu propoſito, Porphyrium non teneri homicidio, quia ſimplici caſu hominem occidit, ſine directâ nec indirectâ voluntate occidendi: ſed teneri, ſi contigerit, faciens illicitum, ut in caſu præcedenti advertimus, aut licito operam dans neglexerit diligentiam & cautionem in facto adhibendam. Nam, eo in caſu, non poſſet dici innocens: quum, ex ratiocinio Sancti Thomæ cæterorumque Theologorum, ſaltem foret cauſa indirecta.

CASUS V.

GALLINICUS, cùm hominem advertiſſet lapſu contritum, nec ultra ſemihoram victurum, qui obniæ rogabat eum, ut mortem acceleraret, quâ finirentur dolores graviſſimi, quibus laborabat, ei eſt aſſenſus. Num tenetur homicidio eo in caſu?

RESPONS.

(m) 2. Reg. I. 6. & ſeqq.

Is eſt caſus in ſecundo Regum libro memoratus (m). Saül pari in caſu obſervabatur ac homo, quem offendit Gallinicus; Amalecitam, quem advertit, ut eum penitùs perderet, rogavit, ad finiendos dolores. Amalecita, percipiens in eo certè nullam vitæ ſpem eſſe, obedivit, & Davidi retulit ipſe perſuaſus ſe Charitate uſum & probatum iri. Sed David eum in ipſo temporis articulo, morti addixit. *Caſu veni in montem Gelboë, & Saül incumbebat ſuper haſtam ſuam ... & converſus poſt tergum ſuum, videnſque me advocavit ... dixit mihi ... ſta ſuper me, & interfice me ... ſtanſque ſuper eum, occidi illum: ſciebam enim, quòd vivere non poterat poſt ruinam: vocanſque David unum de pueris ſuis ait: accedens irrue in ipſum, qui percuſſit illum & mortuus eſt: & ait ad eum David: ſanguis tuus ſuper caput tuum: os enim tuum locutum eſt adversùm te dicens, interfeci Chriſtum Domini.* En verba Scripturæ ſacræ. Et ſanctus Thomas (n) hoc exemplo probat nulli unquam privato licere alium perdere quocunque in caſu, licèt petatur. Ratio, quam adjungit, eſt quia vitam alii adimens non ſolùm afficit injuriâ occiſum, ſed Deum ipſum illud prohibentem, ſolumque vitæ hominum arbitrum, & Rempublicam, cujus hic erat membrum.

(n) S. Thom. 3. part. ſum. q. 47. art. 6. ad 3.

Ille

Digitized by Google

te ceſſerat homicida, Dominus obvium occidit ſclopeto, tanquam proſcriptum & damnatum. Num tenetur homicidio & peccato mortali, judicium damnatorium eum in hominem latum ipſe exequens?

RESPONS.

Conſtat Fulgoſium teneri homicidio, ac proinde peccato mortali, Dinamium auctoritate privatâ interimentem. Nam ne violetur quintum Decalogi præceptum occidere hominem prohibens, duo ſunt abſolutè neceſſaria; videlicet, juſtitia & auctoritas legitima. Primò juſtitia eſt neceſſaria, hoc eſt, oportet ut ſatis ſit argumentorum quibus reus probetur crimen, quod Lex morti addicit, admiſiſſe; & in eum ſit inquiſitum, ſervatis omnibus juſtitiæ regalis uſitatis & formulis Juris requiſitis. Secundò auctoritas legitima eſt neceſſaria, id eſt, auctoritas publica, qua morti reum addicenti, capite damnandi poteſtas datur, ut & judicium exequenti eum vitâ privandi; ita ut hominem, quantumvis reum & damnatum, occidens, his duobus unà non concurrentibus, violet præceptum homicidium prohibens. Atqui Fulgoſio non fuerat delata auctoritas publica, ut liceret Dinamio vitam adimere. Non licuit igitur ipſi occidere ſine homicidii crimine.

(a) S. Aug. in can. Quicumque 33. 23. q. 8.

Hæc deciſio apud Sanctum Auguſtinum à Gratiano laudatum (a), probata legitur, qui dicit, interfectorem latronis, ſacrilegi aut cujuſvis alius mali hominis, ſine munere publico ſibi delato, eſſe judicandum ipſum & plectendum quatenùs homicidam; imò ejus crimen gravius eſſe eo, quòd temere voluerit in auctoritatem, quam Deus non conceſſerat, invadere. *Qui verò ſine aliquâ publicâ adminiſtratione, maleficum, furem ſacrilegum & adulterum, perjurum; vel quemlibet criminoſum interfecerit.... velut homicida judicabitur, & tantò acriùs, quantò non ſibi à Deo conceſſam poteſtatem abuſivè uſurpare non timuit.* Recenſet quoque idem Gratianus Canonem è ſcriptis ejuſdem Patris excerptum (b), quo apertè eadem probatur veritas.

(b) Idem in can. Cum Miniſter. 14 ead. cauſa & q.

(c) S. Thom. 2. 2. 64. art. 3. in corp.

Sancti Auguſtini doctrinæ ſuffragatur Sanctus Thomas (c), quando dicit privato, auctoritate legitimâ non valenti, nec adminiſtrandæ rei publicæ præpoſito nullo in caſu licere hominem occidere, nomine boni & ſalutis omnium quærendæ. *Occidere malefactorem licitum eſt*, ait hic Doctor Sanctus. *in quantum ordinatur ad ſalutem totius communitatis. Et ideo ad illum ſolum pertinet, cui committitur cura communitatis conſervandæ, ſicut ad Medicum pertinet præcidere membrum putridum, quando ei commiſſa fuerit cura ſalutis totius corporis. Cura autem communis boni commiſſa eſt Principibus, habentibus publicam auctoritatem: & ideò eis ſolum licet malefactores occidere* (ſcilicet ſervatis ſervandis) *non autem privatis perſonis.*

Tom. II.

ad excurſiones faciendas in terram hoſtilem, aut aliàs licuit eum occidere, ſine homicidio, ſi hic miles hoſtis noluit fieri captivus bello; non aliter.

(d) S. Aug. l. 1. de civit. Dei c. 16 in can. Miles 2. 2. q. 5.

Hæc eſt Sancti Auguſtini deciſio (d), cujus auctoritatem Gratianus in ſuo Decreto laudat his verbis. *Miles, cum obediens poteſtati ſub qua legitimè conſtitutus eſt, hominem occidit, nullâ civitatis ſua Lege reus eſt homicidii. Imò, niſi fecerit, reus eſt imperii deſerti atque contempti. Quod ſi ſuâ ſponte atque auctoritate feciſſet: in crimen effuſi humani ſanguinis incidiſſet. Itaque inde punitur, ſi fecerit injuſſus, inde punietur, niſi fecerit juſſus.*

(e) Idem ep. 89. alias. 205. n. 6.

Secundò, dicimus militem, quem Enguerrandus captivum duxit, non licuiſſe eum occidere, niſi coactus ad ſuam ſervandam vitam (e). *Sicut rebellanti & reſiſtenti violentia redditur*, inquit Sanctus Auguſtinus, *ita victo, vel capto, miſericordia jam debetur: maximè in quo pacis perturbatio non timetur.*

CASUS VIII.

ELEONORA, nobiliſſimo genere orta, timens ne ſibi pudicitiam attentaturus & crepturus eſſet Hercules, parentis ſui domeſticus, invito quovis ejus reniſu, copiam fecit eum occidendi, pudicitiæ ſervandæ causâ, quam ſuæ ſemper antepoſuit vitæ. 1. Num in hoc peccatum mortale homicidii fecerit? 2. Num licuerit ſibi conſciſcere ipſi mortem, hujus infamiæ vitandæ gratiâ, ut in Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ nonnullæ leguntur Virgines Sanctæ feciſſe?

RESPONS.

Antequam fiat quæſito huic peculiari ſatis, fatendum eſt, nonnullos Auctores tueri, honorem eſſe vitæ anteponendum; & quum liceat contra iniquum invaſorem ſe defendere, eum occidendo quum aliter propriam ſervare vitam non datur, potiori licere ratione occidere detracturum nobis honorem, quando aliter ſervare eſt impoſſibile.

Verùm tuemur illos Auctores errare, & hoc ſcitum eſſe pernicioſum & penitùs à Legibus Chriſtianiſmi alienum. Nam quid eſt honor, juxta notionem communem & ſenſum uſitatum, niſi donum merè temporale, & in ſolo poſitum hominum judicio. Atqui quis ratione præditus & lumine Evangelii illuſtratus defendat, donum adeo fragile & debile vitæ eſſe anteponendum? Profectò habentes eum tanto & ſublimi pretio ducuntur à ſuperbiâ intimâ & amore ſui illicito. Atqui gloriæ mundanæ deſiderium vincens timorem & amorem Dei eſt alienum à vera fide, quæ Chriſtianum ſemper movet amore. Quapropter Dominus noſter hujus falſæ gloriæ amieis dicit (f): Quomodo poteſtis credere, dum (f) Joan. V. 44.
veſtram quæritis mutuam gloriam, nec veram quærere ſtudetis? Quod etiam probat Sanctus (g) S. Aug.
Auguſtinus iiſdem Jeſu Chriſti verbis (g): *Tam* l. 5. de civit.
enim eſt hoc vitium inimicum piæ fidei, ait hic Pater, Dei cap. 14.

Rrrr ſi

mis. Noſtra vera Gloria, ait Apoſtolus (*a*), noſter verus honos eſt, ut vitam agamus Evangelio ſic conſentaneam, ut nihil nobis exprobret conſcientia noſtra: *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Uno verbo, vero Chriſtiano gaudendum eſt, dicente Jeſu-Chriſto in Evangelio, (*b*) de injuriis ſibi illatis & opprobriis iniquè iouſtis: quia ſic perfectiori ſimilitudine accedit ad divinum Dominum, & tutiorem ad gloriam cæleſtem premit viam. *Beati eſtis, cùm maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversùm vos, mentientes propter me, gaudete & exultate: quia merces veſtra copioſa eſt in cælis.*

(*a*) 2. Cor. I. 12.

(*b*) Matth. V. 11.

Sic poſitâ hac veritate haud dubiâ: dicimus, reſponſuri ad difficultatem propoſitam, Eleonoræ non licuiſſe, ſine peccato mortali homicidii, vitam Herculi adimere, virginitatis & pudicitiæ ſervandæ nomine, quum, amiſsâ virginitate corporali, ſervaſſet coram Deo purum cor & innocentem animam: quia *violentiâ non violatur pudicitia*, ait Sanctus Auguſtinus (*c*), *ſi mente ſervetur*, & alibi (*d*): *Violentiâ non violatur pudicitia, ſi mente ſervatur: quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis ſuâ turpiter carne non utitur, ſed ſine conſenſione tolerat quod alius operatur.* Quod ſatis ſit cuivis Chriſtiano, cui floccis facienda ſunt cætera omnia, tanquam bonum tranſitorium & fluxum: idem quoque cenſuerunt ſemper Sancti, & ſancta Lucia, Tyranno Paſchaſio reſpondens, minanti virginitatem vi eripiendam (*e*). *Nunquam coinquinatur corpus, niſi conſenſu mentis, ſi me invitam juſſeris violari, caſtitas duplicabitur mihi ad coronam.*

(*c*) S. Aug. ep. 228 n. 10.

(*d*) Idem ſerm. 2·8. aliàs 180. n. 7.

(*e*) Breviar. Pariſ. in Feſto ſanctæ Luciæ lect. 5.

Non noſtra; Sed ſancti Auguſtini ipſius hæc eſt deciſio (*f*), qui declarat certiſſimè, nunquam licere vitam ſtupratori adimere, ut caſtitatis decus ſervetur: & ratio, quam affert, eſt quia caſtitas, quatenùs virtus, in anima reſidet potiſſimum, ac proinde ſolo ſtupro virginitati corporali per vim illato eripi nequit. Quapropter, inquit hic Pater, quamvis Legem, his infamibus ſtupratoribus vitam ſpoliare mandantem, non arguam, poſtquam Judex eos morti addixerit, tamen quomodo interſectores eorum illâ in occaſione purgem coram Deo non percipio: *De pudicitiâ verò*, inquit, *quis dubitaverit, quin ea ſit in ipſo animo conſtituta; quandoquidem virtus eſt. Unde à violento ſtupratore eripi nec ipſa poteſt .... quapropter legem quidem non reprehendo, quæ tales permittit interfici: ſed quo pacto iſtos defendam, qui interficiunt, non invenio.* Potuerunt-ne Auctores, aliàs perſpicaciſſimi, qui dictis hic à Sancto Auguſtino contraria dixerunt (*g*) hunc non legiſſe locum; aut, eo lecto, auſos ſuam anteponere ſententiæ Auguſtini; quamvis non ignorarent ejus Doctrinam in Eccleſiâ venerandam?

(*f*) S. Aug. lib. 1. de libero arbit. c. 5. ſeu n. 12.

(*g*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 64. art. 7. quæſito 9. concluſ. 1. & apud eum Sylveſter v. *Homicid.* 1. q. 5. Petrus Navarr. l. 2. c. 3. n. 393. & Salonius.

Cæterum hactenùs dicta de caſtitatis decore interpretanda ſunt de quovis alio honore potiori jure; quum hoc aliis ſuperemineat. Fatemur tamen verum, quemvis teneri ſuum honorem præſtare ſartum tectumque propter charitatem proximi, quem nunquam offendere licet: ſed æquè certum eſt verâ charitate proximi mandato Dei conſentaneâ, nunquam licere ſanguinem effundere humanum, falſo nomine famæ honoriſque noſtri inter homines ſervandi.

Hæc Doctrina Evangelio ſic concordat, ut pluquit. *Idem quoque dicendum; ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat; & poſt impactam alapam vel ictum fuſtis fugiat.* Hic ſummus Pontifex, hanc pernicioſam proſcribens Doctrinam, quibuſcumque interdicit eam docere aut defendere pœnâ excommunicationis *ipſo facto*, cujus abſolutionem ſanctæ ſervat ſedi, excepto mortis articulo.

Innoc. XI. die 2. Martii 1679.

Ad ſecundam propoſitam quæſtionem, nempe, num Eleonoræ licuiſſet ſine peccato mortali ſibi mortem ipſi conſciſcere, quum aliter virginitatis honoriſque jacturam effugere nequiverit; reſpondemus cum Sancto Thomâ (*i*), nunquam fas eſſe ſibi mortem inferre. *Seipſum occidere, eſt omninò illicitum.*

(*i*) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 5. in corp.

Prima, Ratio quam hic ſanctus affert Doctor, eſt, quia in naturam ipſam & amorem ſui peccaret. *Primò quidem, quia naturaliter quælibet res ſeipſam amat; & ad hoc pertinet, quòd quælibet naturaliter conſervat ſe in eſſe & corrumpentibus reſiſtit, quantùm poteſt; & ideo quòd aliquis ſe ipſam occidat eſt contra naturalem inclinationem & contra charitatem, qua quilibet debet ſeipſum diligere.* Unde infert hic Sanctus nemini licere ullo in caſu ſe interficere ſine peccato homicidii mortali: *Et ideo ſui-ipſius occiſio ſemper eſt peccatum mortale.*

Secunda ratio eſt, quia privatus non ſui-ipſius, ſed Reipublicæ eſt, cujus eſt pars, ac proinde, illæsâ Republicâ, mortem ſibi inferre nequit. *Quilibet autem homo eſt pars Communitatis, & ita id quod eſt, eſt communitatis. Unde in hoc quòd ſeipſam interficit, injuriam Communitati facit.*

Tertia denique eſt, quia vita eſt Dei donum, & ab ipſo pendet ſolo. *Tertiò, quia vita eſt quoddam donum, divinitùs homini attributum, & ejus poteſtati ſubjectum, qui occidit, & vivere facit.* Inde infert, neminem habere in ſuâ poteſtate vitæ cum morte commutationem ſine gravi injuriâ Deo, ſoli ſummo vitæ neciſque arbitro, illatâ. *Et ideò qui ſe-ipſum vitâ privat in Deum peccat, ſicut qui alienum ſervum interficit, peccat in dominum, cujus eſt ſervus: & ſicut peccat ille, qui uſurpat ſibi judicium de re ſibi non commiſsâ: ad ſolum enim Deum pertinet judicium mortis & vitæ, ſecundùm illud Deuteronomii* XXXII. Ego occidam, & ego vivere faciam.

Denique hic Doctor Angelicus quæſitum ſpeciale, de quo agitur, expendens, ait perſpicuè (*k*): *Non licet mulieri ſe-ipſam occidere, ne ab alio corrumpatur: quia non debet in ſe committere crimen maximum, quod eſt ſui-ipſius occiſio: quia non inquinatur corpus, niſi de conſenſu mentis.*

(*k*) Idem ibid. ad 3.

De Sanctis, qui mortem ſibi conſciverunt, & quorum objicitur exemplum, dicendum 1. Perpaucos eſſe numero. 2. Se non interfeciſſe niſi vivido Spiritûs ſancti ductu motos, ut idem docet Thomas (*l*). Dicta hactenùs quæque ſolidiſſimis & ampliſſimis argumentis probat Sanctus Auguſtinus in Canone, à Gratiano ex ejus Scriptis deprompto (*m*), in quo hic ait Sanctus: *Hoc dicimus; hoc aſſerimus; hoc modis omnibus approbamus, neminem ſpontaneam mortem ſibi inferre debere; veluti fugiendo moleſtias temporales; ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata: ne hoc ipſo incipiat habere graviſſimum proprium, quem non polluebat alienum.*

(*l*) Idem ibid. ad 4.

(*m*) S. Aug. lib. 1. de Civit. Dei c. 17. 18. 20. & 26. in c. non licet 9. §. 5. 23. q. 5.

CASUS

ter, humanâ cade pollati ſunt?

(b) Innoc. IV. ſuper cap. ſi verò 3. de ſent. excommun. &c. lib. 5. tit. 39.

Innocentius IV. (b) dilucidè hanc dirimit difficultatem Commentario in quinque Decretalium libros, declarans, de interficiente alium propriæ vitæ ſervanda causâ, qui excommunicationem, à Canonibus in homicidas latam, non incurrit, non perinde eſſe ac de occidente alium bonorum ſervandorum gratiâ: nam tunc incurrit *ipſo facto*, quia tranſgreditur modum ſervandorum licitum. *Si hic timore* (ne occidatur) *alium occidat*, inquit hic Pontifex, *non incidit in Canonem....ſed ſi pro rebus occideret, ſecùs: quia tunc excederet modum. Suprà cit.* Intelleximus. *De homicidio*, Atqui, ex Concilio Meldenſi (c), ab excommunicatione nunquam abeſt peccatum mortale. *Anathema eſt mortis æternæ damnatio; & non niſi pro mortali debet imponi crimine.* Unde hujuſmodi homicidium nunquam purgatur à peccato mortali, ac proinde eo tenetur Jordanus qui Ludovicum interfecit.

(c) Conc. Meldens. in Can. Nemo 41. 11. q 3.

(d) Alex. III. in cap. Suſcepimus 16. de homicid. volunt. vel caſuali l. 5. tit. 12.

Addendus eſt Alexander III. (d) qui jam eâdem ratione definiverat difficultatem agitatam, reſpondens Abbati Benedictino qui de duobus eum conſuluerat Religioſis quorum alter furem nocturnum veſtes ſuas erepturum occiderat. Nam hic Pontifex declarat ambos peccaſſe & pœnitentiæ agendæ addicendos; hunc quidem, quia in vinciendum furem adjutorium ei fecit; illum verò, quia occidit, abſente altero; & ſubjungit, pallium cum tunicâ deſerere ſatius eſſe, ut habet Evangelium, quàm hoc admittere crimen ob res adeò ſpernendas & tranſitorias. En verba: *Verum quoniam expediebat potiùs poſt tunicam relinquere pallium, & rerum ſuſtinere jacturam, quàm pro conſervandis vilibus rebus & tranſitoriis, tam acriter in alios exardeſcere; abſtineat iſte humiliter ab Altaris miniſterio; & uterque peccatum ſuum ſtudeat expiare.* Quam in rem hæc eſt Gloſſæ prudens nota, nunquam licere homicidium facere; ut bona ſerventur temporalia, *pro amiſſione rerum temporalium nullus debet homicidium incurrere* (e).

(e) Gloſſa in cit. cap. ſuſcepimus. init.

Poſtea mirari ſubit tot Caſuiſtas cæcos ſententiam veritati ſolidè ſtabilitæ defendere auſos. Meritò igitur Pontifex Innocentius XI. in Decreto die 2. Martii 1679. adversùs ſexaginta quinque Propoſitiones Ethicæ remiſſioris lato, complexus eſt tres ſequentes, 31. 32. & 33.

„ Triceſima-prima Propoſitio damnata. Juxta „ normam loquendo, mihi licet furem occidere, „ ut ſervem unum aureum nummum. *Regulari- „ ter occidere poſſum furem, pro conſervatione unius aurei.*

„ Triceſima-ſecunda Propoſitio damnata. Non „ ſolùm licet defendere defenſione ſunebre quæ „ actu poſſidemus; ſed & res quibus nobis eſt jus „ inceptum, & quas poſſeſſuros eſſe ſperamus. „ *Non ſolùm licitum eſt defendere defenſione occiſivâ „ quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoa-*

CASUS X.

(g) Exod. XXII. 2. & 5.

Olivarius, Negotiator Gallus in Oriente negotiaturus, ab Haſſan piratâ Tunetenſi fuit vi raptus, licèt legitimo inſtructus eſſet commeatu, & Galliaque pace uteretur plenâ cum iſto Regno; & Haſſan eum à decennio durâ premit ſervitute, & crudeliter in eum ſævit, ut Religionem ejuret Chriſtianam compulſurus. Qua de re quæritur, num Olivario, cui quandòque eſt copia Haſſan occidendi, liceat eum interficere, ut libertatem recipiat, & è miſeriâ, qua laborat, ſorte exeat?

Respons.

Præter hos duos caſus homicidium non eſt licitum. Primum: quando faciens tortoris partes exercet, quum reus legitimè eſt capite damnatus. Secundum: quando homicidium manifeſto committitur Dei præcepto; cujus permulta legimus exempla in Scripturâ; ita ut nullus unquam aliis omnibus in caſibus occidi non liceat, ſine tranſgreſſione præcepti divini crimen homicidii prohibentis. Hinc Olivarius, auctoritate privatâ, Haſſan occidere nequit abſque gravi crimine.

Ea eſt Sancti Auguſtini de iſto (h). *Quaſdam verò exceptiones eadem ipſa divina fecit auctoritas, ut non liceat hominem occidi. His igitur exceptis, quos vel lex juſta generaliter, vel ipſe fons juſtitiæ, Deus, ſpecialiter occidi jubet; quiſquis hominem, vel ſe ipſum vel quemlibet occiderit homicidii crimine innectitur.* Ea hujuſce Patris verba. Tertium tacemus caſum, in quo, nempe, injuſtus occiditur aggreſſor, quia de eo fusè diximus, ad primam reſpondentes difficultatem; & inſuper non poſtulat quæſitum hîc propoſitum.

(h) S. Aug. l. 1 de Civit. Dei. cap. 21.

CASUS XI.

In Colloquio Eccleſiaſtico hæc propoſita fuit quæſtio, videlicèt, an Magiſtratui auctoritate publicâ & ſupremâ valenti, ſe ipſum liceat interficere, ſi ſe habeat morte dignum, ſive quia cum hoſtibus egit adversùs Principis commodum, aut quâvis aliâ hujuſcemodi ratione. Defenderunt nonnulli ipſi licere. Econtra alii dixerunt, non licere abſque crimine. Penès quos ſtat veritas?

Respons.

A poſterioribus ſtat veritas: nam conſtat iſti non licere Magiſtratui ſe morte ipſum multare ſine peccato mortali, quantumvis reus ſupponatur; Ratio eſt, quia auctoritate valenti publicâ eſt jus vitâ privare maleficum, quatenùs ipſius Judici. Atqui nemo ſui Judex eſſe poteſt. *Generali Lege decernimus neminem ſibi eſſe Judicem*, habet Lex (i), Si quacunque valeat poteſtate & quodcumque patraverit crimen, ſibi mortem inferre non licet. Ea eſt S. Thomæ Doctrina, dicentis (k): *Ille qui habet publicam poteſtatem, poteſt licitè malefactorem occidere per hoc quòd poteſt de ipſo judicare: nullus autem eſt Judex ſui ipſius. Unde non licet habenti publicam*

(i) Leg. Generali unicâ Cod. ne quis in ſuâ causâ judicet. vel jus ſibi dicat. l. 3. tit. 5.

(k) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 5. ad 2.

(a) Idem ibid. ad 4.

probat idem Doctor (a) Sancti auctoritate Auguſtini, qui hac ratione peccato purgat Samſonem. *Sicut Auguſtinus dicit in c. 1. de Civitate Dei* (b): *Nec Samſon aliter excuſatur quòd ſe-ipſum cum hoſtibus ruinâ domûs oppreſſit; niſi quòd latenter ſpiritus ſanctus hoc juſſerat, qui per illum miracula faciebat: & eandem rationem aſſignat de quibuſdam ſanctis fœminis, quæ tempore perſecutionis ſe-ipſas occiderunt.*

(b) S. Aug. cit. lib. 1. de civit. c. 21.

CASUS XII.

Blasius, Magiſtratus auctoritate judiciorum ſupremâ valens, ſeditionem totius Provinciæ generalem compeſcere nequit, niſi devovendo ſeditioſis caput Exactoris, quem perſpectum habet non eſſe cauſam mali, quod ei imponitur: poteſt-ne eum capite damnare & multare, conſcientiâ, in omnium & Imperii commodum?

Respons.

Conſtat Blaſio, iſto in caſu & quovis alio, non licere hunc damnare Exactorem; quum perſpectam habeat ejus innocentiam: ea eſt ſancti Thomæ Doctrina (c), dicentis: *Nullo modo licet occidere innocentem.* Et alibi, ad 108. quæſtiones à Joanne Vercellenſi Ordinis ſui Generali propoſitas reſpondendo. *Quod verò 86. ponitur*, ait hic Sanctus, *innocentem interfici, non eſt ſecundùm ſe malum. Hoc falſum eſt; ſi intelligatur interfici ab homine, prout verba ſonant.* His ſubjungit, ſoli hoc eſſe jus Deo, quatenùs ſupremo vitæ neciſque omnium hominum arbitro, qui inſuper morte digni ſunt in pœnam peccati originalis cum quo naſcuntur. Hinc concludendum eſt Judicem, capite damnantem innocentem; licèt innocentiæ conſcium, fieri homicidam.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 6. in corp.

Hæc deciſio verbis nititur Scripturæ (d): *Inſontem & juſtum non occides*: Ratio hujus interdicti eſt, quia, dicente Sylvio (e), homo interfici nequit, niſi quia ejus vita ſocietati eſt damnoſa. Atqui vita innocentis non dicitur damno eſſe ſodalitati, quum contra ei proſit. Nunquam igitur vitâ privare licet ſine gravi peccato. *Solùm catenus licet aliquem hominem interficere quatenus ejus vita eſt bono publico noxia, innocentis autem vita tantùm abeſt, ut ſit noxia, ut potiùs ſit conſervativa & promotiva boni communis.* Idem Theologus Sancti Thomæ doctrinæ aſſenticns, ſubjungit, ex ſe malum & à jure naturali alienum eſſe vitâ orbare datâ operâ innocentem perſpectum; ac proinde nunquam fieri licitum. *Occidere innocentem, eſt per ſe malum, jurique naturali contrarium, ſi loquamur de occiſione innocentis, quæ fiat per ſe, ſeu ex intentione, citra peculiarem divinæ voluntatis ſignificationem; & quemadmodum fornicatio, mendacium & ſimilia nunquam poſſunt eſſe bona, ita modo jam dicto interficere innocentem, nunquam poteſt eſſe bonum.*

(d) Exod. XXIII. 7.

(e) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 64. art. 6. init. & reſp. ad arg.

CASUS XIII.

Peregrinus, odio vicinum proſequens, animal ei proprium occidit. Peccavit ne in hoc?

Respons.

Non peccavit diſtinctè Peregrinus, animal vicino proprium occidens. quando enim dixit Deus: *Non occides*, non eſt exponendum hoc mandatum de beſtiis quibuſcunque; quia nec ratio, nec ſocietas communes nobis ſunt cum illis. *Cùm legimus*, Non occides.... *non accipimus hoc dictum eſſe de frutetis; quia nullus eſt in eis ſenſus,*

Sed peccavit 1. in Charitatem; illud occidens, invidiâ & odio motus in proximum, & vindictâ nunquam Chriſtiano licitâ.

2. Rurſus peccavit in juſtitiam, ſi hoc animal vicino neceſſarium aut utile eſſet, ut jumentum clitellarium, ovis, canis domûs aut gregis cuſtos, aliaque hujuſmodi. quo in caſu teneretur, Peregrinus, conſcientiâ, ad damnum vicino illatum compenſandum, aut in poſterum ferendum. Hæc veritas adeò perſpicua & haud dubia ex ſe eſt, ut hanc in rem recenſendis probetur auctoritatibus permultis neceſſe non putemus.

CASUS XIV.

Casuistæ longè diſſident circa detruncationem. Hi quidem cuique licere arbitrantur membrum corporis reſecare, quum ſuæ ſaluti aut commodo grandi conſulit; & ex hoc principio inferunt, patri licere citra peccatum filio conſentienti genitalia exſcindere, ut ſuaviſſimâ utatur voce, & interſit ſimphoniæ Eccleſiæ aut Principis, aut adoleſcenti licere ſibi virilitatem adimere, ut ſic à violentis carnis tentationibus ſit liber, quibus reſiſtere non eſt par, & hâc viâ ſalutem præſtet tutam.

Illi verò defendunt, eos errare; hancque detruncationem à quinto prohiberi mandato, homicidium vetante.

Cui ſtandum?

Respons.

Ut ad quæſtionem propoſitam reſpondeamus, in uſum noſtrum maximè confert ſtatuere principium, quo nititur Sanctus Thomas (g). En verba, & locum, licèt prolixum, non abbreviandum cenſemus: *Cùm membrum aliquod ſit pars totius humani corporis, eſt propter totum, ſicut imperfectum propter perfectum; unde diſponendum eſt de membro humani corporis, ſecundùm quod expedit toti. Membrum autem humani corporis per ſe quidem utile eſt ad bonum totius corporis; per accidens tamen contingere poteſt, quòd ſit nocivum, putà, cùm membrum putridum eſt totius corporis corruptivum. Si ergo membrum ſanum fuerit, & in ſuâ naturali diſpoſitione conſiſtens, non poteſt præſcindi abſque totius corporis detrimento, ſed quia ipſe totus homo ordinatur, ut ad finem, ad totam communitatem, cujus eſt pars ... poteſt contingere. quòd abſciſſio membri, & ſi vergat in detrimentum totius corporis, ordinatur tamen ad bonum communitatis in quantum alicui infertur in pœnam, ad cohibitionem peccatorum; & ideò, ſicut per publicam poteſtatem aliquis licitè privatur totaliter vitâ propter aliquas majores culpas, ita etiam privatur membro propter aliquas culpas minores. Hoc autem non eſt licitum alicui privatæ perſonæ, etiam volente illo, cujus eſt membrum; quia per hoc fit injuria communitati, cujus eſt ipſe homo & omnes partes ejus. Si verò membrum propter putredinem ſit totius corporis corruptivum, tunc licitum eſt de voluntate ejus, cujus eſt membrum putridum, membrum præſcindere propter ſalutem totius corporis, quia unicuique commiſſa eſt cura propriæ ſalutis: & eadem ratio, ſi fiat voluntate ejus, ad quem pertinet curare de ſalute ejus, qui habet membrum corruptivum. Aliter autem aliquem membro mutilare, eſt omninò licitum.* Hæc ille.

(g) S. Thom. 2. 2. q. 65. art. 1. in 2. q.

& ipſi ſoli ſummum ſit domionium in iis.

2. Quia hæc detruncatio falſiſſimè reputatur remedium concupiſcentiæ, quum è contra conſtat, expertos hanc detruncationem, per ſe, aut per alium, ſæpiùs, quàm antea, carnis titillationibus conflictari, ut obſervat Sanctus Baſilius in ſuâ ad Simpliciam Epiſtola (a), in qua dicit, Eunuchos longè vehementiori ardere amore mulierum præ reliquis hominibus & mulierum amore abripi in eas quaſi furore.

(a) S. Baſil. ep. 87. ad Simpliciam.

3. Quia primarium & certum incontinentiæ remedium ponitur in auxilio gratiæ, eò majori zelo petentiæ, quò malum eſt violentius. Hoc nos edocet Sapiens (b), dicens: *Ut ſcivi, quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det.....adii Dominum & deprecatus ſum illum.* En remedium cujus uſus datur, & quo uti debuit Origenes pro detruncatione, quam ſibi intulit, malè interpretans hæc Servatoris verba (c): *Sunt Eunuchi qui ſe ipſos caſtraverunt propter Regnum Cælorum*, quibus ſenſum ſpiritualem dederunt omnes Patres. Et quidem accipimus Eccleſiam ubi primum cogi potuit in primo Concilio Generali, Nicææ habito, ineunte quinto ſæculo, Legem hanc in rem tuliſſe, his conceptam verbis (d): *Si quis à Medicis propter languorem exciſus, aut à Barbaris exſectus eſt, is maneat in Clero; ſi quis autem ſanus ſe ipſum abſcidit, hunc & in Clero conſtitutum abſtinere convenit, & deinceps nullum talium promoveri.* Item vi primæ l Gratianus (g).

(b) Sap. VIII. 12.

(c) Matth. XIX. 12.

(d) Conc. Nicæn. I. can. 1.

Eodem in Decreto legere eſt Concilium Arelatenſe II. (h) & Sanctum Innocentium I. ad Felicem, Nuceræ Epiſcopum, ſcribentem (i), Concilio Nicæno I. omninò conſentanea.

(g) In can. Si quis 4. & in can. *Si quis* 7. diſt. 55.

(h) Conc. Arelat. II. can. 7. in can. Hi qui. ead. diſt.

(i) Innoc. I. ep. 4. c. 1. in c. *Qui partem* 6. ead. diſt.

CASUS XV.

Doctores duo hanc agitàrunt quæſtionem, nempe, num Præſuli, ſimul Principi ſummo, ut plures in Germaniâ dantur, liceat maleficum vitâ privare, in ſalutem & conſervationem ſubditorum: hic quidem partem aſſeverantium defendit; ille verò, huic communi innixus dicto, *Eccleſia neſcit ſanguinem*, negantium partem aſſeruit: cui jus?

Responsa.

Uterque Doctor æquum dicit vario tamen ſenſu. Nam Præſuli, licèt Principi ſummo, nunquam ipſi licet dicere judicium, quo maleficus capite damnatur & multatur. Sed exequi licet miniſterio conſtitutorum, ut ſubditis jus dicatur ſuo nomine & auctoritate. Sic ad propoſitam reſpondet difficultatem Sanctus Thomas (k) *Prælati Eccleſiarum*, inquit, *accipiunt officium Principum terræ; non ut ipſi Judicium ſanguinis exerceant per ſe-ipſos, ſed quòd eorum auctoritate per alios exerceatur.* Hoc eſt, ii Principi Eccleſiaſtico non licet re imperare & conſulere Judici ſuo, ut reum capite damnet: ſed ipſum monere licet verbis generalibus, ut ſuas exerceat partes, ex Legibus judicans.

(k) S. Thom. 2. 2. q. 54. art. 4. ad 3.

ODIUM.

Odium, dictum, *odium inimicitiæ*, ſolum hujus Tituli argumentum, definitur à Theologis, *adverſio à perſonâ, imprecatioque mali, ut ei malè ſit* (l); *vel actus voluntatis perſonam adverſantis, malumque optantis, ut ei malè ſit.*

(l) Polm. breviar. Theol. part. 1. n. 204. id part. 1. 2. n. 115.

Nullo unquam in caſu charitatis præceptum permittit odium in proximum: ſed quum in proximo diſtinguitur ipſe à dotibus inſitis, optimè non ipſe, ſed ejus vitia aut peccata ſunt odio habenda: & contrà verus proximi amor eſt peccati, quo contaminatur, & Deo fit exoſus, odium. Eâdem de causâ ipſi imprecatur quis malum temporale, dictum *malum pœnæ*, quandò finis eſt bonum ejus ſpirituale, aut fuga mali, quod nobis optat & inferre poteſt.

Odium etiam in graviſſimos & infenſiſſimos inimicos non permittitur. *Ego autem dico vobis*, ait Dominus noſter (m), *diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos*; etiamſi odio nobis ſit eorum in nos inimicitia. Id docet Sanctus Thomas (n).

(m) Matth. V. 43.

(n) S. Thom. 2. 2. q. 25. art. 8. & 9.

Odium ex ſe eſt peccatum mortale, ſed pluribus in caſibus eſt veniale, ſive *ob imperfectionem actûs*, ut dicit Cajetanus (o), *vel quia non eſt odium deliberatum, vel quia circa minimum bonum.*

(o) Cajet. V. odium n. 2.

Videre eſt Sanctum Thomam (p) in dictis de charitate in proximum, à qua odium eſt alienum, & conſulere à nobis dicta in titulo *Charitatis*.

(p) S. Thom. 2. 2. totâ q. 25.

CASUS PRIMUS.

Rodulfus, virtute præditus, in Baſilium, vitam in liberiori licentiâ & impietate agentem à pluribus annis, grave concepit odium in eum: Ejus odium eſt-ne noxium?

quo polluitur ? quod, nedum odium, propriè eſt amor proximi : *Amor autem debetur proximo ſecundum id quod à Deo habet, id eſt, ſecundùm naturam & gratiam : non autem debetur ei amor ſecundùm id quod habet à ſe-ipſo & diabolo ; id eſt, ſecundùm peccatum, & juſtitiæ defectum. Et ideo licet habere odio peccatum in fratre ; & omne illud, quod pertinet ad defectum divinæ juſtitiæ : ſed ipſam naturam & gratiam fratris non poteſt aliquis habere odio ſine peccato. Hoc autem ipſum quod in fratre odimus, culpam & defectum boni pertinet ad fratris amorem : ejuſdem enim rationis eſt, quod velimus bonum alicujus & quod odiamus malum ipſius. Unde, ſimpliciter accipiendo odium fratris, ſemper eſt cum peccato.*

Hæc Sancti Thomæ Doctrina conſentit his Sancti Auguſtini, ad Macedonium ſcribentis eximiis verbis (b). *Facile enim eſt & proclive malos odiſſe, quia mali ſunt : rarum autem & pium eoſdem ipſos diligere, quia homines ſunt, ut in uno ſimul culpam improbes & naturam approbes : ac propterea culpam juſtius oderis, quòd eâ fœdatur natura, quam diligis.*

(b) S. Aug. Epiſt. 153. aliàs 54. n. 3.

Ut igitur propoſitæ ſit quæſtioni ſatis, dicendum eſt Frodulſum, non Baſilium ipſum ſine peccato imprecatur temporalia, ut morbos, adverſos caſus in conſiliis & fortunâ. Licet-ne ſine odio, ac proinde gravi peccato ?

RESPONS.

Si Alypii ſit animus, ut hæc temporalia mala inimici ſalutem promoveant, non peccat. *Licitum eſt impugnare inimicos*, inquit Sanctus Thomas (d), *ut compeſcantur à peccatis, quod cedit in bonum eorum & aliorum : & ſic etiam licet orando petere aliqua temporalia mala inimicorum, ut corrigantur.* Si verò Alypius, vindictâ aut odio ductus, imprecetur inimico aliquod malum temporale, peccat adversùs præceptum charitatis in proximum, ex quo tenetur Chriſtianus, conſcientiâ, inimicum diligere ipſum, animo propendere, ut expetet & conferat bonum, precari pro eo, ei condonare offenſas in ſe illatas, cumque juvare corpore & mente in neceſſitatibus urgentibus quibus laborare poteſt : perinde ac quemvis alium Chriſtianum : quod effici poteſt gratiâ juvante, quæ obnixè à Deo eſt petenda, qui melior ac majori motus eſt miſericordiâ, quàm ut eam neget petentibus licito modo.

(d) S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 8 ad 3.

Vide CARITAS.

OFFICIALIS.

OFFICIALIS vocatur, propriè, is qui Juriſdictionem Eccleſiaſticam contentioſam exercet, pro Epiſcopo, ut Ballivius jus exercet ſeculare pro Domino Judice.

Juxta ſtilum Officinæ diplomaticæ Romanæ uſitatum, & trans Alpes, Vicarii Epiſcoporum dicuntur *Officiales* ; ſed, ex noſtro uſu, alter ab altero longè diſtat. Nam in Galliâ Vicario ſolam licet exercere Juriſdictionem voluntariam ; & Officiali ſolam Juriſdictionem contentioſam.

Officialis quivis, in Galliâ, non exceptis iis, qui dicuntur Externi, ſit è Galliâ oriundus, Sacerdos & Graduatus, id eſt, ſaltem Licentiatus in jure Canonico (e).

Officialis munus vendi nequit.

Edictum Parlamenti Pariſienſis nobis eſt an. 1689. in Diario Palatii recenſitum, habens, Religioſo Benedictino licere abſque abuſu Officialis partes exercere. Par quoque legimus Edictum Parlamenti Rotomagenſis 12. Martii 1683. à Dionyſio Simon allatum (f), qui illud è decimo Diarii Palatii Tomo excerpſit. Excipit tamen Rebuffus (g) ab hac prærogativa Religioſos Mendicantes, ob interdictum generale à Clemente V. in Concilio Viennenſi inhibitum, ne ulla exercerent Officia. Qua de re legere juvat dicenda in titulo *Religioſus*.

In quavis Diœceſi unicus ſolet eſſe Officialis. Attamen in Diœceſi ampliore duo poſſunt eſſe : ſcilicet Officialis Urbis Epiſcopalis, cui ſubeſt Vices-Gerens, ab Epiſcopo nominatus, Officiali abſente aut ægrotante, partes ejus exerciturus ; & alter, in jure dictus *Foraneus* (h), aliâ ejuſdem Diœceſis in civitate.

Naſcitur caſus, in quo alterum nominet Epiſcopus neceſſe eſt : quum Diœceſis duorum Parlamentorum juriſdictioni includitur, duas ob rationes. Prima, ut nihil Juriſdictioni detrahatur. Secunda, ne provocationes tanquam ab abuſu ad aliud deferantur Parlamentum. Hoc præſcribitur ab Edicto Molinenſi (i) & à Declaratione 22. Maii 1680.

(e) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. de reformat. Edict. Bleſen. art. 45.

(f) Simon. Scitum Juris Canon. tom. 3. cap. 18.

(g) Rebuff. in prax. Vicar. Epiſcop. n. 30. Clement. ut Profeſſores 1. v. *Ad priorатus. de regularib.* &c. lib. Clement. tit. 9.

(h) Clement. Etſi 2. de reſcriptis lib. 2. tit. 2.

(i) Art. 76.

Officiali eſt Juriſdictio ordinaria ; eſtque, propriè, Diœceſis, non verò Epiſcopi Officialis.

Clerici quilibet, *in ſacris* conſtituti, ſunt juris ac poteſtatis Officialis Diœceſani in actionibus ſimpliciter perſonalibus, nempe, pertinentibus ad cultum Divinum & Sacramentorum adminiſtrationem, nec cum ſcandalo conjunctis publico : plures etiam caſus, circa matrimonium, in Judicis Laici forum conveniunt.

Dicimus, *ſimpliciter perſonales* : nam ſi vel tantilla ſit actio realis, aut ſolùm mixta

ſummatim dicere petitionem & inſtrumentorum; quæ ejus fidem faciunt, exemplum, prout in Curiis Laïcis uſu recipitur, & denuntiare ipſi aut domui, eo abſente: quibus addendum, Judice delegato, deſcribendum eſſe ab Accenſo præfectum Judicem, diemque ac locum, in quo adſit citatus in judicium, dicendum: quia illi Judici, non eſt auditorium proprium, & citatus jure dictum ſibi negare poteſt eum eſſe ſibi Judicem.

Quæ ad judiciorum formulas pertinent, de quibus nunc dicimus, fuſius explicare hîc loci non eſt. In foris Eccleſiaſticis: poſtulantibus ſit plenior earum notitia, juxta ac capitis formularum, quarum primum fundamentum eſt quæſtio prævia à Judice Eccleſiaſtico inſtituta, poſtulante Promotore, cui ſoli, quatenùs parti publicæ, licet Clericum reum ad ſupplicium repoſcere.

In re capitali non licet Officiali damnare reum ad pœnam capitalem, ſed ſolùm ad pœnas nomine Canonicas; ut ad jejunium certis diebus & per aliquod tempus habendum, aut ad recitationêm harum, vel illarum precum.

Decretum Concilii Tridentini, exigens ut Epiſcopo liceat adminiſtratores Prochodochiorum abdicare, qui malè munus geſſerunt, uſu non recipitur in Galliâ, in qua Judex Eccleſiaſticus eos urgere nequit ad rationem conferendam: hæc facultas ſolius eſt Judicis Laïci.

Ut primum Judex Regius dixit de poſſeſſione Beneficii poſtea provideri non licet petitione coram Officiali.

Officiali contra Partem querentem decernere licet Monitorium, licentiâ Judicis Laïci.

Contra Laïcum nullum quoque decernere licet Decretum, nomine ſcandali publici in Eccleſiâ facti; hoc competente Judici Civili Laïco.

Nullum actum judiciarium extra Juriſdictionis limites validè exercere poteſt.

Epiſcopo rejecto, Officialis cenſetur quoque rejectus; è contra Officiali rejecto, Epiſcopus non rejicitur; poteſtque nominare *ad hoc* alium judicem.

Poteſtatem Officialis finit mors Auctoris; vel ſimplex revocatio diplomatis collati muneris.

In deciſionibus hunc Titulum facientibus, legentur plura alia Scita ponderis hac in re.

CASUS PRIMUS.

YMELINUS, Eccleſiæ Cathedralis Sancti Petri Canonicus, rerum Eccleſiaſticarum & Diſciplinæ peritiſſimus, à decennio fuit Officialis ab Epiſcopo creatus; licèt Gradibus deſtitutus, quia Concilium Tridentinum ſat habet, Officialem non Doctorem nec Licentiatum, ſaltem huic parem eſſe muneri. Licet-ne, non obſtante hoc vitio, iſtud facere Officium? 2. Sententiæ jam ab ipſo latæ ſunt-ne validæ?

RESPONS.

(a) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 16. de reform.

1. Verum eſt, Concilium Tridentinum (a) poſtquam requiſiviſſet Officialem eſſe Doctorem, aut ſaltem Licentiatum in Jure. *Qui ſaltem in Jure Canonico ſit Doctor, vel Licentiatus*, adjungere, ad minimum eſſe parem ac idoneum huic complendæ dignitati: *Vel aliàs, quantum fieri poterit, idoneus.* Sed, in Galliâ, hoc Concilii temperamentum non eſt in uſu; & legitimi Officiales ibi habentur ſolùm Doctores, aut Licentiati in Jure Canonico aut in Theologiâ. Duæ Regis Declarationes ſic mandârunt. Prior 26. Januarii 1680. habet, ut Officialis quivis ſit ſaltem Licentiatus in Jure Canonico. Poſterior 22. Maii ejuſdem anni, in tabulas Parlamenti, publicas 29 die relata habet, ut Licentiatus in Theologiâ ſit Officialis conſtituendus. Jamdiu hæc Juriſprudentia in Regno obſervabatur: ita ut, ſi quis ſe Officialem jactaret, Curia eum haberet tantùm, poſtquam probâſſet, ſe eſſe Sacerdotem, & alterutro veſtitum gradu, juxtà Edictum Bleſenſe (b). Quod patet Edicto Parlamenti Pariſienſis 9. Januarii 1603. de privato; qui ſe Officialem Andegavenſem jactitabat, teſte Fevreto (c). Hæc ad primam quæſtionem.

2. Ad ſecundam, nempe an ſententiæ, jam ab Ymelino latæ, ſint validæ cenſendæ; Fevretus (d) arbitratur, hujuſmodi ſententias validas ac legitimas eſſe cenſendas: probatque ſuffragio inclytorum Juriſconſultorum Menochii, Baldi & Cujatii. Ratio, quam Fevretus è Menochio (e) depromptam, affert, eſt, quia *ſimul ac Juriſdictio Magiſtratûs facta eſt publica; tunc pro illâ præſumitur, nec amplius de eâ dubitari poteſt, poſtquam manifeſta facta eſt.* Eodem nititur ſcito Baldus (f). Cujacius (g) tandem idem cenſet, & mentem his aperit verbis,

(b) Edict. Bleſen. art. 45.

(c) Fevret. Tract. de Abuſu l. 4. cap. 3. n. 4.

(d) Idem ibid.

(e) Menochius l. 2. præſumpt. 14.

(f) Baldus in Leg. Si quid 22. Cod. de Epiſcop. & Cleric. lib. 1. tit. 3. & in Leg. 1. Cod. ad Senatuſconſ. Macedoni.

(g) Cujacius ad l. 3. de Offic. Prætor. & lib. 18. obſervationum c. 33.

à Fe-

qui ei Magiſtratum dedit, omnia gerere decrevit (a). Ita valida ſunt habenda judicia ab iſto Officiali lata: quum Epiſcopus, qui eum creavit, ipſe tuliſſe cenſeatur, utpote omnia gerens auctoritate in eum collatâ.

(a) Ulpianus in l. Quidam 57. ff. de re judicatâ & de effectu ſententiarum &c. l. 42. tit. 1.

Addenda eſt alia collatio, ex aliâ Lege deducta (b), in qua dicuntur judicia, à quodam ſervo fugace, nomine Barbario, qui Prætoriam dignitatem fuerat dolo aſſecutus, lata, eſſe tanquam legitima habenda, propter auctoritatem publicam Senatûs Romani, qui eum ad hanc extulerat dignitatem. Dicendum igitur idem de Clerico, qui, licèt gradu deſtitutus, Officialis fuit ab Epiſcopo creatus, & judicia tulit.

(b) L. Barbarius 3. ff. de Offic. Præt. l. 1. tit. 14.

Et quidem ſic judicavit Parlamentum Tholoſanum Edicto 15. Maii 1608. pro ſententiis per 30. circiter annos latis ab Officiali Carcaſſonenſi, ſimplici Acolytho. Hoc verò Parlamentum ſimul eodem mandavit Edicto Epiſcopis ſui juris, ut Mandatum ſequerentur Bleſenſe, Officiales, Sacerdotes & Doctores aut Licentiatos creantes pœnâ nullitatis. Hoc edictum recenſet Mainard (c), Aliud ejuſdem Parlamenti Edictum, 2. Maii 1681. dictum, citant Catelanus (d) & D. Brillon (e), quod ſententiam, ab Officiali Caſtrenſi latam, reliquit intactam, quamvis, ex uſu abuſivo, in quo tunc hæc verſabatur Eccleſia, ſimplex eſſet Laicus.

(c) Maynard. l. 1. cap. 24.

(d) Catelan. l. 1. cap. 49.

(e) D. Brillon. v. *Official*. n. 44.

Hanc quoque ſententiam firmat Decretale, ab Alexandro III. ad Epiſcopum Nordovicenſem ſcriptum (f), quo patet auctoritatem, nullam ob ejus inhabilitatem qui conceſſit, habitam cenſeri validam, quum conferendi facultatem poſſidet, ut ad Beneficium præſentationem, præſtitam ab eo qui jure præſentandi utens, Patronus haberi ſolet; quamvis non ſit. Docet etiam aliud ſimile Decretale Innocentii III. (g) ad Epiſcopum Veronenſem ſcribentis, collationes à jus conferendi poſſidente factas, eſſe ſimiliter validas. Hoc non diffitetur Aufrerius, Officialis Toloſanus (h): & hoc definivit Rota (i) his verbis: *Collatio, ſive præſentatio facta per poſſeſſionem etiam violentam, de cujus violentiâ, ſive malâ fide, non conſtat, valet & tenet.* Guido Papæ (k) & Bouchel (l), doctis & ampliſſimis verbis hanc agitans difficultatem pro & contra, ex Aufrerii ſententiâ, defendunt meritò longum ex Lege (m) interponendum eſſe diſcrimen inter hæc verba: *Proconſulem eſſe*, hæcque: *Proconſulatu fungi: & Aliud eſt Prætorem fuiſſe, & aliud Præturâ functum fuiſſe, ut fatentur Doctores in Legem Barbarius* laudatam. Hanc etiam ob cauſam, Clerici, veri Officialis dotibus non induti, qui in tamen fuit habitus, quique per longum tempus partes fecerit ſolitis juris formulis & judicis ab eo dictis, ſententiæ non ſunt habendæ nullæ: quum differat inter *Officialem eſſe, & Officialis munere fungi.*

(f) Alex. III. in cap. *Conſultationibus*. 19. de jure patrona.

(g) Innoc. III. c. Cum olim 7. de causâ poſſeſ. & proprietatis. l. 2. tit. 12.

(h) Aufrerius deciſ. 107 Capellæ Toloſanæ.

(i) Rota deciſ. 14. aliàs 575. de jure patron. (in antiquis) & deciſ. 7. aliàs 263. in novis eod. tit.

(k) Guido Papæ deciſ. 103. & 163. n. 2.

(l) Bouchel. Bibliot. Can. v. *Acta*, pag. 32. col. 1. & ſeqq.

(m) L. ſive 1. ff. de tutorib. & curator. datis &c. lib. 26. tit. 5.

Utilitati & quieti publicæ innititur hæc Juriſprudentia, quibus tenentur ſuprema Tribunalia ſervare ac tueri pacem inter homines, & repellere contentiones ac lites, quæ permultæ orirentur certiſſimè, ni Judiciorum formulæ, Inſtrumenta & Judicia haberentur valida: & ut tunc æquitas naturalis ſeveritati Juris ſcripti anteponatur: unde Horatius:

Atque ipſa utilitas juſti propè mater & æqui.

Hanc ob cauſam, etiamſi Declatio Regia 26. Januarii 1680. habeat, Officiales ſaltem fore Licentiatos in Jure Canonico, pœnâ nullitatis judiciorum comminatoriam, & ſat ſibi fore interdictum tunc iſti Officiali continuum muneris exercitium, pœnâ nullitatis judiciorum aut aliûs pœnæ arbitrariæ. Hæc ſententia conſentit doctrinæ, Domini ab Hericourt, in Parlamento Advocati, in Opere quod nunc in lucem edidit, cui titulus, *Leges Eccleſiaſticæ Galliæ juxta eorum ordinem naturalem* (n), & iiſdem nititur agumentis à nobis laudatis, quibus hæc adjungit Gratiani verba (o): *Verumtamen, ſi ſervus, dum putaretur liber, ex delegatione ſententiam dixit, quamvis poſtea in ſervitutem depulſus ſit; ſententia ab eo dicta rei judicatæ firmitatem tenet.*

(n) D. ab Hericourt leg. Eccleſ. &c. cap. 2. n. 26. pag. 17.

(o) Gratian. ad Can. infames 2. 3 q. 7.

CASUS II.

Diomades, Sacerdos, homicidii accuſatur admiſſi coram Officiali: ſed Officialis ſat argumenti, quo eum arguat, habere non valens, quam decernendo Monitorium quo moraliter perſuaſus eſt ſibi fore, quærit num ſibi liceat, illæſâ conſcientiâ, & ſine irregularitate incurrendâ; certum quum habeat Diomedis convicti punitionem ſibi fore committendam Judici Regio, eum damnaturo & ad ſupplicium dedituro?

Respons.

Conſtitutio ſancti Pii V. nobis eſt, qua hic mandat Pontifex, ut monitoriorum uſus non ſit alius quam ut reſarciendis fœnoribus civilibus (p) Partis querentis ſerviant. Unde ortus eſt in Italiâ uſus, quo, revelationibus vi Monitorii detectis traditis, interdicitur, pœnâ excommunicationis iis, quorum in manus traduntur, earum uſus in re capitali. Sed contrarius uſus in Galliâ obſervatur; & nititur 1. Jure communi, quo Cenſuris Eccleſiaſticis compellendi ſunt teſtes, ut pro teſtimonio dicant ipſis in rebus capitalibus, ut videre eſt pluribus Decretalibus, & præ cæteris Innocentii III. Decretali (q), in quo hic jubet Pontifex Archiepiſcopum Mediolanenſem adhibere cenſuras, quibus cogantur teſtes ad teſtimonio dicendum in eum, qui literas corruperat Apoſtolicas. Idem præſcribit Clemens III. (r) circa graves injurias à Laicis in Clericos illatas. Honorius III. (ſ) ad Abbatem Sancti Eugenii ſcribens, eadem prematur via vult, qua detegantur indicia conjurationis, quam incolæ Volaterrarum Tuſciæ Urbis clandeſtinò machinati erant in ſui perniciem Epiſcopi. Huic obtemperamus juri in Galliâ, in qua nunquam uſu recepta nec promulgata fuit Conſtitutio contraria ſancti Pii V. (t)

(p) Aloyſius Riccius deciſ. 278.

(q) Innoc. III. in cap. *Cum contra*. 9. de teſtibus cogendis l. 2. tit. 21.

(r) Clemens III. in cap. *Pervenit*. 5. eod. tit.

(ſ) Honor. III. in cap. *Dilectorum*. fin. eod. tit.

(t) Eveillon. tract. de excom. & Monit. cap. 19. art. 2.

2. Rurſus noſtra nititur Juriſprudentia Edictis noſtrorum Regum, & inprimis Aurelianenſi (u) menſe Januario 1560. à Carolo IX. ſancito, & Diplomatibus ejuſdem Principis (x) comprobatu 6. Aprilis 1571. in Parlamento 7. Septembris proximi rato facto; & Edicto Ludovici Magni (y) menſe Aprili 1695. His addendum Regni & Juſtitiæ intereſſe, ut crimina haud inulta ferantur: quod tamen uſu ſæpè veniret, ni liceret viâ Monitoriorum ea detegere.

(u) 1 dict. Aurelian art. 18.

(x) Diplom. Caroli IX. art. 18

(y) Edict. 1695. art. 26.

Inferimus igitur Officiali, licèt proſpiciat certò Diomedem ultimo affectum iri ſupplicio vi rationum, quibus inſtruetur Judex Regius ope Monitoriorum; licere tamen eum decernere, illæſâ

[illegible] Atqui, dicente Boni-

(c) Bonif. VIII in cap. Epiſcopus ſin ne Clerici vel Monachi ſecular. negotiis ſe immiſceant. in 6.

facio VIII. (c) Præſul non fit ideo irregularis; quamvis Judex, cui diligentiam in officio faciendo demandavit, reum morti addicat & ad capitale ſupplicium; quia ſuo non defuit officio, Judici mandans ut jus dicat, ſine animo diſtincto & claro cooperandi morti rei. *Irregularis cenſeri non debet*, inquit hic Pontifex, *quamvis ipſe Baillivus, vel alius contra malefactores ad pœnam ſanguinis proceſſerit.* Similiter Officialis, Monitorium decernens, nullâ ratione mandat ut capite damnetur reus; ſed, obſervante du Caſſe (d), ipſi ſat eſt minari excommunicationem negaturis teſtimonium veritatis, quæ ipſis conſtat.

(d) Du Caſſe Tract de Juriſdict Eccles. content. p. 253.

Addenda eſt ſecunda ratio hæc, qua quum Antiſtites aut Judices Eccleſiaſtici Sacerdotem de gradu dejecerunt crimine gravi convictum; & deinde Judicibus eum tradiderunt Regiis, capite damnantibus, numquam reputati ſunt irregulares; modò tradentes eum, ſeriò petierint, ut morte aut detruncatione non afficiant eum hi judices. Atqui Officialis, Monitorium decernens, non eò uſque progreditur, quum puniendum reum non tradit civili Magiſtratui. Dicendum igitur non eſt eum Officialem peccare, ullamque incurrere irregularitatem. (e) Nihil quoque præſtat præter Innocentii III. præſcriptum (f) qui ad Epiſcopum Pariſienſem ſcribens dicit: *Clericus, per Eccleſiaſticum Judicem degradatus, ſeculari datur Curiæ puniendus ... degradatus, tanquam exutus privilegio Clericali, ſeculari foro per conſequentiam applicetur.* Idem profert Lucius III. (g) his verbis: *Totius Ordinis Eccleſiaſtici prærogativâ nudetur: & ſit omni Officio & Beneficio ſpoliatus Eccleſiaſtico, ſecularis relinquatur arbitrio poteſtatis animadverſione debitâ puniendus.*

(e) Du Caſſe Prax. Jurid Eccles. content. cap. 8. §. 2. n. 1.

(f) Innoc. III. in cap. Novimus 27. de verb. ſignific.

(g) Lucius III. in cap. Ad abolendam 9. de Hæret. §. 2.

CASUS III.

Syrenesius, Sacerdos Diœceſis Turonenſis, Pariſios petens, & Bleſas iter habens, crimen patrat grave, ob quod actus poſtulante Promotore, poſtea ab Ordinibus ſuſpenſus fuit ab Epiſcopo Bleſenſi declaratus. Debet-ne ſe habere ſuſpenſum re, quum non fuerit à primario nec ſedis, aut Beneficii Epiſcopo is declaratus?

Respons.

Hic Sacerdos ſe ſuſpenſum re habere debet: nam Jus Canonicum & Leges Civiles conveniunt de hoc Juriſprudentiæ articulo, quod quis Juriſdictioni Judicis loci, in quo delictum admiſſum, ſubjicitur; quamvis locus is non ſit peccatoris, per eum iter facientis, Sedes. Hoc docet Sanctus Thomas (h), dicens: *Epiſcopus, in cujus diœceſi aliquis deliquit, efficitur ſuperior ejus ratione delicti, etiamſi ſit exemptus: niſi fortè delinquat in re aliquâ exemptâ, putà in adminiſtratione bonorum*

(h) S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 1. ad 3.

Quæſtiones eorum criminum, quæ legibus, aut extra ordinem coercentur, ubi commiſſa, vel inchoata ſunt, vel ubi reperiuntur qui rei eſſe perhibentur criminis, perfici debere ſatis notum eſt. Sic habet Lex Codicis Juſtinianæi.

1. de Raptoribus &c lib. 5. tit. 17.

(n) Clemens V. Paſtoralis 2. de ſent. & re judicatâ (lib. 2. tit. 11.)

Huic ſimiliter conſentit Jus Gallicum, ut indicat Edictum Ruſcinonenſe, à Carolo IX. menſe Januario 1563. edictum (p) *Si delinquens*, inquit hic Princeps, *in loco delicti detinetur, ejus lis inferetur & judicabitur in Juriſdictione, in qua delictum fuerit admiſſum, nec coactus ut ea judicanda deferatur ad aliam Juriſdictionem, cujus ſedem obtendet ſuam reus captivus. Edictum Molinenſe (q), ab eodem Rege latum menſe Februario 1566. habet etiam: Declarantes & adjungentes præmiſſis Edictis noſtris, volumus notitia delictorum ſit Judicum locorum, in quibus admiſſa erunt; non obſtante captivo in flagranti delicto non deprehenſo,* Cui conſentit Edictum Ludovici Magni (r) an. 1670.

(o) Leg. Quæſtiones 1. Cod ubi de criminibus agi oportear. lib. 3. tit. 15.

(p) Edict. Ruſcinon. art. 19

(q) Edict. Molinen. art. 35.

(r) Edict. Lud. XIV. tit. 1. art.

Duabus Juriſprudentia hæc nititur rationibus. Prima: quia Judici loci, in quo delictum fuit admiſſum, facile eſt notitiam criminis & peccatoris conſortium promptiorem & perfectiorem acquirere, & poſtea minoribus impendiis quæſtionem inſtituere præ remoto. Secunda: quia ſcandali à crimine illati præſtatio eſt finis Judicis in ejus punitione. Atqui omnium intereſt ut ſcandalum in ipſo delicti loco ſarciatur; cui addendum eſt, Judicis finem, in puniendo reo, eò collimare, ut metus paris pœnæ avertat alios ab hujuſmodi delictis. (s)

(s) Du Caſſe Prax. Juris d. Eccleſ. content. cap. 9 n 1 Joan. Caballut. Juris Can. & prax. L. 1. c. 8. n. 3.

CASUS IV.

Blasius, litem habens cum Artemone, viro præpotente, de hæreditate amplâ, certè ipſi propriâ, & de qua contendit tamen malitiâ hic vir, qui donationem extorſit fraudulentam, cujus nullitatem Blaſius probare nequit, quatuor teſtibus veritatis teſtimonium negantibus, ita obnixè Officialem Diœceſanum inſtigavit ut Monitorium impetraverit, jam bis evulgatum ut viâ excommunicationis compelleret Artemonem ad æquum ſibi faciendū; & quatuor teſtes ad veritatem ipſis notam teſtimonio dicendam. Qua de re provocavit Artemon tanquam ab abuſu à Monitorio, & hæc provocatio adhuc ſub Judice eſt. Quæritur 1. Num licuerit Artemoni, conſcientiâ, ita provocare, unico animo veritatis notitiam amovendi, & iniquam hujus hæreditatis poſſeſſionem ſalvam præſtandi. 2. Num teſtes interim revelare non teneantur; & num, omiſſâ revelatione, ſint excommunicationem incurſuri, quando diris devovebitur eorum caput?

Respons.

Ut ſupponitur in quæſito propoſito, verum eſt

Digitized by Google

vilibus, ſive capitalibus, quæ ſub Judice ſæculari ſunt, Officiali nunquã licèt abſque abuſu concedere, nec mandare Monitorium evulgandum, niſi Pars efflagitans à Judice obtinuerit Regio facultatem impetrandi à Judice Eccleſiaſtico. Hoc probat Fevretus (a) Edicto 28. Maii 1580. lato à Parlamento Burgundiæ inſtar regulæ generalis, qua quibuſlibet Officialibus, in hujus Parlamenti forum convenientibus, tradere aliter Monitoria in cauſis ad Curias ſeculares delatis, pœnâ omnium impendiorum, damnorum & fœnorum, & mulctæ arbitrariæ. Affert hic Auctor aliud Edictum ejuſdem Parlamenti 14. Julii 1611. gratiâ Joannis de la Faye latum, provocantis, tanquàm ab abuſu, ab obtento Monitorio, decreto ab Officiali Auguſtodunenſi, quo Curia huic interdicit Officiali, quibuſlibet-ve aliis ejuſdem Juriſdictionis *concedere ulla Monitoria abſque prævio Judicis Laici Mandato.* Denique laudat Fevretus tertium hujus Parlamenti Edictum, 28. Novembris 1611. latum gratiâ Petri Guiller; qui, tanquam ab abuſu, provocaverat de Monitorio ab Officiali Auxonienſi impetrato, ſine licentiâ Judicis ſæcularis. Artemoni igitur æquum eſt jus in foro exteriore circa provocationem tanquam ab abuſu Unde provocatione indeciſâ, quatuor teſtes vi Monitorii, non tenentur revelare, quod tamen non eſt cur non teneantur, pœnâ peccati mortalis, veritatem notam teſtimonio dicere, ſi Blaſius hanc in rem diem dixerit.

(a) Fevret. l. 7. cap. 2. n. 7.

CASUS V.

Epigene vitâ functo poſt ſuſceptũ ab Irene, quam ante biennium duxerat uxorem filium; Eduardus, ejus frater, contendit ſe eſſe bonorum hæredem, defendens & pollicens ſe probaturum defunctum cum Irene contraxiſſe Matrimonium, non obſtante impedimento dirimente, cujus immunitatem non obtinuerat; licèt uterque hujus impedimenti eſſet conſcius: ac proinde infantem eſſe illegitimum declarandum: qua de re quæſtionem inſtituit coram Officiali Diœceſano, quatenùs ſolo Judice, cui de vinculo Matrimonii, id eſt, ejus validitate aut nullitate cognoſcere liceat?

Respons.

Conſtat Officiali, ſolo Judici legitimo licere cognoſcere de *fœdere Matrimonii*, ut de fide, ſacramentis, votis Religionis, cultu divino. Cæterisque omnibus ſimpliciter Eccleſiaſticis, ut perhibetur veteri Decreti Gratiani Canone (b) Edicto 1539. (c) & menſis Aprilis 1695. (d)

Verùm hoc interpretandum de conjugio actu ſubſiſtente, non verò de eo, cujus vinculum diſſolvit mors alterutrius partis, de cujus hæreditate lis eſt: tunc enim res non eſt Eccleſiaſtica, ſed adeò ſecularis ut ſolus Iudex Laicus cognoſcere queat. *Notitia cauſarum ſacramenta ſpectantium, ait Ludovicus Magnus, in ſuo Edicto 1695.* (e) .... *erit Judicum Eccleſiaſticorum.... niſi fuerit provocatio tanquam ab abuſu.... aut ageretur de hæreditate, aut aliis effectis civilibus, quorum cauſa obverſaretur ſtatus defunctorum aut liberorum.*

(b) Can. Certum diſt. 10.

(c) Edict. 1539. art. 2. & 4.

(d) Edict. 1695. art. 30. & 40.

(e) Art. 34.

Hæc igitur regula eſt ſervanda in caſu propoſito. Unde inferendum eſt Eduardo non licere coram Officiali quæſtionem inſtituere, & Tutori infantis Epigenis æquum eſſe jus in judiciorum formulis, quas inſtituit coram Judice ſæculari, cui ſoli jus eſt cognoſcendi de hac re, excluſo quovis Judice Eccleſiaſtico.

cialis rejecti Vicarium?

Respons.

Difficultates hoc quæſitum continet duas admodum diverſas. Ad priorem dicimus. Epiſcopo jure rejecto, Generali Vicario & ejus Officiali nullum eſſe jus rei, de qua agitur, cognoſcendæ, ut patet Innocentii III. Decretali (f) quâ Cabaſſutius hanc ſuam probat propoſitionem (g) *Quoties Epiſcopus juſtè recuſari, ut ſuſpectus, poteſt; eo ipſo ſuſpectus & recuſabilis eſt ejus generalis Vicarius & Officialis,*

Ad poſteriorem difficultatem non idem dicendum. Nam Officiali ſolo rejecto, Epiſcopus, rejectus non cenſetur *Recuſato autem Vicario, aut Officiali, non recuſatur per hoc Epiſcopus,* pergit idem Canoniſta, qui, hujus diſcriminis rationem adducens, dixit Vicarium Generalem ab Epiſcopo; Epiſcopum verò minimè ab iis pendere. *Quia Officiales cenſentur addictiores Epiſcopo, à quo dependent ſed Epiſcopus non dependet ab illis in ſua dignitate & juribus.* Quod quidem probatur Conſtitutione Bonifacii VIII. (h) cujus hæc verba: *Cùm autem ipſe delegatus Epiſcopi recuſatur; recuſationis cauſa coram Epiſcopo eſt probanda. Idem eſt ſi Officialis recuſetur, licet ad ipſum ab eodem Officiali nequeat appellari.* Ita ut, hoc in caſu, Epiſcopo liceat alium dare Officialis Vicarium, ad perſequendam cauſam uſque ad litis finem, ut docet Archiepiſcopus Panormitanus, Felinus Sandius, Zerola (i) aliique Auctores recentiores, Rebuffus & Jaſon (k)

(f) Innoc III in cap. Inſinuante 25. de Offic. & poteſtate Judicis deleg. lib. 1. tit. 9.

(g) Joan. Cabaſſut. Juris Can. Theor. & prax. l. 1. c. 13. n. 13.

(h) Bonif. VIII. in cap. Si contra 4. de Offic. & poteſt. Jud. deleg. in 6. l. 1. tit. 14.

Ratio, quam primus apponit, diſcriminis, cui hæc innititur deciſio, quæque coincidit cum jam allatâ eſt, quia quum Officialem munere orbare liceat Epiſcopo ex Declaratione 18. Septembris 1637. probatâ 17. Auguſti 1700. ratâ in Parlamento factâ 29. Januarii 1701. metuendum, imò credendum eſt illum in ejus ſententias abiturum; quod de Epiſcopo dici nequit cum Officiali, à quo minus pendet, ut jam animadverſum eſt. *Quia cùm Epiſcopus poſſit eum revocare* (*Clementina* Et ſi principalis. *De Reſcriptis*) *veriſimile eſt, ut non deſtituatur, poſſe trahi in Epiſcopi ſententiam. ſed Epiſcopus non poteſt recuſari; quamvis Officialis recuſari poſſit vel ejus Vicarius* (cap. Si contra unum *in fine de Officio delegati.*)

(i) Panorm. in cap. ſuper 2. de offic. & poteſt Jud deleg. 5. Quem verò. Felinus ibid. n. 15. Zerola in praxi.

(k) Pet. Rebuff. prax. benefic. 1. part. tit. Forma Vicariatûs Archiepiſcoporum & aliorum. Collatorum n. 190. Jaſon in leg. 1 Apertiſſimi Cod. de Judic.

Patet igitur nobis, ad caſum peculiarem, in quæſito propoſito memoratum, reſponſuris dicendum eſſe, à Teridio jure rejecto Epiſcopo, Officialem in eum agere non valere: ſed, Officiali tantùm rejecto, jus remanere Epiſcopo alium dandi Judicem, in cauſæ, quæ ſub rejecto erat, finem.

CASUS VII.

Christovalus, Sancti Oloni Parochus, in Curiâ rerum Eccleſiaſticarum Agathenſi detentus, declaratus à *Divinis* ſuſpenſus ab Officiali, ex clauſulis Promotoris qui ſolus erat pars, & multâ gravatus ut ter in hebdomadâ careret pane & aquâ per trimeſtre, & per idem tempus in vinculis eſſet, ab hac Sententiâ provocavit ad Archiepiſcopum Narbonenſem, Metropolitanum, & ſicut tranſ-

Digitized by Google

appellat. & consul ar. l' 7. tit. 62.

(c) Joan. Faber in leg. minimè Cod. e

damnatum ab ejus Officiali et provocantem à judicio in eum ab Officiali Vaurenſi lato, neceſſariis: ſe defendiſſe idem obſervandum in foro Eccleſiaſtico ac in ſeculari, in quo rerum capitalium Judex ſumptus præbere tenetur ad tranſportandum reum damnatum & provocantem: quod ſic fuit re definitum à Parlamento Toloſano. Subjungit Fevretus. idem judicium fuiſſe à Parlamento Burdegalenſi latum 28. Auguſti 1535. in Epiſcopum Sarlatenſem.

(d) Aufrerius q. 11. Capella Toloſa.

Hunc Juris prudentiæ articulum firmat Edictum Parlamenti Pariſienſis, à Paponio allatum (e) dictum gratiâ Nicolai Guidolet, detenti, poſtulante Promotore, in curiâ rerum Eccleſiaſticarum Bituricenſi: à ſententia Officialis provocantis: quod Edictum abuſivas dicit pigneratitiâ auctoritate literas, à dicto Officiali decretas, in rem Guliemi Racqueau completum, Apparitoris Regii, qui reum duxerat Biturigam, prohibendo Racqueau, aut impetrantibus, uſum, & injungendo accepti reſtitutionem.

(e) Papon l. 18. tit. 2. Arreſt. 28.

CASUS VIII.

Theofridus, Epiſcopi Vicarius Generalis & Officialis, cùm capitis quæſtionem inſtituere cœpiſſet in Parochum; reſque eſſet judicanda, Epiſcopus fuit à Pontifice aut Concilio Provinciali declaratus excommunicatus. Theofrido nonne licet, non obſtante hoc caſu, qui incidit, forenſem uſum perſequi in iſtum Parochum inchoatum, & ſententiam ferre?

Respons

Conſtat Theofrido, qui, quatenus Vicarius Generalis & Officialis, Epiſcopi partes ſubſtinere cenſetur circa Juriſdictionem ordinariam, ſimul ac Epiſcopus excommunicatione, aut aliàs, ſuo munere privatur, nullum ſupereſſe jus eo fungendi officio. Ratio eſt, quia Juriſdictio Vicarii Generalis & Officialis ortum ducit ab Epiſcopo, qui eſt caput. Ita ut, hoc capite extincto, ea conſociatio penitùs deſinat. Sic ratiocinatur Cabaſſutius (f) *Excommunicato autem Epiſcopo*, ait hic Doctor, *Vicarius & Officialis nullam poſſunt exercere Juriſdictionem: quia fons exaruit, unde dimanabat omnis eorum Juridictio.* Hanc quoque rationem apponit Innocentius IV. in Conſtitutione, allatâ in Decretalium textu (g), in qua dicit, ſucceſſorem Officialis excommunicati Juriſdictionem, quam ab ipſo habebat, gerere non poſſe, id eſt, ſi Officialis hic eum delegaviſſet de re ſingulari judicaturum. *Ea tamen quæ ipſi (h) gerendo hujuſmodi vices agunt, eo* (Officiali) *taliter excommunicato*

(f) Joan. Cabaſſut Juris Can. Theor. & prax. l. 1. c. 13. n. 12. & 17.

(g) Innoc. IV. in cap. Romana 1. de Officio Vicarii in 6 ib. 1. 11 13

(h) Id eſt. Vicarii Officialium, inquit Gloſſ, ibid.

carius.

Yvo Parœciæ Trecorii Civitatis Parochus, & Epiſcopi Officialis, ſub ſigillo conſcius eſt criminis de quo accuſatur Parœcianus coram ſe. Licet ne aut tenetur ne judicium dicere?

(n) Joan. Cabaſſ. loco cit. n. 2.

Respons.

Sicut per Officialem ſtat judicio cauſæ abſiſtere, cùm ipſi ſit cauſa æqua, doctus Theologus, olim de eâdem difficultate conſultus (o), putat huic Officiali, quatenus Parocho, patri Paræcianorum ſpirituali, abſtinendum eſſe à ſententiâ in eos ferendâ, ne in ſe eorum odium concitaret quos damnare teneretur: idque eò certius eſt, quò conſcius eſt criminis, ſub ſigillo. Unde inferimus, ſuffragantes hujus Doctoris ſententiæ, quamvis juxta rationis normam, Yvo judicium in caſu propoſito, dicere poſſet; prudentiæ tamen eſſe ut hoc judicium ab alio ferendum relinquat utilius Porœciani ſaluti conſulturus, ejuſque fiduciam tutiùs conciliaturus.

(o) De Sainte Beuvé tom. 1. caſ. 5.

CASUS X.

In Valerium Diaconum Aureliâ oriundum, de gravi crimine convictum, Officialis Diœceſanus tulit ſententiam, qua addicitur pœnæ Canonicæ quam incurrit, & ſeceſſui intra octiduum è Diœceſi, quam repetere nunquam datur. Diaconus hic tenetur ne, conſcientia; huic obtemperare judicio?

Respons.

Reſpondemus Valerium, conſcientia, teneri pœnâ Canonicâ ſubeundâ, à ſententiâ Officialis latâ; Sed non tenetur è Diœceſi ſecedere. Ratio eſt, quia Judicibus Eccleſiaſticis nulla eſt poteſtas dicendi pœnam exilii in Clericum, ut ut reum; quicquid nonulli obganniant Autores. Carolus Molinæus (p), peritiſſimus Juriſconſultus id probat 1. Quia Judicibus Eccleſiaſticis non eſt territorium. 2. Quia exilium eſt pœna capitalis, quam proinde imponere nequeunt. Ita ut, etiamſi illis liceat Clericum compellere Diœceſanum ad pœnam Canonicam, cui addixerunt, ſubeundam, tamen exilio damnare illis non liceat. (q)

(p) Joan. Galli. l. 82.

(q) D. du Parrai Jus Can. Gallic. l. 6. cap. 6. n. 35.

CASUS XI.

Maximilianus, Epiſcopi Spirenſis Officialis, fœneratorem publicum in melius mutari nolentem, excommunicavit ex Officio & omiſſis Monitionibus Canonicis, Jure requiſitis. Nonne peccavit in hoc?

dicto innititur. *Sacro approbante Concilio prohibemus*, inquit Innocentius III. qui ei præerat (*a*), *ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam, niſi competenti admonitione præmiſſâ, & perſonis præſentibus idoneis, per quas, ſi neceſſe fuerit, poſſit probari monitio, promulgare præſumat. Quod ſi contrà præſumpſerit; etiamſi juſta fuerit excommunicationis ſententia; ingreſſum Eccleſiæ per menſem unum ſibi noverit interdictum aliâ nihilominùs pœnâ mulctandus, ſi viſum fuerit expedire.*

Item non ſat eſt ut promulgatæ ſint hæ tres Monitiones: nam inſuper par eſt ut Officiali videantur effectum, quem ſperabat is cujus intererat, non aſſecutæ, ſive ipſi revelatæ non fuerint, ſive revelationes fruſtraneæ ſint; quia neglexerunt aut noluerunt ii quorum erat veritatem revelare Ea eſt deciſio Auctoris hac in re verſatiſſimi, (*b*)

(*a*) Innoc. III. in c. Sacro 48 de ſent excom. &c. l. 5. tit. 39.

(*b*) Du Caſſe prax. Juriſd. Eccleſ. content cap 8. ſ. 3. n 5.

(*c*) D. Brillon Dict. Arreſt v. Judex n. 406.

CASUS XII.

Embertum, qui fuerat ſcripto pollicitus ſibi Mariam matrimonio conjungere, poſteaque ſponſionem complere negavit, damnavit Officialis Diœceſanus, ad quem Maria eum vocare juſſit, multâ 50. Librarum in Epiſcopi emolumentum, & multâ 200. Librarum Mariæ addictâ in damna & fœnora, & 4. Librarum Prochodochio loci addicendâ. Emebertus ab hac ſententiâ provocavit tanquam ab abuſu. An æquo nititur ejus provocatio?

Respons.

Æquo nititur Emeberti provocatio circa multam in eum ab Officiali latam. Ratio eſt, quia neminem Eccleſia poteſt damnare multâ pecuniaria in Epiſcopi emolumentum; ſed ſolùm eleemoſynâ Prochodochio aut cuidam Eccleſiæ peculiari largiendâ; aliàs provocare datur tanquam ab abuſu. Quod probant plura Curiarum Supremarum Edicta; & potiſſimùm Parlamenti Pariſienſis Edictum, 16, Junii 1606. latum, & Parlamenti Gratianopolitani Edictum 13. Martii 1635. ambo à D. Brillon allata (*c*), qui ſententiæ omnium noſtrorum Juris-conſultorum ſuffragatur, & præſertim Carondæ (*d*) Chopini, Loiſeau, Bacquet, De la Roche-Flavin, Imberti, Fevreti, Chenu, Rebuffi in pactum & Bouchel.

Ad 200. Libras Mariæ addictas in ejus damna & fœnora, Emeberti provocatio tanquam ab abuſu ſimiliter æquo nititur: nam certum eſt Officiali non licere partem, quæ eſt in culpâ, damnare damnis & fœnoribus partis adverſæ; ſolo Judice Regio poteſtatem habente de hoc pronuntiandi articulo, docentibus Roberto (*e*), Mornacio (*f*), Chenu (*g*), & Filliucio (*h*), à D. Brillon laudatis (*i*), qui complura etiam affert Parlamenti Edicta, hanc in rem lata, de Judicibus Eccleſiæ agens, & in verbo *Officialis*. Recenſet quoque Edictum Parlamenti Toloſani, menſe Januario 1582. latum, quod in hoc abuſivam declaravit ſententiam Officialis Cadurcenſis; quinque-ve alia Parlamenti Pariſienſis: primum 12. Auguſti 1536. Secundum 7. Iulii 1580. tertium 6. Januarii 1580. quartum menſe Martio 1582. quintum 27. Julii 1584. & ſextum 27. Maii 1595. Laudat quoque Parlamenti Bur-

(*d*) Carondas l. 13. reſpons 9 Chopin l. 2 de ſacra politiâ Loiſeau tract de domin cap. 15. Bacqu tract. de juriſd. juſtit. cap. 7. art 25 De la Roche-Flavio l. 13. de Parlam. cap. 25 art. 39. Imbert. l. 1. cap. 3. Fevret. tract. de abuſu l. 5. cap. 5. art. 28. & l. 8. cap. 4. Chenu 1. epitome de regulis tit 1 cap. 1. & 2 epito. tit 41. cap. 1. pag. 1149. Concord. c. de public. concub. n 48. 49 & 50. Bouchel. Biblioth. Can v. Juriſdict. Eccleſ.

(*e*) Robert rer. judicat. l. 3. c. 5.

(*f*) Mornac l. 16 ſ. ult. ff. de minor. 25. annis art. 62.

(*g*) Chenu centur 1. q. 8.

(*h*) Filiuc. part. 4. q. 8.

(*i*) D. Brillon ibid. n. 455. & 2. ſeq. Id v. Officiał. n 88. & ſeqq.

Obſervare refert, quando Officialis Diœceſanus, Metropoleos & Primatûs ſimiliter dixerunt de eâdem cauſâ, non ſupereſſe locum aliò evocandi tanquam ab abuſu, obſervantibus Chenu (*l*) & Fevreto (*m*), ſic judicavit Parlamentum Pariſienſe Edicto ſuo 16. Januarii 1610. à le Gentil allato (*n*) in Commentariis Cleri;

... ſ 6. c. 3. v. Official n. 93. D. Brillon.

(*l*) Chenu Quæſt notab. centur. 2. 10. & 11.

CASUS XIII.

Parocho & Æditiuis Sanct. Abre Parœciæ, in foro Eccleſiaſtico litem habentibus de ære votivo; Officialis ſententiam clauſulis Parochi cōſentaneam dixit; & Æditiuos habens re litigioſos ut ſententia effectum ſortiretur juxta ejus formulam & ipſiſſima verba, *non obſtante interceſſione aut provocatione qualibet*. Nihilo ſeciùs provocárunt Æditui ad Officialem Metropolitanum. Num illis licuit abſque obedientiâ Eccleſiæ negata?

(*m*) Fevret. tract. de abuſu l. 9. cap. 3. art. 4.

(*n*) Le Gentil Comment. Cleri tom. 2. art 3.

Respons.

Æditiuis læſis non modò licuit ad Metropolitanum provocare, verum etiam tanquam ab abuſu ad Parlamentum; cùm conſtet, Juriſprudentiâ in Galliâ uſu receptâ, non eſſe Judici Eccleſiaſtico poteſtatem dicendi ut judicium ſuum ſit effectum ſortiturum, non obſtante interceſſione aut provocatione quavis. Hoc docet Fevretus in Tractatu de abuſu (*o*), in quo laudat Edictum Parlamenti Burgundiæ die Jovis 24. Martii 1603. latum in Abbatem Sancti Ramberti, cui, ut & reliquis omnibus Judicibus Eccleſiaſticis ſui juris ac poteſtatis, interdicit Curia, ne ſic dicant, pœna omnium expenſarum, damnorum, & fœnorum, & multæ.

Idem proferunt Blondellus in Bibliothecâ Canonica Bouchel (*p*), & D. Brillon (*q*), & jure: quia hæc dicendi forma Curiis ſervatur ſupremis; & Legi innititur (*r*) quæ habet, Imperatori ſoli, id eſt, Principi Supremo licere judicium ferre, à quo non detur provocatio. Quapropter in Hiſpaniâ Rex ſolus, aut ab ipſo præfecti, pronuntiare valet, *ſummota omni appellatione*, obſervante Fevreto (*s*), qui ſubjungit Legatum ipſum *à Latere* ſic dicere non valere. Ejuſdem Juriſprudentiæ praxis eſt accurata in Galliâ: unico caſu excepto, qui reſpicit correctionem & diſciplinam Eccleſiaſticam, ut tumultum, aut ſcandalum in Eccleſiâ vel Proceſſionis occaſione factum. Tunc enim nullus eſt abuſus; & Judici licet dicere, ſententiam ſuam effectum ſortituram non obſtante provocatione.

(*o*) Fevret. Tract. de abuſu l. 7. cap. 3. art. 4. p. 293. Edit. Lugdun. 1667.

(*p*) Blondel. in Bibliot. Can. Bouchel. v. Official pag. 145. Edit. 1609.

(*q*) D. Brillon. Dict. Arreſt v. Official. n. 110. & 112.

(*r*) L. tractandum 1. ff. à quibus appellari non licet l. b. 49. tit. 2.

(*s*) Fevret. loco cit. n. 6.

CASUS XIV.

Vandrillo, Diœceſis Tarbenſis Sacerdote, Parœciæ ruralis, in Diœceſi vicinâ ſitæ, Vicario, facto perditâ nequitiâ infami; Epiſcopus Diœceſanus, monitus, mandavit ut Promotor fori Eccleſiaſtici capite inquireret in eum; Officialis, judiciorum formulis præmiſſis, exilio extra Diœceſim damnavit. Nihil-ne eſt culpæ eo in judicio?

Respons.

Antequam huic fiat quæſtioni ſatis duo ſunt præſupponenda. Primum: ex veteri diſciplinâ Canonicâ; Eccleſia Clericos damnabat virgâ aut exilio, ſecundùm dignitatem perſonarum & naturam

Digitized by Google

q. 2.

ficiali non eſſe facultatem ſententiam exilio damnantem Clericum ferendi. Hoc quidem adverſatur Juriſprudentiæ in Gallia uſu receptæ, cui inſiſtere quivis Judex Eccleſiaſticus tenetur, Hæc Juriſprudentia continetur in Decretali Innocentii III. in Corpore Juris Canonici allato (*i*), ex quo Judices Eccleſiaſtici quilibet non poſſunt non obſervare formulas ab Edictis Principis conſtitutas, & judicare ex Parlamentorum uſu. Hoc quoque docet Imbertus in ſuo Enchiridio (*k*): & Chenu in ſecundâ epitome(*l*) & in Quæſtionibus notabilibus, qui dicit aliàs adeſſe abuſum, quique probat Edicto ſolemni, à Parlamento Burgundiæ 13. Martii 1635, lato, in cauſam Doctoris Theologiæ, nomine ThomæBeaufils: quod Edictum interſeritur recenſitis à Baſſet (*m*), alioque Parlamenti Gratianopolitani Edicto 30. Julii 1638. Duo alia affert quoque D. Brillon; prius 21. Julii 1636. & poſterius 2. Auguſti 1656. (*n*) Adeſt Aliud Parlamenti Gratianopolitani 13. Maii 1635, quod abuſivam dicit ſententiam Officialis Dieuſis, qui Sacerdotem damnaverat in ſeceſſum è Diœceſi, qui ſeceſſus Curiæ viſus eſt exilio æquipollere. (*o*) Hi Auctores Baldi, inclyti Bartoli diſcipuli, ſententiæ ſuffragantur.

Advertuntur hujus Juriſprudentiæ rationes, nonnullis in veteribusCanonibus; quod monſtrat antiquam cognoviſſe Eccleſiam jure exilii gaudere poteſtatem ſecularem, Hoc Pontificex ſignificavit Pelagius an. 556. his verbis (*p*) *Cùm mille alia exempla & conſtitutiones ſint quibus evidenter agnoſcitur, ut facientes ſciſſuras in ſanctâ Eccleſia, non ſolùm exiliis, ſed etiam proſcriptione rerum .... per publicas poteſtates debeant coerceri.* Cognocit etiamCeleſtinus III. (*q*) non Eccleſiæ ſedPrincipibus eſſe poteſtatem puniendi exilio Clericos inemendabiles & pervicaces, decretis in eos pœnisCanonicis quæ ſuæ ſunt poteſtatis. *CùmEccleſia non habeat ultra quid faciat,* ait hic Pontifex, *ne poſſet eſſe, ultra perditio plurimorum per ſecularem comprimendus eſt* (talis Clericus) *poteſtatem; ita quod ei deputetur exilium, vel alia legitima pœna inferatur.* Ita ut dicendum ſit, Canones, nobis adverſantes eſſe interpretandos de terris in quibus Eccleſiæ erat Juriſdictio temporalis ſimul& ſpiritualis, ut nunc eſt Pontifici in ſtatu Eccleſiaſtico in quo hac de cauſâ gaudet jure damnandi eos, qui ſui ſunt juris ac poteſtatis, exilio: quod eo veroſimilius eſt, quò Concilii Antiocheni, an. 341. habiti ævo Epiſcopi demandabant Principibus provinciam puniendi exilio Clericos, quando ſuſpenſi & excommunicati ad meliorem non redibant frugem (*r*): *Quod ſi quis iſta omnia contempſerit, & Epiſcopus minimè emendare potuerit;* ſuam repetere Diœceſim.

Ex hactenus dictis liquet, Officiali non licere Clericum reum ad remum dare, nec pluribus aliis pœnis infamiam inferentibus, à Canonibus non probatis, vel Edictis Regum, aut Curiarum Eccleſiaſticarum uſui adverſis, afficere, Du Caſſe fatente.

CASUS XV.

Duo Parochi Diœceſis Gallicæ, cùm litem ſimul habuiſſent de re forum Officialis Diœceſani ſimpliciter ſortiente, coram quo jam quæſtio erat inchoata; hic Judex iſtis ex æquo evaſit ſuſpectus, quia aliquot à diebus viſus eſt infenſiſſimus. Quapropter recurrentes adEpiſcopum, eum rogârunt ut Archidiaconum aut Parlamenti Cauſidicum ſibi liberet dare Judicem. *Licetne* Epiſcopo hoc tribuere privilegium ipſis?

Respons.

Epiſcopo non licet duas ob cauſas.

Prima: quia per Epiſcopos, qui omnem Juriſdictionem contentioſam tradiderunt omninò in manus Officialium ſuorum, non ſtat ulteriùs delegare, pari in caſu, ullum alium Judicem peculiarem; niſi Officialis abeſſet, aut ægrotaret, aut repelleretur, *formulis requiſitis*, ab alterâ parte; aut denique alia adeſſet cauſa legitima & magna: nec ipſis licet Judicis vices gerere: aliàs daretur locus provocandi, tanquam ab abuſu, à judicio lato, ſic dicente Fevreto (*t*), quod teſtatur Du Caſſe (*u*), ſecundùm Bonifacium, excipiens Epiſcopos Provinciales, qui, inquit ſibi ſervârunt ipſi jus exercendi Juriſdictionem contentioſam, quoties ipſis libet, fatente Ducaſſe. (*x*).

Secunda: quia Officialis eſt Judex proprius & perpetuus Diœceſis, eique eſt Juriſdictio uſitata, & non ſolùm delegata; ac proinde Judicis dignitate exui nequit; eâ inſignitus, ſic docente Mornacio inLegemDigeſtorum his verbis(*y*) *Neque enim Epiſcopos uſque adeo ſibi blandiri expedit ut pro animi libidine mutent Judices novoſque ad illam vel illam litem ſufficiant: ſiquidem Judex debet eſſe perpetuus Officialis, quem ſemel elegerunt, ut vice ſua judicet; niſi incidat delegandi juſta cauſa ex abſentiâ, morbo, vel recuſatione.* Dicta compobat Edicto Curiæ, quæ dixit Epiſcopum, qui Judicem alium præter Officialem delegaverat in rem privatam, ſuâ malè uſum Juriſdictione, eumque impenſis multavit. Idem docetBlondellus (*z*) ac Mornacius quem laudat, & Peleus à Fevreto laudatus (*aa*) Edictum Parlamenti Pariſienſi

(*f*) Urban. I. in can hi qui 9. 3. q. 4.

(*g*) Blondel. in Bibliot. Can. Bouchel v. Caſus privilegio donati.

(*h*) Du Caſſe tract. Juriſd. Eccleſ. content. cap. 22. p. 331.

(*i*) Innoc. III. inc. Venientes 19. de jurejur.

(*k*) Imbert. enchir. pag. 200.

(*l*) Chenu. tit. 41. cap. 2. & qq. notab. q. 8.

(*m*) Baſſet. tom. I. l. 2. tit. 1. cap. de Juriſd. Eccleſ. pag. 68.

(*n*) D. Brillon dict. Arreſt. v. Official. n. 197. & ſeq.

(*o*) Idem ibid. v. Judex n. 40.

(*p*) Pelag. in cande Liguribus 43. 23. q. 5.

(*q*) Celeſt. III. in c. Cum non ab homine 10. de judicus l. 2. tit. 2.

(*r*) Conc. Antioch. in c. Si quis 2. de Clerico excommunic. &c.

(*t*) Fevret. l. 4. cap. 3. n. 11.

(*u*) Du Caſſe tract. de Juriſd. Eccleſ. content. cap. 1. n. 4. p. 14.

(*x*) Idem ibid.

(*y*) Mornaci ad leg. 1. §. 1. de eo cui mandata eſt juriſdictio.

(*z*) Blondel. in Biblioth. Can. Bouchel v. Official. p. 143.

(*aa*) Peleus l. 2. c. 37. actionum forenſium apud Fevret. l. 4 cit. n. 11.

Digitized by Google

Laicus; hic firmat Fevretus (*a*) Edicto Parlamenti Toloſani 20. Martii 1680. quod à la Roche-Flavin excerpſit (*b*) Ratio, quam affert (c) agens de Officialibus, quodque Laico delegato competere debet, eſt, quia indecenter daretur vir ſæcularis Clericorum Judex: quod re prohibet Decretale ab Eugenio II. omiſſum in Concilio Rhemis habito an 1148. cujus hæc ſunt verba: *Decernimus, ut Laici Eccleſiaſtica tractare negotia non præſumant; Sed Epiſcopi, Abbates, Archiepiſcopi & alii Eccleſiarum Prælati de negotiis Eccleſiaſticis (maximè de illis quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur) Laicorum judicio non diſponant* (*d*)

Eamdem ob cauſam Innocentius III. Præſes Concilii Lateranenſis IV. (*e*) interdicit Clericis ne Laicos præponant arbitros negotiorum ſimpliciter ſpiritualium. *Generaliter prohibemus* inquit, *ne ſuper rebus ſpiritualibus compromittatur in Laicum: quia non decet, ut in talibus Laicus arbitretur.* Ad quod dicit Gloſſa (*f*). *unde dico, quòd Laicus de rebus ſpiritualibus nullo modo judicare poteſt; nec principaliter, nec incidenter & quod Eccleſiaſticis perſonis tantùm cauſa ſpiritualis ſit committenda.* Quod probat hujus Goſſæ Auctor duobus Decretalibus, hoc quidem Alexandri III. (g) illo verò Innocentii III. (*h*).

(a) Fevret. l. 4. cap. 3. n. 18.

(*b*) La Roche-Flavin l. 6. tit. 56.

(*c*) Fevret. cit. l. 4. cap. 2. n. 3.

(*d*) Eugen. II. in cap. Decernimus. 2. de judiciis.

(*e*) Innoc. III. in cap. Contingit 7. de arbitriis. l. 1. tit. fin.

(*f*) Gloſſa ibid. v. Spiritualibus.

(*g*) Alex. III. in c. Cum te 18. de Offic. & poteſt. Jud. delegati l. 1. tit. 29

(*h*) Innoc. III in c. ſuper 27. eod. tit.

CASUS XVI.

Euphemianus & Florus, Parœciæ Sancti Dii Comparochi, cùm ſimul contendiſſent de inſtituendâ ſodalitate; Euphemianus in jus vocavit Florum coram Officiali: ſed quia Floro infenſus erat hic Judex, adiit Officialem Metropolitanum, eumque rogavit ut cauſam evocaret, deque eâ cognoſceret. Huic poſteriori Officiali licet-ne petenti parere & judicare canonicè, aut ſaltem validè de eorum lite?

Respons.

Officiali Metropolitano nulla eſt facultas ad ſe evocandi cauſam, quæ priùs eſt ſub Officiali ſuffraganei: quia Metropolitanus jus dicit ſubditis ſuffraganeorum ex appellatione legirimâ, dicente Innocentio IV. tribus Conſtitutionibus in Sexto allatis (*i*). Sic ſtatuit Parlamentum Pariſienſe Edicto 18. Aprilis 1578. Idem etiam docent Chopin (*k*), hoc Edictum laudans, & Blondellus in Additamentis, ad Bibliothecam Bouchel (*l*), obſervans diſpoſitionem Edicti 1667. ei concordare. Fevretus in ſuo Tractatu de Abuſu fatetur hunc diſciplinæ articulum (*m*).

CASUS XVII.

Anthemius, Officialis Dienſis, à Joanne & Jacobo electus arbiter litis inter eos ortæ, dixit ſententiam arbitralem. Joannes, qui ſe habuit læſum, ægrè ei acquievit, ſed Jacobus eum ad eumdem vocavit Officialem, qui eum cogeret. Joannes reſpondere & obire vadimonium noluit, & viciſſim Jacobum vocavit ad Judicem Regium. Licet-ne ei, abſque inobedientiâ Judici Eccleſiaſtico præſtitâ & injuſtitiâ, urgere Jacobum in foro ſæculari?

Respons.

Conſtat licere Joanni, ſine ullâ injuſtitiâ & (*n*), in quo Edictum Parlamenti Pariſienſis 11. Julii 1656. recenſet, hanc Juriſprudentiam Canoni Concilii Carthaginenſis V. in Decreto Gratiani allato, confirmans (*o*) quod perhibet non eſſe licitum eum, qui Judex fuit aut de cauſâ cognovit teſtem vocare. *Statutum eſt, ut qui fortè in Eccleſia quamlibet cauſam jure Apoſtolico* (id eſt *Canonico*, habet Gloſſa) *Eccleſiis impoſito agere voluerit & fortaſſe deciſio Clericorum uni parti diſplicuerit, non liceat Clericum in judicium ad teſtimonium devocare eum, qui præſes vel cognitor fuit.* Unde potiori ratione arbiter partium iis nequit eſſe Judex. Gloſſa duas annectit rationes. (*p*) Prior: is parti, de judicio lato querenti, eſt ſuſpectus, nec ex æquo ejus judicium ſubire iterùm tenetur. *Offenſus & ſuſpectus eſt appellanti.*

(*i*) Innoc. IV. in c. Romana 3. de appellat. §. Cum autem idem, in Conc Lugd. II. an. 1245 & in c. Romana 1. de Offic. Ordinarii in 6. lib. 1. tit. 16. & in c. Romana 1. de foro competent. in 6. 2. tit. 2.

(*k*) Chopin polit. l. 1. c. 8. n. 25.

(*l*) Blondel. v. Official. p. 143

(*m*) Fevret Tract. de abuſu l. 4. cap. 3. n. 14.

Nicolaus I. ad Imperatorem ſcribens, dicit etiam: *Quod ſuſpecti . . . judices eſſe non debeant et ipſa ratio dictat* (*q*): quod firmat compluribus auctoritatibus ac exemplis. Eamdem ob rem Alexander III. ad quos Angliæ Epiſcopos & Abbatem Herudfordienſem ſcribens, declarat ſe nolle ut cauſæ Judex ſit Epiſcopus Londinenſis: quia uni parti erat ſuſpectus (*r*). Vult alibi idem Pontifex ut non deferatur ad Judicem ſuſpectum (*s*). Lucius III. ad Epiſcopum Licolnenſem literas dans, idem declarat (*t*). Et denique Sanctus Gregorius Pontifex dicit, Epiſcopum ipſum eſſe rejiciendum, quando ſuſpectus eſt (*u*). Quod Pontifex firmat idem, in Gratiani Decreto laudatas. (*x*)

Poſterior ratio eſt, quia in primo permanere vellet judicio: *Semper vellet tueri ſuam ſententiam* (*y*) ac proinde qui ſe haberet læſum ſtatuto non ſtaret judicio.

Vide Judex & Promotor.

CASUS XVIII.

Leander amplæ Diœceſis Epiſcopus, cui ſumma 10000. Librarum ad reſtaurandum Palatium erat perneceſſaria, cujus pars utilior erat ruinoſa, vendidit Officialis munus Feſto, qui numeravit 8000. Libras præſentes. Nonnulli Capituli Canonici, maximo ardentes ſtudio, eum incuſaverunt vendere hoc Officium nequiviſſe abſque ſimoniâ. Leander quærit an re Simonia inſit huic caſui, & num, poſitâ Simoniâ, eum non eximeret ab eâ bona fides?

Respons.

Antequam huic fiat difficultati ſatis, tanquam ſcitum conſtans ſupponendum eſt, munus Officialis eſſe re quid ſpirituale. Nam Officium & poteſtas Officialis ponitur in gerendâ Juriſdictione Eccleſiaſticâ contentioſa, hoc eſt, in parte Juriſdictionis Epiſcopalis, quæ in voluntariam & contentioſam dividitur. Atqui hæc poteſtas, in judicandis Clericis aut Laicis, de rebus ſimpliciter ſpiritualibus, & Eccleſiaſticis, in caſtigando cēſuris, & in ligandis & ſolvendis animabus ſita eſt profectò quid ſimpliciter ſpirituale.

Hac veritate poſitâ, liquet ſine Simoniâ non valuiſſe hoc Officialis munus vendere Feſto, qui comparavit, eodem pollutus crimine, conſecutione neceſſariâ. Sic animadvertimus Eccleſiam ſemper ſummo ſtudio improbaviſſe hujuſmodi commercium, ut clarè monſtrabunt rationes ſequentes.

(*n*) Fevret. tract. de abuſu l. 4. cap. 4. n 12.

(*o*) Conc. Carthag. V. c. 1 in can. Statutum eſt 50. 2. q 6.

(*p*) Gloſſa in D. Can. v. cognitor.

(*q*) Nicol. I in can. Quod ſuſpecti 15. 3. q. 5.

(*r*) Alex. III. in cap. Eorum 17. de Offic & poteſt Jud. delegati

(*s*) Id. in cap. Propoſuit 14. de appellationibus.

(*t*) Luc. III in cap. Poſtremò 36. eod. tit.

(*u*) S. Greg. in c. Si quis. 4. de foro compet.

(*x*) Idem in cap. Inprimis 7. 2. q. 1.

(*y*) Gloſſa cit v. cognitor.

Concilium

bent propter ſua lucra vendit vel emit, cum eodem Simone donum Dei poſſideri pecuniâ exiſtimat. Ideoque qui eaſdem res non ad hoc ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra munere ..... pecuniæ, largitur vel adipiſcitur. Simoniacus eſt. Et rationis gratiâ allato Decreto Concilii Generali jamjam laudato, ſubjungit: *Nomine verò procuratoris intelligit præfata Synodus quemlibet Eccleſiaſticarum rerum Adminiſtratorem, ut, verbi gratiâ, Præpoſitum, Oeconomum, Vicedominum: defenſoris nomine, Advocatum, ſeu Caſtaldum & Judicem: in ſubjecto verò regulæ, Archipreſbyterum, Archidiaconum, Canonicum, Monachum, vel quemlibet Eccleſiaſtico mancipatum Officio.* Hac interpretatione nullum ſupereſt in mente dubium quin munus Judicis Eccleſiaſtici, id eſt, Officialis, accenſendum ſit rebus Eccleſiaſticis, quæ numquam pretio acquiri poſſunt.

(c) Alex. III. in cap. Præterea 1. ne Prælati vices ſuas, vel. Eccleſias ſub annuo cenſu concedant. lib. 5. tit. 4.

Alexander (c) in Concilio Generali Lateranenſi III. dicens, clariùs ſuam aperit mentem hac de re, & ſemper antiquis adhærens deciſionibus, fatur: *Quoniam quidam in quibuſdam partibus ſub pretio ſtatuuntur, qui Decani vocantur, & pro certâ pecuniæ quantitate juriſdictionem exercent* (en Officiales) *præſenti Decreto ſtatuimus, ut qui de cætero hoc præſumpſerit, Officio ſuo privetur; & Epiſcopus conferendi hoc Officium poteſtatem amittat.*

(d) Conc. Turon. an. 1163. c. 11. in cap. Quoniam 2. eod. tit.

Concilium Turonenſe (d) an 1163. collectum, eodem Pontifice Alexandro III. ſedente, par jam tulerat Decretum. En verba: *Quoniam in quibuſdam partibus Decani quidam, vel Archipreſbyteri, ad agendas vices* Epiſcoporum *.... & terminandas cauſas Eccleſiaſticas* (en iterum Officiales) *ſub annuo pretio ſtatuuntur, quod ad ſacerdotum gravamen & ſubverſionem judiciorum non eſt dubium redundare; id ulteriùs fieri prohibemus. Quod ſi quis de cætero fecerit; removeatur à Clero; Epiſcopus autem qui hoc ſuſtinuerit, &* Eccleſiaſticam *Juriſdictionem ſuâ patitur diſſimulatione perverti, diſtrictione Canonicâ percellatur.*

(e) Conventus Melodun. tit. 31. de hiſquæ ad forens juriſd. pertinent.

Generalis cœtus Cleri Gallici, Meloduni an. 1579. habitus (e) acriter invehit in idem Munerum Eccleſiaſticorum commercium *Tum hoc nefas putet Epiſcopus*, inquiunt Antiſtites hi ſapientes, eum habentes, *Si cujuſvis Magiſtratûs in Eccleſiaſtica Juriſdictionis exercitio venale videri poſſit commercium; & quod Laicis deteſtabili vitio datur, in Eccleſiaſticâ politiâ non patiatur, ne in ſuſpicionem quidem adduci.* Cui adjungendum eſt hoc rigidum Concilii Generalis Toloſani Decretum an. 1590. (f) *Qui alii licèt Eccleſiaſtico, ſuam, aut Eccleſiæ ſuæ Juriſdictionem, diſcrimen impingit.* Et paulò poſt de officialibus agens, pergit: *Quod enim aggregant per oppreſſionem pauperum, Epiſcopis ad delicias cedit; Officialibus ad tormentum.* Eos vocat Epiſcopi hirudines, & inhiantes tondendis & excoriandis ovibus commiſſis: *Tota Officialis intentio eſt, ut ad opus Epiſcopi ſuæ Juriſdictioni commiſſas miſerrimas oves, quaſi vice illius, tondeat, emungat, excoriet. Illi enim ſunt Epiſcoporum ſanguiſugæ, evomentes aliorum ſanguinem, quem biberunt.* Denique munera Officialis nummis quæſita vocat *Miniſterium damnatiſſimum villicationis.* Non poteſt præciſiùs decerni & fulmine concuti hanc in rem.

(f) Conc. Toloſan 4. part. c. 2. n. 7.

CASUS XIX.

Philostorgus, Sancti Rioli Parochus, præ manibus rationes, quibus Gualterius, ſuus olim Vicarius, extorſione ſordidâ exegerat pecuniam ab iis quibus ſacramenta & ſanctum Viaticum adminiſtraverat, offenſione plurium Parœcianorum, eum vocavit in jus ad Officialem, querelis de eo iteratis motus. Uterque quæſtionem ex formulis ab Edictis requiſitis inſtituit; ſed lite ut judicaretur inſtructâ; Officialis, certior hanc litem intuliſſe Philoſtorgum in Gualterium, odio ejus concitatum, diſtulit tamdiu judicium dicere ut Philoſtorgus, tandem coactus, eum apellaverit de judicando, inſtrumento juſto, quod ei palam fecit Apparitor tertio & ſeptimo die menſis Martii 1718. Officialis hujus Parochi audaciâ iratus continuò negavit judicare, quo viſo Philoſtorgus provocavit tanquam à negatione judicii; & in Officialem ſe intendit adverſarium, qui poſtea à Judice provocationis dictus eſt bene & legitimè denunciatus: quo animadverſo, Officialis judicium negotii eſt pollicitus; ſed Philoſtorgus noluit eum habere Judicem. Huic Parocho licuit ne ſic agere cum Officiali; & illæſâ veneratione, nolle eum habere Judicem; & potiſſimùm Gualterio alium nolente.

Respons.

Conſtat, in caſu propoſito, Philoſtorgum non eſſe in culpâ; quum nihil fecerit alieni à Juris prudentia Edictis Regiis latâ, quæ nobis ſunt Lex; ac proinde licuerit Officiali ſignificare denuntiationes requiſitas, illæſâ veneratione debitâ; nec teneatur eum habere Judicem.

1. Quia, ex Edicto menſis Aprilis 1667. (i) Judices quivis tenentur judicare de cauſis, actionibus

(i) Edict. 1667. tit. 25 art. 1.

&

Digitized by Google

instructis judicare, appellabuntur de judicio dicendo: & mandamus Apparitoribus & Accenſis quibusvis requiſitis, ut denuntiationes ſignificent neceſſarias, pœnâ interdicti muneris ſui.

3. Quia Philoſtorgus notas fecit Officiales duas denuntiationes cum morâ tridui à primâ ad ſecundam intermedii, quæ ſufficiebant ſolæ, in caſu propoſito, ex eodem Edicto, quod habet (b) *Denuntiationes Judicibus ſignificabuntur domi, aut in Tabulario Jurisdictionis, alloquendo Actuarium, vel Tabulario Præpoſitos. Duabus denuntiationibus ſignificatis de octiduo in octiduum Judicibus ſimpliciter Curiarum noſtrarum forum petentibus; & de triduo in triduum aliis Tribunalibus, Parti licebit provocare tanquam à negatione judicii, & ſuo denunciare nomine litis Relatorem; ſin autem Præſidem, qui volumus ut proprio damnentur nomine litis impendiis & acceſſionibus Partium, ſi licitè denuntiati dicantur.*

(b) Ibid art. 3. & 4.

nuntiatus fuerit, aut utraque Pars conſentiat ut jus dicat & judicium ferent alii Judices. non ſuſpecti niſi malit altera Pars ut denuntiatio judicetur.

Unde inferendum, de lite, in quæſito propoſito, à Philoſtorgo in Gualterium illatâ judicaturum eſſe Vices-gerentem fori Eccleſiaſtici, ſi adſit; aut alium Officialem, ad hoc ſpecialiter nominatum ab Epiſcopo: His addimus Officialem denuntiatum eſſe à Judice provocationis damnandum litis impendiis & acceſſionibus Philoſtorgi; pœnas luentem quòd noluerit ipſi jus dicere, denuntiationibus ipſis ex judiciorum formulis ut ad id compelleretur, ſignificatis.

Vide {
Accuſatus Caſus. V.
Appellatio Caſus VII. & VIII.
Diſpenſatio Matrimonii Caſus IV. XXI. XXVI. & XXVII.
Excommunicatio Caſus XXXVI.&XLII.
}

OFFICIUM BREVIARII

(d) Card. Bona. tract. de divina Pſalmodiâ c. 1.

OBSERVANTE Cardinali Bona (d) OFFICIUM BREVIARII olim dicebatur in Occidente, *Curſus divinus*, & in Oriente, *Canon, Synaxis, Collecta:* at, ne divertamus ab argumento, de quo hic agitur, exponendis variis harum vocum ſignificationibus nobis immorandum non putamus: Dicemus igitur *Breviarium* ſenſu quo hîc ſumitur, eſſe vocem in Eccleſiâ Catholicâ uſitatam, quæ certas denotat preces publicas, aut privatas, quas clerici ordinibus ſacris initiati, aut Beneficiarii aut Religioſi diſciplinæ monaſticæ adſtricti, quotidie tenentur recitare, ſeu inchoro certis diei noctiſque horis, ſeu privatim; ut Deo cultus exhibeatur debitus, & ab eo petantur, tum ſibi ipſi, tum reliquis omnibus fidelibus virtutes, dona, & gratiæ ad obtinendam ſalutem neceſſaria.

Homines omnes, qui Deum noverunt, ab Adamo uſque, indeſinenter laudaverunt & invocaverunt Dominum, quiſque privatim, & ab eo deprecati ſunt inopiam. Enos, Sethi filius, ac proinde Adami nepos, instituit primus uſum precum ſolemnium, & cultum publicum, quem, tanquam indicium ejus à quo pendent, animi grati & amoris, præſtabant creatori fideles collecti. Nam is eſt verus horum Geneſis verborum ſenſus (e) *Iſte* (Enos) *cœpit invocare nomen Domini.* Noachus, Abrahamus, Iſaac, Jacobus, Moſes; omneſque qui eos imitati ſunt, ſemper ſervârunt fidi antiquam Patrum traditionem. Superſunt duo celebria Cantica à Moſe decantata ſimul cum omnibus Iſraelitis, trajecto mari rubro (f) Scripturæ divinæ, mentionem Moſis, Davidis, Danielis, Eſdræ, Habacuc, totque aliorum injicientes, non excepto JeſuChriſto ipſo, eam apertè probant veritatem (g), ac tandem ſub Lege novâ Chriſtiani officio Religioni maximè proprio non deſuerunt, teſtantibus vetuſtiſſimis Auctoribus, Sancto Juſtino, Tertulliano & Origene.

(e) Genes. IV. 26.

(f) Exod. XV. Deuter. XXXII.

(g) Iſai XII & XXXVIII. 10. & LXII. 10. Pſal. CXVIII. Job. XVII. 1. Eccli XLVII 6. & 11. 1. Reg. II. 1. Habacuc III. 1. Daniel. III. 51. & IX. 4. & ſeq. Jerem. V. 1. Baruch. III. 1. Jon. II. 3. Matth. XXVI. 30. Luc. I. & II.

Admodum variavit numerus horarum Canonicarum, ex diverſis Eccleſiarum Ordinumque Religioſorum uſibus. Nunc ſunt numero ſeptem, quæ dicuntur Matutinæ, Laudes, Prima, Tertia, ſexta, Nona, Veſperæ & Completæ, in quinque verſibus Latinis, in reſponſione ad Caſum *Andreas* hujus Tituli quintum, & varias earum ſignificationes deſcribentibus, comprehenſæ.

Non continet hoc Officium aliud nomine, *Officiolum Beatæ Virginis*, in choro decantatum ex antiquâ conſuetudine quibuſdam in Eccleſiis; non verò impoſitum dicentibus Breviarium privatim; nec aliud, nomine *Officium Mortuorum*, quod Breviarii loco eſt 2. Novembris tantùm, quo omnium Fidelium defunctorum memoria celebratur.

Medio quinto ſæculo, in ordinem primò redactum fuit Officium Divinum, quod faciebant hymni, Pſalmi, & lectiones è ſacrâ deductæ Scripturâ, Homeliæ è S. S. Patribus depromptæ, Collectæ, aliæque Preces. Muſœus. Maſſilienſis Sacerdos, an. 450. in vivis. & cujus meminit Gennadius (h), Salvianus, Eccleſiæ ejuſdem ſacerdos, Leander, Hiſpalenſis Epiſcopus, Vigilius Pontifex, ſanctus Ceſarius, Arelatenſis Epiſcopus, aliique cœpto eidem efficiendo & perficiendo operam navârunt. Verùm, quia regimini & diciplinæ in Diœceſi obſervandæ moderatur quiſque Epiſcopus, Officium pro lubitu quiſque inſtituit; unde non una eademque ratio in Breviariis; quorum eſt in Gallia uſus, & alibi; &

(h) Gennad. de viris illuſtris c. 79.

tot

Digitized by Google

ipſis forent adjumento precibus, & Eccleſiæ famularentur modo, quem imponunt & dignitas & officium.

CASUS PRIMUS.

LUCANUS, Subdiaconus, quater quinquieſ-ve ſolùm, quovis anno, omittit Officium divinum Breviarii recitare, ſine cauſâ legitimâ. Peccat-ne mortaliter? Et peccat-ne tot vicibus mortaliter, quot officio deeſt diebus?

Respons.

Haud dubium eſt quin mortaliter peccet Lucanus quotieſcunque ſuâ deeſt culpâ recitandoOfficioBreviarii divino: nam conſtat quoſcunque, in Ordinibus ſacris conſtitutos, aut, extra eos, Beneficio gaudentes, teneri, pœnâ peccati mortalis, ad recitandum quotidie Officium divinum. Hoc probat 1. Sententia Theologorum unanimis. 2. Declaratio, è Concilio Agathenſi, ineunte ſæculo ſexto, habito, excerpta, quæ recitandi hujus Officii neceſſitatem, antiquæ conſuetudini Eccleſiæ innixam, deſignat adeò clarè & diſtinctè, ut nullâ indigeat interpretatione, nec Gloſſa (a). En verba: *Presbiter manè, matutinali Officio expleto, penſum ſervitutis ſuæ videlicet primam, tertiam, ſextam, nonam, veſperamque perſolvat.... Propterea dicente*: Septies in die laudes dixi tibi: *qui ſpetenarius numerus à nobis impletur, ſi Matutinis, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ & Completorii tempore, noſtra Servitutis officia perſolvamus.* 3. Concilium Nannetenſe, juxta nonnullos, anno circiter 800. habitum, in Decreto Gratiani allatum (b), quod habet ut Agathenſe. 4. Concilium generale Lateranenſe, an. 1215. coactum (c), in quo conquerens de Clericorum, piæ recitationi ſui Officii divini non incumbentium, vitio Innocentius III. ſic fatur, de omnibus indiſtinctè agens: *Hæc igitur & ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitùs inhibemus, diſtrictè præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantùm eis dederit Deus, ſtudiosè celebrent pariter & devote.* Pœna ſuſpenſionis, quo vult Concilium hoc afficiantur negligentes iſtud æquiſſimumOfficium, indicio declarat manifeſto eos peccato mortali obnoxios: cùm Eccleſia eâ cenſurâ corripere peccata levia non ſoleat 5. Conſtitutio Clementis V. qui Concilio Generali Viennenſi, an. 1311. collecto, interſuit (d), in quo dicitPontifex: *Sacri approbatione Concilii .... ſancimus ut .... convenienter & debitè celebretur divinum diurnum & nocturnum Officium, ſi Dei & Apoſtolicæ Sedis indignationem vitare voluerint*: quæ poſtrema verba clarè monſtrant non licere abſque gravi peccato huic deeſſe ſervituti.

(a) Conc. Agath. in cap. Presbyter 1. De celebrat. Miſſ. l. 3. tit. 4.

(b) Conc. Nannet. in can. Presbyter 1. diſt. 91.

(c) Conc. Lateran. IV. in cap. Dolente 9. De celebrat. Miſſ.

(d) Clem. V. in Clement. Gravi 1. De celeb. Miſſ. lib. 3. tit. 14.

Beneficiariorum ſeorsùm ſervitutem in recitando Offico divino probat clarè 1. Concilium apud Pennam ſidelem (e), à Conſalvo tertio Archiepiſcopo Toletano habitum an. 1301. quod mandat ut Beneficiarii, qui recitando Breviarii Officio deerunt, privatione proventûs Beneficiorum, ac alii Clerici, Ordinibus in majoribus conſtituti, ſuſpenſione plectatur, En verba Decreti hujus Concilii: *Statuimus & ordinamus ut quilibet Clericus, in ſacris Ordinibus conſtitutus, vel aliàs Beneficium Eccleſiaſticum cum curâ obtinens, legitimo impedimento ceſſante, quotidie horas Canonicas recitet, ut tenetur. Si quis autem in eis negligens inventus fuerit & monitus à ſuo Prælato canonicè, ſe non correxerit; per ſubtractionem fructuum Beneficii ad tempus, prout culpæ qualitas exegerit, arceatur. Quod ſi Beneficio caruerit, in ſacris Ordinibus conſtitutus, per ſuſpenſionis ſententiam puniatur.* 2. Conſtitutio Bonifacii VIII. (f) in quo dicit hic Pontifex eos teneri; quia, inquit, beneficia propter Officia conceduntur: *Propter quod Beneficium Eccleſiaſticum datur.* 3. Idem docet Leo X. eamdemque addit rationem in Septimâ Bullâ 5. Maii 1514. datâ (g), & SanctusPius V. idem clarè dicit in 135. Bullâ, 21. Septembris 1571. data (h). His addendum eſt, ſicut ſerviens Altari ſit Altaris particeps par eſt, ſic dicente Sancto Paulo (i), & ſecundùm illum Innocentio III. in Decretali ad Epiſcopum Zamoræ in Regno Legionenſi civitatis ſcripto (k); ita ex eo confici neceſſariò, ut Altaris particeps ſerviat Altari, id eſt, teneatur primò ad recitandum Officium divinum, ac deinde alia officia quibus Eccleſia indiget, quibuſque eſt par, ei adminiſtrare.

Auctor Opuſculi 65. Sancti Operibus Thomæ inſerti (l) idem docet his verbis: *Ad has ſeptem horas tenentur ſacerdotes & alii Clerici, conſtituti in ſacris Ordinibus, ſive habeant Beneficium, ſive non & omnes illi qui percipiunt Eccleſiaſtica ſtipendia in quocumque ordine ut ex eis ſuſtententur qui in Eccleſia reddunt Domino divina Officia.* His verbis: *Et alii Clerici conſtituti in Sacris*, non modò intelligendi ſunt Sacerdotes, & Diaconi ſed & Subdiaconi, Sancto Thomâ haud ægrè Subdiaconatum accenſente OrdinibusSacris, ob miniſterium quod obit Subdiaconus, vaſa ſacra parans & portans, & propter continentiam perpetuò ſervandam. Præterea Subdiaconi tenentur perinde ac Sacerdotes & Diaconi, ad recitandum Breviarium, ex conſuetudine univerſim in Eccleſiâ uſu receptâ, ac proinde Legis vim habente.

(e) Conc. apud Pennam fidelem c. 1. apud Labbe tom. 11. part. 2. p. 1444.

(f) Bonif. VIII. in cap. Quia ſin. De reſcriptis in 6. lib. 1. tit. 2.

(g) Leo X. in Bullâ Supernæ

(h) S. Pius. V. in Bullâ Ex proximo.

(i) 1. Cor. IX. 13.

(k) Innoc III in cap. Cùm ſecundum 16 De præbendis & dignit. lib. 3. tit. 5.

(l) Apud S. Thom. Opuſc. 65. c. 2.

Eam-

Digitized by Google

ſacro conſtitutos, aut quodam gaudentes Beneficio, tenet.

Per tranſennam hîc obſervare juvat Innocentium III. re ipſa meminiſſe in Decretali à nobis laudatâ (*b*) eorum, quos dicit *Minores Clericos*. Sed eo nomine inſignit in Majoribus Ordinibus conſtitutos propter Præſules immedatè poſt memoratos, quibus dignitas *Majorum Clericorum* eſt proprior & ſpecialior.

(*b*) Innoc. III. in cit. cap. Dolentes.

CASUS II.

Augustinus, ſuſcepto ſubdiaconatûs ordine intra undecimam & duodecimam horam, tenetur-ne, conſcientiâ, ad totum Officium diurnum, aut ſolùm Nonam, Veſperas & Completorium tecitandum?

Respons.

Quum, ex mente Eccleſiæ & præcepto ab eâ præſcripto ad recitandum Officium Breviarii, Matutinæ, Laudes, Prima, Tertia & Sexta ſint horis recitanda antemeridianis; & Auguſtinus non adſtringeteturBreviario ante ordinationem; eum arbitramur ſolùm teneri ad recitandam partem, horis diurnis, ordinationem ejus ſecutis, congruentem; ſcilicet, Nonam, Veſperas, & Completorium. Alioquin dicendum Legis Eccleſiæ vim eſſe retroactivam, quoad ſe; quæ nulli tamen poteſt competere Legi, niſi diſtinctè indicet; ut liquet ex Lege Codicis Juſtinianæi (*c*) in margine notatæ. Quapropter Eccleſia, quæ hunc caſum peculiarem non indigitavit, cenſenda eſt velle ut jam jam ordinatus incipiat recitandum Officium Breviarii à parte hiſce horis recitandâ, ſi antea fuiſſet ordinatus.

(*c*) Leg. Lege 7 Cod. de Legibus &c. lib. 1. tit. 14.

CASUS III.

Si Auguſtinus, ordinatus horâ meridianâ ſubdiaconus, jam in anteceſſum recitaviſſet Nonam, Veſperas & Completorium, impedimenta reliqui diei ſibi incubitura anteoccupaturus; liberne electâ ſervitute illius diei; vel teneretur-ne, conſcientiâ, ad repetendum hanc partem Officii antecaptam?

Respons.

Cenſemus Auguſtinum, hoc in caſu, teneri ordinatum ad repetendam hanc Officii partem ſic anticipatam. Ratio eſt, quia non feciſſet ſervituti, quam modò ordinatus impoſuerat, ſatis. Nam ſolvendi neceſſitatem ſupponit debiti ſolutio. Atqui conſtat, ex hypotheſi, de qua agitur, Auguſtinum non teneri ad recitandam ullam Breviarii; partem, ipſi igitur non licuit hanc præoccupare ſervitutem, ac proinde repetenda ſunt Nona, Veſpera & Completorium.

Objiciet forte quis: Nonne poteſt debiti contrahendi ſolutio anteverti verbi gratiâ, hodie numerari 100. Libras ut perſolvatur par ſumma, cras contrahenda. Sed ſatis ſuperque patet hoc ratiocinium verum eſſe ſophiſma; nam tradens hodie 100. Libras mutuaturo cras parem ſummam nullam mutuo accipiens contrahet obligationem, qua ſit refuſurus mutuaturo; quum, ex hypotheſi, jam in anteceſſum numeravit; ac proinde verus, mutuo ſimulato, non ſit debitor;

CASUS IV.

Gerbertus, Sacerdos, ex mero neglectu recitare omiſit Breviarium per unum diem. Non-ne tot admiſit peccata mortalia, quot horæ Canonicæ quibus conſtat?

Respons

Defendunt nonnulli Auctores, ſicut non jejunantem in Quadrageſimâ ſex diebus, ad quod tenetur, ſex admittere peccata mortalia; ita omittentem ſeptem horas Canonicas, quibus tenetur quovis die, facere ſeptem peccata mortalia. Ratio, quam addunt, eſt quia quævis hora conſtat precibus inter ſe diſtinctis: Eccleſiaque vult ut variis recitentur horis. Unde quum omiſſio cujuſvis horæ Canonicæ ſit peccatum mortale admittuntur tot quot præſcribuntur in die.

Alii verò arbitrantur contrà omiſſionem totius Officii eſſe unum peccatum mortale. *Unum numero peccatum mortale.* Id cenſet Sylveſter Mozolinus (*d*) Ratio, quam affert, eſt; quia *Totum officium unius dici eſt unum totum integrale, cadens ſub uno præcepto.* Licèt plura fortè admittat peccata interna variis actibus iteratis voluntatis, qua hùic non fit Officio ſatis. Ut ſi Gerberto mens fuiſſet non recitandi Matutinas, & poſtea eadem iteraretur mens, aut animus non recitandi reliquum Officium. Nam, eo in caſu, plura admitteret peccata mortalia ſucceſſu temporis. Idem quoque docet Graſſius (*e*)

(*d*) Sylveſter de Prierio v. Hora q. 12.

Poſterior ſententia nobis videtur priore verior & tutior: quia revera dicitur is omittere unum Officium diurnum, id eſt, unum Officium, cui illo adſtringebatur die; unumque violare præceptum, cujus objectum *Unum numero Officium divinum.* Et quidem ſemel tantùm concepta mens omittendi hodie Officium eſt profectò unum peccatum. Ergo omiſſio hujus Officii eſt etiam unum peccatum.

(*e*) Jac. de Graſſis Decis. Aurearum l. 2. c. 51. n. 14.

Sic cenſet Sanctus Antonius (*f*): *Si quis*, inquit, *dimittat omnes horas unius diei ſecundùm Guillelmum non propterea committit ſeptem peccata mortalia; ſed unum & tantò gravius, quanto plus de ipſo dimittit.* En rationem, quam apponit, quamque jam indigitavimus: *Quia totum Officium unius diei cadit ſub uno præcepto.* Subjungit tamen hic Sanctus Archiepiſcopus, ut jam jam notavimus, omittentem, recitatâ Officii parte, pro arbitrio & abſque cauſâ, aliam partem non mediocrem, ut Primam, Nonam aut Completorium, tria admittere peccata mortalia diverſa: *Si autem dimiſit aliquas horas, putà Primam, Nonam, Completorium, tria peccata mortalia commiſit, & ſic de cæteris* quod animadverſione nititur jam allatâ, eum in hoc caſu, tres diverſos concipere actus voluntatis illas omittendi horas. Exiſtimat quoque Navarrus (*g*) in quæſito, unum committi peccatum mortale. Eidem ſuffragatur ſententiæ Cardinalis Bellarminus (*h*) permultique alii.

(*f*) S. Anton. 3. part Sum. Theol. tit. 13. c. 4. §. 5.

(*g*) Navarr. in Manuali De Orat. & horis Can. c. 7. §. 6.

(*h*) Robert. Bellarm l. 1. de bonis operib. c. 18.

De Gerberto, hoc in caſu, perinde eſt ac de eo, qui, die præſcripto ſacrum non audiens tot non committit peccata mortalia, quot effluunt horæ à tempore matutino ad meridianum uſque, ſed unum ſolùm, modò mentem omittendi non repetat multoties.

Col-

Digitized by Google

Cæterum animadvertendum eſt Gerberto, ſe totum Officium ού ittentem, longè graviùs peccare, quam partem, putà Matutinas omittentem.

CASUS V.

Andreas, Diaconus, licèt ei per tempus liceret, Nonas recitare omiſit Peccavit ne mortaliter hac omiſſione?

Respons.

Andream, in caſu propoſito, mortaliter peccâſſe exiſtimamus. Auctores boni, Navarrus & Paludanus, quem laudat (*a*) putant peccato mortali omitti partem Officii inſignem, putà dimidiam Horarum breviorum. Sed utut eſt ſententia hæc nobis rigidiſſima, dicimus, ex ſententiâ Doctorum vulgari, nullam horam Canonicam, quamcumque, licere libenter & ſine cauſâ omitti abſque peccato mortali. Quod probat 135 Bulla Pii V. Sancti Pontificis 10. Septembris 1571. qua mandat Summus hic Pontifex ut qui uno die Matutinas recitare neglexit dimidium reſtituat fructuum illo die percipiendorum à Beneficio quod obtinet, ſi quotidie diſtribuantur, & ſextam partem, omiſſa unicâ Horâ: *ſtatuimus, ut qui horas omnes Canonicas uno, vel pluribus diebus, intermiſerint omnes Beneficii ſeu Beneficiorum ſuorum fructus, qui illi vel illis diebus reſponderent, ſi quotidie dividerentur. Qui verò Matutinam tantùm, dimidiam; qui omnes cæteras horas, aliam dimidiam; qui harum ſingulas ſextam partem fructuum ejuſdem diei amittat.* Hæc ipſiſſima Conſtitutionis verba. Hinc concludendum eam omiſſionem ab hoc Pontifice cenſeri gravem; quum jubeat reum pœnâ inſigni & accuratè culpæ commiſſæ reſpondente affici.

(*a*) Navarr. in Man. de orat. et horis. Can. c. 7. n. 9. et apud eum Paludan. in 4. diſt. 15. q. 5.

Addenda eſt ſecunda ratio hæc. Omiſſione unius horæ, eluitur ſignificatio Officii divini myſtica, qua non modò conditi orbis, ſeptem diebus perfecti beneficium; ſed & præcipua Paſſionis Domini noſtri myſteria ſpecialiùs objiciuntur, deſignando varias Paſſionis horas, & Clericis aperiendo continuam meditationem Jeſu-Chriſti, cujus ſunt Miniſtri. Hoc obſervat ſanctus Antoninus (*b*) & Gloſſa in Decretale è Concilio Agathenſi deprompturn (*c*) & quod quinque hiſce Verſibus Latinis apprime delineatur.

> *Hæc ſunt, ſeptenis propter quæ pſallimus horis,*
> Matutina *ligat* Chriſtum, *qui crimina ſolvit.*
> Prima *replet Sputis. Cauſam dat* Tertia *mortis.*
> Sexta *cruci nectit. Latus ejus* Nona *bipertit.*
> Veſpera *deponit. Tumulo* Completa *reponit.*

Sic decidit Sanctus Antoninus (*d*) qui fatur his verbis: *Hi qui tenentur ..... ſi dimittunt aliquam horam ex induſtriâ, vel negligentiâ ſuâ mortaliter peccant: quia præceptum tranſgrediuntur Eccleſiæ.* (*e*)

(*b*) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 13. c. 4. init.

(*c*) Gloſſ. in. cap. Presbyteri de celebrat. Miſſ. v. ſeptenarius.

(*d*) S. Anton. cit. c. 4. §. 5.

(*e*) Sylveſt. de Ter o v. Hora q. 12. Et apud eum Palud. Navarr. & Henricus Gandavenſis.

unà concurrentibus, certè major eſt alteri anteponenda Atqui Lælius eo verſatur in caſu: nam Eccleſiæ mandatum recitando Officio eum adſtringit, & charitatis præceptum eum ſimul premit. Ipſius eſt igitur facere è duobus majori ſatis, ſi utrumque conficere nequeat. Atqui præceptum charitatis, quod eſt juris naturalis & divini, majus eſt recitatione Breviarii. Illi igitur omittendum eſt Officium ut Parochianis, actu rixâ præpeditis, reconciliandis operam det, cujus eventus ſunt periculoſi, & inter eos pacem & concordiam redintegret.

Uno verbo, ſi munus, quod detinet, protrahi nequeat ſine peccato, aut ſine offenſione, aut ſine gravi detrimento, ſive proximi, ſive ſui-ipſius; eximitur per illum diem à recitatione Officii, quando muneri illi obeundo temporis non eſt ſatis; exempli gratiâ, Concionator, die poſtero, Feſto ſolemni, cathedram conſcenſurus, eòuſque non fuit per tempus præſtò ut concionem haberet decoram et ædificando populo utilem, imò poſtero die concionari ipſi erit impoſſibile, ni totum hodiernum diem ſtudiis, concionique memoriâ mandandæ impendat; eo in caſu licet ipſi Officium omittere 1. Quia ab omiſſione Concionis, à plebe exſpectatæ, et huic incumbentis Concionatori, abeſſe nequiret offenſio, imò injuria inſignis famæ inferenda. 2. Quia, eo in caſu, Eccleſiæ mens non præſumitur ut Clericus recitet Officium.

Obſervandum eſt tamen 1. Prævisâ multâ occupatione, teneri, conſcientiâ, horas Breviarii anticipare, quantum poterit. 2. Non eſſe ſuſcipiendas functiones aut occupationes, quas pati nequit recitatio Officii divini, prævisas, nec ex Officio incumbentes; quum aliàs, ſine legitimâ neceſſitate, conſentire cenſeretur omiſſioni Breviarii. Ea deciſio omninò concordat Auctori Colloquiorum Rupellenſium. (*f*)

(*f*) Colloq. Rupell. q. 14. de Offic. divin.

CASUS VII.

Arsacius dubitat num Veſperas recitaverit. Tenetur-ne, conſcientiâ, eas recitare circa undecimam horam veſpertinam, qua cum inceſſit hoc dubium.

Respons.

Si Arſacii dubium ratione veriſimillimâ, removeri nequeat, qua dubium convincat præpoſterum; tenetur hanc Officii partem recitare quam dubius omiſerat. Hoc firmat ea Juris regula *Potior eſt conditio poſſidentis*(*g*) nam illo in caſu: *poſſeſſio ſtat pro præcepto.* Unde præceptum ſemper adſtringere præſumitur, dubio remanente. Ita ut libens inferret ſe in periculum totius Officii divini illo die non recitandi; ſi, dubio permanente Veſperas nó recitaret, ac proinde peccaret; cùm

(*g*) Reg. 65. de reg. juris in 6.

ſet ſimplicem Sancti Salvatoris Prioratum in Bernardinum, Clericum tonſurâ inſignitum; iſte collatis muneribus diploma cõſici curavitque quatuor abhinc menſibus, nec tamen in ejus poſſeſſionem venire voluit. Hoc non obſtante, teneturne Officium Breviarii recitare à die tranſlationis quam admiſit Pontifex; aut ſaltem à diplomate recepto & jure in hujus Beneficii poſſeſſionem veniendi?

... in eic. vo lunt &c. Idem in dubiis via eſt eligenda tutior Innoc. III. in cap. Illud ſ. de Clerico excom. depoſ. & intendict.

RESPONS.

Beneficiarium teneri ad recitandum Officium divinum ſtatim à collato Beneficio nonnulli arbitrantur Auctores (*b*); quia, inquiunt, per ipſum ſolum ſtat quominus percipiat, in poſſeſſionem veniens. Interim hæc ſententia nobis videtur rigidior, imò à juſtitia aliena. Credimus igitur Bernardinum, in quæſito propoſito, teneri, conſcientiâ, ad Officium Breviarii recitandum, quum in Prioratûs, à Freculfo in ſe tranſlati, poſſeſſionem venerit.

(*b*) Navarr. in Manua De orat. & horis Can. c. 7. n. 28.

Prima ratio apponenda eſt, quia munus, Beneficiariis impoſitum, recitandi Officii divini primarium innititur perceptis Beneficii fructibus. Atqui fructus percipere licet jam gaudentibus Beneficio; quia jus obtinent poſſeſſione reali & actuali. Sic cenſet Cardinalis Cajetanus.

Secunda ratio, cum primâ coincidens, eſt, quia jura & munia Beneficii facit Beneficiarius, ejus poſſeſſionem adeptus. Ergo ut priùs onera ſuſtineat illicitum eſt, ex Juris regula, quæ habet (*c*): *Qui ſentit onus, ſentire debet commodum.*

(*c*) Bonif. VIII in reg. 55. de reg. Juris in 6.

Tertia ratio eſt, quia, ante poſſeſſionem, Beneficiario eſt jus quadam ratione imperfectum & incertum ad Beneficium, quum eo non potiatur, & pluribus in caſibus forè obices naſcantur quominùs concedatur poſſeſſio & uſus.

Comprobat hanc ſententiam ſeptima Leonis X. Bulla, qua hic Pontifex fructuum reſtitutionem imponit iis qui recitationem Officii omiſerunt, ſex menſibus à poſſeſſione elapſis (*d*). Unde inferendum, ſecundùm iſtum Pontificem, peccato vacare omiſſionem ante poſſeſſionem, quum pœnam imponat in caſu, quo percipiuntur fructus: quod fit poſt poſſeſſionem. Addendum eſt in eam abire ſententiam Sanctum Pium V. Nam in Bullâ 135. jam laudatâ (*e*), meminit omittentium recitationem Officii Breviarii, obtento Beneficio, cujus percipiunt fructus. Atqui nemo cenſetur gaudere Beneficio, ſi non poſſideat, & obtinet inſtrumento legitimo poſſeſſionis Canonicæ.

(*d*) Leo X. in Bullâ ſupernæ ſupra cit.

(*e*) S. Pius V. in Bullâ Ex proximo cit.

Obſervandum tamen eſt 1. In nonnullis Beneficiis, amplorum fructuum uſum jam inchoari ante poſſeſſionem, modò in eam veniat tempore certo præfinito; quo incaſu ſententiæ Navarri quatenùs tutiori & juſtitiæ affiniori, inſiſtendum eſſe putamus. 2. Sic docente Caietano, differentem ſuâ culpâ & neglectu, proficiſci in poſſeſſionem Beneficii re vacui; quod nemo obit, non eximi à recitando Breviario; quia (*f*) *mora ſua cuilibet eſt novica*, Sic dicente Bonifacio VIII. & iniquum eſt ut ullum hauriat fructum è propriâ culpâ, aut ullâ fruatur vacatione ex neglectu; nec Eccleſia privetur commodo, à precibus, quas funderet, & munibus Eccleſiaſticis, quæ gereret emanando, ſi in poſſeſſionem, in quam licet, &, ſi liberet, proficiſci penes eum eſt, veniſſet.

(*f*) Reg. 25. de reg. Juris in 6.

CASUS IX.

CHRYSOGONUS, Religioſus profeſſus, Ordinis ſacri nondum particeps, & ejus ſocius Novitius, ... nim, ſuum omittens Officium, peccat mortaliter; Novitius verò, Ordine ſacro & Beneficio, quo teneatur, deſtitutus, non peccat. Iſtius diſcriminis ratio eſt, quia quicumque profeſſi ſunt ſolemniter Ordinem Religioſum, in quo divinum recitatur Officium in Choro, juxta ac Beneficiarii, aut in majoribus conſtituti Ordinibus, tenentur Breviarium recitare; non vi ullius Legis claræ, quam tulerit Eccleſia, (exceptis ſtatutis nonnullorum Ordinum, ad id adſtringentibus) ſed ſolùm conſuetudine legitimè & univerſim ſtabilita, quæ ipſis vera eſt Lex. En ſententiam Theologorum & Canoniſtarum vulgarem, & potiſſimùm in margine laudatorum (*g*) quibus concordat ſanctus Antoninus, dicens (*h*) *Tenentur ad horas Religioſi profeſſi... ratione ſuæ profeſſionis. quia non ſolùm ſunt inſtituta hujuſmodi religiones ad orandum particulariter pro ſe; ſed etiam ad orandum pro univerſali utilitate fidelium. Ad hujuſmodi autem orationem, ſcilicet, faciendam in perſonâ totius populi Chriſtiani, pro utilitate omnium ſunt inſtituta ſpecialiter horæ Canonicæ.* Sanctus hic Archiepiſcopus, Ordinis Sancti Dominici Religioſus ipſe, ſubjungit, Religioſos, nomine Fratres famulantes, ſecundùm nonnullos Auctores, iiſdem adſtringi ſolemniter profeſſos. Verùm hæc ſententia, quam improbat hic Sanctus, aliis eſt propria (*i*) nec ei ſuffragantur communiter Theologi & Canoniſtæ, qui unanimes docent Fratres famulantes operibus Monaſterii ſervilibus & Religioſorum Profeſſorum miniſterio deſtinatos, non adſtringi majori Officio; ſed recitandis ſolùm precibus à regulâ præſcriptis. Quod docent Sylveſter Mozolinus, Cardinalis Cajetanus, Cardinalis Toletus, Navarrus, aliique (*k*) Iſtam Navarrus annectit rationem: *Nam licèt ſint Religioſi; non tamen profitentur Clericorum munia (heri* Poſtea ſubjungit: *Tenentur nihilominus hi recitare Roſarium Beatæ Mariæ, aut alias orationes ab ipſâ regulâ, aut Prælato, præceptas.... quia tenentur adimplere quod eis ſuperior jubet.*

(*g*) Petr. Palud. in 4. diſt. 15. q. 5. Sylveſt. de Prierio v. Hora q. 2. Navarr. in Manua. de orat. & horis Can. c. 7. n. 1. & ſeqq. Cajet. v. Horæ Canonicæ Cardinalis S. Crucis. Cardin S. Siſti, Abulenſis Joan. Major. Henric Gandavenſis & alii communiter

(*h*) S. Anton. 3 part. Sum. Theol. tit. 13. c. 4. §. 1.

(*i*) Ang. de Anconâ in ſum. de poteſt. Eccleſ. & Palud. cit. q. 5.

(*k*) Sylveſt. de Prierio v. Hora q. 1. §. Septimum Cajet. v. Horæ Canonicæ n. 3. Fr. Tolet. Inſtruct. ſacerd. l. 2. c. 11. n. 7 Navarr in Manu de orat & hora Can. c. 7. n. 13.

CASUS X.

CHRYSOSTOMUS, Religioſus profeſſus, ullum Ordinem ſacrum, aut Beneficium nondum adeptus, è Monaſterio ejectus eſt ſententiâ canonicè in eum latâ. Tenetur-ne ſemper recitare Officium Breviarii ut priùs; licèt extra Cœnobium vivat; & teneretur-ne ſi amplecteretur vitam perpetuò vulgari hominum ſocietate agendam immunitate Pontificis?

RESPONS.

Aſſeri licèt Chryſoſtomum, ſummo jure, non teneri ad recitandum Officium divinum; quia ſic è Monaſterio ejectus non cenſetur ejus membrum, nec proinde quatenùs Religioſus, tenetur ad ejus Inſtituta, aut Conſuetudinem, ſervanda, quæ ſunt Lex facientibus ſodalitatem Monaſterii religioſam.

Id cenſet magnus Theologus, qui Concilio interfuit Tridentino an. 1645. quâ Hiſpaniæ Eccleſiæ Legatus (*l*) cui ſuffragatur Caballutius (*m*) dicens: *Religioſi nullatenus ſacri... ex Monaſteriis ejecti ab hoc onere liberantur.* eamdemque, modò allatam, apponit rationem, ſubjungens: *Cùm enim iſtud onus officii ex ſolâ Monaſteriorum conſuetudine, aut regula monaſticæ præſcripto ortum ducat;*

quotie,

(*l*) Domin. Sotus l. 10. de juſt. & jure q. 5. art. 3

(*m*) Joan. Caballut Jurs Can. theor. & prax. l. 1. c. 21. in fin.

Digitized by Google

mutatus & dignâ, ductus pœnitentiâ. Navarrus id cenſet, eaſque annectit rationes. *I. enim ſemper remanet Monachus, nec uxorem ducere poteſt, & ad Ordinem ſuum ferè ſemper unâ vel aliâ viâ, ſi volet, redire poteſt*, Hæc iſtius Canoniſtæ verba(*a*). Cæterum coſtat hanc poſtremam ſententiam, ſi non veriſſima, ſaltem tutiorem eſſe conſcientiæ.

(*a*) Navarr. in Manu. de orat. & horis Can. 7. n. 20.

Ad ſecundum caſum, videtur rurſùs Chryſoſtomus, è Monaſterio egreſſus, & denuò amplexus vitam perpetuò in communi hominum ſocietate agendam, vi immunitatis legitimæ, non teneri ampliùs ad recitandum Breviarium rationibus iiſdem jam allatis, nec repetendis. Nihilominus hanc ſententiam admittit Navarrus in caſu quo Religioſum eximeret immunitas à votis, non aliàs. *Id ipſum*, inquit, *dicerem de eo qui præviâ juſtâ diſpenſatione ad certum tempus, vel in perpetuum egrederetur; dummodo illa non ſe ſe extenderet ad vota ſubſtantialia ..... quia ſecùs, ſi ſe extenderet ad illa; ut ſi fieret ei per diſpenſationem uſtam facultas ducendi uxorem; ita ut deſineret eſſe Religioſus, quam fieri poſſe à Papâ juſta de cauſa tradit Innocentius in cap.* cum ad Monaſterium. *De ſtatu Monachorum .... talis Monachus, juſtè per diſpenſationem conjugatus, non teneretur ad illas*; (Horas canonicas) *dicendum: quia omnino deſinit eſſe Religioſus*. Verùm Cardinalis Cajetanus (*b*) nobis favet. Nam dicit munus, quo tenentur Religioli Profeſſi ad recitandas Horas Canonicas, ortum ducere præciſè à Profeſſione eorum ſolemni; quum primos Religioſos cōſtet iis non adſtrictos probante eodem docto Cardinale ſancti Hieronymi verbis, à Sancto Thomâ allatis (*c*). Hoc igitur munus ſoli innititur Conſuetudini, in Eccleſiam inductæ, quam nullus ſtatuit Canon. *Cùm iſtud onus officii ex ſolâ Monaſteriorum conſuetudine, aut regulæ Monaſticæ præſcripto ortum ducat*, ait Cabaſſutius (*d*). ſententiæ. Innocectii IV. ſuffragans in Decretale Innocentii III. (*e*) Atqui hæc imponitur conſuetudo facientibus teipſa partem Sodalitatis regularis. Ergò egreſſus diſpenſatione legitimâ, qui non eſt ampliùs pars, ei non ſubjacet, ac proinde eximitur à munere, quo priùs tenebatur, recitandi Officii Breviarii. Ita ut ſit dicendum, in utroque caſu, de Chryſoſtomo perinde eſſe ac de Beneficiario, qui Beneficium ſuum, à ſe tranſlatum, aut ex judiciorum formulis ſpoliatum, non ampliùs obtinens, non tenetur *Titulo Beneficii* ad recitandum Breviarii Officium.

(*b*) Card. Cajet inſum v. Horæ Canonicæ n. 3.

(*c*) S. Thom 2. 2 q. ult. art. 7. ad 2.

(*d*) Cabaſſut. Juris Can. theor. & prax. l. 1. c. 11.

(*e*) Innoc. IV. ad cap. Cùm ad Monaſterium 6. de ſtat. Monach. &c. l. 3. tit. 35.

Cæterùm dicta ſunt, ut in quæſito propoſito, interpretanda de Religioſo profeſſo, nondum in Ordinibus majoribus conſtituto Nam, in iis conſtitutus nullum eſt dubium quin continuum ipſi foret onus Breviarii *Titulo Ordinationis*, ipſo ejectus è Monaſterio.

CASUS XI.

Polydorus, Religioſam profeſſam confitentem in ædibus paternis commorantem rogat num ſtat earum ſodalitas. Atqui Sodalitas, cujus pars hæc Religioſa, non ſtat; quum, Cœnobio diruto reliquæ omnes Religioſæ ſe ad affines aut amicos receperint. Illo in caſu igitur majori non adſtringitur Officio. Sic decidit Cabaſſutius (*f*) dicens *Moniales, quæ diſſipatis, ſive ob extremam rerum omnium indigentiam ſive ob belli calamitates, Cœnobiis privatam ad ſortem & ſocietatis Cœnobiticæ expertem redactæ ſunt, exſolvuntur ad iſtâ divini Officii privatim recitandi obligatione, quatenus à ſtatu illo removentur, in quo vigebat illa obligatio.* His annectit is Auctor ſe vidiſſe hanc difficultatem ab Epiſcopis & Antiſtitibus regularibus ſic ſolutam: *Ita decerni ac definiri vidimus ab Epiſcopis & regularium Prælatis.* Si tamen Ordo Religioſus Monialium, eo in caſu teneretur ex regulâ peculiari ad recitandum Officium, conſtat iſtam Religioſam ad eam obſervandam teneri.

(*f*) Joan. Cabaſſ. Juris Can. theor. & prax. l. 1. c. 11. in fin.

CASUS XII.

Basilicus, Parochus, primò ſuſpenſus ab ordinibus declaratus, deinde excommunicatus, imò ob ſcelera gravia, quibus convictus eſt, expulſus, ſe nunc habet ſimplicem Laicum, neu Officium recitat divinum. Poteſt ne, exciſus è corpore Clericorum, ab eo eſſe liber?

Respons.

Non licet huic Parocho ſe conſcientiâ, ſolvere ab Officio Breviarii recitando privatim; etiam ſi ipſi, quatenus Miniſtro Eccleſiæ, palàm recitare non liceat. Ratio eſt quia reum è crimine commodum ullum facere iniquum Quapropter, ſicut Eccleſiæ, cum omnibus iſtis afficientis pœnis horrēdis, ſcopus eſt ut fractâ ſuperbiâ ſincera generetur immutatio, non eſt finis ut eximeretur à munere, quod Ordinatio ei impoſuit, officii Deo exhibendi quotidie. Contrà igitur miſer ejus ſtatus majorem inducit zelum in officio faciendo; quum precibus ardentioribus miſericordiam Dei erogare plurimi intereſt.

Edocet id Sylveſter Mozolinus (*g*). En quæſtionem ab illo propoſitam Auctore. *Quæritur utrum excommunicatus teneatur ad horas?* Ad quam reſpondet his verbis: *Dico quod ſic ... ſi vero* (Clericus) *eſt excommunicatus majori*, (excommunicatione) *ſecundùm Hoſtienſem, tenetur dicere: ſed non in Eccleſiâ, vel cum alio, quaſi in Officio ſuo; ſed ſolus, & quaſi per modum orationis, ſcilicet non dicendo:* Dominus vobiſcum (*h*), ... *qui per excommunicationem non eſt liberatus à ſervitute dicendi eas* (Horas Canonicas). Quod hic ſanctus firmat Canone à ſancto Auguſtino allata, & in margine citati (*i*): his ſubjungit: *Ad hoc tenetur etiam degradatus, ſi fuit in ſacris, quia tenetur ad ea quæ ſunt oneris, & non honoris; vel, ſi non eſt in ſacris; ſi & quamdiu tenet Beneficium .... & concordant communiter Doctores in hoc.* Navarrus dicit etiam (*k*) *Neque excommunicatô etiam denunciata, à recitando* (divi-

(*g*) Sylveſt. v. Hora q. 3.

(*h*) Can. ſi quis Epiſcopus. & can. ſeqq. n. 11. q. 3.

(*i*) S. Aug. in can. Legi 36. 6. q. 1.

(*k*) Navarr. Manu c. 25. n. 202.

pra cit. v. Deteriores. (d) Joan, Cabaſſut. Juris Can. theor. & prax l. 1 c. 21 num. fin (e) Colloq. Andegav. mens. Aprilis 1712. q. 2.

ricus, ſuſceptis Ordinibus ſacris, excommunicatus, aut dejectus de gradu, ſemper ſervat caracterem inditum, quo contraxit onus horarum Canonicarum recitandarum. *Ratio eſt, quia vinculo alligantur indelebilis Caracteris.* Eidem ſuffragatur ſententiæ Colloquiorum Andegavenſum Auctor (*e*)

CASUS XIII.

Lazarus, Sacerdos, Matutinas & Laudes à mane recitavit, peculiari in Beatam Virginem, cujus Officium illo celebratur die, cultu motus, & animo concepto bis recitandi, ut faciat oneri, ab Eccleſiâ impoſito, ſatis. Tenetur-ne pœnâ peccati, ad reipſa eas bis recitandas?

Respons.

Quum præceptum Eccleſiæ adſtringat ſimpliciter horis ſemel in die recitandis, præſumendum eſt fieri ei ſatis quum eas recitat pietate ſpeciali ductus & ſine mente clarâ adimplendi actu præcepti; modo recitentur attentione & pietate requiſitis. Lazarus igitur liber eſt coram Deo à parte Officii recitatâ; licèt diſtinctè non intendiſſet ſuum complere munus.

Ratio afferenda eſt, quia implendum præceptum abſolutè non pendet ab animo illum implendi; ſed in faciendâ re præceptâ conſiſtit, quod objectionem ex hoc axiomate Legis formandam eluit (*f*) *Actus agentium non operantur ultra intentionem eorum.* Nam id interpretandum eſt de iis quæ unicè ac abſolutè pendent à ſolâ intentione, putà contractibus.

(f) Leg. Non omnis 19 ff. de rebus credi- ti. &c. lib. 12. tit. 1.

Dicendum eſt tunc Lazarum eodem in caſu verſari, quo eum qui ſanctam Miſſam audit die Dominico manè, ſecundæ intereſſe intendens apertè ut impleat præceptum Eccleſiæ. Atque iſtè abſolutè non tenetur ad ſecundam; quia fideles non adſtringit Eccleſia Miſſæ audiendæ diebus Dominicis & Feſtis eum animo diſtincto & claro adimplendi Eccleſiæ præcepti; ſed ut piè interſint ſat habet.

In hanc deciſionem hoc objicitur. Titius debet Mævio centum argêteos nummos; atqui æs alienum non ſolvit, gratis tradens creditori parem ſummam; ſemperque ære alieno exire tenetur. Ergo idem eſt de eo qui Matutinas & Laudes recitavit gratis, id eſt, peculiari pietate ductus.

Sed reſpondemus collationem claudicare. Titius enim debet Mævio centum argenteos nummos *ex juſtitiâ*. Quapropter ſuas partes implere nequit dono ſimpliciter gratuito. Verum Clerici, non Beneficiarii, Horis adſtricti Canonicis, non tenentur, *ex juſtitiâ*, ad eas recitandas. Si reponas, Beneficiarios ſaltem teneri ex juſtitiâ; ſemper verum dicitur, Eccleſiam, eas imponentem, non mandare ut recitentur hoc cum animo diſtincto; & ſat eſſe ut adimpleant officium, quacunque aliâ mente ſint prædití, modò peragant attentione & pietatate requiſitis.

Fatemur tamen, licèt ſeptem aut octo Auctores, à Bonacinâ laudati, noſtræ faveant ſententiæ, alios Navarrum, Medinam & Azorum ſententiam defendere contrariam.

CASUS XIV.

Benignus, filius duodecim aut circiter tredecim annos natus, ad Prioratum accipiendum compulſus ſolo metu parentis, ſic volentis, Officium divinum non recitat; quia ſibi, Beneficiario invito, non videtur, conſcientiâ, hoc lonus imponi. Eam ob rem eſt-ne cauſa ſe eximendi legitima?

gnus fuit ad acceptandum Beneficium coactus, fuit levis, eum ab onere recitandi Officii divini eximere nequit; quia hujuſmodi metus libertatem non tollit in rebus quæ eam perneceſſariò requirunt, ut in matrimonio, quod hujuſmodi metu contractum, validum eſt. Benignus igitur cùm verâ uteretur libertate, non obſtante hoc metu, in accipiendo aut negando Beneficio; certum eſt, illo accepto, eum teneri ſedulò od Officium Breviarii recitandum. Si verò metus fuit gravis; non tenetur ad Officium, cujus recitatio Beneficiariis imponitur, donec libero conſenſu ſervaverit Beneficium, & ſic ratum habuerit quod metus extorſit.

Duo tamen ſunt obſervanda Primum: Benigni, percipientis fructus Beneficii, metus quicumque, quo fuit ad Beneficium accipiendum coactus, non eximit ab onere recitandi Officii 1. Quia hoc in caſu, onus ad Officium à Beneficio ſeparari nequit; quum Beneficium detur propter Officium: *Beneficium .... propter Officium datur* (g), ſic dicente Bonifalio VIII. 2. Quia æquum eſt ut onera ſuſtineat qui commodum inde carpit; ex hoc dicto de regulâ Juris Canonici deſumpto (*h*) *Qui ſentit commodum par eſt ut Sentiat onus.* Secundum quum per ætatem Beneficium abdicare poteſt ſive tranſlatione, ſive aliter, conſcientiâ ad id tenetur; alioquin cenſetur lubens accipere, ac proinde onus.

(g) Bonif. VIII. in cap. fin de reſcriptis in 6. lib. 1. tit. 3.

(h) Ex reg. 55 de reg. juris in 6.

CASUS XV.

Geranus, de ſimplici Prioratu proviſus, cujus proventus eſt 1200. Libræ, impeditus eo quod Breviarii dicendi ſit inſcius & rudis, ac in regione, quam incolit neminem queat commodè habere, qui eum edoceat. Cenſetur-ne hac de cauſâ exemptus ab onere recitandi Breviarii.

Respons.

1. Reſpondemus ad difficultatem propoſitam, Geranum, qui ſuam prævidit impotentiam moralem recitandi Officii majoris, non debuiſſe, nec potuiſſe Beneficium accipere ſine gravi peccato. Nam aſtrictus, *ex juſtitiâ*, ad ejus recitationem, ab hoc onere, quod lubens ſubivit, exſolvi nequit.

2. Tenetur, conſcientiâ, ſi præſto ſit Breviarium, ad recitandum ſaltem Officium divinum meliori, quo licet, modo, donec faciliùs ſuum exequatur munus.

3. Cùm amplus ſit Prioratûs fructus, tenetur non modò quærere amicum, ſed & mercede conducere aliquem, qui abſente amico, edocendæ Officii recitationi ſit par; quod perpaucis diebus & tenuibus expenſis fieri poteſt. Ratio, id efflagitans, eſt; quia, ut in præmiſſis deciſionibus ſæpiùs diximus, Beneficium conceditur Beneficiario, hac lege tacitâ, ut recitaturus ſit Officium reliquaque munia: *Cùm propter Officium detur Beneficium*; Leone X. in Conſtitutione jam laudatâ, ad aliam reſpondendo difficultatem, ſic diſſerente (*i*) Ergo aliquem, qui eum edoceat, quærere, ſumptus facere neceſſarios tenetur.

(i) Leo X. in Bullâ ſupera. 538.

4. Denique ſi Breviarium, quod comparare poteſt, abſit; aut, ſi adſit, nequeat ipſe, ac nullo juvante, recitare; aut tandem verâ recitandi Officii divini impotentiâ præpeditus ſit exequendis Beneficii ſacris, ejus muneribus obeundis, juribuſque tuendis ineptus; aut doctium expers omnium, quibus operam det utilem

Digitized by Google

moriæ non inſunt? Si igitur ſine lectione pars ſaltem recitari queat; præceptum Eccleſiæ ſemper ſtat; & ei obſequendum quoad poterit.

Hoc firmat exemplum jejunii, nam, adſtrictus per ætatem jejunio Quadrageſimali, qui quotidie ſervare non valens facile ter in hebdomade jejunare poteſt, conſtanter tenetur tribus hiſce diebus jejunare. Item ne unum quidem jejunare valens, ſaltem à carne abſtinere tenentur, quando per vires licèt quia nequiens totum implere præceptum, ſaltem facere parti ſatis pro virili tenetur. Hoc quoque efficiendum eſt exemplo præcepti Eccleſiaſtici, quo mandatur ut quiſque ſacroMiſſæ ſacrificio interſit diebusDominicis & Feſtis; quum ingreſſus in Eccleſiam, Evangelio lecto, non quò liceat totam audire Miſſam; certè tenentur adeſſe parti faciendæ, niſi aliam poſſit audire Miſſam. Idem igitur dicendum eſt de Sacerdote, qui, amiſſo viſu, aut quovis alio legitimo obſtaculo nequit totum recitare majus Officium, ſaltem parti adſtringitur recitandæ.

3. Si hic Sacerdos facilè habeat amicum, qui gratuitam conferat operam toti recitando Officio, ei ab ejus ope abſtinendum eſſe non putamus, ſed meliori modo implendum hoc religionis& obſequii Eccleſiæ præſtandi officium.

4. Si denique hic Sacerdos, Beneficiarius, haberet aliquem, qui ei opem ferre valeret, & fructus Beneficii ſuppeterent; tenentur hoc adhibere auxilium, & retinere hunc in finem: onere ad Officium, eo in caſu, impoſito ex juſtitiâ.

Sic decidit doctus Canoniſta (c) qui hanc in rem ſic aperit mentem his verbis: *Excuſamus cæcum, aut oculis ita caligentem, ut legere non poſſit. Ipſe autem* (Dominicus Sotus) *excuſat illud ſimpliciter nos verò cum limitatione niſi poſſit illas* (Horas Canonicas) *cum ſocio recitare, & eſſet qui vellet & poſſet eum juvare gratis; aut pretio, ſi haberet reditus Eccleſiaſticos ſufficientes ad ſe alendum, & illum ad id conducendum. Obligamus enim eum, ad recitandum eam partem, quam memoriter tenet; ſi earum pars major fuerit, licèt non habeat ſocium, nec habere teneatur.*

(c) Navarr. in Manual. de orat. & horis Can. c. 21. n. 24.

CASUS XVII.

Aimericus Beneficiarius, tribus abhinc menſibus febri tertianâ laborat, & per illud tempus non dixit Breviarium, ſe legitimè ab eo liberum eſſe putans hujuſmodi morbo. Amicus ei dixit eum ſibi blandiri, & pœnâ peccati mortalis recitandoBreviario adſtrictum. Aimericus quærit num huic amico ſit jus?

RESPONS.

Aimericum abitramur re ſibi placuiſſe, in caſe propoſito, & Febrim tertianam non ſat cauſæ eſſe cur eximatur à recitando Breviario. Nam conſ. lectum an. 1576. (d) in quo hic Sanctus Archi- episcopus dicit Sacerdoti, aut Clerio, Beneficiario vel in Ordinibus ſacris conſtituto, eſſe memoriâ tenendum, ſe, licèt febri aut quolibet alio morbo levi laborantem cauſâ deſtitui legitimâ corâ Deo, quaOfficium omittat divinum; Si verò prematur morbo, ſerium examen ſibi inſtituendum eſſe an morbus ita gravis ut eum eximat; ne omittens peccato mortali ſit obnoxius, En verba. *Sacerdos Clericus-ve ſacris initiatus, aut Eccleſiaſticum Beneficium obtinens. Horarum Canonicarum Officio cùm adſtrictus ſit meminerit, ſe febri, morbo ve aliquo, vel adverſâ valetudine leviter aliquando laborantem, non juſtam propterea excuſationem habere quamobrem illud intermittat omittat ve Itaque ſiquando corporis infirmitate affectus eſt; ipſe pro ſuâ conſcientia rectè videat quid præſtare poſſit; ac ne, omittendo, graviter peccet, & Beneficii, ſi quod habet, fructus ſuos non faciat.*

(d) 1 part. tit. de vitâ & honeſt. Cleric.

Adjungere juvat Aimericum, ex hypotheſi, minores Horas, non verò reliquum Officium recitare valentem die quo acceſſit febris, certè adſtringi Officii parti quam dicere par eſſet, quamvis reſiduo non aſtingeretur. Hoc palam facit cenſura, ab Innocentio IV. dicta 2. Martii 1679. hujus propoſitionis, quàm proferre auſi fuerant nonnuli Caſuiſtæ recentiores (e) *Qui non poteſt recitare Matutinum & Laudes poteſt autem reliquas horas, ad nihil tenetur: quia major pars trahit ad ſe minorem* quam propoſitionem hic damnavit Pontifex, tanquam ſcandaloſam & pernicioſâpraxi, mandavitque ne defenderetur aut ad praxim revocaretur, pœnâ excommunicationis, *ipſo facto*Sanctæ ſedi ſervatæ, excepto mortis articulo. (f)

(e) 54. Propoſito damnata cum aliis

(f) Colloq. Rupell. de Officio divino q. 24.

CASUS XVIII.

Arsenius, Sacerdos, æger, dubitat num morbus ſit adeò gravis ut eum ab onere recitandi Officii divini eximat; & Medicus ipſe noluit ſolvere dubium. Peccat-ne, eo in caſu, ſi non recitet?

De Genet Theol. Moral. t. 2. tract. 1. cap. 10. n. 19. in 20.

RESONS.

Cenſemus, hac in hypotheſi, Arſenio non licere abſque peccatoOfficium omittere divinum: quia *obligatio ſtat pro præcepto*, donec, ejecto dubio, perſuaſum habeat intùs ſibi eſſe impotentiam non recitandi moralem. Ratio afferenda eſt, quia præceptum eſt Lex rigida, & Eccleſia cenſetur neminem exſolvere abſque cauſâ legitima, quæ habeatur certa & realis. Atqui, in quæſito propoſito, cauſa nequit eſſe legitima, ſi adverſa valetudo non ſit gravis, nec certa, nec realis habetur, ſimplici dubio cum innitatur, fortè nato ab amore Arſenii immodico in valetudinem; quod eò citiùs conjiciendum eſt, quò Medicus, ejus ſanitati conſulens, noluerit ſolvere dubium; nam indicium veriſimile, ne dicam, certum eſt mali admodum levis? quum Medici cujus ſcopus

præ

Digitized by Google

quum plurimi Medici faciliùs eximunt præceptis Eccleſiæ non innitentes; ex quo hæc præclara profert verba Sanctus Ambroſius (*a*) *Contraria .... ſunt divinæ cognitioni præcepta Medicinæ .... à jejunio revocant, lucubrare non ſinunt; ab omni intentione meditationis abducunt. Itaque qui ſe Medicis dederit, ſe ipſum ſibi abnegat.*

(a) S. Amb. in can. Contraria 21. de conſecrat. diſt. 5.

CASUS XIX.

EUPREPIUS, Sacerdos, Veſperas & Completorium matutino recitare ſolet tempore cæteris Horis præreciratis, ut à prandio majus ſit otium, ſive ſtudiis, mutuis ſalutationibus ſive tandem aliis negotiis. Peccat-ne in hoc?

RESPONS.

Ante ſolutionem hujus difficultatis, obſervandum eſt, ex uſu Eccleſiæ, primariâ regulâ hac in re ſervandâ, tempus Matutinis in Choro recitandis deſtinatum, juxta normam præcedere ortum Solis: verùm Sole ſeriùs ocyuſve, variis in anni tempeſtatibus, oriente, hoc tempus quintæ horæ matutinæ ſolet alligari univerſim. prima à ſole orto recitanda eſt, juxta hæc Hymni verba: *Jam lucis orto ſidere Deum precamur ſupplices.* Tertia ante, Sexta poſt Miſſam dicenda eſt; & denique Nona circa horam ſecundam recitanda, poſtea Veſperæ & Completorium.

Hoc poſito, dicimus etiamſi recitantes Officium privatim, non teneantur, pœnâ peccati, ad dicendum ipſiſſimis horis, quibus decantari ſolet in Choro, ſaltem ad veſperam uſque non protrahendas eſſe horas, quæ matutino dicuntur tempore, nec manè dicendas eas quæ, ex uſu Eccleſiæ univerſali, à prandio ſunt recitandæ; quia ſic nimium abeſſet à mente Eccleſiæ, quæ inſtitutis ſeptem Horis Canonicis, fuit ut Clerici memoriâ recolerent præcipua Paſſionis ſalvatoris Myſteria, & horas, quibus ſunt impleta, ut alibi jam obſervatum. Atqui Veſperarum hora deſignat tempus, quo corpus Domini noſtri à Cruce fuit amotum, ut Completorium ſepulturæ tempus, juxta hæc verba: *Veſpera deponit, tumulo Completa reponit.*

Inde Euprepius, cujus meminit quæſitum, & quilibet alius, Veſperas & Completorium matutinis recitans horis non ſequitur mentem Eccleſiæ, horas Canonicas inſtituentis, & abolet, quantum poteſt, ſignificationem nupticam tantâ anticipatione; quod à peccato abeſſe nequit, extra tempus Quadrageſimale, quod ante prandium Veſperæ recitantur (*b*) & niſi cauſa adſit legitima: cùm quiſque, pro virili, teneatur ſequi Regulam ab Eccleſiâ prudentiſſimè ſtatutam hac in re. Communiter ſic ſentiunt Doctores celeberrimi, & potiſſimum Sanctus Thomas (*c*) qui poſtquam dixiſſet judicaturo de anticipatione Officii divini, attendêdum eſſe menti antevertentis tempus uſitatum: *Hic conſideranda eſt intentio ejus qui prævenit tempus in matutinis dicendis, vel in quibuſcumque Horis Canonicis*, apponit 1. peccare prævertentem tempus ad libidinem: *Si enim hoc facit propter laſciviam, ut ſcilicet ſomnolentiæ & voluptati vacet, non eſt abſque peccato* 2. Non peccare antevertentem tempus propter cauſam legitimam. *Si verò hoc faciat propter neceſſitatem licitarum & honeſtarum occupationum ..... licitè poteſt* tandum eſſe Officium divinum horis uſu præſtitutis niſi obſtaculo ſit cauſa legitima. *Si ... tis horis & juſto impedimento ceſſante .... verius illam ſententiam: maledictus, qui negligenter facit opera Dei*: quod comprobat Decretali, è Concilio Agathenſi, habito an. 506. deprompto (*e*) cujus hæc verba. *Presbyter manè, Matutinali officio expleto, penſum ſervitutis ſuæ, videlicet, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Veſperamque perſolvat; ita tamen ut horis competentibus juxtà poſſibilitatem, aut à ſe, aut à ſcholaribus publicè compleantur*: quod officium reipſa attingit publicum, (*) ſed cujus horis conveniendum eſt privatim quoad ex ratione licebit.

(b) Nullatenus jejunare credendi ſunt, ſi ante manducaverint quàm Veſpertinum celebretur Officium. Can Solent 50. de conſecrat. diſt. 1.

(c) S. Thom. quodli. 5. art. 28.

(d) cap. Miniſterium 2. de offic. Archipresb. v. indeclinabiliter l. 1. tit. 24.

(e) Conc. Agath. in cap. Presbyter. 1. de celebrat. Miſſ. lib. 3. tit. 41

(*) Conc. Nannetens. in can. Presbyteri 2. diſt. 91.

Denique Sanctus Antonius (*f*) ſuffragatur Sancti Tomæ ſententiæ, dicitque Officium privatim recitandum anteoccupare præſtat reipſâ quam tardare, quando horâ propriâ dici nequit, *Officium autem quod dicitur in privato.... ſi dici non poteſt propter occupationes horis propriis, melius eſt prævenire quàm tardare*, cujus hanc affert rationem. *Prævenire.... enim eſt providentia, tardare verò eſt negligentia* At quando legitima abeſt cauſa antevertendi temporis proprii, aut per longius protrahitur tempus, peccatum eſt, licèt non mortale. *Non tamen videtur de ſe eſſe mortale.*

(f) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 4. §. 4.

Ex omnibus igitur hiſce auctoritatibus liquet Euprepium, cui legitima eſt cauſa Veſperarum & Completorii horis matutinis recitandorum, nullo contaminari peccato; verùm abſente cauſâ legitimâ, grave, licèt non mortale, peccatum admittere. Eidem adhærent doctrinæ Sylveſter & Navarrus cum permultis aliis, qui hanc agitârunt quæſtionem (*g*)

(g) Sylveſt. de tiero v. Hora q. 9. Navarr. in Manual. orat. & horis Can. c. 3. n. 45. & ſeqq.

CASUS XX.

GERARDUS, Parochus, Officium horâ octavâ, nonâ-ve veſpertinâ recitandum frequenter protrahit; quo tempore à recitandis Matutinis incipit, deinde reliquas omnes horas dicit, hac de cauſa, quia tunc tranquilliori eſt animo quàm per totum diem. Ex hac cauſâ liberne eſt à peccato, ſaltem mortali?

RESPONS.

Cauſa quam affert is Parochus, dici nequit ſufficiens, qua ſit à peccato liber. Attamen peccatum non putamus mortale; licèt legitimâ deſtituatur cauſa Officii ad hoc uſque tempus protrahendi. In hoc adhæremus ſententiæ magni & Sancti Archiepiſcopi, ſancti Antonini, dicentis: (*h*) *Non tamen videtur de ſe eſſe mortale, quandocunque quis tardè dicat Officium; modò non tranſeat dies qui quantum ad hoc videtur terminari circa mediam noctem.* En rationem; cui innititur: *Non enim iſtud præceptum de horis dicendis refertur ad tempus.* Idem cenſet Sylveſter Mozolinus (*i*) *Igitur in privato* (Officio) *non videtur de ſe mortale ſecundùm Archidiaconum & communiter alios Doctores, quandocumque tardetur Officium modò non tranſeat dies, qui, quantum ad hoc, terminatur in mediâ nocte.* Hæc verba iſtius docti Summiſtæ, eamdem à Sancto Antonino allatam, annectentis rationem. Idem profert Navarrus (*k*) cum reliquis omnibus Doctoribus, quorum textus recenſere non juvat. Cæterùm negandum non eſt ſummâ argui Gerardum negligentia, quum adverſe-

(h) S. Anton. 2. part. ſum. Theol. tit. 13. c. 4. § 4. Item 2. part. tit. 9. c. 12. §. 4.

(i) Sylveſt. de Priero v. Hora q. 9. 5. Sextum

(k) Navarr. Manual. 21. n. 97.

Digitized by Google

auxilio morienti præbendo, aut Sacramento quodam in caſu, adminiſtrando, qui moram tenuit, & quo non ſupereſſet ſat temporis ut Matutinas recitaret antequam ſacris ope aretur; & ſic de cæteris.

Secundum: is Sacerdos, cauſâ deſtitutus legitimâ, Miſſam ante Matutinas & Laudes celebrare non valuit ſine peccato, tres ob rationes. Prima: quia Miſſalis Rubricæ (a) habent, ut celebretur, hac primâ Officii parte expletâ. Secunda deducitur à conſuetudine, jam diu univerſim in Eccleſiâ ſervatâ, ſacris operandi hac primâ Officii parte recitatâ. Tertia & urgentiſſima elicitur à Conſtitutione Innocentii IV. 6. Martii 1254. hujus Pontificis decimâ-quartâ, & in Tomo magni Bullarii primo legendâ (b), qua is Summus Pontifex, diſſidia inter Epiſcopos Latinos & Ritui Græco addictos in Inſulâ Cypro orta componens, interdicit omnibus, tum Græcis, cùm Latinis, Sacerdotibus, ne ſacris operentur, nondum recitatis Matutinis. ***Sacerdotes autem dicant horas Canonicas more ſuo, ſed Miſſam celebrare, prius quam Officium matutinale compleverint, non præſumant.*** Hæc verba Pontificis iſtius.

Addendum eſt, Aniſtium, qui, dubius num celebrare liceret ſine peccato, celebravit, *ſtante dubio*, & nondum eo ejecto, peccatum profectò, & ipſum mortale admiſiſſe, ſi dubitaverit ineſſe peccatum mortale in faciendo. Nam ex ſcito conſtante quicunque id facit quod veriſimiliter dubitat eſſe peccatum mortale, peccat mortaliter; quia lubens experitur peccatum mortale; quod nunquam licitum eſt.

Peccatum non conſtat eſſe mortale; licèt cenſeatur à pluribus Auctoribus, & præſertim à Sancto Antonino (c), qui dicit: *Miſſa non debet dici ab eo, qui non di it Matutinum, licèt poſſit audiri; aliàs, dicendo eſſet mortale: quia contra conſuetudinem generalem Eccleſiæ.* Hic Sanctus Archiepiſcopus paulò antea jam dixerat (d): *Qui nondum dictis Matutinis celebrat, taliter peccat, ſecundùm Guillelmum & Hoſtienſem; quamvis poſtea diceret; ex hoc quia facit contra generalem & approbatam conſuetudinem Eccleſiæ.* En dicentem hunc Sanctum, cujus auctoritas haud mediocris non eſt parvi facienda; quamvis paulò rigidior videatur ejus ſententia. Nam revera repugnat plurium aliorum ſententiæ Auctorum illuſtrium Dominici Soti, Sylveſtri, Cardinalis Toleti, Cardinalis Bellarmini, & Navarri (e), qui tamen hac in re titubare videtur, dicens ſolummodò in quodam Operum loco verbis generalibus, ineſſe peccatum, tacendo naturam peccati. *Peccat qui ante recitatas horas Matutinas celebrat*; & alibi dicens peccatum eſſe mortale (f) quum

(a) Rubr. general. Miſſalis Rom. de horâ celebrandi Miſſ. c. 8. n. 1. & tit. Ritus ſervandus in celebrat. Miſſæ De præparat. Sacerdotis c. 1. Et de Defectibus circa Miſſam occurrent. c. ro De Defect. in Minist. c. 3. art. 4. &c.

(b) Innoc. IV. in Bullâ ſub Catholicæ § 3. n. 11.

(c) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 13. c. 3. §. 4.

(d) Idem. ibid. c. 4. §. 4.

(e) Sylveſt. de Prierio v. Miſſâ 1. q. 6. Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. l. 2. c. r. n. 3. §. alterum. Robert. Bellarm. l. 1. de bonis oper. c. 18. Navarr. Manual. c. 25. n. 83. & apup eum Soto in 4. diſt. 13. q. 2. art. 2.

(f) Idem Navarr. Tract. de orat. & horis Can. c. 21. n. 30.

Nihilominus hac ſententiarum varietate *in re gravi* detinetur Sacerdos ne poteſtatem ſibi det celebrandi, nondum recitatis Matutinis & Laudibus; quum peccaret non ſolùm in conſuetudinem univerſim in Eccleſiâ ſervatam; ſed & in præſcriptum à Rubricis Miſſalis, quas, inſtar regulæ, ſequi tenetur; & temerè experiretur peccatum grave, quod nonnulli Auctores peritiſſimi mortale putant.

CASUS XXII.

Frobertus, Officium recitans, interpellatur à viro longè ſuperiori, qui eum inviſit momento, quo eſt tertium Matutinarum Nocturnum, aut ultimum Veſperarum Pſalmum inchoaturus. Teneturne Horam repetere in cujus recitatione fuit interpellatus, aut ſufficit-ne ut, finitâ interpellatione, compleat, reſumendo quo ſteterat?

Respons.

Arbitrantur nonnulli Auctores abrumpentem ſponte Breviarii Officium non modò peccare graviter, ſed & teneri ad repetendum: quia inquiunt, pars jam recitata cenſetur ſpontaneâ interpellatione finita; & pars finita non eſt cenſenda cum reſiduo dicendo & ad aliud tempus revocato conjuncta, ex hoc dicto: ***Illa continuari dicuntur, quorum extrema ſunt ſimul.*** Adde quod Concilium Toletanum VII. (h) interdicit pœnâ excommunicationis interruptionem Officii divini.

Defendunt alii Auctores (i) nulla teneri ratione ad repetendam Horam abruptam, præſertim quum interpellatio non eſt ſpontanea & ſine cauſâ, ſicque interpellatus in medio Officio Matutinarum aut Veſperarum, debet continuare dicendum reliquum momento quo cœpit interpellatio. Iſtæ ſunt illis rationes, 1. Quacunque interveniente interpellatione, præcepto Eccleſiæ fuit factum reipſa ſatis, in ſe; quum recitatum eſt actu tum ante, cùm poſt interpellationem, quicquid præſcribebat Eccleſia; ac proinde ſolutum fuit onus impoſitum. 2. Continuatio omnibus precibus non eſt propria; & eodem gaudent effectu quo cōfeſſio variis repetitis vicibus, variiſque temporibus, emiſſa, cujus ultimæ adjungitur abſolutio. Nam licèt oratio interpellatione abrupta cenſeatur finita, quatenus ſimplex oratio; tamen non eſt finis Officii divini, cujus eſt pars, ut & unaquæque hora integra, etiamſi ſit & debeat eſſe interpellatio & intervallum inter eas. Sic ratiocinantur patroni hujus ſecundæ ſententiæ, reſpondentes ad objectum, hoc Philoſophorum axioma, illa conti-

(h) Conc. Tolet. VII. in can. Nihil. 16. 7. q. 1.

(i) Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. l. 2. c. 13.

rentis, ne verbo quidem, memorans recitationem Officii divini, quod dicitur *Horæ Canonicæ*: ſed etiamſi diſtinctè verba de eo faceret, quod non concedimus, denotaret interpellationem integram conſilio non continuandi alio tempore reliqui Officii abrupti, inductam, ut indicat vox, *relinquere*, quo utitur Concilium. En reſponſa à patronis poſterioris ſententiæ data ad rationes quibus innituntur priores.

Medium tenendum putamus, dicentes 1. Interpellationem cum circumſtantiâ mortali conjunctam, metu aut ſcandalo, eſſe peccatum mortale. 2. Extra hunc quidem caſum, eſſe peccatum veniale grave, niſi cauſa legitima minuat. 3. In hac ſententiarum varietate tutius repeti Horam Canonicam, quum interpellatio diuturna fuit & abſque legitimâ cauſâ inducta.

Ex his facilis eſt difficultatis ſolutio propoſitæ, dicendo, Frobettum teneri ad repetendum Officium, cujus recitatio fuit abrupta, 1. Si interpellatio diu per unam vel plures horas duraverit. 2. Teneri ad id interpellatione citiùs ceſſante, ſi abſit legitima cauſa interrumpendi Officii; & perſuaſum habemus ſalutationem coram Deo eum non eximere, niſi foret breviſſima, aut inviſens tantâ valeret auctoritate, ut ſibi non foret poteſtas ei moram indicendi donec complevitſet, quo in caſu non teneri ſtrictè putamus ad Horam, quam recitabat, repetendam; ſicque Frobettus eo in caſu poſitus, juxta circumſtantiam in quæſito propoſito notatam, non tenetur ad partem Officii jam recitati repetendam: 3. Denique interpellatione per diuturnum tempus & ſine cauſâ legitimâ durante, peccare graviter; ipſiuſque peccatum fore mortale, niſi Officium repeteret; id eſt, Horam, cujus recitationem inchoaverat.

CASUS XXIII.

Eutropius, Beneficiarius, quandoque Tertiam Primæ, aut Completorium Veſperis præmittit, ſine cauſa legitimâ 1. Peccat-ne 2. Tenetur-ne, conſcientiâ, ad Horas repetendas, quas immutato ordine dixit; vel ſufficit-ne ut horas recitet præmittendas?

Respons.

Non eſt dubium quin peccaverit Eutropius, horas Officii invertens, cauſâ legitimâ deſtitutus, & alienus à mente & conſuetudine generali Eccleſiæ. Attamen ad Horam recitatam repetendam non tenetur, & ut à peccato mortali ſit liber, ſat eſt ut Primam & Veſperas omiſſas recitet. *Si quis, prætermiſſâ unâ horâ*, inquit Sanctus Antoninus (a) *putà poſt primam dicat Sextam, ſufficit ſecundùm Guillelmum, quod ſupleat ad tantum quod omiſit. putà Tertiam; & pœnitentiam agat de negligentiâ ſuâ.* Hæcque negligentia eſt venialis; quia hoc in caſu ſemper impletur præceptum Eccleſiæ in ſe. A peccato vacaret ſic agens ex cauſâ legitimâ, ut Canonicus, qui ſerò Eccleſiam petiviſſet Primam recitaturus, quique introiſſet Tertiâ inchoatâ: quo in caſu poteſt facilè Tertiæ adeſſe, & deinde Primam recitare privatim. Sancti Antonii ſententiæ ſuffragatur Sylveſter Mozolinus (b) *Si quis* ait hic Doctus Dominicanus *prætermiſſâ unâ horâ, dicit ſequentem.... ſufficit cautè ſupplere quod omiſſum eſt et de negligentia pœnitere: quod intelligo, quando ex oblivione factum eſt. Si autem fiat ſcienter ex rationabili cauſa.... nullum eſt peccatum; ſed ſufficit ſupplere... quia ſecundum Petrum de*

(a) S. Anton. 2. part. Sum. Theol. tit. 13. c. 2. § 4.

(b) Sylveſt. de Prærov. Hora q. 9 §. Quartum.

Officii partem recitare, dum Miſſæ intereſt præſcriptæ, prout preces ipſi in pœnitẽtiam impoſitas tunc recitare liceret. Ratio eſt, quia preces Officii Breviarii & præſentia in ſacro Miſſæ ſacrificio bene conveniunt; contrà conſtat ambas ad eundem referre finem, ſcilicet, ut laudetur Deus, preces ad eum fundantur, & præceptum Eccleſiæ adimpleatur.

Sic definit Cardinalis Toletus (c) qui poſtquam dixiſſet neminem obire Officium, qui illud recitans, negotio ſe exercet, debitam præripiente attentionem, putà lectione aut ſcriptis, ſubjungit: *Poterit tamen ſimul audire Miſſam & Horas perſolvere: quia iſta ad unum ordinantur finem; & præceptum audiendi Miſſam, non eſt, verbis intendere, ſed ſacrificio adeſſe, etiam verbis non auditis. Unde & ſimul præcepto Miſſæ ſatisfieri poteſt, & præcepto recitandi horas; quamvis quidam contrarium putant, ſed ſine ratione probabili.* Eidem adhæret ſententiæ Sylvius (d) dicens. *Satis facit qui, audiens Miſſam ex præcepto, legit Horas Canonicas.* Eamdem defendit ſententiam alter doctus Auctor (e) contra nonnullorum ſententiam aliorum (f) & laudatis 15. Caſuiſtis, quibus ſuffragatur, ſcilicet Adriano, Cajetano, Toleto, Medina, Soto, Baptiſtâ Trovamalâ, Bartholomæo Fumo, Suarez, Navarro, Azotio, Lopez, Jacobo de Graffiis, Henriquez, Bonacina & Fillucio (g) hanc, quam jam indicavimus, rationem annectit. *Quia hic reperitur corporis & animi præſentia, quæ ad Miſſam exigitur, quoties per devotas preces mens ad Deum erigitur, ut fit in recitatione ſatiſfactoriæ pœnitentiæ, vel divini Officii; cùm ad utramque obligationem una eademque attentio poſſit ſufficere.* Omnibus hiſce Auctoribus addendi quoque ſunt Comitolus (h) & Andreas Victorellus in Additionibus ad Toletum.

Nec juvat objicere recitationem Officii Canonici peculiarem exigere attentionem. Nam, ut jam dictum, ea attentio convenit cum requiſitâ ut Miſſam audiatur: adde quod preces privatæ, & ex purâ pietate fuſæ eam quoque requirunt attentionem. Et nemo non fatetur preces pias recitari per Miſſam. Cur non recitarentur preces ex præcepto, ſcilicet, Horæ Canonicæ, per idem Miſſæ tempus, quum utraque ut & Sanctum Sacrificium ipſum, ad eundem referantur finem. Fatemur tamen expedire ut fiat ſeorſim ſatis duobus præceptis niſi præpediant cauſæ legitimæ, & hic debet eſſe uſus adſtrictorum officio divino recitando: eò magis, quò Diaconi & ſubdiaconi tenentur ad munia ordinum ſuorum facienda ſaltem diebus Dominicis & Feſtis.

(c) Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. 2. c. 13. n. 6.

(d) Fr. Sylvius in ſupplem 3 part. S. Thom. q. 15 art 2. quæſito unico conclus. 2.

(e) Joan. Cabaſſut. Juris Can. Theor. & prax. l. 2. c. 32. n. 3.

(f) Angel. de Clavaſio, & Sylveſt. de Prierio.

(g) Adrianus Tract. de ſatisfac. q. 7. Fr. Tolet. loco ſupra cit. & l. 6. c. 6 n. 2. Cajetan v. Dies Feſtus Medina, Tract. 1. de pœnit. in prĩcĩ. Navarr. Manual. c. 21. n. 9. & alibi. Dom. Sotus in 4 diſt. 13. q. 2. art. 1. Azorius & alii apud Cabaſſut. cit.

(h) Paul. Comitolus. reſpons Moral. l. 1. q. 65.

CASUS XXV.

Sixtus, Parochus quandoque negotio exteriori ſe ſe exercet, Breviarium recitans, Nonne peccat ac tenetur, conſcientiâ, ad iterandum ſic dictum, aut ad reſtitutionem, ſi non repetat?

Respons.

Ut ſolvatur hæc difficultas, ſciendum eſt dari negotia exteriora, attentioni in preces requiſitæ non congruentia, ſcilicet, legere, ſcribere, aliaque hujuſmodi, attentionem debitam avertentia; & quædam dari alia huic convenientia attentioni, videlicet, ambulare, ſubmittere ſe, ſalutando tranſeuntem.

Hoc poſito, dicimus ſe recitãdo Officium totum, aut partem majorem, exercentes negotiis exterioribus, attentioni in recitandis Horis Canonicis requiſitæ nõ cõvenientibus, peccare mortaliter, & ſi

ſunt,

Digitized by Google

tus exterioribus, ſibi naturâ adverſis, nec convenientibus. Quapropter de eo judicandum juxta ac de mentis avocatione ſpontaneâ, hoc eſt, de ea quam deponere non eſt animus, aut quæ ejici negligitur, quæ precum meritum & fructum penitùs delet, & orantem peccato polluit; comprobat Sanctus Thomas (*b*) auctoritate Sancti Auguſtini his verbis: *Si quis ex propoſito in oratione evagatur; hoc peccatum eſt & impedit Orationis fructum &c.* Quum igitur vago animo ſpontè addictus, ut exercens ſe hujuſmodi negotio exteriori peccet nec ullum fructum è precibus habeat, conſtat eum non explere præceptum Officii divini; & præter peccatum factum, ſi ſit Beneficiarius aut conductus, tenetur ad reſtitutionem pro ratâ partis Officii ſic recitatæ, ut jam dictum.

(*b*) S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 3. ad 13.

Sanctus Antoninus (*c*), edocens Confeſſores modum ſe gerendi cum Clericis in Tribunali pœnitentiæ palam facit ſe in noſtram abire ſententiam Nam dicit, ſecundùm Paludanum (*d*) quem laudat, ab iis primò quærendum eſſe, num recitantes Horas Canonicas, ſe exercuerint operis manualibus, putà coquinariâ arte, aut aliis hujuſmodi, quo in caſu aſſerit eos peccato mortali obnoxios; quia ſic præcepto Eccleſiæ facere nequeunt ſatis. Secundò, num evagati ſint ſpontè per majorem Officii partem, non attendentes mentis avocationibus, quo in caſu dicit rursùs peccatum eſſe mortale. En verba *Si dicendo horas aliis exercitiis ſe occupavit manualibus, ut faciendo coquinam & hujuſmodi; videtur mortale, quia non ſatiſfacit præcepto Eccleſiæ; &, ſi mens circa alia vagatur voluntariè non curans; & ſic quaſi per totum Officium, videtur mortale. Secùs ſi proponit velle attendere, & diſtrahitur, ſcilicet. cùm advertit, diſplicet ei.*

(*c*) S. Anton. in Sum Confeſſionali 3. part Interrogatorii c. 11 de Clericis in Com. pag. 319.

(*d*) Petr. Palud in 4. diſt. 15. art. 2. q. 5.

Ratio cur neceſſaria ſit attentio in oratione & ejus diſſimilitudo cum hujuſmodi negotiis exterioribus, & avocantibus, patet naturâ ipſâ orationis, quæ, ex definitione, quam proponit Sanctus Joannes Damaſcenus, à Sancto Thomâ laudatus (*e*), nihil aliud eſt quàm motus mentis & cordis, ſpectans in Deum colendum, & gratias neceſſarias ab eo petendas. *Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum.* Nam quomodo concipiendum eſt aliquem Deo placere ſola vocum pronuntiatione ſi mens & cor abſint? Oratio ſic concepta indigna eſt quæ oratio dicatur; id eſt potiùs Deo illudere quàm eum orare.

(*e*) S. Thom. cit. q. 83. art. 1. ad 2.

Jure igitur diximus recitantes ſic Officium teneri ad illud iterandum, quacunte mente fuerint, inchoando, complere præceptum Eccleſiæ. Nam hæc dicta mens eſt vera inſania, quum peccatum mortale, quod faciunt, oriatur à violatione præcepti eos adſtringentis Officio Breviarii, cûm conſtet eos facere iſti ſatis cum attentione neceſſariâ. Unde naturâ ſequitur eos, non iterando teneri ad reſtitutionem, ſi ſint Beneficiarii; quia nullum interponitur diſcrimen inter omittere Officium divinum illudque recitare ſine ullâ attentione ſicque non ſit præcepto Eccleſiæ ſatis, quæ præcipit ut preces fundantur non ſolùm

ſam teneri reſtitutionem: ſed negotiis attentioni debitæ non convenientibus, obnoxius ſit peccato mortali, ſi ſe ſponte exerceat per longum tempus; & tenetur ad reſtitutionem fructuum Beneficii *pro ratâ* temporis quo mentis avocatio ſtat.

CASUS XXVI.

Arnaldus, Diaconus, Breviarium ſuâ amiſit culpâ, iter faciens per regionem in qua obtinere non licet poſtea. Contaminat-ne eum peccato mortali omiſſio Officii?

Respons

Conſtat Arnaldum, ſi peccavit in cauſâ peccâſſe quoque in effectu, hoc eſt, ſi amiſit conſultò Breviarium, ut eximeretur ab eo poſtea recitando, admiſiſſe peccatum mortale procul dubio. At ſi perdidit ſimplici oblivione, aut imprudentiâ, & aliud comparare nequeat; nulli obnoxius eſt peccato, ſi imprudentia peccato vacet; aut ejus peccatum eſt veniale, ſi imprudentia ſit venialis, & eum à graviori eximit peccato. Sic cenſet Sylveſter Mozolinus (*b*), qui annectit eum, hoc in caſu, teneri, ſi Beneficiarius ſit, ad ſupplendum Officium aliis precibus, de quibus hic monet Auctor ut nimius non inſit ſcrupulus; quia non adſtringitur præcepto Eccleſiæ, ſed ſolùm æquitate. *Modo ſupplicant per Pſalmos, vel Pater noſter, & hujuſmodi. Sed circa iſtam ſuppletionem non oportet multum eſſe ſcrupuloſum: quia conſurgit ex naturali lege, potiùs quàm Eccleſiæ præcepto, ut recompenſetur Benefactoribus: quod etiam per minimam Orationem fieri poteſt; cùm præponderet omnibus theſauris ſicut ſpiritualem temporalibus.*

(*b*) Sylveſt. de Prierio v. Hora q. 4.

Solvit difficultatem Cardinalis Toletus (*i*), ut nos. *Aliquæ ſunt cauſæ*, inquit, *quæ excuſant ab Officio perſolvendo .... Tertia cauſa eſt, cùm deeſt Breviarium. Nam ſi aliquis perdidit Breviarium, & eſt in loco ubi aliud non poteſt habere; non tenetur .... quòd ſi ſuâ culpâ perdidit à principio; peccavit tunc; ſed poſtea non peccat in non perſolvendo. Qui verò projecit Breviarium, ut ſe impoſſibilitaret ad recitandum; peccat, quoties non recitaverit; niſi poſtea pœnituerit.* Hic Cardinalis idem ſentit ac Sylveſter circa onus ſupplendi Breviarii omiſſi aliis precibus: & eam apponit rationem: *Quia non tenetur, niſi ad Officium; cùm ab hoc liberetur; non eſt ampliùs obligatio.* Quod tamen ſpectat eum, qui non eſt Beneficiarius.

(*i*) Fr. Tolet. Inſtruct. Sacerd. l. 2. c. 14. n. 2. & 3.

CASUS XXVII.

Albanus, Sacerdos, Breviarium continuò recitat ſolus, voce adeò ſubmiſsâ ut vix ſe ipſe percipiat. Facit-ne ſuo Officio ſatis coram Deo ſic?

Digitized by Google

Canonicæ 3. non diſſidere : quia nihil à recitante Horas requirit præter explanatam omnium vocum impreſſionem. Et quidem mentem aperit hic Canoniſta his verbis (*b*) : *Dico ſufficere formare verba intra labia, ita ut illa ipſe audire, vel intelligere queat.* Ratio Sylvii eſt, quia plures Clerici docti & pii ſæpe eo recitant modo Officium, ſive præſentes in ſancto Miſſæ ſacrificio, ſive ſoli, ſive recitantes in loco, in quo præſentibus eſſent moleſtiæ, altiori recitando voce. *Tum quia id ſervant doctiores & pientiores*, ait hic Theologus, *qui recitant audiendo Miſſas, aut manendo in ſacellis, aut choris, vel cubiculis, vel proficiendo cum aliis, ubi, ſi tam altè & clare recitarent ..... alii alios impedirent & aliorum perturbatores cenſerentur.*

(*b*) N-varr. in Manual. De orat. & horis Can. c. 25. n. 14.

Is inclytus Duacenſis Profeſſor quatuor apponit rationes. Prima. quia Breviarium recitetur par eſt; ſed nullibi legitur præceptum quo quis teneatur ad ſe audiendum recitantem *Ratio autem eſt, quia nullo jure probatur, recitantem horas teneri ad ſe audiendum: cum præceptum obliget ad dicendum, non ad audiendum horas.*

Secunda. quia fatendum eſt orationem vocalem eſſe veram orationem; quamvis vox non moveat aures orantis. *Tum quia oratio poteſt ore & voce fieri; etiamſi non audiatur ab ipſo recitante; & ex ſe ſit ſonus quidam formatus ex alliſione aëris ad dentes & labia.*

Tertia quia aliàs dicendum foret auribus parùm audientes teneri ad dicendum voce altiſſimâ ut ſe audiant, aut ſuo non ſungi munere; quod aſſerendum non videtur. *Tum quia ſequeretur, ſurdaſtros, vel teneri Officium altiſſimâ voce recitare, vel non poſſe horarum penſum ſolvere.*

Quarta: quia acuto prædlti auditu non facerent ſuo muneri ſatis, quum recitarent Officium in loco tumultuoſo; quod quidem in Eccleſiâ poteſt fieri, in qua canitur ad harmoniam, aut organum pulſatur pneumaticum, aliavé organa oralia. *Sequeretur prætereà eum, qui ſe ipſum ex aliquo accidente audire nequit; exempli cauſâ, propter ſtrepitum qui ab aliis editur, non ſatisfacere præcepto.*

Omnibus hiſce rationibus non obſtantibus, fatendum eſt eum recitandi Officii Breviarii modum nec conſulendum, nec efficiendum; & longè aſſinius menti Eccleſiæ, & utilius oranti dicere eâ voce, qua ſe audiat, ſi ſurdus non ſit, quia auditus & viſus ſimul concurrentes multùm conferunt ut meliùs concipiatur ſenſus verborum ore emiſſorum.

CASUS XXVIII.

Sebastianus, Parochus quotidie recitat Matutinas & Laudes circa quartam quintamve horam veſpertinam in diem ſequentem, ut celebrare Miſſam præſto ſit maturè, & poſtea aliis ſungi muneribus majori otio. Nonne peccat, ſaltem venialiter, hac Officii divini anticipatione?

Respons.

In Eccleſiâ Orientali, Matutinas accelerare veſperi in diem craſtinum nunquam licet (*c*), ſed in Eccleſiâ Latinâ, ex uſu generali à Sancto Thomâ, à Sancto Antonino (*d*), aliiſque Auctoribus probato ſatius eſt et laudabilius clerico anticipare Officium, quàm tardare. Quapropter, etiamſi, juxta normam rationis, non liceret Sebaſtiano anticipare abſque peccato tempus Horarum Canonicarum recitandarum proprium, malo fine illud obe-

(*c*) Vide Liturgica pag. 448.

(*d*) S. Anton 3 part. Sum. Theol. tit 13. c. 4. §. 4.

Sic decidit Sanctus Thomas (*e*) cujus en verba alibi jam recenſita. *Hic conſideranda eſt intentio ejus, qui prævenit tempus in Matutinis dicendis .... ſi enim hoc facit propter laſciviam, ut ſcilicet quietiùs ſomnolentiæ & voluptati vacet, non eſt abſque peccato; Si verò hoc faciat propter neceſſitatem & licitarum honeſtarum occupationum. licitè poteſt de ſero dicere Matutinas.* Duas annectit is ſanctus Doctor rationes. Prior quia majori ducitur laudi ſe exercere bono opere quod alias non liceret. *Quia melius eſt Deo utrumque reddere ſcilicet & debitas laudes & alia honeſta Officia, quàm quod unum per aliud impediatur.* Poſterior: quia Deus longè majori movetur bonitate quàm homines in ſe invicem. Atqui non improbat creditor debitorem anticipare perſolutionem ſummæ debitæ. Ergo potiori ratione gratam accipit Deus hujuſmodi anticipationem quando uſus in Eccleſiâ receptus ei conſentit. *Deus clementior eſt quolibet. Sed homo non imputat debitori in culpam, ſi debitum ſibi reddat ante tempus. Ergo multò minùs Deus.* Doctrinæ Sancti Thomæ perfectè concordat Sanctus Antoninus.

(*e*) S. Thom. quodl. 5. art. 28. in corp. & in Argum. ſed contra.

CASUS XXIX.

Quentinus, Sacerdos, Matutinas circa ſextam horam veſpertinam in diem craſtinum recitare ſolitus, prætermiſit omninò, & bihorio poſt meminit. Hæc omiſſio ab oblivione orta polluit-ne eum peccato?

Respons.

Nullum feciſſe peccatum hac omiſſione Quentinum arbitramur; quia habenda eſt oblivio ut ignorantia invicta idemque de utraque dicendum. Ex ignorantia invicta ab omni peccato eximente, idem dicendum, de oblivione, modò ſuâ culpâ in eam non inciderit: hanc annectimus conditionem quia oblivio, aut imprudentia; fortè eſt nociva, ut in eo, qui prætermiſſam jam multoties recitationem Matutinarum prævidiſſet, nec ollam adhibuiſſet diligentiam corrigendi, ſive anticipando tempus ſolitum & proprium, ſive aliquod habendo indicium, quòd Matutinas non dictas in mentem revocaret. Exempli gratiâ, ſi ante prandium dico Veſperas tempore Quadrageſimali, & hæc uſûs mutatio ſæpius induxit oblivionem recitandi Completorii, & hodie memini Veſperis omiſſionum præteritarum negligo diligentiam in eamdem relabendi oblivionem, & iterum in eam incidam; omiſſio non vacabit peccato: quia peccans in cauſâ, pecco etiam in effectu, qui ut cauſâ, ita eſt ſpontaneus, ut ſit peccatum. Ita ut licèt ſolutus coram Deo *à tanto*, non ſum tamen liber *à toto.*

CASUS XXX.

Epimachus, Sacerdos, Officium imprudentiâ, aut datâ operâ, recitavit aliud pro Officio diei: exempli gratiâ, Officium ſanctæ Euchariſtiæ pro Officio quintæ Feriæ. aut Officium B. Virginis pro Officio Feriæ Sabbatinæ. Peccavit-ne & tenetur-ne, conſcientiâ, ad repetendum Officium, & recitandum proprium diei, recordatus, aut ſcrupulo preſſus circa horam ſecundam veſpertinam?

Respons.

Auctores nonnulli nominis defendunt recitare Officium

Digitized by Google

1.

diverſa dicant .... Imò dicit Arch diaconus, illud præceptum non eſſe determinatum circa modum innuens non eſſe mortale dimiſſa unâ horâ dicere aliquid æquivalens, Unde, ſi hoc fiat ex cauſâ rationabili, ut juſto impedimento, vel hujusmodi; non eſt peccatum. Si verò fiat ex inadvertentia, vel ex majori commoditate; ut, quia hoc Officium mente non tenet aliud, eſt veniale, vel nullum. Hi Auctores intendunt ſanctum Antoninum in ſuam abire ſententiam.

Attamen huic ſuffragari ſententiæ non valemus quia manifeſtè delet uniformitatem, quam Eccleſia vult obſervatam, quoad poterit, in Officio divino, ut in omnibus ceremoniis Eccleſiaſticis Quapropter defendimus, quando ea mutatio fit deditâ opera, ſive cõtrahendi cauſâ, aut aliâ ratione hujuſmodi; vel fit negligẽtiâ ſupinâ, polluitur peccato gravi; ut fatetur Sanctus Antoninus ipſe, qui hac voce ſolet deſignare peccatum mortale *Non enim*, inquit (*f*) *ex hoc videtur evadere grave peccatum, qui ad libitum ſuum ſine cauſâ rationabili mutat conſuetum Officium*,

(*f*) S. Anton. 2 part. Sum. Theol. tit 13. c. 4. §. 1.

Idem docent Cardinalis Bellarminus (*g*) & Navarrus (*h*), & defendunt diſtinctè peccatum mortale eam mutationem inducere datâ operâ, & teneri ad Officium omiſſum repetendum. Iſtorum ſententia nobis ſententiâ adverſâ videtur ſine controverſiâ tutior; quia præceptum Eccleſiæ, & quidem de ſe, non completur, dicendo negligentiâ & conſultò Officium pro alio. Ratio eſt, quia Eccleſia, præcipiens Officii divini recitationem, non præcipit in univerſum cujuſque arbitrio permittens recitationem ejus quod libebit, Officii; Sed præſtituens hoc vel illud Officium privatum, quod hoc vel illo die dicatur, ut liquet partitione cujuslibet Officii, in omnibus Breviariis deſignati, & qua unumquodque Officium cuivis die Feſto aut Feriæ alligatur, & ab eo ſeparari nequit. Unde abſolute loquendo, fit præcepti naturæ ſatis, dicendo Officium ad quemvis diem præſcriptum, ex ordine univerſim recepto & ſervato in Eccleſiâ.

(*g*) Robert. Bellarm. tom. 3. lib. Controv. 3. c. 18.

(*h*) Navarr. in Manual. de orat & horis Can. c. 19. n. 117.

Ac ſane ſi ex hypotheſi ſimplex peccatum eſſet veniale hunc mutare ordinem, præberetur quibuſvis Clericis, tenui pietate & levi ſcrupulo affectis, occaſio recitandi ſæpiſſimè, imò ſemper, pro lubitu, Officium breviſſimum pro alio longe majori. & invertendi perpernò ordinem Eccleſiæ: quod penitùs à mente & ſcopo Eccleſiæ alienum eſt.

Diximus hanc mutationem arbitrariam fieri ſolitam eſſe peccatum mortale: quia aſſerere, non audemus peccatum mortale eſſe mutationem raro ſervatam. *Recitare interdum ex alio Breviario, vel ex ſuo de Sancto*, inquit Navarrus (*i*) *cùm deberet recitari de Feriâ, vel contrà, ſponte, ſine ullâ cauſâ eſt peccatum; ſed non mortale; modò citra contemptum legis, & adeo raro fiat, ut viro prudenti & docto non videatur notabilis audacia .... quia hujuſmodi mutatio tam rara non videtur ita notabiliter contraire menti inſtitutoris Breviarii, ut ad culpam mortalem perveniat.* His addimus nobis non videri Offi-

(*i*) Nav. loco cit.

damnat ab Alex VII. die 18. Martii 1660.

CASUS. XXXI.

Arnulphus, Sanctæ Auræ, in Diœceſi Lugdunenſi, Parochus. ſemper Officium recitavit ex uſu Romano, Scrupulo injecto ipſi fuit dictum, teneri, pœnâ peccati, ad recitandum ex uſu Diœceſis, in qua eſt Parochus. Quærit num re ipſâ teneatur?

Respons.

Tenetur is Parochus ad Officium Breviarii recitandum ex uſu Diœceſis Lugdunenſis, in qua eſt Parochus. Nam ex quo ſanctæ Auræ Curam gratam habuit, ejuſque in poſſeſſionem venit, evaſit membrum Diœceſis Lugdunenſis.

Hoc comprobat 1. Bulla Sancti Pii V nomine die 7. Julii 1568. (*l*) quæ a capite Breviarii Romani legitur. 2. Concilium Toletanum XI. an 675. collectum, cujus Decretum recenſet Gratianus (*m*) his verbis. *Placuit huic Sancto Concilio, ut Metropolitanæ ſedis auctoritate coacti uniuſcujusque Provinciæ cives Rectoreſque Eccleſiarum unum eumdemque in pſallendo teneant modum, quem in Metropolitanâ ſede noverint inſtitutum; nec aliqua diverſitate cujuſque Ordinis vel Officii à Metropolitanâ ſe patiantur ſede di jungi.* En rationem hujus prudentis Decreti *Si enim juſtum, ut inde unuſquiſque ſumat regulas Magiſterii. unde honoris conſecrationem accipit, ut juxta majorum decreta, ſedes, quæ unicuique ſacerdotalis dignitatis eſt mater, ſit Eccleſiaſticæ Magiſtra rationis* 3. Concilium generale Viennenſe (*n*), Clemente V. ſedente, habitum an. 1311. Nam permittens Clericis & Religioſis, Cardinalium aut Epiſcoporum familiaribus, idem Officium recitare divinum hisce à Cardinalibus aut Epiſcopis recitatum, & eos eximens ab alio dicendo; utitur voce *Indulgemus*, indicans gratiam à ſe conceſſam; ac proinde, ſine hac diſpenſatione, tenerentur ad recitandum Officium Eccleſiæ ſuæ, *Clerici, tam Religioſi, quàm alii Cardinalium Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac quorumcumque Pontificum .... Commenſales domeſtici ſe poſſint ipſis in divinis Officiis cooptare, ut illud, quod iidem Cardinales ſeu Pontifices dicent Officium licitè dicere valeant, nec ad dicendum aliquod aliud teneantur, ſacra approbatione Concilii indulgemus.* Hæc verba Clementis V, qui huic præfuit Concilio.

(*l*) S. Pius V. in Bullâ Quod de vobis.

(*m*) Conc. Tolet XI. in can De iis 13. diſt. 12.

(*n*) In Clementinâ Dignum 1. de celebrat Miſſ. lib. 3. tit. 14.

Sic definit Cardinalis Bellarminus (*o*), qui eodem jam jam allato utitur ratiocinio. En ejus mentem: *Concilium Viennenſe non indulgeret (hoc enim verbo utitur, ut patet in Clementinâ dignum de celebrat Mis) Clericis & Monachis, ut Officium divinum recitare poſſint juxta formam Officii Epiſcoporum, vel Cardinalium cum quibus fortè vivunt; niſi aliqui ex præcepto Eccleſiarum ſuarum, vel Ordinum, formam divini Officii ſequi tenerentur.* Et Cardinalis Cajetani, qui ſcripſit in ſuâ ſummâ Clericis & Religioſis licere *ſine peccato mortali*, Officio Diœceſis

(*o*) Bellarm. l. 1 de operis operum in particulari c. 18.

Digitized by Google

honis Can. c. q. n. 281. & ſeqq.

Obſervare juvat penes eos, qui Beneficiarii, nec ullius miniſterio Eccleſiæ addicti ſunt ſtare, quominùs indiſtinctè Officium Diœceſis, aut Romanum, eligant, ſic fatente eodem Bellarmino, qui dicit, ſatius eſſe Romano anteponere Officium Diœceſis, in qua morari ſolent, quod probat auctoritate Sancti Auguſtini (*b*): modò uſus dicendi Officii vigeat ſupra 200. annos; Sancto Pio V. cætera omnia Officia & Breviaria ætate minora abrogante Bullâ ſuâ. Unde licet Romanum dicere ubi 200. annos non attingit uſus, vel proprium recitare: Sed conſuetudine vetuſtiori inſiſtendum eſt.

Tolet. Inſtruct. ſacerd. lib. 2. c. 13. n. 2. & ſeq. Rupel cas. 14. de officio divino q. 17.

(*b*) S. Aug. Epiſt. 54. alias 118. n. 2.

CASUS XXXII.

Eucherius, Sedem Pariſiis conſuetam habens, Prioratum ſimplicem, in Diœceſi Bleſenſi, ſitum obtinet. Tenetur-ne ad Officium in Diœceſi Beneficii ſui uſu receptum, dicendum?

Respons.

Non tenetur is Beneficiarius ad recitandum Officium ex uſu Bleſenſi; ſed dicendum eſt ipſi ex uſu Diœceſis Pariſienſis, in qua domicilium fixit conſuetum, juxta hoc vulgare axioma: *Si fueris Romæ, Romano vivito more; Si fueris alibi vivito ſicut ibi*: Quod dictum ſancti Ambroſii doctrinæ apprimè convenit, quem laudat cuique ſuffragatur Sanctus Auguſtinus (*c*), cujus duos locos decretorios recenſebimus poſtea in reſponſione ad Caſum XXXIV. Iſtud enim axioma Officium divinum ſpectat juxta ac dies Feſtos, jejunia, aliaque obſervata in qualibet regione. Ratio eſt, quia Leges, ſtatuta, aut conſuetudo Diœceſis ſunt ſervanda, quamdiu ibi moratur reipſa: his ſtatutis, aut his Legibus cùm nulla ſit vis *extra limites territorii proprii*. Eucherius igitur uſitata in Diœceſi Bleſenſi ſervare non tenetur; quum in Pariſienſi commorari ſoleat; ſed ſolùm hujus poſtremæ Diœceſis Leges & uſum; aliàs dicendum eſſet eum nulli ſubjectum, quod defendi non licet. Recitandum eſt ipſi Officium juxta uſum & Leges Diœceſis Pariſienſis.

(*c*) S. Aug. Epiſt. 36. alias 86. in fin. & Epiſt. 54. alias 118. n. 2.

Hæc deciſio non eſt tamen intelligenda de Beneficiario, in aliâ Diœceſi ad tempus & quaſi per tranſennam commorante; quia, hoc in caſu, non habet domicilium ſat longum, quo Epiſcopo illius loci ſubſit, quem adire non liceret aliquam rogaturus diſpenſationem, ſibi neceſſariam: quod comprobat Lex (*d*), quæ habet, tranſeuntem per locum, ibique ad tempus commorantem, non cenſeri moraliter in eo verſari, nec commorari. Ut quis teneatur ad uſus & leges regionis, in qua verſatur ſtatuere erit domicilium fixum oportet ad longum tempus, id eſt, *pro majori anni parte*, ut Eucherius Pariſiis degit.

(*d*) Leg. Quintum 78. § fin. ff. de legatis & fidei com. lib. 32. tit. 1.

CASUS XXXIII.

Sigebertus, Diœceſis Auguſtodunenſis ſacerdos, in Eccleſiâ Collegiatâ Altiſſiodorenſi, in qua decantantur in Choro Horæ Canonicæ ex uſu & ſtatutis Diœceſis, ſede poſitâ, ſemper recitat privatim Breviarium Diœceſis propriæ, admodum ab Altiſſiodorenſi varium: inde, licèt addictus Choro, ad Officium publicum attendere nomine, cujus eſt pars, ac cui ſubjacet, gratum quo fungitur munus habens adſtricto; non licere, relicto Diœceſis Officio proprio, admittere Auguſtodunenſe, nec Romanum; neutro, ad decantandum hac in Eccleſia adoptato. Ita ut Sigebertus contrà faciens, unam eamdemque formam, deleat, quam Eccleſiæ ſummo ſervant ſtudio, tum in Officio divino, cùm in ritibus & ceremoniis Eccleſiaſticis, & quam ſtudioſè commendant Concilia, ut probatur his Concilii Agathenſis verbis (*e*): *Convenit ordinem Eccleſiæ ab omnibus æqualiter cuſtodiri*, & Concilio Toletano XI. cujus verba legenda in reſponſione ad trigeſimam primam difficultatem. Sigebertus igitur, ſine peccato gravi, unam eademque formam iſtam violare nequit, quum propriâ auctoritate violans ſimul violet Leges, ſtatuta, aut legitimum Eccleſiæ Altiſſiodorenſis uſum, in re gravi & magnâ.

(*e*) Conc. Agath. c. 30. in can. Conveniat 13. de conſecrat. diſt. 5.

CASUS XXXIV.

Menander, Diœceſis Atrebatenſis Subdiaconus, Pariſios profectus ſtudiis Theologicis per triennium operam daturus, poſteaque natale ſolum repetiturus, quærit num ſibi liceat interdum recitationem Officii perſequi ex uſu Atrebatenſi aut num Pariſienſe, vel Romanum, ſibi ſit admittendum.

Respons.

Reſponſioni præmittenda eſt regula, qua probabitur deciſio noſtra. Eam ponit ſanctus Auguſtinus (*f*) in Epiſtolâ, in qua modum expendit quo agendum eſt Chriſtiano ſapienti & prudenti in Eccleſiâ, cujus uſus non ſunt iidem ac in ſuâ Diœceſi, verſanti ad quod dicit regulam rationi affiniorem & tutiorem eſſe hanc, obtemperandum eſt Eccleſiæ, in qua degit quis, & faciendum quod in eâ eſt uſitatum. Ejus verba: *Nec diſciplina ulla eſt in his melior gravi prudentique Chriſtiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam ad quamcumque fortè devenerit*: & hanc annectit rationem ſubjungens, nec fidem, nec bonos mores ſpectantia, tanquam indifferentia eſſe habenda; eaque obſervanda ut concordia cum iis, inter quos vivimus, colatur. *Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores eſſe convincitur, indifferenter eſt habendum; & pro eorum, inter quos vivitur, ſocietate ſervandum eſt.*

(*f*) S. Aug. cit. Epiſt. 54. alias 118. n. 2.

Aliâ in Epiſtolâ, ad Caſulanum ſcriptâ, teſtatur hic Pater (*g*), ſe hanc accepiſſe regulam à ſancto Ambroſio, quem conſuluerat an Sanctæ Monicæ, matri, ſecum commoranti Mediolani, jejunandum eſſet die ſabbathi, ut uſus erat in Africâ patriâ, vel an ipſi ſequendus eſſet uſus Mediolanenſis, quo hic dies non eſt jejunii dies. Ad quod reſpondit Sanctus Ambroſius ſe conſulere quod faciebat ipſe, nempe non jejuno die Sabbathi, cùm Mediolani verſor: jejuno verò cùm Romæ ago, in qua jejunium ſervatur illo die. *Quid poſſum*, *inquit* (Ambroſius) *hinc docere amplius, quàm ipſe facio* .... *quando hic ſum, non jejuno Sabbato: quando Romæ ſum, jejuno Sabbato.* Servandam eſſe hanc regulam, quacunque in Eccleſiâ, ut omne vitetur ſcandalum, *Et ad quamcumque Eccleſiam veneritis*, *inquit*, *ejus morem ſervate. Si pati ſcandalum non vultis aut facere*: quam regulam dicit ſanctus Auguſtinus ſe fuiſſe ſecutum. *Hoc reſponſum* ..... *ſecuti ſumus.*

(*g*) Idem Ep. 96. alias 86. n. fin.

Hæc

Digitized by Google

liquisque omnibus Diœceſis; quod perabſurdum, & ordini univerſim recepto & uſitato adverſum (*a*):

(*a*) Colloq. Rupell. de Of. div. q. 20.

CASUS XXXV.

MANILIUS, Sacerdos, perrarò Officium dicit adſtans ad genua, ſed ſedens. Non ne peccatum admittit?

RESPONS.

Clerici pii eſt reipſa recitare Officium divinum genibus flexis: quia is eſt ſitus corporis humillimus & convenientiſſimus venerationi Deo, ad quem funduntur preces, debitæ; videtur tamen non damnandus orans, ſtans vel ſedens; modò in corde ſit reverentia & attentio neceſſaria. Nam, dicente Sancto Auguſtino, (*b*) non præſcribitur ſitus corporis, quo offerendæ ſunt Deo preces, modò offerenti ſincerus ſit animus ei placendi; quod comprobat hic Pater exemplo quorumdam ſanctorum virorum, & præſertim Prophetæ Eliæ (*c*) poſtea ſubjungit: *Quibus exemplis non eſſe præſcriptum, quomodo corpus conſtituatur ad orandum, dummodo animus, Deo præſens, peragat intentionem ſuam; nam & ſtantes oramus, ſicut ſcriptum eſt* (*d*) Publicanus autem de longe ſtabat; *& fixis genibus, ſicut in Actibus Apoſtolorum* (*e*) *& ſedentes ſicut .... David & Elias.* Et quidem hoc triplici orandi modo diverſo Eccleſia offert Deo preces & vota in Officiis publicis in Choro decantatis ex vario tempore. Hæc deciſio Navarri ſententiæ penitùs eſt conſentanea (*f*).

(*b*) S. Aug. l. 2. ad Simplicianum q. 4.

(*c*) 3. Reg. XVIII. 42.

(*d*) Luc. XVIII. 13.

(*e*) Act. VII. 59. & c. XX. 36

(*f*) Navarr in Man. de horis Can. c. 4.

CASUS XXXVI.

Joannes, ab Epiſcopo proviſus de Pioratu; Sanctæ Apollinæ Curâ, & Jacobus, proviſus in Curiâ Romanâ, tribus quatuor ve abhinc menſibus litem habent de iſto Beneficio, cujus in poſſeſſionem uterque venit formulis ſolitis. Tenetur-ne uterque ad recitandum Breviarium, *titulo Beneficii*, ad litis finem uſque?

RESPONS.

Si jus, à Joanne & Jacobo præſumptum ad Beneficium, ſit re incertum & dubium utrique, arbitramur neutrum teneri, *titulo Beneficii*, ad recitandum Breviarii Officium; utroque in poſſeſſionem profecto: nam ex poſſeſſione non eſt judicandum de jure ad Beneficium: cùm forſan jure vacuus antecoccupet jure gaudentem legitimo; Qua propter in re incertâ, poſſeſſio, de qua utraque pars, jus ad idem Beneficium obtendens, viciſſim contendit, non ſufficit ut teneatur ad recitandas horas Canonicas, nec Breviarium recitaviſſet; ſed ad Eccleſiæ adminicula aut pauperum levamen eos impendere teneretur.

Idem dicendum eſt de eo ſecundùm quem vindiciæ fuerunt dictæ, aut qui aliàs fructibus utitur, etiamſi non eſſet de jure cauſæ plneè certior. Ratio eſt, quia in priore caſu perſuaſum habet ex uſu ſe fructibus gaviſurum, victâ lite, quum jus liqueat; & in poſteriore iis jam gaudet; ac proinde adſtringitur oneribus quorum præcipuum eſt recitare Breviarium, *propter quod Beneficium Eccleſiaſticum datur*, ſic dicente Bonifacio VIII. (*g*)

(*g*) Bonif. VIII. in c. Quia ſin de reſcript in 6. lib. 1. tit. 3.

CASUS XXXVII.

LÆVIO, Clerico tonſurâ inſignito, eſt Capella, cujus proventus eſt 100. librarum. quique proinde, non eſt par ut ipſi victus ſuppetat competens. Tenetur-ne, conſcientiâ, ad recitandum quotidie majus Officium?

RESPONS.

Lævium putamus teneri, conſcientiâ, ad recitandum majus Officium, licèt Capella reddat proventum 100. Librarum.

Prima ratio afferenda eſt, quia Beneficiarius quivis, nullo excepto, ad recitandum Breviarii Officium, tenetur, ut ſignificavit Leo X. ſeptima ſuâ Bullâ 5. Maii 1514. (*h*) *Quilibet habens Beneficium cum Curâ, vel ſine Cura.* Hæc vox *quilibet*, qua hic utitur Pontifex, eſt generalis, & nullam, de ſe admittit exceptionem, nec diſtinctionem. Auctor Opuſculi Sancto Thomæ adſcripti ſic exponit (*i*) Mentem jam eâdem ratione aperuerat Sanctus Pius V. ante Leonem X. in 133. Bullâ 20. Septembris 1571. (*k*) *Quicumque habens Beneficium cum Curâ vel ſine Curâ.* Ex quibus verbis concludendum quoſvis Beneficiarios ſine diſtinctione ad recitandum Breviarii Officium teneri: quod preſſiùs patet his ejuſdem Sancti Pontificis verbis: *Declarantes, præſtimoniales portiones & qualiacumque alia Beneficia etiam nullum omninò ſervitium habentia, cum prædictis pariter convenire* (Scilicet in Decreto Concilii Lateranenſis)

Concilium Rhemenſe, an. 1583. Cardinale Guiſio habitum (*l*) Burdigalenſe ejuſdem anni (*m*), & Toloſanum an. 1590. collectum (*n*) nullo diſtinguunt modo amplis gaudentes Beneficiis ab obtinentibus tenuia & dicunt univerſim ſingulos ad Officium Canonicum recitandum ex æquo teneri, pœna reſtitutionis fructuum Beneficiorum pro ratâ temporis quo ſuâ defuerunt culpâ.

(*h*) Leo X. in Bullâ ſuperna §. 33.

(*i*) Apud S. Thom. Opuſc. 65. c. 1.

(*k*) Pius V. in Bullâ Ex proximo.

(*m*) Conc. Rhem. tit. de Breviario n. 2.

(*n*) Conc. Burdig tit. 3 de Eccleſiaſtici pro. cationibus.

(*f*) Conc. Toloſan. part. 2. c. 4. de Presbyt. & Clericis

Adden-

Digitized by Google

rium, in ſacris non conſtitutum Ordinibus, non valere, conſcientiâ, ſe ab onere tam legitimo tamque prudenter ſtatuto eximere, per ſpeciem modici Beneficii quod ad victum eſt impar. Ratio, quam affert eſt: quia Eccleſia ad illud accipiendum non coegit, ac proinde ſibi vertendum vitio quod acceperit. *Tenentur ſecundò ex præcepto* (ad horas Canonicas) *quilibet Clerici Beneficiati, & non exiſtentes in ſacris .... nec excuſare ſe poſſunt ratione exiguitatis Beneficii, ſi ex eo non percipiant ſibi neceſſaria; ſed imputent ſibi ex quo ſe fecerunt ad illud intitulari.* Sic dicit hic ſanctus Archiepiſcopus, cui concordat Auctor Gloſſæ (d) qui dicit eum Beneficiarium ad Breviarium recitandum teneri, ſibique dicendum cum Sancto Paulo Eccleſiæ miniſtro inopia laborans, & copiâ affluens *Sicut vir tenetur miniſtrare neceſſaria uxori, quæ tamen eſt talis quod ei debitum reddere non valet* (e) ... *Ita iſte* qui non percipit neceſſaria ab Eccleſia *tenetur officiare Eccleſiam, licèt pauper ſit, & dicere cum Apoſtolo*; ſcio & abundare, & eſurire (*f*). Atqui primum officium Eccleſiæ præſtandum abiſto Beneficiario eſt oratio eo modo fundenda quo Miniſtris impoſuit.

Eamdem doctrinam docet inclytus Cardinalis Hoſtienſis (*g*), eamque comprobat ſecundum Gloſſam (*h*), collatione viri, qui ita inopem duxit filiam ut dos ipſi ad victum non ſuppeteret, cum Beneficiario qui modicum accepit Beneficium. Nam inquit, ut is homo uxorem, licèt pauperem tenetur alere & neceſſaria ad uſus vitæ ſuppeditare, quia ducens eam, non obſtante ejus paupertate lubens hoc ſubivit onus. Ita Beneficiarius, qui Beneficium, ut ut modicum, accepit, ad onera quæ cuivis incumbunt Beneficio, tenetur, ex quibus neceſſaria eſt recitatio Officii divini, à qua immunis legitimo modo eſſe nequit, obtendens ſibi ad victum non ſuppetere ex Beneficio & iniquum videtur Eccleſiæ miniſtrare quum miniſtrantem non ſuſtentat.

Jam monſtrandum eſt Canoniſtam iſtum æquum dicere 1. Quia fructus Beneficii non eſt unica cauſa oneris ad Officium quod Beneficiarius contrahit; nam Beneficium, cujus fructus eſt 20: vel. 30. mille librarum, aut plura obtinens, quum ex unico ſibi non ſuppetat ad victum bonum, non tenetur ad Horas Canonicas pluries de die recitandas. Igitur ex fructu amplo aut modico oritur diſtinctè onus eas recitandi: alioquin ſequeretur Beneficio gaudentem ex quo neceſſaria ad victum ſibi ſuppetunt, ad recitandum Officium divinum non teneri per annum quo fructus non feret Beneficium, quia grandine aut quodam alio caſu fuiſſent conſumpti; quod aſſerere abſurdum. Primaria igitur ratio Beneficiarium adſtrigens Officio divino eſt quia Dominum ſelegit ſuam partem; & eam lubens ſubivit ſortem qua Deo & Eccleſiæ miniſtrare tenetur modo à cultu fidelium penitùs diſcrepante; & in qua Conſuetudo, jam à primis ſæculis adeò ſanctè inducta ab Eccleſia, imponit ei perſolutionem hujus tributi diurni Deo faciendam. Quando igitur dicit Apoſtolus, miniſtrans altari ſit altaris particeps, hoc miniſterium non eſt ſoli alligandum orationi, ad quam tenetur Clericus, quum eum nec per totum diem, nec per majorem ejus partem, non detineat: Apoſtolus enim in mente habet miniſterium continuum, aut magnum, videlicet, concionari, confiteri, ec.

(c) S. Anton. 3 part. Sum. Theol. tit. 13. c. 4. §. 1.

(d) Gloſſa in can. Clericus 3. diſt. 91. v. Vigilias

(e) Can. Quod propoſuiſti 32. q. 7.

(f) Epiſt. ad Philipp. IV. 12.

(g) Hoſtien. in d. Can. Clericus

(h) Gloſ. in ead. Clerici fin. ea. diſt. 91.

dum aliqua honeſta arte, aut agricultura, non neglecto tamen Officio divino, quod, his non obſtantibus, recitare tenetur *Clericus*, habet hic Canon, *victum & veſtimentum ſibi artificiolo, labore, vel agriculturâ, abſque Officii ſui duntaxat detrimento, paret.* Atqui Clericus quilibet, illius Concilii tempore, Eccleſiæ alligabatur & portionem è fructibus ejuſdem Eccleſiæ trahebat ob ſuum miniſterium, Quomodo igitur in caſu memorato in quæſito propoſito diceretur Lævius, qui quà ſimplex Capellanus Eccleſiæ miniſtrare non tenetur, immunis à recitando Officio; quum is, de quo Canon, tenetur, licèt Eccleſiæ privatæ, cujus erat membrum, adhæreret, è qua tamen ad victum neceſſaria non perciperet, & labori adſtringeretur quo ſupplementum ad vitæ uſus neceſſarium pararet.

Cæterum ea eſt deciſio non ſolùm Sancti Antonini, Cardinalis Hoſtienſis, Sylveſtri Mozolini, Navarri, Cardinalis Toleti, compluriumque aliorum: ſed & Doctorum recentiorum, qui de rebus Beneficialibus pleniùs diſſeruerunt (*k*), quos in margine citamus.

Ex difficultate, ad quam nunc reſpondimus, obſervare juvat, iiſdem rationibus, modò allatis, Canonicum, ne unum quidem groſſum è præbendâ percipientem primo anno, teneri tamen ad Officium eo ipſo quod Beneficium accepit.

CASUS XXXVIII.

HARDUINO, Sacerdoti, Eccleſiæ in qua Officium Romanum ex omni ætatum memoriâ uſu recipitur, Beneficiario, ſat eſt ſecundo novembris die dicere Octavæ omnium ſanctorum Feſti Officium, non addito Defunctorum Officio, à Rubricis Breviarii præſcripto. Peccat ne mortaliter hac omiſſione.

Videtur peccare mortaliter, quum præceptum Eccleſiæ violet in re gravi. E contra videtur non peccare, quia Bulla Sancti Pii. V. à capite Breviarii Romani legenda, habet verbis generalibus non eſſe recitandum, defunctorum Officium, à Rubricis præſcriptum.

RESPONS.

Iſta ſolvitur difficultas ſolâ ſancti Thomæ auctoritate (*l*), qui dicit Eccleſiam ex uſu generali Officium defunctorum recitare die Ferialium, tanquam partem proprii illius diei Officii *Officium mortuorum*, inquit, *quandoque in Eccleſiâ dicitur, ſicut ordinariè pertinens ad Eccleſiæ Officium, ſicut in totâ Eccleſia in die animarum dicitur Officium pro mortuis.* In ejus ſententiam abiverunt plures Auctores, & potiſſimùm Sylvius ejus fidus Interpres (*m*), multique alii, quos laudas, Graſſius, Gravantus, Diana, Suarez & Tannerus.

Ratio, quam hic doctus Duacenſis Profeſſor apponit in Deciſione 30. Maii 1640. deducitur ex ipſo Breviarii Romani Rubricâ, quæ habet iſtud Officium, tanquam diei proprium, aut majorem ejus partem, eſſe dicendum. Unde Eccleſia, tum in Calendario, cùm in Martyrologio, diſignat hunc diem, *Commemorationem defunctorum*, voce manifeſtè admodum ex ſe ſignificante ſolemnitatem ejus eſſe celebrandam, non ſolùm Mortuorum Officium recitando; ſed & Defunctorum Miſſam dicendo, ut uſu univerſim recipitur

Hanc

(k) Hoſtienſ. loco cit. & in. cap. preſbyter. 1. de. celebrat. Miſſ. &. n. 3. & 19. Sylveſt. de Prierio v. Hora q. 2. Navarr. in Manu. c. 25. n. 102. Fr. Tolet. inſtr. Sacerd. l. 2. c. 24 n. 4. Cardinalis Imola abbas Fumus, Pet. de Ledeſma; Eſſas Trovamulo, Medina. Azorius, De Genet Theol. Mor. to 2. tract. 1 c. 10 n. 2 8 Colloq. pe-Crocet. 1: 3. Colloq. 7. q. 4. Colloq. Cond. tom. 2. colloq. 5. ſect. 1 De ſainte Beuve tom. 2. cas. 15

(l) S Thom. quod 1. 6. art. 8.

(m) Fr. Sylv Reſolut. var v. Rogationes 1 Et apud eum Jacob. à Graſſis l. 2. deciſ. c. 51. n. 24. Barthol. Gravant. ſec. 7. c. 14. n. 1. Diana part. 4. tract. 4. poſt. reſolut. 141. Suarez tom. 2. de Rel. l. 4. c. 15: Tannerus & alii,

Digitized by Google

ſienſi pluribuſque aliis, in quibus hoc Officium celebratut ſolum die illo, quodque proinde ſtricti eſt oneris. Aliis in Diœceſibus, in quibus, præter Defunctorum Officium, dicitur proprium, illud omitti licet, niſi ei adſtringat quoddam ſtatutum aut Mandatum Epiſcopi, aut Conſuetudo legitimè inſtituta, quæ Lex ſit: Sed ſinepeccato mortali omitti nequit, ſi Lex aut Conſuetudo teneat.

CASUS XXXIX.

Epiſcopus Galliæ Officium Breviarii, ex omni ætatum memoriâ uſu receptum in ſuâ Diœceſi, mutavit; ipſi-ne licuit auctoritate privatâ & non nullis Capitulis, quæ ejus Mandato parere noluerunt, quæque tanquam ab abuſu provocarunt licet-ne, conſcientiâ, provocationem urgere illæſâ obedientiâ ei debitâ?

RESPONS

Juxta Juris prudentiam in Galliâ ſervatam, Epiſcopo non licet ſolâ auctoritate ſuâ Breviarium mutare: ſed inſuper par eſt 1. Ut interveniat Edictum recenſetur totum in Cap. 31. de argumentis Libertatum Gallicæ Eccleſiæ Tom. 2. pag. 1143.

Ac ſane nova ſufficienti auctoritati non innixa, ex ſe ſunt ſuſpecta in Religione, & quandoque gtavibus premuntur contradictionibus, docente ſic Hiſtoriâ (b); quia langè majot ſolet eſſe reverentia & amor veterum Eccleſiæ uſuum quàm novorum. Præterea, ſimulatione mutationis, fortè minueretur admodum quandoque cultus divinus; quod nonquam licitum eſt, ac cui obviare licet Principi, quatenùs Eccleſiæ Vindici, imo tenetur, ſi quis id moliretur: inde mutationes in Officio publico inducendæ ejus ſunt, nec earum uſus legitimus eſſe poteſt, ipſo inſcio, nec conſentiente.

(b) Vide tom 10. Conc. gen. p. 480. & ſeqq.

Vide { BENEFICIARIUS, CANONICUS, POENITENTIA INJUNCTA, PENSIO, }

OPINIO PROBABILIS

OPINIO, dicit Polman, (c) *eſt aſſenſus infirmus*; id eſt, *actus intellectûs adhærentis objecto vero, cum formidine de oppoſito.*

(c) Polman. Part. 1. 2. n. 695. & ſeq.

Inter Opiniones, quædam ſunt verè probabiles, quia nituntur rationibus quæ optimæ videntur; & quædam quæ ſat probabiles non ſunt, quia non nituntur rationibus ſat firmis.

Probabiles inter opiniones, dantur quædam plus minuſve probabiles, prout rationes quibus innituntur, plus minus ve fitmæ ſunt.

Dantur opiniones quæ, licet minus ptobabiles attamen pro conſcientia ſunt tutiores.

Duplex Probabilitas diſtinguitur; Prior vocatur *Extrinſeca* Poſterior *Intrinſeca* dicitur.

Iſtarum Probabilitatum explicatio, & diſcrimen quod inter utramque intercedit, in Reſponſione ad deciſionem ſequentem reperientur.

Hic verba non faciemus de cæteris placitis quæ ad Probabilitatem ſpectant, quæ materia implicationibus ac difficultatibus ſcatet, propter principia diverſa et ſæpè contraria, quibus nituntur Auctores qui hac de re ſcripſerunt, quidam nimia cum ſeveritate, alii verò cum remiſſione quæ ad ſolidiſſima Ethicæ ptincipia deſtruenda, tendit. Quæ cauſa eſt cur ſtatuerimus, ad utrumque ſcopulum vitandum hac in ſecunda Editione in lucem publicam ſolummodò emittere, ſententias & veritates adeò certas ut nemo perſpicax & prudens juſtè de illis controverſiam facere poſſit.

Iſtæ ſententiæ ſunt effata Cœtus generalis Cleri Gallici anno 1700. in Caſtello ſancti Germani in Laya congregati. Clarè dignoſcuntur ex nuncupationibus Cenſuræ, cui Præſules, qui cœtum componebant, ſubjecerunt undecim Propoſitiones pernicioſas, quas Ethicæ remiſſioris Fautores in multis è ſuis operibus protulerant. Celebris hac Cenſura reperitur in atticulo trigeſimo cui titulus eſt, *De Regula morum & probabilitate.* En Propoſitiones & Cenſuræ verba.

PROPOSITIO CXVII.

Puto, omnia eſſe hodie meliùs examinata, & hanc ob rem in omni materia, & præcipuè Morali, libentiùs juniotes quàm antiquiores lego & ſequor ..... Doctrina fidei à veteribus; Doctrina motum magis à juniotibus petendæ,

CENSURA

Hac propoſitio temeraria eſt, ſcandaloſa, pernicioſa, erronea S. S. Patribus & antiquis

Digitized by Google

PROPOSITIO CXIX.

Hæc poſitio: ſexdecim ad probabilitatem requiruntur, non eſt probabilis. Si ſufficiunt ſexdecim, ſufficiunt quatuor: ſi ſufficiunt quatuor, ſufficit unus ...... ad probabilitatem ſufficiunt quatuor; ſed quatuor, imò viginti & ſuprà teſtatur unum ſufficere. Ergo ſufficit unus.

CENSURA

Iſtæ propoſitiones falſæ ſunt, ſcandaloſæ, pernicioſæ; ſpretâ veritate, quæſtiones morum ad numerum autorum exigunt, & innumeris corruptelis viam aperiunt.

PROPOSITIO CXX.

Si liber ſit alicujus junioris ac moderni: debet opinio cenſeri probabilis; dum non conſtet rejectam eſſe à Sede Apoſtolica, tanquam improbabilem.

PROPOSITIO CXXI.

Non ſunt ſcandaloſæ aut erroneæ opiniones, quas Eccleſia non corrigit.

CENSURA

Iſtæ propoſitiones, quatenùs ſilentium & tolerantiam pro Eccleſiæ, vel ſedis Apoſtolicæ approbatione ſtatuunt, falſæ ſunt, ſcandaloſæ, ſaluti animarum noxiæ; patrocinantur peſſimis opinionibus quæ identidem temerè obtruduntur, atque ad Evangelicam veritatem iniquis præjudiciis opprimendam; viam parant.

PROPOSITIO CXXII.

Generatim, dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.

CENSURA

Hæc propoſitio falſa eſt temeraria, ſcandaloſa, pernicioſa, novam morum regulam novumque prudentiæ genus, nullo ſcripturarum aut traditionis fundamento, cum magno animarum periculo ſtatuit.

PROPOSITIO CXXIII.

Si quis vult ſibi conſuli ſecundum eam opinionem, quæ ſit faventiſſima peccat qui non ſecundum eam conſulit.

CENSURA

Hæc propoſitio, quæ docet blanda & adulatoria Conſilia & contra jus exquirere & contra conſcientiam dare, falſa eſt, temeraria, ſcandaloſa & in praxi pernicioſa, viamque deceptionis aperit,

PROPOSITIO CXXIV.

Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore ſacramenti, relicta ratione, niſi id vetet Lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantùm, utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.

PROPOSITIO CXXV.

Probabiliter exiſtimo Judicem poſſe judicare juxta opinionem, etiam minùs probabilem.

PROPOSITIO CXXVI.

Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens, ductus opinione minùs probabili.

PROPOSITIO CXXVII.

In morte mortaliter non peccas, ſi cùm attritione tantùm ſacramentum ſuſcipias; quamvis actum Conſtitutionis tunc omittas liberè: licet enim unicuique ſequi opinionem minùs probabilem, relictâ probabiliori:

CENSURA

Doctrina, his propoſitionibus contenta, eſt reſpectivè falſa, pernicioſa, erronea, probabilitatis peſſimus fructus.

En

Digitized by Google

Hæc ſunt igitur Principia, quibus omnis homo qui ſincerè rectam veritatis viam inquirit, quæ ſola ad vitam ducit, inviolatè adhærere debet ita ut ab iis non diſcedat; & & quorum ope quivis Confeſſarius omnes quæſtiones ac difficultates quæ in hac magni momenti materia reperiri poſſunt, quantumvis ſpinoſa & intricata videatur, facilè dirimere poteſt. Hanc ob rationem, exiſtimavimus abſtinere poſſe à longiori enarratione innumerarum quæſtionum, quæ hanc in rem fieri poſſunt, & hac in Secunda Editione ſolummodò propoſuimus, in Caſu ſequenti, tres quæſtiones, quæ in praxi, maximi momenti nobis viſæ ſunt.

CASUS PRIMUS.

SYLVANIUS cùm multos Auctores circa materiam probabilitatis moralis legiſſet, qui affirmant 1. quod abſque ullo peccato ſemper ſequi poſſumus opinionem probabilem, licet forſitan certa non ſit; 2. quod eam opinionem, etiam alia probabiliori poſthabita tuta conſcientia ſequi poſſumus. 3. quod inter duas opiniones æqualiter probabiles eam eligere ac ſequi poſſumus quæ nobis placuerit: Quærit, num eorum doctrina, circa hoc punctum, ità ſana ac integra ſit, ut in praxi, abſque ullo peccati periculo, illi nos accommodare poſſimus?

RESPONS.

Antequam ad quæſtionem propoſitam reſpondeamus, ſciendum eſt 1. Quid intelligendum ſit per opinionem probabilem, hæc verba ſenſu generali ſumendo. Ariſtoteles dicit opinionem probabilem eam eſſe, quam omnes aut plures ſapientes vel ſaltem quidam ex illis, pro talibus agnitis, approbant. S. Thomas (a) hanc definitionem adoptat, cum dicit *Probabilia autem dicuntur, quæ videntur omnibus, vel pluribus ſapientibus aut omnibus, vel præcipuis, & maximè notis.*

(a) S. Thom. Opuſc. 39. de Fallaciis. c. 2.

2. Theologi accuratiorem afferunt definitionem opinionis probabilis; ſenſu quo eam hic intelligimus, id eſt ſenſu morali, ſumptæ; opinio probabilis, inquiunt, eſt judicium quod de bonitate, aut malitia actionis fertur, quod quidem nititur rationibus, quæ firmæ videntur ac idoneæ ad determinandas perſonas pias & prudentes, ut illis aſſenſum ſuum præbeant: verùm tamen quod ſe ſe hallucinandi metum non excludit.

Hoc judicium differt à conſcientia, quæ recta vocatur; quia conſcientia recta veritati congruit, cùm principio certo ſolummodò innitatur; cùm è contra conſcientia probabilis tali principio non nitatur, Sed principio ex quo falſitas, æquè ac veritas colligi poteſt, quale eſt hoc principium *mater filium ſuum diligit*, unde falſa hæc conſequentia elici poteſt, *Ergo Medea liberos ſuos dilexit*. Tales ſunt etiam hæ Juris Canonici ſententiæ 1. *ſemel malus* (b) *ſemper præſumitur eſſe malus.* 2. *Quod ſemel placuit* (c), *amplius diſplicere non poteſt.* 3. *Qui tacet* [d], *conſentire videtur*; multæque aliæ ſimiles.

(b) Reg. 2. de Reg. Juris in 6.

(c) Reg. 21. eod. tit.

(d) Reg. 43. eod. tit.

Conſcientia probabilis etiam differt ab ea quæ erronea vocatur; quia conſcientia erronea nititur principio falſo, quod Legi non congruit qualia ſunt hæc principia 1. omnis ignorantia eximit a peccato: 2. Fide Theologica credenda non ſunt niſi ea quæ nobis evidentia videntur.

Probabilis conſcientia rursùs differt ab ea quæ dubia dicitur; quia per conſcientiam dubiam tantummodò judicatur, peccati periculum adeſſe, rem faciendo, vel omittendo: non magis in parte affirmantium, quàm negantium propendendo. Sic ille qui nullam habet rationem judicandi, tale Pactum uſurarium non eſſe; aut qui rationes habens judicandi illud pactum uſurarium non eſſe, ſimul alias habet rationes, quæ ſibi firmæ non videntur, autumandi id Pactum fœneratitium eſſe; Conſcientiam habet dubiam circa hujuſce Pacti bonitatem vel injuſtitiam, quæ cauſa eſt cur judicium ſuum cohibeat.

Denique conſcientia probabilis differt ab ea quæ ſcrupuloſa vocatur; quia conſcientia Scrupuloſa non niſi judicium eſt, quod frivolis rationibus innititur. Quemadmodum, (ut Yſamberti exemplo utamur) ſi aliquis timeret peccare campanas die Dominica pulſando, quia hoc opus eſt manuale; aut etiam peccare eas non pulſando, quia Præfectus ipſi præcipit, ut eas, congruenter Conſuetudini pulſet. Hoc in caſu conſcientia merè ſcrupuloſa foret.

3. Opinio haberi poteſt vel propter auctoritates non certas, vel propter rationes ex ipſa natura rei, de qua agitur, deſumptas; atque hanc ob cauſam duplex diſtinguitur Probabilitas.

Prior extrinſeca, quæ nititur auctoritate unius, aut plurium Doctorum gravium, qui ſapientes ac exercitati habentur.

Poſterior quæ intrinſeca vocatur, ratione nititur probabili, qua mens intùs afficitur ac percellitur.

4. Probabilitas extrinſeca, à peccato eximere nequit eum qui illi ſe ſe accommodat, cùm de fide vel moribus agitur. Id docet S, Thomas (e), qui poſtquam dixiſſet In uniuſcujuſque poteſtate eſſe quam libuerit opinionem ſequendi, cùm nec de fide, nec de moribus agitur, hocque ſenſu in-

(e) S. Thom. Quodl. 3. q. 4. art. 10.

doctrinam ſequendo. En S Thomæ verba. *Diverſæ opiniones Doctorum ſacræ Scripturæ, ſi quidem non pertineant ad fidem & bonos mores; abſque periculo auditores utramque opinionem ſequi poſſunt. Tunc enim habet locum quod Apoſtolus dicit. ad Rom. 14.* Unuſquiſque in ſuo ſenſu abundet. *In his verò quæ pertinent ad fidem & bonos mores nullus excuſatur, ſi ſequatur erroneam opinionem alicujus magiſtri: in talibus enim ignorantia non excuſat. Alioquin immunes a peccato fuiſſent qui ſecuti ſunt opinionem Arii, Neſtorii, & aliorum Hæreſiarcharum.* Quibus idem ſanctus Doctor addit, diſcipulorum ſinceritatem eos coram Deo à peccato immunes præſtare non poſſe. *Nec poteſt excuſationem habere propter ſimplicitatem auditorum ſi in talibus erroneam opinionem ſequatur.* Quam obrem, addit rurſus, ea quæ homines docent facilè credenda non ſunt; quòd ex iſtis ſancti Auguſtini eximiis verbis probat; (*b*) *Conſulat* (quis) *regulam fidei, quam de ſcripturarum planioribus*

(*b*) S. Aug. l. 3. de Doct. Chriſt. c. 2.

ſatio condemnationis ignorantia veritatis, ubi fuit inveniendi facultas, ſi fuiſſet quærendi voluntas.

(c) Apud S. Chryſ. hom. 44. operis imperf. in Math.

5. Probabilitas intrinſeca à peccato eximere nequit eum qui illi ſe ſe accommodat in rebus quæ ad ſalutem æternam ſpectant: cùm hoc in caſu ſcriptura probabilitatem intrinſecam & extrinſecam æqualiter condemnet. Intrinſecam probabilitatem condemnat, dicendo, dari viam, quæ homini recta videtur, cujus finis tamen ad mortem ducit; *eſt via, quæ videtur homini juſta, noviſſima autem ejus ad mortem deducunt* (*d*): Condemnat etiam probabilitatem extrinſecam, quemadmodum patet ex his Evangelii verbis, ubi Dominus noſter, de Phariſæis loquendo, dicit, *Relinquite eos; Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt.* (*e*).

(*d*) Prov. 14. 12.

(*e*) Matth. 14: 17.

Juxta hæc placita, vitam ſuam inſtituere debet Sylvanius, dequo in ſpecie propoſita mentio fit, ſi periculum aberrandi, Auctores de quibus loquitur legendo, vitare velit.

OPPOSITIO AD MATRIMONIUM.

QUICUNQUE habilis eſt ad ſuum aſſenſum rei præbendum, illi ſe ſe opponendi jus habet, juxta hæc Legis verba, (*f*) *ejus eſt nolle, qui poteſt velle.*

(*f*) Leg. Ejus ff. de Reg. Juris, in princ. Gloſſ.

Oppoſitiones, ſeu interceſſiones, innumeris in negotiis formari poſſunt; verùm hoc in Titulo unicè agitur de oppoſitione ad Matrimonium, vel ad ſponſaliorum publicam denuntiationem: vel ad impetrationem immunitatum quæ matrimonio præire debent. Quamobrem nobis ſat erit, ſi de iſta voce, quoad hanc peculiarem ſignificationem verba faciamus.

Cùm formatur oppoſitio ad matrimonium, aut ad ſponſaliorum promulgationem; & cùm opponens hanc oppoſitionis cauſam affert, nempè quod altera è Partibus alteri cuidam perſonæ deſponſata fuerit, Officialis Judex eſt proprius qui de ea oppoſitione dijudicare debet; quia tunc temporis propriè agitur *de fœdere matrimonii*: Verùm ſi agatur de facto quodam, verbi gratia de impedimento quod inter Partes eſſe affirmatur, ut de violentia, ſeductione, conditionis inæqualitate, aut de quodam alio facto, quod directè ad matrimonii vinculum non ſpectet, ejus cognitio ad Judicem Civilem pertinet, juxta multorum ſupremorum ſenatuum Juriſprudentiam quemadmodum Févret in ſuo Tractatu de Abuſu docen (*g*) qui laudat D. Boutdin, Procuratorem Generalem Imbert & Anne Robert, qui eandem tuentur ſententiam, quam confirmat adhuc Decreto ſupremi ſenatus Divionenſis, 19. Februarii 1629. Attamen in omnibus ferè Regni Foris Eccleſiaſticis, Judex Eccleſiaſticus circa omnigenas oppoſitiones ad hanc diſtinctionem non attendendo pronuntiat: & D. Brillot (*h*) refert Decretum ſupremi ſenatus Rhotomagenſis, redditum die 30. Julii anni 1699 quod favet Officialibus & antiquo uſui, hoc reſpectu apud eos recepto. Datur tamen exceptio reſpectu matrimonii Pupillorum, ſive adſit raptus violentiæ, vel tantùm ſeductionis; ſive non adſit: tunc enim, quemadmodum agitur de exequendis Conſtitutionibus anni 1556. an. 1579. an. 1629. an. 1639. an. 1667. & an. 1670. quæ pœnam mortis minitantur iis qui raptus violentiæ rei ſunt; aliaſque pænas leviores iis qui ſolummodò rei ſunt raptus ſeductionis, excepto caſu ſeductionis commiſſæ ab homine infimi generis reſpectu filiæ nobilis aut à famulo, reſpectu filiæ Domini ſui; de re cognoſcere ad ſolos Judices Regios pertinet quo in negotio non cenſentur violare Canonem Concilii Tridentini (*i*). quod dicit, *Si quis dixerit cauſas matrimoniales non ſpectare ad Judices Eccleſiaſticos; anathema ſit.* Nam, ſicut obſervat Bourdin in Conſtitutionem Franciſci I. anni 1539. (*k*), nullus datur locus autumandi, hoc Concilium contendiſſe, ut ea quæ ad politiam temporalem ſpectant, à Poteſtate Eccleſiaſtica inſtituerentur, cui relinquitur auctoritas quæ ipſi competit, cùm de rebus merè ſpiritualibus ſolummodò agitur. *Ut enim in merè ſecularibus laicus in Eccleſiaſticam*

(*g*) Fevret l. 5. ch. 3. n. 19.

(*h*) D. Brillon v. oppoſitio n. 18.

(*i*) Conc. Trid ſeſſ. 24 Can. 12.

(*k*) Art. 9.

Digitized by Google

gio in Articulum 369. Conſuetudinis Normanniæ; Agebatur de muliere, vidua defuncti domini de Chantelou, quæ licet quinquaginta annos nata, cuidam è ſuis famulis viginti quatuor annos ſolummodò nato, nubere volebat. Ejus filius. qui ſenator erat in Curia Præſidiali Conſtantienſi, ad illud Matrimonium oppoſitionem indixit, atque obtinuit Decretum à ſupremo ſenatu Rhotomagenſi menſe Junio 1617. quod prohibuit etiam ſub mortis pœna matri & famulo, ne matrimonio ſe ſe conjungerent; & quia, nonobſtante hoc Decreto, Partes nihilo ſecius matrimonio ſe ſe conjunxerant, idem ſupremus ſenatus ſecundum Decretum pronuntiavit menſe Julio 1618, quod uxorem ſpoliabat omnibus commodis quæ ex ſuo Matrimonii Contractu ambire poterat, eamque inſuper ac maritum ſuum, utrumquemque ad mulctam centum & quinquaginta librarum, condemnavit.

In Gallia, cùm de matrimonio agitur, quiſque Pupillus habetur, donec trigeſimum annum adimpleverit. Quamobrem Pater, Mater, Tutor, Curator, jus habent ſe ſe opponendi ad matrimonium quod inire vellet ille qui hanc ætatem non attigiſſet; excepto quod Judex accuratiùs diſquirit rationes eorum oppoſitionis, eaſque reſpicit prout convenit, Quam in rem obſervandum eſt oppoſitiones quæ afferuntur à Tutore, vel à Curatore, niti debere rationibus validioribus ac majori momenti, quàm oppoſitiones quas Pater afferret.

CASUS PRIMUS

Innocentius, S. Lubini Parochus, ſacras Aedes petens ad celebrandum Matrimonium die hilariorum, domo ſua exeundo, recipit oppoſitionem a parte hominis nihili, qui nullum hoc Matrimonium impediendi jus habet, & qui illi tantum modò ſe ſe opponit, ut lucretur triginta aſſes, quos futuri ſponſi hoſtis ipſi promiſit, ut hac ratione, illi, qui uxorem ducere vult, moleſtiam afferat, curando ut ejus Matrimonium poſt Paſcha uſque procraſtinetur. Parochus ille qui de hac vindicta certiſſimus ſactus fuit, confeſſione ipſa eorum qui hoc injuſtum ſtratagema ludunt, num abſolutè tenetur ad Matrimonii celebrationem cohibendam, quodcunque ſcandalum exindè exurgat, præſertim ſi hæc eſſet ſecunda oppoſitio, quam hoſtis iſte indicendam curaſſet?

Respons.

Cùm datur oppoſitio ad Matrimonium in formulis uſitatis facta numquam licitum eſt Parocho ulteriùs ad ejus celebrationem progredi, quin antea Partes hanc oppoſitionem tollendam curaverint per Officialis ſetentiam; licet Parochus ille certus ſit de oppoſitionis injuſtitia, quia de ea dijudicare ad ipſum non pertinet. Quam obrem etiamſi Innocentius certiſſimus ſit oppoſitionem quæ formatur meram eſſe vexationem ac vindictam, de qua Auctor ipſe gloriatur; Matrimonii celebrationi ſuperſedere debet non modò ad ſecundam, verùm etiam ad primam oppoſitionem.

Quod attinet ad ſcandalum, quod ſupponitur exurgere poſſe ex recuſatione Parochi illiùs ad Matrimonii celebrationem pergendi, neglecta injuſta oppoſitione formata; dicendum eſt hoc ſcandalum à ſua parte merè paſſivum futurum, nec ejus ſequelas, quantumvis moleſtas, ipſi jure imputari non poſſe; quia illi qui ejus recuſatione offenderentur, abſque ulla legitima cauſa offenderentur. (a)

(a) De ſainte Beuve tom. 2. col 104.

CASUS II.

Post primam Matrimonii futuri inter Ferdinandum & Eleonoram promulgationem: Joſephus, Ferdinandi frater, oppoſitionem ad hoc Matrimonium Parocho ſignificavit, Dinceps Ferdinandus Joſephum in jus vocavit coram Judice Regio, eumque oppoſitione ſua ſubmovere curavit, cum injunctione ad Parochum pergendi ad Matrimonii celebrationem. Num Parochus ex hoc ſententia ad matrimonium celebrandum pergere poteſt.

Respons.

Parochus ad hujuſce Matrimonii celebrationem, ex ſententia à Judice Regio lata, procedere nec debet nec poteſt Ratio eſt quod Judex civilis talèinjunctionem ipſi faciendi jus non habeat. At Judex Eccleſiaſticus ſolus eſt ad quem pertineat de Matrimonii negotio cognoſcere, quemadmodum ex multis ſummorum Pontificum Decretalibus patet (b).

Hæc Deciſio congruit cum ſupremorum ſenatuum Galliæ Juriſprudentia & præſertim cum Juriſprudentia Supremi ſenatus Pariſienſis, qui celebre Decretum pronuntiavit die 10. Junii 1692 in gratiam Juriſdictionis Eccleſiæ, occaſione pueri qui filiam artificis ex urbe vitriaco Francico ad

(b) Alexand. III in cap. Ex literis 2. De conjang. & attenit Innoc. III. in cap. Cum inhibitio. fin de Clandeſt deſpenſat & paſſim toto L. 4 Decretalium.

rem ducendam ſe ſe obtulit, & Tribunus Capitalis, ex Concluſionibus Procuratoris Regii, præcepit ut Parochus de Matrimonio celebrando ſub pœnis Decreti moneretur: quod Decretum cùm parocho ſignificatum, ac conſequenter admonitio ipſi facta, fuiſſet, ad Matrimonium celebrandum procedere recuſavit: Quam ob rem Partes eum in jus vocarunt coram Tribuno Capitali, ut ibi cauſas ſuæ recuſationis detegeret, atque ad eos Matrimonio conjungendos condemnaretur. Verùm Parochus juris præſcriptionem actores ſua petitione depellentem propoſuit, & Judicem ſuum naturalem & competentem appellavit; quorũ cùm ſecundariæ vicis Prætor nullam rationem habuiſſet, Parochum, ex concluſionibus Procuratoris Regii, condemnavit ad Matrimonium celebrandum, omnium damnorum, detrimentorum ac ſumptuum pœnâ. Tandem cùm Parochus ab his omnibus judicii formulis ad ſupremum ſenatum Paſienſem provocaſſet, Dominus Advocatus ne ad Metropolitanum ſe reciperet, ac tandem ſi abuſus contigiſſet, ad ſupremum ſenatum confugiendo. 3. Deinceps vituperavit Judices Vitriaci, & animi firmitudinem Parochi laudavit & ex ejus concluſionibus Curia pronuntiavit, modo pravo, irrito, & contra regulas litem promotam, ac decretum, fuiſſe, à miniſtris & Judicibus Vitriaci Francici; & præcepit ut Partes apud Parochum ſuum ſe reciperent eoque denegante ad Epiſcopum Catalaunenſem confugerent ut ipſis provideretur, atque ad Matrimonium celebrandum, ſi celebrari deberet, poſt acceptam ſalutarem pœnitentiam, pergeretur. Denique hoc ipſo Decreto præceptum fuit, ut Prætori ſecundariæ vicis & Procuratori Regii ad vadimonium per ſe obeundũ dies diceretur, ut reſponderent ad concluſiones quas Procurator Generalis Regius adverſus ipſos formare vellet (a).

(a) Du caſſo prat. de la Juriſd. Eccleſ conten. ch. 3. § 2. n. 6.

Vide Solvtrs Caſ. I.

ORATIO

(b) Polm. part. 2. 2. n. 320.

ORATIO eſt *exponere Deo uſus vitæ ſuæ neceſſarios*, aut proximi, cum deſiderio habendi per Jeſum Chriſtum ex bonitate omnipotenti auxilia, ab eo expetita, *Oratio eſt deſiderii coram Deo explicatio practica, ad aliquid impetrandum ab eo* (b).

(c) S. Aug. in Pſal. 85. n 7.

(d) Idem in Pſal. 30. n. 10.

Dicimus *exponere Deo uſus vitæ neceſſarios*, quia oratione quavis Deus neceſſario eſt compellandus, ſive rectâ, ſive ope Juſtorum, aut Sanctorum. Hanc ob cauſam dicitur à Sancto Auguſtino (c) oratio; *Locutio ad Deum*; & alibi (d) *Clamor ad Deum non voce, ſed corde.*

Addimus: *cum deſiderio* &c. quod continet deſiderium efficax, & ad cujus implementum diligenter adhibeantur omnia auxilia neceſſaria, quibus voti compos quis fiat, Deo aliàs non exaudiente preces noſtras.

(e) S. Baſil. Orat. de S. Julitâ

(f) L. de ſpiritu & animae. 40. inter opera S. Auguſt. inſ.

Aliter orationem ſic definit Sanctus Baſilius (e) *Oratio eſt boni cujuſpiam petitio quæ ad Deum à piis effunditur*, Vetus Auctor (f) eam definit his verbis: *Oratio eſt converſio mentis; id eſt, converſio in Deum per pium & humilem affectum.* Denique Sanctus Joannes Damaſcenus, in primâ deciſione laudandus, innuit orationem eſſe ſimul actum intellectûs & voluntatis. *Oratio eſt petitio bonorum, quæ Deo cum ſupplicatione offertur.*

Variæ diſtinguuntur orationes, ſolo diſcrepantes, quo funduntur, modo. Sic 1. dantur publicæ, quæ coram omnibus recitantur, & à Miniſtris, in Eccleſiâ, vel alio in loco, huic uſui deſtinato. 2. Dantur privatæ & peculiares oppoſitè ad factas palam in omnium Fidelium gratiam; & quia fundens preces orat privatim in ſui gratiam 3. Oratio eſt, vel vocalis, vel ſolùm mentalis. Vocalis nomine veræ orationis digna eſt, quando cor verbis cohæret prolatis. Mentalis eſt elatio ſpiritûs & cordis ad Deum, à quo expetuntur intùs auxilia neceſſaria.

(g) S. aug. in Pſal. 118. n. 9.

Oratio quævis, utilis & Deo accepta, 1. Comitem habeat attentionem requiſitam, ſive actualem, ſeu virtualem. 2. ſemper fundatur ad Deum nomine & meritis Jeſu Chriſti. *Non eſt juſta oratio, niſi per Chriſtum*, inquit Sanctus Auguſtinus (g)

Ut oratio ſit utilis & Deo grata, in ſtatu gratiæ ſit quis non eſt abſolutè neceſſe, ſed ſemper effundenda eſt eum animo pœnitenti: Deo peccatores ſinceré peccatis valedicentes exaudiente.

(h) 2. Reg. VII. 18.

(i) 1. Reg. XVIII. 42. Pſal. VI 7. Luc. VIII. 13. Act. VII. 59 & XX. 36.

Cæterum nos docet Sanctus Auguſtinus, preces coram Deo fundi utiles, quocumque in ſitu conſtituatur corpus; id eſt, ſupinum, adſtans in genua, ſedens aut ſtans, ac probat exemplis Davidis (h) Prophetæ Eliæ, Publicani & Sancti Stephani (i).

CASUS PRIMUS.

MALCHIO, ſacerdos miſſus, qui doceat doctrinam Chriſti barbaras gentes dans mandata de neceſſitate orationis, protulit eam eſſe ex præcepto divino pluribus vicibus Sollicitatus fuit hanc ſigillatim expendere neceſſitatem, Caſus deſignare peculiares, ſaltem præcipuos: ſed noluit 1. Propoſitio prolata eſt ne vera? 2. Quo in caſu dicitur oratio ejus neceſſitatis?

RES-

Digitized by Google

neque valemus in bonam venire cogitationem, niſi Deus eam producat ipſe in corde noſtro, ſatente Paulo, dicente: (c) *Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.*

(c) 2. Cor. III. 5.

Atqui conſtat Deum quandoque gratias concedere non petentibus, alias verò permultas ſolùm petentibus. *Cùm conſtet, alia Deum*, inquit ſanctus Auguſtinus (d) *danda etiam non orantibus, ſicut initium fidei: alia non niſi orantibus præparâſſe, ſicut uſque in finem perſeverantiam.* Hoc apertiſſimè declarat ſanctus Jacobus Apoſtolus (e) quando dicit multas nobis deeſſe gratias culpâ noſtrâ; quia non petimus: *non habetis quòd non poſtulatis*, aut non petimus legitimo modo (f) *petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis.*

(d) S. Aug. l. de dono perſever. c. 16 ſeu numero 39.

(e) Jac. IV. 2.

(f) Ibid. v. 3.

Nullum igitur eſt dubium quin oratio ſit ex præcepto divino, ac proinde perneceſſe ſit indeſinenter orare ut impetrentur gratiæ ad ſalutem neceſſariæ.

Præcipua huic faciendi præcepto ſatis tempora ſunt 1: Tempus morbi, afflictionis, aut perſecutionis; quum Deus declaret ipſe per Prophetam Davidem, dicens (g) *Invoca me in die tribulationis: eruam te & honorificabis me.*

(g) Pſalm. XLIX. 16.

2. Calamitas publica, ſcilicet, bellum, fames peſtis, & alia hujuſmodi.

3. Tentatio violenta.

4. Periculum ſalutis ſummum, quod incumbere proximo novimus: & tunc exequi tenemur quod commmendat ſanctus Jacobus: (h) *Orate pro invicem, ut ſalvemini.*

(h) Jac. 5. 16.

5. Quando periculum vitæ imminet.

6. Quum conſilium ingens, gloriam Dei, Eccleſiæ aut Religionis ſalutem ſpectans, eſt effectui dandum.

7. Quando quis conſcius eſt ſui peccati mortalis: Nam, quum obtinenda ſit remiſſio contritione, quæ eſt donum ſancti ſpiritûs ſupernaturale, abſolutè tenetur eam à Deo petere; ejuſque amorem excitare ut obtineatur.

CASUS II.

Iodoco, juniori ſacerdoti, Miſſam celebranti non ſatis eſt ejus Canonem recitare; & ſubinde preces immiſcet peculiares ad Deum effuſas, edens actus fidei, ſpei & amoris; propalans actus contritionis & boni conſilii, aut ab eo petens gratias & virtutes; ſæpé etiam fundit ad B. Virginem & ſanctos, poſtea perſequitur Canonem, quem ſic identidem abrumpit. Hujuſmodi orationes ſunt-ne præpoſteræ, & ejus devotio incompoſita ac culpanda?

Respons.

Etiamſi conſtet ſacerdotibus celebrandum eſſe ſacrum Miſſæ ſacrificium cum omni pietate, attamen excuſari nequit praxis junioris ſacerdotis, de quo in quæſito propoſito agitur; nam facienti non licèt ullas preces peculiares adjungere continuò orationi Canonis, quæ nedum populo inſtillent pietatem, nimiâ longitudine ariditatem & ſiccitatem in corde præſentium procreant, ac in amarorem & faſtidium vertunt cibum ſpiritualem è ſacro ſacrificio hauriendum. *Sicut notum eſt de quibuſdam ſacerdotibus, cereorum conſumptoribus*, ait hic magnus Epiſcopus, *qui Miſſas adeo longas faciunt, quod tædio prolixitatis ſuæ corda circumſtantium & à gratia devotionis areſaciunt; et ipſam refectionẽ ſpiritualem, quam in Miſſis percipere debent, in moleſtia amaritudinem eis vertunt. De his igitur poteſt conqueri populus circumſtans, & dicere: dederunt in eſcam meam fel.* Pietas horum Sacerdotum inconſulta, pergit hic Auctor, à præſentibus in Miſſis eripit pietatem: ita ut tribus quatuor-ve compunctionis lacrymis, ſi ita loqui liceat, vaſa fervore plena invertant, privando præſentes ſpiritu quo ducebantur. *Stultitia igitur hujuſmodi hominum hæc eſt, ut pro pugillo devotionis, ut eis in Miſſis tribuitur, totius populi devotionem auferunt; & pro tribus vel quatuor, ut ita dicam, lacrymis compunctionis vel devotionis vaſa magna; id eſt, corda devotè & lacrymosè orantium effundunt.* Denique hic addit Epiſcopus finiens, ſe plures vidiſſe ita preſſos iſtis longis Miſſis, ut mallent eas non audire quàm earum longitudine ſe ſentire obrutos & pertæſos. *Vidi*, inquit, *multos prolixitate Miſſarum adeò obſtinatos, ut potiùs eligerent Miſſas hujuſmodi non audire, quàm prolixitatis tantæ moleſtiam ſuſtinere.*

Quam ob cauſam plura Concilia decimi-tertii ſæculi mandârunt ut Sacerdos *rotunde & diſtinctè* proferret continuâ oratione verba Canonis. Londinenſe, an 1200. in Abbatiâ Weſtmonaſterienſi habitum, Pontifice Innonocentio III. mentem aperit his verbis: præcipimus ut ſacerdos quivis rotundè & diſtinctè emittat Canonis verba, non abrupta nimiâ præcipitatione, nec nimiâ tarditate protracta. Nam diu non eſt inhærendum Canoni, propter cogitationes orientes, & inſtar muſcarum morientium, odorem unguenti amittentes. (k). *Cùm in divinis Officiis non ſine periculo corporum & animarum erretur, ſalubri proviſione concilii proſpeximus, ut à quolibet Sacerdote verbe Canonis rotundè dicantur & diſtinctè, nec ex feſtinatione retracta, nec ex diuturnitate nimis protracta. Non eſt enim ibi diu immorandum, propter inſurgentes cogitationes, quæ, ut muſcæ morientes, perdunt ſuavitatem unguenti.* Aliud Concilium an 1280. Coloniæ (l) habitum, Sifrido Archiepiſcopo hujus Civitatis, ſimiliter jubet ut Sacerdotes pro virili feſtinent in celebrandâ Miſſâ, propter tædium & moleſtiam præſentium, quibus alias urgentia incumbere poſſunt negotia. *Et expediant ſe quantò citiùs poſſunt propter tædium aſtantium, & alia quæ occurrere poſſent.* Nihilominus hæc Concilia quamvis prohibent præcipitationem, & ſtrictè præcipiunt Sacerdotibus ut omnia proferant diſtinctè, attentè &

(k) Conc. Londin. c. 1.

(l) Conc. Colon. an. 1280. c. 7.

cum

Digitized by Google

brat, adhibendâ, & ſanctis ceremoniis ab Eccleſiâ ſtatutis in ejus celebratione; quæ, myſterio & doctrinâ plenæ, attentionem ſpiritus & cordis requirunt peculiarem, quæ ab eo, lubenter ſe exercente aliis admodum diſſitis, abeſt.

Tertia eſt, quia Jodoci praxis penitùs eſt ab uſu aliena, quam univerſim ſervant ſinguli Eccleſiæ Sacerdotes, Officium ſuum edocti, & ſtrictam obligationem vitandi ſingularem ab aliis agendi modum, in primis in celebrẽdis divinis Officiis & adminiſtrandis Sacramentis, Jodoci igitur pietas eſt, tanquam inordinata à mente ac uſu Eccleſiæ aliena, damnãda; ac ſanè ſi velit amori Dei incumbere aut actus fidei, ſpei, aliarumque virtutum edere, ut reipſa tenetur, antequam Altare conſcendat iis eſt ſibi inſiſtendum & adjungendi ſunt precibus, quæ ſolent præmitti,

Iſta deciſio conſentit doctrinæ Cardinalis Bona, qui dicit, nulli licere Sacerdoti quicquam addere de ſuo Miſſæ Canoni, & ipſo Sacramenti momento unicè cogitandum eſſe de faciendo cum attẽtione non obediendo zelo præpoſtero & obſcuro, quod Eccleſia nunquam approbavit. *Hujuſmodi interpoſitiones*, inquit is pius & doctus Cardinalis (a) ... *inconſultâ quorumdam devotione introductas, nunquam approbavit Eccleſia.*

(a) Card. Bona. l. 2. c. 11.

Concludimus igitur cum Auctore Micrologi (b) ſæculo duodecimo ſcribente, temerè addi quid Canoni pro lubitu noſtro. Patrum noſtrorum terminos non prætergredi ſatius eſt, nec nos efficere reos, preces peculiares Canoni inſerendo. *Nimis temerarium videtur, ut nos aliqua Canoni ad noſtrum libitum adiciamus .... optimum ergo videtur ut in hac cauſâ terminos patrum noſtrorum non excedamus, ut non....*(nos) *reos efficiamus ſi ... Canonem noſtris interpoſitionibus augmentare præſumamus.* Hiſce verbis is Auctor vetus improbat & damnat ejuſmodi praxim, ſuo ævo adeò uſitatam, ut, teſte eodẽ Cardinale, plures ejuſmodi preces Canoni intermiſcere auſi fuiſſent, quas Pontifices & Præſules ſuppreſſerunt, quia, ut ut bonæ & ſanctæ in ſe, Sacrificio non competebant.

(b) Microlog. 12.

CASUS III.

Ferrandus, cui tenuiſſima res eſt & qui eam augeri avet ut commodiùs & gratius vivat, ſæpè à Deo expetit in precibus ut rem familiarem augeat. Non ne peccat hanc effundens orationem?

Respons.

Ad hujus difficultatis ſolutionem, primò ſciendum eſt orationem eſſe *Aſcenſum intellectûs in Deum*, ſic dicente ſancto Tomæ (c) id eſt, actum eſſe religioſum, quo res creata ratione prædita aſſurgit, accedit, & aſcendit, ut ita dicam, ad Deum, cui ſubjicit & conſecrat intellectum: *Orando tradit homo mentem ſuam Deo, quam ei per reverentiam ſubjicit & quodammodo præſentat*, inquit idem Doctor Angelicus (d) & quæ, hac demiſſione, habet Deum, tanquam Dominum, principium & Auctorem omnium quæ obtinet & quibus eget. *Per orationem autem homo Deo reverentiam exhibet*, pergit Sanctus Thomas, *in quantum ei ſe objicit, & profitetur orando, ſe eo indigere, ſicut auctore ſuorum bonorum.* (e)

(c) S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 17. in corp.

(d) Idem cit. q. 83. art. 3. ad 3.

Hac veritate poſitâ, dicimus Ferrandum, ſi finis orationis ſit ſolum temporale commodum & propria oblectatio: peccare eam fundendo orationem ad Deum: quia, eo in caſu, dici nequit oratio *Aſcenſus mentis in Deum*, ſic loquente

(e) Idem ibid. in corp.

Quapropter Salomon ea expetivit ſolùm neceſſaria (g) *Tribue tantùm victui meo neceſſaria.* Et Sanctus Auguſtinus (h) damnat clamantes ad Dominum ut gaudeant opibus, ſerventur à periculis incolumes, obtineant proſperam proximorum valetudinem, familia conſtituatur, adſit felicitas temporalis, dignitas comparetur ſæcularis, aut obtineant corporis ſanitatem, nec ea referantur omnia ad Deum ipſum, ut tenentur. *Multi clamant ad Dominum pro divitiis acquirendis, damniſque vitandis, pro ſuorum ſalute, pro ſtabilitate domus ſuæ, pro felicitate temporali, pro dignitate ſæculari, poſtremò pro ipſa etiam ſalute corporis .... pro his atque hujuſmodi rebus multi clamant ad Dominum, vix quiſquam propter ipſum Dominum: facilè quippe homini eſt, quod libet deſiderare à Domino, & ipſum Dominum non deſiderare.* Nam quid, ait alibi hic Pater (i) quando petimus à Deo bonum temporale, niſi ut ſit noſtræ miniſter cupiditatis. Cur invocas Deum? inquit, hominem alloquens. Reſpondit homo, ut mihi lucrum concedat. Lucrum igitur, non verò Deum invocas, reponit hic ſanctus Doctor, invocas Deum, & ſimul eum habes Lucri miniſtrum tui; eumque floccifacis .... Invocas ut tibi præbeat pecuniam; & ſic eum habes ut adjutorem cupiditatis tuæ. *Quare tu invocas Deum? Ut det mihi lucrum. Lucrum ergo invocas, & non Deum.... Invocas Deum, miniſtrum lucri tui facis Deum: viluit tibi Deus.* Et alibi iterum (k) *Deum propterea invocas, ut veniat ad te pecunia... Deum tibi adjutorem ponis cupiditatum.*

(g) Prov. XXX. 8.

(h) S. Aug. in Pſalm. LXXVI. n. 2

(i) Idem in Pſalm. XXX. enarrat. 4. n. 4.

(k) Idem in Pſalm. LXXXV. n. 8.

Concludamus igitur & dicamus cum Sancto Thoma (l) Fidelibus petendas eſſe à Deo temporalia tanquam adjumentum, & copiam acquirendorum æternorum. *Temporalia autem licèt deſiderare, non quidem principaliter, ut in eis finem conſtituamus, ſed ſicut quædam adminicula, quibus adjuvamur ad tendendum in beatitudinem, in quantum per ea vita corporalis ſuſtentatur, & in quantum nobis organicè deſerviunt ad actus virtutum.* Orationes eâ mente non conceptæ ſunt *non petitiones cordis; ſed petitiones carnis*, ut præclarè dicit Sanctus Auguſtinus (m) quæ ſunt illicitæ, ac proinde peccatum, quia dedecore divinam afficiunt Majeſtatem: hanc quoque ob rem ejuſmodi preces non exaudiuntur, aut Deus eas exaudit tanquã indicium certum iræ qua in eos fertur: *Propitius Deus, cum malè amamus, negat quod amamus: Iratus autem dat amanti quod malè amat.* (n)

(l) S. Thom. cit. q. 83. art. 6. in corp.

(m) S. Aug. in Pſalm. XXXVI.

(n) Pſal. enarrat 2. n. 7.

CASUS IV.

Severinus in peccatum incidit mortale Illico eum pœnitet; ſed contritione imperfectâ, ſemper reus eſt coram Deo. Poteſt-ne, eo in ſtatu, fundere orationem Deo gratam?

Videtur non poſſe 1. Quia Scriptura (o) dicit Deum non audire peccatores: *Deus peccatores non audit.* 2. Quia oratio pia placet Deo, & hominis, actu in peccato verſantis mortali, nequit placere.

(o) Joan. IX, 32.

Aliàs videtur Severino oratio fore utilis hoc in ſtatu. Alioqui dicendum eſſet in caſſum orare quoſcunque in peccato verſantes mortali; quod ſine errore aſſeri nequit.

Respons.

Verum eſt Deum non exaudire peccatorem, peccato perſtare volentem; ſed à purâ miſericor-

diâ

Digitized by Google

ibid. ad 2.

ſti Thomæ expoſitio (e): *Dicendum* eſt, ſunt ejus verba, *peccator non poteſt piè orare quaſi ejus oratio ex habitu virtutis informetur. Poteſt tamen ejus oratio eſſe pia, quantùm ad hoc quod petit aliquid ad pietatem pertinens .... & quamvis ejus oratio non ſit meritoria; poteſt tamen eſſe impetrativa, quia meritum innititur juſtitiæ; ſed impetratio innititur gratiæ.*

CASUS V.

Theorianus Miniſter converſus, videtur quoſdam retinuiſſe reliquias Calviniſmi, quem ſincere ejuravit. Ratio, qua id conjicitur, eſt, quia nunquam preces effundit ad Beatam Virginem, nec ad Sanctos; ſed ſemper ad Deum per Jeſum Chriſtum. Confeſſario, qui ſcrupulum injecerat, reſpondit ſe arbitrari non neceſſariò invocandos ſanctos, ut obtineat peccatorum remiſſionem & gratias quibus egebat; ſed ſolum Deum; ſed interim ſi injungeret per pœnitentiam fundere preces ad B. Virginem, aut ſanctos, ſe præſtò facturum præſcripto ſatis,

Quæritur de eâ re, num Theorianus non ſit in errore & praxi damnandâ; & quid facto opus Confeſſario?

Respons.

Ad difficultatem, de qua agitur, tutò reſpondere licet, poſitis duabus veritatibus confeſſis ac à Sacrâ Theologiæ Pariſienſis Facultate ſtatutis, in primâ parte Articulorum Doctrinæ quos jam in lucem edidit.

(d) Art. 55.

En verba prioris (d). „ *Bonum eſt ac utile invocare Matrem* Dei *& ſanctos, in cœlo cum Jeſu Chriſto regnantes, tanquam interceſſores apud Deum, meritis Jeſu-Chriſti. Damnari nequit hæc invocatio ſine errore: Deiparam & Sanctos in cœlis cum Chriſto regnantes invocare tanquam interceſſores apud Deum per merita Chriſti, bonum & utile eſt. Nec ejuſmo*ſuâ Doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ expoſitione (g) non alia profert. *Eccleſia*, inquit, *nos docens, expedire Sanctos invocare, nos docet eos orare eodem charitatis ſpiritu, ex hoc ſocietatis fraternæ ordine, quo expetimus opem fratrum noſtrorum vivorum in terrâ.*

(g) Expoſit. Doct. Eccleſ. cathol. pag. 19. 12. Edit. 1686.

Et quidem Concilium Tridentinum (h) dicit ſolùm ſanctos, cum Jeſu Chriſto regnantes offerre Deo ſuas preces pro hominibus: bonum eſſe ac utile eos invocare, & confugere ad eos ut à Deo impetrentur beneficia per ejus Filium Jeſum Chriſtum, noſtrum ſervatorem & Redemptorem. *Fideles diligenter inſtruant* (Epiſcopi) *docentes eos, Sanctos, unà cum Chriſto regnantes orationes ſuas pro hominibus Deo offerre; bonum atque utile eſſe ſuppliciter eos invocare & ob beneficia impetranda à Deo per Filium ejus Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui ſolus noſter Redemptor & ſalvator eſt, ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere.* Quibus verbis patet invocare ſanctos nihil aliud eſſe quàm illis ſupplicare ut ſuas preces noſtris addant, ut Deus, ab iis, qui adeò intimè uniuntur cum eo, quibuſque ſuam communem fecit gloriam; ſollicitatus, nos exaudire dignetur, nobiſque gratias, quas nomine Jeſu-Chriſti expetimus, largiri horum interceſſione Sanctorum. Ita quando Deum oramus, fatemur nos ab eo ſperare uſus vitæ neceſſarios & ſalutem noſtram dicentes: *Miſerere nobis: libera nos à malo:* quum, orantes Sanctos, dicamus: *orate pro nobis: intercedite pro nobis.* Reliqua dirimendarum controverſiarum de fide peritis permittimus; & dicimus, Theorianum, ſi ſincere imbuatur ſententiâ quam modo expoſuimus, nec uſum invocandorum ſanctorum habeat errorem, ut evincit diſpoſitio, quam præ ſe fert, ad eos effundendi orationes, quum ei præſcribetur, à Confeſſario ſuo non eſſe vexandum hac de re,

(h) Conc. Trid. ſeſſ. 25. decreto de invocatione Sanctor

ORDINES

ORDO, generatim ſumptus, eſt Sacramentum quod confert Clerico gratiam habitualem & poteſtatem ſpiritualem reſpectu habito ad conſecrationem Sanctæ Euchariſtiæ, & ad officia quæ eam ſpectant. *Ordo eſt Sacramentum*, ait antiquus Pœnitentiarius Cameracenſis, *quo gratia ſpiritualiſque poteſtas, confertur Clerico ad Euchariſtiam conſecrandam, muniaque ad eam ordinata ritè peragenda.*

Dicitur, *Clerico*; id eſt, illi qui tonſurâ initiatus fuit; cùm Ordo Clerici dignitatem;

Digitized by Google

que ſimilia.

(a) S. Tom. in 4. diſt. 21 q. 2 art. 1. quæſtiuncul. 1.

Secundum S. Thomam (a), ſeptem Ordines diverſi dantur. Quatuor primi, qui Minores vocantur, ſunt ordines Janitoris, Lectoris, Exorciſtæ & Acolyti (b). Tres ultimi, qui majores vel ſacri vocantur, ſunt Ordines Subdiaconatûs, Diaconatûs & Sacerdotii, quemadmodum notat Sanctus Iſidorus, qui addit Epiſcopatum, de quo hic verba non facimus, quia de eo locuti ſumus in titulo, *Epiſcopus*.

(b) Iſidor. in Can. cleros 1. diſt. 21.

Hi Ordines vocantur, *ſacri* 1. quia proximè ad ſanctam Euchariſtiam referuntur; 2. quia quidam, ut Subdiaconi, vaſa ſacra, quæ ejus conſecrationi inſerviunt, tangere ac præparare poſſunt; alii verò, ut Diaconi, hoc auguſtum Sacramentum, in caſu neceſſitatis, & Sacerdotibus deficientibus etiam adminiſtrare poſſunt; & alii denique, ut Sacerdotes, divinam Euchariſtiam conſecrare, eamque Fidelibus adminiſtrare poſſunt. 3. quia eos Ordines accipiendo, omnes ſe ſe Deo perpetua continentiâ conſecrant; & quia ad ſacram rem patrandam, preceſque diurnas recitandas, ſe ſe adſtringunt, licet nulla Eccleſiaſtica Beneficia habeant.

Unuſquiſque ex his ſeptem Ordinibus, verum eſt Sacramentum, quemadmodum oſtendemus in Deciſionibus ſequentibus, ubi etiam verba faciemus de materia & forma, quæ unicuique è Majoribus Ordinibus propria ſunt.

Quod ad Ordines Minores ſpectat, Ordo Janitoris pro materia habet, Ædium Sacrarum Claves, quas Epiſcopus ipſi tradit; & pro forma, hæc verba, *ſic agito, quaſi redditurus Deo rationem*, &c.

Materia Ordinis Lectoris eſt Liber Sanctus, quem Epiſcopus ipſi præbet, & forma, hæc ſunt verba, *Accipe & eſto relator Verbi Dei.*

Exorciſmorum liber quem Epiſcopus in ejus, qui ordinatur, manus tradit eſt materia tertii ordinis Minoris & Materia Acolyti ſunt Urceoli vacui deſtinati ut iis infundantur vinum & aqua quæ Sacrificio inſervire debent; Atque hæc verba, *Accipe urceolum, ad ſuggerendum vinum & aquam*, ejus ſunt forma.

Uſitatus Ordinis Miniſter eſt Epiſcopus, ſicut id Concilium Tridentinum decrevit (c).

(c) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 4. & Can. 7. & de reform. c. 10.

Duo Sacramenti Ordinis effectus diſtinguuntur. Primus ac præcipuus, eſt gratia habitualis. Secundus, eſt character quem imprimit in anima ejus qui recipit hoc Sacramentum, quod neceſſariò & natura ſua Baptiſmatis, & Confirmationis Sacramenta, neceſſitate præcepti, ſupponit. Vide Titulum *Epiſcopus*, ubi videbis quiſnam ſit Epiſcopus qui licitè Ordines conferre poteſt, & ad quem ad eos recipiendos, confugere oportet.

Præcipua Officia, ſubdiaconis propria ſunt 1. Diaconum adjuvare, & infra ipſum in Sacro Miniſterio famulari. 2. ſolemniter Epiſtolam decantare in Sacrificiis cum cantu. 3. Aquam vino affundere in Calice quem Sacerdos in Sacris ſolemnibus conſecrare debet 4. Aperire librum Evangeliorum, quando Diaconus cantat, eumque deinceps Sacerdoti oſculandum præbere. 5. Accipere dona quæ Fideles in Miſſa offerunt: 6. Deficientibus Acolytis Crucem in ſupplicationibus geſtare 7. Curare lintea & vaſa Sacra quæ Sancto Sacrificio inſerviunt; atque purificatoria lintea, corporalia & pallas lavare.

Quod ad Diaconos ſpectat, hæc ſunt eorum officia, 1. ut Sacerdoti, qui ſanctum ſacrificium ſolemniter offert omnia ipſi hoc reſpectu neceſſaria præbeant. 2. Ut Evangelium cantent, 3. Ut populum doceant, & defectu Sacerdotis concionentur, cùm Epiſcopus id ipſis concedit. 4. Ut baptiſma, ſolemne etiam, in caſu neceſſitatis, adminiſtrent. 5. ut ex Ædibus ſacris expellant Infideles, Energumenos, ſacrificiis Interdictos delatos, alioſque qui in iis admitti non debent.

Sacerdotum Officia ſunt, 1. Conſecrare Corpus Jeſu Chriſti, ut diximus 2. adminiſtrare omnia alia Sacramenta, ſi excipias Confirmationis & Ordinis Sacramenta quæ ſolus Epiſcopus conferre poteſt. 3. Docere, Concionari, atque fideles in via ſalutis dirigere. 4. conſecrare aquam & ſal, quibus aqua luſtralis conſtat; aquam Fontium Baptiſmi; Cereum Paſchalem, & panem quem Fideles offerunt in Dono Miſſarum ſolemnium, cæteraque omnia, quorum conſecratio Epiſcopo non reſervatur; ac tandem benedicere omnibus perſonis benedictionem capientibus, ſi quaſdam excipias, quarum benedictio ſoli Epiſcopo reſervatur, quales ſunt Abbates & Abbatiſſæ, Reges & Reginæ cùm ſacrantur ac inaugurantur. Conſecratio Ædium Sacrarum, altarium, Sacrorum Oleorum, hoc eſt Oleum Infirmorum; oleum Catechumenorum, quod Baptiſmo inſervit; oleum quod vocatur *Sacrum Chriſma*, quod Confirmationi inſervit, præter quaſdam alias

Digitized by Google

quos pro ſuis Miniſtris admittebat; verùm etiam ſeveriſſimè agebat reſpectu eorum quos jam admiſerat, cùm Sacerdotium quodam crimine dedecorabant: ſancti enim Canones in ſempiternum ab altarium miniſterio excludebant Sacerdotes, qui hoc in caſu reperiebantur. Atque ea quæ de Sacerdotibus dicimus pariter locum habebant reſpectu Subdiaconorum, & Diaconorum, quantùm ad Officia ſuis Ordinibus annexa attinet. Equidem, hodiè Eccleſia paulò magis indulget, & aliquid ab iſta antiqua ſeveritate remittere debere autumavit: verùm perſuaſum habere debemus, quod, licet ejus diſciplina immutata fuerit, ejus animus ſemper idem ſit, qualis olim erat, quia non immutatur; ideòque quòd perſonæ, illis quæ olim rejiciebantur ſimiles, aut quæ per notandum tempus explorabantur, non minùs dignæ ſint quàm illæ quæ eadem ratione tractentur.

Diximus, ad Sacerdotium eos ſolummodo admittendos eſſe qui ad illud *vocantur*; Infortunium eſt enim non ſatis deflendum, Ordines ſuſcipere conſiliis abjectis & demiſſis, aut incentivis criminoſis, quemadmodum faciunt illi qui non alia ſibi proponunt incitamenta, quàm ut commodum temporale, huic vitæ inſtituto annexum percipiant, vel ut majori honore in mundo afficiantur; vel ut Eccleſiaſtica Beneficia obtineant, vel ut infirmum ſuum ortum obtegant; vel ut minùs à ſuis Parentibus vel Conſanguineis pendeant; vel ut vitent operam corpoream & vilem, cui prænoſcunt quòd ſua ſorte ſe ſe addicere cogerentur; aut denique propter quædam alia Conſilia ſimilia.

Undè colligendum eſt, quòd cum ſanctum hoc vitæ inſtitutum abſque vera vocatione ſuſcipitur, quoddam ſacrilegii genus admittatur, uſurpando bonum, honorem, dignitatem ac Miniſterium, quæ ad Deum, Jeſum Chriſtum, ejuſque Eccleſiam ſolummodo pertinent. Deus ipſe Miniſtros ſuos eligere vult. *Vos*: inquit Dominus noſter, Diſcipulos ſuos alloquendo. *Vos non elegiſtis me; ſed ego elegi vos* (a), Id etiam eos docere voluit per Parabolam Patris familias, quam ipſis propoſuit, & quæ à Sancto Matthæo refertur, ubi dicitur quod operarios vocavit ut in vinea ſua laborarent: *Exiit primo manè conducere operarios in vineam ſuam ..... ite & vos in vineam meam* (b) Quibus perfectè congruunt hæc ſancti Pauli Apoſtoli verba (c); *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron: ſic & Chriſtus non ſemet ipſum clarificavit, ut Pontifex fieret; ſed qui locutus eſt ad eum; Filius meus es tu, ego hodie genui te* (d) *appellatus à Deo Pontifex juxta Ordinem Melchiſedech*. En maximi momenti effatum ad quod probè ſe ſe componere debent omnes illi qui vitæ inſtitutum adeò ſanctum atque elatum amplecti volunt, ut periculum evidens non incurrant in eo pereundi, delectum voluntati Dei contrarium faciendo.

(a) Joh. 15. 16.
(b) Matth. 20. 1 & ſeqq.
(c) Ep. ad Hebr. 5. 4. 5. & 10.
(d) Ex Pſalm. 109. 4.

Sat vulgò quatuor Minores Ordines eadem die recipiuntur, verùm nunquam duo Ordines Majores licitè recipi poſſunt, niſi duabus diverſis diebus.

Qui recipiunt Sacrum Ordinem ante ætatem à Concilio Tridentino præfinitam quæ eſt viginti duorum annorum inceptorum pro ſubdiaconatu; viginti trium pro Diaconatu; & viginti quinque pro Sacerdotio; non modò mortaliter peccant, verum etiam in muneris exercendi interdictionem incidunt, donec eorum Epiſcopo placuerit eos ab iſta interdictione eximere.

Sacri Ordines abſque crimine recipi nequeunt *per ſaltum*, ut loquuntur; id eſt, antequam recepti fuerint Ordines, qui inferiores ſunt illi qui recipitur.

Denique nemo Ordines recipere poteſt niſi è manibus proprii ſui Epiſcopi, vel niſi ab eo obtinuerit litteras dimiſſorias quæ rem permittant.

Cæterùm omnes Miniſtri, de quibus mox locuti ſumus, ii ſunt qui *Clerum* componunt quæ vox oritur à voce Græca κλῆρος quæ ſignificat *ſortem*, *portionem*, quia omnes, ne quidem exceptis iis qui ſimpliciter tonſurâ initiati ſunt, Jeſum Chriſtum pro ſua portione eligunt: quæ cauſa eſt cur Sanctus Hieronymus dicat hanc Etymologiam explican-

Digitized by Google

Operæ pretium eſt obſervare, Eccleſiam Græcam diſſidere ab Eccleſia Latina, circa numerum Ordinum Minorum, quemadmodum patet ex quarto Concilio Conſtantinopolitano, quod eſt Octavum Concilium Generale annis 869. & 870. habitum (d) ubi nulla fit mentio Ordinum Janitoris, Exorciſtæ & Acolyti: Ita ut Græci pro Sacramento non agnoſcant niſi ſolum Lectoris Ordinem, cui addunt Ordinem Subdiaconi; & credunt tres alios Ordines Minores, meras eſſe cæremonias Eccleſiaſticas, quorum officia Lectores & Subdiaconi exercent, quemadmodum officia aliorum Ordinum Superiorum à *Diaconis & Sacerdotibus* exercentur. Hic uſus non eſt damnandus, quia Eccleſia Romana eum approbavit, declarando unamquamque Eccleſiam ſequi poſſe ſuam antiquam *Diſciplinam* in omnibus rebus quas ad fidem pertinere non pronuntiavit.

(d) Conc. Conſtantinopol. Gener. Act. 10. Can. 5. apud Labb. tom. 8. col. 1149.

CASUS PRIMUS

EPISCOPUS cujuſdam urbis Galliæ ordinibus initiavit Gulliemum, alia Diœceſi natum, nec ejus licentiam ab ortûs Epiſcopo obtinuit, num id facere potuit quodam in caſu abſque peccato, nec ullam pœnam canonicam ſubeundo?

RESPONS.

Antequam ad quæſtionem propoſitam reſpondeamus, cum Patre Thomaſſin (e) obſervabimus Concilium Sardicenſe (f) prohibuiſſe Epiſcopis, ne conferrent Ordines Clericis, illiſque qui ex aliorum Epiſcoporum Diœceſi erant, congruenter interdictioni quam jam ſignificaverat primum Concilium Generale Nicææ congregatum reſpectu Clericorum, per ſuam ſacram ordinationem alteri Epiſcopo addictorum: (g) Et quemadmodum Diſciplina antiquæ Eccleſiæ hoc in puncto non ſemper fuit uniformis, fuerunt quædam interdictiones generales quæ Laicorum etiam ordinationem complexæ ſunt ſicut aliæ fuerunt, quæ ſolummodò de Clericis extraneis verba fecerunt.

(e) *Diſcipline de l'Egliſe* 1. *part. l.* 2. *ch.* 1. & 2. *part. l.* 2. *ch.* & 4 *part. l.* 2. *ch* 2.

(f) Conc. Sardic. can. 15.

(g) Conc. Nicæn. 1. Can. 16.

Ac revera Origenes cùm adhuc Laïcus eſſet, Palæſtinam trajiciens, cùm Achaïam peteret ut ibi ad hæreticorum converſionem procurandam adlaboraret; Epiſcopi Cæſareæ & Hieroſolymorum ipſum detinuerunt, ac ſacerdotem crearunt; Et Demetrius proprius ejus Epiſcopus in querimonia quam hac de re apud ipſos habuit, hanc rationem non attulit, quod Origenes è ſua Diœceſi eſſet, ſed ſolummodo quod irregularis foret, quia ſe ipſum mutilaverat. Quod vitium hi Epiſcopi excuſarunt propter magnam probitatem & eximiam ſcientiam novi hujuſce ſacerdotis, qui Eccleſiæ Cæſareenſi ſe ſe addixit. Habemus adhuc celebre exemplum, quod oſtendit Epiſcopos quandoque poteſtatem habuiſſe ſacerdotes creandi Laicos aliarum Diœceſium, abſque conſenſu Epiſcopi ſuæ Diœceſis. Exemplum nempè S. Hieronymi, qui cùm nec ortum, nec baptiſmum Antiochiæ accepiſſet, ibi tamen licet ipſo invito, à Paulino illius urbis Epiſcopo, ſacerdos creatus fuit. Pariter etiam S. Auguſtinus qui ex urbe Tagaſta, quam incolebat, oriundus erat cùm aliquando Hipponæ adeſſet plebs, ipſi vim intulit, volens ut ſe ſacerdotem creare ſineret; atque reipſa ſacerdos creatus fuit, licet reſiſteret, nec ulla Epiſcopi ortus ſui ratione habita. Sic denique S. Martinus, in Pannonia natus & Ambiano baptizatus, Exorciſta creatus fuit a S. Hilario, qui ipſi Diaconi ordinem conferre voluit, nullum reſpectum, ad locum ſui ortus, aut ſui baptiſmi, habendo.

Hæc diſciplina ſat uſu venit uſque ad decimum ſæculum; atdeinceps cœptum eſt longè majorem rationem Epiſcopi ortus, quàm anteà, habere; quemadmodum patet ex Concilio Ravennæ anno 997. habito (h): quod prohibuit ne ullus ex alia Diœceſi Ordinibus initiaretur, niſi litteras dimiſſorias ab Epiſcopo ſuo obtinuiſſet *ſine Canonicis Epiſtolis*. Concilium Monſpeſſulanenſe anni 1258. eamdem interdictionem ſignificavit, etiam reſpectu ſimplicis Tonſuræ. Idem præceptum videmus à Clemente IV. (i), qui prohibet Epiſcopis Italiæ, ne ordinibus initient ullum Clericum ultramontanum abſque licentia Summi Pontificis; aut ſine litteris dimiſſoriis Epiſcopi ortus, aut Beneficii; idque pœnâ interdictionis perpetuæ muneris exercendi pro illis qui aliter ordinibus initiati fuerint: Unde patet hunc ſummũ Pontificem, pro Epiſcopo proprio, non agnoſcere Epiſcopum baptiſmi, vel Tonſuræ, ſed ſolummodo Epiſcopum ortus, & Beneficii: Quam in rem obſervabimus per tranſennam cum Cabaſſutio (k), poſt Zerolam & Barboſam (l) ſecundum jus vulgatum, duplex ortûs domicilium diſtingui poſſe nempe locus ubi puer natus eſt; & locus ubi pater ipſe pueri in lucem editus eſt & qui juxta Jus Romanum verum eſt pueri domicilium, ſecundum hæc Legis verba (m), *Patris originem unuſquiſque ſequatur*. verum hæc diſtinctio in Gallia locum non habet ubi reſpectu ejus qui ad ordines ſuſcipiendos ſe ſe offert non alia origo agnoſcitur, præter eam quam è loco proprii ſui ortus ducit; licet adhuc hodie in Italia utramque originem admittere uſu receptum ſit; ita ut ille qui natus eſt Genua, abſque litteris dimiſſoriis ordines ſuſcipere poſſit Mediolano, ſi ejus pater hac ultima urbe natus ſit.

(h) Conc. Ravenn. Can. 4.

(i) Clem. IV. in cap. *ſæpè*. 1. De temp. Ordinat. in 6. lib. 1. tit. 9.

(k) Joan. Caballut. Juris Can. Theor & prax. l. 3. q. 16. n. 6.

(l) Zerola prax. Epiſc. part. 2. v. *Dimiſſoria*. Aug. Barboſa de Offic. & poteſt. Epiſc. part. 2. allegat. 4. n. 4. & ſeqq.

(m) Leg. *Exemplo* 36. Cod. de Decurionibus l. 10. tit. 31.

Præter has duas ſpecies Epiſcopi proprii, hoc eſt, Epiſcopi ortus, & Epiſcopi Beneficii, Bonifacius VIII. (n) agnoſcit adhuc Epiſcopum domicilii. *Cùm nullus*, inquit, *Clericum Parœciæ alienæ præter ſuperioris ipſius licentiam, debeat ordinare; ſuperior intelligitur in hoc caſu Epiſcopus de cujus Diœceſi eſt is, qui ad ordines promoveri deſiderat, oriundus; ſeu in cujus Diœceſi Beneficium obtinet Eccleſiaſticum; ſeu habet (licet alibi*

(n) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm nullus* 3. De temp. ordinat. in 6.

Digitized by Google

(e) Idem Conc. ſeſſ. 24. De reform. c. 2.

ab eodem Sancto Concilio, quod dicit (e) *Nemo Epiſcoporum, qui titulares vocantur alterius ſubditum, etiam prætextu familiaritati; continuæ commenſalitatis ſuæ, abſque ſui proprii Prælati expreſſo conſenſu, aut litteris dimiſſionis ad aliquos ſacros aut minores ordines, vel primam tonſuram promovere, ſeu ordinare valeat.*

Attamen non obſtantibus iis omnibus, quæ jamjam retulimus, notandum eſt in Gallia nullam ferè ampliùs rationem haberi Epiſcopi domicilii, nec Epiſcopi Beneficii, à quo Coetus generalis Cleri anno 1665. congregatus (f) Reſpectu enim domicilii, ab uno quoque probandum eſt conſilium quod inivit, regionem, quâ oriundus non eſt, incolendi; eumque non ampliùs ſervare voluntatem locum ſui ortûs repetendi, ad ibi commorandum; quod congruit Legi quæ dicit (g) *Domicilium re & facto transfertur, non nuda conteſtatione*; vel etiam maxima bonorum ſuorum pars in illam Regionem transferenda eſt: in argumentum perpetuæ commorationis; juxta hæc alius Legis verba (h); *In eodem loco ſingulos habere domicilium non ambigitur; ubi quis larem rerumque ac fortunarum ſuarum ſummam conſtituit, unde rurſus non ſit diſceſſurus, ſi nihil avocet*; vel tandem ibi aliquod munus ſuſcipiendum eſt, atque ad minimùm per decem annos continuos commorandum abſque ullo diſcedendi conſilio, juxta hanc aliam Legem (i); *nec ipſi qui, ſtudiorum cauſa aliquo loco morantur, domicilium ibi habere creduntur niſi decem annis tranſactis eo loco ſibi ſedes conſtituerint.* Si enim conſilium adeſſet exindè diſcedendi, nec decem anni, nec etiam viginti ſufficerent, ad legitimum domicilium hoc reſpectu acquirendum quemadmodum contingit Diſcipulis, de quibus hæc ultima lex verba facit, Provinciarum aut urbium Gubernatoribus, aliiſque ſimilibus qui ſecundum Jus verum domicilium non contrahunt, quia jure autumatur eos regionem ſuam repetendi conſilium non deſerere. Quamobrem quemadmodum hæc argumenta non ſine negotio præberi poſſunt dici poteſt, Epiſcopum domicilii non intelligi, propriè loquendo, niſi reſpectu illius qui apud hunc Epiſcopum per triennium abſque ulla intermiſſione commoratus eſt. Nam ſicut jam dictum fuit, hoc in caſu Epiſcopus eum, abſque litteris dimiſſoriis Epiſcopi ſui ortus, ordinare poteſt: modò ſimul ipſi Beneficium Eccleſiaſticum conferat ſicut à concilio Tridentino fertur; vel ſaltem modò ipſi aliunde res ad vitam neceſſarias ſuppeditet.

(f) *Tom. 1. des Memoires du Clergé pag. 823.*

(g) Leg. *Domicilium* 20. ff. Ad municipalem & de incolis lib. in 50. tit. 1.

(h) Leg. *Cives.* 7. De incolis &c. lib. 10. tit. 39.

(i) Leg. *Nec ipſi* 2. Cod. eod. tit.

dentino, inſtructæ forent litteris ſui proprii ortus Epiſcopi, quæ de earum vita moribus ac capacitate teſtimonium perhiberent.

Ex iis omnibus quæ huc uſque diximus, ſupereſt ut colligamus, Epiſcopum, de quo in ſpecie propoſita mentio fit, abſque magno peccato, & quin pœnam à Concilio Tridentino, hoc reſpectu in Gallia recepto, latam ſubiret, Ordines Gullielmo, alia Diœceſi oriundo, conferre non potuiſſe, niſi per triennium, ſubſequens & ſine fraude, ejus familiaris fuerit; aut reipſa poſſideat Beneficium Eccleſiaſticum, ubi aſſiduè, in ejus Diœceſis amplitudine, commoretur: vel tandem niſi in eâ Diœceſi legitimum domicilium acquiſiverit, eo ſenſu quo rem explicuimus: Atque etiam duobus in ultimis caſibus neceſsè foret, ut Epiſcopus de quo agitur, æquam & urgentem, hoc in puncto ab uſu in Regno recepto recedendi, rationem haberet.

CASUS II.

Tiburcius, Diœceſi Nemauſi oriundus; & ab uno menſe Eccleſiæ Cathedralis MontisPeſſulani Canonicus, à quadriennio apud Epiſcopum Carcaſonenſem, ejus Amanuenſis nomine, commoratur. Conſilium inivit Ordines, tam Minores, quàm Majores, ſuſcipiendi, poſteaque Montempeſſulanum petendi, ut ibi Canonici munere fungatur. A quonam ex his tribus Epiſcopis licitè Ordinibus initiari poteſt.

Respons.

Ex iis quæ diximus, ad quæſtionem antecedentem reſpondendo, patet Tiburcium quem libuerit è tribus Epiſcopis eligere poſſe. Quod attinet ad Epiſcopum Nemauſenſem, qui eſt ejus Originis Epiſcopus, nullum eſt dubium quin Ordines ab ejus manibus accipere poſſit, ſive in illa Diœceſi ortum ſuum habuerit, ſive in ea ſolummodò baptizatus fuerit, cùm in alia Diœceſi natus eſſet: Cùm Epiſcopus Nemauſenſis in utroque caſu ſemper ejus Originis Epiſcopus exiſtimetur, licet magis ad Eccleſiæ mentem accedatur, cùm aliquis confugit ad Epiſcopum loci, quo natus eſt, quàm ad Epiſcopum loci quo baptizatus fuit, confugiendo, cùm ille propriè loquendo, ſit Epiſcopus originis, juxtà hæc Bonifacii VIII. verba, (k) *De cujus Diœceſi eſt is, qui ad Ordines promoveri deſiderat, oriun-*

(k) Bonifac. VIII. in cit. cap. *Cùm nullus* 1. de temp. Ordinat. in 6.

Digitized by Google

& dolus ei patrocinari non debeant, quemadmodum circa aliam rem Innocentius III. loquitur. (*c*)

Denique Tiburcius etiam ordinari poteſt ab Epiſcopo Carcaſonenſi, quandoquidem à quadriennio ejus eſt familiaris. Cùm omnis Epiſcopus poſt triennium famulatus familiari Ordines conferendi jus habeat, juxtà diſpoſitionem Concilii Tridentini (*d*) quæ in Gallia uſu recepta eſt (*e*).

(*c*) Innoc. III. in cap. Cùm dilectus 8. De frigidis domibus lib. 3. tit. 36.
(*d*) Conc. Trident. ſeſſ. 23. De reform. c. 9.
(*e*) De Sainte Beuve tom. 1. caſ 12. & 13.

CASUS III.

Bertrandus, Diœceſi Engoliſmenſi oriundus, cum famulatum apud Epiſcopum Namurcenſem, ejus Amanuenſis nomine adiiſſet; & per quadriennium aut quinquennium in ejus miniſterio fuiſſet, Epiſcopus ille ipſi Tonſuram & quatuor alios ordines minores cum ſubdiaconatu, contulit; poſteaque ejus ſucceſſor ipſum Diaconum ac ſacerdotem creavit; hoſque omnes ordines ſuſcepit Bertrandus, quin ullas litteras dimiſſorias ab Epiſcopo Egolimenſi obtinuerit; num omnes illæ ordinationes Canonicæ ſunt, & nonne Bertrandus quamdam Cenſuram Eccleſiaſticam ſubiit.

Respons.

Quandoquidem, ut jam in Deciſionibus antecedentibus dictum fuit, Epiſcopus exiſtimatur eſſe proprius Epiſcopus ejus qui apud ipſum per triennium adimpletum ſervit (*f*) Bertrandus abſque peccato, nec ullam pœnam Canonicam incurrendo, ſuſcipere potuit Tonſuram, ordines minores & ſubdiaconatum ab Epiſcopo Namurcenſi, cùm à quatriennio ejus familiaris eſſet. Verùm conſtat cum canonicè Diaconum & ſacerdotem creari non potuiſſe à ſucceſſore Epiſcopi, qui ex Decreto Concilii Tridentini ipſi alios ordines inferiores contulerat.

Ratio eſt, quòd privilegium Epiſcopis conceſſum, ut familiares ſuos poſt triennium famulatus ordinare poſſint, ad eorum ſucceſſores extendendum non ſit, reſpectu illorum qui ab eorum anteceſſoribus ordinati fuerunt; quia privilegia ſunt materia odioſa, in eo quod, ut inquit Gloſſa, (*g*), juri Communi adverſentur, ideòque reſtringi debeant, tantùm abeſt ut extendantur, juxta hanc Juris ſententiam (*h*), *Odia reſtringi convenit*. Quamobrem privilegia nullam vim habent præter eorum verba ac ſenſum proprium, quemadmodum ait Alexander III in Decretali Epiſtola quam ſcribit ad Epiſcopum Ambianenſem (*i*) atque à multis aliis Decretalibus fertur.

Attamen ſi Bertrandus tunc in Diœceſi Namurcenſi aſſiduè conſtiterit, ſincero conſilio ibi ſemper commorandi, creari potuit Diaconus & ſacerdos licèt litteras Dimiſſorias non obtinuerit à ſucceſſore Epiſcopi, qui ipſum primis ordinibus initiaverat.

Hoc enim in caſu ſucceſſor ille proprius ejus domicilii Epiſcopus erat; verùm (*k*) Si Bertrandi conſilium ſincerum non foret in illa Diœceſi aſſiduè commorandi, ideoque Diaconatum & ſacerdotium ſuſcepiſſet in fraudem Auctorita-

(*f*) Conc. Trid. ſeſſ. 23. De reform. c. 9.
(*g*) Gloſſ. in cap. Cùm ordinem de reſcriptis & Gloſſ. 1. in cap. 1. eod tit.
(*h*) Boniſac. VIII in reg. 15. De Reg Jur. in 6.
(*i*) Alexand. in cap. Porrò 7. de privilegiis & exceſſibus privilegiat. lib. 5. tit. 33.
(*k*) De Sainte Beuve tom. 1. caſ. 12.

Hæc deciſio congruit cum ſententia Navarræ (*m*) cui olim hæc quæſtio propoſita fuit. *An Hiſpanus, ortus Compluti, & ibi ordinatus ritè ad minores, qui poſtea manſit Tiburi tribus annis & ſervivit Epiſcopo ejus, poſſit ordinari ad Ordines Superiores per Epiſcopum Tiburtinum.* Cui quæſtioni his verbis reſpondit: *Conſulens poteſt ordinari legitimè ab Epiſcopo Tiburtino, vel ab alio, virtute dimiſſoriarum ab eo illi conceſſarum; ſi manſit Tiburi, vel in ejus Diœceſi annis prædictis tribus.... Dummodò manſerit in ea cum intentione & voluntate permanendi ibi perpetuò: quia per hujuſmodi manſionem videtur quæſiviſſe domicilium.*

tetiam & ultimis volunt. lib. 2. tit. 26.
(*m*) Navarr. l. 1: Conſil. De temp. ordinat. Conſilio 21.

CASUS IV.

Appius, Aurelia natus, accepit omnes ordines manibus Epiſcopi Cadurcenſis, poſtquam per triennium in ejus miniſterio tanquam ſtipi erogandæ Præfectus fuiſſet. Num ille Epiſcopus per conſcientiam tenetur ad illi Beneficium Eccleſiaſticum conferendum ſtatim poſt ejus ordinationem, juxta Decretum Concilii Tridentini; quod fert pari in caſu, Epiſcopum ad id teneri. *Beneficium quacumque fraude ceſſante, ſtatim reipſa illi conferat, conſuetudine quacumque, etiam immemorabili in contrarium non obſtante.* (*n*)

(*n*) Conc. Trid. cit. ſeſſ. 23. De reform. c. 9.

Respons.

Si Appius non habeat unde res ad vitam neceſſarias ſibi ſuppediret, Epiſcopus qui eum ordinavit per conſcientiam tenetur ad ipſi conferendum Beneficium Eccleſiaſticum, vel ſaltem munus ſufficiens, expectando ut ipſi Beneficium conferat. Hæc eſt ejus ratio, nempè quòd mens Concilii ſit impedire, ne ille qui hoc modo Ordines ſuſcepit, poſtea ad triſtem mendicandi neceſſitatem redigatur. *Cùm ideò ſit appoſitum*, ait Cabbaſſutius (*o*), *ne ordinatus ob inopiam cogatur victum ſuum mendicare.*

Verùm ſi Appius ſat habeat undè ſibi, pro ſtatu ſuo, victum ſuppediter, Epiſcopus ad hoc non tenetur; quia Concilii mens irrita non ſit. *Hoc verò ſciendum de ſtatim conferendo Beneficio*, ait idem Juris Canonici peritus,.... *nullius eſſe obligationis hanc conditionem; ſi ordinatus ſit proviſus ſufficienti patrimonio, vel penſione; ſic enim ſufficiet Epiſcopo ſi familiarem triennalem ordinet ad titulum patrimonii, vel penſionis.* Hoc etiam docent Barboſa, Flaminius Pariſius, Garias, & Bonacina, qui eos laudat. (*p*)

Diximus, *vel ſaltem munus ſufficiens, expectando ut ipſi Beneficium conferat*; Epiſcopus enim ipſi conferendo munus, quod idoneum ſit ad res ad vitam neceſſarias ipſi ſuppeditandas, Concilii mentem ſatis adimpler. Adde quod, ſemper in Epiſcopi poteſtate non ſit, Beneficium illi, quem jam jam ordinavit, illicò conferre, cum fieri poſſit ut nullum Beneficium vacet; aut ſi quoddam detur; Appius ad ejus officia adimplenda non ſit idoneus. Fieri etiam poteſt ut ille Epiſcopus illicò munus quod Appio competat, conferre non poſſit, vel ut poſt munus ſufficiens collatum paucis poſt diebus, aut menſibus, ſupremum diem obeat; & ut novus ille ſacerdos, munus ſuum amittendo; ad inopiam

(*o*) Joan. Cabaſſut. Juris Can. Theora & prax. l. 1. c. 14. n. 2.
(*p*) Bonac. Diſp. 3. q. 4. punct. 11. n. 11.

Digitized by Google

bus ordinat. & qualit. Ordinandorum. Ugolinus de Officio Epiſc. c. 26. §. 15. Riccius Decis. 312 Chopin. de Politia l. 1. tit. 3. & l. 3. tit. 6. n. 13. (d) *Ordon. D'Orleans art. 12.*

Honoratus, Diœceſi Andegavenſi oriundus, ea ab anno excedit, & ſedem in Diœceſi Rhedonenſi fixit, ibique domicilium ſuum perpetuum conſtituit, quia omnia patris ſui bona, quæ hæreditate accepit, ibi ſita ſunt. Hodiè vitæ Eccleſiaſticæ inſtitutum amplectendi conſilium init. An legitimè ſuſcipere poteſt ordines ab Epiſcopo Rhedonenſi, abſque litteris dimiſſoriis Epiſcopi Andegavenſis, licèt à brevi tempore ex iſtius ultimi Epiſcopi Diœceſi exceſſerit.

Respons.

Juxtà Placita, quæ in reſponſione ad primam quæſtionem, & in ſequentibus, ſtatuimus, dicere debemus Honoratum legitimè ordinari poſſe ab Epiſcopo Rhedonenſi, quin ullo modo opus habeat litteris dimiſſoriis Epiſcopi Andegavenſis. Licet enim, ſecundum Jus antiquum, Epiſcopus originis ſolus proprius Epiſcopus exiſtimaretur; attamen Jus novum etiam pro talibus agnovit Epiſcopos Beneficii & Domicilii; (*e*) undè ſequitur, quòd, quandoquidem Honoratus bona fide conſtituit & in ſempiternùm fixit domicilium ſuum in Diœceſi Rhedonenſi, nec conſilium inivit fraudulenter Juriſdictioni Epiſcopi ſui ortus ſe ſe ſubducendi; (*f*) verè exiſtimandus ſit è Diœceſi Rhedonenſi, ideoque licitè accipere poſſit ordines è manibus hujus urbis Epiſcopi, ſine Epiſcopi Andegavenſis conſenſu. Hæc eſt vulgara ſententia Juris Canonici peritorum quos conſequitur Navarra, qui dicit, (*g*) hominem hoc in caſu verum domicilium acquirere. *Etiamſi parvo tempore manſerit; quia per manſionem talem quæritur domicilium etiam momento temporis.* Celebris Barboſa (*h*) idem docet, poſt innumeros alios auctores quos laudat. Ac revera, vulgata notio vocis *Domicilii*, eadem eſt in Jure Civili. Jus autem Civile ad verum domicilium conſtituendum ſolummodò exigit, ut conſilium ineatur, in loco, ubi domicilium conſtitutum eſt commorandi, quemadmodum patet ex Lege (*i*) quam retulimus ad primam quæſtionem reſpondendo.

(e) Bonif. VIII. in c. cap. *cum nullus* 3 De tempor. ordinat. in 6.

(f) Conc. Trident. cit. ſeſſ. 23. De reform. c. 9.

(g) Navarr. l. 1. cons De temp. ordinat conſ. 2. & apud eum Philippus Francuſ.

(h) Aug. Barboſa in cit cap. *cum nullus* & l b De Offic & Poteſt. Epiſ. allegat. 7.

(i) Leg *cives*. 7. Cod de incolis &c.

Attamen conſtat, ut jam ſuprà obſervavimus, Epiſcopum originis vulgò in Gallia, pro Epiſcopo proprio ſolummodò agnoſci; at conſtat etiam Epiſcopos Beneficii & domiſules, qui Eccleſiæ Gallicanæ vices geſſerunt in celebri Cœtu anni 1655. & qui judicarunt congruum eſſe ut ſolus Epiſcopus originis pro Epiſcopo proprio agnoſceretur; ſolummodò adhortationis via uſos fuiſſe, duns alios Epiſcopos abſolutè non excludendo.

Œuvre tom. 1. cat 12 & 13. & tom. 2. cas 17.

CASUS VI.

Everardus, Clericus tonſura initiatus, è Diœceſi Bleſenſi, in cujus amplitudine reveta commoratur, ſimplicem Ædiculam ſacram centum libris annui reditus, in Diœceſi Pictavienſi poſſidet, Num tuta conſcientia Ordines ſuſcipere poteſt ab Epiſcopo Pictavienſi, tanquam à proprio ſuo Epiſcopo propter Beneficium quod poſſidet?

Respons.

Ut ad hanc quæſtionem reſpondeamus, duæ veritates æqualiter conſtantes, ponendæ ſunt.

Prima: quòd cum prioribus ſæculis Beneficia Eccleſiaſtica conſtituta fuerant, unicuique Clerico in perpetuum addicendo partem annuorum Eccleſiæ redituum, qui antea communiter adminiſtrabantur; quodcunque Beneficium, parvum aut magnum, ac cujuſcunque generis eſſet, eum, qui illud poſſidebat, ad aſſiduam in eo commorationem adſtringebat. Quod facile eſt probatu innumeris Canonibus. In Decreto Gratiani (*n*) reperimus Canonem, elicitum è Concilio Antiocheno anno 341: habito, ubi dicitur, omnem Clericum, qui beneficium ſuum deſerit, hoc eſt, Eccleſiam cujus adminiſtrationi addictus erat, ut in alia Eccleſia commorationem ſuam aſſiduam ſtatuat, à munere ſuo depellendum eſſe, abſque ulla ſpe ut in priſtinum ſuum ſtatum reſtitui poſſit; ſi Epiſcopo ſuo, qui eum monuit ut rediret ad Eccleſiæ ſuæ ſerviendum, obtemperare recuſet. *Si quis Presbyter vel Diaconus, vel quilibet Clericus, deſerta ſua Eccleſia, ad aliam tranſeundum eſſe crediderit, & ibi paulatim tentet, quò migravit, perpetuò manere; ulteriùs miniſtrare non debet; præſertim ſi ab Epiſcopo ſuo ad revertendum fuerit exhortatus. Quod ſi poſt evocationem ſui Epiſcopi non obedierit. ſed inobediens perſeveraverit; omnimodò ab officio ſuo deponi debere:*

(n) Conc Antioch in Can. *ſi quis* 24. 7. q. 1.

Digitized by Google

lib. 3. tit. 4. atque in iis aſſiduè commorandum ſe ſe adſtringerent; Et quod attamen quidam deinceps promiſſis ſuis ſtare denegarent: Summus Pontifex declarat, has perſonas nullatenùs admittendas eſſe, atque etiam Beneficiis ſuis ſpoliandas eſſe, ſi cùm admiſſæ fuerint, hoc in puncto inobedientes ſe ſe præſtant. *Cùm in Lateranenſi Concilio ſtatutum ſit*, inquit ſummus ille Pontifex, *ut perſonæ tali Eccleſiæ, vel Beneficium Eccleſiaſticum conferatur, quæ reſideret in loco & curam ejus per ſe valeat exercere; nonnulli, ad Eccleſias præſentati, hoc ſe poſſe affirmant; ſed efficere contradicunt .... Cùm igitur verba accipienda ſint cum effectu; tales, ſi præſentati fuerint, non debent admitti, & admiſſi poterunt amoveri.* Idem ſummus Pontifex ad Epiſcopum Lingonenſem ſcribens (*b*), huic Præſuli imperat, ut abſoluté excludat quemdam Clericum, qui reipſa Eccleſiæ cui addictus erat, non miniſtrabat, & qui attamen quandam ejus reditus partem ſingulis annis percipere volebat. *Conquerente nobis R. Presbytero accepimus*, inquit, *quòd G. Clericus ab eo pro Eccleſia ſua ..... annuatim viginti ſolidos extorquere conatur, aſſerens Beneficium iſtud in eadem Eccleſia ſibi fuiſſe collatum. Fraternitati tuæ mandamus, quatenùs, ſi tibi conſtiterit, quòd dictus G...., eidem Eccleſiæ non deſerviat, ſibi ſuper præſcripto Beneficio ſilentium, ſublato impedimento appellationis, imponas.* Ipſiſſima ſunt hujus ſummi Pontificis verba, quæ clarè probant primam veritatem, quam ponendam eſſe autumavimus, antequam ad Caſum de quo agitur, reſpondeamus.

(*b*) Idem in cap. conquerente eod. tit.

Secunda eſt hanc ſolùmodò obrationem & reſpectu habito ad hunc antiquum Eccleſiæ uſum, ſummum Pontificem Bonifacium VIII. conſtituiſſe, ut Epiſcopus Beneficii exiſtimaretur proprius Epiſcopus Beneficiarii; quod eò magis congruebat, quòd Beneficiario in ſua Diœceſi commorante, meliùs quàm Epiſcopus originis noſſe poſſet ejus vitam ac mores, aliaſque qualitates huic Beneficiario neceſſarias ut dignus eſſet qui ſacris ordinibus initiaretur; magiſque ejus etiam intererat ea omnia perfectè noſſe, quandoquidem in ſua Diœceſi commorabatur, atque in ea ſub ejus auctoritate Eccleſiæ ſerviendæ deſtinatus erat.

His duabus veritatibus poſitis, reſpondemus, Everardum tuta conſcientia ordinibus initiari non poſſe ab Epiſcopo Pictavienſi, in cujus Diœceſi Beneficium ejus ſimplex ſitum eſt. Ratio eſt quòd cùm antiqua Diſciplina ultimis ſæculis immutata fuerit reſpectu Beneficiorum quia hodiè plura Beneficia dantur, in quibus aſſiduè commorari neceſſe non eſt, & quæ poſſideri poſſunt, licet Beneficiarii munere ſuo non fungantur, quæ propterea Beneficia ſimplicia vocantur: fundamentum, Legis à Bonifacio VIII. conſtitutæ, idem ampliùs non eſt hodiè ac tunc temporis erat, ideòque Beneficiarius qui Beneficium ſimplex tantùm poſſidet ex Conſtitutione hujus Summi Pontificis, non poteſt confugere ad Epiſcopum, in cujus Diœceſi ſitum eſt ejus Beneficium, ut ordines ſuſcipiat: at ſo-

bis ea facere non prohibuerit. *Fraus enim legi ſit, ubi quod fieri noluit, fieri autem non vetuit, id fit.* Quam ob rem, cùm mens ac conſilium Decretalis Bonifacii VIII. non ſit, ut nomen Epiſcopi Beneficii reſpectu ſimplicium Beneficiariorum locum habeat; & cùm Pontifex ille hanc conſtitutionem ſolummodò fecerit in gratiam Beneficiariorum qui obligabantur ad aſſiduè commorandum in ſuis Beneficiis atque ad illis per ſe ipſos ſerviendum: illi qui hodiè Beneficia ſimplicia tantùm poſſident, ea Decretali uti nequeunt, ut ab Epiſcopis Diœceſium, in quibus ejuſmodi Beneficia ſita ſunt, ordinibus initientur. De Legibus &c.

Ac revera, ratio quæ inducebat Epiſcopum ad ſuæ Diœceſis Beneficiarium ordinandum, non ampliùs ſubſiſtit reſpectu Beneficiarii ſimplicis: quandoquidem, hoc Beneficiario in ſua Diœceſi aſſiduè non commorante ipſius non intereſt bonas vel malas ejus qualitates noſſe; quia nec ipſius auctoritati nec curis ſubjicitur, ac unicè pendet à ſuo Originis, vel domicilii, Epiſcopo; Qui Epiſcopi, accuratè loquendo, ſoli hæc omnia ſufficienter noſſe poſſunt, juxta mentem Concilii Tridentini (*e*). Foret ergo abuſus manifeſtus, ſi ejuſmodi Epiſcopus ordinaret talem Beneficiarium, qui reipſa in Diœceſi qua natus eſt, aſſiduè commoratur. Id eſſet præſentem Eccleſiæ Gallicanæ diſciplinam evertere, perturbationem vice boni ordinis introducere, innumeriſque juvenibus Clericis locum præbere, impunè auctoritati ſui Epiſcopi naturalis ſe ſe ſubducendi, eamque contemnendi variis rationibus quas adhiberent ut fraudulenter parva Beneficia ſibi conferrentur, eo ſolùm conſilio ut ordinibus initiarentur; ac ſæpè cum intentione ea Beneficia, poſt ſuam ordinationem, permittendi iis è quibus illa acceperant: Ac proculdubio hæc ſunt præſertim incommoda ad quæ ſpectarunt ſapientes Præſules qui Cœtum anni. 1655. componebant & ad quæ Præſules Cœtus an. 1635. & 1636. jam ſpectaverant (*f*).

(*e*) Conc. Trid ſeſſ. 23. De reform. c. 8. 13. & 14.

En quomodo Præſules Cœtus 1655. loquuntur: *Domini Epiſcopi Catalauni & Engoliſmæ, & Domini Abbates de Ciron & Nefmond, præfecti ad examinanda quædam puncta a multis Dominis Præſulibus propoſita, ceſſæ aſſederunt: & Dominus Epiſcopus Catalaunenſis dixit .... quartum punctum eſſe, nempe, ſi ſatis eſſet per aliquot menſes in quadam Diœceſi commoraſſe, aut in ea Curionatum, vel etiam quoddam ſimplex Beneficium, obtinuiſſe; ut ordines, abſque litteris Epiſcopi loci dimiſſoriis, ſuſciperentur. Qua de re conveniendum erat, ſemper in Eccleſia obſervatum fuiſſe, ut nemo ad Tonſuram, vel ordines, admitteretur, niſi a proprio ſuo Epiſcopo, aut ex ejus conſenſu; ſicut ſtatutum fuit ab innumeris Conciliis, à Concilio Niceno ad Tridentinum uſque: quod probabatur ex litteris formatis aut dimiſſoriis quæ etiamnum cernebantur, & quarum formulæ extabant ad calcem ſecundi Tomi Conciliorum Galliæ, & apud Gratianum. Quòd proprius Epiſcopus antiquitùs erat Epiſcopus originis pro illis qui Clerici non erant; & pro Clericis, Epiſcopus Eccleſiæ cui*

(*f*) Fr. de Genet. Theol. mor. tom. 4. part 2. tr. 8. c. 3. n. 5.

Digitized by Google

„ lud Miniſterium inconſulto ſuo Præſule deſerere „ poteſt, atque etiam plura Beneficia ſimplicia „ variis in Diœceſibus poſſidere : quod ideò „ magnam perturbationem afferret, atque Cle- „ ricorum inobedientiæ apertæ locum præbe- „ ret. Quod neceſſarium videbitur huic abu- „ ſui remedium afferre : & juxta antiquam „ Eccleſiæ mentem, ac eadem principia ſemper „ æqualiter ſubſiſtentia, quantùm fieri poſſet, „ in quodam ſolo includere qualitatem Epiſco- „ pi proprii ſine cujus licentia nemo ordina- „ ri poſſet. Ac cùm omnes iſtæ conſiderationes „ maximi momenti viſæ eſſent, decretum fuit, ut „ Domini Epiſcopi adhortarentur, ne Ordines con- „ ferrent niſi illis, qui è ſua Diœceſi erant, congruen- „ ter juri „. Solus iſte articulus, quem è Cleri Gallicani monitis ſcripto editis excerpſimus, & qui complectitur rationes, quibus in noſtra deciſione nitimur, ſufficit ad oſtendendum, Evandum Ordines ab Epiſcopo Pictavienſi abſque peccato ſuſcipere non poſſe; quandoquidem contra unanimem Eccleſiæ Gallicanæ ſententiam, atque etiam contra Eccleſiæ univerſalis mentem ac praxim uſitatiſſimam, manifeſtò ageret.

Hanc ob rationem Concilium Narbonenſe anno 1609. habitum (a) ſapiens hoc Decretum promulgavit contra Clericos, qui auctoritati proprii ſui Epiſcopi temerè ſeſe ſubducebant, ſub ſpecie quòd parvum Beneficium in alia Diœceſi poſſiderent : *ſtatuimus, quòd in poſteram nulli Epiſcopi Ordines vel literas conferant dimiſſorias, niſi his, quos ſciverint de ſua Diœceſi oriundos, aut in ea per tres annos Beneficium pacificè poſſederint annui redit*ûs *valoris..... triginta aureorum. Aliàs non obſtante poſſeſſione minoris valoris ab Ordinum ſuſceptione repellant.*

(a) Conc. Narbon. an. 1609. c. 21.

CASUS VII.

Fastreous Clericus tonſura initiatus, è Burdigala oriundus, & Canonicus Toloſæ : ubi à multis annis aſſiduè commoratur, Tonſura & Ordinibus minoribus à manibus Archiepiſcopi Toloſani acceptis, ad Ordines majores recipiendos ſeſe accingit, conſiliumque init hanc ob cauſam Archiepiſcopo Burdigalenſi, ut ſuo originis Præſuli, ſeſe offerendi. Nonne illud facere poteſt, quin ad litteras dimiſſorias ab Archiepiſcopo Toloſano obtinendas, teneatur.

Respons.

Quando Clericus tres habet Epiſcopos primum originis, ſecundum Beneficii, & tertium domicilii; equidem è tribus, quem ſibi libuerit, ad Ordines recipiendos eligere poteſt; ſed ſtatim quatuor priores Ordines recipiendo.

Eodem modo ratiocinandum eſt de illo, qui cùm per triennium apud quemdam Epiſcopum, familiaris nomine commoratus fuiſſet, ab ipſius manibus Tonſuram, vel quemdam Ordinem accepit. Poſtea enim illi non ampliùs licitum eſt abſque litteris dimiſſoriis Ordines ſuſcipere ab altero Epiſcopo. *Idemque ſtatuendum de Epiſcopo*, addit Cabaſſutius, *quem quis ſortitus eſt titulo familiæ, per triennium continuatæ, & ſecuta ordinatione per eumdem, Beneficiique collatione ad Ordinationis titulum.... ab hoc debet dimiſſorias pro reliquis Ordinibus accipere, etiam ad Epiſcopos originis & domicilii.*

...moneius ſum. theol. mor. tract. 2. c. 2. n. 10.

CASUS VIII.

Firmilianus, Archiepiſcopus Neapolitanus, cùm eſſet in Diœceſi Mopolis, cujus Epiſcopus eſt ejus ſuffraganeus, in ea Diaconum, abſque hujus Epiſcopi conſenſu, Sacerdotem creavit. Num id ſine peccato, nec ullam pœnam Canonicam ſubeundo, facere potuit?

Respons

Archiepiſcopus ille extra Diœceſis ſuæ amplitudinem Diacono Sacerdotii Ordinem conferre non potuit; licèt in Diœceſi unius ex ſuis ſuffraganeis contulerit, quemadmodum Gloſſa in Clementis V. Conſtitutionem obſervat (e) : Et cùm Ordines contulerit abſque conſenſu Epiſcopi proprii, incurrit pœnam muneris exercendi interdictionis, latam à Concilio Tridentino, quod dicit (f), *Unuſquiſque autem à proprio Epiſcopo ordinetur. Quod ſi quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, cujuſvis generalis, aut ſpecialis reſcripti, vel privilegii prætextu, etiam ſtatutis temporibus permittatur, niſi ejus probitas ac mores Ordinarii ſui teſtimonio commendentur. Si ſecùs fiat, ordinans à collatione Ordinum per annum, & ordinatus à ſuſceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, ſit ſuſpenſus.* Addi poteſt auctoritas S. Thomæ (g), qui jam à longo tempore antè Concilium docuerat, ſecundùm Sanctos Canones, nullum Epiſcopum exercere poſſe munera Epiſcopatûs in Diœceſi alterius Epiſcopi, abſque ejus conſenſu. *Non licet uni Epiſcopo in Diœceſi alterius, Epiſcopale Officium exercere ſecundùm ſtatuta Canonum.*

(e) Gloſſa in Clementina. *Archiepiſcopo*, 2. de privilegiis & exceſſ. privilegiat. v. *Etiam celebrare.*

(f) Conc. Trid. ſeſſ. 23. de reformat. c. 8.

(g) S. Thom. in 4 diſt. 17. q. 3. art. 3. quæſtiunc. 4. in argum. *Sed contrà.* §. 2.

CASUS IX.

Manilius, Clericus Tonſura initiatus, cùm propter ſuam indignitatem, ab Ordinibus ſuſcipiendis

Digitized by Google

atque ſi ipſum ordinaſſet, nonne Epiſcopus jus haberet prohibendi S. Portiani Parochianis, ne ipſum pro ſuo Parocho agnoſcerent?

RESPONS.

Metropolitanus ille, in ſpecie propoſita, Manilium, abſque expreſſa Epiſcopi ſui licentia, Ordinare nec debet, nec poteſt. Ratio eſt, quòd Epiſcopus nullum Superiorem agnoſcat in iis, quæ ſpectant ad res quæ ſunt voluntariæ Juriſdictionis, qualis eſt poteſtas Ordines conferendi, aut denegandi. Id evidenter probatur ex Decreto Concilii Tridentini, quod in Deciſione præcedenti retulimus, ubi fertur, Epiſcopum, qui ordinat aliquem è Diœceſi alterius Epiſcopi, abſque ejus conſenſu, à poteſtate Ordines conferendi per annum eſſe ſuſpenſum atque ſic Ordinatum pariter à ſuſceptorum Ordinum executione ſuſpenſum eſſe, quamdiu proprio ſuo Epiſcopo viſum fuerit. Eadem muneris exercendi interdictionis, pœna reſpectu ejus, qui ſic Ordinatus eſt, adhuc fertur in ſeptima Bullâ Sancti ſummi Pontificis Pii V. (a) quæ eſt diei 17. Novembris anni 1461, & quâ ſummus Pontifex ille declarat eum, qui hoc modo Ordinatur Irregulariem fieri, ſi quædam munera Ordinum ſuorum exerceat dùm remanet in muneris exercendi interdictione, quam per talem Ordinationem incurrit. *A ſuorum ordinum executione ipſo jure penſus ſuſpenſi ſint; & ſi, hujuſmodi ſuſpenſione durante, in iiſdem ordinibus miniſtrare præſumpſerint, eo ipſo irregularitatem incurrant.* Hæc ſunt verba illius Conſtitutionis, quæ per alteram Conſtitutionem Urbani VIII. diei 11. Decembris an. 1624. confirmata fuit (b).

(a) S. Pius V. in Bulla. *Cùm. ex ſacrorum.*

(b) Urban. VIII. in Bulla. *Secretis.* 35.

Hæc Eccleſiæ Diſciplina, quæ omnibus in ſæculis obſervata fuit, rursùs confirmari poteſt ex Conſtitutione Bonifacii VIII. (c) quæ prohibet, ne ſimplex Tonſura conferatur cuiquam è Diœceſi alterius Epiſcopi, abſque expreſſa ejus licentia: Quæ interdictio Metropolitanum, æquè ac omnem alium Epiſcopum extraneum, complectitur; quandoquidem in eâ Conſtitutione à regula generali non excipitur, imò etiam expreſſim his verbis, *Quivis alius*, deſignatur. En igitur ſicut ſummus ille Pontifex loquitur: *Nullus Epiſcopus, vel quivis alius.....abſque ſui Superioris licentia, homini Diœceſis alienæ præſumat conferre Tonſuram.....*, atque ſub qua pœna hæc interdictio promulgata eſt, *Qui verò contrà fecerit (ut in eo, in quo peccaverit, puniatur) per unum annum à collatione Clericalis Tonſuræ duntaxat noverit ſe ſuſpenſum.*

(c) Bonifac. VIII. in cap. *Cum nullus.* ſin de temp. Ordinat. in 6.

Denique hæc Diſciplina confirmari poteſt exemplo ſummi Pontificis ipſius, qui, juxta Regni Juriſprudentiam, ſibi reſervare nequit poteſtatem Ordinandi eum, cui Beneficium confert, ex ejus collatione quam ipſi concedit, quemadmodum obſervat Rebuffus qui dicit (d); *In eo tamen, quod contulit Beneficium alicui, vel Epiſcopatum, non reſervat ſibi Ordines: ſaltem de conſuetudine Franciæ, quicquid dicant Auctores in dicto capite*, Cùm nullus. Undè colligendum eſt multò potiori ratione, Metropolitanum nullo modo propria ſua auctoritate Ordinare poſſe quemquam è Diœceſi unius è ſuis ſuffraganeis, ſub ſpecie quòd ipſi *Viſa* conceſſerit, ut in Beneficii poſſeſſionem veniret.

(d) Petr. Rebuffus prax. Benefic. part. 1. de literia dimiſſoriis, in fine.

ſa, ab eo, qui, Diœceſis Epiſcopo denegante, jus illud ipſi concedendi habebat; & qui cum formolis præſcriptia in ſui Curionatûs poſſeſſionem miſſus eſt. Supponitur autem, Manilium Collationem Romanam Curionatûs S. Portiani cum debita formula habere: Obtinuit etiam *Viſa* à Metropolitano, qui conſtanter jus habet illud concedendi, Epiſcopo denegante. Tandem cum formulis uſitatis in illius Curionatûs poſſeſſionem venit. Ergo verè eſt Parochus (e). Verùm Epiſcopus poteſt ac debet 1. illi prohibere, ne ulla ſuorum Ordinum Officia exerceat, propter muneris exercendi interdictionem, quam incurrit ex eo quòd abſque litteris dimiſſoriis ab alio Epiſcopo Ordines ſuſceperit: & propter irregularitatem, quam etiam contraxit, ſi hoc in ſtatu, aliquem è ſuis ſacris Ordinibus exercuit, poſt Ordinationem ſuam non legitimam 2. Ejus Parochianis prohibere, ne ad ipſum, ut Sacramenta recipiant, vel pro cæteris Officiis Paſtoralibus, confugiant. 3. denique ejus loco Sacerdotem quemdam conſtituere, ut Curionis Officia exerceat: Et poſtquam modo debito has interdictiones ſignificaverit, curare debet, ut obſerventur, nonobſtantibus iis omnibus, quæ Metropolitanus in contrarium ſuſcipere poſſet.

(e) De Sainte Beuve. tom. 3. caſ. 39.

Hanc in rem inutile non erit obſervaſſe, quòd circa quæſtionem ſub finem ultimi ſæculi propoſitam; nempè, An Clericus, cui Diœceſis Epiſcopus ad Beneficium quoddam obtinendum *Viſa* denegavit, atque etiam Ordines neceſſarios ad illud poſſidendum conferre recuſavit; jus habeat per viam Appellationis tanquam ab abuſu, ad ſupremum Senatum confugiendi. Hâc quæſtione in Regis Conſilio agitatâ, Decreto compoſitæ fuerunt lites inter nobilem Dominum Henricum de Villars, Viennæ in Delphinatu Archiepiſcopum, ex una parte; & Magiſtrum Petrum Floris Romanet, Clericum Tonſura initiatum, è Diœceſi ejuſdem Archiepiſcopi, ex altera parte, quo Decreto Rex pronuntiavit, ſupremum Senatum non eſſe Judicem competentem; irritaque fecit Decreta ſupremi Senatûs Gratianopolitani diei 9. Januarii, 13. Septenbris, & 16. Novembris anni 1673.; & Decreta diei 19. Novembris an. 1675. atque diei 5. Februarii an. 1676. quæ ſimilem appellationem, tanquam legitimam admiſerant. Celebre hoc Decretum eſt diei 7. Decembris an. 1677. atque in Diario Forenſi inſcriptum reperitur. (f)

(f) Journal du Palais tom 4. pag. 144. Biblioth. Canon. de Bouchel tom. 1. pag. 829.

CASUS X.

ARRIUS, Epiſcopus ſchiſmaticus, hæreticus Excommunicatus, pluribus Clericis Ordines minores & majores contulit. Qua de re quæritur, num iſti Clerici legitimè ordinati ſint?

RESPONS.

Legitima eſt horum Clericorum Ordinatio, licèt Epiſcopus, qui eam fecit, talis ſit, qualis hîc ſupponitur. Id probatur ex primo Concilio OEcumenico, Nicææ habito (g), à quo Novatiani in Eccleſiam recepti fuerunt, ac reſtituti in dignitatibus & prærogativis Ordinis, quem ſuſceperant, dum in hæreſi verſarentur nequidem exceptis dignitatibus & prærogativis

(g) Conc. Nicæn. I. can. 8.

Digitized by Google

(b) Idem Conc. Nicæn. can. 19.

nis, quorum Ordinationes irritas declararunt (b). At hæc eſt ejus ratio, nempè quòd illi Hæretici verum Baptiſma non haberent, ſine quo nulla Ordinatio legitima dari poteſt.

(c) Conc. Epheſ. part. 2. act. 7. in ſine.

Huic primo argumento ſecundum addi poteſt: Elicitur è Concilio generali Epheſino (c), quod in Clero Eccleſiæ Catholicæ recepit Clericos, qui ſe cùm Eccleſia Catholica reconciliare voluerunt, hæreſi ſuæ nuntium mittendo; licèt ab Epiſcopis Meſſalianis aut Enthuſiaſtis Ordinati fuiſſent. *Etſi quidem anathematizaverint juxta ea, quæ in prædicta Synodo ſcripto pronuntiata ſunt, ſi Clerici fuerint, maneant Clerici.* Undè colligendum eſt, quòd cùm Sanctum hoc Concilium in Eccleſiæ ſinum admiſerit Clericos ad puram Religionem converſos, qui ab Epiſcopis hæreticis Ordinati fuerant, nec eos ad ſacros Ordines rursùs ſuſcipiendos adegerit; dubitari nequit, illos hac ratione eorum Ordinationem legitimam eſſe agnoviſſe.

(d) S. Optat. l. 3. contra Donatiſtas. c. 19
S. Aug. Epiſt. 61. aliàs 223. n. 2. & l. 1. de Bapt. contra Donat. c. 1.
S. Gregor. l. 9. epiſt. 61. (ſecundùm Eraſmi editionem).

Idem docet Sanctus Optatus (d), ut & S. Auguſtinus, & S. Gregorius Magnus. Hic ultimus Pater ſcribens ad Quiricum & Epiſcopos Iberiæ, Aſiæ minoris Provinciæ, quam Georgiam vocamus, ipſis præcepit, ut in ſinum Eccleſiæ admitterent omnes Clericos Neſtorianos, qui errores ſuos deponere vellent & ad puram Religionem ſe convertere, & ut eos in ſuis Ordinibus conſervarent, nullam ipſis moleſtiam reſpectu Ordinationis ſuæ creando. *Abſque ulla dubitatione Sanctitas veſtra*, ait Sanctus ille Pontifex ſummus, *ſervatis eis propriis Ordinibus in ſuo cœtu recipiat; ut dum & per ſollicitudinem occulta mentis eorum diſcutitis, atque eos per veram ſcientiam recta, quæ tenere debeant, docetis; & per manſuetudinem, nullam eis contrarietatem, vel difficultatem de propriis ſuis Ordinibus facitis, eos ab antiqui hoſtis ore rapiatis.*

(e) Nicolaüs I. Epiſt. 9. Ad Michaelem Imperat. longè poſt medium.

Hic per tranſennam obſervare neceſſe eſt, dari auctores, qui reverà huic Deciſioni adverſari videntur, dicendo, eos qui Ordinati fuerunt ab Epiſcopis ſchiſmaticis, aut excommunicatis, nihil accepiſſe; quia illi Epiſcopi ipſi nihil habebant; atque ſic ſeſe enuntiat Nicolaüs I. (e), loquendo de Ordinatione non legitima Photii, qui ſe Patriarcham Conſtantinopolitanum dicebat, & qui à Gregorio Syracuſano ordinatus fuerat. *Gregorius ergò, qui Canonicè ac ſynodicè depoſitus & anathematiſatus erat, quemadmodum poſſet quemquam provehere, vel benedicere, ratio nulla docet. Igitur nihil Photius à Gregorio percepit niſi quantum Gregorius habuit. Nihil autem habuit.* Ergo *nihil dedit.*

Verùm hæc locutio intelligenda non eſt, niſi ſenſu, qui ſolummodò congruat cum gratia [sic: gra-] git. Ac reverà non minùs interdicebatur in Eccleſia, Clericos, qui hæreſi nuntium mittebant, reordinare; quàm Laïcos, qui eam publicè repudiaverant, iterùm baptizare. *ſicut redeuntes, qui priuſquàm recederent, baptizati ſunt, non rebaptizantur*, ait Sanctus Auguſtinus, (g) *ita redeuntes, qui priuſquàm recederent Ordinati ſunt, non utique rursùs Ordinantur.* Ejus ratio, quam Pater ille alibi reddit, eſt (h), quòd, cùm Ordo characterem, non minùs quàm Baptiſma, imprimat, neutrum horum Sacramentorum unquam iterari queat. *Utrumque enim Sacramentum eſt*, inquit, *& quadam Conſecratione utrumque homini datur; illud, cùm baptizatur; iſtud, cùm Ordinatur. Ideoque in Catholica* (Eccleſia), *utrumque non licet iterari.* Quamobrem exempla contraria quæ in Hiſtoria reperiuntur, ſolummodò ſunt quædam facta quæ Eccleſia nunquam comprobavit, & quæ è contrà ſemper damnavit, per agendi rationem oppoſitam, quàm religiosè ac inviolatè obſervavit.

(g) S. Aug. cit. l. 1. de Bapt. contra Donat. c 19.
(h) Idem l. 2 contra epiſt. Parmeniani c. 13. ſeu n. 48.

Cæterùm hujusce quæſtionis occaſione data, obſervandum eſt, quòd quemadmodum illi, qui ſe excommunicatos noſcentes, ſacrum Ordinem ſuſcipiunt, muneris exercendi interdictionem ſummo Pontifici reſervatam incurrunt, (i) ſimiliter eam incurrunt illi, qui ab Epiſcopo manifeſtè excommunicato, ſuſpenſo, interdicto, ſchiſmatico, aut hæretico denuntiato Ordines ſuſcipiunt; quemadmodum Collocutionum Andegavenſium Auctor obſervat (k).

(i) Innoc. III. In cap. *Cùm illorum*, 32. de ſent. excommunicat.
(k) Confer. d'Angers du mois de Septembre 1712. q. 2. pag. 297.

CASUS XI.

EMILIUS, creatus fuit Sacerdos à ſuo Epiſcopo, qui ipſi Ordinem conferendo, ei tangendum præbuit Calicem, cui vinum & aquam infundere per imprudentiam omiſerunt, quæ cauſa eſt, cur timeat, ne ſua Ordinatio legitima non ſit, ideòque Sanctam Miſſam celebrare nequeat. Num ejus timor æquo nititur fundamento?

RESPONS.

Emilii timor æquiſſimo fundamento nititur. Licet enim quidam dentur Theologi, qui exiſtiment, ad Sacerdotii Ordinem legitimum efficiendum, neceſſe non eſſe, ut vinum in Calice, & panis ſuper Patena dentur; idque meram eſſe cæremoniam, quæ de Sacramenti eſſentià non eſt; attamen ſententia contraria ſequenda eſt. *Materia hujus Sacramenti*, ait Sanctus Thomas (l), *eſt illud materiale, per cujus traditionem confertur Ordo .... quilibet Ordo traditur per collationem illius rei, quæ præcipuè pertinet ad Miniſterium illius Ordinis.* (Quod intelligendum eſt, addendo formulam

(l) S. Thom. opuſc. 5. de Sacramentis Eccleſiæ tom. 17. fol. 62. verſo.

offerendi ſacrificium Deo, Miſſaſque celebrandi, tam pro vivis, quàm pro defunctis.

Hæc etiam dicit Sanctus Thomas, vel ejus ſupplementi auctor (a) cùm affirmat, Sacerdotem Characterem Sacerdotalem ſolummodò accipere, quo tempore res iſtæ ab Epiſcopo ipſi offeruntur. *Quia principalis actus Sacerdotis eſt, conſecrare Corpus & ſanguinem Chriſti, ideò in ipſa datione Calicis ſub forma verborum determinata Character Sacerdotalis imprimitur.* Undè Dominicus Sotus colligit, utrumque ad Sacramentum legitimum efficiendum neceſſariò & ex rei natura requiri (b). *Reſpondetur*, inquit, *ſacramentum perfici in traditione Calicis & Hoſtiæ; cum forma tradendi poteſtatem conſecrandi: atque adeò & illic Charactere Sacerdotem inſigniri & gratia donari.*

(a) Idem ſupplem. 3. partis q. 37. art. 5.

(b) Dom. Sotus in 4. diſt. 14. q. 1. art. 4.

Hæc Doctrina approbata & confirmata reperitur à Concilio Florentino, vel potiùs à Decreto quod Eugenius IV. in eo tulit, (c) cùm hujus Concilii approbatione, ſicut Sanctus Antoninus, Sylvius, aliique obſervant. En ejus verba: *Sextum Sacramentum eſt Ordinis, cujus materia eſt illud, per cujus traditionem confertur Ordo; ſicut Preſbyteratus traditur per Calicis cum vino & Patenæ cum pane porrectionem. Forma Sacerdotii talis eſt*, „Accipe poteſtatem Offerendi ſacrificium in „Eccleſia pro vivis & mortuis, In nomine „Patris. &c.„

(c) Decret. pro Armenis. §. 6. ſextum.

Equidem, juxta ſententiam multorum Theologorum, abſolutè neceſſarium non eſt ad Sacerdotii Ordinem legitimum efficiendum, ut vinum & aqua in Calice, & panis in Patena, dentur; ſed alterutrum ſufficit. Ejus ratio, quam afferunt, eſt, quòd cùm Sacerdos unicam ſpeciem legitimè conſecrare poſſit, & cùm Jeſus-Chriſtus totus, ſicut homo Deus, ſub ſola panis, aut vini ſpecie, quemadmodùm ſub utrâque ſpecie, reperiatur; indè ſequatur, ſufficere ad Sacramenti eſſentiam, ut ille qui Sacerdos creatur, alterutrum tangat. Attamen, cùm utraque materia in Concilio Florentino deſignetur, dicendum eſt, utramque ad Sacerdotii eſſentiam pertinere: quia Dominus noſter, qui generatim tantùm diverſas Ordinum materias inſtituit, poteſtatem eas determinandi Eccleſiæ ſuæ reliquit. Hæc eſt mens docti Cardinalis Bellarmini (d): *Credibile eſt*, inquit, *Dominum inſtituiſſe iſtas omnes materias Ordinum: non quidem in particulari, ſed generatim, monendo Apoſtolos, ne Ordines conferrent per cæremoniam inſtrumentorum, quibus ſignificaretur eorum poteſtas.* Ea omnia, quæ jamjam diximus ſat clarè oſtendunt, Emilium Epiſcopum ſuum adire debere, ut ipſi Ordinationis ſuæ vitium exponat, eumque ſupplicem roget, ut iterùm ipſi Ordines conferre velit.

(d) R. Bellarm. De ſacram. Ordinis. c. 9.

Id fuſiùs docet Fagnan (e), poſt S. Raimundum, Innocentium IV. Cardinalem Hoſtienſem, S. Antoninum, & decem alios celebres Juris Canonici peritos; idque confirmat per firma reſponſa, quæ undecim objectionibus, quas ſibi facit, reponit, & quæ apud iſtum auctorem conſuli poſſunt, ſi quis eis, quæ diximus, contentus non ſit.

(e) Fagnan. in cap. *Cum veniſſet.* De ſacra Unctione l. 1. tit. 15. Et apud eum Joan. Andræas, Hoſtienſis, Antonius de Butrio, & Cardinalis in d. cap. & alii.

CASUS XII.

Leidradus, Sacerdotii Ordinem ſuſcipiendo,

trinam celebris auctoris Hiſpani (f), qui probat, manuum impoſitionem eſſe ſolam materiam, quæ de Sacerdotii eſſentia ſit; quemadmodum patet ex ipſis Sancti Paulis verbis, qui dicit. *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per Prophetiam, cum impoſitione manuum Preſbyterii.* Ac rurſus (g), *manus citò nemini impoſueris.* Atque adhuc alibi (h), *Admoneo te, ut reſuſcites, gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Quod etiam probatur ex his quarti Concilii Carthaginenſis verbis (i); *Preſbyter, cùm Ordinatur, Epiſcopo eum benedicente, & manum ſuper caput ejus ponente, etiam omnes Preſbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas juxta manum Epiſcopi ſuper caput illius teneant.* Patres, tam Græci quàm Latini, interque alios S. Hieronymus & Theodoretus, Alii antiqui, ut Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum, Auctor Hierarchiæ Eccleſiaſticæ, Rabanus Maurus, Walafridus Strabo, S. Iſidorus Hiſpalenſis, & Alcuinus, eandem Doctrinam tuentur. de manuum impoſitione, cùm de Sacerdotum Ordinatione loquuntur, ſolummodò verba faciendo: idque congruenter omnibus antiquis ritualibus, Pontificalibus & Sacramentariis libris, utriuſque Ritùs: Adde quòd, Græci, nequidem iis, qui Romam incolunt, exceptis, adhuc hodiè manuum impoſitione etiamnum Sacerdotium conferendo, ſolummodò utuntur.

(f) Joan. Maldonat. de Sacram. rom. 2. tract. de Ordine q. 3. part. 2. pag. 394.

(g) 1. Ad Timoth. 4. 14.

(h) Ibid. c. 51. 22.

(i) Conc. Carthag. IV. Can. 3.

Nihilominùs multi alii celebres Theologi ſententiam contrariam tuentur, ac docent, ad eſſentiam Sacramenti Ordinis pertinere, ut ille, qui ad Ordines ſuſcipiendos ſeſe offert, inſtrumenta ab Epiſcopo ſibi oblata tangat; & S. Thomas (k) hanc ſententiam apertè amplecti videtur, cùm dicit; *Quia enim poteſtas Ordinis non accipitur à materia, ſed à miniſtro principaliter: ideò porrectio materiæ magis eſt de eſſentia Sacramenti, quam tactus: tamen ipſa verba formæ videntur oſtendere, quòd tactus materiæ ſit de eſſentia, Sacramenti, quia dicitur, Accipe hoc, vel illud.* Ita ut juxta hanc poſteriorem ſententiam, Leidradi Ordinatio legitima non ſit. Et quia in dubio tutiſſima ſententia ſemper ſequenda eſt, præſertim cùm de Sacramento legitimo efficiendo agitur, exiſtimamus, Leidradum abſolutè teneri, ad confugiendum ad ſuum Epiſcopum, ut privatim ſuppleat, ea quæ omiſſa ſunt, ſicut præcipiunt Innocentius III. & Gregorius IX. in duabus Decretalibus, quæ in Jure referuntur (l).

(k) S. Thom. in 4. diſt. 24. q. 1. art. 1. quæſt. 5. ad 3.

(l) Innoc. III. in cap. *Paſtoralis*, 1. de Sacram. non iterandis. l. 1. tit. 16. Gregor. IX. in cap. *Preſbyter.* fin. eod. tit.

CASUS XIII.

Eustadius, Sacerdotii Ordinem ſuſcipiendo, ſolummodò tetigit Calicem & panem, qui ſuper Patena erat; nec ipſam Patenam tetigit, quæ cauſa, eſt cur dubitet, an ſua Ordinatio legitima ſit. Num ejus dubium æquo fundamento nititur, & nonne neceſſe eſt, ut Ordines, ſaltem conditionaliter, iterùm ſuſcipiat?

Responsio.

Dubium Euſtadii juſto fundamento non nititur, nec ulla datur neceſſitas ut rursùs Ordines; etiam condi-

(h) Dominicus in 4. d. 24. q. 1. 2. Angelus Clavaſio. Ord. Sylveſter Prierias. Ord. q. 5. Joannes ... biena. Petr. Ledeſma, &c.

(e) Conc. Carthag. Can. 4.

Digitized by Google

cujus Patena eſt pars ignobilior, & ſine qua panis conſecratio fieri poreſt. *Quia tunc unum, idque majus inſtrumentum verè ac realiter tangitur, nimirùm Calix: alterum autem, ſcilicet Patena, etiam tangi cenſetur eo ipſa quòd tangitur, cùm Calix cui eſt ſuperpoſita tum hoſtia quæ eſt ſuper eam; nec veriſimile eſt, alium Patenæ contactum eſſe de eſſentia: cùm Patenæ non ſit inſtrumentum neceſſarium ad conſecrationem Hoſtiæ, ſicut Calix neceſſarius eſt ad Conſecrationem vini* Sic loquitur ille Theologus, qui pro ſua ſententia tuenda laudat undecim Auctores, quorum præcipui ac maximè notandi, ſunt Dominicus Sotus, Angelus de Clavaſio, & Sylveſter de Prierio (*b*).

(*b*) Dom. Sotus in 4. diſt. 24. q. 1. art. 2. Angelus de Clavaſio. v. *Ordo*. Sylveſter. de Prierio. v. *Ordo*. q. 5. Joannes Tabiena. Petrus Ledeſma, &c.

CASUS XIV.

Raimundus, Diaconatûs Ordinem ſuſcipiendo, res quas Epiſcopus, offert vel præbet iis quibus hunc Ordinem confert, non tetigit. Num legitimè Ordinatus eſt?

Respons.

Theologi omnes non conſentiunt de iis, quæ ad Diaconatûs materiam & formam ſpectant. Quidam enim contendunt, ſolam manuum impoſitionem eſſe Diaconatûs materiam, precesque Epiſcopi ejus eſſe formam. Alii volunt, impoſitionem manuum, ſtolam, & Dalmaticam, cum libri Evangeliorum traditione eſſe materiam; & formam conſiſtere in verbis, quæ pronuntiat Epiſcopus ſanctum hunc librum tangendum præbendo illi, qui ordinatur.

Qui priorem ſententiam tuentur, nituntur 1. Eo quòd reſpectu materiæ Diaconatûs, conſtare videatur è ſexto capite Actorum Apoſtolicorum, ubi de Diaconorum Ordinatione mentio fit, ſolam eſſe manuum impoſitionem, cum hoc Caput de ſola hâc cœremonia verba faciat; & cùm Apoſtoli, ordinando S. Stephanum, S. Philippum, alioſque Diaconos nequidem cogitare poſſent de libro Evangeliorum præbendo, nec de eo tangendo; cùm Evangelium nondum ſcriptum foret, & longa poſt tempora ſolummodò ſcriptum fuerit. Longè minùs adhuc cogitare poterant de tradenda ſtola & Dalmatica, cum earum uſus in Eccleſia, nonniſi pluribus poſt Apoſtolos ſæculis, receptus fuerit. 2. Nituntur quarto Concilio Carthaginenſi habito ſub Pontificatu Anaſtaſii I. Sub finem quarti ſæculi, & cui ſanctus Auguſtinus adfuit; quod Concilium de Diaconorum Ordinatione loquendo (*c*), de-gunt, meram ergo eſſe cœremoniam ab Eccleſia introductam, & ſolam Epiſcopi manuum impoſitionem eſſe Diaconatûs materiam; ut verba, quæ pronuntiat, ejus forma ſunt (*f*).

(*c*) Conc. Carthag. IV. Can. 4.

(*f*) Confer. de Lucon. tom. 8. conf. 4. q. 3. & confer. 5. q. 1. du Sacrement. de l'Ordre.

Undè ſequitur, juxta priorem hanc ſententiam, Raimundum, de quo in ſpecie propoſita mentio fit, legitimè ordinatum fuiſſe, licèt nec librum Evangeliorum, nec ullam aliam rem, Diaconatum recipiendo tetigerit. Verùmtamen, quia dantur Theologi, qui ſententiam priori adverſantem tuentur, & quia præterea Raimundus prorsùs tenetur ad uſum in Eccleſia receptum ſe ſe accommodare; ad ſuum Epiſcopum confugere adſtringitur, & facti veritate expoſita, eum rogare debet, ut illa quæ omiſſa ſunt, ſupplere velit, juxta regulam conſtitutam à Decretalibus Innocentii III. & Greborii IX. quas in margine laudamus (g) ubi dicitur, quòd, *Cautè ſupplendum* (eſt) *quod incautè per errorem fuerat pretermiſſum.*

(*g*) Innoc. III. in cap. *Paſtoralis* 1. & Greg. IX. in cap *Presbyter.* fin. de Sacram. non iterandis l. 1. c. 16.

CASUS XV.

Vitalis, Subdiaconatum recipiendo, inſtrumenta huic Ordini propria, ab Epiſcopo ſibi oblata, tangere prætermiſit. Num, his nonobſtantibus, legitimè Ordinatus eſt?

Respons.

Antequam ad hanc quæſtionem reſpondeamus, obſervandum eſt, Subdiaconatum, per undecim prima Eccleſiæ ſæcula, tanquam Ordinem minorem ſolummodò conſideratum fuiſſe; quemadmodum notant multi docti Theologi, ac inter cœteros Cardinalis Bona, Pater Morin & Pater Thomaſſin (*h*)

Primum, quo utuntur, argumentum eſt, antiquos Patres loquendo de Sacris Ordinibus, qui Eccleſiæ Hierarchiam conſtituunt, ſolummodò de Epiſcopatu, Sacerdotio, & Diaconatu verba facere, quemadmodum patet 1. Ex Epiſtola quam S. Ignatius Martyr, ad fideles Smyrnenſes ſcribit (i). 2. Ex Epiſtola Synodali ſecundi Concilii Antiocheni, ſcripta ad ſummum Pontificem Dionyſium & ad Occidentales, ab Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis, qui hoc Concilium componebant, adversùs Paulum Epiſcopum Samoſatenſem, quæ ab Euſebio refertur. 3. Ex Sancto Hieronymo in ſua ad Evagrium Epiſtola, qui tantùm de Epiſcopis, Sacerdotibus & Diaconis verba facit, nullam de Subdiaconis mentionem faciendo. 4. Ex Sancto Au-

(*h*) Card. Bona. de re Liturgic. l. 1. c. 25. Jo. Morinus part. 3. de Sacrament. exercit 11. & 12. Thomaſſin. Diſciplin. Eccleſiaſtiq. tom. 1. part. 2. l. 1. c. 26.

(*i*) S. Ignat. Epiſt. ad Smyrnenſes.

Digitized by Google

Secundum horûm Auctorum argumentum eſt, quòd antiqua Concilia eodem modo hac de re verba ſaciant: ac præſertim Concilium Laodicenum, ſub Pontifice ſummo Sylveſtro ante Concilium generale Nicœnum habitum (*c*).

(*c*) Conc. Laodicen. can. 20. 21. & 22.

Tertium argumentum elicitur, ex eo quod Joannes Diaconus, in vita Sancti Gregorii Magni refert, quippe qui teſtatur ſummum hunc Pontificem in Subdiacoonum, gravis peccati reum, animadvertiſſe eadem ratione ac in Laïcum animadvertiſſet: atque de Diaconatu, tanquam de Sacerdotii participatione loquitur, de Subdiaconatu verò, tanquam de officio ſimplici verba facit.

Quartum argumentum nititur auctoritate Amalarii (*d*), qui aſſerit, Subdiaconatum, aliosque Ordines minores ab Ecleſia conſtitutos fuiſſe; & Divum Paulum in ſuis Epiſtolis nullam de iis mentionem feciſſe.

(*d*) Amalar. l. 2. de offic. Eccleſiaſt. c. 6.

Quintum, argumentum eſt, quòd Subdiaconus per Epiſcopi manuum impoſitionem, ſicut Diaconus, non ordinetur. Ac revera id dicit quartum Concilium Carthaginenſe anno 398. habituo. *Subdiaconus*, inquiunt hujuſce Concilii Patres, (*e*) *cùm ordinatur....manus impoſitionem non accipit.*

(*e*) Conc. Carthag. IV. can. 5.

Sextum deſumitur ab Urbano II. qui cùm Concilio Beneventino adeſſet, anno 1091, habito, verbis diſertis declarat, Sacerdotium & Diaconatum, in numerum Ordinum Sacrorum aut majorum ſolummodò recenſeri: quia, inquit, Eccleſia primitiva alios Ordines non agnovit. Ipſe Innocentius III. id ita refert in una è ſuis Decretalibus, quam ad Epiſcopum Mutinenſem ſcribit, (*f*) *Sacros, inquit Ordines*, ait ſummus ille Pontifex Urbani II. verba referens, *Diaconatum dicimus & Presbyteratum: hos ſiquidem ſolos primitiva Eccleſia legitur habuiſſe.* Ita ut jure dici poſſit, Innocentium III. primum fuiſſe, qui Subdiaconatum pro Ordine ſacro agnoverit: (*g*) de quo Concilium Tridentinum dixiſſe ſat habuit (*h*), *Subdiaconatus ad Ordines majores à Patribus & Sacris Conciliis refertur.* Atque ſi alibi eum vocet (*i*) *Sacrum Subdiaconatûs Ordinem*, ita non loquitur eum, tanquam fidei articulum, definiendo. Quæ cauſa etiam fuit, cur Petrus, Eccleſiæ Pariſienſis Cantor dixerit hujuſce ſummi Pontificis Coævus, Subdiaconatûs Ordinem ad Sacri Ordinis dignitatem recenter evectum fuiſſe. *De novo inſtitutum eſt, Subdiaconatum eſſe Sacrum Ordinem.* Hæc eſt obſervatio Patris Menardi in ſuis notis ad Sacramentarium ſancti Gregorii Magni.

(*f*) Urban. II. ab Innocentio III. cit. in cap. *A Multis* 9. de ætate & qualit. & ordine præficiendorum l. 1. tit. 14.

(*g*) Innoc. III. in cit. cap. *à Multis*.

(*h*) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 2. de Sacram. ordinis.

(*i*) Idem ibid. c. 13. de reformat.

Auctor Doctarum Collocutionom Lucionenſium (*k*) ſapienter obſervat diſtingui poſſe tres gradus; quibos Subdiaconatus ad Ordinis ſacri qualitatem evectus eſt, Primus eſt, vita cælebs quam illi addixit ſummus Pontifex S. Gregorius. Secundus, licentia quam Urbanus II. Subdiaconis conceſſit, ut in caſu urgenti Epiſcopi eligi poſſent Et tertius eſt, Declaratio, quam Innocentius III. deinceps promulgavit, eos abſque Legis laxamento Epiſcopos eligi poſſe. Undè colligi poteſt 1. Innocentium III. non autumaſſe huic Ordini ſacri qualitatem tribuendam eſſe, Epiſcopatum evehi poſſint. 2. Abſolutè & ſtrictè condemnari non poſſe jure Theologos, qui negant, Subdiaconatum eſſe Sacramentum; cùm revera per manuum impoſitionem, ſicut tres Ordides Hierarchici, non conferatur; (*l*) & cùm illum conferendi privilegium olim meris Sacerdotibus conceſſum fuerit: quemadmodum ex Epiſtola ſummi Pontificis Gelaſii I. ad Epiſcopos Lucaniæ patet: quod nunquam ipſis reſpectu trium Ordinum Superiorum conceſſum fuit, ſi fortè excipi velit Diaconatus, quem Abbas Ciſtercienſis conferre poſſe contendit, ex quodam privilegio, de quo cum ipſo litigatur, & quo nunquam, ſaltem in Gallia, utitur. Ideoque, licet Innocentius III. Sacri Ordinis qualitatem Subdiaconatui tribuat, exindè propterea colligi nequit Subdiaconatum eſſe Sacramentum: cùm nec ſummi Pontifices, nec tota Eccleſia congregata Sacramentum inſtituendi poteſtatem habeant: Et cùm Jeſus Chriſtus ſolus, ſignis externis & ſub ſenſus cadentibus, qualia ſunt Sacramenta, gratiam ſuam Fidelibus conferre poſſit. Sic ratiocinantur Theologi, de quibus mox verba fecimus, quibus attamen prorsùs adverſantur multi alii celeberrimi Doctores, ac inter alios Richardus à S. Victore. S. Thomas (*m*), S. Bonaventura & Scotus, qui affirmant, Subdiaconatum verum eſſe Sacramentum: Quia dere cùm Eccleſia Univerſalis nihil adhuc diſtinctè dijudicaverit, alterutram ſententiam abſque crimine & errore ſequi poſſumus.

(*k*) Conf. de Luçon tom. 8. Conf. 4. q. 3. du Sacrement de l'Ordre.

(*l*) Subdiaconus, cùm ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, patenam de manu Epiſcopi accipit vacuam, & Calicem vacuum; de manu verò Archidiaconi urceolum cum aqua & mantile & manutergium Conc. Carthag. IV. cit. Can. 5.

(*m*) S. Thom. in 4. diſt. 24. q. 1. art. 2. quæſt. 5. ad 3.

Poſt longam iſtam, ſed neceſſariam obſervationem, ad ſpeciem propoſitam reſpondemus, dicendo, affirmari poſſe, Vitalem verè Subdiaconatum recepiſſe, licèt inſtrumenta ab Epiſcopo ſibi oblata, non tetigerit. 1. Quia cum multis magnis Theologis affirmare poſſumus, Subdiaconatum eſſe meram cæremoniam ab Eccleſia inſtitutam; hunc que Ordinem, cùm verum Sacramentum non ſit, nullam habere materiam, aut formam, quæ ſit de ejus eſſentia. Quòd ſi è contrà affirmetur, hunc Ordinem verum eſſe Sacramentum, rursùs dici poteſt, Subdiaconatum legitimè conferri poſſe, licèt ille, qui eum recipit, illa inſtrumenta non tangat: quandoquidem, ſicut jam alibi diximus, Eccleſia Græca, quemadmodum multi Auctores docent, nullam aliam Sacramenti Ordinis materiam, præter ſolam Epiſcopi manuum impoſitionem, agnoſcit. Quod etiam docet Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum, qui addit, formam eſſe preces, quibus Epiſcopus à Deo petit, ut ipſi Sanctum ſuum Spiritum conferat.

Equidem quintus Canon quarti Concilii Carthaginenſis, quem laudavimus, declarat, manus non imponi Subdiaconis, ſed materiam Subdiaconatûs eſſe Calicem & Patenam vacua, quæ Epiſcopus ipſis tangenda præbet; ut & Urceolos plenos cum manutergio quæ Archidiaconus pariter ipſis tangenda offert, quibus congruit Pontificalis liber Romanus: Et formam conſiſtere in verbis quæ pronuntiat Epiſcopus, dum ipſis Calicem & Patenam, tangenda præbet: Verùm ex his diverſis uſibus colligi poſſe videtur, hæc omnia ſolummodò eſſe Conſtitutiones Eccleſiaſticas; cùm certiſſimum ſit, Eccleſiam poteſtatem non habere,

in

Digitized by Google

Conſtat Enguerrandum, nulla munera Ordinum, qui ipſi collati dicuntur, legitimè exercere poſſe; quia irrita eſt ejus Ordinatio: cùm nemo ullum Sacramentum, nequidem Pœnitentiæ, recipere poſſit, antequam Baptiſmatis Sacramentum acceperit. *Nihil poteſt aliquis recipere, cujus receptivam potentiam non habet*, inquit Sanctus Thomas (a); *per characterem autem Baptiſmalem efficitur homo receptivus aliorum Sacramentorum. Undè qui characterem baptiſmalem non habet, nullum alterum Sacramentum recipere poteſt: & ſic character Ordinis Baptiſmalem characterem præſupponit.* Id etiam expreſsè dijudicatum fuit ab antiquo Galliæ Concilio, cujus Decretum laudatum reperimus in Decretali, quæ in Juris Corpore his verbis refertur (b); *Si quis Presbyter ordinatus, deprehenderit ſe non eſſe baptizatum baptizetur, & iterùm Ordinetur.* Quemadmodum hæc deciſio nullam patitur difficultatem, ipſi diutius immorari inutile eſt.

(a) S. Thom in 4. diſt. 24. q. 1. art. 2. quæſt. 3. in corp.

(b) Conc. Compendienſe. in cap. *Si quis*, 1. de Presbytero non bapt. l. 5. tit. 43.

CASUS XVII.

PATRICIUS abſolutè volens, ut Simplicius fratris ſui filius, qui eſt Acolytus, Sacros Ordines ſuſcipiat, ipſi maximas contumelias minitatus eſt, niſi ſe ſe ordinandum curet. Simplicius gravi hoc metu commotus, Subdiaconi Ordinem, invitus ſuſcipit, ac deinceps prima occaſione data aufugit, ut ad cæteros Ordines ſuſcipiendos non adſtringatur. Num legitima eſt ejus Ordinatio?

RESPONS.

Dubitari non poteſt, quin Simplicii Ordinatio legitima ſit. Quod probari poteſt ex auctoritate Innocentii III. ad Archiepiſcopum Arelatenſem ſcribentis (c), qui declarat, metum non impedire quin Baptiſmus legitimus ſit, & ideò quin legitima ſint alia Sacramenta quæ characterem imprimunt. *Is qui terroribus atque ſuppliciis violenter attrahitur, & ne detrimentum incurrat; Baptiſmi ſuſcipit Sacramentum: talis....characterem ſuſcipit Chriſtianitatis impreſſum.*

Diximus, *Et ideò quin legitima ſint alia Sacramenta quæ characterem imprimunt.* Quod ſolummodò dicimus poſt Gloſſam (d), quæ his verbis ſe ſe enuntiat. *Coactio conditionalis non impedit Sacramentum Baptiſmi....ſicut non impedit Sacramentum Ordinis*, quod probat ex antiquo

(c) Innoc. III. in cap. *Majores* 3. de Bapt. & ejus effectu lib. 2. tit. 42.

(d) Gloſſa in cit. cap. v. *Conditionaliter.*

Clericus ille nec muneris exercendi interdictionem, nec irregularitatem incurrit, quia verum non eſt dicere, eum *per ſaltum* Ordines ſuſcepiſſe. Ratio eſt, quòd, quemadmodum docent Sylveſter Mozolinus, Tabiena, Suarez (i), multique alii Doctores, *per ſaltum* ordinari, nihil aliud ſit, quàm Ordinem Superiorem ſuſcipere, abſque inferioris ſuſceptione: Albericus autem hoc in caſu non verſatur; quia Tonſura qua initiatus non fuit, Ordo non eſt, ſicut vulgò docent Theologi, & quemadmodum facilè probari poteſt ex duobus antiquis Canonibus (k), quorum prior a Gratiano tribuitur ſummo Pontifici Leoni IX. qui ſedem Romanam medio undecimi ſæculi occupabat: Et poſterior elicitur è Concilio in illa urbe habito anno 324 ſub Sancto Sylveſtro. Prior ſpeciatim nominat omnes Ordines minores, & Poſterior omnes Ordines tam majores quàm minores, ab ordine Janitoris ad Epiſcopatum uſque, Tonſuram in illis non complectendo: quibus congruit Concilium Tridentinum (l), quod de Tonſura ſex in locis diverſis loquendo, ſemper eam expreſsè diſtinguit ab Ordinibus; tam majoribus, quàm minoribus, quod rurſus patet ex libro Pontificali Romano, cùm dicit, Ordines minores ſolummodò conferendos eſſe diebus Dominicis & Feſtis duplicibus matutino tantùm tempore; Tonſuram verò quacumque die & quavis hora conferri poſſe.

(i) Sylveſt. v. *Ordo* 5. Joan. Tabiena. v. *Irregularitas*. Suarez tom. 5. in 3. part. S. Thom. diſput 31. ſect. 1.

(k) Leo. IX. in Can. *Seriatim* 14. diſt. 32. Synod. Rom. in Can. *A Subdiacono*, 5. diſt. 95.

(l) Conc. Trid ſeſſ. 23. c. 4. 5. 6. 11. 12. & 13. de Reform.

Ac revera Concilium Florentinum, quod determinat res, quæ præberi debent ut tangantur ab iis, qui Ordines ſuſcipiunt, nullam pro Tonſura deſignat, ſicut obſervat Sylvius in una è ſuis deciſionibus diei 16. Novembris anni 1637. ubi probat neminem cenſuram ullam incurrere in ſpecie ad quam reſpondemus; cùm Tonſura ſolummodò ſit Cœremonia Eccleſiaſtica. *Illi demùm ſunt Ordines*, inquit Doctus ille Theologus (m), *qui pro materia habent rem quampiam, per cujus traditionem ipſi conferuntur, juxtà Synodum Florentinam. Tonſuræ autem nullam aſſignat materiam; per cujus traditionem ipſa conferatur.* Undè colligimus, Albericum, licèt culpandus ſit ex eo quòd neglexerit Tonſuram antè Ordines recipere, nullam tamen cenſuram incurriſſe Ordines ſuſcipiendo; ideòque irregularitatem non incurriſſe, propterea quòd hoc in ſtatu Ordinum ſuorum officiis functus fuerit: licèt verum ſit, quòd illa munera exercendo, contra conſilium ac mentem Eccleſiæ egerit.

(m) Fr. Sylv. Reſolut. var. v. *Ordo*, 2.

CASUS

dimitteret. Num hac in re peccavit?

Respons.

Eulogius à gravi peccato commiſſo eximi nequit, cùm violaverit Eccleſiæ Legem, quæ prohibet, ne Tonſura recipiatur, quin antea Confirmationis Sacramentum receptum fuerit. *Prima Tonſura non initientur qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperint*, ait Concilium Tridentinum (*a*). Ratio, quæ Eccleſiam induxit ad hanc interdictionem promulgandam, eſt quòd illi, qui vitæ inſtitutum Eccleſiaſticum eligunt, quo Deo modo prorsùs ſingulari ſe ſe conſecrant, perfecti Chriſtiani eſſe debeant. Tales autem niſi per Confirmationem, fieri nequeunt, ſicut in antiquo Canone dicitur (*b*): *Omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum Spiritum Sanctum poſt Baptiſmum accipere debent; ut pleni Chriſtiani inveniantur*: Cùm unctio, quæ in Confirmatione accipitur, ſit perfectio gratiæ Baptiſmatis. *Signatur enim baptizatus cum chriſmate per Sacerdotem in capitis ſummitate*, dicit clariſſimus Archiepiſcopus Moguntinus (*c*) *Per Pontificem verò in fronte; ut in priore unctione ſignificetur Spiritûs Sancti ſuper ipſum deſcenſio ad habitationem Deo conſecrandam: in ſecunda quoque, ut ejuſdem Spiritûs Sancti ſeptiformis gratia cum omni plenitudine Sanctitatis & ſcientiæ & virtutis in hominem venire declaretur.*

(*a*) Conc. Trid. cit. ſeſſ. 23. de reform. c. 4.

(*b*) Can. *Omnes*, 2. de conſecrat. diſt. 5.

(*c*) Raban. Mauruſ. in Can. *Noviſſimè*. 5. de conſecrat. diſt. 9.

Nihilominus fatendum eſt, licet Eulogius in ſpecie propoſita contra regulas Eccleſiæ peccaverit, illud non impedire quominùs legitimè Tonſura initiatus ac ordinatus fuerit; cùm Confirmatio primùm ſolummodò neceſſaria ſit ex convenientia & quia Eccleſia ſic jubet, non verò neceſſaria *ex Sacramenti* neceſſitate, ut vocant: *De congruentia*, dicit S. Thomas (*d*), ... *& non de neceſſitate.*

(*d*) S. Thom. in 4. diſt. 24. q. 1. part. 2. quæſtiunc. 4.

CASUS XX.

Theophanes, Archiepiſcopus Corinthiacus, Sacerdotem creavit Mancipium, cujus conditionem ſervilem ignorabat. Num legitima eſt hæc Ordinatio?

Respons.

Conſtat, hanc Ordinationem legitimam eſſe: quia conditio libera neceſſaria non eſt *neceſſitate Sacramenti*, ſicut loquuntur Theologi, ut Ordines ſuſcipiantur: Cùm ſtatus ſervitutis equidem Ordinis exercitationem impedire, verùm potentiæ receptioni obſtare, non poſſit. *In ſuſceptione Ordinis mancipatur homo divinis officiis*, inquit Sanctus Thomas (*e*) *& quia nullus poteſt alteri dare quod ſuum non eſt; ideò ſervus, qui non habet poteſtatem ſui, non poteſt ad Ordines promoveri; Si tamen promovetur, ordinem ſuſcipit; quia libertas non eſt de neceſſitate Sacramenti, licèt ſit de neceſſitate præcepti: cùm non impediat poteſtatem, ſed actum tantùm.*

(*e*) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 2. art. 2. quæſtiunc. 1. in corp.

CASUS XXI.

Mævius, inſanus videns Epiſcopum multis Diaconis Sacerdotii Ordinem conferentem, modum invenit cum iis ſe ſe intromittendi, hancque Ordinem cum aliis accepit. Num dici poteſt, eum revera Sacerdotem creatum fuiſſe, ita ut, ſi priſtiquirunt in iis, qui ad Ordines ſuſcipiendos ſe ſe offerunt. 2. Quia dementia & pueritia in numerum irregolaritatum recenſentur. Attamen Mævii Ordinatio legitima eſt, licet non ſit licita, ideòque characterem Sacerdotalem accepit.

Primum ejus argumentum quod afferri poteſt, elicitur è multis Decretalibus recenſitis in corpore Juris (*f*), in quibus ſummi Pontifices non exigunt, ut iteretur Ordinatio irregularis eorum qui furtim, aut *per ſaltum* ordinati ſunt; nec etiam Ordinatio pueri tredecim annos nati, Diaconi Ordinati; ſed eos ſolummodò ab Ordinibus ſuis ſuſpenſos declarant.

Secundum argumentum petitur à Sancto Thoma (*g*), qui aſſerit rationis uſum ex neceſſitate Sacramenti neceſſarium non eſſe, ad Ordines ſuſcipiendos. En ejus verba: *Per pueritiam & alios defectus, quibus tollitur uſus rationis, præſtatur impedimentum actui. Et ideò omnia illa Sacramenta, quæ actum requirunt ſuſcipientis, talibus non competunt; ſicut pœnitentia, matrimonium, & hujuſmodi: ſed quia poteſtates infuſæ ſunt priores actibus, ſicut naturales, quamvis acquiſitæ ſint poſteriores. Remoto autem poſteriori, non tollitur prius: ideò omnia Sacramenta, in quibus non requiritur actus ſuſcipientis de neceſſitate Sacramenti, ſed poteſtas aliqua ſpiritualis divinitùs datur, poſſunt pueri ſuſcipere, & alii qui uſu rationis carent .... quidam autem dicunt, quòd ad omnes Ordines requiritur uſus rationis; ſed eorum dictum ratione, vel autoritate non confirmatur.*

(*f*) Innoc. III. in cap. *Tua litteræ*. un. de Clerico per ſaltum promoto. lib. 5. tit. 29.
Alex. III. in cap. *Veniens*. 1. de eo qui furtivè Ordinem ſuſcepit.
Celeſt. III. in cap penult. & ult. eod. tit. l. 5. tit 30.
Honor. III. in cap. *Vel non eſt*. 14. de temporibus Ordinat. l. 1. tit. 2.

(*g*) S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 2. art. 1. quæſt. 2. in corp.

Tertium argumentum deducitur ex Catechiſmo Concilii Tridentini, (*h*) qui de pueris, inſanis ac furioſis loquendo, dicit; *Pueris autem, furioſis, vel amentibus, quòd uſu rationis carent, hoc Sacramentum dandum non eſt; quamvis ſi iis quoque adminiſtraretur, Sacramenti Characterem in eorum animam imprimi certò credendum ſit.*

(*h*) Catechiſm. ad Parochos part. 2. de Sacram. Ordinis n. 57.

Denique hoc docent Juris Canonici peritiſſimi, ac inter cæteros Fagnanus & Barboſa, cum multis quos laudant (*i*), quibus Collocutionum Lucionenſium Auctor congruit (*k*).

(*i*) Proſper Fagnan. in cit cap. *Vel non eſt*.
Aug. Barboſa in cit cap. *Tuæ litteræ*.

(*k*) Conf. de Luçon tom. 8. Conf. 10. du Sacrem. de l'Ordre. q. 1.

CASUS XXII.

Maximus, Epiſcopus de *Portalegre* cùm ſat hominum Sacris Ordinibus dignorum abſolutè reperire non poſſet, ut ſervirent multis Diœceſis ſuæ Eccleſiis derelictis, num, abſque peccato mortali, quoſdam Sacerdotio, propter morum ſuorum depravationem, indignos ordinare poteſt, expectando, ut alios reperire poſſit?

Respons.

Conſtat, Maximum abſque peccato mortali hos homines indignos ordinare non poſſe, quia ſic inferret damnum maximè notandum Eccleſiæ & maximum detrimentum honori Deo debito, & qui nonniſi à dignis Miniſtris ipſi reddi poteſt, ſicut dicit Sanctus Thomas (*l*); *Ideò mortale crimen committit, quaſi ſummo Domino infidelis: & præcipuè cum hoc in detrimentum Eccleſiæ vergat & honoris divini, qui per bonos Miniſtros promovetur.* Sic loquitur Doctor Angelicus, qui, ut ea quæ protulit, probet, hanc comparationem addit: *Eſſet enim infidelis Domino terreno qui in ejus officio aliquos inutiles poneret.* S. Antoninus poſt Albertum Magnum, quem laudat, idem docet, ac ejus rationes eaſdem affert (*m*).

(*l*) S. Thom. in 4. diſt. 24. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 4 in corp.

(*m*) S. Anton. 3. part. tit. 14 c. 16. §. 11.

Hanc

Digitized by Google

cuſſo tuus impoſito manuſ. Neque enim ea res periculo caret: eorum enim quæ ille peccaverit, tu quoque pœnam dabis qui initium dediſti etiam præcedentium delictorum. Qui enim improbe prima remiſiſti, etiam futuris eris obnoxius, quod ipſe quaſi auctor extiteris præteritorum. Denique hanc ipſam ob rationem, Concilium Tridentium vult, ut ii ſolummodò ordinentur, qui Eccleſiæ utiles & quidem neceſſarii autumantur; & ut illi qui ſe ſe offerunt ut Ordinibus initientur, magna cum cura examinentur, & ut publicè Populo denuncietur, conſilium quod inivcrunt vitæ Eccleſiaſticæ inſtitutum ſequendi, ut Epiſcopus de eorum bono vel mala agendi ratione, ex teſtimonio ipſis exhibito, perfectè edoceatur. (d) *Hi verò, qui ad ſingulos majores* (Ordines) *erunt aſſumendi, per menſem antè ordinationem Epiſcopum adeant; qui Parocho, aut alteri cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus ac deſiderio eorum qui volent promoveri publicè in Eccleſia propoſitis, de ipſorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus, & vita à fide dignis diligenter inquirat. & literas teſtimoniales, ipſam inquiſitionem factam continentes, ad ipſorum Epiſcopum quàmprimùm tranſmittat.* Ac rurſus (e) *Epiſcopus autem Sacerdotibus, & aliis prudentibus viris, peritis divinæ Legis ac in Eccleſiaſticis ſanctionibus exercitatis, ſibi adſcitis, ordinandorum genus, perſonam, ætatem, inſtitutionem mores, doctrinam & fidem diligenter inveſtiget & examinet.* Omnia quæ huc uſque diximus, congruunt cum antiquo Concilio Carthaginenſi anno 397. habito, ſub Pontificatu Summi Pontificis Siricii & à Leone IV. approbato (*f*), cujus vigeſimus ſecundus articulus his verbis ſcriptus eſt, *Ut nullus ordinetur Clericus, niſi probatus, vel Epiſcoporum examine, vel populi teſtimonio.*

(d) Conc. Trid. cit. ſeſſ. 23. de Reform. c. 5.

(e) Ibid. c. 7.

(f) Leo IV. in Can. *De libellis*, 1. diſt. 22.

Inutile eſt aſſerere, Epiſcopum, de quo agitur, quoſdam homines indignos, nonniſi ex urgenti neceſſitate, ordinaſſe, quia in ejus poteſtate non erat totidem perſonas dignas reperiendi, quot egebat ad ſerviendum omnibus Eccleſiis, quæ ſine Paſtore, vel ſine auxilio erant. Præſtat enim paucos bonos habere, quàm ipſis malos addere; cùm præterea Epiſcopus teneatur Divinæ Providentiæ confidere, & credere, Deum Eccleſiam ſuam nunquam dereſiecturum; & è contra totidem bonos Paſtores ac Miniſtros ſuſcitaturum, quot egebit, ut rectè gubernetur. Hoc eſt S. Thomæ ratiocinium (g). *Deus nunquam ita deſerit ſuam Eccleſiam* ait, *quin inveniantur idonei Miniſtri ſufficienter ad neceſſitatem plebis, ſi digni promoverentur, &*

(g) S. Thom. loc. cit. ad 1.

quòd propter materiæ momentum, inutile non erit ea addidiſſe, quæ hac de re dicit quartum Concilium generale Lateranenſe (k), ſub Pontificatu Innocentii III. celebratum in quo hæc eadem quæſtio propoſita videtur, ad quam ſic reſpondet. *Cùm ſit ars artium regimen animarum, diſtrictè præcipimus, ut Epiſcopi promovendos in Sacerdotes diligenter inſtruant & informent, vel per ſe ipſos, vel per alios viros idoneos, ſuper divinis officiis & Eccleſiaſticis ſacramentis, qualiter ea ritè valeant celebrare: quoniam ſi ignaros & rudes de cætero ordinare præſumpſerint (quod quidem facilè poterit deprehendi) & ordinatores & ordinatos gravi decrevimus ſubjacere ultioni. Satiùs eſt enim, maximè in Ordinatione Sacerdotum paucos bonos, quàm multos malos habere miniſtros: quia ſi cæcus cæcum duxerit, ambo in foveam dilabuntur.* Ratio, quam Sanctum hoc Concilium hic affert, & qua S. Thomas utitur, ut vidimus, eadem eſt quam affert Canon antiquus, quem Gratianus Sancto Clementi tribuit, qui dicit, (l) *Tales ad miniſterium eligantur Clerici, qui digne poſſint Dominica Sacramenta tractare; Melius eſt enim Domini Sacerdoti paucos habere Miniſtros, qui poſſint dignè opus Dei exercere quàm multos inutiles, qui onus grave ordinatori adducant.* Celebre Concilium Mexicanum, anno 1585. habitum, Romæ, die 27. Octobris 1589. confirmatum, hanc in rem ſeſe enuntiat (m) eodem modo ac S. Thomas, & Concilia generalia, quæ jamjam laudavimus.

(k) Conc. Lateran. IV. c. 27. in cap. Cùm ſit 14. de ætate & qualit. præficiendorum.

(l) Can. Tales. 4 diſt. 23.

(m) Conc. Mexic. lib. 1. tit. 4. n. 1.

Evidentiſſimè igitur ex his omnibus auctoritatibus patet, Maximum de quo ſpecies propoſita loquitur, à peccato mortali nullo modo eximi poſſe, ex eo quòd Sacerdotes creaverit homines Sacerdotio indignos, ſive propter eorum ignorantiam, ſive propter morum depravationem, eumque eò magis culpandum eſſe: quòd eos ordinaret eo conſilio, ut Eccleſiarum derelictarum miniſterio adhiberentur, hoc eſt animis regendis, quod ipſi hac ratione etiam multò ſtrictius prohibetur; cùm Jus per trienium à *Beneficio* ſuſpenſos declaret eos ipſos qui hominem indignum eligunt, ac promovent ad Beneficium quod animarum curam complectitur, ſicut à tertio Concilio generali Lateranenſi anno 1179. ſub Alexandro III. habito, fertur (n).

(n) Ab Eccleſiaſticis Beneficiis trienio noverint ſe ſuſpenſos. Dignum eſt enim ut quos Dei timor à malo non revocat, Eccleſiaſticæ ſaltem coerceat ſeveritas Diſciplinæ. cap. Cùm in cunctis. 7 §. 3. de Electione & Electi poteſt. l. 1. tit. 6.

Per tranſennam obſervabimus, quid, poſt tot auctoritates æquè venerandas, ac eas, quas jam jam retulimus, cenſendum ſit de quibuſdam Parochis, aut aliis Superioribus Eccleſiaſticis, qui conſanguinitatis, obſequentiæ, aut lucri incentivis commoti, adeò irreligioſi ſunt, ut audeant Epiſcopo homines indignos offerre, aut ipſis vitæ ac mo-

cipiendum inducant;&Eſavi exemploſi quædam imperfecta habeant,ea Deo offerunt ſi natu Maximum quâdam prædilectione proſequantur, eique omnia familiæ bona tradere decreverint natu minorem,licèt adhuc puerum, vitæ Eccleſiaſticæ inſtituto deſtinant, curantque,ut Tonſura initietur ſtatim atque ætatem requiſitam attigit, & quàm citiſſime poſſunt,ipſi Beneficia Eccleſiaſtica procurant, parùm ſolliciti,num à Deo vocatus fuerit, vel non. Quamvis hæc digreſſio præciſè ad quæſtionem, de qua in ſpecie propoſita agitur, non ſpectet, attamen eam inutilem, aut Confeſſariorum attentione indignam, non autumavimus.

CASUS XXIII.

Maximus,de quo in ſpecie antecedenti mentio fit, num ſaltem in urgenti neceſſitate Sacerdotes creare poteſt eos, quos verè ignaros eſſe novit; ſed qui certiſſimè virtute præditi ſunt, & qui vitam inculpatam agunt!

Responsio.

Ille Epiſcopus, tales homines, quantumvis ſancta ſit eorum vita, ſine crimine ordinare nequit. Epiſcopus enim nullo in caſu perſonam indignam ordinare poteſt, quemadmodum evidenter, in reſponſo ad quæſtionem antecedentem, probavimus. Cùm autem de Eccleſiæ Miniſtrorum Ordinatione agitur, non modò indignus dicitur, ille cujus mores ſunt corrupti, verùm etiam ille,qui ignarus eſt; cùm ignorantia in Clerico non minus ſit vitium, quàm morum depravatio. Quamobrem ſancti Canones, ignaros, tanquam Sacerdotio indignos, ſemper conſiderarunt *Nemo*, dicit antiquus Pontifex ſummus (a). *Illiteratos . . . præſumat ad Clericatûs Ordinem promovere: quia litteris carens ſacris non poteſt aptus eſſe officiis.*

(a) Gelaſius in can. *Illiteratos*. 2. diſt. 36.
(b) Conc. Tolet VIII. can. 8.

Octavum Concilium Toletanum, anno 653. habitum (b), idem his verbis decrevit: *Nullus igitur ad ſacra Myſteria veniat indoctus . . . . aut ignorantiæ tenebris cæcutiens, ſed ſolus is accedat, quem morum innocentia & litterarum ſplendor reddunt illuſtrem.* Quibus hujuſce Concilii Patres, has terrendas minas addunt, *Aliter ordinaturis & ordinandis imminet inpoſterùm Dei & Eccleſiæ vindicta.*

Conſilium Nannetenſe circa hunc articulum adhuc diſertum eſt (c). Concilium generale Lateranenſe, cujus Decretum in Deciſione præcedenti retulimus, confirmat ea omnia, quæ cætera Concilia antecedentia hac de re jam ſtatuerant, æquè ac Concilium Tridentinum, quod dicit (d); *Hi ſint qui . . . . ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, ac miniſtranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur; atque ita pietate ac caſtis moribus conſpicui, ut præclarum bonorum operum exemplum & vitæ monita ab eis poſſint expectari.*

(c) Conc. Nannetens. an. 658. can. 11.
(d) Conc. Trid. ſeſ. 23. c. 14. De reform.

Denique Eccleſiæ indignatio ita erupuit in eos,qui violant ſtatuta ab ipſa hanc in rem facta, ut ſuſpenſos declaret, non modò eos qui ſic ordinantur (e), verùm etiam Epiſcopum ipſum,qui eos ordinat, aut à quo ſimpliciter etiam Tonſura initiatur: (f) nec mirandum eſt de firmitudine Eccleſiæ in ignaris à ſacro Miniſterio arcendis, cùm Deus ipſe declaret, ſe eos ab illo reſpuere. (g) *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne Sacerdocio fungaris mihi.*

(e) Honor. III. in cap. *Quamvis* 15. De ætate & qualit. præficiend.
(f) Boniſac. VIII. in cap. *Nullus*. fin. De temp. ordinat. &c. in 6. l. 1. tit. 9.
(g) Oſée 4. 6.

Conſtat igitur Maximum, quin ſanctiſſimas

modo diſciplinam Eccleſiæ dirutam non reficiat, quemadmodùm docent (b) Sanctus Bernardus & S. Thomas.

(b) S. Bern. l. 3. De conſideratione c. 4
S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. in corp.

Ergò longè magis præſtat, ut Epiſcopus parvo numero Sacerdotum idoneorum contentus ſit, quàm ſi innumeros ignaros haberet, quemadmodum dicit Innocentius III. in Decretali, quam laudavimus ad quæſtionem præcedentem reſpondendo (i); quia, ſicut ait S. Leo, (k) *non eſt hoc, conſulere populis, ſed nocere, nec præſtare regimen ſed augere diſcrimen* (l).

(i) Innoc. III. in cit. cap. *Cùm ſit.* 14. de æt. & qualit. præficiend.
(k) S. Leo Epiſt. 87. c. 1.
(l) 1. Conf. de Sens. q. 4.

CASUS XXIV.

Hilarinus, Diaconus, viginti quinque annos natus, Sancti Froberti Curionatum jam à decem menſibus, & quod excurrit poſſidens; & qui ideò tenetur ad Sacerdotium quàm citiſſimè ſuſcipiendum, palàm cum aliis ſeſe offert, ut ordinetur. Verùm Epiſcopus novit, eum homicidium arnacum commiſiſſe. Qua de re quæritur, num hic Epiſcopus tuta conſcientia illum hoc nonoſtante Sacerdotem creare poſſit: aut an ipſum rejicere debeat, ut Paſtorem adeò indignum Eccleſiæ non procuret: cùm Ordinatio ſit actus Juriſdictionis ſuæ voluntariæ, cujus rationem Deo ſoli reddere debet?

Responsio.

De hac quæſtione eodem modo ratiocinandum eſſe videtur, ac de peccatore occulto, qui Sanctam Communionem publicè petit ab eo, qui ſolus ejus peccatum novit. Ita ut, quemadmodum Parochus, qui ſcit hunc hominem in peccato mortali re vera verſari, ipſi tamen Communionem denegare nequit, cùm eam publice petit; pariter Epiſcopus, de quo in ſpecie propoſita agitur, Sacros Ordines Hilarino denegare nequit, ſi cœteroquin ad Sacerdotii munus exercendum idoneus ſit, licet ejus crimen noverit; cùm eum repellere non poſſet, quin eum infamia aſpergeret.

Id probari poteſt ex auctoritate Alexandri III. à quo, cùm circa quæſtionem ferè ſimilem, conſilium petitum fuiſſet, reſpondit, talem hominem repellendum non eſſe. En ejus verba (m); *Ex tenore tuarum litterarum accepimus, quod N. . . Clericus adeò deliquit, quòd ſi peccatum ejus eſſet publicum, degradaretur ab Ordine, quem ſuſcepit, & ampliùs non poſſet ad ſuperiores Ordines promoveri. Verùm quoniam peccatum ipſius fore occultum dixiſti; mandamus, quatenus pœnitentiam ei condignam imponas; & ſuadeas, ut . . . . ad ſuperiores* (Ordines) *ampliùs non aſcendat. Verùmtamen quia peccatum occultum eſt, ſi promoveri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere.* Verùm extra ſimilem caſum, ſemper in Epiſcopi poteſtate eſt ſacros Ordines homini, quem ſia indignum novit, denegare, atque etiam ad eos denegandos ſtrictè tenetur, licèt ille, qui eos ab ipſo peteret, infamia adſpergeretur: quia famæ ſuæ jacturam, quæ exindè excidere poſſet, ſibi ipſi imputare deberet, propter temeritatem, quacum ad ſuſcipiendos Ordines ſeſe offerret, quin ab Epiſcopo vocaretur, & nonoſtante notitia, quam de ejus indignitate haberet.

(m) Alex III. in cap. *Ex tenore*. 4. De temporibus ordinat. &c. l. 1. tit. 11.

Obſervandum eſt attamen 1. Epiſcopum Hilarinum

Digitized by Google

verit; ex quo Sanctam Miſſam celebravit. Qua de re quæritur, num legitimè ordinatus fuerit, ideòque an legitimè in Miſſa conſeraverit?

RESPONS.

Exiſtimamus, Symmachi Ordinationem legitimam eſſe, nonobſtante declaratione publica & & generali ab Epiſcopo facta, modò Præſul ille ſuam declarationem generalem tacitè revocaverit, ſicot revocaviſſe eam exiſtimatur ex ſincero conſilio, quod habuit, eum Sacerdotem creando.

Hæc ſententia confirmari poteſt hac comparatione. Sex homines ad Tribunal Pœnitentiæ ſimul adſtant. Confeſſarius, antequam eos audire incipiat, ipſis declarat, ſibi mentem non eſſe eum, inter ipſos, cui nomen eſt Julianus, abſolvendi. Unus ex illis hoc nomine vocatur. Sicut alii, peccata ſua confitetur, Confeſſario non ſignificando, ſibi hoc nomen eſſe atque abſolutionem recipit. Conſtat, eum legitimè abſolvi, quia Confeſſarii mens ſincera, diſerta & abſoluta fuit ipſum abſolvendi, *hic & nunc.*

Dicimus, quòd *mens expreſſa & abſoluta* fuit in utroque caſu, quia ſi Epiſcopi conſilium conditionale tantùm fuiſſet, quemadmodùm ſi apud ſeipſum diceret, ſi te in examine rejecerim, mihi non eſt conſilium te ordinandi: irrita foret Symmachi Ordinatio; quemadmodum reſpectu Juliani abſolutio, irrita foret ſi Confeſſarius antequam illam ipſi concederet, apud ſe ipſum diceret, mihi non eſt conſilium te abſolvendi, ſi tibi ſit nomen Julianus

Hæc deciſio congruit cum iis, quæ docent Caballutius & Bail, quem Eccleſiæ Pariſienſis Prœpœnitentiarium vidimus (*a*). Ejus ratio quàm primus ille Auctor affert eſt, quòd, hic Epiſcopus cuidam privato Ordinem conferendo, nonobſtante ſua conteſtata denuntiatione generali, ſicut jam diximus, exiſtimetur reipſa revocare mentem contrariam, quam publicè declaraverat; cùm autumandum non ſit, eum formam Sacramenti materiæ applicare voluiſſe, abſque conſilio illud verè conferendi; cùm aliàs Sacrilegii reum ſe præſtaret Sacramenti profanatione. *Ratio eſt*, inquit ille Juris Canonici peritus, *quia Epiſcopus ille per proprium ſequentis Ordinationis actum, ſuam illam intentionem revocavit. Non enim cenſeri poteſt voluiſſe Sacrilegium committere & materiam ſimul applicando cum forma Sacramenti, hoc intendere, ut nullum fiat Sacramentum.*

(*a*) Joan. Caball. Juris can. Theor. & prax. l. 3. c. 16. n. 15. Ludovicus Bail. Inexam. Ordinand.

Ea quæ jamjam diximus confirmari poſſunt 1. Ex Decretali, quam Innocentius III. ad Epiſcopum Pariſienſem ſcribit (*b*) ex qua patet ſimilem conteſtatam denuntiationem irritam fieri, ſtatim ac ille qui eam fecit, ei per actum contrarium

(*b*) Innoc. III. in cap. *Sollicitudinem*. 54. De appellacionibus. &c. l. 1. tit. 28.

ris Sacerdotalis legitimè conſecrare non poſſet: ideoque omnes illi, qui Sacram Communionem in Viatico, aut aliter, aſſumerent, cum Hoſtiis quas conſecrare voluiſſet, Corpus Jeſu Chriſti non reciperent, at ſolummodò merum panem. Adde quòd ob eamdem rationem exindè adhuc ſequeretur, omnes abſolutiones, quas dare poſſet irritas fore, ac tandem ſi Epiſcopus crearetur, omnes Ordinationes quas facere autumaret, pariter irritas futuras.

CASUS XXVI.

BALDRICUS, Diœceſis Nicææ Diaconus rationem invenit aſtutè ab Albæ Epiſcopo Sacerdotii Ordinem ſuſcipiendi, quin litteras dimiſſorias à ſuo Epiſcopo obtinuerit. An hac agendi ratione in quamdam pœnam Canonicam incurrit?

RESPONS.

Hujus quæſtionis deciſio reperitur in Concilio Tridentino (*e*), quod vult, ut Epiſcopus, qui aliquem è Diœceſi alterius Epiſcopi ordinat ſine illius teſtimonio, quod eum certiorem faciat de ordinandi morum probitate, & quod ferat, ſe aſſentiri Ordinationi, quam ab alio Epiſcopo accipiet, id eſt ſine litteris dimiſſoriis, ut vulgò loquuntur, per annum ab Ordinum collatione ſuſpenſus ſit, & ut ita ordinatus etiam ab exercitatione Ordinum quos ſuſcepit, ſuſpenſus ſit, quamdiu ejus Epiſcopo, aut Præſuli proprio placuerit. *Si ſecùs fiat; ordinans à collatione Ordinum & Ordinatus à ſuſceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur, ſit ſuſpenſus.*

(*e*) Conc. Trid. ſeſſ. 23. De reform. 8.

Innocentius III. (*f*) jam idem declaraverat, dicendo, quòd, cùm Clericus Græcus, ab Epiſcopo Latino pendens, ab Epiſcopo Græco, abſque licentia Epiſcopi Latini ordinatus fuiſſet, à functione Ordinum, quos ita ſuſcepit, ſuſpenſus ſit. *Cùm Clericus Græcus Epiſcopo Latino ſubjectus*, ait ſummus ille Pontifex, *à Græco Pontifice ordinatur, niſi de mandato vel licentia ſui Epiſcopi fiat, interdicenda eſt ei Ordinis executio ſic ſuſcepti, tanquam ab alieno Pontifice ſine mandato vel licentia ſui Epiſcopi ordinato.*

(*f*) Innoc. III. in c. Quod translationem. 11. De temp ordinat. &c.

Videmus etiam hoc diſciplinæ punctum in Anglia conſtitutum fuiſſe in Concilio Londini habito anno 1138. ſub Pontificatu Innocentii II. (*g*); En ejus verba: *Clericos, à non ſuis Epiſcopis abſque litteris proprii Epiſcopi ordinatos, à ſuſceptorum officiis Ordinum inhibemus, ſolique Romano Pontifici eorumdem plenaria reſtitutio reſervetur, niſi Religionis habitum ſuſceperint.*

(*g*) Conc. Londinens. can. 7.

Baldricus igitur muneris exercendi interdictionem incurrit, nec Sacerdotio fungi poteſt, quin irregularitatem ſubeat, niſi anteà à cenſura; qua ligabatur abſolutus fuerit. Quam in rem obſer-

tinum, quod aliam abſolutiunem non exigit. (e) Adde quod Sixti V. Bulla hac de re revocata fuerit ab altera Bulla Clementis VIII. (d) ſicut ubſervat Cabaſſutius. (c) Du Caſſe eamdem ſententiam tuetur (f), æquè ac Collocutionum Lucionenſium Auctor (g).

CASUS XXVII.

Ursinus, puer ſex annos ad ſummum natus, non modò à ſuo Epiſcopo tonſura initiatus fuit, verùm etiam quatuor Ordines minores ſuſcepit. Num legitimè ordinatus eſt, & an Epiſcopus abſque peccato ipſi Tonſuram & hos Ordines conferre potuit

Responsio.

1. Hic puer legitimè ordinatus fuit quemadmodum clarè patet è tribus Decretalibus quas in vigeſima prima deciſione laudavimus, quibus addidimus auctoritatem ſancti Thomæ, qui hac in re Magiſtri ſententiarum doctrinam ſequitur (h). Id etiam docent Sanctus Bonaventura, Scotus, Paludanus, Dominicus ſotus, innumerique alii Theologi ac Juris Canonici periti, quos ſequitur Cabaſſutius, qui dicit (i); *Ordines ſacri, ipſumque Sacerdotium validè, ſed non licitè conferri poſſunt infantibus baptizatis .... & Theologi ſimul cum Canoniſtis conſentiunt, valere Sacerdotium infanti baptizato collatum.*

2. Epiſcopus abſque peccato Tunſuram & Ordines minores Urſino conferre potuit, ſi æquam ſic agendi rationem habuerit. Quemadmodum enim dicit Sanctus Thomas (k), convenit ut prudens ætas adſit, ut habilis ſit quiſpiam, juxta Canones, ad quatuor priores Ordines ſuſcipiendos, ſed neceſſaria non eſt ex neceſſitate præcepti. *In minoribus requiritur diſcretionis tempus de honeſtate propter dignitatem Sacramenti, ſed non de neceſſitate præcepti, neque de neceſſitate Sacramenti.* Hæc ſunt Sancti illius Doctoris verba, unde hanc conſequentiam elicit. *Undè aliqui, ſi neceſſitas adſit, & ſpes profectûs ad minores Ordines, poſſunt ante annos diſcretionis promoveri ſine peccato, & ſuſcipiunt Ordinem, quia quamvis non ſint idonei ad Officia, quæ eis committuntur; tamen per aſſuetudinem idonei reddentur.* Si igitur iſte Epiſcopus Urſinum non ordinaverit, niſi ſuppoſita conditione, quam exigit S. Thomas, *ſi neceſſitas adſit & ſpes profectûs*, cujus judicium ad ipſum pertinet, peccati culpandus non eſt. Verùm conſtat, rariſſimum eſſe in praxi, ut duplex iſta conditio in tali Ordinatione reperiatur.

Cæterùm, eadem non eſt ratio ſacrorum Ordinum, Eccleſia enim præfinivit ætatem, qua ſuſcipiendi ſunt, iiſque adnexuit votum continentiæ, cujus capaces non ſunt infantes, qui plenum rationis uſum non adepti ſunt, ſicut obſervat idem Sanctus Doctor, qui addit, *ſed ad majores Ordines requiritur uſus rationis, & de honeſtate, & de neceſſitate præcepti, & propter votum continentiæ, quod habent annexum: & quia eis etiam Sacramenta tractanda committuntur.*

CASUS XXVIII.

Juvius, Diaconus, viginti tribus annis ac viginti diebus ſolummodò natus, rationem invenit Sacerdotium ſuſcipiendi, exſcriptum, quo de ipſius Baptiſmo conſtabat, adulterando. Num hac ratione in quamdam pœnam Canonicam incurrit, præter peccatum, quod commiſit?

Responsio.

Equidem Eccleſiæ Diſciplina ſemper eadem non

1579. congregatus hanc Concilii Conſtitutionem admiſit; & decrevit (m) ætatem viginti ſeptem annorum in poſterum ſufficientem eſſe ad Epiſcopatum ſuſcipiendum cùm Concilium circa hunc ultimum punctum verbis diſertis ſeſe non enuntiaſſet, ſatque habuiſſet præcepiſſe, ne ullus Epiſcopus eligeretur, niſi ætatem a ſacris Canonibus præſcriptam attigiſſet.

Qui ſe ordinandum curat, ante ætatem pro unuquoque horum Ordinum requiſitam, ſuſpenſus eſt *ipſo facto*, à functionibus Ordinis, quem ita ſuſcepit, donec ætatem competentem attigerit, ſicut declarat Honorius III. ad Epiſcopum & Archidiaconum Legionis ſcribens (n) *Ab executione officii*, dicit ſummus ille Pontifex .... *uſque ad ætatem legitimam in injuriam ſuſpendimus Ordinantis.* Quòd intelligendum eſt de interdictione Juris, qua ſic ordinati reipsâ ſuſpenſi ſunt, quin neceſſarium ſit ut tales à Judice Eccleſiaſtico declarentur, *ipſo jure ſuſpenſi*, ſicut loquitur Pius II. in ſeptima ſua Conſtitutione, quæ eſt dici 17. Novembris anni 1461. (o): qui præterea declarat, quòd ſi ſat temerarii eſſent, ut Ordinum ſuorum officiis fungerentur per tempus, quo eorum muneris exercendi interdictio durat, *ipſo facto* irregularitatem incurrant: *Hac Conſtitutione perpetuò valitura*, inquit ſummus ille Pontifex. *Statuimus & ordinamus, quòd omnes & ſinguli, qui abſque diſpenſatione Canonica, aut legitima licentia, ſive extra tempora à Jure ſtatuta, ſive ante legitimam ætatem, vel abſque dimiſſoriis .... ad aliquem ex ſacris Ordinibus ſe fecerint promoveri, à ſuorum Ordinum executione ipſo Jure ſuſpenſi ſint, & ſi hujuſmodi ſuſpenſione durante, in eiſdem Ordinibus miniſtrare præſumpſerint, eo ipſo Irregularitatem incurrant.* Quibus operæ pretium eſt addere, juxta hujuſce ipſius Conſtitutionis verba, muneris exercendi interdictionem ſemper durare, hoc eſt, etiam poſtquam ætatem legitimam attigerunt, & donec ab ea interdictione per legitimam diſpenſationem exempti fuerint. Ejus ratio, quam Juris Canonici periti afferunt, eſt, quòd hujuſce Conſtitutionis verba generalia & dubia ſint; ideòque cùm tempus interdictionis non præfiniatur in ea, ſicut in Decretali Honorii III. judicandum eſſe, mentem Pii II. fuiſſe, ut perpetua foret, hoc eſt; nonniſi per legitimam diſpenſationem ceſſaret. *Undè & Pius II. ſi voluiſſet, ſuſpenſionem ſuam durare tantùmmodò uſque ad ætatem legitimam; hoc expreſſiſſet ſicut expreſſit Honorius III. in hac Decretali.* Ipſiſſima ſunt Fagnani celeberrimi Juris Canonici periti verba. (p)

Undè colligimus, in ſpecie propoſita Juvium muneris exercendi interdictionem incurriſſe, à qua eximi nequit, etiam poſtquam 25. annorum ætatem attigerit, niſi per ſummi Pontificis diſpenſationem. Hæc eſt ſententia Docti collocutionum Lucionenſium Auctoris (q).

Obſervandum eſt 1. Eum, qui perſuaſum habet, ſe ætatem à Canonibus pro Ordine, quem ſuſcipit, præſcriptam attigiſſe, & qui ignorantiæ ſeu erroris in quo verſatur reus non eſt; muneris exercendi interdictionem non incurrere, licèt deinceps reperiatur, quòd ætatem legitimam non attigerat. Ratio eſt, quòd, ſicut ait Bonifacius VIII. in una è ſuis Conſtitutionibus circa aliam rem pœna pro ratione peccati ſemper infligenda ſit. Æquum eſt igitur, ut ille qui factum patrat, quo nullum pecca-

5.
(b) Sixt. V. in Bulla Sanctum & Salutare.
(c) Cùm promotis perſaltum, ſi non miniſtraverint, Epiſcopos ex legitima cauſa. poſſit diſpenſare. Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 14. de reformat.
(d) Clem. VIII. in Bulla Romanum.
(e) Joan. Cabaſſ. Juris can. Theor. & prax. l. 1. c. 14. n. 1.
(f) Du Caſſe Prat. de la Juris. Eccleſ. volont. ch. 6. n. 2.
(g) Conf. de Luçon tom. 8 Conf. 9. du Sacrement de l'Ordre q. 2.
(h) Petr. Lombard. l. 4. diſt. 25. n. 17.
(i) Joan. Cabaſſ. Juris can. Theor. & prax. l. 3. c. 17.
(k) Supplem. S. Thom. q. 39. art. 2.

(m) Edit. de Blois art. 1.
(n) Honorius III. in cap. *Vel non eſt.* 14. De temp. ordinat. & qualit. ordinandorum.
(o) Pius II. in Bulla. *Cùm ex Sacrorum.*
(p) Proſper. Fagnan. in cap. *Vel non eſt.* cit. n. 13.
(q) Conf. de Lucon. tom. 8. Conf. 10. Du Sacrem. de l'Ordre q. 2.

Digitized by Google

rendi ſuſpenſus declararetur. Atque etiam ex Hiſtoria Eccleſiaſtica diſcimus, ſummum Pontificem Simplicium ab Ordinum collatione ſuſpenſum declaraviſſe Epiſcopum, nomine Gaudentium, anno 475. eumque ad quartam partem fructuum ſui Epiſcopatûs reduxiſſe, propterea quòd Ordinationes contra Eccleſiæ regulas fecerat (a).

CASUS XXIX.

Cum Conſtitutiones Canonicæ prohibuerint, (b) ne ullus ordinaretur Epiſcopus ante annum trigeſimum; nec crearentur Sacerdotes ante 25. annos, aut Diaconi ante 23. aut denique Subdiaconi ante 22, Num neceſſe eſt ut hi diverſi anni adimpleti ſint, ut iſti Ordines licitè ſuſcipi poſſint?

RESPONS.

Omnes Juris Cannnici Periti conſentiunt, reſpectu Epiſcoporum, neceſſe eſſe ut trigeſimum ætatis annum adimpleverint, ſicut conſtitutum fuit à tertio Concilio Lateranenſi (c) anno 1179. habito, congruenter Conciliis Neocæſareæ & Agathæ; & à Bulla Gregorii XIII. I. Junii 1591. (d) qui vult, ut una è qualitatibus illius, qui Epiſcopus conſecrandus eſt, ſit, *trigeſimum jam expleviſſe*. Nihilominùs uſus iſte in Gallia non obſervatur, quemadmodum in deciſione præcedenti jam obſervavimus. Ætas enim 27. annorum inceptorum ſufficit, quemadmodum patet ex ſecundo articulo Conſtitutionis Bleſenſis, qui nititur Pacto inter Leonem X. & Franciſcum I. inito (e).

Quod attinet ad alios ſacros Ordines inferiores Epiſcopatui, ſatis eſt ut anni pro unoquoque præfiniti, ſolummodò etiam incœpti ſint, ſicut ab eadem Conſtitutione Bleſenſi fertur (f) quæ circa hunc articulum expreſſim derogavit de Conſtitutione Aurelianenſi, quæ exigebat, ut iſti anni prorſùs adimpleti eſſent. Id congruit cum Jure Romano, quod ut ad munera & dignitates admitterentur, non exigebat ut ultimus ætatis annus à Legibus determinatus adimpletus eſſet. *Annus autem viceſimus pro pleno habetur*, ait una ex his Legibus, (g) *Hoc enim in Honoribus favoris cauſa inſtitutum eſt, ut pro plenis incboatos accipiamus.*

CASUS XXX.

Gentianus, adhuc Diaconus, licet pro Sacerdote haberetur, modum invenit, quo Epiſcopus conſecraretur, quamvis Sacerdotii Ordinem non ſuſcepiſſet; atque in poſterum multos Sacerdotes ordinavit. 1. num ejus Ordinatio legitima eſt? 2. Illi, quos Sacerdotes creavit, num legitimè ordinati ſunt?

RESPONS.

Conſtat Gentianum legitimè Epiſcopum ordi-

(a) Simplicius Epiſt. ad Florentium, Equitium & Severum Epiſcopos. Labbe tom. 4. Conciliorum general pag. 1069.

(b) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 12. De reformat.

(c) Synodus Neocæſar. can. 1. Conc. Agathens. in can. *Epiſcopus* diſt. 77. Con. Lateran. ſub Alex. III. in cap. *Cùm in cunctis*. 7. de electi poteſt. & cap. *Veteri* eod. tit. lib. 1. tit. 6.

(d) Greg. XIII. In Bulla *Onus*.

(e) Concordat. tit. de Regia ad Prælaturas nominatione § In Monaſteriis.

(f) Ordon. de Blois art. 29.

(g) Leg. *Ad Rempublicam*. 8. ff. de muneribus & honoribus l. 50. tit. 4.

cleſiæ ſæculis, quòd Epiſcopi & Sacerdotes ab invicem, quoad nomen, non diſtinguebantur, ſicut obſervat ſanctus Thomas (m): *Quantùm ad nomen .... olim non diſtinguebantur Epiſcopi & Preſbyteri.* Licèt ſemper diſtincti fuerint, quantùm ad rem ſignificatam attinet, quemadmodum idem ſanctus Doctor id probat, per auctorem operis de Hierarchia Eccleſiaſtica; *ſed ſecundùm rem, ſemper inter eos fuit diſtinctio, etiam tempore Apoſtolorum, ut patet per Dionyſium 5. cap. Eccleſiaſtiæ Hierarchiæ.* Quod revera abſque hæreſi negari nequit, juxta Doctrinam S. Auguſtini (n), ab eodem Doctore Angelico laudati.

Hœc veritas confirmari poteſt per hanc rationem, nempè, poteſtatis, quam Epiſcopus recipit per ſuam conſecrationem in corpus myſticum Jeſu-Chriſti, fideles ſcilicet; fundamentum eſſe poteſtatem, quam habet in Corpus Naturale Divini hujus Servatoris, quòd in ſacram Aram accerſere poteſt, per poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam, quam ex Sacerdotii Ordine accepit. Ideòque abſque hoc fundamento, nullus verus Epiſcopatus dari poteſt (o).

CASUS XXXI.

Falicianus Archiepiſcopus Trapezuntinus, propria ſua auctoritate Mathurino Diaconatum contulit, Epiphaniæ die, qui erat dies Jovis, 1. num dici poteſt, quòd hac in re mortaliter peccaverit? 2. num Mathurinus quamdam pœnam incurrit?

RESPONS.

Cùm Præſul iſte Eccleſiæ Leges in maximi momenti materia violaverit (p): videtur dubitandum non eſſe, quin in ſpecie propoſita mortaliter peccaverit. Mathurinus etiam incurrit interdictionem *ab executione Ordinis ſuſcepti*. Sic rem definivit, Urbanus III. ad Archiepiſcopum Piſanum his verbis ſcribens (q) *Epiſcopum, qui die quo non debuit, Ordines celebravit, Canonica diſciplina corrigere, & Ordinatos à ſuſceptis Ordinibus tamdiu reddere debes expertes, donec apud nos reſtitutionis gratiam conſequantur.* Gregorius IX. in Decretali, quam ad Epiſcopum Barii in Apulia ſcribit, idem etiam decernit reſpectu ejus, qui ſic ordinatus fuit (r); ſicut Pius II. in ſeptima ſua Conſtitutione dici 17. Novembris anni 1461. (s) Atque etiam olim depoſitione plectebatur; quemadmodum patet ex Canone, qui è ſexto Concilio generali, Conſtantinopoli anno 692, habito elicitur.

l. de Bapt. c. 17.

(m) S. Thom. 2. 2. q. 184. art. 6. ad. 1.

(n) S. Aug. l. de Hæreſibus, hæreſ 53.

(o) De Genet. Theol. mor. tom 4 part. 1. ch. 1. n. 5.

(p) Alexand. III. in cap. *De eo* 3: de temp. ordinationum & qualit. ordinand. Conc. Trident. ſeſſ. 23. c. 8. de reformat.

(q) Urban. III. in cap. *Cum quidam* 8. de temp. ordinat. &c.

(r) Greg. IX in cap. *Conſultationi*. 16. eod. tit.

(s) Pius II. in Bulla *Cùm ex ſacrorum*.

§. 16. & S. Raimundus apud eum.

CASUS XXXII.

Hortensius, quatuor Ordines minores in ſtatu peccati mortalis ſuſcepit. 1. Num hac ratione commiſit novum peccatum mortale & Sacrilegium, de quo in Confeſſione ſeſe accuſare abſolutè teneatur. 2. Num etiam peccatum mortale commiſit hoc in ſtatu horum Ordinum officio fungendo?

Responsio.

Iſtius quæſtionis deciſio ab hac quæſtione pendet, nempè, an Ordines minores vera ſint Sacramenta; nam ſi ſint Sacramenta, Hortenſius Ordines illos in ſtatu peccati mortalis ſuſcipere non potuit, quin in ſacrilegium mortale inciderit.

Omnes autem Theologi circa hanc quæſtionem non conſentiunt; Quidam enim, ut Durandus (*b*), contenderunt, ſolum Sacerdotium eſſe Sacramentum, verùm hæc peculiaris ſententia, ab omnibus aliis, tanquam falſa rejicitur. Alii affirmarunt, quatuor Ordines minores non eſſe Sacramenta, ſoloſque tres Ordines majores aliis hoc reſpectu antecellere (*c*) Denique alii contrarium docent poſt Sanctum Thomam (*d*), qui dicit, Ordines minores vera eſſe Sacramenta, qui omnes attamen cum tribus majoribus ſolum ac unicum Ordinis ſacramentum efficiunt. *Tota enim plenitudo hujus Sacramenti eſt in uno Ordine, ſcilicet Sacerdotio*, ait Sanctus ille, (*e*) *Sed in aliis eſt quadam participatio Ordinis, & hoc ſignificatum eſt in hoc quod Dominus dicit Num 11. Moiſi*. „auferam de ſpiritu tuo, & tradam eis, ut „ſuſtentent onus populi „. *Et ideò omnes Ordines ſunt unum Sacramentum.* Supplementum tertiæ partis ſummæ Theologicæ Sancti illius Doctoris, juxta hanc ſententiam dicit, quòd tanquam certum præſupponit, quatuor Ordines minores, æquè ac très majores, characterem imprimere (*f*): *Omne Sacramentum in quo non imprimitur character, eſt iterabile. Sed nullus Ordo eſt iterabilis. Ergo in quolibet Ordine imprimitur character . . . . alii dixerunt, quòd in Sacris Ordinibus imprimitur character, non autem in minoribus. Sed hoc iterùm nihil eſt: quia per quemlibet Ordinem aliquis conſtituitur ſupra plebem in aliquo gradu poteſtatis ordinata ad Sacramentorum diſpenſationem. Undè cùm character ſit ſignum diſtinctivum ab aliis, oportet, quòd in omnibus character imprimatur; cujus etiam ſignum eſt, quòd perpetuò manent, & nunquam iterantur.*

(*b*) Durand. in 4. diſt. 24. q. 2.

(*c*) Navarr. man. c. 22. n. 18.

(*d*) S. Thom. in 4. diſt. 24. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. in corp.

(*e*) Idem ibid. quæſt. 1. ad 2.

(*f*) Supplem. S. Thom. q. 37. art. 5. in arg. *Sed contra* & in corp.

S. Bonaventura (*g*), & multi alii Theologi celeberrimi tuentur eamdem ſententiam, quæ maximè congruere videtur Conciliis, ac præſertim 1. Concilio Florentino, quod poſtquam in genere dixit, Ordinem eſſe Sacramentum, immediatè poſt addit, hujus Sacramenti materiam eſſe rem, quam Epiſcopus tangendam præbet illi, qui ordinatur; & ejus formam conſiſtere in verbis quæ pronuntiat, quod de Ordinibus minoribus, tanquam de majoribus, dicit (*h*). 2. Concilio Tridentino (*i*), quod poſt-quam enumerationem ſeptem diverſorum Ordinum fecit, declarat abſolutè & abſque ulla diſtinctione, Ordinem eſſe Sacramentum: quod probè oſtendit Patres hujus Concilii, Ordines minores, æquè ac majores, characterem imprimere.

(*g*) S. Bonav. in 4. ibid.

(*h*) V. Can. *Acolythus* 16. can. *Exorciſta* 17. can. *Lector* 18. & can. *Oſtiarius* 19. diſt. 23.

(*i*) Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 3. de reformat.

legii reum ſe præſtaret, ideòque in Confeſſione teneri, ad ſeſe accuſandum de iſto peccato. Saltem hanc ſententiam in praxi tutiſſimam eſſe conſtat.

Quod ad horum Ordinum executionem attinet, diſtinguendum eſt; vel Hortenſius enim illos exercuit *ex officio*, id eſt tanquam Eccleſiæ miniſter, nec aliter; (*k*) vel eos exercuit tanquam merus privatus, ſive tonſura ſit initiatus, ſive ſolummodò Laïcus ſit. Primo in caſu, ex Doctrina Sancti Thomæ, Sancti Bonaventuræ, & aliorum, qui eos ſequuntur, infertur, quòd cùm Hortenſius in peccato mortali verſetur, eorum officiis fungi non poſſit, quin novi peccati mortalis reum ſe præſtet: quod ea iſto Doctoris Angelici ratiocinio probari poſſe videtur. (*l*) *Lex præcipit, ut homo juſtè ea, quæ juſta ſunt, exequatur. Et ideò quicunque hoc, quod ſibi competit ex Ordine facit indignè, quod juſtum eſt indignè exequitur, & contrà præceptum Legis: ac per hoc mortaliter peccat.* Quibus ſanctus ille Doctor addit, quòd ſi, vitæ Sanctitate illi, qui Ordinem ſuſcipit, deficiente, mortaliter peccet illum ſuſcipiendo, longè potiori ratione mortaliter peccet hoc in ſtatu illum exercendo. *Sanctitas vitæ requiritur in ſuſcipiente Ordinem, ut ſit idoneus ad exequendum; ſed peccat mortaliter, qui cum peccato mortali ad Ordines accedit. Ergò multò fortius peccat mortaliter in qualibet executione ſui Ordinis.* Presbyter, ait adhuc idem ille Sanctus, qui Ordinis ſui officia indignè exercet, ſimilis eſt deceptori ac blaſphematori, mortaliterque peccat, atque eadem eſt ratio eorum, qui cujuſvis alius Ordinis officiis indignè funguntur. *Sacerdos eſt quaſi blaſphemus & deceptor: qui indignè ſuum Ordinem exequitur; & ſic mortaliter peccat; & eadem ratione quilibet alius ordinatus.* Hæc verba *quilibet*, & *in qualibet executione ſui Ordinis*, clarè probant, hunc Sanctum nullum Ordinem excipere, ac æqualiter complecti eos, qui Ordines minores, ut & majores, ſuſcipiunt, aut exercent. S. Antoninus ſententiam S. Thomæ ſequitur (*m*).

(*k*) S. Thom. cit. diſt. 24. q. 3. art. 1. quæſt. 5. ad. 4.

(*l*) Idem ibid. cit. quæſtione. v. in corp.

Denique trium horum Sanctorum doctrina confirmari poteſt, ex auctoritate Gregorii IX. (*n*) qui in una è ſuis Decretalibus dicit, admonendos eſſe Sacerdotes, cæteroſque omnes Clericos, qui in ſtatu gratiæ non verſantur, ut probè caveant, ne hoc in miſero ſtatu, Ordinum ſuſceptorum officiis fungantur, ipſiſque minitandum eſſe horrendum Dei judicium. *Quæſitum eſt de Sacerdotibus, vel aliis Clericis:* inquit ſummus ille Pontifex, *qui per reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falſi teſtimonii, bonum conſcientiæ rectè perdiderunt . . . . Reſpondemus, quòd . . . . ſi non pœnituerint, monendi ſunt & ſub interminatione divini Judicii obteſtandi, ut in teſtimonium ſuæ damnationis in ſuſceptis Ordinibus etiam non miniſtrent.* Hæc verba *vel aliis Clericis*, atque hæc alia, *in teſtimonium ſuæ damnationis*, quæ clara, & diſerta ſunt, ſatis oſtendunt, Gregorium IX. judicaſſe, ſicut S. Thomas aliique judicaverant, peccatum mortale commiti, cujuſvis Ordinis, majoris aut minoris, officiis fungendo, cùm id ſit *ex officio* in ſtatu peccati mortalis. Dicimus, *ex officio;* Ordines enim aliter exercendo, hoc eſt, ut merus privatus homo, quemadmodum ſæpiùs faciunt juvenes Laici, peccatum mortale committi dicendum non eſt.

(*m*) S. Anton. 3. part ſum. theolog. tit. 14. c. 16. §. 14.

(*n*) Greg. IX. in cap. fin. de temp. ordinat. &c. lib. 1. tit. 11.

Co-

Digitized by Google

[illegible] ſemper perceperit, Epiſcopus in reſcripto exequendo difficultates ſibi fingit. Qua de re quæritur, 1. Num Conſtantinus autumare debeat, quòd Diaconus non fuerit ordinatus, & an neceſſarium fuit, ut reſcriptum Romanum obtineret? 2. Num poſito, quòd certus foret aut dubium æquo fundamento innixum haberet, ſe Diaconum ordinatum non fuiſſe, nonniſi à ſummo Pontifice abſolvi atque eximi poſſet? 3. utrùm hæc clauſula, ***dummodo fructus Beneficii non perceperit***, Epiſcopum, hoc in caſu, impedire debeat, ne ſummi Pontificis reſcriptum exequatur?

Respons.

Ut ad ſpeciem propoſitam reſpondeamus, dicendum eſt 1. Conſtantini dubium fundamento ſatis firmo innixum non eſſe, ut autumare debeat, ſe Diaconatum non ſuſcepiſſe, ideòque neceſſe non fuiſſe, ut reſcriptum Romanum accerſeret: cùm talia reſcripti neceſſitas ſolummodò ſpectet ad caſum ordinationis irregularis, cujus argumenta certa, vel ſaltem admodùm veroſimilia dantur; quemadmodum patet ex Decretali Innocentii III. ſcribentis ad quemdam Epiſcopum, qui circa quæſtionem huic, quam ad examen revocamus, ferè ſimilem, ipſum conſuluerat (*a*). Cùm igitur nulla probatio detur, Conſtantinum ſacerdotem creatum fuiſſe, licet Diaconatum non ſuſceperit; autumandum eſt, eum juxta Eccleſiæ præſcriptum ordinatum fuiſſe.

(*a*) Innoc. III. in cap. *Tuæ litteræ.* 1. De clerico per ſaltum promoto lib. 5. tit. 29.

Equidem dicitur illum ſuam litteram Diaconatûs reperire non potuiſſe; ſed eò magis credibile eſt, illum eam amiſiſſe, quòd ſi hunc Ordinem non ſuſcepiſſet, tantum peccatum certiſſimè non commiſiſſet, quin conſcientia longo poſt tempore illud ipſi exprobaſſet; ideòque ejus memoriam, etiam ipſo invito, conſervaſſet. 2. Verùm poſito, quòd certus foret, ſe Diaconatum non ſuſcepiſſe, aut quòd de eo dubium probabile ſibi eſſet; equidem jure credere, vel autumare deberet, ſe incurriſſe pœnas Canonicas, quas Eccleſia ſimili in caſu contra reos decernit: Sed neceſſe, non foret ut Romam confugeret, cùm res occulta ſit. Ejus enim Epiſcopus, ipſum à muneris exercendi interdictione quam incuriſſet abſolvere, atque in eum ſtatum ex quo decidiſſet per irregularitatem, quam deinceps contraxiſſet, reſtituere poſſet, quemadmodmodum ex hoc Concilii Tridentini Decreto patet, (*b*) *Liceat Epiſcopis in Irregularitatibus omnibus & ſuſpenſionibus ex delicto occulto provenientibus (exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis, deductis ad forum contentioſum) diſpenſare.* Diximus, *cùm res occulta ſit*; Etenim ſi ageretur

(*b*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. de reformat.

[illegible] piſſet, ea Eccleſiæ, vel pauperibus erogaret.

CASUS XXIV.

Theodoricus, Religioſus incolens monaſterium Diœceſis Vivarienſis, Nemauſo, poſt litteras dimiſſorias à Superiore ſuo acceptas, Subdiaconatûs Ordinem ſuſcepit. Num legitimè ordinatus eſt?

Respons.

Diſtinguendum eſt, inter Religioſos, qui ſtabiles ſunt nec Monaſterium permutare aſſueti ſunt, & eos qui nulli domui peculiari addicti ſunt, quales ſunt Mendici. Ad priores quod attinet, neceſſe eſt, ut, præter Superioris ſui litteras teſtimoniales, habeant etiam literas dimiſſorias, quas impetraverint ab Epiſcopo ſuæ Diœceſis, vel originis, vel domicilii, cùm ab altero Epiſcopo Ordines ſuſcipiunt. Quod ad Poſteriores ſpectat, ſolummodò ordinandi ſunt ab Epiſcopo, in cujus Diœceſi ſitum eſt Monaſterium quod reipſa incolunt; ac ſi fortè Epiſcopus ille abſit, aut Ordines non conferat; alius Epiſcopus eos ordinare poteſt, poſtquam legerit Superioris eorum litteras dimiſſorias, in quibus de Epiſcopi domicilii abſentia mentio fiat, vel quòd non ordinet. Undè ſequitur, quòd, ſi Theododoricus incolat Monaſterium ubi ſtabilitas detur, ab Epiſcopo Nemauſenſi legitimè ordinatus non fuerit, niſi præter Superioris ſui litteras dimiſſorias, etiam litteras Epiſcopi Vivarienſis, vel ſaltem ſui Epiſcopi originis, dimiſſorias, habuerit. Verùm quòd, ſi nulli Monaſterio addictus ſit, & domum incolat, in qua nulla ſtabilitas datur, legitimè ordinari potuerit ab Epiſcopo Nemauſenſi ex dimiſſoriis Superioris ſui litteris, ſi fortè Epiſcopus Vivarienſis abfuerit aut ordinationem non conferat. Hæc diſciplina ita conſtituta fuit à decimo ſexto articulo Conſtitutionum Cleri Gallici, ſicut teſtatur Doctus Theologus, qui eadem ratione de quæſtione prorsùs ſimili dijudicavit (*c*).

(*c*) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 14.

CASUS XXXV.

Euphemianus, Religioſus Mendicus, Profeſſus Monaſterii Sancti Majoli, cùm à Superiore ſuo Ordinum Sacrorum ſuſcipiendorum licentiam obtinere non potuiſſet, propter ſuam agendi rationem parùm moderatam, ita fecit, ut ab Ordinis Provinciali dimitteretur in Monaſterium, cujus Superior ipſi licentiam conceſſit, ſe ſe Ordinibus offerendi, eoſque ſuſcipiendi ab Epiſcopo Diœceſis, in qua ſitum eſt hoc ſecundum Monaſterium, ita ut omnes Ordines majores ſuſceperit. Septem vel octo poſt menſibus rursùs adivit

Superior Monaſterii Sancti Majoli, in quo Euphemianus ſolemnia Religionis vota nuncupavit, nullam habet poteſtatem hunc Religioſum à ſuorum Ordinum executione ſuſpendendi. Ratio eſt, quòd, cùm in ſecundo Monaſterio reipſa aſſiduè commoraretur, ex conſenſu ac licentia Provincialis, cùm Ordines ſuſcepit, tunc temporis revera ex familia & corpore ejuſdem iſtius Monaſterii eſſet, quandoquidem illi, qui legitimus Monaſterii Superior erat, ſubjiciebatur; ideoque quòd ordinari poſſet ab Epiſcopo, in cujus Diœceſi hoc Monaſterium ſitum erat. Sic Decretum fuit die 15. Martii anni 1596. ſub Clementis VIII. Pontificatu à Cardinalium Congregatione pro negotiis, quæ ad Religioſæ vitæ adſtrictos pertinebant, conſtitutâ; juxta Mirandæ teſtimonium: (a) Quod pariter etiam docet Juris Canonici Peritiſſimus Barboſa (b).

Hæc eſt Deciſio Sylvii (c), qui ad ſimilem quæſtionem die 5. Octobris anni 1645. his verbis reſpondit. *Etſi autem iſte Religioſus non eſſet profeſſus ſecundi Conventûs; ſuperiori tamen illius erat ſubditus, cùm in eo ſecundo Conventu habitaret .... de conſenſu Provincialis: ac proinde cum litteris ſuperioris iſtius ordinari potuit ab Epiſcopo illius Diœceſis, in qua iſte Conventus eſt ſitus. Ideòque, ibi Ordines recipiendo, non peccavit; nec probatur, quod falſum aliquid impoſuerit Epiſcopo. Erat enim revera de Conventu, ex quo mittebatur ad Ordines, nimirùm quoad habitationem.*

(a) Ludovic. Miranda. tom. 1. q. 38. art. 2.
(b) Aug. Barboſa ad Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 8
(c) Fr. Sylvius. Reſolut var. v. *Religioſus.*

Sapientiſſimè tamen addit hic Theologus, quòd ſi Monaſterium, in quo ſolemnia Religionis vota nuncupata ſunt, quodam privilegio, aut quadam Conſtitutione contraria, frueretur; tunc temporis, ejuſmodi Religioſus, qui hanc Conſtitutionem violaſſet, ab alterius Diœceſis Epiſcopo Ordines ſuſcipiendo, à Superiori plectendus eſſet.

CASUS XXXVI.

Diana, virgo viginti annos nata, cùm virilem veſtem induiſſet, ac militiæ nomen dediſſet in legione Equitum, quos Dracones vocamus, ſub cujus ſignis per biennium ſine interruptione militavit ac ſtipendia meruit, deinceps in Religioſorum Monaſterium ſe ſe recepit, in quo, ſexu ſuo occultato, ad ſolemnia Religionis vota nuncupanda admiſſa fuit, omneſque Sacros Ordines biennio aut triennio poſt recepit, eorumque officiis per annum & ampliùs functa eſt. Poſteaque cùm ſupremum diem

na omnium Theologorum, qui hac in re doctrinam ſequuntur S. Thomæ, qui hanc veritatem probat dicendo, mulieres, cùm naturaliter in ſubjectionis ſtatu verſentur, ordinari non poſſe, quia Ordinis Sacramentum in illis ſuam habere nequit ſignificationem, quæ eſt gradus excellentiæ ſupra fidelium vulgum poſitæ. Hoc modo ſanctus ille Doctor ratiocinatur. (d) *Etſi mulieri exhibeantur omnia, quæ in Ordinibus fiunt, Ordinem non ſuſcipit, quia, cùm Sacramentum ſit ſignum, in his quæ in ſacramento aguntur, requiritur non ſolùm res: ſed ſignificatio rei, ſicut dictum eſt, quòd in Extrema unctione exigitur, quòd ſit infirmus, ut ſignificetur curatione indigens. Cum ergo in ſexu feminеo non poſſit ſignificari aliqua eminentia gradûs, quia mulier ſtatum ſubjectionis habet; ideò non poteſt ſacramentum Ordinis ſuſcipere.* Deinceps Doctor ille Angelicus ſibi hanc objectionem facit. *Quidam autem dixerunt, quod ſexus virilis eſt de neceſſitate præcepti, ſed non de neceſſitate ſacramenti; quia etiam in decretis* (e), *ſit mentio de Diaconiſſa & Presbytera:* Ad quam objectionem Sanctus ille his verbis reſpondet. *Sed Diaconiſſa dicitur, quæ in aliquo actu legit homiliam Diaconi participat ſicut quæ in Eccleſia.* (f) *Presbytera autem dicitur vidua, quia Presbyter idem eſt, quod ſenior.* Quæ explicatio congruit Concilio Laodiceno, à Gratiano in ſuo Decreto relato (g).

(d) S. Thom in 4. diſt. 25. q. 2. art. 2. in corp.
(e) Can. *Mulieres.* fin. diſt. 32.
(f) Gloſſ. in Can. *Diaconiſſam.* 23. 27 q. 1. v. *Ordinari*
(g) Conc. Laodicen in cit. Can. *Mulieres.*

Deciſioni adeo firmiter ab Angelo ſcholæ conſtitutæ quidquam addere inutile eſt; atque dicere ſufficit, nullum Teologum de contrario proferendo cogitaſſe, quod revera affirmari non poteſt, quin in hæreticorum errorem delabatur, qui Pepuſiani & Cataphrygiani vocabantur; de quibus Sanctus Epiphanius loquitur, (h) qui prout obſervat Gloſſæ auctor, (i) mulieres, ad Ordines ſuſcipiendos, idoneas eſſe contendebant. His addamus, Leges etiam Civiles declaraſſe mulieres ad nullum officium exercendum idoneas eſſe. *Fœmina*, ait Lex (k) *ab omnibus officiis civilibus vel publicis, remota ſunt. Et ideò nec Judices eſſe poſſunt, nec magiſtratum gerere, nec poſtulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores exiſtere.* Ergo longè potiori ratione dicendum eſt, eas ad ſacros Ordines ſuſcipiendos ac exercendos, inhabiles eſſe.

(h) S. Epiphan. hæreſ 49.
(i) Gloſſa in can. *Diaconiſſam* cit. v. *Ordinari.*
(k) Leg. ff. de diverſis Reg. Juris ant l. 50. tit. 17.

Vide { Episcopus. Litteræ dimissoriæ. Intardictio muneris exercendi. }

ORNAMENTA

Digitized by Google

liceat. 2. An quodam in caſu hujuſcemodi ornamenta adhiberi poſſint, ut rebus profanis inſerviant. 3. An abſque peccato exindè deſumi poſſint panni, quos homines profani ad proprium ſuum uſum adhibent, qualia eſſe poſſunt rugoſa lecti velaj, & cyclades Fœminarum illuſtrium. 4. Atque utrùm in neceſſitate, cùm aliqua è veſtibus Sacerdotalibus deficit, Sacra celebrari poſſint. Verùm, ut huic materiæ major lux afferatur, neceſſariò conſulendi ſunt Tituli, *Conſecrare*, *Parochus*, & *Miſſa*, & conſpiciendum eſt Gratiani Decretum diſt. 71. & 77.

CASUS PRIMUS.

PAULUS, cùm in Pagi cujuſdam Ædibus ſacris intereſſet, atque rem divinam facere expoſtulaſſet, ipſi oblata ſunt ornamenta, quorum quædam nondum conſecrata fuerant, ac præſertim Alba, qua nemo adhuc uſus fuerat. Quemadmodum Pentecoſtes dies erat, nec Miſſam audire poterat, quia hora meridiana inſtabat, nec ullus aderat Sacerdos, qui Sacrum conficere poſſet, autumavit his in circumſtantiis, quòd Sacrificium facere, iſtaque Alba uti, poſſet. Num abſque peccato ſic agere potuit?

RESPONS.

Hic Sacerdos, quin ſe gravis peccati reum præſtaret, cum alba nondum conſecrata, rem divinam facere non potuit: Nam ſicut antiquus Canon dicit, (a) *Veſtimenta Eccleſiaſtica, quibus Domino miniſtratur, & ſacrata debent eſſe & honeſta.* Veſtium Sacerdotalium benedictio non modò commendatur, tanquam res conveniens, verùm tanquam neceſſitas præcepti, ſicut docet S. Antoninus (b) poſt Paludanum, quem laudat. *Secundùm Petrum de Palude ſpecialiter iſta ſex requiruntur* (ad Miſſam celebrandam,) *ſcilicet ſtola, manipulus, alba, amictus, cingulum & caſula, id eſt, planeta. Iſta enim benedicuntur & ſacrantur. Undè videntur eſſe de neceſſitate præcepti.* Sylvius idem docet (c), eodemque Canone, quem mox retulimus nititur. Reginaldus etiam dicit (d) *Cùm tali* (veſtimento nondum benedicto) *celebrare perindè mortale eſt, atque omiſſo eodem veſtimenti genere: quoniam ex Eccleſiæ inſtitutione neceſſarium eſt, ejus generis veſtimenta conſecrata eſſe.* Sylvius eamdem ſententiam tuetur (e), nec ullum caſum excipit: nequidem caſum neceſſitatis, in quo foret Parochus celebrandi, ut ſacrum Viaticum ægroto daret, aut ut Populus die obligationis Miſſam audiret *Abſque ſacris his veſtibus celebrare, grave admodum foret peccatum mortale, partim propter præcepti Eccleſiaſtici tranſgreſſionem in re notabili partim propter magnam irreverentiam, quæ contra tantum Sacramentum committeretur. Undè ne quidem, ut populus die feſto Miſſam audiat, vel ut infirmus, alioquin ſine viatico moriturus, communicetur, liceret ſine illis veſtibus celebrare.* Hæc ſunt Docti illius Theologi verba.

(a) Can. *Veſtimenta.* 42. de conſecrat. diſt. 1.

(b) S. Anton. 3. part ſum. Theol. tit. 13. c. 6. §. 5.

(c) Fr. Sylvius in 3. part. ſum. S. Thom. q. 83. art. 6. quæſito 3. §. *Quartum* p. 488. col. 2.

(d) Valerius Reginaldus prax. fori pœnitent. l. 29. c. 9. tom. 2. pag. 584.

(e) Fr. Sylvius in 3. part. ſum. S. Thom. q. 83. art. 6. quæſito 3. §. *Sextum.*

Iſta deciſio confirmari poteſt hoc ratiocinio, quod Sancti Thomæ doctrina innititur (f). Nihil unquam faciendum eſt quòd lædat ſummam reverentiam, qua tantum Myſterium proſequendum eſt. Illud autem celebrando ornamenta profana adhiberi non poſſunt, quin violetur reverentia debita Jeſu Chriſto, qui in eo manibus Sacerdotis in Sacrificium offertur: Cùm Eccleſia, quæ in omnibus juxta hujuſce Servatoris mentem tantùm agit, conſecrationem aut benedictionem rerum, quæ huic auguſto Myſterio celebrando inſerviunt, ſolummodò inſtituerit, ut hæc reverentia meliùs denotetur, ac ſimul deſignetur effectus gratiæ, quem ex virtute Paſſionis Hominis-Dei, producit. *Ea quæ ab Eccleſia ſtatuuntur*, ait Sanctus Thomas, *ab ipſo Chriſto ordinantur.... In his quæ circumſtant hoc Sacramentum duo conſiderantur, quorum ... aliud pertinet ad reverentiam hujus Sacramenti, in quo Chriſtus ſecundum veritatem continetur. Undè & conſecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in uſum hujus Sacramenti, tum propter Sacramenti reverentiam, tum ad repræſentandum effectum Sacramenti, qui ex Paſſione Chriſti provenit.* Quibus Sanctus ille addit, (g) graviter ergò peccari, cùm ea non obſervantur quæ Eccleſia adeò ſanctè inſtituit: *Peccat ..... graviter ritum Eccleſiæ non ſervans.*

Cœterùm, ſi abſque peccato, cum alba non conſecrata, Miſſa celebrari poſſet; quare cum caſula aliiſque ornamentis profanis non celebraretur? quod non autumamus quemquam aſſerere audere; cùm hoc eſſet Leges ac univerſum Eccleſiæ uſum ſubvertere. Ergo dicendum eſt, vel Paulum peccaſſe, ex eo quòd majorem curam in præcavendo non adhibuerit in hypotheſi, de qua agitur, vel ſi aliter agere non potuerit, quòd præceptum Miſſam hac die audiendi aut celebrandi, ejus reſpectu ceſſaret, quemadmodum affirmat Sylvius.

(f) S. Thom. 3. part. ſum. 83. art. 3. in argum. *Sed contra.* & in corp.

(g) Ibid. ad. 8.

his cum ornamentis, quin ea de novo benedicenda curet?

RESPONS.

Sacerdos iſte abſque peccato his ornamentis uti pergere poteſt, quia, per immutationem ipſis factam, benedictionem ſuam non amiſerunt. Ratio eſt, quòd, cùm Caſula duplex eſt, ab utraque parte benedicatur: ideòque, cùm una pars ab altera ſeparatur, utraque benedictionem ſuam ſemper conſervet. Eadem eſt ratio de ſtola ac manipulo duplici.

Hæc eſt deciſio S. Antonini (a): *Cùm caſula eſt duplicata*, inquit Sanctus ille Archiepiſcopos, *cùm poſſit eſſe ſimpla, ſuper qualibet parte ſit benedictio. Undè in celebrando verti poteſt, ex utraque parte, &, ſi una pars amoveatur ab alia, remanet benedicta, & poteſt in ea celebrari; & ſimiliter de dupla ſtola.* Sylveſter de Prierio dicit etiam (b). *Quando autem ſunt duplicata tempore benedictionis caſula. ſtola, vel manipulus, ſi poſtea dividantur, utraque pars remanet benedicta.* Auctor ille poſt Paludanum, cujus propriis verbis utitur, ſolummodò ita loquitur. Idem docet Sylvius (c) cum multis aliis.

(a) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 13. c. 6. §. 5.

(b) Sylveſt. v. Benedictio. q. 6. & apud eum Petrus Palud. in 4. diſt. 24.

(c) Fr. Sylvius in 3. part. S. Thom q. 83. art. 6. quæſ. 1. §. *Quintum*.

CASUS III.

NICASIUS, miſeræ cujuſdam Eccleſiæ paganicæ Parochus, cùm albas & caſulas uſu valde attritas ſolummodò haberet, eas reficiendas curavit. Quærit, an neceſſe ſit, ut eas iterùm benedicendas curet, antequam illis uti poſſit?

RESPONS.

Si hæc ornamenta uſu ita attrita, ac dilacerata ſint: ut, ad decenter celebrandum non ampliùs adhiberi poſſint, quemadmodum ſi altera ex albæ manicis ita uſu attrita foret, ut alia neceſſariò apponenda fuerit; certiſſimè hæc ornamenta benedictionem ſuam amiſerunt. Quamobrem, ſi Nicaſius hoc in caſu reperiatur, his ornamentis uti non poteſt, quin priùs ea iterùm benedicenda curaverit. Verùm ſi adeò imperfecta non forent, ut verbi gratia, ſi in illis aliquid tantùm diſſutum eſſet, aut illis panni quædam particula parùm notabilis apponenda eſſet, poſt quam refecta fuiſſent, benedictionem ſuam conſervarent. *Quando veſtimenta reparantur propter paupertatem*, ait Sanctus Antoninus (d) *videtur diſtinguendum, quia aut tanta pars amota fuit, quòd ſine illa non benediceretur, vel celebraretur, ut tota manica, vel pars ſuperior, & tunc deſinit eſſe benedicta .... ſi autem modica particula, cujus defectus nec benedictionem impediret, nec celebrationem: tunc licet celebrare.* Sylvius (e) hujus Sancti deciſionem ſequitur. En ejus verba. *Iſta veſtes tamdiu manent benedicta, quamdiu non ita franguntur, ut deſinant eſſe aptæ ad uſum, ad quem ſunt deſtinatæ, neque amittant priorem figuram. Undè alba, vel caſula non indiget nova benedictione, ſi ad eas reficiendas addantur aliqua, quorum additione remanet prior figura, etiamſi quæ adduntur non ſint benedicta. E converſo autem alba deſinit eſſe benedicta ſi ex eâ præſcindatur manica, quamvis illa eipſa poſt-modum ei aſſuatur, & eget nova benedictione, quia per manica abſciſſionem deſiit eſſe ipſa apta uſui. ad quem erat deſtinata, nec priorem figuram retinuit.*

(d) S. Anton. 3. part. ſum. Theol tit. 13. c. 6. 3. 5. cit.

(e) Fr. Sylvius in 3. part. S. Thom. cit. q. 83. art. 6. quæſito 3.

CASUS IV.

BARTHOLOMÆUS, Sancti Benigni Parochus, habens quaſdam albas uſu adeò attritas, ut non

uſum profanum adhiberet. Sancti Canones enim id ipſi interdicunt & præcipiunt, ut vetera ornamenta, quæ Sanctis Myſteriis celebrandis non ampliùs inſervire queunt, comburantur, eorumque cineres quodam in Eccleſiæ loco, ubi pedibus calcari nequeant, deponantur: cùm Religio ac pietas velint, ut nunquam ad uſus profanos adhibeantur ea, quæ per benedictionem cultui Divino conſecrata fuerunt. *Altaris palla ....* dicit antiquus Canon (f), (hoc eſt, *Altaris veſtimenta*, ait Gloſſa) *ſi fuerint vetuſtate conſumpta, incendio dentur; quia non licet ea, quæ in ſacrario fuerint, malè tractari, ſed incendio univerſa tradantur. Cineres quoque eorum in Baptiſterium inſerantur, ubi nullus tranſitum habeat, aut in pariete, aut in foſſis pavimentorum jactentur; ne introeuntium pedibus inquinentur.* Iis etiam uti non licet ad mortuos ſepeliendos, ſicut ab alio Canone fertur (g), atque docet Sylveſter Mozolinus (h): Ad hanc deciſionem confirmandam addi poteſt, S. Thomam eamdem ſententiam tueri (i) eamque probare iiſdem verbis Canonis, quem modò retulimus.

(f) Can. *Altaris* 19 De conſecrat. diſt. 1.

(g) Can. *Nemo*. 40. ead. diſt. 1.

(h) Sylveſter v. *Benedictio*. q. 8.

(i) S. Thom. 3. part. 83. art. 3. ad 3.

CASUS IV.

CHRISTINA, Nobilis fœmina, cùm Theodulo, ſancti Fulberti Parocho, rugoſa lecti vela, ex panno pretioſo confecta, dediſſet, ut ea in quibuſdam ornamentis ad Eccleſiæ ſuæ uſum adhiberet, ex iis Parochus ille Caſulam & veſtem pluvialem fecit, quibus à biennio uſus eſt. Num abſque peccato facere potuit?

RESPONS.

Juxta Sanctum Antoninum (k) alioſque auctores quoſdam addictos ſententiæ Gloſſæ in Canonem deſumptum ex antiquo Concilio an. 535. habito (l), Theodulus hunc pannum profanum ad uſum Eccleſiæ adhibere non potuit. Verùm alii ex adverſo affirmant, res profanas ſanctificari poſſe, eas miniſterio Eccleſiæ conſecrando. Angelus de Clavaſio, Sylveſter de Prierio, Azorius (m), Graſſius, multique alii Auctores, qui moralem remiſſiorem profiteri non exiſtimantur, hanc eamdem ſententiam tuentur cum Sylvio (n), qui eam probat, 1. ex uſu recepto, *quia conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, ſic invaluit.* 2. Exemplo antiqui Tabernaculi, eorumque omnium, quæ ab eo pendebant, quæ confecta fuerant ex variis rebus, quæ ad uſum virorum ac mulierum adhibitæ fuerant: *Quia vetus Tabernaculum cum ſuis utenſilibus factum eſt ex armillis, annulis, dextrariolis, aliiſque hujuſmodi, quæ viri cum mulieribus præbuerunt.*

Ac revera, ſi Sacerdotes antiquæ Legis non dubitarunt conſtruere Tabernaculum & utenſilia ipſi ſervientia, ex inauribus, annulis, armillis, gemmis, pannis pretioſis, auro, argento, ære multiſque aliis rebus ſimilibus, quas viri & mulieres ultrò ad hunc uſum conſecrare voluerunt (o); ſi primis ſæculis, Epiſcopi Chriſtianorum domos profanas in Eccleſias permutarunt, atque ſi multa etiam Idolorum Templa Dei viventis cultui conſecrata fuerint, quale erat Pantheum, quod Bonifacius IV. anno 607. Deo conſecravit, ſub omnium Sanctorum nomine & quod hodiè Domina noſtra à Rotunda vocatur; quamobrem prohiberetur pannos profanos adhibere ad conficiendas caſulas aliaque Eccleſiæ ornamenta *Templa quoque Idolorum*, addit Sylvius, *ſæpiùs in Sanctas Eccleſias converſa fuiſſe liquet ex hiſtoriis, & ſimiliter multas domos profanas.*

(k) S. Anton. 3. part. tit. 13 c. 6. §. 5.

(l) Gloſſa in can. *Ad nuptiarum*, 41. *De conſecrat. diſt.* 1. (*ex Conc. Alvernenſi c.* 7.)

(m) Angelus de Clavaſio in ſum. v. veſtis. Sylveſter v. eod. Joan. Azor. Inſtitut. mor. l. 10. c. 28. Jacobus de Graff. c. 4.

(n) Fr. Sylvius in 3. part. ſum. S. Thom. q 83. art. 6. quæſito 3. ſub finem. *Exod.* 35.

(o) Viri cum mulieribus præbuerunt armillas & inaures, annulos & dextralia... omnes viri & mulieres devota mente obtulerunt donaria, ut fierent opera, quæ juſſerat Dominus per manum Moiſi. *Exod.* 35. 22. & ſeqq.

Uſus

Digitized by Google

res profanas ſanctis uſibus adhibendas eſſe. Argum. *Quod ex veſte alicujus Dominæ, vel alterius, non debet fieri caſula, vel aliquis ornatus Eccleſiæ.* Hæc ſunt iſtius Gloſſæ verba. Verùm patet hanc conſequentiam peſſimè elici, ac probare, 1. Summos Pontifices & Epiſcopos malè egiſſe, convertendo, ſicut fecerunt, domos profanas ac etiam Idolorum Templa in Eccleſias, quod placitum defendi nequit. 2. Res profanas per benedictionem Epiſcopalem ſanctificari non poſſe; quod adhuc abſurdius eſt. Hoc modo etiam ratiocinatur Doctus noſter Duacenſis Profeſſor. *Dum enim ſacra ad profanos uſus applicantur, polluuntur:* inquit; *at profana, quæ in ſacrum uſum convertuntur, ſanctificantur per benedictionem Epiſcopalem.*

CASUS VI.

Dorotheus, Parochiæ S. Frionis Dominus cùm Caſulam, duas Tunicas, atque duas veſtes pluviales, ex panno bombyce preſſo texto, conficiendas curaſſet, ut eas Eccleſiæ Parochiali dono daret. Felix hujus Parochiæ Curio, iis uti abſolutè denegavit, ſub ſpecie quòd Dorotheus ſua Gentilitia inſignia textili pictura, aurea & argentea, his in Ornamentis concinnare juſſerit. Quod Dorotheum ita offendit, ut in procinctu fuerit illa Ornamenta recipiendi atque alteri Eccleſiæ ea donandi. Num Parochus in ſua recuſatione perſtare poteſt, quicquid exindè exſurgere poſſit?

Respons.

Ante quam reſpondeamus, operæ pretium eſt noſſe, 1. uſum, Gentilitia inſignia textili pictura Eccleſiæ Ornamentis concinnandi ac apponendi, circa undecimum ſæculum incœpiſſe, ac deinceps ad praxim revocatum fuiſſe, etiam à multis, vitæ inculpatiſſimæ, Præſulibus. Qualis fuit nobilis Dominus Gullielmus Chartier, Epiſcopus Bajocenſis, qui anno 1472. Eccleſiæ ſuæ Cathedrali dedit ornamenta, in quibus gentilitia ſua inſignia textili pictura concinnata erant, atque hic ornatus adhuc adhibetur in illa Eccleſia quotannis 7. Januarii & die Dominico poſt Epiphaniam (a). Abbatia S. Stephani Cadomenſis etiam habet Ornamentum ſerici Damaſceni, ipſi dono datum anno 1366. à nobili Domino Carolo de Humieres. etiam Bajocenſi Epiſcopo, cui gentilitia ſua inſignia intexta ſunt. Nondum 30. anni effluxêre, à quo nobilis D. Gabriel Philippus de Froulay de Teſſai Abrincenſis Epiſcopus, ſuæ Eccleſiæ Cathedrali obtulit Solem, Calicem, Crucem, atque octo Candelabra argentea, quibus (calice excepto) inſignia ſua inſculpenda curavit.

(a) De la Paluelle en ſes Decifions pag. 389.

2. Obſervandum eſt etiam, in Traditione nullum textum formalem ac diſertum reperiri, qui hunc uſum interdicat.

eſt anno. 787. habitum fuerit; Et cùm tamen, ſicut nos docet Moreri (c), inſignium in Europa uſus ſolummodò incœperit decimo ſæculo in Germania, & undecimo in Gallia, atque exindè Galli ea in Neapolis & Siciliæ Regnis, decimo tertio ſæculo tantùm introduxerint: tantùm abeſt, ut inſignia gentilitia mundum vetuſtate ſua adæquent; quemadmodum nobis ſuadere vult Favin in ſuo Honoris Theatro, nulla hanc in rem argumenta proferendo.

(c) Moreri v. Armes ou *Armoiries.*

Ac revera Clemens IV. qui anno 1268. ſupremum diem obiit, primus eſt ſummus Pontifex, qui habeat inſignia tumulo ſuo, qui Viterbio conſpicitur, inſculpta. Sigilla & monetæ, addit Moreri, rursùs ſunt hujuſce veritatis argumentum. Nulla enim in illis videntur inſignia, niſi ab undecimo ſæculo; & Ludovicus Junior, qui circa annum 1150. vivebat, primus eſt Galliæ Rex qui ſigillum ſigillo ex adverſo appoſitum Lilium habuerit. Multa alia argumenta quæ invictè, ea quæ profert, probant, apud hunc Auctorem reperiri poſſunt. Quod antiquiſſimum eſt, conſiſtit in meris figuris ſymbolicis aut metaphoricis præcipuè inventis, ad enitendum in Exercitibus ac Præliis, aut in ludricis Pugnis equeſtribus, quin ſcutorum gentilitiorum ſcientia tunc temporis nota fuiſſet, cum in Anglia initium tantummodò habuerit regnante Gullielmo Gentium victore, ſicut fatetur Henricus Spelmannus, Anglus.

Quæ huc uſque diximus ſat oſtendunt, abſolutè loquendo, condemnari non poſſe Dominum qui Ornamentis, quæ Eccleſiæ dat, inſignia ſua gentilitia textili pictura concinnanda curat: cùm nonniſi malo incentivo, quod eum moveret, damnari poſſit; Deuſque ſolus ejus Judex eſſe queat. Econtrà charitas vult, ut ſemper æqui bonique conſulantur actiones proximi, cùm eſſentialiter ac evidenter malæ non ſunt. *Charitas, non cogitat malum* (d). Hanc ob cauſam licèt quidam auctores Recentiores hunc uſum abſque ullo diſcrimine vituperaverint, eorum ſententiam veram non autumamus, niſi eo ſenſu quem notavimus, hoc eſt, cum id fit ex oſtentatione ac inani gloria. Et è contrà, ſi donantium conſilium ſolummodò fuerit, præbendi pietatis exemplum, ab iis, qui ſimiles liberalitates exercere poſſunt, imitandum: aut occaſionem præbendi Sacerdotibus, cùm his Ornamentis utuntur, ut pro ipſis, eorumque familia Deum orare meminerint, vel tandem, ſi gentilitia ſua inſignia his ornamentis tantùm apponant, tanquam notam publicam conteſtatæ denuntiationis internæ quam fecerunt hæc ornamenta dando, ſuam nobilitatem, generis claritudinem, atque à vulgo diſtinctionem, à Deo unicè oriri; Eorum oblatio, præſertim ſi nihil inde-

(d) I. Cor. 13. 5.

[illegible] labaſcant, adeò magna eſt hominis miſeria. Quidquid accidat, hæc inſignia ſaltem reponi debent in loco minùs conſpicuo, ac ſub parva ſuperficie: qua in re admodùm culpandi ſunt illi, qui hæc inſignia texili pictura amplè concinnari curant in quatuor angulis crucis caſulæ, quod nonniſi ex inani oſtentatione eos facere haud difficulter autumandum eſt. Qui abuſus adeò erupuit, ut multis magnis Præſulibus viſum fuerit, inſignium gentilitiorum in Eccleſiæ Ornamentis uſum generatim ac indiſcriminatim interdicere.

Colligimus ergo ac dicimus, quòd, ſi S. Frionis Parochia ſita ſit in Diœceſi ubi hæc interdictio vigeat, Felix ejus Parochus illi obtemperare debeat, nec Ornamentis Eccleſiæ ſuæ à Dorotheo datis, uti. Verùm ſi uſus iſte à Diœceſis Epiſcopo interdictus non fuerit, atque ſi hæc inſignia nullas figuras indecoras complectantur, ac denique ſi in infimâ caſulæ parte tantum modò texta ac concinnata ſint, pro ſua Eccleſia accipere debeat donum Dorothei, & præſertim ut eum Pre-cris intereſſet, [illegible] vellet, nullum albæ cingulum reperit. Num, hoc in caſu; ſtolam pro cingulo, & ampliſſimum manipulum pro ſtola adhibere poteſt, in neceſſitate, qua premitur ſacra celebrandi, quia Feſtus eſt dies?

RESPONS.

Sanctus Antoninus (a) hanc quæſtionem agitat, & dicit, talem Sacerdotem abſque peccato in neceſſitate urgenti, hac agendi ratione uti poſſe; Et ejus quam reddit ratio eſt, quòd ſtola, quam adinſtar cinguli adhibet, & manipulus, per Epiſcopi benedictionem conſecrentur. En ejus verba: *Videtur: quòd de longo manipulo, liceat facere ſtolam: & è converſo, de brevi ſtola manipulum vel Cingulum; quia omnia hæc vera benedictione conſecrantur.* (b) Sylvius qui ſancti hujus Archiepiſcopi ſententiam refert, laudat etiam tres Auctores qui idem docent, quibus Sylveſter de Prierio addendus eſt (c).

(a) S. Anton. 3. part. ſum. Theol tit. 13. c. 6. §. 5.

(b) Fr. Sylv. in 3. part. q. 83. art. 6. quæſito 3.

(c) Sylveſt. v. *Benedictio*, q. 6. in fin.

ORNATUS MULIEBRIS.

ORNATUS is in eo ſitus eſt quòd mulier ſe comit & inſtruit omnibus, quæ decent & quæ conveniunt.

Ornatus, eo ſenſu, mulierum eſt tantùm, quæ ſe comere amant, ut venuſtæ placeant & hominum amòrem captent.

Videbimus 1. filiæ & uxori, quibuſdam in caſibus licere, ut ſe comat ſine peccato coram Deo: inde ornatus non ſunt de ſe mali, quamvis malus finis, quem habet ſexus, plerumque efficiat malos, iis utendo, aut ſe exornando præter ſortem ſuam & modeſtiam Chriſtianam 2. Sexum muliebrem ſemper peccare, quum ex corrupto corde & mentis errore ſe comit. 3. Peccatum ejus non eſſe ſemper mortale, ſed quandoque veniale: quod in deciſionibus ſequentibus ſtudio diſtinguemus. Sed hanc in rem legenda expedit jam dicta in Titulo, qui inſcribitur *Fucus*, ornatibus admodum affinis.

CASUS PRIMUS.

FREDEGUNDA, conjux, ſe comere ſolet, ſerviens tempori & conſuetudini regionis, ut gratior ſit viro, & modeſtiam ſuæ competentem ſorti ſervet. Peccat-ne hunc in finem agens?

RESPONS.

Fredegundam peccare in caſu propoſito non autumamus. Nam peccati damnari licitè nequeunt ornatus muliebres in alterutrum finem adhibiti. Sanctus Thomas (d) apprimè dicit. En verba. *Quia ergo mulieres licitè ſe poſſunt ornare; vel ut conſervent decentiam ſui ſtatûs, vel aliquid etiam ſuperaddere, ut placeant viris; conſequens eſt, quòd artifices talium ornamentorum non peccant in uſu talis artis; niſi fortè inveniendo aliqua ſuperflua & curioſa.*

(d) S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 4

A Sancto Thomâ dicta comprobat Doctrina Sancti Auguſtini (e), qui ad mulierem genere claram nomine Ecdiciam, ægrè *nigellis veſtibus* indutam, ſcribens dicit, veſtes conjugis diſcrepare à veſtibus viduæ, *eſſe quidam pro modulo perſonæ habitus matronalis, à viduali veſte diſtinctus.* Et Matronæ, quæ teneretur veſte indui ſplendidiori & pro more aliarum ſui ordinis uxorum, licere, cor humile ſervando in ſplendidâ veſte. *Si aliquâ durâ conditione cogereris, poſſes, habere in ſuperbo cultu cor humile.*

(e) S Aug. Ep. 262. aliàs 99. v. 9. & 10.

Ratio hujus deciſionis eſt, quia præceptum, quo ſuis parere viris tenentur uxores, ſtrictiori eas nectit vinculo, quàm cultum prohibens. Sed uxorem, ſe modo, quo offenderet proximum, comentem, à peccato incolumem non præſtaret viri præceptum, ſcandalo dato à Lege Dei interdicto. Idem de eâ dicendum eſt, quæ ſe, ut placeat hominibus, comeret, quia ab hoc incentivo vitium non abeſt, &

proce-

Digitized by Google

tudini regionis generali congruente exornantem non peccare; ſubjungit, non peccare quoque eam, quæ ſe comit, ut viro ſuo, vel futuro marito, placeat. *Similiter*, inquit, *ſi faciat, ut placeat decenter viro ſuo, quem habet, vel quem accipere debet, & ut ab aliis mulieribus retrahatur* (non peccat).

CASUS III.

Florentia, ex Comite mulier, nolens ſecundo nubere, continuo exornat ſecomptu æquè nitido ac dum vir in vivis erat. Peccatne, nobilitate eam non excuſante?

Respons.

Non diffitendum, matronam nitidiori induendam eſſe comptu, quàm infimæ ſortis mulierem, ſed Florentiam privatam viro, cui placere ornamentis teneatur, & in matrimonio non appetendo firmam, ſive ſtudio, ſive pietate, ſive ætate provectiore, exiſtimamus, ſe non comere modo extraordinario ſine peccato, imò putamus eam, ſi intendat placere hominibus & eorum amorem in ſe concitare, eſſe peccati mortalis arguendam; ſi verò ſe ornet ex levitate, & nimiâ ſui indulgentiâ, peccatum ejus non eſſe ſemper mortale, ſed quandoque veniale. *Illæ autem mulieres*, ait Sanctus Thomas (*b*), *quæ viros non habent, nec volunt habere, & ſunt in ſtatu non habendi, non poſſunt abſque peccato appetere placere virorum aſpectibus ad concupiſcendum, quia hoc eſt dare eis incentivum peccandi; & ſiquidem hac intentione ſe ornent, ut alios provocent ad concupiſcentiam; mortaliter peccant. Si autem ex quadam levitate, vel etiam ex quadam vanitate propter jactantiam quamdam; non ſemper eſt peccatum mortale, ſed quandoque veniale.* Quod Sanctus Doctor auctoritate Sancti Auguſtini ad Poſſidonium ſcribentis, comprobat, cujus hæc recenſet verba: *Nolo, ut de ornamentis auri, vel veſtis, præproperam habeas in prohibendo ſententiam, niſi in eis, qui neque conjugati ſunt, neque conjugari cupientes cogitare debent, quomodo placeant Deo.* Idem Doctor Angelicus, allato hoc Sancti Pauli loco (*c*): *Similiter & mulieres in habitu ornato cum verecundiâ & ſobrietate ornantes ſe, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſâ*, eam infert concluſionem: *per quod datur intelligi, quòd ſobrius & moderatus ornatus non prohibetur mulieribus; ſed ſuperfluus & inverecundus & impudicus.*

Denique idem Sanctus (*d*) ad objectionem, è priore Sancti Petri Epiſtolâ deſumptam, reſpon-

(*b*) S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. in corp.

(*c*) 1. ad Tim. II. 9.

(*d*) S. Thom. cit. art. 2. ad 1.

conditione ſtatus, non eſt peccatum, ſic dicente Doctore Angelico; contrà ſi gloriâ ducta gloriâ ſe ornet, non eſt à peccato libera (*g*); &, ut jam diximus, peccatum eſſet mortale, ſi amorem impudicum in aliquem inducere niteretur (*h*).

CASUS IV.

Atilius, Sericarius novam pannorum effinxit texturam, quæ ita mulieribus placuit, ut infimæ ſortis cives iis indui velint, quibus ſplendidiùs exornentur. Peccavit-ne; & num mulieribus licet iis veſtiri ſine peccato?

Respons.

Duæ quæſtiones, in quæſito propoſito contentæ, dirimendæ ſunt ſine effingentis texturas & mulierum novis pannis hiſce utentium. Nam revera novas fingentes texturas quandoque peccant ob malos eventus inſurgentes; præſertim depravatâ fingentes voluntate: inde dicit Cardinalis Cajetanus (*i*): *Valdè tamen reprehenſibilis eſt novitas propter multas deformitates & graves, quas habet, dum & conſuetudo violatur, & occaſio damni datur, & inanis gloria ac ſtultitia non ſine ſcandalo committitur.* Attamen non eſt de ſe peccatum pannos effingere divites & ſumptuoſos, novaſque texturas; modò præcipuus finis ſit legitimus mulierum ornatus. Ratio eſt, quia mulieribus ſe ornare licet juxta ſuum ſtatum, ac proinde earum cultum rationi conſentaneum fingentes non peccant. Id docet Sanctus Thomas (*k*) dicens: *Quia ergo mulieres licitè ſe poſſunt ornare, vel ut conſervent decentiam ſui ſtatûs, vel etiam aliquid ſupperaddere, ut placeant viris; conſequens eſt, quod artifices talium ornamentorum non peccant in uſu talis artis.* Tertullianus ipſe, qui adeò acriter mulierum luxum & vanitatem inſectatus eſt, hanc adoptat veritatem dicens (*l*): *Si quis, vel divitiarum, vel natalium, vel retrò dignitatum ratio compellit ita pompaticas progredi, ut ſapientiam non videantur conſecutæ, temperare malum hujuſmodi curate; ne totis habenis licentiam uſurpetis prætextu neceſſitatis.* Requirit ſolùm Sanctus Cyprianus, ut mulieres, veſtibus ſumptuoſis, ſuæ ſorti congruentibus, indutæ ſuam temperent mentem, nec iis malum in finem utantur unquam. *Locupletem te dicis & divitem*, ait is Sanctus Martyr (*m*), *Sed divitiis tuis Paulus occurit: & ad cultum atque ornatum tuum juſto ſine moderandum ſuâ voce praſcribit.*

Et quidem an æquum prudenſque exigeretur ſtrictiſſimè, ut Principiſſa, Duciſſa aut alia illuſtris Matrona eodem, quo infimæ ſortis civis, induetetur veſtitu; vel alia quævis mulier

(*g*) S. Thom. cit. q. 169. art. 1. in corp.

(*h*) Idem in cap. III. 1. Epiſt. ad Tim. lect. 2. ſub finem.

(*i*) Cajet. in 2. 2. q. 169. art. 2.

(*k*) S. Thom. cit. q. 169. art. 2. ad 4.

(*l*) Tertull. lib. de cultu feminarum.

(*m*) S. Cyprian. lib. de diſciplinâ & habitu virginum.

Digitized by Google

ſtudet. *Non uſus rerum, ſed libido utentis in culpa eſt*, inquit hic Pater . . . *quid igitur locis & temporibus perſonisve conveniat, attendendum eſt, ne temerè flagitia reprehendamus.* Et alibi (*b*), ad Poſſidium ſcribens: *Nolo tamen de ornamentis auri vel veſtis, præproreram habeas in prohibendo ſententiam, niſi in eos, qui neque conjugati, neque conjugari cupientes, cogitare debent quomodo placeant Deo: illi autem cogitant, quæ ſunt mundi, quomodo placeant, vel viri uxoribus, vel mulieres maritis.* Doctor is Sanctus ait iterum alibi (*c*), locum Sancti Pauli, inania prohibentis ornamenta, interpretans, veſtem mulieris conjugatæ, aut nubere volentis, diſtinguendam eſſe a veſte viduæ, de matrimonio non cogitantis, & oportere, ut illa ſequatur in veſtibus arbitrium mariti, modò nihil ab eâ requirat alieni à Religione Chriſtianâ & probis moribus. *Porrò ſi de faciendis eleemosynis . . . cum viro ſuo . . . communicare, debere ejuſdem non ſpernere voluntatem;* inquit alloquens Ediciam conjugem, *quantò magis de habitu atque veſtitu nihil tibi præter ejus arbitrium mutandum, vel uſurpandum ſuit, undè nihil divinitus legimus imperatum? Scriptum eſt quidem, mulieres eſſe debere in habitu ornato: aurique compoſitio & intortio crinium, & cætera hujuſmodi, quæ vel ad inanem pompam, vel ad illecebram formæ adhiberi ſolent, meritò reprehenſa ſunt; ſed eſt quidem* (*d*) *pro modulo perſonæ habitus matronalis à viduali veſte diſtinctus, qui poteſt fidelibus conjugatis ſalvâ religionis obſervantiâ, convenire.*

(*b*) Idem Epiſt. 145. aliàs 73. n. 2.

(*c*) Idem Epiſt. 262. aliàs 99. n. 9.

(*d*) Can. Quòd Deo 4. 33. q. 5. §. 2.

Sequitur indè 1. Sic dicente vetere Theologo Anglo decimi tertii ſeculi (*e*), mulieres non eſſe nocentes, ſe exornantes in caſu memorato, modò mens earum ſit recta & Chriſtiana, earum cultus modeſtus, neque nimius ſit ad ſcandalum uſque. *Licet, ſecundùm nobilitatem perſonæ, ſecundùm conſuetudinem terræ, ſecundùm dignitatem Officii, ornare ſe veſtibus pretioſis; Ita tamen* ... *intentione ſe ornarent, ut alios provocent ad concupiſcentiam*, pergit. Doctor is Sanctus breviter complectitur alio in loco operum ſuorum modò dicta. In commentario in priorem ad Timotheum (*g*) Epiſtolam dicit duo, juxta Sanctum Auguſtinum, in mulierum cultu eſſe attendenda. Nam vel eſt ſimplex & proprius, vel nimiâ conſtans arte. Simplex veſtium cultus, inquit, & auraturæ, aut alia ornamenta annexa, poſſunt fieri illicita, ac peccatum, triplici modo. Primo, malâ earum mente, ut conſilio hominibus placendi, & illorum opeamorem immodicum inducendi, ut inani gloriâ, quâ moventur. Secundo, quando earum ornamenta excedunt limites, quos permittit conſuetudo rationi conſentanea, uſu generali recepta in regione ſedis; quia aliàs non poſſunt eximi à levitate, cujus fons eſt ſuperbia. Tertio denique, quum id ornamentum eminet ſupra cultum ſorti competentem: quibus is Doctor Sanctus apponit, iis vitiis abſentibus, non eſſe peccati arguendas in cultu veſtium nec in cœteris ornatibus. *Secundùm Auguſtinum duo ſunt conſideranda in ornatu mulierum; ſcilicet ſimplex ornatus & fucatus. Simplex ornatus, putà & in veſte, & in auro, & hujuſmodi; quod poteſt fieri cum peccato tribus modis: ſcilicet ex pravâ intentione, ut ſi intendant commotionem concupiſcentiæ, oſtentationem, vel inanem gloriam. Secundò, ſi fiat præter conſuetudinem patriæ; quod fit diverſimodè. 3. Si conditionem ſui ſtatûs excedit; ſed ſervatâ rectâ intentione, conſuetudine patriæ, & conditione ſtatûs, non eſt peccatum.*

(*e*) Alex. Halens. ſum. Theol. part. 2. q. 134. membro 1.

2. 2. q. 169. art. in corp.

(*g*) Idem in 1. ad Tim. II, lect. 2.

Secundò ſequitur inde, Atilio, ut jam diximus, ac hujuſmodi Artificibus licere ſine peccato fingere novas texturas, modò mens ſit recta, & finis hujuſmodi pannorum uſus, qui hominibus ex eorum nobilitate aut ætate licitus eſt (*h*).

(*h*) De Sainte Beuve tom. cas. 89.

OSCULUM.

PAUCIS complectimur verbis rem, quam in ſe habet hic Titulus; nobiſque cum Cajetano ſat eſt duplex diſtinguere Oſculum. Hoc quidem amicitiæ, peccati expers cujuſvis. Illud verò concupiſcentiæ, *Oſculum benevolentiæ, oſculum libidinis.* (*i*). Prius eſt innocens, *bonum ac laudabile eſt juxta morem patriæ inter quaſcumque perſonas ſit.* Eo modo & mente Rachelem oſculatus eſt Jacob. (*k*) Poſterius eſt nocens, *niſi inter conjuges ſit, eſt peccatum mortale.*

Bartholomæus Fumus, doctrinæ Sancti Thomæ (*l*) & Sancti Antonini (*m*) innixus, dicit inſpiciendum eſſe diverſi ſexûs oſculum tripliciter. (*n*) 1. In ſe ſolùm; & eo ſenſu, non eſt peccatum. *Oſculum tripliciter poteſt conſiderari, ſecundùm ſe ſolùm & ſic non eſt peccatum; unde invicem oſculamur ex amicitia & conſuetudine ſine peccato.* 2. Secundùm delectationem ſenſuum, quam ſapere eſt animus, ac quæ ad opus tendit nocivum; & tunc peccatum ſolet eſſe mortale. *Poteſt fieri propter delectationem ſenſitivam, ordinatam ad aliquem actum peccati mortalis; & tunc eſt mortale ex intentione oſculantis extra matrimonium.* 3. Secùndùm delectationem ſolum, quæ delibatur ſine conſilio quid nocivi admittendi: & dicendùm eſt peccatum mortale, ſi voluptas, quam ſapit Oſculans, ſit præcipuus finis. *Poteſt fieri ex delectatione ſenſitivâ tantùm, non ultra progrediendo: & ſic etiam mortale eſt; quia actus venereus eſt*

(*i*) Cajet. in Sum v. oſculum.
(*k*) Genes. XXIX.
(*l*) S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 4.
(*m*) S. Anton. 2. part. tit. 5. c. 1. §. 9
(*n*) Armillia aurea v. oſculum. n. 1.

Digitized by Google

Lethaliter peccare Callinicum liquet ex his Sancti Thomæ verbis (c): *Cùm fornicatio ſit peccatum mortale, & multò magis aliæ luxuriæ ſpecies; conſequens eſt quòd conſenſus in delectationem talis peccati ſit peccatum mortale; & non ſolùm conſenſus in actum: & ideò cùm oſcula & amplexus hujuſmodi propter delectationem hujuſmodi fiant; conſequens eſt, quòd ſint peccata mortalia; & ſic ſolùm dicuntur libidinoſa; Undè hujuſmodi, ſecundùm quod libidinoſa ſunt, ſunt peccata mortalia.*

(c) S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 4. in corp.

Idem rursùs alibi (d) docet Angelicus Doctor, & auctotitate Sancti Auguſtini (e) probat. Quod quidem confirmat ex eo quòd talis delectatio libidinoſa inclinat & ex naturâ ſuâ ad fornicationem tendit, conſenſus autem in delectationem omninò voluntariam alicujus rei, quæ ex ſe tendit ad peccatum mortale, à peccato lethali excuſari nequit, præſertim in his, quæ ad libidinem pertinent. Hinc propoſitio huic doctrinæ contraria, qua à quibuſdam adſtruebatur, probabilem eſſe opinionem, talia oſcula eſſe tantùm venialia peccata, meritò quidem ab Alexandro VII. damnata fuit die 18. Martii, anno 1666. Hæc autem, quæ inter quadraginta quinque damnatas, quadrageſima eſt, his erat verbis concepta; *Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantùm veniale, Oſculum habitum ob delectationem carnalem & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſûs ulterioris & pollutionis.*

(d) 1. 2. q. 74. a. 8. in arg. ſed contra & in corp.
(e) S. Aug l. 12. de Trinit. n. 18.

CASUS II.

Claudius uxorem ſuam ita adamanter ſingulis propè diebus deoſculatur, ut indè carnales motus, & quidem vehementes, in ſe ſentiat frequentet excitari. Peccat-ne mortaliter?

Respons.

Mortaliter peccare Claudium certum eſt, ſi ex talibus oſculis naſcatur pollutio, vel in proximum fœdi hujus peccati periculum deveniat; at utroque ſecluſo, lethalis noxæ damnandus non eſt, cùm & ipſe carnalis actus ſit inter conjuges non modò licitus, verùm etiam quandoque meritorius. Merbeſius (f), quem laxioribus opinionibus infenſiſſimum eſſe nôrunt omnes, ſic loquitur. *Oſcula, tactus & amplexus inhoneſti, inter conjuges accidere ſoliti, excuſantur à peccato mortali; modò ſeſe contineant intra limites affectûs conjugalis, & abſit pollutionis periculum.* Et paulò poſt: *Aſpectus, vel oſculum conjugum, matrimonii honeſtate, excuſantur.* Non tamen diffitendum eſt, quin tacam citra ullum libidinis animum deoſculatur, ut ejus affectum ſibi magis ac magis conciliet, ſuumque ipſi ſincerum amorem teſtetur; quia tamen carnales motus in ſe excitari identidem ſentit; veretur, ne graviter peccet. Quærit igitur, an liciti ſibi ſint tales amplexus?

(f) Merbes. ſum. Chriſti. part. 1. q. 79. poſt med.

Respons.

Quamvis oſcula libidinoſa peccata ſint lethalia, ut ex Sancto Thomâ (g) ſupra probatum eſt, illa tamen, quæ non ex libidine, ſed ex aliqua honeſtâ cauſâ fiunt, lethifera cenſenda non ſunt: poſſunt enim hæc abſque libidine fieri, inquit Sanctus Thomas, *vel propter conſuetudinem patriæ, vel propter aliquam neceſſitatem, aut rationabilem cauſam.* Cauſa autem, qua movetur Clodobertus, libidinoſa non eſt, ſed juſta & honeſta. *De oſculis autem, & amplexibus*, inquit Cajetanus (h), *inter eos* (Sponſos) *ad benevolentiæ & familiaritatis ſigna.... licita procul dubio ſunt, excuſaturque ſponſa, credens ſponſum benevolentiæ causâ ea facere; quæ honeſtas morum admittit fieri pro benevolentiâ.* Et alibi (i): *Oſculum benevolentiæ bonum ac laudabile eſt juxta morem patriæ, inter quaſcumque perſonas ſit; oſculum verò libidinis, niſi inter conjuges ſit, eſt peccatum mortale.*

(g) S. Thom. 2. 2. q. 154. a. 4. in argum. ſed contra & in corp.
(h) Cajet. ad cit. 154. n. 4.
(i) Idem in ſum. v. oſculum.

Angelici Doctoris ſententiam pedetentim ſequitur Sanctus Antoninus (k), ac idem cum iis ſentit Cabaſſutius (l), his verbis: *Oſcula tamen & amplexus, ſecluſo periculo pollutionis, non prohibentur inter ſponſos; ſed ubi ineſt periculum probabile pollutionis, prohibentur ut mortalia, etiam inter conjuges.* His conſentiunt Cardinalis Toletus (m), & alii communiter, teſte eodem Cabaſſutio citato. Caveat tamen Clodobertus, aliuſve quilibet ſponſus, neceſſe eſt; ne in hujuſmodi oſculis ullam carnalem delectationem quærat, ac ne quidem in eam, quæ ex ipſo ſolo oſculo oritur, conſentiat, ne fortè in noxam mortalem impingat: ii quippe carnales motus, quos ſentit in ſe exſurgentes, quantum ſibi ab omni carnis oblectamento præcavere debeat jam ſatis ipſum admonent, propriæque fragilitatis conſcium teddunt.

(k) S. Anton. 2. part. tit. 5. c. 1. §. 9.
(l) Cabaſſ. jur. can. theor. & prax. l. 3. c. fin. n. penult.
(m) Tolet. l. 5. c. 14. n. 1. verſic. ſecundò.

Porrò accuratè ſtudeat, ne clanculum, ſed præſentibus ſolummodò propinquis, aliiſve perſonis honeſtis, Fabiolam deoſculetur. Ne, ſecrera oſcula tandem evadant libidinoſa, uti facillimè quidem ac ſæpiſſimè contingere experientia docet.

FINIS TOMI SECUNDI.

ANT 442389

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google